6
40/N
33

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
12. b

5 - B - 1

5.6.1.
5
B
1

IOSVÆ IMPERATORIS HISTORIA

ILLVSTRATA ATQ. EXPLICATA

AB

ANDREA MASIO.

QVÆ hoc opere contineantur, proxima pagina oſtendet.

Bibliotheca Secreta Collegii Romani Soc. Jesu

ANTVERPIÆ,

Ex officina Chriſtophori Plantini,

Architypographi Regii.

M. D. LXXIIII.

IOSVÆ HISTORIA

Duplici editione: Hebraica & Græca. Hæc Septuaginta duorum interpretum quidem eſt, ſed admiſtione verborum Theodotionis ſuppleta. atque aſteriſcis, obeliſcisque, & limniſcis, vt olim ab Adamantio, vbique diſtincta, illuſtrataque: & ab incredibiliter multis mendis repurgata.

ADIVNCTA *eſt & duplex Latina. quarum altera Hebraicam illam, altera Græcam, penè ad verbum, repræſentat. Et inſuper interpretatio Chaldaica; vbi ab Hebræo diſceſſit, Latinè eſt in marginibus expreſſa.*

DENIQ. *ſubiecta eſt etiam, tamquam baſis, vulgata editio Latina, quam ſacroſancta Eccleſia meritò probauit recepitque.*

ADDITAE *ſunt preterea annotationes, quibus veterum illarum notarum loca ſingula ſunt indicata, & ratio perſcripta: ne rurſus facilè poſſint perire. atque oſtenſæ etiam mendæ, quæ in peruulgatis libris plurimæ paſſim reperiuntur.*

AD *hæc, copioſa in eam ipſam hiſtoriam Commentaria: in quibus, puro dilucidoque ſermone, non ſolùm ſacra ſenſa, & myſteria ſcitè explicantur: verùm etiam veterum Hebræorum, & Talmudicorũ deliramenta paſſim producta exagitantur. Veri quoq. Imperatoris, & magiſtratus munus oſtenditur. Deniq. vrbes aliaque ſacræ hiſtoriæ loca propè omnia deſcribuntur.*

POSTREMO *adiecti ſunt rerum in commentariis contentarum Indices quinque.*

Omnia fideli ſtudio, & induſtria

ANDREÆ MASII.

CATHOLICO, POTENTISSIMO, INVICTISSIMOQ. REGI PHILIPPO CAROLI V. IMPER. F. ANDREAS MASIVS S. D.

SVNT QVIDEM plurima, & pænè innumerabilia ſummi atq. perpetui in remp. ſtudii tui monimenta Philippe rex Catholice, quibus vita tua erit ad poſteritatis memoriam quàm celeberrimè commendata. ſed neſcio an vllũ præclarius; diuturnius quidem certè nullum fore arbitror, atq. illud eſt, quo ſacra, vt vocamus, Biblia; hoc eſt, vniuerſum diuinæ & cæleſtis ſapientiæ theſaurum omnibus præcipuis linguis, quibus ille nobis eſt diuinitus commendatus, & tamquam adnumeratus; ita accuratè conſignari, & in tabulis pulcherrimis inſcriptum elaborari nuper curaſti; vt nullum ipſi poſthac periculum vel ab hæreticorum, vt appellantur, malitia, vel à librariorum inertia, vel deniq. ab imperitorum hominum temeritate futurum eſſe videatur. Huius enim facti tui laudabiliſſimi, & publicè priuatimque vtiliſſimi memoriam omnis doctorum virorum poſteritas, ſumma cum caritate, animoq. gratiſſimo vſurpatura eſt; &, vt auguror, magnificentiſſimas quaſque, atque maximas ad rem literariam iuuandam molitiones; quæ olim ab aliis præſtantiſſimis viris ſuſcipientur; tamquam prouerbio abs te nato, Philippicas, appellatura. quod de Philadelpho Ptolemæo proditũ à Philone eſt. Sed ego hoc tuum munus, quod reip. vniuerſæ; cuius bona ſalutis pars in ſacrarum literarum incorruptæ integritatis conſeruatione poſita eſt; maximum atque optimum attuliſti, nunc pluribus verbis non proſequar. Erunt enim ſatis multi, quibus hoc vnum opus erit, vt iſtud atque alia diuina benefacta tua copioſiſſimis ſuis orationibus in clariſſima luce po-

nant. Mea verò iſtâ huc modò pertinebat commemoratio, vt intelligeres, quæ me potiſſimùm cauſa adduxerit, vt hoſce meos labores; non illos quidem egregios, aut tanta tua maieſtate dignos; ſed certè ab iſto tuo pulcherrimo ſtudio minimè alienos, tibi dedicarem. Ad quem enim potius mitti debeant, quæ ad alicuius ſacrarum literarum partis correctionem, emendationemque pertinent, quàm ad eum regem, cuius præclariſſimi ad illam rem ſtudii manebit teſtificatio ſempiterna celeberrimis conſignata monimentis? Quamquam mihi quidem priuatim etiam ſumma fuit ratio, vt hoc facerem. Nam cùm ego de tua voluntate certior factus à conſiliario tuo, viro inſigni pietate, ſumma prudentia, incredibili denique omnium artium diſciplina, linguarumque peritia ornatiſſimo, Benedicto Aria Montano Theologo libellos conſcripſiſſem duos de Syrorum lingua; quorum altero eius literarum cognitionem, ſiue, vt vocamus, Grammaticam; altero vocabulorum vim ſignificationemque explicaui; qui libelli ad Apparatum pulcherrimę illius Bibliorum editionis tuæ, quam modò dicebam, pertinerent; atque inſuper typographum tuum Plantinum Chaldaicis quibuſdam exemplaribus, raræ illis quidem & emēdatiſſimæ integritatis; quæ manuſcripta in mea ſupellectile libraria habebam, libenter, vt debui, adiuuiſſem; tu magnificentiſſimo & planè regio munere me donaſti atque cohoneſtaſti. pro qua tua in me regia liberalitate & munificentia, niſi aliquam darem grati animi mei ſignificationem; eſſem profectò in te maximum regem ingratiſſimus. Ad hæc, nemo, opinor, tam hebes eſt; qui ſi modò præclariſſimas virtutes tuas cum rebus diuina ratione ab Ioſua geſtis; quatenus fas eſt; contulerit, non intelligat, te vnum eſſe inter principes omnes, ad quem potiſſimùm ſanctiſsimi illius Imperatoris hiſtoriam mittere conſentaneum fuerit. Tu enim cùm in bellis gerendis, tum in antiqua puraque

raq. religione tuenda ſic adhuc verſatus es; vt vnus præ ceteris omnibus eximiè, atq. etiã ſingulariter tibi Ioſuæ exemplum ad imitandum propoſuiſſe poſsis exiſtimari. Sed mihi nunc, vt dixi, non eſt operæ, tuas laudes in iſta mea oratione ponere. Quapropter huius meæ dedicationis cauſſas, ſatis, opinor, iuſtas, dixiſſe contentus; ſubiiciam, vt potero paucisſimis, rationem omnem, quam ſum in opere ipſo, quod tuæ Ma^ti^ meritò dedicaui, ſecutus. Enimuerò quantam auctoritatem atq. fidem rerum ſacrarum ſcriptores explanatoreſq.; quotquot præſertim ante diui Hieronymi ætatem vixerunt, aut eius fuerunt æquales; Græcę interpretationi ſeptuaginta duorum ſeniorum adiunxerint; minimè eſt obſcurum. Cùm enim plerique Hebraicè neſcirent; quæ lingua in ſacris literis optimo iure principatum tenet; illam vnam interpretationem, quippe cuius ſecundum Hebraicam veritatem maxima erat auctoritas; omnes, ſiue illi Latini fuere, ſiue Græci; ſunt ſecuti; nec pauci etiam, vt diuinitus dictatam, atque prophetico ſcriptam ſenſu, admirati veneratique. Quam ob rem ſummam laudem merita fuit, habuitque apud omnes ea opera, quam Heſychius magnam, Lucianus maiorem, Origenes maximam in illa interpretatione emendanda, conſeruandaque conſumpſerunt. Horum ergo virorum, ſanè præſtantisſimorum, ego æmulatus vtilisſimũ ſtudium; illam LXXII. ſeniorum interpretationem, ſicut Adamantius vniuerſam ſartam tectam ſuo ſeculo tradiderat; ſic in vna Ioſuæ hiſtoria rurſus ſinceram integramque meo ſæculo tradere, tanto interuallo, ſum conatus, cùm interea in nulla ſui parte vitium non fecerit. Nam vt nihil dicam de corruptis vbique verbis, verborumque complexionibus; quæ vitia quàm multa, quàm fœda, quàm mendoſa in ea ſint, incredibile dictu eſt; quis aut noſtra, aut auorum noſtrorum memoria, vllum vidit codicem, in quo ſupereſſent aſteriſci atque obeliſci?

quibus notis paſſim appoſitis Origenes illam interpretationem vtiliſsimè diſtinxerat, atque illuſtrarat. quod eſt à me alibi, ſatis, opinor, explicatum. Ego igitur in Ioſua & menda omnia; quoad eius à me fieri potuit, in tanta prauitatis vetuſtate; correxi; & aſteriſcos obeliſcoſque ſuis locis reſtitui. In ea autem correctione emendationeque cum aliorum vetuſtiſsimorum codicum, & præſertim eius, qui in Vaticana bibliotheca habetur, fidem ſum ſecutus; tum interpretem Syrum vbique autorem certiſsimum habui; qui ea Græca ad verbum expreſsit ante annos nongentos, quæ in Adamantij Hexaplis ab Euſebio in nobili illa Cæſarienſi bibliotheca fuere collocata. Sed de iſtis rebus dixi plura, in iis quæ de Græcis interpretibus à me prolixiùs ſunt diſputata. Nolim enim ſuſpicari quemquam, meo me fiſum ingenio, quadam perſpicacitatis opinione, vel literam vnam mutaſſe. Pertimeſcere enim deberem, in re maxima, periculoſam temeritatis exiſtimationem. Porrò iſta mea quæ trado ſarta tecta in Ioſua; quem vnũ tuendum ſuſceperam; ſi illi probabunt, quibus ea cognoſcendi iudicandique poteſtatem tu permiſſurus es; ego in non paucis etiam aliis ſacrarum literarum libris ſimilia exigi à me patiar; & pari fide officioque; ſi vita ſuppetet; tibi tradam. Habeo enim ab illo interprete Syro etiam Iudicum hiſtorias & Regum: prætereà Paralipomena, Ezdram, Eſther, Iudith: denique Tobiæ, & Deuteronomij bonam partem. Neque verò me deterrebit ab ea opera, quam acceptam apud te eſſe intelligam; quorumdam abſurdiſſimorum hominum contentio; qui, quod pænè incredibile, & portenti ſimile videri poteſt; eam Græcam editionẽ, quæ in vulgus mendoſiſſimè eſt peruulgata, tam eſſe ſacroſanctam volunt; vt propemodum Hebraicæ veritati anteferre audeant: neque ipſos quidquam pudeat Origeni in magno crimine ponere; quòd manũ ei; cùm eſſet etiam tum peruerſiſſima;

ſiſſima; admouere auſus, obeliſcis ea veluti iugulauerit, quæ Hebraicè non eſſent dicta. Sed nimirum, vt quidam febre, cibi ſuauitatem non ſentiunt; ſic iſti ſtulta ſuperſtitione, ex diuturno prauæ ſcripturæ vſu, imbuti, rectioris ſenſum nullum capere poſſunt: maluntque errare, & quæ ſemel adamauerunt, pugnaciſſimè defendere; quàm, ſi non libenter, at ſaltem patienter, quæ meliùs conſtantiuſque dicuntur, audire. Et hactenus meæ correctionis emendationiſque ratio reddita eſto. Quod porrò ad explanationem ſacrorum verborum attinet; eam enim adieci etiam; non erat illa quidem ab initio mihi propoſita: alioquin comprobatam ab Eccleſia Latinam interpretationem ſecutus in ipſa eſſem. Sed cùm mihi ſtudioſè, diligenterq., & accuratè Græca cum Hebræis conferenti, & vtramque linguam, illorum gratia, qui eis non ſatis eruditi eſſent; propè ad verbum Latinè reddenti, alia atque alia notatu, vt videbantur, digna occurrerent; in iiſque ſeorſim conſcribendis; cùm ſæpè diuinarum rationũ cogitatio iucunditate maxima perfunderet mentis meæ ſenſum; proueherer longius; excreuerunt tandem illæ ipſæ annotationes ad inſtar commentariorum: paullulumque deinde à me interpolatæ, euaſerunt, quæ tuæ Maieſtati humiliter & demiſsè offero, commentaria. In quibus quid præſtiterim atque effecerim, relinquo in aliorum exiſtimatione. mihi quidem certè ipſi nulla ocij, quodcumq. nactus eſſem, oblectatio aut iucundior, aut vtilior, aut huic etiam ætati meæ aptior obtingere potuit. Quid enim poſſit homini in omni vita videri ſuauius, quàm ſanctiſſimorum virorum diuinis cõſiliis, actionibuſque, atq. adeò Dei ipſius ſermonibus tamquam præſentem intereſſe, & frui coràm? quid vtilius, quàm ea quæ beatos nos ſola efficere poſſunt, percipere? quid denique ætati prouectæ magis conſentaneum, quàm bonitatis Dei, atque erga humanum genus effuſæ benignitatis meditatione commenta-

tioneque, gaudia æternæ beatitudinis iam propinquæ, quodam modo præcipere? Hæc autem omnia longè facilius perfectiusque nos aſſequi, cùm ſacras literas ſcribendo pertractamus explicamusq. minutatim, quàm ſi lectione percurramus modò; nemo eſt qui poſſit dubitare. Iam verò ne quis admiretur, vnde hoc de rebus diuinis commentandi ſtudium nobis ſubitò exſtiterit, nos cùm à primo tempore ætatis tum Latinis, tum Græcis, Hebraicisque literis vtcumque eruditi eſſemus; & ſi ea fuit vitæ noſtræ ratio, vt aliis deinde ſtudiis, mox etiam actionibus ciuilium rerum implicaremur, diſtringeremurque; tamē animi noſtri quadam propenſione, quidquid vſquam vmquam nobis ocij, vacuique temporis conceſſum eſt, id omne libenter in ſacrarum literarum doctrina percipienda conſumpſimus; atque in eorum librorum lectione, quibus libris illæ quàm rectiſſimè ad veræ antiquitatis normam, & pulcherrimum Eccleſiæ conſenſum concentumque explanatæ viderentur. Sed nihil attinet omnem vitæ noſtræ nunc rationem cuiuis reddere, aut exponere: ſatis enim habebo, ſi tuæ Maieſtati iſta grati aduerſum ſe animi mei teſtificatio non fuerit ingrata. Vale rex maxime: feliciterq. regnato. ex muſæo meo Zueneriano, Anno Chriſti, cIↃ. IↃ. LXXI. ante diem ſeptimum Calend. Nouemb.

HIERONYMI IN IOSVE
PRÆFATIO.

TANDEM finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fænore liberati, ad Ieſum filium Naue manũ mittimus: quem Hebræi, IEHOSVA BEN NVN, id eſt, Ioſue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem SOPHETIM appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemuſque lectorem, vt ſyluam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et vt in primis, quod ſæpè teſtatus ſum, ſciat me non in reprehenſionem veterum noua cudere, ſicut inimici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra delectant, vt pro Græcorum hexaplois, quæ & ſumptu, & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes inueniant quod requirunt: maximè cùm apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctũ opus venenata carpere lingua deſiſtat: vel ſuſcipiens, ſi placet: vel contemnens, ſi diſplicet: memineritque illorum verſuum, Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſum fratrem tuum loquebaris: & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis? arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos, quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & Eccleſiæ homines id deſpicere, imò lacerare vnde aduerſarij torquentur? Quòd ſi vetus eis tantùm interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extrà recipiendum putant: cur ea quæ ſub aſteriſcis & obelis vel addita ſunt, vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis tranſlationẽ, Eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Euſebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter differentes? Aut quæ fuit ſtultitia, poſtquam vera dixerint, proferre quæ falſa ſunt? Vnde autem in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterùm poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt: & hos libros quos Euſtochio virgini CHRISTI negare non potui: decreuimus, dum ſpiritus hos regit artus, prophetarũ explanationi incumbere: & omiſſum iam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cùm & admirabilis, ſanctuſque vir Pammachius hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos Sirenarum cantus ſurda debeamus aure tranſire.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOSVE.

IESVS filius Naue, typum Domini non ſolùm in geſtis, verumetiam in nomine gerens, tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo: & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Eccleſiæ, cæleſtiſque Ieruſalem ſpiritalia regna deſcribit.

IOSVA FILIVS NVN
de Hebræo expreſſus ferè ad verbum.

CAPVT I.

POST mortem autẽ Moſis 1
ſerui Domini, dixit Domi-
nus ad Ioſuam, filiũ Nun,
miniſtrũ Moſis, inquiens,
Moſes ſeruus meus 2
obijt. Iam ergo ſurge; trãſi
Iordanem iſtũ, tu, & om-
nis populus iſte, in terram, quam ego do ipſis fi-
lijs Iſrael.
Omnẽ locum quem calcabit planta pedis ve- 3
ſtri, eum vobis dedi: ſicut locutus ſum ad Moſen.
A deſerto, & vſque ad Libanum iſtum, & 4
vſque ad flumen magnum flumen Eufratem.
Omnis terra Hettæorum, & vſq. ad mare ma-
gnum ad occaſum ſolis, erit terminus veſter.
Non conſiſtet quiſquam aduerſus te omnibus 5
diebus vitæ tuæ. [a] *Sicut fui cum Moſe, ero tecũ.*
Non deſeram te, neque deſtituam te.

a Chald. Sicut verbum meum fuit auxilio Moſi, ſic erit verbũ meũ auxilio tibi.

Eſto fortis & firmus: Nam tu mittes popu- 6
lum hunc in poſſeſſionem terræ, quam iuraui
patribus ipſorum, me ipſis daturum.
Prorſus eſto fortis & firmus valde: vt ob- 7
ſerues agere ſecundum vniuerſam legem, quam
imperauit tibi Moſes ſeruus meus. ne diuertas
ab ea ad dextram aut ſiniſtram. [b] *vt prudens ſis*
in omni eo, in quo verſaberis.

b Chald. Vt ſis felix in omni loco, in quo verſaberis.

Non dimoueatur liber legis iſte ab ore tuo. Sed 8
meditare in eo die nocteq.: vt obſerues agere ſe-
cundum omne id quod ſcriptũ eſt in ipſo. Tunc
enim proſperabis viam tuam: et tũc prudẽs eris.
An nõ mandaui tibi? eſto fortis & firmus: ne 9
ſis pauidus, neq. frangare. [c] *Quia adeſt tibi Do-*
minus Deus tuus, in quacumq. re verſaberis.

c Ch. Quia adeſt tibi auxilio verbum Domini Dei tui, in quocumq. loco verſaberis.

Igitur Ioſua monitoribus populi iuſſit; dicẽs: 10
Tranſite per mediũ exercitũ: et præcipite po- 11
pulo, dicẽdo, Parate vobis cibũ: quia intra triduũ

יהושע בן נון

א

1 ויהי אחרי מות משה
עבד יהוה ויאמר יהוה
אל יהושע בן־נון משרת
משה לאמר׃
2 משה עבדי מת ועתה
קום עבור את הירדן
הזה אתה וכל־העם הזה אל הארץ אשר אנכי
נתן להם לבני ישראל׃
3 כל מקום אשר תדרוך כף־רגלכם בו לכם
נתתיו כאשר דברתי אל־משה׃
4 מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול
נהר פרת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול מבוא
השמש יהיה גבולכם׃
5 לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר
הייתי עם־משה אהיה עמך לא ארפך ולא
אעזבך׃
6 חזק ואמץ כי אתה תנחיל את־העם
הזה את־הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת
להם׃
7 רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל־
התורה אשר צוך משה עבדי אל־תסור
ממנו ימין ושמאול למען תשכיל בכל אשר
תלך׃
8 לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו
יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב
בו כי אז תצליח את־דרכך ואז תשכיל׃
9 הלא צויתיך חזק ואמץ אל־תערץ ואל־תחת
כי עמך יהוה אלהיך בכל אשר תלך׃
10 ויצו יהושע את שטרי העם לאמר׃
11 עברו בקרב המחנה וצוו את־העם
לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים

TRANSLATIO B. HIERONYMI.

CAPVT I.

ET factum eſt poſt mortem Moyſi ſerui Domini, vt loqueretur Domi-
nus ad Ioſue filium Nun, miniſtrum Moyſi, & diceret ei, 2 Moyſes
ſeruus meus mortuus eſt: ſurge, & tranſi Iordanem iſtum, tu, & om-
nis populus tecum, in terram quam ego dabo filiis Iſrael. 3 Omnem
locum quem calcauerit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut lo-
cutus ſum Moyſi. 4 A deſerto & Libano vſque ad fluuium magnũ
Euphraten, omnis terra Hethæorum vſque ad mare magnum contra
ſolis occaſum erit terminus veſter. 5 Nullus poterit vobis reſiſtere cunctis diebus vitæ
tuæ: ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

IESVS FILIVS NAVE è Græco conuerſus ad verbum.

CAP. I.

ET factũ eſt poſt mortem 1
Moſis °ſerui Domini⸥, &
ait Dominus Ieſu filio
Naue, miniſtro Moſis,
dicens:
Moſes miniſter meus 2
mortuus eſt. Iam ergo ere-
ctus tranſi Iordanem °iſtum⸥, tu & omnis po-
pulus iſte, in terrã quã ego do ipſis °filiis Iſrael⸥.
Omnem locũ in quem ingreſſi fueritis veſti- 3
gio pedum veſtrorum °in ipſum⸥ · vobis dabo
eum: quemadmodum dixi Moſi.
Deſertum & Antilibanum °iſtum⸥ vſq. ad 4
flumen magnum, flumen Eufratem °vniuer-
÷magnum. ſam terram Etæorum⸥: & vſq. ad mare ÷vl-
timum, à ſolis occaſu, erunt termini veſtri.
Non reſiſtet homo aduerſus vos, per omnes 5
dies vitæ tuæ. ÷Et⸥ ſicut fui cum Moſe ÷ſic⸥
ero ÷etiam⸥ tecum. ÷Et⸥ non relinquam te, ne-
que deſpiciam te.
Eſto fortis, virũq; te præſta. Tu enim diuides 6
populo iſti terram, quam iuraui patribus veſtris
dare ipſis. Eſto igitur fortis; & virum te 7
præſta °valde⸥, vt obſerues, ÷&⸥ facias °ſecun-
dum vniuerſam legem⸥: ſicut iuſſit tibi Moſes
puer meus. Et nõ declinabis ab eis ad dextrã, aut
ad ſiniſtrã: vt ſis intelligẽs in omnibus quæ ege-
ris. ÷Et⸥ non aberit liber legis iſtius ex ore 8
tuo. Meditaberiſq; in eo, die et nocte. vt intelli-
gas facere omnia ſcripta °in eo⸥. Quia tunc fe-
liciter incedes per vias tuas. & tunc intelligens
eris. En iubeo tibi. eſto fortis, & præſta te 9
virum. ne ignauè formides, neq. metuas. Quia
tecum Dominus Deus tuus ad omnia, quocum-
que ieris. Et mandauit Ieſus ſcribis po- 10
puli, dicens: Intrate per media caſtra, & 11
præcipite ipſi populo, dicentes, Comparate °vo-
bis⸥ viaticum, quia ſuperſunt tres dies,

ΙΗΣΟΥΣ ΥΙΟΣ ΝΑΥΗ.

κεφ. α΄.

1 ΚΑΙ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν
μωυσῆ °δούλου κυρίου⸥, καὶ
εἶπε κύριος τῷ Ἰησοῦ υἱῷ
Ναυὴ τῷ ὑπουργῷ μωυ-
σῆ, λέγων·
2 Μωυσῆς ὁ θεράπων μου
τετελεύτηκε· νῦν οὖν ἀνα-
στὰς διάβηθι τὸν Ἰορδάνην °τοῦτον⸥, σὺ καὶ πᾶς ὁ
λαὸς οὗτος, εἰς τὴν γῆν ἣν ἐγὼ δίδωμι αὐτοῖς °τοῖς
3 υἱοῖς Ἰσραὴλ⸥. πᾶς ὁ τόπος ἐφ' ὃν ἂν ἐπιβῆτε
τῷ ἴχνει τῶν ποδῶν ὑμῶν °ἐφ' αὐτὸν⸥ ὑμῖν δώσω
αὐτόν, ὃν τρόπον εἴρηκα τῷ μωυσῇ.
4 τὴν ἔρημον, καὶ τὸν Ἀντιλίβανον °τοῦτον⸥, ἕως τοῦ
ποταμοῦ τοῦ μεγάλου, ποταμοῦ Εὐφράτου, °πᾶσαν
γῆν Ἑταίων⸥, καὶ ἕως τῆς θαλάσσης τῆς ÷ἐσχάτης, ÷ μεγά-
ἀφ' ἡλίου δυσμῶν, ἔσται τὰ ὅρια ὑμῶν. λης,
5 οὐκ ἀντιστήσεται ἄνθρωπος κατενώπιον ὑμῶν πά-
σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. ÷καὶ⸥ ὥσπερ ἤμην μετὰ
μωυσῆ, ÷οὕτως⸥ ἔσομαι ÷καὶ⸥ μετὰ σοῦ· ÷καὶ⸥ οὐκ
ἐγκαταλείψω σε, οὐδὲ ὑπερόψομαί σε.
6 ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου· σὺ γὰρ ἀποδιαστελεῖς τῷ λαῷ
τούτῳ τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν ὑμῶν δοῦναι
7 αὐτοῖς. ἴσχυε οὖν καὶ ἀνδρίζου °σφόδρα⸥ φυ-
λάσσεσθαι ÷καὶ⸥ ποιεῖν °κατὰ πάντα τὸν νόμον⸥, κα-
θότι ἐνετείλατό σοι μωυσῆς ὁ παῖς μου. καὶ οὐκ ἐκ-
κλινεῖς ἀπ' αὐτῶν εἰς δεξιά, ἢ εἰς ἀριστερά· ἵνα
8 συνῇς ἐν πᾶσιν οἷς ἐὰν πράσσῃς. ÷καὶ⸥ οὐκ
ἀποστήσεται ἡ βίβλος τοῦ νόμου τούτου ἐκ τοῦ στόματός
σου· καὶ μελετήσεις ἐν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός. ἵνα
συνῇς ποιεῖν πάντα τὰ γεγραμμένα °ἐν αὐτῷ⸥
ὅτι τότε εὐοδώσεις τὰς ὁδούς σου, καὶ τότε συνήσεις.
9 ἰδοὺ ἐντέλλομαί σοι, ἴσχυε, καὶ ἀνδρίζου. μὴ δει-
λιάσῃς, μηδὲ φοβηθῇς· ὅτι μετὰ σοῦ κύριος ὁ θεός
σου, εἰς πάντα, οὗ ἐὰν πορεύῃ.
10 καὶ ἐνετείλατο Ἰησοῦς τοῖς γραμματεῦσι τοῦ
11 λαοῦ, λέγων εἰσέλθετε κατὰ μέσον τῆς παρεμ-
βολῆς, καὶ ἐντείλασθε τῷ λαῷ λέγοντες· ἑτοι-
μάζεσθε °ὑμῖν⸥ ἐπισιτισμόν· ὅτι ἔτι τρεῖς ἡμέραι,

TRANSLATIO B. HIERON.

6 Confortare & eſto robuſtus: tu enim ſorte diuides populo huic terram, pro qua iuraui patribus tuis, vt traderem eam illis.

7 Confortare igitur, & eſto robuſtus valde: vt cuſtodias, & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus: ne declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta quæ agis.

8 Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tũc diriges viam tuá, & intelliges eam. 9 Ecce præcipio tibi, confortare, & eſto robuſtus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris.

10 Præcepitque Ioſue principibus populi, dicens, 11 Tranſite per medium caſtrorum, & imperate populo, ac dicite, Præparate vobis cibaria: quoniam poſt diem tertium

vos tranſitis Iordanem iſtum; vt eatis poſſeſſum terram, quam Dominus Deus veſter dat vobis poſſidendam loco hæreditatis.

12 *Ad Rubenitas verò & Gaditas, ac dimidiam tribum Manaſſis ait Ioſua, dicens:*

13 *Memores eſtote eius rei quam mandauit vobis Moſes ſeruus Domini, dicens: Dominus Deus veſter dat vobis quietem: & attribuit vobis terram iſtam.*

14 *Vxores veſtræ, paruuli veſtri & pecudes veſtræ manebunt in ea terra quam attribuit vobis Moſes eis Iordanem: ſed vos pergetis balteis ſuccincti coram fratribus veſtris, omnes viri militares; opemque feretis ipſis.*

15 *Donec quietem dederit Dominus fratribus veſtris ſicut vobis. Cumque poſſidebunt etiam ipſi terram, quam Dominus Deus veſter dat illis; reuertemini in terram poſſeſſionis veſtræ: poſſidebitisque eam, quam attribuit vobis Moſes ſeruus Domini eis Iordanem verſus ortum ſolis.*

16 *Reſponderunt autem Ioſuæ, dicentes: Omne id quod nobis imperaſti, faciemus: & quocumque nos miſeris, ibimus.*

17 *Omnino vt Moſi auſcultauimus, ſic auſcultabimus tibi. Ceterùm [a] ſit Dominus Deus tuus tecum, ſicut fuit cum Moſe.*

18 *Quiſquis rebellis fuerit [b] ori tuo; neque auſcultauerit verbis tuis in omni eo quod ipſi es præcepturus, occidatur. Ceterùm eſto fortis & firmus.*

a Chald. ſit verbũ Domini Dei tui auxilio tibi, ſicut fuit auxilio Moſi.

b Ch. verbo tuo.

CAP. II.

1 *Ceterùm miſerat Ioſua filius Nun è Sittim, duos viros exploratores, occultè, dicens, Ite inſpicite terrã, & Iericho. Profectique venerant domum mulieris [c] meretricis, nomine Rahab. & cubauerant ibi.*

2 *Dictumque fuerat regi Ierichuntis his verbis: En viri venerũt huc, noctu, ex filiis Iſrael, ad ſpeculandum terram.*

3 *Miſerat igitur rex Ierichuntis ad Rahab, dictum: Producito viros venientes ad te, qui venerunt in domũ tuam: quia exploranda totius regionis cauſſa venerunt.*

c Chald. hoſpitę.

אתם עברים את־הירדן הזה לבוא לרשת את־הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה ׃

12 ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר ׃

13 זכור את־הדבר אשר צוה אתכם משה עבד יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את־הארץ הזאת ׃

14 נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם ׃

15 עד אשר יניח יהוה לאחיכם ככם וירשו גם־המה את־הארץ אשר־יהוה אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתכם וירשתם אותה אשר נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן מזרח השמש ׃

16 ויענו את־יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל־כל־אשר תשלחנו נלך ׃

17 ככל אשר־שמענו אל־משה כן נשמע אליך רק יהיה יהוה אלהיך עמך כאשר היה עם משה ׃

18 כל־איש אשר־ימרה את־פיך ולא־ישמע את־דבריך לכל אשר־תצונו יומת רק חזק ואמץ ׃

ב

1 וישלח יהושע בן־נון מן־השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את־הארץ ואת־יריחו וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה ׃

2 ויאמר למלך יריחו לאמר הנה אנשים באו הנה הלילה מבני ישראל לחפר את־הארץ ׃

3 וישלח מלך יריחו אל־רחב לאמר הוציאי האנשים הבאים אליך אשר באו לביתך כי לחפר את־כל־הארץ באו ׃

TRANSLATIO

tranſibitis Iordanem, & intrabitis ad poſsidendam terram, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis. 12 Rubenitis quoque, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait,
13 Mementote ſermonis quem præcepit vobis Moyſes famulus Domini, dicens, Dominus Deus veſter dedit vobis requiem, & omnem terram. 14 Vxores veſtræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyſes trans Iordanem: vos autem tranſite armati ante fratres veſtros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, 15 Donec det Dominus requiem fratribus veſtris, ſicut & vobis dedit; & poſsideant ipſi quoque terram quam Dominus Deus veſter daturus eſt eis. & ſic reuertimini in terram poſſeſsionis veſtræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyſes famulus Domini trans Iordanem contra ſolis ortum. 16 Reſponderunt q. ad Ioſue, atque dixerunt, Omnia quæ præcepiſti nobis, faciemus: & quocunque miſeris, ibimus. 17 Sicut obediuimus in cunctis

[illegible] intrantes [illegible] heredi[illegible]tis loco [illegible] ben, & Gad,
11 12 [illegible] dixit Ieſus, [illegible] Memores [illegible] Dñ[illegible], quod [illegible] dicens, Dñs Deus [illegible] vobis, & dedit [illegible]
14 [illegible] veſtræ & [illegible] pueri [illegible] habitanto in terra quã [illegible] vero [illegible] fratribus veſtris, omnis [illegible] ipſis.
15 [illegible] dum [illegible] erit Dominus Deus veſter [illegible] vobis. & [illegible] qua dedit [illegible] ortu ſo[illegible].
16 16 [illegible] Quæcumq; [illegible] & in omnem [illegible]
17 [illegible] Omnibus [illegible]
17 dis [illegible] Moſi, ſic [illegible] obtempe[illegible] tantum ſit Dominus Deus noſter [illegible], quo[illegible] cum Moſe.
18 18 Ille autem homo [illegible] fuerit obediens, quiq; nõ obt[illegible]peraucrit [illegible] verbis tuis, ſicut mãdaueris ei, moriatur [illegible] te præſta.

CAP. II.

1 ET m[illegible] Nave ex Sattin duos iuuene[illegible] explorarent clanculum, dicẽs, Aſcendite, [illegible] conſyderate terram, & Ierichuntem Profectiq; ipſi duo iuuenes, venerunt in Ierichunte, & intrarũt in domũ mulieris meretricis cui nomẽ Raab; [illegible] diuerſati ſunt ibi.
2 [illegible] tumq; e[illegible] regi Ierichuntis, cum d[illegible]rent [illegible] viri intrarunt huc per noctem [illegible] Iſrael [illegible] terrã.
3 Et mi[illegible] Ierichuntis, [illegible] dixit ad Raab, inquiens, Educ [illegible]ros, qui ingreſſi ſunt, ad te; qui ingreſſi ſunt in domum tuam per noctẽ. Speculatum [illegible] vniuer[illegible] terram venerunt.

[illegible] μετὰ διαβαίνειν τὸν Ἰορδάνην [illegible] ἐισελθόντες κατα[illegible] ὑμῖν [illegible]
12 καὶ τῷ ῥουβὴν καὶ τῷ γὰδ καὶ τῷ [illegible]
13 [illegible] ἐιπεν ἰησοῦς· λέγων [illegible] τὸ ῥῆμα κυρίου ὃ ἐνετείλατο [illegible] κύριος ὁ θεὸς [illegible]
14 [illegible] καὶ τὰ παιδία [illegible] κατοικείτωσαν ἐν τῇ γῇ, ᾗ ἔδωκεν [illegible] πέραν τοῦ Ἰορδάνου [illegible] πρὸ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν [illegible]
15 [illegible] ὁ θεὸς [illegible] τοὺς ἀδελφοὺς [illegible] ὥσπερ καὶ ὑμᾶς [illegible] γῆν [illegible] δίδωσιν [illegible] κληρονομήσετε [illegible] ὁ παῖς κυρίου ἐν τῷ πέραν [illegible] ἀνατολῶν ἡλίου.
16 16 [illegible] πάντα ὅσα ἂν [illegible] εἰς πάντα τόπον [illegible]
17 [illegible] ὅσα ἠκούσαμεν [illegible] τοῦ ἀκουσόμεθα σοῦ [illegible] μετὰ σοῦ [illegible]
18 18 [illegible] ῥήμασιν σου [illegible] αὐτῷ, ἀποθανέτω· ἀλλὰ ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου. ΚΕΦΑΛ. Β΄.

1 Και ἀπέστειλεν ἰησοῦς υἱὸς ναυῆ ἐκ Σαττιν δύο νεανίσκους κατασκοπεῦσαι [illegible] ἀνάβητε καὶ ἴδετε τὴν γῆν, καὶ τὴν Ιεριχώ. καὶ πορευθέντες οἱ δύο νεανίσκοι ἦλθον εἰς Ἰεριχώ, καὶ εἰσήλθον εἰς οἰκίαν γυναικὸς πόρνης [illegible] Ραὰβ, καὶ κατέλυσαν ἐκεῖ.
2 καὶ ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ Ιεριχὼ λέγοντες· ἰδοὺ [illegible] ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατασκοπεῦσαι τὴν γῆν.
3 καὶ ἀπέστειλεν [illegible] πρὸς Ραὰβ, λέγων· ἐξάγαγε τοὺς ἄνδρας τοὺς εἰσπεπορευμένους πρὸς σὲ, τοὺς εἰσπεπορευμένους εἰς τὴν οἰκίαν σου [illegible] κατασκοπεῦσαι [illegible] τὴν γῆν ἥκασι.

B. HIERONYMI.

Mo[illegible]ſi, ita obediemus & tibi: tantùm ſit Dominus Deus tuus tecũ, ſicut fuit cum Moyſe.
18 Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis ſermonibus, quos præceperis ei, moriatur. Tu tantum confortare, & viriliter age.

CAP. II.

Miſit igitur Ioſue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abſcondito: & dixit eis, Ite, & con[illegible] te terram, vrbemque Iericho. Qui pergentes ingreſſi ſunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam.
2 Nunti[illegible]tumque [illegible] Iericho, & dictum, Ecce viri ingreſſi ſunt huc per noctem de filiis Iſrael, vt explorarent terram.
3 Miſitque rex Iericho ad Rahab [illegible] duc viros [illegible] & ingreſſi ſunt domum tuam: exploratores quippe [illegible] nem terram conſyderare venerunt.

Sed acceperat mulier ipſos duos viros, & oc- 4
cultarat vtrumque: dixeratq́ue, [a] Ita eſt, venerãt
ad me viri, ſed neſciebam vnde eſſent.
[b] Cumq́ue eſſet claudenda porta in tenebris, viri 5
illi egrediebantur. verum non noui, quo abie-
runt viri. in equimini celeriter ipſos. compre-
henſuri enim eſtis eos.
At ipſa illos ſubduxerat in ſolarium, & 6
occultauerat ipſos in [c] linis ligni, quæ diſpoſita
habebat ſuper ſolarium.
Itaque viri illi inſecuti fuerant ipſos, via 7
quæ eſt verſus Iordanem, [d] verſus traiectum.
clauſerant autem portam, poſtea quam egreſſi
fuerent, qui illos inſequebantur.
Cumq́ue iſti nondũ dormirent, illa aſcenderat 8
ad ipſos in ſolariũ. Dixeratq́ue ad ipſos viros, 9
Scio quod dederit Dominus vobis terram. &
quia formido veſtri incidit nobis, & quia [e] diſ-
ſoluti ſunt omnes incolæ terræ, propter vos.
Audiuimus enim, quod exſiccauit Dominus 10
aquas maris rubri, [f] veſtra cauſa, cum egredere-
mini ex Aegypto. & quæ feciſtis duobus regibus
Amorrhæorum, qui erant cis Iordanem, ipſi
Sehon, & ipſi Og, quos deleuiſtis.
Ac ſimul atque audiuimus, liquefactum eſt 11
cor noſtrum, neque [g] conſtitit deinde ſpiritus in
quoquam, propter vos. eo quod Dominus Deus
veſter ſit Deus [h] ſuprà in cælo, & ſubter, in ter-
ra. Iam ergo, iurate, obſecro, mihi [i] Iehouam, 12
quia vſa ſum erga vos pietate, vos quoque vſu-
ros eſſe erga domum patris mei pietate, & da-
turos mihi certum ſignum.
Conſeruaturosq́ue in vita patrem meũ, & ma- 13
trem meam, fratresq́ue meos, & meas ſorores, ac
quidquid habent, erepturosq́ue animas noſtras
morti. Viri verò ad illam dixerant, [k] Anima 14
noſtra pro vobis ad moriendum. modo nõ detu-
leritis hanc rem noſtram. & futurum eſt, vt
quãdo tradiderit nobis Dominus terrã, vtamur
erga te pietate & veritate. Itaq. demiſerat 15
illos fune per [l] feneſtram. nam ipſius domus erat
in muro mœniũ. atq. in mœnibus ipſa habitabat.

a Ch. Verè.
b Ch. Cũq. eſſet tempus claudẽdæ portæ.
c Ch. faſciculis, ſiue ſtrumis lini.
d Ch. vſq. ad
e Ch. fracti ſunt
f vel, ante conſpectũ veſtrum.
g Ch. reliqua fuit
h Ch. cuius diuinitas eſt in cælo ſuprà. & dominatur in terra ſubter
i Ch verbũ Iehouæ.
k Ch. Animæ noſtræ tradãtur pro animis veſtris.
l Ch. è feneſtra.

4 ותקח האשה את־שני האנשים ותצפנו
ותאמר כן באו אלי האנשים ולא ידעתי מאין
המה׃
5 ויהי השער לסגור בחשך והאנשים יצאו
לא ידעתי אנה הלכו האנשים רדפו מהר
אחריהם כי תשיגום׃
6 והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי
העץ הערכות לה על־הגג׃
7 והאנשים רדפו אחריהם דרך הירדן על
המעברות והשער סגרו אחרי כאשר יצאו
הרדפים אחריהם׃
8 והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם
על־הגג׃
9 ותאמר אל־האנשים ידעתי כי נתן יהוה
לכם את־הארץ וכי־נפלה אימתכם עלינו וכי
נמגו כל־ישבי הארץ מפניכם׃
10 כי שמענו את אשר־הוביש יהוה את־
מי ים־סוף מפניכם בצאתכם ממצרים
ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר
בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר החרמתם
אותם׃
11 ונשמע וימס לבבנו ולא־קמה עוד רוח
באיש מפניכם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים
בשמים ממעל ועל־הארץ מתחת׃
12 ועתה השבעו־נא לי ביהוה כי־עשיתי
עמכם חסד ועשיתם גם־אתם עם־בית אבי
חסד ונתתם לי אות אמת׃
13 והחיתם את־אבי ואת־אמי ואת־אחי ואת־
אחותי ואת כל־אשר להם והצלתם את־
נפשתינו ממות׃
14 ויאמרו לה האנשים נפשנו תחתיכם
למות אם לא תגידו את־דברנו זה והיה
בתת־יהוה לנו את־הארץ ועשינו עמך חסד
ואמת׃
15 ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר
החומה ובחומה היא יושבת׃

TRANSLATIO

4 Tollensq́ue mulier viros, abſcondit, & ait, Fateor, venerunt ad me, ſed neſciebam
vnde eſſent. 5 Cumq́ue porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierũt, neſcio
quò abierunt: perſequimini citò, & comprehendetis eos.
6 Ipſa autem fecit aſcendere viros in ſolarium domus ſuæ: operuitq́ue eos ſtipula lini,
quæ ibi erat. 7 Hi autem qui miſſi fuerant, ſecuti ſunt eos per viam quæ ducit ad [*] va-
dum Iordanis: illisq́ue egreſſis, ſtatim porta clauſa eſt.
8 Nec dum obdormierant qui latebant, & ecce mulier aſcendit ad eos, & ait,
9 Noui quòd Dominus tradiderit vobis terram: etenim irruit in nos terror veſter, &
elanguerunt omnes habitatores terræ.
10 Audiuimus quòd ſiccauerit Dominus aquas maris rubri ad veſtrum introitum,
quando egreſſi eſtis ex Aegypto: & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erãt

* vada. 1 Reg. c. 6.

Acceptos autem mulier ˙duos ⸔ viros, occul- 4
tauerat ipſos. Et ait ⸓ illis ⸔, inquiens, Venerũt
ad me viri illi, ˙ & non ſciebam vnde eſſent ⸔.
Cùm autem porta occluderetur in tenebris, 5
& viri exibant. neſcio quò abierint ˙viri ⸔. per-
ſequimini ˙ cum celeritate ⸔, poſt ipſos, ſi com-
prehendatis ipſos. At illa ſubduxerat ipſos in 6
ſolariũ, & occultarat ipſos in ſtipula lini, quam
compoſitam habebat ſuper ſolarium.
Et viri perſequebantur poſt illos, ea via quæ 7
ad Iordanem verſus traiectus (ducit). porta au-
tem claudebatur. Et factũ eſt cùm eſſent egreſſi,
qui perſequebantur poſt eos: Et priùs quàm 8
ipſi dormirent, & ipſa aſcendit ad illos in ſola-
rium. Aitq́ ad ipſos, Scio, quòd dedit Do- 9
minus vobis terram. incidit enim metus veſtri
in nos, ˙ & quia conſternati ſunt omnes qui ha-
bitant in terra à facie veſtra ⸔.
Audiuimus enim, quòd ſiccauit Dominus 10
⸓ Deus ⸔ rubrũ mare à facie veſtra, cùm exire-
tis de Aegypto. & quæcunque feciſtis duobus
regibus Amorrhæorum, qui erant cis Iordanẽ.
ipſi Sehoni, & ipſi Og quos ipſos exterminaſtis.
Cumq́ audiremus nos, emoti ſumus mente 11
noſtra. neque conſtitit amplius ſpiritus in vllo, à
facie veſtra. Quia Dominus Deus veſter ˙ ipſe
eſt ⸔ Deus in cælo ſuprà, & ſuper terrã, ſubter.
Nunc ergo iurate mihi Dominũ ⸓ Deum ⸔. 12
quoniam ego adhibeo vobis miſericordiam, im-
partite etiam vos domui patris mei miſericor-
diam, ˙ & date mihi ſignum verum ⸔.
Viuamq́ conſeruate ⸓ familiam ⸔ patris mei, 13
& matrem meam, ac fratres meos, ſororesq́
meas, + & omnia quæ habent. & eximetis ani-
mam meam ex morte. Dixeruntq́ ei viri, 14
Anima noſtra pro vobis in mortem. ⸓ & illa
ait ⸔, ˙Si nõ patefeceritis vos rem noſtram iſtã.
& erit ⸔ cùm tradiderit Dominus vobis ipſam
+ vrbem, vtamini erga me miſericordia, & ve-
ritate. Et demiſit illos ˙per funem ⸔ per fe- 15
neſtram. ˙ Nam domus ipſius in muro erat. &
in muro ipſa habitabat ⸔.

+ & omnẽ familiam ipſorum.

+ terram

4 καὶ λαβοῦσα ἡ γυνὴ τοὺς ˙δύο ⸔ ἄνδρας, ἔκρυ-
ψεν αὐτοὺς· καὶ εἶπεν ⸓ αὐτοῖς ⸔ λέγουσα· εἰσελη-
λύθασι πρός με οἱ ἄνδρες, ˙ καὶ οὐκ οἶδα πόθεν
5 ἦσαν ⸔. ὡς δὲ ἡ πύλη ἐκλείετο ἐν τῷ σκότει. καὶ
οἱ ἄνδρες ἐξῆλθον· οὐκ ἐπίσταμαι ποῦ πεπόρευνται
˙οἱ ἄνδρες ⸔· καταδιώξατε ˙ἐν τάχει ⸔ ὀπίσω αὐ-
6 τῶν, εἰ καταλήψεσθε αὐτούς. αὐτὴ δὲ ἀνεβίβα-
σεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ δῶμα, καὶ ἔκρυψεν αὐτοὺς ἐν
λινοκαλάμῃ, τῇ ἐστοιβασμένῃ αὐτῇ ἐπὶ τοῦ δώ-
7 ματος. καὶ οἱ ἄνδρες κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν,
ὁδὸν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου, ἐπὶ τὰς διαβάσεις· καὶ ἡ
πύλη ἐκλείσθη· καὶ ἐγένετο, ὡς ἐξῆλθον οἱ κατα-
8 διώκοντες ὀπίσω αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ πρὶν ἢ κοιμη-
θῆναι αὐτούς, καὶ αὐτὴ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τὸ
9 δῶμα. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· ἐπίσταμαι ὅτι δέ-
δωκε κύριος ὑμῖν τὴν γῆν· ἐπιπέπτωκε γὰρ ὁ φό-
βος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς ˙ καὶ ὅτι κατέπτηχασι πάντες οἱ
κατοικοῦντες ἐν τῇ γῇ, ἀπὸ προσώπου ὑμῶν ⸔.
10 ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξήρανε κύριος ⸓ ὁ θεὸς ⸔
τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτε
ἐξεπορεύεσθε ἐξ Αἰγύπτου· καὶ ὅσα ἐποιήσατε
τοῖς δυσὶ βασιλεῦσι τῶν Ἀμορραίων, οἳ ἦσαν πέ-
ραν τοῦ Ἰορδάνου, τῷ Σηὼν, καὶ τῷ Ὢγ, οὓς ἐξωλο-
11 θρεύσατε αὐτούς. καὶ ἀκούσαντες ἡμεῖς ἐξέστη-
μεν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστη ἔτι πνεῦμα ἐν οὐ-
δενὶ, ἀπὸ προσώπου ὑμῶν. ὅτι κύριος ὁ θεὸς
ὑμῶν ˙ αὐτός ἐστι ⸔ θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐπὶ τῆς
12 γῆς, κάτω. καὶ νῦν ὀμόσατέ μοι κύριον ⸓ τὸν
θεόν ⸔· ὅτι ἐγὼ ποιῶ ἐν ὑμῖν ἔλεος, καὶ ποιήσατε
καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου ἔλεος. ˙ καὶ
13 δότε ἐμοὶ σημεῖον ἀληθινὸν ⸔. καὶ ζωγρήσατε
⸓ τὸν οἶκον ⸔ τοῦ πατρός μου, καὶ τὴν μητέρα μου, καὶ
τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ τὰς ἀδελφάς μου + καὶ πάν-
τα ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς· καὶ ἐξελεῖσθε τὴν ψυχήν μου
14 ἐκ θανάτου. καὶ εἶπαν αὐτῇ οἱ ἄνδρες· ἡ ψυχὴ
ἡμῶν ἀνθ' ὑμῶν εἰς θάνατον· ⸓ καὶ αὐτὴ εἶπεν ⸔,
˙ ἐὰν μὴ γνωρίζητε ὑμεῖς τὸ ῥῆμα ἡμῶν τοῦτο, καὶ
ἔσται ⸔ ὡς ἂν παραδῷ κύριος ὑμῖν τὴν + πόλιν,
ποιήσατε εἰς ἐμὲ ἔλεος καὶ ἀλήθειαν.
15 καὶ κατεχάλασεν αὐτοὺς ˙ ἐν σχοινίσματι ⸔,
διὰ τῆς θυρίδος· ˙ ὅτι ὁ οἶκος αὐτῆς ἐν τῷ τεί-
χει ἦν, καὶ ἐν τῷ τείχει αὐτὴ κατῴκει ⸔.

+ καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτῶν.

+ γῆν

B. HIERONYMI.

trans Iordanem, Sehon & Og, quos interfeciſtis. 11 Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitum veſtrum: Dominus enim Deus veſter ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum.

12 Nunc ergo iurate mihi per Dominum, vt quomodo ego miſericordiam feci vobiſcum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detiſque mihi verum ſignum:

13 Vt ſaluetis patrem meum & matrem, fratres ac ſorores meas, & omnia quæ illorum ſunt, & eruatis animas noſtras à morte.

14 Qui reſponderunt ei, Anima noſtra ſit pro vobis in mortem; ſi tamen non prodideris nos. cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te miſericordiam & veritatem. 15 Demiſit ergo eos per funem de feneſtra: domus enim eius hærebat muro.

Dixeratq́ ad illos, In montem abite.ne fortè 16
occurrant vobis qui perſequuntur. Et illic late-
bitis triduum : vſque dum redierint qui perſe-
quuntur. poſt verò pergetis per iter veſtrum.
Viri vero dixerant ad illam, Nos innoxij ab 17
hoc tuo iureiurando, quo nos deuinxiſti.
a Ch. ſimbriam *Ecce, intrantibus nobis in terram,* [a] *textum* 18
b vel, qua *fili coccinei huius alligabis feneſtræ,* [b] *quo nos*
demiſiſti: & patrem tuum, matremq́ tuam, tū
fratres tuos, & omnem domum patris tui con-
trahès ad te in domum.
Futurum eſt autē, vt quiſquis exiuerit oſtiū 19
c Ch. culpa cædis *domus tuæ foras, illius* [c] *ſanguis ſit in caput ip-*
ſius; nos verò extra culpam. At quiſquis tecum
d Ch. culpa cædis *fuerit in domo, illius* [d] *ſanguis in noſtrū caput;*
ſi manus eum tetigerit. Et ſi prodideris hanc 20
rem noſtram, erimus etiam innoxij ab iureiu-
rando tuo, quo nos obligaſti. Reſponderat au- 21
tem: Vt verba veſtra, ſic eſto: ſimulq́ dimiſe-
e Ch. ſimbriam *rat illos; & abierant. Illa porro alligauerat* [e] *tex-*
tum coccineum feneſtræ. Profectiq́ peruene- 22
rant in montem: & manſerant illic triduum,
donec eſſent reuerſi qui perſequebantur. veſtiga-
uerant autē qui perſequebantur per totā viam;
verùm non inuenerant. Reuerterant itaque 23
duo illi viri; & deſcenderant de monte; atque
traiecerant. Et cùm perueniſſent ad Ioſuam filiū
Nun, narrauerant ei omnia quæ ſibi acciderant.
Dixerātq́ ad Ioſuam, Nam Dominus tradi- 24
dit in noſtram manum vniuerſam regionē: atq.
f Ch. fracti ſunt *etiam* [f] *liquefacti ſunt omnes incolæ regionis*
g Ch. coram nobis. [g] *propter nos.*

CAP. III.

IGitur ſurrexit Ioſua diluculo, profectiq́ ſunt 1
è Sittim, et peruenerunt ad Iordanē, cùm ille,
tum omnes filij Iſrael: ibiq́ pernoctarunt prius
quam traijcerent. Poſt finem verò tridui, 2
tranſibant monitores per medium exercitum.
Et mandabant populo, dicēdo; Cùm videritis 3
arcam fœderis Domini Dei veſtri, & ſacerdotes
h Chal. & Leuitas, [h] *Leuitas portantes eam, vos diſcedetis de loco*
veſtro, & ſequemini ipſam.

16 וַתֹּאמֶר לָהֶם הָהָרָה לֵּכוּ פֶּן־יִפְגְּעוּ בָכֶם
הָרֹדְפִים וְנַחְבֵּתֶם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שֹׁב
הָרֹדְפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם׃
17 וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נְקִיִּם אֲנַחְנוּ
מִשְּׁבֻעָתֵךְ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃
18 הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָאִים בָּאָרֶץ אֶת־תִּקְוַת חוּט
הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחַלּוֹן אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בוֹ וְאֶת
אָבִיךְ וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־אַחַיִךְ וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיךְ
תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה׃
19 וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ הַחוּצָה
דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתָּךְ
בַּבַּיִת דָּמוֹ בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ׃
20 וְאִם־תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ נְקִיִּם
מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃
21 וַתֹּאמֶר כְּדִבְרֵיכֶם כֶּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם וַיֵּלֵכוּ
וַתִּקְשֹׁר אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן׃
וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים
22 עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ
וְלֹא־מָצָאוּ׃
23 וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר וַיַּעַבְרוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־
הַמֹּצְאוֹת אוֹתָם׃
24 וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת
כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמֹגוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפָּנֵינוּ׃

ג

1 וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּסְעוּ מֵהַשִּׁטִּים וַיָּבֹאוּ
עַד־הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּלִנוּ שָׁם
טֶרֶם יַעֲבֹרוּ׃
2 וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַיַּעַבְרוּ הַשֹּׁטְרִים
בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה׃
3 וַיְצַוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר כִּרְאוֹתְכֶם אֵת
אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם
נֹשְׂאִים אֹתוֹ וְאַתֶּם תִּסְעוּ מִמְּקוֹמְכֶם וַהֲלַכְתֶּם
אַחֲרָיו׃

TRANSLATIO

16 Dixitq́. ad eos, Ad montana conſcendite, ne fortè occurrāt vobis reuertentes: ibiq́.
latitate tribus diebus, donec redeant, & ſic ibitis per viam veſtram. 17 Qui dixerunt ad
eam, Innoxij erimus à iuramento hoc quo adiuraſti nos: 18 Si ingredientibus nobis
terram, ſignū fuerit funiculus iſte coccineus, & ligaueris eum in feneſtra, per quam demi-
ſiſti nos: & patrem tuum ac matrem, fratreſque, & omnem cognationem tuam congre-
gaueris in domum tuam. 19 Qui oſtium domus tuæ egreſſus fuerit, ſanguis ipſius erit
innoxij. in caput eius, & nos erimus [a] alieni [a]. Cunctorū autem ſanguis, qui tecum in domo fuerint,
redundabit in caput noſtrum, ſi eos aliquis tetigerit. 20 Quòd ſi nos prodere volueris, &
ſermonem iſtum proferre in mediū, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiuraſti nos.
21 Et illa reſpondit, Sicut locuti eſtis, ita fiat. Dimittenſque eos vt pergerent, appen-
dit funiculum coccineum in feneſtra.

[illegible]

24 [illegible] Et dixerũt ad Ie-
ſum, [illegible] tradidit Dominus in manũ noſtrã
vniuerſam terram, [illegible] conſternati ſunt omnes
qui habitant terram [illegible] nobis.

CAP. III.

1 Et [illegible] Ieſus de nocte, & [illegible]
runt [illegible] venerunt vſq. ad Iordanẽ
[illegible] omnes [illegible] & ibi [illegible]
2 [illegible] quam [illegible]. Et [illegible] poſt
3 tres dies, [illegible] tranſibant [illegible] mediũ ca-
ſtri. Et [illegible] dicentes, Quando
videritis [illegible] Dei [illegible], &
[illegible] atq. [illegible]
[illegible] de locis veſtris, & per [illegible] poſt ipſam.

καὶ [illegible] εἰς τὴν ὀρεινὴν [illegible]
[illegible]
19 [illegible]
24 [illegible]
[illegible]

κεφαλ. γ

1 Καὶ [illegible]
[illegible] Ἰορδάνην [illegible]
2 [illegible]
3 [illegible]
[illegible] ἡμῶν, [illegible]
αὐτῷ [illegible] ὑμεῖς [illegible]
ὑμῶν, καὶ [illegible] ὀπίσω αὐτῆς.

B. HIERONYMI.

22 Illi verò ambulantes peruenerunt ad montana, & manſerunt ibi tres dies, donec re-
uerterentur qui fuerant perſecuti: [illegible] non [illegible].
23 Quibus [illegible] & deſcenderunt exploratores de monte: &
tranſmiſſo Iordane venerunt ad [illegible] N[illegible] qu[illegible]
[illegible] dixerunt, 24 Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus noſtras,
& timore proſtrati ſunt cuncti habitatores eius. [illegible]

Igitur [illegible] de [illegible] caſtra [illegible] de S[illegible], venerunt ad
Iordanem ipſe & omnes filij Iſrael, & morati ſunt tres per [illegible]
2 Quibus [illegible] tranſierunt præcones per caſtrorum [illegible]
perunt, Quando videritis arcam fœderis Domini Dei [illegible] & ſacerdotes [illegible] Le[illegible]
portantes eam, vos quoque conſurgite, & ſequimini præcedentes.

TRANSLATIO.

4 Si ... [illegible] re poſſitis, & [illegible] ... [illegible] ... ſignum [illegible]: [illegible] ... [illegible] ſacerdotes [illegible] ... [illegible] tulerunt, & [illegible] ... cos. [illegible] Hodie [illegible] exaltare te coram omni Iſrael, vt ſciant [illegible] ut cum [illegible] tecum ſum.

[illegible] foederis, & [illegible], Cum [illegible] ... [illegible] Iofue a [illegible] ... & [illegible] verba Domini Dei [illegible]. Et rurſum, In [illegible] Dominus Deus viuens in medio veſtri eſt, & diſperdet in conſpectu [illegible]

B. HIERONYMI.

[illegible] 1

ro [illegible]
m [illegible]
t [illegible]
m [illegible] are [illegible] n-
[illegible] ne
[illegible]
d [illegible] Dom [illegible] m
[illegible] pira o. [illegible] omnis [illegible] n,
donec [illegible] tom [illegible]

[illegible]

f Ch.6.21 · g [illegible] populus

CA [illegible] IV.

I[illegible] m [illegible] 1
[illegible] m,
en [illegible]
c m [illegible]
[illegible]
e Iord [illegible] num
parant [illegible]
tote [illegible]
ri co, in [illegible]
[illegible] Iosua [illegible] ques 4
[illegible] ex [illegible]
que tribu.
E [illegible] Iosua, Pr [illegible] Do- 5
mini [illegible] in Iordan [illegible]
[illegible] num in hu-
merum [illegible] pro numero tribuum [illegible] rum
Isra [illegible].
[illegible] num apud vos. Quando [illegible] 6
[illegible] dicentes, [illegible]
isti lapides?
[illegible] Quia [illegible] 7
[illegible] arcam [illegible]
trans [illegible] per Iordanem [illegible]
Iordan [illegible]
[illegible] in [illegible] num.
[illegible] 8
Iosua [illegible] erunt [illegible]
ne [illegible] Iordan [illegible]
pro numero tribuum [illegible]
[illegible] um [illegible]
[illegible] rep [illegible].

ויעמדו המים הירדים [illegible]
אחד הרחק מאד [illegible]
[illegible]
והעם [illegible]
[illegible]
[illegible]
בחרבה עד אשר [illegible] כל [illegible] את
הירדן׃

ד

ויהי [illegible] לעבור את־ 1
הירדן [illegible]
[illegible] 2
[illegible]
[illegible] 3
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 4
[illegible]
[illegible]
[illegible] 5
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 6
[illegible] האלה
[illegible]
[illegible] 7
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] יהושע 8
[illegible]
[illegible] למספר שבטי
[illegible] אל המלון וינחום
שם׃

TRAN[illegible]LAT[illegible]

16 Steterunt aquæ deſcendentes in loco vno [illegible] & ad inſtar montis [illegible] eſcentes a pa-
[illegible] res erant, [illegible] mare [illegible] quod nunc vocatur mortuum [illegible], vſque [illegible]
o [illegible] & [illegible]
q [illegible] arcam [illegible] s D [illegible] anis
acc [illegible]

[illegible]A[illegible]. IIII.

Q[illegible] s, [illegible] t Dominus ad I[illegible],
[illegible] tribus,
[illegible] medio [illegible]
[illegible] in loco [illegible]

16 *Et conſiſterunt aquæ deſcendentes deſuper,*
conſtitit concretum vnum, abſiſtens longè ad-
modum ab Adam °vrbe, quæ eſt˺ vſque ad par-
tem Sarthan. quæ verò deſcendebat, ˹deſcen-
debat˺ in mare Araba, mare ſalis, ˹donec˺ pror-
ſus defecit. Et populus ſtetit contra Iericuntē.
17 *Stabantq́; ſacerdotes baiulantes arcā fœderis*
Domini in arida, in medio Iordanis °paratè˺.
Et omnes ˹filij˺ Iſrael tranſibant per aridā, vſq.
dū abſoluiſſet omnis populus tranſiens Iordanē.

CAP. IV.

1 *POſtquam autem abſoluiſſent omnis populus*
tranſire Iordanem, ait Dominus Ieſu, dicēs,
2 *Aſſume de populo duodecim viros °virum˺*
3 *vnum ex vnaquaque tribu. Et præcipito ip-*
ſis, dicens, Suſtollite °vobis˺ hinc ex medio Ior-
danis, °de ſtatione pedum ſacerdotum ˺, paratos
duodecim lapides. eosq́; cùm aſportaueritis vnà
vobiſcum, collocate ipſos in caſtris ˹veſtris˺,
vbi caſtra metati fueritis nocte.
4 *Cumq́; euocaſſet Ieſus °ipſos˺ duodecim vi-*
ros è nobilibus, de filiis Iſrael, °virum˺ vnum ex
5 *quaque tribu. Dixit ad eos Ieſus, Accedite*
ante me, coram facie Domini °Dei veſtri,˺ in
medium Iordanis. Et ſublatū tollat illinc quiſ-
que lapidem vnum in humeros ſuos, ſecundum
numerum tribuum Iſraelis.
6 *Vt ſint iſti poſiti in vobis pro ſigno, ˹perpe-*
tuò˺: vt cùm interrogauerit te filius tuus cras,
dicens, Quid ˹ſunt˺ lapides iſti vobis?
7 *Et ˹tu˺ declarabis filio tuo ˹dicens˺, Quia*
defecit Iordanis ˹fluuius˺ à facie arcæ fœderis
Domini ˹vniuerſæ terræ˺, cùm trāſiret °ipſum
Iordanē. nam deficiebat aqua Iordanis ˺. eruntq́;
˹vobis˺ lapides iſti monimentum in filiis Iſrael
vſque in æternum.
8 *Et fecerunt ſic filij Iſrael, ſicut præceperat*
˹Dominus ipſi˺ Ieſu. & cùm ſuſtuliſſent duo-
decim lapides è medio Iordanis, ſicut iuſſerat
Dominus ipſi Ieſu, in ipſa perfectione traiectio-
nis filiorum Iſrael, aſportarunt eos vnà ſecum
in caſtra, & depoſuerunt eos illic.

16 καὶ ἔστη τὰ ὕδατα τὰ καταβαίνοντα ἄνωθεν,
ἔστη πῆγμα ἓν ᵃἀφεστηκὸς μακρὰν σφόδρα, ἀπὸ
Ἀδαμὶ °τῆς πόλεως, ἥ ἐστιν˺ ἕως μέρους Σαρθὰμ.
τὸ δὲ καταβαῖνον ˹κατέβη˺ εἰς τὴν θάλασσαν
ἀραβὰ θάλασσαν ἁλὸς, ˹ἕως˺ εἰς τέλος ἐξέλι-
17 πε· καὶ ὁ λαὸς εἱστήκει ἀπέναντι Ἰεριχώ. καὶ
ἔστησαν οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης
κυρίου ἐπὶ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τοῦ Ἰορδάνου °ἑτοίμως˺·
καὶ πάντες ˹οἱ υἱοὶ˺ Ἰσραὴλ διέβαινον διὰ ξηρᾶς,
ἕως συνετέλεσε πᾶς ὁ λαὸς διαβαίνων τὸν Ἰορδά-
νην.

κεφαλ. δʹ.

1 Καὶ ἐπεὶ συνετέλεσαν πᾶς ὁ λαὸς διαβαίνειν
τὸν Ἰορδάνην, εἶπε κύριος τῷ Ἰησοῦ, λέγων·
2 παράλαβε ἀπὸ τοῦ λαοῦ δώδεκα ἄνδρας °ἄν-
3 δρα˺ ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς. καὶ σύνταξον αὐ-
τοῖς λέγων· ἀνέλεσθε °αὐτοῖς˺ ἐντεῦθεν ἐκ μέσου τοῦ
Ἰορδάνου. °ἀπὸ στάσεως ποδῶν τῶν ἱερέων˺ ἑτοίμους
δώδεκα λίθους· καὶ τούτους διακομίσαντες ἅμα
ὑμῖν καὶ αὐτοῖς, θήσετε αὐτοὺς ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ
˹ὑμῶν˺, οὗ ἐὰν παρεμβάλητε ἐκεῖ τὴν νύκτα.
4 καὶ ἀνακαλεσάμενος Ἰησοῦς °τοὺς˺ δώδεκα ἄν-
δρας τῶν ἐνδόξων ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ °ἄνδρα˺
5 ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς. εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς·
προσαγάγετε ἔμπροσθέν μου πρὸ προσώπου
κυρίου °τοῦ θεοῦ ὑμῶν˺ εἰς μέσον τοῦ Ἰορδάνου. καὶ
ἀνελόμενος αἰρέτω ἐκεῖθεν ἕκαστος λίθον ἕνα ἐπὶ
τῶν ὤμων αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ.
6 ἵνα ὑπάρχωσιν οὗτοι ˹κείμενοι˺ ἐν ὑμῖν εἰς
σημεῖον ˹διαπαντὸς˺, ἵνα ὅταν ἐρωτᾷ σε ὁ υἱός
σου αὔριον λέγων· τί ˹εἰσιν˺ οἱ λίθοι οὗτοι ὑμῖν;
7 καὶ ˹σὺ˺ δηλώσεις τῷ υἱῷ σου ˹λέγων˺· ὅτι
ἐξέλιπεν ὁ Ἰορδάνης ˹ποταμὸς˺ ἀπὸ προσώπου
κιβωτοῦ διαθήκης κυρίου ˹πάσης τῆς γῆς˺, ὡς
διέβαινεν °τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἐξέλιπε τὸ ὕδωρ τοῦ
Ἰορδάνου˺· καὶ ἔσονται ˹ὑμῖν˺ οἱ λίθοι οὗτοι μνη-
8 μόσυνον ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἕως τοῦ αἰῶνος. καὶ
ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καθότι ἐνετείλατο
˹κύριος τῷ˺ Ἰησοῦ· καὶ ἀναλαβόντες δώδεκα
λίθους ἐκ μέσου τοῦ Ἰορδάνου, καθάπερ συνέταξε
κύριος τῷ Ἰησοῦ, ἐν τῇ συντελείᾳ τῆς διαβάσεως τῶν
υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ διεκόμισαν αὐτοὺς ἅμα ἑαυτοῖς
εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ ἀπέθηκαν αὐτοὺς ἐκεῖ.

a Syrus legit, ˹ἀφεστηκὸς˺ μακρὰν σφόδρα ὑπὸ Ἀδαμὶ &c.

B. HIERONYMI.

nocte tentoria. 4 Vocauitque Ioſue duodecim viros, quos elegerat de filiis Iſrael ſingulos de ſingulis tribubus, 5 Et ait ad eos, Ite ante arcam Domini Dei veſtri ad Iordanis medium, & portate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris, iuxta numerum filiorum Iſrael; 6 Vt ſit ſignum inter vos. Et quando interrogauerint vos filij veſtri cras, dicentes, Quid ſibi volunt iſti lapides? 7 Reſpondebitis eis, Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis Domini, cùm tranſiret eum: idcirco poſiti ſunt lapides iſti in monimentum filiorum Iſrael vſque in æternum. 8 Fecerunt ergo filij Iſrael ſicut præcepit eis Ioſue, portantes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt Dominus ei imperarat, iuxta numerum filiorum Iſrael, vſque ad locum in quo caſtrametati ſunt, ibique poſuerunt eos.

Duodecim inſuper lapides ſtatuit Ioſua in- 9
tra Iordanem , in loco ſtationis pedum ſacerdotũ
ſuſtinentium arcam fœderis. & fuerunt illic
vſque ad hunc diem.
Ceterùm ſacerdotes ſuſtinentes arcam ſta- 10
bant intus , in Iordane, donec finita eſſet omnis
res , quam iuſſerat Dominus Ioſuam ad populũ
loqui. ſecũdum ea omnia quæ præceperat Moſes
Ioſuæ. populus verò feſtinauerant, & tranſierãt.
Cumq́; abſoluiſſet omnis populus traiectionẽ, 11
a vel, coram pop. *tranſiit & arca Domini , & ſacerdotes* [a] *ante*
populum. Tranſierant etiam Rubenitæ & 12
Gaditæ , atque dimidia tribus Manaſsis armis
b vel, coram filiis *ſuccincti* [b] *ante filios Iſrael. ſicut fuerat ad ipſos*
locutus Moſes. Circiter quadragies mille, 13
c Ch. ante populum Domini. rectè etiam dicas, corã Domino. *ſuccincti militari more tranſierant* [c] *ante Do-*
minum, ad bellum, verſus campos Iericho.
Illo die amplificauit Dominus Ioſuam in ocu- 14
lis vniuerſi Iſraelis: & reueriti ſunt eum, ſicut
reueriti fuerant Moſen, omnibus diebus vitæ ip-
ſius. Dixerat enim Dominus ad Ioſuam , in- 15
quiens,
Iube ſacerdotibus baiulis arcæ teſtimonij, vt 16
aſcendant è Iordane.
Mandauerat́q; Ioſua ſacerdotibus , dicens, 17
Aſcendite extra Iordanem.
d Ch. cùm vellent aſcendere *Et acciderat , vt* [d] *aſcendentibus ſacerdoti-* 18
bus baiulis arcæ fœderis Domini extra Iordanẽ,
ſimul extraherentur plantæ pedum ſacerdotum
e Chal. & poneretur in ſiccum. [e] *in ſiccum , & reuerterentur aquæ Iordanis in*
locum ſuum ; irentq́; vt heri & nudiuſtertius,
per omnes ripas illius.
Porrò populus aſcendebat ab Iordane, decimo 19
menſis primi. & caſtra faciebat in Galgalis, in
ea parte quæ Ierichunti eſt ad Orientem.
Statuitq́; Ioſua in Galgalis duodecim lapides 20
illos, quos ſumpſerat è Iordane.
Et ait ad filios Iſrael, dicens, Quando inter- 21
rogabunt filij veſtri cras patres ſuos , dicentes,
Quid iſti lapides?
Erudietis filios veſtros, dicentes , Per ſiccũ 22
tranſiuit Iſrael Iordanem iſtum.

9 וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ
הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן
הַבְּרִית וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
10 וְהַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן
עַד־תֹּם כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל־הָעָם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְמַהֲרוּ הָעָם וַיַּעֲבֹרוּ׃
11 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּם כָּל־הָעָם לַעֲבוֹר וַיַּעֲבֹר
אֲרוֹן־יְהוָה וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם׃
12 וַיַּעַבְרוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט
הַמְנַשֶּׁה חֲמֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה׃
13 כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצָּבָא עָבְרוּ לִפְנֵי
יְהוָה לַמִּלְחָמָה אֶל עַרְבוֹת יְרִיחוֹ׃
14 בַּיּוֹם הַהוּא גִּדַּל יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי כָּל־
יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר יָרְאוּ אֶת־מֹשֶׁה כָּל־
יְמֵי חַיָּיו׃
15 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃
16 צַוֵּה אֶת־הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְיַעֲלוּ
מִן־הַיַּרְדֵּן׃
17 וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר עֲלוּ מִן־
הַיַּרְדֵּן׃
18 וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן נִתְּקוּ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֶל
הֶחָרָבָה וַיָּשֻׁבוּ מֵי־הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל
שִׁלְשׁוֹם עַל־כָּל־גְּדוֹתָיו׃
19 וְהָעָם עָלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְגָּל בִּקְצֵה מִזְרַח יְרִיחוֹ׃
20 וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן־הַיַּרְדֵּן הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ
בַּגִּלְגָּל׃
21 וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאָלוּן
בְּנֵיכֶם מָחָר אֶת־אֲבוֹתָם לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים
הָאֵלֶּה׃
22 וְהוֹדַעְתֶּם אֶת־בְּנֵיכֶם לֵאמֹר בַּיַּבָּשָׁה עָבַר
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃

TRANSLATIO

9 Alios quoque duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt
a 5 MS. N. C. A G autem legitur. ſacerdotes, qui portabant arcam fœderis [a] Domini: & ſunt ibi vſque in præſentem diem.
10 Sacerdotes autem qui portabant arcam, ſtabant in Iordanis medio , donec omnia
b vt 1 MS. N. C. G. complerentur, quæ Ioſue , vt loqueretur ad populum, præceperat Dominus, [b] & dixerat ei
Moyſes: feſtinauitque populus, & tranſijt. 11 Cumque tranſiſſent omnes , tranſiuit &
arca Domini, ſacerdotes quoque pergebant ante populum.
12 Filij quoque Ruben , & Gad , & dimidia tribus Manaſſe , armati præcedebant fra-
tres ſuos filios Iſrael, ſicut eis præceperat Moyſes:
13 Et quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos incedebant per plana atq;
campeſtria vrbis Iericho. 14 In die illo magnificauit Dominus Ioſue coram omni Iſ-
rael, vt timerent eum, ſicut timuerant Moyſen dum adhuc viueret.

9 [illegible] duodecim lapides ſtatuit [illegible] in [illegible], quæ [illegible] habitant [illegible] arcam [illegible] Domini. & [illegible] ad [illegible] hodiernam diem. Sacerdotes autem qui portabant arcam
10 [illegible] medio Iordane, [illegible] quæcunque mandauerat Dominus [illegible] nunciare populo. [illegible] omnia ea quæ [illegible] & properabat [illegible] & tranſit.
11 Et factum eſt cùm abſ[illegible] omnis populus tranſire, & tranſiuit arca fœderis Domini [illegible] ante illos.
12 Tranſiuerunt [illegible] Gad, [illegible] parati ante [illegible] Iſrael [illegible] Moſes.
13 Quadraginta [illegible] ad pugnam tranſibant ante Dominum, [illegible] Iericho [illegible].
14 In eo die [illegible] Dominus Ieſum coram omni [illegible] Iſrael, & metuebant [illegible] metuerant Moſen, quàm diu vixit.
15 [illegible] Dominus ad Ieſum, dicens,
16 Impera ſacerdotibus [illegible] arcam fœderis teſtimonij [illegible] e Iordane.
17 [illegible] ergo Ieſus [illegible] tibus, dicens, Exite è Iordane.
18 Factumque eſt vt exirent ſacerdotes [illegible] portantes arcam fœderis Domini è medio Iordanis, & ponerent pedes ſuos ipſi ſacerdotes in aridam, & prorumpebat aqua Iordanis ad locum ſuum, [illegible] heri & ante tertium diem, per vniuerſam ripam ſuam.
19 Itaque populus aſcendit è Iordane decimo menſis primi. & caſtrametati fuerunt filij Iſrael in Galgalis, ad partem eam quæ eſt ad ſolis ortum ab Ierichunte.
20 Et duodecim lapides iſtos, quos ſuſtulerant è Iordane, ſtatuit Ieſus in Galgalis.
21 Et ait ad filios Iſrael, dicens, Cùm interrogauerint [illegible] cras vos dicentes, Quid ſunt [illegible] lapides iſti?
22 Referetis filiis [illegible] dicentes, Quòd per aridam tranſiuit Iſrael Iordanem iſtum.

9 καὶ ἄλλ[illegible] δώδεκα λίθους ἔστησεν ἰησοῦς ἐν αὐ[illegible], [illegible] ὕδατι τῷ [illegible] τῶν [illegible] τῆς διαθήκης κυρίου [illegible] εἰσὶν [illegible] τῆς σήμερον ἡμέρας.
10 [illegible] εἰς δὲ οἱ αἴ[illegible] τῆς διαθήκης εἱστήκεισαν ἐν μέσῳ τοῦ ἰορδάνου, ἕως [illegible] ὅσα ἐνετείλατο κύριος τῷ ἰησοῦ ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ [illegible] ἐνετείλατο μωυσῆς τῷ ἰησοῦ. καὶ ἔσπευσεν ὁ λαὸς, καὶ διέβησαν.
11 καὶ [illegible], ὡς συν[illegible] πᾶς ὁ λαὸς [illegible] διέβη καὶ [illegible] τῆς διαθήκης κυρίου καὶ οἱ λίθοι ἔμπροσθεν αὐτ.
12 καὶ διέβησαν οἱ υἱοὶ ῥουβὶμ, καὶ οἱ υἱοὶ γὰδ, καὶ οἱ ἡμίσεις φυλῆς μανασσῆ διεσκευασμένοι, [illegible] υἱῶν ἰσραὴλ, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς [illegible].
13 [illegible] διεσκευασμένοι [illegible] ἔναντι κυρίου, εἰς πόλεμον [illegible].
14 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ [illegible] ἰησοῦν, ἐναντίον παντὸς γένους [illegible] ἐφοβοῦντο αὐτὸν, ὥσπερ ἐφοβοῦντο [illegible] ἔζη.
15 καὶ εἶπε κύριος πρὸς [illegible], λέγων
16 ἔντειλαι τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης τοῦ μαρτυρίου, [illegible] ἐκ τοῦ ἰορδάνου.
17 καὶ ἐνετείλατο ἰησοῦς τοῖς ἱερεῦσι, λέγων, ἔκβητε ἐκ τοῦ ἰορδάνου.
18 καὶ ἐγένετο, ὡς ἐξέβησαν οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης κυρίου ἐκ μέσου τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἔθηκαν τοὺς πόδας αὐτῶν οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ ὥρμησε τὸ ὕδωρ τοῦ ἰορδάνου κατὰ χώραν αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύετο καθὰ [illegible] ἡμέραν, δι' ὅλης τῆς κρηπῖδος αὐτοῦ.
19 καὶ ὁ λαὸς ἀνέβη ἐκ τοῦ ἰορδάνου δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου. καὶ κατεστρατοπέδευσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐν γαλγάλοις κατὰ μέρος τὸ πρὸς ἡλίου ἀνατολὰς ἀπὸ τῆς ἱεριχώ.
20 καὶ τοὺς δώδεκα λίθους τούτους, οὓς ἔλαβον ἐκ τοῦ ἰορδάνου ἔστησεν ἰησοῦς ἐν γαλγάλοις.
21 καὶ εἶπε πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ λέγων, ὅταν ἐρωτῶσιν οἱ υἱοὶ [illegible] αὔριον ὑμᾶς λέγοντες, τί εἰσιν οἱ λίθοι οὗτοι.
22 ἀναγγείλατε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν λέγοντες, ὅτι [illegible] ξηρᾶς διέβη ἰσραὴλ τὸν ἰορδάνην τοῦτον.

B. HIERONYMI.

15 Dixitque ad eum, 16 Præcipe ſacerdotibus qui portant arcam fœderis, vt aſcendant de Iordane. 17 Qui præcepit eis, dicens, Aſcendite de Iordane.

18 Cumque aſcendiſſent portantes arcam fœderis Domini, & ſiccam humum calcare cœpiſſent, reuerſæ ſunt aquæ in alueum ſuum, & fluebant ſicut ante conſueuerant.

19 Populus autem aſcendit de Iordane decimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in Galgalis, contra Orientalem plagam vrbis Iericho.

20 Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo ſumpſerant, poſuit Ioſue in Galgalis: 21 Et dixit ad filios Iſrael, Quando interrogauerint filij veſtri cras patres ſuos, & dixerint eis, Quid ſibi volunt lapides iſti?

22 Docebitis eos, atque dicetis, Per arentem alueum tranſiuit Iſrael Iordanem iſtum,

a vel, quādo
b vel, ſiccauit [illegible]
& nunc [illegible] quoque

23 *[a] Quia [illegible] Dominus Deus veſter aquas [illegible] tis, [illegible] Deus veſter mari rubro quod [illegible] auerat, donec transſim[illegible]

c Ch. potentiam

24 *Vt agnoſcerent omnes populi terræ, manum Domini, quod val[illegible] quo timeretis Dominum Deum veſtrum, omnibus diebus.*

CAP. V.

d Ch. Occidentem.

1 *Porrò factum eſt, cum audirent omnes re[illegible] Amorrhæoru, qui erant trans Iordanem [illegible] [d] mare [illegible] & omnes re[illegible]es Chananæorum, qui a[illegible] mare erant; Dominum ex[illegible]aſſe aquas Iord[illegible] in gratiam filiorum I[illegible]aelis, donec [illegible] emus, [illegible] que[illegible] eret cor ipſorum, neque e[illegible] ſpiritus reliquus propter filios [illegible]*

e [illegible]
Num[illegible] [illegible]
f [illegible]
g [illegible]
h Ch. [illegible] quam [illegible]

2 *[illegible] Eo tempore [illegible] Dominus ad Ioſuam, [illegible] gladiolos ſaxeos: & iterando [illegible] Iſrael, [illegible]ndo.*

3 *Fe[illegible] ſibi [illegible] [f] ſaxeos, & c[illegible] filios Iſrael, [illegible] torũ.*

4 *E[illegible] autem hæc re[illegible] Ioſu[illegible] Omnis populus [illegible] tum, m[illegible] li omnes [illegible] bello [illegible] mortui erant [illegible] to, [illegible] inter [illegible] cendum a[illegible]*

5 *[illegible] fu[illegible] rant qu[illegible] quot-quot erant [illegible] [illegible]rũm nullum eorum q[illegible] nati fuerant in deſerto, in itinere, inter profi[illegible] ab Ægypto, circumciderant.*

6 *Q[illegible]adraginta enim annis ambu[illegible]erãt [illegible] ſ[illegible]itudine; donec [illegible]onſumeretur omnis gens [illegible] tariũ, qui exce[illegible] rant [illegible] pto eo quod non obtempera[illegible] voci [illegible] quibus iurauerat Dñs, ſe nõ [illegible] terrã, quam iuretur ando promi[illegible] b[illegible] lorum [illegible] nobis datur[illegible] terrã [illegible]*

i Chal qui ſuſcitaſtis in ipſorum locum.

7 *m[illegible] Verum [illegible] ſu[illegible] erat in ipſorum locum. [illegible] circum[illegible] cum e[illegible] præputiati eo quod non ci[illegible] ipſos [illegible]*

8 *Porro [illegible] iam [illegible] manſerunt [illegible] ſuo in caſtris, donec conualuiſſent.*

23 [illegible] רוֹבִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־מֵי הַיַּרְדֵּן [illegible]
[illegible]
[illegible] מִפָּנֵינוּ עַד־
עָבְרֵנוּ׃

24 [illegible] דַּעַת כָּל־[illegible] הָאָרֶץ אֶת־יַד יְהוָה כִּי [illegible] הִיא לְמַעַן יְרָאתֶם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־[illegible]ים׃

ה

1 וַיְהִי כִשְׁמֹעַ כָל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן [illegible] וְכָל מַלְכֵי [illegible] אֲשֶׁר עַל־הַיָּם
אֵת [illegible] יְהוָה אֶת [illegible] הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי
[illegible] וְלֹא־הָיָה
[illegible]

2 [illegible] אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
[illegible] אֶת־בְּנֵי־
[illegible]

3 [illegible] וַיָּמָל אֶת־בְּנֵי
[illegible]

4 [illegible] אֲשֶׁר [illegible] כָּל הָעָם הַיֹּצֵא
[illegible] כֹּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַמִּדְבָּר
[illegible]

5 כִּי־[illegible] הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל־
הָעָם [illegible] בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם
לֹא־[illegible]

6 כִּי [illegible] הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר
עַד־[illegible] כָּל הַגּוֹי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים
מִמִּצְרַיִם [illegible] לֹא [illegible] קוֹל יְהוָה אֲשֶׁר
[illegible] הָאָרֶץ
אֲשֶׁר [illegible] לָנוּ אֶרֶץ זָבַת
חָלָב וּדְבָשׁ׃

7 [illegible] הֵקִים תַּחְתָּם אֹתָם מָל
[illegible] כִּי לֹא־[illegible] אוֹתָם
בַּדָּרֶךְ׃

8 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָל־[illegible] לְהִמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ
תַחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד־חֲיוֹתָם׃

TRAN[illegible]ATIO

23 Siccante Domino Deo noſtro a[illegible]uas eius in conſpectu noſtro, donec tranſiretis: ſicut fecerat prius in mari r[illegible] remu[illegible]:

24 Vt diſcant omnes t[illegible] ſimam Domini m[illegible], vt & v[illegible]catis Dominum De[illegible] veſtr[illegible]

CAP. V.

POſtquam ergo audi[illegible] es [illegible]ges Amor[illegible]hæo[illegible]m qui h[illegible]tabant [illegible] nem ad Occide[illegible] & cun[illegible] reges Chanaan qui p[illegible]qua[illegible] ant mag[illegible] a, qu[illegible] aſſ[illegible] fluenta [illegible] rent, d[illegible] & non ren anſit in eis [illegible] rum Iſrael 2 Eo temp[illegible] Do[illegible] ad I[illegible] e, Fa[illegible] cide [illegible] I[illegible] 3 Fecit quoque quod iuſſerat Dominus, & circunci[illegible]

Cum ſiccaſſet Dominus Deus noſter aquam 23
Iordanis è conſpectu ipſorum, vſq. dum tranſi-
uiſſent. Sicut fecerat Dñs Deus noſter de mari
rubro, quod exſiccauerat ⸆ Dominus Deus no-
ſter˺ ante nos donec tranſmiſiſſemus. Vt co- 24
gnoſcant omnes gentes terræ potentiã Domini,
quod valida ſit ⸆ & ˺ vt ⸆ vos ˺ colatis Dominũ
Deum veſtrum omni tempore. CAP. V.

ET factum eſt, cùm audiſſent ˚omnes˺ reges 1
Amorrhæorũ, qui erãt trãs Iordanẽ verſus
mare˺: & ˚omnes˺ reges Phœnicis, qui ad ma-
re; quod [ſiccaſ]ſet Dominus ⸆ Deus˺ Iordanẽ flu-
uium, ante filios Iſrael, cùm ipſi tranſirent. &
contabuerant mente illorum, ⸆ & perculſæ
fuit˺. Neque fuit in ipſis intelligentia vlla,
præ conſpectu filiorum Iſrael. Sub illud autẽ 2
tempus, dicebat Dominus ipſi Ieſu, Facito tibi
ipſi cultros è petra dura. & cum ſederis, cir-
cumcide filios Iſrael iterum. Et fecit ſibi Ie- 3
ſus cultros lapideos duros, circumciditq́ filios
Iſrael, ſuper collem, ⸆ qui vocatur˺ præputiorũ.
Sic Lxx i. reddiderũt 4 & 5. verſiculos. ⸆ *Ad hunc autem modum amputauit filios* 4
Iſrael Ieſus˺. ⸆ Quotquot tandem nati fue- 5
\+ deſerto. *rant in + via, & quotquot tandem non circum-*
ciſi erant, eorum qui exierant ex Aegypto: om-
Sic in mixta editione habebantur verſus 4 & 5. *nes iſtos circumcidit Ieſus˺. ˚Et iſta eſt ra-* 4
tio, qua circumcidit Ieſus. Omnis populus egreſſus
ex Aegypto, maſculini ſexus, omnes viri belli
obierant in deſerto, in itinere, cùm ipſi exirent
ex terra Aegypti˺. ˚Nam circumciſi fuerant 5
omnis populus, qui egrediebatur. & omnis po-
pulus qui nati fuerant in deſerto, per iter, cùm
exirent ipſi ex terra Aegypti, nõ fuerant circũ-
ciſi˺. Quadraginta enim, ⸆ & duos˺ annos 6
verſatus eſt Iſrael in deſerto ⸆ Madbaritide˺.
ideo non circũciſi erant plurimi ipſorũ, eorũ bel-
latorũ, qui exierant è terra Aegypti, qui nõ obe-
\+ Dei. *dierant mandatis Domini +. quibus ipſis certò*
edixerat etiam Dominus, non viſuros eſſe ipſos
terrã, quam iurauerat Dominus patribus illorũ
dare nobis, terrã affluentẽ lacte & melle. Fi- 7
lios ipſorũ ſubſtituit pro iſtis. quos circumcidit
Ieſus, ˚quia præputiũ habebãt˺, eo quòd ipſi nati
fuiſſent per viam, non circumciſi. Circumciſi 8
autem ˚vniuerſa gens˺ ⸆ quieſcebant˺, inibi
ſedentes in caſtris, vſque dum ſanati eſſent.

23 ἀποξηράναντος κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τοῦ
Ἰορδάνου ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν αὐτῶν, μέχρις οὗ διέβη-
σαν. καθάπερ ἐποίησε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐρυ-
θρὰν θάλασσαν, ἣν ἀπεξήρανε ⸆ κύριος ὁ θεὸς
ἡμῶν˺ ἔμπροσθεν ἡμῶν ἕως παρήλθομεν.
24 ὅπως γνῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς τὴν δύναμιν
κυρίου, ὅτι ἰσχυρά ἐστι ⸆ καὶ˺ ἵνα ⸆ ὑμεῖς˺ σέβησθε κύ-
ριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἐν παντὶ χρόνῳ. κεφαλ. ε΄.
1 Καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσαν ˚πάντες˺ οἱ βασιλεῖς τῶν
ἀμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ˚παρὰ τὴν
θάλασσαν˺ καὶ ˚πάντες˺ οἱ βασιλεῖς τῆς φοινίκης,
οἱ παρὰ τὴν θάλασσαν, ὅτι ἀπεξήρανε κύριος ⸆ ὁ
θεὸς˺ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν τῶν
υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐν τῷ διαβαίνειν αὐτοὺς καὶ κατετάκη-
σαν αἱ διάνοιαι αὐτῶν, ⸆ καὶ κατεπλάγησαν˺, καὶ οὐκ
ἦν ἐν αὐτοῖς φρόνησις οὐδεμία ἀπὸ προσώπου τῶν
2 υἱῶν Ἰσραήλ. ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν εἶπε κύριος
τῷ Ἰησοῦ· ποίησον σεαυτῷ μαχαίρας ἐκ πέτρας
ἀκροτόμου, καὶ καθίσας περίτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ
3 ἐκ δευτέρου. καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ Ἰησοῦς μαχαί-
ρας πετρίνας ἀκροτόμους. καὶ περιέτεμε τοὺς υἱοὺς
Ἰσραὴλ, ἐπὶ τὸν βουνὸν ⸆ τὸν καλούμενον˺ τῶν ἀκροβυ-
4 στιῶν. ⸆ ὃν δὲ τρόπον περιεκάθηρε τοὺς υἱοὺς Ἰσ- Sic Lxxi. reddiderũt verſiculum quartum & quintum.
5 ραὴλ Ἰησοῦς˺. ⸆ ὅσοι ποτὲ ἐγένοντο + ἐν τῇ ὁδῷ,
καὶ ὅσοι ποτὲ ἀπερίτμητοι ἦσαν, τῶν ἐξεληλυθότων
ἐξ Αἰγύπτου, πάντας τούτους περιέτεμεν Ἰησοῦς˺. + ἐρήμῳ
4 ˚καὶ οὗτος ὁ λόγος ὃν περιέτεμεν ὁ Ἰησοῦς. πᾶς ὁ Sic mixta editio reddidit eoſdẽ verſus.
λαὸς οἱ ἐκπορευόμενοι ἐξ Αἰγύπτου, τὸ ἀρσενικὸν,
πάντες ἄνδρες πολέμου ἀπέθανον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν
5 τῇ ὁδῷ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου˺. ˚ὅτι
περιτετμημένοι ἦσαν πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἐξελθὼν καὶ
πᾶς ὁ λαὸς οἱ γεννηθέντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν τῇ ὁδῷ,
ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐ περιετμήθη-
6 σαν˺. τεσσαράκοντα γὰρ ⸆ καὶ δύο˺ ἔτη ἀνέστραπται
Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ ⸆ τῇ μαδβαρίτιδι˺. διὸ ἀπε-
ρίτμητοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι αὐτῶν τῶν μαχίμων τῶν ἐξε-
ληλυθότων ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οἱ ἀπειθήσαντες τῶν ἐν-
τολῶν κυρίου + οἷς καὶ διώρισε κύριος αὐτοῖς, μὴ + τοῦ θεοῦ
ἰδεῖν αὐτοὺς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε κύριος τοῖς πατρά-
σιν αὐτῶν, δοῦναι ἡμῖν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.
7 τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἀντικατέστησεν ἀντὶ τούτων, οὓς
περιέτεμεν Ἰησοῦς, ˚ὅτι ἀκρόβυστοι ἦσαν˺, διὰ τὸ
8 αὐτοὺς γεγενῆσθαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπεριτμήτους. πε-
ριτμηθέντες δὲ ˚πᾶν τὸ ἔθνος˺ ⸆ ἡσυχίαν εἶχον˺,
αὐτόθι καθήμενοι ἐν τῇ παρεμβολῇ ἕως ὑγιά-
σθησαν.

B. HIERONYMI.

Iſrael in Colle præputiorum. 4 Hæc autẽ cauſa eſt ſecundæ circuncisionis: Omnis populus qui egreſſus eſt de Ægypto generis maſculini, vniuerſi bellatores viri, mortui ſunt in deſerto per longiſſimos viæ circuitus, 5 Qui omnes circuncisi erant. Populus autẽ qui natus eſt in deſerto, 6 Per quadraginta annos itineris latiſſimæ ſolitudinis, incircuncisus fuit: donec conſumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè iurauerat, ˚vt oſtenderet eis terram lacte & melle manantem. 7 Horum filij in locũ ſucceſſerunt patrum, & circuncisi ſunt à Ioſue: quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circunciderat. 8 Poſtquam autem omnes circuncisi ſunt, manſerunt in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur. ˚ vt non oſtenderet MS. a. m. e. c.

Dixitq́; Dominus ad Ioſuam, Hodie deuolui 9
opprobrium Aegypti à vobis. & vocatum eſt
nomen loci illius, Galgala; vſque ad hanc diem.
Igitur dum caſtra haberent filij Iſrael in Gal- 10
galis, faciebant Paſcha, die decima quarta men-
ſis, in veſpera, in campis Iericbuntu.
Edebantq́; de frumento terræ poſtridie Pa- 11
ſcha, azyma & toſtum, eo ipſo die.
Ceſſauitq́; manna poſtridie, dum ederent de 12
frumento terræ: neque habuerunt deinde filij
Iſrael manna. & ederunt de prouentu terræ
Chananææ in illo anno.
Accidit porrò dum eſſet Ioſua in Iericho, 13
vt ſuſtolleret oculos ſuos, & videret. & ecce
vir ſtabat ei ex aduerſo, cui gladius erat ſtri-
ctus in manu. acceſſit autem Ioſua ad illum:
dixitq́; ipſi, Num [a]*noſter tu? an hoſtium no-*
ſtrorum?
Et ait, Non. [b]*Sed* [c]*ego princeps exercitus Do-* 14
mini; modo veni. Ceciditq́; Ioſua in faciem ſuā
humi, & incuruauit ſe, ac dixit illi: Quid do-
minus meus loquitur ad ſeruum ſuum?
Et ait princeps exercitus Domini ad Ioſuam, 15
Detrahe calceamentum tuum de pede tuo. Quia
locus in quo inſiſtis, res [d]*ſancta eſt. fecitq́; Io-*
ſua ſic.

a Ch. opitulatū nobis veniſti, an hoſtibus noſtris?
b vel, quia
c Ch. ego angelus miſſus à Domino. & ita tue ſus infero.
d Ch. ſanctum eſt.

CAP. VI.

I[a]*Ericho autem concludebat, & occluſa erat,* 1
propter præſentiam filiorum Iſrael. Nemo
egrediebatur, aut intrabat.
Porrò Dominus ait ad Ioſuam, [f]*Vide, tradi-* 2
di in manū tuam ipſam Iericho, & regem eius,
viros fortes.
Nam circuibitis vrbem omnes viri mili- 3
tares, cingendo vrbem ſemel. Sic facietis die-
bus ſenis.
Et ſeptem ſacerdotes ferent [g]*ſeptem bucci-* 4
nas, ante arcam. at die ſeptimo circuibitis vr-
bem ſeptenis vicibus. inſlabuntq́; ſacerdotes buc-
cinas.

a Ch. Erat autem Iericho occluſa foribus ferreis, & munita vectibus æreis, ante filios Iſrael. non erat qui exiret ex ea, neq; qui intraret in eā. No erat qui exiret ex ea ad pugnandum, neque qui intraret in eam ad paciſcēdū. Sic habet meū exemplar manuſcriptum
f Ch. Vide quòd tradidi &c
g Ch. ſeptē buccinas ex cornu arietum & ſimiliter inferius vbiq.

9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת־
חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם
הַהוּא גִּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
10 וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת
יְרִיחוֹ׃
11 וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת
וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃
12 וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ
וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאַת
אֶרֶץ כְּנַעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא׃
13 וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא
וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ
וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם־
לְצָרֵינוּ׃
14 וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־יְהוָה עַתָּה בָאתִי
וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ
מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ׃
15 וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעַלְךָ
מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ
הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן׃

ו

1 וִירִיחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין
יוֹצֵא וְאֵין בָּא׃
2 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ רְאֵה נָתַתִּי
בְיָדְךָ אֶת־יְרִיחוֹ וְאֶת־מַלְכָּהּ גִּבּוֹרֵי
הֶחָיִל׃
3 וְסַבֹּתֶם אֶת־הָעִיר כֹּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַקֵּיף אֶת־הָעִיר פַּעַם אֶחָת כֹּה תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁת
יָמִים׃
4 וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים יִשְׂאוּ שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת
הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי הָאָרוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תָּסֹבּוּ
אֶת־הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים וְהַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ
בַּשּׁוֹפְרוֹת׃

TRANSLATIO

9 Dixitque Dominus ad Ioſue, Hodie abſtuli opprobrium Aegypti à vobis. Voca-
tumque eſt nomen loci illius Galgala, vſque in præſentem diem.
10 Manſeruntque filij Iſrael in Galgalis, & fecerunt Phaſe quarta decima die menſis
ad veſperam in campeſtribus Iericho. 11 Et comederunt de frugibus terræ die alte-
ro, azymos panes, & polentam eiuſdem anni.
12 Defecitque manna poſtquam comederunt de frugibus terræ, nec vſi ſunt vltrà cibo
illo filij Iſrael, ſed comederunt de frugibus præſentis anni terræ Chanaan.
13 Cùm autem eſſet Ioſue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum ſtan-
tem contra ſe, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noſter es, an
aduerſariorum?
14 Qui reſpondit,
Nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio. cecidit Ioſue pronus

Et dixit Dominus ipſi Ieſu, In hodierna die 9
abſtuli opprobrium Aegypti à vobis. Et appel-
*bat nomen loci * illius ↙ Galgala, vſque ad diem*
*iſtum ↙. * Et caſtra habuerunt filij Iſrael in* 10
Galgalis ↙ Et fecerunt filij Iſrael ↙ Paſcha de-
cima quarta die menſis ad veſperam, in occaſu
Ierichuntis, ⁻ in campo ↙.
*Et comederunt de frugibus terræ * poſtridie* 11
ipſius Paſchæ ↙, abſq. fermento, & noua. In iſto
*die Defecit manna * poſtridie ↙ poſtquam co-* 12
mediſſent ipſi de frugibus terræ. Neque deinde
habuerunt filij Iſrael manna. perceperũt autem
fructum regionis Phœnicum, in eo anno.
Factum eſt autem cùm eſſet Ieſus in Ieri- 13
*chunte, & ↙ ſuſtuliſſet oculos * ſuos ↙, vidit ho-*
*minem ſtantem aduerſus ſe. & gladius * eius ↙*
*extractus in manu ipſius. Et aggreſſus * eum ↙*
*Ieſus, ait ipſi, Noſter es, an aduerſariorum * no-*
ſtrorum ↙? Ille verò ait ad ipſum, Quia ego 14
princeps exercitus potentiæ Domini, nunc veni.
*Et prolapſus Ieſus in faciem * ſuam ↙ ſuper ter-*
*ram, ⁻ adorabat, & ↙ dicebat ei, * Quid ↙ Do-*
*mine * mi ↙, quid iubes tuo famulo?*
Et ait princeps militiæ Domini ad Ieſum, 15
*Solue calceamentum * tuum ↙ de pedibus tuis.*
Nam locus, in quo ipſo tu inſiſtis, ſanctus eſt.
** & faciebat Ieſus ſic ↙.*

CAP. VI.

*ET Iericho concluſa erat, & munita * ante* 1
faciem filiorum Iſrael ↙. & nemo exibat ⁻ ex
ea ↙, neque intrabat.
Et ait Dominus ad Ieſum, Ecce trado in po- 2
teſtatem tuam ipſam Ierichuntem, & regem
eius, ⁻ qui eſt in ea ↙, potentes robore.
⁻ Tu autem ↙ collocato circum eam omnes 3
*bellatores circum circa, * & circumdate vrbem*
omnes viri bellici circum vrbem, ſemel. Sic fa-
cietis per ſex dies ↙.
** Et ſeptem ſacerdotes capient ſeptem buc-* 4
cinas Iobel, coram arca, atque die ſeptima cir-
cumdabitis vrbem ſepties. & ſacerdotes canent
buccinis ↙.

9 καὶ εἶπε κύριος τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ
ἀφεῖλον τὸν ὀνειδισμὸν Αἰγύπτου ἀφ' ὑμῶν· καὶ
ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου * ἐκείνου ↙ γάλγαλα,
10 * ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης ↙. * καὶ παρενέβαλον οἱ
υἱοὶ ἰσραὴλ ↙ ἐν γαλγάλοις ↙· καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ
ἰσραὴλ τὸ πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέ-
ρᾳ τοῦ μηνὸς, ἀφ' ἑσπέρας [illegible]
11 τῷ πεδίῳ ↙. καὶ ἤσθιον [illegible]
ἐπαύριον τοῦ πάσχα ↙ ἄζυμα [illegible] ἐν ταύτῃ
12 τῇ ἡμέρᾳ [illegible] τῇ ἐπαύριον ↙
μετὰ τὸ βεβρωκέναι αὐτοὺς ἐκ τοῦ σίτου τῆς γῆς· καὶ
οὐκέτι ὑπῆρχε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ μάννα· ἐκαρπώ-
σαντο δὲ τὴν χώραν τῶν Φοινίκων, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ
13 ἐκείνῳ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἦν ἰησοῦς ἐν ἱεριχῷ, * καὶ ↙
ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς * αὐτοῦ ↙, εἶδεν ἄνθρω-
πον ἑστηκότα ἐναντίον αὐτοῦ· καὶ ἡ ῥομφαία * αὐτοῦ ↙
ἐσπασμένη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· καὶ προσελθὼν
* αὐτῷ ↙ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· ἡμέτερος εἶ, ἢ τῶν
14 ὑπεναντίων * ἡμῶν ↙. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ὅτι ἐγὼ
ἀρχιστράτηγος δυνάμεως κυρίου νυνὶ παρα-
γέγονα· καὶ ἰησοῦς ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον * αὐ-
τοῦ ↙ ἐπὶ τὴν γῆν, ⁻ προσεκύνησεν, καὶ ↙ εἶπεν
αὐτῷ * τί ↙ δέσποτα * μου ↙, τί προστάσσεις τῷ
15 σῷ οἰκέτῃ; καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος κυρίου,
πρὸς ἰησοῦν· λῦσον τὸ ὑπόδημά * σου ↙ ἐκ τῶν
ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐφ' οὗ σὺ ἕστηκας ἐπ' αὐτοῦ,
ἅγιός ἐστι· * καὶ ἐποίησεν ἰησοῦς οὕτως ↙.

κεφαλ. ϛ'.

1 Καὶ Ἱεριχὼ συγκεκλεισμένη ἦν καὶ ὠχυρω-
μένη * ἀπὸ προσώπου υἱῶν ἰσραὴλ ↙· καὶ οὐδεὶς
ἐξεπορεύετο ⁻ ἐξ αὐτῆς ↙ οὐδὲ εἰσεπορεύετο.
2 καὶ εἶπε κύριος πρὸς ἰησοῦν, ἰδοὺ παραδί-
δωμι ὑποχείριόν σοι τὴν Ἱεριχὼ, καὶ τὸν βασιλέα
αὐτῆς ⁻ τὸν ἐν αὐτῇ ↙, τοὺς δυνατοὺς ἐν ἰσχύϊ.
3 ⁻ σὺ δὲ ↙ περίστησον αὐτῇ πάντας τοὺς μαχί-
μους κύκλῳ * καὶ κυκλώσατε τὴν πόλιν πάντες
ἄνδρες πολέμου, κύκλῳ τῆς πόλεως, ἅπαξ·
οὕτω ποιήσετε ἓξ ἡμέρας ↙.
4 * καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς λήψονται ἑπτὰ κερατίνας τοῦ
ἰωβὴλ, ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβ-
δόμῃ κυκλώσετε τὴν πόλιν ἑπτάκις· καὶ οἱ ἱε-
ρεῖς σαλπιοῦσιν ταῖς κερατίναις ↙.

B. HIERONYMI.

in terram: & adorans ait, Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuum? 15 Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt. Fecitq́. Ioſue vt ſibi fuerat imperatum.

CAP. VI.

IEricho autem clauſa erat, atque munita timore filiorum Iſrael, & nullus egredi audebat aut ingredi. 2 Dixitq́ue Dominus ad Ioſue, Ecce dedi in ˋmanus tuasˊ Iericho, & regem eius, omneſque fortes viros.

3 Circuite vrbem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus.

4 Septimo autem die ſacerdotes tollent ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in iubileo, & præcedent arcam fœderis: ſeptieſque circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clangent buccinis.

Et quando p[illegible]iore ſono inflabunt cornu 5
iubili, vbi audieritis vocem buccinæ, lulabit
omnis populus vlulatu magno; ª cadetq́; murus
vrbis ſubter ſe, & populus ᵇ intrabunt, quiſque
ex aduerſo.

a Ch. & cadent mœnia vrbis & abſorbebuntur ſubter ſe.
b vel, aſcenden[t]

Igitur Ioſua filius Nun inclamauit ſacerdo- 6
tes; & ait ad ipſos, Tollite arcam ᶜ fœderis. &
ſeptem ſacerdotes ferant ſeptem buccinas iubili,
ante arcam Domini.

c Ch. fœderis Domini.

ᵈ Dixit præterea ad populum, Pergite, & 7
circuite vrbem: & qui ſuccinctus eſt procedat
ante arcam Domini.

d Legitur etiam, Dixerunt

Factumq́; eſt, cum loqueretur Ioſua ad popu- 8
lum, vt procederent ſeptem ſacerdotes, ferentes
ſeptem buccinas iubilorum ante ᵉ Dominum, &
inflarent buccinas. arca autem fœderis Domi-
ni ibat pone illos.

e Ch. arcæ Domini.

Et qui ᶠ ſuccinctus erat ibat ante ſacerdotes 9
inflantes buccinas. ᵍ Qui verò agmen claude-
bat; ibat pone arcam, procedendo inflandóque
buccinas.

f Ch. armati [illegible] & [illegible] infrà vb[illegible].
g Ch. Et tribus [illegible] Dan ibat poſt arcam, & ſacerdotes euntes inflabant buccinas. & ſic infrà quoque in v. 13.

Edixerat etiam Ioſua populo, inquiens, Ne 10
vluletis: neque facite, vt vox veſtra audiatur.
neque prodeat ex ore veſtro verbum; vſque ad
diem, quo dixere ad vos, Vlulate. & vlulabitis.

Circuiuit igitur arca Domini vrbem, am- 11
biendo vice vna. & intrarunt in caſtra; per-
noctaueruntq́; in caſtris.

Et ſurrexit Ioſua manè, ſuſtuleruntq́; ſacer- 12
dotes arcam Domini.

Et ſeptem ſacerdotes geſtantes ſeptem buc- 13
cinas iubilorum ante arcam Domini eundo in-
cedebant; atq; buccinas inflabant. Qui verò
armatus erat hos præcedebat. & qui claudebat
agmen, ibat pone arcam Domini, procedendo
inflandoq́; buccinas.

Circuieruntq́; vrbem die ſecundo ſemel, & 14
reuerſi ſunt in caſtra. ſic fecerunt ſenis diebus.

Cumq́; eſſet dies ſeptimus, ſurrexerunt ob- 15
oriente crepuſculo, & circuierunt vrbem ad
iſtum modum ſeptenis vicibus. eo dumtaxat
die circuierunt vrbem vicibus ſeptenis.

5 והיה במשך בקרן היובל בשמעכם את־
קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה
ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש
נגדו:
6 ויקרא יהושע בן־נון אל־הכהנים
ויאמר אליהם שאו את־ארון הברית ושבעה
כהנים ישאו שבעה שופרות יובלים לפני
ארון יהוה:
7 ויאמרו אל־העם עברו וסבו את־העיר
והחלוץ יעבר לפני ארון יהוה:
8 ויהי כאמר יהושע אל־העם ושבעה
הכהנים נשאים שבעה שופרות היובלים
לפני יהוה עברו ותקעו בשופרות וארון ברית
יהוה הלך אחריהם:
9 והחלוץ הלך לפני הכהנים תקעו השופרות
והמאסף הלך אחרי הארון הלוך ותקוע
בשופרות:
10 ואת־העם צוה יהושע לאמר לא
תריעו ולא־תשמיעו את־קולכם ולא־יצא
מפיכם דבר עד יום אמרי אליכם הריעו
והריעתם:
11 ויסב ארון־יהוה את־העיר הקף פעם
אחת ויבאו המחנה וילינו במחנה:
12 וישכם יהושע בבקר וישאו הכהנים את־
ארון יהוה:
13 ושבעה הכהנים נשאים שבעה שופרות
היבלים לפני ארון יהוה הלכים הלוך
ותקעו בשופרות והחלוץ הלך לפניהם
והמאסף הלך אחרי ארון יהוה הולך ותקוע
בשופרות:
14 ויסבו את־העיר ביום השני פעם
אחת וישבו המחנה כה עשו ששת ימים:
15 ויהי ביום השביעי וישכמו כעלות השחר
ויסבו את־העיר כמשפט הזה שבע פעמים
רק ביום ההוא סבבו את־העיר שבע
פעמים:

TRANSLATIO

5 Cumque inſonuerit vox tubæ longior atque conciſior, & in auribus veſtris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturque ſinguli per locum contra quem ſteterint.

6 Vocauit ergo Ioſue filius Nun ſacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcam fœderis: & ſeptem alij ſacerdotes tollant ſeptem iubileorum buccinas, & incedant ante arcam Domini. 7 Ad populum quoque ait, Ite, & circuite ciuitatem, armati præcedentes arcam Domini.

8 Cumque Ioſue verba finiſſet, & ſeptem ſacerdotes ſeptem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini,

9 Omniſque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam ſequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

Et erit, cùm cecineritis buccina ipſius Iobel, 5
cùm audieritis vos vocem ipſius buccinæ, cla-
mando omnis populus. atq. clamantibus ipſis ca-
dent ſponte mænia vrbis ſubter ſe. & in-
trabit omnis populus, irrumpens quiſq.
ante faciem ſuam, in vrbē. Et intrauit Ie- 6
ſus filius Naue ad ſacerdotes, & ait ad eos, Tol-
lite arcam fœderis. & ſeptem ſacerdotes tollent
ſeptē buccinas ipſius Iobel, ante faciem arcæ Do-
mini. Et dixit ipſis, inquiens, Denuncia- 7
te populo, vt circumeant, & cingant vrbem.
& bellatores propè incedant armati, ante
arcam ipſius Domini. Et factum eſt, vt 8
dixit Ieſus ad populum: Et ſeptem ſacerdotes
habentes ſeptem tubas ſacras incedant ſimi-
liter coram Domino. propè incedant, & ſi-
gnum dent ſcitè. Arca autem fœderis Domini
ſequatur eos.

At bellatores incedant antè, & ſacer- 9
dotes qui canant buccinis; & extremum
agmen poſt arcam teſtamenti Domini, ince-
dentes, & canentes buccinis.

Ceterùm populo mandabat Ieſus, dicens, Ne 10
clamate, neque faciat vllus vt audiatur vox ve-
ſtra, neque egredietur ex ore veſtro ſermo,
vſq. ad diem (qua) denunciauerit vobis, vt cla-
metis, & clamabitis tunc. Cumq́; circuiiſ- 11
ſet arca teſtamenti Dei vrbem circū circa,
cōtinuò abijt in caſtra, et interquieuit ibi. Et 12
die ſecunda ſurrexit Ieſus manè. ſuſtule-
runtq́; ſacerdotes arcam Domini. Et ſeptem 13
ſacerdotes, qui ferebant ſeptem tubas ſacras
ante arcam Domini incedebant. & ſacerdo-
tes canebant tubis, & bellatores incedebāt poſt
iſta. & reliquus populus poſt arcam teſtamēti
Domini incedentes & canentes buccinis.

Et circuierunt vrbem die ſecundo ſemel, 14
cominus. & abierunt rurſus in caſtra. ſic fa-
ciebat per ſex dies.

Et factum eſt die ſeptimo ſurrexerunt 15
in exortu auroræ, & circuierunt vrbem
iſto modo ſepties. dumtaxat eo die circuiue-
runt vrbem ſepties.

dormi-uit

5 καὶ ἔσται, ὡς ἂν σαλπίσητε τῇ σάλπιγγι τῇ ἰωβὴλ,
ἐν τῷ ἀκοῦσαι ὑμᾶς τὴν φωνὴν τῆς κερατίνης, ἀνα-
κραγέτωσαν πᾶς ὁ λαὸς· καὶ ἀνακεκραγότων αὐτῶν
πεσεῖται αὐτόματα τὰ τείχη τῆς πόλεως ὑπο-
κάτω αὐτῶν· καὶ εἰσελεύσεται πᾶς ὁ λαὸς, ὁρμή-
σας ἕκαστος κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, εἰς τὴν πόλιν.
6 καὶ εἰσῆλθεν ἰησοῦς υἱὸς ναυὴ πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ
εἶπε πρὸς αὐτοὺς· λάβετε τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης.
καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς λήψονται ἑπτὰ κερατίνας τοῦ ἰωβὴλ
7 πρὸ προσώπου τῆς κιβωτοῦ τοῦ κυρίου. καὶ εἶπεν
αὐτοῖς λέγων· παραγγείλατε τῷ λαῷ, περιελ-
θεῖν, καὶ κυκλῶσαι τὴν πόλιν· καὶ οἱ μάχιμοι παρα-
πορευέσθωσαν ἐνωπλισμένοι ἔναντι τῆς κιβωτοῦ
8 τοῦ κυρίου. καὶ ἐγένετο, ὡς εἶπεν ἰησοῦς πρὸς τὸν
λαόν· καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς ἔχοντες ἑπτὰ σάλπιγγας ἱε-
ρὰς παρελθέτωσαν ὡσαύτως ἐναντίον τοῦ κυρίου·
παραπορευέσθωσαν, καὶ σημαινέτωσαν εὐτόνως·
καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης κυρίου ἐπακολουθείτω
9 αὐτοῖς. οἱ δὲ μάχιμοι παραπορευέσθωσαν
ἔμπροσθεν. καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ σαλπίζοντες ταῖς
κερατίναις· καὶ οἱ οὐραγοῦντες ὀπίσω τῆς κιβωτοῦ τῆς
διαθήκης τοῦ κυρίου, πορευόμενοι, καὶ σαλπίζον-
10 τες ταῖς κερατίναις. τῷ δὲ λαῷ ἐνετείλατο ἰη-
σοῦς λέγων· μὴ βοᾶτε, μηδὲ ἀκουσάτω μηδεὶς τὴν
φωνὴν ὑμῶν, καὶ οὐ διελεύσεται ἐκ στόματος ὑμῶν
λόγος ἕως ἂν ἡμέραν διαγγείλῃ ὑμῖν ἀναβοῆσαι, καὶ
11 ἀναβοήσετε τότε. καὶ περιελθοῦσα ἡ κιβωτὸς
τῆς διαθήκης τοῦ θεοῦ τὴν πόλιν κύκλῳ εὐθέως ἀ-
12 πῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. καὶ
τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ ἀνέστη ἰησοῦς τὸ πρωΐ. καὶ
13 ἦραν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν κυρίου. καὶ οἱ ἑπτὰ ἱερεῖς
οἱ φέροντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἱερὰς ἔναντι
κιβωτοῦ κυρίου παρεπορεύοντο, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐσάλ-
πισαν ταῖς σάλπιγξι, καὶ οἱ μάχιμοι εἰσεπορεύον-
το μετὰ ταῦτα· καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς ὄπισθεν τῆς κιβωτοῦ
τῆς διαθήκης τοῦ κυρίου πορευόμενοι καὶ σαλπί-
14 ζοντες ταῖς κερατίναις. καὶ περιεκύκλωσαν τὴν
πόλιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ ἅπαξ ἐγγύθεν· καὶ
ἀπῆλθον πάλιν εἰς τὴν παρεμβολήν· οὕτως ἐποίει
15 ἐπὶ ἓξ ἡμέρας. καὶ ἐγένετο, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβ-
δόμῃ ἀνέστησαν ἐν τῇ ἀναβάσει ὄρθρου, καὶ περιεκυ-
κλώσαν τὴν πόλιν κατὰ τὸ κρίμα τοῦτο ἑπτάκις· πλὴν
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκύκλωσαν τὴν πόλιν ἑπτάκις.

+ ἐκοιμήθη

B. HIERONYMI.

10 Præceperat autem Ioſue populo, dicens, Non clamabitis, nec audietur vox veſtra; neque vllus ſermo ex ore veſtro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis, Clamate, & vociferamini. 11 Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem ſemel per diem, & reuerſa in caſtra, manſit ibi.

12 Igitur Ioſue de nocte conſurgente, tulerunt ſacerdotes arcam Domini,

13 Et ſeptem ex eis ſeptem buccinas, quarum in iubileo vſus eſt: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum ſequebatur arcam, & buccinis perſonabat.

14 Circuieruntque ciuitatem ſecundo die ſemel, & reuerſi ſunt in caſtra. ſic fecerunt ſex diebus. 15 Die autem ſeptimo diluculo conſurgentes, circuierunt vrbem, ſicut diſpoſitum erat, ſepties.

Factumq́; eſt ſeptima vice, vt cùm ſonarent 16
ſacerdotes buccinis, diceret Ioſua ad populum,
Vlulate. nam dedit Dominus vobis vrbem.

Sit autem vrbs anathema, ipſa, & quidquid 17
eſt in ea, ipſi Domino. Dumtaxat Rahab mere-
trix ſalua ſit, ipſa, & quidquid cum ea fuerit
in domo. quia occultauit nuntios, quos miſe-
ramus.

Et tantùm vos cauete ab anathemate. ne 18
fortè anathematizetis; hoc eſt; accipiatis de ana-
themate; & exponatis caſtra Iſrael anathemati:
atque conturbetis ipſa.

Atqui omne argentum, & aurum, vaſaq́; 19
ænea, & ferrea ſanctitas eſt ipſi Domino. in
[a]theſaurum Domini veniet.

Vlulabat itaque populus, cùm canerent bucci- 20
nis. Nam ſimul atq. audiuit populus vocem buc-
cinæ, vlulauit populus clamore ingenti. & [b]la-
bebantur mœnia ſubter ſe. intrauitq́; populus in
vrbem, quiſq. ex aduerſo, & ceperunt vrbem.

Et perdiderunt quidquid erat in vrbe, a vi- 21
ro ad feminam, à puero ad ſenem, & vſque ad
bouem, ouemq́; ac aſinum, ore gladij.

Dixerat autem Ioſua duobus illis viris, qui 22
ſpeculati fuerant terram: Ingredimini domum
mulieris meretricis, atque educite illinc ipſam
mulierem, & quidquid habet; ſicut ei iuraſtis.

Et intrarant [c]pueri exploratores, eduxe- 23
rantq́; ipſam Rahab, & ipſius patrem, & ma-
trem ipſius, & fratres ipſius; ac quidquid ha-
bebat. inſuper omnes cognationes ipſius eduxe-
rant, atque collocarant eos extra caſtra Iſraelis.

Porrò vrbem comburebant igne, & quid- 24
quid erat in ea; tantummodo argentum, & au-
rum, vaſaq́; ænea, ac ferrea, contulerunt in [d]the-
ſaurum domus Domini.

Itaque Rahab meretricem, & domum patris 25
ipſius, & quidquid illa habebat, conſeruauit
Ioſua. Manſitq́; in [e]Iſraele, ad hunc vſq. diem:
eò quod abſcondiſſet nuntios, quos miſerat Io-
ſua exploratum Ierichuntem.

a Ch. theſaurum domus ſacrarij Domini inferantur.

b Ch. labebatur murus vrbis, & abſorptus eſt ſubter ſe.

c Ch. iuuenes

d Ch. vt ſuprà.

e Inter filios Iſrael.

16 וַיְהִי בַּפַּעַם הַשְּׁבִיעִית תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת
וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הָרִיעוּ כִּי נָתַן יְהוָה לָכֶם
אֶת־הָעִיר׃

17 וְהָיְתָה הָעִיר חֵרֶם הִיא וְכָל־אֲשֶׁר בָּהּ
לַיהוָה רַק רָחָב הַזּוֹנָה תִּחְיֶה הִיא וְכָל־אֲשֶׁר
אִתָּהּ בַּבַּיִת כִּי הֶחְבְּאַתָה אֶת־הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר
שָׁלָחְנוּ׃

18 וְרַק־אַתֶּם שִׁמְרוּ מִן־הַחֵרֶם פֶּן־תַּחֲרִימוּ
וּלְקַחְתֶּם מִן־הַחֵרֶם וְשַׂמְתֶּם אֶת־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל
לְחֵרֶם וַעֲכַרְתֶּם אוֹתוֹ׃

19 וְכֹל כֶּסֶף וְזָהָב וּכְלֵי נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל קֹדֶשׁ הוּא
לַיהוָה אוֹצַר יְהוָה יָבוֹא׃

20 וַיָּרַע הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשֹּׁפָרוֹת וַיְהִי כִשְׁמֹעַ
הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה
גְדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה
אִישׁ נֶגְדּוֹ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר׃

21 וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּעִיר מֵאִישׁ וְעַד־
אִשָּׁה מִנַּעַר וְעַד־זָקֵן וְעַד שׁוֹר וָשֶׂה וַחֲמוֹר לְפִי־
חָרֶב׃

22 וְלִשְׁנַיִם הָאֲנָשִׁים הַמְרַגְּלִים אֶת־הָאָרֶץ
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ בֹּאוּ בֵּית־הָאִשָּׁה הַזּוֹנָה וְהוֹצִיאוּ
מִשָּׁם אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתֶּם לָהּ׃

23 וַיָּבֹאוּ הַנְּעָרִים הַמְרַגְּלִים וַיֹּצִיאוּ אֶת־
רָחָב וְאֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ וְאֶת־אַחֶיהָ וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ וְאֵת כָּל־מִשְׁפְּחוֹתֶיהָ הוֹצִיאוּ
וַיַּנִּיחוּם מִחוּץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל׃

24 וְהָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ רַק הַכֶּסֶף
וְהַזָּהָב וּכְלֵי הַנְּחֹשֶׁת וְהַבַּרְזֶל נָתְנוּ אוֹצַר בֵּית־
יְהוָה׃

25 וְאֶת־רָחָב הַזּוֹנָה וְאֶת־בֵּית אָבִיהָ
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ הֶחֱיָה יְהוֹשֻׁעַ וַתֵּשֶׁב
בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי הֶחְבִּיאָה
אֶת־הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר־שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ לְרַגֵּל אֶת־
יְרִיחוֹ׃

TRANSLATIO

16 Cumq́ue ſeptimo circuitu clangerent buccinis ſacerdotes, dixit Ioſue ad omnem Iſrael, Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus ciuitatem:

17 Sitq́ue ciuitas hæc anathema: & omnia quæ in ea ſunt, Domino. ſola Rahab meretrix viuat cum vniuerſis qui cum ea in domo ſunt: abſcondit enim nuntios quos direximus. 18 Vos autem cauete, ne de his quæ præcepta ſunt quippiam contingatis, & ſitis præuaricationis rei, & omnia caſtra Iſrael ſub peccato ſint, atque turbentur.

19 Quidquid autem auri, [a]aut argenti fuerit, & vaſorum æneorum ac ferri, Domino conſecretur, repoſitum in theſauris eius.

[a] [illegible]

20 Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, poſtquam in aures multitudinis vox ſonituſq́ue increpuit, muri ilicò corruerunt: & aſcendit vnuſquiſque per locum qui contra ſe erat: ceperuntq́ue ciuitatem,

Et °factum eſt↙ circuitione ſeptima canebāt 16
ſacerdotes tubis. Et dicebat Ieſus filiis Iſrael,
Clamate. tradidit enim Dominus vobis vrbem.
Et erit ciuitas anathema, ipſa, & quæcumq. 17
ſunt in ea, Domino ÷poteſtatum↙. Ceterū Raab
meretricem cōſeruate, eam, & omnia quæcumque
ſunt in domo eius: °quia occultauit nuntios,
quos miſeramus↙.
Verùm vos cauete ÷diligenter↙ ab anathemate. 18
ne fortè cogitantes ÷vos↙ ſumatis de ana-
themate: faciatiſq; vt caſtra ÷filiorum↙ Iſrael
ſint anathema, atque atteratis nos.
Omneq; argentum, & aurum, & omne æs, 19
& ferrum ſacrum erit Domino. in theſaurum
Domini inferetur. °Et vlulabat populus↙, & 20
canebant tubis ÷ſacerdotes↙. Cùm autem au-
diſſet populus vocē tubarum, vlulabant ÷omnis↙
populus vlulatu magno, ÷& vehemente↙. ceci-
ditq; murus circumquaque. & aſcendit populus
in vrbem, °quiſque ex aduerſo, & ceperant vr-
bem↙. Perdideruntq; ÷eam. &↙ quæcumque 21
erant in vrbe, à viro & vſq. ad feminam: à iu-
uene & vſque ad ſenem, & vſq. ad vitulum,
°& ouem↙, & iumentum ore gladij.
Duobus autem iuuenibus qui ſpeculati fue- 22
rant °terram↙ dixerat Ieſus, Intrate in domū
mulieris °meretricis↙. & educite illinc ipſam,
& omnia quæ ſunt ei, °ſicut iurauiſtis ipſi↙.
Et intrarunt duo iuuenes, qui ſpeculati fue- 23
rant ÷vrbem, in domū mulieris↙. eduxeruntq;
Raab ÷meretricem↙, & patrem eius, & ma-
trem eius, & fratres eius: & quæcumque ha-
bebat ipſa, & vniuerſam cognationem ipſius.
& collocarunt eam extra caſtra Iſraelis.
Et vrbs incenſa eſt igne, cum omnibus quæ 24
erant in ea: præter argentū, & aurum, et omne
æs, atq; ferrū °dederūt↙ vt in theſaurum infer-
rentur Domini. Raab autem meretricem, et 25
omnem familiam paternā ipſius, °et quæcumq.
habebat↙ conſeruauit Ieſus. fecitq; habitare in
Iſraele, vſque ad hodiernum diem. Quia occul-
tauerat exploratores, quos miſerat Ieſus ſpecula-
tum Ierichuntem.

16 καὶ °ἐγένετο↙, τῇ περιόδῳ τῇ ἑβδόμῃ ἐσάλ-
πισαν οἱ ἱερεῖς ταῖς σάλπιγξι. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τοῖς
υἱοῖς Ἰσραήλ, κεκράξατε. παρέδωκε γὰρ κύριος
17 ὑμῖν τὴν πόλιν. καὶ ἔσται ἡ πόλις ἀνάθεμα, αὐτή,
καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ τῷ κυρίῳ ÷τῶν δυνά-
μεων↙· πλὴν Ῥαὰβ τὴν πόρνην περιποιήσασθε
αὐτήν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, °ὅτι
ἔκρυψε τοὺς ἀγγέλους οὓς ἀπεστείλαμεν↙.
18 ἀλλὰ ὑμεῖς φυλάξασθε ÷σφόδρα↙ ἀπὸ τοῦ ἀ-
ναθέματος, μήποτε ἐνθυμηθέντες ÷ὑμεῖς↙ λάβητε
ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, καὶ ποιήσητε τὴν παρεμβολὴν
÷τῶν υἱῶν↙ Ἰσραὴλ ἀνάθεμα, καὶ ἐκτρίψητε ἡμᾶς.
19 καὶ πᾶν ἀργύριον, καὶ χρυσίον, καὶ πᾶς χαλκός, καὶ
σίδηρος ἅγιος ἔσται τῷ κυρίῳ· εἰς θησαυρὸν κυ-
20 ρίου εἰσενεχθήσεται. °καὶ ἠλάλαξεν ὁ λαὸς↙, καὶ
ἐσάλπιξαν ἐν σάλπιγξι ÷οἱ ἱερεῖς↙. ὡς δὲ ἤκου-
σεν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν τῶν σαλπίγγων, ἠλάλαξαν
÷πᾶς↙ ὁ λαὸς ἀλαλαγμῷ μεγάλῳ ÷καὶ ἰσχυρῷ↙· καὶ
ἔπεσε τὸ τεῖχος κύκλῳ· καὶ ἀνέβη ὁ λαὸς εἰς τὴν
πόλιν °ἕκαστος ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, καὶ κατελάβοντο
21 τὴν πόλιν↙. καὶ ἀνεθεμάτισαν ÷αὐτὴν, καὶ↙ ὅσα
ἦν ἐν τῇ πόλει, ἀπὸ ἀνδρὸς, καὶ ἕως γυναικὸς, ἀπὸ
νεανίσκου, καὶ ἕως πρεσβύτου, καὶ ἕως μόσχου, °καὶ
προβάτου↙, καὶ ὑποζυγίου ἐν στόματι ῥομφαίας.
22 καὶ τοῖς δύο νεανίσκοις τοῖς κατασκοπεύσασι
°τὴν γῆν↙ εἶπεν Ἰησοῦς, εἰσέλθετε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς
γυναικὸς °τῆς πόρνης↙, καὶ ἐξαγάγετε ἐκεῖθεν
αὐτὴν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῇ °ὡς ὠμόσατε αὐ-
23 τῇ↙. καὶ εἰσῆλθον οἱ δύο νεανίσκοι οἱ κατασκο-
πεύσαντες ÷τὴν πόλιν, εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικὸς↙°
καὶ ἐξήγαγον Ῥαὰβ ÷τὴν πόρνην↙, καὶ τὸν πατέρα αὐ-
τῆς, καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς, καὶ
πάντα ὅσα ἦν αὐτῇ· καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτῆς,
καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς Ἰσραήλ.
24 καὶ ἡ πόλις ἐνεπρήσθη ἐν πυρὶ, σὺν πᾶσι τοῖς
ἐν αὐτῇ, πλὴν ἀργυρίου, καὶ χρυσίου, καὶ παντὸς χαλ-
κοῦ, καὶ σιδήρου °ἔδωκαν↙ εἰς θησαυρὸν εἰσενεχθῆ-
25 ναι κυρίου. καὶ Ῥαὰβ τὴν πόρνην, καὶ ÷πάντα↙ τὸν οἶ-
κον τὸν πατρικὸν αὐτῆς °καὶ πάντα τὰ αὐτῆς↙ ἐζώ-
γρησεν Ἰησοῦς καὶ κατῴκισεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ἕως τῆς
σήμερον ἡμέρας· διότι ἔκρυψε τοὺς κατασκοπεύ-
σαντας, οὓς ἀπέστειλεν Ἰησοῦς κατασκοπεῦσαι τὴν
Ἱεριχώ.

B. HIERONYMI.

21 Et interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro vſque ad mulierem, ab infante vſque ad ſenem. Boues quoque & oues, & aſinos in ore gladij percuſſerunt.

22 °Duobus autem viris qui exploratores miſſi fuerant, dixit Ioſue, Ingredimini domū mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius ſunt, ſicut illi iuramento firmaſtis. 23 Ingreſſique iuuenes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam ſupellectilem ac cognationem illius, & extra caſtra Iſrael manere fecerunt.

24 Vrbem autem, & omnia quæ ÷inuenta ſunt in ea, ſuccenderunt: abſque auro & argento, & vaſis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini conſecrarunt. °fuerant N.C.

25 Rahab verò meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Ioſue viuere, & habitauerunt in medio Iſrael vſque in præſentem diem: eò quòd abſconderit nuntios, quos miſerat vt explorarent Iericho.

Deteſtabatur autem Ioſua eo tempore, di- 26
cens: Exſecrandus vir coram Domino, qui ſur-
get, & exædificabit urbem iſtam, ipſam Ieri-
chuntem, in primogenitum ſuum iactat ipſius
fundamentum, & in [a] *minimum ſuum collocet*
ipſius valuas.
[b] *Dominus porrò erat cum Ioſua, & fama* 27
ipſius erat per vniuerſam terram.

a Ch. in minimum filiorum ſuorum

b Ch. Erat autem verbũ Domini auxilio Ioſuæ & verbum ipſius multiplicabatur, augeſcebatq; per &c. ſic eſt in meo exemplari manuſcripto.

CAP. VII.

COmmiſerunt autem filij Iſrael peccatũ con- 1
tra anathema. Nam accepit Achan, filius
Charmi, filij Zabdi, filij Zaræ, tribus Iudæ de
anathemate. & excanduit ira Domini in filios
Iſraelis. Ceterùm Ioſua mittebat viros è Ieri- 2
cho ad Hai, quæ eſt apud Beth-auen, ab Oriente
ipſi Beth-el. & aiebat ad eos, dicens; Aſcendite,
atque explorate terram. viri verò aſcendebant,
& ſpeculabantur ipſam Hai. Reuertebãturq; 3
ad Ioſuam, & dicebãt ad eum, Ne aſcendat vni-
uerſus populus. Circiter bis mille viri, aut cir-
citer tria millia virorũ aſcendant, et percutiant
ipſam Hai. Ne [c] *fatiges illuc populum omnem.*
ſunt enim illi pauci. Aſcenderunt igitur de 4
populo illuc tria circiter virorum millia. & re-
fugerunt ante viros ipſius Hai. Cadebantq; 5
viri Hai illorũ circiter triginta ſex viros, perſe-
quebãturq; ipſos ab ante portã, vſq. ad [d] *Sabarim,*
& percutiebant illos in decliuitate. Itaq. lique-
fiebat cor populi, & euadebat in aquã. Igitur 6
Ioſua ſcindebat indumẽta ſua: cadebatq; pronus
in terram, coram arca Dñi, vſq. ad veſperã, ipſe
& ſeniores Iſraelis, & immittebant puluerẽ in
caput ſuum. Dicebatq; Ioſua, [e] *Eheu Domine* 7
Iehoua. Cur traducendo traduxiſti populũ hunc
trãs Iordanem, vt traderes nos in manũ Amor-
rhæi? vt curares nos perdendos? Atque vtinam
[f] *contenti fuiſſemus, manſiſſemusq; cis Iordanem.*
Mi Domine, quid dicam, poſtquã Iſrael ver- 8
tit [g] *ceruicem corã hoſtibus ſuis? Nam audiẽt* 9
Chananæus, & omnes incolæ terræ, atq. in orbẽ
conuenient contra nos; exſcindentq; nomen tuũ
de terra. Et [h] *quid facies magno illi tuo nomini?*

c Ch. ne facias tumultuari

d Ch. vſq. dum cõtriuerunt eos,

e Ch. Suſcipe deprecationem meam.

f Ch. cupiſſemus, ſiue, manſiſſemus, & ſediſſemus

g Ch. tergũ ſuum, vt cederent coram hoſtib ſuis. & ſic inferius.

h Ch. Et quid tu facies propter nomen tuũ magnũ, vel, de nomine tuo magno?

26 וַיַּשְׁבַּע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ
לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר יָקוּם וּבָנָה אֶת־הָעִיר
הַזֹּאת אֶת־יְרִיחוֹ בִּבְכֹרוֹ יְיַסְּדֶנָּה וּבִצְעִירוֹ יַצִּיב
דְּלָתֶיהָ׃
27 וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוֹ בְּכָל־
הָאָרֶץ׃

ז

1 וַיִּמְעֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעַל בַּחֵרֶם וַיִּקַּח
עָכָן בֶּן־כַּרְמִי בֶן־זַבְדִּי בֶן־זֶרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה
מִן־הַחֵרֶם וַיִּחַר־אַף יְהוָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
2 וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֲנָשִׁים מִירִיחוֹ הָעַי אֲשֶׁר
עִם־בֵּית אָוֶן מִקֶּדֶם לְבֵית־אֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
לֵאמֹר עֲלוּ וְרַגְּלוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיַּעֲלוּ הָאֲנָשִׁים
וַיְרַגְּלוּ אֶת־הָעָי׃
3 וַיָּשֻׁבוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַל־יַעַל
כָּל־הָעָם כְּאַלְפַּיִם אִישׁ אוֹ כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
אִישׁ יַעֲלוּ וְיַכּוּ אֶת־הָעָי אַל־תְּיַגַּע שָׁמָּה אֶת־
כָּל־הָעָם כִּי מְעַט הֵמָּה׃
4 וַיַּעֲלוּ מִן־הָעָם שָׁמָּה כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ
וַיָּנֻסוּ לִפְנֵי אַנְשֵׁי הָעָי׃
5 וַיַּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעַי כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ
וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשַּׁעַר עַד־הַשְּׁבָרִים וַיַּכּוּם בַּמּוֹרָד
וַיִּמַּס לְבַב־הָעָם וַיְהִי לְמָיִם׃
6 וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שִׂמְלֹתָיו וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו אַרְצָה
לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה עַד־הָעֶרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲלוּ עָפָר עַל־רֹאשָׁם׃
7 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה לָמָה הֵעֲבַרְתָּ
הַעֲבִיר אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הַיַּרְדֵּן לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד
הָאֱמֹרִי לְהַאֲבִידֵנוּ וְלוּ הוֹאַלְנוּ וַנֵּשֶׁב בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן׃
8 בִּי אֲדֹנָי מָה אֹמַר אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָפַךְ יִשְׂרָאֵל
עֹרֶף לִפְנֵי אֹיְבָיו׃
9 וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכֹל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְנָסַבּוּ
עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת־שְׁמֵנוּ מִן־הָאָרֶץ וּמַה־תַּעֲשֵׂה
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל׃

TRANSLATIO

26 In tempore illo imprecatus eſt Ioſue, dicens, Maledictus vir coram Domino, qui
ſuſcitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito ſuo fundamenta illius ia-
ciat, & in nouiſsimo liberorum ponat portas eius. 27 Fuit ergo Dominus cum Ioſue, &
nomen eius vulgatum eſt in omni terra.

CAP. VII.

FIlij autem Iſrael præuaricati ſunt mandatum; & vſurpauerunt de anathemate. Nam
Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate:
iratusq́ue eſt Dominus contra filios Iſrael. 2 Cumq́ue mitteret Ioſue de Iericho viros
contra Hai, quę eſt iuxta Beth-auen, ad Orientalem plagã oppidi Beth-el, dixit eis, Aſcen-
dite, & explorate terram. Qui præcepta complentes, explorauerunt Hai. 3 Et reuerſi
dixerunt ei, Non aſcendat omnis populus, ſed duo vel tria millia virorum pergant & de-
leant ciuitatem: quare omnis populus fruſtra vexabitur contra hoſtes paucíſsimos?

Et iurabat Ieſus in die illo, dicens, Exſecran- 26
dus homo coram Dom[illegible] q[illegible] e[illegible] aut exæ-
dificabit vrbem illam °I[illegible]ichuntem. In maxi-
mo natu filio ſuo fundame[illegible]a eius locabit, & in
v[illegible]imo natu f[illegible]io ſ[illegible]o addet portas illius. ⸆ Et
fec[illegible] + Azan [illegible]. In Abirom ſuo
maximo natu filio fundauit illam. Et in eo qui
ſeruatus fuerat minimo, ad[illegible]t port[illegible] illius.
Fuitq́; Dominus cum Ieſu, & fuit nomen 27
ipſius per vniuerſam terram. CAP. VII.

ET deliquerunt filij Iſrael delicto, ⸆ & ad ſe 1
tranſtulerunt de anathemate. Nam ceperat
Achar filius Charmi, filij Zabdi, filij Zaræ de tri-
bu Iuda, de anathemate. Et ira cōmotus eſt Do-
minus, aduerſus filios Iſrael. Et miſit Ieſus 2
viros ab Iericho ad Gai, quæ eſt iuxta Bethaun
°ad Orientem Bethel; aitq́; illis dicens, Profecti
ſurſum cōſiderate terram. Et profecti ſunt ſur-
ſum viri, ſpeculatiq́; ſunt Gai. Et reuerſi ſunt 3
ad Ieſum, & dixerūt ad eum, Ne aſcendat om-
nis populus, ⸆ niſi circiter bis mille °viri, aut
ter mille viri aſcendant, atque expugnent vrbē.
Ne ſubducas illuc omnem populum. pauci enim
ſunt. Et aſcenderūt °de populo illuc quaſi ter 4
mille viri. & fugerunt a conſpectu virorum
Gai. Interfeceruntq́; de eis viri Gai circiter 5
triginta ſex viros. & perſecuti ſunt ipſos à por-
ta, vſq. dum + contriuiſſent ipſos, °& percuſſe-
runt ipſos in decliuitate. & conſternatū eſt cor
populi. & fuit tamquā aqua. Et diſrupit Ie- 6
ſus veſtimenta ſua, & cecidit ⸆ Ieſus in faciem
ſuam in terram, coram °arca Domini, vſque ad
veſperā, ipſe & ſeniores Iſrael. & iniecerūt pul-
uerē in capita ſua. Et ait Ieſus, Obſecro Do- 7
mine Domine, cur °traducens traduxit ⸆ puer
tuus populum iſtum trans Iordanem: vt trade-
res ipſum Amorrhæo, perderes nos? & vtinam
manſiſſemus, & habitauiſſemus apud Iordanē.
Obſecro Domine, quid dicam, poſtquam vertit 8
Iſrael ceruicem ante hoſtem ſuum? Nam vbi 9
audierit Chananæus, & omnes qui incolūt ter-
ram, circumdabūt nos, & perdent nos de terra.
& quid facies de nomine tuo magno?

+ ad [illegible] & contriuerunt

26 καὶ ὥρκισεν ἰησοῦς ἐν τῇ °ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων·
ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ἐναντίον κυρίου ὃς
°ἀναστήσει οἰκοδομήσει τὴν πόλιν ἐκείνην °τὴν Ἰε-
ριχώ· ἐν τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ θεμελιώσει αὐ-
τὴν, καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ αὐτοῦ ἐπιστήσει τὰς πύλας
αὐτῆς. ⸆ καὶ οὕτως ἐποίησεν + Ὀζὰν ὁ ἐκ Βαιθὴλ· ἐν
τῷ Ἀβιρὼν τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ ἐθεμελίωσεν
αὐτὴν, καὶ ἐν τῷ διασωθέντι ἐλαχίστῳ ἐπέστησε τὰς
27 πύλας αὐτῆς. καὶ ἦν κύριος μετὰ ἰησοῦ, καὶ ἦν τὸ
ὄνομα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν. κεφαλ. ζ΄.
1 Καὶ ἐπλημμέλησαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ πλημμέ-
λειαν. ⸆ καὶ ἐνοσφίσαντο ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος. καὶ
ἔλαβεν Ἀχὰρ υἱὸς Χαρμὶ, υἱοῦ Ζαβδὶ υἱοῦ Ζαρὰ ἐκ
τῆς φυλῆς ἰούδα, ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος· καὶ ἐθυμώθη
2 κύριος ὀργῇ τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ. καὶ ἀπέστειλεν ἰη-
σοῦς ἄνδρας ἀπὸ Ἰεριχὼ εἰς Γαὶ, ἥ ἐστι κατὰ Βηθαὺν,
°πρὸς ἀνατολὰς Βαιθὴλ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς λέγων·
ἀναβάντες κατασκέψασθε τὴν γῆν· καὶ ἀνέβησαν οἱ
3 ἄνδρες, καὶ κατεσκέψαντο τὴν Γαί. καὶ ἀνέστρεψαν
πρὸς ἰησοῦν, καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν· μὴ ἀναβήτω πᾶς
ὁ λαὸς, ⸆ ἀλλ᾽ ἢ ὡσεὶ δισχίλιοι °ἄνδρες ἢ τρισχί-
λιοι ἄνδρες ἀναβήτωσαν, καὶ ἐκπολιορκησάτωσαν τὴν
πόλιν. μὴ ἀναγάγῃς ἐκεῖ ἅπαντα τὸν λαόν· ὀλίγοι
4 γάρ εἰσι. καὶ ἀνέβησαν °ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐκεῖ ὡσεὶ τρισ-
χίλιοι ἄνδρες καὶ ἔφυγον ἀπὸ προσώπου ἀνδρῶν
5 Γαί. καὶ ἀπέκτειναν ἀπ᾽ αὐτῶν οἱ ἄνδρες Γαὶ, ὡς
τριακονταὲξ ἄνδρας, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς
πύλης, ἕως + συνέτριψαν αὐτοὺς °καὶ ἐπάταξαν αὐ-
τοὺς ἐπὶ καταφερούς. καὶ ἐπτοήθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ,
6 καὶ ἐγένετο ὥσπερ ὕδωρ. καὶ διέρρηξεν ἰησοῦς τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν ⸆ ἰησοῦς ἐπὶ πρόσωπον
αὐτοῦ, ἐπὶ τὴν γῆν, ἐναντίον °κιβωτοῦ κυρίου, ἕως ἑσπέ-
ρας, αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰσραήλ. καὶ ἐπέβαλον
7 χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. καὶ εἶπεν ἰησοῦς,
δέομαι κύριε κύριε, ἵνα τί °διαβιβάζων διεβίβα-
σεν ⸆ ὁ παῖς σου τὸν λαὸν τοῦτον τὸν Ἰορδάνην, παρα-
δοῦναι αὐτὸν τῷ Ἀμορραίῳ, ἀπολέσαι ἡμᾶς; καὶ εἰ
κατεμείναμεν, καὶ κατῳκίσθημεν παρὰ τὸν Ἰορδά-
8 νην. Δέομαι κύριε, τί ἐρῶ; ἐπεὶ μετέβαλεν ἰσ-
9 ραὴλ αὐχένα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ; καὶ ἀκούσας
ὁ χαναναῖος καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, περι-
κυκλώσουσιν ἡμᾶς, καὶ ἐκτρίψουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς
γῆς· καὶ τί ποιήσεις τὸ ὄνομά σου τὸ μέγα;

+ συνέτριψαν [illegible]

B. HIERONYMI.

4 Aſcenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui ſtatim terga vertentes, percuſſi ſunt à viris vrbis Hai, 5 Et corruerunt ex eis triginta & ſex homines: perſecutiq. ſunt eos aduerſarij de porta vſq. ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuitq́. cor populi, & ad inſtar aquæ liquefactum eſt. 6 Ioſue verò ſcidit veſtimenta ſua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vſque ad veſperá, tam ipſe, quam omnes ſenes Iſrael: miſeruntque puluerem ſuper capita ſua. 7 Et dixit Ioſue, Heu Domine Deus, quid voluiſti traducere populum iſtum Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam, vt cœpimus, manſiſſemus trans Iordanem 8 Mi Domine Deus, quid dicam, videns Iſraelem hoſtibus ſuis terga vertentem? 9 Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebunt nomen noſtrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

Dominus porrò dicebat ad Ioſuam , Surge. 10
quid hoc tu proſtratus iaces in faciem tuam?
Iſrael deliquit , atque etiam tranſgreſſi ſunt 11
ſtatutũ meum, quod ipſis mandaram: atq. etiam
acceperũt de anathemate : atq. etiã ſurati ſunt:
atq. etiam mentiti ſunt: atq. etiam repoſuerũt
inter ſua ſupellectilia. Neq. poterũt filij Iſrael 12
conſiſtere cõtra hoſtes ſuos. ceruicẽ vertẽt ante
hoſtes ſuos ; eò quòd facti ſint rei anathematis.
ᵃNõ ero poſthac vobiſcũ, niſi aboleueritis anathe-
ma è vobis. Surge, expia populũ; et dicito, Ex- 13
piate vos in craſtinum. Nam ſic dixit Dominus
Deus Iſraelis, Anathema eſt in medio tui Iſrael.
Non poteris conſiſtere contra tuos hoſtes, donec
amoueritis ipſum anathema è medio veſtri.
Siſtetis igitur vos manè , per tribus veſtras. 14
ſietq́, vt ea tribus, ᵇquã apprehendet Dñs, accedat
per proſapias. proſapia, quam apprehendet Do-
minus , ea accedat per familias . familia verò
quã apprehendet Dominus , ea accedat viritim.
Et fiet , vt qui deprehenſus fuerit anathema- 15
tis reus, cremetur igne , ipſe & omnia quæ eius
fuerint. quia tranſgreſſus eſt fœdus Domini:
& quia patrauit rem ᶜfœdam in Iſraele.
Igitur Ioſua manè ſurrexit, produxitq́, Iſraelẽ 16
per tribus ſuas. et deprehendebatur tribus Iuda.
Deinde produxit cognationem Iudæ ; & de- 17
prehẽdebat proſapiam Zaraitam. Mox produxit
proſapiam Zaraitam viritim, & deprehẽdeba-
tur Zabdi. Produxit deniq. huius familiam 18
viritim, & deprehendebatur Achan filius Char-
mi, filij Zabdi, filij Zaræ, è tribu Iudæ. Et ait 19
Ioſua ad Achan: Fili mi, conſtitue ᵈquæſo gloriam
Domino Deo Iſraelis ; & ede confeſſionem ipſi,
atq. ſignifica, obſecra, mihi, quid feceris: neq. me
celes. Achan vero reſpondit Ioſuæ, & dixit, 20
Verè ego peccaui in Dominũ Deum Iſraelis: &
ſic, & ſic feci. Vidi enim in ſpolio ᵉpaludamẽ- 21
tum Babylonicum vnum, bonum; & ducentos
ſiclos argenteos, & linguam auream vnam, quæ
pendebat quinquaginta ſiclis: et expetiui ea, atq.
accepi ea. & en, ipſa ſunt abdita in terra , intra
tentorium meum: & argentum ſub ᶠillo.

a Ch. Non faciam amplius vt ſit verbũ meũ vobis auxilio, niſi &c.

b Ch. quæ apprehendetur orã Domino & ſic in inferius vbiq.

c Ch. improbã, ſiue, non rectam

d Ch. iam. & ita etiam inferius.

e Ch. ſtolam.

f Ch. illis. vt eſt in meo manu ſcripto libro.

10 ויאמר יהוה אל־יהושע קם לך למה זה
אתה נפל על־פניך׃
11 חטא ישראל וגם עברו את־בריתי אשר
צויתי אותם וגם לקחו מן־החרם וגם גנבו
וגם כחשו וגם שמו בכליהם׃
12 ולא יכלו בני ישראל לקום לפני איביהם
ערף יפנו לפני איביהם כי היו לחרם לא
אוסיף להיות עמכם אם־לא תשמידו החרם
מקרבכם׃
13 קם קדש את־העם ואמרת התקדשו למחר
כי כה אמר יהוה אלהי ישראל חרם בקרבך
ישראל לא תוכל לקום לפני איביך עד־
הסירכם החרם מקרבכם׃
14 ונקרבתם בבקר לשבטיכם והיה השבט
אשר־ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה
אשר־ילכדנה יהוה תקרב לבתים והבית אשר
ילכדנו יהוה יקרב לגברים׃
15 והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת־כל־
אשר־לו כי עבר את־ברית יהוה וכי עשה
נבלה בישראל׃
16 וישכם יהושע בבקר ויקרב את־ישראל
לשבטיו וילכד שבט יהודה׃
17 ויקרב את־משפחת יהודה וילכד את משפחת
הזרחי ויקרב את־משפחת הזרחי לגברים
וילכד זבדי׃
18 ויקרב את־ביתו לגברים וילכד עכן בן־
כרמי בן־זבדי בן־זרח למטה יהודה׃
19 ויאמר יהושע אל־עכן בני שים־נא כבוד
ליהוה אלהי ישראל ותן־לו תודה והגד־נא לי
מה עשית אל־תכחד ממני׃
20 ויען עכן את־יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי
ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי׃
21 ואראה בשלל אדרת שנער אחת טובה
ומאתים שקלים כסף ולשון זהב אחד חמשים
שקלים משקלו ואחמדם ואקחם והנם טמונים
בארץ בתוך האהלי והכסף תחתיה׃

TRANSLATIO

10 Dixitq́ue Dominus ad Ioſue, Surge, cur iaces pronus in terra?

11 Peccauit Iſrael, & præuaricatus eſt pactum meum : tuleruntq́ue de anathemate , & furati ſunt atque mentiti, & abſconderunt inter vaſa ſua.

12 Nec poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, eosq́ue fugiet : quia pollutus eſt anathemate. non ero vltrà vobiſcum, donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt.

13 Surge , ſanctifica populum, & dic eis , Sanctificamini in craſtinum : hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael , Anathema in medio tui eſt Iſrael : non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus eſt ſcelere.

14 Accedetisq́ue manè ſinguli per tribus veſtras: & quamcunque tribum ſors inuenerit, accedet per cognationes ſuas, & cognatio per domos, domusq́ue per viros.

15 Et quicunque ille in hoc facinore fuerit deprehenſus , comburetur igni cum omni

Et ait Dominus ad Ieſum, Surge, cur ſic tu 10
cecidiſti in faciem tuam? Peccauit populus, et 11
tranſgreſſus eſt fœdus meum, quod feci cum
ipſis, °& acceperunt de anathemate‹. furatiq́;
÷de anathemate‹ °ſefellerunt, &‹ iniecerunt
in vaſa ſua. Neque poterunt filij Iſrael ſubſi- 12
ſtere in conſpectu hoſtium ſuorũ. ceruicem ver-
tent ante hoſtes ſuos. quia facti ſunt anathema.
Non faciam vt poſthac ſim vobiſcum, niſi ab-
ſtuleritis ipſum anathema è vobis ipſis.

+ ſanctum facito

+ vt ſanctificemini

Erectus + expurgato populum. & dic, vt 13
+ expurgetur in craſtinum. Nam iſta dicit Do-
minus Deus Iſraelis, Anathema eſt in vobis °Iſ-
rael‹. non poteritis reſiſtere aduerſus hoſtes ve-
ſtros, donec amoueritis ipſum anathema è vobis.
Et congregabimini ÷omnes‹ manè, per tri- 14
bus veſtras. eritq́; tribus quamcumque oſtende-
rit Dominus, eam producetis per gentilitates,
gentem quamcumque oſtenderit Dominus, pro-
ducetis per familias. familiam autem, quam
oſtenderit Dominus, producetis viritim. Et 15
quiſquis oſtenſus fuerit °in anathemate‹, combu-
retur igne °ipſe‹ & omnia quæ eius ſunt. quia
tranſgreſſus eſt fœdus Dñi. & °quia‹ patrauit
ſcelus in Iſraele. Et manè ſurrexit Ieſus °dilu- 16
culo‹: produxitq́; populũ per tribus °ſuas‹. oſten-
ſaq́; eſt tribus Iudæ. Et productus eſt per co- 17
gnationes °Iudas‹: oſtẽſaq́; eſt cognatio Zaræ. Et
producta eſt gens Zara viritim, °& oſtenſus eſt
Zabdi‹. °Et producta eſt familia eius viri- 18
tim‹, oſtẽſusq́; eſt Achar fili° Charmi, filij Zabdi,
filij Zaræ °de tribu Iuda‹. Et ait Ieſus Acha- 19
ri, °Fili mi‹ ÷hodie‹ da °tandẽ‹ gloriã Dño Deo
Iſraelis. & da °ipſi‹ confeſſionẽ. atq. patefacito
mihi quid feceris: neq. me celaueris. Et reſpõ- 20
dit Achar ipſi Ieſu, aitq́;, Verè °ego‹ peccaui corã
Dño Deo Iſraelis. ſic & ſic feci. Vidi in ſpolio 21
chlamydẽ variã °vnã‹ pulchrã; & ducenta di-
drachma argẽti: atq. linguã auream vnã, quin-
quaginta didrachmorũ °pondus eius‹. cumq́; ea
appetiuiſſem, accepi °ipſa‹. & en ÷ipſa‹ occul-
tata ſunt in terra, in meo tentorio. atq. argen-
tum occultatum eſt ſubter ipſa.

10 καὶ εἶπε κύριος πρὸς ἰησοῦν, ἀνάστηθι· ἵνα τί
11 τοῦτο σὺ πεπτώκας ἐπὶ πρόσωπόν σου;
11 ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς, καὶ παρέβη τὴν διαθήκην μου, ἣν
διεθέμην πρὸς αὐτοὺς, °καί γε ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἀ-
ναθέματος‹. καὶ κλέψαντες ÷ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος‹
12 °ἐψεύσαντο, καὶ‹ ἐνέβαλον εἰς τὰ σκεύη αὐτῶν. καὶ
οὐ μὴ δύνωνται οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ὑποστῆναι κατὰ πρό-
σωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· αὐχένα ἐπιστρέψουσιν ἐναν-
τίον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ὅτι ἐγενήθησαν ἀνάθεμα. οὐ
προσθήσω ἔτι εἶναι μεθ' ὑμῶν, ἐὰν μὴ ἐξάρητε τὸ
13 ἀνάθεμα ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. ἀναστὰς + ἅγιασον τὸν + ἡγίασον
λαὸν, καὶ εἰπὸν + ἁγιασθῆναι εἰς αὔριον· ὅτι τάδε + ἡγιάσθησαν
λέγει κύριος ὁ θεὸς ἰσραὴλ, τὸ ἀνάθεμά ἐστιν ἐν
ὑμῖν °ἰσραὴλ‹. οὐ δυνήσεσθε ἀντιστῆναι ἀπέναντι
τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, ἕως ἂν ἐξάρητε τὸ ἀνάθεμα ἐξ ὑ-
14 μῶν. καὶ συναχθήσεσθε ÷πάντες‹ τὸ πρωῒ, κατὰ
φυλὰς ὑμῶν. καὶ ἔσται ἡ φυλὴ ἣν ἂν ἐνδείξηται κύριος,
προσάξετε αὐτὴν κατὰ δήμους. καὶ τὸν δῆμον ὃν ἂν
ἐνδείξῃ κύριος, προσάξετε κατ' οἶκον, καὶ τὸν οἶκον
ὃν ἂν ἐνδείξῃ κύριος προσάξετε κατ' ἄνδρα.
15 καὶ ὃς ἂν ἐνδειχθῇ °ἐν τῷ ἀναθέματι‹, κατακαυθήσεται
πυρὶ °αὐτὸς‹ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, ὅτι παρέβη
τὴν διαθήκην κυρίου. καὶ °ὅτι‹ ἐποίησεν ἀνόμημα ἐν
16 ἰσραήλ. καὶ ὤρθρισεν ἰησοῦς °τὸ πρωῒ‹ καὶ
προσήγαγε τὸν λαὸν κατὰ φυλὰς °αὐτῶν‹. καὶ ἐνεδείχθη
17 ἡ φυλὴ ἰούδα. καὶ προσήχθη κατὰ δήμους °ἰούδα‹,
καὶ ἀνεδείχθη δῆμος ζαρὰ, καὶ προσήχθη δῆμος
ζαρὰ κατ' ἄνδρα, °καὶ ἀνεδείχθη ὁ ζαβδί‹.
18 °καὶ προσήχθη ὁ οἶκος αὐτοῦ κατ' ἄνδρα‹, καὶ
ἀνεδείχθη Ἀχὰρ υἱὸς χαρμὶ υἱοῦ ζαβδὶ υἱοῦ ζαρὰ
19 °ἀπὸ φυλῆς ἰούδα‹. καὶ εἶπεν ἰησοῦς τῷ Ἀχὰρ, °υἱέ
μου‹ ÷σήμερον‹ δὸς °δὴ‹ δόξαν τῷ κυρίῳ θεῷ
ἰσραὴλ, καὶ δὸς °αὐτῷ‹ τὴν ἐξομολόγησιν. καὶ ἀνάγ-
γειλόν μοι τί ἐποίησας. καὶ μὴ κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ.
20 καὶ ἀπεκρίθη Ἀχὰρ τῷ ἰησοῦ, καὶ εἶπεν, ἀληθῶς
°ἐγὼ‹ ἥμαρτον ἔναντι κυρίου τοῦ θεοῦ ἰσραήλ. οὕτως
21 καὶ οὕτως ἐποίησα. εἶδον ἐν τῇ προνομῇ ψιλὴν
ποικίλην °μίαν‹ καλὴν, καὶ διακόσια δίδραχ-
μα ἀργυρίου, καὶ γλῶσσαν χρυσῆν μίαν· πεν-
τήκοντα διδράχμων °ὁλκὴ αὐτῆς‹. καὶ ἐνθυμη-
θεὶς αὐτῶν ἔλαβον °αὐτὰ‹, καὶ ἰδοὺ ÷αὐτὰ‹ κέ-
κρυπται ἐν τῇ γῇ, ἐν τῇ σκηνῇ μου. καὶ τὸ ἀρ-
γύριον ÷κέκρυπται‹ ὑποκάτω αὐτῶν.

B. HIERONYMI.

ſubſtantia ſua: quoniam præuaricatus eſt pactum Domini, & fecit nefas in Iſrael.

16 Surgens itaq. Ioſue manè, applicuit Iſrael per tribus ſuas, & inuenta eſt tribus Iuda.

17 Quæ cùm iuxta familias ſuas eſſet oblata, inuenta eſt familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi: 18 Cuius domum in ſingulos diuidens viros, inuenit Achan filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda.

19 Et ait Ioſue ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abſcondas. 20 Reſponditque Achan Ioſue, & dixit ei, Verè ego peccaui Domino Deo Iſrael: & ſic & ſic feci.

21 Vidi enim inter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta ſiclorum: & concupiſcens abſtuli, & abſcondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque foſſa humo operui.

22 *Mittebat ergo Ioſua nuncios, & cucurrerūt*
ad tentorium, & ecce [a] *abditum erat in tento-*
rio illius. & argentum ſub ipſo.
23 *Et tollebant ea è tentorio, & adferebant ad*
Ioſuam, & ad omnes filios Iſraelis. & profun-
debant ipſa coram Domino.
24 *Ioſua porrò apprehendebat Achan filiū Zaræ*
& argentum, & paludamentum, linguamq́; au-
ream, [b] *& filios illius, & filias ipſius, inſuper*
bouem ipſius, & aſinum ipſius, & pecus ipſius;
denique tentorium ipſius, & quidquid erat ip-
ſius. (comitabatur autem illum omnis Iſrael.)
& ſubducebant illos in [c] *vallem Achor.*
25 *Dicebatq́; Ioſua, Eheu, conturbaſti nos. con-*
turbabit te Dominus in hoc die. Et lapidabant
illum omnis Iſrael lapide; atque comburebant
illos igne, & lapidabant ipſos lapidibus.
26 *Exſtruebantq́; ſuper eum tumulum lapidum*
ingentem; vſq. ad hanc diem. & rediit Domi-
nus ab indignatione iræ ſuæ. ideo appellatum eſt
nomē loci eius, Vallis Achor, vſq. ad diem hanc.

a Ch. abdita erant. & mox, ſub ipſis.
b Ch. & apprehendebat filios &c.
c Ch. campum, ſiue, planitiem. & ita mox quoque.

CAP. VIII.

1 *Dixit porrò Dominus ad Ioſuam, Ne me-*
tuas; neque frangare. aſſumito tecum om-
nem populum militarem; & ſurge, conſcende
verſus Hai. Vide, dedi in manum tuam regem
Hai, & populum ipſius, & vrbem ipſius, & ter-
2 *ram ipſius. Facies autem ipſi Hai, & eius*
regi, ſicut feciſti ipſi Iericho, & eius regi. dum-
taxat prædam illius, & pecudem illius diripietis
vobis. Collocato tibi inſidias vrbi, poſt ipſam.
3 *Ioſua igitur ſurrexit, & vniuerſus populus*
militaris, vt aſcenderent verſus Hai. deligebat
autem Ioſua triginta millia virorum, fortitu-
dine præcellentium. eosq́; amandabat nocte.
4 *Et præcipiebat ipſis dicens, Videte,* [d] *vos inſi-*
diamini vrbi, poſt vrbem. Ne abſitis ab vrbe lon-
gius: & eſtote omnes parati.
5 *Ego verò, & vniuerſus populus qui me-*
cum erit, accedemus ad vrbem. Fietq́; vt pro-
deant aduerſus nos, ſicut prima vice, & fugie-
mus coram ipſis.

d Ch. quod vos

22 וישלח יהושע מלאכים וירצו האהלה והנה
טמונה באהלו והכסף תחתיה׃
23 ויקחום מתוך האהל ויבאום אל־יהושע
ואל כל־בני ישראל ויצקם לפני יהוה׃
24 ויקח יהושע את־עכן בן־זרח ואת־הכסף
ואת־האדרת ואת־לשון הזהב ואת־בניו ואת־
בנתיו ואת־שורו ואת־חמרו ואת־צאנו ואת־
אהלו ואת־כל־אשר־לו וכל־ישראל עמו ויעלו
אתם עמק עכור׃
25 ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך יהוה
ביום הזה וירגמו אתו כל־ישראל אבן וישרפו
אתם באש ויסקלו אתם באבנים׃
26 ויקימו עליו גל־אבנים גדול עד היום הזה
וישב יהוה מחרון אפו על־כן קרא שם
המקום ההוא עמק עכור עד היום הזה׃

ח

1 ויאמר יהוה אל־יהושע אל־תירא ואל־תחת
קח עמך את כל־עם המלחמה וקום עלה העי
ראה נתתי בידך את־מלך העי ואת־עמו ואת־
עירו ואת־ארצו׃
2 ועשית לעי ולמלכה כאשר עשית ליריחו
ולמלכה רק־שללה ובהמתה תבזו לכם שים־
לך ארב לעיר מאחריה׃
3 ויקם יהושע וכל־עם המלחמה לעלות העי
ויבחר יהושע שלשים אלף איש גבורי החיל
וישלחם לילה׃
4 ויצו אתם לאמר ראו אתם ארבים לעיר
מאחרי העיר אל־תרחיקו מן־העיר מאד
והייתם כלכם נכנים׃
5 ואני וכל־העם אשר אתי נקרב אל־העיר
והיה כי־יצאו לקראתנו כאשר בראשנה
ונסנו לפניהם׃

TRANSLATIO

22 Miſit ergo Ioſue miniſtros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abſcondita in eodem loco, & argentum ſimul.
23 Auferenteſque de tentorio tulerunt ea ad Ioſue, & ad omnes filios Iſrael, proiecerüntque ante Dominum.
24 Tollens itaque Ioſue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & aſinos & oues, ipſumque tabernaculum, & cunctam ſupellectilem: (& omnis Iſrael cum eo) duxerunt eos ad Vallem-achor.
25 Vbi dixit Ioſue, Quia turbaſti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Iſrael: & cuncta quæ illius erant, igne conſumpta ſunt.
26 Congregaueruntque ſuper eum aceruum magnum lapidum, qui permanet vſque in præſentem diem. Et auerſus eſt furor Domini ab eis. Vocatumque eſt nomen loci illius, Vallis-achor, vſque hodie.

Et miſit Ieſus nuncios & excurrerũt in ten- 22
torium ÷ illius, in caſtra↙. & iſta erant abdita
in tentorio °ipſius↙ & argentum ſub ipſis.
Extuleruntq; ea e tentorio, & attulerunt 23
°ipſa↙ ad Ieſum, & ad °omnes↙ ſeniores Iſrae-
lis. poſueruntq; ipſa ante Dominũ. Et appre- 24
hẽdit Ieſus ipſum Achar, filium Zaræ, ÷ & ſub-
duxit eum in vallem Achor↙; & argentum, &
veſtem, & linguam auream; atque filios ipſius,
& filias ipſius, & vitulos ipſius, & iumẽta ip-
ſius, atq. oues ipſius, & tentoriũ ipſius, & quæ-
cũq. erant ei, & omnis Iſrael cum illo. & ſub-
duxit ipſos in Emec achor. Aitq; Ieſus, Cur 25
perdidiſti nos? exterminet te Dominus, ſicut
& hodie. & lapidabant eum omnis Iſrael lapi-
dibus. ° & combuſſerunt ea igne, atque lapida-
runt ipſos lapidibus↙. Impoſueruntq; in ip- 26
magno- ſum aceruum lapidũ ÷ magnum °vſq. ad diem
iſtum↙. Quieuitq; Dominus ab irato animo
°ſuo↙. Ideo nominauit illud Emec achor vſque
ad hunc diem.

CAP. VIII.

ET ait Dominus ad Ieſum, Ne timeas, neq. 1
ignauè metuas. cape tecum °omnes↙ viros
militares, atq. erectus aſcende in Gai. En dedi
in manus tuas regem Gai, °& populum ipſius,
& vrbem ipſius↙, & terram ipſius.
Facieſq; ipſi Gai, °& regi eius↙, quemad- 2
modum feciſti ipſi Iericunti, & regi eius. at
prædam °ipſius↙, & pecudum °ipſius↙ præ-
daberis tibi. conſtitue tibi inſidias vrbi, poſt
ipſam.
Et ſurrexit Ieſus, atque omnis populus mili- 3
taris, vt aſcenderent ad Gai. delegit autem Ieſus
triginta millia virorũ, pollentes viribus. aman-
dauitq; eos nocte. Imperauitq; ipſis dicens, 4
Videte ÷ quod↙ °vos↙ inſidiamini °vrbi↙ poſt
vrbem ne longè ſitis °ab↙ vrbe °valde↙. eri-
tiſq; omnes parati.
Et ego, atque omnes qui apud me, accedemus 5
ad vrbem. eritq; cùm exierint ÷ habitatores
Gai↙ obuiam nobis °ſicut & nuper↙, & fugie-
mus à facie ipſorum.

22 καὶ ἀπέστειλεν Ἰησοῦς ἀγγέλους, καὶ ἔδραμον εἰς τὴν
σκηνὴν ÷ αὐτοῦ εἰς τὴν παρεμβολήν↙. καὶ ταῦτα ἦν
κεκρυμμένα ἐν τῇ σκηνῇ °αὐτοῦ↙, καὶ τὸ ἀργύριον
23 ὑποκάτω αὐτῶν. καὶ ἐξήνεγκαν αὐτὰ ἐκ τῆς σκη-
νῆς, καὶ ἀπήνεγκαν °αὐτὰ↙ πρὸς Ἰησοῦν, καὶ πρὸς
°πάντας↙ τοὺς πρεσβυτέρους Ἰσραήλ· καὶ ἔθηκαν
24 αὐτὰ ἔναντι κυρίου. καὶ ἔλαβεν Ἰησοῦς τὸν Ἄχαρ
υἱὸν Ζαρὰ, ÷ καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς φάραγγα ἀ-
χώρ↙, καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὴν στολὴν, καὶ τὴν γλῶσσαν
τὴν χρυσῆν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐ-
τοῦ, καὶ τοὺς μόσχους αὐτοῦ, καὶ τὰ ὑποζύγια αὐτοῦ, καὶ
τὰ πρόβατα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ παν-
τα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ· καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ'
25 αὐτοῦ· καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς εἰς ἐμεκ-ἀχώρ. καὶ εἶ-
πεν Ἰησοῦς, τί ὠλόθρευσας ἡμᾶς; ἐξολοθρεύσαι
σε κύριος, καθὰ καὶ σήμερον. καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν
πᾶς Ἰσραὴλ ἐν λίθοις. °καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ ἐν
πυρὶ καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτοὺς ἐν λίθοις↙.
26 καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων ÷ μέγαν °ἕως ÷ μέγαν
τῆς ἡμέρας ταύτης↙· καὶ ἐπαύσατο κύριος τοῦ θυμοῦ
τῆς ὀργῆς °αὐτοῦ↙. διὰ τοῦτο ἐπωνόμασεν αὐτὸ, ἐμεκ-
ἀχώρ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. κεφαλ. η'.
1 Καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἰησοῦν, μὴ φοβηθῇς, μηδὲ
δειλιάσῃς· λάβε μετὰ σεαυτοῦ °πάντας↙ τοὺς ἄνδρας
τοὺς πολεμιστὰς, καὶ ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς Γαΐ. ἰδοὺ
δέδωκα εἰς τὰς χεῖράς σου τὸν βασιλέα Γαΐ. °καὶ τὸν
λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ↙, καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ.
2 καὶ ποιήσεις τὴν Γαΐ °καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς↙ ὃν
τρόπον ἐποίησας τὴν Ἱεριχὼ καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς·
καὶ τὴν προνομὴν °αὐτῆς↙, καὶ τῶν κτηνῶν °αὐτῆς↙
προνομεύσεις σεαυτῷ. κατάστησον σεαυτῷ ἔνε-
3 δρα τῇ πόλει, εἰς τὰ ὀπίσω αὐτῆς. καὶ ἀνέστη
Ἰησοῦς, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς, ὥστε ἀναβῆναι
εἰς Γαΐ· ἐπέλεξε δὲ Ἰησοῦς τριάκοντα χιλιάδας
ἀνδρῶν, δυνατοὺς ἐν ἰσχύϊ· καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
4 νυκτός. καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· ἴδετε ÷ ὅτι↙
°ὑμεῖς↙ ἐνεδρεύετε τὴν πόλιν↙ ὀπίσω τῆς πόλεως·
μὴ μακρὰν γίνεσθε ἀπὸ↙ τῆς πόλεως °σφόδρα↙. καὶ
5 ἔσεσθε πάντες ἕτοιμοι. καὶ ἐγὼ, καὶ πάντες οἱ
μετ' ἐμοῦ προσάξομεν πρὸς τὴν πόλιν. καὶ ἔσται ὡς
ἂν ἐξέλθωσιν ÷ οἱ κατοικοῦντες Γαΐ↙ εἰς συν-
άντησιν ἡμῖν °καθάπερ καὶ πρώην↙, καὶ φευ-
ξόμεθα ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.

B. HIERONYMI.

CAP. VIII.

DIxit autem Dominus ad Ioſue, Ne timeas, neq. formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & conſurgens aſcende in oppidum Hai. ecce tradidi in manum tuam regem eius, & populum, vrbemque, & terram.

2 Facieſque vrbi Hai, & regi eius, ſicut feciſti Iericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone inſidias vrbi poſt eam.

3 Surrexitque Ioſue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt aſcenderent in Hai. & electa triginta millia virorum fortium miſit nocte, præcepitque eis, dicens,

4 Ponite inſidias poſt ciuitatem: nec longiùs recedatis, & eritis omnes parati.

5 Ego autẽ, & reliqua multitudo, quæ mecum eſt, °aſcendemus° ex aduerſo contra vrbem. Cumque exirent contra nos, ſicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus: °accedemus I. MS. & M.C.O.

Egredienturq́ poſt nos, donec extraxerimus 6
a Ch fracti ſunt *ipſos extra vrbem. (dicent enim, [a]fugiunt corã*
nobis ſicut antè.) nam fugiemus coram ipſis.
b Ch. expelletis incolas vrbis. In meo manuſ ſcripto libro. *Voſq́ conſurgetis de inſidiis, & [b]occupabitis* 7
vrbem. Nam dabit eam Dominus Deus veſter
in manum veſtram.
Cumq́ ceperitis vrbem, incendetis vrbẽ igne. 8
Iuxta verbum Domini agatis. en iuſſi vobis.
Dimiſitq́ illos Ioſua, & profecti ſunt ad in- 9
ſidias: conſederuntq́ inter Beth-el, et inter Hai;
c Ch. Occidente *à [c] mari ipſi Hai. Ioſua vero manſit ea nocte in*
populo.
Manè autem ſurrexit Ioſua, & recenſuit 10
populum. Et conſcendit ipſe, & ſeniores Iſrael
ante populum, verſus Hai. Vniuerſusq́ popu- 11
lus militaris, qui cum eo erat conſcenderunt, &
acceſſerunt, perueneruntq́ contra vrbem. & ca-
ſtra locarunt a Septentrione ipſius Hai. Eratq́
vallis inter ipſum, & inter Hai.
Acceperat autem circiter quinquies mille 12
viros, et collocauerat eos inſidias, inter Beth-el,
& inter Hai, à mari, ſi vrbem ſpectes.
Iamq́ diſpoſuerãt populum, exercitũ vniuer- 13
ſum; tum eos qui erant vrbi à Septentrione, tũ
eius inſidias, quæ erant vrbi à mari. proceſſitq́
Ioſua ea nocte in vallem. Factumq́ eſt, vt 14
vidiſſet rex Hai, properarunt, & manè ſur-
rexerunt, prodieruntq́ oppidani, aduerſus Iſrae-
d Ch decertandum prælio, *lem, ad [d]pugnam, & ille, & populus eius omnis,*
e Ch tempus quod præſtitutum habebat, *ad [e]conſtitutum locum, ante ſolitudinẽ. [f]Neſcie-*
f Ch. Neſciebant enim illi, *bat enim ille, eſſe, qui ſibi inſidiaretur poſt vrbẽ.*
Fingebãt autẽ ſe cædi Ioſua, & omnis Iſrael 15
ab illis. & fugiebant, qua iter eſt ad deſertum.
g Ch congregati *Itaq. [g]exciti ſunt populus omnis qui erat [h]in* 16
h Ch. in Hai ſic eſt in manu ſcripto meo. *vrbe ad illos perſequendũ. Inſecutiq́ ſunt Ioſuã,*
atque extracti ab vrbe. Neque reliquus fuit 17
quiſquam in Hai, et Beth-el, qui non ſint egreſſi
poſt tergũ Iſraelis. relictaq́ vrbe aperta, perſe-
cuti ſunt Iſraelẽ. Ait porro Dñs ad Ioſuam, 18
i Ch. Eleua cum haſta. & ſic mox. *[i]Protende clypeum, qui eſt in manu tua, verſus*
Hai. Nã in tuã manũ dedã illã. Protenditq́ Ioſua
clypeum, qui erat in ipſius manu, verſus vrbem.

6 וְיָצְאוּ אַחֲרֵינוּ עַד הַתִּיקֵנוּ אוֹתָם מִן־הָעִיר כִּי
יֹאמְרוּ נָסִים לְפָנֵינוּ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשֹׁנָה וְנַסְנוּ
לִפְנֵיהֶם׃
7 וְאַתֶּם תָּקֻמוּ מֵהָאוֹרֵב וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָעִיר
וּנְתָנָהּ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם׃
8 וְהָיָה כְּתָפְשְׂכֶם אֶת־הָעִיר תַּצִּיתוּ
אֶת־הָעִיר בָּאֵשׁ כִּדְבַר יְהוָה תַּעֲשׂוּ רְאוּ צִוִּיתִי
אֶתְכֶם׃
9 וַיִּשְׁלָחֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיֵּלְכוּ אֶל־הַמַּאְרָב וַיֵּשְׁבוּ
בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעַי מִיָּם לָעָי וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה
הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָם׃
10 וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּפְקֹד אֶת־הָעָם וַיַּעַל
הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָעָם הָעָי׃
11 וְכָל־הָעָם הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ עָלוּ וַיִּגְּשׁוּ
וַיָּבֹאוּ נֶגֶד הָעִיר וַיַּחֲנוּ מִצְּפוֹן לָעַי וְהַגַּי בֵּינוֹ
וּבֵין הָעָי׃
12 וַיִּקַּח כַּחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ וַיָּשֶׂם אוֹתָם אֹרֵב
בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעַי מִיָּם לָעִיר׃
13 וַיָּשִׂימוּ הָעָם אֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה אֲשֶׁר מִצְּפוֹן
לָעִיר וְאֶת־עֲקֵבוֹ מִיָּם לָעִיר וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה
הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק׃
14 וַיְהִי כִּרְאוֹת מֶלֶךְ־הָעַי וַיְמַהֲרוּ וַיַּשְׁכִּימוּ
וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי־הָעִיר לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה
הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמּוֹעֵד לִפְנֵי הָעֲרָבָה וְהוּא לֹא יָדַע
כִּי אֹרֵב לוֹ מֵאַחֲרֵי הָעִיר׃
15 וַיִּנָּגְעוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיהֶם וַיָּנֻסוּ
דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר׃
16 וַיִּזָּעֲקוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בָּעִיר לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם
וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַיִּנָּתְקוּ מִן־הָעִיר׃
17 וְלֹא־נִשְׁאַר אִישׁ בָּעַי וּבֵית אֵל אֲשֶׁר לֹא־
יָצְאוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַזְבוּ אֶת־הָעִיר פְּתוּחָה
וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל׃
18 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ נְטֵה בַּכִּידוֹן אֲשֶׁר־
בְּיָדְךָ אֶל־הָעַי כִּי בְיָדְךָ אֶתְּנֶנָּה וַיֵּט יְהוֹשֻׁעַ
בַּכִּידוֹן אֲשֶׁר־בְּיָדוֹ אֶל־הָעִיר׃

TRANSLATIO

6 Donec perſequentes ab vrbe longiùs protrahantur: putabunt enim nos fugere ſicut
priùs. 7 Nobis ergo fugientibus, & illis perſequentibus, conſurgetis de inſidiis, & vaſta-
bitis ciuitatem: tradetque eam Dominus Deus veſter in manus veſtras.
vrbem : Ms. H. e. e. 8 Cumque ceperitis, ſuccendite eam, & ſic omnia facietis vt iuſſi.
9 Dimiſitque eos, & perrexerunt ad locum inſidiarum, ſederuntque inter Beth-el &
Hai, ad Occidentalem plagam vrbis Hai: Ioſue autem nocte illa in medio manſit populi,
10 Surgensque diluculo recenſuit ſocios, & aſcendit cum ſenioribus in fronte exerci-
tus, vallatus auxilio pugnatorum. 11 Cumque veniſſent, & aſcendiſſent ex aduerſo
ciuitatis, ſteterunt ad Septentrionalem vrbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.
*Beth-el : Ms. M. c. 12 Quinque autem millia viros elegerat, & poſuerat in inſidiis inter *Bethauen* &
Hai, ex Occidentali parte eiuſdem ciuitatis:

Cumq́. egreſsi fuerint poſt nos, abſtrahemus 6
ipſos ab vrbe. et dicēt, Fugiunt ⊤iſti↵ à cōſpectu
noſtro, quemadmodum & antè. °& fugiemus
à conſpectu ipſorum↵. Vos verò conſurgetis 7
ex inſidiis, ⊤& ingrediemini in vrbem↵. °&
vaſtate vrbem, dabitq́. eam Dominus Deus ve-
ſter in manus veſtras↵. °Eritq́. cùm ceperitis 8
vrbem, ſuccendite eam igne↵. ſecundum verbū
hoc facietis. En iuſsi vobis.

Et amandabat eos Ieſus, atque abibant ad in- 9
ſidias, & inſidebāt inter Beth-el, & inter Gai,
°à mari ipſius Gai↵. Et manſit Ieſus nocte °ea↵
in medio °populi↵. Cúmq. manè ſurrexiſſet 10
Ieſus diluculo, conſiderauit populum. Et aſcen-
derunt ipſe & ſeniores Iſraelis in fronte popu-
li, ad Gai. Omniſque populus militaris °qui↵ 11
cum eo aſcendebant. profectiq. venerunt ex ad-
uerſo vrbis, ⊤ab Oriente. inſidiæ verò vrbis, à
mari↵. °caſtráq. fecerunt à Septentrione ipſius
Gai. erátque vallis inter ipſum & Gai↵.

°Et accepit circiter quinq. millia virorum; 12
collocauitq. eos inſidias inter Bethaun & Gai,
à mari Gai↵. °Et poſuerunt populum, vni- 13
uerſa caſtra, quæ erant à Septentrione vrbis. &
extrema ipſorum erant à mari vrbis. Et abijt
Ieſus ea nocte in medium vallis↵. Factúmq. 14
eſt, vt vidiſſet rex Gai, et properauit °ſurrexitq.
manè↵, & + exiuit obuiam ipſis °rectà↵ in præ-
lium, ipſe & omnis populus eius °in tempus,
iuxta conſpectum Arabæ↵. Nam ipſe neſciebat
quòd inſidiæ illorum eſſent poſt vrbem.

+ exiuerūt viri vrbis.

⊤Et vidit↵, & retrò ceſsit Ieſus, omníſque 15
Iſrael, à cōſpectu ipſorū, °fugerūtq́. via deſerti↵.
°Confirmatúſq. eſt populus Gai ad perſequē- 16
dum poſt ipſos↵. perſecutiq. ſunt poſt + Ieſum.
& ⊤ipſi↵ abſcedebāt ab vrbe. Nō relinqueba- 17
tur vllus in Gai °& in Beth-el↵, qui non inſe-
quebatur Iſraelem. relinquebantq́. vrbem pate-
factam, & perſequebantur Iſraelem. Et ait 18
Dominus ad Ieſum, Extende ⊤manum tuam↵
cum geſo, quod eſt in manu tua, verſus vrbem.
Nam in manus tuas tradidi ipſam. ⊤Et inſidiæ
conſurgent citò de loco ſuo↵. Extenditq. Ieſus
geſum, & manum ſuam verſus vrbem.

+ filios Iſrael.

6 καὶ ὡς ἂν ἐξέλθωσιν ὀπίσω ἡμῶν, ἀποσπάσο-
μεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἐροῦσι· φεύγουσιν ⊤οὗ-
τοι↵ ἀπὸ προσώπου ἡμῶν, ὃν τρόπον καὶ ἔμπροσθεν·
7 °καὶ φευξόμεθα ἀπὸ προσώπου αὐτῶν↵. ὑμεῖς δὲ
ἐξαναστήσεσθε ἐκ τῆς ἐνέδρας, ⊤καὶ πορεύσεσθε εἰς τὴν
πόλιν↵· °καὶ ἐκτρίψατε τὴν πόλιν, καὶ δώσει αὐτὴν κύ-
8 ριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐν χερσὶν ὑμῶν. °καὶ ἔσται, ὡς ἂν
συλλάβητε τὴν πόλιν, ἐμπρήσατε αὐτὴν ἐν πυρί↵.
κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο ποιήσετε· ἰδοὺ ἐντέταλμαι ὑμῖν.
9 καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν
ἔνεδραν, καὶ ἐνεκάθισαν ἀνὰ μέσον βαιθὴλ, καὶ ἀνὰ
μέσον Γαὶ °ἀπὸ θαλάσσης τῆς Γαί↵· καὶ ηὐλίσθη ἰη-
10 σοῦς τὴν νύκτα °ἐκείνην↵ ἐν μέσῳ °τοῦ λαοῦ↵. καὶ ὀρ-
θρίσας ἰησοῦς τοπρωΐ, ἐπεσκέψατο τὸν λαόν· καὶ ἀνέ-
βησαν αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰσραὴλ κατὰ πρόσ-
11 ωπον τοῦ λαοῦ, ἐπὶ Γαί. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμι-
στὴς °ὃ↵ μετ' αὐτοῦ ἀνέβησαν. καὶ πορευόμενοι ἦλθον
ἐξ ἐναντίας τῆς πόλεως ⊤ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ τὰ
ἔνεδρα τῆς πόλεως ἀπὸ θαλάσσης↵. °καὶ παρενέβα-
λον ἀπὸ βορρᾶ τῆς Γαί. καὶ κοιλὰς ἀνὰ μέσον αὐτοῦ, καὶ
12 τῆς Γαί↵. °καὶ ἔλαβεν ὡς πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν,
καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἔνεδρον ἀνὰ μέσον βηθαῦν καὶ τῆς Γαί,
13 θάλασσαν τῆς Γαί↵. °καὶ ἔθηκαν τὸν λαὸν, πᾶσαν τὴν
παρεμβολὴν, ἣ ἦν ἀπὸ βορρᾶ τῆς πόλεως, καὶ τὰ ἔ-
σχατα αὐτοῦ θάλασσαν τῆς πόλεως. καὶ ἐπορεύθη ἰη-
14 σοῦς τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος↵. καὶ
ἐγένετο ὡς εἶδεν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαί, καὶ ἔσπευσε °καὶ
ὤρθρισε↵ καὶ + ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς
⊤ἐπ' εὐθείας↵, εἰς τὸν πόλεμον, αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ
λαὸς αὐτοῦ °εἰς τὸν καιρὸν, κατὰ πρόσωπον τῆς ἀραβά↵.
καὶ αὐτὸς οὐκ ᾔδει ὅτι ἔνεδρα αὐτοῦ ἦν ὀπίσω τῆς πό-
15 λεως. ⊤καὶ εἶδε↵, καὶ ἀνεχώρησεν ἰησοῦς, καὶ πᾶς
ἰσραὴλ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, °καὶ ἔφυγον ὁδὸν τῆς ἐρή-
16 μου↵. °καὶ ἐνίσχυσε πᾶς ὁ λαὸς τῆς Γαὶ καταδιῶξαι
ὀπίσω αὐτῶν↵. καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω + ἰησοῦ. καὶ
17 ⊤αὐτοὶ↵ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς πόλεως. οὐ κατελείφ-
θη οὐδεὶς ἐν τῇ Γαί, °καὶ ἐν βαιθὴλ↵ ὃς οὐ κατεδίωξεν
ὀπίσω ἰσραήλ. καὶ κατέλιπον τὴν πόλιν ἠνεῳγμένην,
18 καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω ἰσραήλ. καὶ εἶπε κύριος
πρὸς ἰησοῦν, ἔκτεινον ⊤τὴν χεῖρά σου↵ ἐν τῷ γαισῷ
τῷ ἐν τῇ χειρί σου ἐπὶ τὴν πόλιν· εἰς γὰρ τὰς χεῖ-
ράς σου παραδέδωκα αὐτήν. ⊤καὶ τὰ ἔνεδρα ἐξανα-
στήσονται ἐν τάχει ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν↵. καὶ ἐξέτει-
νεν ἰησοῦς τὸν γαισὸν, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν.

+ ἐξῆλθον οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως.

+ υἱῶν ἰσραήλ.

B. HIERONYMI.

11 Omnis verò reliquus exercitus ad Aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouiſſimi multitudinis Occidentalem plagam vrbis attingerent. Abiit ergo Ioſue nocte illa, & ſterit in vallis medio. 14 Quod cùm vidiſſet rex Hai, feſtinauit manè, & egreſſus eſt cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra deſertum, ignorans quòd poſt tergum laterent inſidiæ. 15 Ioſue verò, & omnis Iſrael ceſſerunt loco, ſimulantes metum, & fugientes per ſolitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & ſe mutuò cohortantes, perſecuti ſunt eos. Cúmque receſſiſſent à ciuitate, 17 Et ne vnus quidem in vrbe Hai, & Beth-el remanſiſſet, qui non perſequeretur Iſrael (ſicut eruperant aperta oppida relinquentes,) 18 Dixit Dominus ad Ioſue, Leua clypeum qui in manu tua eſt, contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam. Cúmque eleuaſſet clypeum ex aduerſo ciuitatis,

a Ch. elonaret
b Ch ingreſſi ſunt. verbũ Hebræum eſt anceps.
c Ch. facultas. & hoc verbum anceps eſt in Hebræo.

Et inſidiæ ſurrexerunt properè de ſtatione 19
ſua, ac cucurrerunt, cùm [a] protenderet manum
ſuam. [b] perueneruntq́; ad vrbem: & ceperunt
ipſam. atque feſtinauerunt, incenderuntq́; vrbẽ
igne. Porrò viri Hai reſpexerunt poſt ſe; & 20
viderant, & ecce fumus vrbis aſcendebat, ver-
ſus cælum. neque erat ipſis [c] locus fugiendi huc,
aut illuc. Et populus, qui verſus deſertum fuge-
rat, conuertebat ſe contra inſequentem.
Ioſua enim omniſq́; Iſrael, cùm vidiſſent in- 21
ſidias cepiſſe vrbem, & fumum vrbis ſublatũ,
reuertebantur, & cædebant Haienſes.
Illi vero prodibant ex vrbe, his obuiam. Ita- 22
que fuerant Iſraeli in medio. Alij enim hinc,
alij illinc erant. percuſſeruntq́; ipſos, donec non
feciſſent reliquum aliquem ſuperſtitem, & pro-
fugum. Regem autem Hai ceperunt viuum. 23
adduxeruntq́; ipſum ad Ioſuam.
Cumq́; abſoluiſſent Iſraelitæ occiſionem om- 24
nium habitatorum Hai, in agro, in deſerto, quò
ipſos fuerant inſecuti: cecidiſſentq́; illi omnes
acie gladij, vſque ad internecionem ſuam ipſo-
rum, reuerſi ſunt omnes Iſraelitæ in Hai. eamq́;
percuſſerunt acie gladij. Fueruntq́; omnes qui 25
ceciderunt eo die, viri, & feminæ, duodecies
mille, omnes Haienſes. Porrò Ioſua non 26
d Ch. de-narat
reducebat manum ſuam, quam [d] protenderat cũ
haſta, donec deleuiſſet omnes habitatores Hai.
Pecudem dumtaxat, & prædam vrbis iſtius 27
diripuerunt ſibi Iſraelitæ. ſecundum verbum
Domini, quod mandarat Ioſuæ.
Ipſam verò Hai exuſſit Ioſua; effecitq́; eam 28
e Ch. cumulum deſolatum in perpetuum ad vaſtitatem.
[e] cumulo perpetuo vaſtam, vſque ad diem hunc.
At regem Hai ſuſpendit ex [f] ligno, vſque 29
f Ch patibulo. & ita inferius.
ad tempus veſpertinum. Cùmque occumberet
Sol, iubente Ioſua depoſuerunt cadauer illius de
ligno: abieceruntque illud ad oſtium portæ vr-
bis. & extruxerunt ſuper ipſum ingentem cu-
mulum lapidum, vſque ad diem hunc.
Tunc extruebat Ioſua aram ipſi Domino 30
Deo Iſraelis in monte Hebal.

19 והאורב קם מהרה ממקומו וירוצו כנטות
ידו ויבאו העיר וילכדוה וימהרו ויציתו את־
העיר באש׃
20 ויפנו אנשי העי אחריהם ויראו והנה עלה
עשן העיר השמימה ולא־היה בהם ידים
לנוס הנה והנה והעם הנס המדבר נהפך אל־
הרודף׃
21 ויהושע וכל־ישראל ראו כי־לכד הארב את
העיר וכי עלה עשן העיר וישבו ויכו את־
אנשי העי׃
22 ואלה יצאו מן־העיר לקראתם ויהיו
לישראל בתוך אלה מזה ואלה מזה ויכו אותם
עד־בלתי השאיר־להם שריד ופליט׃
23 ואת־מלך העי תפשו חי ויקרבו אתו אל־
יהושע׃
24 ויהי ככלות ישראל להרג את־כל־ישבי
העי בשדה במדבר אשר רדפום בו ויפלו
כלם לפי־חרב עד־תמם • וישבו כל־
ישראל העי ויכו אתה לפי־חרב׃
25 ויהי כל־הנפלים ביום ההוא מאיש ועד
אשה שנים עשר אלף כל אנשי העי׃
26 ויהושע לא־השיב ידו אשר נטה בכידון עד
אשר החרים את כל־ישבי העי׃
27 רק הבהמה ושלל העיר ההיא בזזו
להם ישראל כדבר יהוה אשר צוה את־
יהושע׃
28 וישרף יהושע את־העי וישימה תל־עולם
שממה עד היום הזה׃
29 ואת־מלך העי תלה על־העץ עד־עת
הערב ובבוא השמש צוה יהושע וירידו את־
נבלתו מן־העץ וישליכו אותה אל־פתח שער
העיר ויקימו עליו גל־אבנים גדול עד היום
הזה׃
30 אז יבנה יהושע מזבח ליהוה אלהי ישראל
בהר עיבל׃

TRANSLATIO

19 Inſidiæ quæ latebant, ſurrexerunt confeſtim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt, & ſuccenderunt eam. 20 Viri autem ciuitatis qui perſequebantur Ioſue, reſpicientes & videntes fumum vrbis ad cælum vſque conſcendere, non potuerunt vltrà huc illucq́ue diffugere: præſertim cùm hi qui ſimulauerant fugam, & tendebant ad ſolitudinẽ, contra perſequentes fortiſsimè reſtitiſſent.
21 Videnſq́ue Ioſue & omnis Iſrael quòd capta eſſet ciuitas, & fumus vrbis aſcenderet, reuerſus percuſsit viros Hai. 22 Siquidem & illi qui ceperant & ſuccenderant ciuitatem, egreſsi ex vrbe contra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt. Cùm ergo ex vtraque parte aduerſarij cæderentur, ita vt nullus de tanta multitudine ſaluaretur,
23 Regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Ioſue.
24 Igitur omnibus interfectis, qui Iſraelem ad deſerta tendentem fuerant perſecuti, &

Atque inſidiæ exſurrexerunt celeriter de 19
+ cùm *loco ſuo: & egreßi ſunt; + quia extendit manũ*
ſuam, & intrarunt in vrbem. occupaueruntq́
ipſam, & celeritate vſi ſuccenderũt vrbẽ flãma.
Cumq́ reſpexiſſent habitatores Gai poſt ſe, cõ- 20
ſiderabant aſcendentem fumum vrbis in cælũ.
Neq. amplius habebant quo fugerent, huc, aut
illuc.° populus autem fugiens ad deſertum, con-
uerſi ſunt contra perſequentes. Ieſus autẽ, 21
& omnis Iſrael videbant, quòd cepiſſent inſi-
diæ vrbem, & quòd aſcendiſſet fumus vrbis in
cælum, & conuerſi feriebant viros Gai. Iſti 22
verò prodibant ex vrbe obuiam °illis. & fue-
runt inter caſtra; hi hinc, & iſti hinc. & fe-
riebant ipſos, vſq. dum non relinqueretur ex
eis ſeruatus, & profugus.
Et regem Gai comprehenderunt viuum, pro- 23
duxeruntq́ ipſum ad Ieſum. Et factum eſt, 24
cùm deſiiſſent filij Iſrael interficiẽtes eos omnes
qui in Gai, & qui in campis, & in monte
deſcenſus, quò perſecuti fuerant ipſos, ° & ce-
cidiſſent omnes ore gladij ab eis, in finem. &
reuerſus eſt Ieſus in Gai. percuſſitq́ ipſam ore
gladij. Et fuerunt °omnes qui ceciderant eo 25
die, à viro & vſque ad feminam, duodecies
mille, omnes habitatores Gai.
° Et Ieſus non retraxit manum ſuam, quam 26
extenderat cum geſo, donec perdidiſſent omnes
qui incolebant Gai.
Præter pecudes, & ſpolia, quæ erant in vrbe 27
°illa, quæ diripiebãt °ſibi filij Iſrael, ſecũdum
mandatum Dñi. quemadmodum iuſſerat Do-
minus ipſi Ieſu. Et incendit Ieſus vrbem 28
igne, poſuitq́ eam cumulum, in ſæculũ, va-
ſtum, vſque ad iſtum diem. Et regem Gai
ſuſpendit in ligno gemino, et erat in ligno 29
vſq. ad °tempus veſperæ. Et occidente Sole iuſ-
ſit Ieſus, & depoſuerunt corpus ipſius, de ligno.
& abiecerunt ipſum in foueam ° ad portam vr-
bis, & impoſuerunt ei aceruum lapidum °ma-
gnum, vſque ad diem iſtum.
Tunc exſtruxit Ieſus aram Domino Deo Iſ- 30
raelis, in monte Gabal.

19 καὶ τὰ ἔνεδρα ἐξανέστησαν ἐν τάχει ἐκ τοῦ τόπου
αὐτῶν, καὶ ἐξήλθοσαν, + ὅτι ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ. + ὅτε
καὶ εἰσήλθοσαν εἰς τὴν πόλιν καὶ κατελάβοντο αὐτήν. καὶ
20 σπεύσαντες ἐνέπρησαν τὴν πόλιν ἐν πυρί. καὶ περι-
βλέψαντες οἱ κατοικοῦντες Γαὶ εἰς τὰ ὀπίσω
αὐτῶν, ἐθεώρουν ἀναβαίνοντα τὸν καπνὸν τῆς πόλεως
εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οὐκ ἔτι εἶχον ποῦ φύγωσιν, ὧδε, ἢ
ὧδε. ° καὶ ὁ λαὸς ὁ φεύγων εἰς τὴν ἔρημον ἐστράφησαν
21 ἐπὶ τοὺς διώκοντας. καὶ Ἰησοῦς, καὶ πᾶς Ἰσραὴλ
εἶδον ὅτι ἔλαβον τὰ ἔνεδρα τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἀνέβη
ὁ καπνὸς τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ μεταβαλ-
22 λόμενοι ἐπάταξαν τοὺς ἄνδρας τῆς Γαί. καὶ οὗτοι
ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως εἰς συνάντησιν ° αὐτῶν. καὶ
ἐγενήθησαν ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς, οὗτοι ἐντεῦ-
θεν, καὶ οὗτοι ἐντεῦθεν. καὶ ἐπάταξαν αὐτούς, ἕως τοῦ
μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν σεσωσμένον καὶ διαπεφευ-
23 γότα. καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαὶ συνέλαβον ζῶντα·
24 καὶ προσήγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐγένετο
ὡς ἐπαύσαντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀποκτέννοντες ἅ-
παντας τοὺς ἐν τῇ Γαί, καὶ τοὺς ἐν τοῖς πεδίοις,
καὶ ἐν τῷ ὄρει τῆς καταβάσεως, οὗ κατεδίωξαν
αὐτούς, ° καὶ ἔπεσον πάντες ἐν στόματι ῥομφαίας
ἀπ' αὐτῶν εἰς τέλος. καὶ ἐπέστρεψεν Ἰησοῦς εἰς Γαί,
25 καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν ἐν στόματι ῥομφαίας. καὶ ἐγε-
νήθησαν ° πάντες οἱ πεσόντες ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ,
ἀπὸ ἀνδρὸς, καὶ ἕως γυναικός, δώδεκα χιλιάδες,
26 πάντες οἱ κατοικοῦντες Γαί. ° καὶ Ἰησοῦς οὐκ ἐπέ-
στρεψε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἣν ἐξέτεινεν ἐν τῷ γαισῷ,
ἕως ἀνεθεμάτισαν πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν
27 Γαί. πλὴν τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν σκύλων τῶν ἐν τῇ
πόλει ° ἐκείνῃ ἐπρονόμευσαν ° ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ
Ἰσραήλ, κατὰ τὸ πρόσταγμα κυρίου, ὃν τρόπον συνέ-
28 ταξε κύριος τῷ Ἰησοῖ. καὶ ἐνεπύρισεν Ἰησοῦς
τὴν πόλιν ἐν πυρί. καὶ ἔθηκεν αὐτὴν χῶμα, εἰς τὸν
29 αἰῶνα ἀοίκητον, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ τὸν
βασιλέα τῆς Γαὶ ἐκρέμασεν ἐπὶ ξύλου διδύμου,
καὶ ἦν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἕως ° καιροῦ τῆς ἑσπέρας. καὶ ἐπι-
δύνοντος τοῦ ἡλίου συνέταξεν Ἰησοῦς, καὶ καθεῖλον τὸ
σῶμα αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ξύλου. καὶ ἔρριψαν αὐτὸ εἰς τὸν
βόθρον ° πρὸς τὴν πύλην τῆς πόλεως. καὶ ἐπέστη-
σαν αὐτῷ σωρὸν λίθων ° μέγαν, ἕως τῆς ἡμέρας
30 ταύτης. τότε ᾠκοδόμησεν Ἰησοῦς θυσιαστήριον
κυρίῳ τῷ θεῷ Ἰσραήλ, ἐν ὄρει Γαιβάλ.

B. HIERONYMI.

in eodem loco gladio corruentibus, reuerſi filij Iſrael percuſſerunt ciuitatem.
25 Erant autem qui in eodem die conciderant, à viro vſque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes vrbis Hai.
26 Ioſue verò non contraxit manum, quam in ſublime porrexerat, tenens clypeum, donec interficerentur omnes habitatores Hai.
27 Iumenta autem, & prædam ciuitatis diuiſerunt ſibi filij Iſrael, ſicut præceperat Dominus Ioſue.
28 Qui ſuccendit vrbem, & fecit eam tumulum ſempiternum.
29 Regem quoque eius ſuſpendit in patibulo, vſque ad veſperam & Solis occaſum. Præcepitque Ioſue, & depoſuerunt cadauer eius de cruce: proieceruntque in ipſo introitu ciuitatis, congeſto ſuper eum magno aceruo lapidum, qui permanet vſque in præſentem diem.
30 Tunc ædificauit Ioſue altare Domino Deo Iſrael in monte Hebal.

31 *Sicut iuſſerat Moſes ſeruus Domini filiis*
Iſrael, ſicut ſcriptum eſt in libro legis Moſis:
a Ch. elevatum fuerat
aram lapidum integrorum; ſuper quos non [a] *ele-*
uauerat ferrum. & offerebant ſuper eam holo-
b Ch. & libabant libamina ſacra.
cauſta, ipſi Domino. & [b] *ſacrificabant pacifica.*
32 *Et deſcribebat illic ſuper lapides exemplum*
legis Moſi, quā ille ſcripſerat coram filiis Iſrael.
33 *Omnis autem Iſrael, & ſeniores eius, mo-*
nitoreſq́, & iudices eius ſtabant hinc, et hinc,
circum arcam, ex aduerſo ſacerdotum Leuita-
rum, baiulorum arcæ fœderis Domini, tam ad-
uenæ, quàm indigenæ. Media pars ipſius è re-
gione montis Gerizim, & media pars ipſius è
regione montis Hebal. Sicut iuſſerat Moſes ſer-
uus Domini benedicere populo Iſrael primùm.
34 *Poſt hæc legit omnia verba legis, benedictio-*
nem & maledictionem, ſecundum omne illud
quod ſcriptum eſt in libro legis.
35 *Nulla erat res earum rerum omnium, quas*
præceperat Moſes, quam non legerit Ioſua corā
omni cœtu Iſraelis, & feminis & paruulis, et
aduena diuerſante inter illos.

CAP. IX.

1 *CVmq́, audiſſent omnes reges, qui erant trās*
Iordanē, in monte, & in ſubmiſsiore loco,
c Ch. quod eſt è regione
atque in vniuerſo litore maris magni: [c] *e regio-*
ne Libani, Hettæus, & Amorrhæus, Chana-
næus, Pherezæus, Heuæus, & Iebuſæus:
2 *Congregauerunt ſe ſimul ad pugnandum cū*
d Ch. vna ſocietate.
Ioſua, & cum Iſraele, [d] *ore vno.*
3 *Incolæ Gabaonis quoque audierant, quæ fece-*
rat Ioſua ipſi Ierichunti, & ipſi Hai.
e Ch. prudenter,
4 *Atque etiam ipſi egerunt* [e] *callidè; & ince-*
f Ch. comparatum viaticum,
runt [f] *ſimulatam legationem; acceperuntq́, ſac-*
cos veteres in aſinos ſuos: & vtres vini vete-
res, atque laceros, ſarcitoſq́.
5 *Calceos quoque veteres, & quorum ſola*
fruſtis ſuppacta erāt, in pedibus ipſorum. veſtes
præterea veteres induebāt. & omnis panis via-
g Ch. cruſtula
tici ipſorum aridus erat, [g] *mucore maculoſus.*

31 כאשר צוה משה עבד־יהוה את־בני
ישראל ככתוב בספר תורת משה מזבח אבנים
שלמות אשר לא־הניף עליהן ברזל ויעלו
עליו עלות ליהוה ויזבחו שלמים׃
32 ויכתב־שם על־האבנים את משנה תורת
משה אשר כתב לפני בני ישראל׃
33 וכל־ישראל וזקניו ושטרים ושפטיו
עמדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלוים
נשאי ארון ברית־יהוה כגר כאזרח חציו אל־
מול הר־גרזים והחציו אל־מול הר־עיבל
כאשר צוה משה עבד־יהוה לברך את־העם
ישראל בראשנה׃
34 ואחרי־כן קרא את־כל־דברי התורה
הברכה והקללה ככל־הכתוב בספר
התורה׃
35 לא־היה דבר מכל אשר־צוה משה אשר
לא־קרא יהושע נגד כל־קהל ישראל והנשים
והטף והגר ההלך בקרבם׃

ט

1 ויהי כשמע כל־המלכים אשר בעבר
הירדן בהר ובשפלה ובכל חוף הים הגדול
אל־מול הלבנון החתי והאמרי הכנעני הפרזי
החוי והיבוסי׃
2 ויתקבצו יחדו להלחם עם־יהושע ועם־
ישראל פה אחד׃
3 וישבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע
ליריחו ולעי׃
4 ויעשו גם־המה בערמה וילכו ויצטירו
ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים
ומבקעים ומצררים׃
5 ונעלות בלות ומטלאות ברגליהם ושלמות
בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה
נקדים׃

TRANSLATIO

31 Sicut præceperat Moyſes famulus Domini filiis Iſrael, & ſcriptum eſt in volumine
legis Moyſi, Altare de lapidibus impolitis quos ferrum non tetigit: & obtulit ſuper eo ho-
locauſta Domino, immolauitq́ue pacificas victimas.
32 Et ſcripſit ſuper lapides Deuteronomium legis Moyſi, quod ille digeſſerat coram
Ms. H. filiis Iſrael. 33 Omnis autem populus & [h] omnes maiores natu, ducesq́ue ac iudices
ſtabant ex vtraque parte arcæ, in conſpectu ſacerdotum, qui portabant arcam fœderis
Domini, vt aduena ita & indigena: media pars eorum iuxta montem Garizim, & media
iuxta montem Hebal, ſicut præceperat Moyſes famulus Domini. Et primùm quidem
benedixit populo Iſrael. 34 Poſt hæc legit omnia verba benedictionis & maledictio-
nis, & cuncta quæ ſcripta erant in legis volumine.
35 Nihil ex his quæ Moyſes iuſſerat, reliquit intactum, ſed vniuerſa replicauit coram

31 Sicut præceperat Moſes miniſter Domini fi-
liis Iſraelis: ſicut ſcriptum eſt in libro legis Mo-
ſis: aram lapidum integrorum, ad quos ipſos
non eſt adhibitum ferrum. Et obtulit illic holo-
cauſta Domino. & + ſacrificauerũt pacifica ſa-
32 lutis. Scripſitq́ Ieſus ſuper lapides alterã
legem, legem Moſis, quam ſcripſerat coram filiis
33 Iſrael. Et vniuerſus Iſrael, & ſeniores eorũ,
& ſcribæ ipſorum, & iudices ipſorum incede-
bant hinc et hinc ante arcam. Et ſacerdotes Le-
uitæ geſtabant arcam fœderis Domini. & ad-
uena, et indigena erant, media pars eorum
ferè prope ad montem Garizim, & media
pars ipſorũ ferè prope ad montem Gebal. Sicut
iuſſerat Moſes miniſter Domini benedicere po-
34 pulo Iſraelis, in primis. Et poſt iſta, legit om-
nia verba legis iſtius, benedictiones & male-
dictiones, ſecundum omnia quæ ſcripta ſunt in
35 lege Moſis. Non erat verbum de omnibus
quæ mandarat Moſes ipſi Ieſu, quod non legit
Ieſus in aures vniuerſæ eccleſiæ Iſraelis, vi-
ris, et feminis, & pueris, et aduenis, qui ac-
ceſſerant ad Iſraelem.

+ ſacrificiũ ſalutare.

CAP. IX.

1 CVm autem audiſſent omnes reges Amor-
rhæorum, qui erant trans Iordanem, qui in
locis montoſis, et qui in campeſtribus locis, &
qui in vniuerſa ora maritima maris magni, et
qui apud Antilibanum: atque Chettæi + &
Amorrhæi, & Chananæi, & Pherezæi,
2 et Euæi, et Iebuſæi. Et coiuerunt ſimul, vt
3 oppugnarẽt Ieſum, et Iſraelẽ ſimul omnes. Et
incolæ Gabaonis audierant omnia, quæ fece-
4 rat Ieſus ipſi Ierichunti, et ipſi Gai. Egeruntq́
etiam ipſi vafrè, et profecti compa auerunt ci-
bum, et parauerunt ſe. acceptiſq́ ſaccis vete-
ribus in humeros ſuos, et vtribus vini vetuſtis,
5 et ruptis, atque colligatis: Et ſoleæ calcea-
mentorum ipſorum, atque calcei ipſorum,
antiqui, & pittaciis conſuti in pedibus ipſo-
rum. veſteſq́ ipſorum obſoletæ ſuper ipſos.
Panes quoque viatici ipſorum aridi erant,
& malo odore affecti.

+ & Gergeſæi.

31 καθότι ἐνετείλατο μωϋσῆς ὁ θεράπων κυρίου
τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ· καθὰ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ
μωϋσῆ, θυσιαστήριον λίθων ὁλοκλήρων, ἐφ' οὓς οὐκ
ἐπεβλήθη ἐπ' αὐτοὺς σίδηρος. καὶ ἀνεβίβασεν
ἐκεῖ ὁλοκαυτώματα κυρίῳ, καὶ + ἔθυσαν εἰρη-
32 νικὰ σωτηρίου. καὶ ἔγραψεν ἰησοῦς ἐπὶ τῶν
λίθων τὸ δευτερονόμιον, νόμον μωϋσῆ, ὃν ἔγρα-
33 ψεν ἐνώπιον τῶν υἱῶν ἰσραήλ. καὶ πᾶς ἰσραήλ, καὶ
οἱ πρεσβύτεροι αὐτῶν, καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ
οἱ δικασταὶ αὐτῶν παρεπορεύοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν,
ἀπέναντι τῆς κιβωτοῦ· καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ λευῖται ἦραν
τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης κυρίου. καὶ ὁ προσήλυτος
καὶ ὁ αὐτόχθων ἦσαν, ἥμισυ αὐτῶν ἐπὶ πλη-
σίον ὄρους Γαριζίν, καὶ ἥμισυ αὐτῶν ἐπὶ πλησίον
ὄρους Γαιβάλ· καθὰ ἐνετείλατο μωϋσῆς ὁ θεράπων
κυρίου, εὐλογῆσαι τὸν λαὸν ἰσραὴλ ἐν πρώτοις.
34 καὶ μετὰ ταῦτα ἀνέγνω πάντα τὰ ῥήματα τοῦ
νόμου τούτου, τὰς εὐλογίας, καὶ τὰς κατάρας, κατὰ
πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωϋσῆ.
35 οὐκ ἦν ῥῆμα, ἀπὸ πάντων, ὧν ἐνετείλατο μωϋ-
σῆς τῷ ἰησοῦ, ὃ οὐκ ἀνέγνω ἰησοῦς εἰς τὰ ὦτα πά-
σης τῆς ἐκκλησίας ἰσραήλ, τοῖς ἀνδράσι, καὶ ταῖς
γυναιξὶ, καὶ τοῖς παιδίοις, καὶ τοῖς προσηλύτοις
τοῖς προσπορευομένοις τῷ ἰσραήλ. κεφ. θ'.
1 Ὡς δὲ ἤκουσαν πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορ-
ραίων, οἱ ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορδάνου, οἱ ἐν τῇ ὀρεινῇ,
καὶ οἱ ἐν τῇ πεδινῇ, καὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ παραλίᾳ τῆς
θαλάσσης τῆς μεγάλης, καὶ οἱ πρὸς τῷ Ἀντι-
λιβάνῳ, καὶ οἱ χετταῖοι, + καὶ οἱ ἀμορραῖοι, καὶ
οἱ χαναναῖοι, καὶ οἱ φερεζαῖοι, καὶ οἱ εὐαῖοι, καὶ
2 οἱ ἰεβουσαῖοι καὶ συνῆλθοσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τοῦ
3 πολεμῆσαι ἰησοῦν, καὶ ἰσραὴλ ἅμα πάντες. καὶ οἱ
κατοικοῦντες Γαβαὼν ἤκουσαν πάντα ὅσα ἐποίη-
4 σε + ἰησοῦς τῇ ἱεριχῷ, καὶ τῇ Γαί. καὶ ἐποίησαν
καί γε αὐτοὶ μετὰ πανουργίας, καὶ ἐλθόντες ἐπεσιτί-
σαντο, καὶ ἡτοιμάσαντο. καὶ λαβόντες σάκκους
παλαιοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν, καὶ ἀσκοὺς οἴνου παλαιοὺς
5 καὶ κατερρωγότας ἀποδεδεμένους. καὶ τὰ κοῖλα
τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, καὶ τὰ σανδάλια αὐτῶν
παλαιὰ, καὶ καταπεπελματωμένα ἐν τοῖς ποσὶν
αὐτῶν. καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν πεπαλαιωμένα
ἐπάνω αὐτῶν. καὶ οἱ ἄρτοι τοῦ ἐπισιτισμοῦ αὐτῶν
ξηροὶ ἐγένοντο, καὶ βεβρωμένοι.

+ θυσίας σωτηρίου
+ καὶ οἱ γεργεσαῖοι
+ Ἰησοῦς

B. HIERONYMI.

omni multitudine Iſrael, mulieribus ac paruulis & aduenis, qui inter eos morabantur.

CAP. IX.

QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui verſabantur in montanis & campe-
ſtribus, in maritimis ac litore Magni-maris: hi quoque qui habitabant iuxta Libanũ,
Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Heuæus, & Iebuſæus, 2 Congre-
gati ſunt pariter, vt pugnarent contra Ioſue, & Iſrael vno animo, eademq́ue ſententia.
3 At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Ioſue Iericho & Hai:
4 Callide cogitantes tulerunt ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis imponentes, & vtres vi-
narios ſciſſos atque conſutos, 5 Calceamentaq́ue perantiqua, quæ ad indicium vetu-
ſtatis pittaciis conſuta erant, induti veteribus veſtimentis: panes quoque, quos portabant
ob viaticum, duri erant, & in fruſta comminuti,

• & 5 ius. n.c.e.

Profectiq; ſunt ad Ioſuam, in caſtra, ad Gal- 6
gals. & dixerunt ad ipſum, & ad quemque
Iſraelitam, Ex terra longinqua venimus, itaq.
ferite nobis fœdus.
Et dicebant quiſque Iſraelita ad Heuæum, 7
Fortaſſe intra[a] me tu habitas. quomodo ergo[b] fe-
riam tibi fœdus? Ad Ioſuam quoque dice- 8
bant, Nos ſerui tui ſumus. Ioſua verò aiebat ad
ipſos, Qui eſtis vos? & vnde venitis? Dice- 9
bantq; ad ipſum, E terra valde longinqua ve-
nerunt ſerui tui, ad nomẽ Domini Dei tui. nam
audiueramus[c] famã ipſius, & omnia quæ geſſit
in Aegypto.
Tum omnia quæ fecit duobus regibus Amor- 10
rhæis, qui erant cis Iordanem, Sehoni regi He-
ſebonis, & Og regi Baſan, qui erat in Aſtaroth.
Dicebantq; ad nos ſeniores noſtri, & omnes 11
habitatores terræ noſtræ, dicendo: Sumite in
manum veſtram commeatum ad iter: & abite
obuiam illis: atque dicitote ad illos, Serui veſtri
ſumus. nunc ergo ferite nobis fœdus.
Iſtum panem noſtrum calentem, ſumpſimus 12
ipſum pro viatico ex ædibus noſtris, quo die exi-
bamus, vt proficiſceremur ad vos. iam verò, en
aruit, factusq; eſt mucore maculoſus. Et hi 13
ſunt vtres vini quos impleuimus nouos. & en,
rupti ſunt. hæ quoque veſtes noſtræ, & calcei
noſtri obſoluerunt, propter maximum iter.
[d] Sumpſerunt igitur viri de illorum viatico. 14
neque os Domini interrogauerunt. Fecitq; 15
Ioſua cum illis pacem. & percuſſit ipſis fœdus,
conſeruandi ipſos ſaluos; & iurauerunt ipſis
principes cœtus. Factum eſt porrò poſt finem 16
trium dierum, ex quo illis percuſſerant fœdus,
vt audirent, quod vicini ſibi eſſent; atque intra
ſe illi habitarent. Profectiq; ſunt Iſraelitæ; 17
& venerunt ad illorum vrbes die tertio. Erant
autem illorum vrbes Gabaon, & Caphira, ac
Beeroth, & Cariath-iaarim. Et non percuſ- 18
ſerunt ipſos Iſraelitæ; eo quòd iurauiſſent ipſis
primates cœtus per Iehouã, Deũ Iſraelis. Ceterũ
omnis cœtus murmurabant aduerſus principes.

a Ch. nos vos habit. b Ch. feriemus vobis
c Ch. famã potentiæ ipſius,
d Ch. Et aſſenſi ſunt viri verbis illorum, & oraculum Domini nõ conſuluerunt.

6 וַיֵּלְכוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ
וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְרִית׃
7 וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַחִוִּי אוּלַי בְּקִרְבִּי
אַתָּה יוֹשֵׁב וְאֵיךְ אֶכְרוֹת לְךָ בְרִית׃
8 וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֶיךָ אֲנָחְנוּ וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם וּמֵאַיִן תָּבֹאוּ׃
9 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה מְאֹד בָּאוּ עֲבָדֶיךָ
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־שָׁמַעְנוּ שָׁמְעוֹ וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרָיִם׃
10 וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וּלְעוֹג
מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּעַשְׁתָּרוֹת׃
11 וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ זְקֵינֵינוּ וְכָל־יֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ
לֵאמֹר קְחוּ בְיֶדְכֶם צֵידָה לַדֶּרֶךְ וּלְכוּ לִקְרָאתָם
וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם עַבְדֵיכֶם אֲנַחְנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־
לָנוּ בְרִית׃
12 זֶה לַחְמֵנוּ חָם הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ מִבָּתֵּינוּ בְּיוֹם
צֵאתֵנוּ לָלֶכֶת אֲלֵיכֶם וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ וְהָיָה
נִקֻּדִים׃
13 וְאֵלֶּה נֹאדוֹת הַיַּיִן אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ חֲדָשִׁים
וְהִנֵּה הִתְבַּקָּעוּ וְאֵלֶּה שַׂלְמוֹתֵינוּ וּנְעָלֵינוּ בָּלוּ
מֵרֹב הַדֶּרֶךְ מְאֹד׃
14 וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם וְאֶת־פִּי יְהוָה לֹא
שָׁאָלוּ׃
15 וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית
לְחַיּוֹתָם וַיִּשָּׁבְעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה׃
16 וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵי אֲשֶׁר־כָּרְתוּ
לָהֶם בְּרִית וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־קְרֹבִים הֵם אֵלָיו וּבְקִרְבּוֹ
הֵם יֹשְׁבִים׃
17 וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵיהֶם בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וְעָרֵיהֶם גִּבְעוֹן וְהַכְּפִירָה וּבְאֵרוֹת
וְקִרְיַת יְעָרִים׃
18 וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם
נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָל־
הָעֵדָה עַל־הַנְּשִׂיאִים׃

TRANSLATIO

6 Perrexeruntq́ue ad Ioſue, qui tunc morabatur in caſtris Galgalæ, & dixerunt ei, atq;
ſimul omni Iſraeli, De terra longinqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes.
7 Reſponderuntq́ue viri Iſrael ad eos, atque dixerunt, Ne fortè in terra quæ nobis ſorte
debetur, habitetis, & non poſſimus fœdus inire vobiſcum. 8 At illi ad Ioſue, Serui, in-
quiunt, tui ſumus. Quibus Ioſue ait, Qui nã eſtis vos? aut vnde veniſtis? 9 Reſponderũt,
De terra longinqua valde, venerũt ſerui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim
famã potentiæ eius, cuncta quæ fecit in Ægypto, 10 Et duobus regibus Amorrhæorũ,
qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Heſebon, & Og regi Baſan, qui erant in Aſtaroth.
11 Dixeruntq́ue nobis ſeniores, & omnes habitatores terræ noſtræ, Tollite in manibus
*cibaria ob longiſſimam viam, & occurrite eis, & dicite, Serui veſtri ſumus, fœdus inite
nobiſcum. 12 En, panes quando egreſſi ſumus de domibus noſtris vt veniremus ad vos,

* veſtris 7 M.L.R.H.C.

Et abierunt ad Ieſum in caſtra ˉ Iſraelis˂ , 6
ad Galgala. dixeruntq́ ad Ieſum, & ad omnem
Iſraelem, Ex terra longè hinc venimus. & iam
facite nobiſcum fœdus. Dicebant autem filij 7
Iſrael ad ✦ Euæum, Vide ne in me ˚tu˂ habites,
& quomodo faciam tecum fœdus?

✦ Chorræum

Et dixerunt ad Ieſum, Famuli tui ſumus. 8
Et ait ad ipſos Ieſus, Vnde eſtis? & vnde ad-
uenistis? Et dixerunt ad illum, Ex terra lon- 9
gè hinc admodum venerunt pueri tui, in no-
mine Domini Dei tui. Audiueramus enim no-
men ipſius & ˚omnia˂ quæ fecit in Aegypto.
Et ˚omnia˂ quæ fecit duobus regibus Amor- 10
rhæorum, qui erãt cis Iordanem, Seon regi Eſe-
bonis, & ipſi Og regi Baſan, qui ˉ habitabat˂ in
Aſtaroth, ˉ & in Edrai˂. Et dicebant ad nos 11 11
ſeniores noſtri, & omnes incolæ terræ noſtræ,
dicentes, Capite vobis cibum ad viam, & ite ob-
uiam illis. Dicetisq́ ad ipſos, Famuli veſtri ſu-
mus. & iam facite nobiſcum fœdus.
Iſti ſunt panes ˚noſtri˂, calidos pro viatico 12 12
comparauimus eos ˚ è domibus noſtris˂, eo die
quo exibamus vt veniremus ad vos. Iam verò
˚ecce˂ exaruerunt, & facti ſunt viroſi.
Et iſti ſunt vtres vini, quos impleuimus no- 13 13
uos; & ipſi laceri ſunt. Et ˚hæ˂ veſtes noſtræ,
& calceamenta noſtra inueterata ſunt, præ via
multa admodũ. Et ſumebant principes cibos 14 14
illorum. & ✦ Dominum non interrogauerunt.

✦ os Domini

Et fecit Ieſus cum ipſis pacem: & iniit cum 15 15
ipſis fœdus conſeruandi ipſos. Et iurarunt ip-
ſis principes cœtus.
Factum eſt autem poſt tres dies, poſtquam 16 16
pactum fuiſſet cum illis fœdus, audiebant quòd
prope eos ſint, & quòd in ipſis habitent.
Et profecti ſunt filij Iſrael, & exierunt 17 17
in vrbes illorum ˚die tertia˂. vrbes autem
ipſorum erant Gabaon, & Cephira, & Beroth,
& vrbs Iarim.
Et non pugnarunt cum illis filij Iſraelis, quia 18 18
iuraſſent ipſis ˚omnes˂ principes cœtus, per
Dominum Deum Iſraelis. & murmurabant
omnis cœtus aduerſus principes.

6 καὶ ἦλθον πρὸς ἰησοῦν εἰς τὴν παρεμβολὴν
ˉ ἰσραὴλ˂, εἰς γάλγαλα· καὶ εἶπαν πρὸς ἰησοῦν,
καὶ πρὸς πάντα ἰσραὴλ, ἐκ γῆς μακρόθεν ἥκα-
7 μεν· καὶ νῦν διάθεσθε ἡμῖν διαθήκην. καὶ εἶπαν
οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ πρὸς τὸν ✦ εὐαῖον· ὅρα μὴ ἐν ἐμοὶ
˚σὺ˂ κατοικεῖς, καὶ πῶς διαθῶμαί σοι διαθήκην.

✦ χοῤῥαῖον

8 καὶ εἶπαν πρὸς ἰησοῦν, οἰκέται σού ἐσμεν. καὶ εἶπε πρὸς
αὐτοὺς ἰησοῦς, πόθεν ἐστέ; καὶ πόθεν παραγεγόνατε;
9 καὶ εἶπαν πρὸς αὐτὸν, ἐκ γῆς μακρόθεν σφό-
δρα ἥκασιν οἱ παῖδές σου, ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ
σου. ἀκηκόαμεν γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ˚ἅπαντα˂
10 ὅσα ἐποίησεν ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ ˚πάντα˂ ὅσα ἐποίη-
σε τοῖς δυσὶ βασιλεῦσι τῶν ἀμοῤῥαίων, οἳ ἦσαν πέ-
ραν τοῦ ἰορδάνου, τῷ Σηὼν βασιλεῖ Εσεβὼν, καὶ τῷ
Ὢγ βασιλεῖ τῆς Βασὰν, ὃς ˉ κατῴκει˂ ἐν Ασταρὼθ,
11 ˉ καὶ ἐν ἐδραεί˂. καὶ εἶπαν πρὸς ἡμᾶς οἱ πρεσ-
βύτεροι ἡμῶν, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν
ἡμῶν, λέγοντες· λάβετε ἑαυτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν
ὁδὸν, καὶ πορεύθητε εἰς συνάντησιν αὐτῶν, καὶ ἐρεῖτε
πρὸς αὐτοὺς, οἰκέται ὑμῶν ἐσμεν, καὶ νῦν διάθεσθε
12 ἡμῖν διαθήκην. οὗτοι οἱ ἄρτοι ˚ἡμῶν˂· θερμοὺς
ἐφωδιάσθημεν αὐτοὺς ˚ἀπὸ οἴκων ἡμῶν˂ ἐν τῇ ἡ-
μέρᾳ ᾗ ἐξήλθομεν παραγενέσθαι πρὸς ὑμᾶς. νῦν
δὲ ˚ἰδοὺ˂ ἐξηράνθησαν, καὶ γεγόνασι βεβρωμένοι.
13 καὶ οὗτοι οἱ ἀσκοὶ τοῦ οἴνου, οὓς ἐπλήσαμεν καινοὺς,
καὶ οὗτοι ἐῤῥώγασι καὶ ˚ταῦτα˂ τὰ ἱμάτια ἡμῶν, καὶ
τὰ ὑποδήματα ἡμῶν πεπαλαίωται ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς
14 πολλῆς σφόδρα. καὶ ἔλαβον οἱ ἄρχοντες τοὺς
ἐπισιτισμοὺς αὐτῶν, καὶ ✦ κύριον οὐκ ἐπηρώτησαν.

✦ τὸ στόμα κυρίου

15 καὶ ἐποίησεν ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην, καὶ
διέθετο πρὸς αὐτοὺς διαθήκην, τοῦ διασῶσαι αὐ-
τούς· καὶ ὤμοσαν αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς.
16 καὶ ἐγένετο μετὰ τρεῖς ἡμέρας, μετὰ τὸ διαθέ-
σθαι πρὸς αὐτοὺς διαθήκην, ἤκουσαν ὅτι ἐγγύ-
θεν αὐτῶν εἰσὶ, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς κατοικοῦσι.
17 καὶ ἀπῆραν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, καὶ ἐξῆλθον εἰς
τὰς πόλεις αὐτῶν ˚τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ˂· αἱ δὲ
πόλεις αὐτῶν Γαβαὼν, καὶ καφιρὰ, καὶ βηρὼτ,
καὶ πόλις ἰαρείμ.
18 καὶ οὐκ ἐπολέμησαν αὐτοῖς οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ,
ὅτι ὤμοσαν αὐτοῖς ˉ πάντες˂ οἱ ἄρχοντες τῆς
συναγωγῆς κύριον τὸν θεὸν ἰσραήλ. καὶ διεγόγ-
γυσαν πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐπὶ τοῖς ἄρχουσι.

B. HIERONYMI.

calidos ſumpſimus: nunc ſicci facti ſunt, & vetuſtate nimia comminuti. 13 Vtres vini nouos impleuimus, nunc rupti ſunt & ſoluti, veſtes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita ſunt, & penè conſumpta.

14 Suſceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogauerunt.

15 Fecitque Ioſue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus eſt vt non occiderentur; principes quoque multitudinis iurauerunt eis.

16 Poſt dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri eſſent. 17 Moueruntque caſtra filij Iſrael, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula ſunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariath-iarim.

18 Et non percuſſerunt eos, eò quòd iuraſſent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Iſrael. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes.

19 *Dicebant autem omnes principes ad vniuerſum cœtum, Nos iurauimus illis [a] Iehouam Deũ Iſraelis. proinde non poterimus [b] attingere ipſos.*

20 *Hoc faciemus ipſis, & [c] conſeruabimus ipſos ſaluos. ne recidat in nos ira, propter iuſiurandum, quod ipſis iurauimus.*

21 *Dicebant inquam principes ad illos, Viuant, & ſint [d] cæſores lignorum, & hauſtores aquarum vniuerſo cœtui. ſicut principes [;] locuti inter ſe fuerant.*

22 *Vocauit ergo illos Ioſua, & locutus eſt ad ipſos, dicens, Cur nos decepiſtis? dicendo, Longiſſimè abſumus à vobis, cùm inter nos habitetis?*

23 *Iam ergo deteſtabiles eſtis. neq. [e] deerit è vobis ſeruus, tum cæſores lignorum, tum hauſtores aquarum, [f] domui Dei mei.*

24 *Et reſponderunt Ioſuæ, dixeruntq́, Quia fama perlatum ad ſeruos tuos fuerat; quòd præcepiſſet Dominus Deus tuus Moſi ſeruo ſuo, vt vobis daret omnem terram, atque deleret omnes incolas terræ, è conſpectu veſtro; valde metuimus vitæ noſtræ à vobis. atque hanc rem egimus.*

25 *Iam verò ecce nos [g] in manu tua ſumus. vt bonum æquumq́ viſum fuerit tibi agere nobiſcum, ita agito.*

26 *Fecit ergo illis ſic. liberauitq́ ipſos à manu Iſraelitarum. neque peremerunt ipſos.*

27 *Conſtituitq́ ipſos Ioſua eo die cæſores lignorum, & hauſtores aquarum ipſi cœtui; & aræ Domini, vſque ad præſentem diem, in eo loco qu m eſſet electurus.*

a Ch. verbũ Iehouæ
b Ch. damnum dare ipſis.
c Ch. ſuperſtites faciemus
d Ch. collectores, & ipſi inſeruis quoque.
e Ch. decrûs é vobis ſerui, &c.
f Ch. ſacrario Dei mei.
g Ch. traditi ſumus in manum tuam.

CAP. X.

1 *VBi verò audiſſet Adoni-Zedec rex Ieruſalem, quod cepiſſet Ioſua ipſam Hai, atq. deleuiſſet eam. ſicut fecerat ipſi Ierichunti, & eius regi, ſic feciſſet ipſi Hai, & eius regi & quòd ciues Gabaonis pacem feciſſent cum Iſraele, & agerent inter illos:*

2 *Timuerunt valde; eò quòd eſſet magna vrbs Gabaon, quanta vlla vrbium [h] regni. & quod eſſet maior quam Hai. atq. ciues ipſius omnes fortes.*

h Ch. regnorum.

19 וַיֹּאמְרוּ כָל־הַנְּשִׂיאִים אֶל־כָּל־הָעֵדָה אֲנַחְנוּ
נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה לֹא
נוּכַל לִנְגֹּעַ בָּהֶם׃
20 זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם וְהַחֲיֵה אוֹתָם וְלֹא־
יִהְיֶה עָלֵינוּ קֶצֶף עַל־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְנוּ
לָהֶם׃
21 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַנְּשִׂיאִים יִחְיוּ וַיִּהְיוּ חֹטְבֵי
עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לְכָל־הָעֵדָה כַּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ
לָהֶם הַנְּשִׂיאִים׃
22 וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר לָמָּה
רִמִּיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר רְחוֹקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם
מְאֹד וְאַתֶּם בְּקִרְבֵּנוּ יֹשְׁבִים׃
23 וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם וְלֹא־יִכָּרֵת מִכֶּם עֶבֶד
וְחֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לְבֵית אֱלֹהָי׃
24 וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ כִּי הֻגֵּד הֻגַּד לַעֲבָדֶיךָ
אֵת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה עַבְדּוֹ לָתֵת
לָכֶם אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וּלְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וַנִּירָא מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵינוּ מִפְּנֵיכֶם
וַנַּעֲשֵׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃
25 וְעַתָּה הִנְנוּ בְיָדֶךָ כַּטּוֹב וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת
לָנוּ עֲשֵׂה׃
26 וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
וְלֹא הֲרָגוּם׃
27 וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים
וְשֹׁאֲבֵי־מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְהוָה עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר׃

יוד

1 וַיְהִי כִשְׁמֹעַ אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלִַם כִּי־לָכַד
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעַי וַיַּחֲרִימָהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִירִיחוֹ
וּלְמַלְכָּהּ כֵּן־עָשָׂה לָעַי וּלְמַלְכָּהּ וְכִי הִשְׁלִימוּ
יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּקִרְבָּם׃
2 וַיִּירְאוּ מְאֹד כִּי עִיר גְּדוֹלָה גִּבְעוֹן כְּאַחַת עָרֵי
הַמַּמְלָכָה וְכִי הִיא גְדוֹלָה מִן־הָעַי וְכָל־אֲנָשֶׁיהָ
גִּבֹּרִים׃

TRANSLATIO

19 Qui reſponderunt eis, Iurauimus eis in nomine Domini Dei Iſrael, & idcirco non poſſumus eos contingere. 20 Sed hoc faciemus eis, Reſeruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur, ſi peierauimus [*]. 21 Sed ſic viuant, vt in vſus vniuerſæ multitudinis ligna cædant, aquasq́ comportent. Quibus hæc loquẽtibus, 22 Vocauit Gabaonitas Ioſue, & dixit eis, Cur nos decipere fraude voluiſtis, vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis: cùm in medio noſtri ſitis? 23 Itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquasq́ue comportans in domum Dei mei.

* eis 7 ms. n.a.o.

24 Qui reſponderunt, Nuntiatum eſt nobis ſeruis tuis, quòd promiſiſſet Dominus Deus tuus Moyſi ſeruo ſuo, vt traderet vobis omnem terram, & diſperderet cunctos habitatores eius. timuimus igitur valde, & prouidimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi: & hoc conſilium iniuimus.

Et dicebant omnes principes vniuerſo cæ- 19
tui, Nos iurauimus ipſis Dominũ Deum Iſrae-
lis. & iam non poterimus tangere ipſos. Hoc 20
faciemus °ipſis Conſeruabimus ipſos. & non
erit aduerſus nos ira, propter iuſiurandũ, quod
iurauimus ipſis. °Et dixerũt ipſis principes, 21
Viuent, ÷& erunt lignatores, et aquatores vni-
uerſo cœtui. Et facti ſunt lignatores, & aqua-
tores vniuerſo cœtui, ſicut dixerant ipſis princi-
pes. Et conuocauit ipſos Ieſus, & ait eis °di- 22
cens, Cur decepiſtis me, dicentes, Longè abſu-
mus à te valde. vos vero indigenæ eſtis, ex eis
qui habitant in nobis. Iam vero deteſtandi 23
eſtis. Non defecerit ex vobis ſeruus lignator,
°neq. aquator, mihi, & Deo meo. Et reſpõ- 24
derunt Ieſu dicẽtes, Quia °nuntio nuntiatum
fuerat nobis, quæcumq. iuſſerat Dominus Deus
tuus Moſi puero ſuo, vt daret vobis °omnẽ ter-
ram ÷iſtam, & perderet ÷nos, & omnes qui
eam incolunt, à conſpectu veſtro. Metuimusq́.
valde animis noſtris à vobis. & fecimus rem
iſtam. Iam verò en, nos in poteſtate veſtra. vt 25
placet vobis, & vt videtur °facere vobis, faci-
te nobis. Et fecerunt eis ſic. atq. exemit ipſos 26
÷Ieſus eo die è manibus filiorum Iſraelis. neq.
occiderunt ipſos. Et conſtituit eos Ieſus die 27
illo lignatores & aquatores ÷vniuerſo cœtui,
& aræ Dei. ÷Ideo facti ſunt incolæ Gabaonis
aquatores & lignatores aræ Dei, & vniuerſo
cœtui, vſq. ad hodiernum diem, ÷& in eum
locum quem elegerit ÷Dominus.

CAP. X.

CVm autem audiſſet Adonibezec rex Ieru- 1
ſalem, quòd cepiſſet Ieſus Gai, & perdi-
diſſet eam; ſicut fecerat Ierichunti, & regi eius,
ſic feciſſet Gai & regi ipſius. & quòd transfu-
giſſent habitatores Gabaonis ÷ad Ieſum, & ad
Iſraelem. °& fuiſſent in medio ipſorum.
a Fortaſſe ſibi — *Et metuebant in ᵃipſis valde. ÷Sciebat enim* 2
quòd vrbs magna Gabaon, ſicut & vna præci-
puarum ciuitatum °regum. & quòd ea eſſet
maior quàm Gai. & omnes viri eius validi.

19 καὶ εἶπαν πάντες οἱ ἄρχοντες πάσῃ τῇ συνα-
γωγῇ· ἡμεῖς ὠμόσαμεν αὐτοῖς κύριον τὸν θεὸν ἰσ-
20 ραὴλ. καὶ νῦν οὐ δυνησόμεθα ἅψασθαι αὐτῶν. τοῦτο
ποιήσομεν °αὐτοῖς, ζωγρήσομεν αὐτούς, καὶ οὐκ
ἔσται καθ' ἡμῶν ὀργὴ διὰ τὸν ὅρκον, ὃν ὠμόσαμεν
21 αὐτοῖς. °καὶ εἶπαν αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες, ζήσονται,
÷καὶ ἔσονται ξυλοκόποι καὶ ὑδροφόροι πάσῃ τῇ
συναγωγῇ. καὶ ἐγένοντο ξυλοκόποι καὶ ὑδροφόροι
πάσῃ τῇ συναγωγῇ, καθάπερ εἶπαν αὐτοῖς οἱ ἄρ-
22 χοντες. καὶ συνεκάλεσεν αὐτοὺς ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς °λέγων· διὰ τί παρελογίσασθέ με, λέγον-
τες, μακρὰν ἐσμὲν ἀπὸ σοῦ σφόδρα. ὑμεῖς δὲ ἐγ-
23 χώριοί ἐστε, τῶν κατοικούντων ἐν ἡμῖν. καὶ νῦν ἐπι-
κατάρατοί ἐστε, οὐ μὴ ἐκλείπῃ ἐξ ὑμῶν δοῦλος ξυ-
λοκόπος, °οὐδὲ ὑδροφόρος ἐμοὶ καὶ τῷ θεῷ μου.
24 καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ ἰησοῦ λέγοντες, ὅτι °ἀγγε-
λίᾳ ἀνηγγέλη ἡμῖν, ὅσα συνέταξε κύριος ὁ θεός
σου μωυσεῖ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, δοῦναι ὑμῖν °πᾶσαν
τὴν γῆν ÷ταύτην, καὶ ἐξολοθρεῦσαι ÷ἡμᾶς, καὶ πάν-
τας τοὺς κατοικοῦντας ἐπ' αὐτῆς, ἀπὸ προσώπου
ὑμῶν. καὶ ἐφοβήθημεν σφόδρα περὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν
ἀπὸ προσώπου ὑμῶν. καὶ ἐποιήσαμεν τὸ πρᾶγμα
25 τοῦτο. καὶ νῦν ἰδοὺ ἡμεῖς ὑποχείριοι ὑμῶν. ὡς
ἀρέσκει ὑμῖν, καὶ ὡς δοκεῖ °ποιῆσαι ὑμῖν, ποιήσατε
26 ἡμῖν. καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς οὕτως· καὶ ἐξείλετο αὐτοὺς
÷ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ χειρῶν υἱῶν ἰσραὴλ,
27 καὶ οὐκ ἀνεῖλον αὐτούς. καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ἰησοῦς
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους ÷πά-
σῃ τῇ συναγωγῇ, καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θεοῦ. ÷διὰ
τοῦτο ἐγένοντο οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν ξυλοκόποι
καὶ ὑδροφόροι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ πάσῃ τῇ
συναγωγῇ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. ÷καὶ εἰς τό-
πον, ὃν ἂν ἐκλέξηται ÷κύριος. κεφάλ. ι'.
1 Ὡς δὲ ἤκουσεν Ἀδωνιβεζὲκ βασιλεὺς ἱερουσα-
λὴμ, ὅτι ἔλαβεν ἰησοῦς τὴν Γαΐ, καὶ ἐξωλόθρευσεν
αὐτὴν, ὃν τρόπον ἐποίησε τὴν ἱεριχὼ, καὶ τὸν βασιλέα
αὐτῆς, οὕτως ἐποίησε καὶ τὴν Γαΐ, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς·
καὶ ὅτι ηὐτομόλησαν οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν
÷πρὸς ἰησοῦν, καὶ πρὸς ἰσραὴλ °καὶ ἐγένοντο ἐν μέσῳ
2 αὐτῶν. καὶ ἐφοβήθησαν ÷ἐν ᵃαὐτοῖς σφόδρα. — a Fortaſſe legendum ἑαυτοῖς.
÷ᾔδει γὰρ ὅτι ἡ πόλις μεγάλη Γαβαὼν, ὡσεὶ καὶ μία
τῶν μητροπόλεων °τῶν βασιλέων, καὶ ὅτι αὐτὴ μεγά-
λη ὑπὲρ τὴν Γαΐ· καὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτῆς ἰσχυροί.

D. HIERONYMI.

25 Nunc autem in manu tua ſumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.
26 Fecit ergo Ioſue vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorum Iſrael, vt non occi-
derentur. 27 Decreuitque in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti populi & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, vſque in præſens tempus, in loco quem Dominus elegiſſet.

CAP. X.

QVæ cùm audiſſet Adoni-ſedec rex Ieruſalem, quòd ſcilicet cepiſſet Ioſue Hai, & ſubuertiſſet eam (ſicut enim fecerat Iericho & regi eius, ſic fecit Hai, & regi illius) & quòd transfugiſſent Gabaonitæ ad Iſrael, & eſſent fœderati eorum,
2 Timuit valde: vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppido Hai, omneſque bellatores eius fortiſsimi.

Mittebat ergo Adoni-Zedec rex Ieruſalẽ ad 3
Hoham, regem Hebronis, & ad Pharam regem
Ierimoth, atq. ad Iaphia regẽ Lachis, & ad Da-
bir regẽ Aeglonis dictũ: Aſcendite ad me, & 4
adiuuate me, vt percutiamus Gabaonẽ. quia pacẽ
iniuit cũ Ioſua, & cum filiis Iſraelis. Itaque 5
congregati ſunt, & aſcenderunt quinque reges
Amorrhaeorũ. rex Ieruſalem, rex Hebronis, rex
Ierimoth, rex Lachis, rex Aeglon. tum ipſi, tum
vniuerſi exercitus ipſorũ: caſtraq́; fecerũt ad Ga-
baonẽ, eamq́; oppugnauerũt. Porrò Gabaonitæ 6
mittebãt ad Ioſuam, in caſtra ad Galgala, dictũ,
Ne ſinas manus tuas ocioſas abeſſe à ſeruis tuis.
Aſcende ad nos citò. & ſerua nos. atque opem
ferto nobis. Nam conuenerunt cõtra nos omnes
reges Amorrhaeorũ, montis incolæ. Ioſua ergo 7
conſcendit è Galgalis, & ipſe, & omnis populus
militaris cũ ipſo, omnesq́; viri ſtrenui. Dixe- 8
rat autẽ Dominus ad Ioſuã, Ne metuas ab illis.
Nam tradidi ipſos in manum tuam. Nemo illo-
rum conſiſtet in tuo conſpectu. Superuenitq́; 9
illis Ioſua de improuiſo. (totam noctem cõſcen-
a Ch. conterebat *derat ex Galgalis.) Et [a]perturbabat illos Do-* 10
minus coram Iſraele: & cædebat ipſos magna
cæde in Gabaone. perſequebaturq́; ipſos via cliui
Beth-horonis, ac percutiebat ipſos, vſq. ad Aze-
cam; & vſque ad Macedam.

Accidit autem, vt dum fugientes illi Iſ- 11
b Ch. mitterentur à conſpectu Domini. *raelem, eſſent in decliuitate Beth-horon, [b]mitte-*
ret Dominus in ipſos lapides grandes e cælo, vſ-
c Ch. vſque dum venirent ad Azecam. *que [c]ad Azecam: & morerentur. Plures erant*
qui morerentur per lapides grandinis, quàm
quos occidebant Iſraelitæ gladio.

d Ch. prædicabat Ioſua coram Domino. *Tunc [d]loquebatur Ioſua Domino, quo die* 12
dedebat Dominus Amorrhæos coram filiis Iſ-
rael. & dicebat ob oculos Iſraelis: Sol in Ga-
e Ch. planitie *baone inſiſte, & Luna in [e]valle Aialonis.*

Et moratus eſt Sol; & Luna ſubſtitit, do- 13
f Ch. populus Iſrael *nec vlciſceretur [f]gens hoſtes ſuos. An non*
g Ch. legitt *hoc ſcriptum eſt in libro [g]recti? Et ſubſtitit Sol*
in medio cæli, neque properauit occumbere, cir-
citer die integro.

3 וַיִּשְׁלַח אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ אֶל־
הוֹהָם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן וְאֶל־פִּרְאָם מֶלֶךְ־יַרְמוּת
וְאֶל־יָפִיעַ מֶלֶךְ־לָכִישׁ וְאֶל־דְּבִיר מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן
לֵאמֹר׃
4 עֲלוּ־אֵלַי וְעִזְרֻנִי וְנַכֶּה אֶת־גִּבְעוֹן כִּי־הִשְׁלִימָה
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
5 וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁת מַלְכֵי הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ
יְרוּשָׁלַםִ מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן מֶלֶךְ־יַרְמוּת מֶלֶךְ־לָכִישׁ
מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם וַיַּחֲנוּ עַל־
גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃
6 וַיִּשְׁלְחוּ אַנְשֵׁי גִבְעוֹן אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה לֵאמֹר אַל־תֶּרֶף יָדֶיךָ מֵעֲבָדֶיךָ
עֲלֵה אֵלֵינוּ מְהֵרָה וְהוֹשִׁיעָה לָּנוּ וְעָזְרֵנוּ כִּי נִקְבְּצוּ
אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי הָאֱמֹרִי יֹשְׁבֵי הָהָר׃
7 וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן־הַגִּלְגָּל הוּא וְכָל־עַם
הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכֹל גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל׃
8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מֵהֶם
כִּי בְיָדְךָ נְתַתִּים לֹא־יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם
בְּפָנֶיךָ׃
9 וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ פִּתְאֹם כָּל־הַלַּיְלָה
עָלָה מִן־הַגִּלְגָּל׃
10 וַיְהֻמֵּם יְהוָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּם מַכָּה־גְדוֹלָה
בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם דֶּרֶךְ מַעֲלֵה בֵית־חוֹרֹן וַיַּכֵּם
עַד־עֲזֵקָה וְעַד־מַקֵּדָה׃
11 וַיְהִי בְּנֻסָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד בֵּית
חוֹרֹן וַיהוָה הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן
הַשָּׁמַיִם עַד־עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים אֲשֶׁר־
מֵתוּ בְּאַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בֶּחָרֶב׃
12 אָז יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לַיהוָה בְּיוֹם תֵּת יְהוָה אֶת־
הָאֱמֹרִי לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל
שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וְיָרֵחַ בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן׃
13 וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד עַד־יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו
הֲלֹא־הִיא כְתוּבָה עַל־סֵפֶר הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד
הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא־אָץ לָבוֹא כְּיוֹם
תָּמִים׃

TRANSLATIO

3 Miſit ergo Adoni-ſedec rex Ieruſalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:
4 Ad me aſcendite, & ferte præſidium, vt expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Ioſue, & ad filios Iſrael.
5 Congregati igitur aſcenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Ieruſalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, ſimul cum exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt circa Gabaon, oppugnantes eam.
6 Habitatores autem Gabaon vrbis obſeſſæ miſerunt ad Ioſue, qui tunc morabatur in caſtris apud Galgalam, & dixerunt ei, Ne retrahas manus tuas ab auxilio ſeruorum tuorum: aſcende citò, & libera nos; ferq́ue præſidium: conuenerunt enim aduerſum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.
7 Aſcenditq́ue Ioſue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo [a]viri fortiſsimi.
8 Dixitq́ue Dominus ad Ioſue, Ne timeas eos: in

[a] virique [illegible]

Et miſit Adonibezec rex Ieruſalem ad Ocham 3
regem Chebronis, & ad Pharan regem Ieri-
muth, & ad Iaphie regem Lachis, & ad Dabir
regem Odolam, dicens,
⊤Venite↙, aſcendite ad me, & adiuuate me. 4
expugnabimusq́; Gabaonem. Transfugerūt enim
*ad Ieſum, & ad filios Iſraël. *Et congregati* 5
ſunt↙, & aſcenderunt quinque reges Iebuſæo-
rum: rex Ieruſalem, & rex Chebronis, & rex
Ierimuth, & rex Lachis, & rex Odolam, ipſi
& omnis populus ipſorum, & obſederunt Ga-
baonem, atque oppugnarunt ipſam.
Et mittebant habitatores Gabaonis ad Ieſum 6
in caſtra⊤ Iſraelis↙, ad Galgala, dicentes, Ne fa-
cias vt languidæ ſint manus tuæ pro famulis
tuis. aſcende ad nos celeriter, & eripe nos, o-
pemq́; fer nobis. Quia congregati ſunt contra
nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant
in locis montoſis. Et aſcēdit Ieſus è Galgalis, 7
ipſe & omnis populus militaris cum eo; omnis
qui pollebat viribus. Atq́; Dominus ad Ie- 8
ſum, Ne metuas ipſos. nam in manus tuas tra-
didi ipſos. Non conſiſtet ex ipſis quiſquā coram
*vobis. Et *cùm↙ ſuperueniſſet ipſis Ieſus ſu-* 9
bitò; totam noctem iter fecerat ex Galgalis.
Et perturbauit ipſos Dominus à facie Iſrae- 10
lis. Et contriuit ipſos⊤ Dominus↙ contritione
magna in Gabaone. Et perſecuti ſunt ipſos via
ad accliuum Beth-horon: & ceciderunt eos vſq.
ad Azecam, et vſq. ad Macedam. Cùm autem 11
fugerent ipſi à facie filiorum Iſrael, in decliui-
tate Beth-horon, & Dominus iniecit in ipſos
*lapides grandinis è cælo, vſq. ad Azecam, *&*
moriebantur↙. ⊤Et fuerunt↙ plures qui morie-
bantur per lapides grādinis, quàm quos occide-
bant Iſraelitæ gladio⊤ in bello↙. Tūc loqueba- 12
tur Ieſus ad Dominum, quo die tradidit Deus
Amorrhæum in poteſtatem filiorum↙ Iſrae-*
lis. ⊤cùm contereret ipſos in Gabaone, & conte-
rebantur à facie Iſraelis↙. Atq́; Ieſus, Sol apud
Gabaonem ſtato, & Luna apud vallem Aelonis.
Et ſtabat Sol, & Luna in ſtatione, donec 13
*vltus eſſet Deus hoſtes ipſorum. *Nonne hoc*
ſcriptum in libro recti↙? Et ſtabat Sol in
medio cæli, neque progrediebatur ad occaſum in
finem diei vnius.

3 καὶ ἀπέστειλεν Ἀδωνιβεζὲκ βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ
πρὸς Ὀχὰμ βασιλέα Χεβρὼν, καὶ πρὸς Φαρὰν
βασιλέα Ἱεριμοὺθ, καὶ πρὸς Ἰαφιὲ βασιλέα Λα-
χεὶς, καὶ πρὸς Δαβεὶρ βασιλέα Ὀδολὰμ, λέγων
4 ⊤Δεῦτε↙ ἀνάβητε πρός με καὶ βοηθήσατέ μοι. καὶ
ἐκπολεμήσωμεν τὴν Γαβαών. ηὐτομόλησαν γὰρ
5 πρὸς Ἰησοῦν, καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. *καὶ συνήχ-
θησαν↙, καὶ ἀνέβησαν οἱ πέντε βασιλεῖς τῶν Ἰεβου-
σαίων, βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ, καὶ βασιλεὺς Χε-
βρὼν, καὶ βασιλεὺς Ἱεριμοὺθ, καὶ βασιλεὺς Λαχεὶς,
καὶ βασιλεὺς Ὀδολὰμ, αὐτοὶ καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτῶν,
καὶ περιεκάθισαν τὴν Γαβαὼν, καὶ ἐξεπολιόρκουν αὐ-
6 τήν. καὶ ἀπέστειλαν οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν πρὸς
Ἰησοῦν, εἰς τὴν παρεμβολὴν ⊤Ἰσραὴλ↙, εἰς Γάλγα-
λα, λέγοντες· μὴ ἐκλύσῃς τὰς χεῖράς σου ἀπὸ τῶν
παίδων σου· ἀνάβηθι πρὸς ἡμᾶς τάχος. καὶ ἐξελοῦ
ἡμᾶς, καὶ βοήθησον ἡμῖν· ὅτι συνηγμένοι εἰσὶν ἐφ'
ἡμᾶς πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οἱ κατοι-
7 κοῦντες τὴν ὀρεινήν. καὶ ἀνέβη Ἰησοῦς ἐκ Γαλγάλων
αὐτὸς, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς μετ' αὐτοῦ, πᾶς
8 δυνατὸς ἐν ἰσχύϊ. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἰησοῦν·
μὴ φοβηθῇς αὐτούς· εἰς γὰρ τὰς χεῖράς σου παρα-
δέδωκα αὐτούς· οὐχ ὑποστήσεται ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς ἐνώ-
9 πιον ὑμῶν. καὶ *ἐπεὶ↙ παρεγένετο ἐπ' αὐτοὺς Ἰησοῦς
ἄφνω· ὅλην τὴν νύκτα εἰσεπορεύθη ἐκ Γαλγάλων.
10 καὶ ἐξέστησεν αὐτοὺς κύριος, ἀπὸ προσώπου Ἰσ-
ραὴλ, καὶ συνέτριψεν αὐτοὺς ⊤κύριος↙ σύντριψιν με-
γάλην ἐν Γαβαών· καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ὁδὸν τῆς
ἀναβάσεως Βηθωρών· καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς ἕως
11 Ἀζηκὰ, καὶ ἕως Μακηδά. ἐν δὲ τῷ φεύγειν αὐ-
τοὺς ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐπὶ τῆς καταβά-
σεως Βηθωρὼν, καὶ κύριος ἐπέρριψεν αὐτοῖς λίθους
χαλάζης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἕως Ἀζηκά· *καὶ ἀπέθανον↙.
⊤καὶ ἐγένοντο↙ πλείους οἱ ἀποθανόντες διὰ τοὺς λί-
θους τῆς χαλάζης, ἢ οὓς ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ
12 μαχαίρᾳ ⊤ἐν τῷ πολέμῳ↙. τότε ἐλάλησεν Ἰη-
σοῦς πρὸς κύριον, ᾗ ἡμέρᾳ παρέδωκεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀ-
μορραῖον ὑποχείριον *υἱῶν↙ Ἰσραήλ· ⊤ἡνίκα συνέ-
τριψεν αὐτοὺς ἐν Γαβαὼν, καὶ συνετρίβησαν ἀπὸ
προσώπου Ἰσραὴλ↙. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς· ὁ ἥλιος κατὰ
Γαβαὼν στήτω· καὶ σελήνη κατὰ φάραγγα Αἰλών.
13 καὶ ἔστη ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη ἐν στάσει, ἕως
ἠμύνατο ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. *οὐχὶ τοῦτο
γεγραμμένον ἐπὶ βιβλίου τοῦ εὐθοῦς↙; καὶ ἔστη ὁ ἥλιος
κατὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οὐ προεπορεύετο εἰς
δυσμὰς, εἰς τέλος ἡμέρας μιᾶς.

B. HIERONYMI.

manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi reſiſtere poterit. 9 Irruit itaq. Ioſue ſu-
per eos repente, tota nocte aſcēdens de Galgalis. 10 Et conturbauit eos Dominus à facie
Iſrael: cōtriuitq́, plaga magna in Gabaon, ac perſecutus eſt eos per viā aſcēſus Beth-horon,
& percuſsit vſq; Azeca & Maceda. 11 Cúq; fugerēt filios Iſrael, & eſſent in deſcēſu Beth-
horō, Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cęlo vſq. ad Azeca. & mortui ſunt mul-
tò plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percuſſerāt filij Iſrael. 12 Tūc locutus eſt
Ioſue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conſpectu filiorū Iſrael, dixitq́; coram
eis. Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra Vallem-Aialon. 13 Steteruntq́; Sol
& Luna, donec vlciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nónne ſcriptum eſt hoc in libro iuſto-
rum? Stetit itaque Sol in medio cæli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei.

14 *Neque fuit dies ſimilis illi, ante ipſum, aut poſt ipſum, vt [a] exaudiret Dominus vocem hominis. Nam Dominus pugnabat pro Iſraele.*

15 *Et reuertebatur Ioſua, ac vniuerſus Iſrael cum ipſo ad caſtra, in Galgala.*

16 *Effugerant autem quinque reges illi, & abditi fuerant in ſpelunca, in Maceda.*

17 *Nuntiatumq́; eſt Ioſuæ, cùm diceretur, Inuenti ſunt quinque reges abditi in ſpelunca, in Maceda.*

18 *Et ait Ioſua, Voluite ſaxa grandia ad os ſpecus: atque adhibete ad eam viros, ad illos cuſtodiendos.*

19 *Vos verò ne ſtetis. perſequimini hoſtes veſtros, & [b] cædite caudam ipſorum Ne ſinatis ipſos [c] peruenire ad vrbes ſuas: nam Dominus Deus veſter tradidit ipſos in manum veſtram.*

20 *Cumq́; abſoluiſſent Ioſua & filij Iſrael occiſionem illorũ, cæde maxima, ad internecionem illorum vſque; & manſiſſent nonnulli ex illis reliqui, atque [d] euaſiſſent ad vrbes munitas.*

21 *Reuerſiq́; eſſent, vniuerſus populus, in caſtra ad Ioſuam, Maceda incolumis. nec [e] canis acuiſſet in quemquam filiorum Iſrael linguam ſuam.*

22 *Tunc dicebat Ioſua, Aperite os ſpeluncæ, & producite ad me quinque reges illos è ſpecu.*

23 *Feceruntq́; ita; produxeruntq́; ad illum quinque illos reges è ſpecu; regem Ieruſalem, regem Hebronis, regem Iarmuth, regem Lachis, regem Aeglonis.*

24 *Poſtquam verò eduxiſſent illi eos reges ad Ioſuam, vocauit Ioſua omnem [f] virum Iſraelis: & ait ad duces militum, qui ſe comitati fuerant, Accedite, imponite pedes veſtros collis regum iſtorum. & acceſſerunt, poſueruntq́; pedes ſuos ſuper illorum colla.*

25 *Et ait ad ipſos Ioſua, Ne timeatis, neque frangamini. eſtote fortes & validi. Nam ſic facturus eſt Dominus omnibus hoſtibus veſtris, cum quibus bellum geritis.*

a Ch. vt ex audiretur coram Domino oratio hominis: quia per verbũ ſuũ Dominus pugnabat &c.
b Ch. comprehendite ipſos.
c Ch. intrare in
d Ch. intraſſent in
e Ch. nec acciſiſſet damnũ filiis Iſrael, vt quiſquã afflicto eſſet animo.
f Ch. hominem

14 וְלֹא הָיָה כַּיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לִשְׁמֹעַ יְהוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְהוָה נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל׃

15 וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה׃

16 וַיָּנֻסוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיֵּחָבְאוּ בַמְּעָרָה בְּמַקֵּדָה׃

17 וַיֻּגַּד לִיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר נִמְצְאוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים נֶחְבְּאִים בַּמְּעָרָה בְּמַקֵּדָה׃

18 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ גֹּלּוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֶל־פִּי הַמְּעָרָה וְהַפְקִידוּ עָלֶיהָ אֲנָשִׁים לְשָׁמְרָם׃

19 וְאַתֶּם אַל־תַּעֲמֹדוּ רִדְפוּ אַחֲרֵי אֹיְבֵיכֶם וְזִנַּבְתֶּם אוֹתָם אַל־תִּתְּנוּם לָבוֹא אֶל־עָרֵיהֶם כִּי נְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם׃

20 וַיְהִי כְּכַלּוֹת יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכּוֹתָם מַכָּה גְדוֹלָה־מְאֹד עַד־תֻּמָּם וְהַשְּׂרִידִים שָׂרְדוּ מֵהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר׃

21 וַיָּשֻׁבוּ כָל־הָעָם אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ מַקֵּדָה בְּשָׁלוֹם לֹא־חָרַץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ אֶת־לְשֹׁנוֹ׃

22 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ פִּתְחוּ אֶת־פִּי הַמְּעָרָה וְהוֹצִיאוּ אֵלַי אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה׃

23 וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיֹּצִיאוּ אֵלָיו אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה אֵת מֶלֶךְ יְרוּשָׁלִַם אֶת־מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אֶת־מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶת־מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶת־מֶלֶךְ עֶגְלוֹן׃

24 וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֶת־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל־קְצִינֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֶהָלְכוּא אִתּוֹ קִרְבוּ שִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיכֶם עַל־צַוְּארֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרְבוּ וַיָּשִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיהֶם עַל־צַוְּארֵיהֶם׃

25 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תֵּחָתּוּ חִזְקוּ וְאִמְצוּ כִּי כָכָה יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־אֹיְבֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם נִלְחָמִים אוֹתָם׃

TRANSLATIO

14 Non fuit anteà & poſteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael. 15 Reuerſusq́ue eſt Ioſue cum omni Iſrael in caſtra Galgalæ.

16 Fugerant enim quinque reges, & ſe abſconderant in ſpelunca vrbis Maceda.

17 Nuntiatumq́ue eſt Ioſue quòd inuenti eſſent quinque reges latentes in ſpelunca [a] vrbis [b] Maceda. 18 Qui præcepit ſociis, & ait, Voluite ſaxa ingentia ad os ſpeluncæ, & ponite viros induſtrios qui clauſos cuſtodiant.

a ſ MS. b m M. C. G.

19 Vos autem nolite ſtare, ſed perſequimini hoſtes, & extremos quoſque fugientium cædite: nec dimittatis eos vrbium ſuarum intrare præſidia, quos tradidit Dominus Deus in manus veſtras.

20 Cæſis ergo aduerſariis plaga magna, & vſque ad internecionem penè conſumptis, hi qui Iſrael effugere potuerunt, ingreſſi ſunt ciuitates munitas.

Neque fuit dies talis , neque prius neque po- 14
*ſterius, vt audiret Deus *vocē↙ hominis. Quia*
Dominus pugnabat vnà cum Iſraele.
÷Et reuertebatur Ieſus, et omnis Iſrael cum 15
eo in caſtra ad Galgala↙.
Et fugerunt quinque illi reges, & abdiderūt 16
ſe in ſpeluncā , quæ erat in Maceda. Nuntia- 17
tumq; eſt Ieſu, cùm dicerent, Inuenti ſunt quin-
que reges, abditi in ſpelunca, quæ eſt in Maceda.
*Et ait Ieſus, Voluite lapides *magnos↙ ad os* 18
ſpeluncæ , & adhibete ad eos viros, qui eos cu-
ſtodiant.
Vos verò ne ſtetis perſequētes poſt hoſtes ve- 19
ſtros . & apprehendite poſtremum agmen ipſo-
*rum. ÷ & ↙ non dimittite *ipſos↙ intrare in*
vrbes ſuas. Tradidit enim Dominus Deus no-
ſter eos in manus noſtras.
Et factum eſt, vt ceſſauit Ieſus & filij Iſrael 20
cædentes illos cæde magna valde , vſque ad fi-
*nem. & ſeruati ſeruabantur *ex eis, & intra-*
bant↙ in vrbes munitas.
*Et reuerſus eſt omnis populus *in caſtra↙ ad* 21
Ieſum ad Macedam, ſanus. ÷ & ↙ non mutiuit
vllus Iſraelitarum lingua ſua.
Et ait Ieſus , Aperite ſpecus , atque educite 22
**ad me↙ quinque reges iſtos è ſpecu.*
**Et fecerunt ſic↙ , eduxeruntq; *ad ipſum↙* 23
quinque reges iſtos è ſpelunca, regem Ieruſalem;
÷ & ↙ regem Chebronis , ÷ & ↙ regem Ieri-
muth , ÷ & ↙ regem Lachis , ÷ & ↙ regem
Odolam.
Et cùm eduxiſſent eos ad Ieſum: & conuo- 24
*cauit Ieſus omnem *virum↙ Iſraelitam, dicens*
÷ipſis, & ↙ principibus belli cum ipſo profectis,
Procedite, ÷ & ↙ imponite pedes veſtros ſuper
colla ipſorum. & progreſsi imponebant pedes
ſuos in colla ipſorum.
Aitq; Ieſus ad ipſos , Ne metuatis ÷ eos↙ , 25
neque ignauè formidate. præſtate vos viros, &
eſtote valentes. Nam ſic facturus eſt Domi-
nus cunctis hoſtibus veſtris , aduerſus quos bel-
lum geritis.

14 καὶ οὐκ ἐγένετο ἡμέρα τοιαύτη, οὐδὲ τὸ πρότε-
ρον, οὐδὲ τὸ ἔσχατον, ὥστε ἐπακοῦσαι τὸν θεὸν *φω-
νῆς↙ ἀνθρώπου· ὅτι κύριος συνεπολέμησε τῷ ἰσ-
15 ραήλ. ÷καὶ ἐπέστρεψεν ἰησοῦς, καὶ πᾶς ἰσραὴλ
μετ᾽ αὐτοῦ, εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Γάλγαλα↙.
16 καὶ ἔφυγον οἱ πέντε βασιλεῖς οὗτοι, καὶ κατεκρύ-
17 βησαν εἰς τὸ σπήλαιον, τὸ ἐν Μακηδά. καὶ ἀ-
πηγγέλη τῷ ἰησοῦ λέγοντες, εὕρηνται οἱ πέντε
βασιλεῖς κεκρυμμένοι ἐν τῷ σπηλαίῳ, τῷ ἐν
18 Μακηδά. καὶ εἶπεν ἰησοῦς, κυλίσατε λίθους
*μεγάλους↙ ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ σπηλαίου, καὶ κατα-
στήσατε ἐπ᾽ αὐτοὺς ἄνδρας, τοῦ φυλάσσειν ἐπ᾽ αὐ-
19 τούς. ὑμεῖς δὲ μὴ ἑστήκατε καταδιώκοντες ὀπί-
σω τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν. καὶ καταλάβετε τὴν οὐραγίαν
αὐτῶν· ÷καὶ↙ μὴ ἀφῆτε *αὐτοὺς↙ εἰσελθεῖν εἰς τὰς
πόλεις αὐτῶν. παρέδωκε γὰρ αὐτοὺς κύριος ὁ θεὸς
20 ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν. καὶ ἐγένετο ὡς κα-
τέπαυσεν ἰησοῦς, καὶ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ κόπτοντες αὐ-
τοὺς κοπὴν μεγάλην σφόδρα, ἕως εἰς τέλος· καὶ
οἱ διασωζόμενοι διεσώθησαν *ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ
21 εἰσήλθοσαν↙ εἰς τὰς πόλεις τὰς ὀχυράς. καὶ
ἀπεστράφη πᾶς ὁ λαὸς *εἰς τὴν παρεμβολὴν↙ πρὸς
ἰησοῦν εἰς Μακηδὰ, ὑγιής ÷καὶ↙ οὐκ ἔγρυξεν οὐ-
22 δεὶς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν
ἰησοῦς, ἀνοίξατε τὸ σπήλαιον, καὶ ἐξαγάγετε *πρός
με↙ τοὺς πέντε βασιλεῖς τούτους, ἐκ τοῦ σπηλαίου.
23 *καὶ ἐποίησαν οὕτως↙· καὶ ἐξήγαγον *πρὸς
αὐτὸν↙ τοὺς πέντε βασιλεῖς τούτους ἐκ τοῦ σπη-
λαίου, τὸν βασιλέα Ἱερουσαλὴμ, ÷καὶ↙ τὸν βασι-
λέα χεβρὼν, ÷καὶ↙ τὸν βασιλέα Ἱεριμοὺθ, ÷καὶ↙
τὸν βασιλέα Λαχεὶς, καὶ τὸν βασιλέα Οδολλάμ.
24 καὶ ἐπεὶ ἐξήγαγον αὐτοὺς πρὸς ἰησοῦν, καὶ
συνεκάλεσεν ἰησοῦς πάντα *ἄνδρα↙ ἰσραὴλ,
λέγων ÷ αὐτοῖς, καὶ↙ τοῖς ἐναρχομένοις τοῦ πο-
λέμου, τοῖς συμπορευομένοις αὐτῷ· προπορεύε-
σθε, ÷καὶ↙ ἐπίθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τρα-
χήλους αὐτῶν· καὶ προσελθόντες ἐπέθηκαν τοὺς
πόδας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν.
25 καὶ εἶπεν ἰησοῦς πρὸς αὐτούς· μὴ φοβηθῆ-
τε ÷ αὐτοὺς↙, μηδὲ δειλιάσητε· ἀνδρίζεσθε,
καὶ ἰσχύετε. ὅτι οὕτω ποιήσει κύριος πᾶσι τοῖς
ἐχθροῖς ὑμῶν, οὓς ὑμεῖς καταπολεμεῖτε αὐτούς.

B. HIERONYMI.

21 Reuerſusque eſt omnis exercitus ad Ioſue in Maceda, vbi tunc erant caſtra, ſani & integro numero: nulluſque contra filios Iſrael mutire auſus eſt.
22 Præcepitque Ioſue, dicens, Aperite os ſpeluncæ, & producite ad me quinque reges qui in ea latitant. 23 Feceruntque miniſtri vt ſibi fuerat imperatum: & *adduxerunt* ad eum quinque reges de ſpelunca, regem Ieruſalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon. *eduxerũt MS. H. G.*
24 Cumq; *adducti* eſſent ad eum, vocauit omnes viros Iſrael, & ait ad principes exercitus qui ſecum erant, Ite, & ponite pedes ſuper colla regum iſtorum. qui cùm perrexiſſent, & ſubiectorum colla pedibus calcarent, 25 Rurſum ait ad eos, Nolite timere, nec paueatis: confortamini & eſtote robuſti: ſic enim faciet Dominus cunctis hoſtibus veſtris, aduerſum quos dimicatis. *educti 24 MS. H. G.*

a Ch. crucibus. & ſic ſuſpendit.

26 *Deinde percuſsit illos Ioſua, et interfecit ip-*
ſos, ac ſuſpendit ipſos in quinq. ªlignis. & pen-
debant in lignis vſque ad veſperam.
27 *Quo tempore verò occumbebat Sol, man-*
dauit Ioſua, & depoſuerunt illos de lignis. &
abiecerunt ipſos in ſpecum, vbi occultati fuerãt.
ſaxaq́ ingentia impoſuerunt ori ſpecus, vſque
ad hunc ipſum diem.
28 *Macedam quoque cepit Ioſua eo die. & per-*
cuſsit ipſam acie gladÿ, eiusq́ regẽ. anathemate
perdidit ipſos, & omnem animam quæ erat in
illa. non fecit quemquam reliquum. Atque ita
fecit regi Maceda, vt fecerat regi Ierichuntis.
29 *Tranſiuitq́ Ioſua, & omnis Iſrael cum ipſo ex*
Maceda Lebnam, & oppugnauit Lebnam.
30 *Tradiditq́ Dominus etiam illam in manum*
Iſraelis, & regem ipſius: & cecidit ipſam acie
gladÿ; atque omnem animam quæ erat in illa.
fecit vt non ſupereſſent in ea reliquiæ. atque ita
fecit illius regi, vt fecerat regi Ierichuntis.
31 *Et perrexit Ioſua, omnisq́ Iſrael cum ipſo è*
Lebna ad Lachis, poſitisq́ apud eam caſtris, ip-
32 *ſam oppugnauit. Tradiditq́ Dominus Lachis*
in manum Iſraelis; et cepit ipſam die ſecundo.
percuſsitq́ ipſam acie gladÿ: ſimulq́ omnẽ animã
quæ in ea erat, planè ſicut fecerat ipſi Lebnæ.
33 *Per id tempus aſcenderat Horam rex Gazer,*
vt opem ferret ipſi Lachis. & hũc cecidit Ioſua,
atq. populum ipſius, donec ᵇneminem illi ſaluũ
34 *feciſſet reliquum. Progreſſusq́ eſt Ioſua, atq.*
cũ ipſo omnis Iſrael ex Lachis, ad Aeglonem. &
apud eam locatis caſtris, ipſam bello adorti ſunt.
35 *Et ceperunt ipſam eo die: et ore gladÿ percuſ-*
ſerũt ipſam: ſimulq́ omnẽ quæ in ea erat animã
eo die anathemate deleuit: planè vt fecerat ipſi
36 *Lachis. Ex Aeglone porrò cõſcendit Ioſua, et*
cũ ipſo Iſrael omnis ad Hebronẽ: eamq́ oppugna-
37 *rũt. Et ceperũt ipſam, et ceciderũt ipſam acie*
gladÿ; regẽ item ipſius, atq. omnia municipia ip-
ſius, et omnẽ quæ in ea erat animã. nihil reliquũ
fecit, omnino vt fecerat Aegloni. nã anathemate
deleuit ipſam, & omnẽ animã quæ erat in ipſa.

b Ch. nemo ſaluus ei reliquus eſſet.

26 וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵי־כֵן וַיְמִיתֵם וַיִּתְלֵם עַל
חֲמִשָּׁה עֵצִים וַיִּהְיוּ תְּלוּיִם עַל־הָעֵצִים עַד־
הָעָרֶב׃
27 וַיְהִי לְעֵת בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּרִידוּם
מֵעַל הָעֵצִים וַיַּשְׁלִכֻם אֶל־הַמְּעָרָה אֲשֶׁר נֶחְבְּאוּ־
שָׁם וַיָּשִׂמוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת עַל־פִּי הַמְּעָרָה עַד־
עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃
28 וְאֶת־מַקֵּדָה לָכַד יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכֶּהָ
לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ הֶחֱרִם אוֹתָם וְאֶת־כָּל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמֶלֶךְ
מַקֵּדָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ׃
29 וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִמַּקֵּדָה
לִבְנָה וַיִּלָּחֶם עִם־לִבְנָה׃
30 וַיִּתֵּן יְהוָה גַּם־אוֹתָהּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מַלְכָּהּ
וַיַּכֶּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ
לֹא־הִשְׁאִיר בָּהּ שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ׃
31 וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלִּבְנָה
לָכִישָׁה וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּלָּחֶם בָּהּ׃
32 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־לָכִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדָהּ בַּיּוֹם
הַשֵּׁנִי וַיַּכֶּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ
כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לְלִבְנָה׃
33 אָז עָלָה הֹרָם מֶלֶךְ גֶּזֶר לַעְזֹר אֶת־לָכִישׁ
וַיַּכֵּהוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ
שָׂרִיד׃
34 וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלָּכִישׁ עֶגְלֹנָה
וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃
35 וַיִּלְכְּדוּהָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכּוּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֵת כָּל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ בַּיּוֹם הַהוּא הֶחֱרִים כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה לְלָכִישׁ׃
36 וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מֵעֶגְלוֹנָה
חֶבְרוֹנָה וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃
37 וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ־לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־
כָּל־עָרֶיהָ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר
שָׂרִיד כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לְעֶגְלוֹן וַיַּחֲרֵם אוֹתָהּ
וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ׃

TRANSLATIO

26 Percuſſitq́; Ioſue, & interfecit eos, atque ſuſpendit ſuper quinq; ſtipites: fueruntq́ue
ſuſpenſi vſque ad veſperum. 27 Cumq́ue occumberet Sol, præcepit ſociis vt deponerent
eos de paribulis: qui depoſitos proiecerunt in ſpeluncam, in qua latuerant, & poſuerunt
ſuper os eius ſaxa ingentia, quæ permanent vſque in præſens. 28 Eodem die Macedam
quoque cepit Ioſue, & percuſſit in ore gladij, regemq́ue illius interfecit, & omnes habita-
tores eius: non dimiſit in ea ſaltem paruas reliquias. fecitq́ue regi Maceda ſicut fecerat
regi Iericho. 29 Tranſiuit autem cum omni Iſrael de Maceda in Lebna, & pugnabat
contra eam: 30 Quam tradidit Dominus cum rege ſuo in manus Iſrael. percuſſeruntq́;
vrbem in ore gladij, & omnes habitatores eius: non dimiſerunt in ea vllas reliquias. fece-
runtq́ue regi Lebna ſicut fecerant regi Iericho. 31 De Lebna tranſiuit in Lachis cum
omni Iſrael: & exercitu per gyrum diſpoſito, oppugnabat eam.
32 Tradiditq́ue Dominus Lachis in manus Iſrael, & cepit eam die altero, atque

Et interfecit eos Ieſu. ÷ & poſtquam occi- 26
dit ipſos, etiam ſuſpendit eos in quinq. lignis.
fueruntq. ſuſpenſi in lignis uſq. ad veſperam.
Et factum eſt ſub occaſum ſolis, & manda- 27
uit Ieſus, & depoſuerunt ipſos de lignis. atque
abiecerunt ipſos in ſpeluncam, in quam confu-
gerant. & aduoluerunt lapides * magnos ad ſpe-
cum, uſq. ad hodiernum diem. Et Macedam 28
÷ ceperunt ea die. & interfecerunt eam ore
gladij, * & regem ipſius. perdiderunt * eos, &
omne ſpirans, quod erat in ea. ÷ & non eſt re-
lictus ÷ in ea vllus ſeruatus, ÷ & profugus. Et
fecerunt regi Macedæ, ſicut fecerant regi Ieri-
chuntis. Et abijt Ieſus, & omnis Iſrael cum 29
eo ex Maceda ad Lebnam. & pugnauerunt * con-
tra Lebnam. Et tradidit Dominus * etiam 30
ipſam in manum Iſraelis, ÷ & ceperunt ipſam,
regemque ipſius. & interfecerunt ipſam ore gla-
dij, & omne ſpirans quod in ea, non eſt relictus
in ea ÷ ullus ſeruatus, ÷ & qui effugerit. fe-
ceruntque regi eius ſicut fecerant regi Ierichuntis.
Et abierunt Ieſus et omnis Iſrael cum ipſo è 31
Lebna ad Lachis, & circumſedit eam, atque
oppugnauit eam.
Et tradidit Dominus Lachis in manus Iſ- 32
raelis, & cepit eam die ſecundo, interfecitq. eam
ore gladij, & perdidit eam, ſicut fecerat Lebnæ.
Tunc ÷ aſcendit Oram rex Gazer, auxilia- 33
turus ipſi Lachis. Et cecidit ipſum Ieſus ÷ ore
gladij, & populum ipſius, donec non eſſet re-
liquus ex eis ſeruatus, ÷ & qui effugiſſet.
Et abijt Ieſus, omniſq. Iſrael cum eo ex La- 34
chis ad Odollam. & obſedit eam, & expugna-
uit eam. ÷ tradiditq. eam Dominus in manum
Iſrael.
Et cepit eam die illo. & interfecit ipſam 35
ore gladij. & omne ſpirans * quod in ea, eo die
interfecerunt. ſicut fecerant ipſi Lachis.
Et abijt Ieſus, & omnis Iſrael cum eo * ab 36
Eglon ad Chebron, & obſederunt eam.
* Et ceperunt eam, et percuſſerunt eam 37
ore gladij, * et regem ipſius, et omnes pagos ipſius,
et omnia ſpirantia quæ erant in ea. Non erat
qui eſſet ſeruatus. ſicut fecerant ipſi Odolam,
perdiderunt ipſam, et ÷ omne ſpirans, quæcum-
que erant in ea.

÷ cepit Ieſus

÷ venit

26 καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ἰησοῦς. ÷ καὶ ἐπειδὴ ἐθα-
νάτωσεν αὐτοὺς, καὶ ἐκρέμασεν αὐτοὺς ἐπὶ πέντε
ξύλων· καὶ ἦσαν κρεμάμενοι ἐπὶ τῶν ξύλων ἕως ἑσ-
27 πέρας. καὶ ἐγενήθη πρὸς ἡλίου δυσμὰς, καὶ ἐνετεί-
λατο ἰησοῦς, καὶ καθεῖλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ξύλων, καὶ
ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὸ σπήλαιον, εἰς ὃ κατέφυγον ἐ-
κεῖ. καὶ ἐπεκύλισαν λίθους * μεγάλους ἐπὶ τὸ σπή-
28 λαιον, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ τὴν μακηδὰν
÷ ἔλαβον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἐφόνευσαν αὐτὴν ἐν
στόματι ξίφους. * καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, ἐξωλόθρευ-
σαν * αὐτοὺς, καὶ πᾶν ἐμπνέον, ὃ ἦν ἐν αὐτῇ ÷ καὶ οὐ
κατελείφθη ἐν αὐτῇ οὐδεὶς διασεσωσμένος, ÷ καὶ
διαπεφευγώς. καὶ ἐποίησαν τῷ βασιλεῖ μακηδὰ
29 ὃν τρόπον ἐποίησαν τῷ βασιλεῖ ἰεριχώ. καὶ ἀ-
πῆλθεν ἰησοῦς, καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ᾽ αὐτοῦ, ἐκ Μα-
30 κηδὰ εἰς Λεβνά. καὶ ἐπολιόρκει * κατὰ Λεβνά. καὶ
παρέδωκεν κύριος * καὶ αὐτὴν ἐν χειρὶ ἰσραήλ. ÷ καὶ
ἔλαβεν αὐτὴν καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ ἐφόνευσαν αὐτὴν
ἐν στόματι ξίφους, καὶ πᾶν ἐμπνέον τὸ ἐν αὐτῇ. οὐ
κατελείφθη ἐν αὐτῇ ÷ οὐδεὶς διασεσωσμένος, ÷ καὶ
διαπεφευγώς. καὶ ἐποίησε τῷ βασιλεῖ αὐτῆς, ὃν τρό-
31 πον ἐποίησε τῷ βασιλεῖ ἰεριχώ. καὶ ἀπῆλθεν
ἰησοῦς καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ᾽ αὐτοῦ ἐκ Λεβνὰ εἰς Λα-
χεὶς, καὶ περιεκάθισεν αὐτὴν, καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν.
32 καὶ παρέδωκε κύριος τὴν Λαχεὶς εἰς τὰς χεῖρας
ἰσραήλ. καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ· καὶ
ἐφόνευσαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους, καὶ ἐξωλόθρευσαν
33 αὐτὴν, ὃν τρόπον ἐποίησε τῇ Λεβνά. τότε ÷ ἀνέβη
ὠρὰμ βασιλεὺς Γαζὴρ, βοηθήσων τῇ Λαχεὶς· καὶ
ἐπάταξεν αὐτὸν ἰησοῦς ÷ ἐν στόματι ξίφους, καὶ τὸν
λαὸν αὐτοῦ, ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι ἐξ αὐτῶν σεσωσ-
34 μένον, ÷ καὶ διαπεφευγότα. καὶ ἀπῆλθεν ἰησοῦς,
καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ᾽ αὐτοῦ ἐκ Λαχεὶς εἰς Ὀδολλὰμ,
καὶ περιεκάθισεν αὐτὴν, καὶ ἐξεπολιόρκησεν αὐτὴν,
35 ÷ καὶ παρέδωκεν αὐτὴν κύριος ἐν χειρὶ ἰσραήλ. καὶ
ἔλαβεν αὐτὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐφόνευσεν αὐτὴν
ἐν στόματι ξίφους, καὶ πᾶν ἐμπνέον * τὸ ἐν αὐτῇ, τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐφόνευσαν· ὃν τρόπον ἐποίησαν τῇ
36 Λαχείς. καὶ ἀπῆλθεν ἰησοῦς καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ᾽
αὐτοῦ * ἀπὸ Ἐγλὼν εἰς χεβρὼν, καὶ περιεκάθισαν
37 αὐτήν. * καὶ ἔλαβον αὐτὴν, καὶ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν
στόματι ξίφους * καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ πάσας τὰς
κώμας αὐτῆς καὶ πάντα τὰ ἐμπνέοντα, ὅσα ἦν
ἐν αὐτῇ. οὐκ ἦν διασεσωσμένος· ὃν τρόπον ἐποίη-
σαν τῇ Ὀδολλὰμ, ἐξωλόθρευσαν αὐτήν. καὶ
* πᾶν ἐμπνέον, ὅσα ἦν ἐν αὐτῇ.

B. HIERONYMI.

percuſſit in ore gladij, omnemque animam quæ fuerat in ea, ſicut fecerat Lebna. 33 Eo
tempore aſcendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percuſſit Ioſue cum
omni populo eius vſque ad internecionem. 34 Tranſiuitq; de Lachis in Eglon, & cir-
cundedit atque expugnauit eam in eadem die. 35 Percuſsitq; in ore gladij omnes ani-
mas quæ erant in ea, iuxta omnia quæ fecerat Lachis. 36 Aſcendit quoque cum omni
Iſrael de Eglon in Hebron, & pugnauit contra eam: 37 Cepitque, & percuſsit in ore gla-
dij regem quoque eius, & omnia oppida regionis illius, vniuerſaſq; animas quæ in ea
fuerant commoratæ: non reliquit in ea vllas reliquias: ſicut fecerat Eglon, ſic fecit &
Hebron, cuncta quæ in ea repetit, conſumens gladio.

38 *Et reduit Ioſua cum omni Iſraele ad Dabir:*
eamq; oppugnauit.
39 *Cepitq; ipſam, & regem ipſius, omniaq; mu-*
nicipia ipſius. & percuſſerunt ipſos acie gladÿ:
anathemateq; deleuerunt omnem animam, quæ
erat in illa. Nihil reliquit. Sicut fecerat Hebro-
ni, ſic fecit Dabiri, eiusq; regi: & ſicut fecerat
Lebnæ, & eius regi.
40 *Et cecidit Ioſua vniuerſam regionem, mon-*
a vel, loca irrigua. Ch. effuſio, ſiue, proiectio loci eleuati. *toſam, & aridam, ſummiſſamq;, et* *conualles:*
omnes quoq. ipſorum reges. nihil fecit reliquũ.
Et omnem animam anathemate deleuit; ſicut
præceperat Dominus Deus Iſraelis.
41 b Ch. Recem inclytam *Percuſſitq; illos Ioſua, a* *Cades-barne vſque*
ad Gazam, & omnemq; terram Gozen: & vſq.
ad Gabaonem.
42 *Omnes autem iſtos reges, & ditionem ipſo-*
c Ch. vno tempore. d Ch. Quia Dominus Deus Iſraelis per verbum ſuum pugnabat pro Iſraele. *rum cepit Ioſua* *vna vice:* *nam Dominus Deus*
Iſraelis pugnabat pro Iſraele.
43 *Reuerſusq; eſt Ioſua, et cum ipſo omnis Iſrael*
in caſtra ad Galgala.

CAP. XI.

1 *Porrò cùm audiſſet Iabin rex Haſor, mitte-*
bat ad Iobab regem Madon, et ad regem Sa-
mariæ, & ad regem Achſaph:
2 *Et ad reges qui erant à Septentrione, in mon-*
te, & in plano, ad meridiem in Geneſara, & in
e Ch. Occidente. *depreſſo, & in regionibus Dor à* *mari.*
3 *Chananæos ab Oriente, atq. à mari, et Amor-*
rhæos, ac Hetthæos, & Pherezæos et Iebuſæos
f Ch. in ſummiſſis Hermonis. *in monte, & Heuæos* *ſub Hermone, in terra*
4 *Maſpha.* *Et egreſsi ſunt illi, et omnis exerci-*
tus ipſorum cum ipſis, populus multus, ſicut
arena, quæ eſt ſuper litus maris, præ multitu-
dine; tum equi, tum currus plurimi.
5 *Congregatiq; ſunt ſtatuto tempore omnes re-*
ges iſti: *veneruntq;, et ſimul caſtra fecerunt ad*
aquas Merom, ad pugnandum cum Iſraele.
6 *Dicebat autẽ Dominus ad Ioſuam, Ne metuas*
ab eis. Nam cras, hoc circiter tempore, ego ipſos
omnes reddo caſos coram Iſraele. Equos ipſorũ
eneruato, et currus ipſorum comburito igne.

38 וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ דְּבִרָה וַיִּלָּחֶם
עָלֶיהָ׃
39 וַיִּלְכְּדָהּ וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וַיַּכּוּם
לְפִי־חֶרֶב וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ
לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֶבְרוֹן כֵּן־
עָשָׂה לִדְבִרָה וּלְמַלְכָּהּ וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה לְלִבְנָה
וּלְמַלְכָּהּ׃
40 וַיַּכֶּה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָהָר וְהַנֶּגֶב
וְהַשְּׁפֵלָה וְהָאֲשֵׁדוֹת וְאֵת כָּל־מַלְכֵיהֶם לֹא
הִשְׁאִיר שָׂרִיד וְאֵת כָּל־הַנְּשָׁמָה הֶחֱרִים כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
41 וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְעַד־עַזָּה וְאֵת כָּל־
אֶרֶץ גֹּשֶׁן וְעַד־גִּבְעוֹן׃
42 וְאֵת כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וְאֶת־אַרְצָם לָכַד
יְהוֹשֻׁעַ פַּעַם אֶחָת כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל׃
43 וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה
הַגִּלְגָּלָה׃

יא

1 וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר וַיִּשְׁלַח אֶל־
יוֹבָב מֶלֶךְ מָדוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ
אַכְשָׁף׃
2 וְאֶל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מִצְּפוֹן בָּהָר וּבָעֲרָבָה
נֶגֶב כִּנְרוֹת וּבַשְּׁפֵלָה וּבְנָפוֹת דּוֹר מִיָּם׃
3 הַכְּנַעֲנִי מִמִּזְרָח וּמִיָּם וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי
וְהַיְבוּסִי בָּהָר וְהַחִוִּי תַּחַת חֶרְמוֹן בְּאֶרֶץ הַמִּצְפָּה׃
4 וַיֵּצְאוּ הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם עִמָּם עַם־רָב
כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב וְסוּס וָרֶכֶב
רַב־מְאֹד׃
5 וַיִּוָּעֲדוּ כֹּל הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ יַחְדָּו
אֶל־מֵי מֵרוֹם לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל׃
6 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם
כִּי מָחָר כָּעֵת הַזֹּאת אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־כֻּלָּם חֲלָלִים
לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־סוּסֵיהֶם תְּעַקֵּר וְאֶת־
מַרְכְּבֹתֵיהֶם תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ׃

TRANSLATIO

38 Inde reuerſus in Dabir, cepit eam, atque vaſtauit.
39 Regem quoque eius atque omnia per circuitum oppida percuſſit in ore gladij:
non dimiſit in ea vllas reliquias: ſicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, ſic
fecit Dabir, & regi illius.
40 Percuſſit itaque Ioſue omnem terram montanam & Meridianam, atque campe-
ſtrem, & Aſedoth cum regibus ſuis: non dimiſit in ea vllas reliquias, ſed omne quod ſpi-
rare poterat, interfecit, ſicut præceperat ei Dominus Deus Iſrael
* Goſen, MAN.C C. 41 A Cadeſ-barne, vſque Gazan. Omnem terram *Geſſen* vſque Gabaon,
42 Vniuerſoſque reges & regiones eorum vno impetu cepit atque vaſtauit. Dominus
enim Deus Iſrael pugnauit pro eo.
43 Reuerſusque eſt cum omni Iſrael ad locum caſtrorum in Galgala.

Et auertit ſe Ieſus, omnisq́; Iſrael cum ipſo ad 38
Dabir, & circumſederunt ipſam.
Et ceperunt eam, & regem eius, & omnes 39
pagos ipſius: & percuſſerunt ipſam ore gladij. et
perdiderunt ⊤ ipſam, & ˂ omne ſpirans in ea.
Neque reliquerunt ⊤ vllum ˂ ſeruatum. Sicut
fecerant ipſi Chebron, ſic fecerunt ipſi Dabir,
regiq́; ipſius: ſicut fecerant Lebnæ, et regi eius.
Et cecidit Ieſus omnem terram, montoſam, 40
& Nageb, atque campeſtrem, & Aſedoth,
atque °omnes ˂ reges ipſius. non reliquerunt
⊤ in ipſa ˂ ſeruatum, et omne ſpirans ⊤ vitæ ˂ per-
diderunt. quemadmodum iuſſerat Dominus
Deus Iſraelis.
Et occidit eos Ieſus, à Cades-barne vſque ad 41
Gazam: °et ˂ omnem terram Goſon, vſque ad
Gabaonem. Omnesq́; reges iſtos, & terram 42
ipſorum cepit Ieſus ſimul. Quia Dominus Deus
Iſraelis vnà pugnabat cum Iſraele. °Et re- 43
uerſus eſt Ieſus, & omnis Iſrael cum eo in caſtra
ad Galgala ˂.

CAP. XI.

Cum autem audiſſet Iabin rex Aſor, mitte- 1
bat ad Iobab regem Madon, & ad regem
Semeron, & ad regem Achſaph: Et ad reges 2
qui erant prope Sidonem magnam: in loca mon
toſa, & in Araba è regione Cenereth, & in
campum, & in Napheth-dor: Et ad Chana- 3
naos maritimos ab Oriente. & ad Amorrhæos
maritimos, et Chettæos, et Pherezæos, et Iebu-
ſæos qui erant in monte, et Euæos qui erant
ſub Aermone, in terram Miſſepha.
Egreſſiq́; ſunt, ipſi, et reges ipſorum cum ip- 4
ſis, °populus multus ˂, tamquam arena, quæ eſt
ad oram maris, multitudine. & equi, et currus
plurimi valde. Et coiuerunt omnes reges iſti, 5
& venerunt, caſtraq́; fecerunt ſimul, ad aquam
Meron, vt bellum facerent Iſraeli.
Et ait Dominus ad Ieſum, Ne metuas fa- 6
ciem illorum. Nam cras, hac hora, ego trado
°omnes eos ˂ victos ante Iſraelem. Equis eorum
præcides neruos: & currus ipſorum combu-
res igne.

38 καὶ ἀπέστρεψεν ἰησοῦς, καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ εἰς Δαβείρ· καὶ περιεκάθισαν αὐτήν.
39 καὶ ἔλαβον αὐτήν, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ πάσας τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν στό-
ματι ξίφους, καὶ ἐξωλόθρευσαν ⊤ αὐτήν, καὶ ˂ πᾶν ἐμ-
πνέον ἐν αὐτῇ. ⊤ καὶ ˂ οὐ κατέλιπον ⊤ οὐδένα ˂ διασε-
σωσμένον· ὃν τρόπον ἐποίησαν τῇ χεβρών, οὕτως
ἐποίησαν τῇ Δαβείρ, καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς· καθά-
περ ἐποίησαν τῇ Λεβνά, καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς.
40 καὶ ἐπάταξεν ἰησοῦς πᾶσαν τὴν γῆν, τὴν ὀρεινήν, καὶ
τὴν ναγέβ, καὶ τὴν πεδινήν, καὶ τὴν ἀσηδώθ, καὶ °πάν-
τας ˂ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς. οὐ κατέλιπον ⊤ ἐν αὐτῇ ˂
διασεσωσμένον, καὶ πᾶν ἐμπνέον ⊤ ζωῆς ˂ ἐξωλό-
θρευσαν· ὃν τρόπον ἐνετείλατο κύριος ὁ θεὸς τοῦ
41 ἰσραήλ. καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ἰησοῦς ἀπὸ Κά-
δης Βαρνῆ, ἕως Γάζης, °καὶ ˂ πᾶσαν γῆν Γοσόμ, ἕως
42 Γαβαών. καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς τούτους, καὶ
τὴν γῆν αὐτῶν ἔλαβεν ἰησοῦς εἰσάπαξ· ὅτι κύριος
43 ὁ θεὸς ἰσραὴλ συνεπολέμει τῷ ἰσραήλ. °καὶ
ἐπέστρεψεν ἰησοῦς, καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν
παρεμβολὴν εἰς Γάλγαλα ˂.

κεφαλ. ια'.

1 Ὡς δὲ ἤκουσεν Ιαβεὶν βασιλεὺς Ασώρ, ἀπέστει-
λε πρὸς Ιωβὰβ βασιλέα Μαδών, καὶ πρὸς βασι-
2 λέα Συμοών, καὶ πρὸς βασιλέα Αχσάφ· καὶ
πρὸς τοὺς βασιλεῖς, τοὺς κατὰ Σιδῶνα, τὴν μεγά-
λην, εἰς τὴν ὀρεινήν, καὶ εἰς τὴν ἀραβά, ἀπέναντι χε-
3 νερώθ, καὶ εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς ναφεθδώρ· καὶ εἰς
τοὺς χαναναίους τοὺς παραλίους ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ
εἰς τοὺς Αμορραίους τοὺς παραλίους, καὶ τοὺς χετ-
ταίους, καὶ φερεζαίους, καὶ ἰεβουσαίους τοὺς ἐν τῷ ὄρει,
καὶ τοὺς εὐαίους τοὺς ὑπὸ τὴν ἀερμών, εἰς γῆν μασση-
4 φά. καὶ ἐξῆλθον αὐτοί, καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν μετ'
αὐτῶν °λαὸς πολὺς ˂ ὥσπερ ἡ ἄμμος ἡ περὶ τὸ
χεῖλος τῆς θαλάσσης τῷ πλήθει, καὶ ἵπποι καὶ ἅρ-
5 ματα πολλὰ σφόδρα. καὶ συνέβαλον πάντες οἱ
βασιλεῖς οὗτοι, καὶ παρεγένοντο, καὶ παρενέβαλον ἐπὶ
τὸ αὐτό, ἐπὶ τοῦ ὕδατος μερών, πολεμῆσαι τὸν ἰσ-
6 ραήλ. καὶ εἶπε κύριος πρὸς ἰησοῦν, μὴ φοβηθῇς
ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι αὔριον, ταύτην τὴν ὥραν,
ἐγὼ παραδίδωμι °πάντας αὐτοὺς ˂ τετροπωμένους
ἐναντίον τοῦ ἰσραήλ. τοὺς ἵππους αὐτῶν νευροκο-
πήσεις, καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν κατακαύσεις ἐν πυρί.

B. HIERONYMI.
CAP. XI.

Qvæ cùm audiſſet Iabin rex Aſor, miſit ad Iobab regem Madon, & ad regē Semeron,
atq; ad regem Achſaph. 2 Ad reges quoq; Aquilonis, qui habitabant in montanis
& in planitie contra meridiem Ceneroth, in campeſtribus quoq; & regionibus Dor iuxta
mare: 3 Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæū atq; Hethæum
ac Pherezæum & Iebuſæum in montanis, Heuæum quoq; qui habitabat ad radices Her-
mon in terra Maſpha. 4 Egreſſiq́; ſunt omnes cum turmis ſuis, populus multus nimis,
ſicut arena quæ eſt in litore maris, equi quoque & currus immenſæ multitudinis.
5 Conuenerunt que omnes reges iſti in vnū ad Aquas-meron, vt pugnarēt cōtra Iſrael.
6 Dixitq́; Dominus ad Ioſue, Ne timeas eos: cras enim hac eadē hora ego tradā omnes
iſtos vulnerandos in conſpectu Iſrael: equos eorum ſubneruabis, & currus igne combures.

Superuenit ergo illis Ioſua, & omnis popu- 7
lus militaris cum ipſo, ^a ad aquas Merom; de im-
prouiſo. & irruerunt in illos. Tradiditq́ illos 8
Dominus in manum Iſraelis: & cædebant illos,
perſequebanturq́ ipſos vſque ad Sidonem ma-
gnam. & vſque ad ^b vſtrinas aquarum; atque
ad conuallem Maſphe, verſus Orientem. percuſ-
ſitq́ eos, donec nullum feciſſet ex ipſis reliquum.
Et fecit ipſis Ioſua ſicut dixerat ei Dominus. 9
equos ipſorũ eneruauit, & currus ipſorum cre-
mauit igne. Et rediit Ioſua per id tempus, & 10
cepit Haſor, regemq́ eius percuſſit gladio. Nam
Haſor antè fuerat caput omnium iſtorũ regno-
rum. Et ceciderunt omnem animam quæ in 11
illa erat, acie gladii, diſperdendo. Non eſt relicta
vlla anima. atque ipſam Haſor cremauit igne.
Præterea omnes vrbes iſtorum regulorum, 12
omnesq́ regulos earum cepit Ioſua, & cecidit
ipſos acie gladii. prorſus deleuit ipſos: ſicut iuſ-
ſerat Moſes ſeruus Domini.
Verùm earum vrbium, quæ ſtabant ^c in tu- 13
mulo ſuo, nullam exuſſit Iſrael, ſed Haſor ſo-
lam cremauit Ioſua.
Atque omnem prædam vrbium iſtarum, & 14
animantem diripuerunt ſibi Iſraelitæ. verùm
omnem hominem ceciderunt acie gladii, vſque
dum ipſi perdidiſſent eos. Non fecerunt reli-
quam vllam animam.
Sicut Dominus præceperat Moſi ſeruo ſuo, 15
ſic præceperat Moſes Ioſuæ: atque ita fecit Io-
ſua. Non omiſit verbum ex omnibus quæ man-
darat Dominus Moſi.
^d Cepit itaq. Ioſua omnẽ terram iſtam, mon- 16
toſam, & omnem aridam, & omnem regionem
Goſen, & ſummiſſam, & planam, & montem
Iſrael, & eius ſummiſſum.
A monte ^e glabro, qui ſurſum porrigitur ver- 17
ſus Seir, & vſq. ad ^f Baal-gad, in conualle Li-
bani, ſub ^g monte Hermone. Præterea omnes il-
lorum reges ^h cepit, percuſſitq́ ipſos, & intere-
mit ipſos. Multis diebus geſſit Ioſua cum 18
omnibus regibus iſtis bellum.

a Ch. illi autem manebant ad aquas Merom.
b Ch. foſſas aquarum fic... ma... tu... ſpro... mẽo caem...
c Ch. in ſua firmitate,
d Ch. P... de ... benedictus loco
e Ch. diu... f ... g Ch. ... Hermon
h Ch. ſubegit,

7 ויבא יהושע וכל־עם המלחמה עמו
עליהם על־מי מרום פתאם ויפלו בהם׃
8 ויתנם יהוה ביד־ישראל ויכום וירדפום
עד־צידון רבה ועד משרפות מים ועד־בקעת
מצפה מזרחה ויכם עד־בלתי השאיר־
להם שריד׃
9 ויעש להם יהושע כאשר אמר־לו יהוה
את־סוסיהם עקר ואת־מרכבתיהם שרף
באש׃
10 וישב יהושע בעת ההיא וילכד את־חצור
ואת־מלכה הכה בחרב כי־חצור לפנים היא
ראש כל־הממלכות האלה׃
11 ויכו את־כל־הנפש אשר־בה לפי־חרב
החרם לא נותר כל־נשמה ואת־חצור שרף
באש׃
12 ואת־כל־ערי המלכים האלה ואת־כל־
מלכיהם לכד יהושע ויכם לפי־חרב החרים
אותם כאשר צוה משה עבד יהוה׃
13 רק כל־הערים העמדות על־תלם לא־
שרפם ישראל זולתי את־חצור לבדה שרף
יהושע׃
14 וכל שלל הערים האלה והבהמה בזזו
להם בני ישראל רק את־כל־האדם הכו לפי־
חרב עד־השמדם אותם לא השאירו כל־
נשמה׃
15 כאשר צוה יהוה את־משה עבדו כן־צוה
משה את־יהושע וכן עשה יהושע לא־הסיר
דבר מכל אשר־צוה יהוה את־משה׃
16 ויקח יהושע את־כל־הארץ הזאת ההר ואת־
כל־הנגב ואת כל־ארץ הגשן ואת־השפלה
ואת־הערבה ואת־הר ישראל ושפלתה׃
17 מן־ההר החלק העולה שעיר ועד־בעל גד
בבקעת הלבנון תחת הר־חרמון ואת כל־
מלכיהם לכד ויכם וימיתם׃
18 ימים רבים עשה יהושע את־כל־המלכים
האלה מלחמה׃

TRANSLATIO

¶ Venitque Ioſue, & omnis exercitus cum eo aduerſus illos ad Aquas-meron ſubitò, & irruerunt ſuper eos. 8 Traditq́ue illos Dominus in manus Iſrael. Qui percuſſerunt eos, & perſecuti ſunt vſque ad Sidonem magnam, & Aquas-maſerephoth, campumq́ue Maſphe, qui eſt ad Orientalem illius partem. Itaque percuſſit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: 9 Fecitq́ue ſicut præceperat ei Dominus, equos eorum ſubneruauit, curruſq́ue combuſſit igni.

10 Reuerſuſq́ue ſtatim cepit Aſor: & regem eius percuſſit gladio. Aſor enim antiquitus inter omnia regna hæc, principatum tenebat. 11 Percuſſitq́ue omnes animas quæ ibidem morabantur: non dimiſit in ea vllas reliquias, ſed vſque ad internecionem vniuerſa vaſtauit, ipſamq́ue vrbem ^a peremit ^a incendio. 12 Et omnes per circuitum ciuitates, reges quoque earum cepit, percuſſit, atque deleuit, ſicut præceperat ei Moyſes

a combuſſit ... 4.

Et ſuperuenit Ieſus, & omnis populus mili- 7
taris °cum ipſo˟, illis, ad aquam Meron, de im-
prouiſo: & irruerunt in eos, ˉin loco montoſo˟.
Et tradidit ipſos Dominus in poteſtatem Iſ- 8
raelis. & cædentes ipſos perſequebantur eos, vſ-
que ad Sidonem magnam, & vſque ad Maſre-
photh-maim, & vſque ad campos Maſſepha, ad
Orientem. & conciderunt ipſos, vſque dum nõ
relinqueretur ex eis, qui eſſet ſeruatus. Fecitq́; 9
eis Ieſus, ſicut mandarat ipſi Dominus. equos
ipſorum eneruauit, & currus ipſorum cõbuſſit
igne. Et reuerſus eſt Ieſus eo tempore, & ce- 10
pit °ipſam˟ Aſor, & regem eius °occidit gla-
dio˟. Quia Aſor antè imperabat regnis iſtis.
Et occiderunt omne ſpirans in ea, ore gladij, 11
& perdiderunt ˉomnes˟. Neque relictum eſt
ˉin ea˟ quod ſpiraret. & ipſam Aſor incende-
runt igne.
Omnesq́; vrbes regum °iſtorum˟, & °om- 12
nes˟ reges ipſarum cepit Ieſus. & ſuſtulit eos
ore gladij. ˉ&˟ perdiderunt ipſos, quemadmo-
dum iuſſerat Moſes puer Domini.
Sed omnes vrbes quæ habebant aggeres non 13
+ Iſrael, *ſuccendit + Ieſus, verùm °ipſam˟ Aſor ſolam,*
°eam˟ incendit Ieſus. Et omnia ſpolia eius, 14
°& pecudes˟ diripuerunt ſibi filij Iſrael °ſecun-
dum verbum Domini, quod mãdarat ipſi Ieſu˟:
Homines autem omnes perdidit ore gladij, donec
aboleuit ipſos. Non reliquerunt ˉex ipſis˟ aliquid
quod ſpiraret. Quemadmodum iuſſerat Do- 15
minus Moſi puero ſuo, ſic iuſſerat Moſes ipſi
Ieſu, & ſic fecit Ieſus, non prætermiſit quid-
quam omnium, quæ iuſſerat ei °Dominus˟, ipſi
+ Ieſus, *Moſi. Et cepit + Iſrael omnem °ipſam˟ ter-* 16
ram °iſtam˟ montoſam, °&˟ omnem °ipſam˟
Nageb. & omnem terram Goſen, et campeſtrẽ,
& eam quæ eſt ad Occidentem, et montẽ Iſrael,
& campeſtria °eius˟. Quæ ſunt ad mon- 17
tem Aalac, & quod aſcendit ad Seira, & vſque
ad Balgad. et planitiem Libani ſub monte Aer-
mon, °&˟ omnes reges eorum cepit, ſuſtulitq́;
eos, & interfecit °ipſos˟.
ˉEt˟ dies plures fecit Ieſus aduerſus °om- 18
nes˟ reges iſtos bellum.

7 καὶ ἦλθεν Ἰησοῦς, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς
°μετ' αὐτοῦ˟ ἐπ' αὐτοὺς, ἐπὶ τὸ ὕδωρ μαρὼν ἐξά-
8 πινα· καὶ ἐπέπεσον ἐπ' αὐτοὺς ˉἐν τῇ ὀρεινῇ˟. καὶ πα-
ρέδωκεν αὐτοὺς κύριος ὑποχειρίους Ἰσραὴλ, καὶ
κόπτοντες αὐτοὺς κατεδίωκον αὐτοὺς ἕως Σιδῶνος
τῆς μεγάλης, καὶ ἕως μασρεφὼθ μαεὶμ, καὶ ἕως
τῶν πεδίων μασσηφὰ, κατ' ἀνατολάς. καὶ κατέ-
κοψαν αὐτοὺς, ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν
9 διασεσωσμένον. καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς Ἰησοῦς, ὃν
τρόπον ἐνετείλατο αὐτῷ κύριος. τοὺς ἵππους αὐτῶν
ἐνευροκόπησεν, καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν ἐνέπρησεν
10 ἐν πυρί. καὶ ἐπέστρεψεν Ἰησοῦς ἐν τῷ καιρῷ ἐκεί-
νῳ, καὶ κατελάβετο °τὴν˟ Ἀσὼρ· καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς
°ἀπέκτεινεν ἐν ῥομφαίᾳ˟. διότι ἦν Ἀσὼρ τὸ πρό-
11 τερον ἄρχουσα πασῶν τῶν βασιλειῶν τούτων. καὶ
ἀπέκτειναν πᾶν ἐμπνέον ἐν αὐτῇ, ἐν στόματι ξί-
φους, καὶ ἐξωλόθρευσαν ˉπάντας˟, καὶ οὐ κατελείφθη
ˉἐν αὐτῇ˟ ἐμπνέον· καὶ τὴν Ἀσὼρ ἐνέπρησαν ἐν πυ-
12 ρί. καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν βασιλέων °τούτων˟,
καὶ °πάντας˟ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, ἔλαβεν Ἰησοῦς, καὶ
ἀνεῖλεν αὐτοὺς ἐν στόματι ξίφους, ˉκαὶ˟ ἐξωλόθρευ-
σαν αὐτοὺς, ὃν τρόπον συνέταξε μωϋσῆς ὁ παῖς
13 κυρίου. ἀλλὰ πάσας τὰς πόλεις τὰς κεχωμα-
τισμένας οὐκ ἐνέπρησεν + Ἰησοῦς, πλὴν °τὴν˟ Ἀσὼρ, + ἰσραὴλ
14 μόνην °αὐτὴν˟ ἐνέπρησεν Ἰησοῦς. καὶ πάντα τὰ
σκῦλα αὐτῆς °καὶ τὰ κτήνη˟ προενομεύσαντο ἑαυτοῖς
οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· °κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ κυρίου, ὃ συνέταξε
τῷ Ἰησοῦ˟. αὐτοὺς δὲ πάντας ἐξωλόθρευσαν
ἐν στόματι ξίφους, ἕως ἀπώλεσεν αὐτούς. οὐ κατέ-
15 λιπον ˉἐξ αὐτῶν˟ οὐδὲν ἐμπνέον. ὃν τρόπον συνέ-
ταξε κύριος τῷ μωϋσεῖ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, ὡσαύτως
ἐνετείλατο μωϋσῆς τῷ Ἰησοῦ, καὶ οὕτως ἐποίησεν Ἰη-
σοῦς. οὐ παρέβη οὐδὲν ἀπὸ πάντων, ὧν συνέταξεν
16 αὐτῷ °κύριος˟, τῷ μωϋσεῖ. καὶ ἔλαβεν + Ἰσραὴλ + ἰησοῦς,
°τὴν˟ πᾶσαν γῆν °ταύτην˟, τὴν ὀρεινὴν, °καὶ˟
°τὴν˟ πᾶσαν ναγὲβ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Γοσὸν, καὶ τὴν
πεδινὴν, καὶ τὴν πρὸς δυσμὰς, καὶ τὸ ὄρος Ἰσραὴλ, καὶ
17 τὰ πεδινὰ °αὐτοῦ˟. τὰ πρὸς τοῦ ὄρους Ἀαλὰκ,
καὶ ὃ προσαναβαίνει εἰς Σηεὶρ, καὶ ἕως Βαλγὰδ,
καὶ τὸ πεδίον τοῦ Λιβάνου, ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀερμὼν,
°καὶ˟ πάντας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἔλαβε, καὶ ἀνεῖλεν
18 αὐτοὺς, καὶ ἀπέκτεινεν °αὐτούς˟. ˉκαὶ˟ ἡμέ-
ρας πλείους ἐποίησεν Ἰησοῦς πρὸς °πάντας˟ τοὺς
βασιλεῖς τούτους τὸν πόλεμον.

B. HIERONYMI.

famulus Domini. 13 Abſque vrbibus quæ erant in collibus & in tumulis ſitæ, cæteras ſuccendit Iſrael: vnam tantùm Aſor munitiſsimam flamma cõſumpſit. 14 Omnemq́; prædam iſtarum vrbiũ ac iumẽta diuiſerunt ſibi filij Iſrael, cunctis hominibus interfectis.
15 Sicut præceperat Dominus Moyſi ſeruo ſuo, ita præcepit Moyſes Ioſue, & ille vniuerſa compleuit: non præteriit de vniuerſis mandatis, nec vnum quidem verbum quod iuſſerat Dominus Moyſi. 16 Cepit itaque Ioſue omnem terram montanam, & Meridianam: terramq́ue °Geſſen˟, & planitiem, & Occidentalem plagam, montemq́ue Iſrael, °Goſen. & campeſtria eius: 17 Et partem montis quæ aſcendit Seir vſque Baal-gad per planitiem Libani ſubter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percuſsit, & occidit.
18 Multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos.

19 *Non erat ciuitas, quæ pacem faceret cum fi-*
lijs Iſrael: præter Heuæos incolas Gabaonis. om-
nes ceperunt bello.
20 *Quia à Domino erat, vt obfirmarent cor*
ſuum ad ciendum bellum aduerſus Iſraelem: quo
illos funditus deleret: vt nulla haberetur de illis
miſericordia. ſed vt diſperderet illos; ſicut man-
dauerat Dominus Moſi.
21 *Et venit Ioſua per id tempus, et excidit*[a] *Ena-*
cinos è monte: ex Hebrone, ex Dabire, ex Anab,
atq. ex omni monte Iudæ, & ex omni monte Iſ-
rael. vnà cum ſuis ipſorum vrbibus deleuit ipſos
22 *Ioſua. Non remanſerunt Enacini in terra*
Iſraelitarum: dumtaxat in Gaza, in Geth, & in
Azoto reliqui fuerunt.
23 *Itaque accepit Ioſua vniuerſam terram, planè*
vt locutus fuerat Dominus ad Moſen. Et dedit
eam Ioſua hereditatis loco Iſraeli, ſecundum
diſtributiones ipſorum in ſuas tribus. Et quie-
uit terra à[b] *bello.*

a Ch. Gigantes, ſiue, validos. & ita infernus.

b. Ch à bello gerendo.

CAP. XII.

1 *SVnt autem hi reges terræ, quos ceciderunt fi-*
lij Iſrael, & occuparunt ipſorum terram cis
Iordanem, verſus ortum ſolis, à torrente Arnon,
vſq. ad montem Hermon: & omnẽ planitiem,
2 *verſus Orientem. Sehon rex Amorrhæorum,*
qui habitabat in Heſebon, dominans ab Aroer,
quæ eſt ad ripam torrentis Arnon, & intra tor-
rentem. & in dimidia parte Galaaditidis, &
vſque ad Iaboc torrentem, terminum Ammo-
3 *nitarum. Et in planitie vſque ad mare Ti-*
beriadis, verſus Orientem, & vſque ad mare
campeſtre, mare ſalſum, verſus Orientem; qua
iter eſt ad Beth-Ieſimoth. ab Auſtro verò ſub
[c] decliuis Phaſga.
4 *Tum terminus Og regis Baſan, de reliquiis*
Gigantum, qui habitabat in Aſtaroth, & in
5 *Edrai. Dominabaturq́ in monte Hermone,*
& in Salecha, atq. in vniuerſa[d] *Baſan, vſque*
ad fines Geſſaræorum, &[e] *Maachathæorum:*
inſuper in dimidia Galaaditide, ad fines Sehonis
regis Heſebon.

c Ch proiectione collium.

d Ch Mathnan & ita vbique

e Ch Epicærorum:

19 לא־היתה עיר אשר השלימה אל־בני
ישראל בלתי החוי ישבי גבעון את־הכל לקחו
במלחמה׃
20 כי־מאת יהוה היתה לחזק את־לבם לקראת
המלחמה את־ישראל למען החרימם לבלתי
היות־להם תחנה כי למען השמידם כאשר צוה
יהוה את־משה׃
21 ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את־הענקים
מן־ההר מן־חברון מן־דבר מן־ענב ומכל הר
יהודה ומכל הר ישראל עם־עריהם החרימם
יהושע׃
22 לא־נותר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה
בגת ובאשדוד נשארו׃
23 ויקח יהושע את־כל־הארץ ככל אשר דבר
יהוה אל־משה ויתנה יהושע לנחלה לישראל
כמחלקתם לשבטיהם והארץ שקטה
ממלחמה׃

יב

1 ואלה מלכי הארץ אשר הכו בני־ישראל
וירשו את־ארצם בעבר הירדן מזרחה השמש
מנחל ארנון עד־הר חרמון וכל־הערבה
מזרחה׃
2 סיחון מלך האמרי הישב בחשבון משל
מערער אשר על־שפת־נחל ארנון ותוך הנחל
וחצי הגלעד ועד יבק הנחל גבול בני עמון׃
3 והערבה עד־ים כנרות מזרחה ועד ים
הערבה ים־המלח מזרחה דרך בית הישמות
ומתימן תחת אשדות הפסגה׃
4 וגבול עוג מלך הבשן מיתר הרפאים היושב
בעשתרות ובאדרעי׃
5 ומשל בהר חרמון ובסלכה ובכל־הבשן
עד־גבול הגשורי והמעכתי וחצי הגלעד גבול
סיחון מלך חשבון׃

TRANSLATIO

19 Non fuit ciuitas, quæ ſe [a]non[a] traderet filiis Iſrael, præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. 20 Domini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent: & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

21 In illo tempore venit Ioſue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda & Iſrael, vrbeſque eorum deleuit.

22 Non reliquit vllum de ſtirpe Enacim, in terra filiorum Iſrael: abſque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus ſolùm relicti ſunt.

23 Cepit ergo Ioſue omnem terram, ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen, & tradidit eam in poſſeſsionem filiis Iſrael, ſecundum partes & tribus ſuas. quieuitq́ue terra à prœliis.

a 1 MS. N. &.

*Et non fuit urbs quæ non tradidit ſe filiis 19
Iſrael, præter Euæum habitantem in Gabaone. omnes cepit in bello. Quia per Domi- 20
num fiebat, ut obſtinaretur eorum cor ad occurrendum in bellum aduerſus Iſrael ut perderentur, ut non impartiretur ipſis miſericordia: ſed ut perderentur; ſicut dixerat Dominus ad Mo-
ſen. Et venit Ieſus eo tempore, & excidit ip- 21
ſos Enacim ex locis montoſis, ex Chebrone, & ex Dabire, & ex Anob, & ex omni monte Iuda, & ex omni monte Iſrael, unà cum ipſorum urbibus: & perdidit ipſos Ieſus.*

*Non relinquebatur ex Enacim à filiis Iſrael, 22
niſi dumtaxat in Gaza, & in Geth, & in Aſedoth relinquebatur.*

*Et cepit Ieſus omnem terram, ſicut iuſſerat 23
Dominus ipſi Moſi. Et tradidit ipſos Ieſus pro hereditate Iſraeli, in partitione ipſorum, per tribus ipſorum: & terra quieuit à bellis.*

19 καὶ οὐκ ἦν πόλις ἥτις οὐ παρέδωκε σφᾶς τοῖς
υἱοῖς ἰσραὴλ πλὴν ὁ εὐαῖος ὁ κατοικῶν ἐν Γα-
20 βαὼν, πάσας ἔλαβεν ἐν πολέμῳ. ὅτι διὰ κυ-
ρίου ἐγένετο κατισχῦσαι αὐτῶν τὴν καρδίαν, συναντᾷν
εἰς πόλεμον πρὸς ἰσραὴλ· ἵνα ἐξολοθρευθῶσιν,
ὅπως μὴ δοθῇ αὐτοῖς ἔλεος. ἀλλ' ἵνα ἐξολοθρευ-
21 θῶσιν, ὃν τρόπον εἶπε κύριος πρὸς μωϋσῆν. καὶ
ἦλθεν ἰησοῦς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ ἐξωλό-
θρευσε τοὺς ἐνακεὶμ ἐκ τῆς ὀρεινῆς, ἐκ χεβρὼν,
καὶ ἐκ Δαβεὶρ, καὶ ἐξ Αναὼβ, καὶ ἐκ παντὸς
ὄρους Ιούδα, καὶ ἐκ παντὸς ὄρους ἰσραὴλ, σὺν ταῖς
πόλεσιν αὐτῶν. καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτοὺς ἰησοῦς.
22 οὐ κατελείφθη τῶν ἐνακεὶμ ὑπὸ τῶν υἱῶν ἰσραὴλ,
ἀλλὰ πλὴν ἐν Γάζῃ, καὶ ἐν Γὲθ, καὶ ἐν Ασε-
23 δὼθ κατελείφθη. καὶ ἔλαβεν ἰησοῦς πᾶσαν
τὴν γῆν καθότι ἐνετείλατο κύριος τῷ μωϋσεῖ.
καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἰησοῦς ἐν κληρονομίᾳ ἰσραὴλ, ἐν
μερισμῷ αὐτῶν, κατὰ φυλὰς αὐτῶν· καὶ ἡ γῆ
κατέπαυσε πολεμουμένη.

CAP. XII.

*ET iſti ſunt reges terræ, quos ſuſtulerunt 1
Moſes, & filij Iſrael, & poſſederunt terram ipſorum, cis Iordanem, à ſolis ortu. à valle Arnon, uſque ad montem Aermon. & omnem Araba, ab Oriente.*

*Seonem regem Amorrhæorum, qui habita- 2
bat in Eſebon, dominans ab Aroer, quæ eſt in ora in valle Arnonis, in medio vallis. & dimidiũ Galaaditidis, uſque Iaboc torrentem, terminos filiorum Ammon.*

*Et ipſa Araba, uſque ad mare Chenereth, 3
ab Oriente. & uſque ad mare Araba, mare ſalis, ab Oriente, qua via eſt ad Bethſimoth. & à Theman, ea quæ eſt ſub Aſedoth Phaſga.*

+ terminos Og regis

*Et ✝ Og rex Baſan, qui relictus fuerat de Gi- 4
gantibus, habitans in Aſtaroth, & in Edrain.*

*Dominans à monte Aermon, & à Selcha: et 5
uniuerſam Baſan, uſque ad terminos Geſuri: & ipſam Machati, & dimidium Galaad, uſq. ad terminos Seonis regis Eſebon.*

κεφαλ. ιβ'.

1 Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οὓς ἀνεῖλον
μωϋσῆς, καὶ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, καὶ κατεκληρονό-
1 μησαν τὴν γῆν αὐτῶν, πέραν τοῦ ἰορδάνου, ἀφ'
ἡλίου ἀνατολῶν· ἀπὸ φάραγγος Αρνὼν ἕως τοῦ
ὄρους Αερμὼν· καὶ πᾶσαν τὴν Αραβὰ ἀπὸ
ἀνατολῶν.
2 τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Αμορραίων, ὃς κατῴ-
2 κει ἐν Εσεβὼν, κυριεύων ἀπὸ Αροὴρ, ἥ ἐστιν
ἐπὶ χείλους, ἐν τῇ φάραγγι Αρνὼν, κατὰ μέ- a forsan
σον τῆς φάραγγος. καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Γαλαὰδ,
ἕως Ιαβὼκ τοῦ χειμάρρου, ὅρια υἱῶν Αμμὼν.
3 καὶ ἡ Αραβὰ, ἕως τῆς θαλάσσης χενερὲθ, κατ'
3 ἀνατολὰς, καὶ ἕως τῆς θαλάσσης Αραβὰ, θα-
λάσσης τῶν ἁλῶν, ἀπὸ ἀνατολῶν, ὁδὸν τὴν κατὰ
Βηθσιμὼθ. καὶ ἀπὸ Θαιμὰν, τῆς ὑπὸ Ασηδὼθ
φασγά.
4 4 καὶ ✝ Ωγ βασιλεὺς Βασὰν, ὃς ὑπελείφθη ἐκ ✝ ὅρια Ωγ βασιλέως
τῶν γιγάντων, ὁ κατοικῶν ἐν Ασταρὼθ, καὶ ἐν
5 5 Εδραεί· ἄρχων ἀπὸ ὄρους Αερμὼν, καὶ ἀπὸ
Σελχὰ, καὶ πᾶσαν τὴν Βασὰν, ἕως ὁρίων Γεσου-
ρὶ, καὶ τὴν Μαχαθὶ, καὶ τὸ ἥμισυ Γαλαὰδ ἕως
ὁρίων Σηὼν βασιλέως Εσεβών.

B. HIERONYMI.

CAP. XII.

HI ſunt reges quos percuſſerunt filij Iſrael, & poſſederunt terram eorum trans Iordanem ad ſolis ortum, à Torrente Arnon uſque ad montem Hermon, & omnẽ Orientalem plagam, quæ reſpicit ſolitudinem. 2 Sehon rex Amorrhæorũ, qui habitauit in Heſebon, dominatus eſt ab Aroer, quę ſita eſt ſuper ripã Torrentis-Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæq; Galaad, uſq; ad Torrentem-Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon.

3 Et à ſolitudine uſque ad Mare-Ceneroth contra Orientem, & uſque ad mare deſerti, quod eſt mare ſalſiſſimum, ad Orientalem plagam, per viam quæ ducit Beth-ſimoth: & ab Auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth, Phaſga. 4 Terminus Og regis Baſan, de reliquiis Raphaim, qui habitauit in Aſtaroth, & in Edrai: 5 Et dominatus eſt in monte Hermon, & in Salecha, atque in uniuerſa Baſan, uſque ad terminos Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: terminos Sehon regis Heſebon.

* habitabat 4 MS. R. M. c. o.
* terminum 7 &c.

Moſes ſeruus Domini, & Iſraelitæ percuſſerunt iſtos, & dederat illam Moſes ſeruus Domini poſſeſſionem Rubenitis & Gaditis, ac dimidiæ tribui Manaſsis. 6

Hi verò ſunt reges terræ, quos percuſſit Ioſua, & Iſraelitæ trans Iordanem, verſus mare: à Baal-gad, in conualle Libani, & vſque ad montem glabrum, qui aſcendit verſus Seir. Deditq́ eam Ioſua tribubus Iſraelis poſſeſſionem, ſecundum claſſes ipſorum. 7

a Ch. effuſione, ſiue, proiectione collium.

In monte & in ſummiſſo, & in planitie, et in ᵃdeuexis, & in deſerto, & in auſtrali, Hethaorum, Amorrhæorum, & Chananæorum, Phereзæorum, Heuæorum, & Iebuſæorum. 8

Rex Ierichuntis, vnus. Rex Hai, quæ eſt ex latere Beth-el, vnus. 9

Rex Ieruſalem, vnus. Rex Hebronis, vnus. 10
Rex Ierimoth, vnus. Rex Lachis, vnus. 11
Rex Aeglon, vnus. Rex Gaзer, vnus. 12
Rex Dabir, vnus. Rex Gader, vnus. 13
Rex Horma, vnus. Rex Arad, vnus. 14
Rex Lebna, vnus. Rex Adullam, vnus. 15
Rex Maceda, vnus. Rex Beth-el, vnus. 16
Rex Taphua, vnus. Rex Hepher, vnus. 17
Rex Apher, vnus. Rex Laſaron, vnus. 18
Rex Madon, vnus. Rex Haſor, vnus. 19
Rex Samariæ Meronis, vnus. Rex Achſaph, vnus. 20
Rex Thaanach, vnus. Rex Mageddo, vnus. 21
Rex Cedes, vnus. Rex Iacanam ad Carmelum, vnus. 22
Rex Doræ per tractum Dorium, vnus. Rex Galilææ gentium, vnus. 23
Rex Therſæ, vnus. Omnes reges vnus & triginta. 24

CAP. XIII.

IAm Ioſua conſenuerat, proceſſeratq́ in dies. Ait ergo ad ipſum Dominus, Tu conſenuiſti, proceſſiſti in dies. & terra reliqua eſt plurima occupanda. 1

6 משה עבד־יהוה ובני ישראל הכום ויתנה
משה עבד־יהוה ירשה לראובני ולגדי ולחצי
שבט המנשה׃
7 ואלה מלכי הארץ אשר הכה יהושע ובני
ישראל בעבר הירדן ימה מבעל גד בבקעת
הלבנון ועד־ההר החלק העלה שעירה ויתנה
יהושע לשבטי ישראל ירשה כמחלקתם׃
8 בהר ובשפלה ובערבה ובאשדות ובמדבר
ובנגב החתי האמרי והכנעני הפרזי החוי
והיבוסי׃
9 מלך יריחו אחד מלך העי אשר־מצד בית־
אל אחד׃
10 מלך ירושלם אחד מלך חברון אחד׃
11 מלך ירמות אחד מלך לכיש אחד׃
12 מלך עגלון אחד מלך גזר אחד׃
13 מלך דבר אחד מלך גדר אחד׃
14 מלך חרמה אחד מלך ערד אחד׃
15 מלך לבנה אחד מלך עדלם אחד׃
16 מלך מקדה אחד מלך בית־אל אחד׃
17 מלך תפוח אחד מלך חפר אחד׃
18 מלך אפק אחד מלך לשרון אחד׃
19 מלך מדון אחד מלך חצור אחד׃
20 מלך שמרון מראון אחד מלך אכשף אחד׃
21 מלך תענך אחד מלך מגדו אחד׃
22 מלך קדש אחד מלך־יקנעם לכרמל
אחד׃
23 מלך דור לנפת דור אחד מלך־גוים לגלגל
אחד׃
24 מלך תרצה אחד כל־מלכים שלשים
ואחד׃

יג

1 ויהושע זקן בא בימים ויאמר יהוה אליו
אתה זקנתה באת בימים והארץ נשארה
הרבה־מאד לרשתה׃

TRANSLATIO

6 Moyſes famulus Domini, & filij Iſrael percuſſerunt eos, tradiditq́ue terram eorum Moyſes in poſſeſſionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe.

7 Hi ſunt reges terræ, quos percuſsit Ioſue & filij Iſrael trans Iordanem ad Occidentalem plagam, à Baal-gad in campo Libani, vſque ad montem *, cuius pars aſcendit in Seir: tradiditq́ue eam Ioſue in poſſeſsionem tribubus Iſrael, ſingulis partes ſuas,

* Libani. * lemon, H.

8 Tam in montanis quàm in planis atque campeſtribus. In *Aſeroth*, & in ſolitudine, ac in Meridie Hethæus fuit & Amorthæus, Chananæus & Pherezæus, Heuæus & Iebuſæus.

*Aſedoth. [illegible]

9 Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ eſt ex latere Beth-el, vnus:
10 Rex Ieruſalem vnus, rex Hebron vnus,
11 Rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus,
12 Rex Eglon vnus, rex Gazer vnus,

Moſes puer Domini, & filij Iſrael percuſ- 6
ſerunt eos. & dedit eam Moſes °puer Domini‹
loco hereditatis, ipſi Ruben, & Gad, & dimi-
dio tribus Manaſſis.

† Amorrhæorum,

Et iſti ſunt reges † terræ, quos ſuſtulerunt 7
Ieſus, et filij Iſrael, trans Iordanem verſus ma-
re. Bal-gad in planitie Libani, & vſq. ad mon-
tem Alac, cùm aſcendimus in Seir. & tradi-
dit eam Ieſus tribubus Iſrael, hereditatis loco,
iuxta ſortem ipſorum.

In monte, & in campo, atq. in Araba, & in 8
Aſedoth, & in ſolitudine, & in Negeb, Chet-
tæum, ÷& ‹ Amorrhæum, & Chananæum,
÷&‹ Pherezæũ, ÷&‹ Euæum, et Iebuſæum, †.

† & Gergeſæum.

Regem Ierichuntis °vnum‹. & regem Gai, 9
quæ eſt prope Beth-el, °vnum‹.

Regem Ieruſalem °vnum‹. regem Chebronis 10
°vnum‹. Regem Ierimuth °vnum‹. regem 11
Lachis °vnum‹. Regem Eglon °vnum‹. re- 12
gem Gazer °vnum‹. Regem Dabir °vnum‹. 13
regem Gader °vnum‹. Regem Erma °vnũ‹. 14
regem Ared °vnũ‹. Regem Lebnæ °vnum‹. 15
regem Odolam °vnum‹. Regem Macedæ 16
°vnum‹. regem Beth-el °vnum‹. Regem 17
Tapphu °vnum‹. regem Epher °vnum‹. Re- 18
gem Aphec °vnum‹. regem Leſarom °vnum‹.

Regem Maron °vnum‹. regem Aſor °vnum‹. 19

Regem Somron Madon °vnum‹. regem 20
Achſaph °vnum‹. Regem Thanach °vnum‹. 21
regem Magedon °vnum‹.

Regem Cedes °vnum‹. regem Ieconam ip- 22
ſius Chermel °vnum‹.

Regem Dor, ipſius Napheth-dor, °vnum‹. 23
regem Goim Galilææ °vnum‹.

Regem Therſa °vnum‹. omnes ÷iſti‹ reges 24
triginta & vnus.

CAP. XIII.

ET Ieſus ſenior, progreſſus diebus. & ait 1
Dominus ad Ieſum, Tu °ſenuiſti‹, ÷&‹
progreſſus es diebus. & terra relicta eſt multa
°valde‹, pro hereditate.

6 μωϋσῆς ὁ παῖς κυρίου, καὶ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐπά-
ταξαν αὐτούς· καὶ ἔδωκεν αὐτὴν μωϋσῆς °ὁ παῖς κυ-
ρίου‹ ἐν κληρονομίᾳ Ρουβὴν, καὶ Γὰδ, καὶ τῷ
ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ.

7 καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς † τῆς γῆς οὓς ἀνεῖλεν ἰησοῦς, † τῶν Ἀμορραίων
καὶ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, ἐν τῷ πέραν τοῦ Ιορδάνου, παρὰ
τὴν θάλασσαν. βαλγὰδ, ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Λι-
βάνου, καὶ ἕως ὄρους τοῦ Αλὰκ, ἀναβαινόντων εἰς
Σηείρ. καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ιησοῦς ταῖς φυλαῖς
ἰσραὴλ κληρονομίαν, κατὰ κλῆρον αὐτῶν.

8 ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἐν Αραβὰ, καὶ
ἐν Ασηδὼθ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐν ναγὲβ, τὸν χετ-
ταῖον, ÷καὶ‹ τὸν ἀμορραῖον, καὶ τὸν χαναναῖον, ÷καὶ‹
τὸν φερεζαῖον, ÷καὶ‹ τὸν εὐαῖον, καὶ τὸν ἰεβουσαῖον, †. † καὶ τὸν γεργεσαῖον.

9 τὸν βασιλέα Ιεριχὼ °ἕνα‹. καὶ τὸν βασιλέα τῆς
Γαῒ, ἥ ἐστι πλησίον Βαιθὴλ °ἕνα‹.

10 βασιλέα Ιερουσαλὴμ °ἕνα‹. βασιλέα χεβρὼν
11 °ἕνα‹. βασιλέα Ιεριμοὺθ °ἕνα‹. βασιλέα
12 Λαχεὶς °ἕνα‹. βασιλέα Εγλὼν °ἕνα‹. βασι-
13 λέα Γαζὲρ °ἕνα‹. βασιλέα Δαβεὶρ °ἕνα‹. βα-
14 σιλέα Γαδὲρ °ἕνα‹. βασιλέα Ερμὰ °ἕνα‹.
15 βασιλέα Αρὲδ °ἕνα‹. βασιλέα Λεβνὰ °ἕνα‹.
16 βασιλέα Οδολὰμ °ἕνα‹. βασιλέα Μακηδὰ
17 °ἕνα‹. βασιλέα Βαιθὴλ °ἕνα‹. βασιλέα Ταπ-
18 φοὺ °ἕνα‹. βασιλέα Εφὲρ °ἕνα‹. βασιλέα
Αφὲκ °ἕνα‹. βασιλέα Λεσαρὼμ °ἕνα‹.

19 βασιλέα Μαρὼν °ἕνα‹. βασιλέα Ασὼρ °ἕνα‹.

20 βασιλέα Σομρὼν μαδὼν °ἕνα‹. βασιλέα
21 Αχσὰφ °ἕνα‹. βασιλέα Θανὰχ °ἕνα‹. βα-
σιλέα Μαγεδὼν °ἕνα‹.

22 βασιλέα Κεδὲς °ἕνα‹. βασιλέα Ιεκονὰμ τοῦ
χερμὲλ °ἕνα‹.

23 βασιλέα Δὼρ τοῦ ναφεθδὼρ °ἕνα‹. βασιλέα
Γοεὶμ τῆς Γελγὲλ °ἕνα‹.

24 βασιλέα Θερσὰ °ἕνα‹. πάντες ÷οὗτοι‹ βα-
σιλεῖς τριάκοντα καὶ εἷς.

κεφαλ. ιγʹ.

1 Καὶ ἰησοῦς πρεσβύτερος, προβεβηκὼς ἡμε-
ρῶν· καὶ εἶπε κύριος πρὸς ἰησοῦν, σὺ °γεγή-
ρακας‹, ÷καὶ‹ προβέβηκας τῶν ἡμερῶν. καὶ
ἡ γῆ ὑπολέλειπται πολλὴ °σφόδρα‹ εἰς κληρο-
νομίαν.

B. HIERONYMI.

13 Rex Dabir vnus, rex Gader vnus, 14 Rex Herma vnus, rex Hered vnus,
15 Rex Lebna vnus, rex Adullam vnus, 16 Rex Maceda vnus, rex Beth-el vnus,
17 Rex Taphua vnus, rex ᵃOpherᵃ vnus, 18 Rex Aphec vnus, rex ᵇSaronᵇ vnus,
19 Rex Madon vnus, rex Aſor vnus, 20 Rex ᶜSemeronᶜ vnus, rex Achſaph vnus,
21 Rex Thenac vnus, rex Mageddo vnus,
22 Rex Cedes vnus, rex Iachanam Carmeli vnus,
23 Rex Dor, & prouinciæ Dor, vnus, rex Gentium Galgal vnus,
24 Rex Therſa vnus: omnes reges triginta vnus.

ᵃ Hepher MS. H. C. E.
ᵇ Lazaron 3 MS. H. C. E.
ᶜ Moron 2 MS. H. C.

CAP. XIII.

IOſue ſenex prouectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum, Senuiſti, & longæuus
es, terraque latiſsima derelicta eſt,

Hæc terra reliqua eſt. omnia litora Paleſti- 2
norum, & omnis Geſuræa.
(A Sichor, qui eſt in conſpectu Aegypti, et 3
vſq. ad fines Accaronis, verſus Aquilonem,
[a]Chananæorum cenſenda eſt). Quinque reguli
Palæſtinorũ, Gazæus, et Azotæus, Aſcalonæus,
Getthæus, & Accaronæus, atque Aeuæi.
Ab Auſtro, omnis terra Chananæorum, & 4
[b]prata quæ ſunt Sidoniorum, vſq. ad Aphec,
vſq. ad fines Amorrhæorum. Præterea terra 5
Gabalenorũ, & totus Libanus ad Orientem; à
[c]Baal-gad ſub mõte Hermone, vſq. ad adituͤ in
Hemath. Omnes incolæ montis, à Libano vſq. 6
ad [d]vſtrinas aquarum. Sidonij omnes. [e]ego ipſos
exterminabo è conſpectu Iſraelitarum. [f]Sortire
modo eam Iſraeli, pro hereditate: ſicut iuſſi tibi.
Et iam diuide terram iſtam, pro heredita- 7
te, nouem tribubus, & dimidiæ tribui Ma-
naſſis.
Cum iſta Rubenitæ & Gaditæ acceperunt 8
hereditatem ſuam, quam dederat ipſis Moſes cis
Iordanem verſus Orientem. Sicut ipſis dederat
Moſes ſeruus Domini.
Ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis 9
Arnonis: & oppidum quod eſt intra torrentẽ.
& omnem planitiem Medabæ, vſque ad Dibo-
nem. Inſuper omnes vrbes Sehonis, regis A- 10
morrhæorum, qui regnabat in Heſebone; vſque
ad limites Ammonitarum.
Præterea Galaaditidem, et fines Geſſuræorũ, 11
& [g]Maachatæorum, totumq́. montem Hermo-
nem, & vniuerſum [h]Baſanitidem, & Salechã.
Vniuerſum regnũ Og in Baſanitide, qui re- 12
gnabat in Aſtaroth, & in Edrai. Is fuerat ſu-
perſtes ex reliquiis Gigantum. Percuſſerat autẽ
illos Moſes, & exterminarat ipſos. Iſraelitæ 13
porro non exterminarunt Geſuræos, & Maa-
chatæos. ſed manſit Geſur, et Maachath inter Iſ-
raelem vſq. ad hunc diem. Ceterum tribui 14
Leui non dederat hereditatem. Sacrificia Do-
mini Dei Iſraelis, ea eſt illius hereditas. ſicut
locutus fuerat ad ipſum.

a Ch. Chananæorum terræ adnumerari debet.
b Ch. ſpelunca quæ eſt, &c.
c Ch. planitie Gad, ſub radice montis Hermonis.
d Ch. foſſas
e Ch. per verbum meum.
f Ch. Diuide
g Ch. Epicæræorum & ita infra.
h Ch. Mathnan. & ita vbique.

2 זֹאת הָאָרֶץ הַנִּשְׁאָרֶת כָּל־גְּלִילוֹת הַפְּלִשְׁתִּים
וְכָל־הַגְּשׁוּרִי׃
3 מִן־הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם וְעַד גְּבוּל
עֶקְרוֹן צָפוֹנָה לַכְּנַעֲנִי תֵּחָשֵׁב חֲמֵשֶׁת סַרְנֵי
פְלִשְׁתִּים הָעַזָּתִי וְהָאַשְׁדּוֹדִי הָאֶשְׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי
וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעַוִּים׃
4 מִתֵּימָן כָּל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וּמְעָרָה אֲשֶׁר לַצִּידֹנִים
עַד אֲפֵקָה עַד גְּבוּל הָאֱמֹרִי׃
5 וְהָאָרֶץ הַגִּבְלִי וְכָל־הַלְּבָנוֹן מִזְרַח
הַשֶּׁמֶשׁ מִבַּעַל גָּד תַּחַת הַר־חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא
חֲמָת׃
6 כָּל־יֹשְׁבֵי הָהָר מִן־הַלְּבָנוֹן עַד־מִשְׂרְפֹת
מַיִם כָּל־צִידֹנִים אָנֹכִי אוֹרִישֵׁם מִפְּנֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל רַק הַפִּלֶהָ לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כַּאֲשֶׁר
צִוִּיתִיךָ׃
7 וְעַתָּה חַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה לְתִשְׁעַת
הַשְּׁבָטִים וַחֲצִי הַשֵּׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃
8 עִמּוֹ הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי לָקְחוּ נַחֲלָתָם אֲשֶׁר נָתַן
לָהֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה כַּאֲשֶׁר נָתַן
לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃
9 מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר
אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֹׁר מֵידְבָא עַד־
דִּיבוֹן׃
10 וְכֹל עָרֵי סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ
בְּחֶשְׁבּוֹן עַד גְּבוּל בְּנֵי־עַמּוֹן׃
11 וְהַגִּלְעָד וּגְבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וְכֹל הַר
חֶרְמוֹן וְכָל־הַבָּשָׁן עַד סַלְכָה׃
12 כָּל־מַמְלְכוּת עוֹג בַּבָּשָׁן אֲשֶׁר־מָלַךְ
בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי הוּא נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים
וַיַּכֵּם מֹשֶׁה וַיֹּרִשֵׁם׃
13 וְלֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּשׁוּרִי וְאֶת־
הַמַּעֲכָתִי וַיֵּשֶׁב גְּשׁוּר וּמַעֲכָת בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃
14 רַק לְשֵׁבֶט הַלֵּוִי לֹא נָתַן נַחֲלָה אִשֵּׁי יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ׃

TRANSLATIO

2 Quæ necdum ſorte diuiſa eſt: omnis videlicet Galilæa, Philiſthiim, & vniuerſa Geſ-
ſuri. 3 A fluuio turbido qui irrigat Ægyptum, vſque ad terminos Accaron contra Aqui-
lonem, Terra-Chanaan: quæ in quinque regulos Philiſthiim diuiditur, Gazæos, & Azo-
tios, Aſcalonitas, Gethæos, & Accaronitas. 4 Ad Meridiem verò ſunt Heuæi, omnis
terra Chanaan, & Maara Sidoniorum, vſque Apheca & terminos Amorrhæi, eiuſque
confinia. 5 Libani quoque regio contra Orientem, à Baal-gad ſub monte Hermon,
donec ingrediaris Emath. 6 Omnium qui habitant in monte, à Libano vſque ad
Aquas-maſerephoth, vniuerſique Sidonij. Ego ſum qui delebo eos à facie filiorum Iſrael.
Veniat ergo in partem hæreditatis Iſrael, ſicut præcepi tibi.
7 Et nunc diuide terram in poſſeſsionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe,
8 Cum qua Ruben & Gad poſſederunt terram, quam tradidit eis Moyſes famulus

Atque iſta eſt terra relicta. ÷omnes↙ termini 2
Phyliſtym, ÷et omnis↙ Geſuri, ÷et Chananæus↙
A ſolitudine, quæ eſt è regione Aegypti, vſq. 3
ad terminos Accaronis à ſiniſtris Chananæorũ,
adnumeratur ipſis quinq. præfecturis ipſorum
Phyliſtijm, Gazæo, & Azotio, & Aſcalonitæ,
÷& ↙ Getthæo, & Accaronitæ, & Euæo.
A Theman, ÷& ↙ omni terræ Chanaan à Ga- 4
za. & Sidonij, vſque ad Aphecam, vſque ad
terminos Amorrhæorũ. Et ÷omnẽ↙ terram 5
Gabli, ÷Phyliſtijm↙, et omnem Libanũ, ab ortu
Solis, à Balgad ſub monte Aermon, vſq. ad adi-
tum Aemath. Omnis qui habitat in monte- 6
ſis, à Libano, vſque ad Maſrephoth-maim, om-
nes Sidonios. ego diſperdam eos à facie ÷filiorũ↙
Iſraelis. verùm diſtribue ipſam Iſraeli ſorte,
quemadmodum iuſſi tibi. Iam vero diuide 7
terram iſtam pro hereditate, nouem tribubus,
& dimidio tribus Manaſſis. ÷ab Iordane, vſq.
ad mare magnum, ad occaſum ſolis, dabis ip-
ſam ipſum mare magnũ terminabit↙. ÷Dua- 8
bus autem tribubus, & dimidio tribus Manaſ-
ſis↙, iis qui cum eo, ipſi Ruben, et ipſi Gad, quam
÷acceperunt hereditatem ſuam↙, dedit ipſis Mo-
ſes, cis Iordanem, verſus ortum Solis, dedit ipſis
Moſes puer Domini. Ab Aroer, quæ eſt in 9
ora torrentis Arnonis, & vrbem quæ eſt in
media valle. & vniuerſam Miſor, à Medaba
÷vſq. Dibon↙. ÷Et ↙ omnes vrbes Seonis, 10
regis Amorrhæorũ, qui regnauit in Eſebon, vſq.
ad terminos filiorum Ammon. Et Galaaditi- 11
dem, & terminos Geſuri, & ipſorũ Machathi,
vniuerſum montẽ Aermon, et omnẽ Baſaniti-
dem, vſq. Selcham. Omne regnũ Og, in Baſa- 12
nitide, qui regnauit in Aſtaroth et in Edrai. Ipſe
relictus eſt de ÷reliquiis↙ Gigantum, percuſſitq;
÷ipſum↙ Moſes, & deleuit ipſum. Et nõ dele- 13
uerunt filij Iſraelis ipſum Geſuri, & ipſum Ma-
chathi, ÷et Chananæũ↙. Habitauitq; ÷rex↙ Geſu-
ri et ipſe Machathi inter filios Iſrael, vſq. ad hũc
diem. Cęterùm tribui Leui non eſt data he- 14
reditas. Dominus Deus Iſraelis ipſe hereditas
eorum. ſicut dixit ipſis ÷ Dominus↙.

2 καὶ αὕτη ἡ γῆ ἡ καταλελειμμένη, ÷πάντα↙ ὅρια
φυλιστιεὶμ καὶ πᾶς↙ ὁ Γισουρὶ ÷καὶ ὁ χαναναῖος↙
3 ἀπὸ τῆς ἀοικήτου τῆς κατὰ πρόσωπον Αἰγύπτου, ἕως
τῶν ὁρίων Ακκαρὼν ἐξ εὐωνύμων τῶν χαναναίων,
προσλογίζεται τῆς πέντε σατραπείαις τῶν φυλιστιεὶμ,
τῷ Γαζαίῳ, καὶ τῷ Αζωτίῳ, καὶ τῷ Ασκαλωνίτῃ,
÷καὶ↙ τῷ Γεθθαίῳ, καὶ τῷ Ακκαρωνίτῃ, καὶ τῷ
4 Εὐαίῳ. ἐκ Θαιμὰν, ÷καὶ↙ πάσῃ τῇ γῇ χαναὰν
ἀπὸ Γάζης, καὶ Σιδώνιοι ἕως Αφεκὰ, ἕως τῶν ὁρίων
5 τῶν Αμορραίων. καὶ ÷πᾶσαν↙ τὴν γῆν Γαβλὶ ÷φυλι-
στιεὶμ↙, καὶ πάντα τὸν Λίβανον, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου,
ἀπὸ Βαλγὰδ ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Αερμὼν, ἕως τῆς εἰσό-
6 δου αἰμάθ. πᾶς ὁ κατοικῶν τὴν ὀρεινὴν, ἀπὸ τοῦ Λι-
βάνου, ἕως τῆς μασρεφὼθ μαεὶμ· πάντας τοὺς Σι-
δωνίους· ἐγὼ ἐξολοθρεύσω αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου
÷υἱῶν↙ ἰσραὴλ. ἀλλὰ διάδος αὐτὴν τῷ ἰσραὴλ ἐν
7 κλήρῳ, ὃν τρόπον ἐνετειλάμην σοι. καὶ νῦν μέρι-
σον τὴν γῆν ταύτην ἐν κληρονομίᾳ τοῖς ἐννέα φυλαῖς,
καὶ τῷ ἡμίσει τῆς φυλῆς μανασσῆ· ÷ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου
ἕως τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης, κατὰ δυσμὰς ἡλίου δώ-
8 σεις αὐτήν· ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη ὁριεῖ↙. ÷ταῖς δὲ
δυσὶ φυλαῖς, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς μανασσῆ↙, τοῖς
μετ' αὐτοῦ, τῷ Ῥουβὴν, καὶ τῷ Γὰδ, ἣν ἔλαβον κληρο-
νομίαν αὐτῶν↙ ἔδωκεν αὐτοῖς μωϋσῆς, ἐν τῷ πέραν
τοῦ ἰορδάνου, κατ' ἀνατολὰς ἡλίου, δέδωκεν αὐτοῖς
9 μωϋσῆς ὁ παῖς κυρίου. ἀπὸ Αροὴρ, ἥ ἐστιν ἐπὶ
τοῦ χείλους χειμάῤῥου Αρνὼν, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἐν μέσῳ
τῆς φάραγγος, καὶ πᾶσαν τὴν Μισὼρ, ἀπὸ Μεδαβὰ
10 ÷ἕως Δεβὼν↙. ÷καὶ↙ πάσας τὰς πόλεις Σηὼν
βασιλέως Αμοῤῥαίων, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Εσεβὼν
11 ἕως τῶν ὁρίων υἱῶν Αμμών. ÷καὶ τὴν γαλααδῖτιν, καὶ τὰ
ὅρια Γεσουρὶ, καὶ τοῦ Μαχαθὶ, πᾶν ὄρος Αερμὼν.
12 καὶ πᾶσαν τὴν Βασανῖτιν, ἕως Σελχά. πᾶσαν τὴν
βασιλείαν Ωγ ἐν τῇ βασανίτιδι, ὃς ἐβασίλευσεν
ἐν Ασταρὼθ, καὶ ἐν Εδραεὶ. αὐτὸς κατελείφθη ἀπὸ
÷τοῦ λείμματος↙ τῶν γιγάντων· καὶ ἐπάταξεν ÷αὐτὸν↙
13 μωϋσῆς, καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτόν. καὶ οὐκ ἐξω-
λόθρευσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ τὸν Γεσουρὶ, καὶ τὸν Μα-
χαθὶ, ÷καὶ τὸν χαναναῖον↙. καὶ κατῴκει ÷βασιλεὺς↙
Γεσουρὶ, καὶ ὁ Μαχαθὶ ἐν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, ἕως τῆς
14 ἡμέρας ταύτης. πλὴν τῇ φυλῇ Λευὶ οὐκ ἐδόθη
κληρονομία· κύριος ὁ θεὸς ἰσραὴλ αὐτὸς κληρο-
νομία αὐτῶν, καθὰ εἶπεν αὐτοῖς ÷ κύριος↙.

καὶ τὸν χαναναῖον. [illegible]

B. HIERONYMI.

Domini transfluenta Iordanis, ad Orientalem plagam. 9 Ab Aroer quæ ſita eſt in ripa
torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuerſaque campeſtria Medaba, vſque Dibon:
10 Et cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon, vſque ad ter-
minos filiorum Ammon. 11 Et Galaad, ac terminum Geſſuri & Machati, & omnem
montem Hermon, & vniuerſam Baſan, vſque ad Salecha. 12 Omne regnum Og in
B[illegible], qui regnauit in Aſtaroth & Edrai, ipſe fuit de reliquiis raphaim: percuſſitque eos
Moſes, atque deleuit. 13 Nolueruntque diſperdere filij Iſrael Geſſuri & Machati: &
h[illegible] int in medio Iſrael vſque in præſentem diem.
14 [illegible] autem Leui non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia & victimæ Domini Dei
I[illegible] eſt eius hæreditas, ſicut locutus eſt illi.

Dederat autem Moſes tribui Rubenitarum in ſuas familias. 15

Factiq́; fuerant fines illorum ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnonis. & oppidum quod eſt intra torrentem, vniuerſaq́; planities apud Medibam. 16

Heſebon, & omnis eius municipia, quæ erãt in planitie. Dibon, & Bamoth-baal, & Beth-baal-meon. 17

Præterea Iahſa, et Cedimoth, & Mephaath. 18

Inſuper Cariathaim, & Sabama, & Sarath-Sahar in monte vallis. 19

Denique Beth-phogor, & deuexa Phaſgæ, & Beth-Ieſimoth. 20

*Atq. omnes vrbes planitiei, quæ omnes fuerant regni Sehonis, regis Amorrhæorum; qui regnarat in Heſebone, quem Moſes ceciderat, & primates Madianitarum Aeuæum, & Recem, et Sur, & Hur, & Rebæ, *[a] *præfectos Sehonis, incolas terræ.* 21 *Ipſum etiam Balaam filium Beor hariolum occiderant Iſraelitæ gladio, inter eos quos trucidauerant.* 22

*Fuitq́; terminus Rubenitarum Iordanis, & *[b] *fines. ea eſt hereditas Rubenitarum, pro ſtirpibus ipſorum, ipſæ vrbes, & earum vici.* 23

Dederat quoque Moſes tribui Gad ipſis Gaditis in ipſorum proſapias. 24

Obuenerat q́; ipſis terminus Iazer, & omnes vrbes Galaad; dimidiaq́; terra Ammonitarum: vſque ad Aroer, quæ eſt è regione Rabbæ. 25

Deinceps ab Heſebone, vſq. ad Ramath Maſphe, & Betonim. atq. à Mahanaim, vſque ad fines Dabir. 26 *Præterea in planitie Betharam, & Beth-nemra, & Succoth, & Saphon. reliqua pars regni Sehonis, regis Heſebonis, ipſe Iordanis & fines, vſque ad oram maris Tiberiadis, cis Iordanem, ad Orientem.* 27

Ea eſt hereditas Gaditarum, in ipſorum gentilitates, ipſæ vrbes & earum villæ. 28

Dederat denique Moſes dimidiæ tribui Manaſſis: & fuit dimidiæ tribus filiorum Manaſſis ipſorum ſtirpes. 29

[a] Ch. magnates

[b] Ch. fines eius.

ויתן משה למטה בני־ראובן למשפחתם׃ 15

ויהי להם הגבול מערוער אשר על־שפת 16
נחל־ארנון והעיר אשר בתוך־הנחל וכל־
המישר על־מידבא׃

חשבון וכל־עריה אשר במישור דיבון 17
ובמות בעל ובית בעל מעון׃

ויהצה וקדמות ומפעת׃ 18

וקריתים ושבמה וצרת השחר בהר 19
העמק׃

ובית פעור ואשדות הפסגה ובית 20
הישמות׃

וכל ערי המישר וכל־ממלכות סיחון מלך 21
האמרי אשר מלך בחשבון אשר הכה משה
אתו ואת־נשיאי מדין את־אוי ואת־רקם ואת־
צור ואת־חור ואת־רבע נסיכי סיחון ישבי
הארץ׃

ואת־בלעם בן־בעור הקוסם הרגו בני־ 22
ישראל בחרב אל־חלליהם׃

ויהי גבול בני ראובן הירדן וגבול זאת 23
נחלת בני־ראובן למשפחתם הערים
וחצריהן׃

ויתן משה למטה גד לבני גד למשפחתם׃ 24

ויהי להם הגבול יעזר וכל־ערי הגלעד 25
וחצי ארץ בני עמון עד־ערוער אשר על־פני
רבה׃

ומחשבון עד־רמת המצפה ובטנים וממחנים 26
עד־גבול לדבר׃

ובעמק בית הרם ובית נמרה וסכות 27
וצפון יתר ממלכות סיחון מלך חשבון
הירדן וגבול עד־קצה ים־כנרת עבר הירדן
מזרחה׃

זאת נחלת בני־גד למשפחתם הערים 28
וחצריהם׃

ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי 29
מטה בני־מנשה למשפחותם׃

TRANSLATIO

15 Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem tribui filiorum Ruben, iuxta cognationes ſuas.

16 Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in valle eiuſdem torrentis media: vniuerſam planitiem, quæ ducit Medaba.

17 [a] Et [b] Heſebon, cunctoſque viculos [c] earum, qui ſunt in campeſtribus: Dibon quoq; & Bamoth-baal, & oppidum Baal-meon, 18 Et Iaſſa, & Cedimoth, & Mephaath.

19 Et Cariathaim, & Sabama, & Sarathaſar, in monte conuallis.

20 Beth-phogor & Aſedoth, Phaſga, & Beth-ieſimoth.

21 Et omnes vrbes campeſtres, vniuerſaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon, quem percuſſit Moyſes cum principibus Madian Heuæum, & Recem, & Sur, & Hur, & [d] Rebe duces Sehon habitatores terræ. 22 Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Iſrael gladio cum cæteris interfectis.

[a, b] ... MS. N. C.

[c] eius MS. N. C.

[d] Reba MS. N. C.

÷ Et iſta eſt diſtributio qua diſtribuit Moſes 15
filiis Iſrael in Araboth Moab, cis Iordanem, con-
tra Ierichuntem˂ & dedit Moſes tribui ˙filio-
rum˂ Ruben, per gentilitates ipſorum.
Et fuerunt termini ipſorum ab Aroer, quæ 16
eſt oppoſita valli Arnonis. & vrbs quæ eſt in
valle ÷ Arnonis˂, & vniuerſam Miſor, ˙apud
Medabam˂ ÷ vſque˂ Eſebon.
Et omnes vrbes + quæ erant in Miſor, ÷ &˂ 17
Debon, & Bameth Baal: & domus Beelmeon.
Et Iaſſa, & Cedemoth, & Mephaath. 18
Et Cariathaim, & Sebama, & Sareth, ÷ &˂ 19
Sair in monte Aemac,
Et Beth-phagor, & Aſedoth Phaſga, & 20
Bethaſimuth. Et omnes vrbes ipſius Miſor, 21
& vniuerſum regnum Sehonis regis Amor-
rhæorum, ˙qui regnabat in Eſebon˂. quem ce-
cidit Moſes, ipſum, & duces Madiam, ÷ &˂
Eui, & Rocom, & Sur, & Vr, & Robe, prin-
cipes Sehonis, qui habitabant in terra.
Et Balaam filium Beor vatem interfecerũt 22
˙filij Iſrael gladio˂, in fuga.
Fuerunt autem termini ˙filiorum˂ Ruben, 23
Iordanis terminus. Iſta eſt hæreditas filiorum
Ruben, per gentes ipſorum, vrbes ÷ eorum˂, &
villæ earum. Dedit autem Moſes filiis Gad 24
per cognationes ipſorum. Fueruntq́ ipſorum 25
termini, Iazer, & omnes vrbes Galaad, & di-
midium terræ filiorũ Ammon, vſque ad Aroer,
quæ eſt contra Rabbath. Et ab Eſebon, vſque 26
Ramoth, contra Maſpha. & Botanim, & Ma-
naim, vſque ad terminos Dabir. Et Ene- 27
mec Betharam, & Bethnamra, & Sochoth,
& Saphon, ÷ &˂ reliquum regnum Seonis regis
Eſebon. Iordanis determinat, vſque ad partem
maris Cenereth, cis Iordanem, ab Oriente.
Iſta eſt hereditas filiorum Gad, per gen- 28
tes ipſorum, vrbes ÷ ipſorum˂, & villæ ip-
ſarum.
Et dedit Moſes dimidio tribus Manaſſis˙, & 29
obtigit dimidio tribus filiorum Manaſſis, per˂
gentes ipſorum.

15 ÷ καὶ οὗτος ὁ καταμερισμὸς ὃν κατεμέρισε
μωϋσῆς τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ ἐν Αραβὼθ μωὰβ, ἐν
τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, κατὰ ἱεριχὼ˂. καὶ ἔδωκε
μωϋσῆς τῇ φυλῇ ˙υἱῶν˂ Ρουβὴν, κατὰ δήμους
αὐτῶν.
16 καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν, ἀπὸ Αροὴρ, ἥ
ἐστι κατὰ πρόσωπον φάραγγος Αρνῶν· καὶ ἡ πόλις
ἡ ἐν τῇ φάραγγι ÷ Αρνὼν˂· καὶ πᾶσαν τὴν μισὼρ,
17 ˙κατὰ μεδαβὰ˂, ÷ ἕως˂ Εσεβών. καὶ πάσας τὰς
πόλεις + τὰς οὔσας ἐν τῇ μισὼρ, ÷ καὶ˂ Δεβὼν, + αὐτῶν
18 καὶ Βαμὼθ βαὰλ, καὶ οἴκους Βεελμεών. καὶ Ιασσὰ,
19 καὶ Κεδημὼθ, καὶ Μηφαὰθ· καὶ Καριαθαεὶμ,
καὶ Σεβαμὰ, καὶ Σαρὲθ, ÷ καὶ˂ Σαεὶρ ἐν τῷ ὄρει
20 Αιμὰκ. καὶ Βαιθφαγὼρ, καὶ Ασηδὼθ φασγὰ,
21 καὶ Βηθασιμούθ. καὶ πάσας τὰς πόλεις τοῦ μει-
σὼρ, καὶ πᾶσαν τὴν βασιλείαν τοῦ Σηὼν βασι-
λέως τῶν Αμορραίων ˙ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Εσε-
βὼν˂, ὃν ἐπάταξε μωϋσῆς, αὐτὸν, καὶ τοὺς ἡγεμό-
νας μαδιὰμ, ÷ καὶ˂ τὸν Εὐὶ, καὶ τὸν Ροκὸμ, καὶ τὸν
Σοὺρ, καὶ τὸν Οὔρ, καὶ τὸν Ροβὲ ἄρχοντας Σηὼν, τοὺς κα-
22 τοικοῦντας τὴν γῆν. καὶ τὸν Βαλαὰμ τὸν τοῦ Βεὼρ
τὸν μάντιν ἀπέκτειναν ˙οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐν ῥομ-
23 φαίᾳ˂, ἐν τῇ ῥοπῇ. ἐγένετο δὲ τὰ ὅρια ˙υἱῶν˂
Ρουβὴν, Ιορδάνης ὅριον. αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν
Ρουβὴν, κατὰ δήμους αὐτῶν, αἱ πόλεις ÷ αὐτῶν˂, καὶ αἱ
24 ἐπαύλεις αὐτῶν. ἔδωκε δὲ μωϋσῆς τοῖς υἱοῖς Γὰδ
25 κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ ἐγένετο αὐτῶν τὰ ὅρια,
Ιαζὴρ, καὶ πᾶσαι αἱ πόλεις Γαλαὰδ· καὶ τὸ ἥμι-
συ γῆς υἱῶν Αμμὼν, ἕως Αροὴρ, ἥ ἐστι κατὰ πρό-
26 σωπον Ραββάθ. καὶ ἀπὸ Εσεβὼν ἕως Ραμὼθ,
κατὰ τὴν Μασφὰ, καὶ Βοτανεὶμ, καὶ Μααναὶμ, ἕως τῶν
27 ὁρίων Δαβείρ. καὶ + Εμεκ Βηθαρὰμ, καὶ Βηθ- + Εμεκ
ναμρὰ, καὶ Σωχὼθ, καὶ Σαφὼν, ÷ καὶ˂ τὴν λοι-
πὴν βασιλείαν Σηὼν βασιλέως Εσεβών. ὁ
Ιορδάνης ὁριεῖ, ἕως τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης
χενερὲθ, πέραν τοῦ Ιορδάνου, ἀπ᾽ ἀνατολῶν.
28 αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν Γὰδ κατὰ δήμους αὐ-
τῶν, αἱ πόλεις ÷ αὐτῶν˂, καὶ αἱ ἐπαύλεις
αὐτῶν.
29 καὶ ἔδωκε μωϋσῆς τῷ ἡμίσει φυλῆς Μα-
νασσῆ, ˙καὶ ἐγενήθη τῷ ἡμίσει τῆς φυλῆς τῶν
υἱῶν Μανασσῆ˂, κατὰ δήμους αὐτῶν.

B. HIERONYMI.

23 Factusq́ue eſt terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc eſt poſſeſsio Rubenitarum per cognationes ſuas vrbium & viculorum.
24 Deditq́ue Moyſes tribui Gad & filiis eius per cognationes ſuas poſſeſsionem.
25 Cuius hæc diuiſio eſt: Terminus Iazer, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon: vſque ad Aroer quæ eſt contra Rabba.
26 Et ab Heſebon vſque ˙Ramoth, Maſphe & Betonim: & à Manaim vſque ad terminos Dabir. ˙Ramath, 1 MS.H.C.
27 In valle quoque Beth-aram, & Beth-nemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon. huius quoque finis, Iordanis eſt, vſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad Orientalem plagam.
28 Hæc eſt poſſeſsio filiorum Gad per familias ſuas, ciuitates, & villæ earum.
29 Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe, filiisq́ue eius iuxta cognationes ſuas poſſeſsionem,

Et fuerunt fines ipſorum à Mahanaim, vni- 30
uerſa Baſan: totum regnum Og, regis Baſan. &
omnes pagi Iair qui ſunt in Baſan; vrbes ſexa-
ginta. Atque dimidia Galaad, & Aſtaroth, 31
& Edrai vrbes regni Og in Baſan, filiis ipſius
Machiris, filij Manaſſis, dimidio filiorũ Machi-
ris, in ipſorum familias.

a Vel ſic, Hi ſunt quibus dederat hereditatem &c.

ᵃHæc ſunt quæ pro hereditate diſtribuerat 32
Moſes in campis Moabiticis, cis Iordanem Ieri-
chunti. ad Orientem.
At tribui Leui non dederat Moſes heredita- 33
tem, ᵇDominus Deus Iſraelis, ipſe eſt hereditas
illorum. ſicut edixit apud ipſos.

b Ch. dona quæ dedit ipſis Dominus Deus Iſr. ea eſt hereditas &c.

CAP. XIV.

Hæc verò ſunt quæ pro hereditate accepe- 1
runt Iſraelitæ in terra Chanaan quæ ipſis
hereditatis loco dederunt Eleazar ſacerdos, &
Ioſue filius Nun, atq. capita patrũ tribuu filiorũ
Iſrael, Per ſortem hereditatis ipſorum. ſicut 2
præceperat Dominus, per manũ Moſis: nouem
tribubus, & dimidiæ tribui. Nam dederat 3
Moſes hereditatem duarũ tribuum & dimidiæ
tribus, cis Iordanem. Leuitis vero non dederat
hereditatem inter illos. Filij autẽ Ioſeph fue- 4
runt duæ tribus: Manaſſes & Ephraim. At Le-
uitis non dederunt portionẽ in terreno. ſed vr-
bes dumtaxat ad habitandũ, & earũ ſuburba-
na, pro ipſorum ᶜpecoribus, & bonis ipſorum.
Sicut iuſſerat Dominus Moſi, ſic fecerunt Iſ- 5
raelitæ. & diuiſerunt terram.
Acceſſerunt autem filij Iudæ ad Ioſuam in 6
Galgalis. Et ait ad ipſum Caleb filius Iephonne
Cenezæus, Tu noſti verbu illud quod loqueba-
tur Dominus ad Moſen ᵈvirum Dei de rebus
meis, & de rebus tuis, in ᵉCades-barne.
Filius quadraginta annorum eram, cum mit- 7
teret Moſes ſeruus Domini me ex Cades-barne
ſpeculatum terram. & referebam rem ad illum,
vt erat apud animum meum.
Fratres verò mei, qui aſcenderant mecum, 8
ᶠliquefaciebant cor populi. At ego complebam
poſt ᵍDominum Deum meum.

c Ch. armentis & pecoribus. vt eſt in vulgatis libris. & in Kimhi. Manuſcriptus liber habet, pecoribus, & bonis.
d Ch. prophetam
e Ch Recem inclyta.
f Ch. frangebant
g Ch. timoré Domini Dei mei.

וַיְהִי גְבוּלָם מִמַּחֲנַיִם כָּל־הַבָּשָׁן כָּל־מַמְלְכוּת 30
עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְכָל־חַוֹּת יָאִיר אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן
שִׁשִּׁים עִיר׃
וַחֲצִי הַגִּלְעָד וְעַשְׁתָּרוֹת וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלְכוּת 31
עוֹג בַּבָּשָׁן לִבְנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לַחֲצִי בְנֵי־
מָכִיר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
אֵלֶּה אֲשֶׁר־נִחַל מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר 32
לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה׃
וּלְשֵׁבֶט הַלֵּוִי לֹא־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלָה יְהוָה 33
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם׃

יד

וְאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָחֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן 1
אֲשֶׁר נִחֲלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן
וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
בְּגוֹרַל נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד מֹשֶׁה 2
לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה׃
כִּי־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלַת שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי 3
הַמַּטֶּה מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְלַלְוִיִּם לֹא־נָתַן נַחֲלָה
בְּתוֹכָם׃
כִּי־הָיוּ בְנֵי־יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם 4
וְלֹא־נָתְנוּ חֵלֶק לַלְוִיִּם בָּאָרֶץ כִּי אִם־עָרִים
לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם לְמִקְנֵיהֶם וּלְקִנְיָנָם׃
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי 5
יִשְׂרָאֵל וַיַּחְלְקוּ אֶת־הָאָרֶץ׃
וַיִּגְּשׁוּ בְנֵי יְהוּדָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר 6
אֵלָיו כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים עַל
אֹדוֹתַי וְעַל אֹדוֹתֶיךָ בְּקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ׃
בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי בִּשְׁלֹחַ מֹשֶׁה עֶבֶד־ 7
יְהוָה אֹתִי מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ וָאָשֵׁב
אֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם לְבָבִי׃
וְאַחַי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי הִמְסִיו אֶת־לֵב הָעָם 8
וְאָנֹכִי מִלֵּאתִי אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהָי׃

TRANSLATIO

30 Cuius hoc principiũ eſt: A Manaim vniuerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omneſque vicos Iair, qui ſunt in Baſan: ſexaginta oppida. 31 Et dimidiam partem Galaad, & Aſtaroth, & Edrai vrbes regni Og in Baſan: filiis Machir, filij Manaſſe dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes ſuas. 32 Hanc poſſeſsionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam. 33 Tribui autem Leui non dedit poſſeſsionẽ: quoniam Dominus Deus Iſrael ipſe eſt poſſeſsio eius, vt locutus eſt illi.

CAP. XIIII.

Hoc eſt quod poſſederunt filij Iſrael in Terra-Chanaan, quam dederũt eis Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſrael, 2 Sorte omnia diuidentes, ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi, nouem tribubus, & dimidiæ tribui. 3 Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyſes trans Iordanem

Et fuerunt termini ipſorũ à Manaim, ˹& ˺ 30
vniuerſum regnum˺ Baſan, ˹& ˺ totum regnũ
Og, regis Baſanitis, & omnes pagos Iair, qui ſunt in
Baſanitide, ſexaginta vrbes.
Et dimidium Galaaditides, & Aſtaroth, & 31
Edrai, vrbes regni Og in Baſanitide, ˹& data
ſunt˺ filiis Machir filij Manaſſis, ˹& ˺ dimi-
diæ filiorum Machir filij Manaſsis per gentes ip-
ſorum. Iſti ſunt, quibus hereditatem attri- 32
buit Moſes, in Araboth Moab, cis Iordanem, con-
tra Iericuntem, ab Oriente. ˙Et tribui 33
Leui non dedit Moſes hereditatem. Dominus
Deus Iſrael ipſe hereditas eorum. ſicut locu-
tus eſt ad eos˺.

CAP. XIV.

ET iſti ſunt qui hereditatem acceperunt, 1
e filiis Iſrael, in terra Chanaan. quibus ip-
ſis hereditatem attribuerunt Eleazar ſacerdos,
& Ieſus filius Naue, & principes familiarum
tribuum filiorum Iſrael. Per ſortes aſsigna- 2
uerunt hereditatem, quemadmodũ iuſſerat Do-
minus per manum Ieſu, nouem tribubus, & di-
midio tribus. Dederat enim Moſes hereditatẽ 3
duabus tribubus, ˙& dimidiæ partis tribus˺ cis
Iordanem. & Leuitis non dedit ſortẽ in ipſis.
Quia erãt filij Ioſeph duæ tribus, Manaſſes, 4
& Ephraim: & non eſt data pars Leuitis in
terra, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana
ipſarum, pecudibus ˙eorum˺, & pecudes ipſorũ.
Quemadmodum iuſſerat Dominus Moſi, ſic 5
fecerunt filij Iſrael, & partiti ſunt terram.
Et acceſſerunt filij Iuda ad Ieſum in Galga- 6
lis. & ait ad eum Chaleb filius Iephonni Cene-
zæus, Tu noſti verbum quod loquebatur Do-
minus ad Moſen virum Dei, de me, & de te,
in Cades-Barne. Quadraginta ˹enim˺ an- 7
norum eram, cùm mitteret me Moſes ſeruus
Domini è Cades-barne ſpeculatum terram. Et
reſponderunt ei verbũ, iuxta ſententiam ipſius.
At fratres mei, qui vnà mecum aſcende- 8
+ cor *rant, peruerterunt + mentem populi. ego vero*
adhæſi Domino Deo meo.

30 καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια αὐτῶν ἀπὸ Μαναΐμ, ˹καὶ˺
πᾶσα ˹βασιλεία˺ Βασάν, ˹καὶ˺ πᾶσα βασιλεία
Ὢγ βασιλέως τῆς Βασάν, καὶ πάσας τὰς κώμας
Ἰαῒρ αἵ εἰσιν ἐν τῇ Βασανίτιδι, ἑξήκοντα πόλεις.
31 καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Γαλαάδ, καὶ Ἀσταρώθ, καὶ Ἐδραεί,
πόλεις τῆς βασιλείας Ὢγ ἐν τῇ Βασανίτιδι. ˹καὶ
ἐδόθησαν˺ τοῖς υἱοῖς Μαχεὶρ υἱοῦ Μανασσῆ, ˹καὶ˺
τοῖς ἡμίσεσιν υἱῶν Μαχεὶρ υἱοῦ Μανασσῆ, κατὰ δή-
32 μους αὐτῶν. οὗτοι εἰσὶν οὓς κατεκληρονόμησε μωϋ-
σῆς ἐν ἀραβὼθ Μωάβ, ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορδάνου,
33 κατὰ ἱεριχὼ ἀπ' ἀνατολῶν. ˙καὶ τῇ φυλῇ Λευὶ
οὐκ ἔδωκε μωϋσῆς κληρονομίαν. κύριος ὁ θεὸς
ἰσραὴλ αὐτὸς κληρονομία αὐτῶν· ὃν τρόπον ἐλά-
λησεν αὐτοῖς˺.

κεφαλ. ιδ'.

1 Καὶ οὗτοι οἱ κατακληρονομήσαντες υἱῶν ἰσραὴλ
ἐν γῇ χαναάν, οἷς κατεκληρονόμησαν αὐτοῖς Ἐ-
λεάζαρ ὁ ἱερεύς, καὶ ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ οἱ ἄρχον-
2 τες τῶν πατριῶν φυλῶν τῶν υἱῶν ἰσραήλ. κατὰ κλή-
ρους ἐκληρονόμησαν, ὃν τρόπον ἐνετείλατο κύ-
ριος ἐν χειρὶ ἰησοῦ, ταῖς ἐννέα φυλαῖς, καὶ τῷ ἡμίσει
3 φυλῆς. ἔδωκε γὰρ μωϋσῆς κληρονομίαν ταῖς δύο
φυλαῖς, ˙καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς˺ ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ
ἰορδάνου. καὶ τοῖς Λευίταις οὐκ ἔδωκε κλῆρον ἐν
4 αὐτοῖς. ὅτι ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ δύο φυλαί, Μα-
νασσῆς, καὶ Ἐφραΐμ. καὶ οὐκ ἐδόθη μερὶς τοῖς Λευί-
ταις ἐν τῇ γῇ, ἀλλ' ἢ πόλεις κατοικεῖν, καὶ τὰ
ἀφωρισμένα αὐτῶν τοῖς κτήνεσιν ˙αὐτῶν˺, καὶ τὰ
5 κτήνη αὐτῶν. ὃν τρόπον ἐνετείλατο κύριος τῷ
μωϋσῇ, οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ καὶ ἐμέρισαν
6 τὴν γῆν. καὶ προσήλθοσαν οἱ υἱοὶ Ἰούδα πρὸς
ἰησοῦν ἐν Γαλγάλοις· καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Χαλέβ, ὁ
τοῦ Ἰεφοννῆ Κενεζαῖος· σὺ ἐπίστῃ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε
κύριος πρὸς μωϋσῆν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ, περὶ
ἐμοῦ καὶ περὶ σοῦ, ἐν Κάδης βαρνῆ.
7 τεσσαράκοντα ˹γὰρ˺ ἐτῶν ἤμην, ὅτι ἀπέστει-
λέ με μωϋσῆς ὁ δοῦλος κυρίου, ἐκ Κάδης βαρ-
νῆ, κατασκοπεῦσαι τὴν γῆν· καὶ ἀπεκρίθησαν
8 αὐτῷ λόγον κατὰ τὸν νοῦν αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀδελφοί
μου οἱ συναναβάντες μετ' ἐμοῦ, μετέστησαν
τὴν + διάνοιαν τοῦ λαοῦ· ἐγὼ δὲ προσετέθην + καρδίαν
κυρίῳ τῷ θεῷ μου.

B. HIERONYMI.

poſſeſsionem. abſque Leuitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos. 4 Sed in eorum ſucceſſerunt locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus, Manaſſe & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta & pecora ſua. 5 Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filij Iſrael, & diuiſerunt terram. 6 Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſue in Galgala: locutuſque eſt ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus, Noſti quid locutus ſit Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cades-barne. 7 Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cades-barne, vt conſyderarẽ terram, nuntiauique ei quod mihi verum videbatur.

8 Fratres autem mei qui aſcenderant mecum, diſſoluerunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum.

9 *Iurabatq́; Moſes illo die, dicens, Profectò terra, quam calcauit [a] pes tuus, tibi cedet in hereditatem, & filiis tuis, in perpetuum. eo quod cōpleueris poſt Dominum Deum meum.*

10 *Iam verò, en conſeruauit me in vita Dominus, ſicut fuerat locutus: nunc quadraginta quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus illud verbum ad Moſen; cùm [b] verſaretur Iſrael in deſerto. Iam vero en, ego ſum hodie filius octoginta quinque annorum.*

11 *Adhuc ſum hodie fortis, ſicut quo die mittebat me Moſes. quales tunc vires meæ, tales nunc vires meæ, ad [c] bellum, & ad exeundum, et ad ingrediendum.*

12 *Iam igitur date mihi montem iſtum, de quo loquebatur Dominus illo die. Nam tu audiſti illo die. Erant enim illic [d] Aenacini, & vrbes magnæ munitæ. Si fortè [e] Dominus ſit mecum, & eyciam illos, ſicut locutus eſt Dominus.*

13 *Et benedixit illi Ioſua, deditq́; Hebronem ipſi Caleb, filio Iephone pro hereditate.*

14 *Idcirco ceſſit Hebron ipſi Caleb filio Iephone Cenezæo pro hereditate, vſque ad hunc diem: eò quod compleuiſſet poſt Dominum Deum Iſraelis.*

15 *Nomen autē Hebronis olim fuerat Cariatharbe. Is fuerat homo inter Aenaeinos maximus. Terra verò quieſcebat à bello.*

CAP. XV.

1 *Fvit itaque ſors tribus filiorum Iudæ, pro ipſorum proſapys, apud fines Idumææ, deſertum Sin, verſus Meridiem, ab extremitate Auſtri.*

2 *Habebantq́; ſuum terminum Auſtralem, ab extremitate maris ſalſi, [f] à lingua, quæ reſpicit Meridiem verſus.*

3 *Et exibat ad partem Auſtralem aſcenſus Acrabim, tranſibatq́; in Sin; et aſcendebat ab Auſtro ad Cades-barne: & tranſibat verſus Heſron: aſcendebatq́; ad Addar, ac flectebatur Carcaam.*

4 *Et tranſiens Aſmonem, exibat in fluuium Aegypti: erantq́; exitus limitis ad mare. Iſte erit vobis limes Auſtralis.*

[a] Ch. planta pedis tui,
[b] Ch. verſaretur cū Iſraele vt eſt in bonis libris.
[c] Ch. gerēdum bellū,
[d] Ch. Gigantes,
[e] Ch. verbum Domini ſit mihi auxilio.
[f] Ch. à petra, ſiue, à ſcopulo,

9 וישבע משה ביום ההוא לאמר אם־
לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה
לנחלה ולבניך עד־עולם כי מלאת אחרי יהוה
אלהי׃
10 ועתה הנה החיה יהוה אותי כאשר דבר
זה ארבעים וחמש שנה מאז דבר יהוה את־
הדבר הזה אל־משה אשר־הלך ישראל
במדבר ועתה הנה אנכי היום בן־חמש ושמנים
שנה׃
11 עודני היום חזק כאשר ביום שלח אותי
משה ככחי אז וכחי עתה למלחמה ולצאת
ולבוא׃
12 ועתה תנה־לי את־ההר הזה אשר־דבר
יהוה ביום ההוא כי־אתה שמעת ביום
ההוא כי־ענקים שם וערים גדלות
בצרות אולי יהוה אותי והורשתים כאשר דבר
יהוה׃
13 ויברכהו יהושע ויתן את־חברון לכלב בן־
יפנה לנחלה׃
14 על־כן היתה־חברון לכלב בן־יפנה הקנזי
לנחלה עד היום הזה יען אשר מלא אחרי יהוה
אלהי ישראל׃
15 ושם חברון לפנים קרית ארבע האדם
הגדול בענקים הוא והארץ שקטה ממלחמה׃

טו

1 ויהי הגורל למטה בני יהודה למשפחתם
אל־גבול אדום מדבר־צן נגבה מקצה
תימן׃
2 ויהי להם גבול נגב מקצה ים המלח מן־
הלשן הפנה נגבה׃
3 ויצא אל מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה
ועלה מנגב לקדש ברנע ועבר חצרון ועלה
אדרה ונסב הקרקעה׃
4 ועבר עצמונה ויצא נחל מצרים והיה תצאות
הגבול ימה זה־יהיה לכם גבול נגב׃

TRANSLATIO

9 Iurauitq́ue Moyſes in die illo, dicēs, Terra quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia ſecutus es Dominum Deum meum.

10 Conceſſit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt, vſque in præſentem diem. quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem: hodie octoginta quinque annorum ſum,

11 Sic valens, vt eo valebam tempore, quando ad explorandum miſſus ſum: illius in me temporis fortitudo vſque hodie perſeuerat, tam ad bellandum, quam ad gradiendū.

12 Da ergo mihi montem iſtum quem pollicitus eſt Dominus te quoque audiente, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ atque munitæ: ſi forte ſit Dominus mecum, & potuero delere eos, ſicut promiſit mihi.

13 Benedixitq́ue ei Ioſue: & tradidit ei Hebron in poſſeſsionem.

9 °Iurauitq́; Moſes eo die, dicens, °quòd↙ terra
ſuper quam iuiſti, °ſuper ipſam↙, tua erit, pro
poſſeſſione, & tuorum filiorum, in ſæculum.
quia perſeuerasti ſequi poſt Dominum Deum
÷ meum. 10 Et nunc °ecce↙, enutriuit me Do-
minus, ſicut dixit. iſte eſt quadrageſimus &
quintus annus, ex quo locutus eſt Dominus hoc
verbum ad Moſen. & ambulauit Iſrael in de-
ſerto. & nunc en ego ſum hodie °filius↙ octo-
ginta & quinque annorum. 11 Adhuc ſum ho-
die pollens viribus: ſicut cum mitteret me Mo-
ſes, tam fortis ſum nunc ad egrediendum &
ingrediendum in bellum. 12 Nunc ergo peto abs
te montem iſtum ſicut dixit Dominus die illa.
Nam tu audiſti ⁻verbum hoc↙ eo die. Iam verò
Enacim illic ſunt, vrbes magnæ & munitæ. Si
igitur fuerit Dominus mecū, delebo eos. quem-
modum dixit ⁻mihi↙ Dominus. 13 °Et benedi-
xit ei Ieſus: deditq́; Chebronem ipſi Chaleb filio
Iephonni, ⁻filio Cenez↙ pro poſſeſſione.
14 Ideo obtigit Chebron ipſi Chaleb filio Iephon-
ni Cenezæo pro poſſeſſione, vſq. ad iſtum diem.
eò quòd ipſe ſecutus fuiſſet mandatum Domini
Dei Iſraelis. 15 Nomen autem Chebronis olim
vrbs Arbæ, præcipua vrbs ipſorum Enacim
iſta. Et terra quieſcebat à bello.

margin: ÷ meum.

CAP. XV.

1 ET facti ſunt termini tribus °filiorum↙ Iu-
dæ, per gentilitates ipſorum, à terminis
Idumææ, ab eremo Sin, ad Auſtrum, ⁻vſque
ad Cades↙. 2 Et fuerunt eorum termini ab
Auſtro, vſque ad partem maris ſalſi, à vertice
vergente in Auſtrum. 3 Et tranſit contra
aſcenſum Acrabbim, et egreditur in Sin aſcen-
ditq́; à Meridie verſus Cades-barne, exitq́; in
Eſron, & aſcendit in Addar, circuitque ⁻in
Carce↙.
4 Itq́; verſus Aſemona, & penetrat vſque ad
conuallem Aegypti. eritq́; exitus terminorum
⁻eius↙ in mare. iſti ſunt eorum termini à Me-
ridie.

margin: ÷ eam quæ eſt ad Occidentem Cades.

9 καὶ ὤμοσε μωυσῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέ-
γων, ὅτι °ἡ γῆ ἐφ' ἧς ἐπέβης °ἐπ' αὐτῆς↙, σοὶ ἔσται
ἐν κλήρῳ, καὶ τοῖς τέκνοις σου εἰς τὸν αἰῶνα· ὅτι
προσετέθης ἐπακολουθῆσαι ὀπίσω κυρίου τοῦ
10 θεοῦ ÷ μου. καὶ νῦν °ἰδοὺ↙ διέθρεψέ με κύριος,
ὃν τρόπον εἶπε· τοῦτο τεσσαρακοστὸν καὶ πέμπτον
ἔτος, ἀφ' οὗ ἐλάλησε κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο πρὸς
μωυσῆν· καὶ ἐπορεύθη ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ
νῦν ἰδοὺ ἐγώ εἰμι σήμερον °υἱὸς↙ ὀγδοήκοντα
11 καὶ πέντε ἐτῶν. ἔτι εἰμὶ σήμερον ἰσχύων ὡσεὶ
ὅτε ἀπέστειλέ με μωυσῆς, ὡσαύτως ἰσχύω νῦν,
ἐξελθεῖν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸν πόλεμον.
12 καὶ νῦν αἰτοῦμαί σε τὸ ὄρος τοῦτο, καθὰ εἶπε
κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· ὅτι σὺ ἀκήκοας ⁻τὸ
ῥῆμα τοῦτο↙ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. νῦν δὲ οἱ Ενα-
κεὶμ ἐκεῖ εἰσι, πόλεις μεγάλαι καὶ ὀχυραί. ἐὰν
οὖν ᾖ κύριος μετ' ἐμοῦ, ἐξολοθρεύσω αὐτούς,
13 ὃν τρόπον εἶπέ ⁻μοι↙ κύριος. καὶ ηὐλόγησεν
αὐτὸν ἰησοῦς, καὶ ἔδωκε τὴν χεβρὼν τῷ χαλὲβ
υἱῷ Ιεφοννῆ, ⁻υἱῷ κενὲζ↙, ἐν κλήρῳ.
14 διὰ τοῦτο ἐγενήθη χεβρὼν τῷ χαλὲβ τῷ τοῦ Ιε-
φοννὴ κενεζαίῳ ἐν κλήρῳ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης·
διὰ τὸ αὐτὸν ἐπακολουθῆσαι τῷ προστάγματι
15 κυρίου τοῦ θεοῦ ἰσραήλ. τὸ δὲ ὄνομα τῆς χεβρὼν
τὸ πρότερον πόλις ÷ Αρβαὶ, μητρόπολις τῶν Ενα-
κεὶμ αὕτη. καὶ ἡ γῆ ἐκόπασε τοῦ πολέμου.

margin: ÷ σου. ÷ Αρβώ.

κεφαλ. ιε'.

1 Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια φυλῆς °υἱῶν↙ Ιούδα, κατὰ
δήμους αὐτῶν, ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ιδουμαίας, ἀπὸ
τῆς ἐρήμου Σὶν, πρὸς λίβα, ἕως Κάδης.
2 καὶ ἐγενήθη αὐτῶν τὰ ὅρια ἀπὸ λιβὸς, ἕως
μέρους θαλάσσης τῆς ἁλυκῆς, ἀπὸ τῆς λοφιᾶς τῆς
3 φερούσης ἐπὶ λίβα. καὶ διαπορεύεται ἀπέναντι
τῆς προσαναβάσεως Ακραββείμ. καὶ ἐκπο-
ρεύεται εἰς Σίν· καὶ ἀναβαίνει ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ
Κάδης βαρνή. καὶ ἐκπορεύεται εἰς Εσρών· καὶ
προσαναβαίνει εἰς Αδδάρ, καὶ ἐκπεριπορεύεται
÷ εἰς Καρκὰ↙.
4 καὶ πορεύεται ἐπὶ Ασεμωνὰ, καὶ διεκβάλλει
ἕως φάραγγος Αἰγύπτου. καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν
ὁρίων ⁻αὐτοῦ↙ ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ταῦτά ἐστιν
αὐτῶν τὰ ὅρια ἀπὸ λιβός.

margin: ÷ τὴν κατὰ δυσμὰς Κάδης.

B. HIERONYMI.

14 Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæo vſque in præſentem diem: quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael. 15 Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt. & terra ceſſauit à prælijs.

CAP. XV.

IGitur ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas iſta fuit: A termino Edom ⁻vſque ad˙de-ſertum Sin contra Meridiem, & ⁻vſque ad˙extremam partem Auſtralis plagæ.

2 Initium eius à ſummitate maris ſalſiſsimi, & a lingua eius quæ reſpicit Meridiem.

3 Egrediturque contra Aſcenſum-ſcorpionis. & pertranſit in Sina: aſcenditque in Cades barne, & peruenit in Eſron, aſcendens ad Addar, & circuiens Carcaa.

4 Atque inde pertranſiens in Aſemona, & perueniens ad Torrentem-Ægypti: eruntq́; termini eius Mare-magnum. hic erit finis Meridianæ plagæ.

Limes vero ad Orientem erat mare ſalſum, 5
vſq ad extremum Iordanis. Terminus autem
regionis Aquilonaris, a lingua maris (erat , ab
extremo Iordanis ; Aſcendebatq́ terminus 6
Beth-haglam ; tranſiensq́ à Septentrione Beth-
arabæ , aſcendebat terminus ad lapidem Bohan,
filij Ruben. Et aſcendebat terminus Dabiram 7
a Ch. plano *ex* [a] *valle Achor. atq. verſus Aquilonem aſpicie-*
bat Galgala , quæ ſunt è regione aſcenſus Adu-
mim , qui e ab Auſtro torrentis. Tranſibatq́
terminus ad aquas En-ſemes : & erant ipſius
b Ch. fontem fullonum. *exitus in* [b] *En-rogel. Et aſcendebat terminus* 8
per vallem filij Hennom, ad latus Iebuſæi, à Me-
ridie. ea eſt Ieruſalem. Et aſcendebat terminus
in verticem montis obiacentis valli Hennom ad
c Ch. planum Gigantum *Occidentem : qui eſt in extremo vallis* [c] *Raphaim,*
d Siue, gyrabat & hic alibi occurrit nomen ſæpè. *verſus Septentrionem. Et* [d] *deſcribebatur ter-* 9
minus à vertice mõtis ad fontem aquarũ Naph-
thoæ. exibatq́ ad vrbes montis Ephron : & de-
ſcribebatur terminus ad Baalah, ea eſt Cariath-
Iiarim. Et reuertebatur terminus à Baalah 10
verſus Occidentem, ad montem Seir. tranſibatq́
ad latus montis Iiarim a Septentrione. ea eſt
Cheſlon. & deſcendebat Beth-ſemes, pergebatq́
Thamnam. Et excurrebat terminus ad latus 11
Accaronis verſus Septentrionem. Et deſcribeba-
tur terminus in Sechronam, tranſiensq́ montem
Baala exibat in Iabneel. fueruntq́ exitus ipſius
ad mare. Porrò terminus Occidẽtis oppoſitus, 12
erat mare magnum, & ora. Hic eſt terminus fi-
liorum Iudæ, circumcirca, pro ipſorum ſtirpibus.
Ceterum ipſi Caleb, filio Iephone, data fuerat 13
pars inter filios Iudæ, ſecundũ os Domini ad Io-
ſuam, ipſa vrbs Arbe patris Aenacinorũ, quæ eſt
Hebron. Expulitq́ inde Caleb tres filios Ae- 14
nac, Seſai, Ahiman, & Tholmai natos Aenac.
Et aſcendit illinc ad habitatores Dabir. vo- 15
e Ch. Cariath Arbe. & ita inferius. *cabatur autem Dabir olim* [e] *Cariath-ſepher.*
Aitq́ Caleb ; Qui percuſſerit Cariath-ſe- 16
pher , ceperitque ipſam , ei dabo Achſam filiam
meam vxorem.

וּגְבוּל קֵדְמָה יָם הַמֶּלַח עַד־קְצֵה הַיַּרְדֵּן 5
וּגְבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִלְּשׁוֹן הַיָּם מִקְצֵה
הַיַּרְדֵּן׃
וְעָלָה הַגְּבוּל בֵּית חָגְלָה וְעָבַר מִצְּפוֹן 6
לְבֵית הָעֲרָבָה וְעָלָה הַגְּבוּל אבן בהן בֶּן־
רְאוּבֵן׃
וְעָלָה הַגְּבוּל דְּבִרָה מֵעֵמֶק עָכוֹר וְצָפוֹנָה 7
פֹּנֶה אֶל הַגִּלְגָּל אֲשֶׁר־נֹכַח לְמַעֲלֵה אֲדֻמִּים
אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לַנָּחַל וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־מֵי עֵין־שֶׁמֶשׁ
וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו אֶל־עֵין רֹגֵל׃
וְעָלָה הַגְּבוּל גֵּי בֶן־הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי 8
מִנֶּגֶב הִיא יְרוּשָׁלִָם וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־רֹאשׁ הָהָר
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵי־הִנֹּם יָמָּה אֲשֶׁר בִּקְצֵה עֵמֶק־
רְפָאִים צָפוֹנָה׃
וְתָאַר הַגְּבוּל מֵרֹאשׁ הָהָר אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ 9
וְיָצָא אֶל־עָרֵי הַר־עֶפְרוֹן וְתָאַר הַגְּבוּל בַּעֲלָה
הִיא קִרְיַת־יְעָרִים׃
וְנָסַב הַגְּבוּל מִבַּעֲלָה יָמָּה אֶל הַר שֵׂעִיר וְעָבַר 10
אֶל־כֶּתֶף הַר־יְעָרִים מִצָּפוֹנָה הִיא כְסָלוֹן וְיָרַד
בֵּית־שֶׁמֶשׁ וְעָבַר תִּמְנָה׃
וְיָצָא הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף עֶקְרוֹן צָפוֹנָה וְתָאַר 11
הַגְּבוּל שִׁכְּרוֹנָה וְעָבַר הַר־הַבַּעֲלָה וְיָצָא יַבְנְאֵל
וְהָיוּ תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה׃
וּגְבוּל יָם הַיָּמָּה הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה גְּבוּל בְּנֵי־ 12
יְהוּדָה סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם׃
וּלְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה נָתַן חֵלֶק בְּתוֹךְ בְּנֵי־יְהוּדָה 13
אֶל־פִּי יְהוָה לִיהוֹשֻׁעַ אֶת־קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי
הָעֲנָק הִיא חֶבְרוֹן׃
וַיֹּרֶשׁ מִשָּׁם כָּלֵב אֶת־שְׁלוֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק 14
אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־אֲחִימַן וְאֶת־תַּלְמַי יְלִידֵי
הָעֲנָק׃
וַיַּעַל מִשָּׁם אֶל־יֹשְׁבֵי דְּבִר וְשֵׁם־דְּבִר לְפָנִים 15
קִרְיַת־סֵפֶר׃
וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יַכֶּה אֶת־קִרְיַת־סֵפֶר וּלְכָדָהּ 16
וְנָתַתִּי לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתִּי לְאִשָּׁה׃

TRANSLATIO

5 Ab Oriente verò erit initium mare ſalſiſsimum vſq; ad extrema Iordanis, & ea quæ
reſpiciunt ad Aquilonem a lingua maris vſq; ad eundẽ Iordanis fluuium. 6 Aſcenditq́;
terminus in Beth-hagla, & trãſit ab Aquilone in Beth-araba: aſcendẽs ad Lapidem-Boen
filij Ruben: 7 Et tendens vſq; ad terminos Debera de Valle-achor, cõtra Aquilonem re-
ſpiciens Galgala, quæ eſt ex aduerſo Aſcenſionis-adõmmim, ab Auſtrali parte Torrentis:
tranſitque aquas quæ vocantur Fons-ſolis: & erunt exitus eius ad Fontem-rogel.
8 Aſcenditque per conuallem filij Ennom ex latere Iebuſæi ad Meridiem, hæc eſt Ie-
ruſalem & inde ſe erigens ad verticem montis qui eſt contra Ge-Ennom ad Occidẽtem
in ſummitate Vallis-Rapham contra Aquilonem. 9 Pertranſitq́; à vertice montis vſq;
ad fontem aquæ-Nephtôa: & peruenit vſque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in
Baala, quæ eſt Cariathiarim, id eſt vrbs ſyluarum.

5 *Termini autem qui ſunt ab Oriente, ſunt*
vniuerſum mare ſalſum vſque ad partem
Iordanis. Et termini eorũ ad Aquilonẽ, &
6 *à vertice maris, & a parte Iordanis. Aſcẽ-*
dunt termini in Bethaglam; & tranſeunt ab
Aquilone verſus Bethabara, aſcenditq́ termini
7 *ad lapidem Baen, filij Ruben. Et aſcendũt ter-*
mini in quartã partem vallis Achor. & contra
Aquilonem deſcendunt ad Galgal, quæ eſt ex
aduerſo accliui Adommim, quæ eſt ad Auſtrum
valli. & tranſit terminus ad aquam Fontis
ſolis. eritq́ eius exitus fons Rogel.
8 *Et aſcendunt termini in vallem filij En-*
nom, ad dorſum Iebus, à Meridie. ea eſt Ieruſalẽ.
Et tranſeunt termini in verticem montis,
exiſtentem ante faciem vallis Ennom, ad mare,
qui eſt ex parte terræ Raphaim, ad Aquilonem.
9 *Tranſitq́ terminus à vertice montis ad fon-*
tem aquæ Naphtho: & traijcit ad villas
montis Ephron. & proferet ſe terminus in
10 *Baal. iſta eſt vrbs Iarim. Circuibitq́ termi-*
nus à Baal verſus mare, et prætergredietur in
montem Seir. & præteribit per dorſum vrbis
Iarim, ab Aquilone. iſta eſt Chaſalon. & de-
ſcendet ad vrbem ſolis. tranſibitq́ ad Auſtrum.
11 *Et traijcit terminus per dorſum Accaronis*
ad Septentrionem, efferuntq́ ſe termini in Sa-
charonam. Et præteribit montem Baala, pene-
† Iamnel. *tratq́ ad † Iabnel. & erit exitus finium in mare.*
12 *Fines autem eorum quæ ſunt à mari, mare*
magnum definiet. Iſti ſunt fines filiorum Iudæ
13 *circũquaque, per gentes ipſorũ. Et ipſi Caleb*
filio Iephonni dedit partem in medio filiorum
Iudæ, per mandatum Dei. dedítq́ ei Ieſus
† Arboc metropolis. *vrbem † Arbe patris Enac. ea eſt Chebron.*
14 *Et exterminauit illinc Chaleb filius Iephon-*
ni tres filios Enac, Siſai, Achiman, & Thol-
15 *mai, ſtirpes ipſius Enac. Et aſcendit illinc*
Chaleb contra habitatores Dabir. Nomen au-
tem Dabir olim, Vrbs literarum.
16 *Et ait Chaleb, Quicunque ceperit Vrbem li-*
terarum, ſubegeritq́ eam, dabo ei Achſan filiam
meam in vxorem.

5 καὶ τὰ ὅρια τὰ ἀπὸ ἀνατολῶν, πᾶσα ἡ θά-
λασσα ἡ ἁλυκὴ, ἕως μέρους τοῦ ἰορδάνου. καὶ τὰ ὅρια
αὐτῶν ἐπὶ βοῤῥᾶν, καὶ ἀπὸ τῆς λοφιᾶς τῆς θα-
6 λάσσης, καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ἰορδάνου. ἐπιβαίνει
τὰ ὅρια ἐπὶ Βηθαγλὰ, καὶ παραπορεύεται ἀπὸ βοῤ-
ῥᾶ ἐπὶ Βηθαραβὰ· καὶ προσαναβαίνει τὰ ὅρια ἐπὶ
7 λίθον Βαιὼν, υἱοῦ Ῥουβήν. καὶ προσαναβαίνει τὰ
ὅρια ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς φάραγγος Αχώρ· καὶ κατὰ
βοῤῥᾶν καταβαίνει ἐπὶ Γαλγὰλ ἥ ἐστιν ἀπέναντι
τῆς προσαναβάσεως † Αδομείμ· ἥ ἐστι κατὰ λίβα † Αδομμίμ.
φάραγγι· καὶ διεκβάλλει τὸ ὅριον ἐπὶ τὸ ὕδωρ τῆς
πηγῆς ἡλίου, καὶ ἔσται αὐτοῦ ἡ διέξοδος πηγὴ Ῥωγήλ.
8 καὶ ἀναβαίνει τὰ ὅρια εἰς φάραγγα υἱοῦ Εν-
νὸμ, ἐπὶ νώτου τοῦ Ιεβοὺς, ἀπὸ λιβὸς, αὕτη ἐστὶν Ιερου-
σαλήμ· καὶ διεκβάλλει τὰ ὅρια ἐπὶ κορυφὴν ὄρους,
ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον φάραγγος Εννὸμ, πρὸς θα-
λάσσῃ, ἥ ἐστιν ἐκ μέρους γῆς Ραφαείμ, ἐπὶ βοῤῥᾶν.
9 καὶ διεκβάλλει τὸ ὅριον ἀπὸ κορυφῆς τοῦ ὄρους ἐπὶ
πηγὴν ὕδατος Ναφθώ· καὶ διεκβάλλει ἐπὶ κώ-
μας ὄρους Εφρών· καὶ ἄξει τὸ ὅριον εἰς Βαὰλ.
10 αὕτη ἐστὶ πόλις Ιαρείμ. καὶ περιελεύσεται τὸ ὅ-
ριον ἀπὸ Βαὰλ ἐπὶ θάλασσαν· καὶ παρελεύσεται
εἰς ὄρος Σηείρ· καὶ παρελεύσεται ἐπὶ νώτου πόλεως
Ιαρείμ, ἀπὸ βοῤῥᾶ, αὕτη ἐστὶ Χασαλών. καὶ κα-
ταβήσεται ἐπὶ πόλιν ἡλίου, καὶ παρελεύσεται ἐπὶ λί-
11 βα. καὶ διεκβάλλει τὸ ὅριον κατὰ νώτου Ακκαρὼν
ἐπὶ βοῤῥᾶν, καὶ διεκβάλλει τὰ ὅρια εἰς Σακχαρω-
νά· καὶ παρελεύσεται ὄρος τῆς Βααλὰ· καὶ διεκβάλλει
ἐπὶ † Ιαβνὴλ. καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων ἐπὶ θά- † Ιαμνεία.
12 λασσαν. καὶ τὰ ὅρια τὰ ἀπὸ θαλάσσης, ἡ θά-
λασσα ἡ μεγάλη ὁρίζει. ταῦτα τὰ ὅρια υἱῶν Ιούδα
13 κύκλῳ, κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ τῷ Χάλεβ υἱῷ Ιε-
φοννὴ ἔδωκε μερίδα ἐν μέσῳ υἱῶν Ιούδα, διὰ
προστάγματος τοῦ θεοῦ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Ιησοῦς τὴν
πόλιν † Αρβὲ πατρὸς Ενὰκ. αὕτη ἐστὶ Χεβρών. † Αρβὸκ μητρόπολις.
14 καὶ ἐξωλόθρευσεν ἐκεῖθεν Χάλεβ υἱὸς Ιεφον-
νὴ τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ενὰκ, τὸν Σησαΐ, καὶ τὸν Αχιμὰν, καὶ
15 τὸν Θολμαΐ, γεννήματα τοῦ Ενάκ. καὶ ἀνέβη
ἐκεῖθεν Χάλεβ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Δα-
βείρ. τὸ δὲ ὄνομα Δαβεὶρ, τὸ πρότερον, πόλις
16 γραμμάτων. καὶ εἶπε Χάλεβ· ὃς ἂν λάβῃ τὴν
πόλιν τῶν γραμμάτων, καὶ κατακυριεύσῃ αὐτῆς,
δώσω αὐτῷ τὴν Αχσὰν θυγατέρα μου εἰς γυναῖκα.

B. HIERONYMI.

10 Et circuit de Baala contra Occidentem vſque ad montem Seir: tranſitque iuxta latus montis Iarim ad Aquilonem in Cheſlon: & deſcendit in Bethſames, tranſitque in Thamna. 11 Et peruenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & tranſit montem Baala: peruenitque in Iebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur. 12 Hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus ſuis: 13 Caleb verò filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, ſicut præceperat ei Dominus: Cariath-Arbe patris Enac, ipſa eſt Hebron. 14 Deleuitque ex ea Caleb tres filios Enac, Seſai, & Ahiman, & Tholmai, de ſtirpe Enac.

15 Atque inde conſcendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-ſepher, id eſt ciuitas literarum. 16 Dixitque Caleb, Qui percuſſerit Cariath-ſepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem.

a [illegible], fra-
tris. est e-
nim anceps.
b Ch. in-
[illegible]

Et cepit illam Othoniel, filius Cenez, [a] frater 17
Caleb. deditq́ ei Achſam filiam ſuam vxorem.
Cumq́ [b] veniret ipſa (incitauerat autem illũ 18
ad petendum à patre ſuo agrum) demittebat ſe
ex aſino. Ait itaque ad illam Caleb, Quid eſt
tibi?

c Ch. poſ-
ſeſsionem,

Dixitq́, Da mihi [c] benedictionem. Dediſti 19
enim mihi ſolum Auſtrale: Quare des mihi ſca-
turigines aquarum. deditq́ ipſi ſcaturigines
ſuperiores, & ſcaturigines inferiores.
Hæc eſt hereditas tribus filiorum Iuda, in 20
ipſorum ſtirpes.
Erantq́ vrbes ab extremo tribus filiorũ Iu- 21
dæ, apud fines Idumææ; in regione qua ad Au-
ſtrum ſpectat, Cabſeel, & Eder, & Iagur.
Et Cina, et Dimona, et Adada, 22
Et Cedes, & Hazor, & Iethnan. 23
Ziph, & Telem, et Baaloth. 24
Et Haſor, Hadatta, et Carioth, Heſron, ea eſt 25
Haſor.
Amam, & Sama, et Molada. 26
Et Haſar-gadda, et Heſmon, et Beth-phelet. 27
Et Haſar-ſual, et Beer-ſabe, et Bazsothia. 28
Baala, & Iim, & Eſem. 29
Et Eltholad, et Ceſil, et Horma. 30
Et Siceleg, et Medemena, et Senſenna. 31
Et Lebaoth, et Selhim, et Ain, & Remmon, 32
omnes vrbes viginti nouem, & villæ earum.
In humilĳ. Eſthaol, et Sarsa, et Aſena. 33
Et Zanoe, & Engannim, Taphua, & ipſa 34

d Ch. Hae-
nam.

[d] Enam.
Ierimoth, et Adullam, Socho, & Azeca. 35
Et Saraim, et Adithaim, et ipſa Gedera, & 36
Gederothaim, vrbes quatuordecim, et pagi ipſa-
rum. Sanan, et Hadaſſa, & Magdal-gad. 37
Et Delean, et Maſepha, et Iectheel. 38
Lachis, et Baſcath, & Eglon. 39
Et Chebbon, et Lehemam, & Chethlis. 40
Et Gideroth, Beth-dagon, et Naama, et Ma- 41
ceda, vrbes ſedecim, & pagi ipſarum.
Lebna, et Ether, & Aſan. 42
Et Iephtha, & Eſna, & Neſib. 43

17 וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז אֲחִי כָלֵב וַיִּתֶּן־לוֹ
אֶת־עַכְסָה בִתּוֹ לְאִשָּׁה׃
18 וַיְהִי בְּבוֹאָהּ וַתְּסִיתֵהוּ לִשְׁאוֹל מֵאֵת־אָבִיהָ
שָׂדֶה וַתִּצְנַח מֵעַל הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב
מַה־לָּךְ׃
19 וַתֹּאמֶר תְּנָה־לִּי בְרָכָה כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי
וְנָתַתָּה לִי גֻּלֹּת מָיִם וַיִּתֶּן־לָהּ אֵת גֻּלֹּת עִלִּיּוֹת
וְאֵת גֻּלֹּת תַּחְתִּיּוֹת׃
20 זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם׃
וַיִּהְיוּ הֶעָרִים מִקְצֵה לְמַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה אֶל־
21 גְּבוּל אֱדוֹם בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וְעֵדֶר וְיָגוּר׃
22 וְקִינָה וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה׃
23 וְקֶדֶשׁ וְחָצוֹר וְיִתְנָן׃
24 זִיף וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת׃
25 וְחָצוֹר חֲדַתָּה וּקְרִיּוֹת חֶצְרוֹן הִיא חָצוֹר׃
26 אֲמָם וּשְׁמַע וּמוֹלָדָה׃
27 וַחֲצַר גַּדָּה וְחֶשְׁמוֹן וּבֵית פָּלֶט׃
28 וַחֲצַר שׁוּעָל וּבְאֵר שֶׁבַע וּבִזְיוֹתְיָה׃
29 בַּעֲלָה וְעִיִּים וָעֶצֶם׃
30 וְאֶלְתּוֹלַד וּכְסִיל וְחָרְמָה׃
31 וְצִקְלַג וּמַדְמַנָּה וּסַנְסַנָּה׃
32 וּלְבָאוֹת וְשִׁלְחִים וְעַיִן וְרִמּוֹן כָּל־עָרִים עֶשְׂרִים
וָתֵשַׁע וְחַצְרֵיהֶן׃
33 בַּשְּׁפֵלָה אֶשְׁתָּאוֹל וְצָרְעָה וְאַשְׁנָה׃
34 וְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים תַּפּוּחַ וְהָעֵינָם׃
35 יַרְמוּת וַעֲדֻלָּם שׂוֹכֹה וַעֲזֵקָה׃
36 וְשַׁעֲרַיִם וַעֲדִיתַיִם וְהַגְּדֵרָה וּגְדֵרֹתָיִם עָרִים
אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃
37 צְנָן וַחֲדָשָׁה וּמִגְדַּל־גָּד׃
38 וְדִלְעָן וְהַמִּצְפֶּה וְיָקְתְאֵל׃
39 לָכִישׁ וּבָצְקַת וְעֶגְלוֹן׃
40 וְכַבּוֹן וְלַחְמָס וְכִתְלִישׁ׃
41 וּגְדֵרוֹת בֵּית־דָּגוֹן וְנַעֲמָה וּמַקֵּדָה עָרִים
שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃
42 לִבְנָה וָעֶתֶר וְעָשָׁן׃
43 וְיִפְתָּח וְאַשְׁנָה וּנְצִיב׃

TRANSLATIO

17 Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior: deditque ei Axam filiam ſuam vxorem. 18 Qui cùm pergerent ſimul, ſuaſa eſt à viro ſuo vt peteret a patre ſuo agrum, ſuſpirauitque vt ſedebat in aſino. Cui Caleb, Quid habes, inquit? 19 At illa reſpondit, Da mihi benedictionem: Terram-Auſtralem & arentem dediſti mihi, iunge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius & inferius.
20 Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Iuda per cognationes ſuas.
21 Erantque ciuitates ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edom à Meridie: Cabſeel & Eder & Iagur, 22 Et Cina, & Dimona, & Adada,
23 Et Cedes, & Aſor, & Iethnam, 24 Ziph, & Telem, & Baloth,
25 Aſor noua & Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor. 26 Amam, Sama, & Molada,
27 Et Aſer-gadda, & Haſſemon, & Bethphelet,

Cepitq́. illam Othoniel filius Cenez frater 17
Chaleb ÷ iunior ↙: deditq́. ei Achſam filiam
ſuam ÷ ei ↙ vxorem.
Et factum eſt, cùm ipſa exiret, conſuluitq́. 18
cum eo, ÷ dicens ↙, Petam à patre meo agrum.
& clamauit ex aſino. Aitq́. ad eam Chaleb,
Quid eſt tibi?
Dixitq́. ÷ ei ↙, Da mihi benedictionem. Quia 19
+ Nageb *in terram + Auſtralem dediſti me. da mihi*
Golath-maim. & dedit ei ÷ Chaleb ↙ Golath-
maim ſuperiorem, & Golath-maim inferiorẽ.
Hæc eſt hereditas tribus filiorum Iudæ, ° per 20
gentes ipſorum ↙.
Fuerunt autem ÷ vrbes ipſorum ↙, vrbes ad 21
+ in deſer-to *tribum filiorum Iudæ, in finibus Edom, + à Me-*
ridie ↙, Cabſeel, & Eder, & Iagur.
Et Cina, & Dimona, & Gadgada. 22
Et Cedes, & Aſor, & Ethna. 23
Et Ziph, & Telem, & Baloth. 24
Et Aſor noua, & vrbs Eſron, iſta ° eſt ↙ 25
Aſor.
Amam, & Same, & Molada, ÷ & Aſarſu ↙. 26
Et Aſergadda, & Aſemon, & Bethphaleth. 27
Et Aſerſula, & Berſabea, & Ebezothia. 28
Et Baala, & Euim, & Aſem. 29
Et Elthold, ° & Cheſil ↙, & Erma. 30
Et Siceleg, & Medemena, & Sanſana. 31
Et Lebaoth, & Selim, & Ain, & Remmon, 32
omnes vrbes viginti & nouem, & villæ earũ.
In plano, Eſthaol, & Saraa, & Aſna. 33
Et Zano, & Engonim, ÷ & ↙ Thapphua, & 34
Enaim. 35 *Et Ierimuth, & Odollam, & Socho,*
& Azeca. 36 *Et Saraim, & Adiaththaim, &*
Gadera, & villæ earũ. vrbes quatuordecim, &
pagi earũ. 37 *Sennan, & Adaſa, & Magdalgad.*
Et Dalaan, & Maſſepha, & Iechthael. 38
Et Lachis, & Baſchath, & Aeglon. 39
Et Chabbon, & Lamas, & Chathalis. 40
Et Gaderoth, & Beth-dagon, & Naama, 41
& Maceda, vrbes ſedecim, & pagi earum.
Lebna, & Ather, & Aſan. 42
Iephtha, & Aſena, & Neſib. 43

17 καὶ ἔλαβεν αὐτὴν γοθονιὴλ υἱὸς κενὲζ ἀδελ-
φὸς χάλεβ ÷ ὁ νεώτερος ↙· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν
ἀχσὰν θυγατέρα αὐτοῦ ÷ αὐτῷ ↙ εἰς γυναῖκα.
18 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτὴν, καὶ
συνεβουλεύσατο αὐτῷ ÷ λέγουσα ↙· αἰτήσομαι
τὸν πατέρα μου ἀγρόν· καὶ ἐβόησεν ἀπὸ τοῦ ὄνου.
καὶ εἶπεν αὐτῇ χάλεβ· τί ἐστί σοι;
19 καὶ εἶπεν ÷ αὐτῷ ↙· δός μοι εὐλογίαν, ὅτι εἰς
γῆν + νότου δέδωκάς με. δός μοι τὴν γολαθ- + ναγέβ
μαΐμ. καὶ ἔδωκεν αὐτῇ ÷ χάλεβ ↙ τὴν γολαθ-
μαΐμ τὴν ἄνω, καὶ τὴν γολαθ τὴν κάτω.
20 αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν ἰούδα ° κατὰ δή-
μους αὐτῶν ↙.
21 ἐγενήθησαν δὲ ÷ αἱ πόλεις αὐτῶν ↙, πόλεις πρὸς
τῇ φυλῇ υἱῶν ἰούδα, ἐπὶ ὁρίων ἐδώμ, + ἀπὸ τοῦ + ἐπὶ τῆς ἐρήμου
λιβὸς ↙, καβσεὴλ, καὶ ἐδὲρ, καὶ ἰαγούρ.
22 καὶ κινὰ, καὶ διμωνὰ, καὶ γαδγαδά.
23 καὶ κεδὲς, καὶ ἀσὼρ, καὶ ἰθνά.
24 ζεὶφ, καὶ τελὲμ, καὶ βαλὼθ.
25 καὶ ἀσὼρ ἡ καινὴ, καὶ πόλις ἐσρὼν· αὕτη
° ἐστιν ↙ ἀσώρ.
26 ἀμὰμ, καὶ σαμὰ, καὶ μωλαδὰ, ÷ καὶ ἀσαρσοὺλ ↙.
27 καὶ ἀσεργαδδὰ, καὶ ἀσεμὼν, καὶ βηθφαλέθ.
28 καὶ ἀσαρσουλὰ. καὶ βηρσαβεὲ, καὶ ἐβεζουθιά.
29 καὶ βααλὰ, καὶ αὐεὶμ, καὶ ἀσέμ.
30 καὶ ἐλθωλὰδ, ° καὶ χασὶλ ↙, καὶ ἑρμά.
31 καὶ σικελὲγ, καὶ μαδμηνὰ, καὶ σανσαννά.
32 καὶ λεβαὼθ, καὶ σελεὶμ, καὶ ἀεὶν, καὶ ῥεμμὼν· πᾶ-
σαι αἱ πόλεις εἴκοσι καὶ ἐννέα· καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
33 ἐν τῇ πεδινῇ ἐσθαὸλ, καὶ σαραὰ, καὶ ἀσνά.
34 καὶ ζανὼ, καὶ ἡ γονεὶμ, ÷ καὶ ↙ θαπφουὰ, καὶ ἠναείμ.
35 καὶ ἱερμοὺθ, καὶ ὀδολλὰμ, καὶ σωχὼ, καὶ ἀζηκά.
36 καὶ σαραεὶμ, καὶ ἀδιαθαθαείμ, καὶ γάδηρα καὶ
αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς· αἱ πόλεις δεκατέσσαρες, καὶ αἱ
37 κῶμαι αὐτῶν. σεννὰν, καὶ ἀδασὰ, καὶ μαγδαλ-
38 γάδ. καὶ δαλαὰν, καὶ μασσηφὰ, καὶ ἰεχθαήλ.
39 καὶ λαχεὶς, καὶ βασχὰθ, καὶ αἰγλών.
40 καὶ χαββὼν, καὶ λαμὰς, καὶ χαθαλείς.
41 καὶ γαδηρὼθ, καὶ βηθδαγὼν, καὶ νααμὰ, καὶ
μακηδά· πόλεις ἑξκαίδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
42 λεβνὰ, καὶ ἀθὲρ, καὶ ἀσάν.
43 καὶ ἰεφθὰ, καὶ ἀσεννὰ, καὶ νεσείβ.

B. HIERONYMI.

28 Et Haſer-ſual, & Ber-ſabee, & Baziothia, 29 Et Baala, & Im, & Eſem,
30 Et Eltholad, & Ceſil, & Harma, 31 Et Siceleg, & Medemena, & Senſenna,
32 Lebaoth & Selim, & Aen, & Remon. Omnes ciuitates vigintinouem, & villæ earũ.
33 In campeſtribus verò: Eſtaol, & Sarea, & Aſena,
34 Et Zanoe, & En-gannim, & Taphua, & Enaim,
35 Et Ierimoth, & Adullam, Socho, & Azeca,
36 Et Saraim, & Adithaim, & Gedera, & Gederothaim: vrbes quatuordecim, & villæ
earum. 37 Sanam, & Adaſſa, & Magdal-gad, 38 Delean, & Maſepha & Iecthel,
39 Lachis, & Baſcath, & Eglon, 40 Chebbon, & Leheman, & Cethlis,
41 Et Gideroth, & Beth-dagon, & Naama & Maceda. ciuitates ſedecim, & villæ earũ.
42 Labana, & Ether, & Aſan, 43 Iephtha, & Eſna, & Neſib.

44 *Et Ceila, & Achſib, & Mareſa, vrbes nouem, & pagi ipſarum.*
45 *Accaron & filiæ ipſius, & villæ ipſius.*
46 *Ab Accarone, & verſus mare, omnes quæ ſunt ad latus Azoti, & pagi ipſarum.*
47 *Azotus, filiæ ipſius & pagi ipſius. Gaza, filiæ ipſius, & vici ipſius, vſq. ad flumium Aegypti, & mare magnum, & [a]terminus.*

a Ch. terminus eius.

48 *In monte quoque, Samir, & Iether, & Socho.*
49 *Et Danna, & Cariath-ſenna, hæc eſt Dabir.*
50 *Et Anab, & Iſthemo, et Anim.*
51 *Et Goſon, et Holon, et Gilo, vrbes vndecim, & pagi ipſarum.*
52 *Arab, & Duma, & Eſaan.*
53 *Et Ianum, et Beth-Taphua, et Apheca.*
54 *Humta, et Cariath-Arbe, ea eſt Hebron, & Sior, vrbes nouem, & pagi ipſarum.*
55 *Maon, Charmel, et Ziph, & Iota.*
56 *Et Iezrael, et Iucadam, & Zanoe.*
57 *Haccain, Gabaa, et Thamna, vrbes decem, & pagi ipſarum.*
58 *Halhul, Beth-ſur, & Gedor.*
59 *Et Maareth, & Beth-anoth, et Elthecon, vrbes ſex, & pagi ipſarum.*
60 *Cariath-baal, ea eſt Cariath-Iaarim; & ipſa Rebba, vrbes duæ, & pagi ipſarum.*
61 *In deſerto, [b]Beth-araba, Meddin et Sachacha.*

b Ch. Beth planiciei.

62 *Et ipſa Nebſan, & Ciuitas ſalis, et En-gaddi, vrbes ſex, et pagi ipſarum.*
63 *Et Iebuſæos habitatores Ieruſalem non potuerunt filij Iudæ expellere ipſos. Habitauitq; Iebuſæus cum filiis Iudæ in Ieruſalem, vſque ad hunc diem.*

CAP. XVI.

1 *Filiis Ioſeph autem exibat ſors à Iordane Ierichuntis, ad aquas Ierichuntis, ab Oriente, ad deſertum aſcendens ex Ierichunte, per montem Beth-elem.*
2 *Et excurrebat à Beth-ele verſus Luzam, & tranſibat ad finem [c]Archi Ataroth.*

c Ch. Archi ad Ataroth.

44 וּקְעִילָה וְאַכְזִיב וּמָרֵאשָׁה עָרִים תֵּשַׁע
וְחַצְרֵיהֶן׃
45 עֶקְרוֹן וּבְנֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ׃
46 מֵעֶקְרוֹן וָיָמָּה כֹּל אֲשֶׁר־עַל־יַד אַשְׁדּוֹד
וְחַצְרֵיהֶן׃
47 אַשְׁדּוֹד בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ עַזָּה בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ
עַד־נַחַל מִצְרָיִם וְהַיָּם הַגָּבוֹל וּגְבוּל׃
48 וּבָהָר שָׁמִיר וְיַתִּיר וְשׂוֹכֹה׃
49 וְדַנָּה וְקִרְיַת־סַנָּה הִיא דְבִר׃
50 וַעֲנָב וְאֶשְׁתְּמֹה וְעָנִים׃
51 וְגֹשֶׁן וְחֹלֹן וְגִלֹה עָרִים אַחַת־עֶשְׂרֵה
וְחַצְרֵיהֶן׃
52 אֲרַב וְדוּמָה וְאֶשְׁעָן׃
53 וְיָנוּם וּבֵית־תַּפּוּחַ וַאֲפֵקָה׃
54 וְחֻמְטָה וְקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן וְצִיעֹר
עָרִים תֵּשַׁע וְחַצְרֵיהֶן׃
55 מָעוֹן כַּרְמֶל וָזִיף וְיוּטָּה׃
56 וְיִזְרְעֶאל וְיָקְדְעָם וְזָנוֹחַ׃
57 הַקַּיִן גִּבְעָה וְתִמְנָה עָרִים עֶשֶׂר וְחַצְרֵיהֶן׃
58 חַלְחוּל בֵּית־צוּר וּגְדוֹר׃
59 וּמַעֲרָת וּבֵית־עֲנוֹת וְאֶלְתְּקֹן עָרִים שֵׁשׁ
וְחַצְרֵיהֶן׃
60 קִרְיַת־בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים וְהָרַבָּה עָרִים
שְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן׃
61 בַּמִּדְבָּר בֵּית הָעֲרָבָה מִדִּין וּסְכָכָה׃
62 וְהַנִּבְשָׁן וְעִיר־הַמֶּלַח וְעֵין גֶּדִי עָרִים שֵׁשׁ
וְחַצְרֵיהֶן׃
63 וְאֶת־הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַםִ לֹא־יוֹכְלוּ
בְנֵי־יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי
יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַםִ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

יו

1 וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לִבְנֵי יוֹסֵף מִיַּרְדֵּן יְרִיחוֹ לְמֵי
יְרִיחוֹ מִזְרָחָה הַמִּדְבָּר עֹלֶה מִירִיחוֹ בָּהָר
בֵּית־אֵל׃
2 וְיָצָא מִבֵּית־אֵל לוּזָה וְעָבַר אֶל־גְּבוּל הָאַרְכִּי
עֲטָרוֹת׃

TRANSLATIO

44 Et Ceila, & Achzib, & Mareſa: ciuitates nouem, & villæ earum. 45 Accaron cum vicis & villulis ſuis. 46 Ab Accaron vſque ad mare; omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos eius. 47 Azotus cum vicis & villulis ſuis: Gaza cum vicis & villulis ſuis, vſq; ad Torrentem-Ægypti, & Mare-magnum terminus eius. 48 Et in monte: Samir, & Iether, & Socoth. 49 Et Danna, & Cariath-ſenna, hæc eſt Dabir.

50 Anab, & Iſtemo, & Anim, 51 Goſen, & Olon, & Gilo, ciuitates vndecim, & villæ earum. 52 Arab, & Ruma, & Eſaan, 53 Et Ianum, & Beth-thaphua, & Aplieca, 54 Athmatha, & Cariath-arbe, hæc eſt Hebron, & Sior: ciuitates nouem & villæ earum. 55 Maon & Charmel, & Ziph, & Iota, 56 Iezrael, & Iucadam, & Zanoe, 57 Accain, Gabaa, & Thamna: ciuitates decem, & villæ earum.

58 Halhul, & Beth-ſur, & Gedor.

Et Ceila, & + Achſib, & Mareſa, vrbes 44
nouem, & pagi earum. Accaron, & pagi 45
eius, & villæ eius.
Ab Accaron & in + mare, & omnes 46
quæ ſunt iuxta Eſdoth, & pagi earum.
Eſdoth, & pagi eius, & villæ eius. 47
Gaza, & pagi eius, & villæ eius, vſque ad
torrentem Ægypti. & mare magnum diſterminans.
Et in montoſis locis, + Saphir, & 48
Iether, & Socho.
Et Renna, & vrbs literarum, iſta eſt Dabir. 49
Et Anab, et Isthemo, & Anim. 50
Et Goſom, & Chilon, et Gelon, vrbes vn- 51
decim, & pagi earum.
Ereb, & Ruma, et Eſan. 52
Et Ianum, & Beththapphu, et Apheca. 53
Et Ammata, et vrbs Arbe, iſta eſt Chebron, 54
& Sior, vrbes nouem, et pagi earum.
Maon, Chermel, & Ziph, et Ietta. 55
Et Iezreel, & Iecadam, & Zanua. 56
Acin, & Gabaa, et Thamna, vrbes decem, 57
& pagi earū. Elul, & Bethſur, et Gedor. 58
Et Maaroth, & Bethanoth, et Elthecen, vr- 59
bes ſex, et pagi earum. Thecua, et Ephrata, iſta
eſt Beth lehem, & Phagor, et Aetam, & Cu-
lom, & Tatami, et Sores, et Carem, & Gallim,
et Thether, et Manocho, vrbes vndecim, et pagi
earum. Cariathbaal, iſta eſt vrbs Iarim, & 60
Arebba, vrbes duæ, et villæ earum.
In deſerto, Betharaba, + Maddi, et Schacha. 61
Et Nebſan, et Ciuitas ſalis, et Engaddi, vr- 62
bes ſex, et pagi earum. Et Iebuſæus habitabat 63
in Ieruſalem, & non potuerunt filij Iudæ per-
dere illos. Et habitabat Iebuſæus cum filijs Iu-
dæ in Ieruſalem, vſque ad iſtum diem.

CAP. XVI.

Et fuerunt termini filiorū Ioſeph, à Iordane, 1
qui eſt cōtra Ierichuntē, ab aquis quæ ſunt
cōtra Ierichuntem, ab Oriente ad deſertum.
Et aſcendent ab Ierichunte in montoſum lo-
cum, in Beth el. Exibuntq; à Beth-el ad Lu- 2
zam. et præteribūt ad terminos Archiatarcth.

Margin: + Achſib. + Iamnia. + Sapher. + Badda-
ga.

44 καὶ κειλὰ, καὶ + ἀχζὶβ, καὶ μαρησὰ· πόλεις + ἀχζίβ
45 ἐννέα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. Ἀκκαρὼν, καὶ αἱ
κῶμαι αὐτῆς, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς.
46 ἀπὸ ἀκκαρὼν, καὶ εἰς + θάλασσαν. καὶ πᾶσαι + ἰαμναί
ὅσαι εἰσὶ πλησίον ἐσδὼθ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
47 Ἐσδὼθ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς.
Γάζα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐ-
τῆς, ἕως τοῦ χειμάῤῥου αἰγύπτου. καὶ ἡ θάλασσα
48 ἡ μεγάλη διορίζει. καὶ ἐν τῇ ὀρεινῇ + σαφεὶρ, + σαμείρ
καὶ ἰεθὲρ, καὶ σωχώ.
49 καὶ ῥεννὰ, καὶ πόλις γραμμάτων· αὕτη ἐστὶ
50 δαβεὶρ. καὶ ἀνὰβ, καὶ ἐσθεμὼ, καὶ ἀνείμ.
51 καὶ γοσὸμ, καὶ χιλὼν, καὶ γηλών· πόλεις ἕν-
δεκα· καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
52 Ἐρὶβ, καὶ ῥουμὰ, καὶ ἐσὰν.
53 καὶ ἰανοὺμ, καὶ βηθθαπφουὲ, καὶ ἀφεκά.
54 καὶ ἀμματὰ, καὶ πόλις ἀρβὲ, αὕτη ἐστὶ χεβρὼν,
καὶ σιὼρ· πόλεις ἐννέα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
55 μαὼν, χερμὲλ, καὶ ζεὶφ, καὶ ἰεττά.
56 καὶ ἰεζραὲλ, καὶ ἰεκαδὰμ, καὶ ζανωά.
57 Ἀκὶν, καὶ γαβαὰ, καὶ θαμνά· πόλεις δέκα, καὶ
58 αἱ κῶμαι αὐτῶν. Ἐλοὺλ, καὶ βηθσοὺρ, καὶ γεδώρ.
59 καὶ μααρὼθ, καὶ βηθανὼθ, καὶ ἐλθεκέν· πόλεις
ἕξ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. θεκωὰ, καὶ ἐφραθὰ, αὕτη ἐστὶ
βηθλεὲμ, καὶ φαγὼρ, καὶ αἰτὰμ, καὶ κουλὸν, καὶ τα-
ταμὶ, καὶ σωρὴς, καὶ καρὲμ, καὶ γαλλεὶμ, καὶ θεθὴρ,
καὶ μανοχώ· πόλεις ἕνδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
60 Καριαθβαὰλ, αὕτη πόλις ἰαρεὶμ, καὶ ἀρεββὰ,
πόλεις δύο, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.
61 ἐν τῇ ἐρήμῳ, βηθαραβὰ, + μαδδεὶ, καὶ σαχά. + βαδμαγὰ
62 καὶ νεβσὰν, καὶ ἡ πόλις τῶν ἁλῶν, καὶ ἐνγαδδὶ, πό-
63 λεις ἕξ, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. καὶ ὁ ἰεβουσαῖος κα-
τῴκει ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ υἱοὶ
ἰούδα ἀπολέσαι αὐτοὺς, καὶ κατῴκησεν ὁ ἰεβου-
σαῖος μετὰ τῶν υἱῶν ἰούδα, ἐν ἱερουσαλὴμ, ἕως τῆς
ἡμέρας ταύτης. κεφαλ. ιϛ'.
1 Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια υἱῶν ἰωσὴφ, ἀπὸ τοῦ ἰορ-
δάνου τοῦ κατὰ ἱεριχὼ ἀπὸ τῶν ὑδάτων τῶν κατὰ ἱερι-
χὼ, ἀπὸ ἀνατολῶν, τὴν ἔρημον, καὶ ἀναβήσεται
ἀπὸ ἱεριχὼ εἰς τὴν ὀρεινὴν εἰς βαιθήλ.
2 καὶ ἐξελεύσεται ἀπὸ βαιθὴλ εἰς λουζὰ· καὶ
παρελεύσεται ἐπὶ τὰ ὅρια ἀρχαταρώθ.

B. HIERONYMI.

59 Mareth, & Bethanoth, & Elthecon: ciuitates ſex, & villæ earum.
60 Cariath-baal, hæc eſt Cariath-iarim vrbs ſyluarum, & Arebba: ciuitates duæ, & villæ earum. 61 In deſerto, Betharaba, Meddin, & Sachacha.
62 Et Nebſan, & Ciuitas-ſalis, & En-gaddi: ciuitates ſex & villæ earum.
63 Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitque Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem vſque in præſentem diem.

CAP. XVI.

Cecidit quoque ſors filiorum Ioſeph ab Iordane contra Iericho, & aquas eius, ab Oriente: ſolitudo quæ aſcendit de Iericho ad montem Beth-el.
2 Et egreditur de Beth-el Luzam: tranſitque terminum Archi, Ataroth.

Et tranſibunt verſus mare ad fines Iephlati, 3
vſque ad fines Beth-horon inferioris, °*& vſq.*
ad Gazer↙. *eritq́; exitus ipſorum ad mare.*
Et nacti ſunt hereditatem filij Ioſeph, Ma- 4
naſſes, & Ephraim. Et fuerunt termini fi- 5
liorum Ephraim, per gentes ipſorum. Et fue-
runt termini hereditatis ipſorum, ab Oriente
Ataroth Adar vſque ad Beth-horon ſuperiorẽ.
÷*& Gazara*↙. *Et tranſibunt termini ver-* 6
ſus mare, in Machthoth ab Aquilone, & præte-
ribit °*terminus*↙, *verſus Orientem, in Thanath*
Silo. & tranſibit ſibi ab Oriente in Ianoa.
°*Et deſcẽdet ab Ianoa in*↙ *Ataroth.* ÷*& pagi* 7
ipſarum↙; *& in Naarath. & tranſibit verſus*
Iericho, exibitq́; ad Iordanẽ. ÷*Et*↙ *à Taphuth* 8
tranſibunt termini verſus mare, ad torrentem°
Cana. Et erit exitus eius in mare. Iſta eſt here-
ditas tribus filiorũ Ephraim, per gentes ipſorũ.
Et vrbes ſeparatæ filiis Ephraim intra here- 9
ditatem filiorum Manaſſis. omnes vrbes, &
pagi earum.
Et non perdidit ÷*Ephraim*↙ *Chananæum* 10
habitantem in Gazer. habitauitq́; Chananæus in
Ephraim, vſque ad iſtum diem. ÷*vſque dum*
aſcendit Pharao rex Aegypti, & cepit vrbem.
ſuccenditq́; eam igne Et Chananæos, & Phere-
zæos, habitatoresq́; Gazer exſtimulauit. Et de-
dit illam Pharao in dotem filiæ ſuæ↙. °*& facti*
ſunt vectigales ſerui↙.

CAP. XVII.

ET fuerũt fines trib⁹ Manaſsis (erat enim iſte 1
primus natus Ioſepho.) ipſi Machir, qui pri-
mus natus erat Manaſsi, patri Galaad. erat enim
°*iſte*↙ *vir militaris, in Galaaditide, et Baſanitide.*
Et obtigerũt filiis Manaſsis, reliquis, per gen- 2
tes ipſorum, filiis Abiezer, & filiis Elec, & filiis
Eſriel, & filiis Sechem, & filiis Epher, & filiis
Semidae. iſti ſunt °*filij Manaſsis, filij Ioſeph*↙,
mares per gentes ipſorũ. Et ipſi Salpaad filio 3
Epher °*filij Galaad, filij Machiris, filij Manaſ-*
ſis↙ *non erant ei filij, ſed filiæ. Et iſta ſunt no-*
mina filiarum ipſius Salpaad, Maala, & Nua,
& Aegla, & Melcha, & Therſa.

3 ° καὶ διελεύσεται ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τὰ ὅρια
τοῦ Ἰεφλατὶ, ἕως τῶν ὁρίων Βαιθωρὼν τῆς κάτω, °καὶ
ἕως Γαζὴρ↙. καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτῶν ἐπὶ τὴν θα-
4 λασσαν. καὶ ἐκληρονόμησαν οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ, Μα-
5 νασσῆς, καὶ Ἐφραίμ. καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια υἱῶν
Ἐφραὶμ κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια τῆς
κληρονομίας αὐτῶν ἀπ' ἀνατολῶν Ἀταρὼθ ἀδὲρ,
6 ἕως Βαιθωρὼν τῆς ἄνω, ÷καὶ Γαζαρά↙. καὶ διε-
λεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ τὴν θάλασσαν, εἰς Μαχ-
θὼθ, ἀπὸ βοῤῥᾶ. καὶ περιελεύσεται °τὸ ὅριον↙,
ἐπ' ἀνατολὰς, εἰς Θηναθσηλώ. καὶ παρελεύσεται
7 αὐτὸ ἀπ' ἀνατολῶν εἰς Ἰανωκά. °καὶ καταβή-
σεται ἀπὸ Ἰανωκὰ, εἰς↙ Ἀταρὼθ ÷καὶ αἱ κῶμαι αὐ-
τῶν↙, καὶ εἰς Νααραθ· καὶ διελεύσεται ἐπὶ Ἰεριχὼ,
8 καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην. ÷καὶ↙ ἀπὸ Θα-
φοὺθ παρελεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ θάλασσαν, °ἐπὶ χεί-
μαῤῥουν Κανά. καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ ἐπὶ θά-
λασσαν· αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Ἐφραὶμ,
9 κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ αἱ πόλεις αἱ ἀφορισθεῖσαι
τοῖς υἱοῖς Ἐφραὶμ ἀνὰ μέσον τῆς κληρονομίας υἱῶν
Μανασσῆ· πᾶσαι αἱ πόλεις, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
10 καὶ οὐκ ἀπώλεσεν ÷Ἐφραὶμ↙ τὸν χαναναῖον τὸν
κατοικοῦντα ἐν Γαζὴρ· καὶ κατῴκει ὁ χαναναῖος ἐν
τῷ Ἐφραὶμ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. ÷ἕως ἀνέβη Φα-
ραὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου, καὶ ἔλαβε τὴν πόλιν, καὶ ἐνέ-
πρησεν αὐτὴν ἐν πυρί· καὶ τοὺς χαναναίους, καὶ τοὺς
φερεζαίους, καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Γαζὴρ ἐξεκέν-
τησε· καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Φαραὼ ἐν φερνῇ τῇ θυγατρὶ
αὐτοῦ↙. °καὶ ἐγένοντο ὑπόφοροι δοῦλοι↙. ΚΕΦ. ιζ'.
1 Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια φυλῆς Μανασσῆ, (ὅτι οὗτος
πρωτότοκος τῷ Ἰωσὴφ) τῷ Μαχεὶρ πρωτοτό-
κῳ Μανασσῆ, πατρὶ Γαλαάδ· ἦν γὰρ °οὗτος↙ ἀνὴρ
πολεμιστὴς ἐν τῇ Γαλααδίτιδι, καὶ ἐν τῇ Βασανί-
2 τιδι. καὶ ἐγενήθη τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ τοῖς λοιποῖς,
κατὰ δήμους αὐτῶν, τοῖς υἱοῖς Ἀβιέζερ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ε-
λὲκ, καὶ τοῖς υἱοῖς Ἐσριὴλ, καὶ τοῖς υἱοῖς Συχὲμ, καὶ τοῖς
υἱοῖς Ἐφὲρ, καὶ τοῖς υἱοῖς Σεμιδαέ. οὗτοι °υἱοὶ Μα-
3 νασσῆ υἱοῦ Ἰωσὴφ↙ ἄρσενες κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ
τῷ Σαλπαὰδ υἱῷ Ἐφὲρ °υἱοῦ Γαλαὰδ, υἱοῦ Μα-
χείρ, υἱοῦ Μανασσῆ↙ οὐκ ἦσαν αὐτῷ υἱοὶ, ἀλλὰ
θυγατέρες· καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν θυγατέρων
τοῦ Σαλπαὰδ, Μααλὰ, καὶ Νουὰ, καὶ Αἰγλὰ,
καὶ Μελχὰ, καὶ Θερσά.

B. HIERONYMI.

9 Vrbesque ſeparatæ ſunt filiis Ephraim in medio poſſeſsionis filiorum Manaſſe, & villę
earum. 10 Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum qui habitabat in Gazer: habi-
tauitque Chananæus in medio Ephraim vſque in diem hanc tributarius.

CAP. XVII.

CEcidit autem ſors tribui Manaſſe (ipſe enim eſt primogenitus Ioſeph) Machir pri-
mogenito Manaſſe patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque poſſeſsionem Ga-
laad & Baſan. 2 Et reliquis filiorum Manaſſe iuxta familias ſuas; filiis Abi-ezer, &
filiis Helec, & filiis Ezriel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida. Iſti ſunt filij
Manaſſe filij Ioſeph, mares, per cognationes ſuas. 3 Salphaad verò filio Hepher filij
Galaad, filij Machir filij Manaſſe non erant filij, ſed ſolæ filiæ: quarum iſta ſunt nomina,
Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therſa.

Et acceſſerunt in conſpectum Eleazaris ſa- 4
cerdotis, & in conſpectum Ioſuæ filij Nun, & in conſpectum principū, dicentes, Dominus præcepit Moſi, vt daret nobis hereditatem inter fratres noſtros. Dedit ergo ipſis, ſecundum os Domini, hereditatem inter fratres patris ipſarum.
a Ch. ſortes
Ceciderunt itaque ᵃfuniculi Manaſſis decem, 5
præter terrā Galaad, & Baſanitidem, quæ erant
cis Iordanem. Nam filiæ Manaſſis acceperunt 6
hereditatem inter filios ipſius. terra autem Galaad erat reliquorum filiorum Manaſſis.
Erat autem terminus Manaſſis ab Aſer ver- 7
ſus Machmethath, quæ eſt in conſpectu Sychem. & procedebat terminus ad dextram, ad habi-
tatores fontis Taphuæ. Terra Thaphuæ erat 8
Manaſſis; verum ipſa Thaphua apud fines Manaſſis erat filiorum Ephraim.
Et deſcendebat terminus in torrētem arun- 9
dinis, ad partem Auſtralem torrentis. Iſtæ vrbes ſunt ipſius Ephraim inter vrbes Manaſſis. & terminus Manaſſis eſt à Septentrione torrētis. erantq́ exitus ipſius in mare.
Pars Auſtralis erat ipſius Ephraim, & Sep- 10
tentrionalis ipſius Manaſſis. mare verò erat limes vtriuſque. Atq. in Aſer incidūt à Septentrione. In Iſſachar verò ab Oriente.
Habebatq́ Manaſſes in Iſſachar, & in Aſer, 11
b ad verbū, filias. Ch. vicos.
Beth ſanet ᵇmunicipia ipſius, & Ieblaam, cū ſuis municipijs. Prætrea, incolas Doræ, & municipia ipſius, ac incolas En-doræ, & municipia ipſius, & incolas Thaanach, & municipia ipſius. deniq. ciues Magedo, & municipia ipſius;
tertiam partem regionis. Ceterum non vale- 12
bant Manaſſenſes exterminare ciuitates iſtas, ſed manſit Chananæus habitando in iſta terra.
Factum eſt porrò, vt cùm inualuiſſent Iſrae- 13
litæ, redegerint Chananæum ad tributum. ſed
exterminando non exterminarunt. Locuti 14
ſunt autem Ioſephitæ cum Ioſua, dicentes, Cur dediſti mihi hereditatem, ſortem vnam, & ᶜfuniculum vnum? cum ego ſim populus multus, ᵈprout adhuc benedixit mihi Dominus.
c Ch. portionem
d Ch vſque adeò vt multiplicet benedixit &c.

4 ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני
יהושע בן־נון ולפני הנשיאים לאמר יהוה
צוה את־משה לתת־לנו נחלה בתוך
אחינו ויתן להם אל־פי יהוה נחלה בתוך
אחי אביהן׃
5 ויפלו חבלי־מנשה עשרה לבד מארץ
הגלעד והבשן אשר מעבר לירדן׃
6 כי בנות מנשה נחלו נחלה בתוך
בניו וארץ הגלעד היתה לבני־מנשה
הנותרים׃
7 ויהי גבול־מנשה מאשר המכמתת אשר
על־פני שכם והלך הגבול אל־הימין אל־ישבי
עין תפוח׃
8 למנשה היתה ארץ תפוח ותפוח אל־גבול
מנשה לבני אפרים׃
9 וירד הגבול נחל קנה נגבה לנחל
ערים האלה לאפרים בתוך ערי מנשה
וגבול מנשה מצפון לנחל ויהי תצאתיו
הימה׃
10 נגבה לאפרים וצפונה למנשה ויהי
הים גבולו ובאשר יפגעון מצפון וביששכר
ממזרח׃
11 ויהי למנשה ביששכר ובאשר בית־
שאן ובנותיה ויבלעם ובנותיה ואת־ישבי
דאר ובנותיה וישבי עין־דר ובנתיה וישבי
תענך ובנתיה וישבי מגדו ובנותיה שלשת
הנפת׃
12 ולא יכלו בני מנשה להוריש את־
הערים האלה ויואל הכנעני לשבת בארץ
הזאת׃
13 ויהי כי חזקו בני ישראל ויתנו את־הכנעני
למס והורש לא הורישו׃
14 וידברו בני יוסף את־יהושע לאמר מדוע
נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם
רב עד אשר־עד־כה ברכני יהוה׃

TRANSLATIO

4 Veneruntq́ue in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Ioſue filij Nun, & principum, dicentes, Dominus præcepit per manum Moyſi, vt daretur nobis poſſeſſio in medio fratrū noſtrorū: deditq́, eis iuxta imperium Domini poſſeſſionem in medio fratrum patris earum. 5 Et ceciderunt funiculi Manaſſe, decem, abſque terra Galaad & Baſan trans Iordanem. 6 Filiæ enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in ſortem filiorum Manaſſe qui reliqui erant. 7 Fuitq́ue terminus Manaſſe ab Aſer, Machmathath, quæ reſpicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores Fontis-Taphuæ. 8 Etenim in ſorte Manaſſe ceciderat Terra-Taphuæ, quæ eſt iuxta terminos Manaſſe, filiorum Ephraim. 9 Deſcenditq́ue terminus Vallis-arundineti in Meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio ſunt vrbium Manaſſe; terminus Manaſſe ab Aquilone torrentis, & exitus eius pergit ad mare:

Et conſtituerunt coram Eleazare ſacerdote, 4
& coram Ieſu filio Naue, & coram principibus,
dicentes, Deus mandauit per Moſen, vt daretur
nobis hereditas in medio fratrum noſtrorum.
dataq́; eſt eis, per mandatum Domini, portio,
inter fratres patris ipſarum. Cecidit́q; funi- 5
+ Labec, *culus Manaſſis campus, ÷ Labad, ex terra Ga-*
laad, & Baſan, quæ eſt cis Iordanem.
Quia filiæ filiorum Manaſſis adeptæ ſunt 6
portionem in medio fratrum ſuorum. At terra
Galaad obtigit filiis Manaſſis, qui erant reliqui.
Et fuerunt fines ° filiorum˺ Manaſſis ab A- 7
ſer ipſius Machthoth, quæ eſt oppoſita Sychem,
& eunt termini ad Iamin. ÷ & ˺ in Ioſeb, ad
fontem Thapphu. Manaſſis erit ° terra Tap- 8
phu˺, & Thapphu in finibus Manaſſis ° filiorũ
Ephraim eſt˺. ° Et deſcendẽt termini˺ in val- 9
lem Cana, verſus Meridiem, iuxta vallem Iair.
a Mallem, vrbium, niſi obſtaret conſenſus librorum. *Terebinthus eſt ipſius Ephraim in medio ᵃ vrbis* *
Manaſſis. Et fines Manaſſis ad Aquilonem in
torrentem. eritq́; exitus ipſorum mare. Ab 10
Auſtro ipſi Ephraim, & ad Aquilonem ipſi Ma-
naſſi. eritq́; mare fines ipſis. Et ad Aſer affines
erunt ad Aquilonem; ipſi verò Iſſachari ab O-
riente. Habebitq́; Manaſſes in Iſſachare, & in 11
Aſere, Bethſan, & pagos eius, ° & Ieblaam, atq.
filias eius˺; & habitatores Dor, & pagos
eius, ° & habitatores Endor, & pagos eius,
& habitatores Thanach, & pagos eius˺, &
habitatores Magedo, & pagos eius, ÷ &˺ ter-
tiam partem Napheth, ÷ & pagos eius˺.
Et non potuerunt filij Manaſſis extermina- 12
re ciuitates iſtas: cœpitq́; Chananæus habitare
in terra iſta.
Et factum eſt, poſtquam inualuiſſent filij 13
Iſrael, & fecerunt Chananæos ſibi ſubiectos, exi-
tio ° autem˺ non perdiderunt ÷ ipſos˺.
Obijciebant autem filij Ioſeph ipſi Ieſu, di- 14
centes, Quare hereditatis loco dediſti nobis
° hereditatem˺, portionem vnam, & funicu-
lum vnum? ego autem populus multus, & be-
nedixit mihi Deus.

4 καὶ ἔστησαν ἐναντίον Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, καὶ
ἐναντίον Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυὴ, καὶ ἐναντίον τῶν ἀρχόντων
λέγουσαι· ὁ θεὸς ἐνετείλατο διὰ χειρὸς Μωυσῆ,
δοῦναι ἡμῖν κληρονομίαν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ἡ-
μῶν. καὶ ἐδόθη αὐταῖς, διὰ προστάγματος κυρίου
5 κλῆρος ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τοῦ πατρὸς αὐτῶν. καὶ ἔπε-
σεν ὁ σχοινισμὸς Μανασσῆ πεδίον + Λαβὰδ, ἐκ τῆς + Λαβὲκ,
γῆς Γαλαὰδ, καὶ τῆς Βασὰν, ἥ ἐστι πέραν τοῦ Ἰορδάνου.
6 ὅτι θυγατέρες υἱῶν Μανασσῆ ἐκληρονόμησαν
κλῆρον ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν· ἡ δὲ γῆ Γα-
λαὰδ ἐγενήθη τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ τοῖς καταλε-
7 λειμμένοις. καὶ ἐγενήθη ὅρια ° υἱῶν˺ Μανασσῆ
ἀπὸ Ἀσὴρ τῆς Μαχθὼθ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Συ-
χὲμ, καὶ πορεύεται τὰ ὅρια ἐπὶ Ἰαμεὶν, ÷ καὶ˺ εἰς Ἰω-
8 σὴβ, ἐπὶ πηγὴν Θαπφού. τῷ Μανασσῆ ἔσται
° γῆ Θαπφοὺ˺, καὶ Θαπφοὺ ἐπὶ τῶν ὁρίων Μανασσῆ
9 ° τοῖς υἱοῖς Ἐφραίμ˺. ° καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια˺
ἐπὶ φάραγγα Κανὰ, ἐπὶ λίβα, κατὰ φάραγγα Ἰαεὶρ,
ἡ τερέβινθος + τῆς Ἐφραὶμ ἀνὰ μέσον ᵃ πόλεως Μα- + τῆς
νασσῆ· καὶ ὅρια Μανασσῆ ἐπὶ βοῤῥᾶν, εἰς τὸν χει- a Rectiùs opinor ſcribatur ἀνὰ μέσον πόλεων quàm illud ſic in exemplaribus.
10 μάῤῥουν· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ θάλασσα. ἀπὸ
λιβὸς τῷ Ἐφραὶμ, καὶ ἐπὶ βοῤῥᾶν τῷ Μανασσῆ. καὶ
ἔσται ἡ θάλασσα ὅρια αὐτοῖς. καὶ ἐπὶ Ἀσὴρ συνά-
ψουσιν ἐπὶ βοῤῥᾶν· καὶ τῷ Ἰσαχὰρ ἀπὸ ἀνατολῶν.
11 καὶ ἔσται Μανασσῆ ἐν Ἰσαχὰρ, καὶ ἐν Ἀσὴρ, Βηθ-
σὰν, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, ° καὶ Ἰεβλαὰμ, καὶ αἱ θυ-
γατέρες αὐτῆς˺, καὶ τοὺς κατοικοῦντας Δὼρ, καὶ
τὰς κώμας αὐτῆς, ° καὶ τοὺς κατοικοῦντας Εν-
δὼρ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τοὺς κατοικοῦντας
Θαναὰχ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς˺, καὶ τοὺς κατοι-
κοῦντας Μαγεδδὼ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, ÷ καὶ˺
τὸ τρίτον τῆς Ναφὲθ, ÷ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς˺.
12 καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ υἱοὶ Μανασσῆ ἐξολο-
θρεῦσαι τὰς πόλεις ταύτας, καὶ ἤρξατο ὁ Χανα-
ναῖος κατοικεῖν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ.
13 καὶ ἐγενήθη, ἐπεὶ κατίσχυσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ,
καὶ ἐποίησαν τοὺς Χαναναίους ὑπηκόους· ὀλοθρεῦ-
σαι ° δὲ˺ οὐκ ἐξωλόθρευσαν ÷ αὐτούς˺.
14 ἀντεῖπαν δὲ οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες·
διὰ τί ἐκληρονόμησας ἡμᾶς ° κληρονομίαν˺,
κλῆρον ἕνα, καὶ σχοίνισμα ἕν; ἐγὼ δὲ λαὸς πο-
λὺς, καὶ ηὐλόγησέ με ὁ θεός.

B. HIERONYMI.

10 Ita vt poſſeſſio Ephraim ſit ab Auſtro, & ab Aquilone Manaſſe, & vtramque claudat mare, & coniungantur ſibi in tribu Aſer ab Aquilone, & in tribu Iſſachar ab Oriente.

11 Fuitque hereditas Manaſſe in Iſſachar, & in Aſer, Beth ſan, & viculi eius, & Ieblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cum oppidis ſuis: habitatores quoque Endor cum viculis ſuis: ſimiliterque habitatores Tenac cum viculis ſuis, & habitatores Mageddo cum viculis ſuis, & tertia pars vrbis Nopheth. 12 Nec potuerunt filij Manaſſe has ciuitates ſubuertere, ſed cœpit Chananæus habitare in terra ipſa.

13 Poſtquam autem conualuerunt filij Iſrael, ſubiecerunt Chananæos, & fecerunt ſibi tributarios, nec interfecerunt eos. 14 Locutique ſunt filij Ioſeph ad Ioſue, & dixerunt, Quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis & funiculi vnius, cùm ſim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

Ioſua verò dicebat ad ipſos, Si populus mul- 15
tus es, aſcende tibi in ª ſiluam, atque exſcinde
tibi illic, in terra PhereZæi, & Raphaim, ſi an-
guſtior tibi eſt mons Ephraim.
Rurſus Ioſephitæ dicebant, Non ᵇ obtinebitur 16
à nobis mons: nã currus ferrei ſunt apud omnẽ
Chananæum, habitantem in terra ᶜ humili; apud
eum qui eſt in Beth-ſan, & in municipiis illius.
Et apud eum qui eſt in ᵈ valle IeZrael.
Iterum Ioſua ad Ioſephitas dicebat, ad E- 17
phraim, & Menaſſem, inquiens, Populus multus
es? & vires magnas habes. non erit tibi ſors
vna. Sed montem habiturus es. & ſi enim 18
ſilua eſt, ᵉ exſcindes ipſam. Habebis inſuper exi-
tus illius. Exterminabis enim Chananæum,
quamuis currus ferreos habeat, quãuis fortis ſit.

a Ch. denſam ſiluã, & parare vobis illic locum, in terra &c.
b Ch. ſufficiet nobis
c Ch. æquabili.
d Ch. planitie.
e Ch. parabis

CAP. XVIII.

Porro conuocati ſunt omnis cœtus Iſraelita- 1
rum ad Silo: & collocauerunt illic taberna-
culum ſolenne. Ceterùm terra ſubacta erat co-
ram ipſis. Supererant autem inter Iſraeli- 2
tas, qui hereditatis ſuæ partem nondum acce-
perant, ſeptem tribus.
Ait ergo Ioſua ad Iſraelitas, Quouſq. vos 3
ignaui eſtis ad adeundam poſſeſſionem eius ter-
ræ, quam vobis donauit Dominus Deus patrum
veſtrorum? Date ternos viros tributim, & 4
ablegabo ipſos; ſurgentq́ & peragrabunt ter-
ram, atque deſcribent ipſam, ſecundum here-
ditatem ſuam ipſorum; redibuntq́ ad me.
Et diuident eam in ſeptem partes. Iudas ma- 5
nebit in ſuis finibus à Meridie. Ioſephitæ verò
manebunt in ſuis finibus, à Septentrione.
Vos verò deſcribetis terram in ſeptem par- 6
tes: referetisq́ ad me huc. Et faciam vobis ſor-
tem hic, coram Domino Deo noſtro.
Nam Leuitæ non habent partem inter vos. 7
Quia ᶠ ſacerdotium Domini eſt hereditas illius.
Gad autem, & Ruben, atque dimidia tribus
Manaſſis adepti ſunt ſuam hereditatem cis Ior-
danem, verſus Orientem; quam ipſis aſſignauit
Moſes ſeruus Domini.

f Ch. dona quæ dedit ipſis Dominus, ea ſunt ipſorum hereditas.

15 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אִם־עַם־רַב אַתָּה
עֲלֵה לְךָ הַיַּעְרָה וּבֵרֵאתָ לְךָ שָׁם בְּאֶרֶץ הַפְּרִזִּי
וְהָרְפָאִים כִּי־אָץ לְךָ הַר־אֶפְרָיִם׃
16 וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יוֹסֵף לֹא־יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר וְרֶכֶב
בַּרְזֶל בְּכָל הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ־הָעֵמֶק לַאֲשֶׁר
בְּבֵית־שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ וְלַאֲשֶׁר בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל׃
17 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־בֵּית יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם
וְלִמְנַשֶּׁה לֵאמֹר עַם־רַב אַתָּה וְכֹחַ גָּדוֹל לָךְ לֹא־
יִהְיֶה לְךָ גּוֹרָל אֶחָד׃
18 כִּי הַר יִהְיֶה־לָּךְ כִּי־יַעַר הוּא וּבֵרֵאתוֹ וְהָיָה
לְךָ תֹּצְאֹתָיו כִּי־תוֹרִישׁ אֶת־הַכְּנַעֲנִי כִּי רֶכֶב בַּרְזֶל
לוֹ כִּי חָזָק הוּא׃

יח

1 וַיִּקָּהֲלוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה
וַיַּשְׁכִּינוּ שָׁם אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה
לִפְנֵיהֶם׃
2 וַיִּוָּתְרוּ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־חָלְקוּ אֶת־
נַחֲלָתָם שִׁבְעָה שְׁבָטִים׃
3 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־אָנָה אַתֶּם
מִתְרַפִּים לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן
לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם׃
4 הָבוּ לָכֶם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים לַשָּׁבֶט וְאֶשְׁלָחֵם
וְיָקֻמוּ וְיִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ וְיִכְתְּבוּ אוֹתָהּ לְפִי
נַחֲלָתָם וְיָבֹאוּ אֵלָי׃
5 וְהִתְחַלְּקוּ אֹתָהּ לְשִׁבְעָה חֲלָקִים יְהוּדָה
יַעֲמֹד עַל־גְּבוּלוֹ מִנֶּגֶב וּבֵית יוֹסֵף יַעַמְדוּ עַל־
גְּבוּלָם מִצָּפוֹן׃
6 וְאַתֶּם תִּכְתְּבוּ אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֲלָקִים
וַהֲבֵאתֶם אֵלַי הֵנָּה וְיָרִיתִי לָכֶם גּוֹרָל פֹּה לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
7 כִּי אֵין חֵלֶק לַלְוִיִּם בְּקִרְבְּכֶם כִּי־כְהֻנַּת יְהוָה
נַחֲלָתוֹ וְגָד וּרְאוּבֵן וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה לָקְחוּ
נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם
מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃

TRANSLATIO

15 Ad quos Ioſue ait, Si populus multus es, aſcende in ſyluam, & ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezæi & Raphaim: quia anguſta eſt tibi poſſeſsio montis Ephraim. 16 Cui reſponderunt filij Ioſeph, Non poterimus ad montana conſcendere, cùm ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terra campeſtri, in qua ſitæ ſunt Beth-ſan cum viculis ſuis, & Iezrael mediam poſsidens vallem. 17 Dixitq́; Ioſue ad domum Ioſeph, Ephraim & Manaſſe, Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis ſortem vnam:
18 Sed tranſibis ad montem, & ſuccides tibi, atque purgabis ad habitandum ſpatia: & poteris vltrà procedere cùm ſubuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & eſſe fortiſsimum.

CAP. XVIII.

Congregatiq́ue ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibiq́ue fixerunt tabernaculũ teſtimonij, & fuit eis terra ſubiecta. 2 Remanſerant autem filiorum Iſrael ſeptem tribus, quæ

Et ait ipſis Ieſus, Si populus multus es tu, 15
aſcende in ſaltum, et amoue tibi °illic, in terra,
ipſos Pherezæos, & ipſos Raphaim˟, ſi tibi
anguſtior eſt mons Ephraim.
Et dixerunt filij Ioſeph, Non ſufficit nobis 16
mons ⁻Ephraim˟, & equus electus, ° & fer-
rum omni˟ Chananæo habitanti° in ter-
ra˟ Emec, in Bethſan, & in pagis eius, in valle
Iezrael. *Atq; Ieſus filiis Ioſeph ° ipſi˟* 17
Ephraim, & Manaſſe, dicens, ⁻Si˟ populus
multus es, & vires magnas habes, non habebis
vnam portionem. *Habebis enim ſiluam. quia* 18
ſilua eſt, & exſcindes ipſam. eritq; tibi ° exi-
tus eius˟, vbi perdideris Chananæum, quamuis
equum electum habet, ° quamuis validus eſt˟.
Tu enim ſuperabis eum viribus.

15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἰησοῦς· εἰ λαὸς πολὺς εἶ σὺ, ἀ-
νάβηθι εἰς τὸν δρυμὸν, καὶ ἐκκάθαρον σεαυτῷ
°ἐκεῖ ἐν τῇ γῇ, τοὺς φερεζαίους, καὶ τοὺς ῥαφαεὶμ˟,
εἰ στενοχωρεῖ σε τὸ ὄρος τοῦ ἐφραίμ.
16 καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ ἰωσὴφ, οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν τὸ ὄρος
⁻ἐφραὶμ˟, καὶ ἵππος ἐπίλεκτος, ° καὶ σίδηρος
παντὶ˟ τῷ χαναναίῳ κατοικοῦντι ° ἐν τῇ γῇ˟
ἐμὲκ, ἐν βηθσὰν, καὶ ἐν ταῖς κώμαις αὐτῆς, ἐν τῇ
17 κοιλάδι ἰεζραέλ. καὶ εἶπεν ἰησοῦς τοῖς υἱοῖς ἰω-
σὴφ, °τῷ˟ ἐφραὶμ, καὶ μανασσῆ, λέγων· ⁻εἰ˟
λαὸς πολὺς εἶ, καὶ ἰσχὺν μεγάλην ἔχεις, οὐκ ἔσται
18 σοι κλῆρος εἷς. ὁ γὰρ δρυμὸς ἔσται σοι, ὅτι δρυ-
μός ἐστι· καὶ ἐκκαθαριεῖς αὐτὸν. καὶ ἔσται σοι ° ἡ ἐξο-
δία αὐτοῦ˟, ὅταν ἐξολεθρεύσῃς τὸν χαναναῖον,
ὅτι ἵππος ἐπίλεκτός αὐτῷ ἐστι, ° ὅτι ἰσχυρός ἐστι˟.
σὺ γὰρ ὑπερισχύσεις αὐτόν.

CAP. XVIII.

ET conuenit vniuerſus cœtus filiorum Iſrael 1
in Silo. & fixerunt illic tabernaculum te-
ſtimonij, & terra tenebatur ab eis.
Relicti autem erant filij Iſrael, qui non ade- 2
pti erant ° hereditatem ſuam˟, ſeptem tribus.
Dixitque Ieſus filiis Iſrael, Quàm diu vos 4
diſſoluti eritis ° ad eundum˟ occupatum ter-
ram, quam dedit vobis Dominus Deus patrum
noſtrorum?
Date ex vobis tres viros è tribu, ° mittamq; 4
eos˟. & ſurgentes peragranto terram, & de-
ſcribunto ipſam ⁻ coram me˟, ſicut opus erit
+ diuidere *+ tranſire eam. & venerunt ad ipſum.*
Diuiſitq; ipſis ſeptem partes. Iudas, ſtabit 5
ipſis terminus à Meridie. Et filij Ioſeph ſtabunt
° in termino ſuo˟ ab Aquilone.
Vos verò diuidite terram in ſeptem partes. 6
atq. afferte ad me huc. & efferam vobis ſortem
°hic˟ coram Domino Deo noſtro.
Non enim eſt pars filiis Leui in vobis. quia 7
ſacerdotiū Domini pars eius. Et Gad, & Ruben,
& dimidium tribus Manaſſis acceperunt here-
ditatem ſuam cis Iordanem, ab Oriente, quam
dedit ipſis Moſes puer Domini.

κεφαλ. ιη.

1 Καὶ ἐκκλησιάσθη πᾶσα ἡ συναγωγὴ υἱῶν
ἰσραὴλ εἰς σηλώ· καὶ ἔπηξαν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν τοῦ
μαρτυρίου, καὶ ἡ γῆ ἐκρατήθη ὑπ' αὐτῶν.
2 καὶ κατελείφθησαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, οἳ οὐ κατε-
κληρονόμησαν ° τὴν κληρονομίαν αὐτῶν˟ ἑπτὰ
3 φυλαί. καὶ εἶπεν ἰησοῦς τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, ἕως
τίνος ὑμεῖς ἐκλυθήσεσθε ° εἰσελθεῖν˟ κληρονο-
μῆσαι τὴν γῆν, ἣν ἔδωκεν ὑμῖν κύριος ὁ θεὸς
τῶν πατέρων ἡμῶν;
4 δότε ἐξ ὑμῶν τρεῖς ἄνδρας ἐκ φυλῆς, ° καὶ ἀπο-
στελῶ αὐτοὺς˟· καὶ ἀναστάντες διελθέτωσαν τὴν
γῆν, καὶ διαγραψάτωσαν αὐτὴν ⁻ἐναντίον μου˟,
καθὰ δεῖται + διελθεῖν αὐτ.· καὶ ἦλθον πρὸς αὐτ. + διαι
5 καὶ διεῖλεν αὐτοῖς ἑπτὰ μερίδας. ἰούδας στή-
σεται αὐτοῖς ὅριον ἀπὸ λιβὸς· καὶ οἱ υἱοὶ ἰωσὴφ στή-
σονται ° ἐπὶ τὸ ὅριον αὐτῶν˟ ἀπὸ βοῤῥᾶ.
6 ὑμεῖς δὲ μερίσατε τὴν γῆν ἑπτὰ μερίδας,
καὶ ἀνενέγκατε πρός με ὧδε, καὶ ἐξοίσω ὑμῖν
κλῆρον ° ὧδε˟, ἔναντι κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν.
7 οὐ γὰρ ἐστι μερὶς τοῖς υἱοῖς λευὶ ἐν ὑμῖν ὅτι
ἡ ἱερατεία κυρίου μερὶς αὐτοῦ. καὶ γὰδ, καὶ ῥου-
βὴν, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ ἔλαβον τὴν
κληρονομίαν αὐτῶν πέραν τοῦ ἰορδάνου, ἐπ' ἀνα-
τολὰς, ἣν ἔδωκεν αὐτοῖς μωϋσῆς ὁ παῖς κυρίου.

B. HIERONYMI.

needum acceperant poſſeſsiones ſuas. 3 Ad quos Ioſue ait, Vſquequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſſidendam terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum dedit vobis? 4 Eligite de ſingulis tribubus ternos viros, vt mittam eos: & pergant atq; circumeant terram, & deſcribant eam iuxta numerum vniuſcuiuſque multitudinis: referantque ad me quod deſcripſerint. 5 Diuidite vobis terram in ſeptem partes: Iudas ſit in terminis ſuis ab Auſtrali plaga, & domus Ioſeph ab Aquilone.

6 Mediam inter hos terram in ſeptem partes deſcribite: & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo veſtro mittam vobis hic ſortem: 7 Quia non eſt inter vos pars Leuitarum, ſed ſacerdotium Domini eſt eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manaſſe iam acceperant poſſeſsiones ſuas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyſes famulus Domini.

Surgebant ergo viri, & abibant. Mandabatq́; 8
Ioſua abeuntibus, vt deſcriberent terram, dicēs,
Abite, & peragrate terram, atque deſcribite
ipſam: ac reuertimini ad me: & hic iaciam vo-
bis ſortem, coram Domino, in Silo.

Abierunt itaque viri, & peruaſerunt ter- 9
ram, & deſcripſerunt ipſam per vrbes, in ſe-
ptem partes, in libello. Et venerunt ad Ioſuam
in caſtra, ad Silo.

Iecitq́; ipſis Ioſua ſortem, in Silo, coram Do- 10
mino. Et diuiſit illic Ioſua terram Iſraelitis, pro
portionibus ipſorum.

Aſcendebat ergo ſors tribus Beniaminitarū, 11
pro familiis ipſorū: & prodibat terminus ſortis
ipſorum inter filios Iudæ, & inter filios Ioſeph.

Obueniebatq́; ipſis terminus ad Septentrionē, 12
à Iordane; & aſcendebat terminus ad latus
Iericbuntis, à Septentrione, & aſcendebat in
montem, verſus mare, erantq́; exitus ipſius ver-
ſus deſertum Beth-auen

Illinc porrò tranſibat terminus Luzam, ad 13
latus Luzæ, ab Auſtro, ea eſt Beth-el: & deſcē-
debat terminus ad Ataroth-Addar, iuxta mon-
tem, qui eſt a Meridie ipſi Beth-horon inferiori.

Deſignatusq́; terminus circūducebatur [a] *è re-* 14
gione maris verſus Meridiem, à monte qui ob-
iacet Beth-horon a Meridie. erantq́; exitus ip-
ſius ad Cariath-baal. ea eſt Cariath-Iaarim, vrbs
filiorum Iudæ. Hæc eſt plaga [b] *maris.*

Tractus verò Auſtralis erat ab extremitate 15
Cariath-Iaarim. ibatq́; terminus [c] *à mari. exi-*
batq́; ad fontem aquarum Naphthoæ.

Et deſcendebat terminus ad [d] *extremitatem* 16
montis, qui obiacet valli filij Hennom, qui eſt in
[e] *valle Rephaim, ad Aquilonem: & deſcende-*
bat in vallem [f] *Hennom ad latus Iebuſæi à Me-*
ridie. & deſcendebat in [g] *En-rogel.*

Gyrabatq́; ab Aquilone, & prodibat ad En- 17
ſemes, excurrebatq́; ad Geliloth, quæ ſunt è re-
gione aſcenſus Adummim. & deſcendebat ad
lapidem Bohan, filij Ruben.

a Ch. contra mare, vsque Occidentem.
b Ch. Occidentis.
c vel, verſus mare.
d Ch. latus
e Ch. planitie robuſtorum, ſiue, Gigantum.
f Ch. filij Hennom
g Ch. fonte Iulionis.

8 וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
הַהֹלְכִים לִכְתֹּב אֶת־הָאָרֶץ לֵאמֹר לְכוּ
וְהִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ וְכִתְבוּ אוֹתָהּ וְשׁוּבוּ אֵלַי וּפֹה
אַשְׁלִיךְ לָכֶם גּוֹרָל לִפְנֵי יְהוָה בְּשִׁלֹה׃
9 וַיֵּלְכוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּעַבְרוּ בָאָרֶץ וַיִּכְתְּבוּהָ לֶעָרִים
לְשִׁבְעָה חֲלָקִים עַל־סֵפֶר וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
הַמַּחֲנֶה שִׁלֹה׃
10 וַיַּשְׁלֵךְ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ גּוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה
וַיְחַלֶּק־שָׁם יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָאָרֶץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמַחְלְקֹתָם׃
11 וַיַּעַל גּוֹרַל מַטֵּה בְנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם
וַיֵּצֵא גְּבוּל גּוֹרָלָם בֵּין בְּנֵי יְהוּדָה וּבֵין בְּנֵי
יוֹסֵף׃
12 וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה מִן־
הַיַּרְדֵּן וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף יְרִיחוֹ מִצָּפוֹן
וְעָלָה בָהָר יָמָּה וְהָיָה תֹּצְאֹתָיו מִדְבְּרָה בֵּית
אָוֶן׃
13 וְעָבַר מִשָּׁם הַגְּבוּל לוּזָה אֶל־כֶּתֶף לוּזָה
נֶגְבָּה הִיא בֵּית־אֵל וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת
אַדָּר עַל־הָהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית־חֹרוֹן
תַּחְתּוֹן׃
14 וְתָאַר הַגְּבֻל וְנָסַב לִפְאַת־יָם נֶגְבָּה מִן־
הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית־חֹרוֹן נֶגְבָּה וְהָיָה
תֹצְאֹתָיו אֶל־קִרְיַת־בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים עִיר
בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פְּאַת־יָם׃
15 וּפְאַת־נֶגְבָּה מִקְצֵה קִרְיַת יְעָרִים וְיָצָא הַגְּבוּל
יָמָּה וְיָצָא אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ׃
16 וְיָרַד הַגְּבוּל אֶל־קְצֵה הָהָר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי גֵּי בֶן־הִנֹּם אֲשֶׁר בְּעֵמֶק רְפָאִים צָפוֹנָה
וְיָרַד גֵּי הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי נֶגְבָּה וְיָרַד עֵין
רֹגֵל׃
17 וְתָאַר מִצָּפוֹן וְיָצָא עֵין שֶׁמֶשׁ וְיָצָא אֶל־
גְּלִילוֹת אֲשֶׁר־נֹכַח מַעֲלֵה אֲדֻמִּים וְיָרַד אֶבֶן
בֹּהַן בֶּן־רְאוּבֵן׃

TRANSLATIO

8 Cumque ſurrexiſſent viri vt pergerent ad deſcribendam terram, præcepit eis Ioſue,
dicens, Circuite terram, & deſcribite eam, ac reuertimini ad me: vt hic coram Domi-
no in Silo mittam vobis ſortem. 9 Itaque pertexerunt: & luſtrantes eam, in ſeptem
partes diuiſerunt, ſcribentes in volumine. Reuerſique ſunt ad Ioſue in caſtra Silo.
10 Qui miſit ſortes coram Domino in Silo, diuiſitque terram filiis Iſrael in ſeptem
partes. 11 Et aſcendit ſors prima filiorum Beniamin per familias ſuas, vt poſſiderent
terram inter filios Iuda & filios Ioſeph. 12 Fuitque terminus eorum contra Aquilonem
à Iordane: pergens iuxta latus Iericho Septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem
ad montana conſcendens, & perueniens ad ſolitudinem Beth-auen.
13 Atque pertranſiens iuxta Luzam ad Meridiem, ipſa eſt Beth-el: & deſcenditque in
Ataroth-addar, in montem qui eſt ad Meridiem Beth-horon inferioris.

Et ſurgentes viri profecti ſunt, præcepitq́ 8
Ieſus ÷ viris ↙ proficiſcentibus peragratum ter-
ram, dicens, ÷ Tranſite, & ↙ peruadite ter-
ram, & obſeruate regiones eius. & venite ad
me, atque efferam vobis hic ſortem, coram Do-
*mino, in Silo. Profectiq́ ſunt * viri, & per- 9*
uaſerunt terram ↙, ÷ & obſeruarunt regiones
ipſius, contemplatiq́ ſunt eam ↙, & deſcripſe-
runt eam, per ciuitates ↙ ipſius ↙, partes ſeptem,
*in librum. & attulerunt ad Ieſum, * in caſtra ↙,*
in Silo. Et iniecit ipſis Ieſus ſortem in Silo, 10
*coram Domino, * & diſtribuit ibi Ieſus terram*
filiis Iſrael, per partitiones ipſorum ↙.
Et exiuit ſors tribus filiorũ Beniamin ÷ pri- 11
ma ↙, per gentes ipſorum. Et prodierunt termi-
ni ſortis ipſorum inter filios Iuda, & inter fi-
lios Ioſeph. Et fuerunt eorum termini ab 12
Aquilone. Ab Iordane aſcendent termini per
dorſum Ierichuntis à Septentrione: & aſcẽdent
in montem, verſus mare: eritq́ exitus eius ipſa
Madbaritis Bethaun.
Et tranſibunt illinc termini Luzam, per 13
dorſum Luzæ, ab Auſtro. ea eſt Beth-el. & de-
ſcendent termini Ataroth Addar, in locum
montoſum, qui eſt ab Auſtro Beth horon infe-
rioris. Et tranſibunt termini, & gyrabunt 14
in partem, ÷ quæ ſpectat ad ↙ mare, ab Auſtro, à
monte qui eſt ante faciem Bethoron, ab Auſtro.
Eritq́ eius exitus in Cariath-baal. ea eſt Ca-
riath-iarim, vrbs filiorum Iuda. hæc eſt pars
quæ ſpectat ad mare. Et pars quæ ad Auſtrũ, 15
à parte Cariath-iarim. & tranſibunt termini
*maris, * & exibunt ↙ ad fontem aquarũ Naph-*
tho. Deſcendentq́ termini in partem mon- 16
tis, qui eſt contra vallem filij Ennom, qui eſt ex
parte Emec Raphaim, à Septentrione. Et deſcen-
dent in Ge-Ennom in dorſum Iebus, ab Auſtro,
& deſcendent ad fontem Rogel.
** Et exibunt ad Aquilonem ↙. & tranſibunt 17*
ad fontem Sames, tranſibuntq́ ad Galiloth, quæ
eſt è regione ad accliuum Adomim. & deſcen-
dent ad lapidem Boan, filiorum Ruben.

8 καὶ ἀναστάντες οἱ ἄνδρες ἐπορεύθησαν, καὶ ἐνε-
τείλατο ἰησοῦς ÷ τοῖς ἀνδράσι ↙ τοῖς πορευομένοις
χωροβατῆσαι τὴν γῆν, λέγων· ÷ διέλθετε, καὶ ↙
πορεύθητε τὴν γῆν· καὶ χωροβατήσατε αὐτήν· καὶ
παραγενήθητε πρός με, καὶ ἐξοίσω ὑμῖν ὧδε
9 κλῆρον ἔναντι κυρίου, ἐν σηλώ. καὶ ἐπορεύθη-
σαν * οἱ ἄνδρες, καὶ διῆλθον τὴν γῆν ↙, ÷ καὶ ἐχωρο-
βάτησαν αὐτήν, καὶ εἴδοσαν αὐτήν ↙, καὶ ἔγραψαν αὐ-
τὴν, κατὰ πόλεις ÷ αὐτῆς ↙, ἑπτὰ μερίδας, εἰς βι-
βλίον. καὶ ἤνεγκαν πρὸς ἰησοῦν, * εἰς τὴν παρεμ-
10 βολὴν ↙, εἰς σηλώ. καὶ ἐνέβαλεν αὐτοῖς ἰησοῦς
κλῆρον ἐν σηλὼ, ἔναντι κυρίου· * καὶ ἐμέρισεν
ἐκεῖ ἰησοῦς τὴν γῆν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, κατὰ τοὺς μα-
11 ρισμοὺς αὐτῶν ↙. καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος φυλῆς
υἱῶν βενιαμὶν ÷ πρῶτος ↙, κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ
ἐξῆλθεν ὅρια τοῦ κλήρου αὐτῶν ἀνὰ μέσον υἱῶν
12 ἰούδα, καὶ ἀνὰ μέσον υἱῶν ἰωσήφ. καὶ ἐγενήθη
αὐτῶν τὰ ὅρια ἀπὸ βορρᾶ· ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου
προσαναβήσεται τὰ ὅρια κατὰ νώτου ἱεριχὼ, ἀπὸ
βορρᾶ· καὶ ἀναβήσεται ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐπὶ τὴν θάλασ-
σαν. καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ ἡ μαδβαρῖτις βηθαύν.
13 καὶ διελεύσεται ἐκεῖθεν τὰ ὅρια λοῦζα, ἐπὶ
νώτου λουζὰ, ἀπὸ νότου. αὕτη ἐστὶ βαιθήλ. καὶ κα-
ταβήσεται τὰ ὅρια ἀταρὼθ ἀδδὰρ, ἐπὶ τὴν ὀρεινὴν,
14 ἥ ἐστι πρὸς λίβα βαιθωρὼν ἡ κάτω. καὶ διε-
λεύσεται τὰ ὅρια, καὶ περιελεύσεται ἐπὶ τὸ μέρος
÷ τὸ βλέπον εἰς ↙ θάλασσαν, ἀπὸ λιβὸς, ἀπὸ τοῦ
ὄρους τοῦ ἐπὶ πρόσωπον βαιθωρὼν, λίβα. καὶ ἔσται
αὐτοῦ ἡ διέξοδος εἰς καριὰθ βάαλ. αὕτη ἐστὶ κα-
ριαθιαρεὶμ, πόλις υἱῶν ἰούδα. τοῦτό ἐστι τὸ μέρος
15 τὸ πρὸς θάλασσαν· καὶ μέρος τὸ πρὸς λίβα,
ἀπὸ μέρους καριαθιαρεὶμ καὶ διελεύσεται τὰ ὅρια
θαλάσσης * καὶ ἐξελεύσεται ↙ ἐπὶ πηγὴν ὕδατος
16 ναφθώ. καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἐπὶ μέρους τοῦ
ὄρους, ὅ ἐστι κατὰ πρόσωπον νάπης υἱοῦ ἐννὰμ, ὅ
ἐστιν ἐκ μέρους ἐμὲκ ῥαφαείμ, ἀπὸ βορρᾶ· καὶ κα-
ταβήσεται ἐπὶ γαιεννὰμ, ἐπὶ νώτου ἰεβοὺς, ἀπὸ
λιβός· καὶ καταβήσεται ἐπὶ πηγὴν ῥωγήλ.
17 * καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ βορρᾶν ↙, καὶ διελεύσεται ἐπὶ
πηγὴν σαμὲς, καὶ παρελεύσεται ἐπὶ γαλιλὼθ,
ἥ ἐστιν ἀπέναντι πρὸς ἀνάβασιν ἀδωμείμ. καὶ
καταβήσεται ἐπὶ λίθον βαιὰν υἱῶν ῥουβήν.

B. HIERONYMI.

14 Et inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui reſpicit Beth-horon contra Africum: ſuntq́ue exitus eius in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariath-iarim, vrbem filiorum Iuda. hæc eſt plaga contra mare, ad Occidentem.

15 A Meridie autem ex parte Cariath-iarim egreditur terminus contra mare, & peruenit vſque ad fontem aquarum Nephtoa. 16 Deſcenditq́ue in partem montis, qui reſpicit Vallem filiorum-Ennom: & eſt contra Septentrionalem plagam in extrema parte Vallis-Raphaim. Deſcenditq́ue in Ge-Ennom, id eſt Vallem-Ennom, iuxta latus Iebuſæi ad Auſtrum: & peruenit ad Fontem-Rogel;

17 Tranſiens ad Aquilonem, & egrediens ad En-ſemes, id eſt Fontem-ſolis: & pertranſit vſque ad Tumulos qui ſunt è regione Aſcenſus-adommim: deſcenditq́ue Aben-Boen, id eſt lapidem Boen, filij Ruben.

Et porrigebatur ad latus oppoſitum deſerto, 18
ad Aquilonem; deſcendebatq́ ad Arabam.
Et tranſibat terminus ad latus Beth-hagla 19
verſus Aquilonem. erantq́ exitus ipſius termini
ad ſinum maris ſalſi, ab Aquilone, ad extremum
Iordanis à Meridie. Hic eſt terminus Auſtralis.
Porrò Iordanis terminat ipſam ab Oriente. 20
Hæc eſt hereditas filiorum Beniamin, per fines
ſuos circumquaque, in ſuas ipſorum ſtirpes.
Ceterùm vrbes tribus filiorum Beniamin, 21
in ipſorum familias, erant Iericho, & Beth-ha-
gla, atque vallis Caſis,
Et Beth-araba, & Samaraim, & Beth-el. 22
Et Auim, & Aphara, & Hophera. 23
Et villa Ammona, & Ophnitica, & Ga- 24
baa, vrbes duodecim, & villæ earum.
Gabaon, & Rama, & Beroth. 25
Et Maſphe, & Caphira, & Moſa. 26
Et Recem, & Iarephel, & Tharela. 27
Et Sela, Eleph, & Iebuſi, hæc eſt Ieruſalem. 28
Gabaath, & Cariath. vrbes quatuordecim, &
pagi ipſarum. Hæc eſt hereditas filiorum Ben-
iamin per familias ſuas.

CAP. XIX.

Exiuit autem ſors ſecunda Simeoni pro ip- 1
ſorum familiis. & euenit hereditas ipſo-
rum intra hereditatem filiorum Iuda.
Obtigitq́ ipſis pro hereditate, Ber-ſabee, & 2
Sabee, & Molada.
Et Haſar-ſual, & Bala, & Eſem. 3
Et Eltholad, & Bethul, & Harma. 4
Et Siceleg, & Beth-marcaboth, & Haſar- 5
ſuſa.
Et Beth-lebaoth, et Sarohen, ciuitates trede- 6
cim, & villæ earum.
Ain, Rimmon, & Athar, & Aſan, ci- 7
uitates quatuor, & pagi earum.
Et omnes vici, qui erant circum iſtas vrbes, 8
a vel, Beer. *vſque ad Baalath* [a] *putei, Ramath Auſtralem.*
Ea eſt hereditas tribus Simeonitarum, pro ip-
ſorum familiis.

18 וְעָבַר אֶל־כָּתֵף מוּל־הָעֲרָבָה צָפוֹנָה וְיָרַד
הָעֲרָבָתָה׃
19 וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־כֶּתֶף בֵּית־חָגְלָה
צָפוֹנָה וְהָיָה תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל אֶל־לְשׁוֹן יָם־
הַמֶּלַח צָפוֹנָה אֶל־קְצֵה הַיַּרְדֵּן נֶגְבָּה זֶה גְּבוּל
נֶגֶב׃
20 וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֹּל־אֹתוֹ לִפְאַת־קֵדְמָה זֹאת נַחֲלַת
בְּנֵי בִנְיָמִן לִגְבוּלֹתֶיהָ סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם׃
21 וְהָיוּ הֶעָרִים לְמַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם
יְרִיחוֹ וּבֵית חָגְלָה וְעֵמֶק קְצִיץ׃
22 וּבֵית הָעֲרָבָה וּצְמָרַיִם וּבֵית־אֵל׃
23 וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה׃
24 וּכְפַר הָעַמֹּנִי וְהָעָפְנִי וָגָבַע עָרִים שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃
25 גִּבְעוֹן וְהָרָמָה וּבְאֵרוֹת׃
26 וְהַמִּצְפֶּה וְהַכְּפִירָה וְהַמֹּצָה׃
27 וְרֶקֶם וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה׃
28 וְצֵלַע הָאֶלֶף וְהַיְבוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַם גִּבְעַת
קִרְיַת עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן זֹאת נַחֲלַת
בְּנֵי־בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחֹתָם׃

יט

1 וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן לְמַטֵּה בְנֵי־
שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וַיְהִי נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת
בְּנֵי־יְהוּדָה׃
2 וַיְהִי לָהֶם בְּנַחֲלָתָם בְּאֵר־שֶׁבַע וְשֶׁבַע
וּמוֹלָדָה׃
3 וַחֲצַר שׁוּעָל וּבָלָה וָעָצֶם׃
4 וְאֶלְתּוֹלַד וּבְתוּל וְחָרְמָה׃
5 וְצִקְלַג וּבֵית־הַמַּרְכָּבוֹת וַחֲצַר סוּסָה׃
6 וּבֵית לְבָאוֹת וְשָׁרוּחֶן עָרִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה
וְחַצְרֵיהֶן׃
7 עַיִן רִמּוֹן וָעֶתֶר וְעָשָׁן עָרִים אַרְבַּע וְחַצְרֵיהֶן׃
8 וְכָל־הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה
עַד־בַּעֲלַת בְּאֵר רָמַת נֶגֶב זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־
שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם׃

TRANSLATIO

18 Et pertranſit ex latere Aquilonis ad campeſtria. Deſcenditq́; in planitiem, 19 Et prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: ſuntque exitus eius contra linguam maris ſalſiſſimi ab Aquilone in fine Iordanis ad Auſtralem plagam: qui eſt terminus illius ab Oriente. 20 Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin per terminos ſuos in circuitu, & familias ſuas. 21 Fueruntque ciuitates eius, Iericho, & Beth-hagla, & Vallis-caſis.
22 Beth-araba, & Samaraim, & Beth-el.
23 Et Auim, & Aphara, & Ophera.
24 Villa-hemona, & Ophni, & Gabee: ciuitates duodecim, & villæ earum.
25 Gabaon, & Rama, & Beroth. 26 Et Meſphe, & Caphara, & Amoſa,
27 Et Recem, Iarephel, & Tharela.
28 Et Sela, Eleph & Iebus, quæ eſt Ieruſalem. Gabaath, & Cariath: ciuitates quatuor-

18 *Et tranſibunt per dorſum Betharabæ, à Sep-*
tentrione, & deſcendent ° in Araba˂.
19 *° Et prætoribunt termini*˂ *in dorſum Beth-*
aglæ ab Aquilone Eritq́; exitus terminorum ad
verticem Maris ſalis, ab Aquilone, in partem
Iordanis, ab Auſtro. Iſti fines ſunt ab Auſtro.
20 *Et Iordanis definiet ipſum ab ea parte quæ*
ſpectat Orientem. Iſta eſt hereditas filiorum
Beniamin. fines illius vndiquaque, per gentes
ipſorũ.
21 *Fueruntq́; vrbes tribus filiorum Ben-*
iamin, per gentes ipſorum, Iericho, & Beth-
agla, & Ameccaſis.
22 *Et Betharaba, & Semrim, & Bethel.*
23 *Et Abim, & Aphra, & Ophra.*
24 *Et villa Ammona, & Aphni, & Gabaa,*
vrbes duodecim, & pagi earum.
25 *Gabaon, & Ramath, & Bereth.*
25 *Et Maſpha, & Chephira, & Ameſa.*
27 *Et Recem, & Ieraphel, & Therala.*
28 *Et Selaleph, & Iebus: ea eſt Ieruſalem, ⁻ &*˂
Gabaath, ⁻ &˂ *Polis, Iarim, tredecim, pagiq́;*
earum. Iſta eſt hereditas filiorum Beniamin,
per gentes ipſorum.

CAP. XIX.

1 *ET exiuit ſors ſecunda Simeoni, ° tribui*˂
filiorum Simeonis, per gentes ipſorum.
& fuit hereditas ipſorum inter portiones
Iuda.
2 *Et obtigit ° ipſis*˂ *portio ipſorum Berſabee,*
& Sabee, & Molada.
3 *Et Aſerſual, & Bala, & Aſom.*
4 *Et Eluthlad, & Bathul, & Erma.*
5 *Et Siceleg, & + Beth, & Amarchaboth*˂,
& Aſerſuſim.

+ Bethma chaboth,

6 *Et Bethlabaoth, & agri ipſorum, vrbes tre-*
decim, & pagi earum.
7 *Ain, ⁻ &*˂ *Remmon, & Ether, & Aſan,*
vrbes quatuor, pagiq́; earum.
8 *Et ° omnes*˂ *villæ circumquaque iſtarũ vr-*
biũ, vſq. Balath, Beramoth, ⁻ euntibus Iamneth˂,
ab Auſtro. Iſta eſt hereditas tribus filiorum
Simeonis, per cognationes ipſorum.

18 καὶ διελεύσεται κατὰ νῶτον βηθαραβὰ, ἀπὸ
βορρᾶ· καὶ καταβήσεται ° ἐπὶ ἀραβὰ˂,
19 ° καὶ παρελεύσεται τὰ ὅρια ˂ ἐπὶ νῶτον βηθ-
αγλὰ, ἀπὸ βορρᾶ· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων
ἐπὶ λοφίαν τῆς θαλάσσης τῶν ἁλῶν, ἀπὸ βορρᾶ,
εἰς μέρος τοῦ ἰορδάνου, ἀπὸ λιβὸς· ταῦτα τὰ
20 ὅριά ἐστιν ἀπὸ λιβός. καὶ ὁ ἰορδάνης ὁριεῖ
αὐτὸ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀπ' ἀνατολῶν. αὕτη ἡ κλη-
ρονομία υἱῶν βενιαμεὶν, τὰ ὅρια αὐτῆς κύκλῳ,
21 κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ ἐγενήθησαν αἱ πόλεις
τῆς φυλῆς τῶν υἱῶν βενιαμεὶν, κατὰ δήμους αὐτῶν,
ἱεριχὼ, καὶ βηθαγλὰ, καὶ ἀμεκκασίς,
22 καὶ βηθαραβὰ, καὶ σεμεεὶμ, καὶ βηθὴλ,
23 καὶ ἀβεὶμ, καὶ ἀφρὰ, καὶ ὀφρά.
24 καὶ ἐποίκιον ἀμμωνὰ, καὶ ἀφνὶ, καὶ γαβαὰ·
πόλεις δώδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
25 γαβαὼν, καὶ ῥαμαὰθ, καὶ βηρωθ.
26 καὶ μασφὰ, καὶ χεφιρὰ, καὶ ἀμωσά.
27 καὶ ῥεκὲμ, καὶ ἱεραφὴλ, καὶ θαραλά.
28 καὶ σηλαλὲφ, καὶ ἰεβὺς· αὕτη ἐστὶν ἱερουσα-
λὴμ, ⁻ καὶ˂ γαβαὰθ, ⁻ καὶ˂ πόλεις, ἰαρεὶμ δε-
καρεῖς, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. αὕτη ἡ κληρονομία
υἱῶν βενιαμεὶν, κατὰ δήμους αὐτῶν.

κεφαλ. ιθ΄.

1 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ δεύτερος τῷ συ-
μεὼν, ° τῇ φυλῇ˂ υἱῶν συμεὼν, κατὰ δήμους αὐ-
τῶν. καὶ ἐγενήθη ἡ κληρονομία αὐτῶν ἀνὰ μέ-
σον κλήρων υἱῶν ἰούδα.
2 καὶ ἐγενήθη ° αὐτοῖς˂ ὁ κλῆρος αὐτῶν, βηρ-
σαβεὲ, καὶ σαβεὲ, καὶ μωλαδά.
3 καὶ ἀσερσουὰλ, καὶ βαλὰ, καὶ ἀσόμ.
4 καὶ + ἐλουθλὰδ, καὶ βαθοὺλ, καὶ ἑρμά. + ἰουθαλάδ.
5 καὶ σικελὰγ, καὶ + βαὶθ, καὶ ἀμαρχαβὼθ˂, + βαιθμαρχαβώθ.
καὶ ἀσερσουσείμ.
6 καὶ βηθλαβαὼθ, καὶ οἱ ἀγροὶ αὐτῶν· πόλεις
δεκατρεῖς, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
7 ἀεὶν, ⁻ καὶ˂ ῥεμμὼν, καὶ ἰθὲρ, καὶ ἀσὰν πό-
λεις τέσσαρες, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
8 καὶ ° πᾶσαι˂ αἱ ἐπαύλεις αἱ περικύκλῳ τῶν
πόλεων τούτων, ἕως βαλὰθ βηραμὼθ, ⁻ πορευο-
μένων ἰαμὴθ˂, κατὰ λίβα. αὕτη ἡ κληρονομία
φυλῆς υἱῶν συμεὼν, κατὰ δήμους αὐτῶν.

B. HIERONYMI.

decim, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin iuxta familias ſuas.

CAP. XIX.

ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorum Simeon per cognationes ſuas: 2 Fuitque hære-
ditas eorum in medio poſſeſsionis filiorum Iuda: Berſabee, & Sabee & Molada,
3 Et Haſer-ſual, Bala, & Aſem, 4 Et Eltholad, Bethul, & Harma, 5 Et Siceleg,
& Beth-marchaboth, & Haſer ſuſa, 6 Et Beth-lebaoth, & Sarohen: ciuitates tredecim,
& villæ earum. 7 Ain, & Remmon, & Athar, & Aſan: ciuitates quatuor, & villæ
earum. 8 Omnes viculi per circuitum vrbium iſtarum vſque ad Baalath, Beer, Ramath
contra Auſtralem plagam. Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon iuxta cognationes ſuas.

9 *De funiculo filiorum Iudæ fuit hereditas fi-*
liorum Simeonis. Nam pars filiorum Iudæ fuit
maior, quàm pro ipſis. Itaq. hereditatem nacti
ſunt Simeonitæ intra hereditatem illorum.
10 *Aſcendit & tertia ſors, ipſis Zabulonitis,*
pro ipſorum ſtirpibus. fuitq. limes hereditatis
11 *ipſorum apud Sarid. Aſcenditq. terminus ip-*
ſorũ ad mare, & Maralam: & incidit in Dab-
ſebeth; atq. occurrit torrenti, qui obiacet Ieco-
12 *nam. A Sarid porro reuertebatur in anti-*
cam partem, verſus ortum Solis, ad fines [a]*Che-*
ſeleth Thabor; progrediebaturq. ad Dabereth: et
13 *aſcẽdebat Iaphiam. Illinc vero pergebat pror-*
ſum verſus Orientem [b]*Geth-hepher, Itta-Caſin,*
& exibat in Remmon, gyrans verſus Noam.
14 *Circuibatq.* [c] *ipſe terminus à Septentrione*
[d]*Hanathon. deſinebatq. in vallem Iephthael.*
15 *Et Cateth, et Naalol, & Semeron, & Iedala,*
& Beth-lehem; vrbes duodecim, et pagi earum.
16 *Ea eſt hereditas filiorum Zabulon, pro genti-*
litatibus ipſorum; iſtæ vrbes, & earum pagi.
17 *Pro Iſſachar exibat ſors quarta: pro filiis Iſſa-*
char, in familias ipſorum.
18 *Fuitq. limes ipſorum verſus Iezrael, & Cha-*
ſaloth, atque Sunem.
19 *Et Hapharaim, & Seon, & Anaharath,*
20 *Et ipſa Rabbith, & Ceſion, & Abes.*
21 *Et Rameth, & Enganuim, & En-hadda,*
& Beth-pheſes.
22 *Incidebatq. terminus in Thabor, et Sebeſima,*
atque Beth-ſemes. deſinebatq. terminus ipſorũ
in Iordanem; vrbes ſedecim, & pagi earum.
23 *Hæc eſt hereditas tribus filiorum Iſſacharis,*
pro ipſorum familiis, vrbes cum pagis ſuis.
24 *Prodibat & quinta ſors tribui filiorũ Aſer,*
pro ipſorum proſapiis.
25 *Fuitq. ipſorum terminus Halcath, & Chali,*
& Beten, & Achſaph.
26 *Et Elmelech, & Amaad, & Meſſal, inci-*
ditque in Carmelum ad mare, & in Sior La-
banath.

a vel, deuaſtatum.
b Ch. ad Geth-hepher, ad Itta caſin
c vel, ipſam Ch. fini.
d Ch. ad Hanathon.

9 מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־הָיָה
חֵלֶק בְּנֵי־יְהוּדָה רַב מֵהֶם וַיִּנְחֲלוּ בְנֵי־שִׁמְעוֹן
בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם׃
10 וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחֹתָם
וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם עַד־שָׂרִיד׃
11 וְעָלָה גְבוּלָם לַיָּמָּה וּמַרְעֲלָה וּפָגַע בְּדַבָּשֶׁת
וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יָקְנְעָם׃
12 וְשָׁב מִשָּׂרִיד קֵדְמָה מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ עַל־
גְּבוּל כִּסְלֹת תָּבֹר וְיָצָא אֶל־הַדָּבְרַת וְעָלָה
יָפִיעַ׃
13 וּמִשָּׁם עָבַר קֵדְמָה מִזְרָחָה גִּתָּה חֵפֶר עִתָּה
קָצִין וְיָצָא רִמּוֹן הַמְּתֹאָר הַנֵּעָה׃
14 וְנָסַב אֹתוֹ הַגְּבוּל מִצְּפוֹן חַנָּתֹן וְהָיוּ תֹּצְאֹתָיו
גֵּי יִפְתַּח־אֵל׃
15 וְקַטָּת וְנַהֲלָל וְשִׁמְרוֹן וְיִדְאֲלָה וּבֵית לָחֶם
עָרִים שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃
16 זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־זְבוּלֻן לְמִשְׁפְּחוֹתָם הֶעָרִים
הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃
17 לְיִשָּׂשכָר יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי לִבְנֵי יִשָּׂשכָר
לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
18 וַיְהִי גְּבוּלָם יִזְרְעֶאלָה וְהַכְּסוּלֹת וְשׁוּנֵם׃
19 וַחֲפָרַיִם וְשִׁיאֹן וַאֲנָחֲרַת׃
20 וְהָרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וָאָבֶץ׃
21 וְרֶמֶת וְעֵין־גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית פַּצֵּץ׃
22 וּפָגַע הַגְּבוּל בְּתָבוֹר וְשַׁחֲצוּמָה וּבֵית שֶׁמֶשׁ
וְהָיוּ תֹּצְאוֹת גְּבוּלָם הַיַּרְדֵּן עָרִים שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה
וְחַצְרֵיהֶן׃
23 זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם
הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן׃
24 וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה בְנֵי־אָשֵׁר
לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
25 וַיְהִי גְּבוּלָם חֶלְקַת וַחֲלִי וָבֶטֶן וְאַכְשָׁף׃
26 וְאַלַּמֶּלֶךְ וְעַמְעָד וּמִשְׁאָל וּפָגַע בְּכַרְמֶל
הַיָּמָּה וּבְשִׁיחוֹר לִבְנָת׃

TRANSLATIO

9 In poſſeſſione & funiculo filiorum Iuda; quia maior erat: & idcirco filij Simeon poſ-
ſederunt in medio hæreditatis eorũ. 10 Ceciditq; ſors tertia filiorum Zabulon per co-
gnationes ſuas: & factus eſt terminus poſſeſsionis eorum vſque Sarid.
11 Aſcenditque de mari & [a]Medalaa, & peruenit in Debbaſeth: vſq; ad torrentem,
qui eſt contra Ieconam. 12 Et reuertitur de Sarid contra Orientem in finem Cheſe-
leth-thabor: & egreditur ad Dabereth, aſcenditque contra Iaphie.
13 Et inde pertranſit vſque ad Orientalem plagam Geth-hepher & Tacaſin: & egre-
ditur in Remmon, Amthar, & Noa. 14 Et circuit ad Aquilonem Hanathon: ſuntque
egreſſus eius Vallis-iephtahel. 15 Et Careth, & Naalol, & Semeron, & Iedala, & Beth-
lehem: ciuitates duodecim, & villæ earum. 16 Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Za-
bulon per cognationes ſuas; vrbes, & viculi earum.

a Merala, 1 MS. H. C. G.

De portione Iudæ, portio tribus filiorum Si- 9
meonis. Quia fuit pars filiorum Iudæ maior
quàm pro eis. adeptiq́ ſunt hereditatem Simeo-
nitæ in medio ſortis illorum.
Exiuit & tertia ſors Zabuloni, per cogna- 10
+ & fuit terminus *tiones eorum. ÷ erunt termini hereditatis eorũ*
vſque Sarid.
** Et aſcendunt⸔ termini eorum in mare, &* 11
*Marala: & pertinebunt ad Dabaſath, * & oc-*
current⸔ in vallem, quæ eſt oppoſita Iecnam.
Et reuertebantur à Sarid ex aduerſo, ab O- 12
riente Sames, ad fines Chaſaloth Thabor. &
tranſibunt in Dabrath, aſcendentq́ verſus
Iaphiæ.
Et illinc procedent ex aduerſo ab Oriente 13
verſus Gethsepher, Thacaſin, & tranſibunt in
Remmona, Amathar, Anua.
Et gyrabunt termini in Aquilone, ad Ana- 14
thon. eritq́ exitus eorum in Gai Iephthael.
Et Cattath, & Naalol, & Semron, & Iade- 15
*la, & Bethleem * vrbes duodecim, & pagi ea-*
rum⸔. Iſta eſt hereditas ÷ tribus⸔ Zabulo- 16
nitarum, pro cognationibus ipſorum, vrbes iſtæ,
& pagi earum.
*÷ Et⸔ ipſi Iſſachari exiuit ſors quarta. * filiis* 17
Iſſachar, pro cognationibus ipſorum⸔.
Et fuerunt fines ipſorum IeZrael, & Acha- 18
ſeloth, & Sunim.
Et Apherſim, & Sian, & Auareth. 19
Et Rabboth, & Ceſion, & Aemes. 20
Et Rathom, & Engannim, & Enada, & 21
Beth phaſes. Pertinebuntq́ fines ad Thabor, 22
& ÷ ad⸔ Saſima, ÷ ad mare⸔, & Beth-ſames. Et
*erit exitus finiũ eorũ Iordanis * vrbes ſedecim,*
& pagi earũ⸔. Iſta eſt hereditas tribus filio- 23
rum Iſſachar, per gentes ipſorum, vrbes, & vil-
*læ earum. Exiuitq́ ſors quinta * tribui filio-* 24
rum⸔ Aſer, per gentes ipſorum.
Et fuerunt fines eorum Chelcath, & Hooli, 25
& Batne, & Achſaph. Et Almelech, & 28
Amad, & Maſal. & pertinebunt ad Carmelũ,
apud mare, & ad Sior, ÷ &⸔ Labanath.

9 ἀπὸ τοῦ κλήρου τοῦ ἰούδα ἡ κληρονομία φυ-
λῆς υἱῶν συμεὼν· ὅτι ἐγενήθη ἡ μερὶς υἱῶν ἰούδα
μείζων τῆς αὐτῶν· καὶ ἐκληρονόμησαν οἱ υἱοὶ συ-
μεὼν ἐν μέσῳ τοῦ κλήρου αὐτῶν.
10 καὶ ἐξῆλθεν ὁ τρίτος κλῆρος τῷ ζαβουλὼν, κατὰ
δήμους αὐτῶν· ÷ ἔσται τὰ ὅρια τῆς κληρονομίας ÷ καὶ ἦν τὸ ὅριον &c.
αὐτῶν ἕως σαρείδ.
11 * καὶ προσαναβαίνει⸔ τὰ ὅρια αὐτῶν εἰς θά-
λασσαν, καὶ μαραλὰ, καὶ συνάψει ἐπὶ δαβα-
σαὶθ, * καὶ ἀπαντήσει⸔ εἰς τὴν φάραγγα, ἥ ἐστι
12 κατὰ πρόσωπον ἰεκνάμ. καὶ ἀνέστρεψαν ἀπὸ
σαρεὶδ, ἐξ ἐναντίας, ἀπὸ ἀνατολῶν σαμὲς, ἐπὶ
τὰ ὅρια χασαλὼθ θαβὼρ. καὶ διελεύσεται ἐπὶ
δαβερὰθ, καὶ προσαναβήσεται ἐπὶ ἰαφιέ.
13 καὶ ἐκεῖθεν παρελεύσεται ἐξ ἐναντίας ἀπ'
ἀνατολῶν ἐπὶ γεθθεφὲρ, θακασεὶν· καὶ διελεύ-
σεται ἐπὶ ῥεμμωνὰ, ἀμαθὰρ, ἀννουά.
14 καὶ περιελεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ βοῤῥᾶ ἐπὶ
ἀναθὼν· καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτῶν ἐπὶ γαὶ ἰεφ-
15 θαήλ. καὶ καττὰθ, καὶ ναὰλὼλ, καὶ σεμρὼν,
καὶ ἰαδηλὰ, καὶ βηθλεὲμ * πόλεις δώδεκα, καὶ αἱ
16 κῶμαι αὐτῶν⸔. αὕτη ἡ κληρονομία ÷ τῆς φυ-
λῆς⸔ υἱῶν ζαβουλὼν, κατὰ δήμους αὐτῶν, αἱ πό-
λεις αὗται, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
17 ÷ καὶ⸔ τῷ ἰσσαχὰρ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ τέ-
ταρτος * τοῖς υἱοῖς ἰσσαχὰρ, κατὰ συγγενείας αὐτῶν⸔.
18 καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν ἰεζραὴλ, καὶ ἀχα-
σελὼθ, καὶ σουνείμ.
19 καὶ ἀφεραεὶμ, καὶ σιὰν, καὶ ἀναρὲθ.
20 καὶ ῥαββὼθ, καὶ κεσιὼν, καὶ αἰμές.
21 καὶ ῥαιθὼμ, καὶ ἠνγαννεὶμ, καὶ ἠναδδὰ, καὶ βηθφα-
22 σής. καὶ συνάψει τὰ ὅρια ἐπὶ θαβὼρ, καὶ ÷ ἐπὶ
σασιμὰ, ÷ κατὰ θάλασσαν⸔, καὶ βαιθσαμὺς· καὶ ἔσται
ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων αὐτῶν ὁ ἰορδάνης· * πόλεις
23 ἑκκαίδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν⸔. αὕτη ἡ κληρο-
νομία φυλῆς υἱῶν ἰσσαχὰρ, κατὰ δήμους αὐτῶν, αἱ
24 πόλεις, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν. καὶ ἐξῆλθεν
ὁ κλῆρος ὁ πέμπτος * τῇ φυλῇ τῶν υἱῶν⸔ ἀσὴρ, κατὰ
25 δήμους αὐτῶν. καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια αὐτῶν χελ-
26 κὰθ, καὶ ὀολεὶ, καὶ βατνὲ, καὶ ἀχσάφ. καὶ ἀλιμέ-
λεχ, καὶ ἀμαὰδ, καὶ μασαὰλ, καὶ συνάψει τῷ καρ-
μήλῳ κατὰ θάλασσαν, καὶ τῷ σιὼρ, ÷ καὶ⸔ λαβανάθ.

B. HIERONYMI.

17 Iſſachar egreſſa eſt ſors qnarta per cognationes ſuas:
18 Fuitq́ue eius hæreditas Iezrael, & Caſaloth, & Sunem.
19 Et Hapharaim, & Seon, & Anaharath, 20 Et Rabboth, & Ceſion, Abes,
21 Et Rameth, & En-gannim, & En-hadda, & Beth-pheſes.
22 Et peruenit terminus eius vſque Thabor, & Scheſima, & Beth-ſemes: eruntq́; exitus eius Iordanis: ciuitates ſedecim, & villæ earum.
23 Hæc eſt poſſeſsio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas; vrbes, & viculi earum.
24 Ceciditq́ue ſors quinta tribui filiorum Aſer per cognationes ſuas:
25 Fuitq́ue terminus eorum Halcath, & Chali, & Beten, & Axaph.
26 Et Elmelech, & Amaad, & Meſſal: & peruenit vſque ad Carmelum maris & Sihor, & Labanath.

a Ch. ab oriente sole.
b Ch. loci campestris, vel, Beth campestris,
c Ch. à Septentrione. sic est in hebreo textu forsan.
d Ch. vrbem munitam, vrbes fortes, &c.
e Ch. de sorte,

Redibatq́; [a] ad Ortum ſolis Beth-dagon, et in- 27
cidebat in Zabulonem, & in vallem Iephthael,
ad [b] Aquilonem Beth-emec, & Nehiel. exibatq́;
ad Chabul, [c] à ſiniſtra.
Et Abran, & Rohob, & Hammon, & Ca- 28
na, vſque ad Sidonem magnam.
Et redibat terminus ad Ramam; & vſq; ad 29
[d] vrbem munitam Tyrum. & reuertebatur ter-
minus Hoſam, deſinebatq́; in mare, [e] è regione,
quæ Achzibam ſpectat.
Et Amma, & Aphec, & Rohob, vrbes vi- 30
ginti duæ, & pagi earum.
Ea eſt hereditas tribus filiorum Aſeris, pro 31
ipſorum familijs, vrbes illæ, cum pagis ſuis.
Filijs Nephthali exibat ſors quinta, ipſis 32
Nephthalitis, pro familiis ipſorum.

f Ch. Meeleph, Meelon, Balaananim.

Fuitq́; terminus ipſorũ ab [f] Heleph, ab Elon 33
in Saananim, & Adami, Neceb, & Iebnael, vſ-
que Lecum: deſinebatq́; in Iordanem.

g Ch. ad Azanoth

Et reuertebatur terminus verſus Occaſum 34
ipſius [g] Azanoth Thabor, & prodibat Hucucam,
incidebatq́; in Zabulonem à Meridie: et in Aſe-
rem incidebat ab Occidente: in Iudam vero ad
Iordanem, verſus orientem ſolem.
Ceterùm vrbes munitæ Aſſedim, Ser & E- 35
math, Reecath, & Cenereth.
Et Edema, & Arama, & Haſar. 36
Et Cedes, & Edrai, & En-Haſor. 37
Et Ieron, et Magdal-el, Horẽ, & Beth-anath, 38
et Beth-ſames, vrbes nouendecim, cũ pagis ſuis.
Ea eſt hereditas tribus filiorum Nephthali, 39
pro familiis ipſorum, vrbes cum pagis ſuis.
Tribui filiorum Dan pro ipſorum familiis, 40
exibat ſors ſeptima.
Fuitq́; terminus hereditatis ipſorum, Saraa, 41
& Eſthaol, & Hir-ſemes.
Et Selabim, & Aialon, & Iethela. 42
Et Elon, & Thamna, & Accaran. 43
Et Elthece, & Gebbethon, & Baalath. 44
Et Iud, & Bane-barac, & Geth-remmon. 45
Et Me-iarcon, & Arecan, cum limite è re- 46
gione Ioppes.

27 ושב מזרח השמש בית דגן ופגע בזבלון
ובגי יפתח־אל צפונה בית העמק ונעיאל ויצא
אל־כבול משמאל׃
28 ועברן ורחב וחמון וקנה עד צידון רבה׃
29 ושב הגבול הרמה ועד־עיר מבצר־צר
ושב הגבול חסה ויהיו תצאתיו הימה מחבל
אכזיבה׃
30 ועמה ואפק ורחב ערים עשרים ושתים
וחצריהן׃
31 זאת נחלת מטה בני־אשר למשפחתם
הערים האלה וחצריהן׃
32 לבני נפתלי יצא הגורל הששי לבני נפתלי
למשפחתם׃
33 ויהי גבולם מחלף מאלון בצעננים ואדמי
הנקב ויבנאל עד־לקום ויהי תצאתיו
הירדן׃
34 ושב הגבול ימה אזנות תבור ויצא משם
חוקקה ופגע בזבלון מנגב ובאשר פגע מים
וביהודה הירדן מזרח השמש׃
35 וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת׃
36 ואדמה והרמה וחצור׃
37 וקדש ואדרעי ועין חצור׃
38 ויראון ומגדל־אל חרם ובית־ענת ובית
שמש ערים תשע־עשרה וחצריהן׃
39 זאת נחלת מטה בני־נפתלי למשפחתם
הערים וחצריהן׃
40 למטה בני־דן למשפחתם יצא הגורל
השביעי׃
41 ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול ועיר
שמש׃
42 ושעלבין ואילון ויתלה׃
43 ואילון ותמנתה ועקרון׃
44 ואלתקה וגבתון ובעלת׃
45 ויהד ובני־ברק וגת־רמון׃
46 ומי הירקון והרקון עם־הגבול מול יפו׃

TRANSLATIO

27 Ac reuertitur contra Orientem Beth-dagon: & pertranſit vſque Zabulon & Val-
lem Iephthael contra Aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturq́; ad læuam Cabul,
28 Et Abran, & Rohob, & Hamon, & Cana, vſque ad Sidonem magnam:
29 Reuerriturq́ue in Horma vſque ad ciuitatem munitiſsimam Tyrum & vſq; Hoſa:
eruntq́ue exitus eius in mare de funiculo Achziba.
30 Et Amma, & Aphec, & Rohob: ciuitates viginti duæ, & villæ earum.
31 Hæc eſt poſſeſſio filiorum Aſer per cognationes ſuas, vrbeſq́ue & viculi earum.
32 Filiorum Nephthali ſexta ſors cecidit per familias ſuas:
33 Et cœpit terminus de Heleph, & Elon, in Saananim, & Adami, quæ eſt Neceb, &
Iebnael vſque Lecum: & egreſſus eorum vſque ad Iordanem.
34 Reuerriturq́; terminus contra Occidentem in Azanoth-thabor, atq; inde egreditur

Et reuertentur ab Oriente ſolis Bethdagon, 27
incident in Zabulonem, & in Gai Iephthael,
ad Septentrionē Bethaemec. abitq; coſmum
& in Amel. & tranſibit in Chabul a ſini-
ſtris *Et Acran, & Roob, & Amon,* 28
& Cane, vſq; ad Sidonem magnam. *Et re-* 29
dibunt termini in Rama, & vſque ad vrbem
munitam Tyriorum. & reuertentur termini
ad Oſa: eritq; exitus ipſorum mare, & a fu-
niculo Achziph. *Et Amma, & Aphec, &* 30
Roob, vrbes viginti duæ, & pagi earum.
Iſta eſt hereditas tribus filiorum Aſer, per 31
gentes ipſorum, vrbes ipſorum, & pagi ipſorum.
Et ipſi Nephthalim prodijt ſors ſexta filijs 32
Nephthalim, per gentes ipſorum.
Et fuerunt fines ipſorum Meeleph, & 33
Elon Seenanim. Et Adamæ, & Naceb, &
Iabnel vſq. Lacom. Et fuerunt exitus ipſorum
Iordanis. *Et reuertentur fines verſus* 34
mare Azanoth Thabor. & tranſibunt illinc in
Icoc. incidentq; in Zabulonem ab Auſtro, & in
Aſerem incident apud mare, & in Iudam
Iordanis ab ortu Solis.
Et vrbes munitæ Aſſedim, Tyrus, & Am- 35
math, & Recath, & Chenereth.
Et Adami, & Rama, & Aſor. 36
Et Cedes, & Edrai, & En-Aſor. 37
Et Ieron, & Magdaliel, & Horam, & 38
Bethanath, et Bethſames, vrbes nouendecim,
& villæ earum. *Iſta eſt hereditas tribus fi-* 39
liorum Nephthalim per cognationes ipſorum,
vrbes & villæ earum.
+ tribus filiorũ Dan, *Et + ipſi Dan, per gentes ipſorum, exiuit* 40
ſors ſeptima.
Et fuerunt termini hereditatis ipſorum, 41
Saraa, & Eſthaol, & vrbs Sames.
Et Salabin, & Ailon, & Iethla. 42
Et Islon, & Thamna, & Accaron. 43
Et Eltheco, & Gabathon, & Baaloth. 44
Et Iud, & Banebarac, & Gethremmon. 45
+ à mari Ieracon, *Et + aquæ Ieracon, & Arececon, termi-* 46
nus vicinus Ioppæ.

27 καὶ ἐπιστρέψει ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου Βηθδαγὼν,
καὶ συνάψει τῇ Ζαβουλὼν καὶ ἐν γαὶ ἰεφθαὴλ,
κατὰ βοῤῥᾶν βηθαεμὲκ, καὶ πεσεῖται τὸ μεθόριον
καὶ εἰς ἀνὴλ καὶ διελεύσεται εἰς χαβοὺλ, ἀπὸ
28 ἀριστερῶν. καὶ ἀχρὰν, καὶ ῥοὼβ, καὶ ἀμμὼν, καὶ
29 κανὰ, ἕως σιδῶνος τῆς μεγάλης. καὶ ἀναστρέψει
τὰ ὅρια εἰς ῥαμὰ, καὶ ἕως πόλεως ὀχυρώματος
τῶν τυρίων, καὶ ἀναστρέψει τὰ ὅρια ἐπὶ ὡσὰ· καὶ
ἔσται ἡ διέξοδος αὐτῶν ἡ θάλασσα, καὶ ἀπὸ τοῦ
30 σχοινίσματος ἀχζείφ. καὶ ἀμμὰ, καὶ ἀφὲκ, καὶ
ῥοὼβ πόλεις εἰκοσιδύο, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν.
31 αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν ἀσὴρ, κατὰ δή-
μους αὐτῶν, πόλεις αὐτῶν, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. a forſitan αὗται.
32 καὶ τῷ νεφθαλεὶμ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος ὁ ἕκτος
τοῖς υἱοῖς νεφθαλεὶμ κατὰ δήμους αὐτῶν.
33 καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια αὐτῶν μεηλὲφ, καὶ ἠλὼν + ἀπὸ δρυὸς σενανίμ
σεενανεὶμ, καὶ ἀδαμὰ, καὶ νακὲβ, καὶ ἰαβνὴλ, ἕως
λακούμ. καὶ ἐγενήθησαν αἱ διέξοδοι αὐτῶν ἰορδά-
34 νης. καὶ ἐπιστρέψει τὰ ὅρια ἐπὶ θάλασσαν
ἀζανὼθ θαβὼρ, καὶ διελεύσεται ἐκεῖθεν εἰς ἰκωκ·
καὶ συνάψει τῷ ζαβουλὼν ἀπὸ νότου, καὶ τῷ ἀσὴρ
συνάψει κατὰ θάλασσαν· καὶ τῷ ἰούδα, ὁ ἰορ-
35 δάνης ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ πόλεις τειχή-
ρεις ἀσσηδεὶμ, τύρος, καὶ ἀμμαὰθ, καὶ ῥεκκαὰθ,
καὶ χενερέθ.
36 καὶ ἀδαμὶ, καὶ ῥαμὰ, καὶ ἀσὼρ,
37 καὶ κεδὲς, καὶ ἐδραεὶ, καὶ + ἐν ἀσώρ. + πηγὴ
38 καὶ ἰερὼν, καὶ μαγδαλιὴλ, καὶ ὠρὲμ, καὶ
βηθανὰθ, καὶ βηθσαμὲς, πόλεις δεκαεννέα, καὶ
39 αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν. αὕτη ἡ κληρονομία φυ-
λῆς υἱῶν νεφθαλεὶμ, κατὰ τὰς συγγενείας αὐτῶν,
αἱ πόλεις, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.
40 καὶ + τῷ δὰν, κατὰ δήμους αὐτῶν ἐξῆλθεν ὁ + τῇ φυλῇ υἱῶν δαν &c.
κλῆρος ὁ ἕβδομος.
41 καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια τῆς κληρονομίας αὐ-
τῶν σαραὰ, καὶ ἐσθαὸλ, καὶ πόλις σαμές.
42 καὶ σαλαβεὶν, καὶ αἰλὼν, καὶ ἰεθλά.
43 καὶ ἰαλὼν, καὶ θαμνὰ, καὶ ἀκκαρών.
44 καὶ ἐλθεκὼ, καὶ γαβαθὼν, καὶ βααλώθ.
45 καὶ ἰοὺδ, καὶ βανηβαρὰκ, καὶ γεθρεμμών.
46 καὶ + ὕδατα ἱερακὼν, καὶ αἰρεκκὼν, ὅριον + ἀπὸ θαλάσσης ἱερακὼν
πλησίον ἰόππης.

B. HIERONYMI.

in Hucuca, & pertranſit in Zabulon contra Meridiem, & in Aſer contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanem contra Ortum ſolis,
35 Ciuitates munitiſsimæ, Aſſedim, Ser, & Emath, & Reccath, & Cenereth.
36 Et Edema, & Arema, Aſor, 37 Et Cedes, & Edrai, En-haſor.
38 Ieron, & Magdalel, Horem & Beth-anath, & Bethſames: ciuitates decem & nouem, & villæ earum. 39 Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Nephthali per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum. 40 Tribui filiorum Dan per familias ſuas, egreſſa eſt ſors ſeptima. 41 Et fuit terminus poſſeſsionis eius Saraa, & Eſthaol, & Hir-ſemes, id eſt Ciuitas ſolis. 42 Selebin, & Aialon, & Iethala, 43 Elon, & Themna, & Acron, 44 Elthece, Gebbethon, & Balaath, 45 Et Iud, & Bane, & Barac, & Gethremmon.
46 Et Meiarcon, & Arecon, cum termino qui reſpicit Ioppen, *Aquæ Ieracon. MS.

47 *Porrò egreſſus eſt terminus filiorum Dan ab ipſis. Aſcenderunt enim filij Dan, & bellum feceſerunt aduerſus Leſem, ceperuntq́; eam. & percuſſerunt ipſam acie gladij; & poſſederunt ipſam; habitaruntq́; in ipſa; & appellarunt Leſem, Dan, nomine parentis ſui Dan.*

a Ch. ſubegeruntque

48 *Ea eſt hereditas tribus filiorum Dan, pro ipſorum familiis, vrbes iſtæ, cum pagis ſuis.*

49 *Cumq́; abſoluiſſent partitionem hereditatis terræ, per limites eius, aſſignarunt Iſraelitæ hereditariam portionem Ioſuæ filio Nun, in medio ſui.*

50 *Secundum os Domini, dederunt ipſi vrbem quam petebat, ipſam Thamnath-ſaraa, in monte Ephraim. Exſtruxitq́; ipſam vrbem, & conſedit in ea.*

b Ch. verbum

c Ch. Ephraim [illegible]

51 *Iſta ſunt portiones hereditariæ, quas aſſignarunt Eleazar ſacerdos, & Ioſua filius Nun, ac capita patrum tribuum Iſraeliticarum, ſortitò, in Silo, coram Domino, pro foribus tabernaculi ſolemnis. Itaque abſoluerunt diuiſionem terræ.*

47 ויצא גבול בני־דן מהם ויעלו בני־דן וילחמו
עם־לשם וילכדו אותה ויכו אותה לפי־חרב
וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן
כשם דן אביהם׃

48 זאת נחלת מטה בני־דן למשפחתם הערים
האלה וחצריהן׃

49 ויכלו לנחל את־הארץ לגבולתיה ויתנו
בני־ישראל נחלה ליהושע בן־נון בתוכם׃

50 על־פי יהוה נתנו לו את־העיר אשר שאל
את־תמנת־סרח בהר אפרים ויבנה את־העיר
וישב בה׃

51 אלה הנחלת אשר נחלו אלעזר הכהן
ויהושע בן־נון וראשי האבות למטות בני־
ישראל בגורל בשלה לפני יהוה פתח אהל
מועד ויכלו מחלק את־הארץ׃

CAP. XX.

1 *Porrò locutus eſt Dominus ad Ioſuam, dicens:*

2 *Loquere ad filios Iſraelis, his verbis, Date vobis vrbes receptus; de quibus locutus ſum ad vos, per Moſen.*

3 *Vt eò fugiat homicida, percutiens animam per errorem, inſciens. vt ſint vobis receptui à vindice ſanguinis.*

4 *Fugientem enim ad vnam quampiam iſtarum ciuitatum, ſtantemq́; pro foribus portæ vrbis, ac loquentem ſua verba apud aures ſeniorum eius vrbis, recipient ipſum ad ſe intra oppidum. dabuntq́; ei locum, & habitabit apud ipſos.*

כ

1 וידבר יהוה אל־יהושע לאמר׃

2 דבר אל־בני ישראל לאמר תנו לכם
את־ערי המקלט אשר־דברתי אליכם ביד־
משה׃

3 לנוס שמה רוצח מכה־נפש בשגגה
בבלי־דעת והיו לכם למקלט מגאל
הדם׃

4 ונס אל־אחת מהערים האלה ועמד פתח
שער העיר ודבר באזני זקני העיר־ההיא את־
דבריו ואספו אתו העירה אליהם ונתנו־לו
מקום וישב עמם׃

TRANSLATIO

47 Et ipſo fine concluditur. Aſcenderuntque filij Dan, & pugnauerunt contra Leſem, ceperuntque eam: & percuſſerunt eam in ore gladij, & poſſederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Leſem-Dan, ex nomine Dan patris ſui.

48 Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Dan, per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

49 Cumque compleſſet ſorte diuidere terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filij Iſrael poſſeſsionem Ioſue filio Nun in medio ſui,

50 Iuxta præceptum Domini, vrbem quam poſtulauit, Thamnath-ſaraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatem, habitauitque in ea.

51 Hæ ſunt poſſeſsiones quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Iſrael, in Silo, coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij, partitique ſunt terram.

CAP. XX.

ET locutus eſt Dominus ad Ioſue, dicens:

2 Loquere filiis Iſrael, & dic eis: Separate vrbes fugitiuorum, de quibus locutus ſum ad vos per manum Moyſi,

47 Et exiuit terminus filiorum Dan ex ipſis. Et non extruſerunt filij Dan Amorrheum, qui ipſos premebat in monte. Et non permiſerunt eos Amorrhæi deſcendere in vallem. Feceruntq; vt ſtrictior eſſet coram ipſis terminus portionis ipſorum. Et abierunt filij Dan, & oppugnauerunt ipſam Leſem; ceperuntq; eam; & percuſſerūt ipſam ore gladij. & occuparunt ipſam, & habitarunt ipſam vocaruntq; nomen ipſius Leſem, Dan, ſecundum nomen Dan patris ipſorum.

48 Ea eſt hereditas tribus filiorum Dan, per gentes ipſorum: vrbes iſtæ, & villæ ipſarum.

49 Et abſoluerunt diuiſionem per ſortem, terræ, in ſuis finibus. Et Amorrhæus perſeuerabat habitare in Ailon, & in Salabin, & premebat manus Ephraim ipſos. Et facti ſunt ipſis vectigales. Et profecti ſunt captum poſſeſſionem terræ, pro termino ſuo. Dederuntq; filij Iſrael partem ipſi Ieſu filio Naue, in ſe;

50 Iuſſu Domini. & dederunt ipſi vrbem quam petebat, Tamnath ſara, quæ eſt in monte Ephraim. & extruxit vrbem, & habitauit in ea.

51 Iſtæ ſunt partitiones, quas ſorte diſtribuit Eleazar ſacerdos, & Ieſus filius Naue, atque principes familiarum, in tribubus Iſrael, per ſortes, in Silo, coram Domino, ad fores tabernaculi teſtimonij. Et abierunt captum poſſeſſionem terræ.

47 καὶ ἐξῆλθε τὸ ὅριον τῶν υἱῶν δὰν ἀπ᾽ αὐτῶν. καὶ οὐκ ἐξέθλιψαν οἱ υἱοὶ δὰν τὸν ἀμορραῖον τὸν θλίβοντα αὐτοὺς ἐν τῷ ὄρει, καὶ οὐκ εἴων αὐτοὺς οἱ ἀμορραῖοι καταβαίνειν εἰς τὴν κοιλάδα· καὶ ἔθλιβον ἐπ᾽ αὐτῶν τὸ ὅριον τῆς μερίδος αὐτῶν. καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ δὰν, καὶ ἐπολέμησαν τὴν λεσὲμ, καὶ κατελάβοντο αὐτὴν, καὶ ἐπάταξαν αὐτὴν ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ ἐκληρονόμησαν αὐτὴν, καὶ κατῴκησαν αὐτήν· καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τῆς λεσὲμ δὰν, κατὰ τὸ ὄνομα δὰν πατρὸς αὐτῶν.

48 αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν δὰν κατὰ δήμους αὐτῶν· αἱ πόλεις αὗται, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

49 καὶ συνετέλεσαν διελεῖν κλήρῳ τὴν γῆν ἐν ὁρίοις αὐτῶν. καὶ ὁ ἀμορραῖος ὑπέμεινε τὸ κατοικεῖν ἐν αἰλὼν, καὶ ἐν σαλαβεὶν· καὶ ἐβαρύνθη ἡ χεὶρ τοῦ ἐφραεὶμ ἐπ᾽ αὐτοὺς, καὶ ἐγένοντο αὐτοῖς εἰς φόρον, καὶ ἐπορεύθησαν ἐμβατεῦσαι τὴν γῆν, κατὰ τὸ ὅριον αὐτῶν. καὶ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ κλῆρον τῷ ἰησοῦ τῷ υἱῷ ναυὴ, ἐν αὐτοῖς.

50 διὰ προστάγματος κυρίου· καὶ ἔδωκαν αὐτῷ τὴν πόλιν ἣν ᾐτήσατο, θαμναθσαρὰ, ἥ ἐστιν ἐν τῷ ὄρει ἐφραεὶμ· καὶ ᾠκοδόμησε τὴν πόλιν, καὶ κατῴκει ἐν αὐτῇ.

51 αὗται αἱ διαιρέσεις ἃς κατεκληρονόμησεν ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰησοῦς ὁ τοῦ ναυὴ, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ ἰσραὴλ, κατὰ κλήρους, ἐν σηλὼ, ἔναντι κυρίου, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐπορεύθησαν ἐμβατεῦσαι τὴν γῆν.

CAP. XX.

1 ET locutus eſt Dominus ipſi Ieſu, dicens:

2 Loquere filiis Iſrael, dicens. Date vobis vrbes refugiorum, de quibus dixi vobis per Moſen.

3 Refugium homicidæ, qui percuſſit animam præter voluntatem, abſque deliberatione. & erunt vobis vrbes, refugium. & non interficietur homicida ab eo qui iure propinquitatis vindex eſt ſanguinis: vſque dum ſteterit coram cœtu ad iudicium.

4 Fugiet enim in vnam ciuitatum iſtarum, ſtabitq; in foribus portæ vrbis. et loquetur in auribus ſeniorum vrbis illius rationes ſuas; & reducent ipſum cœtus ad ſe, dabuntq; ipſi locum, & habitabit cum ipſis.

κεφαλ. κ´.

1 Καὶ ἐλάλησε κύριος τῷ ἰησοῦ, λέγων·

2 λάλησον τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, λέγων· δότε ὑμῖν τὰς πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, ἃς εἶπα πρὸς ὑμᾶς, διὰ μωυσῆ. [+ τῶν φυγαδευτηρίων]

3 φυγαδευτήριον τῷ φονευτῇ, τῷ πατάξαντι ψυχὴν ἀκουσίως, ἄνευ προνοίας. καὶ ἔσονται ὑμῖν αἱ πόλεις φυγαδευτήριον. καὶ οὐκ ἀποθανεῖται ὁ φονευτὴς ὑπὸ τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα, ἕως ἂν καταστῇ ἐναντίον τῆς συναγωγῆς, εἰς κρίσιν.

4 καὶ φεύξεται εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων· καὶ στήσεται ἐπὶ τὴν θύραν τῆς πύλης τῆς πόλεως· καὶ λαλήσει ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως ἐκείνης τοὺς λόγους αὐτοῦ· καὶ ἐπιστρέψουσιν αὐτὸν ἡ συναγωγὴ πρὸς αὐτοὺς καὶ δώσουσιν αὐτῷ τόπον, καὶ κατοικήσει μετ᾽ αὐτῶν.

B. HIERONYMI.

3 Vt confugiat ad eas quicunque animam percuſſerit neſcius: & poſsit euadere iram proximi qui vltor eſt ſanguinis,

4 Cum ad vnam harum confugerit ciuitatum: ſtabitque ante portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius ea, quæ ſe comprobent innocentem: ſicque ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.

5 Et ſi perſequetur eum vindex ſanguinis, non concludent homicidam in manum eius, quia imprudens percuſſit ſocium ſuum, quem non proſequebatur odio [a] ab heri & nudius tertius.

6 Manebit autem in oppido, tantiſper dum ſteterit ad dicendam cauſam coram ſenatu, uſque ad mortem Pontificis, qui fuerit illis diebus. Tunc reuertetur homicida, venietque ad vrbem ſuam, & ad domum ſuam, ad eam vrbem, vnde profugerat.

7 [b] Conſecrarunt igitur ipſam Cedes in Galilæa, in monte [c] Nephthali; & Sichem in monte [d] Ephraim. Præterea Cariath-arba; ea eſt Hebron in monte [e] Iuda.

8 Cis Iordanem verò Ierichuntis ad Orientem, aſſignarunt ipſam Boſor in deſerto, in planitie, de tribu Ruben, atque Ramoth in Galaad, de tribu Gad, denique Gaulon in [f] Baſan, de tribu Manaſſis.

9 Iſtæ fuerunt vrbes publicè conſtitutæ, pro omnibus Iſraelitis, & pro [g] peregrino, apud ipſos peregrinante, vt eò fugeret, quiſquis percuſſiſſet animam per errorem. Neq. moreretur manu vindicantis ſanguinem; donec ſtetiſſet coram Eccleſia.

a Chal. antea.
b Ch. conſtituerunt.
c Ch. Nephthalitarum.
d Ch. Ephraimitarum.
e Ch. Iudæorum.
f Chald. Mathnan.
g Ch. peregrinis apud ipſos peregrinantibus.

CAP. XXI.

1 Acceſſerunt autem primates inter patres Leuitarum ad Eleazarum ſacerdotem, et ad Ioſuam filium Nun, atque ad primates inter patres tribuum Iſraeliticarum.

2 Et loquebantur ad ipſos, in Silo, in terra Chanaan, dicendo, Dominus mandauit per Moſen, vt darentur nobis vrbes ad habitandū, & [h] ſuburbana ipſarum, pro pecudibus noſtris.

3 Dederunt igitur Iſraelitæ Leuitis de ſua ipſorum hereditate, ſecundum [i] os Domini, vrbes illas, & ipſarum ſuburbana.

4 Euenit autem ſors cognationibus Caathitarum, & obtigerunt filiis Aaronis ſacerdotis Leuitici generis, de tribu Iuda, & de tribu Simeonis, & de tribu Beniamin, per ſortem, vrbes tredecim.

h Ch. ſpacia. & ita in ſequentibus vbique.
i Ch. verbum.

5 וְכִי יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרָיו וְלֹא־יַסְגִּרוּ
אֶת־הָרֹצֵחַ בְּיָדוֹ כִּי בִבְלִי־דַעַת הִכָּה אֶת־רֵעֵהוּ
וְלֹא־שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃
6 וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִיא עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה
לַמִּשְׁפָּט עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה
בַּיָּמִים הָהֵם אָז יָשׁוּב הָרֹצֵחַ וּבָא אֶל־
עִירוֹ וְאֶל־בֵּיתוֹ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־נָס
מִשָּׁם׃
7 וַיַּקְדִּשׁוּ אֶת־קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל בְּהַר נַפְתָּלִי וְאֶת־
שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־קִרְיַת אַרְבַּע הִיא
חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה׃
8 וּמֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה נָתְנוּ אֶת־
בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בַּמִּישֹׁר מִמַּטֵּה רְאוּבֵן וְאֶת־
רָאמֹת בַּגִּלְעָד מִמַּטֵּה גָד וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן
מִמַּטֵּה מְנַשֶּׁה׃
9 אֵלֶּה הָיוּ עָרֵי הַמּוּעָדָה לְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־
נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְלֹא יָמוּת בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם עַד־
עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה׃

כא

1 וַיִּגְּשׁוּ רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם אֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶל־רָאשֵׁי אֲבוֹת
הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
2 וַיְדַבְּרוּ אֲלֵיהֶם בְּשִׁלֹה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן לֵאמֹר
יְהוָה צִוָּה בְיַד־מֹשֶׁה לָתֶת־לָנוּ עָרִים לָשָׁבֶת
וּמִגְרְשֵׁיהֶן לִבְהֶמְתֵּנוּ׃
3 וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם מִנַּחֲלָתָם אֶל פִּי
יְהוָה אֶת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת מִגְרְשֵׁיהֶן׃
4 וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי וַיְהִי
לִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן מִן־הַלְוִיִּם מִמַּטֵּה יְהוּדָה
וּמִמַּטֵּה הַשִּׁמְעֹנִי וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן בַּגּוֹרָל עָרִים
שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה׃

TRANSLATIO

5 Cumque vltor ſanguinis eum fuerit perſecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percuſſit proximum eius, nec ante biduum triduúmve eius probatur inimicus.

6 Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudicium cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domum ſuam de qua fugerat.

7 Decreueruntque Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariath Arbe, ipſa eſt Hebron in monte Iuda.

8 Et trans Iordanem contra Orientalem plagam Iericho, ſtatuerunt Boſor, quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe. 9 Hæ ciuitates conſtitutæ ſunt cunctis filiis Iſrael, & aduenis qui habitabant inter eos: vt fugeret ad eas, qui animam neſcius percuſſiſſet, & non

Cumq́; perſecutus fuerit vindex ſanguinis 5
poſt illum, & non concludent homicidam in
manu eius: quis imprudens percuſſit propinquũ
ſuum, & non habens ipſe cum odio ab heri &
nudius tertius. Et habitabit in illa vrbe, vſq; 6
dum ſteterit in conſpectu cœtus, ad iudicium.
vſque dum moriatur ſacerdos magnus, qui fue-
rit in diebus illis. Tunc reuertetur, qui occide-
rat, & ibit ad vrbem ſuam, & ad domũ ſuam,
ˉ&‹ ad vrbem vnde effugerat.

Et ſeparauit ipſam Cedes in Galilæa in mõ- 7
te Nephthalim, & °ipſam‹ Sychem, in monte
+ Arbe, *Ephraim, & vrbem + Arboc: ea eſt Chebron,*
in monte Iuda.

Et cis Iordanem Ierichuntis, °ob Oriente‹ 9
dederunt ipſam Boſor in ſolitudine, in campo,
de tribu Ruben: & ipſam Ramoth, in Galaadi-
tide, de tribu Gad; & ipſam Golan, in Baſani-
tide, de tribu Manaſſis.

Iſtæ °erant‹ vrbes nominatim conſtitutæ 9
°omnibus‹ filiis Iſrael, & aduenæ, qui additus
illis erat: vt illuc confugeret quiſquis percuteret
animam inuitè, ne moreretur manu eius, qui
iure cognationis vindex eſſet ſanguinis, vſque
dum ſtaret coram cœtu, ˉad iudicium‹.

CAP. XXI.

ET acceſſerunt principes familiarum filiorũ 1
Leui, ad Eleazarum ſacerdotem, & ad Ie-
ſum filium Naue; & ad tribunos familiarum,
ex tribubus Iſraelitarum.

Dixeruntq́; ad ipſos in Silo, in terra Cha- 2
naan, dicentes, Dominus mandauit per Moſen,
vt darentur nobis vrbes ad habitandum; &
agri ſuburbani °earum‹ pecudibus noſtris.

Et dederunt filij Iſrael Leuitis, cùm ſuam 3
hereditatem caperent, iuſſu Domini, vrbes
°iſtas‹, & agros ſuburbanos ipſarum.

Exijtq́; ſors genti Caath, & obtigit filiis 4
Aaronis, ſacerdotibus Leuitis, de tribu Iuda,
& de tribu Simeonis, & de tribu Beniamin,
ſortitò, vrbes tredecim.

5 καὶ ὅτι διώξῃ ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα ὀπίσω
αὐτοῦ, καὶ οὐ συγκλείσουσι τὸν φονεύσαντα ἐν χειρὶ
αὐτοῦ· ὅτι οὐκ εἰδὼς ἐπάταξε τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ
οὐ μισῶν αὐτὸς αὐτόν, ἀπ' ἐχθὲς καὶ τρίτης.
6 καὶ κατοικήσει ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἕως ἂν στῇ
κατὰ πρόσωπον τῆς συναγωγῆς εἰς κρίσιν, ἕως
ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὃς ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις
ἐκείναις· τότε ἐπιστρέψει ὁ φονεύσας, (ἐλεύσεται)
πρὸς τὴν πόλιν αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ, ˉκαὶ‹ πρὸς πόλιν, ὅθεν ἔφυγεν ἐκεῖθεν.
7 καὶ διέστειλε τὴν κάδης ἐν τῇ γαλιλαίᾳ ἐν
τῷ ὄρει τῷ νεφθαλείμ, καὶ °τὴν‹ συχὲμ ἐν τῷ
ὄρει τῷ ἐφραίμ, καὶ τὴν πόλιν + ἀρβόκ· αὕτη + ἀρβ.
ἐστὶ χεβρών, ἐν τῷ ὄρει τῷ ἰούδα.
8 καὶ ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορδάνου ἱεριχὼ °ἀπ'
ἀνατολῶν‹ ἔδωκαν τὴν βοσόρ, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν
τῷ πεδίῳ, ἀπὸ τῆς φυλῆς ῥουβήν. καὶ τὴν ρα-
μὼθ ἐν τῇ γαλαάδ, ἐκ τῆς φυλῆς γάδ, καὶ τὴν γαυ-
λὼν ἐν τῇ βασανίτιδι, ἐκ τῆς φυλῆς μανασσῆ.
9 αὗται °ἦσαν‹ αἱ πόλεις αἱ ἐπίκλητοι °πᾶ-
σι‹ τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ
προσκειμένῳ ἐν αὐτοῖς, καταφυγεῖν ἐκεῖ, παντὶ
παίοντι ψυχὴν ἀκουσίως· ἵνα μὴ ἀποθάνῃ ἐν χει-
ρὶ τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα, ἕως ἂν καταστῇ
ἔναντι τῆς συναγωγῆς ˉεἰς κρίσιν‹.

κεφαλ. κα'.

1 Καὶ προσήλθοσαν οἱ ἀρχιπατριῶται τῶν
υἱῶν λευί, πρὸς ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς ἰη-
σοῦν τὸν τοῦ ναυή, καὶ πρὸς τοὺς ἀρχιφύλους πα-
τριῶν ἐκ τῶν φυλῶν τῶν υἱῶν ἰσραήλ.
2 καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς ἐν σηλώ, ἐν γῇ χα-
ναὰν λέγοντες· κύριος ἐνετείλατο ἐν χειρὶ μωϋ-
σῆ, δοῦναι ἡμῖν πόλεις κατοικεῖν, καὶ τὰ περι-
σπόρια °αὐτῶν‹ τοῖς κτήνεσιν ἡμῶν.
3 καὶ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ τοῖς λευίταις, ἐν
τῷ κατακληρονομεῖν αὐτούς, διὰ προστάγμα-
τος κυρίου, τὰς πόλεις °ταύτας‹, καὶ τὰ περι-
4 σπόρια αὐτῶν. καὶ ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος τῷ
δήμῳ καάθ, καὶ ἐγένετο τοῖς υἱοῖς ἀαρὼν τοῖς ἱε-
ρεῦσι τοῖς λευίταις, ἀπὸ φυλῆς ἰούδα, καὶ ἀπὸ τῆς
φυλῆς συμεών, καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς βενιαμείν, κλη-
ρωτί, πόλεις δεκατρεῖς.

B. HIERONYMI.

moreretur in manu proximi effuſum ſanguinem vindicare cupientis, donec ſtaret ante populum expoſiturus cauſam ſuam.

CAP. XXI.

ACceſſeruntque principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Ioſue filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael:

2 Locutique ſunt ad eos in Siln Terræ-Chanaan, atque dixerunt, Dominus præcepit per manum Moyſi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta. 3 Dederuntque filij Iſrael de poſſeſsionibus ſuis iuxta imperium Domini, ciuitates & ſuburbana earum:

4 Egreſſaque eſt ſors in familiam Caath filiorum Aaron ſacerdotis de tribu Iuda, & Simeon, & Beniamin, ciuitates tredecim.

Reliquis verò Caatitis, de cognationibus tri- 5
bus Ephraim, & de tribu Dan, & de dimidia-
ta tribu Manaſsis, per ſortem, vrbes decem.
Filiis autem Gerſon, de cognationibus tribus 6
Iſſacharis, & de tribu Aſeris, & de tribu
Nephthali, & de dimidiata tribu Manaſsis, in
[a] Baſan, per ſortem, vrbes tredecim.
Filiis Merari, pro ſuis cognationibus, de tri- 7
bu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabu-
lonis, vrbes duodecim.
Dederunt ergo Iſraelitæ Leuitis vrbes iſtas, 8
& ipſarum ſuburbana, ſicut iuſſerat Dominus
per Moſen, ſorte.
Dederunt, inquam, de tribu Iudæorum, & 9
de tribu Simeonitarum, has vrbes, quæ nomi-
natim [b] dicentur.
Obtigerunt ergo Aaronitis, qui erant Leui- 10
tæ, ex proſapiis Caath. (Nam ipſis obuênit pri-
ma ſors.)
His, inquam, dederunt Cartath-Arbe, pa- 11
tris [c] Aenac: ea eſt Hebron, in monte Iudæ, cum
ſuis ſuburbanis vndiquaque.
Nam agrum vrbis, & eius pagos dede- 12
rant ipſi Caleb filio Iephone, loco hereditatis
ſuæ.
Sed filiis Aaronis ſacerdotis, dederunt ip- 13
ſam vrbem receptum homicidæ, ipſam Hebro-
nem, cum ſuis ſuburbanis, & ipſam Lebnam
cum ſuburbanis ſuis.
Præterea ipſam Iether, cum ſuis ſuburbanis, 14
& Eſthemo cum ſuis ſuburbanis.
Inſuper Holon, cum ſuis ſuburbanis, & Da- 15
bir cum ſuis ſuburbanis.
Ad hæc, Ain, & eius ſuburbana, & 16
Iota, cum ſuis ſuburbanis, & Beth-ſames,
cum ſuis ſuburbanis: vrbes nouem, ex duabus
iſtis tribubus.
De tribu verò Beniamin, ipſam Gabaonem, 17
cum ſuis ſuburbanis: & Gabaam cum ſuis
ſuburbanis.

a Chald. Mathnan. & ita infe-rius.

b Ch. explicabûtur.

c Ch. Gigantum:

5 וְלִבְנֵי קְהָת הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחֹת מַטֵּה־
אֶפְרַיִם וּמִמַּטֵּה־דָן וּמֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה בַּגּוֹרָל
עָרִים עֶשֶׂר׃
6 וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפְּחוֹת מַטֵּה־יִשָּׂשכָר
וּמִמַּטֵּה־אָשֵׁר וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וּמֵחֲצִי
מַטֵּה מְנַשֶּׁה בַבָּשָׁן בַּגּוֹרָל עָרִים שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה׃
7 לִבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם מִמַּטֵּה רְאוּבֵן
וּמִמַּטֵּה־גָד וּמִמַּטֵּה זְבוּלֻן עָרִים שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה׃
8 וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם אֶת־הֶעָרִים הָאֵלֶּה
וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה
בַּגּוֹרָל׃
9 וַיִּתְּנוּ מִמַּטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה וּמִמַּטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן
אֵת הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־יִקְרָא אֶתְהֶן
בְּשֵׁם׃
10 וַיְהִי לִבְנֵי אַהֲרֹן מִמִּשְׁפְּחוֹת הַקְּהָתִי מִבְּנֵי לֵוִי
כִּי לָהֶם הָיָה הַגּוֹרָל רִאישֹׁנָה׃
11 וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי הָעֲנוֹק
הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
סְבִיבֹתֶיהָ׃
12 וְאֶת־שְׂדֵה הָעִיר וְאֶת־חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב
בֶּן־יְפֻנֶּה בַּאֲחֻזָּתוֹ׃
13 וְלִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נָתְנוּ אֶת־עִיר מִקְלַט
הָרֹצֵחַ אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־לִבְנָה
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
14 וְאֶת־יַתִּר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־אֶשְׁתְּמֹעַ
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
15 וְאֶת־חֹלֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־דְּבִר וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ׃
16 וְאֶת־עַיִן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־יֻטָּה וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ אֶת־בֵּית שֶׁמֶשׁ וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים
תֵּשַׁע מֵאֵת שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה׃
17 וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן אֶת־גִּבְעוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
אֶת־גֶּבַע וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃

TRANSLATIO

5 Et reliquis filiorum Caath, id eſt Leuitis qui ſuperfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manaſſe, ciuitates decem.

6 Porrò filiis Gerſon egreſſa eſt ſors, vt acciperent de tribubus Iſſachar, & Aſer, & Nephthali, dimidiaque tribu Manaſſe in Baſan, ciuitates numero tredecim.

7 Et filiis Merari per cognationes ſuas de tribubus Ruben, & Gad, & Zabulon, vrbes duodecim.

8 Dederuntque filij Iſrael Leuitis ciuitates & ſuburbana earum, ſicut præcepit Dominus per manum Moyſi, ſingulis ſorte tribuentes.

9 De tribubus filiorum Iuda & Simeon dedit Ioſue ciuitates: quarum iſta ſunt nomina: 10 Filiis Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt.)

Et filiis Caath reliquis, °ex cognatione˂ tri- 5
bus Ephraim, & ex tribu Dan, & de media
parte tribus Manaſsis, per ſortem, vrbes de-
cem.
Et filiis Gerſom, de °cognatione˂ tribus 6
Iſſachar, & de tribu Aſeris, & de tribu Neph-
thalim, & de media parte tribus Manaſsis in
Baſanitide, ſorte, vrbes tredecim.
⊤Et˂ filiis Merari, per gentes ipſorum, de 7
tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Za-
bulon, ⊤ſortito˂, vrbes duodecim.
Et dederunt filij Iſrael Leuitis vrbes °iſtas˂, 8
& agros ſuburbanos earum, quemadmodum
mandauerat Dominus Moſi, per ſortem.
Deditq; tribus filiorum Iudæ, & tribus fi- 9
liorum Simeonis. ⊤& de tribu filiorum Benia-
min˂, vrbes °iſtas˂: & vocabantur nomi-
natim.
°Et obtigerunt˂ filiis Aaronis, de gente 10
Caath filiorum Leui. Nam iſtis euênit ſors
°prima˂.
Et dederunt ipſis ipſam Cariath ✝ Arboc 11
metropolim ipſorum Enac. ea eſt Chebron, in
monte Iudæ. at agros ſuburbanos °eius˂, qui
erant circum eam.
Et agros vrbis, pagosq; eius dederat ⊤Ieſus˂ 12
ipſi Chaleb filio Iephonne, pro poſſeſsione °ſua˂.
Et filiis Aaronis ſacerdotis, °dederunt˂ vr- 13
bem refugij homicidæ, Chebronem, & ſubur-
bana ſeparata cum ea. Et Lebnã, & ſuburbana
quæ adiacebant ei.
Et Iether, & ſuburbana quæ apud eam. & 14
Iſthimo, & ſuburbana adiacentia ei.
Et Ailon, & ſuburbana annexa ei: & Da- 15
bir, ſuburbanaq; apud eam.
Et Ain, & ſuburbana quæ erant apud eam. 16
& Ietta, & ſuburbana adiacentia ei. & Beth-
ſames, & ſuburbana quæ erant apud eam. vr-
bes nouem è duabus tribubus iſtis.
Et à tribu Beniamin, ipſam Gabaon, & ei 17
adiacentia vrbana: & Gabæ, atque ſuburbana
apud eam.

✝ Arbe

5 καὶ τοῖς υἱοῖς καὰθ τοῖς καταλελειμμένοις,
ἐκ τῆς °συγγενείας˂ φυλῆς ἐφραῒμ, καὶ ἐκ τῆς
φυλῆς δὰν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ,
6 κλήρωτι, πόλεις δέκα. καὶ τοῖς υἱοῖς γηρσὼν,
ἀπὸ τῆς °συγγενείας˂ φυλῆς ἰσσάχαρ, καὶ ἀπὸ
τῆς φυλῆς ἀσὴρ, καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς νεφθαλεὶμ,
καὶ ἀπὸ τῆς ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ, ἐν τῇ βα-
σὰν, κλήρωτι, πόλεις δεκατρεῖς.
7 ⊤καὶ˂ τοῖς υἱοῖς μεραρὶ κατὰ δήμους αὐτῶν,
ἀπὸ τῆς φυλῆς ῥουβὴν, καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς γὰδ,
καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς ζαβουλὼν, ⊤κλήρωτι˂, πό-
8 λεις δώδεκα. καὶ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ τοῖς
λευίταις τὰς πόλεις °ταύτας˂, καὶ τὰ περι-
σπόρια αὐτῶν, ὃν τρόπον ἐνετείλατο κύριος τῷ
μωϋσῇ, κλήρωτι.
9 καὶ ἔδωκεν ἡ φυλὴ υἱῶν ἰούδα, καὶ ἡ φυλὴ
υἱῶν συμεὼν, ⊤καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς υἱῶν βενια-
μεὶν˂, τὰς πόλεις °ταύτας˂· καὶ ἐπεκλήθη-
10 σαν ἐν ὀνόματι. °καὶ ἐγένοντο˂ τοῖς υἱοῖς ἀαρὼν
ἀπὸ τοῦ δήμου τοῦ καὰθ τῶν υἱῶν λευί· ὅτι τούτοις
11 ἐγενήθη ὁ κλῆρος °πρῶτος˂. καὶ ἔδωκαν αὐ-
τοῖς τὴν καριὰθ ✝ ἀρβὸκ μητρόπολιν τῶν
ἐνὰκ· αὕτη ἐστὶ χεβρὼν, ἐν τῷ ὄρει ἰούδα. ᵃτὰ
δὲ περισπόρια °αὐτῆς˂ τὰ κύκλῳ αὐτῆς.
12 ᵇκαὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς πόλεως, καὶ τὰς κώμας αὐ-
τῆς ἔδωκεν ⊤ἰησοῦς˂ τῷ χάλεβ υἱῷ ἰεφοννῆ, ἐν
13 κατασχέσει °αὐτοῦ˂. καὶ τοῖς υἱοῖς ἀαρὼν τοῦ ἱε-
ρέως °ἔδωκαν˂ τὴν πόλιν φυγαδευτήριον τῷ
φονεύσαντι, τὴν χεβρὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα
σὺν αὐτῇ, καὶ τὴν λεβνὰ καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ
14 πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν ἰεθὲρ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ
πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν ἐσθιμὼ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα
15 τὰ πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν αἰλὼν, καὶ τὰ ἀφω-
ρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ· καὶ τὴν δαβεὶρ, καὶ τὰ
16 ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν αἲν, καὶ
τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ· καὶ τὴν ἰεττὰν,
καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν
βεθσαμὺς, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ,
πόλεις ἐννέα παρὰ τῶν δύο φυλῶν τούτων.
17 καὶ παρὰ τῆς φυλῆς βενιαμεὶν, τὴν γαβαὼν, καὶ
τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν γαβὲ, καὶ
τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.

✝ ἀρβὸ.
a Puto ſcribendum, καὶ τὰ περισπόρια
b Puto ſcribendum eſſe, τοὺς δὲ ἀγροὺς

B. HIERONYMI.

11 Cariath-Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Iuda, & ſuburbana eius per circuitum.
12 Agros verò & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad poſsidendum.
13 Dedit ergo filiis Aaron ſacerdotis Hebron confugij ciuitatem, ac ſuburbana eius: & Lobnam cum ſuburbanis ſuis.
14 Et Iether, & 'Eſthemo',
15 Et Holon, & Dabir,
16 Et Ain, & Ieta, & Beth-ſames, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates nouem de tribubus, vt dictum eſt, duabus.
17 De tribu autem filiorum Beniamin, Gabaon, & Gabae,

•Eſthemo, MS. H C.

Ipſam Anathoth, cum ſuis ſuburbanis. de- 18
nique ipſam Almon, cum ſuis ſuburbanis.
Omnes vrbes filiorum Aaronis ſacerdotũ, 19
tredecim vrbes, cum ſuis ſuburbanis.
Cognationibus autem filiorum Caath Leui- 20
tarum, qui reſidui fuerunt è filiis Caath, ob-
tigerunt vrbes ſuæ ipſorum ſortis, ex tribu
Ephraim.
Dederũtq́; ipſis vrbem aſylum homicidæ, ip- 21
ſam Sychem, cum ſuis ſuburbanis, in monte
Ephraim. & Gazer cum ſuis ſuburbanis.
Præterea Cibſaim, cum ſuis ſuburbanis, & 22
Beth-horon, cum ſuis ſuburbanis; vrbes qua-
tuor.
De tribu verò Dan, ipſam Elthece, cum ſuis 23
ſuburbanis, & Gabathon, cum ſuis ſuburbanis.
Inſuper Aialon, cum ſuis ſuburbanis, Geth- 24
Remmon, cum ſuis ſuburbanis.
Præterea de dimidiata tribu Manaſsis, Thaa- 25
nach, cum ſuburbanis ſuis, & Geth-remmon,
cum ſuis ſuburbanis, vrbes duas.
Omnes vrbes decem, cum ſuis ſuburbanis, 26
pro cognationibus filiorum Caath reliquorum.
Porrò filiis Gerſon ex cognationibus Leui- 27
tarum, de dimidia tribu Manaſsis, vrbem aſy-
lum homicidæ, Gaulon in Baſan, cum ſuis ſub-
urbanis, & Beeſthera, cum ſuis ſuburbanis.
vrbes duas.
De tribu verò Iſſachar, ipſam Ceſion, cum 28
ſuis ſuburbanis, & Dabereth, cum ſuis ſubur-
banis.
Inſuper Iarmoth, cum ſuis ſuburbanis. En- 29
gannim cum ſuis ſuburbanis, vrbes quatuor.
De tribu quoque Aſeris, ipſam Maſal cum 30
ſuis ſuburbanis, Abdon cum ſuis ſuburbanis.
Helcath, cum ſuis ſuburbanis, & Rohob, cũ 31
ſuis ſuburbanis; vrbes quatuor.
De tribu verò Nephthali, vrbem receptum 32
homicidæ, ipſam Cedes in Galilæa, cum ſuis
ſuburbanis, & Hammoth-dor, cum ſuis ſub-
urbanis, & Carthan, cum ſuis ſuburbanis,
vrbes tres.

18 אֶת־עֲנָתוֹת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־עַלְמוֹן וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
19 כָּל־עָרֵי בְנֵי־אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה
עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
20 וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מִבְּנֵי
קְהָת וַיְהִי עָרֵי גוֹרָלָם מִמַּטֵּה אֶפְרָיִם׃
21 וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־שְׁכֶם
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־גֶּזֶר וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ׃
22 וְאֶת־קִבְצַיִם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־בֵּית חוֹרֹן
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
23 וּמִמַּטֵּה־דָן אֶת־אֶלְתְּקֵא וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־
גִּבְּתוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
24 אֶת־אַיָּלוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־גַּת־רִמּוֹן וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
25 וּמִמַּחֲצִית מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־תַּעְנַךְ וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־גַּת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים
שְׁתָּיִם׃
26 כָּל־עָרִים עֶשֶׂר וּמִגְרְשֵׁיהֶן לְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־
קְהָת הַנּוֹתָרִים׃
27 וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפְּחֹת הַלְוִיִּם מֵחֲצִי מַטֵּה
מְנַשֶּׁה אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־בְּעֶשְׁתְּרָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
עָרִים שְׁתָּיִם׃
28 וּמִמַּטֵּה יִשָּׂשכָר אֶת־קִשְׁיוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
אֶת־דָּבְרַת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
29 אֶת־יַרְמוּת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־עֵין גַּנִּים וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
30 וּמִמַּטֵּה אָשֵׁר אֶת־מִשְׁאָל וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־
עַבְדּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
31 אֶת־חֶלְקָת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־רְחֹב וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
32 וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־
קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־חַמֹּת דֹּאר
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־קַרְתָּן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים
שָׁלֹשׁ׃

TRANSLATIO

18 Et Anathoth & Almon, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor.
19 Omnes ſimul ciuitates filiorum Aaron ſacerdotis tredecim, cum ſuburbanis ſuis.
20 Reliquis verò per familias filiorum Caath Leuitici generis hæc eſt data poſſeſſio.
21 De tribu Ephraim vrbes confugij Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, & Gazer.
22 Et Cibſaim, & Beth-horon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor.
23 De tribu quoque Dan: Eltheco, & Gabathon,
24 Et Aialon, & Gethremmon, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor.
25 Porrò de dimidia tribu Manaſſe, Thanach & Gethremmon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duæ.

Et Anathoth, atque ſuburbana, quæ erant 18
apud eam; & Almon, & ſuburbana circũ eam,
vrbes quatuor. Omnes vrbes filiorum Aaro- 19
nis ſacerdotũ tredecim vrbes, & agri ſuburba-
ni earum. Et gentibus filiorum Caath Leui- 20
+ ſacerdotum *tis, reliquis de filiis Caath. fuitq́; vrbs ÷termi-*
norum eorum de tribu Ephraim. Et dede- 21
runt ipſis vrbem refugij, eam quæ eſt homicidæ,
ipſam Sychem, & ſuburbana ei adiuncta ° in
monte Ephraim↙, & Gazer, & ſuburbana ad-
iacentia ei. Et Cabſim, atque ſuburbana ei 22
addita, & Bethoron, & ſuburbana ei adiun-
cta, vrbes quatuor.

Et de tribu Dan, ipſam Eltheco, ſuburbanaq́ 23
ei circumpoſita, & Gabthon, & ſuburbana
quæ apud eam erant.

Et Ailon, atque ſuburbana quæ appoſita ei 24
fuerunt: ÷ & ↙ Gethremmon, atque ſuburbana
ei adiacentia, vrbes quatuor. Et de media 25
parte tribus Manaſſis, ipſam Thaanach, & ſub-
urbana ei adiacentia: & Gethremmon, atque
ſuburbana ei addita, vrbes duæ. Omnes vr- 26
bes decem, & ſuburbana apud ipſas, pro genti-
bus filiorum Caath, quæ reliquæ erant. Et fi- 27
liis Gerſon ° cognatis↙ Leuitis, de media parte
tribus Manaſſis, vrbes ſeparatas homicidis, Go-
lan in Baſanitide, & ſuburbana ei adiuncta,
& Bee thra, & ſuburbana ei appoſita, vr-
bes duæ.

Et de tribu Iſſachar, ipſam Ceſion, atque ſub- 28
urbana ei adiacentia. & ipſam Dabrath, atque
ſuburbana quæ apud ipſam erant. ÷ Et ↙ Ier- 29
moth, atque ſuburbana quæ ei fuere appoſita,
÷ & ↙ fontem literarum, cum ſuburbanis ei ad-
iacentibus: vrbes quatuor. De tribu Aſer, 30
ipſam Maaſal, & ſuburbana ei circumiacentia,
÷ & ↙ Abdon, & ſuburbana ei appoſita.

÷ Et ↙ Chalcath, atque ſuburbana apud eam: 31
& Roob, cum ſuis proximis ſuburbanis, vr-
bes quatuor. Et de tribu Nephthalim eam 32
vrbem, quæ ſeparata erat pro homicida, ip-
ſam Cedes in Galilæa, cum eius ſuburbanis ad-
iacentibus. & Emathdor, atque eius proxima
ſuburbana: & Carthan, atque ſuburbana ei ap-
poſita, vrbes tres.

18 καὶ ἀναθὼθ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ,
καὶ τὴν ἀλμὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ,
19 πόλεις τέσσαρες. πᾶσαι αἱ πόλεις υἱῶν ἀαρὼν
τῶν ἱερέων δεκατρεῖς πόλεις, καὶ τὰ περισπόρια αὐ-
20 τῶν. καὶ τοῖς δήμοις υἱῶν καὰθ τοῖς λευίταις, τοῖς
καταλελειμμένοις ἀπὸ τῶν υἱῶν καὰθ. καὶ ᵃἐγενήθη ἡ
21 πόλις τῶν ÷ὁρίων αὐτῶν ἀπὸ φυλῆς ἐφραΐμ. καὶ
ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν πόλιν τοῦ φυγαδευτηρίου, τὴν τοῦ
φονεύσαντος, τὴν συχὲμ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ
πρὸς αὐτῇ ° ἐν τῷ ὄρει ἐφραΐμ↙, καὶ τὴν γαζὲρ, καὶ
22 τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν καβ-
σεὶμ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν
βαιθωρὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ,
23 πόλεις τέσσαρες. καὶ ἐκ τῆς φυλῆς δὰν τὴν ἐλθε-
κὼ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν
γαβεθὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
24 καὶ τὴν αἰλὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐ-
τῇ, ÷ καὶ ↙ τὴν γεθρεμμὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ
23 πρὸς αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες. καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους
φυλῆς μανασσῆ, τὴν θαανὰχ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα
τὰ πρὸς αὐτῇ· καὶ τὴν γεθρεμμὼν, καὶ τὰ ἀφωρισ-
26 μένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις δύο. αἱ πᾶσαι πό-
λεις δέκα, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῶν, τοῖς
27 δήμοις υἱῶν καὰθ τοῖς ὑπολελειμμένοις. καὶ τοῖς
υἱοῖς γηρσὼν ° τοῖς συγγενέσι↙ τοῖς λευίταις, ἐκ τοῦ
ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ, τὰς πόλεις τὰς ἀφω-
ρισμένας τοῖς φονεύσασι, τὴν γωλὰν ἐν τῇ βασα-
νίτιδι, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν
÷βεεθερὰ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ,
28 πόλεις δύο. καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς ἰσσάχαρ, τὴν κισσιὼν,
καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν δαβρὰθ,
29 καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. ÷ καὶ ↙ τὴν
ἱερμὼθ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, ÷ καὶ ↙
πηγὴν γραμμάτων, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς
30 αὐτῇ, πόλεις τέσσαρες. ἐκ τῆς φυλῆς ἀσὴρ, τὴν
μαασὰλ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
÷ καὶ ↙ τὴν ἀβδὼν, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ.
31 ÷ καὶ ↙ χαλκὰθ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐ-
τῇ, καὶ τὴν ῥοὼβ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ πρὸς αὐ-
32 τῇ, πόλεις τέσσαρες. καὶ ἐκ τῆς φυλῆς νεφθα-
λεὶμ, τὴν πόλιν τὴν ἀφωρισμένην τῷ φονεύσαντι,
τὴν κεδὲς, ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ
πρὸς αὐτῇ, καὶ τὴν ἐμαθδὼρ, καὶ τὰ ἀφωρισμένα
τὰ πρὸς αὐτῇ. καὶ τὴν καρθὰν, καὶ τὰ ἀφω-
ρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ, πόλεις τρεῖς.

a forſitan [illegible]
÷ ἱερέων
÷ αἰθερώθ

B. HIERONYMI.

26 Omnes ciuitates decem, & ſuburbana carũ, datæ ſunt filiis Caath inferioris gradus.
27 Filiis quoque Gerſon Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe confugij ciuitates, Gaulon in Baſan, & Boſran, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates duas.
28 Porrò de tribu Iſſachar: Ceſion, & Dabereth,
29 Et Iaramoth, & En-gannim, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor.
30 De tribu autem Aſer, Maſal, & Abdon,
31 Et Helcath, & Rohob, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor.
32 De tribu quoque Nephthali, ciuitates confugij, Cedes in Galilæa, & Hammoth-dor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates tres.

33 *Omnes vrbes Gerſonitarū, pro ipſorū cognationibus, tredecim vrbes, cum ſuis ſuburbanis.* 33

34 *Porrò cognationibus Merarïtarum Leuitarū, qui reſidui fuêre. de tribu Zabulon, ipſam Iecnam, cum ſuis ſuburbanis; & Cartha, cum ſuis ſuburbanis.* 34

35 *Ipſam Damna cum ſuis ſuburbanis, ipſam Naalal cum ſuis ſuburbanis: vrbes quatuor.* 35

36 *Et de tribu Ruben, Boſor & ſuburbana eius: Et Iahſa, & ſuburbana eius.* 36

37 *Cademoth, & ſuburbana eius; & Mephaath, & ſuburbana eius: vrbes quatuor.* 37

38 *Inſuper de tribu Gad, vrbem aſylum homicidæ, ipſam Ramoth, in Galaad, cum ſuis ſuburbanis, & Mahanaim, cum ſuis ſuburbanis,* 38

39 *Heſebon, cū ſuis ſuburbanis, IaZer, cum ſuis ſuburbanis: omnes vrbes quatuor.* 39

40 *Omnes vrbes Merarïtarum, pro ipſorū propagine, qui reliqui fuere ex progenie Leuitarum; quæ ipſis ſua ſorte obuenerunt: vrbes duodecim.* 40

41 *Omnes vrbes Leuitarum, inter poſſeſſiones Iſraelitarum: vrbes quadraginta octo, cum ſuis ſuburbanis.* 41

42 *Erant vrbes iſtæ, vnaquæq. habens ſua ſuburbana circum ſe. ita ſe habebant omnes iſtæ vrbes.* 42
43 *Dedit itaque Dominus Iſraelitis omnem terram, quam iurauerat daturum ſe patribus ipſorum. eiuſq. poſſeſſionem inierunt. atq. in ea habitauerūt.* 43
44 *Reddiditq. Dominus ipſos quietos vndiquaque prorſus vt iurauerat patribus ipſorum. Neq. quiſquam ſtetit in conſpectu ipſorum, ex omnibus hoſtibus ipſorum. Omnes ipſorum hoſtes tradidit Dominus in manum ipſorum.* 44

45 *[a] Non eſt omiſſa res vlla, ex omni bona re, de qua locutus fuerat Dominus ad domum Iſraelis, [b] omnis euênit.* 45

Verſus triceſimus ſextus & ſeptimus in multis libris Hebraicis non ſunt. Chaldæus tamen repræſentauit, vt Plantinus in ſuis Hebraicis Biblijs dedit. é quibus hic nouauit.

a Ch. Non fuit ocioſum eſſe verbū vllū, de omnibus ſuis verbis re ij, quæ locutus &c. b .. omnia rata fuerunt.

33 כָּל־עָרֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה
עִיר וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
34 וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־מְרָרִי הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מֵאֵת
מַטֵּה זְבוּלֻן אֶת־יָקְנְעָם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־
קַרְתָּה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
35 אֶת־דִּמְנָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־נַהֲלָל וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
36 וּמִמַּטֵּה רְאוּבֵן אֶת־בֶּצֶר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־
יַהְצָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
37 אֶת־קְדֵמוֹת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־מֵיפַעַת וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
38 וּמִמַּטֵּה גָד אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־רָמֹת
בַּגִּלְעָד וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־מַחֲנַיִם וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ׃
39 אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־יַעְזֵר וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ כָּל־עָרִים אַרְבַּע׃
40 כָּל־הֶעָרִים לִבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחוֹת הַלְוִיִּם וַיְהִי גּוֹרָלָם עָרִים
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃
41 כֹּל עָרֵי הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עָרִים
אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
42 תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה עִיר עִיר וּמִגְרָשֶׁיהָ
סְבִיבֹתֶיהָ כֵּן לְכָל־הֶעָרִים הָאֵלֶּה׃
43 וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לָתֵת לַאֲבֹתָם וַיִּרָשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ׃
44 וַיָּנַח יְהוָה לָהֶם מִסָּבִיב כְּכֹל אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע
לַאֲבוֹתָם וְלֹא־עָמַד אִישׁ בִּפְנֵיהֶם מִכָּל־אֹיְבֵיהֶם
אֵת כָּל־אֹיְבֵיהֶם נָתַן יְהוָה בְּיָדָם׃
45 לֹא־נָפַל דָּבָר מִכֹּל הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר־דִּבֶּר
יְהוָה אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא׃

TRANSLATIO

33 Omnes vrbes familiarum Gerſon, tredecim, cum ſuburbanis ſuis.

34 Filijs autem Merari Leuitis inferioris gradus, per familias ſuas data eſt de tribu Zabulon, Iecnam, & Cartha,

35 Et Damna, & Naalol. ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis.

36 De tribu Gad ciuitates confugij, Ramoth in Galaad, & Manaim,

37 Et Heſebon, & Iazer: ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis.

a. R. N. R.

38 De tribu Ruben [a] vltra Iordanem contra Ierichoª, ciuitates refugij, Boſor in ſolitudine, Miſor, & Iaſer,

39 Et Iethſon, & Mephaad: ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis.

40 Omnes vrbes filiorum Merari per familias & cognationes ſuas, duodecim.

41 Itaque ciuitates vniuerſæ Leuitarum in medio poſſeſsionis filiorum Iſrael, fuerunt quadraginta octo, cum ſuburbanis ſuis,

42 Singulæ per familias diſtributæ.

43 Deditque Dominus Deus Iſraeli omnem terram, quam traditurum ſe patribus eorum iurauerat: & poſſederunt illam, atque habitauerunt in ea.

33 *Omnes vrbes Gerſon, per gentes ipſorũ, tre-
decim vrbes * cum ſuburbanis, quæ illis erant
34 proxima↙. Et genti filiorum Merari Leui-
tis reliquis, de tribu ÷ filiorum↙ Zabulon, Iec-
nam, & ſuburbana eius ſeminaria, & Cartha,
& eius ſeminaria.*
35 * *Et ipſam Damna, atque ſeminaria eius, &
Naalol, atque ſeminaria eius↙ · vrbes quatuor.*
36 ÷ *Et ÷ cis Iordanem ÷ ipſius Ierichuntis, de
tribu Ruben vrbem refugij homicidæ, Boſor, in
deſerto ipſius Miſor, & ſeminaria eius, & Iaſſa,
atque ſeminaria eius.*
37 *Et Gedſon, & ſeminaria eius. & Mapha,
atque ſeminaria eius: vrbes quatuor↙.*
38 *Et de tribu Gad, vrbem refugij homicidæ,
Ramoth in Galaaditide, & ſeminaria eius. &
Manaim, atque ſeminaria eius.*
39 *Et Eſebon, & ſeminaria ipſius. & Iazer,
& ſeminaria eius. omnes vrbes quatuor.*
40 *Omnes vrbes pro filiis Merari, per gentes
ipſorum, reliquis de tribu Leuitica. & fue-
runt fines * eorum↙, vrbes duodecim.*
41 *Omnes vrbes Leuitarum in medio heredi-
tatis filiorum Iſrael, vrbes quadraginta octo,
atque ſeminaria ipſarum, circum vrbes iſtas.*
42 *Vrbs & ſeminaria * eius↙ circum circa,
* ita↙ omnibus vrbibus iſtis. ÷ Et abſoluit
Ieſus diſtributionem terræ, per ſuos terminos.
Et dederunt filij Iſrael partem ipſi Ieſu iuſſu
Domini, dederunt ei vrbem quam petebat, ip-
ſam Thamnathſara dederunt ipſi, in monte
Ephraim. & exædificauit vrbem Ieſus, &
habitauit in ea. Et accepit Ieſus gladiolos ſa-
xeos, quibus circumciderat Iſraelitas, qui nati
erant in via in deſerto. Nam non fuerant cir-
cumciſi in deſerto, & collocauit illos in Tham-
nathſara↙.*
43 *Dediſque Dominus Iſraeli omnem terram,
quam iurauerat dare patribus ipſorum. &
poſſederunt hereditatis loco eam, & habita-
runt in ipſa.*
44 *Et quietem conceſſit eis Dominus circum-
quaque, ſicut iurauerat patribus ipſorum. neq.
ſurrexit vllus coram ipſis, de omnibus hoſtibus
ipſorum. omnes hoſtes ipſorum tradidit Domi-
nus in manus ipſorum.*
45 *Non fruſtra fuit * verbum↙ de omnibus ver-
bis bonis, quæ locutus erat Dominus Iſraelitis.
omnia euenerunt.*

÷ vrbes Iordanis

÷ cōtra Ierichuntem,

33 πᾶσαι αἱ πόλεις τοῦ γηρσὼν, κατὰ δήμους αὐ-
τῶν, δεκατρεῖς πόλεις, * καὶ τὰ ἀφωρισμένα τὰ
34 πρὸς αὐταῖς↙. καὶ τῷ δήμῳ τῶν υἱῶν μεραρὶ
τοῖς λευίταις τοῖς λοιποῖς, ἐκ τῆς φυλῆς ÷ υἱῶν↙ ζα-
βουλὼν, τὴν ἰεκναὰμ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς,
καὶ καρθὰ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς.
35 * καὶ τὴν δαμνὰ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ
τὴν Νααλὼλ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς↙· πόλεις
36 τέσσαρες. ÷ καὶ ÷ πέραν τοῦ ἰορδάνου ÷ τῆς ἰε-
ριχὼ, ἐκ τῆς φυλῆς ῥουβὴν, τὴν πόλιν τοῦ φυγα-
δευτηρίου τοῦ φονεύσαντος, τὴν βοσὸρ, ἐν τῇ ἐρή-
μῳ τὴν μισὼρ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν
37 ἰασσὰ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς. καὶ τὴν γεδ-
σὼν, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν μαφὰ, καὶ
τὰ περισπόρια αὐτῆς· πόλεις τέσσαρες↙.
38 καὶ ἀπὸ τῆς φυλῆς γὰδ, τὴν πόλιν τοῦ φυγαδευ-
τηρίου τοῦ φονεύσαντος, τὴν ῥαμὼθ ἐν τῇ γαλαὰδ,
καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς· καὶ τὴν μαναίμ, καὶ τὰ
39 περισπόρια αὐτῆς, καὶ τὴν ἐσεβὼν, καὶ τὰ περισπό-
ρια αὐτῆς, καὶ τὴν ἰαζὴρ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς·
40 πᾶσαι αἱ πόλεις τέσσαρες. πᾶσαι αἱ πόλεις
τοῖς υἱοῖς μεραρὶ, κατὰ δήμους αὐτῶν, τοῖς καταλε-
λειμμένοις ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ λευί· καὶ ἐγενήθη τὰ
41 ὅρια * αὐτῶν↙, πόλεις δώδεκα. πᾶσαι αἱ πόλεις
τῶν λευιτῶν, ἐν μέσῳ τῆς κατασχέσεως υἱῶν ἰσραὴλ,
πόλεις τεσσαράκοντα ὀκτὼ· καὶ τὰ περισπόρια
42 αὐτῶν, κύκλῳ τῶν πόλεων τούτων. πόλις καὶ τὰ
περισπόρια * αὐτῆς↙ κύκλῳ * οὕτως↙ πάσαις ταῖς
πόλεσι ταύταις. ÷ καὶ συνετέλεσεν ἰησοῦς διαμε-
ρίσας τὴν γῆν ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, καὶ ἔδωκαν οἱ
υἱοὶ ἰσραὴλ μερίδα τῷ ἰησοῦ, διὰ προστάγμα-
τος κυρίου ἔδωκαν αὐτῷ. τὴν πόλιν ἣν ᾐτήσατο, τὴν
Θαμναθσαρὰ ἔδωκαν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει ἐφραίμ.
καὶ ᾠκοδόμησεν τὴν πόλιν ἰησοῦς, καὶ ᾤκησεν ἐν αὐ-
τῇ. καὶ ἔλαβεν ἰησοῦς τὰς μαχαίρας τὰς πετρίνας,
ἐν αἷς περιέτεμε τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ τοὺς γενομένους
ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὅπου οὐ περιετμήθησαν
ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἔθηκεν αὐτὰς ἐν Θαμναθσαρά↙.
43 καὶ ἔδωκε κύριος τῷ ἰσραὴλ πᾶσαν τὴν γῆν,
ἣν ὤμοσε δοῦναι τοῖς πατράσιν αὐτῶν· καὶ κατεκλη-
ρονόμησαν αὐτὴν, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ.
44 καὶ κατέπαυσεν αὐτοὺς κύριος κυκλόθεν,
καθότι ὤμοσε τοῖς πατράσιν αὐτῶν· καὶ οὐκ ἀνέ-
στη οὐδεὶς κατ' ἐνώπιον αὐτῶν, ἀπὸ πάντων τῶν
ἐχθρῶν αὐτῶν· πάντας ἐχθροὺς αὐτῶν παρέδωκε
κύριος εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν.
45 οὐ διέπεσε * ῥῆμα↙ ἀπὸ πάντων τῶν ῥημάτων
τῶν καλῶν, ὧν ἐλάλησε κύριος τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ·
πάντα παρεγένετο.

÷ [illegible]

÷ ἐν

B. HIERONYMI.

44 Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nulluſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditionem redacti ſunt.

45 Ne vnum quidem verbum, quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

CAP. XXII.

TVm vocabat Ioſua tribum Rubeniticam, 1
& Gaditicam, atque dimidiatam tribum
Manaſsis. Et ait ad ipſos, Vos obſeruaſtis, 2
quidquid praeceperat vobis Moſes ſeruus Domi-
ni. obedientesq́; fuiſtis voci meæ, in omni eo,
quod mandaui vobis.
Non deſeruiſtis fratres veſtros, per multos 3
hoſce dies, vſque ad hunc diem. atque coluiſtis
a Ch. verbi Domini *obſeruantiam mandati*[a] *Domini Dei veſtri.*
Iam verò quietem dedit Dominus Deus ve- 4
ſter fratribus veſtris; ſicut dixerat ipſis. Nunc
igitur reuertimini, atque abite vobis ad veſtra
b Ch. veſtras vrbes; [b] *tabernacula, ad terram veſtræ poſſeſsionis;*
quam vobis aſsignauit Moſes ſeruus Domini,
cis Iordanem.
Ceterùm obſeruate admodum, vt exſequa- 5
mini præceptum, atque legem, quæ imperauit
vobis Moſes ſeruus Domini. Amare ſcilicet Do-
minum Deum veſtrum, atque incedere per om-
nes vias ipſius; iuſſa item ipſius obſeruare, atq.
c Ch inhærere timori ipſius. [c]*adhærere ei. denique ſeruire ei toto corde ve-*
ſtro, totaq́; anima veſtra.
Itaque bene precatus ipſis Ioſua, dimiſit ip- 6
d Ch. vrbes. & ſic paullo inferius quoq. *ſos: redibantq́; ad ſua ipſorum*[d] *tabernacula.*
(Nam dimidiæ tribui Manaſsis aſsignauerat 7
hereditatem Moſes in Baſanitide: & alteri di-
midiæ parti eius attribuerat Ioſua apud alios ip-
e Ch. Occidentem. *ſorum fratres, trans Iordanem, verſus*[e] *mare.)*
Igitur cùm illos dimitteret Ioſua ad ſua taber-
nacula, beneq́; ipſis precaretur: Dicebat ad ip- 8
ſos hæc verba, Cum diuitiis multis reuertimini
ad tabernacula veſtra; & cum plurimo pecore.
cum argento, & cum auro; inſuper cum ære, et
cum ferro: atq. cum veſtibus plurimis. Diuidite
ſpolium hoſtium veſtrorũ cum fratribus veſtris.
Reuertebantur ergo, atque diſcedebant Rube- 9
nitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Manaſsis ab
Iſraelitis, è Silo, quæ erat in terra Chanaan, vt
irent in Galaaditidem, ad terram ſuæ poſſeſsio-
nis, cuius facti fuerant poſſeſſores; ſecundum
f Ch. verbũ [f]*os Domini, per manum Moſis.*

כב

1 אָז יִקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי מַטֵּה
מְנַשֶּׁה׃
2 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם שְׁמַרְתֶּם אֵת כָּל־אֲשֶׁר
צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַתִּשְׁמְעוּ בְקוֹלִי
לְכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְכֶם׃
3 לֹא־עֲזַבְתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם זֶה יָמִים רַבִּים
עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִצְוַת
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
4 וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לַאֲחֵיכֶם כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר לָהֶם וְעַתָּה פְּנוּ וּלְכוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם
אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד
יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן׃
5 רַק שִׁמְרוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו
וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּלְדָבְקָה־בוֹ וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־
לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃
6 וַיְבָרְכֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־
אָהֳלֵיהֶם׃
7 וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה נָתַן מֹשֶׁה בַּבָּשָׁן
וּלְחֶצְיוֹ נָתַן יְהוֹשֻׁעַ עִם־אֲחֵיהֶם מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
יָמָּה וְגַם כִּי שִׁלְּחָם יְהוֹשֻׁעַ אֶל־אָהֳלֵיהֶם
וַיְבָרְכֵם׃
8 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר בִּנְכָסִים רַבִּים
שׁוּבוּ אֶל־אָהֳלֵיכֶם וּבְמִקְנֶה רַב־מְאֹד
בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבִנְחֹשֶׁת וּבְבַרְזֶל וּבִשְׂלָמוֹת
הַרְבֵּה מְאֹד חִלְקוּ שְׁלַל־אֹיְבֵיכֶם עִם־
אֲחֵיכֶם׃
9 וַיָּשֻׁבוּ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי
שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁלֹה אֲשֶׁר־
בְּאֶרֶץ כְּנַעַן לָלֶכֶת אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל־
אֶרֶץ אֲחֻזָּתָם אֲשֶׁר נֹאחֲזוּ־בָהּ עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה׃

TRANSLATIO

CAP. XXII.

EOdem tempore vocauit Ioſue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manaſſe,
dixitq́ue ad eos: 2 Feciſtis omnia quæ præcepit vobis Moyſes famulus Domini:
mihi quoque in omnibus obediſtis, 3 Nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore,
vſque in præſentem diem, cuſtodientes imperium Domini Dei veſtri.
4 Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietem & pacem, ſicut pollicitus eſt: reuertimini, & ite in tabernacula veſtra, & in terram poſſeſſionis, quam tradidit vobis Moyſes famulus Domini trans Iordanem:
5 Ita duntaxat, Vt cuſtodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem, quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, vt diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis eius, & obſeruetis mandata illius, adhæreatisq́ue ei, ac ſeruiatis

CAP. XXII.

TVnc conuocauit Ieſus filios Ruben, & filios 1
Gad, & dimidium tribus Manaſsis.
Et ait ipſis, Vos audiuiſtis omnia quæ man- 2
dauit vobis Moſes puer Domini: & obedi-
uiſtis voci meæ, in omnibus quæ imperaui
vobis.
Non deſeruiſtis fratres veſtros per iſtos 3
dies, ° & ⸣ plures, vſque ad hodiernum diem.
obſeruaſtis præceptum Domini Dei veſtri.
Nunc autem requiem conceſsit Dominus 4
Deus noſter fratribus noſtris, ſicut dixerat eis.
Iam ergo reuerſi abite ad domos veſtras, & in
terram poſſeſsionis veſtræ: quam dedit vobis Mo-
ſes ° ſeruus Domini ⸣ cis Iordanem.
Sed obſeruate diligenter, vt faciatis manda- 5
ta, & legem, quam mandauit vobis Moſes
puer Domini: vt diligatis Dominum Deum
veſtrum, & ambuletis in omnibus viis eius, ob-
ſeruetis iuſſa ipſius, & adhæreatis ipſi, ſeruia-
tisq́; ipſi ex toto corde veſtro, atque ex tota ani-
ma veſtra.
Et bene precabatur eis Ieſus, & dimittebat 6
eos. & abierunt in domos ſuas.
Et dimidiæ parti tribus Manaſsis dederat 7
Moſes in Baſanitide, & dimidiæ parti eius
dederat Ieſus cum fratribus ipſorum trans Ior-
danem verſus mare. Cumq́; dimitteret eos Ieſus
in domos ſuas, & benediceret ipſis.
Et ait ° ad eos ⸣, dicens, Cum pecuniis mul- 8
tis diſcedebant in domos ſuas. & pecudes mul-
tas admodum, & argentum, & aurum, ° &
æs, & ferrum ⸣, & veſtem multam admodũ.
diuiſerunt prædam hoſtium ° ſuorum ⸣ cum fra-
tribus ſuis.
° Et reuertebantur ⸣, proficiſcebanturque 9
filij Ruben, & filij Gad, & dimidium tri-
bus Manaſsis à filiis Iſrael, in Silo, in terra Cha-
naan, vt abirent in terram Galaad, in terram
poſſeſsionis ſuæ, quam adepti erant ipſam iuſſu
Domini, per Moſen.

κεφαλ. κβʹ.

1 Τότε συνεκάλεσεν ἰησοῦς τοὺς υἱοὺς ῥουβὴν, καὶ
τοὺς υἱοὺς γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ.
2 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἀκηκόατε πάντα ὅσα
ἐνετείλατο ὑμῖν μωϋσῆς, ὁ παῖς κυρίου, καὶ
ἐπηκούσατε τῆς φωνῆς μου, κατὰ πάντα ὅσα ἐνετει-
λάμην ὑμῖν.
3 οὐκ ἐγκαταλελοίπατε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν ταύ-
τας τὰς ἡμέρας, ° καὶ ⸣ πλείους ἕως τῆς σήμερον ἡμέ-
ρας· ἐφυλάξατε τὴν ἐντολὴν κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν.
4 νῦν δὲ κατέπαυσε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, τοὺς
ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὃν τρόπον εἶπεν αὐτοῖς. νῦν οὖν
ἀποστραφέντες ἀπέλθετε εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν· καὶ
εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως ὑμῶν, ἣν ἔδωκεν ὑμῖν
μωϋσῆς ° δοῦλος κυρίου ⸣ ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορδά-
5 νου. ἀλλὰ φυλάξασθε σφόδρα ποιεῖν τὰς ἐν-
τολὰς, καὶ τὸν νόμον, ὃν ἐνετείλατο ὑμῖν μωϋσῆς
ὁ παῖς κυρίου, ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεὸν ὑμῶν, πο-
ρεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, φυλάσσεσθαι
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ προσκεῖσθαι αὐτῷ, καὶ
λατρεύειν αὐτῷ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐξ
ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν.
6 καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ἰησοῦς, καὶ ἐξαπέστειλεν
αὐτοὺς, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.
7 καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς μανασσῆ ἔδωκε μωϋσῆς
ἐν τῇ βασὰν· καὶ τῷ ἡμίσει αὐτῆς ἔδωκεν ἰησοῦς
μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορδά-
νου, παρὰ θάλασσαν. καὶ ἡνίκα ἐξαπέστειλεν αὐ-
τοὺς ἰησοῦς εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ εὐλόγησεν αὐ-
8 τούς. καὶ εἶπεν ° πρὸς αὐτοὺς ⸣ λέγων· ἐν χρήμασι
πολλοῖς ἀπήλθοσαν εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ κτήνη
πολλὰ σφόδρα, καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον ° καὶ χαλ-
κὸν, καὶ σίδηρον ⸣ καὶ ἱματισμὸν πολὺν σφόδρα,
διείλαντο τὴν προνομὴν τῶν ἐχθρῶν ° αὐτῶν ⸣,
μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.
9 ° καὶ ἀπέστρεψαν ⸣, καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ ῥου-
βὴν, καὶ οἱ υἱοὶ γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ,
ἀπὸ τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, ἐν σηλὼ, ἐν γῇ χαναὰν,
ἀπελθεῖν εἰς τὴν γῆν γαλαὰδ, εἰς γῆν κα-
τασχέσεως αὐτῶν, ἣν ἐκληρονόμησαν αὐτὴν διὰ
προστάγματος κυρίου, ἐν χειρὶ μωϋσῆ.

B., HIERONYMI.

in omni corde, & in omni anima veſtra.
6 Benedixitque eis Ioſue, & dimiſit eos. Qui
reuerſi ſunt in tabernacula ſua.
7 Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſsionem Moyſes dederat in Baſan: & idcirco mediæ quæ ſuperfuit, dedit Ioſue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem, ad Occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixiſſet eis,
8 Dixit ad eos, In multa ſubſtantia atque diuitiis reuertimini ad ſedes veſtras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veſte multiplici: diuidite prædam hoſtium cum fratribus veſtris.
9 Reuerſique ſunt, & abierunt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manaſſe, à filiis Iſrael de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan, vt intrarent Galaad terram poſſeſsionis ſuæ, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moyſi.

a Siue, tumulos. & in ambitus.

10 *Cùm porrò veniſſent ad [a] aggeres Iordanis, qui erant in terra Chananæa, exſtruxerunt Rubenitæ, & Gaditæ, atque dimidia tribus Manaſſis ibi aram, ad Iordanem, aram ingentem ſpecie.*

11 *Audiuerunt autem Iſraelitæ, cùm diceretur, Ecce ſtruxerunt Rubenitæ, & Gaditæ, atque dimidia tribus Manaſſis aram, contra terram Chanaan, in aggeribus Iordanis, in colatere, quod ſpectat ad Iſraelitas.*

b Siue, ad bellum.

12 *Audiuerunt Iſraelitæ, & congregati ſunt vniuerſus cœtus Iſraelitarum, in Silo; vt contra illos aſcenderent [b] cum exercitu.*

13 *Sed legabant Iſraelitæ ad Rubenitas, & ad Gaditas, atque ad dimidiam tribum Manaſſis, in Galaaditidem, ipſum Phinees filium Eleazaris, ſacerdotem,*

14 *Et decem magnates cum illo, ſingulos principes familiæ, per omnes tribus Iſrael. Erant enim illi ſuæ quiſque familiæ primary, inter principes Iſraeliticos.*

15 *Qui cùm veniſſent ad Rubenitas, & ad Gaditas, atque ad dimidiam tribum Manaſſis, in Galaaditidem, locuti ſunt ad ipſos, his verbis.*

c Ch. verbũ Dei.
d Ch. à cultu Domini;
e Ch. verbo Domini?

16 *Sic dixerũt vniuerſus cœtus Domini, Quid hoc delicti eſt, quo deliquiſtis aduerſus [c] Deum Iſraelis, vt hodie deficeretis [d] à Domino; dum ſtruitis vobis aram, vt rebelles eſſetis hodie [e] Domino?*

17 *Num parum nobis erat, admiſiſſe ſcelus illud Phegor? à quo ad hunc diem vſque non ſumus purgati, & ob quod plagam accepit cœtus Domini?*

f Ch. à timore Domini!

18 *Niſi vos hodie deficeretis [f] à Domino? Certè accidet, vt dum vos hodie rebellatis Domino, cras aduerſus omnem cœtum Iſraeliticum iratus ſit.*

g Ch. populi Domini,
h Ch. verbo Domini:

19 *Atqui ſi immunda eſt terra poſſeſſionis veſtræ, tranſite vobis in terram poſſeſſionis [g] Domini, vbi moratur tabernaculum Domini. & poſſidete apud nos. Neque rebelles ſitis [h] Domino: neq. rebelles ſitis nobis, ſtruendo vobis aram aliam, præter aram Domini Dei noſtri.*

10 ויבאו אל־גלילות הירדן אשר בארץ כנען ויבנו בני־ראובן ובני־גד וחצי שבט המנשה שם מזבח על־הירדן מזבח גדול למראה:

11 וישמעו בני־ישראל לאמר הנה־בנו בני־ראובן ובני־גד וחצי שבט המנשה את־המזבח אל־מול ארץ כנען אל־גלילות הירדן אל־עבר בני ישראל:

12 וישמעו בני ישראל ויקהלו כל־עדת בני־ישראל שלה לעלות עליהם לצבא:

13 וישלחו בני־ישראל אל־בני־ראובן ואל־בני־גד ואל־חצי שבט־מנשה אל־ארץ הגלעד את־פינחס בן־אלעזר הכהן:

14 ועשרה נשיאים עמו נשיא אחד נשיא אחד לבית אב לכל מטות ישראל ואיש ראש בית־אבותם המה לאלפי ישראל:

15 ויבאו אל־בני־ראובן ואל־בני־גד ואל־חצי שבט־מנשה אל־ארץ הגלעד וידברו אתם לאמר:

16 כה אמרו כל עדת יהוה מה־המעל הזה אשר מעלתם באלהי ישראל לשוב היום מאחרי יהוה בבנותכם לכם מזבח למרדכם היום ביהוה:

17 המעט־לנו את־עון פעור אשר לא־הטהרנו ממנו עד היום הזה ויהי הנגף בעדת יהוה:

18 ואתם תשבו היום מאחרי יהוה והיה אתם תמרדו היום ביהוה ומחר אל־כל־עדת ישראל יקצף:

19 ואך אם־טמאה ארץ אחזתכם עברו לכם אל־ארץ אחזת יהוה אשר שכן־שם משכן יהוה והאחזו בתוכנו וביהוה אל־תמרדו ואתנו אל־תמרדו בבנתכם לכם מזבח מבלעדי מזבח יהוה אלהינו:

TRANSLATIO

10 Cumque veniſſent ad tumulos Iordanis, in Terram-Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis.

11 Quod cùm audiſſent filij Iſrael, & ad eos certi nuntij detuliſſent ædificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe altare in Terra-Chanaan, ſuper Iordanis tumulos, contra filios Iſrael:

12 Conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimicarent contra eos.

13 Et interim miſerunt ad illos in Terram Galaad Phinees filiũ Eleazari ſacerdotem,

14 Et decem principes cum eo, ſingulos de ſingulis tribubus.

15 Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe in Terram-Galaad, dixeruntque ad eos,

Et venerunt in Galiloth Iordanis, quæ eſt in 10
terra Chanaan: & exſtruxerunt filij Ruben, &
filij Gad, & dimidia pars tribus Manaſſis illic
aram, ad Iordanem, aram magnam viſu.
Et audiuerunt filij Iſraël, qui dicerent, Ecce 11
exſtruxerunt filij Ruben, & filij Gad, & dimi-
diũ tribus Manaſſis, aram in finibus terræ Cha-
naan, in Galiloth, ad Iordanem, in eo latere
quod ſpectat ad filios Iſraël. ˙ *Et audiuerunt* 12
filij Iſraël⸔, *& congregati ſunt omnes filij Iſraël*
in Silo, vt conſcenderent, & pugnarent cum
illis. Miſerunt autem filij Iſraël ad filios Ru- 13
ben, & ad filios Gad, & ad dimidium tribus
Manaſſis, in terram Galaad, ipſum Phinees, fi-
lium Eleazaris, ˙ *filij Aaronis*⸔, *pontificis,*
Et decem ex principibus cum eo. princeps v- 14
nus è domo cognationis, de omnibus tribubus
Iſraël. viri principes familiarum ſunt præfecti
mille viris Iſraël. Et venerunt ad filios Ru- 15
ben, & ad filios Gad, & ad dimidium tribus
Manaſſis in terram Galaad, & locuti ſunt ad
eos, dicentes: Hæc dicit vniuerſus cœtus 16
Domini, Quod eſt hoc delictum, quo deliquı-
ſtis coram Deo Iſraël? vt auerteremini hodie à
˙*ſequendo*⸔ *Dominum: ſtructa vobis ipſis ara*
deficeretis ˙*hodie*⸔, *à Domino?*
Num paruum nobis eſt peccatum Phogor? 17
Nam non ſumus purgati ab eo vſque ad iſtum
diem. & facta eſt plaga in cœtu Domini.
Et vos auertemini hodie à ˙ *ſequendo*⸔ *Do-* 18
mino: eritq́ſi ˙ *vos*⸔ *defeceritis hodie à Do-*
mino, & cras aduerſus omnem Iſraëlem erit
ira.
* forsasse, polluta
+ reuertimini
Et nunc, ſi ˙ *parua eſt terra poſſeſſionis ve-* 19
ſtræ, + tranſite vobis in terram poſſeſſionis Do-
mini, vbi manet illic tabernaculum Domini,
& capite hereditatem in nobis, & non à Do-
mino deſiſtite, neque à nobis deficite; eò quòd
ſtruitis vos aram, præter aram Domini Dei
noſtri.

10 καὶ ἤλθοσαν εἰς γαλιλὼθ τοῦ ἰορδάνου, ἥ ἐστιν
ἐν γῇ χαναάν, καὶ ᾠκοδόμησαν οἱ ὑιοὶ ῥουβίν,
καὶ οἱ ὑιοὶ γάδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ, ἐκεῖ
βωμὸν, ἐπὶ τοῦ ἰορδάνου, βωμὸν μέγαν τοῦ ἰδεῖν.
11 καὶ ἤκουσαν οἱ ὑιοὶ ἰσραὴλ, λεγόντων· ἰδού,
ᾠκοδομήκασιν οἱ ὑιοὶ ῥουβίν, καὶ οἱ ὑιοὶ γάδ, καὶ
τὸ ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ βωμὸν ἐφ᾽ ὁρίων γῆς
χαναὰν ἐν γαλιλὼθ, ἐπὶ τοῦ ἰορδάνου, ἐν τῷ πέ-
12 ραν ὑιῶν ἰσραήλ. ˙καὶ ἤκουσαν οἱ ὑιοὶ ἰσραήλ⸔,
καὶ συνηθροίσθησαν πάντες οἱ ὑιοὶ ἰσραὴλ εἰς ση-
λὼ, ὥστε ἀναβάντες ἐκπολεμῆσαι αὐτούς.
13 καὶ ἀπέστειλαν οἱ ὑιοὶ ἰσραὴλ πρὸς τοὺς ὑιοὺς
ῥουβὶν, καὶ πρὸς τοὺς ὑιοὺς γάδ, καὶ πρὸς τὸ ἥ-
μισυ φυλῆς μανασσῆ εἰς γῆν γαλαάδ, τὸν φι-
νεὲς ὑιὸν ἐλεάζαρ ˙ὑιοῦ ἀαρὼν⸔ τοῦ ἀρχιερέως·
14 καὶ δέκα τῶν ἀρχόντων μετ᾽ αὐτοῦ, ἄρχων εἷς
ἀπὸ οἴκου πατριᾶς, ἀπὸ πασῶν τῶν φυλῶν ἰσ-
ραὴλ, ἄνδρες ἄρχοντες οἴκων πατριῶν εἰσι χι-
15 λίαρχοι ἰσραήλ. καὶ παρεγένοντο πρὸς τοὺς
ὑιοὺς ῥουβὶν, καὶ πρὸς τοὺς ὑιοὺς γάδ, καὶ πρὸς τὸ
ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ, εἰς γῆν γαλαάδ, καὶ ἐλά-
16 λησαν πρὸς αὐτοὺς λέγοντες· τάδε λέγει πᾶ-
σα ἡ συναγωγὴ κυρίου. τίς ἡ πλημμέλεια αὕτη,
ἣν ἐπλημμελήσατε ἐναντίον τοῦ θεοῦ ἰσραὴλ, ἀπο-
στραφῆναι σήμερον ἀπὸ ˙ὄπισθεν⸔ κυρίου, οἰκο-
δομήσαντες ἑαυτοῖς βωμὸν, ἀποστάτας γενέσθαι
17 ὑμᾶς ˙σήμερον⸔ ἀπὸ κυρίου; μὴ μικρὸν ἡμῖν
τὸ ἁμάρτημα φογώρ; ὅτι οὐκ ἐκαθαρίσθημεν
ἀπ᾽ αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ ἐγενήθη
πληγὴ ἐν τῇ συναγωγῇ κυρίου.
18 καὶ ὑμεῖς ἀποστραφήσεσθε σήμερον ἀπὸ ˙ὄ-
πισθεν⸔ κυρίου. καὶ ἔσται ἐὰν ˙ὑμεῖς⸔ ἀποστῆτε
σήμερον ἀπὸ κυρίου, καὶ αὔριον ἐπὶ πάντα ἰσ-
ραὴλ ἔσται ἡ ὀργή.
19 καὶ νῦν, εἰ ˙μικρὰ ἡ γῆ τῆς κατασχέσεως ὑ- * forsasse, μιαρὰ
μῶν, + διάβητε ὑμεῖς εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέ- + [illegible]
σεως κυρίου, οὗ κατασκηνοῖ ἐκεῖ ἡ σκηνὴ κυρίου,
καὶ κατακληρονομήσατε ἐν ἡμῖν, καὶ μὴ ἀπὸ κυ-
ρίου ἀποστάται γενήθητε, καὶ ἀφ᾽ ἡμῶν μὴ ἀπο-
στῆτε, διὰ τὸ οἰκοδομῆσαι ὑμᾶς βωμὸν, ἔξω τοῦ
θυσιαστηρίου κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

B. HIERONYMI.

16 Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ eſt iſta tranſgreſſio? cur reliquiſtis Dominum Deum Iſraël, ædificantes altare ſacrilegum, & à cultu illius recedentes?

17 An parum vobis eſt quòd peccaſtis in Beel-phegot, & vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in ˙vobis⸔ permanet, multiquè de populo corruerunt? * nobis ſ. MS. N.C.R.

18 Et vos hodie reliquiſtis Dominum, & cras in vniuerſum Iſraël ira eius deſæuiet.

19 Quòd ſi putatis immundam eſſe terram poſſeſsionis veſtræ, tranſite ad terram in qua tabernaculum Domini eſt, & habitate inter nos: tantùm vt à Domino, & à noſtro conſortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei noſtri.

20 *Nonne Achan filius Zaræ patrauit ſcelus,*
per ſacrilegium: atque ad vniuerſum cœtum Iſ-
raeliticum ſpectauit ira? atque ille vir vnus
non exſpirauit per ſuum peccatum.

21 *Reſponderunt autem Rubenitæ, & Gaditæ,*
atq. dimidia tribus Manaſſis, locutiq́ ſunt cum
primariis principibus Iſraeliticis.

22 *Potens Deus Iehoua, potens Deus Iehoua;*
[a] ipſe nouit; & Iſrael [b] ſciet, ſi per rebellionem,
aut [c] ſi per defectionem à Domino, (ne ſerues
nos hodie.) 23 *Struximus nobis aram, vt defi-*
ceremus [d] à Domino vel ſi ad offerendum ſu-
per eam holocauſtum, aut munus: vel ſi ad ſa-
crificandum ſuper eam [e] ſacrificia ſalutaria, ipſe
Dominus vindicet.

24 *Et ſi non potius, quia ſoliciti de re eſſemus,*
id fecimus, dum reputaremus, cras dicturos fi-
lios veſtros noſtris filiis, [f] Quid vobis rei eſt
cum Domino Deo Iſraelis?

25 *Cum terminum poſuerit Dominus inter nos,*
& inter vos Rubenitas & Gaditas ipſum Ior-
danem. Nullam habetis partem [g] in Domino.
Atq. ita filios veſtros facturos, vt ceſſarent no-
ſtri filij à timendo Domino. 26 *Proinde dixi-*
mus, Agite, faciamus vt ſtatuamus nobis aram:
non quidem pro holocauſto, neque pro [h] ſacrificio.

27 *Sed teſtis eſt inter nos, & inter vos, atque*
inter poſteros noſtros, ad fungendum cultu
Domini coram ipſo, per holocauſta noſtra, &
per ſacrificia noſtra, atque per [i] ſalutaria no-
ſtra. Ne dicant olim filij veſtri ad filios noſtros;
Vos nullam partem habetis apud [k] Dominum.

28 *Diximus enim, Cùm dixerint ad nos, & ad*
poſteros noſtros cras; dicemus; Aſpicite figuram
aræ Domini; quam fecerunt patres noſtri; non
pro holocauſto, neque pro [l] ſacrificio: ſed vt teſtis
eſſet inter nos & vos.

29 *Abſit à nobis, [m] rebellare Domino, & defi-*
cere hodie [n] à Domino. Struendo aram pro ho-
locauſto, pro munere, aut pro [o] ſacrificio; præ-
ter eam aram Domini Dei noſtri, quæ eſt ante
tabernaculum ipſius.

a Ch. coram ipſo manifeſtum eſt.
b Ch. tandem ſciet.
c Ch. ſi fraudem fecimus contra verbum Domini.
d Ch. à cultu Domini.
e Ch. libamina ſancta Domino;
f Ch. Quid vobis pars eſt in verbo Domini. alij libri habent, Non vobis pars &c.
g Ch. in verbo Domini.
h Ch. ſacris libaminibus.
i Ch. libamina ſancta noſtra
k Ch. verbũ Domini.
l Ch. libamine ſancto:
m Ch. peccare coram ipſo, rebellando verbo Domini.
n Ch. à cultu Domini.
o Ch. libamine ſancto;

20 הלוא עכן בן־זרח מעל מעל בחרם
ועל־כל־עדת ישראל היה קצף והוא איש
אחד לא גוע בעונו׃
21 ויענו בני־ראובן ובני־גד וחצי שבט
המנשה וידברו את־ראשי אלפי ישראל׃
22 אל אלהים יהוה אל אלהים
יהוה הוא ידע וישראל הוא ידע אם־
במרד ואם־במעל ביהוה אל־תושיענו היום
הזה׃
23 לבנות לנו מזבח לשוב מאחרי יהוה ואם
להעלות עליו עולה ומנחה ואם־לעשות עליו
זבחי שלמים יהוה הוא יבקש׃
24 ואם־לא מדאגה מדבר עשינו את־זאת
לאמר מחר יאמרו בניכם לבנינו לאמר מה־
לכם וליהוה אלהי ישראל׃
25 וגבול נתן־יהוה בינינו וביניכם בני־
ראובן ובני־גד את־הירדן אין־לכם חלק
ביהוה והשביתו בניכם את־בנינו לבלתי ירא
את־יהוה׃
26 ונאמר נעשה־נא לנו לבנות את־המזבח
לא לעולה ולא לזבח׃
27 כי עד הוא בינינו וביניכם ובין דרותינו
אחרינו לעבד את־עבדת יהוה לפניו בעלותינו
ובזבחינו ובשלמינו ולא־יאמרו בניכם מחר
לבנינו אין־לכם חלק ביהוה׃
28 ונאמר והיה כי־יאמרו אלינו ואל־דרתינו
מחר ואמרנו ראו את־תבנית מזבח יהוה אשר־
עשו אבותינו לא לעולה ולא לזבח כי־עד הוא
בינינו וביניכם׃
29 חלילה לנו ממנו למרד ביהוה ולשוב
היום מאחרי יהוה לבנות מזבח לעולה
למנחה ולזבח מלבד מזבח יהוה אלהינו אשר
לפני משכנו׃

TRANSLATIO

20 Nonne Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & ſuper omnem populum Iſrael ira eius incubuit? & ille erat vnus homo, atque vtinam ſolus periiſſet in ſcelere ſuo.
21 Reſponderúntq́. filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe principibus legationis Iſraël, 22 Fortiſsimus Deus Dominus, [a] ipſe nouit, & Iſrael ſimul intelliget: ſi præuaricationis animo hoc altare conſtruximus, non cuſtodiat nos: 23 Sed puniat nos in præſenti: & ſi ea mente fecimus, [b] vt holocauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo imponeremus, ipſe quærat & iudicet: 24 Et non ea magis cogitatione atque tractatu, vt diceremus, Cras dicent filij veſtri filiis noſtris, Quid vobis & Domino Deo Iſrael?
25 Terminum poſuit Dominus inter nos & vos ô filij Ruben, & filij Gad, Iordanem fluuium: & idcirco partem non habetis in Domino: & per hanc occaſionem auertent filij veſtri filios noſtros à timore Domini. 26 Putauimus itaque melius, & diximus:

a fortiſſimus Deus Dominus
b MS. R. M. &c.

Nonne, en, Achar filius Zaræ delictum ad- 20
miſit de anathemate, & aduerſus omnem cœ-
tum Iſraelis facta eſt ira? & iſte vnus ÷ ſolus↙
erat. Num ÷ iſte ſolus↙ moriebatur, ob ſuum
peccatum? *Et reſponderunt filij Ruben, & filij* 21
Gad, & dimidium tribus Manaſsis, & loque-
bantur ad principes Iſraelis, ÷ dicentes↙: *Deus* 22
Deus Dominus ÷ eſt, & ↙ Deus Deus Dominus
ipſe nouit, & Iſrael ipſe ſciet, ſi defectione de-
liquimus coram Domino, ne liberet nos hoc die.
÷ *Et ſi↙ ſtruximus nobis aram, vt deficere-* 23
mus nos à Domino, aut vt offerremus in ea ſa-
crificium holocauſtorum, aut vt faceremus in
ea ſacrificium ſalutis, Dominus ipſe vindicet.
Atqui ob rem cautionis fecimus hoc, dicen- 24
tes, ÷ Ne↙ cras dicant filij veſtri filijs noſtris,
**dicentes↙, Quid vobis & * Domino↙ Deo*
Iſraelis? *Et terminos poſuit Dominus inter* 25
*nos, & inter vos * filij Ruben, & filij Gad↙ ip-*
ſum Iordanem. *Ne ÷ que↙ habetis vos partem*
Domini. atq. abalienabunt filij veſtri filios no-
ſtros, vt non colant Dominum. *Itaque dixi-* 26
mus facere ſic, vt ædificaremus aram ÷ iſtam↙.
non cauſſa oblationum, neq. cauſſa ſacrificiorũ.
Sed vt ſit teſtimonium hoc inter nos & vos, 27
& inter generationes noſtras poſt nos, ad colen-
dum cultum Domini coram ipſo oblationibus
noſtris, atque ſacrificiis noſtris, & ſacrificiis
ſalutis noſtræ. Et non dicent filij veſtri cras fi-
liis noſtris, Non eſt vobis pars Domini.
Et diximus ſi fiat aliquando vt loquantur 28
ad nos, aut ad poſteros noſtros cras, & dice-
mus, Videte ſimilitudinem aræ Domini, quam
fecerunt patres noſtri, non cauſſa oblationum,
neque cauſſa ſacrificiorum. Sed teſtimonium
eſt inter vos, & inter nos, ÷ & inter filios
noſtros↙. *Abſit ergo vt nos deficiamus à* 29
Domino, vt auertamur præſentibus diebus
à Domino, vt ædificemus ÷ nos↙ aram pro ob-
lationibus, & ſacrificiis, & ſacrificio ÷ ſalu-
tis noſtræ↙, præter aram Domini Dei noſtri,
quæ eſt coram tabernaculo eius.

20 οὐκ, ἰδοὺ, ἀχὰρ ὁ τοῦ ζαρὰ πλημμελείᾳ ἐπλημ-
μέλησεν ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν
συναγωγὴν ἰσραὴλ ἐγενήθη ἡ ὀργή; καὶ οὗτος εἷς
÷ μόνος↙ ἦν. μὴ ÷ οὗτος μόνος↙ ἀπέθανεν ἐν τῇ ἁ-
21 μαρτίᾳ αὐτοῦ; καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ υἱοὶ ῥουβὴν, καὶ
οἱ υἱοὶ γὰδ, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς μανασσῆ καὶ ἐλάλη-
22 σαν τοῖς χιλιάρχαις ἰσραὴλ, ÷ λέγοντες↙. ὁ θεὸς
ὁ θεὸς κύριός ÷ ἐστι, καὶ↙ ὁ θεὸς ὁ θεὸς κύριος αὐ-
τὸς οἶδε, καὶ ἰσραὴλ αὐτὸς γνώσεται, εἰ ἐν ἀποστασίᾳ
ἐπλημμελήσαμεν ἀπέναντι κυρίου, μὴ ῥύσαιτο
23 ἡμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. ÷ καὶ εἰ↙ ᾠκοδομήσα-
μεν ἑαυτοῖς βωμὸν, ὥστε ἀποστῆναι ἡμᾶς ἀπὸ κυ-
ρίου, ὥστε ἀναβιβάσαι ἐπ᾽ αὐτὸ θυσίαν ὁλοκαυ-
τωμάτων, ἢ ὥστε ποιῆσαι ἐπ᾽ αὐτοῦ θυσίαν σωτηρίου,
24 κύριος αὐτὸς ἐκζητήσει. ἀλλ᾽ ἕνεκεν ῥήματος
εὐλαβείας ἐποιήσαμεν τοῦτο, λέγοντες, ÷ ἵνα μὴ↙
αὔριον εἴπωσι τὰ τέκνα ὑμῶν τοῖς τέκνοις ἡμῶν,
* λέγοντες↙ τί ὑμῖν καὶ * κυρίῳ↙ τῷ θεῷ ἰσραήλ;
25 καὶ ὅρια ἔθηκε κύριος ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν
* οἱ υἱοὶ ῥουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ γὰδ↙, τὸν ἰορδάνην. ÷ καὶ↙ οὐκ
ἔστιν ὑμῖν μερὶς κυρίου. καὶ ἀπαλλοτριώσουσιν οἱ υἱοὶ
26 ὑμῶν τοὺς υἱοὺς ἡμῶν, ἵνα μὴ σέβωνται κύριον. καὶ
εἴπομεν ποιῆσαι οὕτω, τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν βωμὸν ÷ τοῦ-
τον↙, οὐχ ἕνεκα καρπωμάτων, οὐδὲ ἕνεκεν θυσιῶν.
27 ἀλλ᾽ ἵνα ᾖ μαρτύριον τοῦτο ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ
ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν γενεῶν ἡμῶν, μεθ᾽ ἡμᾶς, τοῦ
λατρεύειν λατρείαν κυρίου ἐναντίον αὐτοῦ, ἐν τοῖς
καρπώμασιν ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς
θυσίαις τῶν σωτηρίων ἡμῶν. καὶ οὐκ ἐροῦσι τὰ τέκνα
ὑμῶν αὔριον τοῖς τέκνοις ἡμῶν, οὐκ ἔστιν ὑμῖν μερὶς
28 κυρίου. καὶ εἴπαμεν, ἐὰν γένηταί ποτε, καὶ λαλή-
σωσι πρὸς ἡμᾶς, ἢ καὶ ταῖς γενεαῖς ἡμῶν αὔριον, καὶ
ἐροῦμεν ἴδετε ὁμοίωμα τοῦ θυσιαστηρίου κυρίου, ὃ ἐ-
ποίησαν οἱ πατέρες ἡμῶν, οὐχ ἕνεκα καρπωμάτων,
οὐδὲ ἕνεκα θυσιῶν, ἀλλὰ μαρτύριόν ἐστιν ἀνὰ μέ-
σον ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον ἡμῶν, ÷ καὶ ἀνὰ μέσον τῶν τέκ-
29 νων ἡμῶν↙. μὴ γένοιτο οὖν ἡμᾶς ἀποστῆναι ἀπὸ
κυρίου, ὥστε ἀποστραφῆναι ἐν ταῖς σήμερον ἡμέραις
ἀπὸ κυρίου, ὥστε οἰκοδομῆσαι ÷ ἡμᾶς↙ θυσιαστήριον
τοῖς καρπώμασι, καὶ ταῖς θυσίαις, καὶ τῇ θυ-
σίᾳ ÷ τοῦ σωτηρίου ἡμῶν↙, πλὴν τοῦ θυσιαστηρίου
κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὅ ἐστιν ἀπέναντι τῆς σκηνῆς
αὐτοῦ.

B. HIERONYMI.

Extruamus nobis altare, non in holocauſta, neque ad victimas offerendas,
27 Sed in teſtimonium inter nos & vos, & ſobolem noſtram, veſtramque progeniem, vt ſeruiamus Domino, & iuris noſtri ſit offerre & holocauſta, & victimas, & pacificas hoſtias: & nequaquam dicant cras filij veſtri filiis noſtris, Non eſt vobis pars in Domino.
28 Quòd ſi voluerint dicere, reſpondebunt eis, Ecce altare Domini quod fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neque in ſacrificium, ſed in teſtimonium noſtrum ac veſtrum.

29 Abſit à nobis hoc ſcelus, vt recedamus à Domino, & eius veſtigia relinquamus, extructo altari ad holocauſta, & ſacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei noſtri, quod extructum eſt ante tabernaculum eius.

30 Quibus auditis, Phinees ſacerdos, & principes legationis Iſrael, qui erant cũ eo, placati ſunt: & verba filiorũ Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, libẽtiſsimè ſuſceperũt.

30 *Igitur cùm audiret Phinees ſacerdos, & magnates cœtus, primoresq́ inter principes Iſraeliticos, qui cum illo erant, ea verba, quæ locuti fuerant Rubenitæ, Gaditæ, & Manaſſenſes; bonum ipſis viſum eſt.*

31 *Atq́ Phinees Eleazaris filius, ſacerdos, ad Rubenitas, & ad Gaditas, atque ad Manaſſenſes: Hodie intelligimus, quòd[a] Dominus inter nos ſit. Quia non fuiſtis rebelles[b] Domino, per illud ſcelus. Tunc liberaſtis Iſraelitas à manu[c] Domini.*

a Ch. diuinitas Domini inter nos moratur.
b Ch. verbo Domini.
c Ch. verbi Domini.

32 *Reuerſusq́ eſt Phinees, filius Eleazaris ſacerdos, & magnates, à Rubenitis, & à Gaditis, è Galaaditide in terram Chananæam, ad Iſraelitas, retuleruntq́ ad ipſos rem.*

33 *Viſaq́ eſt res bona Iſraelitis, gratiasq́ egerunt Deo filij Iſraelis. Neque decreuerunt aſcendere aduerſus illos cum exercitu, ad vaſtandam regionem, in qua Rubenitæ & Gaditæ habitabant.*

34 *Ceterum Rubenitæ, & Gaditæ[d] nomen impoſuerunt aræ, quia teſtis eſt inter nos, quod Iehoua ſit Deus.*

d Ch. appellarũt aram teſtẽ, quod teſtis &c. ſic eſt in meo manuſcripto libro.

CAP. XXIII.

1 *FActum porro eſt, poſt multos dies, ex quo quietem eſſe dederat Dominus Iſraeli à ſuis hoſtibus circumquaque, cùm iam conſenuiſſet Ioſua, & admodum grandis natu eſſet:*

2 *Vt conuocaret Ioſua omnem Iſraelem, ſeniores ipſius, & primates ipſius, iudicéſque ipſius, & apparitores ipſius: dicerétque ad ipſos: Ego ſenui, & ſum natu grandis.*

3 *Vos verò vidiſtis omnia, quæ fecit Dominus Deus veſter omnibus gentibus iſtis, coram vobis. Nam Dominus Deus veſter[e] ipſe eſt, qui pugnat pro vobis.*

e Ch. verbũ ipſius eſt, quod pugnat &c.

4 *Videte, ſortitus ſum vobis gentes iſtas reliquas, pro hereditate, per tribus veſtras, ab ipſo Iordane: & omnes gentes quas excidi; & vſque ad mare magnum, quà Sol occidit.*

30 וישמע פינחס הכהן ונשיאי העדה וראשי
אלפי ישראל אשר אתו את־הדברים אשר
דברו בני־ראובן ובני־גד ובני־מנשה וייטב
בעיניהם׃

31 ויאמר פינחס בן־אלעזר הכהן אל־בני־
ראובן ואל־בני־גד ואל־בני מנשה היום
ידענו כי־בתוכנו יהוה אשר לא־מעלתם
ביהוה המעל הזה אז הצלתם את־בני ישראל
מיד יהוה׃

32 וישב פינחס בן־אלעזר הכהן והנשיאים
מאת בני ראובן ומאת בני־גד מארץ
הגלעד אל־ארץ כנען אל־בני ישראל וישבו
אותם דבר׃

33 וייטב הדבר בעיני בני ישראל ויברכו
אלהים בני ישראל ולא אמרו לעלות עליהם
לצבא לשחת את־הארץ אשר בני־ראובן
ובני־גד ישבים בה׃

34 ויקראו בני־ראובן ובני־גד ° למזבח כי־ עד
עד הוא בינתינו כי יהוה האלהים׃

כג

1 ויהי מימים רבים אחרי אשר־הניח יהוה
לישראל מכל־איביהם מסביב ויהושע זקן בא
בימים׃

2 ויקרא יהושע לכל־ישראל לזקניו ולראשיו
ולשפטיו ולשטריו ויאמר אלהם אני זקנתי באתי
בימים׃

3 ואתם ראיתם את כל־אשר עשה יהוה
אלהיכם לכל־הגוים האלה מפניכם כי יהוה
אלהיכם הוא הנלחם לכם׃

4 ראו הפלתי לכם את־הגוים הנשארים
האלה בנחלה לשבטיכם מן־הירדן
וכל הגוים אשר הכרתי והים הגדול מבוא
השמש׃

TRANSLATIO

31 Dixitque Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos, Nunc ſcimus, quòd nobiſcum ſit Dominus, quoniam alieni eſtis à præuaricatione hac, & liberaſtis filios Iſrael de manu Domini.

32 Reuerſusque eſt cum principibus à filiis Ruben & Gad de Terra Galaad, finium Chanaan ad filios Iſrael, & retulit eis.

33 Placuitque ſermo cunctis audientibus: & laudauerunt Deum filij Iſrael & nequaquam vltrà dixerunt, vt aſcenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent terram poſſeſſionis eorum.

34 Vocaueruntque filij Ruben, & filij Gad altare quod extruxerant, Teſtimonium noſtrum, quòd Dominus ipſe ſit Deus.

Audiuitq; Phinees ſacerdos, & ⸆omnes⸅ 30
principes cœtus,° & præfecti mille virum⸅ Iſrael,
qui erant cum eo, verba quæ locuti erant filij
Ruben, & filij Gad, & filij Manaſſis, & pla-
cuit ipſis. Et ait Phinees °filius⸅ ipſius Elea- 31
zarus ſacerdos, filijs Ruben, & filijs Gad, & fi-
lijs Manaſſis, Hodie cognouimus quod nobiſcum
Dominus. Quia non deliquiſtis coram Domi-
no, delicto °iſto⸅. & quia liberaſtis filios Iſrael
è manu Domini.
Et reuerſus eſt Phinees ſacerdos °filius Elea- 32
zarus⸅, & principes à filiis Ruben, & à filiis
Gad, è terra Galaad, in terram Chanaan, ad fi-
lios Iſrael. & reſponderunt eis ipſa verba.
Et placuit °ratio⸅ filiis Iſrael. ⸆ & locuti 33
ſunt ad filios Iſrael⸅, & benedixerunt Deo Iſ-
raelis. & non amplius dicebant, aſcendendum
eſſe aduerſus illos in bellum, ad perdendam ter-
ram filiorum Ruben, & filiorum Gad: & ha-
bitarunt in ea.
Et nominabãt à Ruben & à Gad aram, ⸆& 34
dixerunt⸅, Quia teſtimonium eſt inter nos,
quod Dominus ⸆ipſe eorum eſt⸅ Deus.

30 καὶ ἤκουσε φινεὲς ἱερεὺς, καὶ ⸆πάντες⸅ οἱ ἄρ-
χοντες τῆς συναγωγῆς° καὶ οἱ χιλίαρχοι⸅ ἰσραὴλ,
οἳ ἦσαν μετ' αὐτοῦ, τοὺς λόγους, οὓς ἐλάλησαν
οἱ υἱοὶ ῥουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ γὰδ, καὶ οἱ υἱοὶ μανασσῆ,
31 καὶ ἤρεσεν αὐτοῖς. καὶ εἶπε φινεὲς ὁ °υἱὸς⸅ τοῦ ἐλεα-
ζὰρ ὁ ἱερεὺς τοῖς υἱοῖς ῥουβὴν, καὶ τοῖς υἱοῖς γὰδ,
καὶ τοῖς υἱοῖς μανασσῆ· σήμερον ἐγνώκαμεν ὅτι
μεθ' ἡμῶν κύριος. διότι οὐκ ἐπλημμελήσατε
ἐναντίον κυρίου πλημμέλειαν °ταύτην⸅. καὶ ὅτι
ἐρρύσασθε τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς κυρίου.
32 καὶ ἀπέστρεψε φινεὲς ἱερεὺς °υἱὸς ἐλεαζὰρ⸅,
καὶ οἱ ἄρχοντες, ἀπὸ τῶν υἱῶν ῥουβὴν, καὶ ἀπὸ
τῶν υἱῶν γὰδ, ἐκ γῆς γαλαὰδ εἰς γῆν χαναὰν
πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ· καὶ ἀπεκρίθησαν αὐ-
33 τοῖς τοὺς λόγους. καὶ ἤρεσεν °ὁ λόγος⸅ τοῖς
υἱοῖς ἰσραὴλ, ⸆καὶ ἐλάλησαν πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσ-
ραὴλ⸅, καὶ εὐλόγησαν τὸν θεὸν υἱῶν ἰσραήλ· καὶ
μηκέτι εἶπαν ἀναβῆναι πρὸς αὐτοὺς εἰς πόλεμον,
ἐξολοθρεῦσαι τὴν γῆν τῶν υἱῶν ῥουβὴν, καὶ τῶν
υἱῶν γάδ· καὶ κατῴκησαν ἐπ' αὐτῆς.
34 καὶ ἐπωνόμασαν τὸν ῥουβὴν καὶ τὸν γὰδ τὸν
βωμόν· ⸆καὶ εἶπαν⸅ ὅτι μαρτύριόν ἐστιν ἀνὰ μέ-
σον ἡμῶν, ὅτι κύριος ⸆αὐτὸς⸅ θεὸς ⸆αὐτῶν ἐστι⸅.

CAP. XXIII.

*E*T *factum eſt poſt dies plures, poſtquam re- 1*
quiem conceſſiſſet Dominus Iſraeli ab omni-
bus hoſtibus ſuis vndiquaque. & Ieſus erat ſe-
nior, prouectus diebus.
Et conuocauit Ieſus omnes ⸆filios⸅ Iſrael, 2
⸆&⸅ ſenatum eorum, & principes ipſorum,
& iudices ipſorum, & ſcribas eorum. & ait
eis, Ego ſenui, ⸆&⸅ prouectus ſum ætate.
Vos verò vidiſtis omnia, quæ fecit Domi- 3
nus Deus veſter omnibus gentibus iſtis à con-
ſpectu veſtro. Quia Dominus Deus veſter, ipſe
eſt qui pugnat pro vobis.
Videte quod ieci vobis gentes relictas ⸆vo- 4
bis⸅ iſtas per ſortes, in tribus veſtras, ab Ior-
dane, & omnes gentes quas deleui, & à mari
magno ⸆diſterminat⸅ ad occaſum ſolis.

κεφαλ. κγ.

1 Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας πλείους μετὰ τὸ κα-
ταπαῦσαι κύριον τὸν ἰσραὴλ ἀπὸ πάντων τῶν
ἐχθρῶν αὐτῶν κυκλόθεν· καὶ ἰησοῦς πρεσβύτε-
ρος προβεβηκὼς ταῖς ἡμέραις.
2 καὶ συνεκάλεσεν ἰησοῦς πάντας ⸆τοὺς υἱοὺς⸅
ἰσραὴλ, ⸆καὶ⸅ τὴν γερουσίαν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄρ-
χοντας αὐτῶν, καὶ τοὺς δικαστὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς
γραμματεῖς αὐτῶν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐγὼ γεγή-
ρακα, ⸆καὶ⸅ προβέβηκα ταῖς ἡμέραις
3 ὑμεῖς δὲ ἑωράκατε σύμπαντα, ὅσα ἐποίησε
κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τούτοις,
ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτι κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν
4 αὐτὸς ὁ ἐκπολεμήσας ὑμῖν. ἴδετε, ὅτι ἐπέρ-
ριφα ὑμῖν τὰ ἔθνη τὰ καταλελειμμένα ⸆ὑμῖν⸅
ταῦτα, ἐν τοῖς κλήροις, εἰς τὰς φυλὰς ὑμῶν,
ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἃ ἐξωλό-
θρευσα. καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης
⸆ὁριεῖ⸅ ἐπὶ δυσμὰς ἡλίου.

B. HIERONYMI.

CAP. XXIII.

EVoluto autem multo tempore, poſtquam pacem dederat Dominus Iſraeli, ſubiectis in gyro nationibus vniuerſis, & Ioſue iam longæuo, & perſenilis ætatis,

2 Vocauit Ioſue omnem Iſraelem, maioresq; natu, & principes, ac ʿducesʾ, & ʿmagiſtrosʾ, dixitque ad eos, Ego ſenui, & progreſsioris ætatis ſum:

3 Vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus veſter cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipſe pugnauerit.

4 Et nunc quia vobis ſorte ʿdiuiſitʾ omnem terram, ab Orientali parte Iordanis vſq; ad mare magnum; multæque adhuc ſuperſunt nationes:

ʿ iudices. a. c. s. ʾ magiſtratus M.
ʿ diuiſi a. m. c. d.

a Ch. franget, ſiue, arceret
5 *Dominus autem Deus veſter, ipſe illas [a] abiget è conſpectu veſtro; atque exterminabit ipſas ante vos. vos verò hereditatis loco accipietis terram illarum, ſicut locutus eſt Dominus Deus veſter vobis.*
6 *Eritis igitur fortes admodum, ad obſeruandum, atq. præſtandũ, quidquid ſcriptum eſt in libro legis Moſis: non declinando ab eo ad dextram, aut ad ſiniſtram.*

b Ch. commiſceamini
c Ch. eorum
7 *Neque [b] conſuetudinem habendo cum gentibus iſtis, quæ apud vos reliquæ ſunt. Neq. commemorabitis nomen [c] deorum illarum. Neque iurabitis, vel coletis eos, aut adorabitis ipſos.*

d Ch. timori Domini &c.
8 *Sed [d] Domino Deo veſtro adhærebitis; ſicut feciſtis ad hunc vſque diem.*
9 *Et exterminauit Dominus è conſpectu veſtro gentes magnas, & validas. vos verò non conſtitit quiſquam in conſpectu veſtro, vſque ad hunc diem.*

e Ch verbũ ipſius eſt quod &c.
10 *Vnus vir veſtrum perſequi ſolet mille: quia Dominus Deus veſter [e] eſt, qui pro vobis bellum gerit: ſicut locutus eſt ad vos.*
11 *Continete igitur diligenter animos veſtros in officio amandi Dominum Deum veſtrum.*

f Ch commiſti ipſis fueritis;
12 *Nam ſi per inconſtantiam propoſitum mutaueritis; atque cohæſeritis cum reliquiis iſtarum gentium, quæ apud vos reſiduæ ſunt, & connubia iunxeritis cum ipſis; [f] cõſuetudinemq́ cum ipſis habueritis; & ipſæ vobiſcum.*

g Ch. verbũ Domini
h Ch. clade,
i Siue, impedimento,
k Ch. copus ſumentibus arma cõtra vos.
l Ch. exercitibus vos cingẽtibus:
13 *Planè ſcitote, non futurum, vt pergat [g] Dominus Deus veſter eijcere gentes iſtas extra conſpectum veſtrum. Sed erunt vobis pro [h] laqueo, & [i] reti, atque pro [k] flagro in latera veſtra, & pro [l] ſpinis in veſtros oculos: vſque dum pereatis ex bona iſta terra, quam dedit vobis Dominus Deus veſter.*

m Ch. fruſtra fuiſſe. & ita inferius.
14 *Et en ego ingredior hodie viam omnis terræ. quapropter intelligitote toto corde veſtro, totóque animo veſtro, nullam omnium bonarum rerum [m] prætermiſſam eſſe, de quibus locutus fuerat Dominus Deus veſter ad vos. omnes vobis euenerunt. neque vel vna elapſa eſt.*

5 וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא יֶהְדֳּפֵם מִפְּנֵיכֶם וְהוֹרִישׁ
אֹתָם מִלִּפְנֵיכֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־אַרְצָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָכֶם׃
6 וַחֲזַקְתֶּם מְאֹד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־
הַכָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה לְבִלְתִּי סוּר מִמֶּנּוּ יָמִין
וּשְׂמֹאול׃
7 לְבִלְתִּי בוֹא בַּגּוֹיִם הָאֵלֶּה הַנִּשְׁאָרִים
הָאֵלֶּה אִתְּכֶם וּבְשֵׁם אֱלֹהֵיהֶם לֹא־תַזְכִּירוּ
וְלֹא תַשְׁבִּיעוּ וְלֹא תַעַבְדוּם וְלֹא תִשְׁתַּחֲווּ
לָהֶם׃
8 כִּי אִם־בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּדְבָּקוּ כַּאֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃
9 וַיּוֹרֶשׁ יְהוָה מִפְּנֵיכֶם גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצוּמִים
וְאַתֶּם לֹא־עָמַד אִישׁ בִּפְנֵיכֶם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃
10 אִישׁ־אֶחָד מִכֶּם יִרְדָּף־אָלֶף כִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
לָכֶם׃
11 וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם לְאַהֲבָה אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
12 כִּי אִם־שׁוֹב תָּשׁוּבוּ וּדְבַקְתֶּם בְּיֶתֶר
הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הַנִּשְׁאָרִים הָאֵלֶּה אִתְּכֶם
וְהִתְחַתַּנְתֶּם בָּהֶם וּבָאתֶם בָּהֶם וְהֵם
בָּכֶם׃
13 יָדוֹעַ תֵּדְעוּ כִּי לֹא יוֹסִיף יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
לְהוֹרִישׁ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלִּפְנֵיכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְפַח וּלְמוֹקֵשׁ וּלְשֹׁטֵט בְּצִדֵּיכֶם
וְלִצְנִנִים בְּעֵינֵיכֶם עַד אֲבָדְכֶם מֵעַל
הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃
14 וְהִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ הַיּוֹם בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ
וִידַעְתֶּם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם כִּי לֹא־
נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲלֵיכֶם הַכֹּל בָּאוּ לָכֶם לֹא־
נָפַל מִמֶּנּוּ דָּבָר אֶחָד׃

TRANSLATIO

5 Dominus Deus veſter diſperdet eas, & auferet à facie veſtra, & poſsidebitis Terram, ſicut vobis pollicitus eſt.
6 Tantùm confortamini, & eſtote ſoliciti, vt cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram:
7 Ne poſtquam intraueritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ ſunt, iuretis in nomine deorum earum, & ſeruiatis eis, & adoretis illos:
8 Sed adhæreatis Domino Deo veſtro, quod feciſtis vſque in diem hanc.
9 Et tunc auferet Dominus Deus in conſpectu veſtro Gentes magnas & robuſtiſsimas, & nullus vobis reſiſtere poterit.
10 Vnus è vobis perſequetur hoſtium mille viros: quia Dominus Deus veſter pro vobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt.

5 *Dominus autem Deus veſter ipſe extermi-*
nabit eos à facie veſtra, ⁻ donec pereant. &
mittet ipſis beſtias feras, donec deleuerit ipſos,
regesq́ ipſorum à facie veſtra‹. ° & delebit ip-
ſos à facie tua‹. & hereditatis loco poſsidebitis
terram ipſorũ ſicut locutus eſt Dominus Deus
veſter vobis.
6 *Eſtote igitur valde fortes, ad obſeruandum,*
& præſtãdum omnia, quæ ſcripta ſunt in libro
legis Moſis: vt non declinetis °ab ea‹ ad dextrã,
7 *aut ad ſiniſtram. Vt non ingrediamini, ad*
gentes iſtas quæ relictæ ſunt, °vobiſcum‹. &
nomina deorum illarum non nominabũtur ⁻in-
ter vos‹, °neque iuretis, neque colatis, neque
8 *adoretis eos‹. Sed Domino Deo veſtro ad-*
hærebitis. ſicut fecistis vſque ad iſtum diem.
9 *Et delebit ⁻ illos‹ Dominus à facie veſtra,*
gentes magnas, & validas. & vobis nullus
reſtitit ante vos, vſque °ad iſtum diem.
10 *°Vir‹ vnus veſtrum perſecutus eſt mille.*
Quia Dominus Deus veſter is pugnauit pro
vobis, ſicut dixit vobis.
11 *Et cauebitis valde °animis veſtris‹, vt ame-*
tis Dominum Deum veſtrum.
12 *Nam ſi °auerſione‹ auerſi fueritis, & adhæ-*
ſeritis relictis gentibus iſtis, quæ ſunt ÷ apud (+ relictæ apud vos,)
vos, & connubia feceritis cũ ipſis, & commixti
fueritis ipſis, & ipſæ vobis,
13 *Cognitione cognoſcite, quòd nequaquam per-*
get Dominus Deus °veſter‹ perdere gentes
iſtas à facie veſtra. eruntq́ vobis in laqueos, &
in offendicula, & in clauos in calcaneis veſtris,
& in iaculis in oculis veſtris, vſq. dum perieri-
tis de terra bona iſta, quam dedit vobis Domi-
nus Deus veſter.
14 *Ego autem propero hodie per viam, ſicut &*
omnes qui ſunt ſuper terram. & cognoſcetis
°toto‹ corde veſtro, & °tota‹ anima veſtra,
quòd non fruſtra fuit verbum vnum omnium
verborum °bonorum‹, quæ dixit Dominus Deus
veſter °ad vos‹. Omnia quæ congruebãt vobis,
eorum non diſcrepauit °verbum vnum‹.

5 κύριος δὲ ὁ θεὸς ὑμῶν αὐτὸς ἐξολοθρεύσει αὐ-
τοὺς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ⁻ἕως ἂν ἀπόλωνται‹, καὶ
ἀποστελεῖ αὐτοῖς τὰ θηρία τὰ ἄγρια, ἕως ἂν ἐξο-
λοθρεύσῃ αὐτούς, καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἀπὸ
προσώπου ὑμῶν‹, °καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ
προσώπου σου‹, καὶ κατακληρονομήσετε τὴν γῆν
αὐτῶν, καθὰ ἐλάλησε κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ὑμῖν.
6 κατισχύσατε οὖν σφόδρα φυλάσσειν, καὶ ποιεῖν
πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου
μωυσῆ ἵνα μὴ ἐκκλίνητε °ἀπ' αὐτοῦ‹ εἰς δεξιά,
7 ἢ εἰς εὐώνυμα· ὅπως μὴ εἰσέλθητε εἰς τὰ
ἔθνη ταῦτα τὰ καταλελειμμένα °μεθ' ὑμῶν‹· καὶ
τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν αὐτῶν οὐκ ὀνομασθήσεται ⁻ἐν
ὑμῖν‹, °καὶ οὐκ ὀμεῖσθε, οὔτε μὴ λατρεύσητε, οὔτε μὴ
8 προσκυνήσητε αὐτοῖς‹. ἀλλ' ἢ κυρίῳ τῷ
θεῷ ὑμῶν προσκολληθήσεσθε· καθάπερ ἐποιή-
9 σατε ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ἐξολοθρεύσει
⁻αὐτοὺς‹ κύριος ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ἔθνη με-
γάλα, καὶ ἰσχυρά, καὶ ὑμῖν οὐδεὶς ἀντέστη κατενώ-
10 πιον ὑμῶν, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. °ἀνὴρ‹ εἷς
ἐξ ὑμῶν ἐδίωξε χιλίους· ὅτι κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν
οὗτος ἐξεπολέμει ὑμῖν, καθάπερ εἶπεν ὑμῖν.
11 καὶ φυλάξεσθε σφόδρα °ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν‹
τοῦ ἀγαπᾶν τὸν κύριον θεὸν ὑμῶν.
12 ἐὰν γὰρ °ἀποστροφῇ‹ ἀποστραφῆτε, καὶ προσ-
τεθῆτε τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἔθνεσι τούτοις, ÷ τοῖς (÷ τοῖς καταλειμμένοις μεθ' ὑμῶν)
μεθ' ὑμῶν, καὶ ἐπιγαμίας ποιήσητε πρὸς αὐτούς,
καὶ συγκαταμιγῆτε αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ὑμῖν.
13 °γνώσει‹ γινώσκετε, ὅτι οὐ μὴ προσθῇ κύριος
ὁ θεὸς °ὑμῶν‹ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι τὰ ἔθνη ταῦτα
ἀπὸ προσώπου ὑμῶν· καὶ ἔσονται ὑμῖν εἰς πα-
γίδας, καὶ εἰς σκάνδαλα, καὶ εἰς ἥλους ἐν ταῖς πτέρ-
ναις ὑμῶν, καὶ εἰς βολίδας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑ-
μῶν, ἕως ἂν ἀπόλησθε ἀπὸ τῆς γῆς, τῆς ἀγαθῆς ταύ-
της, ἧς ἔδωκεν ὑμῖν κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν.
14 ἐγὼ δὲ ἀποτρέχω σήμερον τὴν ὁδόν, καθὰ καὶ
πάντες, οἱ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ γνώσεσθε °ἐν ὅλῃ‹ τῇ
καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ °ἐν ὅλῃ‹ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, διότι
οὐ διέπεσε λόγος εἷς, ἀπὸ πάντων τῶν λόγων
°τῶν καλῶν‹, ὧν εἶπε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν °πρὸς
ἡμᾶς‹· πάντα τὰ ἀνήκοντα ὑμῖν οὐ διεφώνησεν
ἐξ αὐτῶν °ῥῆμα ἓν‹.

B. HIERONYMI.

11 Hoc tantùm diligentiſsimè præcauere, vt diligatis Dominum Deum veſtrum.
12 Quòd ſi volueritis Gentium harum quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miſcere connubia, atque amicitias copulare:
13 Iam nunc ſcitote quòd Dominus Deus veſter non eas deleat ante faciem veſtram, ſed 'ſint' vobis in foueam ac laqueum, & offendiculum ex latere veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec vos auferat atque diſperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. (*erunt 3 MS.N.C.O.)
14 En ego hodie ingredior viam vniuerſæ terræ, & toto animo cognoſcetis, quòd de omnibus verbis, quæ ſe Dominus præſtiturum vobis eſſe pollicitus eſt, vnum non prætererit incaſſum.

Igitur ſicut euênit vobis omnis res bona, de 15
qua locutus fuerat ad vos Dominus Deus ve-
ſter: ſic inferet vobis Dominus Deus veſter om-
nem rem malam; vſq. dũ vos perdiderit ab iſta
terra bona, quam dedit vobis Dominus Deus
veſter.
Cùm tranſibitis fœdus Domini Dei veſtri, 16
a Ch. errores nationum, *quod vobis mandauit; atq. profecti colet is* [a] *deos*
alienos, eosq́. adorabitis: iraſcetur indignatio
Domini vobis: peribitisq́. citò de terra bona,
quam dedit vobis.

CAP. XXIV.

CONgregauit etiam Ioſua omnes tribus Iſ- 1
rael ad Sychem: atque vocauit ſeniores Iſ-
rael, & primates ipſius; iudicesq́. ipſius; &
apparitores ipſius. conſtiteruntq́. coram Deo.
Et ait Ioſua ad omnem populum; Sic dicit 2
b Ch. Eufratem & ita infernis [illegible]. *Dominus Deus Iſraelis, Trans* [b] *flumen habita-*
uerunt maiores veſtri olim, Thara pater Abra-
c Ch. errores nationum. & ita infernis vbique. *hami, & pater Nacheris. colueruntq́.* [c] *deos alie-*
nigenas.
Ego verò accepi patrem veſtrum Abraha- 3
mum de altera fluminis regione. feciq́. vt iret
per omnem terram Chanaan. & multiplicaui
ſemen ipſius: dediq́. ei Iſac.
Porro ipſi Iſac dedi Iacob, & Eſau. Ipſi verò 4
Eſau attribui montem Seir, vt eum hereditа-
tis loco haberet. At Iacob, & filij ipſius deſcen-
derunt in Aegyptum.
Deinde miſi Moſen, & Aharonem. intuliq́. 5
d Ch. Aegyptum; *cladem* [d] *Aegypto; qualem patraui in medio ip-*
ſius, ac poſt eduxi vos.
Cumq́. educerem maiores veſtros ex Aegy- 6
pto, veniſſentq́. ad mare, perſequerentur verò
Aegyptij maiores veſtros curribus, & equita-
tu, vſque ad mare rubrum;
Clamauerunt ad Dominum, poſuitq́. tene- 7
bras inter vos, & inter Aegyptios. atq. immi-
ſit in ipſos mare; operuitq́. ipſos. Et viderunt
oculi veſtri, quæ patraui in Aegypto. Manſiſtisq́.
in deſerto dies multos.

15 וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־בָּא עֲלֵיכֶם כָּל־הַדָּבָר הַטּוֹב
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲלֵיכֶם כֵּן יָבִיא
יְהוָה עֲלֵיכֶם אֵת כָּל־הַדָּבָר הָרָע עַד־הַשְׁמִידוֹ
אוֹתְכֶם מֵעַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן
לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
16 בְּעָבְרְכֶם אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
צִוָּה אֶתְכֶם וַהֲלַכְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים
אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם וְחָרָה אַף־יְהוָה
בָּכֶם וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם׃

כד

1 וַיֶּאֱסֹף יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁכֶמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְרָאשָׁיו וּלְשֹׁפְטָיו
וּלְשֹׁטְרָיו וַיִּתְיַצְּבוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים׃
2 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם
מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃
3 וָאֶקַּח אֶת־אֲבִיכֶם אֶת־אַבְרָהָם מֵעֵבֶר
הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן וָאַרְבֶּ אֶת־
זַרְעוֹ וָאֶתֶּן־לוֹ אֶת־יִצְחָק׃
4 וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־עֵשָׂו וָאֶתֵּן
לְעֵשָׂו אֶת־הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו
יָרְדוּ מִצְרָיִם׃
5 וָאֶשְׁלַח אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וָאֶגֹּף אֶת־
מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ וְאַחַר הוֹצֵאתִי
אֶתְכֶם׃
6 וָאוֹצִיא אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ
הַיָּמָּה וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם בְּרֶכֶב
וּבְפָרָשִׁים יַם־סוּף׃
7 וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיָּשֶׂם מַאֲפֵל בֵּינֵיכֶם
וּבֵין הַמִּצְרִים וַיָּבֵא עָלָיו אֶת־הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ
וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרָיִם
וַתֵּשְׁבוּ בַמִּדְבָּר יָמִים רַבִּים׃

TRANSLATIO

15 Sicut ergo impleuit opere quod promiſit, & proſpera cuncta venerunt: ſic addu-
cet ſuper vos quidquid malorum comminatus eſt, donec vos auferat atque diſperdat de
terra hac optima quam tradidit vobis,
16 Eò quòd præterieritis pactum Domini Dei
veſtri, quod pepigit vobiſcum, & ſeruieritis diis alienis, & adoraueritis eos: citò atque
velociter conſurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima quam tra-
didit vobis.

CAP. XXIIII.

a Dei 1 Ms. M.c.o. CONgregauitq́; Ioſue omnes tribus Iſrael in Sichem, & vocauit maiores natu, ac prin-
cipes, & iudices, & magiſtros: ſteteruntque in conſpectu [a] Domini,
2 Et ad popu-
lum ſic locutus eſt, Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Trans fluuium habitauerunt patres
veſtri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor: ſeruieruntque diis alienis.

15 Et erit quemadmodũ euenerunt vobis om-
nia verba bona, quæ locutus fuit Dominus
Deus veſter ad vos: ſic inducet Dominus ſuper
vos omnia verba mala, donec deleuerit vos de
terra iſta bona, quã dedit vobis Dominus Deus
16 veſter. Cùm tranſgreſſi fueritis fœdus Do-
mini Dei veſtri, quod mandauit vobis. & pro-
fecti coletis deos alienos, & adorabitis eos,
° & iraſcetur animo Dominus vobis, & pe-
ribitis citò de terra bona, quam dedit vo-
bis ↵.

CAP. XXIV.

1 ET congregauit Ieſus omnes tribus Iſrael
+ Silo. in + Sychem, & conuocauit ſeniores
+ eorum. + Iſrael, & principes ipſorum; & iudices ipſo-
rum, & ſcribas ipſorum, & conſtiterunt co-
2 ram Deo. Et ait Ieſus ad omnem populum,
Hæc dicit Dominus Deus Iſraelis, Trans flu-
men habitarunt patres veſtri primùm, Thara
pater Abrahæ, & pater Nachoris, & ſerui e-
runt dijs alienis.
3 Et accepi patrem veſtrum, ipſum Abraham,
ab altera fluminis parte, et duxi ipſum per om-
nem terram ° Chanaan ↵. & multiplicaui ſemen
4 ipſius, dediq́ ei ipſum Iſaac. Et dedi ipſi Iſaac
Iacobum, & Eſau. dediq́ ipſi Eſau montem
Seir, ipſi loco hereditatis. at Iacob & filij ipſius
deſcenderunt in Aegyptum. ⌐ Et euaſit illic in
gentem magnam, multamq́, & fortem. &
5 malè tractauerunt ipſos Aegyptij ↵. ° Miſiq́
Moſen, & Aaron ↵, & percuſſi Aegyptum, in
rebus, quas patraui in ipſis: eduxiq́ deinde vos.
6 ° Et eduxi patres veſtros ↵, ex Aegypto, in-
traſtisq́ in mare. & perſecuti ſunt Aegyptij
poſt maiores veſtros curribus, & equis, in ma-
re rubrum.
7 Et clamauimus ad Dominum, & dedit
⌐ nubem, & ↵ caliginem inter nos, & inter
Aegyptios, & induxit ſuper eos mare, & coo-
peruit ipſos. & viderunt oculi veſtri quanta
fecit ⌐ Dominus Deus ↵ in ⌐ terra ↵ Aegypto.
fuiſtisq́ in eremo dies multos.

15 καὶ ἔσαι, ὃν τρόπον ἥκει ἐφ' ὑμᾶς πάντα τὰ ῥήμα-
τα τὰ καλὰ, ἃ ἐλάλησε κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐφ'
ὑμᾶς, οὕτως ἐπάξει κύριος ἐφ' ὑμᾶς πάντα τὰ ῥή-
ματα τὰ πονηρὰ, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ ὑμᾶς ἀπὸ
τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς ταύτης. ἧς ἔδωκεν ὑμῖν κύριος ὁ
16 θεὸς ὑμῶν. ἐν τῷ παραβῆναι ὑμᾶς τὴν διαθήκην
κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν, ἣν ἐνετείλατο ὑμῖν, καὶ πορευ-
θέντες λατρεύσετε θεοῖς ἑτέροις, καὶ προσκυνή-
σετε αὐτοῖς ° καὶ ὀργισθήσεται θυμῷ κύριος ἐν ὑμῖν,
καὶ ἀπολεῖσθε τὸ τάχος, ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς,
ἧς ἔδωκεν ὑμῖν ↵.

κεφαλ. κδ'.

1 Καὶ συνήγαγεν ἰησοῦς πάσας τὰς φυλὰς ἰσ-
ραὴλ εἰς + συχὲμ' καὶ συνεκάλεσε τοὺς πρεσβυ- + σηλώ
τέρους ° + ἰσραὴλ, καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν καὶ τοὺς + αὐτῶν,
δικαστὰς αὐτῶν, καὶ τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ + ἔστη- + ἔστησαν αὐτοὺς
2 σαν ἀπέναντι τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν ἰησοῦς πρὸς
πάντα τὸν λαὸν, τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσ-
ραήλ· πέραν τοῦ ποταμοῦ κατῴκησαν οἱ πατέρες
ὑμῶν τὸ ἀπαρχῆς, θάρα ὁ πατὴρ ἀβραὰμ, καὶ ὁ
πατὴρ ναχὼρ, καὶ ἐλάτρευσαν θεοῖς ἑτέροις.
3 καὶ ἔλαβον τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἀβραὰμ ἐκ τοῦ
πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ ὡδήγησα αὐτὸν ἐν πάσῃ τῇ
γῇ ° χαναάν ↵. καὶ ἐπλήθυνα τὸ σπέρμα αὐτοῦ,
4 καὶ ἔδωκα αὐτῷ τὸν ἰσαάκ. καὶ ἔδωκα τῷ ἰσαὰκ
τὸν ἰακὼβ καὶ τὸν ἡσαῦ· καὶ ἔδωκα τῷ ἡσαῦ τὸ ὄρος
τὸ σηεὶρ κληρονομίαν αὐτῷ· καὶ ἰακὼβ, καὶ οἱ υἱοὶ
αὐτοῦ κατέβησαν εἰς αἴγυπτον. ⌐ καὶ ἐγένετο ἐκεῖ
εἰς ἔθνος μέγα, πολύ τε, καὶ κραταιόν· καὶ ἐκάκω-
5 σαν αὐτοὺς οἱ αἰγύπτιοι ↵. ° καὶ ἀπέστειλα μωϋ-
σῆν, καὶ ἀαρὼν ↵, καὶ ἐπάταξα τὴν αἴγυπτον ἐν οἷς
ἐποίησα ἐν αὐτοῖς· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξήγαγον ὑμᾶς.
6 ° καὶ ἐξήγαγον τοὺς πατέρας ὑμῶν ↵ ἐξ αἰ-
γύπτου, καὶ εἰσήλθετε εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ κα-
τεδίωξαν οἱ αἰγύπτιοι ὀπίσω τῶν πατέρων ἡμῶν
ἐν ἅρμασι, καὶ ἐν ἵπποις, εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυ-
7 θράν. καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς κύριον, καὶ ἔδω-
κε ⌐ νεφέλην καὶ ↵ γνόφον ἀνὰ μέσον ἡμῶν, καὶ ἀνὰ
μέσον τῶν αἰγυπτίων· καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν
θάλασσαν, καὶ ἐκάλυψεν αὐτούς· καὶ εἴδοσαν οἱ
ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ὅσα ἐποίησε ⌐ κύριος ὁ θεὸς ↵ ἐν
⌐ γῇ ↵ αἰγύπτῳ· καὶ ἦτε ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας
πλείους.

B. HIERONYMI.

3 Tuli ergo patrem veſtrum Abraham de Meſopotamiæ finibus: & adduxi eum in terram Chanaan: multiplicauiq́ue ſemen eius, & dedi ei Iſaac.

4 Illiq́ue rurſum dedi Iacob & Eſau. E quibus Eſau dedi montem Seir ad poſſidendũ: Iacob verò & filij eius deſcenderunt in Ægyptum.

5 Miſiq́ue Moſen & Aaron, & percuſſi Ægyptum multis ſignis atque portentis.

6 Eduxiq́ue vos & patres veſtros de Ægypto, & veniſtis ad mare: perſecutiq́ue ſunt Ægyptij patres veſtros cum curribus & equitatu, vſque ad mare rubrum.

7 Clamauerunt autem ad Dominum filij Iſrael: qui poſuit tenebras inter vos & Ægyptios: & adduxit ſuper eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi veſtri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & habitaſtis in ſolitudine multo tempore.

Deduxi porrò vos ad terram Amorrhæorũ, 8
qui habitabant citra Iordanem, quos pugnantes
contra vos tradidi in manum veſtram vos ve-
rò occupaſtis regionem ipſorum. Nam deleui
ipſos è conſpectu veſtro.
Surrexit etiã Balac filius Sephor, rex Moab, 9
& bellauit contra Iſrael, miſitq́ vocatũ Balaam
filium Beor, vt diris deuoueret vos.
Ego verò nolui audire Balaam, ſed imprecã- 10
do fauſta vobis ominabatur. Itaq. liberaui vos
ab [a] illius manu. Traieciſtis deinde Iordanem, 11
veniſtiſq́ Ierichuntem, & bellum fecerunt cõ-
tra vos [b] domini Ierichuntis, Amorrhæi, et Phe-
rezæi, & Chananæi, & Hettæi, & Gergeſæi,
Heuæi, & Iebuſæi, quos etiam tradidi in ma-
num veſtram. Miſiq́ ante vos veſpam, quæ 12
abegit illos extra veſtrum conſpectum, duos re-
ges Amorrhæorum: non per tuum gladium, ne-
que per tuum arcum. Dediq́ vobis terram, in 13
qua non [c] laboraueras, & vrbes, quas nõ exſtru-
xeratis: & conſediſtis in illis. vineas, & oliue-
ta, quæ non plantaueratis, ea editis.
Iam ergo timete Dominũ, ipſumq́ colite per 14
integritatem, & veritatem: atque auferte deos
quos coluerunt maiores veſtri trans flumen, &
in Aegypto: & ſeruite Domino.
Quod ſi vero non placet vobis ſeruire Do- 15
mino; deligite vobis hodie cui ſeruiatis; ſiue
deos, quos coluerunt maiores veſtri trans flu-
men; ſiue deos Amorrhæorum, in quorum ter-
ra vos conſidetis. ego certè, & [d] domus mea, ſer-
uiemus Iehouæ.
Populus autem reſpondit, dixitq́: Abſit à 16
nobis, vt deſeramus [e] Iehouam, ad ſeruiendum
diis alienis.
Nam Iehoua Deus noſter, is eſt, qui ſubduxit 17
nos, & maiores noſtros ex terra Aegypti, ex
domicilio ſeruitutis. & qui patrauit coram ocu-
lis noſtris miracula magna illa: qui nos cuſto-
diuit per omnem viam per quam ſumus profe-
cti; & in omnibus populis, per quos medios
tranſiuimus.

[a] Ch. illorum vt habet meus hebet manu ſcriptus.
[b] Ch habitatores
[c] Ch. laborauiſtis,
[d] Ch. vnuſquiſq; meæ familiæ,
[e] Ch cultũ Iehouæ,

8 וָאָבִאָה אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּלָּחֲמוּ אִתְּכֶם וָאֶתֵּן אוֹתָם
בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצָם וָאַשְׁמִידֵם
מִפְּנֵיכֶם׃
9 וַיָּקָם בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֶם
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן־בְּעוֹר לְקַלֵּל
אֶתְכֶם׃
10 וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ
אֶתְכֶם וָאַצִּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃
11 וַתַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ
וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן
אוֹתָם בְּיֶדְכֶם׃
12 וָאֶשְׁלַח לִפְנֵיכֶם אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ
אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ
וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ׃
13 וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ וְעָרִים
אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם כְּרָמִים וְזֵיתִים
אֲשֶׁר לֹא־נְטַעְתֶּם אַתֶּם אֹכְלִים׃
14 וְעַתָּה יְראוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים
וּבֶאֱמֶת וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ
אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־
יְהוָה׃
15 וְאִם רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה בַּחֲרוּ לָכֶם
הַיּוֹם אֶת־מִי תַעֲבֹדוּן אִם אֶת־אֱלֹהִים
אֲשֶׁר־עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר וְאִם
אֶת־אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם
וְאָנֹכִי וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃
16 וַיַּעַן הָעָם וַיֹּאמֶר חָלִילָה לָּנוּ מֵעֲזֹב אֶת־
יְהוָה לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃
17 כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ וְאֶת־
אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וַאֲשֶׁר
עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת־הָאֹתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה
וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְנוּ בָהּ וּבְכֹל
הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקִרְבָּם׃

TRANSLATIO

8 Et introduxi vos in terram Amorrhæi, qui habitabat trans Iordanem. Cumq́ue pu-
gnarent contra vos, tradidi eos in manus veſtras, & poſſediſtis terram eorum, atque inter-
feciſtis eos. 9 Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnauit contra Iſrae-
lem. Miſitq́ue & vocauit Balaam filium Beor, vt malediceret vobis.
10 Et ego nolui audire eum, ſed è contrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos
de manu eius. 11 Tranſiſtiſq́ue Iordanem, & veniſtis ad Iericho. Pugnaueruntq́ue
contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, &
Gergeſæus, & Heuæus, & Iebuſæus: & tradidi illos in manus veſtras.
12 Miſiq́ue ante vos crabrones: & ieci eos de locis ſuis, duos reges Amorrhæorũ, non
in gladio & in arcu tuo. 13 Dediq́ue vobis terram in qua non laboraſtis, & vrbes quas
non ædificaſtis, vt habitaretis in eis, vineas & olíueta quæ non plantaſtis.

Et duxit vos in terram Amorrhæorum, qui 8
habitabant trans Iordanem. & oppoſuerunt ſe vo-
bis. Tradiditq́ eos in manus ÷ veſtras, et adepti ÷ noſtras.
eſtis terram eorum, deleuiſtiſq́ ipſos à facie
veſtra. Et ſurrexit Balac filius Sepphor, rex 9
Moab, & oppoſuit ſe Iſraeli: & cùm miſiſſet,
vocauit Balaam, ° filium Beor‹, vt vobis malè
precaretur. Et noluit ⁺ Dominus Deus 10
tuus‹ perdere te, & benedictionibus benedixit
vos, & exemit vos è manibus eorum, ⁺ & tra-
didit ipſos‹. Et tranſiuiſtis Iordanem, & 11
veniſtis ad Iericho, pugnaruntq́ contra vos ha-
bitatores Ierichuntis, Amorrhæus, & Phere-
zæus, & Chananæus, & Chettæus, & Gerge-
ſæus, & Eueus, & Iebuſæus, & tradidit ipſos
in manus veſtras. Et emiſeras ante vos ve- 12
ſpas, & eieceras ipſos è conſpectu veſtro, ÷ duos ÷ duodecim
reges Amorrhæorum, non gladio tuo, neque
arcu tuo.

Deditq́ vobis terram, in qua exercenda non 13
laborauerratis, & vrbes quas non ſtruxiſtis, &
habitaſtis in eis. ⁺ & ‹ vineas & oliueta, quæ
non plantaſtis, vos editis. Et nunc timete 14
Dominum, & colite eum rectè, & iuſtè. & au-
ferte deos ⁺ alienos‹, quos coluerunt patres ve-
ſtri trans flumen, & in Aegypto: coliteq́ ⁺ ip-
ſum‹ Dominum.

Si verò non placet vobis colere ° ipſum‹ Do- 15
minum, eligite vobis ipſis hodie, quem colatis;
an deos patrum veſtrorum qui erant trans flu-
men, an deos Amorrhæorum, inter quos vos
habitatis, in ipſorum terra: ego vero & domus
mea colemus Dominum, ⁺ quia ſanctus eſt‹.

Datoq́ reſponſo ait populus, Abſit à nobis, 16
vt deſeramus Dominum, ad colendum deos
alienos.

Dominus enim Deus noſter ⁺ eſt‹. ipſe eduxit 17
nos, & maiores noſtros è terra Aegypti, ° è domo
ſeruorum. & quæcunque fecit nobis, ſigna ma-
gna iſta‹. & conſeruauit nos per vniuerſam
viam, per quam profecti ſumus: & in omnibus
gentibus, per quas tranſiuimus.

8 καὶ ἤγαγεν ὑμᾶς εἰς γῆν ἀμορραίων, τῶν κατοι-
κούντων πέραν τοῦ ἰορδάνου. καὶ παρετάξαντο ὑμῖν,
καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ÷ ὑμῶν, καὶ κα- ÷ ὑμῶν.
τεκληρονομήσατε τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ ἐξωλοθρεύσατε
9 αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου ὑμῶν. καὶ ἀνέστη βαλὰκ
ὁ τοῦ σεπφὼρ βασιλεὺς μωὰβ, καὶ παρετάξατο τῷ
ἰσραήλ· καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσε τὸν βαλαὰμ ° υἱὸν
10 βεώρ‹, ἀράσασθαι ὑμῖν. καὶ οὐκ ἠθέλησε ⁺ κύριος
ὁ θεός σου‹ ἀπολέσαι σε· καὶ εὐλογίαις εὐλόγησεν
ὑμᾶς, καὶ ἐξείλετο ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν· ⁺ καὶ πα-
11 ρέδωκεν αὐτούς‹. καὶ διέβητε τὸν ἰορδάνην, καὶ
παρεγενήθητε εἰς ἰεριχὼ, καὶ ἐπολέμησαν πρὸς
ὑμᾶς οἱ κατοικοῦντες ἰεριχὼ, ὁ ἀμορραῖος, καὶ ὁ
φερεζαῖος, καὶ ὁ χαναναῖος, καὶ ὁ χετταῖος, καὶ ὁ γερ-
γεσαῖος, καὶ ὁ εὐαῖος, καὶ ὁ ἰεβουσαῖος. καὶ παρέδωκεν
12 αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν. καὶ ἐξαπέστειλε
προτέραν ὑμῶν τὴν σφηκίαν, καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς
ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ÷ δύο βασιλεῖς τῶν ἀμορ- ÷ [illegible]
ραίων, οὐκ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ σου, οὐδὲ ἐν τῷ τόξῳ σου.
13 καὶ ἔδωκεν ὑμῖν γῆν, ἐφ᾽ ἣν οὐκ ἐκοπιάσατε ἐπ᾽
αὐτῆς, καὶ πόλεις ἃς οὐκ ᾠκοδομήσατε, καὶ κατῳκί-
σθητε ἐν αὐταῖς, ⁺ καὶ‹ ἀμπελῶνας, καὶ ἐλαιῶνας, οὓς
14 οὐ κατεφυτεύσατε, ὑμεῖς ἔδεσθε. καὶ νῦν φοβή-
θητε τὸν κύριον, καὶ λατρεύσατε αὐτῷ ἐν εὐθύτητι,
καὶ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ περιέλεσθε τοὺς θεοὺς ⁺ τοὺς
ἀλλοτρίους‹, οἷς ἐλάτρευσαν οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐν
τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐν αἰγύπτῳ, καὶ λατρεύσα-
15 τε ° τῷ‹ κυρίῳ. εἰ δὲ μὴ ἀρέσκει ὑμῖν λατρεύειν
° τῷ‹ κυρίῳ, ἐκλέξασθε ὑμῖν αὐτοῖς σήμερον,
τίνι λατρεύσητε, εἴτε τοῖς θεοῖς τῶν πατέρων ὑμῶν,
τοῖς ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ, εἴτε τοῖς θεοῖς τῶν
ἀμορραίων, ἐν οἷς ὑμεῖς κατοικεῖτε ἐπὶ τῆς γῆς αὐ-
τῶν. ἐγὼ δὲ καὶ ὁ οἶκός μου λατρεύσομεν κυρίῳ·
16 ⁺ ὅτι ἅγιός ἐστι‹. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ λαὸς εἶπε·
μὴ γένοιτο ἡμῖν καταλιπεῖν τὸν κύριον, ὥστε
17 λατρεύειν θεοῖς ἑτέροις. κύριος γὰρ θεὸς ἡμῶν
⁺ ἐστιν‹· αὐτὸς ἀνήγαγεν ἡμᾶς καὶ τοὺς πατέρας
ἡμῶν, ἐκ γῆς αἰγύπτου, ° ἐξ οἴκου δούλων. καὶ
ὅσα ἐποίησεν ἡμῖν τὰ σημεῖα τὰ μεγάλα ταῦ-
τα‹. καὶ διεφύλαξεν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ ὁδῷ ᾗ
ἐπορεύθημεν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν,
οὓς παρήλθομεν δι᾽ αὐτῶν.

B. HIERONYMI.

14 Nunc ergo timete Dominum, & ſeruite ei perfecto corde atque veriſsimo: & auferte deos, quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, & in Ægypto, ac ſeruite Domino. 15 Sin autem malum vobis videtur, vt Domino ſeruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui ſeruire potiſsimùm debeatis, vtrum diis, quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: ego autem & domus mea ſeruiemus Domino.

16 Reſponditque populus, & ait, Abſit à nobis vt relinquamus Dominum, & ſeruiamus diis alienis.

17 Dominus Deus noſter ipſe eduxit nos & patres noſtros de terra Ægypti, de domo ſeruitutis: fecitque videntibus nobis ſigna ingentia, & cuſtodiuit nos in omni via per quam ambulauimus, & in cunctis populis per quos tranſiuimus.

18 *Præterea Iehoua expulit omnes populos, & Amorrhæum terræ incolam, è conſpectu noſtro. Nos quoque ſeruiemus Iehouæ. Nam ipſe eſt Deus noſter.*

19 *Ait ergo Ioſua ad populum, Non poteritis ſeruire Iehouæ, qui eſt Deus ſanctus, Deus* [a] *zelotypus. Non feret veſtras iniquitates, veſtraq́ peccata.*

20 *Cum relinquetis Iehouam, ſeruietisq́ diis alienis, ipſe animum mutabit, voſq́ malis afficiet, atq. conficiet vos, poſtquā vobis benefecit.*

21 *Rurſus populus ait ad Ioſuam, Minimè. ſed Iehouæ ſeruiemus.*

22 *Tum ait Ioſua ad populum, Vos teſtes de vobis eſtis, quòd vos delegeritis vobis* [b] *Iehouam, cui ſeruiatis. Et dixerunt; Teſtes.*

23 *Iam ergo amouete deos nationum, qui inter vos ſunt: & inclinate cor veſtrum ad* [c] *Dominum Deum Iſraelis.*

24 *Aitq́ populus ad Ioſuam, Domino Deo noſtro ſeruiemus, eiusq́ voci obtemperabimus.*

25 *Percuſſit itaque Ioſua fœdus populo die illo: & impoſuit ipſi* [d] *ſtatutum, & iudicialem normam, in Sychem.*

26 *Scripſit autem Ioſua verba iſta in* [e] *libro legis Dei: ſumpſitq́ lapidem prægrandem: cumq́ ibi erexit, ſub quercu, quæ erat* [f] *apud ſacrarium Dei.*

27 *Deinde ait Ioſua ad omnem populum, En lapis iſte erit inter nos pro* [g] *teſtimonio. Audiuit enim ipſe omnia dicta Domini, quæ nobiſcum locutus eſt. Erit, inquam, pro teſtimonio contra vos, ſi fortè fefelleritis Deum veſtrum.*

28 *Et dimiſit Ioſua populum, ad ſuam quemque hereditatem.*

29 *Poſt has res euênit, vt moreretur Ioſua filius Nun, ſeruus Domini, natus centum decem annos.*

30 *Sepelieruntq́ ipſum intra fines hereditatis ipſius, in Thamnath-ſara, quæ erat in monte Ephraim, à Septentrione montis Gaas.*

18 וַיְגָרֶשׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים וְאֶת־הָאֱמֹרִי
יֹשֵׁב הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה
כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ׃

19 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ לַעֲבֹד
אֶת־יְהוָה כִּי־אֱלֹהִים קְדֹשִׁים הוּא אֵל־קַנּוֹא
הוּא לֹא־יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם וּלְחַטֹּאותֵיכֶם׃

20 כִּי תַעַזְבוּ אֶת יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב
וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר־הֵיטִיב
לָכֶם׃

21 וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִּי אֶת־יְהוָה
נַעֲבֹד׃

22 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם
כִּי־אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אוֹתוֹ
וַיֹּאמְרוּ עֵדִים׃

23 וְעַתָּה הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר
בְּקִרְבְּכֶם וְהַטּוּ אֶת־לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל׃

24 וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
נַעֲבֹד וּבְקוֹלוֹ נִשְׁמָע׃

25 וַיִּכְרֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּשֶׂם
לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם׃

26 וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר
תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִימֶהָ שָּׁם
תַּחַת הָאַלָּה אֲשֶׁר בְּמִקְדַּשׁ יְהוָה׃

27 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה הָאֶבֶן
הַזֹּאת תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי־הִיא שָׁמְעָה אֵת
כָּל־אִמְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם
לְעֵדָה פֶּן־תְּכַחֲשׁוּן בֵּאלֹהֵיכֶם׃

28 וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ׃

29 וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר
שָׁנִים׃

30 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־
סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר־אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר־
גָּעַשׁ׃

a Ch. zelotypus eſt pro deus, ita eſt in manu ſcripto.
b Ch. cultū Iehouæ.
c Ch. ad cultum Domini
d Ch. fœdus
e Ch. In libro, & appoſuit libro legis Dei. ſic eſt in manu ſcripto meo exemplari.
f Siue, in ſacrario
g Ch. tanquam duæ tabulæ lapideæ fœderis. Nam fecimus eum pro teſtimonio verba enim quæ in eo ſunt inſcripta, referūt omnia verba, quę Dominus locutus eſt nobiſcum, eritq. inter vos pro monimento, ſi fortè, &c.

TRANSLATIO

18 Et eiecit vniuerſas Gentes, Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Domino, quia ipſe eſt Deus noſter. 19 Dixitque Ioſue ad populum, Non poteritis ſeruire Domino; Deus enim ſanctus, & fortis æmulator eſt: nec ignoſcet ſceleribus veſtris atque peccatis. 20 Si dimiſeritis Dominum, & ſeruieritis diis alienis, conuertet ſe, & affliget vos, atque ſubuertet poſtquam vobis præſtiterit bona.

21 Dixitq; populus ad Ioſue, Nequaquam ita, vt loqueris, erit, ſed Domino ſeruiemus.

22 Et Ioſue ad populum, Teſtes, inquit, vos eſtis: quia ipſi elegeritis vobis Dominum, vt ſeruiatis ei. Reſponderuntque, Teſtes. 23 Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael.

24 Dixitque populus ad Ioſue, Domino Deo noſtro ſeruiemus, & obedientes erimus præceptis eius.

Et eiecit Dominus omnes gentes, & Amor- 18
rhæum habitantem terram, à facie noſtra. Sed
etiam nos colemus Dominum. is enim Deus
noſter ÷eſt⸓. Et ait Ieſus ad populum, Non 19
poteritis colere °ipſum⸓ Dominum, quia Deus
ſanctus eſt °Deus⸓ zelotypus iſte. non indulge-
bit iniquitatibus veſtris, & peccatis veſtris.
Cùm reliqueritis Dominum, & colueritis 20
deos alienigenas, aggreſſusq́ affliget vos, &
conſumet vos, pro iis quibus benignè fecit vobis.
Et dixit populus ad Ieſum, Non, ſed Domi- 21
num colemus. Et ait Ieſus ad populum, Te- 22
ſtes vos contra vos, quòd vos elegiſtis °vobis⸓
Dominum ad colendum eum. °dixeruntq́, Te-
ſtes⸓. Et nunc auferte deos alienos, qui ſunt 23
in vobis, & dirigite cor veſtrum ad Dominum
Deum Iſraelis. Et ait populus ad Ieſum, Do- 24
minum °Deum noſtrum⸓ colemus, & eius voci
obediemus. Et fecit Ieſus fœdus cum populo, 25
+ Silo. *eo die. Et dedit ei legem, & iudicium in ÷Sy-*
chem, ÷coram tabernaculo Dei Iſrael⸓.
Et ſcripſit °Ieſus⸓ verba iſta in librum 26
+ legem *+legis Dei. cepitq́ lapidem magnum, & ſtatuit*
eum ÷Ieſus⸓ ibi ſub terebintho °quæ⸓ coram
Domino.
Et ait Ieſus ad °omnem⸓ populum, Ecce la- 27
pis iſte erit vobis in teſtimonium. quia ipſe au-
diuit omnia quæ dicta ſunt à Domino. quæ-
cunque locutus eſt ad vos ÷hodie⸓, & erit
÷iſte⸓ inter vos pro teſtimonio, ÷in vltimis die-
bus⸓, cùm feſelleritis ÷Dominum⸓ Deum ve-
ſtrum. Et dimiſit Ieſus populum, quemque in 28
locum ſuum. Et accidit poſt iſta, obiit Ieſus 29
filius Naue, ſeruus Domini, °filius⸓ centum &
decem annorũ. Et ſepelierũt eum intra ter- 30
minos portionis ſuæ, in Thamnath-ſarach, °quæ
erat⸓ in monte Ephraim, ab Aquilone montis
Gaas. ÷Illic poſuerunt cum eo in monumentũ, in
quo ſepelierunt eũ illic, gladiolos ſaxeos, quibus
circũciderat filios Iſrael in Galgalis Ieſus, cùm
educeret eos ex Aegypto, ſicut mandarat Domi-
nus. & illic ſunt vſque ad hodiernum diem⸓.

18 καὶ ἐξέβαλε κύριος πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὸν
ἀμορραῖον τὸν κατοικοῦντα τὴν γῆν, ἀπὸ προσώ-
που ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς λατρεύσομεν τῷ κυρίῳ·
19 οὗτος γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν ÷ἐστι⸓. καὶ εἶπεν ἰησοῦς πρὸς
τὸν λαόν· οὐ μὴ δυνήσησθε λατρεύειν °τῷ⸓ κυρίῳ· ὅτι
θεὸς ἅγιός ἐστι, °θεὸς⸓ ζηλώσας οὗτος· οὐκ ἀνήσει
τὰ ἀνομήματα ὑμῶν, καὶ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν.
20 ἡνίκα ἂν ἐγκαταλίπητε τὸν κύριον, καὶ λατρεύσητε
θεοῖς ἀλλοτρίοις, καὶ ἐπελθὼν κακώσει ὑμᾶς,
καὶ ἐξαναλώσει ὑμᾶς, ἀνθ' ὧν εὖ ἐποίησεν ὑμῖν.
21 καὶ εἶπεν ὁ λαὸς πρὸς ἰησοῦν· οὐχί. ἀλλὰ τῷ
22 κυρίῳ λατρεύσομεν. καὶ εἶπεν ἰησοῦς πρὸς τὸν
λαόν, μάρτυρες ὑμεῖς καθ' ὑμῶν· ὅτι ὑμεῖς ἐξε-
λέξασθε °ὑμῖν⸓ τὸν κύριον λατρεύειν αὐτῷ· °καὶ εἴ-
23 παν, μάρτυρες⸓. καὶ νῦν περιέλεσθε τοὺς θεοὺς τοὺς
ἀλλοτρίους, τοὺς ἐν ὑμῖν· καὶ εὐθύνατε τὴν καρδίαν
24 ὑμῶν πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἰσραήλ. καὶ εἶπεν ὁ
λαὸς πρὸς ἰησοῦν· κυρίῳ °τῷ θεῷ ἡμῶν⸓ λα-
25 τρεύσομεν, καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκουσόμεθα. καὶ
διέθετο ἰησοῦς διαθήκην πρὸς τὸν λαόν, ἐν τῇ ἡμέ-
ρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ νόμον καὶ κρίσιν ἐν
26 +συχὲμ, ÷ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ θεοῦ ἰσραήλ⸓. καὶ + σηλὼ
ἔγραψεν °ἰησοῦς⸓ τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς βιβλίον
+νόμου τοῦ θεοῦ· καὶ ἔλαβε λίθον μέγαν, καὶ ἔστησεν + νόμον
αὐτὸν ÷ἰησοῦς⸓ ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν τερέβινθον, °τὴν⸓ ἀπέ-
27 ναντι κυρίου. καὶ εἶπεν ἰησοῦς πρὸς °πάντα⸓
λαόν· ἰδοὺ ὁ λίθος οὗτος ἔσται ὑμῖν εἰς μαρτύ-
ριον· ὅτι αὐτὸς ἀκήκοε πάντα τὰ λεχθέντα ὑπὸ
κυρίου, ὅσα ἐλάλησε πρὸς ὑμᾶς ÷σήμερον⸓. καὶ
ἔσται ÷οὗτος⸓ ἐν ὑμῖν εἰς μαρτύριον, ÷ἐπ' ἐσχάτων
τῶν ἡμερῶν⸓ ἡνίκα ἂν ψεύσησθε ÷κυρίῳ⸓ τῷ θεῷ
28 ὑμῶν. καὶ ἐξαπέστειλεν ἰησοῦς τὸν λαόν, ἕκαστον εἰς
29 τὸν τόπον αὐτοῦ. καὶ ἐγένετο, μετ' ἐκεῖνα ἀπέθα-
νεν ἰησοῦς υἱὸς ναυή, δοῦλος κυρίου °υἱὸς⸓ ἑκατὸν καὶ
30 δέκα ἐτῶν. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν πρὸς τοῖς ὁρίοις τοῦ
κλήρου αὐτοῦ, ἐν θαμναθσαραχ °τῇ⸓ ἐν τῷ ὄρει
ἐφραΐμ· ἀπὸ τοῦ βορρᾶ τοῦ ὄρους γαάς. ÷ἐκεῖ ἔθηκαν
μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ μνημεῖον, ἐν ᾧ ἔθαψαν αὐτὸν
ἐκεῖ, τὰς μαχαίρας τὰς πετρίνας, ἐν αἷς περιέ-
τεμε τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ ἐν γαλγάλοις ἰησοῦς, ὅτε
ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αἰγύπτου, καθὰ συνέταξε
κύριος· καὶ ἐκεῖ εἰσὶν ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας⸓.

B. HIERONYMI.

25 Percuſſit ergo Ioſue in die illo fœdus, & propoſuit populo præcepta atque iudicia
in Sichem. 26 Scripſit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: &
tulit lapidem prægrandem, poſuitque eum ſubter quercum, quæ erat in ſanctuario Do-
mini. 27 Et dixit ad omnem populum, En lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd
°audieritis° omnia verba Domini quæ locutus eſt vobis: ne fortè poſteà negare velitis, & °audierit MS.N.6.
mentiri Domino Deo veſtro.
28 Dimiſitque populum, ſingulos in poſſeſſionem ſuam.
29 Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius Nun ſeruus Domini, centum & decem anno-
rum. 30 Sepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thamnath-ſare, quæ eſt ſita
in monte Ephraim, à Septentrionali parte montis Gaas.

31 *Seruiuit autem Iſrael Domino, omnibus die-*
bus Io'ua, & omnibus diebus ſeniorum; qui
produxêre ætatem poſt Ioſuam: quiq́, nouerant
omne opus Domini, quod fecit Iſraeli.
32 *Ceterùm oſſa Ioſeph, quæ Iſraelitæ ſuſtule-*
rant ex Aegypto, ſepelierunt in Sichem, in [a] *par-*
te agri, quam comparauerat Iacob à filijs He-
mor patris Sichem, centum [b] *Ceſitis. Obtige-*
rantq́, Ioſephitis loco hereditatis.
33 *Obijt & Eleazar filius Aharonis. cumq́, ſe-*
pelierunt in colle Phinees filij ipſius, qui ei datus
fuerat, in monte Ephraim.

a Ch. poſſeſſione
b Ch. agnus.

31 וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ
וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי
יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר
עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל׃
32 וְאֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר־הֶעֱלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר
קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי־חֲמוֹר אֲבִי־שְׁכֶם בְּמֵאָה
קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי־יוֹסֵף לְנַחֲלָה׃
33 וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת
פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן־לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם׃

TRANSLAT. B. HIERON.

31 Seruiuitq́ue Iſrael Domino cunctis diebus Ioſue & ſeniorum, qui longo vixerant
tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fecerat in Iſrael.
32 Oſſa quoque Ioſeph, quę tulerant filij Iſrael de Ægypto, ſepelierunt in Sichem, in
parte agri quem emerat Iacob à filiis Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus: &
fuit in poſſeſsionem filiorum Ioſeph.
33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus eſt: & ſepelierunt eum in Gabaath Phinees
filij eius, quæ data eſt ei in monte Ephraim.

FINIS LIBRI IOSVÆ.

Et coluit Iſrael Dominum per omnes dies 31
Ieſu, & per omnes dies ſeniorum, qui protraxe-
runt tempus cum Ieſu. & quotquot viderant
omnia opera Domini quæ fecit Iſraeli.
*Et oſſa Ioſeph * quæ ↙ aſportarant Iſraelitæ* 32
ex Ægypto. ÷ & ↙ defoderunt ea in Sychem,
in parte agri, quem emerat Iacob ab Amorrhæis
habitantibus in Sychem, centum agnis. & de-
derat eam Ioſepho pro parte.
÷ Et accidit poſt iſta ↙. & Eleazar filius 33
Aaronis ÷ pontifex ↙ obijt, & ſepultus eſt in
Gabaath Phinees filij ſui, quam dederat ei in
monte Ephraim.

31 καὶ ἐλάτρευσεν ἰσραὴλ τῷ κυρίῳ πάσας τὰς
ἡμέρας ἰησοῦ, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῶν πρεσ-
βυτέρων, ὅσοι ἐφείλκυσαν χρόνον μετὰ ἰησοῦ, καὶ
ὅσοι εἴδοσαν πάντα τὰ ἔργα κυρίου, ὅσα ἐποίησε
32 τῷ ἰσραήλ. καὶ τὰ ὀστᾶ ἰωσὴφ * ἃ ↙ ἀνήγα-
γον οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐξ αἰγύπτου, ÷ καὶ ↙ κατώρυξαν
αὐτὰ ἐν συχὲμ, ἐν τῇ μερίδι τοῦ ἀγροῦ, οὗ ἐκτή-
σατο ἰακὼβ παρὰ τῶν ἀμορραίων, τῶν κατοι-
κούντων ἐν συχὲμ, ἑκατὸν ἀμνάδων· καὶ ἔδω-
33 κεν αὐτὴν ἰωσὴφ ἐν μερίδι. ÷ καὶ ἐγένετο μετὰ
ταῦτα ↙, καὶ ἐλεάζαρ υἱὸς ἀαρὼν ÷ ὁ ἀρχιερεὺς ↙
ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη ἐν γαβαὰθ φινεὲς τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει ἐφραίμ.

Syrus annotauit, quæ deinceps ſequuntur, ea poſt finem interpretationis LXXII. interpretum adſcripta fuiſſe in vetuſto illo codice, quo ipſe fuerat vſus; ſed appoſitis obeliſcis.

÷ Eo die acceptam arcam Dei circumferebant in Iſraele. & Phinees fungebatur ſacerdotio pro Eleazare patre ſuo, vſque dum moreretur. & ſepultus eſt in Gabaath ſua ipſius. Ceterum filij Iſrael abibant quiſque ad locũ ſuum, & ad vrbem ſuam. & colebant Iſraelitæ Aſtarten, & ipſam Aſtaroth, deosq́ gẽtium, quæ circum ipſos erant. Tradiditq́ ipſos Dominus in manus Aeglom regis Moab, & dominatus eſt eorum, annos octodecim.

÷ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ λαβόντες τὴν κιβωτὸν τοῦ θεοῦ περιέφερον αὐτὴν ἐν ἰσραήλ· καὶ φινεὲς ἱεράτευσεν ἀντὶ ἐλεάζαρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἕως ἀπέθανε· καὶ κατωρύγη ἐν γαβαὰθ τῇ ἑαυτοῦ. οἱ δὲ υἱοὶ ἰσραὴλ ἀπήλθοσαν ἕκαστος εἰς τὸν τόπον αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν. καὶ ἐσέβοντο οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ τὴν ἀστάρτην, καὶ τὴν ἀσταρὼθ, καὶ τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν τῶν κύκλῳ αὐτῶν. καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς κύριος εἰς χεῖρας αἰγλὼμ τοῦ βασιλέως μωάβ· καὶ κατεκυρίευσεν αὐτῶν ἔτη δεκαοκτώ.

FINIS LIBRI IOSVÆ.

PRÆFA-

PRÆFATIO ANDREÆ MASII IN GRÆCAM EDITIONEM IOSVÆ, ATQ. ANNOTATIONES SVAS.

OPTIME lector, vt eam rationem, quam in Græca editione ſecuti ſumus; quamq́ue his noſtris annotationibus conſignabimus; planè & penitus cognoſceres; prædicenda nobis eſſe nonnulla exiſtimauimus, de ipſis primùm Græcis interpretibus. deinde verò etiam de interpretationibus iis, quæ LXXII. interpretum nomine ſunt in vulgus peruulgatæ: denique de obeliſcis, aſteriſcis, atque lemniſcis; quibus notis Origenes olim iſtas interpretationes diſtinxerat. Vetus opinio eſt, iam inde à primis noſtræ religionis ducta temporibus; eaq́ue non ſolùm Græcorum & Latinorum, verùm etiam Hebræorum firmata conſenſu; ſeptuaginta duos viros, ab Iudæorum Pontifice Eleazaro ad Ptolemæum Aegypti regem; ſiue is Lagus fuit, quod pauci; ſiue Philadelphus, quod pleriq. tradiderunt; fuiſſe miſſos: qui ſacros libros ex Hebræo in Græcum ſermonem, huic, id flagitanti, verterunt. Et Latini quidem atq. Græci iſtius rei auctores; non ſane illi contemnendi, aut leues; ſed quos pæne vetuſtiſsimos, poſt Apoſtolos, laudare poſſumus religionis noſtræ explanatores, & teſtes; in omnium manibus ſunt: Iuſtinus Philoſophus, Clemens Alexandrinus, Irenæus, Baſilius, Epiphanius, Chryſoſtomus, Tertullianus, Hilarius, Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, alij. Neq. verò etiam obſcurum eſt, quid ex Hebræis Philo, quid Ioſephus de hac re prodiderint. Sed præter hos, quæ ſit iam olim communis Synagogæ opinio, certiſsimũ nobis teſtimonium

Talmud.

dicit Talmud, in principio eius tractationis, qua diſceptatur de modis ſcribendarum ſacrarum literarum; Iudæi, מסכת ספרים, vocant. Sic enim illic ſcriptum eſt, vt verbum è verbo exprimam. „Ptolemæus rex conuocauit LXXII. ſenes: collocauitq́ue in totidem „ædiculis: cumq́ue nondum eis aperuiſſet, qua de re conuocati eſſent; ingreſſus ad ſin„gulos ait, Scribite mihi legem Moſis magiſtri veſtri. Porrò Deus ita cuiuſque illorũ men„tem dirigebat, vt cùm ſcriberent ſinguli; eandem vnam vndiquaque legem omnes ſcribe„rent: vnoq́ue concentu in tredecim locis ab Hebræo diſcederent. Hæc illic Talmud. Ceterùm locos illos tredecim, in quibus rem ipſam illi, ſcientes; vt ait Talmud; diſsimulauerunt; ne regem offenderent; nihil attinet adſcribere. In multo enim pluribus id ab ipſis eſſe factũ; teſtatiſsima res eſt. Sed ſolos ne Moſis quinq. libros, an vniuerſa, vt vocãtur, Biblia ſacra illi ſint interpretati: tũ ſeorſim ne ſinguli, parietibus diſcluſi; an verò in cõclaui conſeſſuq. vno, collatis ſententiis; non eſt de iſtis rebus vna noſtrorum hominũ opinio. (Nam Iudæi Talmudem ſuũ ſequuntur: in quo & de Moſis modò lege, & de diuerſis ædiculis mentio eſt.) Diuus enim Hieronymus, pluribus in locis, ſcriptum reliquit; præter

Hieronym. proœmio tradit. Heb. in Geneſ. in Ezech. ca 5. in Micheam c. 2.

vniuerſam Iudæorum ſcholam, ipſum etiam Ariſtæum, atque Ioſephum prodidiſſe; ſolos quinque Moſis libros ab illis eſſe conuerſos, traditosq́ue Ptolemæo: quod ſibi quoque videri credibilius, & ſi non obſcurè ille quidem præ ſe fert: tamen rem non vſquequaque certam, minimè diiudicat. Ad diuerſas autem cellulas quod attinet; eas rider apertè: & fabulis, non re, fabricatas in Pharo eſſe ait: negatq́ue vel Ariſtæum, vel Ioſephum de eis quidquam prodidiſſe. Sed contrà, Iuſtinus Philoſophus e noſtris eruditiſsimus, & cum

Iuſtinus philoſophus.

primis vetus, atque probatus, alios etiam ſacrorum vatum libros eſſe ab illis Græcè redditos exiſtimauit. Nam diſputatione cum Tryphone Iudæo, ex Iſaia quædam profert, ſic à LXXII. illis viris, vt ait, interpretata. Idq́ue ab aliis etiam Bibliorum explanatoribus tum Græcis, tum Latinis, paſsim factitatum eſſe, nemo neſcit, qui quidem in eorũ eſt

Clemens Alex. ſtrom. lib. 1.

ſcriptis verſatus. Et verò Clemens ille Alexãdrinus diſertè propheticos libros addidit, cùm diceret; ἑρμηνευθῆναι δὲ τὰς γραφὰς, τάς τε τοῦ νόμου, καὶ τὰς προφητικὰς ἐκ τῆς τῶν ἑβραίων διαλέκτου εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶτταν φασὶν, ἐπὶ βασιλέως πτολεμαίου &c. Idq́ue etiam Irenæus Lugdunenſis pontifex non paucis annis antè ſcripſerat. Seorſim autem vnumquemque illo-

Iuſtin. parænet. ad Græcos.

rum ſeniorum operam dediſſe interpretationi, vſque adeò non eſſe fabulam putauit Iuſtinus, quem modò dicebam, vt ipſum ſe, cùm fortè Alexandriæ eſſet, vidiſſe ædicularum veſtigia in Pharo etiam tum reliqua ſcripſerit; atque etiam de incolis, tamquam a maioribus acceptam rem, audiuiſſe: ſimulq́ue teſtem laudarit Philonem, atque etiam ab Hieronymo

ronymo pro ſe nominatum Ioſephum. Idque Iuſtino rurſus aſſentitur Irenæus; & Irenæi
verba ſecutus, vt videtur, Clemens Alexandrinus, qui hoc inſuper addunt; interpretatio-
nem iſtam eſſe veluti ἑλληνικὴν προφητείαν. Philo autem, iſtis non paruo temporis inter- Philo Iud. de vita Mo-
uallo vetuſtior, etſi ædicularum mentionem nullam ille quidem in ſuis, quæ ad nos per- ſis.
uenerunt, ſcriptis fecit: tamen hanc ipſam ſatis prodidit aperte ſententiam, cum ſcriberet,
Senes illos, tamquam diuino inflatu, protuliſſe; non alia alios, ſed eadem omnes tum no-
mina, tum verba: ſimiliter atque ſi ſingulis occulte quiſpiam omnia ſuggeſsiſſet, atque
dictaſſet. Ad hæc, ſatis notum eſt illud Tertulliani noſtri, Menedemum philoſophum Tertul. ad-
prouidentiæ diuinæ vindicem, illos ſenes de ſententiæ communione ſuſpexiſſe. quod uerſus gen-
ſanè mihi ille videtur, de ſingulorum interpretatione cum ceteris conſentiente, dicere. tes apolog.
quamquam, qui idem antè dixerat, Ioſephus, de alia re verba Menedemi eſſe interpre-
tatus videatur. Denique Epiphanius Cyprius, non ille quidem ſingulos, ſed certe binos
fuiſſe in diuiſis conclauibus diſcluſus ſcripſit. Idque etiam Iuſtinianus ſanciuit nouellis Iuſtinianus
ſuis conſtitutionibus. Non leuem igitur res iſtæ quæſtionem habere, & in partè vtram- nouel con-
que grauiter diſputari poſſe videntur. Etſi enim Hieronymus contrariarum ſententiarum ſtit. 146.
numero longe vincitur; tamen pondus teſtimonij Ariſtæi, quo ille nititur, multò maxi-
mum exiſtimari debet: quippe qui vnus rebus iſtis præſens interfuit; primusq́. vt geſtæ
eſſent, literis conſignatas, monimentis mandauit. Tum ſi ratione aduerſus auctoritatem;
in rebus præſertim longa vetuſtate obliteratis; pugnare fas eſt: nequaquam deſtitutus fir-
miſſimo præſidio videri poterit Hieronymus. Nam præter Moſis legem, ſi reliquos libros
ſpectes; vſque adeò peruerſa eſt, plurimis in locis, ea interpretatio, quæ LXXII. illis ſe-
nioribus adſcribitur; vt veriſimile videri nequeat; viros LXXII, primarios; quales miſiſſe
Ptolemæo Pontificem eſt proditum; tam ineptos fuiſſe, tamq́ue imperitos, & ab interpre-
tandi munere imparatos, atque omnino abſurdos, vt ſic halucinarentur. Neque enim in
verbis ſolum maximi errores, tamquam ex paragrammate nati, apparent; dum alia ſæpè
pro aliis interpretantur: verùm etiam non rarò in bene longis verborum circumſcriptio-
nibus. Neque verò ego iam, quos dico errores, de ea ſcriptura iudico, quæ nunc eſt in
Hebraicis codicibus: ne mihi aut nouos librariorum interductus; aut mendas; aut deniq.
Iudæorum interpunctiones; atque vocalium, accentuumq́ue, vt vocantur, appoſitiones;
quas בעלי המסרת feciſſe dicuntur: aut etiam; quod quidam facere non dubitant; quibus
ego ſane nundum aſſentior; iſtorum ſceleratam perfidiam opponas; quaſi de induſtria ipſi
mutarint multa in librorum Hebraicorum ſcriptura. Ipſæ illæ quæ tractantur res, ſæpè
verborum, atque orationum, quibus illi interpretes vſi dicuntur, abſurdam diſcrepantiam
ſatis planam faciunt: immò ea non rarò etiam dilucidè veſtigia apparent; quæ ſecuti illi,
in errores ſunt delati. Iam vero quis illud credat; viros ſeptuaginta duos, diuerſis incluſos
conclauibus, iiſdem prorſus erroribus omnes implicari; aut, quod non abſurdum modò,
ſed etiam nefas dictu eſt; non vt interpretes, ſed vt ſacros vates, afflatu cæleſti aliena ab re-
bus ipſis dicere potuiſſe? verùm enimuero, vt vt iſta ſunt; quid ego ſentiam ſi quis me ro-
get; non diſſimulabo, mihi interpretationem iſtam, cùm eam lego, multis in locis ineptiſ-
ſimam, & tantis viris planè indigniſſimam videri. at in nonnullis rurſus diuinam; & a vati-
bus potius, quàm interpretibus dictatam. Et quia hiſce difficultatibus non ſolùm in ce-
teris libris: quamquam fatendum eſt multò plures in iis eſſe errores, atque etiam turbu-
lentiores confuſioreſque: verum etiam in Moſis pentateucho; vt vocamus; afficior: neq.
poteſt de nihilo eſſe nata, quæ de Ptolemæo, deque illis interpretibus ab omnibus refer-
tur, hiſtoria; propenſiorem ad veritatis ſimilitudinē eſſe, eorum exiſtimare me opinionem,
qui dicunt; non ſolam Moſis legem; ſed reliquos etiam hiſtoricos, & ſacrorum vatum li-
bros, rogatu Ptolemæi, ab Hebræis illis eſſe conuerſos. Quæ enim potuiſſet mouere Pto-
lemæum cauſſa; qui ſtudio incredibili tenebatur, omnia antiquitatis monimenta compa-
randi; quæ quidem literis conſignata eſſent; vt Moſis leges à Pontifice poſceret; ceteras
gentis nobiliſſimæ admirandas hiſtorias, & prophetica oracula prætermitteret, neglige-
retque? præſertim cum iam dudum omnia non diſperſa, diſſipata, confuſa in annalibus,
atque à Moſis inſtitutionibus ſeparata; vt anteà; ſed ab Ezdra collecta, diſpoſitaque, &
tamquam in vnu codice compacta fuerint. Sane ea eſt in omnium ferè hominum animis
inſita curioſitas; vt ſi qua forte fama de vatum, vel obſcurorum, prædictionibus ad ipſos
eſt allata; earum ilico prædictionum cognoſcendarum deſiderio magno inflammentur:
aliarum autem nationum leges, quamuis ſæpè multo vtiliores, non perinde curent per-
cipere.

cipere. Ad hæc, Demetrius Phalereus bibliothecæ regiæ præfectus; qui iſtius petitionis
auctor regi fuit; interroganti huic, quinam libri adhuc ſibi deeſſent; reſpondit per epiſto-
Ioſeph. an- lam; Iudæorum non ſolùm legis, ſed etiam aliarum rerum libros deeſſe: ſi quidem verum
tiq. lib. 12. ca. 2. eſt epiſtolæ exemplum, quod nobis Ioſephus reliquit. Non eſt ergo credibile; quod etiam
Hilarius noſter cenſuit; ſolam legem ab Eleazaro flagitauiſſe Ptolemæum. Nam ad Hie-
ronymũ quod attinet: nuſquam ille, vt dixi; apertè hanc controuerſiam iudicauit. Quod
autem refert, Ariſtæum, & Ioſephum ſcribere; quinque ſolos Moſis libros à LXXII. ſe-
nioribus Ptolemæo eſſe conuerſos traditoſque; id non vt dictum, ſed vt ſenſum ab eo eſt,
debere accipi opinor. Neque enim illos id verbis diſertis ſcripſiſſe, ex iis quæ ſuperſunt
ipſorum monimentis ſatis apparet. Sed cùm legis verbo illi eſſent vſi, dixiſſentque; He-
bræorum legem redditam Græcè à ſenioribus illis fuiſſe rogatu Ptolemæi; Hieronymus
hoc vocabulum ad ſuam cauſſam accommodauit; ſicque interpretatus eſt, vt Iudęi ſolẽt;
de Moſis quinque libris. Id igitur modò dicere voluit Hieronymus; Ariſtæum atque Io-
ſephum de Moſis libris ſcripſiſſe: aliorum librorum non meminiſſe. Cur autem Ariſtęus,
(nam Philonem & Ioſephum inter Iudæos cenſeo) cur, inquam, ille, primus hiſtoriæ
iſtius auctor, nominatim legem diceret; in promptu cauſſa eſt. Nimirum propter illuſtrem
& peruagatam legiſlatoris Moſis gloriam, apud externos præſertim populos, Iudæorum
ſacri libri legis fere nomine dicebantur. Neque verò, vt hoc ita eſſe doceam, multis mihi
adiunctis exemplis opus eſt. Illud enim vnum Chriſti dictum ſatis magno argumento
Ioan. 15. v. 25. & 10. v. 34. fuerit; cùm apud Ioannem ait, in Iudæorum lege ſcriptum eſſe, id quod non in Moſis li-
bris, ſed in Dauidis verſibus ſcriptum eſt. Sed quæ, inquies, ratio induxit Talmudicos;
quorum commenta Iudæi omnes nullo iudicio ſequuntur, &, tamquam dictata, red-
dunt; vt ſolam Moſis legem conuerſam fuiſſe ſcriberent? Dicam, & quidem, niſi fallor,
probabiliſſimam. Ipſa eos ſuperſtitio, vt ſic exiſtimarent, mouit: qua, cùm ſemper alias
gentis illius animi ſingulariter fuere occupati; tum plus quàm aniliter ineptire cœperunt
non paucis annis ante Chriſti aduentum; cùm purior religio iam tum propè eſſet exoleta.
Putabant enim ſtulti homines, vt præter Moſis legem, ceteri quoque libri ſacri interpre-
tatione peruulgarentur, ne Deum quidem ipſum fuiſſe paſſurum. Et ne iſta ſine auctore
Talmud. effingi à me exiſtimes; dicam, vt potero, Latinè Talmudis verba, quæ in מגלה מסכת, vbi
de legenda hiſtoria Heſter tractatur, capite primo, ſub ipſum initium ſcripta exiſtunt.
Sunt autem ea ferè huiuſmodi, vt verbum è verbo exprimam. Ait Rabbi Ieremias, ſiue
Rabbi Hija, Abbæ filius. Legem Chaldaicè interpretatus eſt Oncelus aduena, ex ore Rab- »
bi Eleazaris, & Rabbi Ioſuæ. Prophetas autem conuertit Chaldaicè Ionathan Vzielis fi- »
lius, ex ore Haggæi, Zachariæ, & Malachiæ. Quod cùm iſte faceret, mouit terra Iſraeli- »
tarum per quadringentas paraſangas: auditaque eſt vox dicentis: Quis ille eſt, qui arcana »
mea enuntiare auſus eſt hominibus? Ionathan autem inſiſtens pedibus ſuis reſpondit: »
Ego is ſum, qui tua arcana patefeci hominibus: tu verò non neſcis, id me neque meæ, »
neque parentis mei, ſed tuæ gloriæ cauſſa feciſſe; ne diſſenſiones multiplicarentur in »
Iſraelo. Cùm porrò ille etiam eos libros, qui vocantur, כתובים, id autem eſt, Hagiogra- »
pha; vellet interpretari; edita rurſus vox eſt, monentis, vt ſe abſtineret: ſatis enim eſſe. »
Quamobrem? Quia in Hagiographis expreſſus eſt terminus venturo Meſsiæ pręſtitutus. »
Sed quæ cauſſa eſt, cur cùm Lex interpretaretur, non mouerit terra; cùm autem Prophe- »
tæ, mouerit? Quia Legis verba aperta atque explicata ſunt: at Prophetarum, partim qui- »
dem explicata, alia verò ſignis conſignata. Hęc illic pęnè ad verbum Talmud. Ceterùm »
quod de Meſsiæ aduentu in Hagiographis definito dicit, id Rabbi Salomon eius expla-
nator ad Danielis hiſtoriã ſpectare ait. Iudæi enim Danielem vnà cum Prophetis non an-
numerant. Et hactenus de Moſis lege, ſola ne; an cum ceteris libris ſacris conuerſa ab
Ioſeph. antiq. li. 12. c. 2. illis ſenioribus fuerit. Porrò ad alteram partem quod attinet; in vno ne conclaui, de
communi omnium ſententia facta ſit illa interpretatio: quod Ioſephus apertè ſcriptum
reliquit: an in diuerſis ędiculis, atque ſeorſim à ſingulis aut binis: quod plerique alij pro-
diderunt præter Hieronymum; equidem nihil ferè habeo, quod dicam; nedum quod
conſtituam. Negare tamen non poſſum; ſi Ariſtæus; qui, vt iam ſemel, iterumque dixi;
primus rem iſtam literis conſignauit; diuerſarum ædicularum non meminit; rei cum
primis memorabilis; & quæ admirationem erat habitura apud omnem poſteritatem
Ioſeph. vt ſuprà. meritò maximam; immò verò, ſimiliter atque eum ſecutus Ioſephus, in communi con-
ſeſſu vnà omnes operam dediſſe interpretationi, ſcripſit: vt ſanè eum ſcripſiſſe proditum
abſque

abſque omni dubitatione ab Hieronymo eſt: non poſſum, inquam, non fateri, inclinare me, vt exiſtimem; rem iſtam ab Iudæis eſſe confictam. vt ſunt illi iam olim in huiuſmodi commentis toti: dum ſe putant talibus nugis ſacræ doctrinæ gloriam multum illuſtrare: quæ alioqui per ſe clarſſima luce ſatis ipſa ſplenderet, ſi eius diuina ſenſa ad veritatem explicarent: id quod minimè profectò faciunt. Nam Iuſtinum; commonſtratis neſcio quibus veterum ædificiorum obſcuris veſtigiis; non mirum eſt, ſi inducere potuerunt Iudæi, qui tunc Alexandriæ habitabant; vt id crederet, quod à ſuis maioribus acceptum ipſi non ſolum credebant; verùm etiam eius memoriam, gentili quadam ſuperſtitione, colebant anniuerſario feſto; vt ait Alexandrinus Philo; cùm hoc ille, vel opinione ſaltem, non ſibi modo, ſed omnibus hominibus perſuaſiſſimum planè eſſe cuperet. quippe cui aduerſus & Iudæos & gentes ceteras auctoritate illius Græcæ interpretationis aſſiduò eſſet pugnandum. Porrò Iuſtini, tanti viri, teſtimoniū deinde noſtri, ſiue Græci, ſiue Latini, libentiſſimè ſecuti ſunt. Nempe omnibus; Hieronymum excipio, qui primus Hebræa ipſe conuertere auſus eſt; ſed ceteris omnibus eadem illa de cauſſa, vtilis erat illa opinio, atque exiſtimatio tamquam vaticinationis; ex diuiſis cellulis nata. Sed ſupereſt id, quod pro Hieronymo dicebatur, de maximis erroribus, qui paſſim in iſta interpretatione apparent. Hoc enim, cùm non ſolùm ſingulares illas ædiculas ſubuertat; verum plane contra omnem opinionem, non modò de Septuaginta duobus primariis viris; ſed de quouis vno bono interprete pugnet, aut prorſus refelli; aut certè dilui, atque excuſari debet. Et refelli quidem non patitur clariſſima veritatis lux. Excuſandum igitur eſt: idque ego ſatis firma poſſe fieri ratione puto. Diuus enim Hieronymus diſerte teſtatus eſt, ſua memoria tot pæne fuiſſe illius interpretationis exemplaria, quot codices: & vnum quemlibet pro ſuo arbitrio, vel addidiſſe, vel ſubtraxiſſe, quod ei viſum fuiſſet. Eſt ergo exiſtimandum; multiplices illos, & ſæpe etiam abſurdiſſimos errores; quos dicebam; nequaquam illorū virorū eſſe; qui, vt alibi idem ille Hieronymus fatetur; afflati Spiritu ſancto, quæ vera erant, interpretati fuerant: ſed eorum partem maximam imperitorum hominum temerariæ audaciæ; multos etiam librariorum culpæ atque inertiæ imputari debere. Nam vt rem ab ipſis initiis repetam; prius quàm Alexander Macedo rerum potiretur: id autem erat ante Ptolemæi illius principatum: ſacras literas Græcè extitiſſe, Platonemque in ipſis verſatum eſſe, teſtem laudat Ariſtobulum Iudæum Clemens noſter Alexandrinus. Poſt Ptolemæum verò, atque magnificam illam, & præclaram interpretationem à LXXII. ſenioribus iam factam, multos inſuper alios alias facere auſos eſſe; parum autem fideliter pleroſque, ſatis certum eſt. Imperante enim apud Romanos Ælio Adriano, Aquila quidam Sinopita Ponticus, cùm natu iam grandis à Chriſtianis ad Iudæos defeciſſet; ipſaque Hebræorum elementa tum demum diſcere cœpiſſet, Chriſtianorum odio nouam condidit interpretationem; ea mente vt de ſuperioris illius ſanctæ interpretationis; qua Chriſtiani nitebantur; exiſtimatione detraheret: immò verò, vt eam, ſi poſſet, funditus ſubuerteret. Poſt Aquilam autem, annorum aliquot interuallo, idem facere aggreſſus eſt Symmachus, homo Samaritanus; cùm ſuorum popularium odiis exagitatus, Ebionitarum ſemiiudæorum; vt ſic dicam; eſſet ſectam ſecutus: non ille quidem fortaſſe, vt Chriſtianis noceret; cum quibus nihil ipſi erat rei: ſed certè, vt eius, qua tum Samaritani vtebantur, interpretationis pondus atque auctoritatem minueret, leuaret, abiiceret. Vſos autem fuiſſe illis temporibus etiam Samaritanos plurimum illa, quæ ab illis LXXII. viris fuerat elucubrata, credibile eſt: cùm eſſet ea tempeſtate Hebraicæ linguæ ſcientia in pauciſſimis; Græcè autem omnes ſcirent. Porrò Symmachi perfidiam breui ſecutus eſt quidam Theodotion; ſiue ille Epheſinus fuit: quod apud Irenæum legimus. ſiue Ponticus, quod apud Epiphanium. Quàm autem etiam iſte ab omnibus bonis rebus imparatus rem tantam ſit aggreſſus, facilè hinc conicias. Etenim cùm diu in Marcionis hæreſi volutatus, ætate iam prouecta eſſet; eamque ſectam faſtidire atq. odiſſe cœpiſſet, ad Iudæorum ritus animum inconſtantem adiecit. Quibus demum per circumciſionem initiatus, cœpit etiam ipſe Hebraicas ab elementis literas diſcere. iiſque tinctus, vt Marcionitarum, à quibus transfugerat, ſacros libros falſi argueret; omnes, in quibus aliquid ſe videre exiſtimabat, locos de LXXII. interpretatione mutauit: ceteros integros intactoſque reliquit. Itaque quarta ab eo facta Græcæ interpretationis editio eſt. Deniq. non ita multis poſt Theodotionem annis; cùm apud Romanos imperaret Caracalla; inuenta eſt etiam quinta interpretatio: & poſt quintam ſexta; & porrò ſeptima; atque etiam

Hieronym. apolog. cōtra Ruffin. & præf. in Pentateuchum.

Phil. Iud. de vita Moiſ.

Hieronym. præfat. in Ioſuam & præfat. in Eſdr.

Hieronym. præfat. ſecunda in Paralip.

Clem. Alexandr. ſtro. lib. I.

fortaſſe plures: ſed iſtæ omnes incertis auctoribus. Iam verò in tot interpretationum magna diſſenſione, quid ſibi permiſerint illi, quibus noua placebãt, ſordebant vetera: quorũ hominum ſemper quidem magnus eſt prouentus: at numquam maior atque huberior, neque immoderatiore intemperantia, contumaciaque inſolentiore, quam iis tempeſtatibus, quibus Eccleſiæ dogmata in controuerſia atque contentione verſantur. Quales tempeſtates fuere ſanè inde ab illis interpretibus & diutinæ, & turbulentiſsimæ. Igitur quantam, pro ſua libidine, vel ſingula veteris illius interpretationis verba demutandi licẽtiam ſibi homines multi tunc permiſerint, cùm eam tam multarum diſcrepantium interpretationum tenerent occaſionem; facile poteſt quiuis exiſtimare: &, vt certius aliquid dicam;
Suidas in verbo Lucianus martyr. non iam qualemcumq. coniecturam, ſed firmum etiam iudicium poteſt facere, ex Suidæ verbis; quæ de Luciano martyre, Origenis æquali, apud ipſum ſcripta leguntur. Lucianus, inquit, cùm animaduertiſſet, ſacros libros plurimum eſſe vitiatos: quippe ipſum tempus multa in eis corruperat; & perpetua aliorum in alia commutatio: quin etiam homines quidam peſſimi Græcarum ſuperſtitionum patroni, cùm vellent ea, quę in illis ſunt ſenſa, peruertere; plurima in ipſis fálſa atque adulterina ſuppoſuerant. Lucianus igitur libros illos ex Hebraico ſermone, ingenti labore reſtituit. Hanc enim etiam linguam maxima ex parte callebat. Sic Suidas. Græcarum, inquit ille, ſuperſtitionum patroni plurima adulterina pro veris ſuppoſuerant: quid multò acerbiores Eccleſiæ hoſtes Iudęos: quid his etiam longè acriores impudentioreſque hæreticos fuiſſe cenſebimus? Sed Lucianus vniuerſa reſtituit in integrum. Credo; fecit vir optimus quod potuit. verum quantum effecerit, hinc exiſtimari licet, quòd eius correctionis exemplaria non longius, quàm inde ab Antiochia; in qua ille ſcripſerat; vſque ad Conſtantinopolim ſunt recepta atque probata. Nam Ægy-
Hieronym. præfat. in Paralip. ptus & Alexandria; vt Hieronymus teſtatum reliquit; Heſychij; mediæ autem inter Antiochiam & Aegyptum prouinciæ Origenis Adamantij emendationes amplectebantur: totuſque orbis huiuſmodi trifaria varietate, vt idem Hieronymus ait, inter ſe compugnabat. Ex qua vel ſola etiam diſſenſione effectum breui eſt, quod ſuperius verbis Hieronymi dicebam; vt tot exiſterent exemplaria, quot codices; cùm quiſq. pro ſuo arbitrio, nullo iudicio, adderet, ſubtraheret, demutaret, quod ipſi viſum eſſet. Sed iam nimis fortaſſe multa de interpretibus, atque interpretationibus vniuersè dixi. Ad ipſas igitur peruagatas LXXII. interpretũ nomine Græcas interpretationes veniamus. Igitur Origenes, cùm etiam ipſe ſimiliter atque æqualis ſuus Lucianus intelligeret, veterem illam Septuaginta duorum ſeniorum interpretationem multis modis eſſe violatam; neque tamen, ſiue religione quadam, ſiue parum abſolutæ cognitionis linguæ Hebraicæ conſcientia prohibitus; vellet eam audacius corrigere: grandis enim natu demum literas Hebraicas diſcere cœperat: tetrapla, & hexapla, atque etiam heptapla, & octapla excogitauit: in quorũ librorum ſingulis paginis; cum eas per quatuor, aut ſex, vel ſeptem, octóve ſpatia, tãquam columnas, diſtinxiſſet; Hebraicum primò textum; deinceps verò illas, quas antè commemoraui, Græcas interpretationes, ſingillatim, in ſuo quamque ſpatio inſcripſit: vt harum omnium inter ſe, atque cum Hebræo collatis ſenſis, ipſa facilius dilucidiuſque veritas ap-
Epiphan. li. de menſur. & ponderibus. pareret. Quæ res tota eſt luculenter ab Epiphanio explicata. Sed ille tanta diligentia non contentus; vt magis etiam eorum, in quibus eſſet ſtudium ſacrarum literarum, vtilitatibus, commodiſq. ſeruiret, ipſam Septuaginta duorũ illorũ interpretationem; quę vna in vulgus recepta probataque adhuc erat; ſic concinnauit; vt ex ea ſola, vno aſpectu, quid omnino in Hebræo eſſet, quidque non eſſet, iudicare ſtudioſi poſſent. Nam cùm certũ eſſet, illos interpretes paſsim multa de ſuo addidiſſe, explicandarum rerum, quæ tractantur, gratia: multa etiam, tamquam ſuperuacanea, conſultò omiſiſſe: atque inſuper plurima, partim ab inertibus librariis, partim ab ineptis, atque etiam malignis emendatoribus irrepſiſſe vitia: quæcumque ſupra id quod Hebræo continebatur, addita eſſe videbat, ea appoſitis obeliſcis veluti iugulauit, atque confodit. Quæ verò detracta eſſe animaduertebat, ex Theodotionis interpretatione accepta, aſcitaque in contextum, aſteriſcis, ſiue ſtellulis notauit: propterea quòd locum, ceteroqui imminutum, & præciſum, veluti illuſtrarent. denique diuerſas ſcripturas, appoſitis lemniſcis indicauit. Sed enim cur à Theodotione potius, quàm ab Aquila, vel Symmacho, aut aliis etiam interpretationibus mutuaretur Origenes, quæ deeſſe videbantur: hanc ei fuiſſe cauſam opinor; quòd Theodotion inter
Hieronym. præfat. in Euangelia. veterem illam LXXII. virorum interpretationem, & nouas, quas dixi, medius incederet, vt ſcriptum eſt apud Hieronymum. Quamquam ab Aquilæ quoque, Symmachique,

& alio-

& aliorum ve[illegible] non [illegible] eum abſtinuiſſe; cùm it[illegible]es ferret, ſatis certum eſt. Vnam [illegible] h[illegible]od [illegible]ionem, veluti aptam ex duabus, miſtamque, cùm ſic Adaman[illegible], v[illegible] a[illegible]ſitas, quas dixi, notas, ipſa illa vetus inte[illegible]pretatio Septua-g[illegible] [illegible]us auctoritatem Eccleſia Chriſtianorum iam tum comprobauerat [illegible]am [illegible]iam integra, & intacta videretur conſeruata, mox vſque adeo placere illa cœpit o[illegible], vt in ipſa etiam templa, atque in ſacros cœtus ad preces, lectioneſque admitteretur. Neque verò id mirum eſt: cum ea vna inſtar hexaplorum, atque octaplorum [illegible]orum eſſet [illegible]qui[illegible]b[illegible], niſi ſumtu, & labore maximo, parari à nullo poruere: & inſuper in illa, [illegible]item in his, quid Hebræum haberet, quidque non haberet, di[illegible]icatum conſ[illegible]ce[illegible]ctur. Itaque cum hanc interpretationem omnes deſcriberent; hac vna contenti eſſent, b[illegible]e ii ceteræ omnes neglectæ iacuerunt; atque paullatim interciderunt etiam: vſque adeò, vt Hi[illegible]onym[illegible]s abſque du[illegible]itatione dixerit; ſua memoria, in omnibus Eccleſiarum bi[illegible]iothecis, vix vnum atque alterum inuentum iri potuiſſe librum; in quo illa *τῶν ἑβδομήκοντα δύο* interpretatio ſimplex, & abſque aſteriſcis: hoc eſt; non ſuppleta Theodotionis ve[illegible]i[illegible] ſupereſſet. Verum enimuerò illæ notæ, etſi vtiliſſimæ eſſent, tum ad germanam, neque alienæ interpretationis verbis contaminatam LXXII. editionem agnoſcendam; tum ad ipſum Hebræum planè repręſentandum; tamen librariorum pigritia, &, vt opin[illegible]r, minorum etiam ſumtuum gratia; non ita diu pòſt, apponi prorſus deſierunt, vt earum etiam memoria prope iam aboleuerit. Hæc igitur ea interpretatio eſt, quam ego in meis annotationibus, miſtam voco. atq. huius exemplar ſecuti ſunt in ſua editione Complut[illegible]nſes: quamquam non planiſsimè vbique. At altera illa Gręca apud omnes peruagata, & ſæpe typis edita in vulgus, eſt illa quidem ſimplicis interpretationis LXXII. ſeniorum exemplum; ſed haud purum; neque ab omni admiſtione verborum Theodotionis liberatum. Hoc enim facile intelligit, quiſquis eam cum codice Vaticano, multò ſane integriore exemplari confert: de quo dicam oportuno loco. quippe peregrina illa; cùm viderentur vtilia, vt ſunt ſane vtiliſsima; poſtquam ſemel ab Adamantio admiſſa ſunt, numquam deinde penitus potuerunt ab vllis codicibus vel prohiberi, vel eiici. Et ne quis me putet augurantem leuibus coniecturis, meæque opinionis commenta ſequentem, iudicium hoc nunc facere: habeò aliquot ſacræ hiſtoriæ libros, qui & conuerſi in linguam Syricam, & ſcripti ſunt Alexandriæ anno ab Alexandro magno nouies centeſimo viceſimo ſeptimo: hoc eſt; ante hos nong[illegible]ros & quinquaginta annos: ſunt, inquam, conuerſi ad verbum de Græco exemplari, quod manu Euſebij ad Origenis libros, qui in Cæſarienſis Eccleſiæ bibliotheca aſſeruaba[illegible]tur, fuerat emendatum: cum huic ad eam rem adiutor fuiſſet ſuus Pàphi[illegible]us. In quibus libris meis Syricis, cùm omnes vbiq. notę, quas dixi, ſumma cura, atq. incredibil[illegible] diligentia ſint appoſitæ; neque magno labore, neque vllo errore deprehendi a me, iudicarique, ea quæ modo dicebam, potuerunt. Et hactenus de vulgatis etiam interpretation[illegible]bus. Porrò notæ ab Adamantio excogitatæ, quarum multa iam mentio à me facta eſt. fuere huiuſmodi. Obeliſcus aut veru, linea erat, ſiue virgula longiuſcula, tam- *Obeliſcus.*
quam telum, aut, vt ait Auguſtinus [illegible]b. 8. de ciuit. Dei, qualis nota vnciæ, ducta ſupra dictionis, vel orationis, quæ veluti iugulanda fuit, initium. Sed in meis libris Syricis, ſub ea linea media punctum vbiq. ſubſcriptum eſt. cuius tamen puncti non meminit; quod equidem ſciam; Hieronymus, aut Epiphanius, vel Auguſtinus. Aſteriſcus verò, radiantis ſtel- *Aſteriſcus.*
læ formam imitabatur. Deniq. limniſcus, vt certè ab Epiphanio deſcribitur; virgula erat, *Limniſcus.*
qualem obeliſcum fuiſſe dicebamus: ſed eius medium puncta duo, alterum ſuprà, ſubter alte[illegible]m ve[illegible]uti includebant. verùm Syrus in meis libris, lineam iſtam non recta dúcit; vt obeliſcum; ſed vtrimque leuiter in partes diuerſas inflectit. Ego verò Syrum meum, vt de[illegible], in [illegible]ngendis his ſign[illegible]s ſum imitatus. Terminabat autem iſtarũ notarum vim atq. efficacitatem, nota alia cuneoli effigie, ad finem verbi, aut verborum complexionis appoſita. S[illegible]d vero Epi[illegible]ani[illegible]s inſuper hypolimniſcum prodidit: & quidem planè qua forma *Hypolimniſcus.*
obel[illegible]cum eſſe formatum à Syro dixi. Ego vero apud Syrum inuenio interdũ limniſcum ſi[illegible] illis duobus punctis carentem. Eam igitur notam pro hypolimniſco illum vſurpaſſe conicio. Significabat autem hypolimniſcus; quantum certè de Epiphanij verbis conici licet, diuerſam quidem ſcripturam, vt limniſcus; ſed pauciorum teſtimonio codicum cõfirmatam. Nam quod ille ait, hypolimniſcum, verbi indicium fuiſſe, quo verbo vnicum par ſeniorum illorum, vno incluſum conclaui, fuerat diuerſo vſum à ceteris: limniſcum

 verò,

Hieronym. epiſt. ad Auguſtin. 10 i.

verò, quo pluta paria; id mihi; pace tanti viri dixerim; parum eſſe firmum videtur. Primò enim, non ſatis certum eſt binos fuiſſe diſcluſos diuerſis ædiculis illos interpretes, aut etiam ſingulos. Deinde à quibus proditum memoriæ eſt, vel ſingulos, vel binos ſeparatim collocatos fuiſſe, ab iiſdem pro miraculo quoque affirmatum illud eſt; nullius interpretationem, vel verbo vno, cum alterius diſcrepaſſe. Et vt demus, illos ſententiis quidem prorſus conſenſiſſe, eamque rem admirationem habuiſſe: ceterum verbis pauculis vſos diuerſis fuiſſe; quis credat eorum verborum memoriam ad Origenem vſque manſiſſe? vel vt manſerit etiam memoria, illud ſciri potuiſſe; vniúſne ſolius illorum interpretum, vel paris vnius; an verò plurium ea verba fuerint? Et hæc quoque hactenus.

Nunc porro paullulum de me deprecabor; petamque à lectoribus, vt ne, cùm dicam, ſiue in commentariis, ſiue in annotationibus meis; interpretes, aut Græcos, aut Latinum erraſſe; ipſos me viros, aut eorum, vt ab ipſis ſcriptæ editæque ſunt, interpretationes arguere putent: ſed eam, quæ nunc habetur, deprauatam ſcripturam. Nam etſi negare nemo poteſt; homines illos fuiſſe; tamen in res vetuſtatis auctoritate probatas petulantius inuehi, eaſque contumacius labefactare & peruertere velle, hominis eſſe confidentis, ſeq. glorioſe oſtentantis ego certè exiſtimo. à quibus vitiis ſemper abeſſe, & volo, & video cupio, quantum qui longiſsime. Sed Græcam interpretationem eſſe multis deprauationibus peruerſam confuſamque, demonſtratum à me ſuperiùs eſt. Latinam autem exiſtimo illam quidem; vt vulgo etiam creditur; diui Hieronymi eſſe: ſed quin iam olim idem illud ei acciderit, quod de Græca diximus, mihi nulla eſt dubitatio. Quæ enim, ante eam, aures omniũ, atque animos occupauerāt Latina, de Græcis expreſſa, quis non exiſtimet multis in locis, quadam præiudicata confirmataque opinione, placuiſſe magis, præſertim hominibus, qui nullum adhibere iudicium ipſi poſſent, Hebraicæ linguæ prorſus rudes? Et, ſi non in eorum, quæ Hieronymus reddiderat, locum paſsim ſuppoſita; at certe hic, illic, in margine adſcripta fuiſſe: vnde pòſt, librariorum errore, magna ſit nata ſcripturæ confuſio. Verùm vt vt iſta ſunt; mihi propoſitum eſt, neminem; præter paucos, iam olim te atque exiſtimatione damnatos homines; inſectari inimicè: ſed quę mihi meliora viſa ſunt, ea amice atque beneuolè monere modò. Quod dum facio, ſi iudicium meum vſquam aberrat à vero & recto; certè animus meus nuſquam diſcedit à iuſta debitaque verecundia, atque modeſtia. Quapropter eandem gratiam vt ipſe ab aliis quoq. habeam, æquum eſſe puto. Neque enim, quin multi in multis à me diſſentiant, recuſare aut poſſum, aut volo: ſed meum iudicium; in quo magnam eſſe infirmitatem ingenuè confiteor; omnium doctiorum iudicio, & præſertim ſacroſanctæ Eccleſiæ, eiuſque ſummo Pontifici Romano ſubmitto.

A N N O.

ANDREÆ MASII ANNOTATIONES,

QVIBVS EDITIONIS GRÆCÆ, HISTORIÆ Ioſuæ ratio modusque omnis, per capita & verſus explicatur.

QVAS ob cauſas Origenes Theodotionis interpretationem, cum ea quam fecerant olim LXXII. ſeniores, admiſcuerit; quibus que notis vſus id fecerit, explicatum à nobis ſuperiore præfatione eſt. Hanc autem Adamantij miſtam atque ex duabus aptam interpretationibus editionem, cùm nos iam in Ioſua; quoad eius facere potuimus, emendatiorem dederimus. notasq; illas, quæ dudum, vel propter vetuſtatem, vel librariorum potius inertiam obſoleuerant, ſcribiq; deſierant, renouauerimus; & in ſuos quæque locos reſtituerimus: viſum nobis eſt rem omnem, qua ratione, quoq; modo eſt acta, literis breuiter conſignare atque annotare; vt perpetuò in promptu ſit, vnde queat librariorum culpa redargui. Proponam autem eius interpretationis exemplum, quæ eſt in peruulgatis libris; & quia ea eſt in omnium manibus; & qui minus deeſſet à ſimplici puraq; illorum LXXII. interpretum editione: ipſamq; tum ea ſu ndo Theodotionis verba, per appo tos aſter os, quæ deſunt, tum iugulando obe , quæ ſ ra H raeum addita ſunt, ita in ormabo ut i us Ori cnicæ editionis ſpeciẽ, in I r . uculente referre, et ſimul ſi at ab omni admiſtione interpre t us fuerit, oſtẽdere, tãquã digit po t. Nam ijs etiã quæ in illo, quod dicebã, ex lo m antè adſcripta ex Theodotione ſunt; nõ ne pauca os aſteriſcos reddã: et inſuper is varias ſcripturas indicabo. denique deprauata quæ ſunt, quantũ certè potero, corrigam. Sequar autem in h eum aliorum exemplarium, tum mei rici potiſſimùm; atq. etiam Vat ani & Com lutenſis fidem. Continet autem I a nus dex, longè ille quidem vetuſtiſſimus, editionem ſimplicem τῶν ἑβδομήκοντα δύο, eq. ſuppletam aliena interpretatione: ſed, niſi fallor, à Luciano martyre, emendandi ſtudio nonnihil contaminatam, hoc eſt eam, quam κοινὴν vocare ſolebant. Compluti autem editi à Ximenes libri ſatis noti ſunt. Igitur vt decurram ordine per capita & verſus ſingulos: Capitis primi verſiculo primo, illud, δοῦλε κυ- 1
ρίου, debet aſteriſco appoſito notari; hoc modo, ⁎δοῦλε κυρίου↙. nimirũ à LXXII. præteritũ, atq. ex Theodotionis interpretatione huc additũ eſt. Mox pro λειτουργῷ, eſt in bonis libris ὑπουρ-
2 *γῷ. quare hoc ſcribendum cenſeo. Verſu II. Poſt nomen ἰορδάνην, eſt in editione mixta additum ex Theodot. appoſito aſteriſco pronomen ⁎τοῦτον↙. Et rurſus in verſus iſtius extremo, hæc*
3 *clauſula verborum, ⁎τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ↙. Verſu III. poſt illa verba, ποδῶν ὑμῶν, eſt in mixta, ⁎ἐφ᾽ αὐτὸν↙. In hoc verſu Complutenſes ſcribunt δίδωμι τα ἴχνη. quod eſt quidem Hebræo conſentaneũ. Sed Syrus id expreſſit, quod eſt in*
4 *vulgatis libris. quare nihil hic muto. Verſu IV. verbo Ἀντιλίβανον, addit mixta demonſtrationis pronomen ⁎τοῦτον↙. Rurſus poſt, εὐφράτου, hæc verba à LXXII. præterita ⁎πάσας γῆν χετταίων↙. Mox ſcribendũ eſt, τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης, addito altero articulo. Atque hic Lemniſcus oſtendit, in quibuſdã libris eſſe ÷ μεγάλης, pro ÷ ἐσχάτης. Hebræum quoque hic, magnum mare, habet; at in Deuteron. vltimũ,*
5 *ſiue extimum. Verſu V. cùm dicitur, ÷ καὶ↙ ὥσπερ ἤμην, debet Coniunctio iugulari obelo. Non eſt enim in Hebræo. Similiter Aduerbiũ ÷οὕτως↙, quod paullo vlterius ſcriptum eſt. Et rurſus Coniunctio, in his verbis, ÷ καὶ↙ μετὰ σοῦ. Atque etiam quæ paullo vlterius poſita eſt, cùm*
7 *dicitur, ÷καὶ↙ οὐκ ἐγκαταλείψω σε. Verſu VII. Aduerbium ⁎σφόδρα↙, aſteriſco ſignandum eſt, vt à LXXII. omiſſum. atque ideo neque in Vaticano habetur. continet enim, vt dicebam, ille codex, editionem ſimplicem τῶν ἑβδομήκοντα δύο. Mox Coniunctio, quæ eſt poſita ante verbum ποιεῖν, debet iugulari obeliſco. Ceterùm poſt hoc verbum, habet editio mixta per aſteriſcum, hanc verborum continuationem videlicet, ⁎κατὰ πάντα τὸν νόμον↙. Vlterius, poſt verbum ἐνετείλατο, deeſt in noſtris libris Pronomen, σοι. ſcribendum eſt ergo, ἐνετείλατό σοι. Rurſus iugulanda obeliſco eſt Coniunctio, cùm dicitur, ÷καὶ↙ οὐκ ἐκκλινεῖς. Ibidem pro ἢ ἀριστερὰ, habet Vaticanus codex, οὐδὲ εἰς ἀριστερά. Sed Syrus eſt noſtrorum codicum ſcripturam ſecu-*
8 *tus. & nihil hoc ad ſententiam. Verſu VIII. Coniunctio initio ſcripta, eſt iugulanda obeliſco. Vlterius poſt illa verba, πάντα τὰ γεγραμμένα, additur in mixta ⁎ἐν αὐτῷ↙. Paullo vlterius expungendum eſt illud, εὐοδωθήσῃ καὶ, quod mendosè habetur in vulgatis libris. Porrò pro, εὐοδώσῃς, reddidit Syrus primam perſonã,*

ἐδίδωσιν. ſed id ei non conſentiuntur alia exemplaria. Verſu IX *ſcribunt Complutenſes,* 9
εἰς πάντα τόπον οὗ ἐὰν πορεύῃ. Sed quando verbum, τόπον, neq. Hebraeum habet, neq. alij boni libri nihil muto. Si quis tamen adſcribendum putet, is notet obelo, ut in extremo huius capitis. Verſu X*I. poſt, παρεμβολῆς, expun-* 11
gendum eſt illud, τοῦ λαοῦ. nam in bonis libris non eſt. Eodem verſu poſt, ἑτοιμάζεσθε, eſt in miſta editione pronomen ˙ὑμῖν✓. Mox pro, ὑμεῖς διαβαίνετε, quod eſt in vulgatis libris, ſcribe, ⁻καὶ✓ ὑμεῖς διαβαίνετε. ſed Coniunctio habeat obelum. qua nota ſunt etiam iugulanda illa, ⁻τὴν πατέρων✓. Deniq. poſt illa verba, δίδωσιν ὑμῖν, additu eſt in miſta ˙κληρονομεῖν αὐτήν✓. Verſu 12
X*II. in fine, poſt illa verba, ἐπὶ γῆς, eſt in miſta, ˙λέγων✓. Verſu* XIII. *initio, Nomen* 13
⁻κυρίου✓ ſignetur obelo, cum dicitur, ῥῆμα ⁻κυρίου✓. Verſu XIV. *poſt illa verba, ἔδωκεν* 14
ὑμῖν, habet editio miſta per ſtellam addita haec verba, ˙μωϋσῆς πέραν τοῦ ἰορδάνου✓. Eodem verſu ad illa verba, πᾶς ὁ ἰσχύων, addit miſta per aſteriſcum, ˙τῇ δυνάμει✓. Verſu XV. *cum* 15
dicitur, καταπαύσῃ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, debet illud, ⁻ὁ θεὸς ὑμῶν✓ confodi obelo: ſed non etiam cum denuo ſcribitur. Vlterius illud, ἕκαστος, debet appoſita ſtella notari. eſt enim a Theodotione acceptu. Ibidem, poſt illa verba, εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, habet editio miſta additam hanc verborum clauſulam, ˙καὶ κληρονομήσετε αὐτήν✓. eam enim ut ſupervacaneam praeterierant LXXII. *interpretes. Rurſus poſt nomen, μωϋσῆς, habet additum, ˙ὁ παῖς κυρίου✓. Verſu* XVI. *cum* 16
dicitur, εἰς πάντα τόπον✓, debet verbum τόπον habere appoſitum obelum. Verſu XVII. *poſt* 17
illa, ἠκούσαμεν μωϋσῆ, eſt in miſta editione adverbium additum, hoc modo, ˙πάντα✓ ἀκουσόμεθά σου.

CAP. II.

C*Apitis ſecundi verſu primo, poſt verbum* 1
κατασκοπεῦσαι, eſt in miſta editione additum cum aſteriſco Adverbium ˙κρυφῇ✓. Quae vero mox ſequuntur verba, nempe, ⁻οἱ δύο νεανίσκοι ἦλθον εἰς ἱεριχὼ✓, ea ſunt omnia iugulanda veru: quia cum in Hebraeo non eſſent, addita ſunt à LXXII *explicandae ſententiae gratia. Vlterius pro, κατέπαυσαν, rectius ſcribas, κατέλυσαν, ut habet Vaticanus, & expreſſit Syrus. Verſu ſecundo, ſcribe, καὶ ἀπηγγέλη τῷ* 2
βασιλεῖ ἱεριχὼ λέγοντες ˙ἰδοὺ✓ ἄνδρες [illegible]. Et hic Adverbium, idem habeat aſteriſcum. Non erat enim à LXXII. *ſcriptum, ſed mutuatus eſt Origenes ab Theodotione. Vlterius poſt Adverbium, ὧδε, eſt in editione miſta ˙τὴν νύκτα✓ ἐκ τῶν υἱῶν &c. Verſu tertio, illud, ⁻καὶ εἶπε✓, debet confodi obelo. Quod porro ſequitur, eſt*

in miſta editione ad hunc modum ſcriptum, τοὺς
9 *εἰσπορευομένους ˙[illegible]✓, τοὺς εἰσπορευομένους*
εἰς τὴν οἰκίαν σου. Nimirum illa verborum, ut
videbantur, eorundem repetitio, omiſſa fuerat
à LXXII. *Quod item hic additur, τὴν*
νύκτα, debet obelo iugulari. Non enim eſt hoc
loco in Hebraeo. Denique in extrema clauſula,
addita eſt in mixta editione nota [illegible],
cum aſteriſco. habet enim ad hunc modum, κα-
τασκοπεῦσαι γὰρ ˙πᾶσαν✓ τὴν γῆν ἥκασι.
4 *Verſu* IV. *eſt in mixta, τοὺς ˙δύο✓ ἄνδρας.*
Paullo ulterius iugulandum eſt Pronomen obe-
lo, cum dicitur, καὶ εἶπεν ⁻αὐτοῖς✓ [illegible], poſt
illa verba, [illegible] οἱ ἄνδρες, habet mixta cum
aſteriſco periodum verborum à LXXII. *o[illegible]*
ſam, hanc ˙καὶ οὐκ ᾔδειν πόθεν ἦσαν✓. [illegible]
V. *poſt verbum, ἀπεβάλετο, [illegible] p[illegible]r*
aſteriſcum ˙οἱ ἄνδρες✓. & mox eo[illegible]o
appoſito additum eſt poſt Verbum, κατα[illegible]
τε, Adverbium, ˙ἐν τάχει✓, quod LXXII [illegible]
6 *ferant. Verſu* VI. *pro [illegible] [illegible]*
dum eſt ἐστοιβασμένην. ſic enim [illegible]
8 *bri, & hoc traduxit Syrus. Verſu* VIII.
cum dicitur, καὶ αὐτοὶ πρὶν ἢ κοιμηθῆναι, [illegible]que
in Complutenſium editione, neque in Vaticana
eſt pronomen αὐτοί. A S[illegible] [illegible]um eſt.
9 *ſed certum eſt, eſſe ſupervacaneum. Verſu* IX.
ſcribendum eſt, δέδωκε κύριος ὑμῖν τὴν γῆν.
Nam in vulgatis libris non ſuo ordine collocata
ſunt verba. Vlterius, [illegible]
à LXXII. *ut ſupervacanea, [illegible]*
editione appoſita leguntur, cum [illegible]
lud, ἐφ᾽ ἡμᾶς [illegible]
πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τ[illegible]
10 *[illegible] ὑμῶν✓. [illegible]*
ſus decimus. [illegible]
debet [illegible]. [illegible]
bes du[illegible], [illegible]
11 *dati libris. Verſu* XI. [illegible]
rius, ἐν ὑμῖν [illegible]. quae le[illegible]ſt,
debet pronomen [illegible]
exemplaria, quae [illegible]
putant eſſe, ſcribendum. [illegible]
mam verborum [illegible]
editio ad hunc modum [illegible]
12 *˙αὐτὸς✓ θεὸς ἐν οὐρανῷ &c. Verſu* XII.
illud, ⁻τὸν θεὸν✓, veru notandum [illegible]
bito, ἐν [illegible], addita praepoſitione, ex [illegible]
libris. Et quod ſequitur, [illegible] verborum
ordine, καὶ [illegible] καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ [illegible] τοῦ
πα[illegible] μου ἔλεος. Atque deinceps habet mixta
editio complexionem verborum à LXXII *omiſ-*
ſam, hanc [illegible] μοι σημεῖον ἀληθινόν✓.
13 *Poſt quae verba ſequitur verſus* XIII. *in*
cuius principio illud, ⁻[illegible]✓, [illegible]nandum eſt
obeliſco. Eodem verſu, cum dicitur, καὶ πάντα
ὅσα

ὅσα ἐϛὶν ἐν αὐτοῖς, debet Præpoſitio, ἐν, expungi. Non enim eſt in bonis l[illegible]. Syrus oſtendit per lunnif[illegible] notam [illegible] in quibuſdam libris, poſt illud, καὶ τὰς ἀδελφάς μου, haberi hæc verba, ÷ καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτῶν ✓. & eiuſmodi libros ſicuti ſunt Complutenſes. Sed ea verborum circumſcriptio non eſt in Hebræo. Quapropter ſi add[illegible] eſt, debet [illegible]lo not[illegible]ri. Verſu XIV. 14
[illegible]d, ÷ μ[illegible] τη εἶπεν ✓, iugulandum eſt obeliſco. & com[illegible] m[illegible] ta e[illegible]o [illegible]ngum verborum amb[illegible] ni[illegible] cos. Sic enim locus iſte in mixt[illegible]ur [illegible] αὐτῇ εἶπεν ✓ ※ἐὰν μὴ γε-ελζητε [illegible] ρμ[illegible] ισαι ✓ [illegible]αν [illegible] P[illegible] o, τὴν το-λ[illegible] τὴν, ἑῶ ✓, et S[illegible]rus p[illegible]um c[illegible]t. [illegible] in Hebræ[illegible] c[illegible] ter[illegible] non [illegible]rbis vocabulum.

Ve[illegible] X[illegible], poſt illud, κατε[illegible]αλασεν αὐτοὺς, 15
inſ[illegible]t [illegible] mixta ※ἐν χοινίῳ [illegible]ατι ✓. Paullo [illegible] N[illegible]men, Θυγάδος, magnam etiam verborum [illegible]om lexicnem, à LXXII. præteritam, [illegible]et, ※ὅτι ὁ οἶκος αὐτῆς ἐν τῷ τείχει ἦν, καὶ ἐν τῷ τείχει αὐτὴ κατοίκει ✓.

Verſu XV[illegible] [illegible]lud, ὀπίσω ὑμῶν, debet iugulari obeliſco. 16
Verſu XVI[illegible]. poſt V[illegible]rbum, ἰσ- 17
μεν, habet mixta additum Pronomen, ※ἡμεῖς ✓. Eadem etiam nota a[illegible]ponenda eſt ad demonſtrationi[illegible] Pronomen τούτῳ, quod mox ſequitur: & ſimul adſcribenda ſunt quædam verba, quæ ſunt à LXXII. om[illegible]ſſa. Sic enim locus iſte le[illegible]itur in mixta e[illegible]tione, τῷ ὅρκῳ σου ※τούτ[illegible] [illegible]κισα[illegible] [illegible]ιας ✓. In extremo verſus 18
XV[illegible]I. p[illegible]te, [illegible]end[illegible]m eſt Pronomen σου, cùm in v[illegible]l[illegible]s[illegible]ri[illegible]t, εἰς τὴν οἰκίαν σου.

Ve[illegible] XIX. [illegible]ribe, [illegible] ἑαυτοῦ. Mox 19
illa verb[illegible] ÷ τῷ ὅρκῳ σου το[illegible] ✓ [illegible]nanda ſunt obelo. & [illegible]mi[illegible]ter Pronome[illegible] [illegible]n dicitur, ἐν τῇ οἰκίᾳ ÷ σου ✓ Mox poſt Verbum ἐσόμεθα, habet m[illegible]a ed[illegible]io per aſter[illegible]ſ[illegible]um hæc verba addi[illegible], ἐὰν χ[illegible] ψηλαφήσῃ αὐτοῦ ✓.

V[illegible]r[illegible] X. [illegible]io, ÷ ἧς ἡμᾶς ἀδι- 20
χήσει καὶ ✓ ſunt obelo iugulanda. & pro, ἀποκαλύψ[illegible] [illegible]ribendum eſt ἀποκαλύψῃς. Sic enim habent codices optimi. Eodem verſu, cùm [illegible]ur, ÷ [illegible]τῳ ✓ ※ ᾧ ὥρκισας ἡμᾶς, debet demonſtratiuum, τούτῳ, iugulari veru, cet[illegible]r[illegible] ver[illegible]rba habere appoſitam ſtellulam.

Verſ[illegible] XXI. vbi eſt in vulgatis libris, καὶ 21
εἶπεν αὐτ[illegible], d[illegible]bet Pronomen expungi.

Verſu XXII. poſt illa, Τρεῖς ἡμέρας, addi- 22
tur in mixta hæc verborum clauſul[illegible], ※ἕως ἐπιστρέψαι οἱ διώκοντες ✓. Verſu XXIII. 23
poſt Verbum διέβησαν, addit mixta alterum Verbum, & copulam, hoc modo, ※κ[illegible] [illegible]λθοσαν ✓.

Verſu XXIV. expungendum eſt illud, ὁ 24
θεὸς ἡμῶν. & quod ſequitur legendum eſt mutato verborum ordine, ἐν χερσὶ ἡμῶν πᾶσαν τὴν γῆν. Ibidem pro κατέπτηχε, ſcribendum eſt κατέπτηκε. debétque Pronomen, ÷ ἐκείνην ✓, iugulari appoſito veru.

CAP. III.

1 *Capite tertio, quia pars ea pagellæ codicis Syriaci, in qua primi ſex verſus ſcripti erant, mutila eſt; non queo ſatis certò in his notas omnes oſtendere. Interim conſtat verſu primo, illa verba; αὐτὸς καὶ πάντες οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, eſſe aſteriſco ſignanda, tamquam quæ à*
2 *LXXII. non fuêre reddita. Verſu II. addit mixta editio copulã per aſteriſcum. Habet enim ※καὶ ✓ διῆλθον. Et mox eadem nota apponit nomen μέσης. F[illegible] enim in mixta, διὰ ※μέσης ✓*
3 *τῆς παρεμβολῆς. Verſu III. ſcribendum eſt, κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν, Dei noſtri. Cùm porrò ſequitur, καὶ τοὺς ἱερεῖς ὑμῶν, debet hoc Pronomen, ὑμῶν, aboleri, & Coniunctio quæ ibidem ſcri[illegible]a e[illegible], [illegible]um dicitur, ÷ καὶ ✓ τοὺς λευΐτας, eſt veru iu[illegible]ulanda. Mox poſt Pronomen αὐτὴν, add[illegible] mixta editio per aſteriſcum ※καὶ ὑμεῖς ✓. Et vos diſcedetis. Ibidem, pro, ἐκ τῶν τόπων, ſcribendum eſt, ἀπὸ τῶν τόπων. ſic enim habent*
4 *emendata exemplaria. Verſu IV. pro, πορεύεσθε αὐτὴ, ſcribendum eſt, πορεύεσθε ἐν αὐτῇ. Ibidem in extremo, Nomen, ἡμέρας, debet habere*
6 *appoſitam ſtellulam. Verſu VI. poſt Nomen, ἱερεῦσιν, eſt in mixta editione adſcriptum cum aſteriſco Participium ※λέγων ✓· ἄρατε, &c. Eodem verſu Nomen ÷ κυρίου ✓ quod bis ſcribitur, bis eſt obeliſco notandum; & ſimiliter il-*
7 *lud ÷ οἱ ἱερεῖς ✓. Verſu VII. iugulandum veru eſt, nomen υἱῶν, cùm dicitur, πάντων ÷ υἱῶν ✓ ἰσραὴλ. Et ſimiliter particula ὥσπερ, & quæ*
8 *deinde ſequitur Coniunctio ÷ καὶ ✓. Initio verſus octaui, lege καὶ νῦν ἔντειλαι, &c. Ita enim habent emendati libri. Eodem verſu, cùm dicitur, ÷ καὶ ✓ ἐν τῷ ἰορδάνῃ, &c. debet copula*
9 *habere obeliſcũ. Verſu IX. ſcribe τοῦ θεοῦ ἡμῶν,*
10 *Dei noſtri. Verſu X. omiſſum eſt à LXXII. principium, quod in mixta his verbis ſcriptum legitur, ※καὶ εἶπεν ἰησοῦς ✓· ἐν τούτῳ, &c. ſic enim legendum eſt; non autem ἐν τούτοις, vt habent vulgati codices. Ibidem pro, ὅτι κύριος ζῶν, ſcribendum eſt, ὅτι θεὸς ζῶν. Eodem verſu legendum eſt, καὶ τὸν εὐαῖον, καὶ τὸν φερεζαῖον, καὶ τὸν γεργεσαῖον, &c. mutato ver-*
11 *borum ordine. Verſu XI. habet mixta editio, διαβαίνει ※ἔμπροσθεν ὑμῶν ✓ τὸν ἰορδά-*
12 *νην, &c. Rurſus verſu XII. omiſſum eſt initium à LXXII. quod ſic addendum in mixta editione eſt, ※καὶ νῦν ✓ προχειρίσασθε &c. Ibidem poſt Nomen, ἰσραὴλ, repetit mixta edi-*
13 *tio cum ſtellula ※ἄνδρα ✓ ἕνα ἀφ' &c. Verſu XIII. illud, τῆς διαθήκης, iugulandum obelo eſt.*

Vlterius illa vniuerſitatis nota * πάσης ↙, debet
appoſitam ſtellam habere. Vlterius, poſt illud,
τὸ καταβαῖνον, additũ eſt in mixta Aduerbium,
* ἄνωθεν ↙. Mox quoque poſt verbum ϛήσῃ,
adſcriptum eſt * εἰς σωρὸς ↙ vnus aceruus. Men-
doſè antè in pleriſq. antigraphis eſt, ὡς σωρός.
Verſu XIV. in ipſo initio, debet illud * ἐγένετο 14
ὡς ↙ adſcriptam ſtellam habere. Non enim eſt
à LXXII. dictum. & legendum eſt verbum
numero plurium, ἀπῆραν, diſceſſerunt. Eodem
verſu, ſub finem, expungendum eſt Nomen κυ-
ρίου, cùm dicitur διαθήκης κυρίου πρότεροι.
Verſu XV. illud, ÷ οἱ ἱερεῖς ↙ quod initio ſcri- 15
ptum eſt, debet obeliſco notari. Vlterius cum
ſcribitur in libris vulgatis, τῆς διαθήκης κυρίου,
debet nomen κυρίου prorſus auferri: reliquum
verò obelo confodi. Rurſus eadem illa verba, τῆς
διαθήκης κυρίου, ſcripta in vulgatis libris ante
verbum ἐβάφησαν, ſunt expungenda. Vlte-
rius illud, ÷ τοῦ ἰορδάνου ↙, iugulandum obe-
liſco eſt, & ſimiliter in extremo, Nomen ÷ πυ-
ρῶν ↙. Et pro ὡσεὶ ἡμέραι, ſcribendum eſt, ὡς ἐν
ἡμέραις. *Verſu* XVI. cum habent vulgati li- 16
bri, μακρὰν σφόδρα σφόδρα, delendum eſt alte-
rum, σφόδρα. Hunc locum ſic legit Syrus,
ἀφεστηκότα ὅρος μακρὰν σφόδρα ἀπὸ Αδαμι,
&c. Sed, niſi fallor, mendoſè. Eſt autem credi-
bile, Nomen ὅρος, in margine ſcriptũ ab aliquo
fuiſſe, qui verbi [illegible], priorem ſyllabam impe-
ritè auulſam interpretari volebat eo vocabulo.
Porrò poſt Nomen, Αδαμι, additũ eſt in mixta
editione * τῆς πόλεως, ἥ ἐστιν ↙ ἕως μέρους. Atq.
hîc, pro, καριαθιαριμ, ſcribendum eſt, Σαρθάν.
Hoc enim ei vrbi nomen erat: & hoc eſt in pro-
bis antigraphis. Vlterius, verbum ÷ κατέβη ↙,
ſignetur obeliſco. & ſimiliter dictio ÷ ἕως ↙ quæ
ſequitur. Debet etiam hoc loco pro ἀλῶν, ſcribi
ἄλως. *Verſu vltimo*, poſt illa verba, ἐν μέσῳ 17
τοῦ ἰορδάνου, apponit mixta editio Aduerbium
* ἑτοίμως ↙. Mox Nomen, ÷ υἱοὶ ↙, iugulandum
eſt veru, cùm dicitur, καὶ πάντες οἱ ÷ υἱοὶ ↙ ἰσ-
ραήλ.

CAP. IV.

Capitis quarti verſu primo, ſcribe numero 1
plurali, συνετέλεσαν. Et mox pro, δια-
βαίνων, ſcribe modum infinitum, διαβαίνειν.
Verſu ſecundo, ſcribe ordine verborum mu- 2
tato, παράλαβε ἀπὸ τοῦ λαοῦ δώδεκα ἄνδρας.
Et illud, ἄνδρα, quod continuo ſequitur, habeat
adſcriptam ſtellulam. eſt enim aſcititium.
Verſu III. Pronomen, cùm dicitur, ἀνέ- 3
λεσθε * αὐτοῖς ↙ notetur aſteriſco. Eſt enim etiam
ipſum ex aliis interpretibus acceptum. Et dein-
ceps ſcribatur, ἐντεῦθεν ἐκ μέσου τοῦ ἰορδάνου.
atque hic iam apponit mixta per aſteriſcũ hanc
verborum clauſulam * ἀπὸ στάσεως ποδῶν τῶν
ἱερέων ↙, deinde ſequitur, ἑτοίμους &c. Quod
porro hîc ſcribitur magno librorum conſenſu,
ἅμα ὑμῖν καὶ αὐτοῖς, ſuſpicor olim rectius ſcri-
ptum fuiſſe ἅμα ὑμῖν ἑαυτοῖς. Sed nolui aduer-
ſus conſenſionem τῶν ἀντιγράφων quidquam
mutare. Ibidem pro θήσετε legit Syrus modo
mandatiuo, τίθετε &, niſi fallor, rectè. Vlte-
rius, ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ ÷ ὑμῶν ↙, debet Pro-
4 nomen habere obeliſcum. *Verſu* IV. addit
mixta articulũ, per aſteriſcum, hoc modo, * τοὺς ↙
δώδεκα ἄνδρας. & paullo vlterius nomen ἄν-
δρα. habet enim * ἄνδρα ↙ ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς.
5 *Verſu* V. Initio poſt illa verba, εἶπεν αὐτοῖς,
adſcribito nomen ἰησοῦς, ita enim ſcriptum eſt
in bonis libris. Vlterius, poſt illa, πρὸ προσώ-
που κυρίου, addit mixta editio * τοῦ θεοῦ ὑμῶν ↙.
Vlterius ſcribito ἕκαστος λίθον ἕνα. mutato ver-
borum ordine. Mox habet Vaticanus codex τῶν
δώδεκα φυλῶν? ſed nomen δώδεκα non eſt in
aliis exemplaribus, quæ vidi. Si tamen adſcri-
bendum eſt, debet obelo notari: nam Hebræum
6 non habet. *Verſu* VI. ſcribe, ἵνα ὑπάρχωσιν
ὑμῖν ÷ κείμενοι ↙ ἐν ὑμῖν εἰς σημεῖον ÷ διαπαν-
τὸς ↙. atque illud κείμενοι & διαπαντὸς, ea
ſint veru confoſſa. Eadem nota inſigniatur
quoque verbum εἰσιν, quod paullo vlterius poſi-
7 tum eſt. *Verſu* VII. ſcribe, καὶ ÷ σὺ ↙ δὴ ὡ-
σῆς, habeatq; Pronomen obelum appoſitum. Ea-
dem nota ſcribatur quoque apud Participium
÷ λέγων ↙, & vlterius, apud Nomẽ ÷ ποταμὸς ↙.
quod nomen tamen à Syro non eſt lectum. De-
nique etiam apud illa verba, πάσης τῆς γῆς.
Mox vbi eſt in vulgatis libris, ὡς διέβαινον αὐ-
τὸν, habet mixta editio, [illegible] Pronomen αὐτὸν,
ipſum Iordanis nomen cum aſteriſco. quo etiam
ea verba ſignari [illegible] quæ ſequuntur. eſt enim
hic locus in mixta editione ſic ſcriptus. ὡς διέ-
βαινεν * τὸν ἰορδάνην, καὶ ἐξέλιπε τὸ ὕδωρ τοῦ
ἰορδάνου ↙: nam illam verborum iterationem vi-
tarant LXXII. Dum ſequitur, καὶ ἔσονται
÷ ὑμῖν ↙. ſignetur Pronomen obelo. Paullo vl-
terius, cùm dicitur, ἐν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ Complu-
tenſes omittunt Præpoſitionem, ἐν. Augu[illegible]inus
quoque videtur eam non legiſſe. ſed Syrus aſſen-
8 titur noſtris vulgatis libris. *Verſu octauo*,
initio, cùm dicitur, ἐνετείλατο ÷ κύριος τῷ ↙
ἰησοῦ, debet illud ÷ κύριος τῷ ↙ iugulari veru
appoſito. Vlterius lege, καὶ ἀπέθηκαν αὐτοὺς
9 ἅμα ἑαυτοῖς. *Verſu* IX. ſcribe mutato ordi-
ne, καὶ ἄλλους δώδεκα λίθους ἔστησεν ἰησοῦς ἐν
αὐτῷ, ex Syro. Debet autem illud ἄλλους nota-
ri obeliſco. & ſimiliter Nomen ÷ κυρίου ↙, quod
10 habetur eodem verſu. Decimum verſum lege
ad hunc modum, οἱ ἱερεῖς δὲ οἱ αἴροντες τὴν κι-
βωτὸν ÷ τῆς διαθήκης ↙ εἱστήκεισαν ἐν * μέσῳ ↙
τοῦ ἰορδάνῃ, &c. ſed illud, τῆς διαθήκης, ſignetur
obelo,

obelo, & ,μέσῳ, ſtella, tanquam aſciticium. Vl-
terius, ſcribe ἕως ἐν συντέλεσιν. & Nomen
ἰησοῦς expungatur. Hic autem adſcripta eſt in
mixta editione per aſteriſcos longior verborum
continuatio, huiuſmodi ※ πᾶν τὸ ῥῆμα, ſiue, ὅσα
ἐνετείλατο κύριος τῷ ἰησοῦ ἀναγγεῖλαι τῷ λαῷ,
καὶ πάντα ὅσα ἐνετείλατο μωυσῆς τῷ ἰησοῦ↙.
ac tum demum ſequitur, καὶ ἔσπευσεν &c. In-
dicatur autem a Syro, per lemniſcum, in non-
nullis libris, poſt, τοῦ λαοῦ, adſcriptum eſſe,
÷ καὶ διέβησαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ↙. Sed ego hoc
librariorum errore eſſe factum puto.
Verſu XI. notetur rurſus illud ÷ τῆς διαθή- 11
κης↙, obeliſco. Complutenſes hic, pro, οἱ λίθοι,
habent, οἱ ἱερεῖς: & ſic eſt in Hebræo. At in
margine Syrici codicis annotatum eſt, LXXII.
dixiſſe, οἱ λίθοι, ceteros vero omnes Græcos in-
terpretes, οἱ ἱερεῖς. Nihil ergo mutandum. eſt
enim interpretatio τῶν ἑβδομηκονταδύο, no-
ſtræ editionis fundamentum.
Verſu XIII. habet mixta editio, πρὸς 13
※ πόλιν↙ ἱεριχώ. Nimirum verbum Hebrai-
cum ערבות conuerſum eſt in Græcum, πόλιν.
inſcitè ſanè. Significat enim illud locum æqua-
bilem, atque etiam deſertum, unde ſolet ab A-
quila pro ea reddi ὁμαλή. qui tamen hic ipſam
vocem Hebraicam Araboth ſeruauit. Symma-
chus verò conuertit, ἀοίκητον. Verſu XIV. 14
nomen ※ υἱοὺς eſt obeliſco ſignandum. Vlterius,
cùm dicitur, ὥσπερ ἐφοβοῦντο μωυσῆν, ver-
bum ἐφοβοῦντο debet habere appoſitam ſtellu-
lam, tanquam alienam ab editione LXXII.
Verſu XV. poſt illa verba, καὶ εἶπε κύριος, 15
additum eſt in mixta editione, ※ πρὸς τὸν ἰη-
σοῦν↙. XVI. illud, ÷ τῆς διαθήκης↙, debet 16
rurſus notari obelo. Ibidem, poſt verbum, μαρ-
τυρίου, habet codex Vaticanus, κυρίου, teſtimo-
nij Domini. ſed id ei non aſſentiuntur alia exē-
plaria. Si tamen adſcribendum eſt, non eſt ſine
obeliſco adſcribendum. neque enim in Hebræo
habetur. Verſu XVIII. poſt illud, τοὺς πό- 18
δας αὐτῶν, eſt in mixta editione ※ οἱ ἱερεῖς↙.
Vlterius cùm dicitur, ※ καὶ↙ ὥρμησε τὸ ὕδωρ,
apponendus eſt aſteriſcus ad copulam. eſt enim
ex aliis interpretibus accepta. Mox, poſt, κατὰ
χώραν, adſcribendum eſt Pronomen αὐτοῦ. in
locum ſuum. Vlterius, verbum, ἡμέρας, iugu-
landum obeliſco eſt. Atque hic verbo κρηπῖδος
additum in mixta eſt Pronomen ※ αὐτοῦ↙, ripam
ſuam. Verſu XIX. illud, ÷ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ↙, 19
debet iugulari obelo. Verſu XX. lege, οὓς 20
ἔλαβον ἐκ τοῦ ἰορδάνου, poſito verbo in plurium
numero. Verſus XXI. initiū eſt à LXXII. 21
omiſſum. idq; in mixta additum eſt his verbis,
per aſteriſcum, ※ καὶ εἶπε πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσ-
ραὴλ↙, λέγων· ὅταν, &c. Ibidem, poſt illa
verba, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, additum in mixta eſt Ad-
uerbium ※ αὔριον↙ cras. Vlterius, cùm dici-
tur, τί ÷ εἰσιν↙ οἱ λίθοι, debet verbum εἰσιν
22 obelo iugulari. XXII. poſt illa verba, τοῖς
υἱοῖς ὑμῶν, adſcribe Participium λέγοντες; &
particulam ÷ ὅτι↙ quæ proximè ſequitur ſigna
obelo. In huius verſiculi extremo additum in
mixta eſt demonſtrationis Pronomen, τὸν ἰορ-
δάνην ※ τοῦτον↙, Iordanem iſtum. quod tamen
in Vaticano habetur: tamquam abſque aſte-
riſco, vt à LXXII. dictum, ſcribi debeat.
23 XXIII. Scribe, τοῦ θεοῦ ἡμῶν, Dei noſtri.
& rurſus vlterius, ὁ θεὸς ἡμῶν, Deus noſter.
& tertio quoque, cùm dicitur, ἀπεξήρανε κύ-
ριος ὁ θεὸς ἡμῶν ἔμπροσθεν, &c. Sed hoc loco
debet illud κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, iugulari obeli-
24 ſco. Verſu vltimo, ſcribe ex Syro, τῆς γῆς
τὴν δύναμιν κυρίου ὅτι ἰσχυρά ἐστι. Mox cùm
dicitur, ÷ καὶ↙ ἵνα ÷ ὑμεῖς↙ σέβησθε, iugulanda
ſunt Coniunctio, & Pronomen, obeliſcis. Atque
hic rurſus ſcribendum eſt, τὸν θεὸν ἡμῶν, Deum
noſtrum. Ibidem, pro χρόνῳ, eſt in Vaticano
codice, ἔργῳ. Sed alij libri, & Syrus, illud pro-
bant. idq; Hebræo conſentaneum eſt. Quapro-
pter nihil cenſeo mutandum.

CAP. V.

1 CApitis quinti primo verſiculo, eſt initio
addita vniuerſitatis nota in mixta editio-
ne. Habet enim, ὡς ἤκουσαν ※ πάντες↙ οἱ βα-
σιλεῖς &c. Vlterius poſt illa verba, πέραν τοῦ
ἰορδάνου, additum eſt in mixta, ※ παρὰ τὴν
θάλασσαν↙. & mox poſt copulam rurſus nota
vniuerſitatis, καὶ ※ πάντες↙ οἱ βασιλεῖς &c.
Paullo vlterius, cùm dicitur, οἱ ἦσαν παρὰ τὴν
θάλασσαν, expungendum eſt verbum, ἦσαν.
Vlterius, illud, ÷ ὁ θεὸς↙, iugulandum obelo
eſt. Vlterius, pro verbo κατέβησαν, ſcribe κα-
τετάκησαν. Quod verò deinceps eſt, ÷ καὶ κα-
τεπλάγησαν↙, id confodiendum eſt obeliſco.
2 Verſu ſecundo, ſcribe μαχαίρας ἐκ πέτρας
ἀκροτόμου. καὶ καθίσας &c. Sic enim legit
Syrus, & Auguſtinus quoque, atque auctor do-
cti opuſculi, De vera circumciſione, quod diuo
Hieronymo tribuitur.
3 Verſu tertio, illud, τοῦ καλουμένου, debet iu-
gulari veru: & nomen, τόπου, ibidem prorſus
4 expungi. Verſu IV. lege ordine conuerſo,
περιεκάθηρε ἰησοῦς τοὺς υἱοὺς &c.
5 Verſu V. ante ἐν τῇ ὁδῷ, habent quædam
exemplaria, ἐν τῇ ἐρήμῳ. vt notauit Syrus per
lemniſcum. Sunt autem verſiculi iſti quartus
& quintus iugulandi obeliſcis, quia non ſunt
de Hebræo expreſſi: in quo lōgè alia eſt ſentētia;
quæ in mixta editione aſteriſcis appoſitis red-
dita

diſta eſt his verbis, * καὶ ἐστὶ ὁ λόγος ὃν περιέτε-
μεν ὁ Ἰησοῦς. πᾶς ὁ λαὸς οἱ ἐκπορευόμενοι ἐξ
Αἰγύπτου, τὸ ἀρσενικὸν, πάντες ἄνδρες πολέ-
μου, ἀπέθανον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν τῇ ὁδῷ, ἐξελ-
θόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Et hactenus ver-
ſiculus quartus. deinde ſequitur quintus, his 5
verbis. * ὅτι περιτετμημένοι ἦσαν πᾶς ὁ λαὸς
ὁ ἐξελθών. καὶ πᾶς ὁ λαὸς οἱ γεννηθέντες ἐν
τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ ὁδῷ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς
Αἰγύπτου οὐ περιετμήθησαν. Verſu VI. illud, 6
÷ καὶ δύο↙, notandum eſt obelo. Mox ſcribe,
τῇ ἐρήμῳ ÷ τῇ μαδβαρίτιδι↙, ſignáque hoc,
τῇ μαδβαρίτιδι, obeliſco. Vlterius poſt No-
men, κυρίου, habent quidam libri, τοῦ θεοῦ. Sed ſi
id adſcribatur, debet iugulari obelo. In Vatica-
no autem omiſſum eſt, κυρίου, atque pro eo ſcri-
ptum, τοῦ θεοῦ. & ita videtur diuus Augu-
ſtinus legiſſe hunc locum. Hebræum tamen ha-
bet יהוה, pro quo reddi ſolet, κυρίου. Vlterius
ſcribe, δοῦναι ἡμῖν γῆν, dare nobis terram.
ſic enim habent boni libri. & in Hebræo quo-
que ſcriptum eſt primæ perſonæ Pronomen.

Verſus ſeptimi initio in libris emendatis, 7
habetur hæc verborum collocatio τοὺς υἱοὺς αὐ-
τῶν ἀντικατέστησεν ἀντὶ τούτων, οὓς περιέτεμεν
Ἰησοῦς * ὅτι ἀκρόβυστοι ἦσαν↙, &c. Vaticanus
tamen non habet hanc poſtremam clauſulam
verborum, ὅτι ἀκρόβυστοι ἦσαν. Neque eam vi-
detur etiam legiſſe Auguſtinus apud LXXII.
quapropter eſt notanda aſteriſco. vt ab aliis in-
terpretibus accepta. idq; à Syro factum eſt.

Verſu VIII. poſt illa verba, περιτμηθέν- 8
τες δὲ, eſt in mixta, * πᾶν τὸ ἔθνος↙. debet
autem quod continuò ſequitur, ÷ ἡσυχίαν εἶ-
χον↙, iugulari obelo.

Verſu IX. Nomini Ἰησοῦ, addit Vaticanus 9
codex, υἱῷ Ναυὴ ſed id in aliis exemplaribus nõ
apparet. neq. poteſt ſine obelo aſcribi. non enim
eſt in Hebræo. Vlterius, poſt Nomen, τόπου,
additum eſt in mixta, * ἐκείνου↙. Mox illa
verba, * ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης↙, ſunt appoſi-
to aſteriſco ſignanda. Nam non ſunt editionis
LXXII. interpretum. Idem cenſendum eſt 10
de iis, quæ initio verſus decimi ſcripta legun-
tur; nempe, * καὶ παρενέβαλον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν
Γαλγάλοις↙. LXXII. enim, vt ſuperua-
canea, omiſerant iſta. Atque ideo non legun-
tur in Vaticano codice. Mox illa, οἱ υἱοὶ Ἰσ-
ραὴλ, quæ poſt Verbum, ἐποίησαν, ſcribun-
tur, ſunt ſignanda obeliſco. Qua nota inſigni-
uit Syrus etiam illud, quod in extremo verſus
eſt, ÷ ἐν τῷ πεδίῳ↙. Nimirum voci Hebrai-
cæ בְּעַרְבוֹת reſpondet, ἐπὶ δυσμῶν. Meo tamen
iudicio hoc potius iugulandum ab Adamantio

erat. Nam illud, ἐν τῷ πεδίῳ, magis eſt ei ver-
bo Hebraico conſentaneum. verum ſi conie-
ctura vti licet, dicam hoc, ἐν τῷ πεδίῳ, ab ali-
quo Hebrææ linguæ perito in margine ſcriptum
fuiſſe, pro illo, ἐπὶ δυσμῶν· quod ille iudicaret
non ſatis congruere verbo illi Hebræo. atque ita
errore librariorum in ipſo texto tandem ſcribi
cœpiſſe.

11 Verſu XI. poſt illud, σίτου τῆς γῆς, additur
in mixta, * τῇ ἐπαύριον τοῦ πάσχα↙,
poſtridie paſcha.

12 Rurſus verſu duodecimo, poſt illa verba,
ἐξέλιπε τὸ μάννα, additum eſt in mixta, * τῇ
ἐπαύριον↙ μετ' &c.

13 Verſu decimo tertio, cùm dicitur, καὶ ἀνα-
βλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, non habet Vati-
canus, neque copulam, καὶ, neque Pronomen
αὐτοῦ. eique aſſentiri videntur tum Origenes,
tum Cyprianus: quapropter arbitror, vtrumq.
eſſe appoſito aſteriſco notandum: quamquam id
à Syro factum non apparet: quod fortaſſe libra-
rij neglegentia accidit. Paullo vlterius, habent
Complutenſes, εἶδεν φανέντα ἄνθρωπον. ve-
rùm vnde natum ſit illud, φανέντα, non video.
Suſpicor tamen, cum explicandæ rei gratia fuiſ-
ſet in margine à quoquam adſcriptum, in ip-
ſum ſacrorum verborum ordinem deinde per-
peram eſſe relatum. Vlterius, καὶ ἡ ῥομφαία
αὐτοῦ, debet rurſus Pronomen habere ſtellu-
lam appoſitam. Neque enim in Vaticano eſt,
neque vel ab Origene, vel Cypriano eſt lectum.
Mox, poſt Participium προσελθὼν· addit
mixta Pronomen * αὐτῷ↙, aggreſſus eum Ie-
ſus, dixit ei, &c. Rurſus in verſiculi extre-
mo alterum additur in mixta Pronomen, hoc
modo, ἢ τῶν ὑπεναντίων * ἡμῶν↙.

14 Verſu XIV. in ipſo initio, poſt Pronomen
αὐτῷ, addenda eſt particula, ὅτι: & ſcriben-
dum, ὅτι ἐγὼ, &c. Mox poſt Nomen, πρό-
σωπον, additur in mixta Pronomen * αὐτοῦ↙,
in faciem ſuam. Ibidem, ſcribendum eſt,
* προσεκύνησε, καὶ↙ εἶπεν αὐτῷ debetque
verbum προσεκύνησεν, atque inſequens copu-
la habere appoſitum aſteriſcum. Nam LXXII.
omiſerant adorandi ritum. Quod deinceps
ſequitur, lectum eſt à Syro ad hunc modum,
* τί↙ δέσποτα * μου↙, τί προστάσσεις τῷ σῷ
οἰκέτῃ; ſignato videlicet priore τί, & Prono-
mine, μου, aſteriſcis.

15 Rurſus verſu XV. poſt, τὸ ὑπόδημα, addi-
tum eſt in mixta Pronomen, * σου↙ Denique
in extremo, illa verba, * καὶ ἐποίησεν Ἰησοῦς οὕ-
τως↙, tamquam à LXXII. prætерita, delent
aſteriſco appoſito notari.

CAP.

CAP. VI.

Capitis ſexti verſiculo primo, poſt illud, συγ- 1
κεκλεισμένη, addendum eſt verbum, ἦν,
ex Syro, & Vaticano. Mox, poſt illud, ὠχυρω-
μένη, habet mixta editio complexionem verborũ
hanc, cum ſtellula, ※ ἀπὸ προσώπου υἱῶν Is-
ραὴλ↙. Vlterius, illud, ÷ ἐξ αὐτῆς ↙ ſignan-
dum obelo eſt. Verſiculo ſecundo omittatur 2
Pronomen, ἐγὼ, atque Datiuus, σοὶ, locetur poſt
verbum, ὑποχείριον. Mox illud, ÷ τὸν ἐν αὐ-
τῇ↙, ſignetur obeliſco. Eſt quidem hic in Vati-
cano codice ſcriptum, δυνατοὺς ὄντας ἐν ἰσχύι,
apud Complutenſes verò, καὶ δυνατοὺς ἐν ἰσχύι.
verùm Syrus planè ſecutus eſt vulgatorum li-
brorum ſcripturam; niſi quod videtur legiſſe
articulum, τοὺς δυνατοὺς &c. & hæc lectio ce-
teris melior eſt, meo certè iudicio. In proximis
verſiculis, vſque ad decimum, eſt interpretatio
LXXII. interpretum admodum curta; eóque
diſſimilis Hebræo; & ferè huiuſmodi, qualem
ſcriptura vulgatorum codicum nobis ante ocu-
los ponit. Quapropter vnico contextu dicam,
qualis hic ſit editio mixta; & quæ à LXXII.
omiſſa ſunt, ea aſteriſcis notabo; quæ verò illi de
ſuo addiderunt, obeliſcis. Igitur auſpicando à
verſu tertio, ſic habebat editio mixta. ÷ Σὺ δὲ↙ 3
περίστησον αὐτῇ πάντας τοὺς μαχίμους κύκλῳ
※ καὶ κυκλώσατε τὴν πόλιν πάντες ἄνδρες πο-
λέμου, κύκλῳ τῆς πόλεως. ἅπαξ. οὕτω ποιήσετε
ἓξ ἡμέρας↙. Verſu IV. ※ καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς λήψον- 4
ται ἑπτὰ κερατίνας τοῦ ἰωβὴλ ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ.
καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ κυκλώσατε τὴν πόλιν
ἑπτάκις. καὶ οἱ ἱερεῖς σαλπιοῦσι ταῖς κερατίναις↙.
Verſu V. καὶ ἔσται ὡς ἂν σαλπίσητε τῇ σαλ- 5
πιγγι ※ τοῦ ἰωβὴλ, ἐν τῷ ἀκοῦσαι ὑμᾶς τὴν φωνὴν
τῆς κερατίνης↙ ἀνακεκραγέτωσαν πᾶς ὁ λαὸς; καὶ
ἀνακεκραγόντων αὐτῶν πεσεῖται ÷ αὐτόματα↙
τὰ τείχη τῆς πόλεως ※ ὑποκάτω αὐτῶν↙, καὶ εἰσ-
ελεύσεται ÷ πᾶς↙ ὁ λαὸς ÷ ὁρμήσας↙, ἕκαστος
κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ÷ εἰς τὴν πόλιν↙. Verſu 6
VI. καὶ εἰσῆλθεν ἰησοῦς υἱὸς ναυὴ πρὸς τοὺς ἱερεῖς
※ καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς λάβετε τὴν κιβωτὸν τῆς δια-
θήκης καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς λήψονται ἑπτὰ κερατίνας
τοῦ ἰωβὴλ πρὸ προσώπου τῆς κιβωτοῦ τοῦ κυ-
ρίου↙. Verſu VII. καὶ εἶπεν ÷ αὐτοῖς λέγων 7
παραγγείλατε↙ τῷ λαῷ περιελθεῖν, καὶ κυ-
κλῶσαι τὴν πόλιν. καὶ οἱ μάχιμοι παραπορευέ-
σθωσαν ÷ ἐνωπλισμένοι↙ ἐναντι ※ τῆς κιβωτοῦ τοῦ↙
κυρίου. Verſu VIII. ※ καὶ ἐγένετο ὡς εἶπεν ἰη- 8
σοῦς πρὸς τὸν λαὸν↙ καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς ἔχοντες ἑπτὰ
σάλπιγγας ἱερὰς, ÷ παρελθέτωσαν ὡσαύτως↙
ἐναντίον τοῦ κυρίου. παραπορευέσθωσαν, καὶ ση-
μαινέτωσαν εὐτόνως. καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης
κυρίου ἐπακολουθείτω ※ αὐτοῖς↙. Verſu IX. 9
οἱ δὲ μάχιμοι παραπορευέσθωσαν ἔμπροσθεν,
÷ καὶ↙ οἱ ἱερεῖς ※ οἱ σαλπίζοντες τ̃αῖς κερατίναις↙,
καὶ οἱ οὐραγοῦντες ὀπίσω τῆς κιβωτοῦ ÷ τῆς δια-
θήκης τοῦ κυρίου↙ προπορευόμενοι καὶ σαλπίζον-
10 τες ταῖς κερατίναις. Verſiculo X. poſt Pro-
nomen ὑμῶν, infarcit editio mixta per aſteriſ-
cum, hanc verborum periodum, ※ καὶ οὐ διε-
λεύσεται ἐκ στόματος ὑμῶν λόγος↙. Mox pro,
ἡμέρα, ſcribe accuſandi caſum, ἡμέραν. Vlte-
rius, pro αὐτὸς, ſcribe ὑμῖν, ex Syro. niſi ſi ma-
gis probas Vaticani codicis ſcripturam; quæ eſt
hoc loco huiuſmodi, ἕως ἂν ἡμέραν διαγγείλῃ
αὐτὸς ἀναβοῆσαι. Ibidem ſcribendum eſt, mu-
tato ordine, καὶ ἀναβοήσετε ÷ τότε↙. poſito ver-
bo in futuro, modi finiti, & particula τότε, no-
11 tata obeliſco. Verſu XI. illud, ÷ τῆς διαθή-
κης↙, iugulandum obelo eſt. illud vero κύκλῳ,
※ aſteriſco. In fine, pro, ηὐλίσθη, habent quædam
12 exemplaria, ἐκοιμήθη. Verſ. XII. illa verba,
÷ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ↙, debent adſcripto obe-
liſco ſignari. Vlterius illud, τῆς διαθήκης, eſt
13 expungendum. Verſu XIII. poſt, σάλπιγ-
γας, addit mixta cum aſteriſco ※ ἱερὰς↙, & ſi-
militer, poſt, ἐναντι, addit ※ κιβωτοῦ↙. legendus
eſt igitur hic locus traiecto verbo hoc modo, φέ-
ροντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ※ ἱερὰς↙ ἐναντι ※ κι-
βωτοῦ↙ κυρίου παρεπορεύοντο. Cùm autem con-
tinuò ſequitur, καὶ ÷ οἱ ἱερεῖς↙ ἐσάλπιγξαν &c.
debet illud, οἱ ἱερεῖς, obelo ſingulari. Mox illud,
καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος ἅπας, eſt quidem à Syro le-
ctũ: verum tamẽ expungendũ procul dubio eſt,
vtpote ex margine mendosè admiſſum in ſacrũ
textum, tamquam interpretatio altera Hebraici
vocabuli הֶחָלוּץ pro quo à LXXII. rectè red-
ditum eſt illud, οἱ μάχιμοι. Porro, poſt illud,
μετὰ ταῦτα, legit Syrus, καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς, pro
eo quod eſt in libris vulgatis, καὶ ὁ λοιπὸς ὄ-
χλος. Ibidem illud, ÷ τῆς διαθήκης↙, ſignetur
obelo. Quod autem hic poſt Nomen, κυρίου,
ſequitur, nempe ※ πορευόμενοι καὶ σαλπίζοντες
ταῖς κερατίναις↙, debet appoſitum aſteriſcum
habere. Non eſt enim ipſorum LXXII. Quæ
verò deinceps ſunt, hæc dico, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐσάλ-
πισαν ταῖς κερατίναις σάλπιγξι, καὶ ὁ λοιπὸς
ὄχλος, ea ſunt omnia expungenda ex ſacris
verbis, vt perperam ex margine adſcripta.
14 Porrò initium verſus XIV. nempe, καὶ πε-
ριεκύκλωσαν τὴν πόλιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευ-
τέρᾳ ἅπαξ ἐγγύθεν. (ſic enim ſcribendum eſt)
debet habere aſteriſcum. eſt enim omiſſum à
LXXII. Mihi tamen hoc loco illud ἅπαξ ſu-
ſpectum eſt, quamuis & Complutenſes & Sy-
rus legerunt. Suſpicor enim eſſe alteram in-
terpretationem illius Hebræi, פַּעַם אַחַת, quam
aliquis Hebraicè doctus in margine adſcripſe-
rit, cum ei parum placere poſſet illud, ἐγγύθεν.
Denique hoc eodem verſu, pro, οὕτως ἐποίουν,
ſcribendum eſt numero ſingulari, οὕτως ἐποίει.
ſic enim

ſic enim eſt in bonis libris. Verſu xv. ver- 15
bum, ἐγένετο, initio poſitum, debet notari aſte-
riſco. atque etiam illud, ἐν τῇ ἀναβάσει. Vlte-
rius poſt Nomen, πόλιν, additum in mixta
eſt, ※ κατὰ τὸ κρῖμα τοῦτο ✓, deinde ſequitur, ἐπλά-
ξις. Et poſt hoc Aduerbium rurſus addita eſt
in editione mixta hæc verborum complexio:
※ πολλὴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκύκλωσαν τὴν πό-
λιν ἐπτάκις ✓. Verſu xvi. rurſus verbum 16
ἐγένετο debet notari ſtellula appoſita. Verſu 17
xvii. illud, ÷ τῶν δυνάμεων ✓, debet iugulari
obelo. Quæ porro in huius verſiculi fine le-
guntur verba, nempe, ὅτι ἔκρυψε τοὺς ἀγγέλους
οὓς ἀπεστείλαμεν, ea ſunt ab aliis interpretibus
accepta, & proinde ſignanda aſteriſco.

Verſu xviii. ſcribatur, φυλάξασθε, mo- 18
do mandatiuo, cuſtodite. eſtque ei adiungen-
dum Aduerbium ÷ σφόδρα ✓, ſed obelo iugula-
tum. Paullo vlterius, cum dicitur, ὑμεῖς λά-
βητε, confodiendum eſt Pronomen obelo. Vati-
canus codex habet, ὑμεῖς αὐτοὶ λάβητε. ſed per-
inde eſt vtrum ſcribas. Vlterius illud, ÷ τῶν
υἱῶν ✓, debet ſimiliter iugulari obeliſco.

Verſu xix. in extremo, pro κυρίῳ, ſcriba- 19
tur caſu gignendi κυρίου. Verſus viceſimi 20
principium à lxxii. omiſſum, ſuggeritur in
mixta editione per aſteriſcum, his verbis, ※ καὶ
ἠλάλαξεν ὁ λαὸς ✓. deinde ſequitur, καὶ ἐσάλ-
πιγξαν &c. Paullo poſt, debet illud, οἱ ἱερεῖς,
obelum appoſitum habere. Vlterius ſcribe, ἠλά-
λαξαν ÷ πᾶς ✓ ὁ λαὸς, vt Verbum ſit numeri
plurium, & notā vniuerſitatis habeat appoſi-
tam obeliſci notam. qua nota etiam illud inſi-
gniri mox debet ÷ καὶ ἰσχυρᾷ ✓. Quod autem
mox ſequitur, ἅπας, expungendum eſt. & ſi-
militer illud πᾶς, quod paullo vlterius poſitum
in vulgatis libris eſt. Atque hic, poſt Nomen,
λαὸς, addendum eſt, εἰς τὴν πόλιν. Quæ vero
deinceps ſequuntur verba, ※ ἕκαστος ἐξ ἐναντίας
αὐτοῦ, καὶ κατελάβοντο τὴν πόλιν ✓, ea omnia, vt
à lxxii. præterita, debent aſteriſco ſignari.
Ceterùm illud, ἔξω, quod in quibuſdam vulga-
tis libris eſt, expungendum eſt. Initio verſus 21
xxi. expungendum quoque eſt nomen ἰησοῦς,
& verbum numero plurium ſcribendum, hoc
modo, καὶ ἀνεθεμάτισαν ÷ αὐτὴν καὶ ✓ ὅσα &c.
Pronomen tamen, & inſequens copula ſunt
iugulanda veru. Vlterius pro, πρεσβυτέρου,
habet Vaticanus codex πρεσβύτου, & rectè.
Vlterius, cùm eſt in vulgatis libris, καὶ ἕως πρεσ-
βύτου, expungendum eſt illud ἕως; reliqua vero
ſunt iugulanda obelo. Verſu xxii. illud, 22
τὴν γῆν, debet ſignari aſteriſco. Et ſimiliter
paullo vlterius illud, τῆς πόρνης. Vlterius ſcri-
bendum eſt traiectis verbis, ἐκεῖθεν αὐτὴν.
Denique in fine appoſita eſt in editione mixta
per aſteriſcum hæc oratio, ※ ὡς ὠμόσατε αὐτῇ ✓.

23 Verſu xxiii. illa verba, ÷ τὴν πόλιν εἰς
οἰκίαν τῆς γυναικὸς ✓, debent iugulari obelo. Si-
militer paullo vlterius illud, ÷ τὴν πόρνην ✓. Vlte-
rius lege traiectis verbis, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐ-
24 τῇ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτῆς. Verſu
xxiv. pro ἐν πυρὶ, eſt in Vaticano, ἐμπυρισ-
μῷ. Vlterius verbum ἔδωκαν, ſignandum aſte-
riſco eſt. Quæ autem deinceps ſequuntur, ea
ſunt ſcribenda ad hunc modum, εἰς θησαυρὸν
εἰσενεχθῆναι κυρίου. ſic enim legit Syrus. Vati-
canus tamen habet, εἰς θησαυρὸν οἴκου κυρίου
εἰσενεχθῆναι. Sed vtrum rectius ſit, non poteſt
facilè vlla coniectura colligi. Complutenſes à
Syro ſtant, niſi quod κυρίῳ habent, dandi caſu.

25 Verſu xxv. lege, καὶ ÷ πάντα ✓ τὸν οἶκον τοῦ
πατρικὸν αὐτῆς, ſed nota vniuerſitatis habeat
appoſitum obelum. Poſt iſta autem verba ſug-
gerit mixta editio hæc, ※ καὶ πάντα τὰ αὐτῆς ✓.

26 Verſu xxvi. ſcribe, ὁ ἄνθρωπος, cum ar-
ticulo. Deinde illud ἀναστήσει καὶ, ſiue vt Syrus
legit, ἀναστήσει ἤ, habeat appoſitam aſteriſci no-
tam. Et ſimiliter illud, τὴν ἱεριχὼ, quod vlterius
poſitum eſt. Porrò vniuerſa illa narratio inter-
poſita, vſque ad verſum xxvii. nempe, ÷ καὶ
ἐποίησεν οὕτως Ἀζωζὰν, ſiue, vt melius habent alij
libri, ὀζὰν, ὁ ἐκ βαιθὴλ, ἐν τῷ Ἀβειρὼμ τῷ
πρωτοτόκῳ αὐτοῦ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν. καὶ ἐν
τῷ διασωθέντι ἐλαχίστῳ ἐπέστησε τὰς πύλας
αὐτῆς ✓. (ſic enim à Syro lecta iſta ſunt.) Hæc,
inquam, narratio, debet tota obeliſco iugulari:
nam eſt à lxxii. huc importata ex capite
xvi. tertij libri Regum.

CAP. VII.

1 Capitis ſeptimi verſiculo primo auferen-
dum è medio eſt illud, μεγάλην. Mox il-
lud, ÷ καὶ ἐνοσφίσαντο ✓ iugulandum eſt obelo.
Vlterius pro, ζαμβρὶ, legit Syrus, ζαβδὶ, atque
ſic habent Complutenſes, ſicque eſt in Hebræo.
Nominatur tamen idem ille vir ζαμρὶ in Pa-
2 ralipomenis. Verſu ſecundo, illa verba, πρὸς
ἀνατολὰς βαιθὴλ· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ſuggeſta
ſunt in mixta editione. Nam lxxii. ea
præterierant. debent ergo ſignari aſteriſco.
3 Verſu iii. ſcribatur, μὴ ἀναβήτω πᾶς,
&c. Vlterius illud, ÷ ἀλλ' ἤ ✓, notetur obelo.
Mox, poſt, δισχίλιοι, ſuggerit mixta editio No-
men, ※ ἄνδρες ✓. Nimirum, bis illud eſt in He-
bræo. Vlterius ſcribe mutato verborum ordine,
4 ἅπαντα τὸν λαὸν. Verſu iv. illa, ἀπὸ τοῦ
λαοῦ ἐκεῖ, debent, appoſito aſteriſco, notari, vt
5 aliena ab editione lxxii. Verſu v. poſt
illa verba, συνέτριψαν αὐτοὺς, additur in edi-
tione mixta, ※ καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ✓. Legitur
autem

autem hic locus in quibuſdam exemplaribus hoc
modo, ἀπὸ τῆς πύλης ἕως Σεβαρειμ, καὶ συνέτρι-
ψαν αὐτοὺς ἐπὶ κατάβασιν &c. eaq; ſcriptura
eſt Hebræo magis conſentanea. Verſu VI. καὶ 6
ἔπεσεν ἰησοῦς, notandum eſt nomen, ἰησοῦς,
obelo. Quodq; ſequitur, debet mutato ordine
ſcribi, ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. Ibidem
poſt Præpoſitionem ἔναντι, infarcit editio mix-
ta κιβωτοῦ, Coram arca Domini. Vlterius,
cùm dicitur, τὸ χοῦν, expungendus eſt articu-
lus τὸν. Verſu VII. ſuggeritur in mixta edi- 7
tione repetitio verbi, hoc modo, ἵνα τί διαβιβά-
ζων διεβίβασεν &c. Ibidem illud, ὁ παῖς
σου, notari debet obelo. Verſu VIII. deeſt 8
initium, ſic enim ſcribendum eſt, Δέομαι κύριε,
τί ἐρῶ; Nam Coniunctio, καὶ, expungenda eſt.
quam ego ſuſpicor olim natam eſſe ex nomine
κύριε, curtè ſcripto, & præcisè, hoc modo, κε.
Verſu IX. Scribendum eſt, περικυκλώσουσι 9
ἡμᾶς: addito Pronomine. ſic enim eſt in emen-
datis libris omnibus, quos ego vidi.
Verſu XI. ſcribe, addita copula, καὶ πα- 11
ρέβησαν τὴν &c. Vlterius, poſt illud, πρὸς αὐ-
τοὺς, refertur in editione mixta, per aſteriſcum,
periodus verborũ prætérita à LXXII. huiuſ-
modi καί γε ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος.
Cùm autem deinde ſequitur, καὶ κλέψαντες
ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, del. eſt illa verba, ἀπὸ τοῦ
ἀναθέματος, obelo iugulari. Et cõtinuò poſt iſto,
rurſus explet mixta editio ſcriptum, his verbis
cum ſtellula additis, ἐψεύσαντο καὶ ἐνέβαλον
&c. Verſu XIII. pro, ἁγνίσατε, habet Vati- 13
canus liber, ἁγιάσατε: & paullo poſt, pro, ἁγνι-
σθῆναι, habet ἁγιασθῆναι. Syrus vulgatorum li-
brorum ſcripturam repræſentauit; vtrùm melius,
non facilè conſtitui poſſe puto. Mox poſt, ἐν ὑ-
μῖν, addit editio mixta ἰσραήλ.
Verſu XIV. illud, πάντες, iugulandum obe- 14
liſco eſt. Vlterius, cùm dicitur, κατὰ φυλὰς, ad-
ſcribendum eſt Pronomen, ὑμῶν, per tribus ve-
ſtras. XV. Poſt verbum ἐνδειχθῇ, ſuggeri- 15
tur in mixta ἐν τῷ ἀναθέματι. id enim
LXXII. omiſerunt. Similiter poſt πυρὶ, ad-
ditur Pronomen αὐτὸς, cum ſtellula. Vlterius,
ante verbum ἐποίησεν, additur cũ eadem nota,
Coniunctio ὅτι. hoc modo, καὶ ὅτι ἐποίησεν &c.
XVI. καὶ ὤρθρισεν ἰησοῦς, addit mixta edi- 16
tio πρωΐ. Vlterius, poſt κατὰ φυλὰς, ſug-
gerit rurſus Pronomen, αὐτοῦ.
XVII. Cùm dicitur, καὶ προσήχθη κατὰ δή- 17
μους, addit mixta ἰούδα. Ibidem, pro ἐνε-
δείχθη, ſcribe, ἀνεδείχθη. atque ſimiliter paullo
vlterius. Ibidem, pro κατ' οἴκους, ſcribe, κατ'
ἄνδρα. Quod verò ſequitur, nempe, καὶ ἀνε-
δείχθη οἶκος ὁ ζαμβρὶ, debet habere appoſitam
ſtellam. eſt enim a LXXII. prætéritum. ſed
verbum, οἶκος, eſt expungendum: & pro ζαμ-
βρὶ, habent multi libri ζαβδὶ. de quo nomine
dixi initio huius capitis.
18 Verſus XVIII. principium a LXXII. o-
miſſum, ſuggeritur in mixta editione his ver-
bis, καὶ προσήχθη ὁ οἶκος αὐτοῦ κατ' ἄνδρα.
Vlterius, pro ζαμβρὶ, ſcribe ζαβδὶ. Mox, poſt
illa verba, υἱοῦ Ζαρὰ, addita in mixto eſt hæc
verborum clauſula ἀπὸ φυλῆς ἰούδα. LXXII.
enim id, vt ſemel antè dictum, omiſerunt.
19 XIX. poſt nomen, ἀχὰρ, eſt in mixta υἱέ
μου. Et ſimiliter, poſt Verbum, δὸς, eſt par-
ticula, vt ſic dicam, expletiua, δή. quæ vim
δὴ particula.
quamdam vrgendi habet, vt ſcripſit vir doctiſ-
ſimus Theodorus Gaza. Ceterũ illud Aduerbiũ
tẽporis, σήμερον, locandũ eſt ante ipſum verbũ
δὸς, & ſignandũ obelo. Vlterius, poſt verbũ δὸς
ſecundo loco ſcriptum, ſuggeritur in editione
20 mixta Pronomen αὐτῷ. XX. Poſt Aduer-
bium ἀληθῶς, habet mixta Pronomen ἐγώ.
21 Verſu XXI. poſt, ποικίλην, eſt in mixta
μίαν. Varium, vnam. Vlterius ſcribendum
eſt mutato verborum ordine, καὶ γλῶσσαν
χρυσῆν μίαν. Vlterius poſt illud, διδράχ-
μων, adiectum eſt in editione mixta ὁλκὴ αὐ-
τῆς. Vlterius, poſt Verbum, ἔλαβον, habet
mixta additum Pronomen αὐτά. Vlterius
Pronomen, αὐτὰ, ſcriptum ante prius Verbum,
κέκρυπται, ſignandum eſt obelo. Et ſimiliter
ipſum Verbum κέκρυπται ſecundo loco ſcriptum.
22 XXII. εἰς τὴν σκηνὴν, adſcribe Pro-
nomen, αὐτοῦ, in tentorium eius. atque tum
hoc Pronomen, tum illud quod continuo ſe-
quitur, videlicet, εἰς τὴν παρεμβολὴν, iu-
gulentur obeliſcis. Vlterius, cùm dicitur, ἐν
τῇ σκηνῇ αὐτοῦ, debet hoc Pronomen habere
aſteriſci notam.
23 XXIII. ſcribe, καὶ ἐξενήνοχαν, numero
plurium. Vlterius, poſt Verbum, ἀνήνεγκαν,
ſuggerit mixta editio Pronomen αὐτά. &
mox notam vniuerſitatis, hoc modo, καὶ πρὸς
πάντας τοὺς πρεσβυτέρους.
24 XXIV. Illa verba, καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς φά-
ραγγα ἀχὼρ, ſunt iugulanda obelo. Vlterius,
cùm dicitur, καὶ πάντα τὰ πρόβατα, debet
vniuerſitatis nota, πάντα, expungi. Vlte-
rius ſcribendum, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς, poſito
25 Verbo numero ſingulari. XXV. Deleri debet
illud, τοῦ ἀχάρ. Vlterius, ſcribe mutato verbo-
rum ordine, πᾶς ἰσραὴλ ἐν λίθοις. Et conti-
nuò, poſt hæc verba, ſuggeritur in editione mix-
to hæc periodus verborũ, καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ
ἐν πυρὶ, καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτοὺς ἐν λίθοις.
26 Tum enim demũ ſequitur verſus XXVI. vt
eſt in vulgatis libris, καὶ ἐπέστησαν etc. In hoc ver-
ſu, poſt illud, μέγαν, aut vt habent quidam libri,

M μεγάλον,

*μεγάλου, addita eſt in editione mixta hæc ver-
borum complexio, ° ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης↙.
Et vlterius, poſt ὀργῆς, ſuggeſtum eſt Prono-
men °αὐτοῦ↙.*

CAP. VIII.

*Capitis octaui verſiculo primo, dictio °πάν- 1
τας↙, vt mixtæ editionis, & à* LXXII.
*prætermiſſa, notetur aſteriſco. Similiter illa
verborum periodus, ° καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν
πόλιν αὐτοῦ↙. Debet autem illa tota verborum
complexio ſcribi ante illam, καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ.
Verſu* II. *notentur etiam illa aſteriſco, °καὶ 2
τῷ βασιλεῖ αὐτῆς↙. Et mox, ſuggeruntur in
mixta editione duo Pronomina, per aſteriſcos,
hoc modo, καὶ τὴν προνομὴν °αὐτῆς↙, καὶ τὰ κτή-
νη °αὐτῆς↙. Deinceps, poſt Verbum, κατάστη-
σον, expungenda eſt particula δὴ. nam à Syro
non eſt lecta. ſi tamen ſcribenda eſt, debet ha-
bere obeliſcum appoſitum. Vlterius, cùm di-
citur, εἰς τὰ ὀπίσω adde Pronomen, αὐτῆς.
Verſu* III. *pro, καὶ ἐπίλεξεν, ſcribe, ἐπίλε- 3
ξε δὴ. Verſu* IV. *poſt Participium, λέγων, 4
ſupplendus eſt locus ex mixta editione, atque
ſcribendus ad hunc modum, ἴδετε ὅτι °ὑμεῖς↙
ἐνεδρεύετε °τὴν πόλιν↙ ὀπίσω τῆς πόλεως. Vlte-
rius, addita eſt in mixta Præpoſitio, hoc modo,
γίνεσθε °ἀπὸ↙ τῆς πόλεως. quamquam, ſi Vati-
cano fidendum potius eſt, debet ea abſque aſte-
riſco adſcribi. Eſt autem in mixta, poſt illud,
τῆς πόλεως, additum cum ſtellula Aduerbium
°σφόδρα↙. Verſu* V. *pro, πᾶς ὁ λαὸς, ſcribe, 5
πάντες οἱ μετ' ἐμοῦ, ſic enim habent omnia
exemplaria quæ vidi. Vlterius, illa verba, ÷ οἱ
κατοικοῦντες Γαὶ↙, iugulentur obelo. Illa ve-
rò, °καθάπερ καὶ πρώην↙ aſteriſco.
Verſu* VI. *Pronomen οὗτοι, debet habere ap- 6
poſitum obeliſcum. Eodem verſu omiſſus eſt
finis, qui in mixta editione ſuggeritur poſt Ad-
uerbium, ἔμπροσθεν, his verbis ° καὶ φευξόμεθα
ἀπὸ προσώπου αὐτῶν↙. Verſu* VII. *illa, 7
÷ καὶ πορεύσεσθε εἰς τὴν πόλιν↙, ſunt ſignandi
obelo. Deinde ſuggeruntur in editione mixta
per aſteriſcos hæc omnia, °καὶ ἐκτρίψετε τὴν πόλιν,
καὶ δώσει αὐτὴν κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐν χερσὶν °ὑ-
μῶν↙. Rurſus initiũ octaui verſiculi adſcri- 8
ptũ in mixta, huiuſmodi eſt, °καὶ ἔσται ὡς ἂν συλ-
λάβητε τὴν πόλιν, ἐμπρήσατε αὐτὴν ἐν πυρὶ↙.
Deinde ſequitur, κατὰ τὸ ῥῆμα &c. Nam illa om-
nia prætereerant* LXXII. *Mendosè ergo in li-
bris vulgatis eſt, ἐμπρήσετε, tẽpore futuro. Cùm
autem* LXXII. *dixerunt ῥῆμα τοῦτο, legerunt
הזה, pro יהוה. alioqui debebant dicere, ῥῆμα κυ-
ρίου. Ibidem, pro ἐντέλλομαι. ſcribe ἐντέταλμαι.
Verſu* IX. *illa verba, ἀπὸ θαλάσσης Γαὶ, de- 9
bent aſteriſco diſcerni, tamquam aliena ab edi-
tione* LXXII. *interpretum. Quod autẽ dein-
ceps eſt, vſq. ad finẽ verſiculi, debet ſuggeſtu ex
mixta editione verbis ſic ſcribi, °καὶ ηὐλίσθη Ἰησοῦς
τὴν νύκτα °ἐκείνην↙ ἐν μέσῳ °τοῦ λαοῦ↙. Vaticanus
11 codex videtur hoc loco mutilus eſſe. Verſ.* XI.
*additur in principio articulus per aſteriſcum in
editione mixta, ſic, ὁ πολεμιστὴς °ὁ↙ μετ' αὐτοῦ.
Porrò illa verba, ÷ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ τὰ ἔνεδρα τῆς
πόλεως ἀπὸ θαλάσσης↙, ſunt iugulanda veru.
neq. enim ſunt hoc loco in Hebræo. Quæ verò
deinceps ſcripta ſunt; hæc dico, °καὶ παρενέβαλον
ἀπὸ βοῤῥᾶ τῆς Γαὶ↙, debent appoſito aſteriſco ſe-
cerni: non ſunt enim ipſorũ* LXXII. *Quin ad
ea inſuper addit mixta per eandem notam hæc,
°καὶ κοιλὰς ἀνὰ μέσον αὐτοῦ, καὶ τῆς Γαὶ↙. Quæ por-
rò ſequuntur verſu* XII. *&* XIII. *ea quoque
omnia ſunt abs Theodotione accepta, & ideo ſi-
gnata aſteriſcis à Syro: in Vaticano verò rectè
12 omiſſa. Legit autẽ Syrus ad hunc modũ ver-
ſum duodecimum, °καὶ ἔλαβεν ὡς πέντε χιλιάδας
ἀνδρῶν, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἔνεδρον ἀνὰ μέσον Βαιθ-
13 αυὰν καὶ τῆς Γαὶ, θαλάσσης τῆς Γαὶ↙. Verſum verò*
XIII. *ſic, °καὶ ἔθηκαν τὸν λαὸν, πᾶσαν τὴν παρεμ-
βολὴν, ἣ ἦν ἀπὸ βοῤῥᾶ τῆς πόλεως, καὶ τὰ ἔσχατα
αὐτῆς, θαλάσσης τῆς πόλεως, καὶ ἐπορεύθη Ἰησοῦς
14 τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος↙. Deinde
ſequitur verſus* XIV. *in quo, illud, καὶ ὤρθρισε,
aſcititium eſt, & proinde aſteriſco ſignandum.
Ibidem, ſcribendum eſt numero ſingulari, ἐξῆλ-
θεν. Nam illud, οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, in pleriſque
antigraphis non habetur, vt annotauit Syrus in-
terpres. eſtq; etiam in Vaticano omiſſum. Si ta-
men adſcriberetur per aſteriſcum, deberet etiam
Verbum poni numero plurium; vt eſt in vulgatis
libris. Ibidem, illud, ÷ ἐπ' εὐθείας↙, eſt obelo cõ-
fodiendũ. Mox illa verba, °εἰς τὸν καιρὸν κατὰ πρό-
σωπον τῆς ἀραβὰ↙, debẽt per appoſitum aſteriſcũ
notari, tamquam aſcititia. quapropter in Va-
ticano non habentur. Quod autem in vulga-
tis libris, pro ἀραβὰ, eſt, ἔνεδρας, id arbitror
imperiti hominis annotatione eueniſſe, qui*
ארבה, *pro* ערבה, *interpretatus fuerit. Mox,
ὅτι ἔνεδρα αὐτοῦ, ſcribe, ἔνεδρα αὐτῷ. & pro
15 ἔξω, ſcribe, ἦν. Verſu* XV. *initio, illud, καὶ
εἶδε, notandum obelo eſt. Ibidem, pro πᾶς ὁ
λαὸς, ſcribe, πᾶς Ἰσραὴλ. Quæ vero deinceps
ſequuntur hoc verſu, nempe, καὶ ἔφυγον ὁδὸν
16 τῆς ἐρήμου. Et ſimiliter hoc initium verſus*
XVI. *καὶ ἐνίσχυσε πᾶς ὁ λαὸς τῆς Γαὶ καταδιῶ-
ξαι ὀπίσω αὐτῶν. hæc, inquam, omnia ſunt ab
aliis interpretibus accepta, neque ſine aſteriſcis
ſcribenda. Hoc verſu, cùm dicitur, καταδιῶξαι
ὀπίσω υἱῶν Ἰσραὴλ, rectius ſcribas, ὀπίσω Ἰησοῦ,
quamquã illud in multis libris reperiatur. Ibi-
dem, Pronomen αὐτοὶ, debet iugulari obelo.*

Verſu

Verſu XVII. *illud*, ˙καὶ ἐν Βαιθὴλ⸔, *aſciti-* 17
tium eſt, & *ſtella ſignandum. In huius ver-*
ſus extremo ſcribe numero plurium, καὶ κατε-
δίωξαν. *Verſu* XVIII. *illud*, ⸓τ χεῖρά σου⸔, 18
iugulctur obelo. Verſu XIX. *illa verba*, καὶ 19
τὰ ἔνεδρα ἐξανας ήσονται ἐν τάχει ἀπὸ τοῦ τόπου
αὐτῶν, *debent ſimiliter confodi obeliſcis. Ibi-*
dem ſcribito, καὶ ἐξέτεινεν ἰησοῦς τὸν γαισὸν, καὶ
τὴν χεῖρα αὐτοῦ. *quod vero deinceps eſt*, ἐν τῷ
γαισῷ, *expungito prorſus. Vlterius, pro* ὅτι
ἐξέτεινε, *habent quidam libri*, ὅτι ἐξέτεινε. *ſed*
temporis Aduerbium rectè exprimit id, quod in
Hebræo eſt. Eſt autem hic nomini χεῖρα, *ad-*
ſcribendum Pronomen, αὐτοῦ. *Vlterius*, ἐνέ-
πρησαν αὐτὴν, *loco Pronominis, ſcribe ipſum*
Nomen, τὴν πόλιν. *Verſu* XX. *ſcribe*, ἐθεώ- 20
ρουν ἀναβαίνοντα τὸν καπνὸν τῆς πόλεως εἰς
&c. *Porro huius verſus pars extrema tota*,
nempe, καὶ ὁ λαὸς ὁ φεύγων εἰς τὴν ἔρημον ἐπεσ-
τρέψαν ἐπὶ τοὺς διώκοντας, *debet adſcripta ſtel-*
lula notari, vt omiſſum à LXXII.

Verſu XXI. *poſt Nomen*, καπνὸς, *adſcri-* 21
bito, τῆς πόλεως. *fumus vrbis. Illud verò*, εἰς
τὸν οὐρανὸν, *confodito obeliſco. Vlterius, pro*
τοὺς Γαΐ, *ſcribito*, τῆς Γαΐ. *Verſu* XXII. 22
cùm dicitur, εἰς συνάντησιν αὐτῶν, *eſt apponen-*
dus aſteriſcus ad Pronomen. Vlterius in eodem
verſu expungatur illud, τοῦ ἰσραήλ.

Verſu XXIV. *cùm dicitur*, καὶ τοὺς ἐν τοῖς 24
πεδίοις, καὶ. *debent illa*, ⸓καὶ τοὺς⸔, & *rurſus*
alterum, ⸓καὶ⸔, *iugulari obelo. Mox ſcribito*,
οὗ κατεδίωξαν. *Vbi perſecuti fuerant* &c. *Vl-*
terius illa, καὶ ἔπεσον πάντες ἐν στόματι ῥομ-
φαίας ἀπ' αὐτῆς, *debēt ſignari aſteriſcis. Equi-*
dem non ſatis conſtituere poſſum, unde illud
ἀπ' αὐτῆς, *natum ſit. Tamen cùm viderem*
magna conſenſione approbari ab exemplaribus,
non debui amouere. Verſu XXV. *cùm di-* 25
citur, καὶ ἐγενήθησαν πάντες, *ſignandum eſt*
hoc, πάντες, *aſteriſco, vt alienum.*

Verſum XXVI. *totum ſignato ſtellulis, eſt* 26
enim ex aliis interpretibus adſcriptus. debet
autem ſic emendari, ˙καὶ ἰησοῦς οὐκ ἐπέστρε-
ψε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἣν ἐξέτεινεν ἐν τῷ γαι-
σῷ, ἕως ἀνεθεμάτισαν πάντας τοὺς κατοικοῦν-
τας ἐν Γαΐ⸔. *Verſu* XXVII. κτηνῶν αὐ- 27
τῶν, *expungendum eſt Pronomen. Vlterius il-*
lud, ἐκείνης, *habeat appoſitam aſteriſci notam.*
Et πάντα, *quod ſequitur, auferatur è medio*,
ſcribaturq́ eius loco relationis Pronomen ἃ.
Rurſus notetur ſtellula Pronomen ἑαυτοῖς, *quod*
vlterius poſitum eſt. Moxq́ ſcribatur numero
ſingulari, κατὰ τὸ πρόσταγμα. *Et quod deinceps*
eſt, ⸓κύριος⸔, *notetur appoſito veru. Simili-* 28
ter illud verſu XXVIII. ⸓ἐν πυρὶ⸔. *Quæ*
porrò deinceps habentur, ea hac verborum col-
locatione ſcribantur, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν χῶμα
εἰς τὸν αἰῶνα ἀοίκητον, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.
29 XXIX. *illud*, διδύμου, *iugulandum obelo*
eſt, puto tamen à Vaticano omiſſum eſſe. Simi-
liter iugulandum illud eſt, quod ilico ſequitur,
καὶ ἦν ἐπὶ τοῦ ξύλου. *Vlterius, ſupplet mixta*
editio quod ſcriptum à LXXII. *præcisè eſt*,
hoc modo, ἕως ˙καιροῦ τῆς⸔ ἑσπέρας. *Vlterius*
illa quoque verba, πρὸς τὴν πύλην τῆς πό-
λεως, *ſunt editionis mixtæ*, & *ſignanda aſte-*
riſco. ſicut etiam illud, μέγαν, *quod vlterius*
31 *poſitum eſt. Verſu* XXXI. ἐκ λίθων, *de-*
leatur Præpoſitio. illud verò, ἐπ' αὐτοὺς, *note-*
tur aſteriſco. eſt enim alienum. In extremo,
ſcribe, καὶ ἔθυσαν ˙εἰρηνικὰ⸔ σωτηρίου, *appo-*
ſito aſteriſco ad verbum εἰρηνικὰ. *In nonnul-*
lis antigraphis eſt, vt notauit Syrus, καὶ θυσίαν
32 σωτηρίου. *Verſu* XXXII. *Nomen*, ἰησοῦς,
iuguletur obeliſco. Mox ſcribe alia verborum
collocatione, ἐπὶ τῶν λίθων τὸ δευτερονόμιον.
33 *Similiter* XXXIII. *ſcribe, traiectis colis*,
καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ δικασταὶ αὐτῶν.
Et mox ἀπέναντι τῆς κιβωτοῦ. *Vlterius, ſcribe*,
καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ λευῖται, *ſublata Coniunctione*,
vt legit Syrus. Et deinceps hoc ordine verbo-
rum, καὶ ὁ αὐτόχθων ⸓ἦσαν⸔ ἥμισυ αὐτῶν ˙ἐπὶ⸔
πλησίον ὄρους Γαριζὶν, καὶ ἥμισυ αὐτῶν ˙ἐπὶ⸔
πλησίον ὄρους Γαιβὰλ. *verùm debet Verbum*,
ἦσαν, *appoſito obeliſco ſignari.* & *vtraque Præ-*
34 *poſitio*, ἐπὶ, *aſteriſco.* XXXIV. ἀνέγνω ἰη-
σοῦς, *deleatur nomen*, ἰησοῦς. *Mox Pronomen*
τούτου, *ſignetur obeliſco. Et ſimiliter nomen*
μωυσῆ, *quod eſt in verſiculi extremo.*
35 *Verſu* XXXV. *illud*, τοῦ ἰησοῦ, *obelo ſi-*
gnandum eſt. Paullo vlterius, illud, υἱῶν, *ex-*
pungi debet. Mox verò, hoc, ⸓τοῖς ἀνδράσι⸔,
confodi obelo.

CAP. IX.

1 V*Erſu primo capitis noni, cùm dicitur*, ⸓καὶ
οἱ⸔ πρὸς τοῦ Αντιλιβάνου, *debet copula*
cum articulo iugulari obeliſco. Similiter omnes
illæ Coniunctiones, quæ deinceps ſequuntur,
præter eam quæ ante Amorrhæos, & *eam quæ*
ante Iebuſæos poſita eſt. In ipſo autem initio,
debet etiam illud, ⸓τῶν Αμορραίων⸔, *confodi*
obelo. Ceterùm colon illud, καὶ οἱ Γεργεσαῖοι, *in*
multis exemplaribus non habetur, vt oſtendit
Syrus per lemniſcum. Neque ſanè ſine obeliſco
adſcribi debet. non enim eſt in Hebræo.
2 *Verſu* II. *ſcribe*, καὶ συνῆλθοσαν, *addita*
copula. Mox illud, εἰς τὸ, *non eſt in Vaticano.*
3 *Verſu* III. *delendum eſt illud* βουνὸν. &
mox, πάντα, *cōfodiendū obelo. Paullo vlterius*,
pro κύριος, *rectius ſcribas*, ἰησοῦς. *Eſſe tamen*

in quibuſdam antigraphis, κύριος, oſtendit per
limniſcum Syrus. Verſu I V. *pro* ἐπεσιτίσαντο, 4
ſcribe, ἐπισιτίσαντο, *hoc eſt, cibum, ſiue viati-*
cum compararunt. Illud verò alterum, ἡτοι-
μάσαντο, debet iugulari obelo. quamquam ego
ſuſpicor olim mendosè in ordinem ſacrorũ ver-
borum eſſe relatum, cùm fuiſſet ab aliquo adſcri-
ptum in margine, tamquam altera interpreta-
tio Hebraici vocabuli. Vlterius, pro ἐπὶ τῶν
ὄνων, *legit Syrus, & habent Complutenſes,* ἐπὶ
τῶν ὤμων, *in humeros. In Hebræo tamen eſt, in*
aſinos. Vlterius legendum eſt, καὶ κατεῤῥωγό-
τας, *adiecta copula. Verſu* V. *Illa,* καὶ τὰ κοι- 5
λα τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, *debent obelo appoſito*
iugulari. Equidem etiam de iſtis idem eueniſſe
iudico, quod nuper de verbo ἡτοιμάσαντο, *dice-*
bam. Porrò Pronomen αὐτῶν, *cùm dicitur,*
σανδάλια ⁺αὐτῶν⸔, *et rurſus,* ἱμάτια ⁺αὐτῶν⸔,
ſimiliter iugulandum eſt. Vlterius legendum
eſt, καὶ οἱ ἄρτοι τοῦ ἐπισιτισμοῦ αὐτῶν ξηροὶ ˚ἐγέ-
νοντο⸔, ⁺καὶ⸔ βεβρωμένοι. *ſed verbum* ἐγένον-
το *aſcititium eſt, atque aſteriſco notandum: co-*
pula verò quæ proximè hoc verbum ſequitur,
obeliſco. Verſu V I. *cùm dicitur,* παρεμβολὴν 6
ἰσραὴλ, *habere debet Iſraelis nomen obeliſcũ ap-*
poſitum. Ibidem, pro ἕως, *ſcribe* εἰς.

Verſu V I I. *pro* χορῥαῖον, *reponendum eſt,* 7
εὐαῖον. *Habere tamen quædam exemplaria,*
χορῥαῖον, *oſtendit limniſcus apud Syrum. Certè*
Chorræos fuiſſe incolas montis Seir, conſtat ex
Geneſi, & Exodo. Non ergo pertinebant iſti ad Gene. 14. Exod. 12.
Gabaonitas. Mox ſuggeritur in mixta Pro-
nomen, hoc modo, ἐν ἐμοὶ ˚σὺ⸔ κατοικεῖς. *Ibi-*
dem ſcribito, καὶ πῶς διαθῶμαι σοι διαθήκην.

Verſu I X. *cùm dicitur,* καὶ ἅπαντα ὅσα 9
ἐποίησεν, *debet illud,* ἅπαντα, *aſteriſcum appo-*
ſitum habere. Verſu X. *debet ſimiliter illud,* 10
πάντα, *notari aſteriſco. verbum verò* κατῴκει,
obeliſco. Qua nota etiam poſtremũ huius ver-
ſiculi membrum eſt inſigniendum: nempe, ⁺καὶ
ἐν ἐδραεὶ⸔. *ſic enim ſcribendum eſt, non autem*
Αδραείν. *Verſu* X I. *expungatur illud,* ἀκού- 11
σαντες, *atque etiam articulus* τὴν, *cùm dicitur,*
τὴν διαθήκην. *Verſu* X I I. *cùm dicitur,* οὗ- 12
τοι οἱ ἄρτοι ἡμῶν. *nota aſteriſci adſcribenda eſt*
Pronomini, ὑμῶν. *Eandem notam habere quo-*
que debent illa verba, ἀπὸ οἴκων ἡμῶν. *ſic enim*
legendum eſt. Vlterius ſuggeritur in mixta
editione Aduerbium ἰδοὺ. *habet enim;* νυνὶ δὲ
˚ἰδοὺ⸔ ἐξηράνθησαν *&c. Verſu* X I I I. *De-* 13
monſtrationis Pronomen ταῦτα, *notandum ſtel-*
lula eſt, cùm dicitur; καὶ ˚ταῦτα⸔ τὰ ἱμάτια *&c.*

Verſu X I V. *pro,* καὶ κύριον, *monet Syrus per* 14
limniſcum eſſe in quibuſdam libris, καὶ τὸ ςόμα
κυρίου. *Verſu* X V I. *ſcribi debet,* διαθήκη 16
πρὸς αὐτοὺς, *addita Præpoſitione* πρὸς.

17 *Verſu* X V I I. *pro* ἦλθον, *ſcribe* ἐξῆλθον.
Mox illud, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, *ſignetur aſte-*
riſco, vt aliunde acceptum. Denique in fine,
ſcribe, πόλις ἰαρείμ, *numero ſingulari.*
18 X V I I I. *cùm dicitur,* ⁺πάντες⸔ οἱ ἄρχον-
τες, *iuguletur obelo nota vniuerſitatis. Vlterius*
19 *ſcribe,* διηγόγγυσαν, *numero plurium.* X I X.
20 *adde,* πάντες, *poſt Verbum,* ἦσαν. X X. *poſt*
Verbum ποιήσομεν, *ſuggerit mixta editio* ˚αὐ-
τοῖς⸔. *faciemus ipſis. Ibidem, pro modo infinito*
ζωγρῆσαι, *legit Syrus futurum modi finiti* ζω-
γρήσομεν. *Hebræum tamen infinitum habet.*
21 X X I. *Ipſum initium* ˚καὶ εἶπαν αὐτοῖς οἱ ἄρ-
χοντες⸔, *eſt ſignandũ aſteriſco. eſt enim à Theo-*
dotione acceptum. Quod verò deinceps ſequi-
tur, eſt à Syro lectum ad hunc modum, καὶ ἔσονται
ξυλοκόποι καὶ ὑδροφόροι πάσῃ τῇ συναγωγῇ.
καὶ ἐγένοντο ξυλοκόποι καὶ ὑδροφόροι πάσῃ τῇ
συναγωγῇ, καθάπερ εἶπαν αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες.
Neque aliter Complutenſes habent, niſi quòd hi
omittunt illa repetita verba, καὶ ἐγένοντο ξυλο-
κόποι, *& quæ deinceps ſequuntur, vſque ad ſi-*
militudinis Aduerbium, καθάπερ. *Quod ſi*
ita ſunt interpretati L X X I I. *vt Syrus legit,*
debet prior illa verborum complexio notari obe-
liſco, vt in Commentariis explicabimus. Sed
mihi fit veriſimile, repetitionem iſtam errore
factam eſſe, admiſſis illis in contextum, quæ
fortaſſe aliquis in margine annotauerat.
22 *Verſu* X X I I. *Participium,* λέγων, *ſignan-*
dum eſt aſteriſco. Vlterius lege, traiectis ver-
bis, μακρὰν ἐσμὲν ἀπὸ σοῦ. *Mox, mendosè ſcri-*
ptum in nonnullis libris vulgatis eſt, ἐχόμενοι,
23 *debet enim dici,* ἐγχώριοι. X X I I I. *illud,*
οὐδὲ ὑδροφόρος, *aſcititium eſt, & debet aſte-*
24 *riſco notari.* X X I V. *illud quoque,* ἀπηγγε-
λία, *ſiue, vt habent Complutenſes,* ἀγγελία, *ea-*
dem nota eſt inſigniendum, vt aliunde acceptũ.
debetq; ante ipſum ſcribi particula rationalis, vt
vocant, ὅτι. *Vlterius, ante* τὴν γῆν, *ſuggerit*
editio mixta ˚πᾶσαν⸔. *Mox Pronomen* ταύ-
την, *iugulandum verò eſt. Vlterius,* καὶ ἐξο-
λοθρεῦσαι ⁺ἡμᾶς καὶ⸔, *Pronomen, & copula,*
25 *ſimiliter iugulentur. Verſu* X X V. *poſt ver-*
bum δοκεῖ, *ſuggerit mixta,* ˚ποιῆσαι⸔ ὑμῖν *&c.*
26 X X V I. *verba illa,* Ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεί-
νῃ, *confodi debent obelo: & mox ſcribi nume-*
27 *ro plur.* ἐκ χειρῶν. *Verſu vltimo, debet*
vniuerſitatis nota obelo iugulari, cùm dicitur,
⁺πάσῃ⸔ τῇ συναγωγῇ. *& ſimiliter omnia*
illa quæ mox ſequuntur, nempe, διὰ τοῦτο
ἐγένοντο οἱ κατοικοῦντες *&c. vſque dum dici-*
tur, ἕως τῆς σήμερον *&c. Hic verò ipſa quo-*
que copula, cùm dicitur, ⁺καὶ⸔ εἰς τόπον. *&*
denique extremum nomen ⁺κύριος⸔, *obeliſcis*
iugulentur.

CAP.

CAP. X.

Capitis decimi verſu primo, debent illa ver- 1
ba, ⁻ πρὸς ἰησοῦν κ὎ ↙ obelo appoſito notari.
Mox poſt Nomen, ἰσραὴλ, ſuggerũtur in mixta
editione, quæ ſunt à LXXII. prætérita, hæc ˙ κ὎
ἐγένοντο ἐν μέσῳ αὐτῶν ↙. Verſu II. Syrus 2
legit, vt habent Complutenſes, ἐφοβήθησαν ⁻ ἐν
αὐτοῖς ↙. verùm ego ſuſpicor rectiùs ſcribi, ἑαυ-
τοῖς. ſed vt vt eſt, debet hoc ſignari obelo. Mox,
pro ᾔδεισαν, ſcribe numerum ſingularem ᾔδει;
atque hoc ipſum verbum, cum ſequente parti-
cula γὰρ, iugula veru. Vlterius, poſt μητροπό-
λεων, adduntur in editione mixta hæc verba,
˙ τῶν βασιλείων. καὶ ὅτι αὐτὴ μεγάλη ὑπὲρ τὴν
γαΐ ↙. Verſu III. pro ἐλὰμ, legit Syrus me- 3
liùs ὀχὰμ. Nimirum negligentia librariorum
factum eſt λ ex χ, & ε, ex ο. Vlterius, pro
Δαβρεῖ, ſcribe Δαβεὶρ. & pro Αφιὰ, Ιαφιὰ. Com-
plutenſes hîc, pro ὀδολὰμ, ſcribunt id quod in
Hebræo eſt, αἰγλὼν. ſed malè, opinor. Certè
Syrus ὀδολὰμ legit. Verſu IV. illud δεῦτε, 4
iuguletur veru. Vlterius, legunt Complutẽſes,
ἠυτομόλησεν, numero vnius. At Syrus, ſicut
vulgati codices habent, reddidit numerum plu-
rium. Verſu V. ipſum initium ſic ſuggeritur 5
in mixta, ˙ καὶ συνήχθησαν ↙, καὶ ἀνέβησαν &c.
Mox, pro Ιεβουσαίων, repoſuerunt Compluten-
ſes, Αμοῤῥαίων. quam ſententiam expreſſerunt
quidem Aquilas, Symmachus, & Theodotion,
vt monet Syrus. at LXXII. dixerunt Ιεβου-
σαίων, vt eſt in vulgatis libris. Nam hoc diuus
Auguſtinus annotauit. Rectè ergo Syrus vulga-
torum codicum ſcripturam probat. Vlterius,
pro Αἰγλὼν, Syrus denuò legit ὀδολὰμ, vt an-
tè. & rectè: nam ei id aſſentitur etiam Vatica-
nus codex. Verſu VI. nomen ἰσραὴλ, debet 6
obelo confodi. Vlterius mutetur verborum col-
locatio, hoc modo, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς, καὶ βοήθησον
ἡμῖν. IX. illud ˙ ἰησοῦ ↙, notatum à Syro aſte- 9
riſco eſt. Ibidem ſcribe ordine verborum mu-
tato, ἐπ' αὐτοὺς ἰησοῦς. Vlterius, nomen ἰησοῦς,
poſt verbum, εἰσεπορεύθη, debet expungi.

X. Notetur nomen, κύριος, obeliſco, cùm di- 10
citur, καὶ συνέστρεψεν αὐτοὺς ⁻ κύριος ↙. Vlterius,
pro βηθωρὼν, eſt in Vaticano, ὡρωνεὶν atque
ſimiliter proximo verſiculo. verùm Syrus id ſe-
cutus eſt, quod habent vulgati codices: idq; eſt
Hebræo conſentaneum. & certè ὡρωνεὶν, niſi
fallor, ad Moabitas pertinebat. ij autem procul
ab his locis abſunt. XI. abolendum eſt illud 11
μεγάλως. eſt enim ex margine receptum in ip-
ſum textum, cùm illic tamquam melior inter-
pretatio fuiſſet ab aliquo, ex Aquila adſcriptũ.
Mox poſt Nomen, Αζηκὰ, addit mixta editio,
˙ καὶ ἀπέθανον ↙. Ibidem illud, ⁻ κ὎ ἐγένοντο ↙,
iugulandum eſt veru. Et ſimiliter verſus ex-
12 tremum, ⁻ ἐν τῷ πολέμῳ ↙. XII. παρέδωκε
κύριος, expunge nomen κύριος. Mox, poſt ὑπο-
χείριον, addit mixta ˙ υἱῶν ↙. Quæ deinceps
ſequuntur, nempe ἡνίκα συνέτριψεν, & cetera,
vſque ad illa verba, καὶ εἶπεν, ſunt à Complu- Complutenſ.
tenſibus omiſſa. quippe quibus ſtudium fuiſſe
maius videtur, vt Hebræum exprimerent, quàm
vt editionem LXXII. repræſentarent. Melius
ergo Syrus, qui appoſitis obeliſcis ea quoq; red-
didit. Hic porrò traiectis verbis legendum eſt,
ὁ ἥλιος κατὰ γαβαὼν στῆτω. Vlterius, pro Αλλὼν,
ſcribendum eſt, Αιλὼν, ex Syro, atque etiam Tertull. lib. contra Pſychicos.
13 Tertulliano. XIII. ille verborum ambitus,
οὐχὶ τοῦτο γεγραμμένον ἐπὶ βιβλίου τοῦ εὐθοῦς,
debet, tamquam à Theodotione acceptus, aſte-
riſco notari. Vlterius Syrus legit cum copula,
14 καὶ οὐ προεπορεύετο. XIV. Nomen, φωνῆς,
eſt notandum ſtellula, vt alienum. Et mox ſcri-
15 bendum eſt, συνεπολέμησε. Verſum XV. to-
tum legit Syrus notatum obeliſcis. Eſt ille qui-
dem etiam in Hebraicis libris nunc. verùm, non
ſuo, vt videtur loco poſitus. de qua re dicam in
18 Commentariis, ſi volet Deus. XVIII. illud
μεγάλως, eſt appoſita ſtella ſignandum.

19 XIX. debent illa deleri, οὐδὲ ἀλλὰ. Et quod
ſequitur, ſcribi, καταδιώκοντες. Mox illa etiã
expungenda ſunt, καὶ μὴ φείσησθε αὐτῶν. Copula
autem, cùm dicitur, κ὎ μὴ ἀφῆτε, obeliſco, Pro-
nomen verò, αὐτοὺς, aſteriſco ſignari debent.

20 XX. pro, κ὎ πᾶς, ſcribe, ἐκ οἱ υἱοὶ. Vlterius,
illa, ἀπ' αὐτῶν, καὶ εἰσήλθοσαν, accepta ſunt
ex aliis interpretibus, debẽtq; ſtellulas appoſitas
21 habere. XXI. illa rurſus ſimiliter ſunt ſignã-
da aſteriſcis, εἰς τὴν παρεμβολὴν. Porrò cùm
dicitur, καὶ οὐκ ἔγρυξεν, iugulanda eſt copula obe-
22 liſco. XXII. poſt illa, καὶ ἐξαγάγετε, ſug-
23 geſtum eſt in mixta editione ˙ πρός με ↙. Sicut
etiam initium verſus XXIII. nempe ˙ κ὎ ἐποίη-
σαν οὕτως ↙. Mox poſt verbũ, ἐξήγαγον, rurſus
ſuggeritur in mixta, ˙ πρὸς αὐτ ↙. In extremo
rurſus ſcribendum eſt Οδολὰμ, pro Αιγλὼν,
ex Syro. Debent autem hoc loco Coniunctiones,
quæ inter regum nomina ſunt poſitæ, præter
24 vltimam, omnes notari obeliſcis. XXIV.
initium ſcribe hoc modo, καὶ ἐπεὶ ἐξήγαγον αὐ-
τοὺς &c. Mox habet mixta editio additum no-
men ἄνδρα; hoc modo. πάντα ˙ ἄνδρα ↙ ἰσραὴλ.
Et continuo hic adſcribendum eſt, λέγων αὐτοῖς.
Debet autẽ hoc Pronomen αὐτοῖς, & inſequens
copula, καὶ, iugulari obelo: illud autem, λέγων
πρὸς αὐτοὺς, eſt expungendum. Sic enim Syrus
hunc locum legit, & meo iudicio caſtigatiorem,
25 quàm eſt à Complutenſibus ſcriptus. XXV.
μὴ φοβηθῆτε ⁻ αὐτοὺς ↙, Pronomen debet obe-
26 liſcum habere. XXVI. κ὎ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς
ἰησοῦς. hic adſcribito, ⁻ καὶ ↙ ἐθανάτωσεν

αὐτοῖς, καὶ ἐκρέμασεν αὐτοὺς ἐπὶ ξύλα &c.
Sed ſignetur copula, cùm dicitur, καὶ ἐσταθῆ,
obeliſco. XXVII. λίθοις μεγάλους. Hoc ad- 27
iectiuum non eſt ſine aſteriſco ſcribendum. eſt
enim aſcititium. XXVIII. Quędam 28
exemplaria habent, vt oſtendit Syrus per lem-
niſcum, καὶ τὴν μακηδὰν ἔλαβεν ἰησοῦς, ἐν τῇ
&c. & hanc ſcripturam ſecuti ſunt Complu-
tenſes. Hic, poſt nomen, ξίφους, expletur ſcri-
ptum in editione mixta hac verborum comple-
xione, ˙ καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς. Mox pro, αὐ-
τὴν, eſt ſcribendum, αὐτοὺς. ſed hoc αὐτοὺς, &
inſequens copula, καὶ, aſcititia ſunt, & aſte-
riſco ſignanda. Deinceps verò, copula quę po-
ſita eſt ante verbum κατελείφθη, debet iugu-
lari obeliſco, vt & illud ⁒ οὐδεὶς ἐν αὐτῇ↙, ſiue
potius, ἐν αὐτῇ οὐδείς. & ſimiliter illud ⁒ διαπεφευγώς↙. XXIX. pro λεμνὰ ſcribendum 29
eſt λεβνά: Et ἐπολιόρκουν numero plurium.
In eo autem quod ſequitur, ſuggeſta eſt in mix-
ta editione Præpoſitio ˙ ἐπὶ↙ λεβνά.

XXX. ˙ καὶ↙ αὐτόν. Coniunctio debet ap- 30
poſitam ſtellam habere. Illud verò, ⁒ καὶ ἔλα-
βον αὐτὴν↙, obeliſcum. Vlterius illud ⁒ οὐδεὶς↙
rurſus obeliſcũ, & ſimiliter ⁒ διαπεφευγώς↙.

XXXI. ſcribe παρεμβάλλουσιν, numero ſin- 31
gulari. XXXIII. pro, ἀνέβη; habent quę- 33
dam libri, ἔβη. Pro αἰλὰμ habent Compluten-
ſes ἐλάμ. Syrus legit, ἁρμών. ego pro Hebræa
voce cenſeo retinendum, quod vulgati libri ha-
bent; hoc autem eſt αἰλάμ. Porro illud, ⁒ ἐν
στόματι ξίφους↙, & illud, ⁒ καὶ διαπεφευγότα↙
debent iugulari obeliſcis; & pro caſu dandi,
αὐτῷ, ſcribendum eſt, ἐξ αὐτῆς.

XXXIV. pro κηλών, rurſus ſcribendum 34
eſt Οδολλὰμ, ex Syro. Poſtrema vero verſi-
culi pars, ⁒ καὶ παρέδωκεν αὐτὸν κύριος ἐν
χειρὶ ἰσραὴλ↙, iugulanda eſt obeliſco.

XXXV. poſt Nomen, ἐμπνέον, ſuggeritur 35
in mixta, per aſteriſcum, ˙ τὸ ἐν αὐτῇ ἐν τῇ ἡμέ-
ρᾳ ἐκείνῃ↙ ἐφόνευσαν &c.

XXXVI. poſt, μετ' αὐτοῦ, expletur in mix- 36
ta locus ſic, ˙ ἀπὸ ἐγλὼν↙. Initium quoque 37
verſus XXXVII. ſignandum aſteriſco eſt, vt
aſcititium. hoc dico, ˙ καὶ ἔλαβον αὐτὴν↙. Vl-
terius, poſt Nomen, ξίφους, denuò ſuggeruntur
in mixta editione hæc, ˙ καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς,
καὶ πάσας τὰς κώμας αὐτῆς↙. Vlterius, pro
τῇ ἐγλών, legit rurſus Syrus, τῇ ὀδολλάμ. Et
mox, poſt Pronomen, αὐτὴν, legit Syrus ad
hunc modum, καὶ ˙ πᾶν ἐμπνέον↙ ὅσα ἦν ἐν αὐ-
τῇ. ſignatq́; illud, πᾶν ἐμπνέον, aſteriſco.

XXXVIII. pro, περιεκάθισαν τῆς, ſcriben- 38
dum eſt, περιεκάθισαν. XXXIX. adden- 39
da initio eſt copula, καὶ ἔλαβον. Vlterius, poſt
verbum, ἐξωλόθρευσαν, debet Pronomen αὐτ.,

& Coniunctio, καὶ, notari obelo. Similiter il-
lud, ⁒ ἰδοῦσα↙, quod mox ſequitur. Vlterius, il-
lud, καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς, poſitum poſt nomen
40 χεβρὼν, debet expungi. XL. in mixta edi-
tione eſt nota vniuerſitatis, καὶ ˙ πάντας↙ τοὺς
βασιλεῖς αὐτῆς↙. Vlterius illud, ⁒ ἐν αὐτῇ↙ de-
bet confodi veru. Similiter illud, ⁒ ζωῆς↙. quod
verò ei adiunctum eſt, nempe ἐξ αὐτῆς, pror-
ſus auferendum eſt. In extremo huius verſicu-
li, non legit Syrus articulum, τῷ. ſed accepit
nomen ἰσραὴλ, tamquam gignendi caſu poſi-
tum, Deus Iſraelis. idq́; Hebræo conſentaneum
41 eſt. XLI. Poſt nomen γάζης, ſuggeritur in
editione mixta, copula, ˙ καὶ↙ πᾶσαν γῆν γο-
σὸμ; eſt enim hoc nomen per literam Ni ſcriben-
42 dum. XLII. καὶ τὴν γῆν, adde Pronomen,
αὐτῶν. Denique in mixta editione adſcriptus
habetur verſiculus, qui in Hebræo eſt huius ca-
pitis poſtremus, his verbis, ˙ καὶ ἐπέστρεψεν ἰη-
σοῦς, καὶ πᾶς ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ, εἰς τὴν πα-
ρεμβολὴν, εἰς γάλγαλα↙. Eſt autem is
idem ille, qui ſuprà, decimo quinto poſitus
loco eſt.

CAP. XI.

1 CApitis vndecimi primo verſiculo, pro Α-
χσὰφ, ſcribe, Αχσάφ. ex Syro. cui aſtipu-
latur Euſebius libello De locis Hebraicis.
2 Verſu II. pro, εἰς ῥαβὰθ, ſcribendum eſt,
καὶ εἰς τὴν Ἀραβά. ſic enim habent optimi qui-
que libri. Pro χενερὲθ, non malè ſcribas χενε-
ρὸθ, vt ſit quarta vocalis vltimo loco, id enim
Hebræo conſentaneum eſt; & ſic videtur legiſſe
3 Origenes. Verſu III. καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν, co-
pula illa expungenda eſt. Ibidem, cùm dicitur,
εἰς γῆν μασσηφά, Syrus legit, εἰς τὴν μασση-
φά. verùm alterum illud de Hebræo eſt ex-
4 preſſum. Verſu IV. poſt illud, μετ' αὐ-
τῶν, additum in mixta eſt, ˙ λαὸς πολύς↙.
5 Verſu V. poſt illa verba, ἐπὶ τὸ αὐτὸ, expun-
gi debet illud, καὶ παρενέβαλον.
6 Verſu VI. poſt verbum, παραδίδωμι, ſug-
geritur in mixta, ˙ πάντας αὐτοὺς↙. Illud verò
Pronomen, αὐτοὺς, quod poſt, in vulgatis libris
eſt, non habent emendati codices.
7 VII. Poſt nomen, πολεμιστὴς, expletur lo-
cus in mixta his verbis per aſteriſcum additis,
˙ μετ' αὐτοῦ↙, Deinceps ſequitur, ἐπ' αὐτοὺς.
Nam mendoſi ſunt codices Argentorati excuſi,
cùm habent, ἐπ' αὐτήν. Vltima iſtius verſiculi
clauſula, ⁒ ἐν τῇ ὀρεινῇ↙, debet confodi obeliſco.
8 Verſu octauo, ſcribendum eſt, κατέκοψαν,
numero plurium. & mox illud, καὶ διαπεφευ-
9 γότα, expungendum eſt. Verſu IX. ſcribe,
appoſita Præpoſitione, ἐν πυρί.

X. cùm

x. cùm dicitur, ˚τὴν˟ Ασώρ, debet articu- 10
lus habere oppoſitam ſtellam. Mox, poſt illa ver-
ba, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, addit mixta editio,
˚ἀπέκτεινεν ἐν ῥομφαίᾳ. Eſt autem deinceps
ſcribendum, διότι ἦν Ασὼρ &c. Vlterius, pro,
βασιλέων, debet ſcribi βασιλειῶν, regnorum.
XI. Scribe, καὶ ἀπέκτειναν πᾶν &c. nume- 11
ro plurium. Vlterius, illud, ˉπάντας˟, ſingu-
lari debet obeliſco. Similiter illud, ˉἐν αὐτῇ˟.
Ibidem deleatur nota vniuerſitatis, cùm dici-
tur, πᾶν ἐμπνέον. XII. Pro βασιλειῶν, de- 12
bet reponi βασιλέων, regum. atque hic ſuggerit
mixta editio demonſtrationis Pronomen ˚τού-
των˟. & mox, notam vniuerſitatis, καὶ ˚πάν-
τας˟ τοὺς βασιλεῖς &c. Mox, legit Syrus, ἐξω-
λόθρευσαν αὐτοὺς, vt verbum ſit numeri plu-
ralis. XIII. οὐκ ἐνέπρησεν ἰσραὴλ. pro ἰσ- 13
ραὴλ, legit Syrus, ἰησοῦς. ſed illud eſt in He-
bræo. Mox, eſt in mixta articulus additus, πλὴν
˚τὴν˟ Ασώρ. Rurſus cùm dicitur, ˚αὐτὴν˟
ἐνέπρησεν, Pronomen hoc peregrinum eſt, &
aſteriſco ſignandum. XIV. Signandum aſte- 14
riſco eſt etiam illud, ˚καὶ τὰ κτήνη˟. Vlterius
poſt illa verba, οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, ſunt à Syro lecta
hæc per obeliſcos, ˉκατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ κυρίου, ὃ
συνέταξε τῷ ἰησοῦ˟. Deinde ſequitur quod in
vulgatis libris eſt, αὐτοὺς δὲ πάντας &c. ſed
hic, pro, αὐτοὺς, ſcribi omnino debet, ἀνθρώ-
πους. Nimirum natus olim error eſt ex eo; quod
hoc nomen ſæpè ſolet præciſè ſcribi his ſolis lite-
ris ἀνους. Eſt enim in Hebræo, Cunctos homi-
nes ceciderunt acie gladij. Vlterius, ſunto ver-
ba numero ſingulari poſita, ἐξωλόθρευσεν, &
ἀπώλεσεν. Paullo vlterius, illud, ἐξ αὐτῶν,
iugulandum eſt obeliſco. XV. Pro, καὶ καθὼς, 15
debet reponi, ὡσαύτως. Vlterius, poſt, τῷ Ἰη-
σοῦ, addenda eſt Coniunctio, ſcribendumq́ue, καὶ
οὕτως ἐποίησεν &c. Denique extremum ver-
ſiculi redditum à LXXII. erat his verbis, ὧν
συνέταξε αὐτῷ μωυσῆς. At in mixta editione
hoc ſic eſt expletū, ὧν συνέταξε αὐτῷ ˚κύριος˟
τῷ μωυσεῖ. XVI. in ipſo initio, pro ἰησοῦς, 16
legit Syrus, ἰσραὴλ. ſed illud eſt in Hebræo. de-
bet autem poſt hoc nomen continuò ſcribi; τὴν
πᾶσαν γῆν. & articulus, τὴν, bis poſitus ante
vniuerſitatis vocem πᾶσαν, debet bis ſignari
aſteriſco. Nomini autem γῆν, addit mixta edi-
tio demonſtrationis verbum ˚ταύτην˟ per aſte-
riſcum. Rurſus, poſt illud, ὀρεινὴν, ſcribi debet,
˚καὶ τὴν˟ πᾶσαν ναγὲβ, deleto nomine γῆν,
& poſito aſteriſco apud copulam, atque articu-
lum. Pro, Γοσὸμ, autem, ſcribi debet, Γοσὸν.
Denique nomini, πεδινὰ, additur in editione
mixta Pronomen ˚αὐτοῦ˟.

17 XVII. Initio huius verſiculi ſecutus eſt Sy-
rus eam ſcripturam, & verborum collocatio-
nem, quæ in vulgatis libris habetur. Quapro-
pter cenſeo eam retinendam eſſe. At Vaticanus
liber, & Complutenſium editio, habent, τὰ
πρὸς τῷ ὄρει, ἀπὸ ὄρους ἀαλὰκ, ὃ προσανα-
βαίνει &c. Mendoſè enim in Vaticano eſt Αχάλ.
Nam etiam in libello De locis Hebraicis voca-
tur mons iſte Ααλάκ. Pertinet autem Prono-
men illud, τὰ, quod initio iſtius verſiculi ſcri-
bitur, ad verbum, πεδινὰ, poſitum in extre-
mo verſiculi ſuperioris. Porro cùm vlterius di-
citur, καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς, debet copula
habere oppoſitam aſteriſci notam. Deinum in
ipſa extremitate ſuggeritur in mixta Prono-
men, hoc modo, ἀπέκτεινεν ˚αὐτοὺς˟.
18 XVIII. Coniunctio in iſtius verſiculi prin-
cipio poſita, eſt iugulanda obeliſco. Vlterius, ad-
dita eſt in mixta editione, πάντας, hoc modo,
πρὸς ˚πάντας˟ τοὺς βασιλεῖς &c.
19 XIX. Atque in huius quoque verſiculi prin-
cipio ſcripta Coniunctio debet veru confodi.
Vaticanus tamen eam prorſus omiſit. Poſt ver-
bum autem παρέδωκε, adſcribendum eſt Pro-
nomen, σφε, ex Vaticano. Porrò poſt nomen
ἰσραὴλ, ſuggerendum ex mixta editione eſt
˚πλὴν ὁ εὐαῖος ὁ κατοικῶν ἐν γαβαὼν˟. Nam
etſi id in Vaticano quoque ſcriptum eſt, tamen
certum eſt non eſſe τῶν ἑβδομηκονταδύο, ſed ab
aliis interpretibus acceptum. Legit etiam Sy-
rus, πάσας, pro, πάντας; & ſanè aptius eſt vt
ad vrbes pertineat, abſque vlla tranſnomina-
20 tione. XX. verbum, ἐξολοθρεύσωσιν, de-
bet bis mutari in patiendi verbum, ἐξολοθρευ-
θῶσιν, exterminarentur. Nam ſic eſt in bonis
libris, & ita hic locus à diuo Auguſtino lectus
eſt: debetq́ue Pronomen, αὐτοὺς, auferri.
21 XXI. Duo illa nomina, ἰούδα, & ἰσραὴλ,
ſic ſunt traycienda, vt illud priore, hoc poſte-
riore loco collocetur. debent quoque illa copula,
ˉκαὶ˟ ἐν δαβεὶρ; ˉκαὶ˟ ἐξ ἀνὼβ, ˉκαὶ˟ ἐξω-
λόθρευσεν, confodi obeliſcis.
22 XXII. pro, τῷ, ſcribendum eſt, τῶν. &
pro γαζὴβ, γαζῇ. Denique pro plurali, κατε-
λείφθησαν, ponendus eſt ſingularis numerus
23 κατελείφθη. XXIII. Cùm dicitur, με-
ρισμοῦ αὐτῶν. Pronomen, vt peregrinum, de-
bet aſteriſco ſecerni. Equidem hoc loco Prono-
men, αὐτοὺς, libenter commutarem cum αὐτήν.
Terra enim data eſt hereditatis loco, non ho-
mines, qui exterminandi erant. & eſt in He-
bræo femininum Pronomen. ſed aduerſus mi-
rabilem exemplarium conſenſum non putaui
faciendum vt aliquid mutarem.

CAP. XII.

CApitis duodecimi prima verſu, verbum 1
ἀνεῖλε, mutandum eſt in numerum plu-
rium, ἀνεῖλον. Illud autem, ˟μονωτῆς καὶ˂ debet
confodi obeliſco. Vlterius, cùm ſcribitur, καὶ
πᾶσαν τὴν γῆν ἀραβὰ, nomen, γῆν, auferen-
dum è media eſt. Verſiculo II. poſt illud, ἢ 2
ἐπὶ, ſuggeritur in mixta editione ˙ἐπὶ χείλους˂.
Mox, ipſum Nomen, Ἀρνὼν, quoque notandum
ſtellula eſt, vt aſcititium: proq́; eo quod conti-
nuò ſequitur, κατὰ μέρος, reponendum eſt, κατὰ
μέσον. Mihi tamen, propter Hebræa verba, ſit
veriſimile, veram ſcripturam eſſe, καὶ μέσον. fa-
cilè enim ab ignauis librariis ſemper commuta-
ta ſunt, καὶ & κατὰ. Vlterius, pro Ἰακὼβ, ſcri-
bendum eſt, Ἰαβὼκ. atque hoc loco additur in
editione mixta, ˙τοῦ χειμάρρου˂. Verſu III. 3
pro, θάλασσαν, ſcribe θαλάσσης. Pro βηθσι-
μὼθ, legit Syrus, βηθασιμὼθ. Sed Latinus vi-
detur legiſſe quod eſt in vulgatis libris. Mox pro
τὴν ὑπὸ, ſcribe, τῆς ὑπὸ. & pro Σηδὼθ, Ἀση-
δὼθ. IV. initio, oſtendit Syrus per lemniſcũ, 4
pro, καὶ ὢγ, ſcriptum eſſe, καὶ ὅρια ὢγ. & hanc
ſcripturam ſecuti ſunt Complutenſes. eſtq́; ea
conſentanea Hebræa, ſed tum, pro, βασιλεὺς,
dicendum quoque erit, βασιλέως: atque ita in
tribus exemplaribus fuiſſe ſcriptum annotauit
Syrus. Mox, poſt Nomen, βασὰν, adſcribito
ὃς; qui reliquus erat. V. πᾶσαν τὴν γῆν βα- 5
σὰν, auferri debet Nomen, γῆν. Vlterius, ante
genitiuum, ὁρίων, ſcribendum eſt, ˟ἕως˂, ſed
cum obelo. VI. illud, ὁ παῖς κυρίου, quod ſe- 6
cundo loco poſitum eſt, debet habere aſteriſcum.
VII. oſtendit Syrus in quibuſdam libris eſſe 7
τῆς γῆς, in quibuſdam, τῶν Ἀμορραίων. Sed
prius conſentit cum Hebræo. VIII. pro, να- 8
γὲβ, ſcribendum eſt, ναγὲβ. aut, vt habent Com-
plutenſes, νεγὲβ. Monet hic Syrus in nonnullis
libris, poſt illud, τὸν Ἰεβουσαῖον, adſcriptum fuiſſe
καὶ τὸν Γεργεσαῖον. ſed hoc in Hebræo non ha-
betur. Porro in iis quæ deinceps ſequuntur re-
gum nominibus hoc vniuersè monuiſſe ſatis ſit,
ſuggeri in mixta editione, poſt ſingulos reges
ipſum numerum, ἕνα, per aſteriſcum, hoc modo;
τὸν βασιλέα Ἱεριχὼ ˙ἕνα˂ &c. Ceterùm no-
mina ipſa ſic ſunt mutanda, vt pro Γαδὲρ ſcri-
batur Ἀρὰδ, aut Ἀρὲδ. & pro ἀπφοῦ, Ταπφοῦ.
pro ὀφὲρ, ἐφὲρ. pro χασαρὼμ, λεσαρὼμ. Et
deinceps ſic collocentur, μαρὼν: pro quo eſt apud
Complutenſes, μαδὼν, idq́; Hebræum exprimit.
Ἀσὼρ, Συμρὼν Μαδὼν, Ἀχσὰφ, Θααναχ. &
deinde vt habentur in vulgatis libris. niſi quòd
pro γαρμὴλ, ſcribi debet, χερμὴλ. & pro Ἀδὼρ,
Δὼρ. Porrò in extremo iſtius capitis, illud 24
demonſtrationis vocabulum, οὗτοι, iugulandum
obeliſco eſt.

CAP. XIII.

1 CApitis decimi tertij initio, poſt Prono-
men, σὺ, ſuggeritur in mixta editione al-
terum verbum, per aſteriſcum: poſt quod eſt
interponenda etiam copula cum obeliſco, hoc
modo, σὺ ˙γεγήρακας˂ ˟καὶ˂ προβέβηκας &c.
Et poſt, πολλὴ, additur per aſteriſcum Aduer-
2 bium ˙σφόδρα˂. Verſiculo ſecundo, habet edi-
tio mixta, ˙πάντα˂ ὅρια φυλιστιεὶμ ˙καὶ πᾶς˂
ὁ γεσουρὶ. Illud autem quod continuò ſequitur,
nempe ˟καὶ ὁ χανανᾶιος˂, debet confodi obelo.
4 Verſu IV. ſimiliter obelo ſignanda eſt copu-
la, cùm dicitur, ˟καὶ˂ πάσῃ: & mox expun-
5 gendum eſt illud ἐναντίον. Verſu V. πᾶσαν,
in principia verſiculi, iugulandum eſt verò: &
pro Γαμβλὶ, rectius ſcribas Γαβλὶ, aut, vt legit
Syrus, Γαβλὴλ. Porrò nomen φυλιστιεὶμ hic iu-
gulandum eſt obeliſco. Mox cùm rectè eſt in li-
bris vulgatis, καὶ πάντα τὸν λίβανον, legit Syrus,
& habent Complutenſes κατὰ πάντα τὸν λίβα-
νον: nimirum errare vetuſto ſcriptum repere-
runt, κατὰ, pro καὶ. Vlterius pro Γαλγαὰλ, debet
6 reponi, Βαλγὰδ. VI. ſcribe verbis traiectis,
ἐγὼ ἐξολοθρεύσω αὐτοὺς. Mox ante nomen,
ἰσραὴλ, additum eſt in mixta ˙ὑιῶν˂. Vlterius
7 ſcribe, τοῦ ἰσραὴλ ἐν κλήρῳ. VII. vniuerſa
illa pars, ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, vſque ad finem ver-
ſiculi, eſt confodienda obelo: non eſt enim in
Hebræo. quamquam non ideo omittenda erat,
8 vt factum à Complutẽſibus eſt. VIII. rur-
ſus initia verſiculi ſunt obeliſco ſignanda illa,
˟ταῖς δὲ δυσὶ φυλαῖς, καὶ τοῦ ἡμίσει φυλῆς μα-
νασσῆ˂. Vlterius, poſt pronomen relationis, ἣν,
ſuggeruntur in mixta hæc verba ˙ἔλαβον κλη-
9 ρονομίαν αὐτῶν˂, ἔδωκεν &c. IX. in fine, pro
μαδαβὰν, ſcribe μαδαβὰ. & hic continuò ad-
10 ditur in mixta ˙ἕως Διβὼν˂. Rurſus initio
verſus decimi additur copula, ˙καὶ˂ πάσας &c.
11 XI. pro μαγαθὶ, ſcribi debet, μαχαθὶ. Sy-
rus legit hic articulum gignendi caſu, τοῦ μα-
χαθὶ. ſed parum intereſt, vtrum ſcribas.
12 XII. ſcribe ἕως Σελχὰ. Vlterius, expletur
ſcriptum in mixta editione, hoc modo, ἀπὸ ˙τοῦ
λείμματος˂ τῶν γιγάντων. Mox, cùm dicitur,
καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν. debet hoc pronomen habere
adſcriptum aſteriſcum. Et mox verbo, ἐξωλό-
θρευσεν, adſcribendum eſt alterum pronomen,
13 αὐτὸν. XIII. illud, ˟καὶ τὸν χαναναῖον˂ de-
bet confodi obeliſco. equidem malim abeſſe co-
pulam, ſi mihi aſſentirentur exemplaria. Rur-
ſus iugulandũ eſt obelo nomen, βασιλεὺς, quod
14 vlterius poſitum eſt. XIV. malè ſcripſerunt
Complutenſes, ἔδωκεν, pro, ἐδόθη. Eodem ver-
ſu Nomen, κύριος, in ipſo fine poſitum, debet
15 confodi obelo. XV. Quæ in huius verſiculi
initio ſunt, vſque ad illa verba, καὶ ἔδωκε &c.
debent

debent omnia habere adſcriptos obeliſcos. Sunt
enim à LXXII. *explicandæ ſententiæ gratia*
addita. Temerè ergo ſunt à Coplutenſibus omiſ-
ſa, eò quòd non eſſent in Hebræo. Vlterius, cùm
dicitur, υἱῶν ῥουβὴν. *debet illud,* υἱῶν, *habere aſte-*
riſcum. Initium verſus XVI. *ſcribendum eſt* 16
hac verborum collocatione, καὶ ἐφωνήθη τὰ ὅρια
αὐτῶν ἀπὸ *&c. Et paullo poſt dicendum eſt,* καὶ
ἡ πόλις ἡ ἐν τῇ *&c. addito altero articulo. de-*
bet autem hic nomen, Ἀρνῶν, *confodi obeliſco.*
Vlterius, poſt nomen, μισὼρ, *ſuggerit mixta*
editio, ※ ἕως μεδαβά ↙. *Sic enim ſcribendum eſt;*
etſi tum Syrus, tum Complutenſes veterem er-
rorem ſecuti, legerint, καὶ μεδαβά. *Dictio autem*
ἕως, *quæ continuò ſequitur, ea iugulanda obeli-*
ſco eſt. Verſu XVII. *monet Syrus, in qui-* 17
buſdam libris ſcriptum eſſe, καὶ πάσας τὰς πό-
λεις αὐτῶν, τὰς οὔσας *&c. & hanc ſcripturam*
ſecuti ſunt Complutenſes. Mox, pro Δαιβὼν,
ſcribe Δεεβὼν, *aut* Διβών: *& copulam quæ præ-*
cedit, confodito veru. Proq. βελμὼν, *ſcribe*
βαιλμὼν, *aut potius* βεελμεὼν, *ſicut in Nume-*
ris rectè ſcriptum eſt. XIX. *pro* Σιὼρ, *ſcribe* 19
Σαιὼρ, *vt legit Syrus; & præcedentem copulam*
rurſus iugulato veru. In huius verſus extremo;
pro αἰνὰκ, *reponendum eſt* Αιμὰκ. XX. *pro* 20
βεθσιμὼθ, *rurſus legit Syrus* βηθασιμὼθ, *vt ver-*
ſu tertio capitis ſuperioris. XXI. *poſt nomen,* 21
Ἀμοῤῥαίων, *addit editio mixta hanc verborū cō-*
tinuationē, ※ ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἐσεβὼν ↙. *Cùm*
porrò dicitur, ÷ καὶ ↙ τὸν Εὐὶ, *iugulanda obeliſco eſt*
copula. Vlterius pro Ῥεβὲκ, *habēt boni libri,* Ῥοβὲ.

XXII. *Scribe numero plurium,* ἀπέκτειναν. 22
Poſt hoc autem verbum continuò ſuggeritur in
mixta editione, ※ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐν ῥομφαίᾳ ↙.

XXIII. *initio poſt,* τὰ ὅρια, *eſt additum in* 23
mixta ※ υἱῶν ↙. *Vlterius, αἱ* πόλεις, *adde Prono-*
men ÷ αὐτῶν ↙, *ſed iugulatum obeliſco.* XXV. 25
ſcribe addito articulo & copula, καὶ πᾶσαι αἱ
πόλεις Γαλαὰδ. *& mox,* καὶ τὸ ἥμισυ *&c.*

XXVII. *pro* ἐνσμὰκ, *ſcribendū eſt* Ενεμὰκ, 27
vt habent Complutenſes; aut diuiſo verbo, ἐν
Εμὰκ, *vt habet Hebraicū. aut denique* καὶ Εμὰκ,
vt legit Syrus. Eſt autem Εμὰκ *Hebrais vallis,*
aut planities. & ſic reddidit hunc locum Aqui-
las, atque Symmachus, & etiam Latinus. Quia
autem mentio loci ἐνεμὰκ, *eſt apud Euſebium li-*
bro De locis Hebraicis, ideo cenſeo ſic eſſe ſcri-
bendum. Verſu XXVIII. *pro,* καὶ αἱ πόλεις, 28
ſcribe, αἱ πόλεις ÷ αὐτῶν ↙, καὶ αἱ *&c. ſed apponatur*
veru ad Pronomen αὐτῶν, *quod hæret nomini* πό-
λεις. XXIX. *poſt* μανασσῆ, *adduntur in mix-* 29
ta, per aſteriſcū, hæc verba, ※ καὶ ἐγενήθη τῷ ἡμίσει
τῆς φυλῆς τῶν υἱῶν μανασσῆ ↙. *ea enim, vt minimè*
neceſſaria ad ſententiam repræſentandam, omi-
ſerant LXXII. *interpretes. Verſu* XXX. *cùm* 30
dicitur, καὶ πᾶσα βασιλεία βασὰν, καὶ πᾶσα,
debent tum vtraq. copula, tum Nomen hoc βα-
σιλεία, *poſitum priore loco, confodi obeliſcis.*

31 XXXI. *ſcribe* ἐδραεὶ, *abſq. litera Ni. Expū-*
ge etiam Præpoſitionē vtroq. loco, cùm dicitur,
ἐν ἀσταρὼθ, *&* ἐν ἐδραεὶ. *Porrò verbum* ἐδόθη-
σαν *cum præcedēte copula hic à Complutenſibus*
omittitur, neque etiam habetur in Vaticano. à
Syro tamen lectum eſt obeliſco iugulatū. Paullo
vlterius ſcribito, ÷ καὶ ↙ τοῖς ἡμίσεσιν υἱῶν μαχεὶρ
υἱοῦ μανασσῆ, ※ κατὰ δήμους *&c. ſic enim eſt in*
emendatiſſimis libris. ſed Coniunctio eſt obelo
32 *ſignanda.* XXXII. *illud,* ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορ-
δάνου, *collocandum eſt poſt nomen,* μωὰβ.

33 *Poſtremus verſiculus eſt à* LXXII. *totus*
omiſſus, tamquam ſuperuacaneus, cùm non ſit
diuerſus à decimo quarto. Itaque in mixta edi-
tione per aſteriſcos ſuggeritur, his verbis, ※ καὶ
τῇ φυλῇ λευὶ οὐκ ἔδωκε μωυσῆς κληρονομίαν·
κύριος ὁ θεὸς ἰσραὴλ, αὐτὸς κληρονομία αὐτῶν,
ὃν τρόπον ἐλάλησεν αὐτοῖς ↙.

CAP. XIV.

1 *Capitis decimi quarti verſu primo, pro* οὓς,
ſcribe οἷς. *& pro* φυλῆς, φυλῶν:
2 *Verſu* II. *ſcribe* ἐκληρονόμησαν, *vlterius*
autem expungendum eſt nomen illud, μανασσῆ.
3 *Porrò tertij verſiculi initium in vulgatis li-*
bris eſt omiſſum. eſt autem illud huiuſmodi;
ἔδωκε γὰρ μωυσῆς κληρονομίαν ταῖς δύο φυλαῖς.
atq. hic ſuggeritur in mixta; ※ καὶ τῷ ἡμίσει φυ-
λῆς ↙. *ac tum demum ſequitur quod eſt in vul-*
4 *gatis libris,* ἀπὸ τοῦ πέραν *&c. Verſu* IV. *cùm*
dicitur, καὶ μανασσῆ, *auferatur copula. Vlterius,*
ſcribe mutato verborum ordine, τοῖς λευίταις
ἐν τῇ γῇ *&c. Mox,* ἀφωρισμένα αὐταῖς, *mu-*
tetur Pronominis caſus, ſcribaturq́; αὐτῶν. *Cùm*
autem hic Complutenſes dicunt, περιάστια αὐτῶν,
Symmachi interpretationē ſequuntur. Sic enim Complutē-ſes Symmachum ſecuti ſunt.
dixiſſe Symmachum monet Syrus. Deinde ſcri-
be continuò, τοῖς κτήνεσιν ※ αὐτῶν ↙, καὶ τὰ κτήνη
αὐτῶν. *ſed habeat prius Pronomen appoſitam ſibi*
notam aſteriſci. Hæret autem illud, τὰ κτήνη,
verbo, ἐδόθη, *quod eſt repetendum ſenſu.*
6 *Verſu* VI. *ſcribe,* κενεζαῖος, *omiſſo articulo.*
7 VII. *eſt in Vaticano,* ἀπεκρίθην αὐτῷ λό-
γον. *ſed eam interpretationem adſcribit Syrus*
Aquilæ, & Symmacho. ipſe verò eam ſequitur,
tamquam quæ ſit ipſorum LXXII. *propria,*
quam vulgati libri habēt. Vlterius autē ſcriben-
dū eſt, κατὰ τὸν νοῦν αὐτοῦ, *vt Pronomen hoc hæreat*
8 *Nomini* λόγον. *Initio verſus* VIII. *addenda*
eſt particula diſcretiua, hoc modo, οἱ δὲ ἀδελ-
φοί μου. *Porrò illa copula, cùm dicitur,* καὶ
μετέστησαν, *expungenda prorſus eſt. Ibi-*
dem, pro διάνοιαν, *habet Vaticanus,* καρδίαν.

Diuerſis locis diuerſa antigrapha fuere translationis LXXII. Et de libro Vaticanæ bibliothecæ.

Sed certum eſt in aliis atque aliis prouinciis,
immò etiam codicibus, diuerſas multorum locorum
ſcripturas fuiſſe. eſt enim diuo Hierony-
mo adiungenda fides. & Vaticanus liber mul-
ta recepit, quæ ab Aquila aut Symmacho, quàm
à LXXII. *melius dicta eſſe videbantur. cuius*
cauſſam vide in præfatione mea. Verſu IX. 9
poſt participium, λέγων, *ſuggeritur in mixta,*
particula ˚ὅτι˂. *habet enim*, ˚ὅτι˂ ἡ γῆ ἐφ' ἧς *&c.*
Et rurſus poſt verbum, ἐπέβης, *additur* ˚ἐπ'
αὐτῆς˂. *quod alioqui, vt abſit, facilè patitur ſen-*
tentia. In extremo notat Syrus, eſſe in non-
nullis libris, θεοῦ σου. *Verſu* x. *initio, ſugge-* 10
ritur per aſteriſcum excitandi particula, ἰδοὺ,
hoc modo, καὶ νῦν ˚ἰδοὺ˂ διέθρεψε *&c. Vl-*
terius, poſt Aduerbium, σήμερον, *ſuggeritur*
˚υἱὸς˂. XII. *illud*, τὸ ῥῆμα τοῦτο. *debet obelo* 12
iugulari. Vlterius ſcribe, μεγάλαι καὶ ὀχυραὶ,
traiectis videlicet verbis. Et deinde, ἡ κύριος
μετ' ἐμοῦ. XIII. *pro* τοῦ κενεζαίου, *ſcribe,* 13
˚υἱοῦ κενὲζ˂, *vt habet Vaticanus, & legit Sy-*
rus. ſed adſcribatur obeliſcus iſtis verbis.
Verſu XIV. *ſcribe, mutato caſu, & omiſſo* 14
articulo, κενεζαίῳ. *Verſu vltimo, addatur ar-*
ticulus, τῆς χεβρὼν. *Vaticanus etiam ver-*
bum habet, hoc modo, τὸ δὲ ὄνομα τῆς χεβρὼν
ἦν τὸ πρότερον *&c. Pro* Αρβὸ, *habent Com-*
plutenſes rectè, Αρβαὶ. *Nam ſic etiam Syrus le-*
git. qui interim monet, in quibuſdam libris eſſe
Αρβόκ. *atque hanc ſcripturam memorat etiam*
libellus De locis Hebraicis, ſed damnat, vt mi-
nimè probam.

CAP. XV.

Nomina locorum in Græcis corruptiſſima ſunt.

Locorum nomina vbique eſſe corruptiſſima,
ſæpè monuit diuus Hieronymus. quo ego
faſtidioſius in ipſis emendandis ſum verſatus.
Sed vtinam hanc ſaltem à lectore habeam gra-
tiam, vt iſtis meis laboribus amico animo fa-
ueat. quod ſanè facere debebit, ſi ſibi fructuo-
ſos eſſe ſenſerit. Sed vt rem aggrediar: Verſu 1
primo huius decimi quinti capitis, poſt Nomen,
φυλῆς, *ſuggerit editio mixta* ˚υἱῶν˂. *In fine*
illa verba, πρὸς νότον, *expungenda ſunt. Nam*
pro iis dixerunt LXXII. ἕως κάδης.
Verſu II. *pro* ἐπὶ νότον, *ſcribe*, ἐπὶ λίβα. 2
III. *ſcribe*, προςαναβάσεως, *continua di-* 3
ctione. Ibidem, pro σενὰ, *ſcribe*, εἰς Σὶν. *Mox*
vbi eſt, ἀπὸ νότου ἐπὶ λιβὸς, ἐπὶ κάδης, *ſcribe,*
ἀπὸ λιβὸς, ἐπὶ κάδης. *cetera verò expungito.*
Vlterius, illa verba, καὶ ἐκπορεύεται τὴν
κατὰ δυσμὰς κάδης, *omittit Syrus. At Vatica-*
nus, & Complutenſes, iis retentis, reyciunt
quæ ſequuntur, nempe, καὶ ἐκπορεύεται
ἀκαρκὰ. *ſiue*, εἰς καρκὰ, *vt legit Syrus. Vtri me-*
lius, non ſatis poſſum conſtituere. Symmachus,
pro καρκὰ, *dixit* γλῶ. *Nam Hebræis* קרקע
4 *ſolum, ſiue terra, eſt. Verſu* IV. *Pronomen*
αὐτῶν, *eſt collocandum poſt Nomen* ὁρίων, *&*
ſignandum obeliſco. Quod ſi mihi per exem-
plaria liceat, expungam. Suſpicor enim certè
errore adſcriptum olim eſſe, inter ſacra verba.
5 *Verſu* V. *illud*, πᾶσα, *iugulandū eſt appoſito*
veru. Poſt dictionem autem, ἕως, *ſuggerit edi-*
tio mixta ˚μέρους˂ τοῦ ἰορδάνου. *Vlterius, cùm*
dicitur, καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν, *notetur etiam hoc*
Pronomen obeliſco. atque etiam Coniunctiones,
καὶ, *cùm deinceps ſequitur*, ˚καὶ˂ ἀπὸ τῆς λο-
φιᾶς, *&*, ˚καὶ˂ ἀπὸ τοῦ μέρους *&c.*
6 *Verſu* VI. *pro* βαιθαγλὰ, *ſcribe*, βηθαγλαὰ.
Symmachus hoc proprium loci nomen interpre-
tatus, dixit, ἐν τοῖς πεδίοις. *Mox, pro*, ἐπὶ
λίθον βαιὼρ, *ſcribe*, ἐπὶ λίθον βαιὼν.
7 *Verſu* VII. *pro*, ἐπὶ δαβηρὰ τῆς φάραγγος,
eſt in bonis libris, ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς φάραγγος:
atque ita Syrus locum iſtum reddidit. Nimirū
legerunt LXXII. רביעת, *pro* דבירה. *Ibidem*
ſuggeritur in mixta editione loci nota, hoc mo-
do, καὶ ˚κατὰ βορρᾶν˂ καταβαίνει *&c. Mox,*
pro, προσβάσεως, *ſcribe*, προσαναβάσεως. *&*
pro ὀδδαμὶν, ἀδωμὶμ. *Vlterius, pro*, κατὰ νότον,
repone, κατὰ λίβα. *Vlterius poſt Verbum*, διεκ-
βάλλει, *additur in mixta editione* ˚τὸ ὅριον˂.
8 VIII. εἰς φάραγγα, *hic ſuggerit mixta No-*
men ˚υἱοῦ˂. *Mox, pro*, ἐπὶ νότου, *ſcribe*, ἐπὶ
νῶτον, *ſuper dorſum. Vlterius, pro*, ἐνὸν, *ſcri-*
9 *be*, ἐνὸμ. IX. *ſcribe*, ἀπὸ κορυφῆς. *Mox*, καὶ
διεκβάλλει ὅρους ἐφρὼν, *Vaticanus habet*, καὶ
διεκβάλλει εἰς τὸ ὄρος ἐφρὼν. *atque ita puto*
eum locum à LXXII. *eſſe redditum. At in*
mixta editione, ſuggeſtis verbis, quæ præterita
fuerant, ſic eſt concinnatus, καὶ διεκβάλλει ˚ἐπὶ
κώμας˂ ὄρους ἐφρὼν. *Apud Complutenſes ta-*
men, Verbum eſt futuri temporis, διεκβαλεῖ.
10 *Verſu* x. *cùm dicitur*, ˚καὶ παρελεύσεται˂
εἰς πόλιν Σηεὶρ, *debet copula, cum verbo, iugu-*
lari veru. & pro πόλιν *ſcribendum eſt*, ὄρος.
Vlterius, pro, ἐπὶ νῶτον πόλιν ἰαρεὶμ, ἐπὶ
βορρᾶν. *ſcribe*, ἐπὶ νῶτον πόλεως ἰαρεὶμ, ἀπὸ
βορρᾶ. *In huius verſus extremo, pro*, ἐπὶ
νότον, *ſcribe*, ἐπὶ λίβα. *ſic enim* LXXII. *illud*
nomen, תמנה *Thamna, quod eſt vrbis propriū,*
ſunt interpretati. Nimirum quia, תימן, *Au-*
11 *ſtrum ſignificat. Verſu* XI. *pro*, κατὰ νότου
ἀκκαρὼν, *repone*, κατὰ νῶτον ἀκκαρὼν. *Ibidem*
ſcribe, Σακχαρωνὰ, *ſublato* κ. *Mox, dum eſt in*
vulgatis libris, ὅρος γῆς, *ſcribe*, ὅρος τῆς. *Ibi-*
dem, pro, Ιαβνὴλ, *habent Complutenſes*, Ιαμ-
νὴλ. *Sed Græci literas* β *&* μ, *ſæpè inter ipſas*
12 *commutant.* XII. *pro*, ὅρια αὐτῶν ἀπὸ θα-
λάσσης, *legit Syrus*, τὰ ὅρια τὰ ἀπὸ θαλάσσης.
& rectè,

Græci literas μ & β ſæpè commutant.

& rectè, meo certè iudicio. Verſu XIII. 13
ſcribe, Ιεφοννὴ, ablata litera θ. atque ita infe-
rius quoque. Mox illud, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ in-
σοῦς, debet iugulari obeliſco. Ibidem, pro παῖδος
ἐνὰκ, habet Vaticanus, & Complutenſes, μη-
τρόπολιν ἐνὰκ. atque ea ſcriptura videtur etiam
Origeni placuiſſe. illud tamen conſentaneũ ma-
gis eſt Hebræo. idq́; Syrus reddidit: alteram ta-
men ſcripturam per lemniſcum indicauit. ſicut
etiam Αρβὸκ eſſe in nonnullis libris, pro Αρβαὶ.
Verſu XIV. illud υἱὸς Ιεφοννῆ, notetur obe- 14
lo. Vlterius, cùm dicitur, καὶ τὸν σησαὶ, ſcribe
abſque copula, τὸν Σησαι. Et mox ſcribe Αχιμὰν.
Vlterius, poſt nomen, Θολμαὶ, eſt in mixta ad-
ditum ※γεννήματα τοῦ ἐνὰκ↙. Verſu XV. No- 15
men Καλὲβ initio poſitum, debet obelo iugulari.
Vlterius, cùm dicitur, ἦν πόλις, ſublato verbo
ἦν, reliquum ſcribe mutato ordine, τὸ πρότε-
ρον πόλις γραμμάτων. XVI. Vaticanus ha- 16
bet, ὃς ἂν λάβῃ, καὶ ἐκκόψῃ τὴν &c. verùm ei
non ſuffragantur alia exemplaria. neque mihi
dubium eſt, quin ex margine illud irrepſerit in
ordinem verborum, cùm quiſpiam verbum יַכֶּה,
hoc eſt, percutiet, ſic eſſe interpretandum, pri-
uata annotatione ſignificaſſet. Ibidem, cùm di-
citur, καὶ δώσω, aufer copulam. Et pro Αχὰν,
ſcribe Αχσὰν. et ita vbique. XVII. ὁ ἀδελ- 17
φὸς, articulus eſt expungendus. In Vaticano eſt
gignendi caſus, ἀδελφοῦ. illud verò, ὁ νεώτε-
ρος, abeſt. verùm neque hic aſtipulatores ei ſunt
alij libri. & Origenes ſic legit iſtum locum, vt
eſt in vulgatis libris. eſt quidem Hebræum an-
ceps, neque in eo illud eſt, ὁ νεώτερος, hoc loco,
ſed eſt ex Iudicum hiſtoria huc importatum; at-
que ideo ſignandum obeliſco. Qua nota iugu-
lari etiam debet Pronomen αὐτῷ poſitum ſecũ-
do loco. XVIII. Participium λέγουσα, de- 18
bet habere appoſitũ veru. XIX. Pronomen 19
αὐτῷ, poſitum in verſus initio ſimiliter iugule-
tur obelo. Vlterius, cùm dicitur, εἰς γῆν νότου,
habent Complutenſes, & Vaticanus, εἰς γῆν
ναγὲβ, ſeruato verbo Hebraico. & eam ſcriptu-
ram eſſe in quibuſdam exemplaribus, annotauit
per lemniſcum Syrus. Mox, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ
χαλὲβ, iugulandum eſt nomen χαλὲβ obelo.
XX. in fine, poſt illa verba, υἱῶν Ιούδα, ſug- 20
geritur in mixta hæc verborum clauſula, ※κα-
τὰ δήμους αὐτῶν↙. Quæ porro ſequuntur, ea cor-
ruptiora confuſioraq́; ſunt, quàm vt cõmodè per
verſus ſingulos poſſim procedere. Quare con-
ſtituam certa ſpatia longiora per quæ decurram
ordine, tanquam per verſum vnum; ne nimis
ſæpè inſiſtendo, & mihi, & lectori ſim mole-
ſtus. Eſto igitur primum ſpatium à verſiculo 21
XXI. vſque ad XXXII. Illud αἱ πόλεις αὐ-
τῶν, quod primum occurrit, iugulandum veru
eſt. Mox vbi eſt in vulgatis libris, πόλις πρώ-
τη φυλῆς, ſcribe numero plur. πόλεις πρὸς τῇ
φυλῇ &c. Mox, pro, ἐπὶ τῆς ἐρήμου, legit Syrus,
ἀπὸ τοῦ λιβός. quæ ſcriptura, meo iudicio, proba
eſt: ſed ſententia fere eadem eſt. Nam deſertũ,
pro Auſtro vſurpatur in terræ ſanctæ ſitu de-
ſcribendo. quia verſus Aegyptum maxima ſoli-
tudo ei eſt oppoſita. Mox, pro ἐδραὶ, ſcribe ἰδέρ.
22 & pro ἀδαδὰ, γαδγαδὰ. Mox, cum dicitur,
καὶ κάδης, ſcribe deinceps nomina ſic, καὶ κάδης,
23 καὶ Ασὼρ, καὶ Εθνὰ, Ζεὶφ, καὶ Τελὲμ. Rurſus
poſt, Βαλωθ, adde iſta, καὶ Ασὼρ ἡ καινὴ.
25 Deinde perge, καὶ πόλις ἐσρὼν. Mox, poſt
Pronomen, αὕτη, ſuggeritur in mixta verbum
26 ※ἐστιν↙. Vlterius, pro Σεμὰ, ſcribe Σαμὰ, &
expunge illud, καὶ Θαμαὰ atque pro μωλαδὰ,
ſcribe μωλαδὰ. illud verò καὶ Ασαρσου, iugula
obelo. non eſt enim iſte eius locus. Nam verſi-
27 culo XXVIII. rurſus dicitur, nomine plenio-
28 re, Ασαρσουλὰ. Mox, ſcribe, ἰεζζουθιὰ. Sic
enim etiam Euſebius habet hoc nomen in locis
Hebraicis. Quæ autem hic ſequuntur in vul-
gatis libris, nempe, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν, καὶ αἱ
ἐπαύλεις αὐτῶν, ea prorſus auferenda è medio
29 ſunt. Vlterius, pro βαλὰ, legit quidem Syrus
ἔλα, Complutenſes Αυὶμ. ſed, βεὶμ, niſi fallor,
probum eſt. ſic enim locus ille etiam ab Euſebio
30 eſt appellatus. Vlterius, pro ἐλθωδὰδ, repone
ἐλθωλὰδ: nam mendosè puto in Euſebij libello
illo de locis eſſe ſcriptum Elolath. eſt enim opuſ-
culum illud mendoſiſſimum. Mox, pro καὶ χα-
σὶλ, ſcribe ※καὶ χασὶλ↙. ſic enim appellatur ille
locus, etiam ab ipſo Euſebio. ſed debet, vt aſci-
titium, aſteriſco hic ſignari. Vlterius illa, καὶ
Μαχαρεὶμ, καὶ Σεννὰκ, καὶ Λαμὼθ, καὶ Σικελὲν,
32 ſunt auferenda è medio. Porrò, pro, καὶ ἀλ-
βὼν, καὶ σελεμαεὶμ, ſcribendum eſt, καὶ λεβαὼθ,
καὶ σελεὶμ. Vlterius, ſcribe εἴκοσι καὶ ἐννέα,
interpoſita copula. Secundum ſpatium conſti-
tuatur vſque ad verſiculum XXXVI. ab tri-
33 geſimo tertio. Igitur verſu XXXIII. pro
σααρὰ, ſcribe Σαρρὰ. deinceps illud, καὶ ῥα-
μεὶν, expunge. Mox, pro ὀγγονεὶμ, ſcribe ἠγ-
34 γονεὶμ. Vlterius, illud, καὶ ταπουὰ auferendum
35 eſt. Vlterius, pro Αδιαγαθθαὶμ, ſcribi debet,
Αδιαθθαὶμ. Mox, cum dicitur, καὶ αἱ πόλεις, ex-
pungatur copula. Iã verò pergamus ſine inter-
ſpiratione à verſu XXXVI. vſq. ad XLVIII.
38 Igitur pro Αγλὼμ, ſcribe Αἰγλὼν. & pro
39 χαββὰν, χαββὼν. Vlterius, pro Κελαὶ, ſcribe
43 Κεϊλὰ & pro Αχχὶμ, Αχζὶβ, aut Αχζὶμ.
Nam, vt memini me dicere, ſæpè commutantur
literæ β, & μ. Porro illud, καὶ μαλὼμ, ex-
45 pungatur. Vlterius, καὶ ἀπὸ, expuncta copula,
ſcribe, ἀπὸ Ακκαρὼν, καὶ εἰς θάλασσαν, ※καὶ↙
πᾶσαι &c. atque hæc copula habeat appoſitum
obelum.

Libellꝰ Euſebij de locis Hebraicis mendoſiſſimus eſt.

obelum. Notat tamen Syrus, in quibuſdam libris
eſſe, ἀπὸ Ακκαρων Ιαμναὰ, καὶ πᾶσαι *&c. Com-*
plutenſes [illegible] *ſcripturam ſimul proferunt;*
mendoſa, opinor, exemplaria ſecuti: debet enim
omnino altera omitti. Habent autẽ Compluten-
ſes, ἀπὸ ἀκκαρὼν καὶ εἰς θάλασσαν ἰαμναὰ, καὶ
πᾶσαι *&c. Quæ vero deinceps ſequuntur, ſunt*
ad hunc modum ſcribenda, πλησίον ἰσδὼδ, καὶ αἱ
κῶμαι αὐτῆς. *atq. hic eſt inſiſtendum. Deinde*
verò inchoandus alius verſus, his verbis, ἀσ- 46
δὼδ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς.
Γάζα *&c. Et hactenus tertium ſpaciũ con-* 47
fecimus. Porro quartum conſtituatur, vſq. ad
verſiculum LVIII. *In hoc ſpacio primum,* 48
pro Σαφεὶρ, *habent quidam libri* Σαμεὶρ. *hoc eſt*
Hebræo magis conſonum: illud autem ab Euſe-
bio in libello De locis Hebraicis proditum eſt. Vl-
terius, pro Ανεὶβ, *habent Complutenſes* Ανεὶμ. 50
& rectè. Nam ſic ſonat Hebraica vox; & ſic
nominatur is locus ab Euſebio. Vlterius, pro χε- 51
λμὼν, *ſcribe* χαλὼν. *ſic enim eſt apud Euſebium.*
Syrus tamen videtur χωλὼν *legiſſe. & huiuſ-*
modi vocalibus vtitur Hebræus. Paullo vlte- 52
rius, in Verbo, Ρουμὰ, *reddiderunt* LXXII.
literam ρ, *pro Hebraico Daleth. ſicut paullo antè*
quoque dixerunt, ῥεννὰ, *pro* δαννὰ. *eſt enim in*
Hebræo δουμὰ. *Vlterius, pro* βηθθαπφοὺθ, *repo-* 53
ne βηθθαπφοὺ. *Mox, pro* Σαρβὼ, *ſcribe* Αρβὼ, *ab-* 54
lata litera σ. *Et pro,* χερμὲλ, *ſcribe* χαρμὲλ. 55
Pro Εζεαὴλ, Ιεζραὴλ. *Pro* Ιεκδαὰμ, Ιεκαδὰμ. 56
Quod autem deinceps poſitum nomen eſt, debet
diduci in duo, hoc modo, καὶ Ζανωὰ. *atque hoc eſt*
extremũ verſiculi LVI. *Deinde initio ver-* 57
ſus LVII. *collocandum eſt,* Ακιν. *deinceps ſe-*
quitur, ÷ καὶ ↙ Γαβαὰ, *vbi copula eſt obelo iugu-*
landa. Ceterùm illud, καὶ ἰδὶ, *abolendum eſt.*
Porro quod ſequitur ſpacium, extendetur a ver-
ſu LVIII. *vſq. ad capitis finem. Ergo verſu* 58
LVIII. *pro* χαλοὺρ, *ſcribe* Γεδὼρ. *Quæ porro* 59
deinceps ſequuntur, poſt illa verba, πόλεις ἕξ,
vſq. poſt illa verba, πόλεις ἕνδεκα, *ea ſunt omnia*
in Syro obeliſcis iugulata. Hieronymus quidem
cõmentariis in Michæam, cenſet fuiſſe à Septua-
ginta duobus interpretibus ſcripta. verùm non
liquidò ſe ſcire ait, num poſt, ſint de veteribus
libris Hebraicis, malitia Iudæorum eraſa; ne
Chriſtus de tribu Iuda ortus videretur. an ve-
rò, vt multa, ſupra Hebræum, addita ab ipſis
LXXII. *Eſt autem in iis pro* Θεκὼ, *ſcribendũ*
Θεκουὰ, *& pro* Βαθὴρ, Θεθὴρ. *Vlterius, pro* Κα- 60
ρεαβαὰλ, *ſcribe,* Καριαθβαὰλ. *Mox d*[illegible] *to illa*
verba, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. *Complutenſes tamẽ*
iis ſeruatis, alteram clauſulam omittunt; ea eſt,
καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς. *Vlterius verbum* βὴθ, 61
ſeorſum poſitum, eſt abolendum, vna cum inſe-
quente Coniunctione, καὶ. *Mox ſcribe* μαδδεὶ,

pro μαδδὼν, *ex Syro, & Euſebio. Syrus tamen*
in margine oſtendit aliud nomen eius loco; nem-
pe, Βαδραγὶς. *E*[illegible] *autem etiam e*[illegible] *Coniunctio,*
quæ ante μαδδὼν *poſita eſt, abolen*[illegible] *Pro* ὀ[illegible]
χὰν, *debet ſcribi* Σεχαχὰ, [illegible] *Com*[illegible]
62 *ſes, & legit Euſebius. Mox ſcribe numero* [illegible]
gulari, καὶ ἡ πόλις τῶν ἁλῶν. [illegible]
63 *habet Hebræum. Verſu poſtremo,* [illegible] *ver-*
ba, καὶ κατῴκησεν ὁ Ιεβουσαῖος. *ſu*[illegible] *eruntur*
in editione mixta, iſta, ※ μετὰ τῶν υἱῶν Ιουδα ↙
ἐν Ιερουσαλὴμ *&c.*

CAP. XVI.

1 *Capitis decimi ſexti, verſu primo, poſt*
illa verba, τοῦ κατὰ ἱεριχὼ *ſu*[illegible] *eruntur in*
mixta editione hæc, per a[illegible] *um,* ※ ἀπὸ τῶν
ὑδάτων τῆς κατὰ ἱεριχὼ ↙. *Mox cum dicitur,* ÷ καὶ ↙
ἀναβήσεται ἀπὸ [illegible] *ſimul n*[illegible] *eſt copula. Mox,*
poſt, τὴν ὀρεινὴν, *expungendum eſt, quod ha-*
bent vulgati libri, τὴν ἔρημον. *eſt enim ex cu-*
iuſpiam inepta emendatione natum.
3 *Verſu* III. *poſt illud,* τῆς κάτω, *adſcribitur*
4 *in mixta,* ※ ἕως Γαζὲρ ↙. *Verſu* IV. *Scri*[illegible]*n-*
dum eſt ordine verborum mutato, μανασσῆ καὶ
5 ἐφραὶμ. *Verſu* V. *cùm dicitur,* Αταρὼθ καὶ
Αδὰρ, *eſt auferenda copula. In extremo illud,*
÷ καὶ Γαζαρὰ ↙, *iugulandum eſt.*
6 *Verſu* VI. *poſt verbum* παρελεύσεται), *ſup-*
plet mixta per aſteriſcum, ※ τ[illegible]ον ↙. *pro quo*
eſt in Vaticano, τὸ τέρμα. *Mox ſcribe addito*
Pronomine, καὶ παρελεύσεται αὐτῆς ἀπ' ἀνα-
τολῶν. *In extremo, pro* Ιανὼθ, *ſcribe* Ιανωχὰ.
Euſebius tamen videtur l[illegible]*e* Ιανὼν. *P*[illegible] *hoc*
nomen omiſſum e[illegible] *a* LXXII. *initium verſus*
ſeptimi, quod in mixta editione ſuppeditur per
aſteriſcum his verbis, ※ καὶ κατα(βήσεται) ἀπὸ Ια-
νωχὰ εἰς ↙ Αταρὼθ *&c. Mox illud,* καὶ Ναραθὰ,
loco mouendum eſt, & collocandum poſt Prono-
men, αὐτῆς, *addendaq; Præpoſitio, vt ſic legas,*
καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς· καὶ εἰς Ναραθὰ, κ[illegible] *διε-*
λεύσεται) *&c. debent autem illa verba,* καὶ αἱ
κῶμαι αὐτῆς, *iugulari obelo. equidem a*[illegible]*ben-*
tius tollerem è medio, puto enim mendosè ad-
ſcripta eſſe. verùm ob[illegible] *exemplarium*
conſenſio.
8 *Verſu* VIII. *pro* Δαπφοὺθ *ſcribe* Θαπφοὺθ.
10 X. *initio nomen* [illegible], *in*[illegible]*ulari d*[illegible] *obe-*
li[illegible]. *Porro quæ* [illegible] *ſunt i*[illegible] *vul-*
gatis codicibus, ab illis verb[illegible] *inchoando,* ἕως
[illegible] Φαραὼ, *vſque ad finem; debe*[illegible] *is*
iugulari. Sunt enim ex l[illegible] *huc tra-* 1 Reg. 9.
ducta. Ceterum po[illegible] *huius* [illegible] *verba*
à LXXII. *omiſſa, ſu*[illegible] *untur in editione mix-*
ta per aſteriſcum, hoc modo, ※ καὶ ἐγένοντο ὑπὸ-
φόροι δοῦλοι ↙.

CAP.

CAP. XVII.

CApitis decimi ſeptimi verſu primo, cùm 1
dicitur, φυλῆς υἱῶν μανασσῆ, expungendū
eſt illud, υἱῶν. Mox ſcribe, ἦν γὰρ °αὐτὸς※ ἀνὴρ
πολεμιστής. ſed habeat Pronomē ſtellulam, tam-
quam aſcititiū. Verſu II. pro, Αχιεζὲρ, ſcri- 2
be Αβιέζερ. Et pro Εχὲμ, Συχὲμ. Deniq. pro
Σεμιεράε, Σεμιδαέ. Vlterius, cùm dicitur, οὗτοι
ἄρσενες &c. expletur locus in mixta, ad hunc
modum, οὗτοι °υἱοὶ μανασσῆ, υἱοῦ ἰωσὴφ※ ἄρσενες
&c. Verſu III. poſt illa verba, υἱοῦ ἐφὲρ, rur- 3
ſus ſuggerit editio mixta, °υἱοῦ Γαλαὰδ, υἱοῦ Μα-
χεὶρ, υἱοῦ Μανασσῆ※ οὐκ ἦσαν &c. Ibidē adſcri-
bēdus eſt articulus, τῷ Σαλπαὰδ, & pro μαλαὰ,
ſcribendum eſt μααλὰ. IV. expungatur No- 4
men κληρονομία, cùm dicitur, καὶ ἐδόθη αὐταῖς
κληρονομία. V. Aboleatur Pronomen, αὐτῶν, 5
post verbum, χοινισμός. Ibidem notat Syrus
per limniſcum, pro, λαβὰδ, eſſe in quibuſdam
libris, λαβὶν; & hanc ſcripturam habet Vatica-
nus. Sed alterum eſt Hebrææ voci conſonū, quæ
eſt לְבַד, Leuad. hæc tamen vox hoc loco non eſt
loci proprium nomen, ſed exceptiua, vt vocant,
particula. Videntur autem LXXII. legiſſe,
ערבה, vel מישרה, pro עשרה, cùm, πεδίον, dice-
rent, pro eo quod Hebraicè eſt, decem. Quam-
quam ego & iſtum & alios ſimiles errores non
illis interpretibus, ſed ſtultis emendatoribus, qui
olim auſi ſunt cornicum oculos velle configere,
adſcribo. VII. Illud, υἱῶν, notandū eſt obelo. 7
Et poſt nomen μαχθὼθ, expungendū eſt illud,
ἡ δανάθ. Vlterius, cùm dicitur, καὶ ἰαμείν, no-
tetur copula obelo, & pro, ἰαμείν, ſcribatur,
εἰς ἰασσὴβ. Et mox, pro, θαφθὼθ, Θαπφοῦ.
VIII. poſt illa verba, τῷ μανασσῆ ἔσται, quæ 8
perperàm ſunt à Complutenſibus omiſſa, ſugge-
ritur in mixta, °γῆ Θαπφοῦ※. deinde ſequitur,
καὶ Θαπφοῦ ἐπὶ &c. vt eſt in peruulgatis libris
ſcriptum. Vlterius, poſt nomen, μανασσῆ, rur-
ſus ſuggerit mixta editio hæc verba, °τοῖς υἱοῖς
ἐφραΐμ※. Et inſuper initiū verſiculi noni, his 9
verbis, °καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια※. Deinceps ſe-
quitur, ἐπὶ φάραγγα &c. Mox, legit Syrus, τῶν
ἐφραΐμ. Notat tamen eſſe in quibuſdam exem-
plaribus, τῷ ἐφραΐμ. Mox, pro πόλεως, mallem
πόλεων numero plurium. ſed refragantur ple-
rique libri. Profectò credibile non eſt, tantos
viros, quanti fuere LXXII. interpretes, ſic
eſſe halucinatos, vt ea redderent pro Hebraicis
verbis, quæ hoc nono verſu legūtur modo. Nam
pro Pronomine אֵלֶּה legimus Terebinthum, quæ
arbor אֵלָה, aut אֵלָּה vocatur, & pro ערים, A-
rim, quæ vox vrbes ſignificat, ſcriptum eſt Iair.
Vlterius ſcribe, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ. atque
ita inferius quoque. Verſu X. pro, ὅρια αὐτοῦ, 10
ſcribendum eſt, ὅρια αὐτοῖς. XI. Eſt quidem 11
in exemplaribus miro conſenſu, βηθσὰν, καὶ αἱ
κῶμαι αὐτῶν. Sed res ipſa loquitur, dicendum
eſſe, κῶμαι αὐτῆς, vt eſt in Hebræo. Suggerit
autem poſt ea verba editio mixta, hæc °καὶ ἰεβ-
λαὰμ, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς※. Et mox poſt il-
lud, κώμας αὐτῆς, hæc, °καὶ τοὺς κατοικοῦντας
ἐνδώρ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τοὺς κατοικοῦν-
τας Θαανάχ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς※. Eſt enim
etiam iſta poſterior verborum complexio, quæ in
peruulgatis libris habetur, aſteriſco ſignanda, vt
aliena. Porrò copula, cùm dicitur, καὶ τὸ τρίτον;
& illud quod in extremo verſiculi poſitum eſt,
καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, debent obeliſcis iugulari.
13 XIII. Particula δὲ, cùm dicitur, ὀλοθρεῦσαι
δὲ, eſt aſteriſco notata à Syro. Eſt etiam hic
Pronomen, αὐτοὺς, priore loco ſcriptum prorſus
è medio auferendum. at in extremo verſiculi
14 poſitū, debet iugulari veru. XIV. Poſt illud,
ἐκληρονόμησας ἡμᾶς, addit editio mixta °κλη-
ρονομίαν※, κλῆρον &c. Nimirum LXXII.
illiuſmodi repetitionem putabant eſſe ſuperua-
caneam. Paullo vlterius delendum eſt verbum
εἰμί, quod eſt in vulgatis libris. Et quæ deinceps
ſequuntur, debent mutato ordine verborū ſcri-
15 bi, καὶ ὁ εὐλόγησέ με ὁ θεός. XV. pro, ἐκκα-
θάρισον, habent boni libri, ἐκκάθαρον. Ibi-
dem, poſt σεαυτῷ, ſuggeritur in mixta hæc ver-
borum continuatio, °ἐκεῖ ἐν τῇ γῇ τοὺς φερε-
ζαίους, καὶ τοὺς ῥαφαεὶμ※. ſic enim legit Syrus.
Sed Complutenſes ſcripſerunt caſu gignendi, τοῦ
φερεζαίου, καὶ τοῦ ῥαφαεὶμ. Vlterius, legit Syrus,
τὸ ὄρος τοῦ ἐφραΐμ, Vaticanus, niſi fallor, τὸ
ὄρος, τὸ ἐφραΐμ. ſed parui refert, vtrum ſcri-
16 batur. XVI. Pro ἀρέσκει, habent pleraque
exemplaria, ἀρκέσει. Syrus verò legit temporis
præſentis verbum, ἀρκεῖ. Atq. ita hic locus ex
Origene profertur. Ibidem, nomen ἐφραΐμ, iu-
gulandum eſt. & ſimiliter illud, ἐπίλεκτος. Vl-
terius, pro, σίδηρος, legit Syrus, σιδήρεος. Sed
puto illud eſſe probum. nam & Origenes vide-
tur legiſſe σίδηρος. debet tamen aſteriſco hoc
vocabulum notari. Nam cùm LXXII. illud,
quod Hebræum habet, רכב ברזל, eſſent inter-
pretati, equus electus, additum ex Theodotione
eſt ferri vocabulum, & ſimul vniuerſitatis no-
ta παντί. Eſt enim ſic in mixta ſcriptum, ἐπί-
λεκτος °καὶ σίδηρος, aut, σιδήρεος, παντὶ※ τῷ
χαναναίῳ &c. Quod autem deinceps eſt, κα-
τοικοῦντι ἐν ἐμοὶ, corruptum eſt. debet autem
hic locus ſcribi, vt Complutenſes ediderunt, κα-
τοικοῦντι °ἐν τῇ γῇ※ ἐμὲκ, ἐν βηθσὰν &c.
17 Poſt nomen, Ιωσὴφ, adſcribe °τῷ※ ἐφραΐμ
καὶ μανασσῆ λέγων ÷ εἰ※ λαὸς &c. & nota
articulum τῷ aſteriſco, vt alienum; Coniun-
ctionem verò εἰ, obeliſco.
18 XVIII. Poſt, καὶ ἔσται σοι, ſuggeritur in

editione mixta, ˚ ἡ ἔξοδία αὐτοῦ˟. Rurſus, poſt
αὐτοῦ ἐςι, ſuggeritur, ˚ὅτι ἰσχυρός ἐςι˟. σὺ
γὰρ &c.

CAP. XVIII.

Capitis decimi octaui verſu ſecundo, poſt 2
verbum, κατεκληρονόμησαν, eſt in editio-
ne mixta ˚ τὴν κληρονομίαν αὐτ˟. Verſ. III. 3
poſt verbum, ἐκλυθήσεσθε, eſt in eadem editio-
ne infinitum, ˚εἰσελθεῖν˟. IV. Scribe, τρεῖς 4
ἄνδρας, mutato verborum ordine. Ibidem poſt
verbum, φυλῆς, habet editio mixta hæc, ˚ καὶ
ἀποστελῶ αὐτούς˟. Mox illud, ἐναντίον μου, iu-
gulandum obelo eſt. Vlterius, pro, καθὰ δυνή-
σῃ, eſt ſcribendum, καθὰ δέοι. Mox, pro διελ-
θεῖν, habent quidam libri, διελεῖν, quod Hebræo
magis congruit. Syrus tamen διελθεῖν reddidit.
Verſu V. pro, ςήσονται ἀπὸ βοῤῥᾶ, ſcribe, ςή- 5
σονται ˚ἐπὶ τὸ ὅριον αὐτῶν˟ ἀπὸ βοῤῥᾶ. ex Syro,
& Complutenſibus. Sed illud, ἐπὶ τὸ ὅριον αὐ-
τῶν, debet, vt alienum, habere appoſitã aſteriſci
notam. VI. ſcribe, traiectis verbis, πρός με 6
ὧδε. Paullo vlterius, poſt verbum, κλῆρον,
rurſus hoc Aduerbium ὧδε ſuggeritur in edi-
tione mixta, per aſteriſcum. VII. pro μερὶς 7
αὐτῶν, ſcribe, μερὶς αὐτοῦ. Ibidem, pro, καὶ τοῦ
ἡμίσους, ſcribe, καὶ τὸ ἥμισυ. Vlterius, pro ἐλάβο-
σαν, ſcribe ἔλαβον. VIII. illud, τοῖς ἀνδρά- 8
σιν, eſt iugulandũ veru, & ſimiliter illud ˉ διέλ-
θετε καὶ˟, quod poſt Participium λέγων ſcribitur.
Vlterius, Aduerbium loci ὧδε, ſuo loco mouen-
dum eſt, traijciendumq; vſque poſt Pronomen,
ὑμῖν, hoc modo, καὶ ἐξοίσετε ὑμῖν ὧδε κλῆρον &c.
IX. In ipſo initio, poſt Verbũ, ἐπορεύθησαν, 9
ſuggeruntur in editione mixta hæc verba, ˚οἱ
ἄνδρες, καὶ διῆλθον τὴν γῆν˟. Porrò illud τὴν γῆν,
quod denuò ſcribitur, poſt verbum ἐχωροβάτη-
σαν, mutat eadem editio in Pronomen, αὐτὴν. Eſt
autem tota illa verborum complexio, ˉ καὶ ἐχωρο-
βάτησαν αὐτὴν, καὶ εἶδον αὐτὴν˟, iugulanda obeli-
ſcis. & ſimiliter ipſum Pronomen, cùm ſequi-
tur, πόλεις ˉ αὐτῆς˟. Rurſus in extremo, poſt
verbum, Ἰησοῦ, ſuggerit mixta, ˚εἰς τὴν παρεμ-
βολὴν˟. Verſu X. poſt verbum, κυρίῳ, mul- 10
tis verbis ſupplenda eſt ex mixta editione ſcri-
ptura quæ eſt in vulgatis libris, his ſcilicet, ˚καὶ
ἐμέρισεν ἐκεῖ Ἰησοῦς τὴν γῆν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, κατὰ
τοὺς μερισμοὺς αὐτῶν˟. Verſu XI. verbum 11
πρῶτος, iugulari debet obeliſco appoſito.
XII. τὸ ὅριον, mutandum eſt in pluralem 12
numerum, τὰ ὅρια. Vlterius, ſcribendum eſt,
traiecto Pronomine, ἡ διέξοδος αὐτοῦ. Ibidem
ſcribe, μαδβαρίτις. XIII. quidam codices 13
mendoſè habent, ἐπὶ νότου λουζὰ, pro, ἐπὶ νῶτου
λουζὰ. Vlterius expungenda eſt Præpoſitio ἀπὸ,
cùm dicitur, ἀπὸ Αταρὼθ ἀδδάρ. eſt enim loci
nomen caſus accuſandi hîc. In extremo, ſcribe,
14 τὸ κάτω. XIV. illud, ˉ τὸ βλέπον εἰς˟, iugule-
tur obelo. Vlterius, cùm dicitur, ὅριον ἐπὶ προ-
σώπου &c. ſcribe, τοῦ ὄρους, τοῦ ἐπὶ προσώπου.
15 XV. pro καριαθβαὰλ, legit Syrus, καριαθια-
ρείμ. & hoc in Hebræo eſt. ſed vtrumq. vnius
eiuſdem vrbis nomen eſt. Vlterius ſcribendum
eſt, καὶ διελεύσεται τὰ ὅρια θαλάσσης, ˚ καὶ ἐξε-
λεύσεται˟ ἐπὶ πηγὴν &c. Sed illud, καὶ ἐξελεύ-
σεται, notandum eſt aſteriſco. In Hebræo tamen,
pro, θαλάσσης, eſt, εἰς θάλασσαν. atq. ita Sym-
machus conuertit. Illud igitur, γαὶν, quod habẽt
peruulgati libri, aut γασὶν, quod eſt apud Cõplu-
16 tenſes, abolendum eſt. XVI. ἐπὶ νότου Ιεβοὺς,
17 ſcribe, ἐπὶ νῶτον Ιεβοὺς. XVII. Initium ver-
ſiculi omiſſum à LXXII. ſic ſuggeritur in mix-
ta, ˚ καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ βοῤῥᾶν˟, καὶ διελεύσεται etc.
Mox ſcribe Σαμὲς, addito Sigma. Aquilas nomẽ
hoc interpretans, dixit Solis. Mox, pro ἐδω-
18 δεὶμ, ſcribe Αδωμείμ. XVIII. Rurſus pro κατὰ
νότου, ſcribe κατὰ νῶτον, per dorſum, vt eſt in Va-
ticano. & pro, βηταραβὰ, βηθαραβὰ. atq. hîc
adde, ἀπὸ βοῤῥᾶ. Deinde, poſt verbum καταβή-
σεται, ſupple ex mixta editione per aſteriſcum,
19 ˚ἐπὶ Αραβὰ˟. Et poſt hæc verba ſubijce ver-
ſum XIX. his verbis ex mixta editione quoq.
ſuggeſtis, ˚καὶ παρελεύσεται τὰ ὅρια˟. deinceps
ſequitur, ἐπὶ νῶτον βηθαγλὰ. ſic enim ſcriben-
dum eſt, per dorſum. &c. Vlterius, pro ἐπὶ
20 λοφιᾷ, ſcribe, ἐπὶ λοφίας. XX. ſcribe, ἀπὸ
μέρους, τῆς ἀπ' ἀνατολῶν; addito altero articulo.
21 XXI. pro Αμεκασὶς, ſcribe, adiecto inſuper
22 altero Cappa, Αμεκ-κασὶς. XXII. pro βαθ-
αραβὰ, ſcribe, βηθαραβὰ. Ibidem pro Σεμρὶμ,
habent Complutenſes Σαμαρεὶμ ſed illud alte-
23 rum ſecutus eſt Euſebius. XXIII. pro Αφρα-
θὰ, ſcribe Αφαρὰ, aut potius, Αφρὰ, vt eſt
apud Euſebium. & traijce, vt ponatur ante,
ὠφρὰ. Quæ autem deinceps ſequuntur, iſta
dico, καὶ αἰκαρὶμ καὶ καθηραμεὶμ, ea ſunt
24 prorſus auferenda. XXIV. Habent quidem
Complutenſes καφὰρ Αμμωνὰ, pro eo quod eſt
in vulgatis libris, ἐποίκιον Αμμωνά. verùm
hoc, niſi fallor, probum eſt. videtur enim &
Syro, & Euſebio placuiſſe. Eſt autem ἐποίκιον
interpretatio Hebræi vocabuli καφὰρ. Signifi-
cat enim hoc, locum ruri paucis ædificiis con-
ſtructum; hoc eſt, villam, aut etiam vicum.
Mox aufer articulum cùm eſt in vulgatis libris,
26 καὶ τὴν Αφνεὶ. XXVI. pro χεφθειρὰ, ſcribe,
χεφειρὰ, & pro, μωσὰ, Αμωσὰ.
28 XXVIII. Cùm dicitur, καὶ Γαβαὰθ, καὶ πό-
λεις, notentur copula obeliſcis. Sunt autem hîc
LXXII. præuaricati. Nam quod conuertêre,
πόλεις, id proprium loci nomen Cariath eſt. &
quod tanquam proprium retinuêre, ιαρεὶμ,
ſiue Αρεὶμ potius, id appellatiuum eſt, vt vocant
Gramma-

Grammatici; & ſignificat, ˚πόλεις, hoc eſt vrbes. Sed ego imperiti alicuius hominis audacia corruptum eſſe locum arbitror, vt paſſim plurima alia. Eſt autem hoc quoque hic notandum, cùm in Hebræo ſumma vrbium dicatur XIV. ſolas tredecim numerari à LXXII. Nimirũ quia hi ex Sela & Aleph, quæ duæ ſunt, vnam fecere per Nominum compoſitionem. verùm credibile eſt etiam hoc, temeraria inſcitia eorum, qui ſibi nimis multum permittunt in auctoribus, quos non ſatis intelligunt, emendandis, factum eſſe. Nam apud Euſebium; Sela, abſque adiecto Aleph, inter vrbes Beniaminis annumeratur; atque etiam Cariath; pro quo, vt dixi, πόλεις, hic ſcriptum eſt. Quamquam nõ eſt hoc, fateor, ſatis firmum argumentum. dici enim poſſet, Euſebium in iis ſecutum eſſe alios interpretes, Aquilam, Symmachum, Theodotionem. quod tamen mihi non ſit veriſimile; propter ſummam ipſorum LXXII. interpretum auctoritatem. Tantam enim apud veteres illos habuerunt venerationem, vt diuinitùs interpretati eſſe ſacras literas crederentur, neque interpretes modò, ſed vates fuiſſe exiſtimarentur. De qua re ſatis multo in Præfatione diximus.

Interpretatio LXXII. eſt ab imperitis corrupta paſſim.

LXXII. maximam apud veteres habuerunt venerationem, tamquam vates diuini.

CAP. XIX.

Capitis decimi noni primo verſu ſcribendum eſt, traiectis verbis, & vno articulo 1
addito, ὁ κλῆρος ὁ δεύτερος. Mox poſt nomen,
συμεών, eſt in mixta editione, cum aſteriſco, ˚τῇ
φυλῇ˟. & deinceps adiungenda ſunt abſq. aſteriſco
inſuper hæc verba, υἱῶν Συμεὼν, κατὰ δήμους
αὐτῶν. Vlterius mutandus eſt Pronominis
numerus, & ſcribendum, κληρονομία αὐτῶν.
Et paullo poſt ſcribendum eſt numero plurium,
κλήρων. Verſu II. poſt verbum, ἐγενήθη, ad- 2
ditum eſt in mixto Pronomen ˚αὐτοῖς˟.

III. Expungendum eſt illud, καὶ βαθουλ. 3
Ibidem, pro, Ασόμ, habent Complutenſes, Ιασόμ.
ſed malè, vt opinor. Nam etiam in Paralipomenis
locus iſte, Ασὸμ, vocatur à LXXII.
interpretibus. vbi etiam non βωλὰ, ſed βαλὰ
ſcriptum eſt: & quidem rectè. IV. pro ἐλ- 4
θουλὰδ, legit Syrus ἐλουθλὰδ. Apud Euſebium
verò in libello De locis Hebraicis, eſt Elolad, ſed
hoc fortaſſis corruptum à librario eſt. Quòd ſi
Hebraicam vocem repræſentare oporteat, dicendum
ſit, ἐλθωλὰδ, ſiue, ἐλθουλὰδ: vt habent
Complutenſes. Poſt hoc autem nomen, eſt omiſſum,
in peruagatis libris, vnius vrbis vocabulum,
quod nuper, vt non ſuo loco poſitum, verſiculo
tertio, expungebamus, nempe βαθουλ.

V. pro σικελὰ, ſcribe Σικελὰγ. Vlterius, pro 5
βαιθμαρ, καὶ χασεβὰθ, repone, Βαὶθ, καὶ Ἀμαρχαβὼθ.
ſic enim etiam apud Euſebium iſta loca
nominãtur. Syrus tamen legit, βαιθμαρχαβὼθ,
vnico vocabulo. & rectè, ſi Hebræum ſpectes.
verùm oportet vrbium nomina tredecim eſſe:
& vnum, nempe, Saruhen, eſt à LXXII. aut
ab ineptis emendatoribus, non vt loci nomen,
ſed vt appellatiuum, redditum, οἱ ἀγροὶ αὐτῶν.
cuius rationem explicaui in meis Commẽtariis.
Ibidem, pro ἀσερσουλὰ, ſcribe Ασερσουσὶμ. ſic
enim eſt in Paralipomenis, & apud Complutenſes.
Ceteroqui pro Hebræo, rectius dicatur
Ασερσουσὰ. atque haud ſcio, an non ſic ſcribendum
6 hoc loco ſit. VI. pro, βεθλαβὰθ, ſcribe
7 βηθλαβαὼθ. VII. quod habent vulgati libri,
ὁμοῦ φυλαὶ αἱ Συμεὼν δεκαπέντε, id prorſus
8 eſt expungendum. VIII. verſus initium
mancum eſt: nam vltima verba verſus ſeptimi
ſunt, αἱ κῶμαι αὐτῶν. Poſt ea igitur ſic inchoandus
eſt verſus octauus, καὶ ˚πᾶσαι˟ αἱ ἐπαύλεις,
αἱ κύκλῳ τῶν πόλεων &c. ſed vniuerſitatis nota, vt
aliena, notari debet ſtellò appoſito. Eodem verſu,
pro βαλὲθ, ſcribe βαλὰθ. Porrò illa, ˟πορευομένων
ἰαμὲθ˟, debent obelo confodi. Complutenſes
illud, ἰαμὲθ, omittunt. idq; mihi pla-
10 ceret, niſi Syrus legiſſet. X. cùm dicitur, καὶ
ἔσται τὰ ὅρια. in bonis libris abeſt copula. verùm
quando in Hebræo habetur, cenſeo eſſe adſcribendam:
præſertim cùm Syrus notet per hypolimniſcum
in vno aut altero antigrapho eſſe;
11 καὶ ἦν τὰ ὅριον τῆς, &c. XI. initium ſuggeritur
in editione mixta, huiuſmodi, ˚καὶ προσαναβαίνει˟
τὰ ὅρια αὐτῶν &c. Ibidem pro, ἡ
θάλασσα, ſcribendum eſt, εἰς θάλασσαν. Ibidem,
pro μαραλλὰ, ſcribe μαραλὰ: & pro δαβαθαὶ,
Δαβασαὶθ. Eſt quidem in libello De
locis Euſebij, vt nunc habetur, Dasbath. verùm
mendosè, vt opinor, pro Dabaſath. Poſt hoc
nomen continuò ſuggeritur in mixta, ˚καὶ
12 ἀπαντήσει˟ εἰς τὴν φάραγγα &c. XII. pro
ἀναστρέψει, ſcribe, ἀνέστρεψαν. Et pro σ λα, legit
Syrus, & habet Vaticanus, βηθσαμὺς. at Complutenſes
omittunt illud βηθ; & ; vt exiſtimo,
rectè. Nam apud Euſebiũ Sames dicta eſt vrbs
Zabulonitarum, non, Bethſames: quamquam
Sames reuera non ſit loci nomen, ſed Solem ſignificet
in Hebræo; vt certè hic vſurpatur.
Mox, ſcribendum eſt, χασωλὼθ, ablato litera,
13 α, ab initio. Et pro Αφὰ, Ιαφὶε. XIII. pro
ἐπὶ ἀνατολὰς, ſcribe, ἀπὸ ἀνατολῶν, quamuis
altera ſcriptura ſit Hebræo congruentior. Ibidem,
pro Γοθθαιφθὰ, ſcribe, Γεθθεφὶρ. Mox,
cùm eſt in antigraphis vulgatis, ἐπὶ πόλιν κασὶμ,
expungendũ eſt illud, ἐπὶ πόλιν, & ſcribendum
Θακασὶν. Nam mendosè habent Complutenſes,
κασὶν, pro κασὶν. Vlterius, pro Αμμαθαρεὶμ
ἀννουὰ, ſcribe Αμμαθὰρ Αννουὰ.
14 XIV. ſcribe initium his verbis, καὶ περιελεύσεται

λεῖσι) τὰ ὅρια ἐπὶ βοῤῥᾶ, ἐπὶ Αναθὼν, καὶ
ἔσται &c. X V. *pro* ναλὼθ, *repone* ναωλὼλ. 15
*Huius verſiculi finis cæteroqui omiſſus, ſuggeri-
tur ex editione mixta per aſteriſcum, ſic* ⁎ πό-
λεις δώδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν ⁎.

X V I. *illud*, τῆς φυλῆς, *iugulandum obelo eſt*. 16
Mox pro, αἱ πόλεις αὐτ. *ſcribe* αἱ πόλεις αὗται.

X V I I. *Copula in ipſo initio iuguletur obe-* 17
lo. Mox verò illa verba, ⁎ τοῖς υἱοῖς Ισαχὰρ, κατὰ
συγγενείας αὐτῶν ⁎, *habeant adſcriptam ſtellu-
lam. Verſu* X I X. *pro*, ἀφεραεὶμ *dicendum* 19
eſt Αφεραΐμ. *& expungendum eſt illud*, ῥωνὰθ.

X X. *pro* ἀιαμὲ, *ſcribe* ἀιμὲς. 20

X X I. *pro* ῥαμαὶ, *ſcribe* Ραιθὼμ, *aut, vt* 21
quidam habent, Ροθὼμ. X X I I. *Præpoſitio* 22
ἐπὶ, *cùm dicitur*, ἐπὶ Σασιμὰ, *& illud*, κατὰ θά-
λασσαν, *ſunt iugulanda obeliſ is. Dum autem
ſequitur* βαιθσμαὶ, *menda eſt librarij, deletq́;
ſcribi*, βαιθσαμὺς. *Huius verſiculi finis ex mix-
ta ſuggeritur per aſteriſcum, his verbis*, ⁎ πόλεις
ἑξκαίδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτ. X X I I I. *poſt* 23
illa verba, δήμοις αὐτῶν. *ſcribe*, αἱ πόλεις, καὶ αἱ
ἐπαύλεις αὐτ. *expuncta copula, & ſublato illo*,
καὶ αἱ κῶμαι. X X I V. *poſt illud*, ὁ πέμπτος, 24
*ſuppletur locus verbis aliquot ex mixta editione
ſuggeſtis, ſic* ⁎ τῇ φυλῇ τῶν υἱῶν ⁎ Ασὴρ &c.

X X V I. *Cùm dicitur*, καὶ λαβανὰθ, *eſt iugu-* 26
landa copula obeliſco. X X V I I. *habent Com-* 27
plutenſes, & legit Syrus, ἠλίου καὶ βαιθδαγὼν, *in-
terpoſita copula. verùm, vt ego puto, mendosè.
neque enim ea in Hebræo eſt: neque ad ſenten-
tiam vllam vtilis eſſe videtur. Si tamen adſcri-
benda eſt, debet obeliſco notari. Deinceps mul-
ta ſunt expungenda, quæ in peruulgatis libris ha-
bentur. Eſt enim poſt illud*, βαιθδαγὼν, *ſic ſcri-
bendum*, καὶ συνάψει τοῦ Ζαβουλὼν, καὶ ἐν Γαὶ
ἰεφθαὴλ, κατὰ βοῤῥᾶν, βαιθαιμὲκ, ⁎ ἐπορεύετο τὸ
μαθβεσον ⁎ καὶ ⁎ εἰς ⁎ Ανιὴλ καὶ διελεύσεται &c.
In quibus verbis, illa clauſula, καὶ πορεύεται τὸ
μαθόεσον, *eſt iugulanda obeliſco. atque etiam
ſequens Præpoſitio* εἰς. *Complutenſes omiſerũt
illa verba*, τὸ μαθόεσον. *ſed lecta ſunt à Syro.*

X X V I I I. *pro* ἀχεβὼν, *ſcribe*, Αχεβὼν, *ablato* 28
*Sigma. in quo nomine legerunt interpretes lite-
ram Caph, pro Beth. Ibidem, pro* Καναὰ, *ſcribe*
Κανὰ, *aut per diphthongum*, Καναὰ.

X X I X. *pro* Σωσὰ, *ſcribe* ὠσὰ. *Vlterius*, 29
ſcribe, ἡ διέξοδος αὐτῶν. *Vlterius, iuguletur co-
pula obelo, cùm dicitur*, καὶ ἀπὸ τοῦ χορισμάτος.

X X X. *Verba illa*, πόλεις εἴκοσι δύο, *notan-* 30
*da ſunt aſteriſco, & ad ea adiungenda, cum ſi-
mili nota, etiam hæc*, ⁎ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν ⁎.

X X X I I. *poſt illud*, ἐκτὸς, *ſunt ſuggeſta in* 32
editione mixta hæc verba, ⁎ τοῖς υἱοῖς Νεφθα-
λεὶμ, κατὰ δήμους αὐτῶν ⁎. X X X I I I. *pro* 33
μηλωὶμ καὶ βεσεμιεὶμ, *legit Syrus*, ἀπὸ δρυὸς

Σενανεὶμ, *& rectè ſanè, ſi Hebraica verba in-
terpretari velis. verùm, quantum ex Euſebij
verbis, quæ in libello De locis Hebraicis ſunt,
apparet; legit ille hunc locum ſic*, μοολὰφ, καὶ
Ηλὼν Σενανεὶμ. *Sed copula ſignanda eſt obelo.
vide de his, quæ in Commentariis ſunt à nobis
dicta. Vlterius, pro* Αρμαὶ, *ſcribe*, Αδαμαὶ.
& cùm ſequitur, ⁎ καὶ ⁎ Νακὲβ, *iugula Con-
iunctionem obelo. Pro* Ιαβνὴ, *ſcribe*, Ιαβνὴλ,
addito Lambda. & pro λακκὼν, Λακκὼμ.

34 X X X I V. *pro* κατὰ θάλασσαν, *legit Syrus*, ἀπὸ
θαλάσσης. *et ego nihil mutandum cenſeo. Nam
illud approbatur ab Euſebio, in libello De locis
Hebr. cùm nomen Icoc explicat. dicit enim, ad
Occidentem. Cùm porrò deinceps eſt in libris
vulgatis*, καὶ ὁ ἰορδάνης &c. *ſuppletur locus ex
Theodotione in mixta ſic*, καὶ ⁎ τοῦ ἰούδα ⁎ ὁ ἰορ-
35 δάνης &c. X X X V. *illud*, τῶν τυρίων, *non
eſt à Syro lectum. quare cenſeo eſſe expungen-
dum; præſertim ſi Nomen* Ασηδεὶμ *retinetur.
vt certè Euſebius retinuit; quem ego ſequen-
dum eſſe puto. Quidam enim libri, hoc repu-
diant, illud verò retinent. Ego ſanè coniectura
auguror hominem aliquem audacem, qui pro*
חצדים, *hoc eſt*, ἀσηδεὶμ, *malè oculatus, legit*
חצרים, *Reſch pro Daleth, huius interpretatio-
nem in margine adſcripſiſſe*, τυρίων. *atque ita
textum ipſum eſſe vitiatum tandem à librariis
37 imperitis*. X X X V I I. *Pro*, πηγαὶ Ασὸρ, *eſt
in bonis libris* Ηι Ασὼρ: *& eam ſcripturam
probat etiam Euſebius. Syrus tamen, per lem-
niſcum, monet, eſſe exemplaria, quæ habent*
πηγὴ Ασὼρ. *Eſt autem* ἢν, *hoc eſt* עין *Hebrais
idem quod Græcis* πηγή.

38 X X X V I I I. *Pro* Ερὼν, *ſcribe* Ιερὼν, *&
pro* ὠερὶν, ὠρὲμ. *Pro* Θασμοὺς, *ſcribe* βεθσαμὺς.
Illud autem quod deinceps eſt, πόλεις δεκαεν-
νέα, *debet ſignari aſteriſco appoſito, tanquam
ſuggeſtum ex aliis interpretibus; atque inſuper
addi ex iiſdem interpretibus*, ⁎ καὶ αἱ ἐπαύλεις
39 αὐτῶν ⁎. X X X I X. *Poſt illud*, υἱῶν Νεφθα-
λεὶμ, *ſuppleri debent ex editione mixta hæc
verba*, ⁎ κατὰ τὰς συγγενείας αὐτῶν ⁎. *Deinde
addi inſuper, abſque aſteriſci nota, hæc*: αἱ πό-
λεις, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

40 X L. *Cùm dicitur initio*, καὶ τοῦ Δὰν, *eſt co-
pula obelo ſignanda. Syrus, per lemniſcum, oſten-
dit in quibuſdam libris eſſe*, ⁎ καὶ ⁎ τῇ φυλῇ υἱῶν
Δὰν. *& hanc ſcripturam ſecuti ſunt Complu-
tenſes. debet autem, poſt nomen*, Δὰν, *adſcribi*,
κατὰ δήμους αὐτῶν. *deinceps verò ſequitur, quod
vulgati libri habent*, ἐξῆλθεν ὁ κλῆρος &c.

41 X L I. *Poſt illud*, τὰ ὅρια, *ſuggeritur in
mixta*, ⁎ τῆς κληρονομίας ⁎ αὐτῶν &c. *Vlte-
rius, cùm dicitur*, καὶ πόλεις Σαμὲς, *neque Sy-
rus, neq. Complutenſes copulam legerunt: quaſi*

videlicet

*videlicet Saraa, & Eſthaol, urbes Solis fuerint.
verùm ſi, quod in Hebræo eſt, repræſentare velis, ſcribendum eſt, καὶ πόλις Σαμὲς, ſeruata
copula, & urbis vocabulo poſito numero ſingulari; ut eſt in Complutenſium libris. certè etiam
Euſebius urbem Sames attribuit Danitis.*

XLII. *pro* ἰβαλὼν, *ſcribe* Αιλὼν. *eſt tamē* 42
in Hebræo, Aialon. XLIII. *pro* αἰλῶν, *ſcribe* 43
Ιαλὼν, *traiectis literis. ſic enim locus ille vocatur apud Euſebium, & ſic habent Complutenſes.* XLVI. *illud*, καὶ ἀπὸ θαλάσσης Ιεραχῶν, 46
eſſe quidem in quibuſdam libris, notat Syrus. Ipſe tamen reddidit, καὶ ὕδατα Ιεραχῶν,
atque hic omiſſum aliud nomen, ſuggeritur in mixta editione per ſtellulam. nempe, ° καὶ Αιραχὼν ⸔, ὅριον *&c. Porrò deinceps perturbatus
eſt ordo in Græcis libris. Nā verſiculus* XLVIII. *ſcriptus eſt ante* XLVII. *Ceterùm poſt abſolutum verſum* XLVI. *ſuggerit editio mixta
hæc verba verſiculi quadrageſimi ſeptimi*, ° καὶ ἐξῆλθεν τὸ ὅριον τῶν υἱῶν Δὰν ἀπ᾽ αὐτῶν. ⸔.

Deinceps verò ſcribitur verſiculus XLVIII. 48
*ſed ut ego exiſtimo, non rectè. quandoquidem poſt ſuggeritur denuò, in editione mixta, ſuo
loco. Quare putarim hic continuò eſſe ſubijcienda illa, quæ ſunt in vulgatis etiam libris*, καὶ
οὐκ ἔθλιψαν οἱ υἱοὶ Δὰν *&c. quæ omnia ſunt obeliſcis ſignanda, uſquedum dicitur*, καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Δὰν *&c. non enim ſunt in Hebræo, hoc certè loco; ſed in Iudicum hiſtoria
ſcripta. atque ideo ſunt à Complutenſibus omiſſa. verùm non rectè. Syrus enim ea in Hexaplis
fuiſſe oſtendit, ſed obeliſcis notata. Porrò illa*, καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Δὰν, *pertinent ad verſiculum quadrageſimum ſeptimum. In ijs autem, poſt illud*, ἐν στόματι μαχαίρας, *ſuggerendum ex aliis interpretibus eſt*, ° καὶ ἐκληρονόμησαν αὐτήν ⸔. *Vlterius, cùm dicitur*, τὸ ὄνομα αὐτῆς, *ſcribe*, τὸ ὄνομα τῆς. *atque hic poſt
nomen* Δὰν, *rurſus ſuggeritur in editione mixta*, ° κατὰ τὸ ὄνομα Δὰν πατρὸς αὐτῶν ⸔. *Et poſt
hæc verba adſcribitur, ut dixi, per aſteriſcos, verſiculus quadrageſimus octauus. Quapropter
ſuſpicor eum ſuperius omittendum fuiſſe, ut præteritum à* LXXII. *Sunt autem hæc eius
verba*, αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Δὰν κατὰ δήμους αὐτῶν, αἱ πόλεις αὗται, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν ⸔. *Deinceps verò ſequitur verſicu-* 49
lus quadrageſimus nonus: cuius principium à LXXII. *omiſſum, ſcribitur in mixta cum aſteriſcis ſic*, ° καὶ συνετέλεσαν διελεῖν κληρῶ τὴν γῆν ἐν ὁρίοις αὐτῆς. *Deinde interrumpitur ille
verſiculus ijs verbis quæ ſunt in vulgatis libris*, καὶ ὁ Αμορραῖος ὑπέμεινε *&c. quæ à Complutenſibus ſunt rurſus temerè omiſſa. debebant
enim, ſed cum obeliſcis, adſcribi. Eſt autem in
illis, pro*, ἐλωὶμ, *ſcribendum*, Αιλὼν. *&* Σαλαβεὶν, *per literam* β. *Porrò cùm dicitur*, καὶ ἔδωκαν οἱ υἱοὶ *&c. omittendi ſunt obeliſci. pertinent enim iſta ad verſiculum* XLIX.

50 *Verſu* L. *cùm dicitur*, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ, *notetur copula obeliſco. Mox, pro* σαραὶ, *ſcribendum eſt per diphthongum*, Σαραὶ, *aut potius, ut habet Euſebius*, Σαρά. *Illud verò quod
ſequitur*, ⸓ ἢ βζὼν ⸔, *iugulandum obeliſco eſt.*

51 *Verſu* LI. *ſcribe* κατεκληροδότησεν, *numero vnius, quamuis in Hebræo ſit pluralis numerus. Ibidem ſcribe*, Σηλὼ, *ablato* μ. *Videntur
autem* LXXII. *interpretes, pro* ויכלו, *hoc eſt, abſoluerunt, legiſſe* וילכו, *tranſpoſitis literis; cùm dixerint*, ἐπορεύθησαν.

CAP. XX.

2 *Capitis viceſimi verſu ſecundo, poſt verbum*, δότε, *adſcribatur Pronomen*, ὑμῖν.
Ibidem lectum à Syro eſt, numero ſingulari, τῶ
3 φυγαδευτηρίῳ. *Verſu* III. *poſt illud*, ἀκουσίως, *additum eſt in mixta*, ° ἄνευ προνοίας ⸔.
Mox ſcribe, mutato ordine, ὑμῖν ⸓ αἱ πόλεις ⸔,
& illud, αἱ πόλεις, *habeat notam obeliſci appoſitam. quæ nota etiam ſignanda ſunt illa, quæ
deinceps ſequuntur, nempe*, ⸓ καὶ οὐκ ἀποθανεῖται ὁ φονευτὴς ⸔. *Et rurſus illa*, ⸓ ἕως ἂν καταστῇ
ἐναντίον τῆς συναγωγῆς εἰς κρίσιν ⸔.

4 IV. *ſcribe*, ἐπὶ τὴν θύραν τῆς πύλης τῆς πόλεως. *atque expungito Pronomen illud*, αὐτοῦ.
Mox ſcribe, τοὺς λόγους αὐτοῦ. *Cùm autem interpretes hoc loco dicunt*, ἡ συναγωγὴ, *legerunt*
6 העדה, *pro* העירה. *Verſu* VI. *pro*, εἰσελεύσεται εἰς τὴν *&c. ſcribe*, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὴν
πόλιν. *Cùm porrò ulterius eſt*, καὶ ἐλεύσεται πρὸς πόλιν, *debet Coniunctio verti ſingulari.*

7 *Verſu* VII. *ſcribe numero vnius*, διέστειλε, *quamuis ſit plurium numerus in Hebræo. Ibidem ſuggeritur in mixta articulus*, καὶ ° τὴν ⸔
Συχὲμ. *Mox, pro* Αρβὸ, *legit Syrus, atque etiam Complutenſes*, Αρβὸκ, *ſed mendum id
eſſe teſtatur diuus Hieronymus. debet enim dici* Αρβὶ, *aut* Αρβαὶ, *ubique certè in Vaticano*
8 *eſt* Αρβὸ. VIII. *illud*, ἀπὸ ἀνατολῶν, *notandum eſt appoſito aſteriſco, tamquam alienū.
Ibidem, poſt* Γαλαὰδ, *adſcribito*, ἐκ τῆς φυλῆς
9 Γάδ. IX. *In ipſo initio, poſt Pronomen*, αὗται, *ſuggerit mixta Verbum*, ° ἦσαν ⸔. *Et mox, eum
eodem ſigno, addit vniuerſitatis vocabulum, hoc modo*, ° πᾶσι ⸔ τοῖς υἱοῖς *&c. Vlterius, pro*
ἐκ χειρὸς, *ſcribe*, ἐν χειρὶ. *Denique ipſa extremitas*, ⸓ εἰς κρίσιν ⸔, *iuguletur obeliſco.*

CAP. XXI.

2 *Capitis viceſimi primi verſu ſecundo, ſcribendum eſt, verbis traiectis*, κύριος
ἐνετείλατο. *Mox poſt*, περισπόρια, *additur in mixta Pronomen* ° αὐτῶν ⸔.

Verſu tertio, poſt, ταὰς πόλεις, rurſus additur 1
demonſtrationis Pronomen, °ταύτας↙. *Verſu* 4
IV. *ſcribe* κληρωτί. *Verſu* V. *eſt in editione* 3
mixta, ἐκ τ῀ °συγγενείας↙ φυλῆς. *Eodem verſu*
ſcribe rurſus κληρωτί. *Verſu* VI. *iterum* 6
ſcribe ex mixta, ἀπὸ τ῀ °συγγενείας↙ φυλῆς.

VII. *Copula initio poſita eſt obelo iugulan-* 7
da, atque ſub finem etiam illud ÷κληρωτί↙.

VIII. *Poſt,* ταὰς πόλεις, *rurſus ſuggerit* 8
mixta Pronomen °ταύτας↙. IX. *Illud,* ÷καὶ 9
ἀπὸ τῆς φυλῆς υἱῶν βενιαμεὶν↙, *debet obeliſco*
ſignari. Neq. debebat profectò omitti à Complu-
tenſibus, cùm vellent mixtam editionem repræ-
ſentare. Nam mera inſcitia eſt, cùm dicunt ſe
puram LXXII. *interpretum tralationem de-*
diſſe. Hîc rurſus poſt, ταὰς πόλεις, *eſt in mix-*
ta °ταύτας↙. *Vlterius, poſt verbum,* ἐπεκλήθη-
σαν, adſcribendum eſt, ἐν ὀνόματι. X. *Prin-* 10
cipium à LXXII. *omiſſum, ſuggerit mixta,*
hoc, °καὶ ἐγένετο↙ τοῖς υἱοῖς &c. *In fine, cùm di-*
citur, ὁ κλῆρος, *additur in mixta* °πρῶτος↙.

XI. *Scribe initio,* καὶ ἔδωκαν, *numero plu-* 11
rium. Ibidem, poſt, περισπόρια, *eſt in mixta*
Nota. *Pronomen* °αὐτῆς↙. *Equidem exiſtimo locum*
hunc iam olim corruptum eſſe, & mendosè par-
ticulam aduerſatiuam δὲ, *pro copula,* καὶ, *ſcri-*
ptam eſſe, dicíq; debere, καὶ τὰ περισπόρια αὐτ῀.
Certum eſt enim vnamquamque vrbem Leui-
ticam ſua habuiſſe περισπόρια. *At initio inſe-*
quentis verſus locandam eſſe illam aduerſati-
uam, dicendumq; illic, τοὺς δὲ ἀγροὺς τῆς πό-
λεως *&c. Sed aduerſus conſenſum exemplariū*
nolui ſcripturam mutare. Verſu XII. *No-* 12
men, ἰησοῦς, *notari debet obelo. Ibidem, poſt*
illud, κατασχέσει, *eſt in mixta additum Prono-*
men, °αὐτῶ↙. XIII. *Poſt,* τοῦ ἱερέως, *habet* 13
mixta °ἔδωκαν↙. *nam mendosè habent Com-*
plutenſes numerum ſingularem. Ibidem, ſcri-
be caſu mutato, φυγαδευτηρίων. *& pro,* τὰ πρὸς
αὐτὴν, *quod priore eſt loco poſitum, ſcribe,* σὺν
αὐτῇ. *verùm paullo vlterius rectè eſt,* τὰ πρὸς
αὐτῇ. XIV. *pro* Ιεθεσμὼ, *ſcribe* Ιεθιμὼ. 14

XV. *Scribe* Αιλὼν. XVI. *pro* Ιεττὰ, *ſcri-* 15
be, Ιεττάν. *Ibidem, ſcribe* βεθσαμὴς. 16

XVIII. *Scribe* Αλμὼν. XIX. *Scribe* 18
mutato verborum ordine, δεκατρεῖς πόλεις. 19

XX. *Pro* τῶν ὀπίων, *legit Syrus, aut certè* 20
reddidit, τῶν ἱερέων, *mendosè ſanè. quam-*
quam neque alterum illud ſatis exprimat He-
bræum, in quo eſt, τοῦ κλήρου, *ſortis, vt Aqui-*
las & Symmachus ſunt interpretati. Multo
etiam melius ſcriberetur hoc verſu numero plu-
rali αἱ πόλεις, *quàm ſingulari* ἡ πόλις, *niſi*
obſtaret conſenſio librorum.

XXI. *in fine, ſcribe,* τὰ πρὸς αὐτῇ. *& hîc* 21
ſuggeritur in mixta, °ἐν τῷ ὄρει ἐφραὶμ↙.

22 XXII. *Scribe* καβσεὶμ. *Ibidem, cùm dici-*
tur, καὶ τὴν ἄνω βηθωρὼν, *expungito illud,* ἄνω.
23 XXIII. *ſcribe,* Γαβθὼν. XXV. *ſcribe*
25 Θαανὰχ. *& mox, pro* βαιθσὰν, *ſcribe,* γεθ-
27 ρεμμὼν. XXVII. *poſt nomen,* γηρσὼμ,
ſuggeritur in editione mixta °τοῖς συγγενέσι↙,
cognatis. Eodem verſu, pro, βοσορὰ, *legit Sy-*
rus, Αστάρωθ: *quo nomine vrbs iſta nuncupa-*
tur in Paralipomenis, verùm non cenſeo illud
eſſe mutandum. Nam & Euſebius in locis, ap-
28 *pellat vrbem hanc Beeſthra.* XXVIII. *ſcri-*
29 *be,* κισιὼν, *et* Δαβερὰθ. XXIX. *adde copulā*
30 *hoc modo,* καὶ πηγὴν. XXX. *pro* μασαὰλ, *vt*
legit Syrus, & habent libri peruulgati, dicunt
Complutenſes, μισὰλ. *At in libello De locis eſt*
Maſal. Nam mendosè eſt in nonnullis libris
Maſan. Eodem verſu, ſcribe, Αβδὼν.
31 XXXI. *ſcribe,* χελκὰθ, *&* Ροὼβ.
32 XXXII. *Mendosè habent Complutenſes ini-*
tio, ταὰς πόλεις ταὰς, *numero plurium, ſcri-*
bendum eſt enim, τὴν πόλιν τὴν *&c. Ibi-*
dem cùm dicitur, καὶ τὴν κέδες, *auferenda eſt*
copula. neque enim à Syro lecta eſt. Vlterius ex-
pungenda ſunt illa, καὶ τ῀ Νοεμμὼν, καὶ τὰ ἀφω-
34 ρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. XXXIV. *Confodi*
debet obelo verbum, υἱῶν. *Legendum etiam* Ιεκ-
ναὰμ, & καρθὰ: *Syrus tamen habet,* καρθὰν. *ſed,*
35 *opinor, mendosè.* XXXV. *Omnia illa,* καὶ τ῀
Δαμνὰ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τ῀ Νααλὼλ,
καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, *ſunt ſuggeſta*
ex mixta, atque ideo notanda aſteriſco.
36 XXXVI. *illa,* καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνη, *vſque*
dū dicitur, ἐκ τ῀ ἀπὸ τ῀ φυλῆς Γὰδ, *hoc eſt, vſq. ad*
XXXVIII. *verſum, debent notari obelo. Nam*
LXXII. *de ſuo ea addiderunt, explicandæ ſen-*
tentiæ cauſſa, cetero qui curta, vt dixi in Com-
mentariis. Habent autem quædam exemplaria,
πόλεις τοῦ ἰορδάνη; *pro,* πέραν τοῦ ἰορδάνη. *ſed*
malè, opinor. Nam & Latinus interpres πέραν
legit. Porrò pro, κατὰ ἱεριχὼ, *legit Syrus, &*
etiam Complutenſes, τῆς ἱεριχὼ. *ſed hoc ferè*
idem vnum eſt. Vlterius, expungendum eſt ver-
bum, ἔδωκε, *& ſcribendum caſu gignendi,* τοῦ
φυγαδευτηρίου. *&* τῆς μισὼρ. *Pro* Ιαζὴρ *au-*
tem, certum eſt, ſcribi debere Ιασὰ, *ex libro*
Paralipoménon. Nam Ιαζὴρ *mox dabitur ex*
37 *tribu Gad. Verſu* XXXVII. *pro* Γεδσὼν,
habent Complutenſes Κεδσὼν. *Sed Syrus illud*
reddidit. quare nihil arbitror eſſe mutandum.
Vlterius, pro Μασφὰ *ſcribendum* Μαφὰ.
39 XXXIX. *ſcribendū eſt, ex Syro,* τοῖς καταλελειμμένοις, *caſu mutato. Eodem verſu no-*
tetur Pronomen aſteriſco, cùm dicitur, τὰ
ὅρια °αὐτῶν↙.
40 XL. *ſcribe alia collocatione verborum,* πόλεις τεσσαράκοντα ὀκτώ.

XLI. *Scribe*, πόλις καὶ τὰ *&c. numero* 41
unius. Mox poſt, περιαστόρια, *ſuggerit mixta*
Pronomen ※ αὐτῆς↙. *Et deinceps ſcribe*, κύκλῳ,
※ οὕτως↙ πάσαις τ πόλεσι ταύταις. *Quæ verò*
dehinc ſequuntur in vulgatis codicibus, nem-
pe, καὶ συνετέλεσεν ἰησοῦς *&c. vſque ad verſi-*
culum quadrageſimū ſecundum, cuius initium
eſt, καὶ ἔδωκε κύριος τῷ ἰσραὴλ *&c. ea omnia*
ſunt obeliſcis notanda. In iis autem, pro, Θαμ-
ναθσαχὰρ, *ſcribi debet*, Θαμναθσαρὲ, *& mu-*
tato verborum ordine, καὶ ᾠκοδόμησεν τ πό-
λιν ἰησοῦς. *Illud verò quod deinde habetur*, ἣν
ᾐτήσατο, *eſt auferendum. Complutenſes rurſus*
iſta omiſere. At à Syro lecta ſunt in eo antigra-
pho, quod Euſebij manu emendatum erat ad
Origenis hexapla. Verſu XLIII. *Syrus le-* 43
git, καὶ οὐκ ἀνέστη, *& rectè. Mox ſcribe*, πα-
ρέδωκε κύριος, *ſublato Pronomine.*

Verſu vltimo poſt verbum, διέπεσε, *ſugge-* 44
ritur in editione mixta ※ ῥῆμα↙.

CAP. XXII.

CApitis viceſimi ſecundi verſiculo ſecun- 2
do, reddiderunt LXXII. ἀκηκόατε, *cùm*
dicere debuiſſent, ἐφυλάξατε. *Nimirum lege-*
runt שמעתם, *pro* שמרתם. *Eodem verſu, pro*,
καὶ τὰ πάντα, *ſcribe* κατὰ πάντα.

Verſu III. *cùm dicitur*, ἡμέρας ÷ καὶ↙ 3
πλείους, *iuguletur copula obeliſco. Verſu* IV. 4
ſcribe mutata Pronominum perſona, θεὸς ἡμῶν,
& ἀδελφοὺς ἡμῶν. *Vlterius, poſt nomen* μωυ-
σῆς, *habet mixta editio, per aſteriſcum*, ※ δοῦ-
λος κυρίου↙. *Verſu* V. *Syrus habet Pronomi-* 5
na primæ perſonæ, ἐνετείλατο ἡμῖν; *&* θεὸς
ἡμῶν. *ſed in Hebræo ſunt ſecundæ.*

VI. καὶ εὐλογήσας *&c. boni libri habent*, 6
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ἰησοῦς, καὶ ἀπέστειλεν αὐ-
τούς. VII. *ſcribendum eſt numero ſingulari*, 7
καὶ τῷ ἡμίσει. *Et ſimiliter paullo vlterius. Mox*
ſcribendum eſt, ἀδελφοῖς αὐτῶν, ἐν τῷ πέραν
τ ἰορδάνου παρὰ θάλασσαν *&c. Vlterius, poſt*
verba, ἐξαπέστειλεν αὐτούς, *adſcribe Nomen*
ἰησοῦς. *Verſu octauo, in ipſo initio, pro Par-* 8
ticipio λέγων, *legit Syrus*, καὶ εἶπεν. *idq́ eſt in*
Hebræo. & etiam, opinor, Vaticano. Sunt ſanè
iſta à LXXII. *admodum inſcitè, vt viden-*
tur, conuerſa, aut ab emendatoribus peruerſa.
Ceterùm illa verba, ※ καὶ χαλκὸν, καὶ σίδηρον↙,
ſunt notanda aſteriſcis, vt aliena. Mox, καὶ διεί-
λαντο, *expungatur copula. Et paullo vlterius*
notetur Pronomen aſteriſco, cùm dicitur, τῶν
ἐχθρῶν ※ αὐτῶν↙. *Verſus noni initiū omiſſum* 9
ſuppletur in mixta ſic, ※ καὶ ἀπέστρεψαν↙. *Ibi-*
dem pro, ἐκ γῆς, *ſcribendum eſt*, ἐν γῇ.

X1. *legit Syrus*, ἐν Γαλιλὰθ ἐπὶ τοῦ ἰορδά- 11
νου. *& rectè, vt equidem cenſeo: quamuis al-*
tera ſcriptura ſit Hebræo congruentior.

12 *Rurſus* XII. *initium eſt à* LXXII. *omiſ-*
ſum, vt ſupervacaneum, quod ſic ſuggerit mix-
ta editio, ※ καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ↙. *In fine*
13 *verſus* XIII. *pro* ἱερέως, *ſcribendum eſt* ἀρ-
χιερέως. *Ibidē, cùm dicitur*, τόν τε φινεὲς, *expū-*
gatur illud encliticon, τε. *Illud autē*, ÷ υἱοῦ Ἀα-
ρὼν↙, *notetur obelo. Verſu* XV. *ſcribe*, καὶ
15 πρὸς τὸ ἥμισυ. XVI. *cùm dicitur*, ἐναντίον
16 κυρίου τοῦ θεοῦ *&c. auferatur illud*, κυρίου.
Paullo poſt, eſt in mixta, ἀπὸ ※ ὄπισθεν↙ κυρίου.
Ibidē expūgatur illud, θεοῦ ἰσραὴλ. *Mox, ſcribe*,
ἀποστάτας γενέσθαι ὑμᾶς. *quodq́ ilico ſequitur*
Aduerbium ※ σήμερον↙, *notetur aſteriſco, vt*
17 *alienum.* XVII. *Scribe*, μὴ μικρὸν ἡμῖν,
18 *nobis.* XVIII. ἐὰν ἀποστῆτε. *In mixta eſt*,
ἐὰν ※ ὑμεῖς↙ ἀποστῆτε. *Ibidem, cùm dicitur*, ἔσται
ἡ ὀργή; *expungatur illud* κυρίου, *quod adiungi-*
tur in vulgatis libris.

19 XIX. καὶ νῦν εἰ μικρὰ ὑμῖν. *auferatur Pro-*
nomen, ὑμῖν. *In Hebræo eſt polluta, loco* μικρά.
vnde conijcio ſcriptum olim fuiſſe ab ipſis in-
terpretibus, μικρά. *Certè Aquilas dixit* ἀκά-
θαρτος; *Symmachus* βέβηλη. *& nemo neſcit*
illos interpretes ſæpè vti verbis parum aptis.
Vlterius ſcribe, διάβητε ὑμῖν εἰς τὴν γῆν τῆς
κατασχέσεως κυρίου. *Notat autem Syrus quoſ-*
dam libros habere, ἀποστρέψατε, *pro*, διάβητε. *at*
hoc aptè exprimit quod eſt in Hebræo עִבְרוּ.
Vlterius, ſcribe, κατακληρονομήσατε ἐν ἡμῖν,
in nobis. Et mox addatur copula, ſcribaturq́,
καὶ ἀφ' ἡμῶν μὴ *&c.*

20 XX. *Cùm dicitur*, καὶ οὗτος εἷς μόνος ἦν.
Illud μόνος *debet obelo adſcripto notari: ver-*
bum autem, ἦν, *quædam exemplaria non ha-*
bent, vt notauit Syrus. & ſanè à Complutenſi-
bus non eſt adſcriptum. Vlterius, μὴ ÷ οὗτος
μόνος↙ ἀπέθανεν *&c. ſcribendum eſt. debetq́*
illud οὗτος μόνος *notari veru appoſito.*

21 XXI. *Notetur ſimiliter obelo illud*, λέγον-
22 τες. *Et* XXII. *illa quoque*, ὅτι καὶ.
23 XXIII. *Rurſus illa obelo ſignentur*, ÷ καὶ
εἰ↙, *quæ initio verſus ſcripta ſunt. Mox, poſt*,
ἀπὸ κυρίου, *expungito illud*, τοῦ θεοῦ ἡμῶν. *dein-*
de interpone diſiunctiuam particulam, vt vo-
cant, hoc modo, ἢ ὥστε ἀναβιβάσαι. *atque hic*
expunge Pronomen, ἡμᾶς.

24 XXIV. *Scribe* ῥήματος εὐλαβείας. *Vlterius*
illud, ÷ ἵνα μὴ↙, *notetur obeliſco. Mox cùm*
dicitur, τοῖς τέκνοις ἡμῶν ※ λέγοντες↙. *habeat*
hoc Participium adſcriptum aſteriſcum, & ſi-
militer illud, κυρίῳ, *quod mox ſequitur. Ha-*
bent autem multi libri, καὶ κυρίῳ: *idq́ melius*
eſt. Non eſt tamen in omnibus copula, vt nota-
uit Syrus.

XXV. *ſcribe*, ἡμῶν καὶ ὑμῶν. *& hic ſugge-* 25
rit mixta editio, ※οἱ υἱοὶ Ῥουβὶμ, καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ↙.
Deinde ſequitur, τὸν ἰορδάνην *&c.*
XXVI. *Pronomen* ÷τοῦτο↙ *iuguletur obelo.* 26
XXVII. *Rurſus traiectis perſonis ſcribe,* 27
ἡμῶν, καὶ ὑμῶν. *Et paullo vlterius, pro* ἀνὰ μέ-
σον τῶν τέκνων, *ſcribe* ἀνὰ μέσον τῶν γενεῶν ἡμῶν.
Ibidem ſcribe, μεθ᾽ ἡμᾶς, *poſt nos. Vlterius ſcri-*
be, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις
τῶν σωτηρίων ἡμῶν. *Vlterius ſcribe*, τὰ τέκνα
ὑμῶν ἄνελον τοῖς τέκνοις ἡμῶν.
XXVIII. *ſcribe, mutata perſona*, καὶ ἐροῦ- 28
μεν, ἴδετε *&c. ſic enim legit Syrus, & habent*
boni libri omnes: & ita eſt in Hebræo. vt mi-
rabile videri poßit, quid Latinum mouerit, vt
tertiam perſonam redderet. Vlterius ſcriben-
dum eſt, ἀνὰ μέσον ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον ἡμῶν.
Et mox illud, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν τέκνων ἡμῶν,
debet confodi obelo.
XXIX. *ſcribe*, ἐν ταῖς σήμερον ἡμέραις. 29
Ibidem, cùm dicitur, καὶ ταῖς θυσίαις σαλαμείν,
aufer hoc, σαλαμείν. *Mox ſcribe*, ÷τοῦ σωτηρίου
ἡμῶν↙, *mutato numero, & addito Pronomine.*
ſigneturq; hoc totum obeliſco. XXX. *ſcribe,* 30
καὶ ἤκουσεν Φινεὲς ἱερεὺς. *Mox nota vniuerſita-*
tis, πάντες, *ſignetur veru. Deinde, poſt illud,*
συναγωγῆς, *ſuggeritur in editione mixta* ※καὶ
οἱ χιλίαρχοι↙ *debet autem inſuper addi poſt hæc*
verba, abſque aſteriſci nota, ἰσραὴλ, οἳ ἦσαν
&c. Vlterius, pro, τὸ ἥμισυ φυλῆς, *ſcribe*, οἱ
υἱοὶ μανασσῆ *&c.* XXXI. *Scribe*, καὶ εἶπε 31
Φινεὲς ὁ ※υἱὸς↙ τοῦ Ἐλεαζὰρ, ἱερεὺς. *ſed verbum*
υἱὸς, *habeat appoſitam aſteriſci notam. atque*
hic rurſus pro, καὶ τοῦ ἡμίσους φυλῆς, *debet ſcri-*
bi, καὶ τοῖς υἱοῖς μανασσῆ. *Vlterius, poſt Ver-*
bum, πλημμέλειαν, *addit mixta demonſtratio-*
nis Pronomen, ※ταύτην↙.
XXXII. *Poſt* ἱερεὺς, *additum eſt in mix-* 32
ta, ※υἱὸς Ἐλεαζὰρ↙. *Paullo vlterius, expunga-*
tur illud, παρῆσαν. *Mox illud quoque aufera-*
tur, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ.
XXXIII. *Illud*, ὁ λόγος, *initio verſiculi,* 33
debet appoſitam aſteriſci notam habere. Paullo
vlterius deſunt quædam in peruulgatis libris.
ſic enim eſt legendus locus iſte totus, καὶ ἤρεσεν
※ὁ λόγος↙ τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ. ÷καὶ ἐλάλησαν πρὸς
τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ↙, καὶ εὐλόγησαν *&c. Inte-*
rim illud quod addimus, nempe, καὶ ἐλάλησαν
πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ, *debet iugulari obeliſco.*
Dum verò paullo pòſt habentur ea ipſa verba,
ſunt expungenda. Vlterius ſcribe, καὶ μηκέτι
εἶπαν ἀναβῆναι *&c. Mox expunge illud*, καὶ
τοῦ ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ.
Verſum vltimum ſcribito ad hunc modum, 34
καὶ ἐπωνόμασαν τὸν Ῥουβὶμ, καὶ τὸν Γὰδ τὸν
βωμὸν· ÷καὶ εἶπαν↙, ὅτι μαρτύριόν ἐστιν ἀνὰ
μέσον ἡμῶν, ὅτι κύριος ÷αὐτὸς↙ θεὸς ÷αὐτῶν
ἐστι↙. *Sed illud*, καὶ εἶπαν, *tum*, αὐτὸς, *&*,
αὐτῶν ἐστι, *iugulentur obeliſcis.*

CAP. XXIII.

1 *Capitis viceſimi tertij primo verſiculo,*
cùm dicitur in vulgatis libris, τὸν θεὸν ἰσ-
ραὴλ, *auferendum è medio eſt verbum*, θεὸν.
Vlterius ſcribe, ἐχθρῶν αὐτῶν.
2 *Verſu* II. *illud*, τοὺς υἱοὺς, *notetur veru.*
& ſimiliter copula, quæ ilico ſequitur, cùm di-
citur, καὶ τὴν γερουσίαν. *Et rurſus copula in*
verſus extremo, vbi eſt, καὶ προβέβηκα.
3 *Verſu* III. *Syrus legit*, ἐποίησε κύριος ὁ
θεὸς ἡμῶν. *Sed in Hebræo eſt ſecundæ perſonæ*
Pronomen. Ibidem ſcribendum eſt, ἐκπολε-
μήσας ὑμῖν, *vobis.*
4 *Verſu* IV. *initio, legit Syrus*, ἴδετε ὅτι ἐπέρ-
ριψα ὑμῖν τὰ ἔθνη *&c. & rectè. Complutenſes*
autem addunt, ἴδετε, ὅπερ εἶπα, ἐπέρριψα *&c.*
ſed quantum videre poſſum, mendosè. Ibidem,
cùm dicitur, τὰ καταλελειμμένα ÷ὑμῖν↙, *iu-*
guletur Pronomen, veru appoſito. Vlterius
ſcribe; καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἃ ἐξωλόθρευσα.
Vlterius, Verbum ὁρίζει, *ſignetur obeliſco.*
5 *Verſu* V. *cùm dicitur*, ὁ θεὸς ὑμῶν, *Syrus*
legit rurſus primam perſonam, ἡμῶν. *Ibidem,*
hæc omnia, ÷ἕως ἂν ἀπόλωνται. καὶ ἀποστελεῖ
αὐτοῖς τὰ θηρία τὰ ἄγρια, ἕως ἂν ἐξολοθρεύ-
σῃ αὐτοὺς, καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, ἀπὸ προ-
σώπου ὑμῶν↙, *ſunt ſignanda obeliſcis. Cete-*
rùm eorum loco ſuggerit mixta editio per aſte-
riſcos iſta, ※καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προ-
σώπου σου↙. *Rurſus in fine legit Syrus*, ὁ θεὸς
6 ἡμῶν, *Deus noſter. Verſu* VI. *poſt verbum,*
ἐκκλίνητε, *additum eſt in mixta*, ※ἀπ᾽ αὐτοῦ↙.
7 VII. *Scribe*, εἰς τὰ ἔθνη ταῦτα, τὰ κατα-
λελειμμένα. *atque hic ex mixta ſuggere*, ※μεθ᾽
ὑμῶν↙. *Ibidem, cùm dicitur*, οὐκ ὀνομασθήσεται
÷ἐν ὑμῖν↙, *iuguletur obelo hoc*, ÷ἐν ὑμῖν↙. *At-*
que hic continuò ſubijcit mixta per aſteriſcum,
※καὶ οὐκ ὀμεῖσθε, οὔτε μὴ λατρεύσητε, οὔτε μὴ
προσκυνήσητε αὐτοῖς↙. *Ceterùm prius Pro-*
nomen, αὐτοῖς, *quod habent libri peruagati, eſt*
9 *expungendum.* IX. *Initio, ſcribe*, καὶ ἐξο-
λοθρεύσει αὐτοὺς κύριος. *habeat autem Prono-*
men appoſitum obeliſcum.
10 X. *In ipſo initio ſuggerit mixta verbum*,
※ἀνὴρ εἷς *&c. Vlterius, pro* συνεκπολεμεῖ,
ſcribe, ἐξεπολέμει. *In extremo, legit Syrus,*
καθάπερ εἶπεν ἡμῖν. *at in Hebræo eſt ſecundæ*
perſonæ Pronomen.
11 XI. *Poſt Aduerbium*, σφόδρα, *ſuggerit*
mixta editio ※ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν↙. *Mox legit*
rurſus Syrus, τὸν θεὸν ἡμῶν, *quamuis in He-*
bræo ſit ὑμῶν.

XII.

XII. *Initio verbum omiſſum à* LXXII. 12
ſuggeritur in mixta hoc modo, ἐὰν γὰρ °ἀποστρα-
φῆ* ἀποστραφῆτε *&c. Vlterius ſcribe,* προσ-
τεθῆτε τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἔθνεσι τούτοις, τοῖς
μεθ' ὑμῶν. *Syrus oſtendit in quibuſdam libris*
eſſe, τούτοις τοῖς καταλελειμμένοις μεθ' ὑμῶν.
idque eſt Hebræo conſentaneum, & plenius.

XIII. *in ipſo initio, illud* γνῶσι, *debet ha-* 13
bere appoſitum aſteriſcum. Paullo vlterius, poſt
κύριος ὁ θεὸς, *ſuggerit mixta Pronomen* °ὑμῶν*,
Deus veſter. Vlterius, ſub finem, ſcriben-
dum eſt, ἕως ἂν ἀπόλησθε. *addita particula po-*
tentiali, vt vocant. XIV. *cùm dicitur,* καὶ 14
γνώσεσθε, *addit mixta per ſtellam* °ἐν ὅλη* τῆ
καρδία *&c. Et mox denuo,* °ἐν ὅλη* τῆ ψυχῆ
&c. Rurſus, poſt, τῶν λόγων, *addit,* °τῶν καλῶν*.
Ibidem ſcribe, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν °πρὸς ἡμᾶς*.
Mox ſcribe, πάντα τὰ ἀνήκοντα ὑμῖν, οὐ διεφώ-
νησεν ἐξ αὐτῶν °ῥῆμα ἓν*. *adſcripta ſtellula ad*
illa verba, ῥῆμα ἕν. XV. *cùm dicitur,* ἐλάλη- 15
σε κύριος, *adiunge,* ὁ θεὸς ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς.

XVI. *legit rurſus Syrus,* τοῦ θεοῦ ἡμῶν, *Dei* 16
noſtri. Ibidem ſcribendi ſunt pro modis ſubiun-
ctiuis, modi finiti, παραβήσεσθε, *&* προσκυνή-
σετε. *Porrò illa,* καὶ ὀργισθήσεται θυμῷ, *&,*
quæ deinceps ſequuntur, ad finem vſque, ea, vt
ex aliis interpretibus accepta, & mixta editio-
nis, ſunt notanda aſteriſcis. eaq́; cauſſa eſt, cur
Vaticanus omitteret. In iis autem, pro ἀπο-
στρέψει σε, *ſcribendum eſt,* ἀπολεῖσθε. *& ex-*
pungendus in extremo ille nominandi caſus, κύ-
ριος. *Mendum eſt enim apud Complutenſes,*
cùm eum adſcribunt ∴ non eſt enim in Hebræo.
quapropter nõ poteſt ex mixta editione ſuggeri.

CAP. XXIV.

C*Apitis viceſimi quarti, hoc eſt, poſtremi,* 1
verſiculo primo, pro Συχὲμ, *eſt in Vatica-*
no, Σηλώ. *& eam ſcripturam ſecutus eſt quoq.*
diuus Auguſtinus. Notatumq́; à Syro eſt, quæ-
dam exemplaria, Σηλώ, *habere. At quin hoc*
mendum vetus ſit, nulla poteſt eſſe dubitatio:
qualia ſunt profectò in Græca editione propè in-
finita. Ibidem, poſt illud, πρεσβυτέρους, *ad-*
dit mixta, °Ἰσραήλ*. *Sed in Vaticano eſt,* πρεσ-
βυτέρους αὐτῶν. *& hanc ego eſſe* LXXII. *ſcri-*
pturam non dubito. Paullo vlterius, ſcribe cum
copula, καὶ τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν. *& mox*
dele illud, κυρίου, *quod eſt in vulgatis libris. Va-*
ticanus hunc locum habet addito Pronomine, καὶ
ἔστησαν αὐτοὺς ἀπέναντι τοῦ θεοῦ. *quæ ſcriptura*
mihi vehementer placet. Nam plenè exprimit
vim verbi Hebraici ad formulam Hithpael for-
mati. Verſu II. *auferendum eſt Partici-* 2
pium, λέγων.

Verſu III. *illud,* χαναὰν, *eſt aſteriſco ſignã-* 3
dum. Nam etiam diuus Auguſtinus ſcriptum
reliquit, à LXXII. *fuiſſe omiſſum: propterea*
quòd Abrahami fides atq. religio non per Cha-
nanæam ſolam, ſed per vniuerſum terrarum or-
4 *bem eſſet propaganda. Verſu* IV. *initio, adde*
Verbum, hoc modo, καὶ ἔδωκα τῷ Ἰσαὰκ *&c.*
Ibidem, pro, κληρονομίαν, *eſt in Vaticano,* κλη-
ρονομῆσαι. *Porrò illa verba,* καὶ ἐγένοντο ἐκεῖ,
& quæ ſequuntur, vſque ad illa, καὶ ἐπάταξε,
hoc eſt, vſque ad finem verſiculi, debent obe-
liſcis ſignari.
5 *Verſiculi quinti initium à* LXXII. *omiſ-*
ſum, ſic ſuggeri debet ex mixta editione, °καὶ
ἀπέστειλα Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν*. *deinde ſequi-*
tur, καὶ ἐπάταξα τὴν Αἴγυπτον ἐν οἷς ἐποίησα
ἐν αὐτοῖς. *ſic enim ſcribendum eſt. Et Nomen*
illud, κύριος, *expungendum. Porrò poſt finem*
huius verſiculi, hoc eſt, poſt illa verba, καὶ μετὰ
ταῦτα ἐξήγαγον ὑμᾶς, *debet rurſus ſuppleri*
ex editione mixta initium verſus ſexti, his ver-
6 *bis,* °καὶ ἐξήγαγον τοὺς πατέρας ὑμῶν*. *Deinde*
ſequitur quod eſt in vulgatis libris, ἐξ Αἰγύπτου,
καὶ εἰσήλθετε *&c. Habet autem Vaticanus pro*
εἰσήλθετε, *verbum tertiæ perſonæ,* εἰσῆλθον,
vt ad ipſos patres referatur. idq́; Hebræo con-
gruentius eſt. Vlterius, vbi eſt, ὀπίσω τῶν πα-
τέρων ὑμῶν, *Syrus legit perſonam primam,* ἡ-
μῶν. *& rectè, niſi fallor. quandoquidem mox*
7 *ſequitur,* καὶ ἀνεβοήσαμεν. *Verſu* VII. *illud,*
νεφέλην καὶ, *debet iugulari obeliſco. Deinde le-*
git Syrus, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, *oculi noſtri. Et*
vlterius, ὅσα ἐποίησε ÷κύριος ὁ θεὸς* ἐν ÷γῆ*
Αἰγύπτῳ, *interim notat illa,* κύριος ὁ θεὸς, *&*
8 γῆ, *obeliſcis. Verſu* VIII. *in ipſo initio, ſcri-*
be, καὶ ἤγαγεν ὑμᾶς εἰς γῆν. *duxit vos. Vlterius*
omittit Syrus verbum, κύριος. *notatq́; in non-*
nullis libris eſſe, χεῖρας ἡμῶν, *manus noſtras.*
9 IX. *Poſt,* τὸν Βαλαὰμ, *ſuggerit mixta,* °υἱὸν
10 Βεώρ*. X. *ſcribendum eſt* ÷κύριος ὁ θεός
σου*. *debentq́; iſta verba obelo iugulari. Paullo*
vlterius, ſcribe numero plurium, εὐλογίας.
Rurſus in extremo verſiculi, illa, καὶ παρέδωκα
αὐτοὺς, *ſunt appoſito obeliſco notanda.*
11 XI. *Expunge illud,* κύριος, *cùm dicitur,*
12 κύριος εἰς τὰς χεῖρας *&c.* XII. *Scribe,* ἀπὸ
προσώπου ἡμῶν, *à noſtra facie. Ibidem pro,*
δύο, *eſt in quibuſdam libris,* δώδεκα, *vt nota-*
uit Syrus. & hanc ſcripturam videmus in Va-
ticano. ſed diſſentit ea ab Hebræo.
13 XIII. *Rurſus legit Syrus,* καὶ ἔδωκεν ἡμῖν,
14 *nobis.* XIV. *ſcribe verbis tranſitiuis,* ἐν εὐθύ-
τητι, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ. *Eodem verſu illud,*
÷ἀλλοτρίους*, *notetur obeliſco. Cùm autem vl-*
terius eſt, λατρεύσατε °τῷ* κυρίῳ, *debet arti-*
culus appoſitam ſtellam habere.
15 *Idem rurſus fieri debet verſu* XV. *nam &*
ibi eſt ſcribendum, λατρεύειν °τῷ* κυρίῳ.
Ibidem

CAP. XII.

Capitis duodecimi primo verſu, verbum 1
ἀνεῖλε, mutandum eſt in numerum plu-
rium, ἀνεῖλον. Illud autem, ⁺Μωυσῆς καὶ⁽ debet
confodi obeliſco. Vlterius, cùm ſcribitur, καὶ
πᾶσαν τὴν γῆν ἀραβὰ, nomen, γῆν, auferen-
dum è medio eſt. Verſiculo II. poſt illud, ὃ 2
ἐστιν, ſuggeritur in mixta editione ⁎ἐπὶ χείλους⁽.
Mox, ipſum Nomen, Ἀρνὼν, quoque notandum
ſtellula eſt, vt aſcititium: próque eo quod conti-
nuò ſequitur, κατὰ μέρος, reponendum eſt, κατὰ
μέσον. Mihi tamen, propter Hebræa verba, ſit
veriſimile, veram ſcripturam eſſe, καὶ μέσον. fa-
cilè enim ab ignauis librariis ſemper commuta-
ta ſunt, καὶ, & κατὰ. Vlterius, pro Ιαχὼβ, ſcri-
bendum eſt, Ιαβώκ. atque hoc loco additur in
editione mixta, ⁎τοῦ χειμάρρου⁽. Verſu III. 3
pro, θάλασσαν, ſcribe θαλάσσης. Pro βεθσι-
μοὼθ, legit Syrus, βηθασιμοὼθ. Sed Latinus vi-
detur legiſſe quod eſt in vulgatis libris. Mox pro
τὴν ὑπὸ, ſcribe, τῆς ὑπὸ. & pro Σηδὼθ, Αση-
δὼθ. IV. initio, oſtendit Syrus per lemniſcũ, 4
pro, καὶ ὢγ, ſcriptum eſſe, καὶ ὅρια ὢγ. & hanc
ſcripturam ſecuti ſunt Complutenſes. eſtque ea
conſentanea Hebræo, ſed tum, pro, βασιλεὺς,
dicendum quoque erit, βασιλέως; atque ita in
tribus exemplaribus fuiſſe ſcriptum annotauit
Syrus. Mox, poſt Nomen, βασὰν, adſcribito
ὃς; qui reliquus erat. V. πᾶσαν τὴν γῆν βα- 5
σὰν, auferri debet Nomen, γῆν. Vlterius, ante
genitiuum, ὁρίων, ſcribendum eſt, ⁺ἕως⁽, ſed
cum obelo. VI. illud, ὁ παῖς κυρίου, quod ſe- 6
cundo loco poſitum eſt, debet habere aſteriſcum.
VII. oſtendit Syrus in quibuſdam libris eſſe 7
τῆς γῆς, in quibuſdam, τῶν Ἀμορραίων. Sed
prius conſentit cum Hebræo. VIII. pro, να- 8
γὰβ, ſcribendũ eſt, ναγὲβ, aut, vt habent Com-
plutenſes, νεγὲβ. Monet hic Syrus in nonnullis
libris, poſt illud, τὸν Ιεβουσαῖον, adſcriptum fuiſſe
καὶ τὸν Γεργασαῖον. ſed hoc in Hebræo non ha-
betur. Porrò in iis quæ deinceps ſequuntur re-
gum nominibus hoc vniuersè monuiſſe ſatis ſit,
ſuggeri in mixta editione, poſt ſingulos reges
ipſum numerum, ἕνα, per aſteriſcum, hoc modo;
τὸν βασιλέα Ιεριχὼ ⁎ἕνα⁽ &c. Ceterùm no-
mina ipſa ſic ſunt mutanda, vt pro Γαδὲρ ſcri-
batur Ἀρὰδ, aut Αρὲδ. & pro ἀπφοῦ, Ταπφοῦ.
pro ὀφὲρ, ἐφὲρ. pro χασαρὼμ, λισαρὼμ. Et
deinceps ſic collocentur, μαρὼν; pro quo eſt apud
Complutenſes, μαδὼν, idque Hebræum exprimit.
Ασὼρ, Σομρὼν Μαδὼν, Αχσὰφ, Θααναὰχ. &
deinde vt habentur in vulgatis libris. niſi quòd
pro γαρμὴλ, ſcribi debet, χερμὴλ. & pro Αδὼρ,
Δὼρ. Porrò in extremo iſtius capitis, illud 24
demonſtrationis vocabulum, οὗτοι, iugulandum
obeliſco eſt.

CAP. XIII.

1 Capitis decimi tertij initio, poſt Prono-
men, σὺ, ſuggeritur in mixta editione al-
terum verbum, per aſteriſcum: poſt quod eſt
interponenda etiam copula cum obeliſco, hoc
modo, σὺ ⁎γεγήρακας⁽ ⁺καὶ⁽ προβέβηκας &c.
Et poſt, πολλὴ, additur per aſteriſcum Aduer-
2 bium ⁎σφόδρα⁽. Verſiculo ſecundo, habet edi-
tio mixta, ⁎πάντα⁽ ὅρια φυλιστιεὶμ ⁎καὶ πᾶς⁽
ὁ γεσουρὶ. Illud autem quod continuò ſequitur,
nempe ⁺καὶ ὁ χαναναῖος⁽, debet confodi obelo.
4 Verſu IV. ſimiliter obelo ſignanda eſt copu-
la, cùm dicitur, ⁺καὶ⁽ πάσῃ: & mox expun-
5 gendum eſt illud ἐναντίον. Verſu V. πᾶσαν,
in principio verſiculi, iugulandum eſt veru: &
pro Γαμβλὶ, rectius ſcribas Γαβλὶ, aut, vt legit
Syrus, Γαβὴλ. Porrò nomen φυλιστιεὶμ hic iu-
gulandum eſt obeliſco. Mox cùm rectè eſt in li-
bris vulgatis, καὶ πάντα τὸν λίβανον, legit Syrus,
& habent Complutenſes κατὰ πάντα τὸν λίβα-
νον: nimirum errore vetuſto ſcriptum repere-
runt, κατὰ, pro καὶ. Vlterius pro Γαλγὰλ, debet
6 reponi, Βαλγὰδ. VI. ſcribe verbis traiectis,
ἐγὼ ἐξολοθρεύσω αὐτοὺς. Mox ante nomen,
ἰσραὴλ, additum eſt in mixta ⁎υἱῶν⁽. Vlterius
7 ſcribe, τοῦ ἰσραὴλ ἐν κλήρῳ. VII. vniuerſa
illa pars, ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, vſque ad finem ver-
ſiculi, eſt confodienda obelo: non eſt enim in
Hebræo. quamquam non ideo omittenda erat,
8 vt factum à Complutẽſibus eſt. VIII. rur-
ſus initio verſiculi ſunt obeliſco ſignanda illa,
⁺ταῖς δὲ δυσὶ φυλαῖς, καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς μα-
νασσῆ⁽. Vlterius, poſt pronomen relationis, ἣν,
ſuggeruntur in mixta hæc verba ⁎ἔλαβον κλη-
9 ρονομίαν αὐτοῦ⁽, ἔδωκεν &c. IX. in fine, pro
μαδαβὰν, ſcribe μεδαβὰ. & hic continuò ad-
10 ditur in mixta ⁎ἕως Διβὼν⁽. Rurſus initio
verſus decimi additur copula, ⁎καὶ⁽ πάσας &c.
11 XI. pro μαγαθὶ, ſcribi debet, μαχαθὶ. Sy-
rus legit hic articulum gignendi caſu, τῶν μα-
χαθὶ. ſed parum intereſt, vtrum ſcribas.
12 XII. ſcribe ἕως Σελχὰ. Vlterius, expletur
ſcriptum in mixta editione, hoc modo, ἀπὸ ⁎τοῦ
λείμματος⁽ τῶν γιγάντων. Mox, cùm dicitur,
καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν. debet hoc pronomen habere
adſcriptum aſteriſcum. Et mox verbo, ἐξωλό-
θρευσεν, adſcribendum eſt alterum pronomen,
13 αὐτὸν. XIII. illud, ⁺καὶ τὸν χαναναῖον⁽ de-
bet confodi obeliſco. equidem malim abeſſe co-
pulam, ſi mihi aſſentirentur exemplaria. Rur-
ſus iugulandũ eſt obelo nomen, βασιλεὺς, quod
14 vlterius poſitum eſt. XIV. malè ſcripſerunt
Complutenſes, ἔδωκεν, pro, ἐδόθη. Eodem ver-
ſu Nomen, κύριος, in ipſo fine poſitum, debet
15 confodi obelo. XV. Quæ in huius verſiculi
initio ſunt, vſque ad illa verba, καὶ ἔδωκε &c.
debent

debent omnia habere adſcriptos obeliſcos. Sunt
enim à LXXII. *explicandæ ſententiæ gratia*
addita. Temerè ergo ſunt à Complutenſibus omiſ-
ſa, eò quòd non eſſent in Hebræo. Vlterius, cùm
dicitur, υἱῶν ῥουβὴμ. debet illud, υἱῶν, habere aſte-
riſcum. Initium verſus XVI. *ſcribendum eſt* 16
hac verborum collocatione, καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια
αὐτῶν ἀπὸ *&c. Et paullo poſt, dicendum eſt*, καὶ
ἡ πόλις ἡ ἐν τῇ *&c. addito altero articulo. de-*
bet autem hic nomen, Αρνὼν, *confodi obeliſco.*
Vlterius, poſt nomen, μισὼρ, *ſuggerit mixta*
editio, ※ ἕως μεδαβὰ ↙. *Sic enim ſcribendum eſt;*
etſi tum Syrus, tum Complutenſes veterem er-
rorem ſecuti, legerint, καὶ μεδαβὰ. *Dictio autem*
ἕως, *quæ continuò ſequitur, ea ingulanda obeli-*
ſco eſt. Verſu XVII. *monet Syrus, in qui-* 17
buſdam libris ſcriptum eſſe, καὶ πάσας τὰς πό-
λεις αὐτῶν, τὰς οὔσας *&c. & hanc ſcripturam*
ſecuti ſunt Complutenſes. Mox, pro Δαιβὼν,
ſcribe Δεβὼν, *aut* Διβὼν: *& copulam quæ præ-*
cedit, confodito veru. Proq. βελμὼν, *ſcribe*
βαιλμὼν, *aut potius* βεελμεὼν, *ſicut in Nume-*
ris rectè ſcriptum eſt. XIX. *pro* Σιὼρ, *ſcribe* 19
Σαιὼρ, *vt legit Syrus; & præcedentem copulam*
rurſus ingulato veru. In huius verſus extremo;
pro αἰνὰκ, *reponendum eſt* Αιμὰκ. XX. *pro* 20
βεθσιμὼθ, *rurſus legit Syrus* βηθασιμὼθ, *vt ver-*
ſu tertio capitis ſuperioris. XXI. *poſt nomen*, 21
Αμοῤῥαίων, *addit editio mixta hanc verborũ cõ-*
tinuationẽ, ※ ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Εσεβὼν ↙. *Cùm*
porrò dicitur, ÷ καὶ ↙ τὸν Εὐὶ, *ingulanda obeliſco eſt*
copula. Vlterius pro Ῥεβὲκ, *habet boni libri*, Ῥοβὲ.
XXII. *Scribe numero plurium*, ἀπέκτειναν. 22
Poſt hoc autem verbum continuò ſuggeritur in
mixta editione, ※ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐν ῥομφαίᾳ ↙.
XXIII. *initio poſt*, τὰ ὅρια, *eſt additum in* 23
mixta ※ υἱῶν ↙. *Vlterius, αἱ πόλεις, adde Prono-*
men ÷ αὐτῶν ↙, *ſed ingulatum obeliſco.* XXV. 25
ſcribe addito articulo & copula, καὶ πᾶσαι αἱ
πόλεις Γαλαὰδ. *& mox*, καὶ τὸ ἥμισυ *&c.*
XXVII. *pro* ἐνσαμὲκ, *ſcribendũ eſt* Ενεμὲκ, 27
vt habent Complutenſes; aut diuiſo verbo, ἐν
Εμὲκ, *vt habet Hebraicũ. aut denique* καὶ Εμὲκ,
vt legit Syrus. Eſt autem Εμὲκ *Hebræis vallis,*
aut planities. & ſic reddidit hunc locum Aqui-
las, atque Symmachus, & etiam Latinus. Quia
autem mentio loci ἐνεμὲκ, *eſt apud Euſebium li-*
bro De locis Hebraicis, ideo cenſeo ſic eſſe ſcri-
bendum. Verſu XXVIII. *pro*, καὶ αἱ πόλεις, 28
ſcribe, αἱ πόλεις ÷ αὐτῶν ↙, καὶ αἱ *&c. ſed apponatur*
veru ad Pronomen αὐτῶν, *quod hæret nomini* πό-
λεις. XXIX. *poſt* μανασσῆ, *adduntur in mix-* 29
ta, per aſteriſcũ, hæc verba, ※ καὶ ἐγενήθη τῷ ἡμίσει
τῆς φυλῆς τῶν υἱῶν μανασσῆ ↙. *ea enim, vt minimè*
neceſſaria ad ſententiam repræſentandam, omi-
ſerant LXXII. *interpretes. Verſu* XXX. *cùm* 30
dicitur, καὶ πᾶσα βασιλεία βασὰν, καὶ πᾶσαι,
debent tum vtraq. copula, tum Nomen hoc βα-
σιλεία, *poſitum priore loco, confodi obeliſcis.*
31 XXXI. *ſcribe* ἐδραεὶ, *abſq. litera Ni. Expũ-*
ge etiam Præpoſitionẽ vtroq. loco, cùm dicitur,
ἐν ἀσταρὼθ, *&* ἐν ἐδραεὶ. *Porro verbum* ἐδόθη-
σαν *cum præcedẽte copula hic à Complutenſibus*
omittitur, neque etiam habetur in Vaticano. à
Syro tamen lectum eſt obeliſco ingulatũ. Paullo
vlterius ſcribito, ÷ καὶ ↙ τοῖς ἡμίσεσιν υἱῶν μαχὶρ
υἱοῦ μανασσῆ, ※ κατὰ δήμους *&c. ſic enim eſt in*
emendatiſſimis libris. ſed Coniunctio eſt obelo
32 *ſignanda.* XXXII. *illud*, ἐν τῷ πέραν τοῦ ἰορ-
δάνου, *collocandum eſt poſt nomen*, μωὰβ.
33 *Poſtremus verſiculus eſt à* LXXII. *totus*
omiſſus, tanquam ſuperuacaneus, cùm non ſit
diuerſus à decimo quarto. Itaque in mixta edi-
tione per aſteriſcos ſuggeritur, his verbis, ※ καὶ
τῇ φυλῇ λευῒ οὐκ ἔδωκε μωυσῆς κληρονομίαν·
κύριος ὁ θεὸς ἰσραὴλ, αὐτὸς κληρονομία αὐτῶν,
ὃν τρόπον ἐλάλησεν αὐτοῖς ↙.

CAP. XIV.

1 *Capitis decimi quarti verſu primo, pro* οὓς,
ſcribe οἷς. *& pro* φυλῆς, φυλῶν.
2 *Verſu* II. *ſcribe* ἐκληρονόμησαν; *vlterius*
autem expungendum eſt nomen illud, μανασσῆ.
3 *Porro tertij verſiculi initium in vulgatis li-*
bris eſt omiſſum. eſt autem illud huiuſmodi,
ἔδωκε γὰρ μωυσῆς κληρονομίαν ταῖς δύο φυλαῖς.
atq. hic ſuggeritur in mixta, ※ καὶ τῷ ἡμίσει φυ-
λῆς ↙. *ac tum demum ſequitur quod eſt in vul-*
4 *gatis libris*, ἀπὸ τοῦ πέραν *&c. Verſu* IV. *cùm*
dicitur, καὶ μανασσῆ, *auferatur copula. Vlterius,*
ſcribe mutato verborum ordine, τοῖς λευΐταις
ἐν τῇ γῇ *&c. Mox*, ἀφωρισμένα αὐταῖς, *mu-*
tetur Pronominis caſus, ſcribaturq. αὐτῶν. *Cùm*
autem hic Complutenſes dicunt, περισπόρια αὐτῶν,
Symmachi interpretationẽ ſequuntur. Sic enim Complutẽ-ſes Symmachum ſecuti ſunt.
dixiſſe Symmachum monet Syrus. Deinde ſcri-
be continuò, τοῖς κτήνεσιν ※ αὐτῶν ↙, καὶ τὰ κτήνη
αὐτῶν. *ſed habeat prius Pronomen appoſitam ſibi*
notam aſteriſci. Hæret autem illud, τὰ κτήνη,
verbo, ἐδόθη, *quod eſt repetendum ſenſu.*
6 *Verſu* VI. *ſcribe*, κενεζαῖος, *omiſſo articulo.*
7 VII. *eſt in Vaticano*, ἀπεκρίθην αὐτῷ λό-
γον. *ſed eam interpretationem adſcribit Syrus*
Aquilæ, & Symmacho. ipſe verò eam ſequitur,
tamquam quæ ſit ipſorum LXXII. *propria,*
quam vulgati libri habẽt. Vlterius autẽ ſcriben-
dũ eſt, κατὰ τὸν νοῦν αὐτοῦ, *vt Pronomen hoc hæreat*
8 *Nomini* λόγον. *Initio verſus* VIII. *addenda*
eſt particula diſcretiua, hoc modo, οἱ δὲ ἀδελ-
φοί μου. *Porrò illa copula, cùm dicitur*, καὶ
μετέστησαν, *expungenda prorſus eſt. Ibi-*
dem, pro διέστησαν, *habet Vaticanus*, καρδίαν.

Diuerſa locis diuerſa autographa fuere tralationis LXXII. & de libro Vaticanæ bibliothecæ.

Sed certum eſt in aliis atque aliis prouinciis,
immò etiam codicibus, diuerſas multorum loco-
rum ſcripturas fuiſſe. eſt enim diuo Hierony-
mo adiungenda fides. & Vaticanus liber mul-
ta recepit, quæ ab Aquila aut Symmacho, quàm
à LXXII. *melius dicta eſſe videbantur. cuius*
cauſſam vide in præfatione mea. Verſu IX. 9
poſt participium, λέγων, *ſuggeritur in mixta,*
particula ˙ὅτι˂ *habet enim,* ˙ὅτι˂ ἡ γῆ ἐφ' ἧς *&c.*
Et rurſus poſt verbum, ἐπέβης, *additur* ˙ἐπ'
αὐτῆς˂ *quod alioqui, vt abſit, facile patitur ſen-*
tentia. In extremo notat Syrus, eſſe in non-
nullis libris, θεῷ σου. *Verſu* X. *initio, ſugge-* 10
ritur per aſteriſcum excitandi particula, ἰδοὺ,
hoc modo, καὶ νῦν ˙ἰδοὺ˂ διέθρεψέ *&c. Vl-*
terius, poſt Aduerbium, σήμερον, *ſuggeritur*
˙υἱός˂. XII. *illud,* τὸ ῥῆμα τοῦτο. *debet obelo* 11
iugulari. Vlterius ſcribe, μεγάλαι καὶ ὀχυραὶ,
traiectis videlicet verbis. Et deinde, ἡ κύριος
μετ' ἐμοῦ. XIII. *pro* τοῦ καριαθαρβὸκ *ſcribe,* 13
˙υἱοῦ ἐνὰκ˂, *vt habet Vaticanus, & legit Sy-*
rus. ſed adſcribatur obeliſcus iſtis verbis.

Verſu XIV. *ſcribe, mutato caſu, & omiſſo* 14
articulo, κενεζαίῳ. *Verſu vltimo, addatur ar-*
ticulus, τῆς χεβρὼν. *Vaticanus etiam ver-*
bum habet, hoc modo, τὸ δὲ ὄνομα τῆς χεβρὼν
ἦν τὸ πρότερον *&c. Pro* Αρβὸ, *habent Com-*
plutenſes rectè, Αρβαὶ. *Nam ſic etiam Syrus le-*
git. qui interim monet, in quibuſdam libris eſſe
Αρβὸκ. *atque hanc ſcripturam memorat etiam*
libellus De locis Hebraicis, ſed damnat, vt mi-
nimè probam.

CAP. XV.

Nomina locorum in Græcis corruptiſſima ſunt.

L*Ocorum nomina vbique eſſe corruptiſſima,*
ſæpè monuit diuus Hieronymus. quo ego
faſtidioſius in ipſis emendandis ſum verſatus.
Sed vtinam hanc ſaltem à lectore habeam gra-
tiam, vt iſtis meis laboribus amico animo fa-
ueat. quod ſanè facere debebit, ſi ſibi fructuo-
ſos eſſe ſenſerit. Sed vt rem aggrediar: Verſu 1
primo huius decimi quinti capitis, poſt Nomen,
φυλῆς, *ſuggerit editio mixta* ˙υἱῶν˂. *In fine*
illa verba, πρὸς νότον, *expungenda ſunt. Nam*
pro iis dixerunt LXXII. ἕως κάδης.

Verſu II. *pro* ἐπὶ νότον, *ſcribe,* ἐπὶ λίβα. 2
III. *ſcribe,* προςαναβάσεως, *continua di-* 3
ctione. Ibidem, pro σενὰ, *ſcribe,* εἰς Σὶν. *Mox*
vbi eſt, ἀπὸ νότου ἐπὶ λιβὸς, ἐπὶ κάδης, *ſcribe,*
ἀπὸ λιβὸς, ἐπὶ κάδης. *cetera verò expungito.*
Vlterius, illa verba, καὶ ἐκπορεύεται τὴν
κατὰ δυσμὰς κάδης, *omittit Syrus. At Vatica-*
nus, & Complutenſes, iis retentis, reyciunt
quæ ſequuntur, nempe, καὶ ἐκπορεύεται
ἀκαρκὰ. *ſiue,* εἰς καρκὰ, *vt legit Syrus. Vtri me-*
lius, non ſatis poſſum conſtituere. Symmachus,
pro καρκὰ, *dixit* γῆν. *Nam Hebræus* קרקע
4 *ſolum, ſiue terra, eſt. Verſu* IV. *Pronomen*
αὐτοῦ, *eſt collocandum poſt Nomen* ὁρίων, *&*
ſignandum obeliſco. Quod ſi mihi per exem-
plaria liceat, expungam. Suſpicor enim certè
errore adſcriptum olim eſſe, inter ſacra verba.
5 *Verſu* V. *illud,* πᾶσα, *iugulandũ eſt appoſito*
veru. Poſt dictionem autem, ἕως, *ſuggerit edi-*
tio mixta ˙μέρους˂ τοῦ ἰορδάνου. *Vlterius, cùm*
dicitur, καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν, *notetur etiam hoc*
Pronomen obeliſco. atque etiam Coniunctiones,
καὶ, *cùm deinceps ſequitur,* ˉκαὶ˂ ἀπὸ τῆς λο-
φιᾶς, *&,* ˉκαὶ˂ ἀπὸ τοῦ μέρους *&c.*
6 *Verſu* VI. *pro* βαιθαγλὰ, *ſcribe,* βηθαγλὰ.
Symmachus hoc proprium loci nomen interpre-
tatus, dixit, ἐν τοῖς πεδίοις. *Mox, pro,* ἐπὶ
λίθον βαιὼρ, *ſcribe,* ἐπὶ λίθον βαιὼν.
7 *Verſu* VII. *pro,* ἐπὶ δαβηρὰ τῆς φάραγγος,
eſt in bonis libris, ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς φάραγγος:
atque ita Syrus locum iſtum reddidit. Nimirũ
legerunt LXXII. רביעה, *pro* דבירה. *Ibidem*
ſuggeritur in mixta editione loci nota, hoc mo-
do, καὶ ˙κατὰ βορρᾶν˂ καταβαίνει *&c. Mox,*
pro, προσβάσεως, *ſcribe,* προσαναβάσεως. *&*
pro ὀδδαμὶν, ἀδωμὶμ. *Vlterius, pro,* κατὰ νότον,
repone, κατὰ λίβα. *Vlterius poſt Verbum,* διεκ-
βάλλει, *additur in mixta editione* ˙τὸ ὅριον˂.
8 VIII. εἰς φάραγγα, *hic ſuggerit mixta No-*
men ˙υἱοῦ˂. *Mox, pro,* ἐπὶ νότου, *ſcribe,* ἐπὶ
νῶτον, *ſuper dorſum. Vlterius, pro,* ἐνὸν, *ſcri-*
9 *be,* ἐννὸμ. IX. *ſcribe,* ἀπὸ κορυφῆς. *Mox,* καὶ
διεκβάλλει ὄρους ἐφρὼν, *Vaticanus habet,* καὶ
διεκβάλλει εἰς τὸ ὄρος ἐφρὼν. *atque ita puto*
eum locum à LXXII. *eſſe redditum. At in*
mixta editione, ſuggeſtis verbis, quæ præterita
fuerant, ſic eſt concinnatus, καὶ διεκβάλλει ˙ἐπὶ
κώμας˂ ὄρους ἐφρὼν. *Apud Complutenſes ta-*
men, Verbum eſt futuri temporis, διεκβαλεῖ.
10 *Verſu* X. *cùm dicitur,* ˉκαὶ παρελεύσεται˂
εἰς πόλιν Σηεὶρ, *debet copula, cum verbo, iugu-*
lari veru. & pro πόλιν *ſcribendum eſt,* ὄρος.
Vlterius, pro, ἐπὶ νότον πόλιν Ιαρεὶμ, ἐπὶ
βορρᾶν. *ſcribe,* ἐπὶ νῶτον πόλεως Ιαρεὶμ, ἀπὸ
βορρᾶ. *In huius verſus extremo, pro,* ἐπὶ
νότον, *ſcribe,* ἐπὶ λίβα. *ſic enim* LXXII. *illud*
nomen, תמנה *Thamna, quod eſt vrbis propriũ,*
ſunt interpretati. Nimirum quia, תימן, *Au-*
11 *ſtrum ſignificat. Verſu* XI. *pro,* κατὰ νότου
ἀκκαρὼν, *repone,* κατὰ νῶτον ἀκκαρὼν. *Ibidem*
ſcribe, Σακχαρωνὰ, *ſublato* κ. *Mox, dum eſt in*
vulgatis libris, ὄρος γῆς, *ſcribe,* ὄρος τῆς. *Ibi-*
dem, pro, Ιαβνὴλ, *habent Complutenſes,* Ιαμ-
νὴλ. *Sed Græci literas* β *&* μ, *ſæpè inter ipſas*
12 *commutant.* XII. *pro,* ὅρια αὐτῶν ἀπὸ θα-
λάσσης, *legit Syrus,* τὰ ὅρια τὰ ἀπὸ θαλάσσης.
& rectè,

Græci literas μ & β ſæpè commutant.

& rectè, meo certè iudicio. Verſu XIII. 13
ſcribe, Ιεϑονή, *ablata litera θ. atque ita infe-*
rius quoque. Mox illud, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἴν-
σοῦς, *deinde iugulari obeliſco. Ibidem, pro* παῖδος
ἐνὰκ, *habet Vaticanus, & Complutenſes*, μη-
τρόπολιν ἐνακ. *atque ea ſcriptura videtur etiam*
Origeni placuiſſe. illud tamen conſentaneū ma-
gis eſt Hebræo. id q; Syrus reddidit: alteram ta-
men ſcripturam per lemniſcum indicauit. ſicut
etiam Αρβὸκ *eſſe in nonnullis libris, pro* Αρβαὶ.
Verſu XIV. *illud* ὑιὸς Ιεφονὴ, *notetur obe-* 14
lo. Vlterius, cum dicitur, καὶ τ̃ σησαιον, *ſcribe*
abſque copula, τ̃ Σησαὶ. *Et mox, ſcribe* Αχιμαν.
Vlterius, poſt nomen, Θολμαὶ, *eſt in mixta ad-*
ditum ˙γεννήματα τοῦ ἐνακ˟. *Verſu* XV. *No-* 15
men Καλὲβ *initio poſitum, debet obelo iugulari.*
Vlterius, cum dicitur, ἦν πόλις, *ſublato verbo*
ἦν, *reliquum ſcribe mutato ordine*, τὸ πρότε-
ρον πόλις γραμμάτων. XVI. *Vaticanus ha-* 16
bet, ὃς ἂν λάβῃ, καὶ ἐκκόψῃ τὴν *&c. verum ei*
non ſuffragantur alia exemplaria. neque mihi
dubium eſt, quin ex margine illud irrepſerit in
ordinem verborum, cùm quiſpiam verbum יכה,
hoc eſt, percutiet, ſic eſſe interpretandum, pri-
uata annotatione ſignificaſſet. Ibidem, cùm di-
citur, καὶ δώσω, *aufer copulam. Et pro* Αχὰν,
ſcribe Αχσὰν. *et ita vbique.* XVII. ὁ ἀδελ- 17
φὸς, *articulus eſt expungendus. In Vaticano eſt*
gignendi caſus, ἀδελφοῦ. *illud verò*, ὁ νεώτε-
ρος, *abeſt. verùm neque hic aſtipulatores ei ſunt*
alij libri. & Origenes ſic legit iſtum locum, vt
eſt in vulgatis libris. eſt quidem Hebræum an-
ceps, neque in eo illud eſt, ὁ νεώτερος, *hoc loco,*
ſed eſt ex Iudicum hiſtoria huc importatum; at-
que ideo ſignandum obeliſco. Qua nota iugu-
lari etiam debet Pronomen αὐτοῦ *poſitum ſecū-*
do loco. XVIII. *Participium* λέγουσα, *de-* 18
bet habere appoſitū veru. XIX. *Pronomen* 19
αὐτοῦ, *poſitum in verſus initio ſimiliter iugule-*
tur obelo. Vlterius, cùm dicitur, εἰς γῆν νότου,
habent Complutenſes, & Vaticanus, εἰς γῆν
ναγὲβ, *ſeruato verbo Hebraico. & eam ſcriptu-*
ram etiã in quibuſdam exemplaribus, annotauit
per lemniſcum Syrus. Mox, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ
χαλὲβ, *iugulandum eſt nomen* χαλὲβ *obelo.*
XX. *in fine, poſt illa verba*, ὑιῶν Ιούδα, *ſug-* 20
geritur in mixta hæc verborum clauſula, ˙κατὰ
δήμους αὐτῶν˟. *Quæ porrò ſequuntur, ea cor-*
ruptiora confuſioraq; ſunt, quàm vt cōmode, per
verſus ſingulos poſsim procedere. Quare con-
ſtituam certa ſpacia longiora per quæ decurram
ordine, tanquam per verſum vnum; ne nimis
ſæpè inſiſtendo, & mihi, & lectori ſim mole-
ſtus. Eſto igitur primum ſpacium à verſiculo 21
XXI. *vſque ad* XXXII. *Illud* αἱ πόλεις αὐ-
τῶν, *quod primum occurrit, iugulandum veru*
eſt. Mox vbi eſt in vulgatis libris, πόλις πρὸς
τῇ φυλῆς, *ſcribe numero plur.* πόλεις πρὸς τῇ
φυλῇ &c. *Mox, pro*, ἐπὶ τ̃ ἐρήμου, *legit Syrus*,
ἀπὸ τοῦ νότου. *quæ ſcriptura, meo iudicio, proba*
eſt. ſed ſententia ferè eadem eſt. Nam deſertū,
pro Auſtro vſurpatur in terræ ſanctæ ſitu de-
ſcribendo. quia verſus Aegyptum maxima ſoli-
tudo eſt oppoſita. Mox, pro ἐδραὶ, *ſcribe* ἐδὲρ.
22 *& pro* ἀδαδὰ, γαδγαδὰ. *Mox, cùm dicitur*,
καὶ κιδὲς, *ſcribe deinceps nomina ſic*, καὶ κεδὲς,
23 καὶ Ασὼρ, *&* Εθνὰ, Ζεὶφ, καὶ Τελὲμ. *Rurſus*
poſt, Βαλὼθ, *adde iſta*, καὶ Ασὼρ ἡ καινή.
25 *Deinde perge*, καὶ πόλις ἐσρὼν. *Mox, poſt*
Pronomen, αὕτη, *ſuggeritur in mixta verbum*
26 ˙ἐστιν˟. *Vlterius, pro* Σεμὰ, *ſcribe* Σαμὰ, *&*
expunge illud, καὶ Σαμαὰ. *atque pro* μωλαδὰ,
ſcribe μωλαδὰ. *illud vero* καὶ Ασαρσου, *iugula*
obelo. non eſt enim iſte eius locus. Nam verſi-
27 *culo* XXVIII. *rurſus dicitur, nomine plenio-*
28 *re*, Ασαρσουλὰ. *Mox, ſcribe*, ἰβιζουθιὰ. *Sic*
enim etiam Euſebius habet hoc nomen in locis
Hebraicis. Quæ autem hic ſequuntur in vul-
gatis libris, nempe, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν, καὶ αἱ
ἐπαύλεις αὐτῶν, *ea prorſus auferenda è medio*
29 *ſunt. Vlterius, pro* Βαλὰ, *legit quidem Syrus*
ἐλὰν, *Complutenſes* Αυλμ. *ſed*, Βαλὰ, *niſi fallor,*
probum eſt. ſic enim locus ille etiam ab Euſebio
30 *eſt appellatus. Vlterius, pro* ἐλθωδὰδ, *repone*
ἐλθωλαδ· *nam mendosè puto in Euſebij libello*
illo de locis eſſe ſcriptum Elolath. eſt enim opuſ-
culum illud mendoſiſsimum. Mox, pro καὶ χε-
σὶλ, *ſcribe* ˙καὶ χασὶλ˟. *ſic enim appellatur ille*
locus, etiam ab ipſo Euſebio. ſed debet, vt aſci-
titium, aſteriſco hic ſignari. Vlterius illa, καὶ
Μαχαρεὶμ, καὶ Σεννὰχ, καὶ Λαμὼθ, καὶ Σικελὲν,
32 *ſunt auferenda è medio. Porro, pro*, καὶ ἀλ-
βὼν, καὶ σελεμεσεὶμ, *ſcribendum eſt*, καὶ λεβαὼθ,
καὶ σελεὶμ. *Vlterius, ſcribe* εἴκοσι καὶ ἐννέα,
interpoſita copula. Secundum ſpacium conſti-
tuatur vſque ad verſiculum XXXVI. *ab tri-*
33 *geſimo tertio. Igitur verſu* XXXIII. *pro*
σααρὰ, *ſcribe* Σαραὰ. *deinceps illud*, καὶ ῥα-
μεὶν, *expunge. Mox, pro* ὀγγορεὶμ, *ſcribe* ἠγ-
34 γονεὶμ. *Vlterius, illud*, καὶ ταπουὰ *auferendum*
35 *eſt. Vlterius, pro* Αδιαγεθθαὶμ, *ſcribi debet,*
Αδιαθθαὶμ. *Mox, cùm dicitur*, καὶ αἱ πόλεις, *ex-*
pungatur copula. Iã verò pergamus ſine inter-
ſpiratione à verſu XXXVI. *vſq. ad* XLVIII.
38 *Igitur pro* Αγλὼμ, *ſcribe* Αἰγλὼν. *& pro*
39 χαββὰν, χαββὼν. *Vlterius, pro* Κελαὶ, *ſcribe*
43 Κεὶλὰ. *& pro* Αχχὶμ, Αχζὶβ, *aut* Αχζὶμ.
Nam, vt memini me dicere, ſæpè commutantur
literæ β, *&* μ. *Porro illud*, καὶ μαλὼμ, *ex-*
45 *pungatur. Vlterius*, καὶ ἀπὸ, *expuncta copula,*
ſcribe, ἀπὸ Ακκαρὼν, καὶ εἰς θάλασσαν, ˙καὶ˟
πᾶσαι *&c. atque hæc copula habeat appoſitum*
obelum.

Libelli Euſebij de locis Hebraicis mendoſiſſimus eſt.

obelum. Notat tamen Syrus, in quibuſdam libris
eſſe, ἀπὸ Αχχαρων Ιαμναὰ, κ) πᾶσαι *&c. Com-*
plutenſes vtramq. ſcripturam ſimul proferunt;
mendoſa, opinor, exemplaris ſ[illegible]uti: debet enim
omnino altera omitti. Habent aute Complutcn-
ſes, ἀπὸ ἀκκαρὼν καὶ ἕως θαλάσσης ἰεμναα, καὶ
πᾶσαι *&c. Quæ vero deinceps ſequuntur, ſunt*
ad hunc modum ſcribenda, πλησίον ἰσδὼδ, κ) αἱ
κῶμαι αὐτῆς. *atq. hic est inſiſtendum. Deinde*
vero inchoandus alius verſus, his verbis, ἰσ- 46
δωδ κ) αἱ κῶμαι αὐτῆς, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς.
Γαζὰ ἢ *&c. Et hactenus tertium ſpaciū con-* 47
fecimus. Porro quartum conſtituatur, vſq. ad
verſiculum LVIII. *In hoc ſpacio primum,* 48
pro Σαφειρ, *habent quidam libri* Σαμείρ. *hoc eſt*
Hebræo magis conſonum: illud autem ab Euſe-
bio in libello De locis Hebraicis proditum eſt. Vl-
terius, pro Ανεὼβ, *habent Complutenſes* Ανείμ. 50
& rectè. Nam ſic ſonat Hebraica vox, & ſic
nominatur is locus ab Euſebio. Vlterius, pro χε- 51
λλών, *ſcribe* χιλών. *ſic enim eſt apud Euſebium.*
Syrus tamen videtur χωλὼν *legiſſe. & huiuſ-*
modi vocalibus vtitur Hebræus. Paullo vlte- 52
rius, in Verbo, Ρουμὰ, *reddiderunt* LXXII.
literam ρ, *pro Hebraico Daleth. ſicut paullo antè*
quoque dixerunt, ῥεννὰ, *pro* δαννὰ. *eſt enim in*
Hebræo δουμὰ. *Vlterius pro* βηθθαπφοὺθ, *repo-* 53
ne βηθθαπφοὺ. *Mox, pro* Σαρβὼ, *ſcribe* Αρβὼ, *ab-* 54
lata litera σ. *Et pro,* χέρμελ, *ſcribe* χαρμὲλ. 55
Pro Εζεράλ, Ιεζραὲλ. *Pro* Ιεκδαὰμ, Ιεκαδὰμ. 56
Quod autem deinceps poſitum nomen eſt, debet
diduci in duo, hoc modo, καὶ Ζανωὰ. *atque hoc eſt*
extremū verſiculi LVI. *Deinde initio ver-* 57
ſus LVII. *collocandum eſt,* Ακὶν. *deinceps ſe-*
quitur, ÷ καὶ ✓ Γαβαὰ, *vbi copula eſt obelo iugu-*
landa. Ceterùm illud, καὶ ἐδὶν, *abolendum eſt.*
Porrò quod ſequitur ſpacium, extendetur a ver-
ſu LVIII. *vſq. ad capitis finem. Ergo verſu* 58
LVIII. *pro* χεδδὼρ, *ſcribe* Γεδὼρ. *Quæ porrò* 59
deinceps ſequuntur, poſt illa verba, πόλεις ἕξ,
vſq. poſt illa verba, πόλεις ἐνδέκα, *ea ſunt omnia*
in Syro obeliſcis iugulata. Hieronymus quidem
cōmentariis in Michæam, cenſet fuiſſe à Septua-
ginta duobus interpretibus ſcripta. verum non
liquidò ſe ſcire ait, num poſt, ſint de veteribus
libris Hebraicis, malitia Iudæorum eraſa; ne
Chriſtus de tribu Iuda ortus videretur. an ve-
rò, vt multa, ſupra Hebræum, addita ab ipſis
LXXII. *Eſt autem in iis pro* Θεκὼ, *ſcribendū*
Θεκουὰ, *& pro* Βηθὴρ, Θεθὴρ. *Vlterius, pro* Κα- 60
ριαβαὰλ, *ſcribe,* Καριαθβαὰλ. *Mox d[illegible] to illa*
verba, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. *Complutenſes tamē*
iis ſeruatis, alteram clauſulam omittunt; ea eſt,
καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῆς. *Vlterius verbum* [illegible]ηθ, 61
ſeorſim poſitum, eſt abolendum, vna cum inſe-
quente Coniunctione, καὶ. *Mox ſcribe* μαδδεὶ,
pro μαδὼν, *ex Syro, & Euſebio. Syrus tamen*
in margine oſtendit aliud nomen eius loco; nem-
pe, Βαδραγὶς. *E[illegible] autem etiam e[illegible] coniunctio,*
quæ ante μαδὼν *poſita eſt, a[illegible]. Pro* ὀχο-
χὰν, *debet ſcribi* Σ[illegible]αχα, *[illegible] Com[illegible]*
62 *ſes, & le[illegible] Euſ[illegible]. M[illegible] numero [illegible]-*
gulari, καὶ ἡ πόλις τῶν ἁλῶν. *[illegible] &*
63 *habet Hebræum. Verſu poſtremo [illegible] r-*
ba, καὶ κατῴκησεν ὁ Ιεβουσαῖος, *ſuggeruntur*
in editione mixta, [illegible], ✳ μετὰ τῶν υἱῶν Ιουδα ✓·
ἐν Ιερουσαλὴμ *&c.*

CAP. XVI.

1 *CApitis decimi ſexti, verſu primo, poſt*
illa verba, τοῦ κατὰ ἱεριχὼ, *[illegible]runtur in*
mixta editione hæc, per aſteriſcum, ✳ ἀπὸ τῶν
ὑδάτων τῆς κατὰ ἱεριχὼ ✓. *Mox cum dicitur,* καὶ
ἀναβήσεται ἀπὸ *&c. iugulanda eſt copula. Mox,*
poſt, τὴν ὀρεινὴν, *expungendum eſt, quod ha-*
bent vulgati libri, τὴν ἔρημον. *eſt enim ex cu-*
iuſpiam inepta emendatione natum.
3 *Verſu* III. *poſt illud,* τοῦ κάτω, *adſcribitur*
4 *in mixta,* ✳ ἕως Γαζερ ✓. *Verſu* IV. *Scriben-*
dum eſt ordine verborum mutato, μανασσῆ καὶ
5 ἐφραὶμ. *Verſu* V. *cùm dicitur,* Αταρὼθ καὶ
Αδαρ, *eſt auferenda copula. In extremo illud,*
÷ καὶ Γαζαρὰ ✓, *iugulandum eſt.*
6 *Verſu* VI. *poſt verbum* περιελεύσεται, *ſup-*
plet mixta per aſteriſcum, ✳ τὸ ὅριον ✓. *pro quo*
eſt in Vaticano, τὸ τέρμα. *Mox ſcribe addito*
Pronomine, καὶ παρελεύσεται αὐτοῦ ἀπ' ἀνα-
τολῶν. *In extremo, pro* Ιανὼθ, *ſcribe* Ιανωχὰ.
Euſebius tamen videtur legiſſe Ιανων. *P[illegible] hoc*
nomen omiſſum e[illegible] a LXXII. *initium verſus*
ſeptimi, quod in mixta editione ſuggeritur per
aſteriſcum his verbis, ✳ καὶ καταβήσεται ἀπὸ ἰα-
νωὰ εἰς ✓ Αταρὼθ *&c. Mox illud,* κ) Ναάραθα,
loco mouendum eſt, & collocandum poſt Prono-
men, αὐτῆς, *addendaq. Præpoſitio, vt ſic legas,*
✳ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς καὶ εἰς Νααραθα ✓ *[illegible]*
[illegible]) &c. debent autem illa verba, καὶ αἱ
κῶμαι αὐτῆς, *iugulari obelo. equidem ea liben-*
tius tollerem è medio, puto enim mendosè ad-
ſcripta eſſe. verùm obſtat mihi exemplarium
conſenſio.
8 *Verſu* VIII. *pro* Δαπφοὺθ, *ſcribe* Θαπφοὺθ.
10 X. *initio nomen* ἐφραὶμ, *iugulari debet obe-*
liſco. Porro quæ hic adſcripta ſunt i[illegible] vul-
gatis codicibus, ab illis verbis incipiendo, ἕως
[illegible] φαραὼ, vſque ad finem, debent [illegible] is
iugulari. Sunt enim ex R[illegible] ſ[illegible] hæc tra- 1.Reg.9.
ducta. Ceterum poſtrema huius capitis verba
à LXXII. *omiſſa, ſu[illegible]ur in editione mix-*
ta per aſteriſcum, hoc modo, ✳ καὶ ἐγένετο ὑπο-
φόροι δοῦλοι ✓.

CAP. XVII.

CApitis decimi ſeptimi verſu primo, cùm 1
dicitur, φυλῆς υἱῶν μανασσῆ, expungendũ
eſt illud, υἱῶν. Mox ſcribe, ὅτι οὗτος ※ ἀνὴρ
πολεμιστής. ſed habeat Pronomẽ ſtellulam, tam-
quam aſcititiũ. Verſu II. pro, Αχιέζερ, ſcri- 2
be Αβιέζερ. Et pro Εχὲμ, Σεχὲμ. Deniq. pro
Σεμιρὰθ, Σιμιδαὲ. Vlterius, cùm dicitur, οὗτοι
ἄρσενες &c. expletur locus in mixta, ad hunc
modum, οὗτοι ※ υἱοὶ μανασσῆ, υἱοῦ ἰωσὴφ ↙ ἄρσενες
&c. Verſu III. poſt illa verba, υἱοῦ ἐφὲρ, rur- 3
ſus ſuggerit editio mixta, ※ υἱοῦ Γαλαὰδ, υἱοῦ Μα-
χεὶρ, υἱοῦ Μανασσῆ ↙ οὐκ ἦσαν &c. Ibidẽ adſcri-
bẽdus eſt articulus, τῇ Σαλπαὰδ, & pro μαλαὰ,
ſcribendum eſt μααλά. IV. expungatur No- 4
men κληρονομία, cùm dicitur, καὶ ἐδόθη αὐταῖς
κληρονομία. V. Aboleatur Pronomen, αὐτοῦ, 5
poſt verbum, σχοινισμός. Ibidem notat Syrus
per limniſcum, pro, λαβὰδ, eſſe in quibuſdam
libris, λαβὶκ; & hanc ſcripturam habet Vatica-
nus. Sed alterum eſt Hebrææ voci conſonũ, quæ
eſt לְבַד, Lebad. hæc tamen vox hoc loco non eſt
loci proprium nomen, ſed exceptiua, vt vocant,
particula. Videntur autem LXXII. legiſſe,
ערבה, vel מישרה, pro עשרה, cùm, πεδίον, dice-
rent, pro eo quod Hebraicè eſt, decem. Quam-
quam ego & iſtum & alios ſimiles errores non
illis interpretibus, ſed ſtultis emendatoribus, qui
olim auſi ſunt cornicum oculos velle configere,
adſcribo. VII. Illud, υἱῶν, notandũ eſt obelo. 7
Et poſt nomen μαχθὼθ, expungendũ eſt illud,
ἥ ἐστιν. Vlterius, cùm dicitur, καὶ εἰασσεὶμ, no-
tetur copula obelo, & pro, εἰασσεὶμ, ſcribatur,
εἰς ἰασσὴβ. Et mox, pro, θαφθὼθ, Θαπφοῦ.

VIII. poſt illa verba, τοῦ μανασσῆ ἔσται, quæ 8
perperàm ſunt à Complutenſibus omiſſa, ſugge-
ritur in mixta, ※ γῆ Θαπφοῦ ↙. deinde ſequitur,
καὶ Θαπφοῦ ἐπὶ &c. vt eſt in peruulgatis libris
ſcriptum. Vlterius, poſt nomen, μανασσῆ, rur-
ſus ſuggerit mixta editio hæc verba, ※ τοῖς υἱοῖς
ἐφραὶμ ↙. Et inſuper initiũ verſiculi noni his 9
verbis, ※ καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ↙. Deinceps ſe-
quitur, ἐπὶ φάραγγα &c. Mox, legit Syrus, τοῦ
ἐφραὶμ. Notat tamen eſſe in quibuſdam exem-
plaribus, τοῦ ἐφραὶμ. Mox, pro πόλεως, mallem
πόλεων numero plurium. ſed refragantur ple-
rique libri. Profectò credibile non eſt, tantos
viros, quanti fuere LXXII. interpretes, ſic
eſſe halucinatos, vt ea redderent pro Hebraicis
verbis, quæ hoc nono verſu legũtur modò. Nam
pro Pronomine אֵלֶּה legimus Terebinthum, quæ
arbor אֵלָה, aut אֵלָה vocatur, & pro עָרִים, A-
rim, quæ vox vrbes ſignificat, ſcriptum eſt Iair.
Vlterius ſcribe, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ. atque
ita inferius quoque. Verſu X. pro, ὅρια αὐτοῦ, 10
ſcribendum eſt, ὅρια αὐτοῖς. XI. Eſt quidem 11

in exemplaribus miro conſenſu, βηθσὰν, καὶ αἱ
κῶμαι αὐτοῦ. Sed res ipſa loquitur, dicendum
eſſe, κῶμαι αὐτῆς, vt eſt in Hebræo. Suggerit
autem poſt ea verba editio mixta, hæc ※ καὶ Ιεβ-
λαὰμ, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς ↙. Et mox poſt il-
lud, κώμας αὐτῆς, hæc, ※ καὶ τοὺς κατοικοῦντας
ἐνδὼρ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τοὺς κατοικοῦν-
τας Θαανὰχ, καὶ τὰς κώμας αὐτῆς ↙. Eſt enim
etiam iſta poſterior verborum complexio, quæ in
peruulgatis libris habetur, aſteriſco ſignanda, vt
aliena. Porrò copula, cùm dicitur, καὶ τὸ τρίτον;
& illud quod in extremo verſiculi poſitum eſt,
καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, debent obeliſcis iugulari.
13 XIII. Particula δὲ, cùm dicitur, ὀλοθρεῦσαι
δὲ, eſt aſteriſco notata à Syro. Eſt etiam hic
Pronomen, αὐτοὺς, priore loco ſcriptum, prorſus
è medio auferendum. at in extremo verſiculi
14 poſitũ, debet iugulari veru. XIV. Poſt illud,
ἐκληρονόμησας ἡμᾶς, addit editio mixta ※ κλη-
ρονομίαν ↙, κλῆρον &c. Nimirum LXXII.
illiuſmodi repetitionem putabant eſſe ſuperua-
caneam. Paullo vlterius delendum eſt verbum
εἰμὶ, quod eſt in vulgatis libris. Et quæ deinceps
ſequuntur, debent mutato ordine verborũ ſcri-
15 bi, καὶ ὁ κύριος εὐλόγησέ με ὁ θεός. XV. pro, ἐκκα-
θάρισον, habent boni libri, ἐκκάθαρον. Ibi-
dem, poſt σεαυτῷ, ſuggeritur in mixta hæc ver-
borum continuatio, ※ ἐκεῖ ἐν τῇ γῇ τοὺς φερε-
ζαίους, καὶ τοὺς ῥαφαεὶμ ↙. ſic enim legit Syrus.
Sed Complutenſes ſcripſerunt caſu gignendi, τοῦ
φερεζαίου, καὶ τοῦ ῥαφαεὶμ. Vlterius, legit Syrus,
τὸ ὄρος τοῦ ἐφραεὶμ, Vaticanus, niſi fallor, τὸ
ὄρος, τὸ ἐφραεὶμ. ſed parui refert, vtrum ſcri-
16 batur. XVI. Pro ἀρέσκει, habent pleraque
exemplaria, ἀρκέσει. Syrus verò legit temporis
præſentis verbum, ἀρκεῖ. Atq. ita hic locus ex
Origene profertur. Ibidem, nomen ἐφραὶμ, iu-
gulandum eſt. & ſimiliter illud, ἐπίλεκτος. Vl-
terius, pro, σίδηρος, legit Syrus, σιδήρεος. Sed
puto illud eſſe probum. nam & Origenes vide-
tur legiſſe σίδηρος. debet tamen aſteriſco hoc
vocabulum notari. Nam cùm LXXII. illud,
quod Hebræum habet, רכב ברזל, eſſent inter-
pretati, equus electus, additum ex Theodotione
eſt ferri vocabulum, & ſimul vniuerſitatis no-
ta παντί. Eſt enim ſic in mixta ſcriptum, ἐπί-
λεκτος ※ καὶ σίδηρος, aut, σιδήρεος, παντὶ ↙ τῷ
χαναναίῳ &c. Quod autem deinceps eſt, κα-
τοικοῦντι ἐν ἐμοὶ, corruptum eſt. debet autem
hic locus ſcribi, vt Complutenſes ediderunt, κα-
τοικοῦντι ※ ἐν τῇ γῇ ↙ ἐμὲκ, ἐν βηθσὰν &c.
17 Poſt nomen, Ιωσὴφ, adſcribe ※ τῷ ↙ ἐφραὶμ
καὶ μανασσῆ λέγων ÷ εἰ ↙ λαὸς &c. & nota
articulum τῷ aſteriſco, vt alienum; Coniun-
ctionem verò εἰ, obeliſco.
18 XVIII. Poſt, καὶ ἔσται σοι, ſuggeritur in

Grammatici; & ſignificat, πόλεις, hoc eſt vr-
bes. Sed ego imperiti alicuius hominis auda-
cia corruptum eſſe locum arbitror, vt paſſim
plurima alia. Eſt autem hoc quoque hic notan-
dum, cùm in Hebræo ſumma vrbium dicatur
XIV. ſolas tredecim numerari à LXXII.
Nimirū quia hi ex Sela & Aleph, quæ duæ ſunt,
vnam fecere per Nominum compoſitionem. ve-
rùm credibile eſt etiam hoc, temeraria inſcitia
eorum; qui ſibi nimis multum permittunt in
auctoribus, quos non ſatis intelligunt, emendan-
dis, factum eſſe. Nam apud Euſebium; Sela, abſ-
que adiecto Aleph, inter vrbes Beniamini an-
numeratur; atque etiam Cariath; pro quo, vt
dixi, πόλεις, hic ſcriptum eſt. Quamquam nō
eſt hoc, fateor, ſatis firmum argumentum. dici
enim poſſet, Euſebium in iis ſecutum eſſe alios
interpretes, Aquilam, Symmachum, Theo-
dotionem. quod tamen mihi non fit veriſimile;
propter ſummam ipſorum LXXII. interpre-
tum auctoritatem. Tantam enim apud veteres
illos habuerunt venerationem, vt diuinitùs in-
terpretati eſſe ſacras literas crederentur, neque
interpretes modò, ſed vates fuiſſe exiſtimaren-
tur. De qua re ſatis multa in Præfatione dixi-
mus.

Interpretatio LXXII. eſt ab imperitis corrupta paſſim.

LXXII. maximam apud veteres habuerunt venerationem, tanquam vates diuini.

CAP. XIX.

Capitis decimi noni primo verſu ſcriben- 1
dum eſt, traiectis verbis, & vno articulo
addito, ὁ κλῆρος ὁ δεύτερος. Mox poſt nomen,
συμεὼν, eſt in mixta editione, cum aſteriſco, ˚τῇ
φυλῇ˟. & deinceps adiungenda ſunt abſq. aſte-
riſco inſuper hæc verba, υἱῶν Συμεὼν, κατὰ δή-
μους αὐτῶν. Vlterius mutandus eſt Pronominis
numerus, & ſcribendum, κληρονομία αὐτῶν.
Et paullo poſt ſcribendum eſt numero plurium,
κλήρων. Verſu II. poſt verbum, ἐγενήθη, ad- 2
ditum eſt in mixta Pronomen ˚αὐτοῖς˟.
III. Expungendum eſt illud, καὶ βαθουλ. 3
Ibidem, pro, Ασὼμ, habent Complutenſes, Ia-
σώμ. ſed malè, vt opinor. Nam etiam in Para-
lipomenis locus iſte, Ασὼμ, vocatur à LXXII.
interpretibus. vbi etiam non βωλὰ, ſed βαλὰ
ſcriptum eſt: & quidem rectè. IV. pro ἐλ- 4
θουλὰδ, legit Syrus ἐλουθλὰδ. Apud Euſebium
verò in libello De locis Hebraicis, eſt Elolad, ſed
hoc fortaſſis corruptum à librario eſt. Quòd ſi
Hebraicam vocem repræſentare oporteat, dicen-
dum ſit, ἐλθωλὰδ, ſiue, ἐλθουλὰδ: vt habent
Complutenſes. Poſt hoc autem nomen, eſt omiſ-
ſum, in peruagatis libris, vnius vrbis vocabu-
lum, quod nuper, vt non ſuo loco poſitum, ver-
ſiculo tertio, expungebamus, nempe βαθουλ.
V. pro σικελὰ, ſcribe Σικελάγ. Vlterius, pro 5
βαιθμαρ, καὶ χασεβὼθ, repone, Βαὶθ, καὶ Αμαρ-
χαβὼθ. ſic enim etiam apud Euſebium iſta loca
nominātur. Syrus tamen legit, βαιθμαρχαβὼθ,
vnico vocabulo. & rectè, ſi Hebræum ſpectes.
verùm oportet vrbium nomina tredecim eſſe:
& vnum, nempe, Soruhen, eſt à LXXII. aut
ab ineptis emendatoribus, non vt loci nomen,
ſed vt appellatiuum, redditum, οἱ ἀγροὶ αὐτῶν.
cuius rationem explicaui in meis Commētariis.
Ibidem, pro ἀσεροουλὰ, ſcribe Ασερσουσεὶμ. ſic
enim eſt in Paralipomenis, & apud Complu-
tenſes. Ceteroqui pro Hebræo, rectius dicatur
Ασερσουσὰ. atque haud ſcio, an non ſic ſcriben-
6 dum hoc loco ſit. VI. pro, βεθλεβὰθ, ſcribe
7 βηθλαβαὼθ. VII. quod habent vulgati li-
bri, ὁμοῦ φυλαὶ αἱ Συμεὼν διακοσίαι, id pror-
8 ſus eſt expungendum. VIII. verſus initium
mancum eſt: nam vltima verba verſus ſeptimi
ſunt, αἱ κῶμαι αὐτῶν. Poſt ea igitur ſic inchoan-
dus eſt verſus octauus, καὶ ˚πᾶσαι˟ αἱ ἐπαύλεις;
αἱ περικύκλῳ &c. ſed vniuerſitatis nota, vt
aliena, notari debet ſtello appoſito. Eodem ver-
ſu, pro βαλὲθ, ſcribe βαλαὰθ. Porrò illa, ˚πο-
ρευομένων Ιαμὲθ˟, debent obelo confodi. Com-
plutenſes illud, Ιαμὲθ, omittunt. idq; mihi pla-
10 ceret, niſi Syrus legiſſet. X. cùm dicitur, καὶ
ἔςαι τὰ ὅρια. in bonis libris abeſt copula. verùm
quando in Hebræo habetur, cenſeo eſſe adſcri-
bendam: præſertim cùm Syrus notet per hypo-
limniſcum in vno aut altero antigrapho eſſe;
11 καὶ ἦν τὸ ὅριον της, &c. XI. initium ſug-
geritur in editione mixta, huiuſmodi, ˚καὶ προσ-
αναβαίνει˟ τὰ ὅρια αὐτῶν &c. Ibidem pro, ἡ
θάλασσα, ſcribendum eſt, ἐς θάλασσαν. Ibi-
dem, pro μαριλλὰ, ſcribe μαραλά: & pro δα-
βαθαὶ, Δαβασαιὼθ. Eſt quidem in libello De
locis Euſebij, vt nunc habetur, Daſbath. verùm
mendosè, vt opinor, pro Dabaſoth. Poſt hoc
nomen continuò ſuggeritur in mixta, ˚καὶ
12 ἀπαντήσει˟ εἰς τὴν φάραγγα &c. XII. pro
ἀνασρέψας, ſcribe, ἀνέςρεψαν. Et pro σλα, legit
Syrus, & habet Vaticanus, βηθσαμὺς. at Com-
plutenſes omittunt illud βηθ; & ; vt exiſtimo;
rectè. Nam apud Euſebiū Sames dicta eſt vrbs
Zabulonitarum, non, Bethſames. quamquam
Sames reuera non ſit loci nomen, ſed Solem ſi-
gnificet in Hebræo; vt certè hic vſurpatur.
Mox, ſcribendum eſt, χασαλὼθ, ablata litera,
13 α, ab initio. Et pro Αφιὲ, Ιαφιέ. XIII. pro
ἐπὶ ἀνατολὰς, ſcribe, ἀπὸ ἀνατολῶν, quamuis
altera ſcriptura ſit Hebræo congruentior. Ibi-
dem, pro Γεθθαιφθὰ, ſcribe, Γεθαιφὲρ. Mox,
cùm eſt in antigraphis vulgatis, ἐπὶ πόλιν κα-
σεὶμ, expungendū eſt illud, ἐπὶ πόλιν, & ſcri-
bendum Θακασὶν. Nam mendosè habent Com-
plutenſes, κασὶν, pro κασὶν. Vlterius, pro Αμ-
μαθαρεὶμ ἀμαρὶ, ſcribe Αμμαθὰρ Αναυὰ.
14 XIV. ſcribe initium his verbis, καὶ περι-

λεύσε) τὰ ὅρια ἐπὶ βορρᾶ, ἐπὶ Αναθὼν, καὶ
ἔσται &c. XV. pro ναλώθ, repone ναλλεὼλ. 15
*Huius verſiculi finis cæteroqui omiſſus, ſuggeri-
tur ex editione mixta per aſteriſcum, ſic* ※ πό-
λεις δώδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν ↙.

XVI. *illud,* τῆς φυλῆς, *iugulandum obelo eſt.* 16
Mox pro, αἱ πόλεις αὐτ̃, *ſcribe* αἱ πόλεις αὐτῶν.

XVII. *Copula in ipſo initio iuguletur obe-* 17
lo. Mox verò illa verba, ※ τοῖς υἱοῖς Ισαχὰρ, κατὰ
συγγενείας αὐτῶν ↙, *habeant adſcriptam ſtellu-*
lam. Verſu XIX. *pro,* ἀφεραρεὶμ *dicendum* 19
eſt Αφεραΐμ. *& expungendum eſt illud,* ῥινὰθ.

XX. *pro* ἀιμὲς, *ſcribe* αἰμὲς. 20

XXI. *pro* ῥαμαὶ, *ſcribe* Ῥαιθὼμ, *aut, vt* 21
quidam habent, Ῥοθὼμ. XXII. *Præpoſitio* 22
ἐπὶ, *cùm dicitur,* ἐπὶ Σαοζιμὰ, *& illud,* κατὰ θά-
λασσαν, *ſunt iugulanda obeliſcis. Dum autem*
ſequitur βαιθσμαὶ, *menda eſt librarij, delet*
ſcribi, βαιθσαμὺς. *Huius verſiculi finis ex mix-*
ta ſuggeritur per aſteriſcum, his verbis, ※ πόλεις
ἑξκαίδεκα, καὶ αἱ κῶμαι αὐτ̃. XXIII. *poſt* 23
illa verba, δῆμοις αὐτῶν. *ſcribe,* αἱ πόλεις, καὶ αἱ
ἐπαύλεις αὐτ̃. *expuncta copula, & ſublato illo,*
καὶ αἱ κῶμαι. XXIV. *poſt illud,* ὁ πέμπτος, 24
ſuppletur locus verbis aliquot ex mixta editione
ſuggeſtis, ſic ※ τῇ φυλῇ τῶν υἱῶν ↙ Ασὴρ &c.

XXVI. *Cùm dicitur,* καὶ λαβαναὰθ, *eſt iugu-* 26
landa copula obeliſco. XXVII. *habent Com-* 27
plutenſes, & legit Syrus, ἡλίου καὶ βηθδαγὼν, *in-*
terpoſita copula. verùm, vt ego puto, mendoſè.
neque enim ea in Hebræo eſt: neque ad ſenten-
tiam vllam vtilis eſſe videtur. Si tamen adſcri-
benda eſt, debet obeliſco notari. Deinceps mul-
ta ſunt expungenda, quæ in peruulgatis libris ha-
bentur. Eſt enim poſt illud, βηθδαγὼν, *ſic ſcri-*
bendum, καὶ συνάψει τῷ Ζαβουλὼν, καὶ ἐν Γαὶ
ἰεφθαὴλ, κατὰ βορρᾶν, βηθαεμὲκ, ÷ ἐν πορεύσεται τὸ
μαθθέριον ↙ καὶ ÷ εἰς ↙ Ανιὴλ· καὶ διελεύσεται) &c.
In quibus verbis, illa clauſula, καὶ πορεύσεται) τὸ
μαθθέριον, *eſt iugulanda obeliſco. atque etiam*
ſequens Præpoſitio εἰς. *Complutenſes omiſerũt*
illa verba, τὸ μαθθέριον. *ſed lecta ſunt à Syro.*

XXVIII. *pro* ἀχερὰν, *ſcribe,* Αχερὰν, *ablato* 28
Sigma. in quo nomine legerunt interpretes lite-
ram Caph, pro Beth. Ibidem, pro Κανὰ, *ſcribe*
Κανὰ, *aut per diphthongum,* Καναὶ.

XXIX. *pro* Σωσὰ, *ſcribe* ὠσὰ. *Vlterius,* 29.
ſcribe, ἡ διέξοδος αὐτῶν. *Vlterius, iuguletur co-*
pula obelo, cùm dicitur, καὶ ἀπὸ τοῦ χονισματος.

÷ XXX. *Verba illa,* πόλεις εἴκοσι δύο, *notan-* 30
da ſunt aſteriſco, & ad ea adiungenda, cum ſi-
mili nota, etiam hæc, ※ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν ↙.

XXXII. *poſt illud,* ἐκτὸς, *ſunt ſuggeſta in* 32
editione mixta hæc verba, ※ τοῖς υἱοῖς Νεφθα-
λεὶμ, κατὰ δήμους αὐτῶν ↙. XXXIII. *pro* 33
μηλωὶμ καὶ βεσσεμεεὶμ, *legit Syrus,* ἀπὸ δρυὸς
Σενανεὶμ, *& rectè ſanè, ſi Hebraica verba in-*
terpretari velis. verùm, quantum ex Euſebij
verbis, quæ in libello De locis Hebraicis ſunt,
apparet; legit ille hunc locum ſic, μηλὼφ, καὶ
Ηλὼν Σενανεὶμ. *Sed copula ſignanda eſt obelo.*
vide de his, quæ in Commentariis ſunt à nobis
dicta. Vlterius, pro Αρμαὶ, *ſcribe,* Αδαμαὶ.
& cùm ſequitur, ÷ καὶ ↙ Νακὲβ, *iugula Con-*
iunctionem obelo. Pro Ιαβνὴ, *ſcribe,* Ιαβνὴλ,
addita Lambda. & pro λακκὼν, *Λακκὼμ.*

34 XXXIV. *pro* κατὰ θάλασσαν, *legit Syrus,* ἀπὸ
θαλάσσης. *at ego nihil mutandum cenſeo. Nam*
illud approbatur ab Euſebio, in libello De locis
Hebr. cum nomen Icoc explicat. dicit enim, ad
Occidentem. Cùm porrò deinceps eſt in libris
vulgatis, καὶ ὁ ἰορδάνης *&c. ſuppletur locus ex*
Theodotione in mixta ſic, καὶ ※ τοῦ ἰούδα ↙ ὁ ἰορ-
35 δάνης *&c.* XXXV. *illud,* τῶν τυρίων, *non*
eſt à Syro lectum. quare cenſeo eſſe expungen-
dum; præſertim ſi Nomen ἀσηδεὶμ *retinetur.*
vt certè Euſebius retinuit; quem ego ſequen-
dum eſſe puto. Quidam enim libri, hoc repu-
diant, illud verò retinent. Ego ſanè coniectura
auguror hominem aliquem iudæum, qui pro
הצדים, *hoc eſt,* ἀσηδεὶμ, *malè oculatus, legit*
הצרים, *Reſch pro Daleth, huius interpretatio-*
nem in margine adſcripſiſſe, τυρίων. *atque ita*
textum ipſum eſſe vitiatum tandem à librariis
37 *imperitis.* XXXVII. *Pro,* πηγαὶ Ασὴρ, *eſt*
in bonis libris Ην Ασὼρ: *& eam ſcripturam*
probat etiam Euſebius. Syrus tamen, per lim-
niſcum, monet, eſſe exemplaria, quæ habent
πηγὴ Ασώρ. *Eſt autem* עין, *hoc eſt* עין *Hebræis*
idem quod Græcis πηγὴ.

38 XXXVIII. *Pro* Ερὼν, *ſcribe* Ιερὼν, *&*
pro ὠρεὰν, ὠρεὶμ. *Pro* θασμοὺς, βηθσαμὺς.
Illud autem quod deinceps eſt, πόλεις δεκαεν-
νέα, *debet ſignari aſteriſco appoſito, tanquam*
ſuggeſtum ex aliis interpretibus; atque inſuper
addi ex iiſdem interpretibus, ※ καὶ αἱ ἐπαύλεις
39 αὐτῶν ↙. XXXIX. *Poſt illud,* υἱῶν Νεφθα-
λεὶμ, *ſuppleri debent ex editione mixta hæc*
verba, ※ κατὰ τὰς συγγενείας αὐτῶν ↙. *Deinde*
addi inſuper, abſque aſteriſci nota, hæc: αἱ πό-
λεις, καὶ αἱ ἐπαύλεις αὐτῶν.

40 XL. *Cùm dicitur initio,* καὶ τῷ Δὰν, *eſt co-*
pula obelo ſignanda. Syrus, per lemniſcum, oſten-
dit in quibuſdam libris eſſe, ÷ καὶ ↙ τῇ φυλῇ υἱῶν
Δὰν. *& hanc ſcripturam ſecuti ſunt Complu-*
tenſes. debet autem, poſt nomen, Δὰν, *adſcribi,*
κατὰ δήμους αὐτῶν. *deinceps verò ſequitur, quod*
vulgati libri habent, ἐξῆλθον ὁ κλῆρος *&c.*

41 XLI. *Poſt illud,* τὰ ὅρια, *ſuggeritur in*
mixta, ※ τῆς κληρονομίας ↙ αὐτῶν *&c. Vlte-*
rius, cùm dicitur, καὶ πόλεις Σαμὲς; *neque Sy-*
rus, neq. Complutenſes copulam legerunt: quaſi
videlicet

videlicet Sara, & Eſthaol, vrbes Solis fuerint.
verùm ſi, quod in Hebræo eſt, repræſentare ve-
lis, ſcribendum eſt, καὶ πόλις Σαμὲς, ſeruata
copula, & vrbis vocabulo poſito numero ſingu-
lari; vt eſt in Complutenſium libris. certè etiam
Euſebius vrbem Sames attribuit Danitis.

XLII. pro ἰβαλὼν, ſcribe Αιλὼν. eſt tamē 42
in Hebræo, Aialon. XLIII. pro αἰλῶν, ſcribe 43
Ιαλὼν, traiectis literis. ſic enim locus ille voca-
tur apud Euſebium, & ſic habent Complutẽn-
ſes. XLVI. illud, καὶ ἀπὸ θαλάσσης Ιερα- 46
κῶν, eſſe quidem in quibuſdam libris, notat Sy-
rus. Ipſe tamen reddidit, καὶ ὕδατα Ιερακῶν,
atque hîc omiſſum aliud nomen, ſuggeritur in
mixta editione per ſtellulam. nempe, ※καὶ Αιρακ-
κὼν↙, ὅριον &c. Porrò deinceps perturbatus
eſt ordo in Græcis libris. Nā verſiculus XLVIII.
ſcriptus eſt ante XLVII. Ceterùm poſt abſo-
lutum verſum XLVI. ſuggerit editio mixta
hæc verba verſiculi quadrageſimi ſeptimi, ※καὶ
ἐξῆλθεν τὸ ὅριον τ̃ υἱῶν Δὰν ἀπ' αὐτῶν.↙.

Deinceps verò ſcribitur verſiculus XLVIII. 48
ſed vt ego exiſtimo, non rectè. quandoquidem
pòſt ſuggeritur denuò, in editione mixta, ſuo
loco. Quare putarim hîc continuò eſſe ſubycien-
da illa, quæ ſunt in vulgatis etiam libris, καὶ
οὐκ ἐξέθλιψαν οἱ υἱοὶ Δὰν &c. quæ omnia ſunt
obeliſcis ſignanda, vſque dum dicitur, καὶ ἐπο-
ρεύθησαν οἱ υἱοὶ Δὰν &c. non enim ſunt in He-
bræo, hoc certè loco; ſed in Iudicum hiſtoria
ſcripta. atque ideo ſunt à Complutenſibus omiſ-
ſa. verùm non rectè. Syrus enim ea in Hexaplis
fuiſſe oſtendit, ſed obeliſcis notata. Porrò illa,
καὶ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ Δὰν, pertinent ad ver-
ſiculum quadrageſimum ſeptimum. In ijs au-
tem, poſt illud, ἐν ςόματι μαχαίρας, ſuggeren-
dum ex alijs interpretibus eſt, ※καὶ ἐκληρονό-
μησαν αὐτὴν↙. Vlterius, cùm dicitur, τὸ ὄνο-
μα αὐτῆς, ſcribe, τὸ ὄνομα τῆς. atque hîc poſt
nomen Δὰν, rurſus ſuggeritur in editione mix-
ta, ※κατὰ τὸ ὄνομα Δαν πατρὸς αὐτῶν↙. Et poſt
hæc verba adſcribitur, vt dixi, per aſteriſcos,
verſiculus quadrageſimus octauus. Quapropter
ſuſpicor eum ſuperius omittendum fuiſſe, vt
præteritum à LXXII. Sunt autem hæc eius
verba, αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Δὰν κατὰ
δήμους αὐτῶν, αἱ πόλεις αὗται, καὶ αἱ ἐπαύ-
λεις αὐτῶν↙. Deinceps verò ſequitur verſicu- 49
lus quadrageſimus nonus: cuius principium à
LXXII. omiſſum, ſcribitur in mixta cum aſte-
riſcis ſic, ※καὶ συνετέλεσαν διελεῖν κλήρῳ τὴν
γῆν ἐν ὁρίοις αὐτῆς. Deinde interrumpitur ille
verſiculus ijs verbis quæ ſunt in vulgatis libris,
καὶ ὁ Αμοῤῥαῖος ὑπέμεινε &c. quæ à Complu-
tenſibus ſunt rurſus temerè omiſſa. debebant
enim, ſed cum obeliſcis, adſcribi. Eſt autem in
illis, pro, ἐλὼμ, ſcribendum, Αιλὼν. & Σαλα-
βεὶν, per literam β. Porrò cùm dicitur, καὶ ἔδω-
καν οἱ υἱοὶ &c. omittendi ſunt obeliſci. perti-
nent enim iſta ad verſiculum XLIX.

50 Verſu L. cùm dicitur, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ,
notetur copula obeliſco. Mox, pro σαρὰ, ſeri-
bendum eſt per diphthongum, Σαραὶ, aut po-
tius, vt habet Euſebius, Σαρὰ. Illud verò quod
ſequitur, ÷ἐν ὄρει↙, iugulandum obeliſco eſt.

51 Verſu LI. ſcribe κατεκληροδότησεν, nume-
ro vnius, quamuis in Hebræo ſit pluralis nume-
rus. Ibidem ſcribe, Σηλὼ, ablato μ. Videntur
autem LXXII. interpretes, pro ויכלו, hoc eſt,
abſoluerunt, legiſſe וילכו, tranſpoſitis literis;
cùm dixerint, ἐπορεύθησαν.

CAP. XX.

2 CApitis viceſimi verſu ſecundo, poſt ver-
bum, δότε, adſcribatur Pronomen, ὑμῖν.
Ibidem lectum à Syro eſt, numero ſingulari, τῶ
3 φυγαδευτηρίῳ. Verſu III. poſt illud, ἀκου-
σίως, additum eſt in mixta, ※ἄνευ προνοίας↙.
Mox ſcribe, mutato ordine, ὑμῖν ÷ αἱ πόλεις↙,
& illud, αἱ πόλεις, habeat notam obeliſci appo-
ſitam. qua nota etiam ſignanda ſunt illa, quæ
deinceps ſequuntur, nempe, ÷καὶ οὐκ ἀποθανεῖται
ὁ φονεύτης↙. Et rurſus illa, ÷ἕως ἂν καταςῇ
ἐναντίον τῆς συναγωγῆς εἰς κρίσιν↙.

4 IV. ſcribe, ἐπὶ τὴν θύραν τῆς πύλης τ̃ πό-
λεως. atque expungito Pronomen illud, αὐτῶ.
Mox ſcribe, τοὺς λόγους αὐτῶ. Cùm autem in-
terpretes hoc loco dicunt, ἡ συναγωγὴ, legerunt
6 העדה, pro העירה. Verſu VI. pro, εἰσελεύ-
σεται εἰς τὴν &c. ſcribe, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὴν
πόλιν. Cùm porrò vlterius eſt, καὶ ἐλεύσεται
πρὸς πόλιν, debet Coniunctio veru iugulari.

7 Verſu VII. ſcribe numero vnius, διέςειλεν,
quamuis ſit plurium numerus in Hebræo. Ibi-
dem ſuggeritur in mixta articulus, καὶ ※τὴν↙
Συχὲμ. Mox, pro Αρβὸ, legit Syrus, atque
etiam Complutenſes, Αρβὸκ, ſed mendum id
eſſe teſtatur diuus Hieronymus. debet enim
dici Αρβὲ, aut Αρβαὶ, vbique certè in Vaticano
8 eſt Αρβὲ. VIII. illud, ἀπὸ ἀνατολῶν, no-
tandum eſt appoſito aſteriſco, tamquam alienū.
Ibidem, poſt Γαλαὰδ, adſcribito, ἐκ τῆς φυλῆς
9 Γάδ. IX. In ipſo initio, poſt Pronomen, αὗται,
ſuggerit mixta Verbum, ※ἦσαν↙. Et mox, cum
eodem ſigno, addit vniuerſitatis vocabulum,
hoc modo, ※πᾶσι↙ τοῖς υἱοῖς &c. Vlterius, pro
ἐκ χειρὸς, ſcribe, ἐν χειρὶ. Denique ipſa extre-
mitas, ÷εἰς κρίσιν↙, iuguletur obeliſco.

CAP. XXI.

2 CApitis viceſimi primi verſu ſecundo,
ſcribendum eſt, verbis traiectis, κύριος
ἐνετείλατο. Mox poſt, περισπόρια, additur
in mixta Pronomen ※αὐτῆς↙.

Verſu tertio, poſt, ταὶ πόλεις, rurſus additur 3
demonſtrationis Pronomen, °ταύτας↙. *Verſu* 4
IV. *ſcribe* κληρωτὶ. *Verſu* V. *eſt in editione* 5
mixta, ἐκ τ̃ °συγγενείας↙ φυλῆς. *Eodem verſu*
ſcribe rurſus κληρωτὶ. *Verſu* VI. *iterum* 6
ſcribe ex mixta, ἀπὸ τ̃ °συγγενείας↙ φυλῆς.

VII. *Copula initio poſita eſt obelo iugulan-* 7
da, atque ſub finem etiam illud ⁻κληρωτὶ↙.

VIII. *Poſt,* ταὶ πόλεις, *rurſus ſuggerit* 8
mixta Pronomen °ταύτας↙. IX. *Illud,* ⁻καὶ 9
ἀπὸ τῆς φυλῆς υἱῶν βενιαμεὶν↙, *debet obeliſco*
ſignari. Neq. debebat profectò omitti à Complu-
tenſibus, cùm vellent mixtam editionem repræ-
ſentare. Nam mera inſcitia eſt, cùm dicunt ſe
puram LXXII. *interpretum tralationem de-*
diſſe. Hîc rurſus poſt, ταὶ πόλεις, *eſt in mix-*
ta °ταύτας↙. *Vlterius, poſt verbum,* ἐπεκλήθη-
σαν, *adſcribendum eſt,* ἐν ὀνόματι. X. *Prin-* 10
cipium à LXXII. *omiſſum, ſuggerit mixta,*
hoc, °καὶ ἐγένετο↙ τοῖς υἱοῖς *&c. In fine, cùm di-*
citur, ὁ κλῆρος, *additur in mixta* °πρῶτος↙.

XI. *Scribe initio,* καὶ ἔδωκαν, *numero plu-* 11
rium. Ibidem, poſt, περισπόρια, *eſt in mixta*
Nota. *Pronomen* °αὐτῆς↙. *Equidem exiſtimo locum*
hunc iam olim corruptum eſſe, & mendosè par-
ticulam aduerſatiuam δὲ, *pro copula,* καὶ, *ſcri-*
ptam eſſe, diciq́ debere, καὶ τὰ περισπόρια αὐτ̃.
Certum eſt enim vnamquamque vrbem Leui-
ticam ſua habuiſſe περισπόρια. *At initio inſe-*
quentis verſus locandam eſſe illam aduerſati-
uam, dicendumq́ illic, τοὺς δὲ ἀγροὺς τῆς πό-
λεως *&c. Sed aduerſus conſenſum exemplariũ*
nolui ſcripturam mutare. Verſu XII. *No-* 12
men, ἰησοῦς, *notari debet obelo. Ibidem, poſt*
illud, κατασχέσει, *eſt in mixta additum Prono-*
men, °αὐτῶ↙. XIII. *Poſt,* τοῦ ἱερέως, *habet* 13
mixta °ἔδωκαν↙. *nam mendosè habent Com-*
plutenſes numerum ſingularem. Ibidem, ſcri-
be caſu mutato, φυγαδευτηρίου. *& pro,* τὰ πρὸς
αὐτὴν, *quod priore eſt loco poſitum, ſcribe,* σὺν
αὐτῇ. *verùm paullo vlterius rectè eſt,* τὰ πρὸς
αὐτῇ. XIV. *pro* Ιεθθσμὰ, *ſcribe* Ιεθθιμὰ. 14

XV. *Scribe* Αιλὼν. XVI. *pro* Ιεττὰ, *ſcri-* 15
be, Ιεττὰ. *Ibidem, ſcribe* βεθσαμὺς. 16

XVIII. *Scribe* Αλμὼν. XIX. *Scribe* 18
mutato verborum ordine, δεκατρεῖς πόλεις. 19

XX. *Pro* τῷ ὁσίων, *legit Syrus, aut certè* 20
reddidit, τῶν ἱερέων, *mendosè ſanè. quam-*
quam neque alterum illud ſatis exprimat He-
bræum, in quo eſt, τοῦ κλήρου, *ſortis, vt Aqui-*
las & Symmachus ſunt interpretati. Multo
etiam meliùs ſcriberetur hoc verſu numero plu-
rali αἱ πόλεις, *quàm ſingulari* ἡ πόλις, *niſi*
obſtaret conſenſio librorum.

XXI. *in fine, ſcribe,* τὰ πρὸς αὐτῇ. *& hic* 21
ſuggeritur in mixta, °ἐν τῷ ὄρει ἐφραὶμ↙.

22 XXII. *Scribe* καβσεὶμ. *Ibidem, cùm dici-*
tur, καὶ τὴν ἄνω βηθωρὼν, *expungito illud,* ἄνω.
23 XXIII. *ſcribe,* Γαβθὼν. XXV. *ſcribe*
25 Θαανὰχ. *& mox, pro* βαιθσὰν, *ſcribe,* γεθ-
27 ρεμμὼν. XXVII. *poſt nomen,* γηρσὼμ,
ſuggeritur in editione mixta °τοῖς συγγενέσι↙,
cognatis. Eodem verſu, pro, βοσορὰ, *legit Sy-*
rus, Αθαρὼθ: *quo nomine vrbs iſta nuncupa-*
tur in Paralipomenis. verùm non cenſeo illud
eſſe mutandum. Nam & Euſebius in locis, ap-
28 *pellat vrbem hanc Beeſthra.* XXVIII. *ſcri-*
29 *be,* κισιὼν, *et* Δαβρὼθ. XXIX. *adde copulã*
30 *hoc modo,* καὶ πηγὴν. XXX. *pro* μασααλ, *vt*
legit Syrus, & habent libri peruulgati, dicunt
Complutenſes, μασὰλ. *At in libello De locis eſt*
Maſal. Nam mendosè eſt in nonnullis libris
Maſan. Eodem verſu, ſcribe, Αβδὼν.
31 XXXI. *ſcribe,* χελκὰθ, *&* Ροὼβ.
32 XXXII. *Mendosè habent Complutenſes ini-*
tio, ταὶ πόλεις ταὶ, *numero plurium, ſcri-*
bendum eſt enim, τὴν πόλιν τὴν *&c. Ibi-*
dem cùm dicitur, καὶ τὴν κέδες, *auferenda eſt*
copula. neque enim à Syro lecta eſt. Vlterius ex-
pungenda ſunt illa, καὶ τ̃ Νοεμμὼν, καὶ τὰ ἀφω-
34 ρισμένα τὰ πρὸς αὐτῇ. XXXIV. *Confodi*
debet obelo verbum, υἱῶν. *Legendum etiam* Ιεκ-
νὰμ, *&* καρθὰ: *Syrus tamen habet,* καρθὰν. *ſed,*
35 *opinor, mendosè.* XXXV. *Omnia illa,* καὶ τ̃
Δαμνὰ, καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, καὶ τ̃ Νααλὼλ,
καὶ τὰ περισπόρια αὐτῆς, *ſunt ſuggeſta*
ex mixta, atque ideo notanda aſteriſco.
36 XXXVI. *illa,* καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου, *vſque*
dũ dicitur, ἐκ ἀπὸ τ̃ φυλῆς Γὰδ, *hoc eſt, vſq. ad*
XXXVIII. *verſum, debent notari obelo. Nam*
LXXII. *de ſuo ea addiderunt, explicandæ ſen-*
tentiæ cauſſa, ceteroqui cruta, vt dixi in Com-
mentariis. Habent autem quædam exemplaria,
πόλεις τοῦ ἰορδάνου; *pro,* πέραν τοῦ ἰορδάνου. *ſed*
male, opinor. Nam & Latinus interpres πέραν
legit. Porrò pro, κατὰ ἱεριχὼ, *legit Syrus, &*
etiam Complutenſes, τῆς ἱεριχὼ. *ſed hoc ferè*
idem vnum eſt. Vlterius, expungendum eſt ver-
bum, ἔδωκα, *& ſcribendum caſu gignendi,* τοῦ
φυγαδευτηρίου. *&* τῆς μισὼρ. *Pro* Ιαζὴρ *au-*
tem, certum eſt, ſcribi debere Ιαασὰ, *ex libro*
Paralipoménon. Nam Ιαζὴρ *mox dabitur ex*
37 *tribu Gad. Verſu* XXXVII. *pro* Γεδσὼν,
habent Complutenſes Κεδσὼν. *Sed Syrus illud*
reddidit. quare nihil arbitror eſſe mutandum.
Vlterius, pro Μασφὰ *ſcribendum* Μαφὰ.
39 XXXIX. *ſcribendũ eſt, ex Syro,* τοῖς κατα-
λελειμμένοις, *caſu mutato. Eodem verſu no-*
tetur Pronomen aſteriſco, cùm dicitur, τὰ
ὅρια °αὐτῶν↙.
40 XL. *ſcribe alia collocatione verborum,* πό-
λεις τεσσαράκοντα ὀκτὼ.

XLI.

X L I. *Scribe* , πόλις καὶ τὰ *&c. numero* 41
vnius. Mox poſt, περισπόρια. *ſuggerit mixta*
Pronomen ˚αὐτῆς˂. *Et deinceps ſcribe*, κύκλῳ,
˚οὕτως˂ πάσαις ταῖς πόλεσι ταύταις. *Quæ verò*
dehinc ſequuntur in vulgatis codicibus, nem-
pe, καὶ συνετέλεσεν ἰησοῦς *&c. vſque ad verſi-*
culum quadrageſimũ ſecundum, cuius initium
eſt, καὶ ἔδωκε κύριος τῷ ἰσραὴλ *&c. ea omnia*
ſunt obeliſcis notanda. In iis autem, pro, θαμ-
ναθσαχὰρ, *ſcribi debet*, Θαμναθσαρὰ, *& mu-*
tato verborum ordine, καὶ ᾠκοδόμησεν τὴν πό-
λιν ἰησοῦς. *Illud verò quod deinde habetur*, ἣν
ἠτήσατο, *eſt auferendum. Complutenſes rurſus*
iſta omiſere. At in Syro lecta ſunt in eo antigra-
pho, quod Euſeby manu emendatum erat ad
Origenis hexapla. Verſu X L I I I. *Syrus le-* 43
git, καὶ οὐκ ἀνέστη, *& rectè. Mox ſcribe*, πα-
ρέδωκε κύριος, *ſublato Pronomine*.

Verſu vltimo poſt verbum, δίκαιον, *ſugge-* 44
ritur in editione mixta ˚ῥῆμα˂.

CAP. XXII.

C*Apitis viceſimi ſecundi verſiculo ſecun-* 2
do, reddiderunt L X X I I. ἀκηκόατε, *cùm*
dicere debuiſſent, ἐφυλάξατε. *Nimirum lege-*
runt שכעתם, *pro* שמרתם. *Eodem verſu, pro*,
καὶ τὰ πάντα, *ſcribe* κατὰ πάντα.

Verſu I I I. *cùm dicitur*, ἡμέρας ˉκαὶ˂ 3
πλείους, *iugulетur copula obeliſco. Verſu* I V. 4
ſcribe mutata Pronominum perſona, θεὸς ἡμῶν,
& ἀδελφοὺς ἡμῶν. *Vlterius, poſt nomen* μωυ-
σῆς, *habet mixta editio, per aſteriſcum*, ˚δοῦ-
λος κυρίου˂. *Verſu* V. *Syrus habet Pronomi-* 5
na primæ perſonæ, ἐνετείλατο ἡμῖν; *&* θεὸς
ἡμῶν. *ſed in Hebræo ſunt ſecundæ*.

V I. καὶ εὐλογήσας *&c. boni libri habent*, 6
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ἰησοῦς, καὶ ἀπέστειλεν αὐ-
τούς. V I I. *ſcribendum eſt numero ſingulari*, 7
καὶ τῷ ἡμίσει. *Et ſimiliter paullo vlterius. Mox*
ſcribendum eſt, ἀδελφοὶ αὐτῶν, ἐν τῷ πέραν
τοῦ ἰορδάνου παρὰ θάλασσαν *&c. Vlterius, poſt*
verba, ἐξαπέστειλεν αὐτούς, *adſcribe Nomen*
ἰησοῦς. *Verſu octauo, in ipſo initio, pro Par-* 8
ticipio λέγων, *legit Syrus*, καὶ εἶπεν. *idq́; eſt in*
Hebræo. & etiam, opinor, Vaticano. Sunt ſanè
iſta à L X X I I. *admodum inſcitè, vt viden-*
tur, conuerſa, aut ab emendatoribus peruerſa.
Ceterùm illa verba, ˚καὶ χαλκὸν, καὶ σίδηρον˂,
ſunt notanda aſteriſcis, vt aliena. Mox, καὶ διεί-
λοντο, *expungatur copula. Et paullo vlterius*
notetur Pronomen aſteriſco, cùm dicitur, τῶν
ἐχθρῶν ˚αὐτῶν˂. *Verſus noni initiũ omiſſum* 9
ſuppletur in mixta ſic, ˚καὶ ἀπέστρεψαν˂. *Ibi-*
dem pro, ἐκ γῆς, *ſcribendum eſt*, ἐν γῇ.

X I. *legit Syrus*, ἐν Γαλιλὼθ ἐπὶ τοῦ ἰορδά- 11
νου. *& rectè, vt equidem cenſeo: quamuis al-*
tera ſcriptura ſit Hebræo congruentior.

12 *Rurſus* X I I. *initium eſt à* L X X I I. *omiſ-*
ſum, vt ſuperuacaneum, quod ſic ſuggerit mix-
ta editio, ˚καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ˂. *In fine*
13 *verſus* X I I I. *pro* ἱερέως, *ſcribendum eſt* ἀρ-
χιερέως. *Ibidẽ, cùm dicitur*, τόν τε φινεὲς, *expũ-*
gatur illud encliticon, τε. *Illud autẽ*, ˉυἱοῦ Ἀα-
ρὼν˂, *notetur obelo. Verſu* X V. *ſcribe*, καὶ
15 πρὸς τὸ ἥμισυ. X V I. *cùm dicitur*, ἐναντίον
16 κυρίου τοῦ θεοῦ *&c. auferatur illud*, κυρίου.
Paullo poſt, eſt in mixta, ἀπὸ ˚ὄπισθεν˂ κυρίου.
Ibidẽ expũgatur illud, θεοῦ ἰσραὴλ. *Mox, ſcribe*,
ἀποστάντας σήμερον ὑμᾶς. *quodq́; ilico ſequitur*
Aduerbium ˚σήμερον˂, *notetur aſteriſco, vt*
17 *alienum.* X V I I. *Scribe*, μὴ μικρὸν ἡμῖν,
18 *nobis.* X V I I I. ἐὰν ἀποστῆτε. *In mixta eſt*,
ἐὰν ˚ὑμεῖς˂ ἀποστῆτε. *Ibidem, cùm dicitur*, ἔσται
ἡ ὀργή; *expungatur illud* κυρίου, *quod adiungi-*
tur in vulgatis libris.

19 X I X. καὶ νῦν εἰ μικρὰ ὑμῖν. *auferatur Pro-*
nomen, ὑμῖν. *In Hebræo eſt polluta, loco* μικρά.
vnde conycio ſcriptum olim fuiſſe ab ipſis in-
terpretibus, μιαρά. *Certè Aquilas dixit* ἀκά-
θαρτος; *Symmachus* βέβηλα. *& nemo neſcit*
illos interpretes ſæpè vti verbis parum aptis.
Vlterius ſcribe, διάβητε ὑμεῖς εἰς τὴν γῆν τῆς
κατασχέσεως κυρίου. *Notat autem Syrus quoſ-*
dam libros habere, ἀποστρέψετε, *pro*, διάβητε. *at*
hoc aptè exprimit quod eſt in Hebræo עִבְרוּ.
Vlterius, ſcribe, κατακληρονομήσατε ἐν ἡμῖν,
in nobis. Et mox addatur copula, ſcribaturq́;
καὶ ἀφ' ἡμῶν μὴ *&c.*

20 X X. *Cùm dicitur*, καὶ οὗτος εἷς μόνος ἦν.
Illud μόνος *debet obelo adſcripto notari: ver-*
bum autem, ἦν, *quædam exemplaria non ha-*
bent, vt notauit Syrus. & ſanè à Complutenſi-
bus non eſt adſcriptum. Vlterius, μὴ ˉοὗτος
μόνος˂ ἀπέθανεν *&c. ſcribendum eſt. debetq́;*
illud οὗτος μόνος *notari veru appoſito.*

21 X X I. *Notetur ſimiliter obelo illud*, λέγον-
22 τες. *Et* X X I I. *illa quoque*, ὅτι καὶ.
23 X X I I I. *Rurſus illa obelo ſignentur*, ˉκαὶ
εἰ˂, *quæ initio verſus ſcripta ſunt. Mox, poſt*,
ἀπὸ κυρίου, *expungito illud*, τοῦ θεοῦ ἡμῶν. *dein-*
de interpone disiunctiuam particulam, vt vo-
cant, hoc modo, ἢ ὥστε ἀναβιβάσαι. *atque hic*
expunge Pronomen, ἡμᾶς.

24 X X I V. *Scribe* ῥήματος εὐλαβείας. *Vlterius*
illud, ˉἵνα μὴ˂, *notetur obeliſco. Mox cùm*
dicitur, τοῖς τέκνοις ἡμῶν ˚λέγοντες˂. *habeat*
hoc Participium adſcriptum aſteriſcum, & ſi-
militer illud, κυρίῳ, *quod mox ſequitur. Ha-*
bent autem multi libri, καὶ κυρίῳ: *idq́; melius*
eſt. Non eſt tamen in omnibus copula, vt nota-
uit Syrus.

XXV. *ſcribe*, ἡμῶν καὶ ὑμῶν. *& hic ſugge-* 25
rit mixta editio, °οἱ υἱοὶ Ρουβὴν, καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ*.
Deinde ſequitur, τὸ ἰορδάνην *&c.*

XXVI. *Pronomen* ÷τοῦτον*, *iuguletur obelo.* 26

XXVII. *Rurſus traiectis perſonis ſcribe*, 27
ἡμῶν, καὶ ὑμῶν. *Et paullo vlterius, pro* ἀνὰ μέ-
σον τῶν τέκνων, *ſcribe* ἀνὰ μέσον τῶν γενεῶν ἡμῶν.
Ibidem ſcribe, μεθ' ἡμᾶς, *poſt nos. Vlterius ſcri-*
be, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις
τῶν σωτηρίων ἡμῶν. *Vlterius ſcribe*, τὰ τέκνα
ὑμῶν ἄνελον τοῖς τέκνοις ἡμῶν.

XXVIII. *ſcribe, mutata perſona*, καὶ ἐροῦ- 28
μεν, ἴδετε *&c. ſic enim legit Syrus, & habent*
boni libri omnes: & ita eſt in Hebræo. vt mi-
rabile videri poßit, quid Latinum mouerit, vt
tertiam perſonam redderet. Vlterius ſcriben-
dum eſt, ἀνὰ μέσον ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον ἡμῶν.
Et mox illud, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν τέκνων ἡμῶν,
debet confodi obelo.

XXIX. *ſcribe*, ἐν ταῖς σήμερον ἡμέραις. 29
Ibidem, cùm dicitur, καὶ ταῖς θυσίαις σαλαμεὶν,
aufer hoc, σαλαμεὶν. *Mox ſcribe*, ÷τοῦ σωτηρίου
ἡμῶν*, *mutato numero, & addito Pronomine.*
ſigneturq́; hoc totum obeliſco. XXX. *ſcribe*, 30
καὶ ἤκουσεν φινεὲς ἱερεὺς. *Mox nota vniverſita-*
tis, πάντες, *ſignetur veru. Deinde, poſt illud*,
συναγωγῆς, *ſuggeritur in editione mixta* °καὶ
οἱ χιλίαρχοι*, *debet autem inſuper addi poſt hac*
verba, abſque aſteriſci nota, ἰσραὴλ, οἳ ἦσαν
&c. Vlterius, pro, τὸ ἥμισυ φυλῆς, *ſcribe*, οἱ
υἱοὶ μανασσῆ *&c.* XXXI. *Scribe*, καὶ εἶπε 31
φινεὲς ὁ °υἱὸς* τοῦ Ελεαζὰρ, ἱερεὺς. *ſed verbum*
υἱὸς, *habeat appoſitam aſteriſci notam. atque*
hic rurſus pro, καὶ τοῦ ἡμίσους φυλῆς, *debet ſcri-*
bi, καὶ τοῖς υἱοῖς μανασσῆ. *Vlterius, poſt Ver-*
bum, πλημμέλειαν, *addit mixta demonſtratio-*
nis Pronomen, °ταύτην*.

XXXII. *Poſt* ἱερεὺς, *additum eſt in mix-* 32
ta, °υἱὸς Ελεαζὰρ*. *Paullo vlterius, expunga-*
tur illud, παρ' αὐτῶν. *Mox illud quoque aufera-*
tur, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ.

XXXIII. *Illud*, ὁ λόγος, *initio verſiculi*, 33
debet appoſitam aſteriſci notam habere. Paullo
vlterius deſunt quædam in peruulgatis libris.
ſic enim eſt legendus locus iſte totus, καὶ ἤρεσεν
°ὁ λόγος* τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ. ÷καὶ ἐλάλησαν πρὸς
τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ*, καὶ εὐλόγησαν *&c. Inte-*
rim illud quod addimus, nempe, καὶ ἐλάλησαν
πρὸς τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ, *debet iugulari obeliſco.*
Dum verò paullo poſt habentur ea ipſa verba,
ſunt expungenda. Vlterius ſcribe, καὶ μηκέτι
εἶπαν ἀναβῆναι *&c. Mox expunge illud*, καὶ
τοῦ ἡμίσους φυλῆς μανασσῆ.

Verſum vltimum ſcribito ad hunc modum, 34
καὶ ἐπωνόμασαν τοῦ Ρουβὴν, καὶ τοῦ Γὰδ τὸν
βωμὸν· ÷καὶ εἶπαν*, ὅτι μαρτύριόν ἐστιν ἀνὰ
μέσον ἡμῶν, ὅτι κύριος ÷αὐτὸς* θεὸς ÷αὐτῶν
ἐστι*. *Sed illud*, καὶ εἶπαν, *tum*, αὐτὸς, *&*,
αὐτῶν ἐστι, *iugulentur obeliſcis.*

CAP. XXIII.

1 *CApitis viceſimi tertij primo verſiculo,*
cùm dicitur in vulgatis libris, τὸν θεὸν ἰσ-
ραὴλ, *auferendum è medio eſt verbum*, θεὸν.
Vlterius ſcribe, ἐχθρῶν αὐτῶν.
2 *Verſu* II. *illud*, τοὺς υἱοὺς, *notetur veru.*
& ſimiliter copula, quæ ilico ſequitur, cùm di-
citur, καὶ τὴν γερουσίαν. *Et rurſus copula in*
verſus extremo, vbi eſt, καὶ προβέβηκα.
3 *Verſu* III. *Syrus legit*; ἐποίησε κύριος ὁ
θεὸς ἡμῶν. *Sed in Hebræo eſt ſecundæ perſonæ*
Pronomen. Ibidem ſcribendum eſt, ἐκπολε-
μήσας ὑμῖν, *vobis.*
4 *Verſu* IV. *initio, legit Syrus*, ἴδετε ὅτι ἐπέρ-
ριψα ὑμῖν τὰ ἔθνη *&c. & rectè. Complutenſes*
autem addunt, ἴδετε, ὅπερ εἶπα, ἐπέρριψα *&c.*
ſed quantum videre poſſum, mendosè. Ibidem,
cùm dicitur, τὰ καταλελειμμένα ÷ὑμῖν*, *iu-*
guletur Pronomen, veru appoſito. Vlterius
ſcribe; καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἃ ἐξωλόθρευσα.
Vlterius, Verbum ὁρίζει, *ſignetur obeliſco.*
5 *Verſu* V. *cùm dicitur*, ὁ θεὸς ὑμῶν, *Syrus*
legit rurſus primam perſonam, ἡμῶν. *Ibidem,*
hæc omnia, ÷ἕως ἂν ἀπόλωνται. καὶ ἀποστελεῖ
αὐτοῖς τὰ θηρία τὰ ἄγρια, ἕως ἂν ἐξολοθρεύ-
σῃ αὐτοὺς, καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, ἀπὸ προσ-
ώπου ὑμῶν*, *ſunt ſignanda obeliſcis. Cete-*
rùm eorum loco ſuggerit mixta editio per aſte-
riſcos iſta, °καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσ-
ώπου σου*. *Rurſus in fine legit Syrus*, ὁ θεὸς
6 ἡμῶν, *Deus noſter. Verſu* VI. *poſt verbum*,
ἐκκλίνητε, *additum eſt in mixta*, °ἀπ' αὐτοῦ*.
7 VII. *Scribe*, εἰς τὰ ἔθνη ταῦτα, τὰ κατα-
λελειμμένα. *atque hic ex mixta ſuggere*, °μεθ'
ὑμῶν*. *Ibidem, cùm dicitur*, οὐκ ὀνομασθήσεται
÷ἐν ὑμῖν*, *iuguletur obelo hoc*, ÷ἐν ὑμῖν*. *At-*
que hic continuò ſubijcit mixta per aſteriſcum,
°καὶ οὐκ ὀμεῖσθε, οὔτε μὴ λατρεύσητε, οὔτε μὴ
προσκυνήσητε αὐτοῖς*. *Ceterùm prius Pro-*
nomen, αὐτοῖς, *quod habent libri peruagati, eſt*
9 *expungendum.* IX. *Initio, ſcribe*, καὶ ἐξο-
λοθρεύσει αὐτοὺς κύριος. *habeat autem Prono-*
men appoſitum obeliſcum.
10 X. *In ipſo initio ſuggerit mixta verbum*,
°ἀνὴρ εἷς *&c. Vlterius, pro* συνεκπολεμεῖ,
ſcribe, ἐξεπολέμει. *In extremo, legit Syrus*,
καθάπερ εἶπεν ἡμῖν. *at in Hebræo eſt ſecundæ*
perſonæ Pronomen.
11 XI. *Poſt Adverbium*, σφόδρα, *ſuggerit*
mixta editio °ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν*. *Mox legit*
rurſus Syrus, τὸν θεὸν ἡμῶν, *quamuis in He-*
bræo ſit ὑμῶν.

XII. Initio verbum omiſſum à LXXII. 12
ſuggeritur in mixta hoc modo, ἐὰν γὸ *ἀποςϱαφῆ* ἀποςϱαφῆτε &c. Vlterius ſcribe, πϱοςτεθῆτε τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἔθνεσι τούτοις, τοῖς
μεθ' ὑμῶν. Syrus oſtendit in quibuſdam libris
eſſe, τούτοις τοῖς καταλελειμμένοις μεθ' ὑμῶν.
idque eſt Hebræo conſentaneum, & plenius.

XIII. in ipſo initio, illud γνώσεϑε, debet ha- 13
bere oppoſitum aſteriſcum. Paullo vlterius, poſt
κύϱιος ὁ θεὸς, ſuggerit mixta Pronomen *ὑμῶν*,
Deus veſter. Vlterius, ſub finem, ſcribendum eſt, ἕως ἂν ἀπόληϑε. addita particula potentiali, vt vocant. XIV. cùm dicitur, καὶ 14
γνώσεϑε, addit mixto per ſtellam *ἐν ὅλῃ* τῇ
καρδίᾳ &c. Et mox denuo, *ἐν ὅλῃ* τῇ ψυχῇ
&c. Rurſus, poſt, τῶν λόγων, addit, *τῶν καλῶν*.
Ibidem ſcribe, κύϱιος ὁ θεὸς ἡμῶν *πϱὸς ἡμᾶς*.
Mox ſcribe, πάντα τὰ ἀνήκοντα ὑμῖν, οὐ διεφώνησεν ἐξ αὐτῶν *ῥῆμα ἓν*. adſcripto ſtellula ad
illa verba, ῥῆμα ἓν. XV. cùm dicitur, ἐλάλησε κύϱιος, adiunge, ὁ θεὸς ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς. 15

XVI. legit rurſus Syrus, τοῦ θεοῦ ἡμῶν, Dei 16
noſtri. Ibidem ſcribendi ſunt pro modis ſubiunctiuis, modi finiti, λατϱεύσετε, & πϱοσκυνήσετε. Porrò illa, καὶ ὀϱγισθήσεται θυμῷ, &,
quæ deinceps ſequuntur, ad finem vſque, ea, vt
ex aliis interpretibus accepta, & mixtæ editionis, ſunt notanda aſteriſcis. eaq; cauſſa eſt, cur
Vaticanus omitteret. In iis autem, pro ἀποςϱέψει σε, ſcribendum eſt, ἀπολεῖσθε. & expungendus in extremo ille nominandi caſus, κύϱιος. Mendum eſt enim apud Complutenſes,
cùm eum adſcribunt: non eſt enim in Hebræo.
quapropter nō poteſt ex mixta editione ſuggeri.

CAP. XXIV.

Capitis viceſimi quarti, hoc eſt, poſtremi, 1
verſiculo primo, pro Συχὲμ, eſt in Vaticano, Σηλὼ. & eam ſcripturam ſecutus eſt quoq.
diuus Auguſtinus. Notatumq; à Syro eſt, quædam exemplaria, Σηλὼ, habere. At quin hoc
mendum vetus ſit, nullo poteſt eſſe dubitatio:
qualia ſunt profectò in Græca editione propè infinita. Ibidem, poſt illud, πϱεσβυτέϱους, addit mixto, *ἰσϱαὴλ*. Sed in Vaticana eſt, πϱεσβυτέϱους αὐτῶν. & hanc ego eſſe LXXII. ſcripturam non dubito. Paullo vlterius, ſcribe cum
copula, καὶ τοὺς γϱαμματεῖς αὐτῶν. & mox
dele illud, κυϱίου, quod eſt in vulgatis libris. Vaticanus hunc locum habet addito Pronomine, καὶ
ἔστησεν αὐτοὺς ἀπέναντι τοῦ θεοῦ. quæ ſcriptura
mihi vehementer placet. Nam plenè exprimit
vim verbi Hebraici ad formulam Hithpael formati. Verſu II. auferendum eſt Partici- 2
pium, λέγων.

Verſu III. illud, χαναὰν, eſt aſteriſco ſignādum. Nam etiam diuus Auguſtinus ſcriptum 3
reliquit, à LXXII. fuiſſe omiſſum: propterea
quòd Abrahami fides atq. religio non per Chananæam ſolam, ſed per vniuerſum terrarum or-
4 bem eſſet propaganda. Verſu IV. initio, adde
Verbum, hoc modo, καὶ ἔδωκα τῷ Ἰσαὰκ &c.
Ibidem, pro, κληϱονομίαν, eſt in Vaticano, κληϱονομῆσαι. Porro illa verba, καὶ ἐγένοντο ἐκεῖ,
& quæ ſequuntur, vſque ad illa, καὶ ἐπάταξε,
hoc eſt, vſque ad finem verſiculi, debent obeliſcis ſignari.
5 Verſiculi quinti initium à LXXII. omiſſum, ſic ſuggeri debet ex mixta editione, *καὶ
ἀπέστειλα Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν*. deinde ſequitur, καὶ ἐπάταξα τὴν Αἴγυπτον ἐν οἷς ἐποίησα
ἐν αὐτοῖς. ſic enim ſcribendum eſt. Et Nomen
illud, κύϱιος, expungendum. Porrò poſt finem
huius verſiculi, hoc eſt, poſt illa verba, καὶ μετὰ
ταῦτα ἐξήγαγον ὑμᾶς, debet rurſus ſuppleri
ex editione mixta initium verſus ſexti, his ver-
6 bis, *καὶ ἐξήγαγον τοὺς πατέρας ὑμῶν*. Deinde
ſequitur quod eſt in vulgatis libris, ἐξ Αἰγύπτου,
καὶ εἰσήλθετε &c. Habet autem Vaticanus pro
εἰσήλθετε, verbum tertiæ perſonæ, εἰσῆλθον,
vt ad ipſos patres referatur. idq; Hebræo congruentius eſt. Vlterius, vbi eſt, ὀπίσω τῶν πατέϱων ὑμῶν, Syrus legit perſonam primam, ἡμῶν. & rectè, niſi fallor. quandoquidem mox
7 ſequitur, καὶ ἀνεβοήσαμεν. Verſu VII. illud,
νεφέλην καὶ, debet iugulari obeliſco. Deinde legit Syrus, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, oculi noſtri. Et
vlterius, ὅσα ἐποίησε ÷κύϱιος ὁ θεὸς* ἐν ÷γῇ*
Αἰγύπτῳ, interim notet illa, κύϱιος ὁ θεὸς, &
8 γῇ, obeliſcis. Verſu VIII. in ipſo initio, ſcribe, ἐκ ἤγαγον ὑμᾶς εἰς γῆν. duxit vos. Vlterius
omittit Syrus verbum, κύϱιος. notatq; in nonnullis libris eſſe, χεῖϱας ἡμῶν, manus noſtras.
9 IX. Poſt, τὸν βαλαάμ, ſuggerit mixta, *υἱὸν
10 βεώϱ*. X. ſcribendum eſt ÷κύϱιος ὁ θεός
σου*. debentq; iſta verba obelo iugulari. Paullo
vlterius, ſcribe numero plurium, εὐλογίας:
Rurſus in extremo verſiculi, illa, καὶ παϱέδωκεν αὐτούς, ſunt appoſito obeliſco notanda.
11 XI. Expunge illud, κύϱιος, cùm dicitur,
12 κύϱιος εἰς τὰς χεῖϱας &c. XII. Scribe, ἀπὸ
πϱοσώπου ἡμῶν, à noſtra facie. Ibidem pro,
δύο, eſt in quibuſdam libris, δώδεκα, vt notauit Syrus. & hanc ſcripturam videmus in Vaticano. ſed diſſentit ea ab Hebræa.
13 XIII. Rurſus legit Syrus, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν,
14 nobis. XIV. ſcribe verbis tranſitiuis, ἐν εὐθύτητι, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ. Eodem verſu illud,
÷ἀλλοτϱίους*, notetur obeliſco. Cùm autem vlterius eſt, λατϱεύσατε *τῷ* κυϱίῳ, debet articulus appoſitam ſtellam habere.
15 Idem rurſus fieri debet verſu XV. nam &
ibi eſt ſcribendum, λατϱεύειν *τῷ* κυϱίῳ.

Ibidem

Ibidem ſcribatur , ἀρέσκει , *in modo finito.*
Mox, ſcribe , τ̃ πατέρων ὑμῶν τοῖς ἐν τῷ πέραν,
vt articulus hæreat Nomini , θεοῖς. *Porrò in*
huius verſus fine, illa verba , ⁒ ὅτι ἅγιός ἐστι ⸔ ,
debent obelo iugulari. Complutenſes non rectè
omiſerunt, quamuis in Hebræo non ſint.

XVII. *initio, ſcribe* , κύριος γὰρ θεὸς ἡμῶν 17
⁒ ἐστιν ⸔ , αὐτὸς ἀνήγαγεν *&c. ſed verbum*, ἐστιν,
habeat obelum. Paullo vlterius, poſt illa verba,
ἐκ γῆς αἰγύπτου , *ſuggeritur in mixta* ※ ἐξ οἴκου
δουλείας καὶ ὅσα ἐποίησεν ἡμῖν τὰ σημεῖα τὰ με-
γάλα ταῦτα ⸔ . *deinde ſequitur quod eſt in vul-*
gatis libris , καὶ διεφύλαξεν *&c.* XIX. *cùm* 19
dicitur , κυρίῳ τῷ θεῷ , *debet illud* , τῷ θεῷ,
expungi. & ante nomẽ, κυρίῳ, *ſuggerit mix-*
ta articulum, ※ τῷ ⸔ κυρίῳ , ὅτι θεὸς *&c. Mox*
poſt verbum, ἐστι, *ſupplet*, ※ καὶ θεὸς ⸔ ζηλώσας
ἐστί. *Complutenſes hunc locum ſic proferunt*,
καὶ θεὸς ζηλωτής ἐστιν οὗτος. *quæ ſunt ipſa Sym-*
machi verba, vt annotauit Syrus. Mox ſcribe,
ordine verborum mutato, τὰ ἀνομήματα ὑμῶν,
καὶ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν. *Vaticanus habet* , τὰ
ἀνοήματα. *pro* ἀνομήματα . *opinor, librarij er-*
rore. XXII. *ſcribe* μάρτυρες ὑμεῖς καθ᾽ ὑ- 22
μῶν, *poſito vtroque Pronomine perſonæ ſecundæ.*
Porrò, poſt verbum , ἐξελέξασθε , *addit mixta*
editio Pronomen ※ ὑμῖν ⸔ , *vobis. In eodem ver-*
ſu omiſſus eſt à LXXII. *finis* , *qui in mixta*
ſuggeritur his verbis, ※ καὶ εἶπαν, μάρτυρες ⸔ .

XXIV. *Eſt in mixta*, κυρίου ※ τοῦ θεοῦ ὑ- 24
μῶν ⸔ λατρεύσομεν. XXV. *Rurſus eſt in Va-* 25
ticano, Σηλώ , *pro* Συχέμ. *& ita Auguſtinus*
etiam eum locum profert. notatq́; Syrus ſic in
nonnullis libris eſſe ſcriptum . ſed error vetus
eſt, vt dixi. Quæ verò deinceps ſunt , ⁒ ἐνώ-
πιον τῆς σκηνῆς τοῦ θεοῦ ἰσραὴλ ⸔ , *ea debẽt con-*
fodi obeliſcis , non autem omitti prorſus , *quod*
Complutenſes exiſtimauerũt. XXVI. καὶ ἔ- 26
γραψε , *mixta ſuggerit nomen* ※ ἰησοῦς ⸔ . *Ibi-*
dem, pro νόμου , *habent quidam libri caſum ac-*
cuſandi, νόμον. *mihi magis placet gignendi ca-*
ſus. quem video etiam Auguſtinum legiſſe.
Mox, cùm dicitur, καὶ ἔλαβεν ἰησοῦς λίθον. *de-*
bet nomen, ἰησοῦς, *expungi* , *& locari cum obe-*
liſco inferius, poſt Pronomen αὐτὸν, *vnà cum Ad-*
uerbio loci, hoc modo , καὶ ἔστησεν αὐτὸν ⁒ ἰησοῦς ⸔
ἐκεῖ ὑπὸ *&c. Paullo vlterius, eſt in mixta ad-*
ditus articulus, τερέβινθον ※ τὴν ⸔ ἀπέναντι *&c.*

XXVII. *Scribe initium hoc modo* , καὶ εἶπεν 27
ἰησοῦς πρὸς ※ πάντα ⸔ τὸν λαόν, *ſuggeſta, ex edi-*
tione mixta , nota vniuerſitatis. Paullo vlte-
rius Aduerbiũ ⁒ σήμερον ⸔ *iugulетur obelo, ſcri-*
baturq́; mutato ordine verborum, καὶ ἔσται ⁒ οὗ-
τος ⸔ ἐν ὑμῖν . *& obeli nota ponatur apud illud*,
οὗτος. *Eadem quoque nota ſignentur illa*, ⁒ ἐπ᾽
ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ⸔ , *& rurſus nomen*, ⁒ κυ-
ρίῳ ⸔ . *Quæ autem deinceps ſequuntur in vul-*
gatis libris , καὶ ἐλάτρευσεν ἰσραὴλ , *& cetera*,
vſque dum dicitur , καὶ ἐγένετο μετ᾽ ἐκεῖνα.
hoc eſt, vſque ad verſum XXIX. *ſunt mendoſè*
huc traiecta. debent enim collocari poſt narra-
tionem de gladiolis, cum Ieſu defoſsis. pertinent
enim ad verſiculum triceſimum primum.

29 XXIX. *Cùm dicitur*, καὶ ἀπέθανεν, *expun-*
gatur Coniunctio καὶ. *Mox addit mixta verbũ*
30 ※ υἱὸς ⸔ ἑκατὸν *&c.* XXX. *pro* Θαμναθσα-
χάρ, *ſcribe* Θαμναθσαρά, *aut* Θαμναθσαράχ.
Et hic ſuggeritur in mixta articulus , ※ τῇ ⸔ ἐν
τῷ *&c. Porrò hiſtoria gladiolorum condito-*
rum , quæ deinceps à LXXII. *adſcripta eſt, ea*
debet obeliſcis tota ſignari , non autem omitti,
vt à Complutenſibus factum eſt. Nam Augu-
ſtinus, & alij veteres legerunt in Græcis libris.
Finita autem ea narratione , hoc eſt , poſt illa
verba, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας, *collocanda ſunt*
illa , quæ nuper dicebam eſſe traiecta. hoc eſt,
31 *inchoandus eſt verſiculus* XXXI. *his verbis*, καὶ
32 ἐλάτρευσεν ἰσραὴλ *&c. Porro verſu* XXXII.
poſt nomen ἰωσὴφ , *eſt in mixta relationis arti-*
culus ※ ἃ ⸔ ἀνήγαγον *&c. Mox cùm dicitur*,
καὶ κατώρυξαν , *iuguletur copula obeliſco. Vl-*
terius ſcribendum traiectis verbis , ἑκατὸν ἀμ-
33 νάδων. *Initium verſus* XXXIII. *illud dico*,
⁒ καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα ⸔ , *debet iugulari obeliſcis.*
Similiter illud quod mox ſequitur , ⁒ ὁ ἀρχιερεὺς ⸔ .
ſic enim eſt ſcribendum, pro ἱερεὺς. Por-
rò quæ poſt finem verſus iſtius ſequuntur in li-
bris peruagatis, ea etiam à Syro lecta ſunt. Sed
admonet ille ſcripta fuiſſe poſt abſolutam inter-
pretationem LXXII. *interpretum . Ex quo*
coniectura ſatis bona duci videtur , *non perti-*
nere ea ad editionem τῶν ἑβδομηκονταδύο. *Poſ-*
ſunt autem ex verbis Syri, quibus ille quæ Græ-
cè legit, conuertit in ſuam linguam, ſic corrigi.
Primum cùm eſt in noſtris libris , λαβόντες οἱ
υἱοὶ ἰσραὴλ, *Syrus non legit illud*, οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ.
Neque mox illud, τῆς διαθήκης . *Et pro* περιέ-
φερον ἐν αὐτοῖς , *legit Syrus* , περιέφερον αὐτὴν
ἐν ἰσραὴλ . καὶ φινεὲς *&c. Vlterius , pro* τῇ
ἑαυτοῦ , *eſt in Vaticano*, γῇ ἑαυτοῦ . *verùm Syrus*
ſcripturam vulgarium librorum ſecutus eſt.
Vlterius legit Syrus caſu gignendi, τοῦ βασιλέως
μωάβ . *idq́; mihi rectius eſſe videtur. Et hic*
eſto finis annotationum.

FINIS ANNOTATIONVM.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM

PRÆFATIO.

Xenophon inſti. lib. 1. XENOPHON *communium rerum humanarum & bello, & pace peritiſſimus vir, perſuaſum ſe eſſe ſcribit Cyri exemplo; qui Perſa cùm eſſet, maximè hominum, ciuitatum, nationum multitudini facilè imperauit; vt de ſententia ſua decederet; qua antè exiſtimauerat, hominem facilius quibuſuis animantibus, quàm hominibus imperare poſſe: iamque ſtatueret, ne laborioſum quidem eſſe munus, homines regère; nedum, vt ſic dicam, impoſſibile: modò vt arte quis id agat. Et ſanè animi induſtriam plurimum* Animi induſtria vtilis ad gerendum magiſtratum.
conſerre momenti, ad rectè, & facilè etiam, gubernandos populos, cùm ipſa ratio dictat; tum, quod ad propoſitum argumentum pertinet, oſtendit Deus; quando ſucceſſorem fla-
Num. 27, 18 *gitanti ante ſuum exceſſum Moſi, reſpondet: Cape tibi Ioſuam filium Nun, virum in quo eſt ſpiritus. Nam ſpiritum dicere videtur, animi induſtriam, perſpicacitatem, prudentiam; ſicut Malachias, cùm Iſraelitarum redarguit intemperantiam; qui ſuæ libidini* Malach. 2, v. 15 locus explicatus.
exemplum Iacobi opponebant, cùm dicerent, excellentiore eum ſpiritu præditum fuiſſe. Sed nobis Chriſtianis perſuaſiſſimũ eſſe debet, non tam humana prudentia homines bene feliciterq. moderari hominibus, quàm Chriſti nutu, & gratia; qui eſt æterna Dei patris
Prouer. 8, 15. *ſapientia, per quam reges regnant, & principes ſtatuunt quæ iuſta ſunt. Atque haud ſcio, an vlla alia in re Dei curatio, qua ille res humanas regit; quàm in imperiis appareat luculentiùs. Quis enim neſcit, quanta ambitione mortalium omnium animus, ſuo quodam inſtinctu, non ſolùm viuendi libertatem, ſed etiam aliis imperandi poteſtatem affectet? Quî fit ergo, vt non ſolùm ciuitates, ſed nationes etiam, & ampliſſimæ gentes ſe vnius homunculi imperio ſubijciant? cuius ſæpè ne nomen quidem per famam ad ipſas eſt allatum; nedum magnæ virtutes: niſi quia illum Deus ſua, quadam tenus, maieſtate amplificauit: atque terrore ſimul & gratia reuerendum à ſuis parentibus reddidit. Certè imperiorum regnorumque ſtatum omnem prorſus ex Dei arbitrio pendere; non*
Daniel 4, 22 & 29. *autem in mortalium eſſe manu, vel vnus Daniel ſatis locuples, & certus teſtis eſt. Et ornet Xenophon ſuum Cyrum, quantis velit virtutibus; per quas illum exiſtimet maxi-*
Eſaiæ 45, 1. Infra 13, 2. *ma ſibi imperia vindicaſſe. Nos ex Iſaia accepimus, illum non naturæ ſuæ bonitate, aut animi ſui prudentia; ſed prorſus Dei conſilio, ductu, ope tanta patrauiſſe facinora. Sed quorſum iſta? Nempe cùm Ioſuæ maximum imperium; quod ille apud Iſraelitas, gentem cum primis peruicacem, per multos annos, ad vitæ ſuæ finem vſque agitauit; explicare inſtituerim; ne quis vehementiùs admiretur, quibus tandem virtutibus fretus id ille perpetuò ἀναίτιος, καὶ ἀνεπίληπτος tueri & conſeruare potuerit; & quidem temporibus difficillimis: quãdo Moſen hominem diuinũ, toties nõ ſolùm querelis ſuorũ populariũ, ſed vitæ etiã ſuæ periculis obiectũ fuiſſe teſtata res eſt. Nimirũ Deus eius viri actiones omnes recto, neq. vſquã impedito curſu dirigebat, cuius adminiſtratione volebat piorũ hominũ animis regnũ filij ſui Ieſu Chriſti adumbrare. Illeq. viciſſim ſe ad diuinæ volũtatis ductũ vbique ſedulò applicabat. At Moſen, qui ſenticoſæ, inuiæ, & infirmæ per carnem legis, neq. eò quò ſpectabat perducere valentis fuit adminiſter, mirabile nõ eſt, ſi cum plurimis difficultatibus luctari eſt paſſus. Eſt igitur huius ſacri commentarij, quem Deo præeunte* Argumentum libri.

conabimur explicare, argumentū; Ioſuæ imperium. hoc eſt, ſacra hiſtoria, complectens ea, quæ populo Dei, à Moſis exceſſu, prope ad Iudices vſque, quorum primus fuit Othoniel, acciderunt per annos complures: quorum ſummam rationemque ſuo loco explicabimus. Inſcribitur autem IOSVAE *nomine. quia eius, vt dixi, imperium agitur. Neq. enim*
Talmud *ille ſcriptor eſt; vt multis oſtendemus argumentis, opportunis locis. Quare futilis, com-*
בבא *mentitiaque eſt veterum Iudæorum ſententia; quam in ſuo Talmude ſcriptam relique-*
בתרא *runt de ſacrorum librorum autoribus, his ferè verbis. Moſes ſcripſit librum ſuum, &* »
פרק א׳ *hiſtoriam Balaam, ac Iob. Ioſua ſcripſit librum ſuum, & octo poſtremos verſus, qui in* »
De ſcriptoribus ſacrorum librorū ſententia Talmudis. *lege habentur. Samuel ſcripſit librum ſuum, & hiſtoriam Iudicum, ac Ruth. Dauid* »
ſcripſit librum Pſalmorum, ex ſententia decem ſenum, Adami, Melchi-zedec, Abrahami, Moſis, Heman, Ieduthun, Aſaph, denique trium liberorum Choræ. Ieremias ſcripſit »
librum ſuum, & librum Regum, atque Lamentationes. Ezechias, & eius familiares »
ſcripſerunt vaticinationes Iſaiæ, Prouerbia, Cantica canticorum, & Eccleſiaſten. Viri »
ſynagogæ magnæ ſcripſerunt prædictiones Ezechielis, & duodecim prophetas minores, »
ac inſuper Danielem, & volumen Eſther. Ezdras ſcripſit librum ſuum, & genealogias »
libri Paralipomenon, vſque ad eum locum, in quo ſuam ipſe cognationem oſtendit. cetera »
abſoluit Nehemias. Hæc ferè ad verbum Talmudici capite primo Babæ batræ. quàm re- »
Ezdras ſacras hiſtorias compilauit & diſpoſuit. *ctè, alij iudicent. Mihi certè ea eſt opinio, vt putem, Ezdram, ſiue ſolum, ſiue vnà cum æqualibus, inſigni pietate & eruditione viris, cæleſti ſpiritu afflatum, non ſolùm hunc Ioſuæ, verùm etiam Iudicum, Regum, alios, quos in ſacris, vt vocant, Biblijs legimus libros, ex diuerſis annalibus apud Eccleſiam Dei conſeruatis compilaſſe: in eumq. ordinem, qui iam olim habetur, redegiſſe atque diſpoſuiſſe. Quin ipſum etiam Moſis opus,*
Pentateuchon à quo conſcriptū. *quod vocant πεντάτευχον, longo poſt Moſen tempore, interiectis ſaltem, hic, illic, verborum, & ſententiarum clauſulis, veluti ſarcitum, atque omnino explicatius redditum eſſe, coniecturæ bonæ afferri facilè poſſunt. nam vt vnam, exempli cauſſa, dicam, Ca-*
Hebron. *riath-arbe ſæpè illic Hebron nominatur; & tamen hoc illi vrbi nomen à Calebi filio He-*
Hieronym. contra Heluid. *brone impoſitum eſſe graues autores tradiderunt. Quapropter neq. diuus Hieronymus, in actione contra Heluidium, aliter de Pentateuchi ſcriptore ſentire videtur. Ceterùm*
Annales & diaria olim apud Eccleſiam Dei fuere. *priſcis temporibus apud Eccleſiam fuiſſe diaria, & annales; in quibus res geſtas, vt quæque notatu digniſſimæ, & ad doctrinæ ſacræ propagationem vtiliſſimæ videbantur, continuata ſerie inſcribebant ij, qui quoque tempore eleganti eruditione, pietateq. præſtantes in populo Dei viuebant; ſatis docent, cùm aliæ, quæ ſæpè laudātur, quamuis iam interciderint, Regum hiſtoriæ; tum liber bellorum Domini, & liber Recti; in quo & Ioſuæ noſtri, & Samuelis, Saullisque geſta fuiſſe inſcripta certum eſt. Quin ipſæ ſacræ* Num. 21. 18.
מושלים *literæ eos tales annalium, ſiue diariorum ſcriptores,* הַמּוֹשְׁלִים*, appellant, hoc eſt, argutos,*
Moſchelim. *ſcitos, facetoſque homines, & ſubtiles ac elegantes ſcriptores.* מָשָׁל *Maſchal enim*
משל Maſchal. *dicendi, ſcribendíve genus eſt vrbanum, ingenioſum, facetum, elegans. Nimirum iſti, res omnes, quæ memorabiles vſquam in cœtu Dei eueniebant; prout magis, minus, inſignes erant, partim ligata oratione, aliàs ſoluta, conſcribebant. Quis quæſo non ſtultus,* 1. Reg. 9.
& ſtupidus exiſtimet, Samuelem, cùm Saullis ſe quærentis ipſa verba eſſet recitaturus, ſic eſſe præfatum: Eum qui hodie Propheta dicitur, vocabant olim Videntem, ac non potius hæc eſſe verba ſcriptoris res priſcas, & à ſuo ſæculo longè remotas narrantis? Verùm enimuerò non eſt magnopere contendendum de ſcriptore; modò vt credamus, ſicut ipſarum rerum geſtarum, ita & verborum, per quæ ad nos illæ ſunt propagatæ, autorem eſſe Deum, vt inde congruenter ad ipſius voluntatem viuendi normam diſcamus: perpetuamque ipſius de ſuo cœtu, & noſtra ſalute prouidentiam propius agnoſcamus; eoque, ad ipſum magis magiſque amandum, obſeruandum, colendum excitemur. Sed vt prius, quàm propoſitæ hiſtoriæ verba aggredimur explicare, pauca repetamus, quæ extra hunc

commen-

commentarium de Ioſua ſunt ſacris literis prodita: fuit ipſe genere Ephraimita, hoc eſt, ex dilectiſſimo Ioſepho prognatus, patre Nun: quem Græci diducto nomine in ſyllabas duas, Ναυὴ, Naue, vocant. Fuiſſe autem eum inter ſuos tribules virum primarium,
Num.13,3. conſtat ex Numeris. Neque enim è Cades-barne, niſi qui in quaq. tribu principes erāt, ablegabantur. De corporis quidē præſtantia, nihil, quod ſciam, eſt ſacra narratione proditum. at animi vigorem imperio dignum fuiſſe, planum nuper faciebam, vel Deo teſte. Porrò cooptauit eum Moſes in ſuam familiam, idque, vt credibile eſt, poſtquam rubi oſtento monitus, in Ægyptum à Madianitis reuertiſſet. quo tempore quadragenario minor ille eſſe non potuit; quod ſuo loco explicabimus. ſed profectò non ſine cæleſti inſtinctu cooptauit. Nimirum, vt qui Dei populum eſſet aliquando recturus, ipſe prius ab omnium mortalium ea ætate optimo ſanctiſſimoque Imperatore regeretur. Qui enim bene imperaturus eſt, vt bene aliquando paruerit eſt neceſſe. Quapropter etſi complures alios
Num.11,28 haberet ille miniſtros, qui in Numeris vocātur, בחוריו, quaſi electos illius pueros dicas, hunc tamen vnum in rebus arcanis comitem adhibuiſſe, & conſciū memoratur. Nempe is eſt benigniſſimi Dei erga ſuam Eccleſiam liberaliſſimus amor, itaq. huius cōmodis ſemper ille proſpicit; vt numquam deeſſe ipſi bonos paſtores ducesque patiatur; ſed maturè alios ſufficiat poſt alios; niſi nos ipſi noſtra improbitate talibus indignos præſtemus. Quam enim aliam Moſi cauſſam fuiſſe exiſtimabimus, aduerſus eos, qui primi occurre-
Exod.17,9. bant, hoſtes Amalecitas, Ioſuam Imperatorem dicendi; niſi vt Dei conſilium, de futuro feliciſſimo huius imperio, iam tum, quadam tenus, populo patefaceret; eoq. ad ſpem meliorem, in rebus aduerſis, cùm ceteram multitudinem, tum in primis Ioſuam ipſum, excitaret? Certè Deus ipſe, dum mox poſt pugnā iubet rem geſtam, hoc eſt, victoriam non tam militari virtute, quàm diuina ope partam, in ſcriptum monimentum referre, & ſingulariter in Ioſuæ aures indere, tantum non digito oſtendit, eum eſſe, quem poſt Moſen ad
Exod.24,13. rerum communium gubernacula deſtinauiſſet. Non ergo obſcurum iam eſt, quid Moſen mouerit, vt hunc vnum quàm ceterorum quemquam altiùs, atq. ad Deum propiùs ſub-
Num.13,9. duceret in montem Sinæum. Miſſus eſt deinde è Cades-Barne, cum aliis vndecim viris, ſpeculatū Chananæam, non quidem vt Moſis miniſter, ſed vt inter ſuos tribules primas,
Deut.1.&. 24.&c 23. & non tam Moſis, quàm populi ſuffragio ad id munus delectus, quantū ex Deuteronomio apparet. Fuiſſet enim alioqui fides ipſius ſuſpecta, cùm ea referret, quæ, vt heri ſui Moſis pulchrè votis reſpondebant; ita populi vniuerſi, modò vnum Calebum excipias, libidini planè aduerſa videbantur. Sed enim hic rurſus animaduertenda eſt diuina prouidentia, quæ ita & Moſis, & populi animos comparauit, vt Ioſuam, inter alios, hoſtilis terræ ſitum, ſoli naturam, incolarum atq. vrbium vires, & propugnacula, exploratum mitteret: nempe, vt per regionem antè perſpectam, exercitum ipſe olim cautius ducere, & terræ hubertate, bonorumque omnium copia ſubinde verbis propoſita, ſuos animare milites ſciret: atq. aduerſus conſideratos ſemel hoſtes audacia maiore procederet. Nihil enim eſt, quod æquè vel præſtantiſſimorum Imperatorum virtutes impediat, atque locorum & hoſtium ignoratio. Verùm quanta & probitate, & animi magnitudine illud ſpeculatoris munus ſit ille exſecutus, ipſa teſtatur ſacra hiſtoria, quæ in Nume- *Locorum & hoſtium cognitio vtilis Imperatori.*
Num.14. ris eſt perſcripta. Porrò annos circiter quadraginta familiaritate intima Moſis vſum, atque de arcanis Dei conſiliis, vt credibile eſt, ſatis edoctum, iisque quas diximus virtutibus populo ſpectatum, probatumque Ioſuam Deus tandem nominatim ſucceſſorem
Num.27,18 Moſi deſignauit; cùm hic, vt erat parentium amantiſſimus, ſub vitæ ſuæ exceſſum, ſucceſſorem aliquem ſupplex flagitaret. Neque verò deſignauit modò nominatim, ſed ad illas virtutes, quibus, vt dictum eſt, egregiè antè ornatus ille erat, per impoſitam Moſis manum, qui ſolennis ſemper fuit conſecrationis ritus, eum addidit virtutum cumulum, *Manuum impoſitio ritus conſecrationis eſt.*
quo tantum ille munus teneret, atque explere poſſet. Sed dices, Moſes de ſuo populo poſt *Occupatio.*

Deus Eccleſiæ proſpicit de bonis ducibus.

 ſe ſo-

ſe ſolicitus, ducem à Deo flagitans, nullo verbulo Ioſuam præ quouis commendat: non igitur conſcius antè fuiſſe videtur, quod nuper dicebamus, conſilij Dēi de Ioſua ſufficiendo.

Moſes ſucceſſorẽ ſibi à Deo petens, cur Ioſuam non proponat nominatim.

Atqui Moſes prudenter Ioſuæ nomen tacet; ne per humanam gratiam ea ille auctus dignitate videri poſſit; ſed Dei iudicio conſilioque creatus, tum imperij maieſtatem apud populum illibatiorem obtineat, tum apud ſuum ipſe animum, à quo illa amplificatus ſit, propius ſemper reputet, eoque maiore cum ſedulitate & cautione officio ſuo fungatur. Huc etiam pertinent illa: quòd ipſum Deus, impoſita Moſis manu conſecratum, vt iam dixi, ſpirituque ſapientiæ auctum, in ipſo ſacro tabernaculo cum Moſe ſiſtit, palàm ipſi illic, quæ opus ſit, præcepturus: quódque mox in nube, quæ circumfuſa delubro hærebat, apparens, inſpectante vniuerſo populo, multa ad vtrumque verba facit, quæ in Deuteronomio leguntur. Deut.31.14. *Sed quando ex ſacris literis certum eſt, fuiſſe tempus, cùm ille, non Ioſua, ſed Hoſeas vocaretur. & hoc nomen cum priore commutatū à Moſe eſſe, non fuerit fortaſſis à noſtro argumento alienum, hac de re paucis diſſerere.*

De nominibus commutatis, aut conſultò impoſitis.

Igitur illud obſeruatum eſt, nemini in ſacra hiſtoria nomen conſultò aut impoſitum ab initio, aut pòſt cum altero nomine mutatum eſſe, quin magnæ cuiuſpiam rei, & ſingularis, quæ illo futura eſſet, præſagium fuerit.

Sex Eccleſiæ politiæ.

Vt autem hoc exemplis propoſitis ita eſſe conſtet, decurremus leuiter per omnes Eccleſiæ πολιτείας & conſtitutiones, quas omnino ſex, pro numero dierum, quibus vniuerſa hæc mundi machina eſt effecta, alteram alteri ſucceſſiſſe, mihi viſus ſum animaduertere.

Prima politia.

Illam enim beatam viuendi rationem, quæ condito Adamo in Paradiſo deſignata à Deo fuerat, ego primam Eccleſiæ politiam, & ſtatum fuiſſe exiſtimo.

Secunda.

Illam verò, quam infelix Adam, propter peccatum Paradiſo eiectus; ac mortalitate, & iis quæ hanc comitantur, ærumnis plurimis damnatus, in mundo, cum ſuis ad diluuium vſque nepotibus, duriſſimè & miſerrimè egit, ſecundam facio.

Adam cur dictus primus homo.

In harum autem vtraque antiſtes qui fuit, ipſe Adam, quamuis non ex ſolo terreno corpore, ſed diuino etiam, & cæleſti animo, parte multo, quàm illud eſt, præſtantiore, compoſitus eſſet, tamen ab humo, Adam, hoc eſt, homo ſtatim vt conditus fuit, appellatus à Deo eſt. quod nomen ſignum fuit, homines corporis ſtudio atque cupiditati magis, quàm animi deditos fore. Hoc autem nimio plus quàm oportuit verum eſſe, quis eſt qui neſciat?

Tertia politia.

Poſt illum ſecundus humani generis parens Noa, à quo tertius Eccleſiæ ſtatus initium cepit; cùm recens natus eſſet, neq. dum vllam de ſe ſingularis indolis ſpem præbere, præ tenella ætate, poſſet; anguſtiſſimo illo nomine נוח *Noa, hoc eſt quiete, ſiue conſolatione, vocatus eſt à parente ſuo Lamecho;* Gen.5.29.

נֹחַ Noæ nomen.

quod nomen nouam, & lætiorem mundi faciem polliceretur; mitigata nonnihil terræ malignitate; quæ pro diuina exſecratione affecta, mira contumacia adhuc mortalium labores fuerat fruſtrata. Et verò præſagium pulchrè euentus comprobauit; cùm poſt diluuium Deus mundum inſtaurans, ſe non amplius exſecraturum terram, hominis cauſa, promitteret; ſed fore, vt perpetua viciſſitudine, poſt ſementem meſſis, poſt frigus calor, poſt hiemem æſtas ſuccederet: Gen.8. verſ. 21.& 22. *cumque ipſi Noæ, & filiis benedicens, ipſos procreata ſobole augeſcere, iuberet: denique cùm animalium feritati rurſus nouum frenum ſui verbi imponeret.* Gen.9.a. *& in ſumma, cùm poſt Adæ peccatum, nouo fœdere, veluti iam placatior, ſe humano generi primùm obligaret. Quamquam longiùs etiam ſpectaſſe hoc tam lætum Noæ nomen equidem exiſtimo; atque eius potiſſimum ſiue conſolationis, ſiue requietis ſpem animis piorum iam tum propoſuiſſe, qua in Chriſto, tamquam piaculari hoſtia, quæ irato patri genus humanum eſſet tandem aliquando reconciliatura, recumbere poſſent; ne amiſſæ in Paradiſo felicitatis deſperatione fatiſcerent.*

Quarta politia.

Cùm porrò gradatim Eccleſiam ſuam clementiſſimus Deus ad perfectionem informans; ſegregare iam eam à reliqua mortalium turba, per circumciſionis notam vellet; eaque de re quartam politiam inſtitueret; ſeuocato Abrahamo, quem ad id gratuitò delegerat inter idololatras degentem, nomen quoque commutauit; & eiuſmodi

Abrę nomẽ commutatum quid ſignificet.

indidit

Gen. 17,5. *indidit, quo parens multarum gentium ille futurus oſtenderetur, vir iam tum annos natus circiter centum, vxoriſque nonagenariæ maritus; neque tamen vllius ingenuæ prolis adhuc pater. Sed ſanè euênit, quod nomen promittebat. Nam, vt Iſmaelitas, ceteraſque ex vxore Cettura propagatas gentes, tamquam alienas, prætereani; ipſæ duodecim tribus, totidem profectò populi potuere videri. Verùm hic quoque auguſtius aliquid tam fauſto nomine prænunciatũ exiſtimari debet, quod, vt illa Noæ requies, conſolatióve, in poſtrema Eccleſiæ conſtitutione eſſet euenturũ. ſcilicet innumerabilẽ diuerſarũ*
Rom. 4,12. *gentiũ ex toto orbe multitudinem Abrahæ fidei veſtigiis inſiſtentẽ, qua fide ille nondũ circũciſus crediderat Deo, eſſe veluti in gentem nomenq. Abrahæ conceſſurã. Iam verò cùm viſum eſſet æterno Dei conſilio, Eccleſiam, non modò reſecti præputij ſigno ab reliquis hominum cœtibus ſeparare, verùm etiam peculiaribus viuendi legibus, & religionis ri-*
Exod. 2,10. *tibus: eoque quintam moliretur πολιτείαν, cuius adminiſtrum facere Moſen conſtituebat; eiuſce notionis nomine hunc inſigniri procurauit, quod haud obſcurum liberandæ Eccleſiæ ex ſummis calamitatibus, & fluxa religione; quibus malis illa tum in Ægypto laborabat; certiſſimum eſſet præſagium. Moſes enim, aquis extractum ſignificat; quarum natura fluxa eſt, quæq. in ſacris literis miſerias atque ærumnas ſignificant. Porrò cùm*

Quinta polit.

Moſis nomen quid ſignificet.

Hebr. 7,19. *neque hæc quinta, hoc eſt, ante vltimam proxima Eccleſiæ conſtitutio, quantumuis multis inſtructa legibus, beatam omnino ſuorum ciuium vitam efficere poſſet; neque ipſos ad amiſſam illam Paradiſi felicitatem reducere; & proinde ſexta opus eſſet politia; quæ, vtpote poſtrema, ab Hebræis,* אַחֲרִית הַיָּמִים*, hoc eſt, dies nouiſſimi, vocatur, & temporis*
Ibidem. *plenitudo: cuius antiſtes non ſecundum legem conſtitutionis carnalis, ſed ſecundũ potentiam vitæ indiſſolubilis crearetur; voluit clementiſſimus Deus, huius tam optabilis politiæ; & quæ inde poſt violatam primam, ceterarum omnium ſcopus fuerat; tantò maturius, tantoque certius præſagium populo ſuo exhibere, tum per nomen, tum per res geſtas Ioſuæ, quantò ille qui Moſis principatu fuit, ſtatus, ob legum multitudinem difficultatemque grauior; hic verò alter exoptatiſſimus vicinior erat. Nam adhuc non niſi obſcuriſſimis adumbratum fuerat figuris myſterium reſtituendæ cæleſtis illius hæreditatis per Ieſum Chriſtum; quam primus parens amiſerat. Igitur Hoſeam filium Nun in medium produxit; eumque cæleſti ſuo inſtinctu Ioſuâm, hoc eſt, Ieſum vocari iuſſit, vt ille poſtremæ politiæ antiſtitem & adminiſtrum, Ieſum Chriſtum, non ſolum factis adumbraret, ſed ipſo etiam nomine clarè referret. Nam quem Hebræi,* יְהוֹשֻׁעַ*, Ioſuam vocant, eum à Græcis,* Ἰησοῦν*, Ieſum dici, nemo dubitare poteſt, qui ſacram hiſtoriam vel prætereiens aſpexit. Quòd enim Talmudici, & hos cæcos duces ſecuti Iudæi, Seruatoris noſtri nomen, non* יהושע*, ſed præciſè & paucioribus literis,* ישו*, notant, id nefarij homines per contumeliam faciunt; & ſimul, ne, quem dixi, typum agnoſcere cogantur. Quæ verò Petrus Galatinus, pro nomine* ישוע *aſſerendo prodidit, in Opere arcanorum catholicæ veritatis, ea parum firma ſunt. vt illud Iudaicum, & ſuperſtitioſum; quod alij, de accepto, atque aſcito ex nomine illo diuino, quod τετράγραμμον vocant, nos quadriliterum dicere poſſumus; elemento vno Iod, pro grandi myſterio iactant. Quin Iuſtinus philoſophus, & ſcriptis, & ſanguine ſuo fidei noſtræ aſſertor, non dubitat apud Tryphonem*

Sexta politia.

אחרית הימים quid.

Ioſua cur dictus, qui ante Hoſeas vocabatur.

יהושע Ioſua, Ieſus.

Talmudici.

Galatinus.

Iuſtinus martyr contra Tryph.

Exod. 23,20. *ſuum, illa Dei ad Eccleſiam verba, quæ in Exodo ſcripta ſunt, Ecce ego mitto angelum*
" *ante faciem tuam; & quæ ſequuntur, atque his tandem verbis concluduntur, Quia*
" *nomen meum eſt in ipſo; iſta, inquam, verba non dubitat Iuſtinus huic noſtro Ioſuæ accommodare, vt qui Dei Chriſti Ieſu nomine appellatus, populum perduxerit in terram patribus olim promiſſam. Et ſanè non eſt abſurda illa interpretatio; quamquam fatendum eſt, eadem dicta in Chriſtum ipſum perfectiſſimè quadrare: vt in quo fuerit Dei nomen, hoc eſt, ipſa, vt ſic dicam, Dei eſſentia, quæ nomine illo quadrilitero* יהוה *Iehoua*
1. Cor. 10,9. *quadam tenus ſignificatur. Sic enim Paullus ſenſit, cùm Chriſtum fuiſſe diceret, eum*

Chriſti res ſæpè alijs perſonis accommodãtur in ſacris literis.

qui Iſraelitis per deſertum præibat. Nam vſitatum eſt in ſacris literis, quæ de Chriſto ipſo, deque eius regno, atque diſpenſatione, vt vocamus, produntur, ea ſimul alijs perſonis accommodare, quæ illum, κατ' ἀναγωγὴν, adumbrant; tametſi hæ narrationis veritatem non vſquequaque tueri, ac ſuſtinere poſſint. Sed vt eò reuertamur vnde ſumus digreſſi; qualia modò veteris teſtamenti exempla, de nominibus conſultè aut impoſitis, aut mutatis protulimus, talia in nouo quoque plurima occurrunt. Simonem enim, Cephas, à Chriſto eſſe vocatum, hoc eſt Petram, propter Eccleſiæ fundandæ myſterium, teſtatur diuus Cyprianus. Et Ioannes tonitru filius meritò eſt appellatus, qui aliquando plenus numine, oraculum illud cæleſte, quaſi ex ipſo æterni patris abditiſſimo ſinu, eſſet intonaturus apud mortales, In principio erat verbum; & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, &c. ſed hæc ſatis ſunto. Quid enim opus pluribus, in re non dubia? Porrò cetera quæ ad Ioſuæ vel magnam indolem, vel imperandi felicitatem, vel denique perſonam in rebus gerendis, qua Chriſtum adumbrauit, attinẽt; ea ſuis quæque locis in explicando hoc commentario oſtendentur. Sed enim, poſtularet de more hic locus, vt conquiſita & propoſita, quoad eius fieri poſſet, maxima vtilitate, quoſuis ad præſentis libelli lectionem inuitarem. Sed quando diuus Paullus ſacros libros vniuersè omnes ſemel nobis ſatis commendauit, tamquam θεοπνεύστους, & à Dei ſpiritu dictatos, vtileſque ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad diſciplinam iuſtitiæ; denique ad ita comparandum hominem pium, vt ad omnem probitatem ſit inſtructus, eruditusque ad ſalutem, quam per fidem, quæ Chriſto Ieſu habetur, conſequi poſſit, qua vtilitate nulla ſanè maior excogitari queat; non puto magnum operæ precium fore, ſi in ea re prolixior ſim. Quare tribus hunc locum verbis expediam. Anni erant elapſi circiter quadringenti, ex quo Abrahæ primùm id promiſſum fuerat à Deo, quod hic iam ipſius poſteris præſtari videbimus; qui tamen interea tam diſſimiles ſæpè illi ſuo parenti fuerãt, vt videri potuerint operam multam dediſſe, quo ſe illis promiſſis facerent indignos. Primùm igitur in hac hiſtoria, quaſi in ſpeculo, apparebit admirabilis Dei, in tuenda verbi ſui veritate, conſtantia. potius enim immenſa bonitate aduerſus noſtram contumacem vitioſitatem ille diu multumque decertat, quàm ſua promiſſa patiatur cadere ad irritum. quamquam eſſe non poſſunt illa quidem certè vmquam, quoad ipſum, irrita; etſi à nobis interdum impediantur. Atqui ne ſic quidem prorſus euentu carent; ſed nouis quibuſdã modis ab illo ad rem conferuntur. Sed hoc ſuo loco pluribus diſputabitur. Præterea Ioſuæ perſona nuſquam non repræſentabit nobis præcipuas, quæ bonum Imperatorem decent, virtutes. Quarum ſumma eſt, Deum in omni re religioſè conſulere; à quo, vt diximus, principum omnium autoritas dependet, & felicitas, rerumque gerendarum ſucceſſus; quique ſolus nouit quæ facto, aut non facto opus ſint; eorumque benignè illos, qui ſe ritè colunt, admonet: ceteroqui ſi, neglecto Deo, humana conſilia illi ſectentur, nihilo certiora agant, quàm ſi ſortis caſum. Denique illud etiam luculenter oſtendetur; per probam religionem popularium, res publicas maximè conſeruari. ac proinde Imperatorem, atque adeò principem quemlibet; debere non ſolum ſe ipſum præſtare probum piumque aduerſus Deum; verùm etiam, vt parentes ſanctiſſimè religionem tueantur & colant, procurare. Ad hæc, ſubijcietur oculis vniuerſæ Chananææ deſcriptio. Quæ, etſi ignotorum nominum multitudine lectori moleſtior, quàm vtilior videri poſſit, mirificè tamen vtilis, immò neceſſaria eſt, ad intelligendas rectè plurimas in ſacris literis hiſtorias. Sed hoc quoque ſuo loco dicetur explicatiùs. Poſtremò, huius libri narratio, non tam Ioſuæ filij Nun res geſtas, quàm Ieſu Chriſti ſacramenta, καὶ οἰκονομίας, nobis proponet; vt ait Adamantius: & nos paſſim oſtendemus, pro noſtri ingenij mediocritate. Nam, vt antè diximus, Ioſua & nomine, & rebus geſtis Chriſtum adumbrauit; pulcherrimoque exemplo docuit, nos, quotquot Chriſto nomen dedimus, niſi per continuas diffici-

Marc. 3.16.

2.Tim. 3.16.

Vtilitates huius libri.

Verbi Dei conſtantia.

Promiſſa Dei nunquam ſunt irrita.

Imperatoris ſumma virtus.

Deſcriptio Chananææ vtilis ad intelligendas ſacras hiſtorias.

Ioſua typus Chriſti.

Anagoge.

difficileſque certationes aduerſus ſeptem præcipua, quæ probitati noſtræ perpetuò infeſta ſunt, vitia ſuſceptas, cæleſtem noſtram hæreditatem adipiſci non poſſe. Sed hæc hactenus. Puto enim ex his perſpicuum ſatis eſſe; maximis hunc ſacrum commentarium abundare vtilitatibus. Quare ad ipſam eius interpretationem accedamus, virtute auſpicioque veri Ioſuæ, hoc eſt, Ieſu Chriſti nitentes, fidenteſque.

CAPVT PRIMVM.

1 POST *mortem autem Moſis ſerui Domini, dixit Dominus, &c.*

HEBRÆVM habet ad verbum, Et fuit poſt mortem Moſis ſerui Domini; & ait Dominus ad Ioſuam. Eſt enim in ſacris literis vſitatum, illiuſce modi copulas in hiſtoriarum initiis collocare, quibus illæ cum præcedentibus narrationibus continuentur, atque hæreant. Sed quia id Hebræi ſuo quodā loquendi modo faciunt, rectè interpretes, orationis facie mutata, illas omittunt coniunctiones. Symmachus igitur iſta conuertit his verbis, Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Μωσῆ δούλου κυρίου, εἶπε κύριος, &c. eumque nos ſumus imitati. Mors Moſis deſcripta eſt in extremo Deuteronomij. Non eſt ergo huius loci de ea multis agere. Seruus autem Domini appellatur hîc Moſes, non vt ab officiorum ſedulitate laudetur modò, tamquam fidiſſimus Dei œconomus; ſicut in Numeris. neque rurſus κατὰ μεσιτείαν; qua ipſum Paullus Chriſto, filio Dei, ſeruum poſtponit; ſed propter imperij munus; cui, cum eſſet ille defunctus, vicarium ſuccedere oportebat; ne, quod ipſe etiamnum viuus Deum orauerat, populus abſque duce, tamquam grex paſtore carens, oberraret. Ceterùm quanto temporis interuallo, poſt Moſis obitum, quæ hîc narrantur acciderint, nulla ſatis certa iniri poſſe ratio videtur. Talmudici quidem; qui ſumunt; neque luctu, neq. alia vehementiore perturbatione occupatum hominis animum, prophetico ſpiritu vmquam afflari; definiunt hoc ſpacium diebus triginta: quot ſcilicet Moſis funus fleuerunt Iſraelitæ. Quia enim poſt luctus illius narrationem, continuò memoratur, Ioſuam plenum fuiſſe ſpiritu prudentiæ; exiſtimant illi, mox poſt eos parentales dies, Deum hæc ad iſtum verba feciſſe. & hunc fuiſſe diem ſeptimum menſis Niſan, cùm poſt triduum ipſe eſſet populum tranſportaturus in Chananæam. Sed quod illi ſumunt, ego certè non facilè ipſis conceſſero. Poteſt enim Deus quaſuis nebulas ab eo animo diſcutere, quem diuino ſuo ſpiritu vult informare, atque illuſtrare. Ad hoc, prudentiæ illo ſpiritu, cuius in Deuteronomio eſt mentio, non tandem poſt triginta dierum luctum, ſed ſimul cum impoſita Moſis manu afflatus atque imbutus fuiſſe videtur Ioſua. Veroſimilius ergo eſſe puto, ſimulatque Moſes è vita diſceſſiſſet, memorem Ioſuam verborum Dei, quæ nuper ad ipſum de nube, in tabernaculo facto, fecerat; & ſimul ſpiritus illius cæleſtis pulſu percitū, quem Moſis manu initiato collatum diximus, ilico die, nocte, toto animo, in cogitationem adminiſtrationis maximi illius, atque difficillimi imperij incubuiſſe. Cumque aliæ atque aliæ difficultates hinc, illinc, ipſius menti obuerſarentur, quæ ipſum quantumuis & Moſis, & Dei ſuperioribus monitis bene animatum, perturbarēt tamen; & ſubinde humana quapiam diffidentia tantum non ſuſpenderent, Deum maturè hæſitanti ſuccurriſſe; atque hoc hortamento, nouiſque iſtis diuini ſui auxilij promiſſis nouos illi animos addidiſſe. Itaque illum in ſpem certam rurſus erectum, ſpeculatores emiſiſſe; quamuis nondum eluxiſſet Moſen, ne deinde vllius rei exſpectatione ocium eſſet diutius in campis Moabiticis terendum; ſed Paſcha, cuius anniuerſarius dies propè aberat, in promiſſa poſſet terra ritè celebrari. Sed erit de his agendum pluribus, ad verſiculum XI. Porrò cùm nihil in ſacris literis occurrat frequentiùs, quam Deum hæc, illa, ad mortales loqui; neque credibile ſit, eum verba, quæ in audiendi ſenſum incurrerent, toties feciſſe; non fuerit fortaſſe a propoſito alienum, de ea re, quoad eius fieri poteſt, paucis, hoc loco ſemel diſſerere. Pleriqueomnes & noſtri, & Hebræi, cenſent, duos fuiſſe ferè modos, quibus ſuam Deus voluntatem, atque conſilium vatibus ſuis ſoleret pateſacere: viſiones, & ſomnia; præter peculiarem illum, quo ſe propius atque clarius vni Moſi exhibuit. eosq. modos in Numeris eſſe oſtenſos his verbis, Agite audite verba mea. Si fuerit propheta veſter; ego Dominus

Marginal notes: Num. 12. 7. Hebr. 3. 5. — Moſes cur hoc loco ſeruus Dei dictus. — Talmudici. — Deut. 34. 8. — Deut. 31. 23. — Deut. vltim. verſ. 9. — Quomodo Deus loqui dicatur cū hominib. — Num. 12. 6. locus explicatus.

minus per viſionem me ipſi cognoſcendum exhibebo: per ſomnium loquar cum ipſo. Non ita ſeruus meus Moſes, qui in tota domo mea fidus eſt: ore ad os loquar cum ipſo; ſpeciemque iſte; & quidem non per ænigma, atque figuram; Domini videbit. Sed niſi fallor, definit quidem illic Deus eas rationes, quibus ſolet ſuos vates affari; verùm ſimul etiam ſui cognoſcendi modos diuerſos oſtendit, quorũ alius alio ſit perfectior: dicitque; ſe cum cæteris quidem vatibus, interdum vigilantibus, interdum dormientibus agere: verùm illis numquam niſi obſcuram quandam ſui viſionem repræſentare: veluti cùm ſpeciem humanam, aut etiam auguſtiorem illorum obiicit oculis; aut aliud ſimulacrum menti ipſorum ſecundum quietem exhibet. at Moſen ſe multò propiùs affari; vt cui ipſam etiam diuinitatis ſpeciem, multò perfectius, quàm per illiuſmodi ænigmata, hoc eſt, quàm per incerta illa, & obſcura ſimulacra, oſtendat.

Forma Dei quæ ſit dicta in Numeris.

Etſi enim apud omnes in confeſſo eſt, nullam, ne mente quidem, fingi poſſe, nedum exiſtere Dei figuram; tamen exiguus ille gloriæ, maieſtatiſque ſplendor; quem Moſen cernere tunc patiebatur, cùm ipſi ſua poſteriora oſtenderet; *Exod. 33.* quodam modo forma Dei poterat dici; quamtumuis ἀμυδρὸς eſſet; præ illis obſcuriſſimis viſis, quæ ceteris vatibus ſunt patefacta. Quod autẽ ad propoſitum attinet; quando eoſdem illos duos modos; quibus diximus omnia vatibus, quæ opus ſit, à Deo ſignificari; Ieremias etiam expreſſiſſe videtur, cùm falſorum prophetarũ improbitatem perſtringens, inter alia ait, Propheta apud quem eſt ſomnium, narret ſomnium, *Ierem. 23, 28.* & apud quem eſt verbum meum, narret verbum meum verè, quid paleæ cum ipſo frumento, dicit Dominus? perſpicuum eſt, nihil aliud eſſe verbum, quo paſſim Deus ſuos vates alloqui memoratur, quàm eum inſtinctũ afflatumque cæleſtem, quem viſionem & inſomnium ipſius appellat in Numeris; dum earum rerum notione, atque intelligentia, quas res vates ſuos præſentire, atq. etiam enunciare aliis vult, ſic eorum animos informat, vt ipſas veluti coràm aut cernere, aut audire ſibi mentis ſenſu videantur.

Verbũ Dei quo alloquitur vates, quid.

Id autem cùm vigilantibus euenit, tùm viſio ferè, atque verbum Domini appellatur: interdum etiam, manus Domini. at quando ſecundum quietem, tum ſæpiùs ſomnium. Atq. ab huiuſmodi mentis ſenſu illi, חוזים, hoc eſt, videntes dicti ſunt, ſimiliter atque נביאים, id eſt prophetæ, ab eloquendo enunciandoque illa viſa apud homines.

Manus Domini. Somnium. חוזים נביאים

Hac igitur ratione Iſaias, Dominum eſſe locutum, ait, quæ ſe vidiſſe de Iuda & Ieruſalem, paullo antè dixerat. *Iſaia 1.* Et Ieremias falſos vates clamat cordis ſui viſionem loqui, quam non acceperant ex ore Domini, *Ierem. 23.16.* hoc eſt, qua ille mentem ipſorum non imbuerat; ſed quam ſibi finxerant ipſi. His conſentanea ſunt, quæ de voce Dei D. Baſilius ſcripta reliquit, cõmentario in Pſalmũ XXVIII. *Baſilius in Pſalmum 28. homilia prima.* Eſt, inquiens, vox Dei generis diuerſi ab iis vocibus, quæ in audiendi ſenſum cadunt. Fit enim, cùm mens hominum, quos ille ſuam percipere vocem vult, viſione quadam informatur; haud ferè aliter, atque in ſomniis accidit. Nam vt in his, ſecundum quietem, animus noſter quorundam veluti verborum memoria imbuitur, non pulſo aëre externo, neque voce vlla in audiendi ſenſum illapſa; ſed ipſa mente notis quibuſdam rerum ſignata informataque, talem exiſtimandum eſt Dei eſſe vocem, quam audire memorantur Prophetæ.

De voce Dei.

Sed vt dilucidiùs etiam iſta explicata ſemel ſint, adſcribam, quæ de ipſis, vir perſpicacis ingenij Moſes Maymonius Africanus ſcripſit in eo cõmentario; cui titulum fecit, מורה הנבוכים, hoc eſt, doctori perplexorum. *More Neuochim, parte 1. cap. 65.* Non enim eſſe puto in vulgus peruulgata. Igitur ille, cùm parte prima eius operis ſui dixiſſet; id omne vel loqui; vel dicere, quod Deo in ſacris literis attribuitur, nihil aliud ſignificare, quàm vel ipſum Dei conſilium, voluntatémve, vel notionem rei cuiuſpiam, qua à Deo mens humana informatur; ſiue illa generetur voce à Deo creata; quales fuere voces quæ apud montem Sinæum, & alibi audiebantur; ſiue iis modis quibus prophetia fieri ſolet; ſine vllo vocis ſenſu ſcilicet. Effici enim prophetiam, cùm vis quædam à Deo, per intellectũ, quem agentem appellant, influit in eam animæ facultatem, quam λογικὴν, hoc eſt, rationalem, ſiue mentem, vocant; & inde tranſmittitur in alteram, quam nominant εἰκαστικὴν, hoc eſt, vt ſic dicam, imaginatiuam.

Prophetia qui fiat.

Hæc, inquam, & his ſimilia plura cùm dixiſſet Maymonius in prima ſui libri parte; ſcribit deinceps in ſecunda, in hanc ſententiam. Scito, de quocunque ſcriptum eſt in ſacris libris, angelum cum ipſo locutum eſſe; aut verba à Deo ad ipſum eſſe facta; illud perpetuò per adminiſtrũ angelum eſſe factum; & quidem vel per inſomnium, vel per viſionem propheticam. Solent autem prophetæ quatuor ferè modis diuerſis verba eſſe ad ſe facta memorare. Nam aut diſertè dicunt, angelum, ſiue per inſomnium, ſiue per viſionem ſibi eſſe locutum, aut angeli quidem, ſed nul-

Prophetæ quatuor modis facta ad ſe verba Dei eſſe dicunt.

ſed nullam vel inſomnij vel viſionis mentionem faciunt: quippe ſtatuunt, hoc in confeſſo eſſe; niſi alterutro eorum modorum, verba angelum non feciſſe. Rurſus eſt, vbi Deum ſe eſſe affatum dicunt, vel per viſionem, vel per ſomnium; ſed de Angelo verbum nullum. Poſtremò, ſæpè aiunt, hæc; illa Deum ad ſe eſſe locutum; ſed neque angeli, neque viſionis, neque ſomnij meminerunt; certi ſcilicet, prophetia neminem; niſi per Angelum, & quidem vel viſione, vel inſomnio afflari poſſe. Primi modi exemplum eſt, Et dixit ad me angelus Domini per inſomnium; Iacob. Secundi, Et clamabat angelus Domini ad Abraham ſecundò, de cælo. Tertij; Factum eſt verbum Domini ad Abraham per viſionem. Quarti, Et dixit Dominus ad Abram. Et dixit Dominus ad Iacob. ad Ioſuam. ad Gedeonem. cuiuſmodi ſunt in ſacris literis creberrima. Quocumq. verò horum modorum memorantur verba eſſe à Deo facta, certum eſt ea prophetiam fuiſſe; eumque, ad quem facta ſcribuntur, prophetam. Atqui ſi dicatur Deus ad quempiam veniſſe per ſomnium noctu, prorſus neque illic prophetia fuit, neque propheta; ſed monitio modò; qua hominē Deus illū ad moneri voluit per inſomnium. Exempla extant de Laban, & de Abimelech: quorum ille impius, hic etſi inter ſuos populares probus, minimè tamen propheta fuit. Quapropter accuratè eſt obſeruanda differentia inter illiuſmodi enunciata, Venit Dominus, & dixit Dominus: per ſomnium nocturnum; & per viſionem nocturnam. Et ſanè Chaldæus interpres Oncelus illorum alterum reddidit, Apparuit Dominus; alterum, Venit verbum à Domino. Quin nonnunquam ſcribitur, Dixit Dominus huic, illi; quibus hominibus non eſt locutus Dominus, & quorum mentes nulla ſunt prophetica intelligentia informatæ à Domino. Sed quibus Dei voluntas ab alio quopiam vate eſt nunciata. Hæc Maymonius, & multò plura; quæ perſequi non eſt neceſſe. Cenſet autem ille non pertinere iſta ad Moſen: vt explicatè ſcripſit cōmentariis in caput x. מסכת סנהדרין. dum tractat ſeptimum legis fundamentum. Deus enim, inquit, cum ſolo vatum omnium Moſe abſque adminiſtro angelo, & ſine ſomnio, viſioneque locutus eſt. Idque R. Ioſeph Albus, vir ſanè doctus explanauit ad hunc modum: Sic, inquit, collocutus eſt Deus cum Moſe de rebus, vt earū cognitione animam ipſius, quam vocamus rationalem, abſque vlla phantaſia media imbueret: ſimiliter atque cum ipſis angelis ſcilicet. Hoc enim illud eſt, Ore ad os loquar cum ipſo, &c. Noſtri Theologi hanc appellant viſionem intellectualem; & Moſi, atq. etiam Dauidi attribuunt. Illam autem quæ per mediam phantaſiam efficitur, vocant imaginariam viſionem: quam prophetarum propriam eſſe; ceteriſq. vatibus omnibus communem fuiſſe dicunt. Sed iſta ſunt alterius loci. Igitur, vt ad id reuertamur, à quo paullulum diuertimus; ſic locutus eſt ad Ioſuam Dominus; vt earum rerum, quæ verbis hic ſcriptis ſignificantur, informatione illiuſmodi mentem Ioſuæ imbuerit, cuiuſmodi concipere animo ille potuiſſet, ſi articulatim & diſertè omnia ea verba fuiſſent clara voce coram ipſo pronunciata: immò verò infinitis partibus euidentiore. Nam id pro certiſſimo ſtatuendum eſt, cùm à Deo in vatum, ſiue vigilantium, ſiue dormientium animis aliquarum rerum notiones ſignantur; ſiue eæ res iam tum euenerunt, ſiue longo pòſt tempore futuræ ſunt; tum earum rerum ſpeciem καὶ φαντασίαν multo clariorem illis repræſentari, quàm ſi vel perſpicaciſſimis oculis, coràm, res illas cernerent. Neque verò id modò; ſed ſimul quandam veritatis euidentiam ità mentibus illorum offerri, itaque penitus affici, vt intelligant, eam notionem eſſe reuera diuinam: non autem à ſuæ ipſorum animæ imaginatiuæ, vt ſic dicam, facultate, motuque naturali formatam effectamque; nec etiam à malo quopiam genio inditam. Neque enim alioqui vnquam ſatis ipſi ſibi prophetæ fidere; nedum iuſta fidentia, quæ diuinus afflatus inſtinctuſque dictaſſet, propalam enunciare poſſent. Nunc verò videmus ipſos tam firma animi confiſione cuncta, quamuis principibus, & populo ingratiſſima, edicere, vt dubitare nemo poſſit, quin conſcij ſibi ipſi ſint, ſe in Dei conſilio adfuiſſe, vt loquitur Ieremias; atq. vidiſſe & audiſſe ſermones diuinos, non fallaces. Idem exiſtimandum eſt de viſis ſacris; ſuas ea ſcilicet habere peculiares notas, quibus diſcerni à laruis, falſiſque ſpectris queant. Sed iſta non ſunt huius loci. Nunc enim, vt rem omnem in pauca conferamus; ſatis eſt tenere, Hoc eſſe, Deum verba de aliquibus rebus ad Ioſuam, aut alium quemuis vatem facere; ipſorum mentem earum rerum notionibus ita informare, vt non ſolùm res ipſas, tamquam præſentes, oculiſque obiectas, animo cernant; ſed ſimul intelligant, eam ſuæ mentis agitationem cæleſtem eſſe: neque aliter affecti ſint, quàm ſi coràm voce clariſſima loquentem ſecū Deum audirent. Quamquam faten-

Margin notes: Geneſ. 31. 13. — Geneſ. 22. 16. — Geneſ. 15. 1. — Geneſ. 12. 1. — R. Ioſeph Albo orat. 3. ca. 10. — Num. 12. 8. — Thom. 2. 2. q. 174. — Vatum cognitio eſt omnium euidentiſſima. — Ierem. 23. 18.

fatendum eſt omnino, verba quædam diuina audiendi etiam ſenſu percepta aliquandò ab hominibus eſſe. Quod Moſi frequentiſſimè conceſſum fuiſſe exiſtimatum eſt: neſcio quàm probabiliter. Ego certè etiam hunc mente quàm auribus diuinos afflatus audiſſe ſæpius credibiliter dici poſſe putauerim. Porrò quòd Ioſua Moſis miniſter vocatur, id quoque ad præſentem locum eſt accommodatiſſimum. Rectè enim cum eo loquitur Deus, de ſuſcipiendo imperij munere, quem Moſes, compluribus iam annis, per familiarem conſuetudinem, ad eius adminiſtrationem, omnibus neceſſariis præceptis erudierat. Sed obſeruandum eſt; eum non vocari עֶבֶד, hoc eſt, ſeruum Moſis, ſed מְשָׁרֵת, miniſtrum. Neque enim vir inter ſuos tribules primarius ſeruitutem Moſi ſeruierat; ſed eum officioſè comitatus, obſeruauerat. Vnde à LXXII. interpretibus nunc ὑπουργὸς; alibi θεράπων; ſemel atque iterum παρεστηκὼς, pro vocabulo, מְשָׁרֵת, redditum eſt. Hæc eò moneo; ne quis Moſis exemplo, cum ſeruitiis reipub. conſilia communicanda putet, quæ prudentiſſimi homines exiſtimant, his clàm haberi debere. Seruus enim, inquit Chriſtus, neſcit quid faciat dominus ipſius.

Miniſter Moſis. — *Ioan. 15.15.*

Moſes ſeruus meus mortuus eſt, &c.

MOSES, inquit, qui adhuc imperator populi mei fuit, & dux; atque in eo munere fidam, & mihi gratam operam nauauit, vt pro meo ipſum ſeruo ſugi habere non dedigner; is defunctus eſt; & proinde reſpub. duce orba eſt. quare age tu; quem dudum illi ſucceſſorem deſignaui, & ſolenni ritu conſecraui etiam; atque inſuper ſpiritu ſapientiæ auxi; traiicito hoc flumen Iordanē: & multitudinem iſtam vniuerſam tecū traducito in Chananæam. Ego enim, cuius eſt omnis terra, & quidquid à terra ſuſtinetur; cuius eſt vniuerſus orbis, cum ſuis habitatoribus; ego qui moderor imperiis hominum; & quibus volo ea do; terram iſtam iam nunc illorum eſſe iubeo; qui, cùm ſint ex Iſraele prognati; heredes ſunt mearum veterum promiſſionum; quas præſtandi iam tempus adeſt, &c. Admirabilis profectò hic apparet Dei erga miſeros mortales benignitas, καὶ φιλανθρωπία, qui ipſos pro ſuis ſeruis habere non dedignatur; quamuis, vt omnia præſtiterint quæ iuſſi ſunt, ſeruorum tamen nomen mereri numquam poſſunt. Neque enim vllis Dei vtilitatibus ſeruire queunt. Sed quis eſt omnium, qui vſquequaq. mandatis Dei obtemperat? Certe Moſen id non feciſſe conſtat; quem ſuum peccatum à Chananæa excluſit. Plurimùm ergò Ioſuæ animus, ceteroqui difficultate rei fluctuans, hoc dicto confirmari debuit; cùm intelligeret ille, ſperare ſe poſſe; vt Moſis; ita ſuam operam; etiamſi tanto muneri longè impar foret; tamen Deo; pro ipſius benigniſſima indulgentia; acceptam fore.

Pſal. 24.1. — *Daniel. 4.19* — *Deus dignatur homines pro ſuis ſeruis habere.* — *Luc. 17.10.*

וְעַתָּה Et nunc. Particula illa וְעַתָּה, quam interpretatus ſum, *iam ergo*, crebra eſt apud Hebræos: ſignificatque plerumque, non tam præſens tempus, quàm rei, quæ narratur, conſequentiam, καὶ ἀκολουθείαν; vt Geneſis tertio capite, וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ. itaque ne extendat manū ſuam. ruſſus cap. IV. וְעַתָּה אָרוּר אָתָּה Iam ergo maledictus es. Et cap. XXI. וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי Itaque iurato mihi. Quin in huiuſce modi enunciatis, in quibus verbo modi mandatiui iungitur, ſimul vim quandam vrgentem, & maturantem habet. Exempla vbique obuia ſunt. Igitur quod ad præſentem locum attinet, Deus ex illa ſumptione, qua Moſen vita exceſſiſſe dixerat, quodam modo concludit, atque etiam vrget Ioſuam, vt maturet capeſſere rempub. imperatore orbam. Quin ipſum etiam verbum, קוּם, *Surge*, hortandi potius Aduerbium eſſe videtur ſæpè, quam ad erectum corporis habitum ſpectare; ac ſi dicas, Eia, age. eamque ob rem fortaſſis hoc loco nulla copula eſt; niſi ſi τὸ ἀσυνδετον celeritatem & feſtinationem ſignificare, mauis exiſtimare.

Gen. 3.22 — *Gen. 4.11.* — *Gen. 21.23* — *Surge. קוּם*

Iordanis fl. & de eius orig. Iordanis fluuius, Euangelica etiam hiſtoria nobilis, in Libani radicibus oritur; & quidem vt pleriſq. ſcriptoribus placet, fonte gemino; dextro Dan; ſiniſtro Ior. vt ita ex iunctis iſtorum nominibus, ſicut & confluentibus aquis fiat Iordanis. Sed Talmudici, cùm aliis in locis, tum vbi de ſecundis decimis rei pecuariæ tractant, aliam eius appellationis tradunt rationem. Sic enim enodant Iordanis nomen, quaſi יַרְדֵּן ſignificet, יוֹרֵד מִדָּן, ac ſi dicas, deſcendēs è Dan. Nam oppidum Dan; quod antiquitus Lais, & Leſem, dicebatur; apud Panium exſtabat, hoc eſt præcipuum Iordanis fontē, vt Plinius eſt opinatus. quamquam Ioſephus ex ipſa vſq. Trachonitide primam Iordanis originem repetat, è lacu quodam rotundo, quem Phialam vocant à figura. Inde enim terra conditas aquas ad Panium antrum, prope Dan; hoc eſt, Philippi Cæſaream; ferri; atque illic demum per ſcatebras erumpere in lucem. Cui certè rei argumento eſſe videtur ipſa etiam illius lacus appellatio, quam ab illis, qui

Talmud מעשר — *Ioſeph. bell. Iud. li. 3. ca. 18.* — *Phiala fons* — *Cæſarea Philippi.*

loca ea perluſtrarunt, accepimus:aiunt enim vulgo vocari, Maiedan. hoc enim eſt, ac ſi, Maiedan.
aquas Dan, dicas. Porrò vbi ex Paneade ad millia paſſ. circiter x v. profluxit Iorda-
nis ad Auſtrum verſus, diffunditur in locum paluſtrem, quem Samechonitin noſtri, ſed Samechonitin.
Saichonitin Talmudici, ſi exemplaria non ſunt mendoſa, vocant. Ibique ita reſtagnat;
præſertim quo tempore niues in vicinis montibus ſoluuntur, vt paludem putes. ſed hoc
ſtagnum creſcente æſtatis calore, propè vniuerſum ſiccatur: & denſa fruticum materie
obſitum, feras nutrit, atque occultat. ab hoc deinde loco longius etiam emenſus ſpaciū,
excipitur à lacu Geneſara. quod nomen ab Hebræo כִּנֶּרֶת factum eſſe arbitror. de cuius Geneſara.
lacus ampliſſima & fertiliſſima amœnitate non eſt nunc dicendi locus. Poſt Geneſaram
haud longè progreſſus, recipit venientem à ſiniſtris Galaaditidis montibus torrentem
Gen 32.23. Iaboc, Iacobi hiſtoria nobilitatum. Tandem verò in mare mortuum, ſiue lacum aſphal- Iaboc torrens.
titen receptus, laudatas ſuas aquas cū bituminatis, & peſtilentibus, vt ait Plinius, miſcet:
atque ab his ita impeditur, vt fluere deſinat. Sed plura de Iordane ſi quis requirit, legat
Plinium libro v. cap. x v. & Ioſephum de bello Iudaico lib. I I I. cap. x v I I I. Prono-
men demonſtrationis *iſtum*, propinquitatem fluminis oſtendit. propè enim aberat à ca-
ſtris, quæ ad Sittim facta fuerunt: quod capite proximo explicabimus. Quamquam ſi
quis illud, זֶה, eſſe emphaticum, non demonſtratiuū, exiſtimare malit, non pugnauero זֶה
contrà. L x x I I. ſanè, vt pænè ſuperuacaneum, non reddiderunt. Sequitur in ordine
ſacrorum verborum, *Tu & omnis populus iſte.* Eadem facere iubetur Imperator quæ pa- Boni imperatoris officia.
rentes; ſed primo loco; vt ſuo exēplo hortetur ceteros ſcilicet. Quippe boni Imperatoris
eſt, non vitæ commodis; ſed prudentia, fortitudine, aliis virtutibus antecedere ſubiectos.
Iniquè enim poſtulet eos ſibi parere, quibus nihilo ipſe ſit ad rectè conſulendum melior.
Rurſusque mollis, ignaui, impudentis animi fuerit, ea imperare ceteris, quæ ipſus vel
aggredi, vel perferre non ſuſtineat. Ceterùm nota illa vniuerſitatis, *Omnis*, commodè
accipienda eſt. Non enim debent illi etiam traiicere, quibus citra flumen in Galaaditide
conſidere permiſerat nuper Moſes, præter paucos, qui fratribus ſuis tranſeuntibus opem
ferant. vt verſu x I I. audiemus. niſi ſi quis putet demonſtratiuum, *iſte*, eos modò oſten-
dere, qui in caſtris præſentes erant, duas verò tribus & dimidiam adornandis poſſeſſioni-
bus, quas paullò antè acceperant, occupatas abſuiſſe. *In terram quam ego do ipſis filiis Iſrael.*
Pronomen *Ego* emphaſin habet. Nemo enim, præter vnum Deum, niſi violata iuſtitia,
potuit ereptam veteribus poſſeſſoribus regionem donare nouis. Hic enim, cùm ſit totius Quo iure Chananæa donata ſit Iſraelitis.
mundi effector, & Dominus, ſic ſuas cuiq. genti ſedes in terris attribuit, vt eas precario
quidem poſſideant, ſi donantem illum ſpectes; ceteroqui verò prorſus vt legitimi hære-
des, obtinere eas, aduerſus externas iniurias, debeant. Fruſtra ergo Manichæi, dū Cha- Manichæi.
nanæorum cauſſam agunt, culpant Deum; qui precarias poſſeſſiones flagitioſiſſimis, &
planè indignis clientibus beneficiariis ſuis ademit; eaſque ſuo populo donauit; cùm de-
Rom. 2.4. beant potius admirari, venerari, exoſculari mirificam illius lenitatem & patientiam; qui
Gen. 15.16. annos plus quàm quadringentos ſumma ſua benignitate, illos, vt ad meliorem mentem
redirent, inuitauerat; cùm interim ipſi ea eius lenitate contemta; qui ipſorū erat durus
& obſtinatus animus; per omne improbitatis genus pergerent ſibi eius ſupplicij cauſſas
August. ſermone de temp. 105. Tom. 10. cumulare, quod tandem iuſto Dei iudicio dederunt. Sed diuus Auguſtinus quodā ſer-
mone (vt hoc addam) aliam affert à patribus traditam, atq., vt ait, veriſſimam cauſſam;
cur eliminatis Chananæis iuſtè Iſraelitas ſucceſſiſſe exiſtimandū ſit. Nempe dum orbem
terrarum inter ſe partirentur Noæ filij tres; eam partem, quæ pòſt Chananæa eſt appel-
lata, obueniſſe Sem. atque ab huius poſteritate poſſeſſam diu, cultamque fuiſſe. tandem
verò Chananæos, homines feroces & barbaros; quippe ex impio Cham prognatos; & in-
ſuper aui ſui deteſtatione efferatos; ſiue cæli clementia, ſiue ſoli vbertate, ſiue ſua qua-
dam libidine incitati fuerint, per vim legitimos illos pepuliſſe poſſeſſores, ſedeſque tam
felices occupaſſe: ac proinde nunc iure eas nepotibus Sem à Deo reſtitui. Nam Abraha-
Epiphanius lib. 2. contra hæreſ. to. 2. hæreſ. 66. mum ex Sem prognatum eſſe, docet ſacra hiſtoria. Eadem ferè ab Epiphanio, ſcriptore
optimo, ſunt literis mandata; qui Melchizedeci regnum, quod in Salem is obtinebat,
pro certiſſimo eius rei adducit argumento; cùm aut ipſe eſſet Sem, aut ex Sem na-
tus. Sanè iſtius vetuſtæ famæ; quam Auguſtinus à maioribus eſſe acceptam ait; ha-
buerunt etiam Syri olim, vt apparet, magnam opinionem. Nam Iacobus Orrhohaita,
hoc eſt, Edeſſenus; qui nobiliſsimi apud eam gentem ſcriptoris Ephraimi præceptor fuit; Iacob Edeſſenus Ephraimi doctor.
ſcriptum reliquit; Noam ante diluuium, in ea regione, quæ pòſt Chananæa eſt appellata,
habita-

habitauiſſe; & eam ſuo filio Sem, poſt diluuium, hereditatis loco aſſignaſſe; vt memorat Moſes Bar-Cepha, in opere de Paradiſo, quod nos nuper Latinum fecimus. Sed vt id non credatur: neque enim argumentis ſatis firmis probari poteſt; neq. vſquam ab Iſraelitis opponitur: quos tamen, iuris æquitate, nulla præſcriptio; propterea quòd vi fuiſſent olim de ſua illa poſſeſsione dimoti, deiectique a Chananæis, excluſiſſet. illud certe nemo, niſi impius, negauerit, meræ liberalitatis eſſe, quidquid Deus largitur mortalibus: ac proinde neminem vnquam, ne probiſſimum quidem; & qui plane ſecundum huius voluntatem viuat; iure expoſtulare poſſe, ſi quid eorum quæ ab ipſo accepit, amittat; nedum improbos, & aduerſus eum contumaces: quales fuere multis modis Chananæi. Eſt igitur illud, *Ego*, ac ſi dicat; qui vniuerſæ terræ Dominus ſum; qui rerum humanarum vices, pro æterno meo conſilio, iuſtiſsima ratione moderor. Ad hoc, pręcipua in illo verbulo vis eſt excitandi, confirmandique Ioſuæ. continet enim in ſe præcipuos locos ſuaſorios, ad præcedentem hortationem accommodos; ab vtili; à facili; ab honeſto, à contrario malo. Neque enim poteſt non eſſe vtiliſsimum atque optimum, quod ab optimo parente Deo nobis datur. Deinde, quid poteſt eſſe tam difficile, quod non facile conſequamur atque obtineamus, ſi Deus ipſe obiiciat? Poſtremò, quod vel maximum eſt; quis non metu Dei, atque pudore percellatur, ſi quæ bona ille tam planè offert, ea negligat, & fruſtra dabi patiatur? Obſeruandum porrò eſt, Dandi verbum, tempore præſenti hoc loco poſitum eſſe; vt intelligamus ad ſummam improbitatem iam perueniſſe Chananæorum ſcelera, quartumque eſſe exactum ſæculum; atque inſuper annos quadraginta plectendis rebellibus in deſerto conſumtos: ac proinde adeſſe tempus, quo ea quæ olim Abrahamo, Iſaaco, Iacobo ſunt promiſſa, præſtentur: itaque iam nunc Deum, vt iuſtiſsimum iudicem, pronunciare hoc verbulo, Iſraelitas eſſe Chananææ dominos; prioribus verò incolis omne ius adimere atq. eripere: vt hi poſthac non aliter in ea terra, quàm in alieno ſolo habitare exiſtimandi ſint. Nam quod non è veſtigio ab omni prorſus poſſeſſione dimouentur, atque deijciuntur, Dei ſolo nutu, eius rei grauiſsimæ ſunt cauſſæ. Diſpenſat enim ferè prudentiſsimus rerum moderator Deus, res mortalium, per humanas operas. Tum propenſiſsimam ipſius benignitatem plurimùm etiam ipſa Iſraelitarum ignauia, aut improbitas verius, impediebat: ad huc, non erat ex ipſorum re, vt ſubitò vniuerſa regio, pulſis cultoribus, vaſta, feriſque habitanda relinqueretur; cùm ipſi totam nondum, præ ſua paucitate, poſſent occupatum ire. Veriſsimè enim eſt à Cyro ſuperiore apud Xenophontem dictum, ſimul à bonis rebus omnibus regionẽ vacuam nudamque fieri, quæ ab hominibus vacua fit. Iam verò, quoties Abrahamo, Iſaaco, Iacobo huius hereditatis ſpem fecit Deus; fecit autem ſæpè; verbo temporis futuri toties eſt vſus. Non igitur nunc temerè pręſentis temporis verbum eſſe ſcriptũ puto. quamquam Latinus id in futuri commutauerit; nimirum ratus, dare, pro, tradere, poſitum eſſe, vt proximo verſiculo. Quod in verborum ſacrorum ordine ſequitur, *ipſis filiis Iſrael*, Hebraiſmus eſt; dum ἐξηγητικῶς ea Nomina in oratione addũtur, quæ alioqui per poſita antè, ipſorum loco, pronomina ſatis expreſſa videri poterant. qualis eſt illa quoque in Exodo phraſis, וַתִּרְאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד Et vidit ipſum, puerum. in quo loquendi genere vulgus ſolet apud Latinos addere particulam, ſcilicet. L X X I I. interpretes, vt ſuperuacaneum, non reddiderunt illud; ſed non eſt profectò hîc ocioſa Iſraelis mentio. Diſertiſsimè enim tum hanc illis promittebat Deus terram, cùm Iacobo Iſraelis nomen imponeret. his enim vtebatur verbis: Nomen tuum eſt Iacob: nõ vocaberis poſthac nomine Iacob; ſed Iſrael erit tibi nomen. indiditque ipſi nomen, Iſrael. Et ait ad ipſum Deus; Ego Deus fortis pollenſque: creſce & augeſce; gens & cœtus gentium ex te naſcetur: regeſque ex tuis lumbis prodibunt: & terram quam promiſi Abrahæ, & Iſaac, eam tibi dabo, & ſemini tuo poſt te dabo eam terram, &c. Appoſitè igitur filios Iſraelis eos vocat, cùm iam illa promiſſa ad rem confert. Sed poſſet hîc moueri quæſtio; fuerint ne duo illa regna, Og & Sehonis, quæ duabus tribubus & dimidiæ nuper cis Iordanem donata à Moſe ſunt, pars terræ promiſſæ: quando hæc, vt apparet, trans Iordanem nunc demum peti iubetur. Verùm ea de re erit alius dicendi locus aptior. Interim hîc illud tenere ſatis ſit; præcipuas Chananææ ſobolis ſedes trans Iordanem poſitas fuiſſe; atque eius terræ partis rationem maximam fuiſſe habendam, quam legitimo ſuo cultui primum dicari; & in qua deinde ſalutare diſpenſationis filij ſui Ieſu Chriſti myſterium olim peragi Deus volebat. Ceterùm diximus Ioſuam ſiue Ieſum, nobis adumbraſſe Ieſum Chriſtũ. Ei typo pulchrè profectò

Moſes Bar-Cepha lib. 1. de Paradiſo.

Meræ liberalitatis eſt quidquid Deus dat hominibus.

Ego.

Gen. 15. 16.

Deus diſpẽſat res hominum per homines.

Xenoph. in-ſtit. Cyri lib. 4.

Exod. 2. 6.

Gen. 35. 10.

An Galaaditis fuerit pars terræ promiſſæ.

Anagoge.

profectò ſubſeruiunt verba horum duorum, quos iam explicauimus, verſuum; ſi ἀναγωγικῶς accipiantur. Poſt mortem enim Moſi, hoc eſt, poſt finem legis Moſaicæ; quæ Deo,
Rom.15,8. vt filiorum pædagogus, ſeruierat; miſſus eſt à Deo patre Ioſua, ſiue Ieſus Chriſtus, miniſter Moſis. Fuit enim ille miniſter circũciſionis, propter veritatem Dei; vt rata ea faceret, quæ maioribus fuerant à Deo promiſſa: fuit etiam Moſis legi obediens, vt eos, qui legi
Gal.4,4. erant ſubiecti, redimeret, atque per adoptionem in filiorum libertatem vindicaret. Miſſus, inquam, eſt Ieſus Chriſtus, vt eos, quos Moſes per loca vaſta, inuia, ſterilia oberrantes adhuc circumduxerat; nec ad promiſſam quiuerat hereditatem introducere; hoc eſt,
Heb.10,1. qui in horrida, difficili, & ſterili lege, atque vmbra futurorum bonorum adhuc verſati, ad ipſam rerum perfectam repræſentationem pertingere non poterant; eos ipſe per Iordanem, id eſt baptiſmum; quo virtute ſanguinis illius expiamur, & ſacroſanctis æternæ hereditatis myſteriis initiamur; duceret in terram ſemini Abrahæ promiſſam: vbi rebus ipſis, non rerum vmbris potirentur, fruerenturq́;. Baptiſmum enim non obſcurè ſignifi- Iordanis baptiſmũ ſignificat.
Matth.3. cari per Iordanem, quis ex hiſtoria Chriſti & Ioannis non intelligit? Sed hæc hactenus. Nobis enim conſtitutum eſt, pro noſtra mediocritate, ipſa ſacri huius commentarij verba potiſſimũm explicare; eaq́; ſenſa patefacere, quæ ad hiſtoriam rerum geſtarum pertinent. Ipſas verò anagogas & myſticos ſenſus, non niſi parciſſime attingere; ſed illis prolixius perſequendos relinquere, qui & maioribus ingenij luminibus à Deo prædíti, & in illiuſce generis interpretatione, pro concionibus dicendo exercitati ſunt. præſertim cum videamus copiose hoc ab Adamantio eſſe præſtitum. quo viro, neſcio an poſt natum Chriſtum vixerit quiſquam vel ingenio maiore, vel in ſacris literis exercitatiore.

Omnem locum quem calcabit planta &c. 3

POTERAT quidem, ac debebat etiam Ioſua illo ſolo Dei verbo, *Ego do*, contentus, certiſſima cum fiducia, quod iuſſus erat, aggredi: atque in terram hoſtilem audacter cum omni populo traijcere, fretus eius auctoritate, cuius nemo ineluctabili poteſt voluntati obſiſtere. ſed profectò haud facile humanus animus abſolutam illam Dei, vt ſic dicam, Omnipotentiã Dei abſolutã, nõ facis firmè capere humanus animus poteſt.
Rom.4,18. omnipotentiam capit. Et vt per fidem in ea tandem aliquãdo acquieſcat, ac, quod Apoſtolus de Abrahamo memorat, fide contra fidem credat, tamen vix fit, vt ſecum non diſceptet ipſe, atque luctetur; dum rerum propoſitarum difficultatem, &, vt ſibi videntur, ἀδυναμίας apud ſe expendit; vtque modos ſaltem, rationesq́;, quibus illa confieri poſſint, aut alia adminicula, pro fide illa ſua confirmanda, non requirat. Eſt enim eius rei illuſtre
Gen.17,17. nobis exemplum propoſitum in eo, quem modò dicebam, Abrahamo. Eius enim fidei vigor, mirificus ſanè, vix tandem poſt iteratum Dei promiſſum, potuit obſtacula gignẽdi ex Sara filij prorſus perrumpere. Præclariſſimũ etiam alterum in ipſa diua virgine Maria: quam non credidiſſe verbis Angeli, præſertim ſuauiſſimo nuntio diuinæ gratiæ apud
Luc.1,34. animũ ſuum confirmatam, exiſtimare nefas ſit. Et tamen exquirit, quî poſſit fieri, quod nulla, niſi Dei potentia, effici poſſe, intelligẽbat. Igitur ne quid titubet Ioſuæ animus, ſuccurrit Deus vltrò: & quod implicitè atque abſconditè illis verbis, *Ego do*, ſignificarat, id iam patentiùs atque explicatiùs proximis iſtis ad decimum vſque verſiculis proſequitur. Nã quod ait, *Omnem locum quem calcabit &c.* eſt ac ſi dicat, Ego non ſolùm iure omni veſtram eſſe volo eam terram, in quam vos iubeo traijcere; verùm etiam omnia quæ vobis poſſeſſum illam euntibus obſiſtere poſſint, ea ita comparabo, vt in quamcunque illius partem pedes intuleritis, ea pars in veſtram poteſtatem facile, ditioneḿq; ſit conceſſura. Eſt ergo iſta hortatio à facili. idq́; verſiculo quinto explicabitur apertiùs. Verbum igitur, *Dedi*, commodè hîc pro tradere, ſiue dedere, accipiatur, interpreteturq́; per futurum tempus, ſicut factum à Latino eſt. Quanquam nihil abſurdi ſit eius propria notione explicare, abſque temporis enallage propter factam nuper, vt diximus, donationem. Nam quòd Moſes in Deuteronomio, dum hæc ipſa commemorat, verbo temporis futuri vtitur (ait enim, Omnis locus &c, veſter erit) id facere ille debet: vt qui non rem vel præſentem vel præteritam, ſed futuram prædicit. Sed enim obuciat aliquis hîc nobis ipſum rei euentum, parum, vt videtur, Dei iſtis promiſſis reſpondentem. Ad Hai enim primum Iſraëlitæ fugati, pars etiam cæſi ſunt. Deinde ex Iudicum hiſtoria certi ſumus, hoſtes non ſolùm vbique eliminari non potuiſſe; ſed etiam ipſum populum Iſraëliticum ab illis aliquando in anguſtias redactum eſſe. Atqui Deus in hiſce pollicitis de compacto agit. Receperant enim Iſraëlitę, obſeruare omnia, quæ ille lata lege mandarat. hoc ergo cum ipſi parum plenè atque probè præſtent, haud mirum eſt, eum felicem rerum ſucceſſum, quę Occupatio

Deus cum ſępe alibi, tum etiam hoc loco promittit, non perpetuo tenore pro illorum votis fluere; ſed ſubinde magnis calamitatibus, pro maximis ipſorum flagitiis, interturbari.

Promiſſa Dei quomodo pendeat ab hominũ actionibus.

Non pendent quidem, fateor, Dei promiſſa ex hominum actionibus, quaſi cauſſis neceſſariis: Quid enim ſummam rerum omnium atque immobilem cauſſam impellat? ſed tamen poſita ſunt ſępe illa in certa quadam ratione; qua ſecundum diuinam illius voluntatem procedant: quam voluntatem etiam ipſa cæleſtis doctrina nobis plerumque patefacit. Eoq; fit, vt ſi ſponte noſtra eam nos rationem nõ ſequamur, fruſtra, quoad nos certè, ſint illa promiſſa.

Conſilium Dei peccatis hominum impediri non poteſt.

quanquam hoc interim tenendum eſt; numquam prorſus irritum reddi conſilium Dei poſſe, per hominum vitioſitatem. Quippe illi nunquam deeſt ratio ex mediis tenebris lucem producendi. Ceterùm quod de compacto, & conditione, ſiue de certa procedendi ratione iam dixi, cum ex iis etiam quæ proximis verſibus, de obſeruanda vniuerſa lege memorantur; tum apertè conficitur ex illis dictis, quæ Moſes cæleſti inſtinctu pronunciauit in Deuteron. huc pertinentia. Sunt enim ea ipſa, quæ præſens verſiculus citat; cùm habet, *Sicut locutus ſum ad Moſen*. Itaque hæc appendicula, ipſas dandi conditiones tacitè obſcureq; continet. quod etiam Theodoretus ſenſit. Sic enim illic, veluti Dei ore, loquitur Moſes. Nam ſi accuratè obſeruaueritis omne hoc, quod ego vobis mando; vt ametis Dominum Deum veſtrum, eatiſq; per omnes vias ipſius, atque ipſi adhæreatis, exterminabit Dominus omnes gentes iſtas extra veſtrum conſpectum: voſq; occupabitis poſſeſſiones earum nationum, quę maiores fortioresq; vobis ſunt. Omnis locus in quo figetur planta pedis veſtri, veſter erit. à deſerto & Libano; à flumine, flumine, inquam, Eufrate, vſque ad mare vltimum, pertinebunt fines veſtri. Non conſiſtet quiſquam coram facie veſtra. terrorem metumque veſtri incutiet Dominus Deus veſter vniuerſæ terræ, per quam ituri eſtis: ſicut ad vos locutus eſt. En ego propono vobis hodie benedictionem & malectionem: benedictionem quidem, ſi obediueritis mandatis Domini Dei veſtri, quæ vobis hodie impero. Maledictionem verò, ſi non parueritis præceptis Domini Dei veſtri: ſed deſciueritis à viuendi ratione quam ego vobis hodie præſcribo: atque ſequamini alienos & ignotos vobis Deos, &c.

Deut. 11, 22.

Theodor. in diff. ſublimiſſcript. loca.

Quis ex his non intelligit, illa tanta Dei beneficia ex mutuis populi officiis pendere? Sed plura de his in explicando verſu proximo dicenda erunt. Eſt verò ex his etiam illud perſpicuum, cur Deus hîc Moſen potiùs, quàm Abrahamum laudet, cui primo hæc promiſſa fecerat; & veluti ſolenni fœdere percuſſo, ſanciuerat etiam circumciſionis ceremonia; mutuum ab illo quoque ſtipulatus, vt vitam probam coram ſe viueret. Nimirum quia ipſiſſimis illis verbis Moſen ipſe affatus fuerat, & Moſes populum; quibus hîc Ioſuam alloquitur. Huc addi poteſt & illud, quòd recens Moſis memoria Ioſuæ gratiſſima, & intima cum Deo familiaritas, eidem multis modis perſpectiſſima, auctoritatẽ multò grauiſſimam, apud ipſum, iis oraculis, quæ à Moſe prodita dicerentur, conciliare debebant: animumque eius concitare ac permouere magis, quàm ſi vetera illa, apud Abrahamũ, Iſaacum, Iacobum denique acta commemorarentur: quæ per aliquot ſæculorum interuallum obſoleuiſſe, & reipſa refutata eſſe poterant videri, niſi apud Moſen, in tam familiari cum Deo conſuetudine renouata fuiſſent.

Gen. 17, 2.

Siphre ספרי

R. Simeon Iohai.

In vetuſtis commentariis, quæ vocantur סִפְרִי, ſcripta in Exodũ & Numeros, quorum auctor eſt R. Simeon Iohai filius; qui & librum Zohar in Pentateuchum ſcripſit, paulò poſt euerſam à Tito vrbem Ieruſalem. In iis, inquam, commentariis, poſt multam diſceptationem Talmudicorum, qui illic citantur, de veritate iſtius enuntiationis *Omnem locum quem calcabit, &c.* tandem ſtatuitur, ita demum permiſſum hîc eſſe Iſraëlitis à Deo, vt quaſuis regiones occupatum irent, atque ſub ſuam ditionem ſubiungerent; ſi vniuerſam Chananæam, quàm latè proximo verſu deſcribitur, ante ſuo imperio occupaſſent. Et proinde Dauid apertè ab illis accuſatur, quaſi legẽ hanc violarit, cùm Meſopotamiam & Syriam Zoba debellaret; Iebuzæis etiam tum intra Ieruſalem, atque prope apud ipſam regiam, habitantibus.

Talmudici.

Talmudicorũ cæcitas & ſtupor vnde naſcatur.

Sic ferè Talmudici illi, cæci, ſtupidi, bardi profecto homines; qui non intelligebant, vniuerſitatem iſtam *Omnem locum*, in proximo verſiculo certis definitam eſſe terminis. ſed excæcati ſunt miſeri, poſtquam ſolem iuſtitiæ ab ſe amoliti ſunt; vſque adeò vt neque oculis, neque auribus percipere, animoq; intelligere queant quod rectum probumq; eſt, atque verum.

Rom. 11, 8.

Talmudicorũ h[illegible] c[illegible]p[illegible] auctor.

Et indigna profectò eſſent ipſorũ dicta pleraque omnia quæ proferrentur; niſi & illuſtriorem redderent Euangelicæ veritatis gratiam, maieſtatemque tam tenebricoſæ atque inſulſæ nugæ, & deſipientium hominum ridicula ſomnia, in apertam lucem protracta: & ſimul omnem Iudaicæ ſuperſtitionis doctrinam re atque exiſtimatione condemnarent, ac ludibrio exponerent. Quanquam

quam ſatendum eſt, eſſe etiam apud eius gentis ſcriptores nonnulla, quæ vtiliter noſtris hominibus comitantur; partim quia noſtræ religionis dogmata affirmant; alia quia ſacrę ſcripturæ verba rectè interpretantur. quod etiam Thomas, Liranus, Porchettus, Burgenſis, Raimundus, Nebienſis, alij animaduerterunt, & ſuis ſcriptis prodiderunt.

A deſerto & vſque ad Libanum iſtum, & vſque ad flumen &c. 4

DEFINIT hic Deus vniuerſam Iſraëlitarum hereditatem, rudi modo, à tribus cæli regionibus. Deſertum enim, quod quà צִן Sin, quà קדש Cades vocabatur, hodie autem vulgò Al-Hiſet dicitur, poſitum erat à meridie. Libanus verò, & longè vltra Libanum Eufrates, partem ſeptemtrionalem determinabant. Mare magnum, hoc eſt, mediterraneum, claudebat occidentem. (huic ideo magni cognomen attribuitur, quia lacubus & paludibus, quæ apud eam gentem etiam maria vocantur, maius eſt.) Ab oriente erat Iordanis. ſed hic iam non nominatur: quia ab eo fines iſti à Deo oſtenduntur Ioſuæ. Pertinebant enim caſtra, quæ in campis Moabiticis fecerant, prope ad Iordanem, è regione Ierichuntis. Ceterum illud, *Omnis terra Hetthæorum*, non deſignat terrenum aliud extra iſtos fines; ſed ideo, niſi fallor coniectura, prouinciæ Hetthæorum ſingularis mentio fit à Deo; quia de ea expugnanda, quàm de aliis Chananeæ partibus diffidere magis potuère Iſraëlitæ; vt in qua Ænacinos gigantea mole homines conſpexerant ſpeculatores Moſis. eorumque fama extremo pauore vniuerſum populum perculerat, & propemodũ ad repetendam Ægyptũ redegerat. Hetthæos enim ea loca, quæ circa Ber-ſabeam ſunt, quæq; ſurſum porriguntur, & latè circum Hebronem iacent, incoluiſſe, cùm hiſtoria emptæ ſpeluncæ duplicis, tum Rebeccæ ad maritum verba, quibus amandandi filij ſui Iacobi magnam rationem prætendebat; atque etiam nuptiæ Eſau clarè oſtendunt. Ne igitur vlla imperatoris animũ difficultas perturbet, aut etiam populi; cùm eueſtigio ſit in Chananęam traiciendum; addit Deus explicatè, ea etiam loca redactum iri in poteſtatem Iſraëlitarũ; cùm primùm illuc pedes intulerint; quæ præ ceteris inexpugnabilia viſa fuerant: nimirum quæ ab Hetthæis tenebantur, gente omnium Chananęorum bellicoſiſſima. Fuiſſe enim Hetthæos viros bellicoſos, ſatis magno argumento eſt Syrorum trepidatio: cum eos à rege Iſraëlitarum aduerſus ſe cõductos eſſe ſuſpicarentur. vt in Regum hiſtoria memoratur. Si quis tamen exiſtimare malit; Hetthæorum nomen poſitum hoc loco eſſe, pro omnibus ſeptem gentibus, quę capite tertio enumerabuntur; hoc eſt, vt terra Hetthæorum, ſit vniuerſa Chananæa, ſicut alibi omnes Chananæi vocãtur Amorrhęi, alibi alio vno nomine ex ſeptem gentium nominibus, συνεκδοχικῶς; haud ille fortaſſis à vero aberiet. nobis tamen prior illa ſententia viſa eſt ad veri ſimilitudinem eſſe propenſior. Ad nomen הַלְּבָנוֹן, Libanum, accommodaui, ἀπὸ κοινοῦ, vt loquuntur Grammatici, particulam עַד; quæ mox ſequitur: quòd ea mihi ſententia aptior videretur; & alioqui nõ neſcirem, literam ה, He, ſæpe etiam præpoſitam locorum nominibus, vice præpoſitionis, ad, fungi: quanquàm poſtpoſitam ſæpius. Sed ne abſurdam videar conſtructionem commentus eſſe; oſtendam planè geminam, in Regum hiſtoria, in iſtis verbis, מִן־הַנָּהָר אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרָיִם. Eſt enim iſtorum verborum ſententia, Solomonem eſſe dominatũ à flumine Eufrate, vſque ad regionem Philiſtinorum, & vſque ad Ægyptum. Ceterùm demonſtratiuum, הַזֶּה, iſtum, vt nuper dicebamus, ſic accipi poteſt, vt ἐξοχὴν, & pręſtantiam montis Libani ſignificet. quanquam eſt credibile ex campis Moabiticis eum, vt eſt altiſſimus, oculis cerni facilè potuiſſe, atque à loquente Deo demõſtrari. LXXII. pro Libano, dixêre, Antilibanum. vt alibi ſępe. Nec id mirum eſt, cùm ſint re ipſa vnus mons, ſed qui verſus mare mediterraneum laxiore valle veluti diuiditur. Plinius vtrũque deſcribit his verbis. A tergo, inquit, Sidonis mons Libanus orſus, mille quingẽtis ſtadiis Simyram vſq; porrigitur; quà Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacente valle, mons aduerſus Antilibanus obtenditur, quondam muro coniunctus. At Strabo, vt videtur, melius, explicatiusq;, Libanum apud Tripolim, & huic vicinum oppidum, quod Θεοῦ πρόσωπον vocant; Antilibanum verò apud Sidonem orſos deſcribit. Porrò nominis לְבָנוֹן, Libani, notatio thus ſignificat, vt Hebræis, ita Græcis. Conſtat enim, Libanum, cedrorũ, atque aliarum reſinoſarum feracem arborum eſſe: ex quibus credibile eſt, ſi non pretioſiſſimum illud Sabęum thus, cuius arboris faciem incognitam Romanis fuiſſe Plinius dixit; at thuris ſaltem ſpeciem quandam excipi. Nam idem Plinius alio loco prodidit Terebinthũ quoque maſculã in Syria thus producere; quod ſanè Sabęo illi thuri, diuerſæ arboris reſinæ, cognatũ eſſe non poteſt. quam ſolam reſinam thuris nomine dignatus eſt vates, cùm caneret:

Marginal notes (left): Num. 33, 48. — Num. 13. & 14, 1. — Gen. 23 & 21 — Gen. 27, 46. — Gen. 26, 34. — 4. Reg. 7, 6. — 3 Reg. 4, 20. — Plin. lib. 5, c. 20 — Strab. lib. 16. — Plin. lib. 12 c. 14. — Idem lib. 12. c. 6.

Marginal notes (right): Deſcriptio terræ promiſſæ. Deſertum Sin vulgò Al hiſet. — Hetthæi, qui — Hetthæi fuêre Chananæorũ bellicoſiſſimi. — Litera ה præpoſita ſæpe motũ ad locũ ſignificat. — Libanus. — Antilibanus. — Cedri thuris ſpeciem fundunt.

neret:

Eufrates.

neret: Solis eſt thurea virga Sabæis. Eufrates, etiam alibi flumen magnum appellatur in ſacra hiſtoria: quo epitheto ſimiliter Tigris inſignitur à Daniele, fortaſſe quia ambo orti ex Paradiſo, aliis fluuiis præſtantiores exiſtimãtur. Sed Euphrates nõ rarò κατ' ἐξοχὴν, ſolius fluminis nomine ſignificatur. Nam ei Tigris multis nominibus de præſtantia cõcedere debet. Talmudici capite ſeptimo de iuramentis, Eufratem magnũ vocari fluuium ſtatuunt, quia terrã omnium præſtantiſſimam, quam Iſraëlitarum terrã appellamus, terminat. Atqui ea ratione Iordanis vel maximus dicatur meritò. Illi autẽ ipſi auctores, in commentariis quæ vocant בראשית רבה; non illis quidẽ, quæ à R. Moſe Hadarſan, hoc eſt, concionatore, ſunt conſcripta, hæc enim, vt noſtræ crebrò doctrinę cõſentanea, videntur Iudæi conſpiratione quadã ſuppreſſiſſe; ſed in alteris, quæ R. Oſuas, niſi ſallor, congeſſit; nomen, פרת Phrat, ſic enodant, quaſi à verbo פרה formatum, fertilitatẽ ſignificet; ſanè nõ abſurdè. Nã ceteras, quas illic tradunt notationes, vt ridiculas, piget referre. Sed cur Grę-ci Euphratem dicerent, quem Hebræi priores פרת, quaſi Phratem dicas, appellabãt, inde opinor eueniſſe, quòd in Geneſi; vbi primùm hoc nomẽ eſt à Moſe proditũ; vocula ὑπαρκτικὴ, הוא, quę fere ſonat, εὐ, nomini præpoſita, ab eo qui primus in Grę cam linguã Moſen conuertebat, ſit inſcienter ipſi nomini adiuncta. Deſcribit autem Eufratem Geographus omniũ diligentiſſimus Strabo his ferè verbis: Eſt, inquit, Eufrates Tigride maior, plusq́; terræ peragrat; ex iis Tauri partibus, quæ ad Aquilonẽ vergunt, conſragoſo ortu promanans: vnde ad Occidentem verſus, per maiorẽ, quam vocant, Armeniã fluit vſque ad minorem: & hac à dextris, Laceena verò à ſiniſtris relicta, intorquet ſe deinde ad Meridiem, ſimulatque Cappadociæ montes attigit: quos montes, atque etiã Commagenes dextra; læua verò Aſicinſinen & Sophenen maioris Armeniæ regiones præterlabens, prorripit ſe in Syriam: rurſusq́; reflectitur verſus Babyloniam, Perſicumq́; ſinum. hæc Strabo de Eufratis ortu, & curſu. Plura etiam Plinius lib. 5. cap. 24. ſed nihil attinet plura hîc proferre.

Margin: Eufrates & Tigris cur magni dicti. — Talmud שבועות — Bereſchith rabba à quo ſcripta. — פרת Phrat. — Eufratis nomẽ vnde factum. — Virg. Georg. 2. Dan. 10. 4. — Strab. lib. 16.

Mare magnũ.

De mari magno diximus, mediterraneũ illud eſſe; quod vbi Ægyptum alluit, Nilumq́ue excipit, Ægyptiacum appellatur. vnde ſurſum, hoc eſt, verſus Aquilonem porrectum, ſed molliter tamen in Orientẽ ſe ſinuans, vniuerſam Chananæã ambit ab Occidente; & Syricum, mox etiam Phœnicæum dicitur. Tandemq́ue in Iſſico ſinu apud Ciliciã deſinit.

Mare, pro occidente.

Quia autem, vt dixi, Occidentem terræ ſanctæ claudit, ſæpe pro ipſo Occidente, cùm de hac verba fiunt, vſurpatur. Igitur in his verbis, *A deſerto vſque ad Eufratem*, deſcriptio eſt à Meridie in Septentrionem, quanquã ſenſim ad Orientem verſus recedatur. In Geneſi hoc ſpatium his verbis expreſſum legitur: A flumine Ægypti vſque ad flumen magnum, flumen Eufratẽ. Verumenimuerò difficilis hîc naſcitur quæſtio, Quorſum ſpectat huius tam amplæ regionis promiſſio, quæ ad Euphratem vſq; pertineat; quando certũ eſt, longè citra Euphratem, ab ipſo Deo alibi definitã eſſe Iſraëlitarum hereditatẽ, quam ſortitò inter ſe partiri iubẽtur: immò ne hanc quidem anguſtiorem aduerſus priſcos incolas obtinere totam illos potuiſſe; vt eſt in Iudicum hiſtoria multis comprobatum exemplis. Sed reſponderi veriſſimè, niſi fallor, poteſt; Deum deſpondiſſe, atque deſtinaſſe Iſraëlitis ſuis fines diuerſos duos; alteros, qui non vltra eũ locũ, qui לבא חמת, hoc eſt, aditus ad Hęmath appellatus eſt, extendebãtur in Septemtrionẽ: alteros verò, qui vlterius ad Eufratẽ vſque excurrebant: & illis quidẽ anguſtioribus primùm cõtentos viuere, ſorte inter ſe diſtributis, voluiſſe, vſque eò, dum magis magisq́; augeſcẽtes, ſpatio ampliore opus haberẽt. Cùm verò, freti Deo, illos vniuerſos occupauiſſent; neque barbaris Deoq́; inuiſis gẽtibus quidquam illic reliqui feciſſent; tunc demum fore tempus, quo poſſent etiam vltrà progredi, atque ad Eufratem vſque omnia ſub ſuã ditionem loca, vt ſedes proprias, exactis poſſeſſoribus priſtinis, ſubiungere, ſibiq; vt hereditatẽ, ſuo iure vindicare; ſi tamen interim perpetua ſua aduerſus Deũ pietate, dignos ſe ampliore eius liberalitate præſtitiſſent. Sed D. Auguſtini ſententia eſt; reliquũ illud ſpatium, quod vltra anguſtiores illos limites ad Eufratem vſq; pertingit, vectigale quidẽ facere permiſſum Iſraëlitis fuiſſe; ſed non ſuæ ipſorũ hereditati adiungere, veteresque colonos eliminare. Verùm ei ſententiæ nõ ſatis conſentanea videntur ipſa Dei verba, dũ ait, *Omnem locum quem calcabit planta pedis veſtri, eum vobis dedi*: & apertè pugnant illa, quibus in Deuteronomio, de tribus aliis aſylis olim, ſi vſus ſit, cõſtituendis, agit. Sic enim loquitur: Si verò amplificauerit Dominus Deus tuus „
terminum tuũ, ſicut iurauit maioribus tuis; dederitq́ue tibi vniuerſam terram, quã dixit „
ſe daturum illis, nempe, ſi obſeruaueris omne hoc mandatũ, feq́ue ipſa præſtiteris, quod „
ego tibi hodie impero; hoc eſt, amaueris Dominum Deum tuum, & ſemper inſtiteris viis „
ipſius; tum addito inſuper tria oppida ad iſta tria; ne fundatur ſanguis innocens in media „
terra

Margin: Promiſſio terræ vſque ad Eufratẽ, quomodo accipienda ſit. — Num. 34. 2. — Aditus ad Hęmath. — August. quæſt. in Ioſuæ. 21. — Deut. 11. 2.

terra tua, quã Dñs Deus tuus dat tibi hereditatem, &c. ex his enim verbis duo cõficiuntur; alterũ, laxiores illos fines nequaquã Iſraëlitas initio poſſeſsũ ire debuiſſe, aut potuiſſe etiã, ſicut anguſtiores, ſed tùm demũ illos ſperare fas ipſis fuiſſe, vbi diutina in Deum obſeruantia atque amore, ſe ipſi liberalitate maiore dignos præſtitiſſent: alterũ, illud auctarium, ſi quidẽ aliquando prioribus poſſeſſionibus adiunctũ iretur; non minùs atque has, propriũ Iſraëlitarum, & hereditarium, eſſe futurũ; non autẽ vectigale. ſunt enim explica-
3.Reg.4,21. „ tiſſima illa verba, Quã Dominus Deus tuus dat tibi hereditatem. Haudquaquam igitur periclitatur, nedũ labefactatur, veritas promiſſorũ diuinorum, etiã ſi ſuas poſſeſſiones hereditarias protuliſſe nunquã Iſraëlitas ad Eufratem vſq; fateamur; quãdo ſacrã historiam recolenti perſpicuũ eſt, eos plerumq; ita parũ coluiſſe pietatẽ aduerſus Deum, atq; amorẽ; vt multo magis admirãda ſit huius indulgentiſſima facilitas, & miſericordia; qui tãto tempore illos in feliciſſima illa Chananæa manere paſſus ſit, quàm promiſſorũ eius conſtantia & fides in dubiũ vocanda. Multi exiſtimant tamen, tunc cùm Dauid, & Solomon agitarent imperiũ, qui Reges Chriſtũ adumbrabant; Iſraëlitas longè & late omnia ad Eufratẽ vſq; poſſediſſe. Nã de Solomonis ampliſſimo regno, ſic ſcriptũ eſt in Regũ historia: Et Solomon dominabatur in omnibus regnis, à flumine (Eufratẽ intellige) vſque ad terrã Palæſtinorũ, & vſq; ad fines Ægypti adferebãt munera, & ſeruiebãt Solomoni, quàm diu viuebat. Mihi tamẽ, quod doctiſſimorũ virorum pace dixerim, illud ex his verbis minimè effici videtur. Et ſi enim negari nõ poteſt, cùm Dauidem, tum Solomonem, vltra eos fines, quos Ioſua Iſraëlitis ſorte aſſignauerat, longè lateq; partim ſubactis, partim volũtariis prouinciis imperaſſe; probari tamen nõ poſſe puto, earum prouinciarum vllis potitos eſſe Hebræos, vt ſuis poſſeſſionibus; coloniasq; ſuæ gentis illuc emiſiſſe; & quod Deus, vt nuper cõmemorabam, iuſſerat, noua in illis aſyla, vt in ſua terra, instituiſſe. Quippe permiſerat illis Deus eorũ populorum dominationẽ: at nondũ tamen excidium. Quod dico explicatiſſima ſacris verbis res eſt. Nã mox poſt illa, quæ de Solomonis imperij amplitu-
Ibid.25. dine iã memoraui, hæc ſequũtur: Et ſedit Iuda, & Iſraël ſecurè, quiſq; ſub ſua vite, & ſub
3.Reg.8,65. „ ſua fico, à Dan vſq; ad Ber-ſabeam per omne tempus Solomonis. Nec magno interuallo
„ iſta, cùm ſacram ędẽ dedicaſſet Solomon; egit Solomon eo tempore feſtũ; & omnis Iſrael
„ cũ ipſo, cœtus maximus: ab aditu Hæmath, vſq; ad flumẽ Ægypti, corã Dño Deo noſtro, &c. Quis quæſo nõ videt, populũ Iſraëliticum etiã tunc, cùm Solomonis imperium eſſet maximũ, non latiùs habitaſſe, quàm patuêre termini intra quos Ioſua poſſeſſiones cuiq;
3.Reg.4,7. tribui diſtribuerat? Ad hæc, ſi quis duodecim præfecturas, quas inſtituerat Solomon, quo tempore imperij gloria florebat maximè, nominatorũ locorũ obſeruatione peragret, nullas fuiſſe extra Chananęã inſtitutas videbit. Externũ igitur illud Dauidis Solomoniſque imperium; quod etiã vltra Eufratem illi habebãt; ſecuritatẽ modò Iſraëlitis, non etiã ampliores poſſeſſiones parebat. Neq; verò abſurdũ eſt, ſi quę ſub conditione promittuntur, vt forenſibus verbis vtar, ea nunquã exſtante cõditione, nunquam pręſtentur. Neq; tamẽ negauerim, illam tantã Dauidis & Solomonis potentiã, fuiſſe obſcurum quoddam, atque adumbratũ ſpecimen promiſſæ iſtius amplioris hereditatis; ſed quam tandẽ re ipſa veri Iſraëlitæ, & ſemen Abrahæ per fidẽ, eſſent conſecuturi tũ, cùm Chriſtus regnũ obtineret.
Pſal.72. quod apertè Pſalmo 72. perſcriptum eſt: dum ea de Solomonis imperio verba fiunt, quæ ad nullũ Regem alium, quàm Chriſtũ, accommodari rectè poſſunt. Sic igitur ſtatuendũ eſt, meo certè iudicio; Iſraëlitas nunquã adeptos eſſe plenè atq; perfectè vniuerſam Chananæam, quã ſorte inter ſe, auctore Deo, fuerãt partiti; nedum quantũ terræ ſupra illam, ad Eufratẽ vſq; iacebat. Neq; tamen ideo irritũ fuiſſe Dei conſilium, aut promiſſa hæc, atque alia, vana. Etſi enim illi, ne tanta felicitate potirẽtur, multis modis ſemper ipſi ſibi obſtitêre; vſq; eò, vt illa etiã regione, quam præciſè obtinebãt, tandẽ expellendi, atque in exilium abducendi eſſent; tantũ abeſt, vt ampliorẽ aſſequi mererentur: attamẽ in Chriſti regno; in quo ſolo abſolutus Eccleſiæ ſtatus ſpectari poteſt; vt cetera omnia quæ in Lege & Prophetis ſcripta exſtant, ita hæc quoque promiſſa prolixè atque abũdè præſtita ſunt:
Infra.21,40. Sed erit de his dicendi locus etiam cap. 21. ad verſiculum 40. & fortaſſis alibi:

Non conſiſtet quiſquam aduerſus te &c. 5

QVOD nuper in tertij verſiculi initio dicebam, id etiã nunc agit Deus: hoc eſt, pergit aliis atque aliis modis cõfirmare animũ Ioſuæ, ad capeſſendũ, quod ipſi aſſignauerat, negotium. Eſt autem præſens locus, à facili, ac ſi dicat: Non eſt, quod adire terrã illam cũ populo metuas, quamuis & numero, & viribus longè hoſtibus impar ſis: aut tecũ ipſe diſquiras, qua tandẽ ratione loca illa adire poſſis, quæ à ferociſſimis barbaris adhuc tenẽtur.

Solomon quomodo regnarit vſque ad Eufratem.

Iſraëlitæ nunquam extenderunt hereditatẽ ſuam vſque ad Eufratem, ſed manſerũt intra fines à Ioſua aſſignatos.

In regno Chriſti perfectio ſacræ hiſtoriæ ſpectari debet.

Eorum enim hoſtium nullus veſtrum conſpectum feret; nedum reſiſtere vobis poterit. Et ne hoc non credas, repete memoria Moſis magiſtri tui victorias de potentiſſimis hoſtibus; quas nullo negotio, meo fretus auxilio ſæpe eſt adeptus. Tibi enim ſimiliter atque illi adero: immo verò nuſquam abs te abero: nuſquã te meo præſidio deſtituam: quo dũ eris adiutus, nullũ fuerit tam difficile bellum, quod non facillimè confeceris; nec vllus tã lubricus ad peccandum locus, vt te non ſuſtineam. Sed enim vero ſimile fit ex ſuperioris ſerie orationis, id modò hoc verſiculo agi; vt is metus ex animo Ioſuæ pellatur, quem hoſtilium rerum conſideratione poterat concipere: ſequentibus vero verſibus eas ſimul eximi difficultates, quas imperij procuratio ſecum trahere ſolet. Neque enim plus ſæpe ab aduerſariis, quàm à ſuis militibus metuere ſibi imperatores debent. Neque ignorabat ille, Moſi vbique aduerſus hoſtium vires multo minus, quam aduerſus populi contumaciam fuiſſe negotij. Ceteroqui facile patiuntur ſacra verba, vt curam vtramque coniungamus, hoc ſenſu; Non conſiſtet quiſquam, vel hoſtium, vel populariũ tuorum, aduerſus te; illi patriam defendendo; hi tuum imperium detrectãdo. Quod porro additur, *Omnibus diebus vitæ tuæ*, continuum felicis ſucceſſus tenorem pollicetur. Neque enim expetendæ illæ victoriæ ſunt, quibus primùm blandientibus, in maximas deinde clades prouehimur. Nam quòd quidam exiſtimant, eas calamitates tectè innui, in quas ſe Iſraëlitæ, ſua ſecordia, & aduerſus Deum impietate, ipſi coniecerunt, poſt Ioſuæ exceſſum; id verò parum eſt conſentaneum, prolixiſſimis iſtis pollicitis, quę ſuperiore verſiculo audiuimus. Et profectò abſurda ſit, parumq; efficax Dei hortatio, ſi ita dicat: Traducito populum in Chananęam, nihil veritus fortiores hoſtes. Non enim hi, te viuo, reſiſtere populo meo poterunt. verùm poſt tua fata, quid populo meo futurum ſit, ipſe viderit. Cum enim bonus princeps nihil differre debeat à parente bono; vt rectè apud Xenophontem Chryſantas cenſebat; nemo verò, opinor, dubitauerit, quin Ioſua longè optimus fuerit princeps; quî potuit non eſſe de populo ſuo poſt ſe ſollicitus? quando videmus parentes probos ſuæ liberorum curæ & ſolicitudinis partem maximam vltra fata ſua extendere. Non ergo veluti metitur Deus, in his verbis, victoriam Ioſuæ vita, eáque definit. Nam nuper propagandos etiam ad Eufratem vſque fines dicebat. Eius verò rei euentus non ex Ioſuæ vita, qui ſolam Chananæam erat diſtributurus; ſed ex populi probo in Deum officio, vt dicebamus, pendebat. Porrò illud, *Sicut fui cum Moſe ero tecum*, cauſſam continet eius, quod præcedit. ac ſi dicat: Ideo tibi nemo poterit reſiſtere; quia ego tibi adero, vt Moſi olim. Monemur ergo, neque Moſen ſua virtute atque induſtria res illas præclariſſimas geſſiſſe, quas geſſit; neque; quod in huius commentarij initio dicebamus; incredibilem illam felicitatẽ, qua imperiũ omnium difficillimũ eſt à Ioſua adminiſtratũ, eius dexteritati, aut aliis virtutibus, quibus alioqui præditus atque ornatus erat maximis, eſſe adſcribendam; ſed Deo. Immo verò in vniuerſum, ſic ſtatuendum eſſe: Neminem mortalium ſuo conſilio, viribusq̀ue magna atque pulchra facinora facere: ſed ea omnia vni Deo, qui hominibus, vt adminiſtris vtitur, accepta referri debere: quatenus certe proba ſunt. Nã extremæ improbitatis fuerit, improbi facti Deum, qui ipſiſſima eſt probitas, auctorẽ exiſtimare. Neque illud modò in iis rebus verum eſt, quæ patrantur ab hominibus, qui puram religionem ſuſceperunt; ſed iuxta in illis etiam, quæ à profanis fiunt. Nam, vt antè dixi, quamuis Cyrum ſuum Xenophon magnis artibus, quas ex recta inſtitutione percepiſſet; & ſimul indolis ſuæ bonitate fretum exiſtimauerit, maximas & admirabiles illas res geſſiſſe; tamq̀ue facile, & ſtabile imperium in nationes propè innumerabiles, & quidẽ barbariſſimas obtinuiſſe; tamen reuera non ſolùm monitore, atque præmonſtratore, ſed etiam adiutore, immo verò, vt ſic dicam, effectore Deo illa omnia eſſe à Cyro acta, teſtatur Deus ipſe apud Iſaiam, his verbis: Sic ait Dominus ad vnctum ſuum Cyrum; cuius dextram apprehenſam confirmaui, vt gentes ſub ipſius imperium ſubiungam; & regum lumbos diſcingam; vt aperiam oſtia ante ipſum. Neque portæ occludantur. Ego tibi præibo; & amfractus vt ſint recti efficiam. oſtia ænea confringam; & clauſtra ferrea laxabo. Daboq; tibi theſauros, qui in tenebris latent; & res occultè abditas; vt intelligas me eſſe Dominum, qui te appello nomine. Et quę deinceps ſequuntur in eandem ſententiam prædicta multo antè, quàm Cyrus eſſet natus. Sed interim diuerſa ratio proborũ, atque improborum adminiſtrorum eſt. Illi enim Dei in ſe efficientiam agnoſcũt, eamq; ſua obſequioſa voluntate atque arbitrio, quodam modo efficienter adiuuant. hi verò ſemet, non Deum, efficere quidquid id eſt, arbitrantur; Deiq; ductum, non aliter atque cæci, ſequuntur imprudentes; dum non ad eius voluntatẽ ſeſe applicant, accommodantq;

Imperatoribus ſui milites quã hoſtes ſæpe moleſtiores ſunt.

Bonus princeps nihil diff[illegible] à parente bono.

Xen. [illegible] Cyri [illegible]

Omnia preclara facta Deo adſcribenda ſunt.

Deus non eſt auctor mali.

Iſaie 45.

Liberum arbitrium in hominibus.

ſed

ſed ſui animi libidinibus ſatisfacere propoſitum habent. Huius rei luculentū nobis pro-
Eſaie 10. poſuit exemplum idem Iſaias in rege Aſſyrio, cùm Deum inducit dicentem, ſe illo vſurū
pro virga furoris ſui, ad caſtigandum Iſraëlem. verùm interim illum longè alia animo agi-
taturum: nempe plurimas ſe gentes exſcindere velle, cùm proceres habeat regibus pares;
neque vrbem Ieruſalem ſuis poſſe viribus & potentiæ reſiſtere, qui alia regna quamuis
maiorum deorum præſidiis defenſa, euerterit. Deum ergo, vbi per illum, quæ conſtituit,
effecerit, Iſraëlemque ſatis punierit; tunc illius etiam faſtum atque arrogantiam ſe di-
gnis modis tractaturum; qui ſuæ potentiæ & prudentiæ, non Deo, illa facinora adſcripſe-
rit. Indignum enim eſſe, vt ſecuris glorietur aduerſus eum, qui ea vtitur ad ſecandum
quippiam; aut vt ſerra ſe iactet contra eum, qui ipſam ſurſum deorſum ducit, &c. Sum-
ma eſt, earum actionum omnium, quæ præclaræ à mortalibus fiunt, ſolidam gloriam ad
ipſum Deum pertinere; tametſi ipſorum quoque hominum, modo quodam, propriæ ſint
actiones, per liberæ voluntatis obſequium, ad effectoris Dei nutum accommodatum. Nō
enim, ſimiliter atque ſecuri, aut ſerra opifex, in quorum natura nulla mens, nulla volun-
tas inſita eſt; aut arbitrium, nobis vtitur Deus: ſed occulto quodam conſilio, & ratione ſic
moderatur noſtras actiones, vt eas, quò velit dirigat; & interim tamen noſtrum nobis ar-
bitrium liberum conſtet; quamuis Deus ſic illas moderetur efficienter, vt ea ſecuris &
ſerræ comparatio, quæ apud Iſaiam eſt, minimè ſit abſurda; noſtriq́; vel animi, vel corpo-
ris conatus, & ſtudia omnia abſque illa Dei efficientia prorſus vana atque irrita; immo
verò nulla fuerint futura. Sed ex iis quæ modo diximus, hoc efficitur etiā, dum in actio-
nibus huiuſcemodi, aliò Deus effector, aliò adminiſter homo ſpectauit, hunc non ſo-
lùm propterea, quòd improbas animi ſui cupiditates ſectatus ſit; verùm etiam, quod Dei
operationem ſibi arrogarit, flagitium feciſſe. Et proinde eandem vnam actionem, ſi ad
Deum referatur, iuſtam ſanctamque; ſi ad hominem adminiſtrum, ſceleratam & flagi-
tioſam eſſe poſſe. Ad hoc, Deum ſæpè profanis hominibus vti, vt fuſte & virga, quibus
ſuos erudiat: atque ideò quoties damnis, iniuriis, anguſtiis, aliisq́; malis afficimur vel ab
improbiſſimis nebulonibus, in mentem reuocare nos debere, diuinam eſſe animaduer-
ſionem, caſtigationemque, qua nos Deus à recta via aberrantes ad officium reuocat, cor-
rigitque. Sed iam longius à propoſito abducimur. Illud igitur, *Sicut fui cum Moſe, ero
tecum*, cauſſam oſtendit tantæ felicitatis & Moſis, & Ioſuæ in bellis, quanta vtriuſque hi-
Rom 8.31. ſtoriis prodita eſt. Nimirum, quis illi reſiſtat à quo Deus ſtat? Non eſt ergo in his verbis
Deut 31.10. comparatio familiaritatis: quaſi Ioſuam ſe eodē, quo nuper Moſen, loco habiturū Deus
promittat. Nam eam ſententiam refellit, quod in Deuteronomij extremo ſcriptum eſt.
Sed diuini auxilij. Vnde à Chaldæo hęc ſacrorum verborum circumſcriptio, ſic reddita
eſt, Sicut verbum meum fuit auxilio Moſi, ſic erit verbum meum auxilio tibi. Qua lo- Chaldæus.
quendi formula plerumq; vtitur iſte interpres, vbicumque Hebręū memorat Iehouam,
hoc eſt, Dominum Deum, eſſe cum mortalibus; aut eorum rebus intereſſe: vt credibile
ſit, vel imprudentem, prodidiſſe ſacroſanctum diuini verbi, ab æterno in Patris ſinu ge-
niti, myſterium. Quoties enim Deus pręſentiam ſuam declarauiſſe patribus, vel morta- Deus ſemper ſuā præſentiā declarauit hominibus per æternū verbū ſuum
lium rebus interueniſſe, ſeque his exhibuiſſe memoratur, id per Chriſtum, qui Dei Pa-
tris expreſſa imago eſt; & qui deſtinatus mediator inter Deum Patrem & homines ſem-
per fuit, eſſe factum, Theologi pleríque omnes cenſent. Nam, vt Tertullianus aduerſus
Marcionem libro ſecundo ſcribit; Chriſtus ſemper egit in Dei Patris nomine: ipſe ab Tertull.
» initio conuerſatus eſt, & congreſſus cum Patriarchis, & Prophetis. Rurſus aduerſus Pra-
» xean, Chriſtus ad colloquia humana ſemper deſcendit, ab Adam vſque ad Patriarchas, &
» Prophetas; in viſione, in ſomno, in ſpeculo, in ænigmate ordinem ſuū præſtruens ab ini-
» tio ſemper: & Deus in terris cum hominibus conuerſatus eſt; non alius quam ſermo, qui
» caro erat futurus. Et alibi plura in hanc ſententiam apud eum auctorem leguntur. Iu-
ſtinus quoque Martyr, & Philoſophus nobilis, idem multis rationibus apud Tryphonē Iuſtinus Martyr.
Iudęum comprobat. Neque verò ſoli Græci, atque Latini, ſacrarum rerum ſcriptores ve-
tuſtiſſimi; verum etiam Syri eam opinionem habuerunt; vt ex ipſorum ſcriptis percepi.
Hæc ego pluribus hoc loco ſum perſecutus, proptereą quòd iſta Chaldęi interpretis para-
phraſis de verbo Dei, crebrò in hoc commentario occurret. Porrò appendix illa quę ſe-
quitur, *Non deſeram te, neque deſtituam te*, minimè eſt ſuperuacanea. Neque enim huma-
næ imbecillitati ſatis eſt, ſi ad virtutis officia exercenda, eaque agenda quæ proba ſunt, Homines non ſolùm iuuādi, ſed etiā ſuſtentandi ſunt à Deo.
ſubinde à Deo adiuuetur; niſi etiam ipſius perpetuà gratia, quaſi manu, fulciatur; ne ſuę
naturæ vitioſitate continuò ruat in omnia vitia. Nā vſque eò perdita ſumus conditione,

 vt ſine

vt ſine illo, non ſolùm nihil boni poſſimus efficere; verùm etiam nullum malũ omittere. Rom. 15.5.
Itaque, vt rectè à Cęleſtino Pontifice dictum eſt; planè ſicut Deo adiuuante vincimus, ita Celeſt. epiſt. ad epiſc. ad ydem. 6.
rurſus eo non adiuuante vincimur. atque hoc elegantiſſimè nobis expreſſit Dauid, cùm Pſ. 30.b.
ſuam quidẽ poſt res proſperas inualetudinem; ſed ſimul interim omniũ mortalium conditionem his verbis depingeret: O Domine cùm faueres, firmo robore montem meum muniebas: ſed ſimul atque occultaſti faciem tuã, ſum conturbatus. Nullũ ergo vnquam tempus eſt, cùm Deo pręſente opus nõ habeamus, vt noſtrã infirmitatem ſubleuet; qui ſine illo nõ ſolùm non vincere, ſed ne pugnare quidem, immo neque de capiendis armis cogitare poſſumus. Atque eius noſtrę impotentiæ cõſcius nobis Pontifex noſter clementiſſimus Ieſus Chriſtus, orare nos aſſiduè docuit Deũ Patrem, nõ ſolùm vt ſic actiones noſtras omnes comparet, quò, quæ ipſius voluntati cõſentanea ſint, ea à nobis patrentur; ſed etiã, vt noſtram perpetuò infirmitatẽ ita ſuſtentet ſua potentia, vt ne acerrimorũ hoſtium noſtrorũ perpetuis inſidiis, Satanæ dico, & carnis, ſuccumbamus; aut vſquam à probitatis officio ad improbitatem abducamur. Duo igitur illa hîc vltrò pollicetur Deus Ioſuæ; & adfuturũ ſe illi ad res rectè vbique gerẽdas; & nuſquã abfuturum: necubi ſuo, hoc eſt, humano permiſſus ingenio, à vera virtutis via aberret. Eadẽ populo vniuerſo, Dei nomine,
promittebat Moſes, cum diceret: Ne metuatis illos: quoniã Dominus Deus tuus, ipſè vadit tecũ. non deſeret te, neque deſtituet te. Eadem optabat Dauid, cùm ſic caneret: Fui- Deut. 31.a. »
ſti mihi auxilio: ne deſeras me, neque deſtituas me ô Deus iuſtitiæ meæ. Sed enim, quod Pſalm. 27.b.
nos ſumus interpretati, *Non deſeram te*, eſt Hebraicè, לא ארפך, idq; rectè etiam vertas, Nõ »
patiar te eſſe viribus remiſſis, animóve negligente. Verùm ipſa remiſſio atque relaxatio hic ad Deum ipſum pertinere potius videtur. Et hoc quoque Hebraicum verbum facilè patitur. ac ſi dicat Deus: Ego non ero negligens, aut parum ſedulus in te ſuſtentando.

Eſto fortis & firmus. Nam tu mittes populum etc. 6

HIC, vt nuper monebã, animatur Ioſua, non modò aduerſus hoſtes, verùm præcipuè ad fortiter ſuſtinendam ipſam imperij molẽ. Idque apertius ex verſibus ſequentibus in-
Imperium res difficilis. & Imperatoris officia. telligitur, quibus regendi populi normam Deus Imperatori præſcribit. Multa ſanè cura ſummo imperio ineſt, multi ingentes labores. Debet enim Imperator eorũ omniũ rebus conſulere, quos ſuo vult imperio lubenter obtemperare. Quare neque nox iis diſpiciendis quæ die neq; dies quæ nocte agẽda ſint, ſatis eſt. Neque vllum illi à curis maximis vacuũ eſſe tempus poteſt, qui id munus probè gerat. Sed pręter iſtas difficultates plurimas, nemini in re cõmuni verſato non notas, fuère aliæ vel grauiſſimæ cauſſæ, quibus meritò Ioſua deterreri potuit ab ea tanta adminiſtratione. Perſpectã enim habebat parentium
Difficultas Imperij Iſraelitarum. ſuorũ peruicaciſſimam cõtumaciam, nõ ſolùm aduerſus ſuos duces, verùm etiam ipſum Deum. Neque ignorabat, quantas hoc illorũ vitium ſæpe turbas dediſſet; quas ne Moſes quidem ipſe, quamuis & apud Deum, & apud homines vir longe gratioſiſſimus, abſque maximis incõmodis componere, aut ſedare quiuiſſet. Nihil iam dico de hoſtiliũ nationũ ferocitate, atque immanitate, de locorũ inexpugnabilibus munimentis; quæ omnia Ioſuę explorata erant; nam iſtarum rerum metus, præcedentibus verſiculis diſcuſſus ſatis videri poteſt; cùm ſe ipſe conſideraret; ſuaſque dotes cum magiſtri ſui Moſis dotibus; cuius erat futurus ſucceſſor; contenderet, dubium non eſt, quin plurimùm ſibi diſplicuerit; ſuæque tenuitatis & inopiæ conſcientia perculſus, animum deſponderit. Non igitur mirum eſt, quòd tam prolixe à Deo confirmetur; quamuis magna alioqui fortitudine animi prudẽtiaque polleat, atque etiã ad capeſſenda Dei iuſſa alacritate. Nõ enim ad rem vno impetu, vnaque impreſſione conficiendam; ſed ad diuturnum, & multis de cauſſis difficillimũ imperium vocatur. Et quò eſt prudentia maiore, eo luculentiùs difficultates omnes animo præuidet. Quantus igitur exiſtimandus eſt eorum hominum ſtupor, qui non ſolum
In ambitioſos. nullo, vel Dei, vel hominũ hortamine opus habent, vt maximos atque ampliſſimos magiſtratus, ſi ſibi mandentur, accipiant; ſed ipſi eos vltrò, miſerrima etiam, atque turpiſſima ambitione captant? Sed planè ſic eſt ſtatuendũ; eos tales homines, qui tam ſtultè ma-
Qui magiſtratum ambiunt, eo ſunt indigniſſimi. giſtratus affectant, nunquam quibus artibus, quaque ſua virtute illos gerant, quidquam penſi habuiſſe; ſed id modò vnum, vt ſuas ſibi cupidines expleant: & proinde nullos honoribus illiuſmodi minùs dignos eſſe, quàm qui eorum ſunt maximè candidati. Non cõmemoratur quidem hîc vlla Ioſuæ recuſatio; qualibus Moſes ſe pluribus etiam quàm oportuit aduerſus inſtantem atque vrgentem Deum eſſe vſum, ipſus non diſſimulat in Exod 4,11. & alibi.
Exodo. verùm tamen benigniſſimus Deus; qui vltrò illum huſce tam multis hortamẽtis, atque pollicitationibus ſubleuat, ſatis oſtendit, quàm ipſe de ſe ſentiret humiliter. Nam

quanto

Quanto quiſ humilior eſt, tanto eſt Dei gratia dignior.

quanto ſibi minùs arrogant homines, tanto magis cæleſte ſibi auxilium demerentur. Et cùm ſe, vt miſerrimos mortales ab rebus omnibus imparatos agnoſcunt, tum demũ diuina ope, quam ex animo implorant, & in qua fiduciam ſuam omnem collocant, digni habentur. Sine qua ope, vt prorſus nihil boni in rebus humanis patrari, ita omnium minimè magiſtratus rectè geri poſſunt. Cùm enim, vt antè quoq; eſt à nobis dictum, omnes homines ſuapte natura ſint ad *αὐτονομίαν* propenſiſſimi; qui poſſet fieri, vt vllus omnium in magiſtratu officium ſuum tueri quiret, niſi ſingulari præſidio Dei eſſet munitus, & veluti circumſeptus? Et verò quàm parum feliciter illiuſmodi funguntur muneribus ambitioſi illi ſuarum rerum oſtentatores, multa quotidie triſtia exempla docent; dum tandẽ à Deo deſtituti totas ſæpe reſpub. ſecum in exitium trahunt. Verba illa duo, חזק & אמץ, rẽ eandem ſignificant, fortitudinem ſiue animi, ſiue corporis. hoc tamen loco ad animum pertinent. Efficit ergo illa eiuſdem rei repetitio, hortationem vehementiorem. Quod ſequitur, *Nam tu mittes populum hunc in poſſeſſionem terræ &c.* alio, atque alio accipi ſenſu poteſt: vel vt ſit pollicitum, ex quo magnam animo fortitudinem concipere queat Ioſua. Perinde ac ſi ad hunc modum explicatiùs loquatur Deus: Sis magno & fidente animo: planè enim futurum eſt, vt tu conficias, quod Moſes non potuit. Neque enim tibi obſtabit quidquam, cur minùs huic populo promiſſam hereditatem diſtribuas. Vel vt exercendæ fortitudinis materiam contineat: hoc eſt, vt cauſſam explicet Deus, cur illum fortem firmumq́ue eſſe iubeat: quaſi dicat, Magno tibi eſt opus animo, & forti. cùm debeas hunc populum ducere poſſeſſum eam terrã, quam iuratus promiſi olim ipſius maioribus. Si poſteriorem ſententiam ſequamur, magna fuerit emphaſis in demonſtratiuo, *hunc*. ac ſi dicat, Populum nunquam Deo, nedum ſuis ducibus, ſatis morigerum, ſed ceruicis ſemper duriſſimæ: populum ex iis prognatum parentibus, quorum ego, annos iam

Pſal.95,10.

quadraginta, contumaciam, atque vecordiam pertuli in deſerto; neque tamen voluerunt ad meas vias animum aduertere: populum qui ſua immodica petulantia etiam Moſis

Deut.1,37. Num.20,12.

animum, alioqui conſtantiſſimum, ita conturbauit, vt aduerſus me ille peccaret: has, inquam, atque his ſimiles alias difficultates oſtẽdet nobis, ſed occultè, demonſtrationis pronomen, *hunc*, ſi poſteriorem ſententiam amplectimur: quam ego certè præ altera probo, vt genuinam. Illud porrò, *Quam iuraui patribus &c.* argumentum continet certiſſimi euentus rei. Iam enim exacta fuerat quarta generatio: tempuſq́ue aderat, cùm ea fieri

Gen.15,16.

deberent, quæ Deus Abrahamo, aliiſque huius populi maioribus, iureiurando promiſerat euentura poſteritati ipſorum, poſt quartã generationem. Illorum enim poſteros demonſtrat pronomen, לָהֶם, *ipſis*.

Prorſus eſto fortis, & firmus etc. 7

רק Rac.

PARTICVLA, רַק, non eſt hoc loco exceptiua, ſed potius affirmatiua, prorſus, omnino: aut expletiua; ſimiliter atque in Geneſi, רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה, vtique, certè,

Gen.20,11.

Conduplicatio, ſchema.

profectò, non eſt metus Dei in hoc loco. Ceterum eſt in hoc verſu conduplicatio, quæ amplificandæ rei gratia ſolet adhiberi. eamq́ue non parum etiam auget vocula, *Valde*. Sed quod ſuperiore verſiculo factum non eſt, explicatur iſto, qua in re animi Imperatoris fortitudo, atque conſtantia verſari potiſſimùm debeat, vt aſſignato ſibi munere fungi rectè poſſit. Nempe in religione pietateq́ue aduerſus Deum. Quarum virtutum norma id temporis erat Moſis lex; nunc eſt Chriſti. In eo ergo rectè adminiſtrandi imperij atque magiſtratus prudentia eſt poſita, vt diuinæ legis obſeruationi opera detur. Nam ſi quis ſui animi ſenſum, & quæ ſua ſibi dictat libido, ea in gubernanda republica, magna animi contentione ſequi inſtituat; non is profectò fortis, conſtans, prudens, ſed pertinax, temerarius, ſtultus fuerit appellandus: citiuſq́ue rempublicam perdiderit, quàm ſeruarit.

Qua in re poſita ſit Imperatoriá felicitas, & prudentia.

Leges ciuiles non ſufficiunt ad gubernandam remp.

Poſſunt quidem leges ciuiles peculiariter conditę videri ad moderandum rectè reſpublicas, quales plurimæ certè apud Moſen, non tamen omnes ſunt; & proinde nihil opus eſſe vniuerſa Moſis, aut Chriſti lege Principi, ad rectè imperãdum. Verùm quàm longè ſæpe ab æquitate abſit ſcriptarum legum ciuilium rigor, niſi is iudicio, diuina quadam probitate informato, temperetur, prouerbio eſt peruagatum. Ad hoc, quis neſcit, quàm variis modis illæ ad cuiuſque arbitriũ voluntatemq́ue interpretando extorqueri poſſint; aut etiã prorſus diſſimulari? præſertim à viris Principibus; quibus ipſa voluntas atque libido pro lege eſt; ſi quidem Deum non reuerentur. Etenim non iam de eo qui ius modò dicat; ſed qui magiſtratum, aut imperium gerat, agitur; quem profectò non ideo ſolum oportet omnibus pietatis in Deum numeris eſſe abſolutũ, quò nihil improbi ſciens

ipſe

ipſe committat: ſed vel magis etiam, vt quod rectũ probumq; eſt, id Deo monitore vbique videre: & ad id ſuos ciues popularesque, tum vitæ ſuæ exemplo, tum auctoritate dirigere poſſit. Hebręi legem vocant תורה, quaſi doctrinam atque inſtitutionem dicas. aptiſſimo ſane vocabulo. Siquidem lex eſt, viuendi ratio præceptis tradita, quibus iubentur ea quæ facienda ſunt, prohibenturque contraria: quæ profecto minùs plene aut Gręcorum, νόμος, aut Latinorum, Lex, ſignificant. Nam νόμος, vocabulum dictum à diſtribuendo cuique quod ſuum eſt; & Lex à delectu, ſolam naturâ omnibus inſitam æquitatis rationem, quæ ſcriptis legibus adiuuatur, complecti videntur. at Hebręorum תורה, Moſis & Chriſti inſtitutionibus reſpondet pleniùs; in quibus multa legiſlatorũ ſola auctoritate voluntateq; nituntur. qualia ſunt, circumciſio, baptiſmus, agnus paſcalis, diligendi inimici, alia multa, quæ ad naturæ inſtinctum, niſi fortaſſe κατ' ἀναγωγάς, referri nequeunt; ſed in religione mera ſunt poſita; vt ſacri ritus. Porrò duo illi infiniti modi, vt vocant Grammatici, לִשְׁמֹר לַעֲשׂות, ſic ipſi inter ſe hærent, vt ego reddidi: neque opus eſt copulam addere de ſuo; vt Latinus fecit, ſecutus LXXII. interpretes, ſuo more. Quod dico, comprobat verſiculus proximus; vbi explicata litera, ל, Lamed, verbi לִשְׁמֹר, per לְמַעַן, hæc ipſa verba ſic cõnectuntur, לְמַעַן תִּשְׁמוֹר לַעֲשׂות, hoc eſt, vt obſerues facere. Non ſum tamẽ neſcius interpoſitam eſſe aliquando copulã. vt in Deuteron. וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, Et obſeruaueritis atque fecentis mandata mea. Eſt autem, obſeruare agere, idem quod animũ attendere ad agẽdum, operamq; dare ne quid eorum omittatur, quæ lege ſunt pręſcripta. Nehmannus Gerundenſis, ſcriptor, vt inter Iudęos, doctus atque acutus, putat לִשְׁמֹר, obſeruare, ad ea præcepta, quæ vocant negatiua; לַעֲשׂות, verò, hoc eſt, facere, ad ea quæ affirmatiua appellant, debere accommodari: vt prius ad abſtinentiam à vitiis; poſterius ad virtutis actiones pertineat. Quod tũ fortaſſis rectè dicatur, cùm eſt, vt dixi, interpoſita copula. Atqui fruſtra videtur moneri Ioſua, vt obſeruet agere ſecundũ vniuerſam legem Moſis, atque inde ſperet felicitatem, & prudentiam. quando credibile apparet, neque illum, neque quenquam omnium hominum, pręter vnum Ieſum Chriſtũ, pręſtare id potuiſſe. Erat enim, vt Diuus Petrus ait, Moſis lex, iugum, quod neque maiores Iudęorum, neque poſteri ferre potuerunt. Sed reſponderi poteſt, ex Pontificis Leonis ſententia. Deum talia interdum hortari, interdum iubere etiam; non quod is qui iubetur, illa pręſtare prorſus valeat, dum carne mortali circumdatus eſt: ſed vt noſtrum excitet deſiderium; rogatusq; pręſtet ipſe auxilium. hoc eſt, vt corrupta noſtra natura ex huiuſcemodi mandatis agnoſcat, quantũ ſuo creatori debeat, pro ea virtute, qua pollebat effecta ante vitiatum peccato arbitrium: ſimulq; inde ſuæ, qua nunc eſt affecta, inopiæ ſibi conſcia; vt quę ne velle quidem aut cogitare quod bonum Deoque gratum ſit, nedum perficere queat abſque illius ſubſidio; perpetuis votis, & mente, quoad eius fieri poteſt, tota ad Dei auxilium cõfugiat; atque ab eo petere nunquam deſinat; vt ipſus, pro ſua paterna clementia, illam ſic ſua cæleſti gratia informet atque cõparet; vt & velit, & poſſit efficere, quęcunque eius numini grata acceptaq; ſint. Hoc Diuus Auguſtinus tribus ſic expedit verbis: Deus, inquit, impoſſibilia non iubet: ſed iubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis. Sed hæc quęſtio, ſi vita ſuppetet, pluribus à nobis diſputabitur ad caput XXII. Sed enim quid ſibi vult, quod ait Deus, *quam imperauit tibi Moſes?* Non enim lex ſingulariter Ioſuæ, ſed vniuersè, põpulo Iſraëlitico, imperata eſt. Et ipſe legis liber primùm eſt ſacerdotibus portantibus arcam ſacram traditus, atque commendatus: vt quorum eſſet legem docere, atque interpretari, & difficiles in ea quęſtiones explicare: quique vt nuntij Domini exercituũ, de lege ſunt interrogandi: deinde verò omnibus ſenioribus Iſraëlis, hoc eſt, magiſtratibus reip. quorum eſt legis interpretes tueri. Nimirum ſibi pręcipue impoſitas eſſe leges, cum ſacras, tum ciuiles, meminiſſe principes debent. Nam ipſorum vitę probitas, iis omnibus quos ſibi ſubiectos habẽt, omnis probitatis certiſſima lex eſt. Quęcunque enim mutatio in ipſis extiterit, eadem mox ſequetur in populo. Quare ſi magnis ipſi virtutibus, & in religionis, & in ciuilis vitæ cultu pręditi fuerint, non ex illis ſolùm, tanquã ſuis bonis, præclari ſunt exiſtimandi, verùm etiam vel multo maiorem laudem merentur ob eas virtutes, quas tunc publicè omnes ciues colunt; vt quarum ipſi ſuo exemplo cauſſam dedère: ſicut contrà, pernicioſiſſimè de repub. merentur vitioſi principes. quia non ſolùm vitia côncipiunt ipſi, vt inquit Cicero, ſed ea infundunt in ciuitatẽ. Neque ſolùm vituperandi ſunt, quia ipſi corrumpuntur; ſed multo magis, quòd plurimos mortales corrumpant; pluſque aliis exemplo, quàm ſibi peccato noceant. Leges igitur potiſſimùm ipſis principibus magiſtratibusve pręſunt. hi verò deinde populo. Quapropter magna ratione dicitur,

Margin notes: תורה Lex. — νόμος. — Deut. 7. 12. — Nehman. comment. in Exod. 12. — Quomodo lex vniuerſa mandetur ſeruãda. — Act. 15. — Leo. Serm. 3. de quadrag. — Auguſt. de natur. & grat. cap. 43. — Ioſ. 22. 5 — Quæſtio. — Deut. 31. 9 — Deut. 17. 18. — Reſponſio. — Leges in primis ſunt impoſitæ magiſtratibus. — Cic. de leg. l. 3.

Xen. cyrop. 8. citur, Moſen Ioſuæ præcipue,& quaſi proprie,legem imperaſſe. Preclarè enim apud Xenophontē Cyrus exiſtimabat, nullis legibus incitare ſe poſſe melius ſuos ad virtutis ſtudia, quam ſi ſe ipſe præ omnibus virtute egregie ornatum,exhiberet parētibus intueretur. Animaduertere enim ſe dicebat, meliores quidem fieri homines per ſcriptas etiā leges: at bonum Principem oculatam legē hominibus eſſe. quippe qui ipſos facilliinè & temperantes efficere, & intemperate viuentes notare caſtigareque poſſet. Ac proinde dabat operam, vt quæ ad Diuorum cultum ſpectarent,ea in primis ipſe curæ ſibi eſſe oſtenderet. Et quæ ſequuntur apud eundem alia, quibus ſuis prælucebat Cyrus,virtutū exempla. Debent profectò ſæpe iſta apud animum ſuum cogitare, quibus imperium, & poteſtas à ſupremo Domino eſt aſſignata. Hic enim ipſorū facta & conſilia examinabit aliquando accuratiſſimè. Et cùm ſint eius regni adminiſtri; niſi legi paruerint ipſi;cōgruenterq́ ſe voluntati illius geſſerint, horribiliter & celeriter inuaſurus eſt ipſos. Durū enim & præceps iudicium exercebitur in eos,qui alios dignitate antecedunt: & in potētes po-

Sap. 6. tenter vindicabitur,vt elegantiſſimè monet Sapientia. Sed hæc hactenus. Sequitur in ordine ſacrorum verborum: *Ne diuertas ab ea ad dextram aut ſiniſtram.* Ex iis,quæ iam ſunt dicta,hoc dignum obſeruatione eſt, quòd Deus iubet Ioſuam legibus religionis parēre, eisq́ ſe habere, quas Moſes ſeruus ſuus condidiſſet:non autem nouas aliquas ipſum ſibi ſuiſq́ parentibus ſcribere,quamuis cum ſummo eſſet alioqui imperio. Ex his porrò verbis, quæ iam adduntur, *Non diuertas etc.* conficitur,neque illud Principibus eſſe permiſſum,eiuſcemodi leges,quæ ad ſacros ritus præſertim,cultumq́ diuinum pertinent,bene à ſeruis Dei,quibus hoc munus ille delegauit,conditas,ſuo arbitratu extorquere,atque,vt nunc vocant,reformare. Qua in re,vt in pluribus aliis, noſtrum hoc ſæculum ſibi nimiò plus quàm oporteat,indulget. Sed hoc quoque hactenus. R. Leui F. Gerſonis,opinatur, ad dextram eos declinare, qui de ſuo aliquid diuinæ legi addunt; ad ſiniſtram verò, qui detrahunt. Sic enim videtur Moſes interpretari,Deuteronomio,hunc locum. Ego puto ſimul vtroque ſignificari, tum quàm rectiſſimè atque ſinceriſſimè præſtari à nobis mandata Dei,cùm ſimpliciſſimè præſtantur; ſicut nobis à maioribus,per ſacroſanctæ Eccleſię doctrinam continua ſucceſſione ſunt tradita: neque nouis proterui ingenij diſquiſitionibus,huc illuc verſantur. Nunquam enim profectò magis delirant homines,neque vſquā periculoſiùs,quàm cùm in ſacris rebus ſui animi ſenſum in conſilium adhibent, ſuoque modo ſapere ſibi permittunt. Quod,cùm in Ioſua non tulerit Deus, quē ſui gregis ſummum Imperatorem ipſius delegerat,& ſingulari ſapientia per ſpiritum ſuum cęleſtē amplificauerat; quid nobis fiet,qui maiore faſtu,quàm pietate, & eruditionis cuiuſdam opinione magis,quàm ſancti Spiritus inſtinctu id audemus? Illud porrò מִמֶּנּוּ,*ab eo*,quia maſculino genere dictum eſt,non videtur ad nomen ,תּוֹרָה,Legem, referri poſſe,cùm hoc ſit generis feminini. R. Dauid Kimhi ergo, Moſen in eo ſpectari autumat: ac ſi dicat Deus: Ne diuertas a Moſe, hoc eſt,Moſis præſcripto: vel סֵפֶר תּוֹרָה, librum legis, per ſynecdo-

Psal. 45. chen. Sed non eſt inſolens in ſacris literis ea generis mutatio. Nam Dauid filiam Regis, hoc eſt,feminam,conſolatus ait, תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ, pro patribus tuis erunt filij tui; vbi vtrumque pronomen eſt generis maſculini. Sin autem,Dauidem hìc ad Regem ipſum retuliſſe ſermonem, mauis exiſtimare, quem in Pſalmi initio alloquebatur, certè vetus Hebræorum obſeruatio,ſiue traditio,quam vocant,מָסוֹרֶת, notauit מִמֶּנּוּ, pro, מִמֶּנָּה, poſitū hoc loco eſſe. Sequitur in ſacro textu: *Vt prudens ſis in omni eo,in quo verſaberis.* Verbum תַּשְׂכִּיל, quod reddidi,*prudens ſis*,interpretantur Hebręorum magiſtri,felix ſis; Chaldęum, vt ſolent, ſecuti. verùm prudentiam atque intelligentiam hoc loco notare, manifeſtum fiet ex verbis verſiculi octaui. Sed parum intereſt. Nam omnis vbique rei bene feliciterq́ gerendæ ratio in prudentia eſt poſita. Eſt quidem nonnunquam felix temeritas,ſed tunc ſere fraus ſibi fidem in paruis præſtruit, vt cùm operæpretium fuerit, maiore cum mer-

Liu. lib. 8. bel. Punic. cede fallat; vt apud Liuium Q. Fabius Max. dicebat. Chaldæus verbum, הלך, quod nos, verſari, ſumus interpretati, putauit inceſſum ſignificare. Vertit enim,Vt ſis felix in omni loco,in quo ambulaueris. atqui vt ſæpe alibi,ita hic quoque non ambulare,ſed ſtu-

Deut. 29. dium operamque in re aliqua ponēre,ſignificat. Et Deuteronomij xxix.capite; vbi hæc eadem ſunt à Moſe ſcripta,pro תֵּלֵךְ,eſt תַּצְלִיחוּ, hoc eſt,in omni re,quam acturi eſtis. Cete-
rùm noſtræ ſapientię atque prudentiæ ſummam in legis diuinæ obſeruatione poſitā eſſe,

Deut. 4. monet etiā Moſes, vbi iſtis conſentanea verba ad populū facit, inquiens: Iam vero Iſraël
» obtempera præſcriptis & inſtitutis,quæ ego vos hodie exſequenda doceo: vt viuatis,poſ-
» ſeſſumque eatis terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorū dat vobis. Nihil addatis

ad

Principes iure religionis ab Eccleſiaſticis vti debent, nō ipſi nouā ſcribere.

Reformationes in religionis legibus.

R. Leui F. Gerſonis.

Mandata Dei quomodo optime præſtentur.

Nemo in rebus ſacris ſuo modo ſapiat.

R. Dauid Kimhi.

Generis mutatio in ſacris literis viſitata.

Felicitas ſolida eſt in prudentia poſita, & in legis diuinæ obſeruatione.

הלך

ad illud verbum, quod ego vobis impero; neque dematis quidquam ab eo; vt obſeruetis »
præcepta Domini Dei veſtri, quæ ego vobis mando. Et poſt pauca: En docui vos præ- »
ſcripta,& iura, ſicut mihi iuſſerat Dominus Deus meus; vt ſecundum ea agatis in terra »
quam itis poſſeſſum: eaq́; obſeruetis,& faciatis. Eſt enim ea veſtra ſapientia,& prudentia »
ob oculos nationum. & quæ ſequuntur. Dauid quoque diuine cecinit, nos ſecurius ver-
ſari non poſſe in omnibus noſtris actionibus, quàm ſi verbum Dei prælucens ſequamur. Pſ. 119. in Nũ.
Lucerna, inquit, pedi meo verbum tuum,& lumen itineri meo. Sed eſt talibus dictis ple- »
Dei verbũ certiſſima vitæ regula. na ſacra hiſtoria. Nam qui Dei verbum ſequitur, æternam veritatem ſequitur; quæ ſalle-
te nulla in re poteſt. vt ſemper ille certiſſimus eſſe queat de felice euentu; quantumuis
interim multa accidant, quæ hominum iudicio non probētur. Humana enim ſapientia, Xen. inſtit. lib. primo inſtit. …
Humana ſapientia tam incerta quam ſomus caſus. vt Cambyſes apud Xenophontem dicebat, nihilo certius nouit, quid optimum ſit diſpi-
cere; quam ſi quis ſorte ducta, quod ea monſtrarit, id exſequatur. At Deus æternus om-
nia perſpecta habet, quæ facta ſunt, quæ fiunt, quæ denique ex quibuſque ſunt conſe-
cutura.

Non dimoueatur liber legis iſte &c. 8

IVBETVR Ioſua eum librum, aut potius eius libri exemplum, in quem librum con-
tulerat Moſes vniuerſam legem, quam cæleſti inſtinctu, atque ab ore Dei didicerat; die
noctéque legere: & meditando expendere ſingula: quò poſſit accurate omnia vitæ ſuæ
functionibus exprimere: neque vſquam ab iis diſcedere, quæ ille præſcripſit. Ita enim fo-
re, vt & prudenter,& proſperè omnia gerat. Eſt igitur eadem fere huius, quæ ſuperioris
verſiculi ſententia. Sæpius enim res tanta,& ex qua omnis ratio magiſtratus bene gerēdi
pendebat, fuit inculcanda. Infirmum autem eſt, ne dicam abſurdum, quod quidam hîc
docendæ atque explicandæ legis curam demandari Ioſuæ contendunt; quia iubetur li-
brum legis non amittere ab ore. Nam quid hoc ſibi velit, proximis eſt verbis explicatũ:
his dico: *Sed meditare in eo die nocteq́;*. hoc eſt, aſſiduò eam viuendi inſtitutionem, quam
Moſes conſcripſit, legito; vel potius ore, animoque verſato: eam meditator, commenta-
torq́ue. Et ſi enim, quod de ore dicitur, verba, quantum apparet, requirat; ea tamen non
eſſe concionantis verba, vocabulum, הָגָה, quod eſt in ſacro contextu, declarat. Eſt enim
הגה meditari. הָגָה, ita mentem ipſarum rerum cogitatione pertrectare, vt ex ipſa veluti efferuente, ver-
ba etiam in ore naſcātur, qualia qui ſecum meditantur, ſolent ſuſurrare. Iam verò quor-
ſum iſta ſiue lectio, ſiue commentatio verius ſpectet, patefacit is, qui ſubnectitur, finis: *Vt
obſerues agere ſecundum omne quod ſcriptum eſt*. Non enim hoc ait, vt docere legem, quam
meditando perceperis, queas: ſed vt ipſus omnes tuas actiones in colendo efficiendoq́ue
munere tibi aſſignato, hoc eſt, imperio, ad eam normam inſtituas, dirigáſque. Quod di-
co, clarius etiam perſpicitur ex iis, quæ apud Moſen Deuteronomio, his planè conſen- Deut. 17, d.
tanea, ſunt conſtituta; de Rege olim eligendo; déque eius officiis. Sic enim illic ſcriptũ
Regis munus. eſt: Cùm ſederit (de Rege agitur) in ſolio regni ſui, deſcribito ſibi exemplũ legis huius à »
ſacerdotibus Leuitis acceptæ, in libro. idq́; exemplum apud eum eſto; & id legito per »
omnes dies vitæ ſuæ, vt diſcat reuereri Dominum Deum ſuum. obſeruétque omnia ver- »
ba legis iſtius,& præſcripta iſta, ad præſtandum ipſa. ne tollat animos ſupra fratres ſuos. »
ne deflectat à mandato ad dextram, aut ſiniſtram. quò extendat ætatẽ in regno ſuo, cùm »
ipſe, tum filij ipſius inter Iſraëlitas. &c. Primùm enim ex his bona cõiectura conficitur,
Ioſuam quoque hîc iuberi, vt exemplum legis à ſacerdotibus acceptę ſibi deſcribendum
curet: idque apud ſe perpetuò præſtò habeat, legat, relegat, expendat. Nam ipſum αὐτό-
Legis diuinæ ſtudium cur Principibus commendatũ. γραφον, vt diximus, Leuitis ſacerdotibus erat traditum, apud arcam ſacram ſeruandum.
Deinde & illud perſpicuum fit, quas ob res legis ſtudium tantopere commendetur Prin-
cipibus reipub. Nempe vt ipſi quam optimi euadant; probitatémque non concionando,
aut ſacra verba populo interpretando, ſed ſuæ vitæ exemplo doceát. Neque in ſui mune-
ris functione ipſi à recto vſquam aberrent. Eſt quidem alibi vniuerſis & ſingulis Iſraëli- Deut. 6, c.
tis mandatum, vt legis verba in cordibus ſuis inſculpta habeant; in poſtibus, portisq́; ſuis
inſcribant; in manibus, in oculis geſtent; domi, peregrè, ſtantes, iacentes de illis loquan-
tur, commententurque. Sed, vt iam diſſeruimus, Principes quantum ceteros excellunt
dignitate, tantum hoc quoque ſtudio debent excellere. Ceteroqui verò quatenus rerum
eccleſiaſticarum procuratio ad ciuilem attineat magiſtratũ; & cur Reges ab Iſaia אֹמְנַיִךְ, Eſa. 49. d.
hoc eſt, educatores ſiue nutritij Eccleſiæ appellentur, non eſt præſentis loci diſputare. Et
Dauid, Regéſque & magiſtratus alij, religionis & pietatis laude clari in ſacra hiſtoria, ſuis
exemplis iſta ſatis docuerunt. Sed decurram à præſentis verſiculi initio breuiter; vt ve-
luti

luci vna complexione pateſiat omnis ratio diſcendæ legis diuinæ. Principio iubet Deus, Ratio legis diuinę diſcendę.
eos præſertim qui reſpub. moderãtur, nunquam legis librum de manibus deponere; cum
ait: *Ne dimoueatur liber legis iſte &c.* Deinde parũ eſſe vtilem lectionem oſtendit, niſi mul-
ta commentatione & meditatione omnia apud animum expendantur; dum inquit: *Et
meditare in eo die noctéq́.* Denique & lectionẽ, & meditationem nihil prodeſſe docet, niſi ad
res ipſas cõferantur, atque ad vitæ actiones accõmodentur; quando hæc addit verba: *Vt
obſerues agere etc.* Nam vt apud Talmudicos bene ſcriptũ eſt, Qui ſacras literas legit, nec Talmudici סנהדרין פ׳ י״
confert ad rem; ſimilis eſt ei qui ſeminat crebrò; metit verò nunquã. aut feminæ, quæ ſę-
pe parit, ſed cõtinuò partus ſepelit. aut deniq; cantori totos dies cantanti. nullũ enim iſti
habent operæpretium. Poſtremò ampliſſimum iſtius ſtudij emolumentum promittit is
qui fallere neſcit, cum verſiculum his claudit verbis: *Tunc enim proſperabis viam tuam, &
tunc prudens eris.* Malè ergo ſano iudicio, vel peruerſa cupiditate veriùs, plerique omnes
ſacras literas ne à limine quidẽ ſalutamus; ſed vitæ otium aut ad voluptatem, aut ad quę-
ſtum, aut deniq; ad oſtentationem in aliis diſciplinis cõſumimus. Et ſi qui fortè ſacris ſtu- Studiũ ſacrarũ literarum quale hodie.
diis operam impendimus, nõ tam ad colendam pietatẽ, vitaq́; ipſa, quę didicimus reprę-
ſentanda, quàm ad deteſtabilẽ ambitionem, & glorioſam oſtentationẽ, id agimus: contrà
atque maiores noſtri fecerunt. Eoq́; fit, vt promiſsũ inde fructum minimè conſequamur;
hoc eſt, neq; felices, neq; prudentes euadamus: ſed acerbo odio per ſummas cõtentiones
mutuûm inter nos cõfligere, conuitia inuicẽ facere: & in ſumma, quamuis potiùs hęreſin
extrema pertinacia aſſerere; & quæ ſemel ſomniauimus dogmata, mordicus tueri nõ de-
ſiſtimus, quàm fraternæ caritatis & cõcordiæ Eccleſiæ; quæ vbiq; in illis literis nobis com-
mendãtur; vlla ratione habita, alter alteri vel latum culmũ cedere ſuſtineamus: ne vllam
ſcilicet vaniſſimæ gloriolæ iacturã faciamus. Sed ad inſtitutũ noſtrum reuertamur. Il-
lud, *die noctéq́*, prouerbialis locutio eſt. Homerus dicere ſolet νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα. Si- Die noctéque.
gnificat autẽ aſſiduitatem, quanta commodè atque opportunè præſtari poſſit: hoc eſt, quę
omnẽ prorſus negligentiã excludat; ac multo etiã magis faſtidium, & ſatietatem. hoc in
Deut. 17. 19. Deuteronomio de Rege dicebatur; per omnes dies vitæ ſuæ. Quare nõ ſatis ſcitè R. Iſ-
mael apud Talmudicos; cùm à ſororis filio rogaretur, ſiceret ne ſibi Græcorũ iam ſcripta Talmud פ׳ שתי הלחם
legere, poſtquam Moſis inſtitutionẽ vniuerſam percepiſſet; iuſſit illum diſpicere; eſſet ne
hora aliqua, quæ neq; ad diem, neq; ad noctem pertineret. Eam enim ſolam; ſi vlla eſſet;
fas eſſe aliis, quàm diuinæ legis ſtudio impendere. Rectiùs aliquanto ibidem R. Samuel
Nehemanni filius, cenſebat; nõ eſſe, quod hic ſcriptũ habetur, מצוה וחובה, hoc eſt, præce-
ptũ & debitum, ſed ברכה, hoc eſt, vt loquimur, benedictionẽ. Quaſi diceret: non ſic man-
dari, vt prorſus & plenè præſtari debeat: ſed vt intelligamus, in eo poſitã eſſe maximã fe-
licitatem, ſi quis aſſiduò Dei legem meditetur. Hoc enim Dauid quoq; diuino expreſſit
Pſalm. 1. 2. verſu, cùm ad hunc, aut ſimilẽ alludens locũ, caneret: Beatum illũ eſſe & planè felicem,
cuius animi voluptas in lege Dei eſt; quiq́; hanc die noctéq́; meditatur. fore enim vt pro-
ſperè ei ſuccedat quidquid ille egerit: cùm improbi homines, & qui Dei ſpiritu non du-
cuntur, temerè ad quæuis agenda, nullo recto conſilio, ſed libidinis ſuæ vento rapiantur.
Demonſtratiuum, *iſte*, κατ' ἐξοχὴν, notat eũ legum librum, quas leges Moſes cõdiderat.
Nam nugas nugãtur Talmudici, cùm alij ſcribunt, Ioſuam, quo tempore his eum verbis Talmudici.
Deus eſt affatus, exemplum legis Moſaicæ ante pedes habuiſſe; alij pro vexillo manibus
geſtaſſe. Sic enim ſcriptum eſt in cõmentario, בראשית רבה, hoc eſt, Geneſis magnæ. Dixit Talmud Bereſchith rab.
R. Simeon filius Iohai: Exemplũ legis fuit vexillum Ioſuæ. Et quo tempore ei pręſentiam
ſuam declarabat Deus, reperit ſedentẽ, & deſcriptam legem manibus tenentem: aitque
ad ipſum: Eſto fortis Ioſua, eſto validus Ioſua; non dimoueatur liber legis iſte ab ore tuo.
Sed enim ſi tantum momentum ad rei tum publicæ, tum priuatæ felicitatẽ in eo poſitũ
eſſe ſtatuebat Deus, ſi Princeps aſſiduò obſeruationi legis Moſis daret operam; quid no-
ſtris Principibus in Chriſti lege faciundum putabimus? quæ non eſt litera occidens, ſed Lex Chriſti diſcenda a Principibus.
ſpiritus vitalis, & cæleſtis gratia; qua fit, vt natura ipſa liberetur, & peccatum nõ domine-
tur; vtq́; ad vitam denique perueniamus æternam, ſicut ait D. Auguſtinus. an non eam à
ſacerdotibus Leuitis, non autem παρὰ τῶν κηλιδώτων ἀποστόλων τύπων, τῶν λογοποιῶν ἀγυρτῶν, ac-
ceptam in ſuis animis inſcribere curabunt; die noctéq́; apud mentem ſuam expendent,
commentabunturq́;? Sed, heu pudor, ipſi lubentiùs venabula, canes, accipitres, aleam;
ne turpiora dicam; tractant. atque hęc querela iuxtà ad ipſos ſacrarum rerum Antiſtites,
Pontificesq́; pertinet, atque ad ciuiles magiſtratus. Nam videre eſt etiam eos, qui conce-
ptis verbis, dum initiantur, ſpondent; ſe tota vita operam daturos, vt veterem Moſis,

nouamq́ue Chriſti legem rectè intelligant, perceptamq́ue ſuum gregē doceant; eos, inquam, videre eſt ab hoc ſtudio eſſe omniū alieniſſimos. Sed quibus interim rebus dediti ſint, piget dicere: neque dicto opus eſt; cùm res ipſa ſit iam peruagatiſſima. Sequitur in ordine ſacri texti: *Tunc enim ſecundabis viam tuam, & tunc prudens eris*. Ex hoc loco conficitur, verbum שכל, proprie prudentiam ſignificare: cui virtuti quia felicitas ferè conſectanea eſt, fit vt hanc notare ſæpe videatur. Tanquam enim diuerſa ponuntur צלח, & שכל; niſi ſi contendas rem eandem vnam duobus iſtius periodi membris dici. Cetera explicata ſunt in extremo verſus ſeptimi.

שכל prudentem eſſe.

An non præcepi tibi? Eſto fortis &c. 9

PRIMVM huius verſiculi membrū figurata interrogatio eſt; acriùs imperandi cauſſa adhibita. q.d. facito vt memineris te à me iuſſum eſſe; forti animo, meiq́ue fiducia intrepidum quaſuis difficultates ſuſtinere, & aggredi. Ego enim, qui ſum Deus tuus, in omnibus tuis actionibus tibi adero monitor, præmonſtrator, adiutor. Particula enim, הלא, crebrò affirmat acrius, inſtigatq́ue potiùs, quàm interrogat. LXXII. ſolent ferè reddere Aduerbio, ἰδοὺ, Ecce. quod ipſum quoque hortationis vim habet. Quin & Latini ſimiliter interrogationibus nonnunquam vtuntur; qualis eſt illa Phędriæ apud Terentium: Satin hoc mandatum eſt tibi? Mirifica igitur vehementia concludit iam Deus hortationem, quā inde à ſecundo verſiculo adhuc tractauit. Neque enim ſolùm in figura, quam expolitionē vocant, quę eſt in illis verbis, Eſto fortis, eſto firmus, ne ſis pauidus, ne frangare; verùm etiam in ipſa Dei perſona ſumma vis eſt. Quis enim præcipienti Deo non obediat? cuius indignatio ipſas cæli columnas cōterit, & quatefacit, vt ait Iob. Aut quis præſente atque opē ferente Domino Deo ſuo formidet? Si ambulauero, inquit Dauid, per vallem ipſa mortē vmbroſam, non timebo aliquid mali; quando tu mecum es. Et alibi: Dominus lux mea eſt, & ſalus mea, à quo timeam? Dominus munimētum vitæ meæ, quem metuam? Cùm accederent ad me graſſatores, vt deuorarent carnem meam, aduerſarij, & hoſtes mei; ipſi oſtendebāt, atque cadebant. Sed eſt huiuſmodi ſententijs plena ſacra pagina, quæ & Dei imperiū ineuitabile, & ſubſidium inexpugnabile eſſe docent. Sed enim etiam illud magna pollet vehementia, quòd Iehouam dicit eſſe Deum ipſius. Eſt quidem certe Iehoua omnium Deus: at hic ſingularis quædam voluntatis, fauoris, ſtudij diuini propenſio erga Ioſuam ſignificatur. Ceterùm fortitudo, quæ, vt paulo antè ſemel atque iterum, ita rurſus hic agitur, non alia eſt, quàm quæ legi diuinæ ſit conſentanea, verboq́ue Dei nitatur. Vt enim quæ cum hoc non conſentit, non fortitudo, ſed temeraria confidentia, dici debet, & plerumque maximum tandem infortunium inuenit; ita dum vocanti Deo paremus, atque ad eius ſacræ legis ductum nos applicamus, fidente, atque adeò ſecuro animo pergere poſſumus: quantumuis difficilia, atque inextricabilia ſpecie impedimenta ſe offerant; de felici euentu ſucceſſuq́ue certiſſimi. Primùm igitur in omnibus rebus agendis id nobis accuratè diſpiciendum eſt, Deus ne, an noſtra nos ambitio, aut turpior alia animi affectio vocet, incitetq́ue. Deinde, eam ne viam, quæ ſecundum virtutem, an quæ per vitiorum compendia ducit, in aggrediendo opere inſiſtamus. Et interim animo humili, neque ſuis dotibus fidente; ſed à cæleſti numinis auxilio dependente, orandus Deus eſt, vt cæleſtis afflatu Spiritus voluntatem nobis ſuam patefaciat: noſq́ue paterna benignitate, ad ea quæ ſint ſalutaria, hortetur; pulſuq́ue ſuo diuino animos noſtros dirigat. Sic enim futurum eſt, vt noſtra ſpe quàm minimè vſquam fruſtremur. Verba, ערץ, & חתת, cùm ad animum accommodantur, parum ipſa inter ſe differunt: ſed vtrumque vehementiſſimo metu percelli, atque adeò conſternari, frangiq́ue animo, ſignificant. Ceteroqui illud, per vim impellere, ſiue quatefacere, & labefactare; hoc, frangere, atque terere eſt. Porrò clauſulam illam, *Quia adeſt tibi Dominus Deus tuus &c.* Chaldæus ſuo more παραφραστικῶς reddidit, Adeſt tibi ſubſidio verbum Domini Dei tui, in quocunque loco verſaberis. Nimirum verbum illud potentiæ Dei, quo cuncta ſuſtinet ac moderatur, vt ait Apoſtolus. Sed de hoc antè ſatis multa.

הלא, an non. — ἰδοὺ. — Tereñ. Eunuc. — Expolitio. — Iob. 26. 11. — Pſal. 23, 4. — Pſal. 27, 1. — Fortitudo laudabilis quæ. — Qua ratione fiat, vt in noſtris actionibus minimè aberremus à ſcopo. — ערץ & חתת pauere & frangi animo. — Heb. 1, 3.

Igitur Ioſua monitoribus populi iuſſit etc. 10

VOCABVLVM שֹׁטְרִים, Schoterim, ſolent LXXII. ferè interpretari, γραμματεῖς, hoc eſt, Scribas. vnde natum eſt frequens illud in Euangelio Scribarum nomen, niſi fallor. eſt etiam vbi γραμματεισαγωγεῖς, quaſi dicas, publicarum literarum promulgatores, conuertunt; & ſemel, quod memini, τοὺς ἀναγκάζοντας, dicunt. Horum officium erat, vt ex multis ſacræ hiſtoriæ locis colligitur; Principum, & Iudicum, atque omnino ipſius magiſtra-

שטרים, monitores, quales fuerint apud Iſraelitas. — Prouerb.

magiſtratus placita, & edicta ad populum diuulgare, pronuntiareque; & hunc illorũ au-
ctoritate, ſi opus erat, coercere, vel ad agẽdum aliquid impellere. vnde R. Solomon ipſos R. Solomon.
flagris, & loris armat; ſicut Romani ſuos lictores: ſed quàm rectè, ipſe viderit: equidem
certe vix puto hoc ex ſacris literis cõfici poſſe. Ceterùm illa poſitio, שטר, apud Chaldæos; שטר
quorum lingua eſt ex Hebraica nata; interdum ſignificat ſcriptum, quod ſolenni modo
ſignatum, publica priuatave pacta aut conſtituta continet. Interdum verò Verbũ eſt:
atque imperium exercere in alios notat. quæ ambæ notiones iam dictis officiis ſunt ad-
modum conſentaneæ. In veteri illo commentario, quem, ספרי, Siphre vocari dicebamus ספרי
nuper, ſcriptum eſt: Nemini, niſi qui Leuitici generis eſſet, hoc munus aſſignari ſolere.
2. Par. 34. 13. quam opinionem ſuſpicor ex Paralipomenis allatam eſſe; in quibus ſic ſcriptum eſt: ומן An monitores ſoli Leuitæ.
הַלְוִיִּם סוֹפְרִים וְשׁוֹטְרִים. Et de Leuitis ſcribæ, & monitores. Sed profectò hoc parum firmum
eſt. Nam quod שֹׁטְרִים, monitores, illic ex Leuitarum ordine petuntur, alia ratio eſt. Quia
Nehem. 8, 7. ſacrum opus, templi inſtauratio agebatur. Similiter atque apud Nehemiam Leuitæ ſi-
lentium imperant populo. quæ functio ipſa quoque ad שֹׁטְרִים, monitores pertinebat, quia
lex tum recitanda erat: atque religionis ergo conuocata fuerat concio. Sunt etiã qui opi-
nantur, שֹׁטְרִים, Monitores, præter iam dicta munera, in bellis aciem inſtruere ſolere. Et
Deut. 20, 9. hoc colligi arbitrantur ex Deuteronomio, ſed illic ſcriptum habetur: Cùm deſierint
הַשֹּׁטְרִים, monitores, loqui ad populum, tum ipſi Principes exercitus curabunt in princi-
piis populi. hoc eſt, tunc duces copiarum in prima acie rem gerent, neque poſt principia
latebunt. Quare huius quoque opinionis commentum recta ſacrorum verborum in-
terpretatione deletur. In ſumma, quos Hebræi, שֹׁטְרִים, Schoterim, vocant, iis fungeban-
tur officiis, quibus apud Romanos apparitores, ſtatores, præcones. Quapropter appari-
torum nomine interpretari rectè poſſe vocem שֹׁטְרִים, Schoterim, exiſtimo. Aquilas Pon-
ticus, interpres, vt ait Diuus Hieronymus, curioſus, ſolet conuertere, ἐκδικητὰς, quaſi
facinorum vindices dicas: ſed parum, vt mihi videtur, plenè vox hæc Græca illam He-
Deut. 16. 18. bræam repræſentat. Inter alia Moſis præſcripta, exſtat etiam hoc; Iudices, & שֹׁטְרִים, mo-
nitores ſiue apparitores, conſtitues tibi in omnibus portis, quas Dominus Deus tuus da-
turus eſt tibi, per tribus tuas; qui ius adminiſtrent populo iudicio iuſto. Vnde effici vi-
detur, ſingulos iudices ſuos habuiſſe שֹׁטְרִים, apparitores, ſiue ſtatores. Sunt quidam, qui
eo loco hoc nomen ſimpliciter, pro magiſtratu interpretentur. Atqui magiſtratus voca-
bulo etiam Iudices ſubiiciuntur; quos tamen non rectè, שֹׁטְרִים, Schoterim, vocari puta-
rim. Sunt enim hi potiùs magiſtratus adminiſtri, quàm magiſtratus. Dixi de hoc verbo
plura, quia frequens eſt in ſacra narratione. Videntur autem iſti Pontificum, aliorumq́;
Iudaicorum magiſtratuum apparitores, temporis progreſſu; vt ſe ſolet vẽditare ambitio;
etiam ſacrarum rerum ſcientiam ſibi arrogaſſe, & maiorem, quàm pro ſua functione, au-
ctoritatem vſurpaſſe. Niſi ſi quis exiſtimare malit, illos ſcribas, quorum in Euangelus fre-
quentiſſima eſt mentio, non שֹׁטְרִים, ſed סוֹפְרִים, fuiſſe. Nihil enim definire auſim. Neque
Epiphan. lib. 1. contra hæreſ. neſcio quæ Epiphanius de Scribis tradidit.

Tranſite per medium exercitum etc. 11

Q V O tempore mandata iſta ad populum dederit Imperator ſuis præconibus, diffi-
cilis videtur quibuſdam diſquiſitio, cùm tertius inde ad tranſmittendum Iordanem dies
præſtituatur. Nam ſi dederit, verbi gratia, die ſeptimo menſis primi, quem Niſan Iudæi Niſan menſis primus.
vocant; (neque enim antè dare potuit, vt Hebræi ſtatuunt, cùm ſexto demùm eius men-
ſis die Moſen eluxiſſet populus; qui ſeptimo ſuperioris menſis obierat; nam durauit lu-
ctus dies totos triginta: eoque durante alias res, præſertim publicas, agere, nefas fuiſſe illi
putant.) Igitur ſi dederit primi menſis ſeptima luce; ſimulq́ue ablegati exploratores Ie-
richuntem peruenerint, atque ſub veſperam ad Rahab diuerterint, cùm memorentur
iſti à Rahab dimiſſi, triduum in monte latuiſſe: & exercitus ad Iordanem alterum tri-
duum conſediſſe, efficietur, ſeptem, vt minimum, ab iſto edicto ad traiectionem vſque
Iordanis eſſe elapſos dies. aut ſaltem quinque, ſi apud flumen nõ eſſe moratos plus quàm
Aug. quæſt. in Ioſuam. noctem vnam dicamus. D. Auguſtinus ergo nõ dubitat Ioſuam, in præfiniendo hoc tri-
duo, humanæ temeritatis reum facere; quaſi nõ conſulto Deo, nimis fidenter, certũ tem-
pus populo præſtituerit. Quæ mihi ſententia durior profectò videtur. quod pace diuini
viri dixerim. Quis enim credere poſſit, Ioſuã Imperatorẽ & ſapientiſſimũ & religioſiſſi-
mũ; in tanta rerũ omniũ difficultate; cùm maxima parentiũ pars eſſet imbellis turba; ne-
que flumen vado trãſiri poſſet; neque naues haberentur, & verendũ deniq; eſſet ne hoſtis

cum armis ad vlteriorem ripam occurreret; ipſe autem diſertè eſſet à Deo iuſſus,in rebus omnibus agendis adire Eleazarem Pontificem Dei oraculum conſulturū; & pro diuinis reſponſis omnia agere.quis inquā credat,in hac re omnium maxima, Dei opertum eum nō conſuluiſſe? Et poteſt ſane,vt mihi videtur,multo veriſimiliore hic nodus ratione expediri. Nam,vt ad verſiculū primum dicebam;cùm Ioſua,dudum ante Moſis exceſsū, eſſet à Deo Imperator populi deſignatus,dubiū non eſt, quin ilico; poſtquā illum obiiſſe intellexiſſet,tota mente in iſtam expeditionem intētus,ſedulò ea procurauerit,quę facto opus eſſe putabat;exploratoresq́; iſtos in primis emiſerit,interea dū populus lugēdo Moſis funeri operam daret.vt credibile ſit,quæ toto capite ſequente memorabuntur de ſpeculatoribus,& Rahab,ea ante iſtud edictū eſſe acta. Neq; enim inſolens res eſt,in hiſtoria ſacra,τὸ ὕστερον πρότερον, hoc eſt, vt rerū geſtarum ſeries interrumpatur longiore quapiam interpoſitione. Certe Ioſephus hoc primū caput cum tertio coniungit. Scribit enim, Imperatorē, ſimulatq; exercitum de mouendis caſtris per pręcones monuiſſet, & triduum traiiciendo flumini præfiniuiſſet , eduxiſſe copias de Sittim ad Iordanem. atque ibi tandem à reuerſis ſuis ſpeculatoribus nuntium, commodū ſanè,accepiſſe. Nimirū ei, vt iſti nō tam citò rediiſſent, tranſponere tamen populum certum deliberatumq́; erat, diuinis reſpōſis freto. verum ego exiſtimare malo, reuerſos ad illū fuiſſe ſpeculatores priùs,quàm in triduū pronuntiari traiectionē iuberet. hoc autem eum feciſſe die ſeptimo menſis Niſan ſtatuo,cū pleriſque Iudæis. Et hæc mihi,vt ſimpliciſſima, ita veriſsima huius loci explicatio eſſe videtur. Sed quam potero paucis expenā Hebræorum ſententias. Igitur R. Iſaias,vir ſanè doctus,ſic ſcribit: Narrantur,inquit,exploratores latuiſſe in monte triduū. fuerunt ergo emiſſi ante edictum de viatico comparando ad populū promulgatum; durante etiā tum luctu : quo demum finito, iuſſus eſt populus ſe comparare ad tranſeundū flumen poſt triduum. Nam alioqui quintus dies aduenisset, priùs quàm Ioſua è Sittim caſtra ad Iordanē mouiſſet,cum illi triduum in mōte conſumpſerint, & inſuper diē vnū eundo redeundoq́;, vt minimum. R. Dauid Kimhi verò ſic ferè ſcribit : Die triceſimo poſt Moſis exceſſum; qui fuit ſeptimus menſis Niſan, ait Dominus Ioſuæ : Surge,tranſi Iordanem,&c. Eodemq́; die mandauit Ioſua parari viaticū, quia eſſet die decimo Niſan traiiciendum flumen. Speculatores autem emiſerat prius, quàm eduxiſſet populus Moſen:iiq́; reuerterant ad Imperatorem die octauo Niſan. Nono igitur ſummo manè ſurrexit ille,duxitq́; copias ad Iordanis ripam. Et iuſſit vt ſe expiarent ad craſtinam traiectionem. R. Leui Gerſonis vno loco ſic habet : Cenſeo,inquit,hoc ab Imperatore per præcones edictum eſſe de viatico comparādo,poſtquam exploratores ablegaſſet; cum iſti triduum in monte ſeruabantur ſe occultāſſe. Itaque die quarto & quinto,cum illi iam eſſent reuerſi, profectus eſt Imperator cum populo ad Iordanem & poſtquam illic pernoctaſſet,traiecit. Quin & hoc,inquit,haud abſurdè dicas,eo ipſo die,quo per præcones iſta edicebat,ablegaſſe eum ſpeculatores:verum eum diem haberi non debere pro tridui parte. Nam illud, בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים, ſignificat, poſt triduum ab eo die. Itaque triduum finiebatur tandem quinti diei initio,ab illo die. Speculatores autem,eodem die quo emiſſi fuerant, ingreſſos Ierichuntem, diuertiſſe ad Rahab. Iam verò,quod ait Rahab: Latebitis triduū; id eſſe,ac ſi diceret,vſque ad tertium diem:quo die integrum ipſis erat continuato itinere ad Ioſuam reuerti. hæc fere illo loco R. Leui. Rurſus alio de eadem re ſic ſcribit: Redierunt ad Ioſuam duo exploratores die tertio,ex quo fuerant amandati.iſq́; erat dies ſecundus illius tridui de quo loquebatur,cùm diceret: Poſt triduum tranſmittetis Iordanē iſtum. Die verò tertio huius tridui ſurrexit Ioſua manè: profectuſq́; eſt cum populo ad Iordanem. Ibiq́; pernoctarunt priùs,quàm traiicerent. Poſtero die,hoc eſt,exacto iam tū triduo toto, tranſmiſerunt flumen. iſq́; dies erat decimus menſis Niſan. Sic ille. Expoſui breuiter quid præcipui Hebræorum magiſtri ſentiant. Nunc paucis conabor ſacrorum verborum veritatem,quo ordine ſcripta habentur,tueri,atque defendere. hoc eſt,docere minimè abſurdum eſſe, ſi exiſtimemus; quo die Imperator triduum iſtud per præcones præſtituebat populo,eodem die exploratores eum amandaſſe. Neque tamē è Sittim verſus Iordanem mouiſſe, niſi poſtquam iſti ad ſe reuertiſſent. Moſen die ſeptimo menſis vltimi,quē אדר Adar,vocant,è vita exiuiſſe,vt & ortū eſſe,non ſolum annalibus Hebręorū,quos סדר עולם,Seder olam,hoc eſt,ſeriem ſęculi appellant;eſt proditum;ſed etiā à Talmudicis,vbi de ſpōſalus agunt. Is autem menſis, eo anno,dies habebat triginta;vt ſcribit Leui Gerſonis,philoſophus,& mathematicus inſignis. Ergo dies ſextus,vt nuper dicebamus,menſis Niſan finem luctui imponebat. Igitur die ſeptimo fit monitus populus de ſe

compa-

Marginal notes: Num. 27. [illegible] — Narrationis ordo non ſemper obſeruatus in ſacra hiſtoria. — Ioſep. lib. 4. [illegible] — R. Iſaias cōm. in Ioſuam. — R. Dauid Kimhi. — R. Leui Gerſonis. — Comment. in ſecun. [illegible] — Moſis mors, quo die אדר menſis. — Talmud. קדושים פרק א — R. Leui Gerſ. [illegible]

comparando ad traiectionem poſt triduum. ſint ſimul emiſſi ſpeculatores Ierichuntem: facile fuit expeditis viris, ſexaginta, ſtadia e Sittim ad Iordanem vſque (tantum enim interuallum eſſe ſcribit Ioſephus.) & inde quinque paſſuum millia ad Iericuntem, intra paucas horas conficere. Neque enim longius eſſe hoc ſpatiũ tradit Euſebius. atque ante veſperam ſic ſatis ſpeculari vrbem. Diuerterint igitur ad Rahab ſub noctẽ. atque mox ab ea per tenebras de muro demiſſi, ad diem vſque tertium, ex quo die ad Rahab diuerterát; hoc eſt, ad eam veſperam vſque, quæ diem octauum menſis Niſan ſequitur, latuerint in montibus: præſcripti enim tẽporis numerus apud Hebræos, quando nulla adeſt expreſſa Præpoſitio, ſæpe ita eſt accipiendus, vt poſtrema numeri pars ſecludatur: quod multis exemplis docet Leui F. Gerſonis: ergo quod ad ſpeculatores ait Rahab: Latebitis in mõte
Ioſ. 2. 16. שְׁלֹשֶׁת יָמִים, tres dies, eſt, ac ſi dicat, vſque ad diem tertium; quo die vobis integrũ erit pergere. Iam verò, ea nocte, quæ, vt dixi, octauum diem menſis claudebat; & ſecundum Hebræos, ad diem nonum pertinebat, redierint ad Imperatorẽ in caſtra ad Sittim, & comperta perceptaque expoſuerint. Is porro accepto læto hoc nuntio, manè caſtra ad Iordanem promouerit. Poſtero denique, hoc eſt, decimo die, traiecerit. Quid eſt hic abſurdi? aut quid narrationis curſum poteſt interpellare? Atqui Ioſephus, inquies, ſcriptum reliquit, hæſiſſe Iſraëlitas biduum apud Iordanem, prius quàm traiicerent. Verum Ioſephus aliam ſentẽtiam ſecutus eſt, putauitque exploratores rediiſſe ad Imperatorem apud Iordanem morantem; totamq; proximi capitis narrationem non ſuo poſitam eſſe loco, vt dixi: & tamen nihil vetat etiam ipſum fateri, eodem vno die ſpeculatores abiiſſe Ierichuntem, & Monitores viaticum populo imperaſſe, triduumq; præfiniuiſſe traiiciẽdi in Chananæam. dicat enim ille, Imperatorem, poſtridie quàm edictũ hoc promulgari iuſſerat, è Sittim mouiſſe. Sed vrges, abſurdũ eſſe, edici, vt viaticum ſibi quiſque comparet; nullum autem comparandi ſpatium dari. Sed reſponderi poteſt, illa verba, הָכִינוּ לָכֶם צֵידָה nihil aliud ſignificare, quàm vaſa colligere. Sic enim ſentit Ioſephus: neque diſſentit R. Solomon. Porrò ſi quis Latinum noſtrum interpretem defendere velit, qui non ante triduum poſt hoc edictum è Sittim diſceſſiſſe, & ad ripam fluminis alterum triduum eſſe commoratos Iſraëlitas ait, is parui pendens quid plerique Hebræi ſcribant, ſuos illos annales, quos dixi, ſecuti, neque certos, neque probatos; cum etiam Talmudici de die exceſſus Moſis inter ſe ipſi diſſentiant; multiq; eum nouo menſe Adar, qui Niſan proximè præcedit, ſed Sebet, qui ante Adar eſt, obiiſſe putent; quod etiam Kimhi commemorat; is, inquam, dicat, die tertio menſis Niſan Monitores apud populum egiſſe de parando viatico, & traiiciendo poſt triduum. Eodemq; die emiſſos eſſe, qui ſpecularentur vrbem. Cumq; hi reuerſi eſſent, die ſexto, productum eſſe populum è Sittim ad Iordanem. Ibiq; tandem die nono eſſe monitum, vt ſe expiaret ad craſtinam traiectionẽ. Illud verò, quòd intra triduum eſſe tranſmittendum Iordanem proclamabant, ſic intelligi debuiſſe, ex illis caſtris intra triduum, aut poſt triduum eſſe verſus Iordanem abeundum, vt deinde cũ prima occaſione tranſeatur in Chananæam. Sed hæc ita à nobis tractata diſputataq; exiſtimet lector, vt primam illam ſententiam ſciat nobis maximè, & penè ſolam probari. Porrò illud, *Parate vobis cibum*, de manna accipi non poteſt, quod non niſi in diem ſeruare fas erat; & quantum ſatis eſſet, quotidie cadebat e cælo, quocumque ſe conferebat populus, vſque ad diem xv. menſis Niſan; vt pòſt dicetur. Neque enim fides Iudaicis illis annalibus, quos modò dicebam, habenda eſt: in quibus ſcribitur, manna cum Moſis vita deſiiſſe. Sed, vt erat gens illa voluptatibus dedita; non contenta ſolo cæleſti illo cibo, delicatis obſonijs inhiabat: neque horum moderate ferre potuit deſiderium. Nam teſtata
Deut. 2. res eſt, Moabitas, & montis Seir accolas, cibos illis pretio vendidiſſe. adeò maturè ceperat ipſos cæleſtis cibi faſtidium tantum, vt viliſſimum etiam æſtimarent. Neque hoc diſſimulat R. Dauid Kimhi. Scribit enim, ipſis Manna panis loco fuiſſe; צֵידָה verò obſonium eſſe. At R. Solomon, quo gentiles ſuos a gulæ voluptatibus alienos faciat, quaſi ſolo manna contenti vixerint, ſcribit צֵידָה hoc loco ſignificare, quidquid ad iter eſſet opus, & ad inſtans bellum. A qua ſententia etiam Ioſephum non eſſe alienum dixi. Sed inſolens eſt iſta verbi eius notio. quare magis ferendi videntur Talmudici, qui vbi de Idolorũ cultu tractant, vt ex Eliæ Thesbitis ſchola profectã, ſententiam hanc commemorant. Cùm cibo nullo eguerint Iſraëlitæ cadente etiã tum manna; nihil hîc aliud verbo צֵידָה, hoc eſt, cibi, debere intelligi, quàm male actæ vitæ pœnitentiam: & aduerſus Deum pietatem. Itaque moneri hic populum per apparitores, vt his virtutibus ſe dignos præſtent, qui in terram promiſſam feliciter traiiciant. Ceterùm צֵידָה, Zeda, quamuis ei propriè ſubiici-

Talmudici de die mortis Moſis diſcrepãtes ſententias dicunt.

צֵידָה cibus. R. Dauid Kimhi. R. Solomon.

Talmud עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק א׳ צֵידָה

tur is cibus,qui venatione,atq; indagine captus ſit; ſæpe tamē pro quouis cibo vſurpatur. בעוד Porrò voculam בְּעֹד, Beod, conuerti,intra. quia ſic ea vtitur Ieremias, cùm ait, בָּא שִׁמְשָׁהּ בְּעֹד יוֹמָם, occidit ſol eius cùm etiam tum eſſet dies. Et in Dauidis hiſtoria ſcriptum eſt, בְּעוֹד הַיֶּלֶד חַי צַמְתִּי, cùm puer etiam tum viueret ieiunabam. Sed ſi,vt diximus,eſſe probabile, hæc acta fuiſſe ſtatuamus die ſeptimo menſis Niſan; non fuerit hic ipſe dies tridui pars, quod Latinum interpretem dicere eſt neceſſe, qui reddidit; Poſt triduum. Certum eſt enim, die decimo tranſitum eſſe in Chananæam. Porrò illud, *Quam Dominus Deus veſter dat vobis*, ad informandos populi animos certa fiducia,dictum eſt,atque alacritate. Ierem. 15.9. 2. Reg. 12, 22.

Iehoua, quid. Nam nomine Iehouæ,pro quo de more, *Dominus*,reddimus,ſumma Dei poteſtas ſignificatur:illo verò, *Deus veſter*,benigniſſima,& plus quàm paterna voluntas,ſtudium,tutela, cura. Deus veſter, quid. Iam verò,vbi voluntas cum potentia ac facultate eſt coniuncta, nihil tam difficile eſt,quod non facilè præſtetur. Ad hæc,quæ ſequuntur, לָרֶשֶׁת,& לְרִשְׁתָּהּ, ad poſſidendum pro hereditate, vel iure hereditario; maximum habent ad permouendos populi animos momentum; quippe qui ex iis verbis intelligat,ſe non ire populatum modò,quapiam ſelici excurſione,hoſtiles agros,aut prædam actum, veluti cum Madianitas debellaret. Nā illiuſmodi expeditiones, quamuis ſecundæ, haud ſolent diuturna felicitate beare victores, ſed ſæpe ſua commoda maioribus tandem penſant calamitatibus. verùm ire poſſeſſum quaſi à maioribus ſibi iure hereditario relicta prædia:& veluti auita heredia. Nam Num. 31.

ירש possidere. verbum, יָרַשׁ, non ſimpliciter poſſidere,atque occupare, ſed heredis iure tenere, propriè ſignificat. Non igitur rectè à Latino eſt præteritum illud לְרִשְׁתָּהּ, quaſi ſuperuacaneum. ſed ille,ſuo more, ſecutus eſt ſeptuaginta interpretes.

Ad Rubenitas verò & Gaditas &c. 12 13 14 15

NON ſatis erat,populum vniuerse per caſtra à præconibus monitū eſſe, vt ſe ad traiciendum compararet; niſi duas iſtas tribus,& dimidiam priuatim etiam, & propriè Imperator commonefaceret, vt Moſis,aut Dei verius,mandati memores vna cū aliis traicerent. Cum enim hæ tribus ſedes nuper commodas nactæ eſſent, regna Sehonis atque Og, & Galaaditidem vniuerſam,auctore Moſe; cuius iam fatis functi indignationē non amplius reuererentur; credibile eſt, non, niſi ſeorſim monitos & propriè,non fuiſſe cum aliis ſpontè traiecturos flumen. Sed in dulci, & omnibus vitæ commoditatibus affluente nido,apud vxores,liberoſq;,ac rem ſuam familiarem manſuros;præſertim cum non ignorarent, eas ſuas poſſeſſiones nouas,à vicinis,uſq; potentiſſimis hoſtibus nō eſſe ſatis tutas. Sed enim digna eſt obſeruatione prudentiſſimi Principis Ioſuæ modeſtiſſima in illis mo-

Ioſuæ cordata lenitas, & ſuauis monitio. nendis ratio. *Memores*,inquit,*eſtote eius rei,quam mandauit vobis Moſes ſeruus Domini*.Potuiſſet quidem ipſus,pro imperio, illos compellere:& niſi parerent, etiam iure accepta illa à Moſe hereditate exuere. hic enim tum demum ratam firmamq; fore donationem voluerat; cùm ipſi ſubſidium, quod vltrò fratribus ſuis promiſerant, prorſus præſtitiſſent. Num. 32, 28, & 30. Potuiſſet etiam meritò hæc ſua ipſorum promiſſa, in ipſos ingerere . & eorum commemoratione ſola, debiti ipſos officij acriter & duriter cōmonefacere. Sed ille mauult amicum monitorē, quam ſeuerum Imperatorem agere:contrà ſanè atque nunc magiſtratuū pars maxima aſſolet. Nunquā enim iſti imperio ſuo abutūtur inſolentius, maioreq; cum

Imperatores noui inſolentiſſimi. faſtu,quàm cùm primum imperare incipiunt. Nihil ille ſuperbe mandat;ſed Moſis mādatum ipſis reuocat in memoriam:& vt id quoque durū, vtpote hominis in homines, videri non poſſit;nominat illum Iehouæ,hoc eſt,Domini Dei ſeruum .quaſi dicat;non tam Moſis illud,quàm ipſius Dei præceptum fuiſſe. Cum porro illa iuſſa ad rem accomodare pergit ſuis verbis, inquiens, *Deus veſter dat vobis quietem*,& quæ ſequuntur proximis duobus verſiculis;initio ſtatim quæ illis iucundiſſima gratiſſimaq; auditu ſint,commemorat; quò ſibi ipſorum animos conciliet. Quid enim illis potuiſſet eſſe iucundius recordatione donatæ ſibi ab ipſo Deo nuper ampliſſimæ,& vberrimæ hereditatis? Quid acceptius atque ſuauius quàm vxoribus paruuliſq; liberis,& pecudibus integrum poſthac fore optata diu quietē frui, domi ſuæ? vbi verò vlterius ad id ventum eſt, quod mordere ipſorū animos poſſit:hoc eſt,*Sed vos pergetis balteis ſuccincti &c.* tam id abſoluit paucis, tamque citò ad ea quæ acerbum hoc rurſus leniant,tranſuolat, vt veluti vno hiatu & ferire mentem ipſorum,& ſanare videatur. Sic enim tranſeūdum illis in Chananæam eſſe pronuntiat,vt ſimul ad perpetuam quietem redituros promittat. Hoc profectò eſt,leniter quidē, ſed tamen cordate imperio vti;tanta cum ſuauitate parentes ad officium impellere. Ceterum hiſtoria quæ hoc loco attingitur, perſcripta eſt toto capite triceſimo ſecundo Numerorum.

merorum. illinc repetat lector. Non recitat quidem Ioſua hic ipſa Moſis verba; ſed ex eis
ſuâ ipſe monitione, magno, vt iam oſtendi, artificio, contexit. Quare illud לֵאמֹר, dicẽdo,
ſiue dicens, quod verſiculo decimotertio ſcriptum eſt, non quidem loquenté Moſen fa- Infinitiuus modus pro mandatiuo.
cit; ſed quæ deinceps ſequũtur, ea ex Moſis ſententia dici, oſtẽdit. Porrò infinitus modus
זָכוֹר, pro mandatiuo זְכֹר poſitus eſt. quali figura ſæpe vtũtur Hebræi. Nomini טַף ſubii- טַף Taph. R. Aben Ezra.
ciuntur pueri puellæq́; minores annis viginti, vt ſcribit R. Abraham filius Ezræ. Vſur-
patur autem ferè numero ſingulari, vt collectiuum, pro plurali. At Symmachus hoc loco
φόρτιον, onus, eſt interpretatus; volens, opinor, ſignificare, ea quæ impedimenta vocantur
apud milites. Videor enim meminiſſe, LXXII. quoque ſic aliquando eſſe interpretatos id
verbum. Nomen, מִקְנֶה, pro quo dixi, pecudes; eſt ab acquirendo dictum: ac ſi opes fa- מִקְנֶה Mikneh.
cultatesq́; partas dicas. Et quia veteres illi & priſci homines laborioſiſſimi frugaliſſimiq́;
has in re pecuaria ferè habebant poſitas: ideò plerumque pro pecudibus maioribus mi-
noribusq́; vſurpatur hoc nomen; cui prorſus ſimile eſt Græcum illud κτήνη, quod pro eo
LXXII. reddiderunt. Parum ergo plene, iumenta, dixit Latinus. Hæc enim ea ſola ani- Iumenta.
malia eſſe videntur, quæ iugum ſubeunt; laboresq́; & molimina noſtra adiuuant. Porrò
quid חֲמֻשִׁים, Hamuſim, quod interpretatus ſum, *ſuccincti*, ſignificet, non eandem habent חמושים
Hebræi omnes opinionem. Plerique, cum Chaldæo, armatos dici exiſtimãt, ab חֹמֶשׁ, Ho- Hamuſim.
2. Reg. 2. 23. mes; quæ ea corporis humani pars eſt, in qua coſta quinta locatur; in hiſtoria Abner.
LXXII. illic ψόαν, hoc eſt, lumbum, ſunt interpretati. arma enim, inquiunt illi, ad eã ferè
partem vſque tegunt corpus. Et ſane ab חֹמֶשׁ Homes, hoc eſt lumbis, dici חֲמֻשִׁים, Hamu-
ſim, plane eſt credibile: cum videamus חֲלוּצִים Haluzim, ei prorſus geminum eſſe, ſi & for-
mam, & notationem ſpectes, quod nomen à חֲלָצַיִם, Halazaim, hoc eſt lumbis, formari, cer-
tiſſimum eſt. Sed an iſta: Hamuſim dico, & Haluzim: armis contectos ad quintam coſtã,
aut ad lumbos vſque ſignificent; an vero ſuccinctos balteo militari; non ſatis poſſum
conſtituere: Aquilæ prius placet; Septuaginta Interpretibus poſterius: ille enim ἐνοπλι-
σάμενοι; iſti εὔζωνοι, converterunt. Sed ſane εὔζωνοι, hoc eſt, ſuccincti, magis mihi placet.
Nam vſitatiſſimum eſt in ſacra hiſtoria, cinctis lumbis ſignificare expeditum robur, atq; Cincti lumbi quid ſignificẽt.
alacre & paratum ſtudium, ſtrenuamq́; fortitudinem. Et vnde quæſo per tot annos mi-
ſera oppreſſis ſeruitute hominibus tanta armorum copia? Sed dicas fortaſſe, hoſtiles exu-
uias fuiſſe. Multis enim inde ex Ægypto victoriis fuerãt potiti; & præſertim nuper adeò
Num. 31. aduerſus duos Reges, Sehonem, & Og: atque aduerſus Madianitas. Atqui non videntur
mihi illi ſacræ gentis exiſtimationi ſatis conſulere, qui eam tanto ſe ſtudio loricaſſe pu-
tant, debebat enim Dei præſidio ſatis fidere; ideoque ne equis quidem contra hoſtes vti
ei licebat, vt poſt videbimus. Sed ſit ſua cuique libera ſententia. Sunt etiam qui חֲמֻשִׁים,
ſic interpretentur, quaſi quinis viris ordines agminis denſati fuerint. Sed hanc ego opi-
nionem repudio prorſus, propter nominis חֲלוּצִים, Haluzim, ſimilitudinem: cum hoc ab il-
liuſmodi notione ſit alienum. Illud לִפְנֵי אֲחֵיכֶם, conuerti, *coram fratribus veſtris*, potius
quàm, ante fratres veſtros. Non enim exiſtimo, vt LXXII. & Latinus ſenſiſſe videntur,
has duas tribus & dimidiam in prima acie vbique aduerſus hoſtes conſiſtere debuiſſe. &
fratrum ſuorum velut propugnatores, & anteſignanos fuiſſe: ſed ſocios potius. Neque
memini in omnibus bellis Chananaicis id factum vſquam memorari. Et nihil vſitatius
in lingua ſacra, quàm vt τὸ לִפְנֵי, non locũ anteriorẽ, ſed præſentiã ſignificet. Ad hoc, vide- לִפְנֵי Liphne.
mus hîc paſſim, לִפְנֵי יְהוָה, corã Dño, & לִפְנֵי אֲחֵיכֶם, corã fratribus veſtris, pro eadem re vſur-
pari. Igitur, quod ait Imperator, *Vos pergetis cincti coram fratribus veſtris*, eſt ac ſi dicat, Vos
adeuntis veſtris fratribus expediti ad pugnandum, & ſocia arma cũ illis coniungetis. Quod
traduxi, *viri militares*, eſt Hebraicè, גִּבּוֹרֵי חַיִל, hoc eſt, viri fortes, & ad bellum gerendũ ido-
nei. Sed non eſt exiſtimandum, eos omnes qui militare poſſent, ex iſtis duabus tribubus
Num. 26. 7. & 18. & 34. & dimidia, nomen dare debuiſſe. Certum eſt enim ex nupera recenſione, fuiſſe maturos
militiæ, Rubenitarum quidem quadragies & ter mille, ſeptingentos triginta; Gaditarum
verò, quadragies mille & quingentos. denique Manaſſitarũ, quinquagies & bis mille,
Ioſ. 4. 13. atque inſuper ſeptingentos. Et tamen non plures quadragies mille dicentur ex omnibus
ſimul iſtis tribubus ſuppetias fratribus ſuis tuliſſe. Ergo illa vniuerſitatis nota, כֹּל, *omnes*, ſi-
gnificat quidem, nullos niſi militares, in hanc expeditionem fratres comitari debere. ve-
Ioſ. 22. 8. rum nõ eos omnes, qui ſint militares, debere comitari. Quæ porrò verſu XV. promittit
Imperator, ea videbimus, ſi volet Deus, ſuo tempore bona fide præſtari. Illud, *Verſus ortũ
ſolis*, additur ad ſignificandam Galaaditidem, ſicut alibi, verſus Occidentẽ, cùm Chana-
næa oſtenditur; quia vox עֵבֶר, trans, ad vtramuis ripam fluminis accommodari poteſt. עֵבֶר

Reſponderunt autem Ioſuæ, dicentes: Omne id &c. 16 17

APPARITORVM præconio monita fuerat vniuerſa multitudo, de mouendis caſtris, traijciendoq; intra triduum Iordane. Propriè autem, & ſeorſim Rubenitas, Gaditas, & Manaſſenſes Imperator monuerat, vt iam audiuimus. Itaque hoc reſponſum, ego certè, non iſtarum trium, ſed omnium ſimul tribuum eſſe exiſtimo: quę iam per ſuos tribunos, aut alios primæ auctoritatis viros ad Imperatorem allegatos, ſolenniter ipſi deferunt imperium, & ſuam obedientiam, atque obſequium; non in iis modo, quæ iam imperata ſunt ab illo; ſed in omnibus, in quibus æquũ eſt parentes ſuo Imperatori eſſe morigeros. Planè enim conſtitutum omnibus eſſe, Moſis, hoc eſt, ſummi Imperatoris loco illum habere, neque minus, atque hunc ante, reuereri. Nimirum perſpecta fuerat omnibus Dei voluntas in deſignando Ioſuam Moſi ſucceſſorem: neque Dei ſolum, ſed ipſius etiam Moſis. Nam palam pro concione, impoſita Moſis manu eius capiti, fuerat dudũ, Num. 27,18. Deut. 31,14.
ſic iubente Deo, conſecratus Imperator: tum quæ ad hoc munus pertinent mandata, ea ab ipſo Deo, ex nube, populo inſpectante, & reſponſa ſacra audiente, acceperat, vt antè ex Numeris, & Deuteronomio docuimus. Ad hæc, recordabantur proculdubio verborum Moſis, atque adeò Dei ipſius, cùm ille diceret: Prophetam ex te, ex tuis fratribus, talem qualis ego ſum, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ei obeditote: hic verò ſubijceret: Quiſquis non obediuerit verbis meis, quæ loquetur ille Propheta meo nomine, ego vindicabo. vt iam nullus ipſis relictus videatur fuiſſe tergiuerſandi locus. Etſi enim iſta de Chriſto præcipuè dicta ſint, tamen ad ipſum etiã Ioſuã, vt Chriſti typum, formamq; pertinere, docuimus antè ex Iuſtino. Et tamen laudem non vulgarem meretur tantæ multitudinis tam concors obedientia, præſertim alacerrimo promptiſſimoq; animo delata. Plane enim ex ipſis pæne ſingulis reſponſi verbis hilarem ac lubentiſſimum parẽdi ſtudium intelligi poteſt. Vbique enim notam vniuerſitatis, כל, omnia, in ore habent: vt prorſus nihil fore ſignificent, in quo ſint ipſius iuſtum imperium detrectaturi. Et illius obedientiæ comparatio, quam Moſi præſtiterant, non præciſum, & in quibuſdam modò rebus parendi modum ſignificat: ſed magis perfectum, plenum, prolixum. Proponunt enim Moſis, tanquam omnium maximi Imperatoris, exemplum; & quem nullus poſſit auctoritate anteire. Nam pro iis quæ in Deuteronomij extremo ſcripta ſunt, nemo adhuc vixit apud Iſraëlitas, Deo tam familiaris, tantaq; præditus poteſtate, ac tot tantiſque prodigiis editis clarus, atque Moſes fuit. Sed dices, Illorum aduerſus Moſen obedientia minime fuit ἀνυπόκριτος: adeò vt aperta ſæpe rebellio videri potuerit. atqui vniuerſa illa generatio contumax, vt loquitur ſacra hiſtoria, iam interierat per ſolitudinem. Ad hoc, ſi quis vnquam vel digitum mouebat, aut hiſcebat contra Moſen, ilico noxæ pœna præſtò erat. Cum ergo nemo illi rebellarit impunè, haud abſurdè, obedientia ipſi integrè illibateq; præſtita cenſetur. Neque verò hic Iſraëlitæ ſe de obedientia iactant, quod Latina tralatio, mendosè profectò, expreſſit; ſed potius quantam Moſi obedientiam debuerint, ingenue fatentur, ac tantam Ioſuæ pollicẽtur: debuerant autem illi ſummam: cùm, vt dixi, niſi ſummam præſtabant, continuò dabant ſupplicium. Atque hanc iſtorũ verborum eſſe veram ſententiam, patefacit verſiculus poſtremus, cum aiunt: *Quiſquis fuerit rebellis.* & quæ ſequuntur. Ceterum in his verbis: *Sit Dominus tuus tecũ, vt fuit cũ Moſe*; votũ eſt, meo iudicio, nihil ad inſtitutum de obedientia ſermonem pertinens: ſed quale animi læti affectio expreſſit abrupte, occaſione nominati optimi omnibusq; cari Imperatoris Moſis, qui nuper e viuis exceſſerat. Et qualia alioqui vota fieri aſſolent a populis, cũ ſuis Principibus imperia deferunt. ac ſi dicant: Ceterum optamus, vt Deus tuus, qui te nobis Principem dedit; qui te tam benigne, nobis audiẽtibus, ex nube eſt allocutus; qui te ſpiritu ſapientiæ amplificauit; cuius tu in hoc imperio es adminiſter, Moſiſq; ſucceſſor; is Deus ita omnia proſperet tuo imperio, vt Moſis imperio proſperauit; cui cũ nullo hoſte res fuit vnquam, quem non, illius ope fretus, facile deuicit. Eſt autem hoc loco obſeruanda optantis populi proba religio, qui Moſis omnem felicitatem, non eius fortunę, ſed Deo acceptam referunt. neque Ioſuam porrò poſſe res proſperè gerere, niſi huius ope adiutum, agnoſcunt. Si quis autẽ iſta ad propoſitam obedientiæ materiem attinere cõtendat, equidẽ cum eo non pugnauero: Neque enim à vero aliena fuerit ſententia, ſi quis dicat, eos perpetuum obſequium Ioſuæ, quale ante Moſi præſtiterant, polliceri; modo vt ſic illius Imperium à Deo dirigatur, ne quid aut imperare, aut aggredi in animum vnquã inducat, quod non ſit legi voluntatiq; diuinæ conſentaneum; ſicut Moſis actiones omnes à Deo gubernabantur. Itaque vocula רק, exceptiue, vt ſic dicam, erit interpretanda. Promittunt

Margin notes: Deut. 18,15. & 19. — Sup. præfatione. — Deut. fin. — Occupatio. — Populi religio.

Talmud סנהדרין פרק י׳

mittunt enim, ſi iſtam ſequimur ſententiam, præciſè obſequium, quatenus à Deo ipſe Imperator non deſciuerit:neque alia quàm recta atque vtilia, & cum lege Dei coniuncta præſcripſerit. Et ſanè hũc ſenſum amplexi vidẽtur Talmudici, in eo tractatu, quẽ סנהדרין, hoc eſt, *συνέδριον*, appellant, capite decimotertio: quos ſequuntur R.R. Dauid Kimhi, &

Obiectio.

1. Pet. 2,18. Leui F. Gerſonis. At obiiciet aliquis: Notum eſt illud D. Petri, parendum eſſe nõ ſolum bonis & æquis, verùm etiam prauis dominis. Et ſi parentibus permittatur in dominorum mores, vitamq́ue inquirere, vix vnquam cuiquam deforе quo ſuam excuſet contumaciam. Verùm non iam agitur de vita Principis priuata: ſed de ipſo imperio. Illa enim qualis qualis ſit, parentium non intereſt: at hoc, ſi contra rempubl.; contra religionem probã; & in ſumma, contra ius faſq; exerceatur, nõ debet aliorum hominum obſequio adiuuari. Sed hoc hactenus. Parciſſimè enim huiuſmodi locos communes tractare conſtitui: ne videar otio abuti. Sequitur in ordine verborum: *Quiſquis rebellis fuerit ori tuo &c.* Iam redeunt ad interruptum voto ſermonem de obedientia. Quiſquis, inquiunt, vel contrà atque tu iuſſeris, egerit; vel aliquid eorũ non egerit quæ tu mandaueris, occidatur. Oſtendit ergo perſpicue hic locus, quantam ad parendum alacritatem præ ſe ferant: & ſimul illam à Moſis imperio prolatam ſimilitudinem, ſignificare ſummam, &, vt ſic dicam, capitalem obedientiam. Tam enim certè, verè, atque ex animo obedientiam ſe promittere oſtendunt, vt vltrò, capitis periculum ſibi ſtatuant ipſi, ſi vſquam fallant: ſimiliter atque Moſe rempubl. gerente, capitalis fraus fuit, ei non paruiſſe. Diſcimus ergo, eos qui imperata non faciunt; multoq; etiam magis qui contraria faciunt, imperiumq́; legitimum demutant, morte multari à iuſto magiſtratu poſſe. Sed neque hunc locum communem perſequar longiùs, diſputatum alioqui à multis copioſè. Illud, *ori tuo*, trãſnominatio eſt: ac ſi dicas, verbo tuo; vt redditum à Chaldæo eſt. Poſtrema illa pars: *Ceterùm eſto fortis & firmus*; aut votum eſt; quale illud, quod nuper explicabamus; aut hortatio; qua vniuerſa multitudo per ſuos allegatos, quamuis ſponte ſua currenti Principi, calcaria tamẽ ſubdit: aut potiùs, qua ſe illius fortitudini, toto animo aſſeruituram declarat: q.d. Tu modò ſis forti & fidente animo; in nobis nihil deſiderabis; nos officium erga te, vt Imperatorem noſtrum, vbique conſeruabimus. R. Leui F. Gerſonis, ſic explicat iſta; Modò vt ſis fortis firmusq́; in adminiſtrando imperio, ſecundum legis Dei præſcripta. Neque enim, inquit, ſi iuſſiſſet Imperator, legem vllam violare, obtemperãdum ei fuiſſet, niſi ſi pro tempore res ita poſtulaſſet. Et hîc rurſus ille Talmudicos ſequitur. Hi enim eo, quem modò indicabam, loco, dum iſta verba tractant, diſputantque; ſtatuunt, particulam רק, quæ hoc loco ſcribitur, exceptionem ſignificare. Neque verò abſurdum videri debet, quòd fortitudo in obſeruanda lege collocatur. Sic enim ſuperiùs ipſum etiam Deum loquentem audiuimus, cùm diceret: Prorſus eſto fortis & firmus, vt obſerues præſtare vniuerſam legem, quam imperauit tibi Moſes, &c. Nec eſt ſanè priuata illa, & veluti domeſtica fortitudo; quæ in cuiuſque animo vitiis obſtat, virtutem defendit, militari fortitudine inferior; ſed longè etiam ſuperior exiſtimãda. Quippe ſine qua fortitudo illa bellica nunquã fructuoſa, ſæpe autem noxia eſt. Sed profert R. Leui alteram quoque ſententiam. Quaſi iubeat populus Imperatorem capeſſere rempubl. ne ea gubernatore orba, poſt Moſis exceſſum fluctuet. Et hactenus explicata à nobis ea ferè ſunt, quæ primo capite cõtinentur. A quibus priùs quàm diſcedamus, perſoluenda eſt ſubdifficilis, vt videtur, quæſtio, quæ hoc loco exiſtit. Cur opus ſit Rubenitas, Gaditas, & Manaſſenſes, quibus ſua iam hereditas attributa cis Iordanem eſt; traiicere cum ceteris ſuis fratribus armatos, & tanquã ſuppetias ferre ipſis, ad debellandũ Chananæos: quos ſe profligaturũ Deus ipſe ſæpe eſt pollicitus: & vt audiemus, erit totius belli præſentis tum inceptor, tum cõfector. Ad iſta reſpõderi rectè poſſe puto: Nihil illorũ quidem viribus opus eſſe, ad exterminandos veteres terræ incolas, habitatoreſque; qui diuinis ſtratagematis magis, quàm armis ſuperabũtur. Neque verò etiam ideo ſolùm voluiſſe Moſen, diuinorum conſiliorum interpretem, vt

R. Leui Gerſ.

Talmudici quo ſupr. loco. רק

Sup. vers. 5.

Fortitudo priuata præſtantior militari.

Quæſtio cur tribus cisIordaninæ trãſire cum fratribus in Chananæã debuerint.

Num. 32. fratribus illi ſuis adeſſent; quia Deus, etſi per ſe ipſe ſatis pollens potensq́; eſt; tamen humanas res opera ferè hominum adminiſtrare aſſolet: ſed multo magis: quia antè quàm & victoria bello, & reſpub. hereditatis diuiſione; ac denique religio arcæ collocatione, ſacrorumq́; rituum factis initiis conſtituta eſſent; diuidi populus, abſq; magnis flagitiis, nõ potuit. Primum enim ea res mutuos inter ſe animos plurimum abalienaſſet, ſi illæ tribus fortunas ſuas in communionem magnorum, vt videbantur, periculorum, quæ reſtabant, conferre noluiſſent: ſtatuiſſentq́; nullam ſibi ſocietatem, communis vtilitatis cauſſa; cũ illis eſſe debere, quorũ res nondum ſatis certæ erant. Ea verò abalienatio ſenſim legũ, &

ſacrorum

ſacrorum communionem; qua tanquam vnius eiuſdẽ ciuitatis ciues inter ſe omnes coniuncti fuêre; deſoluiſſet: porrò hæc ſublata prorſus diſtraxiſſet Eccleſiæ vnitatẽ; atq; adeò

Eccleſia Dei vna eſt.

Eccleſiam ipſam euertiſſet: quippe quæ niſi vna eſt, nulla eſt. Deinde cùm ſacra arca omnino in Chananæam inferri deberet; ob cauſas quas oportuno loco explicabimus; nõ potuerunt illi eam, tanquam Deum ipſum, deſerere, prius, quàm locum ſuũ cepiſſet; in quo ſibi Deus vellet ſacrificari: cùm, quia ipſis quoque nuſquã alibi ſacris operari fas eſſet; tum

Vera religio qua re potiſſimùm conſeruetur.

maxime, quia cum vera religio non legibus & iudicijs; ſed pietate hominum, & quadam coniunctione, quę ipſis cum Deo eſt, optimè conſeruetur; ſi illæ tribus, ſui cõmodi cauſſa, Deum, veluti adhuc peregrinantem, & ad ſuos hoſtes tranſeuntem, deſeruiſſent: fieri vix

Cõſcientia peccati aduerſus amicũ admiſſi minuit amorẽ, atque etiam odium pgnit.

potuiſſet, quin ea res, quadam neglecti officij opinione, ipſos deſertores, paullatim à ſacro illo delubro; & proinde a debitis ritibus, & cultu legitimo auertiſſet. Ita eſt enim ingeniũ hominum, vt quem ſuo peccato offenderunt, cũ minùs amare; ſæpe etiã faſtidire, & porrò ſenſim odiſſe incipiant. Præſertim ſi illiuſmodi eſt peccatum, vt eius non facile ipſos poſſit pœnitere. Præter iſtas autem cauſſas, hęc quoque afferri poteſt: Verendũ fuiſſe, ne ſi in tranſeundo tergiuerſatæ fuiſſent iſtæ tribus, ſua illa retractatione locum aperuiſſent totius populi diffidentiæ: ex qua deinde noua occupandæ Chananææ dilatio, erroreſque vel ſuperioribus pernicioſiores fuiſſent conſecuti. Quamuis autem hoc in crimine magis poni debuiſſet illis, qui præ magna fiduciæ ſuę inconſtantia, tam facile in aliena culpa fuiſſent offenſi: tamen Moſes hac ratione potiſſimùm in iſtis tribubus obiurgandis vti vi- Num. 32.

Moſes omnia ſua dicta ad captum vulgi accõmodauit.

detur, cum hereditatem ſibi cis Iordanem aſſignari illæ poſtulant. Nimirum Moſes magno ſtudio omnem vbique orationem ad vulgi captum, popularemq; intelligentiam accommodauit. Hæc autem poſtrema cauſſa quàm ſuperiores magis perſpicua eſt; immò verò ex illis, quæ nuper adeò cum omnium malo maximo acciderunt, planè euidens; & ante omnium poſita oculos. Sed hæc quoque hactenus.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM

IN IOSVAM, CAP. II.

Ceterùm miſerat Ioſua filius Nun è Sittim etc. 1

DIXIMVS ſuperiore capite, planiſſimam eſſe hiſtoriæ ſeriem; ſi, quod hoc toto capite refertur, actum eſſe accipiamus, antè quàm Imperator conſtituiſſet populo triduum ad traiiciendum in Chananæam: edixiſſetq; vt ſe ad illud iter compararent. Ea igitur de cauſſa vtimur in his conuertendis, ferè verbis præteriti plus quàm perfecti temporis, vt Sup. 1. A.

Occupatio. Cur Ioſua, poſt promiſſa diuina, mittat ſpeculatores.

vocant Grammatici. Sed enim mirabile videri poteſt, quòd Imperator ſpeculatores in hoſtilem terram præmittit: poſtquam ei Deus tam prolixè certiſſimam victoriam eſt recèns pollicitus; vt confidere ei, atque in diuinis verbis acquieſcere potiùs debuerit, quàm per huiuſce generis machinationum procurationem, ſua prudentia atque induſtria niti. Verùm enimuerò, qui iſtam Imperatoris ſolicitudinẽ admirantur, haud illi profectò diuina promiſſa cuiuſmodi ſint, rectè exiſtimant. Audiuimus antè: Omnem locum, quem calcabit planta pedis veſtri, eum vobis dedi. Et rurſus: Non conſiſtet quiſquam aduerſus te. Atqui in ipſis belli principiis videbimus Ierichunta clauſam, atque excluſos Iſraëlitas: Videbimus Imperatorem in agro ſolum, quaſi machinamentum quodpiam, ſecum meditantem capiendæ vrbis; neque capientem tamen; niſi nouo quodam oppugnandi

Promiſſa diuina non debent homines ſecordes & ſupinos efficere. Fortuna nõ eſt otioſis manibus inuocãda.

genere à Deo commonſtrato: Videbimus Haienſes deinde, non niſi militaribus artibus ſuperari. Sed quid multis opus eſt? Secordis planè, & ſtulti eſt animi, quæ à Deo promittuntur, ea hiando in cælum; & quod vetere adagio iactatum eſt; otioſis manibus implorando fortunam, exſpectare. Debent illa quidem fide ſanctiſſima, & certiſſima ſperari; vt ab eo, qui fallere nequit. Sed interim nobis quoque ſedulò eſt adlaborandum, vt vbique illius diuinæ voluntatis rationem atque ordinem, pro viribus, ſequamur; quibus diuina

Ratione qur præditus a Deo homo: Cur libero arbitrio.

dona nobis diſpenſare æterno ipſius conſilio viſum eſt. Eò enim præclariſſima illa mentis vi, quam rationem vocamus, pollere nobis dedit, tot artibus, tantaq; rerum cognitione vitam noſtram inſtruxit; tam multis, & quidem diuinis præceptis gratam ſibi religionẽ noſtram formauit; denique in his omnibus libera nos voluntate vti conceſſit, vt ne otioſa atque ſupina credulitate omnia ab illius paterna benignitate exſpectaremus bona;

quaſi

quaſi ea nobis, aut nihil, aut aliud agentibus, iuxtà ſint obuentura: ſed & actiones no-
ſtras omnes, & ipſam inprimis noſtram voluntatem, congruenter illius diuinæ benefi-
centiæ compararemus; præſertim cum ipſe in his omnibus etiam noſtros conatus prom-
ptè, ſuo cæleſti fauore & gratia, adiuuet. Mittit igitur Imperator ſpeculatores, qui ſitus — *Homines ſuo arbitrio quodã modo adiuuãt operationem Dei.*
habitusque locorum, ad quæ primum ducendus eſt populus, explorent; non quòd hanc
ſuam induſtriam promiſſæ à Deo victoriæ efficientem fore ſtatuat. ſed quò ritè Dei ope-
rationi obſequatur, & ſubſeruiat; ſuoque arbitrio eam quodam modo adiuuet. Sed ve- — *Occupatio.*
rò in eo meritò miretur aliquis, non metuiſſe Ioſuam penè domeſticum Moſis exem-
plum: cui malè ceſſit exploratores præmiſiſſe. Verùm exiſtimandum eſt, nihil niſi con-
ſulto Dei oraculo, hîc feciſſe Ioſuam. At inſtas; Moſen quoque, iubente Deo, infeliciſſi-
Num. 13, 3. mam illam inſtituiſſe legationem. Id enim disertè in Numeris ſcriptum eſt. Eſt quidem — *Moſis ſpeculatores non miſſi iubẽte Deo, ſed permittente.*
id illic ſcriptum; ſed non tam vltrò iuſſiſſe Deum Moſi, vt ſpeculatores præmitteret,
quàm id importunè poſtulanti populo conceſſiſſe, dilucidè oſtendunt ea, quæ in Deute-
Deut. 1, 20. ronomio habentur. Cùm enim Moſes his verbis pro concione eſſet vſus: Perueniſtis
„ ad montem Amorrhæorum, quem Dominus Deus noſter dat nobis. En propoſuit tibi
„ Dominus Deus tuus terram; inuade, poſſide; & quæ ſequuntur; populus malè memor,
quam præſentem adhuc Deum adiutorem eſſet expertus in tranſeundo mari rubro,
perdendoque exercitu Ægyptiorum; turpi diffidentia fidem verbis factisque Dei abro-
gauit; maioremque ſpem in ſua legatione, quàm in illius promiſſis poſuit; cùm poſtula-
ret vno ore, vt exploratores præmittere ſibi liceret. De qua re conſultus à Moſe Deus,
annuit ille quidem; ſed vt meritas illi pœnas ſuæ diffidentiæ darent. At hîc nulla neque
in populo, neque in ipſo duce ἀπιστία cernitur. Sed vrges etiam nunc; Si ſatis fidente
omnes animo erant, nihil fuit opus ſpeculatu. Atqui Deus noſtræ nobis imbecillitatis — *Deus vltrò ſuccurrit imbecillitati hominũ.*
intimè conſcius, ſuccurrit vltrò, modò vt noſmet nos dociles præſtemus. Eius enim rei
Iudic. 6. memorabile exemplum nobis propoſuit ſacra hiſtoria in Gedeone, admodum profectò — *Gedeonis exemplum.*
huic loco conſentaneum. Poſtquam enim illum de victoria aduerſus Madianitas certiſ-
ſimum reddidiſſet Deus, pluribus oſtentis; igne è petra excitato, qui madens ſacrificium
voraret; vellere nunc humido, nunc ſicco ab rore; denique nouo atque inuſitato bibentiũ
militum ritu; neque iam dubitaret ille amplius; ſed fidenter planè, præter ſolos trecen-
tos milites, ceteros omnes amitteret; tamen inſuper confirmare ipſum amplius voluit;
atque ad audienda etiam hoſtium ſomnia miſit; quibus fieret certiſſimus, quid illi me-
tuerent. Quid igitur mirum, ſi poſt ſuperiora, quæ audiuimus, promiſſa, benigniſſi-
mus Pater Deus ſuum Imperatorem, vt hominem, hoc inſuper ſpeculatorum bono
nuntio animare voluit? Ceterùm cur duo modò, non autem quot à Moſe, hoc eſt, duo- — *Quæſtio. Cur Ioſua II. ſolos, Moſes XII. ſpeculatores miſerit.*
decim mittantur, cauſſa non longè petenda eſt. Illi vniuerſam regionem peruidere de-
bebant, vrbesque omnes, & loca omnia obſeruare. his non vltra pauca ſtadia eſt pro-
grediendum. Illi, quamuis multi, facilè ſecuros etiam tum incolas ſallere potuerunt.
Hi ne duo quidem perturbatam metu proximi exercitus ciuitatem latere queunt. Sed
hoc ſanè obſcurius videri poteſt; Cur eorum, quos Moſes mittebat, nomina tribusque — *Alia quæſtio. Cur Moſis ſpeculatores nominati, Ioſuæ non.*
prodantur; at hi quinam fuerint, prorſus ſit prætermiſſum ſilentio. Verùm probabile
eſt; quia illic non à ſolo Moſe, ſed à populo tributim creabantur, quibus id negotij man-
daretur, ideo nomina ipſa, vt è quaque tribu data ſunt, ita ex annalibus in hunc ſacrum
commentarium relata eſſe. Hic verò, quos Imperator ſuo arbitratu; & quantum appa-
ret, clam populo; neque eos, vt eſt credibile, viros primarios; quales illi fuêre; ſed è vulgo
cautos, & ſolertes, atque verſutos amandat; mirũ videri non debet, ſi haud nominentur.
Ad hoc, digni erant illi, decem quidem, quorum deteſtanda inertia, mollitiaque animi;
duo verò, quorum egregia fortitudo, & ſancta fiducia monimentis annalium proderen-
tur, propagarenturque poſteritati. At iſtorum nullum facinus magnopere vel prædican-
dum, vel vituperandum apparet. Quid enim aliud, quàm mandanti Imperatori ſuo pa-
rent; & quæ à muliercula audiuerant, ea fide bona, vt debent, referunt? Sed quamuis ipſa
hiſtoria ſacra iſtorum tacuerit nomina, vetuſtiores tamen Hebræorum ſcriptores, in com-
mẽtario, cui ab auctoris ſiue compilatoris nomine, titulus eſt, תנחומא, Tanhuma, alioqui — *תנח:מדר Tanhuma. Qui fuerint ſpeculatores Ioſuæ.*
autem, ילמדנו, Ielammedenu, inſcribitur, affirmare non dubitauerunt, alterum Phineen,
Eleazaris Pontificis filium; alterum Calebum fuiſſe. Verùm ego illis, cùm nullo probabi-
li argumento id conficiant, prorſus non aſſentior. Veriſimilius enim puto, Imperatorem,
excitatis, atque intentis iam tum hoſtium animis, non niſi vulgares aliquos viros ſummo
periculo

periculo obiecisse. ſed quos tamen aſtu atque cautione verſutos, animoq́; forti, & impauido præſtantes eſſe ſciret; non molli & ignauo; quali fuere Moſis exploratores; tametſi
De exploratorū conditione. alioqui inter ſuos quiſque tribules nobilitate excellerent. Nam qui ſtupido, atque ſeruili
ingenio contemptibiles ſunt ſpeculatores; vt Xenophon ſcribit; ij nihil, niſi quod apud Xen. Pædia lib. 4.
omnes eſt peruagatum, reſcire, atque referre poſſunt. at qui ſolertia agendi cogitandiq́; pollent, præſertim ſi & dignitatem aliquam recte ſimulare, & ſimulatæ exiſtimationem ſuſtinere poſſunt, etiam ipſa hoſtium arcana conſilia ſæpe explorant. Et huc ſane ſpecta-
R. Dauid Kimhi. re putat R. Dauid Kimhi, quòd hi noſtri vocantur, אֲנָשִׁים; hoc eſt, viri. vt ſit pluralis
אִישׁ, vir, vnde dicatur. numerus à ſingulari, אִישׁ, non ab, אֱנוֹשׁ. Sicut enim apud Latinos, vir à vi, ita apud Hebræos, אִישׁ, quod virum ſignificat, ab אשש, hoc eſt, à firmitate, ſiue fundamento, dici videtur. Et LXXII. *νεανίσκους*, reddiderunt; quo verbo, audaciam illorum hominum, & ſtrenuitatem potius, quàm ætatem iuuenilem ſignificare eos voluiſſe, exiſtimo. Porrò
חֶרֶשׁ quòd ſcribuntur miſſi *occultè*, in ambiguo eſt, an ad exſequendum latenter officium ſpectet; an verò clam populo, neque ſciſcente ſpeculatum, miſſos ab Imperatore eſſe, ſignificet. Mihi poſterius placere ſolùm poteſt. Nam cùm ea ſit omnium ſpeculatorum vel præcipua conditio, vt ſint taciti; neque effutiant, quæ in mandatis habent; ſed quiduis potiùs ſimulent; ſuperuacaneum profectò fuerit; ne dicam ineptum; id monere. Ad hoc, ſi de ipſorum ſpeculatorum taciturnitate ageretur, alia eſſet verborum conſtructio, pro linguæ Hebrææ vſu. Scriberetur enim, מְרַגְּלִים חֵרְשִׁים, hoc enim exploratores tacitos ſignifi-
R. Leui Gerſ. caret. Exiſtimo igitur hoc Aduerbio indicari antitheſin inter hos, qui clam populo; & illos Moſis, qui populo ſciſcente ſunt emiſſi. Sed R. Leui F. Gerſonis longe diuerſam ſententiam affert. Et enim verbū, חֶרֶשׁ, ſignificat cogitationem, animiq́; machinationem, aut propoſitum. Nā verbum חָרַשׁ, ſignificat interdū machinari, atque agitare aliquid animo,
vt in Prouerb. Ne machineris malū aduerſus amicum tuum. Et rurſus: Miſericordia, & Prouerb. 3, 29. & 14, 22.
veritas iis, qui machinantur bonū. Explicat autē ille hunc locum in hanc ſententiā: Mi- »
ſit, inquit, Ioſua duos viros explorantes cogitationē: hoc eſt, qui dextri eſſent in exploran-
Hoſtilium rerum cognitio vtiliſſima aduerſariis. dis iis, quæ animis voluebāt hoſtes. Nimirum nulla re magis hæſitāt milites, quàm ignoratione conſiliorū hoſtis; nullaq́; rurſus animantur, iuuanturq́; magis, quàm cognito aduerſariorum metu & trepidatione. Atque huic rei argumento eſſe, ait ille, quòd nulla vſquam exploratæ vrbis mentio eſt; quòd nō ſitus locorum, non propugnacula; ſed vnum hoc, quòd in obſcuro meretricis gurguſtio didicerant; ciuitatem vniuerſam conſternatis eſſe animis; id ſpeculatores iſti referunt. Nam ſi, inquit, aliud, quàm qua mente eſſent hoſtes, obſeruare illi fuiſſent iuſſi, cùm præterea nihil renuntiarent; excuſaſſent ſaltem; ſe ſub noctem ingreſſos vrbem, & paullo pòſt, propter periculum, egredi coactos, nihil aliud obſeruare quiuiſſe. Hæc ferè Leui, non prorſus profectò abſurde. niſi ea nominis חֶרֶשׁ, notio, niſi fallor, exemplo careret, quamuis verbum ipſum חָרַשׁ, ab illa non ſit alienū. Iam verò quòd de ſitu vrbis, locorumq́; oportunitate, nihil neque referūt ſpeculatores, neque percontatur Imperator; credibile eſt, multa inter illos vltrò citroq́ue habita eſſe verba, quæ non ſunt hoc commentario perſcripta. Nam ipſa, quæ expreſſa eſt, narratio, apertè abrupta eſt; vt in extremo huius capitis videbimus; vbi pluribus iſta explicanda erunt. Et alioqui memorantur omnia ad Imperatorem retuliſſe, quæ ſibi acciderant; quod mihi videtur ad viſa, auditaq́; etiam pertinere. Et verò qui ſe haberent cetera, haud multum referre videbatur; vnum hoc cùm certum eſſet; fractis animis eſſe hoſtes. Nam vulgari
Prouerbium. verbo, eodemq́ue in re bellica longè veriſſimo, fertur, Qui animis cadunt, eos excidere
Tanhuma. omnibus bonis rebus. Alius autem loci huius ſenſus eſt proditus iis commentariis, quos nuper, Tanhuma, appellabam. quem, quia inſulſus atque ineptus mihi videtur, non referrem, niſi à R.R. Solomone & Dauide Kimhi ſeriò citaretur. Sic igitur ſcriptū in Tanhuma eſt: Quid ſibi vult illud חֶרֶשׁ? R. Iuda ait, fabrilia inſtrumenta habebant in manibus, vt fabri putarentur. R. Nehemias ait: Simulabant ſe figulos eſſe; & fictilia per eam cauſſam venalia proponebant, ne alicui eſſent ſuſpecti. Hæc ſcriptores veteres, quos laudat Tanhuma; vt ſunt acuti ad comminiſcendas nugas, quantumuis abſurdas. Nimirū, quia illa poſitio, חרש, alia atq; alia ſignificat. Etenim quia ei etiā ſurditas ſubiicitur, exiſti-
Commentaria in Ruth. marūt ſcriptores vetuſti commentarij in hiſtoriā Ruth, imperaſſe ſuis ſpeculatoribus Ioſuam, vt ſurditatē præ ſe ferrēt, quò, quæ vulgò dicerētur, poſſent, nihil ſuſpecti, percipere
R. Dauid Kimhi. omnia. quā opinionem laudare videtur R. Dauid Kimhi, prę aliis, in ſuis radicibus; ſtultè ſanè. quippe quā ipſa verborū cōſtructio, vt de taciturnitate dicebamus, ſatis refellit. Sed mittamus excęcatorū hominū ſomnia veriùs, quā iudicia: illudq́; videamus, quod quæri ſolet;

Quæſtio. Speculatu vti an ſit honeſtum.

... An ... quanta erat Ioſuæ, fuerit, ſpeculatorum opera vti; quæ fraudi ... ac nō potius aperto marte, & virtute bellica rem gerere? Habet quidem ... hominum laudem maiorem victoria, quæ corporis viribus paratur, quàm quæ ingenij. Quippe imperita multitudo, quæ ad corporis robur attinēt, facilius æſtimat quàm ea quæ in animi induſtria ſunt poſita. Sed profectò, vbi iuſtum bellum geritur, ibi non magis hoſtium conſilia explorare, quàm vires viribus frangere, in vitio eſt ponendum. Immo verò, quāto animus corpori præſtat, tanto laudabilius illo, quàm illo, aduerſarium oppugnaueris. Et quacunque ratione, modo vt ne fidem frangas, potiores tibi partes parauerìs, glorioſum tibi fuerit. Nam prudēter Habradates apud Xenophontem exiſtimabat, τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε εἶναι, καὶ δικαιοσύνην, καὶ εὐδαιμονίαν. hoc eſt, in bello potiores partes præoccupaſſe, cum ſalutare, tum iuſtum eſſe & ... atque vt conſilio valere, ſic ſuas artes tegere, hoſtium verò mentem cogitationemque inquirere, & conſilia callide præripere, ſumma eſt Imperatorum virtus exiſtimata ſemper a viris maximis. Eſtque illud Antigoni peruagatiſſimum; qui cùm rogaretur, qua ratione hoſtis eſſet ſuperandus, reſpondit ἢ δόλῳ ἢ βίῃ, ἢ ἀμφαδὸν ἢ κρυφηδόν. Quanquam dolo malo vti, improborum eſſe ego certè dixerim, etiam aduerſus hoſtē.

Xenoph. ... lib. 6.

Sittim.

Porrò quis locus fuerit Sittim, vnde mittuntur ſpeculatores; ſiue Setim, aut Sattim; vt Græci, & Latinus reddunt; (mire enim vbique vitiata ſunt locorum nomina propria, quibus Hebræi vtuntur; propter incertas vocales;) diuus Hieronymus deſcripſit commentarijs ſuis in Ioelem. Eſt, inquiens, Sittim locus iuxta Liuiadem, trans mare mortuum, ſexto ab illa diſtans milliario, vbi quondam cum Madianitis fornicatus eſt Iſrael. Ceterum Liuias locatur à Ptolemæo, trans Iordanem, ſupra Callirroen, memorabilem fontem, ad Septemtrionem verſus circiter x v i. mill. paſſ. Orienti verò propinquior ferè paſſ. millia quatuor. Idem ille in Michæam ſcribēs, ait, Sittim eſſe locum cognominem celeberrimis illis ſacra hiſtoria arboribus; quæ eius etiam ſæculo per eremum montis Sinæi naſcebantur, ſpinæ, quam vocant, albæ ſimillimia & colore, & folijs; ceteroqui magnitudine tam grandes, vt latiſſima tabulata (vtor eius verbis) ex ipſis cæderentur: materie vero firmiſſima, & incredibilis leuitatis, pulchritudiniſque. Et tamen, tam pretioſæ materiæ arbores nuſquam fere celebantur, ſed per ſolitudinem naſcebantur Arabiæ. Habuit igitur locus iſte nomen hoc, שִׁטִּים Sittim ab illo arborum genere, quarum credibile eſt, eum fuiſſe feracem. Ceterùm quia planities erat, montium Abarim faſtigio, ad Iordanē verſus, ſubmiſſa, ideo in Numeris appellatus eſt, אָבֵל שִׁטִּים Abel Sittim; Et apud Ioelem נַחַל הַשִּׁטִּים Nahal Sittim, quorum vtrumque planitiem Sittim ſignificat. In ſumma, Sittim fuit is locus, ad quem vſque pertinebant caſtra, quæ vltima manſione facta a Moſe fuēre in campis Moabiticis: abfuitque ab Iordane; ſi vera ſcribit Ioſephus; ſtadiorum ſexaginta interuallo. quod ſupra quoque diximus. Sequitur in ſacra narratione: *Ite inſpicite terram & Iericho.* Quorum verborum ſententia, vt mihi videtur, aperta ſatis, atque expoſita eſt. qua autem ratione ea præciſius interpretetur R. Leui F. Gerſonis, modò diximus. In vetuſtis illis commentarijs סִפְרִי Siphre, quæ iam ſemel atque iterum ſunt à nobis citata, eſt annotatum, Cùm vniuerſe datum illis eſſet in mandatis, vt terram explorarent, addi deinde ſpeciatim, *& Ierichunta.* nimirum, quia in ea vrbe capienda maximum victoriæ momentum eſſet poſitum. Taleque etiam illud eſſe loquēdi genus. Rex Solomon amabat multas feminas alienigenas, & filiam Pharaonis. Et illud. Liberauit (Dauidem) Dominus de manu omnium hoſtium ipſius, & de manu Saullis. præterea illud. Deſiderabantur è ſeruis Dauid nouemdecim viri, & Haſael. Nimirum Pharaonis filia præ ceteris amabatur à Solomone, Et Saull inter hoſtes Dauidis, Haſael verò inter eiuſdem miniſtros facilè fuere primi. Sed nos, quod de terra exploranda præcipitur, id de proximorum locorum ſitu ad caſtra facienda, atque ducendum caute populum, dici exiſtimamus: quamquam alioqui non repudiemus quod è Siphre eſt prolatum. Nomen, Iericho, nos Hebræum ſecuti, per i literam conſonantem ſcribimus; Et cum Stephano Bizantio aſpirationem literæ Heth, vtcunque per, ch, repræſentamus; Nam literæ, K, ſonus qua Strabo vtitur, parum illi Hebræorum literæ conſentaneus eſt; ne dicam plane aduerſarius. Incertum eſt autem, an à lunæ naſcentis forma; qua illa planities eſt, quæ Ierichuntem vrbem habet, atque etiam Iericho interdum appellatur, nō ſolum in ſacra hiſtoria, ſed à Strabone quoque; an verò à balſami ſuauiſſimo omnium odore, impoſitum illi hoc nomen ſit. Certè balſamo, & palmetis apud ſcriptores adeò

Hieron. com. ... in Ioel.

Liuias vrbs Callirroe.

Hier. ... in Mich. cap. 2.

Sittim arbores.

Abel Sittim. אָבֵל שִׁטִּים

Num. 33. v. 49.

Ioel. cap. 3. v. 18.

Nahal Sittim נַחַל שִׁטִּים

Ioſeph. lib. 5. Antiq.

Siphre. ספרי

3. Reg. 11. v. 1.

2. Reg. 22. v. 1.

2. Reg. 2. v. 3.

Iericho.

Strabo lib. 16.

Balſamum in quibus locis creſcat.

d est

eſt nobilitata, vt Plinius ei ſoli balſamum concedat. Quamquam Dioſcorides, & noſtri quoque ſæculi homines, qui ea loca peragrarunt, affirment, Aegyptum etiam id genus arbuſculas ferre: Et Strabo Cauam quoque Syriam; quæ inter Libanum, & Antilibanum iacet; non nulli etiam maritima Sabæorũ loca producere balſamum dicant. Deſcribunt quidem Ierichuntem & Ioſephus, & Strabo ſatis luculenter, ille libri quinti de bello Iudaico capite I V, hic libro X V I. Verum cum ſit locus etiam euangelica hiſtoria nobiliſſimus, facere non poſſum, quin breuiter de eo quædam in medium afferam. Sita fuit Ierichon, in planitie, vt Ioſephus ait, longa ſpatio ſtadiorum circiter L X X lata vero X X, fertilitate atque amœnitate tanta, quanta non facile alteram toto terrarum orbe conſpicias. A ſeptemtrione enim (perſequor Ioſephi, vt oculati teſtis, ſententiam) oppoſitum habebat mõtem, qui inde ad Scythopolitanos agros, hoc eſt, prope vrbem Beth ſan vſque porrigebatur; nimirum eum, qui valli, quam vocant Illuſtrem, obiectus ab occidente, montes excipit Ephraimiticos. Verſus auſtrum verò ſpectabatur ab Ierichunte mons, vſque ad lacum Aſphaltiten, ſiue mare mortuum, protenſus: Immò verò hinc vlteriùs propè ad deſertum Maon vſque. Nam montes En-gadi tam longo iugo producti, occurrunt à tergo Ierichuntis illi monti, quem ei à Septemtrione oppoſitum fuiſſe modò dicebam. Ab oriente, hoc eſt, qua Iordanis rectà petitur, liber ſic latis proſpectus erat. Itaque ab ea parte, ille quem dixi lunæ orbis; qui fortaſſe vbi non en dedit; non coit; ſed ſua, quaſi cornua diſtendit. Nam, quos illic Ioſephus commemorat montes, longius abſunt trans Iordanem, in ipſa Arabia. nimirum quos vocamus, Abarim, Phaſga, Nebo &c. de quibus erit ſuus dicendi locus. In pede eius montis, qui ab occidente Ierichunti prope adiacet; vulgus Quarantanam vocat, à Chriſtianis data appellatione; propter dies X L. quos in eo Chriſtus memorabili ſuo ieiunio conſecrauit: in eius, inquam, montis pede, qua parte orientem ſpectat, ſcaturit fons ille ab Helizæo nobilitatus, mutatis aquis deterrimis in ſalubres. Erat autem is quidem etiam 4 Reg. 2. v. 21
olim extra veterem vrbem, vt ipſa docet ſacra hiſtoria, quæ vatem egreſſum memorat, cùm emendatum fontem iret: verùm propiùs multo aberat, quam nunc ab illis abeſt ædiculis, quæ paucæ, in exigui pagi modum ſubſtructæ, pro Ierichunte viſuntur. Eſt autem ille aquis tam huber, vt molam impellat. decurritque exiguo alueo verſus orientem, præteriens Galgala à dextris; hoc eſt, à meridie: ac tandem à Iordane excipitur. Sed olim ab incolis in varios Paradiſos per elices deriuari ſolebat, & penè totus abſumi. Præſtantiſſimos enim; vt teſtatur Ioſephus; & denſiſſimos locus ille hortos præbebat; palmetaque educabat nobiliſſima. Nunc loco deſerto riuulum vix vllus interpellat hortus. Abeſſe ſcribit Ioſephus Ierichunta ab Ieroſolymis centum quinquaginta ſtadia: ab Iordane verò ſexaginta. ſed hæc via æquabilis faciliſque eſt; illa accliuitate multa, & decliuitate etiam, difficilis & moleſta. Sed Talmudici eo libello quo de die, quem propitiationis vocant, tractant, longius interuallum ab Ieruſalem ad Ierichunta ſtatuere videntur; ſi mendoſi non ſunt libri. Dicunt enim eſſe decem פרסאות quaſi paraſangas dicas. Paraſangam autem definit R. Solomon, Talmudis explicator apud Iudæos primarius, quatuor millibus paſſuum. quantum ſpatium noſtræ milæ germanicæ fere continent. Græcis tamen videntur aliquanto breuiores fuiſſe paraſangæ; atque ſtadia dumtaxat continuiſſe X X I X, & inſuper aliquot pedes; ſi quis ea expendat quæ apud Xenophontem ſunt, libro quinto, de Cyri iunioris aſcenſu in Perſidem, ſi modò Xenophon eius hiſtoriæ ſcriptor eſt. & rurſus in eius operis extremo. Sed neque ſtadia Græcis Latiniſque paria ſunt. Quare non pergam iſta diſputare acutiùs. Noſtri ſæculi homines certè conſentanea Ioſepho magis, quàm Talmudicis, de eo ſpatio ad nos referũt, poſtquàm ea loca religionis ergô inuiſerunt. Si quis autem plura de Ierichunte aueat ſcire, is illos, quos nuper dicebam ſcriptores in primis, Ioſephum dico, & Strabonẽ, ipſos audiat. Portò in ſacro contextu ſequitur: *Et profecti venerant in domum mulieris meretricis, &c.* Nihil publici conſilij principibus ad rem communem vel rectè conſtituendam, vel bene conſtitutam conſeruandam eſt vtilius, quàm ſi iis quos ſub imperio habent, ex animo parentibus vtantur. Qua in re Ioſuam noſtrum, vt vbique, ita hîc quoque apparet mirificè fuiſſe felicem; cum duo iſti viri promtè capitalibus ſe periculis obiiciunt, ſimul atque ab Imperatore ſeorſim ſunt moniti. Neque enim homines cordati, & perſpicacis ingenij; quales ſpeculatum mitti ſolent; potuerunt non exiſtimare, intẽtiſſimos eſſe hoſtes, ad quos properabãt; vt ne quis ab aduerſario exercitu, præſertim recentibus duorũ Regũ maximorũ euerſionibus terribili, ſuas ipſorũ res exploratum impunè

Cœleſyria.
Ioſephus.
Beth ſan.
Vallis illuſtris.
Mõtes Engadi.
Quarantana mons.
Fons Helizæi.
Talmud
מסכ' יומא
Paraſanga.
R. Solomon interpres Talmudis.
Prompta ciuiũ obedientia vtiliſſima eſt ad conſeruandam remp.

impunè veniret. Et tamen videmus illos ne hiſcere quidem aduerſus imperatoris iuſſa. ſed & cautè,& fideliter,quod in mandatis acceperant, exſequi. Fidem enim ex ijs,quæ reuerſi exponent, perſpicere licebit. Ad cautionem pertinet, quòd ſe in obſcurum abdunt locum ,& ab hominum frequentia remotum. Hærebat enim domus Rahab ipſis mœnibus vrbis; aut potius inædificata muro mœnium erat. Et ſolebant ganeæ, receptis vnis amatoribus,liminis obſerata tabella, vt Catullus teſtatur, haud patere alijs. Quarè facile illi ſe latituros inibi ſperabant, vſque eo,dum aliquid reſcirent earum rerum,quarum cauſſa veniſſent. Nam quod Iudæorum plerique hoc loco vocabulum זונה Zona, non meretricem, ſed mulierem hoſpitam interpretantur, valde profectò falluntur, dum ſe id Chaldæo auctore putant facere. Conuertit quidem ille, פונדקיתא quaſi πανδοκίαν,aut πανδοκεύτριαν, dixiſſet. (vtuntur enim ſæpe Chaldæi græcis vocibus) ſed vt impurum meretricis nomen vitaret modò, pudicisſque parceret auribus; non vt rem ipſam diſſimularet, atque pro muliere meretrice, tabernariam induceret. Nam pleriſque etiam alijs locis idem ab illo, verecundiæ gratia, factum eſſe, conſtat. Vt enim hic, פונדקיתא,ita alibi,נפקת ברא quaſi dicat proſtantẽ,& quæ ſe intra ædes cõtinere nequit, ſed continuò pro foribus eſt. alibi טעיתא vagam,oberrantem; Interdum מטעיא fallacem, ſolet pro Hebræa voce, זונה Zona, dicere. at זניתא Zanita, hoc eſt, meretricem, vix ſemel, iterumque. Ceterùm meretricem fuiſſe Rahab, teſtatum ſatis nobis eſt ſacris literis. Neque ipſa ,dum ſuis omnibus neceſſarijs, atque familiaribus ſalutem paciſcitur, mariti meminit. Quin ipſi etiam Talmudici totis quadraginta annis, quibus Iſraelitæ, poſt relictam Aegyptum, oberrarunt in deſerto; corpus illam quæſtui habuiſſe, prodiderunt, & quidem ex quo annos nata fuerat decem. Iam verò quinquagenariam tandem meliora conſilia cepiſſe. Cuius rei fides penes illos ſit. Certè ſi Salmoni aliquando nupſit Dauidis abauo; quod noſtrorum quidam opinantur; ſed nominis ſola ſimilitudine, coniectura non ſatis bona, ducti; vt multo natu minor fuerit eſt neceſſe. Sed enim cupiunt, opinor, Iudæi, dum à proſtibulo abhorrent, vel ſpeculatorum famæ conſulere; quos turpe fuerit, diuertiſſe in ganeum; vel ipſam Rahab, tanta prudentia, animique fortitudine ornatam feminam, ab illa tali infamia vindicare. Atqui haud illi ſuæ libidinis explendæ cauſſa, ſed eius quod ſibi datum erat negotij conficiendi, fornicem ſubierant: iſta verò clementiſſimi Dei gratiam omnibus ſæculis tanto illuſtriorem reddidit; atque etiam ipſos cæleſtes choros eo maiore gaudio exhilarauit, quanto vitia impuriora cum virtutibus maioribus commutauit. Sed de Rahab mox plura. Illud *& cubauerunt ibi* ſignificat ipſos illuc diuertiſſe, tamquam pernoctandi, quietiſque capiendæ cauſſa. Aut eò ſpectat, quòd ſub lino iacentes, ad ſomnum ſe compoſuerant. Verbum enim שכב & iacere, & quieſcere ſignificat. Illam ſententiam ſecuti videntur LXXII; qui interpretati ſunt κατέλυσαν ἐκεῖ. vt habent boni atque emendati codices. hoc eſt, illuc tamquam in diuerſorium ſe receperant. Quamquam κατέπαυσαν, quod in vulgatis libris habetur, haud abſurdum eſt, ſi abſolutè, pro ἀνεπαύσαντο, putemus eſſe ſcriptum. Neque enim illi interpretes admodum ſunt religioſi in verborum græcorum vſu. Eſt quidem שכב concumbendi aliquando verbum; verùm in alia verborum collocatione iunctioneque.

Speculatores Ioſuæ fidi & cauti.

Catullus.

זונה meretrix. Iudæorũ ſententia refellitur. Chaldæus interpres, cur Rahabam hoſpitam vocarit.

Thalmudici חטאת & ספילתא Talmudicorũ de Rahab cõmenta. Salmon abauus Dauidis an fuerit maritus Rahab.

Speculatores cur ad meretricem diuerterunt.

שכב

Et dictum fuerit Regi Ierichuntis. &c.

2

BONI atque induſtrij principis eſt, quouis quidem tempore paſſim habere ſuos oculos, ſuaſque aures; non modò vt eorum quæ ſcire opus ſit, certior fiat, & tamquam Deus aliquis, omnia circumſpiciat, intelligat, animoque, & cogitatione expendat, & proinde omnia gubernare meliùs rectiuſque poſſit: verùm etiam vel multo magis, vt omnes vbique parentes, illum quaſi præſentem, reuereantur; neque aliquid vel dicere,vel patrare audeant,quod publicæ rei ſit damnoſum, eo cuncta tamquam vidente atque audiente.Sed in bello illud eſt cum primis neceſſariũ; quãdo non minus ab inteſtinis proditoribus, atq; ab externis ſpeculatoribus periculũ eſſe ſæpe ſolet. Verùm hoc intereſt; quod,pace quidem,illiuſmodi emiſſarij,quos Græci ὠτακουστὰς,& κατόπτας vocant,niſi priuata principis liberalitate parentur,& certa pręmij propoſita ſpe,haud ferè multi,neq; ij ſatis fidi,certiq; inueniantur. Nolim enim exiſtimet aliquis,me de improbis calumniatoribus loqui: quos magna profectò pœna dignos cenſeo, tantum abeſt,vt Principis beneficentia ſuſtentandos, aut inuitandos putem. At bello; quia communis ciuium aut pernities agitur, aut ſalus; pro ſe quiſque vltrò, quæ ſuſpecta vel videt, vel

Principum oculi & aures, pace & bello.

ὠτακουσταὶ καὶ κατόπται.

audit, ea ad magiſtratum ſtudioſe diligentérque refert. Non eſt ergo, quòd Ierichuntij Reguli laudemus hîc induſtriam; quem ne in abditiſſimo quidem receſſu latere diu potuerint hi ſpeculatores noſtri. Credibile eſt enim ipſum, vt Balthazarem illum Babylonium, in conſuetis delitiis etiam tum, per ſummam vecordiam, ſecurè verſantem, cæleſti decreto, atque impendenti ſibi ſuiſque exitio minimè obſtitiſſe: ſed continuo magis magiſque Dei aduerſus ſe iram prouocaſſe: illos verò à ciuium trepida ſolicitudine proditos eſſe. Nam ſi quid in Rege ipſo ſanæ mentis, aut vigilis curæ fuiſſet, profectò diſpoſitis cuſtodibus, nulli ſuſpecto aditum permiſiſſet ad vrbem; cùm ex profeſſo Chananæis infenſus exercitus, præſertim multis tum victoriis, tum miraculis formidabilis, tam prope abeſſet. Deinde etiam flumen tranſeunti multitudini ſuas, ſociorúmq; ſuorum copias oppoſuiſſet. Nuntiantur autem noctu adueniſſe: quia credibile eſt, ſub noctem tandem, aliquo indicio cognitum eſſe ipſorum aduentum atque eueſtigio quidem rem ad Regem fuiſſe delatam: ſed huius ſocordia, quam modo dicebam, eueniſſe, vt Rahab illos occulrandi tempus haberet; cùm ipſe in medio luxu iterum atque iterum interpellatus, vix tandem, vt apud Rahab quærerentur, ſuis ſatellitibus, & miniſtris mandaret.

Rex IericHuntis ſocors.

Educite viros venientes ad te, qui venerunt in domum tuam. 3

Lxxii interpretes, prius illud, *venientes ad te*, vt vitarent, opinor, ταυτολογίας, omiſerunt. Ego ſuſpicor id à ſuperbis aulæ miniſtris, & contumelioſis, vel ab iratis etiam ciuibus, de venereo congreſſu dici, atque in mulierem, ceteroqui famoſam, ingeri. Sic enim veniendi verbo vtuntur Hebræi. Talis namque etiam eſt illa oratio מַדּוּעַ בָּאתָ אֶל פִּלֶגֶשׁ אָבִי quare veniſti ad concubinam patris mei? & aliæ non paucæ in ſacra hiſtoria. At obiicis mihi ipſam Rahab; quæ mox iiſdem verbis reſpondet: venerant ad me viri. neque enim eſt veroſimile eam, quamuis meretricem, tam apertè turpitudinem fateri. Atqui cùm ambiguum, vt dixi, verbum veniendi, apud Hebræos ſit, muliebris verecundiæ erat, quod à petulantibus nebulonibus turpiter dictum fuit, ſimulare vt non turpiter dictum ſe id accepiſſe. Si quis tamen exiſtimare malit, vſitatam alioqui in ſacris literis, ταυτολογίας eſſe, non contendam contra. Nam Participia illa, quæ Hebræi vocant בֵּינוֹנִים Benonim, cuiuſmodi eſt hîc בָּאִים Baim, venientes, ſæpe nominum vicaria ſunt; nulláque præſentis temporis ſignificatione determinantur, vt iam hoc loco pro, *venientes ad te*, reddere, hoſpites tuos, poſſis.

בא venire quid.

Reg. 3.

Participia apud Hebræos pro nominibus poſita.

Sed acceperat mulier ipſos duos viros, &c. 4

Ipsa narrationis ſeries non obſcurè indicat, exploratores, paullo poſtquàm ad Rahab diuertiſſent, fuiſſe ab ea ſubductos in tectum, atque occultatos ſub lino. Quippe mulier, vel ex muſſitantibus vicinis, vel alio indicio, coniiciens delationē, cùm metueret inquiſitionem, eos viros ex quorum ſalute ſuam quoque, & domus ſuæ vniuerſæ ſalutē pendere, cæleſti impulſu per nota augurabatur, conſeruandos ſibi aliqua eſſe ratione ſtatuebat. Itáque cùm impendens periculum ipſis patefeciſſet, facilè perſuaſit, vt in ſolarium ſubirent; inſtratóque lino tegi ſe paterentur. atque interea ſe confirmat ipſa, cōminiſcitúrque, quo aſtu fallat inquiſitores, ſi veniant. Sed cur non ilico emittebat per feneſtram? Neque enim alià quibat extrudere, iam tum obſeratis vrbis portis. Reſponſio expedita eſt. verebatur ne ſubito inquiſitorum interuentu oppreſſa, priuſquam demitti ambo poſſent, & ſibi, & illis certiſſimum crearet exitium. Ceterùm, accipere, Hebræi ſæpe, pro, ſecum ducere, dicunt. Id ergo hîc eſt, *acceperat*, quod paullo pòſt, *ſubduxerat*. Quod reddidi, *occultarat vtrunque*. eſt Hebraicè, occultarat ipſum. Eum autem numerum ſingularem putat R. Solomon & mulieris in occultando feſtinationem, & loci, quo abdebantur, anguſtiam ſignificare. R R. verò Kimhi & Leui, non eodem vno illos loco, ſed ſeorſim quemque collocatum eſſe; ne vel ambobus inſtratum linum exſtaret altius, eſſetque ſuſpecta ipſa eminentia: vel ſimul ambo detegerentur. Quàm ſint iſta firma, iudicet lector. hoc certum eſt, huiuſcemodi numerorum ἐναλλαγὰς ſacris literis eſſe vſitatas; & plerumque ab Hebræis interpretari ſolere, de vtroque eorum, quorum mentio eſt. Nam quod commentario, quem Tanhuma diximus vocari, proditur, iudaicum eſt ſomnium. Nempe, vt Calebum abdidiſſet mulier, alterum Phineen ad illam dixiſſe: Ego ſacerdos ſum. Sacerdotes verò, quippe angelorum ſimiles, ſi volunt, aſpectabiles ſunt; ſi nolunt, non cernuntur. itaque illum ſolum,

Accipere.

R. Solomon.

R. Dauid Kimhi. R. Leui Gerſ.

Numerorum enallage vſitata in ſacris literis.

Tanhuma Iudaicū ſomnium.

non

non autem hunc ab ea abſtruſum eſſe. Sed expendamus cautiſſimum, ſummoque artificio contextum mulieris reſponſum, quo & inquiſitores eluſit, & ſibi, hoſpitibuſque ſuis vitam ſeruauit. Primum, *Ita eſt*, inquit, *venerant ad me viri*. Simpliciter, & apertè, nihil tergiuerſata, nihil ſecum dubia muſſans, aut perplexa hæſitans (nam dubitatio cogitationem ſignificaſſet mendacij fraudiſque,) id quod intelligebat ſe conſcijs ſuis vicinis negare non poſſe, fatetur: eaque tam liberali, ingenua, promtaque confeſſione fidem ſibi maximam præſtruit; vt ea quæ deinde eſt dictura, perſuadeat facilius. Iam verò quod addit, *Sed neſciebam vnde eſſent*, non proditorum atque delatorum hoſpitum culpam, cũ primum ad ſe fuiſſent ingreſſi, ab ſe amolitur. Nam hoſtium, & maleficorum hominum receptatores, occultatoreſq́, iure illorum crimina ſuſtinent: ſed ita demum, ſi cõſcij fuêre. Quid enim illum culpes, qui probum virum quem putabat, excepit improbum? aut quem amicum, hoſtem? Poſtquam verò & clara veritatis profeſſione fidem, & cõſcientiæ diſſimulatione ciuis probæ opinionem de ſe illis fecit, pergit audacter ad cetera, in quibus totius cardo actionis verſatur.

Rahabæ verba expenſa.

Receptatores maleficorum C. de his qui latrones l. 1.

Cumque, inquit, *claudenda eſſet porta in tenebris, viri illi egrediebantur*. 5

FACILE intelligebat, illos, in nulla tã anguſti gurguſtioli ſui parte, diu latere poſſe, ſi quærerentur. hoc igitur agit, vt ab ſua domuncula inquiſitionis periculum amoliatur. atque hic ne vicinorum redargui poſſit teſtimonijs, ſuam tenebris inuoluit, obtegitque fallaciam. Et verò quid credibilius dici queat, quàm viros ſpeculatores è medijs ſe hoſtibus per tenebras proripuiſſe? Sed enim illud obſeruandum eſt, quod ambiguè dicit, egreſſos eſſe. neque addit, an ſua domo, an vrbe. ceterum temporis claudendæ portæ mentionem facit; vt quæſitorum animis opinionem afferat, vrbe illos profugiſſe, ad ſuos verſus. Cur autem iſta ſic dicat mulier cautiſſima explicabo; vbi admonuero, Latinum non ſatis apertè, vt videtur, conuertiſſe, Cùm porta clauderetur in tenebris: in quo ſecutus eſt ſeptuaginta interpretes. Neque enim hoc dicit Rahab, tum illos exiuiſſe cùm porta clauderetur. Sic enim in ianitores, qui claudebant, incidiſſent. Verùm, vbi tempus claudendæ portæ adeſſet; vt explicatè Chaldæus eſt interpretatus. Iam verò pergit Rahab, aitque; *Verùm non noui quo abierint viri*. hic igitur patefacit, cur ambiguè dixiſſet, egreſſos eſſe. Perſeuerat enim quod antè dixerat: *Sed neſciebam vnde eſſent*: hoc eſt, ſe illos ne per ſuſpicionem quidem pro ſpeculatoribus, aut Iſraelitis habuiſſe; vt quos neque pro foribus ſuis, ne dum ad vrbis portam vſque ſit proſecuta oculis. Nam in quos talium rerũ ſuſpicio conuenit, eorũ ſolemus actiones, viaſq́; omnes obſeruare. Ad hoc, credibile eſt; vt eſt iſtius feminæ acumen admirabile; vel ideo quoq; incertos relinquere eam voluiſſe inquiſitores, quò illi ſe conuertiſſent; vt eo facilius ſimul omnes ab ſua domo ablegaret; dum diuiſi, alius huc, alius illuc Hebræos inſequerentur. Tandem verò ſuam fallaciam eo fine concludit, quo non aptior vtiliorque alius excogitari queat; cùm ait, *Inſequimini celeriter ipſos: comprehenſuri enim eſtis eos*. Nulla enim ratione alia ſe melius omni ſocietatis, & conſcientiæ ſuſpicione abſoluere, atque expedire poterat, quàm ſi captos, vt communes patriæ hoſtes, cupere vehementer ſe ſimularet. Neque acrioribus ſtimulis quæſitores procul à ſuis ædibus abigere, quàm ſi illorum aſſequendorum comprehendorumque ſpe incenderet. Atque hæc quidem fuit cautiſſimæ aſtutiſſimæque feminæ ad eos, qui ab Rege miſſi erant, reſponſio; per quam reſponſionem an & proditionis, & mendacij culpam in ſe admiſerit, diſputare paucis non erit abs re. Videtur enim eos, per mera mendacia occulere, quos patriæ ciuibuſque ſuis exitium machinari non neſcit. Sed proditionis quidem accuſari meritò poſſe, mihi certe, non videtur; quæ nihil aliud, quàm quos exceperat hoſpites, eos, non vt patriæ per iniuriam noceant, ſed quo ſalui ad ſuos queant reuerti, non dedendos Regi, ſed dimittendos ſibi ſtatuit, cum intelligeret, illorum vt neque vitam exitio, ita neque mortem ſaluti patriæ futuram: quippe cæleſti afflatu præſagiens vrbis excidium, quod ei impendebat, quidquid tandem iſtis hominibus fieret. Hoc enim illud eſt quod dicit; Scio quòd tradiderit Iehoua, hoc eſt, verus Deus, vobis terram. Immo verò ſi hoſpites iſtos ſuos illa indicaſſet, turpique tyranno obiecíſſet, tum certè proditionis culpa grauiſſima ſe deuinxiſſet. qualis Moabitas acerbè accuſat Deus apud Iſaiam; dum εἰρωνικῶς ad illos huiuſmodi verba facit: Abſconde eos qui expelluntur. profugum ne prodas. maneant apud te exules mei. ô Moab eſto illis latibulum aduerſus populatorem. Cùm enim iam tum ſciret, certaque eſſet, gentem ſuam à Deo

Quæſtio an Rahab prodiderit patriam, & mentita ſit.

Iſaia 16. v. 3.

ipſo eſſe proſcriptam, atque Iſraelitis cum ſuis poſſeſſionibus deditam; non debuit, neque potuit etiam, niſi improbè, vel patrocinari cauſſæ iniuſtæ, vel iuſtæ aduerſari. Neque enim vllum neceſſitudinis vinculum eſſe tam magnum poteſt, quod aduerſus probitatis officia peccare virum bonum recte cogat. Aliud eſſet ſtatuendum; ſi illa mercedis gratia eos hoſtes ſuo Regi, ciuibuſque ſuis eripuiſſet, quos patriæ intellexiſſet fraudem moliri: neque tam bonæ cauſſæ, Deique voluntati, quàm ſuis commodis ſubſeruiuiſſet. Tantum de proditione: à qua ego Rahab tam abfuiſſe longè cenſeo; vt ſi contra feciſſet, ciuiumque ſuorum cauſſam, quam malam eſſe ſciebat, iuuiſſet, tum verò ei crimini obnoxiam fuiſſe dicerem. Ceterùm mēdacium, quo vſam eſſe perſpicuum eſt, plerique vt officioſum excuſant. in quo Liranum, poſt Origenem, à ſe habet. Sed quia hic locus eſt à diuo Auguſtino prolixè, & accurate explicatus, atque pertractatus; quæ ſit eius tanti viri ſententia expediam eius ipſius ferè verbis, ſed contractis atque aſtrictis. Illud, inquit, vtrum ſit aliquando pro cuiuſquam ſalute mentiendum? cum quæſtio ſit, in qua ſoluenda etiam doctiſſimi fatigantur; longè illarum muliercularū, (de obſtetricibus Hebræis in Aegypto, & de noſtra Rahab loquitur) in illis populis degentiū, & illis moribus aſſuetarum, excedebat ingenij modum. Itaque hanc earum ignorātiam, Dei patientia ſuſtinebat. Nam Rahab, cùm illud officium, pro eius vitæ conditione laudabile, exploratoribus præſtabat, nondum erat talis, vt ab ea exigeretur illud, Sit ſermo veſter, eſt, eſt: non, nō. In obſtetricibus autē illis Hebræis, quamuis nondum reipſa, at tamen ſpe iam atque indole animus erat laudādus; qui non niſi eo propoſito mētiebatur, vt prodeſſet alicui, noceret autem nemini. Sed cùm quæritur, Sitne boni hominis, aliquando mentiri; non de eo quæritur, qui adhuc ad Aegyptum aut Ierichuntem, vel Babyloniam pertinet; aut ad Ieruſalem terrenam, quæ ſeruit cum ſuis filijs; ſed de ciuitatis illius ciuibus, quæ libera eſt mater noſtra in cælis; Reſpondeturque; omne mendacium non eſſe ex veritate; atque de filijs huius ciuitatis ſcriptum eſſe; Non eſt inuentum in ore ipſorum mendacium. Itaque hos filios; ſi quando ipſis, vt hominibus, obrepat qualecumque mendaciū; poſcere humiliter veniam. Ceterùm neque illas obſtetrices, neque Rahab, quia mentitæ eſſent, ideo beneficijs eſſe affectas à Deo; ſed quia in Dei ſeruos fuiſſent miſericordes: neque fallaciam, ſed benignitatem eſſe mercede compenſatam. Neque iniquitatem mentientium, ſed liberalitatem mentium. Hæc fere Auguſtinus, & plura alia, eo opere, quod ad Conſentium ſcripſit, prope totum huius argumēti. Rurſus quæſtionibus in Exodum, de obſtetricibus, & ipſarum mendacio verba faciens, In conſeruandis, inquit, infantibus opus miſericordiæ exercuerunt; at mendacio pro ſe vtebantur, vt ne noceret ipſis Pharao. quod potuit, non ad laudem quidem, ſed tamen ad veniam pertinere. Neque hic auctoritatem mentiendi propoſitam puto ijs, de quibus ſcriptum eſt. Non eſt inuentum in ore ipſorum mendacium. Quorundam enim vita longè inferior, quàm pro ſanctorum profeſſione, ſi habeat iſta mendaciorum peccata, prouectu ipſo, & indole, feruntur; præſertim ſi adhuc circa terrena occupantur. Quorū autem conuerſatio eſt in cælo, non exiſtimo eos linguæ ſuæ modum, quantum ad veritatem attinet, illarum obſtetricum exemplo debere formare. Fuit igitur, vt mihi videtur, Auguſtino ea opinio, vt exiſtimaret; hominem perfectè probum nullo mendacio vti debere. omne enim mendacium eſſe in vitio ponendum; cùm Deus ipſa ſit veritas. Et tamen, quia officioſe mentiri; hoc eſt, vt per mendacium proſis alicui, noceas nemini; maximam habet probitatis ſpeciem, quam facile humanus animus miſericordia permotus, ſibi ſequendam ſtatuit; præſertim quando ex contraria veritate certum cuipiam periculum, aut incommodum iri creatum videt; ideò facilè à Deo ignoſci, ijs maximè, qui ad conſummatam virtutis illius exactiſſimæ ſapientiam nondum potuerunt pertingere. Aduerſus hanc acutiſſimi ſimulque ſanctiſſimi viri ſententiam, etſi nihil dicēdum putem; tamen variæ illæ artes, quibus religione pietateque inſignes homines ſæpe in ſacra hiſtoria vſos legimus, aut ad Dei voluntatem exſequendam, aut ad pietatem exercendam; nullam verò cuiquam mortalium iniuriam inferendam comparatæ, neque veri doli, neque mendacij nomine, mihi quidem certe, videntur appellandæ: quandoquidem ſynceræ ſimplicitati veritatique vſque adeo non aduerſantur, vt plane ad has ipſas virtutes vindicandas, obtinendaſque, nullo fallendi quemquam animo, vſurpentur. Dum enim eorum, quibus cum res eſt, eiuſcemodi eſt animus, vt ad id quod rectum eſt, non poſſint directò induci; ſi ipſos nemini noxia circuitione, atque anfractu, aut ad rectum perducimus, aut certè à prauo auertimus; non intelligo, qui magis aduerſus

ſimplicita-

Nullius hominis gratia peccare licet.

De mendacio Rahab.

Auguſt. ad Conſent. ca. 15. Tom. 4.

Matth. 5. v. 37. & Iacob. 5. v. 12.

Apoc. 14. v. 5.

Idem quæſt. in Exod. lib. 2. cap. 1.

Apoc. 14. v. 5

ſimplicitatem veritatemque peccemus, quàm ſi incuruatam arborem, in partem diuerſam reflectamus, vt deinde recta euadat. Et profectò illis talibus artibus ita plerumque ſanctos homines ſimpliciter, καὶ ἀφελῶς, vſos eſſe videmus, vt dubitare non poſſis, quin cæleſti impulſu ad eas ſint adducti. Quod autem Deo auctore ſuſcipitur, id cum ipſa veritate, probáque ſimplicitate pugnare non poteſt. Quale illud eſt, quod Iſraelitæ commodati ſpeciem opponere, atque ita Aegyptios ſua ſupellectile ſpoliare iubentur: quam tamen fallaciam omnium deteſtabiliſſimam eſſe apparet. Sed de mendacio, doloque hactenus. Nam exempla paſſim in ſacris litteris obuia ſunt.

At ipſa illos ſubduxerat in ſolarium, & occultauerat ipſos. &c. 6

Marc. 10. v. 17. & Act. 10 v. 9.

ÆDES illis regionibus ita fuiſſe conſtructas, vt ſolario integerentur; quale apud Italos vulgo *altana* vocatur; perſpicuum eſt etiam ex euangelij hiſtoria. Græcè δῶμα id dicitur etiam hoc loco à LXXII. Hebraicè גג Gag. In ea igitur domus parte Rahab ſua גג δῶμα.
lina ad ſolem expoſuerat, quibus iam contegit hoſpites. Talibus enim vſibus commodè partes illæ ædium ſeruiunt. Sed quæ vocentur lina ligni, non eſt ſatis certum. Fortaſſis enim id linum ſic appellatur, quod crudum adhuc, & lignoſum eſt: hoc eſt, de quo cortices & ſtipulæ nondū ſunt ſtupario malleo, atque carminatione decuſſæ depexæq́ue. Solent enim lina, antè quàm tundantur, inſolari. Nam & LXXII. vocabulo λινοκαλάμη quo hîc vtuntur, linum à ſuo calamo nondum detuſum, videntur ſignificare voluiſſe. Quod enim Latinus, non linum ipſum, ſed lini ſtipulas interpretatur, vix ferri poteſt. Non enim ſcriptum eſt, פִּשְׁתָּן עֵץ quod Latinus reddidit: hoc eſt, lignum lini. ſed lina ligni. Neque verò cortices decuſſi ſolent reponi, ſed in clibanos & furnos abijci, vt ait Plinius. Verùm neque illud abſurdū ſit, ſi ad linum ſignificari exiſtimemus, quod xylinum, quaſi ligneum dicas, vocatur. Certum eſt enim eo frutice Syriam, Aſſyriamque

Plinius lib. 19. cap. 1.

abundare, quem alij goſſipion, alij xylum appellant. vt ait Plinius. Sed vt vt eſt, haud mirum videri debet, ſi nomen, עֵץ, lino attribuatur. aut alijs plantulis, quæ in culmū modò aſcendunt; neque arboreſcunt; quando ipſe etiam iuncus aliquando arboris vocabulo

1 Reg. 4. v. 33

appellatus eſt, vt ait R. Dauid Kimhi in radicibus: Et hyſſopus, qui naſcitur in parietinis, עֵץ
inter עֵצִים hoc eſt, ligna aut arbores nominatur, in Regum hiſtoria. Ceterùm iſte verſiculus, quod ſtrictim quarti verſus initio dictum fuerat, id explicat dilucidiùs.

Itaque viri illi inſecuti fuerant ipſos. &c. 7

NON indicauerat quidem Rahab, an vrbe, nedum qua porta exiuiſſent ſui hoſpites, veruntamen ita inquiſitorum animos ſpe illos aſſequendi incenderat, vt nullam ſibi interponendam putarent moram, quin perſequerentur; cùm vrbe profugiſſe, ex eo, quod illa indicabat, tempore, conijcerent, atque ad ſuos verſus reuertiſſe. Erat autem, quantū apparet, fluminis certus locus, ad quem traijciebant, qui vltro citroque commeabāt inter Ierichuntem & campos Moabiticos. Chaldæus pro, *Verſus traiectum*, reddidit, vſque Chaldæus. Kimhi.
ad traiectum. Idque approbat R. Dauid Kimhi: contenditque τὸ עַל interdum Vicarium eſſe, τῷ, עַד. Quod vt verum ſit, non tamen ſatis ab illo adductis exemplis confectū puto. עַד
Eſt interim credibile, ad traiectum vſque eſſe inſecutos, vt vel illic tandem ab nauibus imparatos aſſequerentur. Quod ſequitur, *Clauſerant autem portam*, ſtultè Dauid Kimhi, R. Dauid Kimhi.
vel ipſis ſpeculatoribus, vel familiaribus Rahab attribuit. Cur enim illi portam clauderent, quibus ea re nihil poſſet accidere incommodius? Eſt igitur hoc abſque vlla perſona dictum, quodam loquendi genere Hebræis vſitato: recteque cum à LXXII, tum à Latino, per verbum patiendi redditum. Nimirum emiſſis aulæ miniſtris qui perſequerentur, clauſa obſerataq; eſt porta à ianitoribus. Ceterùm quia id conſtructionis genus, quod eſt in, אַחֲרֵי כַּאֲשֶׁר, Id autē eſt poſtquàm, inſolens eſt; ideo Aquilas Ponticus ſic interpretatur, vt ſuggerat pronomen, quaſi quod deſit in Hebræo, poſt illud, אַחֲרֵי. Sic enim conuertit hunc locū. καὶ τὴν πύλην ἔκλεισαν ὀπίσω αὐτῶν, ὡς ἐξῆλθον οἱ καταδιώκοντες ὀπίσω αὐτῶν. &c. Verùm R. Iſaias, vir ſane doctus, literam, כ, Caph in, כַּאֲשֶׁר ſuperuacaneam eſſe R. Iſaias.
cenſet; Et, vt opinor, rectè. Nam nugas, quas Dauid Kimhi adfert in medium, piget re- R. Dauid Kimhi.
ferre. Spectat autem hæc occluſæ ilico poſt egreſſos perſequentes portæ mentio, ad inſequentem de feneſtra narrationem. Nihil enim opus fuiſſet ijs anguſtijs, ſi tota nocte patuiſſent vrbis fores. Simulque illuſtrat Rahabæ fidem ſanctam, qua eius muliebris alio- Rahabæ inſignis fiducia.
qui animus ſuſtentatus, etiam tum, vt apparet, nihil perturbabatur. Expediuerat quidē feliciter primam, ſi ita fas eſt dicere, fallaciam: atque inquiſitionem eluſerat, quam ſibi propoſitam habuerant Regis allegati: verùm ita, vt in multo iam maius inde periculum veniſſe videri poſſet, cùm neque ſibi, neque hoſpitibus vllum pateret effugium. Verùm

cordata femina, nihil vllis difficultatibus commouetur: ſed vt certiſſima de illorum hominum ſalute, quos Deo omnipotenti curæ eſſe intelligebat, ſuam ab ipſis ſibi ſalutem ſedatè, atque ocioſè paciſcitur. Nam ita habet hiſtoria.

Cumque hi nondum dormirent, illa aſcenderat ad ipſos. 8

טֶרֶם VOCVLAM טֶרֶם interpretatus ſum *Nondum*. Sic enim ſæpe vſurpatur, præſertim cum verbo temporis futuri conſtructum. vt Geneſi, Et nulla planta agri adhuc erat in terra: Nec vlla herba agri adhuc germinabat. Et in Regum hiſtoria. Et Samuel nondum agnoſcebat Dominum: Neq; adhuc patefactum ei fuerat verbum Domini. ceteroqui ſolet reddi, prius quàm, vel Græce, πρὶν ἤ. Diximus ad quartum verſiculum, exiſtimare nos, in ſolarium eſſe ſubductos à Rahab ſpeculatores, paullo pòſt, quam ad eam diuertiſſent; cùm illa iam tum præſagiret impendens periculum. videntur ergo illi omnium adhuc ignari, quæ cum Regis miniſtris mulier egerat, ſolicite euentum exſpectare vigiles. Eos igitur illa, ne diu ſinat eſſe in metu; ſimulque ne rei mature gerendæ occaſionem amittat, atque à recurrentibus in vrbem quæſitoribus opprimatur; ilico adit, demiſſura, in tempore, per feneſtram, nocte intempeſta. Non facit quidem hiſtoria narrantem illis Rahabam quæcunque acciderant. Sed quis non intelligit multa inſuper alia eſſe omiſſa? Certè illa verba, *Quia vſa ſum erga vos pietate*, rectè ſignificant, rem actam omnem; atque adeò ipſum etiam demittendi conſilium illis fuiſſe iam tum ab ipſa explicatum. Nam hiſtoria orditur apertè à medio ſermone, cùm ſic habet. (Gen. 2. v. 5; 1. Reg. 3. v. 7.)

Dixerátque ad ipſos; Scio quod dederit Dominus. &c. 9

CONTINENT enim iſta mulieris verba cauſſam rei ab ea actæ. ac ſi dicat. Iá verò quòd ego Regis mei, meorumque ciuium partes deſeruerim; veſtramque vitam cum meæ vitæ ſummo periculo tutata ſim; id eo eſt à me factũ, quòd meos populares mala, veſtros bona cauſſa niti, certiſſimis indicijs cognouerim: quippe cùm nos ab ipſo vero Deo, qui cæli terræque Dominus eſt, proſcripti ſimus: vos contra, noſtris poſſeſſionibus donati. Sed enim obſeruanda eſt mulieris ſancta fides, pietaſque; cùm Dei ſingulare illud in Iſraelitas beneficium donatæ illis Chananææ, tanta animi firmitudine complexa agnoſcat, quanta ipſi Iſraelitæ vix vnquam potuere; quamuis certiſſima doctrina a maioribus ad ſe propagatum, atque tum à Deo, tum à Moſe toties inculcatum. Neque enim cum Liranoſentio, qui verbum, *dederit*, per temporis enallagen, pro, daturus ſiue traditurus ſit, poſitũ eſſe putat. Porrò reliqua huius verſiculi parte affert Rahab cauſſas duas, cur ita credat. hoc eſt, donatam eſſe Iſraelitis terram, proſcriptis Chananæis: cùm inquit, *Et quia metus*, ſiue, *formido veſtri incidit nobis. Et quia diſſoluti ſunt. &c.* Earum prior ab ipſis Iſraelitis potiſſimùm, poſterior a Chananæis ſumta eſt. Ac ſi dicat. Quia vos diuinitus terribiles; nos contrà pauidi ſumus. Diuinitus enim iſta accidere, facile erat ex virium vtriuſq; partis comparatione exiſtimare cuiuis, niſi ſtupidiſſimæ fuiſſent turpiſſimorum & ſceleratiſſimorum hominum mentes. Quæ enim alioqui cauſſa eſſe potuiſſet, cur Chananæi, gens & numeroſiſſima & ferociſſima, atque in locis munitiſſimis habitans, Hebræos homines extorres, omniumque rerum egenos; & quadraginta annorum miſerijs inſuper fractos, atque enectos timerent? Nimirum illuderat, quod apud Moſen dixerat Deus; Terrorem meum mittam ante te; & perturbabo omnem populum, in quem venturus es, &c. Eum autem Dei terrorem diuino afflatu illuſtrata mentis acie videbat Rahab: neque eam cæleſtem gratiam aut per vecordiam negligebat, aut per impietatem repudiabat, aut denique per ſtultitiam, vel Pani Deo, vel Fortunæ adſcribebat: Sed rectè apud ſuum animum inde colligebat, ratiocinabaturque; cuius numinis vi atque potentia Iſraelitæ tanto eſſent gentilibus ſuis Chananæis terrori, quáuis armis viribuſque longè præſtantibus, vt ſe ipſi per metum, quaſi quodam præiudicio iam condemnarent; eiuſdem numinis conſilium voluntatemque eſſe, vt hi poſſeſſionibus ſuis cedant, illi potiantur. Sed verendum profectò eſt, ne ad Dei tribunal illud poſtremũ egregia iſta Rahabæ fides multos condemnet impietatis aduerſus Deum; qui ne per ſacroſancti quidem Euangelij præclariſſimum lumen ſatis cernere, atque apud ſuũ animum ſtatuere poſſunt; fortunarum ſuarum omnium & lætum, & aduerſum ſucceſſum, ex Dei arbitrio pendere: qui cùm ſit terræ cœlique Dominus, omnium poſſeſſiones in ſua manu habet: proque ſuo nutu iuſtè alijs largitur, alijs aufert; atque omnino vt æterno ſuo conſilio viſum eſt, diſpenſat: Cumque ſolus in hominum etiam animis dominetur, alios fiducia erigit, alios metu proſternit. Et proinde quidquid acciderit, in illius eſſe diuina voluntate acquieſcendum.

(Rahabæ ſancta fides.)

(Exod. 23. v. 27.)

(Rahabæ fides multos condemnabit impietatis apud Dei tribunal, qui Dei diſpenſationem non ſatis agnoſcũt.)

Audiuimus

Audiuimus enim quod exſiccauit Dominus aquas maris rubri. &c. 10

DVO hìc commemorat Rahab, quæ tantus ille popularium ſuorum metus eſt conſecutus; alterum, ſiccatum mare rubrum: Et hoc quidem, quia naturæ modum exceſſerat, Deo apertè adſcribit; non quidem ex eorum Deorum numero cuipiam, quos gentiles ſui colebant; ſed Iehouæ; hoc eſt, vero Deo, à quo pendet rerum omnium, vt ſic dicam, eſſentia. Hoc enim nomen proprium Dei, יְהוָה Iehoua, ſignificat, cùm reſpectus ad res creatas habetur. ceteroqui Deo ipſi impoſitum eſt; quia is vnus per ſe ab æterno exiſtit; ipſeque ſibi eſſentia eſt. Alterum, deuictos deletoſque duos Reges Amorrhæorũ, Sehonem & Og. Sed hoc Iſraelitarum viribus attribuere videtur quidem; verùm reipſa etiam Iehouæ aſſignat, cum eum eſſe Iſraelitarum Deum, & in cœlo terraque dominari profitetur. Atqui dicebamus modò, Rahabam animaduertiſſe, gentiliũ ſuorum animos diuinitus fuiſſe conſternatos metu: Iam verò videtur non arcanam quandam, & à Deo effectam mentium permotionem, ſed conſpicua miracula eius tanti pauoris cauſſas afferre. Verùm commemorat quidem mulier, quæ propalam facta fuerant miracula, tanquam principia, & anteceſſiones quaſdam; atque etiam, ſi ita vis, quadam ex parte cauſſas illius animorum conſternationis: ſed quis non intelligat ex ijs, quæ proximo verſiculo facit, verbis, eam ſentire; vnà cum illarum rerum geſtarum fama, inſolitum quendam, & mirificum, longéque quàm pro illo nuntio, & pro Chananæorum ſtrenuitate atque fortitudine, vehementiorem timorem animos omnium perculiſſe tota regione? quippe ex quo non ſolùm conciderint, verùm vſque eo prorſus tanquam liquefacti diffluxerint, vt colligere ſe denuo, ſibique conſtare non poſſent. Erát quidem res illæ, quas commemorat hoc loco, maximæ: & quæ meritò hoſtibus terrorem afferrent, magnum quidem illum; at non prorſus implacabilem; qualem deſcribit Rahab. Nam niſi ſimul diuina quædam vis illorum mentem intus arcano metu tanquam ſtupore quodam non ſolùm labefeciſſet, ſed etiam abiectam pertinaciter tenuiſſet; multa erant quibus ſe colligere, metumque tantum aut prorſus deponere, aut certè moderari quibant. Nã quod ad ſiccatum mare attinet; in quo natura ipſa ab aduerſarijs ſuperata videri poterat; quàm facile homines omnibus dæmonum ſuperſtitionibus, atque artibus aſſueti, & exercitati, hoc miraculum Magi cuiuſpiam precationibus attribuere potuere? aut exiſtimare, Ægyptiorum deos vel rum non ritè placatos, vel Hebræorum dijs forte quadã

4.Reg. 17. inferiores fuiſſe; atque interim in ſuis dijs Baalim, Aſtaroth, Dagone, Chamos, alijs huius farinæ commentis; quæ plurima colebant; bonam ſpem collocatam retinere; ac proinde Ægyptiacæ illius cladis exemplo parum permoueri? præſertim cùm eius memoria annorum XL. interuallo prope exoleuiſſet. Quin etiam, ſi metus iſtius diuini ratio rectè ſubducatur, haud poteſt ille ex miraculo ſiccati maris natus videri: quippe qui poſt annos demum circiter triginta octo poſt illud, ſit ortus, cùm fluuium Arnonem

Terror diuinus inuaſit Chananæos tandẽ poſt quam Iſrael tranſijt Arnonem.

Deut. 2. v. 25. tranſmitterent Iſraelitæ. His enim tum verbis apud Moſen vſus legitur Deus. Hoc ipſo

" die incipiam immittere formidinem tui & metũ tui in gentes. &c. Nam quod Rahab

" etiam illud miraculum repetit; eo hominum morem repræſentat; qui ſimul atque metu vehementiore conturbantur; eum ſibi conquiſitis vndiquaque cauſſis ſiue falſis, ſiue remotiſſimis, ipſi augent.

Mos hominũ qui metu corripiuntur.

Iam verò plures etiam fuerunt humanæ ratiocinationes, quæ ipſis illorum duorum Regum ſubuerſionem, etſi recentem, minùs tamen reddere potuerunt terribilem. Nam ſunt in omni bello momenta occaſionum varia. Et qui victis fauent, quamuis potius victoriæ cauſſam, qua eam eleuent, ipſi fingere ſibi ſolẽt, quàm hoſtium virtutem admirari. Verùm enimuero maius quiddam erat, diuinus ille terror, quo Chananæorum omnium mentes ſtupebant, quàm vel ex maris ſiccati, vel captæ Galaaditidis auditione nata formido. Si enim Iſraelitas, vt victorioſos, & proinde acerrimos hoſtes, timuiſſent modò; cur Iordanem traiicientibus non oppoſuiſſent obſtaculum? Immo verò diſertis verbis narrabitur, in capitis quinti initio, tum demum ſerio metuere ab Iſraele Chananæos cœpiſſe, cùm flumen illi tranſmiſiſſent ſicco alueo. Nã antè, vt miſeros, imbelles, profugos, quantum certè apparet, contemſerant; neque exiſtimauerant vnquam fore tam audaces, vt ſe in illas Iordanis mediterraneiq; maris anguſtias conferrent. Et interim tamen, cæleſti quodam pulſu agitabantur ipſorũ mentes: afficiebanturq; deſperatione mirifica rerũ omniũ, quoties de Iſraelitis ſeriò cogitabant. Eumque animi motum ſola Rahab, qualis eſſet, quidque ſibi vellet, & quorſum eſſet euaſurus, rectè expendit; eoque inducta eſt, vt crederet, Iehouam Iſraelitarum Deum, eſſe Deum cæli & terræ. vt mox explicabimus. Mare rubrũ vocant Hebræi יַם סוּף, Mare

Diuinum terrorem qualis eſſet ſola Rahab agnouit.

Mare rubrum cur vocetur, יַם סוּף Et cur rubrũ.

Suph

Suph, à cuiuſdam herbæ genere, qua litora illius abundant. Nam quod diuus Hieronymus putat, סוף rubrum ſignificare, ego vt refellere nolo, ita approbare nequeo. Stephanus qui de vrbibus ſcripſit, citat Vranium, ſcriptorem Punicum, dicentem, ideò rubrum illud mare vocari, quòd montium, quibus cingitur, præcipuum ruborem, quem radiorum ſolis obiectu reciprocatum vndæ excipiunt, repræſentare videatur: atque inſuper defluentem cum pluuia montes eos abluente colorem, re quoque ipſa, bibat, indéque rubeſcat. Neque ab Vranio longe videntur diſſentire noſtri homines, qui per illa loca vagati, referunt, per interualla rubram ex litore arenam maris conſpici; iiſque fere locis Curallium quoque reperiri. Et certe Curallium in eo mari gigni auctor eſt Plinius. Sed hæc hactenus. Hiſtoria deletorum duorum Regum repetatur ex Deuteronomio. quamquam a nobis quoque pòſt de illis multa erunt dicenda. Ceterùm verbum, חרם quod conuerti, delere, ferè id ſignificat quod Græcis ἀναθεματίζειν. Nam interdum eſt, Deo conſecrare, vt Leuitico. Omne anathema, quod quis conſecrauerit Domino &c. Aliàs, omnium deteſtationi, exſecrationi, iniuriis deuouere atque exponere: & plane, quantum fieri poteſt, occidione occidere, prorſuſque abolere. Quare Chaldæus hoc loco rectè eſt interpretatus, אתמסו cõfeciſtis, perdidiſtis omnino. Tranſlatio cordis liquefacti, & ſpiritus ſiue animi non conſtantis, quæ à cera ſumitur, aperta ſatis eſt, atque etiã ab aliis interpretibus explicata. Nam LXXII pro, liquefactum eſt cor noſtrum, dixere, mente noſtra emoti ſumus. Et Chaldæus, Latinuſq; pro, conſtare, reddiderunt, manere, aut reliquum eſſe. Illud porrò, *propter vos*, eſt Hebraice מפניכם à facie veſtra, hoc eſt, veſtra cauſſa, vel propter veſtram præſentiam. Non quidem quòd ipſorũ præſentia, vt hominum, tam eſſet Chananæis genti fortiſſimæ formidabilis: ſed quia is Deus, quem colerent, & à quo diligerentur, eſſet Deus in cælo, & Deus in terra. In cælo quidem, vt qui cæleſtes hominum animos pro ſuo nutu regat; dum alios pauore conſternat; alios audacia atque fortitudine firmat. In terra verò, vt qui terrena omnia pro ſuo arbitrio diſpenſet, aliis auferat, aliis aſſignet. Hæc enim eſt diuina illa Rahabæ ſapientia, hæc fides, qua cum eiuſdem illius Dei potentiam, maieſtatẽ, benignitatẽ denique ſic complectitur, vt non ſolũ ipſum, ſed eius etiam cultores ex animo amet: & qua poteſt pietate caritateq; proſequatur, meretur incredulorum hominum numero calamitateq; eximi, vt ait diuus Paullus: atque in Abrahamitas referri. Nam Abrahamo etiam ante prædicatum Chriſti euangelium, nata per fidem ex gentibus ſoboles eſt. quales numerant Talmudici feminas nouem. Hagar, Aſeneth, Sephorã Moſis vxorẽ, Sephoram obſtetricẽ, Phuam obſtetricẽ, Pharaonis filiam, Rahab, Ruth, Iael. Erat procul dubio etiã ceteris Chananæis, ſi, nõ omnibus, at certè multis, magna opinio, de vnius ſummi Dei in cælo terráque imperio, vel ex ipſo naturæ inſtinctu nata. Nam legimus aliarum quoque gentiũ illiuſmodi ſententias, qualis iſta Rahabæ videtur eſſe, cùm dicunt, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Et, ô qui res hominumque Deûmque Aeternis regis imperijs &c. Verùm illi, vt Apoſtoli verbis dicam, cùm Deum cognouiſſent, non vt Deum laude, animiq; pietate proſequebantur: ſed eam ipſam, quam videbant, veritatem, ſua iniuſtitia impediebant. Dixerat Petrus; inquit diuus Auguſtinus; Tu es Chriſtus filius Dei viui: audiuitq; ilico à Domino, Beatus es Simon. Dixerant & dæmones: Tu es filius Dei, & tamen nõ pronuntiabãtur beati Quare? quia hi dixerant præ timore, ille amore. Dæmones ergo, inquit, habuerũt quidẽ fidem, ſed non eam qua iuſtus viuit; hoc eſt, quæ per dilectionem operatur, vt ait Apoſtolus ad Galatas. Hanc enim habent ſoli ſerui Dei, ſoli fide filij Abrahæ. E quorum numero fuiſſe Rahabam diximus. Itaque cùm neque illud naturæ lumen, neque audita de Iſraelitarum Deo miracula; neque denique angor ille conſcientię, quo diuinitus omnium animi exagitabantur, illos à ſua impietate abſtinere poſſent: nec amorem pietatemque aduerſus verum Deum mentibus ipſorum ingenerare, nihil eis profuit illa opinio. Sed quanto æternam Dei potentiam atque diuinitatem propius cognoſcebant, tãto maiore ſupplicio digni euadebant. At Rahab & cognitum Deum glorioſè prædicabat, ijs quæ nunc tractamus verbis; Et qua adhuc potuit ratione, caritatis officiis fidem ſuam ornabat, fructuoſamque præſtabat; cùm receptos ad ſe illius nuntios, alia via emitteret, vt ait Iacobus. Chaldæus hunc locũ παραφραστικῶς ſic reddidit, Eo quòd Dominus Deus veſter ſit Deus, cuius diuinitas eſt in cælo ſuprà. Et dominatur ſuper terram ſubter. Sed eadem vna eſt ſententia; qua Rahab fictitijs diuis omnibus omnem cuiuſuis beneficẽtiæ facultatem detrahit: omnemque illorum cultum, atque etiam opinionem prorſus peſſundat; & vnum Iehouam, hoc eſt, verum Deum, & rerum omnium parentem,

pro

Margin notes: Curallium. — Plin. lib. 32. cap. 2. — Deut. 2. & 3. — חרם ἀναθεματίζειν. — Leuit. 27. v. 28. — מפניכם — Deus in cælo, & Deus in terra. — Rahabæ fides viua & per caritatem operans. — Fidẽ Abrahæ gentes, etiam ante euangeliũ ſunt amplexæ. Talmudici. — Hebr. 11. v. 31. — Comparatio fidei Rahab, & opinionis aliarum gentium de Deo. — Rom. 1. v. 20. Ibidem. v. 18. August. lib. ſer. Homil. 27. — Galat. 5. v. 6. — Rahabæ fides fructuoſa. — Iacob. 2.

pro Deo agnoſcit, & cæli terræque domino: qui bonos præmio, malos pœna remuneret. Qua fide atq; profeſſione quid ipſa promeruerit; diximus Apoſtoli verbis. Veteres Hebræi autem in vetuſtis commentariis in Exodum, quæ Mechilta vocant, ſcriptum reliquerunt, hoc promeritam eſſe, vt octo prophetæ & ſacerdotes ex eius ſtirpe procrearentur: Ieremias, Helcias, Sarias, Maaſias, Baruch filius Neriæ, Hanameel & Sellum. fuit autem iſte Hanameel filius Sellum, patruelis Ieremiæ prophetæ. Quin & Ezechielem, & Huldam quoque vaticinatione celebres viros referunt ijdem illi in album poſteritatis Rahab; Eamque aiunt quinquageſimo demum vitæ ſuæ anno, per hanc ſacram profeſſionem, Iudaiſmo numen dediſſe, cùm abdicato turpi quæſtu, quem adhuc à primis pueritiæ annis corpore feciſſet, veniam a Deo flagitaret, & ante actæ vitæ flagitia, per cõtrarias virtutes emendaret. Antè enim exceperat impuros amaſios: nunc veri Dei cultores, & nuntios. Ante occultauerat alienos maritus: nunc diuini conſilij procuratores. Ante ad ſe mœchos funibus per feneſtram ſubduxerat. nunc fune per eandem Chananaicæ turpitudinis vindices emittit. Sed hæc hactenus.

Mechilta. Veterum Hebræorum dicta de meritis Rahab.

Antitheſis operum Rahab.

Iam igitur iurate obſecro mihi Dominum. &c. 12 13

SVPERIORI præclariſſimo illi elogio, quo profeſſa eſt Rahab, Iehouam eſſe verum, & quidem ſolum Deum, planè eſt conſentaneum, quod eum ipſum iurari velit. Nam, præter Deum, iurare rem vllam quæ vſquam ſit, ſiue in cælo; ſiue in terris, nefas eſſe, lege diuina ſancitum eſt. Nam quidquid deieras, ei diuinum numen vel imprudẽs, attribuis. Sed hoc alio diſputabitur prolixius loco. Ceterùm quàm certa fide ſtatuerit Rahab, vt ante diximus, donaſſe Deum Iſraelitis Chananæam, eoſque iam in poſſeſſionẽ miſſum ire; ex iis perſpicuum fit, quæ nunc ſibi ab exploratoribus ipſa depaciſcitur, non aliter quàm ſi illi in re iam præſente verſentur; oppidoque potiti, in ciues vitæ neciſque exerceant poteſtatem: cùm interim illorum ſalus in ipſius manu adhuc eſſe magis videri poſſit. & credibile ſit, eos etiamnum trepidos, vſque adeò ſe non iactaſſe, vt etiam ſupplices mulieri fuerint. Verùm ipſa haud quaquam præſentem hoſpitum ſuorum fortunam corporis oculis; ſed Dei conſiliũ fidei ſenſu intuebatur; in quo cùm tuto animo acquieſceret, ipſum iurari poſcebat, vt certiſſimum vindicem futurum, ſi illi fallerent. Atque vt hoc iuſiurandum impetret, ſuum illis ponit ob oculos in ipſos beneficium; ſed modeſtiſſimè, vt ab exprobratione aliena. Bono enim viro nefas eſt, beneficiũ non reddere: ſi modò reddere poſſit ſine iniuria: vt ait Cicero. Neque vllum eſt officiũ referenda gratia magis neceſſarium; præſertim ſi hæc magna fuit. Fuiſſe autem Rahabæ in illos maximam, nemo negauerit: quippe quæ cum præſentiſſimo vitæ ſuæ periculo illorum vitæ conſulebat. Sed tamen modeſtiſſima femina verbulo nullo officij ſui magnitudinem effert; ſed admonet modò ſimpliciter. Deinde, vt ſingularem ipſius pietatẽ agnoſcas, non tam ſui capitis, quàm parentum, fratrum, ſororum denique curam habet. Nam inepta eſt, meo iudicio, argutiuncula Dauidis Kimhi, exiſtimantis; de ſe nihil ipſam dicere, quia id officij ius poſtulabat vt eam ſeruarent; à qua eſſent ſeruati ipſi. Melius fortaſſe dicatur; de ſuis eam neceſſariis fuiſſe ſolicitã maximè, quòd ſciret, illos nondum in eo Deo, qui ſolus poſſet ſeruare, ſpem habere collocatam. Sed illud notandum, de marito nullam eſſe mentionem, neque de prole: quorum prima alioqui habenda videbatur ratio. Nam prima ſocietas, vt rectè dixit Cicero, in ipſo eſt coniugio; proxima in liberis; deinde tandẽ in vna domo, quæ in nos ſolos ſpectat, neq; aliud vllũ poteſt habere refugiũ. Verùm, quod antè quoq; eſt a nobis dictum, mulier corpore quæſtũ facere conſueta, neque maritũ habebat neq; liberos. Porrò pietatẽ, ſiue benignitatem qua ſe vſam dicit; ego non ſolùm pertinere autumo ad eluſos Regis allegatus & inquiſitores; verùm ad ipſam quoq; euadendi rationẽ, iam tum ab ea illis commonſtratam atque promiſſam; vt nuper exiſtimabamus. Perexiguum enim alioqui illud officium videri potuiſſet; cùm ipſi adhuc clauſa vrbe hoſtili, quaſi carcere, retinerẽtur. Nomen חֶסֶד in ſacris litteris frequens, quod clementiã, pietatem, benignitatẽ interpretamur, Iudæi dicũt ſignificare officiũ, quod planè gratuito fit: vbi ſcilicet nulla ſunt merita. Signũ veritatis, ſiue certũ ſignũ, vocat teſſerã, qua in vrbis excidio, quod ſibi per fidẽ quaſi ante oculos ſtatuebat, & rerũ omniũ perturbatione, ac promiſcua clade, ipſa ſe ſuoſq; aduerſus victoris militis inſolẽtiam, & temerarium inconſideratumq; furorem, poſſet tutari. Porrò illud; *Et quidquid habent*, ad fratrũ ſororumq; liberos etiã pertinere, cõſtat ex verſiculo XXIII. capitis ſexti. Animæ verbũ, vt apud Græcos & Latinos, ita & Hebræos, pro vita accipi ſatis certũ eſt.

Per ſolũ Deum iurare fas eſt. & cur.

Exod. 23. v. 13. Et Deut. 6. v. 13. & 10. v. 20. &c. Infra cap. 12. v. 12. & cap. 23. v. 7.

Rahab Dei conſilium fidei ſenſu intuetur.

Rahab aliena ab exprobratione.

Cic. offic. li. 1.

Rahab de ſuis quàm de ſe magis ſolicita.

R. Dauid Kimhi.

Cic. offic. li. 1.

Societas quæ arctiſſima.

חסד

Anima, pro vita.

Viri verò ad illam dixerant: Anima noſtra pro vobis, &c. 14

Hæc

Hæc eſt iuriſiurandi formula, qua exploratores, coram Deo ipſo, in eam ſe obligationem deducunt, illumque obteſtantur, vt a ſe iuris peierati pœnam capitalem ſumat, ſi fefellerint in eo, quod Rahab eſt ſtipulata. Inſulſa autem eſt, meo certe iudicio, interpretatio R. Dauidis Kimhi, qua ſic locum hunc explicat. Nos nolumus tradere nos intere-

R. Dauid Kimh. refellitur.

ciendos pro vobis, iis qui vos volent occidere. Non eſt quidem in ipſa formula ſacrum Dei nomen, Iehoua, ſcriptum. Nimirum ſatis erat illud in Rahabæ ſtipulatione ſimile; cui plenè perfecteque reſpondent viri. Ad hoc, religio eſt piis viris, ſacroſanctum Dei nomen in illuſcemodi deteſtationibus, vt ſic dicam, adhibere. Atque ob eam cauſſam, ſi illud poſitum eſt, ipſa illa male ominata, & dira verba in talibus iurandi formulis ſubticentur.

Iurandi formulæ plerumque curtæ ſunt.

Velut in illis. Sic faciat mihi Dominus, & ſic addat. Viuit Dominus; & quæ ſunt his ſimiles. Et verò quis in vulgi etiã verbis, cum dicunt, Emoriar, peream, male ſit mihi, niſi hoc, illud præſtitero, nõ continuò intelligat, Dei vindictam eos imprecari ſibi ſi fraudem committant? Pronomen *Vobis* ad Rahabam, & familiam ipſius paternam ſpectat. Porrò illud, *Niſi detuleritis hanc rem noſtram.* ſiue, hoc verbũ noſtrũ, ſignificat; vt RR. Dauid Kimhi, & Leui F. Gerſonis autumant; neque teſſeram, quam ſint daturi, neque colligendæ in Rahabæ ædes familiæ paternæ conſiliũ prodi debere. Nam iſta ſi reſciuiſſent ceteri ciues, in ipſo rerum diſcrimine, quotquot in mœnibus habitaſſent, ſimilibus fuiſſent ſignis vſi: alij in ædes Rahab irrupiſſent.

R. Dauid Kimhi.
R. Leui Gerſonis.

Sane id mihi hac exceptione videtur velle ſpeculatores: facturos ſe planè quod illa petit, niſi eius ipſius proditione obſtaculum ſibi opponatur. Nam ſe ſpeculatum veniſſe, ſciebant minimè iam eſſe clam Rege populoq;: vt ſtulte hoc celari poſtularent. Verum enimuerò admonemur illa illorum exceptione, vt ne ad iurandum, niſi ſumma cum cautione, atque religione deduci nos patiamur, poſtquam diligenter explorata vſquequaque omnia habuerimus, an etiã præſtare iurata poſſimus.

Cautè iurandum eſſe.

Quod porrò ſequitur, *Et futurum eſt, vt quando tradiderit nobis, &c.* illud ipſum eſt, quod iureiurando promittitur. Nam exceptio, quam modò explicauimus, per interpoſitionem dicta eſt. hoc verò rectè continet, quidquid proximo verſiculo mulier eſt ſtipulata. Ceterum vti pietate, vel beneficentia, aut clementia erga aliquem, & ſimul veritate, eſt optima fide beneficũ, ſiue benignũ, aut piũ in quempiam eſſe. Itaq; τὸ, חֶסֶד pietas aut beneficentia ad ipſum beneficiũ: τὸ, אֱמֶת hoc eſt veritas, ad præſtãdi beneficij certam fidem ſpectat.

חֶסֶד & אֱמֶת coniunctè poſita.

Sæpe autem duo iſta ſic cõiunctè poſita in ſacris literis reperias. Nam; vt vnum locum oſtendam, Abrahæ ſeruus in Geneſi ad Deum hæc facit verba, Benedictus Dominus Deus heri mei Abrahæ, qui non prohibuit ſuam beneficentiã & veritatẽ ab hero meo. Et paullo pòſt, ad Rebeccæ parentes. Iam verò ſi vtimini beneficẽtia & veritate erga herũ meum, facite me certiorẽ, &c. R. Dauid Kimhi verò exiſtimat חֶסֶד eo differre, ab אֱמֶת quòd illud ſit gratuitum beneficium; hoc verò, quod iuſtum æquumq; eſt vt præſtetur. Itaque illud ſpectare parentes cognatoſque Rahab, quorũ nulla erant in exploratores merita; hoc verò ipſam Rahabã; cui æquum erat ſalutẽ pro ſalute repẽdere.

Geneſ. 24. v. 27.
Ibidem. v. 49.
R. Dauid Kimhi.

Itaque demiſeras illos fune per feneſtram, &c. 15

Hic verſiculus, & proximus videntur non ſuo poſiti loco eſſe, ſed ad viceſimũ primũ locum vſque differendi. Neque enim credibile eſt, nondum data teſſera demiſſos eſſe à Rahab exploratores. Neque inſolens eſt in ſacris literis, perturbata confuſaque narrationum ſeries. Dici tamen poſſet, ſic iſta eſſe accipienda, quaſi Rahab ſe iam compararet quidem ad demittendos, atq; cum ipſis de tota effugij ratione diſceptet; nondum tamen demittat. Quo loquendi genere Ioſua memorabitur ad Galgala reuertiſſe, profligatis ad Gabaonẽ hoſtibus, multo antè quàm reuera reuertit. Sed dices. Si nondũ demittuntur, quid eſt, cur mox dicant: Textũ fili coccinei alligabis feneſtræ, per quam nos demiſiſti? Verùm facilis atq; expedita eſt reſpõſio, temporum enallagen eſſe vſitatiſſimã apud Hebræos, itaque demiſiſti, pro demiſeris, poſitum eſſe, aut demittere paras.

Infra cap. 10 v. 13.
Temporum enallage vſitata in ſacris literis.

Sed neque illud fortaſſis abſurdè dicatur, ſolicitiſſimam de hoſpitum ſalute mulierem, ſola iuriſiurandi religione contentam; ſalutis verò illud ſuæ ſignum commodiore tempore exſpectantem, propere illos vrbe emiſiſſe: ipſos verò iam ſecuriores, ea quæ proximis verſibus memorabuntur verba, pro mœnibus ad illam feciſſe, cùm per feneſtram auſcultaret; vt quod dediſſent iuſiurandum, id pluribus atque explicatioribus cautionibus exceptionibuſque circumſcriberent; quo oſtenſa ratione omnis rei conficiendæ ſimul & illam de ſua ſuorumque ſalute certiorem facerent, & ſe ab errore atque culpa remouerent. Sequitur porrò in ſacro texto: *Nam ipſius domus erat in muro mœnium.* Nam alioqui ex priuata mulieris domo non potuiſſent vrbe emitti, clauſis vndiquaque portis. Quippe

ſolent

ſoleut in oppidis populoſiſſimis; qualis erat inprimis Iericho, fortunæ tenuioris ciues; &
præſertim, qui artibus quæſtum faciunt ab hominum frequentia abhorrentibus, ædicu-
las habere, in ipſos inædificatas immolitásve vrbis muros: aut etiam in mœnium fornu-
catis habitare parietibus. Quomodo cum habitaret Rahab, eſſetque eadem vna & mœ-
nium & eius gurguſtij feneſtra, qua extra vrbem ſpectabat; cum illac emiſſi eſſent viri,
liberum ipſis erat abire quouis. Parum ergò conſideratè Ioſephus, contrà atque ſacra ver- Ioſephus refel-litur.
ba habent; domunculam Rahab, non in muro, ſed prope murum vrbis locat. Vocatur
autem hoc loco, חֹמָה, ipſe muri ambitus, quem mœnia, à munienda vrbe dicimus. Ve- חֹמָה Homa
teres enim mœnire, pro munire videntur dixiſſe. quod verbum in vetuſtis Fabij exem-
plaribus ego ſcriptum reperi. קִיר, verò ipſe eſt murus. Sed iſta vocabula ſæpe conſun- קִיר Kir
duntur.

Dixeratq; ad ipſos: Ad montem abite &c. 16

IERICHVNTEM & ab Aquilone, & ab Auſtro montes habere, qui vtrimque verſus
Iordanem porriguntur, diximus. vtros horum ſubire iubeantur, neque certum eſt, neque
ſcire refert. Hoc enim modo ſuadet Rahab, ne rectum iter teneant traiectum verſus, ne-
que citò ſe illuc recipiant: ſed totum diem proximum abditi iaceant in monte quopiam,
dum perſequentes in vrbem reuerſi, tutum iter reliquerint. quod poſtero die futurum
coniiciebat ex viæ ſpatio: quod ab vrbe ad traiectum vſque erat circiter quinque milliũ
paſſuum, vt Euſebio placet: aut paullo longius, vt alijs. Nam etſi multo maius eundo re-
deundoque conficere potuiſſent illi nocte dieque continuato itinere: præſertim cùm eos
gratiæ Regis ambitio incitaret; tamen inquiſitioni non parum quoq; temporis deputan-
dum erat. Neq; enim rectà redituros eſſe; ſed paſſim dumeta, receſſus, latebras omnes ri-
maturos facilè cogitabat prudens femina. Neque abs re. Nam ita eos feciſſe conſtat ex
verſiculo XXII. De triduo enim, quod ad latendum ſtatuit, id ita eſſe accipiendum, vt is
etiam dies in rationem veniat, quo die ſpeculatores ad illam diuerterant. (nam eam no-
ctis partem, quæ ante ſomnum captum agitur, ſolet vulgus præcedenti diei adſcribere;)
Sup. 2.1,12. perendinus verò dies, hoc eſt, tertius, excludatur; eoque abire integrum ſit; antè eſt à no-
bis explicatum. Talmudici verò; quos, vt ſolet, ſequitur R. Solomon, opinantur, Raha- Talmudici. R. Solomon.
bam, non coniectura, triduum hoc præſcripſiſſe, ſed diuino afflatu. quod neque nos re-
fellendum putamus. In commentarijs, quæ Geneſis magna vocantur, vbi hic locus eſt בראשית
à veteribus Hebræorum magiſtris tractatus, ſcriptum legimus, tribulationes & res aduer- רבה
Hoſ. 6,3. ſas ſæpe triduo definitas eſſe in ſacris literis. vt in illo, Reſtituet nos vitæ poſt biduum; ter- Res aduerſæ triduo definitæ ſæpè ſunt.
Gen. 42,17. tio die ſuſcitabit nos, & viuemus coram ipſo. Et in illo, Ait ad ipſos Ioſeph die tertio, hoc
Ionæ 2,1. facite & viuetis. Et in illo, Fuit Ionas in viſceribus piſcis triduum. Et in illo, Factum
Eſter 5,1. eſt die tertio, vt veſtiret ſe Eſter regali veſte. Ceterum eam tertij diei velut prærogatiuã
Exod. 19,16. adſcribunt, partim myſterio eius diei tertij, quo lex è cælo data proditur: alij illius, quo Myſteriũ diei tertij.
Gen. 22,4. Abraham ſacrificaturus Deo filium, memoratur oculos ſuos ſuſtuliſſe. Sed nos, quibus
Deus ipſe, pro æterna ſua miſericordia, certiſſimam diuinorum myſteriorum veritatem
per vnigenitum Filium ſuum ſeruatorem noſtrũ pateſacere dignatus eſt; quidquid exi-
mium & ſingulare tertijs diebus in ſacra hiſtoria attribuitur, id omne ad feſtam illam &
auſpicatiſſimam lucem tertiam, qua vita noſtra Chriſtus reuixit, referendum iure ſtatui-
mus. Quod conuertimus, *Ne fortè occurrant vobis*, rectè etiam reddatur, Ne forte in-
currant in vos, aut vos inuadant. Nam hac quoque ſæpe notione vſurpatur verbum, פָּגַע. פגע Paga.
In verbo modi infiniti פְּגֹעַ, poſita eſt quarta vocalis loco quintæ. In verbo verò, חִנָּם,
deſideratur tertium poſitionis elementum, ſiue illud ſit Aleph, quod eſt vſitatius, ſiue
He. ſucceſſitque in prima ſyllaba Patah, in locum Hireck, propter literam Heth; quæ ex
intimo gutture eſt pronuntianda.

Viri verò dixerant ad illam: Nos innoxij ab hoc &c. 17

HIC ego explicatius dici puto illud ipſum, quod decimusquartus verſiculus breuiter Vnde eiuſdé rerum repetitione ſæpe ſiet in ſacra hiſtoria.
& ſtrictim continebat. Nam ex diuerſis compoſita annalibus ſacra hiſtoria; vt alibi à no-
bis diſputatum eſt; ſæpe fit vt rem eandem iterum atque iterum repetat, alijs alijsq; ver-
bis, & narrandi modis. Sin autem quis malit exiſtimare, illa ab exploratoribus nondũ per
feneſtram emiſſis, hæc vero demiſſis eſſe dicta, non pugnabo. Cauent autem, prouidentq;
illi his verbis, ne ſe periurio obſtrinxiſſe videri poſſint, ſi quid, non ſua culpa mulieri, aut
eius propinquis eueniat mali; cum ea non fecerint ſcilicet, quæ ipſi præſcribunt. Eſt autẽ
oratio illa, *Nos innoxij ab hoc tuo iureiurando*, curta, debentq; ſuggeri iſta aut ſimilia verba:

Eſſe volumus. Eſt enim ſententia verſiculi; Nos planè præſtare volumus, ne periurij crimen faciamus; atque ideò hiſce conditionibus, quaſi cancellis, noſtram obligationē circumſcribimus. Monemur autem hac tam accurata iſtorum virorum cautione atque prouiſione, non ſolum, colendum ſedulò eſſe grati animi officium, cùm ingrato nihil deteſtabilius ſit; verum etiam, non temerè, neque prolixè iurandum eſſe; ſed ſumma cum religione, & præcisè: vt ne plus affirmatè, Deoque teſte promittas, quàm rebus omnibus diligenter conſideratis, effectū te poſſe dare cognoueris. Maxima enim fuit ſemper apud omnes gentes iuriſiurandi religio. Eiusq; rei vel vnus Cicero teſtis eſt ſatis locuples; cuius hæc ſunt in Officiis verba: Nullum, inquit, vinculū ad aſtringendam fidem maiores noſtri iureiurando arctius eſſe voluerunt. Id indicant leges in XII. tabulis: indicant ſacra; indicant fœdera, quibus etiam cum hoſte deuincitur fides; indicant notationes animaduerſionesq; Cenſorum, qui nulla de re diligentiùs, quàm de iureiurando iudicabāt. &c. Quin credidit antiquitas, non eum ſolum qui peieraſſet, daturū Deo pœnas, verùm eius etiam poſteritatem tantum ſcelus luituram eſſe. Vnde eſt illud Heſiodi:

Non temerè eſſe promittendum iuretur[illegible] ingrato nihil deteſtabilius. Iur[illegible] re[illegible] ſemper [illegible] ma fuit. | *Cic. off. 3.* | *Heſiodus.*

ὅς δέ κε μαρτυρίησιν ἑκὼν ἐπιόρκον ὀμόσσας
ψεύσεται, ἐν δὲ δίκην βλάψας νήκεστον ἀάσθη
τοῦ δέ τ' ἀμαυροτέρη γενεὴ μετόπισθε λέλειπται·
ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Et illud Iuuenalis de Spartano quodam, qui periurium animo conceperat modò; re ipſa nondum admiſerat:

Iuuen. ſat. 13.

Spartano cuidam reſpondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quòd dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando; quærebat enim quæ numinis eſſet
Mens, & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metū, non moribus: & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probauit,
Extinctus tota pariter cum prole domoque;
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.

Sed eſt de iureiurando & periurio dicendi campus ampliſſimus: atque argumentum hoc à multis eſt tractatum copiosè. Et Deus ipſe teſtatus prolixè eſt, quàm iniquè ferat, temerè ſacroſanctum ſuum nomen à mortalibus vſurpari. Quare de his hactenus. In verbo, הִשְׁבַּעְתָּנוּ, poſitum eſt ſub litera Tau, vocalis Kametz, pro Zere, propter accentum, qui ſolet verſuum finem occupare, vt opinor. Eſt enim ſecundæ perſonæ generis feminini, vt loquuntur Grammatici. Eſt & generis quoque enallage in illis verbis, הַשְּׁבוּעָה הַזֶּה. Nam demonſtrationis pronomen maſculinum iungitur nomini feminino. Ceterùm iurandi hoc verbum putant Cabbaliſtæ à ſeptenario numero dictum eſſe: nimirum, quia ea affirmatio tam rata certaque eſſe debet, quàm ſi coram teſtibus ſeptem eſſet facta. Et hanc notationem, atque inſuper alia, de hoc verbo profert Bahaiaus commētariis ſuis in Geneſim, cùm de Abrahę iureiurando diſſerit; quo ſe ille, in ſacra hiſtoria, omniū primus obligabat Abimelecho. Sed iſta nos alio loco explicabimus oportuniùs, ſi vita ſuppetet.

Exod. 20, 7. & Deut. 5, 11. etc. | *שבועה vnde dicatur.* | *R. Bahaiaus.* | *Gen. 21, 24.*

En intrantibus nobis in terram &c. 18

PRO, *in terram*, reddiderunt LXXII. εἰς μέρος τῆς πόλεως, in partem ciuitatis, volētes, opinor, ſignificare, cùm primùm irruptio fieret in vrbem, illa procurari debere. Sed *terrā* fortaſſe dicunt, vicina vrbi loca, ex quibus illa circumſidebatur. difficile enim fuiſſet, capta vrbe, in tanta omnium trepidatione & perturbatione, cognatos omnes in vnam domunculam conuocare. Vocabulum, תִּקְוָה, quod cum Iudæis, textum interpretamur, ſæpe ſpem fiduciamq; ſignificat: vt non abſurdè quis exiſtimare poſſe videatur, per tranſlationē ſic appellari hoc ſignū, in quo ſalutis ſpem omnē, humano more loquendi, mulieri erat collocata. LXXII. & eos ſecutus Latinus, atq; etiā Aquilas, & Symmachus, ſignū ſunt interpretati, magis opinor pro ſenſu orationis, quàm vocabuli notatione. Ceterum quid Chaldæum mouerit, vt תּוּרָא, hoc eſt, fimbriam, cōuerteret, quę Hebraicè כָּנָף, vocatur in Exodo, non poſſum ſatis aſſequi coniectura. Neque enim, תִּקְוָה, fimbriam, aut veſtis oram ſignificare vſquam alibi exiſtimo. Rabbi Dauid Kimhi putat, hoc dicere voluiſſe Chaldæum, Conſpectam fortè in mulieris domuncula fimbriam è filis coccineis contextam alligare feneſtræ illos iuſſiſſe. Sed hoc diuinare eſt. R. Iſaias à poſitione, קָוָה, quæ collectionis habet notionem, deductum nomen, תִּקְוָה, funē ſignificare cenſet; quòd in

תקוה quid ſit. | *Chaldæus.* | *Exod. 28, 33.* | *R. Dauid Kimhi.* | *R. Iſaias.*

in ſune multa fila contorta componantur. Mihi verò verbũ קוא, quod Chaldæi texto- rem [illegible] verò, קוה [illegible] ſolum [illegible], verùm etiam contexere, [illegible] ſignificare. Sunt enim ceteræ [illegible] ex H[illegible] [illegible] Ab eoq́; verbo & קו [illegible] noſt[illegible] deſ[illegible]dere. P[illegible] ambiguum eſt [illegible] Hebræo, [illegible] quam [illegible] neſt am, an v[illegible], [illegible], ſiue textu[illegible] de miſiſti. Ap[illegible] tamen cadere vide[illegible] vt quo ſune [illegible] ho[illegible]pites ſer[illegible], eode[illegible]a quoq; [illegible] m [illegible], p[illegible]m prop[illegible], quem multi adumb[illegible]atum hac re eſſe cenſent: vt explicabimus oportuno loco.

קוא textor.

Linguæ Orië[illegible] [illegible] ſunt ex Hebræa.

קו

Rahab [illegible].

Illius ſanguis ſit in caput ipſius, &c. 19

IN huiuſcemodi orationibus, *ſanguis*, culpam [illegible] ſanguinis ſignificat. quod Chaldæus hoc loco explicat[illegible] dixit. Iudæos igitur & ſe, & [illegible]m [illegible] impia & nefaria Chriſti cęde obſtrinxiſſe int[illegible]imus, cùm immani voce inclamarent: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Itaque exploratores hic ſeſe extra omnem culpam ponunt, [illegible]uid patiantur qui ſe [illegible] fornicem illum non conniuerint [illegible]q; auertunt in ipſos. E[illegible] rurſus, non ſ[illegible]um mortis, verum etiam, omnis damni, incõmodi, iniuriæ, quæ iis ac[illegible]derit qui intus manſerint, ſeſe, vt capitalium re[illegible] ac[illegible]nt reos. Plus ergo promittũt, quam ſtipulata fuerat Rahab. Vitã enim mod[illegible] ſibi, ſuisq; ſeruari, nõ etiam pugnos ceterasve [illegible]nus iniurias prohiberi [illegible] popoſcerat, [illegible]n ſic diceret: והחיתם את אבי, cõſeruabitis in vita [illegible] meum, &c. niſi [illegible] putemus, verbũ חיה, perf[illegible] vitę incolumitatem ſignificare, vt ſane videtur. In ſumma, aperte oſtendũt hac tam accurat[illegible] tamq; precila officij ſui explicatione, cum propte[illegible] datũ [illegible] tum pro referenda [illegible]tia, [illegible] pi- ditate ſtudioq; ſalutis Rahabę, & eius familiarũ teneri. qua re proc[illegible]ubi[illegible] animum ſin[illegible]ulariter cõfirmant. Nam [illegible]to q[illegible]s id, q[illegible]od [illegible]acturum [illegible], pl[illegible]s cõdi[illegible]onibus atque exceptionibus precidit, tanto plus [illegible] curæ eſſe, ne f[illegible], oſtẽdit. Q[illegible] enim temerè multa promittunt, iis plerumq; nihil penſi eſt, vt promiſſi mun[illegible] conficiant, ſed vani futileſq; homines nu[illegible]o vnquam honeſ[illegible]u, cogitationeve tang[illegible].

חיה quid ſignificet.

Promiſſa quibus cetuora.

Et reſponderat; Vt verba veſtra, ſic eſto &c. 21

ACCIPIT mulier conditiones, qui[illegible]us ſua [illegible] promiſſa circumſcripſerant; quippe æquiſſimas. Sed [illegible]ſeruandum eſt hic ſcriptum eſſe, *dimiſerat illos*, non autẽ demiſerat. Eſt enim verbum שלח, hoc loco poſitum, quod ſæpe, pro valedicere, atque à ſe dimittere vſurpatur. Suprà vero erat, ותרד, ac ſi dicas, fecerat deſcendere, hoc eſt, demiſerat, ſiue ſubmiſerat, aut deorſum miſerat. Putat ergo Rabbi Dauid Kimhi, iam valedicere [illegible]li[illegible]m explo[illegible]to[illegible]bus, eoſque dimittere, cu[illegible] ſu[illegible] [illegible]erba ex inferiore loco pro mœni[illegible]us feciſſent, antè demiſſi ſunt. De qua re nos ſuprà ſatis multa diximus. Nihil enim aliu[illegible] affi[illegible] hic poſſumus, niſi ſe[illegible]tentiam & op[illegible]one[illegible] noſtra[illegible] immò vix eam, in re incertiſſi[illegible]a. Porrò quòd iam mulier memo[illegible]atur alligare [illegible]um ſuæ feneſtræ id per prole[illegible] accipit idem Kimhi, quaſi narretur id quid[illegible] hoc[illegible]; vt in[illegible]us, m[illegible]è [illegible]lla eſſe neglectum; ceteroqui tum denium [illegible] ab[illegible]a fuerit, cum vrbem hoſtis [illegible] c cinxiſſet. verũm ego nullam ſatis probabilẽ video cauſſam, cur non [illegible] id [illegible] ſolicita potuerit.

שלח

R. David Kim.

P[illegible]eucrant in montem, & manſerant illic triduum &c. 22

DE [illegible] ſunt à nobis ſuprà d[illegible]putata. Sed quis laten[illegible]us ſignificabat [illegible]uentium in vrbem reditum, poſt quem conficere iter reliquum pertexerint. Neq; [illegible] Rahabam [illegible] peric[illegible]m [illegible]tio credidiſſe cupiam. Se[illegible] or[illegible]e eiuſmod[illegible] loc[illegible]m [illegible] mõte ad latendũ ceperant, vt inde poſſent vltrò citroq; com[illegible] Ve[illegible]m ego exiſtimo, Rahabæ coniectura ſecutos, [illegible] iter c[illegible]nuaſſe. Porro illud, *Veſtigauerant antè per tot[illegible] viam etc.* [illegible] c[illegible] [illegible]menter [illegible]mendat [illegible] vno factũ eſt, vt nõ ſint ſpeculat[illegible]es [illegible] de[illegible] & [illegible] periculi magnitudinẽ illuſtrat. [illegible] cua[illegible], tan[illegible] dui[illegible] mag[illegible] rei bene gerendæ animo cõcipere Imperator debebat, c[illegible]m ſecũ reputaret. Nu[illegible]a hom[illegible] ſtu[illegible], conatus, machinationes aduerſus Dei [illegible] vale[illegible] q[illegible] ua[illegible] poſſe pe[illegible] tam preſentia, è quibus medius nõ [illegible] ſuos Deus eripiat. *Reuerterant itaque duo illi viri &c.* 23

Nullę humanæ machinationes aduerſus Dei conſilium valent.

DICEBANT ERANT, [illegible] recto [illegible] verſus oport[illegible]. C[illegible]od I[illegible] expoſuiſſe mo[illegible]ſant, h[illegible] pera[illegible] ho[illegible] [illegible]unt res [illegible]cę, [illegible] [illegible]ntur, [illegible] indignis [illegible] maxima;

Speculatorum officium.

e de

de quibus Imper[illegible], & ducum debet eſſe exiſtimatio, [illegible] nõ exploratorum. Quare prudentis Imperatoris eſt, ſuos ip[illegible] exploratores ſeorſim [illegible] audire & de tacendis [illegible] in conci[illegible] producat: ne [illegible] variis [illegible] anceps mobiliſque, & [illegible] multitudo, temere ex illorum relatione [illegible] maiorem quàm oportuit, ut confid[illegible], aut metum concipiat: quorum illa animorum [illegible] intolerab[illegible]m, hic ſtupidum pauorem parere ſolent, cum magnas homin[illegible]um [illegible] inuáſere. Quæ animorum perturbationes in exercitu iuxta vtræque ſolent Imperatoribus accid[illegible]biles, atque [illegible] lacabiles. Et de formidine quidem extat clarum & memorabile exemplum in Numeris. Simulatque enim, auditis propalàm ſpeculatoribus, trepidare atque in motu metus eſſe cœperat multitudo, vſque adeo nihil Moſis, Aharonis, Calebi, Ioſuæ denique verba apud eam efficere potuère: vt niſi ſubitò Deus ſuam declaraſſet omnibus præſentiam, per immenſum gloriæ maieſtatiſque ſuæ ſplendorem, monitores illi lapidibus obruti pro ſalutari conſilio pœnam capitalem perturbato atque æſtuanti populo dediſſent. Ita enim ferè fit, vt quanto maiore conatu, pluribuſque rationibus conſternatam multitudinem à motu reuocare, fiduciamq́; afferre niteris, tanto illa ſe in maioribus poſitam eſſe periculis putet, tantoque confuſiore trepidatione concitetur. De confidentia verò, ſi ea exercitus animos occupauerit, quantã etiam ipſa ſecum perniciem facile trahat, monebit nos Haienſium excidium. Qui cum ex felici euentu nuperæ victoriolæ temeraria audacia immodice exſultarẽt, obliti omnis militaris diſciplinæ, tam cæca perſequendi hoſt[illegible] cupiditate ſimul omnes vrbe effundebantur, vt eam omni nudatam præſidio, aduerſariis proderent. Credibile eſt ergo prudentiſſimum Imperatorem Ioſuam, ſpeculatores, quos non conſcio, nedum ſciſcente populo emiſerat, ſeorſim etiam ad ſe reuerſos audiuiſſe. atque ad vtrumque ſpectare voculam חֶרֶשׁ: de qua diximus multa ad verſiculum primum huius capitis. Certe illi hic iam narrantur ad Ioſuam filium Nun reuertiſſe Ioſuæ omnia expoſuiſſe. Populi vero nulla eſt mentio. contrà atque in Numeris fit. Vbi qui emiſſi fuerant, non modo ad Moſen, & Aharonem, ſed ad vniuerſum cœtũ Iſraëlitarum re[illegible] locutiq́; memorantur.

Margin: Prudentis Imperatoris officiũ audiendis exploratoribus. C[illegible] in bello. — Formidinis exemplum. — Num. 14. — Confidentiæ exemplum. — חֶרֶשׁ — Num. 13, 27.

Dixeruntq́; ad Ioſuam: Nam Dominus tradidit in noſtram manum &c. 24

HÆC narratio curta eſt. quod etiam R. Dauid Kimhi annotauit. Multa enim prætermiſſa videntur, quibus reſpondeat il[illegible] particula, כִּי, Nam. Efficit enim ea, vt apparet, totius hortationis extremam partem. Verum tamen negari non poteſt, vt Græcis ὅτι, ita Hebræis כִּי, ſæpe ſuperuacaneum eſſe. Sed q[illegible]do addunt: *Atque etiam liquefacti ſunt omnes incolæ &c.* plane videntur alias quoque ante expoſuiſſe facilis victoriæ coniecturas, quibus hãc inſuper ad[illegible]nt, quam didicerant à Rahab. & quæ longè omni[illegible] certiſſima erat. Nã vt eſt vere [illegible]b Euripide dictum, τοῦτο δὲ τὸ στρατηγεῖν ἐγὼ χρήσιμον καλῶς γνῶναι τὴν ἐχθρῶν οἱ μάλιστ' ἁλώσιμοι. Sed enim videmus quàm ſit iſtorum exploratorum diſſimilis oratio ad il[illegible] M[illegible]es, aut populus verius, emiſerat, à Cades barne. Illi enim clamabant: Non poteri[illegible] inuad[illegible]e populum, hoc eſt Chananæos; quia fortior nobis eſt. Hi verò clamãt: [illegible] Dominus in manum noſtram; plane enim iam animos deſpondet. Et tamen illi nulla paſſi pericula memorantur, quæ iſtos præſentiſſima circumuallarant. Nimirum [illegible] eſt [illegible]d longe veriſſimũ quod Paulus Romanis ſcribebat; iis qui Deum diligunt, [illegible]d accida[illegible]d cedere in bonum. Itaque iſti, quanto maiora diſcrimina euaſerant, tanto certiorem [illegible] ſuiſque opem diuinam aduerſus hoſtem pollicebantur. Neque enim [illegible], vt i[illegible], v[illegible] aduerſariorum viribu[illegible] contendu[illegible] ſed quid Deus poſſit, quid[illegible]ue velit, id ve[illegible] expendunt atque conſiderant: cum aiunt [illegible]minus dedid[illegible]los nobis, qui [illegible] animos noſtr[illegible]. L[illegible]c paucis iam aud[illegible]tam de Ioſ[illegible] hiſtoriam [illegible]m Ioſuam noſtrum, hoc eſt Ieſum Chriſtum, ab illo, vt diximus, a[illegible] κατ' ἀναγωγὴν acco[illegible] Ie[illegible]tu[illegible] D[illegible]us, & ſeruator mundi Ieſus C[illegible]s, [illegible] per Iordanem, hoc e[illegible] bapti[illegible] ſacramentum, populum ſuum in be[illegible]an[illegible] viuentium, emittebat duos exploratores, id eſt, tum Apoſto[illegible] ſacri verbi [illegible]res, in [illegible]chunta, perditiſſimum [illegible] vitiis omn[illegible] mund[illegible]um excepiſſet Rahab meretrix, hoc eſt, profan[illegible]um populu[illegible], qui [illegible] ſimulacris p[illegible], c[illegible] inſueta [illegible] turpitudine abductus, [illegible]um Dei a[illegible] & [illegible]on cruatus & [illegible]dem per p[illegible] in cruce, tanquam [illegible], & totius mundi ſpe[illegible]la, [illegible] cocc[illegible] C[illegible]; q[illegible] l[illegible] ſinum [illegible] ca[illegible] bebat indumentum, id[illegible] co[illegible] ipſius. Verum cum myſtica iſta a m[illegible] p[illegible]actata;

Margin: R. Dauid Kimhi — כִּי & ὅτι — Comparatio [illegible] Moſis & Ioſuæ. — Num. 13, 30. — Rom. 8. — Anagoge. — Exod. 28.

non

non perſequar ego [illegible] addidero illud [illegible] Euangelicam hiſtoriam cecidiſſe, quod paupercula Rahab in ſuum [illegible] Ioſuæ nuntios exceperit, non ſapientes, non potentes, vel claro genere [illegible] Similiter atque

1. Cor. 1, 26. Ieſu Chriſti nuntiis accidiſſe, monet Paulus, apud Corinthios. Atque inſuper nomen Rahab, quod latitudinem ſignificat, mirifice congruere typo Eccleſiæ Chriſti, nō modo, quia hæc infinitis partibus dilatata eſt, præut fuerat Moſis Eccleſia: de qua re præclare vaticinatus eſt Iſaias capite XLIX. & LIV. verum vel multo magis, quia, vt ait D. Paulus, prius quam veniret fides, cuſtodiebamur ſub lege concluſi, in eam fidem quæ reuelanda erat &c. Homines enim ſub Moſis lege viuentes, & necdum per fidem in Ieſum Chriſtum conſecuti promiſſionem Spiritus: hoc eſt nondū adepti caritatem, & iuſtitiam, lege illa nō aliter atq; carceris cancellis circumdati coarctabantur, & tanquā a pædagogo prohibebantur ab iis agendis, quæ maxime cupiebant. Verum vbi per fidem in Chriſtum conſecuti ſunt a Spiritu ſancto caritatē, per quam fides operatur: atq; inde iuſtitiam; nō iam cohibentur legis ſuæ cancellis, ſiue minis, a vitiis; ſed per amorem, vt filij, obſeruant æterni Patris mandata animo prompto, ſoluto, libero: hoc eſt, corde dilatato, per caritatē

רחב Rahab, cur Eccleſiam figuret.

Iſaia

Gal. 3, 23

Pſ. 118, 32. ſcilicet, quam in id Spiritus ſanctus infundit. Quod diuinus vates his verbis cecinit: Per viam mandatorum curram, cum dilataueris cor meum. Nam, vt ait D. Auguſtinus, dū

Aug. in Pſal. hunc ſacri poëtæ locum tractat, cordis dilatatio, iuſtitiæ eſt delectatio: quod munus eſt Dei, vt in præceptis eius non timore pœnæ coarctemur, ſed dilectione dilatemur. Sed iſta attigiſſe leuiter ſatis eſt; piisque animis earum rerum iucundiſſima meditatione ſeſe exercendi, quantulamcunque occaſionem dediſſe. Porro eiuus rei ſacrum ſit ſymbolū, quod Rahab intra ſuos parietes cōtinere debet, quos ſaluos cupit, audiat lector ex D. Cypriano, cum ad Magnum ſcribit. Et rurſus cum aduerſus Nouatianum tractat de ſimplicitate Prælatorum. Ego enim, etſi ſic ſentiam, nullam anagogam, quæ ſalutarem doctrinam explicet, animosque noſtros ſecum in cælum ſubleuet, eſſe repudiandam; etiam ſi longiuſcule petita atque accerſita, pro ſacrorum verborū notatione, videri poſſit; cum meminerim Paulum dicere, Omnia ea quæ Iſraëlitis olim euenerunt, typos fuiſſe, easq; adumbraſſe res, quibus hæc poſtrema mundi ætas, hoc eſt, אחרית הימים, & Chriſti regnū inſtitueretur ad ſalutem. Et ſimul quædam eum ex Moſe ad certas doctrinę Chriſtianæ partes, ſcite, atque adeò diuine accōmodare, quas tamen illa minime adumbraſſe alioqui exiſtimes: etſi, inquam, ſic ſentiam, tamen conſtitutum habeo, anagogas, quoad eius facere poſſim, parciſſime tractare, conſulens & mihimet ipſi meæ mediocritatis ingenij, & pleriſq; doctis hoc ſæculo ſuiipſorum faſtidij, ſi paululum à ſacris verbis digrediare.

Anagogæ non ſunt repudiandæ.

אחרית הימים

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM

IN IOSVAM, CAP. III.

Igitur Ioſua ſurrexit diluculo &c. 1

Ex HVIVS verſiculi parte poſtrema apparet, noctem modò vnam eſſe tranſactam apud Iordanem, ante traiectionem. Nam Latinus, quod ipſe ſentiret, non quod eſſet in Hebræo, expreſſiſſe videtur. Fuit ergo vt ego certe opinor, dies iſte, nonus menſis Niſan, ſiue primi; hoc eſt, illius nuper præfiniti tridui poſtremus; cuius dubia adhuc luce cum ſurrexiſſet Imperator, caſtra e Sittim promouit ad Iordanē, ſexaginta ſtadiorū ſpatio, teſte Ioſepho, vt poſtridie, i. finito triduo illo, populū omnem tranſponeret in Chananæā. Exiſtimant quidem R. R. Dauid Kimhi, & Leui F. Gerſonis, exploratores, pridie huius diei, hoc eſt, octauo die Niſan, reuertiſſe ad Imperatorē; percepto aq; eo [illegible] & [illegible] animatū eum ſurrexiſſe poſtridie bene mane. nimirum, quia ipſa narrationis ſeries; ſi capitis ſuperioris poſtremos duos ſpectes verſiculos, hunc ſenſum præſe ferre videtur. Verum, vt ante eſt a nobis explicatum, atque etiam Ioſephi teſtimonio comprobatum, nihil vetat dicere, illos ante reuerſos fuiſſe, quam Imperator per ſuos apparitores populum traiectionem [illegible] et ad [illegible] cum Rubenitis, Gaditis, & Manaſſenſibus ſeorſim, de traiciendo vnà cū fratribus ageret. Sed ſunt iſta prolixe à nobis diſputata capite ſuperiore. Cur autē illud, בבקר, *diluculo*, interpretatus ſit Latinus, de nocte, nō ſatis intelligo. Certū eſt enim, בקר, lucē ſignificare; ſed primā diei; a, בקר, quærēdi verbo, vt volūt Hebræi, ſicut [illegible] extremā, atque a vicina nocte caliginoſam. Significat ergo illud, non noctē; ſed matutinū crepuſculū; vt hoc, veſpertinū: quibus duobus tēporibus, illo quidē domo

R. Dauid Kimhi. R. Leui Gerſ.

Sup. c. 1, v. 11.

בקר, mane.

 prodeun-

proficiſcendum eſſe, hoc verò domum reuertendum, monent veteres Hebræi in commentario Mechilta, multis ex ſacra hiſtoria propoſitis exemplis; adduntque illud, וַיַּשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר,
Mechilta. hoc eſt, *Et ſurrexit diluculo*, quia de Patriarchis, Prophetiſque, Abrahamo, Iacobo, Moſe,
Manè ſurgendum eſſe. Ioſua, Samuele, aliis ſanctis viris ſcriptum exſtat; qui actiones ſuas omnes ſecundum Dei voluntatem inſtituerunt, confici argumento a minore ad maius, reliquis mortalibus idem eſſe faciundum, & talium virorum exemplo ſuum quemque torporem ad virtutum officia obeunda debere diſcutere: præſertim qui publicæ rei procurationem habét.
Ioſuæ vigilantia. Sic illi. Certe mirificam his verbis proponi nobis Ioſuæ vigilantiam, dubium non eſt; atque oſtendi, magis cum actuoſa, quam imperioſa ſollicitudine populares in officio continuiſſe; neque minus exemplo, quam iuſſibus Imperatorem egiſſe. Surrexit ergo ipſe
Boni Imperatoris ... diluculo, vt nemini ſuorum excuſationem ignauiæ vllam faceret reliquam. Quippe Imperator præſtantiſſimus ſomno vtebatur, non ad corporis voluptatem, ſed ad naturæ neceſſitatem, ... que non parebat ipſe; ſed per vitæ actiones imperabat. Diſpiciebat enim nocte, quæ facto opus forent cùm dies eſſet: ... oſque non mollitie, ſed tolerantia excellebat. Pòrro illud, *ibi pernoctarunt*, poſſet quidem etiam reddi, ibi manſerunt. Sic enim
לין pernoctare ſunt interpretati L x x i i. Nam verbum, לין, fere illud eſt, quod Græci *καταλύειν*, dicunt; verùm quia eſt, vbi præcise, pro, pernoctare, poſitum eſt, in ſacris literis; & hic vnius modo noctis moram ſignificare videntur illa quæ adduntur, verba; *prius quam traiicerent*, volui ego pernoctandi verbo hanc ſententiam repræſentare. Moneo autem iſta, vt intelligat lector, Latini tralationem; etſi is, de ſuo, tridui mentionem addiderit; non temere, quaſi abſurdam prorſus, eſſe repudiandam. quod quidam glorioſi oſtentatores nimis libenter, & temere facere ſolent, vt Hebraice ſcire videantur. Finitum iam quidem erat,
R. Leui Gerſonis. inquit Leui Gerſonis, illud triduum, incipiente iſta nocte; quæ ad diem menſis decimū cum pertineret, præſtituta videri poterat traiectioni. verum lucem eſſe exſpectatam, inquit, monent nos iſta verba: *Et ibi pernoctarunt, prius quam traiicerent*. Cur autem in lucem dilata ſit traiectio, has fere affert cauſſas. vt hoc tam inſigne traiiciendi miraculum, ab omnibus, tam Hebræis quam hoſtibus, clare perſpectum exploratumque fieret; & illis quidem religionem pietatemque maiorem aduerſus Deum, & reuerentiam erga ſuū ducem Ioſuam; his vero pauorem vehementiorem incuteret. Tum vt vel vnam noctem haberet populus ad expiandum ſanctitatis cultu quodam diuinum numen, pro felici traiectione, bellique auſpicio. Denique vt ipſa hac expiatione permoti omnium animi attentiores eſſent ad conſiderandum expendendumque, quod factum ibatur, miraculum. Hæc ille. Sane ſi per tenebras tranſpoſitus in Chananæam fuiſſet populus, præterquam quòd nemini ſatis perſpecta fuiſſet ſiccati fluminis ratio, & conſiſtens aquarum incredibilis moles; illa quaſi furtiua, & præ hoſtis metu tenebris tecta traiectio, nō dubium
Pauor multitudinis non facilè ſedatur. quin plurimorum animos conſternaſſet. Semel autem in motu metus poſita multitudo, mirum quam difficiliter ſedetur, confirmeturq; rurſus.

Poſt finem verò tridui tranſibant monitores &c. 2 3

Latinvs de eo triduo dici iſta exiſtimauit, quod poſt mota à Sittim caſtra, ad ripā fluminis ſit tritum: nos verò, qui putamus, hic vnius modo noctis moram ad traiiciendū eſſe interpoſitam, dicimus, de illo agi triduo, cuius facta mentio eſt verſiculo vndecimo ſuperioris capitis; de quo ſatis prolixe diſputatum à nobis illic eſt; vt & de verbo, שֹׁטְרִים, quod interpretamur monitores. Ceterum narrationis ordo admodum perturbatus, meo certe iudicio, eſt hoc loco. Nā eſt vero ſimillimū, quæ a verſu ſeptimo, ad decimumquartum vſque narrantur, ea omnia eſſe acta prius, quam iſta edicta, quæ tertius verſiculus, & quartus continent, promulgarentur. Dico credibile eſſe, Ioſuam primum a Deo certiorē eſſe factū de tranſmittendi fluminis ratione: id quod verſu v i i. & v i i i. explicatur. deinde verò ipſum, quá a Deo acceperat traiectionis rationē, eam populo pateſeciſſe: vt memorare videntur verſiculi nonus, x. x i. x i i. & x i i i. ac tum demum eſſe populo edictum, vt ſimul atque viderent præferri ſibi arcam, ſequerentur: vt habet tertius & quartus verſiculus. Moxq́; iuſſos eſſe ſacerdotes, ſublata arca, præire populo, quod ſextus verſiculus narrat. Atque deinceps eam ſuccedere narrationem, quæ verſ. x i i i i. inchoatur. Nam quorū verſiculū, nō ad hunc decimum diem menſis Niſan, quo traiicitur in Chananęam; ſed ad nonum, hoc eſt, heſternum, pertinere, ipſis ſactis verbis explicata res eſt. Si quis tamē contendat, neque ſacerdotibus præituris; neque ſubſecuturo populo; immò vero ne Ioſuæ quidem ipſi, niſi eorū demum, vbi omnes ad traiiciendū in procinctu conſtitiſſent, patefactū a Deo eſſe inuſitatum illū, quo tranſituri eſſent, modū, ſed exſpectatione ... eſſe ...

eventus

euen[illegible] tanta omnium rerum nō difficultate modò, ſed plana deſperatione [illegible] ſuſpenſos omnium ſimul animos, ſola Dei fiducia ſeſe ſuſtentaſſe, & promiſſis, equidem non repugnabo: ſed vehementer laudabo præclaram fidei conſtantiam in populo, [illegible] atque adeò deteſtabilis diffidentia, ſub Moſe. Eam enim fidem eſſe ſanctiſſimam quæ prodigioſiſſima eſt, quæq; verbis Dei habetur, vs, quæ quod prorſus fieri non poſſe videtur, id tamen aut fieri, aut fore poſſe dicunt. & ipſa noſtra ſalus Ieſus Chriſtus docuit, cum [illegible] Thomæ fidem caſtigaret; & D. Paulus. vt memorabile illud Abrahæ, aliorumq; ſanctiſſimorum hominum exempla [illegible]. Atque vtinam hoc noſtro ſæculo [illegible] Dei [illegible] cum eo quod [illegible] ſua dictat humana ratiocinatio, contenderent, neq; nimio plus quam oportuit curioſe inquirerent, qui fieri poſſint ea, quæ ipſe Dei filius [illegible] prom[illegible]; immo vero ſcelerata audacia fieri ea poſſe negarent. Sed reuocetur oratio ad ſacra verba, vnde huc declinauit, Arcam vocari fœderis certum eſt, à lapideis duabus tabulis Dei digito ſcriptis [illegible], quo [illegible] populum apud montem Sinæum obligarat, continebant: eæ enim [illegible] in illa capſa ſeruabantur. Et quia hoc fœdus interdum appellatur teſtimonium, hoc eſt, עדות, quippe quod te[illegible] voluntatis diuinæ ſempiternam contineat, ipſa etiam arca, teſtimonij arca eſt nominata ſæpe. Ceterum epitheta illa, *Domini Dei* [illegible], ideo adiecta ſunt, vt vene[illegible] arca maiorem [illegible] apud populum; eoq; lubentius illam ſequatur. [illegible] enim ac ſi Deum ipſum præſentem, viamq; aperientem oſte[illegible] ex hoc ſuo ſacrario tam perſpicue ſuam ſæpe præſentiam Iſraëlitis declarare ſolebat, vt viri ſanctiſſimi ipſam [illegible] Deum, afſari non dubitauerint. Sicut Moſes, cum nunc promouendam alloquitur his verbis: Surge Iehoua, hoc eſt, Domine Deus, & diſperganturu hoſtes tui. Nunc reponendam iſtis: Reuertere Iehoua ad myriadas milium Iſraelis. Sicut Dauid, cum pie votis optans illam aliquando in ſacram aliqua[illegible], nominat Regem glorioſum, Deum fortem: Deum validum, Deum Zabaoth. Non illi quidē, quaſi à ſimulacrorum cultu nō eſſent alieniſſimi. Ne eos quoq; tanti criminis [illegible] noſtri εἰκονοκλάσται. ſed vt præſentiſſimi Dei nomen ſignificarent apud arcam eſſe: eaq; re populi animum [illegible] offerret maiorem; qui cum Deum in ſolo [illegible] cælo facile ſtatuit; ibiq; tanquā otioſum obambulare; nec per tantū interuallum, & [illegible] ex cardine vt ait Iob, iudicare res humanas, aut etiā cernere, neque vllā ad illum pietatē adhibet. Neq; aliqua religione à quouis ſcelere atque maleficio impeditur. Sed cur ad capſam illam [illegible] Deus à ſuperiore illa Eccleſia pręſto ſemper eſſe [illegible] magis quā alijs in locis quibuſuis; nō obſcuræ ſunt rationes. Primum enim volebat ipſius fœderis à ſe [illegible] videri, quod in illa ſeruabatur. Magnam enim auctoritate & pondus id ei leg[illegible] cuius obſeruationem perpetuam Iſraëlitas dare operam iuſſerat. Ad hoc, cum [illegible] ſemper eſſet Hebræorū propenſio ad idolorum cultū, more ceterarum nationum, [illegible] ille hoc veluti [illegible], aliquod externo, vt vocant, cultu religionem exercerent: & diuina potentiam præſentiſſimam experirentur. vnde eſt illud Moſis: Quæ enim gens vlla magna eſt, quę habeat deos ſibi tam præſentes, quam eſt Dominus Deus noſter nobis, quoties ipſum inuocamus. Itaque hac veluti ſacra ſua æde populum [illegible] à gentium ceterarū omnium [illegible], & nefariæ religionis communione ſecreuit, auertitque; & ſimul vt ne ipſe inter ſe diuerſis colendi Dei ritibus ſcinderetur, ſed vnam eandem religionem retineret coleretque, effecit; cum ad hoc [illegible] e quo ſolo, tanquam ſuo operto, reſponſa dare, & potentiæ ſuæ ſigna [illegible] patefacere volebat, omnium ſpem bonam, quaſi affixam, retineret: non [illegible] ipſa aut beneficij, aut damni dandi facultate polleret; aut per ſe venerationem illam ipſa haberet, [illegible] qua eſſet compoſita materie teſtatum [illegible] ante ſacris literis eſſet: ſed vt ſe Deum, tanquam [illegible] præſto ſemper [illegible] præcipue adirent, illic cultus, honores, preces [illegible] adhiberent. Habet enim p[illegible] animus, tantiſper dum hoc terrenum corpus ei cæleſtium rerum [illegible] effundit, op[illegible] aſpe[illegible] adminiculis & cæremonijs externi, vt appellant, cultus, quibus [illegible] admonitus, atque etiam adiutus, ſe & facil[illegible], & ſtudio [illegible] vertat; atque vel [illegible] permotus ponit[illegible], Dei verbum, & ſacramenta maiore cum reuerentia obſeruet; penitusque in ea ſuam aciem intendat. Denique, quia in priore illa Moſaica Eccleſia, quæ agebantur, pleraque omnia typi erant, eaq; adumbrabat, quæ in hac Chriſtiana fuit deinde re ipſa expreſſa; ideò benigniſſimus Deus ſuæ diuinitatis præſentiam luculentiſſimam in illa voluit patefacere

Margin notes: Ioan. 20. 29. — Fides eſt ſanctiſſima & prodigioſiſſima. — Arca fœderis. — Arca Dei nomine vocata. — Num. 10. 35. Pſal. 132. 8. — Pſalm. 24. — Iob. 22. 14. — Cur Deo ſuā præſentiam apud arcam declarauerit. — Deut. 4. 7. — Cultus externus quid efficiat. — Arca typus Chriſti fuit.

capſa, vt ea re nobis perſonam vnigeniti filij [illegible] Ieſu Chriſti, quam cul[illegible] leg[illegible] quadam tenu[illegible] repræſentaret. In hac enim [illegible] plenitudo [illegible] corporaliter, vt ait diuus Paulus. Hæc de arca eo ſum per[illegible]utus hoc loco long[illegible], quia [illegible] [illegible] accuratiſſimam eius fabricationem explicauit Moſes in Exodo [illegible] unde peti facile pot[illegible]. Quod ſequitur in ordine [illegible] verborum: *[illegible] ſacerdotes Leuitas*, vt LXXII. ita & Chald[illegible] copula interpoſita legit, & ſacerdotes, & Leuitas: Verum h[illegible] [illegible] [illegible], ea verbo[illegible] compoſitione, quam Grammatici appoſitionem vocant [illegible] Latinus, [illegible], Sacerdotes [illegible] Leuitæ. Erant [illegible] ſacerdotes [illegible], niſi Leuitæ: verum quad[illegible] quinquies modo [illegible] hoc a[illegible] eſſe appellatos ſacerdotes obſeruatum eſt in [illegible], quem Geneſin magnam vocari diximus. Fuerat quidem C[illegible] hoc muneris aſſignatum, vt arcam [illegible] vero non e[illegible] Sacerdotes, ſed Leuitæ ſolum. Verum propter miraculi magnificentiam, & pompam quod factum [illegible], non Caathitis, ſed Aharonitis, hoc eſt, ſacerdotibus, hoc iam onus imponitur. quod [illegible] omnino eſſe, diuerſis locis temporibuſq; factum, annotarunt Talmudici, in סוטה Suta, dum de vxore ad alienum virum diuertente diſceptãt. Hic, & in op[illegible]anda [illegible], & in reportanda a Dauide, Abſalone fugiente, in vrbem arca. Sed R. Dauid Kimhi quartum addit, quando in exædific[illegible] & iam dedicandam ædem Solomonis illa inferebatur e ciuitate Dauidis. Illud porro, *Sequemini ipſam*, non ſatis conſiderate Latinus videtur interpretatus eſſe, Sequimini præcedentes. Non enim Sacerdotes, ſed arcam ſequi iubetur populus; nimirum quæ, vt dixi, Chriſtum adumbrabat. Quanquam enim Sacerdotes ſint [illegible] verbi, & ſacrorum Dei [illegible] interpretes; tamen haud quaquam in illos ipſos, ſed in munus quod ſuſtinent, eſt nobis in[illegible] [illegible]. Ceterum Talmudici, [illegible] per dic[illegible] loco, obſe[illegible] etiã, longe diuerſum in promouendo exercitu ordinem nunc, atque ante, inſtitu[illegible]. Nam adhuc, viuo certe Moſe, columna nubis de die, ignis de nocte itineris duces fuere populo: arca vero [illegible] occupauit aciem, in locum [illegible]. At nunc, imperante Ioſua, hæc, nube remota, omnibus præit; nempe non iam oberrantibus per inuium, ſenticoſum, inhoſpitale deſertum; ſed recta ſe in promiſſam patriam inferentibus. Poſtquã enim populus Dei; vt paucis eam, quæ ſe ipſa offert, *ἀναγωγὴν* explicem; diu multumq; in horrida duris præceptis lege Moſaica oberraſſet: neque ad caliginoſum, & fumo multo mixtum illud nubis lumen, quod ſacri vates ſubinde præferebant, ſatis certam ſalutis viam, quam cœleſtem patriam euaderet, [illegible] potuiſſet: tandem vera illa arca Iehouæ, hoc eſt, Ieſus Chriſtus, & homo, & Deus, diſcuſſa caligine, populum ſuum ipſe ducere, atque iter certiſſimum per Baptiſmi ſacri Iordanem non ſolum commonſtrare, ſed facere dignatus eſt. Meminerimus igitur, hanc nos quoque arcã perpetuo [illegible] noſtri oculis obſeruare, & vitæ actione, quoad certe poſſumus, ſequi debere. Neque [illegible] eſſe, vt alio ſpectemus, aut alia ad beatiſſimam illam terram compendia, vel alios duces, quæramus. Nam ſimul atque illa noſtræ mentis obtutum non amplius [illegible] in ſumma viæ vitæ ignoratione vt verſemur neceſſe eſt, verendum[illegible] ne mox rapidis aquarum vorticibus, hoc eſt, [illegible] mundi [illegible] [illegible], pronos [illegible] in mare mortuum deferamur. Sed iſta hactenus. Mandatum erat [illegible] ſumma, [illegible] verſiculo, vt populus omnis, cum videret arcam a [illegible] geſtari ad flumen verſus, relictis illico tuguriis, ſe quiſque [illegible] [illegible] illamque ſuo ordine locoque ſequatur: nemo vero præcedat, vt ante fieri ſolebat per deſertum, cum diuiſæ tribus, aliæ præire, [illegible] ſolerent. [illegible] ſcriptum eſt in Numeris.

Sed eſto interuallum inter vos, & inter illam. 4

VNICA erat populo illi Hebræo [illegible] in terram promiſſam [illegible], ſi eam teneret viam, quam ſacra arca oſtendiſſet [illegible] & præiuiſſet. Nobis quoque vna ſola ratio [illegible] in cœleſtem patriam [illegible] euadendi; ſi arcæ noſtræ Ieſu Chriſti, in quo habitat [illegible] diuinitatis corporaliter, vt ait Paulus, inſiſtamus. [illegible], nec ſine certo ſuo exitio [illegible] natandi peritia, vel portitoris alicuius opera [illegible] flumen [illegible]. [illegible], & perniciose, vel noſtræ, vel aliorum hominum [illegible] plus quam oportuit confidentes; neque vnius Chriſti iuſtitiæ omni fiducia pertinaciter [illegible]rentes, [illegible] vitæ [illegible] ſuperare, in beatam illam [illegible]. [illegible] Imperatoris edictum longo interuallo a præeunte arca ſeiungebat. nos noſtræ carnis infirmitas multo longius abeſſe a Chriſti veſtigiis

Margin notes (left): Sacerdotes Leuitæ quoties dicti in ſacris literis. — בראשית רבה — Sacerdotes [illegible] Arcã hic geſtent, & quoties hoc factũ. Talmud. — סוטה פ׳ ז׳ — R. Dauid Kimhi. — Arca ſequenda eſt, non ſacerdotes. — Talmud loco quo ſupra. — Arca præit populo ſub Ioſua. — Anagoge. — Admonitio Chriſti ductũ eſſe obſeruandum. — Vt Iſraelitis arca, ſic nobis Chriſtus ſequendus eſt in terrã promiſſã contendentibus.

Margin notes (right): [illegible] — Exod. 25. — Num. 2. — Coloſſ. 2. — Rom. 10.

ſti[illegible],quæ [illegible]ur,facit. Sed iſta hactenus. Ad ſacra [illegible] quod attinet, videtur h[illegible] p[illegible] ſe [illegible] H[illegible], p[illegible] ad[illegible] um flu[illegible] [illegible]m v[illegible] p[illegible] ctum oculis [illegible]um ſ[illegible] [illegible] præt[illegible] q[illegible] mo à viæ [illegible] etiam [illegible] illud max[illegible]m [illegible] fid[illegible] a [illegible] Dei [illegible] debeb[illegible] fac[illegible] pe[illegible] in [illegible] portata [illegible] d[illegible] [illegible]erio[illegible] [illegible]umq[illegible] m [illegible] uere vid[illegible] in [illegible] pedem in[illegible] m[illegible] vllam adn[illegible] [illegible]citer [illegible] m cu[illegible] [illegible]atio patuiſſe tunc redim d[illegible] flu[illegible] homi[illegible], q[illegible] noſtro ſæc[illegible] v[illegible]. C[illegible]m [illegible] interual[illegible] [illegible]tiſſim[illegible]m,quo arc[illegible] d[illegible], [illegible] R. Dauide Kimhi [illegible] annot[illegible] o. quæ [illegible] flumi[illegible] n[illegible] facta [illegible]ſent [illegible] non niſi t[illegible]. Sed enim, no[illegible] [illegible]ta, quæ præſtituer[illegible] lo[illegible], adumb[illegible] annos cir[illegible] popul[illegible] arca [illegible] Ch[illegible] abe[illegible]. L[illegible] כ, Caph in verbo, [illegible] no[illegible] *circiter* ſumu[illegible] inte[illegible]pretat[illegible] L[illegible]x[illegible]. & Latin[illegible] certa d[illegible] menſuram,accep[illegible] illa [illegible] m[illegible] [illegible], tam definite ſpati[illegible]m illud præ[illegible] pot[illegible],quod [illegible]rum modo con[illegible]a,non [illegible] bitis erat m[illegible]. Cet[illegible] illud כמדה *in menſura*, [illegible] de[illegible] tur & Lx[illegible]. & L[illegible]inus,vt ſuperuacane[illegible] eſſ[illegible] [illegible] cius [illegible], עמה, cum [illegible] *ſhoradh*. quanquam fie[illegible] ce[illegible] poteſt, vt hoc de ſuo addide[illegible]nt, vt [illegible] pe al[illegible] [illegible]lent [illegible] explicādarum gratia. E[illegible] poſ[illegible]m, vt [illegible] prodam veterum Hebræorum commentationem, [illegible]uam ip[illegible] d[illegible]nſtrati[illegible] pronomen, [illegible] bo ביני per vocalem ea[illegible],q[illegible]. Quo[illegible] nos con[illegible] *int[illegible] r[illegible]llum*, ſi pronomin[illegible] vocalem in[illegible]dum erit, inter illas. Commenta[illegible] duas fu[illegible] d[illegible] [illegible] Ioſ[illegible]. E[illegible] putarem Ioſephi arcam hic [illegible]ocari ab eis, loculos, quibus con[illegible]ita Ioſephi [illegible]ſſa ex Æ[illegible] po[illegible] ba[illegible] C[illegible] v[illegible] fi[illegible]tæ [illegible]s hiſtoriæ extremo [illegible]ctur. Ve[illegible] ſtultitia, ſed etiam im[illegible]tas fue[illegible]t, [illegible]os loculos, ex æquo cum Dei [illegible]crar[illegible], hoc eſt, [illegible] nita[illegible]s ar[illegible] v[illegible] [illegible] hoc illi geminū plane e[illegible]e, quo duos Meſſias fecere, Dauidis filium v[illegible]ctorioſum alterum, alterum Ioſephi, occide[illegible]. N[illegible] doct, M[illegible]ſiam & Deum, & ho[illegible]ne[illegible] fore. d[illegible]us enim [illegible]am arcam, Chri[illegible] prorſus typum fuiſſe. Eum autē I[illegible] plu[illegible] e[illegible] [illegible] traditio, [illegible]uam, מסרה, appellant, b[illegible], ve[illegible] בינו [illegible] quidem quæ numeru[illegible] ſingularem [illegible] [illegible]lem præ ſe fe[illegible]nt, [illegible] od[illegible] d [illegible] [illegible] ſacra [illegible] vi[illegible] [illegible]m de [illegible] vt apud H[illegible]am. [illegible], Et cont[illegible]heliam [illegible]det [illegible] Do[illegible] Dominus [illegible]. Vt [illegible]d [illegible], Sic ait Ie[illegible]ua effectores tu[illegible] p[illegible] tu[illegible]. Vt apud eun[illegible]m, [illegible] Qui heri t[illegible] factor [illegible] pro heri t[illegible] [illegible] proſequ[illegible]. Quæ [illegible] te mere [illegible]ta arb[illegible] quan[illegible] n[illegible]s apex fruſtra [illegible]tus eſt [illegible] partim [illegible] T[illegible] Ch[illegible] ihor [illegible] *viam eum*, [illegible] *ituri* Non [illegible] deri [illegible] [illegible] cum arca p[illegible]. Nu[illegible] m [illegible] v[illegible] [illegible] pe[illegible] ad heri & ante. Pl[illegible] [illegible]α, q[illegible] tem[illegible] [illegible] Au-λ[illegible] Ηγαθέοιο. [illegible] T[illegible]iam [illegible] cum ea v[illegible]cēceret [illegible] an ne[illegible] a ve[illegible]a,ad illud iter,

Laurendo [illegible] danis redundantis.

R. Dauid Kimhi.

[illegible]

Veteres Hebræi [illegible] [illegible]tus [illegible] runs, & duos Meſſias.

Talm. סכה [illegible] Et [illegible]

מסרת
ביני

Verba numeri pluralis de Deo ſcripta.

Heſ. 12,[illegible]
Ieſ. 4[illegible],2.
Ibid. [illegible]

Heri & nudiuſtertius.

Hom. Iliad. [illegible]

iter, quod per exſiccatum mare rubrum fecerant Iſraëlitæ, ante annos quadraginta. q[illegible]. neque e[illegible] ta di[illegible] aquarum vada n[illegible] per ambulaſſis [illegible] enim e[illegible] m[illegible] nt. [illegible] nata [illegible] eos non pertinuit q[illegible] minores annis viginti [illegible] neque, vt multorum eſt [illegible] ad I[illegible]

Rebellio ad Cades ad quos non pertinuerit.

D[illegible]erst autem I[illegible]ſua ad po[illegible]m. F[illegible]piate vos etc. 5

MON[illegible]BAMIS [illegible] co no[illegible] Ni[illegible] po-pulum Imper[illegible]r, mot[illegible] ca[illegible] c[illegible]ttim ad Io[illegible] [illegible] per præteri[illegible] t[illegible] [illegible] tuo. M[illegible] a[illegible] loc[illegible] intelligamus ad [illegible] oné Iſra[illegible], [illegible] p[illegible] v[illegible] hoc admirandum Dei opus interrupt[illegible] flu[illegible] in[illegible] p[illegible] eorum [illegible] perpetuum iuſtam h[illegible]be[illegible] & [illegible] m [illegible] apparatio[illegible] e ſ[illegible]ctimoniæ, o[illegible] anim[illegible] ad [illegible] am mira[illegible] an[illegible] infor[illegible]. Admi[illegible] o e[illegible] vt [illegible] ra di[illegible] veſti[illegible] animis [illegible] im[illegible] [illegible] m[illegible] ſitas [illegible]na-te fiunt, geruntu[illegible], [illegible] pſ[illegible] lla cogitatione [illegible] aut [illegible]oret[illegible], [illegible] re-[illegible] it [illegible] ne[illegible], a[illegible] c[illegible] n[illegible] n[illegible] Pri[illegible] q[illegible] cıendum eſſet, edixerat Imp[illegible]ar[illegible] quiſq; per ſancti[illegible] exer[illegible] ti[illegible] iaret: [illegible] De[illegible] eſſet poſtri[illegible]e f[illegible]ctoros [illegible]lem N[illegible] vt [illegible] m[illegible] v[illegible] co-gitationibus inuſitatæ traiectioni[illegible], [illegible]am expect[illegible]bant, pertrectare[illegible] ip[illegible]m maxi-mè acuerent, atque intentiſſimos [illegible]nt, ad Dei[illegible] a[illegible] nar[illegible] [illegible]dam, & perceptam æterna deinde me[illegible] [illegible]nſeruandam. [illegible]rea, vt [illegible] & [illegible] mi-raculi ſolicita exſpectatione, & meditatione mentes ipſ[illegible] ma[illegible] adi[illegible] is D[illegible]um re-ligione[illegible] qui reputarét [illegible] & [illegible] pe[illegible] poten-tiam facult[illegible]atemque ſuos iuuand[illegible], vindicandique [illegible] om[illegible] no[illegible] rtal[illegible] re[illegible] omnes diui-no ſuo imperio moderandi. Taliu[illegible] enim reru[illegible] pe[illegible]io, fi[illegible] [illegible]cies e[illegible]t quæ an[illegible]os hominũ, vt ſic dicam, ſanctificat, comparatque, vt in [illegible]pſos caritas Dei pe[illegible] Spi[illegible]tũ ſanctũ infundatur, atq; inde bonis operi[illegible] [illegible]cundi fiant [illegible], & Dei ſocior[illegible], [illegible]uorum aman-tes. Quapropter neque inepta eſt Chaldæi [illegible], [illegible] vt [illegible]bi, ita [illegible], verbũ, והתקדשו, interpretatus eſt, Comparate vos, nimirũ ad traiectionem [illegible] per operum & potentiæ Dei p[illegible]um re[illegible]oſam[illegible]ue med[illegible]. A[illegible]que hæ, vt ego certe [illegible]no, f[illegible] t[illegible] auſſæ, cur dũ magni quippiam & inuſitat[illegible] patratum aut a Deo, aut coram Deo, [illegible]itur, ſanctitas atque ex-piatio fere edicatur populo. qu[illegible]bus hęc vel pręci[illegible] addatur. C[illegible] i[illegible]ſa nos [illegible]oſtra vitioſa natura cotidie peccatis ſordidet, admonendi ſum[illegible] vt cul[illegible]as no[illegible] vitæ ſancti-monia expiemus: præſertim quoties rebus diuinis dãda [illegible]bis opera [illegible]ſt. [illegible]m capax animus, [illegible] purus [illegible]anctusque e[illegible] n[illegible]n pote[illegible]. L[illegible] uide[illegible] v[illegible], vt vi[illegible]r, de corporis caſtimonia modò. Sed hoc intelligi o[illegible]rtet, [illegible] mi[illegible] animus corpori præ-ſtet; obſeru[illegible]ue vt [illegible]aſto corpori ad Deu[illegible] multo eſ[illegible] id ſeruandũ magis. Nam corp[illegible]ris labes vel aſperſione aquæ, vel [illegible] tollitur, animi verò nec diu-turnitate [illegible], nec manibus el[illegible] poteſt. Ce[illegible]s, aut, vt vocãt, ſan-ctificatio[illegible], credi[illegible]le [illegible]ſt [illegible]is mod[illegible] fieri conſu[illegible]ſſe, [illegible] x[illegible]do præſ[illegible]bebantur, cùm legem ſuam promulgaturus iret e mon[illegible] Sinæo Deus. [illegible] eſt, veſtis lotione, & ſecubitu. N[illegible] ſacrę aquę aſper[illegible]ione; q[illegible] ſibi [illegible] d[illegible]am ſpatio eſt [illegible]us: hîc autẽ vna ſola nox interponi ad traiciendum [illegible]t. Ve[illegible] autem lotio, ea procul dubio, aperte ſi[illegible]cabat vniuerſ[illegible] l[illegible], [illegible] d[illegible] bere [illegible] eſſe, eius, qui coram Deo vellet apparere. Secubitus v[illegible], res ſacras & diuinas [illegible]uiuſmodi, vt to-tum ſibi hominis animum manci[illegible]um, [illegible] defixum eſſe poſtu[illegible]t. Sunt quidẽ qui Chaldæi, quam dixi, tralationem, non ad [illegible]nem ſpectare putent, ſ[illegible] ad vaſorum collectionem, vt traiecturi p[illegible] expeditaque o[illegible]nia habeant. atqui hunc ſenſum aper-t[illegible] ef[illegible] quæ ſubitin[illegible] cau[illegible] pe[illegible] magnitudo, & admi-rabilitas: non autem ipſa[illegible] or[illegible] an iſta ad pop[illegible]i, cum prom[illegible]lgaret Imperator, ſimul ad[illegible]abilem [illegible]m [illegible] modum ipſis [illegible]nificarit, aut [illegible]iã ipſe noue-rit; non f[illegible] res eſt. N[illegible] m[illegible] prà nonnihil de illo diſſeruimus & plura dicendi locus erit ad ſ[illegible]pt[illegible]im verſ[illegible]m.

Admiratio memoriam firmat.

Expiatio quæ mandata populo.

Vnde ſides & caritas ceſſat in hominum animis.

Magis animo quam corpore caſto adeundus eſt Deus.

Exod. 19. [illegible] Num. 19.

Veſtis lotio. Secubitus.

Ait itaque [illegible]ſua ad [illegible] s[illegible] ns. T[illegible] e arcam [illegible]. 6

DIXIMVS nuper, v[illegible] deri n[illegible], hunc verſic[illegible]lum hærere verſiculo quarto, narratio-nis filo. N[illegible] pe[illegible] c[illegible]t populus [illegible]cam obſeruare, q[illegible] t prælaturi ſa-cerdotes,

cerdotes, tum hi iuſſi ſunt eam tollere, populoq́ue præire. Hanc ergo narrationis conſequentiam vt aliqua ratione declararem, reddidi copulam, per cauſſalem voculam *Itaque*. Ceterùm populo præire ſe debere, monendi ideo erant ſacerdotes, quod adhuc in medio agmine proceſſerint. Conſuetus enim ordo, vt dixi, iam mutatur; cùm niſi Deo præeunte; qui ſolus hanc viam poteſt mortalibus aperire; nemo omnium in beatam illam terram penetrare poſſit. Sed enim magnam profectò & admirabilem fuiſſe ſacerdotum fidem, quam Deo habebant, neceſſe eſt, qui nihil cunctantes, aut tergiuerſantes, Dei potentia & promiſſis freti, intrepidè ſe ad vaſtum, pleniſſimoq́ue alueo redundantem fluuium conferunt cùm arca; pedesq́ue in aquas inferunt; quæ tum demum cedere cœperunt, cum eſſent calcatæ. Sed de his mox plura. Illud, *Et præcedebant populum*, ſic eſt accipiendum, quod arcam è medijs caſtris protulerint ad Iordanis ripam; aquasq́ue primi pedibus attigerint, & tranſmiſerint alueum. Neque enim potuit ab illis duci populus verſus flumen; cum caſtra pridie ad ipſum flumen poſita fuiſſe, ſupra dictum ſit. Sed non leuis quæſtio, neque ab his temporibus aliena, moueri hoc loco poteſt: Quo iure Ioſua, cum ſacerdos non eſſet, ſed populi Imperator, ſacerdotibus imperauerit, vt arcam populo præferrent; vt in Iordane inſiſterent; vt ex alueo in terram denique aſcenderent. Contrà enim, ritus iſti ſacri à ſacerdotibus institui debuiſſe videtur. Et, cùm horum tanto præcellentior ſit dignitas Imperatoris dignitate, quanto præſtantius eſt munus diuinarum rerum, quàm humanarum procuratio functioq́ue, eorum ipſum iuſſa exſpectare & capeſſere, non illis iubere æquum fuiſſe, meritò exiſtimet aliquis. Sed nos iſta longius perſequi, quàm præſentis loci ratio poſtulat, non conſtituimus; tum quia ab illiuſmodi argumentis prolixè tractandis abſtinere ſemel nobis eſt decretum; tum quòd noſtræ non eſſe mediocritatis agnoſcimus, vt in talibus concertationum pleniſſimis diſputationibus iudices in partem alterutram ſedeamus. Igitur quod ad præſens Ioſuæ in ſacerdotes imperium attinet; aperta res eſt; non tam Ioſuæ id eſſe, quàm ipſius Dei; cuius diſerta iuſſa; vt verſiculus octauus patefaciet; ille hîc exſequitur. Nefas enim profectò alioqui fuiſſet; eam, quæ antè à Deo fuerat portandæ arcæ præſcripta ratio, ipſum ſua auctoritate mutare: aut etiam in ea cæremonia, cuius nullum erat ad rempublicam rectè gerendam; quam ille habebat procurationem; momentum, quippiam ſacerdotibus præſcribere, quod non eſſet expreſſo Dei verbo, aut ſacroſanctæ Eccleſiæ bono vſui conſentaneum. At verò, ſi ſacerdotes vel ſacris legibus, vel vſu ſancitum approbatumq́ue colendi Dei ritum, & ſacra, aut negligenter, aut non ritè conficiant, aut etiam violent; aut denique improbis actionibus reipublicæ ſtatum conturbẽt, lædántve, non alienum eſſe à profani Principis munere, ipſos ſui officij admonere; atque etiam ſi opus ſit, ab eo quod improbè faciunt, ſuo imperio refrænare, videtur ſacrarum literarũ teſtimonio atque exẽplis cõfici poſſe. Ceteroqui vtros alteris præmõſtratores velit eſſe, luculenter teſtatum reliquit Deus, cum & Imperatori Ioſuæ, & vniuerſæ Iſraëlitarum multitudini, tanquam loquentem legem daret Pontificis Eleazaris os; à quo in omnibus ſuis illi penderent actionibus. Quamquam non eſt, quòd ob id ſeſe nimium iactent Pontifices; cum ea modò Eleazarus illis præſcribere debuerit, quæ ipſe, conſulto Dei oraculo, fieri oportere percepiſſet: hoc eſt; quæ, vt ſanctiſſimus interpres verbi atque conſilij diuini, intellexiſſet, ad conſeruandam religionem, pietatemque colendam, atque ad felicem reip. ſtatum, communemq́ue Eccleſiæ ſalutem neceſſaria eſſe: non autẽ quæ ipſi ſua animi affectio dictauiſſet. Ceterùm quanta ampliſſimæ dignitatis auctoritatisq; moderatione vſus ſit Imperator Ioſua, quamq; ſe nihil in tanta poteſtate extulerit, vel inde coniicias; quod etſi diſertiſſimis explicatiſſimisq; Dei oraculis proditum eſſet; ipſum eſſe ducturum Iſraëlitas in terram illam optatiſſimam: in eaq; re ſumma, & immortalis gloria eſſe poſita videretur, tamen ille nuſquam anteceſſionis honorem captaſſe memoretur; ſed vt vnus è multis, ſacram arcam ſubſecutus ſit. Quis ergo poſſit exiſtimare, illũ in Dei ſacerdotes imperium arrogantiùs exercuiſſe?

Niſi Deo præeunte, nemo in beatam terram po[...]ta[...]. Sacerdotũ magna fides.

Quæſtio. Qua auctoritate Ioſua Imperator ſacerdotibus imperauerit.

Num. 27, 21.

Ioſuæ modeſtia.

Porro Dominus dixerat ad Ioſuam: Hoc ipſo die incipiam te &c. 7

HÆC Dei ad Imperatorem verba eſſe die decimo facta, nemo dubitauerit, qui modò verſiculum decimumquartum ſequentis capitis cum his contulerit. Nondum tamen vel populus prælatam arcam obſeruare, vel ſacerdotes eam populo præferre iuſſi fuerant. Ceterùm iſta honoris dignitatisque amplitudo, haudquaquã Ioſuæ ambitionis fructus eſſe eſt exiſtimanda. Fuit enim ille vir omnium modeſtiſſimus. vt neque Paulli ſeruiebat ambitioni curatio pedum Lyſtrij hominis; & ſi diuinos illi honores pareret.

Ioſuæ honoris amplitudo non ambitionis fructus.

Act. 14, 8.

Sed,

Sed, vt quæ mox ſubijcitur cauſſa, & quę explicatius etiam verſu XIV. ſcripta habetur, patefacit; pertinent iſta ad parentium obedientiam, atque obſequium: ſine quo obſequio nihil efficere poteſt vel maxima cuiuſquam Imperatoris virtus, & induſtria. veriſſime enim apud Xenophontem Chryſantas dixit, τὸ πειθαρχεῖν μέγιστον εἶναι ἀγαθὸν εἰς τὸ καταπράττειν τ' ἀγαθά, καὶ εἰς τὸ διασώζειν. hoc eſt, nihil eſſe præſtantius ad res magnas aut patrandas, aut conſeruandas, ſubiectorum obedientia atque obſeruantia. Nihil autem eſt quod homines efficiat ſuis Principibus obſequētiores; quàm ſi ipſos intelligāt ſe eſſe meliores; atque ad ea proſpicienda, procurandaque, quæ ſint ſalutaria, prudentiores. Quomodo autem ille Imperator non omniū optimus atque prudentiſſimus exiſtimetur, cui Deus in rebus omnibus preſtò adeſſe perſpicuè cernitur? Eo igitur ſpectat iſta amplificatio, vt cōparetur Imperatori preclara, & ſancta apud ſuos ciues exiſtimatio. quippe quē intelligant, à Deo veluti in ſinu geſtari, & continuo alio atque alio dignitatis ſuæ fructu cumulari. bona verò exiſtimatio reuerentiā obſequiumque pariat. Etenim ſimiliter Deus, quos noua Lege lata, populi ſui magiſtros ad Euangelij doctrinam propagandā eſſe voluit, eis optimam exiſtimationem per varia miracula cōciliauit: & per oſtenta declarauit, muneris, cui illos præpoſuiſſet, veritatem atque conſtantiam. vt in actis Apoſtolorum eſt perſcriptum. Et cùm vnigenæ filij ſui mandata & imperium nobis quam commendatiſſima efficere vellet, tum Spiritu ſancto corporata ſpecie demiſſo, tum cęleſti voce teſtificabatur; eum eſſe filium ſuum cariſſimum, quo mirifice delectaretur. Nimirum admirabili bonitatis, atq; amoris abundātia benigniſſimus Pater noſter Deus gratuita ſua beneficia, vt nobis fructuoſa ſint, talibus modis efficere conatur. Ceterum loqui videtur hîc Deus, de exſiccando redundantis fluminis alueo; quaſi in gratiam Imperatoris id faciat. Plane enim eadē ratione Moſen antè amplificauerat, populi ducē nuper factū, exſiccato maris rubri ſinu. Quanquam libenter opinor, arcano etiam modo illum à Deo in populi oculis auguſtiorem eſſe redditum: ſimiliter atque Homerus ſuum Vlyſſem fingit, a propitia Pallade, formoſa & illuſtri, ac prope diuina ſpecie ſubinde eſſe informatum. qui etiam Reges alios quodā maieſtatis ſplendore a diuino numine decorari exiſtimat, cùm ſic ſcribit, σκηπτοῦχος βασιλεὺς ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν. Nam & ſuos ſic ſacerdotes ſe deſpicatos apud populum reddere velle ait Deus apud Malachiam, cùm minatur, ſe ſtercore feſtorum conſperſurum facies ipſorum. Hoc enim profectò occultam aliquam efficiēdi contemptus rationem ſignificat. Fuerat quidem Ioſua pridem, atque etiam num viuo Moſe magnis honoribus diuiniſque donis auctus à Deo; vt cùm ſimul cum Moſe propalam e nube tabernaculo circumiecta ipſum alloqueretur. cum Moſes huius iuſſu, ipſum manu impoſita conſecraret; ſuæ gloriæ participem faceret; Spiritu ſapientiæ imbueret. Verum ſi ipſam Imperij functionem ſpectes, iam nunc primum admirabilis illius transuectionis gloria cohoneſtatur à Deo. Quare illud rectè dictū eſt, *Incipiā te magnum facere.* Poſthac enim non ſolum ſapientiæ, atque amicitię Dei gloria, verùm alijs atque alijs Imperij, & amplitudinis ſuæ fructibus continuò amplificatus ab illo, florebit. Porrò illud, *Vt ſciant me tecum eſſe &c.* interpretatur Chaldęus, Vt ſciant ſicut verbum meum fuit auxilio Moſi, ita verbum meum eſſe auxilio tibi. Cuius interpretationis explicata à nobis ſuprà eſt ratio.

Imperatoris induſtria ſine militum obedientia vana eſt.

Obſequium ſubiectorum vnde pariatur.

Deus procurat vt omnia ſua beneficia fructuoſa ſint.

Xen. Cyrop. 8

Act. 14.

Matth. 3.

Malach. 2, 3.

Deut. 31, 14.

Supra 1.

Tu vero imperato ſacerdotibus baiulis arcæ fœderis &c. 8

AVDIVIMVS verſu ſexto, Ioſuam ſacerdotibus imperantem, vt arcam præferrent populo: Iam igitur vt intelligamus, cum id, non oſtentatione imperij glorioſa, ſed magna ratione feciſſe, explicatur, qua auctoritate, quaq; fiducia eis illud imperauerit. Eſt autem exiſtimandum, plene hic Deum edocuiſſe rem omnem, vt eſſet agenda. Nam de XII. ſaxis, quæ ex Iordanis alueo ſumi, & ad Galgala ferri voluit, mādata cum dediſſe Imperatori, patefaciet verſiculus octauus proximi capitis; cuius tamen rei nulla apparet vſquam mentio. Ad hoc, ipſe Imperator, inter Dei verba, quæ mox populo referet, traiectionis modum omnem explicabit. Non igitur hoc loco verba Dei quæ ad Imperatorē fecit, plene perſcripta ſunt, ſed ea modò particula, quæ præ ceteris neceſſaria videbatur; vt ex qua conſtaret, Imperatorem haudquaquam ſua, ſed Dei auctoritate iuſſuque Sacerdotibus ſacræ cæremoniæ modum præſcripſiſſe. cetera verò, quæ ad narrationis filū contexendum pertinēt, ea hinc inde colligi facilè poſſunt. Quæ narrādi ratio ſæpe ſanè in vtriuſque teſtamēti libris eſt ſeruata. Porrò de extremitate Iordanis, quod ait ſic puto eſſe accipiendum, ac ſi dicat; vbi ad ripam vſque aduerſam pertigeritis, emenſi toti fluminis latitudinem, tum in alueo inſiſtite; neque euadite in continentem, vſque eò, dum iuſſero.

iuſſero. Nam ea arcæ mora cohibendus erat aquarum curſus,& ſuſpendendus,tantiſper,
dum omnes traiicerent. קצה enim & extremitatem ſiue oram ſignificat; & partem. Sed קצה
de his mox plura. LXXII. pro, ואתה,& tu, legerunt, ועתה & nunc. Ain pro Aleph.

Dixerátque Ioſua ad filios Iſrael; Accedite horſum &c. 9

EDOCTVS à Deo Imperator, vt ſuperiore verſiculo vidimus, omnem rationẽ tranſponendæ multitudinis in Chananæam, eueſtigio eam patefaciebat populo, atque ſacerdotibus. Hactenus enim ſatis explorata fuerat & probata Deo omnium fide conſtans modeſtia: qua, etſi ab rebus omnibus ad traiiciendum eſſent imparatiſſimi, tamen neq; de Dei promiſſis atque potentia deſperauerant, neque in eius conſilium curioſe inquiſiuerant; ſed Imperatorem ſuum vſque ad fluminis ripam obedienter ſecuti, adhuc expectauerant religioſè, quo tandem modo immenſa Dei poteſtas multitudinem tam numeroſam; & cuius, vt eſt credibile, pars longe maxima erat infirma puerorum & fœminarum turba; trans rapidum,& turbidum flumen; qualia ſunt quæ nouis vndiquaque aucta aquis redundant, in terram hoſtilem eſſet portatura. Sunt igitur iſta cum verſiculo ſecundo ſic aptanda,vt cùm ipſa pro concione ab Imperatore expoſita eſſent, monitores deinde per media caſtra edixerint illa, *Cùm videritis arcam*, & quę ſequũtur in tertio quartoque verſiculo. Neque enim vnius hominis vlla vocis contentio tanta eſſe potuit, quæ per ampliſſimam multitudinem ab omnibus exaudiretur. Nam ad concionem quod attinet,cuius hoc verſu mentio eſt: probabile eſt, permiſſum quidem fuiſſe cuiuis interesse; verum ſolos ſenatores, & inſuper ex vnaquaque tribu delectos à tribulibus viros
Inf.c.24. quoſdam primarios eſſe citatos. de qua re alio loco plura, ſi volet Deus. Ceterum illud
Horſum, ſiue Huc, locum oſtendit, opinor, in quo ſacra arca ſtabat poſita in medio agmine. Erat enim ſolemne, cœtus ad tabernaculum conuocare; vt nihil, niſi Deo veluti ſpectante, & conſcio, agi cum populo exiſtimaretur. Et ſanè qui in ſacris concionibus verba vel faciunt, vel audiunt, deberent non minore id religione agere vterque, quàm ſi præſentem,animoſque ipſorum penitus perſpicientem Deum oculis cernerẽt. Quòd autem dicit Imperator, *Verba Domini Dei veſtri*, tum attentam cupidamque facit audientiam,tum fidem conciliat iis quæ dicturus eſt,ab auctoritate ſimul, & potentia, benignitatéque perſonæ Dei. Nam ſi ſunt verba *Domini*, hoc eſt, Iehouæ, & ſummi numinis, non poſſunt non eſſe & certiſſima, & de rebus auditu digniſſimis. Si autem, *Dei veſtri*, hoc eſt, qui vos ſibi peculiarem populum delegit adoptauitque, & qui veſtri curã ſemper, vt benigniſſimus pater filiorum ſuorum,geſſit maximam: quique, vtpote Deus, facilè quod vobis commodum atque vtile ſit, præſtare queat; fieri non poteſt, quin ſint, in hac omnium rerum ſumma difficultate, veſtraque tanta ſolicitudine, omnis conſolationis pleniſſima; & planè rebus veſtris peropportuna. Ceterum, quòd ea quæ diuino afflatu intellexit, aut ex ſacro edita oraculo percepit, tam planè Deo, vt debet, adſcribit; non autem quaſi profecta ex ſui animi perſpicacitate atque prudentia, iactat, id animi eius in ſumma poteſtate moderationem ſingulariter commendat: nobiſque exemplo eſſe debet, ne propter abundantiorem Dei aduerſus nos benignitatem, noſmet efferamus,aliiſque præferamus, ſed candide, quidquid eſt, quo ceteros mortales excellimus, illi acceptum referamus; noſtræ laudi non aſſumamus.

Cœtus conuocabantur ad tabernaculum arcæ ſacræ.

Cóciones quales eſſe debeát.

Deus veſter.

Ioſuæ ſumma moderatio in ampliſſimo imperio.

Monitio.

Per hoc cognoſcetis, quod viuat Deus fortis in medio veſtri &c. 10

IAM his quatuor deinceps verſiculis exponit Ioſua Dei conſilium in tranſponendo populo, quod ab illo perceperat: ſed capita duntaxat narrationis cõmemorata ſunt ſacris verbis; vt nuper quoque factum oſtendimus. Pronomen *Hoc* demonſtrat id, quod parcè, verſibus vndecimo & XIII. indicatur miraculum. q. d. ex hoc tam admirabili oſtento, quo veſtra cauſſa modò Deus ipſam rerum naturam, ceteroqui perpetuam, fixam,ſtabilem, commutabit,intelligere poteſtis perſpicuè, ipſum omnipotentem vobis præſto adeſſe. & eum quidem viuum: hoc eſt, non ocioſum, & veluti lentum, languidum, ſegnem, nihilque magnopere curantem; ſed planè vegetum, acrem, intentum in omnium earum rerum procurationem, quæ vobis vtiles ſint & commodæ: atque ad ea omnia præſtanda conficiendaque, quæ vobis antehac ſæpe eſt pollicitus: vt iam nulla dubitatio hæſitatione in veſtris animis reliqua eſſe debeat, quin ſit profligaturus ante vos eas gentes, quarum ditionem occupatum nunc pergitis. Cùm enim diuinorum miraculorum omnium; præſertim inſignium & inuiſitatorum; ea ſit vis atque efficacitas; ſicut & ſcopus quoque; vt mentibus hominum religionem afferant maiorem: illud autẽ

Deus viuus, cur.

Miraculorum ſcopus & efficacitas.

miraculũ & maximũ fuerit, atq; admirabiliſſimũ,& prorſus accommodatum ad ſummã eorũ promiſſorũ, quæ antehac Deus Iſraëlitis ſæpiſſimè promiſerat; de obtinenda terræ Chananææ poſſeſſione;fieri profectò non potuit;vt neque debuit etiã;quin ex ipſo ſtatim plerique omnes intelligerent, Deũ ſibi adeſſe præſentẽ;& ea iam effectum ire,quæ toties pollicitus fuerat. Sed quamuis ſua cuique ratiocinatio ſuperiores illas Dei pollicitationes cũ hoc admirando opere conferenti perſuadere facilè potuit,vt iſta apud ſuos animos ſic ſtatuerent, iudicarentq́ue;tamen cùm mirifica ſit in noſtris mentibus ſemper ſtupiditas, tantiſper dum carne ſumus circumdati, & humi ſtrati, ad æſtimandam ex veritate diuinam in nos benignitatem,ſeriemq́ue conſilij Dei proſpiciendam obſeruandamq́ue,quo ille conſilio noſtram ſalutem procurat; ideò haudquaquam ſuperuacanea fuit iſta Imperatoris admonitio; immò verò planè opportuna; vt excuſſo illo mentium torpore,omnes ex hoc tam miro fauſtoque auſpicio certiſſimam animis ſpem conciperent,facilis aduerſus Chananæos,acerrimos,vt videbantur,hoſtes,victoriæ : non aliter atque ſi Deum omnipotente illa manu, qua incitati fluminis aquas ſublimè ſuſpendentem viſuri ſunt, hoſtes quoque illos ſuos ſternentem conſpiciant. Nam alioqui facilè euenire potuiſſet fortaſſe,vt in tanta hominum turba,ex aliquorum peruerſis cogitationibus,rumores ſiniſtri improbiq́ue diſſipati, increbreſcerent, Iordanem tranſmittere, gentemq́ue fortiſſimam adire, vndiquaque mari, montibus, fluminibus circumdatam, vnde nullum pateret ſemel victis effugium; nihil aliud eſſe, quàm ſe in poteſtatem hoſtium dedere. Qui rumores quantas ſubitò daturi fuiſſent turbas, ex ea animorum imbecillitate atque deſperatione æſtimare licet, quæ capite ſeptimo memorabitur; cùm ſemel vel minimum quid aduerſi, paucis è populo apud Hai accidiſſet. Sed enim videntur iſta parum eſſe conſentanea præclaræ illi fidei, quam ſuperioris verſiculi initio,tantopere laudabamus in populo. Si enim ex ipſo tandem miraculo cognituri ſunt, Deum à ſe ſtare, hoſteſq́ue profligaturum eſſe; effici videtur, adhuc ipſos dubitaſſe. Immò verò minimè id conficitur. Iam enim id eos re ipſa eſſe cognituros dicit, quod adhuc ſola fide perſuaſum ſibi habuerunt. Deinde, poteſt iſtud de fidei augmento dictum accipi. Nam pauci,opinor, noſtrûm, ne dicam nulli,eò perfectionis in fide progreſſi ſumus,vt nõ ſentiamus,vel maximos vltrà progreſſus nos continuò facere poſſe, ſi Deum ritè pergamus precari, cum Apoſtolis, vt fidem nobis adaugeat. Denique in numeroſiſſima illa turba probabile eſt fuiſſe non parum multos, qui partim hæſitarent, alij etiam planè diffiderent; tametſi communem multitudinis diſciplinam factis colerent, & fidem ſpecie præ ſe ferrent. Ioſua autem indiſcriminatim loquitur. Nam qualeſcunque antè fuêre, certè non potuit fieri, vt hoc tanto miraculo ipſorum animus non vehementer permoueretur; & qui antè planè crediderant, plurimùm confirmarentur; ceteri diffidentiam cum fidentia commutarent. Sed iam expendamus ipſa ſacra verba. Illud, תֵּדְעוּן, cognoſcetis, ita accipi poteſt, quaſi ſit Futurum modi finiti, pro mandatiui, cognoſcitote; aut modi potentialis, vt vocant, cognoſcatis. Sed iſta aut nullam aut minimam adferunt ad ſenſum variationem. Illa autem Dei epitheta, אֵל חַי, El Hai, hoc eſt,omnipotens,ſiue fortis,& viuus, vel viuit; ad præſentem locum ſunt accommodatiſſima. Erat enim Imperatori hac oratione propoſitum, fidem & ſpem populi affirmare de victoria aduerſus ſeptem, quæ enumerãtur, gentes obtinenda. quippe in qua perſuaſione & fide, cardo omnis læti ſucceſſus vertebatur. Quæ cauſſa eſt,cur id tanto ſtudio ab omnibus,qui aliquãdo apud Iſraëlitas cum imperio fuêre,inculcatũ ipſis ſit. Etenim quotieſcunq; toto animo in Dei ope & præſidio illi acquieſcebant;eiuſq́ue & potentia & benignitate freti hoſtes ſuos inuadebant, toties victoriam reportabant lætiſſimam. at quando ſuas ipſorũ vires cum hoſtium viribus contendebant;vel turpiter cædebantur, vel fœdas pernicioſaſq; pactiones cũ illis facere cogebantur; quibus deinde obſtricti, paullatim à proba religione ad cultum falſorum deorum abducebantur.eaq́ue impietate ſua moram moliebantur,quantũ in ſe erat, cùm cæteris omnibus lætiſſimis Dei promiſſionibus, tũ generis humani etiã ſalutis diſpenſationi; victoria autem parari ſolet fortitudine: eſt ergo aptiſſimũ illud epithetum, אֵל, El,fortis,potens,pollẽs. Sed quãdo fruſtrà eſt omnis potentia,ſi deſit prõpta voluntas,atq; induſtria,additur, חַי,Hai,viuus,ſiue,qui viuit (perinde enim Verbum atque Nomen eſt) quod agilem Dei induſtriã, atque actuoſam prouidentiã curamq́; ſignificat; qua ſemper opẽ maturè ſuis fert,ſuccurritq́; in tẽpore ipſorũ ſaluti. Vita enim, vt ait Ariſtoteles,actio eſt; atque ex motu potiſſimùm cognoſcitur. Et quorum nulla actio motuſq́ue apparet,ea mortua,aut certè languida torpentiaque eſſe cenſentur. Deus igitur cùm ſua efficientia

Humanæ mentis ſtupor maximus in rebus diuinis.

Obiectio.

Solutio.

Fides augeſcere poteſt.

אֵל חַי epitheta Dei.

In fide Iſraelitarum cardo læti ſucceſſus ipſorum vertebatur.

אֵל potens, pollens.

חַי viuus.

Ariſto. de anima.

gubernet

gubernet modereturq́; omnia: & in primis ſuorum cultorum ſolicitudini ſubueniat, re- Deus viuus.
Pſ. 121, 3. & 4. ctiſſimè, חַי, viuus, agilis, vegetus appellatur. quod diuinus vates ſignificabat, cùm caneret: Non permittet, vt pes tuus labaſcat; non dormitabit, qui cuſtodit te; ecce non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſraëlem. Nam etſi ideo quoque viuus, immò vita ipſa rectè nominetur, quia per ipſum omnia viuunt, & mouentur, & exiſtunt, vt ait Paul-
Act. 17, 28. lus; tamen ea, quam dixi, notatio præſenti loco ſeruit. Multa diſputata ſunt etiã ab Hebræorum Philoſophis, quos Cabbaliſtas, quaſi qui à maioribus traditam per manus do- Cabbaliſtæ
ctrinam acceperint, appellant, de iſtis Dei nominibus, אֵל חַי, El, Hai, cùm multis in locis
Porta lucis
aliis, tum in eo etiam libro, quem Portam lucis inſcripſerunt. Hic enim ſcribunt, יְהוָה, Iehouam, quem nos Deum Patrem dicimus, inuocatum appellatumq́; hoc nomine, אֵל חַי, El Hai, largiri per, אֲדֹנָי, Adonai, hoc eſt, per Dominũ, quem nos appellamus Filium, benigniſſimè cùm cetera, quæ opus ſunt; tum vitam incolumem, & ab hoſtibus tutam. adduntq́; ideo Imperatorem Ioſuam, hoc loco nomen iſtud, אֵל חַי, vſui paſſe, vt ſuorum animos eius commemoratione redderet de ferociſſimis hoſtibus, quos adibant, ſecuros. Sed reuertamur ad contextum. Illud, בְּקִרְבְּכֶם, quod conuertimus, *in medio veſtri*, rectè בְּקֶרֶב
etiam reddatur, apud vos. Nam, קֶרֶב, à verbo, קָרַב, propinquitatem propriè ſignificat. Quæ porrò ſequitur verbi geminatio, הוֹרֵשׁ יוֹרִישׁ, *expellendo expellet*, continuatas alteram poſt alteram victorias promittit. Eſt autem obſeruatum, verbum hoc, ירשׁ, ſi ſubiicitur ירשׁ
ei, מִפְּנֵי, hoc eſt, à facie, ſiue è conſpectu, tum ſignificare, poſſeſſione depellere atque deiicere: ceteroqui verò, poſſidere, aut ſi forma Hiphil inflectatur, mittere in poſſeſſionem. Sed enim iſta de expellendis ſeptem gentibus Dei promiſſa eſſe aliquando ad rem collata, docet hoc noſtrum commentarium, & teſtatur Paullus, cùm Antiochiæ Piſidiæ ſic lo-
Act. 13, 19. quitur pro concione: En deletis ſeptem gentibus in terra Chananæa, heredes terræ illa-
Gen. 15, 18. rum fecit ipſos (Iſraëlitas.) Sed dicat aliquis; Abrahamo promiſerat Deus decem gentiũ poſſeſſiones: non ergo promiſſorum munus plenè conficitur expellendis gentibus ſeptẽ. Verùm expedita eſt reſponſio. Ioſuam de iis agere poſſeſſionibus, quas ipſe eſſet Iſraëli-
tis diſtributurus: hoc eſt, quæ vltra לְבֹא חֲמָת, Labo Hæmath, non iaceb[it]. At in illis li- Aditus ad Hæmath.
beralioribus promiſſis loca omnia eſſe, ad Eufratem vſque. de qua re memoria repetat lector, quæ ſunt à nobis prolixè diſputata ad verſiculum quartum capitis primi. Præterea ſeptem iſtæ gentes aliquando pluribus, aliquando paucioribus nominibus ſignificantur. vt ſuis locis monebimus. Nam in populoſiſſima regione familias habitaſſe diuerſas plurimas, eſt credibile. Neque verò eaſdem ſemper iiſdem eſſe appellatas nominibus, certum eſt. Qui enim in Abrahamico fœdere dicuntur, רְפָאִים, Raphaim, videntur à Ioſua iam vocari חִוִּי, Hæuei. Quarum appellationum rationem alibi explicabo, ſi vita ſuppetet.

En arca fœderis, Dominus vniuerſæ terræ præit &c. 11

LATINVS Græcos ſecutus, vt ſolet libenter, conuertit hunc locum ſic: Arca fœderis Domini vniuerſæ terræ. Quin Aquila quoque, & Symmachus caſu gignendi ſunt vſi: ille enim, κυριεύοντος, hic δεσπότου, reddidit. verùm appoſitiuè, vt loquuntur Grammatici, hærere nomen, אֲדוֹן, Dominus, cum præcedentibus, patefacit accentus, aut in-
terpunctio, זָקֵף, Zakeph, inſiſtens verbo בְּרִית, fœderis, lectioniſque curſum ſiſtens. Ha- Accentus Zakeph. זָקֵף
bet enim inter eos accentus, qui Regum nomine dignantur, vim pauſæ maximam, poſt Soph-paſuc, & Athnachtam. Neque verò inſolens eſſe, vt arca ſacra Deus vocetur, ſa-
Sup. verſ. 3. tis multus eſt à nobis ante confectum. Veruntamen ſi quis Latinum, & Græcos ſequi ma-
lit, is cum Dauide Kimhi exiſtimet, nomen אֲרוֹן, Aron, hoc eſt, Arca, ἀπὸ κοινοῦ, repeten- R. Dauid Kim.
dum eſſe; quaſi ſic ſcriptum ſit, הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲרוֹן אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ, Ecce arca fœderis, arca Domini vniuerſæ terræ, aut ſi mauult; putet verbum, בְּרִית, eſſe ipſo ſenſu iterandum; Arca fœderis, quod fœdus eſt Domini vniuerſæ terræ. Quamquam tanti eſſe nobis accen-
tus non debent; quos priſcis temporibus nullos fuiſſe etiam Iudæi fatẽtur; vt veterum in- Accentuum quanta ſit habenda ratio.
terpretum, bonas alioqui, & probas ſententias, verbiſque ſacris conſentaneas ſatis refel-
lant. Ceterùm appoſitiſſime ad rem nominat Imperator Arcam, Dominum vniuerſæ Arca vocatur Dominus vniuerſæ terræ.
terræ; vt penitus omnem ex animis populi non dicam diffidentiam, ſed hæſitationem eliminet. Quis enim dubitet eum, qui omnium rerum Dominus eſt; omniaque habet in manu, atque gubernat, & moderatur, poſſe ipſam quam condidit aquæ naturã, quamq; ei impoſuit legem, ad breue tempus, vel mutare, vel certè ſuſpendere?

Nunc ergo legite vobis duodecim viros, &c. 12

HIC verſiculus interrumpit narrationis miraculi ordinem curſumq;. eſſetque illa dilucidior, ſi proximum is verſiculum ſequeretur. Significat autem, Deum, cùm Imperatori patefaceret traducendi populi rationem, ſimul id iuſſiſſe quoque, quod initio proximi capitis memorabitur explicatiùs.

Et futurum eſt, vt ſimulatque quieſcent plantæ pedum &c. 13

SVPRA dixit arcam, ſiue Deum, quem arca, vt aſpectabile ſignum, repræſentabat, præituram in Iordanem populo. Iam verò quid tum poſtea futurum ſit, exponit. nempe ſimulatque arcam portantes humeris ſacerdotes inſtiterint in aquis; eas quæ infrà ſunt, excifum iri, hoc eſt, ablatum ex alueo, ſiue, defecturas. Nam ſuperiores ſubſiſtent in aceruum collectæ; & tanquam vtre contentæ. Itaque dum inferiores prono curſu labentur in mare mortuum, neceſſe erit vada ilicò nudari. De inferioribus enim accipienda ſunt illa verba, Aquæ Iordanis *exſcindentur*, ſiue deficient. Copula autem, quæ verbo יִכָּרְתוּן, præpoſita eſt, ſenſu ipſo collocatur ante nomen, הַמַּיִם. aut eſt, vt opinatur Rabbi

R. Iſaias.

Iſaias, ſuperuacanea. Eſſet quidem, vt videtur, haud incommoda interpretatio loci iſtius, hæc, Aquæ Iordanis diſcindentur, aquæ, inquam, illæ, quæ ex ſupero deſcendunt, & ſubſiſtent cumulo vno. Idem enim prorſus efficitur; nempe alueum inferiorem exſiccari. Nam dum ſuperiores aquæ, tanquam mole oppoſita, diiunduntur ab inferioribus, hæ verò libero curſu defluunt in Aſphaltitem; plane conſequens eſt, vt inde à ſubſiſtentibus ſuperioribus, ad lacum vſque denudentur vada. Verùm verbum, כָּרַת, hîc non ſecari, aut diſcindi, ſed exſcindi, hoc eſt, auferri, perdi, aboleri, ſiue deficere, vt reddidit Chaldæus, ſignificare, oſtendit verſiculus decimus ſextus; apud quem de his plura ſumus dicturi.

Factum igitur eſt, cùm diſcederet populus è tentoriis &c. 14 15 16

QVÆ poſt verſum ſextum adhuc dicta ſunt, quaſi interpoſitio quædam, interturperunt narrationem. ea autem iam continuatur, ad hunc modum. Cum ſacerdotes, recepta in humeros arca, per mediam multitudinem ſeſe conferrent verſus ripam Iordanis; populus, vt erat iuſſus, relictis ſuis tuguriolis, ſeſe comparabat ad ſequendum, ſuo quiſque ordine, arcam; fluuiumque tranſmittendum. Vbi porrò illi cum arca ad fluuium perueniſſent; qui id temporis pleniſſimo alueo inundabat; ſimulatq; pedes mergere in aquas cœpêre, quatenus procedebant, eatenus illæ quæ ſuprà erant, quaſi aggere cohibitæ, ſiſtebantur; atque vſque eò coaceruabantur, vt magno cumulo retrò, ad vrbem Adam vſque extarent. Quæ verò infrà erant, ea facili & prona fluxione abripiebantur in mare ſalſum. Itaque paullatim euadentes ſacerdotes prope ad oppoſitam ripam vſque, ſenſim ſuperiorum aquarum ſiſtebant curſum; & delabentibus inferioribus, vada paullatim exſiccabant. Ac tum denique, cum illi, quàm latè patebat alueus, vada, pedetentim progreſſi, denudaſſent; & iuxta oppoſitam ripam inſtitiſſent, iamq; circiter bis mille paſſibus populum præceſſiſſent, hic, quo ſolebat ordine, iter facere per deſertum, ſubſequi ſacerdotes per ſiccum flumen cœpit: atque in Chananæam tranſire: & quidem è regione vrbis Ierichuntis, hoc eſt, quà erat ad Ierichuntem ab Iordane breuiſſima via. Solent quidem plerique; & in iis etiam Talmudici; opinari, ſacerdotes, qui arcam ſuſtinebant,

Talmudici. Sacerdotes cũ arca vbi conſtiterint in Iordane.

conſtitiſſe apud eam ripam, ex qua in flumen deſcenderant: quidam etiam progreſſus feciſſe ad medium vſque alueum, atque ibi inſtitiſſe. Sed nobis, quod modò diximus, & ſimilius vero, & vniuerſæ narrationi congruentius eſſe videtur, cùm ob alias cauſſas, quæ proximo capite afferentur, tum maximè, quia illi præcedere populum circiter bis mille paſſuum interuallo iuſſi fuerant: quod de aluei latitudinis ſpatio eſſe accipiẽdum: ſuprà conficere ſumus conati. Ceterum hic ſeſe factis oſtendit egregia illa ſacerdotum, fides, quam ad verſiculum ſextum laudabamus; cùm non dubitant, plenum rapidumq; amnem pedibus tentare, ſola promiſſorum Dei fiducia; quæ non quidem ipſi audierant; cum ex oraculo ſacro ederentur, ſed ab Imperatore modò relata perceperant. Simul

Sacerdotum munus quale.

etiam, quale ſit ſacerdotum nõ ignauorũ munus, declaratur: nempe arcã fœderis diuini, hoc eſt, cæleſtẽ illum theſaurũ ſacræ doctrinæ, & verbi Dei, præferre profano populo, cũ ſincera interpretatione explicationeq;, tũ probæ vitæ exemplo. Neq; ab his rebus agẽdis deterreri vllis quantũuis altis aquis; hoc eſt, rebus triſtiſſimis, atq; tribulationibus: ſed obſtacula omnia fortiter perrũpere, diuinarũ promiſſionũ fiducia. Et populo viã ad cęleſtem hereditatẽ adeundã patefacere. Porrò illa interpoſitio, *Iordanus autẽ inundat ſuper totas ripas*

ſuas

ſua per omnes [illegible], cum miraculum [illegible], tum etiam [illegible] modo [illegible] [illegible]dum ſidem conſtantiamq; non mediocriter amplificat, [illegible]. Nam [illegible] [illegible] ora [illegible], eo & rapidiora, & turbidiora [illegible]: ac [illegible] difficiles [illegible] machinamentis [illegible]bentur; periculoſiſſimaque [illegible] vada [illegible] abil a [illegible]tur. Sed Dei conſilio vis nulla obſiſtere poteſt: & ſancta fides [illegible] turbidiſsimis rebus [illegible] ſuſtentat; atque in obſcuriſsimis [illegible] [illegible]. *[illegible] meſſis* [illegible] primum [illegible] [illegible]piunt, quod propter ille, חֹדֶשׁ הָאָבִיב, menſis ſpicæ matureſcentis, vocatus eſt in Exodo. Nam in Paralipomenon [illegible] primo exſtat, Iordanem menſe primo inundare ſolere [illegible] ripas ſuas. Voco autem menſem primum, quem Hebræi appellant, נִיסָן Niſan, hoc eſt, [illegible] quo Paſcha cotannis celebrare, ob ſelicem auſpicium rei ab Ægypti [illegible] [illegible] [illegible]dum erat. Eum enim menſem Deus ipſe pro primo, & anni initio habere iuſſit, [illegible] [illegible] memoria beneficii, quo ille Iſraëlitis e duriſſima ſeruitute Ægyptiaca aſſerue[illegible] in libertatem, quæ libertas ipſis quaſi vitæ initium eſſe videbatur; [illegible] ante ſeruitutem vel ipſa morte grauiorem ſeruiuiſſent Barbaris. Ceteroqui primum menſem vocant Iudæi, qui ab hoc ſeptimus eſt, cum eum putent conditi orbis ſuiſſe principium. Vnde & verbo Chaldaico, תִּשְׁרִי, Tiſri eum appellant. eſt enim, Tiſri, Chaldæis, initij vocabulum, a verbo ,שׁרא. Incohat autem menſem Niſan noua luna ea, quam nos Martio noſtro attribuimus: Tiſri verò, quam Septembri. Ceterum Martio menſe calidi[illegible] bus illis regionibus matureſcere ſolere fruges, teſtata ſacris literis res eſt. Iubetur enim populus, in Leuitico, cotannis, dum Paſcha facit, meſſis aruis, nouarum ſpicarum offerre manipulum ſacerdoti: vetaturque ante frugibus hornis veſci, quam iis primitiis oblatis, atque coram Deo religioſe a ſacrifico agitatis, vniuerſæ fruges omnes, quaſi communicata cum omnibus primitiarum illa conſecratione, Deo veluti dedicatæ ſint. Sed cur eo [illegible] inundare ſolitus ſit Iordanis, credibile eſt, liqueſcentes, verno tepore, in vicinis montibus niues in cauſſa eſſe. Nam idem Euphrati Tigridique accidere, in ſcriptis [illegible] Ieſus Syrach. Porrò obſeruandum eſt, pro eo, quod verſu decimotertio dicebatur, [illegible] mulatque quieſcent plantæ pedum ſacerdotum in aquis Iordanis, hoc loco ſcriptum eſſe, *Dum mergerentur pedes ſacerdotum in extremo aquarum*. Nimirum illic ſemel, & [illegible] atque vna complexione ob oculos ponebantur & nudatum infernus vadum, & tanquam obice vno repulſæ e ſupero affluentes aquæ, cúm iam tum conſtitiſſent iu[illegible] [illegible] ripam [illegible] fluminis ſacerdotes: hic vero, vt paullatim à proxima ripa [illegible] aduerſam vſque ſuperiores aquæ in cumulum cogi, inferiores verò curriculo auferri, vadaque exſiccari cœperint, quatenus proximam quamque fluminis partem pedetentim procedentes illi pedibus ſuis contingerent, deſcribitur. Illud porrò, *Aceruo vno*, aliter redditum ab aliis eſt. Chaldæus enim, vtre vno, dixit. atque etiam Symmachus ἀσκώματι, quaſi ſcilicet ab inflato diſtentoque vtre ſimilitudo ducatur: aut ita coactæ aquæ conſtiterint, tanquam magno vtre fuiſſent concluſæ. Sed mihi iſta poſitio, cum vtrem ſignificat, per quietam fere vocalem ſcribi viſa eſt, נֹאד, Nod. Cum autem cumulum, per ſecundam, נֵד, Ned. Quamquam non ignorem eſſe, vbi, נֵד, Ned. LXXII. ἄσκωμα [illegible] interpretati. Sed illi vocalium obſeruationi operam nullam dediſſe videntur, quarum fortaſſe nullæ erant eo tempore notæ. Quod ſequitur, *Longo admodum tractu ab Adam vrbe, ſita ad latus Sarthan*, ſiue, in Adam vrbe. (Nam vtroque modo in exemplaribus ſcriptum inuenitur, בְּאָדָם, & מֵאָדָם) id hanc habet, meo certe iudicio, ſententiam. quod repulſæ ab Arcæ Dei præſentia aquæ e ſupero affluentes, tanta mole coaceruabatur, cum continuo nouæ prioribus ſuperuenirent, vt ea moles ad vrbem Adam vſque, quæ prope Sarthanam ſita erat, hoc eſt, ad vſque Geneſaram continuo tractu exſtaret. ſiue, quod perinde eſt, ab vrbe Adam, vſque ad hunc traiectionis locum. Sed aliter interpretantur Iudæi, Chaldæum, vt libenter ſolent, ſecuti. nempe aquas, eas quæ ſuprà erant, ita in cumulum vnú, proxime ad eú locum, vbi traiiciebant Iſraëlitæ, fuiſſe collectas, vt procul inde ab oppido Adam, vicino Sarthanæ, remanerent: neque propius illud alluerent quam tum, cum vſitato curſu intra alueum ſuum delaberentur: quod oppidum alioqui facile [illegible] mole reſtagnantes, inundaſſent, ſi non cumulatim congeſtæ con[illegible]tiſſent, ſed pro liquidi natura, diffluxiſſent. Atque ab hac ſententia haud abhorrere videtur tralatio LXXII. interpretum. niſi, quod ea longú conſtruat inter vrbes Adam & Sarthana interuallum; quas vrbes Hebræa verba inter ſe vicinas collocát; atq; adeo Adá, vt ignobile

t 3 oppidum,

Exod. 13.

1. Par. 12.

Leui. 23.

Eccl. 24.

Dei [illegible] vis nulla obſiſtere [illegible]. Sancta fides in [illegible] [illegible] [illegible] dum

Menſis primus

Menſis primus [illegible] נִיסָן Niſan.

Primus menſis Iudæis

תִּשְׁרִי Tiſri.

Inundationis Iordanis cauſa.

נֹאד & נֵד

Septuaginta vocales non obſeruarunt.

oppidum Sarthan [illegible] designant. Nimirum [illegible] עד, quæ vt
[illegible] עד, cum, *eos*, hoc [illegible] ad, [illegible]
vocabulum ὅρος quod [illegible] eos quoque nullo sensu [illegible] ab ho-
mine non minus temerario quam imperito in margine scriptum, [illegible] stabat priorem
syllabam verbi [illegible] significare, tandem [illegible] rum [illegible] corrú
verborum esse relatum. Esse autem mendum hoc peruetustum, argumento est, quod &
Latinum, & [illegible] Ionæ anti[illegible] Syrum fefellerit. Atqui aquas e supero adlabentes
non consurrexisse in altissimam vnam molem quasi in montem [illegible], aut murum
in cælum exædificatum; quæ moles proxime ad transiendi locum exstiterit modo atque
inde quam [illegible] spectari [illegible], vt opinatur Latinus, aut procul ab sue et ab vrbe
Adam, vt Iudæi putant, sed inde repulsas auersasque [illegible] per arcæ sacræ præsentiam,
[illegible] vsque ad Genesaram lacum; prope quem sita erat vrbs Adam [illegible], vt
quamuis alte supra ripas tetepidines exstarent vndæ, tamen nō dispergerentur, sed tanqua
gelu concretæ coactæque, non amplius quam aluei sui spatium occuparent; atque ita [illegible]
se [illegible] con[illegible] a [illegible]rum m[illegible], non quidem [illegible] tam, sed [illegible], a loco, in quo
transiebatur, vsque ad oppidum Adam, cum ipsa verborum simplicissima, eoque [illegible]
[illegible] compositio ostendit, tum sacri vatis est verbis consentaneū [illegible] Ior- *Psalm.*
danem auersum in retrò esse. Ceterum Adam esse Tiberiadi stagno vicinam vrbem, osten-
dit Sarthan, apud quam collocatur. Erat enim Sarthan in vltimis finibus agri Bethsan[illegible]-
ci, aut Scythopolitani, qui fines ad Tiberiadem pertinebant. Nam in Regum libro [illegible], *1 Reg.4.*
vbi in Banæ, filii Ahiludi præfectura describenda limites Scythopolitanæ ditionis vndi-
que deu[illegible]antur, opposita est Iezrael Sarthanæ. Iezrael autem Scythopoli erat ab oc-
cidente. con[illegible]tur, ergo eidem Sarthanā fuisse ab oriente, iam vero quòd [illegible] ille Scy-
thopolitanam regionem ab oriente terminauerit, aperta res est. Sed adscribam ipsa ex
Regum [illegible] verba quam potero explicatissime [illegible] sunt enim alioqui obscuriora. Bana,
inquit, filius Ahilud (hic suggere, præfectum agebat in Taanach & Megiddo, atque per "
vniuersam Bethsanis regionem, quæ porrigitur vsque ad Sarthanam, ex eo loco, qui est "
sub Iezrael & rursus à Beth-san vsque ad Abel Meolam, & vsque vltra Iecmaam &c. "
Erat igitur Scythopolis veluti media inter Iezraelē ab occidente, & Sarthan in ab oriēte,
atque inter Abel-meolam meridionalem, & Iecmaam aquilonarem. Sed de illis vrbibus
erit alius disserendi locus. Quid autem in mentem venerit illis viris, qui sacra biblia in
Germanicam linguam traduxerunt, & Lutheri nomine inscripserunt, vt verbum, אדם
hic non vrbem, sed homines significare existimarent, nescio. Certe per Grammaticorū
leges id illis minime licebat. Sequitur porrò in sacra historia, quid factum sit illis aquis,
quæ transeuntibus sacerdotibus erant à sinistris: nimirum illę cum prono alueo decurre-
rent in mare mortuum, aut salsum; neque ex supero vllæ succederent in defluentium
locum, mox prorsus absumptæ atque ablatæ sunt in illum lacum, & [illegible], vt ego certè
opinor, celerrimæ; cum earum cursus naturalis diuina potentia, ob arcæ præsentiam,
vehementer incitaretur. atque id significatum etiam esse verbo illo, *exscindi*, arbitror. tam
enim eas subito defluxisse, vt quasi terra dehiscente absorptæ atque ablatæ viderentur.
Ceterum illud ים הערבה; quod nos traduximus, *mare planitiei* cum Chaldæo; interpreta-
tus est Symmachus, Mare solitudinis, hoc est, τῆς ἐρήμου, eumque secutus est Latinus. at
LXXII. & Aquilas Hebraicam vocē Araba, quasi propriam loci appellationem retinue-
runt. Potest autem a planitie nomen habere, quia quæ nunc occupat loca, fuere olim *Gen.13.*
campi amœnissimi; & quæ cum Paradiso Dei poterant comparari. A solitudine verò,
quia post memorabilem omnibus sæculis quinque vrbium desolationem, loca circū-
quaque vicina, tetro vi[illegible] sarum aquarum vapore & halitu, quo [illegible] illæ perpetuò fumant,
ita continuo inficiuntur, vt penitus sterilia, atque hominibus simul & pecudibus alēdis
[illegible], sola maneant. Mare autem salis, vel salsum dicitur, propter salsilaginem, quam
gustata habet Nam igneum illum imbrem, quo Dominus sceleratas ciuitates perdebat,
non ex solo ardente sulfure, verum etiam admixto sale compositum fuisse, sacris literis
proditum est Legimus etiam in Deuteronomio Et videbunt clades terræ illius, atque *Deut.29.*
morbos, quibus ipsam afflixit Dominus sulfur, & sal vrens per vniuersam terram. Non
[illegible] neque [illegible] quidquam, aut vlla herba in ipsa exsurget: qualis fuit euer-
sio Sodomæ & Gomorrhæ &c. Et vero vxor Loth, dum vitiosa curiositate patriam illam
non effugeret, in salis statuam est conuersa. Si quis tamen existimare malit, à fodinis *Gen.19.*
salis,

Adam vrbs.

Sarthan vrbs. צרתן

Scythopolitana ditio. Iezrael.

Abel meola. Iecmaam.

Mare planitiei, & mare solitudinis cur. ערבה

Mare salis.

Qualis pluuia Sodomæ.

Vxor Loth.

tis, quæ in locis maritimis circa ipſum fieri ſolent, non pugnauero cõtra. Nam meminit vatem Sophoniam dicere, Quoniam Moab vt Sodoma erit, & Ammon vt Gomorrha: promptuarium ſpinarum & fodinæ ſalis, vaſtitasq; æterna &c. Sed de huius lacus magnitudine & natura, cum multa ſcripſerint multi, tum in primis accuratè & diligenter Ioſephus de bello Iudaico lib. v. cap. v. Et Tacitus Annalium lib. xxi. Nonnulla etiam Strabo libro xvi. apud quem tamen in vulgatis certe libris Sirbonis, pro Aſphaltite, librarij errore, legitur. Et nobis quoque erit alio loco de iſto ſiue mari, ſiue lacu diſſerendum. Quapropter hoc vnum modò monebimus, ex iſtis ſacris verbis apertè refelli eorum dicta, qui Iordanem negant laudatiſſimas ſuas aquas cum fœdis huius lacus commiſcere, ſed ante eum ſub terram ſe condere, tam inſuauem coniunctionem confuſionemq; dedignatum. An autem ſubterraneis meatibus ſe rurſus inde ſubducat, atque in Elaniticum rubri maris ſinum penetret, quod à nonnullis proditum eſt equidem obſcuriſſimum eſſe puto, & cognitionem habere difficillimam. Certè propalam non effluere, id argumento eſt, quòd cum Iſraëlitæ, cum ex Cades verſus torrentem Iared contenderent, inter Elaniticum ſinum & Aſphaltiten iter facerent, nullum tamen transitum memorantur. Sed reuertamur ad miraculum exiccati fluminis, idq; cum diuiſi maris rubri miraculo conferamus. In Exodo ſcriptum eſt, per mare rubrum Iſraëlitis iter patuiſſe, cum excitato ab Oriente vento vehementiore eius aquæ fuiſſent diductæ atque diſiectæ. at hic nulla flantis venti mentio eſt. Neque enim diuidere fluminis vndas opus erat, cum cohibitis ſuperioribus, inferiores ſuapte natura delaberentur. Ibi nondum enim habebatur ſacra arca; extenta, quam Deus Moſi dederat, virga aquas à dextris & ſiniſtris altis molibus, tanquam fluxæ ſuæ naturæ oblitus, cogebat conſiſtere; & veluti ſuſpendebat; neque dilabi, niſi tranſmiſſo populo Dei, patiebatur; hic ſacræ arcæ præſentia ſolas eas, quæ à dextris erant, ſiſtebat cohibebatque; alteras, cùm per ſe ipſæ cederent, per decliuem alueum decurrentes, tum celeriore curſu incitatas ſubitò & raptim remouebat. Sed vtrobique non quæ oculis aſpectabilia erant virtutis Dei inſtrumenta, verum ipſa illius diuina potentia, nobis eſt conſideranda, & grato animo amplectenda bonitas; quæ tam benigne nos per huiuſcemodi oſtenta, ad ſe admirandum, amandum, colendũ, hoc eſt, noſtræ ipſorum felicitati & ſaluti conſulendum, inuitat & allicit. Et ſanè niſi mirifice noſtra nos vitioſitas occæcaret, & quibuſuis rebus potius, quàm Dei operibus perpendendis iudicandisque diſtringeret; animaduerteremus cotidie nihilo illis minora miracula, quæ nos merito ad ſuſpiciendum, reuerendumque cæleſtem noſtrum parentem inducerent. Ecce enim cotidie ſuſpenſas ſublime in æthere aquas videmus; nec niſi guttatim deſtillantes; nimirum vt terram fœcundent, non obruant. Cotidie vaſtiſſima mole mare impetu fremente litus ferit humile; neque id firmum, atque ſolide compactũ; ſed ex arena modo tenuiter leuiterque congeſtum; & tamen tanquam a præſentis Dei numine frænatum, ibi in ſe ipſum reciprocatur, quantumuis furens, atque tumultuans, ſiſtiturque. Sed, quæ noſtra eſt veſania, facilius iſta naturæ ipſi, quàm naturæ parenti atque opifici Deo adſcribimus. Sequitur in ordine ſacrorum verborum: *Traiiciebat autem populus è regione Ierichuntis.* Nempe poſtquam ſacerdotes cum arca ad ripam vſque aduerſam progreſſi eſſent; iamque patefacta per aquas, quam latus erat alueus, via, inſtitiſſent; cœpit populus ſubſequi, inque Chananæam trans ſiccatum flumen ire; vt proximo verſu dicetur explicatius. LXXII. interpretes, pro *traiiciebat*, reddiderunt, ſtabãt. nimirum illi aut pro verbo, עָבְרוּ, quod traiicere eſt, legerunt, עָמְדוּ, quod, ſtabant, ſignificat, literarum quadam ſimilitudine errantes. aut, quod ego credere malo, traiicere, pro intentum ad traiiciendum ſtare, acceperunt; eò quod animaduerterent, ipſum traiectum proximo commemorari verſu. Certum illud, *è regione Ierichuntis*, ſignificat traieciſſe populũ omnem per eam Iordanis partem, quæ proxime erat Ierichunti obiecta. quam equidem partem opinor deinde appellatam eſſe ab hac traiectione, בֵּית עֲבָרָה, Beth abara, nimirum vbi deinde Ioannes baptiſabat. mendoſe enim Beth-ania, locus ab aquis remotus, in quibuſdam exemplaribus, meo certè iudicio, ſcriptus eſt. Et profectò aptiſſime eum ceciditſſe exiſtimandum eſt neque ſine nutu conſilioque diuino, vt quo loco ſacer Baptiſmus primum, iſto traiectu, fuerat adumbratus, eodem quoque primum perficeretur. Memorantur autem ideo traieciſſe Iſraëlitæ è regione Ierichuntis, vt intelligamus, quamuis vada inde ad mare mortuum vſque delapſis aquis nudata fuiſſent, tamen multitudinem omnem, non tumultuosè & temerè, vbi cuique lubitũ eſſet, verum ſeruato ordine tranſiuiſſe, quà arca præceſſerat.

Ioſephus. Cornel. Tacit. Strabo.

Collatio miraculi rubri et Iordan.

In miraculis conſiderandis Dei potentia & bonitas eſt.

Cotidie miracula Dei maxima ante oculos ſunt.

Ioan. 1, 28.

Beth-abara. בית עברה

Baptiſmus quo loco primum adumbratus, eodem eſt primum perfectus.

Itaque acerd[illegible] [illegible]

Non ſatis erat viam fuiſſe [illegible] am; [illegible] aperta m[illegible] traiectiſſ[illegible] Ionem iſte v[illegible] dit, baiul[illegible] arcæ [illegible] progreſſu a proxima ripa ad [illegible] m vſque aquas [illegible] lap[illegible] d [illegible] te mortu[illegible] exſicc[illegible] iuxta ripam aductam, in[illegible] ie in eam con[illegible] m[illegible] o vni uer[illegible] Chan[illegible] am. Ni[illegible] m tātiſper dum in flum[illegible] man[illegible] at, all[illegible] bentes ex ſuperio[illegible] n Deum p[illegible] vt canit ſacer vates. ſimul [illegible] vero flumine illa fu[illegible] elata quaſi [illegible] moto obice, rediſſe ad nat[illegible] am, con[illegible] vt pr[illegible] dicetur capi[illegible] L[illegible]. & Lati-

תוך nus ſic interpretantur illud Hebraicum verbum בְּתוֹךְ, quaſi in medio Io[illegible] anis in[illegible] ſacerdot[illegible] in traiectu. [illegible] תוך Hebr[illegible], non [illegible] part[illegible] icat, ſed [illegible] uod intus in re ipſa eſt ſiue in medio, [illegible] in ora aliqua atque extrem[illegible] hæreat. T[illegible]

Talmud. dicos verò, qui iuxta priorem [illegible] m[illegible] cum arca ſacerdotes ſomniant ver[illegible] us, [illegible] am iudicant proximo capite re[illegible] locis e[illegible] t. Port[illegible] d *Parando*, eſt ac ſi di[illegible] t, parando multitudini omnimodam traiectionem. Sua enim illi mora, vt diximus, re[illegible] [illegible] bant ſuperiori[illegible] as. Sum[illegible] autem in inf[illegible] verb[illegible] m [illegible] ſic inte[illegible] n

R. Iſaias, com[illegible] tius, quod proximo capite plane eam habeat notionem. R. Iſaias, vir [illegible] doctus, inte[illegible] p[illegible] tatur, figendo pedes ſuos videlicet. nec abſurde [illegible] at ceteri Iudæi, C[illegible] [illegible] lent, ſequentes quaſi patiendi illud verbum ſit, exp[illegible] in hanc ſententi[illegible] m [illegible] ba[illegible] t fixi firmique, & certa ſtabilique ratione diſpoſitis pedibus niti. Aquilas quoque, & [illegible] chus [illegible] c[illegible] nuert[illegible] runt, hoc eſt, parat[illegible] quos vid[illegible] tur im[illegible] Lat[illegible] dixeret. Nam a LXXII. eſt illud verbum omiſſum. Atqui inſolens eſt vt [illegible] quam Hi[illegible] l vocant, patiendi notione verba afficiat Q[illegible] od ſubi[illegible] *Donec* [illegible] *nt omnis gens traiiceret Iordanem*, hæret verbo *Stabant*. Latinus, niſi mut[illegible] us eſt hic locus, hoc plane prætenit. [illegible] uod ſane minime oportu[illegible] t Efficit [illegible] m, vt intelligamu[illegible] c[illegible] ta hominum multitudine, nullum vel infimæ atque abiect[illegible] ſimæ ſortis, qui[illegible] [illegible] lſra[illegible] hæc

גוי nomine vix di[illegible] nus cenſeri poſſet [illegible] hoc enim [illegible], hoc eſt, ge[illegible] tis vocabulum [illegible] ificat, opinor, quod alioqui haud temere de Iſraelitis ſolet dici [illegible] nullum, in[illegible] pi[illegible] am, o[illegible] u[illegible] eſſe relictum: ſed patientiſſime omnes ab arca quaſi Deo ipſo, eſſe exſpectat[illegible] s; ne ab incurrentibus Iordanis vndis cuiuſquā tranſitus in optati[illegible] mam feliciſſi[illegible] am[illegible] qu[illegible] terram im-

Benignitas [illegible] erga homi[illegible] nes [illegible] da noſtra [illegible] gitur. pediretur. Quippe tantus eſt Dei erga humanum genus amor atque benignitas, vt nullum omnium perire velit; ſed omnes ſaluos eſſe [illegible] piat. Neque alac[illegible] mod[illegible] conatus adiuuet noſtros: ſed etiam admirabili patientia noſtram ſocordiam ign[illegible] uiam [illegible] que toleret. Quapropter tam long[illegible] [illegible] n, & prolixa patri[illegible] q[illegible] e ind[illegible] [illegible] tia inuitatos pudeat aliquando nos neglectæ propriæ ſalutis. Properemusque, dum traiiciendi in terram viuentium via nobis patet: d[illegible] m te[illegible] pus eſt εὐπρόσδεκτον vt vocat Paulus hoc eſt, dum [illegible] nos Deus benigne adhuc reſpicit & dies durant ſalutis. Ne [illegible] noſtræ t[illegible] d[illegible] m [illegible] oræ pertæſus, beni[illegible] num vultum ſuum ſubducat & ſuo ſimul diſceſ[illegible] u ſuſpenſas ad[illegible] nc maximas, grau[illegible] ſſimasque peccatorum noſtrorum vnd[illegible] [illegible] os [illegible] ere ſinat q[illegible] deinde merſi atque obruti in fœdiſſimum inferorum lacum abripiamur. Sed enim

Anagoge. operæpretium eſt h[illegible] c paucis explicare, quam lu[illegible] ule[illegible] ter in iſta Ioſuæ [illegible] ad[illegible] bratus ſit Ieſus Chriſtus. Mortuo Moſe lugent Iſraëlitæ dies triginta. Ne[illegible] pe [illegible] m

אחרית הימים iam tempus adeſſet vltimorum dierum, hoc eſt, אַחֲרִית הַיָּמִים, vt vocant ſacræ l[illegible] eræ

Talmudici. & Meſſiæ tempus, vt interpretantur Talmudici; Moſiſque lex, quæ Mo[illegible] nom[illegible] ne ſæpe ſignificatur, tanquam ſepulta, iaceret; neq[illegible] ue; neque fere alia doctrina, quam humanæ traditiones, & ineptiſſimæ [illegible], ho[illegible] eſt, [illegible], in [illegible] cl[illegible] ia Dei audirentur, lugebat populus Dei, nul[illegible] us ſacri vatis conſolatione recreatus; d[illegible] nec tandem miſertus ſuæ Ec[illegible] le[illegible] æ clementiſſi[illegible] us Pater [illegible] eus, Fil[illegible] m ſuum vni[illegible] ſu[illegible] iuſſit; & ducis Ieſu perſona ſumpta, populum vna ſecum per Baptiſmi Iordanem in promiſſam cæl[illegible] ſtem patriam tr[illegible] icere. Tum mox Ioannes diuinus præco, & monitor populi ſtrenui[illegible] imus, omnes vt ſe compararēt ad tranſeundum cum Ieſu Iordane[illegible], omnes ad eum baptiſmum, quo Ieſus per ſpiritum [illegible] m ſanctum ipſos erat baptiſat[illegible], hortabatur. P[illegible] duodeinde pree[illegible] Ioannis elapſo, Ieſus ad Iordane[illegible] a De[illegible] honore tanto, in oculis vniuerſi Iſraelis amplificabatur, vt intelligerēt omnes, eum cu[illegible] o eſſe; & quid[illegible] ulto co[illegible] unct[illegible] q[illegible] am fuiſſet cum Moſe: cum ſic cū[illegible] oq[illegible] [illegible]

lo,

lo, Tu es filius meus cariſſimus, quo vnice delector. Quamuis enim diuina gloria ex æquo
cum Patre abundaſſet ille ab æterno, ante conditum orbem; tamen oportebat eam glo-
riam noſtra etiam cauſſa pateſieri, vt ipſius imperio atque præceptis eſſemus obſequen-
tiores. vt de noſtro Ioſua quoque diximus. Itaque per eius arcæ præſentiam, in qua ha-
bitabat tota diuinitas corporaliter, conſecratæ deinceps aquæ, aditum cuiuis ad promiſ-
ſam illam cæleſtem hereditatem dederunt, quem modò Ieſu imperio parentem, trau-
cere illuc non pigeret. Sed hæc hactenus. Facile enim erit piis Philoſophis ab his rudi-
mentis profectis commentari meditarique prolixè cetera eodem pertinentia.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM.

IN IOSVAM, CAP. IIII.

Iamq; abſoluerant omnis gens traiectum Iordanis &c. 1 2 3

Hoc capite commemorantur ea, quæ poſt traiectionem, cùm apud Iordanem, tum
in Galgalis, vbi caſtra ſunt poſita, gerebâtur vno illo ferè die. Et primò quidē de ſublatis
è fluminis alueo duodecim ſaxis agitur, quæ rē mirabiliter actā æternę memoriæ māda-
rent. Mox de aliis XII. quæ in illorū locum in ipſo alueo ſunt poſita. Deinde ſacerdotum
exitus è Iordane, & aquarū ad ſuam naturā reditus deſcribitur. & interim in totam nar-
rationē confunduntur ea, quibus Imperator populi animos religione atq; pietate aduer-
ſus Deum perfundere laborat. Iam verò ne monumentum illud XII. lapidū in Galgalis
ponendorū, quaſi inani quadā ſuperſtitione, aut gloriæ ambitu conſtitutū ab Imperatore
videri poſſit; exponitur initio, eius rei agendæ auctorē fuiſſe Deum, vt qui Ioſuæ, cùm cū
cetera, quæ ad traiectū attinebant, edoceret, id ſimul in mandatis dederit. Exiſtimādum
eſt igitur, cùm Imperator traiiciendi rationē modumq; populo explicaſſet, atque hoc etiā
de lapidibus conſiliū Dei expoſuiſſet, delectos ilico eſſe viros duodecim, à ſuis quemque
tribulibus, ſimul Imperatore approbante, qui hoc munus exſequerentur, cùm iuſſi ab
Imperatore eſſent; cuius deberēt nutū ad eam rē exſpectare, atq; obſeruare. Cur autē ſuus Cur cuique tri-bui ſuus ſta-tus lapis.
cuiq; tribui lapis ſtatueretur, nō eſt obſcurū. ſuam enim quamque tribū ſtatuere trophæū
de ſuperato mirabiliter flumine erat vtile. vt vnaqueq; ad ſuos poſteros rei memoriā tan-
to certiùs poſſet propagare. Ad hoc erat illud mouimentū, quaſi ſcriptura quædam, qua
tribus omnes & ſingulæ heredes terræ Chananeæ ſcribebâtur à Deo. aut, ſi mauis, ſinguli
Exod. 24. lapides tanquā diuinæ illiuſmodi ſcripturæ ſigilla. Qua ratione Moſes quoq;, cùm ſacras
leges diuinitus in monte Sinæo accepiſſet; conſcriptasq; iam populo recitaret, atque im- Moſes cur ſaxa duodecim ſta-tuerit ad Sinai.
poneret; duodecim ſtatuebat ſaxa; quibus ſcilicet, quaſi ſigillis, tribus ſingulę leges illas
obſignabant, cōprobabant, ſanciebant, & tanquā iurabant in ipſas. Quanquā enim dua- Occupatio.
bus tribubus & dimidiæ ſua hereditas obueniſſet citra Iordanē; tamen ſicut eadem vna
omnium tribuū communis manebat religio, ita & hereditatis quoq; cōmunicatio atque
ſocietas minimè per interlabentē fluuium interrupta cenſeri debebat. Quis enim vnquā
exiſtimauit, illas tribus promiſſionū diuinarum fructu prorſus caruiſſe, quæ promiſſiones
Chananææ hereditatē electo populo pollicebâtur? Sed an Galaaditis ad Chananæā perti-
nuerit, & actū ſuprà paucis eſt, & copioſiùs diſputabitur à nobis alio loco, ſi vita ſuppetet.
Porrò מַצַּב, ſtatio, hoc eſt locus, in quo ſtabant pedes ſacerdotū, vocatur, procul dubio hic,
nō ipſa veſtigia, quibus ſacerdotes inſiſtebāt. credibile eſt enim eos magna religione ſe nō
mouiſſe loco, vt ſemel fixiſſent pedes, vſq; dum efferrę arcam iuſſi eſſent; ne proxime im-
pendens ceruicibus aquarū illa ingens moles moueretur etiam ipſa. Ad hoc, videbimus
mox Imperatorē alia ſaxa in eorum, quæ ablata fuerant, loca ſupponentem; quæ ſanè ſa-
cerdotū plantis ſubiicere non potuit; niſi ſcrupos potius, quàm ſaxa fuiſſe putemus. Sta-
tionē ergo pedum ſacerdotū vocat ſacra narratio, non quem locū pedes illorū circumſcri-
bebant veſtigiis, ſed propinquum; intra alueum fluminis tamen.

Igitur Ioſua vocauit duodecim viros, quos parauerat &c. 4

Hic luculenter apparet verbi illius, הֵכִין, de quo nuper multa, notatio. Significat
enim, non figere, aut figi, ſed parare. Parauerat autē eos duodecim viros Imperator, quia
paratos adeſſe iuſſerat ad ſuum nutum; vt diximus, cum eos tribules ipſi deſignaſſent: vel
quia eas deſignationes ipſe approbaſſet, & quodammodò vnà deſignaſſe videri poterat.
Iam, vt diximus, emenſi erant omnes flumen, euaſerantq; in oppoſitam ripam, hoc eſt,
in Chananæam; præter baiulos arcæ; cum Imperator, memor iuſſorū Dei, iſtis viris man-
dat, vt redeuntes in alueum apud arcā, quiſq; lapidē ſuſtollat in humeros, atq; inde aſpor-
tet. Hæret igitur iſte quartus verſiculus narrationis filo, cū primo: ſecūdus verò tertiusq;
paren-

R. Dauid Kimhi

parentheſis ſunt; quod à R. Dauide Kimhi quoque eſt annotatum. Epitheta illa, *Domini Dei veſtri*, rurſus religionis cauſſa dicta ſunt; ne rem non maximè ſeriam agere ſe exiſtiment delecti iſti viri. Eodem ſpectat illa quoque clauſula, *pro numero tribuum filiorum Iſrael*. Intelligunt enim, ſe reipub. totius munere fungi, in quo ſacrum aliquod myſterium verſetur. Piget me profectò referre Talmudicorum nugas, de lapidum iſtorum magnitudine, quos Rabbinos quoſdam ſuos eſſe dimenſos fabulantur, eo libro quem סוטה vocant. Quid enim hoc aliud eſt quàm in rebus ſeriis pueriliter ludere? Illud certum eſt; non maiores eos fuiſſe, quàm quos viri ſinguli aſportare inde ad Galgala vſque poſſent.

Talm. סוטה c. 7.

Vt ſit hoc ſignum apud vos: quando interrogabunt &c. 6

Dei immenſa benignitas in excitanda noſtra ſocordia.

EXPLICATVR iam quæ fuerit aſportandorum, atque in Galgalis ponendorum lapidum cauſſa; ſed paucis, atque præciſius: quippe potiſſimùm ad duodecim viros modò. prolixiùs autem pleniusque in huius capitis extremo. Sed lubet admirari, hoc loco, immenſam Dei erga humanum genus benignitatem: qui cùm noſtræ nos ſalutis; quæ in ipſo agnoſcendo, amando, colendo tota eſt poſita; plurimis cotidie, maximiſq; beneficiis admonet, atque ad ſe animos noſtros reuocat; adeò vt niſi eſſemus mente obſtinatiſſima, atque in carnis noſtræ voluptatibus affirmatiſſima, nunquam aliò cogitationes noſtras auerteremus; inſuper etiam adminicula commonſtrat vltrò, quæ præclariſſima quæque ſua in nos beneficia, nobis ne negligentiſſimis quidem excidere patiantur. Erat profectò tam inſigne hoc tranſuectionis beneficium, quo perpetuam naturæ legem perfregerat, vt populo ſuo commoditatem crearet; vt meritò abſque aſpectabilibus monimentis, ad ſempiternam poſteritatis memoriam grato animo propagari debuerit. verùm ille conſcius ſuis, humanæ incuriæ atque vecordiæ, iubet rem tantam duodecim notari ſaxis, quorum cotidianus aſpectus ab obliuione eam vindicaret ſaltem. Sic pro memorabiliſſimo illo fœdere recordando cogitandoque, quod poſt orbem ſubmerſum, cum humani generis reliquiis inibat iam tum placatior, arcum ſuum in nubibus obſeruare iuſſit. Monimentum ſacroſanctæ pactionis, quam cum Abrahamo fecit, circunciſionẽ eſſe voluit. Liberationis Ægyptiacæ ne quando Iſraëlitas caperet obliuio, ſacrum Paſcha inſtituit μνημόσυνον. Sed ne vetera perſequar; ſunt enim plurima; ab eadem cauſſa eſſe profecta exiſtimandum eſt, quæ ſacroſancta, atque amabiliſſima noſtra mater Eccleſia nobis propoſuit, ſiue in anniuerſariis feſtis, ſiue in imaginibus, & ſtatuis, atque ſimulacris Chriſti Ieſu, & reliquorum ſanctiſſimorum hominum monimẽtis. Nempe vt quę ille ſalutis noſtræ gratia & fecit, & paſſus eſt, ea aſſiduo & grato animo recolentes, ipſius amore inflãmemur magis magiſque, & tanquam vnicum ſalutis noſtræ auctorem adoremus. Quæ verò diuorum quiſque per virtutem, & in Chriſtum fidem patrauit obſeruantes, ad eorum exemplum vitam noſtram inſtituamus componamusque. Quapropter in nefario crimine ponendum ego certò exiſtimo, quod quidam iſta ſacrarum rerum monumenta, non religioſè, ſed rabioſè, non piè ſanctéque, ſed petulanter & proteruè è ſacris ædibus non remouent modò, ſed cum contumelia & ludibrio eiiciunt. Quod facinus quanta in moribus licentia, in Deum impietas, aduerſus magiſtratum rebellio; &, vt ſemel dicam, in omni genere deformatio reipublicę conſequatur, non ſolùm ipſa experientia acerbum & triſte, ſed cogitatione etiã luctuoſum eſt piis, & antiquę probitatis hominibus. Sed eſt ilico in ore Ezechias à pietate atq; religione laudatus Rex; qui æneum ſerpentem, à Moſe diuino conflatum conſilio, confregit. Atqui id ille faciebat; vt ſacra narrat hiſtoria; quia Iſraëlitę ei ſerpenti adolebant, barbaro ritu; proque Deo eum colebant; quem Nehuſtan, quaſi aheneum Deum dicas, nominatim compellabant. at idẽ ille à Moſe ipſo, à Ioſua, à Dauide, ab aliis ſanctiſſimis Imperatoribus & principibus viris, non confractus, ſed conſeruatus fuerat. Quare ſimiliter id cautum potiùs etiam nunc, per ſacras conciones admonitionesque oportuit, ne bene, & pro reipublicę ſalute conſtitutis rebus, pauci quidam malè vterentur; quàm in cõmune omnibus tam commoda pietatis adminicula, tanta cum petulantia, nulla auctoritate bona, ire ereptum. Sed reuocãda eſt oratio ad inſtitutum. Particulam כִּי interpretatus ſum, Quando, quod etiam LXXII. fecerunt. Poſſet tamen æquè commodè accipi, vt cauſſam oſtendat ponendi monumenti. quo ſenſu eſſet retinenda exprimendaq; Coniunctio, quæ in proximi verſus initio eſt ſcripta. Nam ea alioqui, vt ſuperuacanea, poteſt omitti. Aduerbium *Cras*, vt hoc loco, ita alibi ſæpe, omne tempus quod futurũ eſt, ſignificat Hebręis, ἀορίστως. q. d. quandocunque poſteris temporibus interrogaturi ſunt, qui è vobis naſcentur.

Gen. 9. 13.
Gen. 17. 11.
Feſta anniuerſaria. Imagines. Statuæ.
In hoſtes imaginum.
Ezechiæ exemplum.
4 Reg. 18. 4.
נְחֻשְׁתָּן
כִּי particula.
Cras

Et dicetis

Et dicetis illis; quia defecerunt aquæ Iordanis &c. 7

HÆC doctrinæ ratio, qua præclara Dei opera parentes inculcent filiis; legumque & conſtitutionum, atque cæremoniarum ſacrarum rationes ipſis exponant, atque explicẽt, tam crebrò in ſacris literis iuſſa legitur, vt locos indicaſſe nullum ſit operæpretium. Nimirum cùm nihil mortalibus debeat eſſe antiquius vera religione; quę ſola ad immortalitatem aditum dare poteſt, & beatos efficere; nulla poteſt à parentibus hereditas potior vtiliorque liberis relinqui, quàm ſi ipſos proba religione ac pietate aduerſus Deum informari, ſanctiſque colendi numinis ritibus inſtitui curent. Vt neque contrà, vllius rei melioris exheredes facere filios ſuos, aut ipſos negligere pernicioſius illi poſſunt; quàm ſi iſtarum rerum expertes educari ſinant. Obſeruanda eſt autem hoc loco ſanctiſſima Ioſuæ pietas; dum gratiſſimum animum ſuum, in Dei maieſtate, ſimul & beneficentia; qui ſua præſentia flumen exſiccauerat; ita defixum habet; vt iterum iterumque repetitis verbis rem tantam commemorando, magna ſuauitate recordationis perfundi, ſeque vix ſatiare poſſe videatur. Quare non ſatis rectè, vt à LXXII. ita & Latino, illa verborum repetitio, tanquam πλεονολογία non eſt repræſentata; ſed ſilentio diſſimulata. Quod porrò lapides dicuntur monimentum fore Iſraëlitis, vſque in ſæculum; ſignificat eam tã inſignis beneficij Dei, quo Patres affecerat, propagationem ad omnem poſteritatem, vſque in ſęculum, eſſe veluti vinculum quoddam, quo vniuerſum Iſraëlis genus, quotquot per omnes futuras ętates eſſent naſcituri, coniunctos ſe atque conſociatos eſſe beneficentiarum Dei communione intelligere poſſent; atque ad numerum filiorum Dei; quos ille ſemel gratuita benignitate adoptaſſet; ſe pertinere. Rectè ergo Auguſtinus monet, illud, *vſque in ſæculum*, aut, vt ipſe ex LXXII. conuertit, vſque in ęternum, ad rem per lapides ſignificatam pertinere, cùm ipſi æterni non eſſent. Quanquam certè τὸ עוֹלָם, Olam, Hebręis non ſemper æternum eſt; vt neque Græcis αἰών; ſed ſæpe ſęculum, atque etiam temporis ſpatium ſæculo breuius ſignificat.

Parentes docére filios res ſacras iubentur.

Hereditatis loco quid potiſſimùm relinquere maiores poſteris debeant.

Ioſuæ pietas.

Aug. quæſt. in Ioſuam.

עולם

Itaque filij Iſrael fecerunt vt iuſſerat Ioſua &c. 8

FILII Iſrael vocantur, per Synecdochen, duodecim illi viri, ad ferenda duodecim ſaxa delecti: quia ſuam quiſque tribum, à qua fuerat deſignatus, repræſentabat; ac proinde ſimul omnes, populũ vniuerſum, quẽ filios Iſrael ſolent ſacræ literæ nominare. Sed cur LXXII. interpretes illã ſacrorũ verborum cõprehenſionẽ, לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל, hoc eſt, ad verbum, *Pro numero tribuum filiorum Iſrael*, ſic redderent, ἐν τῇ συντελείᾳ τῆς διαβάσεως τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, hoc eſt, cùm abſoluerent traiectum filij Iſrael, ego certè cauſſam iuſtam nullam videre poſſum. Nam vt demus, ipſam traiectionem, veluti recenſionem quandã populi fuiſſe; atque ideò pro verbo, סְפַּר, quod alioqui numerum ſignificat; illos reddidiſſe διάβασιν, traiectionem; certè Deus iſta non mandarat Imperatori, poſtquam abſoluiſſent, ſed priùs quàm auſpicati eſſent Iſraëlitæ traiectum. Sed referunt, dices, illi interpretes eum verborũ ambitũ, non ad id tempus, quo Deus mandata illa Ioſitæ dederat; ſed quo viri ea conficiebant; cõficiebant autẽ peracto traiectu. Atqui nuperrimè, verſu v. ſcilicet, rectè conuerterant, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν τῶν ἰσραὴλ, eadem prorſus verba. quæ ergo erat ratio, cur nunc ea ſenſu tam diuerſo interpretarentur, quæ minimè ſunt ambigua? Sed ego exiſtimo, quod ſemel dictum fuerat, neque alioqui magnopere dictu neceſſarium videbatur; cùm res ipſa per ſe ſatis eſſet perſpicua; id ab illis interpretibus hoc loco eſſe præteritum; & pro eo aliud redditum, quod narrationem faceret dilucidiorem. nempe, tum demum ſublatos aſportatoſque à viris eſſe è Iordane duodecim lapides, cùm vniuerſa multitudo traiectionem abſoluiſſet. Ego verò de his prolixiùs iam diſſerui, quàm inſtituta ratio mea poſtulabat: ſed volebam oſtendere, eos interpretes non nunquam certo conſilio, non errore, aliud quàm Hebræum habet, reddidiſſe. Id enim cõpluribus in locis, ab illis eſſe factum, viſus mihi ſum animaduertere. Ceterùm an delecti illi, ſimulatque ſuum quiſque lapidem in humeros ſuſtuliſſent, depoſitum onus ad Galgala properarint; quam R. Dauid Kimhi opinionem habere videtur; an verò arcæ pompam, ſuo quiſq; ordine locoque proſecuti ſint; quod ego eſſe veroſimilius puto; neq; ſatis explicatũ eſt: neque ſcire magnopere refert: Sed Imperatorem ſaxa in Galgalis ſpectabili ſitu ſtatuiſſe, & veluti dedicaſſe, id verò ad verſiculum viceſimum oſtendemus.

LXXII interpretes ſæpe nõ errore ſed iudicio diſcedũt ab Hebræo.

R. Dauid Kimhi.

Duodecim item lapides ſtatuit Ioſua intra Iordanem &c. 9

QVIN à Deo mandatũ iſtud habuerit Imperator, equidẽ dubitare neminẽ debere, arbitror; cũ in rebus omnibus ab ore Eleazaris Põtificis, tanquã interpretis, & adminiſtri Dei, totus pendere ſemel iuſſus fuerit. Sed mirum profectò videri poteſt, quorſum iſti

Lapides XII. cur in Iordane collocati.

in fluminis fundo lapides? Scitè quidem, vt videtur, Auguſtinus, ſepultos illos per Baptiſmum Iordanis, interpretatur, veteris eſſe legis Patriarchas: aſportatos verò, atque in Galgalis ſeruatos, legis nouæ Apoſtolos. Sed quando præter anagogen, ipſa, quam ſacra verba præ ſe ferunt, hiſtoria quoque rationibus non abſurdis conſeruanda eſt: equidem exiſtimo notatum iſtis ſaxis eſſe, tanquam æterno monimento, locum, in quo inſiſtens ſacra arca, inundantem rapidumq́; amnem ſua præſentia interrupit. Inſtitiſſe autem eam in extrema aluei ora, diximus ſuprà. Itaque in ea extremitate, quæ rarò, niſi inundante flumine, aquis obruebatur, ſaxa illa pluſima anni parte fuiſſe aſpectabilia. Nam cùm illud flumen altiùs quàm latiùs fluat; quod referunt oculati teſtes; quis exiſtimet vel in medio lapides illos fuiſſe poſitos alueo, vbi nunquam apparerent, vel tam fuiſſe magnos, vt ſupra profundiſſimi fluminis aquas extarent? Neque enim penitus latuiſſe, argumento eſt ille, qui ſubiicitur, verborum ambitus: *Et fuerunt illic vſque ad hunc diem*. Iam verò illud quàm eſt abſurdum, quod tamen Iudæis quibuſdam placet, ſitu quidem ipſo obſcuros fuiſſe, ſed fama nobiles? atqui quem admoneat monimentum quod appareat nunquam? aut quid omninò opus ſit, ſi ſola fama memoriam rei poſteris abunde prodat? Porrò illa verba: *Et fuerunt illic vſque ad hunc diem*, ſic interpretatur quidem diuus Auguſtinus, quaſi id modò ſignificent, eo eſſe propoſito a Ioſua collocatos in flumine lapides illos, vt perpetuò inibi manerent. Sed ille ea verba Ioſuæ eſſe exiſtimat; qui ſua ipſe geſta conſcripſerit; quod eſt profectò longè ſecus. Quis enim eum audire poſſet, qui cum aliquod monimentũ ſtatueret, ſimulq́; eius memoriam literis conſignaret, diceret id ſuo ſtatu manſiſſe vſque ad eum diem, quo ſtatuiſſet? Sed ſunt iſta à nobis aliis locis diſputata.

Aug. ſerm. de temp. 106.

Iordanis altiùs quàm latiùs fluit.

Vſque ad hunc diem Auguſtinus.

Ceterùm ſacerdotes ſuſtinentes arcam ſtabant intus in Iordane &c. 10

R. Dauid Kimhi.

QVÆ iuſſerat Deus Imperatorem loqui ad populum, ea erant, inquit Rabbi Dauid Kimhi, quæ ad bis duodenos lapides, alteros aſportandos è fluminis alueo, alteros ibidẽ reponendos attinebant. In iis autem iuſſis fuiſſe etiam, vt ad populum concionaretur de tanti beneficij memoria ad omnem poſteritatem propaganda, eſt credibile. Nihil enim neque feciſſe, neque locutum eſſe Ioſuam, diuinum planè virum, exiſtimo, niſi cæleſti afflatum Spiritu. Sed illa, *quæ præceperat Moſes Ioſuæ*, cuiuſmodi tandem fuerint, non perinde facile explicatu eſſe videtur. Nuſquam enim commemoratum eſt, Moſen verbum vnum feciſſe, Ioſuamq́; edocuiſſe, de traiectus ratione, aut lapidum vel aſportandorũ vel ponendorum modo. Igitur idem ille R. Dauid Kimhi, ea dici Moſis mãdata exiſtimat, quæ de ſtatuendis XII. ſaxis calce oblitis in monte Hebal, ſcripta ſunt in Deuteronomio; Deut. 27.
nimirum nullo iudicio ſecutus Talmudicorum errorẽ, qui in סוטה, ſcriptum reliquerũt; Talm. סוטה c. 7.
ea omnia, quæ capite octauo huius commentarij, poſt deletam vrbem Hai, memorabuntur, acta eſſe hoc ipſo traiectionis die; qui fuit menſis Niſan decimus. Verùm hoc quàm ſit, non modò abſurdum, ſed ſtultũ, oſtendemus ſuo loco. Neque verò eſt, quòd Kimhi excuſes, quaſi opinantem; ſacerdotes non manſiſſe quidem vſque eò intra alueum, dum longa illa cæremonia defunctus eſſet populus apud Hebal; ſed donec eam verbis populo expoſuiſſet Imperator: cùm illud, עד תם כל־הדבר, de rebus ipſis confectis, non de verbis, etiam Kimhi interpretetur; vt nos. Quare mihi probabilius videtur, nulla hîc ſingularia Moſis iuſſa ſignificari, ſed ea monita, quibus ille Ioſuam ſub extremum vitæ actum ad ſe vocatum erudiebat vniuersè, ad morigerandum magna animi fortitudine præeunti Domino; qui ſe nunquam eſſet deſerturus. vt huiuſmodi ſit iſtorum verborum ſenſus: Ioſuam fortiter exſecutum eſſe ea omnia, in traducendo populo, quæ à præſente Deo acceperat eſſe facienda: planè vt Moſes eum magno eſſe animo iuſſerat, cùm Deum eſſet habiturus in rebus omnibus monitorem, præmonſtratoremque. Sed enim laudabamus ſuprà ſacerdotum fidem, qui amnem profundum, turbidum, rapidum tentare pedibus, ſola verbi Dei fiducia niſi, non dubitarunt. Hîc verò prædicanda etiam proponitur illorum incredibilis patientia; cùm æquiſſimo animo ſuſtinent, non ſolùm maximæ multitudinis diutinam traiectionem; verùm etiam lapidum deinde tum excipiendorum, tum ſubiiciendorum cæremoniam: & inſuper Imperatoris conciones: neque vel euadendi vnà cum ceteris in Chananæam deſiderio, neque impendentis ſuis ceruicibus immenſæ aquarum molis metu dimouentur ab officio. Neque verò dubium eſt, quin præclariſſimum ſacerdotibus omnibus exemplum in iſtis ſacræ arcæ baiulis ſtatuere voluerit Spiritus ſanctus; quanta debeant patientia vti, vt omnium ſaluti conſulant. Cuius etiam vel maximè inſigne illud exemplum eſt, quod optabat Paullus anathema eſſe, Rom. 9. 3.
atque

Sacerdotum munus

atque abalienari à Chriſto, pro ſuis fratribus. Quod ſequitur in ſacrorum verborum
ordine; *Populus vero feſtinarant, & tranſierant*; R. Dauid Kimhi præciſè accipit, de R. Dauid Kimhi.
XII. viris delectis. Opinatur enim ille, Imperatorem cum illis manſiſſe cis flumen,
tantiſper dum ceteri omnes in Chananæam tranſiuiſſent: ac tum demum ipſis im-
peraſſe, vt in alueo progreſſi ad arcæ vſque ſtationem, ſaxa inde tollerent. Hocque
ab eis properè feſtinanterque eſſe factum. Sed populum vniuerſè dici, patefacit qui
inſequitur verſiculus. Quare ſuperiorem noſtram ſententiam tenendam cenſeo. Fe-
ſtinarant igitur omnes euadere è fluminis alueo, quamuis ſicco, in continentem:
quia verebatur pro ſe quiſque, ne horrificum illum aquarum montem à dextris ex-
ſtantem non ſatis citò ſubterfugeret. Nam etſi fide tranſirent Iordanem, vt antè
Hebr. 11. v. 29 rubrum mare; quod atteſtatur Apoſtolus; tamen quàm ſoleat mutare fides noſtra; Fides noſtra in
præſertim in manifeſtariis diſcriminibus; neminem eſſe opinor, qui in ſe ipſe non manifeſtis periculis infirma
ſæpe experiatur. Et verò etiam Petrus, cùm per fidem aquas Geneſaræ calcaret, ſi- eſt.
mul atque ventum flare vehementiùs animaduertebat, cœpit hæſitare & mergi. Pro-
Matth. 14. v. 30. petemus igitur etiam nos fratres. Neque improbo aut diffidente animo abſiſtamus
Hebr. 3. ab eo, quod nobis noſter Ioſua, ſiue Ieſus Chriſtus propoſuit, itinere. Sed exhortemur Admonitio.
incitemuſque nos mutuum, dum durat dies hodiernus; quo patet via; tantiſper vide- Properandum eſt dum ſalutis ianua patet.
licet dum nos exſpectat intra huius mundi alueum arca illa, in qua habitat ipſa
diuinitas corporaliter. Neque dum fluxa corporis noſtri moles dilapſa diſſolutaque nos
à progreſſu arcuit. Feſtinemus inquam intrare in terram illam nobis promiſſam, ter-
ram felicem & beatam; quam Deus ipſe ſuam vocat requiem, apud ſacrum vatem,
Pſal. 95. v. ad præſentem narrationem alludentem; ne dum obſtinatè ad carnis noſtræ ductum
vlt. Hebr. 4. nos applicamus, prætermiſſa intrandi occaſione, fruſtrati in poſterum, concidamus per
diffidentiam, vt Iſraelitæ olim; proſtratique in horrida illa & tenebricoſa infernorum
ſolitudine, perpetuò pereamus.

Cumq́ abſoluiſſet omnis populus traiectionem. &c. 11

VIDENTVR quidem iſta in hanc ſententiá dicta, Sacerdotes cum arca iuxta prio-
rem illam ripam, è qua flumen primo attigerant, adhuc inſtitiſſe in fluminis alueo.
Talmud. כתובה cap. 7. nunc verò demum per tranſuerſum euadere in Chananæam. Vnde natum eſt Tal-
mudicorum commentum, quod illo, quem nuper citabam, loco ſcriptum reliqué-
runt: cùm iam vniuerſus populus tranſiuiſſet in Chananæam, Sacerdotes retuliſſe
arcam in eam ipſam ripam è qua primùm in aquas deſcenderant; eùm proximè ad
eam inſtitiſſent. cumque ſubitò diffuſa aquarum illa mole, quæ adhuc fuerat arcæ
præſentia cohibita, repletus fuiſſet alueus; tum demum tranauiſſe, per interlabentes
aquas, arcam in Chananæam; ſpectante ex aduerſa ripa populo; atque ſuos baiulos Talmudici de induſtria inepti ſunt.
ſecum tranſuexiſſe; vt iam ipſa portaret à quibus fuiſſet nuper portata. Sed inſul-
ſum hoc commentum, etiam Kimhi exagitat. Nimirum iſti homines quiduis po-
tius comminiſcuntur, quàm vt patiantur ſe non ineptos videri. Atqui arcam & ſa-
cerdotes tranſire ante populum; non eſt, flumen traiicere; ſed eos, qui adhuc fixis
veſtigiis inſtiterant, è fluminis alueo iam in continentem aſcendere, atque in Chana-
næam tranſire. Sed illud, *Ante populum*, anceps eſt. commodè enim ſic interpretetur, vt
ſignificet, arcam ſe denuò itineris ducem præbuiſſe; atque per exſpectantem apud
tranſmiſſum flumen populum, ad principia penetrauiſſe. Rurſus non minùs aptè, vt
ante populum, ſit, populo ſpectante. Nimirum vt intelligamus, multitudinem populi
oculis obſeruaſſe atque notaſſe, aquas eueſtigio curſu conſueto fluere iterum cœpiſſe,
cùm ex alueo exportaretur arca. Id enim miraculi non minima pars erat; atque ad
amplificationem gloriæ Imperatoris mirificè erat vtile; vt mox explicabimus. Nam R. Dauid Kimhi.
illa Kimhi interpretatio, Sacerdotes, & vnà arcam, qui ante populum, primique in
alueum deſcenderant, vltimos exceſſiſſe; quamuis quod res eſt dicat, extorta tamen
eſt; neque ſacris verbis ſatis conſentanea. Atque hic rurſus proborum Antiſtitum mu- Probi Antiſtites.
nus quale ſit, oſtenditur. debent enim illi in procuranda communi ſalute populi, &
primos ſe atque anteſignanos præſtare; & ſtationem locumque ſuum non deſerere,
niſi à Deo iuſſi, alioque vocati.

Tranſierant etiam Rubenitæ, Gaditaq́, &c. 12 13.

Supr. cap. 1. v. 14. QVÆ ad hanc narrationem attinent, ea ſunt à nobis pertractata capite primo. Si
quis tamen; aliter atque nos; exiſtimare malit; iſtas duas tribus & dimidiam in prima

Chaldæus.

לפניהוה hoc eſt, coram Domino, quid ſit.

ערבה

Gen. 10. v. 9

2. Reg. 21. v. 9

acie fuiſſe; reliquamque multitudinem omnem procedendi ordine anteuertiſſe, is verbum, ויעברו reddat per præteritum perfectum, & tranſierunt, ſiue proceſſerunt Rubenitæ &c. Illud verò, *ante Dominum*, interpretetur cum Chaldæo, ante populum Domini. Neque enim probabile eſt, illos proximè ante arcam inceſſiſſe. Ego tamen in mea ſententia maneo: atque hoc, *Ante Dominum*, ſiue coram Domino, (Eſt enim Hebraicè, לִפְנֵי יְהוָה, ac ſi dicas, in conſpectu Domini) planè eo ſenſu accipiendum arbitror, quo illud de Nemrod, גִּבּוֹר צַיִד לִפְנֵי יְהוָה robuſtus venator coram Domino. nimirum vt, κατ' ἐξοχὴν, inſignis præſtantia roboris, & militaris alacritatis illorum ſociorum commendetur. aut, ſi id malis, ſpectabilis ordo, acieſque inſtructiſſima, qua illi procedebant, notetur. quod Latinus ſenſiſſe videtur, cùm diceret, per turmas, & cuneos. Neque enim alioqui cuneorum, aut turmarum vlla eſt in ſacris verbis notatio. Et in Regum hiſtoria Gabaonitæ narrantur, ſuſpendiſſe ſeptem Saullis nepotes in monte לִפְנֵי יְהוָה coram Domino. quod profectò eſt, ac ſi dicatur, illuſtri loco, & excelſo atque celebri. Porrò quod nos conuertimus, *campos*, eſt Hebraicè עַרְבוֹת. De quo verbo diſſeruimus ad verſiculum XVI. Aquilas rurſus, vt loci proprium nomen, non mutat. Symmachus verò, vt antè, ſolitudinem, hoc eſt, τὴν ἀοίκητον conuertit: ſed abſurdè profectò. Neque enim vllus, opinor, locus tota Chananæa erat amœnior Iericuntis agro; quamuis etiam tum aquas haberet inſalubres. Ceterùm in planicie atque æquabili loco ſitam fuiſſe eam vrbem, diximus antè. Theodotion autem, cur pro campis, redderet πόλιν, vrbem, nullam, opinor, iuſtam cauſſam ipſe afferre potuiſſet.

Illo die magnum fecit Dominus Ioſuam in oculis, &c. 14

Ioſuam cur honore amplificauerit Deus.

Imperatores debent ſuis popularibus auguſtiores videri.

Xenoph. inſtit. lib. 8.

IAM videmus, quæ cauſſa Deo fuerit, vt Ioſuæ honorem amplificaret. Nempe, vt cum honore creſceret auctoritas apud populum. Cùm enim Deus in gubernandis ſuis, atque ad ea quæ ſint ſuo diuino conſilio conſentanea, ipſis verò ſalutaria, dirigendis, hominum adminiſtrorum opera vtatur; pro admirabili ſua benignitate eos adminiſtros auguſtiores omnium exiſtimatione reddit, quo his illi lubentiùs obſequantur, tamquam ſe melioribus; quibus alioqui ſuæ vtilitatis gratia ſponte morigerari, vt ad felicitatem ducibus, deberent. Tanta enim vecordia hominum mentibus inſidet, vt pauci aliis hominibus, quantumuis iuſta, æqua, vtilia, ſalutaria monentibus, parere animum facilè inducant. Quare prudenter Cyrus cenſebat, Non ſatis eſſe ſi Imperatores re ipſa eſſent parentibus meliores; ſed debere inſuper affectato cultu elegantiore, quaſi præſtigiis quibuſdam, curare, vt auguſtiores videantur. Sed ſanè quouis cultu efficacior eſt ſancta illa veneratio, quam illis diuina conciliat occultè prouidentia. Ceterùm quantopere interfuerit reipublicæ Iſraelitarum, vt Ioſua, cùm hoc miraculo, tum aliis deinceps rebus geſtis, & in primis arcana illa maieſtate, qua ipſum afflauit diuina benignitas; tam eſſet vniuerſo populo venerabilis, perſpicuè declarant res turbulentiſſimæ, & tempeſtates maximæ, quæ mox vt ille è vita exceſſiſſet, ſunt conſecutæ. Vt in huius ſacri commentarij extremo audiemus.

Venerandus magiſtratus ſingulare Dei donum eſt.

Sapientiæ 9.

Precatio pro prudenti Principe.

Quare ſummæ beneficentiæ loco amplecti populus debet, & tamquam ex ſingulari erga ſe Dei amore profectum exiſtimare; ſi ſibi contingat venerandus grauitate, atque maieſtate verendus magiſtratus. Eumque vt ſingulariter ſibi à Deo commendatum, meritis honoribus, & debitis, atque omnis obſequij cultu proſequi. Contrà verò, ſi vel lenitate inepta, vel ſecordi negligenteque ingenio, vel prauis moribus, vel rerum imperitia atque imprudentia, aut totius denique vitæ cultu contemtus & deſpectus detur gubernator, debet quidem eum, vt à Deo ſibi præfectum, revereri: ſed interim apud animum ſuum exiſtimare, iudicareque; eam Principis ſui ſecordiam, cæleſtem iram, magnumque communis rei infortunium portendere. Ac proinde aſſiduis precibus diuinum numen placare, orareque, Sapientis illius exemplo. O Deus patrum & miſericors Domine, qui hunc populo tuo præfeciſti, & iudicem filiorum tuorum, filiarumque conſtituiſti, manda è ſancto cælo, & à ſolio gloriæ tuæ aſſiſtentem tibi ſapientiam; vt illi præſto adſit laborum ſocia, eaque illi ſuggerat quæ tibi ſint grata & accepta, nobis verò ſalutaria: & omnino ipſius actiones prudenter dirigat, quò grata tibi fiant opera ipſius: noſque tuum populum iuſtè legitimeque gubernet. Imbue illum, Domine, ſanctiſſimo tuo atque cæleſti Spiritu, vt noſtros mortalium mores corrigat: quo

edocti

edocti quæ tuæ ſint voluntati conſentanea, ſeruemus per tuam, qua illum informaueris, ſapientiam &c. Cetera quæ ad hunc verſiculum explicandum pertineant, ſunt à nobis dicta, partim ad verſiculum decimum ſeptimum, primi capitis; alia ad ſeptimum huius.

Supra cap. 1. v. 17. & cap. 4 v. 7.

Dixerat enim Dominus ad Ioſuam hæc verba, Iube Sacerdotib. &c. 15 16 17 18.

His quatuor deinceps verſiculis explicatius narratur, quod vndecimo verſiculo inchoatum fuerat. Quoniam autem mirifice illuſtrat miraculum, quod Imperatoris iuſſu ſacerdotes, vt antè ingreſſi in aquas, ſubitò eas diuiſere; ita egreſſi rurſus committunt: ſimiliter atque in traiectu maris rubri, Moſes ſua virga vt aquas ante diduxerat, ita eadem cùm vellet, denuò coniungebat; ideò copulam ſumus interpretari quaſi cauſſalem coniunctionem, *Enim*. Quippe non dubitamus, quin ideò, vt antè in aquam pedes mergere, atque in alueo inſiſtere, ita nunc egredi disertè à Ioſua eſſe ſacerdotibus imperatum memoretur, quo res tam admirabiles; dico aquas refrænatas atque cohibitas, & rurſum laxatas; ipſius auſpiciis adſcriberentur, tamquam diuino nutui conſentaneis: ac proinde ipſum omnes, vt Dei conſiliarium atque adminiſtrum reuererentur. Nam tum quoque demum Iſraelitas credidiſſe Deo & Moſi, narrat ſacra hiſtoria, cùm hic denuò, protenſa manu, aquas maris, quas antè diuiſerat, conſociaſſet. Niſi enim & illic rubri maris, & hic fluminis vndæ, quorum nutu repreſſæ coactæque aduerſus ſuam ipſarum naturam in cumulos conſtiterant, pro eorum rurſus arbitrio ſolutæ vſitato more fluxiſſent, ingrati homines, & ad detrahendum Dei, miniſtrorumque eius laudibus, & gloriæ nimis proni, facile rerum illarum euentum, vel ad fortuitum caſum, vel ad occultas quaſdam naturæ cauſſas retuliſſent potius, quàm ad Dei immenſam potentiam, & erga ſuos munificentiam, ſtudium, prouidentiam. Nam cùm in fretis etiam, mariniſque æſtibus acceſſus, & receſſus aquarum, admirabilitatis maximæ fieri videamus; quos tamen ideò non vehementer miramur, quia vſitati ſunt, ſtataſque obſeruant vices; in iſtis nouis quaſi æſtibus, cauſſarum ignorationem, & rei nouitatem feciſſe mirationem dixiſſent. At nunc erepta cuiuis omnis calumniæ anſa videri debet; poſtcaquam in vtriuſque manu fuiſſe cognitum eſt, vt diducere aquas, ita, quo viſum eſſet momento, rurſus contrahere. Ceterùm ponitur hic iterum nobis ante oculos, & ſacerdotum, & Imperatoris Ioſue conſultiſſima modeſtia; dum neutri temere properaſſe; ſed hic Dei, illi principis ſui iuſſa patienter exſpectaſſe memorantur. Cur autem arca vocetur ארון העדות hoc eſt, arca teſtimonij, diximus ſupra. LXXII. interpretes vberius hunc locum reddiderunt κιβωτὸν τῆς διαθήκης τοῦ μαρτυρίου, arcam teſtamenti, ſiue fœderis, teſtimonij Domini: quia, vt ait diuus Auguſtinus, ipſa Moſis lex, quæ ea capſa ſeruabatur, teſtimonium erat iuſtitiæ Dei, quæ per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes credentes ſucceſſit. Porrò illud, *Aſcendentibus ſacerdotibus*, ſiue, dum aſcenderent ſacerdotes, explicatè redditum à Chaldæo eſt, dum vellent aſcendere ſacerdotes. nimirum vt diuinum momentum in ſacerdotum pedibus poſitum, qui arcam ſuſtinebant, exprimeret apertiùs; à quibus vt vix dum contactæ aquæ ſubſtiterant antè, ita nunc vix ab iiſdem liberatæ, profluunt. Siccum autem, cuius hîc eſt mentio, continentem ſignificat; hoc eſt, eam terræ extremitatem, quæ alueo proxima, ab inundante flumine non obruebatur, tegebaturque. Nam alioqui in ipſo etiam alueo inſtiterant in ſicco; vt ſuprà vidimus. Sed enim, quando iubentur iam ſacerdotes, relicta ſtatione ſua, aſcendere è Iordane; non autem tranſire Iordanem; quis non videat, ipſos in extrema Chananaici lateris ora ſtetiſſe; vt vel primo paſſu prolato, primoque facto veſtigio nouo extra alueum in Chananæã euaderent? quod antè contendebamus. Porrò cùm dicuntur *reuertiſſe aquæ in locum ſuum; atque fluxiſſe, vt antè, alueo pleno*, veroſimile eſt, ita moderatum eſſe Deum immenſam illam cõgeſtarum aquarum vim, vt ne cum impetu prolaberentur; ſed vel paullatim decreſcente illo ingente cumulo, vel alioqui Dei nutu ſenſim euaneſcente, aut per occultos terræ meatus diducto, nulla admodum maior copia apparuerit, quàm ante inchoatum miraculum. Etenim ſi ſemel tanta moles laxata prorupiſſet, ſeque profudiſſet, proculdubiò minimè contenta fluminis alueo, omnia longe lateque loca obruiſſet. Quod autem dicũtur reuertiſſe aquæ ad locum ſuum; ſignificat, eas per prona vada deſcendiſſe ad Aſphaltiten verſus. eò enim tendere antè

Exod. 14. v. ultimo.

Laxare iterum aquas non minus quàm antè continuiſſe, pertinet ad miraculum.

Supra cap. 3. v. 3.

Auguſt. quæſt. in Ioſuam.

 ſolebant,

ſolebant. Niſi exiſtimare malis, hoc dici; prius retrorſum actas ab arcæ præſentia; quod Dauidem canere diximus; nunc prorſum illuc, quo ſuapte natura dicebantur, reuertiſſe. *Pſalm. 114.*

Porrò populus aſcendebat ab Iordane decimo menſis. &c. 19

HOC eſt; populus, cùm traieciſſet vniuerſus, relicto Iordane ſecutus eſt arcam vſque ad Galgala, atque ibi caſtra fecit, eodem illo die decimo primi menſis, quem diximus Niſan vocari. Quod commodùm ſanè accidit Dei prouidentia, vt tempus ſupereſſet quo ſe ad Paſcha faciendum, per circuncisionem compararent, quod feſtum die decimoquarto eius menſis agere diuina lege erat ſancitum: Nefas enim fuit, non circunciſos Paſcha facere; & , niſi ſacris illis ritibus expiato numine, bellum Chananaicum auſpicari. vt proximo capite dicemus. Ad hoc, agnus ad paſchale ſacrificium erat hoc decimo die deligendus è grege: quod per iter fieri vix potuiſſet. De menſe primo multa ſunt à nobis diſputata ſuprà, quibus hoc modò addam, ad primi iſtius menſis rationem, omnia, quæ ſacra lege ſancita ſunt, feſta celebrari ſolere, atque etiam num à Iudæis celebrari, quæ quidem celebrantur in exilio: præter Iubilæi, & anni ſeptimi cæremoniam. Nam vt temporum omnium rationem ſupputant ad menſem, quem, ab hoc ſeptimum, Tiſri vocant; vt diximus ſuprà; quòd eum conditi orbis fuiſſe initium putent; ita & Iubilæi quoque, & anni ſeptimi: quod quæſtus & compendij cauſſa eſt à Talmudicis ſancitum. Nam ſi Iubilæus, & annus ſeptimus, terræ quieti dicatus, à Niſan numeraretur, neceſſe eſſet multos frugum duorum annorum prouentu multari: quando in pleriſque regionibus ante eum menſem., quo tempore metenda eſſet meſſis anni ſexti, illæ haud eſſent maturæ; ſeptimo verò toto anno neque metere, neque ſementem facere fas eſſet. Solebant autem veteres Hebræi nulla habere menſium ſuorum nomina; ſed eos ex ordine, primum, ſecundum, tertium, atque ita deinceps, dicere. Sed quibus nunc ferè vtuntur Iudæi nominibus, ea à Perſis, Medis, Babyloniis in exſilio accepere. Quæ cauſſa eſt, vt in ſacris literis nuſquam, niſi in eorum hiſtoriis qui poſt memorabile illud exſilium celebres vixère, noua iſta nomina appareant. vt apud Zachariam, Danielem, Ezdram, Eſther. Galgala locus erat ab Iordane verſus occidentem remotus ſtadiis quinquaginta; vt ait Ioſephus: decem verò citra Ierichuntem poſitus. Erant ergo Galgala, vt eſt in ſacris verbis, *in finibus orientalibus Ierichuntis.* Manſere autem illic caſtra multis annis, vt ſæpe dicetur. Erat enim locus perappoſitus, & aquis, ab vicinos vndiquaque montes, atque etiam Iordanem; & fructibus, abundans. Nomen autem, Galgal, vnde loco manſerit, audiemus proximo capite. Nunc enim per anticipationem ſic appellatur. vt Lauina litora, à Poeta.

Margin notes: *Exod. 12. & 48.* — *Exod. 12. v. 3. De menſe primo ſupra 1. 1. b.* — Feſta Iudaica pédent à méſe Niſan. — *Supra cap. 3. v. 15.* — Iubilæus & ſeptimus annus à Tiſri numerantur. Talmudici auari. — Menſium nomina è Babylone ſunt aſportata. — Galgala. — *Virgil. Aeneid.*

Statuítque Ioſua in Galgalis duodecim lapides illos. &c. 20

TERTVLLIANVS opinatus eſt, lapides iſtos in ipſa ſacra arca conſeruatos eſſe. His enim vſus eſt aduerſus Marcionem verbis. Et duodecim, inquit, lapides ab Ieſu de Iordane lectos, & in arcam teſtamenti conditos deprehendo. totidem enim Apoſtoli portendebantur. At R. Leui F. Gerſonis exiſtimat, apud arcam quidem perpetuò eſſe aſſeruatos; vt cùm ter, vt minimum, Iſraelitæ cotannis ad eam conuenirent; hoc enim lex iubebat; memoriam rei geſtæ monimenti præſentia omnibus renouaret. ceteroqui in ipſa arca apud Manna, & Aharonis virgam minimè fuiſſe locatos contendit. Neque enim id dicere ſacram narrationem; neque etiam conſentaneum fuiſſe, vt iſta monimenta conſimili cum illis Moſaicis honore dignarentur, omnium diuiniſſimis. Ad hoc, in manna, atque illa virga perpetuum fuiſſe miraculum; cùm illud nulla ſolis vi aut temporis diuturnitate diſſiparetur, aut computreſceret, hæc ſemper amigdalis fœcunda eſſet. at lapidibus nihil miratione dignum ipſis quidem accidiſſe, ſed admirabilis rei monimenta eos fuiſſe modò. Denique maiora fuiſſe illa duodecim ſaxa, quàm pro ſacræ capſæ ſpacio. Sic ferè Leui Gerſonis. Ego verò, quia ſtatuiſſe eos Imperator memoratur in Galgalis, non apud ſacrarium Dei; puto eſſe veroſimillimum, in Galgalis poſitos manſiſſe, vt loco & celeberrimo, & flumini vicino, ad quod illa maximæ admirabilitatis res, cuius ipſi memoriam conſeruare debebant, patrata à Deo fuerat. Et verò diuus Hieronymus in Paullæ Epitaphio dicere videtur, eos etiam tum in Galgalis viſi ſolere. Et quod vnum ſatis magno debet eſſe argumento; perſpicuè apparet ex ſacris verbis, illos non temere eſſe in Galgalis depoſitos

Margin notes: *Tertull. lib. 4. contra Marcionem.* — R. Leui Gerſonis. Lapides ad Galgala portari vbi manſerunt.

ſitos modò ex humeris baiulorum; ſed ab ipſo deinde Imperatore ſtatutos; nimirum ſpectabili quodam ſitu; quali ſtatuas ſtatuere eſt moris; atque vt primo quemque aſpectu admonerent, inſignis alicuius ſe rei notas eſſe. Quin religioſam quoque veluti dedicationem conſecrationemque eſſe adhibitam, probabilis coniectura ex concione ducitur, quam Imperator, cùm illos ſtatueret, habebat ad populum. Sequitur enim in ſacro texto.

Et ait ad filios Iſrael dicens: Quando interrogabunt. &c. 21 22 23.

ETSI non diſſimilis ſit iſta cōciuncula, à ſuperiore illa, quam verſiculo ſexto, & ſeptimo commemorari audiuimus; diuerſa tamen eſt. Nam illa, dum tollerentur lapides; & potiſſimum ad ipſos duodecim baiulos habebatur. Hæc verò cùm ab Imperatore illi ſtatuuntur, & ad populum vniuerſum. Sed quando vtriuſque adhortamenti eadem vna eſt ſententia, nihil opus eſt explicare denuo. Vetat quidem ſacra lex, ſtatuas ponere. ſ[ed] ita, vt diuinam apud populum habeant venerationem; eamque ille ad ipſas adhibeat reuerentiam, quæ vni Deo debetur; & adoratio à Theologis vocatur. Sed de ſacrarum rerum monimentis ſatis multa diximus ſuprà. Ceterùm ex iis verbis, quæ ad populum facit Imperator, apparet; ſaxa iſta, præcipue quidem exſiccati Iordanis; propter ſimilitudinem tamen atque conuenientiam, ſiccati etiam maris rubri fuiſſe monimenta; cùm huius oſtenti; quod tamen omnibus ſæculis eſſe celeberrimum oportebat; nullum exſtaret vſquam aliud ſignum; niſi illud ſignum, quod Moſes diuino ſuo carmine poſuerat: quo ſanè nullum neque illuſtrius, neque diuturnius cuiuſquam hominis induſtria potuiſſet efficere. Cur autem nullum apud mare illud ſaxeum poneretur monimentum, diximus, niſi me fallit memoria, antè. Nempe illa loca er[a]nt manſura ſola. cùm Aegypti etiam nomen deberet Iſraelitis triſte ac deteſtabile videri. nedum vt illuc ſæpe redirent. Porrò quod de mari rubro ad præſentes loquitur illis verbis, *quod noſtra cauſſa*, ſiue, à facie noſtra, *exſiccauerat, donec tranſiuiſſemus*, quorum, vt credibile eſt, pars longè maxima non tranſmiſerat exſiccatum mare rubrum; cùm pòſt nati eſſent in deſerto, illi verò qui tranſmiſerant plerique concidiſſent, nefario rebellionis crimine obſtricti; quod, inquam, ſic loquitur, id eò facit; quia intelligebat diuinus homo, Dei beneficia non ad eos ſolos pertinere, qui illorum temporum æquales iis præſentes afficiuntur. verùm ad omnem ex æquo poſteritatem. Hoc enim ita eſſe, quis non videat, cùm iubet populum his vti olim verbis apud ſuos nepotes: *Exſiccauit Dominus Deus veſter aquas Iordanis, propter vos, donec traiiciſſetis?* Neque enim nondum nati, niſi in parentum lumbis; vt alibi in ſacris literis eſt, traiicere potuerunt. Ea igitur ratio eſt, cur nullo diſcrimine, nunc primæ perſonæ, nunc ſecundæ vtatur Pronomine. Parū enim plenè, mihi certè, ſenſa ſacræ ſcripturæ videntur exponere, qui cenſent, de Iordanis traiectu dictum eſſe *veſtra cauſſa*, ſiue propter vos; de rubri maris verò, *noſtra cauſſa*; quia Iordanem ſiccatum tranſmiſerant omnes, ad quos iſta verba fiebant: Mare verò rubrum, patres; in quorum numero is erat, qui verba faciebat. Sed pergamus.

Statuas ponere proi[bet] lex, quo ſenſu accipienda.

Lapides non ſolum Iord[anis] ſed etiam rubri maris ſiccati monimenta fuerunt.

Cur Moſes apud ſiccatum mare rubrum non poſuerit ſtatuas.

Dei beneficia ad poſteros quoque ex æquo ſpectant.

Vt agnoſcerent omnes populi terræ manum Domini, &c. 24

DVPLICEM oſtendit diuini conſilij, in patrandis miraculis, atque oſtentis, ſcopum. alterum, vt omnes mortales agnoſcant propiùs, veri Dei incuitabilem potentiam; eoq[ue] ad credendum in illum inducantur: alterum, vt credentes religionem, pietatemque adhibeant ad illum maiorem. In vtroque autem abundantia duarum præcipuarum Dei virtutum cernitur; miſericordiæ, & iuſtitiæ; quæ in diuina illius procuratione ſalutis hominum primas partes agunt. Nam quòd omnes homines ille cupit, agnita veritate, ſaluos fieri; eſt id quidem eius diuinæ miſericordiæ. Sed cùm eam veritatem, atque adeò ſemetipſum, quatenus quidem à mortalibus cognoſci poteſt; hoc eſt, ſempiternam ſuam potentiam, diuinitatemque, omnibus ſemel patefecerit, per contemplationem videlicet huius rerum vniuerſitatis; quam & condidit, & deinceps certis, & perpetuis naturæ legibus gubernat, eoque ſatis magnam ſui amandi, colendique (in quo abſoluta iuſtitia, & radix immortalitatis, atque omnino beata vita eſt poſita) anſam omnibus dederit; non poteſt profectò non cenſeri ſumma miſericordiæ abundantia; quòd inſuper vſitato illo, & perpetuo conditarum à ſe rerum curſu ſubinde mutato, aut flexo, ſecordes mortalium animos excitare; atque ad ſuſpiciendum vel ſic tandem in cælum compellare ipſos dignetur. Iam verò ex contrario: cùm ignorationis excuſationem non habeant, qua meritas pœnas effugiant ij, qui

Deus miracula facit ob duas cauſſas.

1.Tim.2.v.4.

Rom.1.v.9.

Sapient.15.v.3.

ex illa mundi creatione, gubernationeque cognitum Deum, non digna ipſo gloria, grataque pietate proſequuntur; ſed quos creatori debebant honores, eos rebus ab illo creatis reddunt; quomodo non longè iuſtiſſimæ eius iræ ſupplicium dare eos exiſtimabimus, qui ne per huiuſcemodi quidem inuſitata, & inſignia miracula, atque oſtenta experge facti, inſipientis ſui animi cæcam caliginem diſcutere, Deique cognitione illa rectè vti, in animum inducunt? Neque verò non eadem ratio eſt eorum, qui afflatu, atque illuſtratione Spiritus ſancti, bonum Dei verbum ſunt iam fide ſemel amplexati. Nam *Hebr. 6. v. 4* etſi eius verbum viuum ſit, atque efficax, & omnino eiuſmodi, vt per occultam, quæ in eo eſt, cæleſtis ſpiritus efficientiam, ipſum abunde ſatis eſſe illis deberet, ad affirmandam ſtabiliendamque fidem in Deum: (hoc enim illud eſt quod canit ſacer vates, Profitebor te ſincera mente, cùm didicero leges iuſtitiæ tuæ) tamen inuſitatis ſæpè prodi- *Pſal. 119. v. 7* giis, atque miraculis inſuper ſua illa effata comprobare, & credentium fidem fulcire, atque adaugere non deſinit. Nimirum vt pro immenſâ ſua clementia illos ſibi arctius atque arctius coniungat, obligetque. Sin autẽ iſta etiam tam paterna benignitate ſpreta, aut certè neglecta, fidem fallant, iuſtiore iudicio damnentur. Porrò quod reddidi *Timeretis*, eſt in Hebræo præteritum modi finiti יראתם hoc eſt, timuiſtis. Sed talis enallage & temporum, & modorum frequens eſt in ſacris literis. Timoris autem vocabulo, cultum omnem atque religionem aduerſus Deum ſignificari in veteri teſtamento, alibi à nobis explicatum eſt.

Enallage temporum & modorum frequẽs in ſacris literis. Timor omnẽ cultum ſignificat.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM CAPVT V.

Porrò factum eſt, vt cùm audirent omnes Reges Amorrhæorum. 1

CAPITE ſecundo, ad verſiculum decimum audiuimus, Rahabam meretricem cum diceret, omnium animos fuiſſe præ metu liquefactos, ſimul atque allata eſſet fama exſiccati maris rubri: & profligatorum deinde duorum Regum Galaaditidis annunciata clades: Et tamen neminem vidimus arma ad Iordanem traiicientibus hoſtibus opponentem. Nimirum, quamuis non ſolùm tantarum rerum auditione perterriti, verùm multo etiam acriùs, diuino quodam terrore occultè percuſſi ipſorum animi mirabiliter intus vexarentur: tamen inſatiabiles voluptates in iis tam potenter regnabant, vt ſanis conſiliis nullus eſſet locus: tantaque liqueſcebant fluebantque mollitia, vt non facilè vllius periculi cogitatione ad virilia poſſent reuocari: aut potiùs mentis ſuæ vitiis omnibus occæcatæ, ſtupore, pericula quamuis vicina non ſentirent. Cùm porrò ne nunc quidem ſe mouent, poſtquàm hoſtis Iordanem tranſmiſit, neque vicinus modò eſt, ſed ipſis inhæret ceruicibus; quis non intelligat admirabilem Dei erga ſuos benignitatem, atque beneficentiam; cuius numine non modò vires aduerſariorum ſuperantur; ſed omnes planè motus conatuſque tantiſper prohibentur, dum illi in regione, alioqui prorſus incognita, paullulum conſueti, & captæ etiam, nullo defendente, vrbis vnius victoria confirmati, auderent hoſtis conſpectum ferre, pugnaque cum eo decertare? Ceterùm Chananææ gentes omnes duobus hic nominibus ſubiectæ ſunt; quæ capite tertio ſeptẽ appellationibus diſtinguebantur. Nam cùm illa inter Iordanem, & mare mediterraneum, à ſeptemtrione ad meridiem verſus, obliquo tractu in longum porrecta anguſtè iaceat, Amorrhæi nunc vocantur, quicumque propius abſunt ab Iordane: Chananæi verò, qui mari ſunt viciniores. Etenim illo, *trans Iordanem verſus mare*, ſiue, verſus occidentem; vt Latinus, & Chaldæus exponunt; excipiuntur modò ij Amorrhæi, qui cis Iordanem, in Galaaditide habitauerant, atque nuper, cum ſuis regibus Schone & Og, fuerant debellati. Vſitatum enim eſt, Chananaicum Iordanis latus iſtis verbis ſignificare; vt Galaaditicum dicere, trans Iordanem ad orientem. Sed enim Chananæos eſſe vocatos peculiariter eos, qui oram illam maritimam habuerunt, quæ etiam eſt Phœnicia dicta; conficitur ex ſpeculatorum Moſis relatione, cùm dicunt; Chananæus habitat iuxta mare. quod *Num. 13. v. 30.* propter LXXII. interpretes hoc loco, pro regibus Chananæorum, reddiderunt, reges Phœniciæ. Eademque ratione mulier, quæ apud Matthæum Chananæa, apud Marcũ *Matth. 15. v. 22.* eſt Syrophœniſſa vocata. Nam vt profani ſcriptores Phœnicum vafritiem, atque indu- *Marc. 7. v. 26* ſtriam in mercatura nauigatione facienda celebrant, ita ſacræ literæ Chananæorum. Homerus enim ſcriptum reliquit.

Dei benignitas in Iſraelitas.

Chananææ gentes.

Amorrhæi.

Chananæi.

Phœnicia.

Chananæorũ & Phœnicum mores ijdem.

Odyſ. 15. ἔνθα δὲ Φοίνικες ναυσίκλυτοι ἤλυθον ἄνδρες
τρῶκται, μυρί' ἄγοντες ἀθύρματα νηῒ μελαίνῃ. Et alibi:
δὴ τότε Φοῖνιξ ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδώς
τρώκτης, ὃς δὴ πολλὰ κάκ' ἀνθρώποισιν ἐώργει. Oſeas verò de Chananæis ſic ait.

Oſee 12. v. 7. Chananæus in manu habet trutinam fallacem: amat iniuriam facere. Et Iſaias te-
Iſaias 23. v. 8. ſtatus eſt, negotiarores Tyri eſſe principes, Chananæoſque eius, eſſe viros in terris
Prouerb. vlt. præclaros; hoc eſt, Tyri mercatores. Denique Solomon mulierem frugi laudans, Lin-
v. 24. teum, inquit, fecit, ac vendidit; & cingulum tradidit Chananæo, hoc eſt; mercatori,
aut negotiatori. Quin, vt planè intelligas vtriuſque vocis inter ſe notationis conuenien-
tiam, Sicut apud Hebræos præciſè ſunt Chananæi, maris accolæ illi qui ſupra Palęſtinos, Chananæi qui
hoc eſt, ſupra פלשתים recedunt ad ſeptemtrionem, ſic apud Græcos φοίνικες. Rurſus vt in- Phœnices qui.
terdum apud illos Palæſtini etiam, vſque ad Aegyptum, ſubiiciuntur Chananæorum
nomini, veluti in Geneſi cap. x. Et in præſente etiā, opinor, loco: ſic Græci τὴν φοινίκην
ad Aegyptum vſque producunt aliquando. Dionyſius enim Afer Gazam in Phœnicia Dionyſius de ſitu orbis.
locare non dubitauit, Neque Moſes in Chananæa. Eſtque hoc etiam à Strabone ſcriptū Strabo.
libro x v i. Eſt igitur prorſus eadem vna gens, ſi propriè loquamur, Chananęorum apud
Hebræos, & Phœnicum apud Græcos, facienda nauicularia, καὶ ἐμπορικῇ τέχνῃ celebris;
propter portuoſum mare, quod accolunt. Sed progrediamur ad reliqua. *Reges* vocantur Reges quales olim.
ſingularum ferè ciuitatum domini. Priſcis enim illis temporibus, cùm nōdum ex orbe
terrarum profligata eſſet modeſtia; cuius imperio ſe quæque ciuitas ob præcellentioris
prudentiæ opinionem, ſubmiſerat, is eam ſuo dominatu tenere contentus, in ipſa ſola
regnabat. ſed moderatior ille temperantiorque dominatus deinde gloriæ, ne quid peius
dicam, facibus inflamatus; exardeſcere cùm occœpiſſet ad latiùs regnandi cupiditatem;
mox circumquaque vicinos etiam hominum cœtus corripuit; Regéſque non vrbium
modò, ſed regionum cœpère dici: ac tandem etiam prouinciarum; cùm non ad vicinos
ſolos, ſed ad exteros quoque protuliſſet homines imperium imměſa dominandi libido.
Cor vocata eſt ea pars animi, in qua fortitudo atque conſtantia eſt poſita. Spiritus verò, Cor. Spiritus
hoc eſt, רוח animi illa vis, qua ſapimus; & quid agendum, quid omittendum diſpici- רוח
mus, deliberamuſq́;, hoc eſt, τῶν ποιητέων, καὶ ὁ ποιητέον διαγνωστικὴ δύναμις; quam L X X I I.
nominãt φρόνησιν. Nā corde liqueſcēte, videlicet cùm per metum labaſcit fortitudo, per- φρόνησις.
turbari ſimul & ſapiēdi facultatem neceſſe eſt. Ceterùm iterū atque iterū gratia Iſraeli-
tarum eſſe facta ea quæ contigerunt, commemoratur; vt illuſtrior appareat benignitas
Dei, & ſtudium, atque prouidentia, qua ſuos complectitur, tutatur, amplificat: dum
ipſorum cauſſa naturæ perpetuum curſum interrumpit, ordinemq́; inuertit: & ipſorum
humilitatem, vt ſic dicam, celſiſſimæ aliorum dignitati atque amplitudini reddit for-
midabilem.

Eo tempore aiebat Dominus ad Ieſuam; Fac tibi gladiolos. &c. 2 3

I D tempus ſignificatur, cùm primum ad Galgala eſſet peruentum. Nam pauci ad-
modum dies; neque plures quatuor, ſupererant ad eum vſque diem, quo Paſcha fuit fa-
ciendum: Et debebat interea circunciſionis plaga ſanari. Cohærent ergo iſta cum iis
quæ extremis verſiculis ſuperioris capitis, ſunt narrata: illa verò de regulorum omnium
maximo pauore, per digreſſionem ſunt interpoſita. Sed prius quàm ſacra verba exponā-
mus, duæ ſunt pertractandæ quæſtiones, quæ pleroſque interpretes hoc loco exercere ſo-
lent. Earum altera eſt. Quę cauſſa eſſe potuerit Iſraelitis, cur totis triginta octo annis, aut Quæſtio. Cur circunciſio
eo pluribus, circunciſionis cæremoniam omitterent, ſancta lege ſic ſibi imperatam dili- omiſſa per deſertum.
Geneſ. 17. v. 14. genter, vt capitalis pœna eſſet, intra dies octo non obtemperaſſe; aut capitali pœna longè
grauior, exemptio nominis de tabulis diuini fœderis: Obtemperaſſe autem, præmium
Chananææ poſſeſſio. Nam vt pœnam omittamus; qua ſæpe non ſatis deterrentur flagi-
tioſi homines à peccando; cùm iam rectà in poſſeſſionem promiſſæ terræ proficiſci ſe in-
telligerent, debebant profectò eius ritus obſeruationi operam in primis dare, in quo di-
uinæ illius promiſſionis cardinem verſari non ignorabant, ex pacto, & fœdere Dei cum
Gen. 17. v. 8. & 9. Abrahamo inito. Altera eſt. Quid ſibi velit illud; circuncidere Iſraelitas ſecundò: quādo Altera quæſtio. Quid ſit circuncidere ſecundo.
neque ipſa rei natura, neque diuina religio permittit, vt idem homo circuncidatur ite-
rum. Neque enim præſectum ſemel præputium ſuccreſcit; neque ſacramentum hoc
ſine flagitio iterari poteſt. Quod ad priorem attinet; equidem exiſtimo, eam omiſſæ Reſponſio ad priorem quæſtionem.
circunciſionis veram eſſe cauſſam, quæ vulgò afferri ſolet. Nempe quia ad Dei nu-
tum, quem nube mota ipſe annuebat, proficiſcendum continuò eſſet, nullius certæ

quietis ſpe. Atque hanc cauſſam opinor ipſi quoque Deo probatam ſic fuiſſe, vt in crimine illis non poneret præputium. Nec enim poſuiſſe memorat vſquam ſacra hiſtoria. Neque verò illi negligebant circumciſionem; ſed profectionis continuę neceſſitate ab ea excludebantur. retinebantque interim circumcidendi propoſitum, cum prima opportunitate data. Ad hoc, quod filij non circumciderentur, pœnæ ſpecies fuiſſe videtur, qua Deus non tam ipſos plectebat filios, quam impiorũ parentum vrebat animos, cum viderent liberos ſuos ſacroſancti fœderis ſymbolo carere. Huc enim, mihi certè, videtur ſpectare illa in Numeris Dei verba, cùm dicit. Veſtra ipſorum corpora cadẽt per deſertum iſtud. Filij vero veſtri erunt paſtores in deſerto annis quadraginta; & ferent pœnam defectionis veſtræ, tantiſper dum vos conſumpti fueritis in deſerto. q. d. Quia abdicaſtis vos a mea familia per rebellionem, filij quoque veſtri adoptionis nota carebunt, quamdiu vos in viuis eritis. Quin ipſum etiã Paſcha, non minus ſeuera rigidaque lege mandatum, atque circumciſio, vt ſtatuto die quotannis celebraretur ab omnibus, differre tamen licuiſſe, itineris faciendi cauſſa, reſpondit ipſum Dei oraculum, à Moſe conſultum. Num. 14. v. 32. Num. 9. v. 3.

Obiectio. Sed obiiciat nobis Moſen quiſpiam, qui in vitæ periculum incidit, cum filium non circumcidiſſet per iter, & quidem non eius ipſius voluntate, ſed Dei iuſſu inſtitutum, atque ſuſceptum. Exod. 4. v. 24.

Reſponſio. Moſes cur ob non circumciſum filium periculum ſit paſſus. Atqui dudum antè oportebat circumciſum eſſe à Moſe filium, quam iter illud inuaderet. Neque enim tum natus ei recens fuerat Eleazarus, vt videtur. Et vt fuerit ille non ante dies octo editus; certè nulla Moſen Deus feſtinatione vſque adeo vrgebat, vt non poſſet vel triduum circumcidendo curandoque infanti dare. cùm eſſet abſurdiſſimum, Legiſlatorem atque Imperatorem populi futurum, ne in exigua quidem familia ſua diuinæ religionis iura coluiſſe. Sed quid opus multis? ipſa verba ſacra, cùm quoties ferè omiſſæ circumciſionis, toties & itineris faciunt mentionem, ſatis apertè cauſſam videntur attribuere continuæ profectioni. Neque verò dubitans dixerim; in

Iſraelitæ ad Sinai circũciſi. ſtatiuis illis ad montem Sinæum; in quibus, cùm ob legem diuinitus accipiendam, tum ob conſtruendum ſacrarium Dei & tabernaculum, fuit morandum diu; vt Paſcha de more agitarunt Iſraelitæ, ita & circuncidiſſe quoque ſuos liberos, quotquot vel illis quadraginta ſeptem diebus, quibus ex Aegypto illuc peruenerant, vel interea dum mihi hærerent, fuerant editi in lucem. illa verò verba, quæ memorant, neminem fuiſſe circumciſum inter proficiſcendum ab Aegypto per deſertum, præciſe accipienda eſſe de ea profectione quam auſpicati ſunt die viceſimo menſis ſecundi, anno eo qui ipſis fuit à libertate adepta ſecundus, cum monte Sinæo relicto ad nubis momentum ſunt profecti vlterius. Quamquam alioqui illud, *inter proficiſcendum*: & rurſus illud, *in itinere*, non patiuntur ſane iſta verba cum noſtra ſententia pugnare. Nam quod in ſtatiuis eſt Num. 10. v. 11.

Talmudici abſurdi homines. Talmud יבמות cap. 8. actum, neque inter proficiſcendum, neque in itinere, actum cenſeri debet. Dignum profectò Talmudicis; hoc eſt, ad tractandas literas ſacras abſurdiſſimis hominibus; eſt commentum, quod tractatione de iure Leuirĩ ſcriptum ipſi reliquerunt. Per omnes illos quadraginta annos non ſpiraſſe boream, ventum nubibus inimicum; ne illa ſanctuario familiaris nubes diſſiparetur ſcilicet. atque ideò abſtinuiſſe Iſraelitas à circumciſione; cùm eum ventum ſibi putent obſeruandum; vt qui plagis medeatur. Sed

R. Dauid Kimhi. nugaciſſimas iſtas nugas ſilentio tegerem, niſi R. Dauid Kimhi bene multis verbis eas eſſet perſecutus, cuius commentarij ſunt in omnium manibus, putaui enim locum eſſe indicandum ex quo ille tam præclaram doctrinam ſcilicet accepiſſet. Poſſet fortaſſis ſuſpicari quiſpiam, homines præfractæ ceruicis; poſtquam per flagitioſum illud rebellium, quo, auditis ſpeculatoribus, reditum in Aegyprum fuerant moliti, indignos ſe promiſſis Dei feciſſent; atque propalàm ab eo iudicati damnatique fuiſſent; præ impietatis obſtinatione, ſanctum illud fœderis diuini monimentum, cùm ſibi deinde prodeſſe non poſſet, etiam poſteris ſuis inuidiſſe: ideóque eos non circumcidiſſe. Sed profectò ea immanior fuiſſet prauitas, quàm quæ in populo Dei tam diu hæſiſſe exiſtimari debeat. Et, vt antè dixi, filiorum præputium dolori illis, non voluptati fuiſſe videtur. Ad hoc, ſcelerati parentes illi ante tranſmiſſum torrentem Zared perierant omnes; & tamen neque ſuos liberos poſtmodum natos circumciderunt illi; quantum certè ſacra verba præ ſe ferunt; qui minores, aut certè non maiores annis duodeuiginti Aegyptum cùm reliquiſſent, neque rebellionis ſcelere obligati, neque à Deo Deut. 2. v. 14.

Theodoretus Quæſtionib. in Ioſuam. damnati fuerant; niſi nunc demum per otium in Chananæa. Sunt quidem magnæ apud me auctoritatis ſcriptores, qui ſtatuunt; circunciſione opus non fuiſſe, quamdiu Damaſcen. lib. 4. cap. 26.

ſolitudo

ſolitudo ipſa populum Hebræum ab aliis populis ſatis ſecernebat. Sed mihi ſanè probari id non poteſt; qui perſuaſum habeo, ponendi præputij inſigne, non ſolùm ad ſegregandum populum ſelectum à reliquis gentibus, inter quas verſaretur, inſtitutum à Deo fuiſſe, in priſca illa Hebræorum eccleſia; vt neque ſacri Baptiſmi ritum in noſtra: verùm in primis, vt corruptæ deprauatæque ab ipſa origine hominum naturæ myſterium, ſimul & expiatio eſſet: moneretque, opus eſſe ad ſalutem alio diuino quodam naſcendi modo, quem regenerationem vocant ſacrarum rerum ſcriptores. Deinde verò, vt gratiæ diuinæ, ſactæque profeſſionis & religionis probæ ſignum eſſet, quo adoptatus gratis à Deo ad cæleſte regnum peculiaris populus, ab aliis dignoſceretur nationibus. Sed ſunt iſta alterius loci. Progrediamur ergo ad alteram quæſtionem; Cur ſecundò circumcidere Iſraelitas iuſſus ſit Ioſua. Certa, & facilis verbis explicata res eſt, Eoſdem viros iterum circumcidi non debere: ſed illos qui antè circumciſi non eſſent. Eſt enim in ſacro texto, *liberos ipſorum ſubſtituerat in eorum locum: hos circumcidit Ioſua, cùm eſſent præputiati*; eo quod *non circumcidiſſent ipſos in via*. Illud igitur videndum eſt, quò ſpectet Aduerbium, *ſecundo*. Memoratum eſt in Geneſeos hiſtoria, Abrahamum, cùm iuſſus eſſet maſculos omnes ſuæ familiæ, liberos, ſeruos, vernas, emptitios circumcidere, eueſtigio eodem illo die circumcidiſſe ſimul omnes. Erat autem tum vniuerſa peculiaris populi Dei, hoc eſt, Eccleſiæ, vt vocamus, ſumma in vna Abrahami familia poſita. Semel igitur tunc vniuerſe populus Dei eſt circumciſus ab Abrahamo; cùm hoc inſigne, tamquam pignus certiſſimum promiſſæ poſſeſſionis Chananææ, à Deo inſtitueretur. Nunc verò ſecundò circumciditur populus Dei vniuerſe à Ioſua, cùm promiſſa illa; quorum circumciſionem fuiſſe pignus diximus; ad rem à Deo conferuntur: hoc eſt; cùm idem ille, origine quidem, populus; at ob extinctam nuper vniuerſam patrum multitudinem, quodam modo nouus, in poſſeſſionem Chananææ mittitur. Dicam, ſi potero, explicatius. Deus olim per circumciſionis inſigne, peculiarem ſibi cœtum, ſiue, vt appellamus, Eccleſiam, conſtituerat: is cœtus cùm fuiſſet continua parentum & ſobolis ſucceſſione, eorundemque rituum & ſacrorum obſeruatione, ad Moſen vſque propagatus; nunc tandem; occiſis ſemel omnibus, quorum in ſolemnibus recenſionibus ratio habebatur: ceteris verò qui totis triginta octo annis editi fuerant, non circumciſis, illa conſociationis atque conciliationis ratio quodam modo intercidiſſe videtur. Imperat igitur Ioſuæ Deus, vt eam denuò inſtauret. Et verò præſentem populum, quaſi cœtum nouum, videri; atque conſociationis communioniſque illud vinculum circumciſionem, tanquam intercidiſſe nunc, ex illis poteſt perſpicuè intelligi verbis, quæ ſuperiùs commemorabam. præſertim ſi paullo altiùs repetantur. ex iſtis dico; *Omnis populus egreſſus Aegyptum, maſculi omnes, viri bello apti, obierant in deſerto: verùm liberos ipſorum ſubſtituerat in eorum locum. hos circumcidit Ioſua, cùm eſſent præputiati, &c.* Credibile quidem eſt, vixiſſe etiam tum plurimos, qui in Aegypto nati circumciſique fuerant. Neque enim flagitioſæ illius rebellionis crimen, quod anno, qui à libertate Aegyptiaca ſecundus erat, apud Cades-barneam admiſſum, labem illam maximam, & perniciem reipub. Iſraeliticæ intulerat, ad eos pertinuit, qui annum viceſimum nondum attigerant. Et eximunt ab eadem culpa Iudæi tribum quoque Leuiticam vniuerſam. Sed ex eorum conditione æſtimatur populus, qui eius pars longè maxima erant. Nam ſimpliciter, periiſſe in deſerto maſculi omnes Aegypto egreſſi, qui quidem militari erant ætate, memorantur: Et tamen certo certius eſt, ſi non alios plurimos, at Calebum, Ioſuam, Eleazarem ſaltem non periiſſe. Sed vnum eſt huic noſtræ, quam modò explicauimus, ſententiæ acriter, vt apparet, aduerſarium. Non enim Abraham olim filios Iſrael ſemel circumciderat; cùm ne natus quidem tum fuiſſet Iſrael. haud ergo poſſunt à Ioſua circumcidi ſecundò filij Iſrael. Verùm eſt profecto expeditiſſima reſponſio: Non inſiſtere Spiritum ſanctum in Iſraelis appellatione. Sed filios Iſrael vocari ſimpliciter, cœtum atque Eccleſiam Dei; cui hoc nomen, poſt Iacobi ætatem, ad Chriſtum vſque, datum ferè eſt in ſacra hiſtoria. Prætérea, ſi hic argutiis in arguendo locus eſt, hoc quoque argutè reſponderi poſſit: filios Iſrael per Abrahamum fuiſſe olim circumciſos, ſimiliter atque Leuitas decimatos fuiſſe, vt ſic dicam, à Melchizedeco, ſcripſit Apoſtolus. Sed enim diuus Auguſtinus, nihil; re ipſa, opinor, à me diſſentiens, iterationem illam excuſat ſchemate, quod Synecdochen vocant. Populus enim, inquit, antè circumciſus erat; quia non nulla eius pars carebat præputio: vt Calebus, vt Ioſua, vt Eleazarus, & fortaſſis

Circumciſio cur inſtituta.

Reſponſio ad ſecundã quæſt. Quid ſit circumcidere ſecundò.

Gene. 17. v. 23

Leuitæ non fuere rei rebellionis apud Cades-barne.

Obiectio.

Reſponſio.

Hebr. 7. v. 9.

Auguſtin. quæſt. in Ioſuã.

fortaſſis Leuitæ omnes, & qui apud Cades-Barneam nondum fuerant viginti annorum. Circumciditur autem populus iam iterum; quia eius maxima pars circumciditur. R Leui F. Gerſonis autem, cum pleriſque Iudæis, hunc locum ſic exponit, vt exiſtimet, Moſen, cum in Aegyptum reuertens, futurus gentilium ſuorum dux, periculo ſuo didiciſſet, quam ægre ferret Deus adoptionis illud inſigne negligi, ilico multitudinē vniuerſam circumcidiſſe; quæ duriſſimæ atque laborioſiſſimæ ſeruitutis cauſſa iam diu id facere non curarat. Neque enim Paſcha celebrare, non depoſito præputio, potuiſſet: neque in poſſeſſionem Chananææ proficiſci; quæ circumciſis fuerat promiſſa. Cùm porrò, quos ille ſic in Aegypto circumciderat, longo errore per iter eſſent pleríque omnes extincti; & qui interea editi fuêre, non circumciſi, iam opus eſſe iterum circumcidere multitudinem vniuerſé. Hæc fere ille, & multi quoque cum eo Iudæi. Fuiſſe autem in Ægypto neglectam circumciſionem, & a Moſe illuc reuerſo inſtauratam opinatus eſt etiam Tertullianus noſter. Vtitur enim aduerſus Iudæos his ferè verbis. Prouidens, inquit, Deus, quòd hanc circumciſionem in ſignum, non in ſalutem eſſet daturus populo Iſrael: idcirco filium Moſis ducis futuri inſtigat circumcidi, vt cum cœpiſſet per eum populo dare præcepta circumciſionis, non aſpernaretur populus; videns exemplum iſtud in Iudicis filium iam celebratum. Sed R. Dauid Kimhi longe aliud eſt commentus effugium: verùm acutius argutiuſque, meo iudicio, quàm ſacrorum verborum ſimplicitati, & vſitatæ ſignificationi congruentius. Ait enim, verba illa שוב & שֵׁנִית quæ iterationes ſignificant, non ad ipſam circumciſionem, ſed eius procurationem ſpectare: idque mandati Ioſuæ, vt iterum atque iterum, vltro citroque per caſtra commeans, omneſque & ſingulos adiens curet, ne quis omnium maneat præputiatus. Poſitionem enim שָׁנָה à qua illa formantur, non bis modò, ſed ſæpe iterare aliquid, ſignificare: Itaque שֵׁנִית non, ſecundò, ſed, crebrò, eſſe conuertendum. Sed hoc profectò eſt extorquere ſcripturam; atque ad ſuam interpretati ſententiam. Denique Talmudici, eo quem nuper indicaui loco, & prolixius quoque in Capitulis Eleazaris, non inſulſe modò, ſed etiam impie; ſi ipſorum nuda verba intueare; fingunt, non abſolutum circumcidendi præputij ritum fuiſſe Abrahamo traditum à Deo: & proinde illud, *ſecundo*, ad cæremoniæ perfectionem, quæ iam tandem Ioſuam doceatur, pertinere. Hunc enim eos etiam qui Abrahami ritu ante fuerant ſemel circumciſi, debuiſſe curtare ſecundò, perfectiore modo. Verùm iſta fortaſſis a veteribus Hebræis rectè dicta ſunt, qualia in Talmude multa paſſim reperias; non de adumbrato Ioſua filio Nun; ſed de expreſſo, Ieſu Chriſto; à quo vetus illa circumciſio perfecta eſt, cùm homines per eum circumciderentur circumciſione non facta manu, & quæ præputium carnis ſolùm deponeret; ſed quæ peccatorum exueret corpus: quippe Spiritu peracta, non literis deſcripta. qua quidem circumciſione eos etiam debuiſſe circumcidi, qui Abrahami ritu ſemel fuiſſent initiati, quid attinet oſtendere rationibus, quando ſatis eſt Chriſti exemplum. Afferunt Talmudici illic alias etiam ſecundæ circumciſionis cauſſas & rationes: ſed quas, vt verecundis auribus parcam, conſultè prætereo. Facere tamen non poſſum, quin earum vnam proferam: quia puto rem in hominum eruditorum vulgus non eſſe peruulgatam. Aiunt enim, illis temporibus fuiſſe multos, qui, etſi à ſuis parentibus fuiſſent in tenella ætate rite circumciſi; tamen iterum circumcidi debuere; ſi modò ſacrorum communione conſociari ceteris Iudæis vellent. Nimirum, qui immanitate Ægyptiacæ ſeruitutis preſſi, arte quadam medica, ſubducta atque diſtenta pellicula, nouum ſibi præputium comparauerant, glandemque coiterum contexerat. Appellant autem eos tales Talmudici, משוכים quaſi ἐπισπαστικούς dicas; ab attracta pellicula ſcilicet: Similiter, inquiunt, atque cum Romani iterum in Iudæa potiti, templum funditus iterum euertiſſent, plurimi Hebræi hoſtium iniuriis exagitati & vexati, eadem illa ratione religionis ſuæ profeſſionem diſſimularunt: qui Bar-Chuzibæ iuſſu poſtea denuò ſunt circumciſi, cùm ille occupata vrbe Bitter, annis duobus & dimidio apud eam gentem dominaretur: & maxima libertatis ſpe omnium animos excitauiſſet. Erat autem id nomen impudentiſſimæ audaciæ nebuloni: qui Meſſiæ ſibi nomen aſſumebat atque arrogabat; cùm ſuo appoſitiſſimo nomine בר-כוזיבא Bar-Chuziba, mendacij filius diceretur. Sed dedit miſer temeritatis ſuæ pœnas Aelio Adriano, qui, expugnata Bitter, quadragies centena Hebræorum millia cecidiſſe memoratur, apud Talmudicos; vbi de libellis repudij diſſerunt. Et ne quis fidem Talmudicorum dictis nullam putet adiungendam; planè illis conſentanea ſunt, quæ Epiphanius Conſtantiæ

Marginal notes:
R. Leui Gerſonis.
Exod. 12. v. 24. Gene. 17. v. 8.
Iſraelitas in Aegypto neglexiſſe circumciſionem Tertull. contra Iud.
R. Dauid Kimhi.
שנית שנה
Talmud. ירושלמי in Capitulis Eleazaris.
Talmudici multa rectè dicerent, quæ ſi explicentur, ſanam doctrinam continerent.
Coloſſ. 2. v. 11.
Noua & mirabilis ratio ſecundæ circumciſionis.
משוכים qui.
Bar-Chuziba.
Bitter vrbs.
Talmud. גטין cap. 1.
Epiphan.

ſtantiæ Cypri Epiſcopus, doctor ſingularis, ſcripta reliquit, cùm de ſacrarum literarum interpretibus Græcis diſſereret. Affirmat enim illic, quiſquis Iudæorum ad Samaritanos, aut horum ad illos deficeret, eum nouo præputio comparato, noua circuncisione initiari ſolere. idq́ue Symmacho quoque, cuius inter Græcos ſacræ hiſtoriæ interpretes celebre nomen eſt, inter alios, accidiſſe, Imperatore Seuero: cùm ob affectatum regnum ille apud ſuos Samaritanos odio maximo labotâs, ſe ad Iudæos contuliſſet; atque his nomen dare conſtituiſſet. Et quis non exiſtimet Paullum quoque illam creandi

1. Corinth. 7. v. 18.

præputij rationem ſpectaſſe? cùm diceret; ad Corinthios ſuos, περιτετμημένος τις ἐκλήθη, μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη, μὴ περιτεμνέσθω. Hoc eſt, vocatus eſt aliquis à Deo, cùm eſſet circumciſus; ne parer ſibi attractione præputium. Vocatus eſt aliquis præputiatus; ne circumcidatur. Sed iam nimis multa de ſecunda circumciſione fortaſſis. Addenda tamen eſt paucis, ſcita ſanè, & ſacris ſenſis perappoſita anagoge: qua hanc narrationem ad noſtram religionem accommodat Iuſtinus Martyr apud ſuum Tryphonem. Memoratur, inquit, Ioſua populum circuncidiſſe altera circumciſione; & quidem lapideis gladiolis. nimirum, ea res prænuntia erat huius circumciſionis, qua ipſe Ieſus Chriſtus circumcidit nobis ſaxeas ſtatuas, aliaq́ue idola. Sunt enim ea præputia: hoc eſt, mundi huius delitamenta, amputata lapideis gladiolis, Ieſu Domini noſtri verbis; & paſſim coaceruata in cumulos. Et paullo pòſt. O beatos, ait, nos, qui lâpideis gladiolis ſumus ſecunda vice circumciſi! Ad vos enim, (Iudæos alloquitur) pertinebat prior circumciſio, quæ ferrò fiebat, atque etiam num fit. Duri enim pertinaceſq́ue manetis. At ea circumciſio, quæ ſecundùm veſtram illam eſt inſtituta, noſtra eſt. hæc acutiſſimis lapidibus, verbis videlicet lapidis angularis, & ſine manibus cæſi, Apoſtolorum opera per orbem terrarum diuulgaris, abſtulit à nobis omnem cultum idolorum; & planè omnem improbitatem. Sunt enim à noſtris mentibus ſic amputata vitia, vt præ gaudio geſtiamus ſi vel mors oppetenda ſit pulchri illius atque amabilis lapidis gratia; ex quo lapide vitales aquæ effuſæ profluunt in pectora eorum, qui per illum ducuntur in amorem parentis rerum omnium: potumq́ue præbent affluenter omnibus qui bibendæ aquæ viuæ deſiderio tenentur. Hæc diuinus ille Philoſophus. Sed reuertamur ad ſacra verba. Illud חַרְבוֹת צֻרִים quod nos conuertimus *gladiolos ſaxeos*, interpretatur Chaldæus, acutos gladiolos, aut nouaculas. Eumq́; ſequitur vulgus Iudæorum, vt ſolet. At veteres, גלבין דשינרי. Id eſt, nouaculas ſaxeas, dicendum eſſe putauerunt, in eo commentario qui Geneſis magna eſt appellatus. atque ille Chaldæus qui Moſis libros conuertit, quem Onkelum vocant, illud צר quo Moſis vxor filio præcidebat præputium, טנרא hoc eſt, ſilicem conuertit, non aciem. Quin ego affirmare auſim צור, nuſquam in ſacris literis aciem ſignificare; ſed ſilicem, aut ſaxum vbique. Nam, vt dem in illo Dauidis verſu, אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ aciem eſſe צור, tamen dicam id tranſlatitia ſignificatione, à ſilicis duritie, non ex vi eius verbi propria intelligi. Neque verò aut Græci, aut Syri, aciem ibi ſunt interpretati, cum Iudæis; ſed auxilium. Saxum enim, & rupem, ſiue ſilicem ſæpe dicunt ſacræ literæ propugnaculum, & auxilium. Sed & Moſes Maimonius quoque ſingulariſſimus apud Iudæos doctor, duris ſilicibus vſum eſſe Ioſuam, non acutis gladiolis, opinatur. Et verò non præcidi etiam modò præputia, ſed amputari etiam poſſe teſtes ipſos acuto ſilice, proditum à ſcriptoribus profanis eſt. Catullus enim, in elaborato illo carmine de Berecynthia & Atti, ſcripſit de Cybeles ſacerdote. Deuoluit ipſe acuto ſibi pondera ſilice. Et Iuuenalis Satyra ſexta, de ſimilis veſaniæ ſacrifico dixit: Mollia qui rupta ſecuit genitalia teſta. Ego verò hanc ſententiam, & verbi צור notionem, eo pertinaciùs rutandam mihi putaui aduerſus Iudæos, propter ſcitam illam atque aptiſſimam anagogen, qua Petra Chriſtus dicitur. pro verbo, שוב, videntur LXXII. interpretes legiſſe, שַׁב; cùm pro, iterando, reddiderint, Sedê. quamquam, שוב & ישב, etiam aliâs non nuſquam confunduntur, vt ſolent ſimillimæ inter ſe poſitiones. Collis præputiorum dictus eſt locus ille hîc per anticipationem. Ex re ipſa enim hoc tandem nomen accepit. In commentario antiquo, qui inſcribitur וַיִּקְרָא רבה hoc eſt, Leuiticus Rabbæ, ſcriptum eſt, ex veterum Hebræorum ſententia, tantam fuiſſe abiectorum in locum vnum copiam præputiorum, vt tollem repræſentarent loco ceteroqui plano, & æquabili. At Chaldæus exiſtimat, colliculum qui antè fuit, ex re iſta nomen hoc accepiſſe. Nam conuertit ille Hebraica verba explicatiùs: Et circumcidit filios Iſrael in colle,

Marginal notes: Anagoge. Iuſtinus apud Tryphon. Iudæum. — Geneſis magna. — Exod. 4. v. 25. — More Neuochim parte 1. cap. 16. — Catullus. Iuuenalis. — 1. Cor. 10. — ישב & שוב cōfunduntur. — Collis præputiorum. גבעת הָעֲרָלוֹת — ויקרא רבה

in colle, quem nominauerunt Collem prӕpntiorum. Sic enim habent boni libri.

Omnis populus egreſſus Aegyptum, maſculi omnes, &c. 4

De iis agitur, qui antè rebellionem illam; quӕ in tertiis caſtris, poſt relictam ſolitudinem Sinai, accidit; annum viceſimum ӕtatis attigerant. Hӕc enim ӕtas bello primùm apta cenſebatur. Neque alij rebellionis à Deo ſunt damnati. His enim vtitur ille verbis in libro Numerorum. In ſolitudine iſta cadent corpora veſtra. Et quotquot veſtrum numerati eſtis, per vniuerſam multitudinem, ӕtatis annorum viginti, & ſuprà: qui murmuraſtis aduerſus me. &c. Etſi autem vniuerſè, dicatur, omnes illi periſſe; debet tamen, vt ſuprà probaui, id de iis ſolis accipi, qui illo rebellij & defectionis ſcelere ſe aſtrinxerant, auditis exploratoribus.

Numer. 14. v. 29.

Nam fuerant quidem circumciſi omnes quotquot erant egreſſi, &c. 5

Rebus aduerſis creſcit pietas.

Eo ferè ingenio ſumus mortales; peruerſo ſanè; vt in malis, religionis diuinӕ rationem pietate colamus maiore, quàm cùm res ſecundӕ ſunt. Neque dubium eſt, quin nonnulli, quanto duriore ſeruitute opprimebantur in dies ab Ægyptiis, tanto ardentioribus votis exorandam ſibi eſſe diuinam miſericordiam ſtatuerent; tantoque colendum religioſius illud fœdus, quo Chananӕӕ promiſſio ſancita fuit; vt antè dixi. id eſt, ipſam circumciſionem. hoc enim ſatis luculenter, opinor, teſtantur illa verba. Exaudiuit Deus gemitus eorum, qui in Aegypto intolerabili ſeruitute oppreſſi gemebant: & recordatus eſt fœderis ſui, quod pepigerat cum Abrahamo, Iſaac, & Iacob. Verùm fuiſſe omnes ſacrӕ illius legis tam obſeruantes, vt ſuos liberos circumciderent, antè quàm rediiſſet Moſes ex Madian cum imperio; nuntiaſſetque adeſſe iam libertatis tempus; ſpeque certiore hereditatis promiſſӕ omnium animos excitaſſet; id verò minimè eſt credibile, neque grauiſſimis aliis ſceleribus conſentaneum, quӕ Ægyptiorum conſuetudine infecti admiſerant multi. Nam vt ſunt qui cœleſtibus plagis emendantur; ita rurſus inuenias qui callum obducant; &, tamquam aſini, verberibus aſſueti, contumaciores reddantur; tandemque aut deteſtabili diffidentia, omnem felicioris vitӕ ſpem abiiciant; aut certè à proba religione cultuque Dei ſe ad alias ſuperſtitiones facilè traduci patiantur. Quare probabilis videtur ea ſententia, quam ſuprà exponebam; Moſis tandem admonitionibus & iis, quӕ per eum fiebant, prodigiis inductam eſſe populi partem maximam, vt in tam propinquӕ libertatis exſpectatione, ſe, ſuoſque liberos compararent per fœderis Dei illud inſigne, ad poſſeſſionem feliciſſimӕ terrӕ, ſibi olim promiſſӕ. Porrò an per deſertum, iſta tanta pietate ſubitò cum maiore impietate commutata, circumciſionem neglexerint contemtim, an verò fas ipſis fuerit, ob iter differre fœderis ſymbolum; ſimiliter atque anninerſariam Paſchatis cӕremoniam, diſputatum ſatis eſt à nobis ſuprà. Vbi hoc etiam conſtituebamus: Neminem per deſertum fuiſſe circumciſum poſt relicta ſtatiua montis Sinai: hoc eſt, poſt duodecima caſtra; in quibus & Paſcha celebratum fuerat, & lex è cӕlo data; arca item, tabernaculum, cetera vaſa ſacra fabrefacta.

Gen 17. v. 9.
Exod. 2. v. 24.

Plagis Dei alij emendantur, alij contumaciores ſiunt.

Quadraginta enim annis ambulauerant per ſolitudinem, &c. 6

Desertvm iſtud, quaſi ſuo nomine, appellant LXXII. interpretes, μαδβαρίτιδα. fortaſſis vulgus eo ſӕculo, quo hi ſcripſerè; hebrӕum verbum מדבר Midbar, quod deſertum ſignificat, ei ſolitudini, vt proprium eius nomen, attribuerat, quodam loquẽdi vſu; niſi imperiti hominis audacia adſcriptum hoc nomen olim in illa editione grӕca putemus. Iidem interpretes ſuprà quadraginta annos, addunt duos. Nimirum habuerunt, vt videntur, illi eam opinionem, vt exiſtimarent; eos quadraginta annos, quos Deus in Numeris prӕfiniebat ſoboli impiorum parentum agitandos in deſerto, ab illo ipſo funeſto die numerandos fuiſſe. Iam tum enim duos à relicta Aegypto, & inſuper pauculos menſes, in ſolitudine egerant. Et profectò, ſi quis illa Dei minacia, & fatidica verba ſimpliciter intueatur; hӕc dico. Filij veſtri erunt paſtores in ſolitudine annis quadraginta: pro numero dierũ, quibus ſpeculati eſtis terrã; ſingulis diebus in annos ſingulos relatis; hoc eſt, annis quadraginta ferẽt pœnam defectionis veſtrӕ; ſi quis, inquam, iſta per ſe, neque curioſè legat; facilis in eam illorum veniat ſententiam. Atqui quadraginta, non amplius, annos computat ipſe Moſes, ad campos vſque Moabiticos: niſi putes eum non à relicta Aegypto, ſed à progreſſu è Sinai ſupputare tempus. Sed erit

Numer. 14. v. 33.

Iſraelitӕ an fuerint in deſerto annos XLII.

de his diſputādi locus etiam capite vndecimo, ad verſiculum XVIII. Porrò animaduertendum eſt, ſceleſtos illos, & defectionis reos, non populum; ſed גוי, hoc eſt gentem hoc loco vocari, verbo odioſo ſcilicet, & quod plerumque profanos homines, atque ab Abrahami ſacro illo fœdere alienos ſignificat. Meritò ſanè; vt qui ſe per deteſtabile flagitium ab eo fœdere abalienaſſent. Nihil enim profuit ipſis eſſe circumciſis, cùm Deo neque fiderent, neque morigerarentur. Nam, vt diuus Paulus rectè Galatis ſcripſit; Neque circumciſio aliquanti eſt, neque præputium; ſed fides, quæ per caritatem operatur, & noua creatura. Sequens verborum ambitus; hunc dico: *Quibus iurauerat Dominus non oſtenſurum ſe ipſis eam terram*; & quæ eodem pertinent cetera; ea, inquam, verborum complexio implicatior eſt. habet autem hanc ſententiam: Quos dico periiſſe per deſertum his annis quadraginta, quia non obtēperaſſent voci Domini; illi ipſi ſunt, quibus iureiurando Dominus affirmauerat, propter ipſorum flagitia, ſe non daturū ipſis beatiſſimam illam terram, lacte melleque affluentem; quam alioqui olim ſemini Abrahami, Iſaaci, Iacobi iuratus promiſerat, ſe conceſſurum: quorum illi ſemen quidem & filij fuêre; ſed ipſi ſibi per ſua ſcelera obſtitêre, ſeque abdicauêre, & promiſſis illis indignos fecêre: ac proinde prius per deſertum extincti paſſim ſunt, quàm ad illam terram poſſent pertingere, nedum in poſſeſſionem eius ingredi. Latinus hoc loco minimè expreſſit, quod eſt in Hebræo: ſi quidem integraupereſt ſcriptura, & niſi coniectura fallor, à priore verbo נִשְׁבַּע, iurauerat, errore tranſiliit ad poſterius. Ceterùm perſonæ mutatio, qua dictum eſt, *Daturum ſe nobis*, pro, daturum ſe ipſorum ſemini, explicandæ antitheſeos gratia videtur facta eſſe; quæ eſt inter eorundem patrum eos poſteros, qui ab illis per vitia degenerant, & eos qui illorum veſtigiis inſiſtunt, virtutemque & pietatem imitantur. Quippe gratuita Dei adoptio, qua Abrahæ genos facta eſt gens ſancta, ad eos non pertinet, qui ſe ipſi ſuapte voluntate abdicauerunt, beneficiumque diuinum repudiarunt. Quo minus mirum eſt, ſi cum ceteris filiis paternam hereditatem iſti nō adeant. Atque hac ratione exagitat Chriſtus Iudæos apud Ioannem, cùm ſe de ſanguine Abrahami iactarent; ceteroqui verò eius facta non imitarentur, ſed Diaboli cupiditatibus libenter operā darent. Ceterùm ſacræ narrationes, quæ hoc loco attinguntur; altera quidem de exitio rebellium, cùm in Numeris, tum in Deuteronomio; altera verò de diuinis promiſſis paſſim in Geneſi ſcriptæ ſunt.

Verùm liberos ipſorum ſubſtituerat in ipſorum locum, &c. 7

SVNT ergò iſti, qui in promiſſam terram introducuntur, tamquam nouus populus; vt antè diximus. qui cùm eſſent plerique præputiati, circumciſio quaſi de integro inſtituenda fuit. Illuſtrat autem hic locus veritatem atque conſtantiam verbi Dei, cùm ea iam eſſe facta memorat, quæ facturum ſe promiſerat Deus in Numeris, cùm diceret; Paruulos veſtros, quos dixiſtis prædæ futuros, introducam: noſcentque terram illā quam vos contempſiſtis: ſed veſtra ipſorum corpora concident in deſerto iſto. Sed enim myſterio non vacat; vt cùm à multis aliis, tum à Theodoreto eſt annotatum; quòd circumciſi ſub Moſe patres, per ſuam ipſorum diffidentiam perierunt, impingentes in lapidem ad offenſionem poſitum. at ipſorū ſucceſſores, non à Moſe, ſed à Ioſua, ſiue Ieſu, circumciſi, ſunt potiti diuinis illis promiſſis. Quis enim non intelligat, adumbratum eſſe ea re; quòd gentes olim in Hebræorum ſucceſſuræ eſſent locū, duce Ieſu; cùm illæ promiſſum Dei filium; in quo æternæ hereditatis fructus eſt poſitus, amplecterentur per fidem; iſti verò repudiaſſent. Sed iſta ſunt à diuo Paulo multis locis luculenter explicata & pertractata.

Porrò cùm iam circumciſa omnino eſſet gens vniuerſa, &c. 8

RVRSVS appellat eos qui circumcidebantur, גוי, gentem: nimirum quia adhuc barbarorum modo præputiati fuêre. Magno autem ex circumciſionis vulnere affici homines dolore, exemplū maximè inſigne eſt clades illa vniuerſæ ciuitatis Salem à duobus ſolis patrata viris. Quo magis mirum eſt, ne per hanc quidem tam commodā occaſionem mouiſſe Chananæorum Regulos arma aduerſus iam intrò receptos, & vndiquaque cinctos, atque inſuper etiam grauiſſimè ſaucios hoſtes. Sed diuino perculſæ metu illorum mentes ſtupebant; atque à nocendi Iſraelitis conſilio, tamquàm Dei manu, prohibebantur. Diſcamus ergò nullius, vel maximi periculi, nedum leuium rerum metu atque expectatione adduci ad ea omittenda, quæ nobis ſunt à Deo imperata. Eaque dum exſequimur, ſecurè recumbamus in huius tutela, illo Dauidis nobiſipſi occinentes. Dominus à me ſtat, nihil metuam quid faciat mihi homo: Dominus lux mea,

h & ſalus

Marginal notes: גוי Gens. — Gala. 5. v. 6. & 6. v. 15. — Latinus. — Adoptio generis Abrahæ ad quos pertineat. — Ioan. 8. v. 39. — Numer. 14. v. 32. — Deut. 1. v. 14. & 15. — Geneſ. 12. 13. 15. 26. & aliis locis. — Verbi Dei veritas. — Numer. 14. v. 28. — Rom. 9. v. 30. & 31. — Anagoge. — גוי — Dolor ex circumciſione. — Gen. 34. v. 25 — Deus ſuos tuetur. — Pſalm. 118. v. 6. & 27. v. 1.

& ſalus mea; à quo metuá? & quæ ſequuntur in eam ſententiam. Sed enim moueri hoc
Quæſtio cur Ioſua non circumcidit Iſraelem in cãpis Moabiticis.
loco poteſt difficilis quæſtio. Cur nó potiùs in campis Moabiticis, vel Iſraelitæ celebrá-
dam à ſe eſſe hanc circúciſionis cæremoniam ipſi ſtatuerint: vel Deus, vt illic celebra-
rent, iuſſerit; vbi deuictis duobus potentiſſimis Regibus, otium & ſecuritatem ſatis có-
modá nacti fuerát: præſertim cú religioni & ſancto fœderi cógruere atq. cóuenire magis
Reſponſio.
videretur, vt in ſacræ terræ poſſeſſionem, niſi antè circúciſi, pedem nó ponerent. Equidé
Iſraelitis cauſſam fuiſſe opinor eandem, quam per ſolitudiné fuiſſe ſatis iuſtam diximus.
Semper enim in expeditione atque itinere fuerunt, incertíq́;, quantulam eſſent vſpiam
Cõſilium Dei inexplicabile.
habituri moram; tantiſper dum traiecíſſent Iordanem. Quod verò ad Dei cóſilium at-
tinet, quod nulla humanæ mẽtis acies cóiectura ſatis certa conſequi, nedú explicare vm- *Numer. 14. v. 33. & 34.*
quam poteſt; præſtituerat ille annos quadraginta, quibus ferrent filij pœná defectionis
parentum in ſolitudine; vt anni reſpúderent dierum numero, quibus diebus impij Spe-
culatores verſati per Chananæam fuerant: Solitudiné autem vocabat, vt videtur, loca
quæuis, quę inter Ægyptú & Chananęam iacebant: quippe in quibus, tamquá in alieno
ſolo, viuendú ipſis eſſet. Tantiſper igitur dum expiata nódú eſſet illa defectionis culpa,
circumciſio celebrari nó debebat; quæ erat gratiæ diuinæ reconciliatio quædá. Ad hoc,
cóſentaneum erat, vt, cùm iam de integro eſſet veluti inſtituenda circúciſio; id in Cha-
nanæa fieret, terra omnibus ſacris cæremoniis dicata; in qua & prima circumciſio fuerat
diuinitus inſtituta celebratáq́;. Præterea ſic melius adumbratio cú perfectione cógrue-
bat; cùm Ioſua in Chananæa, nó Moſes in campis Moabiticis, ſecundam iſtá circúciſio-
nem faceret. Verus enim Ioſua, qui fuit Ieſus Chriſtus, populum ſuú, cùm Imperator &
dux factus eſſet, initiare cœpit circúciſione nó manu facta, intra Chananæá. Quod auté
dictú eſt, nó circúciſos religione prohiberi debuiſſe à terræ ſacræ poſſeſſione; eſt id qui-
dem veriſſimum. Nam, vt ante diximus, promiſſio tam beatæ terræ ex circumciſionis
fœdere pendebat. Atqui Chananææ poſſeſſioné tum demum vſurpatút Iſraelitæ, cùm,
facto Paſchate, eius terræ frugibus veſcerétur; vt mox ſumus dicturi explicatius. Sed in *Infra v. 12.*
iis quę modò diximus, Rubenitas, Gaditas, & Manaſſenſium dimidiam tribum excipio.
Iſtos enim inſtauraſſe circumciſioné credibile eſt, cùm primùm ſuas adepti peculiares
poſſeſſiones, extra ſolitudiné atq. etiam reatum illum eſſe iudicarentur. Niſi, ſi quis exi-
ſtimare malit, illorú res ex ceterorú rebus planè pependiſſe; cùm Moſes ea conditione *Num. 32. v. 20. & deinceps.*
poſſeſſiones illas ipſis attribuiſſet, ſi fratribus ſuis vſq. eò adeſſent, opemq́; ferrent, dum
etiam ipſi in ſuis ſedibus quietè fruerentur. quod alio loco, ſi vita ſuppetet, exponemus
pluribus. Vnum ſupereſt hoc loco, nó prætereundum, vt videtur, ſilentio; ſed quadam
Qui per deſertum obierunt nó circumciſi, an damnati fuerint.
tenùs explicandum: Quid illis factú ſit, qui cùm nó eſſent circúciſi, neq. defectionis ſce-
lere obſtricti, è vita exierunt prius, quàm in Chananæam perueniſſent; circumcidiq́; po-
tuiſſent. Sunt enim explicatiſſima Dei verba, cùm ait; Cuius maſculi præputiati caro nó *Gen. 17. v. 14.*
fuerit præciſa, exſcindetur eius anima è populo ſuo. Nihil ne ergò ad horum ſaluté per-
tinuit profuitq́; quòd Abrahami ſanguine nati eſſent? Sed táquá alieni à populo ſelecto,
excluſi ſunt à gratuita Dei beneficétia? Equidé ſic exiſtimo: Nó eſſe quidé cótinuò filios
Dei, ſi qui ex Abrahami ſanguine orti ſunt: ſed ſi promiſſionis ſimul ſint filij, vt ait Paul- *Rom. 9. v. 7.*
lus. Ceterùm ad illos tales, cùm vel ſuapte volútate, ſi adultiores erant; vel parẽtú, ſi per
ætaté ipſi nó ſapiebant; in circúcidendi propoſito manerét; deſideriumq́; ſincero animo,
ſimul cú ea fide; in qua totius cardo ſalutis vertebatur; & cuius ipſa circúciſio erat veluti
ſigillú; retinerent: Neq. negligentia, nedú cótemtu, ſed cótinuæ profectionis neceſſita- *Rom. 4. v. 11.*
te ré differrét, ad eos, inquam, diuini illius decreti rationé, quæ ei cótinuò ſubiuncta eſt;
hanc dico; Quia pactú meú irritú fecit; accómodari nó debere: neq. enim pactú violaſ-
ſe is rectè dicatur, qui cur minus pactas leges præſtitiſſet, paciſcẽtis imperio fuerat impe-
ditus. Quamquá credibile videri poteſt, taliú virorú neminé per deſertú obiiſſe morté;
niſi ſi quis propria culpa exitium ſibi peperit: cùm Moſes memoret, adeò nullis incom-
modis eſſe affectos, per eos quadraginta annos, vt ne veſtes quidé, aut calceaméta cuiuſ-
quam obſoleuerint. Et Dauid canat, valetudine tam firma fuiſſe omnes, cùm Aegypto *Pſalm. 105. v. 37.*
relicta iter ingrederentur, vt in nulla tribu quiſquam omnium labaſceret.

Dixitq́; Dominus ad Ioſuam, Hodie deuolui opprobrium, &c. 9

Opprobrium quid.
DEVOLVERE opprobrium ab aliquo, eſt, probro atq. dedecore eú liberare, ſuamq́;
ei dignitaté reddere. vt apud Dauidem, cùm ait, Deuolue à me opprobriú & contem-
tum. Sunt quidam qui ipſum præputiú dici opprobriú hoc loco putent: vt quod ſic ſit *Pſalm. 119.*
appellatum a filiis Iacob, cùm reſpóderent capto Dinæ amore Sichem, Non fas eſt, vt *Gen. 34. v. 14.*
demus

vt demus ſororē noſtram viro, qui habet præputium; eſt enim illud apud nos opprobriū. Verùm ego hoc ſic potius interpretandū reor: Eſſet enim ea res nobis opprobrio. Sed vt demus præputium non inepte opprobriū vocari; quid tādem eſt, cur Ægypti opprobriū vocetur, cum nulla gens, præter Hebræos, præputia circumcidere ſoleat? Neq. enim R. Leui F. Gerſonis, qui alioqui non malè exiſtimat, libidinem refrænandam ſignificari cir- R. Leui Gerſonis.
Num. 18. v. 2. cumciſione; coniecturam affert ſatis bonā intemperantiæ ſingularis Ægyptiorū. Quia Deus in Numeris leges cōnubiorū inſtituturus præfatur; Non eſſe Iſraelitis ſic agendū, vt Ægyptus ſoleret agere. Aliud eſt enim intemperantē eſſe, aliud ſanguinis atq. affinitatis rationē in connubiis non habere; id quod illic Chananæis ſimiliter atq. Ægyptiis à Deo in crimine ponitur. Nimirū quia Iſraelitæ; quibus leges ille dabat ; nuper Ægyptū reliquerant: atq. ad Chananæos ibant Sed profert Leui alterā quoq. ſententiā: Fieri poteſt, inquit, vt Ægyptij conuiciis cōſectati fuerint Iſraelitas, quaſi eductos à Deo vt malè perderentur, non vt poſſeſſione Chananæ locupletarentur. quibus conuiciis cùm iam indies magis magiſq; vrgerentur, poſt tot fruſtrà cōſumtos per deſertū annos, planè nūc eos liberabat Deus, cùm certum faceret ipſis, per imperatam circūciſionem; breui omnino futurū, vt in poſſeſſionē Chananææ mitterentur; quam præputiatos vſurpare nefas erat. Quin, vt eſt copioſus ſcilicet, addit & tertiā ſententiam; quam ex cōmentariis vetuſtis, Exodo Rabba, vt vocant; eum cōpilaſſe video. Ea eſt. Probrū Aegypti, eſſe impro- אלהשמות רבה
bam Ægyptiorū religionem; à qua iam Deus populi ſui animos prorſus auertit, cùm ad faciendū Paſcha eos admittit, per circumciſionē. Hoc enim feſtū aduerſus Ægypti ſu- Paſcha quomodo inſtitutum contra ſuperſtitionem Aegypti.
perſtitiones potiſſimum inde ab initio eſſe inſtitutū. idq. hac ratione. Colebant, inquit, Ægyptij in primis, arietē. Eumq; Deū igne armatū credebant, quo ſe à contemtu vindicaret. Itaq. Deus, vt palàm faceret, quàm eſſent illa vana religionis ludibria, iuſſit ſuis, ſelectiſſimos arietes paſſim mactare; eoſq; ſuis ipſorū armis, hoc eſt, igne, percoquere, atq. deinde etiā deuorare ſolidos. Inſuper poſtes quoque ſanguine oblinere. Id autē cùm feciſſent illi non ſolum impunè, verum etiā & cū ſuo cōmodo, & cū cultorum taliū deorū maximo malo, nullus potuit niſi prorſus inſanus, putare Aegyptiorū diis ceteris aliquid ineſſe numinis, aut facultatis. Huic cōmento non admodū diſſimile eſt, quod Nehmā- R. Moſes Gerundenſis.
nus ſcriptum reliquit. Ideò iuſſos eſſe Iſraelitas arietem mactare, & deuorare hoc primo menſe medio; quo Aegyptū relinquebant, vt intelligerent, ſe Dei prouidentia, nō aſtrorum efficientia eſſe liberatos; cùm id ſydus ſumma affeciſſent ignominia, quod eo tēpore in cælo obtinebat principatū. Hæc, vana quidem, at non prorſus inſcita cōmenta, eò lubentiùs adſcripſi, quòd ad proximū verſiculū erit explicanda Paſchatis inſtituti ratio. Sanè Aegyptios coluiſſe oues pro diis, oſtendit Moſes, cùm diceret ad Pharaonem: Non
Exod. 8. v. 26. poſſumus in Aegypto ſacrificare. Nam abominationē (hoc eſt deos) Aegyptiorū debemus ſacrificare Domino Deo noſtro, &c. Et peruagatū eſt illud Iuuenalis de portentis, Iuuenalis.
quæ demens Aegyptus colere ſolebat. Lanatis animalibus abſtinet omnis Menſa; nefas illic fœtum iugulare capellæ, &c. Sed inſulſiſſima eſt fabula quæ veteribus Hebræis attribuitur in eo cōmentario, qui vocatur, Leuiticus Rabba, à R. Solomone autem Moſi ויקרא רבה
concionatori, quē Hadarſan vocant Putat enim ille hunc eius cōmentarij eſſe ſcriptorem. exponam tamen, vt potero, pauciſſimis; quia Lirano placuiſſe videtur. Obnuntia- Liranus.
uerat, inquiunt, Pharao, cùm eſſet aſtronomus, abituris Iſraelitis cruentum fatū & cladem, ex affectione ſyderis cuiuſdā, cui, רָעָה, hoc eſt, malo, nomē fuit. Eaq. de cauſſa Moſes, cùm peccaſſet populus cultu vituli, his interpellabat Deum verbis, Cur dicent Aegyptij בְּרָעָה, hoc eſt, in malo, eduxit ipſos, vt occideret in montibus. q.d. cur conferent Aegyptij in nos prædictionē Pharaonis, vt ipſo euentu cōprobatā? Deus ergò, miſertus ſuorū; illud impendens ex mali aſtri affectione fatum cruentū in ſalutarem circūciſionis cruorē vertit; eoq. conſumpſit, atque exhauſit. hoc igitur eſt, inquiunt illi, quod ait, ſe deuoluiſſe ab ipſis Aegyptiorum opprobriū. Quaſi verò ceteroqui non plurimū ſanguinis Hebræi per ſolitudinē fuſum ſit ; ac non meritò poſſet aſtrologus ille inſultare ipſis, vt aduerſo cælo profugis; ſi aſtris, ac nō potius ipſorū ſceleratæ voluntati, culpā aſſignare fas eſſet Sed concedamus Pharaoni aſtrologiam. Vidit ille quidē cladem maximā; ſed ſuo & popularium ſuorū capiti imminere eā, id verò videre nū potuit. Sed omiſſis aliorū ſententiis, hæc mihi, vt ſimpliciſſima eſt, ita veriſſima eſſe videtur; idcirco euolutos infamia & opprobrio Aegypti Iſraelitas dici: quia adhuc Aegyptij magis quàm Hebræi po- Vera opprobrij ratio.
tuère videri; cùm per annos plus quàm ducentos in Aegypto morati, eorumq. hominū moribus prorſus aſſueti; toto, procul dubio, vitæ cultu, Aegyptios referrent; & nec dum circūciſi nulla ferè re ab illis ſecerni poſſent. Iam verò per circūciſionē, quod Hebræorū

inſigne erat, quaſi ex Ægyptiis, gente profana & probroſa, Hebræi de integro facti videntur. Spectant autem huc iſta Dei verba, vt ... populus Aegypti deſiderium, poſt hac penitus ex animo delere, ac vitioſis flagitioſiſq; illius populi moribus relictis, vitam ſuam ad præſcriptam ſibi à Moſe normā dirigere, & inſtituere. Sunt ... Hebræos, atq. etiam noſtros, qui putant, ablatum Aegypti opprobriū ab Iſraelitis per circumciſionem eſſe; quia illi hac nota vindicati a Deo in libertatē priſtinam, nullo poſthac iure poterūt ab Aegyptiis in ſeruitutē aſſeri. Atqui ne ante quidē vllam vnquā iure ſeruitutē debuerāt Aegyptiis. Meliùs ſane Theodoretus ſeruitutis rationē, ſi omnino opprobrium illud ad ſeruitutē pertinet, explicaſſe videtur, cùm diceret: hodie Iſraelitas liberatos eſſe opprobrio Aegypti, quia nulli per circumciſionē in Chananææ poſſeſſionē, iam promiſſæ terræ domini ſunt, qui nuper fuere Aegyptiorū ſerui. Neq. enim Abrahami, Iſaaci, Iſraelis deniq. legitimi filij, ac proinde promiſſæ ditionis heredes cēſeri potuerunt, niſi cum eſſent circūciſi. Sequitur in ordine ſacrorū verborū: *Et vocatū eſt nomen loci illius Galgala.* Verbū גלל Galal deuoluere, & amouere ſignificat. inde formatū eſt hoc loci nomen, גלגל, Galgal. Solet enim in verbis, quorū poſteriora duo elementa gemina ſunt, ſæpe primū repetitū interponi inter illa: & alioqui propria hominū locorumq; nomina crebro non planè referunt eā vnde deriuata ſunt poſitionem. Exempla ſunt כמ a verbo, כמם, vbi vna litera eſt abiecta. שמואל, à, שאל: vbi vna eſt aſcita. Sed nō eſt opus pluribus. Sunt enim vbiq. obuia. Neſcio quid Ioſepho in mentem venerit, vt Galgal libertatē ſignificare diceret. Sed ſunt eiuſmodi apud eū virū, ceteroqui magnū & doctiſſimū, ſexcenta, ex quibus intelligas, quāta fuerit illo ſæculo Hebraicæ linguæ inſcitia atq. ignorātia. Pro ויקרא, hoc eſt, & vocauit, nomē dedit, dixi, *vocatum eſt*. Nā ſic ſæpè hoc verbū, abſq. perſona cui hæreat, poſitum eſt in ſacris literis. Quid porrò illud ſibi velit, *vſque ad hanc diem*, expoſuimus alibi ſatis multis.

Theodoretus quæſtionibus difficilib. in Ioſuam.

Galgal.

Nomina propria ſæpe à ſua poſitione deſerta ſunt.

Ioſephus notatur.

10 *Igitur dum caſtra haberent Iſraelitæ in Galgalis, &c.*

Diximus nuper, circūciſionis ceremoniā diſtuliſſe Iſraelitas per deſertū, cum aſſiduò aut eſſet proficiſcēdū, aut proficiſcēdi neceſſitas exſpectaretur. Et hoc conſequens erat, vt anniuerſaria Paſchæ cæremoniā differrēt quoq. Neq. enim hanc fas fuit agere, niſi circūciſos; vt ſemel iterumq; oſtendimus. Nā qui putāt hāc legē in Exodo ſcriptā, ad alienigenas modò pertinere. eaq. ſolutos fuiſſe Iſraelitas audēt idē, cū Pelagianis, ſacrū baptiſmū ei nō eſſe neceſſariū dicere, qui ex Chriſtiano ſanguine ſit ortus: cùm ipſo ſit ortu ſanctus, vel Paullo teſte; qui ait: alioqui filij veſtri impuri eſſent, cum nunc ſint ſancti. Atqui idē Paulus eodē propè hiatu dicit, virū, ceteroqui nō initiatū, fieri ſanctū per vxorem; & vxorē per virū; nū obſecro ſic, vt eis baptiſmus nō ſit opus. O inerudita, inepta, abſurda, atq. aliena à Paulli ſententia cōmenta. Sed religio eſt iſtis ſcilicet, Iſraelitas tantæ ſocordiæ atq. negligētiæ, ne dicā impietatis, damnare, quaſi ſanctiſſima, & ſemper adeò, tantū nō in omnium mētes inciſam à Deo ipſo legē, de Paſchate quotannis obſeruando, tam citò violare auſos. Atqui ſi Paſchatis omiſſio in crimine aliquo ponenda illis fuiſſet; cur nō in multo maiore, circūciſionis; cùm hæc ceremonia ad ſacroſancta adoptionē & fœdus, illa ad memoriā dūtaxat liberationis duræ ſeruitutis pertineret? Sed id eſt cur tantopere per deſertū feciſſe illos paſcha cōtendāt, quādo de faciēdo cōſtituta atq inculcata lex, ad ſolā terrā promiſſam ſpectare videtur. Eſt enim ea omniū Hebræorum ſententia, ipſis etiā ſacris verbis teſtata, vt apparet, quibus, illā ſuā legē Deus tāquàm præciſione quadā, cōcludit inquiens; Cum perueneritis in terrā, quā dabit Dominus vobis, ſicut pollicitus eſt, obſeruabitis cultum iſtū. Nam quod etiā ad mōtē Sinæū fecerunt, id ſingulariter iuſſi à Deo fecerunt nō lege, ſed priuilegio, vt honorē facerent Dei ſacrario, quod tū recēs cōpoſitū cōſecrabatur. Neq. enim profectò nouo iuſſu illiuſmodi opus fuiſſet, ſi lege etiam illic fuiſſent aſtricti. Nō enim mandat Deus ſimpliciter, vt Paſcha faciāt modò; ſed accuratè, quaſi de integro omnes illos præſcribit ritus obſeruandos, qui alioqui ſatis priore lege fuerāt ſanciti. At verò certū eſt, aiunt, Iſraelitas per deſertum ceteris ſacrificiis, quæ lex præſcripſerat, vſos eſſe: nō ergò, quamuis præputiati, vt immundi, prohibebatur ab atrio Dei: quare neq. a Paſchate faciendo. Equidē certè, nō prorſus pro immūdis fuiſſe habēdos exiſtimo, qui aſſiduæ profectionis neceſſitudine, nō voluntate, aut ſocordia differebant, nō vilē habebant circumciſionē. Sed tamen nōdum fuiſſe tam mundos puto, vt aduerſus Dei ſanctionē, præputiati cum eſſent, de agno Paſchali guſtare poſſent. Et verò quod vſq. adeò certū eſſe illi affirmant; neſcio quibus freti ſcripturis; nullas enim laudant: id negare prorſus videtur diuinus vates Amos, cum ait: Nunquid ſacrificia, & oblationē obtuliſtis mihi in deſerto per annos quadraginta ô domus Iſrael. Nam illi de ſtatiuis ad montem Sinæum non loquuntur; cùm in illis Paſcha eſſe factum aperta res ſit: ſed non à præputiatis; vt antè diximus. Igitur; vt ad propoſitum redeat oratio;

An nō circūciſi Paſcha celebrarint. Pelagiani. — *Exo. 12. v. 48.* — *1. Cor. 7. v. 14.*

Lex Paſchatis ad totam terram promiſſam pertinebat. — *Exo. 12. v. 25.* — *Num. 9. v. 2.*

An ſacrificiis vſi ſint per deſertū Iſraelitæ. — *Exo. 12. v. 48.* — *Amos 5. v. 25.*

Sicut

Sicut paulò antè, circumcidendi ritum, ita nunc Paſchatis cæremoniam inſtauratá eſſe — Iſraelitæ ſanctè auſpicati poſſeſſionem ſunt.
memorant ſacra verba. vt intelligamus ſanctè, & religioſè auſpicatos eſſe Iſraelitas poſ-
ſeſſionem terræ promiſſæ: quo maiore ſtudio atque obſeruantia nobis ſimiliter eſſe fa-
ciundũ ſtatuamus, cùm noſmetipſos comparamus, in mundi huius ſtatiuis ad proficiſcendũ
in poſſeſſionem illius cæleſtis noſtræ hereditatis. Ceterùm locus & tempus nominatim
expreſſa ſunt, vt conſtet, eos nuſquã extuliſſe pedem è caſtris, vſq. eò dũ ſacris iſtis fuiſ-
Exod. 12. v. 18. Leui. 23. v. 5. Numer. 28. v. 16. ſent operati. Tempus autẽ alioqui illud plane obſeruatum eſt, quod à Moſe, atq. adeò
ab ipſo Deo paſſim fuerat lege præſtitutũ. Sed de Paſchatis myſterio nõ eſt huius loci
prolixè diſſerere: & res eſt à plurimis pertractata accuratè; atque à diuo etiã Paulo ſcitiſ-
ſimè explicata. Quare id ſolùm monebimus; duas eſſe res, quarũ potiſſimũ repræſentan- — Paſcha res duas potiſſimum repræſentare debebat.
darũ gratia Paſchatis ſacrificiũ eſt à Deo inſtitutũ. alterã, quòd ſanguis agni, ſuperlimi-
naribus & poſtibus ædiũ illitus ſaluti fuit omnibus, qui ſe intra eas ædes cõtinebat. alte-
ram, quòd populus ea re ab Ægyptiaca ſeruitute in libertatem eſt vindicatus. Harũ au-
tem vtramq. ad ſacrificiũ illud, vniuerſo mundo ſalutare, quo ſe Chriſtus obtulit in ara
crucis, pertinere ſatis conſtat. Sed à priore nomen ei feſto eſt impoſitũ. vox enim פֶּסַח, id — פסח Paſcha quid ſignificet.
eſt Paſcha, vt à noſtris mollius redditum eſt, ſaltũ ſignificat, qualem Germani *hupf* di-
cunt. nimirum, quia angelus ille exterminator, qui Ægyptiis vltimã cladem inferebat,
Exod. 12. v. 26. domos ſanguine agni notatas, veluti tranſiliens, ſeruabat. Philo Iudæus *διάβασιν*, inter-
dum etiam *διαβατήρια*, eſt interpretatus. Ioſephus *ὑπέρβασιν*. Symmachus plurũ nume-
ro *ὑπερβάσεις* dicere maluit. Poſterioris verò multo crebrior in ſacris literis eſt cõmemo-
ratio: vſq. adeò, vt quinquagies Iſraelitarũ animos ad ſummi illius beneficij memoriam — Liberationis Ægyptiacæ memoria ſæpe inculcata Iſraelitis, cur.
eſſe reuocatos, ſit obſeruatum. Et ſi enim, ſanguinẽ agni fuiſſe ſaluti Iſraelitis, aduerſus
graſſatoris angeli plagas, auguſtius fuerit myſteriũ; atq. adeò inſecutæ libertatis, & tranſ-
itionis in promiſſam terrã cauſſa; tamen quia occultius erat; ipſa verò illa libertas aper-
tiſſima; vt quæ omnes grauiſſimæ & intolerabilis ſeruitutis leuatione ſuauiſſima affece-
rat; ideò huius potiùs, quàm illius, crebra cõmemoratione excitare rudem illũ populũ,
vt religioſa pietate gratũ ſe præberet, voluit Spiritus ſanctus. Porrò in hoc Paſchatis ſa- — Myſteriũ Paſchatis quale veteres Iudæi ponderarint.
crificio tantum ineſſe myſteriũ, vt eo primùm Deus ſuã diuinitatem quadã tenus cum
hominibus cõmunicauerit, Hebræorũ etiam nonnulli rectè exiſtimauerũt. Nam quidã
R. Iudas, ſcriptum reliquit in eo libro quem de diſciplina inſcripſit: per Paſchæ ſacrifi- — R. Iuda, lib. de diſciplina, c. 4.
cium tam arctè Deum cõſociaſſe ſibi homines, vt in eo, per ipſius diuinũ nomen, ſimi-
liter atque lucernæ ellychnium in lumine, inhæreant: idq; occultè illis etiam ſignificatũ
Leui. 11. v. 45. eſſe verbis, quæ in Leuitico extát, Ego ſum יְהוָה Iehoua, qui eduxi vos de terra Ægypti,
» vt eſſem vobis in Deum. eſſe enim hoc ac ſi dicat; vt mea vobis impertirer diuinitatẽ.
» Et iſtam eſſe rationem cur tam magnificè toties iactet ſacra hiſtoria liberationẽ Ægy-
ptiacam. Atque his conſentanea etiam videntur eſſe illa quæ Philo ſcripſit in eo libro, — Philo.
quem de Caini & Abelis ſacrificiis compoſuit, cùm his vteretur verbis, *διάβασις γὰρ ἐπὶ*
θεὸν τοῦ γεννητοῦ καὶ φθαρτοῦ τὸ πάσχα εἴρηται. Hoc eſt, Paſcha tranſitio dicta eſt, quod per
ſe ortu atque interitu fluxum eſt in Deum euadit. Sed hæc qua fiant ratione, à Chriſto
Ioan. 6. ipſo, eiuſque diſcipulis in ſacris Euangeliis; & in primis luculenter apud Ioannem, expli
cata ſunt. Sequitur in ordine texti: *Die decimo quarto menſis in veſpera.* Eſt quidem hoc — De veſpera mactandi agni.
tempus ſacra lege definitum, vt primo Paſchati, quia ſic ſe res ipſa tum dabat; ita & re-
liquis deinceps omnibus celebrandis quotannis. Verùm Chriſtiani, propter Dominici
Auguſt. ad Ianuar. epiſt. 119. diei, quo Chriſtus noſter reſurrexit; & ſimul dierum lunæ obſeruationem; vt diuus Au
guſtinus expoſuit; nõn eodem perpetuò vertẽtis anni die, noſtrum Paſcha agere poſſu-
mus. Nam *Τεσσαρεσκαιδεκατῖται*, quos quartadecimanos vocare licet, olim dãnati pro- — Τεσσαρεσκαιδεκατῖται.
fligatique ſunt; quãuis diui Ioannis præceptiones ſuis nugis conarentur opponere. Sed
quanta & qualis fuerit olim inter Eccleſiæ principes de Paſchatis die contentio, atque
controuerſia, qui cognoſcere volet, is legat Euſebij lib. III. hiſt. Eccleſ. Et lib. III. de vita
Conſtantini. atque ſi placet, Lucidum Samoſatheũ, Paulum Mittelburgenſem, alioſq;
ſimilis argumenti ſcriptores. Porrò illud, *in veſpera* Hebraicè eſt, בָּעֶרֶב; quod tamen in
Exod. 12. v. 6. Leui. 23. v. 5. Exodo, atque Leuitico בֵּין הָעַרְבָּיִם ſcriptum eſt, ac ſi dicas, inter duas veſperas. Sed idem
tempus vtroque notari certum eſt ex iis, quæ Exodi XVI, & Deuteronomij XVI. ſcripta — Quæſtio. Veſpera Paſchatis qui poſſit, ſi ſit diei decimi quarti.
habentur. At enim cum illud conſtet; veſperam apud Hebræos attributam eſſe diei in-
Exod. 12. ſequẽti; Iſraelitaſq. mactato agno, cùm iuſſi eſſent excedere Aegypto, adeò properaſſe,
vrgẽtibus Ægyptiis, vt farinæ iam tũ madefactæ quidẽ, ſed nondũ fermẽtatæ, nedũ co-
ctæ, maſsã ſecũ aſportare in mactris, ad primã vſq. mãſionẽ in Succoth, cogerẽtur, & tamẽ

ſacra hiſtoria memoret, die decimo quinto ipſos diſceſſiſſe; eumque diem poſtridie paſchatis fuiſſe, abſurdum illud eſſe videtur, eam veſperam ad diem decimum quartum referri. Neque enim credibile eſt, ab ea veſpera, quæ diem decimum quartum anteceſſerat, ad eumque pertinuerat, vſque ad diem xv. eos morã; quando omni feſtinatione properabant; feciſſe. Nam & maxima abeundi cupiditate per ſe ipſi incitabantur; & inſuper ab Ægyptiis vehementer ad feſtinandum vrgebantur. Sic ergò ſtatuendum eſt עֶרֶב & בֵּין עַרְבַּיִם, hoc eſt, veſperam, illud dici tempus; quo nondum quidem e noſtro orbe finiente exceſſit ſol; ſed tamen inclinatiſſimus prope ab occaſu abeſt. agnumque paſchalem mactari ſolere, die quidem decima quarta; ſed eius extrema parte. cùm autem mactatus iam deinde eſſet aſſandus, cœnaque comparanda; noctem interea aduenîſſe, quæ ad diem decimum quintum pertineret. Itaque in epulo accubuiſſe omnes ea nocte, quæ lucem diei decimi quinti cum præcederet, eius diei eſſe pars cenſebatur. Hoc enim Euangelicæ etiam hiſtoriæ cõſentaneum eſt. quæ memorat, Chriſtum emiſiſſe duos diſcipulos ante eam noctẽ, quæ diei paſſionis ſuæ imminebat ſcilicet, vt agnũ mactarent, ceteraque ad epulum appararent: ipſum autem, cum ceteris diſcipulis, tandem, ὀψίας γενομένης, hoc eſt, niſi fallor, cum ſerum eſſet, ſolque dudum occubuiſſet, aduenîſſe, & accubuiſſe. Niſi ſi quis malit opinari, in celebrandi Paſchatis narratione, noctem inſequentem eſſe attributam diei præcedenti: à qua opinione videor videre R. Moſen f. Nehmanni non fuiſſe alienũ. Sed Hebræorum ſententias mox exponemus. Sanè noſtros Euangeliſtas ſic eſſe locutos fateri cogimur, cùm eum diem, quo Chriſtus iubebat ſuos abire paratum cœnam, vocarent azymorum diem. Decimum enim quintum diem fuiſſe azymis conſecratum res eſt ſacris literis teſtata: edebantur enim azyma ſimul cum agno ea nocte quæ ad diem decimùm quintum pertinens, decimũ quartum finiebat. Et quid mirum eſt ſic eſſe locutos Euangeliſtas, cùm Deus ipſe iuſſerit, azymis omnes veſci die decima quarta veſperi; quæ veſpera erat reuera diei decimi quinti initium. His enim vtitur verbis in Exodo. Primo (menſe) decimo quarto die menſis, in veſpera, comedetis azyma; vſque ad diem viceſimum primum menſis in veſpera. Sed iam videamus quæ ſint Iudæorum ſententiæ: qui non in magna varietate atque diſſenſione conſtituti videntur. Plerique enim omnes conſentiunt, die xiv iugulandũ eſſe agnum: nocte verò ea quæ deinceps ſequitur, hoc eſt, quæ diei decimi quinti lucem antecedit, edendum. Ceterùm quodnam fuerit mactatus tempus; & cur illud בֵּין הָעַרְבַּיִם, inter duas veſperas definitum ſit ſacris verbis, non eſt vna omnium opinio. Pars maior quidem ſtatuit, fas fuiſſe mactandis agnis operam dare, ab hora ſexta, hoc eſt, à meridie diei decimi quarti, vſque ad duodecimam horam eius diei; hoc eſt, vſque ad ſolis occaſum. pòſt verò, nefas. Tum enim inchoato die decimo quinto, feſtũ fuiſſe agitandum, ac vorandum, cum azymis, agnum. Hæc opinio autem prodita primùm videtur memoriæ & literis in eo commentario vetuſto, qui Mechilta inſcriptus eſt. Etenim inter alia illic legimus. Dixit R. Nathã, quæ poteſt afferri cauſſa, cur illud בֵּין הָעַרְבַּיִם inter duas veſperas, accipiendum ſit de eo tempore, quod à ſexta hora ad finem vſq. diei labitur? Ei reſponſum eſt. non quidem poſſe afferri cauſſam: ſed ita traditum eſſe à maioribus. Hæc in Mechilta. Huic conſentaneum illud quoque eſt, quod R. Simeon F. Iohai ſcriptum reliquit in libro Zohar, & ipſe auctor cùm primis antiquus; עֶרֶב, veſperam, dici vniuerſum illud temporis interuallum, quo ſol à meridie in occidentem deuexus fertur; ſimiliter בֹּקֶר id, quo ortus conſcendit ad cæli faſtigium vſque. Diem enim totum diuidi in בֹּקֶר mane, & עֶרֶב veſperam. Ceterùm cur illud pomeridianum tempus vniuerſum vocetur בֵּין הָעַרְבַּיִם inter duas veſperas, hanc affert rationem R. Solomõ. quia id tempus, inquit, inter obſcurationem diei, hora ſeptima inchoatam, & noctis obſcurationem, quæ noctis eſt initium, labitur. At Leui F. Gerſonis, autumat, עַרְבַּיִם duas veſperas, ſiue duo crepuſcula, ſignificare; crepuſculum matutinũ; quod tamen שַׁחַר potius, ab obſcuro lumine, appellari ſolet; & crepuſculũ veſpertinum; quod proprie עֶרֶב à mixtis confuſiſque cum luce tenebris, dictum eſt. Inter illa autem duo crepuſcula, inquit, medium tempus eſt meridies. meridie ergò auſpicari mactatũ fas eſt, at vltra occaſum extendere, nefas; cùm dies decimus quartus, in quo agnus eſt mactandus, ſole occumbente finiatur. Atque hanc habuiſſe opinionem Chaldæus Onkelos videtur; qui illud בֵּין הָעַרְבַּיִם interpretatur בין שמשיא, hoc eſt inter ſoles, orientem ſcilicet, & occidentem. Nehmannus verò ſuo aſſenſu R. Solomonis ſententiam approbat. At Aben Ezras eandem refellens concludit, duarum veſperarum appellatione ſignificari tempus illud

quod

Num. 33 v. 3.

Veſpera Paſchatis quale tempus fuerit.

Agnus Paſcha lis quo tempore mactabatur.

R. Moſes Gerundenſis.

Dies xv. eſt azymorũ dies.

Leui. 23 v. 6.

Exod. 12 v. 18

Iudæorũ ſententiæ de tempore mactãdi agni.

Mechilta.

R. Simeon F. Iohai in libro Zohar.

עֶרֶב

בֹּקֶר

R. Solomon.

R. Leui Gerſonis.

Onkelos Chaldæus.

R. Moſes Gerundenſis.

R. Abraham Ezras.

quod à ſole occumbente ad ipſum vſque tenebroſæ noctis initium intercedit: hoc eſt,
quam diu ſolis ex noſtro orbe finiente egreſſi lumen à nubibus repercuſſum, tenebras
auertit; neque prorſus noctem eſſe ſinit: quod interuallum, inquit, eſt fere horæ vnius,
& tertiæ partis horæ. vna enim caligo efficitur cum ſole occumbente; altera verò, con-
dito protinus eo, quod dixi, lumine. Laudat deinde quendam R. Sadaiam, ex inclytorum numero, quos גאונים vocant; quē alioqui libenter ſolet honoris cauſſa nominare. hunc; R. Sadaias. גאונים
inquam Sadaiam citat, qui ſcripſerit. Traditum quidem eſſe a maioribus, mactatum
paſchalis hoſtiæ fas eſſe auſpicari ab eo temporis momento, quo certi ſumus, ſolē ſupe-
rato medio cælo ad occidentem vergere; propterea, quòd ara illa in Solomonis æde, in Ara in æde Solomonis victimaria.
qua vna Paſchales hoſtiæ iugulabantur, ſolos quinque cubitos longa, & totidem lata;
cùm pauculos ſacrificos admitteret, à ſanguine pecudū expurgari non potuiſſet, ſi tan-
tillo tempore horæ vnius & tertiæ partis, ſimul omnes agni fuiſſent mactandi. ceteroqui
verò ſolū illud tempus à ſole occidente vſque ad conditos eius radios & fulgores, fuiſſe
legitimum. Illam Aben-Ezdræ ſententiam; quam ſane magnis rationibus ipſe affirma-
uit; ſecutus partim eſſe videri poteſt Iacobus Faber Stapulenſis, vir doctiſſimus atque Iacob: Faber in Io. cap. 19.
acutiſſimus, cùm ſcribit, veſperas illas duas explicans; alterā eſſe quæ cœpta à Solis oc-
caſu, durat quàm diu crepuſculum; alteram quæ à crepuſculi fine ad inſequentis vſque
diei initium pertinet. in prima mactandū fuiſſe agnum; in altera ſanctè conuiuandum.
Sed non perſequar eius ſententiam longiùs: eſt enim ab ipſo luculenter perſcripta, &
in vulgus peruulgata. Hoc modò monebo. cùm vt Aben-Ezdras, ita & Stapulenſis, poſt
ſolis occaſum tandem, ſed ante noctis tenebras, iugulent agnum; eam temporis partē
ab ipſis diei decimo quarto attribui debere. quod ſanè haud eſſe abſurdū, argumentò
ſunt illa, quæ ſuprà exponebam Dei verba. Quare non facilè ſtatuerim, iſtorum ne; qui
poſt ſolis occaſum mactandum eſſe agnum cenſent, an illorū qui antè, opinio ſit ad veri
ſimilitudinem propenſior. Sed quod a R. Sadaia proditū eſt; ad aram in Solomonis tem-
plo mactari debuiſſe omnes agnos paſchales, id verò non facile illi conceſſero. Nam
quod de Ioſiæ paſchate affert, parum firmum eſſe videtur argumentum, ſi ipſa narra-
2 Paralip. 35. tionis ſacræ verba inſpiciantur; quæ in Paralipomenis ſcripta extant. Igitur vt rem in
pauca conferamus; aut debebat mactari agnus Paſchalis ante occumbentem ſolem diei Epilogus dictorum.
decimi quarti; vt plerique Iudæi putant: Aut ſi poſt occaſum mactabatur; vt Aben-Ez-
dras & Faber autumant, erat hoc tempus, ratione ceteroqui inuſitata, decimo quarto
Num. 33. v. 3. ex ipsis Hebraicis locis. diei adſcribendum. Nam in Numeris ſcriptum eſt, Profectos eſſe Iſraelitas è Rameſſe
menſe primo, die decimo quinto menſis, poſtridie Paſchatis: Quod de mactatu; non
de ipſo feſto, eſſe accipiendū aperta res eſt; cùm in eodē libro ſcriptum ſit; ipſo die de-
Num. 28. v. 16. & 17. cimo quinto feſtum Paſchatis eſſe celebrandum. his verbis. Menſe primo, die decimo
„ quarto menſis Paſcha eſto Domino. Decimo quinto die verò menſis iſtius, feſtū. Die-
„ bus ſeptem azyma eduntor. Sed enim illud quoque videndum ſupereſt; qui poſſit eſſe Quæſtio quo tempore exceſſerint Iſraelitæ.
„ verum; Profectos eſſe Iſraelitas è Rameſſe die decimo quinto; qui erat poſtridie Paſcha-
Num. 33. v. 3. tis; & quidem, in oculis; vt habet hiſtoria; vniuerſæ Ægypti; quando in Deuteronomio
Deut. 16. v. 6. ſcriptum eſt; Sacrificandum eſſe Paſcha, in eo loco quē ſuo nomini dedicaſſet Deus;
„ non autem in qua quiſque habitaret vrbe: Idque veſperi; hoc eſt, בערב; ſiue in caligine;
„ occumbente ſole; quo tempore egrediebaris ex Ægypto. Certum eſt, cùm, vel ante ſo- Reſponſ.
„ lis occaſum, in extremo diei decimi quarti; vel condito quidem ſole, nondum tamen
ablata luce; hoc eſt, inchoato die decimo quinto, mactatus fuiſſet agnus; atque multa
iam nocte epularentur Iſraelitæ, ſubitò tumultuatam eſſe vniuerſam Ægyptum, ob fu-
nera ſuorum liberorum primigenarum. Ibi, procul dubio, nulla interpoſita mora, non
ſolùm Rex Iſraelitis diſcedendi poteſtatem faciebat; ſed pro ſe quiſque, quantum po-
tuit, ipſos à ſe extrudebat atque exturbabat, penes quos tanti mali cauſſam eſſe intelli-
gebant omnes. Ea igitur nocte diſceſſum inſtituere coacti ſunt Iſraelitæ. Apparationē
ergò hanc vocat hiſtoria egreſſum; vt etiam alibi in Deuteronomio, vbi ſic loquitur
Deut. 16. v. 1. Deus; Quia menſe matureſcentium frugū eduxit te Dominus Deus tuus ex Ægypto,
„ nocte. Nam inepta ſunt Iudæorum quorundam commenta, qui vocabulū מצרים, Miz- Iudæorū ineptum commentum.
„ raim, non Ægyptum ipſam, ſed vrbem Ægypti primariam; quæ etiam nunc Mezrem
vocatur; ſignificare contendunt: quoties ſacra narratio memorat, Hebræos nocte egreſ- מצרם Mezrem.
ſos eſſe ex Mizraim. Solos enim Moſen & Aharonem ea nocte clam ſe ſubduxiſſe ex
Mezrem, vrbe regia, ne à furente tyranno, propter filij ſui caſum, occiderentur. Etenim
illud Moſis edictum, quo iſti ad huiuſmodi ineptias cōminiſcendas inducūtur; ne quis

illa nocte pro foribus domus ſuæ prodiret: tantiſper modò obſeruandű fuit, dű cædes illa per graſſatoré angelű patraretur. Ceterùm cùm iá luceret, tű demùm denſo agmine procedere viſi ſunt. atq. hoc eſt, quòd memorátur die decimo quinto poſtridie Paſchatis, è Rameſſe egreſſi eſſe, manu excelſa, in oculis vniuerſæ Aegypti. Vocatur enim lux illa, poſtridie Paſchatis: quia ipſe, vt dixi, paſchatis mactatus, vel extremo die decimo quarto factus erat; vel inſequentis noctis pars decimo quarto diei fuit adſcribenda. Sed iam longius iſta proſequor quàm præſens locus poſtulare videtur. Quare hoc vnű addam memorabile ſané; quod in Thalmude ſcriptum reperi, vbi de anni principio diſputatur: Celebré fuiſſe, & veteré opinioné apud priſcos Iudæos, Qui dies vertentis anni Iſraelitis fuiſſet libertatis Aegyptiacæ initiű: eűdé olim ipſis fore initiű quoq. libertatis, quá eſſent à Meſſia recepturi. Quàm id auté pulchré cű noſtræ religionis cőſentiat doctrina, nemo nő videt. Adepti ſunt enim illi in Aegypto libertaté menſe primo medio; hoc eſt, cű luna ex aduerſo oppoſita ſoli toto ſuo luceret orbe. Chriſtus quoq. eodé illo menſe, lunaq; ſimiliter affecta, nobis ex cruce, libertaté ſua morte dedit. Sed pergamus.

[Talmud ראש השנה cap. 1. Diem primi Paſchatis fuiſſe diem paſſionis Chriſti.]

Edebantq; de frumento terræ, poſtridie Paſchatis, &c. 11

[Poſtridie Paſchatis quis dies vocetur.]

NON ſatis certum eſt, quis dies hoc loco vocetur, poſtridie Paſchatis. An decimus quintus; qui erat poſtridie quàm mactatus fuiſſet agnus; vt iam dixi: an verò decimus ſextus. Ná toto decimo quinto die feſtum Paſchatis agebatur. Certé quod ad azyma attinet, dubitatio nulla eſſe poteſt, quin ea ſimul cum agno edenda fuerint die decimo quinto; & deinceps per dies ſepté. At toſta certè ex nouis frugibus nő potuere edi prius quá conſecratæ fuiſſent meſſis primitię, hoc eſt manipulus; qui iubetur offerri, poſtridie Sabbati: id eſt, poſtridie eius diei; quantű apparet; qui ſacro Paſchate feſtus erat. Fuiſſe auté decimum quintum feſtű, nő decimum quartum, negari nő poteſt. Sed adſcribam legis verba ex Leuitico. Menſe, inquit, primo, die decimo quarto menſis, inter duas veſperas, ſiue duas caligines, Paſcha Domino. atq. decimo quinto die menſis iſtius, feſtus dies azymorum Domino: ſepté diebus azyma comedetis. Rurſus de manipulo, poſt pauca: Loquere (inquit Deus ad Moſen) cű filiis Iſrael; dicitoq; ad eos; Cùm veneritis in terrá quá ego do vobis: meſſuri meſſem eius, afferte manipulű, primitias meſſis veſtræ, ad ſacerdotem: Is agitabit manipulű corá Domino, pro veſtra voluntate; ſiue; quod vobis fauſtű ſit; poſtridie ſabbati agitabit illű ſacerdos. Et Talmud quidé Ieroſolymitanű; de placenta, quæ ex quaq. maſſa ſacerdoti debebatur, diſputans; quorundá Rabbinorű opinioné profert, qui hoc loco, dié decimum quintű cőſtituebant eſſe, poſtridie Paſchatis. In eadem etiá ſententia eſt R. Dauid Kimhi. Cùm auté nefas fuerit, vſtulatis nouis ſpicis veſci, ante eum diem, quo, vt dixi, conſecrabatur manipulus; (ſunt enim explicatiſſima legis verba); & panem, & toſtű, & ſpicas tritas nő comedetis vſq ad eű ipſum dié, quo obtuleritis oblationé Deo veſtro:) debent, qui hanc habent opinioné, aut Sabbatű ſuperioris legis, accipere de nocte illa, qua agnus edebatur; quæq; lucé diei decimi quinti præcedebat. eamq; ſuperiori diei adſcribere; vt decima quinta lux, poſſit poſtridie Sabbati rectè vocari. aut cum Kimhi, ex iſtis verborű anguſtiis alia ſe ratione facilè expedire. Ait enim Kimhi toſtű, cuius hîc eſt mentio, nő eſſe ex horna fruge. Ná, עבור, ſuperioris anni mődò frumentű ſignificare. Itaq. vt manipulus nődű oblatus ſit hoc die xv. tamé toſtis ex veteri fruge veſci licuiſſe. Et ſanè, קלוי, aut, קלי, hoc eſt, toſtas ſiue vſtulatas, aut frixas fruges, nullas apparari ſolere, niſi hornas; quod R. Solomő exiſtimare videtur; equidé puto nullis ſacræ ſcripturæ dictis ſatis firmè cőfici poſſe. Quare ſi toſta iſta; vt & azyma, ex ſuperioris anni frumentis facta fuiſſe ſtatuamus, nő nefas erat, eis veſci, ante oblatű manipulű: hoc eſt; die decimo quinto mé ſis Niſan; qui ſacro Paſchate feſtus agebatur: Vetùm Talmud Babylonicű in Meſichta de anni principio; & R. Leui F. Gerſonis, cű pleriſq. aliis Iudæis, exiſtimant de nouis frugibus locű hunc accipiendű eſſe; quibus interdictű erat, vſq. dű manipulus eſſet oblatus, poſtridie feſti Paſchalis; qui dies erat decimus ſextus menſis Niſan, vt iſti ſtatuunt. Et in hac ſententia fuiſſe videntur LXXII. interpretes. Ná quod nos, toſtű, id ipſi cőuerterunt τὰ νέα. hoc eſt, fruges nouas. Etenim quod R. Dauid Kimhi ſcribit, עבור præteriti anni fruméta ſignificare, id parű firmű eſt. Chaldaica enim lingua, nullo diſcrimine fruges omnes quibus veſcimur, vocátur עיבורא. quod ex Ioſephi hiſtoria in Chaldaicá linguam cőuerſa luculétiſſimè apparet. Sed vera ſententia verior ſit, incertű mihi eſſe fateor. Et proinde ré in medio relinquo. Porrò illa clauſula verborű, *Eo ipſo die*, videtur ſignificare; populű auidiſſimè affectű de guſtando fructu terrę promiſſę, ſimul atq. fas ei fuit, deſideriű ſuű egregiè expleuiſſe. Ná vſurpare

[Leui. 23. v. 5] [Ibidem v. 10.] [Leui. 23. v. 14.]

[Talmud Hieroſolymitanum חלה cap. 2.] [R. Dauid Kimhi.] [עבור] [קלי & קלוי] [R. Salomon.] [Talmud ראש השנה cap. 1. R. Leui Gerſonis.] [עבור]

illius

illius poſſeſſionem antè, quàm ſacris Paſchalibus operati fuiſſent, religio erat. Si verò de hor[illegible] agitur, veſci eis lex ipſa vetabat, niſi conſecrato poſtridie feſti Paſchatis manipulo.

[illegible] manna poſtridie, dum ederent de frugibus terræ, &c. 12

Quin de eodem die loquatur hic verſiculus, de quo præcedens; ſiue eum fuiſſe decimum quintũ ſtatuamus, ſiue decimum ſextũ; mihi nulla eſt dubitatio. Multi tamen Iudæorũ exiſtimant, eum iam dici diẽ, qui fuerit poſtridie ſuperioris illius diei. Neq. enim potuit, inquiunt, ceſſare manna, quo die manipulus offerebatur. Nam etiã tum eo opus habebat populus, cum frumenta adhuc nulla meſſuiſſet. Atqui in huberrima regione vetus frumentũ deeſſe nõ potuit, quo vel ad paucas horas veſcerentur, & fortaſſis ex cãpis Moabiticis ſecũ aſportarant, cùm iuſſi fuiſſent viaticum cõparare. Ceterũ credibile eſt, pluiſſe quidẽ perpetuo adhuc mãna, præterquã diebus Sabbati: vulgoq; id panis loco fuiſſe; tametſi, vt erat faſtidioſum genus hominũ, atq. ad æſtimanda Dei dona parũ attentũ iuſtumque; alio interim pane quoque veſcerentur, quibus obtingere alius vſquam potuit. Nã precio cibũ illos per viam cõparaſſe conſtat ex ſacra hiſtoria. Verùm a frugibus Chananææ religioſe omnes abſtinuiſſe, vſq. dum circũciſi, Paſchatis feſtũ celebraſſent: ideoq; adhuc manna opus fuiſſe. Nunc porrò pluere deſiiſſe: cùm Deus, quem ob inopiam cibũ fuerat benigne largitus, eũ oblata alterius cibi copia ſubtraheret, ne cæleſte donũ faſtidio eſſet ingratis hominibus; quod ne in ipſa quidẽ ſumma neceſſitate ſatis grato animo habuerãt. Sed dices, Moſen atteſtari, pane non eſſe vſos per deſertum; ergò ſolo manna. Atqui Moſes hoc modo volebat. pane nullo alio eos eguiſſe per vaſtã ſolitudinem: numquã enim defuiſſe manna. Sed enim eò quoq. pertinet, quod ſubitò ceſſat manna, cum alius cibus ſuppetit; vt intelligant omnes, nõ naturali quapiã aëris temperie; vt grandinẽ, rorem, pluuias, niues, cetera quæ ex terræ halitu procreãtur, illũ quoq. cibum cõcretũ decidiſſe: ſed ex mera Dei liberalitate, atq. miſericordia, veluti ex aperta cæli penaria cella expromtũ in populi fuiſſe penuriam. Nugantur autem, vt ſolent, Talmudici in auctario Meſichtæ מסכת, atq. etiam in cõmentaria מכילתא Mechilta, cùm dicunt, Manna deſiiſſe pluere cùm Moſes exiret e vita: ſed inde cõſeruatũ in vaſis adhuc pro cibo Iſraelitis fuiſſe: iam verò tandẽ defeciſſe proſus. Neq. enim hic nunc memoratur defeciſſe; vt rectè à R. Leui F. Gerſonis eſt notatũ; quãquã Latinus; ſecutus LXXII, vt ſolet; hoc reddiderit. ſed ceſſauiſſe: hoc eſt, pluere deſiiſſe. Quod verò illi cõmentũ hoc ſuũ magnoperè ad Moſis gloriam pertinere putant; ineptũ eſt profectò. Neq. enim ex Moſis, ſed Dei benignitate ſacram illã pendere cæleſtis cibi pluuiam oportebat omnibus eſſe perſuaſum. Sequitur, *Neque habuerunt deinde filij Iſrael manna; ederuntq. de prouentu terræ Chananææ, &c.* hoc eſt, poſt illud tempus numquam deinde pluit manna, pro victu Iſraelitarũ. Neq. enim opus fuit, cùm traducti in terrã lacte & melle affluentem; hoc eſt, fertiliſſimo ſolo huberrimã; eaq. hereditatis loco donati a Deo eſſent. Talmudici rurſus, eo quem nuper oſtendebam loco, ſtatuunt, iſta ad mannæ laudem ſpectare: quaſi memorentur Iſraelitæ ideò Chananæicas fruges ediſſe, quia manna caruerint. Similiter ac ſi dicam, me pane hordeaceo veſci, quia non habeam triticeũ. Quaſi verò illi cæleſtem cibum inſolentia atq. contumacia deteſtabili non pridẽ faſtidierint. At enim facilè cõcedo Talmudicis, ſingulari quadam ſuauitate præ ceteris cibis cõditum manna fuiſſe. Eo enim deteſtabilior erat populi aduerſus diuinam beneficẽtiam animus ingratus; cùm citiſſime, nõ tam faſtidio & ſatietate, quam, vt dixi, inſolentia ab illo alienarẽtur: atque Aegypti cucumeres, pepones, porrum, cepas, allium pani angelorum non verecundarentur præferre. Ceterùm Chananæam hic nominatim vocari terram, cuius deinde fructibus pro cibo, vſus ſit populus, ideò arbitrantur multi, quòd ſuperioribus duobus verſiculis nõ de Chananææ modo frugibus accipienda fuerit narratio, ſed magis de iis, quas ſecum ex Galaaditide, & campis Moabiticis aſportarant, cum iuſſi fuiſſent, ante fluminis traiectum, comparare viaticum. Quod additur, *in illo anno*, haud fere diſſimile illi eſt, quod ſuperius dicebatur, Eo ipſo die. Nimirum pertinet ad celebrandum æterna memoria fauſtum illud auſpicium, quo ventum eſt in poſſeſſionem terræ, vt diu deſideratiſſimæ, ita & feliciſſimæ.

Accidit porro cùm eſſet Ioſua in Iericho, vt ſuſtolleret oculos. 13 14

Viſum, quod hic Ioſuæ obiicitur, propè geminũ eſſe ei, quod Moſi in rubo apparuerat, poteſt e[illegible]ari. Par enim vtriuſq. ratio, & idẽ in vtroq. Dei cõſiliũ eſſe videtur: vt vtriuſq. Imperatoris animus, in ipſo rerum gerẽdarũ initio, ſimul & certa fiducia firmetur, &

Marginal notes: Deut. 2. v. 6. — Num. 11. v. 6 / Pſal. 78 v. 25 / Deut. 29. v. 5. — Talmudici תוספתא מכילתא Mechilta. — R. Leui Gerſonis. — Talmud, vbi ſuprà. — Num. 11. v. 5. — Viſa Moſis & Ioſuæ quo ſpectarint.

tur,& ab inſolēte arrogantia prohibeatur, cùm intelligant illi, imperia ardua & difficilia quæ ſuſcipiūt, Dei cōſilio, nutu, potentia, nō ſuis viribus, ſuaq. prudentia eſſe gerenda. vt autem diſſimiles ipſis offerrentur ſpecies, diſſimilium rerum agendarū ratio poſtulabat. Ioſua enim, cui perpetuò inter medios hoſtes verſandū foret, nudato gladio armatū virum fortiſſimū ibi opportunè adeſſe præſto vidit. At Moſes, cui nō tam cū armatis hoſtibus, quam cū ſuo populi domino; atq. etiā cum ipſis naturæ elementis, in Ægypto, in mari, in vaſta ſolitudine pugnandū luctandumq; tota vita eſſet, vidit rubum, populū videlicet, cuius ipſe eſſet futurus Imperator, e media calamitatū atq. ærumnarū flama incolumē ſupereſſe: ſed præſente Deo, rubumq; in ipſo incendio conſeruante. Sic enim R. Simeon F. Iohai, ſcriptor apud Iudæos cum primis vetus, & arcanorū indagator ſubtiliſſimus, in libro Zohar; & eū, opinor, ſecutus R. Leui F. Gerſonis illud Moſis viſum ſunt interpretati. Sed enim memoratur Ioſua fuiſſe in Iericho; cùm eſſet nō in vrbe; quę clauſis portis, cuſtodiiſq; ac vigiliis munita, admittebat neminē; ſed in planitie in qua illa erat poſita. Nam eā quoq. illi nomini eſſe ſubiectā diximus. Quamquā hoc etiā dici rectè poteſt; præpoſitionē, *In*, vicinitatē ſignificare aliquādo apud Hebræos. Nam Ioſua alibi narratur, hoſtes cecidiſſe in Gabaone; qui Gabaonē cinxerant obſidione. vel; quod R. Leui Gerſonis placet; Ioſuā non re ipſa, ſed animi cogitationibus fuiſſe in Ierichunte; cùm de ea capienda ſecū meditaretur: Similiter atq. Daniel ſcribit, ſe in Suſis fuiſſe, cùm ſibi illud atietis viſum offerretur memorabile: qui tamen in regia Babylone fuiſſe tū videtur, ſi eius narrationis extremū audias. R. Dauid Kimhi putat, iam è Galgalis eductū fuiſſe exercitū ad obſidendā Ierichuntē; atq. caſtra ante vrbē poſita: ibiq. Deum cōfirmandi Imperatoris gratia, & ſimul capiēdæ vrbis rationē edocendi, viſum iſtud illi obtuliſſe. Atqui ſatis obſeſſa videri vrbs poterat ex ipſis ſtatiuis: vt quæ decē, teſte Ioſepho, ſtadia tantū ab ea abeſſent. fieri ergò poteſt, vt, cùm Imperator oppugnandæ vrbi locū opportunū iuiſſet ſpeculatū, aut alioqui in agro ſuburbano in rerū agēdarū meditatione verſaretur; iſte ei lætus nuntius, & belli inchoandi præmonſtrator, atq adeò cōſector ſit oblatus; vt fluctuantē rerū difficultate animū ipſius ſedaret, confirmaretq;. Nimis enim facile hominū mentes, quantauis magna fiducia præparatæ, præſentiū diſcriminū metu permouentur: ſicut rurſus, feliciū rerum curſu efferuntur inani fiducia, Deiq; obliuiſcūtur. Sequitur, *vt ſuſtolleret oculos.* Crebro in ſacra hiſtoria hoc ſcriptū eſt, cùm res noua atque improuiſa ſe obtulit. vt de Abrahamo: Et ſuſtulit oculos ſuos, & vidit, & ecce tres viri ſtabāt, &c. De Iacobo. Et leuauit Iacob oculos ſuos, viditq; venientē Eſau. De Eſau. Et leuauit oculos ſuos, & vidit mulieres. De Daniele. Et ſuſtuli oculos meos & vidi, & ecce vir quidā indutus lineis, &c. Sed eſt eiuſmodi propè infinita ὑποτύπωσις; qua ego nihil aliud, quàm repentinā, atq. inſperatā viſionē ſignificari exiſtimo. veluti cùm quis aliis rebus intentus, forte circumſpiciens, rem antè nō opinatā adeſſe cernit. Nā quod quidā putant, ſublatos oculos ad cæleſtium rerū conſiderationē contemplationemq; ſpectare, non poteſt ea interpretatio ad omnes perſonas accōmodari. quare extortā eſſe certū eſt. At enim illius modi viſa ſemper, cōgruente analogia, eas res quarum gratia apparēt, repræſentare debent. alioqui enim abſurda eſſent. Strictus ergò gladius in viri fortis manu, Dei potentiam repræſentat Ioſue: vt is agnoſcat verū populi Imperatorē, cuius virtute bellū quod inſtat vniuerſum facilè confectū ibitur. Ceterùm quod ipſe tā audacter contra virum, quē armatū videt, & procul dubio, auguſta ſpecie inſignem, pergit; iiſque affatur verbis, quæ planè aut pugnam, aut amicitiā decernāt; fortis quoq. & fidētis animi eſt. quibus virtutibus egregiè pollebat Imperator præſtantiſſimus. Chaldæus interrogationem illam: *Num noſter tu, an aduerſariorum?* explicatius reddidit: Num vt nobis opē ferres veniſti, an vt hoſtibus noſtris: Sed cū diuerſa duo interroget ille cōiunctè, parū aptū videri poſſit reſpōſum ſimpliciter datū ab angelo. verùm hic falſam ex animo illius opinionē eximere primùm volebat. Nihil enim adhuc in mentē Ioſuæ venerat, quàm hominē eſſe. Reſpōdet ergò, hominē ſe nō eſſe, neq. Hebræum, neq. Chananæū. LXXII. interpretes pro, לא, videntur legiſſe לו, reddunt enim pro negatione, Pronomen αὐτῷ nō ſanè prorſus abſurdè. Nā Iudæorū Maſſoreth obſeruauit, quindecies לא, pro לו in ſacris libris eſſe ſcriptū. Sequitur *Sed ſum Princeps exercitus Domini.* Sum, inquit, ſummus populi Dei imperator, cuius nutu & moderatione iſtæ, quas tu ducis, copię reguntur, & gubernantur. Aut, vt alij explicāt; Ego cæleſtis exercitus Imperator ſum. Sed vt vt eſt; eò pertinent magnifica iſta verba. vt iis conſiliis, aut mandatis verius, atq. etiam promiſſis quæ de oppugnanda & capienda Ierichunte exponet angelus proximo capite, auctoritas & fides cōparetur: & ſimul; quod nuper dicebam; vt Ioſuæ animus aduerſus arrogantiā in

futuro

Marginal notes: Viſorum Moſis & Ioſuæ diſſimilitudo. — Rubi oſtenti quid. — R. Simeon F. Iohai. R. Leui Gerſonis. — In præpoſitio. — Infra cap. 10. v. 10. — R. Leui Gerſonis. — Dan. 8. v. 2. — R. Dauid Kimhi. — Homines fiducia fluctuant. — Gen. 18. v. 2. — Gen. 33. v. 1. — Ibidem v. 5. — Dan. 10. v. 5. — Suſtollere oculos quid. — Viſa debent rebus eſſe accommodata. Strictus gladius, quid ſignificet. — Chaldæus. — לא & לו

futuro curſu rerum proſperrimo præmuniatur. Quo vitio vix aliud deteſtabilius inui-
ſiusque Deo cócipere homines queant. Nam ſi pro maximo ſcelere habetur falſorum
deorum cultus; vt eſt ſanè maximum; nó video cur pecces grauius turpiusque, ſi vano
cuipiam ſimulacro accepta referas, quæ à Deo profecta ſunt, quàm ſi tibimet ipſi. Chal
Dan. 10. v. 13. dæus posterioré ſententiá approbauit. Reddidit enim ſic. Ego ſum angelus miſſus à Do-
„ mino. Eſſe enim quoſdá in cælo principes angelos, cóſentaneú eſt Danielis verbis, cùm Angeli principes.
ait; Et ecce Michael vnus principú primorú, venit mihi ſubſidio. Vocantur auté illi prin
Hieron. in Daniel. cap. 10. cipes primi, vt videtur diuo Hieronymo, quos archágelos aliàs vocamus. aut fortaſſe, qui
Dan. 10. v. 10 Regnis, nationibusq; à Deo ſunt præfecti; quales fuêre apud Danielé princeps Perſarú,
& princeps Græcorú. Iudæi ergo huc principé angelú ſtatuút Michaelé fuiſſe: cui alio-
Dan. 10. v. 21 & 12. v. 1. Theodoretus in quæstionib. qui Iſraelitarú cura fuit à Deo demádata, teſte Daniele. Atq. eandé habet Theodore-
tus quoq. opinioné. Promiſerat enim, inquit, Deus, miſſurú ſe ſuum angelú, qui populo Quis angelus viſus ſit Iosuę.
præiret. Ego verò exiſtimo, fuiſſe quidé hunc eú ipſum angelú de quo Deus ad Muſen
verba illa faciebat: Ecce ego mitto angelú ante facié tuá, vt ſeruet te per viá; & perducat
Exo. 23. v. 20. te ad locú qué paraui. Caueto à vultu eius; & obtéperato voci ipſius. ne rebelles ei Ne-
„ que enim ignoſcet iniquitati veſtræ. Eſt enim nomen meú in ipſo. Sed eú angelú eſſe pu Angelus Chriſtus, cur.
„ to, nó Michaelé, verùm æternú Dei filium, & perpetuú principem directoremq; populi
Dei. Quáquá enim tú demùm propriè nuntius Patris ille factus eſt, κατ' οἰκονομίαν, cùm
ex beata virgine carné indutus, planè ad nos acceſſit; & in terris viſus, atq. nobiſcú ver-
ſatus eſt; tamen inde à cóndito lapſoq; Adamo, eius perpetua curatio fuit, humanú genus
Patri recóciliare: atq. Eccleſiæ ſanctæ religioné cóſtituere: vt rectè, etiá antè, quàm ho-
mo eſſet factus, Dei angelus ſit vocatus; cùm per eú Deus Pater de rebus omnibus ſem-
per cú mortalibus cómunicauerit: de qua cómunicatione ſuprà diſputauimus prolixiùs.
Sap. ca. 1. v. 5. Ad hæc priſci patres, viri ſanctiſſimi legationé iſtá, qua corporatus ad nos ille tandé ac-
ceſſit, quaſi iá tum præſenté, & quę re ipſa gereretur, amplectebátur per fidé. Vnde eſt il-
lud: Abraham vidit diem meú, & gauiſus eſt. Nó ergò mirabile eſt, quòd angelú vocaté
Ioan. 8. v. 50. etiam tú Dei filiú. Et ſanè quod dico, id ab ipſis etiá priſcis Hebræis, ſed occultè, dictum
eſſe videtur. Nam in comentario vetuſto Tanhuma; qué librú ſæpè vt laudé, facit varia, Tanhuma. Nota.
quam cóplexus eſt, doctrina. In eo, inquá, cómétario, dú locus ille de angelo præituro Iſ-
Exo. 23. v. 20 raelitis, qui in Exodo ſcriptus eſt, tractatur, hæc legimus. Dicebat Deus Moſi, Ecce ego
mitto ante facié tuam angelú. At Moſes reſpódebat, Ego angelú nolo; ſed teipſum volo.
Porrò Ioſua filius Nun cùm primùm videret angelú, dicebat; Noſter ne es, an aduerſa-
riorum noſtrorú? Tum ad eú angelus; Ego, inquiebat, ſum princeps exercitus Domini.
iam veni: ac ſi diceret; Ego iam ſecundò adſum, vt Iſraelitas in poſſeſſioné ſuæ heredi-
tatis ducá. Veneram enim etiá cùm Imperator eſſet Moſes magiſter tuus: ſed ille, cùm
me videret, nolebat me ſecú ire, ſed à ſe repulit. Hæc auté ſimul atq. audiſſet Ioſua, pro-
cumbebat in faciem; adoransq; dicebat, Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuú?
Hæc priſci Iudæi, quo dixi libro, & his ſimilia plura: quę mihi certè viſa ſunt alludere ad
Iudaici populi Eccleſiam, quæ de Moſe magiſtro ſe iactabat: & ad eam quæ nunc à Io-
ſua, hoc eſt, Ieſu Chriſto regitur. Illa enim allegatú ad ſe angelú Chriſtum, vt ipſi ad cæ-
leſtem hereditaté pateſaceret aditú, repudiauit: atq; vrbe etiam eiectú cruci affixit. Hæc
verò ſimul atq. cùm ex doctrina, tú ex miraculis intellexiſſet, eum à ſe, nó ab aduerſario
Beel-zebub ſtare, adorauit: eiusq; iuſſa ſubmiſsè & obediéter amplexata eſt. Sed quádo
me ad Iudæorum Philoſophiam deduxit præſens cómentatio; adſcribam etiá illa, quæ
de hoc angelo apud R. Muſen Gerundenſem Nehmanni filium reperi, virum profectò R. Moſes Gerunden. Caballiſta.
acutú; & qui in Cabbaliſtarum philoſophia exercitatus, non vno loco noſtræ redéptionis
myſteria, quaſi per cancellos, animaduertere mihi viſus eſt: tametſi gétili pertinacia ad
ipſam vſq. veritatem penetrare, & eam amplecti, profiterique neglexerit. Scribit igitur
ille de angelo, qui à Moſe in rubo viſus eſt, in hanc ferè ſententiam. Iſte, inquit, an-
Exo. 23. v. 21. Gen. 31. v. 13. gelus; ſi rem ipſam dicamus; eſt angelus redemptor; de quo ſcriptum eſt: Quoniam no-
men meum in ipſo eſt. Ille, inquam, angelus qui ad Iacob dicebat: Ego Deus Beth-el.
„ Ille de quo dictum eſt: Et vocabat Moſen Deus de rubo. vocatur autem angelus,
Exod. 3. v. 4. Deu. 6. v. 21. Num. 20. v. 16. quia mundum gubernat. Scriptum eſt enim: Eduxit nos Iehoua (hoc eſt Dominus
Deus) ex Ægypto. & alibi, Miſit angelum ſuum, & eduxit nos ex Ægypto. Præterea
Iſai. 63. v. 9. ſcriptum eſt, Et angelus faciei eius ſaluos fecit ipſos. Nimirum ille angelus, qui eſt
Exo. 33. v. 14. Malach. 3. v. 1 Dei facies; de quo dictum eſt; Facies mea præibit, & efficiam vt quieſcas. Denique
„ ille angelus eſt, de quo Vates: Et ſubitò veniet ad templum ſuum Dominus, quem vos
quæri-

quæritis; & angelus fœderis quem cupitis. Et rurſus alio loco, vbi illum verſiculum exponit, Faces mea præibit, & efficiam vt quieſcas, ſic ſcriptum reliquit; vt in pauca conſeram. Animaduerte, inquit, attente, quid iſta ſibi velint. Moſes enim, & Iſraelitæ ſemper optauerunt angelum primum; ceterùm quis ille eſſet, verè intelligere non potuerunt. Neque enim ab aliis percipiebãr; neque prophetica notione ſatis aſſequebãtur. Atqui facies Dei, ipſum ſignificat Deum; quod apud omnes interpretes eſt in cõfeſſo. Verùm ne per ſomnium quidem iſta intelligere quiſquam poſſit, niſi ſit in myſteriis legis eruditus. Et poſt pauca. Facies mea præcedet, hoc eſt, angelus fœderis, quem vos cupitis: in quo videbitur facies mea: de quo dictum eſt. Tempore accepto exaudiã te. Nomen enim meum in eo eſt. Faciamq; vt quieſcas. ſiue, efficiam vt ipſe tibi ſit lenis & benignus. Neque te ducat per ius rigidũ; ſed placidè, & clementer. Hæc Gerundenſis. quæ quàm ſint noſtris myſteriis conſentanea, nemo, opinor, non videt. Nomen autem Dei, ipſa eſt Dei eſſentia. hæc enim nomine יהוה Iehoua quod, vt peculiariter ſuum, Deus ipſe Moſi patefecit, ſignificatur. Eſſe autem Dei eſſentiam in Chriſto, inter noſtra myſteria vel primum habetur. Sed quòd angeli nomen ad mundi moderationem ſpectare exiſtimat Nehmannus, haud abſurdè id quidem dicit. Eſt enim æternus Dei filius rector, moderatorq́; atque adeò architectus mundi; vel Apoſtolo, & Solomone teſtibus. *Hebr. 1. v. 2.* *Prou. 8. v. 22.* Auguſtius tamen, mihi quidẽ certè, illud eſſe videtur, quod nos dicebamus: propterea quòd à Patre inde à condito orbe ad nos eſt deſtinatus allegatus, idcirco angelũ vocari. Atq. eadẽ ratione etiã facies Dei dictus videri poteſt; cùm in ea legatione, patris ſui faciem, poſt Adæ peccatũ humano generi ignotam, in ſe ipſe nobis repræſentauerit. Verè enim ab ipſo dictum illud eſt: Philippe qui videt me, videt & Patrem meũ. *Ioan. 14. v. 9.* Sed dimittamus Iudæos. Certũ eſt, Dei faciem præiuiſſe Iſraelitis, cùm Moſes dux eſſet populi. Eamq́; faciem fuiſſe Deũ ipſum. Id enim & Moſes, vt fieret, flagirabat, & Deus præſtitutũ ſe ſpondebat. *Exod. 33. v. 14 & 17.* Ad hoc Paulus, apud Corinthios, Chriſtũ eſſe comitatũ illos, apertè teſtatur. *1. Cor. 10. v. 4* qui cùm ſit imago ſubſtantiæ Patris expreſſiſſima, propriè profectò facies eius dicitur. *Heb. 1. v. 3.* Præterea Deũ ipſum fuiſſe, non angelũ quempiã miniſtrũ, qui ſuã in rubo præſentiã declarabat, Moſes quoq. atteſtatus eſt, cùm habitatoris rubi fauorem; Hebraicè רצון; Ioſepho precaretur. Quis enim non exiſtimet, Dei gratiã; non angeli cuiuſpiam; eũ illi conciliare voluiſſe: *Deut. 33. v. 16.* cùm omne donũ perfectũ deſcendat à Patre luminũ? *Iacob. 1.* Cur ergo non idẽ ille, qui Moſis principatu præibat populo, nunc quoq., obtinente imperiũ Ioſua, ducẽ ſe præſtare exiſtimetur? præſertim cùm Moſes teſtatus ſit, frustra fore omnes populi conatus, fruſtra progreſſus in terra promiſſa, niſi præeat Dei facies; niſi, inquiens, facies tua nobiſcũ eat, ne nos hinc ſubducas. *Exod. 33 v. 15* aut cur non, vt in rubo Moſi, ita ſe hic Ioſuæ Deum, non angelũ patefacere credamus? Certè priſcos illos Patres Dei angeliq́; vocabulo iuxtà vſos eſſe, inſigne eſt exemplum in Iacobi diuinis votis, quæ de nepotibus ſuis Ioſephi liberis faciebat. *Gen. 48. v. 15.* cùm diceret, Deus qui paſcit me, ex quo ortus ſum, vſq. ad hũc diẽ: angelus qui redemit me ab omni malo, benedicat pueris, &c. Aequè pari enim benedicẽdi facultate pollere eum ſtatuit, quem angelũ nominat, & quẽ Deum. Iam verò quis neſcit, omnem benedictionẽ à ſolo Deo, vt fonte, petendã eſſe? Angelũ igitur appellauit, æternũ Dei filiũ; cuius in res humanas ſemper fuiſſe moderationẽ intelligebat diuinus ſenex. Ille ergò idẽ hic quoq. princeps exercitus Domini vocatur. quippe qui eſt, non ſolùm moderator, & gubernator Eccleſiæ Dei; ſed etiam vniuerſi cæleſtis exercitus princeps, & dominus; atque adeò conditor, & effector.

Nota admirabilem ſententiam Gerundenſis. *Angelus primus.*

Christus cur facies Dei dictus.

Quomodo angeli aut Dei filius apparuerint hominibus olim.

Sed iam illud videndum eſt, quónam tandem modo Chriſtus ante ſumptã carnem, aut cæleſtes illi ſpiritus angeli, patefecerint ſe, & oſtenderint, vel Ioſuæ hoc loco; vel Moſi in rubo; vel Abrahamo ad quercetum Mamre; vel Iacobo ad torrentẽ Iaboc; vel aliis denique viris ſanctis. Verùm quando eius rei ſubtilior, & contentioſior diſputatio non ſolùm ſuperuacanea, ſed etiã lubrica ad peccandum eſt, expediam paucis quod mihi veriſimillimum eſt viſum. Et de iis quidem viſis, quæ vel ipſa ſibi intus fantaſia format, vel quibus externo aliquo pulſu informatur; cuiuſmodi ſunt, propheticæ viſiones, & his ſimiles aliæ; nihil eſt quod dicam. habent enim illa, qualia ſint, cognitionem facilem, & à Phyſicis ſatis explicatam. Sed de illis, quæ corporis ſenſus mouent; veluti cùm angelorum pedes lauaret Abrahã. Cùm Loth ipſorum manibus eriperetur ciuibus Sodomæ. Cùm Iacob luctaretur. Cùm Moſes rubum videret ardentẽ. & huius generis aliis. Neque verò etiã ſubtiliter inquirã de angelorum natura; habeant ne corpora; à qua ſententia haud alienus fuiſſe videtur diuus Auguſtinus; atq. etiã Plato; & ex recẽtioribus Michael Pſellus Ephesinus. An verò

ſpiritus

ſpiritus corporum prorſus expertes ſint: quod vulgò Theologis rectè probatur. Nam vt
habeant illi corpora; & ſi eſt id quidem parum probabile; tamen vt habere eos demus;
certè Dei filium non habuiſſe, antè quàm *κατ' οἰκονομίαν* fieret filius Dauidis, formamq́.
ſerui acciperet Dominus, in cõfeſſo apud omnes eſt. Anthropomorphitæ enim iã olim Anthropomorphitæ.
exploſi ſunt. Ad hoc, nemo, opinor, omniũ eſt, qui angelis eiuſce generis, aut modi cor-
pora attribuenda putet, quæ in noſtros ſenſus cadant. Quare nihil Platonica illa opinio
Tertull. contra Marc. & de carne Christi. ad id, quod modò agimus. Mihi igitur quod Tertulliano placuit, aut verum, aut certè
vero ſimillimum eſſe ſemper viſum eſt; cùm Dei filium, antèquàm homo factus eſſet,
tum angelos, ita carnẽ reuera induiſſe, ad tempus; vt videri, & cõgredi cum hominibus
Thom. part 1. q. 51. art. 2. ad 2. poſſent; ſuasq́; per illa corpora proprietates, vt ſic dicam, nobis adumbrarent, & quadam
tenùs repræſentarent: neque vllis ea in re præſtigiis, ſenſus noſtros fallerent. Ceterùm
an ex nulla materia ea corpora ſumpſerint: vt Tertullianus affirmare non dubitat. An
verò ex aliqua; vt eſt credibilius: & quanam illa; aërene; an alia; hanc quoq. ego diſqui-
ſitionem in medio relinquam. Neque verò ex iis quæ dixi, confici poteſt; homines illos
fuiſſe; ſimiliter atque fuit Chriſtus homo verus, cùm carnẽ ex beata virgine ſumſiſſet,
factus Dauidis nepos. Neque enim ſola caro, quamuis in hominis figuram conformata,
hominem facit, niſi ei conſociata ſit per ortum, anima humana; vt ex hiſce duabus re-
bus fiat vna, vt vocant ὑπόστασις; atque vt nos dicere ſolemus, perſona. quo modo ſpiritus
illi cum carne, quam ad tempus, vt dixi, ſumſerant, minimè fuerunt colligati: neque
enim cum ea naſcendo orti erant. Atq. eam ob rem ſacrarum rerũ ſcriptores, cùm pro-
priè loquuntur, non homines vocant eos Spiritus, qui ſic apparẽt; ſed ſimilitudines, aut
imagines, vel ſpecies hominum. Et proinde cùm carnem illã rurſus relinquerent, mori
haud quaquam rectè dici potuerunt. Quid porrò factum illiuſcemodi corporibus ſit,
poſtquam ſpiritus exceſſere, nihil eſt quod ſoliciti ſimus: quando diuinæ potentiæ tam
fuit facile illa ſubitò diſſoluere, ſiue in aerem, ſiue aliud elementum, quàm antea fuerat
cõglutinare atq. conformare. Atqui ex iis quæ dicimus, forſan occurret illud, hominum
oculos falſa ſpecie à Spiritibus illis fuiſſe præſtrictos, ſi homines non fuêre, cum eſſe ho- Occupatio.
mines viderentur. Sed hoc non eſt ita. Ea enim ſpecies, quæ videndi ſenſum mouebat,
talis re ipſa ſpecies erat, qualis eſſe videbatur: ceterùm opinatio de ipſa rei ſubſtantia, ea
ad mentem pertinebat; quæ ſuo iudicio falli potuit. Sed in re admodum obſcura; & quę
cognitionem habat difficillimam, ſic ſententiam atque opinionem noſtram affirmaui-
mus, vt facilè paſſuri, neque moleſtè laturi ſimus, ſi quis nos bonis rationibus refellat,
certioraque doceat. Sequitur in contextu ſacrorum verborum, *Modo veni:* ſiue, iam, vel
nunc veni. Id quomodo exponant Talmudici, & priſci Iudei, ſuprà diximus. Illos ſequi
videtur, vt plerumq; aſſolet, R. Solomon. Sed omiſſis iſtis; Si angelus idẽ ille eſt, qui im- R. Solomon. Obiectio.
perãte Moſe, dux populi fuit: ipſa Dei patris facies videlicet, & expreſſa imago ſubſtãtiæ
eius; quid eſt, cur ſe modò veniſſe dicat? qui adhuc in medio eſt verſatus populo; quẽ-
Sup. ca. 4. n. 5. que mox poſt Muſis exceſſum Deus promittebat non minus Ioſuę adiutorem fore, atq.
antè Moſis fuiſſet; præſertim, ſi Chaldæi interpretationem probamus; quæ illic eſt à no-
bis expoſita: denique qui nuper in traducendo per ſiccum flumen populo, tam lucu-
lenter præſentiam potentiamq́ue ſuam declarauit? R. Dauid Kimhi quidem autumat, Solutio.
emphaſim habere Aduerbium עַתָּה Nunc, modò, iam. nempe vt ſubitaneo interuentu R. Dauid Kimhi.
ſignificet ſe Spiritum, non hominem eſſe: cùm humana, aliaq́ue corpora non niſi ſenſim
ſe ſiſtere vllo in loco poſſint. Satis ille quidem acutè: at parum, vt mihi videtur, firmè.
Nam, vt ex aliquot Danielis dictis luculenter apparet, ſignificant iſta verba, eum qui ſic Iã veni, quid ſignificet.
loquitur, de re quapiam ſingulari adeſſe; ſuamq́ue præſentiam declarare. vt, in non diſſi-
Dan. 10. v. 11 mili huic noſtræ, viſione; cùm vir veſtitus lineis ſic loquitur ad Danielem; Daniel vir
Hebr. v. 14. " gratioſe, intellige verba, quæ ego loquor ad te; & conſiſte: quia nunc miſſus ſum ad te.
Et poſt pauca: Ego veni, vt ſignificarẽ tibi, quæ accidẽt popularibus tuis in vltimis die-
Dan. 9. v. 22. " bus, &c. Et in alia viſione, cùm Gabriel ad illũ hæc facit verba. Daniel, modò egreſſus
" ſum, vt te erudirẽ informarẽmq́. intelligentia. in tuæ precationis initio res eſt decreta;
" & ego veni vt nũtiarẽ. Es enim gratioſus, &c. Et ſi igitur princeps iſte cæleſtis exercitus,
vel Eccleſiæ Dei, adhuc eſt Ioſuam, & populum comitatus; tamen rectè ſe nunc adue-
niſſe ait; quia de re ſingulari iam Ioſuam adit. nimirum expoſiturus omnẽ capiendæ vr-
bis Iericho rationem: de qua re credibile eſt tunc magnis precibus interpellatũ fuiſſe à
Ioſua Deum. Sicut Danieli quoq. offerebantur viſa illa quæ modò memoraui in preci- Cadere in faciem ad audita Dei oracula.
bus. Sequitur, *Ceciditq́, Ioſua in faciem ſuã, &c.* Hoc Ioſuæ, cũ aliis viris ſanctiſſimis cõmu-
ne accidit.

ne accidit. Nam Moſes quoque,cum primum loquẽtis ex rubo audiſſet Dei verba: Ego Exod. 3. v. 6.
ſum Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Iſaac, Deus Iacob; occulebat faciem ſuam:
timirum verebatur obtueri Deum. Et Daniel de ſe ipſe memorat, ſimul atque audiſſet
vocem verborum viri illius linei induti,cuius modò mentio eſt facta,repentè,quaſi ſo- Dan. 10. v. 9.
pore mẽs attonita fuiſſet.pronũ ſe in terram cecidiſſe. Sed ſunt in ſacra hiſtoria huiuſce-
modi exempla plurima;ex quibus luculenter apparet,quantam habuerint diuina apud
Noſtri ſæculi temeritas in- quirendi in ar- cana Dei. priſcos patres oracula reuerentiam: & quæ contrà, apud noſtri ſæculi homines,tantæ ſit
ſceleratæ audaciæ ac impudentiæ cauſſa, qua multi in omnia vel abditiſſima myſteria
penetrare conari non verentur:atq.de iis,pro putidi ſui corporis ſenſibus potiùs, quàm
pro ipſis Dei oraculis, exiſtimare. Nimirum iſti non ſatis animaduertunt, & illum eſſe
Deum,& ſe homines humi ſtratos;atq. ideò tam impudenter in illius arcana omnia,tã-
quam in res naturæ legibus ſubiectas,inquirunt. Sed Moſes,& Ioſua,vſq. eò dum intel-
ligunt,quis ſit quo cum ipſis res eſt,intrepidè accedunt,obtuentur,percontantur, reſpõ-
dent. Verùm è veſtigio vbi diuinum eſſe numen audiunt, ne attollere quidẽ oculos ſu-
ſtinent. Quippe quo ſe Deus viris vera pietate præditis, patefacit propius, eò ſuam ipſi
humillimam conditionem, contrà verò,illius ſublimẽ & diuinam magnitudinẽ maie-
Admonitio, Dei oracula ſubmiſſe per- cipienda eſſe. ſtatemq; magis agnoſcunt,& reuerentur. Diſcamus ergo nos quoq. his exemplis moniti,
ad Deum adire humiliter,caſtè,ſobriè,pietatem adhibere religioſam,amouere arrogan-
tiam;hoc eſt,deiicere omnem ingenij noſtri celſitudinem,quæ ſeſe effert contra cogni- 2. Cor. 10. v. 5
tionem rerum diuinarum;quæ ſunt à ſuperborum atq. arrogantium hominum intelli-
gentia longiſſimè diſiunctæ;accõmodatę verò ad eorum,qui ſui deſpicientes cùm ſint,
in ea doctrina quæ à ſacroſancta Eccleſia eſt tradita acquieſcunt; ſuas verò cogitatiunes Rom. 12. v. 3.
ad auſcultandum oraculis Chriſti, & Eccleſiæ auctoritati mancipant: caſtoq; timore ti-
ment: neq. magnificentius de ſe ipſi ſentiunt quàm oporteat;ſed ſobriè,pro fidei modo, Aug. in Exod. cap. 8. Rom. 3 2. v. 3.
וישתחו qui cuiq. à Deo datus eſt. Illud *Et incuruauit ſe*: Hebraicè eſt, וַיִּשְׁתָּחוּ, quod verbum ho-
Adorare quid ſit ſæpè in ſa- cris literis. notis eſt, quo vel Deum, vel homines proni afficimus. Vtriuſq. exẽpla plura ſunt in ſa-
cra hiſtoria, quàm vt locos oſtendere ſit operæ pretiũ. Quare nihil attinet quęrere,quẽ
hîc adorauerit Ioſua. Nam ſcrupulus ab Auguſtino motus; cui ſe proſtrauerit;non video
qualis ſit. hoc enim fuit perculſi formidine ſubita animi, vt videtur. Et vt fuerit reue-
rentiæ; libenter enim hoc fatemur;tamen mos fuit ſemper illi genti, non ſolùm Deo,
ſed etiam Angelis, ſed etiam hominibus ſe proſternere, honoris cauſſa. Illud enim ver-
προσκυνεῖν. bum Hebraicum prorſus reſpondet Græcorum *προσκυνεῖν*, quod apud Orientis popu-
los ſemper fuit ſolenne & vſitatum;vt ex Xenophonte conſtat. Quem morem homines Xenoph. lib. 3. Cyropæd.
illi adhuc obſeruant;vt ſæpè vidimus. demittunt enim ſe pronos in terram;eamque vbi
ore attigerunt,rurſus ſe erigunt; & ſemel iterumque venerabundi ſalutanteſque incur-
uant corpora. Quę ſequuntur verba: *Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuum*: prom-
ptiſſimæ voluntatis ſignificationem ad parendum diuinis iuſſis continent;quæ voluntas
nata eſt ex diuinæ magnitudinis, & humanæ paruitatis contentione. Nam ſiue Deum
ipſum in filij perſona, ſiue adminiſtrum Dei angelum eſſe arbitrabatur; ea, proculdu-
bio,notione illius animus erat diuinitus informatus,vt planè intelligeret,non inane ſpe-
ctrum,aut cacodæmonem, ſed Dei legatum eſſe. Verum enimuerò vt hæc ad noſmet-
Verbum Dei quomodo cõ- ſiderandum. ipſos accõmodemus; docet nos hic locus, vt ad percipienda diuini verbi ſenſa,& ipſius
præſtantiam dignitatemque, & noſtram paruitatem atque inſcitiam primùm agnoſca-
mus; eoque ſenſus noſtros atque intelligentiam noſtri ingenij abiiciamus humi; neque
impudenter in illud intendamus,quaſi in humanam philoſophiam. Deinde verò pio in
Deum animo, vt ipſe nos fide firma imbutos ſubleuet; ſuaque diuina gratia fulciat ac
ſuſtentet; mentemque noſtram illuminet deprecemur. Atque ita demum, quid Do-
minus noſter loquatur ad nos, interrogemus. idque vt ſanctus ipſius Spiritus nobis ex-
plicet; qui ſolus veritatẽm cordibus hominum ſuggerit, atque perſuadet; cum docili
voluntate petamus.

Detrahe calceamentum tuum de pede tuo, &c. 15

NONDVM exponit princeps exercitus Dei,quarum rerum gratia allegatus ſit. ſed
Calceamentũ exuere. narrationi ſuæ auctoritatem prius captat,& fidem. Etenim calceamentum exuere,nu-
diſque pedibus inſiſtere iubetur Ioſua, vt ipſius mens religione percellatur:permoueа-
turque etiam atque etiam præſentiæ Maieſtatis diuinæ opinione:ac proinde attentior
ſit ad viſionem,tamquam rem diuinam, expendendam cogitatione,& ſecum diligen-
ter pertractandam: tum verba, ſicut Dei oracula penitus percipienda; & vt veriſſima

certiſſimaque amplectẽda; quæ alioqui vaniſſimis ſomniis ſimilia videri, & proinde ne-
glecta excidere facilè potuiſſent. Quid enim minus ſimile vero dici queat, quàm, cir-
cumeunte ocioſis manibus milite, vrbis munitiſſimæ muros ſponte ſua eſſe collapſu-
ros? Præterea, vt intelligat, Dei gladio victoriam vniuerſam eſſe attribuendam; nihil ar-
rogandum ſuis viribus; vt qui humi ſtratus ne ſuſpicere quidem cæleſtem illum princi-
pem audeat. Hanc cæremoniam, vt Moſes Gerundenſis prodidit, Iudaici populi ſacer- R. Moſes Gerundenſis.
dotes, Ioſuæ exemplo, deinceps perpetuò vſurparunt in templo miniſtrantes, aut ſacris
operantes. & ſanè etiam nunc apud pleraſque orientis nationes piaculum eſt, calceato
pede templorum pauimenta calcaſſe. Sed enim, ſi Moſes, ſi Ioſua viri ſanctiſſimi & diui- De cæremoniis.
ni, illius modi cæremoniis ad religionem permouẽdi fuêre; qua quæſo ſui fiducia multi
iam in cultu diuino, ſumma cum petulantia, immò verò contumelia, cæremonias om-
nes, quamuis antiquas, quamuis à ſanctiſſimis patribus inde à religionis noſtræ cunabu-
lis vſurpatas & traditas rident, damnant, repudiant, profligãt? Nimirum iſti repente ho-
minem exuerunt: nullis diſtinguntur humanarum rerum cogitationibus: ſed animo
libero ſolutoque cum cæleſtibus ſpiritibus per cælum volitant; Deniq; corám intuen-
tur. ô dementiam, atque inſaniam! Nihil eſt, fateor, cur Deo nudi pedes, quàm calceis
circumdati; cur retecta capita quàm operta; aut omninò alius habitus geſtúſue corporis
alio magis placere debeat. Sed tamen noſtra cauſſa vtiliter iſta inſtituũtur externæ pie-
tatis, vt ſic dicam, exercitia; vt dum iis propalàm vtimur, & tãquam rebus diuinis operá
damus, animum noſtrum rerum humanarum deſpicientia coerceamus reprimamusq;;
qui ſe alioqui perpetuò aliis atque aliis prauis cupiditatibus, quàm diu in his incluſus
eſt cõpagibus corporis, inſolenter effert; atque ad pietatem & religionem conuertamus:
ſimulq; etiam exemplo proximos ad laudandum prædicandumque Deum vocemus,
Mat. 5. v. 16. atq. inuitemus, ſecundũ illud Chriſti, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c. Dum
in genua; dum in faciẽ procumbimus; dum manus in cælum tẽdimus; aut palmas, quaſi
vinctas, conſociamus; oculos ſuſtollimus; caput detegimus; nudis pedibus ambula-
Heb. 11. v. 37 mus; humi cubamus; cilicium induimus; ouinas, caprinas pelles, vt ait Apoſtolus; atque
omnino tamquam ſordidatos nos ſiſtimus ante Dei oculos; quid aliud agimus, quam
noſtram paruitatem, &, vt ſic dicam, indignitatẽ, cum diuinæ maieſtatis magnitudine
comparamus? eoque & noſtram, & eorum, qui nos fortè intuentur mentem ad deſpi-
ciendum res noſtras; ſuſpiciendum verò admirandumq. & expetendum cæleſtes & di-
uinas flectimus? Quid crucis ſignum? quo ipſa etiam antiquitas, vt ait Tertullianus, ipſe Crucis ſignũ. Tertullianus.
auctor inter noſtros ſanè cum primis antiquus; quacumq. illam conuerſatio vlla exer-
cebat (vtor eius verbis) terebat frontem. quid, inquam, hoc ſignum aliud eſt, quàm in-
genua crucis profeſſio; atque adeò vt de glorianda prædicandaque re, ſancta iactantia?
Quare illud dum ex animo in omnibus noſtris actionibus vſurpamus; atque in re per ſe
probroſa, ſalutis noſtræ memoriam, & imaginem nobis ſæpè proponimus, & veluti hoc
Chriſti trophæo, hoſtẽ, ne ea quæ aggredimur, impediat, deterremus; Chriſtum ipſum,
procul dubio, noſtra tam liberali profeſſione, atq. fiducia, in ea quã ipſe noſtra cauſſa
ſuſtinuit ignominia, vt ea quæ agimus, auſpicatiora faciat, prouocamus. Verùm abeſſe
volo ab his omnibus fictam ſimulationem; in qua, ſicut nec reliquę virtutes, ita neq. pie- Hypocriſis.
tas ineſſe poteſt. eſt enim illa in cæremoniis omnibus, cultuq. externo maxima peſtis.
Debent enim hæc, vt proba ſint, neq. gloriæ & laudis cupiditate, neq. etiam magica ſu-
perſtitione exerceri: ſed cum animi pietate coniuncta eſſe, atq. ab ea veluti procreari.
Sed neq. ſalutis noſtræ ſpem atque fiduciam in iſtis collocatam habere debemus; quæ
Chriſti meritis planè eſt attribuenda. ſed hæc hactenus. Solent plerique calceamentis Calceamentũ quid.
1. Cor. 2. v. 14 ſignificatas eſſe dicere, prauas corporis cupiditates, ſiue animalem hominis partem; quæ
non percipit ea quæ ſpiritus Dei ſunt; vt ait Paullus; ſemper humi ſtrata, terreniſq. af-
fixa rebus. Eæ enim perturbationes mentis, quoad eius fieri poteſt, exuendæ ſunt iis,
qui diuinas res contemplari, meditarique volunt. Hæc allegoria etiam à quibuſdam eſt
Hebræis prodita. Et fortaſſis eodem ſpectat, quod Chriſtus ſuorum diſcipulorum pedes Lotio pedum diſcipulorum
lauat, prius quàm eos ſacroſancti ſui corporis & ſanguinis participes faciat. Quin illud
Cyprian. ad Quirin. quoq. non inſcitum eſt, vt mihi videtur, quod à Cypriano eſt proditũ; ſi is eſt auctor li-
brorum ad Quirinum inſcriptorum; hoc ritu ſignificari, vnum Chriſtum eſſe Eccleſiæ
verum ſponſum; ceteros verò omnes, quantumuis ſanctos, Deoq. probatos viros, ami-
cos modò ſponſi. Cùm vt in Deuteronomio, & hiſtoria Ruth ſcriptum eſt; qui alteri
propinquiori, magisque neceſſario in ducendæ ſponſæ iure cedebat, exuere calceum

loge debuerit. Quidam inter recentiores Iudæorum ſcriptores, celebris famæ, & ſanè acutus & eruditus, Iſaac Æramæus obſeruauit, Moſi dictum eſſe; Exue calceamēta tua e pedibus tuis; numero plurium: at Ioſuæ, Calceamentum tuū e pede tuo; quia illi duplex cura incumbebat; quarum vtramq. ab ſe in Deum reiicere iubebatur. huic verò vnica. Moſes enim, quàm diu cum imperio apud populū fuit, non ſolùm Imperatoris officia; ſed etiam patrisfamilias, & nutritij facere debuit; cùm per vaſtam ſolitudinem illi alioqui cibo, potu, veſte caruiſſent. At Ioſua in regione omnibus rebus, quæ ad humanos vſus neceſſariæ ſint, affluente, nullam niſi bellicarum rerum curationem habuit.

R. Iſaac Aramæus ab. ...

Deut. 19. v. 5.

R. Bahaiaus Cabbaliſta.

Alius Iudæus in Cabbaliſtarum philoſophia eruditus & verſatus, nomine Bahaiaus, ad vberiorem rerum diuinarum intelligentiam, qua Moſes præ Ioſua informandus à Deo eſſet: atq. ad altiorem gradum, quo eſſet propius in illius familiaritatem admittendus, ſpectare exiſtimat numeri differentiam. Sed hæc argutiora ſunt quàm firmiora. Quod porrò ſequitur, *Quia locus in quo inſiſtis, res ſacra*, ſiue, *ſacer eſt*, (Sæpè enim ſubſtātiuis pro adiectiuis, vt Grammatici loquuntur, vtitur Hebræa lingua) cauſſam continet exuendi calceamenti; atq. dilucidius, quid ſibi illa cæremonia voluerit, explicat. Nempe, vt præſentiæ Maieſtatis diuinæ opinio, animū Imperatoris magna religione perfunderet, atq. obligaret. quo is non ſolùm ad ea quæ mox eſt moniturus Deus, mentē attentiùs intenderet; verùm etiam auguſtiſſimæ illius oſtenſi memoria ſe ipſe in poſterum ſubinde cōfirmaret. Quò enim ſpectet loci ſanctitas; ſi non ad diuini numinis præſentiā? Nam quod quidam exiſtimant, ad vniuerſæ Chananææ dignitatē pertinere; vanū nimis eſt, & ex inconſiderantia profectū. Etenim locus ille quoq. in quo Moſes ardentem rubū videbat, ſimiliter atq. iſte ſacer eſſe dicebatur, quāuis procul à Chananæa abeſſet. Tū ſi vniuerſę Chananęæ ſanctitas iſtis verbis perhibetur, quid reſtat, niſi vt omnes ſimul Iſraelitæ, vnà cum Imperatore, calceos abiiciant, nudisq; pedibus ambulēt? Eſt igitur quod ait, huiuſmodi: Memineris te corā Deo ipſo ſtare: iiſq. quæ & vides, & porrò audies cōſiliū voluntatemque ſummi numinis tibi declarari. Et ſi enim Deus vbiq. eſt; atq. hic mundus omnis, templū domusque ipſius habetur, neq. certis cōcludi locis eius infinita maieſtas poteſt: tamen nō perinde vbiq. præſentiam ſuā declarat: ſed prout diuina eius rerū humanarum moderatio poſtulat. Ad hoc, quædam eū loca ſingulariter ſuo cultui conſecrata dedicataq; velle præ aliis; tam ſæpè ipſus eſt teſtatus, vt ſuperuacanea ſint, ſi qua proferā argumenta. Et ſunt eius rei exempla inprimis inſignia, ſacra arca, & memorabile illud Solomonis templū; in quibus vt ſe ſingulariter coleremus, precaremur, veneraremur, voluit. Affert enim ea res religionē vtilē populis, ciuitatibus, cœtibus hominū aliis: quippe qui eiuſdem loci, precationibus & colendo Deo dicati, atq. eorūdem ritū & ſacrorum cōmunione arctiùs inter ſe cōſociantur, mutuaq. caritate obligantur. Neque enim eſt, opinor, vllus noſtrū, qui non ſæpè in ſe ipſe experiatur, pietatē atq. religionem maiorem inceſſere animum ſuū, cùm in templa, eaq; loca ingreditur, quæ ſanctitatis opinione habent venerationē: præſertim tum, quando in ipſis publicè hominū cœtus rebus diuinis operam dat. Rectè igitur locus ille in quo ſtabat Ioſua, ſacer à Deo vocabatur; & quia ipſe ſua cum præſentia reuera conſecrabat: & quia Ioſuæ erat vtilis ea ſanctitatis opinio, ob cauſſas quas iam attulimus. Nam ſi res omnes cōſecrātur; vt ait diuus Paullus; per verbū Dei, & ſacras preces, quę ad illas adhibentur; quāto magis per Deū ipſum, quando ſe apud ipſas efficienter præſentē ſiſtit? Nam vt ex noua quoque lege exemplū vnum afferā: an non ſingulari ſanctitate affectam à Deo fuiſſe piſcinā illam putabimus, quę Ieroſolymis בית חסדא Beth-heſda, hoc eſt miſericordię, aut benignitatis locus vocabatur, in cuius aquas ab angelo cōmotas atq. agitatas qui primus deſcendiſſet, is à quouis morbo curabatur? Sanè in elementi natura tantā infuiſſe efficacitatem nemo ſanus dixerit. Sed concludam hunc locum diui Auguſtini verbis, qui in epiſtolis ſic ſcriptum reliquit. Vbiq. quidem Deus eſt, inquit, & nullo continetur aut includitur loco, qui cōdidit omnia. Oportetque eum à veris adoratoribus ſpiritu & veritate adorari: vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iuſtificet & coronet. Verùm tamen ad iſta quæ hominibus viſibiliter nota ſunt, quis poteſt eius cōſiliū perſcrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant; in aliis non fiant? Multis enim notiſſima eſt ſanctitas loci, vbi beati Felicis Nolani corpus conditum eſt. Et quæ ſequuntur plura in eam ſententiam. Poſtrema huius capitis clauſula: *Fecitq. Ioſua ſic*, nobis ante oculos ponit ad imitationem, promptam & alacrem in parendo verbis Dei obedientiam. Nam, vt nuper dicebamus; eiuſmodi ſancti Spiritus inflatu informata Ioſuæ mens intus erat, vt planè intelligeret, diuinam

Hebræi ſubſtantiuis pro adiectiuis Nominibus vtuntur.

Loci ſanctitas.

Exod. 3. v. 5.

Deus certa loca ſibi conſecrari olim voluit.

1. Tim. 4. v. 5.

Beth-heſda piſcina.

Ioan. 5. v. 4.

Aug. epiſt. 137.

Ioſuæ obedientia erga verbū Dei.

eſſe viſionem, non præſtigias aut fallacias cacodæmonis. Diſcamus igitur & nos quoque Dei verbis, quibus nobis per ſacra Euangelia quotidie loquitur; credere ſimpliciter; vt ipſa Eccleſiæ perpetua conſenſio ea explicauit. Et ſi quando humano iudicio noſtro illorum ſenſa non ſatis probata videntur; ne in animum inducamus calumniando velle peruertere doctrinæ a patribus ad nos propagatæ pulcherrimum conſenſum concentumq.: ſed exiſtimemus, Deum illa nos intelligere noluiſſe, ſed credere. Itaque credamus, neque vllis modis abducamur, vt putemus, ſanctiſſimos illos viros, qui tam longa ſerie, alij poſt alios, omnem noſtræ religionis diſciplinam nobis, quaſi per manus, tradiderunt, aut deliraſſe, aut fallaciter verba ſacra interpretatos eſſe; cùm iidem eſſent verbis quidem docendi; moribus autem, totiuſque vitæ ſuæ exemplo, recte faciendi, viuendique magiſtri.

Dei verbo ſimpliciter credendum eſt.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAPVT VI.

Iericho autem concludebat, & occluſa erat, &c. 1

SI e interpretandum eſſe occludendi verbum hoc loco, vt ego ſum interpretatus, cū ipſæ; quibus aliter atque aliter inflexum eſt, formæ poſtulant, tum illud quod ſubiicitur; *Nemo egrediebatur, aut ingrediebatur*, declarat. Eſt enim, vt ego autumo, hoc illius ἐξήγησις atque explicatio. ac ſi dicat; tam acribus vigiliis cuſtodiiſque ſeptam munitamq. fuiſſe vrbem, vt & ciues ſuos ita includeret, vt nemo omnium emitteretur; & hoſtes ſic excluderet, vt ne quà ſe in ipſam inſinuare poſſent. Cōcludebat ergo ſuos ciues; præcluſa autem erat Iſraelitis hoſtibus. Chaldæus vtrique verbo patiendi notionem attribuiſſe videtur: atque etiam Græci; quos Latinus, vt libenter ſolet, eſt ſecutus. Nimirum exiſtimauêre iſti, geminationem verbi acriores cuſtodias, vigilias, munitioneſque ſignificare. quod Chaldæus etiam dilucidè explicauit. Reddidit enim totum locum παραφραστικῶς his pluribus verbis. Erat autem Iericho occluſa foribus ferreis, & obſerata vectibus aheneis, ante filios Iſrael: Non erat qui exiret ex ea; neque qui intraret in eam. Non erat qui exiret ex ea ad pugnandum; neque qui intraret ad paciſcendum de pace. ſic enim habet manuſcriptum exemplar Complutenſe quod penes me eſt. Arbitratus eſt ille ſcilicet, ſuas cuique claudendi verbo clauſtrorum machinas & obices reſpondiſſe. Eſt autem iſte verſiculus opportunè admodum interpoſitus ei narrationi, quæ de illo viſo erat inſtituta. dilucidè enim oſtendit, cur noua iſta confirmatione eguerit Imperatoris animus. Nimirum recentibus illis Dei promiſſis; Omnem locum quem calcabit planta pedis veſtri, eum vobis dedi: Et, Non conſiſtet quiſquam aduerſus te; iſtis, inquam, magnificis Dei promiſſis parum videtur eſſe cōſentaneum, quòd hæc tam firmis prima vrbs cuſtodiis & munitionibus operibuſq. clauſa atq. ſepta ſe fortiter tuetur. Etenim quam facilè humanus animus, quãtauis certa fiducia ſuffultus labaſcat deſpōdeaturq;, cùm res aduerſus exſpectationem ire incipit, quiſque de ſe coniicere poteſt. Et fortaſſis compluſculos iam dies obſeſſa vrbs, atque oppugnationibus aliquot fruſtra fuerat tentata; vt eſſet tanto illuſtrius Dei ſubſidium, quod mox audiemus: vtque planè intelligerent omnes, à Dei gratia atq. potentia Chananaici iſtius belli ſucceſſum euentumque pendère. Nam Ioſuæ animum; quamuis fortiſſimus eſſet Imperator, & procul dubio, egregia præditus audacia; parum tamen conſtantem firmumque fuiſſe aduerſus incommodos rerū ſucceſſus, res ipſa declarabit, apud Haienſes infeliciter primùm acta; cùm tamen iam tū ex Ierichuntina admirabili victoria animos maiores ſumſiſſe debuerat. Quamquam illa eius affectio, non timiditas & ignauia; ſed ſancta quædam ſolicitudo fuit; vt ſuo loco explicabimus. Ad hæc, illuſtrāt mirabiliter iſtæ tā acres & vigiles vrbis cuſtodiæ, atq. amplificāt miraculū, quo mox, Dei ſolo nutu capietur. quippe quæ omnē proditionis ſuſpicionem longè ſubmouent; quando clandeſtina conſilia inter ſe conferre nulla hoſtes oppidaniq; poſſunt. Porrò illud, *Propter præſentiam filiorum Iſrael*, argumentum eſſe videtur ſecuritatis Ierichuntiorum; qua ante Iordanis traiectum, nō niſi ingruētibus tenebris claudebāt portas; vt in Speculatorū hiſtoria audiuimus. Aut ſignificat circūſeſſum eſſe iam oppidū ab hoſte. quāquā quæ in Galgalis poſita fuêre caſtra, illud obſidione ſatis arcta premebant. vt antè diximus. erant enim in conſpectu vrbis.

Chaldæus.

Sup. ca. 1.

Fiducia hominum facilè labaſcit.

Sup. ca. 2. v. 5.

Porrò Dominus ait ad Ioſuam: Vide, tradidi in manum tuam, &c. 2

Qui ſe paullò antè Principē exercitus Dñi nominabat, nūc יהוה Iehoua, quod diuinæ eſſentiæ nomē eſt, vocatur. Nimirū idē vnus eſt Deus, qui & eſt omnia in omnibus; &

1. Cor. 15. v. 28
1. Cor. 12. v. 6.

Idē Deus, nūc Iehoua, nunc angelus vocatur: & cur.

omnia in omnibus efficit. verùm qua mediatoris perſonam tenet, hoc eſt, reconciliandi nos Deo Patri curationem habet; quodam modo adminiſtrum ſe patris eſſe profitetur; eique ſua omnia accepta refert. Atque ad hunc modum diuinæ operationes non rarò in ſacris literis, per nominum Dei mutationem, occulte tecteque diſtinguuntur varietate perſonarum. Nam, vt alterum locum huic noſtro parum diſſimilem, exempli cauſſa, oſtendam; Deus in Exodo, ad Moſen cùm dixiſſet primùm, Sic dices filiis Iſrael, אֶהְיֶה, hoc eſt, Is qui perpetuò exiſtit, miſit me ad vos; mox ſubiicit: Sic dices filiis Iſrael, יְהוָה Iehoua, Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob miſit me ad vos. Prius enim illud אֶהְיֶה, ad diuinam eſſentiam, qua ab omni æternitate in ſe beatus ille exiſtit, ſpectat. Cùm verò deinde ſe, Deum patrum, Abrahami, Iſaaci, Iacobi nominat, euoluit ſe illis ſuæ diuinitatis integumentis: atque bonitatis & beneficentiæ ſuæ inexplicabiles illos theſauros oſtendens, quibus gratuitò mortales complexus, ſalutari fœdere eos ſibi conſociauit, filij & mediatoris perſonam induit. Ceterùm ſi quis cũ Iudæis, immò etiam noſtris, opinari malit, fuiſſe e cælitum beato choro angelum quempiam, non Dei filium; qui hic Ioſuæ occurrit aſpectabili ſpecie; poteſt is dicere, aut nomen legantis eſſe legato impoſitum, auctoritatis gratia; qua opus erat ſanè maxima; vt abſurdiſſimis ſpecie conſiliis iuſſiſque fides adiungeretur, atque obſequium: aut illum exercitus cæleſtis principem, vbi ſe Ioſuæ tamquam præſentem propugnatorem exhibuiſſet, animoſque addidiſſet, euanuiſſe: ac tum e veſtigio hæc effata non auribus Ioſuæ, ſed mẽti inflatu diuino eſſe illapſa: quo modo antè explicauimus, Deum cum viris piis colloqui ſæpè ſolere. Porrò mandatiuum verbum, *vide*, excitantis eſt, vt aliàs ſæpè, Ecce. Et, niſi fallor, arguit labaſcentem iam ſenſim Imperatoris ſpem atque fiduciam. Videtur enim dare ſignificationem victoriæ, ſi non prorſus deſperatæ, at certè inſperatæ, atq. inopinatæ Sic enim ſolet Deus opem atque auxilium ſuum plerumque in ipſo rerũ ſummo diſcrimine, de improuiſo, proferre. nempe vt nos aduerſus extremam deſperationẽ durare doceat. Et ſimul, vt diuina eius potentia cum noſtra imbecillitate propius collata appareat luculentior; eoq. pietate maiore eam nos amplectamur. Mirè enim animus noſter perpetuò eſt ad aſſumendum ea ſibi, quæ Deo tribuenda ſunt, propenſus: quod, quia grauiſſimum eſt flagitium, & idolorum cultui ſimillimum, aut geminum potiùs; vt antè diximus; nuſquam nõ ab eu auertere nos multis modis conatur Spiritus ſanctus; à quo ſacra hiſtoria eſt dictata. Et hinc eſt, quod hoc loco non ait Deus: En ego tibi opẽ feram ad expugnandam Ierichũtem: Sed, *Ego tradidi eam in manum tuam*: ſolidam enim victoriam ſibi ipſe aſſumit, ſic tamẽ vt communicare eam cum Ioſua ſe velle profiteatur, modò vt ille ſe ad ipſius nutum ductumque accommodet. Currendum quidem nobis eſt per præſcriptum deſignatumque à Chriſto ſtadium, vt brabium ab ipſius benigna manu accipiamus. Verùm illud brabium ampliſſimum, atque in quo æternæ gloriæ & beatitudinis fructus eſt poſitus, non noſtra virtute, ſed illius ſanguine comparatum eſt; neque noſtro curſui aliter, quàm ex gratuita eius benignitate, quæ diuinis ipſius promiſſis fixa fundataque eſt, debetur. Theologi, quod dico, totum paucis conficiunt verbis, cùm aiunt; Omnem ſalutis noſtræ cauſſam in Deo conſtare, vt effectore; ſed interim à nobis requiri fidem; quæ per caritatem ea operetur, quæ ſint illius voluntati cõſentanea; atque ad ductum cæleſtis gratiæ accommodata: quo illam ipſius efficientiam ſuſcipere, & quodam modo per liberi noſtri electionem arbitrij adiuuare poſſimus. Neque enim vt ad Ierichuntinam victoriam redeamus, ſi Ioſua facere ea neglexiſſet, quæ præſcribit Deus; quibuſque actis ruitura mœnia promittit, eum faciendi etiam facultatem ille accepiſſet; aut concidiſſent muri; aut oppido ipſe potitus fuiſſet; tametſi illæ eius actiones, re ipſa murum non impulêre; neque eius caſum efficienter præceſſere. Clamant quidem nunc omnes, victoriam omnem à Deo eſſe. Sed vtinam, vt hoc ſe ſapere atque intelligere præ ſe ferunt verbis; ita & re ipſa quoque oſtenderent; profectò non tam funeſtis bellis concuteretur orbis terrarum: & eſſet maior religio in vulgi animis; cùm à Dei conſiliis dependerent; & quæ ille mandaret, non quæ ſua cuique dictaret libido, ea ſequerentur. Sed hæc hactenus. Iericho hîc, non vrbem, ſed ciuitatem ſignificat, cùm Iericho & eius rex viri fortes dicuntur. Verùm Latinus videtur ſecus exiſtimare, quando copulam interponit; quæ tamen nulla eſt in Hebræo. Quam opinionem habet etiam R. Iſaias, vir ſanè eruditus. Ceterùm quod Ierichuntij nominantur *viri fortes*, amplificat Dei victoriam; cuius conſilio nulla fortitudo, nulla vis poteſt obſiſtere, cùm ſit ineuitabile. Neque verò iſtorum hominum fortitudo, quæ nunc prædicatur,

Marginal notes (left): Operationes diuinæ per diuerſa Dei nomina diſtinguuntur. — אֶהְיֶה — Vide & Ecce. — Dei auxilium rebus penè deſperatis illuſtrius eſt, & eſt tunc tandem. — Arrogantia grauiſſimum peccatum. — Deus operationes ſuas nobiſcum quo modo communicet. & de libero arbitrio. — Deus eſt effector noſtræ ſalutis, ſed tamen fides per caritatem efficaciter requiritur à nobis. — Omnis victoria à Deo. — R. Iſaias. Ierichuntij viri fortes. Dei conſilium ineuitabile.

Marginal references (right): Exod. 3. v. 15. » » — Sup. ca. 1. v. 8. — Sup. ca. 5. v. 14

catur, fidem abrogat verbis Rahabæ, quæ abiectiſſimis omnes tota regione animis eſſe dixerat; cùm hoſtis etiam tum citra flumen caſtra haberet. Erant enim Ierichuntij naturalis cuiuſdam audaciæ & fortitudinis viri, hominesque bellicoſi; at iam pridem pauore, quaſi panico, perculſi diuinitus, ſtupebant. Variis enim, certè, pugnis alioqui Iſraelitas exagitaſſent, prius quam obſideri ſe, atque includi mœnibus paſſi fuiſſent.

Nam circuibitis vrbem omnes viri militares, cingendo vrbem, &c. 3 4

Cæremonia, quam præſcribit Deus iſtis verſibus proximis, tertio, quarto, quinto, huiuſmodi eſt. Iubet vt diebus ſeptem circumeant vrbem Iſraelitæ, ſenis quidem diebus, vicibus ſingulis; at die ſeptimo ſeptenis circuitionibus; fore promittens, vt tum muri concidant, aditumq; in vrbem patefaciant. Ad hoc, vt arcam circumferant: eamque ſeptem ſacerdotes præcedant, buccinis continuò canentes: reliqua turba taceat, vſque dum vlulandi ſignum detur. Iſta eſt oppugnandæ vrbis vniuerſa à Deo commonſtrata ratio: nimirum talis, vt plane intelligere omnes debeant, & fateri cogantur, ſolius Dei virtute atque potentia vinci hoſtes: quando illæ actiones, ſi ex ſe ipſæ iudicentur atque æſtimentur; non autem ex Dei iuſſu & voluntate, ludiorum ludibria potiùs cenſeri debent, quàm bellatorum ſtratagemata. Et profectò ſi verum diſpicere animi noſtri poſſint, pænè par ratio eſt in omnibus noſtris operis; iis etiam quibus cæleſtis regni præmium nos conſecuturos promittit is, qui fallere non poteſt. Quæ enim quæſo illa vis eſt, qua violenti rapiunt illud, ſi modò nulla Dei iuſſa cum promiſſis coniuncta eſſe fingas? Quo, obſecro, vel ſumma atque liberaliſſima noſtra ſtudia aut officij, aut beneficij genere obligare nobis Deum queant, qui αὐτάρκης, neque bonorum noſtrorum eget, neque noſtra ad illum beneficentia pertinere vllo modo poteſt? Sed ea eſt Dei erga miſeros mortales gratuiti amoris benignitatiſque immenſitas; vt & ſi planè nihil nobis ſit, quo gratos vllâ ex parte nos præſtare valeamus, nedum eius demereri nobis beneuolentiam: quippe qui nihil habeamus à nobis ipſis, niſi vitioſitatem & prauitatem; tamen ipſe vltrò nobis commonſtrare gratificandi ſibi modos; & inſuper iis vtendi cum voluntatem, tum facultatem ſuppeditare dignetur. Quorum omnium vna ratio poſita in eo eſt, vt ipſius diuinæ voluntati obſequamur. Quare ſtultiſſimum, ne dicam impiũ, mihi videtur, in ea ſacra, cæremoniaſque, & ritus colendi Dei, quos à maioribus noſtris in Eccleſia, ſanctiſſimis, Deoque probatiſſimis viris traditos habemus, inquirere curioſius. Quando nulla cauſſa afferri poteſt, ob quam Deus vllam noſtram operam alicuius pretij deputet; præter ſolam ipſius clementiſſimam voluntatem. Laudanda ergò eſt maximè, nobiſque imitanda Ioſuæ, & populi obedientia: qui tametſi ineptiſſima abſurdiſſimaque oppugnandæ vrbis munitiſſimæ ratio præſcribi à Deo videretur; tamen nihil cunctantes, ſed ſumma ſecuritate in illius conſilio recũbentes, rei vt videbatur ludicræ ſeriò & ſedulò operã dant: certaque fide promiſſum euentũ non fruſtra exſpectant.

Pſal. 16. v. 2.

Omnes hominum actiones ludicræ ſunt, & manes, ſi ex ſe iudicentur, non ex Dei iuſſu.

Dei gratuitus amor erga homines, & beneficentia.

Ritus & ſacras cæremonias per ſe æſtimare, inſania eſt.

Ioſuæ & populi obedientia imitanda.

Copulam, quæ eſt in tertij verſiculi principio, reddidi per cauſſalem, vt vocant, particulam, *Nam*. Sæpe enim litera ו, Vau, non tam res ipſas coniungit, quàm orationi continuandæ ſeruit. Debet autem illa eius iteratio, *Et circuibitis vrbem, & corruet murus*, ſic reſolui. Simul atque circuiueritis vrbem, corruet murus. Eſt enim illius modi hebraiſmus frequens in ſacris literis, vt per geminatam copulam alterum ex altero conſequi ſignificetur. Sed hoc ſemel monuiſſe ſat eſto. Porrò quod Hebraicè eſt פַּעַם אַחַת, noſque conuertimus, *ſemel*. id Aquilas reddidit μίᾳ ὁδῷ, vna via. Symmachus μίᾳ περιόδῳ, vna circuitione. quia poſitio פעם apud Hebræos, greſſum aut inceſſum ſignificat. Hoc enim Aduerbium *ſemel*, cùm apud multas nationes ſimplici vocabulo careat, coniunctis vocibus ab aliis aliter repræſentatur. Hebræi igitur, pro *ſemel*, dicunt, vno progreſſu; ſimiliter atque Italorum vulgus, *vna volta*. Latinus interpres niſi corruptus olim eſt hic locus quarti verſiculi prius membrum, quod cum ſuperioris verſiculi ſenſu implicitum & cohærens eſt, disiunxit; ſicque eſt interpretatus, quaſi ſeptimo ſolùm die ſacerdotes debeant tubis canere. Quod longe ſecus eſſe cùm ipſa verba ſacra, tum res acta clarè oſtendit. Ceterùm buccinæ iubilorum vocantur Hebraicè שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבֵל, quod eſt, ac ſi Tubas iubelis dicas. Aquilas interpretatur Tubas remiſſionis. Et R. Abraham Ezdræ filius quoque opinatur יובל Iobel remiſſionem ſignificare: quia eo anno, qui Iubilæus vocatur, remiſſio debitæ ſeruitutis dari ſeruis ſolebat. Sed Nehmannus, & poſt eum Bahaiaus, exiſtimant, Iobel, aditum ſiue acceſſum dici, à verbo יָבַל: annumque Iubilæum inde eſſe nominatum, quòd eo ad ſuam cuique hereditatem, quam antè vendidiſſet,

Literæ Vau vis

Geminatæ copulæ.

פעם

Semel.

יובל Iobel: quid & Iubilæus annus.

R. Abraham Ezdræ

R. Moſes Gerundenſis.

R. Bahaiaus

diſſet, reditus pateret, & acceſſus; vt ſeruis quoque ad ſuam libertatem. At Doct. Hebr. cum alijs in locis, tum vbi de anni initio diſceptant, tradiderunt, apud Arabas, arietem vocari יובל Iobel. Id Iudæi plerique, nullo ſuo adhibito iudicio, ratum habent. Tanti eſt apud eos illorum hominũ auctoritas ſcilicet. Atq. hinc eſt, quòd & Chaldæus, & Symmachus reddiderint, buccinas arietinas. Quin myſterium inſuper illi in arietina buccina eſſe docent. Hoc enim cornuum genus læto & fauſto illo anno quinquageſimo vſurpari ſolere aiunt, vt & memoriam liberati Iſaaci per ſuppoſitum arietem referret; & ſimul ſpe libertatis eo exemplo adumbratæ, quam libertatem olim Iſraeliticus populus per cornua arietina ſit recepturus, animos omnium recrearet. Hæc enim in eo libro, qui בראשית רבה Bereſchit rabba inſcriptus eſt, bene multis verbis prodita ſunt. Neque ſane abs re; ſi rectè intelligantur, vt rectè dicta, de eo ariete, qui coram tondente ſe nihil mutiuit. & qui tollit peccata mundi. Sed vt meam ego opinionem non diſſimulẽ, Vox יבל Iobel priſca mihi viſa eſt; atque inde à primo muſicorum inſtrumentorum deducta inuentore Iubal; ſicut etiam Latinorum vocabula Iubilo, & iubilum. Ac voces quaſque canoras illas quidem & grandes, ſed ruſticas duras & agreſtes, quaſique vlulantes ſignificare puto: quales inchoata illa, ſed non perfecta primi artificis inſtrumenta edebant: hoc eſt, quales ſunt tubarum & buccinarum rauci clangores; quamquam non ignorem apud Varronem, Iubilum eſſe ruſticam quiritationem. Annum autem remiſſionis, ideò Iubilæum eſſe vocatum autumo, quòd eum, vt feſtum & ſolennem, illiuſmodi clangoribus longe lateque diffuſis indicere ſacra lex iuſſerit. Nam qui יובל Iobel, aut remiſſionem, aut aditum ſiue acceſſum, interpretantur, nullo id exemplo, niſi fallor, faciunt. & quod Doctores Hebr. ab Arabibus ſuæ linguæ vocabulum repetunt, in eo admodum incerta niti coniectura mihi videntur. Satis quidem apparet ex ſacris verbis; buccinas iſtas cornua fuiſſe; non argenteas illas tubas, quas Moſes, Deo iubente, dudũ conflari fecerat. Sed profectò non fuiſſe arietina cornua eſt vero ſimillimum; cùm hæc ſolida tota ſint: buccinam verò cauam eſſe oporteat, vt inflari poſſit. Sed hic Marcion incõſtantiam in Deum ingerit ore impio: vt qui ante ſeueriſſime edixerit, Sabbatis eſſe quieſcendum; nunc verò etiam Sabbato circuire vrbem cum arca & cornibus imperet. Nam in ſeptem dierum numero Sabbatum eſt. Verùm reſpondet Tertullianus: Sabbato die opera humana prohiberi, non diuina. Eſſe autem diuina, quæ Dei iuſſu fiant.

Traditio. ראש השנה cap. ii.
Corpus arietis myſterium, à Doct. Hebr. proditum.
Bereſchit Rabba.
Iſaia 53. v. 7.
Ioan. 1. v. 29.
Annus remiſſionis cur Iubilæus.
Leuit. 25. v. 9.
Num. 10. v. 2.
Marcion.
Sabbato quæ agere liceat.
Tertull. contra Marcion. libro 2.

Et quando productiore ſono inflabunt cornu iubili, &c. 5

משך

OMNIVM ferè interpretum ſententia eſt, verbum מְשֹׁךְ, quod ego conuerti, productiore ſono inflate; id inquam verbum ſingularem quendam tubæ clangorem ſignificare; vtpote tardiorem & longiùs productum: qui ſola ſeptima vice die ſeptimo vnica tuba editus, ſignum dederit populo vlulandi, atque ingentes excitandi ἀλαλαγμούς. Similiter atque nunc alijs numeris miles ad pugnam cietur, alijs à pugna reuocatur ad receptum. Propriè enim מָשַׁךְ trahere eſt. Ceterum cùm Hebræi ex libro Numerorum, duplicem clangorem eſſe ſtatuant: alterumque vocari תְּקִיעָה, alterum תְּרוּעָה: quorum ille æquabilis ſit vox; hic citus conciſusque fragor: ille ad conuocandos cœtus; hic ad accendendos militum pugnandi cupidine animos faciat: Denique, quod à Cabbaliſtis Philoſophis eſt traditum; ille ad miſericordiam & clementiam, hic ad rigidam iuſtitiã ſpectet; videtur Latinus præſentem clangorem, quaſi tertij, mixtique generis ſonum, ex ambobus illis temperatum putare, dum vertit, vox tubæ longior atque conciſior. Quod video à quibuſdam Iudæis quoque probatum eſſe. Sed ego, cum LXXII, autumo, verbum illud, משך, ſimpliciter vſurpari, pro, תָּקַע. Neque ſingulari quopiam cantu ſignum vlulandi populo datum eſſe. vt ad verſiculum XVI explicabimus. Ceterùm vocabulo תרועה, quod à verbo רוע formatum eſt, ſubijcitur, non ſolùm concitatus fractusque ſtrepitus buccinarum, & aliarum rerum anima carentium fragor; ſed etiam populi clamor; præſertim quando illi lætam animi ſui affectionem ſublata voce tumultuaria teſtantur: quem clamorem Græci ἀλαλαγμὸν, etiam hoc loco, vocant. Cæſar verò vlulatum dixit. Porrò illud, *Cadetq́ murus vrbis ſubter ſe*, ſiue, loco ſuo: Chaldæus ſic explicauit. Cadetque murus vrbis, & abſorbebuntur mœnia eius. Et hinc plerique Iudæi ad eam veniunt opinionem, vt ſtatuant, murum Ierichuntis non eſſe collapſum: ſed deſediſſe, terra dehiſcente. Hanc autem opinionem omnem eſſe à Doct. Heb. profectam ſuſpicor. Iſti enim, libro ברכות, hoc eſt, de benedictionibus, capite nono, ſub initium, his vtuntur verbis; Quiſquis viderit murum vrbis Iericho abſorptum, debet ille

fauſta

Num. 10.
Duplex clangor tubarum תקיעה & תרועה.
משך תקע
תרועה
Chaldæus.
Murus Ierichuntis abſorptus.
Tract. ברכות cap. 9.

fauſta precatione vti. Atqui nõ abſorptus, ſed collapſus eſſe ſcribitur. Scribitur id quidẽ; ſed quando latitudo & altitudo ipſius etiam tum ſibi cõſiſtẽte, conficitur, abſorptum, non collapſum fuiſſe. Hæc illi. Sed quibus quæſo argumentis aut coniecturis efficiant, latitudinem altitudinemq. muri ſaluas manſiſſe ſub terra? Verùm nihil eſt iſtis hominibus vanius futiliusque. LXXII. pro, ſubter ſe, dixerunt αὐτόματα, hoc eſt, ſua ſpõte, nullaque impellẽte machina, aut impetu. cui interpretationi ſubſcribit Aquilas. Sed quod ego reddidi, cum vſitata verborum ſignificatione magis congruere mihi viſum eſt. Sed quid Rahab factum eſſe dicemus; quam aut in gurguſtio, quod ipſis vrbis mœnibus eſſet immolitum atq. inædificatum; aut in mœnium fornice habitare dicebamus? Nõ enim poteſt ipſius habitatio ſimul cũ vrbis muro eſſe collapſa; cùm pòſt à ſuis illis hoſpitibus ſpeculatoribus illa inde educta eſſe memoretur. Fortaſſis hæc ratio Ioſephũ mouit, vt illius domũculã nõ in muro, ſed propè collocaret. Verùm ea res nõ habet, vt videtur, explicatum tam difficilẽ, vt ſacra verba eius cauſſa ad alienas interpretationes debeat detorqueri. Nõ enim vniuerſa per ambitũ mœnia corruiſſe dicũtur. &, vt hoc demus; tamen ædes, quæ alienis muris hærent, non cõtinuò cum illis corruere eſt neceſſe.

Talmud vani & futiles.

Sup. 2. v. 15

Cadente muro quid de domo Rahab factum.

Igitur Ioſus filius Nun inclamauit ſacerdotes, & ait, &c. 6

IOSVA planè nihil dubitat, aut hæſitat: Neq. Dei oracula; quamuis ab vrbis expugnatione, vt videbantur, abſurda atq. aliena, ſuis ratiocinationibus pertractat; aut de eis ita interpretatur, vt aliqua ratione meliùs ad promiſſum euentũ ipſa accõmodare velit, quàm pro vi verborum accõmodata eſſe videbantur. Sed quod apertè præ ſe ferebant, id credendum ſibi, atq. accuratè exequẽdum eſſe ſtatuit. Hanc ergò viri ſanctiſſimi in adiungenda fide diuinis effatis religionẽ, nos quoq. imitemur. Nihil noſtris rationibus, noſtroque iudicio in illis metiamur: ſed mente ſimplici acquieſcamus in iis ſenſis, quæ nobis ſanctorum Patrum auctoritas explicauit, Eccleſia approbauit; vetuſtas roborauit: Dei voluntate, conſilio, potentia confidentes; cum quæcumque loquitur facile etiam prçſtare poſſe, & omnino eſſe præſtiturum; cùm ſit ipſa veritas.

Verba Dei ſimpliciter credi debent.

Dixit præterea ad populum, Pergite, & circuite, &c. 7

EST in quibuſdam libris ſcriptũ: dixerunt ad populũ; quaſi Imperator vnà cum ſacerdotibus ad ſe vocatis verba iſta ad populũ faciat. Sed Chaldæus & Latinus numerũ ſingularem expreſſerunt. Quid autem LXXII, nõ ſatis certum eſt. Eſt enim iſtorum tralatio hoc loco nimis confuſa. Non audiuimus Deum cùm præciperet aliquid de ſuccinctorum, & claudentis agmen diſcreto ordine in pompa: quem ordinẽ modò ab Imperatore inſtitui videmus. Et tamen iſta ad verba Dei additamenta, cùm eò ſpectent, vt illuſtrior auguſtiorque diuinus hic euadat triumphus; & maiore omnium animos religione afficiat, adeò non diſplicuiſſe Deo, vt etiam vehementer grata fuerint, ipſe exitus docet. Quod propter nõ video, cur à multis tam petulanter rideri debeat omnis in templis Dei ritus atq. apparatus, non dilertè præſcriptus à Deo; ſi quidem ad excitandã pietatem vtilis ſit. Incertum eſt, an populus vniuerſus circuire vrbem debuerit. an verò ſoli milites. Mihi vero ſimilius eſſe videtur; debuiſſe quidẽ milites omnes ire circũ vrbẽ; ſuo quiq. ordine. Nam id vt fieret iubebat Deus verſiculo ſecundo. at in reliqua plebe permiſſum cuiuſuis voluntati fuiſſe, vt aut arcam ſubſequeretur, aut in caſtris maneret. De verbo חלוץ dictum ſatis eſt capite primo ad verſ. XIV.

Ritus etiã non præſcripti à Deo, non debẽt continuò damnari.

Et fuit cùm loqueretur Ioſua ad populum, &c. 8

MIRIFICA profectò & ſacerdotũ, & populi obedientia nobis ante oculos hîc ponitur, qui ſimulatq. Imperator loqui incipit, ſe comparant ad parendum; itaq. auidi capeſſunt iuſſa, vt ſimul & audire ea, & facere videãtur. & qualia tandem iuſſa? certè quç abſurdiſſima videri poterant cordato cuique; præſertim ignoranti à quo auctore eſſent profecta; & quorſum ſpectarent. Nam tum demùm videtur Ioſua illis Dei conſilium patefeciſſe, cùm poſtrema inſtaret circuitio; vt dicemus ad verſiculum decimum ſextũ. Sed recens fluminis miraculum reddebat homines, ceteroqui refractarios, obſequentiores. Et ſimul ipſa præſens rerum neceſſitas in belli faciendi initio, tentare omnia ſuadebat. ne ſi primam vrbem fruſtra circumſiderent diu; pereundum eſſet fame atq. inopia rerum omnium.

Obedientia ſacerdotum & popul.

Et qui ſuccinctus erat, ibat ante ſacerdotes, &c. 9

Sup. c. 4. v. 12 & 13. Num. 10.

OPINANTVR quidã, ſuccinctos dici Rubenitas, Gaditas, & tribũ dimidiã Manaſſitarũ; quos capite quarto memorauimus ſuccinctos armis proceſſiſſe. At מְאַסֵּף, hoc eſt, eos qui agmẽ claudebat, arbitrantur fuiſſe Danitas. Sic enim iſta tribus in Numeris appellata מאסף

lata eſt; idque hoc loco expreſſit ſua interpretatione Chaldæus. Danitæ enim poſtrema, vt loquitur Vergilius, coercebant, & præcedentia ſigna veluti ante ſe cogebant; cùm eſſent poſtrema acies: atque eos qui neceſſitate quapiam ſuos ordines reliquerant, excipiebant. Græci aptiſſimo vocabulo οὐραγοῦντας dixerunt: hoc eſt, agmen extremum, & veluti exercitûs caudam claudentes. Alij exiſtimant, quotquot ex quauis tribu armis inſtructi ornatique eſſent, eos ante arcam inceſſiſſe. Inermes verò, & qui è vulgo vnà circuire volebant, eos arcam eſſe ſecutos. Et hanc opinionem habuit, vt videtur, Latinus. atque etiam fortaſſis LXXII. Nam & hi verbum מאסף, conuertunt tandem, ὁ λοιπὸς ὄχλος; hoc eſt, reliquum vulgus. Neque ego eam damnauerim; cùm ſi ſacris verbis minime diſſentanea. Similius tamen vero mihi videtur; pulcherrimum illum à Deo inſtitutum, atque per ſolitudinem obſeruatum ordinem, hic denuò quadamtenus eſſe repræſentatum. Itaque ſuccinctos dici modò Iudæos, Iſſacharianos, & Zabulonitas: מאסף verò: hoc eſt, οὐραγοῦντας, ſiue poſtremam aciem claudentes, Danitas. Sed explicabo paucis ordinem illum vniuerſum, qualis fuerit. Igitur per deſertum, tribus Iuda cum Iſſachariana & Zabulonia, acies prima erant, exercitumque totum præcedebant. Deinceps ſequebantur Leuitæ, qui Gerſonitæ & Meraritæ vocabantur, cum tabernaculi apparatu omni Secundum agmen conſtabat ex Rubenitis, Simeonitis & Gaditis: atque hos rurſus ſubſequebantur Leuitæ alij, quos Caharitas nominabant, cum ipſa arca. Pone arcam incedebat Ephraim cum Manaſſe & Beniamin. Denique vltimum agmen erat Danitarum cum Aſerianis & Nephthalitis. Quatuor enim omnino ſignis militaribus diſpertiebatur vniuerſus exercitus, dirigebaturq.: quorũ primum tribui Iudaicæ, vt anteſignanæ, datum, habebat effigiẽ leonis, pro inſigni. Alterũ, quod Rubenitæ in ſecunda ferebant acie, hominis imaginem cum mãdragoris, hoc eſt, eo fructus genere, quod ad matrem attuliſſe memoratur Ruben in Geneſi. Tertiũ quod Ephraimitæ geſtabant pone arcam, bouis ſimulachro erat inſignitum. Quartum deniq. quod poſtremam dirigebat aciem, geſtatum à Danitis, aquilæ figura agnoſcebatur. Hæc ex Hebræorum adytis protuli; vt agnoſcas adumbratam diuinitatis arcam Chriſtum; quam quatuor Euangeliſtarũ ſigna per vniuerſum orbem terrarũ deduxerunt. Sed iſtarum rerum accuratior tractatio non eſt huius loci. Porrò illud, *Procedendo inflanaoq; buccinas*, id neq. ad præcedentes armatos, neq. ad poſtremos pertinet: ſed ad ſolos ſeptem ſacerdotes. Eſt igitur, ac ſi ſic dicatur. atq. inter procedendũ canebatur buccinis: etenim Sacerdotum modò erat, non aliorũ hominum, buccinis canere, quæ Dei vocem populo repræſentabant; vt cum Iudæis ſentit Theodoretus: & hanc ſententiam plane expreſſit Chaldæus, cùm ſic cõuerteret eam verborũ complexionẽ: & ſacerdotes procedebãt inflando buccinas. Sed Latinus, Græcos, opinor, ſecutus, vulgo etiam cornua, vt videtur, permittit. Verùm id apertè refellit imperatum populo ſilentium. Sequitur enim:

Ordo agminis per deſertũ incedentis.

Vexilla qualia fuerint ſingulis agminibus

Num. 10. v. 14

Gen. 30. v. 14

Adumbratus Chriſtus cum Euangeliſtis.

Theodoretus quæſtionibus in Ioſuam.

Edixit etiam Ioſua populo, inquiens; Ne vluletis; neque facite vt, &c. 10

SILERE modis omnibus iubet populum. ſolius enim Dei vox audiri debebat. Nã ridiculum eſt, quod R. Leui F. Gerſonis autumat; caueri oportuiſſe, ne oppidani vlulatu populi excitati, in mœnia ſubirent; ſaxisq. circũeuntes hoſtes peterent. Quaſi verò tãtæ copiæ circum muros cotidie ire; & quidem cum ſeptem buccinarũ clangore perpetuò, clam ciuibus potuerint. Atqui ille à ſacerdotibus excitatus clangor, quid ſibi voluerit, ſi rectè exiſtimetur; non fuerit obſcura ſilentij populi ratio. Igitur cùm ille, tamquam præſentis, opemq. ferentis Dei vocem repræſentaret; conſentaneum erat, vt ſilentio audiretur, neque ei obſtreperetur. Quod autem ille clangor eam ſignificationem dederit, ſacris verbis ſancita res eſt. Scriptum eſt enim in Numeris: Quando venturi eſtis in bellum, in terra veſtra, aduerſus hoſtes veſtros, vbi clãxeritis tubis, erit memoria veſtri corã Domino. & liberabimini ab hoſtibus veſtris, &c. Ergò cùm Deus veluti loqueretur, ſe memorẽ populi ſui præſto adeſſe; fruſtra profectò locutus ille fuiſſet; ſi nõ auſcultaſſet populus: hoc eſt; ſi non audiendis tubarum, quas ſacerdotes inflabant, clangoribus, in memoriam rediiſſet illorum Dei promiſſorum; eaque amplexatus certa fide fuiſſet. Nã qui contra loquentẽ mutuum voces mittit, nõ poteſt ille loquentis ſenſa ſatis expẽdere, atq. intelligere. Beatus, inquit diuinus vates, populus qui nouit clangorem: Domine in lumine vultus tui ambulabunt; in nomine tuo exultabunt ſolidos dies: & de tua iuſtitia ſeſe iactabunt. Nam ornamentum fortitudinis ipſorũ tu es: & benigno tuo fauore eriges cornu noſtrum, &c. quaſi dicat: Is populus beatus eſt, qui attentè vocẽ Dei apud ſuum animum pertractat. Neque obloquitur; ſed in illa toto animo acquieſcit, ad illius

R. Leui Gerſonis exagitatur.

Populus cur ſilere debuerit & ſoli ſacerdotes canere buccinis.

Num. 10. v. 9

Pſal. 89. v. 16

nutum

nutum & ductum ſe applicat,& promiſſis fidit: ſeq; iis ſuſtentat. Iſto igitur imperato ſilentio, captatur populi attēta religio: ne, dum vlulatu ſe ipſe exagitat, nō poſſit animum ad ſacras illius modi meditationes reuocare. vel, ne exiſtimet etiam, non ſolum Deum, arcana & cæleſti efficacitate muros perrūpere; ſed ſe quoq. ſuo ſtrepitu & clamore aliquod ad victoriam cōferre momentum. Et ſanè, ſilere, in ſacris literis, modeſtam animi quietē, quæ in cæleſtium rerum cōtemplatione poſita eſt, ſignificare: dum mens videlicet rerum humanarum paruitatem cum diuina maieſtate apud ſe comparans, in Dei gratia & bonitate acquieſcit; certa afferri poſſunt teſtimonia. quale eſt illud Ieremiæ in

Thre. 3. v. 26. nænus: Bonum eſt ſilentio exſpectare eam ſalutem quam Dominus afferat. Et illud

Pſalm. 4. v. 5. Dauidis: Dicite in corde veſtro, in lecto veſtro, & ſilete. Et rurſus illud: Faciebam vt ſi-

Pſal. 131. v. 2. leret anima mea. Sed non eſt opus plura adiungere.

Circuiuit igitur arca Domini vrbem, eam cingendo vice vna, &c. 11

VERBVM יַּסֵּב poſitum eſt ea inflexione, quam Grammatici Hiphil nominant: quæ ſolet actionem transferre in alteram perſonam. Id propter Dauid Kimhi exiſtimat, hanc eſſe verborum ſententiam; quòd Ioſua curauerit à ſacerdotibus circumferri arcam. Sed illa diuerſarum inflexionum alia atq. alia vis à Grammaticis obſeruata in verbis, nō eſt vſquequaq. certa. Ego igitur ſequendos putaui reliquos interpretes, Græcos, Latinum, Chaldæum. Illud porrò, *Et intrarunt in caſtra, pernoctaruntq́, in caſtris.* LXXII. & Symmachus, atq. iſtos imitatus Latinus, reddunt numeri ſingularis verbis; intrauit; pernoctauit. quaſi dē arca, nō de hominibus ſit accipiendum. Sed nihil refert; cùm certum ſit arcam ab hominibus non eſſe relictam. Ceterum ſtatuunt Hebræi, hanc primam circuitionem factam eſſe eo die, quē nos Dominicum; quia eo Dominus & ſeruator noſter reuixit; illi primum Sabbati, appellant. muroſq́. vrbis ipſo demùm Sabbato corruiſſe. Neq. enim nefas eſſe, Sabbatum violare; quando eius id iuſſu fit, cuius voluntate idē dies quieti eſt dicatus: cùm etiam ſacerdotes in templo victimas immolent die Sabbato. Hæc Dauid Kimhi: quæ ferè ad verbum ille cōpilauit ex primo capite libri ſiue Meſichtæ, quæ de Sabbatu inſcribitur in Talmude Ieroſolymitano, planè cōſentanea iis, quæ Chriſtus noſter reſpondebat Phariſæis; cùm eius diſcipulos notarent, quòd ſpicas die Sabbato carpſiſſent, vt planè iudicari poſſit, eum ad illas Iudæorum deuteroſes, ſiue traditiones alluſiſſe: quod ſanè ſæpe etiam aliàs fecit.

R. Dauid Kimhi.

Sabbatum iuſſu Dei violare fas eſt.

R. Dauid Kimhi.

Talmud. Ieroſolymitanum שבת cap. 1.

Mat. 12. v. 2. Marc. 2. v. 23. Luc. 6. v. 1.

Chriſtus ad Iudæorum deuteroſes alluſit.

Et ſurrexit Ioſua manè. Suſtuleruntq́, ſacerdotes arcam, &c. 12 13 14.

Sup. ca. 3. v. 1. DE Imperatoris vigilantia mirifica diximus ſuprà. Porrò ſecundi diei, & reliquorū deinceps, vſque ad ſeptimum, apparatus rurſus ab integro deſcribitur. Nimirum vt dilucidè planeque conſtet, nihil totis ſex diebus actum aliud eſſe, quàm inani illi, vt videbatur, pompæ operam datam. quo vrbis euertendæ ratio videlicet, ſoli potentiæ cæleſti, & occultæ Dei efficientiæ debeat adſcribi, & poſteritatis cogitationes ab aliis machinationibus quibuſuis auertantur. De illa porrò particula, *Procedendo inflandoq́, buccinas,* quid eſſet ſentiendum, expoſuimus ſuprà.

Cumq́, eſſet dies ſeptimus, ſurrexerunt, oborjente crepuſculo, &c. 15

R. Dauid Kimhi ſic hunc verſiculum interpretatur, vt putet eum dicere; circuitionē illam, quæ ſeptimo die cum prima luce fiebat, fuiſſe ſeptimam; ceterùm eo die nō hanc modò eſſe factam, ſed ſepties circumitum eſſe. Et ſunt iſta certè ab ipſa re nō diſſentanea. ſed quod ego reddidi, magis conſentaneum ſacris verbis eſſe mihi viſum eſt. Porrò quando præſens cæremonia ſeptenario potiſſimum numero peragitur & celebratur: vt & multæ aliæ in ſacra hiſtoria; ſunt enim hic ſeptem ſacerdotes; VII. buccinæ; ſeptē dies; & in iis ſeptem circumitiones; deniq. in vno die ſeptimo, circumitiones ſeptem: nō fuerit fortaſſis alienum protſus ab inſtituto, ſi in eius numeri myſterium paulliſper inquiramus. Igitur hæc primùm quidem apud omnes confeſſa res eſt, Deum orbis effectorem hunc numerum in ſeptimo die, quo ipſe à condendis rebus ſe abſtinuit, veluti conſecraſſe. vt inde factum videri poſſit, quòd nuſquam non iſte numerus præ reliquis obſeruetur in rebus plurimis. ſed roget quiſpiam, Cùm Deus minimè opus habuerit ſex dierum ſpatio ad creandum hunc mundum; cur non vno die, aut nutu vno abſoluit? Deinde, cur toties, tamque ſeuerè & capitis periculo homines feriari ab omni opera eo die iubet? Ad hæc, maius aliquod myſterium eius numeri ſit oportet, qui apud profanos etiam ſcriptores magnam & ſingularem ſemper habuit venerationem, tamquam reliquis numeris excellentior: adeò vt eum Ci-

Cic. in ſomn. Scip. cero non dubitet rerum omnium nodum vocare. Et vetuſtiſſimus Poetarum

Linus

Silere, quid ſit in ſacris literis.

R. Dauid Kimhi.

De numero ſeptenario.

Linus cecinerit,eum eſſe cunctarum rerũ originẽ. Sed ſuperuacaneum ſit, in tanta copia,plurium ſcriptorum prædicationes ſeptenarij afferre. Poſſet quidẽ facilè, &, vt ego cenſeo,non ineptè,ad iſta reſponderi,In Dei arcana nõ eſſe inquirendum: cuius æterna voluntas & cõſilium certiſſima rerum omnium ratio eſt. Ad profanos verò Philoſophos quod attinet; doctrinã diuinarum rerum omnẽ ad eos ex Moſis monumentis eſſe deriuatam,qui ſeptimi diei conſecrationem primus celebrauit. Id enim cum ab alijs, tum

Theophilus ad Autolycũ.

egregiè à Theophilo,in iis libris quos ad Autolycum ſcripſit, eſt demonſtratum & confectum. Nos tamen,quod cum bona eorum venia fiat,qui hæc noſtra fortaſſis legent; ſi tamen legent aliqui; conabimur quadamtenus tanti myſterij ſacrum fontem perſequi. Quod dum facimus,ſi probabile aliquid à nobis in medium proferetur; æquum erit lectores nihil vltrà à nobis requirere,in re quæ explicatus habet difficillimos; ſi modò vllos habet: atq. exiſtimare,& me,qui diſſeram,& ſe,qui iudicẽt,homines eſſe. Igitur hoc

Solus Deus vnus eſt & ſimplex.

eſt ante omnia ſtatuendum: Solum Deum,qua Deus eſt,vnum eſſe. Neque vnitatis rationẽ vlli rerum omniũ quæ ab illo ſunt effectæ, (eſt autẽ ab illo procreatum quidquid ipſus non eſt) attribui rectè vereq́. poſſe: cùm illius ſolius eſſentia,vna,ſimplex, immutabilis,atq. in omni æternitate ſui ſimilis,eademq́. exiſtat. at res ceteras omnes quæ vſquam ſunt; ſiue illæ ſub videndi ſenſum,ſiue ſub ſolam intelligentiam cadant; quodam modo cõpoſitas colligataſq́. ex partibus eſſe: itaq. ex numero cõſtare; nõ ex ſimplici vnitate. Igitur cùm hæc vniuerſitas rerum,atq. pulcherrima,& modis omnibus abſolutiſſi-

Mundi integritas ſex partibus diſcreta eſt.

ma fabricatoris Dei machina,quã ab ornatu mundũ nuncupamus; ſex omnino diuerſi generis diſcreta partibus; & rurſus earundẽ partium inter ſe admirabili,& planè diuino cõſenſu nexuq́. copulata conſtet; ſic vt huc nihil addi , nihilq́. rurſus adimi queat, quo illa perfectior euadat,quæ ab optimo parente eſt perfectiſſime cõdita; conſequens eſt,vt ipſa iſta mundi integritas,quam habere ille debebat, vt eſſet Dei opus,& abſoluta per-

Rerum genera prima, ſex. Angeli. Elementa.

fectio; ſenarium efficiat. Sunt autem vniuerſitatis partes illæ ſex quas dixi, Cæleſtes ſpiritus corporatæ materię expertes,quos Angelos,ab officio,vocamus. Deinde ipſa rerum corporararum elementa; inter quæ cæleſtes etiam orbes rectè numerantur. Poſt hæc,vt iam ab vltimis ad id quod medium eſt omnium veniamus; illud corporum genus cenſeatur, quod Iudæi דומם nominant, cõpoſitum quidem ex illis quæ elementa dicuntur;

דומם Metalla.

ſed animæ omnis,& vitæ,expers: qualia ſunt,quæ metalla dicimus,lapides,gemmæ,alia infinita. Quarto loco numerentur ea quæ alente quidem animæ vi ſunt prædita; ſed ea

Stirpes.

tamen animatione non ſunt informata,à qua poſſint animalia vocari: quippe cùm ſenſu motuque careant. In hoc genere ſunt arbores, herbæ, cetera quæ varia gignit humus aliáque nullo ſe ſenſu mouentia , & à Græcis φυτὰ, à noſtris autem quibuſdã non om-

Bruta. Homo.

nino male , ſtirpes appellantur. deinceps locentur ea , quæ animantia bruta vocamus. Denique in iſtorum rerum omnium quaſi meditullio exiſtat homo. Eſt enim homo illarum quas diximus partium omnium veluti nodus & vinculum. Quæ ratio eſt,cur poſt

Homo cur conditus poſtremò ſit. Homo res omnes in ſua natura continet.

illas omnes conderetur. Nam in homine architectus ille rerum Deus , animam quã rationalem vocamus,cæleſtis originis ſpiritum,& ſuapte natura, nulla corporata materie informatum; ſed ſimplicitate angelis parem; cum elementorum, metallorum, plantarum,animantium denique naturis ita admirabili temperamento καὶ ἁρμονίᾳ, cùm conderet,colligauit,vt ipſa ſe rerum vniuerſitas in homine,concordi amicitia,& pulcherrimo conſenſu concentuque amplecteretur. Vnde meritò ab illo ter maximo Mercurio,

Triſmegiſtus. Homo cur mundi miraculũ,& mundus alter.

mundi miraculum, & mundus alter,homo eſt appellatus. Quæ enim alioqui ſimpliciũ rerum cum corporatis? cæleſtium cum terrenis eſſe potuiſſet neceſſitudo, aut communicatio? Atque hanc egò veluti integritatem vniuerſi in homine,vt dixi, ab optimo pa-

Homo cur imago Dei dictus à Moſe.

rente ſimul & artifice Deo conſociatam repræſentatamque , exiſtimauerim occultè & tectè ſignificatam eſſe iis verbis,quibus Moſes facit vtentem Deum,quando hominem creare parat: Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Nimirum ſic Timæus quoq. Gen. 1. v. 26.

Plato in Timæo.

Locrenſis apud Platonem,hunc maiorem, quem cernimus, mundum, Dei æterni eſſe „ ſimulacrum ait: Nempe quia in illa ſimpliciſſima vnitate, quæ Deus eſt,modo non ſo- „ lum admirabili, ſed etiam nullius mentis acie comprehenſibili, ipſa rerum vniuerſitas ab æterno fuit. atque ex illa Idea,vt vocant, κατὰ μέρος, & particularim profluxit,effectaq́. eſt. Quare cùm in hominis natura,vt diximus, συμπαθῶς vniuerſæ naturæ integritas contemperata exiſtat; meritò ad Dei imaginem ipſe conditus dicitur. Quæ tamen imago rurſus, vbi per peccatum ille à Dei voluntate diſceſſit,vitiata eſt. quòd illa ἁρμονία, & ſummus rerum omnium in hominis natura concentus , per peccatum perturbatus

labefa-

Rom. 8. labefactatusq́; ſit. Atque hinc fortaſſis illud eſt, quod diuus Paullus, ipſam rerú conditarum naturam, hoc eſt τὴν κτίσιν, ait vnà cum homine ſubiectam eſſe vanitati: ac prom-de ſolicite, & cum gemitu exſpectare, vt quando per hominis naturam, in qua ipſa quodámodo vniuerſa erat; illud paſſa eſt; rurſus ſimul cú homine liberetur a ſeruitute corruptionis; vindiceturq́; in libertaté gloriæ filiorú Dei: ad quam aditus nobis per Chriſtú eſt patefactus. Qui cùm eſſet ab omni æternitate ſplendor gloriæ, & expreſſa imago ſubſtantiæ Dei; &, vt ſic dicam, primogenitus omnis creaturæ; voluit, modo admirabilitatis maximæ, cú homine conſociari, qui ad Dei imaginé factus, vniuerſam in ſe rerum naturam cóplexus tenebat; quo hanc ſimul cú illo quodam modo perturbatam atque violatam, ipſe, cùm eſſet imago Dei æterna, & rerum omniú naturæ effector, repararet: vt ad priſtinum ſtatú atq. concentú, per noſtram reſurrectioné rediret; cùm foret placidiſſima illa harmonia, qua ſeſe in homine ante peccatú complectebatur, non ſolum inſtaurata denuò, ſed infinitis partibus melior atq. cócinnior effecta. Etenim poſt reſurrectionem, futurus eſt homo longè perfectior Dei imago, quàm tú erat, cùm nondú peccaſſet. Itaq́. vniuerſa rerú natura cú illo quadamtenus beatam conſequetur immortalitatem. Cùm igitur, vt propius ad ré accedamus; illa vnitas ſimpliciſſima Deus, in æternitatis ſuę immenſitate latens, tandem aliquando, pro ſua ſumma probitate & gratia, ſex illas dualitates, vt ſic dicá, rerum procreaſſet; quæ partibus omnibus abſolutiſſimam iſtá mundi machinam conſtituerent; neceſſum erat, vt ea, quæ ſic effecta fuerant, quo ſubſiſterent, ac non eodem momento tẽporis in nihil redirent, ad ſuam ipſorú originem referrentur, vt à qua continuò eſſent ſuſtentanda. Itaq. dum hunc dualitatú, hoc eſt, rerú procreatarú ſenariú numeramus, vt ab ipſa prima & ſimpliciſſima vnitate Deo, tanquá origine & fonte proficiſcimur; ſic rurſus ſeptimo loco ad eá ipſam reuertimur, atq. in ea deſinimus. Nam vt ab eius ſinu, qua prima eſt, res omnes ortum habent, ita in eiuſdem ſinu, qua ſeptima eſt, vt conſeruétur, & veluti conquieſcant, eſt neceſſe. Hoc igitur ipſum eſt ſeptimæ vnitatis myſteriú, vt ego certè cenſeo: Sabbatú videlicet, & quies; qua Deus à condendis quidem rebus abſtinuit, & velut in ſuum illú æternitatis, vt ſic dicá, abyſſum rediit, quaſi ad quieté: ſed ita, vt res iam tú à ſe conditas, nexu neceſſario ſibi deuinctas, atq. ab ipſius efficacitate cótinuò dependentes, ſecú ad quietem illá ſuam quodam modo abduceret: neq a ſe dimitteret. quippe quæ diuinæ eius virtutis ſinu foueri cótinuò, ſuſtentariq́; deberent. Id propter, efficacé hanc quietem ipſe Dei filius, operá vocat, cum ait, Pater meus adhuc operatur, & ego operor. Hanc ergò quieté, qua rerú vni- — *Myſteriú vnitatis ſeptimæ*

Ioan. 5. v. 17. uerſitas ſemel condita, à conditoris efficientia cótinuò dependet, ne euaneſcat prorſus; qui non toto animo amplectitur, obſeruat, colit, is ipſam diuiná prouidentiá re ipſa negat. Atq. hoc eſt quod Hebraici philoſophi Cabbaliſtæ tradunt: eum qui Sabbatú non colit, neque de conditi orbis ratione, neq. de futura vita rectè ſentire: hoc eſt, funditus — *Cabbaliſtæ. Sabbatum eſſe colendum.*

naturá ipſam, diuinamq́; vim, & prouidentiá tollere: vt meritò talé Deus morte dam-

Exo. 31. v. 14. narit apud Moſen. Ex his ergò perſpicuú vtcumq eſſe puto, cur ſeptenarius rerú omniú nodus ſit à veteribus appellatus. Niſi enim eo nodo cuncta conſtricta retinerentur, in nihilum protinus abirent. Igitur vt concludamus rem omné paucis; Nihil aliud videtur velle Deus, dum ſeptenariú nobis vbiq. ante oculos ſtatuit, quàm perpetuò méti noſtræ obuerſari debere ſuam ipſius bonitaté & gratiam; qua, vt res omnes procreatæ ſunt, ita vt ſubſiſtant, fouentur. inq. illam omnia noſtra cóſilia, molitiones, operas, & in ſumma, animi corporisque actiones omnes eſſe referendas. Sed tépus eſt vt ad Ierichunté reuertamur. Nimis enim iam longè aberrauimus. — *Septenarius cur rerú omnium nodus.* — *Septenario quid ſignificatum.*

Factumq́; eſt ſeptima vice vt cùm ſonarent ſacerdotes, &c. 16

HVIVS verſiculi ſic explicanda ſententia eſt. Cùm ſeptimo die circuitio ſeptima adornaretur, quæ omniú poſtrema erat futura; iamq́; ſacerdotes buccinas inflare pararent, tú Imperatoré mandaſſe populo, vt ſimul atq. audirent buccinarú clangoré, ſublatis ſimul omnes vocibus vlularét. victoriá enim in manu eſſe. Hunc enim ſenſum patefacit nobis verſiculus viceſimus. Non igitur ſingulari aliquo cátu litui, aut cornu cuiuſpiam datú populo ſignú eſt prorumpendi in vlulatú. ſed iuſſit Imperator, vt cùm primú audirent in poſtrema iſta circuitione conſuetú clangoré, quem ſacerdotes inflando buccinas conficiebant, omnes pleno gutture, quantú poſſent, canerent victoriá; quam adhuc ſilentio exſpectarant. Ceterùm ex illo verború ambitu; *Nam dedit Dominus vobis vrbem*, atq. iis mádatis, quæ nunc primùm proximis verſiculis exponuntur, bona cóiectura capi poſſe videtur, Imperatoré adhuc ſpe quidé, ſed incerta, circúduxiſſe populú circú vr-

bem: neque ea quæ ipſe à Principe illo exercitus Dei certiſſima acceperat, niſi pone de-
mum, peruulgaſſe. Quo amplior prædicatione digna eſt omnium, vt dixi, obedientia,
qui tam alacres illi morigerati ſunt; cum vana potius ſomnia ſua, quàm quæ ad capien-
dam vrbem vtilia eſſent, videretur imperare. Sed de his ſatis multa ſupra.

Sit autem vrbs anathema, ipſa, & quidquid eſt in ea, &c. 17

V o x חרם, hoc loco ſignificat rem Deo deuotam, & proinde à nullo homine vtendã.
alibi verò ipſam rerũ perniciẽ: aut res execrabiles deteſtabilesq́., & pernicie dignas, vt
proximo verſu. Sed eadẽ vna eſt iſtarum diuerſarum notionum ratio. quòd quæ Deo di-
cata ſunt, ea in nullius hominis bonis eſſe poſſint. planè ergò idem eſt חרם, Herem, apud
חרם Hebræos, quod ἀνάθεμα apud Græcos. plura de iſto verbo diximus capite decimo. Do- Sup. ca. 6. v. 10 Tra ſtat.
ctores Heb. tractatione Sabbati, ſcriptũ reliquerũt; opinari quoſdã; Ioſuam, ſuopte ſenſu שבת
Ioſua cur Ierichontẽ delẽdam prorſus edixerit. hanc duram ſententiam aduerſus Ierichuntios pronũtiaſſe; vel quia ſtatueret; Sabbato,
hoc eſt, ſacro die captam vrbẽ, Deo eſſe conſecrandam, & veluti immolãdam: vel quia
exiſtimaret, pari eã caſu eſſe debere, cum iis vrbibus, de quibus lata lex à Moſe eſt Deu-
teronomij capite decimo tertio. vel deniq. quod putaret, legem de primitiis ſancitam
R. Dauid Kimhi. in Numeris, etiam in capiendis vrbibus, obſeruandam eſſe. Hæc ferè à Kimhi quoque Num. 15.
hoc loco proferuntur. Isque exiſtimat, credibilius eſſe, Nihil Ioſuam Dei iniuſſu hac in
re feciſſe. Quod mihi etiam probatur; cùm capite proximo Deus, hanc de vrbis & ciuiũ
anathemate legẽ, ſibi apertè ſumat, ſuumq́; eam fœdus vocet. Fuit quidem dudũ antè
inſtituta à Moſe lex, & ſancita; in captis Chananæorum vrbibus, nulli prorſus eſſe par-
cendum: at verò de ipſa etiam vrbe perdenda atq. delenda, quod mandat Ioſua, id ſin-
Obiectio. gulare eſt: neq. ad alias Chananæorum vrbes exemplum pertinet. Sed enim crudeliora
iſta videntur, quàm pro diuina lenitate. Atqui cuius benignitate plenus eſt orbis terra-
rum, is idem amat iuſtitiam & iudicium; vt canit ſacer vates. Sola enim, & perpetua mi- Pſalm. 33. v. 5
Deus miſericors ſimul & iuſtus, cur. ſericordia, diſciplinam labefactaret, & ignauam pareret ſecuritatem. Solius autem iuſti-
tiæ rigor & ſeueritas deſperatione omnium animos afficeret. Iam ſupra quadringentos
annos fruſtra diſtulerat Deus hæc Chananæorum ſupplicia, melioris vitæ expectatione;
cùm illi interea maiore indies contumacia aduerſus illius patientiſſimam lenitatẽ decer
tare pergerẽt. Eſt enim illud peruulgatum, quod ad Abrahamum dicebat: Quia adhuc Gen. 15. v. 16
non eſt perfecta iniquitas Amorrhæorum. Sed erit de his diſputandum ſæpius. Neque
Iſraelitæ vindicãtur à crudelitatis ſuſpicione. verò ipſos Iſraelitas meritò quis inſimulauerit immanitatis: quippe qui in iſtis cædibus
atq. incendiis patrandis Dei iuſſa exſequuntur; &, vt habet vulgare Hebr. prouerbium;
Prouerbia. molitam farinam molunt; cæſos leones occidunt; ardentibus vrbibus flamã ſubiiciunt.
Hoc eſt, iudicatam, atq. addictam exitio nationem perditum ipſi, vt diuinæ iuſtitiæ ad-
Vrbs cur perdita. miniſtri, eunt. Ipſa igitur vrbs Deo deuouetur conſecraturq́;; quia, vt conſpurcatum de-
teſtabili cultu, & omnium flagitiorum genere domicilium, funditus euertitur; & vt in-
Ciues cur cæſi. uiſa illi, dum ſuperſtes manebat, victima adoletur. Ciues verò itidem veluti mactantur
Deo, ob ſua ipſorum ſcelera, quibus iam omnem impietatis modum exceſſerant; longe-
que maioribus ſuis ipſi nequiores, progeniem daturi erant vitioſiorem. Denique etiam
Supellex cur aboleta. ſupellex omnis vnà aboletur: ne in hoc belli initio, omnium rerum egeſtate auidus mi-
les, immodicis factis manubiis; vt erat ciuitas opulentiſſima; ſe nimis oneret; atq. ad otiũ
R. Leui Gerſonis. deinde, luxumq́;, quàm ad bellum procliuior fiat. Sed Leui Gerſonis ait; Ne quibus o-
lim Iſraelitæ potientur opibus in Chananæa, earum cauſſam huius primæ vrbis manu-
biis attribuerẽ poſſint, tamquam in iis occulta quædam felicitatis vis fuerit: eoque be-
ne exiſtiment de Ierichuntiorum religione, atque communi vita. Sed iſta mihi cauſſa
ſubtilius quæſita, quàm firmior eſſe videtur. Poteſt autem etiam illud dici: Ideò Deum
vniuerſam ſibi prædam addicere, vt eò euidentius ſit, ac propius omnes, ipſo damno a-
miſſæ prædæ admoniti, intelligant, illius ſolius potentia, victoriam iſtam eſſe partam: ni-
hilque ſuis viribus, ſuæque laudi aſſumptum arbitrentur. Addunt quidam etiam illud;
deteſtabiliorem videri eorum religionem, quorum res omnes, vnà cum ipſis, perditum
ire iubet Deus. Sed quid facias vaſis argenteis, aureis, æneis, ferreis, quæ adeò non dete-
ſtatur ille, vt in ſuum ea theſaurum inferri iubeat? Et quæ cauſſa ſit, cur non ſimiliter
aliarum ciuitatum opes perdantur; quarum ſuperſtitiones nihilo Ierichuntiorum riti-
bus meliores fuiſſe, eſt credibile? Hoc ſanè vero non diſſimile videri poteſt; hac tanta
ſeueritate primæ animaduerſionis terrorem incurere voluiſſe Deum reliquis hoſtibus;
cùm ſupereſſet bellum difficillimum. Et ſimul vel metu impendentis exitij eos à vita
turpiſſima flagitioſiſſimaque ad pœnitentiam, & veri Dei cultum reuocare. Neque
enim

enim etiam tum ſeram aut inutilem futuram fuiſſe pœnitentiam; quamuis completa eſſet omnium iniquitas, vt habet ſcriptura; ſatis magno argumento ſunt exempla Rahabæ, & Gabaonitarum. Sed de hoc ſuus erit diſputandi locus. Sequitur in texto, *Dumtaxat Rahab meretrix ſalua ſit, &c.* Verbum חיה, alij, viuere, ego ſaluum eſſe, interpretor lubentius; quòd illam verborum complexionem *Et quidquid cum ea eſt in domo*, non de ſolis hominibus, ſed etiam de ſupellectile conſeruanda accipiendam eſſe videantur efficere ea, quæ verſiculo XXIII. dicentur. Sed enim obſeruandum eſt, Ioſuam non inſiurandum illud, quo Rahab obſtrictos tenebat exploratores; ſed beneficentiam, qua ipſa aduerſus populum Dei vſa fuerat, cauſſam eius ſalutis afferre: nimirum quam etiam diui Apoſtoli Paulus & Iacobus. Fides enim illam ea ſeruabat, qua iuſtus viuit; vt ait diuus Auguſtinus; hoc eſt, ea quæ per caritatem fructuoſa eſt. Sed hoc ſatis tractauimus capite ſecundo, ad verſiculum XI. Ceterùm eſt iſta Rahabæ & ſimul affinium, atq. cognatorum eius omnium conſeruatio exemplum maximè inſignè mirificæ benignitatis & clementiæ Dei erga humanum genus; qui vnius piæ mulierculæ gratia tam multis aliis parcit. Sic Paullo quoque donantur CCLXXVI. vectores. Et pepercisset Dominus populoſiſſimæ Sodomorum ciuitati, ſi decé in ea iuſtos inueniſſet homines. Sed eſt huiuſmodi exemplis plena hiſtoria ſacra. Nam quod ſæpè etiam boni cum malis inuolui calamitatibus videntur, ſic exiſtimandum eſt, cum diuo Cypriano; ex illius modi communibus cladibus, minimè confici, conditionis communitatem probis eſſe cum improbis. Nam dum iuſti eo mortis genere vocantur ad refrigerationem; vt ait ille; iniuſti eodem abripiuntur ad ſupplicium. Sed hoc argumentum ſæpius ſe offeret. Neque propriè ad hunc locum pertinet.

(Margin: חיה — Hebr. 1. v. 31 — Iacob. 2. v. 25. — Deus vnius gratia parcit multis. — Act. 27. — Gen. 18. v. 32 — Iuſti qui pereant cum iniuſtis. — Cyprian. de Mortalit.)

Et tantum vos cauete ab anathemate. Ne forte, &c. 18

IN hoc verſiculo vocabulum anathema, non vnam ſignificationem habet. Primò enim; vt nuper; ſignificat res Deo deuotas: mox in illis verbis, *Et exponatis caſtra Iſrael anathemati*, ipſam perniciem, quæ dira vota conſequi ſolet. Verbum autem תַּחֲרִימוּ, anathematizetis, vt ſic dicam, ex eadem formatú poſitione, hîc ſignificat, capere rem Deo dicatam, & ſibi ſumere: vt ea quæ ſubiicitur particula explicat. at verſu XX, ſignificat ré deuotam abolere. LXXII. interpretes autem, qui pro eo reddiderunt, ἐνθυμηθέντες, videntur paragrammatiſmo decepti pro תַּחֲרִימוּ legiſſe תַּחְמְדוּ, traiectis literis, & Daleth pro Reſch poſito. Nam ἐνθυμηθέντες, pro ἐπιθυμοῦντες, hoc eſt, concupiſcentes, dixerunt, opinor. Sic enim conuerterût verbum חמד capite proximo. Porrò in verbo עכר, Achar, quod conturbare, reddidimus; eſt, κατὰ παρονομασίαν, veluti præludium eius rei, quæ proximo capite narrabitur. עכר Achar, enim ei viro nomen erit, qui hanc legem violabit: quamuis idem etiam Achan vocetur.

Atqui omne argentum, & aurum, vaſaq. aenea, & ferrea, &c. 19

PRO *vaſa aenea*, dixerunt LXXII, omne æs. nimirum illi τὸ כְּלִי, legerunt abſque Iod, כל. Pro illo *in theſaurum Domini veniet*, reddidit Chaldæus, In theſaurum domus ſacrarij Domini inferentur. Etenim theſaurus Domini ſeruabatur in tabernaculo ſacrarij: quod domus ſacrarij vſq. eò vocatum eſt, dum ædes Deo à Solomone eſt exædificata. In Numeris ſcriptum eſt; aurum quod tribuni, & centuriones, de manubiis victoriæ memorabilis à Madianitis reportatæ, offerebant Deo; Moſen & Aharonem ſimiliter in tabernaculum illud intuliſſe: vt eſſet monimentum Iſraelitis in conſpectu Domini, quòd eorum animos reuocaret ſcilicet ſæpè in memoriam præclariſſimæ victoriæ, qua cæſis tot hoſtium millibus, neminem ſuorum deſiderauerát. Quis ergò dubitet, quin hîc quoq. eadem fuerit aſſeruandi iſta metalla, eodem illo loco, cauſſa? Iudæi quidem plerique omnes; atque etiam Ioſephus; & ex noſtris, Theodoretus Cyri Epiſcopus, ad primitiarum cæremoniam pertinere rem vniuerſam exiſtimant: & ſanè ei ſententiæ congruere videtur, quod de ſpoliis vrbis Hai nihil ſibi ſumit Deus: ſed vniuerſa militi permittit; quaſi iſtis ſuis contentus primitiis. Atqui non par ratio eſt in vtraque victoria. Solus enim Deus hîc pugnat: at illic etiá milites. Sed iſta explicabuntur capite octauo ad verſiculum ſecundum. Porrò ſanctitaté, ſiue, rem ſanctam, hîc nominatam videmus, quá antè חֵרֶם, deuotam. Res enim deuotæ, quas Græci ἀναθήματα, & ἀνακείμενα nominant, tam eæ ſunt, quæ in locis ſacris dicantur, quàm quæ adolentur, atque abolentur. Hebræi ipſas poſterioribus téporibus vocauerunt קָרְבָּן Corban, & eliſa durioris ſoni litera, קֻבָּן, Coban; eadé notatione ſcilicet, qua Græci ἀναθήματα dicût. Eſt enim קָרַב offerre. Vnde extat apud Doct. Heb. hæc iurádi, aut vouédi potius ſolénis formula קָרְבָּן כֹּל מַה דְּתֶהֱנֵא מִנִּי. hoc eſt,

(Margin: Num. 31. — Metalla cur in theſaurum Dei illata. — Theodoretus — חֵרֶם & קֹדֶשׁ idem interdum — Infra cap. 8. v. 2. — קוּרְבָּן & קֻבָּן. — Tradit. de iuriurando & de voto. — Traditio Iudæorű à Chriſto dánata de vouendi formula.)

hoc eſt, anathema, & res deuota eſto, quidquid illud ſit, quo ego tibi proſim; aut quam tu vtilitatem ex me capias. Quo voto cùm quis apud aliquem vſus eſt, quantauis ei neceſſitudine obligatum; atque adeò erga ſuum ipſius parentem, nefas eſſe ſtatuunt Rabbini, illum vllo beneficij, aut officij genere hûc iuuare. ne quod Deo deuouit videlicet, id humanis commodis ſeruiat. Atque hæc ipſa eſt illa traditio, quam citat damnatque Chriſtus apud Matthæum, & Marcum, tamquam Moſis legi aduerſantem; à noſtris interpretibus, formulæ illius ignaris, adhuc parum bene, vt mihi videtur, explicata, ſiue Græcis, ſiue Latinis. Nam in Syricis Euangeliis dilucidior apparet ſententia.

Locus Euangelij explicatus. — Mat. 15. v. 5. Marc. 7. v. 11

Vlulabat itaq. populus, cum canerent buccinis, &c. 20

SENSVS eſt, In diei ſeptimi ſeptima circuitione, quę omniū poſtrema fuit; cùm primùm ſacerdotes buccinis canere inciperent, cœpit populus vlulare; & ſimul vrbis mœnia concidebant. Illud enim, *Nam ſimul atque audiuit populus vocem buccinæ, vlulauit populus clamore ingenti*, eſt per parentheſin legendum, tamquam ἐξήγησις atque explicatio ſuperiorum verborum. LXXII non adnumerarunt hîc quidē verba Hebræa; ſed ſanè ſententiam luculenter expreſſerunt. Laudabamus nuper populi obedientiam, cū imperio, vt videbatur, abſurdo, & penè ridiculo, tam obtēperarent alacriter, vt vix vltima loquētis Imperatoris verba expectarent, quin iuſſa facere inciperent. Hic autem eiuſdē prædicanda fides eſt, quæ ipſa muros proſternit, teſte Apoſtolo. Niſi enim firma fide apud animum ſuum ille ſtatuiſſet, Deum quod promiſerat planè effecturum, haud quaquam profectò tam læta acclamatione, tamquam non ſperans, atq. exſpectans, ſed in manu victoriam habens, cecinitſſet triumphum, prius quàm labentem murum vidiſſet. Nam & Dauid vlulare quidem iubet vniuerſum orbem terrarū; ſed ob res iam tū proſperè geſtas aduerſus Eccleſiæ Dei hoſtes. Cùm enim dixiſſet, Vlulate Deo omnis terra, canite decus nominis eius; mox ſubiicit; Ite conſiderate opera Dei, qui rem terribilem patrauit contra filios Adæ: voluerat quidē Deus, tantiſper dum ipſe veluti oppugnaret vrbē ſacris ſacerdotum vocibus, populū tacita meditatione fidē cū ſancta ſpe apud animos ſuos exercere; at nunc eidem permittit, vt illius ſuæ meditationis fructus ſpecimen edat. & verò ipſa etiam natura talē ferè ſenſum animis noſtris indidit, vt interea dū rei magnæ cuiuſpiam euentum expectamus, ſilentiū præſtemus: verùm ſimul atq. illam euadere iam putamus, tū diutius ora continere non poſſimus; ſed in clamores & geſticulationes effundamur. R. Leui F. Gerſonis de iſto vlulatu populi, ſic interpretatur. Viſum eſt, inquit, Deo, vt miraculū hoc fieret cum ingente iſto clamore, qui Iſraelitas è torporis ſui ſomno excitaret, & ad inuſitati operis Dei magnitudinē animo expendendam vocaret. Sed adiungit inſuper id, quod ridiculū mihi certè videtur; vehementem iſtum vlulatū aliqua ex parte efficientem miraculi fuiſſe; atque adiuuaſſe ad deiiciendа mœnia. Magna enim vox, inquit, magno impetu aerem impellit; ceterùm vi occultæ & diuinæ, vt cuius præcipua fuerit efficientia; miraculum eſſe attribuēdum. Nimirum exiſtimat ille, Deum vbiq. in patrandis rebus illius modi inuſitatis, vti mediis quodam modo ad eas efficiendas appoſitis, & commodis. Quod vt ſæpe verū eſſe fatendū eſt; veluti cùm Elizæus iubet, vt Naaman leproſus ſe lauet in Iordane: cùm cæci oculos curat Chriſtus ſputo cum terra miſto illitos, ablutosq; deinde aquis Siloe; & in multis aliis exēplis; ita aliter illum miracula nulla facere vſq. adeò falſum eſt, vt mediis nonnumquā, non ſolū alienis, ſed etiā repugnantibus naturæ rei efficiendæ vtatur; vt Elias, cùm ſacrificiū facere, victimam ſimul, & ligna quæ cupiebat à cæleſti igne vorari, largiter ſemel, iterum, tertiùm perfudit aqua. Et Elizæus aquas, quæ ſterilitate terram afficiebant, ſale iniecto emendauit. ſed hæc ex multis exempla ſufficiunt.

Populi fides qua muri cadunt. — Heb. 11. v. 30 — Pſal. 66. v. 3. — R. Leui Gerſonis. — Deus in miraculis non ſemper vtitur mediis ad ea vtilibus. — 4 Reg. 5. v. 10 Ioan. 9. v. 6. — 3. Reg. 18. v. 34. 4. Reg. 2. v. 21

Et perdiderunt quidquid erat in vrbe, à viro ad feminas, &c. 21

DICTVM à nobis eſt, ad verſiculum XVII, quidquid ferè ad hunc locū pertinere videatur. Sed non eſt profectò hîc ſilentio prætermittenda, militū continentia ſingularis; qui cùm eſſent omnium rerū egeni, in tanta opum copia, quantam credibile eſt fuiſſe in vrbe omniū ſitu amœniſſima, agriq; bonitate huberrima; vnico ab Imperatore verbulo iuſſi cùm eſſent, non ſolùm manus ab omnibus rebus abſtinere, verùm etiam alacriter omnia prorſus perditum ire potuerint; adeò vt ne in poſterum quidem, per aliā occaſionem, vllius ex illis lucri faciendi ſpes relinqueretur. Qua in re non ſolùm temperantis, ſed fortis quoque animi ſpecimen ſingulare ediderunt: addam etiam prudentis. Nam cùm ſapienter cogitarent; ſi contra Imperatoris ſui, atque adeò Dei, iuſſa rem facerent, ſtabilem eam & diuturnam minimè eſſe poſſe; perdere quod ad manum erat

Continentia militum Iſrae. hîc laudatur.

ſuſtinuerunt; vt id ſibi compararent, vnde ſolidæ illæ opes prouenire ſolēt, quæ & du-
rent, & cum felicitate etiam ad poſteros tranſmitti poſſint: hoc eſt, veram probitatem.
Et quamuis inſita omnibus mortalibus habendi cupiditas, temeraria animorū domi-
natrix, variis ipſos affectionibus; vt credibile eſt, & quiſq. de ſe coniecturā facere poteſt;
oppugnaret; tamen paſſi non ſunt, pecuniam, quæ ignauis quidem hominibus imperat,
ſed fortibus ſeruit, obſtaculo ſibi, ad præſtandā Imperatori ſuo, quam debebat, obedié-
Xenoph. inſtit. lib 7. tiam, eſſe. nimirum ſtatuentes illud Xenophontis eſſe verum, μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον τῆς
ἀρετῆς, id eſt, nullum ipſa virtute meliùs eſſe ad lucra compendium. Verùm enimuero,
quando non ſoli illi, qui hoſtiliter facere aliquid potuerunt, ſed etiam puerorum, femi-
narum, ſenū imbellis turba; atq. adeò infantes, qui per ætatem nondū peccarant, nullo
diſcrimine iugulantur; taliſq; vt videtur, crudelitas & immanitas, olim per Marcionita- Marcionitæ.
rum, & ſimilis impietatis hominū ora, Dei probitatem & iuſtitiā traduxit; atq. vtinam Dei iuſtitia in ſumendo de hominibus ſupplicio vindicatur.
non etiā hoc noſtro ſeculo per multorū impias cogitationes traducat; quando ora nunc
magiſtratus auctoritas pœnæ metu nonnihil coercet: non fuerit, opinor, alienū à propo-
ſito, eius argumenti explicatione æternam Dei iuſtitiā, pro virili, hoc loco tueri: præſer-
tim cùm proximo etiā capite ſimilis querelæ cauſſam daturi ſint filij Achan, cū patre,
qui ſolus peccauerat, exuſti. Deberent quidē Dei iudicia, quæ numquā non ſunt æquiſ- Dei iudicia æquiſſima.
ſima, modeſto, & ſubmiſſo animo ab omnibus mortalibus ſuſpici: neq. ad multiplici ca-
Iob 9. v. 3. ligine & errore perplexas noſtras ratiocinationes exigi. Nam, vt ipſe apud Iob, ait; Qui
cum omnipotente litigat, non eū erudiet: neq. qui cum Deo argumētatur, ei reſpōdere
poterit. Et proinde conditionis noſtræ eſſet, cū Iob agnoſcere, atq. fateri; omnem operū
Iob 42. v. 3. Dei rationem longè ſupra intelligentiæ noſtræ vim & notionem eſſe poſitā. Id enim
Iob 42. v. 7. eſſet, vel ipſo Deo teſte, probè de Deo loqui, & bene de ipſo exiſtimare. Sed ea eſt ingra-
ti animi noſtri ſtultitia & vecordia, vt in arcana etiā illius conſilia, quæ omnia ad gene-
ris humani ſalutem & cōmoda atq. vtilitates ſpectare certiſſimū eſt, nihil nos pudeat in-
quirere. Et, quod eſt maximè indignū, atq. adeò prorſus impiū; ea etiam ſæpè damnare;
quando noſtris rationibus non ſatis videntur ſeruire. Igitur vt ad rem veniamus: Equi-
dem puto, apud omnes probæ opinionis homines in confeſſo eſſe; Deum à nemine pœ-
nas immeritò ſumere; nedū iniuſtè. Sed quemcumq. aut morte, aut ærumnis aliis ple-
ctit, penes eū noxiam eſſe aliquam tali pœna dignam. Si modò vnus Ieſus Chriſtus ex-
cipiatur; qui per myſteriū humillimo animo venerādum; nequaquam autem cum aliis
rebus humanis contendendū; percuſſus eſt, propter noſtra, nō ſua ſcelera. Eum enim qui
Sap. 12. v. 15. pœnas meritus non ſit condemnare, ait Sapientia, alienū eſſe cenſes ô Deus à tua poten-
» tia. Iuſtitiæ enim caput eſt tua poteſtas. & quòd dominaris omnibus, hoc ipſum facit vt
» parcas omnibus. Quin hoc etiam non dubitans dixerim, Deum punire neminem, quin Omnis pœna diuina ſalutaris.
ea pœna, cùm ſemper eius qui plectitur, tum ſæpè etiam ſimul aliorum multorū vtili-
tatibus conducat. Nam ſanè de morte ipſa, ſi quod res eſt, iudicare velimus, mortaliū De morte nemo queri iure poteſt.
nemo queri poteſt, ſiue matura, ſiue immatura. cùm quidquid oritur, ea conditione or-
tum habeat, vt intercidat rurſus. Et vita ipſa gratuitū planè Dei donum ſit; ac proinde
quantulacumq. fuerit, magnæ pro ea gratiæ illi debeantur; nedū vt iure conqueri vllus
poſſit, quocumq. tempore, quáue occaſione, is qui gratis dedit, rurſum repetat. Ad hoc,
ego quidem certè eam ſemper habui, habeoq; de immenſa Dei miſericordia opinionē,
vt putem ipſum, neminem donata ſemel vita orbare rurſus, niſi tum, cùm ei vt è viuis
excedat, expedit maximè. Qui enim omnia nouit, id etiam nouit, qui cuiuſque vitam
exitus ſint conſecuturi. Sed ne hoc longiùs perſequar; de iuſtis extat lucilentum in Sa-
Sap. 4. v. 7. pientiæ libro teſtimoniū; vnde argumentum de iniuſtis, à contrario, firmum rectè ſu-
matur. Reſtant ceteræ calamitates, quibus humanum genus variis exercetur, vexaturq;.
Spero autem tam iniquum eſſe in Deum neminem, vt flagitioſorum hominum quere-
lis, ſi crucientur, aures æquas præbeat. Eorum autem qui hominū opinione probi ſunt,
quis quæſo omnium tam viuit innocēter, vt in ipſo nihil videat eius opifex Deus, quod
non ſeueriſſima quaque animaduerſione caſtigationeque dignum ſit? vt taceam, quòd
ea, quæ iſtis exiſtimat vulgus mala accidere, plerumq. ſunt ſalutaria aduerſus vitia me-
dicamenta: atque vtilia exercitia, per quæ illi formantur comparanturque ad pietatis
Sap. 3. 4. diſciplinam. Nam, vt ait Sapientia; cùm hominum opinione puniri videntur; ſpem ha-
» bent immortalitatis plenam: & paullum caſtigati, magna beneficia accepturi ſunt. Ete-
nim quis non lucro deputet morbum, quo, ne nauem conſcenderet, mox naufragio pe-
rituram, ſit prohibitus? Aut quis matrem familias culpet, quæ carum vaſculum ſmeg-

mate conſpurcat, quo defricatum emaculatumq; pulchrius niteat? Sed malè te habent puerorũ in cunis, aut matrum vlnis vagientium miſeriæ, quas ſæpè perpetiuntur grauiſſimas prius, quàm poſſint è vita exire. Verùm illi, ſi ſacro lauacro non ſunt ab originis humanæ communi vitio expurgati, expedita reſponſio eſt. Tam enim eſt fœda res peccatum quodlibet, vt nullo ſatis digno ſupplicio expiari, pro Dei iuſtitia, queat. Sin autẽ per ſacram *ἀναγέννησιν* mundati ſunt, tum eò dolores non facere illis Deum, vt puniat, eſt exiſtimandum; ſed vt ea ratione, pro æterno ſuo conſilio & miſericordia, ipſos gloria ampliore beet. Iam verò abſurdiſſimum fuerit, cum laborem pœnæ, & non, cum diuo Paullo, pulchri legitimiq; certaminis loco deputare, cui immẽſa illa Dei liberalitas immenſa propoſuit præmia. 2.Tim.4.v.7. Sed inſtat vrgetque Carpocratianus aliquis, aut Valentinianus, vel Marcionita, qui nimis libenter per exſecrabilem impietatem cũ effectore & parente ſuo litigat: Deum de ſe ipſum prædicare, quòd viſitet patrum peccata in filiis, ad nepotes vſque, & pronepotes: ſiue in tertiam, & quartam generationẽ. vnde ſtatim hoc effici videtur; id ſcelus quod parentes impunè patrarunt, puniri in filiis, aut nepotibus, hoc eſt, quas pœnas maleficiorum ſuorum quorundam effugerunt morte parentes, eas pœnas exſpectari à nepotibus, & poſteris.

Quomodo Deus viſitet peccata patrũ in filiis.

Exo.20.v.5. & 34.v.7. Deut.5.v.9.

Ad hoc reſpondet Theodoretus, acutus ſanè ſacrarum literarũ interpres, & probatiſſimus; Deum pro ſua clementia & miſericordia, qua cupit omnes homines ſaluos euadere, grauiora ſupplicia minari, quàm ſumere ſolere. Itaque locutum eſſe, vt vel ſic à flagitiis deterreret eos, qui filiorum ſuorũ ſunt amantiores: Nuda ergò hic ſpectare verba, [illegible]e irreligioſum; cùm Deus contraria lege ſtatuerit; Non debere mori filios pro parentibus, neque parentes pro filiis: ſed ſuum cuique peccatũ exitij cauſſam eſſe. Et rurſus apud Ezechielem dixerit; Quæ eſt veſtra iſta parabola, cùm dicitis, Patres noſtri ederunt vuam immaturam, &c.

Theodoret. quæſt. 40. in Exod.

Deut.24.v.16 ,, Ezech.18.v.2 ,,

Paullò pòſt verò, idem auctor alia ratione, &, vt ait, ſuo iudicio, veriore, nodum expedit: Sed ego, inquit, potius opinor, eas minas, Dei erga homines amoris magnam ſignificationem facere; cùm illam habeant adiunctam clauſulam: qui me odio habent. Eſt enim hoc perinde ac ſi dicat: Suſtineo me a plectendo peccantes patres; atq. à puniendo filios delinquẽtes. Si porrò tamen etiam nepotes, atque pronepotes pergant maiorũ ſuorum improbitatẽ imitari, ſummo tandem ſuppliciũ. Et hanc, inquit, ſententiã res ipſa cõprobat. Quinta enim generatione memorantur Iſraelitæ Ægyptũ reliquiſſe. Iam verò horũ maiores, qui Ægyptiorum Deos coluerant, neque ipſi pœnas dederant; neque eorũ patres, aut aui: ſed iſti tandẽ, qui ſunt quinta generatione egreſſi, cùm maiorum ſuorũ veſtigiis impietatis inſiſterent, luerunt ſupplicium. quippe qui poſt tanta, quæ acceperant, beneficia; poſt tot miracula, quæ conſpexerãt, non ſe abſtinuere ab auita improbitate. Porrò horũ poſteri, cùm ſeruatorẽ Deum amarent, iis quæ maioribus ſuis promiſſa fuerant, ipſi ſunt potiti. Hæc fere Theodoretus.

Iudæorũ ſententia.

Quibus etiã illa ſunt cõſentanea, quæ à pleriſque Iudæis, qui eũ locũ tractauerunt, ſcripta legi. Dicunt enim iſti: differre Deum patris ſuppliciũ, ſi fortè reſipiſcat; aut probum filiũ gignat. at ſi poſteritas maiorũ ſuorum vitia non declinauerit; tum demũ illum pœnas poſcere; memorem eorũ, quæ maiores continua ſerie patrarunt maleficia.

R. Moſes Gerundenſis.

Vnus tamen Nehmannus aliter ſentit. arbitratur enim parentũ idololatriam, quam vocamus, luere filios; ſi etiã ipſi colant idola. At in ceteris peccatis vera eſſe, quæ ſunt àb Ezechiele dicta: ſimiliter atque ciuiles leges minutæ maieſtatis crimẽ; non autẽ alia maleficia; vindicant in filiis.

L. Quiſquis §. filij vero. C. ad Leg. Iul. Maieſt.

Viſitare peccata patrum in filios eſt miſericordiæ.

Ego verò, cùm animaduerto illud; viſitare ſcelera patrũ in filiis, &c; inter alia magnæ Dei miſericordiæ argumenta cõmemoratũ eſſe in Exodo, non poſſum facere, vt non vehementer probẽ poſteriorem Theodoreti ſentẽtiam. Exod.14.v.7.

פקד quid.

Sed cùm me non nihil offendat verbũ, פָּקַד, hoc eſt, vindicare; quippe quod non ſatis rectè videtur ad dilatam procraſtinatamq; vltionem poſſe extorqueri, vt exiſtimãt illi, qui interpretantur, recordari. Quis enim illud Iſaiæ; In die illa viſitabit Dominus gladio ſuo rigido, & magno, firmoque Leuiathan ſerpentem ſinuoſum, &c: non ſic accipiat, vt putet, illo die daturum pœnas ſerpentem; non autem memorem modò illius futurũ Deum? Cùm igitur illius verbi vis, quæ vindictæ, non autẽ memoriæ ſignificationem facit, refellere videatur, quod à Theodoreto acutè, & præclarè dictũ eſt; equidẽ putarim eius ſententiam ſic explicari poſſe: Deum vindicare patrum maleficia in filiis, nepotibus, pronepotibus; quia magna ſæpe flagitia in parẽtibus diſſimulat, ad filios, nepotes, aut pronepotes vſque; de quibus in hac vita nullũ poſcit ſuppliciũ, nimirũ expectans clementer, vt reſipiſcant, atque ſe ipſi emendent. Verùm ſi iiſdem ſceleribus, & filij, & nepotes, ceterique poſteri ſe quoque obſtringere pergunt; tũ demum conniuere,

Iſa.27.v.1. ,,

atque

atq. exſpectare diutius ille nõ poteſt: ſed quæ in maioribus impunita mãſere in hoc mũdo, ea filij, nepoteſue, aut pronepotes nõ impunè habent. Nam ex perpetua impunitate atq. licẽtia, opinio facilè in omniũ animis naſceretur; nulla Dei prouidẽtia regi mundũ: qua opinione nulla poſſit eſſe ad quietã hominũ vitã peſtilentior. Hinc ergò perſpicuũ, opinor, euadit, primò, ad diuinã pertinere miſericordiã, quòd maiorũ ſcelera patienter ſæpe ferat, vſq. ad tertiã, aut quartã generationẽ. Quòd autẽ tũc tandẽ poſteros plectit, id ad prouidentiæ eius opinionẽ, planè in repub. neceſſariam ſpectare. Deinde poſteros, non ipſas parentibus debitas ob ſua flagitia pœnas pendere. eas enim hi in altera vita iuſtiſſimas daturi ſunt; & eo grauiores, quo tardiores; ſed ſua delicta luere, quæ parentum ſuorũ delictis ſimilia in ſe ipſi admiſere. Etenim ita ferè eſt hominũ iudiciũ: vt ſi quis, quod ſui maiores impunè fecerunt, id dũ ipſe quoq. facit, plectatur; ilico clamitet, in ſe nõ tã quod ipſe, quàm quod illi cõmiſerũt, vindicari. Sũma eſt: pœnas tandẽ dare filios, aut alios poſteros de maiorũ ſuorũ ſceleribus, non quidẽ iis ipſis ſceleribus, quorũ noxia penes maiores erat; ſed ſimilibus, ſi ſimilia patrent, & maiorũ veſtigiis inſiſtant. Et hac ratione, niſi fallor, cùm Theodoreti ſentẽtia ſuſtinetur, tũ ſua verbo, פָּקַד, vis atq. ſignificatio conſeruatur. Sed enim ogganniunt etiamnũ cõtentioſi homines, cũ qui cæcitatis malo, apud Ioannem laborabat, neque ſuorũ parentum, neq. ſui peccati pœnas dediſſe; ſed illo corporis vitio fuiſſe affectũ, vt operũ Dei in ipſo ſpecimen ederetur. Non ergò dabat ille pœnas noxia quapiam ſua dignas. quod axioma antè à nobis poſitũ eſt. Sed facilis eſt reſponſio: Cæcitatẽ præſertim ſi ab ipſo ortu inſit homini, non tam pœnã dici debere, quàm ad multa vitia declinanda vtile vmbraculũ, & latebram. Cæcus enim, etſi alba nigraq; diſcernere nõ poteſt, at bona, mala, æqua, iniqua, honeſta, turpia poteſt: idq. adeò verum eſt, vt ſapientes homines putauerint, impediri etiã animi aciẽ, in qua ſummæ felicitatis poſita eſt ratio, cùm in Deum intenditur; eam, inquã, impediri oculorum aſpectu; & Tireſiam cæcũ Homerus ſolum ſapere apud inferos finxerit, cùm ceteræ omnes animæ vmbrarũ modo vagarentur. Et verò quis puniri ſe à Deo poſſit iure queri, ſi non perfectiſſimi hominis partes, atq. naturæ inſtrumenta omnia naſcens accepit, quãdo quantulumcumq. id eſt quod accepit, gratuitũ planè hoc eſſe fateri debet? Sed vt rẽ propius attingamus: quæ eſt illa inſcitia, exiſtimare, Deum illis verbis, aut cæcũ, aut eius parentes omnis peccati expertes facere, & puros, cùm ait, Neq. hic peccauit, neq. parẽtes eius? Volebat ille diſcipulorum ſuorũ intempeſtiuam curioſitatẽ; qua de aliorũ hominum peccatis inquirebant; cõuertere ad id quod agebatur: hoc eſt, vt ex re inaudita omnibus ſęculis, atq. inuſitata intelligerent, tum ipſi, tũ ceteri homines, æternũ Dei filiũ æquè pari cum patre potentia pollentem veniſſe in mundũ. Quamuis enim, vt dixi, nihil vmquam aduerſi patiantur homines, de quo queri meritò poſſint; tamẽ ipſis ærumnis plerumque ſic vtitur Deus, vt non tam peccatorum pœna ſint, quàm vt vtilitatem cùm ei qui illas ſuſtinet, tum ſæpè multis ſimul aliis, & interdum etiam reipub. afferant. Sed iam reuertamur ad ſacra verba: ne prolixiores quàm par ſit, fiamus.

Prouidentiæ Dei opinio, in repub. neceſſaria eſt.

Obiectio alia.

Ioan 9. v. 3.

Reſponſio.

Odyſſ. K.

Tireſias cæcus ſolus ſapit apud inferos.

Explicatur locus de cæco a natiuitate apud Ioannem

Dixerat autem Ioſua duobus illis viris, qui ſpeculati fuerant, &c. 22

VTOR præterito pluſquam perfecto, vt Grammatici loquuntur. Non enim credibile eſt, Ioſuam, capta iam vrbe, graſſanteq; promiſcua omniũ cæde; ſed maturè, cùm alia moneret, quæ verſu XVII ſunt expoſita, ſimul iſta edixiſſe. Et rectè quidem duobus illis ſpeculatoribus; vt qui remotã, abditamq; in extremo quopiam vrbis angulo paupercule mulieris domunculã ſoli facilè inuenire, atq. vel ex rubro filo, quo effugiũ illud ſuum feneſtram notatam meminerunt, internoſcere poſſent. Sed neſcio an non ipſi hanc ſibi prouinciã dari vltrò poſtularint ab Imperatore; cùm ad ſuã fidem pertinere ſcirẽt, ne ſacramentũ ſimul cum hoſpitij iure violarent. Certè Imperator integerrimus ipſis iuſiurandum ſuum in memoriam reducit. Etſi enim eo, quod priuatim dederant, Imperatorem, aut exercitũ non obligaſſent; tamen cùm ipſi ſaltem ſacro nexu obſtricti tenerentur, ſumma optimi Imperatoris religio, etiam de duorũ gregariorum militũ ſuorũ fide ſolicita fuit. Quòd ſi noſtri ſæculi ductores, atq. exercituũ Imperatores, huiuſcemodi exẽpla ſibi imitanda eſſe ſtatuerent; profectò minus funeſta bella gererentur; quæ nunc ad omnem omniũ barbarorũ immanitatis ſpeciẽ nihil ſibi, non ſolum apud hoſtes, ſed, quod eſt indigniſſimum, apud ſocios, atq. amicos etiam, faciunt reliqui. Scribit quidem Ioſephus, illud ſpeculatorũ iuſiurandũ pòſt ab Imperatore, atq. Pontifice, reliquoq. ſenatu approbatũ ſancitumq; fuiſſe: quam verè, ipſe viderit. mihi certè non fit veriſimile: quando Ioſua ait, *Sicut illis iuraſtis*. Non autem dicit, iurauimus.

Ioſuæ ſolicitudo de fide duorũ militũ.

Noſtri temporis bella crudeliſſima.

Ioſeph. antiq. lib. 5.

Et ingreſsi fuerant pueri exploratores : eduxerantq́ ipſam, &c. 23

R. Solomon. R. Solomon autumat, exploratores נערים pueros: aut, vt interpretatur Chaldæus, a-
doleſcentes aut iuuenes, hoc loco, vocari; quia opus fuerit iuuenili alacritate atque agi-
litate, ad eripiendam præſente periculo mulierem in promiſcua ciuitatis clade, & furo-
R. David Kimhi. re militari. At Kimhi ait, apud Hebræos omnem miniſtrum vocari נַעַר, ſimiliter vide-
licet atque Latini puerum dicunt: exploratoreſque illos aut Ioſuæ, aut alius viri magni
famulos fuiſſe. Ego in re incertiſſima, accedere malo Solomoni; cuius coniectura melior
videtur. Stipulata quidẽ fuerat Rahab etiam ſororibus ſuis ſalutem, & tamen earũ nul-
la hic eſt mentio. Exiſtimandum igitur eſt, eas fratrũ nomine intelligi; aut ea, quæ ſub-
iungitur, vniuerſitatis clauſula contineri, aut deniq. ſalutem voluptatibus ſuis poſtha-
מדרש רות buiſſe. In vetuſtiſſimis Commentariis quæ in hiſtoriam Ruth ſcripta, inſcribuntur מדרש
רות, proditum eſt, R. Simeonem F. Iohai dixiſſe, cùm illam verborum cõplexionem tra-
ctaret, *Omnes cognationes ipſius eduxerant*, Rahabam illa ſua fide tantam eſſe conſecutam
apud Deum gratiam; vt etiam ſi ducentos homines cognatione ſibi coniunctos illa ha-
buiſſet, atque illi cum ducentis alienis proſapiis affinitatem contractũ iuiſſent, omnes
illæ familiæ fuerint illius gratia futuræ ſaluæ. Et ſanè fuiſſe non parum multos eius gen-
tiles, qui ſe ſalutis cauſſa ad ipſam receperant, cõiectura admodũ probabilis ſumi poteſt
ex plurali numero nominis מִשְׁפְּחוֹת *cognationes*, ſiue proſapias. Itaq. etiam hic luculen-
Anagoge. tiſſimè apparet typus imperij Ioſuæ illius noſtri expreſſi, hoc eſt, Ieſu Chriſti. cui cùm ſe
Rahab, hoc eſt, Eccleſia, vt antè diximus, ſubmiſiſſet; mox catervatim ad eam confuge-
runt gentes vndiquaq. ſalutis cauſſa : antè, ne duo quidem generi, hoc eſt, ſumma ne-
ceſſitudine deuincti homines, vt Loth ſocerum ſuum maximæ auctoritatis virũ, ſeque-
rentur, induci potuerant; ſed illum vera præmonentem, ludibrio habuerãt. Et Abraha- Geneſ. 19. Gen. 11. v. vlt.
mum ſuus parens trans flumen vt comitaretur, perſuaſus non fuerat. Ad Rahabam au-
tem mulierculam multis nominibus contemtam, vt videbatur, & ſortis infimæ, atque
deſpicatiſſimæ; cùm primùm ſalutis ipſa ſpem oſtendit, omnes, qui quidem aliqua affi-
Raab cur extra caſtra locetur. nitatis neceſſitate eam attingunt, ſe conferunt promtiſſimè. Porrò quòd Rahab extra
caſtra cum ſuis collocarut; id ad religionem ſpectat, vt aiunt Hebræi. Et ſi enim illa iã-
dudum Iſraelitarum fidem animo colebat; vt ſuprà audiuimus; tamen ſolenni profeſ-
ſione nomen adhuc non dederat. hoc porrò vbi factum erit, habitabit inter Iſraelitas.
R. David Kimhi. Hæc ferè Kimhi. Nemo certè Iſraelitarum neſciebat, alienigenas eſſe Rahab, cum ſuis
cognationibus. an verò colere alienos Deos deſiiſſent, & Moſis legẽ accepiſſent, id non
Ritibus ſacris opus erat, etiã mulieribus, vt aſcriberentur populo Dei. Caſtra Iſraelitarum cur opinione ſancta. erat peruulgatum: Ad hoc, opus erat non ſola fide, ſed etiam ſacris ritibus initiari, prius
quàm in numerum populi Dei quis referretur. Nam etſi mulieres non circumcidebã-
tur, tamen certum eſt, aliis eas cæremoniis Deo, veluti dicari ſolere, cùm nomina ipſis
imponerentur. Caſtra autem ſancta exiſtimari volebat Deus; tamquam in quibus ipſe
medius verſaretur, cùm in arca, quaſi quodam prętorio habitaret. Afferebat enim opinio
præſentiæ illius religionem vniuerſo vtilem populo; cùm putaret ſe quiſque perpetuò
in diuinæ Maieſtatis conſpectu verſari. Atq. huius opinionis gratia confirmandæ augẽ-
dæq́; in populi animis, inſtitutæ potiſſimùm ſunt leges illæ de ſegregandis ſemouen-
Morboſi & impuri cur extra caſtra manenda. diſque à caſtris, quicumque eſſent certis morbis affecti, certiſq́; polluti ſordibus, quæ in
Numeris ſcriptæ ſunt. Id enim apertè oſtendit quæ ſubiicitur ratio. quoniam ipſe Do- Num. 5. v. 3.
minus in caſtris habitaret. Eodem etiam ſpectat illud, quòd à Madianitarum cæde re-
uertens miles, quamuis ipſius Dei iuſſu patrata, ſeptem ſolidos dies manere extra caſtra
debet, neque niſi interea bis expiatus, intrò admittitur. Non ergo mirum eſt, ſi iam ho- Num. 31. v. 19 & 24.
mines recens ab impio deorum cultu venientes remouentur à caſtris. Accedit autem
huc alia quoque ratio, cur iſti aliquantiſper à ſacro cœtu prohibendi eſſent. Nimirum
ea re ſua probæ religioni dignitas conſeruabatur; & contrà ſuperſtitionis indignitas, aut
turpitudo verius, declarabatur; cùm alieni ab Iſraeliticis ritibus ſacriſque illi, tamquam
profani, à caſtris, quaſi ſacro cœtu arcerentur. Neque verò dubium eſt, quin id ani-
mos iſtorum non parum vſſerit; maioreque deſiderio ſuſcipiendi cultum veri Dei,
Veteris Eccleſiæ diſciplina de lapſis. puriorique religionem incenderit. Similiter atque veteris Eccleſiæ melior illa diſci-
plina, lapſos, quos vocabant, admittebat quidem; verùm neque citò, neque teme-
rè; ad ſui communicationem. de qua re plenæ ſunt diui Cypriani doctiſſimæ epiſtolæ.
Obiectio. Sed dices, turbam illam Ægyptiorum, quæ Iſraelitas diſcedentes ſequebatur, ſubmotã Exo. 12. v. 38
à caſtris nõ eſſe; in quibus tamẽ etiam tũ ſuam Deus præſentiã declarabat; die quidẽ per Exo. 13. v. 21.
colum-

columnam nubis; nocte verò ignis. verùm reſpondetur: Poſt conditam demum, & conſecratam arcam, atq. deſignatam certam caſtrorum faciendorũ rationem, voluiſſe Deũ peculiariter in caſtris præſentem ſe exiſtimari. Ideoq; prius de caſtrorum ſanctitate nihil fuiſſe conſtitutum. Neque verò dubium eſt, quin Ægyptij illi comites, apud montem Sinæum, partim Hebræis ſacris per circumciſionẽ initiati ſint, Deoq; nomen dederint: alij deinceps à caſtrorum cõmunione prorſus excluſi; atq. in Ægyptum reiecti fuerint. Sed enim ex his dilucidè quiuis intelligere poteſt, quàm maximè à noſtrorũ exercituũ caſtris abhorrere Deum; à quibus non ſolũ profani non ſubmouentur; manerent enim deſerta & ſola; ſed probroſum etiam habetur, pietatem & religionem vel verbis, vel factis vllam præ ſe ferre: ac non ſe omnis generis ſceleribus magno ſtudio contaminare. Sed quales rerum exitus conſequantur, nemo pius non videt ſummo cum animi dolore. Verùm de his nunc hactenus. plura alibi.

Seiunio.

Deus à noſtris caſtris abhorret.

Itaq; Rahab meretricem & domum patris ipſius, & quidquid, &c. 25

VERBVM חיה rurſus conuerti, *conſeruanit*. Sæpè enim non tam viuere, quàm ſanũ ſaluumq; eſſe, cùm leniter inflectitur, ſignificat. Sed Kimhi hoc loco interpretatur, ſuppeditare victũ. putat enim ille id dici, quod etiam Ioſephus eſt opinatus; Ioſuam donaſſe mulieri poſſeſſiones, & opes; quibus ſe ſuosq; aleret. atq. eodem accõmodat etiam illud quod ſubiicitur, *Manſitq; in Iſrael ad hunc vſque diem*. Verùm id profectò vi verbi, חיה, confici non poteſt; vt multo etiam minus illud, quod Doct. Heb. ſomniaſſe veriùs, quàm iudicaſſe videntur; Ioſuam duxiſſe Rahabam vxorẽ. ad ſeminis enim propagationẽ pertinere hoc verbũ; cùm ſit ab eo ductũ nomen matris generis humani, חוה Eua. Sed piget adſcribere, quibus deinde excuſent rationibus violatam legem; qua interdictum fuit Iſraelitis Chananæorũ affinitate. Porrò quòd Rahab memoratur *manſiſſe in Iſraele vſque ad hanc diem*, ſic eſt accipiendum, meo certè iudicio. Quòd Rahabæ poſteritas inter Iſraelitas, etiam tũ, cõmuni iure, atq. religione viuebat, quando iſta hiſtoria, poſt aliquot ætates, ex quo tẽpore res geſta fuerat, conſcribebatur, ſiue ab Ezdra ex ſacris annalibus; ſiue alio quopiã; vt in præfatione dicebamus. At diuus Auguſtinus, ſuo more, explicat; quaſi Rahab ſic iure cõmunicationis Iſraeliſmi donata ſit, vt cùm ipſa, tũ eius poſteritas eo in perpetuum vti poſſint: neq. ea donantiũ liberalitas certò definita, circũſcriptaq; tempore fuerit. Theodoretus cum Origene ἀναγωγικῶς ſcitè exponunt, de illo Paulli oleaſtro, qui oleæ ramis eſt inſitus. Quod porrò ſequitur, *eo quòd abſcondiſſet nuntios, &c.* antè etiam dictũ eſt. Sed ſæpius monere nos voluit Spiritus ſanctus, eam fidem, quæ per caritatẽ operoſa eſt, ſalutis æternæ efficientẽ eſſe. Non ſanè tanti fuit, viros hoſpites non prodidiſſe. vulgare enim id officiũ; ſi per ſe æſtimetur; videri poteſt; eorũ ſalutem defendiſſe, quam ei crediderant. Verùm illa cùm apud animũ ſuũ ſtatuiſſet; Iſraelitarũ Deũ in cælo terraq; ſolũ regnare; neq. in maiorũ ſuorũ diis quidquã eſſe præſidij, gratiæ, opis; ac proinde ſpẽ ſuam omnẽ in illo collocauiſſet; hoc ſic affecto animo, pro viribus volũtatẽ conſiliumq; illius adiuuabat: Eaq; quæ potuit officia libenter faciebat, vel cum vitę ſuæ præſentiſſimo periculo. Sed de his plura capite ſecundo. nunc hactenus. Verùm enimuero, moueri magna ratione quæſtio poteſt hoc loco: Qui licuerit Iſraelitis, mulierẽ hanc Chananæã, cũ ſuis, cõſeruare; aduerſus apertiſſima, atq. explicatiſſima Dei iuſſa; & quidẽ ſæpe inculcata; quibus ille ſanciuerat legẽ, ne cũ Chananæis aut fœdus inirent, aut vitæ eorũ parcerent; ſed internecione omnes delerẽt. Sed hanc quæſtionẽ, quia in Gabaonitarum hiſtoria tractabimus; ſi vita ſuppetet; hoc ſolum nunc dicã; meo iudicio, legẽ illã hac æquitate moderandã, interpretandamq; eſſe; vt ad eos qui pacẽ petant, ſuasq; ſuperſtitiones cũ pura religione mutare parati ſint, nõ pertineat. In hãc enim opinionẽ inducor, cũ ipſis ſacræ hiſtoriæ exẽplis, rebusq; geſtis, tũ illis etiã verbis, quæ capite vndecimo legemus: Nõ erat vrbs quæ pacẽ faceret cũ filiis Iſrael, præter Heuæos ciues Gabaonis. & inſuper ipſa legis ratione, quæ ab ipſo Deo eſt allata; hãc dico: Ne Chananæorũ ſuperſtitionibus inficeretur populus Iſraeliticus. Neq. enim contagio ab illis metuenda eſt, qui ſani prorſus facti ſunt. Et hanc opinionem habent etiam Hebræi, quamuis rigidi ſcripturæ interpretes; præſertim quando ipſorum gentiles aliis nationibus ſunt præponendi. Inter alios enim Nehmannus, tractans illa in Exodo verba, Non feries cum eis fœdus, neq. cum diuis ipſorum; hoc inquit eſt; tantiſper dum adhuc colunt ſuos deos, non ſancias fœdus cum ipſis. Verùm ſi conditionem acceperint, non colendi amplius falſos deos; iam non fuerit nefas fœdus cum ipſis inire. Sed plura capite nono, ſi volet Deus.

חיה
R. Dauid Kimhi.
Ioſeph. antiq. lib. 5.
Doctor. Heb. ſomnium eſt, Ioſua duxiſſe Rahab vxorẽ.
Auguſt. quæſt. in Ioſ.
Theodoretus quæſt. in Ioſ. Origen. in Ioſu. Rom. 11. v. 17.
Fides qualis ſeruet.
Quæſtio, qui licuerit Rahabam Chananæã cõſeruare.
Exo. 23. & 34 Deut. 7. & 20 & aliis locis.
Lex de occidendis Chananæis quomodo interpretanda.
Exo. 23. v. 32.
R. Moſes Gerundenſis.

Impre-

Imprecabatur autem Ioſua eo tempore dicens: Maledictus, &c. 26

הִשְׁבִּיעַ. male precari. Iuſiurandum eſt deteſtatio, & precatio.

QVOD eſt Hebraicè, וַיַּשְׁבַּע, interpretor, *imprecabatur*. animaduerti enim hoc verbum; quod alioqui iuriſiurandi habet notionem; vſurpari interdum pro imprecari cuipiam; ſed adhibito Dei nomine: qua re iuriiurando affine eſt. Etenim iuſiurandum nihil aliud eſt, quàm quædam precatio, qua nobis ipſi mala precamur, ſi fallamus. aut bona, ſi fidem ſeruemus. Sic in Numeris, Sacerdos precatur mulieri de adulterio accuſatæ, vt ei innocenti innoxia ſit præparata potio. at nocenti peſtilens & exitialis. Neq. enim iuriiurando illic locus eſſe poteſt. Et ſunt, qui illud Dauidis, מְהוֹלָלַי בִּי נִשְׁבָּעוּ, interpretētur, Qui laudabant me, illi dira mihi precabantur; & tamquam Deo inuiſum deteſtabantur. Porrò illud, *Surget*, Latinus, Theodotionem, opinor, ſecutus, conuertit, Suſcitabit: tamquam, יָקִים, per tertiam vocalem in ſecunda ſyllaba legerit; cùm ſit nunc in omnibus libris eo loco vocalis quinta. Eſt autem Hebraiſmus ille frequens, Qui ſurget, pro, qui naſcetur; aut qui olim futurus eſt. Pleonaſmum autem illum, *Vrbem iſtam, ipſam Iericho*, quem LXXII, & Latinus, vt ſuperuacaneum, non expreſſerunt, Doctores Hebr. in Synedrio, cap. vndecimo, ſub extremum, ad hunc modum explicauerunt. Neque hanc ipſam vrbem inſtauret quiſpiam, alio ei impoſito nomine; neque aliam vrbem hoc nomine ſtruat. Atque hanc Doctorum Hebr. ſententiam Kimhi quoque laudat. Sed R. Moſes Maymonius apud Iudæos ſcriptor inſignis, putat Ioſuam hac dira deteſtatione hoc potiſſimum egiſſe, vt æternum exſtaret monimentum diuinæ potentiæ & vindictæ; quod in muris, qui ſubter ſe deſederant in terram, luculentiſſimè conſeruabatur, tantiſper, dum illi intacti manerent. Et ſanè ſiue illi ſic deſederint, quod Doctores Hebr. ſomniaſſe videntur; vt antè dixi; ſiue collapſi fuerint; quàm diu locus non eruderabatur, ſed ruinæ indicia manebant, tam diu manebat & miraculi diuini memoria. Nam ceteroqui locum ipſum non fuiſſe per ſe exſecrandum & deteſtabilem, argumento ſatis magno eſt; quod, etſi peſſimè ei ceſſit, qui diras iſtas, quæ per Ioſuam nunc obnuntiantur, neglexit; ipſa tamen ſemel inſtaurata vrbs, commodam deinceps habitationem hominibus præbuit: neque à ſanctiſſimis viris & vatibus Elia, atq. Elizæo euitata eſt. Immò Chriſtus ipſe virtutis ſuæ diuinæ miraculis eam cohoneſtauit. Quare Maymonij ſententia mihi magis probatur, quàm eorum, qui ſtatuūt, dira hac exſecratione notari inſignem Iericuntiorum, præ ceteris Chananæis, turpitudinē, & aduerſus Deum impietatem: Similiter videlicet atq. Romani dira deteſtatione ſanciebant, ne euerſa Carthago impoſterum ab vllo vmquam habitaretur, quæ ſuæ reipub. ſemper fuiſſet aduerſiſſima atq. infeſtiſſima. vt memorat, poſt alios, Zonaras. Quod ſequitur, *In primogenitum ſuum, &c.* hanc habet ſententiā. Quiſquis olim aggreſſus fuerit vrbem iſtam inſtaurare, id ei in liberorum ſuorum omnium cedat exitium; ſic vt operis auſpicium ipſi ſit mors filij natu maximi: inter ædificandū verò intereant ceteri: neque extremam addat manum, niſi cum minimi natu filij pernicie. Nam vt fundamenta iaci prima ſolent ædificiorum, ita fores poſtremæ locari. Quàm dira autem triſtiſque res ſit orbitas, quam imprecatur Ioſua inſtauraturo ſubuerſam à Deo vrbem, rectè iudicari poteſt, atq. æſtimari ex dulciſſima illa, vt ſic dicam, benedictione; qua Deus eos, qui ſe ritè colunt, bonorum liberorum numero veluti beat, apud diuinum vatem, & aliis locis. Quæ autem hoc loco LXXII de ſuo adſcripſerunt, ſunt ea ex tertio libro Regum petita. vbi ſic ſcriptum eſt. In diebus eius (de Rege Achab mentio eſt) exſtruxit Hiel ciuis Beth-el Iericuntem. In Abiram filium ſuū natu primum iecit fundamenta eius, & in Segub filium ſuum minimum locauit fores ipſius. ſecundum verbum Domini, quod locutus fuerat per Ioſuam filium Nun. Dei ergò operta hîc proferebat Ioſua: non autem ex ſui animi affectione quapiam, aut perturbatione, malè precabatur vrbi, quam vaſtabat; & ſi id in ſacra hiſtoria eſt ſilentio diſſimulatum; vt ſæpè alia, quæ ſuis locis notauimus. At enim quod in Regum hiſtoria nominetur Segub, quem LXXII. hoc in loco διασωθέντα vocant, ipſa nominis Segub notatio in cauſſa eſt. Significat enim שגוב Segub, τὸ διασωθέντα. Sed cur iſti Oſam vocent, qui in Hebræo Hiel dicitur, nondum mihi ſatis liquet. Verùm hoc conſtat; multos in ſacra hiſtoria binomines memorari.

Num. 5. v. 19. & 21.

Pſal. 102. v. 9

Tractat. סנהדרין cap. 11.

R. Dauid Kimhi

R. Moſes Maymo[illegible] Iericuntem cur deteſtatus ſit Ioſua.

Ioan. Zonaras

Orbitas res dira.

Pſalm. 128.

3. Reg. 16. v. 34.

Dominus porrò erat cum Ioſua: & fama ipſius erat, &c. 27

Chaldæus.

HVNC verſiculum pluribus verbis explicauit Chaldæus in hanc ferè ſententiam. Erat autem verbum Domini auxilio Ioſuæ. Et erat fama ipſius multa; ſiue (vt habet meum exemplar manuſcriptum Complutenſe) Et verbum ipſius multiplicabatur,

tur, augeſcebatque per vniuerſam terram. Eſt autem anceps omnino oratio, Deine fama, an Ioſuæ, per omnem regionem, & hominum ora celebris fuerit. Ego tamé de Ioſuæ fama accipiendum puto, quod dicitur. Nam Chananæorum, de quorum terra mẽtio eſt, vix vlli; qui erat ipſorũ ſtupor, aut cordis durities, vt vocatur; ex eo nata, quòd per diutina ſua flagitia, aditum efficaci gratiæ Dei in ſuos animos præcluſiſſent; eorum, inquam, vix pauciſſimi permouebantur ad agnoſcendam Dei potentiam. Sciens hoc loco prætereo, quę Iudæi veteres in Bereſchith rabba, ſiue magna Geneſi fabulãtur, de diuulgata Abrahæ, Ioſuæ, Dauidis, Mardochæi denique fama, per ſignatã illorum inſignibus monetam. Sed quodnam fuerit illud Dei verbum, de quo Chaldæus; diſputatum ſatis eſt à nobis ſuprà. Vt autem paucis, & tamquam vno digito, attingã huius vniuerſi loci anagogen, Arca, vt diximus, adumbrabat Ieſum Chriſtum, in quo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter. Is cùm ex Iordane aſcendiſſet; in quo cum Ioanne Baptiſta ſteterat; cœpit mox Satanæ munitionibus circumdatum mundum atque occluſum, cum ſua ipſius, tum ſuorum diſcipulorum circuitione, & ſacerdotum tubis, quarum Iſaias meminit, oppugnare, quod cùm per ſeptẽ dierum ſpatium facere non deſiſtit: hoc eſt, toto illo tempore accepto, vt Paullus, cum Iſaia vocat, & hiſce diebus ſalutis, qui ſeptenarij numeri viciſſitudine vertuntur; muri illi corruunt. Et qui in domum Rahab confugerunt; ex qua pendet ſalutare illud contortum plagis, & doloribus, ac ſanguine, quaſi cocco tinctum ſignum, hoc eſt, in Catholicam Eccleſiam, quæ crucifixũ Chriſtum pro inſigni habet, in eaque ſe continent, ij ſalui ſunt. reliqui cum rebus ſuis omnibus malè perduntur. Si quid tamen in iſtorum bonis eſt, quod Dei theſaurũ, legitimum Dei cultum, puramque & probam religionem, ornet, id ſic conſeruari oportet, vt in Dei tabernaculum inferatur; & Eccleſiæ vtilitatibus ſeruiat. At ſi quis, quod vel abolitum, vt piaculare & impurum, vel in Dei theſaurum repoſitũ oportuit, id ſibi priuatim vſurpauerit; eoque ſe præ aliis in populo Dei ſuperbè iactauerit, is à ſacro cœtu lapidibus eſt obruendus, vt Achan. de qua re multis egit diuus Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana; atque etiam alibi.

Bereſchith rabba.

ca.1.v.5. — Anagoge.

Mat.3.v.16.

Iſaie 58.v.1.

2.Cor.6.v.2. Iſa.49.v.8.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM

IN IOSVAM CAPVT VII.

SVPERIORE capite poſuit nobis ante oculos ſacra hiſtoria admirabile exemplum vindicationis, qua Deus acerrimè in eos vindicat improbitaté, qui neque maximis eius oſtentis deterrentur à maleficiis. neque diutina ipſius lenitate & patientia reuocantur ad pœnitentiam ſcelerum ſuorum. Simulque luculenter oſtendit, qualia, & quanta facinora, ille per immenſam ſuã patret potentiã, in illorũ gratiam, qui eius diuinis iuſſis alacri animo, & firma fide obſequuntur: atq. ſpe certa in ipſius benignitate recumbũt. Denique & illud perſpicuè vidimus, ne in ſummis quidem periculis deeſſe Deo rationes conſeruandi ſuos. Neque enim aliter Rahabam communi clade eximebat, atque Noam diluuio, Ionam maris altiſſimo gurgite, Danielem lacu famelicorum leonum, ceteros aliis atque aliis diſcriminibus præſentiſſimis. Iam verò hoc capite, non minus memorabili exemplo animaduerſionis ſeueræ, caſtigationiſque, ſed in recenti flagitio, nos rurſus monet; quàm ſit Deo inuiſa res peccatum: & quanta cura cùm publicè ab omnibus, tum priuatim ab vnoquoque cauendum, ne illud admittatur. Sed ipſam aggrediamur narrationem.

Commiſerunt autem filij Iſrael peccatum contra anathema, &c. 1

VERBVM מָעַל Maal, reddidit hoc loco Symmachus κατημέλησαν, hoc eſt, cõtemtim negligere. quomodo etiã vſurpabitur capite XXII, & aliis ſacræ paginæ locis. Neq. verò etiã hìc abſurda eſt ea verbi ſignificatio: quamquã ſimplicior eſt ſentẽtia, ſi laxiùs interpretetur, pro, maleficiũ admittere. Anathema autẽ, hoc eſt, חֵרֶם, de quo antè ſatis multa diximus, rectè accipiatur hoc loco, pro ipſa lege de Anathemate inſtituta; vel pro ipſo ſacrilegij facinore. Ceterùm LXXII interpretes, vt eſſet ſententia explicatior, addiderũt de ſuo, verbũ, ἐνοσφίσαντο. id eſt autẽ, furtim detraxerũt; ſibiq. vſurparunt. Eosq; eſt imitatus, vt lubẽter ſolet, Latinus. Porrò Iſraelitæ hic dicũtur peccaſſe, κατὰ συνεκδοχήν. quo loquendi ſchemate ſæpe vtitur ſacra narratio; præſertim quando de cœtu hominũ, ſocietate vitæ ita inter ſe coniunctorũ eſt mentio, vt tamquam corpus vnũ ex membris

מעל

חרם Anathema.

συνεκδοχὴ frequens in ſacris literis.

diuerſis coagmentatũ eſſe videatur. Tunc enim, vt cõmunis vitæ conditionis, ita & virtutum & vitiorũ, hoc eſt, actionũ omnium ſocietas omnibus cum ſingulis eſſe cenſetur. Itaq. Matthæus diſcipulos eſſe indignatos, ob profuſum in caput Ieſu vnguentum, memorat, quãuis eius culpæ vnũ Iudã faciat reũ Ioannes. Sed nihil opus eſt pluribus exemplis adductis; quando etiã vulgo ſic loquimur. Quod porrò ſequitur; *Et excãduit ira Domini in Iſraelitas*, id verò nõ etiã per ſynecdochẽ dictũ eſſe videtur. Dicet enim Phinees, cum ceteris allegatis, ad Rubenitas, Gaditas, & Manaſſenſes; vt capite xxii. audiemus; Nonne Achan filius Zaræ cõmiſit maleficiũ per ſacrilegiũ; atq. ad vniuerſum cœtũ Iſraelitiẽ ſpectauit ira? Atqui præter diuinam iuſtitiam eſſe dicas; cùm vnus Achan peccarit; Deum iraſci in cõmune omnibus. Extat quidẽ de hoc loco ſententia Adamãtij; quæ eſt à Gratiano relata in decreta Pontificia, ad diſt. xlv. Can. xvii. ea eſt; Vnius culpa prouocari iram Dei aduerſus cœtũ; quando qui peccant, nimis indulgenter habentur à magiſtratu; nec coercentur iuſta ſeueritate. Nam & Apoſtolus hanc ob rem Corinthios acriter obiurgauit. Hanc ſententiã equidem veram eſſe fateor, de iis flagitiis, quæ in populũ peruulgata ſunt. Niſi enim in illa grauiter magiſtratus vindicet; atq. etiã conſcius pro ſe quiſq. ea redarguat, omnes neglecti officij ſunt rei: & ſenſim pernicies illa in ciuium illapſa animos, corrũpit plurimos. Verùm cùm Achanis hoc peccatũ; vt ſacris eſt verbis teſtatũ, clã omnibus patratũ ſit; nõ video, cur debeat Deus vel magiſtratui, vel inſciis ſociis ob id ſuccenſere. Quare meo iudicio, in hac ſpecie facti, & ſimilibus, illa Dei ſiue ira, ſiue indignatio aduerſus rempub. vt vocat ſacra narratio, pro hominũ exiſtimatione loquens; ſi res ipſa iudicetur; nihil niſi mera miſericordia eſt: qua ille vel per parciorẽ ſuam erga eam temp. liberalitatẽ, vel per priuatorũ hominũ, pro ſua ipſorum aut ſalute, aut iniuriis; quæ illius diuino conſilio ſunt perſpecta; animaduerſiones caſtigationeſque cum publicæ rei damno catenus coniunctas, quatenus ij, qui multantur, antè fuère cõmuni rei vtiles; diſciplinam in eo populi corpore, vt ſic dicam, ſancit atq. acuit. Et omnino id efficere vult, vt non ſe ſolum quiſq. curet: ſed mutuũ inter ſe omnes, tamquam vnius eiuſdem corporis mẽbra, ſint cautione intenta ſoliciti: intelligãtque quàm ſancto atq. indiuiduo inter ſe nexu & vinculo, ſub vno capite Deo conſtricti teneantur: eoq; pro virili quiſq. adlaboret; ne non ſolùm ſua, verùm neq. ſocij ſui culpa ſacrũ illud caput offendatur; a quo ſoleat communis in omnia membra dolor deriuari. Quæ profectò non tam moroſi & imperioſi domini ira, quàm clementiſſimi patris benigniſſima cura eſt exiſtimanda. ita enim hic, dum non ſolùm non vincunt, ſed vincuntur, fuganturq; etiam Iſraelitæ ab hoſtibus, & nonnulli interimuntur; non quidem ob alienũ, hoc eſt, Achanis, peccatum; quamuis hanc vulgus opinionem habeat, ſed arcano illo, quod dixi, iudicio Dei; vniuerſi populi mentes magno metu percelluntur. Neque dubiũ eſt, quin ilico pro ſe quiſq. Deum precibus interpellauerit; vt eius ſuæ iræ; ira enim eſſe exiſtimabatur, cauſſam proderet: omnibuſq; votis cupiuerit admiſſam culpam, pro virili, vel in ſeſe ipſe vindicare; Deumq; nõ tam ſibi priuatim, quàm toti exercitui placare, atq. expiare. Certè Ioſua Imperator, ſenatuſq; reliquus publicè ipſi ſe ſordidant. Tanta profectò omniũ animos religio haud quaquã inceſſiſſet, ſi Deus eum vnũ qui peccauerat, Achanem, ſimpliciter multaſſet. Iam verò cùm non ſolùm in reũ culpæ inquiritur, vindicaturq;; ſed exercitus vniuerſus iræ Dei opinionem concipit; fit vt propiùs intelligãt omnes, quàm deteſtabilis apud Deũ res ſit, peccatũ in hominũ cœtu. cùm vnius ſolius culpa admiſſo maleficio, ille nuper nõ placidus modò; ſed aduerſus totũ exercitũ multo benigniſſimus, & propugnator acerrimus, repentè ſit tantopere offenſus, vt planè ad hoſtiles partes tranſiuiſſe videatur. Et verò quantũ etiã iſta res ſic acta ſolicitudinis attulerit in cõmune omnibus, ne quem deinde paterentur priuatim delinquere; apertè proloquũtur ipſi per ſuos allegatos, capite xxii. Porrò ſi, poſtquã conſtabat, flagitiũ eſſe patratum ab Achane, magiſtratus deinde aut negligentior, aut indulgentior conniuiſſet: neq. priuati quoq. homines culpæ cõſcij, in arguendo monẽdoq; noxio officiũ feciſſent; tũ demum ei ſentẽtiæ, quã Origenẽ dicere cõmemoraui, locus erat futurus. Quamquã ne ſic quidẽ, illi, qui ſceleris nullo modo fuiſſent affines, vllã Dei aduerſus ſe irã experturi erant; maleq; perituri, etiam ſi exercitus vniuerſus in hoſtium traditus fuiſſet poteſtatem. Nouit enim Deus, vt frugi agricola, triturãtrum boum pedibus protrita, aceriq. ac paleis exurendis permixta grana ſecernere, & areæ ſolo impreſſa euertere, inque ſua inferre granaria. Ceterùm diſciplinæ inſtaurandæ gratia, deterrendique vniuersè ab improbitate populi, tam rigida Deum ſubinde exercere iudicia, vt vnus aliquis

reus

Ira Dei aduerſus cœtum ob vnius peccatum.

Boni in communi clade non ſentiunt iram Dei. Sed diſciplinæ ſanciendæ cauſſa acrius punit quædã interdum peccata.

Mat. 26. v. 8. Ioan. 12. v. 4.

Infra cap. 22. v. 20.

1. Cor. 5. v. 1.

[illegible] d[illegible] [illegible] dare, aut [illegible] qui [illegible] crimi[illegible] un[illegible] n ſuam [illegible]; ape[illegible] qu[illegible] m [illegible] cum [illegible] C[illegible] m [illegible] de C[illegible] q[illegible] mani cru[illegible] tate t[illegible] uerat P[illegible] Gal[illegible] ctis Gal[illegible] uerat, qu[illegible] ſunt pe[illegible] Imm[illegible] niſi reſipiſc[illegible] ſimiliter pe[illegible]. Et tum[illegible] ritus de [illegible] regis Siloe [illegible] prelſerat. Enu[illegible] ro, quis tam ben[illegible] ſen[illegible] de nu[illegible] satis a[illegible] pie-tatem permoto populo Iſraë[illegible], vt [illegible] in [illegible] ſſima [illegible] non dicam plurimos, ſed ne vnum quidem fuiſſe, qui non multo [illegible] flagitiorum reus coram Deo tunc erat, quàm cenſeri merebatur illud paucarum ſecul[illegible] rum [illegible] tum, quod Achan fecerat? Et tamen hunc quaſi ſolum maleficum, ad tribunal raptum [illegible] m peragi vadentu[illegible], eique vni c[illegible] pam auerſi numinis imputari. Nimirum, vt ſuprà [illegible], ne prouidentiæ diuinæ exiſtimati[illegible] amittatur ex hominum animis, atque opinione[illegible] & res mortalium o[illegible] ſurſum deorſum miſceantur, oſtēdit ſe ſubinde clementiſſim[illegible] Deus iúdicem actionum noſtrarum omnium eſſe, exemplum ſtatuens in vno quopiam; quo omnes intelligamus, nullum nos facinus aduerſus ipſius mandata impune comm[illegible] uros; etiam ſi in iſta vita non pendamus pœnas. Sed iam prolixiores, quàm oportuit, [illegible] mus.

Prouidentia [illegible] opinio neceſſaria.

Nomen, עָכָן, Achan, non dubium eſt, quin à Verbo, עָכַר, Achar, quod conturbare ſigni-

1. Par. 2, 7. ficat, formatum ſit, vnius literæ commutatione. Hoc enim etiam Pa[illegible] lipomena, [illegible] ubi Achar vocatur; ſicut & à L X X I I. hoc loco; dilucide oſtendunt his verbis: וּבְנֵי כַר[illegible]

» עָכָר עוֹכֵר יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מָעַל בַּחֵרֶם, hoc eſt, Filij Carmi, Achar, conturbans Iſraelem: qui deli[illegible] t

» per ſacrilegiu[illegible] ſimul enim etiam nomen ipſum enodant. Ceterum parentum [illegible], vſque ad proauum, & inde ad ipſam tribum commemorata retro ſeries, ſpectat ad inquiſitionis rationem, quæ pòſt explicabitur: ſimulque ſceleris infamiam auget; quaſi eius turpitudo non in ipſo auctore ſolo hæreat: ſed quodam modo ad maiores q[illegible] que, atque adeò ad tribum ipſam vniuerſam pertineat. Cùm enim variis modis aliis pr[illegible] nus potuerit Deus: tamen hunc præſcribere voluit, quo ad vniuerſam retrò proſapiam dedecoris pars traheretur. Non quòd re ipſa maiores alieno ſcelere obligati eſſent: niſi ſi fortaſſis indulgentiùs filium parentes, quàm oportuit, educauêre: ſed vt ad communem infamiæ maculam euitandam, communis excitaretur omnium ſolicitudo. neque ſibi rectè conſcius quiſque, proximi flagitia ſupinus negligeret; nedum foueret. Eadem eſt ob-

Achan עָכָן

עָכַר

Cur ſontis progenies tota commemore-tur.

Num. 25, 14. ſeruata ratio in propagando turpiſſimi illius Zamri ſtupro, in Numeris. Sed al[illegible] ad vniuerſæ ſtirpis gloriam ſpectat ſimilis maiorum commemoratio. veluti in celebrando artifice diuino Bezeleele, Exod. XXXI. & XXXV. aliiſque exemplis plurimis.

Ceterùm Ioſua mittebat viros ab Iericho ad Hai &c. 2

EODEM conſilio videtur Ioſua hoſce exploratores præmiſiſſe a[illegible] Hai, quo duos illos in Ierichuntem miſſos fuiſſe diximus. non quòd de promiſſis Dei diffideret. Quid enim abſurdius, poſt recentiſſimũ illud euerſæ Ierichũtis miraculũ? Sed qu[illegible] nte ligeret; Deũ, etſi vel nobis dormientibus, facilè quæ pollicitus eſt, præſtare poſſit, operam t[illegible] ſimul noſtram, & voluntatem ad ſuum nutum ductumq́; intentam, in pleriſq; rebus requirere. Sed hæc ſatis multis ſunt à nobis expoſita capite ſecundo. Ceterum hic credibile eſt, diuino inſuper pulſu motum eſſe Ioſuam ad mittendos iſtos ſpeculatores; vt [illegible] rum relatio leuioris cladis accipiendæ cauſſa eſſet: ex qua deinde clade communis an[illegible] rum cōſternatio, & ex hac inquiſitio, patefactioque commiſſi ſacrilegij conſequerentur. Vt enim ex diuinæ prouidentiæ arbitrio res ipſæ eueniunt, ita & rerum cauſſas certo ord[illegible] e ſerieque ex eodem fonte profluere, aptaſque eſſe, eſt exiſtimandum. Qu[illegible] tum autem fuerit loci ſpatium inter Ierichuntem & Hai, ſcriptum exſtat in vetuſtis cōmẽtariis in Exodum, quæ nominantur, שְׁמוֹת רַבָּה, Semoth-rabbah. Illic enim, ad caput X X I I I. hæc le-

Exploratores cur emiſerit Ioſue

Deus noſtram operam in [illegible] rebus requirit.

Vt res, ita [illegible] cauſſ[illegible] [illegible] prouidẽtia fluunt.

Interuallũ inter Iericho, & Hai.

» guntur verba: Regio Chanaan appellatur terra deſiderabilis: quia expetebatur ab omni-

» bus Regibus. Nam inter Hai & Ierichuntem, tria dumtaxat ſunt milliaria, & tamen vrbs

» vtraque ſuum habebat Regem, &c. Ei conſentanea ſunt, quæ noſtri homines, qui loca i[illegible] la perluſtrarunt, ſcripſêre: poſitam fuiſſe Hai tribus circiter leucis a fonte Eliſæi, verſus Septemtrionem; in occidua parte montis, quem Quarantanam nunc v[illegible] nominant, à Chriſti ieiunio, quod eò loci dies quadraginta pertulit noſtra cauſſa. [illegible] tem enim illũ in

4. Reg. 2, 21. agro Ierichuntio eſſe, certum eſt ex ſacra hiſtoria. Et quod ſpatium a G[illegible] is [illegible] ca vocatur, ad [illegible] Hebræis, מִיל, Mil, ſumpto a Latinis vocabulo, at ſi milliarium dicas, appellatum

Hai ſitus vbi.

Quarantana mons.

[illegible] Eliſæi.

מִיל

Miliare Hebræorum.

eſt,c[illegible] circiter bis mille & q[illegible]entos paſſus,hoc eſt, quantū itineris ho[illegible] p[illegible] horæ ſpatio conficiat v[illegible]tato p[illegible]og[illegible]ſſu.q[illegible]quam[illegible], vbi pro [illegible] paſſibu[illegible] po[illegible] ve[illegible] ab [illegible] inuenias. Porro ab Hai ad Beth-el non longius [illegible] leucæ [illegible] vnius. Vt a[illegible] ab Oriente auſ[illegible]cium belli fa[illegible];cu[illegible] Iordane prima occurriſſet Ie[illegible], quæ reſi[illegible]teret ita adhuc progreſſum eſt verſu[illegible] Occidentem. Beth-el enim ab Hai v[illegible]rg[illegible]t ad Oc[illegible]m; ſed ita vt parumper in Sept[illegible]nem declinet. Ieruſalem vero, quæ a Beth-el [illegible]eſt XII. millib. paſs. pro harum vrbium ſitu, eſt ad Meridiem poſit[illegible] at[illegible]ue etiam no[illegible]ad Occident[illegible]m. Ceterum Beth-auen fueritne oppidulum, vel vicus, qui deſerto vicino dederit nomen: an verò deſertum ipſum, cuius deſerti mentio erit capite XVIII. incertum eſt. Appellata eſt quidem ipſa vrbs Beth-el inſequentibus temporibus tetro illo nomine, à ſacris vatibus, ſed per antitheſin; propter vitulum aureum Ieroboami, qui in hiſtoria Regum memoratur, accom[illegible]odata vrbi appellatione vicini loci; poſtquam execrabili idolo contaminata eſſet, quæ antè ſacro Iacobi viſo, & poſita ab eo ſtatua fuiſſet religioſa. Beth-el enim, Dei d[illegible], et Beth-auen, iniquitatis domum ſignificat. Ceteroqui reipſa alium fuiſſe locum Be[illegible]-el, alium Beth-auen, nemo iure poteſt dubitare, qui modò huius verſiculi, quem tractamus, verba ſacra intelligat. Sed de Beth-el, quæ olim Luza, à frequente arborum genere vocabatur, erit alius dicendi locus. Igitur vt ad Hai reuertar: ad hiſtoriæ fidem pertinet tam accurata loci deſcriptio. Sitam autem fuiſſe Beth-el ab Hai verſus Occidentem, proditum quoque eſt in Geneſi. Fuit & altera cognominis Hai apud Ammonitas; cuius apud Ieremiam mentio eſt. Sed hæc noſtra plerumque per excellentiam, העי, Hahai, præpoſito articulo, appellatur. quod apud Nehemiam quoque obſeruatū videre eſt. Nominat enim ille, עיא, Haia, ſed Chaldæo ſermone vtens. Chaldæi enim, vt ait Elias Grammaticus, litera Alephin fine collocata emphaſin ſignificat; planè vt Hebræi litera He poſita in principio.

Beth-el.
Ieruſalem.
Beth-auen.
Hoſe.4. & 10. 3.Reg.12.
Luza.
Gen.12,8.
Ier.49.
Chaldæorum emphaſis.
Nehem.11,31.

Reuertebanturq́; ad Ioſuam: & dicebant ad ipſum: &c. 3

OBSERVANDA eſt hic ſingularis Dei erga ſuam Eccleſiam cura, & paterna benignitas; qui ea opinione ſpeculatorū animos informauit, vt dum quieti ſuorum conſulere cuperent (hoc enim illud, *ne fatiges*, patefacit) ea referrent, ex quibus id pariarum copiarum periculo cōſequeretur, quod proſancienda militari diſciplina, in maximo bello parato, erat neceſſarium: hoc eſt, expiaretur memorabili exemplo ſacrilegium aduerſus Dei & Imperatoris iuſſa admiſſū. Magnæ enim copiæ, ſine omniū extrema deſperatione, in diſcrimen illiuſmodi nō potuiſſent adduci. Nam quòd tria virorum millia ab vnius vrbis integro præſidio fugantur, ſi tantopere omnium animos conturbat, quid futu[illegible]m erat, ſi vniuerſus exercitus in expeditionem productus, terga hoſti oſtendiſſet? Sed fidelis Deus, vt ait Paullus, qui non ſinit ſuos tentari, ſuprà quàm ferre poſſint. Percutere vrbē, pro expugnare, frequens eſt loquendi modus in ſacra hiſtoria. Rectè ergo LXXII. reddiderunt, ἐκπολιορκεῖτωσαν. Illud, *Ne fatiges*, ſpectat, vt videtur, accliuitatē montis. Erat enim Hai in monte: Iericho in plano, vt dixi. Sed LXXII. fatigationem, quæ in Hebræo eſt, non expreſſerunt. Latinus ad moleſtiam, quæ in pugnando eſt, accommodaſſe videtur. Chaldæus ad tumultum, ſtrepitumque, & fremitum retulit, qui excitari ſolet in maximarum copiarum expeditione. conuertit enim Chaldæus: Ne facias illuc tumultuari omnem populum. Sed Aquilas, & Symmachus à me ſtant.

Deus hominū imbecillitatis rationē habet.
1.Cor.10,13.
Chaldæus.

Aſcenderunt igitur de populo illuc tria circiter virorum millia, &c. 4

PRVDENTISSIMVS Imperator, de duobus numeris propoſitis, maiorem eligit; nimirum hoſtem minimè contemnendum exiſtimans. quę res maxima ſæpe in bellis dat damna. Fuiſſe autē ſingularis fortitudinis viros ad hanc expeditionem delectos, cùm vocabulū איש, argumento eſt, tum Ioſephus prodidit. Nam niſi fortes viri fuiſſent fugati, facilè culpa omnis in ipſorum ignauiam collata fuiſſet, neque animaduerſa Dei offenſio; quod opus erat. Pro illo, *ante viros Hai*, haud abſurdè poſſet id reddi, quod LXXII. dixerunt, à facie virorū Hai. quaſi litera Lamed, poſita ſit pro Mem. aut vt Mem ſuggeratur, tamquam præteritum. לפני, enim, pro מלפני, etiam proximo verſiculo dicetur. Nam verò ſimile eſt, ne conſpectum quidem hoſtium vrbe erumpentium ſuſtinuiſſe Iſraelitas, nedū congreſſum. quando non in pugna eorum quiſquam, ſed in fuga aliquot cæſi ſunt.

Hoſtis nunquam cōtemnendus.
איש
Ioſep.antiq.l.5.
לפני pro מלפני

Cædebantq́; viri Hai illorum circiter triginta ſex &c. 5

EX ſitu vtriuſque vrbis, quem expoſuimus, conficitur decliuē fuiſſe, & pronam viam ab Hai verſus Ierichuntē; quò refugieb ăt Iſraelitæ. eoq; fuère etiā iniuriæ opportun[illegible]. Ceterùm Sebarim, ſiue Sabarim, locus inter Hai & Ierichuntem medius, nomē accepi[illegible]e

Sebarim. שברים

videtur

שָׁבַר

videtur à fractis iſtis Iſraëlitis. Nam, שָׁבַר, Sibber, frangere atque atterere eſt. Chaldæus tamen, & LXXII. non vt proprium loci nomen, ſed tanquam appellatiuum ſit, ita interpretati ſunt: niſi fortaſſis legere illi, עַד הַשְּׁבָרִים. Hoc enim eſt id quod illi dixerunt, donec fregerunt ſiue contriuerunt ipſos. Dixi proximo verſiculo, לִפְנֵי, pro, מִלִּפְנֵי, vſurpari interdum. Recte ergo, ab ante portam, diximus, cum Kimhi. hoc eſt, cum ad portam vſque oppugnandæ vrbis cauſſa, progreſſi fuiſſent Iſraëlitæ, ilicò ab erumpentibus oppidanis fugati ſunt vſque ad Sebarim. Neq; enim longius ab oppido ſuo diſcedere iſti, hoſtemq; perſequi ſunt auſi; quamuis mirificam animis audaciã concepiſſent: contrà verò fugientes Iſraelitę pauorem. Sed vide obſecro, vt iis quos Deus amat, omnia feliciter: quos odit, infeliciter eueniant. Pulchra hæc, vt videtur, victoria Haienſium, & geſtiens lętitia, breui ipſis exitium creabit. Iſraelitis verò ſua fuga dabit pręclaram victoriam. Quapropter non eſt, quòd mali in proſperis rebus, aut boni in aduerſis, vel gaudio vehementius efferãtur, vel dolore nimio concidant. Sed diſcant illi, ſuæ ſibi aduerſus Deum impietatis conſcij, metu inſecuturæ calamitatis præſentem lætitiam refrænare, quodque ſibi forte obuenit boni, id in occaſionem pietatis vertere: hi verò in Dei, vt benigniſſimi Patris ſalutari conſilio acquieſcere, atque cum D. Paullo exiſtimare, momentaneam, leuemq; huius vitę calamitatem æterna olim gloria penſatum in. atque etiam eas quæ vulgò exiſtimantur tribulationes, ſæpe ad magnam felicitatem, in hac quoque vita, cõducere; ſic moderante rẽs humanas diuino ſuo conſilio numine. Neque enim bonus parens virgis filium cædit, vt cruciet dolore, ſed vt repreſſis malis in eo cupiditatibus, meliore ac tranquilliore vita ipſum ornet, & beet. Quæ de liquefacto, & in aquam mutato populi animo memorantur, per hyperbolam tranſlata ſunt: ſignificantq; vehementem animorum conſternationem. Vt enim animus, dum fiducia nititur, firmus & conſtans dicitur; ita de ea deiectus, mollis, liquidus, & veluti huc illuc fluctuans videtur. Sed quæ tantæ, dices, fuit perturbationis iuſta cauſſa? Neque enim mirum videri debebat, à numeroſo firmiſſimoq; vrbis vnius præſidio, quale eſt credibile contractum, comparatumq; fuiſſe aduerſus exſultantẽ vicini oppidi nupera euerſione exercitum; non erat, inquam, mirum profligatos eſſe ter mille viros; atque etiam locis iniquis pauculos cæſos. Eſſet quidem trepidatio iſta tanta maximæ ignauiæ certiſſimum argumentum; ſi in ſuis viribus ſpem victoriæ collocatam habuiſſent Iſraëlitæ. verùm quando ſolius Dei potentia & ope niti debuerunt; mirandũ non eſt, ſi tantùm non deſperent; cùm ille ab hoſtibus iam ſtare videatur. Sed hęc in verſiculis proximis dicentur explicatiùs.

R. Dauid Kimhi.

Bonis omnia cedunt in bonum, malis in malum. Neque in bonis neque in malis permo... nimium oportet.

Paternæ caſtigationes ſunt ſalutares.

Cauſſa tantæ perturbationis in animo Iſraëlitarum.

Igitur Ioſua ſcindebat indumenta ſua &c. 6

SENES, ſiue ſeniores, ipſe eſt ſenatus. hoc eſt, ij quorum conſilio plurimùm vtebatur Imperator in rebus omnibus, quique prudentia dignitateq; antecedebant vulgus, potius quàm ætate. Ceterùm veſtes dilacerare, cæremonia eſt vetus, qua priſci homines animum ſuum dolore lacerari teſtificabantur. ſiue dolor ille ex luctu quopiam eſſet natus. vt Geneſis XXXVII. & XLIV. Item Leuitic. XXI. Iob II. alibi. Siue ex rei alterius indignitate atque atrocitate. veluti ſi quis impiè & contumelioſè aduerſus Deum vel loqui, vel facere eſſet viſus. vt Numer. XIV. Matthæi XXVII. Act. XIV. &c. Igitur hoc loco dolor maximus notatur, quẽ concepêre animis illi potiſſimùm, qui rem, qualis quantaq; accidiſſet, meliùs quàm ceteri exiſtimare potuerũt; cum intelligerent, in quas ſe anguſtias diuini auxilij ſpe, atque promiſſorũ fiducia contuliſſent; & quàm parũ illa quæ euenerant modò, his conſentanea eſſent. Nã, vt omittamus oracula vetera, quæ plurima inter ipſos celebrabantur; quî poteſt nõ vanum videri illud? Non conſiſtet quiſquam aduerſus te. Et rurſus illud: Omnẽ locũ quem calcabit planta pedis veſtri, eum vobis dedi. Tum illud, Per hoc cognoſceris, quòd viuat Deus fortis in medio veſtri, & prorſus expulſurus ſit è conſpectu veſtro Chananæos, &c. Verùm enimuerò; quod ex ipſa narratione apparet; haudquaquam de Deo tam impiè illi quidem cogitabant, vt ludificaturum eum ſua promiſſa putarent: ſed eum piè prudenterq; ex re nata colligerent, ſuis ipſorum peccatis offenſum illũ opem ſuã denegaſſe, ſine qua nullos ſe eſſe ſciebãt; magna ſanè ratione perturbatiſſimis & de rerũ ſumma ſolicitiſſimis fuêre animis. Verũ illis tantis ſolicitudinũ aculeis opponebant, quantũ potuêre, ſpem ſalutarẽ; quã in Dei placabilitate, atq; clementia poſitã retinebant. Eò enim ſpectat, quòd corã ſacrario Dei procumbunt; vbi præſentiſſimũ ipſius numen, ſępe aliàs, in rebus dubiis & afflictis exoratum eſſe meminerũt: quòd ſe humi abiiciunt ſeriò, ad veſperã vſque, hoc eſt, totũ diem à cibo potuq; abſtinentes. Ieiunium enim ea verborũ clauſula ſignificari, manifeſtum eſt ex ſimili

Seniores, qui.

Veſtiũ ſciſſio.

Sup. c. 1. v. 5. & 3. & 3. v. 10.

Ad veſperam, quid.

ratione lugendi, qua Dauid Saulli & Ionathæ funus feciſſe memoratur in Regum hiſtoria. denique quòd puluere capita ſua ſordidant. Sunt enim iſti geſtus hominum humiliter, & demiſſe precantium Deum; non ignauè, atque effeminate ſuam deplorantium calamitatem. vt vel ex Nineuitarum exemplo conſtat. In ſpiſſiſſima igitur illa perturbationis caligine, fidei lumen adhuc ſublucebat; quo ducebatur illi ad Deum, cum animo fracto, atque contrito; qualem is non ſolet auerſari, teſte vate diuino. Nimirum clementiſſimus Deus perturbat quidem ſubinde variis tentationibus ſuorum mentes: ſed ita, vt dum altera manu veluti oppugnat, ſimul altera ipſos tuetur atque ſuſtentet: ne etiam ſi cadant, prorſus animos deſpondeant. Eſt autem caput puluere inſpergere, geſtus hominis humiliter de ſe ſentientis; ſicut ſentiebat Abraham, cùm diceret ad Deum: Quia puluis ſum, & cinis. Eodem pertinet, humi procumbere. Vtramque autem cæremoniam credibile eſt ex illis Dei ad Adamum verbis natam eſſe: Puluis es, & in puluerem reuerteris. E ſacra porrò hiſtoria propagatam eſſe ad gentes; ſicut plurimas hæ alias ab Hebræis acceperunt. Nam Achillem quoque virum fortiſſimum, audita morte Patrocli ſui, memorat Homerus & puluere caput fœdauiſſe: & diſtetum in puluere ipſum iacuiſſe, his verbis:

Puluerem & cinerê in caput ſpargere.
Humi procumbere.
Achilles in puluere iacuit.

1. Reg. 1.
Ion. 3.
Pſ. 51.
Pſ.
Gen. 18.
Gen. 3.
Iliad.

Αμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν,
Χεύατο κακκεφαλῆς· χαρίεν δ᾽ ᾔσχυνε πρόσωπον.
Νεκταρέῳ δὲ χιτῶνι μέλαιν᾽ ἀμφίζανε τέφρη.
Αὐτὸς δ᾽ ἐν κονίῃσι μέγας μεγαλωστὶ τανυσθεὶς
Κεῖτο. &c.

Dicebatq́; Ioſua: Eheu Domine Iehoua; cur traducendo &c. 7

אֲהָהּ

QVOD conuerti, *Eheu*, eſt Hebraicè, אֲהָהּ, dolentis, & deprecãtis Interiectio. Aquilas volens repræſentare vocem Hebræam, reddidit, ἆ ἆ ἆ. LXXII. eius loco poſuêre verbum, δέομαι; hoc eſt, obſecro. Chaldæus explicatius dixit, Suſcipe precem meam. Compellat autem Ioſua Deum duplici nomine, dum, vt Imperator, pro omnibus verba facit. Alterum eſt, אדני, Adonai; alterum, יְהוָה: illud ad dominationem pertinet; hoc Dei eſſentiam, vt alibi dixi, intuetur. Solent autem duo iſta nomina ſæpius in vehementioribus precationibus iſto modo coniungi a viris ſanctis in ſacra hiſtoria. quod eodem illi Spiritu afflati fecêre, vt ego certè exiſtimo, quo ſacroſancta Eccleſia Deum Patrem omnia orat per Filium. Nam cum nomen, Adonai, vt dixi, dominationem intueatur, planè Filio congruit, eumq́ue nobis repræſentat, per quem Deus Pater, vt fecit mundũ, ſic mundum moderatur. Idque adſentiuntur nobis etiam, verbis ſaltem, diuiniores Hebræorum Philoſophi, quos Cabbaliſtas vocant; cùm tradunt, illud nomen, Adonai, eſſe tanquam clauem, qua patefit aditus ad Deum Iehouam: hoc eſt, ad Deum in ſua eſſentia veluti latentem: eſſe theſaurum, in quo ea, quæ ab Iehoua nobis impartiuntur, omnia ſunt recondita. Eſſe inſuper œconomon illum magnum, qui res omnes diſpenſat, nutrit, vegetat, per Iehouam. Denique neminem ad Iehouam penetrare poſſe, niſi per Adonai. Neque enim vllam aut viam, aut rationem ad illum perueniendi aliam eſſe prorſus. atque ideò Eccleſiam preces ſuas ſacras ſic auſpicari: *Adonai*, hoc eſt, Domine labia mea aperias: & os meũ annuntiabit laudem tuã. Hæc enim, & his ſimilia alia, ſcripta exſtant in eo libro, cui titulum illi fecêre, Portam lucis: & in libro quem vocant, שם המפרש, id eſt, Nomen explicatum. Sed hæc hactenus. Porrò iſta Ioſuæ oratio, apparet quidem, fronte prima, iurgantis cum Deo hominis, neque diſſimilis querelę illi, qua Iſraëlitę, cum ſuo maximo malo, Deum irritabant in Numeris, audita ſpeculatorum relatione. verùm tamen ſi propiùs penitusq́ue omnia ſpectes, diſſimillima eſt. Nam de fide promiſſorum, deq́ue potentia Dei, atque adeò de miſericordia ipſius minimè deſperans Ioſua, cum ſuis; ad illius ſe tanquam pedes abiicit; præſentium malorum conſolationem aliquã exſpectans: cùm illi non ad Deum ſupplices confugiant; ſed Dei adminiſtros ſacros, Moſen & Aharonem, proteruè accuſent; neque ab ipſo Deo conſilium exſpectent; aut accipere parati ſint: ſed ipſi inter ſe conſilium capiant, atque ineant, relicto Deo ad Ægyptios, hoc eſt, turpiſſimorum deorum cultores, & alioqui ſibi infenſos hoſtes, cæco furore refugiendi. nimirum exiſtimantes vana eſſe Dei ſui omnia promiſſa; cùm minimè poſſet ipſis ſubiugare tam potentes nationes. Igitur quæ ait Ioſua, *Vt traderes nos in manus Amorrhæi? vt curares nos perdendos?* haudquaquam exiſtimandum eſt, ex illiuſmodi mente profecta eſſe, cuiuſmodi Moſes attribuit Aegyptiis, cùm veretur, ne Deo exprobrent, quòd ſuos mactaſſet in deſerto, cùm præſtare nequiuiſſet, quæ ipſis

In ... nominibus Dei, Iehoua, & Adonai.
Eccleſia Patrê orat per Filiũ.
Cabbaliſtæ.
Porta lucis.
שםהמפרש
Comparatio orationis Ioſuę & murmurantis populi apud Cades barne.

Heb. 1.
Num. 14.
Num. 14.

[illegible] tam impiam in ſanctiſſimi viri pectus penetrare potuiſſe ſuſpicio- [illegible] cogitarit [illegible] lo m. lo traduxiſſe Deum ſuos per ſiccum Iordanem; quo perderet. Sup. 3,10. 6.1,2. [illegible] nc habent illa verba ſententiam: Scis Domine, populum hunc abs te huc per du[illegible] eſſe, vt, profligatis Amorrhæis, ipſum terræ vniuerſæ dominatu beares: non vt [illegible] Amorrhæis proderes. Obliqu[illegible]tur per interrogationem a contrariis, ponit Deo ob oculos ſua ipſius promiſſa. Hunc enim eſſe verum Ioſuæ ſenſum, mihi certe explicatũ videtur [illegible] quæ proximè ſequuntur, verbis, cum ait: *Atque [illegible] contenti fuiſſemus, manſiſſemusq́ cis Iordanem.* His enim hoc dicit: Si tua illa promiſſa, quantum ad nos attinent, propter noſtrum peccatum, fruſtra forent; vt omnino erunt fruſtrà, niſi te placari ſinas, ſatius eſſet, nos cis Iordanem, cum Rubenitis, Gaditis, & Manaſſenſibus conſediſſe, in Galaaditide; quàm tanta cum gloria Iordanem traductos tibi hic talis vindictæ, per noſtra flagitia, cauſſam dediſſe; qualis nobis vindicta impendet, niſi propitius ipſe nobis affueris. Noſtro enim nomine turpiter exſtincto, tuum quoque nomen apud impias gentes male audiet. Sed hoc mox explicatius dicetur. Quis enim de viro diuiniſſimo Ioſua tam iniquè ſentiat, vt credat eum his indigniſſimis cum Deo verbis iurgare? Si ideo nos huc malitiose, & callide tranſpoſuiſti, vt perderes; conſultius nobis erat, tibi morem non geſ. Sup. 1,2. reri, cum diceres: Surge, tranſi Iordanem, &c. Quaſi verò tam cæca æſtuare potuerit caligine ſanctiſſimi viri, & prudentiſſimi pectus, vt putaret, nullam cis Iordanem fuiſſe futuram Deo perdendi populi rationem: qui, quid nuper patribus omnibus per deſertũ accidiſſet, memoria tenebat recente: aut quaſi ob leuem cladem, quam ſui accepêre, animum induxerit, reſpuere illas Dei promiſſiones de terra Chananæa obtinenda, tum [illegible]bus, tum ſibi datas: in quibus promiſſionibus longè maius quiddam, & ſublimius, quam fluxas huius vitæ opes poſitum eſſe, in magiſtri ſui Moſis ſchola didicerat, per annos Talmudici סנהדרין cap. 6. [illegible]mum XXXVIII. Memini equidem Talmudicos, libro de magni ſenatus collegio; alii, סנהדרין, hoc eſt, *συνέδριον*, vocant; cap. VI. ſic hunc locum eſſe interpretatos, vt fateantur, Ioſuam, cum contrario euentu Dei promiſſa contendentem, facere expoſtulationem; atque adeò ad impium vſque votum manendi extra terram ſanctam prorumpere. Et hanc opinionem ex noſtris etiam non paucos habere, non ſum neſcius. Libenter quoque ipſe fateor, neminem carne circumdatum, quantumuis hubere alioqui Spiritu Dei afflatus ſit, non aliquando ex illius infirmitate, titubare, ambigere, vacillare in Dei promiſſis ſecum recolendis. Nam & Abraham ille diuinus vir, promittenti Deo Gen. 17,18. ex Sara vxore filium magna felicitate cumulandum, atque vix dum verba finienti, per temerariam incogitantiam ingerit, Vtinam viuat Iſmaël coram te. q. d. tantum abeſt, vt iſta, quæ promittis, euentura ſperem, vt etiam de Iſmaelis vita ſim ſolicitus. Eſt enim Fides mortaliũ [illegible] ſe omnis infirma eſt. mortalium fides omnis per ſe tam infirma, vt res diuinas nunquam ſatis complecti, nedum in ipſis acquieſcere ſatis firmè poſſit; niſi continuò Dei gratia confirmetur, corroboreturque. Sed ipſa verborum atrocitas, quæ fuerit immanis, ſi expoſtulationem eſſe dixeris; me mouet, vt eam, quam modo explicaui, ſententiam, probiorem eſſe cenſeam. Ceterùm Amorrhæorum appellatione hoc loco ſignificari videntur omnes illæ ſeptem Amorrhæi. gentes, quæ promiſſam Iſraëlitis terram tenebant. Recte tamen etiam eam ſolam nationem accipias, quæ loca trans Iordanem proxima incolebat. vt initio capitis quinti diximus. Verbum, הוֹאַלְנוּ, eſt a, יָאַל, Latinus conuertit, cœpimus. Nam cis Iordanẽ, viuo הוֹאַלְנוּ adhuc Moſe, pluſculum temporis triuerant in campis Moabiticis, & quodam modo habitare cœperant, vt ex Deuteronomio conſtat. LXXII. verò pro eo reddiderunt, *κατῳκήσαμεν*. Chaldæus vtram harum duarum ſecutus ſit interpretationem, eſt incertũ. Nam verbum, שרא, quo ille vtitur, tum incipere, tum manere ſignificat. Iudæi à Latino ſtant שרא plerique omnes. Mihi videtur verbum, יָאַל, in ſacris literis perpetuò ſignificare, acquieſ- יָאַל Iaal. cere in re qu[illegible]piam, eamque tota voluntate amplecti. atque ideo dixi, *contenti fuiſſemus.* Nam iurandi ſignificatio non à יָאַל, ſed ab אָלָה, eſt.

Mi Domine, quid dicam? poſteaquam Iſrael &c. 8 9

INSVLSVM eſt, & ab[illegible]rdum, quod quidam hoc loco exiſtimant, Ioſuam ſolicitum eſſe, quid iis poſſit reſpõdere, qui obiiciant; fugam illã eſſe parum conſentaneã iis verbis, quibus ante ab eo gratia atq; fauor Dei prædicabatur. Hunc enim ſenſum aperte refellit ſequens oratio. Ergo, dicere, pro, cogitare, poſitum eſt; vt ſæpe. Nam reddit Imperator ra- Dicere pro cogitare. tionem eius perturbationis animi, quam & geſtu habituque, & verbis ſuperioribus præ ſe ferebat: eamq; totam explicare nunc incipit: dum ſic fere loquitur: Mi Domine, quid

Verba Ioſuæ explicata. cogitabo? quid conſilij capiam, poſtquá Iſraëlitæ terga dedére hoſtibus? Inde enim certus ſunt, te nobis offenſum eſſe, neq; opem ferre. Hoc vero vbi Chananæi animaduerterint, atque omnes iſtæ nationes ferociſſimæ; quæ adhuc tua maieſtate, tuoq; numine ſunt repreſſæ, & partim etiá domitæ; cingent nos vndiquaque; & facile; ſi tu non protegis, delebunt prorſus. Et nos quidem noſtris flagitiis dignas fortaſſis pœnas dabimus. verum illud erit indigniſſimum, quòd glorioſum nomen tuum traducetur per ora profanatum gentium: quæ cùm non ignorent, quàm mirificè nos adhuc foueris, & per quanta miracula nos huc introduxeris; dicturæ ſunt, dolo malo abs te facta eſſe omnia, vt nos ſibi proderes, ſemelque perderes. vel nó eam fuiſſe tuam potentiam, vt nos poſſes aduerſus ſuos deos defendere, & promiſſa præſtare. Iam ergo obſecro Domine, oſtende nobis tui placandi rationem, &c. Eſt enim iſta Ioſuæ oratio curta, & imperfecta; atque propero Dei reſponſo interpellata; qui priùs quàm ſe orent mortales, nouit quæ ſint petituri: & promte occurrit in ipſis precibus benignus. Neque enim dubium eſt, quin ad illius precationis exemplum, ſuam hanc inſtituerit Imperator, qua ipſius præceptor Moſes feliciter fuerat vſus in Numeris; cum diſerte pronuntiaſſet Deus, ſe gentem Iſraëliticam vniuerſàm peſte percuſſurum, exterminaturumque. Et in Exodo, poſt cultum à populo vitulum. Num. 14. 15. Exod. 32. 11. Ceterum illiuſcemodi ſancta ſolicitudo vindicandi nominis Dei a gentium iniuriis, tam crebiò attributa eſt Patribus, in ſacra hiſtoria, vt nihil opus ſit plura adiungere exempla.

Dei nomé nūc impunè violatur. Iſtis autem Patrum piiſſimis animis quàm parum æmulemur nos hodie, res ipſa clamat; cùm impunè fæx hominum ſacramenta quæuis impiis vocibus profanat, polluit, deridet. Magiſtratus popularem gratiam ſanctæ religioni anteponit. Sed exſtincta eſt in nobis vera pietas.

בִּי אֲדֹנָי Illud porrò, בִּי אֲדֹנָי, quod eſt ad verbum, In me Domine, blanda eſt appellatio, qua dum demulcet Ioſua Deum; ſatis, quod dixi, oſtendit, ſe de illius placabilitate non deſperare.

Chananæi. De nomine, Adonai, dixi ſuperiùs: Chananæum eſſe hoc loco appellatum eundem populum, quem paullo ante Amorrhæum, apparet. Sed quarú gentiú iſtæ ſint propriæ appellationes, diximus in principio capitis quinti. Quod conuertimus, *In orbem conuenient contra nos*, eſt Hebraicè, נָסַבּוּ עָלֵינוּ. Sunt quidem qui סב, pro שב, dictum putent, hoc ſenſu, Conuertentur contra nos, cùm paullo antè, præ metu, ad fugam ſe comparauerint; ſimulatque intelligent nos tua ope deſtitutos eſſe. Sed ſimplicius eſt illud, quod à me redditum eſt, pro ipſis verbis. nam de populo prorſus delendo loquitur Imperator. Id autem accidere iis ſolet, qui à potentioribus hoſtibus vndiquaque ſunt circumdati.

Dominus porrò dicebat ad Ioſuam: Surge &c. 10

Deus occurrit nobis in noſtris precibus. HOC inſigne exemplum eſt maximæ ad omnem benignitatem facilitatemq; procliuitatis Dei; quoties ex animo fracto attritoq; eius opem imploramus. Occurrit enim ille nobis in noſtris precibus, atque optatis, vltrò: & diuina gratia ſua nos conſolatione, quaſi manu, ſubleuat. Ego, inquit Dominus apud Iſaiam, priùs quàm clamabunt, reſpódebo: dum etiam tum loquuntur, ego exaudiam. Iſa. 65. 24. Illud enim, *Quid hoc tu proſtratus iaces in faciem tuam?* non eſt obiurgantis, aut precandi ritum illum reprehendentis; quo ritu Chriſtus ipſe vſus eſt: Math. 26. 39. ſed iamdudum ſe paratum eſſe ſignificantis adopitulandú.

Deus preces noſtras æſtimat, tanquam ſatis dignas. Tanta enim eſt eius erga nos miſericordię abundantia, vt preces noſtras, quamuis nunquam ſatis vel prolixas, vel intentas, tamen veluti nimias, benignè amplectatur. Eſt enim ac ſi dicat: Noli tu te diutiùs cruciare, atque affligere. iamdudum ſcio quid velis; iamq; faxo ſcias, quid facto opus ſit. Eodem ſenſu dicta ſunt illa in Exodo ad precanté Moſen, Quid clamas ad me? Exod. 14. 15.

Dei facilitas non debet nos in orando ſegniores facere. At verò iſta tanta Dei bonitas, & facilitas, haudquaquam debet noſtram in ipſo orando ſedulitatem remittere: non magis quam liberaliſſimi Regis munificentia æquum eſt ex ſtrenuo ſeruo ignauum fieri: ſed magis atque magis prouocare & intendere: præſertim cùm a Chriſto ipſo didicerimus; nihil eſſe Deo acceptius, quàm aſſiduas preces noſtras; modò vt ſanctè, & pie ſint conceptæ.

Dandi caſus ſæpe otioſus videtur apud Hebræos. Participia loco Nominum. In Hebræo eſt, Surge tibi. at tales datiui, vt alibi dixi, poſſunt ſæpe omitti; quamquam non prorſus ſuperuacanei ſint, ſed ferè incitandi vim habeant. Participium, נֹפֵל, reddidi per Nomen adiectiuum. Sic enim ſæpe Participia vſurpantur. Neque enim tum ſe primum abiiciebat humi Ioſua: ſed totum diem affixus ſolo iacuerat.

Iſrael deliquit, atque etiam tranſgreſſi ſunt &c. 11

SVPERIORE verſiculo Deus Ioſuam ſurgere iubebat. nimirum vt malis remedium adhiberet, quale ipſe eſſet præſcripturus. Verùm priùs quàm hoc, quale ſit, explicet, digreditur hic, & verſu proximo, ad ipſa mala, quæ ſint, oſtendenda. atq; ideò verſu

ſu x i i i. dum redit eò, vnde paulliſper diſceſſerat, denuò verbum illud, *ſurge*, repetit. Malis enim tum demum rectè medemur, poſtquam ipſa probe perſpecta habemus. Porrò rurſus quod ab vno Achane eſt patratum ſacrilegium, toti Iſraëliticæ genus corpori attribuitur. Ipſa enim corporis ſoliditas atque integritas vitiatur, & quodam modo diſſipatur, cùm pars vna vitiata eſt. Neque coire rurſus, & conſiſtere ea integritas poteſt, niſi vitioſa illa parte aut curata, aut reſecta. Vnde eſt illa tam frequens in Lege monitio Dei, Auferte malum e vobis. Sed hæc prolixiùs tractabamus in huius capitis initio. Talmudici, cap. v i. סנהדרין, Iſraëlis nomine, vnū Achanē hic notari ſcribunt, eóq; quamuis ſacrilegum, tamen Iſraëlis nomen obtinere; ſicut prouerbio dicitur, Myrtum eſſe, vocarique myrtum ab omnibus, etiam ſi inter vrticas ſtet myrtus. Sed illi verbis ſolis à nobis diſferunt, re conſentiunt. Ceterum quia Deus iſto ſacrilegio violatum eſſe ſuum ſtatutum pronuntiat, conficitur, Imperatorem illam de anathemate legem non ſuopte arbitrio, ſed Dei iuſſu tuliſſe. Porro vocula, גַם, *etiam*, quæ ſæpius hoc loco iteratur; auxeſes continuas ſignificat; vt Hebræis quoque videtur. Hæc igitur theſis, *Iſrael deliquit*, ſic, quaſi per gradus, amplificatur: Grauiter deliquit Iſrael. Nam quod nuper iuſſeram, vt vrbem cum rebus omnibus perderent, præter Rahabam, cum ſuis familiaribus, præterque aurum, argentum, æs, ferrum, id non obſeruarunt. Recepit enim nonnullas reliquas res, quas perdidiſſe oportuit. Et quod grauius eſt, non ſoliquas modò ſecerunt, ſed ſibi etiam priuatim vſurparunt. tum quod etiam maius eſt flagitium; furtiue vſurparunt: perinde ac ſi me clam patrari quidquā poſſit. Ad hæc, mendacijs inſuper fallere conati ſunt. Denique, quod malorum eſt extremum, obſtinarunt animum, rebus ſubtractis in ſuam ſupellectilem relatis. Sic enim ego interpretor illam particulam, וְגַם שָׂמוּ בִכְלֵיהֶם, *atque etiam repoſuerunt inter ſua ſupellectilia*. quamuis non neſciam, R. Dauidem Kimhi de defoſſis in tentorio rebus furtiuis accipere. Neque enim mihi videtur, כְּלִי, tentorium, ſignificare. ceteroqui hoc ipſum vel apertius propoſiti pertinaciam arguat. Sed obſeruandum eſt hoc loco, quàm grauiter accuſet Deus id peccatum, quod cum nullius mortaliū iniuria coniunctum, leue alioqui poſſit videri. Et proinde penſitandum, quæ nobis ad ſalutem ſpes reliqua eſſe queat, ſi in extremo iudicio iure ſummo nobiſcum agat Deus. eoque ardentiore pietate aſſiduò orandum, vt ille remittat nobis debita noſtra. neque intret in iudicium cum ſeruis ſuis: quando ne ipſa quidem quæ videtur noſtra iuſtitia, ſatis apud illud tribunal iuſta eſt futura, Et vt ait diuus Bernhardus, omni humilitate ad illius miſericordiam confugiendum: qua ſola poſſunt ſeruari animæ noſtræ.

[Margin, left: Talmud. סנהדרין c. — Pſ. 143. b. — Bernh. ſer. 1 in feſto omnium ſanctorum.]

[Margin, right: Vnius peccatū quomodo ad multitudinem pertineat. — Auferte malū è vobis. — Prouerbium Talmudicum. — 11 — R. Dauid Kimhi. — Peccati grauitas. Ad Dei clementiam confugiendum.]

Neque poterunt filij Iſrael conſiſtere contra hoſtes ſuos &c. 12

Particvla, לִפְנֵי, ſecundo loco poſita, ſic accipienda videtur, vt litera Mem initio ſuggerenda ſit, hoc eſt, vt plene ſcribatur, מִלִּפְנֵי, quod ſæpe fieri diximus alibi. Ceterùm iis quæ ad verſiculum primum huius capitis diſputata à nobis ſunt, ſatis eſſe explicatum arbitror; cur Deus ob hoc Achanis, gregarij, vt apparet, militis, peccatum, pronunciet ſe populi ſui curam abiecturū, niſi expietur. quamuis credibile ſit, multo atrocioribus antehac criminibus contaminatam fuiſſe tantam hominum multitudinem. Et cùm dicamus illos x x x v i. viros, qui deſiderati ſunt, non Achanis, ſed ſuam culpam luiſſe; cur non perindè illos antè, vt nunc Achanem, accuſauerit. Præterquam enim, quòd certis, atque conſtitutis apud æternam ſuam ſapientiam, temporibus, iudicia exercet; non quidem ob ſingularia, quæ tunc commiſſa ſint, maleficia, præ omnibus alus digna talibus iudiciis. numquam enim illiuſmodi, in vllo hominum cœtu non committuntur; quæ noſtra eſt vitioſitas. Sed vt prouidentiæ ſuæ opinionem in mortalium animis conſeruet; ſolet illa ſua iudicia ſic plerumque inſtituere, vt ob ea potiſſimum delicta exerceri videantur, quæ contagio facilè peruagentur ad omnes: & in quibus ad euertendam publicę illius rei conſtitutionem, atque ad legitimi ordinis & diſciplinæ diſſipationem momenta magna ſint. qualia ſunt Regum, Principum, Paſtorum, ceterorum, qui primi in rep. habentur, vitia. Itē contumaciæ ſeditioſorū hominum, deſertorū, ſuſurronū, & omnino ea flagitia, in quę publicis legibus, vbi patefacta ſunt, animaduerti ſolet. Cùm igitur hoc Achanis ſacrilegium aduerſus recens latā, & certæ pœnæ denūtiatione ſancitā legem, eſſet admiſſum, ſacile diſciplinam omnē, in his maximi belli initiis, quatefacturū fuerit, ſui impunitate; viſum eſt æterno Dei conſilio, exemplum edere in illum, quod omnibus vtile foret. quanquā dubium non ſit, quin eodē illo tempore, multa vel ſimilia, vel

[Margin, right: לִפְנֵי Pro מִלִּפְנֵי — Deus cur interdū quoſdā punit pro aliis.]

deteſtabiliora etiã vitia in populo fuerint, quę propalam à Deo nõ caſtigabantur. At verò cur magis in Achanem, quàm alium quemuis ſacrilegum aut maleficum, publice tunc animaduerteret, id in diuino ipſius, curationis, diſpenſationiſque rerum humanarum arbitrio poſitum erat. Et credibile eſt Achani graue illud ſuppliciũ, quod dabat, magis fuiſſe ſalutare; quam multis aliis ſuam ipſorum impunitatem; ſi beatam æternamque vitam intueamur. Sed quando diſerte pronuntiat Deus, ſe poſthac non affuturum Iſraëlitis, niſi anathemate abolito, quo ſe cõtaminarant: magna & perdifficilis, vt videtur, quęſtio oritur, qua fronte catholica Eccleſia gloriari audeat, de perpetua apud ſe Spiritus ſancti pręſẽtia: cuius afflatu ita dirigatur, vt in iis dogmatis, quę ad probę noſtrę religionis fidem pertinent, errare non poſſit. quando in ea non apud vnum aliquem Achanẽ ſemel paucularum res per ſacrilegium ſublatæ, atque in tuguriolo in terrã defoſſæ, clam habentur: ſed Pontificum, Epiſcoporũ, Presbyterorum, aliorum ſacerdotum, atque etiam Principũ virorum ſuperbiſſima tecta, aulas, equos, ne dicam ſcorta, & viliſſima mancipia, iam olim propalam exornent ingentia ſacrilegia; & quidem non earum rerum ſacrilegia, quas res alioqui abolitum ire oportebat; (eſſet enim hoc tolerabilius) ſed quibus Christi ipſius famem explere, nuditatem tegere, atque omnino vrgentem egeſtatem ſuſtentare ius erat. Sed difficilis illa, atque vt Eccleſiæ hoſtibus videtur, inexplicabilis quęſtio ſoluitur facillime, ſi modo expendamus, quæ ſit Dei in illis verbis ſententia, cum dicit, *Non ero poſthac vobiſcum*. Nam ſanè id eum non ſentire, abiecturum ſe poſthac omnem populi ſui curam, luculenter ipſius apud Iſaiam teſtatur his verbis. Et ait Zion, Deſeruit me Ie- Iſa. 49. 14.
houa, & Dominus oblitus eſt mei. an obliuiſci queat mulier fœtus ſui, vt non miſerea- „
tur filij vteri ſui? Etiam vt illæ obliuiſcantur, ego certe tui non obliuiſcar. Et verò quis „
ſanę mentis dicat Deum, etiam tum, quando maleficio recens commiſſo ipſa eius indignatio videbatur eſſe maxima, non prorſus materna ſolicitudine Eccleſiam illam ſuã curaſſe; cùm leuicula clade affectam ad procurandum expiandúmque ingens malum permouit? plane ſicut mater optima, ſi peccet filius, virgis caſum leuiter corrigit atque emendat. Non igitur, quando ait, *Non ero poſthac vobiſcum*, ſuam ſe illis diuinam gratiam, ſacrumque Spiritus ſui inſtinctum, quibus ipſorum corda illuminẽtur, ad agnoſcendam ſacrorum ſuorum veritatem effatorum, dicit ſubtracturum. Sed de ſua ope ad vincẽdos continuo ſucceſſu hoſtes loquitur. quam dum illis negat, eoque ad ſe implorandum reuocat, non magis deſeruiſſe ipſos videri debet, quàm mater fœtum ſuum, ſi dulci tęniarum & lumbricorum nutrimento ſubtracto, amaris eum cibis interdum vexet. aut ſi cùm indulgentia corrumpi ipſum animaduertit, flagris auertat ad obedientiam. Ceterùm ponit nobis ob oculos hic locus, luculenter, cauſam calamitoſiſſimorum bellorum, quibus multis iam annis perpetuò infeliciſſimè confligimus cum Turcis. & quid porrò nobis futurum ſit prænuntiat, ſi Chriſto ſua anathemata ſubtrahere, eaque in noſtras voluptates auertere pergemus. Sed hoc hactenus. Chaldæus, ſuo more, illud, *Non ero poſthac vobiſcum*, explicat his verbis. Non faciam vt ſit verbum meum poſthac vobis auxilio. de quo loquendi modo iam ſemel iterumque diximus.

Quæſtio, an Deus unquam relinquat ſuam Eccleſiam.

Sacrilegiis plenæ magnatum aulæ.

Solutio.

Cur infeliciter cũ Turcis pugnamus.

Chaldæus.

Surge, expia populum, & dicito &c. 13

POSTQVAM expoſuit Deus ipſum facinus quale, & quantum eſſet, ſuperioribus duobus verſiculis; iam reuertitur ad id quod cœperat dicere verſu decimo, hoc eſt, ad exponendum quæ ſit illi malo facienda medicina. Ideoque repetit mandatiuum illud,
קדש *Surge*. Verbum, קַדֵּשׁ, nõ ſatis commode poſſum vno vocabulo Latino reddere. vtcùnque autem Hebræi plane vt Plato vſus eſſe, mihi quidem, videtur verbo ex coniunctione facto ἀφοσιώσασθαι. cuius vis neque expiandi verbo, quod ego reddidi, neque luſtrandi, quod alij, neque purgandi, quod item alij, ſatis exprimitur. neq; verò omnino conſecrare eſt; ſed comparare ad ſanctitatem, Deoq; coniunctiorem efficere; qui ſolus verè ſanctus, puruſque eſt. Chaldæus ſuo more interpretatur, זמן, hoc eſt, vt forenſes loquuntur, citare. quaſi iubeat Deus, Imperatorem tempus locumque populo præſtituere, quibus parati adſint. Hunc Iudæorum turba, vt ſolet libenter, ſequitur. Sed quando is Dei ſenſus eſt, vt velit populum poſtridie, tanquam ad ſuum tribunal, adeſſe; credibilius eſt, id eum iuberi velle, vt corporis caſtimoniæ operam publice & priuatim, pro ſe quiſq; dent. ſiue quia manus habebant ſanguine humano infectas, ex recente Ierichuntiorum cæde: ſiue quia tota caſtra illato anathemate polluta quodam modo cenſebantur: ſiue denique vel ob id ſolum, quòd coram ſacrario Dei comparere, iudiciique diuini aleam ſubire deberent poſtridie. ſimiliter atque in Exodo, cùm eſſent Dei effata audituri. Nam de iiſdem Exod. 19.

ἀφοσιώσασθαι.

Chaldæus.

Expiationis ceremoniæ.

ritibus

nibus accipiendum eſſe hunc ἁγιασμὸν, exiſtimo, quos illic Moſes præſcripſit. Erant
autem ij, vt veſtes ſuas ſordibus eluerent, & vt ſecubarent. Hæ enim cæremoniæ religio-
nem animis populi magnam offerebant, cùm quiſque facile intelligeret, multo ſibi ſer-
uandum magis eſſe, vt caſtis animis ſub Dei veluti aſpectũ prodirent, quàm corporibus.
quando his illi infinitis modis præſtantiores ſunt. Non ergo dãnanda ſunt externa pieta- Externa pietatis adminicula.
tis adminicula, quibus opus habemus, tantiſper dum homines ſumus, humi ſtrati. Sed hęc
pluribus ſunt à nobis dicta ad verſiculũm quintũ capitis tertij. Sed enim quis hîc Deum
reipſa ſuccenſere Iſraëlitis, aut ipſos deſeruiſſe, dicat, cùm videat, quãta cũ benignitate
omnem ſui reconciliandi rationem, per diuinum ſuum Spiritum ipſis commonſtrat?
Deberet autem hoc exemplum mirificè nos conſolari; atque ad amandum Deum hor-
tari. Neque enim ille minus nobis, dum ſæpe multumque delinquimus, congruos mo- Deus nos cordis occulto instinctu reuocat in viam ſalutis.
dos, quibus ad ſe reuertamur, hoc eſt, redeamus in viam ſalutis, tum per ſacra ſua verba,
tum per Spiritus ſui diuinos afflatus cotidie ſuggerit, & ante oculos animi noſtri ponit.

Siſtetis vos igitur mane per tribus veſtras &c. 14

VERBVM נִקְרַבְתֶּם, eſt quidem in ea formula poſitum, quam Niphal vocãt Grãma-
tici. ſed voluit vſus, vt in ea non meræ ſed reciprocæ paſſionis haberet notionem; qualẽ Inquiſitionis modus.
ſolent alioqui verba in Hithpael habere. Sed quo ſit iſta inquiſitio acta modo, nõ vna eſt
Hebræorũ ſententia. Veteres enim, in Capitulis, vt vocant, R. Eleazaris, ſcribunt, tribus Talmud.
omnes corã rationali, ſiue pectorali iudiciario, quod Moſes vocat חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט, Græci λόγιον חשן
Exod. 28. κρίσεων: hoc eſt, coram illa veſte ſacerdotali, in qua erant gemmæ duodecim concinnatę המשפט
diſpoſitæque certo ordine: & in ſingulis ſingula tribuum inſculpta nomina, productas
eſſe. Ibique eam gemmam, quæ ſontis tribus habebat nomen, culpam prodidiſſe, ſplen-
doris ſui obſcuratione. Deinde verò in deprehenſæ iam tribus proſapias, familias, capita
deinceps, ſorte ducta, eſſe inquiſitum. Idque illis aſſentiuntur etiam R. Dauid Kimhi, Kimhi, & Liranus.
& Liranus noſter. Alibi verò ſomniant Rabbini, arcam ipſam ſacram primùm eos, qui Talmud.
noxiam tribum repræſentabãt, deinceps qui proſapiam, mox qui familiam, denique fu-
rem ipſum, cùm ſe ante illam ſiſterent, veluti iniecta manu, retinuiſſe; vt ne pedem loco
mouere poſſent. Mihi verò credibilius apparet, apprehendendi ſermonem non eam vim
hoc loco habere; ſed pro arguere, ſiue indicare poſitum eſſe; vt ſunt LXXII. interpretati.
Porrò R. Leui F. Gerſonis exiſtimat, diſquiſitionem iſtam omnem ſorte actam eſſe. Sorti- R. Leui Gerſ. Sortitio.
tionem autem adſcribi Deo: quia eius nutu rectè cadit ſors. quod Solomon teſtificatur,
Prou. 16. in extremo. inquiens, In ſinum proiicitur ſors, & à Domino eſt omne iudicium, ſiue ratio ipſius. Et
quò hæc tãti momenti ſortitio certiorem haberet fidem, opinatur idem Leui, Prophetæ
manibus, coram arca ſacra, tanquam in Dei conſpectu, miſtas atque extractas eſſe ſortes.
Ioſep. antiq. l. 5. 1. Reg. 14. 1. Ion. 1. Ioſephus etiam, & interpres Latinus ſortitos eſſe cenſent. Idque mihi etiam probabilius
videtur: quando & Saullem quoq;, & vectores apud Iona conſtat eſſe ſortitos; & quidem
ad pœnam; vt hîc. Nã ſortẽ, ſi religioſè tractetur, numine diuino regi, atque pro Dei arbi-
trio cadere; & eſſe, quod ait Solomon, Dei iudicium; præter alia ſacræ hiſtoriæ exempla,
ille ſortitus ſatis magno argumento nobis eſt, qui Matthiam in collegium ſanctiſſimorũ
Act. 1. v. vlt. Aug. in Pſal. Apoſtolorum cooptauit. Rectè ergo Auguſtinus dixit, ſortem eſſe rem, quæ in dubita-
tione humana, diuinam patefacit voluntatem. Verùm enimuero hæc ad eas ſortes mi-
nimè pertinent, quibus homines ſtultè, immò impiè curioſi, rerum futurarum exitus
prænoſcere laborant. Sunt enim illæ tales indignæ Chriſtiano homine ſortes. vix enim
vlla re incautiùs, ſimul & grauiùs offenditur Deus, quàm vaniſſimis illiuſcemodi ſu-
perſtitionibus; quæ re ipſa falſi cultus ſunt, cum veri numinis neglectu coniuncti. vt ne-
que illæ ſortes ſunt ferendæ, quibus malè religioſum vulgus ad ſuas nundinationes, &
ad quæſtum faciẽdum diuina oracula ſolicitat. aliud eſt, cùm de compacto fortunę alea
exſpectatur. Eas enim ſolas ſortes benigno ſuo nutu regere & temperare exiſtimandus eſt Quæ ſortes gubernentur nutu diuino.
Deus, quæ, pro re nata, ad publicam aut priuatam hominum ſalutem procurandam,
aut Dei gloriam illuſtrandam, iuſta cum reuerentia, & religione committuntur diuino
arbitrio; præſertim ab hominum cœtu piorum. Sed vt vt hoc eſt; quando de hominis
vita atque fama hîc agebatur, haud potuiſſet iudicium, ſola ſortitione factum tãti apud
vniuerſum populum eſſe, vt omnem effugeret calumniam; niſi acceſſiſſet ipſa etiam ſon-
tis confeſſio. Quod & veteres Iudæi exiſtimauerũt: qui libro Tanhuma non dubitarunt Tanhuma.
dicere; tribum Iudaicam arma aduerſus reliquas tribus de iſta re ſumpſiſſe; neq; depo-
ſuiſſe, niſi poſtquã ipſe ſuum facinus confeſſus eſſet Achan. Nam, inquiunt, ſi duo vel in-
nocentiſſimi homines cogantur de capitali re ſortiri inter ſe, damnabitur alteruter. in-
iuſtè

iuſtè tamen. Idem ſcribitur capite ſexto τῦ συνεδρίω. vbi plurima de hoc loco inter Rabbinos diſceptatio eſt. סנהדרין Atqui quod ad huiuſmodi ſortitionẽ attinet, qualem Talmudici obiiciunt, ea periculum de re certa, tanquam incerta, facere, nihil eſſet aliud, quàm Deo illudere. Nos autem ſortitionem nullam niſi cum religione coniunctam probabamus. *Cur gradatim facta inquiſitio* Sed enim cur non vno ſortitu tota abſoluatur quęſtio; verùm tanquam gradatim à tribubus ad proſapias, à proſapiis ad familias, à familiis ad ſingula capita deſcendatur. equidem opinor, vitandæ confuſionis cauſſa id fieri. Nam in tanta capitum multitudine vix vlla hydria ſingulorum nomina potuiſſet capere; & extrahendi finis nullus fuiſſet. Tum facilè potuiſſet quiuis alienum nomen pro ſuo dare, vel prorſus nullum dare, & neſcio quid non facere, ne ſors ſe proderet. At in præſcripta à Deo formula fraus nulla fieri poteſt. Ipſæ enim tribus quot, & quæ eſſent, aperta res erat, & nota omnibus. Iam verò quis non exiſtimet, ſingulas tribus, ſuarum cognationum, cognationes ſuarum familiarum, familias ſuorum capitum numerum habuiſſe cognitum, & nomina calluiſſe. *φυλάρχοι.* Fuêre enim omnino φυλαρχοι, ſiue tribuni duodecim: quorũ ſuę quiſque tribus vt veluti dux & princeps erat, ita quot, & quæ in ea eſſent cognationes nominatim tenebat. *δημάρχοι.* Similiter ſingulæ cognationes, ſiue gentilitates, vt ſic dicã, ſuos habebãt δημάρχυς, qui earum familiarum, quas ſub ſe quiſque habebat, nomina numerumq́ue non neſciebant. vt neque ſingularum familiarum patres, quibus eſſent præfecti capitibus, poterant ignorare. Itaque in prima ſortitione ſortes ſolæ duodecim coniectæ in vrnam ſunt, quæ ſingulas tribus referrent. In ſecunda tot, quot habebat tribus Iudæ φυλάρχος ſub ſe cognationes. In tertia, quot gentis Zaraitæ Demarchus ſub ſe habebat familias. Denique in quarta, quot familia Zabdi continebat capita. Igitur paruo labôre, nulloq; errore res omnis acta eſt: quæ prorſus inexplicabilis erat futura, ſi ſexies centena, aut eo plura nominum millia ſimul in hydriam coniecta fuiſſent. Quin illud quoque probabile eſt, Imperatorem, cum populum per ſuas tribus, vt eſt in ſacro contextu, produceret, non quidem vniuerſam produxiſſe multitudinem: ſed eos ſolos, quos dixi, duodecim tribunos, ſiue Phylarchos. Cumq́ue Iudæ tribus notata infamiæ eſſet, eos eum deinde ſolos citaſſe, qui ſingularum huius tribus cognationum capita erant; hoc eſt, ipſos Demarchos, vt nuper appellabã. Mox patefacta cognatione ea, in qua erat ſacrilegus, ſolos familiarum Patres ſorte experiri coactos eſſe, & coram arca prodire iuſſos. Deniq; prodita familia, omnes tandem, & ſingulos in medium venire atque ſortiri debuiſſe, qui in ea familia erant. Nihil igitur in his actionibus inordinati, nihil confuſi erat. ſed diſcreta, explicataque omnia: vt facilis eſſet doli cautio. Atque hanc in aliis etiam cœtibus celebrandis citandi ſolos primores rationem eſſe obſeruatam crediderim. Sed quod ad præſentem quęſtionem attinet; ſi quis exiſtimet, ideò gradatim vniuerſitatem ad pauciores contrahi voluiſſe Deum, & poſtremò deduci ad ſingulos; vt is, qui in noxia ſe eſſe non ignorabat; cùm ſe continuò peti, primùm in tribu, deinde in gente, mox etiam in familia; neque iudicium diuinum vſquam aberrare videret, vltrò ſe ipſe ſupplex proderet, priùs quàm à ſorte nominatim proderetur; veniamq́ue oraret; cui etiam tum planè fuiſſet locus; illi ego non repugnauero. Quippe qui nulla re magis, quàm miſe- *Dei miſericordia prædicãda.* ricordia Dei, per omnem occaſionem, prædicanda delecter: qua vt mortales omnes, ita ego inprimis maximè opus habeo. Et profectò vehementem, & duram fuiſſe hominis obſtinationem neceſſe eſt; qui perinde ac ſi eius quod quęrebatur facinoris conſcius ſibi non eſſet, Dei iudicium, quod iam tribus antè pronuntiatis ſententiis certiſſimũ eſſe intelligebat; de ſe nominatim fieri ſuſtinuerit. Sed prorſus geminam, vel maiorem etiã impudentiam proditoris Iudæ nobis commemorant ſacræ literæ. qui cùm audiſſet *Matth. 26, 21.* Chriſtum diſertè dicentem: Vnus veſtrûm me prodet. atque inſuper, quis ille eſſet, tan- *Quibus artibus Satan obſtinet noſtras mentes.* quam digito oſtendentem, his verbis, Qui intinxit vnà mecum manum in catino, is me tradet; nihil erubuit etiam tum interrogare ore duriſſimo: Egóne ille ſum magiſter? Sed non deſunt Satanæ artes mille, quibus hominum mentes affirmet, ne ipſos ſcelerũ, quæ vel iam patrarunt, vel obſtinatis animis conceperunt, poſſit pœnitere. Illum igitur credibile eſt Iudæ perſuaſiſſe, nihil Chriſtum mali paſſurum à Iudæis, etiam ſi tradatur; vt qui ſępè eſſet è mediis hoſtibus furentibus facile elapſus: atque interim ſe improbos illos Phariſæos & ſacerdotes, argento eo, quod ſibi fuerat depectus, multaturum; & facilè deinde cum placabiliſſimo clementiſſimoq́ue hero rediturum in gratiam. Similiter Achanem noſtrum in eam primum opinionem induxiſſe, vt putaret, aduerſus expreſſam aliis verbis voluntatem Dei, non eſſe nouo iſti Imperatoris edicto de anathemate obtẽperandum.

Deut.13.14. perandum. Deum enim in Deuteronomio edixiſſe, cùm de [illegible] grandis vrbibus verba faceret: Quidquid fuerit in [illegible] prædam omnem, diripies [illegible]; comedes [illegible] ſpolium hoſtium tuorum. Deinde ve[illegible] cum re ipſa cerneret offenſum Deum qu[illegible]ſtionem iam exerceret, & recta in ſe collimare, tum ſic exiſtim[illegible]uerit complures præter ſe alios eſſe, qui ſe [illegible] eiuſmodi impia fraude obligaſſent; furtumque in tam ſplendidis manubiis vel multo grandius feciſſent: eos diuina ſorte peti ad pœnam, non ſe. Mirum enim quàm variis technis eludat veterator ille probas noſtras cogitationes, quas Dei [illegible]ritus mentibus noſtris [illegible]ere non ceſſat. Nam vt aliquando fucus ipſius omnis, [illegible]o maleficiorum turpitudinem mirifice diſſimulare nouit, per veritatis ſplendorem [illegible] deterſ[illegible] tamen vel ſolo pudore, atque pernicioſo infamiæ metu, vel glorioſa oſtentatione homines, vt improbum ſuum inſtitutum teneant; neque inde ad id quod rectum probumque eſt decedant, v[illegible]; donec tandem ſera atque inutilis fiat pœnitentia. Nos igitur iſta, & huius generis alia exempla ante oculos hab[illegible]amu[illegible]; atque in tempore noſmet ad fontem miſericordiæ recipiamus; prius quàm iudicati ducamur. Neque à malo dæmone perſuaderi nos ſinamus, vt vllis tenebris, aut diſſimulationum integumentis; qualia nobis ille varia fingit; ſperemus quidquam omnium, quæ agimus, à Dei conſpectu poſſe occultari, &c.

Dæmon variis technis eludit [illegible] Spiritus [illegible].

Admonitio. Ne nobis ſcelerum [illegible] [illegible] [illegible] polliceamur.

Et fiet, vt qui deprehenſus fuerit &c. 15

QVOD conuertimus, *rem fœdam*, eſt Hebraicè, נְבָלָה, quæ poſitio propriè, marceſcere, ſignificat: veluti cadauera, quæ amiſſa anima, tanquam ſale, computreſcunt. pertinet etiam ad folia, quæ vt naturali humore deſtituuntur, defluunt ex arboribus. T[illegible]nſfertur quoque ad ipſum animum, cùm ille diuinis ſuis virtutibus orbatus deſipit. quem eius morbum Græci ἀφροσύνην, nos dementiam, & vecordiam appellamus. Inde eſt ergo quod Theodotion hoc loco ἀφροσύνην dixit. Sed LXXII. ἀνόμημα, conuerterunt; planè quo ſenſu Chaldæus interpretatus eſt דלא כשר, hoc eſt, improbum. Idque mihi placet; vt per tranſlationem, accipiamus improbitatem, ea enim per ſe fœda res eſt. Vnde noſtra lingua, ſchelmerey dicimus. Sic enim etiam de ſtupro dictum eſt Gene. XXXIV. & Iudic. XX. Affert igitur Deus cauſſas diuerſas duas, cur in ſacrilegum iſtum tam graue ſtatui exemplum velit. Prior eſt, quia legem ab Iehoua, hoc eſt, à ſummo numine, inſtitutam violauit. Fœdus enim pro lege, ſiue cõſtitutione, hic accipitur. Nam, vt [illegible]te dixi, quod Imperator de anathemate edixerat, id Deus ſibi ſumit. Altera eſt, quia rem patrauit, quæ exemplo, quaſi tetro odore, populum vniuerſum facilè inficeret. vel, vt [illegible]impl[illegible] eius dicam, quia furtum commiſit, rem per ſe improbam; & maximè in Iſraële: hoc eſt, in eo populo, quem præ cunctis totius orbis nationibus ad probitatem, per plurimas leges, beneficia, miracula, ipſe erudiuerat, atque conformauerat. Quantum enim ſit flagitium, Iehouæ, hoc eſt, eius Dei, ex cuius, vt ſic dicam, eſſentia res om[illegible]nes ortum habe[illegible], atq[illegible] dependent, legem frangere; etiam ſi quod ille vetuit, per ſe neq; malum neque bonũ ſit; argumento eſt acerbiſſimus ille caſus, q[illegible]é in vniuerſum genus human[illegible] in[illegible] [illegible] p[illegible] parens. Quid enim referebat, de arboribus aliis, an de ea quæ in medio Paradiſo enata ſtabat, ederet Adamus, niſi hac interdictum ei fuiſſet? Et, vt exemplũ, ei de quo a[illegible]mus, pæne geminum, adiungam; Iuſſerat Deus Saulū vt de iis rebus, quæ Amale[illegible]tarũ eſſent, nulla prorſus faceret reliquã. Ille verò Regem ad triumphum, & optima quęq; pecora ad
1.Reg.15. ſacrificia cõſeruarat: eaq; re diuinis ſe iuſſis pulchre ſatisfeciſſe rebatur, quantũ apparet. Verùm Deus pronuntiabat, eam rebellionem non minùs in vitio eſſe, atq; cultum fictitiorum deorũ: quod flagitium eſt omnium maximũ. Simulq; illum regni fortuna priuabat, quãuis ceteroqui nihil intereſſe videretur, in ipſa pugna, an paullo pòſt, in ſacrificiorum pompa caderent Rex & pecudes. Rurſus, quis omnium, qui quid[illegible]m mente non ſit motus, non putet, furtum, ſtuprũ, adulteriũ, alia eius generis facinora, eſſe per ſe improba, vt nulla vnquam, q[illegible] ea prohiberet lex ſcripta fuerit? Sed enim quando hic [illegible] addicit Deus eum, [illegible] in noxia fuerit, vnà cũ rebus ſuis omnibus, meritò quæſtionẽ mouet diuus Auguſtinus, cur lapidatus ſit Achan, vt verſu XXV. dicetur. at[illegible]; in ea q[illegible]ſtione expedienda argutius, meo iudicio, quàm ad explicanda hiſtoriæ ſacræ verba appoſitius verſatur, vir alioqui diuinus. Huc autem ferè recidit omnis eius oratio: Io[illegible]m, vt vatẽ, diuino afflatũ Spiritu, quæ à Deo de [illegible]e dicta ſunt, ea aut ad illam pœnam, quæ Achanem poſt hanc vitam manebat, retuliſſe: aut ignis ſermonem, de lapidatione accepiſſe. quia hoc ſupplicio, tanquam igne, expurgaretur Achan omni culpa. Eodem enim etiã ſpectare valorum expiationẽ, quam in Leuitico & Numeris fieri per ignem iuſſit Deus. Sed

נְבָלָה

ἀφροσύνη.

Fœdus.

Iehoua.

Adæ peccatũ.

[illegible] Dei voluntas ſpectatur.

Quæſtio. Cur lapidatus ſit Achan, quem Deus [illegible] Auguſt. [illegible] in Ioſuam.

R. Solomon.

Sed R. Solomon longè aliud quærit effugium. Cenſet enim ſic interpretandū eſſe hunc locum: Et fiet, vt quod depræhenſum fuerit in anathemate, id cremetur i[illegible]. nimiru, inquit, tentorium Achanis, in quo anathema defoderat, & cetera eius ſupellex, ad quam anathema adiunxerat. Porrò ipſum, videlicet Achanem; & omnia quæ habet; hoc eſt, eius familiam, & pecudes; obruetis lapidibus, inquit. Vt ſit oratio imminuta; & [illegible] poſteriore membro ἀποσιώπησις. Nam accentus, inquit, קף, Zakeph, poſitus ſuprà nomen [illegible], id eſt, i[illegible], inſiſtendum illic, atque interſpirandum eſſe oſtendit. Et vt hæc, non ſua, ſed Talmudi[illegible] commenta (leguntur enim in ſexto etiam capite τοῦ συνεδρίου) vt inquam [illegible] commenta exemplo affirmet, ceteroqui nimis profectò abſurda; citat locum, vt ipſe putat, huic prorſus ſimillimum, ex Regum hiſtoria. vbi Dauid ſic loquitur: Omnis qui percuſſerit Iebuſæum, & attigerit ad canalem. Nec addit, quo ſit ille donandus præmio. hoc [illegible] demum in libris Paralipomenon explicatur: futurum ſcilicet, vt pro Principe populi habeatur, qui primus ad canalem euaſerit. Sed nos orationem tam mutilam minime hic ferendam putamus. aliamq; ſuo loco ſolutionem ſimpliciorem proferemus.

Talmud. סנהדרין 2.Sam. 5.8. 1.Par. 11.

I[illegible]tur Ioſua mane ſurrexit, produxitq́ Iſraelem &c. 16 17 18

OBSEQVIVM & diligentia Imperatoris commendatur: quæ quanta hic fuerint, de heſterna c[illegible]nſternatione coniectura fieri poteſt. Sed enim, credibile eſt, adfuiſſe iam q[illegible]idem quos oportuit omnes apud arcam. tamen quò rite atque ordine omnia agantur, producit ip[illegible]e Imperator gradatim eos, qui quoſque ordines repreſentabant; atque ſortiri iubet: primum tribunos, ſiue φυλάρχους XII. deinde δημάρχους, qui ſingulas tribus Iudæ cognationes ſiue gentes, referebant. pòſt, patres familiarum cognationis Zareiticæ. Deniq; [illegible] capita familiæ Zabdi. Ceterùm cuius manu ſortes miſſæ ductæq; ſint, incertum eſt. Nam in ſacra hiſtoria eſt, vbi ab iis contrectantur, in quos fit ſortitio. vt 1. Paralip. cap. XXIV. Eſt etiam vbi ab aliis, &, vt opinor, ſacerdotibus. Nam, iacite, inquit Saul, inter me, & inter filium meum Ionathan. Aliquando ipſe Princeps ſortitionis diuinæ ad[illegible]niſter [illegible], [illegible] e capite XVIII. videbimus. Nomen, משפחה, verſiculo XVII. aut vt collectiuum eſt accipiendum: aut vt ſit numerus ſingularis pro plurali poſitus. In eodem verſu, illud, לגברים, hoc eſt, viritim, κατὰ χεφαλὴν dictum eſt, pro לבתים, per familias. Qui hic זבדי, Zabdi vocatur, habet in Paralipomenis nomen, זמרי, Zamri, vbi iſtæ proſapiæ ex[illegible]icantur. fuit ergo binominis.

Sortes à quo miſſæ & conductæ.

1.Reg. 14.42. 1.Par. 2.6.

Et ait I[illegible] ad Achanem: Fili mi conſtitue &c. 19

VT nihil in Principe viro turpius, quàm effrænis ira, & ſtomachans; præſertim aduerſus eos, quorum habet poteſtatem; etiam ſi grauiter peccauerint: cur enim æſtuet bile animus, quando in promptu eſt vindicta? ita nihil in illo laudabilius lenitate atque clementia. Quibus virtutibus quàm egregie claruerit noſter Imperator Ioſua, præſens [illegible]tur; dum ſuauiſſimis verbis Achanem compellat; qui per ſuum ſcelus paullo ante populum vniuerſum tantùm non in extremam deſperationem adduxerat. Nimirum imitabatur ille magiſtri ſui Moſis virtutes quaſque præclariſſimas; qui, teſte Deo, fuit mortalium omnium mitiſſimus. Diſcant igitur qui poteſtate & dominatu aliorum hominum pollent, ea modeſtia temperare animos ſuos, vt neque indulgentia collabi diſciplinam ſinant; neque rurſus iræ ſuaſu, aut impulſu verius, pœnas iuſtas crudelius perſequantur; ſed medicorum exemplo, medeantur morbis; non indignentur ægrotis. Nam præclare illud profectò, vt multa, à Philone dictum eſt, in eo libro, quo de immutabili Deo diſſeruit, πηγὴν εἶναι τῶν ἁμαρτημάτων θυμόν· λογισμὸν δὲ, τῶν κατορθωμάτων. hoc eſt, malarum actionum fontem eſſe præcipitem iram; bonarum deliberationē. quod noſtrorum poëtarum quidam non minùs acute breuiterque ſic dixit:

Principum ira turpiſſima, & [illegible] laudabiliſſima. Ioſuæ clementia.

Num. 12.3.

Magiſtratus in [illegible] qualis.

Philo Iudæus.

Ira præceps fons [illegible]. deliberatio, bonorum.

Dis proximus ille eſt,
Quem ratio non ira regit.

Porrò illud, *Conſtitue quæſo gloriam Deo Iſraelis*, exiſtimant quidam, formulam eſſe obligandi hominem ſacramēto: qua etiam vſi ſint Phariſæi apud cæcum, in D. Ioannis Euangelio. vt eum vel iuſiurandi religione deterrerent à prędicando illo admirabilitatis maximæ beneficio, quod a Chriſto recens acceperat. Sed ego, vt hoc funditus repudiare, aut refellere nolo, ita non admodum probare poſſum; cum nihil appareat in illa Ioannis narratione, quod iuramento dicere cæcū voluerint Phariſæi: qui potius accuſata Chriſti inhumanitate, quà offendebātur, ſtudebant hominē auertere ab eius diuina virtute prædicanda,

Conſtitue Deo gloriam quid ſit.

Ioan. 9.24.

da;atque ad tranſcribendum omne beneficiú in ſolú Deum inducere. Ceterùm quis ſit
3. Eſdræ 9. v. 8. verus illorum verború ſenſus, intelligi poteſt ex iis quæ ab Ezdra dicútur libro tertio, capite nono. Illic enim rem difficillimá quidé ſed prorſus neceſſariá ad tuendá religioné, & verú cultú, ſuaſurus populo, ait: Vos peccaſtis ductis vxoribus externis, plus quam antè peccarant Iſraelitæ. Iam verò edite hanc quæſo confeſſioné, & cóſtituite gloriá Domino Deo patrum noſtrorum, vt morem gerétes eius voluntati, diſcedatis à connubio barbararum mulierú. Nimirú benignißimus Deus ſuæ laudi aſſumere dignatur; quòd homines ingenuè ſua peccata cófitentur: atq; ad illius ſe voluntaté accómodare ſtudent. (Deus noſtram confeſsionem ſuæ laudi aſſumit.) Volebat autem; quod ad præſentem narrationé attinet; Deus, quarum rerum eſſet factú furtùm, planè reſciri; cùm eas res abolirú iri oporteret. Dixerat enim, *Anathema eſt in medio tui Iſrael: non poteris conſiſtere contra tuos hoſtes, vſque dum amoueritis anathema.* Ad hoc; cùm diuina ſorte proditus eſſet Achan, tamquá ſacrilegus; vtile erat ad ſanciendá militarem diſciplinà in iſtis noui imperij auſpiciis, re patefacta teſtatiſſimá eſſe indicij diuini veritaté. Eo enim intelligere potuerút omnes, nihil tam occultè à quoquá committi poſſe, quod Dei oculos falleret. (Talmud. סנהדרין cap. 6.) Talmudici, in eo, quod iá ſæpe cito, capite, *τῷ συνεδρίῳ*, ſcribunt ideo laborare tá ſedulò Imperatorem, vt certá hæc ſortitio fidem in omniú opinione habeat: quia nó ignorat, ſe olim ſortitò hereditatem diſtributurum populo. Ná, vt in Talmude Ieroſolymitano ſcriptum eſt, vbi de tentoriis diſputatio eſt; ad hunc modú ratiocinabatur ille apud ſe. (Talm. Ieroſolym. דסוכה) Si intelliget populus, certá eſſe ſortem, cùm de hominis vita agitur, planè fidem ei adiunget in iis iudiciis quæ de opibus & poſſeſſione bonorú exercebuntur. Sed enim ad Dei gloriá conducere mortalium confeſſionem, ſacer etiá vates cecinit, cùm diceret, Qui ſacrificat confeſſione, honorat me. (Confeßio gloriam Dei illuſtrat.) (Pſal. 50. v. vltimo.) Neq; verò aliud ſyncerius diuinæ laudis ſacrificium à nobis fieri poteſt, quàm vt noſtrarú ſordium ingenua cófeſſione, Dei ſublimem maieſtatem efferamus. vitia, culpaſq; noſtras deteſtemur; illius diuiná iuſtitiá, & ſimul immenſam miſericordiá prædicemus; ſiue meritas pœnas à nobis exigat, ſiue remittat. (Daniel. 9. Cyprian. Serm. de lapſ.) Sic enim Daniel, poſt fidei atq; innocentiæ ſuæ multiplicem gratiá; vt Cypriani verbis vtar; ieiuniis, ſacco, cinere, confeſſione adhuc Deum demulcebat. Quippe cultus nullus abſque illiuſmodi confeſſione ſatis plenus pietatis eſſe videtur, ac ſanctus. (Matth. 3. Act. 19.) Quare apud Matthæum, qui à Ioanne erant ſacro baptiſmo initiandi, peccata ſua primú confitebátur. atq; alibi, cóſtituta iá tum Eccleſia, Apoſtolis ſua cófitentur flagitia, qui admirabilibus nominis Ieſu miraculis territi, cultú religionemque Chriſti ſuſceptú veniebát. (Serm. de lapſ.) Deniq; diuus Cyprianus nihil dubitat dicere: Ante expiata delicta, ante exomologeſin factá criminis, ante purgatá conſcientiá ſacrificio, & manu ſacerdotis, vim afferri corpori Dominico & ſanguini, ſi quis audeat ſumere; & plus in Chriſtú manibus atq; ore delinqui, quàm deliquerunt illi, qui ipſum abnegarunt Dominú. Et rurſus: Cófeſſioné eſſe cuſtodé ſpei, fidei retinaculum, ſalutaris itineris ducem, fomitem nutrimentumq; bonæ indolis: ac deniq; virtutum omnium magiſtrá. quam ſectari ſalutare ſit; auerſari verò, aut negligere, letale. Hoc igitur ſanctiſſimo ſacrificio Achan Dei gloriá hîc illuſtrat; dum eius iudiciú eſſe rectú; ſe verò prauum ac ſontem cófitetur. (Achanis confeßio.) atq; etiá, vt noſtrorú plerique, poſt (Talmud. capit. Eloez.) Talmudicos exiſtimant, ſe per Dei miſericordiam ab æterno ſupplicio vindicat; dum ſui (Tertull. de pœnit. & aduerſus Marcion.) ipſe accuſator, cótrito demiſſoq; animo ſacra illa verba omnibus piis præit, *Verè ego peccaui in Iehouam Deum Iſraelis.* Nam vt contumax diſſimulatio, inquit Tertullianus, ſcelera exaggerat, ſic ſimplex humiliſq; cófeſſio releuat: qui auctor cófeſſionis præſtantiá ab ipſis humani generis repetés primordiis, Adamum primum, deindeq; eius filiú Cain, ideò eſſe à Deo interrogatos ait, vt aut ſpótanea cófeſſione leuiora, aut inficiatione grauiora facerét ſua maleficia. Ná cùm alter, inquit, pudéter cófitetur, alter pernegat impudenter, illi ſpé ſalutis reliquá facit Deus, húc exitio æterno addicit. Sed iá lógiùs euehor. Ceterùm qualis eſſe debeat vera confeſſio, ipſe Achan nobis verſu proximo explicabit. (Occupatio. תודה) Sed vox, תודה, inquiunt Cófeſſionis hoſtes, & fictæ pietatis aſtuti ſimulatores, non cófeſſioné, ſed gratiarú actioné, laudiſque prædicationem ſignificat. Atqui ego pernego vel gratias, vel laudé aliam illa voce ſignificari, in ſacra certè hiſtoria, quàm in quibus ita verſamur, vt ſimul ei qué laudamus, aut cui gratias agimus, noſmet tamquam ſontes ſubiiciamus; & ſicut eius quædá benefacta, ita viciſſim noſtra maleficia cómemoremus: hoc eſt, quæ laudes, quæq; gratiæ cum cófeſſione ſint cóiunctæ, aut potius ex cófeſſione cópoſitæ, & coagmentatæ.

Achan verò reſpondit Ioſua, & dixit: Verè ego peccaui, &c. 20 21

QVOD ait, *verè*, eſt ingenuè & apertè confitentis crimen: cótrà atq; hypocritæ ſolét, qui etiamſi manifeſtò flagitij teneátur, tamen quouis colore illud infucare, atq; vt variis

cauſſis à ſe commiſſum excuſare ſatagunt. Item Epicuræi: qui pulchrè defunctos ſe confeſſione putant, ſi in ſacerdotis cuiuſpiam aures; quem ſibi vel vitæ improbitate parē nebulonem; vel beneficiis obſtrictum aſſentatorem; vel alioqui in doctrina eccleſiaſtica rudem, ad id delegerunt, ſua ſcelera turbidè & generatim, voceq; obſcura, & confuſa, neq; vllo cum vero gemitu muſſarunt: & ſimulatque impoſitam ſuo capiti manum illius ſenſere, quaſi omni reatu ſoluti ſint, ita ſibi blandiuntur ipſi. At Achan nihil diſſimulat omnium: Sed *verè*, inquit, *ego peccaui*. q.d. non eſt quod eleuem quæ commiſi. Sunt ea grauiſſima, & quouis ſupplicio digna. Sed neque eſt quod in alium culpæ partem transferam. ego enim ipſe deliqui. meum ſolius facinus eſt. Cùm porrò ſubiungit, *In Dominum Deum Iſraelis*, ipſum veræ confeſſionis fundamentū locat. Sic enim ait: Peccaui in verum Deum, illum rerum humanarum iudicem atque inſpectorem: à quo factus, & innumeris beneficiis affectus ſum; quippe Iſraelita: vt meritò ingratiſſimus cenſeri debeam. Deinceps pergit explicatè atque diſtinctè & illuminatè rebus verbiſque dicere peccata. illud enim, *& ſic & ſic feci*, tacitam continet hypotypoſin, omniſque rei actæ euidentem & illuſtrem explicationem: in qua explicatione progreditur ordine, ab ipſo vidēdi ſenſu, tanquam malarum rerum face, ad inflamarum cupiditate animum: deinceps ab æſtuāte atque incitato nimia appetitione animo, ad opus. ab opere ad cōſcientiæ morſum. vnde occultatio demum eſt conſecuta. qualem ſeriem connexionemque rerum in omnibus ferè peccatis eſſe animaduertimus. Certè in omnium prima, quæ eſt à primis parentibus commiſſa culpa, talē nobis luculenter depinxit ſacra hiſtoria. Sciens hoc loco prætereo, quæ Talmudici, *ἐν τῷ συνεδρίῳ*, alia ſacrilegia Achanis colligunt, ineptè ſane; ex iſtis certè verbis; à Dauide Kimhi & R. Solomone hic laudata. Illud tamen non poſſum non damnare impietatis, quod ibidem prodere non verentur: Imperatorē Ioſuam ſimulatè promiſſa impunitate, hanc cōfeſſionem ab Achane elicuiſſe; qua fidē ſorti confirmaret; cùm hac ipſe eſſet aliquando ſuas cuique poſſeſſiones diſtributurus. Audiui equidē blanditiis, & ficta veniæ ſpe magiſtratus noſtros ſolere multa cōquirere, elicere, cognoſcere ex ſontibus. Verùm putare, diuinū virū Ioſuam dandæ aduerſus pronuntiatam a Deo ſententiā veniæ ſimulationem induiſſe, id verò nefas eſſe ſtatuo. Porrò quod ſum interpretatus *Paludamentum Babylonicum*, eſt Hebraicè אַדֶּרֶת שִׁנְעָר. Significat autem nomen אַדֶּרֶת Addereth, ſi ipſa notatio ſpectetur, vel tapetem, vel veſtem magnificā; & quæ gloriam conciliat ei qui vtitur. Paludamentum autem procerum fuiſſe, præſertim in expeditionem exeuntium, atteſtatur Iuuenalis, cùm de parum verecunda femina ſic loquitur:

Epicuræorum confeſſio qualis.

Ingenua Achanis confeſſio.

Progreſſus ad peccati cuiuſmodi ſiat.

Gen. 3. Talmud. סנהדרין cap. 6.

Impia Talmudicorum de Ioſua opinio.

אַדֶּרֶת

Paludamentū.

Cumque paludatis ducibus, præſente marito,

Ipſa loqui, recta facie, &c. Et apud Ionam Rex Nineues exuebat ſe אַדַּרְתּוֹ Addereth, vt ſaccum indueret. LXXII. *ψιλὴν* conuerterunt: nimirum quia paludamentum veſtis genus leue & expeditum eſt; vtpote militare. Nam *ψιλοὺς* vocant Græci leuis armaturæ milites. Eſt tamen, vbi minimè ſplendidum cultum ſignificet: ſed philoſophicum potius pallium: quale fuit illud celebratum Eliæ, quod Eliſæo è ſublimi demittebat, vel villoſum tapetem. Sed tum ſæpe, אַדֶּרֶת שֵׂעָר Addereth Sear, hoc eſt, piloſum & rude pallium, vel ſtragulum per antitheſin, opinor, illius alterius אַדֶּרֶת שִׁנְעָר Addereth Sinar, Babylonici pallij vel ſtraguli vocatur; verbi ad literam immutati ſimilitudine grauiter & præclarè ob oculos poſito vtroque cultu, & ſuperborum hominum, & humilium demiſſorumque. Exempla extant Geneſ. XXV. Zachariæ XIII. & alibi. Nimirum homines cæleſtium rerum contemplatione ſola diſtricti, villoſa veſte corpus ab aeris iniuria defendere atque inſternere ſatis habebant. exquiſitum cultum aulæ relinquebant. Ceterùm שִׁנְעָר Sinar Babylonicam regionem vocari, in qua famoſam illam turrim moliebatur tum gloriæ auida, tum diluuij metuens Noę poſteritas, teſtatum in Geneſi eſt. Babylonicas autem veſtes & periſtromata, ob mirificum texturæ artificium, in precio fuiſſe, antiquiſſimi quique ſcriptores prodiderūt. Et inter alios Plutarchus memorat, frugalem illum M. Catonem, cùm ei ex hereditate *ἐπίβλημα τῶν ποικίλων βαβυλώνιον* obueniſſet, mox diuendidiſſe. Variis enim coloribus intertexta ſplendebant magnificè, vt etiam T. Lucretius ſcripſit. Et ob hanc cauſſam puto LXXII. pro שנער; reddidiſſe *ποικίλην*. At Aquilas cum Chaldæo vertit, *στολὴν βαβυλωνικὴν*. Symmachus *ἔνδυμα σινάρ*. Ioſephus *χλανίδα*: hoc eſt, elegantiorem veſtē militarē. Denique Latinus pro Synar, hoc eſt, Babylonico, dixit, Coccineum. Nam Perſarum, finitimarumque gentium luxum eo colore ſe oſtentare ſolere, vel inde conſtat, quòd captis ab Alexandro Suſis, inuenta illic fuerint; vt refert Plutarchus; quinquaginta millia pondo,

Iuuenal. Satyra 6.

Ion. 3. v. 6.

אַדֶּרֶת
שֵׂעָר
אורת
שער

שִׁנְעָר

Gen. 11.

Plutarchus in Catone.

T. Lucret. lib. 4.

Coccum & purpura.

Plutarch. Alexandro.

pondo,ſiue talenta purpuræ hermionicæ. Quin etiam veterum Hebræorum non nulli,
vt proditur in בראשית רבה,Geneſi magna,illud,אדרת שנער Addereth Sinar,purpuram Ba-
bylonicam;non nulli,ſtolam rubram ſunt interpretati. Nam cocci,& purpuræ liquores Coccineũ pro purpureo, & contra.
eundem fere colorem rubrum efficiunt. vnde alterum pro altero vſurpatum videmus
Matth. 17. v. 28. & Ioan. 19. v. 2. apud Euangeliſtas; cùm veſtem deſcribunt,qua Chriſto, tamquam regi, conuicia facie-
bant impij carnifices.Sed iá iſta nimis fortaſſe prolixè perſequor.Sequitur in ſacro texto:
Gene. 23. v. 16 *Et ducentos ſiclos argenteos*.id dimidium eſt eius precij,quo Abraham redemit ſibi ſuiſque
Exod. 30. v. 13. ſpeluncam duplicem ab Ephrone Hetthęo. Definit autem ſacra hiſtoria Siclum ſanctua- Siclus ſacrarij. Ioſephus.
rij,precio obulorũ viginti;quos obulos גרה vocat. Ioſephus verò libro III. antiq.cap. x:
ſcribit,Siclum eſſe drachmas atticas quatuor:hoc eſt, ſtaterem vnum; ſiue ſemunciam:
vnde & Symmachus hoc loco pro Siclis, dixit *στατῆρας*.vt ſolet plerumque Aquilas quo-
que. Et hoc verum Sicli argentei pondus eſſe, oſtendunt vetuſtiſſimi Sicli, iuſtiſſima
trutina appenſi : quorũ vnum mihi amicitiæ gratia olim dono dedit vir, ob Hebraicam
typographiam , & eius linguæ non ſolùm ſtudium , ſed egregiam ſcientiam , atque in
primis,ob ſingularem animi probitatem & cãdorem, æterna memoria digniſſimus Da- Siclorum priſcorum lemma.
niel Bombergus. Eorum lemma vtrimque literis priſcis Hebraicis,ſiue, vt Talmudici
appellant, Libanicis, vel, vt alij, Samaritanis ſcriptum, in ea facie, quæ virgam Aharo-
Exod. 16. nis oſtendit,tale eſt:ירושלים הקדושה.hoc eſt, Ieruſalem ſancta. in altera verò facie, qua
vaſculum illud, quo manna ſeruabatur in arca, ſpectatur, tale; שקל ישראל. Id eſt Siclus
Iſrael.Supra autem illum mannæ calicem duæ viſuntur literæ, ש ſchin;&,מ, Mem.qua-
rum ego enodationem eſſe reor שלמה מלך, Solomon Rex. Sed vt ad rem redeam.con-
ficiunt ergo ducenti ſicli daleros iuſtos germanicos centum. Iuſtos dico, non, quales
nunc paſſim cuduntur,tam dilutæ temperaturæ,vt chryſurgica non poſſit citra conſiſte-
re. Sed quales ſuperiore ætate diui Ioachimi imagine ſignari ſolebant. Budæus vir do-
ctiſſ. Siclum æſtimat ſolidis gallicis circiter XIV. Sed eos quoque ſolidos oporteat me-
lioris eſſe indicaturæ,quàm ſunt ij,qui nunc apud Gallos peruagati ſunt. Cæterùm quia
in ſacra hiſtoria mentio eſt ſicli ſanctuarij, credibile eſt, alium fuiſſe vulgarem ſiclum,
ſiue profanum. hunc ergo exiſtimant quidam illius dimidium valuiſſe : hoc eſt,drach- Siclus profanus.
mas duas. qua æſtimatione LXXII. hic ſiclum ſunt interpretati. Sed, vt hoc quoque
1. Paral. 21. v. 25. obiter explicem; eſt & aureorum ſiclorum mentio in Paralipomenis; qualibus Dauid
aream locandæ domui ſacræ ab Ornan,ſiue Areuna Iebuſæo redemit. Hos ego pondere Aurei ſicli.
quidem æquales; & lemmate ſimiles argenteis illis ſiclis fuiſſe; ſed precio, pro auri ad ar-
gentum ratione, & analogia, præſtitiſſe dixerim. atque inde eſſe, quod in eadem vna Precium areæ templi explicatur.
2. Reg. vltimo. illa narratione, in Regum libris, & in Paralipomenis, tam diuerſa precij areæ ſumma
ſit prodita. Quinquaginta enim ſiclis rem eſſe tranſactam,memorat Regum hiſtoria: at
ſexcentis Paralipomena. quæ proportio comparatioque ea fuerit, quam habent duode-
cim cum vno. Hoc eſt, vt aurum ſit argenti duodecuplum. quod ſanè ita eſſe atteſtatur
etiam Hipparchus apud Platonem. Nam quod in Paralipomenis dici videtur, appen- Plato, Dialog. Hipparchus.
ſos fuiſſe, & numeratos aureos Siclos ſexcentos; id non eſt ita; ſi verba Hebræa rectè
interpretentur. Sic enim illa habent : Et dedit Dauid ipſi Ornan pro loco, ſiclos au-
reos. atque hic inſiſtendum eſt, facta interſpiratione per accentum, quem זקף Zakeph זקף
vocant, inter reges non minimum. Deinde ſequitur; Pondere ſexcentos; ſiue, ponde-
re ſexcentorum. hoc eſt, qui valerent ſexcentos ſiclos, argenteos videlicet. Hi enim
vulgò ſicli vocabantur, vt vſitatiores. Quinquaginta autem aurei ſexcentis argenteis
ſiclis æquè pares erant precio. Rurſus quod in Regibus dicitur, בכסף, non conficit, ar-
genteos fuiſſe ſiclos illos quinquaginta, quos numerabat Dauid : eſt enim בכסף, ac ſi
dicas, pro pecunia, aut argenti precio. Nimirum ille quod fuerat pactus argentum,
exſoluit auro, pro precij ratione.Sequitur in texto, *Et linguam auream vnam*. Quid ſibi Lingua.
velit linguæ vocabulum hoc loco, non ſatis certum eſt. R.Dauid Kimhi exiſtimat cum R.Dauid Kimhi.
Ioſeph. antiq. lib. 5. Latino,laminam,ſiue regulam ex auro in linguæ figuram conformatã fuiſſe.Et Ioſephus
quoq; tametſi aurũ hoc cum argento confundat, videtur opinatus rudis auri fuiſſe fru-
ſtum,maſſamq́;.Idq́; credibile eſt.Nam & ſcopuli,& flama,vocantur linguæ nomine ab
Hebręis. Iudaicũ autem ſomnium eſt,quod Talmudici fabulãtur in Capitulis Eleazaris, Talmudica fabula.
Achanẽ ex ſtatuæ cuiuſpiã ore vulſiſſe hãc aureã linguã, ante cuius pedes offenderit etiã
poſitũ honoris cauſſa Babylonicũ illud ſtragulũ;& oblatos argẽteos ſiclos,quos ſurripuit.
Gell. lib. 10. cap. 25. Sed de re incertiſſima nõ eſt magnopere laborandũ.Vetuſtiſſimus Poeta Neuius gladio-
lum etiã lingulam vocauit, vt teſtatur Gellius. Fuit igitur fortaſſis gladiolus aureus, quo

Deum aliquem ſuum armarant Ierichuntij. Ceterùm vox שֶׁקֶל, cùm dicitur lingua pependiſſe Siclis quinquaginta, de ſicli pondere, hoc eſt, ſtatere, accipi poteſt. Nam & nummum illum argenti ſignati, quem dixi, & eius pondus atque etiam precium ſignificat. Etenim iſta verborum complexio, *quæ pendebat quinquaginta Siclis*, poteſt duplici ſententia intelligi, vel quòd id linguæ aureæ pondus fuerit, vt valeret quinquaginta ſiclis argenteis: vel quòd quinquaginta ſtateras pependerit. Si illam ſententiam ſequimur, vigintiquinque dalerorum; ſi hanc, trecentorum fuerit eius precium. Mihi poſterior videtur eſſe credibilior. Porrò cùm dicitur; *Et argentum ſub illo*, demonſtrationis Pronomen pertinet ad paludamentum, ſiue ſtragulum babylonicum. Non enim rectè reddiderunt LXXII. vel etiam Chaldæus (vt certè habet meum exemplar ſcriptum manu) numerum pluralem, Sub illis. Argenti igitur verbo, hic, etiam aurum ſubiectū eſt. Quis enim non exiſtimet vel in fundo ipſo abditam fuiſſe auream linguam? Idem dicendum eſt etiam proximo verſiculo de iſta verborum clauſula.

Mittebat ergo Ioſua nuntios: & cucurrerunt, &c. 22

In capitali iudicio nulla indicia ſuperuacanea ſunt. DVABVS magnis de cauſſis mittendi erant nuntij; qui res abditas proferrēt in medium. altera, vt comprobaretur ſontis confeſſio. Nulla enim, quantumuis multa, ac magno ſtudio conquiſita indicia pro ſuperuacaneis haberi debent, cùm de hominis capite agitur. Vix enim vlla eſt reſpub. in qua non ſit reliqua triſtiſſimorū ſuppliciorum, quæ de innoxiis hominibus, per falſas nominum delationes ſumta ſunt, acerbiſſima recordatio. Altera, vt res allatæ vnà cum fure comburerentur; quod iuſſerat Deus. Sed quòd curriculo properarunt nuntij, id eos credibile eſt Imperatoris iuſſu feciſſe; ne quis ex neceſſariis, aut tribulibus Achanis anteuerteret: rebuſque amotis actionem totam incertam & dubiam faceret. Quamquam eſt veriſimile, per ſe ipſos magna alacritate ad curſum eſſe incitatos; vt quàm citiſſimè remp. maximo malo liberarent. cùm ſcirent dixiſſe Deum; niſi abolito anathemate; ſe non affuturum populo.

Itaque tollebant ea è tentorio, & adferebant ad Ioſuam, &c. 23

PRO eo quod eſt Hebraicè, *Et ad omnes filios Iſrael*, reddiderūt LXXII. Et ad omnes ſeniores Iſrael. Neque enim credibile eſt, nuntios cum rebus inuentis ad populum vniuerſum adiuiſſe atque obiuiſſe, ſed rectà ad Imperatorē; qui cum ſenioribus apud arcam ſtabat; vbi Deus per ſortitionem iudicium exercuerat; properaſſe. Nam ſeniores, atque φυλάρχοι, δημάρχοι, patreſq; familiarum, vt dixi, populum vniuerſum repræſentabant in
יצק comitiis. Porrò quod conuertimus *profundebant*, Chaldæum imitati, eſt Hebraicè וַיַּצִּקֻם. Supra v. 14.
ſignificat autem verbum, יָצַק, fundere. vſurpatur tamen etiam pro affinibus verbis, יָצַב,
& יָצַג, quorum vtrumque ſignificat ſtatuere, ponere, figere, ſiue locando conſti-
R. Dauid Kimhi. tuere, & affirmare rem quampiam. Putat quidem R. Dauid Kimhi noſtri verbi thema eſſe צוק. Verùm ne id ei aſſentiat, obſtant Grammaticorum præcepta. Summa igitur ſententiæ eſt, Nuntios reculas illas explicatè ante oculos omnium collocaſſe vt cum iis cōſentiens Achanis cōfeſſio, Dei iudiciū ſorte factum apertius cōprobaret; eoque & iuſtiorē illius indignationē omnes propius agnoſcerēt: & à ſimilibus flagitiis accuratiùs cauēdū ſibi quiſq; intelligeret: quādo nihil omniū diuinos illius oculos poſſet latēre. Latinus dixit, proiecerūt. quaſi illi indignabūdi res furtiuas in mediū abiecerint: haudquaquā ille
Talmudicorū impudentia. quidem cum impiis Talmudicis ſentiens; ſed exiſtimans, nuntios ipſos indignè tuliſſe Achanis ſacrilegium. Talmudicos enim nihil pudet, in ſexto illo capite τῦ συνεδρίου; quod Talmud. סנהדרין cap. 6.
in hac hiſtoria ſæpe cito; nihil, inquam, eos illic pudet cōmemorare; quoſdam ſuorum dixiſſe, Ioſuam, vt reculas illas furtiuas conſpexiſſet, ſtomachantem, & tantā Dei offenſionem ob res tantillas ægrè ferentem, illas ante arcam in ſolum excuſſiſſe cum his verbis: Tu ne mundi Domine, ob iſta occiſurus eras magnam ſenatus Iſraelitici partem? Nam verbum illud, *profundebant* literis quidem numerum ſingularem præ ſe fert. verùm legitur plurali. Sed illi homines turpiſſimi, & à proba religione Chriſti odio abalienati, de ſe coniiciunt, qua ſint alij mente in Deum.

Ioſua porro apprehendebat Achanem filium Zare, &c. 24

OMISSIS iam proximis parētibus, tranſilitur ad Zaram, proſapiæ totius auctorem, compēdij gratia; cùm naſcēdi ſeries vniuerſa nuper ſatis ſit explicata. Sed durū videtur, & diuinæ lenitati, atq; etiam ſcriptæ legi parū conſentaneū, quòd filij ſcelus patris luunt. Nam in Deut. ſemel pronuntiauit Deus: Neq; parētes pro liberis, neq; liberos pro parētibus eſſe morituros. Sed illud de humano iudicio cōſtitutū eſt. Ioſua verò Dei iuſſa nūc exſequitur: quamquā ne ipſe quidē Deus alieni peccati pœnā à quoquam exigit. quod eſt Deut. 24. v. 16.

antè

Auguſtin. quæſt. in Ioſuam. antè ſatis prolixè à nobis diſputatũ. Quo igitur iudicio Dei, inquit Auguſtinus, vel qua eius miſericordia fuerit irrogata mors, aut filiis Achan, aut illis triginta ſex viris; quos ſuo ille ſcelere, clam omnibus patrato, minime obligauerat; latet apud eum, apud quem non eſt iniquitas. Id verò certum eſt; vt idem Auguſtinus hoc loco ſcriptũ reliquit; filiorum Achanis necẽ fuiſſe vtilem ad refrænandam ſimilem reliqui populi audaciam: quod in periculoſiſſimis noui imperij, & lautioris fortunæ primordiis planè erat opus. Quod nã enim poteſt cuiquam facinus videri grauius, magiſque deteſtabile, & peſtiferum, quàm quo non ſe ſolum, ſed omnem ſuam ſecum poſteritatem in exitium abrepturum ſe, præcipitaturumq; intelligat? *Filij cur cum patre enecati.*

Talmud. סנהדרין cap. 6. & Capit. Eleazaris. Dicunt quidẽ Talmudici, tum in Capitulis Eleazaris, tum ἐν τῷ συνεδρίῳ, liberos fuiſſe patri conſcios ſui ſacrilegij: atque ideò ſuas meritò culpas ipſos pependiſſe. at nullam cauſſam afferunt, qua id affirment. pars etiam putant illos non fuiſſe abreptos cum parente ad ſupplicium; ſed ad ſpectaculum; terroris cauſſa. idque iſtis aſſentiuntur R. R. Iſaias, & Leui F. Gerſonis. quorum hic argumentum rationemque etiam affert, quod proximo verſu ſcriptum eſt: Et lapidabant illum omnis Iſrael. non, illos. Atqui mox ſubiectũ eſt, & lapidabãt ipſos lapidibus, fateor, inquit Leui. Sed hic numerus pluriũ ad animalia, & ſupellectilem pertinet. Quàm ſint hæc parum firma, quis non videt? Nos igitur cum diuo Auguſtino exiſtimare malumus; iuſtiſſimo Dei iudicio, nec ſine diuina miſericordia, occiſos cum patre eſſe liberos. neque tamen paterni maleficij pœnas illos ſoluiſſe. Et quãdo hoc argumentũ prolixius tractauimus ad verſiculum XXI. capitis VI. id modò hîc monebimus denuò: huiuſcemodi iudicia Dei haudquaquam noſtro ſenſu, noſtriſque legibus eſſe metienda; ſed vt planè iuſtiſſima, reuerenter ſuſpicienda atq; amplectenda. *R. Iſaias. R. Leui Gerſonis.* *Dei iudicia ſupra noſtrum captum ſunt.*

Eſaiæ 55. v. 9. Quanto enim eſt cælum terra altius, tanto ſunt
„ ſublimiores viæ Dei noſtris viis; & conſilia Dei noſtris conſiliis. vt eſt apud Iſaiam ſcri-
„ ptum. Quippe ſtatuendum eſt; niſi impij ſimus; immenſum eſſe Dei erga genus humanum amorem: & proinde neminem aut morte, aut calamitate alia multari, niſi quatenus id diuina iuſtitia dictat; & ſimul miſericordia, cùm illi qui multatur, re ipſa, tũ aliis exemplo vtile eſſe cognoſcit. Cui rei, cum alia plurima, quæ ſacris literis prodita ſunt; tum illud cum primis argumento ſatis magno eſt: quòd apud Ionam ille ignoſcentiſſimum ſe eſſe declarat: neque id ſolum aduerſus homines, præſertim eos, qui non norunt diſcrimen inter dextram ſuam, & ſiniſtram, hoc eſt, qui per ætatem ſunt innocentes; verùm etiam erga brutas pecudes: cùm ſit omnium opifex & parens. *Deus ignoſcentiſſimus eſt.* *Ionæ 4. extremo.*

Sed iam pergamus. Accurata illa rerum omnium enarratio, quas cum ſonte abolitum eunt, commendat Imperatoris diligentiam curamque, pro ſalute populi. Nihil enim de anathemate reliquum fieri debuit. anathema autem eſſe cenſebatur, quidquid ad eum qui in noxia erat, pertineret: quaſi pauculæ illæ res per ſacrilegium ſubtractæ non ipſum ſacrilegum modò, ſed ſimul eius liberos, opes, fortunaſque omnes contaminauiſſent. Afferebat enim iſta opinio metum vtilem populo, cùm intelligerent, quantum eſſet peccati contagium. Quò etiam illud ſpectat, quod furtiuum hoc aurum argentumque inferri in ſuum theſaurũ non vult Deus; ſed vnà flammis tradi. *Peccati contagiũ maximũ.*

Deuter. 13. v. 12. Similis aut maioris etiam, vt videtur, ſeueritatis exemplũ ſtatuitur, Dei lege, in eas ciuitates, quas Iudæi עָרִים נִדָּחוֹת vocant: quæ totæ cum rebus omnibus abolentur funditus, cùm fœda religio peruagata in illis longiùs latiuſq; eſt: ne ſenſim eadẽ pernicies in aliorũ atque aliorum animos illapſa, repentè populum omnem euertat. *עָרִים נִדָּחוֹת*

Porrò illud: *Comitabatur autem illum omnis Iſrael*, interpoſitio eſt, qua populi alacritas & ſtudium ad expiandum facinus, Deumque placãdum commẽdatur. Et fortaſſis obliquè ſimul tribus Iuda à cõtumaciæ ſuſpicione vindicatur. quæ nõ torpet indignatione, ob acceptã propter ſuũ tribulẽ ignominiã: ſed pari cum aliis alacritate pompam ſupplicij proſequitur. Sed cur *ſubducebant illos in vallem Achor?* nimirum nefas erat in caſtris vlla de cauſſa interimere hominem. Vt enim antè eſt à nobis expoſitum, immanis per ſe res eſt humana cædes. Vocatur autem ſupplicij locus *vallis Achor*, κατὰ πρόληψιν. Achan enim etiam Achar appellatum eſſe oſtẽdimus ſuprà. Sed enim parum congruere dicas ſubducendi verbum cum valle. R. Dauid Kimhi ergo ſuſpicatur, inter caſtra, & eum locum fuiſſe collem aliquem ſuperandum: ſicut contrà, in Iudicum hiſtoria, deſcenditur ad rupem in quam Samſon fugerat. *In caſtris nefas erat ſupplicio afficere hominem.* *Vallis Achor.* *R. Dauid Kimhi.*

Iudic. 15. v. 11. Sed nulla eſt cauſſa iſtarum anguſtiarum, cùm pro, ſubducebant, rectè poſſis dicere, inducebant. Verbum enim עָלָה, in leui formula, quam Kal nominant Grammatici, ſæpè ſignificat, intrare; ergo etiam in Hiphil, inferre, & inducere. Chaldæus pro valle, dixit, planitiem. Equidem puto de illa planitie, aut valle agi, quæ ab Ierichunte cõtinuo tractu ad *עָלָה*

Sichem vſque procurrit, fertilis cùm primis & paſcua. vt ex Iſaiæ verbis conſtat; qui ſicut Sarona campum ab ouibus, ita vallem Achor commendat à pinguibus bobus. Iſaiæ 65.v.10

Locus explicatus.

Nam etiam Oſeas, quamuis tectè, in iſta valle primum apparuiſſe Iſraelitis ſpecimen Oſe.2.v.15. fœcunditatis terræ promiſſæ; ſpemque ipſos concepiſſe animis fortunæ lautioris ex huius vbertate vallis, mihi certè, videtur dicere, cùm Deum inducit his vtentem ad ſuum populum verbis. Et dabo ipſi inde vites ſuas: & vallem Achor, pro ianua ſpei. Sed erit de Valle Achor plura dicendi alius locus.

Dicebátque Ioſua: Eheu, conturbaſti nos, &c. 25

עָכַר

VERBVM עכר Achar, quo ad Achanis, ſiue Acharis nomen alluditur, propriè ſignificat conturbare; vt mecum Aquilas, Symmachus, Theodotion, Chaldæus, Latinus denique ſunt interpretati. attamen vſurpatur aliquando, pro corrumpere, perdere, abolere, hoc eſt ὀλοθρεύειν. vt LXXII. conuerrerunt. Nam quæ conturbantur, ea amittunt

מה

natiuam gratiam ac decus. Vocula autem מָה ſæpe illa quidem interrogationis dat ſignificationem. at hoc loco, vt mihi videtur, lamentationis & querelæ nota potius eſt, cum interrogatione coniunctæ. ac ſi dicas, O quantum! Eheu quibus modis! &c. Nam ſic Ezech.16.v.30. & 19.v.2 etiam ab Ezechiele vſurpata ſemel atque iterum eſt; ſed per Kametz ſcripta. Ceterùm futurum יַעְכָּרְךָ conturbabit te, per finitum modum, lubentius, quàm optatiuum, aut imprecatiuum, vt ſic dicam, reddidi; ne iſta ab Ioſua per iram agi viderentur. Quis enim non exiſtimet, mitiſſimum Imperatorem ſumma cum miſericordia ad ſumendam hâc

Philo de Deo immutabili.

ab Achane pœnam deſcendere? Et quod ſcitè Philo Iudæus de ipſo Deo ſcribit, cuius ſpiritu Ioſua regebatur; δικάσαντα ἐλεεῖν, καὶ ἐλεήσαντα δικάζειν hoc eſt, vt paullum explicem, iudicij conſtituti ſeueritatem non ſine miſericordia exſequi; & tamen per miſericordiã, cur minus iuſtitiæ atque iudicio ſuum reddat tenorem curſumque, minimè impediri.

Magiſtratuum turpis mollities, & effræ-nata ira taxantur.

Turpis enim mollities eſt, & crudelis miſericordia in principe viro, vel magiſtratu, præ nimia animi teneritate, iuſtas de ſceleratis pœnas non exigere; atque maleficiorum impunitate effrænatum alere hominum furorem. hoc eſt, malis parcendo perdere bonos. Sicut rurſus belluina immanitas, in hominem vinctum, inermem, pœnitentem, & planè miſerum ac miſerabilem, quantumuis alioqui multis grauibuſq; coopertum culpis, adhibere ſæuitiam, eumque per iræ libidinem punire. Quis enim ita prorſus omnẽ exuat humanitatem, vt in hominũ carnificinis ipſe ſibi veluti delicias faciat? Sanè talem

Anabaptiſtæ refelluntur.

animi intemperiem opinor Anabaptiſtas, fanaticum genus hominum, attribuere magiſtratui, cùm eum aduerſus Chriſtianam caritatem peccare oggänniunt, quando noxios vita multat. Sed vt eò reuertar, vnde paullum egreſſus ſum. Non damno tamen Latinum, qui reddidit, Turbet te Deus: modò vt ſit ea iudicis oratio, ſententiam pronunciantis; non exitium imprecantis. Ceterùm cùm Iehouam vindicem culpæ facit Ioſua, oſtendit, Dei opus eſſe ſupplicium, quod de nocentibus legitimè ſumit magiſtratus: vt

Magiſtratus ſontem plectens, quo modo peccet.

illius adminiſter. idque Paullus quoque Romanis ſcripſit. Quòd ſi verò eam ad rẽ, ſuam Rom.13.v.4. etiam, & priuatam iram adhibet; iam ſe humanæ cædis reum facit: dum non tam Dei, quàm ſuæ bilis adminiſter eſt; atque vt hoſtis hominem percutit. Porrò ex eo quod ſequitur, *In hoc die*, colligunt Talmudici ἐν τῷ συνεδρίῳ, Achanem in hac vita, non item Talm. in altera pœnam dediſſe Deo. atque in hanc ſententiam Iudæi omnes pedibus vadunt. סנהדרין cap.6. Nobis verò credibile id quidem videtur: ſed non ob iſta verba; verùm potius, propter ingenuam illam confeſſionem. Nam iſtud בַּיּוֹם הַזֶּה, *In hoc die*, nihil ſignificare aliud

In hoc die.
ביום

cenſemus, quàm illud crebrò vſurpatum כַּיּוֹם הַזֶּה, Sicut hoc die, vel, ſicut iſte dies. quod LXXII. hoc quoque loco expreſſerunt. Eſt autem id ferè affirmandæ rei nota, tamquam per euidentiam quandam. ac ſi dicas, planè, omnino, protſus, clarè, apertè & tam certò quàm præſentis diei lucem vides, qua frueris. Sequitur: *Et lapidabant eum omnis Iſrael, lapide.* Diximus ad verſiculum xv. quid de hoc loco ſentiret diuus Auguſtinus. & quid R. Solomon. quorum neutrius ſententiam probabamus. Sunt igitur alij, qui hanc particulam, ab illa altera in verſiculi extremo poſita nõ differre ſenſu putant. Hoc enim Pronomen ſingularis numeri, *illum*, κατ' ἐναλλαγὴν, ἢ κατὰ συνεκδοχὴν, pro *illos*, poſitum eſſe; vtramque verò hoc ipſum ſignificare, quod inſequentis verſiculi initium. id eſt, obrutos eſſe, tum Achanis, tum rerum ceterarum cineres lapidibus à vulgo coniectis. Itaque narrari nunc ante exuſtionem, quod pòſt fiet. Hanc ego ſententiam non quidem protſus repudio; verùm neque planè approbo. Inſolens enim videtur iſta verbi, lapidare, ſignificatio. Quare verius, ſimpliciuſque exiſtimo eſſe, Achanem cum rebus ſuis omnibus, atq; liberis, exuſtum quidem eſſe, pro Dei iuſſis. nam alioqui etiam ſolenne erat, igne ſacrilegia

legia

legia expiare. neque anathema magis prorſus, vt ſic dicam, potuit aboleri, quàm ſi in flamam fumumque abiens diſſiparetur, atque euaneſceret. Verum interea dum ille ducitur, dum rogus ſtruitur, incenditur, conſcenditur, populum placandi numinis auidum à iaciendis lapidibus non continuiſſe manus. vt fit, dum quiſque pro ſe conatur maximè ſtrenuus videri in publica pernicie propellenda. Sed neque illa fortaſſis abſurda fuerit ſententia; ſi exuſtionem à Deo mandatam ad cadauera ſpectare dicamus, ceteroqui viua corpora eſſe lapidibus enecata: & lapidum denique cumulo obrutos & contectos cineres. In libro Tanhuma, ſiue ילמדנו ſcripta eſt veterum Hebræorum hæc ſententia; Solum Achanem fuiſſe lapidatum, prius quàm exureretur; idque propter violatum ſabbatum. Cùm enim, inquiunt illi, capta die ſabbato eſſet Iericho, Achan ſuam rem, non Dei, agens; ſiue, vt Iſaias loquitur, ſuam voluntatem faciens, diem ſanctam profanauit. cui flagitio pœnam conſultus Deus conſtituerat lapidationem in Numeris. Deinde verò cum rebus aliis in ignem eſſe coniectum. quippe qui ſimul impia ſacrilegij fraude eſſet obligatus. Hi ergo pronomen pluralis numeri, *ipſos*, pro ſingulari accipiunt. Quæ eſt igitur cauſſa, dices, illarum anguſtiarum, in quibus verſabatur diuus Auguſtinus, vir alioqui acutiſſimus? Nimirum ille LXXII. interpretum ſecutus fidem, & auctoritatem, quæ apud ipſum erat ſumma; nullam hîc exuſtionis mentionem audiebat. Illi enim interpretes eam verborum complexionem, quæ in Hebræo eſt, וישרפו אתם באש. *Et comburebant ipſos igne*, nullo verbo repræſentarunt, cùm putarent eſſe ſuperuacaneam.

Sacrilegiũ igne expiare ſolenne eſt.

Tanhuma.

Iſa. 58. v. 13.

Numer. 15. v. 35.

Extruebántque ſuper eum tumulum lapidum, &c. 26

DIXI nuper, R. Leui F. Gerſonis exiſtimare, liberos Achanis non eſſe affectos ſupplicio, quia vni ſoli tumulus ſtruitur. Atqui numerorum ἐναλλαγὴ vſitatiſſima eſt in ſacris literis. Ad hoc: vnus Achan vt nocens, hoc ſupplicio interfectus eſt: liberi verò eius, reſq; aliæ, ecu acceſſio, adiunguntur. non ergo mirum, ſi vnius tumuli mentio fit. Sed enim vt Achanis hic funeri, ita mox Regis Hai, & alibi Abſalonis, atque aliorum cadaueribus, lapidum acerui eſſe impoſiti memorantur. id autem ego ſic eſſe accipiendum exiſtimo, vt, quæ fuit religioſa antiquitatis pietas, iniecta primùm corporibus gleba fuerit, humuſque: ne ſolis illa lapidibus; ſed terra rite tecta, vereque ſepulta & humata iacerent. Neque enim lapidibus, quaſi operimento, fuiſſe obducta ipſa; ſed ex lapidibus ſtatutum eſſe ipſis tumulum narratur. Eſt enim in ſacro texto hîc verbum, ויקימו, alibi ויצבו, quæ verba erigere, & ſtatuere ſignificant. Eiuſmodi enim monimentis non minus malorum conſignari memoriam, quàm bonorum hominum vtile erat; vt in vtriſque propoſita poſteritati exempla eſſent, quæ mentes tum ad virtutes incitarent, tum à vitiis reflecterent. De clauſula, *vſque ad hanc diem*, ſatis multa antè. Sequitur: *Et rediit Dominus ab indignatione iræ ſua*. Vſitatum in ſacra hiſtoria eſt, Deo perſonam hominis circumdare: multaque ad ſimilitudinem imbecillitatis humanæ in ipſum traducere. Itaque ea nunc placidum, nunc iratũ deſcribit; tametſi ille ſui ſemper ſimilis, & planè ἄτρεπτος ſit. vt enim noſter captus eſt, non vt illius ſenſus, ita illa loquitur: & ad noſtras perturbationes emendandas, Deum animo perturbato inducit. Igitur quod hoc loco memoratur, decedere ab indignatione, ſic eſt accipiendum; meliore eum nunc ſpe animos populi confirmaſſe: ſeque rurſus, vt antè, benignum rebus omnibus declaraſſe. Hebraicè eſt מחרון, id quod conuerti, indignationem. Nam furorem dicere, cum multis, religio mihi erat. Tantum enim animi morbum Deo attribuere, vel verbotenus, impia conſuetudo videtur. Neque verò furor etiam illi voci ſubiicitur; quæ excandeſcentiam propriè ſignificat: & alioqui ſæpe non pro bile commota, ſed pro animi moleſtia tædioque vſurpatur. Porrò verbum וישב reddidi paſſiuè, vt ſic dicam, quia crebrò in illiuſcemodi orationibus ſic video eſſe poſitum. aut certè abſque perſona, cui hæreat. Si quis tamen Imperatoris nomen, Ioſua, ſuggerendum eſſe malit exiſtimare, non contendam contra. De valle Achor nuper dicebamus.

R. Leui Gerſonis.

Enallage numeri.

Veterum religio in humandis corporibus.

Monimenta cur malis & bonis ſtatuta ab antiquis.

Hominum perturbationes attributæ Deo in ſacra hiſtoria.

חרון

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAPVT VIII.

SVPERIORE capite audiuimus, poſt captam, euerſamque Ierichuntem bellum fieri cœpiſſe ciuitati Hai; quæ proxima occurrebat, continuò verſus occidentem penetrantibus in Chananæam Iſraelitis. Sed eam expeditionem cùm mox accepta clades

impediuiſſet; conſumta adhuc eſt omnis narratio in procuratione, & expiatione diuinæ iræ exponenda. Iam igitur hoc capite ad Haienſe illud bellum reditur: idque memorabili ſtratagemate conficitur, parta nobili, & incruenta victoria. Ponitur autem nobis ante oculos in primis, ſumma Dei erga miſeros mortales benignitas, atque beneficẽtia: qui non ſolum, cùm eſt noſtris offenſus vitiis, per ſacrum ſuum verbum, & diuinum afflatum, nos ab errore reuocat, reducit, reſtituit denique ſecum in gratiam; quod luculẽter nos docuit ſuperior narratio: verùm etiam placatus iam nobis vel benigniùs quàm ante facit: adeò vt reconciliata eius gratia, quàm nunquam imminuta maior videri poſſit. Itaque nunc iræ expiatus Achanis ſupplicio, non patitur diutius ſuorum animos triſtes, afflictoſque iacere. Sed ſuauiſſimis maturè conſolationibus ſuccurrit, ſubleuat, fulcit, confirmat. Neque enim dubium eſt, quin Ioſuæ aliorumque prudentiorum mentes etiamnum cogitationes plurimæ ſolicitas habuerint; quamuis eſſent Dei iuſſa ſedulò exſecuti. Perſpexerant enim ſatis popularium ſuorum vitioſitatem. quam ſæpiſſimè quidem punitam a Deo, nunquam tamen ſatis domitam viderant. reputabant etiam ſecum, quo eſſent loco, & quam inexplicabilibus vndiquaque difficultatibus circundati. intelligebantque, nihil prorſus, niſi Deo propitio, geri vllis viribus rectè poſſe. Haud igitur mirandum in eo eſt, quòd noua rurſus Dei confirmatione opus habet Ioſua, quamuis fortiſſimus, atque cordatiſſimus Imperator. Sed enim, dicet aliquis, cur militẽ vniuerſum educere in expeditionẽ iubet Deus aduerſus tam paruas hoſtium copias? Neq; enim plures duodecies mille, vtriuſque ſexus homines in Hai fuiſſe videntur; vt exiſtimandum ſit vix millia ſex armatorum pugnatorumque defendiſſe vrbem. Atqui ego illud, *aſſumito tecum omnem populum bello aptum*, ſic eſſe accipiendum opinor; Neminem qui militari virtute non polleat, educi in hanc expeditionem oportere. Nam vniuerſa multitudo magis impedimento, quàm vſui futura erat; cùm eſſet ſimulanda fuga: vt audiemus. Quamquam ad numerum Haienſium quod attinet, an tam exiguus ille fuerit, pòſt videbimus. Sed hæc opinio mea ſi fortè alicui minus videtur probabilis; exiſtimet ille, produci omnes in rem præſentem debuiſſe; vt pulchræ victoriæ aſpectu ad ſe redirent, diſcuſſo metu; qui propter aduerſam nuper pugnam in omnium mentibus penitus inſederat: atque vt ipſo vſu creſceret virtus. Ad hoc, vt par eſſet omnium conditio in præda; quæ prima trans Iordanem militi permittitur. Nam ad ſtratagema quod attinet; in quo confuſa multitudo inutilis futura fuiſſe videtur; dici probabiliter poteſt: Imperatorem nocte cum parte copiarum nõ magna in vallem proceſſiſſe ad vrbẽ. reliquum exercitum in caſtris ab Aquilone factis manſiſſe. Sed hæc mox explanabuntur. Sanè vt vt iſta ſunt, illud conſtat; Deum alias aduerſus maximas hoſtium copias paucos è ſuis mitti voluiſſe; qui rem gererent; ceteris in caſtris otiantibus. Nimirum, quò non in ſuis viribus conſiliiſque, ſed in ipſius benigna ope ſpem ponere homines diſcant. Adeò multis diuerſiſque modis optimus parens, vtilitatibus ſuorum prouidet. Verbum *Surge*, hortantis eſt, vt ſæpè alibi. Porrò *conſcende*, argumento eſt, Hai fuiſſe loco editiore; vt diximus antè. Denique, *vide*, & *dedi*, inſperatam quidem, ſed quaſi præſentem, & iam partam victoriam Imperatori ponunt ante oculos. Quia autem te dediſſe hoſtem in manus Ioſuæ Deus ait, admonet illum, ne ſuis viribus, ſuæque gloriæ aſſumat victoriam. qualem arrogantiam ſolent plerumque infelicitates maximæ, atque infortunia conſequi. Extrema clauſula, *& regionem illius*, ea loca intuetur, quæ Rex Hai extra vrbem poſita in poteſtate, & ditione ſua tenebat.

Dei benignitas.

Reconciliata Dei gratia non maior eſt quam nunquã imminuta.

Queſtio.

Deus multis modis conſulit noſtris vtilitatibus.

Surge.

Hai loco editiore.

Arrogantiam ſolet infortunium cõſequi.

Facies autem ipſi Hai, & eius Regi, ſicut feciſti ipſi Iericho, &c. 2

V R B I V M nominibus hoc loco ſubiiciuntur ſimul ciues: quod ex clauſula extrema verſiculi X X I V. conſtat. Quamquam ſi hos Regum appellatione ſignificatos eſſe malis opinari, per Hypallagen; non contendam contrà. Sed non eſt exiſtimandum de ſupplicii certo genere præcipere hic Deum. Tantum perdendos eſſe ait Haienſes, vt perierũt Ierichuntii, vnà cum vrbe. Nam de Ierichuntiorum rege, quòd actus in crucem ſit, nuſquam, quod ſciam, eſt memoriæ proditum: at Haienſis ex patibulo ſuſpendetur. Neque deuotum eſſe vrbis Hai inſtauratorem ab Imperatore, ſi quis forte olim exiſteret, legimus. Ierichuntem tamen qui aliquando eſſet refecturus, eum exſecrabatur ille; orbitatemque ei exoptabat. Pronomina quæ nominibus, prædæ, & pecudis, hærent, ea vrbem ipſam demonſtrant, cùm ſint genere feminina. Diximus autem capite ſexto, ad verſiculum X V I I. cur de ſpoliis vrbis Ierichuntis nihil militi permitteretur. huius autem præda vrbis vel ideò recreandum exercitum putabat Deus, vt ne fruſtra ſe perpetuò congreſſuram

Haienſis præda cur militi permiſſa.

congreſſuram cum hoſte putans, animum prorſus deſponderet gens, præſentibus opibus mirificè inhians. Ad hoc, nullam operam contulerant milites ad expugnandã Ierichuntem: at hic aliquis eſt militaris virtutis vſus: non quo Dei ſolius potentia res confici non poſſit. ſed vt ipſi excitentur officio abignauo torpore, ad alacritatem. Sed enim obſeruãdum illud eſt, *diripietis vobis*. Non enim vel ſoli Imperatori, vel paucis tribunis, aut centurionibus conceditur, vt ipſi partes faciant: & quantum velint priores ſibi de manubiis ſumãt. Vbi enim pericula, ibi & commoda quoque eſſe communia æquum eſt. Et principes viros eniti decet, vt vera virtute, factiſq; præclaris ceteros antecellant magis, quàm opibus. Neque ferè quidquam eſt, quod Imperatorum, atque ducum in exercitu exiſtimationem magis minuat apud milites; quàm ſi illi hotum fraudatis circumſcriptiſque laboribus, maximam prædæ partem domum ſuam auertant. Porrò illis verbis, *Collocato tibi inſidias aduerſus vrbem*: quid facto opus ſit, breuiter commonſtrat Deus. Cetera prudentiæ Imperatoris cogitanda relinquit: Niſi quis malit exiſtimare, iſtam verborũ complexionem eſſe præciſe ſcriptam; atque deeſſe reliquam ſtratagematis à Deo commõſtratam rationem, quæ verſiculo quarto ab Imperatore exponetur apud milites. Sanè certum eſt, omnem Ioſuæ prudentiam in ſpiritus diuini inſtinctu atque afflatu poſitam fuiſſe; àquo in actionibus omnibus dirigebatur: vt in huius cõmentarij initio vidimus. Ceterùm illud, *poſt ipſam*, oſtendit, collocari inſidias vrbi debere ab occidente. Hæc enim oracula prodebantur in ipſis caſtris apud Ierichuntem; aut, ſi mauis, Galgala, hoc eſt, ab oriente. Diuus Auguſtinus mouet hoc loco de inſidiis quæſtionem: an virum probum iuſtumque vti illis fas ſit, cùm fraudi ſint affines, & occultæ circumſcriptioni. Reſpondetque; Nihil referre, aperto Marte, an inſidiis, & ſtratagemate vincas, modò vt quod facis bellum, ſit iuſtum. Eſſe autem illud bellum iuſtum, ait, quod vindicandæ iniuriæ cauſſa ſuſceptum eſt; aut à Deo ipſo imperatum: qui & vacuus eſt ab omni iniquitate; & nouit quid cuique fieri rectè debeat. Tale enim bellum qui faciunt, eos non tam eſſe eius auctores, quàm Dei adminiſtros. Et rectè, mea quidem ſententia, Auguſtinus, nodum illum; quantum certè ad præſentem pertinet locum; diſſoluit. Iam olim enim delere bello Chananæam gentem iuſſi fuerant Iſraelitæ. Sed quæ de mendacio hic prolixè ille diſputat, non ſatis video, qui poſſint ad iſtam accommodari rerum narrationẽ. Quæ enim hic eſt mendacij ſpecies? niſi verò ſua hoſtem celare conſilia, mentiri eſt. Neque enim falſis dictis, aut promiſſis, vel pactis aduerſariis circumſcribuntur. quod ne in iuſtiſſimo quidem bello probos viros decere diximus: Sed vt id teneatur tamen, ratumque ac fixum maneat; Improbum nihil cenſeri poſſe, quod à Deo ſit mandatum. Sed ſi quis plura de mendacio requirit, is ea relegat quæ ad verſiculum v. capitis ſecundi diximus. Sed enim miretur quiſpiam; neque abs re; cur hanc etiam vrbem delere funditus iuſſerit Deus: cuius conſilium & voluntas tamen erat, vt Iſraelitæ non ſolùm Chananæos tota regione exterminarent: verùm etiam loca eorum ipſi habitarent. Et exſtat apud Xenophontem prudentiſſima deliberatio ſummi Imperatoris Cyri, qua oſtenditur, ad bellum in aliena ditione rectè gerendum, eſſe conſultiſſimum; non ſolùm hoſtibus, quantum fieri poteſt, plurima caſtella eripere: verùm ſibi ſuiſque plurima etiã comparare. quippe qui hoc non faciant, eos nihil differre ab illis, qui per vaſtum pelagus nauigant. Nam nauigant illi quidem perpetuò curſu. Sed quam vndarum partem nauigatione ſemel percurrerunt, eam non magis tenent, quàm adhuc intactam. Verùm nolebat Deus Iſraelem ſuum humanis fidere rationibus: ſed ſua vnius ope & gratia niti; ſuos obſeruare nutus; in ſe ſolo fiduciam omnem habere collocatam: ſuam vnius beneuolentiam, vt tutiſſimum receptaculum intueri. Volebat quidem, vt paullatim profligatis veteribus colonis, habitationes ſibi in Chananæa ipſi compararent; vrbeſque ab illis relictas colerent. Verùm nondum vſque eò repreſſus erat hoſtis, vt conſultum eſſet, locos vllos munitos manere, qui illi poſſent rurſus eſſe receptui. præſertim cùm ipſi nondum defuncti eſſent imperata cæremonia ad montem Hebal, & Garizim: quò vniuerſa multitudo erat abducenda. Et alioqui præſidiis tenere caſtella, atque oppida, prius quàm magna belli pars confecta eſſet; nihil fuiſſet aliud, quàm ſui fiduciam augere, Dei minuere. Ceteroqui credibile eſt, ad conſeruandam hanc vrbem; quàm ad vaſtandam fuiſſe propenſiores milites: quando tam acriter iubet Imperator, eam exurere, vt verſu octauo audiemus.

Ioſua igitur ſurrexit, & vniuerſus populus, &c. 3 4 5 6 7 8.

STRATAGEMA, quod his proximis aliquot verſibus continetur; non ſatis dilucidè planeque

Margin notes: Ducum auaritia taxatur. — Imperatores boni, virtute milites, non prædæ partib. excellere debent. — An vti inſidiis fas ſit. — Bellum iuſtũ. — An hoſtiles vrbes delendæ, & cur deleta Hai & Iericho. — Deut. 19.7.1. Xenoph. inſtit. lib. 6. — Reſponſio.

planeque deſcriptum eſſe, mihi certe, videtur. Quis enim exiſtimet, triginta hominum millia, diem ſolidum, clam ciuibus Haienſibus, locum ad vrbem proximum inſidere potuiſſe: atque inſuper alia quoq; millia quinque; præſertim cùm à tergo proximè exſtaret Haienſium ſocia vrbs Beth-el? Quare credibilius eſſe puto, non productum in hanc expeditionem fuiſſe populum vniuerſum militarē: ſed ſolos tricies mille, delectos ex toto exercitu, & horũ quinquies mille collocatos in inſidiis. Nam huiuſcemodi narrationes, etiam alibi, in ſacra hiſtoria confuſe, permiſtè, obſcureque ſunt expoſitæ. qualis eſt vel in primis ea, quæ in Iudicum libro ſcripta habetur capite x x. huic noſtræ quàm ſimillima.

Narrationes cur confuſæ in ſacris literis.

Quæ narrationum confuſio inde, niſi fallor, nata eſt; quòd cum illiuſmodi res memorabiles à pluribus ſanctiſſimis viris in ſacra illa diaria, atque annales; quorum antè facta à nobis mentio eſt; relatæ, alio atq; alio ordine, verbiſque, vt fit, diuerſis legerentur: is verò qui ſacram tandem hiſtoriam vniuerſam in eos quos iam habemus libros, diuino cõſilio redegit, enixius laboraret; ne quid eorum, quæ à ſancta antiquitate in illis diariis annalibuſque prodita inueniebat, imprudens omitteret; ipſe rem eandem vnam non vna cõtinente atque æquabili oratione, ſed ex diuerſis narrationibus confuſá permixtaque cõſcripſerit. Quamquam non pugnauero, ſi quis hîc religioſius ipſis ſacris verbis inſiſtens, occæcatos vſque eò fuiſſe à Deo Haienſium & oculos, & animos dixerit, vt ne tantum exercitum poſt vrbem latentem, per tot horas, vllo ſenſu perciperent. Sed explicabo tamen hiſtoriá, vt mihi credibilior viſa eſt. *Surrexit* ergo *Ioſua, & vniuerſus populus militaris, vt aſcenderent Hai.* Hoc eſt, comparabat ſe Ioſua, vt delectum militum ageret, quos in Haienſem expeditionem eſſet ducturus. quotquot verò fuerunt in populo viri militares, promtè atque alacriter ad eam rem nomina ſua offerebant. Ex omnibus igitur ille cùm triginta millia ſelegiſſet, qui ſingulari virtute ceteris præſtare videbantur, *eos amandabat nocte*, non quidem omnes illos tricies mille viros delectos, ſed, κατὰ συνεκδοχὴν, eorum quoſdam; nimirum quot verſu duodecimo dicentur. hoc eſt, quinquies mille: quos iuſſit in inſidiis eſſe à tergo vrbis; id eſt, ab occidente. (Nam iſta aguntur, vt dixi, in caſtris, ab oriente) & quoad eius fieri poſſet, locum oppido proximum capere. atque ad omnem nutum attentos eſſe. Sequitur, *Ego verò & vniuerſus populus qui mecum erit, &c.* quibus verbis cur paratos illos atque intentos in inſidiis eſſe voluerit, pergit explicare. Ego, inquit, & qui veſtrum apud me erunt, hoc eſt, Ego cum ceteris x x v. millibus veſtrum, noſtro ad vrbem aperto acceſſu prolectabimus oppidanos; cùm nos fugere exiſtimabunt. Nam fugam ſimulabimus. tum porrò veſtrum, quinque millium ſcilicet, munus erit, nudatam præſidio vrbem de inſidiis inuadere. Neque enim id fruſtra conabimini. quippe dedet eam vobis Deus. Sed expugnatam direptamque concrematote tandem; atque planè ita agite, vt imperatum nobis à Deo eſt. &c. Animaduertendum eſt autem iſta iuſſa, *Cumq; ceperitis vrbem, incendetis, &c.* non ad ſolos eos, qui in inſidiis erant; ſed ad delectos tricies mille ſpectare. Hi enim vrbem erant euerſuri incendio: ſed capta atque ablata prius omni præda. Nam quod ſoli illi quinquies mille memorabuntur vrbem incendiſſe; id de indicio, quod ſociis excitato fumo faciebant, eſt accipiendum. vt dicemus ad verſiculum x i x. Ceterùm, quod noctu mittit inſidias, circumſpecti Imperatoris eſt: qui vt hoſtē non ignauiter formidat, ita neque temerè contemnit. Non dubitabat ille quidem de victoria cùm eius eſſet ipſo Dei oraculo factus certiſſimus. At ob Dei effata non debet hominum induſtria ad illa accommodata, pro ſuperuacanea atque inutili haberi: non magis quàm ob eiuſdem præſcientiam, vt vocant, ſiue prænotionem. Ad hoc, Deus inſidias vrbi collocari iuſſerat. Iam verò niſi clam vrbe locum ſuum illi cepiſſent, non fuiſſent inſidiæ. Iubet autem ipſos propè abeſſe ab vrbe, vt præſidio nudatam ilico poſſint inuadere. Porrò cùm dicat, *Ego & vniuerſus populus qui mecum erit*, quis putet, eum loqui de vniuerſis Iſraelitarum copiis? Sanè quantauis temeritate informatos oppidanorum animos ab nupera victoriola fuiſſe dicas; non eſt credibile prodituros ad pugnam fuiſſe, ſi innumerabilem illam aduerſariorum multitudinem conſpexiſſent. Illud verò, *Donec extraxerimus ipſos extra vrbem*, monet, ne nimis citò ſe moueant inſidiæ: ſed expectent, dum perſequendi ſtudio longiuſculè euecti ciues fuerint. Deniq; illud, *En iuſſi vobis*, tectè videtur ad Achanis exemplum alludere. cui exitio fuit, non paruiſſe diuinis iuſſis.

Circumſpectus Imperator hoſtem, neque contemnit, neque formidat.

Dei oracula nõ excludunt hominum induſtriam.

Dimiſitq; illos Ioſua, & profecti ſunt, &c. 9 10 11.

REPETIT, explicatque quod dicere cœperat tertij verſus extremo. addit enim profectos illos quinquies mille viros cepiſſe inſidiis locum, inter Beth-el & Hai, hoc eſt, ab occi-

Hai, & Beth-el vrbs.

ab occidente, ſi vrbem Hai ſpectes. Nam Beth-el ab Hai aberat circiter horæ vnius itinere verſus occidentem; ſic tamen, vt non nihil in Septemtrionem declinaret, vt ſuprà diximus. & quia vtraque vrbs in montoſis exſtabat locis, fuere ſinuoſi collium anfractus inſidiis collocandis opportuni. Porrò cùm nocte illos à ſe dimiſiſſet Imperator, vt tenebris tecti vrbem hoſtilem præterire, locumque ad fallendum aptum inſidere poſſent, ipſe proximæ diei lucem in caſtris exſpectabat. quæ ſimul atque apparuiſſet, recenſuit reliquos quos pridie delegerat, & conſcripſerat milites: atque deinde comitatus tribunis militum; qui ſeniores, ob prudentiæ in re militari præſtantiam, vocantur; ducē ſeſe verſus Hai præbuit. Illi verò alacriter omnes Imperatorē ſunt ſecuti vſque prope vrbem. Vbi caſtra fecerūt ab Aquilone: inter quæ & oppidum media erat vallis. Poſſent autem facta verba etiam in hâc ſententiam interpretari. Quod Imperator mane populum recenſuerit; hoc eſt, ea conſtituerit, quæ in populo opus erat: ac deinde לִפְנֵי id eſt, coram & ſpectante populo, conſcenderit, comitatus ſenioribus, verſus Hai; illique ſint eum ſubſecuti, quos ad eam expeditionem pridie delegerat. Illa enim verborum complexio, *populus qui cum eo erat*, iis quinquies mille viris oppoſita eſt, quos nocte à ſe dimiſerat ad inſidias. Ceterùm exiſtimandum hoc loco eſt, caſtra iſta ab aquilone facta nō tam prope vrbem fuiſſe, vt oppidanis in conſpectu eſſent. ſed potius, vel poſt colles, vel in ſolitudine latuiſſe. quando certum eſt, poſtridie demum patefactam eſſe Haienſibus Iſraelitarum præſentiam: cùm Ioſua de nocte in vallem propiùs ad vrbem, de induſtria, acceſſiſſet. לִפְנֵי

Acceperat autem circiter quinquies mille viros. &c. 12

Absvrdvm profectò eſt, exiſtimare, nouas hîc inſidias inſtrui; &, vt ſomniant Iudæi, propius aliquanto ab vrbe, quàm priores inſederant. Non enim video qua id fieri potuiſſet ratione, clara luce. quando illi, qui minus propè, vt iſti volunt, aberant, non niſi per tenebras locum occupare clam ciuibus potuere. Neque verò etiam niſi de vnis inſidiis in captæ vrbis narratione mentio erit. Id ergo modò explicatur hoc verſiculo, quod ſuprà de inſidiis fuerat dictum, expreſſo hominum numero. Affert autem obſcuritatem orationi, quod Hebraica verba nullum præteriti pluſquàm perfecti habeant diſcrimen. Iudæorum opinio reiicitur.

Iamq; diſpoſuerant populum exercitum vniuerſum. &c. 13

Cvm Imperator & ſeniores, ſiue tribuni militum diſpoſuiſſent vniuerſum populum, quem in hanc expeditionem eduxerant. hoc eſt, cùm iam alios in inſidiis à tergo vrbis, id eſt, ab occidente, alios in caſtris ad aquilonem factis collocatos haberent; proceſſit Ioſua nocte propius ad vrbem in eam vallem, cuius paullò antè meminimus. Nimirum vt hoſtibus ſuam præſentiam patefaceret, ipſoſque vrbe proliceret. Credibile eſt autem ipſum, non magna multitudine, ſed quantum contemnere Haienſes poſſent, comitatum proceſſiſſe: præſertim cùm conſtitutum haberet, non conſerere manus, ſed refugere verſus illa, quæ ad Aquilonem habebat, caſtra. Cur autem de nocte, ac non clara potius luce, in vallem ſe contulerit Ioſua, cùm ab oppidanis conſpici vellet; ego hanc eum habuiſſe cauſſam exiſtimo; vt cùm ipſa locorum ratio, caſtra ad Aquilonem facere ſuaſiſſet; quæ caſtra etiam tum latere Haienſes volebat; ne ipſis terrori eſſent; ab Ierichunte verò, ſiue Galgalis aliud eſſet conſuetum iter, quod Hai duceret: faciendum ſibi putauiſſe callidum Imperatorē, vt hoſtes nihil aliud quàm ſe rectà ab Ierichunte profectum adeſſe cum paucis illis quos ſecum duxerat, ſuſpicarentur; vnde nuper illi quoque venerant, quos deuicerant. Verùm enimuerò poſſet iſte verſiculus explicari quoque hac ſententia. Iamque populus perniciem moliebantur, vrbi videlicet, tum per caſtra illa ad Septemtrionem poſita, tum per inſidias, quæ ad occidentem inſederant. Nam verbum, Cur in vallem de nocte proceſſerit Ioſua.

1.Reg.20.v.12. שם, talem habere vim ſignificationis videtur etiam in Regum hiſtoria; vbi Ben-adad ſeruos ſuos cohortatur ad excidendam Samariam. Sic enim illic ſcriptum eſt וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו שִׂימוּ וַיָּשִׂימוּ עַל הָעִיר. Quod ad hunc modum eſt interpretatus Chaldæus. Et ait ad ſeruos ſuos: Omni ſtudio incumbite, ad capiendam vrbem ſcilicet. Et incubuerunt in vrbem, &c. Et rurſus, vbi Deus memorat Amalecitas malum Iſraeli eſſe machinatos per viam: & vbi Ionadab Dauidi aperit odium, quod Abſalom aduerſus Amnonem gerebat, ob conſtupratam ſororem. Alias huius loci ſententias, quas commemorant Rabbini, Solomon, Kimhi, Leui F. Gerſonis, alij, ſciens prætereo; vt nimis argutas, atque extortis verbis formatas. Ceterùm quod conuerti, *Inſidias* in hoc verſiculo, eſt Hebraicè עָקֵב, quæ poſitio decipere & fallere interdum ſignificat. Inſidias autem ad fallendum שם Explicatur locus. 1.Reg.15.v.2. 2.Reg.13.v.32. עקב

ſallendum hoſtem compatari nemo neſcit. Latinus autem interpres pro extrema caſtrorum parte accepit; quia calcaneus quoq; illi voci ſubiicitur, quæ eſt pedis poſtrema pars. Nimirum exiſtimare videtur iſte, ſic ad Septemtrionem facta fuiſſe hæc caſtra, vt ad inſidias vſque pertinerent, quę ad occidentem latebant. quam ſententiam vt non lubet teſellete, ita minimè ptobate poſſum. Verùm illud faciliùs conceſſetim; inſidias illas calcaneum vocari; quia poſt vrbem, hoc eſt, ad occidentem, erant. Nam Ptonomen, *eius*, pertinet ad exetcitum.

Factumq́; eſt, vt vidiſſet Rex Hai: properarunt, &c. 14

CREDIBILE eſt, videre, hîc pto, percipere, poſitum eſſe. atque à vigilibus, qui excubias ea nocte agebant, & ſtrepitum fremitumque militum, cum Imperatore in proximum vrbi campum deſcendentium ſenſetant, petlatum ad Regem ſuiſſe nuntium ptæſentiæ Iſtaelitatum. Neque enim ſilentio ſuos continuerat Ioſua, cùm ſuum aduentum oppidanis eſſe notum vellet. Rex igitur te cognita ilicò cum ſuis deliberat de hoſte, cum prima luce inuadendo. Itaq; alacri ſtudio manè, vnà cum Rege, quotquot ad hác pugná delecti ab eo nocte erát, vtbem egreſſi verſus eum locum, quem in illa nocturna deliberatione ptæſtituetát, nempe qui etat pro deſerto, & in quo adeſſe Iſtaelitas ſenſerant, hoſté petiere: cùm neſcitent inſidiás ſibi cóſtructas latere poſt vrbem. Sunt qui illud לְמוֹעֵד non de loco, ſed de tépore præſtituto, accipere malunt. putatq́; Leui F. Gerſonis, Haienſes eam diei horam obſetuare voluiſſe, qua nupet pugnarant feliciter, ſuperſtitioſa ſpe ſimilis fortunæ. R. Solomon verò opinatur, illos artibus magicis hotá ſibi pugnæ certá deſignaſſe, vt ſortunatiotem. Mihi ad locum potius ſpectare viſum eſt, quem ex vigilum relatione conſtituetant. idq́; quod ſubnectitur, *ante ſolitudinem*, ἑξήγησιν illius eſſe, atque explicationem. Et R. Iſaias quoque locum notati exiſtimat, eum quo ſuperiore velitatione fuetant felicitet cum Iſtaelitis congreſſi. Sed neque abſurdè, opinor, accipiatur, pro teſſera militari, ſiue ſigno portis erumpendi dato. Nam ſic in Iudicum etiam hiſtoria poſitum eſt hoc verbum, ſi eidem R. Iſaiæ credendum eſt. Rurſus illud, לִפְנֵי הָעֲרָבָה quod cóuerti, ante ſolitudinem, eam videlicet, cuius ptoximo verſiculo erit mentio; alij planitié intetptetari malunt, atq; de eo accipete loco, qui paullo antè eſt עֵמֶק vocatus. huic enim verbo, non ſolùm vallis, ſed etiam campus ſubiicitur. Quam ſententiam qui ptobant, iis לִפְנֵי, τὸ, eſt, non ante, ſed, ad, vel verſus. Et ſanè nomen עֲרָבָה non ſolùm ſignificat, vt videtur, idem quod מִדְבָּר, ſolitudinem, ſed etiá locum æquabilem, planum, campeſtrem. vnde à Symmacho núc πεδιὰ, núc ἀοίκητος, tedditur. ab Aquila verò plerumq; ὁμαλή. Sed vt vt iſta ſunt, dubium non eſt quin in eum illi locum contenderint, in quo hoſtem verſari ſenſerant. Porrò cùm ſequitur; *Neſciebat enim ille, &c.* Rex ipſe vt ſocors, ſegnis, iners, imprudens tectè notatur. Nam qui vult imperio, atque principatu, debet ille etiam conſilio, & ptudentia præſtare aliis. Tam iuſte enim ciues ab Impetatote impetium ſalutare, quàm Imperatot à ciuibus promtam obſequentiam, requitunt. Fuit profectò Regis Haienſis munus, in táta potentiſſimi hoſtis vicinitate, & recente ſociæ vrbis calamitate, nullum tempus cura maxima vacuum ptætermittere. ſed die cogitate quæ de nocte, & nocte quæ de die facto opus eſſet. habere apud hoſtes qui conſilia eorum occultè petciperent, habere citcum vtbem longè lateque diſpoſitas excubias, & ſpeculatores; quibus loca omnia; ptæſertim montoſa illa, & confragoſa, inſidiisque apta; continuò explotata eſſent. Quę omnia cùm ille neglexerit, videmus quanta cú ſua, & populi pernicie abuſus ſit principatu. Nimirú ſuperiore victoriola ſtultè inflatus, ſecutè voluptatibus ſuis ſe dederat. Atque hic obſeruandum eſt, quàm ſit ſtupidus mortalium animus, quàm incautus omnium malorú, quádo Dei gtatia deſtituitur: neq; eius inſtinctu, quaſi manu, dirigitur.

לְמוֹעֵד
R. Leui Gerſo.
R. Solomon.
R. Iſaias.
מוֹעֵד
עֲרָבָה
Iudic. 20. v. 38.
עֵמֶק
לִפְנֵי
Principes conſilio & prudétia antecellere debent.
Imperatoris munus in bello.
Homo ſine Deo incautus.

Fingebant autem ſe cædi Ioſua, & omnis Iſrael, &c. 15

SIC ſum interptetatus verbú inflexionis Niphal, יִנָּגְעוּ, quaſi ad ſotmulá Hithpael pertinetet. Sæpe enim iſtæ formulæ commutátut intet ſe. Mihi enim probabile videtur, incruentá ptotſus ſuiſſe Iſraelitis iſtá victoriá. ſtatq́; à me R. Solomó. Nam ſi vel pauciſſimi eorú fuiſſent cęſi, eſſet id damnú apertè cómemoratú; vt in ſimillima huic natratione factú eſt, in Iudicú libro. Verumtamen nó pugnaueto, ſi quis cú R. Dauide Kimhi malit opinari; nó ſic Iſraelitas ſugá expeditè ſimulare potuiſſe, vt ptorſus nullius tergú plecteretur. Cetetùm deſertú quod fuga petebát, illud eſſe opinot, quod paulò ante עֲרָבָה Araba vocabatut: & inter hoc deſertú, atq; vrbé Hai, mediá fuiſſe vallé eá, ſiue planitié, in quá nocte Ioſua proceſſerat è caſtris ad Aquiloné factis. Fuit aút hoc deſertú, quantú ſanè ex deſcriptis finib⁹ Beniaminitarú, ca. 18. videre videor; illud quod Beth-aué vocabatur; vrbiq;

Niphal & Hithpael inter ſe commutantur.
R. Solomon.
R. Dauid Kimhi.
Iudic. 20.
Beth-auen.

Beth-el

Beth-el ſuum infame nomen poſteris temporibus aliquando accommodauit; cùm ei eſſet ab Aquilone vicinum; &, vt eſt credibile, propè ad Hai vſque pertineret. Vnde etiam coniecturam facio, atque ſuſpicor, in hoc deſerto poſita fuiſſe caſtra ea, quæ nuper Ioſuā ad Septemtrionem facere dicebamus. Ideoq; fugam illò nunc fieri ab Iſraelitis; vt qui in caſtris fuère relicti; cùm Imperator paucis, vt diximus, comitatus, ſe hoſti oſtēſum iuiſſet; facilè ſe poſſent, cùm vſus eſſet, cum ſuis ſugam ſimulātibus coniungere, & in hoſtes ire, ad vrbem ab inſidiis incenſam conuerſos.

Itaque exciti ſunt populus omnis, quierat in vrbe &c. 16 17

VERBVM, זעק, vociferari ſignificat; ſæpe tamen in vocādis aliquò per claſſicum militibus vſurpatur. Ideoq; videor non ineptè, *exciti ſunt*, interpretari potuiſſe. Græcus, ſiue ille Theodotion, ſiue alius fuit (nam à LXXII. hic locus eſt omiſſus) reddidit, ἐνίσχυσε, hoc eſt, inualuit. Nimirum eius menti obuerſabatur Verbum, חזק, propter vocis ſimilitudinem. niſi exiſtimare malis, illum ad mutuas populi inter ſe cohortationes (vt fit in tam bona ſpe) reſpexiſſe. eis enim vires animique augeſcunt. Certè hoc ipſum ſenſiſſe Latinus videri poteſt. Dictum quidem ante eſt, Regem, & populum eius omnem manè prodiiſſe vrbe aduerſus Iſraēlem. at id de illis modò accipiendum erat, quos ad eum cōflictum ſibi Rex delegerat. Neque enim ilico vrbs omni præſidio temerè nudabatur: porrò nunc, cognita hoſtium fuga, omnes euocantur prorſus milites. tanquam nihil iam aliud opus ſit, quam hoſtem perſequi, & cædere. Sed imbellem turbam intra portas manſiſſe tamen, ex viceſimi quarti verſus clauſula coniici poteſt. Nimirum vecors atque amens Rex, vana gloriolæ dementatus ſpe; cùm putaret, ſe non modò Haienſium ſuorum liberatorem, verum vniuerſæ Chananææ vindicem fore, profligatis atque exterminatis Iſraēlitis; claſſico euocari iuſſit, quotquot arma ferre poſſent, non ſolùm Haienſes, ſed etiam Beth-elitas. Conſentaneum tamen ſacris verbis eſt, Beth-elitas, relicto ſuo oppido, dudum in Hai fuiſſe; vt vrbem munitiorem communibus viribus tutarentur; cùm alioqui in huius Regis ditione eſſent. Eſt enim in ſacris verbis: *Populus omnis qui erat in vrbe.* non autem, in vrbibus. Quin pro illo, *in vrbe*, habent nonnulli codices, *in Hai*, vt ex Chaldaica verſione certum eſt, quam ego manuſcriptam habeo emendatiſſimam. idq; etiam ab auctoribus המסרה eſt proditum. Sed obiicias: Ex Iudicum hiſtoria apparere, Beth-el fuiſſe oppidum munitiſſimum, vt quod non niſi proditione potuit capi. Atqui credibile eſt, cum à Ioſua funditus deletæ eſſent Iericho & Hai, Chananæos inſequentibus temporibus vicini illius oppidi muros difficilibus atque arduis operibus molitos eſſe, atque obuallaſſe; vt eam ſibi ſtabilem certamque ſedem aduerſus Iſraelitas illa regione haberent.

Latinus. — Haienſis regis vecordia. — Iudic. 1, 24.

Ait itaque Dominus ad Ioſuam: Protende clypeum &c. 18

QVOD clypeum, interpretamur, eſt Hebraicè, כידון. qua voce in Regum quoque hiſtoria clypeus ſignificatus eſt, aut certè arma, quæ humeros tutantur. Ioſephus quoque, & Symmachus ἀσπίδα dixerunt. at LXXII. γαισὸν. quod Gallici & Libyci teli ferrei genus eſſe ſcribunt auctores boni. Eſt tamen vbi LXXII. clypeum γαισὸν vocarunt. Porrò Ieſus Syrah, ῥομφαίαν fuiſſe cenſuit. His enim verbis alluſit ad iſtum locum, vt in bonis
» libris ſcripta exſtant: ὡς ἐδοξάσθη ἐν τῷ ἐπᾶραι χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ ἐκτεῖναι ῥομφαίαν ἐπὶ
» πόλεις. hoc eſt, quantam conſecutus eſt gloriam, cùm ſuſtolleret manus ſuas, & extende-
» ret romphæam aduerſus vrbes. Rōmphæam autem teli genus Thracum eſſe, docet Gellius. Et Chaldæus quoque lanceam, aut telum, eſt interpretatus. dixit enim, רומחא. atque hunc vniuerſa Iudæorum ſynagoga ſequitur. quorum plerique audent etiam de ſuo addere: vexillum ex ea haſta, ſiue telo fuiſſe ſuſpenſum: quo faciliùs dari inſidiis ſignum poſſet. Sed parum referre puto, clypeum ne, an haſtam fuiſſe dicas. Neque enim exiſtimo eos, qui in inſidiis fuère, tam hoc Ioſuæ aſpectabili nutu, quàm Dei pulſu, tempus ſurgendi, vrbemque inuadendi adeſſe intellexiſſe. Monuerat quidem illos Imperator, vt ſimulatque pellecti fugæ ſpecie extra mœnia oppidani longiùs forent, ipſi vrbem ex altera parte inuaderent. Et credibile eſt, cruptionē ciuium potuiſſe ab inſidiis, aliqua ſaltē ex parte videri, cùm fugientes Iſraelitas perſequerētur verſus Septemtrionē. verumtamē ne ipſe quidē Ioſua; qui ſiue clypeum ſiue haſtam protendebat; ſcire ſatis potuit, quando vacuefacta omni præſidio, atq; opportuna inſidiis tandē vrbs eſſet, niſi Deo ſubmonēte. Igitur quod iubet Deus, clypeum, ſiue haſtā protendere, aut veluti innuere verſus oppidū, ego certè ad arcanam potiùs, & diuinā quandam efficacitatē referendum eſſe opinor; qua ille ſuo populo omnis rei gerendæ opportunitates ſuggeſſerit; conſilia in mentē miſerit,

1.Reg.17.a. — Syrah.46.b. — Gell.l.10.c.11. — Romphæa. — Clypeus protenſus arcanā vim habuit.

ſetit, animos addiderit: contrà verò aduerſariis dementiam, pauorem, deſperationem terrum omnium incuſſerit. Et in ſumma, planè geminum eſſe hunc Ioſuæ geſtum, cum illo Moſis, quo Amalecitæ vincebantur, in Exodo. Nam & ille congreſſus cum hoſte primus fuit, Moſis principatu; vt iſte Ioſuæ. Ierichuntem enim abſque ferro expugnauerat Deus ſua diuina potentia, ſicut Pharaonis copias aquis ſuffocarat. Neque Ioſua manum ſuam reducit cum clypeo, aut haſta, niſi confecta pugna. Neque Moſes ſuas demittebat, quin ſimul de ſuorum alacritate plurimum remitteretur, atque adeò victoria ipſa amitteretur. Vidit hoc Auguſtinus quoque; vt mihi certè videtur: cùm ſcitè vtramque narrationem inter ſe conferret: ſed tectè. cuius analogiam, qua vtitur, vt potero, paucis explicabo. Moſes qui pugnam cum Amalecitis inirent, non deligebat ipſe: ſed Ioſuæ; quem Ieſu Chriſti perſonam ſuſtinere diximus, id negotij dedit. Et hoc quoque loco Ioſua ipſe triginta illa virorum millia ad iſtam expeditionem è toto exercitu deputauit. Scilicet Ieſus erat, qui dicebat: Non vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos. Moſes manus ſuas ſuſtollebat in cælum, non protendebat. quippe eius erat poſtulare è cęlo auxilium; cùm ipſius de ſuo afferre nullum poſſet. at Ioſua, ſiue Ieſus, protendit verſus Hai manus efficaces; verſus iſtum, opinor, terrarum orbem, Satanæ tyrannide vaſtum. (Hai enim vaſtitatem ſignificat:) neque retrahit, cruci tamquam haſtæ affixus, donec conſummata ſint omnia. Sed hæc hactenus. Sequitur in ſacro texto: *Nam in tuam manum dedam illam.* Id eſt, ex iſta tua exporrecta cum clypeo manu victoriam hanc pendere volo. Nam alioqui ſatis iam dudum certus erat Imperator ſuperioribus Dei promiſſis, ſe victorem fore. Cur autem Deus fortiſſimum, atque animo inuictiſſimum Imperatorem à pugna cohibere, & veluti ad protenſum clypeum alligatum inſiſtere vno loco otioſum voluerit, magnæ cauſſæ afferri facilè poſſunt. Cùm enim dux ipſe nihil ſua virtute patrat; ſed feriatus à pugna, & manum modò verſus vrbem hoſtilē protendens, veluti digito præſentem Deum oſtendit, cuius numine res feliciter geratur, nullus arrogantiæ locus militibus relinquitur: ſed ſolida victoriæ gloria Deo reſeruatur; æquè atque Ierichuntis euerſæ. Nihil enim aliud, quàm hoſtem non repugnantem; ſed diuino ſtratagemate conturbatum cædunt illi: atque adeò commiſſum profligatumque ab ipſo Deo bellum, manu ipſi conficiunt. Cùm porrò ſequitur: *Protenditq; Ioſua clypeum*; promta Imperatoris obedientia ad omnem Dei nutum declaratur. Vt enim quiſque animi magnitudine pręcellit, atque inter alios optimus eſt, ita maximè cupiditate gloriæ ducitur; & eius oblatæ occaſionem ægerrimè de manibus amittit. Iam verò quid aliud eſſe videbatur, Imperatorem in hac tam præclara vindicta, manum ab hoſte feriendo abſtinere: & ridiculo, vt certè videbatur, geſtui interim vacare, quàm non dicam gloriam contemnere, verùm turpem etiam ignauiam profiteri? ſed ille Dei iuſſis omnia poſthabet. neque ſuam aliā atque Dei gloriam eſſe ſtatuit.

Cōparatio geſtus Ioſuæ, cū geſtu Moſis.

Exod. 17.

Aug. ſer. 93 de temp. Tom. 10.

Anagoge.

Ioan. 15. 16.

Ioſua cur ipſe à pugna prohibitus.

Ioſuæ obedientiæ exemplū.

Et inſidiæ ſurrexerunt properè de ſtatione ſua &c. 19

INSIDIÆ collocatæ fuerant ab Occidente, vt audiuimus ſuprà. qui verò hoſtem prolexerant; inter quos erat Imperator; ij refugiebant verſus deſertum: quod ad Septemtrionem eſſe diximus. Fieri igitur quidem potuit, vt ab inſidiis conſpiceretur protenſa Imperatoris manus. at id ſurgendi ſignum obſeruare illę nuſquam iuſſæ videntur. Et videmus fuiſſe iuſſas; illud ratum fixumq; manet; non eius ſolius ſymboli cauſſa exporrectam fuiſſe illam Imperatoris manum: cùm, vt videbimus, eum ille geſtum continuò egerit ad profligatum vſque prorſus hoſtem: neque deſtiterit, ſimulatque per fumum intellexiſſet, functos eſſe ſuo ſibi aſſignato munere inſidiatores. Quare hos diuino inſtinctu potiùs; quàm manus illius efficientiam eſſe dixi, ſurgendi tempus ſenſiſſe exiſtimo. Porrò illud, *Peruenerunt ad vrbem*, rectè etiam interpreteris, intrarunt in vrbem, cum Chaldæo, & LXXII. Verbum enim, בא, vtrumlibet ſignificat. Quòd autem incendiſſe vrbem memorantur; id quatenus fumum modò vna aliqua in parte excitarent, accipiendum eſt. Hoc enim de compacto ſignum dabant ſociis fugam ſimulantibus, vt ſe in hoſtem conuerterent. quod ex ſimili hiſtoria, quam in Iudicum libro eſſe ſcriptam dixi, intelligitur. Neque enim oppido iniectæ flamæ perdendi cauſſa ſunt; niſi cæſis priùs omnibus, qui eruperant; direptaque oppidanorum vniuerſa præda. vt ad verſiculum XXIV. dicetur.

בא

Iudic. 20.

Porrò viri Hai reſpexerunt poſt ſe &c. 20

QVOD dico, Haienſes non habuiſſe locum fugiendi, poteſt etiam de viribus animi, corporiſue accipi. Nam יד, manus, non rarò, pro facultate agendi aliquid vſurpatur. quaſi pauore conſternati cum animi robore, corporis quoque vires (vt fit) amiſiſſent. Nam id

יד

etiam

Iudic. 20,40. etiam Beniaminitis, in pari caſu accidit; vt eſt in illa, quam ſæpè cito, hiſtoria Iudicum
„ perſcriptum: Reſpiciebat, inquit, Beniamin: & ecce fumus vrbis ſurſum ferebatur. Ita-
„ que Iſraëlitæ, qui adhuc fugam ſimulauerant, conuertebant ſe: Beniamin verò contur-
„ batus eſt, ſiue obſtupuit,&c. Ego tamen, locum, interpretatus ſum; quòd ea quæ ſequū-
tur, hanc videantur particulam explanare, cauſſamque afferre, cur neque huc, neque illuc fugiendi locus eſſet. nempe quia hoſtis hinc atque illinc ingruebat. Neque verò inſolens eſt, Verbum illud, יָדַיִם, pro ſpatio, dicere. Sed perinde eſt, vtram ſententiam ſequare. cùm probabile ſit, & quia ab hoſte intercluſi vtrimque eſſent, & quia formidine genua labaſcebant, fugere illos nequiuiſſe. Nimirum exporrectæ illius manus vim nō minùs ipſi aduerſam ſibi, quàm Iſraëlitæ proſpectam ſentiebant.

יָדַיִם

Ioſua enim, omniſq́, Iſrael cùm vidiſſent inſidias cepiſſe &c. 21

O M N I S *Iſrael*, dicuntur ij, qui cum Ioſua ſe oppidanis oſtenderant; ipſoſque, fuga ſimulata, vrbe extraxerant. aut ſi hoc mauis, iſti Ioſuæ appellatione ſignificantur, Omnis autem Iſrael, cùm dicitur, illi etiam his adiunguntur, qui cùm in caſtris ad Septemtrionē factis manſiſſent, iam ſe ſocius fugam ſimulantibus addunt, vbi captam eſſe vrbem ex fumo intelligunt. Nam ipſum Imperatorem, quamuis nominetur, pugnæ tamen non interfuiſſe certum eſt. ſed ſeorſim vſquam fixum inſtitiſſe, manum cum clypeo, aut haſta protendentem ad vrbem.

Illi verò prodibant ex vrbe his obuiam &c. 22

P R O N O M E N, *illi*, demonſtrat eos, qui in inſidiis latuerant, iamque vrbem occupauerant. *His*, verò, ipſos Haienſes; qui & à conuerſis Iſraëlitis repulſi, & viſo patriæ fumo perturbati, ſe verſus vrbem recipiebant. Porrò illa, שָׂרִיד, & פָּלִיט, ego ſic differre inter ſe arbitror; vt τὸ, שָׂרִיד, ſignificet τὸν ζωγρηθέντα, hoc eſt, eum qui viuus ab hoſte capitur. פָּלִיט, verò, qui fuga euadit. Et certè captis parcere, cùm vetera, tum nupera Dei mandata vetabant. Effugium verò patēre nulli potuit, quòd vndiquaque ab hoſte eſſet interclusum. Atque hîc palàm videmus verum eſſe, quod nuper monebamus, Puniri à Deo pios ad ſalutem: impiis verò & ſceleratis ſuam ſibi, quæ apparet, felicitatem eſſe exitio. Fugerant ante paucos dies Iſraelitæ, cum magno, vt videbantur, malo. at ea res occaſio ipſis fuit egregiæ aduerſus Deum pietatis, pietas autem huius victoriæ. Vicerant verò Haienſes: ſed ea quamtumuis modicè proſpera fortuna tam fuēre dementati; vt præ vecordia animi, neque ſuas exiguas vires, neque hoſtium maximas copias, & admirabilem aliàs felicitatem ſecum reputare poſſent. Itaque factum eſt, vt horum inſolentem geſtientemque lætitiam repentè luctus triſtiſſimus occuparet: illorum verò breuiſſimus luctus maximo gaudio penſaretur. Nimirum ſunt omnes viæ Dei miſericordia, veritas, & iudicium. Quare æquo animo ipſi permittamus rerum noſtrarum procurationem. Neque noſtris rationibus metiamur, quæ piis aduerſa, impiis proſpera videntur euenire: ſed illius immenſam miſericordiam cum ſalutari iuſtitia temperatam amplectamur; in eaq́; acquieſcamus.

שָׂרִיד
פָּלִיט

Diuina pœna piis ſaluti n, impiis ſua felicitas exitio eſt.

Admonitio. Acquieſcendū eſſe in Dei voluntate.

Regem verò Hai ceperunt viuum &c. 23

S I V E iuſſi antè ita facere; ſiue ſponte ſua, Regem, vt maieſtate verendum, perducunt viuum ad Imperatorem; exiſtimandum eſt, cæleſti id inſtinctu fieri; vt præ ceteris eximio ſupplicij genere ille periret, ad terrorem aliorum Regum. Nam à Regum ſenſu populares pendent, vt in reliquo vitæ cultu, ita in religione vel maximè. Necdum enim miſericordiæ ianuam occluſiſſe Deum Chananæis, ſi quos pœniteret impietatis, docebit nos proximi capitis hiſtoria. Deberent ſane Reges, Principeſque rerum publ. ſæpè ea cum animo ſuo reputare, quæ præclarè prudenterque, vt omnia, ſunt à Cicerone di-
Cic. de leg. l. 3. cta. quòd quæcumque ipſi vitia concipiunt, ea inſundunt in ciuitates; pluſque exemplo, quàm peccato nocent. Sunt enim plerique omnes illorum vitæ imitatores magis, quàm legum cultores. Vt nihil illi effeciſſe videri poſſint, quamtumuis bonas leges parentibus
Sapient. 6. præſcripſēre, niſi bonis etiam moribus præiuerint. Quare iure; vt eſt à Sapiente illo noſtro bene dictum; qui dignitate præ ceteris amplificati ſunt, iudicio ſeueriore damnabuntur. Et vt vulgus venia dignum videri poſſit, potentes certe potenter torquebuntur; ſi non in hac, at in altera vita. Nam pereuntis populi animæ ab illorum manu exigentur.

Regum mores & religionem imitantur ſubditi.

Reges quorum memores eſſe deberent.

Cumq́; abſoluiſſent Iſraelitæ occiſionem &c. 24 25

CVM Iſraëlitæ, inquit, ad internecionem vſq; cecidiſſent barbaros, quotquot ipſos fuerant pro portis inſecuti, inuadebant ſimul omnes vrbem; hoc eſt, & illi qui antè apud Ioſuam fuerant, & illi qui in inſidiis delituerant; cùm capta vrbe, etiam ipſi obuiã Haienſibus proceſſiſſent: atque turbam imbellem, quæ intra mœnia manſerat, vniuerſam gladio perimebant; prædamque diripiebant, & pecudem abigebant. quod in Ierichunte delenda fas non fuerat. Conficitur igitur, illos qui ex inſidiis vrbem primi ceperant, eam non deleuiſſe incendio: vt dixi, cùm nunc tandem ſimul omnes, vt integrã inuadant. Nominatur deſertum; quia, vt ſuprà audiuimus, illò in fugam ſimulatè ſe cõtulerant Iſraëlitæ. LXXII. videntur legiſſe בְּמוֹרָד in deſcenſu, pro eo quod eſt hic in Hebræo, בַּמִּדְבָּר, in deſerto. dixerunt illi enim, ἐπὶ τῆς καταβάσεως. Nimirum, quia ſic ſcriptum habetur verſiculo quinto capitis ſuperioris, de clade, quam Iſraelitæ ab Haienſibus primùm acceperunt. Porrò cùm duodecies mille numerantur, qui eo die perierunt, Haienſes omnes; exiſtimant quidam, eos ſolos, qui in ipſa vrbe ſunt interfecti, Haienſes vocari. Quis enim exiſtimet, inquiũt, in vrbe regali, præſertim regionis populoſiſſimæ, non plura fuiſſe ciuium capita? Ad hoc, certum eſt Beth-elitas quoque in hoc conflictu; ſimiliter, atque Haienſes, cecidiſſe. Ego verò non ſolos Haienſes, tum qui extra oppidũ eruperant, tum qui ſe domi, vt imbelles continuerant, eſſe numeratos: ſed ſimul etiam Beth-elitas; eoſque omnes non fuiſſe plures duodecies mille, credibilius eſſe dixerim, propter ſpeculatorum, qui antè miſſi fuerant, relationem. Etenim fuerit eo Haienſium dementia maior, qui vix ſexies mille pugnatores cùm eſſent, tam temerè ſe magno populo, & felici rerum ſucceſſu celebratiſſimo oppoſuêre: & Dei quoque conſilium admirabilius; qui ſuos, quamuis numero infinitis partibus ſuperiores, tamen ſtratagemate, non viribus, vincere voluit; vt ne contumax in ipſum ſuopte ingenio populus videlicet, ſibi, non illi, victoriæ gloriam adſcriberet. Sup.c.7.v.3.

Porrò Ioſua non reducebat manum ſuam &c. 26 27

ALITER, vt ego certè exiſtimo, Ioſua delere hoc loco Haienſes memoratur; aliter P. Cornelius Scipio Carthaginem à profanis ſcriptoribus. Neque enim ille ſuo ductu & imperio modò Haienſes delet, ſed extenta manu. hoc eſt, non ingenij, nedum corporis viribus, ſuaque virtute: ſed nutu diuino: cuius efficientia, vt dixi, in illo Imperatoris protenſo brachio poſita erat; ſicut in ſublatis Moſis manibus aduerſus Amalecitas in Exodo. Ceterùm, quia non reducit manum, niſi re omni confecta, ſatis certum eſt, non euocandi ſolùm ex inſidiis militem ſignum dare illum voluiſſe. Sed de hoc ſuprà. Quòd porrò dicitur, *vrbis eius*, propter Ierichuntẽ dicitur, à cuius ſpoliis, vt Deo deuotis, abſtinere manus milites debuerãt. Eſt autẽ hoc illi conſentaneũ: Comedes ſpolia hoſtiũ tuorum. Exod.17. Deut. 20,14.

Ipſam verò Hai exuſsit Ioſua &c. 28

Occupatio.

AD verſiculum ſecundum explanauimus Dei conſilium in exſcindenda, ſubuertendaque hac vrbe. Sed enim apparet, non in perpetuum vaſtam manſiſſe. Nam in Nehemiæ hiſtoria memorantur Beniaminitæ eam habitauiſſe, poſt inſtauratam Ieruſalem. Verùm reſponderi poteſt, verbum, עוֹלָם, ſæpè non perpetuum, ſed longum tempus ſignificare, quod tamen inſigni quapiam rerũ conuerſione tandẽ interrumpatur. Iam verò à Ioſua ad Nehemiæ ætatem mille, & circiter centum annorũ fuit interuallum. ac quod ad Hebræos attinet, planè erat noua rerum omnium facies, alij mores, alia lingua. Et omnino nouum quoddam æuum, poſt graue illud Babylonicum exilium auſpicari ab integro videbantur, ad priſcas ſedes reducti. Quod autẽ de verbo, עוֹלָם, dico, id mihi aſſentiuntur etiam Talmudici, vbi diſceptant de ſacrificiis. Tria enim illic ,עוֹלָמִים, hoc eſt, ſæcula definiunt. quorum primũ à mundi exordio auſpicati, aduentu Meſſiæ determinãt. Alterum vniuerſum Meſſiæ tempus complecti ſtatuunt, idq́; ad reſurrectionem corporum, vt vocamus, producunt. Tertium inde à reſurrectione extendunt in perpetuum. Quin & hoc dici probabiliter poteſt; eam Hai quam Beniaminitæ habuerunt poſteris temporibus, non in veteris vrbis area atque veſtigio, ſed in propinquo ſolo fuiſſe exædificatam. Ceterùm cur Nehemiæ ſæculo, עַיָּא, diceretur, quæ nunc עַי eſt, explicaui ſuprà. Illud autem obſeruandum eſt, ipſam vrbis incenſionem, non graſſanti militi, ſed Imperatori adſcribi. Inde enim efficitur, quod iterum atque iterum dixi, haud temerè, primo impetu, ab inſidiatoribus iniectas eſſe flamas: ſed conſultò crematã eſſe, confecto tandem hoc bello, direptiſq́; ſpoliis. Nam haud incitato, atque acri feruore, & præcipiti tumultu, ſed ſedatè acta eſſe omnia in hac pugna atq; expeditione ab Iſraelitis, vel inde

Nehem.11,31.

עוֹלָם perpetuo, quod Hebræis.

Tria ſæcula à Iudæis definita.

Talmud. cap. פרק חטאת

Sup.c.7.v.2.

quoque

[illegible] Lxx [illegible] dum pr[illegible] oſtio [illegible],
[illegible] ad
[illegible]

[illegible] Iam vero in [illegible] tand [illegible]
li[illegible] q[illegible]
dicat, hanc n[illegible] mox p[illegible]ſt [illegible]
[illegible] Mariæ, & [illegible]
quæ, [illegible] ordinem [illegible]
que[illegible] in fac[illegible] τὸ [illegible]
[illegible], [illegible] poſt quintum a tranſitu [illegible] Iordan[illegible]
m[illegible] in Talmud Ieroſolymitano [illegible]
[illegible] eundem annum [illegible]
iam tum, atque [illegible] hereditate, [illegible] per[illegible]
[illegible]
ac[illegible]. V[illegible] opinor [illegible]
capite [illegible] com[illegible]
[illegible] o. Repud[illegible] & Talmudic[illegible]
duarum vtra ſit ad veri ſimilitudinem propen[illegible]
ration[illegible] ſerie geſta eſſe ita libet exiſtimare, m[illegible]
iuſſa reſpondere [illegible] non tam primum poſt [illegible]
ma[illegible], quæ commoda obuentura eſſet, pr[illegible]
rit, his tam factis rebus operam dare de[illegible] uiſſe pra[illegible]
mulatque [illegible], properando [illegible]
d[illegible] videtur mox vt circumciſi Paſcha feciſſe[illegible]
pro felici auſpicio maxim[illegible] bell[illegible] faciend[illegible], no[illegible]
quod ma[illegible] nope[illegible] etiam tum incurſionem hoſtium [illegible]
mu[illegible] initio capitis quem, tanto [illegible] perculſos per [illegible]
re[illegible] appare[illegible]. Vi[illegible] quidem [illegible] ex Galgalis, [illegible]
[illegible] ſpat[illegible] interuallum [illegible]
nond[illegible] dom[illegible] ho[illegible]
le & v[illegible] hem exiſt[illegible] putem[illegible]. At[illegible]
den illu[illegible] debe[illegible]
[illegible] impedit[illegible] in hoſt[illegible] obuer[illegible]
Gen. 34. S[illegible] himitarum [illegible], apud [illegible] tem [illegible]
Io[illegible] pe[illegible], [illegible] Deo, [illegible] exercitum [illegible]
c[illegible] longum [illegible], ta[illegible] per continuam [illegible]
ci[illegible] confici poſſe[illegible].
[illegible] locorum monte[illegible] H[illegible]
[illegible]
[illegible] ve[illegible]atus, m[illegible] omn[illegible]

ad Hai,& vltrà producit,id ſanè illi facilè nemo conceſſerit, opinor, niſi certis rationibus probet. Certè Ioſephus non vno loco hanc,quam explicamus cæremoniam, apud Sichē actam eſſe pronuntiat. ibique montes iſtos collocat. Cui profectò, vt in illis regionibus nato, atque educato, vix auſim ea in re fidem negare. Ad hæc,Talmudici,vt minimum, diuerſis duobus in libris,eoſdem hos mōtes circiter ſexaginta millia paſſuum ab Iordane abeſſe ſcribunt,apud quos ſunt hoc ritu,atque his ſacris Iſraëlitæ defuncti. Denique noſtrorum hominū, qui loca illa peragrarunt, ad vnum omnes; quos ego certè legi; exiguo interuallo illos à porta auſtrali nouæ Sichem diſtare,prodiderunt. Sed inter alios Borchardus ſanè diligens ſcriptor; qui decennium totum in illis regionibus ſtudioſè eſt volutatus; ait, propè ab illa vrbis nouæ porta abeſſe fontem celeberrimum, quem Iacobi nominát. Et ſupra fontem exſtare duobus verticibus aſſurgentem montem; quorum verticum alterum Garizim,alterum Hebal etiamnum accolę putant fuiſſe olim. Sed dices, hanc accolarum, atque etiam Talmudicorum,& Ioſephi opinionem inde à Samaritanis illis eſſe profectam, & māſiſſe in vulgo,quos à diuo Hieronymo inſcitiæ damnatos fuiſſe dicebat Mercator. Atqui ego Hieronymum libelli illius interpretē, non auctorē fuiſſe contēdo. Eſt enim ab Euſebio Græcè primùm ſcriptus. et deinde à Hieronymo traductus: quanquam aliquot etiam locis hunc de ſuo non nihil addidiſſe fateor. Euſebius autem Hebraicæ linguę imperitus, malam illic Græcorum librorum fidem religioſè ſecutus,quod in Hebræo eſt, è regione Galgalorum, id credidit ſolùm eſſe quod habent libri Græci, ἐχόμενον τοῦ γαλγάλ, hoc eſt, apud Galgal: cùm illud, è regione, de locis etiam procul inter ſe diſſitis vſurpetur. Eſt enim Hebraicè, מול Mul. idq; in Deuteronomij initio, mare rubrum cum ea camporum Moabiticorum planitie committit, in qua Moſes, paullulū ante exceſſum ſuum, populo legem explanabat. quæ loca quàm longo inter ſe abſint interuallo,quis neſcit? Magis ergo accuſandus inſcientiæ Euſebius videri poteſt, quàm Samaritani. Porrò ad cetera Mercatoris argumenta quod attinet, quis ei det quod ipſus ſumit: eoſdem eſſe lapides, qui è Iordane aſportati ſunt,& in Galgalis ſtatuti;atque quibus in Hebal calce ōblitis inſcriptum eſt Deuteronomium? Sanè illos viri ſinguli tollere, humeriſque geſtare potuerunt. hos prægrandes ſumi debere præſcripſit Moſes. vt tam multis verſibus excipiendis ſufficerent ſcilicet. Conantur quidē Talmudici; quibus ipſis quoque ea opinio eſt,vt putent eadem eſſe ſaxa; conantur,inquam,illi,ſed ridiculis commentis,excuſare,quòd tantas moles viri ſinguli geſtaſſe memorātur. Sed profectò conatu maximo nihil aliud quàm nugas maximas proferunt. Ad hoc,illi in Galgalis lapides ſtatuti ſunt pro ſempiterno monimento ſiccati vicini fluminis. quare abſurdū fuerit, tam citò inde aliò tranſlatos eſſe: ne dicam quod Hieronymus ipſos à Paulla ſua viſos in Galgalis, ſua etiam ætate memorat. Denique lapides in Hebal ſtatuendos eſſe, monuerat pridem Moſes. At de his ex Iordane ſumendis ſubitū videtur eſſe Dei mandatum, atq; improuiſum. Et hæc de lapidibus. Iam verò ad profectionis longiuſculæ difficultatē, reſponſum à nobis ſuprà eſt;maius periculum in circumciſione fuiſſe. Et verò etiam priuſquàm ipſi Iſraëlitæ hoſtiliter ſe gererent, neminem vidimus qui ſe hoſtem ipſis opponeret. Neque verò admodum longum eſt ex Galgalis ad Sichem iter.& alioqui planiſſimū eſt,vt dixi. Nam ſexaginta illa paſſuum millia; quibus Talmudicos definire id interuallum, quod à Iordane ad Hebal vſque eſt, diximus, breuioribus ſpatiis menſa ſint oportet, quàm vulgò paſſus ſolent. In populi enim Romani itinerariis, vt vocamus, quæ Antonini nomine circumferūtur, ſcriptum eſt, cùm à Neapoli,hoc eſt,è Sichem,itur Aſcalonem, tricies milleſimo paſſu Æliam, id eſt Ieruſalem, occurrere. Certum eſt autem Æliam à Neapoli abeſſe longiùs,quàm Galgala. Quod porrò Mercator montes illos, vt ipſo conſpectu notiſſimos, Moſen tanquam digito monſtraſſe putat; quos ſi ad Sichem vſque abfuiſſent, vix oculis è Sittim aſſequi potuiſſet; ego tam certam totius Chananææ cognitionem animaduertere videor in Moſe, dum moriturus ſuas cuique tribui aſſignat in ea ſtationes, vt animo ipſum potiùs illorum locorū deſcriptione diuinitus informato, quàm videndi ſenſu perſpexiſſe Chananæam exiſtimem. Denique pia illa meditatio atque commentatio, qua religioſiſſimum faciebat Mercator locum illum, qui erat inter Beth-el & Hai, ac planè dignum, in quo ſanctiſſimū hoc fœdus cum Deo ferirent Iſraëlitæ; cùm ibi Abram antè, ſtructa ara Deum coluiſſet: Iacob cæleſtem ſcalam vidiſſet, atque etiam pōſt ipſe aram poſuiſſet: vt alia, quæ ille accuratè commemorat religionis monimenta prætercam: ea, inquam,eius commentatio plus pietatis quàm firmitatis habere,mihi certè, viſa eſt. Cur enim non,vel multo probabilius illud videatur dici? Moſen

diuino

Ioſephus.

Talmud. סנהדרין c. 6. סוטה c. 7.

Auctor libelli de locis Hebraicis.

מול aliquādo iuxta aliquādo e regione ſignificat.

Talmudici ridiculi.

Hieron. epitaph. Paullæ.

Itinerarium Antonini.

Moſes Chananæam diuinitus perſpectam habebat.

Gen. 28. Gen. 35.

diuino Spiritu afflatum, eodem prorſus ſoli veſtigio ſubſtruendam aram mandaſſe Ioſuę, cùm primùm in Chananęam perduxiſſet populum, quò Abram, cùm ipſe primùm Chananęam, relicta patria, attigiſſet, aram olim poſuerat? Hoc eſt, vt ante oſtendi, apud Sichem. Nam quid magis conſentaneum, congruens, aptum dici queat, quàm poſſeſſionis Chananææ auſpicia Iſraëlitas eo loco facere, quo Abram eiuſdem rei olim futurę nuntiū illum lętiſſimū acceperat primùm? Atque vbi ille hereditatis promiſſę fœdus cum Deo, poſita ara iniuerat, priùs quàm in eam terram progrederetur longiùs, ibi eius poſteros quoque, cùm iam illa promiſſa ad rem conferrentur, inſtaurata priſca prioris fœderis ara, nouo ſe fœdere Deo obligare, priùs quàm ipſam hereditàtem cernant? Illa enim inter Beth-el & Hai ſtructa ab Abramo ara, nō prima, ſed ſecunda fuit. Huc illa quoque addi poſſunt, quæ modò dicebam; Iacobum & ipſum ex Meſopotamia reducem, eodem iſto loco apud Sichem aui ſui illam aram inſtaurauiſſe; atque ſimulacra, vt falſos deos, ſub Ela arbore, ad quam verus Deus ſuam Abræ præſentiam primùm patefecerat, & hanc hereditatem monſtrarat, defodiſſe, & tanquam ſempiternę obliuioni dediſſe. Ioſuam denique, ſub vltimum vitæ actum, ad hanc ipſam Elam erexiſſe ſtatuam, qua iterum atque iterum fœdus illud antiquum Abræ renouaret, & poſteritatis memoriæ in perpetuum mandaret. Mihi certè iſta vel multo auguſtiora, quàm illa Mercatoris eſſe vidētur. Nolo tamen quiſquam exiſtimet, hæc me affirmatè, tanquam certa & fixa dicere, illa verò Mercatoris præ his repudiare. Neque enim vltrà in talibus progredi poſſumus, tam longa vetuſtate obliteratis, quàm vt probabilia ſequamur coniectura, atque veroſimilia proferamus. Et de his hactenus.

Cæremoniæ iſtius ſcopus, quis.

Ceterùm vniuerſam hanc cæremoniam eò ſpectare, vt mutuùm obligentur Deus & Iſraëlitæ, Moſes ipſe patefecit verbis diſertis, quibus eam iubebat, cùm diceret: Dominum profeſſus es hodie (hoc eſt, profiteberis. ſic enim interpretor verbum הֶאֱמַרְתָּ,) tibi fore Deum; teq́; graditurum per vias ipſius; & obſeruaturum præſcripta, mandata, atque iudicia ipſius: denique obtemperaturum ipſius voci. Dominus item profeſſus eſt hodie (hoc eſt, profitebitur) te ſibi fore populum peculiarē, ſicut tibi dixit: vt obſerues omnia præcepta ipſius: ſeq́ue effecturum te ſublimiorem cunctis gentibus à ſe conditis, laude, fama, gloria. Atque te futurum populum ſacrum Domino Deo tuo; ſicut dixit. Et rurſus poſt pauca: Attende & audi Iſrael. hoc die factus es populus Domini Dei tui &c. Nimirum maxima pars eorum qui ad montem Sinæum præſentes pepigerant cum Deo, iam perierant in deſerto; vt capite quinto diximus. quapropter de integro populus, nunquam ſatis ſæpe, multumq́ue monitus, vniuerſe nomen Deo dare; nouoq́ue militiæ ſacramento ei ſe addicere debuit, priùs quàm ad ſacrum bellum cum hoſte gerendum; deinde ad hereditatem; & omnino ad diuinorum promiſſorum, quæ olim patribus promiſſa fuerant, dulciſſimum & ſalutarem vſum fructumq́ue admitteretur. Summa autem totius officij, quod ſpondent, in eo poſita eſt; vt ſolum Deum ament, eiusq́ue mandata colant ex animo: neque proximos iniuriis afficiant.

Deut. 26,17.

Deut. 27,9.

Deut. 26,16.

De ritibus pompæ.

Sed vt de ipſis ritibus aliquid dicam; qui ideò vſurpantur, vt auguſtiore pompa ſancitū fœdus animos magis afficiat, atque in memoria omnium altius inſideat; primum eriguntur duodecim prægrandes ſtatuæ. Duodecim enim poſitas eſſe, pro numero tribuum Iſrael, vel hinc conijcere licet, quòd Moſes ipſe, huius cæremoniæ præmonſtrator, totidem ad montis Sinæi radicem, cùm eſſet populo legem ſcriptam recitaturus; ſtatuerit. Porrò in iis ſtatuis leges fœderis inſcriptæ, oculis omnium ſubiiciuntur. Deinde ſtruitur ara: in qua publicè ſacris operantur ſacerdotes. Nempe vt pietas atque religio maior in omnium animis verſetur, cùm rebus diuinis opera datur. Nam ex aliis lapidibus aram fuiſſe compoſitam, in aliis inſcriptam legem, ſatis ex Moſis apparet verbis, atque etiam eo quod iam commemoraui, exemplo. Quin aræ lapides aſperi eſſe; at ij in quibus erat ſcribenda lex, tectorio læuigari debuere. Et eſt ſanè aliud lapides ſtatuere, aliud aram ſtruere. Non ſum equidem neſcius, Ioſephum cenſere, in ipſa ara inſcriptam fuiſſe legē. Verùm ille auctor ſacrorum codicū fidem bonam, ſæpè mala fide ſecutus videtur. Quāquam nolim hanc meam ſententiam anxiùs cuiquam perſuadere voluiſſe videri. Denique quæ ſcriptione in lapidibus repræſentata erat lex, eadem viua voce, per Leuitam, tanquam fecialem, pronuntiatur: & quidem cum ſtipulatione aſſenſionis approbationiſq́ue omnium. Sacra autē, quibus operari Sacerdotes dicebamus, eſt ſacrificatio hoſtiarum, quas עֹלוֹת, holocauſta, vocant; & quas שְׁלָמִים, hoc eſt, pacifica, ſiue proſpera. quarū illæ ad ſcelerum expiationem, hæ ad lætos rerum ſucceſſus pertinebant: vt mox dicturi ſumus explicatiùs. His enim duabus de cauſſis illiuſmodi præcidaneæ hoſtiæ mactari

Cur ſacra facta.

An in ara inſcripta lex.

Ioſephus.

ſolebant

Exod. 24, 5. ſolebant ante ſolennia fœdera. Sicque à Moſe ſacrificatum eſt, cùm eſſet legem apud
Exod. 17, 15. montē Sinæum recitaturus. & cùm Amalecitas, ſublatis in cælum manibus debellaſſet.
Ceterùm cur lapides ex quibus ara conſtruitur, leuigari, aut poliri, & omnino attingi Cur lapides ferro attingi fas non fuerit, ex quibus aræ fierent.
ferro vetentur, tanta ſunt in varietate conſtitutæ ſcriptorum ſententiæ, vt eas annume-
rare moleſtum ſit. Hebræorum nonnulli, & inter eos R. Abraham Ben-ezdræ, opinātur; R. Aben Ezras.
ſtultè illi quidem; nefas fuiſſe eorum lapidum, qui ad rem tam ſacram eſſent adhibendi,
particulas ſcalpello abraſas in terram, aut ſterquilinium decidere. R. Moſes Maimonius, R. Moſ. Maimonius.
in eo libro, cui titulum fecit, Mōſtratori perplexorum, putat, verendum fuiſſe, ne ex fru-
ſtis ſacrorum lapidum ſimulacra formarent ſibi idololatræ, ad ſuperſtitioſos cultus, aut
magicas artes. Nehmannus; quem plenis approbationis velis ſequitur Bahaiaus; non R. Moſes Gerundenſis.
dubitat dicere, poliri quidem nefas non fuiſſe; ſed ferrum, rem ad perniciem compara- R. Bahaiaus.
tam, diuino ſeruire cultui non debuiſſe; à quo rerum ſalus dependeat: huc enim ſpecta-
re, quod pro ferro, poſitum eſt חֶרֶב, perdendi vocabulum, vbi iſta lex primùm inſtituitur
Exod. 20, v. penult. à Deo in Exodo: quodque in exædificando Solomonis templo nullus ferri fuit vſus, ſiue
3. Reg. 6, 7. pro materie, ſiue pro inſtrumento: vt ne claui quidem ferrei ſint adhibiti, ſed ænei; ce-
teroqui ex ferro aptiores futuri. Nam cultri, inquit, quibus hoſtiæ iugulabantur à ſacer-
dotibus; ad cultum non pertinebant; non magis quàm herbæ, quibus pecudes fuerant
Gen. 27, 40. nutritæ. Denique quòd ipſi Eſau ferrum pro hereditate aſſignatum Dei inſtinctu eſt,
cùm ei parens diceret; per gladium tuum viues. Hanc opinionem habuêre etiam vetu-
ſtiores Hebræi, in commentario מכילתא. Sic enim illic ſcriptum reliquerunt: R. Simeon, מכילתא
F. Eleazaris dicebat; Aram comparari ad extendendam prorogandamque hominis æta-
tem: at hæc ferro amputatur. nulla ergo horum eſt inter ipſa ſocietas. His gemina ſunt,
Cic. legib. l. 2. quæ in תנחומא, Tanhuma leguntur: atque etiam in Talmude סוטה. Quin Cicero ipſe ſic תנחומא & Talmud.
quoque ſenſiſſe videtur, quando ſuis legibus æs, ferrumque arcet à delubris, vt duelli in-
ſtrumenta; non fani. Noſtris hominibus ferè placet; ideò ſemel iuſſiſſe Deū, eas aras quæ Latini ſcriptores.
interea fierent, dum ipſe habitaret in tentoriis: hoc eſt, ante exædificatum à Solomone
templum, loco in perpetuum electo; vel ex terra congeſta, vel rudibus modò lapidibus
conſtrui; vt vel citò dilaberentur; vel temerè accumulatę moles potiùs, quàm altaria olim
viderentur: ne religionū confuſio ſcilicet ex diuerſis aris, in quibus maiores ſacrificaſſent,
conſequeretur apud poſteritatē. cuiuſmodi malum metuebant Iſraëlitæ, cùm audiſſent
Rubenitas, Gaditas, & Manaſſenſes ingentem aram poſuiſſe ad Iordanem: quod ſuo
Ioſ. c. 22. loco dicetur. Atqui R. Iudas in Talmude, מסכת סוטה, ipſum etiam Solomonis templum, Talm. סוטה
3. Reg. 6, 7. totum ex rudibus conſtructum fuiſſe lapidibus cenſet. cùm neque malleus, neque ſecu-
ris, aut vllum prorſus ferreum inſtrumentum ſonare auditum ſit in illo exædificando:
3. Reg. 5, 17. Commemoratur quidem alibi, lapides grandes, magnique precij dedolatos ad fundan-
dam domum eſſe aducctos. Et Solomonis, Hiramique fabros, Giblimosque ſcalpſiſſe,
atque aptauiſſe ligna, & lapides, ad ſtruendam domum. Sed illiuſmodi lapides, inquit
R. Iudas, non templi, ſed palatij regalis materies fuêre: quod palatium domus voca-
bulo illic eſt ſignificatum. Verùm enimuerò non eſt ſatis firmum hoc Talmudicum ar-
gumentum. probabiliter enim dici poteſt, nō eſſe quidem auditū vllum ex ferro factum
inſtrumentum in eo loco, in quo ædificabatur templum: ſed apud ipſam lapicidinam;
vnde lapides; & in Libano, vnde ligna dedolata, concinnataque aduehebantur Ieruſalē.
Nam hoc quoque à veteribus Hebræis proditū in מכילתא, Mechilta, eſt. Quin id etiā ſa- Mechilta.
3. Reg. 6, 7. cra illa narratio, ſi integra proferatur, ſentire videtur. ſic enim habet κατὰ λέξιν: Et domus Explicatus locus.
dū ſtruebatur, ex lapide integro aducto ſtruebatur: neque malleus, vel ſecuris, aut vllum
ex ferro inſtumentum audiebatur in ipſa domo, dum ædificabatur. Lapides igitur, non
planè dicit שלמות, hoc eſt, integros fuiſſe, ſed ita integros, vt aducti fuerant, eſſe collo-
catos in opere. Nam verbum, נסע, quod illic habetur, ſic interpretatus eſt etiam Neh-
mannus, & plerique Iudæi. Sed cùm hoc loco diſertè videatur edicere Deus; profanos eſſe
lapides, atque ineptos ſtruendæ aræ, ad quos fabrile ſcalprum eſt admotum; aliam ſen-
tentiam commentus eſt R. Leui F. Gerſonis, ſanè nō inſcitam. Ab omnibus altaribus; R. Leui Gerſ.
etiam eo quòd in Solomonis æde ponebatur, prohibenda fuiſſe ſcalpra: vt intelligerent,
qui ad ea cæleſtem ſibi fauorem, & gratiam demereri, ſacris faciendis, & conciliare ſa-
tagerent, Deum ſuapte natura perfectum bonumque eſſe: neque ad ſui abſolutionem,
perfectionemque externum aliquid accipere: ſicut Dei ara nullo opere artificioque; ſed
ſuapte materia perfecta eſt. Ab hac ſentētia haud alienus videtur eſſe R. Iſaac Æramæus, R. Iſaac Aeramæus.
cùm ſcribit: Ideò artificem manum prorſus ab altarium lapidibus abeſſe debere; ne id
boni

boni, quod apud aras à Deo impetrant homines, humano operi ferre acceptum poſſint. Rectiùs ſanè, niſi fallor, iſti, quàm è noſtris quidam; qui hoc ſignificari, magno cum ſupercilio, cenſent: Deo nullum placere cultum, quem ipſius ſuo verbo non præſcripſit: aut opus, quod ſibi humana prudentia ad colendum Deum inſtituit: vel, Deum manibus hominum coli nolle. Quaſi verò ingrata ſint Deo omnia, quæ homines ſibi ad verá pietatem adminicula ipſi, nulla cum ſuperſtitione: ſed ex animo pio & Dei amãte formant; niſi clarè verbo Dei præſcripta legantur. Sed quid dicturi ſunt iſti, vel Iudæi, vel noſtri, de Cherubinis, quæ ſupra arcam alas expandebant; aut omnino de elegantiſſimo arcæ totius opere? Iam verò ad Nehmanni ſententiã quod attinet, & aliorum, qui cum eo ferrum, vt diram materiem, prohibebant à templis; ſcimus adeò non diſplicuiſſe hoc metallum Deo, vt in ſuum etiam theſaurum id inferri, de ſpoliis Ierichuntiorum, iuſſerit. Sed ego in hac tanta doctiſſimorum virorum varietate ſententiarum, quæ vera, aut falſa ſit, diiudicare nolo. Neque enim vllam, ſine omni dubitatione, aut defendere, aut refellere ſatis poſſum. Mihi verò viſa eſt omnis antiquitas; hoc eſt; & illi patres, qui in veteri teſtamento celebrantur, & qui in nouo primordia noſtræ religionis ſtabiliuerunt; aras pro præcipuo totius diuini cultus ſundamento habuiſſe. Hi, quòd ſuper eas pretioſiſſimæ & gratiſſimę hoſtiæ, qua humanum genus eſt ab æterno cruciatu vindicatum, id eſt, corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti, ſacrificium fieri ſcirent. Illi, quòd fore aliquãdo tempus, cùm hoc fieret, præſcirent. Et proinde quàm ſimpliciſſimas aras parari, neque in ipſis aliquid nos admirari voluiſſe, præter ſalutis noſtræ pretium. Quò illud etiam ſpectare opinor, quòd maiores noſtri tantopere deteſtabantur, ſi vllum ſimulacrum, aut imago in aris conſpiceretur: vt eſt ab Optato pontifice Milleuitano literis proditũ. Memorat enim ille, Donatiſtas, ea re per fraudem procurata, catholicorum hominum religionis & ſacrorum exiſtimationem violare conatos eſſe. Et diuus Auguſtinus, illius, opinor, æqualis; quoſdam habere ſtatuas pro Deo, inde conficit, quòd eas in aris collocent. Sed hæc hactenus. Verbum הֵנִיף hoc eſt, *eleuauerat*, ſic redditur à Chaldæo, vt nulli certæ perſonę hæreat. Eſt enim ille modus loquendi vſitatus Hebræis. vt alibi de verbo, קָרָא, me dicere memini. Nos ad Imperatoris Ioſuæ perſonam retulimus: hoc ſenſu. quos lapides Ioſua non curauerat admoto ferro ſcalpendos aptandosq́; ad ſtructuram. hoc eſt, rudes; nec niſi ſua naturali forma inter ſe quadrantes. Sed iam duo illa ſacrificiorum genera paulliſper exponamus. עוֹלוֹת, quæ ὁλόκαυστα Græci interpretãtur, & interdum ὁλοκαυτώματα, in cineres tota redigebantur, & veluti è terris ad Deum amandabantur, cum fumo in cælum ſublata. Itaque ab aſcendendo, Hebræũ nomen, à concremando Grecũ eſt poſitum. Erat autẽ in Moſis inſtitutis præcipuũ hoc genus ſacrificiorũ omnium. Neq; aliud maioris pietatis indicium eſſe credebatur. quippe quo mortales ſe totos Deo conſecrare, & tanquam corpore peſſum dato, animum cum hoſtiæ ſuæ fumo in cælum ſuſtollere putabantur. Quia autem ſpecioſiſſima iſta religionis ſpecies, vt fit, hypocriſi maxima raro vacabat (Simulare enim magis quàm præſtare veram pietatem aduerſus Deum plerique omnes ſolemus) Ideò à ſacris vatibus, tanquã parum Deo accepta, ſępiſſimè reprehẽſa & exagitata eſt. שְׁלָמִים verò, quæ nos *pacifica* diximus, Gręci quoq; aliquãdo εἰρηνικὰ, interdum verò σωτήρια, hoc eſt, ſalutaria vocant; genus erat victimæ, cuius ſolũ adipem adolebant, carnem autem epulo abſumebant; & quidem eodem, quo mactata erat, die; vt ne in craſtinum ſeruari vllæ poſſent reliquiæ; niſi in vna quadam ſpecie: de qua in Leuitico leges perſcriptæ ſunt pluribus in locis. Hinc Moſes, dum in Deuteronomio præſentem tractat locum, Sacrificabis, inquit, pacifica, & comedes, lætaberisq́; corã Deo tuo. Sunt autem Hebraicè appellata iſta ſacrificia, שְׁלָמִים, quia fiebant pro felicibus rerum ſucceſſibus, quos pij aut flagitabant à Deo, aut ipſi acceptos referebant. vnde & gratulatoria quoque dici poſſunt. Ceterùm qui hoc ritu ſacrificabant, ij tanquam publicè atteſtabantur, profitebanturq́ue, Deum eſſe vnum omnis felicitatis, & eorũ commodorum, quæ mortalibus poſſunt obtingere, auctorem largitoremq́ue, atque, vt ſic dicam, promum & condum. Nam שָׁלוֹם, vnde iſtius nomen ſacrificij ductum eſt, omnem proſperitatem, commoditatesque omnes vitæ complectitur. Sed enim præter iſta duo ſacrificiorum genera, fuère & alia duo cruenta. חַטָּאת, & אָשָׁם. ſed hæc ad certa dumtaxat peccata expianda fiebant.

Sup.c.6, v.19. | Aræ pro fundamento cultus diuini ſemper exiſtimatæ ſunt. | Optatus Milleuitanus contra Donatiſt. | Aug. ſerm. 6. | עוֹלוֹת ὁλόκαυστα. | Hypocriſis plerumque præſto eſt. | שְׁלָמִים pacifica ſacrificia. | Leui. 7, 19, 22. Deut. 27, 7. | שָׁלוֹם

Et inſcribebat illic in lapidibus exemplum legis &c. 32

QVOD nos *exemplum legis* Latinè conuertimus, id Hebraicè eſt, מִשְׁנֵה תּוֹרָה, hoc eſt; ſi verbum reddas verbo; iteratio legis. Græci, & eos imitatus, vt libenter ſolet, Latinus; dixère,

dixère, Deuteronomium. quo nomine, ſi quintum Moſis librũ ſignificare illi voluerunt, non recte ſenſiſſe, mihi quidẽ, videntur. Exiſtimo enim, legis vocabulo hic notari, formulam illam maledictionis, atq. benedictionis (nã benedictio qualis fuerit, ex propoſita maledictione dilucide intelligitur:) quã formulam Moſes pridẽ præſcripſerat in iſtis lapidibus inſcribendam, cùm peruentum in Chananæam foret. Ipſius enim illam Legis nomine appellauit, cùm eam traderet, his fere verbis: Scribes in lapidibus omnia verba legis iſtius, explicando eam bene. Et rurſus, cùm eã concluderet, Maledictus qui non obſeruauerit verba legis iſtius, vt ea opere exſequatur. Ad hoc, explicare atq. dilucide mox dicetur; cuius legis verba ad populũ pronuntiata ſint: nimirũ, benedictionis & maledictionis. (vtor vocabulis, quæ ſacrorũ Philoſophorum propria ſunt.) Nõ eſt autẽ probabile, neque etiam credibile, aliam legẽ in ſaxis inſcriptam, aliam recitatã eſſe. Mera ergo ſomnia ſunt otioſorum hominũ, quæ Doct. Hebr. in סוטה fabulantur, de totis quinque Moſis libris, & quidẽ ſeptuaginta diuerſis linguis; vt ab omnibus hominibus legi poſſent; in his ſaxis inſcriptis. Et quæ his addit auctor libri, qui inſcribitur, De apicibus; inde a libri creationis initio, vſque ad extremũ Deuteronomij verſiculum, ne apiculum quidem vnum, aut notulam omiſſam eſſe. Nam, vt rectè Nehmannus, deridens illorũ futilitatem & ſtultitiam, ait; fieri illud, nõ niſi in ſupra modum magnis ſaxis potuiſſet; neq. ſine occulta quadam, & diuina potentia; pro oſtento. Alij igitur Legis nomine vocari hic putant, decẽ præcepta, quæ cap. quinto Deuteronomij ſcripta exſtant: quorũ præceptorum illa, quam diximus, benedictionis maledictioniſq; formula, tamquam explicatio quædam eſt; præſentis præmij ſpe, aut pœnæ metu ſingula animis auditorum intime commendans. Multi etiã Iudæorum arbitrantur, de omnium legum agi compendio: quale ex vniuerſis Moſis libris contractum, in ſuis ſynagogis legunt quotannis, dum feſtum Pentecoſtes celebrant. Sed nihil attinet omnium ſententias commemorare: quando quod diximus, eſt veriſſimum. Illud verò obſcurius mihi videtur: Duodenæ ne illæ benedictiones maledictionesque ſolæ in lapidibus ſcriptæ fuerint: an ſimul etiam expreſſa literis omnia illa verba, quæ toto capite viceſimo octauo Deuteronomij, prolixe tum pollicentur fauſta piis, tum dira minantur impiis. Nam quin hæc ad populum pronuntiata ſint, equidem nihil dubito. Hoc igitur in medio arbitrandum diiudicandumq; relinquo. Quod enim non ſatis exploratè mihi percepiſſe videor, non faciam, vt in eo aut affirmando, aut reſellendo, temeritatis meritò accuſer. Iam verò etiam illud quæri poteſt: cùm nuper conſtitutũ a nobis probabiliter ſit; duodecim fuiſſe poſitas ſtatuas, vnicũ ne eius, quã dicimus, formulæ exemplum, inciſè, & membratim in omnibus ſaxis inſcriptum ſit: an verò ſingula exempla ſolida in ſingulis. Sed hic ego vix quemquam futurum exiſtimo, qui membratim diſcerptam legem, diuerſiſq; lapidibus illitam per partes credere velet, potiùs, quàm ſolidam ſingulis eſſe repræſentatam ſaxis. Ceteroqui neq. hic, vtrum prorſus verum ſit; ſed vtrum vero ſimilius modò, coniectura conſequi poſſumus. Certè auguſtius videtur, & hoc tam ſolenni fœdere, quod ex æquo ad tribus ſingulas pertinebat, dignius; in ſua quamque tribum ſtatua legem perſcriptam legiſſe. Porrò quando ſacra hiſtoria ſæpe memorat, à priſcis illis viris, pietate claris, poſitas eſſe lapideas ſtatuas, adſcribam Clementis Alexandrini viri vndecumq. doctiſſimi verba, quæ ille de ea re ſcripta reliquit, cùm de columna, quæ per inuiam atque inexplicabilem ſolitudinem Iſraelitis præibat, diſſereret. Sic igitur apud eum legimus: *Σημαίνει δὲ ὁ στῦλος τὸ ἀνεικόνιστον τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ πεφωτισμένος στῦλος πρὸς τῷ, τὸ ἀνεικόνιστον σημαίνειν, δηλοῖ τὸ ἑστὸς καὶ μόνιμον τοῦ θεοῦ. καὶ τὸ ἄτρεπτον αὐτοῦ φῶς, καὶ ἀσχημάτιστον. πρὶν γοῦν ἀκριβωθῆναι τὰς τῶν ἀγαλμάτων σχέσεις, κίονας ἱστάντες οἱ παλαιοὶ ἔσεβον τούτους, ὡς ἀφιδρύματα τοῦ θεοῦ.* Hæc Clemens: quibus docet, rudibus illis, & duris, quaſi diuini numinis ſimulacris, antiquitatem ſignificare voluiſſe; Deum eſſe omnis figuræ atque formæ expertem; atque inſuper ſtabilem firmumque; neque vllis mutationibus obnoxium. Sed pergamus.

[Margin: Lex — Deut. 27, 8. — Tract. סוטה — Nugæ Doctorum Hebr. — ספר תאגי — Nehmannus. — Deut. 5, 6. — Lapideas ſtatuas cur priſci erexerint. — Clem. Stromat. lib. 5.]

Omnis autem Iſrael, & ſenatus eius, & monitores &c. 33

שׁטרים, quos *monitores* ſumus interpretati, dixerunt LXXII. ſuo more, ſcribas. Latinus, cum Chaldæo, duces. Sed nos ſatis multa de iſto verbo diximus, capite primo, ad verſiculum decimum. Rurſus illud, עֹמְדִים, *ſtabunt*, reddiderunt illi, *παρεπορεύοντο*, quaſi עֹבְרִים, legerunt. Et perperàm fecerunt interpunctionem, poſt *τὸ, ἀπέναντι*. dicendum enim erat, *ἀπέναντι τῶν ἱερέων τῶν λευιτῶν τῶν αἰρόντων τὴν κιβωτὸν* &c. Sed iſta ex noſtra tralatione perſpicua ſunt. Porrò illud, אֶל-מוּל, quod nos, *è regione*, illi *πλησίον* conuerterunt. idque imitatus eſt Latinus. neq. nos refellimus: cùm eius loco in Deuteronomio ſcriptum ſit, אֵצֶל שׁטרים אל-מול

quod

quod, iuxta, interpretantur, Iudæi. Sed vna eademq; manet orationis ſententia, vtrouis modo illud conuertas. Nempe, dimidiaram populi partem occupaſſe eam regionem, qua erat mons Garizim; dimidiatam, qua mons Hebal: ſiue vtraque in ipſis mõtium accliuitatibus, quaſi in theatro conſtiterit, ſiue montes ipſos neutra attigerit: ſed in laxiore inter vtroſq. valle manſerit. Ceterùm ora omnium fuiſſe obuerſa ad arcam, quæ medio loco à ſacerdotibus Leuitis ſuſtinebatur; atq. promiſcuè ſtetiſſe aduenas cum indigenis, hoc eſt, adſcriptitios cum Iſraelitis, nullo diſcrimine; & huius generis alia, ſunt à Moſe in Deuteronomio explicata: qui aliis tribubus locũ benedictionis ad Garizim, aliis maledictionis ad Hebal aſſignauit. Nam, vt Nehmannus, probabili ſanè coniectura, opinatur; fuit mons Garizim verſus Meridiẽ poſitus; quod dextrum mundi latus ſemper eſt exiſtimatum. Ad Orientem enim ſpectamus. dextra autẽ auſpicatiora atque feliciora habentur. at Hebal verſus Aquilonẽ: quam malè ominatam eſſe mundi plagam Ieremias ſępè ſolet clamare: vt quæ magnam aliquando in genus humanum perniciem ſit emiſſura. Poſtrema verſiculi pars, *Sicut præceperat Moſes ſeruus Domini benedicere populum*, oſtendit eos eſſe ritus obſeruatos, qui fuerant à Moſe præſcripti. Neque enim ad errorem multitudinis fingi religionis ſimulacra debent; ſed ab iis accepta, & poſteris tradita vſurpari. quos certum eſt Domini ſeruos atque interpretes Dei fuiſſe in Eccleſia. Poſitum eſt autem ſolum benedicendi verbum; quia ſola benedictio agebatur. Maledictio verò, tamquam παρέργον, ſubſeruiebat benedictioni; cuius impedimenta auertebat.

Deut. 27.

Garizim, & Hebal.

Nehmannus.

Septentrio infelix.

Luc. l. 1. dec. 1.

Ierem. 1. 4. 6. 46. & alibi ſæpe.

Poſt hac legit omnia verba legis, benedictionem & maledictionem &c. 34

VERBVM *legit*, hæret re perſonæ Ioſuæ, patefacit ſequẽs verſiculus. Imperatori enim adſcribitur, quod eius ſit iuſſu. Nam alioqui certum eſt, non Ioſuam recitaſſe populo legis verba, ſed e Leuitarum ordine aliquem. Hoc enim præſcripſerat Moſes, cùm diceret: Et inclamabunt Leuitæ, & dicent ad omnes Iſraelitas voce alta: Maledictus, &c. Cùm autem dicitur, *poſt hac*, ſignificatur, primùm ſtructam aram, atque ſuper eam ſacrificatum fuiſſe: deinde legem in lapidibus deſcriptam. mox populum, in ſuas quoſque claſſes, diſtributos. Et arcam in medium receptam, cum Leuitis & ſacerdotibus. ac tum demum à Leuita, tamquam feciali quopiam, voce recitatam eandem legem eſſe. Nimirum maiore religione Dei verbum animi percipiunt, poſtquam rebus diuinis opera data eſt. Refellitur ergo apertiſſimè Doctorum Hebr. error; qui in סוטה; quem locum tota hac narratione ſæpe cito; à legis recitatione auſpicatos fuiſſe hanc pompam prodiderunt.

Deut. 27. 14.

Ordo totius pompæ

Dei verbũ poſt factã rem ſacrã melius auditur.

Tract. סוטה c. 7.

Nulla erat res earum rerum omnium, quas iuſſerat Moſes &c. 35

ADVENA qui diuerſatur inter Iſraelitas, is eſt, non qui negotiorum vel mercaturæ faciendæ, ſed religionis gratia illos ſectabatur. quales Græci, tamquam voce propria, appellarunt προσηλύτους. quia ex Iſraele prognati illi quidẽ non eſſent. ſed ad Iſraelitarũ ſacra cæremoniasq; ſe contuliſſent; & circumciſi vero Deo nomen dediſſent, quẽ Iſraelitæ colebant. Ipſo autem genere Iſraelitas iidem nominabant nuper, αὐτόχθονας; quamquam huic verbo patria potiùs, quàm parentum ſtirps ſit ſubiecta. Nimirum quia inter indigenas, & aduenas oppoſitio eſt. Monet autẽ nos hic locus, nullam ætatẽ, nullũ ſexum à verbo Dei audiendo arcendũ eſſe; quippe in quo ineſt doctrina vitæ: vita autẽ ex æquo ad omnes ſpectat. Atq. hic illud quoq. animaduertendũ eſt: non modò inani ſono atq. murmure, ſed ita ab omnibus eſſe audiendũ hoc ſacrum verbũ, vt per ipſas penetret aures, in mentemq; deſcendat. hoc enim ſibi vult illa particula, *coram*, quæ nõ temerè eſt à LXXII. reddita, εἰς τὰ ὦτα, in aures. Nam ſic Moſes ipſe eſt eam alio interpretatus loco; cùm diceret: Recitabis legẽ iſtam coram omni Iſraele; in auribus ipſorum. Quem enim cõſequatur fructũ vel ex optima concione ſurdus? Et qui poteſt nõ ſurdus exiſtumari in eo quiſq. ſermone, quem vel non intelligit, vel non ſatis animo aſſequitur? Sed non eò hæc à me dicuntur, quòd myſteria omnia, quæ in ſacris faciendis effantur ſacerdotes, auribus vulgi ingerenda putẽ. nam hoc ab naſcentis Eccleſiæ primordiis factũ non eſſe, veterum liturgiarũ, vt vocantur, formulæ oſtẽdunt: in quibus multa voce ſubmiſſa muſſanda veriùs, quã pronuntianda, tradũtur. Nã myſteria illa ſecretiora enuntiare, atq. in vulgus peruulgare, quid aliud quæſo eſſet, quàm profanare? & religioſa veneratione; in qua alioqui habentur, vt debent; prorſus ſpoliatũ ire? Plurimum quidẽ refert, aut potiùs ad iuſtam religionem neceſſarium eſt; ſcire, atq. opinari populũ, maxima eſſe in noſtris ſacris myſteria. At in quibus ea verbis ritibusq; poſita ſint, id verò neſcire vulgus rude, & imperitum, conſultius

Aduena, qui.

προσήλυτοι.

αὐτόχθονες.

Neminem ab audiendo Dei verbo arcendũ eſſe.

Exod. 10. & Deut. 31, 11.

Surdus eſt quiſque in eo ſermone quẽ nõ intelligit.

An myſteria in ſacris vulgo reuelãda ſint.

consultius eſt: ne non ſatis religioſè ſcienterq́; perſpecta contemnat ea, quæ per admirationé debebat piè venerari. Verùm iam à propoſito nonnihil declinaſſe mihi videor. Ná de legis ſcriptæ verbis cœperam agere. Eò igitur redeat ſermo.

An vulgo permittéda ſacrorum librorum lectio.

Dicet ergo aliquis: Si nullo diſcrimine quilibet Iſraelita, atque aduena ad audiendam Moſis legem admittebatur; quanta ſit eorum vel impudentia, vel inuidia, vel denique inſcitia, qui Chriſtianis hominibus, non niſi peranguſto cum delectu, Chriſti legis lectionem permittant; vulgusque vniuerſum ſemel prohibendum ſtatuát? Atqui longè aliud eſt, ex ſacerdotis ore, qui Dei adminiſter, atque interpres eſt, legem audire; aliud de ſcripto eam cognoſcere. Et vt lectio etiam, ſimiliter atque auditio, conceſſa populo Iſraelitico fuerit: (neque enim ego hoc negare audeam, quamuis negent plerique Iudæi;) alia eſt Moſaicæ legis ratio, alia Chriſti. Illa enim propè vniuerſa in ciuilibus ſanctionibus verſabatur. neque in ritibus ſacris, ſupra actuoſum, ſiue, vt vocant, externum cultum progrediebatur. Nam ſecretiorem eius interpretationem tam haberi arcanè volebat Deus, (eſt enim Ezdræ adhibenda fides) vt eam non aliis, quàm pauciſſimis ſpectatæ virtutis viris tradendam putaret; & quidem, vt Iudæi dicunt, verbotenus modò. ne ſcripta videlicet, caſu aliquo excideret in vulgus.

4 Ezdræ 14.

Hæc verò pænè tota in illius ſecretioris interpretationis explicatione diſtringitur. Equidem tamen; etſi hæc ita ſe habent, neminem Chriſtianú à legis Chriſti lectione arcuerim; qui modò imperare animo ſuo poſſit, vt quorú dictorum ſententias aut non planè intelligat, aut catholicæ Eccleſiæ decretis parum conſentanea exiſtimet; ea dicta non pro ſuo ſenſu interpretari velit: (ſumus enim plerique omnes noſtrapte vitioſitate, nunc verò etiá vitioſo more, ad prodenda Eccleſiæ dogmata; quæ planè certiſſima veri rectiq́; norma ſunt, procliuiſſimi) ſed pia humiliq́; mente iudicium ſuum ſuſtineat, dum ab iis, quos Deus ſuorum verború interpretes, & internuntios in Eccleſia eſſe voluit, diuina ſenſa percipiat. Sed hæc hactenus. Eſt enim iſta quæſtio multorum aduerſariis libris pertractata, diſputataque. Nunc pauca addam, quibus eam, quæ proximis verſiculis deſcripta eſt, cæremoniam vniuerſam ſemel ante oculos ponam.

Totius pompę ritus explicatę oſtenduntur.

Igitur cùm iam ſubſtructa ara eſſet; atque erecti, incruſtatiq́; lapides, & in his accuratiſſimè picta lex: inſuper ritè ſacrificatum, quibus antè diximus ſacrificiorum generibus; tum demum Leuitici generis aut perpetuò idem vnus, aut viciſſim plures viri; (vtitur enim Moſes numero plurium:) è medio loco; vbi arca ſuſtinebatur à ſuis baiulis ſacerdotibus; obuertebant ſe primùm ad monté Garizim, hoc eſt, ad dextrú latus; atque ſublata, quantùm potuerunt, voce, tamquá feciales & ſolennes ſtipulatores, pronuntiabát duodenas illas benedictionis verború complexiones, quæ ex maledictionis formula ea, quæ à Moſe erat præſcripta, facilè concinnabantur; poſt ſingulas interpoſito ſilentio approbationem populi vtrimque adſtantis veluti ſtipulantes. qua audita, pergebant deinceps ſingulatim ad reliquas. Verbi gratia. Spectans Leuita ad Garizim clamabat primùm: Benedictus eſt à Deo, quiſquis vnú Iehouam, ſiue ſolum Dñm, non etiam deos alienos coluerit. neque opus artificis factum manibus, quod abominatur Dñs; occultè ſibi poſitum habuerit. Et hîc dum ille ſilentio inſiſteret; vniuerſus vtrimque populus, tá qui ad Hebal, quàm qui ad Garizim conſtiterant; ſuccinebant, Amen. Deinde pergebat ille ad ſecúdam benedictioné verbis huiuſmodi: Benedictus eſt à Deo, qui parentes ſuos honorat: non ſpernit, aut negligit. Atque hîc iterú tacens, audiebat ex vtraque parte acclamanté populú, Amen. Itaque decurrebat deinceps Leuita per duodenas benedictiones, cùm ſingulas vniuerſus populus ſingulatim approbaret. Deinde auertebat ſe verſus montem Hebal; pariq́; ritu duodenis illis exſecrationibus defungebatur; in ſingulis, vt dixi, inſiſtés, concioniſq́; vniuerſæ aſſenſioné exſpectans. Cùm porrò & benedictiones primùm, & deinde maledictiones ſic percenſuiſſet, & vtrarumq; approbationes audiſſet, ſubnectebat deinde illam Deuteronomij parté, quæ toto viceſimo octauo capite eſt perſcripta, tamquá pręcedentium pactorú explicationem. atq. ita iuſiurandú ſancitum, fœduſq́; ritè cum Deo factú cenſebatur.

Et benedictiones & maledictiones ex æquo ad omnes tribus ſpectabant.

Ex æquo igitur ad omnes tribus cùm benedictiones, tum deteſtationes pertinebant. Quæ ratio, opinor, eſt, cur Moſes duodenarium numerú; qui & tribuum eſt; obſeruaret. Nam etſi alias ſpectarent Leuitę tribus, cùm benedictiones pronuntiarent; alias, cùm maledictiones; tamen ſimul ab omnibus approbationé tacitè ſtipulabantur. neq; vlla erat in re pars alterutri a prętogatiua: ſed pari omnino fuère códitione, qui ad Hebal, cú iis qui ad Garizim cóſiſtere iuſſi fuerant. Vno enim eodemq́; ſacraméto & fœdere ſe obligabát ex æquo omnes Deo, nó aliter, quá ſi militú legio, cócepta verború formula, quæ per apparitoré aliqué pro Imperatore ſtipulanté pronútietur, in militari cócione; atq. cómuni confuſáq́; multitudinis

voce & acclamatione approbetur, Imperatori det nomen. æqua enim omnibus incumbit militiæ neceſſitas: parique auctoramento obligati omnes habentur, quemcumque locum quiſque, dum confluunt, cepere. Videntur quidem eæ tribus, quæ ex iuſtis nuptiis ſunt procreatæ, loco potiore; hoc eſt; ad dextrum montem Garizim; habuiſſe ſubſellia. Nam Rubenitica, & Zabulonitica; quæ ipſæ quoque ex liberis matribus propagatæ cùm eſſent, tamen ad ſiniſtrum Hebal cum ancillarum prole ſunt collocatæ; ideò eam, vt videbatur, indignitatem ſuſtinebant; vt arbitrantur Iudæi; quia Ruben paternũ lectum commaculaſſet; Zabulon autem filiorũ Lεæ natu fuiſſet minimus. Parem enim vtrimque numerum eſſe oportuit. verùm in participando fœdere ſacramentoq; certum
Cur tribus in hac pompa loco diſcretæ ſint. eſt æquam fuiſſe omnium ſortem. Sed cur, inquies, promiſcuè ipſos ſe circumfundere arcæ paſſus non eſt Moſes? Neque enim alibi reperias in comitus ſic tributim diſcretos
R. Leui Gerſ. Iſraelitas. Reſpondet Leui F. Gerſonis; nec inſcitè, vt mihi videtur; Deum, vt preſſiùs ob oculos omnium poneret, quantum eſſet inter benedictionem, maledictionemq; diſſidiũ, aduerſa populo ſubſellia aſſignari voluit; quaſi nefas eſſet, eadem vtramque cæli regione pronuntiari. Itaque alteri ad dextram, benedictorum; alteri ad læuam, maledictorũ quidem perſonam ſuſtinuerunt: at non conditionem; vt apud Matthæum; cùm filius homi- Mat. 25, 31
nis pro illo auguſtiſſimo tribunali iudicium exercebit totius orbis terrarum: ſed tamquã in ſcena modò; pro rei ſpecie exhibenda.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM, CAP. IX.

Cumq; audiſſent omnes Reges qui erant trans Iordanem &c. 1 2

Post captas deletasq; cæde & incendio duas vrbes, Ierichuntem, & Hai; quæ, vt eſt credibile, tamquam propugnacula totius Chananææ habebantur; ſparſa iam longè lateq; famâ, Reges omnes, qui trans Iordanẽ; hoc eſt, in Chananæa, regnabant, coiuerunt in vnam ſententiã: atq; ſe belli ſocietate implicuerunt, aduerſus Ioſuam, copiasq; Iſraeliticas faciendi. Ceterum iſta cõmemorantur hoc loco, quaſi προσκευὴ ad eas res quæ proximis capitibus enarrabuntur. In illis enim audiemus Regum multorũ conſpirationes, collatasq; vires ad Iſraelitarum progreſſus reprimendos. Nã adhuc non delectus habere, nedũ copias cogere; ſed de cõmuni re deliberare modò, atque ſocietatis fœdera iungere videntur: vt de mutuis ſubſidiis, ſi opus fuerit, certi ſint. Quaſi verò ne nunc quidẽ rei gerendæ tempus vrgeat: ſed in huiuſcemodi fœderibus faciendis mora ſatis tuta inertiſſimo poſſit otio parari. Sed hic eſt ſtupor ille cæcitasque; & planè perturbatio atq; cõfuſio mentis & intelligentiæ Chananæorũ; quæ ex terrore illo naſcebãtur; quem ſe omnibus iniecturum Exod. 23, 27
promiſerat Deus, cum diceret: Et mittam terrorem meum ante faciem tuam; & terrebo ,,
omnem populum, ad quem accedes, &c. Quali terrore ſimiliter vicinorũ omnium ani- Gen. 35, 5.
mos, rationesq; perturbarat, cùm pacis ſpecie filij Iacob Sichimitas cecidiſſent. Nimirũ Gen. 34.
poſtquam admirabilibus illis traiectionibus maris rubri, vaſtæ & inexplicabilis ſolitudinis, Iordanis denique; inſuper portentoſa illa Ierichuntis euerſione: vt plurima alia prætercam miracula; quorũ fama etiam apud vulgus Chananæorũ erat peruagata; quod ex Rahab didicimus; quando iſtis, inquã, & ſimilibus mirandis Dei factis non auertebãtur ad eius maieſtatem agnoſcendam. neque benignitate ipſius inuitabantur ad meliorẽ men- Rom. 1, 4.
tem induendam; dedit ipſis mentem inſipientẽ, vt ea facerent, quæ minimè ex vſu erant; Ibid. v. 28.
& quæ facto opus eſſent, ea non animaduerterẽt: ſed etiamnum ſecuri, voluptatibus ſuis moras necterent. Qua re ſimul id efficiebat Deus, vt ſuorum Iſraëlitarum animos paullatim, ipſo hoſtium locorumq; regionis, alioqui incognitæ, aſpectu vſuq; duraret, atque confirmaret; ceteroqui magna potentiæ aduerſariorum opinione nimium præoccupatos, neque ſatis vmquam fidentes diuinis promiſſis, aduerſus tam validas, vt ipſi opinabantur, nationes. Quin iſta tanta Chananæorum, & planè θηλάτος ſecordia atque ignauia rei bene gerendæ, non in iſtis modò belli principiis; quo de capite, & prorſus fortunis illorum omnibus agebatur; ſed ad ipſum vſque finẽ perſpicuè apparet. Neque enim ipſos vſquam, captata occaſione; quales credibile eſt, magnas ſæpe eſſe oblatas; vltrò inua-
Dei amor ergã ſuam Eccleſiã, & benignitas. dere Iſraelitas; ſed vbique ab his inuadi videbimus. Nimirum admirabilis & immenſus ſemper fuit Dei aduerſus Eccleſiam amor, atque benignitas: & ad eam tuendam amplificandamque tanta procurationis ſedulitas, quantam mortalium nemo grato vmquam animo ſatis poterit æſtimare. Quo mihi magis deſipere; ne dicam inſanire; videntur

videntur ij, qui illi, per aliquot iam ſuperiora ſæcula, cum hac amatiſſima ſponſa ſua diſ- Deus Eccleſiã ſuam numquã deſerit.
cidium fuiſſe audent dicere; tamquam deformitate eius nimis offenſo. Fuit ſcilicet ali-
quando tempus, cùm plurimis illa vitiis non eſſet deformis; præſertim ſingillatim, non
vniuersè, toto corpore ſpectata. Sed qualis, rogo vos, qui Deum amoris erga Eccleſiam
ſuam ſatietate vmquam teneri poſſe putatis; qualis, inquam, illa tunc toto corpore erat,
Iſa.49.v.15.& 16. cùm ipſe ex abundantiſſima caritate ſic eam conſolaretur, vt diceret: Etiam ſi mater
» ventris ſui partum obliuiſcatur, & negligat, tu ex mente mea excides numquam: ſed
» tuos muros; quibus videlicet munita aduerſus hæreticorum inſultus es, ſemper in ocu-
lis habiturus ſum, ne Satanæ aſtutiis labefactentur; aut vniuerſæ portis inferni emiſſæ
furiæ te ſuperare queant. Sed aggrediamur ſacra verba. Mare magnum dici, mediter- Mare magnũ.
raneum, illud quod Syriæ latus occiduum alluit; Magniq́ue cognomen, lacuum ſtagno-
rumq́ue comparatione habere; (hæc enim illi genti etiam maria ſunt) notius eſt, quàm
vt longiore explicatione opus ſit. Pro litore autem, ſi quis portum dicere malit, non re-
fellam. Eſt enim Hebraicè, חוף. cui verbo, ab occultando dicto, locus omnis ſubiicitur, חוף
in quo naues à vento latêre, ſtationemq́ue tutam habere poſſint. Porrò illud, *è regione
Libani*, aut, prope Libanum, (nam ſic quoque commodè interpretari poteſt.) Chaldæus Chaldæus.
ad mare magnum oſtendendum ſpectare putat. Addidit enim ille Pronomen relatio-
nis, inquiens: Quod eſt è regione Libani. At Latinus, & LXXII. opinantur omiſſam eſ-
ſe nexus particulam, eamq́ue ſuggerendam; & ipſam ſignificari Phœniciam, peculiarem Phœnicia.
Regum ſedem: in qua Berythus, Sidon, Sarepta, Tyrus, alia oppida Libano, Antilibanoq́;
obiecta ad mare iacent. Nam eos duos montes vno Libani nomine contineri, dictum à
nobis alibi eſt. Equidem eò ſpectare iſta verba crediderim, vt cùm antè dictum eſſet,
trans Iordanem, altiùs etiam quàm Iordanis tractus ſurſum extenditur, famam illam ſe-
cundum maris litus volaſſe intelligamus. aut quod vniuersè de maris litore poſitum fue-
rat, id iſtis verbis definiri ad Libanum. Ceterùm de illis gentibus quæ hîc ſex, alibi ſe-
ptem, interdum pluribus, ſæpe etiam paucioribus nominibus repręſentantur, ſunt quæ-
dam à nobis ſcripta capite tertio, ad verſiculum decimum. LXXII. quod nonnulla
exemplaria teſtantur, Gergeſæos, in Hebræo, propter eius gentis paucitatem, vt Iudæi
exiſtimant, prætericos, de ſuo addiderunt. Quod autem nos, vt Hebræum exprimere-
mus, *vno ore*, conuertimus; id Latinus his explicauit verbis, Vno animo, eademq́ue ſen-
tentia. Chaldæus, vna ſocietate, eſt interpretatus. Sed quid dicatur ſatis perſpicuum eſt.

Incolæ Gabaon quoque audierant, quæ fecerat Ioſua &c. 3 4 5

POSTQVAM paucis verbis indicatum eſt, hactenus proſpexiſſe rebus ſuis Reges
Chananæos aduerſus Iſraelitas, vt fœdera inter ſe ſanciuerint de belli ſocietate; tranſitur Gabaonitarũ hiſtoria memorabilis.
ad Gabaonitarum hiſtoriam. quæ ſanè memorabilis eſt cum primis, tum propter Nathi-
næos, aquatores, lignatoresq́; ſacræ ędis; quorũ nobis originem aperit; tum maximè, quòd Dei miſericordia pœnitentibus ſemper parata.
teſtetur luculentiſſimè, diuinam miſericordiam paratiſſimam eſſe iis, quos ſcelerum ſuo-
rum poteſt pœnitere. atque etiam, quia, ad præſentem locum quod attinet, nobis apertè Oppoſitio inter pios & impios.
ante oculos ponit eam oppoſitionem, quæ inter Dei filios, & impios homines eſt, di-
gniſſimam profectò accuratiſſima notatione, animaduerſioneq́ue. Nam audierant qui-
dem Reges Chananęi opera Dei admirabiliſſima; quibus ille omnes clementer inuitabat
ad pœnitentiam: vt ex quibus ęternam ipſius potentiam diuinitatemq́; perſpicere atque
intelligere poterant. Sed adeò non permouebantur ad pietatem, vt conſilia etiam cõfer-
rent, quibus poſſent modis diuino eius numini amplius reſiſtere. Audierant & Gabaoni-
tæ. atque iis auditionibus ſic fuerunt ilicò commoti, vt quacumque tandem ratione in
eorum amicitiam ſocietatemq́; inſinuare ſe oportere conſtituerent, quos viderent tam
potenti, tamq́; in ſuos benigno Deo eſſe caros. Sunt etiam, qui ex iſta hiſtoria confici pu- Regnũ melius eſt quàm Ariſtocratia.
tant; Optimatũ politiam regno eſſe meliorem. quod ego longe ſecùs eſſe autumo, quan-
do ipſa rerum natura omnibus ſuis operibus regnũ nobis commendare videtur; quæ vbi-
que ſumma conſenſione ab vno dominatu conſtricta depẽdent. Nam ad Chananęos re-
ges quod attinet, non fuêre illi Reges, ſed peſſimi tyranni; quippe qui ſua libidine omnia
metirentur. Sed id diſputare, nõ eſt huius loci. Igitur vt ad ſacra verba veniam: *Egerunt*,
inquit, *etiam ipſi callidè*: Variæ hîc ſunt, & diſcrepantes ſcriptorum ſententiæ; quorſum
ſpectet comparatio illa, quæ vi voculæ, *etiam*, continetur. Neque enim nuper aliquorum
hominum dolus, atque aſtus eſt commemoratus, cum quo iſte Gabaonitarum confera-
tur. Et Talmudici quidem; quorum opinionem nimis profectò longè repetitam, refert Talmud.
R. Solomon; putant hanc Gabaonitarum fraudẽ veluti talionem eſſe illius, qua vſi olim R. Solomon.

 fuerant

fuerant filij Iacob ad opprimendos Sichimitas, Gabaonitarum gentiles. Fuerunt enim Gen. 34.
Gabaonitæ Heuæi fuere. Sichimitæ Heuæi,vt & Gabaonitæ. Nam dum hi in Regum hiſtoria nominantur Amor- 2.Reg. 21,2.
rhæorum reliquiæ, nomen Amorrhæorum, pro quibuſuis Chananæis poſitum eſt; ſicut
R. Dauid Kimhi. alibi quoque. Dauid Kimhi,non ſatis certus,duas dicit diuerſas ſententias. Earum altera
eſt, Gabaonitas ſic ſe fraude aduerſus Iſraelitarum vim velle munire, vt Ierichuntij nu-
per muris,& Haienſes viribus fuerant conati. Altera, Gabaonitas putauiſſe,ſimulata pa-
ce ab Iſraelitis deceptos fuiſſe, victosque, tum Ierichuntios, tum Haienſes. atque ideò
Iudæi ſtupidi. eos cõſtituiſſe ſimili arte vti aduerſus impoſtores. Sic ferè Iudæi. Sed enim demirot ſtu-
pidis iſtis Iudæis non veniſſe in mentem, fugam illam ſimulatam; qua nuper admodum
Haienſes ſunt ab Iſraelitis prolecti in inſidias. Eò enim profectò magis ſcite fraudis com-
paratio illa referri potuiſſet. Verùm omiſſis iſtis,ſententia,meo iudicio,aperta,& expedi-
ta eſt. Nam cùm ſuperioribus verſiculis expoſitæ eſſent regulorum per Chananæam cõ-
ſultationes,conſpirationesque; quibus ſibi conſulere contra Iſraelitas illi cogitabant;ſub-
nectitur, neque Gabaonitas quoq; ſibi defuiſſe, non quidem pugnandi conſilijs, vt illi,
עָרְמָה ſed prudentia,ſiue aſtu. Verbum enim Hebraicum,עָרְמָה, æque honeſtã prudentiam, at-
que verſutum vaframentum malitiamq́; ſignificare, notius eſt ex ſacris literis, quàm vt
neceſſe ſit hoc exemplis probare. quin Chaldæus quoq; hoc loco,prudenter,eſt interpre-
tatus illud,בְּעָרְמָה. Porrò verbũ,הִצְטַיָּרוּ, quod conuertimus,ſimulare legationẽ,ſi pro lite-
ra Reſch ſcribatur,quæ forma eſt ſimillima,Daleth, ſignificabit cibum, aut viaticũ com-
parare. Atque de hac ſcriptura expreſſum eſt,quod reddiderunt Chaldæus,Latinus,atq;
etiam LXXII. (nam apud hos lego,cum Syro,ἐπεσιτίσαντο:non autẽ ἐπεστήσαντο.) Eſt illud
quidẽ, quod nunc in omnibus Hebraicis libris habetur, haud alienum à præſente hiſto-
ria. Mittunt enim Gabaonitæ allegatos ad Ioſuam. Sed quando paullo pòſt vtuntur ipſi
Gabaonitæ Verbo, הִצְטַיַּרְנוּ, credibile videtur, παράγραμμα eſſe hoc loco; atque ſimiliter,
הִצְטַיָּדוּ, ſcribi debere. Id autẽ eſt,cibum ſumpſerunt,ſiue viaticũ. Ceterùm Græcum Ver-
bum,quod in vulgatis libris eſt,ἐπεστήσαντο, an credi poſſit,non eſſe mendoſum: atque ac-
cipi,pro repente,& de improuiſo adeſſe,remq́; conſtitutam aggredi;aliorũ eſto exiſtima-
tio, Mihi certè dubium nullũ eſt,quin per paragrammatiſmũ errore librariorum ſic ſcri-
ptum ſit, pro ἐπεσιτίσαντο. Hoc enim vetus admodum interpres Syrus expreſſit de Græco
מְטֻלָּא libro, qui Euſebij manu fuerat emendatus ex Hexaplis Origenis. Nomen,מְטֻלָּא,ſignifi-
cat id,quod ex alijs atque alijs fruſtis, ſiue,vt vocant,pittacijs conſutum compactumq́ue
טלאי eſt. Nam apud Doct. Hebr. טלאי, pro pittacio vſurpatum me legere memini. Chaldæi,
מרקע, Syri, קרמא, dicunt. Germani, **ain pletz**. Sunt igitur,נְעָלוֹת מְטֻלָּאוֹת, calcei diuerſis
ſolorum fruſtis ſuppacti. quod Græci expreſſerunt, cùm dicerent, καταπεπελματωμένα;
ducto verbo ἀπὸ τοῦ πέλματος, hoc eſt, à ſolea. Et alibi pecus vocatur,טָלוּא, cuius vellus eſt
נִקֻּדִים maiuſculis notis varium; tamquam ex diuerſis pittacijs conſutum ſit. Porrò,נִקֻּדִים,quod Gen. 30,32.
à nobis conuerſum eſt, mucore maculoſus. (Eſt enim mucidus panis multis coloribus,
R. Solomon. tamquam punctis, varius) exiſtimat R. Solomon,à יקד, quod adurere eſt, dici. Interpre-
tatur enim, nimis excoctum atque aduſtum panem. Idq́; ei aſſentiuntur Aquilas, Sym-
Chaldæus. machus, Chaldæus. conuertit enim Chaldæus, כסנין, quam vocem interpretatur idem
כסנין Tract. ille R. Solomon in Miſnaioth ſeribens, ſpicas nondum maturas quidem,ſed in furno
כתובות aduſtas; quales moris erat puerulis dare, cùm ſponſa domo paterna educeretur. Latinus,
R. Leui Gerſ. Latinus. & R. Leui F.Gerſonis exiſtimant, fruſta ſignificare panis aridi, quiq; in micas friatur.
Græci à me ſtant, dum, βεβρωμένοι, conuertunt. hoc eſt, ſitu ipſo & mucore olidi, atque
viroſi. R.Dauid Kimhi nihil certi definit. Et ſanè parum refert,quam hîc ſequare ſen-
tentiam. ſunt enim omnia in pane vetuſtatis indicia.

Profectiq́; ſunt ad Ioſuam in caſtra ad Galgala, &c. 6

QVÆ verba faciunt Gabaonitæ hoc verſiculo, ea non ad Imperatorem, ſed ad alios
Iſraelitas facere videntur; cùm obuios quoſque ſuppliciter prehenſant, priùs quàm ad
Imperatorem penetrarunt. Nam verſu demum octauo priuatim cum Ioſua loquentur.
quantum certè apparet. Vtuntur autem graui ac firmo argumento, cùm pacem ſecum
ſanciendam eſſe inde conficiunt,quia ex terra longinqua veniant. Legem enim in Deu- Deu. 20,10.
teronomio edixit verbis diſertis Moſes, qua conſtitutum eſt, vt quæ ciuitates extra Cha-
nanæam poſitæ offerrent pacẽ, ſeq; dederent, ex ſolis tributi pendendi, & ſeruitutis ſer-
uiendæ conditionibus, reciperentur in fidem. Et hinc Doct.Heb. acuti homines ſcilicet,
in סוטה, colligunt,nõ ſolas benedictionis & maledictionis formulas in lapidibus ad Hebal Tract. סוטה
fuiſſe inſcriptas; ſed omnes prorſus Moſis conſtitutiones. Gabaonitas enim in illis lapidi-
bus

bus ipſos legiſſe, aut à Barbarorum ſcribis, qui deſcripſerant, accepiſſe, quid de ſeruandis exteris, perdendiſq; incolis mandatum à Deo eſſet per Moſen. Atqui Gabaonitæ verſu XXIV. dicturi ſunt, non ex ſcripto ſe iſta cognouiſſe, ſed nunciata ſibi eſſe. Quare credibilius eſt, illiuſmodi pacis & belli leges, quas Deus præſcripſerat, ab ipſis Iſraelitis, quibuſcumque fieri potuit modis, diuulgatas fuiſſe apud quoſuis. Pertinebat enim ea res ad totius belli æquitatẽ, vt in huius capitis extremo ſumus dicturi. Et quis non exiſtimet vel Rahabæ cognatos, qui iamdudũ inter Iſraelitas verſabantur, de gentilium ſuorum ſalute ſolicitos, ea, quantũ poterant, ſparſiſſe in vulgus, quæ vel ſpe, vel metu quoſq; poſſent ad deditionẽ inuitare? Non ergo mirandũ in eo eſt, quòd apud Barbaros peruagata ſit Dei voluntas, quã per Moſen patefecerat, atq; Iſraelitis de iſto bello mandarat. De particula illa, [illegible], quam interpretati ſumus, *itaque*, diſſeruimus cap. primo, ad verſ. ſecundum.

Et dicebant quiſque Iſraelita ad Heuæum: Fortaſſe intra me &c. 7

HEVÆI nomine intelliguntur Gabaonitæ. Erant enim hi, vt dicebã nuper, Heuæi. Gabaonitæ Heuæi.
Rectè autẽ putabant Iſraelitæ, nefas ſibi eſſe, cũ iis ferire fœdus, qui intra ipſos habitarẽt, hoc eſt, intra Chananææ fines, quos ipſis Deus pro ſedibus donauerat. Nam illud diſertis
Exod. 23. 32. verbis à Deo vetitum fuerat, tum in Exod. tum Deuteron. cùm dixiſſet: Non percuties
Deut. 7. 2. „ cũ ipſis & diis ipſorum fœdus; neq; habitabunt in terra tua: ne fortè inducant te ad peccandũ in me. „ Et rurſus: Non paciſceris cũ ipſis, neque miſereberis ipſorũ. „ At de exteris alia ratio erat: quippe cũ quibus nulla Iſraelitis vitæ neceſſitudo atq; familiaritas eſſet interceſſura, etiã ſi fœderati forent. Sed de his rebus mox plura dicenda erunt. Eſt autẽ hoc loco obſeruanda Iſraelitici populi modeſtia, qua erga legatos, quamuis hoſtium, vtuntur. Iſraelitici populi modeſtia.
Neque enim moleſta curioſitate in illorum res inquirunt, nedum ipſos conuitiis exagitant: ſed vrbanè & comiter cùm reſpondiſſent ad ea quæ illi petebant, à ſe dimittunt, ad Imperatorem videlicet rem omnem reiicientes.

Ad Ioſuam item dicebant: Nos ſerui tui ſumus &c. 8 9 10 11 12 13

ADHVC dictũ eſt, quid ad vulgus Iſraelitarũ locuti ſint legati. & quale ab illis reſpõſum acceperint. Nunc verò colloquium, quod cũ Imperatore habuerunt, explicatur. In quo prolixiùs, vt debent, mandata ſua omnia exponunt. Primùm enim beneuolentiam captant apud eũ, in cuius arbitrio exorandi momentũ omne poſitũ eſſe prudenter exiſtimant. Artificiũ orationis Gabaonit. Deinde cùm exteros ſe, atque longinquos eſſe ſubiecißent (nulla enim alia ratione fœdus ſe impetrare poſſe credebãt, vt pòſt dicturi ſunt) cõſcij ſibi ſui mẽdacij ilico ea addunt, quibus mentẽ illius miſericordia impediant: ne libero animo videlicet tũ de ea re, tũ de ceteris, quas mox ſunt ſimulaturi, accuratiùs inquirere, atq; ſeueriùs exiſtimare ille poſſit. Quæ enim oratio ad permouendũ miſericordia hominis animũ queat eſſe vehementior, quàm qua ſe quis alteri dedit in ſeruitutem, vt de ſe ille pro ſuo ſtatuat arbitrio? Deinceps à ſe ad Dei perſonã tranſeunt: eiuſq; magnifica, & præclara facinora cõmemorant. uſq; ſe motos deditionẽ iſtam inſtituiſſe dicunt, non autẽ metu aliquo perculſos. Vt enim metu hoſtis ad deditionẽ impelli, ignauorum eſt; neq. gratiã promeretur: ita illius Sententia.
virtutũ admiratione vltrò duci, generoſorũ; & laude atq; amica beneuolentia dignũ exiſtimari debet. Magna igitur illud arte faciunt: vt & hoc ſumma cũ aſtutia; quod neque Iordanis ſiccati, neque Ierichuntis euerſę miracula cõmemorant: quaſi longinquæ regionis incolæ nihil iſtarũ rerum nuper geſtarũ vel per famam audierint. Quin ipſius quoq; Imperatoris laudes, cum Dei laudibus, ſed tacite, & citra adulationis vitium, miſcẽt: cùm dicunt, *Ad nomen Domini Dei tui.* Quæ enim maior Ioſuæ gloria eſſe poſſit, quàm potentiſſimi Dei Imperatorem appellari? Poſt hæc tandem, ſuę legationis commentarium recitare incipiunt, his verbis: *Dicebantq; ad nos ſeniores noſtri.* & quæ ſequuntur. Atque hîc quoq; nõ minùs artificioſè orationem inſtituunt, dũ popularium ſuorum paratiſſimos ad deditionẽ animos prædicãt: vt qui ſe vltrò ad id agendũ obuiam Iſraelitis miſerint, quod alij ad vltimã vſq; neceſſitatẽ ſolent differre: dumq; exquiſitiſſime rationes omnes colligunt, quibus ſe exteros atq; longinquos eſſe perſuadeant. Tale igitur ferè eſt totius orationis illorum artificium. quæ in genere deliberatiuo verſatur. Porrò quod nos ſumus interpretati, *ad nomen Domini Dei tui*, tamquam ea quæ adiiciuntur, ſint ἐξήγησις eius, atque שם fama.
explicatio (fama enim, & nomen, vt apud Latinos, ita & Hebræos ſæpe idẽ ſignificãt:) id malunt alij ad religionem referre. Neque ſanè id leui argumento facere videri poſſunt:
Sap. 2, v. 10. quando Rahabam iiſdem pæne verbis fidem ſuam declarantem audiuimus. Iſti ergo reddunt, In nomine Domini Dei tui. ſicut LXXII. & Latinum feciſſe videmus. Hocque explicat Liranus in hanc ferè ſententiam, Maximis & admirandis Dei tui facinoribus, Liranus.

quæ fama ad nos pertulit, adducti ſumus, vt eum velimus verum agnoſcere Deum, atq; ideò huc profecti, fœdere vobiſcum iungi cupimus, & veſtram cum ſocietate religionẽ amplecti. Quin & Nechmannus quoque, inter Iudæos egregiè doctus ſcriptor, eandẽ ſententiam ſecutus, ſcribit; Gabaonitas animo ab idolorum cultu abalienato, ad dandum vero Iſraëlitarum Deo nomen veniſſe. Mihi verò videtur quidem illud alterum, quod ego de Hebræo expreſſi, ſimplicius. idq; etiam Origeni placuiſſe intelligo. Verùm tamẽ nolim iſtud pertinaciùs refellere; cùm ab Auguſtino probetur. Quamquam quod ad Rahab attinet; multo ſanè illa fidẽ ſuam declarabat apertiùs, cùm illo pulcherrimo vteretur epiphonemate, Dominus Deus veſter, eſt Deus in cælo ſuprà, & ſubter in terris Ceterùm hiſtoria rerum in Ægypto geſtarum, ex ſecundo Moſis libro petenda eſt: Illa verò Regum Sehonis, & Og, ex quarto. Nechmannus com. in Exod. c.12.

Sumpſerunt igitur viri de illorum viatico &c. 14

Chaldæus. VERBVM צִיד, interpretatur Chaldæus hoc loco, ipſa Gabaonitatum dicta quippe inſidioſa. Sic enim explicat: Aſſenſi ſunt, inquit, viri dictis illorum: & non conſuluerunt oraculum Domini. Nimirum, quia poſitio, צָדָה inſidiari ſignificat. Idque illi aſſentitur R. Solomon. etiam R. Solomon. Atqui inſolitus prorſus eſt iſte verbi צִיד, vſus: quod alibi perpetuò vel de venatione, vel de cibo, & viatico dicitur. Nam צֵידָה alterius ordinis poſitio eſt. vt norunt Grammatici. Tum hoc quoque abſurdum eſt, hîc aliam eius vocabuli notionem comminiſci, quàm qua eſt nuperrimè in hac ipſa narratione vſurpatum. Quare magis ferenda videri poſſit quorumdam interpretum ſententia, quam Kimhi profert; qui verלקח diſcere. bum, וַיִּקְחוּ; quod nos conuertimus, *Sumpſerunt*, interpretantur, didicerunt. quaſi ex viatico propius inſpecto didicerint Iſraelitæ, Gabaonitas rem ipſam dicere. Sed omiſſis iſtis cõmentis, vt ſimpliciſſima, ita veriſſima ſententia eſt, quam nos, poſt LXXII. & Latinum, R. David Kimhi. de Hebræo expreſſimus. Eaque ſola probatur etiam à Kimhi. Eſt enim veluti oppoſitio quędam inter illa; ſumere panem Gabaonitarum in manus, ſuiſque oculis ſatis fidere, & R. Iſaias. os, ſiue oraculum Domini interrogare: quod R. Iſaias quoque, vir ſanè doctus, vt inter Liranus. Iudęos, ſenſiſſe videtur; quamquam obſcurè. Liranus putat, ad amicitiæ conciliandæ cæremoniam pertinere, & fœderis ſanciendi, quòd Iſraelitæ panem à peregrinis hominibus ſumunt. atque, vt eſt credibile, de præguſtato paullulum deguſtant. Nam ritu non diſſimili fœdus firmaſſe Iacobum & Labanem certum eſt. & apud Salluſtium, Curtium, alios Gen. 31, 46. hiſtoriæ profanæ ſcriptores exempla exſtant fœderum, in quibus ſanciendis populares de Stulta quorumdam ſententia refellitur. eodem vel cibo, vel potu guſtare ſolebant. Sed alij hanc Lirani ſententiam, vt inſulſam, atque ineptam, rident: ipſi interim ineptiſſimè atque ſtultiſſimè cenſent, ita enectos fuiſſe inedia Iſraelitas, vt ne tantiſper quidem ſuſtinere ſe potuerint, dum Deum conſulerent; quin aridum illum, & exſuccum, mucidumque panem acceptum vorarent. Scilicet poſt euerſas duas maximas vrbes, cùm latè vicinis agris potiti eſſent, in regione omnium rerum feraciſſima, pauculis micis mucidi panis inhiabant; qui ſimul atque in Chananæam perueniſſent, neque dum manus cum hoſte cõſeruiſſent, ita victu abundabant ex hoſtili agro parabili, vt cæleſti manna amplius non indigerent. Sed ſunt ineptiora iſta, quàm vt refelli mereantur. Porrò *viri* ij ſunt, vt eſt credibile, qui mox, principes cœtus, vocabuntur; primates ſcilicet populi qui apud Imperatorem cùm eſſent, Legatos audierant; atque opinione perſuaſi ab eis fuerant. Rectè ergo à LXXII, ἄρχοντες redditum eſt, quod in איש Hebræo eſt אֲנָשִׁים. nam Principum inconſiderantiã à plebe damnari audiemus. Et alibi me dicere memini, vocabulum, איש, Hebræis egregium præ ceteris, atque eximium virũ ſignificare. Ceterùm an Imperator ipſe quoque inter eos fuerit, qui ſe hîc tam credulos præbent; neque Deum, vt debebant, conſulunt; non planè conſtituere poſſum. opinarer quidem certe libenter, alios, cùm faciliùs, & priùs, quàm Ioſua, fidem Gabaonitarum ſimulationi adiunxiſſent; huic quoque deinde fuiſſe aſſentiẽdi auctores. Secerni enim in hac hiſtoria Imperatorem nonnumquam à Principibus cœtus videor animaduertere. Verùm tamen pugnare haud velim, ſi quis contrà ſentiat. Memini enim à Ioſua aduerſus Haienſes miſſa primùm fuiſſe tria virorum millia, non conſulto Deo, cùm relationi ſuorum nunciorum ille crediſiſſet. Nimirum, vt euenta ipſa ab æterna Dei prouidentia pendent; ita ab eadem euentorum cauſſæ continua ſerie aliæ ex aliis aptæ fluunt. Erat Diuina prouidentia nõ imponit hominis voluntati neceſſitatem. æterno Dei conſilio conſtitutum, vt Gabaonitæ aquatores lignatoreſque fierent olim in ſacra æde. Hoc ergo ſeruitutis genus, vt ſuis ſibi fallaciis ipſi iam compararent, non conſulto Dei oraculo, in fœdus ab Iſraelitis recipiuntur: ſemelque recepti, potiùs quàm violato iureiurando rurſus repudientur, ad moleſtam illam operam perpetuò damnantur.

Neque.

Neque tamen Dei prouidētia vel Gabaonitas ſimulationis fictæ, vel Iſraelitas temerariæ
credulitatis neceſſitate conſtringebat. Erat enim in vtrorumque poſitū libera voluntate, Arbitrij libertas.
aut ſi mauis, arbitrio, illorū quidem, vt aperta atque ingenua fidei profeſſione Iſraelitis
ſociatū ſe irent, ſicut Rahab: vel dolo vterentur; quod fecerunt. Horum verò, vt aut con-
ſulerent Deum, ſicut iure debebant; aut non conſulerent. Ipſa enim, quam dixi, diuina
prouidētia illiuſmodi mortaliū actiones fataliter potiùs præcedit, quàm efficienter. Sed
enim diuus Ambroſius libro de Officiis tertio, iſtam credulitatem Iſraelitis non ponen- Ambroſius.
dam in vitio putat, ſed potiùs in laude integritatis. Scribit enim hæc ferè verba, Adeò
ſancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos poſſe non crederetur. Quis hoc re-
prehendat in ſanctis, qui ceteros de ſuo affectu æſtimant? Et quia ipſis amica eſt ve-
ritas, mentiri neminem putant: fallere quid ſit, ignorant. Et mox, Non vituperanda, in-
quit, facilitas, ſed laudanda eſt bonitas. Et in hanc ſententiā ille plura; quæ ex ipſius libro
peti poſſunt. eſt enim in omnium manibus. Equidē, & ſi probabile eſt, ne Deum ipſum
quidem, ſi conſultus eſſet, reſponſurum fuiſſe, Gabaonitas, cùm pacem peterent, non
eſſe recipiendos; exiſtimo tamen, illis verbis, *Neque os Domini interrogauerunt*, principes Nihil inconſiderate, nec nō conſulto Deo agendum.
neglecti officij non leuiter eſſe inſimulatos. Debemus igitur nos quoque, hoc exemplo
admoniti, in iis actionibus, quas inſtituimus; præſertim ſi non ſint de rebus leuiſſimis;
haudquaquam inconſultè properare, ac ruere; ſed animo, quantum poſſimus, diſpice-
re, excutere, expendere res omnes; memoria repetere atque æſtimare præteritas, intueri
præſentes, futuras conijcere: atque ex his omnibus quid facere conueniat non ſolùm no-
biſcum ipſi deliberare; ſed in primis Deum ſuppliciter orare: vt quod fauſtum felixque
ſit, id nobis in mentem mittat; operaſque noſtras ad ſuam ipſius gloriam, noſtram verò
ſalutem dirigat. Non enim nos, ſed Deus nouit, quid nobis ex vſu ſit; ac piè religioſeq́; Non nos, ſed Deus nouit, quæ nobis ſint vtilia.
conſultus, promtè atque benignè, quæ ſalutaria ſint, nutu impulſuque diuino ſuggerit.
&, vt Aratus cecinit, ἤπιος ἀνθρώποισι δέξια σημαίνει. Ceteroqui ſi ſolius noſtri animi du-
ctum ſequamur, nihilo agamus conſideratiùs, quàm ſi, quid agendum nobis ſit, ſortia-
Xen. Paed. l. 1. mur. vt eſt à Xenophonte prudenter dictum. Debet inſuper hoc exemplum cautos fa-
cere Principes, & magiſtratus; hoc eſt, qui rebus pub. præfecti ſunt, vt ne eos conciona- Vulgus concionatorum non temerè admittendum.
tores vrbibus atque aulis ſuis temerè, & inconſideratè ſibi ſocient, quotquot ſplendidè
ac magnificè de Deo concionantur; atque Dei miranda opera continuò in ore habent;
quaſi nuper ex cæleſti aliquo conſeſſu adſint. Eſt enim multis iſtius generis hominibus id
nunc propoſitū, vt cùm ſe in magiſtratus gratiam inſinuauerint, & partim magnę pietatis
aduerſus Deum prætextu, partim, fictis accōmodatisq́; ad opiniones imperitorū doctri-
nis, animos omniū ſibi cōciliauerint, antiquis bonisq́; conſtitutis aliis ſublatis, aliis labe-
factatis, aut peruerſis, rem p. ſurſum deorſum miſcere: vt ipſi, quod vulgò dicitur, in aqua
turbida, quaſi aliud agentes, piſcari tacitè queant; atq; aliorū hominū fortunas inuolare.

Fecitque Ioſua cum illis pacem, & percuſſit ipſis fœdus &c.

PACEM facere, ad hoſtilem voluntatem, atque offenſionem deponendam pertinet.
Fœdus verò percutere, ipſa pacis pacta, atque leges, & conditiones intuetur; vt eſt alibi
à Nehmanno ſcriptum. Conditiones autem; quibus cum exteris ciuitatibus; è quarum Nehmannus.
numero ſe Gabaonitæ ſimulant eſſe; depaciſcendum erat; perſcriptæ ſunt in Deutero-
Deut. 20, 10. nomio. Cùm acceſſeris, inquit, ſiue Deus, ſiue eius interpres Moſes, ad vrbem, eius op-
» pugnādæ cauſſa; atq; pacē illi obtuleris; ſi viciſſim ipſa pacatis te verbis exceperit; portaſq́;
» tibi aperuerit; omnis populus qui in ea fuerit inuentus, erunt tibi tributarii, & ſeruient
» tibi. Et hæc lex, vt volunt Hebræi plerique omnes vno ore, æquè pertinet ad Chananææ
colonos, atque ad exteros & longinquos. Nam quod proximis deinceps verſiculis diſcri-
men inter indigenas & alienigenas poſitum eſt; id de iis ciuitatibus modò accipiendum
eſſe aiunt, quæ pacem oblatam recuſant. In his enim, ſi externæ ſint, mares quidē mili-
tares occidendos eſſe; at paruulos & feminas cum pręda vniuerſa diripi, ſeruarique poſſe.
at ſi non longinquæ, ſed intra Chananææ fines ſint poſitæ, quos Deus Iſraelitis pro here-
ditate aſſignauit; tum nullius prorſus ætatis, aut ſexus vitæ parcere fas eſſe. Quæ opinio
Iudæorum ſi vera eſt, quid eſt cur Gabaonitæ exteros ſe ſimulare debeant? cum pacem
etiam vltrò oblatum veniant; neque exſpectent, vt rogentur. Sed dicent Iudæi, illos non
ſatis fuiſſe legum Moſis peritos. Atqui Iſraelitæ ipſi dicunt; ſe cum ſuarum ſedium in-
colis, etiam ſi pacem ambiant, paciſci de pace non poſſe. Sed fuerit ſanè etiam Iſraeli-
tarum vulgus ignarum illius inſtituti Moſaici, quid de Imperatore Ioſua dicemus; qui
queritur, impoſitum ſibi à Gabaonitis eſſe, eò quòd ſe exteros, atq; longinquos ſimulaſſet,

eaque

eaque ratione pacem à ſe impetraſſent? quando, ſi rectè Iudæi ſentiunt, etiam vt indigenæ illi fuiſſent, pax eis, quam vltrò petebant, iure non debuit denegari. Ego igitur verius eſſe exiſtimo; recipi quidem etiã Chananæos, ſi pacem petant, in amicitiam poſſe; ſed non continuò iis conditionibus, quibus admittuntur exteri. His enim, etiam ſaluis ſibi ſuis ſuperſtitionibus, pacem pro mutua pace, & inſuper tributo pendendo dare fas eſſe. Illis verò, ne ſic quidem, niſi falſa religione cum vera commutata: & hoc propter contagij ſuperſtitionis periculũ ex propinqua familiaritate. Sed hæc mox perſequemur latiùs. Hic tamen facere non poſſum, quin addã, nõnullos exiſtimare; neq; exteros, neq; domeſticos, hoc eſt, Chananęos, ſi pacẽ vltrò petãt, quod Gabaonitas facere videmus; neq; exſpectent dum pacẽ poſcantur; vlla ſeruitutis ſpecie; quale eſt tributũ; mulctari debere: modò vt domeſtici qui ſunt, & Chananæã incolunt, probum Dei cultũ ſimul cum pace amplectantur. Atq; ad hanc ſuam opinionem firmandã, tum Rahabæ exemplũ proponunt, tum præſens Gabaonitarum. Sed iſta quoque fortaſſis pòſt à nobis diſputabuntur. Fecit ergo Ioſua cũ Gabaonitis pacẽ: & ſanciunt fœdus; tãquam cũ exteris videlicet, ſalua ipſis ſua religione auita. Aut ſi hoc minùs probas; maliſq; aſſentiri illis, qui putãt Gabaonitas vltrò veri Dei religionẽ fuiſſe amplexatos; dicemus, vt vectigales ſocios eſſe dimiſſos: cùm & fraus illa, & inſuper patriæ conditio duriorem ſeruitutem promererentur. aut ne vectigales quidem; quippe cùm ſe vltrò deditũ veniſſent. idq; Nehmanno placet. Nehman. in Exod. c. 33.

Porrò quod additur, *conſeruandi ipſos ſaluos*, eſt Hebraicè, לחיותם, hoc eſt, faciendi vt viuerent. quo ego cauen modò puto; nullum ipſis vitæ periculum fore ab Iſraelitis: non etiam Iſraelitas debere ab illis omne periculum propulſare. Audiemus quidẽ proximo capite, Ioſuam promtiſſime opem illis tuliſſe aduerſus ipſorum hoſtes, cùm eam implorаſſent. ſed id ille Dei oraculo monitus feciſſe videtur potiùs, quàm de compacto. Quãquam nihil moror, quo minùs contrà, ſi lubet, ſentias. Illud tamen certiſſimum eſſe debet; mutuũ ſubſidium ſibi ſuiſque non eſſe depectum Imperatorem, à Gabaonitis. Nam in nefario crimine poſitum Iſraelitis eſt à ſacris vatibus, quoties non in ſolo Deo, ſed ſimul in re alia vllam haberent confidentiam. Exſtant quidem in ſacra hiſtoria aliquot exempla fœderũ, quę viri ſancti cum profanis, & barbaris iniuerũt. Cuiuſmodi ſunt, fœdus Abrahami cum Mamre, Eſchol, & Aner. Cum Abimelechoq;. Et Iſaaci cum eodẽ rege. Tum Iacobi cũ ſocero ſuo Labane. Et, vt multa prætereã, Dauidi & Solomoni cum Hirã rege Tyri quãta fuerit amicitia, teſtatiſſimum eſt. Neq; enim nefas eſt, homines quãuis diuerſas religiones colãt, inter ſe amicitiã gerere: qua eſt ab ipſa rerũ natura vniuerſum genus humanũ quodã modo conſociatum: ſed vſque ad aram; vt eſt in prouerbio. Nullius enim ſocietate ſic ſe implicare fas eſt, vt eius cauſſa de via veræ virtutis ſit declinandum; aut vlla ex parte polluenda religionis iura. Id quod regi Achas eueniſſe proditum ſacris literis eſt; qui cùm ſibi regem Aſſyriorũ adiunxiſſet belli ſocium; eius gratia aram, & alia, quæ in ſacra æde diuino conſilio bene cõſtituta fuerant, mutauit. Et regi Ioſaphat obnuntiauit vates Iehu iram Dei, quia impio Achab auxilium tuliſſet; eumq; quẽ Deus oderat, amaſſet. Ruſus cum idẽ coiuiſſet ſocietatẽ cum Ochozia impiiſſimo rege, vaticinabatur ei Eliezer Mareſaus, ob eam rem infeliciter ceſſurũ, quod inſtituiſſet. Idque ita euẽnit. Naues enim, quas ad Tharſen miſerat, frangebantur: neque curſum tenere potuerunt. Sed non eſt opus plura malarum huiuſmodi pactionũ exempla adiungere. ſunt enim plurima in ſacra hiſtoria. At Abraham, Iſaac, Iacob, ſuis illis fœderibus nihil aliud, quàm pacẽ dabant atq; conſtituebant Barbaris petentibus, in quorum regione viuendũ amicè ipſis erat; cùm nondũ eſſent iuſſi, hoſtiliter ſe erga illos gerere. Non enim adhuc peruenerant ad ſummam improbitatem Amorrhæi. Nequaquam autem pacem ab illis turpiter, aut flagitioſè redimebant, cùm vel ſuis ipſi rebus ab eis timerent, neque Deo ſuo ſatis confiderent; vel vllos hoſtes ſuos vlciſcendi, vel aliorum deniq; fortunas inuadendi ſubſidiũ quærerent. Itaq; ad reip. tranquillitatẽ conſeruandã, abſq; vlla Dei offenſa, illorũ fœdera ſpectabãt. Iam verò Hirami amicitia, qua tum Dauidẽ, tum Solomonẽ eſſe vſum diximus, quis neſcit, quã fuerit illis vtilis ad ea comparanda, quæ ad cultũ diuinũ pertinebant? Hæc eò à me monentur, vt vitandã nobis eſſe intelligamus, arctiorem, quæ lubrica ſit, atq; periculoſa præſertim, coniunctionis neceſſitudinem, cum iis, quos à proba religione alienos eſſe ſcimus: ne videlicet eodẽ cum eis deuincti iugo, illuc ſimul abripiamur, quò ipſi, praua ſua ſtudia ſecuti, feruntur. Ceteroqui pacẽ atq; tranquilitatẽ in rep. quantùm poſſumus, colamus, & cõſeruemus. Sequitur in ſacris verbis, *Et iurauerunt ipſis principes cœtus &c.* Certum eſt, Hebręorũ fœdera eo ritu fieri ſolere, quẽ Abrahamo olim Deus

Iſraelitæ à nullo niſi Deo expectare opem poterant.

Fœdera ſanctorum virorũ cũ profanis.

Gen. 14. 13. Gen. 21. 23. Gen. 26. 31. Gen. 31. 33.

Quatenus amicitia habenda cum profanis

4. Reg. 16. 10.

2. Par. 19. 2.

2. Par. 20. 35.

Gen. 15. 16.

Ritus fœderũ faciendorum apud Hebræos.

Deus monſtrarat; cùm ipſius inter partes ſectorũ per medium animaliũ tranſiuiſſet, eaq́;
cæremonia promiſſa ſua, quæ paullo antè illi vigili, tum verò ruſus ſecundũ quieté pro-
Gen.15. mittebat; confirmaſſet. Niſi quòd Abrahã quinq; animaliũ genera capere iuſſus eſt. ni-
mirũ quæ ſola olim ad ſacrificia forent vtilia. Cetera auté fœdera vno animali ſecto ritè
fiebant. Atq; hæc eſt cauſſa, cur Hebræi fœdus facere, dicát כרת ברית, hoc eſt, diuidere, Diuidere fœdus cur dicant Hebræi, pro facere fœdus.
aut diſſecare fœdus. Sicut Latini ſuum repræſentantes ritum, dicunt, percutere fœdus. de
quo ritu vide Liuium decad. primæ lib. prim. Eius quod dico, optimus teſtis eſt Ieremias,
Ier.34.v.18. cùm ait, Dedam viros, qui fregerunt fœdus, quod diuiſerant (hoc eſt, fecerant) corã me;
vitulũ quem diuiſerát in duas partes; & tranſierát inter partes eius &c. Eos, inquam, dedã
in manus hoſtium ipſorũ &c. Sed præter eum ritum, non dubiũ, quin ſolennes etiã pre-
cationes adhiberi conſueuerint: in quibus iuſiurandũ quoq; continetur. ſicut in ſponſio-
nibus dari ſponſores, aut etiam obſides. Itaq; hic iurarunt, non ſolus Imperator, verùm
etiã ſenatus populi. Nam in repub. bene conſtituta; in qua non ex libidine vnius hominis Reſp. bene conſtituta qualis.
omnia geruntur; ſed ex optimorũ conſilio, vnus res moderatur; ſolent legitima fœdera fir-
mari vnius quidem auctoritate: ſed qui antè ſibi ſenatus auctoritaté adiunxit. De populi
iuſſu nihil dico. cuius ego iudiciũ ſemper exiſtimaui incertiſſimum eſſe. Ceterũ illius cę-
remoniæ myſteriũ, qua inter diſſecti animalis duas partes trãſibant, qui fœdere cõiunge-
bantur, non iam explicabo. Longum enim eſſet; & præter ſcopũ. Ritum auté ſpargendi
Exod.24.6. ſanguinis victimæ, quo vſus eſt Moſes in Exodo, credibile eſt hic non eſſe adhibitum. Eſt
enim ille eorũ, qui veluti initiantur ſactis rebus. Sed de hoc pòſt dicemus, idoneo loco.
Gen.31.45. Memorantur etiam Iacob & Laban cùm fœdus facerent, lapidũ cumulos congeſſiſſe.
Verùm id non tam de more eos feciſſe, ego certè opinor; quã veluti terminos cõſtituiſſe;
quos neutri fas eſſet aliquando, nocendi alteri cauſſa, tranſire. Et de fœdere hactenus.

Factum eſt porrò poſt finem trium dierum &c. 16

QVO nuntio fraus ſit patefacta, ſcire nihil refert. Eſt tamen credibile, Iſraëlitas apud
Galgala in ſtatiuis caſtris minimè otiũ triuiſſe, poſt euerſas duas vrbes Ierichunté & Hai:
ſed aſſiduis excurſionibus loca latè vicina exploraſſe; cũ frumentandi, aliaſq́; res ad victũ
neceſſarias quærendi, tum regionis cognoſcendæ cauſſa. vocantur auté Gabaonitæ rectè,
vicini. Nam, quod proximo capite dicetur, vt plurimũ vnius diei & noctis itinere ad eos
vſq; exercitus è Galgalis traduci potuit. Scribit quidé auctor cõpendij hiſtoriæ Ioſephi, is Gabaon ciuitas.
qui Egeſippi nomine ſe venditat; diſtare Gabaoné à Ieroſolymis, ſtadia, nõ amplius, quin- Egeſippus.
Ioſep. bell. Iud. l.2.c.23. quaginta: ſecutus, vt videtur, in eo etiã ſuũ Ioſephũ, qui lib. de bello Iudaico ſecũdo literis
prodidit, Ceſtiũ à direpta Lydda, cũ exercitu Ieroſolyma, per Beth-horon petenté, caſtra
feciſſe in Gabao, ſtadiis quinquaginta ab Ieroſolymis poſita. Sed incertũ eſt, an Ioſephus
Saullis Gabaam, an hanc noſtram dicat. Verũ demus, noſtram dicere; cùm abfuerint Ie-
roſolyma à Galgalis plus minus ſtadiis centũ ſexaginta; vt idé Ioſephus ſcriptum reliquit; Ieruſalem. Galgala.
conficietur, à Galgalis ad Gabaoné decé & ducentorũ ſtadiorũ fuiſſe interuallũ: hoc eſt,
vicies ſexies mille paſſuũ, & ſtadiorũ duorum. Exſtabat auté Gabaon iſta in parte mõtis
eius, quem Silo vocat ſacra hiſtoria. qui mons ferè ad occidentem poſitus eſt, cùm Ieroſo- Silo mons.
lyma intuemur. Ceterùm quid ſit illud, intra Iſraëlitas habitare, nuper expoſuimus.

Profectiq́; ſunt Iſraelitæ: & venerunt ad illorum vrbes &c. 17

NON fuiſſe tridui iter ex Galgalis ad Gabaonem, ſatis certũ eſt ex iis, quæ proximo
narrabuntur capite. Peruenerunt ergo illuc die tertio, ex quo reſcitũ fuerat, illos eſſe indi-
genas Chananæos: & quidé, vt eſt probabile, cũ exercitu. quo, poſitis opportuno loco ca-
ſtris, terroré maximum ſimul omnibus illorũ vrbibus attulerunt. Erant enim inter ſe vi-
Ezdr.l.1.c.2.& l.2.c.7. cinę. vnde & ſimul recenſentur tres illæ Caphira, Beeroth & Kariath-Iaarim apud Ezdrã.
& Cephira quidé, atq; Beeroth ſorte obtigerunt Beniaminitis, vt ſuo loco dicetur, in ter-
ræ partitione. Kariath-Iaarim verò Iudæis. De Cephira non multa eſt alibi mentio. Bee- כפירה
2.Reg.4.2. roth Remmoné patrem Rechab dedit, vt proditũ eſt in Regũ hiſtoria. Habet hęc nomé Cephira.
Deut.10.6. à puteis. ſicut alia quędã ei cognominis in Deuteron. At Kariath-Iaarim multis eſt hiſto- בארות
riis celebris. Euſebius in libello de locis Hebr. hãc collocat mille dũtaxat paſſibus ab Ie- Beeroth.
roſolymis, qua Lyddã iter eſt: niſi mendũ eſt in numero. Certè Burchardus circiter qua- קרית יערים
tuor horarũ & dimidiæ itinere ab vrbe ſancta abeſſe ſcribit, hoc eſt ferè decé millib. paſſ. Kariath-Iaarim.
Sed erit, opinor, alius locus de his diſſerendi paullũ accuratiùs. Nomen ipſum ſignificat, Burchardus.
vrbé ſyluarũ. quod ei datũ eſt à vicino, atq; adeò adiacente mõte, qui, יְעָרִים, Iaarim voca-
tur; vtpote ſyluoſus, & multa materie obſitus, opinor. In eo monte exſtabat illa, quam
modò dicebamus, Cephira. Abfuiſſe autem Kariath-Iaarim propè admodum ab vrbe Cephira.
Beth-ſemes,

Beth-ſemes,de hiſtoria ſacræ arcæ à Paleſtinis remiſſæ diſcimus. Vocata eſt etiã קִרְיַת בַּעַל, Cariath-baal,& non numquam בַּעֲלָה,Baala. Sed erit ſæpiùs de iſta vrbe dicendum. Ieremias vatem Vriam in ea natum fuiſſe prodidit.

1 Reg.6.vlt. & 7.1. & 1 Par.13. Ier.26,20.

Et non percuſſerunt ipſos Iſraelitæ; eò quòd &c. 18

Vulgi militũ ingenium.

CVM iam ad Gabaonitarum ditionem armata manu peruentum eſſet; locuſque, vt dixi, opportunus caſtris captus, vnde inuadi illorum vrbes facilè poſſent; vulgus quidem militum, vel prædæ, vel vindictæ, vel vtriuſque rei auidum; ſuæq; libidini, vt ſolet, non rationi, obſequens, fremebat deſiderio gentis inuadendæ. At tribuni, aliiq; duces, & præfecti, conſilio prius,quam armis de tota re decernendum eſſe, prudenter exiſtimabant. Itaque hi deliberatione habita conſtituerunt, nefas eſſe,eos hoſtiliter aggredi,quos interpoſito, per Dei Iſraëlis ſanctiſſimum nomen, iureiurando, iuſſiſſent vitæ ſuæ ſecuros eſſe. Quare populi tumultuantis impetum oratione reprimendum putauerunt. quę oratio proximis duobus verſiculis exponetur. Rurſus hoc loco incerti ſumus, an iſti deliberationi præſens interfuerit cum ceteris ducibus Imperator Ioſua. An vero illorum decreta ipſe in Galgalis approbauerit, cùm ad ſe de re tota relatum eſſet: atq; illuc etiam Gabaonitas euocarit, ſententiam audituros. Equidem vtrum verum ſit, non ſatis video conſtrui poſſe. Quamquã veriſimile eſſe videatur, ipſam militum concionem aduerſus præſentem Imperatorem ſuum non tam inſolenter fuiſſe murmuraturam. Neque enim id alibi ab eis eſſe factũ apparet. Verumenimuero, quãdo non eſſe ideò percuſſos ab Iſraëlitis Gabaonitas, ſcriptum eſt, quia principes cœtus ipſis iuraſſent: illud videndum primò eſt: ſi iſti non iuraſſent, num fas fuiſſet homines vltrò pacem petentes, ſeſeque dedentes, armis inuadere, atque opprimere. Et ſanè ſi per dolum pacem illicitam impetrauiſſent;hoc eſt,vt ſaluis ſibi ſuis ſuperſtitionib. tamquã exteri viuere domi poſſent;dubium non eſt, quin datã contra legem Dei pacẽ eripere illis Iſraëlitæ rurſus debuiſſent. Sunt enim iſta legis verba: Non ferias cum ipſis, & diis eorum, fœdus. Sin autem non ſe ſolùm dedidiſſent, ſed etiam vero Deo dediſſent nomen: (nam hanc quoſdã habere de iſta deditione opinionẽ dixi:) atq; his conditionibus data ipſis pax fuiſſet; ſcelus feciſſent; meo certè iudicio; Iſraelitæ, ſi, etiam iniurati, manus illis intuliſſent. Nam ad militum murmur quod attinet,ignorabant illi, homines imperiti, æquiorẽ duræ illius legis interpretationẽ, de occiſione occidendis exterminandiſq; Chananæis toties à Moſe decãtatę. Non enim debebat eã ad illos pertinere,qui Iſraelitarũ ſacra amplecterẽtur,adſcriptitiiq; Iſraelitæ fierent. vt mox dicemus. Deinde & illud quæritur, An ſi iuſiurandum non cõſeruaſſent Iſraelitæ, quod Gabaonitis domeſticis dederant, cum exteros eſſe crederent, periurii ſcelere ſe obligaſſent. Hic ego planè ſtatuendum puto abſq; vlla dubitatione; ſi ſummo agatur iure ipſaq; ſtipulantiũ verba ſpectẽtur;nõ magis obligatos fuiſſe Iſraelitas Gabaonitis, qui ſe alienigenas ſimulabant,indigenę cùm eſſent;quàm ſi quis rei venditæ pretium,ei ſe numeraturũ, per errorẽ,promittat; qui ſibi nihil vendidit. Sed priſci illi homines, nõ ſolum qui veræ religionis,ſed qui falſarum etiã ſuperſtitionum cultores fuẽre; vt parce,atq. religioſè admodũ ad iurandum deſcendebant;ita ſua promiſſa,quorũ ſemel Deum ſuum ſponſorem nuncupaſſent,quouis modo ſeruare ſe debere putauerunt. Atq. ea eſt ratio videlicet,cur & Gabaonitæ magnum ſibi operæpretium fore ſtatuerent,ſi vel dolo iuſiurandum ab hoſte accepiſſent: & Iſraelitæ, quam temere dediſſent fidem, eam haud temere mutare ſe debere exiſtimarent. Ceteroqui neutros ignoraſſe,vitioſum eſſe illud ſacramentum, quod per fraudem datum,acceptumque fuerat,vel ex illo intelligas; quòd alteri caſtigant dolum; alteri pœnam, metus excuſatione,ſic deprecantur;vt interim quauis ſe dignos eſſe fateantur. Et mihi quidẽ certe videtur,tale quiddã hic accidiſſe Principibus cœtus, quale ſanctiſſimo viro Iſaaco,cùm à filio Iacobo benedictione circũduceretur. Nã cùm Dei cõſilium eſſet,vt maior Eſau,minori Iacobo cederet; facilè pater in agnoſcẽdo filio deceptus eſt;quamuis tum vox ipſa, tũ pręproperus atq. immaturus reditus erroris illũ ſatis admonuerent. Et licet bene precãtis animus tota cogitatione in maiorẽ natu filium intentus fuiſſet; vt cuius & nomine, & perſona ſtipulatio benedictionis fiebat; tamẽ neq. ſtipulatoris fraus, neq. benedicentis error obſtiterunt,cur minùs cum à Deo, tum à parente fauſta illa precatio rata haberetur, efficaxq; eſſet. Sed obiicis mihi: Plane iuſiurandũ,quod cum Dei verbo pugnabat,firmum ac fixũ eſſe minimè debuiſſe. Deus enim mandarat,ad internecionẽ cædere Chananæos omnes,nullo diſcrimine;idq; repetita ſępius lege,vt dixi. Atqui ea lex,quãuis vniuerſè edicta eſſet;propter eorũ paucitatẽ,qui vitæ anteactæ pœnitentia eſſent meritas pœnas effugituri,tamẽ;quod in pleriſq. omnibus

Quæſtio, an licuiſſet Gabaonitas occidere, cùm ſe dederent.

Exod.23,v.32. & 34.v.15. & Deut.7,2.

Quæſtio, an ſeruandũ iuſiurandum per fraude datũ.

Veterum religio in iurãdo.

Comparatio cum hiſtoria Iſaac decepti à filio Iacobo.

Gen.27. Gen.25,23.

Lex de Chananæis occidendis æquitate temperanda erat.

Infra 144.b.
Roman. 2.v.4.

omnibus legibus vſu uenit, æquitate quadam erat interpretanda; vt cum æterna Dei clementia congiue[illegible], conueniretque. Neminem enim ille quidem vmquam patitur ſerò ad ſe confugere, qui modò ex animo id faciat. Sed ea eſt rurſus diuinæ iuſtitiæ ratio, vt qui nimis diu illius lenitate ad peccandi licentiam abutuntur, & diuitias patientiæ eius contemnunt, ij fere numquam in animum inducant, ſeriò gratiam ab illo ſuorum delictorum petere. Nam, vt demus, ne ipſos quidem iurantes Principes Iſraelitas, tum, quando iurabant, de æquiore illa interpretatione legis cogitaſſe: tamen ita moderatus eſt ipſorum animos ſuo inſtinctu Spiritus ille cœleſtis; vt vel imprudentes conſilium Dei ſequerentur. Etenim, vt ad Iſaaci exemplum reuertar; dubitatio nulla eſſe poteſt, quin lex illa, de prærogatiuo filij, qui patri ſuo primus eſſet natus, iam tum in Iſaaci animo ſic diuinitus inſcripta fuerit, vt pòſt eſt à Moſe in Deuteronomio mandata literis, cùm ille Iacobum pro Eſau, deceptus, benedictionis prærogatiuo amplificaret; &, ſi æternæ legis verba intueare; contra ius faſque, eum qui ſuarum erat virium principium (vt eſt in ſacris verbis) natuque maior, illi, qui minor erat, poſthaberet. Et tamen, cùm mox errorem, in quem filij aſtu delatus fuerat, intellexiſſet; adeò factum non mutauit; vt exemplo comprobaret etiam, cùm diceret: « Benedixi ei, eritque benedictus. Nimirum viri ſanctiſſimi animus ſimiliter occulto quodam diuinæ approbationis ſenſu ducebatur. Sed rogas, quo argumento conficiam; illud Principum iuſiurandum Deo fuiſſe probatum. Nam quin Iſaacus rectè Iacobo, pro Eſaû benedixerit; quamuis contra æternam legem id feciſſe videretur; non audebis, opinor, negare. Sanè illi approbationi ſatis multa magno ſunt argumento; & in primis illud, quod in Regum hiſtoria, conſultus de fame Deus, reſpondet; eius mali culpam in Saullem, & huius progeniem eſſe conferendam; propterea quòd occidiſſet Gabaonitas, quibus Iſraelitæ iuſiurandum dediſſent; cùm ille tamen his, quadam æmulatione, ſtuduiſſet. Sed iam me acriùs vrges; Saullem immeritò iuris peierati pœnas luiſſe ſanguine ſuæ poſteritatis; cùm dixerim, illud Iſraelitarum iuſiurandum non fuiſſe legitimum. Verùm eſt expedita reſponſio. vt prima actione illud ratum non fuerit, cùm dolus interueniſſet; tamen ea, quæ deinde ſecuta eſt, pactione, ipſos ſe Iſraeliras obligauiſſe firmè Gabaoniris; & quod antè iurauerant, vt id ratum haberi deberet, effeciſſe. Porrò quia diximus, approbaſſe Deum fœdus, quod per fraudem Gabaonitæ ab Iſraelitis impetraſſent; vſque adeò, vt à Sanlle violatum grauiter vindicauerit: ne quis iſto exemplo licere ſibi putet, quemquam mortalium fallaciis ſibi obligare, monendum hoc loco putaui, Deum quidem, qui in ipſo rerum omnium ortu ex tenebris lucem procreauit, pro immenſa ſua bonitate, & erga homines beneuolentia, interdum ea quæ improbè à nobis fiunt, ſic moderari, vt bono, & ſaluti nobis ſint: præſertim ſi non vt actio ipſa, ſic & animi noſtri propoſitum fuit improbum. Sed cùm eò id ille faciat, vt intelligamus; non noſtras actiones, & operas qua noſtræ ſunt mereri proſperos rerum euentus; ſed cauſſam omnis boni ad ipſum vertere diſcamus, tamquam ad patrem luminum; vt inquit Iacobus; à quo omne bonum donum, & perfectum munus nobis obtingit: Et ſimul vt nos in theſauri bonitatis ſuæ admirationem rapiat, atque ad ſe amandum colendumque conuertat; quanta fuerit noſtra peruerſitas, ſi tantam illius erga nos clementiam, qua pro meritis pœnis tribuit præmia, nos in peccandi aduerſus ipſum licentiam conuertamus? ac non potius immenſam eius bonitatem amplectamur, iuſſiſque eo alacriùs obſequendum nobis eſſe ſtatuamus? qui cùm ſit ipſa ſimpliciſſima veritas, ipſaque virtus perfectiſſima, non poteſt non ei diſplicere, quidquid fraudi, vitióue eſt affine. Sed de iſta re plura diximus ad verſiculum quintum capitis ſecundi. Illud quidem in Gabaonitis placere Deo potuit; quòd non obſtinatis animis, cæcoque furore, eius æterno decreto obſiſtere, cum aliis Chananæis, in animum inducerent: ſed potius cum eo populo, quem ille amaret, fœdere conſociati cuperent. Verùm fraus ipſa, qua hoc conſequi ſtudebant, placere quidem nulla ratione ei potuit, qua fraus erat. Sed facilè ignouit, gratiamque erroris fecit hominibus, de ſua ipſorum ſalute, niſi ita agerent, prorſus deſperantibus; & alioqui à veræ virtutis perfecta ſapientia longiſſimè adhuc remotis. Et hæc modò hactenus. mox enim pluribus erunt explicanda. Igitur, *murmurabant omnis cœtus aduerſus Principes.*

Deuter. 21. vers. 17.
Geneſ. 27. v. 37.
2. Reg. 21. v. 1.
Iac. 1. v. 17.

Dei clementia & ſimul iuſtitia.
Principum iuſiur. Deo fuiſſe probatum.
Obiectio.
Reſponſio.
Non videndum fallaciis neque Dei clementia abutendum.
Deus cum noſtris vitiis vtatur aliquando ad noſtram ſalutem.
Omnis fraus diſplicet Deo.

Dicebant autem omnes principes ad vniuerſum cœtum, &c. 19

OBIVRGABAT, inquit, vniuerſum vulgus ſuos duces, atque tribunos; quòd in
expeditionem non educeretur caſtris: quippe nupera victoria Haienſi bene animatum,
& prædæ dulcedine ineſcatum; atque, vt eſt credibile, eius cauſſæ, quæ illos à pugna reti-

Abiectiſsimi quique ſunt ſeditioſiſsimi, & obtrectatores maximi.

nebat, prorſus ignarum. Nam in omni hominum cœtu plerumque fieri aſſolet; vt quo
quiſque à magiſtratus dignitate conſiliiſque abeſt longiùs, eo ſit ad huic obtrectandum
propenſior. nimirum cùm eius ordinis homines fere non ratione, non iudicio, quo non
pollent, ſed ſolis ſuis affectionibus ducantur; atque ad præſentem ſe fortunam ſemper
accommodare cupiant; non poſſunt non ferre moleſtè ea quæ hiſce ſuis cupiditatibus
aduerſantur imperia. Ad hoc, quanto ſunt rerum omnium imperitiores, tanto plus ſape-
re ſe arbitrantur, minuſque magiſtratus ſuæ prudentiæ concedunt, confiduntque. De-
nique eo eſt etiam confidentius vulgus, quo minus poteſt aduerſorum caſuum momen-
ta expendere, atque præuidere. Multitudo autem confidens ſemper eſt ſuperbia intole-
rabilis; ſicut contrà, pauens ſtupore indocilis, atque intractabilis. Poſtremò inde quoque
populi temeritas naſci videtur, quòd quæ aduerſa eueniunt, ea inglorios atque obſcuros
homines parum tangant. Omnis enim rei malè geſtæ culpa & ignominia in principes
ſolet reiici. Quamuis autem fatendum eſt, in eo quoque ordine viros multos eſſe, aut
indole ipſa, aut educatione probos; tamen iſti aliorum clamoribus, tamquá flabellis, fa-
cile ad temeritatem inflamantur. Hoc autem ideò dico, quia in ſacris verbis, vniuerſè
ſcriptum eſt, Omnem cœtum murmuraſſe: Sicut rurſus omnes principes aduerſus im-
portunitatem cœtus reſpondiſſe. Atque hic ſanè obſeruanda eſt, ſancta principum om-
nium inter ipſos concordia. Ea enim factum eſt, vt ſuam in populum auctoritatem fa-

Concordia atque conſtantia virtutes maximæ ſunt in magiſtratu.

cilè tenerent. Nihil enim eſt, quo magis leuetur, imminuatur, abiiciatur denique ma-
giſtratuum auctoritas, atque imperium, quàm ſi ex eo ordine nonnulli, vt ſæpè fit;
nimis populares, à ſuorum collegarum rectis, ſalutaribuſque ſententiis, ad ciuium per-
uerſa ſtudia voluntateſque ſe adiungant. Quod ſanè probus nemo vmquam fecerit.
Tanti enim viro bono debet eſſe recti atque honeſti ſpecies, vt ab eius ſcopo nullius
multitudinis vel metu, vel gratia, patiatur aliquando voluntatis ſuæ oculos dimone-
ti. Nimirum hoc eſt, quod Deus per Moſen in Exodo edixit, Ne ſequitor multitu- Exod. 23. v. 2.

Vulgus bellua multorum capitum.
Magiſtratus Deo fretus debet reſiſtere populo iniquo.

dinem in malis. Eſt quidem, quod dici ſolet, Vulgus bellua multorum capitum; quæ "
ſuo fremitu, atque tumultu ſæpe terribilis admodum videri poteſt. Verùm debet magi- "
ſtratus exiſtimare, veritatis, hoc eſt, ipſius Dei præſidio ſatis ſe tutum eſſe: ac proinde
conſtanti grauitate in ſua auctoritate tuenda pergere: atque etiam ſi planè fruſtra ſe in
præſenti vrgere propoſitum intelligat, & obtinere ſe poſſe deſperet; tamen minimè
cedere, vel rectam ſententiam vlla ſimulatione deſerere. Ita enim omnino fiet, vt
euincat tandem inſanum populi furorem; ſibique multo etiam quàm habuerat antè,

Comparatio ab aquis in aggeres incurſantibus.

auctoritatem conciliet maiorem. Planè vt cùm aut maris, aut fluminum inundantes
magno æſtu aquæ oppoſitos aggeres tuos iam iam perrupturæ videntur; ſi non maio-
ribus obiectis molibus illarum impetum repuleris; aut ſaltem veteres aggeres conti-
nuò ſarciendo interpolandoque ſuſtinueris: ſed cedendo; nouoſque loco remotiore mo-
liendo laxamentum inundationi illarum dederis; nihil profectò aliud quàm ipſas, vt in
dies maiore violentia in tuas nouas machinas incurrant, eaſque oppugnent, prouoca-
ueris. Quare ſcitè, vt omnia, illud à Platone dictum eſt; Egregia victoria ipſas ſe Plat. de leg. lib. 1.
vincere ciuitates, quoties qui in iis prudentia antecellunt, multitudinem vincunt. Igi-
tur Iſraelitici populi duces atque tribuni, vno animo ſimul omnes, prauæ militum
cupidini; quamuis vniuerſi fremant; nihil concedendum ſtatuunt; & quod illi flagitant
facere ſe non poſſe apertè pronuntiant. Verùm tamen ne ſolo imperio, quod per ſe om-
nibus hominibus graue videtur; illorum animi exacerbentur magis, perturbenturque,
quàm ſedentur; iuſtam cur à Gabaonitis abſtinere manus debeant, cauſſam præmit-
tunt. hanc ſcilicet. Quia iurarint ipſis per Dominum Deum Iſraelis, ideò nefas eſſe
tangere. vbi illud *Deum Iſraelis* magnam habet emphaſim. perſtringit enim populi ani-
mos religione; cùm eum Deum ſponſorem impunitatis eſſe datum audit, quem ipſius
נגע colit. Ceterùm verbum נגע non ſolùm ſimpliciter tangere, ſed etiam vulnus inflige-
re, ſauciare, percutere; atque etiam alio afficere incommodo ſignificat. Idque perſpi-
נגע cuè apparet ex nomine נגע, cui vulnus, vlcus, morbus, damnum, aliaque huiuſmodi
Chaldæus. mala ſubiiciuntur. Quare Chaldæus non inſcitè, pro, tangere, reddidit, nocere, ſiue
damnum dare.

Hoc

Hoc faciemus ipſis, & conſeruabimus eos ſaluos, &c. 20.

VERBVM infiniti modi, ex formula Hiphil, החיה poſitum eſt, pro futuro tempore modi finiti. Quare cum Chaldæo conuertimus, *Conſeruabimus ipſos ſaluos*, ſicut etiam LXXII. fecerunt, ſi Syro interpreti credendum eſt. In Pronomine *Hoc* exiſtimo rectè contineri, ea, quæ proximo verſiculo explicabuntur: conditiones videlicet, quas ferre Gabaonitis conſtituebant Principes. Habet itaque ea orationis pars duo argumenta, ad ſedandos militum animos pugnæ cupidine æſtuantes accommodatiſſima. quorum alterum eſt à compenſatione pœnæ, quam illi de Gabaonitis ſumere deſiderabant. Debet enim ſeruitus, homini ingenuo, & liberali, morte ipſa videri grauior. alterum ab vtilitate. Sunt enim in lignatorum aquatorumque officiis publicæ rei commoditates maximæ. Sed duobus iſtis argumentis bene magnis, addunt etiam tertium: quod vel maximum, atque grauiſſimum videri poteſt, ductum à contrario malo, & religione, cum dicunt; *Ne recidat in nos ira, &c.* Et ſi enim ſummo iure, vt diximus, illud iuſiurandum, quod mendaciis circumducti dederant, ratum non erat, atque firmum; tamen homines ſimplices, & antiquæ probitatis, cum iiluſmodi iuris acumen argutiis minime expenderent; ſed ſecum ea reputarent, quæ Deus ſuis ipſe digitis inſcripſiſſet in tabulis fœderis: nempe quòd nõ eſſet daturus impunitatem ei, qui ſuum nomen fruſtra vſurparet: non abs re iram illius vindicem metuebant. Et profectò non poteſt diuina maieſtas non læſa videri; quoties ſacroſanctum illud nomen, quo Deus, pro immenſo ſuo erga nos amore, quadam tenus ſe patefacere nobis dignatur; vel ad promiſſorum noſtrorum ſponſiones temere adhibuimus; vel alioqui leuiter in rebus nihili, & abſque iuſta veneratione vſurpauimus. Quare nos quoque, cum principibus cœtus, animum inducamus, quidquid tanto ſponſore promiſimus; etiamſi circumuentos eſſe nos intelligamus, illud tamen præſtare, atque ratum facere. Et ſi quod inde nobis damnum euenerit, hoc aliis potius honeſtis rationibus ſarcire, quàm fallendæ fidei cauſſam vllam quærere. De illis promiſſis loquor, quæ cum lege Dei non pugnent; eoque inoffenſo præſtari poſſint. Non lubet hic in noſtri ſæculi mores multis verbis inuehi; quo mortalium cupidines, ex carne indomita & effrænata ortæ, afflatu Satanæ excitatæ, atque inflammatæ, voluptatum denique vſu irritatæ, pro cauſſis iuſtiſſimis habentur, fidem conceptis verbis, & mente ſana Deo ipſi datam, facillime frangendi. Sumus enim nunc ita morati, vt ferè cùm corporis aduerſus animum cauſſa diſceptatur, non rationem vtriuſque dominam feramus iudicem: ſed quam ipſa caro pronuntiat ſententiam, eam obuiis amplectamur vlnis, probemus, ſequamur atque ad eam firmandam, Dei etiam ſacra verba mirandis interpretationibus extorqueamus. Quid enim, prò Deum immortalem, auditum eſt vnquam Sardanapali acumine ſcilicet magis dignum, quàm ſic argumentari, ſic colligere, ſic ſtatuere! Lex iubet neminem interficere: & Chriſtus dixit, ſatis eſſe cuique diei ſuam ærumnam: non ſunt ergo obſeruanda ieiunia, quæ etiam votis nuncupatis, ipſi nobis conſtituimus. Rurſus. Paullus ſemel pronuntiauit; ſatius eſſe, connubio iungi, quàm vri libidine. apage ergo vitam iſtam cælibem, quam Deo voui iſti; poſtquàm ſaturum te, ne dicam ebrium etiam, tua caro titillat voluptate. Sed pudet profectò leuiſſimæ vanitatis, ad quam viri alioqui docti, ſunt delapſi; dum vndique flagitiorum ſuorum patrocinia quærunt.

Dicebant, inquam, principes ad illos, Viuant, & ſint cæſores, &c. 21.

VERSICVLVS iſte in alias atque alias ſententias poteſt interpretari; propterea quòd ipſa verborum ſtructura non ſatis eſt explicata. Nos quæ ſimpliciſſima nobis viſa eſt, eam expreſſimus. neque enim vllis verbis, tamquam præteritis, quod ſcriptum eſt, ſuppleuimus. Literæ Vau dumtaxat, quæ eſt in verbo, ויחיו, quamuis vocalem patah habeat, nõ eam vim attribuimus, vt futurum tempus in præteritum mutaret. Sed hoc minimè inſolenter feciſſe videmur. Nam etiam alibi, ſic vſurpatur. & aſſentitur hoc nobis tum Latinus, tum Chaldæus in præſenti loco. At R. Dauid Kimhi, qui literam Vau ex futuro feciſſe præteritum putat, curtã eſſe orationem ait; ſuggeritque poſt verbũ *viuant*, hæc omnia verba. Et ſint lignatores & aquatores totius cœtus. atq; deinceps ſequi illud exiſtimat: *Et fuerunt cæſores lignorum & hauſtores aquarum, &c.* atq; hunc ſenſum expreſſerunt etiã LXXII. interpretes, vt certè à Syro lecti ſunt. Habent enim illi ad hunc modũ: Viuẽt, & erũt lignatores & aquatores vniuerſo cœtui. Et facti ſunt lignatores & aquatores vniuerſo cœtui. ſicut dixerãt ipſis Principes. Atqui intempeſtiuũ erat hic dicere: fuerunt, ſiue facti ſunt lignatores & aquatores, &c. Tum enim demũ fient, cùm Imperator

Chaldæus. Septuaginta.

Sacro Dei nomine non eſſe abutendum.

Iuſiurandum, quod cuſtodiri poteſt, ſeruandum eſt.

Noſtrorũ leuitas in violando ſacramento.

R. Dauid Kimhi.

ſententiam pronuntiauerit: vt audiemus. Quare cauſſam non video, cur nobis deſiſtendum ſententia illa noſtra ſit. Nam illam verborum complexionem, quæ in extremo verſus poſita eſt כַּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ לָהֶם הַנְּשִׂיאִים niſi ad eam conſultationem referas, qua Principes inter ſe deliberauerant, qui poſſent ſuum iuſiurandum tueri; vt eſt à nobis interpretata; prorſus ſuperuacanea certè videbitur. Et Pronomen illud, לָהֶם pro, inter ſe, aut apud ſe ipſos, vel ſecum, hoc eſt, ἀυτοπαθῶς, atque, quod Grammatici dicunt, reciprocè politū alibi quoque eſſe, certum eſt. vt apud Eccleſiaſten, cùm is ait, שְׁהֶם בְּהֵמָה הֵמָּה לָהֶם quòd ipſi ſint beſtiæ ſibi ipſi. Neque opus eſt pluribus exemplis in re aperta. Nam ſi, ipſos, accipias de Gabaonitis; neceſſe eſt, vt dicas, Principes cum Gabaonitis ſeorſim de dura illa ſeruitute egiſſe; prius quàm ea ad ipſos vteretur Imperator obiurgatione, quæ proximo verſu dicetur. quod non eſt quidem abſurdum plane; ſed profectò incertum. Quapropter Latinus hanc clauſulam ad proximum verſiculum tranſtulit. Et hîc dictionem illam, כַּאֲשֶׁר non, ſimilitudinem, ſed tempus ſignificare, atque pronomen, non Gabaonitas, ſed Iſraelitarum milites demonſtrare cenſuit: commodo ille quidem ſenſu: ſed interpunctationi, quæ nunc eſt in Hebræorum libris, non ſatis congruente. Sunt etiam qui ſic interpretentur; vt aſſenſionis & approbationis militum, qui ante fremuerant, det ſignificationem. Sed certe nimis trunca atque imminuta fuerit illa oratio. Et diuinare hoc eſt potius, quàm interpretari.

לָהֶם

Eccleſiaſt. 3. v.18.

Vocauit ergo illos Ioſua: & locutus eſt ad ipſos, &c. 22 23.

PROBABILE eſt, quæ adhuc dicta ſunt, ea ad Iſraelitarum inter ipſos pertinere deliberationem: neque quidquam cum Gabaonitis actum adhuc eſſe. Sed quæ de communi Principum conſilio, atque etiam populi aſſenſione ſunt conſtituta, nunc demum ab Imperatore coram iſtis reis euocatis edici. Ceterum an illi deliberationi Ioſua interfuerit, & in caſtris apud Gabaonitas factis iſta edixerit; an verò quæ à tribunis ceteriſque præfectis apud milites acta deliberataque fuerant, ea ſint deinde ad ipſum relata; & euocati Gabaonitæ ad Galgala non vſquequaque certum eſſe diximus ſuprà. Quamquam ſimul adfuiſſe apud Gabaonitas Imperatorem, & cupidos pugnandi milites eum cohibuiſſe, dici videatur verſiculo XXVI. Verùm hoc mox quale ſit exponetur. Sed enim cum interrogatione aggreditur Gabaonitas, inquiens, *Cur nos decepiſtis*, mirificè accuſationem, per ſe alioqui grauiſſimam, auget. Maxima enim vis eſt in illiuſmodi interrogationibus, atque acerbitas. Quamquam autem doli, & falſi eos apertè conuincat; ob quæ peccata reſcindi factum fœdus, atque irritum fieri iure poſſet: tamen; quam dixi priſcorum illorum fuiſſe hominum religionem; præſtare datam fidem, quibus fas eſt rationibus pergit, inquiens, *Iam ergo maledicti eſtis, &c.* Diximus antè, & iterum dicturi ſumus, nulla prorſus conditione Chananæos tolerari ab Iſraelitis debuiſſe, niſi religionem puram, cultumque ſacrum ſuſciperent, cui ea regio peculiariter à Deo dicata fuit: quippe in qua deſideratiſſimum ab omnibus ſæculis myſterium olim eſſet perficiendum celebrandumque: quo cælum ipſum mortalibus recluderet Dei filius æternus, ab æterno patre in mundum miſſus. Igitur Imperator Ioſua cum reliquo ſenatu, rationes ineunt, quibus & ſuum iuſiurandum conſeruent; neque tamen ſacram legem violent. atque à maiorum ſuorum ſuperſtitionibus vt poſthac illi deſiſtant, verumque Deum colant, in primis ſtatuunt. Deinde haud ignari veteris etiam Noæ vaticinij, quo ille Chananæos fratribus ipſorum mancipauerat in ſeruitutem, ipſis ſeruitutem quoque imponunt. Non fit quidem in ſacris verbis apertè religionis mentio: idque ideo, vt arbitrantur nonnulli, quia Gabaonitæ vltrò ſuas ſuperſtitiones cum Iſraelitarum religione commutaſſent. verùm, vt id ſecus eſſe putemus; quis non intelligit, eos à fœdo dæmoniorum cultu debuiſſe alieniſſimos eſſe, qui in æde Dei opt. max. officio atque muneri alicui præeſſent? Satis ergo de religione depectus videri poteſt Ioſua, cum Dei ſui ædem nominat, in qua illi perpetuam debeant ſeruitutem ſeruire. Doctores Heb. tractationis de mulieribus capite octauo, ſtatuunt, iſtam Ioſuæ maledictionem, qua vtitur aduerſus Gabaonitas, excludere ipſos prorſus in perpetuum ab Iſraelitarum affinitate, atque connubiis. Id an verum ſit, ipſi viderint. nullo certè ſatis firmo argumento conficiunt. Ceterùm calonum & lixarum; ſiue lignatorum, & aquatorum deterrimam fuiſſe conditionem, & locum vltimum in populo, cùm ex ipſa regionis natura; in qua & lignorum, & aquarum magna erat penuria; tum ex Moſis verbis, quibus eſt in Deuteronomio vſus, ſatis certum eſt. Iſraelitas enim alloquens, Vos, inquit,

Gen. 9. v. 25.

Tract. כתובות cap. 8.

Aquatores & lignatores, omniū vltimi erant.

Deuter. 29. v. 11.

« inquit, ſtatis hodie omnes coram Domino Deo veſtro; principes veſtri, tribuni veſtri;
« ſeniores veſtri, atque apparitores veſtri, omnis denique Iſraelita. paruuli veſtri, vxores
« veſtræ, & aduena veſter, qui in caſtris tuis eſt; ab lignatore veſtro, vſque ad aquatorem
« veſtrum; vt tranſeas in fœdus Domini, atque in ſacramentum ipſius; quod Dominus
« Deus tuus ferit tecum hodie. &c. Ordine enim decurrit ille à ſummis ad infimos:
atque hos facit lignatores & aquatores. vbi illud inſuper eſt animaduertendum; etiam
iſtos cum ceteris ordinibus fœderatos Deo eſſe debuiſſe. id quod nos de Gabaonitis
quoque dicimus. At enim mirabitur fortaſſis in eo aliquis, quòd hic Ioſua Gabao- Obiectio.
nitas facit calones & lixas ædis ſacræ; cùm huius antè nulla fuerit in deliberatione men- Solutio.
tio; ſed vniuerſi cœtus. Verùm credibile eſt, in primis ſacræ domus rationem habuiſſe
Principes, viros ſanctiſſimos; cùm de iſta re inter ſe conſultarent. Neque enim cœtui
illos ſeruire potuiſſe videtur, poſtquam ſorte diuiſa terra, diſtractus ad ſuas quiſque
poſſeſſiones eſſet populus vniuerſus; ſed ſolis tum Leuitis, hoc eſt, ſacrorum in tem-
1. Ezdra 8. v. 20. plo adminiſtris addictos manſiſſe. quod ab Ezdra quoque literis proditum eſt. Sed
cùm iſtam orationem illi adhiberent ad tranquillandos tumultuantis populi animos,
vt diximus, prudenter eam ſeruitutem oſtentabant verbis, quæ ipſi eſſet populo fu-
tura vtilis, & commoda. Erat enim hoc magis populare, quàm ſi officium in ſa-
cra æde faciendum prædicaſſent. Et exiſtimat Nehmannus, etiam tum illos, cui- R. Moſes Gerundenſis.
uis è vulgo Iſraelitæ, aquatores lignatoreſque eſſe debuiſſe, cùm diſtributæ fuiſſent
poſſeſſiones; qui modò ipſos de eo officio interpellaſſet; quamquam non planè gratis;
vt ipſe cenſet; ſed exigua mercede conductos; qua victum ſibi poſſent parare. Nam
qui ſacræ ſeruiebant aræ, ij cum Leuitis alebantur. Sed enim ego probabilius eſſe di-
xerim, numquam Gabaonitas ſingulis Iſraelitis ſeruitutem ſeruire debuiſſe; ſed vni-
uerſo dumtaxat cœtui; hoc eſt, rei communi: propriumque illorum munus fuiſſe,
aquam, & ligna Leuitis, in templo, atque in ſacrificiis, & epulis publicis, ſubminiſtra-
re. Hoc enim profectò erat operam dare vniuerſo cœtui. Quamquam nolim hoc de-
fendere pertinaciùs, ſi quis contrà pugnet.

Et reſponderunt Ioſuæ, dixeruntq; Quia fama perlatum. &c. 24 25

Ex iſto Gabaonitarum reſponſo confici videtur, fidem ipſos adiunxiſſe iis, quæ &
de mirandis factis, & de promiſſis Dei communi fama ſermoneque audierant: porrò Timor ſeruilis origo eſt fidei & charitatis initium.
ex hac qualicumque fide procreatum eſſe in ipſorum animis timorem: non illum qui-
dem planè pium, obſequioſum, & cum iuſta reuerentia coniunctum fortaſſe: qualis
eſt bonorum filiorum aduerſus ſuos parentes; & qualem in Rahab perſpicuè videre
erat: ſed ſeruilem potius: & tamen qui ipſis viam ad ſalutem aperuerit. ac veluti manu,
à maiorum ſuperſtitionibus ad fidem ſanctam & puram religionem auerterit. Solet
enim ille talis timor mentes hominum iis informare cogitationibus, quibus paullatim
in ſpem veniæ ducantur: qua ſpe deinde erecti fultique rationem vitæ melioris ineun-
dam meditari; ac demum caritatem ipſam exercere: neque iam ſeruili metu Deum
timere; ſed vt clementiſſimum patrem pie revereri incipiant. Itaque fit vt ſeruilis
Aug. in epiſtolam Ioannis primam. ille timor ſe tandem ipſe pellat. quod diuus Auguſtinus ſcientiſſimè, per collationes,
his ferè verbis, oſtendit, cùm in Ioannis epiſtolam ſcriberet. Si nullus, inquit, eſt ti-
mor, non eſt qua caritas intret. Sicut videmus per ſeram introduci filum, dum ſuitur
aliquid: ſeta quidem intrat prior; ſed niſi rurſum exeat, non ſuccedit linum: ſic timor
occupat mentem prior, verùm non ibi manet. quia ideò intrauit vt introduceret cari-
tatem. Et poſt pauca, altera vtitur non minus ſcita ſimilitudine à chirurgo vlcus ſe-
cante, ſcalpelloque abradente. Sed hæc hactenus. Eſt autem ipſum reſponſum vni- Artificium reſponſi Gabaonitarum
uerſum ad gratiam miſericordiamque mira arte compoſitum. mirifica enim vis in ſin-
gulis pæne verbis ineſt: dum ſe ſeruos vocant, dum Iehouam, hoc eſt, verum Deum,
prædicant; eumque peculiariter Ioſuæ Deum appellant: denique Moſis auctoritatem
laudant: & hunc quoque à Dei familiaritate commendant: ac tandem cùm ad ipſum
crimen ventum eſt, nullo id nomine proferunt; tamquam eius recordationem deteſten-
tur; ſed, hanc, inquiunt, rem egimus. Poſtremò, cùm ſe totos in arbitratum Imperatori
dedunt. Ceterùm verbi un geminatio, ad oſtendendam nuntiorum frequentiam, fa-
mæque certitudinem ſpectat. Eaque re vt Gabaonitæ metu ſe iuſtiore perculſos, tantoq;
magis ad dolum adhibendum incitatos eſſe oſtendunt, ita luculentiſſimè arguitur alio-
rum Chananæorum ſtupor: quo diuinitus ipſos fuiſſe occæcatos diximus. Refellitur Doct. Heb. iactatio refellitur.
etiã hoc verbo Doctorum Heb. iactatio, qui, vt dixi, glorioſe oſtentant legis ſcriptionem

 in lapi-

in lapidibus apud Hebal; quam L X X. linguis factam ferunt, vt ne qua gens poſſet ignorationem excuſare: & ex ea Gabaonitas quoq; iſta Dei iuſſa didiciſſe, abſque omni dubitatione dicunt. Porrò terræ vocabulum, hic de ſola Chananæa eſt accipiendum. Neq; enim de vniuerſo terrarum orbe agitur. Itaque L X X I I. interpretes eius rei patefaciendæ gratia, addiderunt de ſuo, demonſtrationis Pronomen, ταύτην, terram iſtam: omiſeruntq́ue notam vniuerſitatis, *omnem*. Poſtremò illud eſt hoc loco obſeruandum, Gabaonitas ipſo iureiurando, quod ab Iſraelitis per dolum acceperant, minime niti ad ſalutem conſeruandam. Neque enim tam erant rerum imperiti, vt vitium non agnoſcerent. Interim tamen boni æquique admonere Imperatorem videntur, fiducia quadam priſcæ illius, quam dicebamus, probitatis, atq. erga iuſiurandum religionis, quaſi dicant: Fatemur quidem peccatum à nobis eſſe, ſed præ magno metu. Verum quando Deum ſalutis noſtræ ſpõſorem feciſtis, bonam ſpem habemus, vos peccati quidem noſtri pœnas æquas petituros; quas etiam libenter ſoluemus; ceterùm fœdus ſic ſancitum conſeruaturos.

Fecit ergo illis ſic: liberauitq́ ipſos a manu &c. 26 27

S I C, vti dixerat videlicet, verbis ſuperioribus: Neque deerit è vobis ſeruus, &c. Idq; inſequente verſu explicatum eſt, cùm dicitur: *Conſtituitq́ ipſos Ioſua eo die cæſores lignorum, &c.* Commode tamen particula כן accipiatur tamquam Nomen, ſignificans, id

כן

quod rectum, honeſtum, & ipſa æquitate firmũ eſt. Nam, vt diximus, ſcelus admiſiſſent Iſraelitæ, ſi Gabaonitas interemiſſent, cùm ſalua religione poſſent ſuũ iuſiurandũ, quod illis dederant, commodis rationibus tueri. Porrò lignatores aquatoreſque iſti ſunt poſteris temporibus, tamquã peculiari appellatione dicti נְתִינִים Nathinæi, à verbo נָתַן, quaſi

נתינים Nathinæi. Occupatio.

deditítios dicas, & cœtui atque aræ Dei mancipatos. At enim obiicias; Nathinæos à Dauide primum eſſe inſtitutos. Id enim apud Ezdram eſſe ſcriptum. Non ergo Gabaonitas fuiſſe Nathinæos: quippe quos Ioſua hic muneri illi præponit, & in eam ſeruitutẽ Ezdrae 8. v. 20

David inſtituit Nathinæos. R. Solomon.

dedit. Reſpondet ad hoc R. Solomon: Dauidem fuiſſe quidem nouæ illius appellationis auctorem, vt pro Gabaonitis dicerentur, Nathinæi; at non officij, aut ſeruitutis. Mihi vero videtur eſſe veriſimile, Ezdram ideò Dauidis, tamquam auctoris, mẽtionem facere; quia hic pleraſque omnium ſeruitiorum & munerum rationes filio ſuo Solomoni, ſub extremum vitæ actum, certo ordine modoq́ue præſcripſerat; quæ obſeruari atque effici in ſacra æde, poſtquã ea foret exædificata, voluiſſet. vt eſt in Paralipomenis ſcriptum: quam- 1 Paral. 23.
uis non ſolum noſter hic Ioſua de Gabaonitis, quo deberent ipſi munere fungi, conſtituiſſet; verùm etiam ipſe Moſes non nullas leges de aliis quoque officiis condidiſſet. Porrò illæ verborum circumſcriptiones, *vſque ad præſentem diem*, &, *In eo loco quem eſſet electurus*: nõ definiunt certum tempus, certumq́ue locum præſtitutum ſeruituti Gabaonitarum. Sed prior ſignificat, etiam tum, quando iſta hiſtoria conſcribebatur, duraſſe illorũ hanc muneris functionem. Poſterior verò, non de vltima, atque perpetua, vt vocatur in ſacris literis, electione modò loquitur; qua tandem electus eſt locus in Ieruſalem. Sed æquè de aliis electionibus, quibus diuerſas ſtationes ſuo ſacrario, aliis atque aliis temporibus, ante conſtructum Solomonis templum, Deus delegit. Quamuis enim, vt diui Au- Auguſt. epiſt. 157.
guſtini verbis vtar, vbique ſit Deus, & nullo contineatur loco, qui condidit omnia, quiq;

Deus ſibi certa loca dedicari voluit.

cælum implet & terram: eumq́ue à veris adoratoribus oporteat adorari ſpiritu & veritate; tamẽ dedicata ſibi eſſe voluiſſe ſemper certa quædam loca; in quibus, quaſi vno ore, à piis hominibus coleretur, nemo qui ſacræ hiſtoriæ monimenta aliquando inſpexit, negare poteſt. Qua in re exiſtimandum eſt illum imbecillibus ſenſis noſtris benignè conſulere voluiſſe. Adfert enim religionem pietatemq́ue maiorem animis noſtris ea opinio; dum Deum nobis veluti præſentem, & ante oculos poſitum, hoc, illo loco eius cultui dicato adoramus: ibiq́ue rebus diuinis & ipſi operam damus, & dantes ſimul alios intuemur; quàm ſi mens noſtra per iſtam rerum vniuerſitatem, quaſi quæ tota illius templum atq; ædes ſit, vt ſanè eſt; vagetur cogitatione. Huiuſmodi enim cogitatione vix vmquam ſe ſatis colligere, atque ad illius admirationem, & amorem intendere totam illa poteſt. Sed eſt iſta res multis verbis à diuo Auguſtino tractata epiſtola C C C X X X V I I. Quare de ea nunc hactenus. Iam verò explicatis à nobis vtcumque ſacris verbis, ſupereſt vt quæ paſſim hoc capite, & aliis inſuper locis, de Chananææ gentis excidio, atque ſeruitute

De Chananæorum conditione. Noæ maledictio.

ſcripta exſtant, ſemel, quoad eius fieri à nobis poteſt paucis, ob oculos ponamus. Nemo, opinor, ignorat vniuerſi generis humani parentem alterum Noam, ſiue dira deuotione, Gen. 9. v. 25.
vt videtur; ſiue vaticinatione ex arcanis Dei conſiliis profecta; vt egò exiſtimo; deteſtatũ eſſe filij ſui Cham progeniem eam, quæ ex Chanaan eſſet naſcitura. Ea autem fuit, quæ loca

loca iſta trans Iordanem Iſraelitis a Deo hereditatis loco aſſignata occupauit: quam gentem ſacra hiſtoria ſæpe Chananæos, interdum Amorrhæos, nonnumquam diuerſis ſeptē nominibus, aliquando pluribus, aliquando paucioribus vocat. Cùm ergo Iſraelitæ prognati ex Sem eſſent, cuius olim nepotibus illos eſſe ſeruituros Noa prædixerat: conſentaneum profectò fuit, vt ne prorſus omnes Chananæi ab his internecione exſcinderētur. Nam ſi armatos in bello, inermes, ſupplicesq́ue in pace occidiſſent, quibus tandem potuiſſent pro ſeruis vti? Conficitur ergo leges illas, quæ alijs, atque alijs locis ſcripta, & animis Iſraelitarum veluti inculcatæ, iubent illam nationem internecino bello funditus delere; neque vlli aut ætati, aut ſexui parcere, planè aliqua eſſe æquitate temperandas. Quæ æquitas qualis ſit, ipſa nos ratio diuinę illius conſtitutionis optimè doceat. Eſt enim ratio, vt iuris periti aiunt, legis anima. Erat autem in ſanguinaria illa lege inſtituenda hoc Dei propoſitum; quod ipſus patefecit: ne ſacer populus; cui loca iſta pro habitatione fuerant data, à pura religione abduceretur ad iſtarum gentium ſuperſtitiones, ſi ſimul habitarēt. Quis ergo non intelligat, vbi nullum eſſet a tali contagio periculum, ibi neq; illi ſanctioni locum eſſe. Ego vero iam de conſilio & voluntate Dei loquor illius legis ſanciendæ. ceteroqui certiſſimum eſt, fuiſſe Deo iuſtiſſimas iam dudum cauſſas; etiam ſi nunquam gentium vixiſſent Iſraelitæ, perdendi prorſus omnem illam Chanaanis progeniem, cuius nefaria ſcelera, per aliquot iam ſæcula patienter tulerat. Quæ autem potuit eſſe metuenda contagio ab illis Chananæis, qui maiorum ſuorum fœdam cum pura Iſraelitarum religione commutauerāt; & ſacrorum, ceterorumq́ue iurium communione ſe Iſraelitis iunxerant; ac planè aſſcriptitij Iſraelitæ facti fuerant? Non iam hoc contendo; Chananæos, ſi Iſraelitarum ritus amplecti fuiſſent parati, continuò ceterorū aduenarum iure admitti debuiſſe. Firmum enim ac fixum eſſe oportuit illud Dei opertū, quod Noa, vt dixi, olim protulerat; cùm ipſos ſeruos ſeruorum futuros eſſe fratribus ſuis diceret. quibus verbis vilis omnino ſeruitus ſignificata eſſe videtur. quamquam fortaſſis non omnium viliſſima; qualis erat lignatorum & aquatorum, quam ſuo etiam dolo promeruere Gabaonitæ. Nam ſi illi, qui longinqua incolebant loca, vt pax ipſis dari poſſet, & vectigales, & ſerui fieri debebant, quis putet inchoate conditione deuotos iſtos fuiſſe? Sic enim in Deuteronomio ſcriptum eſt: Si pacificis verbis tibi reſpōderit, aperueritq́ue tibi, ciuitas videlicet, omnis populus qui in ea fuerit repertus, erunt tibi vectigales, & ſeruient tibi. Scio equidem ſic ſentire pleroſque Iudæos, vt exiſtiment tributum hic ad exteros pertinere, at ſeruitutem ad ſolos Chananæos. Nam, quod ſuprà quoque dixi; niſi fallor, omnes iſta verba accipiunt, tamquam promiſcuè & communiter de Chananæis, & de longinquis dicta. Sed id iam non laboro; modò vt confectum ſatis à me putes; indigenas; hoc eſt, Chananæos; niſi in ſeruitutem mancipatos, conſeruari non potuiſſe. Sed ex hac mea diſputatione forſan occurrat illud. Si Chananæis, niſi ſeruis, non potuerunt parcere Iſraelitæ, Rahabam quoque ſeruam fuiſſe: quod nuſquam memoriæ proditum eſt. Atqui non ſunt omnia literis conſignata, quæ in priſca illa gente acciderunt. Scio equidem Iudæos illam è Chananæorum numero eximere; & alienigenam fuiſſe dicere: in quo oſcitantium Talmudicorum dictata reddunt modò: non etiam eorum quę dicunt, cauſſas vllas afferunt. Veruntamen ſi Rahabam libertatem tenuiſſe mauis omnino exiſtimare, quid vetat, cur minus dicamus, priuilegium fuiſſe, quod illam ſeruitio omni exemit, quæ animo apertiſſimo, atque vltro, atque priùs quàm in Chananæá Iſraelitæ traieciſſent; atque cum propriæ etiam vitæ præſentiſſimo periculo fidem ſuam & Deo, & eius populo probauerat? Aut tum demum ea lege Iſraelitas agere debuiſſe, cùm in Chananæam traieciſſent. quod capite ſeptimo Deuteronomij videtur eſſe ſcriptum; Rahabam autem ſibi vitam fuiſſe depectam antè: vt ſecundo capite huius commentarij vidimus. Sed hoc hactenus. Ceterùm interpretandam explicandamq́ue eſſe illam de Chananæorum exitio legem ea, quam modò diximus, æquitate; illud inſuper argumēto eſt; quod poſt dicetur; Ideò omnes Chananæorum vrbes eſſe exciſas, præter Gabaonitarum; quia nullæ aliæ pacem cum Iſraelitis feciſſent. Item illud, quod Regum memorat hiſtoria: Solomonem ſat habuiſſe, reliquias Chananæorum redegiſſe in ſeruitutem: ceteroqui non occidiſſe. Quis enim illum talem, tamq́ue potentem regem; & quidē quo tempore ob egregiam pietatem Deo erat familiariſſimus; atque duobus regibus, Tyrio fraterna amicitia, Aegyptio etiam affinitatis arctiſſimo vinculo coniunctus: vt quas cum reliquis finitimis gentibus, Syris, Idumæis, Ammonitis, Moabitis, habebat neceſſitudines, prætermittam; quis, inquam, opinetur cum regem, & pietate, & opibus tum ſuis, tum

Margin notes: Leges de excidio Chananæorum temperandas æquitate eſſe. — Suprà 13. 4. — Exod. 33. & 34. Deutero. 7. & 20. — Geneſis 9. v. 26. — Deut. 20. 11. — Obiectio. — Solutio. Rahab an ſerua facta. — Deute. 7. v. 2. — Infra cap. 11. v. 19. 3 Reg. 9. v. 20. — Solomon reliquias Chananæorum non occidit.

amicorum florentem maximè, reliquias gentis Chananææ aut debellare non potuiſſe, quas tamen ſibi vectigales, & ſeruos efficiebat, aut noluiſſe; ſi ſeueram illam Dei legem id iubere intelligebat? Denique audiemus, à Ioſua nihil non eſſe factum eorum, quæ eum facere Deus iuſſerat per Moſen. Non ergo aduerſus Dei iuſſa vel Rahabæ, vel Gabaonitis pepercit. Sed hoc iam ſatis multis egiſſe videmur. Ad illud verò, cur exteros ſe ſimularint Gabaonitæ, ſi indigenis licebat eſſe tutis, qui ſeruitutem ſeruire, & puram religionem amplecti vellent; tum cur Iſraelitæ negauerint ſe pacem dare poſſe domeſticis; ac deinde patefacta fraude, vix ab armis abſtinuerint, ad illa, inquam, antè eſt à nobis reſponſum, vt ſpero, ſatis. Tamen vt paucis repetam: Mirum non eſt, Gabaonitis, hominibus barbaris, & miſericordiæ veri Dei inſciis, illam æquiorem legis interpretationem in mentem non veniſſe. Nam quæ fuerit illorum de conſilio Dei opinatio, ipſi apud Ioſuam declarant. Neque verò etiam ſatis firmum illud eſt, quod vero Deo nomē dare parati venerint illi: quamuis ita Auguſtinus, Liranus, Nehmannus, ſentiant. Et ſeruorum nomen, quod ſuæ fraudi opponunt, per ſubmiſſæ potius appellationis cauſſam, vt fit; atque ad gratiam; quàm quòd ſe ilico in ſeruitutem conceptis verbis dederent, vſurpaſſe videri poſſunt. Porrò quod Iſraelitæ ſibi fas eſſe negant cum indigenis paciſci: id eſt de iis conditionibus accipiendum, quibus exteri; quales ſe illi eſſe ſimulabant; potuêre admitti. Ad hoc, nō nefas eſt exiſtimare, ne Iſraelitis quidem ilico veniſſe in mentem illam, quam dixi æquiorem legis interpretationem. ſed tum demum vbi de tuendo ſuo iureiurando diſceptare inter ſe occepiſſent. Magna enim de cauſſa Principes, vt ſuum iuſiurandum tueri poſſent, fuere ſoliciti. Ne videlicet dum alienam perfidiam ipſi punitum veniſſent, ſua ipſorum fides apud omnes fieret dubia: & quaſi præ crudelitate ſacra omnia ſuſque deque habentes ſuſpecti omnibus eſſent, qui iuſtitiā veramque pietatem ſupra omnes mortales colere, ſoliq; verum Deum ſcire volebant videri. Equidem non ſum neſcius, diuum Auguſtinum eam habere opinionem, vt cenſeat; Iſraelitas præuaricatos eſſe aduerſus illam, quam nunc tracto, legem, de Chananæis perdendis vniuerſe latam, potius quàm vt iuſiurandum datum fallere in animum ſuum inducerent. Sed ille rigidior duræ iſtius legis eſt interpres, quàm pro meo ſenſu. Scio equidem vniuerſè dictum eſſe; nulli animæ illarum ſeptem nationum eſſe parcendum. Sed id eo eſſe factum interpretor, quòd pauciſſimi eſſent futuri, quos conſuetorum ſcelerum pœniteret, vt ſuprà dixi. tamen ſi qui pro occulto Dei iudicio reſipiſcerent, eos vnà cùm ceteris pari exitio inuoluendos fuiſſe; neque vllis pacis conditionibus vel inuitari, vel admitti potuiſſe, mihi certe religio eſt exiſtimare: qui ſic de æterna Dei miſericordia ſentio, vt putem, eum nullos mortales ita perpetuò addicere exitio; vt ſi pœnitere poſſint, veniam tamen conſequi non poſſint. Quam opinionem videor etiam ipſius Auguſtini, viri profectò diuini, auctoritate poſſe tueri, cùm is dicat: Qui prædeſtinatus non eſt, (ſic enim Theologi loquuntur) videat, vt prædeſtinetur. Et plenus diuinis oraculis liber, quem Sapientiæ vocant, prodidit; ideò tractum eſſe longius bellum Chananaicum, Dei conſilio, vt paullatim puniendo locus daretur pœnitentiæ. Sed hic illud fortaſſis occurrat: Perdi plane voluiſſe Deum gentem illam, etiam ſi quos pœniteret, in hac vita. ceterùm eius miſericordiæ locum fuiſſe in altera. Ille enim, vt alibi à nobis eſt expoſitum; quemuis mortalium iure multare poteſt præſente vita. Verùm id non eſſe ita, quid attinet contendere? cùm Deo non inuito ſeruatos eſſe Gabaonitas in hac vita, dilucide teſtetur ſeuera illa eius vindicatio, qua Saulis ſtirpem eum eſſe perſecutum, ſuprà diximus. Vt taceam ſuppetias, quas proxima narratione ferri illis iubebit. Sed iam fortaſſis lectori moleſtus ſum hiſce tam multis verbis. Ego tamen facere non potui, vt non prolixius pugnarem aduerſus eam ſententiam, quam intelligebam à plurimis, non tam defendi, quàm teneri. Hoc igitur modò addam. Multa extare apud veteres Iudæos, cum in prioribus libris Miſnaioth, tum in vetuſtis commentariis, quæ vocantur, אלה הדברים רבה hoc eſt, Deuteronomium magnum; atque etiam in Tanhuma, prodita de literis publicis, quibus Ioſua; ſimul atque in terrā promiſſam perueniſſet; omnes vbique vrbes, prius quàm bello eas inuaderet, ad pacem deditione redimēdam, quibus æquum erat conditionibus, ſit cohortatus. Iam verò Gabaonitas propterea indignos venia Iſraelitis viſos eſſe, cùm reſcitum eſſet, eos eſſe Chananæos; quia literis illiuſmodi inuitati nō veniſſent ad depaciſcendum; niſi demum vbi Haienſium exitio terriri etiam fuiſſent. Ego verò vt non plane poſſum ei rei de publicis literis fidem adiungere: ita nō omnino nihil eſſe illud, quod priſci illi, de offerenda pace, ſcriptum reliquerunt, facile crediderim.

[Left margin notes:]
Quos pœnituerit, eis venia dari poteſt. Auguſt.

Miſnaioth. אלה הדברים רבה תנחומא

Ioſua an literis publ. pacē obtulerit Chananæis.

[Right margin notes:]
[illegible]

Suprà 138.

Sapient. 12. v. 10.

rim. Nam ſanè ipſa æquitas dictat, bellum nullum niſi denũtiatum, videri iuſtum. eſtq́; hoc ita apud omnes gentes ſemper exiſtimatum. Quin Moſes ipſe, Dei interpres, iubet, cùm ad vrbem acceſſeris, non prius oppugnare eam, quàm pacem ipſi obtuleris. Idq́ue Nehmannus, Leui F. Gerſonis, Kimhi, atq; adeò vniuerſa ferè Iudæorum turba, non ſolùm de peregrinis vrbibus, verùm etiam de Chananaicis accipiendum eſſe cenſent. Neque vllam gentem, præter Moabitas & Ammonitas, non eſſe ad pacem inuitandam putant. De his enim duabus nationibus ſingularia exſtant Dei iuſſa, in hanc ſententiam. Non petes ab illis pacem: neque id quod ipſis commodum ſit. Cur autem erga iſtos homines inclementior videatur eſſe Deus (non eſt autem ille aduerſus vllum vnquam inclemens) quàm erga alios, præſertim Idumæos; qui ſimiliter atque illi fuere ei rebelles, id verò in æterno ipſius arbitrio poſitum nos latet; neque huius loci eſt, inquirere curioſiùs. Sed dices: Quid attinebat Chananæos ad pacem cohortari & prouocare, quibus ſemel omnibus afferre necem Deus iuſſerat? Ego verò te viciſſim interrogando, clauum, quod dicitur, clauo pellã. Cur Moſes homo planè diuinus, cùm ei Sehonẽ regẽ dedidiſſet in manum Deus; & ſimul vrbes eius omnes non aliter atque Chananæas occupare, verbis diſertis iuſſiſſet; tamen pace priùs expetiri auſus eſt oblata regi, quàm armis eum inuaderet? Immò eas pacis conditiones proponere, quæ ſi acceptæ ab illo fuiſſent, Dei promiſſa rata eſſe non poſſe videbantur? Et tamen minimè tuliſſe Deum ægrè eam importunam, vt videbatur, Moſis humanitatem, ipſe euentus rei docuit. Quamquam ad Ioſuam, & Chananæos, quod attinet, vt bellum ab illo his denuntiatum non fuerit: excuſari tamen potuiſſe videtur. quia bellum ipſe non inferret; ſed Deus; cui per aliquot iam ſæcula hi, nefariis ſuis ſceleribus primi bellum feciſſent; neque adhuc longa eius patientia ad meliorem mentem reuocari potuiſſent. Sed iam in his pertractandis nimium me eſſe ſentio.

Bellum denũtiandum eſt.
Deuter. 20. v. 10.
Deuter. 23. v. 5.
Obiectio.
Deuter. 2.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM CAPVT X.

Vt verò audiſſet Adoni-Zedek rex Ieruſalem, &c. 1 2 3 4 5.

SVPERIORIS capitis initio monebam; regulos Chananææ, alios, atque alios vt quoſque ſuarum ſedium, ditionumq́ue vicinitates & confinia conciliabant; in fœdera mutui ſubſidij, ſi vſus eſſet, coiuiſſe: ceteroqui delectus militum adhuc non inſtituiſſe: vt erant mirifica inertia atque ſtupore à perpetuis ſuis voluptatibus imbuti, & plane occæcati. Iam verò, poſtquam reſcitum ab eis eſt; Gabaonitas, gentem validã, & munita oppida incolentem, cum hoſtibus, alioqui propriis viribus, atque ſua fortuna nimis potẽtibus, pace coniunctos conſociatosq́; eſſe; expergiſcuntur illi quidem tandem ad arma. Verum ea tamen aduerſus Iſraelitas capere audent: vt dilucidè videamus, quàm ſuos omnibus terribiles fecerit Deus: & quàm verè promiſſi illius ſui munus confecerit; quo dixerat; non futurum quemquam, qui conſiſteret aduerſus Iſraelem. Sed ipſos Gabaonitas inuadere cõſtituunt. Nimirũ vt exemplo alios deterreant à ſimili defectione; & loca, hoſtibus opportuniſſima commodiſſimaque, ipſorũ amicitiæ atque coniunctioni tempeſtiuè eripiãt. Is enim erat vrbium Gabaoniticarum ſitus locorum, vt regulis iſtis, ſi ipſas obtinerent, maximũ ad defenſionem propugnationemq́ue momentum; ſin amiſiſſent, certiſſimam perniciem viderentur allaturæ. Nam vt ab Ieroſolymis prope admodũ; ita ab reliquorum quatuor regũ ſedibus parum longè aberant. Has enim ego iſtis regulis belli aduerſus Gabaonitas faciendi cauſſas fuiſſe potius arbitror; quam quòd odium acerbius in gentiles ſuos, quàm alienigenas cõceperint, vt nonnulli explanatores exiſtimãt. Sed enim cur rex Ieroſolymæ primus excitet ceteros, in promtu ratio eſt. Fuit enim ille periculo proximus. Nam medius erat inter Iſraelitarum ſtatiua caſtra, in Galgalis poſita, & Gabaoniticas vrbes. Quin credibile etiam eſt; hunc dignitate alios anteceſſiſſe. Ceteroqui dubium non eſt, quin de compacto iſta iam fiat belli apparatio. Commemoratur autẽ ſimul cum Gabaonitarum defectionẽ, clades etiam vrbium Ierichuntis, & Hai. quia his malis permotos Chananæos, fœdera inter ſe primùm feciſſe certum eſt: ſed quorũ fœderũ pacta nunc demũ ad rem conferunt; poſtquã ſuos etiam gentiles tranſire ad hoſtes vltrò vident. Pro, Adoni-zedek, habẽt LXXII. interpretes, Adoni-bezek. Sed hunc non Ieroſolymæ, verùm oppidi Bezek fuiſſe regem, ſcriptum eſt in Iudicum hiſtoria. Mendum igitur eſt in Græcis libris; ſed, vt videtur, olim admiſſum. Nam Euſebius quoque,

Supra cap. 1. v. 5.
Rex Ieruſalem cur expeditionis princeps.
LXXII. interpretes.
Bezec.
Menda tralationis LXXII. interpret.
Iudic. 1. v. 4. & 5.

Adoni-bezek,

Adoni-bezek,legit. Et verò ſunt illiuſmodi multa alia; præſertim quibus appellationes
Nomina Regū Ieruſalem.
hominum, vel locorū propriæ ſunt deformatæ; menda tam vetuſta, vt nullius exemplaris antiquitate poſſint corrigi. Vocabantur autem reges Ieroſolymæ pleriqueomnes, illis priſcis temporibus, vt autumanr Iudæi; vel Malchi-zedek, vel Adoni-zedek. quorū illud, regem iuſtitiæ, hoc, dominum iuſtitiæ, ſignificat. vnde bona coniectura capi poteſt,
Ieruſalē olim dicta Zedek. Salem. Ieruſalem. Iebus.
vrbem illam primum, צדק Zedek, hoc eſt, iuſtitiam, fuiſſe nominatam; poſtea verò, Salem; ac tandē, Ieruſalem. Nam Iebus; quæ appellatio ipſi eſt aliquādo a vulgo attributa; incolarum, nō vrbis propria erat. Nimirū propter ſacroſanctum œconomiæ Chriſti myſterium, quod illic olim peractum iretur, tam auguſta nomina ſunt huic loco diuinitus
Plato in Cratylo.
poſita, planè κατ' ὀρθότητα: vt Plato loquitur. In eo enim myſterio iuſtitia, & pax, atque felicitas totius orbis poſita fuit. Salem autem eſſe dictam; quod nomen à שלום Schalom, hoc eſt, pace, ducitur, teſtatur diuinus vates, cùm canit: Et fuit in Salem tabernaculum ”
ipſius, & in Ziōn eius habitatio. Ieruſalem autem poſt appellata eſt, ſiue à Dauide, vt Ioſephus exiſtimare videtur: ſiue ab alio quopiam; facto ex coniunctione nomine. Nā cum Abraham ſacrificaturus filium ſuum, loco dediſſet nomen יהוה יראה, hoc eſt, Dominus prouidebit: ex illo יראה, Iereh, id eſt, prouidebit, & vetuſtiore appellatione Salem,
Ioſephus taxatur.
formatum eſt Ieruſalem. hoc eſt, prouidebit aut videbit pacem. Nugæ enim ſunt, quas fabulatur Ioſephus, cùm alibi à Melchi-zedeko poſitum eſſe hoc nomen dicit; qui ad vetus, Salem, addiderit, τὸ ἱερὸν; propter exædificatum illic à ſe fanum. quaſi verò Melchizedek græcè locutus ſit. Alibi verò a Dauide; propter murum, quo vrbem cinxerat. Hieron enim Hebræos mœnia vocare. Sunt enim iſta tam inſulſa, vt a Ioſephi obtrectatoribus, & aduerſariis inſperſa in eius libris potius, quam a tam erudito viro ſcripta exiſtimarem, niſi eum in Hebraicorum nominum enodationibus etiam alibi vſque adeò halucinantem animaduertiſſem, vt iure ignarus ſuæ linguæ, & in ſola græca educatus,
Stephanus Byzantius.
erudituſque videri poſſit. Longè etiam errat Stephanus Byzantius; qui hanc vrbem Solymorum nomen à montibus Solymis accepiſſe ſcribit. Sunt enim Solymi, quorū etiam Homerus meminit, in Piſidia, apud Telmeſſum, quærendi; vt auctor eſt Strabo, ſcriptor diligentiſſimus. Nam profectò, ſi Solymorum nomen vnquam eſt à bonis ſcriptoribus iſti vrbi noſtræ accōmodatum, à vetere Salem corruptū potius eſſe, quàm à procul diſſitis montibus acceptum, quis non exiſtimet? Porrò illa ſacræ orationis circumſcriptio, *Et agerent inter illos*, ſignificare modò videtur, Gabaonitas iuris, legumq́;, ac vitæ totius cōmunione cum Iſraelitis cōiunctos fuiſſe. Aut, ſi id malis; aſſiduos in Iſraelitarū caſtris familiariter verſatos eſſe. erant enim aquatorū lignatorumque officia cotidiana. Debebat autem hæc res ſuſpecta eſſe Chananæis; cùm viderent ſua omnia hoſtibus proditum iri à ſuis gentilibus. Verbum, *Timuerunt*, poſitum eſt numero plurium. quia regis vocabulo, per metonymiam, ceteri quoq; Ieroſolymæ ciues cōtinentur. Vrbes regni, ſtructura verborum Hebræis familiari, ſunt vrbes regales; vt Latinus rectè cōuertit. hoc eſt, quantæ
Eglon & Odollam.
illæ fere ſolent eſſe, in quibus reguli ſplendidè dominantur. Pro vrbe Eglon, verſu tertio, reddiderunt LXXII, Odollam: Et tamen aliam eſſe Eglon, aliam Odollam perſpicuum fiet capite XII. Suſpicor ergo etiam hunc locum in græcis libris iam olim eſſe corruptū. Euſebius tamē, excuſat mendam, cùm dicit, libello De locis Hebraicis, vrbem Eglonem fuiſſe binominem: Odollam enim quoque dictam eſſe: nimirū conſentione exemplariū victus. Vt autem obiter non nihil de iſtis vrbibus dicam: Pertinebunt illæ omnes ad poſſeſſiones tribus Iudæ. quippe quæ ab Ieruſalem ferè verſus meridiem ſunt poſitæ. Et
Hebron. חברון Calil. ירמות Iermuth.
Hebronem quidem locat libellus de loc. Hebr. XXII millib. paſſ. ab Ieroſolymis verſus auſtrum, & meridianam plagam. Ea nunc à vulgo Calil appellatur: & in valle habitatur, cùm olim exſtaret in monte. Sed de iſta vrbe multa erunt alibi dicenda. Ierimuth verò, ſiue Iarmuth, duarū vrbium nomē eſt: altera ad Iſſacharianos pertinebit; de qua agetur capite XXI. At iſta noſtra ſita erat, vt in libello de loc. Hebr. proditū eſt; quarto ab Eleu-
Eſthaol.
theropoli lapide, non procul à villa Eſthaol. Meminit tamen etiā idem ille libellus Iarmuthæ poſitæ decimo milliario ab Eleutheropoli, qua verſus Ieruſalem aſcenditur. Vtra fuerit iſtarum noſtra, Deus viderit. illa longius, hæc propiùs multo abfuerit ab Ieroſolymis ego certè mendoſum eſſe poſteriorem hunc numerū puto: Iarmuthamq́; eſſe eandē
Eleutheropolis. Antonini itinerarium.
vnam. Sed quando de Eleutheropoli mentio incidit; cuius vrbis ego poſitum, diu multumq́; quæſitum in illo Euſebij de locis Hebraicis libello, nondum inueni; is auctor, qui ex populi Romani actis, varia itinera certis interuallis diſtincta collegit; quem vulgus, neſcio quàm rectè, Antoninum nominat; is, inquam, auctor locat Eleutheropolim circiter

Bell. Iudaic. lib. 7. cap. 18.
Antiq. lib. 7. cap. 1.
Strabo lib. 13. in extremo.

ter

ter ſeptuageſies ſeptiès milleſimo paſſu à Cæſarea Palæſtinæ, niſi in ſubducta ratione mendum eſt. Certum eſt enim libellum eſſe mendoſiſſimum,& tantum non perditū incuria librariorum: ab Ieruſalem verò; ſiue vt ipſe nominat, Aelia, vicies milleſimo: Ab Aſcalone porrò, vicies & quater milleſimo: denique à Dioſpoli, quæ Lydda eſt, in ſacra hiſtoria, decies & octies milleſimo. Quæ ideò exponenda hìc ſemel putaui,quia libellus ille de locis Hebraicis,quē ſæpe citare cogemur,etſi nuſquam Eleutheropolim,vbi ſit locorū,oſtendat: tamen in pleriſq; aliis locis monſtrandis,ea vrbe,tamquam quodā Chananææ vmbilico, vtitur: fortaſſis quia ſcriptoris ſui Euſebij tempore nota omnibus erat. Porrò Lachis aberat ab Eleutheropoli millia paſſuum ſeptem,verſus Daroma, interiorē videlicet: ſi quidē vicus,quem etiamnum extare ſcribit Euſebius, verum eſt illius vrbis monimentū. Et Borchardus,quē ſuprà quoque ſemel atque iterum laudaui,prodidit Lachin poſitam fuiſſe, duabus leucis, hoc eſt, plus quàm quinquies mille paſſibus, à Cariath-Iaarim,verſus Occidētem ferè. Eſt huius vrbis mentio in Regūm hiſtoria,& in Paralipomenis: atq; etiā Iſaia. Denique Eglon,decē aut XII. mil. paſſ. ab Eleutheropoli ad orientē diſtabat. Nam ſcriptū eſt illo de locis Hebraicis libello,prægrandē adhuc vicum nomine Adollam illic loci Eglōnem repræſentare. Sed ſanè iſta coniectura,mihi certè,incerta nimis videtur. Nam illud cōſtat, aliā fuiſſe regiam vrbē Adollam, ſiue Odollam,ab Eglone diuerſam. quamquàm,vt apparet,nō procul ab ea diſſitā. Vtramque muniuit Roboam Solomonis filius,poſtquā decem tribus,iuuenili cōſilio vſus ab ſe alienaſſet,atq; ad ſeceſſionē verbis inſolentibus impuliſſet. vt eſt in Paralipomenis ſcriptum. Exſtabant autem iſtæ omnes,quas modò cōmemoraui, vrbes in montoſis illis locis,quæ montana Iudææ vocantur in ſacris literis. Sed erit rurſus de ſingulis agendum accuratiùs,ſuis locis. Quamuis ad Eglonem quod attinet, puto eā ab Eleutheropoli partim quidē ad Orientē verſus,ſed ſimul ad Auſtrū;hoc eſt,ad Eurū receſſiſſe;vt mox dicemus. Porrò cùm quinq; iſti reges vocantur Amorrhæorū reges,poſitū eſt hoc gentis vocabulum,vt ſæpe aliàs,prò gente Chananæica. Certum enim eſt,Hebronis ciues fuiſſe Hettæos,vt oſtēdimus capite primo,ad verſic. quartū. Amorrhæi enim diſperſè & diffuſe per vniuerſam Chananæā habitabant. Nam,quantū aſſequi cōiectura poſſumus; cùm ea natio primùm feliciſſima illa regna Sehonis,& Og, occupaſſent, mox numeroſiſſima prole aucti, colonias multas emiſēre in diuerſas Chananææ partes. Alij enim circa Antilibanum conſederunt; alij nō procul à Cades-barnea, & Amalecytis, atque ad Haſaſon-Thamar; quæ eſt vel ipſa En-gaddi,vel huic vicinus locus. Alij denique, quod certè apparet ex Speculatorum Moſis relatione;in iſtis Iudææ montanis, vt vocantur. Quare mirum videri non debet, hanc appellationem ſæpè ad quoſuis Chananææ incolas accommodari.

Porrò Gabaonitæ mittebant ad Ioſuam in caſtra. &c. 6

NON antè mittebant Gabaonitæ imploratum opem Iſraelitarum,quàm circumſeſſi ab hoſtibus eſſent,atq; etiā oppugnati: vt coniicimus de ſacris verbis. Quod propter dici poſſe videtur probabiliter, certam fiduciā ipſos in eius Dei potentia habuiſſe,cuius religionē & ſacra nuper ſuſceperāt. Et proinde ad eos accōmodari nō debere illud Ieremiæ: Exſecrādus eſt quiſquis fidit homini;& ſtatuit carnē ſibi brachium;cùm à Domino Deo diſcedat mens eius,&c. Nam ſi in hominū ſociorū armis & viribus ſpem omnē collocatā habuiſſent,multo antè oratum eos miſiſſent, vt ſe ad difficilis pugnæ ſocietatē compararent. Neque enim quinque regum copiæ de improuiſo conſcribi,cōuenire,obſidēre,oppugnare denique Gabaonitas potuiſſe videntur. Quin ſanctā illam fiduciam tantum nō apertiſſimè præ ſe fert verbum illud, *Serua nos*, quo vtuntur apud Ioſuam,tamquā prorſus nihil dubitantes de ſua ſalute; modò vt ille adeſſe velit: quem tamen numquam aduerſus Chananæos reges ſimul plures pugnantē viderant, vel audierant. Ceterùm vtuntur ad permouēdum miſericordia Imperatoris animū, ſolo ſeruorum ſubmiſſo & abiecto nomine. nimirum intelligunt,apud quem virum agāt. Impij enim,immanes,& barbari homines,ad eam appellationem dubitarent,hæſitarent,cunctarentur potius; quàm maturarent ſuppetias. dum huiuſmodi ſecum inirent rationem. Quanti tandem nobis eſſe debent ſerui iſti,vt res noſtras quietas atq; pacatas cum illorū turbatis commiſcere; periculaque communicare debeamus? Leuis eſt ſeruorum iactura. Et belli alea ſemper incerta eſt & anceps. Igitur aut ſe defendant illi,aut pereant. At quos pura religio,vt Dei amore, ita vera humanitate informauit, iis omnis vitæ conditio, quamtumuis humilis, ſuorū hominum,ſibi ob oculos poſita, inexplicabilem iniicit ferendæ opis neceſſitatem. Neque enim poteſt is,penes quem eſt principatus, ſuos populares, aut ciues; neq; herus

ſuos

Antonini itinerarium mēdoſum.
לָכִישׁ Lachis.
Burchardus.
4. Reg. 18. 2. Paralip. 32. Iſaia 36. & 37.
עֶגְלוֹן Eglon.
2. Paralip. 11. v. 8.
Montana Iudææ.
Ioſue 15. v. 39. & 63.
Amorrhæi.
Deuter. 1. v. 27.
Gene. 14 v. 7. 2. Paralip. 20. v. 2.
Numer. 13. v. 30.
Haſaſon-Thamar.
Ierem. 17. v. 5
Principes & domini de ſuorum ſalute conſulant.

ſuos ſeruos, citra turpem crudelitatem, in periculis vel animi, vel corporis negligere: nõ *C. de latin. lib. tolland. §. iuſti et enim ſeruus & l. 2. ff. qui ſine manumiſſ. ad lib. perue.*
magis quàm parens ſuos liberos. Nam quos quiſque ſibi parere æquum cenſet, eorum ſe
rebus conſulere æquum eſſe, debet exiſtimare. Et leges ciuiles ſeruum in libertatẽ vindicant; quem morbo periclitantem domo ſua herus eiecit publicè, neque eum ipſe pro-
Principes cur dicti patres & paſtores. curans, neque alij commendans; vel alio quo potuit modo iuuans. Neque profectò abs
re apud omnes, tam profanos, quàm ſacros ſcriptores, ij qui in alios homines dominatione vtuntur, patres atque paſtores vocantur. Eſt autem paſtorum munus, non ſolùm
paſcere, ſed etiam tueri ſuas oues, atque eas omnino procurare. Et patribus natura ipſa
prolium ſuarum curam impoſuit. Exſtat quoq; in Regum hiſtoria memorabile exem- *1. Reg. 30.*
plum, de ſeruo, qui ab hero ſuo Amalecita, cùm inualitudine laborãs crudeliter inediæ,
atque adeò morti deſtitutus fuiſſet in via, recreatus cibo atq; potu à Dauidis comitibus,
Amorrhæi. tum impio domino ſuo, tum vniuerſo illi exercitui attulit exitium. Sed de his nunc ſatis. Vniuerſitatem Amorrhæorum, quam dicebant Gabaonitæ, vt acrius vrgerent Imperatorem; eam contrahunt, ad montis incolas. quod de montoſis Iudææ locis accipiẽdum eſſe cenſeo. Nam ad Antilibanum quoque, & in alijs montibus, complures habitabant Amorrhæi, (etiam ſi præciſè hoc nomen dictum putes, de ſola vna ex ſeptem gentibus, non vniuerſè) qui ſub iſtis quinque regulis non militabant. Illud [illegible] pro [illegible]
vſurpari, non eſt inſolens.

Ioſua ergo conſcendit è Galgalis, & ipſe, & omnis populus, &c. 7

Ioſuæ pietas & cura. VTINAM de hac Ioſuæ ſolicita pietate, magiſtratus noſtri ſęculi exemplum ſibi ca-
Principes voluptatem pluſquam populares ſuos curãt. perent: ac non ſuarum voluptatum; quas fere ex rebus plus quàm puerilibus, certè eo faſtigio dignitatis indigniſſimis comparant; curam maiorem, quàm ſuorum parentium, ciuiumque haberent. Poterant ſanè, vt apparet, multa retinere Ioſuam, cur minùs ad eam
expeditionem ſe ilico accingeret. Nam ei Gabaonitarum fides non ſatis cognita, nedum explorata adhuc erat: quorum fraude in inſidias facilè potuiſſet pertrahi. Neque
ſuorum militum animos fore alacres ad pugnandum pro illis, quos nuper ipſi libenter
oppreſſiſſent armis, ſperare poſſe videbatur. Verùm Imperator cordatiſſimus, quod ſuũ
officium eſt, id ſolum ſpectat: idque ſumma fide, cura, diligentia præſtat. cetera Deo permittit; à quo omnium victoriarum euentus pẽdet, & bellorum exitus. Memoratur quidem omnẽ populum militarem, omneſq; viros ſtrennuos eduxiſſe ſecum in expeditionem. ſed ego hoc ad fortiſſimos quoſq;, & ſtrennuiſſimos, ex vniuerſa multitudine delectos, puto pertinere modò. Quis enim credat, non plurimos, pro tutandis, ſi opus ſit, ca-
Latinus. ſtris, & defendenda imbelli turba manſiſſe in Galgalis? Quamquam autem Latinus,
Græcos ſecutus, inter populum bello aptum, & viros ſtrenuos, nihil diſcriminis fecerit;
עַם הַמִּלְחָמָה copulamque, quæ in Hebræo eſt, omiſerit; ego tamen, illud, עַם הַמִּלְחָמָה ſignificare puto
eos milites, qui è vulgo pugnaciſſimi habebantur: at גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל, eos viros, qui nõ ſolum
גִּבּוֹרֵי חַיִל manu prompti, & animo imperterriti aduerſus hoſtes eſſent, verùm etiam conſilio, atque
חַיִל induſtria ad res deliberandas conſtituendaſque pollerent. חַיִל enim apud Hebræos non
Frugalitas. magis ad corporis vires, quàm ingenij pertinet. Sæpe enim induſtriam, ſedulitatẽ, ac cum prudentia conſociatam diligentiam ſignificat: & tres ferè virtutes continet, fortitudinẽ, iuſtitiam, prudẽtiam. Quare optimè, & latiniſſimè, frugalitas, dici poſſe videatur; vt certè
hoc frugalitatis nomen eſt à Cicerone expoſitum. Nam Pharao cupit ſuis gregibus præ- *Cicer. lib. 3. Tuſc. quæſt.*
fici, אַנְשֵׁי חַיִל, hoc eſt, gnauos, ſedulos, induſtrios viros. Et Ruth vulgo habebatur, *Geneſ. 47. v. 6*
אֵשֶׁת חַיִל frugi mulier. qualem Solomon alibi dicit, viro ſuo eſſe pro corona: alibi, vt in- *Ruth. 3. v. 11. Prouerb. 12. & 31.*
uentu difficillimam, non tam de corporis, quàm animi virtutibus mirificè deprædicat.

Dixerat autem Dominus ad Ioſuam: Ne metuas ab illis, &c. 8

EGO verbum interpretatus ſum per tempus præteritum pluſquàm perfectum, vt Grammatici loquuntur. quia probabile mihi videtur, & Ioſuæ virtuti conſentaneum, nõ ante conſultum, datumque à Deo oraculum, milites eum caſtris eduxiſſe in expeditionem. Sic enim ſtatuo: Illum audito ſuorum clientum triſti nuntio, ilicò omni cura & ſtudio incubuiſſe, ne boni Imperatoris officio in defendendis nouis ciuibus deeſſet. Itaque in ea apparatione illo occupato; & tota interim mente, voluntas Dei qualis in ea re eſſet, requirente, inſtinctu afflatuque diuino hoc oraculum in ipſius intelligentiam eſſe infuſum. hoc eſt; planè ipſi in mentem veniſſe ea Dei promiſſa, quæ ille initio imperij dederat: eumque illis promiſſis ſpem victoriæ admouiſſe tam certam, vt non ad vllam deliberationem eius iam animus, ſed ad rem ipſam exſequendam eſſet comparatus. Prorſus non aliter, atque ſi ex diuino oraculo verba illa, quæ in ſacro texto ſunt,
dici

dici audiuiſſet. Quamquàm ſi Eleazarum pontificem expoſuiſſe Imperatori reſponſa
Auguſt. quæſt. in Ioſuam. Dei, malis exiſtimare, non refragabor. Diuus Auguſtinus non petitum à Deo, ſed datum
vltrò eſſe hoc oraculum cenſet. Nimirum ſentit ille, opinor, quod ego modò dicebam; cæleſti inſtinctu ſpem victoriæ certiſſimam concepiſſe Imperatorem; prius quàm Pontificem conſuleret. Nam etiam tum fuiſſe incertum, cùm copias ſuas educeret, iterque inuaderet, mihi certè non fit veroſimile. Erat enim recentiſſima memoria anguſtiarum, in quas & ipſum, & principes ceteros, dictis Gabaonitarum inconſideratè adhibita fides adduxerat. Ceterùm quod Deus tam promtè, tamque prolixè victoriam pollicetur de Gabaonitarum hoſtibus, ſatis magno eſt argumento, non ſine illius diuino nutu hos fuiſſe conſeruatos ab Iſraelitis. Nam nemo neſcit, quàm tulerit ægrè,
1. Reg. 15. quòd Saul Regi Agag pepercisſet, contra ſua iuſſa. Quod autem ait ad Imperatorem, *Ne metuas ab illis*, ſignificare videtur, non nihil ipſum angoris cepiſſe ex nuntio inſperato. Neque enim viri, quantumuis ſanctiſſimi; & Dei, vt Homerus, & Plato vocant, *θεῖοι*, prorſus ab omni metu vacui ſemper ſunt: etſi certiſſimis promiſſis animos ſuos diuinitus fultos habeant. Nimirum benigniſſimus Deus, & vndiquaque humanæ ſaluti occaſionem offerens, ita ſuorum mentes comparat, vt interdum tam excelſi, firmi, & omnium rerum ſecuri ſint, quaſi in cælo ipſo iam nunc cum illo verſentur; interdum rurſus molliores, infirmiores, demiſſiores, quàm pro exploratiſſima illa ſpe, qua iure niti promiſſionibus diuinis debebant. Atque his rebus dilucidè ille nobis ante oculos ponit admirabilem ſuàm erga nos benignitatem. oſtendit enim, ſecuram illam, & iocundiſſimam fidentiam; qua beata immortalitas nobis quadamtenus adumbratur; ſuum eſſe munus, & virtutis noſtræ præmium, fructumque. Diffidentiæ verò, aut hæſitationis potius, quæ humanæ eſt infirmitatis, ſe benignè nobis gratiam facere: atque adeò ea animos noſtros leuare quoque paratum adeſſe; ſi modò noſtram imbecillitatem agnoſcentes, in ipſum nos totos reuciamus. Itaque ſi quas angoris nebulas Ioſuæ animo nuntius ille rerum turbulentarum offuderat; eas iam Deus hoc ſuo oraculo prorſus diſcutit: mentemque illius confirmat.

Plato in Minoe.
Viri ſancti aliquádo metu corripiuntur, aliquádo planè confidunt.
Dei in nos benignitas.
Fidétia adumbratio eſt beatæ immortalitatis.

Superuenitque illis Ioſua de improuiſo, &c. 9

OSTENDIMVS ad verſiculum XVI. ſuperioris capitis, millia paſſ. fuiſſe XXVI. & inſuper ſtadia duo, vt minimum, ex Galgalis ad Gabaonem. Non eſt ergo incredibilis celeritas & feſtinatio illa, qua Ioſua, cum ſuis copiis, vnius noctis ſpacio e caſtris ad obſeſſam Gabaonem peruenit. præſertim cùm per ſacra verba liceat, præcedentis diei, quantam velis partem, nocti addere. Nihil enim aliud illa ſignificant, quam eius noctis partem nullam quieti datam eſſe: ſed vniuerſam in faciundo itinere conſumtam. Itaque primo mane de improuiſo peruentum eſſe ad hoſtes. Magna igitur cura diligentiaque Imperatoris hic laudatur. Nempe intelligebat vir prudentiſſimus, numquam faciliùs hoſtem opprimi, quàm ſi inopinans, & vacuus metu, atque ab rebus omnibus imparatus inuadatur. Qua arte Iulium Cæſarem tot victoriis clarum fuiſſe, ne ipſus quidem diſſimulauit. Notum eſt enim illud eius reſponſum, μηδὲν ἀναβαλλόμενος. Et illud Themiſtoclis: Amicos patientia; hoſtes celeritate: cùm vterque de ſuis victoriis
Geneſ. 14. v. 15. fuiſſet interrogatus. Sed ſuppetunt ſacræ hiſtoriæ exempla. Abraham enim, vt fratris ſui filium Loth à Barbaris captum reciperet, in ipſis tenebris hoſtem improuiſò
Iudic. 8. v. 11. oppreſſit, ceciditque. Gedeon per diuerticula facto itinere, caſtra ſecura, nihilque
1. Reg. 30. 16. mali metuentia, Regum Zebee, & Salmana adortus, deleuit. David, vt captas ab Amalecitis tum ſuas, tum comitum ſuorum vxores, & bona recuperaret; hoſtem dubia luce inuaſit; epulis & geſtiente lætitia ſolutum. Quippe improuiſum malum ſemper eo grauius difficiliuſque accidit illo, quod exſpectatum eſt, quo eſt ſecuritas imitus opportunior, quàm cautio, atque prouiſio. Sed exiſtimet fortaſſe quiſpiam: nihil Ioſuæ tanta diligentia, nihil occaſionis commoditate obſeruanda opus fuiſſe: cùm illi Deus certiſſimam pollicitus eſſet victoriam, atque hoſtes tantum non in manus iam tradidiſſet. Illa enim, milites lectiſſimos ducere in expeditionem; properare; de nocte iter facere; improuiſò inuadere, ſua induſtria nitentis potius, quàm Dei pollicitationibus fidentis eſſe videntur. Atqui fortunam admota manu eſſe inuocandam, me alibi etiam mouere memini. Non eſt profectò exiſtimandum, Dei benignitatem ad fouendam noſtram ignauiam ſpectare. Nulla dubitatio eſt,

Ioſuæ diligentia.
Improuiſò hoſtes facillimè vincuntur.
Iulius Cæſar.
Themiſtocles.
Abraham.
Gedeon.
David.
Inexſpectatum malum prouiſo grauius.
Dei benignitas noſtram operá non facit ſuperuacaneam.

quin Ioſua illis Dei promiſſis fidem integerrimam adiunxerit: inque illis, perinde, ac ſi in re præſenti verſaretur, acquieuerit: ſed quo illa certius euentura credebat, hoc ſuum ſibi enixius exſequẽdum eſſe munus recte cogitabat. Deus enim ad pleraque beneficia, quæ gratuitò in nos confert, noſtram ipſorum operam; neque eam leuem, aut ſegnem; ſed acrem, nauam, induſtriam requirit. non quidem quo noſtro auxilio egeat, cum ſit omnipotens: ſed vt noſtram voluntatem atque arbitrium ad ſuum conſilium accommodet: eaque re mutuum in ſe amorem noſtrum excitet. Neque tamen eo fit, vt non ſolidum beneficium, quantum quantú eſt, ipſi acceptum debeat referri: cum illud ipſum etiam in accepto beneficio collocandum a nobis ſit: quòd noſtra ille opera vti dignetur; atque adeò ipſa etiam omnis actio noſtra, illius ſit beneficium. Portò ille verborum ambitus, *Totam noctem conſcenderat ex Galgalis*, tamquàm interpoſitio debet legi. niſi verbum commutetur in Participium; quod Symmachus fecit: quem eſt Latinus imitatus: conuertit enim Symmachus ὅλην τὴν νύκτα ἀναβὰς ἐκ γαλγάλων.

Deus ad pleraque ſua beneficia operam noſtram ſedulam requirit. Liberum arbitrium.

Symmachus.

Et perturbabat illos Dominus coram Iſraele, &c. 10.

וַיְהֻמֵּם

PERTVRBANDI verbum eſt in Hebræo, וַיְהֻמֵּם Quod ego exiſtimo ad primam inflectendorum verborum formulam, quam Kal, hoc eſt, lenem, vocant, pertinere: atque eſſe ex eorum ordine, in quibus ſecunda & tertia poſitionum elementa ſunt gemina. Vocalem autem Kametz ſub litera Iod, quæ futuri eſt nota, mutatam eſſe in Scheua, propter affixum Pronomen. Holem verò aut Schurek in vocalem paruam eſſe verſum, vt Dagges admitteretur, quòd medium thematis elementum deſiderari oſtenderet. Kimhi tamen in ſua Grammatica, cenſet ex tertia eſſe formula, quæ Piel vocatur. Porrò ad ſignificationem quod attinet, Iudæi Chaldæum ſecuti, interpretantur, conterere, frangere, diſſipare. at LXXII. cùm hic, tum alibi, ſic transferunt, quaſi, mente permouere quempiam, ſignificet. quæ notio eſt quidem verbi הָמָה propria. Sed quia הָמָה, & הָמַם cognatæ ſunt voces, nihil abſurdi eſt, alteram pro altera vſurpatam eſſe exiſtimare. Hanc ergo ſententiam ego quoque amplexus ſum; & quidem eò lubentius; quia Deus in Exodo; cùm ſe terrorem diuinitus immiſſurum in animos gentis Chananaicæ pollicetur; hoc ipſo vtitur verbo. Sic enim loquitur: Terrorem meum mittam ante te, וְהַמֹּתִי אֶת כָּל־הָעָם, hoc eſt, & perturbabo, ſiuè, in cæcos tumultus conijciam omnem populum, contra quem venturus es: efficiamque vt omnes hoſtes tui terga tibi vertant. Mihi enim certè illud ſui promiſſi munus videtur hîc nunc efficere Deus: atque etiam iſtius narrationis ſcriptor ad illa verba alludere. Diximus autem nonnulla de iſta animorum perturbatione, & veluti Panico terrore, ad verſiculum nonum ſecundi capitis. Solet quidem plerumque ſic euenire, vt qui de improuiſo inuaduntur, quamuis alioqui fortiſſimi ſint, & bellicoſiſſimi; impreſſionem tamen hoſtium, & vim ſubitariam, aut non planè, aut ægrè ſuſtineant: & quanto ſunt copiæ maiores, tanto perturbatiores, nullo ordine, & propè nullo cum ſenſu ruant: eoque minus aut Imperatoris, aut tribunorum ſuorum iuſſa, monitaque audiant: denique intractabiles planè, & indociles ſint: dum quiſque ex alterius trepidatione maius vero ſibi periculum fingit: & quo maiore vocis contentione à ſuis ducibus inclamatur, reuocaturque, eo propius à ſe abeſſe malum putat. Atque hæc iſti collectitio exercitui iam accidiſſe videmus. Verùm tantæ huius formidinis cauſſam, non tam ſubitum inopinatumque Iſraelitarum interuentum, quàm occultum terrorem, qui diuinitus illis incidit, fuiſſe, ipſa atteſtantur ſacra verba. Sed nihil vetat, opinor, Dei conſilio, vt principali, perfectæque cauſſæ, pauorem illum attribuere: & ſimul Ioſuæ ſtratagemati, vt cauſſæ adiuuanti. Neque enim cauſſæ naturales diuinam prouidentiam excludunt: ſed ad huius ductum ſeſe applicant: cuius ignoratione priſcorum hominum ſuperſtitio Pana Deum iſtius generis affectionum auctorem finxit: vt multorum aliorum euentuum, Fortunam: cùm præter proximas cauſſas diuinior quædam efficientia quærenda eſſet. Nec tamen illi abſurde, ſi ſe ipſi intellexiſſent. Magni enim illius Panis, qui Tiberij principatu, κατ' οἰκονομίαν, moriebatur, cum dæmonum omnium admirabili gemitu; vt Thamus Ægyptius, qui audierat, narrabat. Nimirum gemebant illi caſum ſui imperij, quod illa morte frangebatur: ſed illius inquam Panis nutu & ratione, vniuerſus iſte mundus, & qua eſt aſpectabilis, & qua fugit omnem ſenſum, regitur, & gubernatur. Deus enim eſt, qui, quòd rebus omnibus, vt effectos moderatorque adſit

R. Dauid Kimhi.

הָמָה

Exod. 23. v. 27.

Supra cap. 2. v. 9.

Hypotyposis metus qui de improuiſo incidit exercitui.

Dei conſilium cauſſa principalis hominum induſtria cauſſa adiuuans.

Pan. Deus & quis verus Pan fuerit. Fortuna.

Pan mortuus.

Plutarch. libello de defectu oracul.

adſit Pan à vetuſtiſſimis illis Philoſophis eſt appellatus. Sicut idem Apollo, quando ipſum mens humana, vt perfectè vnum ſolumque, & æterna felicitate per ſe beatum, admiratur & veneratur. Eſt enim Apollo, ſolitudinis nomen, ſicut Pan vniuerſitatis. Atque hoc à doctiſſimo illo Clemente Alexandrino quoque proditum eſt, in Stromatis. Vnus, inquit, Deus in myſteriis, ἀπόλλων intelligitur, κατὰ στέρησιν τῶν πολλῶν, hoc eſt, quia omnis ab eo multitudinis ratio abſit. Cui etiam illud eſt conſentaneum quod ſcripſit Plutarchus, Apollinem vocatum eſſe ἴιον, hoc eſt, vnum, ſolumque. Sed iam à propoſito deflectimus. Habet autem præſens locus dubitationem, vtri nomini hæreant verba illa in ſacro texto, *cadebat, perſequebatur, percutiebat*, Deine, an Iſraelis. Et L X X I I. quidem primum Deo, cetera duo Iſraeli accommodant. Nam quin illud, *perturbabat*, ſit ad Deum referendum, nulla dubitatio eſt. Verum meo certe iudicio, illa omnia Deo, omnia etiam Iſraeli rectè attribuantur. Deus enim, vt trepidationis, ita fugæ, cædis, perſecutionis auctor fuit. Eius autem voluntati conſilioque operam ſuam Iſraelitæ accommodabant; hoſteſque diuino terrore perturbatos, cædebant, perſequebantur, percutiebant denique. Illud porro, *In Gabaone*, poſitum eſt, pro, ad Gabaonem, aut in agro Gabaonitico. planè ſicut capite quinto memorabatur Ioſua eſſe in Ierichunte. quæ etiam tum occluſa munitaque erat. De Gabaonis ſitu diximus nuper. Duæ autem fuère vrbes nomine Beth-horón, ſed altera ſuperior dicta eſt, altera inferior. Illa cùm Ephraimitis fuiſſet ſorte aſſignata, Leuitis deinde attributa eſt. Hæc videtur Beniaminitis obtigiſſe. In Paralipomenis memoriæ proditum eſt, vtramque à Sara quadam filia Ephraimi eſſe conditam: Pòſt autem à Solomone, vtramque munitam eſſe muris, portis, vectibus, teſtatur alter Paralipomenôn liber. Sed Regum hiſtoria ſolius inferioris meminit, tamquàm à Solomone inſtauratæ. Videntur autem ambæ haud magno loci interuallo disiunctæ, prope Nicopolim, ſiue Emaunta exſtitiſſe, nonnihil verſus Septemtrionem, ſi è Gabaone ſpectes. vt certè à diuo Hieronymo ſunt in Paullæ epitaphio deſcriptæ: ad montem Silo. Nicopolim autem ab Ieruſalem abfuiſſe ſtadia ſexaginta, proditum à diuo Luca eſt. Sed enim libellus ille itinerum populi Romani, quem nuper dicebam, cùm iter à Cæſarea Stratonis ad Eleutheropolim metitur, primam manſionem nominat vrbem Betoro; vel, vt habent alia exemplaria, Beth-ocro. hancque collocat millibus paſſ. circiter X X X I. à Cæſarea. Inde ad Dioſpolim; quam Lyddam eſſe diximus, facit paſſuum millia, plus minus, X X V I I I. Et hinc ad Eleutheropolim paſſ. mil. X V I I I. Illam igitur Betoro, ſiue Beth-ocro, noſtram eſſe Beth-horon arbitratur Iacobus Ziglerus, deſcriptor Palæſtinæ diligentiſſimus quidem, ſed qui in multis locis tamquam digito oſtendendis, ad quæ ne bona quidem coniectura vmquam perduci potuit; nimium ſibi licentiæ, ne dicam intolerandæ audaciæ, vel temeritatis potius, permiſit. Sanè ſi vera ſunt, quæ Hieronymus de Paullæ itinere, & Ioſephus de Ceſtij, vt nuper dicebam, memorant, neutra noſtrarum eſſe poteſt illa Betoro, quam in Romanorum itineribus modò notatum eſſe dixi. Et de Beth-horon nunc hactenus; plura enim in diuiſione terræ dicenda erunt. Maceda autem poſita erat, vt ait Euſebius, millibus paſſ. octo ab Eleutheropoli, contra Orientem. non nihil tamen erat declinandum ad Aquilonem, vt ego arbitror. Porrò Azecam inter Gabaonem, & Macedam ſitam fuiſſe ipſa præſentis fugæ ratio dilucide oſtendit. Atque hìc illud quoque dignum animaduerſione eſt, quod cùm ferè ab Oriente hoſtibus ſuperueniret Ioſua, illi non rectà ſubitò verſus ſuas ipſorum vrbes, Azecam, Macedam, Eglonem, Lachim, Iarmutham, Hebronem, feciſſe fugam videntur: Erant enim illæ vrbes Gabaoni partim occiduæ, aliæ auſtrales; ſed primum rectà verſus Septemtrionem ſeſe effudiſſe: ac mox, veluti agnito errore, ad Occidentem, Meridiemque ſe recepiſſe. Nam Beth-horon aquilonarem fuiſſe Gabaoni, firmè ex Hieronymi dictis conficitur, cùm memorat, Paullam à Nicopoli conſcendentem Beth-horon, vidiſſe Gabaonem & Aialonem à dextris. Nimirum ita fieri aſſolet, vt qui ſubitò conſternantur in fugam, ij ferè incertiſſimam eam ilico arripiant. Quamquam verum eſſe poteſt, eam declinationem illos feciſſe, viæ anfractus flexuſque ſecutos. Ceterùm quia hoc verſu mentio eſt cliui Beth-horon; proximo autem, decliuitatis Beth-horon; apparet ex Gabaone tendentibus Beth-horon, cliuum fuiſſe conſcendendum; quamuis Gabaon, vt dixi, in mōte exſtaret. Et rurſus ex Beth-horon verſus Azecam & Macedam fuiſſe decliuem viam. Verùm ſi cui hoc minus probatur, cùm Beth-horon inferior, de qua hic fieri mentionē multi probabiliter exiſtimāt, ſub Silontis monte fuerit poſita, Gabaon autē ſuper-

Margin notes: Apollo Deus, cur. — Clem. Alex. Stromat. lib. 1. — Plutarch. libello de ei conſecrato Delphis. — Supra c. 5. v. 13. — Beth-horon duæ. בית-חורן — 1 Paralip. 7. v. 24. — 2 Paralip. 8. v. 5. — 3 Reg. 9. v. 17. — Hieronymus. Nicopolis, ſiue Emaus. — Luc. 24. v. 13. — Itinerarium Antonini. — Iacobus Ziglerus. — מקדה Maceda. — עזקה Azeca. — Cliuus Beth-horon.

is putet, eundem vnum fuiſſe locum, qui modò accliuis, modò decliuis nominatur, inter Beth horon, & Azeccam. Nam cliuo Beth-horon ei nomen quidem fuiſſe, verùm decliuitatem rectè eſſe appellatum, cum per eum hoſtes prono curſu Azeccam verſus deferrentur. Quamquam neque illa abſurda fuerit ſententia, ſi opinemur, vt Gabaonem ſuper Siluntem, ſic Beth-horon ſuper alium quempiam collem exſtitiſſe. Certum eſt enim, illa, quæ ab Ieruſalem in Occidentem, atque Meridiem vergunt loca, admodum eſſe montoſa.

Accidit autem vt dum fugientes illi Iſraelem, &c. 11

Dei admirabilis clementia. ADMIRABILIS eſt ſanè, & gratiſſimo animo ſemper deprædicanda hæc tanta Dei clementia erga ſuos, qui iam non contentus Iſraelis hoſtes ita permouiſſe mentibus, vt præ timore & trepidatione, non ſolùm pugnandi ratio ipſis non conſtaret, verùm ne fugæ quidem: niſi inſuper ſua ipſe tamquam manu, in cædendis fugientibus operam victoris leuaret. (De lapidoſa pluuia.) Scribit Liuius, cùm rex Tullus, deuictis Sabinis, magna gloria, multiſque opibus rem auxiſſet Romanam, in monte Albano lapidibus pluiſſe: neque aliter, quam cùm grandinem venti glomeratam in terras agunt, crebros cecidiſſe e cælo lapides. Et alibi quoque meminit ſimilis lapidei imbris; cùm Scipio ad Carthaginem res feliciter gereret. (Liui. lib. 1. Decad. 1. — Idem lib. 10. Decad. 3.) Verùm illas inuſitatas pluuias aut certa aeris intemperies peperit: aut malus Satan Dei in pleriſque rebus ſimia, & fraudulentus imitator, generauit: vt à malè religioſo populo cultum ſibi nouemdialem compararet. (Satan Dei ſimia.) Hanc verò noſtram Deus ipſe, vt ſacra verba disertè monent, produxit: ac, veluti collimatis oculis manibuſque, tam certo ictu deiecit in hoſtes, vt miſtos cum his victores, aut certè ipſorum tergo inhærentes, ea calamitas non attingeret. Quod ſanè admirabilius fuit, quàm terram Goſen immunem grandinis eius fuiſſe, qua reliqua Aegyptus vniuerſa concutiebatur. (Exod. 9 v. 26. Ioſephus lib. 3. cap. 4.) Sed enim Ioſephus in antiquitatibus rerum Iudaicarum narrat, non ſolùm inuſitata grandine, verùm etiam tonitru, & fulmine terribilem fuiſſe iſtam tempeſtatem: ſimiliter atque erat illa Ægyptiaca. Idque ei videtur aſſentiri vates Habakuk quoque. (Habakuk. 3. v. 11.) Hic enim, cùm Solis Lunæque miraculum, quod mox dicetur, attigiſſet oratione; hæc ſubiunxit verba. Ad lumen telorum tuorum incedebant; ad ſplendorem fulgoris haſtæ tuæ. Quaſi dicat, cæleſtia fulgura, quæ hoſtibus terrorem, ea Iſraelitis alacritatem cum lumine attuliſſe. Neque verò diſſimilem accidiſſe rem Marci Aurelij imperatoris exercitui, ſcribit Euſebius: cùm ad Chriſtianæ legionis preces, quas ad Deum ſuum illa adhibebat, largè profuſo cum fulgoribus imbre, ille potu recrearetur; hoſtes verò Germani in fugam pauore agerentur. (Euſeb. Hiſt. eccleſiaſt. lib. 5. cap. 5.) (Claudianus.) Et nota eſt narratio de Theodoſij victoria, quam Claudianus lepidiſſimis verſiculis æternæ memoriæ conſecrauit, cùm ſic caneret.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther:
Et coniurati veniunt ad prælia venti.

SED non adiungam plura exempla. Eſt enim ſemper ſui ſimilis diuina clementia atque benignitas. Ceterùm quod lapides iſti è cælo demitti dicuntur, ex vulgi ſermone ſumtum eſt: Siue quia diuinitus cadebant; ſiue quia ex ea regione, quæ ſupra nos eſt. Nam vtrumque verum eſt. Deſcendebat enim lapidoſa iſta grando ex media aëris regione, vt vocant noſtri Philoſophi: quam vulgo, cælum, abutentes vocabulo, ſæpe dicimus. in qua regione, diuino nutu, affectio temperatioque talis e terræ halitu ſurſum educto generata tum fuerat, vt ſaxis veriùs quàm grandine pluere omnes exiſtimarent. Grandinem tamen fuiſſe argumento eſt vox Hebraica, בָּרָד. Et LXXII. interpretes grandinem vocarunt. Sed credibile eſt, materiem illam maiore frigoris vi conſtrictam validiùs, quàm pro vſitata grandine, fuiſſe: & multo etiam maioribus particulis deciſiſſe. quippe quæ facilè quoſuis caſu interimerent. Id quod in Ægypto quoque accidit.

Tunc loquebatur Ioſua Domino; quo die dedebat, &c. 12

PARTICVLAM אָז conuertere futurum tempus aliquando in præteritum, dixi capite octauo, ad verſiculum XXX. Iudæi plerique, loqui, pro canere, aut cantu prædicare, dictum eſſe cenſent. Neque enim Ioſua ad Deum, ſed ad Solem verba facit, vt videtur. (R. Dauid Kimhi.) Et Kimhi quidem carminis verba aut non eſſe adſcripta; aut illa eſſe. *Et inſtitit Sol, & Luna ſubſtitit, donec vlciſceretur gens hoſtes ſuos*, putat. Nam illa, inquit, *Sol in Gabaon inſiſte, & Luna in valle Aialon*, vota modò ſunt, preceſque. ſic ferè Kimhi. (Mechilta.) cui aſſentitur vetus Commentarius Mechilta, in Exodum ſcriptus, dum in explicando capite XV. diſtrictus eſt. Enumerat enim illic cantilenas decem

Decem cantilenæ ſacræ.

Iſaia 30. v. 29. Exod. 15. Numer. 21. Deuter. 32. Iudic. 5. 2. Reg. 22. Pſal. 10. 2. Paralip. 20. Iſaia 42. & 48.

decem ex ſacra hiſtoria: & inter eas quinto loco hanc Ioſuæ. Sed adſcribam eas pauciſſimis, conducunt enim ad pietatem. Primam, inquit, canebant Iſraelitæ in Ægypto: quod Iſaias abſcondite ſignificauit, cùm diceret. Et canticum erit vobis ſicut in nocte, qua cõſecratur feſtum, & gaudium animi, &c. Secundam canebant iidem tranſmiſſo mari rubro. Tertiam ad puteum, cuius eſt in Numeris mentio. Quartam condidit Moſes paullo ante ſuum exceſſum. Quintam canit hic Ioſua noſter. Sextam cantabant Debbora & Baracus. Septimam Dauid, cùm eum ab omnibus hoſtibus, atq; etiam à Saulle liberaſſet Dominus. Octauam Solomon dedicata æde ſacra. Nonam vniuerſus cantorum ordo, cùm eum Ioſaphat recens inſtituiſſet. Decimam cantabunt beati in altera vita. eritque ea, qualis illa Iſaiæ, Cantate Domino canticum nouum, laus ipſius inde ab vltimis finibus terræ: vel illa altera, Dicite, redemit Dominus ſeruum ſuum Iacob, &c. Et ſuperiores quidem omnes illas nouæ, exque grauiſſimæ inſecutæ ſunt calamitates. at poſtrema iſta nullo per omnem æternitatem malo interpellabitur. hactenus Mechilta. Sed Chaldæus illud verbum, *loquebatur*, conuertit, laudabat. Idque etiam faciunt veteres Hebræi in commentario Tanhuma. Scribunt enim illic in hanc ſententiam. Sol tantiſper dum cæli orbem percurrit, Deum tenore perpetuo laudat. Id enim facer vates ſenſit, cùm caneret: Ab ortu Solis vſque ad eius occaſum laudatur nomen Domini. Atque ideò Ioſua, dum tacere illum iubet, ſimul cogit inſiſtere. Neque enim tacere laudes Dei poteſt, dum mouetur. quare ille interea pro Sole Deum deprædicabat. Hæc illi pluribus quo dixi libro dum perſequuntur, oſtendunt non vnum Solem, ſed vniuerſam iſtam mundi machinam hominum ſeruire vtilitatibus atq; commoditatibus. Sed omiſſis Iudæis, credibile eſt Ioſuam, vbi præcipitem hoſtium fugam animaduertiſſet, veritum, ne perſequendis cædendiſque tam multis, parum temporis ſupereſſet ad noctem vſque, adhibuiſſe primùm Deo pias preces. Deinde certiſſima fiducia benignitatis illius, quem videbat ſibi adeſſe præſentiſſimum, ea verba eſſe prolocutum; Coram Iſraele Sol in Gabaone inſiſte; & quæ ſequuntur cetera. Et quidem tali mente, quaſi Theſbites ille Elias cæleſti imperabat igni, vt eos conſumeret, quos Ochoſias enim ſuperbis mandatis ad ſe miſerat. Quod ſi verò malis, Deo loqui, pro, in Dei nomine, ſiue Dei fiducia dicere, poſitum eſſe exiſtimare; non contendam contrà. Nam verbum illud דבר, cùm ſimpliciter, verba facere, ſignificat; haud ferè ſolet abſque interpoſita præpoſitione vſurpari. Porrò illa pars orationis *ob oculos Iſraelis*, incertum eſt, vtri verbo hæreat, *Loquebatur*, an, *inſiſte*. Mihi poſteriùs ideò magis placere poſſe videtur, quia non ſatis aptè dicatur, loqui in oculis, ſiue ob oculos. Quod tamen à Latino approbatum eſt. Quamquam parum refert vtrum probes. Huc enim certè tendit oratio, Omnes debere animum aduertere ad tantum miraculum. atque inde alacritatem mentibus concipere ad bene cœptum bellum, ſub tam felici, læto, auguſto auſpicio conficiendum. Ceterùm quod Kimhi tam eſt incertus, adſcripta ne ſint carminis verba, an minimè, id argumento eſt, in quanta verſentur ſuæ linguæ ignoratione nunc Iudæi: & quàm prorſus nullum habeant de ea iudicium. Nulla enim obſcuritas, aut dubitatio eſſe poteſt, quin verba illa numeris ſint ligata; & ex libro Recti tranſcripta. Iſta dico.

Chaldæus. Tanhuma.

Pſalm. 112. v. 3.

Ioſua qua mẽte Soli imperare vcit quietem.

4. Reg. 1.

דבר loqui.

Iudæi ſuæ linguæ nunc ſunt imperiti.

Verba Hebraica numeris ligata.

שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וְיָרֵחַ בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן

Et rurſus illa:

וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד עַד יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו

וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים

Ipſum enim orationis genus, & verborum conſtructio ſe ilico prodit apertiſſimè, Quamquam, quod ad ſingularum ſyllabarum numeros, atque menſuras, ſiue tempora attinet, haud ſcio, an hodie aliquis vſquam ſit, qui iſta in illa lingua habeat ſatis cognita. licet diui Hieronymi ſæculo, earum rerum ſcientia atque ars, nondum prorſus interciderat; vt apparet, non ex huius ſanctiſſimi viri ſcriptis ſolùm; ſed etiam ex Deuteroſi. Nam hoc quoque Hebræorũ doctrinæ genus illis ferè temporibus eſt cõſcriptum, quibus floruit Hieronymus; aut certè paullò pòſt. Etenim in tractatione, cui titulus eſt, מסכת ספרים verſus illorum carminum, quæ paſſim in ſacra hiſtoria ſunt, non pauci in ſuum ſtatum, menſuræ ratione, reſtituti leguntur; cùm antè fuiſſent à librariis confuſè & permixtè ſcripti; vt etiamnum ſunt in noſtris libris. Poſui ego certè, (cur enim non confiteat meam curioſitatem?) non nihil ſtudij in ea re inuenienda: ſed fruſtra.

De ſyllabarum Hebraicarum quantitate, & verſibus.

Deuteroſis quando compoſita.

מסכת סופרים

Auctoris curioſitas.

Nihil enim ſatis certi, abſque præmonſtratore, video me de Hebraicarum ſyllabarum numeris; ac proinde neque de verſuum menſuris modiſque poſſe percipere. Sed eſt profectò ingenium meum minimè acutũ & perſpicax. quapropter nolim alios meo exemplo terreri. Ne tamen prorſus diſſimulem, quale habeam iudicium: ſed quid dico iudicium? immo quamnam habeam obſcuram opinionẽ de tribus illis verſibus, quos modò polui. Equidẽ eos numeros in illis animaduertere videor, quibus ligati ſunt noſtri iambici tetrametri acatalectici; vt vocamus. Si modò in primo ſcribatur, משכם & חמירה. In tertio verò, שמש,& שמים, illic appoſita, hic ablata litera He. quales librariorum mendas cõplures notarũt etiam Doctores Heb. illa quam modò dicebam tractatione. Verùm ſi hae mea cogitatione coniecturaque longè à vero aberro; debet certè venia à lectoribus mihi dari: cùm iſta neque arrogater dicam, neque pro certiſſimis affirmem Sed hæc hactenus.

דום

Doctores Heb. Aquilas Ponticus.

Porrò verbum דם, etſi, tacere, interdum ſignificet; hancq́; notionem ſecuti ſint illi, quos nuper dicebam Doct. Heb. in commentario Tanhuma; atque etiam Aquilas Ponticus; tamen verior mihi viſa eſt Chaldæi, & LXXII interpretum, Symmachique & Latini ſententia: qui omnes pro, inſiſtere, morari, interquieſcere acceperũt. Hác enim dilucidè oſtendit veram eſſe, Verbum, עמד, ſtetit, quod Lunæ eſt attributum in pari caſu.

De miraculo Solis & Lunæ. R. Leui F. Gerſonis.

Verùm enimuerò, quod ad præſens miraculum retẽti Solis, Lunæque, attinet; R. Leui F. Gerſonis, acutus ſanè Philoſophus, vt habetur inter ſuos gentiles, in ea eſt ſententia, vt exiſtimet; haudquaquam re ipſa vſitatum atque conſuetum iſtorum aſtrorum motum fuiſſe impeditum, aut interruptum. neque enim Moſen perpetuæ orbium cæleſtium legi vim vnquam attuliſſe; quem tamen miraculorum gloria ceteros viros diuinos omnes antecelluiſſe ſacra teſtatur hiſtoria. Quin, inquit ille, Solem non ſubſtitiſſe, coniici poteſt ex ipſis ſacris verbis, hiſce: *Et non maturauit occumbere*. properantiam enim illa, non motum tollunt. Neque verò Ioſua iuſſit Solem, niſi in Gabaone morari. Et qui in vrbe quapiam manere aliquẽ iubet, non quouis illi progreſſu interdicit. His ille rationibus ferè vtitur: puratque huc modò tendere votum Ioſuæ: vt vnicus ille dies, & nox ſatis ſint profligandis hoſtium tantis copiis: perinde ac ſi his vſus eſſet verbis. Da pater omnipotẽs, vt prius quàm Sol & Luna occidãt, tuus populus ab hiſce tam multis hoſtibus tuis pœnas ſumere puſſit. Hocque miraculi ſolum habuiſſe eum diem: quòd ad hominis preces tantam ſtragem tam paruo temporis ſpacio Deus ediderit. Eadem multo antè Moſes Maimonius Ægyptius prodidit, in illo libro, quem inſcripſit מורה הנבוכים, quaſi Doctorem dubitãtium dicas. Sed quid aeuti iſti Iudæi faciant, inquis, illis decem gradibus, per quos Solis vmbra retrorſum acta eſt regis Ezechiæ gratia? Illi verò nihilo maiore negotio hic quoq; æquabilem in Solis motu tenorem tuentur. Negat enim Leui apertè, illá vmbrá ob tetrò actum Solem, propè ab vltima horologij linea ad primam eſſe reiectam. Sed illius aſtri radiorum lumen ſic fuiſſe nubium obſtaculo repercuſſum, ait. Arqui in Paralipomenis memorantur Babylonij ad Ezechiam viros de illo oſtento interrogatum allegaſſe, quod in terris acciderat. Certum eſt igitur rem in rerum natura inuſitatam, in ipſa cœli conuerſione animaduertiſſe Chaldæos; quippe aſtrologiæ aſſiduo vacantes homines. Et vates Habakuk, inter alia diuina miracula, quæ orans enumerat, Solem Lunamq; memorat ſubſtitiſſe; cuius verba nuper à nobis prolata ſunt. Denique Ieſus Syrah, in aureo illo ſuo Sapiẽtiæ libro, cùm hunc noſtrum cognominem ſuum prædicat, his vtitur verbis. Nonne per eũ ſubſtitit Sol: & dies vnus euaſit in duos? Inuocauit Altiſſimũ præpotentem, cùm vndique vrgeretur ab hoſtibus: & exaudiuit ipſum magnus Dominus: atque lapidibus grandinis violentiſſimæ prorupit in bellum contra gentes: & in decliuitate perdidit aduerſarios: vt agnoſcerent gentes ipſa arma: ſeque bellum aduerſus Deum gerere intelligerent. Sic Syrah luculenter vniuerſam hanc præſentem narrationem explicat.

Dem wird erzählt: Doctrina vitium.

Maimon. More Nebuchim parte 2. ca. 33.

4. Reg. 20 & Iſaia 38.

Horologij Achas miraculum.

2. Paral. 32. v. 31.

Habakuk 3. v. 11.

Syrah 46. v. 5.

Dionyſius Areopagita. Nemeſius.

Omitto Dionyſium illum Areopagitam, cuius omnia, mihi certè, admirabilia, & quadam vetuſtatis maieſtate veneranda videntur. Omitto Nemeſium in omni philoſophia erudititſſimum Chriſtianum: quorum ille iſta perpetui cæleſtium rerum ordinis mutatione Apollophanem ſophiſtam induci debuiſſe, ait, in admirationem maximæ, atque oratione inexplicabilis potentiæ Dei: qui res omnes & condiderit, & conſeruet, proque ſuo nutu moderetur. Hic verò, Deum ideò ſemel ſuo imperio, perpetuũ alioqui, & quadam naturæ neceſſitate ſemper æquabilem Solis Lunæque curſum cohibuiſſe; vt oſtenderet, nullis ſe neceſſitatis legibus teneri: ſed ipſum omnis neceſſitudinis vt opificem, ſic & dominum eſſe. Non ergo credendum eſſe illis Iudæis cenſeo; quamuis ſubtiliter; vt ſuis gentilibus videntur; aduerſus peruagatam apud pleroſque

Dionyſ. epiſt. 7

Nemeſ. de homine natura. cap. 38.

omnes

omnes bonos ſcriptores ſententiam, differentibus. vt neque tertio eiuſdem nationis philoſopho, nomine שֵׁם טוֹב; Cui cùm Maimonis illa opinio haud ſatis probaretur, cenſuit dici credibilius poſſe, Deum noui generis corpus in cælo condidiſſe, quod Solem, poſtquam ille occidiſſet, repræſentaret, & vſque eo orbem terrarum illuſtraret, dum depugnatum ab Iſraelitis eſſet. Immo verò exiſtimandum eſſe potius opinor, nō modò Solem Lunamque; verùm ceteros etiam omnes globos cæleſtes, interrupta cōuerſione, re ipſa interquieuiſſe: ne videlicet ab ipſo rerum ortu conſtitutus omnium inter ipſos perpetuus ille tenor, & conſenſus, vnius, aut duorum aliquando inæquabili progreſſione perturbaretur. Quamquam ſi quis nō alios, quàm Solis, & Lunæ orbes ſtetiſſe autumet, non pugnauero contra. quando hoc etiam admirabilius fuerit; cùm ſupremum cælum, atque extimum, immò machina vniuerſa cæleſtis continua conuerſione torqueretur, non ſimul duas iſtas partes raptas in orbem eſſe. Sed enim non eſt quod miretur aliquis; rem tantam, & prorſus ſumma admirabilitate ſpectabilem, non eſſe gentium etiam literis proditam memoriæ. Quid enim iſtæ nobis, omnium quæ ante bellum Troianum acciderunt, commemorant? præter pauca: quæ ipſa ex ſacris hiſtoriis cùm percepiſſent alieni à vera religione homines, ſua conſpurcarunt vanitate. At bello Troiano vetuſtiores ſunt res ab Ioſua geſtæ, annis circiter mille, ſi Theophilo Alexādrino ad Autolycum ſcribenti credimus, auctori probatiſſimo. Iam verò ad Moſen quod attinet; cuius gloriam ſibi defendendam putabat Leui Gerſonis; nihil profectò illi laudis detrahit hoc Ioſuæ in Solem Lunamque imperium: vt neque admirabilia Eliæ, Eliſæi, aliorum ſanctiſſimorū virorum facta. Sunt quidem Rabbini, qui ſomniantes veriùs, quàm percepta narrantes, ſcribunt, etiam Moſis iuſſu quieuiſſe aliquando Solem: ne à Ioſua ſuperatus videatur. vt prodidit ille quem nuper dicebam שֵׁם טוֹב. Sed magis ferendus Maimonius eſt. qui hoc maiorem fuiſſe Ioſua Moſen ſcribit, quòd hic & plura, & diuturniora, & à pluribus aſpectabilia fecerit. Nam de Moſe, inquit, ſcriptum eſt לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל: hoc eſt, ob oculos omnium Iſraelitarum. at de Ioſua, לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל. ante oculos Iſraelit. omiſſa vniuerſitatis nota. Rurſus idem, preſſius, vt mihi videtur, rem attingens, cenſet Moſen quatuor modis ceteros vates omnes excelluiſſe. Aliorum enim mentes non niſi per adminiſtrum angelum diuino afflatu vmquam eſſe concitatas: Moſen verò ſuo ore ex Dei ore afflatus diuinos excepiſſe. Ceteros in ſomnis, & ſecundum quietem: hunc vigilem ſacra viſa vidiſſe. Illos non ſine pauida animorum conſternatione diuinos percepiſſe monitus: hunc autem perinde atque ſi amicus cum amico colloquatur. Denique reliquos vates non niſi certis interuallis, modò crebris, modò raris: at Moſen quouis tempore ſuis oraculis dignatum eſſe Deum. Sic Maimonius. Sed R. Ioſeph Albus hanc inter Moſen & alios vates conſtituit differentiam. Ceterorum vatum, inquit, ea animæ vis, quæ imaginatiua vocatur (Græci εἰκαστικὴν dicunt) diuino primùm afflatu pellitur. Et deinceps per hanc illa quæ rationalis appellatur. At Moſes ipſa vi rationali plane percipiebat afflatus cæleſtes, abſque vlla imaginatione; poſtquam angelum vidiſſet in rubo. Et proinde in ipſius verbis ænigmata nulla erant. Sed omiſſis Iudæis, ego, quod ad miracula attinet, Moſis prærogatiuum; quo in Deuteronomio eius gloria amplificatur; in eo poſitum eſſe dixerim: quod nemine mortalium, vel ante, vel pòſt, ad Chriſtum vſque, Dei filium, tam ſit familiariter vſus Deus, atque illo vſus eſt: non autem in earum rerum quæ gererentur, præter vſitatam naturæ legem, magnitudine atque admirabilitate: quippe quas nemo ignorat, non humanis viribus, aut induſtria: ſed potentia diuina patrari; quocumque tandem in iis efficiendis vtatur Deus adminiſtro, tamquam inſtrumento quopiam. Quam ob rem Chriſtus ſuos diſcipulos erudiens, non eo magnopere placere ipſos ſibi debere ait, quòd ipſorum imperiis dæmonia ſeruirent. ſed quòd in regni cæleſtis albo inſcripti eſſent. Quin memoratum eſt ab Euangeliſtis; fuiſſe qui Chriſti nomine miracula faceret; neque tamen Chriſtum ſectaretur. Nimirum cùm Moſen eccleſiæ veluti pædagogum eſſe oporteret, à quo illa ad Chriſti myſteria erudiretur: & cuius legibus tantiſper ſe haberet, dum aduenīſſent dies ſalutis; ſummam neceſſe erat eſſe eius auctoritatem. quam ſanè ipſi non tam miraculorum facultas, quàm intima Dei familiaritas conciliare potuit; apud eos certè, qui res ipſas iudicarent. Porrò quod Sol iubetur inſiſtere in Gabaone, Luna verò in valle, ſiue campo Aialonis. (עֵמֶק enim & vallem, & planitiem ſignificat) hoc Kimhi ſic explicat: Erat, inquit, iam tum meridies, quando apud Gabaonem conferens cum hoſte manus Ioſua, Soli imperabat, vt curſum ſiſteret. Itaque ſubſtitit ille vnius longiſſimi

Sem Tob. שֵׁם טוֹב commentario in Moreh Neuochim.

Cur Solis quies non ſit à gentibus prodita literis.

Theophilus ad Autolycum lib.

Moſis gloriam non obſcurat hoc Solis miraculum.

Maimonius, ſiue R. Moſes Ægyptius. lib. 2. cap. 35. Mors narrabitur. Deutero. vlt. in extremo. Maimon in Deuterõ.

Sem Tob. שם טוב

Moſes quibus modis ceteros vates excelluerit.

R. Ioſeph. Albus libr. fundamentorum. orat. 3. cap. 8.

Deuter. 34. v. 10.

Luc. 10. v. 20. Marc. 9. v. 38. Luc. 9. v. 49.

Cur Moſen miraculis pollere oportuerit.

עֵמֶק

R. Dauid Kimhi.

dici interuallo; quanti dies ſub æſtiuam conuerſionem aguntur; prius quàm inde ad occaſum verſus, more vſitato, iter cœptum continuaret. Cumque iam confecto duorum dierum ſpacio ille occideret tandem; hoſtes fuga ad Aialonem iam euaſerant. Ibi ergo ſuccedens Soli Luna, ceteroqui vicina occaſui; (erat enim noua, ſolique propinqua.) tantiſper fixa hæſit, dum profligati hoſtes prorſus eſſent. nonnulli etiam, quos pedum celeritas ſeruabat, in ſua ſe præſidia recepiſſent. Talia ferè Kimhi: ſed quàm rectè iam videndum eſt. Aialon vbi extiterit, his ferè verbis expoſitum eſt in libello de loc. Hebr. Aialon vallis atque præruptum eſt, iuxta villam, quæ etiam nunc Aialon dicitur: contra orientem Siluntis (ſic enim cum Ziglero, pro, Beth-elis, legendum cenſeo), tribus ab ea paſſ. millibus diſtans, haud procul a Gabaa, & Rhama Saulis vrbibus. porrò Hebræi affirmant, Aialonem vicum eſſe iuxta Nicopolim, in ſecundo lapide, pergentib. Aeliam. Hęc ibi. Ego autem Hebræorum, quam profert ſiue Euſebius, ſiue eius interpres Hieronymus opinionem, eſſe veriorem arbitror. Neque enim iſta noſtra Aialon, admodum vicinam habere potuit Saulis Gabaam, quæ in Beniaminitarum finibus poſita erat, cùm iſta pertineret ad Danitas: ſed Gabaonem: quæ profectò longè diuerſa vrbs eſt à Gabaa Saulis. Recedebat autem Aialon à Gabaone ad Auſtrum verſus, poſitaque erat in recto itinere, quo ex Nicopoli itur Aeliam, hoc eſt, Ieruſalem. vnde conficitur, eam ab Ieruſalem abfuiſſe ſtadiis, non amplius, quadraginta quatuor. vicinior enim erat ſtadiis ſedecim, quàm Nicopolis. hanc autem ab illa diſſitam fuiſſe ſtadiis ſexaginta ſcriptũ in Luca eſt. Porrò ſub Gabaone & Aialone planitiem fuiſſe certiſſimum eſt: in quam è Beth-horon deſcendebatur, per illud, cuius ſuprà eſt facta mentio, cliuum. Eaque planities, vt hîc Aialonia, ita apud Iſaiam Gabaonia nominatur; cùm ille vates, ad hanc alludens pugnam, ait: Sicut in valle Gabaonis iraſcetur Dominus, vt faciat facinus ſuum, inuſitatum facinus ſuum: & vt patret opus ſuum, extraneum opus ſuum. Quippe erat ea planities vtrique vrbi communis, atque propè ad Macedam vſque pertinebat: vt eſt à noſtris hominibus proditum, qui ea loca ſunt contemplati. Illud igitur credibile eſt, huius narrationis ſcriptorem; eum dico, qui iſtud miraculum ſonoro hoc metro retulit in librum Recti, ludentem poëtica copia, locum eundem ſignificare voluiſſe, cùm diceret, in Gabaone, & in valle Aialonis: eam videlicet quam modò dicebam, planitiem: atque ab eadem quoque ſcribendi vberiore ratione, profectum eſſe, quod præter Solem, etiam Lunam ille nominauit. Nam hæc duo præ ceteris aſpectabilia aſtra, pro iis orbibus poſita ſunt, quorum conuerſione diei noctiſque viciſſitudo efficitur. Immò verò pro vniuerſa fortaſſis cæli machina. Huiuſmodi enim ferè prece vſum eſſe Ioſuam, ſignificare, niſi fallor, ille poëta voluit. O vos cæleſtia lumina ſubſiſtite: neque propero curſu veſtro lucem hanc nobis, in iſta opportuniſſima valle, ablatum pergite, tantiſper dum Dei hoſtes cædimus. Stultum ergo eſt, & ex abſurda locorum æſtimatione natum commentum, quo Kimhi ſeſqui diei tandem, aut eo longiore temporis interuallo à Gabaone ad Aialonem tumultuaria fuga euaſiſſe victos cum victore facit: cùm neque magna eſſet inter Gabaonem Aialonemque loci intercapedo; neque ab Gabaone Macedam verſus fugientibus occurreret Aialon; præſertim iis qui cliuo Beth-horon inſtitiſſent. hæc enim vrbs Gabaoni aquilonaris erat, Aialon verò eidem auſtralis. Nam Aialonem ſtadiis aliquot viciniorem Aeliæ fuiſſe quàm Gabaonem, conſentaneum eſt iis, quæ ſuprà diximus. ex quo etiam efficitur, magis ad Orientem receſſiſſe. Iam verò ex Gabaone Macedam petere, eſt ab Oriente verſus Occidentem ire. Neque verò minus ſtultum illud, quod non vnus Kimhi, ſed plerique etiam alij Iudæi exiſtimant, Lunæ vicarium lumen, Solis lumini, poſtquam is occubuiſſet, fuiſſe ſuppoſitum: ne in tenebris, Antabatarum more ſcilicet, pugnaretur. Ex ipſis enim ſacris verbis, nemo, niſi ſtupidiſſimus, non intelligat, Solem non ante confectam pugnam, è noſtro orbe finiente exceſſiſſe. atq; ea cauſſa eſt cur proximo verſiculo vnus Sol ſubſtitiſſe memoretur: Lunæ verò nulla ſit mentio. Quod propter rectè Ioſephus diem eſſe productum ſcribit; ne nox ſuccedens Hebræorum impetum cohiberet. Sed illud, ſi quis credibile eſſe cenſuerit, Lunam illo tempore nouam fuiſſe, neque procul ab Sole meaſſe; & proinde vtriuſque aſtri moram conſpici in cælo potuiſſe, non pugnauero. Nam id R. Iſaiæ quoque placuit, cordato ſcriptori.

Et moratus eſt Sol, & Luna ſubſtitit, donec. &c. 13

LXXII. SEPTVAGINTA duo interpretes, quaſi gentis vocabulum nollent Iſraelitis accommodare, quòd ei ferè ſubiici ſoleant profanæ nationes in ſacra hiſtoria; conuerterũt

clauſulam

Marginal notes: אילון Aialon. — Gabaon. — Planities Gabaonis & Aialonis. — Luc. 24. — Iſai. 28. — R. David Kimhi refellitur. — R. David Kimhi, & alij Iudæi refutati. — Ioſeph. lib. ant. 5. cap. 2. — R. Iſaias.

clauſulam verſiculi in hanc ſententiam: donec vltus eſſet Deus hoſtes ipſorum. Nimirum putauerunt illi, גוי, hoc eſt, verbum illud, gens, in accuſandi caſu poſitum eſſe: quod Symmacho quoque viſum eſt; qui his eſt interpretatus verbis, eam verborum complexionem: ἕως ἠμύνατο τὸν λαὸν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν: Donec punſuiſſet (Deus videlicet) populum hoſtium ipſorum. Chaldæus verò, tamquam etiam ipſe ſimili conſtrictus religione fuerit, pro, gens, reddidit, populus Iſraeliticus. Atqui, cùm, vt dixi, hæc oratio certis ſit vincta numeris, non eſt mirum, גוי gentis vocabulum, pro Iſraelitis eſſe poſitum. hoc enim etiam in ſoluta oratione non ſemel eſſe factum, certiſſimum eſt. Sed de libro Recti, cuius, cùm hîc, tum alibi mentio eſt in ſacris literis, incredibiliter nugantur Auctores Gemaroth in ea tractatione, qua de cultu alieno diſputant: & rurſus in vetuſto illo commentario, cui titulus eſt בראשית רבה, Geneſis Rabba: ſed proferam acutiſſimorum hominum ſcilicet commentum vnum; de quo coniicias facilè cetera. Liber recti, inquiunt, eſt Moſis primus liber, quem Geneſin vocamus. quia ille continet res geſtas Abrahæ, Iſaaci, & Iacobi; qui præ ceteris mortalibus יְשָׁרִים, hoc eſt, recti, ſunt vocati, cum Balam diceret, Moriatur anima mea morte rectorum. In illo enim libro ſcriptum eſt de Ephraim; Et ſemen eius erit abundantia gentium. iiſque verbis hoc mirabile facinus Ioſuæ eſt prædictum. qui ex Ephraim eſt prognatus; cùm ille imperium habuerit in Solem & Lunam, quæ omnium gentium vitam moderantur, naturali quadam ſua efficientia. aut quia ſui nominis fama, ob hoc tam præclarum factum, gentes omnes impleuit. Non facerem profectò, vt hanc tantam illorum hominum vanitatem ſcriptione dignarer; niſi cuperem teſtatiſſimum omnibus eſſe, quàm ſint abſurdi atque inepti ad tractandas ſacras literas. Et in quantis verſentur tenebris; poſtquam Solem iuſtitiæ Chriſtum ſemel repudiarunt; atque pro viribus perditum iuerunt. Et tamen tam ſtultum, tamque longè quæſitum figmentum, neque vlla etiam probabilitate explicatum Lirano placere potuit. Sed exornat ille fortaſſis meliore colore: immò profectò longè etiam deteriore; vt illis hircum mulgentibus hunc cribrum ſupponentem videas. Hanc enim reddit Liranus vaticinij illius rationem. Erat Ioſua, inquit, congregatio gentium: (ſic enim ille interpretari vocem מְלֹא mauult, quàm abundantiam, aut plenitudinem:) quia Iſraelitæ congregati erant, cùm ille Solis Lunæque curſum ſiſteret. Quaſi verò vel tunc imbellis Iſraelitarum turba pugnæ illi interfuerit, vel non ſæpe aliàs apud vniuerſam Iſraelitarum multitudinẽ res magnas geſſerit Ioſua. veluti cùm Iordanem exſiccaret, peruiumque faceret. Sed neque illud ſolidius eſt, aut melius, quod Dauid Kimhi, etiam parentis ſui Ioſephi adiutus acumine ſcilicet, profert: cùm vniuerſos quinque Moſis libros, quos תורה, hoc eſt doctrinam vocant, ſiue legem; ſtatuit eſſe librum recti. Sed omiſſis iſtis, Ioſephus mihi propiùs ad veritatem accedere viſus eſt; qui in ſuis Antiquitatibus, pro Libro recti, ſcripta in templo aſſeruata dicit. Nam vt in huius commentarij exordio ſcripſi, ego eam habeo opinionem, vt credam, priſcis illis temporibus, quæcumque in Eccleſia Dei agebantur digna apud poſteros memoria, ea eruditos, & ab ingenio atq. arte ſcribendi paratiſſimos viros, in annales retuliſſe. Inter illos igitur annales fuiſſe vnos, qui סֵפֶר הַיָּשָׁר, id eſt, liber recti, ideò vocabantur: quòd optima fide atque ſerie res apud Dei cœtum geſtas perſtringerent. aut quia Iſraelitici populi facta continerent; quem populum, יְשֻׁרוּן, tum Moſes, tum Iſaias vocarunt: ſiue idem ille liber fuerit, qui in Numeris, Liber bellorum Domini vocatus eſt; ſiue eius pars quædam; aut etiam diuerſum opus. Neque verò eſt, quod miremur, illiuſmodi annales iam nullos ſupereſſe. Poſtquam enim hiſtoria ſacra; vt nunc habetur; ex illis, ſiue per Ezdram: vt mihi fit veriſimile; ſiue per alios fuit compilata; leuior viſa eſt illorum iactura. Et quis neſcit, qui modò Regum hiſtoriam, & Paralipomena, vel oſcitanter, legit; quàm multa alia ſacrarum rerum ſcripta monimenta interierint? Sed quæ eius diræ literarum cladis fuerit cauſſa; an quòd præfractæ ceruicis gens Iudæorum tam ſæpe, ob ſua ſcelera, ſolum vertere coacta eſt: an verò diuino conſilio acciderit, non eſt præſentis loci diſputare. Illud ſanè conſtat, qui etiamnum in manibus ſunt ſacri libri, eos ad agnoſcendam Dei voluntatem, atque æternæ vitæ viam inueniendam, abundè ſatis eſſe. modò vt nos dociles ſimus. Scripſit Nathan vates; ſcripſit Gad videns; ſcripſit Achias Silonita, Iaddi, Semaias, Iddo, alij multi; proculdubiò viri diuini, &c, vt Philo eos vocat, θεοφράδμονες. Sed quis non rideat dementiam, ſi quis iſtorum ſcripta in noſtris, vt vocamus, Bibliis quærat? vel ſi quis contendat; & neſcio quibus argutiolis nitatur, tria illa elogiorum, ſiue ſententiarum millia,

vel

Symmachus.

Chaldæus.

De Libro Recti.

Tract. זרה עבודה cap. 2.

Geneſis magna

Numer. 23. v. 10.

Auctores Gemaroth abſurdi ad ſacras literas tractandas.

Liranus refellitur.

Prouerbium.

R. Dauid Kimhi, & eius pater.

Ioſeph. antiq. lib. 5 cap. 2.

Deuter. 32. v. 15.

Iſaia 44. v. 2.

Numer. 21. v. 17.

Veteres annales ſacros interiiſſe.

Multa ſacrarũ literarum monimenta periiſſe.

vel quinque ſupra mille cantica à Solomone conſcripta; quibus vniuerſam propè rerum naturam ille perſecutus eſſe memoratur, illis circiter octingentis verſibus eſſe comprehenſa, qui ſoli iam diuinam Solomonis ſapientiam nobis repræſentant? 1 Reg. 4. v. 32

Obiectio.

Sed obiicias, Ineptum videri; Ioſuam æqualis ſui teſtimonio atque auctoritate vti, ad probandum hoc Solis miraculum.

Reſponſio.

Immo verò minimè abſurdum eſt, ſi publicarum literarum teſtimonio res à ſe geſtas comprobauit: quales certè habebantur annales illi, in ſacro tabellario aſſeruati.

Ioſuam non eſſe ſcriptorem huius libri.

Verùm ego haud cum illis ſentio, qui præſentis commentarij, quem explicandum ſuſcepimus, ſcriptorem eſſe Ioſuam putant. Nam, vt alia multa prætercam modò, quæ paſſim à me annotata ſunt certiſſima ſigna; quis exiſtimare poſſit, quod ſæpe dicitur, hoc, illud ad præſentem vſque diem durare, id à Ioſua dictum eſſe, in cuius diebus ipſum euenit; ac non potius ab eo ſcriptore, qui ſibi in iis, quæ iam tum vetuſtate obliterata exoleuiſſe videbantur, fidem velit comparare ex aliis, quæ cùm ſint illis vetuſtis conſentanea, aut etiam eorum monimenta, adhuc extent? Sed ſatis multa ante quoque de hac re à me dicta ſunt. Sequitur in ſacro texto, *Et ſubſtitit Sol, in medio cælo. &c.* Nulla hîc Lunæ mentio eſt. nimirum non prius occidit Sol, quàm depugnatum eſſet. Eoque refellitur, vt dixi, Iudæorum opinio; qui Soli Lunam, tamquã vicariam facem, ſucceſſiſſe putant.

Medium cæli. R. Dauid Kimhi.

Quia verò medium cælum dicitur; exiſtimat, vt ſuprà expoſuimus, Kimhi; cui etiam alij aſtipulantur; meridiem fuiſſe, quo tempore Ioſua Solis curſum ſua prece impediebat. Idque ego refellere nolim. nam rei geſtæ ſeries minimè videtur ab illo tempore diſſidere. Eſt enim credibile, Ioſuam cum prima luce aggreſſum eſſe hoſtes de improuiſo, cùm totam noctem iter feciſſet. Atque in prima illa impreſſione, dum alij cæduntur, alij arma armis opponere parant, alij ſua côuaſant: denique alij trepidam & tumultuariam fugam moliũtur; aliquot abiiſſe horas, priuſquàm ſimul omnes auerſi in fugam ſeſe effuſè darent, atque à Gabaone ad illam planitiem, ſiue Aialoniam, ſiue Gabaoniam vocare lubet, euaderent. Eoque cùm eſſet fugiendo, cædendoque peruentum; illa Ioſuam precatione vſum eſſe. Sed quãdo, vt dixi, illa planities ab Aialone & Gabaone per longius interuallum pertingebat prope ad Macedam vſq;, vrbẽ hoſtilem; hoc etiam videtur probabiliter dici poſſe: Imperatorem fortiſſimum nõ antè ſolicita iſta vota feciſſe, quàm diẽ in veſperam eſſe inclinatiõẽ; victoriæ verò magnam adhuc partẽ reſtare animaduertiſſet; verituſque fuiſſet, ne appetens nox prœliũ citius dirimeret, & ſecurã hoſtibus fugã afferret. Nam mediũ cæli, pro cæli parte nõ omnino vltima, ſed in qua ſpectatus Sol, haud dubia luce terras etiamnũ illuſtrat, non in verſu ſolum, ſed etiam ſoluta oratione, nõ ineptè dicitur.

Aquilas.

Porrò illud, *Circiter die integro*, conuertit Aquilas, vſque ad diem perfectum. Hic rurſus illud ambiguum eſt, Subſtiterit ne Sol diei integri mora: an verò inde ex quo iuſſus eſt inſiſtere, vſque dum occideret, vnius diei tempus triuerit. denique an id modò dicatur; eum non properaſſe ad occaſum, vſitata aliis diebus, qui perfecti habentur, conuerſione: ſed ſolito diutius in noſtro orbe finiente hæſerit. Syrah, cuius apud omnes ſumma debet eſſe auctoritas; ſolidi ſpacio diei fixum conſtitiſſe cenſuit; & tantundem temporis motu quoque conſumſiſſe. itaque diem illum geminatum fuiſſe. vt ex eius, quæ ſuprà ſunt à nobis citata, verbis conſtat. Ieſus Syrah 46. v. 5.

Maimonius, qui, vt dixi, autumat, nihil inſueti paſſum eſſe Solem: ſed æquabili, vt ſoler, motione diem eum abſoluiſſe; noua quadam iſtorum verborum explicatione, tamquam parua declinatione, hunc ſcopulum deuitat. Perfectus ſiue integer dies vocatur, inquit, longiſſimus: qualem efficit cotannis ſolſtitiali conuerſione Sol tantus enim, aut eo etiam longior, viſus eſt dies iſte victori populo, pro rerum à ſe geſtarum multitudine, atque difficultate; quamuis re ipſa multo fuiſſet contractior. R. Moſe Ægyptius More Nebuchim parte 2. cap. 35.

R. Leui Gerſonis.

Hunc ſequitur ſuus aſtipulator R. Leui F. Gerſonis, aſtrologus aſtrologum, plenis approbationis velis. Neque inuſitatam fuiſſe in Sole moram; ſed in pugna expeditam victoriam exiſtimans, ait, ideo medij cæli mentionem eſſe; quia Sol, dum in ea parte verſatur, tardiſſimè videtur prorepere. Sed mihi profectò videntur aſtrologi iſti Hebræi nimium de æquabili cæleſtium orbium conuerſione, atque concentu ſoliciti, de effectoris Dei potentia non ſatis bene, & parum liberaliter exiſtimare. Vniuerſus enim ſacrorum verborum tenor rem nouam atque inuſitatam præ ſe fert.

Sem Tob. in More Nebochim.

Quare cenſeo id veriſſimum eſſe, quod שם טוב de iſtorum argutiis dixit, cùm in Maimonium ſcriberet; verba eſſe ventoſa, hoc eſt, prorſus inania.

Neque fuit dies ſimilis illi, ante ipſum, aut poſt ipſum, &c. 14

PLERIQVE interpretes iſtum diem hic pro longitudine contendi cum reliquis omnibus diebus, qui ab orbe condito fluxere, fluentque, exiſtimant. Vnde varia inter

ipſos

ipſos nata eſt diſceptatio, & diſcrepantes ſententiæ; quot horas ille omnino complexus fuerit. Nam ille Ezechiæ ægrotantis dies pleriſque omnibus videtur horas XXXII. habuiſſe. Si enim Sol, inquiunt, ad decimam lineam iam tum peruenerat; hoc eſt, horas decem diei cōfecerat, cùm inde reciprocaretur, ac totidem horis ſenſim primam repetiuit lineam; à qua deinde rurſus ad decimam, in partem anticam, & tandem ab hac ad duodecimam, hoc eſt, ad vltimā, atque ad occaſum progreſſus eſt; planè horas triginta duas vltro citroque commeando conſumſit. Doct. Hebr. igitur, cùm in tractatione de alieno cultu, tum in Capitulis R. Eleazaris, poſt perplexiſſimas altercationes, in hanc tandē opinionem ferè conueniunt; vt cenſeant, hoc noſtro die bis interquieuiſſe Solem. Semel in cæli media parte, iterum in vltima; id eſt, cùm occaſui proximus eſſet. hoc enim; vt dignū tanto illorum conatu acumen cognoſcas; illis confici verbis putant, cùm ſemel dicitur, *Subſtitit in medio cæli*: & cùm rurſus, *Non maturauit occumbere*. Itaque iſtorum alij hunc diē XXXVI, alij XLVIII. horarum ſpacio definiunt: vt cuique non tam certa ratio, quàm opinandi libido dictat. Atque hoc modo facilè eum illi Ezechiæ diei præferunt. Quin Iuſtinus quoque noſter, Martyr, atque Philoſophus, non dubitat apud Tryphonem, iſtum diem noſtrum ad horas XXXVI. producere. Statuit enim ille, Solem fixum hæſiſſe, perfecti, hoc eſt, vt vocant, naturalis diei mora. id eſt horis XXIV. Quibus ſi addidens horas XII, quas ab ortu ad occaſum motu tranſegit, confeceris horas XXXVI. Verùm ego certè non video, cur dare illis debeamus, quod a ſe ipſi ſumunt, qui tam longum fuiſſe diem Ezechiæ conantur conficere, vt horas duraret XXXII. cur, inquam, id concedere ipſis debeamus; illa Solis reciprocatione, qua ab linea decima ad primam reuocabatur, decem ſolidas horas eſſe conſumtas. Potuit enim, ita iubente architecto Deo, temporis minimo, aut etiām nullo momento tranſilire. ac deinde à prima linea ſenſim ad duodecimam alias horas duodecim conficere. Sicque totus ille dies horis XXII. fuerit abſolutus. cùm hic noſter, vt minimum, XXIV. durauerit. Sed ſi quis iſtis, propè dixerim, de aſini vmbra, quæſtiunculis delectatur, is Liranum audiat, cùm hoc in loco commentantem, tum in narratione illa rerum ab Ezechia geſtarum. Nihil enim eſt, cur in iſtis anguſtiis laboremus diutius; quando de huius noſtri diei longitudine non agitur comparatio: ſed is eo ſolum antefertur diebus quibuſuis: quòd nullum alium diem Deus ad vllius hominis preces, cædendi hoſtis gratia, interrupto Solis motu ſic produxerit, vt hunc produxit. Iam verò ad Ezechiam quod attinet, haud ille votis à Deo flagitauit, vt lux ſibi aduerſus hoſtes, ſed vt vita aduerſus morbum diuturnior daretur. Cumque ipſe voti compos, diuino tamen reſponſo parum fideret, Deus vltro tali oſtento eius diffidentiam arguit magis, quàm integritatem animi probauit: Similiter atque Moſis vitioſum metum prodigiis quibuſdam emendauit; ſed non ſine indignatione: cùm ille in Ægyptum reuerti, ad liberandos Hebræos, retractaret, atque tergiuerſaretur. Et Zachariæ linguam impediuit, vſque dum eueniret id, cuius promiſſi, ille parum credulus, ſignum ab angelo poſcere fuerat auſus. Naſcebantur enim illiuſmodi ſignorum petitiones ex fidei infirmitate. quare neque pro exemplis ad imitationem nobis in ſacra hiſtoria eſſe propoſitas, exiſtimandum eſt. ſed ad cautionem potius. Atqui alia ratio eſt eorum oſtentorum, quæ arcano quodam cæleſtis Spiritus inſtinctu à Deo poſtularunt viri ſanctiſſimi; & plena fiducia atque confiſione ea datum iri ab illo credebant. quale eſt illud Eliæ, de cæleſti flama, cuius nuper memini. Et de cohibita primùm, deinde producta pluuia. atque etiam hoc præſens noſtri Ioſuæ. Poſtrema pars, *Nam Dominus pugnabat pro Iſraele*, cauſam affert, vt nonnulli Doctorum Hebr. qui de horarum numero minimè ſoliciti ſunt, autumant; cur dies ille parem non habuerit, aut habiturus ſit. Neque enim alio, inquiunt, depugnauit vmquam Deus pro Iſraele lapidoſo grandine. Ego verò exiſtimo vel reddi rationem, cur Deus Ioſuæ in prece illa occurrerit. Nempè præter petentium fiduciam, ipſa etiam rerum quæ petuntur conditio, & ipſa promiſſa Dei maximum habent, vt preces audiantur, momentum: Ac ſi ſic dicatur; vt promiſſi ſui munus conficeret Deus, diem produxit, cohibito Sole. dixerat enim, *Tradidi ipſos in manum tuam*. Iam verò ingruentis noctis beneficio elapſuri videbantur hoſtes, niſi ſubſtitiſſet Sol. Vel particulam, כִּי, non cauſſæ, ſed temporis ſignificationem dare: dicendumque eſſe, *Cùm Dominus pugnaret pro Iſraele*. Verùm enimuerò prius quàm ab hoc memorabili oſtento tranſeamus ad reliquam narrationem, admonendus lector eſt, vt hic pij gratique animi meditatione expendat immenſam illam

Dei

4 Reg. 20. & Iſai. 38.

Dies longus Ezechiæ.

עבודה זרה פ׳ ב׳ Et in פרקי ר׳ אליעזר

Iuſtinus martyr. contra Tryphonem Iudæum.

Nicolaus à Lira.

Oſtenta Dei non ſine indignatione facta.

Exodi 4.

Lucæ 1.

Alia oſtenta plena fide à Deo poſtulata.

4 Reg. 1. 3. Reg. 17. v. 1. & 18. v. 44.

Quæ conducant ad precū efficaciam.

כִּי

Dei benignitas in ſuos admirabilis.

Dei aduerſus ſuam eccleſiam benignitatem, qua tam variis, tamque admirabilibus modis perpetuò voluit noſtras mentes in ſui admirationem rapere: atque ex admiratione ad ſe amandum colendumque, non quidem ſua, ſed noſtra cauſſa, inducere. Semel hominum gratia vniuerſam iſtam aſpectabilem machinam cõdidit: eamque ſtabili & perpetua lege impoſita, ad illorum prorſus vſus accommodauit. Sed hoc multorum libris ſatis eſt explicatum, qui de diuina conſcripti ſunt prouidentia.

Deus, noſtra gratia, vim naturæ affert.

Iam verò immutabilem illam in omni æternitate cæleſtium corporum, tam immenſo ſpacio à nobis remotorum, legem, & tenorẽ, ad vnius hominis humi ſtrati preces interrumpit; & ſi fas eſt ita loqui, ipſe rerum omnium opifex & dominus, vnius ſerui ſui deſiderio obſequitur: atq; vt populo ſuo hoſtib. cædedis tempus proroget, ipſam cæli naturam, ceteroqui inuiolatam, ab ſuo vſitato curſu refrænat, coercetque. Hoc eſt, ſtabili potius, quam rerum naturæ ſemel indidit, legi vim adfert, quàm vt ſuæ eccleſiæ commodis vtilitatibuſque non prouideat.

Quanta hominum in cælis futura beatitudo.

Cùm igitur in hac infelici, & ærumnoſa vndiquaque vita tantas creet commoditates iis, quorum animos vel adumbrata quadam pietate permouere poteſt, vt rerum naturæ dominati videantur; quales quantaſque tandem exiſtimandum eſt fore eas iucunditates, quibus nos perſundet beabitque, cùm perfecta pietate ſanctitateque ipſum in cæleſti colemus regno? Sane nullus vmquam oculus vidit, nec auris audiuit, vel animus humanus cogitare poſſit; qualis quantaque nobis beatitudo parata à benigniſſimo parente noſtro Deo ſit; modò vt eum redamemus, qui admirabilibus modis, & quidem planè gratuitò nos amat. Sed hactenus digitum tamquam ad fontẽ intendiſſe ſufficiat. Iſai. 64. v. 4. 1. Cor. 2. v. 9.

Et reuertebatur Ioſua, & vniuerſus Iſrael cum ipſo, &c. 15

HVNC egó verſiculum eſſe ſupervacaneum exiſtimo hoc loco, atque ad huius capitis finem reiiciendum. Neque enim ipſe narrationis tenor fert, vt credi poſſit, Ioſuam ad Galgala iam cum vniuerſis copiis reuertiſſe, licet hoc Dauidi Kimhi probetur; ſed inconſiderantia, non iudicio: lõgius enim erat à Galgalis ad Macedam viæ ſpacium, quam vt tam facilè vltrò citroque traduci illæ poſſent: quod ex iis quę de iſtorum locorum ſitu antè à nobis dicta ſunt, facile poteſt intelligi; quamquam illud dici, neque abſurdè, opinor, poſſet, verbum *Reuertebatur*, pro reuerti conſtituebat, vſurpatum eſſe. Nam capite XIII, ſimili prorſus loquendi modo, Balaam ad ſuos rediiſſe memoratur, hoc eſt, reuerti cogitaſſe. Infrà 13. v. 22. Quippe Imperator cùm profligatum putaret hoſtem, militemque diuturna pugna fatigatum; quamquam Sol ad occaſum prouectus nondum eſſet, ſtatuebat fortaſſe receptui canere. Sed cùm improuiſò nuntium acciperet, de quinq; regulis in ſpecu abditis, deque magno fugientium hoſtium numero adhuc reliquo, aliud conſilium excepit; hoſteſque etiam longiùs perſequendos; & illos interea in ſpecu eſſe aſſeruandos decreuit.

Fugerant autem quinque reges illi, & abditi fuerant, &c. 16 17 18.

ILLVD, *in Maceda* ſimiliter dictũ eſt, atque capite quinto, in Ierichunte, & nuper, in Gabaono: vt vrbis nomen ad agrum ſuburbanum pertineat. Ferunt autem, qui loca illa, religionis ergò, perluſtrarũt, adhuc in colle quodam, haud procul a Maceda; quæ in mõtoſis poſita locis erat; ſpecum illam oſtendi ab accolis: eiuſque iam olim obſtructum os muro eſſe, conſeruandi monimenti cauſſa.

Spelunca Macedæ.

Credibile eſt autem, ſpeluncam iſtam; cùm Regi Eglonis; qui vicinus habitabat; notiſſima eſſet, ab omnibus iſtis regulis ſimul fugientibus, communi conſilio, vt tutiſſimam latebram, eſſe appetitam. Nam in vrbes ipſas aut non ſatis citò euadere ſe poſſe; aut non ſatis ſe in illis tutos ab exercitu victore futuros exiſtimaſſe.

Dei vltoris vindictam nemo poteſt effugere.

Sed neſciebant miſeri, vindicem oculum Dei effugere neminem poſſe: quod diuinus vates Amos luculenter edixit, his ferè verbis. Non effugiet, neque reliquus fiet ex ipſis quiſquam. (de impiis loquitur). ſi ſe apud inferos defoderint, illinc eos extrahet manus mea. ſin autem in cælum conſcenderint, inde ipſos deducam. Et ſi in Carmeli ſe vertice abdiderint, ibi inueſtigatos comprehendam. denique ſi in ipſo maris fundo fallere meorum oculorum conſpectum conati fuerint, illic iuſſu meo ſerpens ipſos mordebit. Et quæ ſequuntur. Amos 9. v. 2.

Effugium aduerſus Dei iram, quale.

Similia etiam apud Dauidem dicta leguntur. Psal. 138. v. 8. Nimirum aduerſus Dei iram nullum mortalibus præſidium eſt, nullum effugium, niſi in eius ipſius placabilitate atque clementia: ad quam nobis perpetuò aditus patet certiſſimus, per fidem in Chriſtum cruci affixum, & antè actæ vitæ pœnitentiam.

Dei prouidentia.

Sed enim animaduertenda hoc loco eſt diuina prouidentia: quæ quinque iſtos regulos ſimul in eandem vnam ſpeluncam, quaſi naſſam, agit: vt viui in Iſraelitarum poteſtatẽ veniant; ſuoque ſingulari ſupplicio & victoriam plurimum illuſtrẽt, & reliquis per Chananæam regibus metum afferant maiorem:

ſotem: denique Iſraelitis animos addant. Cuius quidem diuinæ prouidentiæ conſilium cùm cęleſti afflatu intelligeret Imperator, latibuli os occludi aſſeruarique iuſſit. Participiú illud, נֶחְבָּאִים præter Grammaticorú legem, habet in ſecúda ſyllaba Scheua, pro Kametz. נֶחְבָּאִים quod eo factum ego certè autumo, vt expeditior pronuntiatio, ad vltimam ſyllabam; quæ accentu eſt efferenda; poſſet properare; cùm mora longiuſcula in literæ Heth ſuſpitio antè facienda fuiſſet.

Vos verò ne ſtetis. perſequimini hoſtes veſtros, &c. 19

PRO illo, *peruenire ad vrbes ſuas*, reddas rectè, cum LXXII, Chaldæo, atque Latino, intrare in vrbes ſuas. Verbum enim בא etiam intrare eſt. quod alibi me dicere quoque memini. בא Quod conuerti, *cadite caudam ipſorum*, eſt Hebraicè זִנַּבְתֶּם. id verò eſt, ſi ita liceat loqui, decaudare, auferre caudam. planè ſicut שֵׁרֵשׁ, eradicare, atque radicem auferre dicút Decaudare Hebræi. Eſtque illud per tranſlationem dictum, pro, carpere poſtremú agmen. Chaldæus interpretatus eſt, aſſequi poſtremos, iiſque inhærere. Eſt autem credibile, Imperatoré iſta verba facere, non ad vnum, atque alterum; à quibus perlatus ad ipſum nuntius ille de abditis quinque regulis fuerat: ſed ad eas cohortes, quæ iam laſſæ frequentes ad eum ſe conferebant, tamquam debellatum eſſet. Hoc enim ſtandi verbo ſignificari videtur. Poſtea enim quàm comperit, ne reges quidem ipſos; qui ſolét ab omnibus rebus ad fugam, ſi vſus ſit, eſſe paratiſſimi, in ſua præſidia adhuc eſſe elapſos; propiùs apud animum ſuum Dei promiſſa reuolués; atque diuinum eius conſilium voluntatemque ex re nata rectius intelligens, excitat rurſus omnium animos, atque acuit ad pugnæ tamquã reliquias perſequendas: & quidem his argumentis. à deſidiæ turpitudine, cùm ait; *Ne ſtetis.* à iuſto & Argumenta cohortationis Ioſuæ. æquo, cùm dicit; *Hoſtes veſtros.* à facili, cùm caudæ meminit. ab vtili, & ſimul contrario malo, cùm hortatur, ne ſinant ipſos peruenire ad vrbes ſuas. quippe maximum præſentis belli conficiendi momentum in eo verſari videbatur; ſi iſti hoſtes non elaberentur in ſua præſidia atque arces; vnde rurſus bellum redintegrare, aut certè non facilè expugnari poſſent. Denique à certiſſima ſpe victoriæ, cùm addit: *Nam Dominus Deus veſter tradidit ipſos in manum veſtram.* Eſt enim ac ſi dicat. ipſis iam manibus victoriam partam tenetis; quid eſt ergo cur eam abiiciatis? Atque hîc rurſus illud mirificam habet adhortamenti vim, quod Iehouá, ſiue; Dominum, nominat; ipſorumque Deum eſſe eum dicit. quippe cui nihil factu ſit difficile; cùm ſit omnium rerum Dominus, & prima cauſſa. cuiuſque Dei beneficia negligere nefas. oblata beneficia fruſtra eſſe ſinere, cùm ſit eorum Deus, ſummum fuerit nefas. An porrò ſimul ipſe Imperator hoſtes ſit longius proſecutus; an verò expeditiſſimis quibuſque à ſe ad eam rem dimiſſis, ipſe caſtra cum reliquis apud Macedam fecerit, non ſatis certa atque expedita res eſt. Mihi poſterius veri ſimilitudinem maiorem habere videtur ex iis quæ ad verſiculum XXI. dicentur.

Cumq; abſoluiſſent Ioſua & filij Iſrael cædem illorum, &c. 20 21

APPARET quidem ex his verbis, Ioſuam ipſum, non antè quàm debellaſſet prorſus, hoſtem inſequi deſiiſſe. Sed nihil vſitatius, quàm quæ à milite fiunt, ea Imperatori attribuere. certè quod milites, poſtquam pugnandi finem feciſſent & inſequendi, in caſtra ad Macedam reuerti memoratur, facit, vt exiſtimem, illum pugna abſtitiſſe ad Macedam: caſtraque illic feciſſe; & eorum qui hoſtem longiùs proſequebantur, reditú exſpectauiſſe. Quod autem nonnulli elabuntur in vrbes & præſidia, eſt προπαρασκευὴ ad inſequétem narrationem. Diuinitus autem id accidiſſe putandum eſt. tum vt Iſraelitæ, poſt iſtos longos labores, ad oppugnandas vrbes illas eſſent alacriores, in quas elapſos ſibi è manibus hoſtes dolerent. tum vt vrbes ipſæ, communi eorum quos excepiſſent pauore conſternatæ, expugnatu faciliores fierét. Illud, *Nec (canis) acuiſſet in quemquam filiorum Iſrael linguam ſuam*, explicauit Chaldæus his ferè verbis. Neque vllum accidiſſet damnum Iſraelitis, vt quiſquam eſſet animo afflicto. Mihi planè gemina huic locutio eſſe videtur, ea quę in Exodo Chaldæus.
Exod. 11. v. 7. legitur, his verbis, וּלְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ כֶּלֶב לְשֹׁנוֹ וגו׳. Id eſt, Et in vllum Iſraelitarum, non acuit canis linguam ſuam &c. Eſt enim; vt rectè, meo certè iudicio, exponit Leui F. Gerſonis; vetus prouerbium, Ne canem quidem acuiſſe linguam in quemquam: cùm eú Prouerbium Hebraicum. adeò nihil mali paſſum eſſe dicere volumus; vt nec canis ipſum allatrarit, animal cú primis irritabile; ſed dentibus, non lingua metuendum. Quo prouerbio ſimiliter vſa eſt
Iudith. 11. Iudith apud Olophernem, cùm vellet ei perſuadere, nihil metuendum ipſi ab Iſraelitis mali eſſe. Nam cùm paullo antè dixiſſet; οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεταί σοι ἐξ αὐτῶν, mox ſubiungit, καὶ ἄξεις αὐτοὺς ὡς πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν. καὶ οὐ γρύξει κύων τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἀπέναντί σου. Hoc eſt. Et duces eos tamquam oues orbas paſtore: neque latrabit canis lingua ſua aduerſum te. His

te His igitur ego argumentis adductus ſum, vt nomine, canis, addito de meo; quia præteritum eſſe videbatur; ſcriptum ſuppletem; cùm verbum חָרַץ, nulli alioquin nomini hæreret. Neque enim eſt inſolens, in peruagatis illiuſmodi prouerbiis, verba quædam omitti. Si quis tamen, hoſtis, quàm canis, nomen potius ſuggerendum eſſe malit exiſtimare, non contendam contrà. Non enim incommoda fuerit ſententia, ſi dicatur; Neminem hoſtem, in tanta omnium trepidatione, linguam petulantem, nedum arma, acuiſſe in Iſraelitas. Interpretatur quidē R. David Kimhi, verbum חָרַץ, mouit. Ego verò, acuit, dicere malui. Sic enim alibi certum eſt vſurpari. Neque mihi placet, diuerſas res vni eidemque ſermoni temere ſubiicere; quando vna ipſius ſimplexque ſignificatio, vel per tranſlationem ſaltem, aut alium loquendi tropum conſeruari poteſt. At enim notanda obſeruandaque eſt hoc loco, ſingularis militum continentia atque obedientia. qui non ilico ſubactis hoſtibus ad prædā longè lateque populabundi ſeſe diffundunt: ſed ad Imperatorem ſuum ſe recipiunt; ad alia imperia, ſi vſus ſit, accipienda. Deinde & illud animaduertendum: pugnare eos feliciſſimè, qui Dei auſpiciis bella gerunt; infeliciſſimè verò, quorum illi cauſſa non probatur. Id enim ea ἀντιθέσις, quæ in hiſce duobus verſiculis eſt, luculenter nobis ponitur ante oculos: cùm Chananæi ad internecionem cæſi memorantur. contrà verò Iſraelitæ adeò nulla affecti clade, vt ne oblatrantem ſibi canem quidem audierint.

R. David Kimhi. חָרַץ

Continentia militum Iſraeliticorum.

Dei auſpiciis victoria obuenitur.

Tunc dicebat Ioſua: Recludite os ſpecus, & producite, &c. 22 23 24.

His proximis verſiculis deſcribitur triumphus, quē Ioſua ex captis quinque regulis agit; quos ad eam rem in ſpecu viuos ſeruari iuſſerat. Apparet ille quidē ſuperbus triumphus, ne dicā immanis, & plus quàm barbaricus. ſed ſi conſilium voluntatemque Dei expendamus propius, planè talis eſt, qualē agere conueniebat Imperatorem ſanctiſſimū. ſed iſta mox exponentur dilucidiùs. Singulorū regum nomina denuò commemorantur, vt narratio certior ſit; & victoriæ amplitudo gloriaque maior appareat; & omnino res geſtæ admirabiliores apud poſteros videantur: ex admiratione porrò iſta tanta Dei in ſuos benignitas iuſtam habeat venerationem. Certum eſt autem iſta acta eſſe in caſtris apud Macedam; in conſpectu totius exercitus. Ideoque dicitur Ioſua, aduocaſſe omnē virum Iſraelitam. אִישׁ, enim, vt diximus, egregiū hominem ſignificat: quales, procul dubio, ſolos ſecum ille duxerat in hanc expeditionē. Chaldæus tamen & LXXII, de omnibus Iſraelitis accepiſſe videtur hæc verba. Ille enim, omnem hominem Iſraele; hi, omnē Iſraelem, conuertere maluerunt. Verbum הֶהָלְכוּא habet à fine Aleph [illegible]. Initio autem He litera, quæ addita eſt, fungitur vice Pronominis relationis, אֲשֶׁר, qui. Idque etiam in aliis Verbis nō rarò fit. Sed illiuſmodi [illegible] à fine duodecies omnino in ſacris literis inuenitur, vt obſeruatū eſt à curioſis Hebræorū magiſtris, quos בעלי המסרת vocant. At R. David Kimhi exiſtimat, tale perpetuò eſſe Aleph Pronominis, הוא, ipſe. Sed hoc Grammatici viderint. Nos de iſto triumpho paullum videamus. Audiuimus quidem etiā in narratione captę Hai, regē ad ſingulare, & fœdiſſimū ſupplicij genus viuum fuiſſe aſſeruatū. Et nihilo quoq; clementius actū eſſe cum Iericluntis rege dictū eſt in huius decimi capitis principio. Nimirū Regum, & Principū omniū flagitia; quia nō ſolùm ipſa per ſe grauiſſima ſunt; eo quòd illos oportebat eſſe tanto probiores, quanto fuiſſent ceteris hominibus ad omnē virtutē inſtructiores: ſed etiā plurimis exēplo nocēt, quippe, quæ in ſumma dignitate, tamque excelſo loco, & clariſſima luce patrata, latere neminē poſſunt. Et quia illorū vita omnis, eſt parentiū vitæ animata lex, norma, atq; præſcriptio: vt alibi eſt à nobis explicarū: ideò acerbiore ſupplicio debēt meritò illa expiari. Sed quod Ioſua ſuos tribunos inſultare ceruicibus regum iubet; qui victi, capti, proſtrati, ſupplices ante ipſius pedes iacebāt, magnā profectò inſolētis & barbaricæ immanitatis; atq; per ſuperbā tyrannidem crudeliter exercētis victoriā Imperatoris ſpeciem habere exiſtimet aliquis. Sed quis credat eū virū, qui fuerat in Moſis ſchola eruditus; quo nemo omniū mortaliū vixit omnibus in terris mitior, vt eſt in ſacris literis; ſic ſupra modum inſoleſcere potuiſſe? Planè ergo eſt exiſtimandū; hac in re Ioſuā; vt in ceteris quoque; nihil feciſſe, niſi cæleſti inſtinctu. atq; adeò grauiter peccaturū fuiſſe, niſi ita feciſſet: ſimiliter atq; Saul, & Achab peccarunt; cùm ille Amalecitarum regi, hic Benadado malè pepercissent. Quin hanc triumphandi ſpeciem, quamuis, vt apparet, nimis ſuperbam, & inhumanā, Moſes ſub exceſſum ſuum vaticinans non ſolū prædixit: verum etiā vt maximū dignitatis & felicitatis populi Iſraelitici argumentum mirificè extulit, cùm ſic caneret. Beatus es tu Iſrael. quis ſimilis tibi popule ſeruate per Dominum; qui eſt clypeus tibi auxiliaris, & gladius dignitatis tuæ?

Triumphus de quinque regibus an ſuperbus & crudelis.

אִישׁ

הֶהָלְכוּא

בעלי המסרת

ה.א

R. David Kimhi.

Principū peccata, & maxima ſunt: & grauiſſimè puniuntur.

Ioſua mitis & modeſtus.

Numer. 12. v. 3.

1. Reg. 15.

3. Reg. 20. in fine.

Deuter. 33. in extrem.

Iſte triumphus per Moſen prædictus eſt.

tuæ? Subiicientur enim tibi hoſtes tui: & tu illorum excelſa calcabis. Excelſa enim, hîc colla dici, omnium interpretum ſententia eſt. Atque ad hanc Moſis, niſi fallor, alludens vaticinationem Dauid, cum Iſraelitas ענוים, & חסידים hoc eſt, mites, lenes, ſiue humiles, & benignos atque miſericordes appellaſſet, hac tamen ipſos gloria amplificatos à Deo eſſe ait, quòd ſint armati gladiis ancipitibus ad exercẽdam vindictam in gentibus; atque ad caſtigandos populos, vinciendoſque reges catenis, & principes ferreis compedibus. Quis ergo niſi inſanus, populo Dei id vitio vertat, ob quod tanta gloria atque prædicatione à ſanctiſſimis duobus vatibus effertur? Summa eſt. Hoc ritu non immanem & barbarum aliquem, ſed Dei auſpiciis dignum, atque abſolutiſſimum triumphum ſignificari. Idque multis inſuper aliis ſacrarum literarum teſtimoniis probari poteſt. Quale eſt illud. Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Et illud Malachiæ. Conculcabis impios. erunt enim cinis ſub pedibus tuis. Rurſus illud Dauidis. Super leonem & aſpidem calcabis: conculcabis leunculum & draconem. Et vt non nulla ex Chriſti ſuauiſſima atque mitiſſima lege adiungam, cùm ille diſcipulis ſuis dominationem ſummam ſe in Satanam conceſſiſſe vellet ſignificare, ſic loquebatur: En dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, atque ſuper omnes vires aduerſarij. Denique Paullus hac quaſi pulcherrimæ victoriæ & triumphi diuini ſpe conſolatur ſuos Romanos, cùm ait, breui fore, vt Deus pacis conterat Satanam, ſed pedibus ipſorum. Sic enim eum locum explicat diuus Chryſoſtomus. Voluit igitur Deus in hiſce maximi & difficillimi belli initiis, hoc ampliſſimo glorioſiſſimoq; triumpho ſemel ſuorum animos acriter excitare inflammareque. Atque ſimilis ſucceſſus ſpe, ad ea quæ gerenda reſtabant, confirmare; omniſque prorſus aduerſæ fortunæ metu vacuos facere. quod dilucide proximus verſiculus teſtatur. Huc addi etiam illud poteſt: ſingulari iſta animaduerſione, grauique ſupplicio, quo ne regibus quidem parcitur; armari debuiſſe populi animos aduerſus prauam vitioſamque miſericordiam; qua alioqui fortaſſis erga non nullos vſuri Chananæos fuiſſent. Deinde & illud: deterreri illos non leuiter potuiſſe tam horrendo ſpectaculo à Barbarorum ſuperſtitionibus, quos viderent, ob fœdam illam & flagitioſam religionem, tam graues Deo pœnas dare. Sed hic fortaſſis occurrat illud: Condoceſieri quoque potuiſſe Iſraelitas his tantis pœnis ſumendis, ad vindictæ cupiditatem. quæ affectio hominum animis alioqui nimio plus quàm oportuit familiaris, pleniſſimè in ſacris literis, paſſim vetatur. Et quidem vſque adeò ſeuerè; vt ſi qua nobis ſit illata iniuria, eam non ſolùm mutua iniuria vindicare nefas ſit; verum etiam beneficium pro illo rependere iubeamur. Atqui meminiſſe oportet; aliam priuatim acceptæ iniuriæ vindicandæ rationem eſſe: aliam eius ad quam puniendam gladius ab ipſo Deo nobis, tamquam in manus, porrigitur. Alioqui funditus omnem magiſtratum ſuſtuleris, qui maleficia in repub. moribus atque iudiciis vindicare, & officia omnia moderari debet; ſi modò vlla omnino reſpub. eſt futura, & hominum inter ipſos vitæ ſocietas. Nam fanaticum genus hominum Anabaptiſtæ, iam pridem ſunt omnium bonorum conſenſione reiecti: & ferè deſitum eſt contra eos diſputari.

Pſal. 149.
Ritus conculcandi hoſtem pedibus.
Pſal. 110. v. 1.
Malach. 4. v. 3.
Pſal. 91. v. 13.
Luc. 10. v. 19.
Rom. 16. v. 20.
Chryſoſt. comment. ad Rom.
Cur Deus voluerit reges cõculcari pedib.
Occupatio. Vindictæ cupido.
Magiſtratus debet punire vitia in repub.
Anabaptiſtæ.

Et ait ad ipſos Ioſua, Ne timeatis neque frangamini, &c. 25

Hic verſiculus diſertiſſimis verbis luculenter oſtendit, quorſum illa ſpectauerit, vt videbatur, inſolentior & crudelior triumphandi ratio. Nimirum vt non aliter animarentur milites, atque ſi iam vniuerſam Chananæam protererent, & conculcarent. hoc eſt, ſuis victoriis premerent, ſubiectamque ſibi haberent. quarum victoriarum hoc veluti ſpecimen erat: quod cùm poſthac ſemper eſſet illorum mentibus obuerſaturum, mirificè audacia atque fortitudine eos confirmaret. neque ſineret ad Chananæorum regum audita nomina expaueſcere, aut populum illum inuictum, & tamquam giganteo robore ſibi fingere. qui metus patribus ipſorum exitio fuerat. Quippe credibile eſt, non ſolùm vulgus militum, verùm etiam fortes ſpectatoſque, &, in quorum auctoritate ceteri erãt; in tanta rerum omnium difficultate, apud ſuos animos interdum metu & diffidentia quadam conflictatos eſſe: vt qui præſentem Dei opem tam certa fide complecti nequiuerint, atq; nunc Ioſua; & ideo huiuſcemodi confirmationibus opus habuiſſe. Nã Ioſuam ipſum ceruicibus regulorũ pedem impoſuiſſe, non audimus. Porrò verba, quibus hanc cæremoniã Ioſua proſequitur; eamq; alioqui per ſe inutilẽ, veluti animatione quadam, atque efficientia informat, & ad vſum accommodat; eiuſmodi ferè ſunt, cuiuſmodi Deus ipſum cohortatus fuerat initio mandati imperij, quæ illic ſunt à nobis expoſita. Illud tamen notandũ eſt, Ioſuam ea priore loco dicere, quæ metũ animis militũ eximant:

Rurſus quo ſpectarit conculcatio regũ.
Numer. 13. & 14. c.
Cæremoniæ fiunt factæ verbis tamquam animandæ.
Suprà cap. 1. v. 9.

Dei verba non egent mediis præparatoriis.

deinceps quæ robur addant: cum Deus contrà fecerit. Scilicet Dei verba ſuapte vi fortitudinis efficientia ſunt; neque cauſſarum, vt vocant, adiuuantibus, aut mediis præparatoriis egent. Nominat autem Iehouam, ſiue, dominum, vt auctorem à quo omnis victoria proficiſcitur: cuiuſque ſolius ope res rectè geri poſſunt: vt illi nihil ſuæ laudi ſumant: ſed modeſti gratique beneficiorum Dei memoriam ſecum recolant. Ceterùm hoſtes ipſorũ vocat, non à quibus ipſi ſunt laceſſiti, prouocatique iniuriis. id enim eſſet, quod nuper dicebam, vindictæ ipſos cupidine ſtimulare: ſed, vt inſequens verſiculi clauſula oſtendit; eos cum quibus bellum gerunt; non quidem vllo priuato ſuſceptum odio: ſed Dei imperio. Nam illud, vt eſt probabile, memoria ſatis retinebant, quod Moſes ſæpiſſimè inculcarat: non propter ſuam ipſorum iuſtitiam venturos in poſſeſſionem felicis illius terræ, pulſis veteribus colonis: ſed cùm propter horum impietatem; tum vt promiſſa ſua, quæ patribus promiſerat Deus, Abrahamo, Iſaaco, Iacobo, ea perficeret tãdem. Neque verò etiam alioqui cuiquam vllæ in mentem venire potuerunt priuatæ inimicitiæ cum ea gente ſuſceptæ, cum qua ipſis nulla vmquam vitæ ratio ante interceſſerat. Intelligebant ergo facilè, Chananæos non alio nomine hoſtes ſuos dici ab Imperatore; quàm quia Dei hoſtes eſſent. Et proinde ſe Dei in hoc bello eſſe adminiſtros.

A Deo omnis victoria.

Deuter. 9. v. 5 & deinceps.

Deinde percußit ipſos Ieſus, & interfecit ipſos, &c. 26 27.

Reges cur adhuc in crucem iam mortui.

QVOD interfecti reges in crucem aguntur, non ad pœnæ illorum cumulum; quæ mortuis nulla infligi potuit; ſed ad pœnæ exiſtimationem, atque omnino ad famam, & exemplum ſpectat. Nam vt Principum virorum dignitas præclara, quaſi lumen, ad omnes vitæ ipſorum actiones affert: neque vllas ſiue rectas ſiue improbas, in occulto eſſe patitur: ita ſi meritas pœnas perſoluunt ſuorum ſcelerum, de illo ſuæ amplitudinis gradu deturbati; has quoque quàm plurimis notiſſimas eſſe, vtiliſſimum eſt: vt illi glorioſæ dignitati iſta ſupplicij oppoſita indignitas, illuſtrius maleficiorum puniendorum ſtatuat exemplum: maioremque omnium animis terrorem afferat: & cuiuis ſpem omnem impunitatis vitiorum ſuorũ præcidat. Huic rei ſatis magno argumento eſt illud in Numeris, cùm populo à proſtitutis puellis Moabiticis ad falſos cultus pellecto, vehementer indignatus Deus iubet Moſi, vt principes ſcelerati populi apprehenſos ſuſpendat Iehouæ, ſiue Domino. Hoc eſt, vt alibi me explicare memini, in celebri & illuſtri loco; vbi omnibus ſint conſpicui. Sic enim addita illic particula, ad Solem, diſertè hoc interpretata eſt, meo iudicio. Ceterùm reliquam cæremoniam, qua ſub Solis occaſum auferebantur, humabanturque, proſecutus ſum ſatis prolixè capite octauo, ad verſiculũ XXIX. Hoc ergo in præſenti monebimus modò: damnari hoc loco magnæ ſtultitiæ, aut cæcitatis veriùs, Iudæorum magiſtros: qui præclara religione ſcilicet, legem inſtituerũt: fas non eſſe, vno die, viros duos in crucem agere. quia ſingulari numero dictum eſt à Moſe, Si fuerit in quoquam peccatum morte damnandum; & is interficiatur; ſuſpendaturque ex ligno. & quæ ſequuntur. Ioſua enim ſimul quinque viros ſuſpendit. Sed illi fortaſſis de ſuis gentilibus loquuntur. Quaſi verò non prolixius animaduertendum ſit in eos, qui viam virtutis ſemel ingreſſi, data opera ab ea decedunt; quàm qui illam numquam nouêre. Sed nugantur illi plura, de iſto crucis ſupplicio, & de patibulo cum corpore humando, vel multo etiam anilius: vt ſunt miſeri in huiuſmodi tricis toti impediti; dum ſyllabas ſtultè venantur; corticemque contrectant verborum: neque ad fructum intendunt animum. Sed ſepultis Achanis cineribus, & cadaueri Regis Hai, ſaxa, quaſi ſtatuæ imponebantur, pro monimẽtis: vt in illorum hiſtoria exponebamus. At hîc ſpecus ipſum, quod, vt eſt credibile, erat eo ſæculo celebre, pro monumento ſimul omnibus eſt. atque ideò nihil aliud quàm eius os occluditur: ne à feris protracta corpora, in hominum conſpectu, ſed occultata intus, tamquam humata, iaceant. Adamantius hanc de quinque iſtis regulis narrationem, quos Ioſua militum ſuorum pedibus ſubiecit, per anagogen, accommodat, ſuo more, ad noſtrum Ioſuam; hoc eſt, Ieſum Chriſtum: qui corporis noſtri quinque ſenſus, omnium vitiorum adminiſtros, imperio noſtræ rationis ſubdit: modò vt ipſi conculcare illos velimus. Sed hæc apud illum prolixiùs tractantur. Tum præſens quoq; Gabaonitarum hiſtoria vberrimum piæ meditationis campum ponit ante oculos ſacrorum philoſophorum. Illi enim, ſimul atque à Chananæis ad Ioſuam, ſiue Ieſum tranſiuerunt, inuadũtur à maxima hoſtiũ multitudine. Sed dum in fide conſtanter manent; vniuſque Ieſu potẽtia, & ope freti, neq; ad diuerſa cõſilia animos adiiciũt; neq; ad alia auxilia oculos vertunt; non ſolum paratiſſimum præſidiũ aduerſus hoſtiũ ſuorum vim inueniunt: ſed glorioſè triumphantẽ de illis victorẽ Ieſum læti vident. Sed iſta attigiſſe mẽtione ſatis eſt.

Vtiliſſimè puniuntur grauiter & publicè principum ſcelera.

Numer 25. v. 4.

Suſpendere Iehouæ aut Domino, quid. Supra cap. 8. v. 29.

Iudæi damnantur cæcitatis.

Deuter. 21. v. 22.

Anagoge.

Macedam quoque cepit Ioſua eo die: & percuſsit ipſam, &c. 28

IOSVA profligatis iam hoſtibus, actoque de captis regibus triumpho, cùm nõ nullos fuga euaſiſſe in proximas vrbes intellexiſſet, prudenter exiſtimans maximum eam rem habituram momentum ad illas facilè expugnandas, ſi ſubitò inuadantur, dito nuntio cladis quinque regum conturbatæ, prius quàm ſe colligant; atque ad defenſionem maiore apparatu inſtruant: morã nullam eſſe interponendam ratus eſt. Sed ilico Macedam, ad quam proximè caſtra, vt audiuimus, fecerat, tentauit vrbem, vt eſt credibile, egregiã: ſuum enim ea quoque habebat regulum: atque eo ipſo die quo tentauit, cepit. Non enim hoc, de longo illo die, quo Sol ſubſiſterat, accipiendũ eſſe cenſeo: ſed vel craſtino, vel perendino, aut certè non magno interuallo temporis ab illo remoto. Deus enim ſuo exercitui, poſt longam illam pugnam, non ſolùm nouum robur & vires, ſed voluntatem quoque alacrem ſuppeditabat. Illud, אֹתָם vſurpatur quidem interdum pro, אִתָּם, hoc eſt, cum ipſis. Eſtque etiam verborum hîc coniunctio per ſe apertior, ſi ſic accipias. Verùm ego ſequi malui accentuum interſpirationes atque interpuncta, quos pauſantes vocant, Segol in verbo הֶחֱרִים, & Rebia in illa ipſa particula אֹתָם, atque propriam huius notionẽ conſeruare. Putaui enim hunc accuſandi caſum Pronominis, *ipſos*, & eum qui ſequitur, *omnem animam*, rectè ἀπὸ κοινοῦ, vt dicunt Grammatici, ad verbũ הֶחֱרִים id eſt, *anathemate perdidit*, referri poſſe. Debet autem hoc, *omnem animam*, de ſolis hominibus, accipi. Nam pecudes in prædam conceſſas eſſe militibus, audiemus proximo capite. Vt enim antè diximus, lex illa quæ in Deuteronomio de capiendis vrbibus ſancita eſt, ea, à decimo verſiculo ad decimum quartum, tam pertinet ad Chananæos, quam ad longinquos & exteros: eſt autem illic ſcriptum. Omnem prædam ciuis diripies tibi; comedeſque ſpolia hoſtium tuorum. Quamquam in peregrinis vrbibus mulieres, & puellos fas erat mancipare in ſeruitutem. at in Chananæis nefas. atque ideò hîc promiſcua cæde trucidantur omnes. Quod facinus quî poſſit, & debeat etiam à crudelitatis opinione vindicari, diximus alibi. Porrò ſuppliciũ ſingulare de vrbis iſtius rege ſumtum eſſe, indicatur quidẽ exemplo regis Ierichuntij curſim attacto: nimirum vt rerum geſtarum celeritas narratione ipſa deproperata nobis poneretur ante oculos. ſed quo mortis genere perierit rex Ierichuntius, id verò nuſquam ſatis eſt explicatum: Ex verbis tamen verſiculi primi huius capitis coniectura fieri poteſt, tales eum pœnas dediſſe, quales ſunt de Rege Hai captæ. quamquam hoc Kimhi, abſque vlla dubitatione, neget: & in promiſcua cæde trucidatum dicat. Sed ego coniectura niti malo ex ſacræ ſcripturæ, quam ex Kimhi verbis facta: cùm hic nullum opinioni ſuæ dicat argumentum.

Accentus Hebraici ſegol & Rebia.

Deut. 20. v. 10

R. Dauid Kimhi.

Tranſiuitq́, Ioſua, & omnis Iſrael cum ipſo ex Maceda, &c. 29 30 31 32.

CREDIBILE eſt Lebnam, ſiue Libnam, aut Lobnam, (non enim eadẽ vna vbique eſt prioris ſyllabæ vocalis litera) eſt inquam credibile, illam occurriſſe proximam à Maceda inter eas vrbes quas deinceps victores aggrediuntur, atque euertunt. Quis enim nõ exiſtimet, ordine feciſſe progreſſum, neque hoſtem à tergo reliquiſſe Imperatorem prudentiſſimum? Diſtabat Maceda octo millibus paſſ. ab Eleutheropoli, verſus Orientem, vt Euſebio auctore diximus. quamquam, vt ego exiſtimo, plurimum ad Septemtrionem declinabat. Iam verò Lobna, vt idẽ ſcriptum reliquit, propius ab Eleutheropoli aberat, quippe in ipſa Eleutheropoleos poſita regione. Ducebat igitur principio Ioſua exercitũ inter Occidentem & Meridiẽ, ferè contra Africum, ſiue λίβα. Nam ab Ælia, quæ eſt Ieruſalem, rectà, Eleutheropoli, ibatur Aſcalonem. vt in populi Romani itineribus, quorũ ſuprà memini, notatum eſt. Cùm porrò ex Lobna Lachin petit, ferè verſus Euronotum contẽdit. Nam Lachis, vt diximus, ab Eleutheropoli aberat paſſ. mill. VII. ad Datomam verſus, hoc eſt, ad Auſtrum, non nihil tamen ad Orientem. Et in Regum hiſtoria memoratum eſt, Regem Aſſyriæ Senacherib, poſt oppugnatã Lachin, caſtra feciſſe ad Lebnam. nempe ille, vt quæ ſuis allegatis mandata ad Ezechiam dederat, perſequi re ipſa videretur, ſenſim verſus Ieroſolyma promouebat ſuas copias. Nondũ enim acceperat nuntiũ triſtem de Regis Æthiopum aduerſus ſe apparatu. Ioſua verò magis magiſque ab Ieroſolymis diſcedit. Ceterùm diem illum, quo capta eſt Lachis dici ſecundum ab obſidione, autumat Kimhi. idque ego ei aſſentior. Neque enim probabile poteſt videri, poſtridie quàm expugnata fuerat Lobna, nedum, Maceda, Lachin quoq; in poteſtatẽ Iſraelitarũ veniſſe. Cum tantillum tempus prædæ iſtarum vrbium faciendæ, agendæque vix ſatis eſſe potuerit. Illud, *Et omnis Iſrael cum ipſo*, de iis modò eſt accipiendum, qui in expeditionem Gabaoniticam illam educti fuerant.

לִבְנָה Lobna.

לָכִישׁ Lachis.

4. Reg. 19. v. 8

R. Dauid Kimhi.

Per id tempus aſcenderat Horam Rex Gazer. &c. 33

EQVIDEM ſtatui vix poſſe certum exiſtimo, quo tempore Rex iſte Iſraelitis ſuperuenerit: an cùm iá circumciderẽt Lachin nondú expugnatam: an paullo ante cœptam obſidionem: an denique poſt captam direptamq́ue vrbem. Apparet quidem non nulla cauſſa, cur ſuſpicemur, primum eſſe verius. Nam quia ſecũdo demum die narratur illa capta eſſe, videtur Rex ſuo interuentu primum oppugnationis impetum in ſe auertiſſe. Aequè incertum eſt etiam illud, quæ hunc regem mouerit ratio, vt illi vrbi ferret ſuppetias; à qua longius abfuiſſe ipſius ditionem vt fateamur neceſſe eſt, ſi eius ille Gazeris dominus fuit, quæ inter Ephraimitarum poſſeſſiones numeratur, atque Leuitis conceditur: vt fuiſſe ſcripſit Euſebius libello de locis Hebr. Sed quando hoc ſine cauſſa ſcriptum ab Euſebio eſt; ego credibilius eſſe puto, illius eum Gazeris fuiſſe regulum, quæ in Paralipomenis, verbo ad literam immutato, Gazera eſt appellata. vſque ad quam cecidit Dauid Philiſtæos; cùm illi per vallem Rephaim feciſſent excurſiones. Hanc enim Gazeram à Lachi haud procul poſitam fuiſſe, illa ipſa Dauidis expeditio, & Philiſtinorum fuga luculenter oſtendunt. Periculi igitur propinquitas regem iſtum excluſit ſuppetias Lachi: quas Ierichuntiis & Haieuſib. tuliſſet potius, ſi illius alterius Gazeris princeps fuiſſet.

Gazer. גזר

Gezera. גזרה

1. Paral. 14. n. 16.

Progreſſusq́, eſt Ioſua, atque cum ipſo omnis Iſrael, &c. 34 35 36 37.

Ex libello Euſebij de locis Hebr. dictum à nobis ſuprà eſt, Eglonem x i i. millib. paſſ. ab Eleutheropoli verſus Orientem; Lachin verò v i i millib paſſ. ab eadem illa, ſed contra auſtrum fuiſſe poſitam. Vnde conficiatur, Ioſuam ab Lachi propè ad Macedam nuper expugnatam reuertiſſe, cùm Eglonem oppugnatum veniret: atque inde rurſus, repetito fere eodem itinere, contendiſſe Hebronem. Scribit enim ille auctor, vt Eglonem x i i, ita Macedam octo millib. paſſ. abfuiſſe ab Eleutheropoli: & quidem verſus Orientem vtramque. Quando igitur illiuſmodi vltrò citroque tamquam vagatio; niſi certa ratione, qualis nuſquam apparet, inſtituta fuerit; videri inepta atque abſurda debet; planè inducor vt credam, aut librariorum mendam eſſe, cùm Eglon verſus orientem Solem ab Eleutheropoli locatur: eſt enim ille libellus mendoſiſſimus: aut ſcriptorem ipſum, nomine vrbis Adollam in errorem eſſe delatum. Cùm enim, vt iam de præſentis narrationis non ſatis concinna conſequentia nihil dicam; cùm, inquam, vbique Lachis & Eglon, tamquam propinquæ inter ſe vrbes nominari ſimul ſoleant; quis non intelligat; quàm ſit abſurdum, dicere; alteram planè ad Orientem, alteram ad Auſtrum; & quidem tanto vtramque locorum interuallo; ab eadem vna vrbe recedere? Quòd ſi verò propemodum verſus eandem illas cæli partem ab Eleutheropoli ſitas fuiſſe ſtatuerimus: & Lachin quidem ſeptem, Eglonem verò duodecim millibus paſſ. Illam verſus Daromam interiorem videlicet; fereq́ue Euronotum: Iſtam autem non prorſus verſus Orientem, ſed Eurum potius, omnia his Ioſuæ geſtis & progreſſui conſentanea dicentur. fueritq́ue ab Eglone quàm Lachi breuior ad Hebronem via. Hebron enim Eleutheropoli ad Eurum eſt fere, cùm ſit Ieroſolymæ auſtralis: ſiue ad meridianam plagam, vt in libello de locis Hebraicis ſcriptum eſt. Sed enim miretur meritò aliquis de hac captæ Hebronis, & interfecti eius reguli narratione: quando hanc vrbem Caleb demum ſibi depoſcet expugnandá. vt capite x v. audiemus; & nuper in memorabili illo triumpho, Rex quoque Hebronis conculcatus, interfectus, ſuſpenſus eſt. Verùm ad regem quod attinet, fieri poteſt, vt illa eius cædes huic communi vrbis cladi ſit annumerata. aut, quod opinatur Dauid Kimhi, in hoſtilis exercitus aduentu alius à ciuibus raptim creatus Rex ſit: ne vrbis propugnatio atque defenſio nullius imperio adminiſtraretur. Quod autem Calebus ſubiugata Hebrone gigantes eiecturus eſt, id verò poſt Ioſuæ obitum tandem fiet, vt apparet ex Iudicum libro. Quare mirum videri non debet, ſi interea Hebronitæ, gens fera, & potens, vires ſuas reuocauerint recreauerintq́ue. Non hîc addo; quòd Calebo nõ vrbs, ſed vrbanus ager, & municipia concedentur. Nam Lirani commentum de duabus diuerſis Hebronibus, quarum alteram in valle expugnarit Ioſua, alteram in monte Calebus capturus ſit, vaniſſimum, mihi certè, videtur. Cùm enim omnia etiam Hebronis municipia hîc euerſa legantur; peſſimè de Ioſuæ virtute exiſtimantis ſit; opinari *ὅλως ἀκέραιον* eum intactam reliquiſſe. Sed quæ cauſſa eſt, inquis, cur nulla hic Gigantum mentio fiat, quod genus hominum illos circum Hebronem montes incoluiſſe certú eſt. Et de Gigantibus quidem dicendi locus erit in proximi capitis extremo. Interim verò illud reſpondiſſe ſatis fuerit: Ioſuam hac expeditione tranſcurriſſe potius raptim armata manu

Eglon. עגלון

Lachis. לכיש

Libellus Euſebij de locis Hebr. mendoſiſſimus.

Hebron.

R. Dauid Kimhi.

Caleb Hebronem expugnauit poſt mortem Ioſuæ. Liranus taxatur.

Iudic. 1.

Alia obiectio.

manu auſtralem iſtam regionem, quàm eam prorſus atque omnino populaſſe. Satis enim habebat, catenus terrorem ſua victoria omnibus incuſſiſſe, vt ne ſibi, populoq; Dei quiſquam deinde vltrò moleſtiam exhiberet. Itaque quos aſſequebatur, eos, pro Dei iuſſis, perimebat; nemini que parcebat: ceteroqui non omnes omnium locorum latebras extrema diligentia peragrabat. Hoc enim veluti ſpicilegium cuiuſque tribus propriæ virtuti relinquebatur, in ſua hereditate cernenda. Neque verò etiam vtile erat, terram cultoribus vacuam prorſus fieri, priusquam Iſraelitæ ſuam quiſque partem colere inciperent.
Exod. 23. v. 29. Xenoph. Oecon. lib. 4. Nam, vt ait Xenophon, *ἐρήμη ἀνθρώπων γῆ, ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν*. Latuêre igitur fortaſſis interea Gigantes, montiuagum genus, in ſpeluncis ſuis, aut ſe receperant ad ſuos gentiles vrbium Gazæ, Geth, atque Azoti ciues. Porrò quod conuerti, *Et omnia municipia ipſius*, ſi verbum pro verbo reddas, eſt, Et omnes vrbes ipſius. Significari autem vrbes munici-
Suprà. 1. v. 3. pales, etiam Kimhi auctor eſt. Quo autem loco fuerit Hebron ſuprà diximus paucis. Eſt R. David Kimhi. Hebron.
is locus etiam hodie diuerſarum religionum nationibus celeberrimus, ob monimentum ſanctiſſimorum virorum Abrahæ, Iſaci, & Iacobi, quod illic religionis cauſſa cateruatim frequentant. Quin ipſos etiam humani generis parentes, Adamum, & Euam, illic humatos eſſe, perſuaſum iam olim multis eſt. de qua re diſputandum nobis erit in extremo
Numer. 13. v. 23. capitis X I V, cùm iſtius vrbis nomen enodabimus. Ceterùm Hebron in Numeris vetuſtiſſima Ægypti totius metropoli annis ſeptem antiquior eſſe proditur. ea autem erat
Ioſeph. de bell. lib. 5. cap. 7. צען, Id eſt, vt L X X I I, & Chaldæus putauerunt, Tanis: vt Ioſephus verò, Memphis. צען
qui ab Hebrone condita fluxiſſe ſcribit ſua ætate annos bis mille & trecentos. Sed plura de iſta vrbe alibi.

Et rediit Ioſua cum omni Iſraele, Dabir, &c. 38 39

QVA regione ſita vrbs iſta fuerit, non vna eſt ſcriptorum omnium ſententia. Pleriq; Dabir
citra Hebronem collocant: hoc eſt, minus longè à Galgalis; aut potius minus propè ab דביר
Auſtro; ſtatuuntque mari aliquàto, quàm Hebron eſt, viciniorem fuiſſe. In quo poſitu video eos Ziglerum ſecutos eſſe, cui etiam ſacra verba adſtipulari videtur: cùm Ioſua memoretur ab Hebrone reuertiſſe Dabir. At Borchardus deſcriptor Palæſtinæ, vt mihi videtur, diligentiſſimus: poſitam fuiſſe Dabir, ait, duabus, vel, vt alia habent exemplaria, tribus leucis; hoc eſt, circiter quinque aut ſex millibus paſſ. vltra Hebronem; cõtra Auſtrum nempe, vt opinor, verſus Libonotum, aut Liba. Idque mihi profectò videtur probabilius. Ordine enim progreſſum eſſe Imperatorem prudentiſſimum puto. Et videre videor, eũ non rectà ab Hebrone Dabiram petiuiſſe. Neque enim, vt à Maceda Lebnam, à Lebna Lachin, ex Lachi Eglonem, ab Eglone denique Hebronẽ, ſic ex Hebrone Dabiram traduxiſſe copias memoratur: ſed Dabiram reuerſus eſſe. Vnde coniectura auguror, illũ ab expugnata deletaque Hebrone vlterius nonnihil ad ſiniſtram propè ad Idumæorũ fines vſq; excurriſſe, & inde ad Philiſtinorũ. Mox enim audiemus vſque ad Cades-Barneam, & vſque ad Gazam eſſe graſſatum armis. Cùm ergo ab Hebrone verſus vicinam Cades-Barneam, & inde ad dextrũ latus, per illas Chananææ extremitates, ad Gazã procurriſſet infeſtis armis, reuerſus demum eſt; relictis Philiſtinorum vrbibus; Dabiram. Illas enim non attingebat. Sed de Dabir plura erunt dicenda capite X V. quare nunc hactenus. Ziglerus. Borchardus.

Et cecidit Ioſua vniuerſam regionem montoſam, &c. 40

HIC epilogus ampliſſimam iſtam expeditionem, atq; victoriam generatim explicat, atque ob oculos nobis ponit; oſtenſo ſemel maximo locorum ſpacio, quod modò trãſcurſum eſt, & armis ſubactum. Nominantur autem quatuor terreni genera, natura inter ſe propè contraria, certè multum diuerſa, הַר : נֶגֶב : שְׁפֵלָה : אֲשֵׁדוֹת. Hoc eſt, loca montoſa; arida; humilia, ſiue æquabilia aut campeſtria; & deuexa, ſiue valles cauæ. Montoſis opponuntur æquabilia. Aridis opacæ valles. Significatur ergo, in ſumma, nullum tota regione locum cladis illius immunem fuiſſe. Ceterùm נגב loca arida propriè ſignificare Hebræis, dilucidè oſtendit lingua Chaldæa, quæ ex Hebraica eſt nata. Nam quod pro au- Negeb.
ſtrali plaga cæli eadem vox ſæpe vſurpatur: qua notione etiam hoc loco ab Aquila, Sym- נגב
macho, & Chaldæo interprete exponitur: id quadam tranſlatione fit, & migratione in cauſſæ locum. quia inde ſiccitas terræ prouenit, meridiani ſolis apricatione exſucta. Sed
verbum אֲשֵׁדוֹת Aſedoth L X X I I. interpretes, quos ſecutus eſt Latinus, quaſi proprium loci אשדות
cuiuſpiam nomen, conſeruarunt integrum. Iudæi interpretantur profluuia: qualia colles fundunt videlicet. nimirum id Chaldæum dicere interpretem autumant: cuius auctoritatem in plerisque ſermonibus explicandis libenter ſolent comprobare. Reddidit autem Chaldæus, pro אֲשֵׁדוֹת hæc verba Chaldaica, מַשְׁפַּךְ מְרָמָתָא Huc etiam illud addunt,

 quod,

Iudæorum opinio refellitur. quod, שדא, apud Chaldæos; quos dicebam ab Hebræis ſuam linguam eſſe mutuatos, ſignificat, vt aiunt, effundere. Atqui debebant Iudæi intelligere, Chaldæum interpretem, non ferè vnquam vti verbo, שפך, cùm profluere, aut profundi aquam, vult dicere: ſed שדא. Id quod ab Elia Leuita Germano Grammatico acutiſſimo etiam eſt annotatū. *Elias Leuita lib.* Et errant ſane pueriliter, cùm, אשר, exiſtimant id eſſe Chaldæis, quod, fundere, Latinis. Ea enim eſt vis verbi שרא, cui Aleph in formula Hiphil, ſolet præponi. Ego igitur Chal- מתורגמן
ὑπώρεια dæum illis, quæ produxi, verbis, ſignificare voluiſſe puto; ea loca, quæ a Græcis ὑπώρεια dicuntur: hoc eſt, vbi montes colleſue in campos ſe porrigunt, proiciuntque. Nam porrectionem, ſiue proiectionem, aut effuſionem loci eleuati, illa eius verba interpretor. Quæ ſententia mirificè cum propoſito conſentit: atque etiam cum illo Deuteronomij *Deut. 3. v. 7.* loco, in quo idem verbum Hebræum eſt poſitum, cum dicitur תחת אשדת הפסגה. A Geneſara vſque ad mare ſolitudinis, ſiue mare campeſtre, mare, inquam, ſalſum, ſub decliuitate, ſiue radicibus montis Phaſga, ad Orientem. Sunt enim plerumq; ſic ſita loca, ceteris cultiora, lætioraque: quia ex mõtium deſtillatione rigantur. Sed quãdo אשדא Chaldæis, propriè axis eſt rotæ: vt ex interprete Chaldæo, capite VII. tertij libri Regum con- *3. Reg. 7. v. 32.* ſtat: & Aquilas Ponticus idem verbum interpretatur excaſum, vt eſt à Syro nico annotatum; atque etiam, vt meminiſſe videor, ab Hieronymo: non errauerit, opinor, ſi quis putet, in præſenti, verbum, אשדות ſignificare conualles; quæ montibus aut collibus interiectæ iacent: ſiue quia illæ quodam modo axis ſpeciem præ ſe ferunt; vt quæ citimæ ſunt montiũ colliũmue vtrinque aſſurgentium partes; ſicut axes rotarum: ſiue potius, quia quaſi interciſis montibus factæ videntur. Sane hæc notio etiam appoſitiſſima eſt in *Numer. 21. v. 15.* Numeris. vbi verba ex libro bellorum Domini proferuntur huiuſmodi. ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער videtur enim hîc, אשד pro fluminis alueo eſſe poſitum: qui tamquam conuallis eſt, aſſurgẽte vtrimque ripa. Conualles autem opponi rectè auſtrali & aridæ terræ; præſertim in calidis alioqui regionibus, quis dubitet? Sunt enim illæ ſolo hubere & ſemper læto: quippe quæ ſatis ex montibus humoris accipiant: neque diuturno æſtu affligantur, propter montium vmbras. vnde tum opacæ, tum virentes à poetis ſunt appellatæ. & a vulgo amœnæ dicuntur. Si quis tamen Iudæos ſequi malit: neque eos à me ſatis confutatos putauerit; fruatur is ſuo iudicio: & pro conuallibus, dicat in ſacro texto, loca irrigua. Porrò clauſula huius verſiculi, *Sicut præceperat Dominus Deus Iſraelis*: ad le-
Iſraelitæ vindicantur à crudelitatis exiſtimatione. niendam apud poſteros tantæ ſtragis acerbitatẽ addita videri poteſt. Quis enim animo ſit vſque adeò ferreo, vt non exhorreſcat ad auditionem tam copioſi ſanguinis humani profuſi: dum in ampla, & populoſiſſima regione, omnis ætas, ſexus omnis, nullo diſcrimine iugulatur: quis eum in gente Hebræa animi rigorem, nõ plus quàm barbaricam, immò belluinam immanitatem eſſe cenſeat; niſi perſuaſum ei ſit, illos non ſuam, ſed Dei cauſſam egiſſe; Dei vindictæ adminiſtros fuiſſe? Neque verò dubitatio vlla eſſe poteſt, quin ejus numine id quoque effectum ſit, quòd militum animi, ceteroqui nulla iniuria laceſſiti, nulla tamen miſericordia labaſcerent: ſed vno perpetuoq́ue tenore ad innumeras illas, & quidem omnium generum promiſcuas cædes, ſiue in homines imbelles inciderent, & ſupplices, ſiue in feminas, ſiue in mares; ſufficerent durarentque.
Cauſſæ bellorum iniuſtæ. Non igitur illi aut priuatis odiis, aut imperandi libidine, aut denique cupidine prædæ; quæ ſolent pleriſque mortalibus nefariorum bellorum eſſe cauſſa; tam immanem crudelitatem exercebant: ſed Dei iuſſa voluntatemq́ue ſecuti; eam gentem, cuius ille multis iam ſæculis, continuò augeſcentem impietatem, nunc autem omnibus modis per-
Dei iuſſa obſeruanda. fectam, patienter ſuſtinuerat; funditus perditum, & extinctum ibant. Dominus præceperat: qui nihil niſi quod iuſtiſſimum, ſanctiſſimumq́ue ſit, iubere poteſt: cuiuſque imperium quiſquis demutat, minuitue, ne dicam detrectat, aut reſpuit, ſcelus facit. quanto magis Iſraelitis nefas fuit, non modis omnibus ei morem gerere; quorum ipſe Deus erat? hoc eſt, quos ſibi ille gratuitò in populum peculiarem delegerat ex omnibus totius orbis nationibus: ac tot tantiſque beneficiis ornauerat. Et quod omnium bonorum caput eſt; qui leges ipſis præſcripſerat, quibus à ceterarum gentium fœdiſſimis ſuperſtitionibus ad veram pietatem exculti, non ſolùm ſanctè viuendi rationem acceperant; ſed etiam cum certiſſima ſpe vitæ æternæ moriendi.

Percuſſitq́ illos Ioſue, à Cades-Barnea vſque ad Gazam, &c. 41

Cades-barne. קדש ברנע CADES-BARNEA extimam terræ ſanctæ oram claudebat à meridie. Id enim cum ex poſſeſſionibus Iudæ oſtendendis, tum ex Moſis verbis, quæ exſtant in Deute- *Deut. 1. v. 19.* ronomio, certũ eſt. Sic enim illic ſuos alloquitur Moſes. Perueneramus ad Cades-barne:

Et dicebam

" Et dicebam ad vos: Veniſtis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter dat
" nobis. En obtulit Dominus Deus tuus in conſpectum tuum ipſam terram: inuade, poſ-
" ſide. &c. Illinc igitur, vt ex ipſis finibus miſſi ſunt exploratores; qui mox ad Hebronem perueniſſe, & rurſus perluſtrata terra illac ad ſuos regreſſi eſſe videntur. Chaldæus pro Cades-barne, plerumque reddit Rekem-Gea. Quod eſt, ſi Latinè dicas, Rekem ſuperba, inclyta, nobilis, magnifica. Nimirum ille Petram nobilem Arabiæ vrbem vult ſignificare: cui Cades-barneam fuiſſe confinem proditum ab Euſebio eſt in libello de loc. Hebraicis. Petram enim vrbem Rekem eſſe vocatam, à quodam regulo ſuo Madianita nomine רקם, Rekem, auctor eſt Ioſephus in ſuis Antiquitatibus. Opinor autem à Chaldæo, Gea, hoc eſt magnificam & inclytam dici: tum quia per ſe vrbs egregia erat Petra, tum vt ab altera Rekem ignobili oppido diſtingueretur; quod ſitum erat in Beniaminiticis poſſeſſionibus. Porrò Gaza erat olim, teſte Strabone, mediterranea ciuitas. Diſtabat enim à portu paſſibus paullo minus mille. Fuiſſe autem potentem vrbem, ſatis magno indicio eſt nomen ipſum: עזה enim eſt, ac ſi, duram, pertinacem, fortem, & multo robore firmam, dicas. Nam quod à Cambyſæ theſauris nomen acceperit, vt Mela libro primo ſuæ Geographiæ; neſcio qua fretus auctoritate, prodidit, vanum prorſus eſt commentum. Perſæ enim theſauros, non עזה, ſed גזא vocant: nam quod Græci pro Ain, Gamma ſcripſere, id ad repræſentandam eius literæ anhelatam vocem fecerunt; ſimiliter atque in Gomorrha: & pluribus aliis. Ceterùm quo tempore Chriſtus in terris verſabatur, deſertam fuiſſe Gazam, ex Actis Apoſt. conſtat. Nempe, vt ſcriptum eſt apud Curtium, Alexander eam, geminato ſuo periculo, euerterat actis cuniculis. Atque ex eo tempore deſertam manſiſſe ad ſuam vſque ætatem, Strabo teſtatur. Sed auguſtiſſimus Imperator Conſtantinus nouam exædificauit; verùm maritimam, ad portam Maioniam, vt Sozomenus ſcriptum reliquit. Exſtatque etiam nunc illic forum rerum venalium, celebre quidem, & amplum, nomineque veterem Gazam referens; quamquam non nihil, vt tempore fieri aſſolet, mutato. Gazera enim nunc dicitur à vulgo. Sed non in ipſo maris litore; verùm, vt per foſſam merces facilè ſcaphis vltrò citroque conuehi poſſint. Abeſt autem Gaza circiter ſex millib. paſſ. aut eo amplius, ab Aſcalone, ſecundum maris litus ad Auſtrum recedens. Atque vt olim, ita nunc quoque Palæſtinæ terminus & extremitas habetur, verſus Ægyptum. Inde enim ſecunda manſione in deſertum Ægypti, quod Alhiſet nominant, peruenitur. Sed de Gaza hactenus cuius diſtantiam ab Ieruſalem; & planè ſitum omnem; quantum certè, ad ea quæ nunc tractamus, illuſtranda, ſatis ſit, ex iis facilè quiuis intelligat, quæ nuper de Aſcalone, ex Romanorum deſcriptis itineribus, ſiue Antonini libello, produximus. Deſcriptionem autem iſtam, ex Cades-barne ad Gazam, oræ auſtralis Chananææ partem magnam terminare, tum videbimus, cùm Iudææ totius fines conſtituentur certis limitibus. Sed Goſen fuiſſe vrbem in montoſis Iudææ locis poſitam, intelligemus ex capite xv. Quo autem exſtiterit loco, non ſatis certis poteſt argumentis oſtendi. Apparet tamen circumiacentis agri bonitate celebratam fuiſſe. At enim Gazam non cepit, nedum vaſtauit, ac ne tentauit quidem Ioſua. vt proximo audiemus capite. Quippe non habebant eam Chananæi; ſed Philiſtini, gens ferox & valida; quam oportebat poſt Ioſuæ mortem infeſtis armis ſubinde Iſraelitarum turpia otia interpellare. vt ſuo loco explicatum eſt. Similiter neque Gabaonem vel cepit vel vaſtauit: quia ſe ipſi dediderant Gabaonitæ. Eaque cauſſa eſt, cur addita ſit illa clauſula, *Et vſque ad Gabaon.*

Ioſeph. antiq. lib. 4. cap. 5. — Pompon. Mela lib. 1. — Act. 8. v. 26. — Q. Curtius lib. 4. — Supra 162. b.

רקם Rekem. Petra Arabiæ. — עזה Gaza. — Græci pro Ain ſcribunt Gamma ſæpe. — Sozomenus. — Gazera. — Alhiſet. — גשן Goſen.

Omnes autem iſtos reges & ditionem ipſorum, &c. 42

QVOD conuerti, *una vice*, Hebraice eſt, פַּעַם אֶחָת. Id Chaldæus interpretatur, vno tempore. Symmachus, vno impetu. Et hunc ſecutus eſt Latinus. Quòd ſi verbo reddendum ſit verbum, dicas, vno inceſſu. quo loquendi modo etiam vulgus vti ſolet; cùm rem quampiam vna continuaque opera facilè actam eſſe ſignificat. Continuata igitur expeditione res iſtæ omnes à Ioſua geſtæ ſunt, poſtquam ſemel Gabaonitis ſuppetias venire cœpiſſet: neque vſquam longa obſidione moræ multum eſt interpoſitum. Victoriæ igitur gloria iſtis verbis augetur, per contentionem anguſti temporis, cum rerum geſtarum amplitudine. Et de victoriæ magnitudine, tum potentia Dei, tum eius erga ſuos benignitas coniicitur: cuius ope atque fauore tot reges, tot vrbes ditioneſque tantillo temporis ſpacio deuicerunt Iſraelitæ; vt minore ne viſere quidem potuiſſent; ſi non hoſtes, ſed amici fuiſſent. Nullæ ergo res humanis rationibus tam videri difficiles poſſunt, vt nō facillimè in iis promiſſorum ſuorum ille munus poſſit exſequi. Nota eſt omnibus exploratorum

Numer. 13. 9. 28. — Deo nihil difficile.

torum

torum Moſis oratio, cùm reuerſi, apud populum, & vrbes barbarorum munitiſſimas, & gentem ferociſſimam potentiſſimamque deprædicarent: ſeque tamquam locuſtas viſus eſſe, præ vt illorum hominum vaſta corporis moles fuiſſet, clamitarent: vſque eò, vt deſperatione regionis promiſſæ potiundi, de repetenda infeſtiſſima ſibi Ægypto omnes tandem cogitarent, conſiliumque caperent. Sed quid contra hæc ad Ioſuam Deus? Omnem, inquit, locum, quem calcabit planta pedis veſtri; eum vobis dedi. Neque conſiſtet quiſquam aduerſus te. Quàm autem iſti promiſſo Deus prolixè iam ſatisfecerit: & quàm facile inuicta iſla; vt videbantur; hominum monſtra, vrbeſque inexpugnabiles & vicerit, & expugnauerit, expeditiſſima iſta expeditio nobis poſuit ante oculos. Quare eſt, quod huiuſmodi exemplis confirmati, magnis, atque excelſis animis ſimus, aduerſus ea omnia, de quibus victoriam in manu noſtra fore; ſi ſtrenuè ſub ſuo ſacramento militauerimus; pollicitus eſt Deus. Non enim nos fruſtrabitur, etiam ſi mundus ipſe ſuperandus ſit; atque adeò vincenda mors, omniũ acerrima, terribiliſſimaque; vt videtur; naturę hoſtis. Porrò iſtius verſiculi clauſula, *Nam Dominus Deus Iſraelis pugnabat pro Iſraele*, cauſſam affert manifeſtariam, cur narrationi, ceteroqui incredibili, fidem abrogare nemo debeat; vel res tantas militum virtuti arrogare. Nam cùm Iſraelis Deus nominatur, tectè omnia, quibus ille adhuc, Iſraelitarum gratia, rerum naturæ vim fecit, miracula in memoriam reuocantur. quæ quiſquis ſecum reputat, profectò haud ille iſtum expeditiſſimæ victoriæ ſucceſſum, ſupra infinitam Dei potentiam fuiſſe exiſtimauerit. Sed cùm pugnare Deus pro Iſraele dicitur, non debemus Iſraelem tamquam otioſum pugnæ ſpectatorem, cogitatione fingere. Verùm exiſtimare, Deum, audaciam, vires, voluntatem, atque omnino proſperum ſucceſſum ſuis ſuppeditare: hoſtibus verò, metum ac trepidationem, ignauiam, inertiam, atque plane aduerſa omnia obiicere. Chaldæus iſtum verborum ambitum reddidit περιφραστικῶς, his ferè verbis. Quoniam Dominus Deus Iſraelis per verbum ſuum belligerabat pro Iſraele. De quo loquendi genere ſemel ſatis multa diximus.

Omnia difficillima, Deo adiuuante poſſumus ſuperare. qui nos numquã fallit promiſsis.

Deus Iſraelis.

Reuerſusq; eſt Ioſua, & cum ipſo omnis Iſrael in caſtra, &c. 43

HIC poſtremus verſiculus eſt etiam decimo quinto loco poſitus: ſed quàm aptè, diximus illic. Certe dubitatio nulla eſſe poteſt, quin domicilium ei proprium ſit in hoc loco. Non ergo rectè eſt etiam hîc à LXXII. interpretibus omiſſus. Neque enim nunc ſuperuacaneus videri poteſt. Significat enim, exercitum, maxima; quod eſt credibile; prӕda onuſtum, poſtquàm ad extimam Chananӕæ oram tranſcurſum eſſet, ad ſtatiua eſſe reuerſum. Nimirum vt paullisper corpora reficerent, cõiuges natoſque reuiſerent, ſpolia apud ſuos deponerent: denique ad nouam expeditionem ſeſe compararent.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM CAPVT XI.

Porrò cùm audiſſet Iabin, Rex Haſor, &c. 1 2 3

IN huius capitis initio conuertendo longè videntur LXXII diſceſſiſſe ab Hebræo; iudicio ne, an aliis libris abducti, incertum eſt. Nam pro, מִצָּפוֹן, quod eſt, à Septemtrione; dixerunt, à Sidone, quaſi מִצִּידוֹן olim ſcriptum fuerit. Et pro, נֶגֶב quod eſt, auſtralis regio, reddiderunt ἀπέναντι. ac ſi legerint נֶגֶד. Niſi exiſtimare velimus, Sidonem, vrbem celeberrimam, pro Septemtrionali plaga dicere eos maluiſſe; cùm eſſet illa prorſus aquilonaris tum Haſori, tum etiam Galgalis: verbum verò נֶגֶב omiſiſſe, cùm auſtralis regio ſatis indicaretur mentione Geneſarę Eſt enim Geneſara Haſori auſtralis. Ad cetera verò quod attinet, in quibus illi interpretes hîc diſſentiunt à noſtra tralatione, ſunt ea ex interpunctionibus nata, aliis quàm nunc in Hebraicis libris habentur. Nam illud, מִיָּם, hoc eſt, à mari, bis illi coniunxerunt inſequenti orationi, cùm pertineret ad præcedentem. Porrò verbum עֲרָבָה Araba, quod LXXII. vt nomen loci conſeruarunt hîc, pòſt interpretabuntur, Occidentem; Aquilas verò, pro eo reddidit hoc loco τὸ ὁμαλὸν, Symmachus τὴν πεδινήν. Ego Aquilam ſecutus ſum; planumq; dixi: quod id mihi videretur montoſis eſſe locis oppoſitum: neque enim neſcio, aliâs ſæpè, pro locis incultis vſurpari. Rurſus illud, נָפוֹת דוֹר exiſtimauerunt LXXII, eſſe loci appellationem propriam; ipſamque expreſſerunt vocem, cum dicerent, ναφὲθ δώρ, vt eſt in bonis libris ſcriptum. At Symmachus conuertit τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης τῆς δώρ. litus maris Dor. Neque opinor omnino malè. Nam & Chaldæus & Kimhi verbum נפה, ſic accipiunt, tamquam terminum,

עֲרָבָה

Infra v. 16.

Naphoth dor. נָפוֹת דוֹר

Chaldæus. R. Dauid Kimhi.

oram, regionem ſignificet. Et profectò Hebræis נוף terræ tractum eſſe, quem Germani, נוף
Pſal. 48. v. 3. glend/ &c. gegne/ ſiue gelegenheit/ dicimus, mihi certè confici planè videtur Dauidis
verbis, cùm ille montem Zionem laudans, eum appellat יפה נוף. vult enim dicere, eum
eſſe ſitu ipſo pulchrum; ſiue in amœno terræ tractu poſitum. Quin eos terrarum tra-
ctus, quos Græci κλίματα, Iudæorum vulgus vocat נופות. Sed de vocabulis hactenus. נופות
iam ad ſententiam ſacri texti veniamus. *Cùm audiſſet Iabin Rex Haſoris*, illam videlicet
ampliſſimam victoriam communium hoſtium Iſraelitarum; quæ ſuperiore eſt capite
expoſita; mittebat ad omnes eos reges, cum quibus ſalutis periculique ſocietatem du-
dum coiuerat. vt in capitis noni initio dicebamus. Erant autem illi reges, quotquot
ferè inde ab Ieroſolymorum regis ditione, per ſuperiorem Chananææ partem paſſim
dominabantur. vt enim nuper vniuerſa auſtralis plaga Iſraelitarum armis ſubacta eſt,
ita nunc non minus glorioſa atque ampla, per omnem aquilonarem regionem adorna-
tur eorundem victoria. Cur autem Iabin ceteros ad arma primus conuocaret, cùm ab-
Infrà v. 10. eſſet ipſe à periculo longiùs, cauſſa eſt; quòd eius vrbs in illis regionibus obtineret prin-
cipatum, vt mox dicetur. Verumenimuerò, prius quàm pergamus, expendenda nobis Dei benignitas, qua nos ad ſuam voluntatem ipſe ducit.
paulliſper eſt admirabiliſſima Dei benignitas; qua Eccleſiæ ſuæ res ita perpetuò mode-
ratur atque gubernat; itaque humanam imbecillitatem, tamquam manu, ducit, vt diui- Arbitrium liberum.
næ eius prouidentiæ conſilio noſtri arbitrij facultatem; quantulacumque ea in nobis eſt;
accommodare vbique poſſimus; & quod bonum probumque eſt, illius freti auxilio pa-
trare; niſi noſtrapte vitioſitate contrà retractemus, tergiuerſemurque. Quis neſcit, quæ
ferocitatis exiſtimatio opinioque de gente Chananæa, atque adeò difficultatis rerũ om-
nium, peruagata multo antè fuerit apud Iſraelitas, quàm ad Iordanem perueniſſent? Igi- Quo tenore moderatus ſit Deus res Iſraelitarum.
tur ne cuiuſquam animus nimio metu cõcideret, atque ad diuerſa conſilia ſpectaret; ille
expugnandis primùm; viuo etiam tum Moſe; duobus regibus Amorrhæorũ, qui cis Ior-
Numer. 21. danem dominabantur; tamquam velitatione quadam; ſuorum fortitudinẽ exercere antè
voluit, quàm in Chananæam eos introduceret, rumoribus terribilẽ. Deinde hoſtis trepi-
Ioſue 2. datione per ſpeculatores Ioſuæ nuntiata, animos ſuis maximos addere etiam: atque ru-
Ioſue 3. mores illos, quos dixi, prorſus extenuare, aut exſtinguere potius. Inſuper in ipſis traiiciẽ-
dis tantam ſuam potentiam omnibus manifeſtam facere: vt iure quiduis, tali auſpicio au-
Ioſue 5. dere deberent. Iam verò traiiciẽtibus, nullum ſe hoſtem opponere ſinit: nullum circum-
ciſione ſauciis etiam; aut diẽ feſtum agitantibus; vt dum antè terra ipſa potiuntur, quàm
Ibidem. hoſtem vident, paullatim ſeſe confirment ipſi; animoſque ſumant. Porrò in belli princi-
pio, cùm de oppugnanda Ierichunte deliberatur, ipſe præſentiam ſuam patefacit Impe-
ratori; armatumque ſe offert, tamquam paratiſſimum ducem, & præmonſtratorem. ho-
ſtem verò intra mœnia cohibet; ne vel conſpectu quemquam terreat. denique ipſus vr-
Ioſue 6. bem expugnat. Dehinc ad Hai tale ſuis ſtratagema commonſtrat, vt non niſi cum auer-
Ioſu. 8. ſis hoſtibus pugnam conſerere debeant. Denique vbi iam Haienſi victoria confirma-
tus, cum pluribus ſimul regibus committendus eſſet exercitus, primùm ipſe admira-
Ioſu. 10. bili terrore hoſtium animos conſternat, ipſoſque in fugam vertit: deinde cæleſti gran-
dine profligat, occiditque: & ſolis etiam inſigni miraculo, auſpicio ſanè optimo, ſpem
Ioſu. 11. certiſſimam felicis euentus omnibus facit. Poſtremò, cùm iam illud victorioſiſſimum
bellum eſt confectum; non prius nouos ſe hoſtes mouere patitur, quàm ſui ad ſtatiua
cum ſpoliis ampliſſimis reuerſi, vires animoſque probè recreauerunt. Et quamquam
illa nupera victoria ſatis iam per ſe animati eſſe, ac meritò turpis ignauiæ timidita-
tiſque damnandi videri poſſint, ſi poſthac ſibi à Chananæis timeant: tamen rurſus antè,
quam in expeditionem educantur, ſpem certiſſimam victoriæ iniicit. Et quo minus du-
bitent; quid victis hoſtibus fieri velit, præſcribit, tamquàm conſtituta iam victoria. Ni- Imbecillitas fidei humanæ.
mirum ea eſt noſtræ fidei imbecillitas; vt continuò aliis, atque aliis Dei adminiculis
egeat: neque vmquam ſe queat ſuſtinere ipſa; vt ſatis firmè diuinis promiſſis inſi-
ſtat. Fuiſſet quidem Deo nihilo difficilius, vniuerſos ſemel Chananæos per ſe exter-
minare occidereque, & ſuos Iſraelitas in terræ promiſſæ poſſeſſionem vacuam, & tam-
quam caducam mittere, quàm ſic alios poſt alios aggredi. Sed habenda erat infirmitatis Quomodo noſtrum arbitrium operatur vna cum diuina gratia.
fidei Iſraelitarum ratio: quos oportebat per liberæ volũtatis aſſenſionẽ diuinæ ſubſeruire
Auguſt. ad Simplic. lib. 1. gratiæ; qua gratia patratũ præclara illa facinora ibãt; vt ipſorũ ea virtus propria etiã eſſet.
quæſt. 2. To. 4. Nam vt ſacrarũ rerũ interpretes loquuntur; Deus quod bonũ eſt in nobis, nõ ſine nobis
Clem. Alex. Strom. lib. 5. operatur: ſed vnà operantibus nobis. Et doctiſſimus ille Clemens Alexandrinus, fidẽ eſſe
ſcribit,

ſcribit, ψυχῆς αὐτεξούσιον λογικὴν συγκατάθεσιν; hoc eſt, liberæ animæ aſſenſionem ratione conſtitutam. Cui aſtipulatur Bernhardus, cùm ait: Quod à ſolo Deo, & ſoli datur libero arbitrio, tam abſq; conſenſu eſſe nõ poteſt accipiẽtis, quàm abſq; gratia dantis. Quin ipſe etiã Cicero hoc ingenij ſui lumine vidiſſe videtur. Contendit enim, vt peccatũ nullũ eſſe noſtrũ ſine aſſenſione, ita neque virtutem poſſe. Aſſentiri autẽ, & diuino cõſilio auxilioq; operam nauare; atque, vt Gregorius ille Theologus loquitur; ipſa ſua voluntate, ea, quæ Deus ſuppeditabat, virtutis ſemina excolere haud illi quiuiſſent, ſi rerũ gerendarum diffidentia, præ difficultatis opinione, laboraſſent; alioq; mentem, quàm quò à Deo vocabãtur, auertiſſent. Hoc eſt, ſi nõ certa fide in promiſſis Dei acquieuiſſent, ſeque totos ad illa applicaſſent. Sed reuertamur ad ſacra verba. Quando iã, vt dixi, in ea Chananææ parte verſamur, quæ Galgalis eſt aquilonaris, certũ eſt, eius Haſoris eſſe mentionem, quæ haud procul à Cedes poſita fuit, in ſuperiore Galilæa, quam Gentiũ vocãt: à qua Haſore cãpi illi habuere nomẽ, inter ipſam & Cedes iacẽtes, in quibus Ionathas Machabæus ſingularis ſuæ fortitudinis ſpecimen aduerſus Demetrij copias aliquando edidit, vt à Ioſepho proditum eſt, atque etiam in Machabæorum hiſtoria ſcriptum: in qua mendoſè vulgò legitur, νασώρ, pro ἀσώρ. Fuere enim aliæ etiam Haſores in Iudæ hereditate, quæ ſuo loco oſtendentur. Sunt qui exiſtimant hanc noſtram, fuiſſe Tobiæ patriam. quod mihi nõ fit veriſimile. Habebat enim Tobiæ vrbs, quæ à LXXII, Θισβῆς vocata eſt, (ſic enim ſcribi debet, pro Θίσϐης;) habebat, inquam, patria Tobiæ vrbem Sephet, vt eſt in Latino Tobia ſcriptum; atq; Cedes Nephthalim, vt in Græco, (eſt enim illic κύδις, pro κυδίως, legendũ) à ſiniſtris. at noſtra Haſor iſtarum vrbiũ vtramq; ſpectat à dextris. Eſt autẽ in Regum hiſtoria de Haſore memoriæ proditum; captã eam eſſe à Theglath-phalaſar, vna cum vicina Cedes, cùm ille Nephthalimitas ſolum vertere, atque in Aſſyriam exſulatum abire cogeret. Sunt qui dicunt, vrbis iſtius olim potentiſſimæ veſtigia adhuc exſtare, circiter XXX. millib. paſſ. à Tyro, ad Orientem verſus. alij XXIV. millium paſſ. dumtaxat id interuallum faciunt. De vrbe Madon nihil dum habeo ex ſacra hiſtoria comperti; quo loco ſita fuerit. non eſt enim celebrata. At Samaria celebratiſſima, & planè trita. Dedit enim ea toti regioni nomen, quæ inter Iudæam, Galilæamque interiacens accurate eſt à Ioſepho deſcripta in opere de bellis Iudaicis. Sed vnde id nomen acceperit ipſa, diſertè proditum eſt in Regũ hiſtoria, his ferè verbis. Anno triceſimo primo Regis Iudæorum Aſæ imperabat Amri Iſraelitis. durauit autem huius Imperiũ an. duodecim. Nã cùm Therſæ regnaſſet an. ſex, emit montem Semeris à Semere, duobus talentis argẽti. cumque cultũ reddidit ædificiis. & vrbem, quam ſic exſtruxerat, appellauit Samariam de nomine Semeris, cuius fuerat mons ille. Hæc ſacra hiſtoria. Ceterùm montẽ iſtũ, in quo exædificabatur ab Amri Samaria, cùm pedẽ illius muro per ambitum cinxiſſet; ea eſſe forma narrãt oculati teſtes, vt coni pinus planè figuram referat. Eius ſummũ verticem arx habitatioque regis occupabat; reliquas vndiquaque partes ciuiũ ædes confertim cooperiebant: vt totus mons pulcherrimæ vuæ, ex denſis compactæ racemis ſpeciem vndiquaque repræſentaret. Fuiſſe autem munitiſſimam, & propè inexpugnabilem teſtata res eſt. Nam Benadad quidem, quantumuis longa obſidione, nullo modo, Salmanaſar verò, demum poſtquam per trienniũ circumſediſſet, capere eã potuit. capta autem, decem tribus abduxit in Aſſyriam: quarũ illa iam diu regia fuerat. Rurſus poſteris temporibus, ſacrilegus ille Hyrcanus, qui Dauidis ſepulchrũ recludere auſus, ter mille talẽta inde ſuſtulit, annali demũ obſidione ad extremã famem redactã expugnauit, ſoloq; æquauit. Quam deinde magnus Herodes denuò exædificarã, Sebaſten nominauit, cum multis modis Augusti gloriæ & laudi ſtuderet. Eius ciues ſemper fuere ab Iudæorũ ritibus alieniores, ex quo poſt Solomonis exceſſum ſemel ab his defecerunt. Nã præterquã quod hoc ipſum diſcidiũ animos illorũ vehemẽter primùm abalienauit; plurimi etiã peregrinæ religionis homines illuc pòſt immigrarũt, à Salmanaſare, ſiue Senacherib, tamquã colonia quædã, miſſi; quos כותיים appellant Iudæi, hoc eſt, Cuthæos, à flumine כותה Cutha, cuius fuerant illi in Perſide accolæ, vt ſcribit Ioſephus. qui plura prodidit de iſta gente extremo libri noni ſuarum Antiquitatum. Et multa quoque R. Abraham Leuita, libro ſuæ Cabbalæ; quo ante annos abhinc plures quàm quadringentos luculenter eſt ſuæ gentis hiſtorias proſecutus. Sed de Cuthæis hactenus. quos ego ſuſpicor Coſſæos à Diodoro Siculo eſſe nominatos. quamquam is in Mediæ montoſis locis hos collocauerit. Nam & Ioſephus non ex Perſide ſolùm, ſed ſimul etiã ex Media Cuthæos emiſſos fuiſſe ait. Porrò Samaria exſtabat circiter quatuor aut quinq; horarum itinere à Sychem verſus Ortum ferè.

Therſa

Bernhardus.

Cicer. Academ. lib. 2. Nazian. de ... & verſus Apologetico.

חצור Haſor. Cedes Galilææ.

Ioſeph. antiq. lib. 13. cap. 8. 1. Mach. 11.

De Geſbe. vide Iudic. 9. poſita erat ... à Sichem, ad occidentem.

4. Reg. 15. v. 29.

Madon. מדון

Samaria. שמרון

Ioſeph. bell. Iudaic. lib. 3. cap. 2. 3. Reg. 16. v. 24.

4. Reg. 6. v. 24. 4. Reg. 17. v. 1 & 6.

Hyrcanus.

Ioſeph. antiq. lib. 13. cap. 17. & lib. 15. cap. 10.

Samaritani alieni à ritibus Iudæorum.

כותיים Cuthæi.

Ioſephus. R. Abraham Leuita.

Diodor. Sicul. lib. 17. ſub extremum.

[illegible] ברית
[illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אכשף
[illegible] compic[illegible] [illegible] A
[illegible] , aut [illegible] [illegible] Quare [illegible] eſt in [illegible]
[illegible] Chriſtu[illegible] [illegible] ad radi
ce[illegible] [illegible] octo dumtaxat à Diocæſarea, hoc eſt, Sephori. Multo enim
[illegible] ne receſſiſſe Achſaph intel[illegible] ex [illegible] loc[illegible] d[illegible],
quæ cap. [illegible] ponentur ante oculos. Quin ſcriptum alibi in eodé libr[illegible] eſt, Chaſalum
[illegible] bé Achaſ[illegible]th, in Iſachantarú di[illegible] poſita. [illegible] lon[illegible],
ſed aberrant tamen etiá [illegible], qui hanc noſtrá Achſaph collocant nouies milleſimo paſſu a
P[illegible]aide, quia Tyrũ iter eſt. Illa enim vrbs Ach[illegible], no Achſaph, nom[illegible] habet. Sed hæc
2 alio iterum loco diſputabuntur. Illá verborum coniunctioné, *Et ad re[illegible]es qui erant a Septem-*
trione, c[illegible] ſtano c[illegible] [illegible] eorum regú omnium, qu[illegible] Chana[illegible]æ parté
ſuis ditionibus obtinebat, de qua in præſenti agimus. eamq́; deinde vniuerſitate diduci
at[illegible] d[illegible]erſoru loc[illegible] bus, vt ſic dicá, n[illegible] [illegible], *in mõte*, ad
eos reges qui in Libano, aut ad Libanũ regnabant ſpectare hoc enim etiá Ioſephus ſenti
[illegible]. [illegible] ve[illegible], *in plano*, ad ſuperioris [illegible] do[illegible]os. Aut [illegible]; hanc etiam
particu[illegible]a eſſ[illegible] vniuerse poſitam, pro iis regibus omnibus, [illegible] plana l[illegible]ca vſquã in iſta Cha-
nanæa [illegible] habe[illegible] Eaq; d[illegible] loca p[illegible] diuidi [illegible] *ad Meridie* [illegible] Geneſará
ſpe[illegible]ibat. [illegible] enim Geneſara Libano auſtralis. [illegible] in ea, [illegible] Va[illegible]ſtre pertinebat
ſiue [illegible] Na eſt [illegible] [illegible]am [illegible] [illegible]ndũ Iordanis ri[illegible] po[illegible]a. D[illegible]q. [illegible] ea quę in
Doræ regione iacebant; ſub Carmelo [illegible]delicet, & ver[illegible] Cæſarea I[illegible] Quod ego
Geneſaram co[illegible], eſt hoc loco in He[illegible]ræo poſitũ [illegible]mero plurium כִּנְרוֹת. Et quia hoc
inſ[illegible] eſt. [illegible] Kimhi ideo fieri, vt no[illegible] [illegible]mos, atq; ad[illegible] [illegible] ſtagno
campos intel[illegible], ſed etiam paullum remotiores, p[illegible] glebæ bonitate fertiles. [illegible] enim illud
vbertatis vocabulũ, vt alio explicatum eſt loco. O[illegible] ſunt auté [illegible] videtur, Prępoſitio-
nes, in illis verbis, נֶגֶב כִּנְּרוֹת. dicend[illegible]mq́; eſt, מִנֶּגֶב בְּכִנְּרוֹת ſimiliter atq paullo poſt eſt ſcri-
ptum, בְּנָפוֹת דּוֹר מִיָּם, *in regionibus Doræ a mari*, ſiue ab Occidente. [illegible] in d[illegible]ſcriben
da Chananæa Occidentem ſi[illegible]ficar[illegible] pe[illegible]atum & tritum e[illegible] Doram autem Gene-
[illegible] Oc[illegible] ve[illegible]us obiacere, ad litu[illegible] ma[illegible] medo[illegible] [illegible] promó-
torium, & Palęſtinæ Cæſaream, memini me etiam ali[illegible] dicere. Stephan[illegible] maſcu[illegible]no ge
nere δῶρος dici[illegible] [illegible] mendoſus liber e[illegible]t. Pl[illegible], Dorum Te[illegible] ea vrbs he
reditatem Man[illegible]ſſ[illegible]. Geneſara lacus alias Tiberiadis mare, interdum etiam Tau
chea vocatur. Habet [illegible] Occid[illegible] [illegible] vr[illegible] Tiber[illegible] a Meridie verò
Taricheam. Longus e[illegible] [illegible] Plinius, paſ[illegible]mil[illegible]a [illegible]decim, latus [illegible] ſex. Sed
3 erit de eo ſa[illegible] di[illegible] [illegible] Quæ porrò ve[illegible] tri[illegible] [illegible], C[illegible] *ab Oriente, &*
à mari &c. ipſa continent ge[illegible] [illegible]m earum nomina [illegible]arum regulos fu[illegible]ſſe a Iabin euoca
tos, [illegible] d[illegible] [illegible] [illegible]ſtrat[illegible] e[illegible] vt v[illegible]a, ita De[illegible] tot g[illegible]
d[illegible] enumeratione. Sunt autem [illegible] ſex [illegible] præ[illegible]pue Chananæam tenuiſſ[illegible] eſt
notiſſim[illegible] [illegible] [illegible] Cha[illegible] ad Orie[illegible], [illegible] qui ad Occide[illegible]
Num. 13. e. habit[illegible]. Q[illegible]ia, vt exploratores referu[illegible] in Numeris, Chananæi vocal[illegible] quaſi p[illegible]-
prio nom[illegible] ad [illegible]nem [illegible] [illegible] O[illegible] [illegible] loco [illegible]
tu[illegible] e[illegible]. [illegible] mare quod Occidentem di[illegible] [illegible]. Sed [illegible]edeat [illegible] lector[illegible] me
moriam [illegible] de Chananæis prolixe d[illegible]us [illegible] capit[illegible]. Am[illegible]
v[illegible], He[illegible] [illegible]ezæi, & Iebuſæi tamqu[illegible] m[illegible] [illegible] re[illegible]entu[illegible]. Nam de t[illegible]
bus quidem h[illegible] ipſum e[illegible] [illegible] Moſis ſpec[illegible] to[illegible]bus re[illegible]. P[illegible]
tau[illegible] Sa[illegible], certe e[illegible] quæ loca, etſi [illegible] plane aſpera, [illegible] montoſa eſſe c[illegible]-
ſtat. Cu[illegible] auté [illegible] Heuæi ſub He[illegible] [illegible], ha[illegible] N[illegible]
Ioſu. 11. 3. ex[illegible] poſſit, Gab[illegible]rũ [illegible] [illegible]ſtibu[illegible] [illegible] d[illegible] tũ eſt, Heuæos חרמון
fuiſſe. Eſt a[illegible]té Hermon iſte Libani p[illegible] [illegible]erſus Orie[illegible], [illegible] Iord[illegible] f[illegible]; [illegible] ad
Trachonitidé pert[illegible]: vt d[illegible] [illegible] x[illegible]. [illegible] a[illegible] minor He[illegible]mon ex[illegible]at
apud flu[illegible]iolum Chiſon, [illegible]n procul a monte Ge[illegible]o[illegible]. Ha[illegible]itaſſe a[illegible]té He[illegible] Her
Iudi. 3. 3. mone, proditũ eſt In[illegible] [illegible]ia, [illegible] ſere v[illegible] [illegible] H[illegible] [illegible] monté [illegible]ibanum, בַּעַל חֶרְמוֹן
" a monte Baal-Hermon, vſq. ad aditum [illegible]æmath. Idem enim m[illegible]ns eſt Her[illegible] & B[illegible] שְׂנִיר
" Hermon, atq. etiam שְׂנִיר, Sanir, & שִׂרְיוֹן Sarion & שִׂיאֹן Sion. [illegible] ap[illegible]llationum שִׂרְיוֹן
rationes, idoneo loco ſi vita ſuppetet, conabor expl[illegible]care. Erra[illegible] [illegible] nimis [illegible] Kimhi:
qui locum Maſpha; cu[illegible]s hic eſt me[illegible], [illegible] eſſe ſt[illegible]uit, ad q[illegible] [illegible] conueni[illegible] מִצְפָּה

ſæpe

ſæpe [illegible], [illegible] cum [illegible] Atque enim [illegible] At [illegible] noſtra M[illegible] ad [illegible]

[illegible] 4

Lxx[illegible]. videntur [illegible] pronomen ad ſex memoratas [illegible] reges ipſos demonſtret. Ce[illegible] illa [illegible] de a[illegible] maris, [illegible] admodu ſacræ hiſtoriæ;qua innumera hominum [illegible]tud[illegible]ficatur. pe[illegible] et ad [illegible]icadam victoriam: & ſimul terræ fœcunditatem [illegible]e commendat; [illegible]uam Abrahami ſe daturum ſemini p[illegible]miſerat Deus: quod ipſum quoq; terræ p[illegible] par [illegible] eſſet [illegible]umerabilitate. Cum igitur impia [illegible]ns tam illic fœcunde ſit propagata, vt infinitate conferri poſſit cum [illegible]a maris; [illegible] meruit, ne [illegible] fines [illegible] me[illegible] ob[illegible] promiſſa A[illegible]rahamo Ioſephus in ſuis antiquit. defini[illegible] quidem iſtarum copiarum numerum, ter cen[illegible] pedi[illegible] decem equitum: & duobus curruum. aut, vt Zona[illegible]s, ſed male, opinor, legiſſe videtur; qui nunc Ioſephi [illegible] compilauit; triginta mil[illegible] curruum. Sed fides penes auctores eſto. Certe liber Iud[illegible] memorat, ſolum regis Hatzor præfectum Siſaram, nongentos c[illegible] falcatos, ſiue ferreos; hoc eſt, *δρεπανηφόρα ἅρματα* vt a Xenophonte vocantur, in bellum produxiſſe aduerſus Iſraelem. Verbum, יעד, quod hic patiendi [illegible] expreſſum eſt, non ſimpliciter, ſed de compacto c[illegible], ſiue coire, ſignificat. Ideoq; dixi, cum Chaldæo, *Congregati ſunt ſtatuto tempore*. Poſſet autem in hanc quoque ſententiam [illegible] pactis, ſiue ſponſionibus mutuum inter ſe obſtricti ſunt. Nam & pac[illegible] verbum illud, יעד, [illegible]ificat: & Aquilas Symmachusq; *ὡμολόγησαν*, hoc eſt, pacti ſunt, reddiderunt. [illegible] idem dicere voluerunt LXXII. quoque [illegible] ſuo verbo, *συνέβαλον*, quo hic vtuntur. N[illegible] Va[illegible] codice eſt, *συνῆλθον*, id ſuppoſititium eſſe puto, & ab aliis de Hebræo expreſſum, quoniam illud quod apud LXXII. legeb[illegible]t, non [illegible] placebat. Cert[illegible] S[illegible] le[illegible] *συνέβαλον*. C[illegible] vbi fuerint aquæ Merom, coniectura nôdum aſſequi ſatis potui. Euſebius [illegible] de [illegible]. Hebr. exiſtimat haud procul a Dothaim abfuiſſe, hoc eſt [illegible] paſs. XII. a Samaria ad Aq[illegible] verſus, quia illic loci etiamnum vicus exſtet nomine Meru. At [illegible], opinor, Iacobus Ziglerus, paludem M[illegible] locat vrbi Beth ſan: neque ab ea vltra tria paſs. millia abeſſe verſus Occidentem [illegible], vbi p[illegible] Ioſephus vero ad Merothum (ſic enim legendum cenſeo, non Berothum, ſuperioris Galilææ oppidum, coitionem hanc factam [illegible] N[illegible] ſtatuit ille, A[illegible]s Merom, vrbe[illegible], non lacum eſſe. Rurſus alij contendunt, paludem Samachonitidem dici Aquas Merom. de qua di[illegible] capite p[illegible]o, ad [illegible] ſe[illegible]. Ego certi nihil poſſum conſ[illegible] Vid[illegible] quidem Barbari eo animo ad Aquas Merom copias coniunxiſſe, vt inde acie inſtructa continuo impreſſione[illegible] facerent in Iſraelitas. Sic enim eſt in ſacris verbis *Et ſimul aſtra fecerunt ad aquas [illegible]erom ad pugnandum cum Iſraele*. Ad hoc, Deus cum Ioſuam victoriæ fiducia animat, vi[illegible]us dumtaxat diei moram ad confligendum vincendumque interponit; qua[illegible] ce[illegible] apparet. Ex h[illegible] autem illud conſici videt[illegible]go a [illegible] Iſraelitarum abfuiſſe interuallo eum locum. Sed facile reſpondeat Ioſephus, ceterique, qui aut apud Samachonitidem paludem, aut certe alibi in ſupe[illegible]re G[illegible] c[illegible]iſſe [illegible]los arbitrantur. dicantq; illud, *ad pugnandum cum Iſrael* de a[illegible]andi belli conſilus eſſe accipiendum, quæ inter ſe Barbari conſ[illegible]re d[illegible]bebant prius [illegible]am ve[illegible] hoſtem venirent, finibusque eius appropinquarent. Ioſuæ vero ſp[illegible] victoriæ Deum dediſſe non in ipſis caſtris ad Galgala, ſed hoſti obuiam iam tum longe pro[illegible]eſſo [illegible] exercitu, atque magis ma[illegible]sque ſolici[illegible] de belli e[illegible]; [illegible] qui acc[illegible]deret propius, eò certiores continuo n[illegible]tios acciperet de tanta aduerſariorum, tamq; [illegible] inſtructa multitudine. Et cert[illegible] han[illegible] Io[illegible], id ar[illegible]mento [illegible]gno [illegible] poteſt, quod quinto tande[illegible] die è Galgalis [illegible] hoſtibus ſuperueniſſe ſcribit.

Dicebat autem Dominus ad Ioſuam: Ne metuas &c. 6

חללים Cæſos, eſt Heb[illegible], חללים. hoc interdum occiſos, ſæpe etiam vulneratos modò, aut [illegible] ſignificat. Mihi cũ Chaldæo & Symmacho hic, occiſos d[illegible]cere placuit, Latino cum LXXII, vulneratos. Sed enim parum [illegible], [illegible] caſtris ne ad Galgala mora[illegible] etiamnum Ioſuam, an vero, vt erat vigilantiſſimus Imperator, ad famam venientis h[illegible]; aliquo v[illegible] iam tum illi obuiam cum ſuis egreſſum hac ſuaui ſpe victoriæ confirmauerit

firmauerit Deus. Illud ſanè apparet; in metu ipſum fuiſſe. nimirum ob immenſam Bar- Ioſua in metu fuit.
barorum multitudinẽ;atq.inuſitatum belli apparatũ.Equitatus enim maximus,& falca-
ti currus meritò formidabiles erant peditatui, præſertim nudo. quales fuiſſe maximam
Sup.c.10,v.8. Iſraelitarum partem, eſt credibile. Hic in memoriam redeat lector eorũ, quæ ſunt à no-
bis dicta ad verſiculũ octauũ ſuperioris cap. Poſſunt enim illa appoſitiſſimè ad hunc quo- Viri ſancti interdũ metuũt.
que locũ accommodari: loquor de ſanctiſſimorum virorũ metu:& de conſolationis ora-
culo; quo id modo ediderit Deus. Debet autem nos huiuſmodi rerum narratio admo-
nere,quàm parum firmam habeamus omnes confidentiam in Deo: niſi eius cõtinua nos Infirma eſt noſtra fides, & continuis Dei reſponſis fulcienda.
fulciant reſponſa. Sæpè antehac ſpoponderat Deus, nullos fore hoſtes, qui vel conſpectũ
Iſraelitarum non vererentur. idq; veriſſimum eſſe,re ipſa compertum iam multis modis
habebant.Et tamẽ perinde ac ſi ſuo adhuc marte viciſſet Imperator,diuinorũ promiſſo-
rum ſi nõ oblitus,at certè immemor,de ſuis viribus,nõ de potentia Dei,cogitare videtur;
ſuasq; vires cũ illo tanto hoſtium apparatu cõtendere; vir alioqui Spiritu ſancto plenus.
neq. ſatis poteſt,vt apparet;noxiã anxitudinẽ,quã caro ingerit, Dei fiducia à ſe depellere;
niſi nouis promiſſis cõfirmatus. Nimirum,nihil eſt in rebus noſtris omnibus,cuius fiducia
Iob.4,19. poſſimus fieri ſecuri. Neq. vſq.eò,dũ in his luteis domibus habitamus;vt ait Iob;terrenis
fundati rebus, fidei vllis exercitiis ad eã abſolutionẽ perfectionemq; euadere poſſumus,
quin eo in bello;quod planè *ἄσπονδον*, cum potẽtiſſimo,vigilantiſſimoq; hoſte noſtro Sa-
tana gerimus,cõtinuis Dei reſponſis opus habeamus.quibus niſi perpetuò erigantur ani- Admonitio, auxiliũ à Deo ſemper petendum eſſe.
mi noſtri, ne minimum quidẽ aduerſarij inſultum poſſimus ſuſtinere. Quare debemus
Pſalm. 121,1. oculos noſtros ſemper in illum montẽ ſublatos habere,ad effectorem cæli & terræ;à quo
omne auxiliũ nobis defertur. Sed dices: Nulla iam è cælo reddũtur oracula,quæ in rebus Obiectio.
dubiis mentes noſtras affirment. Immò verò omnium certiſſima è cæleſtis ſui Patris ſinu Reſponſio. Oracula etiam nunc è cælo redduntur nobis.
nobis ſemel operta protulit benigniſſimus Dñs noſter Ieſus Chriſtus; quæ nos in omni-
bus,quamtumuis inexplicabilibus rerum difficultatibus, abundè inſtruant, dirigant,cõ-
firment, expediant; ſi diuina verba, pia atq. religioſa meditatione, ad omnem caſum in
Apoc.3,6. promtu habuerimus: ſed ea ex libro petenda ſunt,quem ſolus ille aperit,qui habet clauẽ
Iob. 12,14. Dauid;penes quẽ eſt ſapientia & fortitudo,conſilium,atque prudentia. Hic igitur nobis
Apoc.5,9. perpetuò adeundus caſta mente eſt: hic orandus,vt nobis libri illius ſigilla reſignet,& cę-
leſtis ſui Spiritus afflatu nos ſacrorum verborum vim atq.ſenſa doceat. Quod faciet pro-
fectò promtiſſimè; cùm etiam ſanguine ſuo nos Deo Patri comparauerit, atque conci-
liauerit. Itaq. fiet, vt ſolertiſſimus hoſtis noſter Satanas atque acerrimus, non poſſit tam
varias,aut tã violentas excogitare nocẽdi artes,quibus nos oppugnet;quin ſacrę illę literæ
& conſilium, & fortitudinẽ nobis ſuggerant;quibus illius impreſſiones non modò facilè
ſuſtineamus,verùm etiã,quaſi offuſam nebulã ilicò diſcutiamus. Sed iam euagati ſumus
longiùs. Certũ quod pręſtituitur victoriæ tempus,illis verbis,*Cras hoc circiter tempore*,cer-
tiſſimi euentus ſignificationem dat.Eſtq; magna vis in Pronomine *Ego*. ac ſi dicat Deus: Ego.
Nihil eſt,quòd inſtantis belli molẽ,cum tuis viribus expendas. Ego enim iſtam rẽ proui-
debo.mea potentia, quæ immenſa eſt, quã tibi toties patefeci:meoq; nutu,quo cælũ ter-
raq; cõcutiuntur,iſta gerentur. Ad hęc, Verbũ præſentis temporis,*reddo*,rem ipſam tam-
quã in manibus ſit,ponit in Imperatoris cõſpectu. Quod ſumus interpretati,*eneruato*,eſt
Hebraicè,תְּעַקֵּר, ac ſi fundamentũ,vel radicẽ auferre,dicas. Nã,vt bene ait Kimhi,equo- עקר Equos eneruare.
rum pedes ſunt ipſorũ fulcimẽta:quorũ ſi neruos incideris, nullus deinde fuerit eius ani- R. Dauid Kimhi.
malis vſus. Eſt ergo,ac ſi iubeat,equos prorſus perdere. Nimirũ nolebat Deus,vt ſui illis,
ab hoſtibus captis,in bello vterentur aliquando. Atq.huc quoq. illa ſpectabat lex à Moſe Equis vti interdictum Iſraelitis in bello.
Deut.17,16. edicta, ne ſuum Regem paterẽtur multos ſibi equos comparare. Illiuſmodi enim admi-
nicula,opinionẽ auxilij diuini minuere facilè potuiſſent;quo vno fidere planè oportebat.
Pſ.147,10. Vnde eſt illud ſacri vatis: Non placere Deo equorũ robur,aut fortia virorũ crura : ſed eos
Pſ.20,8. qui ſe reuerentur, quiq; in ſua miſericordia ſpem poſitam habent. Et alibi idem canit:
„ Hi curribus, illi equis; nos autem nomen Domini Dei noſtri animo verſabamus. Itaque
„ illi ſuccubuerunt; nos verò ſtetimus, & magnificati ſumus, &c. Ceteroqui enim nefas
Num. 31. minimè erat; animalia hoſtium pro præda habere. Nam deuictis Madianitis,ſupra ſexa-
gies mille aſinos abegerunt Iſraelitæ. At equi, curruſque falcati, inſtrumenta bellica
erant. Sed enim ſi anagogen hîc ſpectare lubet; Monemur, non ſolùm Satanæ impe- Anagoge
tum fortiter fidei ſcuto ſuſtinendum frangendumque eſſe: ſed etiam eius arma, quibus Equum eneruare quid
Origen. in Ioſ. nos potiſſimùm oppugnat, perditum nos ire debere. Equum enim, vt ait Adamantius,
eneruamus, quando laſciuum corpus ieiunio frangimus. Idem de aliis pietatis exercitiis

dici poteſt; quibus medemur vitiis noſtris; fomitemq; eorum maturè diſſipamus pro viribus. Neque enim inculcauit temerè nobis Chriſtus, docuitque, eas corporis noſtri partes eſſe reſecandas, quæ nobis offenſioni ſint. Sed hæc hactenus. Matt. 18. Marc. 9.

Superuenit itaque illis Ioſua, & omnis populus &c. 7

LXXII interpretes addidere de ſuo ad finem huius verſiculi iſtam verborum clauſulam, ἐν τῇ ὀρεινῇ; vt certè teſtantur quotquot ego vidi codices: quaſi regionis illius gnari, viri illi, pugnam iſtam in montoſis factã locis fuiſſe, velint ſignificare. Atqui quid montoſo loco cum aquis? Et verò quis neſcit, caſtra, præſertim in quibus ſit tantus iumentorũ numerus, aquationis cauſſa, in montoſis fieri locis non poſſe? Neque eſt quòd putemus, illos, cognito Iſraelitarum aduentu, properè in editiora loca ſe recepiſſe, pugnæ vtiliùs faciliusq; conſerendæ cauſſa; cùm Iſraelitæ improuiſò ipſis ſuperuenerint. Quin Chaldęus illud, *ad aquas Merom*, explicat, quaſi per interpoſitionẽ dictum; hoc ſenſu: (illi autẽ manebant ad aquas Merom.) Sed librariorum ne errore, an illorum interpretum conſilio, & quonam illo, ſic in omnibus libris ſcriptũ ſit, Deus viderit. Nos verò rurſus monet præ- Sup. c. 1. v. 8.

Dei promiſſa nõ vertenda in ſegnem ſecuritatem.

ſens locus, ne Dei prolixa promiſſa in ſegnem vertamus ſecuritatẽ: quaſi ille ſupinè ſtertentibus, quæ ſemel eſt pollicitus, aut debeat, aut velit etiam præſtare. Qui error, cum primis grauis, multorum hominum noſtro ſęculo animos occupauit. Nam etiam profani homines intellexerunt, τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖν τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν, hoc eſt, admota manu fortunam eſſe inuocandam. Et Euripidis ſunt illi ſenarij, φιλεῖ, τῷ κάμνοντι συσπεύδειν τὸ θεῖον. Et, τῷ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει, id eſt, Solet Deus iis ferre opem, qui ipſi incumbunt operi. Quod Æſchylus ſic extulit: ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὁ θεὸς συνάπτεται.

Euripides.

Aeſchylus.

Promiſerat quidem certè Deus Ioſuæ; craſtino ſe die daturum Barbaros cæſos Iſraeli: atque in ſolis equis curribusq; perdendis operam Imperatoris requirere poterat videri. At ille, quippe Dei numine afflatus, diuinam voluntatem rectiùs cùm intelligeret, maturato opus eſſe putabat: eaq; diligentia ſuos ducebat, vt hoſtem improuiſò opprimeret, omni; vt eſt credibile; metu ſolutum, atque inferẽdi belli, non depellendi conſiliis occupatum: aut fortaſſe corpori ab itinere feſſo inprimis curando deditum, & in delitias profuſum. In quo ſtratagematis genere maximum ſemper fuiſſe ad pręclaras victorias momentum, omnes omnium temporum hiſtoriæ teſtantur.

Improuiſò adeſſe, maximũ eſt ad victoriã momentum.

Tradiditq; illos Dominus in manum Iſraelis &c. 8

Qui aliis bellũ parant, qui poſſint facilè vinci.

SOLENT, qui vicinis ſuis bellum, propriis freti viribus, faciunt, vt magna eos inuadere audacia, qui intra ſuos ipſorum fines manentes, depellere modò à ſe hoſtẽ cogitant: ita vix ſuſtinere vnquam eorum impetum, qui ipſis extra ſuos limites occurrũt obuiam; captaq; occaſione primi pugnam committunt. Idq; Barbaris iſtis iam accidere ab Iſraelitis videmus; ſic vtrorumq; conſilia moderante Deo: à cuius ſolius numine victoria omnis pendet. Is autem in præſenti non ſolùm animos hoſtium cõſternat in fugã; ſed etiam ſuorum pectora ſingulari fortitudine atque audacia imbuit: quippe qui tam longè fugiẽtes per loca incognita perſequi nihil dubitant. Vrbs Sidon, magna vocatur ſępè in ſacra hiſtoria, non alicuius minoris collatione, qualis nuſquam exſtare memoratur, vt ait Adamantius, olim huius vrbis habitator: ſed ob veterẽ celebritatem & gloriam. Semper enim cùm artificum induſtria, tum portus maxima commoditate celebrata eſt. Nam & Homerus Sidonios πολυδαιδάλους vocat, id eſt, vt Strabo interpretatur, πολυτέχνους, καὶ καλλιτέχνους, artificioſos artifices. Vſq. eò enim claruit, vt iam olim dubitetur, ipſane an Tyrus pro Phœnicię metropoli ſit habẽda. Certè Homerus, qui ſępè Sidonẽ laudat, Tyri ne meminit quidẽ. Exſtat autem Sidon in litore maris mediterranei ſub Antilibano, qui illinc verſus Orientẽ porrigitur. Abeſt autem à Beryto, aut, vt hodie nominant, Baryto, ſtadiis quadringentis, vt Strabo ſcribit, verſus Tyrum. à qua diſtat ſtadiis circiter ducentis. Ioſephus opinatur nomen hoc vrbi impoſitum eſſe à Sidone Chanaanis filio natu maximo. idq; ego ei aſſentior. Iuſtinus tamẽ; is qui Trogum compilauit; Phœnices ſic eã appellaſſe ſcribit, à piſcibus; quorũ illic maxima eſſe ſoleret copia. Quod ipſum quoq. magnã habet ſimilitudinem veri. Nam certum eſt, illas gentes piſcatorem dicere, ציר, Said. Et ſanè vrbs ipſa hodie Said nominatur à vulgo. Ceterùm pertinebat Sidon ad fines Aſeritarum, vt ſuo dicetur loco. Porrò illud, מִשְׂרְפוֹת מַיִם, quod ego interpretatus ſum, *vſtrinas aquarũ*, Chaldæus cõuertit, foſſas ſiue lacunas aquarũ; vt eſt in meo manuſcripto cod. Complut. aut foſſas maris, vt habẽt codices peruulgati typis. Hunc autẽ ſecuti, vt ſolent, Iudæi, ſcribere non dubitant; lacunas illic ad mare fuiſſe, in quas deductæ ſalſuginoſæ aquæ, excoquebãtur ſolis feruore in ſalẽ. Verbũ enim, שָׂרַף, à quo nomẽ, מִשְׂרְפוֹת, Miſrephoth, formatũ eſt,

Omnis victoria à Deo.

צידון Sidon.

Origenes.

Hom. Iliad. Strab. l. 16.

Tyrus.

Antilibanus. Berytus.

Ioſephus.

Iuſtinus

Said.

משרפות מים Miſrephoth maim.

eſt, vrere atque cremare ſignificat. Aquilas, & Symmachus Miſrephoth quidem, vt proprium nomen, retinent integrum: at מַיִם, Maim, conuertit Aquilas, vt ſanè debuit, τῶν ὑδάτων, aquarum. Symmachus verò, tamquam, מִיָּם, pro, מַיִם, legerit, mutatis vocalibus, reddidit, ἀπὸ θαλάσσης, à mari. Aquilam imitatus eſt Latinus. At LXXII. vtramque vocem intactam reliquerunt; dixeruntque, μασρεφὼθ μαείμ. Ego, etſi Iudæorum ſententiã non repudiem, probabili tamen coniectura augurari poſſe videor, vitrarias officinas iſtis verbis eſſe ſignificatas. Conſtat enim eas apud Sidonem fuiſſe plurimas; ſiue illic etiam *Vitrariæ officinæ apud Sidonem.* loci vitrariæ arenæ effoderentur; ſiue à Pagida, vel Belo riuulo, qui prope Ptolemaidem ex Carmelo defluit, illuc importarentur. Nam eam arenam, vt in vitrum duci queat, *Vitrariæ arenæ vbi.* perpetuo igni neceſſe eſt excoqui. Quod apud Venetorum Murranum ipſi vidimus. Illuc enim nauibus pro ſaburra ex Palæſtina vſque deuehitur. Sed vbi vbi hic tandem lo- *Murranũ Venetorum.* cus fuerit, certum eſt, haud procul à Sidone abfuiſſe: vnde ad Orientem vſque tranſitur, cùm deinceps conuallis Maſphe nominatur. Nuper enim vidimus Maſpham ſub mon- *Cõuallis Maſphæ.* te Hermone collocatam; in Nephthalitarum poſſeſſionibus videlicet. Porrò qui locus *בִּקְעַת* hic conuallis Maſphæ dicitur, is verſiculo XVII. appellabitur, Vallis Libani. Putant qui- *מִצְפָּה* dem eam vallem multi inde à Cæſarea Philippi, hoc eſt, ab Iordanis fontibus, ad palu- *Vallis Libani.* dem vſque Samechonitidem deſcribendam eſſe, ſecundum illius fluminis ripas. Ego ve- *בִּקְעַת* rò potius exiſtimo, ad Orientem verſus, ſecundum Libanum, eſſe extendendam. Sed *הַלְּבָנֹן* vt vt hoc eſt; ſanè ex iſtorum locorum conſideratione, ad quæ refugientes Barbaros inſe- *Cæſarea Philippi.* quuntur Iſraelitæ; duci ad ſuſpicandum, aut opinandum poſſe videmur; aquas Merom; *Aquæ Merom.* de quibus ſuprà diximus; aut in ipſa ſuperiore Galilæa fuiſſe, vt Ioſephus cenſuit: aut certè ei regioni proximas. Porrò verſiculi huius clauſula, *donec nullum feciſſet ex ipſis reliquũ*; illi promiſſioni diuinæ conſentanea eſt, quam ſuprà audiuimus, cùm diceret Deus, *Ego ipſos omnes reddo cæſos Iſraeli*. At enim ſi quis exiſtimet, credi vix poſſe, ex tanto numero euaſiſſe neminem: is in hanc ſententiam interpretetur illa verba, vt dicat, Iſraelitas nullius vitæ peperciſſe, quotquot aſſequi potuêre. Quod porrò additur; Ioſuam paruiſſe diuinis iuſſis: equoſq; eneruaſſe; & currus cremauiſſe: tum Imperatoris obediẽtiam aduer- *Obediẽtia aduerſus Deũ & Imperatorem optima diſciplina in bellis.* ſus Deum, tum militum erga Imperatorem commendat. qua diſciplina optimè geri bella certiſſimum eſt. Et eſt ſanè præclara laus exercitus; in quo ita omnes ſuis animis temperauerunt, vt neque equi, neque currus alicuius pretio ad violanda Imperatoris ſui iuſſa quiſquam induceretur. quamuis in maximo Barbarorũ luxu pretioſiſſimos fuiſſe & currus, & equos, credibile ſit.

Et reuerſus eſt Ioſua eo tempore, & cepit Haſor &c. 10 11

IIS, quæ de iſtorum locorum ſitu ſuprà à nobis dicta ſunt, conſentaneum eſt, quòd Imperator reuerti Haſorem memoratur: cùm longè ſupra hanc vrbem, quaqua verſus, fuiſſet hoſtes proſecutus. Ceterùm apparet quidem, regem Iabin in iſtam ſuam regiam elapſum eſſe ex percuſſorum manibus. atque eam ob rem ilicò huc recurriſſe Ioſuam; vt illum huius tanti belli inceptoré, vnà cum ſua regia, opprimeret, etiam tum à fuga trepidum. Verùm ſi quis putet, neminem hoſtium fuiſſe factum reliquum; vt octauus verſiculus dicere videbatur: is dicat hunc Haſoris regem, non in capta vrbe; ſed paullo antè in pugna, aut fuga percuſſum eſſe. Nam idem de ceteris quoque regulis proximo verſiculo narrabitur: quos tamen non omnes elapſos in ſuas vrbes eſſe, credibile eſt. Ego verò coniectura quadam augurari videor: etſi non admodum longum, attamen non nullum fuiſſe ab illa pugna & perſecutione, ad captam euerſamq; Haſorem, temporis interuallum. Et pluribus etiam longioribuſq; ſpaciis reliquas deinceps vrbes aliam poſt aliã expugnatas direptaſq; eſſe. Illud enim, *per id tempus*, laxiuſculum tempus ſignificare, nemo non intelligit. etſi Latinus, pro eo reddidit, ilicò. Et mox audiemus, Ioſuam multis diebus, hoc eſt, longo tempore belligeraſſe cum iſtis regulis. Poſſet igitur id quoq. probabiliter hoc loco dici, quod de Hebronis, aliarumq; vrbiũ regulis nuper dicebamus; cùm illi memorarentur in ſuis vrbibus cæſi eſſe; quos ex ſpecu extractos necatoſq; fuiſſe certum erat. Id autem eſt; ſubitò alios à ciuibus dictos creatoſque fuiſſe, propter periculi propinquitaté. Ceterùm quòd Haſor caput omnium iſtorum regnorum fuiſſe dicitur, id de ea Chana- *Haſor metropolis.* næ æ parte eſt accipiendum, in qua nunc verſamur. Quare non ſatis rectè, opinor, proditum eſt in libello de loc. Hebr. illam fuiſſe omnium regnorum Philiſtiim; hoc eſt, Palæ- *Palæſtini.* ſtinorum metropolim. Palæſtini enim præcisè dicebantur, qui à Cæſarea Palæſtinæ, ſiue, Stratonis turri, ſecundum maris litus ad Gazam vſque tenebant Chananæam. Sed enim *Occupatio.*
Iudic.4.3. hic illud occurrat fortaſſe; Regem Iabin, in Iudicum hiſtoria, annis viginti Iſraelitas du-

olim à Ioſua exurendam: quippe quæ eſſet earum trium vrbium vna, quas ſibi Barbari, ad faciendum inde populo Dei bellum, præſtituiſſent. Porrò prædam Chananaicarum ciuitatum diripere fas fuiſſe Iſraelitis, iam ſæpè diximus. At ſimulacra, quæ ad alienorũ deorum conflata cultum à Barbaris erant; ea ſeruare, atque aſportare, nefas fuit; quamtumuis pretioſa eſſet eorũ materia.

Simulacra in reliqua præda diripere, nefas erat.

Deut. 7, 25.

His enim verbis edicta lex eſt ab interprete Dei Moſe in Deuteronomio: » Simulacra deorum illius gentis comburitote flamis. ne concupiueris argentũ, aurúmve, ex quo illa ſunt coagmentata: neque tibi acceperis: ne te illaqueet. » Eſt enim deteſtabile apud Dominum Deum tuum. Neque inferto rem deteſtabilem in » domum tuam; ne ſis æquè deteſtabilis ipſe. ſed exſecrando exſecrator illud, & abominan- » do abominator ipſum. Eſt enim res deuota. Hæc Moſes. LXXII. præſentem locum de ſpolijs vnius vrbis Haſor perperàm interpretantur.

Sicut Dominus præceperat Moſi ſeruo ſuo &c. 15

HÆC approbatio explicatior eſt, quàm quæ verſiculo XII. dicebatur. ceteroqui prorſus illi gemina eſt, niſi fallor. Nã quòd quidam putant, iſtam ad vtramq. expeditionẽ ſpectare, & Auſtralẽ, & Aquilonarem; id mihi nõ fit veriſimile. Eſt ergo ſententia ſacrorum verborũ: Ioſuam in hoc bello omnia ex Moſis præſcripto adminiſtraſſe. hoc eſt, nihil per iram, auaritiam, libidinem, aut vllas omnino animi ſui perturbationes temerè geſſiſſe: aut per pigritiam ſocordiámve quidquam omnium neglexiſſe: ſed prorſus, atque omni ex parte Moſis ſe legibus habuiſſe; mandataq. omnia exſecutũ eſſe. quippe qui ſciret ea non humana; in quibus ſæpè multa improba, multa inofficioſa inſunt: ſed diuina, & cæleſtia eſſe præcepta; quæ numquam abducant à recto.

Ioſua planè obſecutus eſt legibus Moſis. Moſis præcepta diuina erant, non humana.

Fuerat enim ipſe Moſi in ſacro illo colloquio proximus; & tantùm non in cæleſte cum eo admiſſus adytum in monte Sinæ; & proinde voluntatis conſilijque Dei probè conſcius, de Moſis legibus, quin planè eſſent diuinæ, haud potuit dubitare. Docemur autem hoc obſequentiſſimo Ioſuæ obſequio, ipſi quoque diuina oracula ſacris literis prodita, & à Catholica atque Apoſtolica Eccleſia explicata, planè, καὶ ἁπλῶς obſeruare; neque in ea curioſè inquirere, aut eorum rationem noſtro captu expendere metirique. ſed humili ac reuerente animo, eam doctrinã, quæ à Chriſto tradita Eccleſiæ eſt; & deinceps ab Apoſtolis, aliiſq; ſanctiſſimis viris, Dei interpretibus & adminiſtris, cõtinuata ſerie, tamquã per manus, ad nos vſq. propagata, modis omnibus amplecti; & vt rectiſſimã normã, & regulam ſequi.

Diuina verba nõ eſſe noſtro ſenſu metienda.

Neq. enim profectò dubium eſt, quin Ioſuam virum in Moſis ſchola ad omnẽ manſuetudinem eruditum, variæ ſubinde animi affectiones ſubierint; & tantùm non permouerint, perturbarintq; in tam rigida paſſim exercenda victoria; per omnis generis hominum mortes graſſandũ cùm eſſet. & tamen obfirmato obſtinatoq; animo id perſequendum ſibi putauit, quod Moſes præſcripſerat.

Ioſuæ animus varijs modis concuſſus conſtitit firmè &c.

Hoc igitur exemplo noſtram quoq. nos curioſitatem, cùm in omnibus diuinis præſcriptionibus, tum in iis maximè, quæ ad religionis noſtræ myſteria attinent, in auctoritate ſacroſanctæ & Catholicæ Eccleſiæ acquieſcere compellamus. cuius auctoritas; vt D. Auguſtinus ſcriptum reliquit, miraculis eſt inchoata, ſpe nutrita, caritate aucta, vetuſtate firmata: denique perpetuæ ſucceſſionis tenore inde à Petro ad nos continuata: atque plurimorum populorum pulcherrima conſenſione comprobata.

In auctoritate Eccleſiæ eſſe acquieſcendũ.

Aug. contra Manich.

In huius igitur noſtræ matris; vt ſacri ſcriptores appellant; ſinceriſſima ſapientia religioſè acquieſcamus; eius dictis fidem adiungamus; iuſſis obtemperemus; ductum vſquequaque ſequamur. ita profectò à recta æternæ vitæ via nuſquam aberrauerimus.

Series & ratio tradendæ cæleſtis doctrinæ.

Sed obſeruanda eſt in verbis iſtis tradendæ cæleſtis doctrinæ ſeries & ratio. *Sicut*, inquit, *mandarat Dominus Moſi ſeruo ſuo; ſic mandarat Moſes Ioſua*: atque, *ita fecit Ioſua.* Apertè ſanè oſtenditur, eam doctrinam, qua Deus Eccleſiæ patefacit ſuam voluntatem, ab ipſius diuino afflatu proficiſci quidẽ; ſed per homines; quos ipſe conſilij voluntatiſque ſuæ certos interpretes & adminiſtros ſibi delegit; ceteris hominibus tradi, explicarique. Quod diuus Paullus quoque ad Romanos ſcripſit.

Deus ad propagandã ſuam doctrinã vtitur opera hominum.

Rom. 10, 14.

Rectè igitur exploduntur, & meritiſſimò inprimis omnes illi fanatici homines, qui vt olim, ita noſtro quoque ſæculo, magnas turbas in Eccleſia Chriſti dederunt. Deinde & illi, qui diuinum hoc munus inire, profiterique non verentur; cùm neque Dei, neque Eccleſiæ auctoritate ei ſint præfecti: neq. ſacrarũ literarum ſcientia, & pietatis exercitiis ad ipſum ſatis inſtructi.

Fanatici exploſi. Refelluntur qui ſibi ipſi aſſignant munus in Eccleſia.

Poſſet quidẽ facile Deus arcano afflatu mentes ſuorũ iis præceptis, quibus ad piè, congruenterq; ipſius voluntati viuendũ eſt opus, informare: atq. cuiuſque vitam cæleſti inſtinctu pulſuque, quaſi manu, regere. Verùm optimo ſapientiſſimoq. parenti viſum eſt, hominum opera eam ad rem vti. neq. verò quorumuis hominũ: ſed eorũ quos ipſe vocat, vt Aharonẽ, inquit Paullus. fieri enim alioqui nõ poſſet,

Hebr. 5, 4.

ſ 4 quin

Confuſio religionum res pernicioſiſſima eſt. Indoctiſſimi ſunt audaciſſimi concionatores.

quin Dei Eccleſia per infinitos mox circumduceretur errores; confuſioq́; conſequeretur religionum; res omnium pernicioſiſſima. Quando quidem ita eſt mortalium ingenium, vt quo quiſque eſt ineptior, atque ab omnibus bonis rebus imparatior, eo maiore licẽtia, in diuini illius muneris functione verſetur. Rectè ergo Moſen, per quem ſua Deus mandata Ioſuæ patefecit, ſuasq́; leges edixit, ſeruum Iehouæ, ſiue Domini, ſacra iſta verba appellant. Nam qui ſua commenta, quæ ipſi, ad libidinem accommodata imperitorum,

Suæ gloriæ ſerui, non Dei.

finxerunt; non autẽ perpetua Eccleſiæ cõſenſione proditam doctrinã, obtrudere populo, atq; perſuadere ſatagunt, ij profectò haudquaquam Iehouæ, hoc eſt, veri Dei, ſed Satanę, & glorioſæ oſtentationis ſuæ ſerui atq; mancipia debent exiſtimari. Idq́ue ipſum rurſus luculenter ſacer contextus oſtendit, cùm habet : *Non omiſit verbum ex omnibus, quæ mandarat Dominus Moſi.* Poſtulare enim videbatur orationis ſeries, vt diceretur : Quæ mandarat Moſes Ioſuæ. Sed Moſis dicta merum fuiſſe Dei ſenſum, id clarum atque teſtatum

Anagoge. Ioſua eſt Ieſus Chriſtus.

eſſe oportebat. Adamantius hic, vt ſolet, Ioſuam adumbrare Chriſtum Ieſum ait: qui factus eſt Moſis legi obnoxius, cũ ſerui formã ſumſiſſet: illãq́; nõ abrogauit, euertit, aut perfregit: ſed ipſe paruit; vt homines ea implicatos ſolueret, aſſereretq́. Et rectè Adamantius. Philip. 2, 7. Gal. 4, 4.

Cepit itaq́; Ioſua omnem terram iſtam montoſam &c. 16

לקח לכד

Chaldævs verbum לָקַח, quod ego, *cepit*, reddidi, interpretatur, poſſedit, ſiue apprehendit tamquam hereditatem. Nam de captis regibus, expugnatiſque vrbibus dictum eſt, לָכַד. Ego verò, & ſi Chaldæi ſententiam refellere nolo, videre tamen videor, promiſcuè vſurpari interdũ illa verba לָקַח, & לָכַד. Nam in Deuteronomio Moſes, quod ſemel dixerat, וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו, & cepimus omnes vrbes eius: mox iterũ dicit, לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקַחְנוּ מֵאִתָּם, Non erat vrbs quam non cepimus ab eis. Eſt autem in iſtis verſiculis epilogus, opinor, rerũ omniũ adhuc in Chananæa geſtarũ ab Iſraelitis. Ei enim rei videtur eſſe argumento ipſa, quæ proximo verſu explicatur, deſcriptio locorum. Demonſtratiuum ergo *Iſtam*, *δεικτικῶς* accipiendum eſt, neq; ſine emphaſi. vt quo multorum regũ populorumq́; ditiones quaſi oculis lectorum ſubiiciuntur; vt veluti vno aſpectu, tantam operum tam facilè patratorum copiam complexi, intelligant clariùs, Deum promiſſorũ ſuorum munus prolixè confeciſſe. Debet autẽ interpuncto ſiſti lectio in hoc ipſo pronomine. Appoſitus eſt enim ei accentus nota, quem, Rebia, vocant Grammatici. Primùm enim vniuersè omnis terra; hoc eſt, Chananæa tota, aut certè quatenus per eam cum armis peruaſit Ioſua; deinde varij locorum ſitus habituſque ponuntur in conſpectu; planè vt verſiculo quadrageſimo ſuperioris capitis. vbi pleraq; nomina à nobis explicata ſunt, quæ hic vſurpãtur denuò. Sed mons Iſrael, inquit R. Dauid Kimhi, is mons eſt, in quo habitauit Iacob, cui Deus Iſraelis nomen impoſuit. Sed velim deinde mihi expoſuiſſet Kimhi, quonam in monte habitaſſe Iacobũ potiſſimũ exiſtimet. habitauit enim in pluribus. Equidẽ ſcio vrbẽ Ieruſalẽ eſſe vocatã hoc nomine ab Ezechiele, cùm tenellũ cedri ramum à Deo depactũ iri in monte Iſrael vaticinatur: & rurſus cũ illic Iſraelitas purũ cultũ adhibituros ad Deũ prędicit. Extitiſſe enim eam vrbẽ altiore loco, quã vllã aliã tota Chananęa, certiſſimũ eſt: & nos in deſcribẽdis ſingularũ tribuũ poſſeſſionibus oſtẽdemus. Verùm quando mox Iudæ mons tanquã ab Iſraelis monte diuerſus dicetur; ſtatuendũ abſq; omni dubitatione puto, Iſraelis montẽ vocari, locą illa mõtoſa omnia, quę circa Samariã, ac Neapolim; & omnino per illũ tractũ poſita erant, quẽ decẽ tribus, poſt ſeceſſionẽ, incolebãt. Hæ enim, cùm à Iuda ſeceſſionẽ feciſſent, poſt Solomonis exceſſum, Iſraelis nomẽ, quaſi propriã appellationẽ, peculiariter vſurparũt. Neq. verò eſt, quod mihi tẽporum diſcrepantiã opponas; quia hęc Ioſuæ bella ſæculis aliquot ante Solomonis diuiſum regnum geſta ſunt. vſus eſt enim qui iſtã hiſtoriã ex ſacris annalibus; vt dixi; conſcripſit; ſui ſęculi nominibus. quod etiam à Moſe factum eſſe oſtẽdimus alibi: & alioqui certiſſima res eſt.

Deut. 3, 4.

הר ישראל Mons Iſrael. R. Dauid Kimhi.

Ieruſalẽ vocata eſt mons Iſrael. Ieruſalẽ altiore loco quam vlla vrbs in Chananæa.

Ezech. 17, 23. & 20, 40.

Occupatio.

Annales ſacri.

A monte Glabro, qui ſurſum porrigitur verſus Seir &c. 17

Chananææ totius ſitus.

Hic vniuerſa Chananæa duobus concluditur terminis; altero ad Auſtrum, ad Aquilonẽ altero. Nam tota ſecũdum Iordanis curſum, & maris mediterranei litus obliquè ab Helleſpontio vento & Aquilone tẽditur longitudine ad Africum & Libonotum verſus: latitudine enim admodum eſt anguſta. Iam verò Seir montem Idumeæ eſſe; atque Idumęam ab Auſtro Chananæam terminare, ſatis certum eſt. Igitur montem glabrum iſtũ exiſtimo ad montem Seir pertinuiſſe, prope Cades-Barneam. Nam illuc vſque ſuperiore expeditione victoriam protuliſſe Iſraelitas, dictum eſt. Neque ab hac mea opinione diſſentire videntur R. R. Solomon, & Kimhi. collocant enim iſti hunc montem ad deſertũ Sin. Quin ipſum etiã nomẽ fauere mihi videtur: quod credibile eſt iſti monti datũ eſſe

שעיר Seir.

הר החלק Mons glaber.

Sup. c. 10, v. 41.

R. R. Solomon & Kimhi.

eſſe κατ' ἀντίθετον, à vicino Seir. Nam שׂעיר, comoſum, vt ſic dicam, ſignificat : cui planè opponitur, חָלָק glabrum, & læue. atque vt Symmachus dixit, λεῖον. Hæc enim mihi interpretatio probatur magis hoc loco, quàm Aquilæ; qui conuertit, Montẽ diuidẽtem; vel Chaldæi, qui, diuiſum, vel denique Latini, qui partem montis dixit; parum ſanè rectè, pro ſacrorum verborũ coniunctione, vt certè ea ſcripta habentur. Nam LXXII. ipſam vocẽ Hebraicã retinuerunt, cùm ἁαλὰκ dicerent. Porrò Baal-gad exiſtimant plerique partem eſſe Antilibani Sidoniis obiectam. Ego verò partẽ quidem Libani eſſe, ſed verſus Orientem exiſtimo; cùm Sidon proxima Occidenti ſit. Nam terram Maſphe ad Orientem poſitam vidimus verſiculo octauo. Eam verò monti Hermoni fuiſſe ſubiectam, verſiculo tertio. Iam verò Baal-gad affinis Hermoni deſcribitur: vt etiam capite XIII. Quapropter ſunt, qui in eo exædificatam fuiſſe augurantur; neſcio qua coniectura; magnificam illam ædem è candido marmore, quam magnus Herodes, non procul à Panio Iordanis fonte, dicauit Cæſaris Auguſti honori. Sed iſta diſputabuntur alibi accuratiùs à nobis, ſi volet Deus. Nunc enim illud ſcire ſatis eſt; Baal-gad ad Libanum pertinuiſſe; quem

בַּעַל גָּד Baal Gad.

Terra Maſphe. Hermon.

Templũ è marmore dicatum Auguſti honori in monte Libano.

Sup. c. 6, v. 4. eſſe Chananææ extremitatem verſus Septemtrionem, dictum eſt in ipſo initio huius cõmentarij. Sed enim cur Chaldæus, בַּעַל-גָּד, Baal-gad, conuerterit, campum, ſiue planitiem Gad, nondum ſatis conſtituere poſſum. Neque enim memini, poſitionem, בַּעַל, id ſignificare Hebræis, quod nos campum aut planitiem dicimus. Ceterùm quòd vniuerſa Chananæa in Ioſuæ nunc redacta poteſtatẽ dicitur, id ſic accipiendum eſt, vt putemus, nullos fuiſſe reliquos, qui bellum mouere, atque partitionem terræ impedire auderent. Ceteroqui multas fuiſſe adhuc in illa gentes, nulla affectas ab Iſraelitis clade, ipſa nobis

Inf. c. 13, v. 2. ſacra patefaciet, ſuo loco, hiſtoria.

Multis diebus geſſit Ioſua cum omnibus regibus iſtis bellum &c. 18

TOTIVS narrationis ſeries rerum adhuc geſtarum ab Iſraelitis, ex quo tranſmiſerunt Iordanem, eo proceſſit tenore, vt paucorum dierum ſpacio hæc tanta bella confecta exiſtimari poſſint. Hoc igitur ne quis opinetur; & vt ſua quoque certior conſtet hiſtoriæ fides; dicitur, multum in his bellis conſumtum eſſe temporis. Diei enim vocabu-

יָמִים dies.

Ant. l. 5, c. 1. lum, numero plurium, pro tempore aut pro annis, vſurpare ſolent Hebræi. Et Ioſephus, quidem hoc tempus quinquennio definit. Iudæi verò in ſua chronologia, quam סֵדֶר עוֹלָם, Sedar olim; hoc eſt, ſeriem ſæculi, vocant, ſeptennio. Nam Calebus; inquiunt, quadrageſimum agebat annum, quando à Moſe ſpeculatum Chananæam mittebatur è Cades-

סדר עולם Sedar olam. Quàm diu pugnatum ſit contra Chananæos.

Inf. 14, v. 7. barnea. Iam verò hæc bella vbi confecta fuère, prætererant ex illo tempore anni qua-

Ibid. v. 10. draginta quinque. Id enim ipſe Calebus dicet, capite XIV. de quibus ſi demas annos XXXVIII. quos ab exploratorum reditu oberrarunt in ſolitudine Iſraelitæ, cùm dignas ſuo rebellio pœnas Deo darent; reliqui fuerint anni ſeptem. Sic Iudæi iſtam ſubducunt rationem: &, vt mihi videntur, rectè. Ioſephus verò non XXXVIII. demere; ſed XL. videtur: quippe qui exiſtimet; vt coniicio; poſt reuerſos Moſis ſpeculatores, erratum per ſolitudinem eſſe totis annis quadraginta. In qua ſententia fuiſſe etiam LXXII. interpretes, dixi ad verſiculum ſextum capitis quinti. verùm id non eſt ita. Narrat enim disertè

Deut. 1, 3. ſacra hiſtoria; Moſen anno quadrageſimo, die prima menſis vndecimi, verba feciſſe ad populum in campis Moabiticis, poſt deuictos reges Sehonem, & Og. atque vniuerſam

Deut. 2, 14. Dei legem explanaſſe. & alibi; à Cades-Barnea relicta ad tranſmiſſum torrentẽ Zared, interuallũ fuiſſe tẽporis annorũ XXXVIII. Et verò annos illos quadraginta, non ab illa rebellatione dira, quę ad Cades-Barneã acciderat, eſſe cõputandos: ſed à relicta Ægypto, lu-

Num. 33, 38. culenter explicãt verba, quibus Aharonis mors prodita eſt in Numeris. Habent enim; è viuis illũ exceſſiſſe mẽſe quinto anni quadrageſimi ab exceſſu Ægyptiaco. Sed de his iam ſatis multa. Nam tractatus eſt hic locus à nobis etiã capite quinto, ad verſiculum ſextũ. Supereſt, vt quibus de cauſſis tractum tam diu hoc bellũ ſit, videamus. Hîc impuros Iudæos dicere nihil pudet: Ioſuã data opera belli huius conficiendi morã feciſſe, longioris vitæ cupiditate; cùm non neſciret, mox è viuis excedendũ ſibi fore, poſtquam profligatis Chananæis terram ſuo populo diſtribuiſſet. Sed mittamus abſurdiſſimos ad tractãdas literas ſacras homines. Certum quidem eſt, facilè potuiſſe Deum, atq. etiam iure, & meritò Chananæos; quorum turpiſſimã vitam aliquot iam ſæculis patienter tulerat; vel lue, vel fame, vel alia re aduerſa, ſolo nutu, funditus exſtirpare : aut ipſos ad ſolũ Iſraelitarũ conſpectum exterminare: & trans mare, trans Libanum, trans Iordanem, trans ſolitudinem denique, metu perculſos attonitoſque abigere; & ſuum populum in poſſeſſionem vacuã mittere. Verùm id ad ſacram iſtam rempublicam firmè conſtituendam minimè expediebat:

Cur bellum Chananæicum diu protractũ. Iudæorum impudentia.

diebat: cuius omnis ſalus in cognitione Dei, & perpetua aduerſus illum obſeruantia,atq; obſequio poſita erat. Numquam enim Iudæi potuerunt vllis miraculis, ad conſiderandã Dei potentiam,& ſupra Barbarorum Deos præſtantiam ſatis excitari, vt eius beneficiorũ memoriam gratis animis perpetuò vſurparẽt. Tanto enim ſuperſtitionum profanæ gentis, tamq́ue inſano amore impediti tenebantur; vt etiam ſi interdum prodigio quopiam inſigni, velut expergefacti, in cælum mentis oculos paulliſper attollerent; mox, quaſi veternoſi, in profundam illius obliuionem relaberentur. Nihil opus eſt exemplis. ſunt enim vbique obuia in ſacris literis. Quapropter ſemel diutinis bellis iſtis, veluti perpetuis miraculis, condocefaciendi erãt, atque exercendi ad amandum ſtabiliore firmioreq́ue ratione Deum; eum ſolum ſpectandum; ex eo vno dependendum; cùm pietas ſanctitasq́ue, longiore temporis ſpacio, in ipſorum animis inueterauiſſet,& tamquam in venis medulliſq́ue inſediſſet. Ad hoc, quò ex illatis moris, atque impedimentis magis ardua videtur poſſeſſionis ſanctæ terræ occupatio,eò illuſtrior ad omnem poſteritatem trãſmittitur memoria curæ & ſtudij Dei, quo is ſuam Eccleſiam condidit: magisq́ue ſplendeſcit eius erga hanc amor. Præterea, diſcunt iſtius reip.ciues durare in rebus aduerſis: neque continuò deſpondere animũ, ſi qua ſibi poſita ad ſalutem obſtacula vident. quin potiùs exiſtimare; nihil eſſe tam difficile, quod non poſſit Deo duce perrumpi. Inſuper iſta bellorum diuturnitas ſpectatam magis, cognitamq́ue reddebat omnibus, gentis Chananææ vitioſitatem, atque impietatem: quæ tam pertinaciter & obſtinatè pergeret, Deo; cuius in toto bello præſentia multis modis apparebat, repugnare: neque in animum induceret, pace facta, ſub tam benigni erga ſuos cultores, tamq́ue potentis aduerſus hoſtes ſuos numinis iugum ſeſe dedere. præſertim cùm maturè omnes intellexiſſent,quàm id feliciter Gabaonitis eueniſſet. Denique,quod vel primo loco dictũ oportuit; iſta belli conficiendi procraſtinatio luculentiſſimum nobis immenſæ Dei miſericordiæ dat teſtimonium. vt bene multis, & quidẽ ſuauiſſimis verbis, in libro,qui Solomonis *Sap.12.5.*
Sapientia inſcribitur, eſt explicatum. Priſcos enim,inquit auctor, ad Deum verba faciẽs, ”
colonos terræ tuæ ſacræ exoſus;quia peſſima veneficiorum patrarent facinora, & impiis ”
ſacris operarentur; cùm eſſent liberorum ſuorum paricidæ; & humanorum viſcerũ car- ”
nes, per ſcelus, cruentis dapibus epularentur; ſuorum indefenſorum liberorũ ipſi per ſe ”
carnifices: illos, inquam, perdere voluiſti manibus maiorum noſtrorum: vt quæ terrarũ ”
omniũ in pretio apud te maximo erat terra, ea coloniam filiorũ Dei reciperet dignã. Ve- ”
rùmetiã tales cùm eſſent, peperciſti tamen.quippe quia homines eſſent. Miſiſtiq; præcur- ”
ſores exercitus tui veſpas; quæ paullatim ipſos profligarent. Non quò nequires, acie im- ”
pios dedere piis in manũ: aut immanibus feris, vel breui verbo ſemel delere: ſed vt paul- ”
latim puniendo pœnitẽtiæ locum concederes &c. Et mox: Docuiſti porrò populũ tuum *Ibid.12,19.*
illiuſmodi factis; eum qui iuſtus ſit, humanum quoq; eſſe oportere: & bona ſpe animos ”
tuorũ informaſti; vt qui in peccatis locũ eſſe ſinas pœnitẽtiæ. Nam ſi tuos hoſtes,& mor- ”
tem promeritos, tanta cum conſiderantia puniuiſti, conceſſo tempore locoq;, quibus re- ”
cederent à vitiis; quanta cura gubernas filios tuos; quorũ maioribus iuſiurandum, & fœ- ”
dera dediſti bonarum promiſſionũ. Et quæ ſequũtur. piget enim plura adſcribere. Iſta au- ”
tem eò lubentiùs,propè *κατὰ λέξιν*, conuertimus; vt lector noſtrorũ codicum animaduerteret mendas. Nam pro, *σπλαγχνοφάγων*, legendũ eſt accuſandi caſu, *σπλαγχνοφάγους*. Et pro, *ἐκ μέσου*, dicendũ, *ἐκ μύσους*: ac deinceps pro, *ἀφείσω, ἐφείσω*. pro *προσδοχῆς, προσοχῆς*. Et quod hìc ſequitur *καὶ δεήσεως*,expungendũ eſt. Deniq; pro, *πάσης* ſcribẽdum eſt *πόσης*. Affert quidẽ ipſe Moſes cauſſam, cur paullatim expelli oporteret Chananæos. Nempe, *Deut.7.22.* ne feræ beſtiæ frequentes exiſterent in locis ſolis; populoq; Dei infeſtę eſſent. Neq. enim Iſraelitæ ilicò occupare omnia potuiſſent. Sed illa cauſſa videtur magis ad ea ſpectare tẽpora,quæ ſunt poſt Ioſuæ exceſſum conſecuta.quamquam huc quoq. non ineptè accommodari poſſe fatear. Sed & illud dici poteſt. hanc diuturni belli commemorationẽ, pertinere ad laudem Imperatoris Ioſuæ, & vniuerſi exercitus. qui magno & inuicto animo tanta pericula, tantasq́ue moleſtias, tam diu, ſuſtinuerint, donec peruincerent. Nam & *Matth.10,22. & 24,13.* Chriſtus nobis inculcauit, Eos qui ad extremum perſeuerarint fore ſaluos.

Non erat ciuitas quæ pacem faceret cum Iſraelitis &c. 19

LXXII. interpretes contrariã prorſus ſententiã reddidiſſe videntur: niſi ſi exiſtimemus, corruptũ olim eſſe locum;atq; expungendã negãdi particulã in illis verbis, *ἥτις οὐ παρέδωκε*: aut certè, *παρέδωκε*, dictũ ab illis eſſe,pro, conceſſit, Iſraelitis ſcilicet: hoc eſt; victa ab eis fuit. Sed Latinus ſimpliciter id repræſentaſſe videtur, quod ipſe apud LXXII. ſcriptũ eſſe exiſti-

[illegible] Non [illegible] d[illegible] [illegible] N[illegible] [illegible] ſte, [illegible] [illegible] ntur, [illegible] do vna quipiam [illegible] [illegible] victori [illegible] vi [illegible] dela-que. Verū [illegible] ad ſingula [illegible] expl[illegible] conſ[illegible] [illegible]s: atq; o[illegible] vbiq. apud ad[illegible] ple-na ſunt [illegible] eſt difficilius atq; pertinacius ma[illegible]. neq [illegible] morte, depac[illegible] vult lon[illegible] profectò, & laborioſa expeditio [illegible]. Quod po[illegible] add[illegible], *omnes ceperūt bello*, q[illegible] poteſt ver[illegible] [illegible]: quado [illegible] pte omnes Chananæorū ciuitates fu[illegible] ab Hebræ[illegible]: Hunc modū [illegible] Auguſtinus. Omnes eſſe captas per vim, ad [illegible] commemoratæ. Ceterū nominantur Heuæi Gabaon[illegible] incolæ quia, quod ant[illegible] diximus; plurimi [illegible] Heuæi. *Quia a Domino erat [illegible] ob[illegible]rm[illegible]rent cor ſuum &c.* Deſperatio [illegible] malū.

O B F I R M A N D I verbū hoc loco, eſt modi infiniti [illegible]. qui modus q[illegible] neq. perſon[illegible], neq [illegible] eſt a LX[illegible], & [illegible] Latin[illegible] per[illegible] patiē-di verbū. Eſt enim anceps per ſe oratio Deus ne cor Iſraelitarum, an verò ipſi ſu[illegible] obſ-mauerint. [illegible] ſiue [illegible] dicitur. Le[illegible] in Exodo. Dīm[illegible] obfirmaſſe cor Pharaonis. Dominum obſtinaſſe cor Ægyptiorū. [illegible] in Deut[illegible] D[illegible] obſtinaſ[illegible] ſpiritū Sehonis, & obfirmaſſe cor ipſius, vt eum traderet in manus Iſraeli[illegible] Rur[illegible] al[illegible] ſcriptū eſt, Pharaonē obſtinauiſſe cor ſuum. Sed nihil attinet plura ad[illegible]. ſunt enim vtriuſq[illegible] formulæ loquēdi multa in ſacris literis. vnde conficitur, perinde eſſe, ſiue a ſe, ſiue à Deo ipſo obſtin[illegible] homines dicat[illegible] vtrūq[illegible], quado ip[illegible] flagitiis, atq. improba voluntate; qua diuinis legibus parere recuſant, eaſq; petulanter perf[illegible] pergunt; eam contumaciā, q[illegible] [illegible] promerētur tanquā ſcele[illegible]ribus ſuis dignā pœnam: Illorum autem flagitiorum [illegible] ex Dei len[illegible]tate, atque patientia [illegible] quibus [illegible] ad pecc[illegible], ſed ad [illegible] occaſione vti debebat. E[illegible]o verò [illegible] ea interpretat[illegible] [illegible] vt apertius diuinā iuſtitiam, in [illegible] [illegible], tuer[illegible]. N[illegible] enim earū ille magis dic[illegible] auctor debet, [illegible], ob[illegible] pecc[illegible], condemnāt, ple[illegible]ūtq;. Aut [illegible] ben[illegible] [illegible]ous, & leois [illegible] in ſeruo impro[illegible]tis, pro qua tandē p[illegible] [illegible]. Sed [illegible] verba, vt [illegible] ea Latine conſequi potero; quibus [illegible] mihi videtur [illegible], ſed lucu[illegible]ter tamē, dixiſſe. Obſtinauit, inquit, Pharaonē D[illegible] pa[illegible]tia, & ſupplic[illegible] pro[illegible]ſtinatione [illegible] augeſcerent [illegible] tandē, vbi ad [illegible] excreuiſſent eius peccata, illuſtrius fieret diuinum, [illegible] Ita[illegible] à minor[illegible] progreſſus flagellis Deus, m[illegible] neq; emolliret tamē obſtinatum, cōperit patientiæ len[illegible] [illegible] atque ipſo vſu aduerſis plagis oc[illegible]. Et tamen [illegible] donec ſe ipſe ſubmergeret, cum auſus eſſet præ ſuperbia, eadē q[illegible] via: atq exiſtimaſſet, vt Dei populo, ſic ſibi per[illegible]ū fore [illegible] mare. Hæc fe[illegible] & mul-ta inſuper alia in eandem ſententiā diuine ſcripſit, [illegible] oratione ea, qua docu[illegible] Deum [illegible] eſſe cauſſam malorū. Et plura etia[illegible] Au[illegible]tinus, [illegible] m[illegible]tis in locis [illegible], tum co-p[illegible] [illegible] De prædeſtinatione & gratia. Hos auctores probatiſſimos au[illegible], qui plura de iſta animorū obſtinatione requirit. E[illegible]o enim ſemel ſi[illegible] ſtatui. ea quæ a[illegible] per-tinen[illegible] præ[illegible]ſtinatione [illegible] voc[illegible] T[illegible] quia ab[illegible] ſunt [illegible] ſapientiæ & cognition[illegible] Dei, teſte Paulo ad Romanos; & æquitate quada[illegible], atque ab humana [illegible] vt [illegible] A[illegible] & ſubmiſſ[illegible]; non autē curioſioribus mentis oculi[illegible] ne cum inſolenti [illegible] confi[illegible] [illegible] aſ-ſorbeant. Quod noſtra m[illegible] doctiſſ[illegible] videre v[illegible] [illegible] ni-hil attinet quemquam nominare. Ipſæ enim [illegible] Dei, ſatis eos prodūt. Sed v[illegible] ad ſa[illegible] [illegible] Chananæis ne-quaquam per Dei præſcientia[illegible], vt ſic dicam, aut [illegible] cæleſti [illegible] ad [illegible] animorum ſuorum [illegible]; [illegible] vocat[illegible] ipſos per ſua ſcelera obfirmaſſe ſibi animos, vt merito iuſtoque Dei [illegible] non [illegible]

Margin notes (left): Aug. quæſt. in Ioſ. — Exod. 9, 12. Exod. 14, 17. Deut. 2. Exod. 9. — Rom. 11, 33. Aug. ad Simplic. [illegible]

Margin notes (right): Deſperatio [illegible] malū. — [illegible] — Homines [illegible] — Deus [illegible] — [illegible] — Auguſtinus. — De prædeſtinatione [illegible]

[illegible] es ageret impietas, [illegible] nas meritas [illegible] immedicabilis prauitatis [illegible] Zacharias [illegible] plumbeam in ore maſſam poſuit [illegible] quæ ſuopte [illegible] atque altius [illegible] que. Non ſolum ergo iuſtam, ſed etiam euidentem [illegible], vt loquitur Au[illegible] pœnam de illorum peccatis ſumebat Deus; quæ vltra [illegible] generationē maturuerant; neq. diutius ferenda erant, cum vlla melioris vitæ ſpe. Et tamē non ita ſumebat libenter, vt non, pro æterna ſua miſericordia, locū concederet pœnitentiæ. quod exemplis rationibusq; ſatis, opinor, an[illegible] hac oſtendimus. Cordis verbum, pro mente, vt ſæpe alias, poſitū eſt. Nam verſiculi totius ſenſus eſt: Nullos Chananæos deditionē feciſſe, præter ſolos He[illegible]æos Gabaonitas. Nam diuino iudicio factum eſſe, vt omnes obſtinatiſſimis animis perſeuerarent bellando aduerſus Iſraelitas: quo ab his ſtirpitus ex[illegible]derentur, abſque vlla [illegible]ſeratione, qua ſolem[illegible] ſupplices commoueri. Sed quia de innumerabili hominum cæde agitur, rurſus a crudelitatis ſuſpitione vindicātur Iſraelitæ, cum additur clauſula, *Sicut mandarat Dominus Moſi.* q. d. nullam eos in iſta tanta carnificina exercuiſſe iracundiam, aut crudelitatem in Chananæos, ſed Dei iuſſa exſecutos eſſe, quæ à Moſe acceperant. Mouet hoc loco Auguſtinus quæſtionem. Quid opus fuerit Chananæos ſua peruicacia omnem à ſe miſericordiā auertere, vt exitiū, quo prorſus delerentur, ſibi acceſſerent: quando, vt maxime [illegible] ſupplices, tamen lege diuina, erant exterminandi. Deinde reſpondet. [illegible] quidem non fuiſſe, vt illis Iſraelitæ parcerent, cum id facere prohibuiſſet diuina lex: veri tamen [illegible] ros fortaſſis fuiſſe multis, præ miſericordia, ſi ſupplices occurriſſent, [illegible] Gabaonitis. Et, vt demus, Ioſuæ animū permoueri miſericordia iniqua non potuiſſe [illegible] dibile eſſe, etiam ipſum lentiorē fuiſſe futurum, niſi illi per ſuam contumaciam ad vindictam illum ſtimulaſſent. Porro ſi Ioſua ſuperſtite, atq. imperāte, non fuiſſent [illegible] deleti, facile deinde a diuiſis tribubus manendi [illegible] cum ipſo etiam tum viuo, ſed præ ſenio bellū non adminiſtrāte, populus in Dei mandatis obſeruandis negligētior, non paucis Chananæis pepercerit, ſubiugatis eos cōt[illegible], quoſda [illegible] exterminare nequiuerit etiā. Sic ferè Auguſtinus. Sed nos aliā ſententiā ſecuti ſumus [illegible] capite nono ſatis multis verbis explicauimus: vt ſuperuacaneū ſit, hic plura apponere.

Et venit Ioſua per id tempus, & ex[illegible]t Aenacinos &c. 21 22

Ex multis ſacræ hiſtoriæ locis certū eſt, עֲנָקִים, Ænacinos hominū [illegible] tudinis inuſitatæ, qui videntur quodā viro nomine עֲנָק Ænac prognati, cuius nomen retinuiſſe. Nā quod Iudæi pleriq. putant, hoc nomen eſſe appellatiuum, [illegible] vocat [illegible], q. torquatos dicas, atq; a vaſti corporis cultu quodā hominibus [illegible] nimis coniectura, quippe ſola verbi ſignificatione, ab eis iudicatur. Sed [illegible] ex quo illud, quod [illegible], omnino poſſit videri [illegible]. H[illegible] vt [illegible] Moſis reuerſi: Vidimus, inquiunt, Gigantes, filios Ænac, e gigantū genere: & [illegible] nobis quales locuſtæ, talesq; videbamur [illegible]. בְּנֵי עֲנָק, hoc eſt, filios Ænac, vocat illos gigantes. Et paullo ante dixerāt: Atq. etiam prognatos Ænac vidimus ibi. hoc eſt יְלִדֵי עֲנָק. Quis hic nō putet, Ænac dic[illegible], primū [illegible]bus ſtirpis parentem. [illegible] quod cæterum gigantes, eſt Hebraice, נְפִלִים, quo verbo, à cadēdo, vt videtur, dicto, vocantur [illegible] rerū ortu, iſta naturæ monſtra. Et haud ſcio an non vnde [illegible], Caſcos eſſe a priſcis vocatos. Conſtat enim antiquitatē multa ex ſacris literis compilaſſe. Iudæi נְפִלִים, dictos eſſe ſcribūt, quod, vt violenta tēpeſtate labes & calamitas [illegible] tibus ita iſti in hominū cœtibus ſtrages faciant. quod ſan[illegible] conſ[illegible] ſpeculatorū eſt: qui narrant, cum de hoc hominū genere verba faciunt. terra ſuos [illegible] incolas. Atq. ob hanc quoq. cauſſam, vt Iudæis placet, inde vocati [illegible] אֵימִים, quaſi terrores dicas, cum eſſent ceteris hominibus formidabiles. Sed רְפָאִים, ego certè appellatos eſſe [illegible], quod quaſi inferi, in antris, & cauernis [illegible] habitarent pleriq. eorū. Inepta enim eſt antiphraſis, quā quidam commenti ſunt. Sed de his mox plura. Ceterum gigantes [illegible] potiſſimum eos mōtes [illegible], q[illegible] Hebronē exiſtebant [illegible] nuper dicebam, ſpeculatores. Et proditum ſacra hiſtoria eſt ipſos a poſteris Loth [illegible] etiam [illegible] pulſos inde [illegible] fuiſſe. In illis igitur locis etiam [illegible] progenie [illegible] quaerat, & præterea in a[illegible], per Chananæam, montoſis præſertim; quam nunc memorat [illegible] Ioſua. Etſi enim ante per [illegible] cum exercitu longe lateq; erat graſſatus, eumq; omnibus incuſſiſſet metum Barbaris, vt mutire amplius nemo auderet, tamen credibile eſt, immanes illas beluas potius quam homines,

d[illegible] eſt, hic m[illegible]tium modò, non [illegible] miſſiorum loco[illegible]m m[illegible] pars ma[illegible] v[illegible]batu[illegible] mo[illegible]. Aut diuino n[illegible] aliq[illegible] pop[illegible]o Iſraelitico eſſent: ne is m[illegible] ob[illegible] u[illegible]ceretur, a[illegible] omne [illegible] ded[illegible]t. Aut de[illegible], illos, qu[illegible] in G[illegible] to ſe [illegible]nt [illegible]ſt in v[illegible] e co[illegible]nias. Ceterum quod eſt in ſacro texto *e mont,* complectitur vni[illegible], quæ [illegible]ceps ſ[illegible]atim e[illegible], loca, H[illegible], Anab [illegible]m ferè loca ſ[illegible]nt, quæ ὀρεινὴν vocat L[illegible]s. Paullo etiam amplius patet illud, *ex omni monte* Luc. 1, 39.
[illegible] *I[illegible]* [illegible] s montes [illegible]cat, qui in ea Palæſtinæ p[illegible] viqu[illegible]t, quæ ab Ie[illegible]lem ad Auſtrum iacet. De monte Iſrael, ſuprà ſatis multa diximus. De Hebrone Sup. 1. 10.
עֲנָב q[illegible] & D[illegible] pa[illegible]ca. & erit de [illegible] vrbibus al[illegible] [illegible]ſus d[illegible]. At עֲנָב, Anab, lo- Sup. 10, 6. 36, & 38.
Anab. catur a[illegible] Euſebio libell[illegible] de loc. Hebr. quarto, aut vt alios cenſere dicit, [illegible] uo lapide à [illegible], hoc [illegible] Orié[illegible] verſus. eiuſq; vrbis [illegible]ntare [illegible]a, ait, v[illegible]lulam nomina[illegible]m Beth Anobá. Ex qua ego deſcriptione conijcere probabil[illegible] mihi [illegible] a [illegible] vrbem, quæ [illegible]m עֲנָב, Ana[illegible] de[illegible]nde v[illegible] κατ' α[illegible],
נֹב [illegible] נב, No[illegible]cata [illegible]t. [illegible]am noſtri homines, qui illa loca peragrarunt, [illegible] pro-
B[illegible]. did[illegible] n[illegible], N[illegible]b dici [illegible] Beth-a[illegible]be, & Beth [illegible] am [illegible] in decliui monte cuiuſdam & iis qui ab Ioppe Ier[illegible]main pet[illegible] a de-
Lydda. x[illegible], non proc[illegible] aſtr[illegible] Lydda conſpicienda off[illegible]rt, hoc eſt, D[illegible]. Porrò
[illegible]. i[illegible]ud, *[illegible] cum [illegible] vrbi[illegible]s deleuit ipſ[illegible]s* diſſentaneum eſſ[illegible] vi[illegible]etur ei qu[illegible] d[illegible]ceba- Sup. [illegible].
t[illegible] v[illegible]am H[illegible]lo[illegible]em inter hoſtil[illegible] [illegible]bes eſſe deletam in [illegible] exp[illegible]ditione A[illegible]pon-
d[illegible] poteſt, hanc aduer[illegible]s Ænacinos nouam fuiſſe expe[illegible]tionem: quæ p[illegible] poſt. Ite-
ram fue[illegible]it ſu[illegible]pta aut Ænac[illegible] [illegible]bes, vtpote [illegible] de[illegible] v[illegible]s, no[illegible]ſi [illegible] [illegible] po[illegible], ideoq; deletas eſſe. In [illegible]m ſent[illegible]ntiam inte[illegible]pre-
tari [illegible] ſam [illegible], de [illegible]a Haſo[illegible] cre[illegible]ta, verba, mone[illegible]m. [illegible] h[illegible] [illegible]que [illegible]ici po-
t[illegible]ſt, voca[illegible]bulum, עָרִים, [illegible]c non [illegible]rbes, ſed ciuitates [illegible] Æ[illegible] cum [illegible] ſui-
עַזָּה Gaza. גַּת Geth. tatibus, in q[illegible]ibus dominatu[illegible]n habebant, per[illegible] Tr[illegible]es vrbes, [illegible], Ge[illegible] & Azo-
tus, m[illegible]timæ fuère. Et de [illegible]aza quidem [illegible] [illegible] Æ[illegible] p[illegible] ſu-
pra diſſerimus. Geth autem, ſunt qui Plinij Gettam eſſe cenſent. Ve[illegible] cum i[illegible]e hæc Sup. c. 10, v. 41
locet [illegible]ter Carmeli promontor[illegible]m, & P[illegible]lema[illegible]da, ſiue Ac[illegible]n, [illegible] po[illegible], ve[illegible]d
ve[illegible]m ſit. Neque enim Phil[illegible]ſtinorum vrbe[illegible] quinque e quarum numero [illegible]ra G[illegible] vna
Anthedon. e[illegible] lon[illegible]e a [illegible] ſu[illegible] [illegible]ede[illegible]ant. S[illegible]t etia[illegible] An[illegible] & [illegible]
fuiſſe putant. At ἀνθηδὼν, vt St[illegible]phanus ſcriptum reliquit, Gazæ erat adm[illegible]dum p[illegible] Stephanus de vrbibus.
q[illegible], v[illegible] n[illegible] aut [illegible]an Aſcalon[illegible], a[illegible]t proxi[illegible] A[illegible] [illegible]rb[illegible]
gnificare potius videri debeant. Nam & Strabo Anthedonem ſeptem[illegible]um [illegible] Strabo.
[illegible]a port[illegible] [illegible]azæ, ſuaque æ[illegible]te [illegible]rſam iacuiſ[illegible]e ſcri[illegible]t. At [illegible] [illegible] lib. 5. & lib. 9.
bu[illegible] nat[illegible] cum libro quinto, tum rurſus nono ſuarum antiquitat[illegible] [illegible]
c[illegible]t Ge[illegible]. Noſtri verò, qui [illegible]la loca adi[illegible]runt, ſ[illegible]ptum [illegible] Geth [illegible] pe
Iamnia. e[illegible], in qua etiamnum eius cernantur ruinæ inter Iamniam, q[illegible] V[illegible] hodie
Z[illegible] vocan[illegible], & caſtrum Beroal[illegible]. ſed nonnihil [illegible] à maris [illegible], at-
que abeſſe ab Ioppe verſus Meridiem milia paſſuum circiter duodecim[illegible], [illegible]tuor
Aſcalon. h[illegible] it[illegible]re p[illegible]. Aſcalonem v[illegible] a Geth d[illegible] A[illegible]
itineris conficiat [illegible]edes horis decem. hoc eſt, milia paſſuum [illegible]iter [illegible]
Bey-ſelea. Geth nunc vocari Beyſ[illegible]lea. quod ego nomen ſ[illegible]tumo, d[illegible] [illegible]que
Caſtrum Beroaldi. Hebræo, בֵּית-קָלִי, formatum eſſe. Sed quando Caſtrum Beroaldi att[illegible] n[illegible] [illegible]e-
bat illud prop[illegible]e a mari [illegible]re ſub I[illegible] verſus G[illegible] hoc eſt [illegible]iam & Ac-
ca[illegible]nem a [illegible]odefrido Bullionio ſtructum. [illegible] de Geth idoneo loco p[illegible] di[illegible]turi
Geth l. gigas. Hab[illegible]t hæ[illegible]s ex gigantea illa, ſiue Ænacina pro[illegible]enie [illegible] monſtr[illegible] [illegible]tud[illegible],
ad D[illegible] v[illegible]que memoriam. Nam & G[illegible], quem Dauid [illegible]nodum ado- 1. Reg. 17. 2. Reg. [illegible]
גַּת-חֵפֶר leſ[illegible]ns, memorabili duello occidit; & eiuſdem nominis [illegible]ter, quem idem [illegible]
Gath-[illegible]. nec[illegible] [illegible]um tr[illegible]bus qu[illegible], Getthæi fuère. At lon[illegible]e di[illegible]rſa ab hac
fuit I[illegible] patria dicta גַּת-חֵפֶר, Geth [illegible]h[illegible]r. Erat enim hæc vrbs [illegible] m[illegible]d[illegible]rranea,
עֶקְרוֹן po[illegible] paſſi[illegible]s a [illegible]oca[illegible], ſiue Sepl[illegible], q[illegible] Tiberi[illegible]ad[illegible]. vt
Accaron. ſu[illegible] loco d[illegible]emus. Poſt Geth ſequ[illegible]batur non procul à maris litore per[illegible]ndo verſus Ga-
אַשְׁדּוֹד [illegible] & Æ[illegible], v[illegible]bs Accaron & deinc[illegible]ps, circi[illegible] duode[illegible]mo [illegible] Azot is poſt
Azotus. אַשְׁקְלוֹן Azotum A[illegible]on [illegible]ac[illegible]emum [illegible]aza. Vt autem Stra[illegible] libro xvi. ſcriptum reli[illegible], [illegible]-
Aſcalon. næ [illegible] [illegible]ter [illegible]de[illegible]r A[illegible]s, & A[illegible]. Facit [illegible]
in[illegible] & Azotum A[illegible] inque pæne par[illegible] autem eſt, d[illegible]entorum [illegible]o-

niam

rum. Sed Azotus, vt minùs mireris, introrſum à mari recedebat. Aſcalon autem in maris
Act.8,v.40. exſtabat litore. Eſt autem Azotus recepta arca Dei nobilitata vrbs. Et Philippus cum
Eunuchum Chriſtiano lauacro tinxiſſet, in hanc vrbem deportatus eſt ab Angelis. vnde
maris litus propè relegens, Cæſaream Palæſtinæ peruenit. & inde in Samariam eſt reuer-
ſus; ex qua primùm ſublatus fuerat. Sed de iſtis vrbibus nunc hactenus, plura cap. XIII.
ſi volet Deus.

Itaque accepit Ioſua vniuerſam terram: ſecundum omnia &c. 23

CONTINET iſte verſiculus epilogum omnium adhuc actorum à Ioſua; & ſimul ar-
gumentum eorum quæ deinceps agentur. Fuiſſe quidem magnam Chananææ partem Occupauit.
reliquam, neq. adhuc ſubactam à Ioſua, dicetur capitis decimi tertij initio. Sed ille, *κατὰ
συνεκδοχὴν*, omnem ceperat; hoc eſt, & montoſam, & planam, & deuexam, ſiue valles, &
apricam. vel eatenus omnē ſibi ſubegerat, vt nemo eſſet reliquus vſquam aduerſarius, qui
motis armis diſtributionem fieri prohibere poſſet. hoc enim verſiculi clauſula ſignificare
videtur, his verbis, *Et quieuit terra à bello.* q. d. nullæ vſquā hoſtiles conſpirationes, aut mo-
tus per vniuerſam terram audiebantur amplius. vt iam nulli metuendi viderētur, qui di-
uidendæ hereditatis otium interpellarēt. Et ſane credibile eſt, cùm quoſdam ſuperſtites,
& tamquam integros manere voluiſſet Deus; qui olim flagitioſa Iſraelitarum otia bellis
factis interrumperent; ſic diuinitus comparatum fuiſſe Ioſuæ animum; vt illos ante parti-
tionē exſcindere non eſſe opus exiſtimaret. Itaq. omnia vbiq. iam fuiſſe tranquilla. Quod
ego dixi, *ſecundum diſtributiones*, id Latinus non ſatis apertè interpretatus eſſe videtur, ſe-
cundum partes. Neque enim Ioſua ſingulis viris, ſed tribubus ſuas aſſignauit portiones.
ſiue, ipſis Iſraelitis, pro tribu, in qua quiſq. cenſebatur, dedit hereditatem.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM, CAP. XII.

Sunt autem hi reges terræ, quos ceciderunt Iſraelitæ &c. 1

נחל, quod nos torrentem, Græci *φάραγγα*, hoc eſt, vallem, aut conuallem interpretan- נחל
tur; locus eſt, in aluei ſpeciem depreſſior; ſiue aquis coopertus ſit, ſiue humore careat.
Symmachus hîc *χείμαῤῥον*, id eſt, torrentem, conuertit. Verbum autem, עֲרָבָה, explica- ערבה
tum alibi eſt à nobis. LXXII. rurſus, vt loci proprium nomen, vocem ipſam conſerua-
runt. Latinus, deſertum, interpretatus eſt. Ego verò cum Symmacho, planitiem, dicere
Deut.3,8. malui. quòd animaduerterim ſic locum iſtū à Moſe deſcriptum eſſe in Deuteronomio,
» cùm diceret: Accepimus illo tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum,
» qui erant trans Iordanē, à torrente, ſiue valle, Arnon, vſq. ad montem Hermonem; quem
» Sidonij vocant Sarion; Amorrhæi verò Sanir; omnes vrbes המישור (hoc eſt) planitiei; & vni-
» uerſam Galaad, vniuerſamq. Baſan, vſq. ad Salecha, & Edrai, vrbes regni Og in Baſan. &c.
Porrò quia propoſitū eſt, deinceps vniuerſæ terræ diſtributionem exponere, tam eius quæ
citra, quàm quæ vltra Iordanem iacet; primùm, tamquam epilogo quodam, in cōſpectu
proponuntur loca omnia, quæ ad diſtributionem cùm pertineant, vel Moſis, vel Ioſuæ
imperio ſunt ſubacta. idq; nominatis regibus potiùs, quàm locis ipſis. Eſt enim hoc & ad
narrationem compendioſius; quia in vnius regis ditione multa fuerunt loca; & ad victo- Regis nomen auguſtum.
riæ gloriam illuſtrius atq. auguſtius: cū fuerit ſemper apud omnes gentes ampliſſimū re-
gis nomen & dignitas. Exiſtimat autē R. Leui F. Gerſonis, filios Iſrael nominari, nō Mo- R. Leui Gerſ.
ſen; à quibus cæſi ſunt reges cis Iordanē; vt intelligamus; eam victoriam nō Moſis virtuti,
ſed gratuito fœderi Dei; quod ille cum Iſraele, eiuſq; maioribus, & poſteris pepigerat; ac-
ceptam referri debere. Et piè quidem Leui; ſed an ſatis firmè, neſcio. Cur enim in iis vi-
ctoriis percenſendis, quæ trans Iordanē de Chananæis partæ ſunt, non item ſoli Iſraelitæ,
ſed ipſe Imperator ante hos, Ioſua, nominatus eſt? Verum, diceret, opinor, ille; maius peri-
culū fuiſſe; ne vulgus Moſen exiſtimatione diuinitatis ſupra hominē coleret; quàm ne Ie-
ſuam. Ego verò malim ſanctius aperiret, de vero Ioſua; i. de Ieſu Chriſto, myſterium. ſed
omiſſis myſteriis; equidē puto, Ioſuæ mentionē fieri magis, quā Moſis, quia hoc cōmen-
tario res ab Ioſua geſtæ potiſſimū explicandæ ſunt. Moſis enim præclara illa facinora ſuis
Sup.c.11,v.3. locis ſunt perſcripta. Diximus ſuprà, Hermonē montē, eſſe Libani partē verſus Orientē. Hermon.
id autē verè dictū à nobis eſſe, cōficitur ex huius verſic. verbis: quæ planè de locis in Ga-
Num.21,13. laaditide poſitis ſiūt. Arnō ſiue fluuius, ſiue torrēs, Moabitas ſeiūgebat ab Amorrhæis cis- ארנון
Ioſep. ant. li.4. c.14. iordanuis, vt ſic dicā. Id enim in Num. ſcriptū eſt. Is, vt ait Ioſep. ab Arabicis mōtibus per Arnon flu.

prę rupta delapſus, in mare mortuũ, ſiue Aſphaltiten lacum ſe exonerabat, non procul ab Iordanis oſtio. Etenim Iſraelitę partim per loca deſerta, partim per ea quæ in poſterorum Eſau & Loth erant ditione, profecti, poſt tranſmiſſum tandẽ Arnonẽ arma expediuerunt ad quærendas ſibi poſſeſſiones. Ibiq; præclaris iſtis victoriis ſunt potiti, quæ nunc cõmemorantur. Nã neq. eos qui ad montẽ Seir habitabant, vtpote progeniem Eſau; neq. Moabitas, aut Ammonitas, poſteros Loth, lædere fas fuerat. Planities autẽ verſus Orientem, cuius eſt mentio, ea eſt, quæ, campeſtria Moab, ſæpè ſolent nominare. hoc eſt, campi illi, qui ab Arnone ſurſum porrecti iacent, aduerſus ſiniſtrũ Iordanẽ, & dextros montes Arabicos. Sed deſcribentur mox ipſis ſacris verbis: ad quæ explicanda prius quàm accedam, vidẽdũ eſt, An fas fuerit Iſraelitis cõſidere cis Iordanẽ in hiſce locis: quando diuinæ illæ promiſſiones omnes ad eam ſolam ſpectaſſe terrã videntur, quæ Iordane claudebatur ab Oriente? Nã pro rebellij pœna fuit Moſi, & Aharoni, quòd in hanc peruenire nõ poſſent. Id enim Deus ipſe teſtatus eſt. Quare iſtam occupare regionẽ, nihil aliud videri poteſt, quàm terminos hereditatis ab ipſo Deo olim poſitos, refigere. & quod omniũ malorũ maximũ eſt malũ, Eccleſiæ corpus diuidere, ſeq; à cõmuni ſocietate fœderis diuini ſubducere, atq. emancipare. Ad iſta, nõ malè, opinor, reſponderi poſſit: Promiſſiones illas Dei, has etiã prouincias eſſe cõplexas, tamquã cum reliqua Chananæa coniunctas, quamuis interlaberetur Iordanis. quandoquidem in eas vſq. ſe propagarat à Noe deuota illa poſteritas Chanaanis: quorũ terrã vniuerſam Deus olim Abrahæ donauerat: cæleſtiq; decreto ſanciuerat, illos ab Iſraelitis eſſe exterminãdos. Erant enim Schon, & Og, Amorrhæorũ reges ambo. Amorrhæos autẽ Chanaane prognatos eſſe, reſtata res eſt. Nã quòd illa, quæ trans Iordanẽ tota poſita eſt terra, plerumq. ſola poteſt promiſſa videri; cùm Iordanis traiciendus populo præſtituitur: id ideò factũ exiſtimari licet; & quia præcipua illa portio erat; & quia myſteriũ ſalutis humanæ in ea olim patefieri mundo debebat: atq. ideò etiã Dei ſacrariũ illic collocari. Ad Moſen verò, & Aharonẽ quod attinet, pro magno quidem illud ipſis fuiſſe ſupplicio, quòd prohiberẽtur à tranſmittendo Iordane: nõ quia illa ſola terra Iſraelitis promiſſa eſſet: ſed quia ſola ſacro cultui dicata; ob eam, quã modò dicebã, rationẽ. Non enim viri ſanctiſſimi tantopere affixas terreno alicui mentes habebant: ſed Dei promiſſa ad rem planè cõferri, purumq; cultũ ad eum adhiberi, id verò erat, cuius vidẽdi maximo tenebantur illi deſiderio: & pro quo tot grauiſſimos exantlauerant labores. Ad hoc, ingens illos cura & ſolicitudo angebat; ne, vt ad Cades-barneam acciderat, noua aliqua populi cõtumacia nouę dilationis feliciſſimi euentus, nouorumq; errorũ cauſſam daret. Certè ad hanc Moſis ſolicitudinẽ aliqua ex parte leuandã, videtur illi Deus è montis vertice ſacrã illam oſtendere transjordaninã regionem: & ſimul mandare, vt Ioſuæ addat animos, populũ pro ſe traducturo. quaſi dicat: Non eſt mi Moſes, quòd nimium ſis ſolicitus. en tibi ob oculos loca illa ſacra: in quæ mox, duce Ioſua, populus inducetur. Quis enim putet Deũ, ſolo aſpectu diuitis regionis, animũ Moſis, tamquã auari cuiuſpiã hominis, demulcere voluiſſe; ac nõ potiùs certa ſpe præſentis euentus promiſſionũ veterũ? Sed dices: Si iſta regna Sehonis & Og, ad terrã promiſſã pertinebãt, non erat quod de euentu promiſſionũ ſolicitus eſſet diutius Moſes; cũ ipſe iã in magnã promiſſæ terræ partẽ induxiſſet populũ. Atqui hoc nõ eſt ita. Nam hæc pars tũ demũ iure hereditas populi futura erat, cùm altera illa ſacratior trans Iordanẽ occupata, & Dei cultus in ea cõſtitutus, eſſet. Verùm nondũ me dimittis: ſed etiã vrges, inquiẽs: Moſen acerbiſſimè inuectũ eſſe in eas tribus, quæ hanc partẽ ſibi donari poſcebãt, quamuis minimè petulãter, ſed ſubmiſsè id facerẽt. Primùm enim ignauię eos arguebat; quaſi pugnã fugerẽt. deinde improborũ illorũ ſimiles exploratorũ eſſe dicebat, qui populũ à promiſſa terra, ante annos XXXVIII. deterruerãt. Immeritò enim tam duriter ab illo tractati ſunt; ſi hæc quoq. pars ad promiſſã terrã pertinet. in qua cũ ipſi manere cupiunt, multũ profectò abeſt, vt reliquũ populũ ab ipſa auertãt. Ego verò reſpõdeo: Moſen nõ tã grauiter illos accuſaſſe; quia iſtã regionẽ pro hereditate ambirẽt: ſed quia dicerẽt; Ne nos facias tranſire Iordanẽ. Nã, vt nuper dicebã, ” hæc pars, ſine altera, in qua ſacri ritus atq. religio conſtitui debuerunt, obtineri pro hereditate nõ potuit. Reputare igitur illi apud animum ſuũ debebant; facilè huius ſuæ retractationis exemplo fieri poſſe, vt omnes à traiiciendo refugerent; propter rumores, quos diſſipauerant illi ſpeculatores. Et ſanè ſimulatque, re meliùs deliberata, eas rationes Moſi proponunt, quibus neque ſacrarium Dei deſerant; quod illuc tranſlatum oportuit; neque ſocios, facillimè id impetrant, ob quod antè non ſatis conſideratè petitum, acerrimè fuerant obiurgati. Neque hic Moſes, dum annuit, vel fœdus Dei, tamquam

ea

Margin notes:

Deut. 2.

Campeſtria Moab.

An Galaaditis ad terrã promiſſam attinuerint.

Num. 20,12. & 27,13. & Deut. 32,51.

Reſponſio.

Gen. 10,16.

Moſes & Aharon cur Chananææ deſiderio arſerint.

Num. 32,5, 24,& 25.

cu re [illegible] hereditatis moueantur, vel [illegible] tur, [illegible]. Sed enim quòd iſta, vt his vocibus vtar, [illegible] pars ad [illegible] miſſam [illegible] nuerit, ex ipſis Dei verbis effici poſſe videtur, [illegible] ait ad Moſen, [illegible]
„ & popul[illegible]: Dedi in manum tuá regẽ Heſebon Amorrhæorum, & terram eius: incipe [illegible]
„ ſidere. Et paullo poſt: En iam cœpi tradere tibi Schonẽ, & te[illegible] ipſius; incipe: poſſide, vt poſſideas d[illegible]nẽ ipſius. Et rurſus de Og ſimilia facit verba. Itaq. plane id dicere videtur, promiſſæ terræ poſſeſſionem hic auſpicandá eſſe. Nam verbum poſſid[illegible]di, ירש, ſolet ius hereditari[illegible]m [illegible]ificare. Neq. verò ſic loquentẽ adhuc Deum audiuimus, aut de Amalecitarum, aut aliarũ nationum terris; aduerſus quas per iter pugnauerant Iſraelitæ. Neq. quemquã Iſraelitarum petentẽ vſquam hereditatẽ vidimus. Ad hæc, vt ego certè exiſtimo; duæ illæ diuiſæ per Iordanem regiones, in quibus ſeparatim populus Dei cõled[illegible], [illegible] ideò ambæ terra prom[illegible] videri poſſint; quia appoſitiſſima figura, duas reſp. populi Dei adumbrãt, quarum alterã conſtituit Moſes, alterãm Chriſtus. Nam Moſes eos, qui primi fu[illegible] nati, Roben, Gad, & Manaſſen, cis Iordanem collocauit. Et qui per Moſis legẽ Deum coluerunt, primus fuerunt Eccleſiæ partus. Qui porrò poſt illos nati ſunt, eos Ioſua, [illegible] eſt Ieſus Chriſtus, per Iordanis ſacrum Bapt[illegible]m, introduxit in eam terram, quæ κατ' ἐξοχήν, promiſſa vocatur & in qua ſola verus Deo cultus fit. Rurſus vt illi, qui cis Iordanem collocati fuére, ſacris ritè operari non potuerunt, [illegible]ſi Iordanem t[illegible]nſmitteret, atq. ad eorum ſe cœtus adiungerent, quos in ſacrã terram introduxerat Ioſua: ita neq. ij qui ſe Moſis lege habebant, vere Deum colebant, niſi per fidẽ ad Ioſuam, hoc eſt Ieſum Chr[illegible], eiuſq; ſacra myſteria tranſirent. Quid quòd Manaſſis tribus, partim cis Iordanem collocatur à Moſe, partim cum Ioſua tranſit in terram ſanctiorem? An non pulchrè nobis adumbrat, quòd multi etiam Iudæorum ſecuti ſunt Chriſtum? Sed hæc hactenus à me ita ſunt dicta, vt tamen pugnare nolim, ſi quis exiſtimare malit, duas illas tribus, & dimidiam, antiquum Dei fœdus, ſuis ipſorum commodis poſtpoſuiſſe: & flagitioſa cupiditate eas ſedes extra terram promiſſam à Moſe ſibi dari poſtulaſſe: Deum verò, arcano quodam conſilio, vetus promiſſum auxiſſe noua liberalitate: & ſimul, pro immẽſa ſua miſericordia, peracibus filiis delicti eius gratiam feciſſe: hoc eſt: cæcam illorum cupiditatem, in illo[illegible] ſui in omnes beneficij occaſionem vertiſſe. Sic enim ſolet immenſus ille [illegible]ſericordiæ theſaurus ex cæcæ mortalium mentis tenebris lucem producere. Id igitur in hac re ſequatur quiſque, quod ad veriſimilitudinem putabit eſſe propen[illegible]us. Sed animaduertat interim; eas tribus quæ præ ceteris abundabant diuitiis, extra ſanctiorem terram manere voluiſſe. Nimirum illud veriſſimum eſt: diuites haud facilè in cælum ire. Quare ſi a Deo aucti opibus ſumus, & diuitiis; ita comparemus animum noſtrum, vt ne illis addictior, vel gratus aduerſus datorem Deum, vel beneficus erga proximos, & præſertim egenos, vnquã eſſe ceſſet. *Sehon rex Amorrhæorũ qui habitabat in Heſebon &c.* 2 3

EAM vniuerſitatẽ regionis cis Iordanẽ occupatæ ab Iſraelitis, quã ſuperiore verſ. propoſitam vidimus, iam ſingulis locorũ deſcriptionibus explicarũ itur. Primum autẽ agitur de Schonis regno; quia is primus hoſtiliter cùm occurriſſet Arnonẽ tranſgreſſis, primus & vitam, & regnum amiſit. Cuius regni deſcriptio, quæ ill[illegible] duobus verſic. continetur, eſt etiam in Deuteron. ſed verbis paucioribus, expoſita. Poſſunt autẽ ſacra verba in hanc fere ſententiam interpretari Schonis regni latus id, quod Orienti oppoſitũ erat, protenſum fuiſſe ab vrbe Aroer, quæ eſt ad Arnonẽ poſita, ſurſum per Galaaditidẽ, vſq. ad torrentem Iabok, qui torrens iſta ditionẽ ab Ammonitarũ ditione ſeiungebat: ſimiliter atq. Arnon à Moabitarũ. Porro finẽs aquilonares ſecundũ Iabok, prope ad lacũ vſq. Tiberiadis ſiue Genezarã, quà [illegible]s ſpectat Orientẽ; deſcendiſſe. Atq. hinc latus illud quod Occidenti obiectum fuit, procurriſſe ſecundũ Iordanẽ vſq. ad mare ſalſum; quod Aſphaltiten lacũ vocamus. qua parte id mare ſpectat Orientem: quaq; iter eſt ad Beth-Ieſimoth. Deniq. ab illo maris ſalſi loco vſq. ad Phaſgæ montis radices patuiſſe fines auſtrales. Ioſephus lib. antiq. quarto, eadẽ hæc loca ſic paucis eſt cõplexus: Situm eſt, inquit, regnum Schonis, inter tria flumina, quaſi inſula. Nam a Meridie cingitur Arnone, a Septemtrione Iabok: at Occidentẽ ripa Iordanis terminat. hic ſi Ioſephus Arabiæ montes oppoſuiſſet Orienti, nihil omiſiſſet de expreſſiſſima deſcriptione. Ceterum ex eius id verbis cõficitur; quos fines nos, ſacrum textũ ſecuti, fecimus ad Meridiẽ, eos ab Aſphaltite fere aduerſus Arnonis curſum extendi ad Phaſgæ vſq. radices. Iſta loca priſcis temporibus habuerant Moabitæ. Nã & ij trans Arnonẽ habitauerant; vt Moſes verſibus ex ſacris annalibus prolatis atteſtatur in Numeris. Sed illis profligatis, Amorrhæi iam olim tenebant, cùm Iſraelitæ aduenirent.

Marginal notes (left): [illegible] — Deut. [illegible] — Iud. 1. [illegible] — Matt. [illegible] Marc. [illegible] Psal. [illegible] — Deut. 2. 36. — Num. 21. 26.

Marginal notes (right): ירש — Anagoge ſenſa. — Duæ [illegible]tiones Iſraelitarum per Iordanem diſcretæ, quid adūbrarint. — Deus ex tenebris [illegible] mentis producit lucem. — Diuites nõ facile in cælum eunt. — Deſcriptio regni Schonis. — יבק Iabok flu. — Ioſephus. — Moabitæ.

Latini in quibusdam exemplaria malè verterunt; quæ ſubiacet Aſedoth, vſque Phaſga. Nã illud, Aſedoth, ita verbo Phaſga conſtructione hæret, vt aduerbio loci interpoſito minime fuerit ab eo ſeparandum. Certe eadem ille verba alibi rectè conuertit, radices montis Phaſga: Nam אַשְׁדּוֹת, Aſedoth, radices montiũ, easq́ue partes, quibus illi deuexiores fiunt, ſignificare, diximus capite decimo ad verſiculum xl. Sed enim iam vidimus, quàm accuratè iſtis Iſraelitarum poſſeſſionibus fines certi ſint circumdati. Nimirũ voluit benignisſimus Deus ſuos Iſraelitas ſeorſum à profanis gẽtibus, quaſi in peculiari mũdo, collocatos eſſe: vt ea etiam re perſpicuum omnibus fieret, quanti ille ſacrum ſuum cœtum faciat. cuius admirabilis fuerit impietas: niſi ipſum mutuo amore obſeruet, colatq́ue. Ad hoc, opus erat Ammonitarum, atq; Moabitarũ vicinas ditiones ab Iſraelitarum poſſeſſionibus vndiquaq; ſecludere, cũ his ſuos Amorrhæos eliminare fas fuerit, vt diximus.

אַשְׁדּוֹת

Aſedoth.

Cur certiſſimis finibus circũſcriptus Iſrael ſit.

Item terminus Og, regis Baſan, de reliquiis Gigantum &c. 4 5 6

PROPOSITVM quidẽ erat enumerare deuictos reges: at hîc, pro rege Og, regnũ ipſum deſcribitur. quæ cauſſa, opinor, eſt, cur LXXII. terminorũ verbo præterito, regis nomen ſuppoſuerunt. Fuiſſe autẽ Baſan huberrimo ſolo regionẽ, & potiſſimum paſcuis lætam, multa ſunt in ſacra hiſtoria quæ atteſtentur. Quin proditũ memoria eſt in Deuteronomio, ſexaginta illic vrbes, altis muris, portis, vectibus munitas, fuiſſe captas & euerſas ab Iſraelitis. Chaldæus hanc vbiq. vocat, מַתְנָן, Mathanan, ſed quam ſecutus ſit nominis rationẽ, id verò nondum ſatis poſſum conſtituere. Suſpicor tamen literam Mem, pro Beth, poſuiſſe. quod apud Græcos ſanè minime inſolens eſt: cũ fortaſſis eius interpretis memoria ſic vulgò vocaretur. Ptolemæus enim, niſi fallor, Batanæa appellat. Nam Schin in Tau conuertere, vſitatiſſimũ eſt Chaldæis & Syris. Non ſum equidẽ neſcius, Euſebiũ in libello de loc. Hebr. meminiſſe vrbis Mathanan. ſed quãdo hanc ille locat ad Arnone; non eſt credibile eam illi regioni nomẽ ſuũ impoſuiſſe, in qua non exſtabat ipſa: niſi pro Arnone, illic Iabok, ſcribi debet. Cõtinet autẽ Baſanitis partẽ Galaaditidis, quę a Iabok in Septemtrionẽ porrigitur, atq. inſuper Trachonitidẽ, & Gaulonitidẽ. Sunt enim illi eius fines auſtrales, quos Sehonis regni aquilonares eſſe dicebamus. Septemtrionẽ verò claudit mons Hermon. Occidẽti oppoſitus eſt Iordanis. deniq; Orienti mons Galaad, & procurrentia montis Hermonis iuga. Porrò quod Og memoratur fuiſſe ex Gigantũ reliquiis, id R. Solomon, & cũ eo Iudæi multi, ſpectare putant, ad tẽpora Abrahami; quibus Chodorlaomer cũ ſociis profligarũt Rephaim, aliaq; id genus monſtra hominũ, ad Aſtaroth-Carnaim. Hunc enim eundẽ vnum fuiſſe locũ, qui hîc iam Aſtaroth ſimpliciter vocatur, cenſet tum diuus Hieronymus, tum R. Moſes Gerundẽſis. Equidẽ & ſi negare nolim, ex illorũ Gigantum ſtirpe fuiſſe iſtũ Og; tamen quod reliquus fuiſſe dicitur, id ſpectare potius autumo ad eam cladẽ, quæ ab Ammonitis, longo poſt interuallo, vt apparet, monſtroſo illi hominũ generi; cum denuò in illis maiorum ſuorũ ſedibus cõſediſſent, eſt illata. ſicut proditũ eſt in Deuteronomio. Id enim certè ſignificare videtur lectus ille ferreus, quẽ Ammonitæ etiã num oſtentabãt in ſua Rabba, vt illuſtris victoriæ de Gigãtibus partæ monimentũ; cum Og fortaſſis ad vicinos Amorrhæos eſſet elapſus; atq; ob ſingulare corporis robur, & præſtantiã, ab his in regẽ creatus. Verbum רְפָאִים, Rephaim, quod Gigantes ſumus interpretati, plerumq. intactũ ſeruant Aquilas, Symmachus, & Theodotion. eosq; ſequitur Latinus. At LXXII. & Chaldæus, a me ſtant. Putat quidem vulgus Iudæorũ admirabilis magnitudinis homines ſic eſſe dictos, formata à verbo רָפָה, Rapha, appellatione; quia viribus deſtituantur, quotquot illos aſpiciunt, præ formidine ſcilicet. At Nehmannus, probabiliter ſane, exiſtimat, Heuæorum id eſſe cognomen. Nam cum חִוִּים, hoc eſt, Heuæi, à ſerpẽtibus dicti ſint, qui in terræ cauernis habitant; eidem appellatur iidem, רְפָאִים, Rephaim; quaſi inferos dicas, & ſub terra agentes. Hac enim notione vſurpauit hoc verbum Iſaias, aliique. Quin eos etiam, quos חֹרִים, Hurim, nominat ſacra hiſtoria, hoc eſt, τρωγλοδύτας, cauernas incolentes, cognatam ſuiſſe Heuæis gentem idem ille Nehmannus autumat: omnesque illos Barbaros raræ magnitudinis homines exſtitiſſe. vt non planè de nihilo finxiſſe Homerus videri debeat illud, quod nuper de Cyclopibus producebam. ἀλλ' οἵ γ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα Ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι, &c. Sed iſta attigimus etiam ſuprà. Aſtaroth eam, quæ cognomento קַרְנַיִם, Carnaim. hoc eſt, bicornis vocatur, non eodem perpetuo loco ponit Euſebius libello de loc. Hebr. Modò enim exiſtere ait, in ſupercilio Sodomorum: modò in Baſanitidis angulo, ſex mill. paſſ. ab Adara vrbe Arabiæ. vbi etiam nunc ſupereſſe prægrandem villam dicit, quæ vrbem illã nomine referat, Carneaque vocetur. additq́ue ibi priſcis temporibus habitaſſe Iob.

Deut. 3.

בָּשָׁן

Baſan.

מַתְנָן Mathanan.

Batanæa.

Mathanan vrbs.

Trachonitis. Gaulonitis.

Og gigas.

Gen. 14.5.

Aſtaroth-Carnaim. Aſtaroth.

Deut. 3, 11.

רְפָאִים

Rephaim.

Deut. 2, 11, v. 20

חִוִּים

Heuæi.

Eſa. 26, 14.

חוֹרִים

Hurim.

Odyſ. 9.

עַשְׁתָּרוֹת

קַרְנַיִם

Aſtaroth Carnaim.

dimidiatam hanc nuper Sehonis ditioni attribuimus. Torrens enim Iabok inter Sehoné Iabok.
& Og diuidebat Galaaditidem. Iſta igitur loca, quæ partim Sehonis, alia Og antè fuerát,
aſſignarat Moſes Rubenitis, Gaditis, & Manaſſenſibus: cum ea regibus illis interfectis
eripuiſſet: ſic iubente Deo. Verùm ea conditione aſſignarat: vt merum ius ex Ioſuæ, &
Pontificis, reliquique ſenatus arbitrio vſque eò penderet, dum illi promiſſum fratribus
Num. 32.29. ſubſidium præſtitiſſent, vt in Numeris ſcriptum eſt. hoc eſt, dum in tuto collocata arca;
atque religio & ſacra cum repub. conſtituta eſſent. Nam alioqui præfractæ ceruicis gens,
haud facile tam dulcem nidum relictura videbatur. Et iſta reſpub. planè ab altera illa
in ſacratiore terra cõſtituenda pendebat; vt dixi. Quippe Moſis Eccleſia in Ioſuę; hoc eſt, Anagoge.
Ieſu Chriſti Eccleſiá intueri, in eaq; defixa eſſe debebat. Sed de hoc nuper paullo explicatius.
Demonſtrationis pronomina, *Hos*, ad reges, *Illam* ad regum ditioné, terramq; ſpectát.

Hi verò ſunt reges terræ quos percuſſit Ioſua &c. 7 8

QVÆRI poſſet, cur hîc non perinde Ioſua ſeruus Dei, iterum atq; iterum vocetur,
ſicut Moſes ſuperiore verſiculo, quádo pari vterq; munere functus eſſe memoratur. Immo
vero Ioſua præclariore etiam; vt videtur. quippe qui triginta & vnũ reges ſubiugauit, Cur Moſes peculiariter ſeruus Dei vocetur.
Moſes verò duos modò. Sed reſponderi; opinor rectè; poteſt. cum hic de Ioſua, tamquá
etiamnũ viuo agatur, ipſum virtutis tam abſolutæ elogio non eſſe celebrandũ. At verò
illud etiam conſtat: Moſi præ ceteris omnibus viris ſanctiſſimis hoc honoris prærogatiuũ
attribui plerumq; in ſacra hiſtoria; vt Dei ſeruus vocetur: id autẽ eſt, quaſi interpres Dei
& adminiſter dicatur. Nimirũ propter Dei legẽ, quá ipſe edixerat. Iam enim ſacroſanctá
haberi, atq; exiſtimari ab omnibus opus erat. vt qua ſe habere Eccleſia vniuerſa, & in qua
acquieſcere ad Chriſtũ vſq. debebat. Nemo enim omniũ, quotquot fuère poſt Moſen, vel
vates, vel alioqui viri ſancti, aliá legẽ ſcribere inſtituit: ſed in vlla vna explicanda omnes
Heb. 3,2. operá ſuam poſuère. Quod propter & Apoſtolus fidũ illum in domo Dei miniſtrũ vocat.
& cum Chriſto quodá modo comparat. vterq; enim Dei domum, quæ eſt Eccleſia, gubernauit,
& moderatus eſt. Sed Moſes vt miniſter, & pars domus: Chriſtus vt caput, cõditor,
& Dei Filius. Illud *trans Iordanẽ verſus mare*: non maritimá modo Chananæorá,
hoc eſt, Phœniciá, & eam quę propriè Palęſtina vocatur, ſignificat: ſed vniuerſam Chananæam,
quæ Iordane ab Oriente, mari verò ab Occidente concluditur; ab Libano vſq; ad Chananææ deſcriptio.
Idumæorũ fines in longum porrecta. Has enim extremitates longitudinis vtrumq. notari
montis Baal-gad, & Glabri nominibus, antè expoſuimus. Quod porrò additur, *In monte,
in ſummiſſo, in planitie*, omne genus loca oſtẽdit, de quorũ vocabulis ſuprà ſatis multa diximus.
Illi genitiui caſus, *Hetthæorũ, Amorrhæorũ etc.* hęrẽt nomini, *reges*, quod repetendũ eſt.
Quos ſi in accuſandi caſum malis cõuertere, vt fecere LXXII, nihil mutaueris ſententiá.

Rex Iericho vnus. Rex Hai, quæ eſt ex latere Beth-el &c. 9

QVANDO in hoc catalogo nominantur reges aliquot; quorum adhuc nulla fuit in
victoriis cõmemoratis mentio; conficitur, ipſa rerum geſtarũ veluti capita duntaxat eſſe
enarrata. Monet autẽ hoc loco Dauid Kimhi: minimè exiſtimandũ eſſe, ſingulos reges R. Dauid Kimhi
vnis ſolis vrbibus imperauiſſe. Multa enim ad vnamquamq. vrbẽ pertinuiſſe municipia,
pagos, villas. Porrò Hai per viciná Beth-el veluti oſtenditur: quia fuit altera eodẽ nomine. Hai.
Ier. 49.3. vrbs apud Ammonitas. vt Ieremias memoriæ prodidit. Eandẽ ob cauſſam exiſtimandũ
eſt, Iacaná, ſiue Iacná, Carmelo viciná dici. Sed Samaria, Meron cognominatur; quia, Iacnam. Samaria Meron.
Ant. l. 8. c. 12. vt auctor eſt Ioſephus, hoc olim ei vrbi nomen erat, prius quá à montis venditore Semere,
dicta eſſet Samaria. Gader, Horma, Arad, vrbes fuère in Iudę poſſeſſionibus: & quidẽ Gader. Horma. Arad.
Num. 21. Iudic. 1. poſteriores duæ in extremis ad auſtrũ finibus. Ad eandẽ tribum pertinebat etiá Taphua, תַּפּוּחַ
à pomis dictũ oppidum. ſed Hepher ad Zabulonios. Aphec poſita erat inter Thaanach, Taphua. Hepher.
Iezreel, & Magedo, vrbs multũ celebrata ſacris literis. Sed de omnibus iſtis vrbibus plura
dicẽtur, cũ cuiuſq. tribus hereditas deſcribetur. In לַשָּׁרוֹן Laſſarõ, cẽſet Latinus, niſi mendũ Aphec. אֲפֵק
ſubſit, literá ל ad ipſam poſitionẽ non attinere: ſed gignendi caſus notá modò eſſe. Saron לַשָּׁרוֹן
enim nomẽ loco ei fuiſſe. quo nomine ſignificari planitiẽ inter montẽ Tabor ſiue Taby- Laſſaron. Saron.
Iſa. 35.2. rium & lacum Tiberiadis, quam, vt fertilitate excellentẽ laudauit Iſaias, proditum eſt
libello de loc. Hebr. Ego verò Saron fuiſſe planitiem ſoli vbertate celebrẽ non nego quidem,
verum hoc noſtrum לַשָּׁרוֹן Laſſaron, vrbis eſſe nomen aſſentior Chaldæo. Et hanc
fuiſſe eam exiſtimo, quę in Actis Apoſtolorũ *ἀσαρών* appellata eſt. Poſita autẽ erat haud
procul à Lydda: gentes Galilææ ſunt, quæ eam Galilæam habitant, quá ſuperiorem ideò Galilæa gentium.
vocant, quia in Septemtrionẽ recedit. Gentium enim ea cognominata eſt Galilæa, quòd גּוֹיִם
portuoſa, mercaturæq; faciendæ accõmoda, varias gentes reciperet. ex quibus, vt fit, mul- לַגָּלִיל
tos

tos etiã homines inibi manſiſſe eſt veriſimile. atq. etiam illud eſt credibile, Thadal, qui cũ ſociis Sodomam depopulabatur, in iſtis oris regnaſſe. cum gentium rex ſit appellatus. De ceteris vrbibus quæ hîc enumerantur partim ſuprà dictum eſt: partim agetur in terræ partitione. ſi volet Deus. Eſt profectò tantus exterminatorũ regũ numerus, in regione anguſtiſſimis finibus circumſcripta, admirabilis ſoli vbertatis certiſſimũ argumentum. præſertim ſi cogitemus, quã multi inſuper reliqui in illa fuerint reguli, & populi nondũ ſubacti. vt proximo capite audiemus. Vix enim centies & ſexagies mille paſſus ſui longitudine; qua ab Dan ad Berſabeã porrecta iacet, continere ſcribit Hieronymus ad Dardanum. Latitudine verò, quam ab Ioppe ad Iordanẽ metimur, ſexagies mille. Debet ergo permouere non leuiter, atq; adeo percellere animos noſtros cogitatio grauis, & ſeueri iudicij Dei: quo regionẽ omnium fertiliſſimã, vſq; adeo, vt lacte & melle fluere diceretur, propter Iſraelitarum; quibus eam gratuitò donarat, ingratum atq; impium animũ, tam reddidit infœcundã, vt, pro lacte & melle, conſperſa iam ſale videri poſſit. Sane animaduertimus hoc noſtro quoq; ſæculo: quo cùm labefactata ſemel Eccleſiæ auctoritate, vera pietas, & religio, cultusq; Dei ſenſim interit: nouaq; religionis ſimulacra impune, & temerè vel à cerdonibus finguntur, ad ſenſum imperitorũ hominum: vetera autẽ dogmata à certis, & ſanctiſſimis viris accepta, & poſteris tradita, ſubuerſum à quouis pro libidine euntur: animaduertimus inquam: immo verò luculenter videmus, in annos ſingulos minui terræ, & aquarum prouentus: creſcere precia rerum omnium: ipſius etiam cæli faciem fieri triſtiorem: auras peſtilentiores: atque omnino omnia in peius mutari. Quæ mala profectò, non tam laſſatæ ſenectæ, & tamquam effœtæ rerum matri naturæ adſcribenda videntur: quod ſuis culpis blandiẽtes dicere quoſdam audio: quàm offenſi noſtris ſceleribus Dei iuſtiſſimo iudicio. Quare ille multis eſt precibus exorandus, vt nos clemẽs reſpiciat: atque ad amabilem concordiam, & religionis conſenſionem inducat. quo filij ipſius puriſſimam & ſalutarem doctrinam, ſubmiſſis animis omnes vbique à ſacroſancta matre Eccleſia accipere, atque amplecti velimus: & congruenter ad eam viuere; mutua inter nos caritate; quæ Chriſtianos maximè decet; tamquam in vnum corpus conſociati; cuius caput Chriſtus ſit.

Gen. 14. — *Chananææ magnitudo & fœcunditas.* — *Hieron. tom. 3.* — *Admonitio, de horribili vindicta Dei.* — *Religio perturbata.* — *Cur prouentus rerum bonarũ omniumq; minuantur.* — *Mundum non ſeneſcere.*

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM, CAP. XIII.

Iam Ioſua conſenuerat. proceſſerat in dies &c. 1

EORVM quæ hoc capite exponuntur, hæc ſumma eſt. Primũ monet ex oraculo Ioſuam Deus; quia iam natu grandis ſit; & ſenectus eum vrgeat; vt ipſam terræ partitionẽ aggrediatur, & quidẽ vniuerſæ, quãuis nondũ tota deuicta ſit: ſe enim hanc rem prouiſurum: atq; eliminaturũ eos ſuo tẽpore, qui nondũ ſubacti ſunt. Deinde, quia ſolæ nouem tribus & dimidia propoſitæ erãt, inter quas diuidi Chananæã iſtã oporteret, cõmemoratur, quas poſſeſſiones reliquæ duæ & dimidia nactæ ſint à Moſe. Nam ad decimã tertiã tribũ quod attinet; ea autẽ eſt Leuitica; huic Deũ ipſum loco hereditatis futurũ. Copula quæ eſt initio ſcripta, cõtinuat narrationẽ iſtarũ rerũ cum ſuperioribus. Nã tum demũ vrgere ſenectus Ioſuã cœpit, poſtquã ea, quæ adhuc dicta ſunt, geſſiſſet. Non eſt autẽ ſuperuacaneũ illud, *proceſſerat in dies*: ſicut aliàs abſq; tautologiæ vitio, quis dicitur ſenex, & plenus dierũ. Nam præterquã quòd ſenectutis verbũ ingraueſcentẽ modò ætatẽ ſignificat; illud verò alterũ, maturiorẽ, & propè vltimã, haud temere alij in dies proceſſiſſe, aut pleni dierũ eſſe dicuntur, quàm ij, qui ſanctè vixerũt: quippe quibus exacti dies nõ pereunt: neq; fruſtra ſunt traducti per vana ſtudia: ſed per egregia virtutũ facinora. Nam ignaui, & voluptatibus corporis ſeruientes, atq. vmbratilẽ viuẽtes vitã, vitiis tamquã perpetua caligine cooperti, numquã ſobriæ mentis oculos ad iuſtitiæ ſolẽ Chriſtũ attollunt ſetiò; in quo vno lux vera eſt, & vita hominũ: ſed dies ſuos omnes, tamquã ſomno, trãſeunt. atq. ideò cũ illi effluxêre; quia nullius rei in ipſis bene geſtæ vlla eſt ſuauis recordatio; quaſi nullos fuiſſe exiſtimant. At Ioſua proceſſerat in dies. nimirũ eius venerãda ſenectutis maturitas tantũ non ſingulos retrò actos dies ſingulis benefactis claros recordari poterat. Confert autẽ Deus Ioſuæ ætatẽ parũ ad bellicos labores aptã, cũ ampliſſima bellãdi, quę ſupererat, materia; vt anſam habeat ſanctiſſimi ſenis animũ & cõſolandi, & leniter, quò vult, flectẽdi, inducendiq;. Credibile enim eſt, Ioſuã exiſtimaſſe, omnes ſibi prorſus Chananęos antè eſſe exterminãdos, quã partitionẽ poſſet auſpicari. ne ſenſim aliis atq; aliis;

Proceſſiſſe in dies, & plenus dierum. — *Ignaui homines nullos dies viuere videntur.*

[illegible] etiam [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible]

[illegible] 3

LAT[illegible] [illegible] hic [illegible] dere vel [illegible] R. R. K[illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible] a fluvis [illegible] [illegible] Na [illegible] vtra [illegible] & Am[illegible] hic [illegible] [illegible] attu[illegible] Heb[illegible] Quid [illegible] Sihor [illegible] bibas [illegible] Nilum [illegible] a Græcis [illegible] teste Eustathius [illegible] שחור. Nam [illegible] [illegible] Æ[illegible] [illegible] est. [illegible] Nili ostium, aliud [illegible] [illegible] abest Rhinocolura, [illegible] [illegible] non aliud [illegible] hoc nomen [illegible] N[illegible] [illegible] a Gaza [illegible] mar[illegible] [illegible] tum [illegible] R. R. Solomon, & K[illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] & Sa[illegible] [illegible] tum, [illegible] Chan[illegible] per vim [illegible] [illegible] thorum [illegible] Iam [illegible] est [illegible] & hic & in Genesi [illegible] Chana

[illegible]

... manſ[illegible] ...

iam [illegible]amus. Latinus [illegible]

[illegible] Hebr. [illegible] eſſe [illegible]

[illegible] enim [illegible]

cō[illegible],certa [illegible]

Ab Au[illegible] omnis terra [illegible] prata &c. 4

PROXIMO [illegible], Rhu[illegible] ſcripta, tamquā [illegible] non [illegible] ſubacta. Videtur [illegible] met vu[illegible]. N[illegible] ſurſus a[illegible] loca, ſed [illegible] huc [illegible] Cha[illegible] to de [illegible] ru, [illegible] I[illegible] pite [illegible] populos I[illegible] ad mō[illegible] men [illegible] vrbs [illegible] Iud[illegible] cdrate, cu[illegible]. Et quā[illegible] Ka[illegible] Ga[illegible] nem [illegible] tamē n[illegible] ſus tranſ[illegible] modò, a[illegible] vt ne d[illegible] onē aud[illegible] nō [illegible] Iſraelitas malè [illegible] Cha[illegible] voc[illegible] Auſtro, [illegible] Septen[illegible] eſt, atq. [illegible]

[illegible]

Plin. l. 5. c. 20.

promontorium exſiſtere ſcribit, cui Gabale nomen eſt. Atq. iſta conſentanea iis ſunt proximis verbis, quibus de Libano agitur. Nam Byblios ad Libanum habitaſſe, res eſt certiſſima. Ad hæc, Ezechiel Giblinos, ſiue Gabalenos, hoc eſt Byblios, Tyriis, quippe vicinis, operam in ſarciendis nauibus egregiam nauaſſe, dixit. fuêre enim Giblini artifices cũ

3. Reg. 5. verſ. 18.

primis induſtrij. vnde in æde Solomonis exædificanda laudati ſunt, in Reg. hiſtoria. Fuerunt tamen etiam alij Giblini, ſiue Gabaleni ad Auſtrum: quorum regionem Gabalenen fuiſſe olim Idumæam ſcripſit Euſeb. libello de loc. Hebr. vnde & mons ipſe שֵׂעִיר, Seir; qui ab Idumęo Eſau nomen habet, in ea interpretatione, quę lingua Ieroſolymitana Geneſin explanat, גַּבְלָיָא, Gabloio, q. Gabalenum, aut Giblinum dicas, eſt appellatus. Et in Pſalmis,

Gabalene. Idumæa. Seir mons. Paraphraſis Ieroſolymitana.

Pſal. 83.

Gabaleni vnà cum ceteris illorum finium barbaris gentibus, Idumęis, Iſmaelitis, Amalecitis, aliisq; recenſentur. Deniq. Berſabeam vrbem in illis finibus ſitam, vt ſuo loco oſtendemus, hodie appellant accolæ, Giblin. Et LXXII. quidem de iſtis Giblinis videntur præſentem locum eſſe interpretati; cùm Philiſtinorum nomen, de ſuo, addunt. At id abſurdum eſt. cùm apud Libanum iam verſemur. Neq. verò rectè Latinus; qui verbum גִּבְלִי, terminum, ſiue confinium ſignificare putauit; ſimiliter atq. גְּבוּל: quod ſuperiore verſiculo ſcribebatur. Porrò illud, *& totus Libanus ad Orientem*, cum iis quæ ſequũtur, reliquos, niſi fallor, Libani accolas & incolas notat, ab eo loco in quo quarti verſiculi deſcriptio deſiit; hoc eſt; à Panio & Iordanis fontibus, vſq. ad eos fines Hermonis montis, qui ab Oriente terram ſanctam claudunt. Nam לְבֹא חֲמָת, Labo Hæmath; hoc eſt, aditus ad Hæmath, media circiter parte oræ ſeptemtrionalis, quæ terram ſanctam terminabat ad Libanum, fuiſſe videtur: quà iter erat Epiphaniam Cœleſyriæ. Hanc enim Hæmath fuiſſe; dicit ſe compertum, multa inueſtigatione, habere Hieronymus. Etenim vt hîc à Baal-gad ſub Her-

Berſabea. LXXII. Latinus.

לְבֹא חֲמָת Labo Hæmath.

Hieronymus.

Num. 34, 7.

mone, hoc eſt, ab extremitate Orientis, proceditur ad Labo Hæmath; ſic in Numeris à mari mediterraneo, tamquã ab Occidente ducitur funiculus menſorius, per montes, verſus Orientem, ad Labo-Hæmath, Sedadam, Sephronam, & tandẽ Haſor-ænam. Sed erit, vt puto, de Labo-Hæmath alius dicẽdi locus. Neq. rurſus iſta diſſentanea ſunt illis Ioſuæ victoriis, quibus loca hæc videri poteſt longè lateq; ſubiugaſſe, cùm ad aquas Merom tot regibus improuisò ſuperueniſſet. nam profligauerat ille quidẽ hoſtes ad Sidonẽ vſque, & Libanum: at non prorſus exſtirpauerat. immò verò, citra Sidonem, citraq; Libanum ſubſtitiſſe tunc videtur: hîc verò ab ipſo Libano, hoc eſt, à Septemtrione, vſq. ad Sidonem, & vſtrinas aquarum deſcribitur indomita adhuc regio. Sequitur in ſacris verbis, *Ego ipſos exterminabo*. Quod à ſecundi verſiculi initio ſcriptum ad hanc vſque clauſulam eſt, id ita accipi poteſt, quaſi per parentheſin, non ab ipſo Deo, ſed iſtius hiſtoriæ ſcriptore dictum ſit. Hæc enim demùm eſt illa conſolatio, qua dicebam Deum Ioſuæ ſolicito occurrere: Eſt igitur magna emphaſis in Pronomine, Ego, q. d. Ego, cuius ineluctabilem potentiam tute noſti, quod reliquum eſt, quî valeat quiſque, quod ſibi ſors obtulerit, adipiſci, prouidebo. Tu modò terram vniuerſam, ſiue ſubactam iam, ſiue nondũ etiam, diſtribuito inter tribus, vt tibi antehac mandaui. Eſt quidẽ in meis iuſſis, promiſſis, conſilio, vt diſtributio per te Ioſuam fiat; qui & rebus gerendis, & nomine Filium meũ Ieſum olim venturum adumbras. at reliquas gẽtes debellare, nõ in tua vnius fortitudine prudentiaq; poſui. Meorũ enim conſiliorũ euentus à nullius hominis vita pendet. Huiuſmodi enim admonitiones ex iſtis ſacris verbis percipere poſſumus; quibus noſtræ arrogantiæ medeamur. Dum enim in arte quapiam excellere nos putamus; ſi quod opus præclarũ, vt nobis videtur; ſumus aggreſſi, de vita ipſi noſtra ſumus ſoliciti; ne ſi quid humanitus patiamur, illud interruptum maneat; quod & Deo gratũ, & reip. vtile, & nobis glorioſum fore, nobis ipſi perſuademus. Atqui Deo numquam deerunt aliæ efficiendi rationes, quod æterna ſua voluntate conſtitutum habet. Nam ſi cuius ille opera ad vllam rem ſolius opus haberet, eius vitam facilè vſq. eò prorogaret, dum confecta res ea eſſet. Quis non exiſtimaſſet, deſperatam fuiſſe adeptionem victoriæ de Chananęis, cùm Moſes; in cuius pietate, prudentia, gratia, omnia poſita eſſe videbantur: cùm ille, inquam, in ipſo rei gerendæ articulo è vita exiret? Fungatur igitur quiſque ſtrenuè ſuo munere ſibi aſſignato; dum vita ſuppetit. At cùm denuntiari ſibi à Deo videt, vt ex ea exeat, lætus pareat: & emitti ſe e cuſtodia, leuariq; grauibus vinculis arbitretur; vt in æternam, & planè ſuam domum poſſit euolare. Ceteroqui Deo aliarum rerum omnium curam permittat: qui nouit quibus rationibus generi humano conſulere debeat. At enim quod dicit, Ego, Ioſuæ modò operá

Occupatio.

Cur terræ diſtributio per Ioſuam fieri debuerit.

Admonitio. Deus nullius certu hominis opera opus habet ad conſulendum generi humano.

Iudic. 2, 18.

excludit: non aliorum hominum. In Iudicum enim hiſtoria ſcriptũ eſt: Conſtituit enim
» Dominus illis Iudices: & fuit Dñs cũ Iudice; & ſeruauit ipſos à manu hoſtiũ ipſorũ, &c.
» Deus enim, vt alibi quoq. diximus, res humanas per homines ſuæ voluntatis adminiſtros

Deus hominũ opera vtitur in rebus humanis.

diſpenſat, ac moderatur. alioqui enim ad diuina eius iudicia nimiũ obſtupeſceremus attoniti.

ירש

Verbum ירש,quod conuerti,exterminare,aut poſſeſſione exuere;hâc habet notionẽ,quoties poſt ipſum ſequitur Præpoſitio מן,de,ab,ex,&c. nam alioqui ſignificat,mittere in poſſeſſionem,aut poſſidere. Debet autem illud, *Ego ipſos expellam*,ſub hac conditione ſenſum putari;ſi populus meus ſibi ipſe nõ obſtiterit. quod ſanè Moſes crebrò explicauit.

Homines Dei beneficiis obſtacula ponũt.

Homines enim ſæpe cæleſtia beneficia vltrò ipſi repudiant,atq.ab ſe abdicant. neq.tamẽ ob id Dei promiſſa fruſtra eſſe videri debent. Sed hoc quoq.alibi expoſitũ à nobis eſt; niſi me fallit memoria. Manſerũt enim vſq.ad ipſa Dauidis tempora multi in Chananęa veteres coloni:neq.id ſolùm,ne feræ beſtiæ damnum darent electo populo, nondũ ſatis aucto. ſed propter iſtius ſcelera;vt nuper dicebam;quæ ſubinde à domeſticis hoſtibus debebant puniri. Scilicet,tantæ molis erat ſelectam condere gentem, vt obiter illud Poëtæ ad

Cur terra nõdum domita ſorti ſit ſubiecta.

propoſitum,accõmodem. Cùm enim dicit, *Sortire modò eam etc.* haud ſanè ludificari vult ſuos Iſraelitas,qui ipſiſſima probitas atq.integritas eſt. ſed certiſſimam illis ſpem dare ſuę benignitatis,& victoriæ;ſi ſibi non deſint ipſi. Sed enim fuit vtilis etiam iſta ditionũ nondum ſubactarum ſortitio ad alendam perpetuam inter Iſraelitas & Barbaros odij flamã; quæ pernicioſas inter ipſos amicitias atq.neceſſitudines prohiberet. Nam eo ferè ingenio ſunt homines,vt cùm ſua ab aliis vident poſſideri,nõ alia cõditione paciſci velint, quàm qua,quod ſuum eſt,obtineant. Ad hæc:ſi vacuæ modò poſſeſſiones inter tribus iſtas fuiſſent diſtributæ,ſua quiſq. priuata hereditate contentus,atq.otio deditus; eorũ cauſſa quæ ad omnes in cõmune ſpectaſſent,atq.adhuc penes hoſtes fuiſſent,nemo facilè pugnare in

Res priuatas quàm publicas tractamus maiore ſtudio.

animũ induxiſſet. Nã priuata ambitione leuiter ad quæuis tentanda excitamur; nulloſq; labores recuſamus,ſi modò rem facere atq.augere ſpes vlla oſtenditur. at quæ ad remp. attinent,ea pauciſſimi volunt attingere. certè negligentiùs tractant omnes. Et vt demus, pugnaturos fuiſſe:numquam profectò amicè inter ſe partiri potuiſſent,quod eripuiſſent hoſtibus. Extrema clauſula : *ſicut iuſſi tibi*, ſpectat ad id, quod initio dicebat Deus : Tu Sup.c.1,v.6

Prædictiones Dei pro iuſſis habentur. Cur imperatiuus modus & futurũ finitum ſæpe commutentur.

enim mittes populum hunc in poſſeſſionem terræ, quam iuraui patribus ipſorũ. Habent » enim illiuſmodi prædictiones Dei,vt videntur, in ſacra hiſtoria,naturã, atq.vim mandatorũ. Eaq; cauſſa eſt,cur tam frequentes ſint modorũ finiti,& mandatiui,inter ipſos ἐναλλαγαί.

Et tam diuide terram hanc in hereditatem nouem tribubus &c. 7

A D H V C in eo potiſſimùm verſata oratio eſt,vt intelligeret Ioſua,perinde diſtribuẽda eſſe inter tribus iſtas loca nondũ capta, atq. ea quæ iam fuêre occupata. Nunc porrò de vniuerſa illa regione ſemel diuidenda agitur,quæ ab Iordanis ripa ad mare vſq. mediterraneum iacebat. vt LXXII. luculenter ſua interpretatione explicarunt. Inculcatur autẽ iterum atq.iterum hereditatis nomen. nimirum vt de ipſo agi patrimonio populus in-

Patrimonium nemo ſibi negligendum eſſe putat.

telligat. Proiectiſſimę enim ignauiæ,atq.deteſtabilis ſocordiæ fuerit,paternum & auitum ius negligere. Nam cùm;vt nuper dicebam;homines qualecumq.ius ſuum tueri ſatagãt, quo opes ſuas & diuitias augeant;tum vbi de patrimonio agitur,atq.auita hereditate;qua nihil æquè proprium eſſe hominibus videtur,ibi non aliter, atq. pro aris, quod dicitur, & focis decertant : proq; piaculo ducunt, id non quauis ratione conſequi, quod hereditaria ſucceſſione deberi ſibi putant. Iam verò Chananæis olim capite damnatis,atq.exitio addictis à Deo;& à ſuo quoq.ipſorum auo exheredatis,illa hereditas iure optimo ad Iſraelitas peruenerat,cuius ipſorum maiores fuerant heredes inſtituti. Itaq. hunc intelligunt, in eas poſſeſſiones,quæ cuiq.ſortitò obtingent,etiam ſi quædam adhuc penes hoſtes ſint; non tamquam in rem alienam, pudenda quadam ſpe, ſibi eſſe inhiandum. Sed veros ſe earum omnium, & legitimos heredes eſſe : atq.adeò dominos.

Cum iſta Rubenitæ & Gaditæ acceperunt hereditatem &c. 8 9 10 11 12

P R O N O M E N demonſtrationis,*iſta*,hæret,dimidiæ tribui Manaſſis. quod tamen,nõ vt dictũ eſt; de ea dimidia tribu intelligitur, cui modò diuidi hereditatẽ trans Iordanem iuſſit Deus;ſed,vt ſenſum eſt.nẽpe de altera,vt ſic dicã,medietate,quæ cis Iordanẽ manſerat. Sunt autẽ iſta nõ Dei,ſed ſcriptoris verba, hiſtoriam proſequentis; quibus explicat, cur nouem & dimidię dumtaxat tribubus diuidẽda ſit trans Iordanem Chananęa. fuêre

Tribus tredecim.

enim omnino tribus tredecim. nã Ioſephi proſapia duas faciebat. Cùm igitur duabus, & dimidię aſſignata ſit à Moſe hereditas,cis Iordanem: & Leuitica expers terrenę hereditatis manere debeat; efficitur,nouem & dimidiam reliquas eſſe,quibus ſit de poſſeſſionibus proſpiciendum. Sed iſta cognitionem habent facilem. Porrò illud, *Sicut ipſis dedit Moſes ſeruus Domini*, non eſt prorſus taurologia : ſed cùm Moſes illis duabus & dimidiæ tribubus certa conditione aſſignaſſet hereditatem ; vt nuper dicebamus; oſtendit hæc clauſula, eam Moſis diſtributionem, planè ſic, vt ab eo facta fuerat, ratam fuiſſe Ioſuæ,

ceteriſq;

ceteriſq; diſtributoribus. Deſcribitur auté primùm vniuersè tota regio, quę, auctore Moſe, cis Iordané eſt data illis duabus tribubus & dimidię, protſus vt ſuprà quoq. factū eſt; ab Arnone incipiendo, vſq. ad Libanum. deinceps verò ſingillatim explicatur, quæ pars cūi obuenerit tribui. De עֲרֹעֵר, Aroer, diximus ſuperiore cap. Sed quod ibi obſcurū videbatur, an vna eademq; vrbs & in ripa eſſet poſita Arnonis, & in alueum vſq. producta ædificiis; id hîc explicatius dictū videri poteſt. Et ſanè geminā fuiſſe Aroer, apparet Iſaiā quoq. ſenſiſſe, cùm pluriū numero diceret; deſertas vrbes Aroer fore gregū ſtabula. Poteſt quidē hoc de municipiis Aroer dictum intelligi: verùm tamē geminam fuiſſe, & partim ad ripā, partim intra alueum exſtitiſſe, mihi ipſum etiam nomē geminatū argumēto magno eſſe videtur. Nā cùm, עָר, illis gentibus vrbem ſignificet, apparet ſanè ערער, geminam eſſe vrbem. מֵידְבָא, Medabam, locat Euſeb. de loc. Heb. ſcribens, non procul ab Heſebon. Sed cū hæc Ptolemęi Esbuta, illa eiuſdem Medaua ſit, fateri neceſſe eſt, Medauam longiùs ad Auſtrū, & partim etiam Occidenté, ab Heſebone receſſiſſe; atq. Rabbathæ-Moab; quam Aroer eſſe multi ſuſpicātur; viciniorē fuiſſe: ſi quidem vera eſt Ptolemæi deſcriptio. Facit enim ille Rabbatham iſtā, paullo quàm Medauam, auſtraliorē. דִּיבוֹן, Dibon, ea omnino vrbs eſt; vt ego exiſtimo; quæ pòſt eſt à Gaditis exædificata illis locis, vbi quarta ante Moſis exceſſum caſtra poſuerant Iſraelitæ: quæ loca in Num. κατὰ πρόληψιν, vrbis huius nomine ſunt nominata: ſimiliter atq. Lauina litora, ante Lauiniæ nuptias. Neq. enim illis aſſentior, qui iſta, quæ dico, caſtra, longè citra Arnoné ponunt: ſicut etiam Deblathaim. vt neq. rurſus illis, qui hanc vrbē Dibon, procul ab Arnone in campis collocant Medabæ. Nam exſtabat illa quidē in iis campis, ſed iuxta Arnoné. quod etiā Euſeb. teſtatur. Nimirum nō animaduertunt, qui loca iſta ex ſacra deſcribunt hiſtoria; breuiſſimis ſpaciis paullatim promouiſſe caſtra Iſraelitas; & quidē per aduerſam ferè Arnonis ripam; ſimul atq. hunc fluuium tranſiuiſſent; & Amorrhæorū fines attigiſſent; vſq. dum Sehon hoſtiliter ipſis occurreret. Meminit auté Dibonis, & Medabæ Iſaias, cùm Moabitidis caneret calamitatem. fuerant enim olim ambæ Moabitarum, priùs quàm eas Amorrhæi cepiſſent. De aliis vrbibus ſuprà diſſeruimus. Poſtrema pars, *Percuſſeratq; illos Moſes &c.* non ad Rephaim, & Gigantes; ſed ad reges Sehonem, & Og ſpectat. Illos enim ceciderat primùm Chodorlaomer; & pòſt Ammonitæ. ſed hos Moſes, paullum antè quàm è vita emigraret, deleuit.

Iſa. 17. a. — Num. 33. 45. — Virg. Aeneid. 1. — Iſa. 15. 2. — Num. 21. — Sup. c. 12.

עֲרֹעֵר Aroer. — מֵידְבָא Medaba. — Rabbath-Moab. — דִּיבוֹן Dibon. — Deblathaim.

Iſraelitæ porrò non exterminarunt Geſuræos &c. 13

De Geſuræis, & Maachatæis dictum ſuprà eſt. fuēre omnino etiam iſti Amorrhæi, & ex deuota Chanaanis ſtirpe orti: quod LXXII. explicandū ſibi putauiſſe videntur, cùm de ſuo adderent τὸν χαναναῖον. nam copulam, καὶ, ab imperito quopiā lectore adſcriptam eſſe ſuſpicor. Latinus; neſcio qua fretus auctoritate; ſic hunc locum interpretatur, vt dicat; Iſraelitas noluiſſe Barbaros illos exterminare. quod ſanè nec confici ex ſacris verbis poteſt, nec fas etiam eſt de Moſis, aut Ioſuæ imperiis ſuſpicari. Quare ego exiſtimare malo; Moſen, cùm Sehonem, & Og profligaret, ipſum vtriuſq. regni angulos omnes non peruaſiſſe cū exercitu. Cur enim alioqui priuatæ expeditiones Iair, & Nobe, atq. Machiritarū laudarētur in Numeris? Itaq. tum in montoſis illis locis, & Baſanitidis extremitatibus gētes iſtas ab Iſraelitarū armis intactas manſiſſe. Cùm porrò duæ illæ tribus & dimidia ad ſuas poſſeſſiones reuerſi eſſent; quia ſatis amplè, & commodè in fertiliſſimis illis regnis habitarent, non temerè ad proferendos fines ſuos animum adieciſſe. Quanta verò mox omnium Iſraelitarum ignauia ſit conſecuta poſt Ioſuæ exceſſum, clara atq. teſtata res eſt. De illo, *vſq. ad hunc diem,* ſatis multa diximus alibi.

Latinus taxatur. — Cur Geſſuræi & Machatæi non exterminati ſint. — Num. 32.

Ceterùm tribui Leui non dedit hereditatem. Sacrificia &c. 14

Verbvm, *dedit,* hærere nomini Moſis, apertè oſtendit vltimus huius cap. verſiculus. Dicitur auté Moſes non dediſſe Leuitis hereditatem, quia non dari oportere edocuerat Ioſuam. Ceteroqui enim neq. nouē tribubus & dimidiæ dedit. Sunt quidem Leuitis aſſignatæ vrbes pro habitationibus: & ſimul ſuburbana prędia pecori alendo; qualia ſuo loco oſtendentur. verùm ei tribui nō eſt vna aliqua regio attributa; vt ceteris; in qua ex terræ cultu rem facere poſſet. Cauſſam auté vnam afferunt ſacra verba. quia potuit ea tribus, ac debuit etiā, contenta eſſe ſacrificiis Dei. quo nomine καταχρηστικῶς ſignificātur hoc loco oblationes, quæ Deo debebātur. in quarum numero etiam decimæ erant, & primitiæ. Nam alioqui vox, אִשֶּׁה, pro qua dixi, *ſacrificia,* ea propriè ſignificat, quæ adolebantur. Eſt enim, ac ſi, ignita, dicas. nā ab אֵשׁ, hoc eſt, igne, ducitur illud verbū. Quanto auté ſtudio hanc Deus legem omnibus perſuaſiſſimam eſſe voluerit, ſatis intelligi poteſt ex eo, quòd ipſam Moſes tot verbis, tamq; ſæpe edixerit. Nimirū omni inuidia carere ille voluit ſuos

Inf. c. 14. v. 4. — אִשֶּׁה — Cur lex de Leuitis paſcendis ex ſacris oblationibus toties ſit inculcata.

adminiſtros, quos cùm ſacris muneribus præfeciſset, ex ſacrarũ rerum prouentu ali oportuit; ne profanis ſtudiis vacare eos cogeret inedia. vulgus auté hominum, vt eſt maledicum, facilè proſcindere ſolet cõuitiis, quos publicè ali videt; q. ipſum ſuo labore illorum paſcat otium atq. inertiá: nihil penſi habens, quibus, & quátis illi in rebus reip. vtiles ſint. Quod dum fit, nõ ſolùm ſua non cõſtat ſacerdotio, atq. ordini eccleſiaſtico dignitas, maleq; audit ſacra doctrina: ſed etiá ſubtracto malignè prouentu, & vectigali, victus ipſe Dei miniſtros deficit, nullis aliis opibus aduerſus famé munitos. Iſtam igitur calumniarum anſam pręripere malignis conuitiatoribus voluit Deus; cùm ſe ex ſuo pœnore ſacerdotes & Leuitas alere inculcaret. Nam cùm ſemper apud omnes nationes, quamuis barbaras, quadá naturali æquitate receptum fuerit; vt ciues ſuo regi decimas rerum ſuarũ darent: eaq; re patronum eum ſuum, & tamquá patré agnoſcerent: hoc enim & ſacra Melchizedeci hiſtoria teſtatur, & Samuel eo iure vti reges in populum monet Hebręos ſuos: minimè debebat certè Iſraelitis ea lex grauis videri, qua Deus ſibi decimas, aliaq; vectigalia dari imperauerat: cuius meræ liberalitati quidquid in bonis haberent, acceptum ſe ferre debere nõ ignorabant; cùm ipſe eos rerum omnium egenos, his tá vberibus fundis locupletauiſſet. Iam verò deteſtabilis fuerit impudétia, ſi Deo obſtrepant, cùm quod in ipſius erat ærarium, aut horreum inferendum, id ſuis elárgitur miniſtris: & quidé iis miniſtris, quibus ad illos ipſos, qui ea pendunt, ſalutari doctrina paſcendos, veraq; religione inſtituendos vtitur; quibuſque hoc nomine iure illi ipſi victum ſuppeditare deberent. Quis enim paſcit gregem, & non edit de lacte? Sed hæc ſatis multis proſecutus eſt Apoſtolus apud Corinth. Alibi dicit Deus, ſuum ſacerdotium eſſe Leuitarum hereditaté: alibi ſe ipſum. atq. hoc profectò luculentiſſimè ſacerdotum amplitudiné dignitatemq; illuſtrat: quamquá ad eos quoq. omnes poſſit accommodari, qui animum ſuum vni Deo addixerũt: neq. res fluxas curát. qualis erat Dauid, cùm caneret: Dñs eſt portio hereditatis meę, & calix meus. tu ſuſtines ſorté meam. funiculi obtigerunt mihi in locis amœnis, &c. Ná profectò, qui Deum ipſum poſſidet, omnia poſſidet: eſtq; infinitis modis huius cultus, quàm omnium fundorum cultus delectationis plenior, atq. etiam fructuoſior. Non ergo legitima hereditatis portione defraudatos ſe eſſe poſſunt queri Leuitæ, quando, pro terreno, Deum ipſum ſunt adepti: & quidé Deum Iſraelis. hoc eſt, clemétiſſimum benigniſſimumq; illum patré, & patronum; qui Iſraelé gratuitò in populum peculiaré adoptauit; ſuoq; ſanctiſſimo cultui addixit; & vt cælo aſſereret, admirabilibus prodigiis excitauit: ſanctiſſimis legibus inſtruxit: magnificétiſſimis deniq. promiſſis inuitauit, atq. animauit. Quæcumq. enim exſtabant Dei in poſteritatem Abrahæ beneficia; exſtabant autem infinita & maxima; ea omnia populo veluti in cõſpectu animi ponuntur, cùm Deus Iſraelis nominatur. Sed enim quáuis iſthęc Leuitarum exheredatio, ob perfidiá, & crudelé cędem; quam huius tribus auctor, & primus parés apud Sichimitas fecit, iuſtè facta in pœná videri debet; ſi morientis Iacobi vltima verba memoria recolas, cũ de Leui, & Simeone ſic loquitur: Deteſtabilis ira ipſorum, quia vehemés fuit: & furor ipſorum, quia fuit pertinax: diuidam ipſos inter Iacobæos, & diſpertiam ipſos inter Iſraelitas. Tamen quia Deus, pro imméſa ſua miſericordia, illi iam peccato ignouerat, ſanciuit quidé diſpertiendos inter ceteras tribus illos eſſe; ne fruſtra eſſet Iacobi vaticinatio. ſed ſic, vt lucé præclariſſimá ex meris produceret tenebris: fieretq; illa diſperſio & cum ſumma atq. ampliſſima ipſorum dignitate, & cum totius Iſraelitici generis maxima vtilitate. Neq. enim illi docere legem Dei Iacobum, & iudicia eius Iſraelem potuiſſent, niſi paſſim, tota regione diſperſi habitaſſent. Iam verò, cùm ſummam, vt dixi, ſacerdotum eſſe oporteat auctoritaté, altera illa diſperſionis cauſſa, quæ ignominioſa eſt, vbiq. diſſimulatur: altera glorioſa oſtentatur. Quam enim habere potuiſſet Leuitica gens venerationem apud populum; ſi hic exiſtimaſſet, illum ſceleribus maiorum ſuorum obligatum exheredem eſſe? Porrò contemtis ſemel ſacerdotibus, quo loco futura fuerit ſacra doctrina, triſtia hoc ſæculo exempla certiſſimo ſunt argumento: quibus, vt quiſque magis profanus eſt, eò applauſu multitudinis maiore ſimulacra religionis fingit: & audaciùs, vt Ennius dicebat, ſibi quæſtus cauſſa fictas ſuſcitat ſententias. Poſtrema verborum complexio, *ſicut locutus fuerat ad illum*, ea verba Dei ſignificat, quæ ille ad Aharonem faciebat, in Numeris, cùm ſe ipſe Leuitico ordini offerret pro hereditate. neque ſanè fefellit. Largè enim, ac liberaliter ipſos ex ſacrificiis, atque ſacris, vt ſic dicam, oblationibus, tamquam è ſua menſa alendos eſſe, plurimis, uſq; ſeueriſſimis conſtitutionibus ſanciuit. vſq. eò, vt ſibi ſurripi, quocumq. defraudarentur Leuitæ, & ſæpe, & apertè ſit teſtatus. pœnamque capitalem eſſe iuſſerit, ſi quis ſanctitates Iſraelis pollueret: hoc eſt, quæ ſibi ab Iſraelitis offerri debere edixerat,

ea

Margin notes:

Gen. 14. 1. Reg. 8.

1. Cor. 9.

Deus eſt ſacerdotum hereditas.

Pſ. 16. 5.

Dei cultus, quàm terreni & iucundior & fructuoſior.

Deus Iſraelis, cur.

Prima cauſſa exheredationis Leuitarum & cur ea diſſimulata ſit.

Gen. 49. 7.

Pſ. 147. 19.

Sacerdotes niſi cum maximo reip. malo contemni nõ poſſe.

Nunc ſibi quiſq. religionis dogmata fingit

Ennius.

Num. 18. 20. & deinceps.

Deus Leuitis liberaliter proſpexit de victu.

Num. 18. verſ. vltimo.

ea aliò auerteret,& in profanos inſumeret vſus. Quòd ſi verò fuit aliquãdo tempus, cùm Cur ſacerdotes aliquando fame aut inedia afflicti.
minùs lautè paſcerentur illi,aut fortaſſis famerent etiam;exiſtimandũ eſt,ipſorum culpa
id accidiſſe:cùm populũ neq. vitæ probæ exemplo, neq. ſalutari doctrina, quorũ vtrumq.
Malach. 2, 5. ad functionis ipſorum munus pertinebat;in officio pietatis cõtinere ſatageret. hoc enim
Deus ipſe apud Malachiam edixit,his ferè verbis: Pactum meum fuit cum Leui,vitæ &
„ pacis,&c. vos autẽ declinaſtis de via:effeciſtis,vt multi laberentur in lege: corrupiſtis fœ-
„ dus Leuiticum;ait Dñs exercituum. & en ego viciſſim reddidi vos contemtos & humi-
„ les apud omnem populum &c. Atqui nihilominus,quò inſtitutum hunc à ſe in Eccleſia
ordinẽ cõſeruaret;ilico populum ad officia reuocauit: & quia tam facilè obliuionẽ legis
inculcatiſſimæ ſibi obrepere paſſus eſſet,grauiter incuſauit;cùm rurſus apud eundẽ vatẽ
Malach. 3, 7. diceret ad profanum vulgus: Vos iam olim diſceſſiſtis à meis inſtitutis,neq. ea ſeruaſtis.
„ reuertimini ad me,& ego reuertar ad vos,dicit Dñs exercituum. & dixiſtis: Qua in re re-
„ uertamur? numquid defraudabit homo Deum? vos enim me defraudatis. & dixiſtis; Qua
„ in re te defraudauimus? in decimis, & in aliis ſacrificiis. Prorſus deteſtabiles eſtis, cùm
„ me defraudatis gens vniuerſa. Afferte integras decimas in theſaurũ:& ſit victus in domo
„ mea.atq. ita periculum facitote de me, an non recludam vobis cataractas cæli,&c. Quæ Admonitio.
vtinam nunc noſtri homines vtriuſq. ordinis propiùs apud animos ſuos penſitarẽt. mi-
nùs,opinor,multis calamitatibus,tenuitatibusq; frugũ continuò multaremur,de anno in
annũ,à Deo. *Dederat autẽ Moſes tribus Rubenitarũ in ſuas familias &c.* 15 16 17 18 19 20

IAM ſingulatim commemorantur duarum tribuum & dimidiæ poſſeſſiones;ſuiſque
finibus deſcribuntur:quas Moſes ſingulis aſſignauerat, non ſorte, ſed diuina auctoritate:
cuius in perpetuum tanta vis eſſet, vt non aliter illas tribus à mutua violãdorum finium
iniuria cohiberet, atque ſi natura ipſa montibus fluminibusq; interpoſitis ſeiunxiſſet. Nã
Moſes ipſe non ſemel profeſſus eſt, Deum huius partitionis fuiſſe auctorem. Dederat
ergo Moſes, hoc eſt, aſſignarat; ſed Deo præmonſtrante; & veluti manu terminos fi-
gente, ac vrbes ſingulas,diuino pulſu,oſtendente. Apparet quidem in Numeris,Gadi-
Num. 32. tas in his regnis poſcendis primas egiſſe partes. Rubenitæ tamen hîc,naſcẽdi,opinor,præ-
rogatiuo, illis anteponuntur. nam Ruben & natu maior erat, & ex libera matre editus.
Gad autem minor,& ex ſerua. Nam quamuis Ruben, ob turpẽ inceſtum, cetera primo-
genituræ;vt peruagato verbo vtar,iura amiſiſſet:tamen naſcendi ordinis,etiam poſt illud
tempus, rationem multis in rebus habitam eſſe,conſtat. Particula illa orationis; *in ſuas
familias*,ſiue, in ſuas gentilitates, aut ſtirpes; quia poſthac ſæpe vtemur; eſt ac ſi dicas,pro
omnibus ſingulisq; familiis. Moſes enim,& Ioſua tributim aſſignabant hereditates;quæ
pro omnibus familiis cuiuſq. tribus ſatis eſſent:non etiam ſuas poſſeſſiones ſtirpibus ſin-
gulis,nedum familiis viritim diſtribuebant.Hoc enim munus deinde tribunorum,deca-
norũ,aliorumq; magiſtratuum,quos quæq.tribus ſuos habebat,proprium erat. Diximus
ſuprà ſemel iterumq;,iſtas regni Sehonis vrbes pleraſq. fuiſſe olim Moabitarũ. Quare nõ
eſt,quod miretur,qui eas audiet à ſacris vatibus,quorũ verba mox laudabo,in Moabitide
collocari. Amorrhæi enim,anito aliquo,opinor,iure freti,illas Moabitis eripuerant. Alio- Moabitæ cur pulſi ab Amorrhæis.
qui enim fas nõ fuiſſet Iſraelitis occupare,cùm iuſſi eſſent abſtinere à Moabitarũ propriis
terris. Vnde quãuis in exiliũ abducti cùm eſſent Iſraelitæ, hi,tamquã poſtliminij iure,eas
occupatũ rediſſent,tamẽ rurſus ipſos ſolũ vertere mox coegit Senacherib. Verùm enim- Quæſtio.
Num. 32, 34. uerò miretur quis, cur Dibon-Gad ſit Rubenitis attributa, quam à Gaditis ſtructam eſſe דיבון גד
certum eſt. Sed facilè eſt reſpondere;in cõfinio poſitam fuiſſe vrbẽ:ideoq; nunc vni, nunc Dibon Gad.
alteri tribui aſcribi. Ego verò ſuſpicor:ſimul atq. coniunctis precibus eæ tribus à Moſe
impetraſsẽt,vt ſibi in illis ſedibus manere liceret;mox,pro ſe quemq. vrbes,ac caulas ſub-
ſtruxiſſe; vt receptũ cum familiis gregibusq; ſuis haberent. eas tamen deinde habitatio-
nes Moſen,pro diuino arbitrio,inter illos diſpertiuiſſe. במות בעל, Bamoth-Baal, ea,opi- במות בעל
nor,vrbs eſt, quæ in Numeris depingitur à poëta quodam his verbis: בעלי במות ארנן, Baa- Bamoth Baal.
Num. 21, 28. le Bamoth Arnon; hoc eſt, dij Bamoth Arnonis. vnde bona coniectura capi videtur, ad
Arnonem fuiſſe poſitam, aut certè in iis montibus,per quos præcipitat ille fluuius. nimi-
rum vbi caſtra poſita habebat Moſes,cùm miſſis legatis à Sehone tranſitum peteret. Sunt
enim, Bamoth, Hebræis loca altiora, in quibus ſolenne fuit gentibus ſuos deos colere. Et במות
eſt credibile, fanum illic celebre fuiſſe, ſiue Saturni, ſiue Iouis, aut alius diui. Baal enim בעל Baal.
Suidas Saturnum fuiſſe putat. Auguſtinus verò, vt dixi, Iouem. Mihi autem videntur
quiuis dij ſic appellari. quãuis fortaſſe Iuppiter aliquando per antonomaſiam. Significat
enim, dominum. Eadem ferè nominis enodatio eſt vrbis eius, quæ deinceps ſequitur,

 בית

בֵּית בַּעַל מְעוֹן ,בֵּית בַּעַל מְעוֹן, Beth-baal-meon. Significat enim,habitationẽ,hoc eſt,fanum,aut ædem Sa- Ezech.25,9.
turni,vel Iouis,aut alterius dei tutelaris. Ezechiel omiſſo Beth, quod ædẽ notat, appella-
Beth Baal Meon. uit ipſam,בַּעַל מְעוֹן,Baal tutelarẽ,aut Larẽ:atq.cũ Beth-Ieſimoth,& Cariathaim locauit in
Beth Ieſimoth extremis Moabitarũ finibus;terręq; decorẽ iſtas vrbes appellauit,quaſi,præ ceteris Moa-
Cariathaim. biticis vrbibus, egregiæ & magnificæ fuerint. Et D.Hieronymus ſcriptum reliquit, Baal Hieron.comm. in Ezechiel.
יַהְצָה Meon,ad ſuá vſq.memoriá,pagũ fuiſſe apud Moabitas maximũ. Ruſus Ieremias,omiſſa Ier.48,23.
Iaaſa. altera parte,appellat,Beth-Meon. Porrò,יַהְצָה,Iaaſa,ſiue Iaſſa,aut Iahas,exſtitit, vt ait Eu-
ſebius libello de loc.Hebr.inter Medabam, & Deblathaim. Atq.huius etiam vrbis me-
moriam ſcribit Hieronym. ſuo tempore in ruinis celebratam eſſe. Alibi idem prodidit, Hieron.comm. in Iſa.c.15.
mortuo eam mari imminere apud terminũ Moabitidis. quod ego ſic accipio,fuiſſe eá ad
montes ſitam, qui ſunt mortuo mari ab Oriente oppoſiti: apud quos Iſraelitæ,aduerſus
Arnonẽ, pedetentim ſe promouebant, cùm nuntios ad Sehonẽ miſiſſent: neq.dum ſeſe Num.21,23. Deut.2,31.
in ſubiectis campis diffunderent. Occurrit autẽ ipſis hîc Sehon cum armis,captata,vt eſt
credibile,ex ipſo loci ſitu feliciter pugnandi opportunitate. Sed ineuitabilia ſunt conſilia
קְדֵמוֹת Dei. In hac vicinia fuit & קְדֵמוֹת,Cedemoth,aut Cademoth. à quo oppido hæc circa Ar-
Cademoth. Solitudo Cademoth nonẽ confragoſa,& ſalebroſa loca nomen ſolitudinis Cademoth habuiſſe videntur:vnde
allegati illi Moſis ad Sehonem abibant. Apud eandẽ ſolitudinem poſita quoq.fuit מֵפַעַת, Deut.2,26.
מֵפַעַת Mephaath. in qua vrbe Romani præſidiũ alebant,vt ſcribit Euſeb. Porro, קִרְיָתַיִם,Caria-
Mephaath. thaim exſtabat,vt in libello de loc.Hebr.ſcriptũ eſt,decem mill.paſs.à Medaba,ad Occi-
קִרְיָתַיִם dentẽ verſus: prope locum vulgò Bare dictũ. illic enim veteris vrbis,vt videtur,appellatio,
Cariathaim. Bare Cariathe. Cariathe,adhuc celebratur vulgi memoria. Ieremias iſtam appellat,מִשְׂגָּב, i. munitionẽ. Ier.48,1.
שִׂבְמָה vnde credibile eſt,locum fuiſſe olim munitiſſimũ. שִׂבְמָה,Sebama,quantũ de Iſaiæ verbis
Sebama. coniici poteſt; fuit olim apud Moabitas vitibus nobilis. Quare ego coniectura quadam
augurot,ad pedem montis Abarim, in apricis collibus fuiſſe poſitam: ſimiliter atq.eam
צֶרֶת שַׁחַר quæ deinceps in ſacris verbis recenſetur,צֶרֶת הַשַּׁחַר,Sarath-Sahar:à matutino ſole dicta,vt
Sarath Sahar. Mons vallis. videtur. ſic enim ego interpretor illud,בְּהַר הָעֵמֶק,vt putem ſignificari, κατ᾽ ἐξοχὴν, eam val-
lem montis Abarim,ſiue Nebo,aut Phaſga (ſunt enim,niſi fallor,iſta eiuſdẽ vnius montis
nomina.) quæ vallis eſt ſummi viri Moſis nobilitata funere. cùm id in ea ſepultũ à Deo
ipſo eſſet: ne officioſiores, quàm par erat, Iſraelitæ, in terram ſanctá illud inferrent; quam
attingere nõ debebat. Nam in Deuteron.ſcriptum eſt: Moſen manſiſſe in valle,e regione Deut.3,in extremo.
Beth-phogor:& inde conſcendiſſe Phaſgam. Rurſus,cùm moriturus ſubiiſſet Phaſgam; Deut. vltimo.
atq.ibi e vita exceſſiſſet;memoratur in valle è regione Beth-phogor humatus à Dño eſſe.
Iam verò in præſenti è veſtigio poſt nominatum hunc montem vallis, mentio eſt Beth-
בֵּית פְּעוֹר phogor;vt propinqui loci videlicet. Eſt autem בֵּית פְּעוֹר,Beth-phogor,ac ſi ędem,aut fanũ
Beth-Phogor. vel locum Phogor dicas. Phogor autẽ,ſiue Phegor, mons erat Phaſgæ proximus; quantũ
Suidas. certè de hiſtoria Balaam poteſt coniici. Exiſtimat quidẽ Suidas in hoc monte Saturnum Num.23.
Priapus. coli ſolere; atq.inde בַּעַל פְּעוֹר,Baal-phegor vocatũ eum eſſe. Sed mihi probabilius videtur,
hoc nomen datũ eſſe Priapo;& hunc illic cultum fuiſſe à gentibus. Ná פער,detectum,ac
Baal. nudatum eſſe ſignificat:& Baal quẽuis deum dici poſſe,nuper monebamus. Verũ enim-
uerò, illud quoq.non minùs probabiliter dicatur, Montem vallis,eas eſſe montis Abarim
partes,quæ campis Moabiticis,vt vocant,imminebant;per quas dixi Iſraelitas paullatim
proceſſiſſe,priùs quàm Sehon hoſtem ſe oſtenderet. Itaq. montem iſtum vallis,ad omnes
vrbes pertinere, quæ poſt Heſebonẽ ſunt cõmemoratæ. & eſſe tamquá antitheſin illius,
quod verſu XVII.dicebatur, *quæ erant in planitie.* hoc eſt; vt dicatur, iſtas vrbes poſitas fuiſſe
in illius planitiei monte, in qua ſuperiores exſtabát. De Aſedoth, & Beth-Ieſimoth ſuprà
actum eſt. *Atq.omnes vrbes planitiei, quæ omnes fuerant regni Sehonis &c.* 21 22 23

CVM iam inde à Dibone cõmemorata oppida pleraq.omnia in mõtoſis illis locis,quę
ad Arnonis tractũ,cápis illis Moabiticis imminebant,exſtiterint;deñuò, ſed vniuersè dũ-
taxat,oſtẽditur hereditas Rubenitarũ ea,quę latè per ipſos cápos diffuſa Moabiticos iace-
bat. Ceterũ illud, כָּל-מַמְלְכוּת סִיחוֹן,interpretatus ſum,tamquá gignendi caſu dictũ, *quæ om-
nes fuerant regni Sehonis.* quia clara res eſt,non vniuerſum, ſed dimidiatũ Sehonis regnum
Rubenitis eſſe conceſſum. Sehonis autẽ fuiſſe loca iſta omnia, ideo monẽt ſacra verba:vt
ne quid Moabitis ereptum eſſe poſſit quiſpiam ſuſpicari. Erat enim adhuc nefas poſteri-
tatẽ Loth violare. Nam vt in offenſa ſunt apud Deum improbi hominis nepotes, vſq.ad Exod.20.
tertiá quartáve ſtirpẽ: ita gratá probi memoriá cõſeruat ille erga eius poſteros, vſq.in ſtir-
pẽ milleſimá. In reliqua porrò verſiculi parte digreſſio eſt,occaſione nominati Sehonis,ad
cædẽ quinq. procerũ Madianitarũ, quá iſti pœnas Moſi dediſſe vidẽtur auxilij,quod Se-
honi

honi tulerāt aduerſus Iſraelitas. In hanc enim ego ſentētiam illud accipio, quòd Sehonis
præfecti fuiſſe dicūtur. Neq.enim cum Sehone apud Iaaſſam ceciderāt,ſed cùm fortaſſe
fuga tunc euaſiſſent ad ſuos Madianitas, vnà cum his periēre,paullulū ante Moſis obitū.
Num.31,8. Vocantur quidē iſti, in Numeris, Madianitarum reges. Sed ſolent Hebræi ſic illo verbo Reges qui, Hebræis.
vti, vt Latini regulos dicunt; qui, quamuis anguſto aliquo loco,dominatum habent. R. R. D.Kimhi.
Dauid Kimhi opinatur, Sehonem,cùm eius res florerent,etiam apud Madianitas impe-
raſſe: atq; ideo iſtos dici נְסִיכִים, id eſt, magnates, aut præfectos Sehonis, cùm Madianitæ
eſſent. Et proinde interpretatur illud, יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, caſu gignēdi: atq; de ſuo copulam ſug-
gerit,quæ in Hebræo nulla eſt. quaſi ſcilicet illi magno loco fuerint cùm apud Sehonem,
tum apud incolas Madianitas. Sed id profectò diuinare eſt; atque in ſuam ſententiā ex-
torquere ſacra verba. Quis enim, terræ nomen,de Madianitarum regione, ac non de ea
Num.22,4. terra,quā in præſenti tractamus,accipiat,hoc eſt,de Sehonis iſto regno? Nā, quod Dauidē
Kimhi mouet; mirandū profectò non eſt in eo, quòd viri magnates Madianitæ, operam
Sehoni Amorrhæorū regi dedēre: cùm etiam Balac Moabitarū rex & conſiliariis,& alle-
gatis vſus ſit Madianitis in conducēdo hariolo Balaā. Habebantur enim Iſraelitæ apud
iſtas gentes omnes pro cōmuni hoſte.Et credibile eſt Madianitas præ ceteris illarū regio- Madianitæ induſtrij.
num nationibus ſingulari induſtria excelluiſſe in rebus tractandis. Ioſephus in ſuis anti-
Ioſ.ant.l.4,c.5 quitatibus monet, ab eo qui Recem hîc nominatur, vrbē Arabiæ Petrā, Ar Recē,eſſe ap- Petra Recem dicta.
Sup.c.10,v.40 pellatā. Et nos ſuprà diximus, Chaldæū interpretē vocare ſolere Cades-barneā, vrbē Pe-
træ confinē, Recē inclytā. Porrò quia in Numeris,narrationi cædis iſtorū quinq; magna-
tum adiecta eſt etiā hiſtoria Balaam, ideò hîc quoq; eadē aſſuitur; ceteroqui parū ad pro- Dei iudicia ſæpe ſunt cōmemoranda.
poſitū argumentum pertinens. Sed numquā ſatis ſæpe cōmemorari poſſunt Dei vt erga
pios liberaliſſima beneficia,ita aduerſus impios iuſta ſeueraq; iudicia: vt alij ad virtutē in-
citētur, alij deterreantur à vitiis. Illud certū eſt, Moſen ab iſtis rebus apud Madianitas
geſtis, ad hanc, quam tractamus, diſtributionē profectū eſſe. Cùm igitur in ſacris diariis Annales ſacri, & diaria.
iunctæ & cohærentes iſtæ legerentur hiſtoriæ,credibile eſt; præſentis cōmentarij ſcripto-
rem,eas hîc quoq; coniungere voluiſſe,vt explicatior vniuerſa eſſet narratio. Nomē קֹסֵם,
Iſa.3,2. hariolū propriè ſignificat. Iſaias tamen vſus eſt, pro diuino, vel qui ſubtilioris ingenij ſui
perſpicacitate poſſet futura coniicere,& quod facto opus eſt,præuidere. Nā inter alios,qui
apud Ieroſolymitanos ſua prudētia remp. cōſeruarēt, adnumerauit etiā קֹסֵם,hoc eſt,bo- קֹסֵם
num coniectorē. Quāuis autē haud expers cognitionis veri Dei fuiſſe Balaā videri poſſit:
& rerū omniū euentū ex huius ſolius nutu pendēre, agnouiſſe: nulla cùm niſi diuina ora- De Balaam qualis vates fuerit.
cula, de ſtatu populi Dei, aliarumq; gentiū, deq; regno Dauidis, & Chriſti ediderit,tam-
quā ſacer aliquis vates : tamē ſiquis vniuerſam hiſtoriā preſſiùs attingat,dicta, facta illius
omnia excutiat; profectò intelliget, turpi ambitione eum, atq. auaritia plenū fuiſſe:& à
proborū vatū numero quā lōgiſſimè eſſe ſubmouendū. & ſi in oraculis edēdis Dei fuiſſe
Moreh Neuochim l.2.c.36. organū fatemur. Nā,vt Maimonius Moſes, libro cui titulū fecit, Mōſtratori dubitantiū, Veri prophetæ quales.
inter alia multa, quæ ad ſacras vaticinationes pertinēt, ſcriptū reliquit,Oportet veri Pro-
phetæ mentē, ab omni gloriæ, dominationis, lucri, voluptatis deniq. cupidine, atq.am-
bitione prorſus vacuā eſſe. & ita hominū conſuetudine familiaritateq; vti, vt ipſos pro
cuiusq.vitæ cōditione,ex vero æſtimās, ob nullā ſe patiatur rē, ab eo quod rectū probūq;
eſt,dimoueri. Quibus ſanè virtutibus parum cōgruunt animi Balaam paſſiones: dū quo-
uis modo regalibus promiſſis inhiat,& facultatē gratificādi impio regi, per tam varia di-
uerticula, captat; alia atq. alia procraſtinatione, & ſuā & illius ſpem ſuſpendens; ſi forte
interea bene precādi neceſſitate, qua diuinitùs erat cōſtrictus, ſe poſſet ipſe expedire:aut
mutato Dei æterno ſtabiliq; conſilio, (prô nefas) res quiret pro votis vtriuſq. aliqua tandē
ratione cōfici. Sacrorū enim vatū diuerſa planè eſt conditio. Hi amore Dei inflamati, to- Sacrorum vatum conditio.
tos ſe ad huius obſequiū cōparant:animumq; ſuum,quantū poſſunt,ad perſpicienda eius
cōſilia applicāt: res fluxas, & terrenas deſpiciunt. eoq; fit, vt quarum rerū ſpecies cæleſti
afflatu concipiūt; eas res & ipſi apud ſe in illo reuelationis lumine,probè intelligāt,& cū
vtili doctrina ad alios mortales perferre poſſint, tamquā Dei internuntij, & interpretes.
Horū enim, vt idē ille Maimonius ſcripſit,& ea vis animi,quā intellectū vocamus,& illa
quā appellare ſolemus imaginatiuā : (hoc eſt, quæ res ipſis perceptas ſenſibus, aliis atque
aliis pertrectat modis) cæleſti illo inſtinctu, & diuinis viſis imbuuntur, illuſtranturq;. At
Balaā, Caiphas, huiuſq; conditionis alij;quibus quāuis vitioſis inſtrumentis Deus ad ſuæ
Eccleſiæ vtilitatē aliquando vti dignatus eſt, diuinorū conſiliorū rudes atq. expertes ho-
mines,non aliter atq; ſi mente moti fuiſſent,dederunt ſine mente ſonos; vt Poëtæ verbis

vtar. Eructauit, inquit ſacer vates, cor meũ verbum bonũ. At Balaam nihil ſe in corde, Pſ. 44.
ſed ore dumtaxat tenus oracula, quæ fundit, concepiſſe ipſius fatetur. Sed iam à propoſito
deflectit oratio. Nondũ tamẽ dimittere Balaam poſſum. Mirum enim videtur, qui po-
tuerit ille in Madianitarũ clade occiſus dici: quando paullo antè ab rege Balac exploſus
reuerterat ad locũ ſuum. vt narrant ſacræ literæ. qui locus toto cælo à Madianitarũ regio- Num. 25.
Balaã an Aramæus fuerit.
ne; in qua pugnatũ fuit; diſſitus exiſtimatur. Nam Aramæũ ſe eſſe, & inde ex montibus
Chaldæus. Ioſephus. R. D. Kimhi.
Orientis vſq; excitũ à Balac, iactitat. & habitauiſſe ipſum in פְּתוֹר, Pethor, apud flumen,
atteſtatur ſacra hiſtoria. Flumen autẽ illud eſſe Eufratẽ, tum Chaldæus, tum Ioſephus
cẽſent; κατ' ἐξοχὴν ſcilicet. Hunc ſcopulũ parua declinatione deuitat Kimhi, cùm ait; illũ
reuertiſſe quidẽ domum à Balac: ſed ilico ad Madianitas recurriſſe, mercedis exigendæ
cauſſa; quam ſibi pro flagitioſo conſilio depectus fuerat. Suaſerat enim Madianitis, vt in Num. 31, 16. Apoc. 2, 14.
Iſraelitarũ caſtris ſuas filias proſtituerent; eaq; re gentis Hebraicæ religionẽ labefactarẽt;
qua adhuc eius res ſecundæ ſteterãt. itaq; deprehenſum illũ in cetera turba cecidiſſe. Sed
Balaam fuit Madianita.
alij, vt mihi certe vidẽtur, probabilius opinantur, Balaã fuiſſe Madianitã. Longius enim
à Moabitide Eufratẽ fluere, quã vt credibile ſit, per tantũ loci interuallũ, ſamã vaticinãdi
artis iſtius homũculi percrebuiſſe apud Madianitas: nedũ vt ad procurandũ malũ præ-
Coniectores impoſtores.
ſentiſſimũ, bis ab eis tam longè euocaretur. Et profectò me parũ mouet, quòd Aramæũ
ſe ipſe vocat; atq; à montibus Orientis accitũ gloriatur. Nã, vt ſolet hoc hominũ genus;
quo imperitæ multitudini imponat facilius, iactare ſe magnificentiſſimè; credi poteſt, eũ
ſe Chaldæũ prædicaſſe: quia huius gentis diuinatio ſemper apud omnes fuit celeberrima.
אֲרָם aut verbo אֲרָם, Arã ſubiici loca omnia vſq; ad mare rubrũ. Nam ad קֶדֶם, quod attinet; hoc
קֶדֶם nomine etſi Orientẽ ſignificari ſæpè, certũ eſt; tamẽ in Iudic. hiſtoria filij קֶדֶם, cũ Madia- Iudic. 6, 11.
nitis & Amalecitis annumerati ſunt. Et fieri poteſt, vt ille, mõtes קֶדֶם, nõ ad Orientẽ poſi-
tos mõtes dixerit; ſed primos; hoc eſt; vetuſtiſſimos. Nã & Madianitas ſuos vocat, princi-
piũ gentiũ; q. populũ toto mũdo vetuſtiſſimũ dicat. Iã verò de Eufrate quod dictũ eſt, fa-
teor equidẽ, fluminis nomine, cùm per ſe poſitũ eſt, per antonomaſian, Eufratẽ interdũ
ſignificari. Verũ ille nõ præcisè, apud flumẽ; ſed, apud flumen populariũ ſuorum, ſcribitur Num. 22, 5.
habitaſſe. In qua oratione non poteſt profectò antonomaſiæ locus eſſe. Latinus enim illic
mendosè, עַמּוֹן, pro, עַמּוֹ, videtur legiſſe: cũ diceret, qui habitabat ſuper flumen terræ filio-
rum Ammon, debebat enim dicere: filiorũ populi ſui. Et vt demus illũ Eufratis accolã
fuiſſe, atq. Aramæũ: poterit id, quod fertur ad ſuos reuertiſſe; in eam ſententiã dictum
accipi, quo Ioſue memorabatur rediiſſe cum exercitu ad Galgala, ante cæſos ad Macedæ Sup. c. 10, v. 15.
ſpecũ quinq. reges. Hoc eſt, reuerti quidẽ conſtituiſſe, ſed noua lucelli ſpe apud Madia-
nitas manſiſſe diutius; vt vnà cum ſuis conſultoribus pœnas daret nefarij conſilij Deo.
Nam quod quidã per camelorũ genus, quos à celerrimo curſu dromadas vocant, vectum
vltrò citroq; ſomniant verius, quàm iudicant, quàm ſit ſtultũ, quis non intelligit: cũ ille
non dromade, ſed tarda vectus aſina ad Balac feſtinãrit. Sed de Balaã hactenus. Illud *Ior-
danis & fines*, in hanc ſententiã eſt accipiendum; Iordanẽ, cum ſuis finibus: id eſt vrbibus
adiacentibus, terminaſſe hereditatẽ Rubenitarũ ab Occidente. omiſſum igitur eſt, ſug-
geriq; debet Pronõmẽ: q. d. Iordanis & fines ipſius. Sic enim hunc locũ explicant poſt
Chaldæus. R. R. Solomon, & D. Kimhi.
Chaldæum R. R. Solomon, & Kimhi. Porrò חֲצֵרִים. pro quo vicos, dixi, conuertit Sym-
machus, agros: cùm vellet, vt opinor, ſuburbana prædia ſignificare. Sed magis aſſentior
חֲצֵרִים R. Solomoni, qui ei verbo ſubiici ſcribit loca nullis munita muris; in quibus tamẽ cœtus
hominũ degũt. qualia Græci dicunt ἐπαύλεις; nimirũ minimè operoſis ſubſtructa ædifi-
ciis, & veluti nocturnæ dũtaxat quietis, vitãdęq; cæli iniurię gratia, pro hominibus & pe-
cudibus cõparata. *Dedit præterea Moſes tribui Gad, ipſis Gaditis &c.* 24 25 26 27 28

His quinq; verſibus diſcernitur tribui Gad ſua portio hereditaria. Ea ab Auſtro cõ-
finis erat Rubenitis: ab ortu Ammonitis, & montibus Arabicis: ab occaſu Iordani: deniq;
à Septẽtrione extẽdebatur vltra Iabok, vſq. Mahanaim: vnde deſcẽdebat ad ipſum oſtiũ
יַעְזֵר. Iazer vrbs.
Iabok, propè in ea maris Tiberiadis extremitate, qua Iordanis effluit. Igitur יַעְזֵר, Iazer
terminũ auſtralẽ deſignat: vt à qua vrbe ad Aroer vſq; ductus funiculus, dirimat Rube-
nitarum poſſeſſiones à Gaditicis, ſitq; his pro terminis auſtralibus, illis pro aquilonaribus.
Heſebon, & eius ſitu.
Poſita enim erat יַעְזֵר, Iazer circiter quinq; mill. paſſ. ab Iordane. quindecim verò ab He-
ſebone; vt in libello de locis Hebr. ſcriptũ eſt. Nã Heſebon à Iordane aberat mill. paſſ.
viginti. vnde ortus ſatis magnus fluuius verſus Iazer labitur; & hãc propè abluens, tandẽ
Philadelphia.
Iordani cõmiſcetur. quẽ multi; magno errore profectò; Arnonẽ eſſe putauerũt. A Phila-
delphia porrò aberat Iazer; vt eodẽ libello proditũ eſt; mill. paſſ. decẽ. Erat enim Phila-
delphia

delphia quã Heſebon Occidenti & Iordani vicinior. vt ex Ptolemæi deſcriptione cõſtat. Fuiſſe autem Iazarẽ priſcis temporibus in Moabitarũ ditione, patefaciunt Iſaiæ & Ieremiæ verba. Porrò illud, *Et omnes vrbes Galaad*, vniuersè poſſeſſiones Gaditarũ cõplectitur, præſertim quotquot in ſuperioribus finibus verſus Septemtrionẽ poſitæ fuerũt. Illic enim Galaaditidis erat initiũ. Verũ quia omnes vrbes Galaaditidis non pertinent ad iſtã tribũ (dabitur enim mox dimidiata Galaaditis tribui Manaſſenſiũ:) ilico præciditur illa vniuerſitas his additis verbis: *Dimidiaq́; terra Ammonitarum*. Eſt enim iſtorũ ſenſus: Eatenus modò ſurſum in Galaaditidẽ exporrectam iacuiſſe Gaditarũ hereditatẽ, quatenus dimidia Ammonitarũ ditio Galaaditidẽ ab Oriente ambiebat. Neq; enim exiſtimandũ eſt, Ammonitarũ terras hîc Gaditis attributas eſſe; quas nefas fuit, vt diximus, occupari ab Iſraelitis. Dici fortaſſis probabiliter poſſet, Amorrhæorum reges iſtos, non ſolũ Moabitas,
Iud. 11, 13. ſed etiã Ammonitas de ſuis poſſeſſionibus olim pepuliſſe. Neq. ſine cauſſa, poſtliminij iure Ammonitas cũ Iephthe contendiſſe in Iudicũ hiſtoria. Sed me mouet, quod in Num.
Num. 21, 26. nulla Ammonitarũ mentio eſt; ſed Moabitarum modò; quibus exactis hic conſederũt Amorrhæi; quorũ nunc Iſraelitæ loca occupatũ eunt. Iá verò illud, *vſque Aroer*: clarè oſtẽdit, quouſq; Ammonitæ Galaaditidẽ verſus Auſtrũ cinxerint ab Oriẽte. Nam & in Iudi-
Iudic. 11, 33. cibus memoratũ eſt, Iephthe Ammonitas cecidiſſe ab Aroer vſq. ad Abel-Ceramim. Igitur prope Aroer tum Moabitis & Ammonitis, tum etiã Madianitis cõfinia fuére. Sed cõtendes, fieri non potuiſſe, vt Ammonitæ ad Aroer vſq. pertinerẽt: quos torrentẽ Iabok à Sehonis regno ſecreuiſſe, certa & ſacris literis teſtata res eſt. verũ in promptu eſt quod reſpondeã: Iabok non procul ab illis ſalebroſis locis profectum, per quæ Arnon præcipitat, longo primùm tractu ad Septemtrionẽ verſus ferri; eoq́; curſu magnã Sehonis regni partem ab Ammonitis ſecludere; quamuis non vniuerſam illã, quæ ab Aroer vſq. ad Mahanaim iacet. Ceterũ dicitur *Aroer eſſe è regione Rabbæ*, Ammoniticæ videlicet: hoc eſt, Philadelphię: quia ſecundũ iſtud Ammonitarũ latus, de quo agimus, Aroer ad Auſtrũ poſita,
Steph. de urb. Rabbã aquilonarẽ è regione ſpectat. Et de Rabba quidẽ Ammonitarũ ſcripſit Stephan. in hanc fere ſententiã. Rabbath-ammana, inquit, vrbs eſt in Arabicis montibus. Et rurſus cũ Philadelphiã tractat, tertia inquit Philadelphia Syriæ eſt inclyta vrbs, quæ primũ Ammana, deinde Aſtarte, demũ Philadelphia eſt cognominata, à Ptolemęo Philadelpho. His cõſentanea quoq. ſunt, quę paſſim prodidit Hieronymus cõmentariis ſuis in Prophetas. Cur autẽ Aſtarte dicta fuerit, ſuprà expoſuimus. Cùm porrò ſequitur, *& ab Heſebon vſque ad Ramath-Maſphe*, rurſus ducitur funiculus ab Auſtro verſus Septemtrionem, qui latus illud Orientis deſcribat, non tamẽ ab extrema ad Auſtrũ ora. alioqui non ab Heſebone, ſed ab Aroer auſpicandũ fuiſſet. Exiſtimo autẽ ideo plus operę conſumi in iſtis finibus, qui Oriẽtem claudunt, deſignandis, quã ceteris, ne vlla ſuſpicio reliqua maneat, eſſe aliquid Ammonitis ademtum. Nã ad Auſtrales limites vndiq. erant Rubenitæ: Aquilonares excipiebant Manaſſenſes: Occidentis oræ autẽ fuére extra omnẽ controuerſiã, quippe quas Iordanis deſignabat. Ramath-Maſphe, hoc eſt, collis ſpeculæ; vrbs erat trans Iabok quidem ſita, verſus Septemtrionẽ, at minimè procul: vt eſt in libello de loc. Hebr. ſcriptum. vbi etiã illud proditũ eſt; exſtare etiamnum vicũ à Philadelphia diſſitũ mill. paſs. quindecim, qui & nomine, & veſtigio iſtã Ramath-Maſphe repręſentet. Dabitur hoc oppidũ Leuitis, eritq́; pro aſylo. ſed hoc ſuo loco explicabitur. Qui autẽ ex vno iſto nomine duas vrbes ſibi fingunt, quarũ alterã Ramath, alterã Maſphe faciunt, ij grãmatices Heb. imperiti ſunt. Porrò בְּטֹנִים, Betonim credibile eſt propè ab Ramath Maſphę abfuiſſe. videtur ab arboris certa ſpecie dictus eſſe locus, ſed cuius arboris, planè neſciunt Iudæi. neq. ego diuinare poſſum. Verũ ſi litera Nun pro Mem poſita dici poſſet, planè ſtatuerem, terebinthũ eſſe; de Syrorũ lingua coniecturã faciẽs. Cũ porrò ſequitur, *Atq; à Mahanaim vſq; ad fines Dabir*, deſcribitur finis extimus aquilonaris. Nam Mahanaim haud procul ab ea Rama, de qua modò loquebamur, poſita fuit, in extremo huius hereditatis angulo, qui Septemtrioni ad Orientẽ proximus erat, apud montẽ Galaad. Dabir verò ſuper Iordanẽ, vt eſt in libell. de loc. Hebr. Nimirũ, propè ad oſtiũ Iabok, quo is in Iordanẽ effunditur. Nã de Mahanaim
Gen. 32, 2. vbi exſtiterit, & quæ eius nominis cauſſa fuerit, ſatis certũ eſt ex Iacobi hiſtoria. Is enim, cùm in monte Galaad, cum ſocero ſuo Labane, fœdus feciſſet, ſimul atq; progreſſus inde erat, obuias habuit duas angelorũ turmas: à quibus loco nomen, מַחֲנַיִם, hoc eſt, duorũ caſtrorum, impoſuit. Sed enim vel hæc ſola vrbs luculenter oſtendit, Gaditarum hereditatem non præcisè finitam fuiſſe fluuiolo Iabok: vt quem tandem apud Phanuel tranſmiſerit Iacob. De altera Dabir, quæ vltra Hebronem exſtabat in montoſis Iudææ locis,
Sup. c. 10, v. 38 diximus ſuprà. Iam verò cùm ſequitur, *Præterea in planitie Beth-aram &c.*. enumerantur

non nullæ

Moabitę, Ammonitę, & Madianitæ confines prope Aroer.

Iaboc curſus qualis.

רַבַּת עַמּוֹן Rabbath-Ammon.

רָמַת מִצְפֶּה Ramath Maſphe.

בְּטֹנִים Betonim.

מַחֲנַיִם Mahanaim.

דְּבִיר Dabir. Iaboc.

Phanuel.

non nullæ vrbes Gaditicæ, inde à Iazer; vnde huius hereditatis deſcriptionẽ ſumus auſpicati: hoc eſt, ab ea ora, qua Gad apud Auſtrum proximè Occidentẽ & Iordanem attingebat; ſurſum pergendo verſus Septemtrionẽ, per amœniſſimá illam planitiem, quæ ad Iordanẽ iacebat, vſque ad lacũ Geneſará. Id enim ſignificant illa verba; *reliqua pars regni Sehonis, regis Heſebon: ipſe Iordanis & fines, vſque ad oram maris Tiberiadis, cis Iordanem verſus Orientem*. Dicitur autem *reliqua pars*, quia proximam verſus Auſtrum, Rubenitę habebát. Illud verò, *cis Iordanem verſus Orientem*, nihil aliud, quàm ripam Iordanis, ſiniſtram oſtẽdit. Nam dextra pertinebat ad nouem tribus & dimidiam. Sunt igitur iſtis verbis deſignati fines occidui hereditatis Gaditicæ, ab Auſtro verſus Septemtrionem. Eſt autem credibile, has vrbes quo ordine adnumerantur, eodem in progreſſione quamq. occurriſſe.
בֵּית הָרָם Beth aram. Fuit ergo בֵּית הָרָם, Beth-aram inter alias maximè auſtralis, & Iazeri proxima. Deinceps
בֵּית נִמְרָה Beth Nemra. verò בֵּית נִמְרָה, Beth-Nimra. poſt hanc סֻכּוֹת, Succoth. tum poſtremo loco צָפֹן, Saphon. & ſanè huius quoque nomini conſentaneũ eſt; quod Septemtrionẽ ſignificat; ipſam ceteris
סֻכּוֹת Succoth. aquilonariorem fuiſſe. Quin ipſa etiam סֻכּוֹת; quantum certè ex Iacobi itinere poſſumus coniectura augurari; non alio poteſt loco apud Iordanem cõmodè ſtatui, quàm ordo ille,
צָפוֹן Saphon. quem modò diximus, poſtulat. Ille enim à Phanuel, trãſmiſſo illic Iabok, ad hanc vrbem profectus, cùm fixis tabernaculis paullulum quieuiſſet, Iordanem hìc traiecit: & vſque ad Salem progreſſus eſt. Saphonem quoq; ſuper Iordanẽ exſtitiſſe, auctorem laudare poſſum Euſebiũ de locis Hebr. Sed de reliquis duabus, an in fluminis ripa, an paullũ interius exſtiterint, nihil laboro. Eſt enim res incerta. Illud verò certum, meo quidẽ iudicio, videri debet; poſitas fuiſſe omnes cis Iabok. quãdo Iordanis planities nominatur, in qua
Dabir. Mahanaim. Betonim. Rama Maſphe. exſtiterint. At Dabir, Mahanaim, Betonim, Ramam-Maſphe, de quibus nuper agebamus, eas fuiſſe ſitas trans Iabok. Sed vt paucis nomina iſtarũ enodem, atq; explicẽ, סֻכּוֹת, Succoth à tabernaculis Iacobi vocata eſt, in quibus ſe ſuosq; non nihil recreauit, cùm ex Meſopotamia reuertens, à fratre ſuo Eſau ſe expediuiſſet. בֵּית הָרָם, ſolent interpretari, domum excelſam. ſed quia in Deuteronomio habet literam Nun pro Mem vltimo loco, Gen. 33, 17.
mihi probabilius videtur vrbem hanc à viro quopiam, cui nomen הָרָם, aut הָרָן, Haram
נִמְרִים Nemrim op. aut Haran fuerit, appellatam eſſe. בֵּית נִמְרָה. Beth-Nemra, Pardi domus eſt. vnde נִמְרִים; hoc eſt, Pardos, eam nominauit Iſaias, cùm ab aquis & lætis paſcuis prædicaret. Erat Iſa. 15, 6. enim, vt ſæpe diximus, vniuerſa iſta planities, ad Iordanem, lætiſſimo fœcundiſſimoque ſolo: quippe ſummiſſiore, & quod cotannis redundantis fluminis aquis recreabatur.

Dedit denique Moſes dimidiæ tribui Manaſſis &c. 29 20 21

NVSQVAM, quod equidem ſciam, patefacta explicataq; cauſſa eſt, in ſacris literis; quæ Moſen mouerit, vt Manaſſenſibus poſſeſſiones ſedesq; aſſignaret cis flumen: non Num. 32, 1. enim vidétur cum Rubenitis & Gaditis fuiſſe candidati in Numeris. Exiſtimare autem, ipſos iſtarum tribuũ exẽplo prouocatos, armis ſibi in regione feliciſſima poſſeſſiones pòſt quęſiuiſſe; Moſemq; facilè annuiſſe: id verò cum eorum iniuria coniũctum eſſe videatur, quibus duo illa regna iam antè donata fuerant. Mihi quidem ea conſiderãti, quæ ad iſtã rem pertinent, tùm in Numeris commemorata; tum initio capitis XVII. huius commentarij; credibile videtur; Machiris virtuti hoc præmium à Moſe delatum vltrò eſſe, cùm ſimul Rubenitis & Gaditis, quod ambiebant, concederet: quippe vir diuinus, & Dei Spiritu mirabiliter afflatus, intelligebat; & ſingularem fuiſſe in debellando Og, Manaſſenſium virtutem; & tam ampla duo regna à ſolis duabus tribubus neque tota occupari, neque ſatis aduerſus Barbarorum incurſiones defendi poſſe. Ad pagos autem illos Iair, ſiue mauis, vrbes, quod attinet: & ſimul ad Canath, vel Noben, hæc ego loca opinor, tum demum propria Iairis & Nobæ virtute expugnata paullatim eſſe, poſtquam Manaſſenſibus ſuperior regni Og pars vniuerſè permiſſa fuiſſet à Moſe. Nam quod in Deuteronomio Moſes, tamquam vno impetu, primoq; cum hoſte congreſſu capta ſit vniuerſa ditio Og, vnà cum pagis Iair, & Argob ſic contexere narrationem videtur; id non eſt ita. Deu. 3, 4.
Moſes enim ſtrictim percenſet illic, quæ ad eum vſq; diem geſta fuerant: non etiam di-
R. Abraham F. Ezdræ. ſtinctè ſeriem rerum geſtarũ explicare laborat. Sed Aben-Ezdras exiſtimat; Manaſſenſes, ſimul cum Rubenitis & Gaditis flagitauiſſe hanc hereditatẽ: verũ quia dimidiata modò
R. Moſes Gerundenſis. tribus eſſent, nullã eſſe in Numeris factã petitionis ipſorũ mentionẽ. Rurſus Nehmannus opinatur, Cùm Rubenitis atq. Gaditis attributæ fuiſſent poſſeſſiones, quod horũ vſibus ſuperfuit, id in mediũ omnibus reliquis tribubus eſſe propoſitũ. Itaq. Manaſſenſes & Iairũ, ſingulari audacia ſua & fortitudine fretos, eam Dei Moſiſq; liberalitatẽ arripuiſſe; cùm eſſent etiã ipſi re pecuaria diuites. Per me igitur libera eſt ſua cuiq. exiſtimatio, in re

obſcura

obſcura & incerta, neq; maximi etiá momenti. Moſen autẽ nihil in his rebus temerè cõ- Manaſſenſes an pauciores cis quàm trans Iordané manſerint.
ſtituiſſe, id verò teſtatiſſimũ eſt. Sed neque illud ſatis expeditũ eſt ad explicandũ; minor
ne; an æqua pars Manaſſenſiũ fuerit, quæ cis Iordané conſedit, cũ ea quæ tranſiuit. Enu-
1.Par.5,14. merantur quidẽ ſtirpes ſeptẽ, quæ tranſierunt. at totidem in Paralipomenis proſapiæ no-
minátur, quæ cis manſère. Nam verbũ, חצי, tollere iſtã dubitationẽ non poteſt. Non enim חצי
dimidiatæ modò, ſed diuiſæ quomodocumq. rei partẽ alterutrã ſignificat. Sed iſtud ite-
rum tractabimus capite XVII. quare nũc hactenus. Rurſus illud, *Et fuit dimidia tribus filio-*
rum Manaſſis &c. minimè ſuperuacaneũ eſt. ſed ratã fuiſſe iſtã Moſis donationẽ oſtẽdit;
quámuis ſub conditione, vt diximus, facta eſſet. Atq. in iſtorũ hereditate deſcribenda, vt
in aliorũ; progreſſus fit ab Auſtro in Septemtrionẽ. Gaditarũ enim fines terminabamus à
Septẽtrione ad Mahanaim. Itaq. hinc auſpicamur Auſtrales Manaſſenſiũ. Etſi autẽ hîc
1.Par.5.23. nulli certi limites aquilonares nominati ſunt: tamen in Paralip. ſcriptũ eſt, Manaſſenſiũ
poſſeſſiones pertinuiſſe vſq; ad Baal-Hermon, & Sanir, & montẽ Hermon. De Pagis, ſiue
Num.32,41. Hauoth Iair, redeat lector in memoriã eorũ quæ prodita ſunt in Num. poſiti fuerunt illi
1.Par.2,22. in regione ea quæ Argob eſt cognominata: de qua ſuus erit dicẽdi locus. Sed admirabile De Iair.
profectò eſt, quòd Iair totas ſexaginta vrbes adipiſcitur in Manaſſenſiũ hereditate, quẽ
certũ eſt, Iudæũ, non Manaſſenſem fuiſſe. Erat enim Segubi filius, Heſroniſq; nepos. Sed Iair Iudęus cur cum Manaſſenſibus locatus.
reſponderi poſſe puto: Iairũ virum fortiſſimũ Manaſſenſes ſecutũ eſſe, cùm eſſet ex Ma-
naſſenſis Machiris, viri celeberrimi, filia procreatus. ob quã cauſſam ipſæ etiã ſacræ literæ
Num.32,41. Manaſſis filium appellauère in Num. Hæc enim tanta ſanguinis neceſſitudo ſatis eſſe po-
tuit, ad adipiſcendã apud eos hereditatem, quibus hæc non ſortẽ, ſed Moſis, vel Dei ve-
riùs arbitrio aſſignabatur. Porrò Nobe, quin Iairis filius fuerit, aut certè proxima illi co- De Nobe.
gnatione copulatus, vix puto ambigendũ eſſe: cùm ille Paralipomenôn locus luculenter
ſanciat, Noben vrbẽ, ſiue Canath in illorũ LX. pagorum numero fuiſſe. Ceterũ nugæ me- Doct. Heb. nugaces.
ræ ſunt, & indignæ relatu prorſus, quibus Doct. Hebr. nituntur efficere, alium Iairum
Segubi filiũ, alium hunc Manaſſeũ fuiſſe. cùm clara res ſit, vtrũuis fuiſſe poſſeſſorẽ iſto-
rum LX. pagorũ. Rurſus illud quoque dubitationẽ magnã habere videtur: quòd qui pri- Dimidia tribus Manaſſis cur dimidium filiorũ Machir. Explicatus locus.
mò dimidia tribus Manaſſis vocátur, ij mox dicuntur, dimidium filiorũ Machir: cùm ex
1.Par.7,14. Paralip. appareat, Manaſſen filios genuiſſe duos: Ezrielẽ ex vxore; Machirum ex pellice.
Sed hoc ſecus eſt, ſi eas interpunctiones ſequamur, quæ in Hebræo nunc habentur. Sunt
enim verba Hebræa, ſi, κατὰ λέξιν, reddantur; huiuſmodi. Filij Manaſſis, Ezriel, quẽ pe-
perit. concubina illius Aramæa pepetit Machir, patrẽ Galaad. quę eo ſenſu eſſe accipiẽda
cenſet Kimhi, vt putemus Ezrielẽ, non ex concubina illa Aramæa, ſed ex alia quapiam R. D. Kimhi.
matre procreatum fuiſſe; & quidem patre Galaad, auo verò Manaſſe. nomenq; matris
illius in hoc ſcripto pręteritum eſſe. itaq; Ezrielem non fuiſſe filium Manaſſis, ſed prone-
Num.26,30. potem. Et ſanè hoc eſſe verum, conficitur luculenter ex Numeris. Et Machirẽ Manaſſis
fuiſſe primogenitũ, vt ſic dicam, audiemus capite XVII. Cur autem in Manaſſis ſtirpe re-
cẽſenda, pronepos ante filium cõmemoraretur, fieri poteſt, vt illius tũ gloria maior fuerit
ex rebus geſtis. Quod ſi iſta minùs probabilia tibi vidẽtur; per me licet exiſtimes, Machiri
etiam nomẽ Ezriel fuiſſe. Aut, ſi Latini tralationẽ non lubet repudiare; quando ea appro-
batorẽ habet R. Solomonẽ; & certũ eſt interpũcta nõ eſſe vetuſtiſſima; dicas licet, Ezrielẽ R. Solomon.
ex legitimo cõnubio natum, obiiſſe abſque liberis. itaq; vniuerſam Manaſſis ſtirpem ad
Machirẽ ancillæ filiũ recidiſſe: atque ideò in illa Moſis recenſione, quæ fit in Numeris;
nullã eſſe poſteritatis Ezrielis mentionẽ: vt neq. in hoc cõmentario, quẽ in manibus ha-
bemus; cùm cap. XVII. iſta repetuntur. Quod ſi neq. iſtorum quidquã ſatis placere poteſt:
exiſtimemus, cũ duos haberet filios Manaſſes; alterius modò, Machiris; neq. huius vniuer
ſam; ſed dimidiatam poſteritatẽ cis Iordanẽ mãſiſſe. De Aſtaroth, & Edrai ſuprà dictũ eſt.

Hi ſunt quibus hereditatem diſtribuit Moſes &c. 32 33

PRONOMEN demõſtrationis, אֵלֶּה, anceps eſt. Nam incertũ eſt, an ipſas poſſeſſiones,
& terrena demonſtret; an tribus eas, quibus regio iſta eſt conceſſa. Verbũ enim, נִחֵל, tam נחל
hominem ipſum inſtituere heredem, quàm hereditatẽ ei aſſignare ſignificat. De campis
Moabiticis diximus ſuperius, planitiem fuiſſe, à Iordanis, & Arnonis oſtiis, quibus iſti Campi Moabitici.
fluuij in Aſphaltitẽ intrant, longè per Sehonis regnũ porrectã, inter Iordanẽ ab Occidẽte,
& mõtes Arabicos Abarim, Nebo, Phaſga ceteros ab Oriẽte. quã planitiẽ olim Moabitæ
occuparant, prius quã ab Amorrhæis pulſi trans Arnonẽ ceſſiſſent. Iordanis autẽ Ieri- Iordanis Ierichuntis.
chuntis dicitur: quia hi campi ad Iordanẽ poſiti ex aduerſo ſpectabant Ierichuntẽ trans
flumen ſitã, ſtadiis, vt minimũ, ſexaginta. quod alibi eſt à nobis expoſitũ. Vltimo verſicu-
lo, ipſus Dominus Deus, dicitur eſſe hereditas Leuitarum. quo autem ſenſu, diximus
nuper.

Chaldæus. אמר & דבר differunt.

nuper. Chaldæus id his ferè verbis explicat. Dona quæ dedit Leuitis Dominus Deus Iſraelis, ea ſunt ipſorum hereditas. Verbum דבר, haud temere vſurpatur de alijs quàm maximi momenti ſanctionibus. quale pondus non eſt in verbo אמר.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAP. XIIII.

Hæc verò ſunt quæ hereditatis loco acceperunt Iſraelitæ. &c. 1 2 3 4 5

POST expoſitam aſſignationem hereditatis, cis Iordanem, quę duabus tribubus & dimidiæ eſt diſtributa à Moſe; & oſtenſas cuiuſque tribus proprias poſſeſſiones; venitur iam vltra Iordanem, in ſacratiorem Chananæam; & patefactum itur; quid hîc quoque cuiq. tribuum reliquarum obtigerit ſorte. Nam cùm in hac neque magna regione, neq; ſolò vbique ſimiliter læto commodoq́;, tribus multæ ſeparatim eſſent collocandæ, opus ſortitione erat; vt ſuas cuiq. ſedes Deus ipſe, tãquam digito metatus eſſe videretur. ne diuerſa terreni conditio rixarũ & odij inter fratres cauſſa eſſet; dum alij ſiluas, montes, litus arenoſum, tamquã relegati haberent, alij amœnis huberibusq́; locis fruerentur. Ad hoc: aliorum hereditas vacua, aliorũ in poteſtate ſortiſſimorũ hoſtium ad huc poſita eſſet. Sed quando ſortitio, & ſi diuinæ voluntatis indicium certũ eſſe videretur, tamẽ ab hominibus adminiſtrari regiq́; debuit; vt horum fidẽ ceteroqui ſuſpicioſam, faceret omnibus perſpicuam, deſignarat olim Deus ipſe certos viros nominatim, qui iſti præeſſent muneri, Eleazarum Pontificẽ max. Ioſuã Imperatorem, ac deinceps è ſingulis decẽ tribubus viros ſingulos. atq. ij ſunt, qui nunc, *capita patrum tribuum filiorum Iſrael*, dicũtur. quos, cùm per tot bella, perq; tam varios caſus, & rerũ diſcrimina incolumes omnes ille conſeruarit; cui non perſuaſiſſimũ ſit, diuino conſilio, non etiam hominũ vel fauore, vel gratia, rem iſtã agi; & tamquã menſoris Dei radio hereditates ſingulas deſcribi? Verùm enimuero exiſtimant quidã, longè maius difficiliusq́; munus iſtos duodecim viros diuiſionis faciundę habuiſſe; quàm vt ſortẽ modò procurarent iudicarentq́; ſortitionem: quãdo ipſi dediſſe hereditatem Iſraelitis memorantur. Sortẽ enim, tamquã Dei nutum, ſignificaſſe quidem, qua regione quęq. tribus eſſet collocanda: ſed iſtorũ deinde diuiſorum fuiſſe operis, regionem quamq., pro tribulium numero eius tribus, cui quęq. ſorte obuenerat, finibus aut amplioribus, aut anguſtioribus, circumſcribere. Id enim eſſe illud, quod in Numeris edixit, iubente Deo, Moſes; ei qui magno numero fuerit, ampliorẽ dabitis hereditatẽ; ei verò qui exiguo, mĩnorẽ. Sed iſta res obſcura per ſe, & incerta, tractabitur à nobis capite XVIII. ad verſiculũ IV. explicatius. Quare id modò nunc dicemus; parũ firmũ eſſe argumentũ hoc: ipſos XII. viros cuiq. tribui vel auxiſſe, vel diminuiſſe hereditatẽ, quã diuina ſors deſignarat; quia dicuntur ipſi dediſſe Iſraelitis hereditatẽ. Nam & ſacerdotes paſtores dicimus, cũ cæleſtibus ſacramẽtis piorũ hominũ paſcunt animos; quia Dei ſunt adminiſtri, atq. interpretes. quales fuiſſe etiam illos diuinę ſortitionis, nemo, opinor, negauerit. Porrò cur tanta religione, tantaq́; cautione opus eſſet in iſta diſtributione facienda, prçut fuerat in illa cis Iordanẽ, ego hanc afferri cauſſam iuſtiſſimã poſſe arbitror. quia, cũ Chriſtus, qui vniuerſę ſacræ hiſtorię fundamentũ eſt, & ſcopus, ex his tribubus, trãs Iordanẽ collocatis, olim eſſet naſciturus; neceſſariũ prorſus fuerit, eas quã diſtinctiſſimas, in ſuis quamq. ſedibus vſq. eò manere, dum ille in lucẽ tandẽ feliciſſimo partu editus, ſacrorũ vatũ prædictiones cõprobaſſet. Nam ſi, cõfuſis tribubus, in dubiũ incertumq́; reuocari potuiſſet diuæ virginis, quę illum peperit, proſapia; Deus bone, quanta cũ mercede Satanas omnibus ſæculis mortalium omniũ fidem ſolicitaſſet? Et verò ad illam etiã alterã deſignationẽ opus fuiſſe approbatione iſtorũ XII. virûm, vt rata planè eſſet, explicatũ à nobis ſuprà eſt. Ceterùm ipſam ſortitionẽ, nõ eſſe fortunæ, temeritatisq́; ludũ; ſi iuſta cum religione fiat; ſed certiſſimum diuini conſilij indicium, oſtendimus capite ſeptimo. & res ipſa in hac, quæ modò agetur, partitione, declarabit luculẽtiſſimè. Quales enim regiones pleriſq. tribubus olim obuenturas vaticinatus fuerat in extremo vitæ actu Iacob, ante annos propè ducentos quinquaginta: & nuper etiã Moſes, cũ è vita eſſet exiturus; tale cuique terrenũ ſors quoq. obijciet. Iudę enim obtinget terra vitibus, & paſcuis abundãs. Zabuloni & Iſſachari portuoſũ litus maris. Aſeri ferax frumẽti, olei, metallorũ regio. Beniamino vicina tẽplo habitatio; vt veluti inter Dei humeros ſedere videri poſſit. Ephraimo, & Manaſſi ſolũ modis omnibus, vt ſic dicã, benedictiſſimũ. deniq. Nephthalimo cultus lętusq́. tractus ab Occidẽte ad Auſtrũ verſus procurrẽs. Poſtremò Leui exheres erit: Simeõ quaſi in aliena hereditate apud Iudã collocabitur. cũ ergo illas Iacobi, Moſisq́. prędictiones tã certo caſu ſors ipſa cõprobauerit, profectò

Num. 34.16.

Num. 33.54.

Sacerdotes quomodo paſtores dicantur.

Cur operoſior diuiſio trans Iordanẽ, quam cis Iordanem.

Chriſtus vniuerſæ ſacrę hiſtoriæ fundamentum eſt, & ſcopus.

Sortitio nõ eſt res fortuita ſed Dei iudicium.

Sortis & prædictionum Iacobi & Moſis conſenſio.

Quales cuique tribui regiones obuenerint.

profectò ipſa impudentia fuerit impudentior; ſi quis vel cæleſtem afflatum in Iacobo
Moſeque; vel Dei iudicium in ſortibus, vel denique diuinam prouidentiam vtrobique
nolit agnoſcere. aut ipſa ſtupiditate ſtupidior, ſi non animaduertat. Sed dicat aliquis,
Quid opus fuit ſortitione, ſi ex Iacobi, Moſiſque prædictionibus, tamquam teſtamenti Occupatio.
cuiuſpiam tabulis, cernere ſuam quæque tribus hereditatem ſatis certè potuit? Atqui
fuère quidem illorum patrum oraculis omnino ſic deſignata vnicuique tribui ſua loca,
vt ex euentu, earum prædictionum ſortiumque inter ipſas conſenſionem mirificam
quiuis poſſet agnoſcere. verùm obſcurius, quàm vt iis tolli, aut ſedari controuerſiæ om-
nes inter homines auaros pertinaceſque potuiſſent: præſertim cùm multorum verborũ
explanatio ex rebus poſt multa ſæcula venturis penderet. Quî enim intelligi potuit,
quid eſſet, Beniaminum inter Dei humeros habitaturum, antè, quàm delectus exædi-
ficando templo locus fuiſſet? Nulla ergò melior ratio iniri potuit, qua Iſraelitis vel veri-
tas promiſſionum Dei; quas à maioribus ſuis, tamquam per manus traditas, acceperant; Dei promiſſa vera.
perſuaderetur firmius; vel eiuſdem prouidentia & paternum erga ſuam gentem ſtudiũ Dei prouidentia & cura erga Eccleſiam.
apparerent, atque exſtarent manifeſtius; quàm vt per ſortes, nullo modo ſuſpectas, ſed
vndiquaque diuinas, apertè intelligerent; Deum ne vinum quidem, aut frumentum vel
oleum, lac, metallum, aut ſi quid minoris eſt, olim vni tribui præ alia pollicitum eſſe,
quod non planè præſtitiſſet. Si enim in illis promiſſis nihil fefellit: quis putet in aliis quæ
ad vniuerſum cætum ſpectant, & in quibus omnium ſalus poſita eſt, non ſeruaturum
fidem? Nam niſi illa patres ſanctiſſimi prædixiſſent, fortuna caſuſque in ſortitione lu-
ſiſſe exiſtimari potuiſſent. Rurſus, ſi prædictiones illas non ſors, ſed XII virûm conſiliũ cõ-
probaſſet, nihil puduiſſet calumniatores impios dicere; quæ Moſes pro ſui animi affe-
ctione, qua tunc erga quamque tribum erat, pro oraculis morientis Iacobi iactitauiſſet,
& ſuis vltimis effatis approbauiſſet; ea nunc iſtos de compacto ſuis iudiciis rata facere;
quo diuinitatis exiſtimationem cum Moſi, tum ſibi apud populum parerent. Sed de
ſorte nunc hactenus. plura enim dicta ſunt capite ſeptimo. Porrò cur Ioſephi filij Ma- Cur Ioſephi filij in Patriarchas duos cooptati.
naſſes, & Ephraim duas conſtituerent tribus, nepotes cùm eſſent Iacobi, non autem filij;
cauſſa afferri nulla, opinor, alia certa poteſt, quàm Dei æternum conſilium; cuius inſtin-
Gen. 48. v. 5. ctu Iacobus moriturus duos iſtos in filiorum, hoc eſt, vt vocamus, patriarcharum locum
adoptauit; ſolenni ritu, & conceptis verbis. Illud tamen abſque dubitatione dici poteſt,
1. Paralip. 5. v. 1. & 2. quod ſacris verbis eſt in Paralipomenis proditum; ætatis prærogatiuam, quam Ruben
per ſcelus violati tori paterni merito amiſerat, eam Ioſephi liberis donatam fuiſſe: quan
tum quidem ad duplicem hereditaris portionem attineret. Nam ius illud alterũ, quo Cur Iudæ principatus Rubenis primogeniti delatus.
natu primi longiſſimè fratres ſuos præcellebant; & omnino tamquam principes familiæ
erant, ad Iudam fuerat delatum. nimirum, quia ex huius poſteritate olim Chriſtus eſſet
oriturus. Non igitur rectè à Latino dictum eſt; filios Ioſephi in Leuitarũ ſucceſſiſſe lo- Latinus refellitur.
cum. Neque enim Leuitæ deſierunt eſſe vna tribus: neq. Ioſephæi Leuitarum, ſed Ru-
benis altera vncia; cùm ei vt natu maximo deberentur duæ; ſunt donati. Nomini קִנְיָן, קִנְיָן
pro quo dixi, *bona*, ſubiiciuntur omnia, quæ nobis comparauimus atque acquiſiuimus:
planè quæ Græci *κτήματα* dicunt. Sed מִקְנֶה, etſi ab eadem ductum eſt poſitione, ta- מִקְנֶה
men plerumque pro pecoribus vſurpatur. Quippe priſcis hominibus ab omni quæſtu
improbo alienis diuitiæ pecudes erant. Vnde & Latinis manſit pecuniæ nomen. Chal-
dæus tamen hoc loco, מִקְנֶה, armentitium pecus; קִנְיָן, verò, minorũ animaliũ greges eſt
interpretatus. At LXXII, pro vtroque reddiderũt *κτήνη*, vt certè habent emendati libri. κτήνη.
hoc autem verbum cõmune eſſe & maioribus, & minoribus pecudibus apud Græcos
Num. 35. v. 3. ſcripſit Demetrius Triclinius Sophoclis explanator. Porrò in Numeris, vbi lex iſta inſti-
tuitur; pro מִקְנֶה, ſcriptũ eſt, בְּהֵמָה, quod omne genus animalia bruta ſignificat Et pro
קִנְיָן, eſt רְכוּשׁ, id autem quaſuis facultates, & bona parta cõplectitur. Neque enim in diẽ
Leuitas ſic vixiſſe opinandũ eſt, vt cùm pecora alerent, non etiam caſulis, in quibus bu-
tyro caſeiſque parandis, atque aſſeruandis opera daretur, opus habuerint. Nam quod Tractat.
Doctores Hebr. tamquã oſcitantes, effutiunt; nefas fuiſſe, in illis Leuitarũ ſuburbanis, עירובים
aut plantare arborẽ, aut vllũ ædificiũ exædificare, quis eis hoc credat, nullã cauſſam affe- פ ה
rentibus, niſi fortaſſis Iudæus aliquis? Vocantur autẽ ſuburbana, מִגְרָשׁ, ab eiiciẽdo, amo- מִגְרָשׁ
uendoq́; Quia pertinent quidẽ ea loca ad habitationũ cõmoditates, ſed tamen ab ipſis
Num. 35 v. 4. habitationibus tamquã ſepoſita, & ſemota ſunt. Eorũ ſpacia ſunt in Numeris definita
» certis cubitis. Eſt enim illic ſcriptũ in hanc ſententiã. Et ſuburbana earũ vrbiũ quas da-
» bitis Leuitis, ſunto à muro vrbis extrorſum, mille cubitorũ, quoquo verſus. Metiemini

autem extra vrbem eam partē quæ ad Orientem eſt, bis mille cubitis; & eā quæ eſt ad Meridiē, bis mille cubitis, tum quæ eſt ad Occidentem totidē cubitis: deniq. eam etiā quæ ad Septemtrionem, totidē. ipſaq; vrbs erit in meditullio. talia habebūt vrbes Leuitarum pomœria. Iſta autē ego certè, ſic accipio, vt putē, circum vrbis muros ducendā eſſe

Suburbana vrbium Leuiticarum quo modo dimetienda.

lineā, à cuius quouis puncto ad proximā murorum partē mille cubitorum ſit interuallū. eiuſmodi autē lineā ſic optimè poſſe per ambitū vrbis deſcribi; ſi primum rectà verſus Orientem à muro ſpaciū mille cubitorū notaueris. ac deinde ab ea nota aliud mille cubitorum in obliquum verſus Septemtrionē, aliud totidē verſus Meridiem deſcripſeris. Similiterq; feceris verſus Auſtrum; verſus Occidentē; verſus Septemtrionem deniq. Sic enim, ſi non prorſus circulum effeceris, qui ſuburbana vndiquaq. cōplectatur; at certè ſatis clarè oſtenderis, quà vbiq. ducenda ſit illa linea, vt illorum circumſcriptio abſoluatur. Sed vt rem exēplo patefaciam: demus rotūda eſſe vrbis mœnia. atq. ab illis ad quatuor cæli regiones, quatuor protendantur lineæ rectæ, quarū quælibet mille cubitos lōga ſit. Noteturque eius quę ad Orientem ducitur extremum punctū litera A. Eius verò quæ ad Meridiem, B. Ad Occidentem C Deniq. ad Aquilonem D. Deinde ab A, obliquè verſus Meridiem notetur interuallū mille cubitorum litera E. Sed ita, vt, E, abſit à muro vrbis, qua parte proximè, cubitis item mille. Rurſus ab A, alterum interuallum mille cubitorum verſus Septemtrionem obliquè notetur litera F. eadem prorſus ratione, qua, E, verſus Auſtrum. erit intercapedo inter E & F bis mille cubitorum. Iam verò ſi idem fiat, ſimili ſymmetria vtrimque, à B: item, à, C: & à, D: videbis, ſi non prorſus circulum effectum, at delineatum eſſe; quo pomœria comprehenſa, quoquo verſus ab vrbis muris pateant cubitos mille: ſicut præſente figura adumbratum cernis.

Nehmannus.

Alij aliter ſuburbana iſta dimetiūtur. Nehmānus enim ea quadro definit verſus quaſq. cæli plagas: cuius quadri latera quingētis cubitis ſingula ſint dimenſa. Sic enim cōtineat quodq. quadrum bis mille cubitos. Sed Iudæorum pars maior opinatur, bis mille cubi-

Iudæorum opinio.

tis ſuburbana eſſe, à quauis muri parte extrorſum, terminanda. Mille autē cubitos eos, qui mœnibus proximi ſunt, propriè, מִגְרָשׁ, vocari: quia præter hortorum cōmoditates, ipſis etiā ſordibus egerendis ſeruiant. Quod verò alteris mille cubitis cōtinetur terrenū, id pecudibus paſcendis eſſe deputatum. Atq. in hac ſententia ſequi Doct. Heb. vidētur Tractat. עירובין cap. 1. qui, vbi de hominum cōgreſſibus, quatenus iis fas ſit vti diebus feſtis, diſceptant; hunc ipſum locum bene multis verbis parum explanant. Sed iſta ſentētia, mihi quidē cognitionē habere faciliorē videtur, quàm ſacris verbis cōgruentior eſt. Diximus ſuprà; Leuitis nō eſſe aſſignatam vnā aliquam regionē, vt vbiq. adeſſent qui Legē Dei docerent po- Sup. ca. 13. & 14. pulum, atq. explanarent; & tamquā viuendi præceptores eſſent. Nunc verò etiam illud

Cur Leuitis certæ vrbes aſſignatæ ſint

quæri poſſe videtur: cur certæ ipſis vrbes ſint aſſignatæ; neq. permiſſum vt paſſim habitarent, vbi collibitum eſſet? Verùm expeditiſſima reſpōſio eſt. Sic enim vitæ commoditates ſecuti, facilè ſe omnes in amœniſſimas regiones cōtuliſſent. Ad hoc: niſi ſeorſim habitaſſent, qui peculiariter cultui diuino dicati erant, verendum fuiſſet, ne vulgi vitiis aſſueſcerent: eorum enim facillimè moribus informamur, quorū aſſiduo vtimur cōtubernio atq. conuictu. Iam verò multi vno iuncti collegio, ad eas virtutes magis incitabantur mutua cohortatione, doctrina, exemplo, æmulatione, quę ipſorum ordinē in primis decebant. Erantq. illiuſmodi ciuitates, quaſi γυμνάσια καὶ φροντιστήρια pietatis: in quibus Dei colendi, & ſacrorum rituum doctrina optimè conſeruaretur: ac vnde ciuitates vicinæ cæleſtis diſciplinæ ſemina, ſanctiorisque vitæ exempla petere poſſent. Sed iſta nunc hactenus. Nam hic locus libri Numerorum proprius eſt.

Acceſſerunt autem filij Iudæ ad Ioſuam in Galgalis, &c. 6

Rvrsvs abrumpitur propoſita diuiſionis narratio: idq. rerum geſtarum ſerie; vt ego certè opinor; poſtulante. Eſt enim credibile; Iudæos, cum ſuo tribuli Calebo tū primum interpellaſſe Ioſuam de Hebrone, cùm eum aggredi ſortitionē velle animaduerterent. quippe verētes, ne locus qui Calebo extra ſortē debebatur, is ſi cum ceteris locis

in bydriam

in hydriam cõiectus eſſet, alteri cuipiam obueniret. Illud, *in Galgalis*, dictum eſt, propter alteram partitionem; quæ põſt, apud Siluntem peragetur. Sed cur Caleb Cenezæus cognominatus ſit, (quamquã in Hebræo anceps eſt oratio, ad Calebum ne, an ad Iephone id pertineat;) multæ & diſcrepantes ſunt Iudæorum opiniones: neq. vllæ; vt mihi certè videntur, ſatis firmis probatæ argumentis. Doctores Hebr. autumant, partim à vitrico, alij à fratre, qui fuerit Othonielis pater, ſic eſſe appellatũ. Hic enim Cenez dici videtur proximo capite. At Kimhi mauult exiſtimare, Cenez tũ Calebi, tum Othonielis fuiſſe vel auũ, vel proauum. Atque hanc ego ſententiam ad veri ſimilitudinem eſſe propenſiorem cenſeo. Is verò, qui quæſtiones in Paralipomena ſcripſit, minimè ineptè ſane; putat Cenezæum à loco quopiam eſſe cognominatum. Sed mittamus rem obſcuram, & incertã. Illudq́ue videamus, quî poſſit Calebus Iephonæ filius dici: cùm in Paralipomenis Heſrone natus memoretur. Certum eſt, Heſronem inter eos fuiſſe, qui cum Iacobo in Ægyptum deſcenderant, annis circiter ducẽtis & ſedecim antè, quàm Caleb quadragenarius mitteretur à Moſe ſpeculatum Chananæam. Eſtq́ etiam illud teſtatum ſacris literis, Calebũ inter eos Heſronis filios recenſeri debere, quos ille ex priore coniuge procreauit: non autem ex Machiris filia, quam demum ſexagenarius duxit vxorem. Planè ergò ex his confectum eſt, Calebum Heſronis quidem filium dici, at certè nepotem ex priore vxore eſſe. Alioqui enim plus quàm ter quadraginta annorum fuiſſet, cum è Cadeſ-barnea mitteretur ſpeculator. Neque verò inſolens eſt: vt Nepotes inter filios adnumerentur; præſertim ſi ſunt rerum geſtarũ gloria clari. Rectè ergò filius Iephonę dicitur, cùm Heſronem, nõ patrem ſed auum, aut fortaſſe proauum, vel abauum habuerit. Quare inſulſum eſt eorum cõmentum, & ab hiſtoriæ ignoratione profectum, qui fingunt, Heſroni etiam Iephonæ fuiſſe nomen. Ineptius etiam Doctor. Hebr. qui, vbi tractant de hoſtiis in ſacrificio non permutandis, dicunt: Calebum Iephonæ filium eſſe appellatum, nõ quia parente aliquo, cui id nominis fuerit, natus eſſet, ſed quia fuit ipſe circumſpectus; cùm ad ſceleratæ ſpeculatorum conſpirationis ſocietatem ſe nollet adiungere. Nota eſt enim verbi, פָּנָה ſignificatio. Sed illud eorundẽ non ineptũ modò, verùm plus quàm puerile eſt, quod ἐν τῷ συνεδρίῳ, capite octauo, effutiunt; fuiſſe homines, qui anno ætatis octauo liberos procrearũt. Sed profectò nihil erat, cur ii Rabbini iſtũ ſtupidi atque amentes in has coniicerent anguſtias. Porrò illud verbum, quod locutum eſſe Deum ad Moſen de ſe, atque de Ioſua ait Caleb, quale fuerit, id verò obſcurum atq. incertum eſt: quando montem Hebronis eo promiſſum ſibi eſſe dicit; cùm inquit, *Dato mihi montem iſtum, de quo loquebatur Dominus illo die.* Sunt ergo, qui exiſtimant; promiſſa illa, quæ Calebo Moſes, tamquam Dei interpres, tũ promiſerat, cùm ille fortiſſimè cauſſam huius, aduerſus ſociorum calumnias defendiſſet; non eſſe ſacris literis prodita memoriæ: quippe quæ ſeorſim, vnoq́ue Ioſua conſcio, fuerint dicta. Quæ opinio haud facilè profectò in controuerſiam adduci queat. Certum eſt enim, nõ omnia, quæ acta ſunt, etiam ſacris literis eſſe conſignata. Nos tamen alia ratione illud inueſtigare conabimur. Dei verba quæ ad iſtã rem ſpectantia ille de Calebo feciſſe memoratur, huiuſmodi ferè in Numeris, & Deuteronomio ſcripta leguntur. Seruũ autẽ meũ Calebũ; quia alio fuit animo, & perſtitit mihi adhærere; introducam in terrã, ad quam acceſſit: habebitq́. eã illius ſemen hereditatem. Iſta verba, inquiunt Iudæi, acuti ſcilicet ſcripturæ explanatores; de Hebronis monte ſunt planè accipienda. quia ad eũ ſolus Calebus acceſſit; cùm ceteri non auderent vnà ire; propter Gigantes. Scriptum eſt enim: Aſcenderunt per Auſtrum; & venit Hebronem. Non autem, venerunt Hebronem. Ita nihil illos pudet, fortiſſimum & diuinum virum Iuſuam, vnà cum aliis damnare timiditatis, & ignauiæ. Quaſi verò inſolens res ſit in ſacris verbis enallage numerorum? Sed omiſſis Iudæorũ puerilibus argutiis; certum eſt, de ſingulari quopiam loco, præcisè, verba illa Dei intelligi debuiſſe. Non enim vniuerſam Chananæam habere potuit Calebi ſemen. Iam verò ſacris verbis teſtatum eſt; ceteros ſpeculatores, ob eos potiſſimum Gigantes, quos in Hebronis monte viderant, turbas illas in populo dediſſe: Calebum autem contrà; nihil illos eſſe metuendos, clamaſſe. Vnde probabile, mihi quidẽ certè, videtur; hunc, vt vanũ eſſe aliorũ metũ luculentiùs oſtenderet; in turbida illa altercatione, peculiariter ſibi, pro ſua hereditatis portione, eum locũ depopoſciſſe, quem ignaui homines, & improbi, præ ceteris locis inexpugnabilem eſſe clamitabant. Moſen ergò, virũ diuinũ, cùm etiã præſciret, illã regionem, in qua Hebron exſtabat, obuenturam tribui Iudaicæ; cuius erat tribulis Calebus; illa Dei verba tum de Hebrone interpretatũ eſſe. Nam, vt nullũ ſibi Ca-

Margin notes (right): Caleb cur Cenezæus. — R. Dauid Kimhi. — Auctor quæſt. in Paralipomena. — Calebus Heſronis ne filius an Iephonæ ſit. — Nepotes in ſacra hiſtoria aliquando filiorum loco numerantur. — Quodnã fuerit verbũ Dei quo Calebo promiſit Hebronem. — Non omnia eſſe ſacris literis prodita. — Iudæorũ opinio refellitur.

Margin notes (left): 1. Paralip. 2. v. 21. — 1 Par. 2. v. 18 — Tractat. תמורה פ׳ ג׳ — Tractat. סנהדרין פ׳ ח׳ — Num. 14. v. 24 — Deut. 1. v. 36 — Num. 13. v. 23

lebus certum locũ depopoſcerit; profectò nõ aliter videntur illa Dei promiſſa fuiſſe accipienda, quàm vt exiſtimaretur, *κατ' ἀντίθεσιν*, dicere; in eo ſe loco Calebum, eiusq; poſteros collocaturũ, quẽ locũ ceteri prorſus obtineri nõ poſſe perſuaſiſſent populo. Ad hoc, niſi illud, *terram ad quam acceſſit*, præcisè dictũ à Deo fuiſſet; quid erat cur vnũ Calebum nominaret; & nõ ſimul Ioſuam; ſimiliter atq. vtrumque nominat, cùm vniuerse de terra, paullo pòſt, verba facit huiuſmodi? Non peruenietis ad terrã, in qua, vt vos collocarẽ, leuaueram manũ meã; præter Calebum filiũ Iephonæ, & Ioſuam filium Nun. At enim cur nõ etiam Ioſuæ peculiarẽ promitteret Deus fidei & conſtantiæ mercedẽ ſi quæras, in promtu eſt quod reſpondeã: promiſiſſe; & quidẽ ampliſſimã. Hoc enim rectè ſignificatũ eſſe illis Calebi verbis, ego certè opinor, cùm ait, *de rebus meis, & de rebus tuis*. Quis enim nõ putet, denuò hic Ioſuæ promiſſum eſſe imperiũ, ſicut Calebo Hebronem? Nã perueniendi in Chananæã ſpes, in veteribus promiſſis fuit, & vtriq. cũ ceteris omnibus cõmunis, qui eã vltrò nõ abiiciebant. Neq. verò erat quòd ſpes ea priuatim iſtis iam daretur denuò, quam ſatis firmè, & tamquã in manibus retinebãt. Sed iſta hactenus. Ceterũ quod Calebus Iehouã, hoc eſt, Dñm Deũ nominat; quodq; Moſen, virũ Dei, hoc eſt diuinũ, & Deo familiarẽ dicit, ea mirificè ad cauſſam quã agit, accõmodata ſunt. Neque enim poteſt is, cui Deus promiſit, fruſtra eſſe neq. interpres atq. internũtius Dei vanus exiſtimari. Argumenta igitur ſunt ab auctoritate ducta tũ Dei, tũ Moſis. Chaldæus pro, viro Dei, dixit, Prophetã Dei. De Cadeſ-barnea & diximus alibi, & erit dicendũ ſæpiùs.

Num. 14. v. 30

Cur Ioſuæ nõ promiſſa à Deo peculiaris portio.

Filius quadraginta annorum eram, cùm mitteret Moſes, &c. 7

Temporum ratio.

Emd. 7. v. 7. Deut. 31. v. 2

CALEBVS annos quadraginta quinque præteriiſſe ait, ex quo Speculatorem egit. Vnde efficitur, annos iã exactos eſſe circiter ſeptẽ poſt Moſis exceſſum. Nã amãdati fuetãt exploratores circiter poſt ſeſquiannũ ab relicta Ægypto. Deinde populus rebellij ſui pœnas dedit per deſertum annis circiter XXXVIII. Nam obiit Moſes anno quadrageſimo poſtquam exceſſiſſet Ægypto. Erat enim octogenarius, cũ populariũ ſuorũ cauſſam ageret apud Pharaonẽ. centũ autẽ & viginti annorũ cùm exiret è vita. Iam verò ſi ad annos XXXVIII addas ſeptẽ, cõfeceris ſummã XLV. Cur verò Ioſephus quinq. modò annorũ faciat interuallũ à trãſmiſſo Iordane, ad terræ partitionẽ vſq., alibi eſt à nobis explicatum. Porrò illud, *Referebam ad illum rem, vt erat apud animum meum*: LXXII interpretes reddidetũt numero pluriũ, quaſi reliqui exploratores ſui animi ſenſum, improbũ videlicet, eſſu tiuerint corã Moſe, eoq; populũ terruerint. Sed id etſi ita eſt, tamẽ illud Hebraicis verbis planè dicitur, quod ego expreſſi. Eſt enim cõtẽtio fidei Calebi, cũ reliquorũ perfidia. Cùm autẽ dicit, ſe ex animi ſui ſentẽtia retuliſſe rẽ ad Moſen, citra omnẽ arrogãtiã mirificè cõmẽdat eã, quam in Deo repoſitã habuerat fiduciã. Eſt enim ac ſi dicat, nullius ſe gratia hominis aucupatũ fuiſſe ſuis verbis, neq. cuiuſquã furorem expauiſſe: ſed quod planè ſentiret, id ſe fuiſſe prolocutũ. Senſit ergò, Deũ ſua promiſſa omnino eſſe perfecturũ, & quidẽ facillimè: cum diceret; Vos nolite timere populũ illius terræ: ſunt enim cibus noſter: amiſerũt præſidiũ ſuũ; & Dñs apud nos eſt. Vtinã verò Calebũ imitari aliquãdo in animũ inducant, qui magna cũ dignitate in principũ aulis verſantur; quiq; reipub. præfecti ſunt; aut eã tractãt atq. ſuis ambitionibus, leuitatibusq; Dei cauſſam, hoc eſt, ipſam veritatẽ, anteponãt: neq. per tot ſimulationes, diſſimulationesq;, ne dicã turpiſſima mendacia, tũ apud imprudẽtes principes gratiã, tũ in vulgus imperitũ cõmẽdationẽ tã fœdè atq. ſcelerate venẽtur. At enim deteſtãda eſt veterũ Iudæorũ improbitas, quorũ recẽtior quoq. ſynagoga, tãquã dictata reddit, probatq; cõmẽta; qui de ſe cõiiciẽtes aliorũ hominũ mẽtes, dicũt; Calebũ retuliſſe rẽ, vt fuerat apud eius animũ: nõ autẽ, vt fuerat paullo antè in ore: cùm per iter, verbis quidẽ, tũ ipſe, tũ Ioſua ad collegarũ ſuorũ cõſpirationẽ ſe adiunxiſſent: ſed animo tamẽ rectã ſententiã retinuiſſent. Quod profectò tantorum virorum ſancta fortitudine eſt longè indigniſſimum.

Sup. cu. 11. v. 18.

Num. 14. v. 9.

Admonitio. Aulicorũ ambitio & leuitas damnatur

Iudæi improbi refelluntur

Fratres vero mei qui erant mecum, liquefaciebant cor populi, &c. 8

IN liquefaciendi verbo metaphora eſt, quæ animi firmitudinem diſſolui ſignificat; ſicut cera ad ignem liqueſcit. Chaldæus, frangere; dixit; in quo verbo item tranſlatio eſt. Ipſum autẽ verbum Hebraicum הִמְסִיו, more Chaldaico ſcriptũ eſt; vt auctor eſt R. Iudas Dauidis filius cognominatus חיוג, primus apud Iudæos Grammaticus; aut, vt cenſet R. Moſes Kimhi, poſitũ eſt Vau loco He in fine. Sed ſi huic aſſentimur, dicendũ eſt, ſingularẽ numerũ pro plurali eſſe ſcriptum. Cõplere poſt Deum, eſt, nõ ſolùm priuatim piè, ſanctèq; viuere: ſed Dei etiã gloriã, & proximi ſalutẽ, quibus fieri poteſt modis, ad vltimũ vſq. vitæ actũ procurare: & omnino munere eo, cui quẽq. Deus præfecit, attẽtè, gnauiter, cõſtãter defungi. Neq. enim vllus curſus quãtumuis alacriter cœptus magnã laudẽ meretur,

הִמְסִיו

R. Iudas Grammaticus.
R. Moſes Kimhi.
Cõplere poſt Deum.

Sententia.

meretur, ſi per ignauiam, aut leuitatem citra metam ſiſtatur. Eſt autem oratio immi-
nuta; quam LXXII rectè ſupplent, addito verbo infinito, ἐπακολουθῆσαι, hoc eſt, ſequi. Di- *LXXII.*
xerunt enim: Ego verò pergebam ſequi Dominum. Sed quibus verbis, quanta animi cō
ſtantia, quamque obnixè cauſſam Dei aduerſus improbos ſocios defenderit Calebus, ſi
quis requirit, is ea relegat, quæ in Numeris capite XIII, & XIV perſcripta ſunt. Sed for-
taſſe videatur alicui, iſta cōmemoratione officij, & pietatis propriæ, laudē ſibi aſſumere *An Calebi de ſe commemoratio arrogās.*
Calebus arroganter nimium. Verùm id non eſt ita. Oportet enim exiſtimare, longè alia
mente ſanctos homines, alia improbos de ſuis virtutibus vel apud Deum, vel apud ho- *Aliter ſancti, aliter improbi ſua benefacta commemorant.*
mines loqui. Hi enim vanæ gloriolæ auidi, ſe ipſi prædicatione efferre ſtudent: illi ab om
ni rerum ſuarum inani oſtentatione alieni; ſi quas fortè ſuas virtutes commemorant: id
prorſus ἀφιλαύτως faciunt, & minimè malitioſè: vt vel ſeipſos ea recordatione animent, cō-
firmentq́; quo ſuperioris vitæ ſuæ rectè facta cōtinuò aliis atque aliis melioribus cumulatū
ornatumq́; pergant: vel vt audientium animos ad memoriam Dei erga ſe benignitatis
reuocent; cuius gratia adiuti talia ipſi patrauerint; & ſimul quadam æmulatione ad re-
ctè viuendum incitent. vel denique, quia humana quadam ſimplicitate exiſtimant, ſe,
poſita Deo, tamquam ante oculos, ſua ipſorum pietate, poſſe illum inducere faciliùs; vt
iis, quæ modò ab ipſo piè flagitant, annuat. Quod Ezechiæ eueniſſe, ſacris literis eſt con-
ſignatū: & ſæpiùs etiam ipſi Dauidi. Aut poſtremò, quia ex publicæ, aut priuatæ rei vſū
eſſe intelligūt, vt ingenuè rationē vitæ ſuæ reddant. Idq́. nūc noſtro accidit Calebo. qui
ſe vnū in pietatis officio conſtaurē manſiſſe ideò cōmemorat: vt intelligant Iſraelitæ, cur
extra ſortē portio ipſi hereditatis ſit à Deo Moſeq́; promiſſa. Fuiſſe enim illud promiſ-
ſum tamquā mercedē illiuſmodi cōſtantis pietatis, ſatis indicat, quando cōtinuò addit.

Iurabatq́. Moſes illo die dicens: Profectò terra quam, &c. 9

Q. d. illo meo pietatis officio permotus eſt, vt talia iuratus promitteret. Sed ſunt iſta
ad verſic. VI, à nobis tractata. Quare id modò explicabimus: Cur iuraſſe Moſen dicat:
& qualis ſit illa iuriſiurandi formula, quæ verbis אם לא, hoc eſt, ſi non, cōtinetur. Certum *אם לא*
eſt, Moſen Dei interpretem veriſſimum & fuiſſe, & ab omnibus exiſtimatum eſſe. quip
pe in quo Dei ſpiritus loquebatur. Nullo igitur diſcrimine verba Dei ſæpe Moſi, & vi-
ciſſim Moſis Deo attribuuntur, in ſacra hiſtoria. Itaq́. Calebus, vt promiſcuè nūc Mo- *Verba Dei Moſi, & Moſis Deo attribuuntur.*
ſen, nunc Deum de iſto mōte loquentem inducit, ſic & Moſen iuraſſe dicit, quia Deus
Num. 14 v. 20 illa ſua verba, quæ de præſente re faciebat in Numeris, iureiurando ſanciuerat; cùm di-
„ ceret. Viuo ego, & implebitur gloria Domini vniuerſa terra, profectò, omnes viri qui vi-
„ derunt gloriam meā, & ſigna mea, quæ feci in Ægypto, & in deſerto: atq. tentauerunt
„ me iam decies: neque obedientes fuerunt voci meæ, non ſunt viſuri terram, quam iura-
„ ueram patribus ipſorum: & quicumq. me auerſantur, non videbunt illam. Seruum au-
„ tem meū Caleb, quia fuit in eo animus alius, & compleuit poſt me, inducam in terram;
„ ad quam acceſſit: & ſemen ipſius poſſidebit eam pro hereditate. Pendent enim omnia
iſta continuo orationis filo, ab illo Dei iureiurando, quod per vitam ſuā, rerum omniū,
quæ vſquam ſunt, effectricem, & conſeruatricē, iurauerat multo ſanctiſſimum. Ceterū
ipſam iurandi formulam Calebus, vt eſt in ſacris literis vſitatiſſimum, profert curtā, iſtis
duobus verbulis, אם לא, quæ ſi Latinè dicantur, erunt, Si non. aut niſi. Nimirum religio- *אם לא*
nis cauſſa ſic loquuntur viri ſanctiſſimi per ἀποσιώπησιν, ſiue præciſionem; ne ſacroſan- *Iurandi formulæ cur eclipticæ & curtæ.*
ctum Dei nomen temerè vſurpent: aut potius, quæ à Dei ſumma atq. immenſa probi-
tate & natura ſunt aliena, ea ne verbis dicant. Nam cùm Deum ſic loquētem facimus:
Viuo ego, ſi non hoc, illud fiat, &c. Aut etiam omiſſo viuendi verbo, Si non hæc, aut illa
faciā. Perinde eſt ac ſi dicat Deus: Ne viuā. aut, ne ſim verax, niſi illa præſtentur. Neſas
autē eſt, tale quid de Deo concipere animo; multo etiam magis, effari verbis. atq. ideo
ἐλλειπτικῶς & præciſè efferuntur illiuſmodi orationes. Iurant autē etiam in ſacra hiſtoria
homines interdum hac formula, vt dicant; Sic faciat mihi Deus, & ſic addat. hoc eſt, ſic *Sic faciat mihi Deus, & ſic addat.*
magis magisq́. facere pergat: vbi ſola ſimilitudinis particula dira verba tegūt. Id enim ſi
explicetur, hanc habeat ſententiam. Me malè perdat Deus, & porrò perditū eat, ſi hoc,
aut illud fecero, aut non fecero. Quod dicere cùm religio ſit, (nemo enim verbis, nedū
animo ſibi malè precari debet), præcidūtur malè ominata illa verba. Volebam autē hoc
loco ſemel iſta exponere. quia imminutū illud loquendi genus ſæpè obſcuriſſimum eſt,
præſertim ſi quis Hebraicè legat. Nam interpretes nō inepti ſolent explicatiùs reddere.
De, עולם, hoc eſt, perpetuo tempore, ſiue ſæculo, diximus alibi, ſatis, opinor, multa.

Iam verò en conſeruauit me Dominus in vita, &c. 10 11 12

POSTQVAM argumento grauiſſimo & firmiſſimo vſus eſt Calebus,ipſis Dei Mo-
ſiſque promiſſis;quibus non parere,ſine ſcelere non poſſent diſtributores, nititur etiam
ſententiarum quadam congerie,atq. amplificatione;occulto incremento altius atq. al-
tius inſurgens. Conſeruauit, inquit, me Deus adhuc ſuperſtitem, poſt illa promiſſa : &
quidem per ſolidos quadraginta quinque annos: & quidem per deſertũ: in quo æquales
mei plerique omnes conciderunt. Neque verò conſeruauit modò, verùm etiã homini
octoginta quinque nato annos eas ipſas vires animi,corporiſq;, aduerſus naturæ ius,in-
tegras manere voluit, quæ tum erant,cùm illa mihi promiſſa daret. Cum ergò iſta ſint
conſtantiſſimæ Dei voluntatis certiſſima ſigna : quæ alioqui ſolet hominũ vitiis mutari
aliquando: non eſt quod vos mihi denegetis, quæ ille benigniſſimè obtulit: atq. etiam-
Chaldæus. num offert quodam modo. Porrò illud, *Cùm verſaretur Iſrael in deſerto*, Chaldæus red-
Ingredi & egredi. didit;qui verſabatur cum Iſraele in deſerto: Moſen ſignificans. vt certè eſt in meo co-
dice Complutenſi ſcriptum: & vt à Kimhi verba illius proferũtur. Ingredi & egredi,eſt
in omni vitæ munere,officio ſuo fungi. Non ergò plene ſatis dixit Latinus, ad gradien-
dum. LXXII ad bellicos labores tolerandos vtrumque accõmodarunt. Nam in Regum 1.Reg.18.v.5
hiſtoria ſcriptum eſt; Dauidem feliciter egredi ſolere, quocumque mitteretur à Saulle.
ideoque rei militari præfectum ab illo fuiſſe. Significat ergò his verbis Calebus,nihil ſe
ab ſua ætate alienum petere; quamuis arduam ſibi depoſcat prouinciã. Iam verò illud,
Nam tu audiſti illo die, ſi longiore interuallo interpungendum putamus,atq. ab inſequẽ-
tibus diſtinguendum;plane idipſum erit,quod verſu ſexto dicebat: Tu noſti verbum il-
lud, quod loquebatur Dominus ad Moſen. Nimirum rurſus Ioſuæ,vt Iudicis,cõſcien-
tiam teſtem citat;Hebronem eſſe locũ,quem ei Deus olim promiſit.& vt in memoriam
ille redire melius poſſit,continuò addit: *Erant enim illic Aenacini, & vrbes magnæ munitæ.*
q. d. Scis Deum ideò mihi eum locum,præ ceteris,pollicitum eſſe; quia improbi noſtri
collegæ cum gigantum,qui illum obtinebant,terribilem aſpectum, vrbeſque munitiſ-
ſimas,quæ illic erant, multitudini tamquam ob oculos ſeditioſis ſuis verbis poſuiſſent,
hanc deſperatione potiundi promiſſa terra affecerant. At enim nihil vetat cur minus
continuatis verborum coniunctionibus, ſic conuertamus hunc locum : *Nam tu audiuiſti
illo die,quod illic eſſent Aenacini, vrbeſq; magnæ & munitæ.* quaſi à rei, quam ambit, condi-
tione,argumentum ducat Calebus: quippe quæ ſit eiuſmodi, vt etiam ſi impetret,nihil
niſi quod cum ſumma difficultate, periculis, laboribus coniunctum ſit, accepiſſe videri
Occupatio. poſſit. Atqui exiſtimabis,abſurdum eſſe; ſi Ioſuam audiſſe de Ænacinis,deque munitis
vrbibus Hebronis dicat; quaſi non vnà cum aliis ſpeculatoribus ipſe illuc acceſſerit. Ve-
rùm facilè reſponderi poteſt,audire pro cognoſcere,poſitum eſſe: aut Calebum ad XII
viros diuiſionis faciundæ verba iſta facere: quorum,præter Ioſuam,nemo Ænacinos vi-
derat. Nam aut non eduxerat illos ſecum in expeditionẽ Imperator, cùm loca illa ar-
matus percurreret; aut abdiderant ſe tum Ænacini vel in ſuis antris, vel in Philiſtinorũ
vrbibus. vt alibi expoſuimus. Porrò illud, *Si fortè Dominus ſit mecum*, ſpem cum difficul-
tate miſtam continet. & difficultas quidem doni æſtimationem minuit : ſpes verò do-
Alia occupatio. nandi voluntatem prouocat. Sed hìc occurrat illud, parum conſentaneam eſſe iſtã Ca-
lebi orationem maximæ illi fiduciæ quam præ ſe ferebat verbis,cùm apud Moſen,atq.
vniuerſam multitudinem collegis ſuis reſiſteret. dubitantet enim nunc de auxilio Dei
Vniuerſæ Eccleſiæ fiducia debet eſſe certiſſima. loquitur. Atqui hoc non eſt ita. Illic enim nihil de ſe priuatim , ſed vniuersè de populi
Dei victoria dicebat. hic autem de ſe modeſtè ſentit, minimè ignarus,mortaliũ quem-
Singuli timere poſſunt caſto timore. que ſæpè,vel propenſiſſimam Dei erga ſe voluntatem & gratiam,auertere ſuis vitiis. Eſt
quidem Eccleſiæ vniuerſitati fiducia certiſſima in Deo per Chriſtum;per cuius ſpiritum Rom.8.v.15.
clamat Abba pater. at ſingulis videndũ eſt,ne ſe efferant: neúe inſoleſcant,ſed timeant, Ibidẽ 11.v.20
Chaldæus. caſto,vt vocat Auguſtinus, timore; ne fortè reiectanei fiant. Chaldæus hunc locum ex- Auguſt. in Ioan.tract.85.
preſſit his ferè verbis. Si fortè verbum Domini ſit mihi auxilio. Illud nimirum verbum, 1.Cor.9.v.vlt.
quod inde à condito Adamo, per admirabilem ſuum amorem erga mortales, ipſorum
ſuſcepit patrocinium apud Deum Patrem. Sed hæc alibi explicata ſunt pluribus.

Et benedixit illi Ioſua. dediq; Hebronem Calebo, &c. 13 14

ברך Benedicere. VERBVM ברך, quod Theologi ſuo verbo,benedicere,interpretãtur; eſt, boni quip
piam in aliũ conferre, eoq; illũ ornare & amplificare. Itaque Deus benedicere homini
dicitur,in quẽ paternam ſuã benignitatẽ re ipſa confert: palamq; facit,quæ ad illius cõ-
moda ſalutemq; pertinent,ea ſibi curæ eſſe omnia. Interdũ tamen hoc ad futurũ tẽpus
ſpectat;

ſpectar;propter promiſſorum Dei conſtantiá & veritaté. Nam cùm promittit ille cuipiá
aliquid, isq; eam promiſſioné fiducia amplectitur; benedictionem vocant. At cùm Deo
benedicitur, quia nihil in hunc conferri à quoquá poteſt; quippe qui ipſam rerú vniuer-
ſitatem ſolidá poſſidet: nihil aliud benedicere eſt; quam grato animo diuinū numen &
nomen proſequi; atq. prædicatione efferre. quod Græce εὐχαριστεῖν dicitur, in ſacris li-
teris. Sed enim eſt & tertium benedicendi genus, quo Dei gratia efficaciter in Eccleſia
diſpenſatur: dum ritè inuocato, per adminiſtrum hominé, ſuper cœtum piorú, nomine
Dei, tamquá æternæ ſalutis, & omnis boni vnico pignore; ipſe Deus efficitur propitius;
atq. ad miſericordiá benignitatemq; ſanctè prouocatur, recordatione ſuorú ipſius pro-
miſſorú; & quodámodo adigitur: ſi ita fas eſt loqui. Atq. hoc benedicendi munus pro-
prium eſſe ſuorú ſacerdotú ipſe, lata lege, voluit: & formulam ipſam conceptis verbis
faciendá præſcripſit, ipſumq. verum benedictionis fonté cómonſtrauit, cùm in Numeris
Num.6 v.23. diceret: Loquere ad Aharonem, & ad filios ipſius dicens: Sic benedicitore filiis Iſrael,
» vtétes his ad ipſos verbis. Benedicat tibi Dominus; & cuſtodiat te. Illuſtret te facie ſua:
» & miſereatur tui. Adhibeat vultum ſuú ad te: pacemq; ad te afferat. Cùm enim nomen
» meú ponent ſuper Iſraelitas; ego ipſis benedicam. Primùm enim Sacerdotes iſti mu-
neri præficit; (ij enim ex vna Aharonis familia creabátur;) qui tamquá *ταμίας* & promi,
bona nobis ex ipſius diuina penuaria cella queant proferre. deinde clauem, qua hoc ſuæ
gratiæ promtuarium reſerent, oſtendit: ſuum videlicet nomen ſanctiſſimum; quod ſa-
cra precatione nobis concilient, adiungántq;. Sed hic opus eſt quoq., vt nos noſmet filios
Iſrael præſtemus: hoc eſt, Dei promiſſionibus, vt Iſrael, fidem adiungamus. deniq. fon-
Iacob.1.v.17. tem ipſum ſacrum veluti recludit, cùm addit: Ego ipſis benedicá. Quippe omne bonú
munus, & perfectum donú ex alto deſcendit à patre luminum. Homines enim, qua ho-
mines ſunt, nulla nos cæleſtis gratiæ particula imbuere poſſunt. at qua Dei ſunt admi-
niſtri, & theſauri benignitatis Chriſti diſpenſatione ritè funguntur, poſſunt; propter ipſa
Dei promiſſa; quæ ille gratuita bonitate probitareq; mortalium generi promiſit. ex illis
enim vis vniuerſa, atq. efficientia illius ſacerdotalis benedictionis apta dependet. Sed
iam à propoſito aberrare videmur. Ego verò ideò huc declinaui, quia eò impietatis, aut
verius inſaniæ, multos iam ferri, ſtultarum opinationú libidine, animaduerti, vt ſtatuere
nihil eos pudeat; ſcelus eſſe; ſi quis aut ſibi ipſe, aut alteri, per Dei nomen, bene precetur.
Id quod, ab omni memoria, viros pios factitaſſe, proditú ſacris etiá literis eſt. Benedixit
ergò Imperator Calebo: quia ei côceſſit, quæ ambiebat. niſi ſi quis exiſtimare malit, ſo-
lenné hic ritum quempiá ſignificari; quo illi Hebronem hereditario iure addixerit, tra-
dideritq;. qualé ritum forenſes nunc inueſtiturá vocant. Et huc ſpectare accuratam illá
nominum & cognominum repetitionem. Dicitur autem Hebron non ea modò pars Hebron.
montis, in qua exſtabat Cariath-arbe. Sed vniuerſa illa vicinia. Nam & Dabir cum He-
brone data cenſetur, vt mox audiemus.

Nomen autem Hebronis olim fuerat Cariath-arbe, &c. 15 Hebron vnde dicta.

HEBRONIS nomé acceptú refert diuus Hieronymus Hebroni filio Calebi, cuius
1.Paral. 2.v. 41. mentio eſt in Paralipomenis. Quod quàm ſit firmú equidé neſcio. Nam ſanè illa ver-
ba, quibus Calebi iſte filius appellatur אֲבִי חֶבְרוֹן, Id autem eſt; Pater Hebronis; non ſatis
1.Paralip. 2. v.21. magno ſunt argumento ei rei. Nam Machir quoq. dictus eſt אֲבִי-גִלְעָד, Pater Galaad, nó
quia Galaaditidi nomen ſuú impoſuit, ſed quia illic imperauit. Verumtamé cùm tam
multis in locis illud, Cariath-arbe, pro vetuſto nomine iactetur, bona côiectura eſt, alterú
hoc, Hebronis, recés eſſe. Id auté ſi eſt a Calebi filio profectú, planè efficitur, Moſis quin-
que libros, vt certè nunc habentur; non eſſe ab ipſo conſcriptos. De qua re alibi diſpu-
Supra praefatione. tauimus. Sed Cariath-Arbe, ſi Latinè dicas, eſt ciuitas, aut vrbs, Arbæ. Cur auté vir iſte
Arba inter Ænacinos magnus fuiſſe ſcribatur: an quia corporis mole in illo gigantú ge- Cariath-arbe. קִרְיַת-אַרְבַּע
nere excelluerit: an verò, quia penes eú fuerit apud eam genté principatus, nó ſatis expli
Sup.ca. 11. v. 21. cata res eſt. Audiemus quidé eú alibi nominari, אֲבִי עֲנָק, hoc eſt, Patré Ænac: verùm hoc Arba cur homo magnus.
æquè de imperio, atq. de generis origine accipi poſſe, modò dicebá. Et, vt ſuperiùs quo-
que eſt à nobis expoſitú, videntur Ænacini, à quodá viro nomine Ænac potius prognati,
quàm ab Arba. Nam quod quidá Ænac, Arba vocatum dicút, quia quartus cum tribus
filiis, Achiman, Seſai, & Tholmai dominatú Hebrone habuerit, puerilis mihi côiectura Quis Hebronis conditor.
videtur. Rurſus neq. illud expeditú eſt: an Arba hanc vrbé primus cóndiderit: quod ſanè
Infra cap. 15. v.13. fieri non poteſt vt verú ſit; ſi fuit illorú gigantú pater, qui Ioſuæ principatu viuebant. Sed
hoc ſuo loco videbimus. An verò idcirco ſit illius appellata vrbs, quia eá diu ſuo domi-

natu tenuit, quod mihi videtur credibilius. Nam & R. Solomon illá à Cham Noę filio
R. Solomon — exædificatá eſſe putat. Sed iſta ſubtilius atq. accuratiùs perſequi curioſitas fuerit; cùm
ſint per ſe obſcuriſſima, & propter maximá vetuſtatẽ prorſus inexplicabilia. Quare his
Cur Hebron dicta ſit ciuitas Arbæ, hoc eſt quatuor. — omiſſis, exponam paucis quæ de hoc nomine קִרְיַת אַרְבַּע Cariath-Arbæ, in antiquis Hebræorum cõmentariis, quæ illi nominant, בראשית רבה Bereſchit Rabba, legi. Scriptum
enim illic eſt; ideò ab אַרְבַּע Arba, hoc eſt, quatuor, nomen iſti vrbi eſſe: quia priſcis ſæculis quatuor illic viri pij habitauerint, Aner, Eſchol, Mamre, & Abraham; iidemque
illic ſint circumciſi. Quatuor item matronæ celeberrimæ famæ ſepultæ: Eua, Sara, Re-
Adam an ſepultus apud Hebronem. — becca, Lea. Et quatuor Patriarchæ quoq., Adam, Abraham, Iſaac, Iacob. Ad hæc, quia
Abraham inde quatuor reges inſecutus percuſſerit. Sed piget referre cetera. Sunt enim
Hieronymus. — nimis multa, & parum firma. Quamuis non ignorem etiam diuum Hieronymum in ea
fuiſſe ſententia, vt putaret, primum humani generis parentem Adamum illic eſſe humatum. Quin præſentem locum ſciens, vt videtur, in aliam ſententiam eſt interpretatus, quam Hebrææ verba præ ſe ferunt. ſi modò ipſe eſt Latinæ tralationis auctor; vt
מרדש שיל חשירים — illam ſuam opinionem de Adami ſepulcro affirmaret. Sed quod ille de Adamo ſentire
videtur, id in vetuſtis commentariis, quę in Cantica Solomonis ſcripta exſtát, de Abrahamo explanatur à Iudæis: qui vt ex homine iſto magno, Abrahamum efficiant, tam
multas afferunt illic nugas, vt data opera ridiculi eſſe voluiſſe videri poſſint. Illud ta-
Abraham cur media mundi ætate vixerit. — men vnum relatu non eſt indignum, quod aiunt: Abrahamum ſub mediam conditi orbis ætatem, in hoc mortalium theatrum à Deo eſſe productũ; vt ſua ipſe virtute, & quæ
antè fuiſſent, & quæ pôſt ventura eſſent ſæcula veluti fulciret. Columnam enim non in
angulo quopiam domus; ſed in ipſo collocari meditullio, quæ ædificiũ ſuſtineat. Certè
ſuauiſſima illa placatioris Dei vox, quæ ſpem ſalutis humann generi oſtẽdit, inde ab offenſo per peccatum numine, ab Abrahamo primum clariùs eſt audita atq. apertiùs. Sed
hoc hactenus. non eſt enim præſentis loci. Extrema huius capitis pars, *Terra quieſcebat à bello*; explicata eſt à nobis in fine capitis vndecimi. Ideò autem hoc loco repetita eſt: quia
cùm faciendæ diuiſionis narratio adhuc per alias atque alias digreſſiones dilata ſit: nũc
verò tandem ad eam tractandam accedatur, monendum iterum fuit: nullos hoc tempore vſquam hoſtes fuiſſe reliquos, qui diſtributionem bello impedirent.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM CAPVT XV.

Fuit itaq. ſors tribus filiorum Iudæ, pro ſuis ipſorum proſapiis, &c. 1 2 3 4

SEMEL iterumque cœpta, ſed adhuc interrupta diuiſionis narratio, eius terræ quæ
trans Iordanem iacebat, iam tandem cõtinuatur. Sed prius quàm explicare ſacra verba
aggrediamur, diſſerendum paucis videtur de iis, quæ vniuersè ad ipſam terræ diuiſionẽ
attinẽt: præſertim cùm ad eam hic abruptè accedat hiſtoriæ iſtius ſcriptor, illud vnũ ſuperioris capitis initio præfatus; Eleazarum Pontif. max. Ioſuam, & capita patrum Iſraeliticæ gentis fuiſſe diuiſores: factamque eſſe ſorte diſtributionem inter nouem tribus,
& dimidiam. Illud enim vel inprimis requiret non oſcitans lector; quorũ arbitratu partes iſtę ſunt factæ, de quibus nunc ſortiendum eſt. Nam ad Siluntem certè, nihil agetur,
niſi deſcriptis primùm ipſis portionibus. Tum illud, quo ritu, quoque modo facta ſit ſortitio. & fueritne vlla tribuum inter ipſas prærogatiua: an verò ſimul in vnam hydriam
Partes in prima ſortitione quo modo factæ. — omniũ coniecta ſint nomina. Igitur ad primum quod attinet, apparet, iſtam Chananæá
non antè eſſe ab vllis metatoribus in certas partes diuiſam; de quibus partibus ſortirentur inter ſe tribus; quàm ventum ad Siluntem eſt. Quapropter exiſtimo, duas iſtas portiones, quarum altera Iudæis, altera Ioſephitis iam ſorte obueniet, rudiore quadam deſignatione primùm ad ſortiendum propoſitas fuiſſe, vel iudicio XII virûm diuiſionis faciundæ; vel communi omnium tribuũ deliberatione: vt caſtra in Galgalis ab improuiſis
hoſtium incurſionibus eſſent tutiora: cùm parum etiam tum animi Iſraelitis ad adeundam ſuam cuique hereditatem; eſſet, vt capite XVIII audiemus. A ſuo enim præſidio,
ſuisq. dominis defenſa ea parte, quæ ad Auſtrum verſus poſita erat; tũ ea quæ ad Aquilonem; nullus aut ab Oriente, aut Occidente hoſtis timeri potuit: cum alterũ latus vaſtũ
mare clauderet; ad alterum & Iordanis eſſet, & Rubenitæ, Gaditæ, atq. Manaſſenſes. Et
verſus Auſtrum quidem fuiſſe deſignatam omnẽ illam regionem, quæ inde à ſtatiuis ad
deſerta Sin, & Kades, atq. ad fluuiũ Ægypti pertinet; vt mox deſcribetur; porrecta inter
duo maria, mediterraneum & mortuũ. Similiterq; verſus Aquilonem, eam, quæ inter
Iordanem, & idẽ illud mare mediterraneũ ab ſtatiuis extenditur vſq. ad Geneſaram.

Quamuis

Quamuis enim partes iſtæ maiores,nõ obſcurè viderẽtur,quàm pro æſtimatione totius Chananææ,quæ inter nouẽ tribus,& dimidiam erat diſtribuẽda: hoc eſt,quàm vt ſeptẽ aliæ,his pares,ex reliqua terra cõfici poſſent: tamen rudi huiuſmodi, atq. inchoata diuiſione tutanda nunc caſtra fuère. æquabilis autẽ vniuerſæ terræ partitio ad illud reiiciebatur tempus,quo menſores mitterentur;qui quantum ſupereſſet,accuratè atq. exquiſitè deſcriberent. Neque enim; quantum certè apparet; hæc prior ſortitio omni prorſus iure poſſeſſiones illas addicebat iis, quibus ſorte cadebant. Ei enim rei teſtimonio videntur eſſe illa Imperatoris verba,quæ capite XVIII facit,cùm ait. Iudas manebit in ſuis finibus à meridie,&c. quorum illic ſententiam explanabimus. Iam verò an de iſtis duabus propoſitis portionibus ſortitæ ſint, ex æquo, tribus omnes: an verò ſolæ duæ & dimidia Iudæorum, & Ioſephitarum; quodam prærogatiuo iure; vt ſic dicam; nõ ſatis cõſtituere poſſum. Poſterius tamen mihi probabilius videtur. Nã cùm partes, vt dixi, præter modum maiores, factæ ſint: & Iudæi longè quamuis aliam tribum numero ſuperarint,Ioſephitisque aut duplex,aut certè ſeſquiportio debita fuerit; ratio aliqua,atq. modus ſic in iſta partitione habitus eſſe poteſt videri. Et vt demus Iudæos; quamuis principatum ea tribus obtineret, tamen ex æquo cum aliis tribubus ſortiri debuiſſe; certè iniquum fuiſſet, ſi Ioſephitarũ vnica ſors; vt ceterarum ſingularũ tribuum ſingulæ ſortes, fuiſſet in vrnam coniecta. Vnius autem ſortis,non duarũ,caſu, ſiue tractu ſuam iſtã totã hereditatem eſſe adeptos Manaſſenſes,& Ephraimitas,quã deinde inter ſe ipſi diuiſère; luculenter patefacient ea, quæ proximo capite dicentur. Atq. hæ ſunt rationes,ob quas hæc mihi ſentẽtia ad veritatẽ propenſior eſſe videatur. ceteroqui facilè intelligo,admirabiliorem ſortis caſum iri viſum, ſi omnium tribuũ nominibus in vrnã vnam cõiectis, cõmiſtis,verſatis,Iudę primùm extractum eſſe ſtatuamus; & deinde Ioſephitarũ. Porrò ad ſortitionis ritum modumq; quod attinet,neſcio an eum non ſtudio nobis occultarit vbiq. ſacra hiſtoria; ne ſuperſtitioſè imitaremur in rebus noſtris. Illud enim vnum non diſſimulauit; pro foribus tabernaculi; tamquã in Dei conſpectu; ductas eſſe ſortes. nimirũ vt ſanctiores exiſtimarẽtur. Sed Doct. Heb. in eo libro,quo de hominũ inter ipſos pactis variis agunt,qualia ſunt,emptio,venditio,item ſocietates,atq. etiã de hereditatibus, hæc ferè de ſortiendi iſto ritu prodiderũt. Fuerunt,inquiũt,corã area poſitæ vrnæ duæ; in quarũ alteram cùm ſortientium tribuum, in alteram deſcriptarum regionũ nomina fuiſſent iniecta, Eleazar Pont. max. ſpectante ſenatu,& vniuerſa Eccleſia, quaſſatis,& ſurſum deorſum agitatis vrnis, ex altera tribus cuiuſpiam nomen, ex altera regionis,prout Dei arbitriũ offerebat,cæca manu extraxit. Sic Doct. Hebr. quàm verè,neſcio; certè probabiliùs; vt mihi quidẽ videntur; quàm Ioſephus. Hic enim,quantũ ex eius verbis cõiicio,opinatur; eam tribũ,quam ſors cùmq. priorẽ nominaſſet, optione aliquã ex propoſitis portionibus delegiſſe. Scribit enim, Iudæos,ſorte cadenre, ſuperiorẽ ſibi Idumæam ſumſiſſe. Sed quę ſic fuerit ſortiũ,& prædictionũ ſacrarũ diuina conſenſio? Profectò clament ilico calumniatores; eam delegiſſe portionẽ quamq. tribum, quam ſibi à Iacobo deſtinatã intelligebat: cũ ſanctiſſimi viri iudicio omnes omnia tribuerent. Quapropter ſi omnino vnica hydria eſt ſtatuenda; quod ego verius eſſe puto; equidem regionũ in ea fuiſſe nomina dixerim; & hæc ſingillatim cuiq. tribui extracta eſſe; vt illæ,altera poſt alteram,pro cuiuſq. prærogatiua,ſortiebantur. Nã ſanè in prius poſteriusq; ſortiendo fuiſſe tribuũ inter ipſas prærogatiuam,multa ſunt indicia. Videmus enim tribus Iudaicæ ſortẽ omniũ exire primã,quia illa Rubenis loco princeps erat. Deinde Ioſephitarum: quibus etiã ipſis Rubenis ius in parte cõceſſum fuerat. Deinceps verò ceterarum quæ ex liberis matribus ortæ fuère,ac tandem earũ quæ ex ancillis. Nam cur inter liberos nõ planè habita ætatis ratio ſit; vt neq. inter ancillarũ filios,cauſſam iuſtam afferemus ſuo loco. Sed fruatur ſua quiſq. exiſtimatione; modò vt ea ſit ſacris literis cõſentanea. Me certè vehemẽter,& ſingulariter delectat,cùm mecũ recolo; ſeniculum illũ Iacobum,eas regiones, quas neq. ipſe,neque eius vmquã maiores, niſi precario, poſſederant, & à quibus etiam tum ipſe exſulabat,nuncupato teſtamento, non aliter atq. patrios,& auitos agros, inter ſuos liberos, admirabili fiducia, verbiſq; magnificentiſſimis partientem. Et cùm porrò animaduerto,illas, non vt videbantur, ridiculas, ſed diuinas prædictiones aptiſſimè cadentibus ſortibus ita cõprobari, vt nihil caſu aut fortuito factũ eſſe appareat, incredibiliter confirmor,vt ſtatuam; nihil quod ſacri vates nobis aut polliciti, aut minati ſunt, tã vanũ aut ludicrum videri debere,quin planè euenturũ ſit. Nimirum Dei conſilium & voluntas,verbiq. diuini veritas,nullo vmquam caſu labefactari poſſunt. Et de diuiſione hactenus.

An omnium tribuum ſortes ſimul coniectæ in vrnã.

De ſortitionis ritu.

Tractat. בבא בתרא פ' ח'

Ioſeph antiq. libr. 5. cap. 1. taxatur.

An in prius poſteriusque ſortiendo fuerit prærogatiua tribuum inter ipſas.

De barbaris locorum nominibus.

hactenus. Porrò vereor ne barbara iſta locorũ nomina, ex quibus pleraque omnis inſequens diuiſionis narratio eſt cõpoſita, magnum lectori faſtidium afferant: vt in quibus nullum eſſe operæ precium videbitur: quando & vrbes ipſæ quæ cõmemorantur, aliæ; quarum pars maxima eſt; funditus periẽre: aliæ prorſus deformatæ agnoſci nõ queunt. Ad hoc: loca illa omnia à barbaris occupata iam, atq. inſeſſa, frequentari a noſtris hominibus nõ poſſunt. Deniq. non ſolùm cõfuſis adeò iam tribubus, vt nullũ inter alios atq. alios tribules ſuperſit diſcrimen; ſed etiam in ſempiternũ de illis ſuis poſſeſſionibus deiectis, ac longè lateq; per orbẽ diſperſis, nullus omnino fructus in diſcernendis cuiuſque hereditatis finibus eſſe poſitus videtur. Verùm meminiſſe oporret lectorẽ, multo aliter de iis, quæ ſunt diuinis literis prodita, & cõſignata, exiſtimandũ eſſe; quàm quæ profanis. Nam cùm, teſte Paullo, illæ ſint θεόπνευστοι, & quaſi ipſo Dei ore pronunciatæ, dictatæq; ad formandum hominẽ iuſtum, atq. integrũ; eumq; cõparandum ad omnem probitatem: quis dubitet, quin nihil otioſum, aut ſuperuacaneum, nedũ inutile, contineãt? Sciτiſſima eſt apud diuũ Chryſoſtomum cõparatio, ab illis ſumta, quos Græci μεταλλέας vocant, Latini cum Plinio, metallicos dicere poſſunt. Hi enim aridos atq. ſteriles, vt videntur, montes nõ prætereunt, quaſi parum fructuoſos: ſed in eos perfoſſos, cauatosque penetrant: vagantesq; per ſilices, & glaream venas auri, argẽti, æris, ſtanni, plumbi, aliorum metallorum perſequuntur, atque rimantur. deinde cuneis malleisque ferreis paſſim abraſos ſcrupos tundunt, lauant, vrunt, molunt denique in farinam. vt per tantos labores, tantaque pericula, tandem aliquid metalli eliquent: quod totum breui eſt periturum. Cur ergò vllum ſacræ ſcripturæ locum, quantumuis ſpecie horridum, ieiunum, ſiccum prætermittamus inexploratum? cùm nullus non ſit. non dico auri, argenti, alius metalli: quæ omnis fluxa caducaque materies eſt; ſed cæleſtium myſteriorum venis ditiſſimus: ſi præeunte nobis ſpiritu ſancto penitiùs inſpexerimus, rimatique altiùs fuerimus: tum, quæ ſe obtulerint, micas apud animum veri pietate æſtuantem, percoxerimus. Multi, inquit Chryſoſtomus, mechanicorum: (ſic enim vulgus hominum imperitum appellat) cùm ſumto in manus libro, vel ſubducta numerorum ratio, vel nominũ contextus longior catalogus ſe offert; mox euolutis raptim multis paginis, ad alium locum, oculorum, atque animi intentionem conuertunt: & ſi forte incuſentur; reſpondent; nihil aliud quàm nomina eſſe: neque fructuoſum aliquid in iis, quæ ſic prætervolant, ineſſe. Sed, quid, inquit, tu ais bone vir? nulla ne tibi verecundia eſt, dicere; eorum quæ ipſe Deus loquitur, nullam eſſe cognitionis vtilitatẽ? Atqui vtinam ſoli mechanici tam eſſent ſacrarum literarum faſtidioſi: quibus etiam ſæpè noxium eſt, in illis eſſe nimium curioſis, quando hoc hominum genus ſuum iudicium; quod nullum de diuinis ſenſis habent; vbique interponere; ſuo ſtare; Eccleſiæ nihil permittere volunt. Sed vt ad barbara nomina reuertar: Adamantius, vir in ſacris literis mirabiliter eruditus, adeò nõ vult faſtidioſè nomina iſta legi; vt ipſis adumbratũ eſſe cæleſtis noſtræ hereditatis exẽplar ſtatuat: occultioraq. in ipſis myſteria eſſe poſita, quàm quæ poſſit vel ſermo humanus explicare; vel mortales aures percipere. nimirũ qualia Paullus tum audiebat, cùm eſſet in tertium vſque cælum ſubductus. Sed plura ab ipſo auctore petantur. Sunt enim apud eum multa & lectu iucunda, & ſuauia cognitu. Ceterùm quòd multæ iſtarum vrbium funditus interiẽre: neq. ipſa locorũ facies agnoſci ſatis poteſt; quod Hebræorum reſpub. diſſipata eſt: & iam olim ſublatũ omne tribuũ diſcrimen; vnde effici videtur; nihil referre prorſus, ſcire qui cuiuſq. limites hereditatis fuerint: ad iſta, & ſi qua ſunt eiuſmodi alia, in promtu eſt quod reſpondeã: eſſe quidem illarũ rerum inutilem per ſe cognitionẽ: at pro rectè percipienda ſacra hiſtoria, nõ modò vtilẽ, verùm etiã neceſſariam. Etſi enim nõ omnium locorũ in Chananæa ſitus habitusq; quales fuerint inueſtigari poteſt: (eſt enim hoc fatendũ apertè) at celebriorũ poſſunt bonis coniecturis probabiliter inueniri: quoniã ſi prorſus ſis ignarus, fieri nequit, vt rerũ memorabilium priſcis illis ſæculis geſtarũ rationem vel mediocrem aſſequare. Igitur ſi nõ plus quàm inſanæ curioſitatis damnamus eos, qui vt Liuij, vt Cæſaris, Taciti, aliorũ ſcriptorum cõmentarios, & Romanæ tyrannidis odioſa monimenta rectius intelligamus, ſummo ſtudio nituntur barbara locorũ nomina, quæ illi ſcriptores pleraq. corruptiſſima repræſentarunt; quibuſcumq. cõiecturis ad noſtræ memoriæ vrbes, aliaq; loca accõmodare; certoq; definire, qui Brannouices, qui Tribores, qui Seguſiani, qui mille alij fuerint: in qua tamẽ re, vt ætatẽ cõſumãt, certi aut prorſus nihil, aut parũ admodũ, aſſequuntur: cur nos pœniteat ea locorũ vocabula expẽdere, quæ integerrima ſunt adhuc in ſacris cõmẽt. cõſeruata? atq. illorũ

locorum

Margin notes: *In literis ſacris nihil eſt ſuperuacaneũ.* — *2. Tim. 3. v. 16* — *Chryſoſtom.* — *Comparatio Metallica.* — *Laici volunt de ſacris literis iudicare.* — *Origenes in Ioſuam.* — *Reſpondetur ad obiecta.* — *Locorum cognitio neceſſaria ad intelligendam ſacram hiſtoriã.*

locorum perſequi cognitionem,quæ ad monimenta exordij æternæ ſalutis noſtræ expli
canda conducunt? Verùm tamen non eſt,quod exactam à me Chananææ totius χωρο-
γραφίας lector hic exſpectet. Neque enim eam ego artem profiteri poſſum; neq. quem-
quam omnium mortaliū,qui vſquam ſunt; poſt tot ſæcula, vrbium ſingularū poſitiones
vllis poſſe cōiecturis oſtendere exiſtimo. Vehementerq; admiror,qua fronte,vir cetero-
qui doctus,Iacobus Zieglerus, tot loca;in quorum notitiam nullo indicio duci potuit; Iacobus Zieglerus.
nō aliter,atq. ſi aſtrolabio,quod vocant,aut σκιοθήρῳ ea dimēſus eſſet;auſus ſit,nō modò
ſuis gradibus,verum graduum etiā minutiſſimis particulis,per longitudinem, latitudi-
nemq; deſcribere. Ego verò;quod adhuc feci; præcipua quæq. loca, & ad ſacræ hiſtoriæ
intelligentiam cum primis vtilia;probabilibus, quoad eius a me fieri poterit, cōiecturis
conabor indicare. vt & curioſo Lectori quadamtenus faciam ſatis; & ad inueſtigationē
accuratiorē alios excitē cōmoueamq.. Igitur,vt ad ſacrū textum veniamus;quatuor pri-
mis verſiculis deſcribuntur fines Auſtrales hereditatis Iudaicæ tribus: qui iidem totius
Num.14. Chananææ ſunt ex ea parte: vt certè illa à Moſe in Numeris definita eſt. Inchoatur au-
tem deſcriptio ab eo angulo,qui Orienti proximus eſt. Ibiq; deſertū צִן Sin locatur,qua Sin deſertum vſque ad orā maris mortui pertinuit.
id parte eſt Idumææ affine. Nā illuc vſq. ad Orientem verſus ſolitudo illa vaſta pertine-
Num.20.v.14 bat. Quod vel inde cōiicias: quia Moſes, cùm tricesima tertia manſione in hoc deſerto
cōſediſſet apud Kades,mittebat allegatos ad regē Idumææ, petitū Iſraelitis viā,per eius
ditionē. Maximo enim cōpendio illac in Chananæā peruenire potuiſſent. neque opus
fuiſſet mare mortuū ambire. Sed longè aliud eſſe hoc Sin,atq. erat illud,in quo octaua
caſtra fecerat Moſes, videtur. Illud enim סִן,Sin,per literā Samech; at hoc noſtrū צִן,Sin, Sin סִן & צִן
per Zade ſcribitur. Præpoſitio אֶל, pro עַל poſita eſt. Sic enim eſt in Numeris. Illa *verſus
Meridiem*, &, *ab extremitate Auſtri* prorſus idē ſignificant, hoc eſt,extimos fines Auſtrales
deſcribi. Quapropter,in Numeris, iſtorum duorū loco,vnū hoc ſcriptū eſt פְּאַת נֶגֶב,quod
eſt,ac ſi,orā Auſtralē dicas. Porrò illud, *Habebantq; terminum Auſtralem ab extremitate maris
ſalſi,à lingua quæ reſpicit Meridiem verſus*, explicatio eſt præcedentis verſiculi: oſtēditq; de-
ſcriptionem iſtā inchoari ab extimo ſinu maris ſalſi, qui ſinus Auſtro proximus ſit. Atq;
» hîc rurſus poſterior verborum cōplexio,prioris eſt ἐξήγησις. Ideoq; in Numeris idipſum
» paucioribus dictū eſt,hoc modo. & erit vobis terminus Auſtralis, ab extremitate maris
ſalſi,ad Orientē. hoc eſt. eſto vobis deſcriptionis initiū ab Oriente,à ſinu maris ſalſi,quo
ad Auſtrum finitur. Chaldæus pro,lingua, reddidit כֵּיפָא. eoque vocabulo fortaſſis rupē Lingua quid.
aliquā ſignificare voluit, quæ in illa mortui maris extremitate extiterit: vt & LXXII,qui כֵּיפָא
λοφίαν ſunt interpretati. Ego verò linguæ verbum,quando de mari dicitur,ſinum potius
ſignificare dixerim,quo in continentem anguſtior pars excurrit,linguæ ſpecie. Sic enim
Iſaias 11.v.15 Iſaias quoq. videtur vſurpaſſe,cùm canit. Et perdet Dominus linguā maris Ægypti. De
eo enim mari loquitur,niſi fallor,quod ſinus Arabici pars citima, & tamquam ſinus,eſt;
atq. linguæ figura Ægyptum alluit. Et haud ſcio an non etiam Chaldæus hāc habuerit
opinionē,cùm verbo illo כֵּיפָא,linguam interpretaretur. Certè Chaldæi כֵּיפִין interdū di-
cunt,aquarum cōgeſtus;quales in illiuſmodi angulis,vi ventorum appulſi ad terram,lu-
dere ſolent. Cùm porrò ſequitur, *Et exibat ad partem Auſtralem aſcenſus Acrabim*, produ-
citur menſorius funiculus, vt ſic dicam, ab illa maris ſalſi vltima ad Auſtrum ora, tam-
quam ab Oriente,ſenſim verſus Occidentem. Eſt autem in Numeris, pro יָצָא, hoc eſt,
exibat,ſcriptum, וְנָסַב, circumducebatur,ſiue gyrabat. Monet autē R. Solomon tria iſta R. Solomon.
verba נָסַב, יָצָא, תָּאַר, quæ in iſtis deſcriptionibus crebrò vſurpantur,ea; inquam,verba ſi- נָסַב. יָצָא.
gnificare, normam dimenſionis aut introrſum, aut extrorſum ſinuari; non prorſum re- תָּאַר
ctà duci. Et in præſenti quidem, inquit, dum ad aſcenſum, ſiue collem Acrabim, hoc
eſt ſcorpionū, trahitur ab Aſphaltitidis extremitate, flectitur extrorſum in Meridiem;
ſic vt Collem Acrabim ab Auſtro ambiat, atque Iudæorum hereditati adiiciat. Equi-
dem video pleroſque Chorographos,qui Palæſtinam deſcripſerunt,ſic collocaſſe hunc
cliuum Acrabim, vt aquilonarior ſit, quàm vltima illa ſalſi maris ora. Id ſi rectè ab il- Cliuus Acrabim.
lis factum eſt; falſus eſt R. Solomon. Verùm quando ex Ptolemæi tabulis conſtat, Pe- מַעֲלֵה
tram eſſe auſtraliorem multò, quàm ſit illa maris mortui lingua: atque inde efficitur, עַקְרַבִּים
Cadeſ barneam quoque auſtraliorem eſſe; vt quæ ſit Petræ affinis: quod alibi dixi- Petra.
mus: profectò diſpiciāc non poſſum; qua ratione queat Cliuus Acrabim eſſe aquilo- Cadeſ-barne.
narior; cùm iidem illi Chorographi auſtraliorem eum eſſe ſtatuant, quàm Ca-
deſ-barneam. Certerùm, cùm Latinus reddidit; contra aſcenſum ſcorpionis; in eo
ſecutus eſt LXXII. qui, quod eſt Hebraicè, מִנֶּגֶב, ab Auſtro, legiſſe videntur,
mutata

mutata vna litera, צִנָּה. dixerunt enim, ἀντίβαινα, hoc eſt, contrà. Similiter eoſdem imitatus eſt ille, cùm Sina, diceret. dicendum enim erat explicatius in Sin. Nam in verbo צִנָה, Sina, litera He vim habet præpoſitionis. Equidem exiſtimo hic nomen Sin loci cuiuſpiam celebris propriam appellationem eſſe; à quo magnum illud deſertum nomé acceperit. Cùm porrò ſequitur, *Et aſcendebat ab auſtro ad Cades-barneam*, pergitur non nihil ab Auſtro ad Septemtrionem. cuí declinationi argumento eſt, aſcendendi verbum.

Aquilonariora loca, pro altioribus habentur.

Loca enim aquilonariora, pro altioribus habentur: quia ad mundi verticem, quem polum arcticum vocamus, videntur accedere. Poſſet tamen hæc etiam de Hebraicis verbis ſententia exprimi: Ipſam dimenſionis lineá ambiuiſſe latus auſtale Cadeſ-barneæ; & hanc intra Iudæorum fines collocaſſe. Erat enim hic locus; quantum certè de Moſis verbis; quæ capite primo Deuteronomij facit, coniici poteſt; tertæ promiſſæ pars; ſed extima. Deut.1.v.20.

An Cades, & Cades-barne diuerſa ſint loca.

Eſt autem ferè omnium ſententia, hanc Cadeſ-barneam longè diſſitam fuiſſe, ab illa Cades, ad quam triceſima tertia caſtra, in ſolitudine צִן Sin, fuère poſita. Videntur enim decima quinta manſione Iſraelitæ ad Cadeſ-barneam conſediſſe. Sed quádo incertis admodum, & perplexis gyris, per inuiam ſolitudinem Pharan circúductos eſſe conſtat totis illis XVIII manſionibus; non eſt profectò incredibile, vt nomen, ita & locum vnum eundemque eſſe, apud nobilem illam vrbem Petram.

Petra.

Idque etiam Chaldæus opinatus eſſe videtur; qui pro vtrauis Kades, reddidit Recem. de quo verbo dixi alio loco.

חֶצְרוֹן Heſron

Porrò חֶצְרוֹן Heſron nominatur inferius etiam, חָצוֹר Haſor. Sed eſt iſta Haſor toto cælo diuerſa ab illa nobili vrbe Galilææ. de qua ſuprà locuti ſumus.

חָצוֹר Haſor. אַדָּר Adar. קַרְקָעָה Carcaa. עַצְמוֹן Aſmon. חַצְמוֹן Aſmon.

Neque verò etiam aut אַדָּר Adar, aut קַרְקָעָה Carcaa, celebres vrbes ſunt. Quare poſterior in Numeris prorſus omiſſa eſt. Symmachus pro eius nomine, reddidit, γῆν, terrá. quaſi non eſſe loci certi proprium putauerit. Significat enim קַרְקַע Carca, Hebræis, ſolum, fundamentum, fundum. Iá verò עַצְמוֹן Aſmon, neſcio an non is locus ſit, in quo viceſimis ſextis caſtris manſerunt Iſraelitæ. Scio equidem eum locú per literam Heth initio ſcribi, hunc per Ain. Sed ſolent iſta duo elementa inter ſe cómutari interdum, vt alibi diximus. Illud minus expeditú videtur; qui potuerint poſt tam multas manſiones non longius eſſe progreſſi. Iſta enim noſtra עַצְמוֹן Aſmon, propè abfuit ab illo paruo Nili brachio, quod dixi apud Rhinocoluram exire in mare mediterraneum. Sup.ca.13.v.3 Sed certum eſt, per inexplicabiles illos ambages, occæcatos ſuis peccatis, rurſum, prorſum, oberraſſe. vt planè credibile ſit, ad eaſdem manſiones ſæpius eſſe reuerſos.

Epilogus deſcriptionis finiú auſtraliú hereditatis Iudacæ.

Summa igitur iſtius deſcriptionis hæc eſt. Auſtrales Iudaicæ hereditatis fines inchoari, ab extremitate maris ſalſi; qua id ad Auſtrum deſinit. Atque indeſenſim verſus Occidenté tendi, primo ad cliuum Acrabim; inde ad Cadeſ-barneá: deinceps ad Heſron, vlterius ad Addar: inde porrò gyrare ad Carcaam; ex Carcaa Aſmonem. Ab Aſmone incidere in Nili paruum brachium; atque cum eo deſinere in mare mediterraneum haud procul ab Rhinocolura. Eſt ergo iſtorum finiú longitudo, vniuerſum illud interuallú, quod ab extremitate Aſphaltitidis ad Rhinocoluram vſque patet.

Mare mortuú

Sunt quidem qui mortuum mare à mediterraneo abeſſe dicát quadraginta dumtaxat paſſuú millia. Quod fortaſſe verum eſt, qua proximè. At ego propter multiplices gyros, atque varios receſſus; tum etiam quia maris mediterranei litus continuò in Occidentem retrocedit; præſertim poſt relictá Gazam ad Ægyptum vergens; longè maius eſſe puto, quod modò emenſi ſumus, ſpacium.

Mare mediterraneum.

Porrò illa verborum clauſula, *Iſte erit vobis limes meridionalis*, apoſtrophen continet, vt videtur, abſurdam. Sed alludit, opinor, commentarij iſtius ſcriptor ad illa verba, quibus in Numeris hi ipſi fines ſunt deſcripti. Alloquitur enim illic Moſes Iſraelitas.

LXXII.

LXXII, pro ſecunda perſona, poſuère tertiam; tamquam, לָהֶם, pro לָכֶם, legerint. & hanc perſonarum enallagen etiam Kimhi probat.

R. Dauid Kimhi.

Limes verò ad orientem, erat mare ſalſum, &c. 5

Deſcriptis limitibus auſtralibus, oſtenduntur Orientis fines tribus verbis, ipſum ſcilicet mare ſalſum, hoc eſt, Aſphaltitis lacus, ab ea eius extremitate, à qua auſpicabamur oram auſtralem, vſque ad eam, qua recipit Iordanem. Extremum enim Iordanis, dicitur eius fluminis oſtium, quo cum fœdis mortui maris aquis ſe admiſcet. Quare abſurdè Symmachus, illud קְצֵה, initium interpretatur. Sunt enim fluuiorum oſtia, fines, non initia.

Maris mortui longitudo & latitudo.

Eſt auté iſta eius maris ab Auſtro in Septentrionem longitudo, ſi Ioſepho credimus, ſtadiorum quingentorum & octoginta. Nam latitudo, vt idem ait, non amplior eſt ſtadiis centum quinquaginta. Sed iſta, atque inſuper alia multa de hoc lacu, admirabilia profectò, & ſcitu iucunda, ab eo auctore petantur. deſcripſit enim ſatis accuratè Ioſeph. antiq. lib.5.cap.1.

curatè libro v. antiq. capite v. Porrò tertij limitis, qui ad Aquilonem Iudæos ab alijs diſtinguebat tribubus, deſcriptio eſt omnium operoſiſſima; propter vrbium multitudinē videlicet, & cæterarum tribuū confinia: Iudæos enim prorſus ab alijs tribubus diſtinctos

Iſaiæ. 24 & alibi.

eſſe oportebat, cuius rei cauſſam, iuſtam, opinor, ſupra attuli. Hanc ergo finium deſignationem auſpicatur ab oſtio Iordanis, hoc eſt, ab extremitate maris ſalſi, qua terminauerat fines Orienti oppoſitos: ac inde progreditur ſenſim, ad Occidentem verſus, vſq. ad mare mediterraneum. Eſt autem illud in ſacris verbis animaduertendum: aſcendendi ſermonem ferè vſurpari, vſq. eò dum ad Ieruſalem peruentū eſt. inde verò, deſcendēdi. vnde coniectura probabilis ſumi poteſt; illam vrbem excelſiſſimo extitiſſe loco. De vocabulo linguæ dixi nuper. Profectò vix credibile eſt, & in Auſtrali illa maris iſtius extremitate, & rurſus in Aquilonari hac, rupem, aut ſcopulum fuiſſe, quem linguæ verbum ſignificauit. ſinum autem vtrimque fuiſſe, certum eſt. Igitur, vt ἀκριβεστικῶς ſacta verba explicē, fines Aquilonares Iudæorum, ab Iordanis oſtio inchoati aſcendebant Beth-Haglam. eaque à dextris, hoc eſt, foris, relicta, tranſibant Beth-arabam, in ſolitudine poſitam vrbem. Et hanc intrò recipiebant, ſiue ambiebant à Septentrione. Hinc aſcendebant ad Eben, hoc eſt, lapidem, Bohan. Inde aſcendebant Dabir ex valle; ſiue, vt Chaldæus interpretatur, Planitie, aut campo Achor. Quippe ea vallis, ſiue is campus porrigebatur vſq. inter Dabir & Eben-bohan. Et hinc ad Septentrionem, hoc eſt, a dextris, conſpiciebantur Galgala: aut, vt R. Solomon hunc locum explanat: poſt Dabir, cum e regione Galgalorum ventum eſſet, ſpectabant fines, hoc eſt, protendebantur, verſus Septentrionem, vſque ad Galgala. Et hæc ſententia congruentior eſt iis verbis, quibus iſta loca depingentur capite XVIII. Porrò Galgala obiacebāt cliuo, ſiue aſcenſui Adommim. qui cliuus eſt à parte auſtrali torrentis, aut conuallis. Iam verò, relictis ad dextrā Galgalis, producebantur iſti fines ad aquas En-ſemes: id eſt, fontis, aut oculi Solis. excurrebantque in En-rogel, hoc eſt, fontem fullonis: cùm declinarent non nihil in Aquilonem; vt ex deſcriptione finium tribus Beniamin conſtat. Porrò ab iſto fullonis fonte aſcendebant per vallem filij Hennom ad latus auſtrale Iebuſæi: ea eſt Ieruſalem: ſic vt Iebuſæum excluderent. aſcendebantque ſurſum in verticem: aut, vt capite XVIII. ſcriptum eſt; ad oram eius montis, qui obiacet valli Hennom ab Occidente. quæ vallis, ſiue potius, qui mons, (eſt enim anceps verborum conſtructio) erat in extremitate vallis, ſiue, campi Gigantum. Porrò à vertice iſtius montis deinceps flectebantur obliquè ad fontem aquarum Naphthoæ, atque illinc procurrebant ad vrbes montis Hephron. vnde gyrabant ad Cariath-Iaarim, hoc eſt, vrbem ſyluarum. quæ Baala quoque dicebatur. Poſt iſtos gyros proferebantur a Baala recta verſus Occidentem, ad montem Seir. Inde producti iuxta montem Iearim, hoc eſt, vrbem Cheſalon, eoque mōte intrò recepto, deſcēdebant Beth-ſemes, hoc eſt, Solis domū. inde porrò Thamnam. De Thāna procurrebāt ad latus aquilonare Accaronis. & hac ad ſiniſtram relicta, hoc eſt, intrò recepta gyrabant in Sechronam. Atq. præterito mōte Baalæ, exibant in Iabneel. Ac tandem deſinebāt in mare mediterraneum. Iam verò vt locorum nomina explicemus, quæ ſunt in hoc aquilonari tractu cōmemorata; בֵּית חָגְלָה Beth-Hagla: quæ ad Beniaminitatum hereditatē pertinet, aberat ab Iordanis oſtio, circiter horæ vnius itinere: ab Ie- (בית חגלה Beth-Hagla.)

Gen. 50. v. 10.

richunte, duarū. Euſebius libello de locis Hebr. dicit, tertio ab Ierichunte lapide, ſecundo ab Iordane. Exiſtimatum eſt, hanc fuiſſe aream Atad: ad quem locū proſecuti ſunt Ægyptij funus Iacobi. Quod mihi nō fit veriſimile. Neq. enim illac iter erat ex Ægypto Hebronem. Nominis explicatio eſt, domus obſidionis. Porrò בֵּית עֲרָבָה Beth-araba, hoc eſt, domus ſolitudinis, à ſitu nomen habet. poſita enim erat in valla ſolitudine: in qua putant nonnulli diuum Hieronymum aliquot annos duriter vixiſſe, & pietatis ſtudia coluiſſe. Chaldæus, & Symmachus campeſtrem domū interpretari maluerunt. Nam etiā æquabilem locum ſubiici vocabulo, עֲרָבָה, diximus alibi. Sed illud alterum probabilius eſt. Nam annumeratur iſta vrbs cum illis, quę in deſerto exſtabant. Quamquam autem hic Iudæis adſcripta ſit, tamen poſt aſſignabitur etiam Beniaminitis. quippe hæ duæ tribus in confinio poſitas vrbes nonnullas videntur cōmuni iure tenuiſſe. de qua re loco idoneo plura dicentur. אֶבֶן-בֹּהַן, Eben-Bohan, ac ſi dicas lapidem Bohanis, videtur hoc nomen accepiſſe, à quodam Rubenita, qui Bohan fuerit appellatus. ex quo efficitur, recentem eſſe appellationem. Nempe is perpetuus ferè ſacrarum rerum ſcriptoribus mos eſt, vt recentiſſima quæque nomina vſurpent: vetuſtiora, niſi locorum celebriorum, diſſimulent ſilentio. Porrò דְּבִירָה Dabir hæc, tertia eſt. Longè enim diuerſæ

(גֹרֶן הָאָטָד Area Atad.)

(בית ערבה Beth-araba. Hieronymus ſolitudo. Chaldæus. Symmachus.)

(אבן בהן Eben-Bohan. Sacri ſcriptores recentiora nomina vſurpant.)

(דבירה Dabir.)

Ieruſalem excelſiſſimo erat loco.

Deſcriptio finium Aquilonarium Iudææ.

R. Solomon.

ſunt,

ſunt, illa prope Hebronem, & altera cis Iordanem, apud Iabok. Hæc enim non procul
LXXII. ab Ierichunte abeſt. LXXII, pro רְבִיָּה, videntur paragrammatiſmo decepti legiſſe, רְבִיעָה.
Nam interpretantur hunc locum; Aſcendebat terminus ad quartam partem vallis A-
עֵמֶק עָכוֹר chor. vt certè habent emendati codices. De valle, aut campo Achor, diximus, cum de
Vallis Achor. R. Solomon. Achanis ſupplicio ageremus. R. Solomon in hanc ſententiã interpretatus eſt iſta verba,
vt dicat, funiculum ductum eſſe inter lapidem Bohan, & Dabir, per vallem Achor. Id ſi
eſt ita; vt ſanè præ ſe ferre videntur Hebræa verba; conficitur, iſtam ſiue vallem, ſiue cã-
pum Achor, (eſt enim vocabulum עֵמֶק anceps) haud vniuerſum fuiſſe aquilonarẽ vrbi
Ierichunti: quod libello de locis Hebraicis videtur eſſe proditũ. Eſſet enim alioqui Ie-
richo Iudaicis incluſa finibus; quam certum eſt, Beniaminitarum fuiſſe. Quin etiam
illi, qui loca iſta adiciunt, referunt, vallem Achor auſtralem eſſe Galgalis. Vnde cõiicere
licet, vallem iſtam aut campum ab Auſtro in Septemtrionem longiuſculè porrectum
iacere, verſus Acrabitinam toparchiam. Quod porrò memorantur, iſti fines aſpexiſſe
Galgala. Galgala verſus Septemtrionem, id explicatius ſcriptũ eſt, dum oſtenduntur fines Ben-
iaminitarum. Nempe, eos ſe ſinuaſſe in Septemtrionem vſque ad Galgala. Aſpicere igi-
tur, pro attingere quidem, ſed tamen non amplecti, neque intrò recipere, dictum eſt.
Sunt qui exiſtimant, diuerſa eſſe hæc Galgala, ab illis, in quibus multo tempore ſtatiua
caſtra poſita manſére. cui rei argumento etiam non ſolùm ſitus ipſe videtur eſſe; cùm
hæc vicina cliuo Adummim ſtatuuntur, verum etiam nomẽ ipſum, quod, capite XVIII,
Cliuus Adummim. non גִּלְגָּל, eſt, ſed גְּלִילוֹת. Nam cliuum Adummim certum eſt inter Ieruſalem extitiſſe, &
מַעֲלֵה Ierichuntem. Illa autem altera Galgala propiùs quàm Ierichuntem abfuiſſe ab Iorda-
אֲדֻמִּים ne. Memorat enim diuus Hieronymus ſua etiamnum memoria, loco illi Adummim
fuiſſe nomen: quaſi rufos dicas. propterea quòd ſæpe illic viatores, ſaucij à latronibus, Hieronymus Epi. Paulæ.
ſanguineruberent. atque eum ipſum eſſe, ad quem alludit Chriſtus; cùm parabola vti-
tur, de homine, qui inter Ieruſalem & Ierichuntem incidit in latrones. Aberat autem Luc. 10. v. 30
Adummim circiter quatuor horarum itinere ab Ierichunte. Ceterùm in illo verborũ
ambitu, *Qui eſt ab Auſtro torrentis*, ſiue conuallis: ambiguum eſt relationis pronomen,
ſpectet ne ad aſcenſum Adummim, an ad Galgala. ego ad propinquius retuli; Latinus
Zieglerus. ad Galgala. Ziegłerus exiſtimat, verbum נַחַל, torrentem ſignificare, eum ad quẽ Elias 1 Reg. 17.
Carith flu. à coruo paſtus eſt. Is autem eſt כְּרִית Carith. Mihi magis fit veriſimile, conuallem hoc
נַחַל כְּרִית loco dici, inter montes illos poſitam. Neque enim à quoquam proditum literis memi-
ni, eſſe prope Adummim vllum torrentem, quamuis multi loca illa & viderint, & mẽ-
עֵין רוֹגֵל tione attigerint. עֵין רוֹגֵל, En-rogel, hoc eſt, fontem fullonis, ſi tipſerunt quidam, poſitum
En-rogel. fuiſſe in valle Gehennom. Id ſi ita eſt: debet illud, *Et aſcendebat terminus vallem filij Hen-
nom*, in aliam interpretari ſententiam; tamquam omiſſa ſit, & ſuggerenda Præpoſitio,
ex, vel, per. Aſcendebat terminus ex valle, vel, per vallem filij Hennem. Ceteroqui ſacra
verba, vt ſcripta ſunt, hoc videntur ſenſu accipienda, vt exiſtimemus, deſignationẽ iſto-
Ge-hennom. rum finium factam fuiſſe ab En-rogel, verſus, aut ſecũdum vallem filij Hennom. Nam
certa res eſt, iſtam vallem ad dextram extra hos limites relictam eſſe: niſi ſi quis cõten-
dat, dimidiatam pertinuiſſe ad Iudæos, & Beniaminitas. Fuiſſe autem En-rogel proxi-
me ad vrbem Ieruſalem, coniici certò poteſt, de epulo illo regali Adoniæ filij Dauidis, 1. Reg. 1.
quod is apud illũ fontẽ fratribus ſociiſque ſuis dabat. cùm illuc vſq. tubarũ crepitus,
& vrbis plauſus de creato Solomone rege exaudiretur. Cur autẽ à fullone nomen fons
iſte habuerit, obſcurũ eſt, & incertũ. Fortaſſis exceptæ elcibus eius aquæ fullonũ offici-
גֵּי־הִנֹּם nis ſeruiebant. Porrò גֵּי הִנֹּם Ge-hennom, Vallis Hennom locus fuit ſuburbanus; olim a-
Ge-hennom. mœnus admodum; & Cedronis aquis riguus. Eaque amœnitas multorum fuit ſcelerũ
occaſio: vt fieri aſſolet in celeberrimarum vrbium viciniis. Sed Dei obſeruantiſſimus 4 Reg. 23. v. 10.
rex Ioſias, cùm nefarias ſuperſtitiones non ferret, fœdis cadaueribus, atque aliis ſordibus
תֹּפֶת To-pheth. delitias illas contaminauit; & imprimis eam vallis partem, quæ תֹּפֶת Topheth appella-
batur, à tympanis: cùm illic viuos ſuos liberos Deo Moloch ſacrificarent impij paren-
tes; vnde etiam גֵּיא הַהֲרֵגָה, vallis occiſionis, ab Ieremia, vocatur; atque ad tympana inte- Iere. 7. v. 14.
rim ſaltarent; ne miſerabilis eiulatus immanes aures laceſſeret. A qua nefaria carnifici-
Gehenna. na factum fortaſſis eſt, vt Ge-henna infelix animorum poſt mortem cõditio diceretur:
יְבוּס & ſicut & Topheth apud Iſaiam. Meminit etiam Ieremias iſtorum locorum, & impiæ Eſa. 30. v. 33. Ierem. 7. v. 14.
יְבוּסִי Iebus. parentum crudelitatis. Sed nunc hactenus. Porrò יְבוּס Iebus, & יְבוּסִי, Iebuſæum, vo-
עֵמֶק catam eſſe olim Ieruſalem, nomine filij Chanaanis, teſtatiſſima res eſt, & peruagata.
רְפָאִים Sed vnde dicta tandem Ieruſalem ſit, expoſuimus alibi. עֵמֶק רְפָאִים Vallis aut campus
Emec Rephaim.
Rephaim,

2 Reg. 5. Rephaim, aut Gigantum, prope ad Ieruſalem pertinuit; quantum certè ex iis apparet, Vallis Gigantum.
quæ in Regum hiſtoria commemorantur de cæde, qua Philiſtæos illuc excurrentes occidit Dauid. Videtur autem ad Meridiem verſus ab Ieruſalem planities illa ſic porrecta iacuiſſe, vt extremitas ipſius aquilonaris, prope abeſſet ab ora vallis Hennom, ea, quæ ad Occidentem ſpectabat. atque ibi montem illum exſtitiſſe, cuius hic mentio eſt; & quem, neſcio qua coniectura ductus Ziegletus, Achal dema fuiſſe, nihil dubitans, ſtatuit. Quem autem ego ſuſpicer eſſe, dicam in finibus Beniaminis. Credibile autem videtur, illum campum Gigantum verſus Meridiem pertinuiſſe ad Eleutheropolim vſque. atque eius partem fuiſſe eam, quæ Euſebij memoria, שְׁפֵלָה Sephela, hoc eſt, æquabilis campus vulgò vocabatur. שְׁפֵלָה Sephela.
Verbum תָּאַר, de quo nuper pauca, interpretantur Iudæi plerique omnes, agi in obliquum, gyrare, circuire. LXXII plerumque, excurrere; atque etiam Aquilas. Ego verò exiſtimo, id eſſe, quod nos, deſcribere, figurareque, & ductis lineis deſignare dicimus. cùm certum ſit, תֹּאַר, ſignificare formam cuiuſque rei, & figuram. תָּאַר
Porrò de fonte נֶפְתּוֹחַ Naphthoa, neſcio an vlla alibi in ſacris literis mentio ſit. Monet quidem R. Dauid Kimhi, apud veteres Hebræorum ſcriptores, hunc fontem vocari, עֵין עֵיטָם, Fontem Ætam. Ego verò; cur enim non fatear? nihil me de hoc fonte memini legere. Scio equidem, עֵיטָם Ætam, oppidú in Iudæ aut Simeonis hereditate fuiſſe; quod Roboam Solomonis filius, pro tutando aduerſus Ieroboam regno, muniebat. Sed quod illic fons Naphthoæ fuerit, id verò non eſt veriſimile. Sed neque de mõte עֶפְרוֹן aliquid compertius habeo: niſi hoc nomine vrbem fuiſſe; quam Abia rex Iudææ, victo Ieroboam, recepit. Ab ea an iſte mons ſit appellatus, neſcio. Suſpicor equidem certè, & quidem eo magis; quia memoriæ proditum eſt in Paralipomenis, habuiſſe eam vrbem in ſua ditione vicos, aut municipia. hic autem non vnius modò vrbis, ſed vrbium, numero plurali, mentio fit. Nam *κῶμαι*, & vici, interdum vrbes dicuntur. De בַּעֲלָה Baala & קִרְיַת יְעָרִים Cariath-Iaarim, dixi ſuprà. Iam verò mons שֵׂעִיר Seir iſte, toto cælo diuerſus ab illo eſt, qui ab hirſuto Eſau nomen hoc accepit, in Idumæa exiſtens. Suſpicor autem hunc à ſua coma Seir eſſe appellatum: ſicut & vicinum montem יְעָרִים, à ſiluis, quibus obſitus fuerit. Dicitur autem hîc flecti terminus in Occidentem, vt exiſtimat probabiliter R. Solomon, quia, cùm inde ab illo monte, quem obiacere valli Hennom dicebamus, adhuc excurrerit obliquè verſus Septemtrionem, iam tandem rectà in Occidentem dirigitur. De כְּסָלוֹן Chaſlon, id modò proditur libello de loc Hebr. vicum eſſe prægrandem in finibus Æliæ, hoc eſt Ieruſalem. Sed credibile eſt, illam vrbem paruo abfuiſſe loci interuallo à Cariath-Iaarim; tamen paullulum verſus Occidentem. Certum enim eſt, vtramque apud montem Iaarim exſtitiſſe. & quidem Chaſlonem, ad latus aquilonare: quæ fortaſſis hoc nomine dicta eſt, quia tamquam ile hæreret in eius montis latere. Rurſus בֵּית שֶׁמֶשׁ Beth-ſemes quoque, non longe abfuiſſe à Cariath-Iaarim, tum Ioſephus auctor eſt, tum de hiſtoria receptæ à Philiſtinis ſacræ arcæ ſatis coniici poteſt. In libello de loc. Hebr. locatur Beth-ſemes x millib. paſſ. ab Eleutheropoli, verſus Nicopolim, contra Orientem. Burchardus verò, diſtare eam à Cariath-Iaarim affirmat paſſ. quinque mill. ferè ad Auſtrum verſus. Porrò de, תִּמְנָתָה, Thamna; à qua Thamnitica toparchia nomen poſteris temporibus accepit; hoc prodidit Euſeb. libello de loc. Hebr. ſupereſſe prægrandem vicum eo nomine in finibus Dioſpoleos; qua itur Æliam. Vt autem eam præſens deſcriptio oſtendit; recedebat à Beth-ſames ad Occidentem. Similiter atque etiam עֶקְרוֹן Accaron: quæ vrbs in eadem illa toparchia exſtabat; ſed à Beth-ſames aberat longius, quàm Thamna. nimirum decem mill. paſſ. ab illa diſſita. Equidem propemodum in ea ſum ſententia, vt putem, Accaron illic loci ferè exſtitiſſe, vbi nunc Geth oſtenditur. Et poſteros iſtarum duarum vrbium nomina inter ſe commutaſſe. Nam antè, ſacris etiam verbis, animaduertimus Accaronem ſupra Geth collocari. Quamquam de ea re non auſim adhuc cum quoquam magnopere pugnare. De Sechrona porrò, & monte Baalæ, nihil ſatis compertum habeo. Sed יַבְנְאֵל Iebneel, quin ſit duarum Iamniarum altera, nihil dubito. Nam ſolent Græci literam Beth, in ſuum Mi, ſæpe conuertere. Sitæ enim erant ambæ Iamnes, ſiue Iamniæ, inter Dioſpolim, & Azotum. Strabo maritimam Iamniam, *κώμην*, vocat: hoc eſt caſtellum, aut pagum, vel certe oppidulum; facitque ab ea ad Aſcalonem ſtadia ducenta; & Gadaram interponit. Sed noſtram Iabneel eam fuiſſe Iamniam apparet, quæ maritima erat; non autem quæ intus, vt Plinius loquitur, exſtabat. Atque hîc, cùm ab Iordanis oſtio, ſiue ab Aſphaltitidis capite, ad mare vſque mediterraneum peruentum ſit; abſoluta eſt deſigna-

Marginalia (left): 2. Paral. 11. v. 6 & 1 Paral. 4. v. 32. — 2 Paral. 13. v. 19. — Sup. ca. 9. v. 17. — Ioſeph. antiq. lib. 6. — 1 Reg. 6 extremo. — Supra ca. 13. v. 3.

Marginalia (right): נֶפְתּוֹחַ Naphthoa. — עֵין עֵיטָם Fons Ætam. — עֶפְרוֹן Ephron mons & vrbs. — בַּעֲלָה Baala. — קִרְיַת יְעָרִים Cariath Iaarim. — הַר שֵׂעִיר Seir mons. — הַר יְעָרִים Iaarim mons. R. Solomon. — כְּסָלוֹן Chaſlon. — בֵּית שֶׁמֶשׁ Beth-Semes. — Burchardus. — תִּמְנָה Thamna. Thamnitica toparchia. — עֶקְרוֹן Accaron. — יַבְנְאֵל Iabneel. Iamniæ duæ. — Azotus. — Gadara.

tio finium aquilonarium hereditatis Iudaicæ. Porrò fines occidui, tribus oſtenduntur verbis. quippe quos mare magnum, hoc eſt, mediterraneum, quo nullum attingit Chananæam maius; deſignabat ſuo litore, ſiue ſua ora; quantum eſt ſpacium videlicet à Iabneel vſque ad oſtium illius fluuij Ægypti, in quo deſinebant limites auſtrales, quem Nili deriuatione factum eſſe diximus.

Ceterùm ipſi Caleb filio Iephone data fuerat pars, &c. 13

Patefacit hic locus, Ioſuam, & ſenatum, nó temerè Calebi oratione inductos fuiſſe, vt ei Hebronem extra ſortem petenti concederent: ſed iuſſu & oraculo Dei eos id feciſſe. Cur autem iſta de exterminatis Calebi fortitudine Gigantibus narratio ad hunc locum adhiberetur; cùm geſta ſit ea res, vt probabiliter dixiſſe videmur, poſt Ioſuæ obitum;
R. Leui Gerſonis.
hanc affert cauſſam R. Leui F. Gerſonis; vt intelligamus, dum iſta legimus, neque Dei promiſſa, neque Calebi ſpem fruſtra fuiſſe. Huc etiam illud addi poſſit; Achſæ dotem; ad cuius mentionem nos iſtius ſeries narrationis ducit; ad diuiſionis materiam pertinere.
Suprà cap. 11. v. 21. & cap. 14. v. 15.
De Aenacinis ſatis multa antè. Apparet quidem ex hoc loco, Arbam fuiſſe parentem Aenac. Huius verò filios fuiſſe Seſai, Ahiman, & Tholmai. Verùm ſi quis
De Arba, & Aenacinis rerum clausis.
id negare velit, facilè dicat, nomen, Aenac, pro gente Aenacinorum eſſe poſitum: & parentis vocabulo etiam principatum ſubiici. Equidem certè propè ſtatuerim, Arbam fuiſſe patrem Seſai, Ahiman, & Tholmai; à quo Hebron Cariath Arbæ olim dicebatur: at Aenac vniuerſi iſtius hominum generis primum auctorem. Sed in rebus tanta vetuſtate obſcuratis, temerarium fuerit; quod non ſatis exploratè perceptum cognitumque eſt, id ſine vlla dubitatione velle defendere.
Occupatio.
Neq; verò eſſet, ſi illud affirmatè dicerem, quod mihi obiiceret aliquis; Priſcum illum virum Arbam, parentem eorum gigantum eſſe non potuiſſe, quos certum eſt ad Ioſuæ vſque tempora vixiſſe, cùm eos Speculatores apud Hebronem viderint: atque Calebus tádem exterminarit. Ego enim prorſus in ea ſum ſententia vt putem, quod nominatim, de Seſai, Ahiman, & Tholmai ſcriptum, vel in Numeris, vel hoc loco eſt, id de illorum trium gigantum poſteritate eſſe accipiendum: ſimiliter atque Iſraelem, pro Iſraelitis, dicere ſæpè ſolemus.
Num. 13. v. 23.
Suprà cap. 5. v. 18.
De Dabir, hoc eſt, דְּבִיר, diximus ſuprà.
דְּבִיר Dabir.
Tradunt Doctores Hebr., vbi de alieno cultu diſceptaut, דְּבִיר Dabir, Perſis id eſſe, quod Hebræis סֵפֶר Sepher: hoc eſt, literas & libros ſignificare. atque ideò pro priſco nomine, Cariath-ſepher, vrbem iſtam eſſe dictam à Perſis, Dabir.
Tractat. עבודה זרה פ׳ ב׳
Rurſus vbi de non commutandis ſacrificiis diſputant; aiunt, Othonielem legis doctrinam, iam tum exoleſcentem, poſt Moſis exceſſum, inſtaurauiſſe ingenij ſui acumine, ad iſtam vrbem; atque ideò eſſe vocatam Cariath-ſepher: id eſt, literarum vrbē.
Tractat. תמורה פ׳ ב׳
Doct. Hebr. oſcitantes halucinantur.
Ita iſti nunc hoc, nunc illud oſcitantes halucinantur; vt quæque, non iudicio, ſed caſu aliquo, aut certè ſomnio, in mentem veniunt. Quid enim hic Perſis fuit rei? & quis neſcit olim ante Othonielis memoriam id vrbi nomen fuiſſe? Quod ſi in his rebus coniecturis vti non firmiſſimis licet; dicam quod fortaſſe videatur probabilius:
Dabir fuit priſcorum patrum tabellarium.
Appellatam eſſe olim קִרְיַת סֵפֶר Cariath-ſepher, hoc eſt, literarum, aut librorum vrbem; quia priſcorum patrum veluti archiuum, id eſt, tabellarium fuerit: in quo multa vetuſtatis monimenta, poſt orbis diluuium, repoſuerint, cùm in vicina Hebrone homines illi primi habitarent. Eſt enim Hebron Dabiræ propinqua vrbs, antiquior Tani Aegyptiorum, annis ſeptem; vt diximus. hoc eſt, omnium vrbium vetuſtiſſima. Et ſanè huic rei vehementer congruit ipſum quoque nomen דְּבִיר Dabir. Significat enim id, locum ſecretiſſimum; & veluti ſacroſanctum, atque penetrale adytum. qualia profectò habentur τὰ ἀρχεῖα, & tabellaria.
Chaldæus.
Atque haud ſcio, an non Chaldæus hoc ipſum dicere voluerit, cum pro, קִרְיַת סֵפֶר Cariath-ſepher, redderet, קרית ארכי Cariath arche. Mihi certè verbo, ארכי, Græcorum ἀρχεῖον videtur repræſentare ille voluiſſe. Nā principes; quos Iudæi eo vocabulo eſſe ſignificatos putant, ij אַרְכוֹנָא, & אַרְכוֹנִין, à Chaldæis vocantur. tamquam ἄρχοντες dicas. Sed ſatis multa de re obſcura & incerta. Cur autem iſtud oppidum etiam, קִרְיַת סַנָּה, Cariath-ſena vocatum ſit, dicam inferiùs, ſi volet Deus.
Infra v. 49.
Neque enim cum illis adhuc ſentire poſſum, qui à ſpinarum quodam genere nomen hoc ei eſſe impoſitum putant.
Cur Calebus filiam promiſerit ei qui Dabir expugnaret.
Iam verò illud quoque nobis eſt diſquirendum; Cur Calebus filiam deſponderit ei, qui Dabir expugnaret. Neque enim credibile eſt, virum fortiſſimum, & qui certiſſimam in Deo fiduciam nuper habebat collocatam, præ turpi iam ignauia, aut diffidentia, ex alius hominis viribus pendere ſpe. præſertim maxima nunc belli difficultate ſuperata, poſt pulſos Hebrone gigantes. Doctores Hebr. igitur,
Tractat. תעניות פרק ג׳

libro

libro de ieiuniis,ad hunc fortè locum delati, dicunt; huius generis vota atque promiſſa, *Vota temeraria vitanda.*
vt temeraria,eſſe vitanda. Eueniunt enim,inquiunt,interdum quidem feliciter: at ſæpè
Gen.14.v.14 ſecus. Adiunguntq́ue ſacræ narrationis exempla aliquot: de Eleazaro Abrahæ ſeruo,
vxorem herili filio veluti augurante. Ei enim non animi, aut corporis vitiis turpificata
1 Reg. 17. v. 25. puella: ſed Rebecca omnibus bonis dotibus ornatiſſima eſt oblata. Tum de Saulle filiam ſuam promittente ei, qui Goliathum interimeret. Huic enim Dauid obtigit gener, quo nemo potuit melior. Denique de hoc Calebo, cui vir fortiſſimus Othoniel
Iudic.11.v.30 gener contigit. Poſtremò de Iephte, cui ſacrificium omnium triſtiſſimum occurrit. Ea-
Leuit. Rabba cap.37. dem ferè ſcripta exſtant in Leuitico Rabba. Et rectè quidem illi, abſtinendum eſſe ab
inconſultis promiſſis, cenſent. Ego verò, vt cum Eleazaris ſancta diuinatione hoc Calebi factum conferri aliquo modo poſſe fatear: nulla tamen in re voto Iephtæ eſſe ſimile exiſtimo. Nam de Saullis promiſſis,quod adferunt: equidem in ſacra id ſcriptum eſſe hiſtoria non video. ſed vulgi modò exiſtimatione facinus tam pulchrum regia affinitate dignum fuiſſe. Calebum enim, ego çertè,puto; victis profligatiſq́ue ad Hebronem gigantibus, cùm ipſe ex ea victoria ſatis ſe gloriæ & laudis conſecutum eſſe arbitraretur; hanc,quaſi leuioris operæ expeditionem, ſociis ſuis, viris optimis, demandare voluiſſe: vt quorum virtutem,atque fidem expertus nupero bello fuerat; cum eis rerum geſtarum laudem communicaret: eoq́ue & inuidiam à ſe amoliretur; & ſimul illorum fortitudini ſummo, quod habebat, *βραβεῖον* in medium propoſito; quemque ſingillatim maxima remuneratione dignum ſe cenſere declararet· atque adeò eodem vno præmio, quodam modo ſingulorum in ſe merita & officia remuneraretur. Verùm enimuerò credibile eſt, Calebum ea in re, non modò ſuum liberale, & dignum principe viro ingenium eſſe ſecutum; ſed magis arcanum Dei inſtinctum: qui ea occaſione Othonielis virtutem in vulgus peruulgare, populoq́ue ſpectatam commendare volebat. cùm hic
Iudic.1. v.12. eſſet poſt Ioſuam, iam ſenem, conſeruator reipub. futurus. Quæ etiam, opinor, cauſſa eſt, cur hoc factum tam accuratè ſit ſacris literis ſemel iterumq́ue conſignatum. Hac igitur in parte noſter iſte *ἀγωνοθέτης* & munerarius Calebus, non inſcitè fortaſſis, cum Eleazaro illo queat comparari. Nam & eum, non ſine cæleſtis Spiritus occulto pulſu, illam ſuam inſtituiſſe diuinationem vt dicamus, neceſſe eſt; ſi à ſuperſtitioſi coniectoris crimine hominem, vt apparet, minimè malum, velimus aſſerere. Sed de his ſatis iam
multa. Achſa fuit Calebo ex concubina nata, quantum certè apparet ex iis quæ ſunt in *Achſa.*
1.Paral.2. Paralipomenis de ea tradita. De Cenez, & Calebi proſapia diſputauimus capite ſuperiore. Sed fratris verbum, hoc loco, multi exiſtimant, gignendi caſu reddi omnino debere: ne connubium lege vetitum iſta narratio videatur approbare. Eſt enim Hebraicorum verborum conſtructio ambigua. Et ſanè codex Vaticanus, *ἀδελφοῦ*, habet. atque *Othoniel an Calebi frater fuerit.*
Iudic.1.v.13. vulgata etiam exemplaria, in Iudicibus. quo fiat, vt Othoniel & Achſa patrueles ſint.
quos non erat nefas matrimonio coniungi. Nam fratris filiam ducere vxorem, etſi con- *Nuptiæ cum fratris filia vetitæ.*
Leuit.18. & 20. nubiales leges, quæ in Leuitico ſunt ſcriptæ, apertè non vetent: tamen id tacitè obſcureq́ue faciunt, conſectaria quadam ratione; cùm amitam, item materteram, item patrui vxorem, duci prohibent. Sunt enim illæ paris cum fratris filia propinquitatis neceſſitudine nobis coniunctæ Quam enim Burgenſis Paullus has nuptias ab illis habere diſſimilitudinem contendit; ea argutior quàm probabilior, mihi certè, videtur eſſe: vt eſt *Paullus Burgenſis.*
vir ille acutiſſimus. Atqui nihil profectò eſt, cur non caſu nominandi, dicamus Othonielem fuiſſe Calebi fratrem: cùm teſtata res ſit, atque etiam peruagata in ſacris literis; cognatos vocari fratres, quamuis ex diuerſis parentibus prognati ſint. Et eſt à Nehmanno obſeruatum, ea nomina, vt vocantur, adiectiua, quæ in illiuſcemodi verborum cõſtructionibus poſita ſunt vltimis locis, referenda eſſe ad id cuius in ea oratione præci- *Cognati vocantur fratres in ſacris literis. R. Moſes Gerundenſis cõment. in Numer.cap.10.*
Iſa.17.v.1. pua mentio eſt. Veluti cùm ſcriptum eſt יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא, ſenſus eſt, Iſaias filius Amoz propheta, non prophetæ. De Iſaia enim potiſſimum illic agitur. Similiter חֲנַנְיָה
Ierr.28.v.1. בֶּן־עַזּוּר הַנָּבִיא, Ananias filius Azoris propheta. Rurſus בְּיַד יֵהוּא בֶן־חֲנָנִי הַנָּבִיא per Iehu fi-
3 Reg 16.v.7 lium Ananiæ prophetam. Denique לְחֹבָב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי, Ad Hobab filium Reuelis
Num.10.v.29. Madianitam. Nam quod Othoniel in Iudicibus dicitur frater Calebi minor, quaſi inter liberos vnius parentis comparatio fiat, id non eſt ita. Sed propter Calebi ætatem; quæ tum erat annorum pluſquam octoginta quinque; minor ille vocatur, qui nouus ſit maritus, & illius alterius gener.

Cumq; veniret ipſa; incitauerat autem illum ad petendum, &c. 18

Quia Achſa, verecundia quadam muliebri, & ſimul parentis reuerentia, dotem aliã
ipſa petere non audebat, virum incitauerat. Cum ergò à patre domum vir eam ductu-
rus in aſinum impoſuiſſet, deſilijt rurſus; ne ſine dote meliore veniret. Itaq. pater non-
R. Leui Gerſonis. dum à genero interpellatus precibus, illam, quid velit, interrogat. At R. Leui F. Gerſo-
nis in hanc ſententiam verba iſta explanat. Petiuerat, inquit, ſponſæ monitu Othoniel
dotem a ſuo ſocero, atque impetrauerat etiam. Sed cùm ager ſiccior doti dictus eſſet,
illa inſuper aquas poſcebat, quibus rigari fundus dotalis poſſet: eamque ad rem tem-
poris occaſione vtebatur. Solet enim parentum animus tum in filias eſſe indulgentior,
cum eas nuptui collocantes, tamquam amiſſuri videntur. Sed poſſet, omiſſa Coniun-
ctiune diſcretiua, reddi verbum, incitandi, tempore, non perfectè prætenito. Cùm ve-
niret ipſa, hoc eſt, cum ſponſo ſuo domum duceretur, incitabat ſponſum ad petendum
à parente agrum meliorem, ſua tergiuerſatione ſcilicet; cùm ſe rurſus de iumento de-
mitteret. Atque hæc ceteris ſimplicior meliorque ſententia videri poteſt. Plures enim
proferri ſolent; quas nihil attinet annumerare. recidunt enim pleræque omnes eodem:
Latinus. neque, quid omnino dicatur, obſcurum eſt. Sed quod Latinus expreſſit, id ſanè He-
bræis verbis effici non poteſt. quamquam ſecutus ille quidem eſt, niſi fallor, interpre-
בּוֹא Venire. tationem LXXII; qua iſti eundem hunc locum reddiderunt in Iudicum libro. Verbo Iudic.1.v.14.
autem veniendi, etiam Latini vtuntur, cùm ſponſam domum duci dicunt. LXXII hîc
ἐκπορεύεσθαι, alibi εἰσπορεύεσθαι conuerterunt: quorum alterum ad parentis domum è qua,
alterum ad ſponſi, in quam ducebatur, poteſt referri. Sed illud obſcurius eſt, quid ver-
צָנַח bum צָנַח ſignificet. Quod nuſquam, niſi fallor in ſacris literis vſurpatum alibi eſt, niſi in
iſta narratione, & illa de adacto per Siſaræ dormientis caput clauo. Iudæi partim, pro- Iudic.4.v.21.
pendère ad caſum, interpretantur; quaſi puella non deſcenderit in terram; ſed deſcen-
ſum, aut caſum, inclinato corpore, minata ſit. alij, magna ſe vi deijcere. Ego Chaldæi ſe-
cutus fidem, demittere, dixi. Nam id ipſum ſignificare, mihi certè, videtur, quando Iael
narratur clauum demiſiſſe per Siſaræ caput in terram; ſicut palus malleo adactus pan-
gitur videlicet. Nam de ſuſpiriis, non auſim LXXII interpretibus; quos Latinus eſt ſe-
cutus; abſque exemplo, credere. Neque erat profectò, quod in eo miraretur pater, ſi
grauiter gemebat filia: quæ ad nouum maritum extrudebatur. Illud ſanè credibilius,
alia re maioris momenti ſimulatam ab ea eſſe retractationem. atque de aſino deſcen-
Feminarũ indoles. diſſe, in quem fuerat impoſita ad iter. Sed vt vt hoc eſt, feminarum indoles auata & pro-
cax; animusque, ſi qua cupido inciderit, effrenis, impotensque ſui; denique artificioſæ
querimoniæ, atque opportuna, importuna votorum ſolicitatio nobis in Achſa depin-
בְּרָכָה gitur. Benedictiunem, interpretatur R. Solomon, victum, ſiue alimentum. Chaldæus,
Benedictio. per Metonymiam, poſſeſſionem, aut hereditatem. Kimhi, acceſſionem fortunarum:
R. Solomon. R. Dauid Kimhi. quæ eius verbi propria eſt notio. vt ex iis conſtat, quæ ſuprà ſunt à nobis dicta. Exiſti- Supra ca.14. v.13.
mat interim iſte, dici quoque rectè poſſe, בְּרֵכָה pro, בְּרָכָה, eſſe ſcriptum, verbo ad vo-
calem vnam modò immutato. vt piſcinam ſignificet, ex qua aridior ille fundus, quem
iam acceperat, rigari poſſet. Sed enim certa & peruagata in ſacris literis res eſt; morem
fuiſſe priſcis patribus, vt ſolennibus votis fauorem benignitatemque Dei ſuis liberis,
pro cuiuſque conditione, veluti diſpenſarent, cùm ipſis aſſignarent ſuam hereditatem:
quam diſpenſationem vocabant בְּרָכָה, hoc eſt, benedictionem; vt nunc loquimur. Ad
eum igitur morem alludere Achſam opinor. quaſi dicat: Nihil dum dotis ab te accepi.
nam illud terrenum, quod doti dixiſti, ſiccius eſt, quàm vt fructuoſum eſſe poſſit. niſi
*Filiabus dos dari debebat. & quidem aliquando agri dabantur. aquas, quibus rigetur, addideris. Conficitur autem ex hoc loco apertè, etſi filiæ pater- Num.27.v. 16.
norum bonorum heredes non eſſent, vereri lege; niſi nullos haberent fratres; tamen
dotem ipſis dari ſolere cùm nuptui collocarentur. atque etiam fundos doti potuiſſe
dici, cùm illæ tribulibus ſuis nuberent. quod alioqui nefas erat: vt in libro Numero- Num.vlt.v.6
rum eſt conſtitutum. Solum auſtrale, ſiccum dici, expoſuimus alibi. Porrò illud,
נְתַתָּנִי, dictum eſſe, pro נָתַתָּ לִי cenſent Iudæi. At LXXII vt ſcriptum eſt, ſic interpretan- Supra cap.10. v.16.
tur, dediſti me; verùm illud אֶרֶץ הַנֶּגֶב, putant præcisè dictum eſſe. Præpoſitionem e-
nim, אֶל, deeſſe. Hanc enim reddunt ſententiam. In terram auſtralem dediſti me.
גֻּלֹּת מָיִם Sed vnus idemque eſt omnium ſenſus. גֻּלֹּת מָיִם, propriè vortices aquarum ſignificat,
opinor. Nimirum illas ſcatebras; e quibus, quaſi terræ venis, ebullientes aquæ voluta-
tim

tim protrudi videntur Græci, λύτρωσιν ὑδάτων, dixerunt; quam vocis notionē ſecuti, neſcio. niſi ſi poſitio hæc libertatem ſignificat; quod Ioſephus alibi ſcriptum reliquit quidem; verùm ego adhuc ex ſacris literis conijcere non potui. Auxit ergò Calebus filiæ dotem ſcatebris duabus; quarum altera ſuperiore loco, altera inferiore fuiſſe videtur. Neque verò vulgare donum æſtimari debuit, ius eliciendi, deriuandique aquas in ſuum agrum è fonte quopiam. cùm vniuerſa Chananæa ſiccior eſſet; & pluuïalibus aquis opus perpetuò haberet, vel ipſo Deo teſte. Eſt enim minimè obſcurum, quanta fuerit priſcis patribus Abrahamo & Iſaaco cum Chananæis contentio de aquis. Verùm ſi quis exiſtimare malit, non fontes modò, ſed agros, aut alia prædia illis verbis eſſe ſignificata; cum eo non pugnauero de re obſcura, & incerta. Porrò credibile eſt, hanc promtam & facilem Calebi liberalitatem, non tam filiæ precatione, quàm præclara exiſtimatione de generi ſui Othonielis virtute prouocatam eſſe. quippe quem, diuino quodam præſagio, iam tum augurabatur, futurum aliquando populi ducem. Hæc enim, meo certè iudicio, omnia ſunt illius dignitatis; & veluti rudimenta, quibus ſenſim gratioſus ille fit apud populum; & vulgi numero eximitur. Sic enim benigniſſimus Deus, qui Eccleſiæ ſuæ vtilitatibus in poſterum quàm longiſſimè prouidet, varias, & mortalibus plerumque incognitas digerit cauſſas; quibus arcana ſua conſilia ad rem in tempore deducat. Quare diſcamus illius diuinum iudicium in rebus omnibus omni obſeruantia colere; & tamquam nobis ſalutare, amplecti ex animo: etiamſi, quod ſæpè fit, parum noſtris congruere votis videatur: exiſtimantis non fortunæ libidine res noſtras; ſed diuina prouidentia gubernari, ea ratione quæ nobis optima ſit, maximeque expediat.

Ioſeph. antiq. lib. 3. ca. 1.

Deut. 11 v. 11

Gen. 31. & 36

Chananæa ſicca aquis opus habebat.

Deus Eccleſiæ vtilitatibus longè prouidet.

Admonitio. Diuina iudicia æquo animo omnibus in rebus amplectenda.

Hæc eſt hereditas tribus filiorum Iudæ in ſuas, &c. 20

Repetitur illud, quod verſu duodecimo dictum fuerat. quia quæ inde ſunt adhuc narrata de Calebo, & Othoniele, atque Achſa; ea per digreſſionem, & tamquam παρένϑεσιν dicta ſunt. propterea, quòd ad Iudaicæ hereditatis diſtributionem pertineant. vt eſt antè à nobis explanatum.

Erantque vrbes ab extremo tribus filiorum Iuda, &c. 21

Iam ſingillatim enumerantur vrbes, quæ intra Iudaicos fines nuper deſcriptos exſtabant, illis temporibus celebriores: non quidem, vt videntur omnes ordine: ſed plurimæ tamen. Earum magnus numerus, certum eſt, & luculentum fœcunditatis promiſſæ terræ indicium. Nos ſingulas non perſequemur deſcribendo. Fruſtra enim ea ſumeretur à nobis opera. cùm, quia multarum ſitus, atque conditio non magnopere ad ſacras hiſtorias rectè percipiendas conducit; tum etiam, quia à nobis ipſis parum cognitæ ſunt. quod antè quoque ſumus confeſſi. Fit autem catalogi initium ab eo fere loco, à quo & finium. hoc eſt; ab vltima ora maris mortui verſus Occidentem, vbi Chananæa eſt Idumææ affinis, propè apud extremam oram maris mortui. Illic enim poſita erat קַבְצְאֵל Kabſeel, vrbs natalibus Banaiæ filij Ioiadæ, viri longè fortiſſimi, nobilis. Hinc non aberat procul verſus Occidentem עֲדְעָדָה Adada. quam LXXII Gadgada appellant. Solent enim illi ferè Ain, per ſuum Gamma repræſentare. eius monimentum fuiſſe, ſcribit Euſebius libello De loc. Hebr. villam ſua memoria in extremis finibus Daromę, hoc eſt, Auſtri. quæ mortuo mari imminebat. Eſt enim in eo libello pro Gadda, ſcribendum, niſi fallor, Gadgada. קֶדֶשׁ Kedes, ea, opinor, vrbs eſt, quæ Cades-barnea in finium deſcriptione dicebatur; prope Petram poſita, vt alibi diximus. Porrò חָצוֹר Haſor, trium vrbium nomen eſt in huius tribus hereditate. Nam alia eſt, quæ verſu XXIII nominatur, alia quæ XXV. Denique tertia, quæ etiam חֶצְרוֹן Heſron, dicitur. Cur enim eadem vna vrbs in vno catalogo numeretur ſæpius? LXXII mediam illam, vocant Haſor nouam. Quippe vocem חֲדַתָּה. Hadatta, id ſignificare arbitrati ſunt. & eos ſecutus eſt Latinus. Eſtque eorum etiam aſtipulator Rab. Iſaias. quod ſanè miror. Certum eſt enim, iſtud verbum חֲדַתָּה Hadatta, Chaldæis quidem, nouam ſignificare. at non item Hebræis. Quare rectiùs R. R. Solomon Iarchi, & Dauid Kimhi; Hadatta, propriam alterius vrbis appellationem eſſe cenſuerunt. Ponit autem iſtam Haſor, quam dixi Nouam ab aliquibus vocari, Euſebius in finibus Aſcalonis, ad Orientem verſus. Alteram verò, quæ Heſron interdum nominatur, iuxta

1. Reg. 23. v. 20.

קַבְצְאֵל Kabſeel.

עֲדְעָדָה Adada.

קֶדֶשׁ Kedes.

חָצוֹר Haſor.

חֲדַתָּה Hadatta

R. Iſaias.

R. Solomon. R. Dauid Kimhi.

eremum; Pharan, opinor. At enim vocabulum חָצַר Haſar, quod plurium locorum pro-
priis nominibus apponi ſolet; vt Haſar Sual, Haſar Gadda, &c. ſignificat ea loca nō eſſe
muris cincta; ſed pagos aut vicos eſſe. Sic enim ipſe Moſes verbum hoc eſt interpreta-
זיף Ziph. tus in Leuitico. Porrò זיף Ziph, duarum vrbium appellatio eſt in Iudæ poſſeſſionibus. *Leuit.25.v.31*
Nam altera ab hac diuerſa in locis montoſis exſtitit, prope Carmelum Nabalis patriam:
de qua ſuo loco plura. Hæc verò vbi ſita fuerit, incertus adhuc ſum. Planè tamen exiſti- *Infra v.55.*
mandum eſt, in iſtis ad Auſtrum extremitatibus, in quibus adhuc verſamur, exſtitiſſe.
טלם Telem. טֶלֶם Telem ſuſpicarer equidem eam eſſe vrbem, quam Euſebius appellat Tela: atq. XVI
millib. paſſ. ab Eleutheropoli rectà verſus Orientem locat: niſi ineptum videretur, ſu-
קריות bitò ab extremitate Auſtri tam longè ad Orientem tranſilire. קְרִיוֹת Carioth, exiſtimat
Carioth. R. Iſaias. R. Iſaias non eſſe proprium vrbis vnius nomen; ſed vrbes ſignificare, eas videlicet quæ
deinceps annumerantur. At hoc minimè conſentaneum eſt interpunctionibus quibus
ſacra verba diſtincta modò videmus. Quare credibilius eſt, certæ vrbis appellationem
באר-שבע Beerſaba. eſſe, in his ipſis oris Auſtralibus. בְּאֵר-שֶׁבַע Beer-ſaba vulgus nunc vocat Guiblin. Abe-
rat ea vrbs à Gaza quatuor ferè horarum itinere. hoc eſt, circiter octo, aut decem mil-
libus paſſ., non planè verſus Orientem. ſed non nihil ad Auſtrum; hoc eſt ferè ad Euro-
notum. Euſebius abfuiſſe eam ab Hebrone ſcribit viginti mill. paſſ. Sed qui illa loca
peragrarunt, iter hoc plus quàm longi diei ſpacio definiunt. Et ſanè, ſi tridui via eſt, ex
Gerar. Mōs Moriah. Geraris; in qua regione etiam Gaza erat poſita; vſque ad montem Moriah; hoc eſt, vſq.
ad Ieruſalem; efficitur, longiùs abeſſe Hebronem, à Beerſabea, quàm XX millib. paſſ. Eſt *Gen.22.v.4.*
autem Beerſaba rebus ab Abrahamo, atque Iſaaco geſtis nobilitata. Ptolemæus eam vo
cat Berzauam. Sic enim lego, pro, Berzana. Ab illo ergò vrbis iſtius certiſſimus ſitus
חרמה Horma. peti poteſt. חָרְמָה Horma, ille locus eſt, opinor, qui in Iudicum hiſtoria צְפַת Sephat di- *Iudic.1.v.17.*
citur; apud ditionem regis Arad: vbi Iſraelitæ memorabili ſtrage ceciderunt Chana- *Num.21.v.3.*
צקלג Sicelag. næos; cùm nuper ad montem Hor ſepeliuiſſent Aharonem pontif. max. צִקְלַג Sicelag;
priſcis temporibus fuerat in ditione regis Geth Philiſtini. à quo cùm Dauid dono acce-
piſſet, manſit deinde Iudæorum: vt eſt in Regum hiſtoria ſcriptum. Pertinuit à Septē- *1.Reg.27.v.6*
trione ad Amalecitarum fines; quantum certè apparet ex cladis narratione, qua eſt ab *1.Reg.30.v.1.*
מדמנה Madmanna. his vaſtata. מַדְמַנָּה Madmanna, ſiue Medemena, haud procul aberat à Gaza. Poſteri
עין Ain. Menoin vocarunt, vt ſcribit Euſebius libello de loc. Hebr. עַיִן Ain, Leuitis dabitur. vi-
detur quidem Euſebius iſtam vrbem collocare quatuor millib. paſſ. ab Hebrone, &
duob. mill. paſſ. à terebintho, ſiue quercu Mamre: hoc eſt, à tabernaculo Abrahæ. Sed
Enam vrbs. ea deſcriptio vrbis Enam eſt, vt mox dicemus. Neque verò eam etiam eius auctoris
coniecturam probare poſſum, qua vrbem Iudaicam רִמּוֹן Remmon exiſtimat exſtitiſſe
רמון Remmon. quindecim millib. paſſ. ab Ieruſalem. Mihi enim nulla dubitatio eſt, quin adhuc com-
memoratæ vrbes omnes in extremitatibus illis auſtralibus fuerint poſitæ; & quidem
pleræque ordine: inde ab ſinu vltimo maris mortui vſque propè ad Gazam, & mare
mediterraneum.

Omnes vrbes viginti nouem: & villæ earum. 32

PARVM rectè ſubducta iſta vrbium ſumma videri poteſt: quando non XXIX, ſed XXXVIII, ſi Iudæos pleroſque: aut XXXVII, ſi LXXII interpretes, & Latinum: aut deniq. XXXVI, ſi R. Iſaiam ſequamur; ſunt enumeratæ. Sed reſpondent Iudæi: ſolas XXIX in his fuiſſe Iudæorum: ceteras verò nouem Simeonitarum; has ſcilicet: Beer-ſabe, Malada, Haſar-ſual, Eſem, Eltholad, Horma, Siceleg, Ain, & Remmon. Atqui nondum ſecernimus Simeoniticas vrbes à Iudaicis. Sed eam deſcribimus regionem, quæ ab ſtatiuis caſtris ad Auſtrum poſita cùm eſſet, tota Iudæis prima ſortitione obtigit. Probabilius ergò dici poſſe puto: in iſta recenſione quoſdam etiam pagos ſiue vicos celebriores commemoratos eſſe aut alia municipia. at quæ loca vrbium nomine digna eſſent; ea XXIX fuiſſe.

In humili Eſthaol, & Sarea, & Aſena, &c. 33

Vallis Gigantum. ILLVD *in humili*, eſt Hebraicè שְׁפֵלָה Sephela. quo verbo omnis campus & pla-
nities ſignificatur. Quamquam ille campus, qui circa Eleutheropolim longè la-
עמק הרפאים tèque porrigitur, & vallis, aut planities potius, Gigantum in ſacra Hiſtoria dicitur,
peculiari appellatione, Sephela, vocatus eſt poſteris temporibus. vt ſuprà dixi-
שפלה Sephela. mus. Igitur quæ vrbes deinceps recenſebuntur, eæ omnes in campis Iudaicis poſitæ
אשתאול fuēre. Similiter atque eæ, quæ pòſt, in montoſis locis. אֶשְׁתָּאוֹל Eſthaol aberat ab
Eleuthe-

Eleuthernpoli, vt prodidit Euſebius, decem millib. paſſ. qua ibatur Neapolim; hoc eſt, ad Aquilonem verſus. Sed videtur ille auctor etiam vrbem Eſthaol ponere inter Aſcalonem & Azotum. Vrbi Eſthaol vicina fuit צָרְעָה Sarea. Eſtque inter iſtas vrbes & natus, & ſepultus Iſraelitarum robuſtiſſimus vir Samſon. זָנוֹחַ Zanoam idem Euſebius ponit in finibus Eleutheropoleos; qua itur Æliam. עֵין גַּנִּים En gannim, plurium oppidorum nomen eſt. Sed id cuius hîc eſt mentio, in finibus quoque Eleutheropoleos exſtitit, propè ab Zanoa: vt credibile eſt. תַּפּוּחַ Tapphua, vrbs à pomo dicta, maximo errore collocatur à Zieglero, pari cum Rhinocolura, ad Auſtrum, gradu. Ea enim deſcriptio non huic vrbi conuenit. Sed, בֵּית תַּפּוּחַ, Beth tapphuæ; quæ non in plano, ſed in monte exſtabat, trans Raphiam x i v millib. paſſ. verſus Ægyptum: hoc eſt, in illa Palæſtinæ extremitate. Hæc autem noſtra in campo illo poſita erat, quæ latè ad Eleutheropolim porrectus iacet. Eſt & altera Tapphua in Ephraimitarum hereditate; de qua ſuo loco agetur. Sunt quidem qui Ptolemæi Thenam ſtatuant fuiſſe Tapphuam. ſed quàm vere, neſcio. עֵינָם Ænam vocant Græci, ἠναείμ. Hanc Euſebius dicit abſuiſſe bis mille paſſ. à Terebintho, ſiue quercu Mamre: quater vero mille ab Hebrone. atque etiamnum illic exſtare villam nomine Beth-enim. Verùm ego exiſtimo iſtam noſtram Ænam fuiſſe vicinam Thamnæ, vico grandi, inter Æliam & Dioſpolim; apud quam erat fons eodem nomine, frequens admodum cultu vicinorum populorum; cum apud eum poſitum eſſet celebre ſimulacrum; vt proditum ab Euſebio eſt libello de loc. Hebr. De יַרְמוּת Iarmuth, ſiue Ierimoth, diximus capite x. atque etiam de עֲדֻלָּם Adollam. Hanc putat Euſebius ſitam fuiſſe, decem millibus paſſuum ad Eleutheropoli, verſus Ortum. Illic enim villam ait etiam nunc hoc nomen habere. שׂכֹה Socho autem, nunc vicum eſſe ſcribit idem ille Euſebius, in campo, ad viam publicã, quà ex Eleutheropoli itur Ieruſalem, paſſu circiter nouies milleſimo. additque ibidẽ exſtare alterum vicum illi cognominem in monte. Neque verò hinc procul diſtabat עֲזֵקָה Azeca: quod tum ex iis, quæ capite decimo diximus, efficitur. tum ex Regum hiſtoria in qua ſcriptum eſt, Palæſtinos caſtra feciſſe inter Socho, & Azecam, aduerſus Iſraelitas; qui ad quercum Mamre ſubſtiterant. De גְּדֵרָה Gedera, ſiue Gadera, & גְּדֵרֹתַיִם Gederothaim: an vel Strabonis Gadarim, vel Ptolemæi Gadoram referant, nondum ſatis certus ſum. Euſebius ſcripſit, Gaderam eſſe nunc villam non procul à quercu Mamre, ſiue Terebintho, verſus Ieruſalem.

Iudic. 13. & 16.
1 Reg. 17. ...
צָרְעָה Sarea.
זָנוֹחַ Zanoa.
עֵין גַּנִּים En gannim.
תַּפּוּחַ Tapphua. Ziegleri error.
בֵּית תַּפּוּחַ Beth-Tapphuæ.
עֵינָם Ænam.
ירמות Iarmuth.
עֲדֻלָּם Adollam.
שׂכֹה Socho.
עֲזֵקָה Azeca.
גְּדֵרָה Gadera.
גְּדֵרֹתַיִם Gederothaim.

Vrbes quatuordecim & villæ ipſarum, &c. 35

NEQVE hæc ſumma recenſioni par eſſe videtur. Sunt enim vrbes quindecim enumeratæ. Igitur R. Dauid Kimhi cenſet, Gedera & Gederothaim, vnius vrbis duo nomina eſſe. Rurſus R. R. Solomon, & Iſaias exiſtimant, Ænam non eſſe vrbis appellationem; ſed fontis, apud vrbem Tapphuæ; cuius erit proximo capite mentio. Verùm quãdo illud incertiſſima coniectura nititur; hoc verò vix credibile eſt: cùm ea Tapphua, quæ fontem habebat, non intra Iudaicos fines, ſed apud Ioſephitas poſita fuerit; probabilius dicamus, inter iſta nomina vnum aliquod eſſe, quod nõ vrbem, ſed pagum, ſiue aliud municipium ſignificet. planè vt in ſuperiore catalogo reſpõdimus. Sed enim monendus ſemel hoc loco mihi lector eſt: mirandum non eſſe, ſi eadem nomina in diuerſis catalogis occurrant. Sunt enim ea diuerſis impoſita locis. Nam Socho, & Zanoa; quæ modò, vt in campo ſita oppida commemorata ſunt; alibi dicentur in montibus eſſe collocata.

R. Dauid Kimhi.
R. Solomon.
R. Iſaias.
Diuerſis locis eadem ſæpè nomina eſſe poſita.

Sanan, & Hadaſſa, & Magdal-Gad, &c. 36

QVAE deinceps ſequuntur vrbes ſedecim, ſunt partim obſcuriores in ſacra hiſtoria; quàm vt earum ſitus & loca inueſtigare coniecturis, & conſequi poſſimus. Quarumdam verò poſitus eſt antè à nobis demonſtratus. Nam de Lachi, Eglone, Maceda egimus capite decimo. Porrò חֲדָשָׁה, Hadaſſam ſcribit Euſebius hodie repræſentari eius nominis vico, apud Guſnas poſito. Aberant autem Guſnæ ſtadiis circiter x x x v à Beth-horon inferiore. מִצְפֶּה Maſſepha, ſiue Maſpha, pluribus vrbibus impoſitum nomen eſt. Sed eam, quæ ad tribum Iudæ pertinebat, deſcripſit Euſebius his ferè verbis libello De locis Hebraicis: Exſtabat, inquit, Maſſepha tribus Iudæ in finibus Eleutheropoleos, contra Septemtrionem, pergentibus Aeliam. Rurſus alio loco ait, Maſpham Iudaicam fuiſſe vrbi Cariath-Iaarim vicinam. Porrò יָקְתְאֵל Iektheel vrbs vbi fuerit, non poſſum certò definire. quamquam probabile eſt in campo,

חֲדָשָׁה Hadaſſa.
Guphnæ.
מִצְפֶּה Maſſepha.
יָקְתְאֵל Iektheel.

campo, ab iſta Maſſepha non procul abfuiſſe. Ceteroqui hoc idem nomen impoſuit
Sarâ Iecheel. Amaſias rex præcipiti ſaxo cuidam; cùm de eo Idumæorum decem millia deieciſſet;
בית דגון quos ceperat viuos in bello. בֵּית דָּגוֹן Beth-dagon id eſt, Dagonis ædes, appellantur vrbes
Beth-dagon. duæ. Nam in Aſeris tribu altera eſt: de qua dicetur capite XIX. Hæc vero Iudaica, ſi vera
eſt Euſebij coniectura; poſita erat inter Dioſpolim, & Iamniam. vbi, vt ille ait, pagus
exſtat, nomine כפר דגון. Caphar-dagon, hoc eſt, Dagonis pagus. Fuiſſe autem Dagonem 1 Reg 5.
apud Palæſtinos celebrem deum, teſtatur ſacra hiſtoria.

Lebna, & Ether, & Aſan, &c. 41

עשן Aſan. DE Lebna diximus capite decimo. Sed, עָשָׁן Aſan. quod eſt, ac ſi fumum dicas, vide-
tur Euſebius exiſtimare, poſitam fuiſſe, quo loco nunc vicus ſupereſt, nomine Beth-aſan;
נציב Neſib. quindecim millib. paſſ. ab Ælia. De עֶתֶר Ether dicemus capite XIX. נְצִיב Neſib verò, idē
קעילה locat via, qua ex Eleutheropoli petitur Hebron, ad ſeptimum lapidem. קְעִילָה Ceilam
Ceila. autē vrbem Dauidis habitatione nobilē, eadē via, ad octauū circiter lapidē. atq. in hoc
מראשה oppido ait monimentū Abacuc prophetæ oſtēdi. Porrò מָרֵשָׁה, ſiue מָרֵאשָׁה, Mareſæ vrbis
Mareſa. frequens eſt in ſacris literis mentio. eſtq; in primis celebrata clade Æthiopū; qua eos af-
fecit parua manu Aſa rex, in valle Sephata, ei vicina. Euſebius prodidit, ipſam abfuiſſe 2 Paral. 14.
ab Eleutheropoli, bis mille paſſ. Eſt enim Mareſa, pro Maſera ſcribēdū, in libello de loc.
Heb. Er Hieronymus præfatione in vatē Michęam; cuius iſta vrbs patria erat; ſcripſit, ad
ſuam vſque memoriam, vicum, apud Eleutheropolim illius ruinas repræſentaſſe.

Accaron, & filiæ ipſius, & villæ ipſius, &c. 44

FILIARVM nomen equidē opinor, pro municipiis poſitum eſſe. Chaldæus כפרנא,
hoc eſt, pagos, interpretatur. quaſi vtroq. nomine ſignificata ſint loca nō cincta muris.
עקרון Accaron. De עֶקְרוֹן Accarone, diximus iam ſemel, atque iterum; nobis fieri vero ſimile, hanceam
Beiſelca. eſſe vrbem, quę iam olim exiſtimatur fuiſſe Geth: non dico arcem illam Bei-ſelca quæ
in excelſa rupe poſita eſt. Erat enim Accaron loco plano. ſed vrbem illi rupi vicinam.
Altius enim verſus Septemtrionem fuiſſe ſitam Accaronem, quàm Geth. Ceterùm, qui
nunc oſtenditur Accaronis locus; ſiue ille vrbis Geth fuerit, ſiue verè Accaronis: (nolim
enim cum quoquam pugnare) is non longè à mari abeſt, media circiter via inter Beth-
ſames & Azotum: à quibus vtrimque diſtat millib. paſſ.; plus minus, decem. Et illá qui-
dem ſpectat ab Oriente poſitá, hanc verò ab Auſtro. Sed vt vt hoc eſt, deſcribitur hiſce
verſiculis vniuerſus ille tractus Philiſthinorum, ab Accarone ſecundum litus maris, vſq.
ad vltimam Palæſtinæ oram, quæ prope Rhinocoluram, vt diximus, paruo Nili brachio
בעל־זבוב terminatur. In Accarone μύαγρος, ſiue Beel-zebub, in Azoto Palæſtina Venus, hoc eſt,
Beelzebub. quarta Venus ſiue Aſtareta ſingulariter colebantur, nefariis ſuperſtitionibus. De Gaza
quoque, & flumine Ægypti ſatis multa ſuprà ſunt à nobis dicta. Porrò illud, *Mare ma-
gnum & terminus*, præcise dictum eſt. deeſt enim Pronomen: dicendumque plenè eſt,
Mare magnum & terminus ipſius: quod à Chaldæo eſt explicatum. Terminus autem ma-
R. Solomon refellitur. ris, eſt ipſum maris litus, cum ſuis vrbibus, & pagis, villiſque. Nam quod R. Solomon
exiſtimat, inſulas dici maris: id non eſt ita. Quando prorſus ſimiliter de Iordane, & eius
termino ſcriptum antè eſt. quod ſanè de inſulis, quæ nullæ in Iordane erant, accipi non
poteſt.

In monte quoque Samir, & Iether, & Socho, &c. 48

ADHVC enumeratæ ſunt vrbes campeſtres. nunc porrò quæ exſtabant in excelſio-
שמיר Samir. ribus locis, שָׁמִיר Samir, à LXXII vocatur Saphir. Nam, ne mēdum eſſe putemus, ipſe etiā
יתיר Iether. Euſebius ſic nominat; locatq; inter Eleutheropolim, & Aſcalonem. יַתִּיר Iether, verò,
extitiſſe ſcribit iuxta Malatham, XX millib. paſſ. ab Eleutheropoli ad Daroma interius,
hoc eſt ad Notum, ſiue Meridiem, aut potius Euronotū. Illic enim ſua memoria reliquā
שכה Socho. fuiſſe hoc nomine villam, à ſolis Chriſtianis hominibus cultam. De שֹׂכֹה Socho, quæ in
monte exſtabat prope alteram in plano poſitam, dicebamus nuper. De דְּבִיר Dabira, quæ
קרית-סנה hoc loco dicitur, קִרְיַת-סַנָּה Cariath-ſenna, quo loco exſtiterit, dictum ſuprà ſemel atq. ite-
Cariath ſenna rum eſt. Plerique putant à ſpinis nomen hoc ei vrbi datum eſſe. Atqui ſpina non סַנָּה, ſed
סִירִים, vocatur ab Hebræis. Quapropter ego, probabili; vt mihi videor; coniectura augu-
ror; literam Samech, pro Schin poſitam in hoc nomine eſſe. vt illæ ſæpè ſolent inter
ſe commutari: atque prorſus eandem eſſe huius nominis enodationem, quæ illius
שנן alterius, קִרְיַת סֵפֶר, erat. Nam verbum, שָׁנַן, ad literatorum hominum diſputatio-
nes diſceptationeſque ſpectat in Deuteronomio, atque apud Doct. Hebr. Et ſanè LXXII Deut. 6. v. 7
ſimiliter

ſimiliter explicarunt vtramque appellationem. Nam vt קִרְיַת סֵפֶר, ita קִרְיַת סַנָּה, interpretantur, πόλιν γραμμάτων, vrbem literarum. Porrò עֲנָב Anab ſita erat, inquit Euſebius, in finibus Eleutheropoleos, vbi adhuc vicus eius exſtat. Sed nos de ea diximus ſuperius noſtram ſententiam. Idem ait אֶשְׁתְּמֹה Eſthemo, etiamnum eſſe prægrandem Iudæorũ vicum in Daroma: hoc eſt, ad Auſtrum, pertinentem ad Eleutheropoleos regionem. עָנִים, Anim quoq. in Daroma vicum eſſe Chriſtianorum, circiter nouem millib. paſſ. ab Hebrone poſitũ. De גֹּשֶׁן Goſen diximus capite x, in extremo. אֲרָב Arab, aut Ereb, vt LXXII proferunt; ſimiliter in Daroma exſtabat, hoc eſt, in illa regione, quę ab Hebrone verſus Meridiem iacet; &, vt autumat Euſebius, dicebatur eo ſæculo Heromith. Idem ait vrbem דּוּמָה Dumam quoque, in Daroma ſitam fuiſſe XVII mill. paſſ. ab Eleutheropoli. LXXII hanc Rumam vocãt. legerunt enim Reſch, pro Daleth. בֵּית תַּפּוּחַ Beth-Tapphua, trans Raphiam exſtabat in Palæſtinæ extremitate, vt ſuprà diximus, cùm de Tapphua diſputaremus. אֲפֵקָה Apheca nomen eſt plurium vrbiũ per Chananæam. Sed iſta Iudaica vbi locorum fuerit, non poſſum certò dicere. Eſt tamen credibile, vt in ipſa recẽſione cum Beth tapphua coniungitur, ita loci quoq. ſpacio vicinam ei fuiſſe. De Cariath-Arbæ, antè dictum eſt. צִיעֹר Sior, erat, inquit Euſebius, inter Ieruſalem, & Eleutheropolim ſita. מָעוֹן Maon autem, in Daroma, ſed verſus ortũ ſolis: hoc eſt, in ea Chananęæ parte, quæ ad Auſtrum tendit, prope maris mortui extremitatem. Credibile igitur eſt, ab hac vrbe nomen poſitum eſſe illi deſerto, in quo Dauid latebat, cùm à Saulle profugiſſet. Nam in hoc quoq. eminebat ille mons כַּרְמֶל Carmelus; cuius hîc oppidum Nabalis patria cõmemoratur: quod ab Hebrone circiter x millia paſſ. aberat, ferè, ad ortũ Solis, vt proditũ ab Euſebio eſt. זִיף Ziph autẽ duobus millibus paſſ. erat Hebroni quàm Carmel vicinior. quæ vrbs ſuo etiã monti nomẽ dedit. Neq. hinc longè diſtabat collis ille Hachila: quantũ certè de proditione Ziphæorũ cõiici poteſt. ſed de hoc mox. Rurſus יוּטָּה Iota, quæ Leuitis dabitur, decimo octauo lapide ab Eleutheropoli recedebat ad Daroma, hoc eſt, Auſtrum. יִזְרְעֶאל Iezreel iſta Iudaica, nullis certis coniecturis à me inueniri adhuc potuit. Longè enim alia eſt illa Manaſſenſium; à qua magnus campus Ezdrelon nominatus eſſe videtur. זָנוֹחַ Zanoam recenſuimus nuper inter vrbes cãpeſtres. Eſt ergò iſta diuerſa, & fortaſſis prope illam in excelſiore poſita loco; ſimiliter atq. de duabus Socho dictum eſt. גִּבְעָה Gabaa iſta Iudaica ſita erat, vt videtur Euſebius ſignificare, prope Maonem; de qua nuper dicebamus. Vnde auguror, eam eſſe vrbem, quæ in Regum hiſtoria vocatur גִּבְעַת הַחֲכִילָה Gabaa, ſiue collis Hachilæ. cuius etiam nuper memini. De תִּמְנָה Thamna, diximus in deſcribendis finibus Iudaicis ad Aquilonẽ. חַלְחוּל Halhul, ſiue vt LXXII dicunt, Elul, ſuſpicatur Euſebius repræſentari villa quadam Alula nomine, non procul ab Hebrone; ſed verſus Æliam. Idem prodidit בֵּית צוּר Beth-ſur, non vnam videri vrbem eſſe in Iudæorum poſſeſſionibus. vnam enim exſtitiſſe ad viceſimum lapidẽ, via, qua ex Ælia petitur Hebron. hoc eſt, proximè apud Hebronem, eique nunc vulgò nomen eſſe, Beth-ſoron. Vicum enim ſupereſſe: iuxta quem ebulliens fons ad ipſas montis radices, mox abſorbetur humo. atque in hac aqua baptizatũ eſſe à Philippo Eunuchum illũ reginæ Candacis. Alteram verò paſſibus non plus mille diſtare ab Eleutheropoli. vtra autẽ noſtra iſta ſit, Deus viderit. Certè prior propiùs abfuerit ab Halhul, apud quam recenſetur. גְּדוֹר Gedor ſupereſt in prægrandi pago; cui nomen eſt Gedrus; vt exiſtimat Euſebius, x millib. paſſ. à Dioſpoli, via quæ ducit Eleutheropolim. אֶלְתְּקֹן Elthekon, alibi dicitur אֶלְתְּקֵה Eltheke. Sed quo ſita fuerit loco nõ queo coniicere. Temerè enim à Zieglero locatur nouẽ millib. paſſ. ab Ieruſalem verſus Auſtrum. Imprudens enim Thecuam patriam vatis Amos, ille pro Elthecon deſcribit. De קִרְיַת יְעָרִים Cariath Iaarim antè dictum ſemel iterumque eſt. Eſt autem ex iſto loco manifeſtum, ipſam in monte, aut certè colle, poſitam fuiſſe.

[Marginalia: עֲנָב Anab. · אשתמה Eſthemo. · עָנִים Anim. · גשן Goſen. · אֲרָב Arab. · רומה · בית תפוח Beth-Tapphua. · אפקה Apheca. · ציער Sior. · מָעוֹן Maon. · 1 Reg. 23. v. 21. · כרמל Carmelus mons & oppidum · זיף Ziph vrbs & mons. · 1 Reg. 23. v. 1 · חכילה Hachilæ. · יוטה Iota. · יזרעאל Iezreel · זנוח Zanoa. · גבעה Gabaa. · 1 Reg. 23. v. 26. · גבעת חכילה Collis Hachilæ. · תמנה Thamna. · חלחול Halhul. · בית צור Beth-ſur. · Act. 8. v. 36. · גדור Gedor. · אלתקן Elthekon. · Zieglerus. · Thecua.]

Et in deſerto, Beth-araba, Meddin, &c. 61

Poſt annumeratas vrbes, quæ altioribus locis exſtabant, recenſentur eæ, quæ in locis deſertis fuere poſitæ; qualia loca Hebræi מִדְבָּר dicunt. hoc eſt; vt Kimhi expoſuit; quæ vaſta ſunt, neque coluntur, aut habitantur. aut quæ ſolis pecoribus nutriendis vtilia ſunt; non etiam ſegetibus; ſiue ab hominum cœtibus ſint remota, ſiue aliquot habeant ciuitates, atque pagos. De בֵּית הָעֲרָבָה Beth-araba diximus in finibus aquilonaribus. עֵין גֶּדִי En-gaddi aliàs dicebatur חַצְצוֹן תָּמָר Haſaſon Thamar, à lapillis dactylorum: aut vt alij cenſent, à denſatis illic palmis arboribus. Nam vt Plinius de iſta vrbe ſcripſit, fuit

[Marginalia: מדבר · R. Dauid Kimhi. · בית ערבה Beth-araba. · 2 Paral. 20. v. 2. · עין גדי En-gaddi. · Plinius lib. 5. cap. 17. · חצצון תמר Hazazon tamar.]

fuit olim ſecunda ab Ieroſolymis, fertilitate, atque palmetorum nemoribus: antè videlicet, quàm loca iſta omnia longe lateque circum Sodomam, & huius culpæ ſocias vrbes iacentia cæleſti afflarentur incendio. Locat autem Plinius Eſſenos, quantum peſtilens aura patitur, ad maris mortui occiduum litus proximos. deinceps infra illos, Engaddam. Habet hæc ab Auſtro propinquum deſertum Cades; ab Occidente, Maon: at iuxta ſe longo procurrentes iugo verſus Septemtrionem & Meridiem montes; quos vulgo montes Engaddi nominant, mirabiliter prærupros, & variis anfractibus, atque præcipitiis horridos: ipſoque aſpectu fœdos. Proditum antè eſt libello de Loc. Hebr. hîc etiã opobalſamum colligi; atque ab hoc fructu, per trãſlationem, vineas Engaddi à Solomone in Canticis celebrati. Qui ea loca peragrarunt, narrant, arbores, quæ his locis propiùs ad litus mortui maris naſcuntur, ſpecie quidem pulcherrima proferre poma: ſed quæ diſcerpta intus fauilla & cinere plena ſint. vt etiam nunc Dei iram, qua vrbium illarum ſcelera perſecutus eſt, agnoſcamus. Sunt qui ab En-gadda ad Ieruſalem ſtadia metiantur tercentum; hoc eſt, paſſus, tricies ſeptẽs mille, & quingentos. Sed de En-gadda hactenus.

Montes Engaddi. Opobalſamũ. Vineę Engaddi.

Cantic. Canticor. 1.

Et Iebuſæos incolas Ieruſalem non potuerunt filij Iuda. &c. 63

TVM ex ſuperiore finium Iudaicorum deſignatione, tum ex iis quæ capite XVIII dicentur, certiſſima res eſt, vrbem Ieruſalem intra fines Beniaminis fuiſſe poſitam. Iure ergo miretur quiuis in eo, quòd memorantur Iudæi pellere nõ potuiſſe illinc Iebuſæos: Et ſanè in Iudicum hiſtoria, de Beniaminitis planè id dicitur, quod hîc de Iudæis. Sic enim illic ſcriptum eſt: Et Iebuſæos habitatores Ieruſalem non expulerunt filij Beniamin. habitauitque Iebuſæus cum filiis Beniamin in Ieruſalem vſque ad hunc diem. Ad hoc, vrbem iſtam ſacris dicatam cæremoniis habituros Beniaminitas eſſe, prædixerat moriturus Moſes, his verbis. Dilectus Domini habitat ſecure apud ipſum. Tegetur enim ab eo tota die; & inter humeros ipſius morabitur. Rurſus Iudæorum fuiſſe eam habitationem apertè cecinit vates ſacer, cùm diceret. Et repudiauit tentorium Ioſephi: neque tribus Ephraim ipſi placuit. Sed elegit tribum Iudæ, montem Sion, quem amabat: Et exædificauit adinſtar excelſorum ædificiorum, ſacrarium ſuum; ſicut terram, quam in perpetuum ſtabiliuit. Hanc ergo controuerſiam diiudicari rectè poſſe, exiſtimant quidam; ſi ſtatuamus, vrbem iſtam in medio relictam fuiſſe. Atqui id deſignati limites Beniaminiticarum poſſeſſionum apertè refellunt. Alij ergo vtrique tribui ſuas in ea partes aſſignant, quà excelſiores, quà ſubmiſſiores. ſed interim de eo loco in quo ſacra ædes eſt exſtructa, mirificè digladiantur inter ſe: dum alij eum Iudæis, alij Beniaminitis attribuere nituntur. Sed quis neſcit Dauidem redemiſſe eam aream, atque id ſolum, à Iebuſæo Areuna? Verùm enimuerò credibile eſt, atque etiam probabile, pleraſque vrbes mutatas plurimum eſſe, poſtquàm in Iſraelitarum poteſtatem ſunt redactæ. Quod ſanè inprimis exiſtimari de Ieruſalem debet, quæ abſque dubitatione, ex anguſto oppido in ampliſſimam exſtructa eſt ciuitatem, poſtquam eam Deus, tamquã peculiarem habitationem, ſibi delegit. Cùm igitur ille, qui poſterioribus temporibus ſacram hiſtoriam vniuerſam, vt alibi dixi, per annales, & diaria, atque alia commentaria prius diſperſam collegit, & in eos libros, quos nunc habemus, digeſſit, compoſuitque; iis locorum nominibus ferè vtatur, quæ in vulgus eius ſæculi peruulgata fuerunt atque viſitata; non mirum eſt, ſi eandem vnam vrbem à diuerſis tribubus poſſeſſam videamus; cùm olim duæ fuerint, quæ deinde vnis ſunt mœnibus incluſæ. Sed de hac re dicendum iterum erit capite XVIII. Quod porrò dicitur, *filios Iudæ non potuiſſe expellere Iebuſæos*, videtur fortiſſimæ, & regiæ tribus gloriam plurimùm obſcurare; ne dicam, pugnare etiam cum Dei promiſſis feliciſſimi vbique ſucceſſus. Doct. Hebr. igitur, in capitulis R. Eleazaris; quorum ſententiam multis hîc verbis explicauit Kimhi: exiſtimant, iſta non ad vires Iudaicæ tribus ſpectare: ſed ad ius, & fas. Neque enim licuiſſe Iſraelitis, vexare armis Iebuſæos: propter fœdus, quod Abimelech cũ Abrahamo fecerat. Iebuſæos enim iſtos fuiſſe Abimelechi nepotes: neque Iebuſæos à Chanaanis filio, ſed ab vrbe, quam incolebant, vocatos eſſe. Porrò Dauidem eo fœdere non fuiſſe obſtrictum: quando iam tum ſanguinis illa propinquitas, cui pacẽ ſecuritatemq. ab Abrahamo depectus fuerat Abimelechus; longiore naſcendi ſerie eſſet præterita, atq. exſtincta. Sed quis det Doctorib. Hebr. quod ipſi ſumunt; hos Iebuſæos non fuiſſe Chanaanis, ſed Abimelechi poſteros? Omiſſis ergo commentis anilibus, exiſtimemus quod res eſt: Iudæos, ſicut etiam pleraſque alias tribus; poſt Ioſuæ exceſſum, ſua ſibi ſocordia ipſos obſtitiſſe, atque etiam

ſuis

Margin notes:

Ieruſalem Iudæorum ne, an Beniaminitarũ fuerit.

Iudic. 1. v. 21.

Deut. 33. v. 12.

Explicatus locus.

Pſal. 78. v. 66

2 Reg. 24. v. 24.

Supra ꝓſatione.

Annales ſacri.

Cur Iudæi nequiuerint expellere Iebuſæos.

Tractat. פרקי׳ אליעזר

R. David Kimhi.

Geneſ. 21.

ſuis ſceleribus promeritos eſſe, vt hoſtibus ſuis eſſent inferiores. Similiter enim atq. fortunam proſperam pollicitus fuerat Deus, ſi pietatem aduerſus ſe colerent; minatus erat etiam aduerſa om[illegible]ia, ſi l[illegible] [illegible] à violarent. Et quid opus eſt pu[illegible] nugis contami-
Iudic. 1. v. 20. nare ſacras literas, quando Deus ipſe apertè teſtatus eſt, in Iudicum hiſtoria, cur hoſtes ſuos eliminare nequirent Iſraelitæ? Loqui[illegible]r enim ad hunc modum. Quia, in[illegible]uit, peccauit gens iſta, violando fœdus meum, quo obſtrinxeram maiores [illegible]ſorum: neque obſecuti ſunt voci meæ; non pergam expellere à facie ipſorum v[illegible]um [illegible]inē earum gentium, quas reliquit Ioſua moriens: vt tentem per eas Iſraelem, &c. Manebát ergò Iebuſæi inuitis tum Iudæis, tum Beniaminitis; facilè enim ſe tuebantur [illegible]unitionibus arcis
2. Reg. 5. Sion; cùm etiam Dauidi inſultare non vererentur, poſt tot illius glor[illegible]mas victorias: quaſi ne cæcis quidem & claudis illam defendentibus ipſe expugnare poſſet. De cl[illegible]uſula, *vſque ad hanc diem*, ſæpe diximus. Neque verò hinc efficitur; ante Dauidis principatum hunc cõmentarium eſſe conſcriptum. Nã nec Dauid prorſus eliminauit I[illegible]buſæos. Erat enim Iebuſæus Areuna, à quo ſolum ædificandæ ſacræ domui argento ipſe, quãuis iam tum rex eſſet, redemit. Sed exiſtimandum tamen eſt, ſubactos à Dauide Iebuſæos inibi manſiſſe nullos; niſi qui, vt in ius, ditionemque, ita & in ſacra atque religionem Iſraelitarum conceſſiſſent. qualem fuiſſe Areunam non obſcurè præſeferunt eius ipſius
2 Reg. 24 v. 22. verba, quibus Dauidis voluntatem ſacrificandi in ſua area proſequitur, in Regum hiſtoria. Igitur, vt præſentem narrationem ἀναγωγῇ concludamus: Quod Iudæi non expu- Anagoge.
Matth. 13. lerunt Iebuſæos, id cum illa Chriſti de zizaniis parabola conferri rectè poſſe exiſtimat Adamantius. Sed, mihi certè, diſſimillima iſta videntur. Neque enim illi Iebuſæos tritici, hoc eſt, proborum hominum, gratia, manere ſinebant: ſed exſtirpare nequibát. Magis igitur conſentaneum eſt, vt exiſtimemus, illius modi narrationes memoriæ proditas à Spiritu ſancto eſſe, atque noſtris animis inculcatas; vt intelligamus, quanta nobis ipſi comparemus incommoda; dum noſtris vitiis clementiſſimam Dei voluntatem à nobis abalienamus. Eo enim fit, vt nos inter reprobos, hoc eſt, eos quos ipſe reiecit, viuere ſinat; è quorum contubernio, atque contagioſa conſuetudine dum noſmet expedire nequimus; ſæpè vna cum ipſis ad æterna abripimur ſupplicia. Sed ſi quis omnino τῇ ἀναγωγῇ delectatur: dicamus, domeſtica animorum noſtrorum vitia Iebuſæos eſſe, quæ noſtrum Iudæum, hoc eſt fidei, & pietatis aduerſus Deum profeſſionem, variis modis perturbant, vexant, proculcant. (habet enim Iebuſæus à calcando nomen) neque tamen noſtris illa viribus expelli poſſunt. Dauide opus eſt: Is eſt Chriſtus Ieſus, ex Dauidis ſanguine ortus. Sed neque is illa prorſus exterminat, verùm ſubigit; vt in fidei pietatiſque noſtræ ditionem concedant. Sed hæc hactenus. Non enim propoſitum nobis eſt allegoriis inſiſtere: quod ſæpè diximus. ſed ſacrum contextum, pro ingenij modo, explicare.

Origenes. (margin)

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM

IN IOSVAM CAPVT XVI.

Filiis autem Ioſeph exibat ſors à Iordane Ierichuntis, &c. 1

DIXIMVS ſuperiore capite, medium terræ ſanctæ locum, in quo ſtatiua caſtra habebant Iſraelitæ, muniendum excubitoribus vtrimque in primis fuiſſe aduerſus inopinatos hoſtium inſultus. Vt ergò Iudæi à Meridie iam ſunt collocati, tamquam præſidiarij, ita nunc Ioſephitæ diuina ſorte conſtituuntur à Septemtrione, in magna eius regionis parte, quæ à poſteris Samaria eſt vocata. Deſcribuntur autem primum limites auſtrales hereditatis Ioſephitarum vniuerſæ, ab Oriente in Occidentem. Vnica enim fuit amborum fratrum, Manaſſis, & Ephraim, ſors, in iſta ſortitione, vt explicatum à nobis ſuprà eſt. Porrò ipſa locorum, quæ memorantur, ignoratio, deſcriptionem facit obſcuriorem; præſertim quæ primo verſiculo fit: ſed eam R. Solomon ad hunc modum explanat. Fines, inquit, Ioſephitarum auſtrales inchoabantur ab Oriente, apud eam Iordanis partem, cui vrbs Iericho obiacet è regione: aſcendebantque ad deſertum ex Ierichunte, & porrigebantur verſus Occidentem, in montem Bethelem. Igitur exiſtimat R. Solomon. R. Solomon, literam, He, verbi הַמִּדְבָּרָה, pro Præpoſitione eſſe accipiendam: & illud עֹלֶה, hærere verbo, וַיֵּצֵא. Atque huic aſtipulari videntur LXXII. At Chaldæus, dicit, Sortem Chaldæus. Ioſephitarum exiuiſſe ab Iordane Ierichuntis, ad aquas Ierichuntias, ab Oriente, in

deſertum; quod deſertum aſcendebat, hoc eſt, ſurſum porrigebatur è Ierichunte, per montem Beth-el. Et hanc ſententiam nos quoque noſtra interpretatione propè expreſſimus: niſi quòd ſortem; cum R. Solomone; diximus aſcendere: non autem deſertum.

Deſertum Beth-auen.

Animaduertimus enim ſic hæc ipſa explicata eſſe capite XVIII, ad verſiculum XII. Latinus autem, deſerti verbum accepit, tamquam nominandi caſu poſitum. Eſt enim deſertum hoc, Beth-auen. quod Ierichunti fuiſſe occiduum, ex illo XVIII capite intelligemus: ſicut & illud quoque, cum aquæ Ierichuntis dicuntur, alium locum ſignificari, atque cùm Iordanis Ierichuntis memoratur. quæ res à R. Solomone non eſt animaduerſa.

Ierichuntinæ aquæ. Fons Heliſæi.

Ierichuntiæ enim aquæ ſunt, quæ ex Heliſæi fonte profluunt. Ab eo enim potiſſimũ Ierichuntia arua per elices, & lacunas, rigantur, ſub radicibus eius montis poſito, qui ad Beth el porrigitur, & Bethelis quoque nomen habet. Quod enim hic dicitur; *ad aquas Ierichuntis*, planè illud eſt, quod capite XVIII ſcribitur, ad latus Ierichuntis à Septemtrione. Erat enim fons ille quem Eliſæus iniecto ſale emendauit, poſitus ab Ierichunte verſus Occidentem & Septemtrionem. Sed illud eſt hoc loco obſeruádum, in verbo מִזְרָחָה,

He litera progreſſionem ab loco ſignificare.

quod conuertimus, *ab Oriente*, literam He, notam eſſe progreſſionis ab loco, non ad locum; vt ſolet. Id enim modò hoc verbo ſignificatur, hanc finium deſignationem inchoari ab Oriente. Iordanis enim, à quo fit initium, claudit iſtius Chananææ latus, vt ſic dicam, Orientale. Porrò non mirum eſt ab Ierichunte aſcendi in montem. Nam oſtendimus ante, vrbem illam ſiue verius planitiem (nam hanc potius, quam oppidum ipſum ſignificari puto) circumquaque montibus, tamquam theatro cinctam fuiſſe. Diximus autem, *montem Bethelem*, non Bethelis; quia nomen, הַר, magnam vocalem retinet.

Et excurrebat à Beth-el verſus Luzam, &c. 2

Ex Iacobi hiſtoria apparet quidem eundem vnum locum eſſe, qui olim Luza, poſt Beth-el, de Iacobi viſo, fuit dictus. Sed alium locum fuiſſe Beth-el, alium Luzam priſcis illis temporibus perſpicuè iam videmus. Igitur R. R. Kimhi, & Iſaias exiſtimant, duas fuiſſe Beth-eles. Eiq; rei argumento eſſe etiá, ait Kimhi, quòd illa Iacobi Beth el, quæ & Luza vocabatur, annumerabitur cum Beniaminis poſſeſſionibus. Sed ſanè ridiculus eſt Kimhi cùm ſic ratiocinatur. Diſertis enim verbis Luza excluditur finibus Beniaminiticis. Ego verò vnicam fuiſſe Beth-el ſtatuo. eamque modò diuerſam à Luza, modò eandem dici: quia cùm re ipſa locus ille, in quo diuinum viſum Iacobo ſe patefaciebat, paullulum abeſſet ab oppido Luza primùm, poſteris temporibus adeò eſt celebratus, quadam religionis opinione; vt Luzæ propinquæ nomen diluerit, atque obſcurauerit. Itaque cùm adhuc Bethelis nomen minimè peruagatum eſſet; dicebat ſe Iacob in Luza viſum vidiſſe: quamuis certiſſimum ſit, non in oppido, ſed in agro dormienti illud apparuiſſe. Sed Luzam alteram fuiſſe apud Hetthæos, conditam ab huius Luzæ proditore, nemo neſcit. Ceterùm בֵּית אֵל Beth-el aberat ab Ieroſolymis, vt prodidit Euſebius, XII mill. paſſ. relinquebaturque ad dexteram ab iis qui Neapolim ibant. Nomen עַטְרוֹת אַרְכִּי Archi Ataroth diuidit Chaldæus, tamquam duorum locorum complexum ſit appellationes. Interpretatur enim in hanc ſententiam iſta verba; ad limitem Arachæi in Ataroth; quaſi præciſè ſcripta ſint: deeſtque præpoſitio. Et huic ſententiæ contentaneus eſt, vt videtur, accentus Tiphcha, quo peculiariter interpuncta eſt vox Archi. Ego Græcos, & Latinum ſecutus ſum. Neque tamen Chaldæi opinionem damnauerim. Sed certum eſt, nomen Ataroth; cuius explicatio eſt, coronæ; pluribus vrbibus accommodari in ſacra hiſtoria. Ad hoc, locus iſte, in deſignandis finibus Beniaminiticis dicitur Ataroth-Adar: neque illic τοῦ Archi, mentio eſt. quare vnicus videri locus poteſt. Euſebius libello de locis Hebr. duarum Ataroth meminit. alteram ait Ramæ vicinam vrbem eſſe. alteram quatuor millib. paſſ. à Sebaſte, hoc eſt, Samaria, repræſentari vico, cui nomen eſt Atharus. Iſtarum igitur prior, abſque dubitatione, noſtra eſt. De Beth-horon inferiore diximus ſuprà. Sed גֶּזֶר Gazer, diuerſa omnino ab illa eſt, quam antè deſcripſimus in Iudaicis poſſeſſionibus longè ad Auſtrum poſitam. Euſebius hanc noſtram locare videtur, quater mille paſſibus à Nicopoli, ſiue Emaunte, verſus Aquilonem. Dabitur iſta Leuitis. Porrò vbi deſierint iſti fines in mare mediterraneum, id ex deſcriptione finium Daniticorum confici poſſe videtur, nempe, ſupra Ioppen. Fuerunt enim Danitæ affines Ioſephitis ad mare. Hi igitur fuère fines Ioſephitarum auſtrales. Nam aquilonares nihil attinet oſtendere, antè, quàm aliis quoque tribubus ſuæ aſſignentur poſſeſſiones. Necdum enim refert quàm altè excurrant, modò vt

Margin notes: Gen. 28. — R. Dauid Kimhi. R. Iſaias. — R. Dauid Kimhi ridiculus. — בֵּית אֵל Beth-el. לוּז Luza. — Gen. 48. v. 3. Iudic. 1. — אַרְכִּי עַטְרוֹת Archi Ataroth. Accentus Tiphcha. — עַטְרוֹת Ataroth. — Beth-horon inferior. גֶּזֶר Gazer.

ſtatiua

ſtatiua tutentur à Septemtrione. Eſt autem credibile, ab his finibus auſtralibus Ioſephitarum interuallum vniuerſum, quod ad fines aquilonares Iudæorum vſque pertinet, occupatum à caſtris fuiſſe. Nam id pòſt dabitur Beniaminitis, vt ſuo loco explanabitur.

Diuiſerunt itaq; hereditatem filij Ioſeph, Manaſſes & Ephraim, &c. 4

MIHI non ſit veriſimile, iſtam fratrum inter ipſos ſortitionem ſingularem, antè factam eſſe, quàm ceterarum quoque tribuum ſuas quæque poſſeſſiones ſortitò accepiſſet. Neque enim prius videntur certis à Septemtrione limitibus fuiſſe incluſi. Sed non magni intereſt, ilico, an poſt, diuiſerint priuatim ipſi inter ſe hereditatem, quam in commune, vnica ſorte, vt dixi; acceperant. Diuidere autem idcò omnino debuère, quia duæ diuerſæ tribus erant Ephraimitarum, & Manaſſenſium. Sed neque illud maximi eſt momenti, an ipſi ſortes priuatim iecerint; an verò; vt eſt credibilius; res iſta quoque acta ſit à XII viris. Hoc verò obſeruandum eſt; quando Manaſſenſes cum fratribus ſuis Ephraimitis compoſiti ſunt, priore loco extractam eſſe horum, quàm illorum ſortem. Itaque Ephraimitas regionem, quæ ſacro templo olim foret vicinior, eſſe nactos. vt agnoſcamus hîc quoque ſortem aptiſſimè in eam rem cecidiſſe, quam beatus ille ſenex, oculis quidem cæcutiens, at mente perſpicaciſſimus, agebat, cùm tranſuerſas manus dexteram quidem, Ephraimi, ſiniſtram verò Manaſſis imponeret capiti. [Gen.48.v.14]

Fuitq; terminus filiorum Ephraim, in ipſorum gentilitates, &c. 5

Deſcriptio hereditatis Ephraimitarum nimia breuitate obſcuriſſima eſt. Sed vnus R. Solomon conatus eſt ipſam, his ferè verbis explicare. [R. Solomon.] Inchoabatur, inquit, iſtorum finium deſignatio ab Oriente apud Ataroth Addar. atque ab ea vrbe procedebatur ad Beth-horon. Et hactenus quidem deſcripta eſt latitudo. Iam verò longitudo hinc deſignabatur, verſus Occidentem, ad vrbem Machmethath, quæ ad Auſtrum paullulum relinquebatur. Rurſus latitudo Septemtrionalis ſic deſcribebatur, vt funiculus ab Oriente ambiret vrbem Thanath-ſilo: eaque relicta præteriret Ianoam ab Oriente. ab Ianoa porrò duceretur ad Ataroth, & Naaratham. & hinc incideret in Ierichuntem: tandemque conſideret in Iordanem. Hoc autem ſpacium quantum eſt à Thanath-ſilo, vſque ad Iordanem, ſinuoſa erat latitudo: & hic exſtabat vrbs Tapphua. à qua rurſus ducebatur funiculus verſus Occidentem ad torrentem caricoſum. Hæc ferè R. Solomon: [R. Solomonis ſententia refellitur.] quæ mihi ipſis etiam ſacris verbis obſcutiora videntur: & parum quoque conſentanea eſſe iis, quæ in Manaſſenſium finibus oſtendendis dicentur. Neque verò intelligi poſſe puto, qua ratione Ataroth-Addar in iſtius hereditatis extremitate apud Orientem exſiſtete queat; [Ataroth-Addar.] cùm claudat occiduam oram poſſeſſionum Beniaminiticarum. Nam duas hoc nomine vrbes fingere; duasque Machmethath: & plures etiam Tapphuas, quid aliud eſt, quàm prauum, atque diſtortum opus Lesbia adhibita regula corrigere, aut approbare velle? Sed profectò melius feciſſet R. Solomon, ſi quod neſciret, confeſſus fuiſſet, ſe neſcire; quàm vt ſic halucinaretur. Igitur, vt quid mihi videatur dicam. Exiſtimo eam lineam, quæ ab Ataroth-Addar, ad Beth-horon ſuperiorem ducitur, metiri quidem latitudinem iſtius hereditatis ab Auſtro in Septemtrionem, aut Aquilonem versùs ſed non extimam Orientis oram deſignare. Nam ea verbotum complexio, *ad Orientem Ataroth-addar*, oſtendit illa quidem, hanc vtbem inde ab Iordane primam occurrere in iſta hereditate, in finibus certè auſtralibus. Verùm ad Iordanem minime collocari ipſam poſſe, efficitur, vt dixi, ex finium Beniaminiticorum deſignatione, atque etiam ex ea, qua nuper Ioſephitarum auſtrales limites oſtendimus. In hac enim prima ab Iordane vrbs occurrebat Iericho, ſiue aquæ Ierichuntiæ. Deinde Beth-el; ac tandem Ataroth. Iericho autem, & Bethel ad Beniaminitas pertinebant. Luza verò, erat quidem ipſa intra Ephraimitarum fines: ſed poſt celebratam Beth-el, in numero vrbium eſſe deſiit. Cùm porrò ſequitur; *Et exibat terminus verſus mare, Machmethath ab Aquilone*, puto deſcribi quidem longitudinem aquilonarem, inde à Beth-horon ſuperiore verſus Occidentem & mare mediterraneum; ſed quæ verſu octauo tandem abſoluatur. [תאנת שלה Thanath-ſilo.] Itaque Machmethath in iſta deſignatione paullulum ad Septemtrionem relinquebatur. Neque longè; quantum certè coniectura augurari poſſumus; [ינוח Ianoa] aberat à Beth-horon ſuperiore; vt neque à Sichem. Rurſus his verbis, *Et reflectebatur terminus verſus Orientem*, ab illa Beth-horon, niſi fallor, deſcribitur longitudo aquilonaris verſus Orientem. ſed quæ ſenſim in latitudinem Orientis deſcendat. Atque in hoc tractu occutrit poſt Beth-horon prima vrbs Thanath-ſilo. ſecundum eam Ianoa; quæ

ab Sichem aberat XII millib. paſſ. verſus Orientem: poſt Ianoam Ataroth non illa quidem Ataroth-adar, ſed diuerſa. Plures enim fuiſſe teſtatur Euſebius libello de loc. Heb. qui iſtam Ataroth locat quatuor millibus paſſ. à Samaria. Demum Naaratha; quæ aberat quinquies mille paſſ. ab Ierichunte: vt ex reliqua illic eo nomine villa eſt manifeſtum; poſtremò Iericho; ſed quæ ad Auſtrum relinquebatur in Beniaminitatum finibus. Poſt Ierichuntem verò deſinebat iſta linea in Iordanem. Porrò cùm verſiculo octauo dicitur, *De Tapphua ibat terminus verſus mare, &c.* reditur; quantum certè ego videre poſſum, ad abſoluendos limites longitudinis aquilonaris, clariusq́ue oſtendendos, inde à Machmethath vſq. ad mare mediterraneum. Nam Tapphuam illic loci fuiſſe, non autem apud Iordanem; vt R. Solòmon opinari viſus eſt; certum eſt ex deſcriptis finibus Manaſſenſium. Credibile eſt igitur, Tapphuam haud procul abfuiſſe à Machmethath: neque longè à Tapphua torrentem caricoſum, ſiue cannoſum. eumq́ue inde vſque in mare mediterraneum deſcendiſſe, haud procul à Cęſarea Palæſtinæ, ſiue Stratonis turri. In hoc enim tractu & Machmethath poſitam fuiſſe, quæ nunc vulgo Cathon vocatur, & non procul inde, torrentem illum verſus mare fluxiſſe: ab eoq́ue ſub Cęſarea receptum eſſe, luculenter oſtendit charta depictæ Chananææ; quæ in cœnobio montis Sion exſtat: cuius mihi exemplum dono miſit Gerardus Mercator Ripelmondanus Mathematicus celeberrimus. Tapphuam autem in iſtis locis fuiſſe, quæ fontem habebat inſignem, intelligemus ex verbis proximi capitis. à qua tamen diuerſa longè eſt Iudaica illa Tapphua, quam Ptolemæi Thenam eſſe quidam putant. Porrò Auſtrales limites Ephraimitarum nihil attinet deſcribere ſeorſim. neque etiam occiduos. Sunt enim illi, quos Ioſephitarum vniuersè diximus eſſe. Sed ſubiiciam typum quamuis rudem, eius deſcriptionis, quæ modò eſt à me explanata.

נַעֲרָתָה Naaratha.

תַּפּוּחַ Tapphua.

מִכְמְתָת Machmethath.

Fons Tapphuæ.

Non ſum èquidem neſcius quæ fuerit Latini ſententia. Is enim opinatus eſt, mare illud, in quod iſti fines cum torrente Canneti conſidunt, eſſe Aſphaltitidem lacum. quæ cauſſa fuit, vt multi ſuſpicarentur torrentem Canneti eſſe קְרִית Carith, apud quem latuit Elias. Sed mihi inſolens ſermo eſſe viſus eſt, & alienus à ſacra narratione; ſic mare ſimpliciter, pro Aſphaltitide, dicere. Is enim lacus mare ſalſum aut campeſtre; non autem mare, ſimpliciter, dici ſolet. Neque verò etiam fines Ephraimi vſquam ad mare mortuum pertinebant. Denique refellitur hoc apertiſſimè ipſa Manaſſenſium finium deſcriptione: in qua ſimiliter atque hîc, cum torrente cannoſo exitur in mare. quod ſanè de Aſphaltitide accipere, delirantis fuerit.

קְרִית Carith torrēs. Latini opinio refellitur.

3 Reg. 17.

Et

Et vrbes quæ ſeparatim deſignata erant filiis Ephraim, &c. 9

Fuiſſe vrbes quaſdam, intra Manaſſenſium poſitas terminos, quas tamen Ephraimitæ habebant, dicetur apertiùs capite proximo. Credibile eſt igitur; cùm antè priuatam iſtam ſortitionem, vniuerſa hereditas; quæ ſimul Manaſſenſibus & Ephraimitis obuenerat; diuiſa fuiſſet in duas partes; pro locorum ratione: neque illæ viderentur æquales, tum alteri adiectas eſſe aliquot vrbes, intra alterius limites poſitas; atque ita exæquatas eſſe ambas ſortes. Eam autem partem, cui hoc additamenti acceſſerat, obtigiſſe ſortitò Ephraimitis.

Et non exterminabant Chananæum habitantem in Gazer, &c. 10

Iudic. 1. v. 29. 3 Reg. 9. v. 16. Idem memoratur in Iudicum, atque etiam Regum hiſtoria. Tandem enim Pharao Ægypti rex, capta, crematáque Gazer, trucidauit Chananæos ciues. Et locum filiæ ſuæ dedit doti; quæ Solomoni nupſerat. quam narrationem LXXII interpretes huc addiderunt. Magna ſanè fuit Ephraimitarum impietas potiùs, quàm ignauia; cùm aduerſus Dei legem nefariam gentem Chananæam habitare apud ſe ſinerent, mercedis pactione. Erat quidem difficile, ex illis vrbibus, quæ maritimæ fuerunt, atque à diuerſis gentibus mercaturæ faciendæ cauſſa perperuò frequentabantur, omnino exterminare illos ſuperſtitioſos homines. Nam ne à Dauide quidem fuiſſe prorſus eiectos, certum eſt: quando Solomone regnante tandem ſunt à Pharaone deleti. verùm lucri faciendi gratia tam turpes pati atque tolerare vicinos, id verò in nefario crimine Ephraimitis poni debuit. Gregorius appoſita, vt mihi videtur, allegoria hunc locum interpretatur. Sed eius ipſius verba adſcribam, ſunt enim minimè inepta. Sæpè, inquit, magnis virtutibus terram promiſſam inuadimus: quia ſpe intima æternitatis confirmamur. Sed dum inter altas, & ſublimes virtutes quædam vitia retinemus, veluti Chananæum viuere in terra noſtra ſinimus, qui tamen tributarius fit; quando ea ipſa vitia, quæ prorſus ſubigere non poſſumus, in noſtrum compendium vertimus. Nimirum vt mens noſtra in excelſis virtutibus humiliter de ſe ſentiat: quippe quæ ſuis viribus vel parua vitia non poſſit penitus expugnare. Bene ergo ſcriptum eſt, Hæ ſunt gentes quas Dominus reliquit, vt erudiret per ipſas Iſraelem. Ideò enim vitia quædam paruæ retinentur; vt ſe mentis noſtræ intentio ſolicitam ſemper certamine exerceat: neque de victoria ſuperbiat: cùm hoſtes adhuc intra ſe viuere ſentiat, à quibus ſuperari formidet. Iſrael igitur à relictis gentibus eruditur: quando per carnis noſtræ vitia ſuperbia ſpiritus reprimitur. atque hîc ex paruis, quæ ſibi aduerſa ſunt, diſcit, ſe ſuis viribus maiora non ſubigere. Hæc ille. Quæ eò lubentiùs adſcripſi; quòd hoc argumentum ſæpiùs in iſtis partitionibus occurrat: & bene pieque dicta eſſe ab illo, mihi certè, videantur.

Gregorius. Allegoria.

Iudic. 3. v. 1.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAPVT XVII.

Obtigit autem ſors tribui Manaſsis. is autem erat, &c. 1 2 3

POST deſcriptos fines Ephraimiticæ tribus; quam, vt dixi, ſors tribul fraternæ prætulerat, propiusq́ue ad templum locarat; conſequens eſt, vt Manaſſenſis tribus hereditas ſuis limitibus determinetur; non quidem vndiqnaque, ſed qua parte affinis erat Ephraimiticæ. Nam fines Septemtrionales quàm anguſtè ſint contrahendi, id verò tum demũ ſcietur, quando ceteris ex ea parte tribubus aſſignabuntur poſſeſſiones Sed quia tribus Manaſſenſis ſe ipſa in duas partes diuiſerat, alteraq́ue cis Iordanẽ manſerat; vt capite XIII. vidimus; hoc primum explicatur ſacris verbis: vt intelligamus alteri dumtaxat parti hîc iam eſſe aſſignandam hereditatem. Cur autem dicatur Manaſſem natu maiorem fuiſſe Ephraimo, cauſſam eſſe equidẽ exiſtimo, vt animaduertat lector, præclarè Gen. 48. v. 14. iſto ſortis caſu comprobatum eſſe Iacobi iudicium, quod nuper dicebam. Verùm ſi particulam, כִּי, cauſſæ notam eſſe malis putare, rectè; niſi fallor; dixeris; naſcendi conditionem commemoratam eſſe; tamquam cauſſam tantæ opulentiæ; qua eſt Manaſſes à Deo amplificatus, acceptis & cis, & trans Iordanem poſſeſſionibus. Nam, quod ſuprà quoque diximus; magni fuit, apud priſcos illos homines, momenti, natũ primum eſſe. Videmus enim quàm multa ſit Iſmaelis, in ſacra hiſtoria, mentio: cùm interim de Cetthuræ liberis vix verbum fiat. Et quanta illius gentis ſemper fuerit amplitudo & gloria; quæ ad noſtram vſque memoriam creſcit indies, atque augeſcit; minimè eſt obſcurum. Neque verò etiam poſteri Eſau; quamuis reiectus à Deo ille videretur; nullis opibus floruerunt. ſed hæc nunc hactenus. Apparet quidem ex ſacræ narrationis verbis, vniuerſam Manaſſis poſteritatẽ ex ſolo Machire propagatã eſſe. & hunc illi

Primum naſci, magna erat prærogatiua olim. Iſmaelitæ:

Supra cap. 13. v. 31.

Manaſſis poſteritas.

vnicum fuiſſe filium. de qua re antè ſatis multa ſunt a nobis diſputata. Sed ea poſteritas per diuerſa cognomina in diuerſas gentes, ſiue familias diducta eſt. Alij enim Machiris, & eius filij Galaad ſibi nomina gentilitia ſumere maluerunt: dictique ſunt Machititæ, & Galaaditæ, atque hi cis Iordanem manſerunt, diuiſi etiam ipſi per ſeptem ſtirpium capita; quæ erant, Epher, Ieſi, Eliel, Ezriel, Ieremias, Odoias, & Iediel. vt ſcriptũ eſt in Paralipomenis. Alij filiorum Galaad referre nomina in animum induxerunt. & hi appellati ſunt Iezeritæ, ſiue Abiezeritæ (eſt enim hoc vnum cognomen) Helecitæ, Ezrielitæ, Sechemitæ, Semedaitæ, denique Hephetitæ. Nam à Salphaad, qui nullos mares genuerat, nullum, vt ſic dicam, patronymicum eſt ductum. His igitur ſex familiis; (nam ſiue Salphaaditas, ſiue Hepheritas nomines, quinque filias Salphaad; nihil intereſt) datum itur iam hereditatem. Sed vtri maiore numero fuerint, id verò incertum eſt; vt diximus capite XIII. Vnde plura etiam repetat lector, quæ ad præſentem locum attinent. Porrò ille verborum ambitus, *Hi ſunt filij Manaſsis filij Ioſephi mares*, [illegible] eſt ad inſequentem digreſſionem: qua de filiabus Salphaad agetur. Ceteroqui ſatis notum erat, ſolos mares enumerari ſolere, cùm de hereditate diſtribuenda ſermo eſt.

1 Paral. 7. v. 14.

Et acceſſerunt in conſpectum Eleazaris ſacerdotis, &c. 4

Num. 27.

Explicatus locus.

Quibus feminis interdictũ fuerit extra ſuam tribum nubere.

IN Numeris ſcriptum eſt, iſtas quinque filias Salphaad, coram Moſe & Eleazaro, atque vniuerſa Eccleſia petiuiſſe; vt patris ſui; qui nullius turpis flagitij reus è vita exceſſerat, abſque prole maſcula; ratio haberetur. ne ipſius memoria in ſua tribu, & populo Dei protius intercideret. Hoc enim fieri poſſe, ſi id ius hereditatis adipiſcendæ, quod patri ante exceſſum fuerat, ex Dei promiſſo quæſitum (vt forenſiũ verbis vtar) in ipſas transferatur. Moſen verò eam cauſſam, vt dubiam, ad Dei oraculum retuliſſe. ex eoq. reſponſum eſſe ſecundum puellas. atque ea occaſione inſtitutam quoque eſſe legẽ perpetuam; vt quoties è vita exiret vir quiſpiam, abſq. ſuo herede maſculo, eius filiæ eſſent heredes; aliisque agnatis omnibus præferrentur. Sed eo caſu feminæ; quibus ſic obueniſſet paterna hereditas (Græci eas ἀγχιστεύουσας vocant) non niſi ſuis tribulibus nuberent. Nimirum ne ad tribum alienam fundi dotales transfertētur: & diuina ſorte diſcretæ poſſeſſiones confunderentur. Ceteroqui quæ ſuis dotibus contentæ, nullam paternæ hereditatis partem capiebant, eis ex quauis tribu ſponſo nubere licebat. Ego verò iſta ideò nunc perſequor prolixius: quia Latinus non ſatis explicatè videtur illã ſanctionem eſſe interpretatus. Si enim nulli puellæ, niſi ſuo tribuli, nubere fas fuiſſet, ſacra lege; cur ceteræ tribus, in Iudicum hiſtoria, ſolum iuſiurandum, quo conſtricti tenebantur, oppoſuiſſent, cauſſam quidem magnam, ob quam non poſſent ſuas filias nuptum dare Beniaminitis: at non ſolam; vt ipſi videntur ſentire? Sed vt ad propoſitum reuertamur: eius cæleſtis reſponſi iam admonent filiæ Salphaad duodecim viros. Neq. enim adhuc Moſes hereditatem ipſis aſſignauerat: quod Liranus inconſideratè opinatur; ſed ſua auctoritate interpoſita interpretatus oraculum Dei fuerat; debere eas olim cum ſuis patruis conſortes auitæ hereditatis eſſe. Quare id laudi cum primis verti iſtis puellis debet: quòd tanta fiducia Dei promiſſionem, de obtinenda olim Chananæa, fuerint amplexatæ, prius quàm tranſmiſſus eſſet Iordanis; nedum hoſtes debellati; vt ſimiliter atque de vacuæ hereditatis cretione eſſent ſolicitæ. Illi ergò cæleſti reſponſo; (hoc enim illud eſt, *ſecundum os Domini*;) facilè nunc paret Senatus duodecim virûm; cui hæret verbum, *dedit*. niſi ipſum abſque perſona, paſſiuè, vt Grammatici loquũtur, interpreteris: data eſt illis hereditas inter patruos ipſarum.

Iudic. 21. v. 7.

Liranus refellitur.

Fides filiarum Salphaad

Ceciderunt itaq. funiculi Manaſsis decem, &c. 5 6

Funiculus.

Manaſſenſes quomodo decem funiculos accepiſſe dicantur.

Funiculum, per transnominationem, pro terreni dimenſis portionibus, ſæpè vſurpāt ſacræ literæ: quia funibus agri diuidebantur, metabanturque. Sed enim, quando ſex dumtaxat ſunt enumeratæ Manaſſis ſtirpes, & vna feminarum: (nam eorum qui cis flumen manſerunt nulla hîc habetur ratio). mirum videatur, cùr decem portiones ſint ſeptem aſſignatæ proſapiis. Et vt putemus ſingulis puellis partes ſingulas eſſe attributas; iam non decem, ſed vndecim faciendæ partes fuerint. Hunc nodum vt diſſoluant, Doctores Hebr., Deus bone quas nugas comminiſcuntur, in eo libro, quem Portam vltimam vocant. Eorum, inquiunt, virorum modò in partitione terræ habenda fuit ratio, qui Ægypto viui exiuerant; quamuis eſſent per iter vita functi. Iam verò ſex illis maſculis familiis obuenerunt portiones ſex. Quinque verò filiæ partis ſui nomine quidem vnam nactæ ſunt. ſed inſuper duas, nomine Hepheris aui paterni; qui inter fratres ſuos natu maximus cùm eſſet, iter fuerat ingreſſus ex Ægypto. Denique quartam etiam portionem

Tract.

בבא בתרא פ'ח'

portionem ſunt adeptæ nomine patrui ſui: qui in deſerto abſque liberis obierat. Sed quis vera eſſe iſta omnia credat Doctorib. Hebr., niſi fortaſſis ſtultus Iudæus quiſpiam? Et cur patrui heredes non fuère fratres? ſed omiſſis anilibus nugis, exiſtimemus, Abiezeritas, Helecitas, Ezrielitas, Sechemitas, denique Semidaitas, portiones ſingulas accepiſſe. Hepheritas verò nullos fuiſſe, præter iſtas quinque filias Salphaadis; qui fuerat vnicus Hepheris filius. Iam verò, etſi iſtæ filiæ ſimul omnes non plus terreni acceperũt, quàm ipſarum patrui ſinguli: tamen quia hæc ipſarum vnica portio in quinque diuidenda partes eſt; cùm ſingulæ viris ſingulis ſint nuptuæ, & ſuam quæque portionem, in aliam familiã tranſlaturæ; cenſentur quinque eſſe funiculi. Sed R. Iſaias opinatur, funiculos appellari, decem Iupparchias, quæ in Manaſſenſium hereditate fuerint. quo vocabulo ſuſpicor ipſum præfecturas diuerſorũ locorum voluiſſe ſignificare. Verum particula cauſſalis, vt ſic dicam; quæ verſu ſexto poſita eſt, vix fert hanc ſententiam. Et verò cur præfecturæ Manaſſenſium, quàm aliarum tribuum magis enumerentur? R. Iſaias.

Erat autem terminus Manaſsis ab Aſer verſus Machmethath, &c. 7

Ineptum, atque ex ignoratione linguæ Hebraicæ natum omnino eſt, quod Zieglerus vnius loci vocabulum facit, Aſer-Machmethath. In quem ego errorẽ delatum illũ eſſe ſuſpicor ex Santis Pagnini tralatione; cùm non intelligeret, illud Hamachmethath, eſſe accuſandi caſu dictum. Zieglerum autem, tamquam ſaltantem ouem, imitati ſunt plerique alij; quamuis nihil eſſet offenſionis. Equidem non ignoro, LXXII interpretes dixiſſe, ἀπὸ ἀσὴρ τῆς μαχθὼθ, hoc eſt, ab ea Aſer quæ ad Machthoth ſpectat. Sed ſanè magna ſunt interſpiratione diiuncta illa duo nomina; cùm prius appoſitum habeat accẽtum, quem vocant זָקֵף Zakeph. Igitur David Kimhi exiſtimat, illud אָשֵׁר, Aſer ſignificare Aſerem, hoc eſt, Aſeritarum hereditatem. Ea enim à Septemtrione contigua erat Manaſſenſibus apud Beth-ſan, vt mox videbimus. & ſanè paullo pòſt, ſic accipiendum erit hoc verbum. Verùm quando ab Euſebio proditum eſt libello de locis Hebr. Aſer fuiſſe vrbem, poſitam ad lapidem decimum quintum à Sichem, via regia, qua ibatur Scythopolim, ſiue Beth-ſan; ab hac ego vrbe inchoari iſtam deſcriptionem credibilius putarim, atque ab ea funiculum menſorium trahi ad illã Machmethath, quam in deſignatione finium Ephraimitarum vidimus. Nam auſtrales hìc limites Manaſſis, quibus erat fratri ſuo affinis, præcipuè deſcribi, certum eſt. Itaque ea deſcriptio, quæ eſt ab Aſer ad Machmethath; oſtendit ferè limites oppoſitos Orienti, à Septemtrione ad Auſtrum verſus, pergendo via publica, quæ à Beth-ſan ducit Sichem. Machmethath enim poſita erat è regione Sichem. vt eſt ſacris verbis teſtatum. Iam verò cùm dicitur, *& procedebat terminus ad dextram, ad habitatores fontis Tapphua, &c.* planè à Tapphua, per torrentem cannoſum, deſcenditur in mare; vt in deſignandis finibus Ephraimiticis factum eſt. Nam iidem fines fuerunt Ephraimitis aquilonares, qui Manaſſenſibus auſtrales. Sed enim quis hìc non videat, Tapphuam non eſſe apud Iordanem quærendam; & proinde neque torrentem Caricoſum Carith eſſe poſſe? quando propè à Beth-ſan pergentibus Sichem & Machmethath, diuertendum ad dexteram eſt, hoc eſt, ad Occidentem, vt Tapphuam veniatur. Et quis tam abſurdus, atque alienus eſt ab iſtarum regionum cognitione, vt credere poſſit; Manaſſenſium fines ad mare mortuum pertinuiſſe?

Zieglerus. Accentus Zakeph. R. David Kimhi. אָשֵׁר Aſer vrbs. Machmethath. תפוח Tapphua. כרית Carith.

Terra Tapphua erat Manaſsis. verùm ipſa Tapphua, &c. 8 9

Ager Tapphuanus, inquit, cum ſuis municipiis videlicet, & pagis, fuit in ditione Manaſſenſium. at ipſa vrbs Tapphua; quamuis ſita eſſet intra fines Manaſſ. tamen erat in hereditate Ephraimitarum; cuius rei cauſſam ſuprà diximus. Nam funiculus, inquit, qui diſcernebat fratrum iſtorum poſſeſſiones, ambiebat ille quidem torrentem cannoſum a Meridie: atque eum attribuebat Manaſſenſibus; verùm tamen vrbes quæ illi torrenti ab Auſtro adiacebant, etſi eſſent re ipſa intra Manaſſenſium poſitæ terminos, nihilo minus iure fuerunt Ephraimitarum. quæ verò à Septemtrione torrentis extabant, eas obtinebant Manaſſenſes. Atque hæc, meo certè iudicio; vera eſt iſtorum verborum ſententia. Nam quod Latinus conuertit, In Meridiem torrentis ciuitatum Ephraim; id non eſt nunc ita ſcriptum in Hebræo. Verbo enim, נָחַל appoſitus eſt accentus Rebia: qui illud longiore interſpiratione diſtinguit à ſequente vocabulo ciuitatum, עָרִים, quàm vt ei ſic hęrere poſſit, ſicut viſum eſt Latino. Sed LXXII. interpretes admirabiliter halucinati videntur. Nam pro, עָרִים expreſſerunt, יָעִיר: pro אֵלֶּה verò, אֵלוֹת, ſiue אֵלָה. dixerunt enim Iair, & terebinthus.

Latinus. LXXII. int.

Atque in Aſer incidunt à Septemtrione: in Iſſachar verò, &c. 10

Verbum *incidunt* numero plurium poſitum ſpectat, opinor, vniuerſè ipſos Ioſephitas. Nam fieri nullo modo poteſt, vt Ephraimitæ vſquam attingant Aſeritas. Ceterùm qua ratione Manaſſenſes ſint ab Aquilone affines Aſeritis, atque ab Ortu Iſſacharitis, expreſſit ſua tabella chorographica Vvolfgangus Vviſenburgius, luculenter ſanè; ſed peculiari deſignatione; & quæ cum aliorum deſcriptionibus minimè eſt conſentanea. [Vvolfgangus Vviſenburgius.] Ceteri enim omnes, Ioſephum ſecuti auctorem, inter Manaſſenſes & Aſeritas interponunt Iſſacharianos & Zabulonios. Nos verò hanc controuerſiam nunc non diiudicabimus: ſed rem totam quî ſe habeat, tunc explicare conabimur, cùm iſtarum tribuum fines ſacris verbis deſcribentur. Nam quod ad præſentem locum attinet, hoc dixiſſe ſatis fuerit: certum atque compertum eſſe, Manaſſenſes prope Doram incidere in Aſeritas; cùm illic attingant montem Carmelum; ad quem pertinere etiam Aſeritas ſcriptū eſt capite XIX. Monte igitur illo, tamquam communi confinio coniunctæ ſunt iſtæ duæ tribus: eo loquendi modo videlicet, quo Nephthalimi dicuntur attingere Iudæos ab Oriente: propter Iordanem vtrique tribui communem: cùm ſint alioqui magno locorum interuallo, & aliquot aliarum tribuum interpoſitis hereditatibus ſeparatæ. [Infrà ca. 19. v. 26. Infrà ca. 19. v. 34.] Ceterum fines Aſeris, atque Iſſacharis hîc nominantur, κατὰ πρόληψιν. nec dum enim illis tribubus fines vlli ſunt aſſignati.

Habebatq́ Manaſſes in Iſſachar, & in Aſer, &c. 11

Et hic quoque πρόληψίς eſt. Tum enim demum iſta conſtituta ſunt; cùm aliis tribubus ſuæ ſunt aſſignatæ hereditates. [בית שאן Beth-ſan.] בית-שאן Beth-ſan, vrbs olim celeberrima, ſita erat haud procul ab extrema ora Geneſaræ, qua Iordanis effluit, inter hūc fluuium & montem Gelboe: itinere circiter mediæ horæ ab Iordane, in amœna planitie. vnde & campeſtris eſſe, & maritima, hoc eſt Geneſaræ vicina, dicitur à Ioſepho. In ea ſuſpenſum fuerat, pro muro, Saulis trucidati cadauer à Palæſtinis. [Nyſa, & Scythopolis.] [1 Reg. 31.] Ioſephus, Strabo, Stephanus Byzantius, alij, Scythopolim vocant. Plinius addit, olim Nyſam, à Libero patre, dictam fuiſſe, cùm ſuam illic nutricem ſepeliuiſſet: quæ illo nomine vocabatur. [Plin. lib. 5. ca. 18.] Et ſunt, qui etiā nunc vulgò appellari Nyſam ſcribunt. Fuit Decapolitanæ regionis vrbs maxima; vt ait Ioſephus. [Vallis Illuſtris] Paullulum ſupra eam inchoatur vallis illa amœniſſima, quam Illuſtrem dicunt. quæ deinceps ad Aſphaltitidem vſque porrigitur. [Bell. Iudaic. & 3. cap. 16.] Sed eſt in Ioſepho ſemel, iterúque, & neſcio an non tertiò, ſcriptum, Beth-ſemes, pro Beth-ſan. Porrò reliquæ vrbes, quæ hic commemorantur, cum ſuis filiabus, hoc eſt, municipiis pagiſque; poſitæ omnes fuêre in illo campo maximo, quem vocabant olim Ezdrelonem, ab vrbe Iezreel, opinor, corrupto nomine. [Campus Ezdrelon.] Nunc verò etiam campum Sabæ, à caſtro Saba, quod prope Aphecam exædificarunt poſteri. [יבלעם Ieblaam.] Et יִבְלְעָם Ieblaam quidem haud procul à Magedo abfuiſſe, de Ochoziæ hiſtoria coniici poteſt. Is enim, cùm apud Ieblaam letale vulnus accepiſſet, ad Magedo euaſit: ibique obiit. [4 Reg. 9. v. 27] [מגדו Magedo. Subimbre. Aquæ Magedo. Ciſon torrens] מְגִדּוֹ Magedo autem, quam noſtra memoria appellat vulgus Subimbre, exſtabat apud Torrẽtem Ciſon. qui ab ea, in carmine Debboræ, dictus eſt, Aquæ Magedo. [Iudic. 5. v. 19.] [תענך Thaanach] Atque illic quoque ſitam fuiſſe תַּעְנָךְ Thaanach, ex eodem carmine confici videtur. Certè hanc Magedoni proximam fuiſſe, ex Regum hiſtoria & Paralipomenis ſatis certum eſt. [3 Reg. 14. 1. Paral. 7.] De דור Dora, antè diximus. [עין דר En-dor.] Porrò עֵין-דור En-dor, quod eſt, ac ſi fontem Doræ, dicas, exiſtebat in iugo, quod à monte Thabor decurrit verſus Auſtrum, atque Hermonem minorem: vrbs nobilitata excito ab inferis Samuele per veneficium. [1 Reg. 28.] Et hanc quoque prope torrentem Ciſon poſitam fuiſſe, argumento ſunt diuini vatis verba; quibus eam memorat cladem, qua Siſarâ, præfectus regis Iabin, apud illum torrentem eſt afflictus à Debbora & Baraco. [Pſal. 83. v. 10] [נפת Napheth.] De vocabulo נָפֶת diximus initio capitis vndecimi. [R. Solomon.] R. Solomon illud שְׁלֹשֶׁת הַנָּפֶת, quod nos diximus, *tertiam partem regionis*, interpretatur, tres regiones pertinentes ad Doram, atque En-doram: [Sup. ca. 11. initio.] [Symmachus.] Symmachus de ſuo addidit copulam, vertitque, Et tria litora maris. Latinus copulam quidem etiam ipſe ſuggeſſit, tamquam præteritam: Sed Napheth putauit vrbis nomen eſſe. Ego verò arbitror, tres illas vrbes, En-doram, Thaanach, & Magedonem, cum ſuis quamque municipiis & pagis, dici שְׁלֹשֶׁת הַנָּפֶת, quia ſunt tamquam tres regiones in tractu illo Dorio, ad Manaſſenſes pertinentes. Nam etſi נָפֶת, vt antè dixi, quemuis tractum terræ ſignificat; tamen peculiariter interdum vſurpatur de ſola illa regione, in qua Doræ municipia exſtant, nonnumquam verò paullo etiam laxiùs, de vniuerſo tractu Dorio. Ceterùm incolæ Doræ, En-doræ, Thaanach, Magedo, dicti ſunt, pro ipſis vrbibus, per tranſnominationem.

Ceterùm

Ceterùm non valebant Manaſſenſes exterminare,&c. 12 13

Iudic. 1.v.27.
Iudic. 2.v.20.

NOMEN vrbium, per hypallagen, pro ipſis ciuibus, dictum eſt. De Manaſſenſium ignaua impietate eadem memorantur in Iudicum libro. Quid autem iſtis, atque aliis obſtiterit, cur minus facilè ſuos hoſtes vincerent, iam ſemel, iterumque expoſuimus. Et res ipſa Dei verbis teſtata eſt, cùm diceret: Quia violauit gens iſta fœdus meum, quo obſtrinxeram maiores ipſorum. neque morem geſſerunt voci meæ; ego poſthac non exterminabo à conſpectu ipſorum vllum hominem earum gentium quas reliquit Ioſua moriens. nimirum cùm neque miraculis, neque beneficiis, neque promiſſis, neque minis adduci poſſent, vt veram pietatem ſtabili firmaque ratione colerent: ſemel pronuntiauit Deus, qua deinceps conditione habitaturi in terra illa feliciſſima eſſent: nempe non in pace, & quieto otio; quibus non inuitabantur ad virtutem: ſed inter immanes & turpiſſimas gentes: à quibus ſubinde exagitati, oculos interdum in cælum attollerent. Quod quoties ex animo faciebant, toties maximis ſuis, & vndique circumfuſis moleſtiis leuationem inueniebant: atque inſperata alicuius Iudicis ope, ductu, conſiliis ſuperiores hoſtibus ſuis euadebant; tantiſper dum rurſus conſuetis ſe vitiis, per otium, & luxum, dederent. Atque ea fuit perpetua Eccleſiæ conditio, inde poſt Ioſuæ exceſſum, vſque ad Dauidis principatum. A quo rege; vt qui vir fuerit, qualem Deus amabat; cùm domitis Barbaris, aurea ſperari poſſe ſæcula viderentur; non diutius ea rerum tranquillitas ſtetit, quàm vſque dum illius filius Solomon imperium ampliſſimum cum vita amitteret. Poſtea enim diuiſa, aut dilacerata, atque diſcerpta veriùs, in duas partes Eccleſia, nullus diſcordiarum modus fuit; donec tandem omnes ſolum vertere coacti, & in exſilium abducti abſtractique ſunt in Orientem. Sed peruagatiſſimas perſequor hiſtorias. Verùm id eò facio, vt lector mecum ſe conuertat animo cogitationeque ad præſentem noſtræ Eccleſiæ conditionem longè miſerrimam. & vnde ad iſta tanta mala hæc deuenerit: quoquo ſe modo extricare poſſit, conſideret. Æquabili enim tenore, mihi certè, iſta priſcæ illi reſpondere videtur. Nam olim etiam ipſa gentibus permixta graues ab illis contumelias perferebat. quibus tamen ad pietatem mirificè ſtimulabatur. quod multorum Martyrum, vt vocamus, præclariſſimis certaminibus eſt teſtatum. Porrò ſimul atque ab illis liberata eſt, mox odiis inteſtinis atque diſſidiis conflictari cœpit. Sed vbi etiam iſta vtcumque exſtirpata tandem ſunt ſacris Conciliis, continuò ſe otio & luxui dedit; ex quibus turpiſſima ambitio eſt nata; exſtincta pietas; neglecta diſciplina; ad pompam ſolam compoſiti ritus; & in ſumma; religionis iuribus omnibus pollutis; ſuperſtitio omnium ferè animos oppreſſit, atque imbecillitatem hominum occupauit. Quæ mala cùm diutius tolerare ac pati leniſſimus alioqui Pater Deus nollet, denuò nos in acerbiſſimam relabi diſcordiam paſſus eſt: eamque tam variam & multiplicem; atque inauditarum opinionum inſolentia tam pertinacem, vt ſalutaria maiorũ noſtrorum remedia, Cõcilia dico, iam prorſus reſpuantur: cùm plerique contemta Eccleſiæ auctoritate, eò audaciæ prouecti ſint; vt impietas quam tuentur; non tam inimici hominis, hoc eſt, Satanæ, aſtu, & technis inſperſa ipſorum mentibus videri debeat, quàm veræ pietatis religioniſque faſtidio atque contemtu vltrò arceſſita. hoc eſt, vt dedita malitia magis quàm errore videantur inſanire: agnitamque veritatem auerſati, quadam nouitatis libidine ad abſurdiſſima quæque dogmata ferri. Quapropter fruſtra poſthac, meo certè iudicio, diſputationes inſtituuntur: fruſtra multi immanibus tormentis carnificantur: fruſtra Principes; vt religionem, quaſi Dei arcam, boum, hoc eſt, ſacerdotum petulantia nutantem, tamquam manu admota fulciant, Ozæ exemplo, formulas ſacrorum nouas ſinguli condunt: ad quas dum Eccleſiæ res corrigere volunt, planè diſſipant; & vetera Patrum inſtituta nouis ſuis commentis conuellunt. In ſolius Dei miſericordia ſpes bona reliqua eſt. Hic continuis precibus eſt interpellandus, vt memor eſſe velit placabilitatis ſuæ. Sic enim etiã Habacuc precabatur. & quidẽ ab illis maximè eſt implorãdus, qui magis vitæ ſuauioris, & vmbratilis cupiditate, quàm ſacræ doctrinæ propagandæ amore adhuc magiſtratũ in Eccleſia Dei, quibuſuis artibus adepti, iſtorũ malorum cauſſas cum primis dederunt; neque etiam nunc dare deſinunt. Hi enim ſi nouum poſſent ingenium induere: atq. eorum ſe re ipſa affectibus informare, quorum geſtant perſonas: & cũ Daniele orarent. O Domine Deus noſter, peccauimus, & à mandatis tuis, noſtras ſecuti voluptates, declinauimus. itaque propter noſtra ſcelera tua ſancta Eccleſia contemnitur. Tu ergò Domine, memor placabilitatis tuæ, atque clementiæ,

Veteris Eccleſiæ ſtatus.

Præſentis Eccleſiæ conditio.

Comparatio huius Eccleſiæ cum priſca.

Principum reformationes Eccleſiæ, vt vocant.

Remediũ malorũ Eccleſiæ.

Habac. 3.v.2.

Daniel. 9 v.4. & deincep.

clementiæ, reſpice ſponſam tuam, quam ſanguine filij tui tibi comparaſti: propter nomen tuum ſanctum, quod in ea ſola ritè inuocatur celebraturque. Si, inquam, illi, penes quos Eccleſiæ gubernacula ſunt, & vnà cum ipſis populus reliquus, veram pietatem ad Deum toto animo adhibere inſtituerent: nihil dubito, quin hoc præſentiſſimum foret omnium malorum noſtrorum remedium. Alioquin verendum eſt, ne tandem ille noſtrorum etiam flagitiorum pertæſus; ſimiliter atque olim Iſraelitas; Orientis, aut Aquilonis immani imperio nos ſubiiciat. Sed iam neſcio quò me triſtem abduxit iſtarum rerum cogitatio. Quare ad propoſitum reuertamur.

Locuti ſunt autem Ioſephitæ ad Ioſuam dicentes, &c. 14

R. Moſes Gerundenſis. Exiſtimat Nehmannus, Manaſſenſes, ſimul atque hereditatem ſuam nacti per ſortitionem fuiſſent, conatos eſſe eliminare prorſus Chananæos. Sed cum id fruſtra tentaſſent; tum comitatos fratribus ſuis Ephraimitis queſtum adiiſſe Ioſuam de ſortis ſuæ anguſtia. Atqui abſurdum profectò eſt, vllos omnino Iſraelitas, viuo etiam tùm Ioſua, atque imperante, ſordidi tributi pactione, Chananæos apud ſe toleraſſe, vt antè dixi. Quare cenſendum eſt, illa, quæ ſuperiore verſu dicta ſunt, ad ea ſpectare tempora; quæ poſt Ioſuæ mortem, vſque ad Dauidis imperium, ſunt inſecuta: quibus diſciplina in populo Dei miris modis collapſa, omnis domi militiæque infelicitatis, & miſeriarū cauſſa Iſraelitico populo fuit. Neque verò etiam iſtas querelas adhibuiſſe eos ad Imperatoré, antè, quàm reliqua Chananæa per metatores in ſeptem partes diuiſa; eaque re ipſorum hereditas certis limitibus à Septemtrione definita eſſet; mihi fit veriſimile Neq. enim antè ſcire potuerunt, quàm anguſta, aut lata eſſet ſua ditio futura. Verùm credibile eſt, cùm iam reſciſſent, quibus finibus eſſent circumſcripti ab illis menſoribus à Septemtrione; & antè perluſtratis proximis quibuſque locis animaduertiſſent, quales in eis hoſtes reliqui eſſent; tum demum iſta queſtos eſſe; & alteram inſuper ſortem ambiuiſſe,

An ſoli Manaſſenſes ſint queſti Ioſuæ. prius quàm ſeptem illas partes nuper factas reliquæ ſeptem tribus ſortirérur. Sed enim illud etiam video controuerſum inter explanatores eſſe; ſoli ne Manaſſenſes queſti ſint; an ſimul cum his Ephraimitæ. Et plerique quidem Iudæi autumant, Manaſſenſium res, non etiam Ephraimitarum, habuiſſe querelam; cùm illi magno numero aucti eſſent poſt relictam Ægyptum; hi verò etiam imminuti. Credunt enim Iudæorum magiſtri Doctorib. Hebr., eius modò ſummæ, in terræ diſtributione, habitam eſſe rationem; quæ virorum in quaque tribu erat, quando Ægypto excedebatur. Proximo enim ab exitu anno numerata fuerant Ephraimitarum quadraginta millia, & quingenti. Manaſſenſium verò, triginta duo millia & ducenti. At in campis Moabiticis, cùm paulo pòſt in Chananæam eſſet tranſeundum, facta recenſione, reperta ſunt, illorum quidem triginta duo millia dumtaxat, & quingenti: horum verò, quinquaginta duo millia & ſeptingenti. Atqui non ſolos Manaſſenſes queſtos eſſe, debebant Iudæi ex Imperatoris reſponſo intelligere; quo ille vtramque ſimul tribum alloquitur. Quod ſi verò contenderent iſti; querendi auctores fuiſſe Manaſſenſes: ſed non niſi fratribus ſuis Ephraimitis comitatos adiiſſe Imperatorem, dicerent: non admodum repugnarem.

Sup. v. 5.

R. Moſes Gerundenſis. Hoc enim etiam Nehmannus ſenſit. Et apparet, nullius tribus hereditatem maioribus fuiſſe difficultatibus impeditam: quàm Manaſſenſium. Nulla enim plures memoratur vrbes in Chananæorum poteſtate reliquiſſe. Tum illud quoque: *prout adhuc mihi benedixit Dominus*, ad Manaſſenſes, non ad Ephraimitas ſpectare videtur. vt iam oſtendi. Quanquam alioqui certiſſimā etiam fœcunditatis ſpem habuêre Ephraimitæ ex aui ſui oraculo, aut cæleſti teſtamento verius. Sed vt vt hoc eſt, ego exiſtimo, cùm iſta quererentur Ioſephitæ, nondum diuiſam fuiſſe inter ipſos hereditatem; quam, vt dixi, ſimul vnius ſortis tractu acceperant. atque ideò pariter eos cauſſam iſtam oraſſe; cùm adhuc pari eſſent caſu. Iam verò cur quererentur vnicam ſibi ſortem eſſe datam, expeditiſſimam rationem vides. Illud enim vniuerſum terrenum, quod deinde ipſi inter ſe partiuntur, vnica ſorte ſimul ambobus obtigit. vt eſt à nobis ſatis explanatum ſuprà. Re ipſa tamen tam erat amplum; vt vtriſque ſatis eſſet. Neque enim credibile eſt, aduerſus Iacobi decretum; quo duas ille tribus diuerſas; Manaſſenſiū alteram, alterā Ephraimitarum fecerat; quicquā eſſe conſtitutū à duodecim viris. Si quis tamē exiſtimare malit; ſortem vnam illos dicere, tam anguſtam hereditatem, vt ea non duabus, ſed vni tribui Gen. 48. v. 19

R. Leui Gerſonita. debeat aſſignari; non contendam contrà. Sed R. Leui F. Gerſonis ſic hunc locū explanat, vt dicat; Ioſephitas eſſe queſtos, ſuam hereditatem iis vndiquaque finibus determinatam eſſe, quos olim nulla ratione proferre poſſint, ſine fratrum ſuorum iniuria.

Meritò

Meritò enim id eis graue videri, cùm indies numero hominum augeſcant. Pleraſque enim alias tribus ita locatas fuiſſe, vt ſua pomœria ampliare, vicinis Barbaris ſubiugatis, poſſent. Neque iis limitibus, quos ipſarum ſors deſignaſſet, incluſæ penitus viderentur. Atqui ſi id de vllis omnino, certe de paucis tribubus verum eſt. Quapropter probare iſtam Gerſonis opinionem, ego certè, non poſſum.

Ioſua verò dixit ad ipſos, Si populus multus es, &c. 15

Per conſenſionem; quod ſchema ironiæ ſpecies eſt; neque ſine aduerſariorum virib accidit, inquit Fabius, refellit Imperator Ioſephitarum petitionem. Nam quod illi pro ſua ipſorum cauſſa dixerant, id pro ſe arripit. Bene eſt, inquiens, quod multus eſtis populus. Si enim virorum numero, ergo & viribus abundatis: quibus efficere poteſtis, ne habitetis anguſte, ſolo monte Ephraim concluſi; ſi profecti, ſiluoſa illa loca, quæ adhuc Pherezæi, & Rephaimi obtinent, eradicata materie, pulſiſque Barbaris, ad habitationes vobis, agroſque excolueritis. Pherezæi hominum genus erat agreſte, procul ab vrbibus degens. Nam & פְּרָזוֹת, loca non cincta muris vocantur: vt cenſent Iudæi. Ego verò exiſtimo, פְּרִזִּים Pherezæos potius graſſatores fuiſſe, & homines, qui ex rapto viuebant: eoſque à viribus, aut violentia ſic eſſe vocatos. Animaduerti enim verbum פָּרַץ, reddi ſolere Græce ἐνοχλεῖν. רְפָאִים Raphaimos verò ex Gigantum genere fuiſſe, qui in antris, & cauernis terræ habitarent, diximus ſuprà. R. Dauid Kimhi hunc verſum explanat in hanc ſententiam. Iubet, inquit, Imperator Manaſſenſes conſcendere in montem fratrum ſuorum Ephraimitarum: ſiluaſque illic exſcindere, & vrbes prædiaque ſibi comparare. aut ſi longius ab ſe montem illum abeſſe putent (ſic enim ille accipit verbum אָץ, vt idem ſit quod מְרַחֵק) tum eiſciant Pherezæos & Raphaimos: ac horum occupent loca. Itaque vnum ille abſoluit verborum ambitum in illo Aduerbio שָׁם. Et quod ſequitur, *In terram Pherezæi & Raphaim*, putat præciſè dictum eſſe: ſuggerique debere, verbum, aſcende. aut, inuade. Neq. ab hac ſententia ſunt diſſentanea, quæ à R. Leui F. Gerſonis dicuntur. Verùm mihi aliena prorſus iſta videntur à ſacrorum verborum conſtructione. quare non faciam, vt proſequar illam opinionem longiùs. Ceterùm mons Ephraim, καὶ ὀρεινὴ, hoc nomine dicitur. Quippe vtitur ſacri commentarij ſcriptor ea appellatione, quæ ſua memoria erat vſurpata. Nam, vt dixi nuper; nec dum fuiſſe Ephraimitarum magis, quam Manaſſenſium, quo tempore iſta agebantur, credibile eſt. Aiunt autem homines peregrini, etiam hodie illum vocari, Gebal Ephræm, hoc eſt, Montem Ephraim.

Rurſus Ioſephitæ dicebant: Non obtinebitur à nobis mons, &c. 16

In duas diuerſas ſententias cómodè interpretari poſſe hunc verſiculum, ego certè, exiſtimo. earum altera eſt, Tu nos iubes loca ſiluoſa excolere. atqui ea ſi montoſa ſunt, non poterimus expugnare. faciliùs enim montes ab hoſtibus defenduntur. Sin plana; ne ea quidem eripere noſtris aduerſariis quibimus. quippe qui iſta falcatis obtinent curribus armati. Altera eſt, quam R. Iſaias probat, vt copula cauſſam ſignificet. Hortatis nos, vt in terram à Pherezæis Raphaimiſque habitatam; hoc eſt, in montem quemdam incultum, qui in noſtris finibus exſtat, conſcendamus: eumque repurgemus. Sed non eſt in noſtris viribus poſitum, vt eum obtinere queamus. Nam fortiſſimi Chananæi aditus omnes ad eum montem tuentur falciferis quadrigis. Si poſteriorem ſenſum probamus; videbuntur de monte Gelboe iſta dici: quem ab Oriente Beth ſanitæ, ab Occidente Iezreelitæ defendebant. Sed plerique Iudæi cum Chaldæo, verbum יִמָּצֵא, interpretantur, ſatis erit; vt etiam LXXII hoc loco; exiſtimantque de eodem illo monte Ephraim agi. ac ſi reſpondeant Ioſephitæ: nequaquam ſatis loci eſſe vtrique tribui in monte Ephraim. Fruſtra autem ſe remitti ad Pherezæos, & Raphaimos, armatiores ferreis curribus, quàm vt de ſua ſtatione pelli poſſint. Mihi ſuperiorum ſententiarum alterutra probatur magis. Nam obſeruaſſe videor, & comperiſſe, verbum מָצָא, dum patiendi formula vſurpatur, aut, vt loquuntur Grammatici, dum abſolutè plerumque ſignificare, in promtu eſſe, aut eſſe in rerum natura: & omnino ὑπαρκτικῶς. Cùm autem actionem ſignificat, tum eſſe id, quod, exhibere, repræſentare, &c. Sed fruatur ſuo quiſque iudicio. Currus ferreos, ego falcatos currus eſſe cenſeo: quos Xenophon, aliique δρεπανηφόρα ἅρματα appellant καὶ δρεπανηφόρα τέθριππα: hoc eſt, vt Liuius dixit, falcatas quadrigas: aut vt Lucretius, falciferos currus.

Iterum

Iterum Ioſua ad ... tas ... ad ... Manaſſe ... 17

Reſeluot iſta apertè eorum ſententiam, qui ſolos Manaſſenſes eſſe queſtos dicebant. Nam friuolum eſt, quod Kimhi comminiſcitur: Imperatorem ad Ephraimitas etiā verba facere, vt fratres ſuos non ſolum patiantur apud ſe de habitationibus ſuis accōmodare: ſed in eo etiam adiuuent, atque iuuitent. Ceterum perſpicuè ſatis id reſpondet Imperator quod antè; ſed paullo explicatius que. Cum, inquit, populus multis ſitis, magnisque polleatis viribus, niſi eſtis ignauiſſimi, facile montē ... itis. Et ... ſitus ſit, eum repugnabitis. Neq. vero montem ſolum, ſed etiam alia, quæ ei adiacent ... expugnabitis. Nam ... copus inſtructi, ipſos etiam Chananæos, qua ... curribus armatos, facile ſuperabitis. Si de vno quopiam monte loqui Ioſuam, ipſo videlicet Ephraim, ſtatuimus, cum R. Iſaia, exitus ipſius fuerint vtrimque vrbes Bethſan, & Iezreel, cum ſuis ipſarum municipiis. & ſi qua ſunt præterea ad eum montem oppida. Mihi tamen eſt verſimilius, montis verbo ſignificari quæuis loca montoſa, quorum plurima ... in Ioſephitarum hereditate certiſſima res eſt. Exitus autem eſſe, valles & campos in quos è montibus deſcenditur. Kimhi rurſus in ſuam ſententiam verba iſta extorquet, quaſi Imperator hortetur Manaſſenſes, vt poſtquam montem Ephraim habitabilem effecerint, tum vicinos Chananæos expulſum pergant; ceteroqui graues vicinos futuros. Particulam כי ego interpretatus ſum, *quamuis*. Eſt enim ſæpe adueſatiua Coniunctio. Sed R. R. Solomon & Neſimannus cauſſam ſignificare cenſent, cur loca iſta tribui Manaſſenſi, non autem aliis, aſſignari debeant. nimirum quia difficilia ſunt. Manaſſenſes autem magnis viribus, & militum numero pollent. Sed hic mihi non videtur Imperator Manaſſenſes cum aliis tribubus contendere. Porrò Doctores Hebr. (vt fabellā plus quàm anilem audias) octauo capite Babæ batræ, hoc eſt, portæ vltimæ, ſcriptum reliquerunt, Ioſephitas in ſiluam mitti ab Imperatore, vt inuidi oculi faſcinum euitent, cum ſint tanta fœcunditate amplificati à Deo. Sed, omiſſis nugis: parum videtur conſentaneum eſſe pietati Imperatoris, quòd Ioſephitis ſpem victoriæ ex magnis ipſorum copiis facit: non autem defigere fiduciam omnem in Dei benignitate, & ope iubet. Verum ille eos ſuis ipſorum verbis redarguere voluit: & ſimul oſtendere, admota, quod dicitur, manu fortunam, hoc eſt, Dei benignitatem, inuocari debere. Turpiſſimæ enim ignauiæ erat, cùm nihil dum aduerſus hoſtes experti fuiſſent de ſorte ſua, quam Deus dederat, queri, tanquam nimis anguſta: deque Dei auxilio tam ſocorditer diffidere. Quapropter meminerimus etiam nos, numquā de corporis, animiue bonis, quæ à Deo nobis donata ſunt, quaſi parum largis, moleſte queri. Nam ſi nobis non deſimus ipſi: neque acceptis donis parum rectè vtamur; ſemper abundè ſatis fuerit, quod ſapientiſſimus ille rerum omnium promus condus, idemque benigniſſimus parens Deus cuique contulit ad vitam tolerandam, & rectè inſtituendam etiam.

R. David Kimhi. | R. Iſaias. Bethſan & Iezreel. | כי quamuis. | R. Solomon. R. Moſes Geſundenſis. | Traditio. בבא בתרא פרק ח | Occupatio. | Fortuna admota manu eſt inuocanda. | Admonitio. Sata cuique datum à Deo eſſe ſi ſibi ipſe non deſit.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAPVT XVIII.

Porrò conuocati ſunt omnis cœtus Iſraelitarum ad Silo, &c.

AD verſiculum VII capitis XIV diximus, annos circiter VII elapſos fuiſſe à Moſis exceſſu, ad cœptā vſq. diſtributionem. Quantum porrò inde ad hanc migrationem temporis fuerit interuallum, vix poſſe certò definiri exiſtimo. Fuiſſe tamen longiuſculum, argumento eſt Imperatoris iurgatio: qua reliquarum tribuum ceſſationem grauiter incuſat: quaſi iam diu poſt inchoatam diſtributionem nihil penſi habeant de ſuis hereditatibus. R. David Kimhi, nihil dubitans, dicit præteriiſſe iam annos XIV à tranſmiſſo Iordane. Septem enim belligerando, & totidem diſtribuendo eſſe conſumptos. Quaſi verò non etiam nunc maxima ... dæ diſtributionis pars ſupereſſit. Sed ille ſecutus eſt ſuorū gentilium χρονολογίαν, quā סֵדֶר עוֹלָם illi nominant. In ea enim hæc ferè ad verbum ſcripta exſtant. Calebus dicebat ad Ioſuam: Quadraginta annos natus eram, cùm me mitteret Moſes ſpeculatum terram. Nunc verò, en ſum hodie annorum octoginta quinque, &c. Sunt igitur anni ſeptem bellando conſumti. Sed vnde conſtat, ſeptem totidem pari ... exactos eſſe diſtribuendo; prius quàm ... ſuorum remiſſiones, aut denique iubilæos numerare? Nimirum octingentos quin... annis ... popul... in terra promiſſa, ex quo in eam venerunt, vſque dum ... Quod tempus ſeptemdecim ſolidos iubilæos complectitur. Et ab Ezechiele dictum eſt. Anno viceſimo quinto exilij noſtri in ipſo anni initio die menſis decimo: anno decimo

Temporis ratio. | R. David Kimhi. | סדר עולם Seder olam. | Ezech. 40. v. 1

decimo quarto poſt exciſam vrbem,&c. Iſta autem Ezechieli acciderunt in Iubilæi prin-
cipio. Atqui ſi illud tempus continet XVII. ſolidos iubilæos, qui fit, vt ſuperſint anni qua-
tuordecim? Nimirum id oſtendit, annos quatuordecim Iſraelitas egiſſe in Galgalis, ſeptẽ
belligerando, ſeptem diſtribuendo. pòſt verò inde ad Siluntem cum arca tranſiuiſſe: atq.
tum primùm decimas, remiſſiones, & iubilæos computare cœpiſſe. Et poſt pauca: Ioſua
celebrauit cum Iſraelitis primam remiſſionem: at ſecundam non potuit abſoluere; cùm
antè è viuis exceſſiſſet. Hæc ibi Iudæi. quorũ ego calculos errorũ nõ ſubducã. Neq. enim
id operæ precium, neq. mihi neceſſariũ eſt. Hoc modò dicã; non ſatis me intelligere, cur in
Galgalis abſolutã eſſe diſtributionẽ ſcribant: niſi fortaſſis ſtatuant è Galgalis miſſos eſſe
metatores; neq. antè ad Siluntem diſceſſum eſſe, quàm ducẽdæ modò ſortes eſſent. Ea au-
tem ſortitio cùm aut vnius aut pauciſſimorũ dierũ ſpacio ſit cõfecta, tam exigui temporis
rationem nullam eſſe habendã. Sed qualiſcumq. tandem Iudæorũ de iſta re ſententia ſit;
illud efficitur, quod dicebam; longo tempore ceſſatum eſſe ab inchoata diuiſione. nempe,
propè annis ſeptem, priùs quàm pergerent ſortiri in Silunte. Numirum diutino bello feſ-
ſus populus, cum collocatis vtrimq. Iudæis & Ioſephitis, quaſi præſidiis, ſibi tutus videre-
Cur populus ceſſarit ſortiri.
tur; otio ſe dedit: & communem illam in caſtris ſtatiuis vitam potiorem duxit, quàm vt
peculiarium poſſeſſionum gratia nouas rurſus moleſtias ſubire luberet. Facilè enim exi-
ſtimabat, reliquos paſſim hoſtes, etſi bellum non eſſe facturi viderentur; tamen de ſuis ſe-
dibus, niſi per vim, depulſum non iri, & eliminatum. Et hanc inſuper ſocordiam, atque
ignauiam mirificè fouebant; vt eſt credibile; mille commoditates, quas ſibi in tam diutina
ſtatione omnes cõparauerant. Hanc igitur ſegnitiẽ atq. deſidiam vt caſtigaret Imperator,
prudenter aliò mouenda eſſe caſtra putauit; aut diſſipanda potiùs; & quemq. ad ſuas poſ-
ſeſſiones extrudendũ. Nam an mota arca, etiã caſtra è Galgalis mota ſint, dubitari poteſt.
Sed exiſtimandũ eſt, illum, vel diuino oraculo, vel Eleazaris, tamquã interpretis Dei, con-
Cur ex Galgalis traducta aliò arca ſit.
ſiliis, monitiſq; hæc feciſſe; cùm vellet Deus, & Ioſephitas, & Iudæos; quas tribus præ reli-
quis amplificauerat; vt diximus; naſcendi prærogatiuo; quod Rubenitis erat ademtũ; ſua
tamquam præſentia alteros poſt alteros cohoneſtare, & ampliore honore decorare. Silo
Cur ad Siluntem.
enim erat in Ioſephitarum hereditate. Itaq. apud eos primùm collocari ſuũ ſacrariũ vo-
lebat, cùm penes ipſos tunc eſſet etiã principatus. fuit enim Ioſua Ioſephita. Manſit autẽ
apud eos, vt in illa Iudæorum chronologia ſcriptum eſt, annis trecentis ſexaginta nouem:
Quamdiu arca in Silunte manſerit.
vt mihi videtur, paullo paucioribus. Verùm huius rei exactior cõſideratio diſputatioq; nõ
Ier 7,12. Pſalm. 78,16. 1. Reg. 3.
eſt iſtius loci. Cur porrò Siluntẽ tandẽ desereret, magnæ cauſſę ſacris literis proditæ ſunt.
Sed cùm ab Ioſephitis veluti diſceſſiſſet Deus, peregrinatus aliquamdiu, tandem ad Iu-
dæos commigrauit, cùm iam ipſi rerum potirentur, regnante Dauide. Sed iſta hactenus.
Illud obſeruandum eſt, cùm è Galgalis Siluntem traducitur opertum Dei, propiùs ad Ie-
ruſalem ipſum admoueri: in quo loco tandem aliquãdo eſt manſurum. vt intelligamus,
Quæ Dei conſilio fiunt, ordine fiunt.
quàm bello ordine gerantur omnia, quæ Dei conſilio fiunt, neq. humanis rationibus per-
turbantur. Silo enim circiter trium dumtaxat horarum itinere aberat ab Ieruſalem, in eo
שִׁילֹה
Silo.
poſita monte, quem poſteri vocarunt montem Samuelis. Sed dicam ſacris verbis vbi Silo
Mons Samuelis.
Iudic. 21, 19.
fuerit. ſic enim de eius poſitu ſcriptum eſt in Iudic. libro: En feſtum Domini celebratur
" in Silunte anniuerſarium: quæ ſita eſt à Septemtrione Beth-eli, ad ortum Solis verſus: ad
" ſemitam qua aſcenditur è Beth-el Sichem: & ab Auſtro Lebonæ. Sita igitur erat Silo ad
ventum Thraſciam, ſi ſpectes ex Ieruſalem. Credibile eſt autem, inter omnia loca, quæ
prope Ieruſalem poſita fuère, longè amœniſſimum fuiſſe Siluntis montem, atque etiam
tutiſſimum. nam nullus vicinorum montium exſtabat excelſior. vnde & Ioſephus ſcri-
Ioſ. ant. l. 5. c. 1.
pſit, è Galgalis ad Siluntem amœnitatis gratia tranſlatam eſſe arcam: vt inibi adſeruare-
tur, vſq. dum exædificatum per otium eſſet templum. Quibus ille verbis, etſi parũ ſcien-
ter Dei conſilium interpretatur; tamen luculentum de loci amœnitate teſtimonium di-
cit. Ceterùm verbum קָהַל, id eſt, quod ἐκκλησιάζειν Græci dicunt: Latini conuocare in
קָהַל
concionem. Non igitur temerè, aut à ſeditioſo quopiam & turbulento homine motos
eſſe Iſraelitas, vt Siluntem confluerent, intelligimus: verùm Imperatoris iuſſu illuc eſſe
conuocatos. Sed an caſtra ſimul mota ſint: an verò in Galgalis manſerint; de eo diſputari
poſſit. Certè videor animaduertiſſe, Galgala nonnumquam, pro Silunte dici, in ſacra hi-
Galgala aliquãdo pro Silunte dicitur.
ſtoria: quaſi in Galgalis etiam tum fuerint Iſraelitæ, quando ſacrum delubrum habeba-
tur in Siluntis monte. ſed obſcurior iſta res eſt, quàm vt à me diiudicari poſſit. Sequi-
tur in ſacro contextu: *Et collocauerunt ibi tabernaculum ſolenne*. Si non ſola arca; ſed caſtra
ipſa promota ſunt Siluntem, vt exiſtimant Iudæorum magiſtri: laudanda profectò eſt

Cùm diuina præcedunt, humana rectè ſequuntur.

populi religio: cui ante omnia curæ eſt Dei ſacratium, & cultus diuinus. Tunc enim demum feliciter ſuccedunt res humanæ, quando diuinæ præceſſerunt. Et fruſtra atq; peruerſè noſtra nos commoda quærimus, ante procuratas res ſacras: vt cecinit Aggeus. Sed de tabernaculo ſolenni, quod apud montem Sinæum Beſeleel, & Ooliab, diuina ambo arte inſtituti, aut imbuti veriùs, conſtruxêre: in cuius adyto cuſtodiebatur arca fœderis; eam habent opinionem Doct. Heb. quidam vt autumerit, id adhuc poſt tranſmiſſum Iordanem in Galgalis non fuiſſe compoſitum inſtructumq; pro arca inferenda: ſed iam in Silunte primum. Nimirum quia nunc demum eius mentio eſt. Atqui cùm per deſertum iter cotidie facerent Iſraelitæ, inferebant in ſuum tabernaculum arcam, quoties interquieſcebant. cur ergo non etiam in Galgalis, qui locus fuit electus, vt ſacra narratio loquitur, cùm ibi celebratum ſit paſcha? Sed addit, inquiunt, Deus: Et requiē dederit vobis ab omnibus hoſtibus veſtris vndiquaque. Fateor: ſed id ad perpetuum locum ſpectat. Interim alia atque alia, ante exædificatum templum, loca, per Chananæā electa fuiſſe, teſtata res eſt: alioqui ne in Silunte quidem collocari tabernaculum ſolenne potuiſſet. Neque verò nunc demum audimus, terram quieſcere à bello. Sed ante inchoatam apud Galgala ſortitionem id ſemel iterumque dictum eſt. Verùm enimuero Doct. Hebr. alij, qui omnem ingenij aciem acerrimè in iſtam rem intendunt, ſcilicet ne hîc quidem illud Beſeleelis tabernaculum eſſe poſitum halucinantur; ſed ædiculam parietibus lapideis ſubſtructam, & velis, ſiue linteis tectam fuiſſe: in quam ſacta arca ſit illata. Sed quibus tandem hoc efficiunt argumentis? grauiſſimis ſcilicet. Dauidis, inquiunt, verba ſunt. Et arca Domini habitat in linteis. Et Anna memoratur filiū ſuum Samuelem adduxiſſe ad domum Domini. Rurſus alibi canit Dauid. Reliquit tabernaculum Siluntis, tentorium quod collocauerat inter homines. Domus igitur erat; & erat tentorium. Si domus, habebat parietes. ſi tentorium, velis & linteis contegebatur. Mirabile eſt, inquit ille, quòd aruſpex non rideat, cùm aruſpicem viderit. Sed profectò hoc longè mirabilius eſt, quòd Iudæi inter ſe riſum tenere poſſunt, quoties Doctrinalis ſui venit in mentem. Eſt enim ille liber huiuſmodi puerilibus nugis, & anilibus fabellis plenus. Ex qua re intelligi poteſt, quàm cæci ſint, quibus ſol iuſtitiæ Chriſtus non lucet. Equidem non negauerim, poſt repudiatam Siluntem, frigeſcente iam tum in omnium animis religione, nudatam ſæpè extra ſuum tabernaculum manſiſſe arcam. Eius enim

Aggæi 1, 2. Exod. 26.

Tabernaculū an in Galgalis, aut Silunte inſtructū fuerit.

Num. 10, 33.

Deut. 12, 6. & 12.

1. Reg. 7, 6. 1. Reg. 1, 24. Pſalm. 78, 60.

שכן rei indicia apparent non nulla in ſacris narrationibus. Sed de Galgalis, & Silunte idem dicere, commentitium prorſus, & futile eſt. Sed hæc hactenus. Verbum הִשְׁכִּינוּ, quod ſumus interpretati, *collocarunt*, planè eſt Græcorum σκηνόω. Et, ſi ceteras linguas ex Hebræa eſſe natas fatendum eſt, planè ex verbo Hebraico שכן, Græcum σκηνόω & σκηνὴ, ductùm

σκηνή.

מוֹעֵד eſt. Dicitur autem tabernaculum מוֹעֵד, vt plerique putant: quia apud ipſum cœtus populi agitari ſolebant. Nam יָעַד, à quo verbo ducatur מוֹעֵד, congregari & conuenire ſignificat, præſertim pacto, & conſtituto tempore. Mihi credibile videtur, hoc nomine alludi ad illa Dei verba, quæ de iſto ſuo ſacrario ille faciebat in Exodo, cùm multa de ipſius apparatu ad Moſen locutus, tandem adderet וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ, hoc eſt: Et adero tibi, ſiue conueniam te, illic: atque loquar tecum. vel, vt eum locum interpretatur R. Solomon; conſtituam tibi tempus conueniendi, vt tecum illic loquar. aut, præſtituam tibi locum iſtum, vt ex eo verba ad te faciam. Itaq. à Dei præſentia, quam ipſe illic ſæpè declarabat, dictum eſſe tabernaculum מוֹעֵד, exiſtimo. quod ego, *ſolenne*, ſum interpretatus; parum quidem plenè, fateor. ſed non habebam verbum commodius. Apud Iob, ipſum etiam ſepulchrum vocatum eſt, בֵּית מוֹעֵד. Et apud Iſaiam, cælum הַר מוֹעֵד. Nimirum, quia illud, frequens domus eſt, & celeberrima; quam adire mortales omnes debent. Hoc verò, mons nobiliſſimus, atque omnium votis expetitus. Sunt quidem qui exiſtimant, fanum hoc vocari, מוֹעֵד, eadem ratione, qua lex Moſis dicitur, עֵדוּת. Quia ſcilicet conteſtatur Deus Iſraelem, ne pacti fœderis obliuiſcatur. Atqui, עֵדוּת, eſt à verbo

Exod. 29, 42.

R. Solomon.

Iob. 30, 23.

Iſa. 14, 13.

עדות. עוּד, ductum; מוֹעֵד verò, à יָעַד. Fatendum tamen eſt, apud Hebræos, verba quæ tam cognata inter ſe ſunt, ea ſæpè commutari. Quamquam, quod ad L X X I I. interpretationem attinet, & hos imitati Latini: qui dicere ſolent, tabernaculum teſtimonij, videri poſſunt illi quidem non tam interpretari voluiſſe nomen מוֹעֵד, quàm ſignificare illud tabernaculum, in quo, עֵדוּת, hoc eſt, ipſa lex, quæ teſtimonium appellata eſt, conſeruabatur. Porrò illud, *Ceterùm terra ſubacta erat corā ipſis*, R. Leui F. Gerſonis interpretatur in hanc ſententiam. Terra, inquit, quam armis ſubegerāt, iam propius ipſis erat ante oculos

R. Leui F. Gerſ.

quàm

quàm cùm in Galgalis caſtra haberent. Quod verum eſſe, fatendum quidem eſt. nam
Galgala in Chananeæ extremitate erant. Silo verò interior. Sed ego nihil dubitans di-
xerim; hoc planè illud eſſe, quod iam ſemel, iterumque commemoratum eſt: Terra au-
tem quieſcebat à bello. Id enim denuò dicẽdum fuit, propter metatores, qui mox in om-
nes Chananææ angulos emittentur: vt vbique inſiſtentes omnia loca metiantur, atque
deſcribant accuratiſſimè. Quod ſanè, niſi omnes vbique hoſtes, tamquam diuinitus con-
ſternati, atque attoniti quieuiſſent, minimè illi potuiſſent facere. Ad hoc; quoties diuiſio-
nis narratio propoſita antehac eſt, toties illa bellorum ceſſatio, & quies ab hoſtibus eſt in-
culcata. vt dubitatio nulla eſſe poſſit, quin idipſum hic rurſus fiat; cùm abſolutum tan-
dem diſtributionem itur.

Supererant autem inter Iſraelitas, quæ hereditatis ſuæ partem &c. 2 3

FVERE tribus omnino duodecim, quibus debebat aſſignari hereditas. Iam verò duæ
& dimidia pridẽ collocatæ ſunt cis flumẽ: duæ itẽ & dimidia nuper trans flumen. Super-
ſunt ergo ſeptẽ. Porrò quia Imperator incuſat populi ignauiam in adeunda hereditate; nõ
in flagitanda ſortitione; apparet veriſſimũ eſſe illud, quod nuper dicebam; & nouorum
periculorum metum, & præſentis habitationis commoditates auertiſſe animos omniũ à
propriarum poſſeſſionum cupiditate. Cùm autem illis vtitur verbis, *Quam vobis donauit
Dominus Deus patrum veſtrorum*, occultè perſtringit ipſorum diffidentiam. Eſt enim, ac ſi
dicat: Ille Deus, qui veſtris maioribus promiſit, ſe iſtam hereditatem vobis daturum; neq.
adhuc vlla in re fefellit; putatis ne iam vos in ipſo rerum articulo fruſtrabitur? Sed Pro-
nomen illud, *vos*, aut comparationem tacitam cõtinet, cum ceteris tribubus; quæ, vt mo-
dò dicebam, hereditatem ſuam tum cis, tum vltra Iordanem, alacriter, antehac, creuerãt:
aut culpam auertit à Deo, atque duodecimuiris, in ipſas ignauas tribus. De verbo, רִפָּה, רִפָּה
diximus alibi. Quia autem hic ea formula dicitur, quam Hithpael vocant Grammatici;
ſignificat iſtam animi mollitiam, atq. ſegnitiem, & retractationem ipſos ſibi peperiſſe: &
ignauiæ cauſſam in ipſis poſitam eſſe.

Date ternos viros tributim, & amandabo ipſos, &c. 4

FVTILIS eſt ſententia R. Leui F. Gerſonis, opinãtis, nunc diſtribuendá eſſe terram, R. Leui Gerſ.
quá adhuc tenẽt hoſtes: antè verò fuiſſe diſtributam omnẽ eam, quę ab hoſtibus erat va-
cua. Ná profectò iniqua fuerit Imperatoris iurgatio, ſi iſtæ tribus ad hoſtiles terras extru-
dantur; ſuperiores verò in pacatis regionibus collocatæ ſint. Sed nõ meretur illud refelli.
Ioſ. ant. l. 5. c. 3. Ceterùm admiranda eſt hic Ioſephi ἀνιστορησία, in iis rebus, quæ ſunt ſacris literis planiſſi-
mè traditæ. Scribit enim ille, decẽ modò viros eſſe miſſos deſcriptum terram. Atqui cla-
rius luce eſt, quod dicitur ſacris verbis; ternos è quaq. tribu eſſe miſſos. fuère igitur, vt mi-
nimum, viginti & vnus. minimum dico. Nam ſi quis cõtendat, ceteras quoq. tribus, è ſuis
quamq. tribulibus, ternos dediſſe: quando communi adhuc, & fraterno ſtudio res omnes
agũtur: eum putarim nõ facilè firmis rationibus refelli poſſe. Sunt autẽ terni, nõ ſinguli,
ex ſingulis tribubus dati; propter iudicationis difficultatẽ. Ná, quod eſt vero ſimillimum, An partes hereditatis æquales fuerint.
immò verò ex ipſis deſcriptionibus certũ; nõ ſpacio, ſed bonitate terreni exæquari portio-
Num. 33, 54. nes debuère. Sed dices: Si partes fuère æquales; quid eſt, cur in Numer. præciperet Deus,
vt maioris numeri tribui hereditas amplior, minoris anguſtior daretur? Pleriq. reſpondẽt,
Iſta Dei iuſſa nõ ad primas ſortitiones, quibus cuiq. tribui ſua aſſignabatur hereditas vni-
uersè; ſed ad ſecundarias ſpectare: quibus deinde tribuni ſingulis familiis ſuas dabant par-
tes. Alij, factas quidẽ fuiſſe metatorũ arbitratu partes ſeptẽ æquales, pro ratione fœcundi-
tatis ſoli, fatentur. ſed dicunt; ſimulatq. ſors partẽ quampiam alicui tribui aſſignaſſet, tum
proprium fuiſſe muneris duodecimuirûm, eius portionis limites; vt ea tribus cui obue-
nerat, vel magna vel parua erat, tũ extendere, tum cõtrahere. Sed hanc opinionẽ, vt ine-
ptá; quam tamen hoc loco adprobat; conatur R. Leui F. Gerſonis refellere, cùm ſcribit in R. Leui Gerſ.
Numeros, hoc argumẽto: Fieri, inquit, ita potuiſſet, vt vniuerſa tribus vnius hereditas au-
gendis aliis abſumeretur. Remq; exemplo adiuncto explanans; Si enim; inquit, quatuor
iſtæ tribus, Iſſachariana, Iudaica, Danitica, Zabulonitica, cõtiguas poſſeſſiones ſorte fuiſ-
ſent adeptæ; cũ toto dimidiato ſextante, ſi tribulium numerũ ſpectes; hoc eſt; plus quàm
vna vncia; quæ portio eſt vnius tribus; exceſſerint illæ trientẽ omnium tribuum; debuiſſet
diſpertiri inter eas tota illa pars, quæ pro quinta tribu fuerat determinata. Aliam igitur
ſententiam dicit Leui; exiſtimatq; iſtam metatorũ deſcriptionem, diſtrictam modò fuiſſe
in obſeruandis, annotandiſq; locis omnibus: vt ſeptem deſignatis regionibus, quę, quales,
quot vrbes, pagi, villæ, cuiq. regioni accommodæ viderentur, memorare ipſi poſſent; cùm

duodecimuiri, quamq. regionem, quæ pro quaque tribu extracta eſſet, vellent certis vrbibus, pagis, villis denique, magnis, paruis, multis, paucis, pro ſingularum tribuũ numero definire. Sed ſanè infirmum eſt hoc, meo iudicio, argumentum. Nam, vt quarumdam tribuum fines amplificare, ita rurſus aliarum diminuere oportuiſſet. Neque illud verendum erat, quod profert de quatuor maximis tribubus, ne in contiguis eas regionibus ſors collocaret. Erat enim omnino hæc caſura aptiſſimè in rem communem populi: cùm ipſam diuinum gubernaret, & moderaretur arbitrium. præterea tribus Iudaica, quæ ſola ceteras multum excedebat, ea ſeorſim in Galgalis nacta fuerat ſuas poſſeſſiones, cũ Ioſephitis vtriſque compoſita; cùm ſolæ duæ partes factæ fuiſſent; vt ſuprà expoſuimus. Nos autem de ſeptem modò portionibus agimus: quamquam fatendum eſt, præciſam noua

Partes æquales fuiſſe videri veriſimilius.

iſta deſcriptione partem illam Iudæorum eſſe. Sed vt vt eſt, diſputari in vtramque partẽ res iſta poteſt. Mihi videtur patrimoniorum inter ſeptem iſtas tribus diſtribuendorum æqualitas magna ratione conſtitui poſſe. Nam pro præſente numero tribulium aliam tribum alia locupletiorem facere; id ſanè parum æquum videri poterat: quando res ipſa

Occupatio.

docuit, paruo annorum ſpacio alias maximo numero augeri, alias imminui. Sed dices, ſimilem quoque in familiis accidere perpetuò mutationem: atque ideo neque in illis mandata Dei, quę ex Numeris protulimus, confici potuiſſe. Atqui fas erat familiis inter ſe ſuas alienare poſſeſſiones: tribubus verò nefas. Sed ego rem obſcuram atque incertam in medio relinquere malo, quàm ſine vlla dubitatione defendere, quod non ſatis exploratè perceptũ, cognitumq; habeo. Illud verò non verebor dicere, ſatis ſuperq; ſpacioſam

Chananæa ſatis ſpacioſa erat pro ſuis tribus.

fuiſſe Chananæã, pro vniuerſi populi numero: neq; opus fuiſſe vlla amplificatione portionum: etiam ſi omnes ęquales fuère. cũ ſua cuiq. tribui abundè ſufficeret: modò vt ſibi per ignauiam atq. impietatẽ non deeſſent tribules ipſi. Nam ſi, pro ſua pietate aduerſus Deũ, maximis olim copiis gens vniuerſa creuiſſet; tum verò Deus ipſe fines ampliores dediſſet, in quas potuiſſent emittere colonias, vſq, ab Eufratem. Id enim etiam erat in ſacris promiſſis; vt ſuprà explicatũ à nobis eſt multis verbis Neq. verò eſt, quod mihi Simeo- Sup.c.1.v.4.

Occupatio. Simeonitas nõ eſſe ſuis finibus egreſſos.

nitas opponas: qui poſt Dauidis imperiũ vſq. eò aucti ſunt popularibus, atq. opibus, vt ex- 1.Par.4.38.

ire finibus ſuis coacti ſint, ad quærenda paſcua ſuis gregibus. dicam enim, eos ſuis finibus non eſſe egreſſos; ſed in iis progreſſos. non aliter atque Ioſephitas facere imperator iubebat, cùm querimoniam haberent de ſuarũ poſſeſſionum anguſtia. Sed neq; queri iure potuerunt vllæ tribus, quòd ſua, quàm aliarum hereditas à pluribus, aut potentioribus hoſtibus teneretur. Horum enim exterminandorum curam ſibi Deus ipſe ſumſerat: modò vt Iſraelitæ gratum piumq; præſtarent aduerſus ſe animum. Gerundenſis igitur, vir

Gerundenſis Moſes.

ſanè acutus, & bene peritus, non ſolas ſeptem iſtas portiones fuiſſe æquales autumat: ſed omnes omnino XII. Verum ſi quis cum illo pugnet & Iudæorũ regionem ampliſſimam fertiliſſimamq;, tum locupletiſſima illa regna Sehonis, & Og ipſi opponat; haud facilè, opinor, litem obtineat Gerundenſis. Sed iſta nunc hactenus. cetera dicentur paſſim ſuis quæq. locis. Et ſunt etiam nõnulla expoſita à nobis initio capitis XIV. Sed prius quã pro-

Quî auſi ſint metatores omnia loca peragrare.

grediamur, poſtulare hic locus videtur; vt videamus; quo præſidio, quibúſue artibus tuti, aut etiã ſecuri metatores iſti pauculi, eas regiones, quarũ pars maxima etiam tũ ab aduerſariis tenebatur; non modò peruadere; ſed tamquã partitores, ad partiendũ inter fratres patrimonium miſſi, penitus perſpicere; ſoli naturã, vrbium, pagorum, villarum numerũ obſeruare, locorũ ſpacia metiri, omnia annotare, deniq; ſingula cum ſingulis contendẽdo, æquales partes ſeptem deſignare, quiuerint. Scimus enim, bello moto, etiam amicorum

Alia ratio ſpeculatorũ Moſis. alia iſtorũ metatorum.

curioſiores oculos, non hoſtium modò, ſuſpicionem ſuſtinere. Nam de illis ſpeculatoribus, quos Moſes mittebat è Cades-barne, longè diuerſa ratio eſt: quippe qui nondum laceſſitis barbaris, facilè quiduis ſimulare, atq. diſſimulare; aut occultis itineribus diuerſi, huc, illuc penetrare, ac regionis habitũ, atq. incolarum mores vtcumq. cognoſcere potuerint. Nihil enim vltrà in mandatis habebant. Igitur exiſtimandũ eſt; ſic volente Deo, & ſua promiſſa confectũ eunte, id temporis Chananæos omnes, non tam ex cladibus nuper acceptis, quàm occulto quodã & diuino terrore, vſq. eò fuiſſe attonitos, & tanto belli affectos faſtidio; vt omnia ſuæ quieti poſthabẽda putauerint: hocq; eſſe illud, *Terra ſubacta erat coram ipſis.* Contrà verò, mirifica quadam, & prorſus cæleſti fiducia Iſraelitarum animos ſubitò fuiſſe imbutos. Quis enim alioqui, & imperatorem ipſum, qui tam manifeſta pericula ſuis obiicere; & tribunos, qui delegere, & delectos ipſos qui adire non dubitarunt, non prorſus inſanos, ac ſtupidos exiſtimet? Fuit igitur hoc Dei & conſilium, & opus; quo iſtis reliquis tribubus nimis diuturnam cunctationem, per admirabilem illam

menſorum

menſorum ἄδειαν, ſecuritatemque eximere; ipſaſque ad cernendum ſuam hereditatem animare volebat: cùm viderent, pauculos ſuos populares, tam impunè, in omnes diuidendæ terrę angulos penetrauiſſe, atque incolumes reuertiſſe. Adoranda eſt ergo admirabilis illa Dei erga ſuum populum benignitas, & paterna cura: dum nuſquam ceſſat, ad amplectenda, quæ vltrò ipſe offert, beneficia noſtros animos quibuſuis modis cõparare, atq. inuitare. Porrò illud, *ſecundum hereditatem ſuam ipſorum*, ego certè hoc ipſum eſſe puto, quod mox dicetur explicatiùs, *in ſeptem partes*. Ex quo etiam illud effici videtur, è ſolis ſeptem tribubus ablegatos eſſe menſores. Sed R. Solomon exiſtimat illis verbis ſignificari, portiones illas ſeptem minimè æquales; ſed pro cuiuſque tribus vel multitudine, vel paucitate determinari aut maiores, aut minores debuiſſe. ſtultè profectò; niſi ego ſtultus ſum. Quî enim potuerunt menſores hanc, illam regionem, pro hac, illa tribu, magnam, paruámve deſignare: cùm ex ſortis caſu penderet omnis euentus? Sed dicat fortaſſis Iudæus ille: Deum ita deinde moderatum eſſe ſortem, vt eam metatorum ὑπουργίαν ipſa comprobaret. Atqui talem actionem quis non intelligit fututam fuiſſe ſuſpicioſiſſimam?

Deus hominũ animos comparat ad ſua beneficiũ amplectenda.

R. Solomonis ſententia refellitur.

Iudas manebit in ſuis finibus à Meridie &c. 5

RATAM faciunt duodecimuiri eam ſortitionem, quæ in Galgalis facta fuerat: ſed eatenus, vt duæ illæ, & dimidia tribus, in ſuis ſtationibus ab Auſtro, & Septemtrione maneant: non etiam, vt portiones eæ, quæ tunc rudi quadam deſignatione, pro ſtatiuorum caſtrorum tutamento determinatæ fuerant, ſolidæ, atq. vniuerſæ eorum ſint, quibus ſortitò obuenerant. alioqui enim Ioſephitæ ad Libanũ vſq. habitaſſent. neq. enim certis finibus à tergo fuerant primùm concluſi. Non ergo iniquè menſores, poſtquã loca omnia diligenter perluſtraſſent, obſeruaſſent, inter ſe contuliſſent, ſeptimam partem de Iudæorum hereditate præciderunt: cùm animaduertiſſent, eos fines tam eſſe amplos, vt abſque vllis regalis tribus anguſtiis, portio vna, ceteris par, deputari inde poſſet. Quæ portio, non ſine ſingulari profectò nutu diuino Simeonitis ſorte obtigit. Hi enim cùm tribulium numero quauis alia tribu pauciores eſſent, minùs angere Iudæos potuêre. Simulq; ea ratione pulchrè euenit; quod olim de Simeone prędixerat Iacob: fore vt ille diſpergeretur inter Iſraelitas. Quodam enim modo Simeonitæ inter alios habitare videntur, cùm intra eos locantur fines, qui pridem pro Iudæorum poſſeſſionibus fuerant deſignati. Sed hæc tractanda iterum erunt capite XIX. quare nunc hactenus.

Quatenus approbata prior ſortitio.

Quo iure metatores præciderint hereditatem Iudæ.

Simeonitæ cur apud Iudæos ſorte collocati.

Gen. 49, 7.

Vos verò deſcribetis terram in ſeptem partes &c. 6 7

IPSAM concionem alloquitur. nondum enim delecti metatores fuêre. Addit autẽ, *Coram Domino Deo veſtro*, quia affert ea opinio religionem, non ſolùm vtilem, verùm neceſſariam populo. Si quidem numquam illi ſuis ſortibus contenti vixiſſent, homines duriſſimæ ceruicis; niſi Dei arbitratu ſic cecidiſſe fuiſſent perſuaſiſſimi, vt ceciderunt. Cur autem ſacra arca, Deus, interdum diceretur, expoſitum à nobis alibi, ſatis, opinor, prolixè eſt. Hic ſanè ea appellatio eſt ad Imperatoris propoſitum accommodatiſſima. quippe qui, tantùm non contrectari, dirigique à Deo ipſo ſortes, vult exiſtimare populum. Quod porrò ſequitur de Leuitis, aliiſque tribubus; cauſſam continet; cur ſeptem duntaxat partes fieri iuſſerit. Sed ea res cognitionem habet facillimam. Et de Leuitarum conditione, ſatis multa ſunt à nobis pridem dicta. vbi etiam illud explicatum eſt: qua ratione ſacerdotium Domini ſit Leuitarum hereditas. Dicitur enim ſacerdotium μετωνυμικῶς, pro hoſtiis, decimis, aliiſq; rebus, quas cùm populus Deo perſoluere deberet: ſanciuerat ille, vt Leuitarum eſſet prouentus.

Arca Deus dicitur.

Sup. c. 3, v. 3.

Sup. c. 13, v. 14

Surgebant ergo viri, & abibant. Mandabat autem Ioſua &c. 8

NON ſolùm libenter, ſed etiam alacriter & ſuſcepiſſe, & exſecuti eſſe difficillimum hoc, &, vt exiſtimari poterat, periculoſiſſimum munus videntur iſti metatores. quippe, quod modò dicebam, Deus animos ipſis addebat, ſecuroſque reddebat: cum ex ipſorum alacritate penderet multitudinis animorum affectio. Legimus quidem viros etiam ſanctiſſimos, quæ à Deo iuſſi fuêre, timidè cunctanterque aggreſſos eſſe: immò verò retractauiſſe etiam tergiuerſatos. Nota eſt enim de Moſe, de Iona, de Anania, de aliis hiſtoria ſacra. nimirum Deus fluctuari interdum etiam pios, & ſidere quoque: ſed numquam penitus mergi ſinit. Eò enim illuſtrior eſt ipſius erga homines miſerrimos clementia, quò infirmiora ſunt inſtrumenta, per quæ res admirabiles ille patrat. Et eſt mortalium omnium mens, ad æſtimandas ex veritate res diuinas, nimis hebes; niſi ſingulari earum perſpicientia à Deo ipſo illuſtretur, atque informetur. Quapropter non eſt mirabile; cùm non ilico animum aduertunt, quanta ſit Dei potentia; quàm parum ille egeat hominũ,

Viri ſancti aliquando tergiuerſantur, cũ Deus aliquid iubet ab ipſis fieri, & cur.

Exod. 4.
Ioua 1.
Act. 9.

Mens hominũ hebes in conſiderandis rebus diuinis.

vel viribus, vel dexteritate ad efficiendum quidquid vult: ſed in ſuis ipſorum rebus conſiderandis occupantur, & diſtinentur; in quibus omnia humilia, imbecillia, fragilia eſſe intelligunt. non eſt, inquam, mirum, ſi non proſiliunt, ſimul atque iuſſi ſunt: ſed modeſtè ſubterfugere conantur. Verùm tamen cauendum hîc eſt; ne fides vacillet. eſſet enim ea cunctatio, quæ Deo diffideret, in nefario crimine ponenda.

Cunctatio quę vitioſa.

Deſcripſeruntq́; ipſam per vrbes in ſeptem partes, &c. 9 10

VRBIVM vocabulo etiam pagi, viciq́;, opinor, hîc ſubiiciuntur. Apparet autẽ etiam ex iſtis verbis, ſoli bonitatem, non ſpacium eſſe æſtimatum. Nã in huberi regione frequẽtiores ſunt hominum cœtus, quàm in ſterili, & parum fructuoſa. Atqui ſi vrbes ſpectentur; longè impar ceteris videbitur fuiſſe Simeonitarum hereditas, inquies. Sed ex deſcriptionum catalogis minimè debet vrbium numerus æſtimari. vt ſuo loco à nobis dicetur explicatiùs. Porrò quàm diu in iſtarum rerum procuratione abfuerint metatores, etſi nõ eſt id ſacris literis cõſignatum, tamen Ioſephus nihil dubitans dicit, poſt ſeptimum menſem reuerſos eſſe. Aberant quidem Moſis ſpeculatores dies dumtaxat quadraginta. at illis nuſquã inſiſtendum, aut multa opera conſumenda erat; qui videre modò terræ conditionem, fœcunda, an infœcunda, nuda, an ſiluoſa eſſet, iuſſi fuerant: & vrbes, muris ne circumdatæ, an apertæ. denique viri bellicoſi, an imbelles, frequẽtes an rari viderentur.

Occupatio.

Inf. in huius cap. extremo.

Metatores quã diu abfuerint.

Ioſ. ant. l. 5. c. 8

Num. 14. 34. & 13. v. 19.

Aſcendebat ergo ſors tribus Beniaminitarum, &c. 11 12

LYRANVS, ſortem aſcendere, interpretatur, ab Iordane, vt loco ſummiſſiore, porrigi ſurſum verſus Ieruſalẽ. Hæc enim vrbs excelſo poſita loco erat, vt diximus. Sed nihil opus eſt ὑπαλλαγῆ. Sors enim aſcendit, dum vrna extrahitur: & fines prodeunt quodam modo ex ipſa hydria vnà cum ſorte; quia hæc, quinam illi ſint, deſignat. Sed enim peranguſtis circumdari finibus Beniaminitarum hereditas videtur: ſi loci ſpacium cum multitudine tribulium conferas. verùm ſi terreni hubertatẽ æſtimes; dices non anguſtè illos habitaſſe. Nam, vt Ioſephus ſcribit: eſt autẽ ei fides habenda de ſua loquenti patria; ſicut Chananæa ſuperabat ſoli bonitate quæuis in orbe loca: ita ipſius partes ceteræ ab iis vincebãtur fœcunditate, quæ circa Ierichuntẽ, & Ieruſalem iacebant. Verùm enimuerò obſeruãda hoc loco eſt diuina prouidẽtia; qua euenit, vt Beniaminitæ quà Ioſephitis; quibuſcũ arctiſſima generis neceſſitudine coniuncti fuêre: quà Iudæis; quorũ olim in tuendis maiorũ ſuorum ſacris, aduerſus ceterarum tribuũ defectionẽ, ſocij eſſent futuri, locẽtur proximi. Deinde & illud animaduertendũ; aptiſſimè ſortẽ iſtam cadere in Moſis prædictionẽ. Collocatur enim Beniamin iuxta Deum, & tamquã inter eius humeros. quia in illius finibus exædificabitur olim ſacta ædes, in loco ab ipſo Deo electo. Porrò deſcribuntur primùm limites aquilonares ab Oriente verſus Occidentẽ; qui quadam tenus iidem propè ſunt, cum auſtralibus limitibus Ioſephitarũ. Inchoantur igitur fines iſti ab Iordanis ea ferè parte, qua ſiccatũ tranſierant Iſraelitæ: vnde aſcendunt molliter inter Septemtrionẽ & Occidentẽ, ad Ierichuntem; eamq́; vrbẽ amplectũtur, & intrò recipiunt: hoc eſt, ambiunt à Septemtrione. Ab Ierichunte porrò, dum verſus mare, hoc eſt, Occidentẽ pergitur, aſcendendũ eſt in montẽ, in quo vrbs Bethel exſiſtebat. proceditur q́; ad deſertum Beth-auen. atq. hîc ſubſiſtitur: non quidẽ tamquã prorſus conſidãt fines aquilonares iſtius hereditatis, vbi ad deſertum hoc peruentũ eſt: ſed ita, vt non longiùs excurratur verſus Septemtrionem; verùm deinceps ſenſim redeatur in Meridiẽ. Eſt autẽ iam peruentũ propè ad Beth-el, quæ illi deſerto vicina erat; à quo infame nomẽ poſteris temporibus ipſa eſt mutuata. Cũ enim falſos deos recepiſſet coluiſſetq́;, appellata eſt Beth-auẽ; hoc eſt, ædes iniquitatis, pro Beth-el, i. pro Dei domo. Sunt tamẽ, qui hoc loco Beth-auen oppiduli, nõ deſerti nomen eſſe ſtatuant. Putant enim gignendi caſu poſitũ eſſe. Huicq́; rei argumẽto eſſe ait Kimhi, vocalem patah, quæ ſub litera ב eſt, in verbo, מְּבְנָה. verùm quando illic accentus eſt appoſitus; quo fieri ſolet interdũ, vt paruæ vocales pro magnis habeantur; nõ eſt illud firmiſſimum argumentum.

Fines Beniaminis anguſti non fuerunt.

Terra ſancta omniũ fœcundiſſima. & in ea Ieruſalem atq. Ierichuntis ager.

Ioſ. ant. l. 5. c. 6

Diuina prouidẽtia circa ſortẽ Beniaminis.

Deut. 33. 12.

Limites aquilonares Beniaminis.

Beth-el dicta Beth-auen.

R. D. Kimhi.

Illinc porrò tranſibat terminus ad Luzam, &c. 13

DEINCEPS ad Meridiem deflectimus. Relinquitur autẽ Luza à dextris: hoc eſt, in Ioſephitarũ hereditate. nã ambit eam funiculus à Meridie. Et hinc deſcenditur; hoc eſt; verſus Auſtrum aliquantulũ pergitur, vſq. ad Ataroth-adar; iuxta montem, qui à Meridie adiacet vrbi Beth-horon inferiori. Vt enim aquilonaris plaga altior, ita auſtralis ſummiſſior exiſtimatur. Cùm autẽ peruentũ iam ſit ad fines Ephraimitarũ; nõ proceditur vltrà verſus Occidentem; rectà certè. De Luza, & Beth-el, quæ ſit noſtra exiſtimatio, explicauimus ad verſiculum ſecundum capitis XVI. Pleriq. Iudæi, & inter eos etiã R. Iſaias, opinantur; vt dixi; duas eſſe Beth-eles. alteram enim, quæ Luza etiam vocatur, poſitam fuiſſe

לוזה Luza.

Sup. c. 16. v. 2.

De Beth-el & Luza. R. Iſaias.

in

in hereditate Ephraimitarum; alteram apud Beniaminitas propinquā vrbi Hai. Sed nihil eſſe iſtis commentis opus, ſatis, opinor, oſtenſum à nobis eſt. De Ataroth-adar, & Beth-horon e gimus, in oſtendendis finibus Ioſephitarum.

Deſignatuſq́; terminus circumducebatur è regione maris &c. 14

Ab Araroth-adar deſcribuntur fines occidui iſtius hereditatis, reducto fune verſus Auſtrum vſque ad Cariath-baal; hoc eſt, Cariath-Iaarim, vrbem in Iudæorum finibus poſitam. Neque enim poſſeſſiones Beniaminitarum ad mare vſque pertinebant. Sed obſeruandum eſt, verbum נֶגְבָּה, quod bis hoc verſu ſcriptum eſt, priore quidē loco ſignificare, verſus Meridiē ſiue Auſtrū. poſteriore verò, à Meridie, ſiue ab Auſtro. Nā huius loco dicebatur ſuperiore verſiculo, מִנֶּגֶב, cùm illius montis apud Beth-horon poſitus deſcriberetur. Sed non obſeruarunt iſtā rem aut LXXII, aut Latinus; quorū illi peruerſo ordine ſunt interpretati hæc verba; hic prius non ſatis cōmodè reddidit: poſterius verò prorſus omiſit. At rectè Chaldęus. Nā is pro priore dixit, לְדָרוֹמָא, hoc eſt, verſus Auſtrū; pro altero, מִדָּרוֹמָא; id eſt, à parte auſtrali. Sic enim abſque Præpoſitione perpetuò ille loqui ſoler Chaldæus. De קִרְיַת בַּעַל, Cariath-baal; quæ & Cariath-Iaarim dicirur, diſputauimus in heredirare Iudaica. Aberat ea ab Ieroſolymis circiter quatuor horarū itinere. nō aurē mille dūtaxat paſſib. vt eſt mendosè in libello De locis Heb. ſcriptum, ſed circiter decem millib. paſs.

Fines occidui Beniaminis. — He litera in fine, nunc ad locum, nunc de loco ſignificat motum. — Chaldæus. — קרית בעל Cariath Baal.

Plaga verò meridionalis erat ab extremo Cariath-Iaarim &c. 15 16

His quinq. deinceps verſiculis reducitur funiculus ab Occidente verſus Orienrem; quo termini auſtrales hereditatis Beniaminitarum notantur. Sunt autem iidem oſtenſi in deſcribendis finibus aquilonaribus Iudæorum, ſed contrario ordine. Sicur enim prorſum ab Aſphaltitide ad Cariath-Iaarim illic pergebamus, ita rurſum nunc à Cariath-Iaarim regredimur ad Aſphaltitidem. Atq. ideo vbi illic aſcendendi verbum vſurpabamus, hic deſcendendi vtimur. Quod dicimus, *à mari*, Hebraicè eſt, יָמָּה. nam diximus ſæpiùs, literā He, non ratò, motum ab loco ſignificare, cùm finibus vocabulorum adhæret. Interpretatur quidem R. Solomon, ad mare: exiſtimatq́; lacum quempiam inter Cariath-Iaarim, & fontem Naphthoæ fuiſſe. Atqui Maris vocabulum per ſe ſic poſitum, non ſolet lacus ſignificare. neque vllius hîc lacus mentio fuir, cùm Iudaicos terminos deſignaremus. Certum igirur eſt, id eſſe *à mari*, quod ab Occidēte dicimus. Erar enim Cariath-Iaarim in vltima Beniaminitarum ora verſus Occidentē. ſed ita, vt intra Iudęorū fines exſiſteret. Prætermittuntur autem hic inter Cariath-Iaarim, & fontem Naphthoæ, vrbes montis Hephron. nimirū, quia illæ Iudæorum erant: neq. omnino ad Beniaminis fines pertinebant. Porrò quod hîc dicimus, *extremitatem, ſiue partem montis*, hoc eſt, קְצֵה הָהָר, id in Iudæorū finibus vocabatur, ראשׁ הָהָר, caput, aut vertex montis. Equidem arbitror eā montis partē, qua valli Hennom ab Occidenre ille impendebat, ſignificari. Sed quiſnam iſte mons fuerit, obſcura & incerta res eſt. Zieglerus abſq. dubitatione, ſtatuit eſſe Chalcaldema. verū mihi hoc nomen æquè ignotum eſt, atq. mons ipſe. Suſpicor tamen eum, חקלא דמא, Hakla-dema, ſiue, vt in Euangelio ſcribitur, Achal-dema, dicere voluiſſe. Nam hoc nomine exſtabat altiſſimus mons ad vrbē Ieruſalē, ab adiacente agro, qui precio ſanguinis Chriſti emtus eſt, ad ſepeliendos peregrinos, ſic appellatus. Sed quando cōſtat, iſtū & montem, & agrum inter Orientem, & Auſtrum, ſi vrbē ſpēctes, exſtitiſſe. nos autem adhuc in occidua regione verſamur. (necdum enim ad Iebuſęum peruenimus à Cariath-Iaarim profecti:) ego certè putarim ſimilius vero eſſe; iſtum montem fuiſſe eum, in quo Solomon, nimio mulierum amore demens ſenex, fanum deo Chamos ſtruxit: & poſteritas de iſtoc, vt eſt credibile, flagitio, montem offenſionis appellauit. Sub hoc enim monte vallis Hennom, etiam ipſa nefariis ſuperſtitionibus contaminata, iacebat. Sed quia multi montes vndequaque vrbi olim fuére proximi: & probabile eſt, immò verò certū, multis vaſtationibus illorum locorum faciem prorſus eſſe mutatam, temerarium fuerit, id planè conſtituere, quod parum exploratè perceperis. Porrò cùm dicitur, *ad latus Iebuſæi à Meridie*; apertè includitur Iebuſæum finibus Beniaminis. quam vrbem tamen etiā Iudæos tenuiſſe certiſſimum eſt. Sed nos iſtam controuerſiam tractabamus capite XV. videntur ſanè tam arcta inter ſe amicitiæ neceſſitudine fuiſſe coniunctæ diu tribus iſtæ inſequentibus temporibus, vt tamquam vna exiſtimarentur. quod ei perſpicuum ſatis eſt, qui Regum hiſtorias legit. Quare mirabile non eſt, ſi multis, & præſertim iis vrbibus, quæ in confinio poſitæ fuerunt; communiter ſint vſæ. Nam & in Euangelica hiſtoria pænè vniuerſos iſtos Beniaminitarum fines Iudæis attribui videmus. Verùm enimuerò ſi quis exiſtimare malit, montem Zionem, atque etiam Moriam; in quorum altero

Achel-dema. — 3. Reg. 11, 7. — Mōs offenſionis. — Ieruſalem an fuerit Beniaminis, an Iudæ. — Sup. c. 15, verſ. vlt. — 4. Reg. 23, 13. & 32, & 12, 20. atq. alias in loc.

exædificatum eſt ſacrum templum, in altero regia ipſa. eos, inquã, montes fuiſſe his fini-
bus excluſos, atque apud Iudæos relictos; cũ eo non pugnauero. Erant enim mõtes iſti ab
Auſtro vrbi. Nã partẽ eam, quę ciuitas Dauid appellata à poſteris eſt, cõſtat vaſta voragi- 3.Reg.11,27.
ne à reliqua vrbe diuiſam fuiſſe, ad Solomonis vſque principatum. Sed de re admodũ in-
Galgala apud Beniamin quis locus fuerit. certa hactenus. Porrò גְּלִילוֹת, Geliloth, ſiue Galgala; quorum mẽtio eſt verſu XVII: diuerſa
videri ab illis prope Iordanem, quæ primis, & ſtatiuis caſtris nobilitata ſunt; diximus ca-
pite XV. Haud fortaſſe aberret longe, ſi quis exiſtimet, iſta Geliloth, ſiue Galgala, fuiſſe Iudic.3,19.
ea, quorum eſt mentio in hiſtoria Aod, & Eglonis. Videntur enim illa; pro narrationis ſe-
rie; exſtitiſſe in via, qua ex Ierichunte verſus montem Ephraim ibatur. Sed neque hic ali-
quid certius conſtitutum habeo. Quod ſequitur, *Et porrigebatur ad latus oppoſitum deſerto*: 18
hoc ſenſu eſt accipiendum. Productum eſſe funiculum à lapide Bohan verſus Orientem,
ſecundum illum tractum, qui ad deſertũ ab Aquilone pertinebat: hoc eſt; vt deſertũ ma-
neret ad dextram in finibus Iudaicis; atque incideret funiculus tandem in Arabam; hoc
eſt, in eam vrbem quæ mox Beth-araba vocabitur. Sic enim Chaldæus hunc locum ferè
explicauit. qui tamen pro, עֲרָבָה, Araba, dixit planitiem. Sed certum eſt, vrbẽ Beth-arabã
in deſerto, hoc eſt, בַּמִּדְבָּר, fuiſſe. quod ſuo loco expoſuimus. Iam verò illud verſu decimo Sup.c.15,v.6.
nono, quod dicitur: *verſus aquilonem*, nõ ſic eſt accipiendũ, vt putemus funiculũ ab aqui- 19
lonari vrbis Beth-baglæ latere productum eſſe. ita enim excluſiſſet eam ab iſta heredita-
te, cum eſſe includendã oſtendat recenſio, quã mox audiemus. ſed vt intelligamus, eum
tractum quo ex Beth-araba ad Beth-haglam pergitur, non prorſum rectà in Orientem
vergere: verùm non nihil ad Septemtrionem declinare. Et hanc ſententiam expreſſit pro-
Chaldæus. fectò Chaldæus; cùm pro Hebraico צָפוֹנָה, diceret לְצִיפּוּנָא, Nam ſi non, verſus Aquilonem,
ſed, à parte aquilonari, dicere voluiſſet, omiſiſſet præpoſitionẽ. Hunc enim eſſe perpetuũ
loquẽdi morem Chaldæo, etiam nuper monebam. Quod ſi tamen iſta, vt argutiora com- Sup.v.14.
בית-חגלה Beth-bagla. menta, reſpuat aliquis; per me licet vt exiſtimet, Beth-haglam apud Iudæos relinqui:
quod autem ea mox cum Beniaminiticis vrbibus adnumeratur; id eo fieri, quia eſt in
confinio poſita. Nam Beth-araba quoque; quam capite XV. vidimus intra Iudaicos fi-
nes collocari ipſa deſignatione terminorum, hîc in Beniaminiticis poſſeſſionibus recen-
ſebitur. Ceterum vocabula locorum, quæ in iſtis verſibus ſcripta ſunt, ea explicauimus
Epilogus deſcriptionis heredit Beniaminis. capite XV. Sed vt in pauca conferam deſcriptionem vniuerſam hereditatis Beniamini-
tarum: Eius longitudo aquilonaris ab Oriente in Occidentẽ, porrigebatur ab Iordane,
vſq. ad Ataroth-adar, iuxta eum montem, qui à Meridie obiacet vrbi Beth-horon in-
feriori. Et hi limites ſecernebant Beniaminem ab Ephraimo. Auſtralis verò longitudo
erat extenſa ab Iordanis oſtio, quo influit in Aſphaltitidem lacum, vſque ad Cariath-
Iaarim. Et hoc toto tractu fuit Beniamin affinis Iudæ. Porrò latitudo oppoſita Orien-
ti, porrigebatur. Ab eodem Iordanis oſtio, tamquam ab Auſtro, ſurſum, ad eam vſq.
partem eiuſdem fluminis, in quam incidebant fines Ephraimitarum. Hoc eſt, quæ
ferè obiacet Ierichunti. Id enim eſt, quod verſiculo XX dicetur: *Porro Iordanis termi-
nat ipſum ab Oriente.* Denique latitudo occidua, patebat à Cariath-Iaarim, vt ab Auſtro,
ab Ataroth Adar, ad Septemtrionem verſus. Quod ſi verò per mediam quoq. heredi-
tatem metiri latitudinem velis, aſcendendum erit ab Ieruſalem ad Beth-el. Quod ſpa-
ciũ duodecim millib. paſſ. definitur ab Euſebio, libello de locis Hebraicis. Non eſt igi-
tur audiendus Ioſephus; qui longitudinem ab Iordane ad mare vſq. mediterraneũ pro- Ioſ.ant.l.5.c.3
fert. Ille enim auctor ſæpè ſuum ſenſum, quàm ſacram ſcripturam ſequi mauult: niſi
huius ignoratione id ipſum feciſſe velimus exiſtimare. Quod mihi ſanè multis de cau-
ſis ſit veriſimile. Sed ſubijciam vrbium Beniaminiticarum catalogum, vt ex enume-
rantur ordine: & vt potero, explanabo.

CATALOGVS VRBIVM BENIAMINIS.

עמק קציץ Amec Caſis. De Ierichũte, & Beth-Hagla diſſeruimus idoneis locis. De עֵמֶק קְצִיץ, Amec-Kaſis, ſiue
valle Caſis, aut abrupta valle, vel planitie diſciſſa, nihil certi adhuc percipere, vel cõiectu-
צמרים Semaraim. ra, potui. De Beth-araba diximus in Iudæorũ hereditate. Porrò צְמָרַיִם, Semaraim vrbs, no-
mẽ aut dedit, aut debet potius, mõti cuidã, qui monti Ephraim ab Auſtro hæret: vt eſt in
Paral. ſcriptũ. Eſt enim in peruulgatis libris Latinis ſcribendũ, qui erat in mõte Ephraim. 2 Par.13,4.
Stabat autẽ aliquãdo in hoc mõte rex Abias cũ inſtructa acie, aduerſus Ieroboã. cumq;
ſalutaribus monitis, prius quàm armis, aggrediebatur. Videtur autem id nomen illi im-
poſitum eſſe à gemino cacumine. Ad hunc ergo montem poſitam fuiſſe ab Auſtro vr-
עוים Auim. bem iſtam, eſt credibile. De Beth-el ſatis ſuprà dictum eſt. עַוִּים, Auim, vrbs eſt in ſacra
hiſtoria

hiſtoria ignobilis. [תָּפְרָה Aphra.] תָּפְרָה, Aphra nomen habet à fœcũditate; aut ſi mauis, à vacca. Euſebius videtur exiſtimare; eam exſtitiſſe quinque millib. paſs. à Beth-el, verſus Orientem. quia ſupereſt illic pagus hoc nomine. Sed [עָפְרָה Hophra.] עָפְרָה, Hophra, ſita, opinor, fuit in ea parte Chananææ, quam ſacra hiſtoria appellat [1.Reg.13,17.] אֶרֶץ שׁוּעָל, Terram Sual, primo libro Regum. (eſt enim Sual, pro Saul, ſcribendum in Latinis libris). Nam memorantur Palæſtini hoſtes, per turmas tres, diuerſi, alij aliò contendiſſe, vt Saulem laceſſerent atque exagitarent, in ſua Gabaa, tamquã in ſtatione, manentem; vnaq́; turma è tribus ingreſſa eſſe viam Ophræ, [Iudic.8.& 6.] verſus terram Sual. Sed longè ab hac diuerſa erat Ophra Gedeonis: cuius eſt mentio in [Ophra, ſiue Ephra.] Iudicum libro. Ea enim ad Manaſſenſes pertinebat; & Ezritica Ophra, aut Ephra dicebatur, ab Ezri; à quo viro Gedeonis ſtirps propagata erat. De, כְּפַר הָעַמֹּנִי וְהָעָפְנִי, villa Ammonitica, & Ophnitica, nihil habeo certi quod dicam. At [גֶּבַע Gabaa Saullis.] גֶּבַע, Gabaa, ſiue collis Beniamin, quæ Leuitis attribuetur, notiſſima vrbs eſt, cum de Saullis ortu, tũ de nefario ſtu- [Iudic.20.] pro: ob quod pænè vniuerſa tribus Beniamin eſt deleta. Diſtabat ea non procul à [Machmas.] Machmas, vbi Palęſtini caſtra fecerant; quando tantum non obſidebant Saullem, cum Iſraelitis in illa ſua Gabaa trepidantem. Machmas autem, hoc eſt, [מִכְמָשׂ Machmas.] מִכְמָשׂ, poſita erat ab Oriẽte [1.Reg.13,5.] Beth-auen, vt ſcriptum eſt in illa Saullis hiſtoria: &, vt ait Euſebius, nonies mille paſs. aberat ab Ieruſalem; propè autem ab Rhama. [רָמָה Rhama.] רָמָה, Rhama verò, quæ ab excelſo loco nomẽ habet, exſiſtebat in monte Silo; aberatq́; ab illa Saullis Gabaa, de qua modò agebamus, horæ vnius itinere, verſus Auſtrum ferè: relinquebaturq́; aliquãtulo interuallo ad ſiniſtrã, cùm è Gabaa ibatur Ieroſolymam. Erat autem ex Rhama ad Ieruſalem ſpacium ſtadio- [Ioſ.ant.l.8.c.12.] rum quadraginta, vt ait Ioſephus. At Euſebius ſex millib. paſs. definit hoc interuallum. Fieri igitur poteſt, vt in alterutro auctore mendum ſit. Ceterùm quia multæ vrbes excelſis locis poſitæ fuère per Chananæã; eſt hoc nomen pluribus impoſitum. Sed de aliis agitur ſuis locis. De Gabaone diximus ſatis multa capite nono. atq. etiã de Beeroth. Porrò [מִצְפָּה Maſpha.] מִצְפָּה, Maſpha Beniaminitica, non procul diſtabat à Rhama, in eodẽ monte Silo. Narrat [Ioſep.Iudaic.] Ioſephus hanc, & ſimul Gabaam illam, duo munitiſſima oppida fuiſſe, conſtructa ab rege Iudæorum Aſa; ex ea materie, quam Iſraelis rex Baaſa comportarat ad muniendam Rhamam: quam ipſe nuper Iudæis eripuerat armis. Equidẽ opinor iſtam fuiſſe Maſphã, ad quam plerumque comitia populi fiebant. quippe quæ non procul abeſſet à ſacræ arcę ſtatione. Erant enim Ephraimitæ, & Beniaminitæ affines, vt oſtendimus. Quamquam ſi quis contendat, ipſam Siluntem, in qua habebatur arca, vocatam eſſe מִצְפָּה, Maſpham interdum: non repugnauero. Nam Maſpha ſpeculam ſignificat. fuiſſe autem Dei ſacrarium excelſo loco poſitum credibile eſt; cum mons Silo eſſet excelſiſſimus. fuère etiã alię Maſphæ & cis, & trans Iordanem. Sed de illis dictum eſt ſuis locis. vt & de כְּפִירָה, Cephira, quæ ad metropolim Gabaonem pertinebat. De [המוצה Amoſa.] הַמֹּצָה, Amoſa, ſiue Moſa. (a, enim præpoſitum, articulus eſt) neſcio an vſquam alibi mentio ſit in ſacris literis. quare neque vllis veſtigiis locum eius indagare poſſum. Atque hoc ipſum quoq; fateri cogor de ceteris, quæ deinceps ſequuntur, vrbibus. Quare non faciam, vt leuiſſimis coniecturis lectorem ſuſpenſum detineam. Nam de Iebuſæo, hoc eſt Ieruſalem, & nos alibi diximus, & nemo non ſcripſit. Sed enim ne quis tribuum commoditates ex catalogis huiuſmodi ęſtimet: [In catalogis illis non eſſe annumeratas omnes vrbes cuiuſq. tribus.] quaſi pro numero vrbium, quæ in eis recenſentur, aut locupletes, aut pauperes illæ fuerint; exiſtimandum eſt, non omnes vrbes omniaq́; loca in illis commemorata eſſe: ſed celebriora modò: & præſertim, quæ vel ad fines oſtendẽdos conducebant: vel de hiſtoria quapiam memorabilia erant: & quæ primùm tribules incolere incipiebant. Quapropter neque in eo mirandum eſt; quòd paſſim in ſacris narrationibus; vrbium nomina, in hac, illa tribu poſitarum, occurrunt; quarum in iſtis catalogis nulla mentio eſt. Plurimæ enim præteritæ ſunt: multæ etiam poſteris temporibus ſtructæ. Et hæc vniuersè de omnibus catalogis ſemel dicta ſunto.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM, CAP. XIX.

Porrò exiuit ſors ſecunda Simeoni &c. 1

De ſortitione Siluntica agitur. in qua prima ſors Beniaminis: ſecunda Simeonis [Simeonitæ.] eſt extracta. dixi antè, cur de Iudæorum hereditate portionem, quæ vni tribui ſufficeret, deputarint metatores. Neque ſine nutu Dei ſingulari accidiſſe, vt ea obueniret Simeonitis. [Dei decreta ineuitabilia. R. Solomon refellitur.] Nimirum perpetuus, & ineuitabilis eſt decretorum Dei tenor. Nam ſtupor eſt, ne dicam impietas, non autem inſcientia R. Solomonis; qui exiſtimat, Iſraelitarum conſilio,

ſilio, patris ſui prædictiones ſecutorum, Simeonitas intra eos fines, qui alteri fuerant tri-
bui aſſignati, collocatos eſſe: atque ita quodam modo diſperſos inter Iſraelitas. Scribit
enim, eos conſultè eſſe præteritos, vt exſortes hereditatis; ſecundum Iacobi tabulas. ſed
alias tribus; cùm ſuam quæq. nacta hereditatem fuiſſet; tum inter ſe ipſas eſſe ſortitas,
quæ illos deberet ad ſe recipere. itaque ſorte recepiſſe Iudæos. Atqui quid opus erat, ſep-
tem portiones vt determinarent metatores, ſi vna tribus è ſeptem, debebat exſors mane-

Cur Simeon locatus ſorte in Iudæorum hereditate.

re? Sed omiſſo Iudæo, quod ſors collocat Simeonitas, non ſeorſim, in portione alia; ſed
in ea quæ Iudæis detracta erat; id non humano, ſed diuino fit conſilio. Eſt enim quoddã
paterni criminis piaculum: & veluti cicatrix illius vulneris, quo ſuum ipſe ſauciauerat
animum Simeon; quando cum fratre Leui crudeliter & perfide Sichimitas interfecerat. Gen. 34.

Filij quomodo luant parẽtum peccata.

Neque enim abſurdum, aut alienum eſt à diuina iuſtitia; quæ parentes meruêre, ea luere
filios: quando non illis, ſed ſe dignis modis luunt, pro diuino iudicio admirabili miſeri-
cordia temperato. Nam diſperſi etiam ſunt Leuitæ: & quidem multo quàm Simeonitæ
magis, ob idem facinus. Atqui quàm iſtis acciderit ea diſperſio honorifica, aperta res, &

Dei iuſtitia cũ miſericordia temperata.

nota omnibus eſt; atque à nobis etiam ſuo loco explicata. Ea ſcilicet eſt ſummi numinis
iuſtitia, ineffabilis, vt Plinij verbo vtar, atque immenſæ miſericordiæ & pietatis ſuaui-
tate delinita delibutaque, qua res mortalium illud moderatur: vt ſicut in ipſo rerum ortu

Deus non ſine miſericordia punit peccata.

lucem producebat ex tenebris, ita eas pœnas, quas de noſtris peccatis iure, & meritiſſimò
ſumit, ſæpe ſic moderetur; vt pœnæ eſſe non videantur: ſæpe etiam conuertat in ampliſ-
ſima beneficia. At enim arbitretur aliquis; grauius quippiam accidiſſe Iudæis, quàm Si-

κοινὰ τὰ φίλων. Amicorum cómunia omnia.

meonitis; cùm illi ſuas poſſeſſiones cum his communicare debuerunt. Et ſi enim prouer-
bio celebratur, amicorũ eſſe omnia communia; tamen id vix, ſine communicantis omni
moleſtia ad rem confertur, atque præſtatur. Nam illud quoque vel verius eſt; quippe ipſa
comparatum natura; omnes ſibi melius malle, quàm alteri. Sed exiſtimãdum eſt; ampliſ-
ſimam regionem Iudæos, quamuis magno numero eſſent, occupare totam non potuiſſe:
atque vt Barbari, vel vltro, exceſſiſſent omnibus finibus; magnum à feris belluis futurũ
fuiſſe periculum; præſertim propter maxima, quæ adiacebant ab Auſtro, deſerta. Potius
ergo tantæ prouinciæ tutandæ moleſtia leuabantur Iudæi, cùm Simeonitas ad ſe recipe-
rent, quàm aliquid de ſua hereditate amittebant. Nam, vt ſatis expoſitum antè eſt; non
ea conditione fines tam amplos nacti ſorte fuerant, vt vniuerſa illa hereditas ipſorum

Iudæi nõ expulerunt a ſe Simeonitas. Rabbini refelluntur.

propria maneret. Verum enimuero opinantur Rabbini, de ſe coniicientes, tandẽ aliquã-
do Simeonitas à Iudæis eſſe de iſtis ſuis poſſeſſionibus depulſos; quaſi moleſtos hoſpites,
& inquilinos; non dominos. Cui rei argumento eſſe aiunt, quod in Paralipomenis ſcriptũ 1. Par. 4, 31.
exſtat; Simeonitas obtinuiſſe iſtas vrbes vſque ad Dauidis tempora. Tum enim, inquiũt,
ipſa dominatione elati, atque amplificati Iudæi, & pridem pertæſi Simeonitarum, ipſos

R. Solomon. R. Eleazar R. Moſes Hadarſan.

ad quærendas nouas ſedes adegerunt. Et hanc ſententiam R. Solomon, vt magna etiam
auctoritate firmet ſcilicet; adſcribit neſcio cui R. Eleazaro, atque R. Solomoni, ei qui fuit
filius Leui, fratris R. Moſis Hadarſan. Atqui vt vniuerſæ ſuæ ſynagogæ auctoritate me-

Rex Dauid.

cum pugnet ille; numquam tamen eò me rediget, vt putem religioſiſſimum, & iuſtiſſimũ
regem Dauidem aduerſus iſtud familiæ herciſcundę iudicium; quod diuina ſors nunc de
cuiuſque tribus hereditate facit, Simeonitas per potentiam eliminaſſe. Quin ipſa narra-
tio ſacra eos memorat, vberiorum paſcuorum gratia, longius eſſe profectos: non autem
fuiſſe à Iudæis propulſos. vt iam credibile ſit, ea ipſa etiam loca, quæ illi occupatũ ibant,

Rex Ezechias.

ad ſuam ipſorum hereditatem pertinuiſſe: quamuis adhuc Barbari ea occupaſſent. Quid
quod nõ Dauidis principatu; ſed Ezechię; qui annis pluſquã trecẽtis poſt Dauidẽ regna-
uit, etiam ipſe æquitatis amantiſſimus rex, & diuinæ legis obſeruans; memorẽtur Simeo-
nitæ, non quidem vniuerſi; ſed tamquam emiſſis colonis, ad huberiora paſcua migraſſe?

Aduerbium עַד

Nam quod in Paralipomenis eſt, *ad Dauidem regem vſque*, quod Iudæis iſtis magnum in-
genij acumen ſcilicet præſtringit; certum eſt aduerbium עַד, hoc eſt, vſque, ſæpè moræ
longitudinem, non finem ſignificare, in ſacris literis. Sed is qui traditiones in Paralipo-

Auctor traditionum in Paralipomena.

mena ſcripſit; quem ego Hieronymi non ineptum omnino compilatorem fuiſſe puto;
is, inquam, exiſtimat illud, *ad Dauidem vſque*, ideo dictum eſſe: quia hic duas vrbes, Si-

Simeonitis an paucæ vrbes ſint attributæ.

celeg, & Beerſabeam, reſtituerit tribui Iudaicæ. Porrò, quia tribus Simeonitica omnium
minimã erat: vt in qua vicies modò, & bis mille, ac ducenti viri ſunt poſtrema recenſione
numerati: eiq; vrbes iam non plures XVII. attribuuntur, probabilis videri poteſt, eorum
ſententia, qui exiſtimant, duodecimuirũm arbitratu regiones, quas ſors dederat, alias
ampliatas, contractas alias eſſe; pro cuiuſq. tribus vel multitudine, vel paucitate. Atqui
diximus,

diximus,ſoli bonitatem eſſe ſpectatam. Fieri ergo poteſt, vt iſtæ XVII. vrbes,propter municipiorũ,pagorum,villarum frequentiam, quæ in cuiuſq. ditione erāt, cum magno aliarum vrbiũ numero in aliis hereditatibus comparari potuerint. Sed vt hoc nõ ſit ita : quãquam coniecturæ optimæ poſſint afferri,ita eſſe:tamen illud eſt certiſſimum:non omnes vrbes in catalogis annumerari. vt antè expoſui. Et proinde credibile eſt, eas modò hic recenſeri;quas primùm ibant occupatum, & habitatum Simeonitæ. nam alias multas nominare nihil attinebat,oſtendendorum finium cauſſa; cùm iiſdem circumdati terminis illi eſſent,quibus Iudæi, qui termini pridem ſunt notati ſuis vrbibus,& locis. Ceteroqui certa res eſt,plurima fuiſſe loca verſus Gedor,& montem Seir recedentia; in quibus ampliſſimæ,atq. huberrimæ regiones à Chamitis, aliiſq; barbaris gentibus occupabātur;quas exterminare iuſq; faſq;,vt Iudæis,ſic & Simeonitis fuiſſe eſt probabile. Sed iſta hactenus. nam ſatis multa etiam ſuprà.

Obtigitq; ipſis in ſuam hereditatem Beer-ſabea &c. 2

Ab enumeratione vrbium incipitur. Nulli enim ſunt peculiares fines deſcribendi, cùm locentur Simeonitæ intra Iudæorum fines. Recenſentur autem continuò tredecim.
deinde adduntur aliæ quatuor. בְּאֵר-שֶׁבַע, Beer-ſabea igitur, & שֶׁבַע, Sabea, vnam modò — באר שבע Beer ſabea.
1.Par.4,28. vrbem ſignificāt. Hoc enim & facta ſumma oſtendit: & ex Paralipomenis intelligi poteſt: vbi alterum nomen, vt ſuperuacaneum, omittitur. Sed hîc ideo duo eſſe ſcripta nomina exiſtimat R. Iſaias, vt in celebris illius putei memoriam redeamus;apud quem fœ- — R. Iſaias.
Gen.21. dus percuſſit Abraham cum Abimelecho. quæ res & vrbi, & puteo nomen dedit. Eſt enim בְּאֵר-שֶׁבַע, puteus iuriſiurandi, aut potius,puteus ſeptem, agnorum videlicet; quos — מולדה
Sup.c.15,v.28 ſelectos dabat Abraham Abimelecho. Ceterùm de vrbis iſtius ſitu, ſatis dictum ſu- — Molada,
prà eſt. De מוֹלָדָה, Molada, nihil, quod ſciam, præter nomen, in ſacris literis extat; de — חצר שועל
quo coniicias, vbi ea vrbs fuerit. ſed neque de חֲצַר-שׁוּעָל, Haſar-Sual. hoc vulpis pagum, — Haſar-ſual.
vel atrium; illud ortum ſignificat. בָּלָה, Bala,dicitur in Paralipomenis, verbo ad literam — בלה & בלהה
mutato, בִּלְהָה, Bilha. quo nomine vocabatur ancilla Rachaelis, quæ Dan, & Nephtha- — Bala.
lim Iacobo peperit. Græci per vocalem quartam, Bola, dicunt. Ego eam eſſe vrbem au- — בעלה
guror, quæ in Iudæorum catalogo dicebatur, בַּעֲלָה, Baala. Nam, quod Dauid Kimhi — Baala. R. D. Kimhi.
rectè alibi monet; appellationes ſiue locorum, ſiue hominum propriæ, vna ſæpe, aut — Nomina propria ſæpe vna
etiam altera litera variantur. Niſi enim ita illud ſit, aut hanc in Iudæorum catalogo eſſe — aut altera litera
præteritam, aut nomine magis alieno vocatam, fateri neceſſe eſt. אֶלְתּוֹלַד, Eltholad, in — mutantur.
Paralipomenis, κατ' ἀφαίρεσιν nominata eſt, תּוֹלָד, Tholad. Rurſus, בתואל, Bethuel, il- — אלתולד Eltholad
lic dicitur; quæ hîc, κατὰ συναίρεσιν, בְּתוּל, Bethul, vocatur. Hanc ego in Iudaico catalo- — בתול
go exiſtimo eſſe, כְּסִיל, Ceſil. De חָרְמָה, Horma, ſiue Harma, & צִקְלַג, Siceleg, diximus — Bethul.
ſuprà. בֵּית הַמַּרְכָּבוֹת, Beth-Marcauoth, & חֲצַר סוּסָה, Haſor-ſuſa, videntur in catalogo — כסיל Ceſil.
Iudaicarum vrbium non eſſe adnumeratæ cum aliis. Sed id non eſſe mirandum, ſatis — בית
antè docuimus, opinor. Eſt autem iſtorum duorum nominum eadem propè explicatio, — מרכבות
atque notatio. Nam illud, domum equitatus, hoc atrium, ſiue pagum, vel villam equi- — Beth Marcauoth.
tatus ſignificat. Rurſus, בֵּית לְבָאוֹת, Beth-lebaoth, quoque, inter Iudaicas vrbes, iſto — חצר סוסה
certè nomine, non eſt audita recenſeri. Hanc vocant Paralipomena, בֵּית בִּרְאִי, Beth-bi- — Haſar ſuſa.
ri. illius enodatio eſt, domus leænarum, huius domus obeſi; aut ſi eſt literarum meta- — בית
theſis; domus putei. Porrò pro שָׁרוּחֶן, Saruhen, videntur LXXII. legiſſe, שְׂדֵיהֶן. nam — לבאות
reddiderunt, agri earum. niſi à poſitione, שורה; non ſanè inſcienter; hoc eos verbum de- — Beth lebaoth.
duxiſſe putemus; à quo &, שרון, Saron, formatum vocabulum, campum fœcundum ſi- — בית בראי Beth-beri.
gnificat. Sed nominata eſt hæc eadem vrbs in Iudæorum catalogo non prorſus diſſimili — שרוחן
voce, שַׁעֲרַיִם, Saaraim; ſicut & in Paralipomenis. Eſt autem hoc, ac ſi, geminam portam, — Saruhen.
dicas. Sita erat iſta vrbs in loco plano, vt conſtat ex catalogo Iudaico. Illud porrò, *Et* — שרון
villæ, ſiue, *municipia*, vel *pagi earum*, pro ea interpunctione, quæ in Paralipomenis facta eſt; — שערים Saaraim.
pertinet ad verſum inſequentem, quaſi quatuor iſtæ vrbes, fuerint municipia eorum locorum, quæ ſuperiùs ſunt commemorata. quamuis ipſæ quoque ſua habuerint municipia, villaſque, & pagos. Neque verò ſolùm quatuor,ſed quinque recenſentur in Parali-
1.Par.4,32. pomenis. additur enim, עֵיטָם, Ætam. Nimirum; vt diximus, omnes iſti catalogi haud
pleni ſunt; ſed plurimæ vbique vrbes tacitæ relinquuntur : ſæpe etiam,quæ alibi in vr- — Catalogi non ſunt de omnibus prorſus vrbibus.
bium numero fuère,alibi cum municipiis,aut חֲצֵרִים, annumerantur. De Ain,& Rem-
mon, diximus capite decimo quinto. Is qui traditiones in Paralipomena compila- — Auctor traditionum in Paralip.
uit, magno errore ex his duabus vrbibus vnam facit; cùm in Iudæorum catalogo interpoſita copula ſint diſtinctæ. Sed hoc non vnum illius ſcriptoris peccatum eſt.

Vrbs,

עֶתֶר Æther. תֹכֶן Thocen. יַתִּיר Iethir. עָשָׁן Aſan. בּוֹר עָשָׁן Bor Aſan. בֵּית עָשָׁן Beth Aſan.

Vrbs עֶתֶר, Æther, vocatur in Paralipomenis תֹּכֶן, Thocen. Euſebius putat, pagum quendam, nomine Iethira, repræſentare iſtum locum. Ego verò eum pagum magis referre Iudaicam vrbem יַתִּיר, dixerim. de qua ſuo loco. Ceterùm, עֶתֶר, Æther, & עָשָׁן, Aſan vicinas fuiſſe vrbes credibile eſt; tum quia recenſione coniunguntur, tum quia ſimillima eſt vtriuſque nominis notatio. Prius enim vaporem denſum, poſterius fumum ſignificat: Ego Aſaneum fuiſſe locum exiſtimo; qui in Regum hiſtoria dictus eſt בּוֹר עָשָׁן, id eſt, puteus, aut lacus Aſan. Euſebius verò prodidit à poſteris nominatū eſſe, בֵּית עָשָׁן, Beth-aſan. 1.Reg. 30, 30. hoc eſt, domum, aut locum Aſan, ſiue fumi. Dabitur autem Leuitis, vt dicetur loco Inf.c.21. oportuno.

Et omnes villæ, quæ erant circum iſtas vrbes &c. 8

בַּעֲלַת בְּאֵר Baala putei. Beerſabea. בַּעֲלַת Baalath. רָמָה Rhama.

INSOLENS eſt, in eiuſmodi orationibus, nota vniuerſitatis. Quapropter credibile eſt, hic appoſitum eſſe indicium magnæ multitudinis municipiorum, pagorum, villarū, quæ circum iſtas vrbes erant; vt in ſolo fecundiſſimo, fertiliſſimoq́. Vrbs בַּעֲלַת בְּאֵר, Baala putei, fortaſſis eſt Beer-ſabea. Eſt enim ac ſi dicas habentem puteum. Iam verò conſtat apud Beerſabeam puteum inſignem fuiſſe; eamq́; vrbem à puteo eſſe appellatam. Huic autem opinioni etiam illud conſentaneum eſt, quod ſequitur de Rama auſtrali. Nam certum eſt, Beerſabeam in ipſa extremitate verſus Auſtrum extitiſſe. Non ſum equidem neſcius, eſſe vrbem, cui בַּעֲלַת, nomen eſt. Eam enim inſtauraſſe Solomon memoratur in Regum hiſtoria: & fuiſſe poſitam in confinio Simeonitarum, & Danitarum proditum à 3.Reg.9,18. quibuſdam ſcio. Sed id nomen habet vocalem Kametz vltimo loco. hoc autem noſtrum per patah ſcriptum eſt; & ipſa conſtructione hæret inſequenti nomini; à quo neque vllo interpuncto diſtinguitur. Si quis tamen Græcos ſequi malit, atque à, בְּאֵר, Beer, ſiue puteo diuellere; fruatur ſuo ſenſu, & exiſtimet, Beer, eſſe Beerſabeam. Ego ſcripturam ipſam, & Grammaticorum leges libenter ſequor: idq́ue probi interpretis officium eſſe puto: niſi qua obſtet maior auctoritas; quæ locum mendi redarguat, atque conuincat. Porrò de iſta Rama auſtrali, nihil certi habeo quod dicam. LXXII. hîc neſcio quem locum ἰαμνὶθ, de ſuo adſcripſerunt. Non enim puto eos Iamniam dicere voluiſſe. hanc enim alibi ἰαβνὴλ appellant. Et altior erat Iamnia vtraque, quàm vt ad hanc auſtralem extremitatem pertinuerent. Sed nihil attinet de re incerta pluribus agere.

Ex funiculo filiorum Iudæ fuit hereditas filiorum Simeonis &c. 9

Sortes ordine extractæ.

ISTA ſunt à nobis antehac ſatis explicata, opinor. Quare hoc ſolum monebo; Sortes adhuc ordine eſſe extractas. Nam poſt Iudæos, qui principes erant, & Ioſephitas, quibus ius duplicis portionis Rubenis, fuerat conceſſum; educta primo loco eſt ſors Beniaminis; qui erat dilectæ Rachaelis filius. Secundum eam autem ſors Simeonis. quippe qui poſt Rubenem inceſtus damnatum maximus natu liberorum Leæ fuit.

Aſcendit & tertia ſors ipſis Zabulonitis &c.

Zabulonitæ.

CVR Zabuloniæ tribus ſors educta ſit ante Iſſacharianæ; cùm eſſet Iſſachar maior natu Zabulone; ego cauſſam nullam afferre poſſum; ſed diuino id cōſilio factum eſſe exiſtimo: ſimiliter atque illud, quod iſtos filios, in faciendo teſtamento, eodem ordine nuncupauit pater Iacobus. Ne enim opinemur, ipſos duodecimuiros, hac in re, ſecutos eſſe Iacobi vltima verba, in cauſſa eſt, quòd inſequens ordo iis non ſimiliter reſpondeat. Certè non humano, ſed diuino arbitrio, procurari iſta, vel inde intelligi perſpicuè poteſt, quòd aptiſſimè etiā iſta ſors in ipſas tum Iacobi, tum Moſis prædictiones cadat. Dixerat enim Iacobus, Zabulonios apud litus maris habitaturos, & verſaturos apud ſtationē nauium. Gen.49,13. Deut.33,19. Et oram ipſorum ſpectaturam verſus Sidonios. Moſes verò, ſucturos maris copiam, & ingentes ex arena theſauros eſſe comparaturos. Quàm autem planè, & certò iſta euenerint, ex ipſa finium deſcriptione fiet manifeſtum. Nimirum benigniſſimus Deus ideo voluerat res huiuſmodi per ſuos vates prænuntiare: vt extaret illuſtre paterni ſui in Abrahę poſteritatem ſtudij & prouidentiæ teſtimonium. atque vt ſacroſanctæ adoptionis illius, qua Iſraelem in populum peculiarem delegerat, memoriam, bona ſpe in ipſorum animis continuò reficeret, firmaretque. Quo fuit deteſtabilior illorum diffidentia; cùm eas poſſeſſiones, quas longiſſima retrò ſerie diuini conſilij præfinitas ſibi, & tandem etiam ad ſe delatas apertiſſime videbant; tam ignauè inuaderent; immo verò turpis lucri pactione cum hoſtibus Dei communicarent. Enitamur igitur nos, vt maiore cum fiducia cæleſtē noſtram hereditatem appetamus. Quibus enim ſe bonis illi exheredes; cùm eſſent aduerſus Deum ingratiſſimi; fecerunt: Eorum nos Chriſtus ſuo ſanguine ſcripſit heredes. Rom.11. & quidem planè gratuitò. Sed iſta hactenus. Porrò, vt ad deſcriptionem accedamus. *Fuit*, inquit;

Conſenſio ſortis Zabuloniæ cū prædictionibus Iacob & Moſis.

Cur prædicta à vatibus, quæ poſt ventura eſſent.

Iſraelitarū turpiſſima diffidentia.

Admonitio. Gentes ſucceſſerunt Iudæis ingratis aduerſus Deum.

inquit, *limes hereditatis ipſorum apud Sarid.* Voculam עַד, pro עַל, ſæpè vſurpari ab Hebræis, dubium non eſt. quapropter nos, pro ea, diximus, *apud*. Difficilis autem eſt illius deſignationis explicatio. Latet enim multa obſcuritate locorum, quæ in ipſa cum nominentur, nullis alijs ſacræ hiſtoriæ indicijs poſſunt inueſtigari. Ego eorum ſequar ſententiam, qui Manaſſenſibus proximos locant Iſſacharianos, his verò deinceps Zabulonitas; & poſt hos demum Aſeritas. In qua Ioſephum quoq. fuiſſe video: qui in illis locis natus atq. educatus, non prorſus, opinor, neſciuit, quibus quæque tribus regionibus olim habitauiſſent: quamuis regionū terminos rectè eum non tenuiſſe fatendū eſt. Exiſtimant igitur quidam, שָׂרִיד, Sarid, ſitam in ipſo Carmeli promontorio, vltimum fuiſſe huius Zabuloniæ hereditatis terminum occiduum, verſus Auſtrum. Itaque deſignentur proximo verſu fines occidui, ab Auſtro, verſus Aquilonem, cùm dicitur, *Aſcenditq. terminus ipſorum ad mare &c.* Sarid enim poſita fuerit ſub monte Carmelo, qua parte ille ad Meridiē ſpectat. atque inde productus funiculus per montem ipſum vſque ad mare: & deinceps ſecundum maris oram ad Marelam, atque Dabbaſeth, ac demum vſque in torrentem, qui obiacet vrbi Iecnam, ſiue Ieconam, vniuerſum Carmeli promōtorium amplectatur. Sin autē Sarid, vt alij putant, in vltima Carmeli extremitate ad mare poſita fuit; debet illud, *ad mare*, interpretari, ſecundū maris litus. Ceterùm in Latinis libris, Madala, pro Marala, librarij, opinor, errore, ſcriptū eſt. Sed דַבָּשֶׁת, Dabbeſeth, in ipſo Carmeli tamquā gibbo exſtitiſſe, de nomine coniicimus. ſignificat enim דַבֶּשֶׁת, tuber illud, quod in camelorum eminet dorſis. יָקְנְעָם, Ieconam autē ad Carmelum pertinuiſſe, certos nos facit verſiculus XXII. capitis XII. Statuamus ergo Iocnam poſitā fuiſſe in ea Carmeli extremitate, qua ad Septemtrionē ille ſpectat. hoc eſt, qua obiacet Ptolemaidi: vbi torrens, Belus, opinor, ſiue Pagida, vitri arena fructuoſus, excipitur à mari. de quo torrente dixi etiam alibi, & dicam mox.

A Sarid verò reuertebatur in partem orientem, &c. 12

IAM verò deſcribuntur termini auſtrales, ab Occidēte verſus Orientem progrediendo, à Sarid, vſq. ad Remmon. LXXII. hic nomen שֶׁמֶשׁ, quod Solem ſignificat, interpretati ſunt, vrbem Beth-ſemes, ſanè ineptè admodū, niſi locum ab homine indocto olim corruptum eſſe putemus. כִּסְלֹת תָּבֹר, Cheſeloth Thabor, quod eſt, ac ſi, ilia Thabor, dicas, ſignificat, vt cenſent Hebræi, eas partes montis iſtius, quæ circiter medio loco ſunt; quas, vt ait R. Solomon, Galli vocant, *les flancs*. Græci autem, τὴν ὑπώρειαν. Chaldæus tamen, atq. etiam LXXII, quos & Latinus eſt ſecutus, exiſtimauerunt, Cheſeloth eſſe proprium loci nomen, monti illi adiacentis. Prodiditq; Euſebius libello de loc. Hebr. etiamnū exſtare pagum, ad radices montis Thabor, in campo, octo mill. paſſ. à Diocæſarea: id eſt, à Sephori, verſus Orientem, cui nomen eſt Cheſalum. Poteſt ergo is pagus loci illius monumentū videri: qui locus Thabor quoq. dictus ſit in Paralip. Eſt autem mons Thabor Euangelica hiſtoria nobilitatus etiā. ſitus erat in Galilæa inferiore. atq. ad eius radices fluebat torrens Ciſon, ille qui Geneſaram petebat. Aberat autem ab illo patria Chriſti Nazareth, circiter duarum horarum itinere verſus Corum, hoc eſt, Occidentem æſtiuum. quæ ipſa quoque huius Zabuloniæ hereditatis pars erat. Igitur iam peruentum eſt a Sarid ad eas montis Thabor partes, quæ ad Septemtrionem ſunt poſitæ; vbi ille prope ad Carmelum pertinet, tam longo iugo à mari in mediterranea procurrens. Hinc verò pergitur Dabbereth vrbem; ſed ea relinquitur ad dextrā, intra fines Iſſacharianos. Poſt Dabbereth conſcenditur Iaphiam. nam Iaphia, ſiue Iaphe, loco excelſo poſita erat; ſicut & vicina Iotapatha. Erant autem ambæ iſtæ munitiſſimæ vrbes, vt ait Ioſephus. Quare יָפִיעַ, Iaphiam, hoc nomine appellatā eſſe auguror, quia longè lateq; illuſtris appareret, vt in eminente loco ſita. Dabbereth dabitur Leuitis. ſed hoc ſuo exponetur loco.

Rurſus illinc pergebat prorſum verſus Orientem &c. 13 14

A Iaphia porrò, continuò verſus Orientem pergentibus occurrebat Geth-hepher. poſt hanc Itta-Caſin. & tandem Remmon. Atq. hæc vrbs vltima, niſi fallor, fuit in hiſce finibus auſtralibus verſus Orientē. nam ab ea curuo gyro ſenſim verſus Septemtrionē, & mox Occidentē, redibatur ad mare mediterraneum. In hoc autē ambitu primum perueniebatur ad Neam, ſiue Noam. deinceps ad Hanathon; & hæc a ſiniſtris relinquebatur intra iſtos fines ſcilicet ac tandē in vallē Iephtha-el; nimirum ad eum torrentē, qui cum obiaceret vrbi Iecnaam, terminabat oram occiduam huius hereditatis a Septemtrione. Itaq. cum hoc eodem torrente conſidebant limites ſeptemtrionales in mare mediterraneum. Ceterū illud הַמְּתֹאָר, exiſtimat Symmachus epitheton eſſe vrbis Remmon. interpretatur enim hūc locū, Exibat in Remmon inclyta. LXXII. verò, & eos ſecutus Latinus,

 cenſent

cenſent loci cuiuſpiam eſſe appel[illegible]tionem. quaſi ἀσυνδέτως dictum ſit. Exibat in Remmon, Hamthoar, Neam. At Chaldæus, quem ego hic ſequor, cũ RR. Solomone, & Kimhi; interpret[illegible]r, Inde gyrum facie[illegible]t v[illegible]s Neam. ſ[illegible]nt enim eius verbã, מתמן מסתחר לנעה. Nam illud, quod eſt in peruulgatis Chaldaicis l[illegible]bris, רִמּוֹנָא, certũ eſt expungendum eſſe. גַּת-חֵפֶר, Geth-Hepher, patria eſt I[illegible]næ vatis. nam litera, He, in verbo, גִּתָּה, eſt loco Præpoſitionis, ad. ſimiliter in עִתָּה, & עֵת. Diſtabat, vt ait Hieronymus, Gath-Hepher bis mille paſs. à Sephori, via qua ibatur Tyberiadem: oſtendebaturq; in ea Ionæ monimentum. De עֵת קָצִין, Itta-Caſin, & Nea, ſiue vt Græci dicunt, Annua; nih[illegible] habeo quod dicam. רִמּוֹן, Remmon, eſt plurium oppidorum nomen, à malis punicis, vt videtur, poſitum. ſed vbi hæc noſtra ſita fuerit, à nemine, quod ſciam, proditum eſt. Ego exſtitiſſe puto in ea huius hereditatis ora, quæ erat Orienti proxima. nam ad Iordanem non videntur hi fines vſquam pertinuiſſe. Non enim profectò tam nobilem terminum reliquiſſet tacitum, qui deſcripſit. Porro Pronomen אוֹתוֹ, cùm dicitur, וְנָסַב אותו הַגְּבוּל, poſitum eſt, pro לוֹ, per enallagen caſuum, vt certe Chaldæus exiſtimaſſe videtur. Nam quod recentiores Iudæi ſic nunc loquuntur, vt dicant, הַגְּבוּל הַהוּא סָמַךְ אותו הַגְּבוּל, terminus ille; id ego ipſos nullo veterum Hebræorum exemplo facere opinor. Illud quod dixi, *à Septemtrione Hanathon*, ambiguum eſt. poteſt enim ſic interpretari, vt ſignificet, funẽ iſtum menſorium ambiuiſſe vrbem Hanathon à Septemtrione, & Zabulonijs poſſeſſionibus adſcripſiſſe: vel deſcendiſſe verſus Hanathon in Auſtrum, cùm antè non nihil declinaſſet in Septemtrionem. Quia antem nuſquam; quod certè nos ſcimus; alibi hu[illegible]s vrbis eſt mentio, vtra ſententia verior ſit, diiudicare non quimus. Sed neque de valle Iephtha-el, præter leuem coniecturam, aliquid proferre poſſ[illegible]mus. Ioſephus vallis Carmeli mentionem facit: quæ videtur ſecundum maris litus in Aquilonem porrecta eſſe. Eius ergo nos vallis hanc eſſe partem ſuſpicamur; per quam torrens ille oppoſitus τῇ Iecnaam, decurrit in mare.

Chaldæus. RR. Solomon, & Kimhi.

גַּת-חֵפֶר Gath-Hepher.

Hier proleg. in Ionam.

רמון Remmon.

יפתח אל Iephtha-el. Vallis Carmeli.

Et Catet, & Naalol, & Semeron &c. 15

CREDIBILE eſt, has quinque vrbes, ſparſim per loca mediterranea hereditatis Zabulonicæ poſitas fuiſſe. at ſuperius dictas, in ipſis vndiquaque finibus. Porro cùm ſumma ſit vrbium duodecim, exiſtimandum eſt, earum quæ ſunt commemoratæ quaſdam in affinium tribuum hereditatibus exſtitiſſe. Id enim certè de Dabbereth conſtat. nam fuit ea apud Iſſacharianos: a quibus data eſt Leuitis. Ceterùm iſtarum quinque nulla certis coniecturis quæri poteſt. Nam שִׁמְרוֹן, Semeron, ſiue Samaria, & בֵּית-לֶחֶם, Beth-lehem, quæ hîc nominantur, diuerſæ ſunt ab illis notiſſimis vrbibus; quarum altera apud Ioſephitas exſtat, dicta Sebaſte poſterioribus temporibus; vt dudum expoſuimus; altera Chriſti natalibus clara, Iudæorum erat. I[illegible]tur finium Zabulonitarum longitudo erat à monte Carmelo & mari mediterraneo, verſus Orientem, vſque ad Remmon. Ioſephus ſcribit, vſque ad Geneſaram lacum. Ego verò, vt dixi, ideo hoc probare non poſſum, quia nulla aut Iordanis, aut Geneſaræ mentio eſt. Latitudo verò occidua, à Sarid, tamquam ab Auſtro, vſque ad torrentem qui obiacet Iecnaam. At latitudo oppoſita Orienti, videtur obliquè ab Remmon, tamquam ab Auſtro, ad Noam deſcribi. Latitudinem autem per mediam hereditatẽ hanc rectè metiri poſſemus, niſi fallor, ab latere illo montis Thabor, vbi Cheſiloth nũcupabatur, vſque ad Hanathon. Eſt autẽ vniuerſum hoc terrenum, vt fertiliſſimum, ità & populoſiſſimum, vrbibusq; & pagis frequentiſſimum, in Galilæa inferiore. Quamuis enim vrbes pauciſſimæ recenſeantur; plurimas tamen fuiſſe, eſt certiſſimum. Qui enim potuiſſent ſexagies mille viri, & eo plures; quot nobis poſtrema recenſio Zabulonios numerabat, in ſolis duodecim vrbibus habitare? Et quis non putet קִטְרוֹן, Cetron, egregiam, & vel primariam vrbem in iſtorum hereditate fuiſſe; cùm ex ea Chananæos pellere nequirent: vt eſt ſcriptum in Iudicum hiſtoria: & tamen hîc ta[illegible]ta, eſt relicta. Sed de iſt[illegible] re ſat[illegible] multa antè. Et; vt hoc addam, quod nunc in mentem venit; fieri poteſt, vt in iſtis catalogis eæ ſolæ nuncupatæ ſint vrbes, & [illegible]tim ſcriptæ; quarum nomina metatores raptim annotauerant: cùm ceterarum in quaque portione, ſimiliter atque pagorum, & villarum, frequentiam, ampli[illegible] oculis, animoque obſeruaſſe, & vniuerse annotaſſe, contenti fuiſſent. [illegible] dices. Iacobum fuiſſe vaticinatum, Latus Zabulonis futurum verſus Sidonem; nos vero [illegible]d Prol[illegible]da quidem, ſiue Acen, produxi[illegible] fines Zabulonios. Sane hac ratione potiſſimum eſſe ind[illegible]um VVolfgangum VVi[illegible]cburgium ego ſu[illegible]cor, vt Zabulonios ſupra Aſeritas, inter Sidonem, & Berythum collocaret, in Galilæa Gentium. Mihi

דברת Dabereth.

שמרון Semeron, Samaria.

בית לחם Beth-lehem.

Ep[illegible] de-ſcrip[illegible] fi-nium Zabul.

Ioſ. Ant. l. 5. c. [illegible]

קִטְרוֹן Cetron.

Iudic. 1. [illegible]

Cur in catalogis non omnes vrbes commemoratæ ſint.

Occupatio. Explicatio lo-[illegible] VVolfgangus VVitzburg.

Gen. 49. 13.

Mihi verò, quamuis eius conſilium damnare minimè conſtituerim, aut prorſus refellere, tamen non fit veriſimile, vrbem omnium nobiliſſimam Sidonem, & ſimul antiquiſſimam, in deſcriptione eorum finium, ad quos pertinebat, tacitam eſſe prætermiſſam. Nos igitur illa Iacobi prædictione; quidquid dicant Iudæi; minimè adſcriptam eſſe hereditati Zabuloniorum Sidonem cenſemus. Neque enim diuinus ſenex nuncupatis vrbibus; ſed regionum modò, vt ſic dicam, qualitatibus, ſedes cuiuſque tribus obſcurè deſignabat. Hoc ergo volebat ille fatidicis ſuis verbis, quæ iam citabamus, & quę illic habentur, aliis; Zabulonis poſteros habitaturos ad mare, verſaturoſque frequenter in portibus, & naualibus; atque mercaturam facturos apud Sidonios, & cum Sidoniis; qui toto orbe mercatores fuêre celeberrimi: quippe qui in eadem illa maritima habitarent. At verò, ne quis hoc, vt mei commentum capitis iure contemnat: ipſe Moſes, optimus omnino Iacobi,

Deut. 33. & Dei interpres, non aliter eum locum explanaſſe, mihi certè, videtur; cùm diceret, Læ-

18 tare Zabulon in egreſſu tuo. ſignificat enim Zabulonios feliciter enauigaturos eſſe ad fora rerum venalium. remq; foris, & peregre facturos; at Iſſacharianos domi. Sed de his hactenus modò. ſunt enim alterius loci.

Iſſachari exibat ſors quarta, Iſſacharitis &c. 17

Fvit quidem Iſſachar, vt diximus, maior natu Zabulone. ſed & Iacobus, cum teſtamentum faceret, & ſors ipſa ſuo caſu hunc illi anteponebat; ſic volente Deo. Prædixerat autem Iacobus, Iſſacharianos habituros ſolum felix, atque amœnum: ideoque non facilè paſſuros ſe inde pelli: ſed potius vectigales futuros ſuperioribus hoſtibus: ſimiliter atque clitellarij muli, quamtumuis onuſti, ſi læta gramina, quæ campi, per iter nacti ſint; neque onere, neque facilè fuſtibus propelluntur. Tum Moſes gaudere iuſſerat Iſſacharianos in ſuis tabernaculis: ſignificans videlicet, læta eos regione habitaturos: domiq́ue libenter manſuros; contra morem Zabuloniorum. Opinor enim illud, ſugere maris affluentiam; ſolos intueri Zabulonios. Quamquam, ſi Iſſacharitarum quoque fines ad mare pertinuiſſe fatendum eſt; quis non putet, plurima etiam eos è mari commoda percepiſſe? cùm plurimis rebus maritimis fruerentur, vterenturque: etiam ſi non negotiarentur ipſi nauigationibus. Solent enim domi periculoſis aliorum laboribus diteſcere maximè ex mercatura, qui ad mare habitant; quamuis ipſi non nauigent. Iam verò quam aptè ſors iſta ceciderit, quamque plane prædictione [illegible] ſuo euentu comprobauerit, norunt ij, qui in magno illo campo verſati ſunt, quem Ezdrelomem, immutatis, opinor, literis, ab vrbe Iezreel, appellabant. poſteriores verò, campum Sabe, dixerunt; vt eſt à nobis ſuprà expoſitum. Nullus enim eo, tota Chananæa, locus eſt amœnior. Abundat enim frumento, vino, oleo, atque omnium rerum copia, quæ ad victum cultumq́ue hominum pertinent. Eius autem campi pars maxima in Iſſacharitarum erat hereditate. Porrò in iſtis finibus deſignandis [illegible], ſimiliter atque in deſcribendis Zabuloniorum limitibus, ab angulo auſtrali apud Occidentem; proceditur que inde ad ortum verſus. idque fit duobus illis verſiculis, decimo octauo, & decimo nono. Itaque ducta linea per auſtrales terminos ab Occidente ad Orientem, pingitur etiam occidua ab Auſtro verſus Septemtrionem. atque in hac recenſentur ordine vrbes Rabith, Ceſion, Abes, Rameth, atque En-gannim. Pòſt deſcribuntur ab Occidente in Orientem termini aquilonares: qui ſunt En-hadda, Beth-phetſes, mons Thabor, Sahaſuna, Beth-ſemes, & denique Iordanis. Nam Orienti oppoſitus erat Geneſar lacus [illegible] & partim fortaſſe Iordanes. Quando igitur nulla vſquam maris mentio eſt, [illegible] videri poteſt; iſtius tribus hereditatem ad mare non pertigiſſe. Rurſus ideò fortaſſis tacitum relinqui mare, nominatimque recenſentur vrbes nonnihil ab illo remotæ, quòd ora illa minime eſſet portuoſa. Sane res obſcura eſt; neque ſatis explorate percipi poſſe videtur. quare a me non diiudicabitur. VVolfgangus VVïſenburgius nullam partem propiùs mare fuiſſe putat, quam mõtem Thabor. Ducit enim ille funiculum ſuum propè a Samechonitide lacu ſenſim inter Occidentem & Auſtrum, verſus ventum Africum; vſque ad montem Thabor. Inde porrò paullatim verſus Auſtrum: & ab Auſtro verſus Euronotum procedit ad Beth-ſan. ſed nihil attinet ſingulorum chorographorum iudicia exponere. Vrbs, יזרעאל, Iezreel, extabat in ſummiore extremitate montis Gelboe, qua is Corum ventum excipiebat, aut certe *Θρασκίαν*. ſed memini me alibi de Iezreel dicere. Vidimus quidem etiam Iezreel apud Iudæos; ſed ea nihil ad hanc noſtram nobiliſſimam vrbem. כסלות, Cheſuloth, ſiue Caſaloth, aut, vt LXXII. nominant, Achaſeloth, ſi ordine ſunt annumeratæ vrbes; ſita erat inter Iezreel, & Sunem.

Iſſacharitæ.
Explicatio loci.
Conſenſio prædictionum & rei, de Iſſachar.
Ezdrelonis campi fertilitas.
Campus Sabe.
Deſcriptio finium Iſſacharitarum.
VVolfg. VVïſenburgius.
יזרעאל
Iezreel
Mons Gelboe.
כסלות
Cheſaloth.

Sed longè diuerſa eſt iſta Cheſaloth, ab illa ſita apud aq[illegible] nares partes montis Tha-
שונם Sunem. bor, de qua dicebamus apud Zabulonios. hæc enim eidem mons [illegible] alis eſt. Iam vo-
rò, שונם, Sunem, celebris eſt Heliſæi hoſpitio; & ortu Abiſag formoſiſſimæ puellæ, quæ
Aphec. Dauidis ſenectutem ſouebat. Poſita erat hæc vrbs circiter tribus [illegible] millibus ab
Aphec, verſus Orientem. Euſebius autem ſcripſit, eo [illegible] um ſupereſſe vicum quinquies
mille mo paſſu à monte Thabor ſpectanre Auſtrum. cum i[illegible] tut ego vicum refer[illegible] hanc
vrbem exiſtimo. nam prope abfuiſſe Sunem a monte Gelboe, atque a Iezieel, ſatis cer-
חפרים Hapharaim. tum eſt, de hiſtoria illius belli, quo Saul & Ionathas ceciderunt. חפרים, Hapharaim, 1. Reg. 11. 28.
ignotus alibi in ſacris literis locus eſt: ceteroqui etiam nunc [illegible]cenus, & liubere gleba;
diſſitus a Nazareth circiter quindecim millia paſſ. atque à Barbaris nunc, literis parum
Haphatchan. immutatis, dictus Haphatchan: vt teſe[illegible]nt, qui ea luca d[illegible] obſeruatione perlu-
שיאן Seon. ſtrarunt. שיאן, Seon, aut Sion, haud procul aberat à monte Thabor. vt ex villa eo no-
קשיון Ceſion. Ciſon. mine conijcit Euſebius. nimirum inter Thabor & Geneſaram poſitū oppidum. קשיון,
Ceſion videtur torrenti Ciſon nomen dediſſe. Nam pleræq. iſtarum vrbium, quas mo-
dò diximus, prope eum torrentem exſtiterunt, quà ad Orientem; quà ad Occidentem.
עין גנים En gannim. dabitur iſta vrbs Leuitis, atque etiam ea quæ ſequitur, עין גנים, En-gannim. Eſt autem &
altera En-gannim in Iudaica hereditate: & tertia quoq. cis Iordanem ſicut & plures per
בית שמש Beth-ſemes. Chananæam exſtabant Beth-ſemes. Nimirum magna fuit apud eam gētem & fontium
gratia, & Solis religio. eſt enim En-gannim, fons hortorum; Beth ſemes autem, Solis
Epilogus ſinui Iſſacharis. ædes, vel fanum. De ceteris, quæ hîc nuncupantur, locis, nihil habeo quod afferam.
Igitur habuere Iſſacharium affines à Meridie Manaſſenſes: à Septentrione Zabulonios
at ab Occidente pertinebant vel ad mare mediterraneum, vel ad montem Carmelum,
in angulo quidem auſtrali, quà Doram; in angulo verò aquilonari, quà Caſtrum pere-
grinorum, ſiue Ecdippam illi ſpectabat. At ab Oriente oppoſitum [illegible] latus Tiberiadis.
קישון Ciſon flu. Torrens Ciſon vnde ortus. Perluit autem iſtorum hereditatem torrens קישון, Ciſon, nam humo[illegible] partim ex monte
Thabore, partim Hermone minore, vt vocant, atq. etiam ex Gelboe ſcillas, & defluens
in loca ἰσημβρινίζοντα καὶ ἰσορροποῦντα; hoc eſt, pari vtrimq. momento [illegible]nata, hunc tor
rentem geminum facit. dū pars ad Occaſum verſus labitur, & à [illegible] dic[illegible]co, pr[illegible]
pe Sand, excipitur: pars ad Ortum in Geneſaram influit. Thabor autē [illegible] medi[illegible]
tranſuerſum ſecat, longo tractu ab Auſtro ad Septemtrionem proc[illegible].

Prodibat & quinta ſors tribui filiorum Aſer &c. 24

Aſeritæ. RVRSVS, Deum habere humanarum rerum procurationem; & cæleſti prouidentia diſpenſari cuncta, ex hac Aſeriticæ hereditatis deſcriptione luculenter [illegible].
Prouidentia Dei. Nam fortuna, ſi vſquam, in ſorte certe dominari exiſtim. tut. At hæc tam [illegible] com-
probat quod anno trecenteſimo quinquageſimo, aut eo diutius, prædictum [illegible] fue-
rat: vt nihil caſu aut fortuitò factum eſſe, ſed planè diuinitus eu[illegible] eſſe om[illegible], perſpicuum
ſit. Sed iſtam ſortis oraculorumque conſenſionem, poſt explanata ſacra verba, mel[illegible]s
oſtendemus. Fuit autem Aſer ſecundus ex Zilpha Leæ ancilla filius. ſed Gad [illegible]
Ordinis ratio in ſortiti exitu. ionem cis Iordanem proſpectum iam de hereditate erat. Hæc ergo etiam ſors ordine exit. Ex
liberis enim matribus nati omnes iam ſortiti ſunt. Et Zilpha prioris [illegible], vt d[illegible], an-
cilla erat. vt iure Aſeritæ Danitis & Nephthalitis præpoſiti eſſe v[illegible] debeant. Porrò
Deſcriptio hereditatis Aſer. in deſcribendis iſtius hereditatis circumquaque finibus ducitur funiculus ſe[illegible] ſecun-
dum maris mediterranei oram, à Septemtrione ad Meridiem verſus. facto [illegible] inde à
paſs. millibus circiter decem, aut duodecim, ſupra Ptolemaidem, deſcendendo [illegible] vſq.
ad Zabulunem, & vallem Iephtha-el. vnde gyro, non ſanè magno, reditur [illegible], de-
ſcribendo latus Orienti oppoſitum, ferè contra Helleſpontium ventum, ſiue orien[illegible]m
æſtiuum, vſque ad Sidonem: ſed relicto inter hanc tamquam [illegible], &
priorem auſtralem tanto loci interuallo, quāto patet iſta hereditas inter Orientē & Oc-
cidentē. Iam verò, cum ad Sidonem eſt peruentū, deſcenditur ab ea, per [illegible], vſque
dū reditum eſt ad eum locū, à quo deſcriptionē iſtius hereditatis auſpicabamur. hoc eſt,
Achzib. vſq. ad Achzib, quæ inter Tyrum poſita eſt, & Ptolemaidem. Ceterum [illegible] præter
משאל Meſſal. Carmelū, incognitę ſunt in ſacra hiſtoria: eū [illegible] Haſciat & משאל,
Meſſal, dabuntur Leuitis. Hæc in Paralip. abſq. Aleph ſcribi [illegible]. [illegible] 1. Par. 6. 74.
בטן Beten. riq., eo poſitas ſub Tyro deinceps ordine fuiſſe, quo enumerantur, in mari [illegible] verſus Pto-
lemaida. & certe Euſeb. ipſam בטן, Beten locat, octies milleſimo paſſu à Ptolemaide. No-
minū ſingulorū enodationes nō perſequor. ſunt enim in vulgus peruulgatæ [illegible] libris. Quòd porrò dicitur funiculus *inciſſe in mare ad Carmelū*, non ita eſt accipiendum,

quaſi

quaſi adhuc non deſcenderimus ſecundum maris litus: nunc autem demum ad mare peruentum ſit. ſed eam nobis verba illa partem Carmeli oſtendunt, qua is mons procurrit in mare. cùm altera parte porrigatur in mediterranea loca, propè ad Thaborem montem vſque. Iam verò, שִׁיחוֹר לִבְנָת, Sihor labnath, multi putant Ptolemaida eſſe, hoc eſt, עַכּוֹ, Acho, vt ea vrbs in Iudicum libro appellatur; ſiue Acen, vt Strabo, Plinius, Stephanus, alij, nominant: aut certè ei vrbi vicinam aliam quampiam. At LXXII, & eos ſecutus Latinus, interpoſita copula, duarum vrbium nomina eſſe cenſent. ſed propter ſummam recenſitarum vrbium, eſt illud veriſimilius. Quod ſi mihi liceat ex ipſis vocabulis, atque etiam loco, coniecturam facere; dixerim, illis nominibus eum torrentem ſignificatum à priſcis viris eſſe, quem ſupra Belum, & Pagidam nominabam, Plinij teſtimonium ſecutus. Is enim, quia ſupra modum laxo fluit alueo; pro aquarum exigua altitudine; quippe cuius latitudinem centum circiter cubitorum eſſe ſcripſit Ioſephus; vt vallis potiùs quàm fluuioli inſtar habere videatur; mirificè Nilum refert; qui ab Hebræis, שִׁיחוֹר, Sihor nominatur. Quia verò vitri fertiles arenas trahit; quod eſt certiſſimum, & peruagatum; non potuit aptiore vocabulo nuncupari, quàm ſi, לִבְנָת, diceretur. nam & cryſtallum ſic appellant Hebræi. fuerit igitur Sihor Labnath, Nilus cryſtallinus, aut cryſtallifer: ſi non eſt inepta mea coniectura.

[Margin: Iudic. 1,31. — Sup. v. 11. — שיחור לבנת Sihor labnath. Ptolemais. Acho. Ace. — Belus & Pagida. — Nilus cryſtallifer.]

Et redibat ad orientem Solem Beth-dagon &c. 27

HIC iam pinguntur fines auſtrales ab Occidente in Orientem; peranguſti ſanè, & breuiſſimo gyro determinati: nempe à Ptolemaide, aut, ſi mauis, à Sihor labnath; hoc eſt, ab oſtio Beli ſiue Pagidæ, vſque ad vallem Iephtha-el: quo toto tractu affinis eſt illa Aſeritarum hereditas Zabuloniis poſſeſſionibus. Occurrit autem poſt Ptolemaida primùm, בֵּית דָּגוֹן, Beth-dagon, hoc eſt, fanum Dagonis. quo nomine altera quoque vrbs exſtat apud Iudæos. Deinde Zabulon: ac demum vallis Iephtha-el. Hæc enim Beth-dagon, vt auctor eſt etiam Euſebius, exſtabat in confinio Zabulonitarum, Aſeritarumque. Nam mendosè in vulgatis libris, Iſſachar, ſcriptum eſt, pro, Aſer. Et Zabulonem vrbem non procul à Ptolemaide poſitam, Tyri, Sidonis, Berythi, æmulam fuiſſe, ædificiorum magnificentia, atque frequentia ciuium, prodidit Ioſephus. Sed illud, *ad Aquilonem Beth-emec, & Nehiel*, anceps eſt. poteſt enim accipi, vt ſignificet, ſic incidere fines hoſce in vallem Iephtha-el, vt Beth-emec, & Nehiel relinquantur à Meridie, apud Zabulonios. Rurſus, vt inchoata hîc noua periodus dicat, à valle Iephtha-el ſurſum, verſus Aquilonem ducendum eſſe funiculum, qui latus huius hereditatis oppoſitum Orienti deſcribat: in quo tractu occurrat poſt relictam vallem Iephtha-el, primùm Beth-emec, deinde Nehiel. Prior ſententia magis conſentanea eſt interpunctioni Hebraicæ ſcripturæ. Alteram videtur expreſſiſſe Latinus. Ego rem obſcuram atque incertam in medio relinquo quidem; tamen diſſimulare non poſſum, placere mihi magis id, quod Hebraica ſcriptura præ ſe fert. Nam è valle Iephtha-el non eſſe progrediendum vlterius verſus Orientem; ſed reuertendum ad Aquilonem, ſignificatum eſſe, mihi certè, videtur, illis verbis, *ad ſiniſtram*. Ab Ptolemaide enim, ſi in vallem Iephtha-el progreſſus es, diuertendum tibi ad ſiniſtram eſt, vt facto gyro Sidonem reuertare. Et Chaldæus; vt certè habet meum exemplar ſcriptum manu; pro ſiniſtra, reddidit, Septemtrionem. Quamquam ſic quoque hunc locum interpretari poſſe fateor, quaſi ſignificatum ſit, Chabul ad ſiniſtram relinqui, dum è valle Iephtha-el, ſecundum oram iſtius hereditatis Orienti oppoſitam redis Sidonem. Sed Symmachus illud, *ad Aquilonem Beth-emec*, in hanc explanat ſententiam; vt dicat, funiculum incidiſſe in vallis Iephtha-el partem aquilonarem, atque in Nehiel. Itaque ille ſtatuit, Nehiel vltimum terminum fuiſſe finium auſtralium Orienti proximum: à quo deinceps fuerit aſcendendum ad Septemtrionem verſus: vallem verò Iephtha-el, partim ad Aſeritas pertinuiſſe, partim ad Zabulonios: qua ad Septemtrionem, qua ad Auſtrum. Atqui, עֵמֶק, Emec, non ſolùm vallem, ſed planitiem quoque ſignificare, fateor quidem: ſed בית, Beth, locum dici, in huiuſmodi verborum conſtructione, id verò, mihi certè, inſolens eſſe videtur. Quare Symmacho non poſſum aſtipulari, cùm ille Beth-emec, exiſtimat eſſe, locum campi illius, qui Iephtha-el dictus ſit, aquilonarem. Sed potiùs cenſeo, hoc vrbis eſſe proprium nomen: quamquam neſciam, an alibi eius mentio ſit in ſacra hiſtoria. נְעִיאֵל, Nehiel, vocant Septuaginta duo Interpretes, ἀνιὴλ, per literarum metatheſin. Putat quidem Euſebius, vrbis iſtius monimentum eſſe, villam Bethoa æneam, poſitam decimo quinto lapide à Cæſarea Palæſtinæ, verſus Orientem, in monte; atque à balneis

[Margin: בית דגון Beth-dagon. — זבולון Zabulon vrbs. — De bell. Iud. l. 2. c. 11. — Beth-emec. — Chaldæus. — Symmachus. — נעיאל Nehiel.]

aquarum ſalubrium commendatã. verùm is ſitus parũ cum noſtra cõgruit deſcriptione.
כבול Chabul. כבול, Chabul, ſunt qui vrbis certæ appellationem eſſe putent. Ego autem potiùs eam dici regionem exiſtumo, in qua viginti exſtabant oppida: quæ cùm Hyramo Tyri domino donata à Solomone eſſent, eiq́ parum placuiſſent, appellauit כבול, Chabul; ſiue, quia argil-
R.D.Kimhi. loſis eſſent locis, per quę non ſatis expeditum pedibus iter erat, vt cenſet Kimhi: ſiue quia non magni eas eſſe pretij ille ſignificabat, cùm ſuo gentis vocabulo vteretur, vt Ioſephus prodidit. cui ego ea in re libenter accedo. Manſit autem hoc nomẽ deinde loco apud po-
Hiſtoria iſta Ioſuæ longo tempore poſt Ioſuam eſt cõſcripta. ſteros. Quare ſi ab Hyramo eſt iſtud vocabulum; profectò effectum planè eſt, quod alibi diximus: longo poſt Ioſuæ ætatem tempore commentarium hunc eſſe conſcriptum. Porrò Abran, Rehob, Hammon, Cana, deinceps poſitæ erant in hiſce finibus Orientem ſpectantibus, quos ex valle Iephtha-el profecti ſurſum, verſus Septemtrionem, & ſenſim gyrando reuertẽtes verſus mare, vſq. ad Sidonẽ, deſcribimus. Non fuêre tamen omnes in
חמון Hammon. hereditate Aſeritarum. חמון, Hammon enim aſſignatur tribui Nephthalim in Paralip. Hæc, atque etiam רחוב, Rohob dabuntur Leuitis. קנה, Cana, duarum vrbium nomen
קנה Cana. Cana minor. eſt. altera apud Zabulonios exſtabat in Galilæa inferiore; quatuor circiter horarum itinere ab Ptolemaide, verſus Euroauſtrum, ſupra vallem Carmeli. ea minor dicebatur. celebris in Euangelio, de aqua in vinum mutata. Altera, quæ nunc agitur, poſita erat in
Cana maior. Galilæa ſuperiore, ſiue Gentium, non procul à Sidone. atque hæc maioris cognomentum
צידון Sidon. habuit. De צידון, Sidone, multa paſſim apud ſcriptores leguntur. Nam Sidonij πολυδαίδαλοι, cùm ſingulari artificio plurimas res ad hominum vſus accommodas conficerent; & alioqui magna negotiandi induſtria pollerent; ad quæuis longè lateq́; per orbem fora rerum venalium enauigantes; non mirum ſi vbiq. terrarum noti celebresq́; fuerint. atque ab iſta famæ claritudine, equidem opinor, vrbi magnæ cognomentum eſſe additum. Erat exædificata Sidon æquabili ſolo, ad litus maris, ſub monte Antilibano: cuius citima extremitas aberat ab vrbe propè tribus millibus paſſuum. Sed memini me de iſta vrbe plura Sup.c.11,v.8.
dicere.

Et redibat terminus ad Ramam: & vſq. ad vrbem &c. 29

QVIA inchoauimus iſtorum finium deſcriptionem ſub Tyro, hereditas autem Aſeritarum ſupra Tyrum vſq. ad Sidonem extẽdebatur; reliquum erat illud interuallum deſignare, quod inde à Sidone vſq. ad eum locum fuit, vnde primùm auſpicabamur. Id ergo fit hoc verſiculo. Ducitur enim funiculus à Sidone ſecundũ maris litus, per Ramam, Tyrum, Hoſam, vſq. ad Achzib. Ramam hanc fuiſſe inclytam vrbem, indicio eſt præpo-
רמה Rama. ſitus nomini articulus. eſt enim, הרמה, Harama. Equidem libenter dixerim, fuiſſe eã, quæ poſteris temporibus, צרפת, Sarepta, à purgandis conflandisq́; metallis eſt dicta. Nam Ra-
צרפת Sarepta. mam fuiſſe poſitam loco edito, nomen ipſum ſatis magno argumento eſt. Sareptam autẽ etiam altiore exſtitiſſe loco, inde coniectura probabilis capi poſſe videtur: quòd à vini pręſtantia ſit celebrata. Bacchus enim, vt ait Poëta, amat colles. Ceteroqui inter Sidonẽ & Tyrum tria recenſet oppida Plinius; Euhydram Tyro proximam; Sareptam medio loco; Plin.l.5.c.19.
& Ornithôn polin, hoc eſt, auium vrbem, Sidoni viciniorem. verùm ſolius Sareptæ no-
צור Tyrus. men vetuſtatem præ ſe fert. Porrò צור, quod ipſum Tyri nomen eſt, litera Zade in Tau conuerſa, rupem & ſaxum proprię ſignificat. Nam à ſcopulo vndiquaque altiſſimo mari circumdato, in quo vrbs iſta erat exædificata, nomen ei eſt à priſcis hominibus impoſi-
Zur. tum. quod etiam hodie habet. vulgò enim Barbari Zur appellant. Aberat Tyrus, vt ait Strabo.l.16.
Strabo, à Sidone, ſtadia ducenta: hoc eſt, millia paſſuum circiter xxv. quod ſpatium his interuallis conficitur: Ex Sidone ad Sareptam, per maris litus, iter eſt horarum circiter
Eleutherus flu. Valania. trium; hoc eſt, ferè nouem millium paſſ. aut paullo longius. A Sarepta porrò ad Eleutherum fluuium, quem Valaniam hodie nominant, mill. paſſ. circiter octo. Atque ab hoc fluuio totidem, aut paullo plurium, vſq. ad Tyrum. Scribit autem de Tyro Strabo; dubio Strabo.l.16.
eam certamine cum Sidone contendiſſe de primatu. & ſanè gloriatam ſemper eſſe Tyrũ de originis ſuæ vetuſtate, certiſſimus teſtis eſt vates Iſaias. qui de ea verba faciens, inquit: Iſa.23.v.7.
Num iſtam gloriantem à diebus priſtinis ſe vetuſtatis originem ducere, ferent pedes, vt longè peregrinetur? Et Alexandrinus Dionyſius eam ὠγυγίην; hoc eſt, priſcã, nuncupat. Dionyſius de ſitu orb.
Plinius. Quin Plinius vetuſtiſſimarum etiam vrbium eam parentẽ eſſe non dubitat dicere. quas ex Tyro deductas colonias commemorat. Sed quando ab Iſaia Sidonis filia eſt appellata; non dubium, quin huic concedat antiquitatis palmam. Cur autem Homerus Tyri non
Homerus Tyri non meminit. meminerit, vetuſtatis alioqui admirabilis indagator, hæc, opinor, cauſſa afferri poteſt, quòd vniuerſa illa Phœnicum ora, Sidoniorum olim nomine celebris eſſet. Id enim ſacra etiam

etiam hiſtoria teſtatum eſt. Sed nimis iam multa de Tyro. Non fuit autem Tyrus terræ ſanctæ pars: ſed inſula. quæ demum ab Alexandro Magno coniuncta cum continente eſt. Atque ideo Hyram Solomoni non paruit, ſed amicitiæ neceſſitudine coniŭctus fuit. Quin ipſa etiam Sidon, quam tamen plerique fuiſſe Aſeritarum exiſtimant, numquam ſe habuiſſe Hebræorum legibus videtur: ſed ἀνυπεύθυνον ἀρχὴν ſemper retinuiſſe: adeoq; Iſraelitis nihil conceſſiſſe; neque ipſorum accepiſſe imperium, nedum religionem; vt etiá vltro moleſta ipſis ſemper fuerit: ſimiliter atque quiuis alij vicinorum Barbarorum. De qua re multa ſcripsére vates Ezechiel, & Iſaias; cùm Tyriis & Sidoniis, ſimiliter atque Ægyptiis cladem obnuntiarent ab Aſſyriis; quia infeſti ſemper fuiſſent domui Iſraelis. Neque verò etiam Chriſtus alio loco Sidonios, quàm Tyrios habuiſſe videtur; cùm ſuorum popularium ciuitates aliquot cum barbaris Gentibus compararet. nimirum loca illiuſmodi maritima ab exteris perpetuo frequentata nationibus, vix à negotioſa illa, & quæſtuoſa vita ad religioſam excoli vnquam, condoceſieriq;: aut ſuſceptam etiam ſemel religionem, & ſacra tueri poſſunt, aduerſus tot alienigenarum hominum & ſuperſtitiones, & flagitioſam vitam, moreſq; vitioſos. Igitur illud, *vſque ad vrbem munitam Tyrum*, non ipſam Tyrum, quæ extra Chananæam erat; ſed oram Tyro obiacentem ſignificat. De חֹסָה, Hoſa, nihil me alibi legere memini. Dicitur auté terminus reuerti à Tyro Hoſam, propter incuruatum illic litus maris, vt ego certè exiſtimo. Quod autem ſequitur, *E regione qua Achzib ſpectat*, id de Chaldæi ſententia expreſſimus. Pertinebat ſcilicet ea ora, vbi funiculus iſte conſidebat in mare, finiebaturque ad regionem vrbis Achzib. Nomen autem חֶבֶל, regionem ſignificare, certum eſt vel ex illis Moſis verbis, cùm ait, כָּל־חֶבֶל אַרְגֹּב, & omnis regio Argob, regni Og, &c. Ceterùm vrbs אַכְזִיב, Achzib, eſt ipſa Ecdippa, vt Euſebius affirmatè dicit. Aberat autem ea circiter nouem millibus paſs. à Ptolemaide, verſus Tyrum, poſita, vt ait Plinius, inter Tyrum, & album promontorium. ná longè alia eſt Achzib Iudaica.

Ezech. 26, 27, 28. Iſa. 23, &c. Matth. 11.

Tyrus non fuit pars terræ ſanctæ. — Sidon numquam paruit Iſraelitis. — Loca maritima non ſatis tueri poſſunt religionem. — חסה Hoſa. — Chaldeus. — חבל — אכזיב Achzib Ecdippa. — Deut. 3, v. 13, & 14.

Et Amma, & Aphec, & Rohob &c. 30

VT in aliis hereditatibus, ita hic quoque adnumerantur quædam vrbes, poſt deſignatos vndiquaq. limites. Sed quibus in locis exſtiterint iſtæ, nullam ſatis certam fieri poſſe coniecturam puto. Nam עֻמָּה, Amma, ſiue Vmma, niſi hoc loco, nuſquam in ſacra hiſtoria reperias, ſi mea nó me fallit memoria. אֲפֵק, Aphec verò hæc diuerſa eſt ab illa, quæ prope Sunem ſita eſt, apud Iſſacharianos. Multo etiá magis à Iudæorum Aphec. Denique רְחֹב, Rohob iſta, non eſt, opinor, illa, quæ nuper in oſtendendis limitibus Orienti oppoſitis, nominabatur. Cur enim eadem vna vrbs recenſeretur bis? Videtur quidem Euſebius hác locare quatuor millib. paſs. à Beth-ſan. Verum id non poteſt ita eſſe. niſi VViſenburgij deſcriptionem probemus. Iam ſupereſt vt prædicta Iacobi Moſiſq;, cum ſoli natura, & regionis conditione, quæ Aſeritis ſorte obtigit, comparemus. Iacobus vaticinatus eſt, » pinguem, aut potius, oleo delibutum fore panem Aſeris: & regalibus eum delitiis vſurum. Moſes verò huc addidiſſe videtur, ferri, & æris copiam. cùm diceret בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת מִנְעָלֶיךָ, hoc enim plerique interpretantur his verbis. ferrum & æs calcei tui: & in hanc ſententiam. ferro æreq; diues erit ſolum, quod pedibus tuis calcabis Ego verò ferrea atq; ænea clauſtra dicere Moſen exiſtimo. hoc eſt, pertinaces Barbarorum vires; quas Aſeritæ non poterunt frangere. Quis enim neſcit, quanta manſerit perpetuò Barbarorum copia in Galilæa gentium? Ea autem maxima fuit hereditatis Aſeritarum pars. Huic enim » ſententiæ pulchrè conſentit, quod in Moſis verbis continuò ſequitur, וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ, cuius periodi ſimpliciſſima veriſſimaq; interpretatio eſt. Et quot dies tui, tot ærumnę tuę. quaſi dicat. Tibi certamen perpetuum eſt futurum cum veteribus tuarum poſſeſſionum colonis: à quibus tamquam ferreis, & æneis clauſtris ſubmoueberis. Quin huc quoque alluſiſſe Debbora videri poteſt, cùm caneret, Aſerem manſiſſe apud ſuas ruinas. hoc eſt, in » vrbibus continuo belló ruinoſis. Sed demus, de ferro, & ære locutum Moſen eſſe. Sanè id quoque ſic cecidit. Nam, vt de Carmelo, Libano, Antilibanó, aliis montibus, nihil dicam, ad quos Aſeritarum hereditas pertinebat; quoſq; credibile eſt, metalli venis abŭdauiſſe; certè Sarepta nomen à metalli officinis habet. Iam verò ad frumentum, oleum, aliaſq; delitias, quod attinet; proditum ab iis eſt, qui illa loca peragrarunt, vallem Aſeris admirabili amœnitate eſſe omnis generis fructuum frugumque feraciſſimam. Et Ioſephus ſcriptum reliquit, Giſcalæ ciues; quæ vrbs diui Paulli ortu nobilis, in Aſeritarum erat ditione; pleroſque omnes fuiſſe agricolas: atque in terreni fructu fortunas ſuas habuiſſe. Quod profectò vbertatis glebæ certiſſimum eſt argumentum.

עמה Amma. — אפק Aphec. — רחב Rohob. — Sortis Aſeritarum conſenſio cum prædictis Iacobi & Moſis. — Gen. 49, 20. — Deut. 33, 24. — Explicatus locus. — Iudic. 5, 17. — Explicatus locus. — Sarepta. — Vallis Aſer. — Ioſ. bel. l. 4. c. 4. — Giſcala.

Filiis Nephthali exibat ſors ſexta &c. 32

Nephthalitæ. ASERITÆ excludebant Nephthalitas à mari mediterraneo. Antilibanus autem,
ſiue Libanus, ad Septemtrionem & Boream obiectus erat, vſque ad Iordanis fontes.
Inde verò Iordanis ipſe Orientis claudebat latus. Nam ſecundùm hunc fluuium deſcē-
debat illorum hereditas, vſque vbi exit ille è lacu Samechonitide; vt quidem multi opi-
nantur: vt verò rectius, niſi fallor, alij, vſque ad vrbē Tyberiadem. Igitur deſcriptio, quæ
ab Heleph fit, vſq; ad Leccum, ſiue Lacum, eſt lateris Orientem claudentis, inde à Iorda-
nis fontibus, tamquàm Septemtrione, ſecūdum ipſum flumen deſcendendo verſus Me-
Chaldæus, & LXXII. ridiem. Chaldæus, & LXXII, pro Heleph, habent Meeleph. pro Elon, Meelon; pro Saa-
nanim, Beſaananim. Nimirum illi ipſas præpoſitiones putauerunt nominū iſtorum par-
tes eſſe, mendosè profectò. Nam Elonis in Saananim, non autem Meelonis in Beſaa-
חֵלֶף nanim, mentio eſt in Iudicum libro. Sed vrbis חֵלֶף, nulla video in ſacra hiſtoria vſquam
Heleph. veſtigia, quæ ſequar ad inueſtigandum eius locum. Credibile tamen eſt, eam non pro-
אֵלוֹן cul à Iordanis fontibus abfuiſſe. At אֵלוֹן בְּצַעֲנַנִּים, Elon in Saananim vicinā fuiſſe vrbi Ce- Iudic.4.11.
בצעננים des, intelligitur de hiſtoria cladis Siſaræ. Habitabat enim illic Iael vxor Haber Cinæi;
Elon in Saananim Chaldæus. quæ illum haud muliebri manu perimebat. Chaldæus, in illa hiſtoria Iudicū, interpreta-
tur hoc nomen, planitiem ſtagnantem, & aquoſam. Exiſtimat enim, vt dixi, literam Beth;
בצע hoc eſt, ipſam præpoſitionem, eſſe vocabuli partem: צבא, autem, apud Doct. Heb. ſulcum
R.D.Kimhi. R. Solomon. Gallus. ſignificat, vt ait Kimhi, quales fiunt in agris, ſubducēdi humoris cauſſa: ne ſegetes in por-
cis exſtantes lædantur. aut, vt putat R. Solomon, locum paluſtrem. Interpretatur enim
Samechonitis palus LXXII. ille ſuorum popularium lingua, *lieu mareſcageux*. videtur ergo Chaldæus, Elonem in Saa-
nanim, pro Samechonitide ſtagno habuiſſe. Id enim nihil aliud eſt, quàm humilior plani-
ties; quæ inundante Iordane facilè obruitur aquis. LXXII. verò conuerterunt, *δρῦν ἀνα-*
παυομένων. Nimirum, pro צעננים, legerunt illi, שאננים, quæ ſcriptura magis, quàm ſono,
צַעֲנַנִּים diuerſa ſunt. Ego verò ſuſpicor, quercetum illic loci fuiſſe, quod à צְעָנִים, hoc eſt, vagis, &
ſæpè transmigrantibus hominibus, appellatū eſt, cum illic tabernacula ſua diu collocata
habuiſſet Haber Cinæus, cum ſuis gentilibus; qui fuerunt ex poſteris Hobab ſoceri Mo-
ſis. Fuiſſe enim illos homines vagos, certum eſt ex ea narratione, quę in Iudicum libro eſt Iudic.4.11.
ארמי Adami. ſcripta. Porrò אֲדָמִי, Adami, ſi ad Geneſaram vſque deducimus Nephthalimos; probabi-
liter dici poſſe videtur, eam eſſe vrbem, vſque ad quam conſtiterant aquæ Iordanis, tam- Sup.c.3.v.16.
quam vere conſtrictæ, dum tranſiret populus ſiccatum alueum. Illa enim narratur ad la-
צרתן Sartan. tus vrbis Sartan exſtitiſſe: Sartan autem propè aberat à Beth-ſan, vt in Regum hiſtoria 1.Reg.4.12.
הנקב proditum eſt. Sin autem apud paludem Samechonitidem finitur illa hereditas, nullum
Neceb. video vſquam indicium, quo in iſtius vrbis cognitionem adducar. vt neque in earum
יבנאל Iebneel. quæ deinceps nuncupantur, Neceb, Iebneel, Leccum. De נֶקֶב, Neceb tamen, eam ha-
beo opinionem, vt putem, non eſſe nomen proprium, ſed Adami vrbis epitheton, de
fiſtula, aut execratione, vel recenſione, ei appoſitum. Eſt altera יַבְנְאֵל, Iebneel apud Iu-
dæos, quam diximus Iamniam eſſe. Porrò illud, *Deſinebatq; in Iordanem*, planè geminum
eſt illi, quod in deſignatione finium Aſeris dicebatur, *incidit in Carmelum ad mare*. Nam
etſi adhuc ſecundum Iordanis oram deſcendimus; tamen nominatim tandem fluuius
dici debebat, vt id ipſum intelligeretur; nos in ejus ripa verſatos adhuc eſſe. Et fieri
poteſt, vt ille hoc loco incuruatus obſtiterit, ne vlterius ad Meridiem verſus deſcen-
deretur.

Et reuertebatur terminus verſus Occidentem &c. 34

HIC iam oſtenduntur termini auſtrales ab Iordane verſus Occidentē. qui ſunt Aza-
noth-Thabor, & Hucuca. Nam ſi non longè vltra Samechonitidem extendimus verſus
Meridiē funē Orienti oppoſitū, nihil eſt opus operoſa deſcriptione lateris auſtralis. quip-
pe quod idem eſt cum aquilonari Zabulonioru. Sin autem ad Tiberiadem vſq. deſcen-
dimus; quod certè mihi videtur faciendum; quando Zabulonij, vt diximus, non viden-
tur eo vſque verſus Orientem pertinuiſſe. Si igitur ad Tiberiadem vſque deductus fu-
niculus eſt, quo deſcripſimus latus Orienti oppoſitum; illud modò ſpacium eſt depin-
gendum, quod inter Iordanem, ſiue lacum iſtum, & Iſſacharis fines iacet. Nam ſimul-
atque inde emerſimus, peruentum eſt ad Remmon, terminum Zabuloniorum; quorum
deinceps ſequi oportet, fines Septemtrionales. erant enim Nephthalitæ affines Zabulo-
אזנות תבור Aſnoth Thabor. nis à Meridie, & Aſeritis ab Occidente. אַזְנוֹת תָּבוֹר, Aſanoth Thabor ſignificat, inquit R.
Solomon, aures montis Thaboris: hoc eſt, faſtigium montis: ſicut Cheſaloth ilia: vt dixi-
mus. Euſebius verò ſcribit, vicum ſua memoria exſtitiſſe hoc nomine, in regione Diocæ-
ſareæ;

ſareæ, hoc eſt Sephoris. Et ſane is ſitus haud alien[illegible] [illegible]detu[illegible] à [illegible] deſignatione c[illegible] mons Thal[illegible] [illegible]d fines auſtrales Zabulon orum pe[illegible] [illegible] her[illegible] [illegible]plicatum à nobis eſt. Sed mirabile videtur, cur Nephthali[illegible] Iuda[illegible] [illegible] affine apud Iordanẽ, verſ[illegible] orientẽ Solẽ, a quibus ſunt, in[illegible] poſitis aliqu[illegible] tribu[illegible], du[illegible] : cum i[illegible] affinitatis ratio non videatur in pleriſque alijs tribubus conqu[illegible]. S[illegible]d e[illegible] autumo, id ad Iacobi oraculũ ſpectare. quod mox explicabo. חקק H[illegible], [illegible] conie[illegible] a[illegible] ſita erat in eo auſtrali angulo, quo [illegible] ſimul & Zabulonitæ attin[illegible] Nephthal[illegible]

Dioceſarea. — חקק Hukkok.

Ceterum vrbes munitæ Aſſedim, Ser, & Hamath [illegible] 35

IAM adnumerantur vrbes, quæ ſparſim in Nephthal[illegible]orum hered[illegible]tate fuerunt. Eæ autem pleræque ſunt in ſacra hiſtoria ignotæ. LXXII, inepte ſan[illegible], T[illegible]rum, pro Ser red diderunt, nisi locus olim corruptus eſt ab us, qui hoc nomen le[illegible], per quartam voca lem Zor. id enim diximus Tyri eſſe nomen. חמת, Hamath, ſiue Æmath, nobilis vrbs eſt poſita in regione Damaſci. vt teſtatur vates Ieremias, & Zach[illegible]. [illegible]nymus ait, com pertũ ſe habere, eſſe Epiphaniam non procul ab Emeſa poſitam. Hoc enim de ſuo add[illegible]r, cum Euſebi[illegible] [illegible]m de locis Hebr. interpretatur. Rurſus con[illegible]entarius tertius in prophetam Amos, ſcribit, magnam Hæmath ab eo vate appellari Antiochiam: quia eſt etiam minor Hæmath, Epiphania, quæ occurrit prima n[illegible]one us, qui [illegible] Meſopotamiam pergunt, appellata nunc vulgo Emmas; corrupto quidem nomine; ſed in quo tamen antiqui nominis veſtigia apparent. Additque; regionem in qua h[illegible], dici Reblatam. in Regum quoque hiſtoria proditum eſt, regionem quamd[illegible]m ab Hæmath eſſe cognominatam; in qua exſtiterit vrbs רבלתה, Rebla, ſiue Reblata. vbi Æ[illegible] Pharao Nechao vinciebat regem Iudæ Ioachaz, ad Eufratem contendens, vt regi A[illegible]riorum faceret bellum. M[illegible]hi autem narrar[illegible] homines Syri[illegible] [illegible]larum re[illegible]onum bene, [illegible] videbantur, periti; vrbem Emmas, longe ſupra Damaſcum exſtare. vlterius autem in Alapiam, vt vocant, atq. Meſopotamiam pergenti occurrere etiã alte[illegible]m vrbem, nunc vulgo Hamath nuncupatam. De quibus omnibus ego conicio [illegible] quàm rectè, ſed conicio tamen) maiorem Hæmath, quam dicit Hieronymus, & [illegible] S[illegible] Ha[illegible] nominant, eſſe Ptolemæi Antiochiam. Quam vero vtri[illegible]ue [illegible] pa[illegible] [illegible] eſſe eiuſdem Epiphaniam. Sed harum alteram eſſe quam vates [illegible] Ieremias & Zacharias, vt Damaſci municipium celebrarunt, id verò m[illegible] non [illegible] v[illegible]: quando Pt[illegible]lemæus Antiochiam duobus gradibus & dimidio: Epiphaniam vero propè ſeſqui gradu altius c[illegible]locat, quam Damaſ[illegible]: Quamobrem coniectura a[illegible], etiã tertiam vrbẽ dictam, fuiſſe Hæmath: & alterã רִבְלָה, Reblam. Nam vrbẽ quamdam, nomine רִבְלָה, Rebla, exſtit[illegible]e poſt Sephamã, infra Iordanis ort[illegible]m, ex Numeris certum eſt. atq. etiam a[illegible] [illegible]ion lon[illegible]e abfuiſſe apparet לְבֹא חֲמָת, hoc eſt aditũ ad Hæmath; qu[illegible]m e[illegible]olo[illegible] [illegible] etia[illegible] Hæmath nuncupatũ eſſe, ſuſpicor. Sed multum fortaſſis, atq. eo turpius, q[illegible] diut[illegible] in iſtis [illegible]ebus iam halucinor. Nam fieri poteſt, vt Nephthalitarũ hereditas longe ſupra [illegible]rdanis fontes verſus Aquilonem & Orient[illegible]m porrecta iacuerit. Quare ad notiores regiones deſ[illegible]ndam. כנרת Cinnereth duas ſignificat vrbes, vt ait Euſeb. alterã apud Nephthalitas; alterã, quæ ab He[illegible] mag[illegible] Tiberias vocata, dedit mari Galilęę ſuũ nomen. Hoc enim C[illegible] olim di[illegible]tur. ſed poſteritas pro eo dixit mollius, Gen[illegible]ſara. Atqui ſi Nephthalitarũ fines vſq. ad Tiberiadẽ deducimus: vt ego faciundum cẽſeo; nulla cauſſa eſt, cur d[illegible]s Cinnereth linga[illegible]us. אדמה, Adama, ſiue Edema, niſi fallo, ea eſt, quæ nuper dic[illegible]batur אֲדָמִי, Adami, vnica li[illegible]ra immutata. Porrò הָרָמָה, Arama, non poteſt ea eſſe, quam v[illegible]ous in Aſerita[illegible] [illegible], propè ad mare mediterraneum. Sed multæ fue[illegible]unt hoc nomine vrbes. vt alibi me dicere m[illegible]mini. De חָצוֹר, Haſor ſuprà ſatis multa. קֶדֶשׁ, Cedes aberat circiter X [illegible]lli[illegible] paſſ. a Sephet, vrbe olim in Galilæa iſta celebri: at auorum n[illegible] ſtrorum memoria caſtro munitiſſimo; quo Chriſtiani vniuerſam Galilæam tutabantur a[illegible] ſus Barbaros. à Ty[illegible] [illegible] d[illegible]abat C[illegible] m[illegible] paſſ. XX. [illegible] poſita in regione B[illegible]; [illegible] eſt in ſacra Regum hiſtoria cõmemoratum. vbi Latinus tamen legit חרים, p[illegible] חֲרִים. Referunt pe[illegible], e[illegible] nunc in rude[illegible]bus priſcam Ced[illegible]s amplitudi[illegible] & m[illegible] [illegible]a apparere. אֶדְרֶעִי, Edrai, non procul aberat a Kedes. diuerſa enim eſt iſta, a[illegible] ea quam vidimus in re[illegible]no Og. de ceter[illegible] nil [illegible] habeo quod dicã. Puta[illegible] quidem Eu[illegible]bius בית ענת, Beth anath fuiſſe, vbi nunc eſt villa Beth[illegible] anea, XV. mil[illegible]b. paſſ. a [illegible]æſarea verſus Ortum. Sed id ita eſſe non pot[illegible]ſt, ſi Palęſt[illegible] Cæſar[illegible]am dicit, prop[illegible]r lon[illegible] [illegible]. S[illegible]m Philippi Cæſarea putat; fateri nece[illegible]eſt, hanc hered[illegible]tatẽ, vt minimũ XV. mill. paſſ. vltra fontes Iordanis receſſiſſe ad Orientẽ. Quapropter neſcio, an non Dioceſarea, pro Cęſarea

ſcribi-

Marginalia: Ier. 49. Zachar. 9. — חמת Hamath. Hamath [illegible]. — Hemath maior. Hamath minor. Epiphania. — 2. Reg. 23, 33. — Emmas. — Antiochia. — Num. 34, 11. — לבא חמת Aditus ad Hemath. — כנרת Cinnereth. Mare Tiberiadis ſiue Galilææ, & Genezareta. — אדמה Adama, vel Edema. — הרמה Arama. — קדש Cedes. Sephet caſtrũ. Belin[illegible] [illegible]. — 2. Reg. 10, 14. — אדרעי Edrai. — בית ענת Beth anath.

Iacob. Zieglerus.

ſcribi debeat. Certe hanc lectionem ſecutus eſt Iacobus Zieglerus. Sed is, inconſideratè ſanè; cenſet iſtam villam ad Occidentem verſus à Diocæſarea poſitam fuiſſe. Et hactenus de vrbibus. In quibus explicandis atque oſtendendis, ſi parum ſatisfecimus lectori: debet ille nobis ignoſcere: atque exiſtimare, in rebus tanta vetuſtate obliteratis, & quæ exploratè percipi nulla iam ratione poſſunt, ſatius eſſe, non multa dicere, quam incertiſſima pro veris, abſque vlla dubitatione afferre. Sed iam videamus Iacobi Moſiſq; de Nephthalitarum conditione prædictiones. Et an omnia, vt prædicta ab illis ſunt, ita ceciderint expendamus. Nephthali, inquit Iacob, vt ceruа dimiſſa, dans verba elegantia. Moſes verò, Nephthali, ait, gratioſè, ſiue ſatur fauore, & plenus benedictione Domini, mare, hoc eſt, Occidentem; & Meridiem poſſide. R. Leui Gerſonis Iacobi verba ad Barac accommodat. Is enim, inquit, cum eſſet Nephthalita, natus vrbe Cedes, facile atque expeditè, tamquam velox ceruа, migraſſe paſſus eſt à Debbora, in expeditionem, aduerſus Siſaram; vt eſt in Iudicum libro ſcriptum. ac deinde vnà cum Debbora triumphans, edidit ore verba illa elegantiſſima, atque ſuauiſſima, quæ in epinicio carmine leguntur. Hác Iudæi ſententiam multis placere video. Mihi verò viſa ſemper eſt ineptiſſima. Quis enim tam eſſe poteſt inconſideratus; vt exiſtimet; auguſtiſſimam illam Patriarchæ de vniuerſa poſteritate Nephthalimi prædictionem, vnius hominis victoria; ceteroqui ignobilis, & obſcuri; paucisque decantatis verſiculis confectam, atque exhauſtam eſſe? Ad hoc: ipſa narratio ſacra minimè promtum proſiluiſſe Baracum ad eam expeditionem apertè teſtatur: ſed tergiuerſatum eſſe: Neque mandatis Dei, quæ à Debbora perceperat, niſi ſe illa periculi ſociam adiungeret; voluiſſe obtemperare. ob quam rem victoriæ etiam gloria ipſi eſt a fœmina præerepta. Iam verò verſus illi à Debbora potius, quæ ex Ioſepho prognata fuiſſe videtur, quam à Baraco Nephthalita ſunt cantati. Poſtremo abſurdè profectò fortis atque audax imperator compareтur cum ceruа animante fugaciſſima. niſi verò exiſtimamus ad probrum tribus Nephthalitæ, non ad gloriam, ſpectare Iacobi prædicta. Nam certè Baracus non obſcurè timiditatis incuſatur a Debbora. Ego igitur opinari malo, Iacobi pauca verba à Moſe eſſe explicata; atque eundem vnum ſenſum in vtriuſq. prædictis ineſſe: hunc dico. Nephthalios in tuta, atq. hubere collocatos regione, exultaturos ſua libertate: ſimiliter atque ceruæ nullis indagimbus concluſæ; ſed in herboſis amœnisq; ſaltubus liberè verſantes, paſcentesque, exſultim ludunt. Præterea blandis appellationibus, & humanitatis artibus gratiam ſibi conciliaturos apud omnes: ac proinde in ſumma pace diuinis illis donis fruituros: quæ maxima eſt Dei benedictio. Et quamuis ad extremos Chananææ fines apud Boream, tamquam in exilium relegati forte videri poſſint: nihil tamen ipſis defuturum earum rerum, quibus ceteræ tribus, ad Occidentem, Auſtrumque habitantes, abundant. Tuti enim habitabant, cùm à Septemtrione Libanum pro muro haberét: ab Oriente Iordanem. à reliquis partibus ſocias tribus. Liberè autem euagari potuerunt, cum ad Septemtrionem, & Boream, atque etiam, vt opinor, Thraſciam, nulli ſupra eos habitarent Iſraelitæ, quibus damnum ſuis excurſionibus darent. Iam verò ad commercia quod attinet, ea cum pleriſque tribubus faciliima ipſis fuerunt; cum multis eſſent affines aliqua ex parte. Nam cum Iudæis, à quibus videri poterant quam longiſſime ſeparati, per Iordanē facilimè communicabant. Atque hæc, opinor, cauſſa eſt, cur ſuprà ſacris verbis diceretur, eos incidiſſe in Iudam, ad Iordanem. Iam verò ad ſoli fœcunditatem quod attinet: eſt ea per vniuerſum illum Iordanis tractum, & Decapolitanam regionem, inde ab ipſis fontibus, aut eò etiam altius, agrorum hubertas, vt iam multorum ſit ſcriptis celebrata. Quod propter & Danitarum exploratores, in Iudicum hiſtoria, referunt, vniuerſam illam regionem, quæ circa Paneada eſt, & Iordanis fontes, nullius bonæ rei egere, earum rerum, quas terra producit. Et ſi ad Tiberiadem vſque deſcendimus; quis neſcit quæ amœnitas, copia, vilitas rerum omnium fuerit in Geneſaræ oris, longe lateq;? Tum ex diuerſa parte, Libani, Antilibani valles culturæ omne genus cũ maximo operæ pretio compenſant. vt narrant quotquot eas terras adierunt: cum ſint vinetis, pomariis, agris, paſcuis lætiſſimæ. Quod ſi porrò vlterius etiam tranſcendere ius faſq; fuiſſe iſti tribui, ad Antiochenam vſque regionem, exiſtimari ... quam Tetrapolim, & Seleucida nominant: hanc quoque prouinciam vniuerſam fuiſſe fœcundiſſimam, teſtatur Dionyſius, cùm de ea canit his verbis.

Gen. 49. 21. Deut. 33. 23.

Sic Nephthalim coniuncta cum Iacobi prædictione. Explicari loci.

R. Leui Gerſ.

Iudic. 4.

R. Leui ſententia refellitur.

Iudic. 4. 8.

Iacobi verba interpretatur.

Sup. v. 34.

Decapolitanæ regionis hubertas.

Iudic. 18. v. 9. & 10.

Geneſaræ fecunditas. Libani valles fertiliſſimæ.

Tetrapolis. Seleucis.

Dion. de ſitu orb.

πᾶσα δ᾽ἐστὶ λιπαρή τε, καὶ εὔβοτος ἔπλετο χώρη,
μῆλά τε φορβέμεναι, καὶ δένδρεσι καρπὸν ἀέξειν.

Sed

Deut. 33,23. Sed enim contendat fortaſſis aliquis, illa Moſis verba, *Mare & meridiem poßide*, ſic eſſe accipienda, quaſi habitaturos Nephthalitas prædixerit, ad mare mediterraneum, & verſus Auſtrum. Ego verò ei auctoritatẽ Chaldæi interpretis oppoſuero: Is enim, quod Moſes, de mari, hoc eſt, Occidẽte, dixit, interpretatur, de ora maris Tyberiadis. Verùm quãdo inſolens videri poteſt, maris, vocabuli iſta vſurpatio; dicam; ſi ita vis; Nephthalitas ſupra Sidonem ad mare pertingere potuiſſe. Nam certum eſt Aſeritas, non vltra hanc vrbem habitauiſſe. Mihi tamen dubium non eſt; quin, mare, & meridiem poſſeſſuros illos ideo dixerit Moſes: quia quamuis ad diuerſam prorſus partem; hoc eſt, Aquilonem & Orientem habitarent; tamen per ſocietatem, & commercium, ab aliis tribubus eſſent, participaturi, quidquid apud illas boni haberetur. Sed iſta ſunt ſuperius a nobis explanata. Adſcribunt quidam Nephthalitarum hereditati etiam Damaſcum, Abilam, Chalcidem, Palmiram, Emeſam, aliaſque vrbes nobiliſſimas, poſitas verſus Eufratem. Quibus ego libenter aſſentiar; mirifice enim hoc congruit cum ea ſententia, in quam ego Iacobi prædicta ſum interpretatus. modò vt ne hoc ſit, extra eos fines excedere, quibus Deus ipſe primùm Chananæam determinauit. Nam ad Eufratem vſque habitare, nondum ipſis conceſſum erat: vt cap. primo multis eſt à me oſtenſum. Quare iſta nunc hactenus. [Chaldæus.] [Sup. c. 1, v. 4.]

Tribus filiorum Dan, pro ipſorum familiis exibat ſors &c. 40

NON eſt, quod miretur quis, cùm audit Danitas habuiſſe vrbes, quæ antè ſunt Iudæis attributæ. Diximus enim, tam amplam regionem Iudæis primum eſſe aſſignatam, magis vt in ipſorum tutela atque præſidio ea eſſet, quàm vt totam perpetuò haberent hereditatis loco. Sed Danitæ non penitus intra Iudaicos limites, neque ſparſim collocantur, ſicut Simeonitæ: quibus ea res tamquã piaculum auiti facinoris fuit; vt diximus. Particulam enim dumtaxat ab illis accipiunt ad meridiem: ceteroqui, ab ipſis recedunt in Septemtrionem: & quidem, vt Ioſephus tradit, vſque ad Doram; vt autem ſacrorum verborum deſcriptio poſtulat; paullulum modò vltra Ioppen. Nam profecto ad Doram pertinere non potuerunt Danitarum limites, cùm eſſent Ephraimitæ, Manaſſenſeſq; interpoſiti. ſed Ioſephus magis in armis, quã ſacris literis verſatus eſſe videtur; tametſi de vtraq; diſciplina ſe ipſe æque iactet. Vrbes צָרְעָה, Saraa, & אֶשְׁתָּאוֹל, Eſthaol in campeſtribus locis poſitas fuiſſe, audiuimus capite xv. Nimirũ campus ille שְׁפֵלָה, Sephela, quæ & עֵמֶק רְפָאִים, Vallis gigantum appellatur, apud Eleutheropolim, qua ad Septemtrionẽ, qua Occidentẽ Meridiemq; porrectus, ex magna parte eſt attributus Danitis. In eo igitur ſita erant etiã iſta duo oppida, non magno ſeparata interuallo, in quo ſepultus eſt Samſon, in patris ſui monimento; qui erat Danita. Euſebius locat Eſthaol x. millib. paſs. ab Eleutheropoli, verſus Aquilonẽ; qua itur Nicopolim, ſiue Emaunta. Paullo autem citeriorem Saraã. עִיר-שֶׁמֶשׁ, Hir-Semes. hoc eſt, ſolis vrbẽ, putant eſſe eam, quę in Iudaico catalogo dicebatur, בֵּית שֶׁמֶשׁ, ædes ſolis. poſitaq; erat ſupra Cariath-iaarim, & Cheſlon, verſus Occidentem. שַׁעַלְבִּין, Selabin, & אַיָּלוֹן, Aialon exſtabant in monte Hares, vicinæ inter ſe: quod ex Iudicum hiſtoria apparet. in qua LXXII. pro, Selabin, dixerunt, vulpes. nimirum שׁוּעָלִים, pro שַׁעַלְבִּין, interpretantes. Sed cur pro אַיָּלוֹן, Aialon, dicerent, vbi erant vrſi, non poſſum ſatis conſtituere. Hebræi enim vrſum דֹב, vocant, non autem, לוֹן, quod equidem ſciam. De Aialone diximus capite decimo. Paralipomena eam aſylum faciunt: in quibus Latinus, mendosè, Helon, pro Aialon habet. Eſſe enim eas diuerſas vrbes patefacit hic locus. אֵילוֹן, Elon autem verbo ad vocales immutato, in Regũ hiſtoria memoratur, fuiſſe vnà cum vrbibus Selabin, & Beth-ſames, in præfectura Ben-decaris: vnde & illud effici videtur; Hir-ſemes, eſſe Beth-ſemes. quod modò dicebam. Significat autem אֵילוֹן, arboris genus, vt alibi multis diſſerui. Atque ideo, quoties vt loci proprium nomen vſurpatur; ſolet certa quãpiam appoſita nota definiri. Exempla ſunt: אֵלוֹנֵי מַמְרֵא, Quercetum Mamre. אֵלוֹן מוֹרֶה, Quercus monſtratoris. אֵלוֹן מֻצָּב, Quercus ſtatuæ. אֵלוֹן בְּצַעֲנַנִּים. Quercus in Saananim, aut Quercus apud tranſmigrãntes, & vagos homines. denique præſens locus in Regum hiſtoria dicitur, אֵילוֹן בֵּית חָנָן, Quercus Beth hananis. Quamuis illic Latinus alium locum Elon, alium Beth-hanan faciat. De תִּמְנָה, Thamna, ſiue Themna, aut Thamnatha diximus in Iudaica hereditate. Longe aberrare, mihi videntur, qui hanc in monte Ephraim collocant; cum exſtitiſſe infra Saraam appareat de Samſonis hiſtoria. Diuerſa enim ab iſta eſt illa Ephraimitica; cui cognomentum Hares, & Sarah eſt attributum; quamque ſibi deliget Ioſua, proximis verſiculis. De Accarone, & Elthecone diximus alibi. Porrò de גִּבְּתוֹן, Gebbethon, ſcriptum eſt in Regum libro, fuiſſe eam Palæſtinorum vrbem, quam cùm obſideret Nadab Ieroboami filius, eſt à Baaſa interiectus. Nominis enodatio eſt, eminens

[Danitæ.] [Danitæ quidam alii [illegible] ſui Septemtrionẽ habitatione.] [Ioſephus non ſatis peritus ſacrarũ literarũ.] [צרעה Saraa.] [אשתאול Eſthaol.] [Sephela campus. Vallis Gigantum.] [Iudic. 16. v. vlt.] [עיר השמש Hir Semes.] [בית שמש Beth-Semes.] [Iudic. 1, 35.] [שעלבין Selabin.] [אילון Aialon.] [1. Reg. 4. 9.] [אילון Elon.] [Hir-Semes.] [אילון] [תמנה Thamna.] [Iudic. 14.] [גבתון Gebbethon.]

בעלת Baalath Cariath-Iaarim.

eminens locus. de quo conſicias, eam in colle quopiam exſtitiſſe. Porrò בַּעֲלָת, Baalath, neſcio an ſit Iudæorũ Baaloth, an verò Baala, id eſt Cariath-Iaarim. Hoc certe Doctorib. Hebr. placuit: qui vrbem hanc, ipſam quidem Iudæorum fuiſſe; at ſurburbanum eius agrum; Danitarum, prodiderunt: hac, opinor, ducti coniectura; quòd Danitæ, cùm nouas ſedes quæſitum irent, memorentur ita apud Cariath-Iaarim nocte caſtra feciſſe, vt non in vrbe; quippe quæ Iudæorum eſſet; ſed in ſuburbano agro, conſederint. Iudic. 18. בְּנֵי-בְרַק, Bane-barac, diuiditur à Latino, in appellationes duas. At בְּנֵי, hoc eſt, τὸ υἱῶν coniungit. Euſebius; qui etiam ipſe diduxit in duo nomina; ſcribit exſtare vicum haud procul ab Azoto, nomine Bareca. fieri ergo poteſt, vt is noſtræ huius vrbis ſit monumentum. Nam ſi Ioſepho credimus, Danitarum fines ad Azotum vſque pertinebant. Geminæ fuerunt גַּת-רִמּוֹן, Gath Remmon. altera Manaſſenſium erat. Huius verò Daniticæ reliquias fuiſſe prodidit Euſebius, in grandi villa, XII. millib. paſſ. citra Dioſpolim exſtante, cum ex Eleutheropoli illuc iretur. Neſcio an longè aberret, ſi quis hanc fuiſſe Geth putet; de qua dixi capite XI. De ceteris vrbibus nullam facere poſſum coniecturam, quia obſcuræ ſunt in ſacra hiſtoria. Porrò illa clauſula; *Cum limite è regione Ioppes*, generatim opinor, vrbes eas complectitur, quæ in conſpectu Ioppes erant poſitæ. Sed de יָפוֹ, Ioppe, quam adhuc Barbari nominant voce Hebraica, Iapho, at Veneti, ſuo more, Zapho, tam multa multi ſcripſerunt, vt meis verbis nihil ſit opus. Quare hoc vnum monebo, quod Strabo etiam; Maris litus adhuc ab Ægypto ad Ortum verſus inflexum, ab Ioppe reflecti planè in Septemtrionem. In hunc portum appellunt noſtri homines, qui Ieroſolymam petunt. Eſt enim is rectiſſimus ex Cypro curſus.

Bene Barac. Geth Remmon. Geth. Sup. c. 11. Ioppe.

Porrò egreſſus eſt terminus filiorum Dan, ab ipſis &c.

SENTENTIA verborum ſacrorum hæc eſt, Danitas olim extra ſe; hoc eſt, extra eam hereditatem, in qua collocati, diuina ſorte, fuerant, emigraſſe; aliaſque poſſeſſiones quæſitum eſſe profectos. Cum enim illas ſedes aduerſus Amorrhæos obtinere non poſſent; ſed e planis locis, quæ plurima erant, cogerentur in montes: ac ne inde quidem diu prohibere hoſtes quirent, profecti verſus Boream, vrbem Leſem, quam ſors quidem Nephthaliorum eſſe fecerat; ſed Sidonij ditione tunc ſua tenebant; ceperunt, occuparunt, habuerunt. mutatiſq; veteribus nominibus; quibus modò Leſem, modò Lais dicebatur; appellauerunt Dan: vt eius viri, à quo originem ipſi ducebant, grato animo memoriam conſeruarent. Sed huius rei narratio in Iudicum libro eſt perſcripta. Iudic. 18. Neque enim viuo Ioſua contigit. ſed quo tempore nemo Iſraelitarum remp. gubernabat. hoc eſt, vt ego certe autumo; poſt Ioſuæ exceſſum, nondum creato principe Othoniele. Planè ergo ex hoc loco rurſus efficitur; non eſſe à Ioſua conſcriptum hunc commentarium. quippe poſt cuius fata acciderunt, quæ hic ſcribuntur. Sed cur, inquies, commemorantur nunc? Nempe vt ſemel, quibus locis habitauerint Danitæ, oſtendatur. Verùm vrgeſ: dicisq; iſta ante ſortitionem geſta videri; cùm ſcriptum ſit: Ad eum vſque diem Danitis non cecidiſſe ſortem hereditatis inter ceteras tribus. Iudic. 18. Atqui hoc de ſorte, qua contenti viuere poſſent intra ſuos fines, debere accipi, præſens nos locus admonet, cùm dicuntur, *ex ſe eſſe egreſſi*. hoc enim eſt, ex ſuis finibus, quos ſorte fuerant nacti. Et quis non videt, Danitas etiam tum Saraam, & Eſthaol habuiſſe, cùm ſexcẽtos viros in illam expeditionẽ mitterent? Sed cur ſua ſorte minus contenti Danitæ, quàm aliæ tribus eſſe potuerunt? Nimirum cùm parum pij gratiq; aduerſus Deum eſſent, infeſtas ſibi nationes barbaras non ſatis repellere quiuerunt, cùm eſſet vniuerſum illud litus portuoſiſſimum; vt Strabo annotauit: & Debbora cecinit. Dicit enim Debbora, Danitas in nauibus latuiſſe, cùm prælio non interfuiſſent. & alioqui ſuopte ingenio raptores, & alieni appetẽtes fuiſſe, teſtatus eſt & Iacob, & Moſes. Sed לֶשֶׁם, Leſem, ſiue לַיִשׁ, Lais, poſita erat ad radices montis Libani: in ea valle, aut planitie, quæ Rehobæa dicebatur ab vrbe רְחֹב, Rehob: vbi præcipuus Iordanis fons eſt: à quo flumini iſti poſitum eſſe nomen tradunt Doct. Hebr. Eſt enim, inquiunt, explicatio יַרְדֵּן, Iordanis, יוֹרֵד מִן דָּן. Iored min Dan. id autẽ eſt, fluens ex Dan. Vocatus eſt is locus, inſequentibus temporibus, Paneas, vt Plinius, cum Doct. Hebr. ſcribit. Stephanus appellat πάνιον. Sed Philippus Herodis frater, cùm Tiberij imperio illic tetrarchatum ageret, inſtauratam vrbẽ, de Cæſaris & ſuo nomine Cæſaream Philippi appellauit. Ferunt nunc Pelin, corrupto ſcilicet Panij nomine, dici. Abeſt à Sidone verſus Orientem millia paſſ. circiter XXXV. Et quia à tergo, id autem eſt, verſus Septemtrionẽ, habet montẽ Libanum, quo conſtat finitã eſſe Chananæã: ideo ſæpe Dan, pro termino terræ ſanctæ aquilonari dicitur. ſicut Beer-ſaboa pro auſtrali. Sed enim loco iſti iam tum nomen Dan fuiſſe videtur,

Danitæ quãdo migrarint ad Leſem. Ioſua non eſt ſcriptor ſuæ hiſtoriæ. Cur Danitæ ſua ſorte non fuerint contenti. לשם Leſem & Lais. Vallis Rehobæa. Iudic. 5. יַרְדֵּן Iordanis. Paneas. πάνιον. Philippi Cæſarea. Pelin. Dan cur terminus terræ ſanctæ. Occupatio.

Geneſ.14. v.14.

Occupatio.

videtur, cùm Abrahã illuc vſq; hoſtes perſequeretur, qui fratris ſui filium Loth captũ abducebãt. Eſt quidẽ hoc nũcupatus nomine is locus in Moſis libro. Verùm ne Moſis quidẽ memoria ſic fuiſſe dictũ, eſt ex iis verbis perſpicuum, quę nunc tractamus. Quare certũ eſt illud, quod in huius cõmentarij initio dicebam, Neq; Moſis libros ſic, vt nunc habẽtur, ab illo eſſe cõpoſitos: ſed ab Ezdra, aut alio quopiã diuino viro: qui pro vetuſtis & exoletis locorũ vocabulis, noua, quibus rerũ geſtarum memoria poſſet optime & percipi, & conſeruari, repoſuerit. Sed illud eſt hoc loco monendum; in Latinis libris; cùm dicitur, *vocantes nomen eius Leſem Dan*, expungendũ eſſe Pronomen, *eius*. Neq; enim vrbi ex coniunctione factum nomen, Leſem-dan, eſt impoſitum. Sed ipſa Leſem, vocata eſt, Dan. Qua in re miror viros etiã Hebraicè doctos eſſe halucinatos. Fuit igitur Danitarum hereditas, ab Occidẽte, maris litore terminata; inde ab Azoto, aut certè propè ab ea vrbe, vſque ad Ioppen. Ad Orientem verò verſus, extẽdebatur latus auſtrale ab Azoto vltra Eleutheropolim. atque ita reflectebatur verſus Cariath-Iaarim, & inde Ioppen. Ceterùm quia Iacobi & Moſis prædictiones de Danitis, ad hominum ingenia moreſq; potius, quàm ad hereditatis ſitũ ſpectare videntur: ſuperuacaneum fuerit, eas hic explanare; cùm ſint alteri⁹ loci. Quapropter hoc ſolũ dicã, exiſtimare me, ideò extractã poſtremo loco ſortem tribus Danitię eſſe; quamuis alioqui Dan maior natu fuerit, quàm Nephthali. quia infauſta quædam de iſta tribu prędixiſſe videtur Iacob: atq; etiã Moſes. Et, vt diuus Auguſt. cẽſet, einſmodi ex quibus cõiectura augurari poſſimus, Antichriſtum ex Danitis naſciturum eſſe. Neque enim, ego certè, aliã hic rationem diſpicere poſſum ſatis firmã mutati ordinis. cuiuſmodi in aliis ſortis caſibus inuentæ ſunt. Sed iſta nunc hactenus.

Supra præfatione & ca 10 atque aliis.

Moſis libri, vt nunc habẽtur, non ſunt à Moſe ſcripti.

Latini libri emendantur.

Epilogus deſcriptionis finium Danitarum.

Auguſtinus quæſt. in Ioſu.

Cur Danitarũ ſors vltimo loco exierit.

Cumq; abſoluiſſent partitionem hereditatis terræ; &c. 49

Supra cap. 14. v.6.

AVDIVIMVS Calebum dicentẽ, nõ de ſuis ſolùm rebus, verùm etiã de Ioſuæ, Deũ verba ad Moſen feciſſe; cùm ſibi montẽ Hebronẽ promitteret. Fieri ergo poteſt, vt huic quoq; extra ſortẽ promiſſa tũc fuerit hereditas, quam ſibi cumq; deligeret ipſe. verũ ego magis cẽſeo, eũ Põtificis Eleazaris monitis ad petẽdã eſſe inductũ, cũ huic de ea re oraculũ eſſet datũ. Hoc enim illud eſſe videtur: *Secundum os Domini.* Admonet igitur nos hic locus, vt in rebus omnibus Dei nutũ obſeruemus. Chriſti enim doctrina, & ſacrę literę oracula ſunt lõgè certiſſima; ſi ea ſequamur; nõ autẽ noſtrorũ animorum affectiones; glorię opumq; ambitionẽ; voluptatũ cupidinẽ; odiũ, inuidiã, alias. Et idẽ ille ſpiritus qui Chriſto auctor fuit, vt in deſertũ ſecederet; inde in Galilęã rediret; nihil deniq; nõ faceret: qui Paullũ in Aſia vetuit loqui verbũ Dei; neq; vel conantẽ, ſiuit in Bithyniã iter facere; Ieroſolymã verò, quaſi vinculis præhenſum, attraxit: Deniq; qui noſtrã obui⁹ ſuſtẽtat infirmitatẽ, & precãdi Deũ imperitos regit; is, inquã, Spiritus, in rebus omnibus Dei volũtatẽ ex operto conſcientię animi noſtri, tamquã ex tripode, nobis patefaciet: vt niſi volẽtes, aberrare à Dei cõſilio nõ poſſimus. Sed enim prædicanda eſt ſæculis omnibus ſingularis Ioſuæ modeſtia, & tẽperantia. qui cũ ſummo imperio, difficillimis tẽporibus perfunctus eſſet; æquumq; videretur, vt penes quẽ maximi fuiſſent labores, apud eundẽ prima quoq; eſſent premia; nõ antè rebus ſuis priuatis conſultum cupiuit, quàm publicarũ procurationẽ prorſus abſoluiſſet. Ac ne tunc quidẽ locum aliquẽ palmarẽ arrogãter ipſe occupauit: in quo, tamquã in regia, prę ceteris popularib⁹ ſuis, ſuperbe, & ſplẽdidè habitaret; nedũ poſſeſſiones alicui ſuas ereptũ per vim iuit. ſed modeſtiſſimè inter ſuos tribules (erat enim Ephraimita) poſſeſſionẽ, nullis, præ quauis alia, cõmoditatibus inſignẽ (hoc enim eſt illud, בתוכם in medio ipſorũ): ſed; quod eſt vero ſimillimũ; multis reb⁹ deteriorẽ, ſibi optauit: in qua poſſet, nõ lautè, & regali cũ luxu verſari; ſed ſedere: id eſt, multis curis, & laborib. feſſam ſuã ſenectutẽ humiliter traducere: pulchro ſcilicet & memorabili exẽplo id præſtãs, quod cognominis Ioſua Sirah, ad illius, opinor, modeſtiã alludẽs, monet, cũ ait, Si te ducẽ cõſtituerũt, ne te efferas: ſed talẽ te gerito, quaſi vnus ſis è multis. habeto ipſorũ curã: ac tũ demũ ſedeto, quęq; tibi op⁹ ſunt procurato: gloriamq; cõſecutus requieſcito. Sic enim eſt mẽdoſus ille locus legẽd⁹. Certè mõtanæ poſſeſſiones in ſiccis illis locis deterrimę ſunt: & cãpeſtribus poſthabẽtur. In qua re diuus Hieron. Paullã illã ſuã eſſe miratã ſcribit, cùm ad Ioſuę monimentũ viſeret: quod ipſe poſſeſſionũ omniũ diſtributor ſibi mõtana & aſpera loca delegiſſet. Sed neq; ab ædificiis paratũ fuiſſe locum argumẽto eſt, quòd vrbẽ ipſe exædificauit, prius quàm in ea conſideret. Poſſent autẽ iſta ad verum Ioſuam noſtrũ Chriſtum ſcita ἀναγωγῇ accõmodari: qui cũ eſſet omniũ Dominus, videri voluit minimus virorũ. Et in forma Dei exiſtens, formã ſerui ſumſit: partaq; nobis per ſuos labores maximos, & ærumnas; per crucẽ; per mortẽ deniq;, hereditate cæleſti, nullũ amplius à nobis operæ pretium repoſcit, quàm vt ſibi locũ in medio noſtri: hoc eſt, in animis noſtris cõcedamus, & in noſtris cœtibus: quẽ locũ ipſe ſibi ſua benignitate & gratia, pro habitatione cõparet, ædificetq́; ceteroqui prorſus incultũ: immo vitiorum noſtrorũ pedore fœdum. Thamnatæ enim iſti attributum eſt cognomen-

Admonitio. Dei nutus in rebus omnibus eſt obſeruandus.

Oracula Dei qualia nunc.

Luc.4. Act.16.

Ioſuæ modeſtia laudatur & temperãtia in deligenda hereditate.

Rom.8.v.26.

Eccleſ.32.v.1. locus emendatur.

Hiero. epitaph. Paullæ.

Anagoge. Ioſua Ieſus Chriſtus eſt.

Eſai.53.v.3. Philipp.2.v.7

Thamna Ioſuæ cur dicta ſit Sarah.

tum סרה Sarah, vel ab aritudine, vel à ſitu, & pedore. Sed iſta tamquam digito vno indicaſſe ſatis eſt. Ipſa enim deinde lectoris pietas facilè penitius eũ abducet in diuina ſenſa.

Iſtæ ſunt poſſeſſiones hereditariæ, quas aſſignarunt, &c. 51.

Hæc ſunt à nobis explanata initio capitis XIV. Sed hîc additum eſt, *Coram Domino, pro foribus tabernaculi ſolennis.* ad ſanciendum, & veluti obſignandum religionẽ quidquid adhuc actum eſt. quaſi præſidente atque coram inſpectante Deo, annuenteque ſic geſta omnia ſint, vt ſunt geſta. LXXII. illam verborũ complexionẽ, *abſoluerunt diuiſionem terræ*, ſunt interpretati his verbis, ἐπορεύθησαν ἐμβατεῦσαι τὴν γῆν, hoc eſt, abierunt cernere hereditatem; ſiue poſſeſſum terram. Nimirum pro eo, quod eſt Hebraicè, ויכלו abſoluerunt, illi traiectis duabus mediis literis legerunt, וילכו abierunt. Nos igitur freti paratiſſimo ſemper diuino auxilio, ſic comparemus animos corporaque noſtra: vt domitis prauis cupiditatibus, per virtutes hoc breue iter vitæ tranſeamus. quo deinde à Christo Ioſua noſtro, qui vnus ſimul Eleazarum Pontif. max. repræſentat; cùm ſit æternus ſacerdos: atque à duodecim capitibus patrum tribuum Iſraeliticarum, ipſis duodecim Apoſtolis, coram Deo patre, pro foribus cæleſtis ſacrarij, promiſſæ nobis portionem hereditatis accipiamus. eaque perpetuò inter beatos ſpiritus fruamur. Amen.

Admonitio.

Qui ſint duodecim viri noſtræ hereditatis diſtribuendæ.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAPVT XX.

Ivs τῆς ἀσυλίας, hoc eſt, ſanctitatis locorum, quod hoc capite agitur; ſeriò quidem eſt à Deo, in lege, per Moſen nõ ſolùm verbis præceptũ; ſed etiam cis Iordanem ad rem collatum; ſimulatq; tribus duæ & dimidia illic ſedes ſuas nactæ erãt. Verùm tamen, niſi poſtquam hereditatẽ ſuam creuiſſent etiã ceteræ tribus, ipſæ aſyla deſignare nec debuerunt, nec potuerunt. Hoc enim ex iis, quæ de iſto iure à Deo ſunt cõſtituta, in Deuteronomio, certum eſt. Suo igitur ordine aſylorũ hîc leges tractãtur, poſt diſtributas inter tribus poſſeſſiones. quæ vetuſtiſſimæ fuerunt inſontiũ homicidarũ vindiciæ: non etiã ſceleratorũ. qualia ſunt ab Romulo, Hercule, horumq; nepotibus cõſtituta aſyla. Eſt autẽ huius iuris hęc maxima ratio, Ne inſontis hominis fundatur ſanguis: quo terra vſq; eò cõtaminatur, vt expiari, niſi ſcelerato ſanguine eius, qui innoxio ſanguine ipſam fœdauit, non poſſe, Deus pronuntiauerit. Nã cùm iis, qui cognatione cõiuncti fuere cum eo, qui interfectus erat, licuerit, propter rei immanitatem; vbi in cognati ſui interfectorem incidiſſent; eum quoq; trucidare ilico; facilè accidiſſet, vt etiam minimè ſcelerati homicidæ, iuſto cognatorũ dolore, cæco impetu facto, perimerentur; niſi in certos illi ſe locos potuiſſent recipere; quorum ſanctitate vel eò vſque eſſent tuti, dum dicta cauſſa, ſuam innocentiã iudici probauiſſent. Aſyla igitur, quæ Deus ſanciuit, ſolos inſontes tutabantur homicidas: Hoc eſt: eos, quorum animus ab omni mala voluntate, conſilioq; cædis eius patrandæ fuerat alienus. quod luculenter, exemplo adiuncto, in ſacris cõſtitutionibus eſt explicatũ. Nam bene Adrianus reſpondit: In maleficiis voluntatẽ ſpectari, nõ exitum. Et eum qui hominẽ occiderit; ſi nõ occidẽdi animo id fecerit, abſolui poſſe. Eſt enim natura ipſa nobis inſitũ; vt malã mentẽ odio habendam eſſe iudicemus; bonam, etiam ſi peccet, nõ itẽ. Sed poſteritas, partim gloriæ cupidine, atq; ſuperba arrogantia: vt ſuam ipſa maieſtatem amplificaret: alij imprudente religionis opinione, ius τῆς ἀσυλίας, apud ſtatuas, apud quæuis tẽpla, apud ipſa etiam cœmiteria, apud Epiſcopos; & neſcio vbi nõ, conſtituerunt. Et haberent quidem fortaſſis iſta tam frequentia aſyla maioris miſericordiæ ſpeciem, ſi innoxiorũ hominũ ſalutis gratia inſtituta eſſent. Verùm quòd homines cuiuis flagitio obnoxios, immo omnibus ſceleribus coopertos tutẽtur, id mihi certè, videtur longè indigniſſimũ eſſe. & Romuli inſtituto, quàm Dei legibus iſtis magis cõſentaneũ. Sed publicos latrones, & nocturnos depopulatores agrorũ excipit Innocẽtius. Scilicet, vt alius nemo, quãtumuis ſceleratus; qui modò ad paſſim obuia aſyla cõfugerit, noxæ dedi poſſit. ſed quãuis graue, & impiũ ſcelus admiſit, impunitatẽ, corpore ſaltẽ, habeat. Parũ clementer ſcilicet dictũ à Deo eſt: Si quis ſtudio occidit proximũ ſuũ, ab altari meo auelles eũ, vt moriatur. Melior profectò in repub. vt certè nũc morati homines ſunt; ſanctio Iuſtiniani eſt: qua ſceleratos homicidas, adulteros, virginũ raptores, ab aſylis abſtrahẽdos, ſuppliciisq; afficiẽdos cẽſet. Quis enim ęquo animo ferat, Deũ ipſum homicidij, quo nullũ facinus magis deteſtatur, patronũ, defenſoremq; ſtatui? aut Principes, quorũ mun⁹ erat, facinoroſos meritis pœnis coercere, facinoroſorũ receptatores, protectoreſq; eſſe? Certè res ipſa clamat, indulgẽtiores iſtos legũ latores; dum clemẽtiæ laudẽ ex ſcelerũ impunitate affectauerunt; optimos quoſque,

Romuli aſyla. Ratio aſylorũ.

Aſyla Dei pro ſolis inſontibus.

Aſyla ab Imperatoribus & Pontificibus conſtituta.

Deut. 4. v. 41.
Deut. 19. v. 1
Geneſ. 9. v. 6. Numer. 35. v. 33.
Ibidem. v. 21.
Deutero. 19.
L. Diuus Adrian. ff. ad L. Corn. de ſicar.
L. 1. codi. ad...
C. inter alia. extra, de immunit. eccleſ.
Exo. 21. v. 14.
Auth. de mandat. Princ. §. Neque autem.

quoſque atque innocentiſſimos homines maleficorum libidini expoſuiſſe. cùm nulla ſit peccandi illecebra maior, quàm impunitatis ſpes. Adeò, vt iam ea, quæ ipſa etiã horrere deberet natura, flagitia, aſſiduitate, & cõſuetudine peccandi, vix grauia eſſe videantur; & præ delinquendi licentia, καὶ ἀδείᾳ; multi ne ad aſyla quidem; etiam ſi atrociſſimè peccauerint, feſtinandum ſibi putent; fruſtráque Tiberius, ſi ad imperiũ ex inferis redeat, aſyla omnia ſublaturus poſſit videri. Atqui aſyla Dei ne ipſos quidẽ vel maximè inſontes homicidas ita defendebant; vt immane facinus, quamuis aliena omnino ab eo fuiſſet ipſorum voluntas, prorſus impunè ferrent: verùm ſuæ etiam inconſiderantię pœnas dabant, in exſilio viuere coacti, muriſque aſyli, quaſi carcere concluſi, tantiſper dum viueret eius temporis Põtifex max. Sed iſta ſuis quæq; locis, in explanandis ſacris verbis, tractabũtur.

Ceterùm locutus eſt Dominus ad Ioſuam dicens, &c. 1 2 3.

N O N eſt quod exiſtimes, incuſari tacitè vigilantiſſimi Imperatoris ceſſationẽ: quaſi, qui mentem ſuam diurna nocturnaque cogitatione pertractabat, ne quid eorum, quæ à Deo, aut Moſe in mandatis habebat, omitteret; is iam aſyla conſtituere neglexerit, toties antè imperata, in Exodo, Numeris, Deuteronomio. Hoc enim modo iſta verba ſignificãt: illum, vt adhuc omnia, quæ ex vſu fuere, ita nunc hæc quoque de cõſtituendis aſylis mãdata, inſtinctu, afflatuq; diuino, in tẽpore procuraſſe: atque de ipſis ad populum retuliſſe. Neque enim, vt nuper dicebã, niſi poſt diſtributã terram, conſtitui aſyla potuere. Vocant autem Hebręi aſyla עָרֵי מִקְלָט. quod eſt, ac ſi dicas, vrbes receptus. קלט enim excipere, atq; retinere quippiam ſignificat: vt certe ea vox à veteribus Iudæis in Doctrinali vſurpatur. Nam & coniunctionẽ eam, qua ſurculus in arboris truncum inſitus coaleſcit cum trunco, à quo eſt receptus, vocant קליטה. Et in ſacris literis קלוט vitium eſt corporis, cùm membrum, quod natura ſeparatum eſſe debebat, alteri eſt membro agnatum: veluti ſi duo digiti in vnum ſunt concreti; aut quæ bifida eſſe debebat vngula, eſt enata ſolida. Datiuus caſus *Vobis*, eſt, vt ſæpe ſolet, otioſus: modo quodam loquendi. Niſi exiſtimare mauis, eo ſignificari, ad ſolos Iſraelitas pertinere ius aſylorum, de qua re in extrema huius capitis parte diſputabitur. Porrò in illis verbis, *per errorem, inſciens*: non eſt vitium τῆς ταυτολογίας: vt exiſtimaſſe videntur L X X I I, & eos ſecutus Latinus, qui alterum reddidiſſe contenti fuerunt. Sed geminata ſententia, omnis, quoad eius fieri poteſt, defenſio, ſceleſtis homicidis præciditur. Quo magis mirum eſt, his tam multa perfugia, & præſidia, ab iis etiam, qui interpretum Dei dignitatẽ obtinuerunt, eſſe conceſſa. Sed & illud obſeruãdum eſt: homicidij modò, non etiam aliorum flagitiorum aſyla dari à Deo. Nimirum alia peccata vix vlla ſunt aliquando cum innocentia coniuncta, ſed ſtudio, voluntate, deditaq; opera patrantur. Improbam autem voluntatem Deus minime impunem voluit haberi. Ceterùm animam, pro homine dicere, ſynecdoche eſt, quia anima hominis præcipua pars eſt. Nam mox רֵעֵהוּ, hoc eſt, ſocium, vocat, quem nunc animã dicit. Percutere autem, pro interficere, ſæpè dicunt Hebræi. Sicut Latini percuſſorem, interfectorem. Pro vindice ſanguinis, quod Hebraice eſt גֹּאֵל הַדָּם, reddiderunt L X X I I. ἀγχιστεύοντα τὸ αἷμα: hoc eſt, iure cognationis vindicantem ſanguinem: explicatè ſanè, & commodè. Perinde ſcilicet, atque ſi occiſi hominis ſanguis, manu homicidæ oppreſſus, aſſeratur per vindictam, in libertatem. Nam etſi licuit, lege Dei, impunè occidere interfectorem: tamen ea vindicta iis ſolis permiſſa fuit, quos iuſtus dolor impelleret: hoc eſt; qui ſanguinis neceſſitudine deuincti interfecto homini erant.

Asyla vnde dicta Hebræis. קלט

קליטה

קלוט

Dandi caſus otioſus.

Cur aſyla homicidiorũ, nõ aliorum peccatorum Deus dederit.

Anima pro homine.

Percutere, pro occidere.

Vindex ſanguinis.

· *Fugientem enim ad vnamquampiam iſtarum ciuitatum, &c.* 4

I A M ipſa cæromonia exponitur, quæ in hoc iure vſurpando adhibetur: ſed ea eſt in Numeris perſcripta explicatius; atq; etiã in Deuteronomio. Eſt aũt eius ſumma ferè hęc. Qui imprudens, nõ deliberato animo, aut volũtate, hominẽ interfecerat; is ad proximũ aſylũ confugiebat, atq; in ipſa vrbis porta ſubſiſtebat. in eaq; ſenatoribus, quorũ illic perpetuò aliquot, tanquã pro tribunali, ſedebãt, ad audiendas popularium ſuorũ cauſſas. iis igitur ſenatoribus cùm ille factũ ſuũ paucis verbis, & ſummatim expoſuiſſet: ex quo apparebat inſontẽ eſſe: admittebatur in vrbẽ; & in tutelã magiſtratus recipiebatur: vt ſecurè inibi habitare ei liceret, vſq; eò, dũ occiſi hominis cognati, ipſum perſequẽtes, accuſatẽt. Tũ enim ſenatus frequẽs vtriq; parti dabatur, vt ſolenni iudicio altera accuſaret, reſpõderet altera. Ibi ſi dicta cauſſa percuſſor inſontẽ ſe eſſe probauit, abſoluebatur quidẽ à capitali crimine: ſed tamẽ inibi, tanquã in exſilio manendũ ei erat, tãtiſper dũ viueret eius tẽporis Pontifex max. Quo vita functo, ad ſuos ille demũ reuerti potuit, à propinquorum occiſi hominis vindicta ſecurus. Nam ante id tempus, extra aſyli muros deprehenſus,

Numer. 35. Deuter. 19.

Summa cæremoniæ in aſylis vſurpandis.

 impunè

impunè ab illis potuit trucidari;etiam ſi ſuperioris iudicij ſententia abſolutus fuiſſet. Sin verò noxiæ conuictus erat ; tum magiſtratus eius vrbis,in qua facinus admiſerat , à magiſtratu aſyli ipſum repetebat;receptumq́ue in manus vindicis ſanguinis noxæ dedebat. Putant quidem plerique cum Doct. Heb. non in aſylo dari debuiſſe in profugum capitis iudicium : ſed vbi cædem fecerat. Illic enim de tota re cognoſci certius potuiſſe. Et hác ſuam ſentẽtiam ſacris etiam verbis planè affirmare ſe poſſe credunt. Scriptum eſt enim, inquiunt, in Numeris: Et iudicabit cœtus inter percuſſorem, & inter vindicẽ ſanguinis, ſecundum iſtas leges. & liberabit cœtus homicidá è manu vindicis ſanguinis: & reducet ipſum cœtus,ad vrbem receptus ſui,ad quam confugerat. manebitq́ue in ea,vſque dum moriatur Pontifex max. &c. Quo enim,inquiunt,modo abſolutus reducetur ad vrbem, ad quam cõfugerat,ſi in ea ipſe cauſſam dixit; atque eius vrbis ſenatus iudiciũ exercuit? rectè ſanè. ſed ego viciſſim interrogo: cur in culpa cùm eſſet,damnatum,vt noxę dederetur, mittebat repertum ab aſyli ſenatu eius vrbis ſenatus,in qua facinus fecerat;(nam & hoc in Deuteronomio ſcriptum eſt luculẽter.) ſi in hac; nõ in illa vrbe,iudicatum iudiciũ eſt? Neque enim capitis iudicium, niſi in præſentem conſtitui potuit, poſtquam ſemel ad aſylum perfugiſſet. Debebat enim ipſe ſtare coram ſenatu : & pro ſe cauſſam dicere. Ad hnc: quis non exiſtimet,ideò potiſſimum in Leuitarum vrbibus ſolis conſtituta aſyla eſſe: quo illiuſmodi capitalia iudicia maiore cum religione,atq; iuſtitia fierent? Ná quod illos vnũ mouet: cùm ſe iudicio à vindice ſanguinis abſoluit, reducitur; vt ego certè exiſtimo,in vrbẽ,in quam confugerat;nõ ex altera illa vrbe,in qua peccarat; ſed ex aſyli porta: aut alio quopiam aſyli loco,in quo cauſſam dixit,iudiciumq́ue redditũ eſt. Puto enim iſtam reductionem abſoluti,eſſe antitheſin eius traditionis condemnati, quæ in Deuteronomio,vt dixi,ſcribitur. Atq; hanc ego ſacrorũ verborum ſimpliciſſimá, veriſſimamq́; eſſe ſententiá exiſtimo. Ceteroqui nõ magnopere lubet de ea re cum quoquá cõtendere. Quin hoc quoq; fortaſſis nõ ineptè dicat aliquis;Ea verba,quæ ex Numeris proferebantur,accipiẽda quidẽ eſſe,de cœtu eius loci, in quo homicidiũ fuerat admiſſum: ſed tum demum,ſi homicida ad eius vrbis magiſtratũ;non ad aſylum;confugiſſet,vel itineris periculo,vel alia re prohibitus. Nam illud, *ad vrbem receptus ſui*, videtur nõ incommodè interpretari poſſe,de vrbe,ad quam confugere debuiſſet. Neque enim homicidæ innoxij cæco propinquorum furori prorſus relinquendi à magiſtratu alterius vrbis erant, cùm ad aſylum euadere non potuiſſent: ſed iuuandi potius,vt in tuto eſſent.

Margin (left): In qua vrbe iudicium homicidij conſtitutum ſit.

Margin (right): מכות / מכות פ׳ ב׳ — Num. 35. v. 24 — Deut. 19. v. 12.

Quia imprudens percuſſit ſocium ſuum,quem non, &c. 5 6.

Margin: Socius quis.

A contrario ſenſu, ſi prudens percuſſiſſet ſocium ſuum, hoc eſt , quemnis hominem; quem ſecundum leges diuinas odio proſequi non poterat;eſt enim natura omnibus hominibus inter ipſos ſocietas: igitur ſi ſciens hominẽ percuſſiſſet;dedendus erat in manus vindicis ſanguinis. nõ tamẽ temerè, vel leuiter: ſed poſtquá corá ſenatu cauſſam dixiſſet; ſolenniq́; iudicio damnatus fuiſſet. Atqui ne ſic quidẽ tradebatur à Leuitis vindici ſanguinis: ſed alterius vrbis ſenatui,in qua peccauerat: vt hic demũ vindicis illum iuſtæ iræ permitteret. vſq; eò ſcilicet ſacratũ rerum adminiſtri Leuitæ: qui aſylorũ omnium ciues fuere,& iudices,à ſanguine fundendo ſeſe abſtinebát. Tuetur autẽ præſens locus æquitatẽ aduerſus ſummũ ius: oſtenditq́; pro illa omnes leges interpretari debere. Ceteroqui enim ſi ad quæuis ἁμαρτήματα, vno eodemq́; rigore,pro verborũ,quibus latæ ſunt,tenore accõmodentur,ſæpè iniquiſſimæ ſint. Docet inſuper,laudẽ,& culpá,quæ cũ actionibus hominũ coniunctæ ſunt,in deliberatione,atq; volũtate ipſa potiſſimùm cõſiſtere: pœnaq́; iudiciorũ liberam eſſe innocentiam. *Quem non proſequebatur odio ab heri & nudius tertius*. Atqui ex illa impunitate,quam aſylorũ peperit multitudo,ea eſt iá nata impietas, vt multi ſint ſicarij,qui pauculis nummis operá ſuá locitent,ad ſauciandũ,vel occidendũ hominẽ,quẽ numquá viderũt;& percuſſorum ſe nomine vẽditent. Ceterùm quid ſit *ab heri & nudius tertius*,alibi eſt à nobis expoſitum. Cùm porrò ſequitur in ſacris verbis, *vſque ad mortem ſummi pontificis:* curta eſt narratio;ipſaque breuitate obſcura. Nam,vt antè dixi, tutus in aſylo erat; vſque dũ cauſſam accuſatus dixiſſet. Iá verò dicta cauſſa,ſi abſolueba-tur;tamẽ manere etiá in aſylo debuit,tátiſper dum viueret eius temporis Põt. max. Hoc enim definito exſilio plectebatur ipſa incõſiderátia,in re tá atroce;vt maior eſſet cautio. Prętermiſſũ ergo eſt,quid illo fieri debuerit,qui dánatus eſſet. Eſt aũt animaduertẽdũ,immẽſam Dei ſapiẽtiá,ſimul & miſericordiá,dũ alienũ a culpa homicidá ad tẽpus coercet muris aſyli, mirificè conſulere propinquorũ hominis occiſi oculis : ne immaturo percuſſoris aſpectu illi violẽtur. ſed ipſorũ animi dolor interea,tẽpore ipſo,ſanetur. Videntur autem

Margins: Leges ex æquo ſunt interpretandæ. — Laus & culpa ex voluntate pendent. — Braui in Italia. — Homicida inſons cur in aſylo manere ad tempus debuerit.

hanc

hanc legẽ ſecuti eſſe rerum capitalium æquiſſimi iudices Areopagitæ; cùm impruden- Areopagitæ.
tem,neque ſceleratum homicidã ἀπενιαυτισμῷ,hoc eſt, annuo exſilio, damnare ſolerent.
Nimirũ tam immanis res apud omnes homines ſemper habitũ eſt homicidium; vt etiã Omne homicidium piaculo opus habet.
ij,qui imprudentes inſcienteſque id feciſſent, tamen certis piaculis opus habere ſint exi-
ſtimati;quo à furiarũ exagitatione;hoc eſt;à ſuæ ipſorum conſcientiæ terrore, poſſent cõ-
quieſcere.Neque verò id mirum eſt;cùm hominẽ perimere,ſit ipſam quodã modo rerũ Grauitas homicidij.
vniuerſitatem,atque adeò ipſum Deum violare.Eſt enim homo ad imaginẽ Dei creatus:
Suprà cap 6. v 15. Geneſ.9.v.5. quæ res quanta ſit,explicatum à nobis alibi bene multis verbis eſt. Hoc enim illud eſt,
quod in ipſo rerum ortu dictum eſt à Deo.Sanguinẽ vitæ veſtrę requiram,requiram;in-
quam,ipſum ab omni animante,& ab homine:requirã hominis animam à viro,qui ipſius
frater eſt. Qui fuderit ſanguinẽ hominis;per hominem fundetur ſanguis ipſius. Sed au-
diamus tanti piaculi cauſſam. Quia,inquit, ad imaginem Dei factus eſt homo. Sed hoc
hactenus. Cur autẽ Pontificis morte hoc exſilij tempus definiretur, multæ ſunt doctorũ
virorũ ſententiæ,atque eæ in magna varietate conſtitutæ. Ego paucas, eaſque præcipuas Cur exſilium inſontis homicidæ definitum ſit morte Pontificis Max.
annumerabo. Vir magna doctrina ,& ſumma etiã apud ſuos gentiles auctoritate Moſes
Maimonius. More nebuchim lib. 3. cap. 40. Maimonius;in eo cõmentario quem inſcripſit מורה הנבוכים. hoc eſt,doctorẽ eorũ qui du-
bij hærent,ſcriptum reliquit in hanc ſententiã. Quod,inquit;is qui imprudens fecit ho-
micidiũ,exſulat:id eò fit,vt trãquilletur intereà animus vindicis ſanguinis;dum nõ videt
eum,qui facinus fecit. Pendet verò ipſius in patriam reditus ex morte eius viri,qui cùm
ceteros mortales omnes dignitate pręcellat,atque ab omnibus Iſraelitis ſumme ametur;
conſentaneũ eſt,eius acerbo caſu ſedari dolorem,quem ſanguinis vindex ex cognati ſui
cæde cõceperat. Quippe ſic comparatũ eſt hominũ ingenium : vt quiſquis habet infor-
tuniũ;ſi par,aut maius alteri accidiſſe viderit, minùs doleat de ſuo. Nullius autẽ omniũ
hominum calamitas grauior,apud nos certè,exiſtimatur,quàm Pontificis maximi mors.
Hæc ille,propè ad verbum. quem ſecutus,vt videtur,Leui Gerſonis,Prudẽter,inquit,vo- R. Leui F. Gerſonis.
luit lex reſtinguere feruorẽ animi vindicis ſanguinis,de morte propinqui conceptum,eo
quòd cerneret,principem virum,quãtus eſt Pontifex,etiã morte eſſe peremtum. Atque R. Bahaiaus.
huic ſubſcribit Bahaiaus.Sed Doct. Heb. quo libro de pœnis tractãt,hanc afferunt cauſ-
מסכת מכת פרק ב׳ ſam. Põtificis,inquiunt,propriũ munus erat, implorata Dei miſericordia auertere triſtes
illiuſmodi caſus à ſui ſæculi hominibus.Iure igitur admiſſi delicti piaculũ in eius morte
poſitum eſt,cuius in exorando Deo negligẽtia illud eſt admiſſum. In cõmentarils vetu-
ſtis,quæ ספרי vocantur,redduntur aliæ rationes:quas hoc loco laudat Kimhi. Sed quia ספרי R. David Kimhi.
parum firmę mihi videntur,piget adſcribere.Et Paullus Fagius,eas cõpilauit,expoſuitq́;
in iis annotationibus,quas in caput x x v. Numerorũ ſcripſit,à ſe ex Chaldęo cõuerſum.
Porrò R. Iſaac Æramæus,vir egregiè doctus,& acutus,de iſta re ſic ſcripſit. Mihi,inquit, R. Iſaac Aręmaus in Iſaaco colligato.
videtur,ideò,niſi mortuo Pontifice,homicidã exire aſylum non potuiſſe: quia cùm aſyla
omnia,vtpote vrbes Leuiticæ,fuerint in ditione Pontificis;debuerintq́ue ei ſeruitutẽ, &
officia,vt primari eius tribus;probabile eſt,homicidã, poſtquam illuc ſe receperat,ſimili-
ter atque alios ciues,omne genus officia Pontifici debuiſſe:eaque quàm diu iſte viueret,
præſtare debuiſſe:cùm ei ciuis nexu vinctus eſſet: ceterùm diuinã miſericordiã voluiſſe,
vt, quando ille innoxius eſſet;illiuſmodi ſeruitute ab vno ſolo premeretur rege. Itaque
mortuo Pontifice,qui tamquam rex Leuitarũ erat;exire illum eo ſeruitio, atque ad ſuas
poſſeſſiones redire licuiſſe: Hæc Æramæus,ingenioſiùs,meo iudicio, quàm firmiùs. Sic
igitur ferè Iudæi,cordatiores certè;ſentiunt. nugatores enim omitto. Noſtri pleriq; om-
nes,cùm rationẽ aliam reddere non poſſunt,tamquam in aram,cõfugiunt ad anagogen:
Ambroſ. de fuga ſæc. cap. 2. Nam diuus Ambroſius, in eo opere,quo ſæculi fugam & doctè, & pie ſuadet; poſtquam
de aſylis multa diſputaſſet, hærere tandem dixit , interpretationem ſecundùm literam,
in eo,quod de exſpectanda Pontificis morte conſtitutũ eſt.Ego verò,etſi vereat, ne parũ
ſit placiturum quod afferam;nihil enim ſatis liquere poteſt,in re tã obſcura: dicam tamẽ
quod ſentio: Igitur,ſicut exſilium ipſum,ita etiam hanc,de exſpectanda Pontificis morte
legem,ad cædis humanæ immanitatem declarandam pertinere cenſeo.quaſi ſcilicet ho-
micida,vt impurus;quippe humano pollutus ſanguine;intra aſylum,tamquam intra prę-
ſcriptas latebras, occultari tantiſper debeat ; neque inter alios homines liberum efferre
caput poſſit ; dum ſuperſtes is eſt , quem in terris Dei primarium interpretem , & eius
diuinæ maieſtatis perſonam quodam modo adumbrantem, atque omnino omnis reli-
gionis,pietatis, ſanctitatis ἀρχηγὸν ac principem; è ſublimi muneris ſui ſolio reipub. ſta-
tum ſemper continentem , ille facinoris illius ſui diritate omnium grauiſſimè offendit:

Mihi enim certè prorſus ſpectare huc videtur, quod in Numeris, tamquam cauſſa, affertur, cur tanta ſuperſtitis Pontificis debeat eſſe reuerentia, his verbis: *Qui vnctus eſt oleo ſancto*. Eſt enim id, vt videtur, hoc ſenſu accipiendum. vſque eò dum in viuis manet ille pontifex, in quo ipſa Dei maieſtas eſt violata, per huiuſmodi facinus; quod interea, dum ille pro Deo fungebatur ſummo ſacerdotio, eſt patratum. Scio equidem eſſe, qui libertatem reuertendi poſt mortem Pontificis, acceptam referri debere ſtatuunt renouationi gratiæ; qua nouus ſuccedit ſacerdos ad reconciliandum Deo populum. quaſi hæc offenſas ſuperiores placare magis poſſit. eoſque qui ſolius erroris pœnas dabant, non malitiæ, in integrum reſtituere. Quorum ego ſententiam laudo quidem, vt acutam, & ſubtilem: verùm cur probare non poſſim cauſſa eſt, quòd videre videar, legem iſtam nullam prorſus noui Pótificis rationem habere: ſed rem omnem ad eius exceſſum referre, quo viuo patrata cædes fuerat. Verùm enimuerò ipſa ἀναγωγὴ vt certiſſima, ita aptiſſima eſt. Significat enim, genus humanum, niſi per mortem ſummi Pontificis Chriſti, in cæleſtem patriam ſuam reuerti nó poſſe, vnde ſemel, per Adæ errorem exſulare cœpit. Aut, primum noſtrum parétem Adamum, poſtea quàm omnem poſteritatem errore ſuo interfeciſſet, patria ſua extorrem, ſperare nullum reditum potuiſſe, niſi per Pótificis Chriſti mortem, aduerſus quem maximè peccauerat, tamquam Deum, & hominem. Quin veteres etiam Iudæorum magiſtri illud Adæ facinus, rectè, &, vt opinor, imprudentes, in hanc ſententiam interpretantur, in iis commentariis libri Numer. quæ Rabba vocant.

Num. 35. v. 25. — *Anagoge.* — במדבר רבה

Conſecrarunt igitur ipſam Cedes in Galilæa, &c. 7

VERBVM קָדַשׁ ſignificat quidem ſæpe, rem quampiam conſtituere, deſignare, atq; in vſum aliquem deſtinare accommodareque; ſed tum ſolùm, quando adhibentur quædam religionis cæremoniæ. Optimè igitur conſecrádi verbo reddi videtur. De vrbibus, quæ nominantur, diximus alibi. Euſebius diuerſam eſſe hanc Sychem exiſtimat ab illa Dinæ ſtupro, Ioſephi ſepulchro, aliiſque multis rebus nobilitata vrbe: quam, vt diximus, poſteritas dixit Neapolim, vulgus nunc Naplozam vocat. Sed veteres Iudæi, in commentariis inſcriptis Tanhuma, ſiue Ielammedenu, Neapolim fuiſſe aſylum céſent. Idq; ego eſſe credibilius opinor: cùm de duabus Sychem nihil certi proditum ſacris literis eſſe videatur. Fuit quidem, vt apparet, Sychem, apud montem potius, quàm ſuper montem poſita. Sed ſatis fuiſſe puto, vt vrbis indicium mons procul videri poſſet. Nam ideo in montibus conſtituta fuiſſe aſyla certum eſt: vt obuiam iretur errori miſerorum hominum; qui quadam infelicitate in facinus illud incidiſſent: cùm certo itinere conſpectam procul aſyli vrbem poſſent petere. vſque eò enim Deus iſtorum calamitati ſuccurrendum putauit; ne innoxio ſuo ſanguine pœnas vindicibus darent; atque ita terra magis magiſque pollueretur; vt ipſas etiam vias, quæ ad aſyla ducerent, ſternere accuratè iuſſerit. Quò ſpectat etiá ipſa commodiſſima aſylorum diſpoſitio per vniuerſam regionem, atque æquabilis diſtantia. Propè enim par eſt viæ ſpatium ex quouis terræ ſanctæ angulo ad vnum illorum quodlibet. Nam Hebron vrbs extabat ad Meridiem: Cedes ad Septemtrionem: Sychem inter illas medio loco. Etenim ſic fieri voluerat Deus. Dixerat enim, cùm de tribus aſylis verba faceret: Diuidite fines terræ veſtræ, cuius vobis poſſeſſionem daturus eſt Deus veſter, in partes tres: nimirum æquales; quantum certè ipſa locorum ratio permittat. Quin à Doct. Heb. exiſtimatum eſt, in illo, quem nuper dicebam, libro; & quidem probabiliter, vt puto; paria fuiſſe interualla ab extremitate auſtrali terræ ſanctæ ad Hebronem; ab Hebrone ad Sychem; à Sychem ad Cedes; denique à Cedes ad extremitatem aquilonarem.

שכם *Sichem. Neapolis.* — *Tanhuma.* — *Aſyla cur in montibus.* — *Diſpoſitio aſylorum æquabilis diſtantia.* — מסכת מכות פ' ב'

Trans Iordanem verò Ierichuntis ad orientem, &c. 8

FVERANT quidem tria iſta aſyla cis Iordanem à Moſe conſtituta. verùm, vt eſt à Doct. Heb. proditú, religioſum illud ſanctitatis ius nó habuerunt, niſi tum demum, cùm etiá altera illa trans Iordanem eſſent cóſecrata. Eaque cauſſa eſt, cur iá denuò, nulla Moſis facta mentione, hæc deſignentur. Scribunt porrò iidem Doct. Heb. vtraque perfugia, ſic altera alteris, ipſo ſitu reſpondiſſe: vt in pari eſſent altitudine, ſiue latitudine coſmographica, Hebron, & Boſor; tum Sychem, & Ramoth; denique Cedes, & Gaulon. ſed eius rei fides ſit penes illos. Neque enim veritas, niſi ſciotheris facilè inueniatur. Sed multa illi alia de aſylis illic nugati ſunt; quæ non fuerit operæpretium adſcribere: ſunt enim digna illis hominibus; quos Deus multauit amentia, & cæcitate, atque ſtupore animi: quique ita palpant in meridie, ſicut cæci in tenebris. Si quis tamen curioſior etiam illa deſideret, eum iubeo Fagium, quem nuper laudabam, adire. Facere tamen non poſſum, quin

Deut. 28. v. 28.

ſum, quin vnum commemorem. Mirabile videtur, cur non plura apud nouem tribus, Cur tot aſyla cis, quot trans Iordanem.
& dimidiam inſtituta ſint aſyla, quàm apud duas & dimidiam. Hoc ergo facillimè expe-
diunt Doct. Heb. illi, homines acutiſſimi ſcilicet. In Galaaditide, inquiunt, frequentiora
fiebant homicidia. Et hoc ne ſomniaſſe videantur, vt multa; certiſſimum laudant aucto-
Oſeæ 6. v. 8. rem Oſeam vatem, qui dixit: Galaad ciuitas maleficorum, callida in ſanguine, fundēdo
videlicet. Quaſi verò aſyla pro maleficis, & callidis latronibus ſint comparata. Sed hoc eſt
iſtorum hominum ſingulare acumen. Melius Nehmannus. Duo, inquit, regna, Sehonis R. Moſes Gerundenſis.
& Og, etſi paucis tribubus ſint attributa, cum ea regione, quæ propriè Galaaditis nomi-
nabatur; tamen cùm ampliſſima eſſent, non paucioribus aſylis opus in eis erat, vt inno-
centum hominum ſaluti conſuleretur; quàm in reliqua Chananæa vniuerſa. Sed cùm
addit Nehmannus; hoc quoque reſponderi poſſe: Moſis gratiæ conceſſum à Deo eſſe, vt
non pauciora ipſe, quàm Ioſua aſyla conſtitueret; non minùs quàm Doct. Hebr. pueri-
liter nugari mihi videtur. Amplitudinis enim loci rationem eſſe habitam, inde efficitur
Deut. 19. v. 8. apertiſſimè; quòd tria inſuper alia aſyla inſtituenda fuerint, ſi olim fines ampliores popu-
Ierem. 48. v. 24. 1. Machab. 5. lo concederentur à Deo. Ciuitas Boſor, quæ ab Hebræis בֶּצֶר Bezer, & בָּצְרָה Bozra dici- בֶּצֶר & בָּצְרָה Boſor.
tur; poſita erat in Moabitidis planitie, vt ait Ieremias. hoc eſt, in iis campis, quos Moabiti-
cos vocare ſolemus. Ex Machabæorum verò hiſtoria certum eſt, eam exſtitiſſe in deſer-
to. Nam illic Galaaditidis nomine vocatur vniuerſa regio, quæ cis Iordanem eſt Iſraelitis
aſſignata. Erat ergo iſta vrbs in Rubenitarum hereditate poſita trans Arnonem longiuſ-
culo interuallo: ſicut Hebron, non in ipſa Iudaicæ hereditatis extremitate; ſed interius,
pro primo à meridie aſylo deſignabatur. Nam longè alia eſt illa בָּצְרָה Boſra, opinor, quá
Iſa. 34. v. 6 & 63. v. 1. Supra cap. 13. v. 26. Iſaias apud Idumæos collocat. De רָאמוֹת Ramoth diximus capite XIII. Porrò גּוֹלָן Golan,
ſiue Gaulon, supereſt in prægrandi vico, vt ait Euſebius, in Bathanea, hoc eſt, Baſanitide. גּוֹלָן
Hæc vrbs nomen dedit amplæ atque uberi regioni, quæ Gaulonitis appellatur. Hanc Galan vrbs Gaulonitis regio.
duplicem eſſe ſtatuunt: Superiorem inde à Libano monte ad Lacum Geneſaram dedu- Gaulonitis duplex.
cunt: Inferiorem autem litore Geneſaræ ad Gadaram vſque vrbem definiunt.

Iſtæ fuerunt vrbes publicè conſtitutæ pro omnibus, &c. 9

Supra cap. 18. v. 1. QVOD dico, *vrbes publicè conſtitutæ*, eſt Hebraicè עָרֵי הַמּוּעָדָה. Diximus autem ſupe-
rius, cùm vocem מוֹעֵד exponeremus; poſitionem, יָעַד vſurpari, de loco, aut tempore præ-
ſtituendo. Fuerunt ergo aſyla, de communi omnium ſententia conſtituta loca, ad quæ
perfugerent inſontes homicidæ. Nam quod R. Dauid Kimhi interpretatur, vrbes con- R. Dauid Kimhi.
gregationis: quia illuc, vt ait, conueniebant homicidæ, parum plenè videtur ille rem
ipſam dicere. Neque enim percuſſorum tantam illuc frequentiam conueniſſe eſt credi-
bile, vt à conuentu iſtis, vocarentur, vrbes congregationis. Quod porrò additur, *pro omni* An pro ſolis Iſraelitis conſtituta aſyla.
bus Iſraelitis, & pro peregrino, id excludere quoſuis ab aſylis, qui Iſraelitæ non ſint, aut certè
communi cum illis ſacrorum iure non vtantur, autumant Doct. Heb. & eorum aſtipu-
מסכת מכות פ׳ ב׳ latores Iudæi plerique omnes. Sed vocabulum, גֵּר, non ſolos eos ſignificare, quos
προσηλύτους appellamus: ſed ſæpè ſimpliciter, hominem peregrinum, certa res eſt. Nam
ipſi etiam Iſraelitæ fuerunt גֵּרִים, hoc eſt, peregrini in Ægypto. Et in Numeris præter,
גֵּר, etiam תּוֹשָׁב, hoc eſt, inquilinus, hac lege cenſetur. Sed quando vetuit Deus Iſraelitis,
ne alienæ religionis homines apud ſe habitare ſinerent: credibile quidem eſt, legem de
iis peregrinis potiſſimum loqui, quos dixi προσηλύτους vocari. Verùm eo non efficitur; vt
Doct. Heb. pro ſua mala mente, volunt: ſi quis alienigena, neque Moſis inſtitutis initia-
tus, forte quadam, non malo animo, aut voluntate, cædem feciſſet apud illos, necari eum
ilico debuiſſe; etiam ſi ad aſylum euaſiſſet. Deus enim ſimpliciter deteſtatur omnem
innoxij ſanguinis effuſionem. Neque quoſuis alienigenas à ſuo populo impunè interfici
voluit; ſed Chananæos, & rebelles Sed prius quàm digrediamur ab aſylis: monendum Aſyla cur omnia Leuitis attributa ſint.
eſt; ea omnia Leuitis aſſignari pro habitationibus. Nimirum, vt ſacerdotij dignitate vis
iniuſta melius prohibeatur: vtque à viris diuini humaniq́ue iuris peritis illiuſmodi capi-
talia iudicia ſanctius rectiuſq́ue iudicentur. Quare longè à vero aberrare mihi viden-
tur, qui contendunt, in ea ciuitate, in qua patratum facinus fuerat, redditum iudicium
hoc eſſe. Sed de iſta controuerſia diſputatum ſuprà ſatis eſt.

Acceſſerunt autem primates inter patres Leuitarum, &c. 1

LEVITIS, vt exſortibus hereditatis, attribuendas eſſe ciuitates pro habitationibus, & ſuburbana arua pro pecore ipſorum, de cuiuſque ceterarum tribuum hereditate, cum alibi, tum diſertiſſime in Numeris ſancitum à Deo eſt. qui eas vrbes numero, & earum ſuburbana ſpacio certo definiuit, ne dantium tenacitas ſcilicet, cum accipientium cupiditate contenderet, alterique alteros vlla re fraudarent. Id igitur nunc agitur. & quidem in tempore. Neque enim potuere tribus ceteræ de ſua quiſque hereditate vrbes decidere, quas Leuitis darent, prius quàm ipſæ accepiſſent. Iá verò, debebant in primis aſſignari Leuitis illæ ſex vrbes, quæ pro aſylis fuerant deputatæ. Erant ergo etiam aſyla antè nominanda, quàm de Leuitarum habitationibus ageretur. Sed dicat aliquis. In extremo capitis deciminoni dicebatur; abſolutam fuiſſe partitionem terræ. nihil ergo opus eſt iſta diſtributione. Atqui cùm Leuitæ exheredes eſſent, nihil ad eos illa diuiſio attinebat. Illud verò dubitationem habere aliquam videtur: Fuerint ne Leuitæ vrbium ſuarum, & prædiorum domini; an verò vſu fructuarij modò; vt loquuntur Iuriſconſulti. Sed mihi quidem videtur Deus hoc dubium ſanciuiſſe ſatis apertè, cùm in Leuitico diceret: Si quis emerit à Leuitis, deſinat poſſidere domum emtam, & vrbem, in iubilæo: quia domus vrbium Leuitarum ſunt ipſorum poſſeſſio, inter Iſraelitas. Aget autem ſuburbanus vrbiũ illorum ne venditor. eſt enim æterna ipſorum poſſeſſio. Verumenimuerò, videntur rurſus XII. viri accuſandi ceſſationis. qui non vltrò Leuitis proſpiciunt: ſed dum interpellẽtur, exſpectant. Atqui quis credat Ponticem max. Eleazarum ſuos tribules, atque adeò ſeipſum fuiſſe neglecturum; vt ceteri collegæ, viri ſanctiſſimi, indiligentes fuerint? Igitur quod primates inter patres Leuitarum memorantur adire duodecim viros, eoſque mãdati Dei admonere: id modò ſignificat: illos, cùm res ad eam opportunitatẽ perductæ fuiſſent, acceſſiſſe ad diuiſores communi ſuorum tribulium nomine, vt deſignatas ab illis vrbes, ſortirentur. Simpliciter enim Dei iuſſa exponunt, dum ſe ſiſtunt. Ac ſi dicát; ſe adeſſe à populo Leuitico allegatos, vt eas quadraginta octo vrbes ſortiantur, cum ſuis pomœriis, quæ pro illa tribu ſunt deſignatæ. Non eſt quidem allegatorum numerus ſacris literis ſignificatus. Sed credibile eſt, fuiſſe duodecim; vt minimum: ternos videlicet, è quaque gente. Erant enim Leuitarum gentes quatuor, Caatitæ ex Aharone prognati; Caatitæ non nati Aharone, Gerſonitæ, & Meraritæ. Ceterùm, quæ cauſſa fuerit, cur tribui Leuiticæ non vna aliqua aſſignaretur regio; ſicut ceteris; explicatum à nobis eſt capite XIV. vt & multa alia, quę ad Leuitarum conditionem attinent. Illuc igitur lectorem remitto. Nomen אָבוֹת, cui patres ſubijciuntur, interpretatur rurſus Latinus familias & cognationes: profectò non aptè. Non enim ſingularum cognationum primates diuiſores erant: ſed ſingularum nouem & dimidiæ tribuum. De verbo מִגְרָשׁ dixi, ab eiciendo eſſe ductum. quia locus eſſet, extra vrbis muros poſitus. LXXII. hic dicunt τὰ περισπόρια. hoc eſt; agros anteurbanos ſemente exultos: alibi autem, τὰ ἀφωρισμένα, & τὰ ἀφορίσματα; quibus verbis planè exprimitur notatio vocabuli Hebraici. Eſt etiam, vbi περιπόλια reddunt: quia pomœria illa vrbem circumquaque ambiebant. Symmachus προάστια, hoc eſt, ſuburbana, dixit. eumq; nos ſumus imitati. Sed de iſtorum ſuburbanorum amplitudine, diſputauimus cap. XIV.

Ordinis ratio. Occupatio. An Leuitæ fuerint ſuarũ poſſeſſionum domini an vſufructuarij. Num. 35. Leuit. 25. v. 33. & 34. Quot fuerint Leuitarum allegati. Leuitarũ gentes quatuor. Sup. cap. 14. v. 4. Latinus reprehenditur. Num. 26. v. 16. מִגְרָשׁ LXXII. Symmachus.

Dederunt igitur Iſraelitæ Leuitis de ſuaipſorum hereditate, &c. 3

OS *domini*, eſt ipſum Dei oraculum; quod per Moſen ediderat Deus, diuino ſuo inſtinctu, atque afflatu. Non eſt autem exiſtimandũ, populi arbitratu deputatas eſſe vrbes Leuitis. Neque enim, niſi deterrimas, atq; incõmodiſſimas ſibi quęque tribus ademiſſet, quas Leuitis daret. Planè autem, ſicut in aſylis conſtituendis obſeruandũ erat æquabile interuallũ; ita & in Leuitarum habitationibus. ne illi ab vllis hominum cœtibus abeſſent longius. quippe apud quos ſcientia rerum diuinarũ humanarumq; cuſtodiebatur. & ex quorum ore lex Dei erat petenda. Fuit ergo diuiſorum prudentiæ proprium munus; de ſingularum tribuum hereditate vrbes certas detrahere, ipſo ſitu ad Leuitarũ ſedes accommodas. atque eas cùm quadraginta octo deſignaſſent, in claſſes quatuor diſtribuere. vt deinde quatuor illæ Leuitarum gentes inter ſe illas ſortirentur. Quod autem iubet Deus in Numeris, vt locupletiores tribus, plures vrbes conferant in Leuitarum vſum, egentiores pauciores; id de terreni vel ampliore, vel anguſtiore ſpacio accipiendum eſt,

Os Domini. Leuitæ æquabili interuallo habitabant. Malach. 2. v. 7. Num. 35. v. 8. Explicatur locus.

meo

meo certè iudicio. Erat enim omnino, vt dixi, videndum, ne illa ſacerdotum veluti collegia, ab vllis hominum cœtibus abeſſent longiùs. Et probabilis videbatur nobis eorum ſententia, qui dicerent, omniũ tribuum portiones, ſoli bonitate æſtimata, æquales fuiſſe. Nam vt demus, cuique tribui, pro tribulium numero, non ſortitò, ſed diuiſorum arbitratu, vel auctas, vel diminutas fuiſſe ſuas partes; eaque ratione alias tribus aliis ditiores factas: non potuiſſet ſanè ea inæquabilis varietas efficere, vt aliæ aliis minùs incommodè pluribus vrbibus carerent. Tam enim opus habent ſex habitationibus familiæ ſex, quàm tres tribus.

Euenit autem ſors cognationibus Caathitarum, &c. 4 5 6 7.

CVM tres eſſent cognationes ab vna ſtirpe, Leui, prognatæ, Caathitæ, Gerſonitæ, & Meraritę: Caathitas verò rurſus in gentes duas ipſa dignitas diduxiſſet; his quatuor deinceps ſequentib. verſiculis exponitur, apud quas tribus iſtarum quatuor cognationum vnaquæque nacta ſit ſuas poſſeſſiones. Sed explicabo paucis genus vniuerſum. Ita enim faciliùs omnia intelligentur. Igitur Leui tertius Iacobi ex Lea filius genuit filios tres; Gerſon, Caath, Merari. Ex Caath nati ſunt Amram, Iſaar, Hebron, Vziel. Porrò Amram genuit Aharonem, & Moſen, atque Mariam. Ex Aharone, præter Nadab, & Abiu, qui malè perierunt, prognati ſunt Eleazar, & Ithamar. atque ex his duobus ſolis eſt propagatus ſacerdotum & Pontificum ordo, de Dei ſententia; quam florente Aharonis virga ſignificarat. Caathitarum ergo alij ſunt, qui Aharonitæ vocati poſſunt: atque hi ſoli ſacerdotes ſunt. alios ſacra verba plerumque appellant, reliquos Caathitas: ac ſi dicant, nõ Aharonitas. hi ad ſacerdotij dignitatem non aſcendebant: ſed in Leuitarum numero cenſebantur. quos diuina lex Aharonitis, hoc eſt, ſacerdotali ordini, ſubiectos eſſe voluit; & propè mancipio dedit. Scriptum autem reperi apud Hebræorum magiſtros, ampliſſimum dignitatis ſacerdotalis gradum; hoc eſt, Pontificatum, perpetua ſucceſſione apud Eleazaris poſteros manſiſſe, vſque ad Heli; qui ex Ithamare fuit ortus. Sed ob flagitia filiorum huius, denuò rediſſe ad Eleazaris genus, Solomone regnante. Zadoc enim, qui in Abiatharis amoti locum ſufficiebatur, ex Eleazaris natum nepotibus fuiſſe. Quod quia minimè peruagatum eſt, volui annotare.

Genus Leuitarum.

Numer. 17.

Caathitæ.

Numer. 3. v. 17.

De pontificum ſucceſsione.

Dederunt ergo Iſraelitæ Leuitis vrbes iſtas, &c. 8 9 16.

IAM nominatim enumerantur vrbes, quas quæque cognatio Leuitarum ex quaque tribu accepit. Tribus autem Simeonitica vnà cum Iudaica cẽſetur. quia vnis finibus habitabãt coniunctæ. Sed enim animaduertendum rurſus in hac ſortitione eſt: quanta prouidentia Deus electi populi ſui res gubernauerit. Permittebãt quidem Leuitarum quatuor iſtæ cognationes ſorti ſuarum poſſeſſionum diuiſionem. At illam ſic moderatur benigniſſimus Deus, vt nihil caſu, aut fortuito factum eſſe appareat luculentiſſimè. Anteibat enim quidem Gerſom ætate fratrem ſuum Caath; at hic, propter Aharonis ſummã dignitatem, præfertur illi. Rurſus inter Caathitas Aharonitæ anteponuntur ceteris, eandem ob cauſſam. Ad hæc, locantur ſortis caſu Aharonitæ, quippe ſacerdotes, nõ cis Iordanem: neque apud tribum quampiã vnam è multis: ſed apud Iudæos, & Beniaminitas: quorum illi tum regni dignitate præ ceteris tribubus omnibus eximij, tum ob Meſſiæ promiſſos natales venerandi erant. vtrique verò templi vicinitate decorandi olim; & paribus animis, aduerſus ceteras tribus, auitam probamque religionem defenſuri. Deinde reliqui Caathitæ, vt illis genere ipſo coniunctiſſimi erant, ita proxima loca ſortiuntur. nimirum apud Ephraimitas, Manaſſenſes, & Danitas. Denique Gerſonitæ anteponuntur Meraritis. Hos enim ipſa natura vltimos naſci voluerat. Et hactenus de ordine, quo Leuitarum poſſeſſiones diſpenſauit atque diſpoſuit ſors ipſa, profectò diuiniſſima. Nunc de ipſis vrbibus pauca.

Dei prouidentia in ſortis apiſsimo caſu apparet.

His, inquam, dederunt Cariath-arbe, &c. 11.

DE Arbe, & Ænac ſatis multa ſunt à nobis dicta capite XIV. & XXII. exiſtimant illud, אַבִּי ad vrbis dignitatem pertinere. reddunt enim, *μητρόπολιν*. Mirabile autem videri hoc loco poteſt: cur magno, quantum apparet, ſtudio iterum atque iterum dicatur; non vrbem ipſam Hebronem, ſed mõtem modò fuiſſe Calebo donatum. quaſi verò abſurdum ſit; vrbem, quæ antè alteri, eam nunc Leuitis aſſignatam eſſe: ac non omnes vrbes, quæ his modò dantur, antè aliis tribubus ſortitò obtigerint. Atqui obtigerãt quidẽ vniuerſè. Verùm nondum inter familias cuiuſque tribus ſingillatim diſtributæ fuerant. Alioqui enim, quibus familiis vrbs Leuitica fuiſſet attributa, eas ſuis poſſeſſionibus exheredes prorſus fieri neceſſe fuiſſet. Quod propter exiſtimandum eſt, ilico poſt ſortitionem tribuum, &

Supra cap. 14. in fine.

An vlli familiæ ſua poſſeſsio erepta, dataque Leuitis ſit.

buum ; & prius quàm, quod cuique obueniſſet tribui, id deinde inter tribules eſſet diſtributum; deſignatas eſſe cum ſex illas, pro aſylis, vrbes, tum ceteras quadraginta duas; quas omnes Leuitæ eſſent habituri. Sunt qui hoc loco miris modis extollunt Calebi raram modeſtiá, tam æquo animo ferentis, priuari ſe vrbe ampliſſima. At ego nihil video, quod Calebo ſit detractum. Neque enim vrbs Hebron ei fuerat donata, ſi ſacris verbis credendum eſt. Sed dicent, Dabiram illi eſſe ademtá; quá maxima mercede obtinuerat, filiæ ſuæ nuptiis. Atqui in ſacris verbis eſt, חֲצֵרִים, hoc eſt, loca non munita muris, vnà cum agro Hebronis, fuiſſe data Calebo. Dabiram autẽ quis neget fuiſſe munitiſſimá? ad quam capiédam præmio tam pulchro ille ſuos cómilitones prouocabat. Sed cur vrbi alienæ capiendæ præmia propoſuit, inquis? Profectò ſi ſuo agro potiri volebat, expugnandæ vrbes exterminandíque hoſtes fuere. Ceterùm de vrbibus, quæ hic enumerantur, diſſeruimus in hereditate Iudaica. Eſt ſanè in multarum nominibus magna diſcrepátia, ſi cum his catalogis conferas ea quæ in Paralipomenis ſcripta ſunt. Nam vrbs Iota, quę hoc loco nuncupatur, in Paralipomenis tacita relinquitur. Et pro Ain, illic ſcripta eſt Aſan. Cuius rei cauſſam hanc afferút Doct. Heb. Cùm deſignatis, inquiunt, Leuitarú certis habitationibus, earum non nullæ etiam tum in Chananæorum eſſent manibus; datæ ſunt, tamquá commodato, illis aliæ; quibus tantiſper vterentur, dum eliminatis hoſtibus, ſuis poſſent frui. itaque factum eſt, vt in Ioſuæ cómentario eæ ſolę ſint nuncupatæ, quæ Leuitarú propriæ fuerunt. at in Paralipomenis, quas vel ſuo iure, vel commodato poſſidebát. Adiungenteſque exemplum, Cedes, inquiunt, cùm diu in hoſtium poteſtate maneret, Leuitæ pro ea, vicinam Gamalam habebant. Hæc Doct. Heb. Nos verò alibi diximus, multis de cauſſis proprias locorú hominumq; appellationes mutari tempore. Et eſt etiam, vbi vni loco, aut vni homini diuerſa ſunt ab initio impoſita nomina. Neque dubium eſt, quin diuerſi ſacræ hiſtoriæ libri, non ex iiſdem omnes annalibus ſint conſcripti. quæ res alibi eſt à nobis diſputata. Denique libros Paralipomenon multis in locis curtos eſſe ; ne dicam confuſos, nemo non animaduertit, qui vel leuiter legit.

An Calebo aliquid detractum ſit.

Cur in Paralipomenis aliæ Leuitarum vrbes nom[...] quam in Ioſua.

1. Paral. 6.

מסכת מכות פ׳ ב

Cedes.

Gamala vrbs. Propriæ locorum & hominum appellationes mutantur tempore. Annales ſacri. Libri Paralipomenon curti ſunt, & confuſi.

Suprà cap 10. v. 13.

De tribu filiorum Beniamin, ipſam Gabaon, &c. 17

Almon. עַלְמוֹן Bahurim. בחורים Anathoth. עֲנָתוֹת

IN Paralip. tacita præteritur Gabaon. Et pro עַלְמוֹן Almon ſcriptum eſt עָלֶמֶת Alemeth; verbo ad literam vnam immutato. Eſt autem vtriuſque nominis notatio, iuuentus. Vnde hæc eadem vrbs in Dauidis hiſtoria nominata eſt בַּחֻרִים Bahurim. quod ipſum quoque iuuentutem ſignificat. Collocant autem quidam Bahurim, ſiue Almon, bis mille paſſ. ab Anathoth, verſus Orientem: putantque caſtellú fuiſſe in deſerto, recedés à móte Oliuarum ad Boream. quam verè, ego neſcio. Ceterùm, עֲנָתוֹת. Anathoth, Ieremiæ vatis ortu claram vrbem, ſcribit diuus Hieronymus abfuiſſe ab Ælia tribus millibus paſſ. verſus Septemtrionem. Videntur autem iſtæ duæ vrbes, Alemeth, ſiue Almon, aut Bahurim, atq; Anathoth, ſua nomina accepiſſe à duobus Beniaminis nepotibus; filiis Bechot. Horum enim alter Alemeth, alter Anathoth dicebatur. vnde eſt credibile, iſtos forte nactos fuiſſe loca, illis vrbibus vicina.

2. Reg. 3. v. 16

1. Paralip. 7. v. 8.

Cognationibus autem filiorum Caath, Leuitarum qui, &c. 20

IAM de iis Caathitis agitur, qui ex Aharone genus non ducebant. Cùm autem eſſent Aharonitis proxima ſanguinis neceſſitudine coniuncti, collocauit ipſos diuina ſors proximis etiá locis. Ephraimitæ enim, & Manaſſenſes à Septemtrione, Danitæ ab Occidente adiacebant Iudęis, & Beniaminitis, Aharonitarum hoſpitibus. Atque hic rurſus in Paralip. de vrbibus decem deſiderantur duæ: Eltheee, & Gabathon. Atque pro Cipſaim, Iecmaam, pro Thaanach, Aner: denique pro Geth-Remmon apud Manaſſenſes, Balaam ſcriptum eſt. De Cipſaim nihil certi habeo quod dicam: Mihi tamen non videtur ea eſſe Iecmaam, quæ in Regum hiſtoria; quantum apparet, haud procul abeſt ab Abel Meola: cùm memoratur Bana, procurator annonæ Solomonis, præfecturá obtinuiſſe à Beth-ſan vſque ad Abel-meolam, vſque vltra Iecmaam. Niſi ſi hoc interuallum inter Abel-meolam, quę in Manaſſenſium finibus exſtabat verſus Beth-ſan, & hanc Iecmaam, lógiuſculum fuiſſe fateri velimus. Cipſaim enim Ephraimitarum erat. Sed vrbem תַּעְנָךְ Thaanach eſſe dictam Aner, ſcribit ille, qui traditionum in Paralip. auctor eſt, ab Abrahæ puero, qui illic olim habitarit, & ſepultus ſit. Sed quem puerum dicat, ipſe viderit. Equidem ſcio Aner fœdere coniunctum cum Abrahamo fuiſſe: ſeruiuiſſe verò non memini me legere. Itaque quod ille dicit, mihi non fit veriſimile.

קִבְצַיִם Cipſaim. יָקְמְעָם Iecmaam. אָבֵל מְחוֹלָה Abel Meola. תַּעְנָךְ Thaanach. עָנֵר Aner. Auctor traditionum in Paralip.

3. Reg. 4. v. 12

Geneſ. 14.

Porrò filiis Gerſom ex cognationibus Leuitarum, &c. 27

GERSOM maximus natu filiorum Leui, duos procrearat filios, Lobni, ſiue Libni, &

1.Par.6.v.10 Semei ſiue Simi: ex priore numerantur nepotes ſex in Paralipom. à quibus exiſtimandũ eſt, multas eſſe propagatas familias. Huic ergo cognationi nunc dantur vrbes tredecim, in quatuor tribuum hereditatibus; in dimidia Manaſſenſi cis Iordanem, in Iſſachariana, in Aſerina, & in Nephthalima. De גּוֹלָן Gaulone, dicebamus nuper. Pro בְּעֶשְׁתְּרָה Beeſthera; quod nomen in Latinis libris Bozran, mẽdoſe opinor, legitur; habetur in Paral. עַשְׁתָּרוֹת, Supra cap.12. v.4. Aſtharoth. Sed de iſta vrbe diximus ſatis multa capite XII. Pro קִשְׁיוֹן Ceſion, eſt in Paral. קֶדֶשׁ Cedes. Sed hæc ea Cedes eſſe non poteſt, quæ Nephthalitarum erat. diſſeruimus autem de Ceſion, Dabereth, & En-gannim, capite XIX. Porrò quæ nunc יַרְמוּת Iarmuth vocatur, ea in Iſſacharis hereditate dicebatur רֶמֶת Rhamath. In Paralip. verò רָאמוֹת Rhamoth. quæ nomina etſi ad literas nonnullas immutata ſunt, tamen ab eadem poſitione ducuntur. Sed longè diuerſa vrbs eſt illa Iarmuth Iudæorum, non procul ab Eſthaol poſita. Pro עֵין גַּנִּים En-gannim eſt in Paralip. עָנֵם Anem. Fuit igitur hæc quoq; vrbs ὁμώνυμος. LXXII. pro iſto nomine dixerunt, πηγὴ γραμμάτων, fons literarum, cùm potius, hortorũ, dicere debuerint, niſi ſi fortaſſe illo tempore quo iſti ſcribebant, à literis, nõ ab hortis vocabatur. De Aſeriticis vrbibus dictum eſt in eius tribus hereditate oſtendenda: vbi tamẽ nulla erat mentio τῆς עַבְדּוֹן Abdon: cuius vrbis locum ego nulla coniectura cõſequi poſſum. Pro חֶלְקַת Helkath, habet liber Paralip. חוּקֹק Hucoc: quo nomine memorata eſt vrbs apud Nephthalitas. Nimirum cùm affines eſſent Aſeritæ Nephthalitis, fieri poteſt, vt apud hos pro finibus oſtendendis nominata modò, in illorum fuerit hereditate. Aut, ſi verum eſt, quod Doct. Heb. opinari dicebam; habitarunt fortaſſis Leuitæ in Hucoc, cùm vicinam ſuam Helcath obtinere non poſſent. Quæ hoc loco חַמֹּת דֹּאר Hammoth-dor nuncupatur, ea in deſcribendis poſſeſſionib. Nephthalitarum dicebatur חַמַּת Hamath. atque eadem in Paralipomenis appellatur חַמּוֹן. Porrò קַרְתָּן Carthan eſt in Paralip. קִרְיָתַיִם & Cariathaim; quaſi geminam vrbem dicas. Exiſtebat etiam hoc nomine vrbs apud Rube-
Ierem.48.v.1 nitas cis Iordanem; cuius meminit Ieremias, in campis Moabiticis.

בעשתרה Beeſthera. קשיון Ceſion. קדש Cedes. ירמות Iarmuth. רמת Rhamath. ראמות Rhamoth. עין גנים Engannim. ענם Anem. עברון Abdon. חלקת Helcath. חוקק Hucoc. חמת דאר Hamath-dor. חמת & חמון קרתן Carthan. קריתים Canathaim.

Cognationibus verò Meraritarum Leuitarum, qui reſidui, &c. 34.

Exod.6.v.19. MERARI trium filiorum Leui natu minimus genuit מַחְלִי Moholi, ſiue Mahli, & מוּשִׁי Muſi. Ex quibus prognata eſt ea cognatio, cui iam aſſignantur vrbes XII. partim ex Rubenĩs, & Gadis hereditate cis Iordanem, aliæ ex Zabulonis trans Iordanem. Obſeruãdum eſt autem, deſiderari hoc loco in Hebræo eas vrbes, quas Rubenitæ contulerũt. Nã etſi in nonnullis antigraphis, poſt commemoratas Zabulonias, duobus verſiculis illę adſcriptæ legantur, his verbis, וּמִמַּטֵּה רְאוּבֵן אֶת-בֶּצֶר וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת-יַהְצָה וְאֶת-מִגְרָשֶׁיהָ : אֶת-קְדֵמוֹת וְאֶת-מִגְרָשֶׁיהָ וְאֶת-מֵיפַעַת וְאֶת-מִגְרָשֶׁיהָ עָרִים אַרְבַּע : Hoc eſt, vt verbum reddam verbo: Et de tribu Ruben Boſor, & eius ſuburbana; & Iaſſa & eius ſuburbana: Cedemoth & eius ſuburbana; & Mephaath, & eius ſuburbana, vrbes quatuor: atque totidem etiam verbis iſti duo verſus à Chaldæo quoque expreſſi habeantur, in codice manu ſcripto Complutenſi, quod in mea Bibliotheca eſt: tamen in מסרת, hoc eſt, traditione Iudæorum; ſanè vetuſta, affirmatè ſcriptum eſt; in antiquiſſimis ſacrorum bibliorum Hebraicorum exemplaribus non extare. Idque etiam à R. Dauide Kimhi obſeruatum, & proditũ eſt. Et ſanè Latinus noſter interpres, quæ dedit, ea de LXXII. tralatione græca expreſſit; non de illis Hebraicis verſiculis· in quibus nulla eſt vel Iordanis, vel Ietichuntis, vel denique aſyli mentio. Sed vt vt iſta ſe res habet; certum eſt, deſiderari. Neq; enim alioqui ſumma confici poteſt. Et dictum ſuprà eſt, Meraritis datum iri vrbes ex Rubenis hereditate. De vrbibus quæ hîc enumerantur, diximus ſuprà. In Paralipomenis duæ ſolæ nuncupantur, quæ à Zabulonitis ſunt Leuitis attributæ; & quidem, quantum apparet, diuerſæ ab illis quatuor, quarum hîc nomina habemus. Sunt autem רִמּוֹנוֹ Remmono, & תָּבוֹר Thabor. Fieri ſcilicet poteſt, quod Doct. Heb. dicebant; vt has duas commodato acceperint, cùm illas quatuor Barbari haberent. Sed illud mirabile videtur, cur חֶשְׁבּוֹן Heſe-
Suprà cap.13. v.26. bon, in præſenti Gaditis ademta fuiſſe dicatur, cùm antè fuerit Rubenitis attributa. Sed certum eſt, eam in confinio iſtarum tribuum poſitam fuiſſe. quales vrbes ſæpe nunc vni, nunc alteri tribui ſolete aſcribi, diximus. Hoc igitur de iſta quoq; vrbe exiſtimare malo, quàm nulla auctoritate, duas Esbutas fingere.

קריתים Canathaim. Libri Hebraici manuſ. רמונו Remmono. תבור Thabor. חשבון Heſebon.

Omnes vrbes Leuitarum inter poſſeſſiones Iſraelitarum, &c. 38.

Numer.26. TRIBVM Leuiticam fuiſſe omnium minimam certum eſt. Vicies enim mille dumtaxat numerati ſunt Leuitæ, altera recenſione in Numeris. Et tamen quadraginta octo vrbes aſſignatæ ipſis ſunt. Quid eſt ergo, cur quibuſdam tribubus, in quibus plus quàm altero tanto maior fuit tribulium numerus, aliis XII, aliis XVI, aut XIX, vel XX. oppida

Occupatio. Cur Leuitis tot vrbes ſint attributæ, præ aliis tribubus.

modò

modò attributa ſint ſortitò? Atqui iam diximus ſemel, iterumque: in illis ſortitionum catalogis non omnes vrbes enumeratas eſſe, quæ cuique tribui obuenerunt in ſuis finibus: at Leuitarum omnes ſunt nominatim dictæ. Ad hoc, illud reputandum eſt: Leuitis non licuiſſe habitare rure: neq; in ſuarũ vrbiũ municipiis, pagis, villis. vt ceteris tribubus.

Dedit itaque Dominus Iſraelitis omnem terram, &c. 40

DE ea terra dicuntur iſta, quę ſolet paucis verbis, à Dan vſque ad Berſabeam definiri, Iordane, & Aſphaltitide ab Oriẽte, mari verò mediterraneo ab Occidente incluſa. Necdum enim tempus aduenerat, quo extendi fines ad Eufratem vſque deberent. De qua ampliatione diximus in huius commẽtarij initio. Sed dices, hanc quoque vt acceperint Iſraelitæ vniuerſam, multum deeſſe. Magnam enim partem Deus ipſe nuper commemorabat, quam adhuc tenebant Chananæi. Tum quid Ioſephitæ queſti ſint, non eſt obſcurum. Ad iſta reſpondet diuus Auguſtinus, his ferè verbis: Omnem Iſraelitis terrã eſſe datam. quia etiam illæ portiones, quas nondum poſſidebant, datæ fuerant ad quamdam exercitationis vtilitatem. Alia ratione nodum eum diſſoluiſſe ſe putat R. Leui F. Gerſonis: nec ſane inepta, pro Iudæorum conſuetudine. Tametſi, inquit, multi adhuc reliqui fuere Chananæi, tamen nullos fuerant Iſraelitæ bello adorti, quòs non profligaſſent. vt iã non Deum ſuis vſquam promiſſis non ſtetiſſe, dicere illi poſſint: ſed ſuam ipſi ignauiam mollitiemque culpare debeant, cur minùs ſoli in vacua Chananæa regnent. Sed hæc, & ſi ſunt illa quidem veriſſima, tamen non ſatis præſentem locum, meo iudicio, explicant. Videntur enim ſacra verba ſignificare, Deum re ipſa ſoluiſſe iam Iſraelitis ſua promiſſa. Idque ita eſſe ego etiam cenſeo. Cùm enim ille promitteret, ſic ſua ipſe verba interpretabatur, vt diceret: Se non ſtatim, anno vno, hoc eſt, breui temporis ſpatio, & cõtinuo impetu exterminaturum priſcos habitatores omni terra. cùm eam Iſraelitæ vniuerſam occupare non poſſent: ne feræ beſtiæ deſerta loca inuaderent; multiplicatæque damnum populo darent. ſed eliminaturum paullatim è conſpectu populi ſui, dum ille augeſceret: vt poſſet tandem vniuerſam poſſidere. Iam verò ſi numerum poſtremæ recenſionis cum illo conferas numero, qui tum erat, cùm ad montem Sinæum verba illa Deus faceret; nõ ſanè multo maiorem inuenias. Nam ab eo tempore, quo in campis Moabiticis ſunt poſtremũ numerati, quis putet magnis copiis eſſe auctos? cùm pauci illi anni, qui deinceps ſunt conſecuti, continuis bellis & expeditionibus tranſacti ſint. Promiſſum igitur omne atque conuentum effecit iam Deus. Dedit enim illis terram ab hoſtibus vacuam, quantam adhuc occupare poſſunt. & quas partes Chananææ, hoſtes etiamnum tenent, eas Iſraelitis, vt dominis, coloni conſeruant modò, coluntque, ne ſilueſcant, & à belluis habitentur: tum ceſſuri, cùm illi prole auctiores, occupatum ſuos fundos venire ipſi poterũt. Neque verò etiam Dei promiſſa vnquam fruſtra erunt. Sed quia de compacto, & ſub ea conditione ab illo promiſſa ſunt, vt viciſſim Iſraelitæ ſuum officium colant; ſi fallant ipſi, (vt ſanè multis modis fallent), non cedent quidem Barbari Chananæa: Deo tamen ratio conſtabit ſuorum promiſſorum efficiendorum.

Occupatio.

Deus quomodo dicatur omnẽ terram dediſſe Iſraelitis.

R. Leui F. Gerſonis.

Suprà cap. 1. v. 4.
Suprà cap. 13. initio.
Auguſt. quæſt. in Ioſ. lib. 6.

Exod. 23. v. 29

Dei promiſſa nunquam fruſtra ſunt.

Reddiditq; ipſos quietos vndiquaque, prorſus vt iurauerat, &c. 41

QVI. poſſunt iſta eſſe vera, inquit Auguſtinus; cùm Chananæi Danitas in montes compulerint: ipſi valles pingues occuparint? Reſpondet autem, vera eſſe, κατὰ συνεκδοχὴν. quia pleræque aliæ tribus fuerunt hoſtibus ſuis ſuperiores. Sicut diuus Paullus ſcribit, Chriſtum apparuiſſe τοῖς δώδεκα, duodecim Apoſtolis, cùm Iudas iam tum ſuſpenſus crepuiſſet. Et XII. filij Iacob in Meſopotamia nati memorantur, cùm editus eſſet Beniamin inter Beth-el & Beth-lehem. Sed ego nihil dubitans dixerim: Neque Danitas, neq; alios infeliciter pugnaſſe cum ſuis hoſtibus, niſi poſt Ioſuæ & ſeniorũ exceſſum; quando cum labaſcente pietate atque diſciplina, res Iſraelitarum quoque inclinari cœpit. Itaque qui pietate aduerſus Deum, & certa eius fiducia armati ſunt; etiam ſi ab aliis rebus ſint imparatiſſimi; ij feliciter bella gerunt. Quibus autem in ſuis viribus atque opibus ſpes eſt, fluxis ſe rebus fidere ſentiunt tandem.

Auguſt. in Ioſ.

1. Cor. 15. v. 6.

Geneſ. 35. v. 16.

In Dei fiducia & pietate certiſſima eſt victoria.

Non omiſſa eſt res vlla ex omni bona re, &c. 42

NOTA & peruagata res eſt; benedictionem, & maledictionem, vt ſic loquar, propoſuiſſe Deum Iſraelitis, illam morigeris, hanc rebellibus. Inter alia autem benedictionis effecta illud quoque annumerabatur: neminem fore qui audeat ſe illis opponere. Cùm ergo adhuc ea benedictio non eſſet violata; hoc enim illud eſt, *omnem rem bonam eueniſſe, neque aliquid eius omiſſum eſſe*: conſequens erat, neminem Iſraelitarũ adhuc malè pugnaſſe cum hoſtibus. Nam ad fugam apud Hai quod attinet, & paucorum cædem; pertinebant

Deut. 11.

Occupatio.

illa

illa quidem, quadá tenus, ad maledictioné: verùm ſunt ilico Imperatoris, & totius ſenatus precibus, atque etiá ſontis hominis ſupplicio expiata; vſque eò, vt quidquid erat illud incommodi, victoria longè pulcherrima ſit mox cópenſatum. Tum Ioſephitarú querelas, non ex maledictione, ſed ipſorum ignauia fuiſſe natas, luculenter patefaciebat Imperatoris reſponſum. Antè enim illi de hoſtium ſuorum potentia queſtum veniebant, quàm de ea periculum feciſſent. Bona igitur res hoc loco dicitur, diuinæ illius benedictionis effectus. Quod etiam Auguſtinus ſentit.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAPVT XXII.

Tum vocabat Ioſua tribum Rubeniticam, &c. 1 2

Cvm reddidiſſet jam Deus ceteras tribus quietas vndiquaque; prorſus vt iurauerat olim patribus. id enim ſuperioribus verſiculis dictú eſt. æquum erat vt duæ tribus & dimidia dimitterétur ad ſuos. planè enim promiſſum atq; conuentú effecerát, quo in Numeris eos obligarat Moſes: atq; etiam principatus ſui initio Ioſua. Exautorantur iá ergo: & quidé cum honeſtiſſima miſſione. Laudat enim ipſos Imperator ab obediétia, à fide, à cóſtantia, deniq; à pietate. Quæ ſanè ſunt omniú militú virtutes vt rariſſimæ, ita præclariſſimæ. Ná cùm ait, *obedientes fuiſtis voci meæ*, ſimul neq; ſe imperioſum fuiſſe; & illos faciillimè ſibi auſcultaſſe, atq; promtiſſimè obſequelá feciſſe oſtendit. Meritò auté obediétia primú locú obtinet. hæc enim vel ſola vniuerſam militaré diſciplinā ſuſtinet. Porrò à fide commendat, cùm ait, *Non deſeruiſtis fratres veſtros*. hoc eſt, nullius metu periculi, nullaque rerú gerendarú difficultate illorum fortunas deſeruiſtis. Deinde hanc laudé per ſe maximá amplificat à diuturnitate, atq; conſtantia, cùm ait; *Per multos hoſce dies, vſque ad hunc diem*. q.d. haud quaquá leui aliqua affectione cómoti ad ferendá illis opem, paullo poſt deſtitiſtis: ſed conſtanter, ad ipſum vſque laború finem, perdurauiſtis. Quæ cóſtantia atq; patientia quáta fuerit, is demú rectè exiſtimet, qui ſecú reputauerit; illos domi reliquiſſe coniuges ſuas, liberos, fortunas denique omnes cis flumen; in parú tutis adhuc locis; vtpote nuper bello captis. Sed quot iam anni ſint elapſi, ex quo vnà cum fratribus traiecerant Iordané, diſputauimus capite XVIII; conſtituimuſque de Iudæorú ſentétia, quatuordecim præteriiſſe. In qua ſentétia manendú eſſe video, dum nos rationes meliores ex ea mouebunt. Certum eſt enim Ioſuam vixiſſe annos centú & decé. Exiiſſe autem eum è viuis, prius quàm ſecunda שְׁמִטָּה, hoc eſt, ſeptimus annus tertæ quieti dicatus iterú reuerteretur, proditú eſt libello, qui Mundi ſeries inſcribitur. iam verò imperauiſſe illum annos circiter XXVII, aut XXVIII. multi ſcripſere. Fuerit igitur annos quinque maior Calebo cùm ſpeculator vnà mitteretur è Cades-barnea Sintque conſumti anni XIV. debelláda, diuidendaq; terra, & vixerit ille annos XIII. poſt partá quieté: Ná anno decimo quarto redibat altera שבוע, ad quam ille viuédo nó peruenit, vt aiunt: omnia cum totius rationis ſumma mirificè videas cógruere. Neque enim, quod quidá putant, breui poſt diuiſas poſſeſſiones obiiſſe eum eſt probabile. Memoratur enim vrbé Thamnath-ſara exſtruxiſſe: in eaq; ſediſſe. Sed iſta núc hactenus. tum verò explicatius, cùm de Ioſuæ morte dicendú erit. Deniq; laudat imperator ſuos milites quos dimittit, à pietate, & religione aduerſus Deum, cùm ait; *Atque coluiſtis obſeruantiam mandati Domini Dei veſtri* Hęc autem virtus omniú ceterarú virtutum hubertimus fons eſt: tantoq; in iſtis vitis prædicabilior, quanto in iis qui caſtra ſequútur, ſolet eſſe rarior. Nam vt eorum ſint multi, quos vel diſciplinæ militaris metus, vel ampliſſimorú præmiorú ſpes in officio cótineat: & non nulli etiam qui gloriæ cupidine res præclaras fortiter gerant: tamen qui pietaté in Deum ex animo ſibi colendá eſſe ſtatuant, noſtra certè memoria ne parú multi ſint milites vereor; quando, quo ſe quiſq; improbioré nebuloné præſtat, eo magis ſtrennuus habetur: & efferata immanitas fortitudo; contrà verò, religioſa modeſtia mollities effeminata exiſtimatur. Iſtis auté ſuis militibus non vulgaré Imperator pietaté attribuit, ſed ſummá; ſi modò ſumma dici aliqua poteſt. Ait enim, eos ipſam obſeruaſſe obſeruantiam iuſſorum Dei.

Iam verò quietem dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris, &c. 4

De iſta quiete diximus in extremo capitis ſuperioris, Cómemorat auté Imperator eá, tamquá tempus, quod ipſis præſtituerat, quàm diu militare deberét. Tabernacula porrò vocat, nó militaria gurguſtia, aut ruſtica tuguria; quales habitationes vocabulo אֹהֶל ſubiiciútur. ſed ipſorú domos, vt interpretátur LXXII; aut vrbes, vt Chaldęus. Neq; enim in tétoriis reliquerát ſuas fortunas: ſed in vrbib⁹. verùm vtitur vocabulo militari apud milites.

Margin notes: Num. 32. Suprà cap. 1. v. 13. — Militarú omnium præcipuæ virtutes. Obedientia. — Fides. — Conſtantia. — Ratio téporis belli in Chananæa geſti, & imperij Ioſuæ. — Ioſua nó breui poſt diuiſam terram obiit. — Pietas & religio. — Religio rara virtus militú. — Noſtræ memoriæ milites quales ſint. — Suprà cap. 1. v. 15. — Tabernacula אהל — Num. 32. v. 17.

Ceterùm obſeruate admodum, vt exſequamini preceptum, &c. 5

[Nicolaus Liranus.] PRÆCEPTI & legis vocabula, ſic interpretatus eſt Nicolaus, quaſi illud mores, hoc
iudicia, & cęremonias, vt vocant Theologi, ſignificet. Sed eá non eſſe illorú verború vim,
quis neſcit? omiſſa igitur ſubtilitate nimis exquiſita, neque ſatis firma, exiſtimemus, am-
babus vocibus ſignificatá eſſe, vniuerſam illá doctriná, qua Moſes vitam populi Iſraeliti-
ci in terra promiſſa degendá formauerat: quæ doctrina in quinque nunc redacta libros [Matth. 22. v. 38.]
[Magnum mandatum.] legitur. Et quia illa tota in vno primario & magno mandato; ſicut Chriſtus appellat; po-
ſita eſt: vt Deum ex animo amemus, colamuſq́; (qui enim hoc facit, is omnes reliquorú
omnium officiorum numeros explet): ideò hoc vnú inculcat iis, quos a ſe dimittit Ioſua:
[συναθροι-σμὸς] idq́ue diuerſorum verború cógerie; quam συναθροισμὸν vocat Fabius; continuò per am-
plificationem altius, altiuſque inſurgendo. Iubet enim vt Deú amét: & quidé ita amét;
[Perfectus amor erga Deum deſcribitur.] vt vniuerſæ vitæ ſuæ ratione eum amoré præ ſe ferant: nihilque quod ei gratum ſit, face-
re omittant: neque iſta agant aut ſimulaté, aut leuiter, vel interrupté: ſed ex animo, gna-
uiter, ſine intermiſſione. ſic vt penitus ei rei inhæreant omni cogitatione, ac voluntate:
[Moſes ſeruus Dei.] itaque in Deú intenti ſint, vt nullá aliunde vtilitaté, nedum ſaluté exſpectent. Appellat
autem Moſen, ſeruum Domini Dei, vt eius legi cóciliet auctoritaté, tamquá interpretis,
[Ambulare in viis Dei.] & internuntij Dei. Ambulare in viis Dei, peruagatiſſima eſt metaphora: ſignificans imi-
tationé, qua ſe quis totú ad Dei obſequium cóparat, & cóponit. Eſſe autem Dei vias vni-
uerſas חֶסֶד וֶאֱמֶת. hoc eſt, rectá probitatem, ſiue iuſtitiam, cum liberali religioſáq́; clemen-
tia coniunctá, cecinit Dauid. Pertinet ergo hoc pietatis ſtudium etiam ad proximos no- [Pſal. 25. v. 10]
ſtros. vt iam perſpicuum ſit, in illo vno primario mandato vtramque Moſis tabulá conti-
neri: atque conſtitutiones illius omnes, ſiue illæ iudiciales ſint, ſiue cæremoniales, vt vo-
cant, in hunc veluti ſcopum tendere. Nam, vt ait Paullus; Finis præcepti eſt caritas ex [1. Timoth. 1. v. 5.]
[Cor.] corde puro, & cóſcientia bona, fideque nó ſimulata. Nomen cordis, pro ipſa mente atq́; [Rom. 13. v. 10]
[Anima.] intelligentia, vel volútate hominis, vt ſæpe, poſitum eſt: animæ verò, pro ea animi parte,
quæ corporis perturbationibus concitari in primis ſolet. Græci τὸ ἐπιθυμητικὸν, Theologi
ψυχικὸν dicunt. Deuteronomio, vnde iſta repetita videri poſſunt, additum eſt & tertium [Deuter. 6. v. 5. explanatus locus.]
[מְאֹדֶךָ] membrum, בְּכָל־מְאֹדֶךָ. Id autem eſt, pro omnibus viribus tuis, vt LXX I, Latinus, & Abra-
[R. Abraham F. Ezdræ] ham F. Ezdræ interpretantur. vel, cum omnibus opibus tuis: vt R. Solomon, & Chaldæus
[R. Solomon. Chaldæus.] explanant. Sunt etiá qui hoc ad corporis officia ſpectare putant, quibus animus hominis
[Non ſolùm animum noſtrum, ſed etiam corpus colere debet Deum.] vniuerſus, hoc eſt, καὶ τὸ νοητικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, declaratur; quaſi dicat Moſes: Deú ita à
nobis amari coliq́; debere toto animo, vt ipſum etiá corpus, omnibus officiis, cú noſtrum
animú præ ſe ferat. Et rectè ſané. Sumus enim ita creati à Deo, vt nó ſolú animú, ſed cor-
pus etiá, ipſius cultui dicatú habere debeamus. Sunt rurſus alij qui exiſtimát hoc tertium
membrú exigere, vt ſuperiora duo quàm perfectiſſimè præſtétur: & hoc Matthæú ſigni- [Matth. 22. v. 38.]
ficaſſe illo verbo διανοία. Deú ergo ſic amádú eſſe toto corde, totaq́; anima, vt quacumq́;
[Ludouic. Cæliis. Rhodoginus.] in re animus & mens noſtra verſetur, perpetuò in Dei amoré ſit intenta. Sileus prætereo
Ludouici Rhodogini, viri docti argutias, de ſacroſancta trinitate, vt vocatur. Nihil enim
opus eſſe exiſtimo, fidei noſtræ myſteria illiuſmodi ſubtilitatibus affirmare. Sed dicat hîc
aliquis: Quid eſt, cur tanta verború exaggeratione vel olim legé iſtá Moſes ediceret, vel
[An homines, mandatú illud de amádo Deo ex toto animo, poſſint præſtare.] nunc Ioſua repeteret, atq́; inculcaret abeuntibus tribubus? cùm mortaliú nemo vmquá
pręſtare hęc omnia potuerit, propter aliá legé, quæ in mébris omniú, poſt vitiatá naturá,
ſemper repugnauit legi mentis. vt ait Paullus. Et quis eſt, qui non cotidie variis animi ſui [Rom. 7. v. 23.]
perturbationibus abripitur à viis Domini? Et ſi nó totá menté, at certè magná cogitatio-
nú ſuarú parté rebus externis, vel inuitus, applicat? carniſq́; ſuę ductú ſequitur? cuius affe-
ctio inimicitia eſt aduerſus Deú, Deiq́; legi nó ſubiicitur: ac ne poteſt quidé ſubiici. vt idé [Rom. 8. v. 7.]
Paullus loquitur. Et tamen nefas eſt exiſtimare, grauius à Deo miſeris mortalibus impo-
ſitum eſſe pondus, quàm ferre poſſint. Sed reſponderi, & quidem non abs re, poſſe puto
Auguſtini verbis: Deum propoſuiſſe vehementem illam perfectionis expreſſionem, non [Auguſt. lib. 1. retract. ca. 19.]
quo mortales, dum carne circumdati ſunt, ad illá pertingere poſſint. Eſt enim verum il-
lud, Neminé, tenté voluntatis ſuæ libero arbitrio, viuere ſine peccato. Sed vt omnes illò "
cónitátur, quò cú vita immortali tandé ſunt peruéturi. Et quáto ſe minus ad illud pręſtá- "
dú pollere ſentiunt, táto diuinę gratię opé ardétioribus votis implorét. Ea enim nó ſolùm "
[Gratia Dei nó ſolum peccatis ignoſcit ſed etiam ne peccemus efficit.] peccatis admiſſis ignoſcit, per Ieſum Chriſtú: ſed etiá ne peccemus, atq́; vt Dei voluntati ".
cógruenter viuamus, nos adiuuat. Quod eſt à Mileuitano cócilio ſancitú. Ná illud Paulli " [Concil. Mileui. cap. 3.]
quod Cerdoniani Manichæiq́; arripiút, carnis ſenſum atq́; affectum nó poſſe diuinæ legi
ſubiici; in hác ſententiá debent interpretari: eos qui ad carnis ductú ſeſe applicát, tátiſper
dum

dum id faciunt, legem Dei obſeruare non poſſe. Quod profectò minimè mirū eſt: cùm nemo poſſit duobus dominis ſeruire. Ad hoc, vt idem ille Auguſtinus ſcriptum reliquit, " Si præſtari non poteſt in hac mortali vita caritas tanta, quantam cæleſtis illa rerum diui- " narum cognitio præſtabit, id iam in crimine non eſt ponendum. Non enim lex violari cenſetur, dum finis ſcopuſque legis animo retinetur. Nullus enim ſanctorū & iuſtorum prorſus à peccato vacuus eſt. Et tamē nō ideò deſinunt eſſe iuſti ſanctiq́; dummodò animo ſanctitatē retineant. Eſt quidē illud ita: vſq; eò humanum genus effectori atq; parēti ſuo Deo obſtrictum eſſe: vt ea omnia, quæ in iſto præcepta inſunt, ad illius officium pertineant. Sed quādo tāta eſt carnis noſtræ infirmitas, vt quæ lex diuina præſcribit, ea à nullo perfectiſſimè præſtari poſſint, reſpōdet Auguſtinus, cum hunc Matthæi locū tractat, eundem illū Deum, qui tā grauis, vt videtur, legis præcepta dedit; hoc etiā iuſſiſſe, vt ſic oremus: Remitte nobis debita noſtra, eaq́; oratione vſq; ad mundi finē, vſurā eſſe eccleſiam vniuerſam. Hanc enim illū, tanquā medicinā, nobis præſcripſiſſe nō facti plenè officij noſtri. Summa eſt: Deum, ſuo iure, nos ſibi ſoli totos, quanti quanti ſumus, mācipatos, atq; in amādi colendiq; officio omnibus animi noſtri viribus perpetuò intentos manere, velle quidē; ſed dū noſtrapte vitioſitate de fuga ſubinde cogitamus: eamq́; molimur etiā interdū; ſi culpā mox agnoſcamus; & cæleſtis ſpiritus implorātes opē, ad Dominū ex animo reuertamur, benignè illū errata nobis cōdonare. Itaq; quodā modo mādata omnia à nobis facta eſſe exiſtimari; quando quidquid nō eſt factū, eius nobis gratiā Deus facit. vt ait idē Auguſtinus, qui ſæpe illud in ore habet Domine da quod iubes, & iube quod vis. Nimirū rectè exiſtimat; Deum dū iubet, monere, vt faciamus quæ poſſumus. petamus autē ab ipſo auxiliū ad ea facienda quæ ipſi nō poſſumus. illū enim vt poſſimus effecturū ſua gratia: cùm ſit ipſius iugum ſuaue, & onus leue. Quomodo enim graue ſit, quod eſt caritatis? Sed diximus de iſta re non nulla capite primo, ad verſiculū ſeptimū. Et dies me deficiat, ſi quæ ab Auguſtino de ea ſunt diuinè ſcripta, perſequi omnia velim. Quare hoc vnum addam: Non ea exſpectare Deum officia à nobis hîc militantibus, vt Theologi loquuntur, quæ in cæleſti regno ipſe mercedis loco in nobis efficiet; vbi vicerimus: ſed boni conſulturum, ſi tantum fidei caritatiſque; & quidem eius cæleſti gratia adiuti; præſtiterimus; quantum carne circumdati, humique ſtrati, poſſumus.

August. Enchir. cap. 86. — Matth. 5. v. 8. & retract. 1. cap. 9. — Quantum debeant homines effectori ſuo Deo. — Epilogus.

Itaque bene precatus ipſis Ioſua, dimiſit, &c. 6

Supra cap. 14. v. 13. — Iacob. 1. v. 17.

De benedicendi verbo diximus ſuprà. Id cùm tribuitur hominibus aduerſus homines, ſignificat bene precari; & fauſta omnia optare à Deo, qui ſolus bona dona mortalibus conferre poteſt. Cùm verò aduerſus Deum; quia nihil ei à nobis aliud dari poteſt; idem eſt quod εὐχαριστεῖν, agere gratias. At cùm Deus benedicit nobis, tum ſignificat, bona largiri. Sed hoc nunc hactenus. plura enim alibi.

ברך benedicere.

Nam dimidiæ tribus Manaſſis aſsignauerat hereditatem Moſes, &c. 7 8

Qvia Manaſſenſium mentio inciderat, explicatur, per parentheſin, ratio, cur ea tribus ſit diuiſa in partes duas. Quod orationis genus non ſatis rectè perceptū à Iudæis, mirum quàm pueriliter nugari ipſos coegerit. Nam in Geneſi Rabba ſtatuunt, bis ab Imperatore dimiſſas eſſe iſtas tribus; vel quia poſt priorē miſſionem dies aliquot in caſtris hæſiſſent: vel quia ab ipſo Imperatore, beneuolentiæ ergô, ad Iordanē vſque deducti, eum rurſus domū reduxère: ne parū ſtipatus rediret ſcilicet. At R. Solomon, æquè inſulſè, autumat; cùm iam Rubenitæ & Gaditæ dimiſſi abſcederēt, Imperatorem ſeorſim Manaſſenſes appellaſſe; eiſque imperaſſe, vt ſpolia ſua cum Rubenitis & Gaditis participarent, communicarētque. quaſi verò iſti prædam alioqui nullam fecerint. Atqui perſpicua eſt ſacrorū verborum ſententia: Iuſſiſſe Ioſuam, eòs quos dimittebat, Rubenitas, Gaditas, & Manaſſenſes, de ſuis ſpoliis, quæ trans flumen nacti fuerant, impertiri ſuis gentilibus, qui cis flumen apud impedimenta manſerant. manſerant autem propè altero tanto plures, quàm militatum cum fratribus tranſierant: quod ex poſtrema recenſione conſtat. Quadragies enim mille duntaxat traiecerūt. at ſi dimidiam Manaſſenſium partē à Moſe collocatā fuiſſe in Galaaditide putemus, & ſimul; quod eſt probabiliſſimū; ſtatuamus, Iſraelitarū numerū non eſſe poſt recenſionē vltimam imminutū; fateamur neceſſe eſt, māſiſſe cis Iordanem ſeptuagies mille viros, & inſuper quingentos atque octoginta. Sed quo iure prædam ſuam diuidere debeant, qui bello & periculis atque laboribus perfuncti ſunt, cum iis qui domi in otio, atque vmbratili vita remanſerunt, non eſt quod multis diſputemus. Certum eſt enim, hoc iubere Ioſuam vetere Moſis exemplo: hunc verò id feciſſe Dei oraculo; cùm pauci delecti profligaſſent Madianitas, onuſtique ſpoliis

בראשית רבה — Iudæorum nugæ pueriles. — R. Solomon. — Plures altero tanto manſiſſe cis flumen, quàm militatū tranſierant. — Cur qui militarunt, prædam ſuam impertiri debeant iis, qui domi manſerunt. — Num. 31. v. 27.

domum reuertiſſent. Sed dices, æquum ſaltem fuiſſe, vt apud eos præmium maius eſſet; apud quos fuerat & labor. Atqui neque verbum, חלק, quo Ioſua vtitur; neque חצה, quo Moſes, aut Deus apud Moſen verſus; eam vim habent, vt æquas fieri partes neceſſe fuerit. Et vt demus id ita eſſe: tamen cùm dimidium ſibi ſeruant, qui prædam fecerūt, longè plus virium capiunt, quàm reſides illi. ſunt enim multo pauciores. Atque huius æquitatis rationem habuiſſe Deus etiam videtur, cùm decuplo plus ſibi de illis Madianitarum manubiis decidi iuberet; quas ocioſi accepiſſent, quàm de aliis. Neque igitur qui capita ſua periculis ſuppoſuerant, præmij prærogatiuo ſunt defraudati. neque illi, qui non per ignauiam; ſed vel ſorte, vel delectu habito, apud impedimenta manſerant, omnis victoriæ fructus, non ſine cōtumelia expertes, inertiæ dānantur ſed diuiſa æquabili ratione prçda, vtrique grati animi officio aduerſus Deum victoriæ auctorem obſtringuntur. Quin illa quoque Dauidis lex, quam & re ſanciuit, & verbis edixit, cùm Amalecitas cecidiſſet, his exemplis inſtituta videtur. Sed cur illic æquabilis in ſingulos; ſiue qui pugnarant, ſiue qui impedimenta ſeruarant; diuiſio fieret, alia erat ratio. Par enim fuerat omnium periculū. Cum enim ſoli ducenti fuiſſent relicti; quadringenti verò hoſtem incerto itinere perſecuti, facilè potuiſſent pauci illi apud ſarcinas opprimi, ſi hoſtis vſquam in inſidiis ſubſtitiſſet, atque inſequentes fefelliſſet. Nam æquas partes ſumſiſſe viros ſingulos, non autem prędę vniuerſæ dimidium alterutras copias, certum eſt. Quis enim probare poſſit legem perpetuam, qua exiguus militum numerus; qualis apud impedimenta relinqui ſolet, tantum capiat, quantum magnæ copiæ quæ pugnatum ducuntur in expeditionem? Sed iſta de hoc loco, in quem forte incidimus, dixiſſe ſatis ſit.

Reuertebantur ergo, atque diſcedebant Rubenitæ, &c. 9 10 11.

GALAADITIS vocatur hoc loco, vniuerſa regio, quam Moſes conceſſerat duabus tribubus & dimidiæ cis Iordanem. aliàs hoc nomine dicitur, certa illius pars; quam ſuo loco oſtēdimus. Vocabulū גלילות, quod ego interpretatus ſum, *aggeres*, Symmachus reddidit, *ὅρια*. hoc eſt, terminos. Sed nos eius vim explicauimus alibi ſatis multis verbis. Nulla dubitatio eſſe poteſt, quin iſti ab Imperatore dimiſſi cùm mirifica aduerſus Deū pietate geſtirent, & ſancto gaudio, quòd & ſaluis, & onuſtis ſpoliis domū reuerti cōceſſum eſſet; planè animo cōſtituerint, à Moſe traditā religionem, cuius eos denuo Imperator admonuerat; modis omnibus tueri & ſeruare: atque ideò aram illam ingentē in confinio poſuerint; vt ea, tamquam vnicæ aræ Dei ſymbolum apud poſteros reſtaretur; eos qui conſtruxere, idem cum illis apud quos exſtaret, numen, iiſdem ſacris, & religione tum ſemper coluiſſe, tum colere porrò debere. Sic enim ipſi ſuum huc propoſitum explicabunt. Carebat igitur monimentum omni prorſus vitio: & qui ſtatuerant, nulla improbi cultus inſtituti culpa ſe obligarant. quamuis male primùm, atque inaniter de omni rę exiſtimarent fratres. Hi enim, depulſo tandem errore, non ſolùm dirui conſtructum opus nō iuſſerunt, ſed vehemēter collaudarunt etiam. Quo magis demirari licet multorum hac tēpeſtate animi intemperiem, qui nimis immoderate in ſacrarum hiſtoriarum monimenta, quæ maiorum noſtrorum pietas in templis aliiſque locis religioſe paſſim collocauit, debacchātur: cùm ea obeſſe nulli, prodeſſe autē plurimis ad permouendā pietate vulgi mentem poſſint. ſi quem præbeant vſum, pro cōcionibus populo inculcetur. Planè enim hic locus docet, non nefàs fuiſſe, præter ſolennem arā, alias habere, quæ illam referrent; & veri cultus eos admonerent, qui ab illa abeſſent longiùs. Sed in diuerſis aris operari ſacris, id verò vetitum fuiſſe diuina lege. Nimirum, vt ne ſibi quiſque ſacerdos eſſet, inquit Auguſtinus. Hoc autem eſt, ne inde cultus diſpar, atque ex diſſimilibus ritibus confuſio religionum paullatim naſceretur. qua re nulla eſt alia, quæ communi pietati tranquillitatique officiat magis. Neque verò, vt hoc adiunctis exemplis oſtendam ita eſſe, opus eſt. Quæ ante oculos ſunt, ea cuiuſuis animus facile circumſpicit. Quare me reprimam. neque hoc proſequar longius. Non igitur rem ipſam, ſed fratrum ſuorum animos, atque conſilium ſpectare debebant Iſraelitæ, prius quàm iram tam grauem aduerſus illos conciperent. Sed cur non nunc, vt olim, in vna omnes ara cultores ſuos operari ſacris vult Deus, roget aliquis? Sanè poſtquam longè lateque ab oriente Sole vſquo ad occidentem patefactū eſſet gentibus a Chriſto Ieſu æterni Patris nomen, eoq; labefactata, aut profligata potius vbiq; πολυθεοδοξία, hoc eſt, multorū deorū opinio, tum nefas nō fore, amoto periculo ſcilicet, Deū quouis in loco, ſed ritu vno colere, quem æternus eius filius mortales docuiſſet, prædictum eſt à Malachia vate. Quod propter dicebat Ieſus Chriſtus, cum ipſe apud nos verſaretur, iā tum adeſſe illud tēpus, quo non ſolū Hieroſolymis, aut in vno

monte

Margin notes (left): חלק / חצה — Explicatur locus in hiſtoria Dauidis. — Galaaditis. — גלילות Symmachus. — Ara monimentum non erat vitioſum. — In hoſtes imaginum. — Cur multæ aræ vetitæ. — Religionum confuſio res eſt ... pub. pernicioſiſſima. — Cur nunc multitudo ararum nō ſit vetita.

Margin notes (right): 1.Reg.30. — Deuter.12. — Quæſt. in Leuit. lib.3. cap.16. — Malach.1. v.11. — Ioa.4.v.21. & 23.

monte Garizim, ſed vbiq; adorarēt patrē veri cultores ſpiritu, & verè. Ad hoc; vnica illa ſacrificandi rite ara, adumbrabat vnicum conciliatorem, qui futurus eſſet inter Deum & homines; cui vni imponi ritè victimæ noſtræ poſſent, vt cæleſti patri eſſent acceptæ: neq; in alia ara litare poſſe quemquam. Poſtquam ergo per euangelij lucem res ipſa eſt patefacta atque conſpecta; nihil amplius adumbratione opus eſt. Verùm enimuerò, iis quę de vna ara dicimus, parum videtur illud conſentaneum, quod Elias in monte Carmelo arā ſtruxit, ſacrificauit, litauit, poſt exędificatum Solomonis templum. Sed reſpondet Auguſtinus; eadem hoc Eliæ factum ratione excuſari, qua illud Abrahæ; cùm is filium ſuū immolare conſtituiſſet. Quod enim legiſlator iubet, id priuatæ legis loco eſt certè & priuilegiū rectè vocatur. Verum cùm Samuel Saulli præſtitueret Galgala, immolaturus inibi holocauſta & pacifica, cùm iam diu Siluntem tranſlata arca eſſet: dubium nullum eſt, quin Galgala, pro Silunte dixerit. Nugæ autem, mihi certè, videntur meræ, quas Doct. Heb. ſunt cōmenti. Dicunt enim; in quibuſuis aris fas fuiſſe rem ſacram facere, quoties arca non eſſet in ſuo tabernaculo repoſita. Sed quando ſemel in mentionem de aris incidimus, quas noſtro ſæculo multi ſubuerſas ſublataſq; volunt certa res eſt; eas in templis omnibus, more antiquiſſimo, apud Chriſtianos homines fuiſſe. Nam Tertullianus, cum primis verus auctor, inter homologeſeos officia annumerat, Presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari. Et eo poſterior, ſed non deterior ſcriptor Ambroſius, in illa memorabili epiſtola ad ſororem Marcellinam narrat, Valentiniano Principe; cùm turbatæ in templo eſſent res ſacræ, milites tandē irruiſſe in altaria, oſculiſq; fixis ſignū pacis dediſſe. Verùm illud fateor piaculum eſſe, & cum falſo cultu coniunctum aras non vni Deo, ſed aliis etiā diuis conſecrare. Idque etiam diuus Auguſtinus ſæpè monuit. Neque enim ara, niſi cui ſacrificatur, dicari debet. Sed hoc hactenus Non eſt enim huius loci:

3. Reg. 18.
Auguſt. quæſt. in Leuitic. lib. 3. cap. 56.
Ara vnica, figura Chriſti.
Doct. Hebr. nugæ.
Aræ in templis Chriſtianorū fuere ſemper.
Tertull. libro de pænit.
Ambroſius.

Audiuerunt, inquam, Iſraelitæ, & congregati ſunt, &c. 12.

INCENDVNTVR Iſraelitæ, hoc eſt, maior Iſraelitarum pars, ſuſpicione atrocis rei aduerſus fratres ſuos; vſque eò, vt bello ipſos inuadere parent: atque ea lege agere, quæ in Deuteronomio ſcripta eſt. Qua in re ſicut vindicandæ auitæ religionis zelus laudem meretur maximam; ita, quod parum explorate cognitum habebant, id eos præcipiti exiſtimatione prorſus condemnare, dignum profectò eſt magna reprehenſione. Sed bene eſt, quòd ſe ſuſtinent; collatiſque in comitio ſententiis, conſilium capiunt, de cognoſcendo prius fratrum ſuorum animo; ex quo res omnis diiudicari debebat; quam arma expediant. Ponitur igitur hic nobis ante oculos memorabile exemplum, ne temere moueamur ſuſpicionibus, quæ nobis de fratrum noſtrorum factis dictiſq; veniunt in mentem. Quò pertinent etiam illa Chriſti, & Apoſtolorum monita, de non iudicando. Quæ vtinam multi, hac tempeſtate, ſæpè animis ſuis pertractarēt: qui odio magis quàm iudicio, de fratrum ſuorum doctrina, vitaque tota exiſtimant. Sed quando ſacra narratio memorat, cōueniſſe Iſraelitas belli faciēdi cauſſa, ob violatam religionem; poſtulare videtur hic locus, vt paucis diſputemus ferróne, an gladio ſpiritus: hoc eſt, Dei verbo vindicanda ſit religio. De qua re quid vetus lex cenſuerit, minimè eſt obſcurum. Diſertis enim verbis, cum alibi, tum in Deuteronomio iubet ea interfici illos, qui docent, ſtatuuntve quod à Dei cultu abducat; vel qui alios incitant ad alienos cultus. Quin priuatis non contenta ſuppliciis, totas etiam ciuitates delet, in quas inuaſit ea impietas. De noua ergo, id eſt, de euangelica lege, & ea diſciplina, quæ à Chriſtianis colitur, omnis controuerſia eſt. Hanc igitur plerique exiſtimant, ſolùm ſpiritus gladium ſtringere non etiam ſecurī coercere vel improbiſſimam cuiuſuis de religione ſententiam, doctrinamque. Nam illud veteris, & ſeuerioris legis regnum, inquiunt, mundanum erat: Chriſti verò cæleſte. Sed quo ſenſu hoc dicant, ipſi viderint. Mihi certè, veriſſimum eſſe videtur; ſicut Chriſti, ita & Moſis legis ſcopum fuiſſe, non mundi regna graſſando parare; ſed amorem, pietatem, caritatē hominibus aduerſus Deum, & homines, conciliare, atque cōmendare. Vnde confici videtur, non magis lege Moſis, præter modum, punire improbos fratres licuiſſe fratribus; quàm lege Chriſti: Neque viciſſim lege Chriſti per improborū impunitatem prodi ſalutem proborum magis debuiſſe, quàm Moſis lege; cùm vtriuſque idem vnus fuerit finis, ipſa caritas in Deum, & proximos. Fuit quidem Moſis lex tamquam pædagogus, vt ait Paullus; ducens populum per vitæ probitatem ad Chriſti perfectiorem doctrinā amplectendam. Pædagogi autem eſt, fateor, puerorū mores nō ſolùm verbis, ſed etiā plagis caſtigare; atque omnino metu compeſcere inſolentiā. præceptoris verò, nō tam virgis, quàm bona doctrina illos inſtituere, atque informare. Sed quæ tāta, rogo, ſit vllius effrænatio, vt

Deut. 13.
Non temere moueri nos debere ſuſpicionibus. Admonitio.
Religio an ſolo verbo Dei, an etiam ferro vindicari poſſit.
Deut. 13.
Moſis & Chriſti legis idem finis, caritas in Deum & proximum.
Rom. 8. 1. Tim. 7.
Moſis lex pædagogus fuit.
Galat. 3.

 exiſtimet;

exiſtimet; nos per Chriſti euangelium eſſe ab illo pædagogo ad ſcelerũ licentiam, atque impunitatẽ liberatos? Et quodnam ſcelus eſſe maius, atq; ſceleſtius poteſt, quàm à proba religione aliquem non modò deſciſcere ipſum, ſed alios etiã pro viribus ſeductũ ire: hoc eſt, in Deum ſimul & homines ſumme iniurium eſſe? Exiſtimãdum ergo videtur, haudquaquam à nouæ legis lenitate alienum eſſe, probam, atque à ſanctiſſimis maioribus acceptam, poſteriſq; traditam de tota religione ſententiã, nõ ſolo ſpiritus gladio, ſed vbi ille efficere nihil poteſt; eo etiã, quo Deus magiſtratũ armauit, vindicare; veteris legis exemplo: in iis præſertim hominibus, qui animi malitia, καὶ ἀνεπεξαιρέτῳ πονηρίᾳ, vt græci Theologi loquuntur: atque nouitatis quadã libidine, aut gloriolæ oſtentatione, aut deniq; aliorum hominum odio, agnitam veritatẽ auerſantur; & ſublata manu, vt eſt in ſacris literis; [Num. 15.] diſcedunt in ſententias à pulcherrimo cõſenſu atque cõcentu gregis Chriſti, qui ab omni retro memoria in eccleſia fuit, vſque eo diſſidentes, vt illo ſaluo, retineri non poſſint. Hoc [Ierem. 2.] enim profectò eſt, relicto fonte vitæ, aridas ciſternas effodere; atq; in ipſum peccare Spiritum ſanctum; & prorſus non ferenda in repub. proteruia. Equidem minimè ſanguinarius ſum, neq; facile explicauerim, quàm mihi apud meum animum videatur immane, atque à chriſtiana miſericordia alienum; miſerrimos homines, qui pietatis ſtudio, nõ autẽ [Maccus.] mala malitia, vt inquit ille, neque improba mente, à maiorum ſuorũ religione paullulum deflectunt, & non tam dogmata, quàm ritus quoſdam diuerſos ſequuntur, quos perſuaſi ſunt verbo Dei eſſe magis conſentaneos; eos inquam infeliciſſimos homines ad crudeliſſima ſupplicia abripi ilico: Immo vllos omnium, qui gladio ſpiritus corrigi poſſint, vita à [Iſraelitæ fratres ſuos pœnitentes in gratiam recipere parati ſunt.] magiſtratu puniri. Nã etiam noſtros, hoc loco, Iſraelitas, paratiſſimos eſſe videmus; ſuos fratres, quos tamẽ exiſtimãt falſo cultui operam dediſſe, quod in religione eſt omnium flagitiorum grauiſſimum flagitium; ſi reſipiſcant, non ſolùm peccati gratiã facere, verùm etiam cum maximo fortunarum ſuarũ diſpẽdio, multitudinem hominum propè infinitam in ſuas ſecum poſſeſſiones admittere, ſuaſque cum illis vrbes agroſque cõmunicare. Sed de iis loquebãr, qui ipſa religionis noſtræ fundamenta, quantum poſſunt, cõuulſum eunt: vel id vt efficiãt dant operam, ne quid prorſus certi relinquatur, quo grauiſſima illa Deo populi conſenſio niti poſſit: neque ab hac ſua improbitate moueri vllis argumentis queunt. Talibus enim ſpiritualibus ſicariis, vt ſic dicam, per cauſſam lenitudinis Chriſtianæ, (hanc enim opponebant alij) parcere, quid quæſo aliud eſt, quàm fouenda peſte con- [Reſipiſcentes, quo modo recipiendi in Eccleſiam.] tagioſiſſima alios fratres perdere? Verùm enimuero ſi qui ex famoſis opinationibus moueantur, atque depoſito errore reſipiſcant; non ego tales continuò impunes in Eccleſiam recipiendos putauerim: ſed vel more maiorum emendatos prius, vel nouo quopiam ritu publicè expiatos, videlicet ne temerè ſibi alij in ſimili flagitio vel impunitatem, vel ve- [Hæreticos quo modo puniuerint veteres.] niæ facilitatem audeant promittere, aut ſperare etiam. Non ignoro equidem, veteres, viros ſanctiſſimos, pœnam ſatis magnam exiſtimauiſſe; ſi aut ſacri cœtus communione abſtenti eſſent heretici, atque excommunicati, vt loquuntur: aut bonis omnibus exuti; quibus vſque eo, dum ipſi reſipiſcerẽt, vterentur pauperes: aut denique ſi eſſent in exſilium miſſi. Et rectè ſanè illi lolium, quod eiuſmodi erat, vt vel tritico noxium non eſſet, vel in triticum videretur educatione poſſe cõmutari, in ignem ante tempus non coniiciebant. Sed tempora fiunt in dies deteriora. & miris modis augeſcit humanorum ingeniorũ proteruitas. Nunc enim multi pietatis contemtu, & faſtidio magis, quàm errore, videntur non ſolùm ipſi ad omnem impietatem proiecti, clariſſimis monimẽtis teſtatã conſignatamque antiquitatem, & ab ipſis Apoſtolis, aliiſque ſanctiſſimis patribus accepta, poſteriſque tradita dogmata inſolenter repudiare, verùm apud quoſuis; maximè autem apud imperitum vulgus; ea calumniando inſectandoque ſuis argutiis, id perpetuò dant operã, vt quàm plurimos ſecum in eandem adducant veſaniam. Aduerſus quorum deploratã nõ dico vitioſitatem, ſed peſſimã malitiam, ego certè, Iuſtiniani legibus agendũ cenſeo, quinta, & octaua, quas de hæreticis & Manichæis tulit, ſi remp. diu eſſe ſaluã volumus. [L. 5. Manichæos C. de Hæret. & Manich. & l. 8. Ibidemque etiam ſuppl. C. eodem tit.] Sed opponunt mihi diuum Auguſtinum; qui ne profligatiſſimos quidem hæreticos vita multari debere cenſuit. Atqui nego id eum cenſuiſſe. ſed de eccleſiaſticorum virorum procuratione locutũ eum eſſe aio. Scribit enim Auguſtinus ad Bonifacium: licere prorſus legibus imperialibus vti aduerſus hæreticos; cùm verbis emendari non poſſunt: ſed [Auguſt. epiſtola 50. ad Boniſac.] citra mortem tamen. non quo eam non ſint illi commeriti: ſed quia manſuetudinis eccleſiaſticæ non ſit, vlli miſero mortem procurare. Quare ſi ille iuſſionem, vt vocatur, tra- [Iuſſio trabalis Theodoſij & Valentiniani.] balem Theodoſij iunioris, & Valentiniani tertij, quæ in Nouellis conſtitutionibus, titulo ſecundo, ſcripta eſt, legiſſet, credibile eſt, eum non fuiſſe repugnaturum, quo minus illam

magiſtratus

magiſtratus conferret ad rem, aduerſus nocentiſſimos eccleſiæ Chriſti nebulones. Neq; enim ſolo Dei verbo, ſed magiſtratus quoque ferro coerceri poſſe hæreticos, idem Auguſtinus oſtendit, ea epiſtola, quam ſcripſit quadrageſimam octauam, ad Vincentium rogatiſtam, monens quidem ne Donatiſtæ occidantur; cùm necis poteſtatem leges imperiales, quibus agendum ſit, non fecerint in hæreticos: ceteroqui verò à magiſtratu coerceantur. Nimirum trabalis illa conſtitutio aut nondum edicta, aut non audita ab Auguſtino erat. Sed hanc opinionem ego ita habeo, vt eam nullius priuati hominis meliori iudicio, nedum eccleſiæ, oppoſuiſſe velim pertinacius quàm oportuit.

Ceterùm allegabant Iſraelitæ ad Rubenitas, &c. 13 14 15.

POSSET quidem pro accuſandi caſu *ſacerdotem*, reddi genitiuus, vt vocant Grammatici, diciq; *ſacerdotis*. Eſt enim oratio anceps. Sed verſiculus triceſimus oſtendit, Phineem ſacerdotem fuiſſe. &, quod alibi expoſuimus, in illius modi verborum conſtructione ambigua, quod adiectum eſt, referri ad id debet, cuius potiſſimùm mentio fit. Sapienter cõſilio prius, quàm armis rem tentant Iſraelitæ. Quod ipſa etiam humanitas poſtulare ab hominibus videtur: cùm belluarum ſit, nulla dicta cauſſa armis confligere; & cæco impetu, tamquam rabie quadam, alios in alios incurrere. Moſes certè quantumuis à Dẽo iuſſus inuadere Sehonem regem, tamen mittit, qui cum eo agant; & quidem conditionibus æquiſſimis. Sed plenæ ſunt omnes omnium hiſtoriæ exemplis. Iſraelitas autẽ tum ipſa etiam neceſſitudo ſanguinis, tum nuper accepta beneficia deterrere ab armis debebát: & vel in primis illud apud omnes peruagatiſſimum: quòd nullum bellum ciuili funeſtius eſt. Præclarè enim eſt ab Homero dictum: Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος. Delegitur autẽ Phinees, vir Leuitici & ſacerdotalis ordinis, ſummiq; Pontificis Eleazaris filius: præterea inſigni, atque in cõmune vtili facinore edito tum clarus, tum gratioſus; qui ſacræ iſtius legationis ſit princeps. Nimirum, quod rectè, vt omnia, ſcripſit Ariſtoteles, φρόνησις, ἀρετή, καὶ εὔνοια, hoc eſt, prudẽtia, probitas, & gratia, maximũ habent ad perſuadendũ momentũ. Illæ enim virtutes ad res ipſas rectè tractandas, hæc ad tranſigẽdas cõponendaſque vtiliſſima eſt. Et cuius virtutẽ amamus atq; admiramur, ei faciliùs fidẽ accõmodamus. Adiunguntur autẽ illi viri decẽm; ex quaq; tribu ſinguli. nõ cuiuſuis loci, ſed primates. nõ quidẽ ad pompam, neq; de more, vt apud Romanos. ſed vt res ardua de omnium tribuum voluntate, totiuſq; eccleſiæ cõſilio ageretur. Illud autem, *Erant enim hi ſuæ quiſque familiæ primarij inter principes Iſraeliticos*, explanat Kimhi in hanc ſententiã. Miſerunt, inquit, decem primarios viros, qui comitarentur Phineen, ex ſingulis tribubus ſingulos: quorum quiſque præfectus erat mille tribulibus ſuis. Nimirum vocabulũ אלפים modò mille ſignificat; modò eos qui mille viris imperãt; hoc eſt, τοὺς χιλιάρχους: nonnumquam etiam principes viros, qui aliis hominibus duces ad res gerendas ſunt. Neque deſunt etiam, qui illud, לְאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל interpretentur, inter copias Iſraeliticas; tamquam poſitus ſit numerus certus, pro incerto. Sed parum admodum diſcrepant inter ſe iſtæ ſententiæ. & quid omnino dicatur, ſatis planum eſt.

Supra cap. 15. v. 17. — *Deut. 2. v. 26.* — *Iliad. 9.* — *Ariſtot. lib. 2. de arte rhet.*

Non eſſe armis agendum prius quàm rationibus. — *Bellum ciuile funeſtiſſimũ.* — *Legati quales optimi. Phinees.* — *Cur decem collegæ adiuncti Phinees.* — *R. Dauid Kimhi.* — אֲלָפִים

Sic dixerunt vniuerſus cœtus Domini, &c. 16.

CONSTITVTIO iuridicialis eſt abſoluta, vt Rhetores vocant. Nam rei, de quo accuſantur, id à ſe factum improbè eſſe, negãt. Status autem legitimus eſt, ſtructa ne ſit ara, qualẽ lex prohibet: an non talis. Exordiũ ad cauſſam eſt appoſitiſſimum, & ſimul aptiſſimum ad cõciliandam orationi auctoritatẽ, ceteroqui duræ, & odioſæ. Nã cùm ſe cœtus, ſiue eccleſiæ domini allegatos eſſe dicunt, ex ipſo cælo mãdata afferre videri poſſunt. Et eccleſia omnino audienda eſt, cùm religionis cauſſa agitur. Quàm vehementem autem opinionẽ mente cõprehendiſſent decem tribus, de fratrũ ſuorum peccato, ſatis magno argumẽto eſt dura iſta allegatorũ expoſtulatio: planè ſic inſtituta, quaſi cõfeſſum & manifeſtum ſit crimen, à quo tamẽ rei prorſus ſunt alieniſſimi. Videmus ergo etiã viros ſanctiſſimos, quales fuere Eleazar Pontifex max. Ioſua Imperator, ceteri, ad falſiſſimas interdum opiniones labi, & ſuſpicionibus temere incendi poſſe. nimirum homines ſunt. Sed illi continuò aut ſe recipiunt ipſi ad ſuum ingenium, melioribus cogitationibus; aut rationibus auditis emendari ſe facilè patiuntur. At longè alia mens eſt eorum, qui pietatis quidem ſpeciem opponunt, ſed reipſa, glorioſæ oſtentationis, & contentionis ſpiritu ita agitantur, vt quidquid ſemel, ſiue errore, ſiue melioris ſententiæ odio arripuerunt, ex eo nullius hominis oratione, quantumuis graui, & probabili, ſe moueri patiuntur. Sic Moſes, vir alioqui omnium mortalium leniſſimus, cùm aſperrimè inuectus in has ipſas tribus duas & dimidiam fuiſſet, petentes vt cis Iordanem manere ſibi liceret, ſimul atque

Artificiũ orationis. — *Viri ſancti interdum labũtur in ſuſpiciones.* — *Pertinacia quorundam arguitur.* — *Moſis dura increpatio.* — *Num. 32.*

conſilij ſui rationem ipſæ expoſuiſſent, ilico placatus eſt. Quamquam ad Moſis indignationem quod attinet, poteſt illa multis de cauſſis iuſta fuiſſe videri. quales cauſſæ à nobis quædam ſunt, poſt principium capitis XII. explicatæ: & plures commemorantur à R. Iſaaco Æramæo capite LXXXV. eius libri, qui inſcribitur, Iſaac colligatus. Sed ex iſtis quę dicimus forſan occurrat illud: Si halucinatus eſt cœtus Domini falſa opinione: non rectè

Eccleſia an errare poſſit.

vocatur à diuo Paullo, columna, & firmamentum veritatis. Atqui non errabat eccleſia *1. Timoth. 3. v. 15.* Dei ſuo iudicio, quod de ipſa re faciebat. Sed de voluntate, & conſilio hominum non rectè exiſtimabat. Solus autem Deus introſpicere in mentes hominum poteſt. Nam ſi eo propoſito aram ſtruxiſſent illæ tribus, quo eſſe ſtructam ſuſpicabatur eccleſia, meritò defectionis à proba religione illas accuſaſſet: atque ſi non potuiſſet rectè monendo reuocare, per vim etiam in ordinem bene, opinor, coegiſſet. Verbum מעל plene ſumus interpretati, delinquere. Sed Symmachus præciſè, καταγνώσκειν reddidit, hoc eſt, contemnere, vilipendere: ſiue per contemtum negligere, atque reuocare. vt defectionis vitium exprimeret videlicet. Sic in Numeris, de muliere, quæ cum alio viro corpus miſcuit, honeſta loquendi forma ſcriptum eſt מָעֲלָה מַעַל בְּאִישָׁהּ, quaſi dicas, à ſuo viro, cùm eum ſperneret, defecit ad alium virum, præuaricataque eſt. Chaldæus dixit, שקר, hoc eſt, fraudem committere. Porrò nomen, *Iſraelis*, magnam habet emphaſin. vna enim complexione *Num. 5. v. 27*

מעל

Deus Iſraelis.

ponit ante oculos omnia illa præclariſſima beneficia, quæ Deus adhuc in Iſraelis poſteros contulit. eoque animi ingratiſſimi illos incuſat, qui à tam benigno domino deficiant. Porrò cùm vniuerſè primum, peccaſſe illos aduerſus Deum, dixiſſent; ipſam deinde peccati vniuerſitatem ad duas deducunt ſpecies; defectionem, & rebellionem: quarum illa in abdicato cultu veri Dei, hæc in falſorum Deorum cultu inſtituto conſiſtit. Et ſunt ſanè iſta quadam neceſſitudine ſibi mutuum copulata. Nam ita comparatus eſt mortalium animus, vt prorſus ab omni religione vacuus eſſe non poſſit. Monſtra enim hominũ fuère potius, quàm homines, Diagoras, Theodorus, alij pauci, qui ἄθεοι cognominati ſunt. Aduerbium היום *Hodie*, rei potius euidentiam, quam tempus ſignificat. vt ſæpe aliâs. Niſi quis exiſtimare malit, hoc loco ad præproperam defectionem oſtendendam pertinere: cùm mox dicant; ſe nondum à flagitio Phegor eſſe expiatos. Sic enim aiunt.

Homines ab omni religione vacui eſſe non poſſunt.

ἄθεοι

היום

Num parum nobis erat admiſiſſe ſcelus illud Phegor, &c. 17 18.

INCREPANT reorum idololatriam, vt vocamus, fœdiſſimo, & calamitoſiſſimo exemplo; quod in Numeris eſt perſcriptum. Meritò autem hoc exemplo vtitur Phinees: *Numer. 25.* vt cuius ipſe pars magna fuerat. quippe qui vnus Dei indignationem ſedauerat, trucidato Zambri, cum Madianitide Cozbi corpus miſcente. At enim ſi ille placauerat Deũ, facinuſque expiauerat; quid eſt, cur ab illo flagitio nondum eſſe purgatũ populum dicat?

Ocasiones R. Leui Gerſonis.

R. Leui F. Gerſonis opinatur; tantam fuiſſe illius mali contagionẽ, vt etiam num animi multorũ eòdem propenderent. Alij ad infamiam illius ſceleris iſta ſpectare putant, qua nondum ſint liberati Iſraelitæ. Sed iſtæ profectò ſententiæ nimis molles ſunt. Nõ enim de animorum affectionibus, aut de peccati memoria; ſed de ipſa impietate patrata agitur. Quare, meo certè iudicio, rectius illi ſentiunt; qui placatum quidem fuiſſe Deum zelo Phinees putant: ſed eatenus modò, vt plures illo tempore mutua cæde nollet cadere: verùm eos qui ſe illa impietate obſtrinxerant, nihilominus in reatu manſiſſe; olim pœnas diuino iudicio daturos. Nam profectò qui culpæ gratiam, quam facit Deus mortalibus, à pœnæ gratia ſeparari non poſſe contendunt, ij nimio plus ſuæ ipſorũ ſapientiæ, aduerſus ſacras literas, & ſanctiſſimorũ Patrum conſenſionẽ, tribuunt, quam oportuit. Nõ iam loquor de gratia pœnæ mortis æternæ. de ea enim, niſi fallor, nulla Theologis inter ipſos controuerſia eſt. Quid enim? an non huic loco planè geminus eſt ille, cùm Deus his ad Moſen vtitur verbis: Condonaui, vt tu petis. Verùm tamen viuo ego; & implebitur gloria Domini vniuerſa terra; omnes viri, qui viderũt gloriam meã, & oſtenta mea, quæ feci, in Ægypto, atque in deſerto: & iam me denis vicibus tentauerunt, neq; auſcultarunt voci meæ; nõ conſpicient terram, de qua iuraui patribus ipſorum, &c. Sed exſtat etiã diui Auguſtini de iſta re ſententia, multis in locis luculentiſſime dicta. Ego verò loci vnius verba modò protuliſſe in medium ſatis habebo. Ait enim ille commentariis in Ioannem. Cogitur homo tolerare etiam remiſſis peccatis: quamuis, vt in eam veniret miſeriam, prima fuerit cauſſa peccatũ. Productior eſt enim pœna, quàm culpa. Et parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Atque ideò vel ad demonſtrationem noſtræ miſeriæ, vel ad emendationẽ labilis vitæ, vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem iam ad damnationẽ ſempiternam reum non detinet culpa.

Gratia culpæ, à pœnæ gratia diuerſa eſt.

Numer. 14. v. 20.

August. comment. in Ioan.

culpa. Sed quiſ adeò eſt alienus à ſacris hiſtoriis, vt neſciat, in quantas ærumnas Dauid; propter admiſſum aduerſus Vriam ſcelus; inciderit; poſtquam ei ignouiſſe Deum vates Nathan nuntiaſſet? Non ergo purgatus adhuc erat populus eo flagitio: quia multi etiam tum ſuperſtites erant, qui illo contaminati, nondum pœnas Deo perſoluerant. & tamen illud egregium Phinees factū vſque eò culpam ſceleris expiauerat; vt hoc neq; in populum vniuerſe, neque ſingillatim in eos, qui ei erant affines, ipſo vindicatum exitio Deus iret, tamquam offenſus & commotus hoſtis: ſed caſtigatum ſuo tempore, calamitatibus & pœnis quibuſdam; veluti clementiſſimus parens; qui filium, cuius peccatis ignouit, certis tamen modis corrigit: vt prorſus omni ex parte ſarciatur, & plenè perfecteque coeat priſtina gratia, beneuolentiaque. De Baal-phegor diximus alibi. Atque etiam de ira Dei, qua ob vnius peccatum videtur multitudini infenſus eſſe.

Supra cap 7. v. 11. &c.

Atqui ſi immunda eſt terra poſſeſſionis veſtra, &c. 19

NON eò hæc dicuntur, quaſi regio cis Iordanem ad fœdus Dei non pertinuerit. Pari enim gratia & hanc, & alteram illam ſuis cultoribus Deus attribuerat. Sed poſſeſſio Domini vocatur ea, quæ trans flumen eſt: quia Deus ſacrarium ſuum, tamquam tabernaculum, in ipſa collocatum eſſe voluit. Igitur illud, *Si immunda eſt terra poſſeſſionis veſtra*: ad opinionem modò ſpectat. Quaſi dicant: Si exiſtimatis, Deum non perinde veſtrā regionem atque noſtram ſuo fauore complecti: propterea quòd apud nos habitare videatur; & idcirco peculiarem cultum inſtitutum iri; vertite ſolum; atque tranſite ad nos. Noſtras enim poſſeſſiones potius vobiſcum participabimus, quàm vt vos patiamur tum in Deum ipſum, tum in nos peccare: hoc eſt; religionis conſenſionem; ſine qua nulla res publica conſiſtere poteſt; violare. Præclara profectò, & digna ſacro cœtu ſententia. Ex qua primum illud intelligi poteſt: fratres, ſi reſipiſcant, recipiendos in gratiam eſſe: neq; ipſorum errata, quibus veniā ſuppliciter petunt, ferro vindicari oportere. Tum etiā illud; reſpub. & fratrum ſaluti nos noſtra cōmoda debere poſtponere. Talia exempla ſunt etiā nobis propoſita in Loth & in ſene illo Ephraimita: qui ſuas filias turpiſſimorū hominum libidini proſtituere, quàm viros hoſpites nefarie violari maluerunt. Credibile eſt, pleraſq; tribus non nimis laxè habitauiſſe, cùm tot paſſim reliqui eſſent Chananæi. Et tamē gentem, cùm ab hominū multitudine, tum à re pecuaria copioſiſſimā ſuis ſedibus, atq; poſſeſſionibus recipere; ſibique vrbes atq; agros, quæ illis attribuant, detrahere malūt, quàm vt à Deo tradita religionis iura mutari, aut pollui ab illis paucis tribubus ſinant. Quippe nō ignorāt, vel priuatim admiſſa facinora; præſertim autē fœdas religiones; niſi aut emendentur monitis, aut vindicentur à magiſtratu, non modò priuatis, ſed publicis etiā expiari ſolere calamitatibus à cæleſti iudice. Hoc enim adiuncto exemplo ita eſſe docent. Iam verò illi, ſtructa ara, non ſolùm in Deum, verùm etiam in eccleſiam ipſam iniurioſi fuiſſe videbantur. Quia religionum confuſio, diſſipat eccleſiæ cōſenſionem: quod eius eſt præcipuum inſigne, & ſine quo nulla eſſe poteſt.

Religionis cōſenſione opus eſt in reipub.

Fratres pœnitentes ſunt recipiendi in gratiam.

Noſtra commoda fratrum commodis poſthabenda.

Geneſ. 19. Iudic. 19.

Fœdæ religiones niſi vindicentur à magiſtratu, ſolent à Deo publicis calamitatibus expiari.

Conſenſio, eſt præcipuum inſigne eccleſiæ.

Nonne Achan filius Zaræ patrauit ſcelus, &c. 20

HOC exemplum referendum eſt ad verſiculum decimum octauum. Nam decimus nonus per occupationem eſt interpoſitus. Eſt autem hoc argumentū à minore. Si Achan, cum feciſſet ſacrilegium, non ſolus eſt extinctus, ſed indignatus eſt Deus vniuerſæ eccleſiæ; quid futurū exiſtimatis, ſi vos, tantus hominum numerus, tam grauiter peccaueritis in Deum? Græci, quos partim ſecutus eſt Latinus; vt hanc argumentandi rationē facerēt planiorem, ita conuerterunt poſtremam verſiculi partem, vt in duas diducerent verborum complexiones; ſed quarum vtraq; dicta ſit ſacris verbis præciſè. Priorē enim finiunt nomine, vnus, ibique deeſſe ſtatuunt, verbum [illegible], fuit. in altera autem deſiderari dicunt, ſolus. Plene igitur perfecteque ſic dicendum exiſtimāt. Et ipſe vir vnus fuit; Num exſpirauit per ſuum peccatum ſolus? Hæc ſententia videtur etiam R. Dauidi Kimhi placuiſſe. Nec ſanè cum verbis Hebraicis pugnat. Sed quod nos expreſſimus, ſimplicius certè eſt, & ſatis opinor planum. Latinus voculam, לא, per quintam vocalē legit, vt oppidi Aduerbiū ſit. Sed nihil eius ſententia diſcrepat à noſtra. Ceterùm quæ ad Achanem attinent, ſunt ea pertractata à nobis capite VII.

LXX. interpretes.

R. Dauid Kimhi.

Potens Deus Dominus, potens Deus Dominus, &c. 22

DEFENSIO eſt iſta reorum, fatētium quidem aram à ſe eſſe ſtructam, ſed legitimè: aut negantium ſe einſmodi aram poſuiſſe, cuiuſmodi accuſantur. hoc eſt, in qua nouis ſacris operando, patriā religionem violare, alienoſque ritus colere in animo habeāt: aut potius harum rationum vtraque ſeſe excuſantium. Diximus ſuprà, iſtas tribus magna pietate, &

Suprà v. 9.

tate & animo aduerſus Deum grato geſtientes, domum reuertiſſe, aramque iſtá poſuiſſe. Ex illa igitur tal affectione hæc tam vehemens, vt ſic dicam, abiuratio obiectæ impietatis naſcitur. Nam cùm ipſa trium præcipuorum Dei nominũ congeries, maximum per ſe habet pondus, tum id in immenſum augetur etiam per ἀναδίπλωσιν, qua illa repetuntur: tamquã nulla oratione ſatis præſenté ſuæ integritatis atque innocentiæ teſté Deum ſiſtere poſſint; quáuis cupiant maximè.

Singularis modeſtiæ exemplum.

Quo magis admirãda eſt ſanctiſſimorũ virorum modeſtia, qui nulla cum indignatione, nullo mutuo conuicio, ſed placidè, quietè, ſedatè refellunt atrociſſimũ crimen; à quo tã fuere alieni, vt ea ipſa molitione, qua in illius ſuſpicionem inciderát; ipſum à ſe, atque ſua in perpetuum poſteritate auertere, prohibereque eſſent conati.

Admonitio. Modeſtia in multis hominibus deſideratur noſtra memoria.

Quod exemplũ vtinã diris iſtis temporibus multi homines, vt appellatur, Chriſtiani; quorũ vel maxima, pro ſuo ipſorũ loco, & dignitate, deberet eſſe moderatio; imitarentur. Neq; ſuos aduerſarios impiis maledictis lacerarẽt lubẽtius, quàm firmis argumẽtis modeſtè docerẽt, aut certè confutarẽt.

Iuſiurandum quando licet adhibere.

Ceterùm iuſiurandũ, quo Deũ appellantes, ſuã iſti declarant innocentiã, tum demũ adhibere fas eſt, cùm factũ alioqui incertum eſt; & in hominũ animis clauſum latet. vt eſt diuinis ſancitũ legibus in Exodo. præſertim ſi res magna agatur. *Exod. 22.*

In leuibus rebus non eſſe aduocandum Deum teſtem.

Nã in leuiſſimis cauſſis Deũ cõtinuò appellare, præter tanti numinis maieſtaté eſſe videtur: neq; periurij periculo caret conſuetudo. atq; adeò cum præcepto illo pugnat: Non aſſumes nomen Dei tui in vanũ. Sed reuerenter atque religioſe in grauibus iuſtiſq; cauſſis vſurpare Dei nomé, id verò colere Deũ eſt: atque credere, ei omnia eſſe cognita perſpectaq;, ipſumque vera iurãtes præmio, falſa pœnis afficere. *Deut. 5. v. 11. Leui. 19. v. 12.*

Iurare Deum, eſt Deum colere.

Vnde Iſaias, cùm fore aliquando prædiceret, vt quinq; Ægypti vrbes Deo nomen darẽt, dicebat illas iuraturas per Deũ exercituum. Et alibi de gentibus agẽs, quæ olim culturæ Deum eſſent, ſic loquentem Deum facit: Mihi curuabitur omne genu: iurabit omnis lingua. Sed nihil opus eſt plura exẽpla adiungere. ſunt enim ſexcẽta. *Idem 45. v. 23.*

Nefas per aliã rem quàm per Deum iurare.

Ex quo illud efficitur, vllam omnino rem, præter Deũ iurare, ſpecié eſſe falſi cultus. cum nulla pro Deo coli poſſit. Et huc ſpectat illud Deuteronomij: Nomé illius iurabis. non ſequemini deos alienos. Et, Iurato nomen illius: ipſe eſt laus tua, & Deus tuus. Hinc etiã Socrates, cùm popularũ ſuorũ deos tectè rideret, iurare ſolebat quercum, hircũ, canem, vt ait Tertullianus. *Deuter. 6. v. 13. & 10. v. 20. Tertull. contra gentes.* Igitur dũ iſtæ tribus Deũ ſuæ innocentiæ teſté appellant, nõ ſolùm ſe purgant per inficiationé: ſed ſimul re ipſa declarãt, patriã ſe religioné colere, neque aliã fœdã admiſiſſe. Sunt autem qui tria illa Dei nomina, אֵל אֱלֹהִים יְהוָה, ſic interpretãtur; quaſi primum poſtremumq; verũ Deũ, at mediũ falſos deos ſignificet, atq; hoc gignendi poſitũ caſu ſit, hoc ſenſu, Deus Deorũ Iehoua, ſiue Dominus. Is enim ex quadã vulgi conſuetudine natus loquendi mos eſt in ſacris literis, vt Dominus Deus vocetur, Deus Deorũ; quamuis certiſſimũ ſit, nullos eſſe alios, præter ipſum, Deos. Sic enim ſcriptũ eſt in Deutero. Quoniã Dominus Deus veſter, ipſe eſt Deus Deorũ, & Dominus dominorũ. *Deuter. 10. v. 17.*

R. R. Solomon, & Kimhi.

Sunt etiã inter Hebræos, qui Deũ eſſe deorũ interpretãtur, quia angelorũ Deus eſt, atq; principũ virorũ quoq; Sed illa, quam nos vertendo expreſſimus ſentẽtia, hoc certe loco & veriſſima eſt, vt mox oſtendemus: & veteribus Hebræorũ probatur: atq; etiã Latino, Aquilæ, Symmacho.

Cabbaliſtæ philoſophi. De tribus Dei nominibus, El, Elohim, Iehoua.

שער אורה ſiue porta Lucis.

Obſeruarunt autẽ Cabbaliſtæ, Philoſophi apud Hebræos nõ ſane prorſus vani; neq; ſemper ſuperſtitioſi, ſed ſæpè etiam arguti & fructuoſi, Illi, inquam, obſeruarunt reos iſtos appoſitiſſimè ad ſe prorſus purgandum hiſce tribus nominibus appellaſſe Deum teſtem. Sed adſcribam ipſa eorum verba; vt certè ea latinè aſſequi potero; ex eo libro, quem Portam lucis vocant. ſunt enim ad hunc locum illuſtrandum vtilia. Igitur, Scito, inquiunt, ipſam cauſſam popoſciſſe, vt Rubenitæ, Gaditæ, & Manaſſenſes, tria illa Dei nomina יְהוָה, אֱלֹהִים, אֵל El, Elohim, Iehoua, ſimul pronunciarẽt. Debebant enim אֵל El, hoc eſt, fortem, ſiue potentem, dicere. quia hoc nomine myſterium benignitatis & clementiæ diuinæ continetur. Debebant etiam אֱלֹהִים Elohim, appellare. nam iſtius nominis notatio ad iudicium, & pœnam ſpectat. Denique oportebat quoque vt nomen יְהוָה Iehoua vſurparent: quia hæc appellatio iuſtitiam Dei temperat clementiæ, & benignitatis æquitate: atque inter ſuperiores duas appellationes veluti conciliatrix media eſt. Itaque ſi rem totã explices, ſic illi dixiſſe videri poſſunt. Si iſtam aram poſuimus Deo, vt ſit monimentum modò: non autẽ, vt in ea rem diuinam faciamus per holocauſta, aliáue ſacrificia; proſequatur nos ille ſua benignitate, tamquam אֵל, fortis, potenſque Deus. Sin autem aram hanc improba mente poſuimus, animoque deficiendi ab illo, atque ab eius ſacrario, per aliena ſacra, ipſe אֱלֹהִים Elohim, qui ſimul teſtis, iudex, & accuſator eſt, pœnas à nobis exigat, ſuppliciumque ſumat, hoc tam graui delicto dignum. Denique ipſe, יְהוָה Iehoua, qui conciliator eſt, moderetur iudicium

dicium pro eo animi noſtri propoſito, quo aram ſtruximus: ſiue pœnam eo, ſiue præmium ſumus promeriti. debebant ergo tria illa ſimul vſurpare nomina; quippe quibus myſteria magnitudinis, potentiæ, & gloriæ Dei continentur. Nam & Aſaph in eo pſal-

Pſal. 50. v. 1.

mo, quo condendi mundi rationem decantat, illà quoque coniunxit, cùm diceret, אֵל אֱלֹהִים יְהוָה דִּבֶּר Potens Deus Iehoua locutus eſt, & appellauit terram. Nimirũ Deus, cùm conderet mundum, triplici erat veſte amictus; veſte ſummæ miſericordiæ, & ſummæ iuſtitiæ, ac denique veſte quæ media illas vtraſque miſcet temperatq́;. Eorum enim quæ à Deo ſunt effecta, alia extremæ miſericordiæ, alia rigidiſſimæ iuſtitiæ; denique alia ſimul vtriuſque rationem præ ſe ferunt. Hæc Cabbaliſtæ; a quibus, quę res Dei veſtis vocetur, non eſt obſcurum. Illum enim tum demum aliquo modo intelligentia intuemur, quádo ea quæ effecit ſenſibus noſtris vſurpamus. In ſumma, certum eſt tria iſta vel præcipua eſſe Dei nomina. Is enim ſolus אֵל El, hoc eſt potẽs pollenſque eſt. Ná præter ipſum quidquid vſquam eſt, nihil, niſi illius virtute, poteſt efficere. Is quoque ſolus eſt, אֱלֹהִים Elohim, Deus. quippe qui ſolus cælum, terram, & quidquid his continetur, effecit. Denique is vnus eſt יְהוָה Iehoua, hoc eſt eſſentia. Ceteræ enim res omnes, quales quantæque tádem ſunt, ſuam ab illo eſſentiam acceperunt. Præclarè igitur de Deo ſentiunt, qui illis eum nominibus appellant. Præclarè etiam, qui deinceps dicunt, *ipſe nouit*, & *Non ſernes nos*, denique, *Ipſe vindicet*. Nam qui Deum omnia cognoſcere & videre profitetur; atque inſuper ſeruandi perdendiq́; poteſtatem ei attribuit, is profectò breuiter vniuerſæ Theologiæ ſummam eſt complexus. Porrò illud, *Et Iſrael ſciet*, minimè eſt ex ſuperuacaneo ab illis additum. Plerique enim, quo præſens fallant aliorũ hominũ de ſe iudiciũ, pœnamq́; euitent, Deũ vt ſuæ innocentiæ conſciũ teſtẽ, atque etiá vindicẽ appellare non dubitant, neq́; verentur; ſed per hypocriſin modò: vt cuius in vindicando tarditatẽ atque cunctationẽ contemnunt. Eius igitur malitiæ ſuſpicionẽ à ſe remouent illi iſtis verbis, cùm dicunt, non ſolum Deũ iſta ſcire, qui introſpicit in hominũ animos; ſed fore aliquádo tempus, cùm vniuerſus Iſraelitarũ cœtus luculẽter intelliget, ſe nihil minus quàm defectionẽ, aut ſacra aliena cogitaſſe. Nimirũ quando omnes animaduertent, magna ipſos conſtantia maiorum ſuorũ religionẽ tueri. Quæ porrò deinceps ſequuntur: *Si per rebellionem, aut ſi per defectionem à Domino*, &c. ipſa verborũ cõſtructione obſcura ſunt. Nõ enim facile animaduertit quiuis, quò ſpectet illa apoſtrophe ſimul, & parentheſis, *Non ſerues nos hodie*; quam ex vehemẽtiſſima animi perturbatione effundunt illi potius, quàm pronunciant; cùm auditá defectionẽ abominantur; neq́; tam atrox crimen repetitis verbis nominare ſuſtinent; niſi continuò ea conditione ſeſe deuouendo, illud à ſe reiiciant. Itaq́; Deum, ſecunda perſona, tamquã præſentẽ, appellãt; & quaſi animi ſui brachiis amplexi, eum precátur, vt ſe ilico perdat, ſi tam improbi ſint. Minus ſcitè igitur, vt à LXXII. interpretibus, ita à Latino eos ſecuto, pro ſecunda perſona reddita eſt tertia: cùm multo maior in illa quàm in hac ſit emphaſis. Sed iſti verba ſacra, vt præciſè dicta, acceperunt; cùm non putarent, per interpoſitionem quædam eſſe ſcripta: & non nulla de ſuo addiderunt. Poſſet quidẽ, fateor, illud, *Ne ſerues nos hodie*, ad Phineen, tamquã legationis principẽ, dictũ videri. Hoc ſenſu. Nõ deprecamur, quin vel hodie nos bello inuadas, & lege agas, ſi tale facinus patrauimus. Sed altera illa ſentẽtia, quá expoſuimus, tãtis reſpondentiũ affectibus, quátos vniuerſa oratione præ ſe ferunt, magis cõgruit. atque etiá ab Hebræis probata eſt.

Struximus nobis aram, vt deficeremus, &c. 23

VERBVM infinitũ לִבְנוֹת, reddidimus per finitũ. Ille enim modus, vt Grammatici tradunt, ceterorũ omniũ modorũ vim habet. Nã alioqui verbũ aliud ſuggerendum fuerit: ſicut dixi LXXII, atq́; Latinũ feciſſe. Cõtinet autẽ iſte verſiculus aræ vetitæ definitionẽ: ex qua pendet cauſſa vniuerſa. Erat enim hæc accuſatio. quòd aram ſtruxiſſent lege prohibitá, eaq́; re defeciſſent à ſacri cœtus cõmunione. Iá verò illi, eas ſolas aras cõtra legem poni definiũt, quę faciẽdis ſacrificiis exſtruãtur. hác autẽ eiuſmodi nõ eſſe. Cõmemorant autẽ tria præcipua ſacrificiorũ genera, pro ceteris omnibus. Primũ eſt עוֹלָה Ola. quod ab aſcendẽdo dictũ, ſolet græcè vocari, ὁλόκαυστον, & ὁλοκαύτωμα: quaſi ſolidũ ſacrificiũ dicas. quia ignis victimá totá abſumebat, atq́; ſurſum in cælũ per flamam fumumq́; auferebat. Huius lex perſcripta eſt in Leuitico capite primo, & ſexto. Alterũ eſt מִנְחָה Minha. hoc ſolẽt interpretari, munus. quod Deo adducitur videlicet. Ná videtur à verbo נָחָה, quod ducere ſignificat, dictũ eſſe. Sed ſi fertũ vocaueris, propiꝰ tẽ expreſſeris. Erat enim ex ſimila, & oleo confectũ hoc ſacrificium: qualia liba Græci vocant χάμματα, teſte Athenæo. De eo ſcriptũ eſt capite II. & VI. Leuitici. Vocátur quidẽ etiá Abelis victimæ ex omni oblatæ hoc

Deus triplici veſte amictus cùm conderet mundum.

אֵל El
אֱלֹהִים Elohim.
יְהוָה Iehoua.

Modus infinitus ceterorum modorũ vim continet.

Tria præcipua ſacrificiorũ genera.

עוֹלָה Holocauſtum.

מִנְחָה Fertum.

Athen. lib. 4. dipnoſoph.
Genes. 4. v. 4.

hoc nomine à Moſe, ſed *καταχρηστικῶς*. Tertium genus eſt, וְזִבְחֵי שְׁלָמִים hoc eſt, *τὰ σωτήρια*,
זבחי & pro felice rerum ſucceſſu, bonaque fortuna oblata ſacrificia. Hæc cruenta quidẽ erãt
שלמים Pacifica. ſed nihil præter adipem, omentum, lactes, renes, & iecoris fibram dabatur flammæ. reliquã
carnem læti abſumebant epulo ſacrificantes. De his victimis agitur capite tertio Leui-
בקש ticj. Verbum בִּקֵּשׁ propriè quidem quærere ſignificat. Sed quia ſæpe quæſtiones exercen-
tur, vt meritæ poſſint pœnæ ſumi, factum eſt, vt pro vindicare vſurparetur. Sic apud Iob
ſcriptum eſt: Vt vindices maleficium meum: & animaduertas in peccatum meum. Si- Iob.10 v.6.
militer aliis in locis non rarò.

Et ſi non potius præ ſolicitudine rei id fecimus, &c. 24

VT ſunt in refellendo crimine nefario vehementiſſimi, non ſatis habent, refutaſſe id,
cuius accuſabantur: niſi etiam oſtenderint, factum ſuum prorſus cum accuſatione pu-
gnare. Continebat enim accuſatio. ipſos eccleſiæ Dei conſenſionem, noua ara poſita, diſ-
ſipare voluiſſe. at illi huc omnem ſuam ſtruendæ illius aræ molitionem ſpectaſſe docent:
vt non modò apud ſe, verùm etiã omnem ſuam poſteritatẽ perpetuò retineatur religio-
nis atque ſacrorum omnium communio cum cœtu, qui trans flumen eſt. Neq; ab hoc ſe
excluſam eſſe interlabente aqua, vlla vnquã ætas ſuorũ poſterorũ poſſit perſuaderi, cùm
videat exſtantẽ trans flumen aram, in confini ripa; eiuſdẽ vnius religionis monimentũ, à
דאגה maioribus ſuis: hoc eſt, à nobis, ea de cauſſa conſtructũ. Nomen, דְּאָגָה, ſolicitudinem ex
metu malæ rei natam ſignificat. Quæ ſolicitudo, ſi rationem non nimis perturbat, ſed ad
εὐλάβεια euitanda modò aduerſa excitat, vt hîc; cautionem parit. Rectè igitur L X X I I. *εὐλάβειαν*
Latinus. ſunt interpretati. Eſt enim *εὐλάβεια*, vt Stoici definiunt, *τὸ κακῶν εὔλογος ἔκκλισις*. At Lati-
nus, qui, cogitationẽ dixit, parũ plenè vim verbi expreſſit. Verbum infinitũ, ſiue Gerundi,
לֵאמֹר, interpretor, reputando. Quia Hebræi ſæpè dicendi verbum, pro cogitare atque
Dicere, pro cogitare. apud animum ſuum ſtatuere, ponunt. Aduerbium *cras* ſignificat tempus futurum *ἀορί-
στως*. Illud, *Quid vobis rei eſt cum Domino*, ſi verbum pro verbo reddas, erit: Quid vobis &
Domino. quo modo etiã Græci loquuntur. dixit enim Demoſthenes, *τί νόμῳ καὶ βασάνῳ*;
quid legi cum quæſtione. Similiter Chriſtus apud Ioannem locutus eſt, cùm diceret: Ioan.2.v.4.
Quid mihi & tibi mulier?

Cùm terminum poſuerit Dominus inter nos, & inter vos, &c. 25

EXISTIMANT plerique, iſta ad terræ promiſſæ deſcriptionẽ ſpectare. cuius termi- Numer.34.
nus ab Oriẽte cùm Iordanis ſit conſtitutus, nõ mirum debeat videri, ſi qui his limitibus
ſecluſi ab illa habitant, ij olim ab ignara rerum priſcarum poſteritate exiſtimentur ab iis
quoque ſacris, auctore Deo, excluſi eſſe atque abalienati; quibus ipſe peculiariter, in illa
terra coli voluit. Et hæc ſententia nobis quoq; probatur. Sed ea tamen illud nõ efficitur:
regionem, vt ſic dicam, ciſiordaninam, non eſſe terræ ſanctæ partem, ſed à veteribus
promiſſis prorſus alienã. Loquuntur enim iſtę iam tribus, non de ipſa re: ſed de poſterorũ
Poſteri malè interpretantur dicta factaque maiorum. falſa exiſtimatione. Sic enim fieri plerumque aſſolet; vt ſequens ętas maiorũ ſuorũ dicta,
facta, inſtituta, monimenta denique omnia malè interpretetur: & quidẽ tanto libentius,
quanto minus, vt eorum religioſam integritatem vita & moribus ſequatur, imiteturque,
poteſt animum inducere. Eligitur malo. hoc eſt, ne ex illa terræ ſanctæ deſcriptione olim
diſcidium religionis oriatur, ire obuiam ſe per ſtructam aram voluiſſe reſpondent hæ tri-
bus, tamquam per publicum communionis omnium ſacrorum monimẽtum: qua com-
munione, qui vltra citraque Iordanem habitant Iſraelitæ inter ſe ſunt coniuncti. Nam
Partem habere in Domino. *partem in Domino habere*, eſt, eſſe populum Domini; & in eorum numero, qui theſaurum
Chaldæus. benignitatis ipſius, vt heredes, participant. Siue, vt Chaldęus interpretatur: Inter quos eſt
verbi diuini communitas. Noneſt ergo mirum, ſi Petri animum vehementer permouit
Chriſtus paucis illis verbis, cùm diceret: Niſi lauero te, nõ habebis partem mecum. Tum Io.13.v.8.
& illud perſpicuum fit, quantam defectionem inſtituerent, qui in Regum hiſtoria incla- 2.Reg.20.v.1 & 3.Reg.12.
Timere Dominũ ad omnem cultum ſpectat. mabant: Non eſt nobis pars in Dauide. Cęterùm timere, ſiue reuereri Dominum; etſi v.16
animi modò cultum intueri videatur, tamen ad ritus quoque, & vniuerſè, ad omnem
cultum pertinere ſolet in ſacris literis. Neque enim, vt hi ciſiordanini, tamquam ho-
mines alieni, prohibiti fuiſſent ab ara Dei, atque ſacrario; vlla tamen vis ipſorum ani-
Homines adminiculis opus habent, vt mẽtes conuertant in cælum. mis afferri potuiſſet. Sed ita eſt mortalium ingenium, vt adminiculis opus habeant, qui-
bus humi ſtratas mentes ſuas erigant intendantque in cęlum. Quod propter plerumque
Externo cultu neglecto, minuitur & animorũ pietas. euenire videmus, vt vbi ſacri ritus, cæremoniæque negliguntur; quem vocant cultum
externum; ibi animorũ quoque religionem ſenſim labaſcere, minui, exoleſcere. Contrà
verò, tum maximè pietatem, atque religionem verſari in animis hominum, quãdo rebus

diuinis

diuinis operam dant. Rectè igitur, ſi ritualis olim cultus impediatur, colligunt, ſimul ſpiritalem, vt ſic dicam; hoc eſt, animi pietatem ſublatum iri. Sed hoc quoque rectè, opinor, dicatur: Timoris verbo, in veteri lege, ideò omnem cultum ſubiici: quia tunc colebant homines Deum vt ſerui dominum, per timorem, & metum: at nunc, noua lege, vt filij parentem, per amorem. quod à diuo Paullo ſæpè expoſitum eſt. Vnde illa Moſis, hæc Chriſti lex vocari ſolet. quarum vtriuſque conditionem pauciſſimis expreſſit verbis idem Paullus, cùm diceret: Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis. Rurſus: Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum ad timorem. ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, per quem clamamus, Abba pater. qui eſt quidem vnus idem ſpiritus. ſed alter ille in tabulis lapideis, vt ait Auguſtinus, timorem: hic in tabulis cordis caritatem, atque amorem excitat.

Timor, omnē cultum ſignificat in lege.

Rom. 8. Galat. 4. 2. Timoth. 1. Rom. 8. 2. Ibid. v. 15. Aug. epiſt. 95.

Proinde diximus, Agite faciamus, vt ſtatuamus nobis aram &c. 26 27

PARTICVLA, נָא, ſæpe hortandi eſt potiùs, quàm inſtantis temporis Aduerbium. Verbo, זָבַח, ſubiiciuntur victimæ cruentæ. Hîc tamen etiam τὸ מִנְחָה, quod libi genus eſſe dicebamus nuper. Neq. enim cum Doctorib. Hebr. & eorũ explanatore Maimonio ſentio; qui מִנְחָה, inter קָרְבָּנוֹת, hoc eſt, oblationes, non adnumerant: ſed ſola quatuor cruenta ſacrificia; quæ ſunt עוֹלָה, holocauſtum, & זִבְחֵי שְׁלָמִים, pacifica; atque חַטָּאת, & אָשָׁם. Sed iſta ſunt alterius loci.

נָא זָבַח

Maimonius profat. in מנחת

Aſpicite figuram aræ Domini, quam fecerunt patres noſtri &c. 28

SIC ſacroſancta Eccleſia nobis ante oculos ponit crucis Chriſti figurã; cuius vetus ara fuit adumbratio: non vt eam adoremus: ſed, vt dum aſpicimus, in memoriam redeamus veræ illius, & ſalutaris aræ: in qua ſacerdos ſecundũ ordinem Melchi-zedec, Deiq; Filius, ſe ipſe gratiſſimam Patri pro nobis victimam obtulit. Atq. ad eandẽ noſtras quoq. hoſtias, ſpiritũ contritũ, & mẽtem humilẽ, fractamq;, atq. fructum laborũ noſtrorum afferre nos debere intelligamus. Simulq; vt ea figura aduerſus hoſtes noſtros nõ aſpectabiles; qui nos corporis delitiis diſtrictos, à Dei cultu prohibere ſtudent; teſtis nobis perpetuò adſit: & nos moneat, partẽ nos habere cũ crucifixo: atq. ad ipſum nobis trans Iordanẽ, & ærumnarum aquas eſſe, religionis gratia, accedendũ. Quod enim aliud quæſo, ſi non hoc myſterium, in cauſſa fuit, cur tantam haberet apud vetuſtiſſimos Chriſtianos venerationẽ hæc crucis figura: vt ea ſe in omnibus actionibus ſignarent? eam etiã ſæpe vtiliter aduerſus malorum dæmonum terrorem opponerent? Quod Lactantius, Tertullianus, Nazanzenus, Baſilius, alij ſacrarum rerum ſcriptores antiquiſſimi teſtatum reliquerunt. Sed pergamus.

Crucis Chriſti figura in templis propoſita, cur.

Crucis myſterium.

Abſit à nobis rebellare Domino, & deficere &c. 29

CONCLVSIO eſt, continens inficiationem criminis, pro ea ratione qua fuerat obiectum. Neque verò ſimplicem inficiationem, ſed quadam, vt ſic dicam, deteſtatione affirmatam. Vocabulum enim חָלִילָה, quod profanæ & impuræ rei notionem habet, tum vſurpatur, cùm rem diram atque atrocem abominamur. Datiuus לָנוּ, otioſus eſt, vt ſæpe. Kimhi tamen illud מִמֶּנּוּ, pro quo nos diximus, *à nobis*, interpretatur, noſtra cauſſa. Putat enim hoc illi eſſe reſponſum; quod allegati dixerant, *Ne rebelles ſitis nobis*. ac ſi ſic reſpondeant nunc iſti: Abſit, vt rebelles ſimus Domino, non veſtra modò gratia; ne à vobis diſſentiamus; verùm noſtra cauſſa: quibus ea res perniciem eſſet allatura maximam. Sed hoc ille nimis argutè. Neque ea eſt verbi, מִמֶּנּוּ, vis atque notio. Ara autem Domini, quæ erat ante tabernaculum ipſius, nominatim dicitur. quia in ea ſola fas erat ſacrificare. Erat autem ea conſtructa ex lignis Sittim ære obductis, vt eſt in Exodo ſcriptum. Illud tamen intelligi debet etiam de illis aris, quæ cùm res poſceret, αὐτοσχεδιασὶ, ex terra, aut rudibus lapidibus ſubſtruebantur; ſed præſente ſacrario Dei. veluti in monte Hebal. Eſt autem ſacris literis teſtata res, præter aram ad cruentas victimas comparatam; de qua ſola hîc mentio eſt, alteram exſtitiſſe intus in tabernaculo; etiam ipſam ex lignis Sittim conſtructam; ſed auro puro incruſtatam. Philo Iudæus quoque in libello de Sacrificantibus, poſtquam diſſeruit, magis oblectari Deum animi cultu, quàm cuiuſuis pretij ſacrificiis, ſcribit in hanc ſententiam: Declarat, inquit, hoc ipſum lex, quæ duas aras, & materie, & loco, & vſu diuerſas conſtrui iuſſit: alteram ex ſelectis lapidibus, ſed rudibus & impolitis: quæ ſub dio ſtatuebatur, quà prodibatur è templo; cruentiſque ſeruiebat ſacrificiis. alteram ex auro: quæ locabatur in ipſo adyto, intra velum prius; nulli hominũ, niſi ſolis ſacerdotibus, iiſq; ſanctis & puris, aſpectabilis. hac vtebantur dumtaxat ad odores adhibendos ad Deum. Manifeſtũ ergo eſt, paullũ thuris, ſi vir integer offerat, pluris fieri à Deo, quàm

חָלִילָה

Datiui caſus otioſus. R. D. Kimhi.

Exod. 27. & 38. Sap. c. 8 v. 30.

De duabus aris apud aram.

mille pecudes, quas non admodum probus aliquis ſacrificet. Hęc, & plura in eam ſententiam illic Philo. quæ elegantiùs certè ab illo diſputantur explicanturque, quàm ad ſacras literas congruentiùs. Sed erat, opinor, illa tempeſtate, qua vmbra legis ab exorta nuper Euangelij luce ſenſim minuebatur, idem ſacri ordinis viris mos, (fuit enim Philo ſacerdos) qui iam pridem noſtris ſacerdotibus eſt; vt mira vecordia quibuſuis potiùs, quàm quæ ſui ipſorum muneris propria eſſent, ſtudiis incumberent.

Philo ſacrarũ literarum peritus.

Sacerdotes alieni à ſuo ſtatu ſtudiis dediti.

Igitur cùm audiret Phinees ſacerdos, & magnates cœtus &c. 30

IAM audiuimus, quàm ingenuè, quàm probabiliter ſe excuſauerint rei. Aduerſus ergo tam iuſtam fratrum ſuorũ defenſionem non eſſe moroſiùs inſtandũ putauerunt allegati. Igitur nos quoq., hoc exemplo moniti, ſi qua proximorum noſtrorum facta, dictáve ſuſpicioſa nobis viſa ſunt, lubenter excuſationes idoneas & probabiles admittamus: neq. pertinacibus contentionibus crimen vrgeamus. Nullum enim, non ſolùm in religionis cauſſa, ſed in omnibus reip. partibus, hominum genus pernicioſius eſt, atq. illorũ, qui ſuo iudicio tantum tribuunt, vt ab eo nullius hominis oratione, ſiue doctioris, ſiue melioris, abduci ſe patiantur: ſed quiduis potiùs cõquirunt, arripiunt, carpunt, quàm vt ſe ſua opinatione falſos fuiſſe confiteantur. Atqui ſępe fit, vt quos vel meritiſſimò reprehendimus; eos ſi ſe excuſantes blande audiamus; noſtramq́; conſcientiam veluti redargui patiamur; illi deinde vltrò ab ſuo errore in viam ſe recipiant, ſeq́; corrigant ipſi. quos ſi amarulenti culpare non deſtitiſſemus; ſed acriùs aliis atque aliis iudiciis preſſiſſemus; noſtra importunitate à proborum conſortio abalienati, ex vno vitio in aliud atque aliud, & tandem ad omnem improbitatem ſe contuliſſent.

Admonitio, benignè accipiendas eſſe excuſationes fratrum.

Pertinacium hominum genus in rep. pernicioſum.

Hodie intelligimus Dominum inter nos eſſe &c. 31

CHRISTVS apud Matthæum mirificè nos ad conſenſionem animorũ cohortans, Matth. 18.a.
eam quæ de vera religione, & cultu Dei eſt, (hoc enim eſt congregari eius nomine) pollicetur Patrem cæleſtem omnia conceſſurum eorum precibus, qui illam coluerint: ſe verò perpetuò inter ipſos medium affore. Rectè ergo colligunt allegati, Iehouam, hoc eſt, Dominum Deum, apud Iſraelitas præſentem adeſſe: quia religionis conſenſus adhuc ab ipſis colitur. Si verò exiſtimare malis, id Phineen dicere; ex eo intelligi, Deum adeſſe Iſraelitis, quia ipſi nondum peccarint, non pugnabo. Certum enim eſt, mortales in omne vitium præcipitare, cùm primùm Dei tutela deſtituuntur: neq. eius adiutrice manu tamquam retinentur. Et ſolent ſacræ literæ tum præſentem ſtatuere Deum; quando perſpicuè opem fert noſtris rebus; abſentem verò fingere, quoties nos noſtræ permittit imbecillitati. Particula, אז, *Tunc*, vel Pronominis loco eſt, quaſi dicas, eo ipſo, vel ea re. nimirum, quia non fuiſtis rebelles: vel vim vocis συμπλεκτικῆς habet, vt ἤτοι, apud Græcos: ſignificatq́; planè, certè, omnino: ſicut אך, ſæpius vſurpatum Pſalmo CXXIV. Pertinet autem hæc clauſula verſiculi, ad tuendum illud, quod initio dixerant allegati, Certè accidet, vt dum vos hodie rebellatis Domino, cras vniuerſo cœtui Iſraelitico ille indignetur. Nam abſurda eſt eorum ſententia, qui opinantur; hoc ad faciendi belli cõſilium ſpectare; quod non poteſt non eſſe omnibus calamitoſum, cùm eſt inteſtinum. Non enim credibile eſt, illud Eccleſiæ propoſitum non eſſe prorſus ab allegatis diſſimulatum; poſtquam excuſationes tam iuſtas, atque legitimas audiuiſſent.

Homines nil niſi peccant, quando à Deo non retinẽtur. Deus quando præſens aut abſens eſſe dicatur.

אז & אזי

Viſaq́ eſt res bona Iſraelitis: gratiasq́ egerunt &c. 32

LONGE profectò alia mens eſt, ſi modò mens, & non dementia, immò furor dici debet, noſtrorum εἰκονομάχων: quorum in omnia ſacrarum hiſtoriarum monimenta veſanũ odium; quæ certe rudi vulgo poni poſſunt; nulla cauſſa, quamtumuis iuſtè dicta, placari poteſt; vt non prorſus illa euerſa atq. ſublata velint. tantũ abeſt, vt res bonæ ipſis videantur. De verbo ברך, hoc eſt, benedicere, ſatis multa ſuprà. Proponitur autem hic nobis memorabile exemplum; vt meminerimus, fratrum noſtrorum conſtantiam in religione: atq. adeò ſancta conſilia omnia Deo accepta referre grato animo: qui vnus ſua benigniſſima gratia hominum vitioſitatem coercet; & benefacta tuetur. Et ſanè, ſi angeli; quorum conditio longè ſupra humanam naturam eſt; adeò tamen nihil humani à ſe alienum putant, vt mirificè gaudeant, ſi hominum vnum improbæ vitæ pœnituerit; quàm ſit immanis noſter ſtupor, ſi illorum nos ſalus nihil moueat, qui carnis ſanguiniſq́; communione nobis ſunt coniuncti? Gratias igitur ſemper agamus Deo; qui & nos ipſos, & proximos noſtros cæleſti ſuo Spiritu in via veritatis retinet: & ſi quando aberrauimus; vt ſanè aberramus ſæpiſſimè; clementer nos reuocat atque reducit,

In hoſtes imaginum.

Deo agendæ gratiæ pro ſanctis hominum conſiliis.

Luc. 15.b.

Admonitio.

Ceterùm

Ceterùm Rubenitæ & Gaditæ nomen impoſuerunt &c. 34

EXISTIMANT Rabbini, Solomon, Kimhi, Iſaias, alij, præcisè iſta eſſe dicta. deeſſe enim nomen עֵד. pleneq; ſic ſcribenda eſſe. וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד עֵד לַמִּזְבֵּחַ כִּי עֵד הוּא. Et vocarunt filij Ruben; & filij Gad, teſtem aram: quia teſtis eſt, &c. Atque ita reddidit hunc locum Chaldæus; vt certè habet meum exemplar manuſcriptum. Sed LXXII. longè diuerſam ſecuti ſunt ſententiam. ſic enim explanant iſtum locũ, quaſi ara ſit appellata ara Rubenis, & ara Gadis, &c. Nos illam Iudæorum opinionem probamus quidem. verùm id quoque dici poſſe exiſtimamus; aræ nomen non eſſe ſacris verbis expreſſum: ſed indicatum modò, id eiuſmodi fuiſſe, quòd ſua notatione moneret, aram eſſe monimentum Iſraelitis, Iehouam pro vero Deo coli ab omnibus debere. Porrò ex eo quod hic ſcriptum eſt, כִּי יְהוָה הָאֱלֹהִים, Quòd Iehoua ſit Deus, manifeſtum fit; in illa iurandi formula, quam ſuperiùs audiuimus, iſtam dico, אֵל אֱלֹהִים יְהוָה. nomen Elohim, Dei ve[ri] vocabulum fuiſſe; non angelorum, aut falſorum deorum, nedum principum. Eſt autẽ etiam hîc rurſus laudanda iſtarum tribuum ſedula cura, ad prodendum deinceps poſteris ſuis auitam religionem; & tuendum in perpetuum ſacra à maioribus accepta; dum non ſatis habent, mole illa ingenti veram diuini cultus aram repræſentaſſe; illucque nepotum ſuorum animos per ſignificationem direxiſſe, atque intendiſſe. ſed tale inſuper nomen imponunt, quod ſua notatione totius Theologiæ ſummam perpetuò omnium mentibus obiectam retineat. Qui enim Iehouam eſſe Deum recolit, is eum ſibi vt Deum colendũ ſtatuit: eum audit: eius denique ſanctiſſimo verbo obſequitur.

Chaldæus. LXXII. interpretes.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM IN IOSVAM CAP. XXIII.

Factum porrò eſt poſt multos dies &c. 1

CVM iam aliquot præterirent anni, ex quo per Chananæam domiti hoſtes metu conquieſcebant. populus verò interea, bellorum pertæſus, vmbratilem vitam amplecti potiùs, quàm ſuam hereditatem ab hoſtibus paullatim vindicatum ire, velle videretur: optimus Imperator Ioſua, quem iamdudum ætas affecta bello faciendo abſtinebat, verens, ne; quod pòſt euênit; ille tum ex ignaui otio in multa alia vitia, tum ex amica Barbarorum conſuetudine, ad ſuſcipiendam horum fœdam religionem & cultus, laberetur; conuocatum, vt credibile eſt, Siluntem, memorabili iſta oratione hortatur; non quidem apertè, vt ad laborioſam militiam reuertatur; & Chananæos paſſim reliquos eliminet. Ea enim oratio nimis dura viſa fuiſſet propenſis ad quietem; ſed neque dum etiam vtile erat, vniuerſam terram veteribus colonis vacuam eſſe. verùm vt lege Dei ſe habeat: & à Chananæorum familiaritate atque conſuetudine ſibi quàm diligentiſſimè caueat. Sed ad iſta ſuadenda iis maximè vtitur argumentis, quæ obliquè, & tectè omnes ab otio ad belli cogitationem, & à familiari vſu Barbarorum ad inimicitiam cum ipſis gerendam excitare, atque incendere debeant: vt audiemus. Poſſent fortaſſis exiſtimare aliqui, non eſſe diuerſam hanc concionem ab ea, quæ proximo capite dicetur. Nam cùm ſacræ narrationes ex aliis atque aliis annalibus, longo poſt res geſtas temporũ interuallo, ſint conſcriptæ; quod eſt alibi multis diſputatum à nobis: non rarò accidit, vt res eadẽ vna, diuerſis locis, nunc fuſiùs, nunc breuiùs memoretur. Sed aliam eſſe hanc concionem, alia illa comitia magnis argumentis probabimus idoneo loco. Nimirum credibile eſt, ſolicitiſſimum patrem & principem Ioſuam, per omnem occaſionem cohortatum ſæpe ſuos eſſe, ad probitatis & pietatis officia; quamuis iſta duo monita ſola ſint literis conſignata, & memoriæ prodita. Id enim diuus Petrus quoque ſe feciſſe teſtatur breui moriturus, cùm his vtitur verbis: Non negligam vos de his ſemper monere; quamuis ſcientes, atque etiam confirmatos in iſta veritate: æquum enim eſſe puto, quantiſper ſum in hoc tabernaculo, vt vos excitem monitis. Et quæ ſequuntur plura. ſunt enim peruulgata. Exiſtimemus ergo iſtam δημηγορίαν, vel apud Siluntem, vel in Ioſuæ vrbe adhibitam eſſe ad populum. quod etiam RR. Dauid Kimhi, & Leui F. Gerſonis putant: illa verò altera comitia apud Sichem eſſe facta, ob eas res, quas illic exponemus.

An iſte conueniat diuerſus ſit ab eo qui proximo capite habetur. Annales ſacri.

2. Petr. 1, 12.

R. D. Kimhi. R. Leui F. Gerſ.

Vt conuocaret Ioſua omnem Iſraelem, &c. 2

DIXIMVS alibi, in concionibus, non ſemper populum vniuerſum coire ſolere. ſed omnium ordinũ primates, & veluti capita. Igitur, cùm dictum eſſet, omnẽ Iſraelẽ fuiſſe

Qui populũ repræſentare ſolebant in conuentibus. זקנים ראשים שפטים שטרים

conuocatum, ipſa deinde vniuerſitas ad eos deducitur, qui populum omnem repræſentabant. Erant autem illi זְקֵנִים, hoc eſt, ſeniores. nimirum ipſe ſenatus, ſiue is primarius ſolus fuerit; quem Iudæi veteres, Græco vocabulo, appellabant סנהדרין, id eſt, συνέδριον; ad quem de ſumma rerum gentis vniuerſæ referebatur: ſiue etiam municipalis quiſque. id enim non ſatis liquet. Deinde רָאשִׁים, hoc eſt, capita. qui erant ſingularum tribuum primates, atque tribuni. hi aliâs vocantur, capita populi. Poſtremo שֹׁפְטִים, & שֹׁטְרִים. Illud iudices ſignificat: non eos ſolos dico, qui lites diiudicant: ſed qui præcipuum in populo magiſtratum gerunt; & tamquàm viua lex ciuibus ſunt. Huius vim & notationem explicaui multis capite primo: diximus enim apparitores vocari rectè poſſe; & adminiſtros fuiſſe τοῦ שֹׁפְטִים, hoc eſt, ipſius magiſtratus. Sup. c.1, v.10.

Ego ſenui, prouectus ſum ætate. vos verò vidiſtis &c. 2 3

Exordium. Senes libenter auſcultamus.

HOC exordium eſt orationis; quam Imperator habet ad conuocatum populũ. Redduntur autem eo auditores beneuoli, attenti, dociles. Nam plerique omnes, vel tacito quodam naturæ inſtinctu, ſenes reuerentur & colunt, libenterque auſcultant; præſertim ſi ſint in rebus magnis verſati, & gloria clari, aut certè auctoritate graues. Exiſtimãtur enim, cùm diu in vita fuerint ipſi; & breui ſint abituri ex ea, longè optima viuendi præcepta, & monita, iis, quibus in vita manendum diutiùs eſt, dare & poſſe, & velle. Verſatur autem oratio tota in genere demonſtratiuo, quod honeſtum appellant. vt eſt ex iis manifeſtum, quæ paullo ſuperiùs expoſui, cùm dicerem; qua de cauſſa conuentum hunc habuerit Imperator. Primùm igitur breuiter quidem, ſed diſertè, refert memoriam beneficiorũ Dei, quæ in Iſraelitas ille adhuc contulit, præſertim ſe principe: & quæ porrò conferre paratus eſt. Atque inde conficit: æquum eſſe, vt mutuam ipſi pietatem atq. ſanctitatem aduerſus illum colant; omniq́ue ſtudio id præſtare conentur, quod ab eo iuſſi ſunt. Ingrati enim & deteſtabilis ingenij fuerit, tam mirificè liberalem, & beneficum amatorem, non modis omnibus redamare: præſertim qui tuus Deus, atque effector, & parens ſit. Hoc enim illud toties repetitum ſignificat, *Dominus Deus tuus.* Porrò quia ille Deus non fert riualem, monet etiam, vt Barbarorum deos ne nominent quidem; nedum colant, aut adorent. Et ne vel imprudentes ad hanc impietatem prolabantur, iubet, ne familiariter vtantur Barbaris. Nam, vt ait Paullus: praua colloquia gangrænæ ritu augent contagio impietatem. Ad hæc, adhibet ſtimulos acerrimos. & primum quidem proponit ipſorum laudẽ, cùm ait, *ſicut feciſtis ad hunc vſque diem.* Creſcit enim laudata virtus. & immenſum gloria calcar habet, vt ait poëta noſter Naſo. Mox vtilitates maximas; dum verſiculo IX. & decimo oſtendit, ex ea neceſſitudine, qua ſe Deo obligarunt ipſi, atque adhuc coniuncti ſunt, præclaras illas victorias eſſe profectas: vt minimè ingratis amaſſe poſſint videri. Deinceps verò verſiculus XII. & XIII. grauiſſima explicat incommoda, quæ paſſuri ſint, ſi ſecus fecerint. Atque hîc illud obſeruandum eſt; virum ſanctiſſimum non dicere; Si Dominũ non amaueritis. erat enim id ei religio: cùm ipſa natura omnes; qui certè ratione vtuntur; ad amandum ſuum effectorem ducat. Sed, ſi affinitate, inquit, aut aliis neceſſitudinibus vos cum Barbaris iſtis coniunxeritis. Huius enim erat illud conſectarium. Sed vehementiſſimè illorum animos tamquam fodicat, cùm omnium incommodorum ſummam proponit, eamq́ue iterum, & tertiò repetit. ea autem eſt, præſentium poſſeſſionum amiſſio. Ait enim, *vſque dum pereatis ex bona iſta terra, quam dedit vobis Dominus Deus veſter.* Cùm enim poſt maximas ærumnas, quas inde ab excito è Chaldæa Abrahamo, gens vniuerſa in alieno ſolo perpeſſa fuerat, tandem proprias adepti poſſeſſiones, ſibi feliciſſimi viderentur; atque in his ſuauiſſimè acquieſcerent, nullus ipſis potuit caſus acerbior ob oculos poni, quã nouum exſilium. Deinceps ad finem vſque orationis id affirmat argumentatione à ſimili, quod modò dixerat, de euenturis maximis malis, niſi iuſtam pietatem aduerſus Deum adhibere pergant: Si euênit, inquit, quidquid per benedictionis formulam vobis promiſerat Deus: vt certè eueniſſe, ipſa re eſtis experti: non eſt cur minùs ſperare poſſitis euentura & illa, quæ per maledictionem eſt vobis interminatus. Et hic denuò inculcat, adeſſe ſuæ vitæ finem. Nimirum vt hæc, tamquam nouiſſima, verba penitus animo mandent, & memoria conſeruent. Et ſimul vt intelligant, poſthac ſuo ſibi modo viuendum fore: & proinde cautiores ſint; & ad omnia vitæ officia magis intenti. quippe non habituri diutiùs omnium ſuarum actionum monitorem, & præmõſtratorem; in cuius diurna nocturnaque ſolicitudine adhuc potuerunt acquieſcere ſecuri. Sed iam reuertamur ad explicanda paſſim ſacra verba.

Margin notes: Genus orationis quale. Summa totius orationis. Deus tuus. 2.Tim. 2,16. Ouid. de Ponto 4. Ab vtili. A contrariis malis. Deut. 28.

Videte,

Videte, ſortitus ſum vobis gentes iſtas, &c. 4

Videre, pro animaduertere.

VIDERE, ad animi oculos; vt ſæpè; referendum eſt. Verborum collocatio eſt hîc conturbatior. Nam illud, מִן הַיַּרְדֵּן, *à Iordane*, non eſt ſuo loco poſitum. Eſt autem vniuerſæ complexionis verborum hæc ſententia: Ego vobis per ſortem in ſingulas tribus diſtribui tam eas gentes, quæ nondum ſunt exterminatæ, quàm quas ipſe iam excidi, per vniuerſam Chananæam; quanta patet inter Iordanem ab Oriente, & mare mediterraneum ab Occidente. Commemorat autem, ſimul eas gentes per ſortem eſſe ipſis attributas, quæ nondum erant eliminatę; vt ad eas profligandas ipſis addat animos; à facili. Nam ipſa ſors diuina fuit, tanquàm arrha, & pignus certiſſimi conſilij Dei. hoc enim proximo ſic verſiculo explicatum eſt. Quare non rectè Latinus hanc partem tacitam reliquit, tamquam ſuperuacaneam; cùm ſit palmaris; niſi putemus à librariis omiſſam eſſe.

Latinus.

Eritis igitur fortes admodum ad obſeruandum &c. 6

VSITATISSIMVM eſt apud Hebræos, tempus futurum, modi finiti, pro mandatiuo vſurpare: Eritis, pro eſtote. quo modo etiam Latini nonnumquam loquuntur. Ceterùm ea ſortitudo, qua ad obſeruandam Dei legem opus eſt; paratur firma fide in Deũ, & caritate erga proximos. His enim duabus rebus, Dei nobis gratiam conciliamus; quæ non ſolùm admiſſis delictis ignoſcit: ſed etiam vires ad probe viuendum ſuppeditat, noſque tuetur, ne porrò peccemus; ſed lege Dei nos habeamus. Ad dextram aut ſiniſtram declinare, tranſlatio eſt, ab iis qui iter faciunt. Significat autem, nos diuinæ legis verba debere rectà ſequi. hoc eſt, vt intra earum ſententiarum cancellos maneamus, quibus ſacroſancta Eccleſia, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis, illa circumſcripſit, atque definiuit. Sed de hac re ſatis multa dixiſſe videmur capite primo.

Fortitudo ad præſtandã Dei legem.

Dei gratia non ſolùm ignoſcit peccatis, ſed tuetur etiã nos ab illis.

Ad dextrã aut ſiniſtrã declinare quid ſit.

Sup.c.1.v.7.

Ne conſuetudinem habeatis cum gentibus iſtis &c. 7

SI verbum pro verbo reddas, dixeris, ne veniatis; ſiue, ne intretis ad Gentes iſtas. ſed Chaldæus id explanat, ne commiſceamini cum Gentibus iſtis. Certum autem eſt, & à nobis alibi diſputatum, illud verbum בא, vſurpari de re venerea. quam notionem ab hoc loco non eſſe alienam, videor coniicere de verbis verſiculi duodecimi. Et eſt ſanè multis vbique exemplis teſtata res, quantum illa turpis conſuetudo ſemper detrimenti attulerit pietati. Per me tamen licet, vt omnem prorſus familiaritatem, hoc loco, prohiberi putes; quæ quidem coniunctionem amicitiamque cum Barbaris conciliare poſſit. Solet enim inde quaſi ſocietas quædam, & communicatio religionis facilè inter homines naſci. Quam ob rem bene, prudenterque Paullus, vt omnia; monuit ſuos Corinthios; ne voluntate eſſent propenſiore in eos, qui à Chriſti religione erant alieni, quàm in ſe; qui iuſtitiam lucemque, hoc eſt, Chriſtum ipſum Deum viuum docebat. Sic enim, ego certè, verbum illud ἑτεροζυγεῖν, quo ille vtitur; interpretor; vt tralatio ſit à libra, cuius lanx altera propendeat in vnam partem. hæc enim à Græcis σταθμὸς ἑτερόζυγος, dicitur. Iam verò illud quod deinceps eſt, *Neque commemoretis nomen deorum illarum*, iis eſt conſentaneũ, quæ idem Paullus ad Epheſios ſcripſit, cùm eos moneret, vt neque ſtupra, neque obſcœnitates alias, aut auaritiam inter ſe nominarent. Fieri enim vix poteſt, vt nihil nos afficiant, neque ad noſtrum ſenſum adhæreſcant, quorum ſæpè vſurpamus memoriam. Itaque ex ipſa deos appellandi conſuetudine, afferri tandem ſuſpicio in animum facilè poſſet; eſſe eos aliquid. Sed quod inſequitur, maius etiam eſt, *Neque iuretis*. Quod enim iuramus, ei numen ineſſe quodam modo, vel imprudentes ſtatuimus: quod eſt à nobis nuper pluribus explicatum. Porrò illa, *colatis, adoretis*, multo etiam grauiora ſunt. Itaq. ordine fit progreſſio, à familiaritate Barbarorum ad nominandos ipſorum deos. à nominum vſu, ad iuſiurandum: hinc ad cultum; à cultu denique ad adorationem. Solet enim iſtorum ſequens quodque ferè ex pręcedente gigni: niſi magna cautio adiungatur: & ſanctus Dei Spiritus animos noſtros regat, atque ab errore tueatur. Sed neque refragabor, ſi quis dicat, in hoc loco σχῆμα eſſe, quod ἐξήγησιν, id eſt, interpretationem, vocant: & poſteriora quæque explanare priora. Nam colere, & adorare, parum ſanè inter ſe differunt. Iurare autem, pro, colere, poni interdum, nuper dictum eſt. Iam verò, nominare Deum, id quoque idem eſſe, quod colere, oſtendunt illa Paulli verba, Alienus eſto ab iniquitate, quiſquis nominat Chriſtum. Et illa Dauidis, Non libabo libamenta eorum cruenta: neque ſumam nomina ipſorum in labia mea. Quod alioqui mirificè cum hoc loco congruit etiam.

Sup.c.2.v.3. — בא

Conſuetudo familiaris cum malis vitanda eſt.

2.Cor.6.14. — Explicatus locus.

σταθμὸς ἑτερόζυγος.

Ephes.5.3.

Quod iuramus, id pro Deo habemus.

ἐξήγησις, ſchema.

2.Tim.2.19.
Pſalm.16.4.

Sed adhærebitis Domino Deo veſtro, ſicut feciſtis, &c. 8

Adhærere Domino.

RVRSVS Futurum modi finiti pro mandatiui poſitum eſt. Adhærere Domino, eſt, omnem ſpem in eo ſolo collocatam habere: nihilq́; opis aliunde, ſiue ex cælo, ſiue terra exſpectare; cuius ipſe non ſit fons, & auctor. Quod eò à me additur; vt ne quis exiſtimet, ægrotos medicorũ opera non debere vti; quod olim quidã malè opinati ſunt; aut alios homines aliis cauſſis mediis, atq. adiuuantibus, quas Deus, pro admirabili ſua ergą genus humanum benignitate, nobis conceſſit, ad noſtræ animæ corporisve ſalutẽ: dummodo ab illo ſolo, tamquã boni omnis origine, ſumma ſpei noſtræ dependeat. Adiungit porrò Imperator, *illos ita feciſſe vſq. ad hunc diem.* non quòd illa omnia plenè perfecteq́; adhuc præſtiterint Iſraelitę. quis enim neſcit, quàm pauci mortales ſe ea pietate, eoq́; amore applicẽt, adiungantq́; ad Deum, quo æquum eſſet? ſed quia religionis iura à Moſe tradita populus adhuc vniuersè coluit; interea dũ penes Ioſuam fuit principatus. de ſingulorũ enim hominum peccatis non agitur. Sed iſta cognitionem habent facilem. quare pergamus.

Vnus vir veſtrûm perſequi ſolet mille &c. 10

Verba temporis futuri ſæpe frequentem vſum ſignificant.

HEBRÆVM habet, perſequetur mille. nempe enim vſitatum eſt apud Hebræos, vt futuri temporis verbũ, ſignificet frequẽtem rei alicuius vſum. Sunt autẽ iſta referenda ad illa promiſſa Dei, quæ in Leuitico his ferè verbis perſcripta ſunt: Si præcepta mea obſeruaueritis, atque exſecuti fueritis; largiar vobis pluuias idoneo tempore. Et poſt multa; Perſequemini inimicos veſtros, cadentque illi ante vos gladio. veſtrûm quini perſequentur centenos: centeniq́ue veſtrûm agent ante ſe decies millenos &c. Et quæ in Deuteronomio: Efficiet Dominus, vt hoſtes tui, qui te inuadunt, cadant coram te. vna via venerunt aduerſum te: ſeptem autem viis fugient à conſpectu tuo. Sed cur illi ſuis hoſtibus tam terribiles viderentur, id verò edixit Moſes elegante verſu, cùm caneret: Quo modo perſequeretur vnus mille, & duo fugarent decem millia; niſi petra ipſorum mancipaſſet illos, & Dominus eos dedidiſſet?

Leuit. 26,8. Deut. 28,7. Deut. 32,30.

Nam ſi per pœnitentiam propoſitum mutaueritis &c. 12

שוב

VERBVM שוב, redire ſignificat: ſed ſæpe transſertur ad animum; eſtq́; à propoſito abſiſtere, inſtitutũ vitæ mutare. Eam porro conſuetudinẽ familiaritatemq́; Barbarorũ, quã ſuperiùs ſolo verbo, בא, indicarat; nunc explicat aliis inſuper duobus verbis, דבק, & התחתן. quorũ illud, adhærere, ſignificat: & de ea cõiunctione, quæ inter maritũ atq. vxorẽ eſt, dicitur à Moſe, in illis verbis: Et adhærebit vxori ſuæ: fietq́; caro vna. hoc verò, affinitatis neceſſitate iungi. Omnia igitur ad eam neceſſitudinẽ, quę contrahitur connubiis, ſpectare videntur. ea autem, lege Moſis, vetita erat, cum alibi, tum in Deuterou. Exiſtimemus ergo hanc coniunctionẽ maxime, ſed nõ ſolam, prohiberi hoc loco. Nã quòd Paullus diuortium facere non debere cenſuit, eum hominẽ, qui matrimonio conſociatus eſſet alteri nõ initiato Chriſti myſteriis: niſi is qui initiatus non eſſet, ipſe diſcidium faceret: id ad hunc locum non pertinet. de illis enim loquebatur Paullus, qui cùm alieni à religione eſſent, nuptias contraxerant: pòſt verò, alter Chriſto nomen dedit; alter non dedit. Nam ſi ei qui dedit, facere diuortium impunè ille conceſſiſſet, Deus bone quantam aperuiſſet improbæ licentiæ feneſtram! vt enim quemque coniugij tæduiſſet, præclaram ſpeciem quiſque faciendi diſcidij habuiſſet, Chriſti ſacra. Sunt enim ſemper plurimi in omni religione impij. Chriſtianos autem matrimonij ſanctitatem cum primis colere debere, teſtata res eſt Chriſti verbis. Contrahenda igitur cum profanis hominibus matrimonia vetantur. at contracta, per cauſſam religionis diſcindere nõ licere Chriſtianis hominibus, cum Paullus ſenſit, tum Petrus. Sed iſta ſunt prolixè tractata diſputataq́; à Tertulliano, libro ſecundo ad vxorem. quare non proſequar longiùs.

& דבק התחתן

Connubia cũ alienis à noſtra religione vetita ſunt.

Gen. 2,24. Deut. 7,3. 1.Cor. 7. Math. 19,6. 1.Cor. 7. 1.Pet. 3.

Planè ſcitote, non futurum, vt pergat Dominus Deus veſter &c. 13

HÆC eadem mala obnuntiata ſunt à Moſe, in Numeris, & Deuteron. ſed illic origo omnium calamitatum ſtatuitur; non eieciſſe, atq. ab ſe depuliſſe Barbaros. hic verò, affinitates cum illis contraxiſſe. Sunt enim iſta mutuæ inter ſe conſequentiæ nexu copulata. Latinus legiſſe videtur, פַּחַת, pro פַּח. dixit enim foueam, pro laqueo. Verbum, מוֹקֵשׁ, deductum à יקש, omne id eſt, quo irretire, & capere aliquid volumus. שוטט, autem id ſignificat, quo fodicamus, pulſamusq́; aliquem, vt ad curſum incitemus. LXXII. igitur ἥλους, hoc eſt, clauos, pro ſtimulis, dixerunt. Cur autẽ pro lateribus dicerẽt, πτέρναις, hoc eſt, calcibus, non ſatis diſpicio. Suſpicor tamen, hoc mendoſum eſſe; & πλευραῖς olim ſcriptum fuiſſe. Chaldæus locum hunc circuitione longiore interpretatus, pro, *flagro*, dixit, copias ſumentes arma aduerſus vos. Et pro, *ſpinæ in oculis*, reddidit, exercitus

Num. 33. Deut. 7.

מוקש שוטט

LXXII.

Chaldæus.

vos cingentes. Nimirum quia verbum שוט, interdum ſignificat, prædæ faciendæ cauſſa huc illuc diſcurrere, & graſſari: & צנה, cùm non ſolùm ſpina, ſed etiam clypeus dicatur, ille traduxit ad exercitus, qui hoſtes ſuos circumdant, vt clypeus hominis corpus, inquit R. Solomon. Porrò illæ tranſlationes, à laqueis, retibus, flagris, ſpinis, ſatis perſpicuum eſt cur ad idololatras, vt vocantur, ſpectent. Laqueis enim, & retibus blandæ voluptatis impeditur primum progreſſus in Dei cultu. Deinde poſtquam illa ſemel deuinctus eſt animus, facilè ad omne flagitium ab ea, tamquam flagro, impellitur. Mox verò etiam vſque eò occæcatur, vt veritatis ſplendorem deinde videre amplius nequeat. Hæc autē omnia eueniſſe populo electo, ſacris hiſtoriis proditum eſt: qui etiam ob eas res felix illud ſolum exſilij cauſſa ſæpè vertere eſt coactus.

R. Solomon.

Voluptas extremę impietatis cauſſa.

En ego ingredior hodie viam vniuerſæ terræ &c. 14

TERRA vocantur ipſi mortales: quorum omnium via eſt mors; ad quam tendere illi quidem incipiunt tum, cùm vitam auſpicantur. ſed cùm illam obeunt, eq́ue vita excedunt, tunc demum ingredi illam viam dicuntur. Nimirum, quia vita hæc noſtra videtur morti oppoſita eſſe; cùm ſit verius [illegible]; atque commentatio mortis: neque vita dici mereatur; niſi quatenus in ea animus, placida pace cum corpore coniunctus, ſpeciē quamdam vmbræ vitæ illius immortalis, quam poſt reſurrectionem, vt vocamus, vnà cum illo eſt acturus in cælo; per contemplationem cernere poteſt. Sed iſta alterius loci ſunt.

Terra, pro hominibus.

Vita hominū, mortis eſt meditatio quædā, & præparatio.

ANDREÆ MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM, CAP. VLTIMVM.

Congregauit etiam Ioſua omnes tribus Iſrael &c. 1

DIXI ſuperiore capite, alium eſſe conuentum qui hic habetur, alium, qui illic. Id autem ita eſſe, ſatis magno argumento ſunt diuerſæ orationes, quibus Imperator ad populum hîc, atque illic vtitur. Illic enim, commemoratis modò nuperis Dei in ipſos beneficiis, ad colendam pietatem, fugiendaque vitia omnes cohortabatur. Hîc verò, poſtquam reuocauit animos ipſorum ad memoriam eius benignitatis, quam inde ab Abrahamo excito è patria Deus contulit in iſtam gentem: atque oſtendit, eum, ſuo iure, mutuum hoc ad ipſis officium repoſcere, vt ſe ſolum colant; repudiatis illis diis; quos nullo cum fructu, maiores ipſorum in Meſopotamia, & Ægypto coluère; non hæret in hac concluſione, tamquam ſcopo. Neque eandem per locos contrarios affirmat, vt in ſuperiore concione: ſed contrariæ rei optionem ipſis etiam permittit. Nimirum vt ad fœdus ſanciendum viam faciat; quod niſi de libera populi voluntate, firmari non potuit. Igitur cùm ſuperiore concione, ſemel, iterum, tertiò populus, graui propoſito periculo amittendæ hereditatis, deterreatur à cultu alienorum deorum. hac verò adeò non deterreatur, vt faciliot etiam ille, quàm Iehouæ, hoc eſt, veri Dei cultus eſſe, quadam tenus, ſimuletur; quis non exiſtimet diuerſas eſſe conciones duas; non eandem vnā? Rectè ergo videor, copulam, quæ initio poſita eſt, interpretatus eſſe, *Etiam*: hoc eſt; pręterea. Aduocatur autem rurſus in concionem populus, vt ſolet; per tribunos, & primates ſuos, atque ſenatum. Sed iſta explicata ſatis ſunt ſuperiore capite. De vrbe שְׁכֶם, Sychē, diximus quidem ſuprà. Sed dicendum iterum eſt. exſtabat illa, vt ait diuus Hieronymus, ad latus montis Garizim, circiter ſex millib. paſſ. à Samaria. Eius ruinæ nunc Iſtar vocātur ab accolis. Nam Neapolis, aut, vt vulgus dicit, Naploza, non eodem ſolo ſubſtructa nunc viſitur. vt autem & vrbis huius, & quarundam aliarum in ſacra hiſtoria celeberrimarum loca certius cognoſcat lector, deſcribam inde à Damaſco, ad Aſcalonam vſque, vniuerſum iter, vt eſt illud certis manſionibus notatum in populi Romani actis; quæ neſcio quis Antoninus compilauit. Igitur à Damaſco ad XXXII. mill. paſſ. occurrit Aere. Poſt hanc ad tricies milleſimum paſſum, Neue. Poſt Neuen ad XXXVI. mill. paſſ. Capitolias; quæ vrbs hodie Suuete vocatur, anniuerſariis Arabum nundinis celeberrima. Poſt Capitoliada ad XVI. mill. paſſ. Gadara, apud quam Chriſtus Dæmonia immittebat in porcos. Poſt Gadaram ad XVI. mill. paſſ. Scythopolis, hoc eſt, Beth-ſan; tranſmiſſo iam Iordane. A Scythopoli ad XIX. mill. paſſ. Neapolis, hoc eſt Sychem. à Neapoli ad XXX. mill. paſſ. Aelia, ſiue Ieruſalem. Hinc ad XX. mill. paſſ. Eleutheropolis. ab hac ad XXIV. mill. paſſ. Aſcalon. Ceterùm cur ſub vitæ ſuæ finem Imperator Sychemam conuocaret populum, hæc vna ſatis, opinor, iuſta afferri cauſſa poteſt: quòd eo loco redintegrandum

Diuerſos eſſe conuentus, qui ſuperiore capite, & qui hoc exponuntur.

שכם Sychem.

Iſtar. Neapolis. Naploza.

Damaſcus. Aere. Neue. Capitolias. Suuete. Gadara. Scythopolis, et Beth-ſan. Sychem. Aelia. Ieruſalem. Eleutheropolis. Aſcalon.

Matth. 8,32.

Cur ille conuentus apud Sychem ſit habitus.

 eſſe

eſſe fœdus ſacrum exiſtimaret,quo ab Abrahamo primùm, ac deinde vniuerſis Iſraelitis
fuiſſet ſancitum. Vt capite octauo prolixè expoſitum à nobis eſt. Nos enim præſente cę-
remonia hoc potiſſimum niti ſanctiſſimum virum exiſtimamus;vt poſt ſuum exceſſum,
populares ſui,quàm diutiſſimè,fœdus illud religionis memoria retineant recēte. quippe
ex quo non ſolum ipſorum reipub. felicitas pendet : ſed ipſum etiam illud à condito or-
be ſperatum myſterium : in quo vniuerſi mortalium generis ſalus poſita eſt. Debebat
enim profectò omnium animos non parum mouere etiam locus ipſe; in quo adhuc ade-
rant veſtigia Abrahami : qui poſtquam patriam reliquiſſet, illic omnium primùm ea
fuerat religione, iisq́; ſacris initiatus; quæ ipſi inde adhuc colunt; & porrò colere debent:
atque etiam huius terræ heres à Deo inſtitutus, cuius poſſeſſione ipſi iam ſuauiter fruun-
Arca vocatur Deus. tur. Cùm additur, *Conſliteruntq́; coram Deo*, ſacra arca Deus vocatur, ob eas cauſſas, quæ
ſunt alibi explicatæ. Videntur autem his verbis moti eſſe quidam, homines parum periti,
vt pro Sychem, ſcriberent Silo in Græcis libris. qui error deinde per omnia exemplaria
peruagatus eſt. Neque enim exiſtimo, hoc dixiſſe LXXII. interpretes. Atqui certa, &
Arca ſacra, pro re nata, moueri loco potuit. multis exemplis teſtata res eſt;non nefas fuiſſe, præſertim Imperatori, aut Regi, delubrū
Dei huc, illuc, transferre; cùm ita vſus eſſet. Nam pontificatu Eli, cùm ab hoſtibus pre- 1.Reg.4,5.
merentur Iſraelitæ, ſolius ſenatus iuſſu, eſt è Silunte aſportatum in caſtra. Et cùm Dauid 2.Reg.15,24.
ab Abſalonis coniuratione metuens vrbe fugeret, Leuitæ arcam ſacram vnà exportabāt.
Sed nihil opus eſt pluribus exemplis.

Et ait Ioſua ad omnem populum: Sic dicit Dominus &c. 2

Exordium. EXORDIVM hoc mirificè debet excitare auditores, cùm propter ſummam Dei
Deus Iſraelis. auctoritatem; quem ipſum loquentem inducit Imperator; tum ob nomen Iſraelis. Cùm
enim Iſraelis Deum dicit; perinde eſt, ac ſi ſic loquatur. Is Deus, qui non ſolùm vos om-
nes creauit, & in rerum naturam produxit: verùm inſuper cumulatiſſimis beneficiis ve-
ſtrum genus vniuerſum eſt complexus; & his tam pulchris poſſeſſionibus fortunisq́; locu-
pletauit. Eſt etiam ad inſequentem narrationem accommodatiſſimum: quippe quæ tota
in explicanda Dei benignitate verſatur; quam ille in Iſraelis genus contulit. Quod por-
rò ait, Maiores ipſorum trans flumen coluiſſe deos alienigenas; id ad proximos maiores
modò pertinere ilico oſtendit. Nam Sem, Noham, alios remotiores fuiſſe ab hoc tanto
flagitio alienos credibile eſt. Neque etiam quales illi fuerint, ad cauſſam pertinet. Hoc
enim ſolùm agitur, vt conſtet, gratuitò ipſos eſſe à Deo adoptatos pro populo: neque gra-
tis ſolùm, verùm cùm etiam hoſtes eſſent; & eos honores cultusq́ue, quos ipſi, tamquam
ſuo parenti & effectori debebant, adhiberent ad deos alienos. Nominatim autem poni-
tur ante oculos Thara, & eius duo filij, Abraham atque Nahor. quia ex his vniuerſa Iſrae-
lis ſtirps eſt prognata. Nam à Nahore maternum genus ducitur, per Rebeccam, Lyam,
Abraham in patria colebat idola. Rahaelem. Neque enim eos audire poſſum, qui magno conatu Abrahamum ab hoc
turpiſſimo ſcelere vindicare; neſcio quibus argutiis; ſtudent. Quaſi verò non tanto illu-
ſtrior ſit Dei gratia, qua illum eſt complexus; quanto ipſe fuit ſceleratior; minusq́; tanto
dignus fauore? ac non pro admirabili beneficio Dei, toties commemoret, inculcetq́ue
animis noſtris ſacra hiſtoria; quòd illum, quaſi manu arreptum, è patria, & idololatra-
אור rum, vt vocamus, conſortio extraxerit. Nam Iudæi, qui fabulam, de אור, Vr Chaldæorum,
Vr Chaldæorum. hoc eſt, igne, vt aiunt, commenti ſunt, quem Abrahamus noluerit patriis ritibus adora-
re; refelli non merentur : cùm ſit certiſſimum, אור, Vr, loci nomen eſſe. flumen autem,
עולם κατ' ἐξοχὴν, Eufrates dicitur. Idq́ue Chaldæus nominatim expreſſit. Quod dixi *olim*, eſt
Olim. Hebraicè מֵעוֹלָם, ac ſi dicas, ab olim. ſiue, à ſæculo. Nam mihi certè, ſit veriſimile, La-
tinorum, Olim, ab Hebræorum עוֹלָם, Olam, eſſe factum.

Ego verò accepi patrem veſtrum Abrahamum &c. 3

Abraham, quando primū vocatus à Deo fuerit. HÆC iis apud Moſen verbis ſcripta habentur; vt appareat, Abrahamum à Deo Gen.11,&12.
tum primùm eſſe vocatum, quando apud Charan morabatur, parente ſuo iam tum nu-
per orbatus. Sed hoc non eſt ita. Nam in ipſa eius patria; hoc eſt, apud Vr Chaldæorum,
diuino pulſu commotus primùm eius animus eſt, vt illinc exiret in Chananæam. Cùm
autem ſeniculum patrem Tharam, & fratrem Nahor, fratriſq́ue alterius filium Loth,
חרן ſimulq́; vxores induxiſſet perſuaſionibus, vt vnà ſecum abirent: iamq́ue Charan peruentū
Haran. eſſet : id autem oppidum eſt in Meſopotamiæ extremitate, prope Eufratem, Carræ vo-
catum à Ptolemæo, & Craſſi clade nobilitatum. Huc igitur cùm perueniſſent, ſubſtitêre Gen.12,5.
aliquot annos. Nam opibus, & animis, hoc eſt, hominibus, aucti eſſe in Charan memo-
rantur:

rantur: ſiue præ illius loci commoditatibus paullatim exoleſcente deſiderio Chananææ,
ſtimuliſq́; diuinis in Abrahæ animo ſenſim vaneſcentibus: ſiue quia iam reliquos propo-
ſiti pigeret; & vt Eufrate tranſmiſſo, tamquam in alium ſe orbem conferrent, perſuaderi
ab illo non poſſent. Ipſum enim facile retinebat pietas; cùm patrem natu admodum
Act. 7, 4. grandem deſerere nollet. Hoc enim eſſe veriſſimum, conicias de Stephani verbis, dum
ille hanc eandem hiſtoriam explicat. Porrò ſimul atque eius pater è vita emigraſſet; ſi
modò antè ille emigrauit è vita. Sed hoc mox videbimus. nunc autem ita eſſe putemus:
poſtquam igitur Abrahæ pater è vita exceſſiſſet; ipſe, vel nouo inſtinctu à Deo afflatus;
aut ſuperioris etiamnum probè memor, & cari parentis iam cura leuatus, neceſſitates
alias præ diuinis monitis poſtputauit: fratreq́; Nahore, cùm ille tergiuerſaretur, relicto,
Gen. 12, 1. trans flumen in Chananæam, cum vxore, & fratris filio Loth ſe contulit. Nam quod in Explicatur lo-cus.
libro de ortu rerum eſt ſcriptum; poſt memoratum Tharæ exceſſum, dixiſſe Deum ad
Abrahamum, Egredere; id vel de nouis monitis eſt accipiendum; vel tamquam per ὑσ-
ερολογίας dictum, debet verbo temporis præteriti plus quàm perfecti, vt vocant Gram-
matici, interpretari: Dixerat Dominus ad Abrahamum: nempe cùm etiam tum eſſet in
ſua patria. Satis enim magno argumento eſſe poteſt, ad huius ſententiæ veritatem; quòd
Gen. 15, 7. non multo poſt, Deus ipſe ab Abrahamum verba faciens, ait: Ego is ſum, qui eduxi te
» de Vr Chaldæorum. Suam enim Deum præſentiam ipſi Abrahamo declaraſſe apud Vr;
non huius parenti, Tharæ; apertè expoſuit Stephanus, cùm diceret; Deum apparuiſſe
Act. 7, 2. » Abrahæ cum etiam tum eſſet in Meſopotamia, prius quàm moraretur Charan: atque
» dixiſſe, Exi de terra tua &c. Nam illud ab omnibus quæſitum atque diſputatum: quî po- Quæſtio de ætate Abrahæ, cùm exiret Charan.
tuerit exire Carris Abraham, annos natus dumtaxat LXXV. cùm pater defunctus nuper
eſſet; qui annos vixerat quinque ſupra ducentos; atque illum genuerat ſeptuagenarius:
illa inquam quæſtio optimè, atque veriſſime, vt apparet, ſoluta eſt à Lirano, ſed Diui Liranus. Auguſtinum.
Gen. 11, 26. Auguſtini veſtigia ſecuto. Non eſſe natum Abrahamum, quando pater non maior erat
» ſeptuagenario. Illud enim; vixit Thara annos LXX. genuitque Abram, Nahor, & Haran;
non ſatis firmum eſt, ad efficiendum; Abrahamum fuiſſe inter illos tres natu maximum.
Nam neque Sem fuiſſe primum inter Nohæ liberos plerique omnes Iudæi exiſtimant: &
Gen. 5, 31. tamen ſcriptum eſt in eodem libro, Noha cùm quingẽtos eſſet natus annos, genuit Sem,
» Cham, & Iapheth. Et quis tam abſurdus eſt, vt putet Iſaac natum eſſe ante Iſmaelem;
1. Par. 1, 28. quia in Paralipomenis legitur: Filij Abraham ſunt Iſaac, & Iſmael? aut Iacobum fuiſſe
quàm Eſau ſeniorem, quia mox audiemus dicentem Deum; Ipſi Iſaac dedi Iacobum,
& Eſau? Sed quamuis iſta ſunt admodum probabilia: tamen diſſimulare non poſſum;
propendere me plurimum; & quidem propter temporum ſeriem; in Iudæorum ſenten- Iudæorum ſententia.
tiam; qui dicunt, Abrahamum à Thara ſeptuagenario genitum eſſe, atque annos natum
LXXV. è Carris tranſiuiſſe in Chananæam, relicto etiam tum viuo patre apud fratrem
ſuum Nahor: cùm neuter progredi trans flumen vellet; ipſe autem diuinis iuſſis vrgere-
Act. 7, 4. tur. Neque enim hîc quidquam eſt incommodi, modò vt illud Stephani excuſetur; qui
» apertè & planè dicit, Inde è Carris, poſtquam obiiſſet pater eius, traduxit ipſum in terrã Explicatur locus.
hanc. Equidem alienus ſum ab argutiis omnibus, cùm ſacra verba tractantur: niſi illæ ſint
ſacræ Eccleſiæ definitionibus ſancitæ. Et tamen ad ſimilitudinem veri, mihi certè, illud
multo videtur eſſe propenſius; ſi dicamus, Stephano videri, Tharam tum è vita exceſſiſſe,
cùm obſtinatiſſima tandem voluntate conſtituiſſet, in Chananæam; quò Deus omnis
vitæ parens vocabat; non traiicere: ſed apud ſuos deos manere: atque filio ſuo Abrahamo
Hieron. quæſt. in Gen. illius profectionis ſpem omnem incidiſſet: quam ſi, quod Hieronymus quidem, ſed du-
bitanter ſcripſit; fingamus, Abrahami ætatem, cùm Carras relinqueret, eſſe computatã
ab eo tempore, quo primùm in Chaldæa probam religionem ſuſcepiſſet; fœdam abdicaſ-
ſet. Hac enim ſententia illud confici videatur, vel Iſaacum in Carris eſſe natum; vel cùm
naſceretur, parentem eius fuiſſe non centum annorum; quod literis ſacris teſtatum eſt;
ſed centum ſexaginta. Sed iam fortaſſis iſta prolixius tracto, quàm oportuit. Traduxit
igitur Deus Abrahamum ex altera fluminis Eufratis regione: nimirum ex ipſa Meſo- Meſopotamia.
potamia; vel quia apud Vr cæleſti afflatu primùm permouerat illius animum; quo pulſu
tandem trans flumen actus eſt: vel quia Carris morantem denuo pepulit nouis monitis.
Verbum enim *accepi* pro, euocaui, poſitum eſſe cenſeo, vt illuſtrius appareat Dei bene-
ficium, atque admirabilius; qui non ſolùm gratis illum; ſed retractantem etiam, & ter-
giuerſantem; cùm aduerſarios deos coleret; quaſi manu iniecta ad ſe adduxit; atque ex
obſcu-

obſcuriſſimis errorum tenebris in lucem æternæ veritatis protraxit. nimirum, ne illius poſteritas, aut ſuis, aut maiorum ſuorum meritis tantam gratiam olim poſſet aſſumere. Hæc enim opinio non ſolùm veriſſima eſt; ſed etiam ad Ioſuæ cauſſam, quam agit, vtiliſſimam affert Iſraelitis religionem. vt antè explanaui. Illud porrò, *Et feci vt ires*, ſiue deduxi, *per omnem terram Chanaan*: reducit Iſraelitas in memoriam admirabilis illius benignitatis, qua Deus olim parentem ipſorum Abrahamum, hominem alioqui peregrinum, inter medios Barbaros, non ſolùm incolumem conſeruauit; verùm etiam maximis fortunis, & opibus amplificauit, venerandumq́; ab ipſis etiam Chananææ regibus reddidit. Diuus Auguſtinus obſeruauit, notauitque, Græcos interpretes LXXII. hîc, non temerè omiſiſſe nomẽ Chanaan: atque dixiſſe præcisè, *per omnem terram*: quaſi diuino afflati Spiritu cùm eſſent, intellexerint, Abrahæ fidem, atque religionem olim per vniuerſam terram eſſe propagandam. Sequitur, *Et multiplicaui ſemen ipſius, dediq́; ei Iſaac*. Hîc ego ſeminis verbum intueri puto, vnius Saræ ſobolem. illudq́ue, *ac dedi ei Iſaac*, eſſe ἐξηγητικόν: cùm ſcriptum ſit in Geneſeos libro: In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Hoc enim diuus Paullus ſuis Romanis interpretatus eſt his verbis, τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. quod Latinè dici poteſt, Filij illi ad quos attinet promiſſio, pro ſemine ſunt habendi. Iam verò quod vnus Iſaac, vt Abrahæ ſemen, producitur; reliqui ex alia vel ancilla, vel vxore nati, tamquàm nothi, ſilentio prætereuntur; mirificam habet vim ad oſtendendã Dei erga Iſraelitas gratiam, caritatem, beneficentiam: qui repudiatis aliis, vnius Iſaaci, ex quo ipſi ſunt prognati, tamquàm legitimæ prolis rationem habuerit, planè gratuitò. vt iam omnium mortalium ingratiſſimi debeant ipſi videri, ſi non mutua erga illum caritate, pietateq́ue teneantur. Sed miraris fortaſſe in eo, quod multiplicatum Abrahami ſemen dicitur, cùm ei vnus Iſaac natus memoretur. Atqui multitudo ad Iſaaci poſteritatem, & perpetuam illam natorum ſeriem, qui deinceps ex illo ſunt propagandi, ſpectat. Porrò cur cum Iacobo enumeraretur etiam Eſau, cui neque ipſi communitas conditionis cum illo fuit, ſi Dei promiſſa ſpectemus, alia ratio eſt; quã vates Malachias explicauit. Ipſum enim Eſau ex iiſdem cum Iacobo natum parentibus, & quidem priore loco, cùm Deus à ſua familia abdicauerit, quodam æterno ſuo conſilio; Iacobum verò, qui ſecundum illũ erat editus, heredem inſtituerit; & quidem prius, quàm vlla eſſe potuerunt alterutrius benefacta; an non ex iſtarum rerum commemoratione admirabilis meritò gratificationis Dei aduerſus ſe exiſtimationẽ omnes animis ſuis concipere debuerũt; atq. ad illum mutuo amandum colendumq́; ſingulariter permoueri? Sed R. Leui Gerſonis aliam quidem, verùm, vt mihi videtur, nimis longè repetitam cauſſam affert, cur Eſau nominaretur cum Iacobo; non item Iſmael cum Iſaaco. Etenim, credibile eſt, inquit, Ioſuam in iſta narratione omnia, & ſingula, prolixè atque accuratè eſſe verbis perſecutum, quæ dum ex Ægypto reuerterentur, Iſraelitis accidère. Cùm ergo montis Seir etiam eſſet facienda mentio, nominandum fuiſſe Eſau. Sic ille; ſed parum, vt videtur, firmè.

Aug. quæſt. in Ioſuam.

Gen. 21,12. Rom. 9,8.

Occupatio.

Malach. 1,2.

Rom. 9,10.

R. Leui Gerſ.

At Iacob & filij ipſius deſcenderunt in Aegyptum &c. 4

CALLIDE profectò, & peritè, res in Ægypto, per annos plures quàm ducentos, actæ diſſimulantur, atque vnica complexione tum ipſe in Ægyptum deſcenſus, tum liberationis inſtitutio commemorantur. Cùm enim propoſitum id eſſet; maximis quibuſque Dei in Iſraelitas beneficiis in memoriam reductis, ipſos quàm arctiſſimè illi obligare; ſilentio tegenda ſeruitus illa duriſſima erat. Ne perpetuam felicitatem, ex ea communitate, quę ipſis adhuc cum Deo fuit: hoc eſt; ex huius gratia, & beneficentia; illorum autem pietate & religione natam, rei tam triſtis recordatio interrumperet. Quam ob rem illud item tacitum eſſe relictum opinor; quę in Ægyptũ deſcendẽdi illis cauſſa fuerit; diro enim malo, fame illuc acti ſunt. Sed hiſtorias ipſas repetat lector ex Moſis libris. Verùm enimuero mirabitur meritò aliquis in eo, quod dicitur: *Et viderunt oculi veſtri quæ patraui in Aegypto*. cùm res certiſſima ſit; pleroſque omnes, qui in Ægypto fuerant, periiſſe in deſerto. Atqui hoc non eſt ita: ſed illi perierunt, qui maiores annis viginti in Ægypto fuerant. Iam verò credibile eſt; ſenatores, tribunos, ceteroſq́; primates populi; ad quos iſta verba adhibentur; ſi non omnes, at certè eorum plurimos, in Ægypto fuiſſe: cùm ſoleant in iſtarum dignitatum ſedes aſcendere, qui alios ætate antecedunt. Ad hoc, tribus Leuitica vniuerſa creditur à murmuris noxia fuiſſe aliena: quia nullus ex ea ſpeculator fuerat miſſus. Cùm porrò ſequitur, *Manſiſtis in deſerto dies multos*, non eſt quod quis opinetur, hoc quoque tacendum fuiſſe; cùm multas per deſertum, annis quadraginta, ærumnas perpeſſus

Tribus Leuitica aliena à murmure in Cades.

peſſus ſit populus. Nam ſi quis rectè exiſtimet; quantam contulerit Deus in illos benignitatem in deſerto, intelligat profectò, nuſquam eum vſum eſſe maiore, atque illuſtriore. Pauit enim modis admirabilibus; cùm panem è cælo ſuppeditaret, potum ex duriſſimo ſilice: veſtem conſeruauit integram: viam ipſe præcedens monſtrauit: præſentiam ſuam ſæpe declarauit: legem ſuis digitis præſcripſit, eaque rationem non ſolùm beatè viuendi, ſed etiam cum ſpe meliore moriendi commonſtrauit. Et, ne omnia beneficia ſingillatim perſequar, ipſorum moroſitatem, plus quàm impiam, tam multis illis annis clementer patienterq́ tulit. Ετ, vt Apoſtolus loquitur ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν ἐρήμῳ. Sed hæc hactenus. Quod deinceps de terra Amorrhæorum dicitur; de regnis Sehonis, & Og eſt accipiendum. quæ hiſtoria in Numeris eſt perſcripta: & à nobis quoque quadam tenus explicata, cùm Rubenitis, Gaditis, & Manaſſenſibus ſuam hereditatem aſſignaremus. Iam verò etiam regis Moabitarum Balac mẽtionem facit: ſecutus eam narrationis ſeriẽ, quæ eſt in Numeris. Hocq́ue imitatus quoque eſt vates Michęas. Nam & is, cùm Deum ſua beneficia ingrato populo exprobrantem inducit, hos regis Balac, & harioli Balaam eluſos conatus, inter alia, commemorat: qui conatus bellum vocantur hoc loco. Neque enim vſquam memoriæ proditum eſt, regem Balac manum cum Iſraele conſeruiſſe. Quin neque eum id feciſſe, neque verbis etiam cum illo iurgaſſe, certiſſimum teſtem Iephte laudare poſſumus. Cùm enim Balac animaduerteret, viribus ſe inferiorem eſſe, magicis artibus eneruari poſſe hoſtem ſtultè putauit.

[Margin notes: Dei benignitas in populũ maxima per deſertum. — Pſ. 95. & Act. 13. 18. — Num. 21. Sup. c. 12. — Mich. 6. — Dira vota Balac, vocantur bellum. — Iudic. 11. 25.]

Traiecistis deinde Iordanem: venistisq́ ad Ierichuntem &c. 11

QVOD Hebraicè eſt, בַּעֲלֵי יְרִיחוֹ, noſque verbum pro verbo reddentes, diximus, *Domini Ierichuntis*; id LXXII, & Chaldæus interpretati ſunt, Habitatores Ierichuntis; nec inſcitè. Patet enim latè verbum בָּעַל. Sed mihi videtur hoc loco ſignificare eos, ad quos cura reipubl. Ierichuntiæ pertinebat: hoc eſt, primates eius vrbis. Quærit hoc loco diuus Auguſtinus, qui poſſet eſſe verum, Ierichuntios bellaſſe contra Iſraelem, cùm ſe muris continuerint. Sed ait, bellum eſſe, & quodam modo armatam defenſionem, cùm portę præcluduntur alicui: etiam ſi non pugnetur. Ego artificij eſſe puto, quòd belli vocabulo, cum hic, tum paullo ſuperius de Balac loquens, vtitur orator iſte, cum aduerſariorũ conatibus Dei propugnationem defenſionemq́; opponit. Tanto enim hanc apparere fortiorem præclarioremq́; neceſſe eſt, quanto illi videntur fuiſſe maiores. Quæ autem deinceps ſequuntur nominatim commemoratæ gentes ſeptem, non eſt exiſtimandum, eas Ierichuntios ciues fuiſſe. Deeſt enim Coniunctio poſt Ierichuntis nomen. pleneq́ue ac perfectè dicendum erat; Domini Ierichuntis, & Amorrhæi &c. Niſi ſi quis cum Lirano ſuum R. Solomonem ſecuto malit opinari, promiſcuam omnium nationum Chananaicarum multitudinem confluxiſſe Ierichuntem: vt illic, tamquam in limine, communibus viribus hoſti obſiſterent. quod eſt etiam in libro תנחומא, Tanhuma ſcriptum. vel cum Doct. Hebr. quos R. Leui F. Gerſonis laudat, omnes vniuerſæ Chananææ regulos, ſuas habuiſſe in ea vrbe, vt omnium amœniſſima; qualis reuera erat; ædes, & regias. Sed iſta incertæ coniecturæ ſunt. illud ſimplex ac certum. Sunt autem ſeptem illæ gentes Chanaanis ſoboles: quarum ſedes paſſim in ſacra hiſtoria promiſſæ ſunt Iſraelitis. Procreauerat quidem ille liberos vndecim, iique Chananæam occuparant, eliminata, vt quidam opinantur, progenie Semi, cui illa regio fuerat à Noha attributa poſt diluuium. Sed gentilitia nomina facile confunduntur, numero familiarum atque cognationum nunc augeſcente, nunc decreſcente. Verùm ſunt iſta à nobis alibi, niſi fallor, diſputata.

[Margin notes: בָּעַל — Aug. quæſt. 20 in Iosue. Sup. c. 6. v. 1. — Nicolaus Liranus. R. Solomon. — Tanhuma. Doct. Hebr. R. Leui Gerſ.]

Miſiq́, ante vos veſpam, quæ abegit illos &c. 12

VOCABVLO צִרְעָה, Zirra: ego & veſpas, & crabrones; hoc eſt, καὶ τὰς σφῆκας, καὶ τὰς ἀνθρήνας, ſubijci puto; atque etiam alia eius generis animalia; quæ aculeis armata cùm ſint, ac hominibus infeſta; volatu, & alarum remigio ſtrepitum cient. Ab eo enim ſtridore factum eſſe illud verbum, ego certè, opinor. Quare non mirum eſt, ſi Latinus, crabrones; LXXII, σφηκίας, dicere ſolent. Ceterùm non eſt quidem ſacris literis proditum, in hiſce Chananaicis bellis faciendis, fugatos eſſe hoſtes à veſpis, aut crabronibus: ſed armis, pauore, grandine. Quod propter, diuus Auguſtinus opinatur; hæc vel per tranſlationem eſſe dicta; & veſparum nomine acres terroris aculeos intelligi debere, aut aerios, non aſpectabiles ſpiritus. vel eueniſſe quidem reuera; ſed non eſſe literis conſignata. At Solomonis illa Sapientia; liber ſanè mirabiliter, & diuinè ſcriptus; iſta non ſolum

[Margin notes: צִרְעָה — An veſpæ vexarint reuera ſint Chananæi. — Aug. quæſt. 22 in Iosue.]

ſolùm accidiſſe, teſtatur: ſed cur acciderint, cauſſam etiam affert: poſtquam enim multa Chananæorum ſcelera commemorauit, quæ ipſos meritò inuiſos Deo fecerant, hæc adiungit verba: Sed tamen etiam iſtis, vt hominibus pepercisti; cùm mitteres exercitum tuum præcurrentes veſpas, quæ ipſos paullatim eliminarent, non quòd non poſſes acie impios iuſtis in poteſtatem dedere; vel per ferociſſimas belluas; vel per breue deniq. verbulum illos ſimul perdere. Sed id agebas, vt ſenſim puniens, locum dares pœnitentiæ: cùm meminiſſes, ipſos ſuapre natura eſſe malos, atque innata laborare vitioſitate; neque futurum, vt mens ipſorum aliquando mutaretur &c. Cùm autem iſta ſic geſta eſſe videātur, ante Iſraelitarum aduentum, minimè mirandum eſt, nuſquam in hoc commentario eſſe, inter alios res geſtas, prodita; quo quæ Ioſuæ Imperatoris ductu acta modò ſunt, explicantur. Deeſt autem hîc rurſus coniunctio. Plenè enim ſcribendum erat; *Quæ abegit illos extra tuum conſpectum, et duos reges Amorrhæorum &c.* Idque ita eſſe argumento ſunt verba verſiculi decimi octaui. Porrò illud, *Non per tuum gladium, neque per tuum arcum.* hoc ſenſu dictum eſt: fruſtra Iſraelitarum arma fuiſſe futura, niſi Deus hoſtes occulta quadam vi perculiſſet. Neque enim alioqui verum eſt, nihil gladio, nihil arcu illos effeciſſe in bellis ſuperioribus. De omnibus enim adhuc factis in Chananæa bellis mentio eſt: non de ſolis veſparum ſiue crabronum, moleſtiis. Sic enim hunc locum explicauit ſacer vates, cùm diceret: Tu manu tua gentes exterminaſti (Deum alloquitur). Illos verò (Iſraelitas dicit) conſeuiſti. malo affectas nationes excidiſti; at illos ſubmiſiſti. Neque enim per gladium ſuum occuparunt terram. neque brachium ipſorum ſalutem ipſis peperit. Sed tua dextera, tuumque brachium; atque lumen vultus tui. quippe fauebas ipſis &c.

Sap. 12. a.
Occupatio.
Pſal. 44. a.

Dedique vobis terram, in qua non laborauer as &c. 13

PLERIQVE interpretes ſubitam iſtam numeri enallagen, vt duram, vitantes, conuertunt, Laborauer atis. Sed exiſtimandum eſt, ad Eccleſiā verba fieri: atque ideo parū referre, vtro vtaris numero. Sunt autem iſta illis conſentanea, quæ in Deuteronomio prædicta ſunt: Comedes ſpolia hoſtium tuorum. Et ſuperius narratum eſt: captarum vrbium nullas eſſe euerſas, præter ſolam Haſorem; vt eſſent populo Dei pro habitationibus ſcilicet. Quanti autem iſta Dei benignitas exiſtimari meritò debeat, vel ex eo intelligas, quòd Dauid, eos qui timent Dominum, eiuſque doctrinam ſequūtur, beatos fore canit, quia fruentur labore manuum ſuarum: eaque re bene ac ſuauiter vitam agent: quippe liberi ab iis maledictis, quibus primi parentis ſudores ſic Deus perſtrinxit, vt iis ille eſſet ægrè ſibi victum comparaturus. Etenim ſi bene cum illis agi putandum eſt, quos ſuus labor ſudorque non fruſtratur. eaque res pro ſingulari fauore Dei eſt habenda; vt ſanè eſt. quantis ſe illi beneficiis Deo eſſe obligatos exiſtimare debent; quibus quaſi ſupinè ſtertentibus, manu larga, & copiæ cornu; vt eſt in prouerbio; affundit ille diuitias? Sed prô dolor, vt nunc ſumus homines, plerique aut maioribus noſtris, aut patronis, aut noſtræ ipſorum induſtriæ; aut denique, quod eſt deteſtabiliſſimum, fortunæ neſcio cuius benignitati iſta accepta referimus: Deum verò nudum & famelicum pro foribus noſtris inclamantem, & aliquam mutuæ pietatis ſignificationem à nobis, pro tanta beneficentia, repoſcentem, auerſamur, negligimus, abigimus denique.

Deut. 20. 14.
Sup. 11. 13.
Magna Dei benignitas, diuitiæ abſque labore.
Pſal. 128. a.
Diuitiarum ingrati authores. Pauperes auerſari, magna impietas.

Iam igitur timete Dominum, ipſumque colite &c. 14

HÆC concluſio eſt ἐνθυμηματικὴ, quæ ex commemoratis Dei beneficiis rectè conficitur. Sed is nondum eſt, vt dixi, præcipuus orationis inſtitutæ ſcopus. & propterea hîc non inſiſtit Ioſua. ſed vltrà progrediens, eligendi optionem concioni concedit; Dominum Deum ne; quod iam concluſit æquum eſſe; an verò alienos deos colere velint. Neq; enim aliter, vt dixi, fœdus ſanciri potuit. Timere, & colere in veteri lege idem ſignificare, diſputatum ſuperius eſt ſatis multis: quibus hoc addi poteſt, quod in Darij decreto eſt ſcriptum: A me ſtatuitur lege, vt per vniuerſam regni mei ditionem tremant, ac metuant Deum Danielis &c. hoc eſt, colant. Sed ſunt ſexcenta in eam rem teſtimonia. Nomen תָּמִים, vt monet Kimhi, pro ipſa integritate probitateque poſitum eſt. Integritas ſimulatæ pietati opponitur, vitio mortalium animis hodie tam familiari, vt ingeneratum à natura videri poſſit. Veritas ad conſtantiam ſpectat: aut ſi mauis; ad cultus probitatem. hæc autem in eo eſt poſita, vt de vniuerſa noſtra religione vera ſentiamus. Id autem eſt; vt omnibus in rebus Eccleſiæ normam ſequamur; atque doctrinam eam, quæ ab Apoſtolis deinceps eſt continua ſucceſſione ad nos vſque propagata. Non autem ritus nouos inſtituamus,

Timere, pro colere.
Dan. 6. vrs.
תָּמִים
Simulata pietas.
Cultus probitas, quæ.
Noui ritus nō inſtituendi.

tuamus, aut nouas ſacrorum dogmatum interpretationes, ſtulta & peruerſa curioſitate, quæramus; ex quibus religionum confuſio naſcitur, peſtilentiſſimum in repub. malum.

Confuſio religionum pernicies eſt reip.

Quod ſi verò diſplicet vobis ſeruire Domino &c. 15

QVÆ coacti recipimus, ea nulla verecundia frangimus. quibus verò nos vltro obligauimus ipſi, quæq; deliberato animo promiſimus, ea ſi temerè violemus, impudentiſſimi ſimus. ergo vt gentis animos ad fœdam religionem procliuiſſimos arctiore nexu in probam alligaret prudentiſſimus Imperator, principio oſtendit, quænam fuiſſet maiorum religio, cùm in Meſopotamia illi habitarent. eamque fuiſſe poſitam in cultu alienigenarum deorum dixit. Deinde addidit, quibus auſpiciis illa cum cultu Iehouæ, hoc eſt veri Dei, fuiſſet commutata. His itaque religionibus duabus propoſitis, iam illos quodam modo ſoluit vtraque; & veluti manu emittit; optionemque dat, non ſolùm vt harum duarum vtram velint ſuſcipiant: ſed tertiam etiam inſuper addit, eam nempe, quam tenent eæ gentes, inter quas nunc verſantur: à qua profectò vel maximè opus erat vt abalienarentur. Quamuis autem optionem iſtam illis velit eſſe libertimam; ne olim cauſſari poſſint, vllis ſe ſuaſionibus eſſe deceptos: atque idcirco nullo verbo adhuc aliorum deorum ſacra cultusque culpauerit; tamen veritus, vt videtur, ne laxatis habenis gens fidei fluxæ prono curſu ad Chananæorum deos ſe proriperet; adiungit, quid ipſe cum ſua familia ſit facturus. Qua re nullam quidem ipſis imponit neceſſitatem alterutrius optationis. Sed profectò mirifica, vt mihi videtur, mentis omnium arte atque efficacitate ad veram religionem vocat. Cur enim non ſtatuant, eius Imperatoris religionem ſibi eſſe imitandam, cuius prudentiam ſummam in rebus omnibus, atque inſuper ſanctitatem, felicitatemq; incredibilem adhuc eſſent experti? Sed digna eſt profectò principe ſanctiſſimo ſententia, cùm dicit, ſe familiamque ſuam culturum Iehouam, hoc eſt, verum Deum. Deberent quidem mortales omnes Iehouæ cultum ſibi propoſitum habere: eumque omni vita victuque exprimere. vt à quo, tamquam rerum omnium eſſentia; quæ nominis notatio eſt; non ſolùm vitam ipſam acceperunt, verùm etiam rũ beatè, & cum lætitia viuendi, tum inſuper cum ſpe multo meliore moriendi rationẽ ſunt edocti. Sed quod ille, non de ſe ſolo, verùm de ſua quoq. familia, voti iſtius ſponſionẽ facit, in eo exemplum vel maximè inſigne nobis proponitur gubernãdæ familiæ noſtræ. Equidem, ſic ſemper ſtatui: Coniunctionem eam, quæ famulis noſtris nobiſcũ eſt, permagnam eſſe, & propè filiorum coniunctioni parem. Neque id ſolum nobis eſſe videndum, vt illi ſint ad noſtras vtilitates quàm appoſitiſſimi, & in nos officioſiſſimi: verum etiam, vt in ſua ipſorum viuendi ratione omni, ad frugem bonam ſint quàm correctiſſimi. frugi autẽ atque integer nemo vel ipſe ſibi, vel aliis eſſe poteſt, qui proba religione non tenetur. Sed hæc hactenus. Porrò poſtquam ex reſponſo exploratam habet Imperator omnium voluntatem, tum audacior, vltra progreſſus, non ſolùm non vituperat alienorum deorum cultum, verùm etiam eum probo cultui, vt faciliorem, præferre videtur; cùm ait: non impunè ipſos, ſi Domino Deo nomen ſemel dederint, deinde peccaturos, aut ad alios deos defecturos. Cùm portò neque iſtis tantis incommodis deterrentur; tum demum ipſorum apertiſſimam atque teſtatiſſimam voluntatẽ fœdere mutuo obligat Deo. Quod exponetur ad verſiculum XXII. cùm antè explanauerimus ſacra verba. Igitur illi, *Quod ſi diſplicet ſeruire Domino, deligite vobis hodie cui ſeruiatis*, non diſſimile fuiſſe videtur illud Chriſti, cùm diceret ad Apoſtolos: Num etiam vos vultis abire? Neque verò etiam id, quod Petrus pro omnibus reſpondebat, diſcrepat longè ab iſto Iſraelitarum reſponſo. Sed iſta nunc tractare accuratius nihil attinet. Nicolaus Liranus putat, hæc, *κατ' ἀναγωγὴν*, ſpectare ad arbitrij noſtri libertatem: qua poſſumus quidem peccare, ſi velimus, ſed idoneo tempore daturi pœnas Deo. Cùm porrò aiunt: *Nam Dominus Deus noſter is eſt, qui ſubduxit nos &c.* ea modò commemorant, quibus benignè ipſis factum à Deo eſt. Superiora in ſuos maiores beneficia altiùs non repetunt.

Ioan.6,67.

Nicol.Liranus.

Non poteritis ſeruire Domino: eò quòd ſit Deus ſanctus &c. 9

AVGVSTINVS exiſtimare videtur, his Imperatoris verbis notari arrogantiæ reſponſum populi: perinde atque ſi de Dei iuſtitia non rectè exiſtimans, ſuæ iuſtitiæ nimium tribuerit. quod ab Apoſtolo eſt reprehenſum: Atque inſuper hoc agi, vt ea tanta Dei ſanctitate propoſita, ad quam humana conditio ſe ſuo cultu numquam poteſt pro dignitate accommodare; illi magis incitentur, non modò ad tantæ maie-

Aug.quæſt. in Ioſuam.

Rom.10,3.

ſtati ſeruiendum præ vilibus idolis: verùm etiam ad petendum ab illa ſubſidium, atque in eius miſericordia ſpem collocandum; ſimiliter atque diuinus vates faciebat, cùm diceret: Ne adſis ad iudicium aduerſus ſeruum tuum. Sic ferè Auguſtinus. Sed quando illi ſimpliciter, vt videntur, Imperatoris ſententiæ ſubſcribunt, adſtipulanturque. neque alia loquuntur aut voce, aut mente, atque loquentem illum audierant; cùm dicunt: *Nos quoque ſeruiemus Domino.* Id enim illa particula, גַּם, *quoque*, in qua ſignificatio quædam ineſt ſimilitudinis, vt mihi certè videtur; ſatis oſtendit. Eſt enim perinde ac ſi dicant; Similiter atque tu, domusque tua: ego in illis verbis arrogantiam nullam animaduertere poſſum. & quidem eo minùs poſſum, quòd adiungant meritæ atque debitæ ſeruitutis ſuæ cauſſam maximam, cùm dicunt: *Nam ipſe eſt Deus noſter.* His enim verbis; niſi ego fallor; quidquid officij cultusque tribui ab illis Deo poteſt, id totum eius diuinæ maieſtati aſſumitur. Quapropter potiùs exiſtimo Imperatorem, illis verbis: *Non poteritis ſeruire Domino*, & quæ ſequuntur, occultè tectéque perſtringere inconſtantiam, mutabilitatemque animorum, qua ab Iehouæ cultu ad aliorum deorum ſacra ſemper illos fuiſſe propenſiſſimos teſtatiſſima ſacris hiſtoriis teſ eſt. & ſimul iſta tanta difficultate propoſita, id efficere velle, vt ipſorum hæc ſuſceptio atque profeſſio religionis ſit quàm deliberatiſſima. Quaſi hæc ſit Imperatoris oratio: Audio quidem vos promtos animo, paratosque ad ſeruiendum Deo noſtro Iehouæ eſſe. Sed vereor vt hæc veſtra alacritas ſit diuturna. Debent enim illi, qui ſeruiunt, ſanctiſſimè ſeruire, offenſionemque omnem vitare. at vos in omnia eſtis proni vitia: quæ cùm ille non feret; facilè ab eo ad alios deos deficietis; quibus vitia ipſa cultus ſunt gratiſſimus. Proinde etiam atque etiam videtote, quid agatis. Nam ſi ſemel illi nomen dederitis, haud impune fuerit vobis deinde deficere. Tantis enim vos calamitatibus premet, quantis adhuc amplificauit beneficiis. Habet quidem, fateor, omnis oratio, qua mortalis, humique ſtratus homo, ſeruire ſe Deo profitetur, confidentiæ ſpeciem: cùm noſtra humilitas, imò vitioſitas, nihil grati per ſe officij præſtare illi maieſtati poſſit. Sed quando ſic loquuntur, qui Dei gratiam bonitatemque animorum ſuorum ſenſu complexi, non ſolum confidunt, illi grata acceptaque eſſe ſua ſtudia: ſed planè ſe ad ipſius ductum, & nutum ex amore applicare propoſitum habent: equidem non puto eiuſcemodi, ſiue orationem, ſiue opinionem in crimine eſſe ponendam. Argumentatur quidem Ioſua à Dei ſanctitate: colligitque, colendum eum eſſe ſanctiſſime: vt oſtendat, rem eſſe perdifficilem; ſicut modò dicebam. & ita eſt ſanè. Sed ille pro ſua immenſa bonitate atque clementia, quàm facilè noſtris vitiis offenditur, tam facilè pœnitentia noſtra, & ſupplicibus precibus placatur. Neque hoc temerè ſibi mortales ipſi perſuadent: ſed illius ſanctiſſimis verbis credunt. Porrò quia in Hebraicis verbis eſt, אֱלֹהִים קְדֹשִׁים הוּא, id autem eſt; ſi verba exprimas verbis, Dij ſancti ipſe: exiſtimant plerique numerum plurium, perſonas, vt vocant Theologi, ſingularem autem, eſſentiam diuinam, quæ vna eſt, ſignificare. ego verò, & ſi hoc refellere neque velim, neque poſſim etiam; cùm putem cæleſti inſtinctu ſic eſſe ſcriptum; tamen opinor, pluralē numerum, ad comparationem cum alienis diis viſum eſſe aptiorem. Eſt enim huiuſmodi collatio, ſi tota explicetur. Dij alienigenæ impuri ſunt: & proinde impuros ſceleratosque cultores amant. at noſtri dij, ſancti. amat ergo ſanctitatem, odit ſcelera. In vetuſtis commentariis, quæ Tanhuma inſcribuntur, ſcriptum eſt, multitudinis numerum, קְדֹשִׁים: ſancti, ſpectare ad abſolutiſſimam Dei ſanctitatem. Ceterùm illud: *Ipſe animum mutabit*; ſiue, vertet ſe, ad vulgi opinionem dictum eſt, alias, atque alias Dei affectiones ex rerū vario euentu fingentis; quas ille moderatur alioqui æquabili tenore æterni ſui conſilij, nullis ſubiectus animi perturbationibus.

Pſ. 143.2. — *Deus noſter.* — *Profiteri ſe Deo ſeruire, habet confidentiæ ſpeciem.* — *Deus quàm facilè offenditur noſtris peccatis, tam facilè placatur noſtra pœnitentia.* — *Tanhuma.* — *Deus caret perturbationibus.*

Vos teſtes de vobis eſtis, quòd vos delegeritis &c. 22

POSTQVAM Imperator ſatis deliberaſſe concionē cenſet, procedit vlteriùs: & tamquā Dei fecialis, ſtipulatur conceptis verbis quæ ad ſanctiſſimā obligationē exiſtimat eſſe neceſſaria. In primis. vt clarè atque apertè profiteantur, conſulto & ſponte electum à ſe eſſe Iehouam, quem colant. Deinde, vt abdicent atque reiiciant à ſe deos alienos. denique vt animum totum illi vero Deo addictum habeant. Horum primum, ipſa eſt fœderis, vt ſic dicam, ſubſtantia. cetera duo eius conditiones videri poſſunt. Diuus Auguſtinus, atque etiam R. Leui F. Gerſonis, quod, de reiiciendis alienis diis, præcipitur, id accipiunt, de cogitationibus hominum abſurdis, atque alienis à Dei maieſtate, aut certè parum congruentibus illi numini. Neque enim veriſimile eſſe putat Auguſtinus, fuiſſe

R. Leui Gerſ. — *Aug. quæſt. in Ioſuam.*

Sup. c. 13, v. 2. ſuiſſe illo tempore vlla Deorum ſimulacra apud populum, cuius nuper tantopere prædicata eſt religio. Nam ſi fuiſſent, inquit, vindicatum iam diu eſſet tantum ſcelus, quando Achanis multo leuius peccatum tam grauiter eſſe punitum conſtat. Ad hæc: nulla videmus abiici ſimulacra: quod in hoc eodem loco iuſſi olim facere Iacobi familiares, ilico fecerunt. ſic ferè Auguſtinus. Nam Leui ſuæ ſententiæ, vt per ſe ſatis certæ, nullam cauſſam affert. Ad illa autem addi etiam huiuſmodi alia poſſe videntur: Quòd in Regũ hiſtoria, cùm primùm iuſſus & monitus à Saulle eſſet populus, eadem quæ hîc à Ioſua, ilico edebat, quæ apud ſe habebat idola, Baalim, Aſtarotasque. Quòd decem tribus eam aram, quam ad ſuperſtitiones poſitam eſſe putabant, fraterno ſanguine expiare conſtituerunt, procurareque. Denique, quòd Iſrael memoratur ſeruiuiſſe Iehouæ, omnibus diebus Ioſuæ; non ergo ſimulacris. Sed vt vt iſta ſunt, ego pace diuini viri Auguſtini dixerim, Ioſuam hoc loco non ſolùm abſurdas ἐννοίας, hoc eſt, notitias de rebus religionis, amotas ex omnium animis velle: ſed de ipſis potiſſimùm ſimulacris deorum alienigenarùm loqui. Non quaſi affirmatè dicat, talia nunc habere apud ſe populum: ſed quòd, ne clam atque occultè habeat, vereatur; & ſimul ſanciat, edicatque, ea vmquam habere, nefas eſſe. Nam quæ ſunt allata argumenta, cur nulla habuerit illo tempore populus idola; ea religionem quidem fuiſſe maiorem imperante Ioſua in illa republica; quàm antè vmquam, videntur ſignificare: ceteroqui verò, non planè efficiunt illud, neminem tum inter Iſraelitas priuatim vel habuiſſe, vel coluiſſe alienos deos. Nam ad Achanis ſupplicium quod attinet, dixi capite ſeptimo, credibile eſſe, multos tunc maioribus flagitiis affines latuiſſe, neque in medium protractos diuino indicio eſſe; cùm ille vnus furti paucarum rerum pœnas grauiſſimas daret. Sic enim arcano ſuo iudicio, iuſtiſſimo illo quidem, res mortalium regere ac moderari Deum; cùm omnes homines ſaluos eſſe velit; vt ſæpè qui minùs ſontes ſunt, ſupplicia luant, quibus alij ſceleratiſſimi emendentur. Si enim vniuſcuiuſque facinora ſic perſequeretur, ac proderet diuina iuſtitia, vt Achànis: aut ſi par infortunium ferrent omnes fures, ſicarij, latrones, adulteri; quis eſt noſtrũ, qui ſe diu impunem fore ſperet? Iam verò illam nuper ab Ioſua laudatam vniuersè religionem populi, non eximere ſingulos omni noxa, nemo, opinor, tàm ſtultus eſt, vt non intelligat. Ei autem illud quoque geminum eſt; quod mox dicetur, Seruiuiſſe Iſraelitas Domino omnibus diebus Ioſuæ. & item illud, quòd decem tribus bello vindicare decreuerant alienos ritus, ob quos poſitam fuiſſe aram illam ſuſpicabantur. Alia enim eſt vniuerſæ multitudinis, & veluti corporis totius, ratio; alia ſingulorum, aut paucorum hominum. Eam enim remp. benè eſſe conſtitutam exiſtimamus, non in qua nullus ciuium laboret vitiis, ſed in qua non multi. Denique exempla, de prolatis in medium ſimulacris, oſtendunt illa quidem, ſanctis principum virorũ monitis ſedulò tunc obtemperaſſe ciues, & populares; ſed quis non videt, quàm vana argumentatione inde concludatur; hîc idem non eſſe factum, quia literis non ſit conſignatum? Nullus eſt, quantum certè memini, in Moſis libris locus, quo memoretur, Iſraelitas, cùm per annos XL. verſarentur in deſerto, circumtuliſſe vmbraculum idoli, atque etiam ſimulacrum ſtellæ inſtar, quod tamquam deorum omnium regem colebant quidam homines priuati: & tamen huius tam inſignis flagitij incuſat illos vates Amos: arguitque Stephanus. Quin potiùs, cùm eadem verba hîc ſcripta ſint, de abdicandis reiiciendisque diis alienis, quæ illis locis, in quibus proiecta in medium eſſe ſimulacra illi dicunt, quòd tàm diuerſo ſenſu eadem verba interpretari audeant, id verò multo mirabilius eſt. Sed de his plus ſatis. Nam confeſſa, opinor, res eſt; cum falſorum deorum imagines, tum imaginationes, vt Plinius loquitur, alienas eſſe à probo cultu, & religioſa ſanctitate. Illud autem hoc loco admonẽdum eſt: Pronomen relationis אֲשֶׁר, quod per ſe anceps eſt, an ad nationes, an verò ad deos ſpectet, ideò à nobis ad deos eſſe accommodatum, per genus maſculinum; quia Moſes in ſimili oratione illud, בְּתוֹכְכֶם, inter vos, interpretatus eſt בְּיָדָם, Quos habebant in manibus ſuis. Quod ſanè de Barbaris hominibus intelligi non poteſt. Abs re ergo in iſtis laborauit diuus Auguſtinus, cùm eſſent ipſius Moſis interpretatione ſancita.

Iuſ. v. 31.

Sup. c. 7, v. 1. & 11.

Amos 5, 26. Act. 7, 43.

Gen. 35, 4.

Aug. quæſt. in Ioſuam.

An vlla apud Iſraelitas idola, imperante Ioſua, fuerint.

Deus cur interdum quædã peccata in vno homine puniat, cùm multo etiã grauiora in aliis videatur diſſimulare.

Alia eſt multitudinis peccantis ratio, alia vnius hominis, aut paucorum.

Non omnia quæ acta ſunt ſunt conſignata ſacris literis.

Percuſſit igitur Ioſua fœdus populo, die illo &c. 25

HEBRAICE eſt, diſſecuit, aut diſcidit fœdus. quæ dicendi ratio eſt à me explicata capite nono, ad verſiculũ decimum quintum. Eſt autem veriſimillimum, hîc nullũ eſſe ſolennem ritum omiſſum; vt eſſet omnibus modis ſanctiſſimũ fœdus. & quia iſta pactione Fœdus.

ruſus veluti initiabatur populus ſacra religione; non ſolùm ſacrificatum eſſe, verùm etiam, tamquam nexu quodam, victimæ ſanguine partim aram Dei, quaſi Deum ipſum, partim populum eſſe inſperſum, ſolenni ritu: quando à Moſe ſic factum eſſe conſtat, cùm illud fœdus pangeret primum, cuius nunc renouatio agitur. Aram enim aut nouam exſtructam hoc loco eſſe, aut veterem inſtauratam, credibile eſt, cùm ſacra adeſſet arca. Porrò illud, *Impoſuit ipſi ſtatutum, & legem in Sychem*: fœderis conditiones continet; & quidem paullo explicatius; quàm antè; cùm ſolo magno illo mandato propoſito, amandum eſſe Deum ex toto animo, rectè vniuerſa Moſis lex ſignificabatur: quæ nunc hiſce duobus vocabulus, חק, & משפט, expreſſa eſt. Scitè enim, meo certè iudicio, proditum eſt à R. Ioſepho Albo, Moſis legem totam ex tribus diuerſis conſtitutionum generibus conſtare. ex דברים, quæ ego, oracula dici poſſe, puto: ex חקים, quæ interpretor, ſtatuta: denique ex משפטים, quæ voco, iudicia, ſiue leges, aut normam iudicialem: & primum quidem genus ſpectare ad Dei ſapientiam; alterum, ad eius voluntatem; tertium ad potentiam. Poſitum enim eſſe primum, in ſcientia veritatis rerum, præſertim diuinarum. Cuiuſmodi ſunt; Deum eſſe vnum; & prouidere, moderari, procurare res omnes: eſſe in eo gratiam, & beneficentiam: delectari placariq; noſtra pietate. ab eo conditum de nihilò eſſe mundum, noſtra cauſſa: & quæ ſunt his ſimilia oracula: quorum aliqua Dei ipſius voce, aut ab eius interpretibus edita è cælo ſunt. quædam etiam inſtinctu afflatuq; diuino in hominum animos fuſa, & tamquam diuinitus inſita. Alterũ verò genus ex ſola Dei voluntate pendere: cùm ceteroqui nulla poſſit dici ratio. Qualia ſunt illa, Agrũ non eſſe conſerendũ diuerſis ſeminum generibus. Non eſſe vtẽdum veſte varia. Quædã ſacrificia hoc, illo ritu, alia alio eſſe facienda. Quid enim aut Dei, aut hominũ referat, ſi ritus cõmutentur? ſi veſtis ſumatur, quæ optime corpus tegat? ſi ea ſemina terræ cõmittantur, quæ huberrimè ſit reddituraʔ niſi quòd parendũ eſt diuinæ voluntati. Deniq. genus tertiũ pertinere totũ ad iuſtitiam, atq. ad iudiciales & forenſes cauſſas. quippe quibus cõſtitutionibus vindicantur atq. remunerãtur probi; improbi coercẽtur puniunturq;. Igitur quãdo hoc loco ſola duo poſteriora genera cõmemorantur, pro vniuerſa Moſis lege; exiſtimandũ eſt, ideò prius genus eſſe omiſſum; quia illud ſolidũ ſponte cõfeſſi iam, profeſſiq; Iſraelitæ eſſe vidẽtur; cũ dixerint: Dñs Deus noſter is eſt, qui eduxit nos, patreſq; noſtros ex Ægypto: & quæ alia illic deinceps reſponderunt. Ab his non multũ diſcrepant, quæ apud Lyranum ſunt. Kimhi autẽ opinatur, dandi caſum, *Ipſi*, ſuperuacaneum eſſe; & id modò dici: Ioſuam rei actæ memoriã monimentis mandaſſe: quæ monimenta ſunt, ſtatutus ſub arbore lapis; & inſcripta fœderis verba in libro legis. Magna aliorũ Iudæorum pars ſic iſta accipiũt; quaſi Ioſua generatim Moſis legis capita populo in memoriam reuocarit. Quod ſane credibile eſt, factum eſſe, Moſis exemplo; quamuis ex ſacris verbis id confici non poſſit. Imponere, enim, non eſt, recitare. Nominatim autem dicitur in Sychem. Quia res memorabilis, oſtenſo loco, maiore cum fide proditur poſteritati.

R. Moſes Albus.
Lex Moſis triplices conſtitutione complexa eſt.
Exod. 24. 5.
Lyranus. R. D. Kimhi.
Exod. 24. 7.

Scripſit autem Ioſua verba iſta in libro legis Dei &c. 26

LOQVITVR, opinor, de ſtipulationis Dei, & ſponſionis populi formulis. Nam ſimiliter in Moſis fœdere memoratum eſt, Moſen omnia verba Dei ſcripſiſſe. Etenim vtile erat, vt literis iſta conſignarentur ſacris, non ſolùm, quò perpetua ipſorum exſtaret memoria: ſed vt exſtare eam populus recordaretur etiam; eoque religione maiore datam ſponte fidem in poſterum coleret. Atque ideò non ſeorſim, ſed in ſacratiſſimis illis Moſaicæ legis tabulis inſcripta ſunt, quæ apud arcam Dei cuſtodiebantur. Iam verò etiam illud ad Moſis exemplum fieri videtur, quòd lapidem grandem ponit Imperator. Nam cur Moſes ſtatueret plures lapides alia ei ratio erat. Cum enim maxima eſſet hominum multitudo, quam oportebat in primo illo fœdere faciendo adeſſe: & alij propius ad montem admiſſi, alij longiùs, & tantum non cum beſtiis prohibiti viderentur; diuino prorſus conſilio Moſes omnium tribuum ſtatuas proximè ad Dei aram collocandas putabat: vt eo ſaltem ſymbolo intelligerent, quamuis gradu altiore alij, alij inferiore conſiſterent; tamen ex æquo caros Deo omnes eſſe. At hîc capita dumtaxat populi citata ſunt: & proinde nihil opus eſt diuerſis ſubſelliis. Poſſunt enim facilè omnes ſimul iuxta arcam conſiſtere. Et credibile eſt, etiamnum exſtitiſſe duodecim illa ſaxa, quæ hoc ipſo loco ponebantur, cùm inter montem Garizim & Hebal ſacrificaretur, vt expoſuimus capite octauo. Ad hoc; lapis iſte, qui modò ſtatuitur, nihil aliud quàm monimentum eſt rei actæ. Moſis verò illi duodecim lapides repræ-

Exod. 24. 4.
Deut. 31. 26.
Cur Moſes apud Sinai XII lapides ſtatuerit Ioſua hic vnum.

repræſentabant duodecim tribus: ceteroqui nullo illic monimento erat opus in locis ſo-
lis, ad quæ reuerti aliquando Iſraelitæ minimè deberent. De arbore אֵלָה, Ela, ſiue אַלָּה, אֵלָה & אַלָּה
Alla, ſub qua hanc ſtatuam ſtatuit Imperator, diximus pauca octauo capite. Plerique He-
Gen. 35. bræorum opinantur, eam ipſam eſſe arborem, ſub qua olim Iacob ldeorum, ſimulacra cō-
didit, quæ ſui familiares ex Meſopotamia aſportarant. Hoc enim ita eſſe, proditū à Do-
ctorib. Heb. eſt. Sed cuius generis arbor fuerit, nihil certi à quoquā affertur. multi enim
quercum fuiſſe arbitrantur. alij pinum, aut abietem. cui opinioni fauere videtur Græcū
nomen ἰλάτη. LXXII. terebinthum ſolent vocare. Sunt etiam, qui vlmum: ſunt qui ca-
Iſa. 6. ult. ſtaneam; neſcio an vſi coniectura aliqua, an temerè; ſtatuant fuiſſe. Iſaias dicere videtur, Explicatur locus.
hoc genus hieme abücere ſolia. quod pleriſq. quidem accidere ſolet arboribus; ſed non
abietum generi. Sic enim ego interpretor verbum שַׁלֶּכֶת, cùm ille ait: בְּאֵלָה וְאַלּוֹן אֲשֶׁר שַׁלֶּכֶת
בְּשַׁלֶּכֶת מַצֶּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ, vt id tempus ſignificet, quo arbores comam amittunt.
quaſi dicat, Sancti ſeminis vim, atque efficacitatem reliquam fore in Iſraelitis, cùm erunt
in exſilio; ſimiliter atque ineſt arboribus Ela, & Allon, quo tempore ſolijs omnibus nu-
datæ ſunt, vis reuireſcendi. Ego verò cum Aquila, Symmacho, atque Latino, ex quercuū,
ſiue roborum genere fuiſſe ſuſpicor. Nam referunt homines peregrini, etiam nunc אֵלוֹן,
Elon, ſiue ilicem, oſtendi apud illam Abrahæ memorabilem habitationem; & ſolia illi
eſſe paullo maiora quàm lentiſco: fructus verò, quales quercubus. Neque verò ſolùm id
Hebræis aſſentior; eam hanc eſſe arborem ipſam, ſub qua Iacob falſos illos deos ſepelie-
Gen. 12, 7. bat, verùm etiam eam, vt capite octauo diſputaui, apud quam Deus ſuam primùm præ-
" ſentiam patefecerat in Chananæa Abrahamo, cùm diceret: Semini tuo dabo terrā hanc:
ſi quidem manebat adhuc illa arbor. Nam manſiſſe, haud incredibile videri poteſt, poſt
annos nondum quingentos. Certum eſt enim, glandiferarum illud genus, natura quàm
diutiſſimè ſtare poſſe. Sed cur mirabile ſit, ſi poſt annos tam paucos manebat; quando illa
Abrahæ apud Mamre ſedes ad hunc vſq. diem tenere potuit ſuam ilicem? nempe quæ Ilex Mamre.
apud tantorum virorum monimenta ſatæ ſunt arbores, eæ ſempiternæ ſunt: & ipſa com- Arbores apud
memoratione perpetuò manent, vigentque. Porrò ab iſta ſtatua, cœpit arbor hæc dein- magnorum vi-
ceps appellari, אֵלוֹן מֻצָּב, Elon Muzab, hoc eſt, Quercus, ſiue ilex ſtatuæ. vt cōſtat ex Iudicū rorum moni-
Iudic. 9, 6. hiſtoria. Et iſta iam hactenus, plura capite octauo. Sed quid tandem exiſtimabimus dici, menta ſatæ, ſunt ſempiternæ.
Sacrarium Domini, in quo iſta exſtabat arbor? Non exſtitiſſe quidem in ipſo ſacrario, ſed אֵלוֹן מֻצָּב
iuxta, cenſent Iudæi. Neq. enim inſolens eſt eiuſmodi Præpoſitionum, vt vocantur, com-
mutatio. Sacrarium autem, vocari putant, domum quampiam, quæ fortè ibi erat, in quā
intulerant arcam ſacram, ne ſub dio maneret. Atqui probabiliùs dicere poſſent, meo cer-
tè iudicio, allatum fuiſſe tabernaculum illud ſolenne, vt auguſtior videretur iſtorum ma-
ximi momenti comitiorum pompa. Ego verò auguror, ſacrarium Domini, eum dici locū, Sacrarium Domini.
quem Abraham, poſita apud iſtam arborem ara, & facta re diuina, primùm, in omni
Chananæa, conſecrauerat; cùm illic lætiſſimum illum à Deo nuntium accepiſſet: prorſus
ſimiliter atq. à Iacobo locus ille eſt Beth-el, id eſt, domus Dei, ſiue fanum Dei, nuncupa-
Gen. 28, 12. tus, in quo ipſe primùm diuina viſa vidiſſet, & oracula audiuiſſet, illius Abrahæ oraculis
ſimilia. Sed de iſta re ſic exiſtimet quiſque, vt volet. Illud verò maiore conſideratione di-
gnam dubitationem habere videatur. cùm Deuteronomio lege ſancitum ſit, Ne quis ſe-
Deut. 16, 21. rat lucum vllius arborum generis apud aram Domini Dei; neque ſtatuat ſtatuam, quam An Ioſua violarit legem de
odit Deus: qui poſſit ea lex non dupliciter violata videri hoc loco ab Imperatore Ioſua. luco nō ſerēdo, aut ſtatua
Sed reſponderi rectè, opinor, poteſt: Simulacra deorum alienorum prohibita lege illa eſſe. ſtatuenda.
eas enim eſſe ſtatuas, quas odit Deus. at ſacratum rerum monimenta, & pietatis admini-
cula, adeò non eſſe vetita, vt ſæpè etiam iuſſa ſint fieri. Cuius autem rei monimentū fue- Sacrarū rerum monimēta nō
rit iſta noſtra ſtatua, mox ſacris exponetur verbis. Ad lucum verò quod attinet, is nullus ſunt vetita.
hîc conſeritur; neque quem ſortè natura ſeuit, deligitur. Sed ſimpliciter, nullaq; cum ſu-
perſtitione, apud eam ilicem, apud quam Deus præſentiam ſuam Abrahamo primùm
declarauerat in Chananæa, ille ſtatuam erigit. non profectò, vt eam vllus vmquā morta-
lium adoret, aut pro Deo colat; non magis quàm Moſes duodecim illas apud montem
Sinæum. Sed vt poſteri eius aſpectu tamquam admonitu in memoriam redeant tum au-
ſpicatiſſimorum illorum initiorum; quibus Abraham hic primùm diuino Spiritu affla-
tus, & Chananææ heres inſtitutus eſt; tum ſuorum promiſſorum, quibus hoc in loco bis
in Dei legem ſolenniter ipſi iurarant. & his cogitationibus excitentur ad religioſam pie-
tatem aduerſus Deum, &c.

Deinde ait Ioſua ad omnem populum, En lapis iſte &c. 27

MOSES, cùm Dei legem literis à ſe conſignatam Leuitis daret ſeruandam, his vte- Deut.31,26.
batur verbis: Accipite librum legis hunc: ac ponitote eum à latere arcæ fœderis Domini »
Dei veſtri. & ſit illic aduerſum te teſtis. Noui enim rebellionem tuam, & ceruicem tuã »
duram. En me hodie apud vos viuo, contumaces fuiſtis in Dominum. quanto magis fu- »
turi eſtis poſt mortem meam? & quæ ſequuntur. Igitur vt Moſes ipſam legem, tamquã
publicas tabulas, voluit teſtem manere ad omnem poſteritatem, perfidiæ populi; ſi in
colendi Dei officio ille non perſeueraret. ſic Ioſua hanc ſtatuam, quaſi conſciam, factæ
ſpõſionis teſtem fore ait; vt cùm illę Moſis tabulæ apud Dei delubrum reconditę latent,
Veteres lapides ponebant teſtificationẽ fœderis diuturnã.
iſta cotidie in multorum oculos incurrat. Et verò vſitatum fuiſſe priſcis illis ſæculis, vt
ſtatuas, ſiue lapidum tumulos ponerent, qui fœdus feciſſent, quaſi actæ rei teſtificationẽ
diuturnam, ſatis magno argumẽto eſt Gala-ad Iacobi, & Labanis. Ceterũ προσωποποιίαν, Gen.31,46.
Chaldæus.
qua lapidi audiendi ſenſus attribuitur; quia abſurda videtur; Chaldæus explicandam
ſibi multis verbis eſſe putauit. Conuertit enim locum iſtum in hanc ſententiam. En la- »
pis iſte erit nobis, quaſi duæ tabulæ lapideæ fœderis: fecimus enim ipſum pro teſtimo- »
nio. Verba enim quæ in eo ſunt inſcripta, referunt omnia verba, quæ Dominus locu- »
tus eſt ad nos. Erit ergo apud vos pro monimento, & pro teſtimonio, ſi fortè feſelleritis »
Proſopopœiæ de verbo Dei res inanimas mouente, quid ſignificent.
Deum veſtrum. ſic ille. At enim à multis, ſcitè, vt videtur, exiſtimatum eſt; huiuſce ge-
neris fictiones perſonarum, quibus ſenſum diuini verbi tributum iis rebus videmus, quæ
animis vacant, vim potentiamque mirificam illius verbi ſignificare: & ſimul tectè homi-
num ſtuporem incuſare. cùm illud ſit tam vehemens atque acre, vt dura ſaxa, aut res
alias; quæ non ſolùm intelligentia, & ratione, ſed prorſus omni vita carent; quodam mo-
Verbi Dei vis & efficacitas.
do afficiat: & tamen hominũ animos non percellat aut permoueat. Sed de verbi Dei
efficacitate peruagatum eſt illud Ieremiæ: Nonne verbum meum eſt vt ignis, ait Domi- Ier.23,29.
nus, & vt malleus diſſipans petram? Et illud Apoſtoli: Viuus eſt ſermo Dei, & efficax: »
atque acutior quàm vllus gladius anceps: penetranſque vſque ad diuiſionem animæ & Heb.4,12.
ſpiritus; compagumque & medullarum &c. Neque verò mirum eſt, verbum illud tanta »
pollere efficientia; cùm ſit ipſa Chriſti Filij Dei virtus; in cuius poteſtate Pater cæleſtis
omnia poſuit, quæ vſquã ſunt, ſiue in cælo, ſiue in terra. Diuus autem Auguſtinus illam Aug. quæſt. in Ioſuam.
Anagoge.
προσωποποιίαν; quia figura per ſe abſurda eſt; refert ἀναγωγικῶς ad Chriſtum; qui, vt di-
ctum eſt à diuo Petro, lapis eſt offenſionis, iis, qui Dei verbo offenduntur; cùm ſint ad 1.Petr.2,8.
fidem ei adiungendam deſtinati, atque comparati. Philoſophatur idem, pie ſane, de
arbore, ſub qua lapis iſte ſtatuitur. putatque Chriſti crucem ea eſſe adumbratam. Sed
iſta ab illo eſſe petenda cenſeo. Quin R. Moſes Nehmannus quoque, vir acutus, & qui
ſæpe in ſcrutandis interioribus & recõditis literis eſt admirabilis, ſcriptum reliquit: eum
ipſum hoc loco ſignificari lapidem, de quo Iacob fuerat vaticinatus cùm diceret: Inde Gen.49,24. Pſ.118,22.
paſtor lapis Iſrael. Et de quo Dauid ſic cecinit: Lapidem quẽ reprobauerunt ædificantes,
hic factus eſt in caput anguli &c. deniq. de quo Zacharias hęc ad Ieſum filium Ioſedech Zach.3.
diuina verba fecit: Ecce ego adducam ſeruum meum orientem. quia ecce lapis quem
dedi coram Ieſu: ſuper lapidem vnum ſeptem oculi &c. Quæ omnia eſſe conſentanea
diui Auguſtini ſententiæ nemo non intelligit.

Et dimiſit Ioſua populum ad ſuam quemq. poſſeſſionem &c. 28

HIC verſiculus cum tribus deinceps ſequentibus, denuo leguntur in Iudicum hiſto-
ria, καθ' ὑστερολογίαν. Sed illic hæc addita clauſula verborum eſt, לָרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ, hoc eſt, Iudic.2,6.
vindicatum ſibi terram in hereditatem: ſiue occupatum terram. vnde bona capi conie-
ctura poſſe videtur: Non nunc ſimpliciter dimiſſum eſſe populum, vt in ſuis quiſque
poſſeſſionibus quas adepti iam erant, vitam per otium tranſigeret. ſed ſimul ſeriò moni-
tum eſſe, vt, pro viribus, pulſis paullatim Barbaris, ſuos ſibi fines ſinguli ſolidos acqui-
rere pergerent. Quod conſilium eos cepiſſe etiam ilico poſt Ioſuæ exceſſum, teſtimonio
luculento ſunt illa, quæ initio hiſtoriæ Iudicum prodita literis ſunt. Quæſitum hoc loco Iudic.1,1.
Quæſtio Diui Auguſtini.
à diuo Auguſtino eſt, cur Imperator poſtrema hac ſua oratione non ſit acriter inuectus in
eos, qui tributi pactione Chananæos in ſuis poſſeſſionibus manere paſſi fuerant, cùm
eſſent ipſi his fortiores. Dictum enim ſuprà eſt; Iſraelitas, cùm inualeſcerent, adegiſſe Sup.c.17,v.13.
Chananæos ad pendendum tributum: ceteroqui non eliminaſſe. Exiſtimare autem vi-
detur ille, id in crimine illis non poſuiſſe Ioſuam, quia non negligentia iuſſorum diui-
norum, ſed metu Barbarorum, eos non exterminaſſent: adiungitque exemplum Paulli, 2.Tim.4,14.

qui

qui Alexandro fabro precatur dignã à Deo ſuis maleficiis mercedẽ. at iis qui ſe in prima defenſione deſeruerant, optat, ne Deus id ipſis culpæ det. nempe ille animi improbitate, hi metu peccarant. Sed mihi, pace ſummi viri dico, ſimilius vero eſſe videtur, nihil improba indulgentia aduerſus Chananæos, viuo & ſuperſtite Ioſua, peccaſſe Iſraelitas; ſed κατὰ πρόληψιν illa eſſe dicta, de tributi pactione. Nam ſi cùm ſuperiores eſſent, hoſtem, lucelli cupidine, aduerſus Dei iuſſa apud ſe habitare paſſi fuiſſent: profectò neque præclara illa laude Imperator ipſos ornaſſet, neque abſurda comparatione adhortatus ad colendam pietatem fuiſſet, cùm diceret: Adhærete Domino Deo veſtro, ſicut feciſtis ad hunc vſque diem.

Sup. c. 23, v. 8.

Poſt hæs res euenit, vt moreretur Ioſua filius Nun &c. 29

CREDIBILE eſt, Ioſuam, poſt iſta comitia nõ diu vixiſſe. ſed paullo pòſt, reuerſum domum, exceſſiſſe è vita. Sic enim etiam Moſen accepimus, ſimulatque perſcriptam legem, in vltima concione populo commendaſſet: & diuino carmine cælum terramque teſtes appellaſſet aduerſus illius in proba religione inconſtantiam, ipſo eo die ab omniũ conſpectu ſecedere in montem à Deo iuſſum eſſe, in quo emigraret è vita. Quin ipſa ſacra verba, ſi preſſiùs tractentur, ſatis apertè illius vitæ tempus his rebus actis definiunt. Eſt enim in ſacro texto, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. Poſt iſtas res euenit, διηγηματικῶς. Nam quælecumque inſequens tempus ſolet ad hunc modum deſcribi וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן, hoc eſt, Pòſt accidit. Non potuit autem narratio exceſſus ſanctiſſimi Imperatoris, præclariore elogio concludi; quam vt ſeruus Iehouæ, hoc eſt, Domini Dei, ille vocaretur. Hoc enim omnis virtutis laude funus eius exornat; & ipſum rectà in cælũ, atq. ad æternam vitã ſubuehit. Sunt enim illi beati, qui in Domino, hoc eſt, Deo addicti, moriuntur: quippe qui deinceps a ſuis laboribus requieſcent, & virtutum ſuarum fructu fruentur, vt habet oraculum ex ipſo redditum cęlo. Additur porrò etiam morientis ætas quanta fuerit. Nimirum, qui per præclara facinora, & veras virtutes vitam ſuam tranſegêre; ij quia minimè fruſtra vixerunt, digni ſunt, quorum vel momenta horarum obſeruentur, annumerenturque. Illi enim, vt præclare hiſtoricus dixit, viuere demum, atque frui anima videntur, qui bonis negotiis intenti virtutis veram gloriam quærunt. Quibus verò corpus voluptati, anima oneri fuit; eorum vitam mortemq; iuxtà æſtimare debemus. Nam æque de vtraque ſiletur. Sed de Ioſuæ ætate mox.

Ioſua ſeruus Dei.

Apoc. 14, 13.

Aetas morientis indicata, cur.

Verè viuere. Salluſtius.

Sepelieruntq; ipſum intra fines hereditatis ſuæ &c. 30

MAGNORVM virorum & feminarum illuſtrium monimenta, quibus mortui conderentur, non ſolùm fuiſſe comparata ſtudioſè: ſed etiam quibus in locis conſtructa fuerint, proditum ſæpè ſacris literis videmus: vt hîc Ioſuæ, Eleazaris, Ioſephi: alibi Abrahæ, Saræ, Iſaaci, Iacobi, Samuelis, Dauidis, aliorum. Neque verò iſta de bonis modò: quamquam de his ſæpius: ſed etiam de improbis obſeruata ſunt. Quorum illud eò potiſſimùm Spiritum ſanctum ſacræ hiſtoriæ auctorem feciſſe arbitror, vt omnibus ſæculis teſtatum eſſet, quantus fuerit, ab omni retro memoria, de altera vita conſenſus hominum. Hoc verò, cùm vt hiſtoriæ fides eſſet ſanctior, tum maximè, vt quoniam ſola ferè literarum monimenta æterna ſunt, his tales tantique viri, commonſtratis ipſorum ſepulcris, quaſi in iis ipſi eſſent reliqui, perpetuò poſterorum oculis, tamquam ſequenda virtutum, vel fugienda vitiorum exempla, quodam modo repræſentarentur. Ad ſolam enim vitæ bene actæ imitationem; non etiam ad religioſum cultum, quem adorationem vocant Theologi, diuorum monimenta conſeruare fas eſt. Neque enim ſolus animus homo eſt; quod Socrates exiſtimabat, cum Critoni de eius ſepultura quærenti reſponderet; poſt mortem nihil ſui reliquum fore, quod ſepeliri poſſet. Sed quamnis elapſus ille corpore ſit; ea tamen etiam tum neceſſitudo occulta cum hoc ipſi intercedit; vt niſi denuo conſocietur, perfectiſſime beatus eſſe numquam poſſit. Qua ex re profectas eſſe eas, quæ apud omnes nationes ſemper vſitatæ ſunt in humandis corporibus religioſas cæremonias, certiſſimum eſt. Et ſi enim; præter paucos eos, quorum mens cæleſti doctrina informata fuit; nemo omnium, quantumuis acutus & ſagax Philoſophus, illam diſſipatorum poſt mortem corporum redintegrationem, quam reſurrectionem vocare Theologis placuit, intelligentia eſt aſſecutus; tamen ipſa, quam Deus omnibus mortalibus indidit, communis natura, futurum, vt aliquando reuiuiſcerent corpora, ſuiſque animis redderentur, tacita ſemper iudicauit: cùm omnes, non doctrina,

Monimenta magnorũ virorum cur oſtẽſa in ſacris literis.

Diuorum monimenta cur ſeruari poſſint. Non ſolus animus homo eſt. Socrates.

Animus vt perfectiſſime beatus ſit, opus habet corpore. Iuſta exſequiarum vnde nata.

Natura omnibus inſita eſt reſurrectionis notio.

non ratione, ſed ſuo quodam arcano ſenſu ad ſepulturæ curam incitares; atque ad humo contegenda abdendaque corpora: quaſi ea ſic quodam modo ſuis animis reſtituerentur: quæ tamen ſatis compertum erat, æquè à vermibus dilaniari, atque ſi nulla gleba tecta feris beſtiis patuiſſent. Hinc etiam apud Poëtas, animæ, niſi conditis ritè corporibus, conquieſcere non poſſunt. hinc res ſuas omnes apud inferos, quaſi corporatæ obeunt. Nimirum omnes occulto illo naturæ ſenſu, perfectè felicis poſt mortem vitæ, atque infelicis; qualis poſt illam, quam dixi, redintegrationem demum futura eſt, imaginem viderunt. Nam contumelioſæ quorumdam in humationem voces; quales perpaucæ literarum monimentis proditæ memorantur, magis ex ſtulta ſingularis doctrinæ oſtentatione; quàm iudicio pronuntiatæ videri debent: ſimiliter atque illæ, quas noſtra memoria cynici quidam effutiunt, vani & futiles homines, digniq́ue qui cum Cyrenæo illo Theodoro non humi, ſed ſublimè putreſcant. Quamquam ille non ignobilis Philoſophus, non tam exſequiarum iuſta, quàm ipſam mortem inſolentibus illis verbis contemnere videri volebat. Sed tractauimus iſta etiam capite octauo. quare hoc vnum addam modò: Non iam laudare me anxiam nimis ſepulturæ curam; vt ægre patiamur, ſi quo fato illa ſit carendum. cùm certi ſimus, quamtumlibet diſſoluta atque diſtracta corpora, diſſipataque, tamen ſuo tempore iterum eſſe colliganda, & conglutinanda. Hoc certe tenendum cenſeo, ni qua vis obſtet, ſepulturæ atque exſequiarum honorem corporibus noſtris deberi, olim rurſus reuicturis. & maximè iis, quæ oculos & manus ad effectorem ſuum Deum aliquando ſuſtulerunt: quæ pedibus ad audiendum Dei verbum proceſſerunt; & vt omnium primum dicam: quæ carne & ſanguine Chriſti paſta ſunt: quæq́ue membra Chriſti, & templa fuerunt Spiritus ſancti, vt ait Paulus. De תִּמְנַת־סֶרַח, Thamnath–Sara, diximus capite decimonono. Montis גַּעַשׁ, Gaas, mentio eſt in Regum hiſtoria. Sed nullum, quod ſciam, vſquam ſatis certum loci indicium exſtat literis conſignatum. Credibile eſt, fuiſſe partem montis Ephraim, vrbi illi ab Auſtro oppoſitam. Ea enim nominis notatio, quam liber, qui Series mundi inſcribitur, profert. quæq́ue etiam in vetuſtis commentariis in librum Ruth ſcriptis, prodita eſt, vaniſſima eſt, niſi fallor, & anilis fabella. Aiunt enim, ſic dictum eſſe illum locum, quia terra mouerit, cùm Ioſua ſepeliretur. געש, Gaas, enim, tremere, & commoueri ſignificat. Illud fortaſſe credibilius videri poſſit, quod iiſdem auctoribus proditum eſt, Nomen תִּמְנַת--סֶרַח, Thamnath–Sara, aut, vt traiectis literis dicendum erat, תִּמְנַת חֶרֶס, Thamnath--Hares, hoc, inquam, nomen impoſitum vrbi Ioſuæ fuiſſe à Solis ſimulacro: quod Iſraelitæ ſuper Ioſuæ monumentum collocarant, ad conſeruandam memorabilis illius miraculi memoriam, de quo ſuprà multis actum eſt. חֶרֶס, Hares, enim Solem ſignificat; תמונה, Themuna, verò, figuram. Septuaginta duo Interpretes, hoc loco, memorant, illos gladiolos ſaxeos, quibus Ioſua, poſt tranſmiſſum Iordanem, populum circumciderat, vnà cum ipſius funere humatos eſſe. Nam antè ab illo aſſeruatos eos fuiſſe in Thamnath--Sara, dixerant. Apparet ergo, permagni momenti gladiolos illos fuiſſe, exiſtimaſſe iſtos Interpretes. Sed an iſta ita eſſe, illi a maioribus proditum acceperint, aut qua tandem freti auctoritate dixerint, neſcio. Diuus Auguſtinus, κατ' ἀναγωγὴν, refert ad Chriſti myſterium; quod priſcis illis temporibus alta ignoratione ſepultum, poſteris olim proditum iretur ad ſalutem.

Poetæ. Animas niſi conditis ritè corporibus nõ quieſcere poſſe.

Contumelioſa in ſepulturam dicta quorundam.

Theodorus Cyrenæus philoſophus.

Sup. c. 8, v. 14.

Cur ſepulturæ honos debeatur noſtris corporibus.

1. Cor. 6, 15. & 19.

הר געש Gaas mons.

סֵדֶר עוֹלָם

Iudic. 2, 9. Comment. in Ruth.

Thamnath-Sare, vnde dicta.

Iudic. 2, 10.

Sup. c. 10.

Sup. c. 21, [illegible]

Aug. quæſt. in Iosuam.

Seruiuit autem Iſrael Domino omnibus diebus &c. 31

POSTVLAT hic locus, vt iterum de Ioſuæ imperio diſſeramus, quàm id fuerit diuturnum. Neque enim alioqui ratio iniri vlla poteſt, quàm diu poſt eius exceſſum Iſraelitæ officium pietatis aduerſus Deum coluerint. Sacra igitur hiſtoria in Regum libris, vniuerſum illud tempus, quod a libertate Ægyptiaca, ad quartum vſque imperii Solomonis annum interceſſit; quo anno ſactam ille ædem exædificare Deo incipiebat, annis quadringentis octoginta definiuit. Hoc autem tempus hiſce interuallis notari, conficique probabiliter poſſe, mihi certè, videtur: vt poſt Moſis quadraginta annos, attribuamus Ioſuæ viginti octo. quod plerique etiam Iudæi faciunt. Deinde annos duos vixiſſe poſt illum Seniores, quorum hic mentio eſt, putemus. aut ſi hos vixiſſe diutiùs; eſt credibile, quantum iſtis addiderimus ſupra duos annos temporis, tantum Ioſuæ imperio detrahamus. Huic deinceps ſummæ adiiciamus annos octo, quibus Chuſan-

3. Reg. 6, 1.

Ratio tẽporis ab exitu Ægypti vſque ad inchoatũ templũ Solomonis.

Iudic. 3, 8.

ſan—Reſathaim vexauit Iſraelem. Tum Othonielis annos quadraginta. Ehud octo-
ginta. Barac & Deboræ quadraginta. Totidemq; Gedeonis. Abimelechi tres. Tholæ vi-
ginti tres. Iairis viginti duos. Iephtæ ſex. Abeſſani ſeptem. Elonis decem. Abdonis octo.
Eli quadraginta. Samuelis totidem. atque etiam Dauidis. Denique Solomonis, vſque
ad templi auſpicia, tres. Hi enim omnes collecti anni, ollam ſacræ narrationis ſummam
conficiunt. Nam de Samſonis principatu ego ſic exiſtimo, illum numquam imperaſſe De Samſonis principatu.
Iudic. 16, vlt. Iſraelitis. Sed eos annos viginti, quibus ipſe memoratur iudicaſſe Iſraelem: (ſic enim ſa-
cra narratio habet, cùm eum fuiſſe illo tempore inter Iſraelitas virum fortiſſimum, quiq;
vnus ſe Palæſtinis hoſtibus opponere, eoſque laceſſere auderet, ſignificare vult.) eos ergo Explicatus locus.
Samſonis viginti annos, dimidiato pontificatui Eli eſſe adiungendos. Memoratur enim Samſonis anni 20 ſunt in 40. annis Eli.
Eli gubernaſſe Iſraelem annis quadraginta. Verum LXXII. interpretes, cum, vt opinor,
etiam ipſi illud animaduerterent quod nunc dico; pro quadraginta, ſcripſerunt, viginti.
Sic enim apud illos ſcriptum eſt de Eli, in codicibus emendati certè, καὶ αὐτὸς ἔκρινε τὸν
Ἰσραὴλ εἴκοσι ἔτη. Tum iſtos quadraginta annos, quibus fuit pontifex Eli, eos eſſe ipſos quo-
Iudic. 13, 1. que exiſtimo, per quos narrantur Iſraelitæ, poſt Abdonis principatum, ſeruiuiſſe Palæſti-
nis. Nuſquam enim profectò functum vllo Principis officio Samſonẽ eſſe, memini. Tan-
Iudic. 15, 10. tumque abfuit, vt liberaret ille populum à Palæſtinorum iugo, vt vinctus ipſe iſtis, tam-
quam dominis, dederetur à ſuis popularibus. Sed neque liberaturum eſſe prom ſerat
Iudic. 13, 5. parentibus Angelus Dei. verùm libertatem inchoaturum modò: quam deinde Samuel,
poſt illius & Eli exceſſum, eſſet perfecturus videlicet. Atque hæc ratiocinatio mirificè
Iudic. 11, 26. etiam congruit cum Iephtæ verbis: qui ab occupatis Sehonis & Og regnis, ad ſuam do-
minationem vſque, annos interceſſiſſe trecentos reſpondet Ammonitis. Parum enim de
ea ſumma deeſſe videbis, ſi hoc calculo ſubduxeris. de qua tamen nimis magna ſit facien-
da deceſſio, ſi Samſonis annos numeraueris; eoſque de illo tempore detraxeris, quod
Iephtæ imperium anteceſſit. Quod enim inſecutum eſt vſque ad inchoatum templum,
nullis, niſi Samſonis annis, minui poteſt. Neque enim Iudæos audire poſſum nimis pro-
fectò abſurdos, qui Samuelis gubernationi annos dumtaxat vndecim adſcribũt; & duos Iudæi abſurdi de Samuelis annis.
inſuper Saulis regno; adducti, niſi fallor, vna coniectura exigui temporis, quo arca apud
1. Reg. 7, 2. Cariath-Iaarim ſeruata memoratur. Si enim hæc ſolos viginti annos illic manſit; vſque Arcam plùs quàm 20. annis manſiſſe in Cariath Iaarim.
2. Reg. 6, 2. dum à Dauide efferretur magna pompa ad ędes Obed-edom, quod Regum hiſtoria dici
exiſtimant illi, non halucinantur. Sed quis neſcit Samuelem ad reip. gubernacula iuue-
nem admodum acceſſiſſe; nec niſi ſenem ab iis receſſiſſe? Iam verò quis non planè ſtul-
tus, dicat, annis vndecim è iuuentutis illum flore ad affectam ætatem ſubitò perueniſſe?
Sed profectò non ſolos XX. annos manſit apud Abi-nadab Dei delubrum, vt Iudæi falsò
1. Reg 7, 2. credunt. Verum iam tum XX. prætererant anni, cùm Samuel ad rerum gubernacula
ſedens, populum ſancta concione, ad abdicanda reiiciendaque falſa deorum ſacra indu-
ceret: Deoque vero conciliaret; & ad huius cultum adiungeret denuo. Verùm tamen
adſcribam R. Leui F. Gerſonis rationem, quam ille conficit, cùm trecentos illos, quos R. Leui F. Gerſ.
Iudic. 11, 26. Iephtæ numerabat annos, ad calculos vocat. Ex huius enim vnius verbis, de aliorum
Iudæorum ſententia exiſtimare lector poterit. Nam eorum plerique omnes ſuum Sedar-
olam, hoc eſt Chronicon, ſequuntur. Sic ergo ratiocinatur Leui: Gubernauit, inquit,
» Othoniel, Iſraelem an: XL. in quibus inſunt etiam ſeruitutis anni. Poſt hunc Ahud an: Sedar Olam.
» LXXX. & in his quoque continentur ſeruitutis anni. Deinceps Debbora & Barac an:
» XL. & totidem Ierobaal. Neque verò de his etiam deducendum non eſt illud tempus,
» quo interim populus fuit in hoſtium poteſtate. Poſt hũc Abimelech annis tribus. Thola
» XXIII. Iair XXII. His adde annos XVIII. quibus ſeruiebant Iſraelitæ Ammonitis, antè
» quàm ad Iephtam imperium, ſummamque rerum ſuarum detuliſſent; confeceriſque nu-
» merum annorum CCLXVI. Deinde pergito annumerare annos imperiorum Iephtę, Abe-
» zanis, Elonis, & Abdonis; collegeriſque annos XXXI. His adde annos Samſonis XX. Eli
» XL, Samuelis & Saulis XIII. Dauidis XL. denique Solomonis, antequam ſtruere tem-
» plum inciperet, tres. eritque ſumma annorum CXLVII. Nam XL illi anni, quibus popu-
» lus in poteſtate Palæſtinorum fuit, partim ad Samſonis, partim ad Eli dominationem per-
» tinent. His omnibus ſi adieceris annos XL Moſis, & XXVII Ioſuæ, ſeniorumque, confe-
» cta fuerit ſumma annorum CCCLXXX. quot interceſſiſſe ab relicta Ægypto ad inchoatũ
templum, ſacris literis eſt conſignatum. Hæc igitur ferè eſt vniuerſa Leui ratio. in qua
deſunt quidem anni ſeptem, de trecentis, quos Iephta numerabat. verùm, inquit, tam

paucorum ille annorum rationem non habebat. Sed R. R. Solomon, & Kimhi, vt veram vndiquaque fuiſſe rationis Iephtæ ſummam oſtendant, paullo aliter iſtos calculos ſubducunt: quos ipſos etiam non me pigebit adſcribere; cùm res paucis poſſit abſolui.

R. D. Kimhi. Igitur, gubernauit, inquit Kimhi, Iſraelem Ioſua annis XXVIII. Othoniel XL. Ahud LXXX. Debbora & Barac XL. Gedeon totidem. Abimelech tribus. Thola XXIII. Iair XXII. En tibi annos CCLXXVI. in quibus anni ſeruitutis inſunt. Adde annos XVIII. quibus Ammonitæ dominabantur Iſraelitis, priùs quàm Iephta ſurgeret ? confectáque erit ſumma annorum CCC, ſi annos VI. Iephtæ addideris. Sic Kimhi. Atqui abſurdius eſt, annos iſtos ſex adiicere, quàm VII. deeſſe putare. Certũ enim eſt, Iephtam initio ſui principatus annos illos trecentos oppoſuiſſe Ammonitarum querelæ. R. Solo-

R. Solomon. mon ergo ad hunc ratiocinatur modum. Legimus, inquit, in Sedar-olam, imperaſſe Io- „
ſuam annis XXVIII. ſed nullus eſt in ſacris literis locus, qui me id ita eſſe doceat. Otho- „
niel autem rexit annis XL, cum iis annis, quibus Chuſan-reſathaim vexauit populum. „
Ahud LXXX: ſed in his ſunt anni octodecim Eglonis. En tibi annos CXLVIII. Debbora „
an. XL. ſimul cum annis regis Iabin. En tibi annos CLXXXVIII. His adde annos ſeptem, „
quibus deinceps Madianitæ oppreſſerunt Iſraelem. Tum XL. Gedeonis, tresque Abimelechi. habes annos CCXXXVIII. Adiice inſuper annos Tholæ XXIII. Iairis XXII. Sed de iſtorum duorum imperio facienda eſt anni vnius deceſſio. Demum his omnibus annumerato annos octodecim dominationis Ammonitarum, priùs quàm Iephta ad gubernacula accederet En tibi annos trecentos. Hæc R. Solomon. Sed ſentio iam me nimis longum fieri. facere tamen non poſſum, quin Maimonij quoque ſententiam; quia longiſſimè ab iſtis diſcrepat; paucis adiungam. *Morch. neuochim l. 2. c. 32.* Exiſtimat ergo Maimonius, Ioſuam vixiſſe poſt Moſen annos duntaxat quatuordecim. Nam apud montem Sinæum cùm exceſſiſſet Moſes annum LXXXI, illum fuiſſe natum annos circiter LVII. Neque pluribus hanc ſuã ſententiam explicat Maimonius. Exiſtimat igitur, vt videtur, ille, mox poſt terræ partitionem è vita emigraſſe Ioſuam. quod profectò non eſſe ita, ſatis magno argumento illa ſunt verba, quæ capite vigeſimo tertio leguntur: Ioſuam, poſt multos dies, ex quo quietis *Sup. c. 23. 1.* eſſe Iſraelitis dederat Deus ab hoſtibus, conuentum illum habuiſſe. Neque enim dubi-

Dies multi. tant, qui Hebraicè norunt, quin multi dies, aliquot annorum tempus ſit. vt iam nihil dicam, de exædificata ab eo, poſt diuiſam terram, vrbe Thamnath-ſara; atque etiam habitata. Et hæc hactenus. Seniores, qui produxêre ætatem poſt Ioſuam, opinatur R. Leui

R. Leui Gerſ. F. Gerſonis, eos dici, qui vetera illa miracula in Ægypto conſpexerant, memoriaque tenebant; qualia coram Pharaone patrarat Moſes: tum ad mare rubrum; cetera. Idque ei

R. D. Kimhi. ego aſſentior. nam parum mihi probabilis videtur opinio Dauidis Kimhi; qui opus a Domino patratum, de iis rebus admirabilibus interpretatur, quæ Ioſuæ auſpiciis geſtæ ſunt. veluti de ſiccato Iordane, de muris Ierichuntis, de Solis curſu cohibito, & huiuſmodi aliis. In Iudicum enim libro, vbi hæc eadem, *καθ' ὑστερολογίαν*, ſcripta ſunt, proditũ me- *Iud. 2. 10.* moriæ eſt; poſt Ioſuæ exceſſum extinctam eſſe etiam vniuerſam illam ſeniorum generationem. & tum, veluti nouo ſæculo, ad nouos ritus, aliamque religionem Iſraelitas animum adiecisse. Cum ergo hoc non admodum multis poſt Ioſuæ obitum annis accidiſſe certum ſit; quis credat, eos omnes tam citò ſublatos morte eſſe, qui aut in deſerto fuerant nati, aut admodum pueri Ægypto exceſſerant? quorum nemo, cùm moreretur Ioſua, annum ætatis octogeſimum longè potuit exceſſiſſe. Ceterùm docet hic locus luculen-

In principis probitate maximum eſſe poſitum momẽtum. tiſſimè, quantum ſit in vnius hominis probitate poſitum momentum, qui in repub. dominatur. Dicebat nuper Imperator ſanctiſſimus, vt colat populus vniuerſus deos alieni- *Sup. 24. 15.*
genas, conſtitutum ſibi cum ſua familia eſſe, Iehouæ religionem tenere. Iam verò eundẽ

Princeps ſua vita non legibus format mores ſuorum populorum. eſſe parentium ſenſum videmus; quàm diu illius vitæ exemplum ante oculos habent. Imitationis enim ſtudio, & quadam coniunctione, quæ ipſis cum ſuo Imperatore eſt, inducuntur ad ſeruandum eoſdem ritus. non autem metu ſeuerioris imperij. Nam præuaricantibus, idem illo mortuo, quod viuo, malum impendebat. Neque enim Imperator, ſed Deus vindex erat futurus fœdæ religionis. Et tamen mox, vbi ille vnus ex oculis ſublatus, non iam præſens viuendi normam ſua ipſe vita præſcribebat; nihil illi neque promiſſorum, neque minarum Dei habentes penſi, animorum ſuorum libidinem continuò præcipiti veſania ſectari cœperunt. Nimirum eſt illud Claudiani veriſſimum:

Claudianus.

Non ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, vt vita regentis.

Et

Plat.l.de leg. 4. Et prudenter Plato in legibus exiſtimauit, non operoſo ſtudio, non longis temporum ſpa-
ciis opus eſſe regulo, qui ciuitatis ſuæ mores, viuendiq́; inſtituta mutare vellet. ſed ipſum
„ oportere primum eà incedere, quà ciuibus, vt eant, perſuaſum eſſe cupit: ſiue ad virtu-
„ tum officia, ſiue ad contraria vitiorum: ipſaque actione illis cuncta præſcribere. Cui illud
Cic. de leg. 3. quoque Ciceronis geminum eſt, quod è Platone ſe traduxiſſe fatetur: Quales in repub.
„ principes eſſent, tales ſolere reliquos eſſe ciues. Illud verò Cyri apud Xenophontem vel
Xen. pæd. l. 8. „ omnium ſcitiſſimum eſt: Principem eſſe parentibus legem oculatam. Quod Cicero ſic
De leg. l. 3. „ dixit: Magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum magiſtratum. Sed iſta
non admodum videntur apud ſuos animos cogitare, qui noſtro ſæculo, in ampliſſimis im-
periis, ampliſſimam gloriam felicitatemq́ue ſibi pollicentur ipſi; & probè ſuo ſe munere
defunctos eſſe ſtatuunt; ſi ciuibus ſuis, doctorum aliquorum virorum opera vſi, leges præ-
ſcripſerunt; ceteroqui nullis virtutibus ipſi prælucentes: ne dicam vitiis maximis offen-
Iudic. 2, 11. dentes etiam. Non eſt quidem hic expreſſum; deſiiſſe ſeruire Domino Iſraelem, poſt Io-
Nehem. 8, 17. ſuæ, & ſeniorum obitum. at id in Iudicum hiſtoria apertè dicitur. Et in libro Nehemiæ
proditum memoriæ eſt; inde ab Ioſuæ exceſſu, vſque ad Ezdram, feſtum tabernaculorum
fuiſſe neglectum. quod cùm celeberrimum antè fuerit, de eo facilè coniicias, quo ſtudio
cetera maiorum ſuorum ſacra populus illo tempore coluerit.

Ceterùm oſſa Ioſeph quæ Iſraelitæ ſuſtulerant &c. 32

Gen. extremo. IOSEPHVS, cùm paullo pòſt è vita eſſet emigraturus, iureiurando obligauit fratres
ſuos; vt ſua oſſa olim in Chananæam aſportarent. cuiuſmodi religione ipſe quoque antè
Gen. 49, 29. à ſuo parente obſtrictus, ritè ſe exſoluerat. Illa igitur fratris ſui mandata cùm fuiſſent ex-
ſecuti Iſraelitæ, humauerant eius oſſa apud Sychem. Non eſt quidem conſignatum ſcri-
ptura humationis huius tempus. ſed extrema verſiculi clauſula argumento eſt; ante ſor-
titionem eam fuiſſe factam. cùm ſortis caſu acciderit, vt filij heredes eſſent eius agri, in
quo paternum funus locatum iam fuerat. Credibile ergo eſt, cùm primùm apud mon-
tes Hebal & Garizim fœdus cum Deo ſancirent Iſraelitæ, tum ſimul iſtas fratri exſequias
ſoluiſſe. erat enim vicinus ſepulturæ locus. Cur autem id nunc tandem commemoretur,
expedita ratio eſt: quia aliorum hic magnorum virorũ ſepulcra oſtenduntur. Sed enim
quærat aliquis, quæ tanta ſanctiſſimos viros cauſſa mouerit, vt non ſolùm efferri in Cha- Cur patres efferri ſua oſſa in Chananæã voluerint.
nanæam poſtularent: ſed ſanctiſſima etiam religione id contenderent; & quidem ab iis, de
quorum officio non poſſent dubitare. Nimirum id illi talibus iuſſis agebant, vt apud ſuo-
rum popularium animos fidem promiſſis Dei firmarent: qualé ſibi ne mors quidem po-
tuiſſet eripere. Sed iſta ſunt alterius loci. Et piget Doct. Hebr. nugas adſcribere, quas con-
tulit Rabbi Iacob in ſuum commentarium אבקת רוכל. halucinantur enim illi, futurum,
vt reuiuiſcant primi, qui in terra illa ſacra fuêre humati. Cur verò Ioſephi oſſa illic loci
conderentur apud Sychem, obſcurum non eſt. Illam enim agri partem voluerat Iaco-
bus eſſe Ioſephi extra ſortem: ſolenne autem fuit priſcis illis patribus, vt quiſque in ſuam
inferretur poſſeſſionem. Et vt longè diuerſa regio obtigiſſet ſorte Ioſephitis, tamen hunc
ſimul agrum, ipſi vt paternũ, iure hereditario erant habituri. Opinatur quidem Kimhi, R. D. Kimhi.
Ioſephum ſibi illum locum, quo humari vellet, delegiſſe: fratribusq́ue ſuis de eo in man-
Tract. datis dediſſe. ſed nullam affert cauſſam eius ſuæ opinionis. Doct. Hebr. verò in סוטה, ſcri-
סוטה bunt: prudenter Iſraelitas exiſtimauiſſe, in eum ſibi locum eſſe inferendum Ioſephum,
פרק א ex quo ſublatum vendiderant. vendidiſſe autem è Sychem; itaque ad Sychem referre vo-
luiſſe. ſimiliter atque ſi nebulones furto aſportatam vini lagenam, vt ebibêre, eò reiiciant
vacuam, vnde plenam ſuſtulerant. Atqui ſacra hiſtoria memorat, non in agro Sychima-
no, ſed apud Dothaim diuenditum fuiſſe Ægyptiis Ioſephum; quò greges ſuos è Sychem
Gen. 33, 19. abegerant fratres. Ceterùm empti iſtius agri à Iacobo narratio, cum narratione emptæ Narratio diui Stephani explicatur.
Act. 7, 16. duplicis ſpeluncę confundi videtur à diuo Stephano. niſi ſi vitiata olim eſſe omnia exem-
plaria exiſtimare potiùs velimus, quàm virum diuino Spiritu non afflatum modò, ſed Explicatus locus.
plenum, non rem ipſam dixiſſe: præſertim cùm Syrici codices mendoſum eum eſſe lo-
cum aperte oſtendant. Sic enim in iis ſcriptum eſt, vt verbis verba reddam: Et deſcendit
Iacob in Ægyptum: defunctusq́ue eſt illic ipſe, & patres noſtri. & tranſlatus eſt in Sychẽ.
& poſitus eſt in ſepulchro: quod emerat Abraham argento, à filiis Hemor. Cùm autem
appropinquaret. Sed nihil attinet plura reddere. In hac igitur narratione, ſi pro Sychem,
ſcribas, Hebron, nihil erit abſurdi. At ne nunc quidem eſt, ſi ad tanti viri exſequias co-
honeſtandas, ductum eſſe funus ad Sychem vſque primùm; vtpote locum in quo ille olim
habi-

habitaſſet, & etiam tum prædium ſuum haberet; ac deinde Hebronem ad patrium monimentum, putemus non eſſe incredibile. Nam ad Hemorem quod attinet, fieri poteſt, vt is Hephronis, qui ſpeluncam duplicem Abrahamo vendidit, vel parens, vel auus fuerit. Sed ego nunc Syricorum codicum probitatem non conſtitui defendere. Neque mihi neceſſarium id eſt. ſatis enim mihi illud eſt, Græcos codices mendoſos videri, cùm Syrici ab ipſis diſſentiant. Quod ſi verò mihi coniectura vti liceat, in re tanta; dixerim, Stephanum illic de Ioſephi ſepultura locutum eſſe: atque ad hunc modum emendari debere codices Græcos: vt pro Abraham, ſcribatur, Iacob. illudque τοῦ συχὲμ, expungatur, tamquam ſuperuacaneum, & non minore audacia, quàm inſcientia olim à quopiam additum ſacris verbis. Neque enim temere omiſſum à Syro eſſe opinor, interprete longè vetuſtiſſimo. Quod ſi verò retinendum eſt, ſcribendum omnino eſſe non, τοῦ συχὲμ, ſed πατρὸς συχὲμ. vt eſt in Geneſeos libro. Etenim quod plurium numero memorat Stephanus, patres in Sychem eſſe tranſlatos, ſepultoſque; cùm ſint illic vnius Ioſephi condita oſſa, eſt id ex Hebræorum loquendi conſuetudine quadàm dictum: quam alibi exemplis; niſi fallot; explicauimus. quamquam XII patriarcharum oſſa in Sychem ſepulta eſſe ſcriptum diſertè ab Hieronymo eſt. nec fortaſſe abs te. Verùm eſt hoc alterius loci. Non ſum equidem neſcius, quibus alij hunc locum rationibus à mendo vindicare conentur. Sed ego nefas non eſſe puto, iis mendis admouere manus, quæ ſacris literis apertè teſtata, & veluti digito indicata ſunt. Porrò קְשִׂיטָה, Ceſſita, nummi genus eſſe, non agnas ſignificare, quod Chaldæus, LXXII, Latinus, arbitrati ſunt, ipſe Stephanus ſanciuit, cùm pro eo diceret, τιμῆς ἀργυρίου, hoc eſt, precio argenti. & R. Leui F. Gerſonis alibi ſcriptum reliquit, veterum Hebræorum ſententiam eſſe, קְשִׂיטָה, numum, valere quatuor סְלָעִים, & inſuper quatuor מָעוֹת. quinque autẽ סְלָעִים argenti puri, pendere vncias quatuor gallicas, alio loco prodidit idem Leui. מָעָה, verò argentea vna pendit grana hordei ſedecim, vt ait R. Solomon, commẽtariis in Tractatum חגיגה. Verùm enimuero, quî poteſt illud ita eſſe; centum Ceſſitis redemtum ab Hemore fuiſſe agrum, quem Iacobus, cùm eum filio donat, ait, ſe ſuo gladio, & arcu Amorrhæis eripuiſſe? R. Abraham F. Ezdræ, & eum ſecutus Leui Gerſonis, putant, hoc à Iacobo, κατὰ πρόληψιν dictum eſſe; vt à vate: quia ipſius poſteri olim eſſent eum agrum cum vniuerſa Chananæa erepturi Amorrhæis: hoc eſt, Chanaanis ſoboli. Nehmannus addit; credibile eſſe; cùm filium ſuum hoc agro præ ceteris amplificaret Iacobus, eum proiectis ad illum verſus aliquot ſagittis, gladioque protento, ſolenni quodam ritu, Barbaros ſpecie tenus exuiſſe ſua poſſeſſione, belli iure. Similiter atque Helizæi iuſſu memoratur Ioas, emiſſis ſagittis, percuſſoque terræ ſolo, Armeniam ſiue Syriam certa ſpe veluti debellaſſe. Acutè ſanè Nehmannus; quàm autẽ verè, neſcio. Sed afferunt, quos modò dicebam, Hebræi etiam hanc ſententiam: Gladiũ & arcum Iacobi, diuinum rectè fauorem intelligi, quo ille apud Hemoris filios, hoc eſt, populares, & ciues, gratioſus, agellum, in quo fixo tabernaculo conſideret, obtinuit precio illo; cùm eſſet alioqui homo peregrinus; & qui plurimo pecore grauis videri potuit aduena. Diuus verò Hieronymus, eodem pæne, vt videtur, ſenſu, ait, pecuniam, ſiue precium fuiſſe Iacobi gladium & arcum. & profectò hanc ſententiam, vt ineptam, nemo, opinor, facilè refellet, aut damnabit, qui Iacobi lenitatem perpetuam, & ab armis alienum animum memoria recolet. Iactat ille alibi ſcipionem ſuum, cum quo Iordanẽ transierat; at gladium, arcum, tela nuſquam. quippe vir erat, vt ait ſacra hiſtoria, ſimplex, integerque, & domeſticus, ac ſedentarius. Quare mihi inſcitiſſimum eſſe videtur eorum commentum, qui exiſtimant, eum crudelem illam & perfidam filiorum ſuorum victoriam, quam tantopere etiam tum deteſtabatur, cùm illa de emto à ſe agro verba ad Ioſephum faceret; eam inquam victoriam ſibi aſſumere, eoq́; iure agrum illum ſuum eſſe dicere. Et vt demus, virum à cæde & ſanguine alieniſſimum, re ipſa probare filiorũ crudele facinus, quod verbis atrocibus damnat; quæ tandem inſcitia eſt, opinari, Simeonem & Leui etiam agrorum Sycimorum ius vſurpaſſe, qui ilico poſt perpetratam perfidiam, illinc profugerunt cum parente? Ego verò credibilius eſſe cenſeo, virum ſanctiſſimum, quando arcus & gladij ſui verba vſurpat, rectè perſtringere ſanguinariam filiorum prædam: nedum vt eam ſuæ vtilitati aſſumere velit. Verùm ſi quis iſta eſſe argutiora putat; neque probare poteſt; is exiſtimet licet, Iacobum redemiſſe primùm precio ab Hemoris popularibus exiguum fundum, in quo cum ſuis manere poſſet; centum nummis, qui Ceſſitę dicebantur. Deinde verò paullatim ex vicino agro pepuliſſe Amorrhęos, quem

Margin notes: Gen. 11. [Gen. 33, 19.] — קשיטה — Chaldæus. Latinus. R. Leui Gerſ. — סלעים — מעה — R. Solomon in tract. Hagga. — Quæſtio de agro emto, quem Iacobus dicit ſe armis cepiſſe. R. Aben Ezdr. R. L. Gerſ. R. Moſes Gerundenſis. — Gen. 48. — 4 Reg. 13, 15. — Gladius & arcus Iacobi, quales. — Iacobi perpetua lenitas. — Gen. 32, 33. — Quorundam ſententia vt inſcita refellitur. — Gen. 35, 1.

quem illi non iure, ſed armis eripuerant Sycimitis, cùm Iordanem tranſmiſiſſent populabundi. Neque enim ait Iacob, ſe eum agrum ab Hemore gladio & arcu quæſiuiſſe; ſed ab Amorthæis: Hemor autem & Sychem Heuæi ſuête. quod eſt ipſis ſacris teſtatum verbis. Quibus verò altera illa ſententia placet, ij filios Hemor eos dicunt vocari, qui in Hemoris ditione erant. ſimiliter atque patris vocabulum, ſæpè eum ſignificat, penes quem eſt principatus in aliqua gente. Nam vnus Sychem tamquam ex Hemore natus memoratur in ſacra Hiſtoria. Sciens hîc prætereo, quæ Iudæi afferunt de aucto Ioſepho duplici portione, aut alia quapiam re donato, quam Iacobus abſtulerit victis Amorrhæis. quando certum eſt, nihil aliud hoc donum fuiſſe, quàm Sycimanum iſtum agrum, diui Ioannis teſtimonio. Opinatur autem ſcitè Kimhi, Iacobum ſepulturæ cauſſa dediſſe Ioſepho eum locum; cùm eius animum, quem quaſi parentem, & monitorem, virtutumq; omnium magiſtrum pro ſe moriens relinquebat aliis filiis, vellet modis omnibus ab Ægyptiacis rebus abalienatum in promiſſæ terræ cogitationem auertere videlicet. Sequitur porrò in ſacro texto: *Et obtigerunt Ioſephitis in hereditatem.* De Ioſephi oſſibus ſepultis agitur. & rectè præſenſionis diuinæ, qua Iacobus eum locum deſtinarat ſepulturæ filij, atque ſortis, conſenſus, quæ illum Ioſephitis aſſignauit, oſtenditur. Erant quidem Ioſephi oſſa meritò veneranda ab omnibus Iſraelitis; propter conſeruatam in Ægypto vniuerſam gentem: ſed maximè ab ipſius nepotibus. Nam, vt nuper dicebam, ſicut ceteris nationibus, ita & Hebræis ſolenne fuit, vt apud ſuos quiſque conderetur, præſertim qui rebus geſtis clarus eſſet. Sic enim domeſtico exemplo, quæque familia, & gens, ad virtutem maximè incitabatur: cum eorum memoriam, quotum apud ſe habebant oſſa, quaſi quodam modo præſentium colerent, vſurparentque aſſiduè. Nam ingeneratus ille hominibus ſenſus, quem dixi; non patitur, vt de præſtantiſſimorum hominum oſſibus atque cineribus, ſimiliter atque de aliis rebus prorſus inanimis, exiſtimemus: quippe qui in illis ſuo quodam modo ſentit immortalem vigorem reliquum eſſe, per quem cum anima ſua, quamuis iam ſeparata, & abſente, quadam tenus viuunt: certè ea neceſſitudine deuincta manent, vt quantumuis dilabantur, tamen redintegranda olim ſint, & rurſus cum illa conſocianda. Quam ob cauſſam credibile eſt, iſtam oſſium curam inde ab ortu generis humani, hominibus fuiſſe. Nam Iacobus Orrhohaita, ſiue Edeſſenus, ſcriptor apud Syros cum primis nobilis, & magni Ephraimi olim doctor, memoriæ prodidit, Noham, oſſa primi parentis Adami religioſè in arcam ad ſe recepiſſe: & poſt ſiccatum à diluuio terrarum orbem, illa inter ſuos tres liberos, cum orbe ipſo diſtribuiſſe. Semoque, quem anteferebat ceteris, caluariam donaſſe: & cum ea regionem illam, quam modò Iudæam appellamus. Quæ à priſcis Syris tamquam per manus tradita poſteris eſſe, eſt credibile. Non eò hæc commemoro: quòd vlla ſuperſtitioſè oſſa coli velim. Scio enim præter vnum Deum, nihil, neque in cælo neque in terris eſſe adorandum: & in ſolo Chriſto vt redemtore noſtro ſpem ſalutis omnem debere collocari. Verùm diſſimulare non poſſum, cùm præſens hoc à me locus poſtulet; videri mihi magnis rationibus ſanctiſſimorum hominum oſſa iuſtam apud omnes pios ſemper habuiſſe venerationem. Sed hoc hactenus.

Gen. 14.

Ioan. 4.

R. D. Kimhi.

Cur magni viri apud ſuos ſepeliri, cõſueuerint.

Cur oſſa ſanctorum virorũ venerationem ſemper habuerint.

Iacob. Edeſſenus.

Oſſa Adami.

Solus Deus adorãdus. & ſpes ſalutis in ſolo Chriſto, vt redemtore, collocanda eſt.

Obiit & Eleazar filius Aharonis: eumq; ſepelierunt &c. 33

CREDIBILE eſt, Imperatorē, atque Pontificem, cùm in omni vita coniunctiſſimi fuiſſent; eodem pænè tempore ex ea emigraſſe: ſed Pontificem poſteriorem, pro hiſtoriæ ſerie. Sic enim moderatur res humanas clementiſſimus Deus, vt alio ſæculo virorum magnis virtutibus clariſſimorum maximus ſit prouentus, alio contrà admirabilis raritas & penuria. Quia enim benignitatem illiuſmodi, cùm præſens eſt, negligunt mortales; abutunturque ſæpè ad ſocordiam; claudit ille ſubinde largam manum: atque ita multis illos vitæ commodis priuatos, immò malis etiam ſæpè grauibus oneratos rurſus fodicat, excitatque ad pietatem. Sed dictum ſuperiùs eſt; Sacerdotes ex Aharone prognatos hereditatem ſuam eſſe ſortitos apud Iudæos, Simeonitas, & Beniaminitas. Non ergo abs re collis iſte Phinees, in quo humaretur Eleazarus, donatus eſſe memoratur. Neque enim poterat iure hereditatis obueniſſe, cùm eſſet pars montis Ephraim. Credibile eſt autem; poſtquam Imperator ſibi vrbem Thamnath-ſara delegiſſet; communi deliberatione populi, ſtudioque, ac fauore, Pontifici de habitatione accommodatum eſſe in loco Imperatoris poſſeſſioni vicino, vt ne procul ab eo abeſſet, cum quo de republica aſſiduò habere

Virorum ſummorum nunc magnus prouentus, nunc raritas & penuria eſt.

Sup. 21.

Occupatio.

Collis Phinees. Cur in colle Phinees ſepultus Eleazar.

habere ſermonem deberet. Nihil enim Imperator, niſi ex Pontificis ore, vt interpretis Dei, ſtatuere iuſſus fuerat; vt eſt ſcriptum in Numeris. Num. 27. Et ſimul vt proximè ad Dei delubrum habitaret, cùm eſſet ſummus Pontifex. Sed dices, ſi Eleazaro donatus fuit, cur ab eius filio Phinees nomen habet? Atqui iam ſæpè diximus, ſacræ hiſtoriæ ſcriptores, plerumque ſui ſæculi nominibus loca nominare. Cùm ergo Phinees poſt parentem Pontifex longo illic tempore habitarit (vixit enim diutiſſimè) non eſt mirum ab hoc manſiſſe loco nomen, non ab Eleazaro; qui paucis eum annis incoluerat. Porrò quia donantis nomen non eſt editum, mirum quantis concertationibus plenas diſputationes, de re non magni momenti contulerint Doct. Heb. in בבא בתרא, ſed quæ huc ferè recidunt: Dotalem fuiſſe fundum, quem ſtirpis Ephraimiticæ puella vel Eleazaro, vel Phinei in dotem attulerit. Atqui donatus, non doti dictus collis eſſe memoratur. & nefas erat, feminas fundis paternis dotatas, non ſuis tribulibus nubere: quod alibi multis explicatum eſt à nobis. Quare omiſſis eiuſmodi anilibus fabellis Doctorũ Hebr. exiſtimemus, quod dixi; communi gentis deliberatione & ſtudio procuratum eſſe, vt eum locũ, ſanè aptiſſimum, haberet Pontifex, vſque dum arca, è Silunte emigraret aliò. Quæ porrò in Græcis hoc loco prolixè narrantur, de iis rebus, quæ poſt Ioſuæ exceſſum ſunt conſecutæ; vſque ad Æglonis tyrannidem; ea ego notha eſſe exiſtimo. vt in meis emendationibus dixi. Quare finem hîc commentandi facio, ipſo meo natali die: quo diui Andreæ memoria anniuerſaria à Chriſtianis piè colitur. Anno à Chriſto nato cIↃ. IↃ. LXIII.

Collis cur Phinees, & non Eleazari dictus.

Tract. בבא בתרא

FINIS.

EPISTOLA DE MORTE
ANDREÆ MASII.

HENRICVS A VVEZE, Illuſtriſs. Duci Cliuenſi à conſiliis, Christophoro Plantino S. P.

ORNATISSIME *vir, amice cariſſime; triſtiſſimus hæc ſcribo: iacturam enim fecimus grauiſſimam: ſi iactura eſt dicenda tanti viri amiſsio. Nam cùm cariſſimus & coniunctiſſimus frater & affinis meus D. Andreas Maſius, vti ex ipſius ad te literis nuper intellexiſti, initio menſis Ianuarij in morbum incidiſſet, difficultate ſpirandi, tuſsi, dolore capitis, inſomniaq́; ferè continua, diu grauiterq́; vexatus & afflictus: ita corpuſculum eius, quod alioqui, vt ſcis, erat rarum & macilentum, debilitatum & extenuatum fuit, vt nihil niſi pellem & oſſa cerneres & contrectares. Non quidem interim neglexit valetudinem: ſed quantùm potuit, Principis mei Ducis Cliuiæ expertiſſimorum Medicorum opera diligenti vſus fuit, eorumq́; præſcriptis & conſiliis ſedulò ſtudioſeq́; morem geſsit. Acceſsit adamatiſſimæ vxorculæ nunquam intermiſſa ſolicitudo, quæ ægrotum maritum quibuſcunque officiis, rationibus, iuuit, fouit, leuauit, nunquam ab eius lectulo, latereq́; cedens. Ego verò pro mea erga ipſum fraterno amore & coniunctione, nihil omiſi, quod ad recuperandam eius priſtinam valetudinē, vllo modo conducere arbitrabar. Cùm autem ipſe à medicis, ſe hydrope aſcite, quæ rarò curari ſolet, laborare intellexiſſet, nihilo effectus commotior, Deus, inquit, quod diuinæ eius voluntati videbitur, de me ſtatuat. Ceterùm longam hanc & pertinacem valetudinem vimq́; morbi totius æquiſsimo tulit animo, ſummaq́; patientia. Conſtantiſsimus ſemper fide in Chriſtum, ad extremum vſque ſpiritum ſæpiſsimè eius magnam miſericordiam piiſsimis precibus implorauit, eiq́; prorſus acquieuit. Et verò, quamquam feſto nuper præterito Paſchatis ſacroſancto Chriſti corpore paſtus fuiſſet; tamen cùm morbum indies ingraueſcere animaduerteret, magna pietate iterum voluit, quinto ſcilicet die antequam naturæ ſatisfaceret (cùm prius Sacerdoti Chriſtiano ritu de peccatis confeſſus eſſet) eodem ſanctiſſimo viatico, ſacriq́; olei extrema vnctione (vt verum Chriſtianum & catholicum hominem decebat) ſe communire. Quibus ſacramentis religioſè perceptis, ſubinde ſe Deo commendare non ceſſabat, atque ita firmiſſima fide, ſpe & caritate, Chriſti Ieſu meritis confiſus, eiusq́; ſe iuſtitia inuoluens, ſeptimo tandem huius Aprilis die, cùm vxori paullo antè, mihi, amicisq́; præſentibus, à Deo Opt. Max. bona quæq; precatus fuiſſet, & valedixiſſet (erat enim etiam tum anima valido, & firmo intellectu) placidiſſima morte obiit, piiſsimeq́; in Chriſto obdormiuit. Iudicaſſes eum, mi Plantine, ad optatam quietem & ſomnum ſe componere: ita vt dubium eſſe non poſsit, quin Deus pro ſua ſingulari clementia ac miſericordia, animam eius æterna beauerit requie. Corpus, vt inſſerat, & mòris eſt, Chriſtianis cæremoniis ſepulturæ tradidimus, quod Chriſtus extremo die reſuſcitare dignetur, vt vnà cū anima felicitate fruatur ſempiterna. Facilè nunc ipſe coniecturam facere potes, in quantum luctum & mœrorem vxorcula eius, neptis verò mea ex fratre, amiſſo tam caro dulciq́; marito, cū quo quindecim propè annos ſumma concordia vixerat, præruperit: quæ ſanè nullum genus conſolationis admittis; adeò vt verear, ne & ipſa in grauem aliquem morbum incidat, & de vita quoque periclitetur. Porrò exprimere verbis non poſſum, quàm acerbum vulnus ego acceperim. fuimus enim ab ineunte ferè ætate inter nos animis coniunctiſsimi, fraternóq. amore inuicem complexi, non aliter quàm ſi ex vtroque parente procreati fuiſſemus. Amicitiam enim ſemel contractam, quod quidē non ſine delectu iudicióq. faciebat, ſanctiſsimè colebat. Nihil in eo fictum, aut ſimulatum: quod ſentiebat, loquebatur: quod loquebatur, ſentiebat: perpetuò ſibi ſimilis, ſyncerus, candidus, apertus, ſimplex, abſq; vlla fuco. Si quid mihi aduerſi, dubij, accideret, habebam quò tutà confugerem, vbi acquieſcerem, cuius in ſermone & ſuauitate omnes curas doloréſq. meos deponerem. Auget hanc animī mei ægritudinem, communis quoq. literatorum omnium iactura, quam eius viri morte ſummam accepimus, qui ſuis eruditiſsimis ſcriptis & lucubrationibus toti reipub. Chriſtianæ hactenus non parum profuit, & in poſterum (totus enim deditus erat ſtudiis, præſertim ſacrarum literarum) plurimum profectò vtilitatis attuliſſet, ſi longior ei vita ſuppetiſſet. Nam vix puto alium in viuis eſſe, qui quibuſdam in rebus illud præſtabit, quod ille facilè & potuiſſet & voluiſſet. nimirum cùm eſſet ſtudio indefeſſo, ac multarum linguarum, præcipuè ſanctæ, cognitione, variarumq́; rerum eruditione ſupramodum, abſolutiſsimeq́; prædirus atq; dotatus. quare docti quiq; homines, ex Italia, Germania, Hiſpania, Belgio, aliisq́; locis, frequenter illum literis ſuis conueniebant. ſi quid illis in re literaria dubij, obſcuri occurriſset, conſulebant: ſi quid abditi, abſtruſi incidiſset, ad illum vndecunq; tanquam ad oraculum confugiebant. Quanta verò ipſe ingenij mirifica dexteritate, perſpicaci maturoq́; iudicio,*

nodos

nodos quoſque difficiles, maxima omnium admiratione expedire & diſſoluere ſolebat: ſuum Ioſuam typis tuis, mi Plantine, excuſum, ſæpiùs, dum ægrotaret, videre deſiderauit, vt doctorum de eo iudicium audiret. Quamobrem te etiam atque etiam oro, vt quum primùm poteris, illum mundo exhibeas. Erit ſanè liber (ſi quidem ego aliquid iudicare poſſum, qui eum diligenter, antè quàm ad te mitteretur, perlegi) lectu digniſsimus. Habebat præterea alia quædam præ manibus, quæ morte præuentus imperfecta reliquit. quo etiam nomine doctis omnibus dolendum. Sæpenumerò quidem mecum loqui conſueuit, idq́ ſubinde in hoc ſuo morbo repetebat, de huius exulceratiſsimi ſæculi calamitoſiſſimo tempore: beneq́ actum eum illis prudenter iudicabat, qui à Deo hiſce malorum fluctibus eriperentur. Paucis verò diebus ante deceſſum, Ego, inquit, mi frater (eo enim nomine nos mutuùm appellabamus) corpuſculo, vt vides, ſum infirmiſsimo, cupioq́ diſſolui, & eſſe cum Chriſto. ſi tamē Deo ita foret viſum, tantiſper vitam mihi prolongari optarem, non vt luxum, voluptatem, aliaſq́ iſtiuſmodi vanas ac mundanas illecebras ſectarer, aut me rebus vllis fragilibus & caducis oblectarem; ſed, vt iis meis lucubrationibus, quibus nūnc ſum intentus, ſtudioſis, vt puto, profuturis, extremam manum addere liceret: non in mea, ſed magni veriq́ Dei ſpem gloria. Sin minùs, fiat voluntas Domini. Princeps meus Dux Cliuiæ, cuius, vt ſcis, fidum optimúmque Conſiliarium Maſius noſter egit, totusq́ Senatus, grauiter eius obitum moleſteq́ tulerunt, communémq́ eam calamitatem, vt certè eſt, exiſtimauerunt. Nec dubito, quin te quoque, quem Maſius piæ memoriæ, dum viueret, non vulgari amore beneuolentiáq. proſequebatur, iſtud de eius morte nuntium, pari moleſtia atque dolore afficiet. Idem etiam, haud dubiè, reliquis ipſius amicis accidet, quos variis in locis plurimos, etiam principes viros, ſumma ſua doctrina, virtute, probitate, ſibi comparauerat. Præcipuè verò acerbiſſimum vulnus ex amiciſsimi hominis obitu accipiet reuerendus vir, pietate, virtute, ac doctrina præſtantiſsimus D. Benedictus Arias Montanus, quem inter præcipuos noſter Maſius amabat, colebátq. vel maximè. cui me meáq. officia de meliore nota commendare non graueris. Hoc vnum in hiſce communibus doloribus me conſolatur, quòd chriſtianiſsimè optimi Maſij beata anima hinc euolauerit, eámq. Deus in ſinum Abrahæ (vt piè credimus) collocauerit. quódq. tantarum miſeriarum, quibus hac tempeſtate mundus iſte immundus iuſto Dei iudicio obruitur, ſpectator eſſe deſierit. Quòd verò hunc meum dolorem in ſinum tuum liberiùs effuderim, quæſo te, mi Plantine, in meliorem interpretere partem. Si qua in re tibi tuiſq. omnibus gratum aliquod officium præſtare vnquam potero, habebitis me perpetuò paratum, & addictum. Bene vale. Raptim, Zeneneræ, XV. Aprilis, Anno M. D. LXXIII.

ANDR. MASII COMMENTARIORVM
IN IOSVAM INDICES QVINQVE.

PRIMVS res, quæ paſſim tractantur, oſtendit. Secundus nomina Latina locorum, quæ deſcribuntur, continet. Tertius nomina Hebraica eorundem. Quartus vocabula Hebraica, quæ in Commentariis explanantur. Quintus denique aliquot ſacræ hiſtoriæ loca, quæ aut explicantur, aut certe illuſtrantur.

AD hæc adiectus eſt etiam Catalogus quorundam librorum Hebraicorum, quibus Andr. Maſius in ſuis Commẽtariis conſcribendis vſus eſt. In quo Doctorum Hebr. variis doctrina breuiter & generatim ante oculos ponitur.

A

ABRAMO cur nomen commutatũ pag. 4.
Abrahæ fidem Gentes, etiam ante lucẽ Euangelij, ſunt amplexata pag. 46.
Abrahæ adoptio ad quos pertinuerit. pagina 85
Abraham cur media mundi ætate vixerit pag. 248
Abraham quando, & quoties euocatus è patria à Deo fuerit pag. 333
Abraham quot annorum fuerit, cum relicta Charan tranſiret in Chananæã. 333.
Abraham an fuerit Tharæ primogenitus. ibid.
Abraham colebat idola antè quàm vocaretur à Deo. ibid.
Accentuum habenda ratio in ſacris literis de Hebraico interpretandis. 63. 132. 135. 197. 212 271.
In Actionibus noſtris vt minimè aberremus, aut fruſtrà ſimus, quid agẽdum. 25. 165.
Achanis peccatũ an lapidatione, an igne vindicatum ſit. 131
Achan non ſolus ſceleris reus, cùm eius vnius peccatum a Deo vindicaretur. 121.
Achanis progenies retrò, cur commemorata. ibid.
Achan etiam Achar vocatus eſt. ibid.
Achanis pulchra confeſſio. 133
Achſa Calebi filia. 257
Adam cur dictus primus parens noſter. 4
Adam an apud Hebronem ſepultus ſit. 248.
Adami oſſa ſeruata à Noe in arca, et diſtributa filiis, vnà cum mundo. 349
Adar menſis. 28
Adhærere Domino, quid. 330
Admiratio memoriam firmat. 58
Adorare, pro honorare, in ſacris literis vſurpatur. 98
Aduena qui dicti. 158
Aduerſa pietatem acuunt in aliis, in aliis non. 84
Aegypti opprobrium quid. 86
Aegyptiaca libertatis memoria quinquagies inculcata Iſraelitis 89
Aegypto excedere quo dies tempore cœperint Iſraelitæ. 92
Aegypti deſertũ dictum, Albiſet. 2. 101
Aenac. & Aenacim gigantes. [illegible]. 247 256.
Agni Paſchalis mactandi tempus. [illegible]
Ambitio taxatur. 20
Amare Deum ex toto corde, quomodo iubeat lex. 315
Amicitia cum alienis à religione quatenus coli poſſit. 166
Amorrhæi qui. 78. 125. 179. 180. 128. 2. 142. 189. 190. 212 [illegible] 2. 4. 310. [illegible].
Anabaptiſtæ ſanatici homines refelluntur. 138 195
Anagoge in ſacris literis non negligenda eſt. 53
Angeli quidam principes dicuntur. 95
Angelus qui apparuit Moſi & Ioſuæ, aliuſq́; ſanctis viris, quis fuerit. ibid. et deinceps.
Angelus primus. 96
Angeli quo modo ſuam præſentiã hominibus declarent. ibid.
Animo caſto magis quàm corpore adeundus Deus. 58
Cum animo amittit omnia, prouerbium vulgi. 37
Anima, pro vita. 47
Animæ cur non quieſcant Poetis, niſi humatis corporibus. 150. 343
Cur corporibus vti poſt mortem fingãtur à Poetis. 150. 343
Anima, pro homine. 303
Anima, pro ea parte, qua concupiſcit voluptates. 315
Animalium genera ad ſacrificia vtilia. 167.
Animus ſolus non eſt homo. 343
Animus vt perfectiſſimè beatus ſit, requirit corpus ſuum. ibid.
Annales & diaria erant olim apud Eccleſiam Dei, ex quibus ſacra ſcriptura eſt conſcripta, & in ordinem redacta.
Anthropomorphitæ. 97
Apollo, qua ratione verum Deum ſignificarit. 183
ἀνθρωποπαθῶς. 28
ἄθεοι. 131
Aquatorum & lignatorum conditio deterrima in populo olim. 172
Ara in æde Solomonis victimaria. 91. 315.
Aræ ſunt fundamentum cultus diuini, & cur. 156
Aræ duæ apud arcam ſacram fuêre. 325
Aræ monimentum, quod citra Iordanem tribus poſuerant, nõ erat vitioſum. 326
Aræ multæ cur olim vetita, nunc non vetitæ. ibid.
Ara vnica erat Chriſti adumbratio. 327
Aræ ſemper vſitatæ ſunt in templis Chriſtianorum. 317
Aræ lapides, cur ferro poliri nefas. 155
Arba cur homo magnus dictus. 247. 256.
Arba ciuitas, cur dicta Hebron. 247
Arbitrium liberum. 18. 34. 102. 165. 182. & explicatiſſime 203.
Arbores apud magnorum virorum monumenta ſata, ſunt ſempiterna. 341
Arca vocatur Deus. 55. 63 281
Arca fœderis cur dicta. 5 . 278
Apud arcam cur ſuam Deus præſentiam declarauerit. 55
Arca typus Chriſti. ibid.
Arca, quam baiulant ſacerdotes, eſt ſequenda, non ipſi. 56
Arca monſtrat viam populo Ioſue principatu, non columna ignis, aut nubis. ibid.
Arca ſicut Iſraelitis, ſic nobis Chriſtus ſequendus in terram promiſſam. ibid.
Arcas duas Hebræi veteres conſtituebãt; alteram diuinitatis, alteram Ioſephi: & eius opinionis explicatio. 57
Arca an xx. annis ſolum in Cariath-Iaarim. 345
Arca moueri ſuo loco potuit, [illegible] ita

exigentibus. 332
Arca cur & quando ex Galgalis porcata Silunten. 277
Arca quàm diu in Silunte manſerit. 278
Arrogantia grauiſſimum peccatum, cur. 94. 102.
Arrogantiæ comes infortunium. 340
Aſeritarum hereditas deſcribitur. 292
Aſeritica ſortis & prædictiuum de eadē, conſenſio. 295
Aſtarcta Venus quarta. 224. 262
Aſylorum ius. 302. & deinceps toto capite.
Aſylorum multitudo multa mala inuexit in temp. 303
Aſy[illegible] vnde dicta Hebræis. ibid.
Aſyla cur pro homicidis, non pro aliis delinquentibus. ibid.
Aſylorum cæremonia explicatur contra quorundam ſententiam. ibid. 304
In aſylo cur inſons homicida exſulare debuerit vſq. ad Pontificis max. mortem. 305
Idem explicatum anagogicòs. 306
Aſylorum æquabilis diſpoſitio. 306
Aſyla cur tot cis Iordanem, quot vltra. 307.
Aſyla an ſolos Iſraelitas tutari debuerint. ibid.
Aſyla cur ſoli Leuitæ tenuerint. ibid.
Athei. 320
Aulicorum leuitas damnatur. 244
Azymorum dies, qui. & alia de azymis. 90

B

Baal quid ſignificet Hebræis. 224. 233. 234. 335.
Babylonica ſtragula, & veſtes. 134
Balaam qualis vates fuerit. & alia de eodem. 235
Balſamum vbi proueniat. 38
Baptiſmus vbi adumbratus primùm, ibi & perfectus eſt. 67
Baptiſmus neceſſarius eſt, etiam iis, qui ex Chriſtianis parentibus ſunt nati. 88.
Bar-Cuzika ſeductor Iudæorum. 82
Beel-zebub. 262
Bella noſtri temporis ſunt funeſtiſſima. 115.
Bellum cur infeliciter geramus cū Turcis. 128
Bella iuſta, quæ. 141
Bella antè ſunt denuntianda. & an Ioſua denuntiarit Chananæis. 177
Bellum Chananæicum, cur diu protractum. 213
Bellum Chananæicum quàm diu durauerit. 244 277. 313
Bella ciuilia ſunt funeſtiſſima. 319
Bellum vocantur, dira vota Balac. 289
Belus torrens vitrarias arenas habet. 289 & 293.
Benedicere quid. 246. 258. 315
Beneficia Dei quæ maioribus contulit, ex æquo pertinent ad poſteros. 77
Beniamini ſors Dei prouidentia gubernabatur. 282
Beniamini limites aquilonares deſcribuntur à [illegible]. & occiduis limites. 28[illegible].
auſtrales. ibid.
Beniamini hereditatis epilogus deſcriptionis. 284
Bonis omnia bene cedunt, malis malè. 123.
Boni non debent in malis crebris deſpondere animum. ibid.
Bonis punitio à Deo ſalutare eſt. 113
Boni in communi clade, non eadem conditione cum malis patiuntur. 119
Bonorum & malorum conditio diuerſa, in audiendis rebus diuinis. 261
Boni aliter ſuas virtutes & benefacta commemorant, aliter mali. 245
Braui in Italia percuſſorum nomine ſe venditant impunè. 304.

C

Caathitarum duo ordines. 309
Caathitarum ſors quàm aptiſſimè cecidit. & alia de eadem re. ibid.
Cabbaliſtæ philoſophi Hebræi. 63. 124. 322.
Cæremoniis opus habent homines. 324
Cæremoniis puellæ, pro circumciſione, initiabantur. 116
Cæremoniæ ſacris verbis tamquam animari debent. 195
Cæremoniæ vindicantur. 99
Cæremonias in ſacris, per ſe æſtimare, inſania eſt. 103
Cæremoniæ quamuis non præſcriptæ à Deo, non ideo ſunt damnandæ. 1[illegible]5
Cæremoniæ expiationis. 129
Calceamentum exuere, quò ſpectet, in viſis diuinis. 98. 99
Caleb cur Cenezæus dictus ſit. 243
Caleb fuerit ne Iephonæ filius, an Heſronis. ibid.
Calebo quibus verbis promiſerit Deus Hebronem. ibid.
Calebus cur Dabir vrbem propoſuerit ſocus capiendam cum pulchro præmio. 2[illegible]
Calebo nihil detractum eſt, cùm Hebron daretur Leuitis. 310
Cantilenæ ſacræ decem. 185
Caphthorim populi. 227
Caſei homines. 216
Caſtra Iſraelitica cur ſancta, & pura. 11[illegible].
Caſtra hodie omnibus vitiis polluta ſunt. 117.
In Caſtris non ſumebantur ſupplicia. 137.
Catalogi vrbium in Ioſua cur non pleni, nec de omnibus vrbibus. 185. 287. 290.
Κατοῦλος. 39
Cedri thuris ſpeciem fundunt. 15
Chananæa quo iure donata Iſraelitis. 12
Chananæa omnium terrarum vberrima. 282
Chananæa ſicca, & aquarū indiga. 259
Chananæa loca cognoſci debent, vt ſacra hiſtoria rectè intelligatur. 250
Chananes auſtrale 228
Chananææ magnitudo, et vbertas. 226
Chananææ ſitus. 78. 212. 213. 225
Chananæi, qui propriè dicantur. 78
Chananæi iidem qui Phœnices. & iſtorū hominum ſtudia. 78. 79. 228
Chananæos omnes debere occidi ab Iſraelitis, quo ſenſu dictum ſit. 1[illegible]7. 168. & [illegible].
Chananæorum conditio. 74
Chananæa horribilis vindicta propter peccata Iſraelis. 226
Chriſtus vna cum Euāgeliſtis adumbratus. 106
Chriſtus alluſit ſæpe ad deuteroſes Iudæorum. 107
Chriſti res ſæpe aliis perſonis accommodantur in ſacris literis. 6
Chriſti eodem die de cruce depoſiti adumbratio. 150
Chriſtus fundamentum & ſcopus ſacræ hiſtoriæ. 240
Chriſti regnum perfectio eſt ſacræ hiſtoriæ. 17
Chriſtus cur angelus dictus ab antiquis patribus. 95.
Et angelus primus. 96
Chriſtus cur facies Dei dictus. ibid.
Circumcidere Moſes filium in itinere cur coactus. 80
Circumciſionis dolor. 85
Circumciſio cur inſtituta. 81
Circumciſio cur omiſſa per deſertum. 79
non Circumciſi per deſertum, ſi obierunt per iter, an damnati fuerint. 86
Circumcidere ſecundò, quid. 79. 81
Circumciſio omiſſa in Aegypto. 82
Circumciſio quo modo ſecundò fieri iubeatur. 79
Circumciſio quomodo iterata à quibuſdā ſit. 82
Circumciſio ſilice fiebat. 83
Circumciſi cur non ſint Iſraelitæ à Moſe in campis Moabiticis. 86
Circumciſionis cæremonia pertinet ad adoptionem. 88
Clypeum cur protendere Ioſua iuſſus ſit. & quæ efficientia in ea re fuerit 145
Coccineum, pro purpureo, cur dicatur. 135.
Cœtus conuocabantur ad tabernaculum arcæ. 61
Cœtum populi qui repræſentauerint in ſolemnibus conuentibus. 328

Colere

Colere Deum non ſolùm animo,ſed etiã corpore debemus. 314
Collu præputiorum. 83
Conciones quomodo fieri & audiri debeant. 61
Concionatores nõ temerè admittendi ad concionandum populo. 165
Concionatores indoctiſſimi ſunt audaciſſimi 211
Confeſſio gloriam Dei illuſtrat. 133
Cõſilia Dei ineuitabilia. 51.65.103.285
Conſilia Dei inexplicabilia. 86
Conſilio Dei quæ fiunt, ordine fiunt. 277
Connubia cum alienis à noſtra religione vetita ſunt. 330
Cor 79.216.314
Corban & Coban. 111
Coram Domino, quid. 74.196
Cornua arietina an pro buccinis fuerint. 104. Et eorum myſterium à Doctorib. Hebr. proditum. ibid.
Cras, quid ſignificet. 70
Crucis ſignum. 99.325
Crux Chriſti ex ligno gemino. 149
Crucem Iudæi ſuo vocabulo non nominant. ibid.
Reges quinq. occiſi cur in Crucem acti. 196.
de Cruce deponi ad veſperam cur cadauera debuerint. 149
de Cruce ſepelienda. 196
Crux Chriſti cur propoſita nobis in cemplis. 325
Culpa & pœnæ gratia diuerſa, et diſtincta. 320
Culpa omnis & laus pendent ex voluntate. 304
Cultri, quibus Ioſua circumcidit, ſeruati, & ſepulti cum eo ſunt. 344
Cultus externus quid efficiat. 55.129
Cultu externo neglecto frigeſcit animorum pietas. 324
Cultus probitas in quo poſita. 337
Curallium 46
Curioſitas in arcanis Dei vitanda eſt. 98
Currus ferrei qui ſint. 206.275
Cuth æi quæ gens. 204

D

Dabir fuit priſcorum patrum poſt diluuium, tabellarium. 256
Dan cur terminus terræ ſanctæ ponitur. 300.
Danitarum ſors cur vltima omniũ. 301
Danitarum hereditas, quæ fuerit. 299
Danitæ quando migrarint ad vrbẽ Lais. 300.
Datiuus caſus ſæpè otioſus eſſe videtur apud Hebræos. 126.325
Decapolitanæ regionis ubertas. 298
Declinare ad dextram, aut ad ſiniſtram. 23.319.
Deliberatio bonorũ, ira malorum fons. 132.
Deſperatio malũ pertinaciſſimum. 215
Deus non eſt auctor mali. 18
Dei forma quæ ſit dicta in Numeris. 8
Dei vox, quæ & qualis. ibid.
Deus dignatur homines pro ſuis ſeruis habere. 10.337
Deus diſpenſat res hominum per homines. 12.33.121.229
Deus apparuit hominibus ſemper in perſona Filij. 19
Deus Iſraelis, Deus tuus, meus, veſter, &c. 30.61.202.232.328. 331.
Deus vltrò ſuccurrit hominum imbecillitati. 11.122
Deus multis modis curat, vt ſua beneficia nobis ſint fructuoſa. 60.281
Deus fortis, & Deus viuus, cur dicatur. 61.62.63.
Dei lenitas, & patientia in nobis exſpectandis. 68
Dei bonitas in excitãda noſtra ſecordia. 70.
Deus ſuos tutatur. 85
Dei arcana adoranda, non perſcrutanda, aut inquirenda. 98.137
Perſonæ in Deo, ſæpe per diuerſa Dei nomina cectè indicantur. 102
Deus cur plerumq. rebus propè deſperatis ſuccurrat. ibid.
Deus ſuas ipſius operationes, tamquam noſtra ſint, æſtimat. 102
Dei gratuitus amor, et beneficẽtia. 102. 140.
Deus ſolus vnus eſt, & verè ſimplex. 108
Deus miſericors ſimul, et iuſtus eſt. 110. 169.
Deus vnius, aut paucorum gratia multis parcit. 111
Dei iuſtitia vindicatur, in puniendis hominibus. 113, &c.
Dei iudicia æquiſſima. ibid.
Deus neminem plectit, niſi cùm ei vtile eſt. ibid.
Dei ira aduerſus cœtũ ob vnius, aut paucorum peccata, qualis. 120
Deus diſciplinæ ſanciendæ cauſſa interdũ punit quædam peccata acriùs. 120. & 121.127.
Dei nomen nunc impunè violatur. 126. 171.
Deus occurrit nobis in noſtris precibus. 126.
Preces noſtras pro dignis æſtimat. 126.
Dei facilitas non debet nos ſegniores in orando facere. ibid.
Deus nos cotidie occulto inſtinctu reuocat in viam ſalutis. 129
Dei miſericordia eſt per omnem occaſionem prædicanda. 128
Deus ignoſcentiſſimus eſt. 137
Deo circumdat perſonã hominum ſacra narratio. 140
Dei reconciliata gratia non minor eſt, quàm unnquam imminuta. ibid.
Deus variis modis conſulit noſtris vtilitatibus. 140.184
In Dei voluntate acquieſcendũ eſt. 147. 259.
Deus proſpicit vtilitatibus Eccleſiæ. 160
Deus Eccleſiam numquam deſerit. ibid.
Dei miſericordia iis, quos pœnitere poteſt, ſemper eſt parata. 161.168. & 169.176.
Non nos, ſed Deus nouit, quæ nobis ſint vtilia. 165
Deus, cur noſtris vitiis aliquando vtatur ad noſtram ſalutem. 169.221.
Dei benignitas non facit noſtram operã ſuperuacaneam. 182.
Dei benignitas admirabilis. 192.203
Dei conſilium cauſſa eſt principalis, at hominum induſtria, cauſſa adiuuãs. 182
Deus noſtra cauſſa affert vim naturæ. 192.
Dei oculum vindicem nemo effugere poteſt. ibid.
Dei iræ effugium quodnam ſit. ibid.
Dei beneficia oblata negligere, nefas eſt. 193.
Dei verba non egent mediis præparatoriis. 196
Dei iuſſa obſeruanda. 200.301
Deo nihil difficile. 201
Deus cæleſtem doctrinam per homines tradit hominibus. 211
Deo numquam deſunt adminiſtri. 229
Dei beneficiis homines obſtacula ponunt. 230.
Dei prædictiones ſæpe pro iuſſis accipi debent. ibid.
Deus triplici veſte amictus erat, cùm cõderet mundum. 323
Deus quando præſens, aut abſens dicitur. 326.
Deo quantum debeant homines. 315
Deo ſeruire ſe, dicere, habet ſpeciem arrogantiæ. 338
Deus, ſicut peccatis facilè offenditur, ita pœnitentia facilè placatur. ibid.
Deus caret perturbationibus. 338
Dei dona mera ſunt liberalitatis omnia. 12.
Dei dona ſatis larga cuiq. ſunt conceſſa. 276.
Dicere, pro cogitare. 324
Diuinæ res cùm præceſſerũt, eum humanæ rectè ſequuntur. 278
Dies multi, pro annis. 213.346
Dies Ezechiæ quàm longus fuerit. & de die quem produxit Ioſua, ſole cohibito. 191
Dierum pleni, aut progreſſi in dies, qui dicantur. 226
Dies nouiſſimi, qui. 5.53.68
In diuiſione terræ ſanctæ, an partes æquales facta fuerint. 279.280
Diuites non facilè eunt in cælum. 221
Diuites ingrati in Deum. 346
Diuitiæ magna eſt Dei benignitas 337

Doctorum Hebræorum opinio de ſcriptoribus librorum ſacrorum. 2
Doct. Hebr. malignè nomen Ieſu ſcribũt imminutum. 5
Doct. Hebr. dicunt, in luctu neminem illuſtrari Spiritu ſancto. 7
Doct. Hebr. ſtupor: & cur eorum deliramenta proferat auctor in lucem. 14
Doct. Hebr. de induſtria inepti ſunt. 73. 105. 153.
Doct. Hebr. aliquando rectè dixerũt, quæ bonam doctrinam continent. 82
Doctorũ Hebr. prouerbia. 110. 127
Doctorum Hebr. impia opinio de Ioſua. 134. 136.
Doct. Hebr. abſurdi ad tractandas ſacras literas. 189
Doct. Hebr. ineptè ridiculi. 278
Doctrinale ſcatet futilibus nugis. ibid.
Quando conſcriptum. 185
Doct. Heb. cæci. 307
Dominis prauis quatenus ſit obediẽdum. 33.
Domino adhærere, quid ſit. 330
Δρομονφόςς ἅρματα. 207. 276.

E

Eccleſiæ proſpicit Deus de bonis ducibus, & paſtoribus. 3. 258
Eccleſiæ ſtatus, ſiue politiæ diuerſa ſex. 4 & deinceps.
Eccleſiæ annales, & diaria. 2
vide Annales, in A.
Eccleſia Patrem orat per Filium. 124
Cur ſic oret, Adonai, hoc eſt, Domine, labra mea aperies, &c. ibid.
Eccleſiam ſuam an aliquando relinquat Deus. 128
in Eccleſiæ auctoritate eſt acquieſcendũ. 211.
in Eccleſia nemo ſibi munus aliquod aſſignare debet. 212
Eccleſiæ Iſraelitarum cum noſtra in progreſſu comparatio ſcita. 274
Eccleſia an errare poſſit. 280
Eccleſiæ inſigne præcipuum eſt conſenſio. 321.
Eleazarus Pontifex prope Imperatorem habitauit. 349
Eleazarus Pontifex cur in colle Phinees ſepultus. 350
Equis in bello vti, nefas fuit Iſraelitis, & cur. 207
Equum eneruare, quid. ibid.
Eufrates cur magnum flumen dictus. & ratio nominis quæ ſit. 16
ad Eufratem vſq. quomodo terra promiſſa Iſraelitis. ibid.
ἐωλάζειν. 324
Excuſationes à pœnitentibus facilè ſunt accipiendæ. 326
Expiatio cur imperata populo ante res magnas. 58
ἐξήγησις, ſchema. 329
Exſequiarum iuſta vnde ſint introducta. 343
Ezdras Biblia ſacra quomodo compoſuerit. 2.
vide dictionem Annales, in A.

F

In Faciem cadere coram Deo loquente, quid ſit. 98
Facta proba ſunt omnia Deo adſcribẽda: & de comparatione ſecuris & ſerræ, apud Iſaiam. 18
Familiaritas cum improbis vitanda. 329
Famulorum noſtrorum res ſunt nobis quàm commendatiſſima: præſertim autem religio. 336
Famulos in periculis animi aut corporis negligere nõ poſſunt domini, ſine flagitio. 180
Felicitas omnis poſita eſt in obſeruatione legis diuinæ. 23
Feminarum ingenium. 258
Feminis quibus non licuerit nubere extra ſuam tribum. 270
Ferrum cur probibeatur à lapidibus altarium. 155
Feſta anniuerſaria Diuorũ cur celebret Eccleſia. 70
Feſta quæ à Niſan, & quæ à Tiſri computentur. 76
Feſtinandum interea dum patet ianua ſalutis. 73
Fides ſanctiſſima quæ prodigioſiſſima. 55
Fides & caritas quibus rebus alantur. 58
Fides in rebus turbidis eſt luculentiſſima. 65.
Fides in periculis manifeſtis ſolet eſſe infirma. 73. 125
Fiducia fluctuant homines ſæpe. 94. 101
Fides fructuoſa requiritur à nobis, quãuis ſalus noſtra à Deo efficiatur. 162
Fides populi, qua muri Iericbuntis cadebant. 112
Fides qualis ſeruet. 117
Fiducia & diffidentia virorum ſanctorum. 181
Fidei imbecillitas. 203. 207
Fidere certò & planè, debet Eccleſia, at ſinguli caſto timore eſſe ſoliciti. 246
in Fide Iſraelitarum vertebatur cardo felicis ſucceſſus rerum ipſorum. 62
Filij quomodo plectantur ob peccata patrum. 114 286
Filij Achanis cur cum patre enecti. 137
Fœdus, pro lege. 131
Fœdera cũ profanis facere quatenus fas ſit. 166
Fœdus, quo ritu fiebat. 167
Fons Heliſæi. 38. 121. 266
Fortitudo quæ laudabilis. 26
Fortitudo priuata præſtantior militari. 33.
Fortitudo ad præſtandum legem Dei, vnde paretur. 329
Fortuna cur pro dea habita ab hominibus. 182
Fortuna non eſt otioſis manibus inuocãda. 34. 181. 277
Fortuna aduerſa piis ſalutaris, proſpera impiis exitioſa. 147
Fratres vocantur qui cognati ſunt, in ſacris literis. 257
Fratrum ſaluti, noſtra commoda poſthabenda. 321
Fraus omnis Deo ingrata eſt. 169
Futurũ modi finiti, pro mandatiuo vſurpatur. 330
Futuri temp. verba ſæpe ſignificant frequentiam rei. ibid.

G

Gabaleni. 219
Gabaonitarum hiſtoria. 161
Gabaonitæ fuêre Heuæi. 162. 163
Gabaonitarum orationis ad Ioſuam artificium. ibid. 173
Gabaonitas occidere an fas fuiſſet, cùm ſe dederent. 168
in iurando Gabaonitis error Iſraeliticorũ principum, cum errore Iſaaci, in benedicendo filio Iacob, cõparatur. ibid.
Gabaonitæ fidentes Ioſuæ, non fruſtrantur, anagogicès. 196
Γαιφών. 145
Galaaditis an fuerit pars terræ promiſſa. 12. 220.
Galgala aliquando pro Silunte dicuntur. 277.
Galgal, quid. 88
Galilæa vnde dicta. 254
Gedeonis hiſtoria explicata. 35
Gehenna. 255
Generis enallage vſitata. 23
Geneſaræ lacus fœcunditas. 298
Gigantes quãdo pulſi ex Hebrone à Calebo. 217
Gigantum varia nomina in ſacra hiſtoria. 216
Gigantes in montibus & antris degunt. 217.
Gigantes Achiman, Seſai, & Tolmai, an vixerint imperãte Ioſua. aut quomodo Moſis ſpeculatores eos vidiſſe meminerentur. 255
Gladioli circumciſionis ſeruati. 344
Gloriam dare Deo, quid ſit in ſacris literis. 132
Gratia Dei non ſolùm ignoſcit peccatis, ſed etiam munit nos aduerſus peccata. 314. 329
Gratia Dei reconciliata non minor eſt, quàm numquam imminuta. 140.

H

Hæretici qui puniendi. 318
Hæreticorum pœna olim. ibid.
Haienſis præda cur militi permiſſa. 140. & 141.
Haienſis regis vecordia. 145
Haienſis rex cur ad portam vrbis abiectus. 151

He

He litera apud Hebraeos, aliquando motū à loco ſignificat, vide 266. & 283. Alias motum ad locum. idq́, etiam aliquando præpoſita vocabulo. 15
Hebronis conditor quis. 247
Cur dicta ciuitas Arba 247
Hebraici verſus tres tetrametri acatalectici. 185
Hebraicorum verſuum numeros neſciunt iam Iudæi. ibid.
Heri, & nudius tertius, quid ſignificet. 57.
Hermon mons, vnde dictus. 187
Hetthæi qui fuerint. 15
Hetthæi gens bellicoſiſſima. ibid.
Hiare in cælum, prouerb. 34
ὕστερον πρότερον in ſacris literis frequens. 28.48.151.
Hircum mulgenti cribrum ſupponere, prouerbium. 189
Holocauſta. 156.323
Homines non facilè capiunt omnipotentiam Dei. 13
Homines non ſolùm iuuandi ſunt: ſed etiam ſuſtinendi à Deo. 19
Homines quomodo operentur vnà cum Deo. 18
Hominū conſilia tam incerta ſunt, quàm fortis caſus eſt. 24
Hominum actiones ludicra ſunt, & inanes, ſi per ſe æſtimentur: non autem ex Dei iuſſu. 103
Homo cur conditus poſtremo loco. 108
Homo cur Dei miraculum, & mundus alter dictus. 108
Homo cur imago Dei vocatus. ibid.
De hominis vita cùm agitur, nulla indicia pro ſuperfluis habenda ſunt. 136
Homo ſine Deo, incautus rerum omniū. 144.
Hominum opera, cauſſa eſt adiuuans: at Dei efficiētia, cauſſa principalis. 182
Homines ſancti aliquando tergiuerſantur ad iuſſa Dei: & cur. 281
Homines ab omni religione vacui eſſe vix poſſunt. 320
Homines externo cultu & adminiculis opus habent. 324
Homines nihil niſi peccāt, quando à Deo non retinentur. 327
Hominum ſancta conſilia ſunt, actū gratiis, Deo attribuenda. ibid.
Homicidij iudiciū in qua vrbe reddi debuerit, aſylo ne, an vbi patratū. 304
Homicidij immanitas. ibid.
Homicidæ inſontes cur exilio damnati vſq. ad Pontificis Max. mortem: & cur exſulare debuerint. 305.& 306
Hoſtium conſilia cognoſcere, vtiliſſimum. 3.36.53.
Hoſtes animo quàm corpore laudabiliùs oppugnantur. 37
Hoſtis nunquam contemnēdus eſt. 122
Hoſtium vrbes an delendæ, an conſeruādæ. 141
Hoſti ſe dedere metu, ignaui eſt: ſed admiratione virtutis, generoſi. 163
Hoſtes improuiſò facillimè ſuperantur. 181.208.
Hoſtem calcare pedibus, quid ſignificet. 195.
Hoſtes qui nos cogitant inuadere, quo modo facillimè ſuperari poſſint. 208
Humare corpora ſolenne erat veteribus. 139.150.
Hypocriſis. 99
Hypocriſis pietati ſæpe præſtò adeſſe videtur. 156
Hyrcanus ſacrilegus. 204.

I

Iacob vir fuit domeſticus, & lenis. 348
Iacob cur filio Ioſeph pro ſepultura donarit partem agri ſui. ibid.
Lair Iudæus cùm eſſet, cur inter Manaſſenſes locatus ſit. 239
Iam veni, quid ſit. 97
Ibi. 26
Iehoua Dei nomen. 5.30.45.131
Ieſus nomen. 5
Ierichuntis deſcriptio. 38
Eius murus in terram abſorptus deſcendit. 104
Cur prorſus deleta cum ſupellectile omni. 110
Cur inſtaurator deteſtabilis. 118
Quanto interuallo abſit ab vrbe Has. 121.
Ieruſalem. 122.167
Olim dicta Zedec, & Salem: non antè Solyma. 178
Ieruſalem nomen vnde ductum. ibid.
Ieruſalem fuit loco excelſiſſimo. 253
Ieruſalem in Iudæorum ne, an in Beniaminitarum hereditate ſita fuerit. 264.283.
Iiiœ cur dictus Apollo. 183
Ilex Mamre. 341
Imagines, & ſtatuæ cur propoſita ab Eccleſia. 70
in Imaginum & ſtatuarum hoſtes. 55. 70.326.
Eos nō excuſat exemplum fracti ſerpentis ænei ab Ezechia rege. 70
Imperator bonus, debet et hoſtes, & eorū loca cognoſcere antè. 36.& 37
Imperatoris præcipuæ virtutes. 6.54
Imperatoris munus. 11.20.144
Imperatoribus ſui milites, quàm hoſtes ſæpe grauiores. 18
Imperandi difficultates. 20
Imperatorum felicitas, & prudentia in quo poſita. 21
Imperator quo modo ſe gerere debeat in audiendis ſpeculatorū relationibus. 52
cur Imperatoris induſtria, ſine militum obedientia vana, & fruſtra eſt. 60
Et quomodo obedientiam ſibi parare poſſit. ibid.
Imperator debet ſuis popularibus auguſtior non ſolum eſſe, ſed videri etiam. 74.
Imperatores debent virtute, non parte prædæ potiores eſſe ſuis militibus. 141
Imperatorum auaritia, turpiſſimum vitium. ibid.
Imperator hoſtem vt non formidare, ita neque contemnere debet. 142
Imperatores noui, inſolentiſſimi. 30
In Præpoſitio, vicinitatem ſignificat. 94
Induſtriam corporis, quàm animi magis admiratur vulgus. 37
Inexſpectatum malum cur promiſſo gratius. 181
Infinitus modus pro mandatiuo. 31
Ingrato nihil deteſtabilius. 50.
Ingredi, & egredi, quid. 246
Inſidiis vti an fas ſit. 141
Ioannes cur filius tonitrui. 6
Iordanis redundantis latitudo. 57
Iordanis flu. & de eius fontibus, & curſu. 10.300
Iordanis adumbrauit Baptiſmum. 13
Iord. cur inundet Vere. 65
Iordanis ſiccati, & maris rubri perinde comparatio. 67
Iordanis altior fluit, quàm latior. 72.
Iordanis aquas ad curſum conſuetum reduxiſſe, quàm cohibuiſſe, non minus miraculum. 75
Ioſephus parum peritus ſacræ ſcripturæ. 299.
Ioſephitæ cur in duos patriarchas coaptati à Iacobo. 241
Ioſua felicitas in gubernando populo, vnde. 1
Ioſua non eſt ſcriptor ſuæ hiſtoriæ. 2.& 190.294.302.
Eius genus, & geſta alia. 2
Ioſua cur nomen mutatum ſit. 4.5
Ioſua typus Ieſu Chriſti. ibid.301.& alibi ſæpe.
Ioſuæ lenitas cordata, & ſuauitas in gerendo magiſtratu. 30.132
Ioſuæ vigilantia, & aliæ virtutes. 54. atq. alibi ſæpe.
Ioſua in poteſtate non ſe extulit. 59.61. 301.
Ioſua amplificatus à Deo, cur, & quo modo. 59.74
Ioſuæ pietas. 71
Ioſua ſolicitus de fide duorum militum ſuorum. 115
Ioſua an Rahabam duxerit vxorem: vt ſomniant Doct. Hebr. 117
Ioſuæ obedientia erga Deum. 146.211. & alibi.
Ioſua qua mēſe iuſſerit ſolē inſiſtere. 185
Ioſuæ mitis & modeſtus. 194
Ioſua metuebat hoſtium incredibilem multitudinem. 207
Ioſuæ conſtantia. 211
Ioſua cur diſtributor terræ eſſe debuerit. 229.

Ioſua quàm diu imperauerit, & quàm diu poſt diuiſam terram vixerit. 313
Ioſue moriens tanquam epitaphium eſt, quod ſeruus Dei, vocatur. 343
Irati Dei non ſentiunt boni, quando pereunt cum malis communi clade. 120
Ira præceps fons malorum: deliberatio bonorum. 132
Iſraelita quo iure Chananæam ademerint Chananæis. 18
Iſraelita nunquam habitarunt vſque ad Eufratem. 17
Iſraelitarum proba religio. 32
Iſraelita an ſacrificiis vſi ſint per deſertum. 88
Iſr. quo tempore diſceſſum ex Aegypto inſtituerint. 91
Iſr. an fame moti ſumpſerint de pane Gabaonitarum. 164
Iſr. vindicati à crudelitatis exiſtimatione. 200. 216
Iſr. animos quomodo deinceps confirmarit Deus in Chananæa inuadenda. 203.
Iſr. cur finibus certiſsimis circumſcripti, 223
Iſr. an, et quando ex Galgalis ad Silunté. 276. 277.
Iſr. turpiſsima diffidentia in hereditate ſua adeunda. 288
Iſraelitis quomodo tradita à Deo dicatur vniuerſa terra: cùm manſerint in ea multi Chananæi. 311
Iſraelitarum populum qui repræſentent in conuentibus. 328
Iſraelitas maximis beneficiis affecit Deus in deſerto. 335
Iſr. an idola habuerint, imperante Ieſua. 339.
Iſr. non ſunt pacti cum Chananæis, viue Ioſua. 343
Iſr. quo ordine inceſſerint per deſertum: & qualia vexilla habuerint. 106
Iſſacharitarum ſortis, & prædictionum de eis conſenſio. 291
Iſſacharit. hereditas deſcribitur. ibid.
Itinerarium Antonini. 153. 178. 183
Iubileus annus cur à menſe Tiſri computetur. 76
Iubileus annus vnde dictus. & vox ipſa vnde ducta. 103
Iudæi ſunt ſua lingua parum periti. 185.
Iudæi impudentes 213. Inepti & abſurdi, 243. Improbi. 244
Iudaicæ hereditatis fines auſtrales. 252. Septemtrionales. 253
Iudæi cur Iebuſæos non potuerint expellere ex Ieruſalem. 264
Iudæis ingratis in Deum, ſucceſſerunt gentes. 288
Iumenta. 31
Iurare Deum, eſt eum colere. 322.
Iurare non licet niſi verum Deum: & cur. 47. 322. 329
Iuſiurandum, quo ad eius fieri poteſt, ſeruandum eſt. 171
Iurandi formula plerumque præcisè ſcribuntur. 48. 245
Iurandum parcè, & cautè. 48. 50
Iuriſiurandi religio ſemper fuit magna. 168.
Iurandi verbum, vnde dictum Hebræis. 50.
Iurare, pro imprecari. 118
Iuſiurandum per fraudem acceptum an ſeruari debeat. 168
Iuſiurandum quando adhibendum. 322
Iuſtorum & iniuſtorum diuerſa conditio in promiſcua clade. 111
Iuſtitia Dei temperata eſt miſericordia. 286.
Iuſtitia Dei vindicatur, quæ eſt in puniendis hominibus. 313

L

Laici nunc de ſacris literis volunt iudicare. 250
Laicis an communicanda omnia myſteria in ſacris. 158
Laicis an permittẽda lectio ſacra ſcripturæ. 159.
de Lapidibus XII. ſtatutis ab Ioſua in Iordane, & in Galgalis. 69. 71. 76
Lapides XII. ſtatuti à Moſe, cùm legem recitaret populo. 69. 340
Lapides portati ad Galgala, vbi manſerint. 76.
Lapides ponebant veteres pro teſtificatione fœderum. 342
Lapides ſtatuti poſitu quid antiquitas ſignificarit. 157
Lapidum tumuli ſuper ſepulchra. 139
de Lapſis diſciplina vetus Eccleſiæ. 116
318.
Laus & culpa ex voluntate pendent. 304.
Lectio ſacr. ſcript. an vulgo permittẽda. 159.
Leuitarum ſuburbana. 242
Leuitis cur certæ vrbes aſsignatæ. 242
Leuitæ non fuere rei rebellionis ad Cades-Barne. 58. 81. & 333
Leuitarum alendorum lex cur toties inculcata. 231
Leuitarum exheredationis cauſſa prima, cur tacita. 232
Leuitæ fuerunt ſuarum vrbium veri domini. 308
Leuitarum genus explicatur. 308. & 309.
Leuitæ æquabili interuallo habitabant. 308.
Leuitarum ſortes pulchrè directæ à Deo. 309.
Leuitis datæ vrbes, nulli priuatim adeptæ erant. ibid.
Leuitarum vrbes cur aliæ in Ioſua, aliæ in Paralipomenis nominentur. 310
Leuitis cur tam multæ vrbes attributæ. 311.
Lex Moſis ex tribus conſtitutionum generibus conſtat. 340
Lex quid Hebræis, & quid Græcis. 22.
Leges ciuiles non ſatis ſunt ad gubernandam remp. 21
Lex Moſis vniuerſa quomodo obſeruanda iubeatur. 22. 314
Leges ſunt potiſsimùm magiſtratibus & Principibus impoſitæ. 22
Leges ſacræ quo modo rectiſsimè obſeruentur. 23
Leges omnes ſunt æquitate temperandæ. 304.
Legis Moſis, & Chriſti idem ſcopus, caritas in Deum, & proximum. 317
Lex Moſis fuit pædagogus. ibid.
Libanus fert thus. 15
Libri ſacri à quibus conſcripti, & in ordinem redacti. 2
Librorum Hebraicorum quos vocant רבות, quis ſit auctor. 16
Liber Recti, quis fuerit olim. 189
Libellus Euſebij de locis Hebraicis mendoſus eſt. 198
Ab Hieronymo eſt in Latinam linguam traductus, & hic, illic etiam veluti interpolatus. 153
Libri Paralipoménon ſunt curti, atque confuſi. 310
Libri Hebraici manci. 311
Linguæ Orientis natæ ſunt ex Hebræa. 57
Lingua maris quid. 251
Lingua aurea, quid. 136
Locorum cognitio vtilis Imperatori. 3
Loca quædam peculiariter delegit Deus, in quibus benignius faciat hominibus. 100.
Loca certa cur ſibi dedicari voluerit Deus. 174
Locorum Chananæa cognitio eſt neceſſaria ad ſacram hiſtoriam rectè percipiendam. 250
Loca maritima & portuoſa non facilè tuentur religionem & probitatẽ. 295
Loqui cum hominibus quomodo dicatur Deus. 7. & deinceps.
Lumbi cincti quid. 31

M

Madianitæ induſtrij. 235
Madianitæ ſuis Balaam. 236
Madianitæ vetuſtiſsimi. ibid.
Magiſtratum ambientes eo ſunt indigniſsimi. 20
Magiſtratũ ſingulariter protegit Deus. ibid.
Magiſtratus bonus ſingulare eſt Dei donum. 74
Magiſtratus ineptus portendit reip. infortunium. ibid.
Magiſtratus bonus quà precatione petẽdus à Deo ibid.

Magi-

Magiſtratus ab ira & miſericordia nimia vacuus eſſe debet. 132. 138
Magiſtratus debet eſſe concors, & conſtans, aduerſus motum omnium, & vulgi. 170
Magiſtratus eſt, maleficia moribus et iudicius vindicare, atq. officia moderari. 195.
Maiorum bene dicta & facta, iniquò interpretantur poſteri. 324
Mali non debent efferri lætitia in rebus proſperis, neque boni nimis conſternari in aduerſis. 125
Manaſſenſes an plures cis, quàm trãs Iordanem locati. 238
Manaſſenſes an omnes à Machir propagati. 239
Manaſſis poſteritas explicatur. 270
Manaſſenſes quomodo adepti funiculos decem. ibid.
Manaſſenſibus hereditatem cis Iordanẽ cur dederit Moſes. 238
Hereditatis eorum deſcriptio. ibid.
Manaſſenſium hereditatis trans Iordanem deſcriptio. 271
Manè ſurgere. 54
Manna quando pluere deſierit. 93
Manna ſolo an vſi Iſraelitæ per iter in deſerto &c. ibid.
Manus impoſitio ſolennis conſecrandi ritus. 3
Manus Domini. 8
Mare magnum. 15. 16. 161
Mare rubrum vnde dictum. 46
Mare planities, & mare ſalis, vnde dictũ. 66. 222. Eius ſpatium quantum. 254
Maris rubri, & Iordanis ſiccati cõparatio. 67
Maris rubri & Iordanis diuiſi aquas iterum commiſiſſe, quã ante diuiſiſſe non minus miraculum. 75
Mare Tyberiadis ſiue Galilea. 297.
Maris vocabulum cur pro Occidente ſæpe vſurpatum. 16
Mens humana ſtupida eſt in rebus diuinis 62. 281
Menſis Niſan primus. & item Tiſri primus. 65. 76
Menſium nomina acceperunt Hebræi à Babylonus. ibid.
Metatores Ioſuæ qua fiducia totam Chananæam perluſtrauerint. 280
Metatores Ioſuæ quã diu abſuerint. 282
Metu perculſi quomodo moratis homines. 45
Metus multitudinis non facilè poteſt ſedari. 54
Metus virorũ ſanctorũ qualis. 207. 251
Metuentis exercitus hypotypoſis 182
Militũm omniũ præcipua virtutes quæ ſint. 315
Militũ noſtri temporis improbitas. ibid.
Militum vt metus ita & confidentia nimia in bello eſt periculoſa. 52
Militum Iſraeliticorum continentia laudatur. 112. 194. 210
Militaris vulgus quale. 168
Militum ſubito pauore correptorum hypotypoſis. 182
Milites cur prædam diuidere debeant cum iis qui ad ſarcinas manſerunt. 315.
Miliare Hebraicum. 121
Miraculorum ſcopus. 61
Efficientia. ibid.
in Miraculis quæ conſideranda ſint. 67
Miracula aſſiduò fiunt maxima. ibid.
Miracula duabus de cauſis fiunt à Deo. 77.
Miracula faciens Deus, non ſemper vitur medis, ad rem accommodatis; ſed aliquando contrariis. 112
Miraculum ſolis cohibiti explicatur. 186 & deinceps.
Miraculum ſiccati Iordanis explicatur. 65. & 66.
Miſericordia impia. 210
Miſericordia Dei cum iuſtitia tẽperata. 286.
Miſericordia Dei ſemper, & vbique prædicanda. 129
Moabitæ cur pulſi ab Amorrhæis. 233.
Moabitici campi. 220. 232. 239
Modeſtia ſingularis Iſraelitarum erga legatos exteros. 163
Modeſtia ſingularis exemplum in Rubenitis, Gaditis, & Manaſſenſibus. 322
Modeſtia in noſtris temporis hominibus multis deſideratur. ibid.
Modorum enallage frequens in ſacris literis. 78
Modus infinitus, pro mandatiuo poſitus 31.
Modus mandatiuus cur per futurum finitum ſæpe expreſſus. 230
Modus infinitus ceterorũ modorum vim habet. 323
Monumenta clarorum virorum cur oſtenſa in ſacra hiſtoria. 343
Monumenta rerum ſacrarum non ſunt vetita lege Dei. 341
Monimenta cur malis, & bonis ſtatuta legantur in ſacra hiſtoria. 139
Mons Iſrael, quis dictus. 212
Mons Iuda quis. 218
Mons Samuelis. 254
Montana Iudææ, quæ. 179. 218
Mons offenſionis, quis. 283
Mors nullis intempeſtiua accidit. 113
Moſis nomen, quid. 5
Moſes quando natus, & mortuus. 28
Moſes cùm ducem populo, poſt ſe, peteret à Deo, cur Ioſuam non nominet iam pridem ab ipſo Deo deſignatum. 4
Moſes cur periculum paſſus ob non circumciſum filium 80
Moſes Chananæam diuinitus perſpectam habebat. 153
Moſes quibus modis excellnerit omnes vates. 187
Moſes cur præ ceteris vatibus pollere miraculis debuerit. ibid.
Moſis leges erant diuinæ. 211
Moſes cur præ ceteris dictus, ſeruus Dei. 225.
Moſes Pentateuchũ nõ ita ſcripſit, vt nũc habetur. 2. 301
Moſes populariter vbique loquitur. 34
Moſes placabilis. 320
ימים, dies, quos annales ſacros, & diaria apud Eccleſiã Dei olim ſcribebant. 2
Multitudo patiens, intractabilis eſt. 54.
Mundi integritas ſex primariis partibus diſcreta eſt. 108
Mundi miraculum, & mundus alter, homo. ibid.
Mundum nõ ſeneſcere, ſed ob noſtra peccata rerum faciem triſtiorem fieri. 226.
Murrhanum Venetorum. 209
Myſteria omnia in ſacris an vulgo patefacienda. 158.

N.

Nathinæi qui. & à quo conſtituti. 174
Nepotes in ſacris literis ſæpe cum filiis annumerantur. 243
Nephthalitarum prædictiones cum ſorte conſentiunt. 298
Nephthalitarum hereditatis deſcriptio. 295. & 296. & deinceps.
Nilus cur Hebræis שיחור, & Græcis μέλας dictus. 227
Nili brachium diſterminat Chananæam ab Aegypto. ibid.
Nilus cryſtallifer quis fluuius dictus. 293.
Niſan menſis. 27
Noa, cur dictus hoc nomine. 4
Nobe Iairis filius. 239
Nomina conſultò vel impoſita, vel mutata, cur. 4
Nomina locorum, & hominum propria ſæpè vna atque altera litera mutantur. 287
Mutantur etiam tempore. 310
de Nominibus Dei Iehoua, & Adonai. 124.
de tribus Dei Nominibus El, Elohim, & Iehoua. 323
Nomen Dei nunc impunè violatur. 126
Nomine Dei non abutendum. 171
Nominum barbarorum in catalogis vrbium tædium leuatur. 250
Nominibus ſubſtantiuis pro adiectiuis vtuntur Hebræi. 100
Nilus. 22
Numerorum enallage vſitata Hebræis. 40. 139.

O

Obedientia ciuium ad remp. conſtituendam conſeruandamq́; vtiliſſima eſt. 38
Obedientia Ioſuæ & populi erga verbum Dei, imitanda. 103.146
Obedientia ſacerdotum, & populi Iſraelis. 105
Obediẽtia erga Deum, & Imperatorem optima diſciplina eſt in bello. 209
Obſtinatio animorũ, vnde oriatur. 215
Obſtinationis auctor non eſt Deus. 215
Oculos ſuſtollere, quid. 94
Og gigas. 223
Eius regia dua. ibid.
Olim Aduerbiũ, ab Hebraica voce עולם, ductum. 332
Omnipotentiam Dei abſolutam vix ſatis capere humanus animus poteſt. 13.55
Opera hominum omnia ſi ex ſe æſtimentur, ludicra ſunt. 103
Opera hominum non eſt ſuperuacanea, propter Dei promiſſa. 181
Opobalſamum. 264
Opprobrium Aegypti quid ſit. 87
Oracula etiam nunc è cælo redduntur. 207.301
Orbitas res dira. 118
Ordo incedẽdi per deſertum qualis fuerit Iſrael. 106
Ordo narrationis ſæpè perturbatus in ſacris literis, & cur. 142
Os Domini. 308
Oſtenta ſunt rebus accommodata. 94
Oſtenta Deus quibuſdam benignè fecit, quibuſdã veluti cũ indignatione. 191
ὁ παυσυνὴ. 39
Othoniel an Calebi frater, & gener fuerit. 257

P

Pacifica ſacrificia. 156
Paſſio. 339
Pan Deus quis fuerit. et de Pane mortẽte. 182. de panico terrore. ibid.
Paraſanga. 40.58
Partem habere in Deo, aut in Dauide &c. 324
Participia pro Nominibus vſurpata apud Hebræos. 126
Paſcha contra ſuperſtitiones Aegyptiacas inſtitutum. 87
Paſcha facere Iſraelitæ in deſerto, non circumciſi, an potuerint. 88
Paſchatis myſteriũ quale Iudæi veteres prodiderint. 77
Paſchatis veſperũ quod tempus: et de tẽpore agni paſchalis mactãdi, epulandiq́; 89. & deinceps.
quo die per Paſcha primum cõtigit libertas populo in Aegypto, eodem die Meſſiam redempturum rurſus populum. 92
Poſtridie Paſchatis quis dies dicatur xv. an xvi. ibid.
Pauperes auerſari magna eſt impietas. 336.
Peccare nullus hominis cauſſa fas eſt. 42
Peccatum vnius quomodo ad multos pertineat. 127
Peccati turpitudo. ibid.
Peccatum non de re patrata; ſed de Dei voluntate æſtimandum eſt. 131
Peccata qua ſerie generentur. 134
Peccatum peccantis amorem minuit. 34
Peccati contagio. 337
Peccatorum alia in multitudine, alia in priuatis ratio. 339
Pedes diſcipulorum cur Chriſtus lauerit. 99
Pelagiani noſtra memoria. 88
Pentateuchum Moſis, eſt tanquam interpolatum ab Ezdra. 2
Percutere, pro, occidere dicunt Hebræi. 303
Perſona in Deo ſæpè tacitè ſignificantur certis Dei nominibus. 102
Pertinacia pernitioſum vitium eſt. 319
Pertinaces in rep. pernicioſi. 325
Petra Arabia, cur Recem dicta ſit. 235. 251. & 254.
Phœnicia qua ſit. 78. & 79. 161.
Phœnices, & Chananæi, eadem gens. 78. & 79. 228.
Philiſtim ex quo orti 227
Philiſtinorum ditio, cur Chananæa adnumerata ſit. ibid.
Φρόνησις. 79
Pietas ſimulata. 336
Piorum & impiorum diuerſa conditio in audiendis rebus diuinis. 181. In commemorandis propriis virtutibus. 245
Planities ſiue vallis Gabaonia, ſiue Aialonia. 188
in Plebe quiſquis imperitior, eò ſeditioſior. 170
Pluuia lapidoſa. 184
Pluuia Sodomæ, & Gomorrhæ qualis fuerit. 66
Pœnitere quos ex animo poteſt, eis ignoſcit Deus. 169.176
Pœnitentium excuſatio eſt facile admittenda. 325
Pœnitentes quo modo recipiendi in gratiam. 318
Pœna & culpa gratia diſtincta eſt. 320
Pontificis Max. apud Iſraelitas dignitas. 305
Pontificum Iſraeliticorum ſucceſſio & ſtirps. 309
Pontificis max. mors cur exſpectanda in exſilio homicidæ inſonti. 305. & ſeq.
Poſteri plerumque peruersè interpretantur benefacta, dictaq́; maiorum. 324
Præda diuidenda cum ſociis qui ad ſarcinas manſerunt. 415
Prædeſtinationis diſputatio periculoſa, 214
Prædictiones Dei ſæpè pro iuſſis. 230
Precatio pro bono principe. 74
Preces noſtras apud Deum, quæ res adiuuent. 191
Priapus. 234
Primogenitorum magna erat olim prærogatiua. 269
Princeps bonus nihil differt à parente bono. 48
Principes debẽt religionis iura ab Eccleſia accipere, non ipſi condere noua. 34. 273.
Principibus cur ſtudiũ legis diuinæ præcipuè commendatum. 24. & 25
Principũ oculi, & aures, pace & bello. 39
Principes debent conſilio & prudentia antecellere. 175
Principum mores, & religionem imitãtur populares. 147.346
Principes potenter torquebuntur. ibid.
Principes & Domini debent ſuorum ſaluti conſulere; alioqui crudeles ſunt. 179. & 180.
Principes plus voluptates ſuas, quàm populum curant. 180
Principum & peccata grauiſſima ſunt, & pœna. 194.196
Principum reformationes Eccleſiaſticæ, vt vocant. 273
Promiſſa Dei nunquam ſunt irrita, aut fruſtra. 6.14.312
Promiſſa Dei quomodo pendeant ex hominum actionibus. ibid.
Promiſſa Dei non debent homines ſecordes, aut negligentes reddere. 34.142. 208.
Promiſſa præciſa, certiora. 51
Propheta cur נְבִיאִים, & חוזים dicti ab Hebræis. 8
Prophetia quo modo fiat. ibid.
Propheta quatuor modis facta eſſe ad ſe verba Dei, dicunt. ibid.
Prophetica cognitio eſt omnium euidentiſſima; habetq́; certas veritatis notas. 9
Propheta veri à falſis, quibus modis differant. 235
Prouidentia Dei maximè elucet in imperiis. 1
Prouidentia Dei opinio eſt neceſſaria in repub. 114. & 115. 121
ex Prouidentia Dei, vt res, ita & rerum cauſſæ aptæ ſunt, fluuntq́;. ibid.
Prouidentia Dei non imponit noſtris actionibus neceſſitatem. 164
Prouidentia Dei. 192. 241. 282. 292. 309.
Prudentia vera paratur obſeruatione legis diuinæ. 21
Prudentia res feliciter geruntur. 23
Puluere fœdare corpus, quid ſignificet; & vnde mos ille ſit natus. 124

Q

Quarta Vestis. 214.262.

R

Raab cur hoſpita dicta à Chaldæo interprete. 39
Raab an vxor Salmonis fuerit. ibid.

de

de Raab nugæ Doct. Hebr. ibid. & 40
Raaba aſtuta verba ad regis allegatos, expenſa. 41. & deincept.
Raab an mendacij, aut proditionis rea fuerit. ibid.
Raaba cordata fiducia. 43.
Sancta fides. 44
Viua fides. 46
Raaba fides de Deo vero, cum aliarum gentium opinione de eodem, comparatur. ibid.
Raaba merita qualia Hebræi prodiderint. 47
operum Raaba in fide, & ante fidem antitheſes. ibid.
Raab Dei conſilium fidei ſenſu intuebatur. ibid.
Raab de ſuis, quàm de ſe magis ſolicita. ibid.
Raab quî ſignificet Eccleſiam, 53. & nominis notatio. ibid.
Raab an in ſeruitutem redacta ſit ab Iſraelitis. 175
Raab cur extra caſtra locata fuerit. 116
Raabam quî fuerit fas ſeruare viuam, aduerſus legem de occidendis Chananæis. 117
Ratione cur præditi à Deo homines. 34
Rationibus priùs, quàm armis agendum eſſe. 319
Recem dicta eſt Petra, à regulo Madianita. 201
Receptatores maleficorum. 41
Reformationes, vt vocant, religionis. 23. 273.
Religio quare optimè conſeruetur. 34
Religionum confuſio, res eſt in repub. pernicioſiſſima. 212. 321. 337
Religio neglecta, & confuſa, eſt cauſſa maximorum malorum noſtra memoria. 226
Religio an ſolo Dei verbo, an verò etiam ferro vindicari poſſit. 317
Religione prorſus vacui vix eſſe homines poſſunt. 320
Religiones fœdæ, niſi vindicentur à magiſtratu, ſolent publicis calamitatibus vindicari à Deo. 321
Reliquiæ diuorum cur ſeruētur. 343. 349
Repetitiones earundem rerum vnde natæ in ſacra hiſtoria ſint. 49
Reſpub. bene conſtituta. 167
Remp. pauci ſeriò curant; priuatam multi. 230
Reſurrectionis notio indita à natura omnibus hominis. 149 & 150. 343
Rex debet optimatum conſilio vti; vt bene regat. 167
Regis nomen auguſtiſſimum. 219
Reges Hebræis qui dicantur. 235
Regum munus. 24
Regis Ierichuntis ſocordia. 42
Reges quales olim. 79
Regius dominatus quomodo auctus. ibid.
Regnum præſtat ariſtocratiæ. 161
Ritus noui non inſtituendi priuatim. 336.
Rubi oſtentum quod vidit Moſes, cuius rei adumbratio fuerit. 94

S

Sabbatum violare cur capitale. 109
Sabbatum violare iubente Deo, non eſt nefas. 107
Sabbatis quæ agere fas. 104
poſtridie Sabbati, dies eſt XV. menſis in Leuitico. 92
Sacrorum iura parentes, vt optimam hereditatem, filiis relinquere debent. 71
Sacra ſcriptura nihil habet ſuperuacaneum. 250
Sacerdotes quoties appellati Leuitæ, in ſacris literis. 56
Sacerdotes quoties arcam baiulauerint. ibid.
Sacerdotes quomodo ſint ſequendi. ibid.
Sacerdotibus qua auctoritate imperauerit Ioſua. 59
Sacerdotes in qua parte Iordanis cum arca inſtiterint. 64
Sacerdotum munus. 72. 73
Sacerdotum dignitate contempta, negligitur religio. 232
Sacerdotes plerique alienis à ſua profeſſione ſtudiis dediti ſunt. 326
Sacrificiorum tria genera præcipua, quæ. 323. Quatuor ſola Doct. Hebr. 330
Sacrilegiis plenæ magnatum aulæ ſunt. 128.
Sacrilegia noſtra auertunt à nobis Deū. 128
Sacrilegia igne expiabantur. 138
Sæcula tria Doctorib. Hebr. 140
Salem pluebat cum ſulphure ſuper Sodomam & Gomorrham. 66
Samaria cur Meron dicta. 225
Samaritani alieni à ritibus Iudæorū. 204
Samaritani, quæ gens. 204. & 205
Samſon an rexerit Iſraelem. 345
Samuel quàm diu rexerit Iſraelitas. 346
Samuel non ſcripſit libros ſuos. 2
Satanæ artes mirabiles. 130. & deinc.
Satan Dei ſimia. 184
Σκυβαλον verbum vnde ductum. 278
Scriba in ſacris literis. 27
Sehonis regni deſcriptio. 221
Sem non fuiſſe primum natum Noæ putant Hebræi. 333
Seniores qui dicantur in ſacris literis. 123
Senes libenter auſcultamus, & cur. 328
Sepeliri in Chananæa cur voluerint patres. 347
Sepeliri apud ſuos cur magni viri conſueuerint. 349
in Sepulturam contumelioſa quorundam dicta. 344
Sepulturæ honos cur debeatur noſtris corporibus. ibid.
Sepulturam corporum cur deſiderent animæ apud poetas. 150. 344
Septemtrio infauſtus. 158
Septemtrio altior habetur. 252
Septenarij num: myſterium, fusè explicatum. 107 & deinceps.
Septenarius cur rerum omnium nodus 109
Septuaginta duo interpretes non obſeruarunt vocales, quæ nūc ſunt in texto Hebraico. 65
Interdum iudicio, non errore diſcedunt ab Hebræo. 71
Latina olim corrupta eſt eorū editio multis modis 177. & 178
Serpens æneus ab Ezechia cur confractus. 70
Seruis non ſunt communicanda conſilia de repub. 10
pro Seruis ſuis habere homines dignatur Deus. ibid. 338
Seruire Deo ſe dicere, videtur arrogantis eſſe. 338
Seruos ſuos domini in periculis animi aut corporis non poſſunt negligere, ſine flagitio. 179. & 180
Setim locus, & arbores. 37
Siclus ſanctuarij. 235
Siclus vulgaris. ibid.
Siclus aureus. ibid.
Sicli veteris pondus, & inſcriptio. ibid.
Silere quid ſit in ſacris literis. 107
Silere cur iuſſi Iſraelitæ circumeuntes Ierichuntem. 106
Siluntem an caſtra ſimul cum arca ſacra ſint traducta. 277. & 278
in Silunte quàm diu manſerit arca ſacra. ibid.
Simeonitæ non ſunt olim ſuis finibus egreſſi ad quærenda paſcua. 280
Simeonitæ cur apud Iudæos collocati ſorte. 158
Simeonitas non expulerunt aliquando à ſe Iudæi, vt Rabbini dicunt. 286
Simeonitæ non habitarunt anguſtè. 286 & 287
Simon cur Cepha, hoc eſt, Petra, aut Petrus, vocatus. 6
Simulacra diripere in præda fuit nefas. 211. Cætera vide in dictione Imago, & in dict. Statua.
Sittim, vide Setim.
Socius hominis, quis. 304
Societas inter quos ſit arctiſſima. 47
Sodoma pluuia qualis. 66
Solarium. 43
Solomon quo modo ſit dominatus vſque ad Eufratem. 17
Solomon reliquias Chananæorum cur nō expulerit. 175
Solyma non eſſe vocatam Ieruſalem. 178
Somnium. 8
Sortis ratio 129. & deincept. & 132. 243.

Sortis

Sortis & prædictionum Iacobi & Moſis, de hereditate cuiuſq. tribus conſenſio, vniuersè oſtenſa. ibid.
in prima Sortitione facta in Galgalis, quis partes fecerit. 248
Sortiendi ritus qualis. 249
Sortes tribuum certo ordine videtur extracta. 288.292
Speculatores Moſis miſſi ſunt, non tam iubente Deo, quàm id concedente populi importuna flagitationi. 35
Speculatores cur XII. Moſes, II. ſolos Ioſua miſerint. ibid.
Speculatores Moſis cur nominati, Ioſua non. ibid.
Speculatores Ioſua qui fuerint. ibid.
Speculatorum omniũ conditio qualis. 36
Speculatoribus vti, an fas, et honeſtũ. 37
Speculatores Ioſuæ fidi, & cauti fuêre. 39
Specul. Ioſua cur ad meretricem diuerterint. ibid.
Speculatores debent omnia, etiam minima referre. 51
Speculatores debent ab Imperatore primum ſeorſim audiri, & moneri, qua in vulgus proferre, qua tacere conueniat. 52
Speculatorum Moſis & Ioſua diuerſa relationes. ibid.
Speculatores cur in Iericheuntem miſerit Ioſua. 34
Speculatores ad Hai cur miſerit Ioſua. 121
Spiritus. 79
Spiritus Sanctus an lugentes illuſtret. 7
Sponſiones. 167
Statua & imagines cur in templo. 70. *quales vetita.* 77
Statuarum euerſores. 77
Statua cur nulla poſita à Moſe, de miraculo maris rubri. ibid.
Statuis lapideis quid antiquitas ſignificarit. 157
Statuas XII. Moſes apud Sinai, Ioſua vnà in Sychem poſuerunt, & cur. 340
Styrax, Hebraica vox eſt. 222
Suburbana Leuitarum dimetiendi ratio commonſtratur. 242
Surge, quid ſignificet. 140
Suſpenſus cur maledictio Dei dicatur. 149.
Suſpendium cur quouis ſupplicij genere fœdius ſit. ibid. & deinceps.
Suſpenſus, cur ad veſperam deponendus. ibid. & deinceps.
Suſpicionibus nos non temerè moueri debere. 317.218
Sußpicionibus ſi quando mouentur viri ſancti, facilè patiuntur ſe corrigi. 319
ἀνθρωποπαθὴς figura. 314
συνεκδοχῆ figura, in ſacris literis frequẽs. 119.

T

Tabernaculum arca ſacra, an in Galgalis inſtructum fuerit. 278
Temeritatis felicitas debet eſſe ſuſpecta. 23.
Temporum enallage vſitata in ſacris literis. 48.78
Temporũ ratio ab exitu Aegypti, vſq. ad inchoatum templum Solomonis. 344
Terra ſancta deſcriptio. 15
Quo ſenſu extendatur vſq. ad Eufratem. 16.
Terra promiſſa, niſi Deo praeunte, inuadi non poteſt. 59
Terra promiſſa an Galaaditidem complectatur. 220
Terra promiſſa per Iordanẽ diuiſio, quid anagogicẽs ſignificet. ibid.
Terram promiſſam cur ingredi Moſes & Aaron tantopere cupiuerint. 220
Terra Chananea omnium eſt fœcundiſſima. 282
Terram nondũ ſubactam cur diſtribuere populo debuerit Ioſua. 230
Terra promiſſa trans Iordanem cur tam accuratè diuiſa inter tribus. 240
Terra, pro hominibus. 331
Τεσσαρεσκαιδεκατῖται hæretici. 89
Theologia ſtudium qua ratione debeat procedere. 24. & 25
Theologia ſtudium hodie ad glorioſam oſtentationem colunt multi 25
Thus ex quibus arboribus fluat. 15
Timor omnem cultum ſignificat. 78. 324.337.
Timor ſeruilis origo fidei & caritatis interdum. 173
Tireſias cæcus ſolus ſapit apud inferos. 115.
Tiſri menſis Hebræorum. 76
Tribus Iſraelitica ex aquo ſunt benedicta, & maledicta, ad Hebal. 159
Tribus cur quadam ad dextram, quadã ad ſiniſtram locata in ceremonia ad Hebal. 160
Tribus quo ordine ſint ſortita ſuam hereditatem, 249
Triduo definiuntur ſæpe res aduerſa. & de tridui myſterio. 59
Triumphus de quinque regibus in ſpecu Maceda captis, an inmanis fuerit. 194. & 195.
Tubarũ clangor duplex Hebræis. & quid ſignificauerit. 104.

V

Vates cur prædixerint qua pòſt ventura eſſent. 288
Cætera quære in Propheta.
Veſpera Paſchalis, quod tempus. 89
Veſpas & crabrones an reipſa miſerit in Chananeos Deus. 335
Veſpis an vexati ſint Chananei. 333
Verbi Dei conſtantia. 3
Verbum Dei quo ſuos vates alloquitur, quale. 7
Verbum Dei ſemper apparuit hominibus. 19
Verbũ Dei certiſsima eſt vitæ regula. 24
Verbi Dei veritas. 85
Verbũ Dei quomodo conſiderandum. 98
Verbo Dei ſimpliciter eſt credendũ. 101. 104.211.
Verbum Dei, poſt factã rem ſacram, auditur vilius. 158
A verbo Dei audiendo neminem excludi debere. 158
Verbi Dei vis, & efficacitas quanta. 342
Veſtes ſcindere quid. 123
Veſtes Dei quales. 323
Vexilla quatuor agminum Iſraeliticorũ per deſertum incedentiũ, qualia. 106
Victoriam à Deo eſſe clamãs omnes, ex pendunt pauci. 102
Victoria obtinetur Dei auſpiciis. 194. 196.208.
Et Dei fiducia, atque pietate. 313
Videre, pro animaduertere. 329
Videntes cur dicti Propheta. 8
Viſa ſacra peculiares notas habent, quibus à ſpectris diſtinguuntur. 9
Viſa Moſis, & Ioſua inter ſe comparantur. 93
Viſa debẽt rebus eſſe, quadam apta analogia, accommodata. 94
Viſitare peccata patrum in filios, eſt miſericordia Dei opus. 114
Vindicta cupido. 195
Vinea Engaddi. 264
Virorum magnorum, nunc rarus prouentus eſt, nunc vber. 349
Vita caleſtis quàm ſit futura beata. 192
Viuere nullos dies videntur, qui non ſunt bonis ſtudiis dediti. 226
Vita hominis eſt mortis meditatio, & præparatio. 331
Viuere qui verè dicantur. 343
Vitraria officina & arena vbi ſint. 209
Voluptas eſt extrema impietatis cauſſa. 331.
Vota temeraria vitanda eſſe. 257
Vox Dei, qualis, & qua. 8
Vſque ad hunc diem, quid ſit in ſacris literis. 72
Vſque ad veſperam, ſignificationem ieiunij adhibiti habet. 123
Vtilitas libri Ioſua. 6.

Z

Zabulonia ſortis conſenſio cum prædictionibus de eadem. 288
Zabulonia hereditatis deſcriptionis epilogus. 290
Zabulonitarum prædictionis interpretatio. 291.

Secundus

SECVNDVS Index oſtendit locorum nomina, ordine literarum, Latina, vt ea ſunt iā olim in vulgus peruulgata.

A

Abarim mons 38.222.234
Abdon 311
Abran 294
Abel-Mehola 66.310
Abel Sattim 37
Aben-bohen 253
Accaron 218.255
Acc,& Acon 293
Achal-dema 283
Achor vallis 137.254
Achſaph 205
Achzib 292.295
Acrabbim 251
Adada 259
Adam 66
Adama 398
Adami 296
Adar 252
Aditus ad Hamath 16.63.229.297
Adra 224
Adullam 178.261
Aen 260
Aenac 216.256.247
Aenam 261
Aialon 188
Aialonia planities ibid.
Ain 260
Alameth & Alman 310
Albiſet deſertum 15.206
Allon in Saananim 296.299
Amalecita 224
Amma 295
Ammonita 237
Amorrhai 78.125.179.228
Amoſa 285
Anab 218
Anathoth 310
Anem 311
Aner 310
Anim 263
Anthedon 218
Antilibanus 15
Antiochia 297
Aphara,& Aphra 285
Aphec,& Apheca 225.228.263.292.295.
Aphic 228
Aqua Merom 206.209
Aqua Naphthoe 255
Aqua Ierichuntis 266
Ar 222.231
Arab 263
Arad 225
Aram 236
Aruma 297
Archi ataroth 266
Area Atad 254
Areopolis 222
Arnon 219
Aroer ibid.222.231
Aſan 263.288
Aſcalon ibid.218.331
Aſcenſus Adummim 254
Aſcenſus ſcorpionis 251
Aſedoth 223
Aſemona 252
Aſer 269
Aſphaltitis. vide Mare mortuum.
Aſſareth campus 225
Aſtharoth 223.224
Athar 262.288
Ataroth 266.267
Ataroth-Adar ibid.
Auim 228.235
Azanoth-Thabor 297
Azeca 178.183.261.
Azotus 218.256.

B

Baala 255.268.287
Baalath 300
Baalath-putei 288
Baal gad 213
Baal-Meon 234
Bahurim 310
Bala ſiue Bilha 287
Bamoth 235
Bamoth-Baal ibid.
Bane-barac 300
Bare 234
Baſan 224
Batanea ibid.
Bath-rabbim 222
Beel-meon 234
Beer 188
Beeroth 167
Beer-ſabea 229.260.287.288
Beeſthara 312
Belus,ſiue Pagida torrens 289.293
Beten 297
Beten 292
Beth-abara 67
Beth-anoba,& Beth-anopolis 218
Beth-anath 297
Beth-araba 253.263
Beth-auen 182.144.266.282
Beth-Baal Meon 234
Beth-berai 287
Beth dagon 262.295
Beth-el 122.143.266.282
Beth-emec 293
Beth-eſda 200
Beth-Haram 238
Beth horon 183
Et cliuus Beth-horon ibid.
Beth Ieſimoth 221.234
Beth Lebaoth 287
Beth-lehem 290
Beth-Marchaboth 287
Beth-nemra 238
Beth-phogor 234
Beth-ſan 38.66.272.331
Beth ſemes, vel Beth-ſames 255.292.299.
Beth ſimoth. vide Beth-Ieſimoth.
Beth-ſor, vel -ſur 263
Beth-thapphua 261.263
Bethuel,& Bethul 287
Betonim 237.238
Beyſelea 345
Bezec 177
Bor-aſan 288
Boſor 307
Boſra & Boſtra ibid.224.312
Byblus 228
Byblij ibidem.

C

Cabul. vide Chabul.
Cademoth 234
Cades 15.252
Cades-Barne 200.251.& 252
Caſarea Palaeſtinae. vide Ace.
Caſarea Philippi 20.209.301
Cana 294
Caphira 167.& 168
Caphthor 228
Capitolias 331
Carabim 228
Carcaa 252
Carioth 260
Cariath-arba 247.251
Cariath baal 168
Cariathe 234
Cariath-Iaarim 167.255.300
Cariath-ſepher 256
Cariath-ſenna 262
Carith 254.268.272
Carmel 263.289.293
Carnaim. vide Aſtharoth.
Cartan 311
Caſalon 255
Caſaloth 289.291
Caſtrum Beroaldi 218
Cedes 204.205.252.297.310.& 311
Cedimoth. vide Cademoth.
Ceila 262
Cenereth 11.205.297.
Cephira. vide Caphira.
Ceſil 287
Ceſion 292.311
Chabul 394
Chananaea 78.212.213.225.226.228.282. Cetera vide in primo Indice.
Charmel. vide Carmel.
Chaſalon,& Cheſlon. vide Caſalon.
Cheſeloth. vide Caſaloth.
Chettai 15
Chorrai 224
Ciſaum 310
Ciſon 205.272.289.292
Citron 290
Coeleſyria 38
Collis Achila 263
Collis praputiorum 83
Collis Phinees 349
Conuallis Libani 209.298
Conuallis Maſphe 209
Cutha,& Cuthai 204

Dabba.

D

Dabbaſeth 289
Dabereth ibid. 290
Dabir 199.257.238.253.255.
Damaſcus 297.331
Dan 300
Debbaſeth. vide Dabbaſeth.
Deblathaim 231
Diban ibid. 243
Dibon Gad ibid.
Dioceſarea 205.289.296
Dioſpolis 218
Duma 263

E

Ebal mons 151. & deinceps 158
Ecdippa op. 295
Eben-Bohen. vide Aben-Bohen.
Edema. vide Adama.
Edom 188
Edrai 224.297
Eglon 178.179.198
Eleutheropolis 178.331
Eleutherus flu. 294
Elon 299
Elon Moreh 252
Elon Muzab 152.341
Elthece, & Elthecon 263
Eltholad 287
Emath 229.297.311
Emaus 253
Emim 216
Emmas 297
Emec-caſis 284
Enac. vide Aenac, in primo indice.
Enaim 262
En-dor 272
En-Etam 255
En-gaddi 38.264
En-gannim 262.292.311
En rogel 254
En-Thapphua 268.272
Ephra 285
Ephron 255
Epicarus fl. 224
Epiphania 297
Ere 331
Ereb 263
Eſdrelon campus 272.291
Efron 252
Eſthaol 178.262.299
Eſthemo 263
Etam 255
Eth-caſim 289
Ether 262.283
Euei 228.284
Euphrates 16.

F

Fons Heliſæi 38.121.266
Fons Naphthoa 255
Fons fullonum 254
Fons Thapphua 268.272

G

Gaas mons 344
Gaba, vel Gabe. vel Gabaa, vel Geba. 285.
Gabaa 263
Gabaleni 228
Gabaon 167.188
Gabathon 299
Gader & Gadera 225.256.261. 266.331.
Galaad 222
Galaaditis 222.316
Galgala 76.88.167
Galilaa, vnde dicta 227
Galilaa gentium 225
Gamala vrbs 310
Garizim 151.158
Gaulon 223.307
Gaza 202.218
Gazer, & Gazera 198.201
Gebal 229
Gebal-Ephrem 275
Gebbethon. vide Gabathon.
Gederothaim 261
Gedor 263
Ge-hennom 255
Gelboe 205.292
Geneſara. vide Cenereth.
Gerara 260
Geſſur 224.227.231
Geth 218.300
Geth-Hepher 218.290
Geth-Remmon 300
Gezer. vide Gazer.
Gibly vide Gebal.
Giſcala, Pauli patria 295
Golan. vide Gaulon.
Goſen 201.263
Guſna 261

H

Hacel-dema. vide Achaldema.
Hachila. vide Collis Achila.
Hacoc. vide Hucoc.
Hadaſſa. 261
Hadattha 259
Hai 16.121.143.225
Haia 123
Halcath 311
Halhul 263
Hammath. vide Emath.
Hammath-dor 311
Hamon 294.311
Hanathon 289
Hapharaim 292
Haran 332
Harma. vide Horma.
Haſar-ſuhal 287
Haſar-ſuſa ibid.
Haſaſon-thamar 179.263
Haſer-gadda 260
Haſor 159.204.209.
Hanoth-Iair 239
Hebal. vide Ebal.
Hebron 178.199.
Conditor 247.
Cur ciuitas Arba ibid. & 248.
Rurſus 2, & 172.
Helcath. vide Halcath.
Heleph 296
Hepher 225
Hered 225
Herma. vide Horma.
Hermon mons 206.213.219.224.
Vnde dictus ibid.
Heſebon 222.236.311
Heſmona 252
Heſron 252
Hetthai 15
Henas 206.223
Hus-ſemes 299
Horma 225.260
Horas. vide Chorad.
Hoſa 295
Hucoc 297.311.

I

Iaarim mons 255
Iaboc torrens 11.221.222.225.237
Iacanam 289
Iamnia 218.255
Ianoa 268
Iaphia 289
Iarmoth 178.261.311
Iaſſa 234
Iatthir. 261.288
Iazer 236
Idumaa 229.251
Ieblaam 272
Iebnael 255.296
Iebos. vide Iaboc.
Iebus 178.255
Iecmaam 66.310
Iecnam, & Iecenam. vide Iacanam.
Iezibel 261.262
Iephthahel 290
Iericho 37.38
Ierimoth. vide Iarmoth.
Ieruſalem 122.167.178.264.331
Ieſſa. vide Iaſſa.
Ieta. vide Iuta.
Iether. vide Iatthir.
Iezrael 66.263.291
Ioppe 300
Iordanis 10.67.300
Iothapatha 289
Iuta 263
Iſthar, Sychem vetus 331
Iſthemo 263

L

Labanath 293
Lachis 179.197.198
Lacum 296
Lais 300
Laſſaron 225
Lebaoth. vide Beth-Lebaoth.

Lebna, vel Lebona 197
Lecum. vide Lacum.
Leſem. vide Lais.
Libanus mons 25.224
Lucias 57
Lobna. vide Lebna.
Luza 122.266.282
Lydda 218.

M

Maacha 224.231
Maachati ibid.
Maara Sidoniorum 228
Maceda 183
Maceda ſpecus 292
Macha. vide Maacha.
Machmas 285
Machmethath 268.271
Madian 237
Madmena 260
Madon 204
Magedan, aut Maiedan 11
Mageddo, & Magedon 272
Mahanaim, aut Manaim 237.238
Maon 263
Mare mortuum 66.252
Mare planitiei, ſiue Araba 66
Mare rubrum 45
Mare ſalis 66
Mare Tiberiadis 67
Mareſa, vel Mareſia 262
Maſal 292
Maſſepha 205.208.213. 261.285.
Maſerephoth-maim. 208
Maſpha. vide Maſſepha.
Mathana 223
Mathnan ibid.
Mechmas. vide Machmas.
Medaba 231
Medemena. vide Madmena.
Mephath 234
Merala 289
Merom 206
Meſopotamia 333
Meſphe. vide Maſſepha.
Meſrem ſiue Mezrem 91
Meſſal 292
Moab 220.221.212.237
Moabitici campi 220.222.239
Mons Ephraim 275
Mons glaber, aut lauis 212
Mons Iaarim 255
Mons Iſrael 212
Mons Iuda 218
Mons Moriah 260
Mons offenſionis 283
Mons Samuelis 277
Mons vallis 234
Montana Iudaea 179.218
Murranum Venet. 209.

N

Naaratha 268
Naploſa 306.331
Nazareth 289
Neapolis. ea eſt Sychem. 306.332
Nebo, mons 38.234
Neceb 296
Nehiel 293
Nemra, & Nemrim. vide Beth-nemra.
Nephath-dor 202
Nephthoa 255
Neſib 262
Neue 331
Nicopolis. ea eſt Emaus 183
Nilus 227
Nilus cryſtalifer 293
Noa 314
Nob 218
Nopheth 222
Nyſa. ea eſt Beth-ſan. ibid.

O

Odollam 178.261
Ophim 285
Ophra. vide Aphara.

P

Pagi Iair 239
Pagida, ſiue Belus, torrens. 289.293
Palaeſtina 227
Paneas, aut Panium 300
Pelim ibid.
Petra vrbs 201.235.251.& 252.
Phanuel 237
Pharas 38
Phaſga mons 38.222.234
Pherezai populi 205.275
Phiala fons 10
Philadelphia 222.236
Philippi Caſarea. vide Caſar. Ph.
Philiſtea. vide Palaeſtina.
Phœnicia 78.161
Phogor. vide Beth-Phogor.
Planities Aſalonia 188
Ptolemais. vide Ace.

Q

Quarantana mons 38.121.

R

Rabbath-Ammon 222.224.237
Rabbath Moab 224.231
Rama 285.288.294.297
Ramath-Maſſepha 237.238
Rameth 311
Ramoth ibid.
Rapham populi 216.223.275
Rebla, & Reblatha 297
Recem 201.245
Rehob 295.294
Remmon 260.290.313
Rhinocolura 227
Rohob. vide Rehob.
Regel. vide En-regel.

S

Saananim. vide, Allon in Saananim.
Saarim 287
Sabama, & Sabam 234
Sabarim 122
Sabe campus 298
Sabee 287
Said. vide Sidon.
Salabim, & Salebim 299
Salecha 224
Salem 278
Samaraim 284
Samaria 204.225.299
Samechonitis palus 11.206.296
Samir 262
Sanir 205.224
Saphon 218
Saraa, & Sarea 261.299
Sarath-aſaar 234
Sarepta 294.295
Sarid 289
Sarion 205
Sareben 287
Saron 225.287
Sarthan 66.296
Sattim. vide Setim.
Scythopolis 66.272.331
Seba. vide Sabee.
Sebama. vide Sabama.
Sebarim. vide Sabarim.
Seir 212.229.255
Selcha. vide Salecha.
Selebim. vide Salabin.
Seleucis 298
Semeron. vide Samaria.
Semaraim. vide Samaraim.
Sennaar 134
Seon 292
Sephath 260
Sephela 255.260.299
Sepheth, caſtrum 297
Sereth-aſaar. vide Sarath &c.
Setim 37
Siceleg 260
Sichem 306.331
Sidon 208.294.& 295
Sihor. vide Nilus.
Silo 167.277

Sin. per Samech 251
Sin per Tſade 85.258
Sion. vide Seon.
Sior 263
Sittim. vide Setim
Soan 199
Socho 261.263
Soccoth 238
Solyma 178
Sual 285
Sub imbre 272
Sunem 292
Sychem. vide Sichem.
Syria. vide Aram.
Syria caua 38
Syria Damaſci 224
Syria Maacha ibid.

T

Tacaſin. vide Eth-Caſin.
Tanis Aegypti vrbs 199
Tanach. vide Thanach.
Tarichea 205
Telem 260
Tetrapolis 298
Thabor 289
Thamna 255.263.299
Thamnath-ſara, ſiue Thamnath-hares. 260.
302.244.
Thanach 272.310
Thanath-ſelo 268
Thapphua 225.261.268.271
Thebes, ſiue Θῆβαι 204
Thecua 263
Thenach. vide Thanach.
Therſa 205
Thochen 288
Tholad. vide Eltholad.
Thopheth 254
Tiberias 205
Tyrus 208.294.
Cur Homerus non meminerit. ibid.

V

Valania flu. 294
Vallis Achor 137.254
Vallis Aialon, & Gabaon 188
Vallis Aſer 295
Vallis Carmeli 290
Vallis Gigantum, ſiue Raphaim. 255.
Vallis Iephthael 293
Vallis illuſtris 58.278
Vallis Libani 209,298
Vallis Maſſepha 209
Vallis occiſionis 254
Vr 332

Z

Zabulon 298
Zanoe 261.263
Zedec 178
Ziph 260.263.

TERTIVS INDEX OSTENDIT HEBRAICA
locorum Nomina, ordine literarum.

א

אבל מחלה 66.310
אבל השטים 37
אבן בהן 255
ארם 66
ארום 229.251
אדמה 297
אדמי 296
אדרעי 224.297
אדר 252
און & אן vide בית און
אור 332
אזנות חבור 296
אילת 188.299
אילון & אלון 299
אימים 216
אכזיב 295
אכשף 205
אלון המורה 152
אלון מצב 152.341
אלון בצעננים 296
אל תולד 287
אלתקה & אלתקון 263
אמרי 228
אפיק ibid.
אפק & אפקה 225.228.263.295.
ארב 263
ארכי עטרות 266
ארם 236
ארם דמשק 224
ארם מעכה ibidem.
ארנון 219
אשדוד ibid.255
אשדות 225
אשקלון 218.331
אשר 269
אשתאל 178.262.299
אשתמה 265

ב

באר שבע 229.287.288.
בארות 167
בזק 177
בור עשן 288
בחורים 310
בטן 292
בטנים 237.238
בית און 232.282
בית אל 122.143.166
בית בעל מעון 234
בית בראי 287
בית דגון 262.293
בית הרם 238
בית הישימות 222.234
בית העמק 293
בית חורן 183
בית חגלה 253.284
בית חסדא 100
בית לחם 290
בית לבאות 287
בית המרכבות 287
בית נמרה 238
בית עברה 67
בית ענת 297
בית ערבה 253.265
בית עשן 288
בית פעור 234
בית צור 265
בית שאן 272.331
בית שמש 255.292.299
בית תפוח 261.265
בלה 287
בלהה ibid.
במות 234
במות בעל ibid.233
בני ברק 300
בעל גד 213
בעלה 255.287
בעל חרמון 205
בעלת באר 288
בעלות 288.300
בעל מעון 234
בעשתרה 311
בצרת 307
בצר ibid.
בקעת לבנון 209
בקעת מצפה 209
ברים 297
בשן 225
בתואל & בתול 287
בת רבים 225

ג

גבל & גבלי 228
גבע 285
גבעה 265
גבעון 167.188
גבעת חכילה 265
גבעת ערלות 85
גבעת פינחס 349. & 350
גבהון 299
גדר & גדרה 225.255.261.266.331.
גדור 263
גדרתים 261
גוים לגלגל 225
גולן 307
גור & גורה 198. & 266
גי חנם 254
גי ההרגה ibid.
גי יפתח אל 290.293
גלגל 88.167.284
גלבע 205.292
גליל & גלילה 227
גלעד 222
געש 344
גרזים 151.158
גררה 262
גרן האטד 255
גשן 201.263
גשור 224.227.231
גתה הפר 218.290
גת 218.300
גת רמון 300

ד

דאר 205
דביר 199.237.253

 דברהים

וְגַלְּחִים 231.
דַּבֶּרֶת 289.290
דוּמָה 263
דוֹר 205
דַּבָּשֶׁת 289
דִּיבוֹן 231.233
דַּמֶּשֶׂק 297
דָּן 300

ה

הַפָּרָה 285
הַר אֶפְרָיִם 275
הָר חָלָק 212
הַר יִשְׂרָאֵל ibid.
הַר יְהוּדָה 218
הַר יְעָרִים 255
הַר מוֹרִיָּה 260
הַר עֶסֶק 234

ו

ז

זְבֻלוּן 298
זִיף 260.263
זָנוֹחַ 261.263

ח

חֶבְרוֹן 178.198
חֲרֹשֶׁת 261
חֲדָתָה 260
חַיִּי 206.223
חוּקֹק 297.311
חוֹרִים 223
חַוּת יָאִיר 239
חֲבִילָה 263
חַלְחוּל 263
חֵלֶף 296
חֵלֶק 213
חֶלְקָת 292. & 311
חַמּוֹן 294.311
חַמַּת 229.297.311
חֲמַת־דֹּאר 311
חַנָּתוֹן 289
חֻקּת 295
חֵפֶר 218
חֲפָרַיִם 292
חָצוֹר 159.204.209

חֶצְמוֹן 252
חֲצַר אַדָּר 259
חֲצַר גַּדָּה 260
חֶצְרוֹן & חָצוֹר 204
חֲצַר סוּסָה 287
חֲצַר שׁוּעָל 287
חֲצַצוֹן תָּמָר 263
חֲקַלָא דְמָא 283
חֻקֹּק 311
חֳרִים 223
חָרְמָה 225.260
חַרְמוֹן 205.213.219
חָרָן 332
חֶשְׁבּוֹן 222.311
חַשְׁמוֹנָה 252
חַתִּים 15

ט

טְלָם 260

י

יָבוּס 178.254
יַבְנְאֵל 255.296
יִבְלְעָם 272
יַבֹּק 11.221.222.
225.237.
יַהְצָה 234
יִזְרְעֶאל 66.263.291
יָפָה 263
יַם הָעֲרָבָה 66.252.222
יַם הַמֶּלַח ibidem.
יַם כִּנֶּרֶת 67
יַם סוּף 45
יָנוֹחַ 268
יַעְזֵר 236
יְעָרִים 255
יָפוֹ & יָפָה 300
יָפִיעַ 289
יִפְתַּח־אֵל 290.293
יָקְדְעָם 66.310
יָקְנְעָם 289
יְקַתְאֵל 261
יַרְדֵּן 10.67.300
יְרִיחוֹ 37.& 38
יְרוּשָׁלַיִם 112.167.178.
263.331.

יַרְמוּת 178.261.311
יַתִּיר 262.288

כ

כָּבוּל 294
כּוֹתָה 204
כּוֹחַיִּים ibid.
כְּנַעַן & כְּנַעֲנִי 78.212.213.
225.228.262.
282. cetera vide in primo indice.
כְּבָרָה 10.205.297
כְּסִיל 287
כִּסְלוֹן 255
כְּסָלוֹת 289.291
כְּפִירָה 167
כַּפְתּוֹר 228
כְּרִית 254.268
כַּרְמֶל 263.289.293

ל

לְבָאוֹת 287
לְבוֹא חֲמָת 16.63.229.
297.
לִבְנָה 197
לְבָנוֹן 15.205.224
לִבְנַת 293
לוּחִית & לוּחוֹת 282.266
לַיִשׁ 300
לַבִּישׁ 179.197
לַקּוּם 296
לֶשֶׁם 300
לַשָּׁרוֹן 225

מ

מַגְדּוֹ & מְגִדּוֹן 272
מָדוֹן 204
מִדִּין 237
מַדְמַנָּה 260
מוֹאָב 220.221.222.
237.
מוֹלָדָה 287
מוֹרֶת 260
מַחֲנַיִם

מחנים	237.238
מידבא	231
מי מרום	206.209
מי פעת & מפעת	234
מכמתת	268.271
מכמש	285
מעון	263
מעכה & מעכתי	224.231
מעלה ארמים	254
מעלה בית חרון	183
מעלה עקרבים	251
מערה לצידונים	228
מצה	285
מצפה	205.208.215. 261.285.
מקדה	183
מראשת & מרשת	262
מרום	206
מרעלה	289
משאל	292
משל	ibid.
משרפות מים	208
מתנן	223
מתנה	223

נ

נב	218
נבו	38. 234
נחל קנה	268
נחל שטים	37
נמרה & נמרים	238
נעה	289
נעיאל	293
נערתה	268
נפילים	216
נפתוח	255
נפת	272
נפות דור	202
נציב	262
נקב	296

ס

סין & סן	251
סכות	238
סלכה	224
סרח	302

ע

עברנה	311
עברים	38.222.234
עברן	293
עגלון	179.198
עדלם	261
עדעדה	259
עוים	228.284
עזה	201.218
עזקה	183.261
עטרות אדר	266
עטרות	ibid.
עי	16.121.143. 225.
עיבל	151. & deinceps.
עין	260
עין גדי	263
עין גנים	262.292.311
עין דור	272
עיטם & עין עיטם	255
עינם	261
עין רוגל	254
עין תפוח	268.272
עיר שמש	299
עכו	267.293
עכור	254
עלמון & עלמת	310
עמה	295
עמלקי	224
עמון	232
עמק עכור	254
עמק קציץ	284
עמק רפאים	254.255.260
ענב	218.265
ענים	263
ענם	311
ענק & ענקי	vide Aenac in primo indice.
ענר	310
ענתות	ibid.
עפני	285
עפרה & עפרת	285
עפרון	255
עצמון & עצמונה	252
עקרבים	251. ibid.
עקרון	218.255
ער	222.231
ערד	225
ערער	222.231
עשן	222.263.288
עשתרות	222.224
עת קצין	289
עתר	262.288

פ

פארן	38
פלשת	227
פנואל	237
פסגה	222.234
בית פעור vide פעור	
פרזים	205.275
פרת	16

צ

צדד	178
צידון	208.294
ציער	263
צמרים	284
צן	15.251
צען	199
צעננים	296
צפרים	205.297
צפון	238
צפת	260
צקלג	ibid.
צר	208.294
צרעה	261.299
צרפת	294.295
צרת השחר	234
צרתן	66.296

ק

קבצאל 259
קבצים 310
קדמות 234
קדש 15. 252
קדש 204. 205. 259
297. 311
קדש ברנע 200. 251. &
252.
קטרון 290
קישון 105. 172. 289.
292.
קנה 294
קעילה 262
קריות 260
קרית ארבע 247
קרית יערים 167. 255. 300
קרית בעל 283
קריתים 234. 311
קרית סנה 263
קרית ספר 263
קרקעת 252
קרתן 311
קשיון 292. 311

ר

רבלה & רבלתה } 297
רבת מואב 222. 231
רבת עמון 222. 224. 237
רוגל 254
רחב 294. 295
רמה 285. 288. 294.
297
רמון 260. 290. 311
ראמת & רמת } 311
רמת 311
רמת המצפה 237. 238
רפאים 216. 223. 275
רקם 201. 235

ש

שכם & שכמה } 234
שבע 287
שברים 122
שונם 292
שועל 285
שטים 37
שיאון 292
שיחור 227
שיחור לבנת 295
שכה & שכו 261. & 263
שכם 306. 331
שילה & שלה 167. 277
שלם 178
שמיר 260
שמרון 204. 225. 290
שניר 205. 224
שנער 234
שעיר 212. 229. 255
שעלבים 299
שערים 287
שפלה 255. 260. 299
שרוחן 287
שרון 225. 287
שריד 289
שריון 205

ת

תאנת שלה 268
תבור 289. 311
תולד vide אל-תולד
תכן 288
תמנה & תמנתה } 255. 263
299.
תמנת סרח 302. 344
תענך 272. 310
תפוח 225. 261. 268
271.
תפרת 254
תקעה 263
תרעלה 205

QVIN-

QVARTVS INDEX OSTENDIT VOCABVLA Hebraica in Commentariis explicata; ordine literarum obſeruato, quibus vſurpata ſunt.

א

אֲדֹנָי 124
אֲדָר menſis quis. 28
אֲדֶרֶת 134
אֶהְיֶה Dei nomen. 102
אֹהֶל 315
אוֹ & אַוִּי 151. & 184
אַחֲרִית הַיָּמִים Quod tempus. 5
אֵימִים Gigãtes cur dicti 216
אִישׁ 36. 122. 164. 194
אֵלָה & אֵלוֹן & אַלּוֹן } 152. 341
אֶל־מוּל 1.7
אֲלָפִים 319
אָמַר differt à דִּבֵּר 240
אִם לֹא Iurandi forma 245
אֹמֶץ 21
אֱמֶת וְחֶסֶד 48
אֲשֵׁרוֹת 199. 223

ב

בא 40. 146. 193. 258. 329
בִּי אֲדֹנָי 126
בֵּין עַרְבַּיִם 90
בְּעוֹר 30
בַּעַל 335
בֶּצַע 296
בֹּקֶר 53. 90
בִּקֵּשׁ 324
בֵּרֵךְ 246
בְּרָכָה 258

ג

גֵּו 43
גְּאוּנִים 91
גִּבּוֹרֵי חַיִל 180
גוֹי 68. 85
גִּלּוּלוֹת 227. 316
גָּלַל 259
גְּלוּתָפִים 258
גַּם 127

ד

דְּאָגָה 324
דָּבַק 330
דִּבֵּר 185. differt à verbo אָמַר 240
דְּבָרִים quales in lege Moſis conſtitutiones dicantur. 340
דוּם 186
דוֹמֵם 108

ה

ה vide in primo Indice, He litera.
הֲגָה 24
הַהַלְכוּא 194
הוֹאֵל 125
הוּא 194
הַיּוֹם 320
הֲלֹא 26
הָלַךְ 23
הֵמַּת 182
הָמַם ibid.
הִשְׁבִּיעַ 118
הִשְׁתַּחֲוָה 98
הִתְחַתֵּן 330

ו

ו Vau litera. 7. 78.
וְעַתָּה 10

ז

זֶבַח 325
זִבְחֵי שְׁלָמִים 324
זוֹנָה 39
זָב 193
זָעַק 145
זְקֵנִים 328
זָקַף Accẽtus 132 & 135.

ח

חֵבֶל 295
חוּף 161
חוּיִם 8
חֵיק 28
חיה 51. 111. & 117
חַיִל Frugalitas 181
חֲלוּצִים 31
חֲלִילָה 325
חֲלָלִים 206
קִיר & חוֹמָה quomodo differant. 49
חֲמוּשִׁים 31
חֶסֶד cum אֱמֶת vide אֱמֶת. 47. 48.
חֲצִי 239
חֲצֵרִים 236
מִשְׁפָּט & חק 340
חֵרֶם 46. 110. & 111 119
חָרוֹן 139
חָרַץ 194
חֶרֶשׂ 36. & 52
חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט 129
חֶמֶת 26

ט

טלאי 162
טַף 31
טֶרֶם 44

י

יאל 125
יד 146
יהוה 45.124
יובל 103
ימים 213
יער 206
יצא 251
יצק 136
ירש 30. 63. 221. 227. 230.

כ

כי 52. pro quã-do.70. & pro quãuis 276
כירון 145
כיום 138
כיפא 251
כנרות 205
כסנין 162
כרות 167

ל

לא & לו 94
לון 54
לקח pro, diſcere. 164
לקח & לכר 212
לפני 31. 122. 127. 143. 144
לפני יהוה 74. 194

מ

מארך 314
מאסף 105
מגרש 241.308
מדבר 263
מרה 138
מול 153
מועד 144. 278
מוקש 330
מטלא 162
מיל 121
מנחה 323
מעה monetæ ſpecies. 348
מעל 119.320
מערה 228
מפניכם 46
מצא 275
מצרים 91
מקנה 31.241
משוכים 82
מסך 104
משל & משלים 2
משפט 340
משרת 10

נ

נא 325
נאר 65
נביאים 8
נבלה 131
נגב 199
נגע 170
נר 65
נחבאים 193
נחל 219
נחל 239
נחשתן 70
נסב 251
נף & נפה & נפת 202
נפילים 216
נקדים 162

ס

סלעים genus num-morum. 348
סרנים 228

ע

עבור 92
עבר 31
עד 286.289
עולה 156. 323
עולם 71. 148. 332
עכר 121. & 138
על 43
עלה 137
עם המלחמה 180
עמק 144.187
ענקים 216
עץ 44
עקב 143
עקר 297
ערב 99
ערבים ibidem.
ערבה 66. 74. 144. 202. 219
ערה 228
ערמה 162
ערים נרתות 137
ערץ 26

פ

פגע 49
פונדקיתא 39
פלים quî differat à שריד 147
פסח 89
פעם 303
פקר 114

צ

צור 83.294
ציקה 29
צנח 258
צעננים 296
צרעת 345

ק

קדם 236
קדש 111
קדש 128.306
קהל 277
קואי & קו & קוה 51
קובן & קורבן 111
קום 10,140
קיר 49
קלט & קלוט & קליפת 303
קלוי & קלי 92
קנין 241
קסם 235
קצה 61

קרב	63	שוב	330	שׂער &	134
קשיטה	341	שום	143	שער	
ר		שטט	330	שריד quî differat	
		שטים	37	à פליט	147
ראשים	328	שטרים	26. 157. 328		
רוח	79	שבב	39	ת	
רפאים	216	שכל	26	תאר	251. 255
רפת	279	שכן	278	תורות	133
רצון	96	שלח	51	תוך	68
רק	21. & 33	שלמות	341	תורה	22
		שלום	156	חל	110
ש		שלמים	156	תמים	336
		שם	163	תקות	50
שבועה vnde ductũ.		שנה & שנית	82	תקיעה	104
50		שנן	262	תרועה	104

QVINTVS INDEX, OSTENDIT NONNVLLA SACRÆ Scripturæ loca, in his Commentariis aut explicata; aut illuſtrata. Sed longè plura paſſim inueniet Lector.

Genesis.

Geneſis cap. x. verſu ix. Quid ſit illud, Coram Domino; cùm dicitur Nemrod fuiſſe venator robuſtus coram Domino. pag. 74

Cap. xij. explicatur locus, de vocato Abrahamo à Deo poſt mortem Thara parentis ſui. 333

Cap. xv. explicatus locus de diſſectis in partes animalibus, & lampade tranſeunte inter ſectas partes 166. & 167

Cap. xlvij. explicatus locus, de Iſaaco decepto in benedicendo filio Iacobo pro Eſau. 168

Cap. xxviij. illuſtrata verba Iacobi, cùm ait Angelus, qui redemit me ab omni malo, &c. 96

Eodē cap. explicata verba Iacobi; cùm ſe dicit emiſſe, ſiue acquiſiuiſſe partem agri, quam donat Ioſepho præ aliis, gladio ſuo & arcu 348

Cap. xlix. explicata verba Iacobi de Zabulonitis habitaturis verſus Sidonem. 290. & 291

Eodem capite explicata eiuſdē verba de Aſeritis. Aſer pinguis panis eius, & quæ ſequuntur. 295

Eodē capite explicata prædictio Iacobi de Nephthalim. cùm ait. Nephthalim vt ceruа dimiſſa, &c. pag. 298

Eodē cap. explicata verba eiuſdem, de Iſſachare; quibus eũ aſino ſimilem fore prædicit, &c. 291

Exodvs.

Exod. iij. illuſtrata verba Dei: Qui eſt, miſit me ad vos. 102

Cap. xxiij. explicatus locus de angelo mittendo, qui populum duceret per deſertum, &c. 95

Cap. xxxiv. explicatus locus de puniendis peccatis patrũ in filiis. 114

Leviticvs.

Leuitic. xxiij. illuſtratur dictũ illud, quo iubetur offerri manipulus nouarum frugum poſtridie Sabbati, &c. 92

Nvmeri.

Num. explicatus locus, de modis quibus Deus loquitur cũ ſacris vatibus, & viris ſanctis. 7

Cap. xiv. illuſtrãtur verba illa Dei, cùm ait: Filij veſtri ferēt pœnam defectionis veſtræ annis quadraginta, &c. 80

Cap. xxv. explicatur, quid ſit, quòd Moſes iubetur ſuſpēdere principes populi Domino, coram ſole, &c. 196

Cap. xxvij. explicatus locus de puellis, quæ non, niſi ſuis tribulibus, nubere poſſunt. 270

Cap. xxxiij, explicatur locus, de tēpore, quo Iſraelitæ extre ſeruitute Aegyptiaca cœperunt. 91

Cap. xxxv. explicata ratio dimetiendi ſuburbana Leuitarũ, per mille, & per duo millia cubitorum. 242

Eodē capite, illuſtrata verba quibus iubet Deus, vt tribus ditiores, dent Leuitis plures vrbes. 308

Eodē capite explicatũ, quod dicitur homicidam inſontē & abſolutum eſſe reducendum ad vrbem, ad quam confugerat. Et in qua vrbe illud iudicium ſit factũ, &c. 304

Devteronomivm.

Deut. vj. explicatũ, quid ſit, amare Deum omnibus viribus hoc eſt, illud quod dicitur בְּכָל־מְאֹדֶךָ, *pag.* 276

Cap. xvj. explicatus locus, de ſacrificãdo Paſchate occũbente ſole, quo tēpore exibatur ex Aegypto, &c. 92

Cap. xxiij. explicata illa verba, Propheta ex te ſuſcitabit tibi Dominus, &c. 32

Cap. xx. illuſtrata verba illa, quæ ſunt verſu nono: Cùm deſierint monitores loqui ad populũ, &c. 27

Cap. xxj. explicatũ, quid ſit, cur maledictus à Deo dicatur qui eſt ſuſpenſus in ligno, &c. 125. & deinceps.

Cap. xxxiij. explicata Moſis verba de Beniamin habitaturo inter Dei humeros, &c. 204

Eodem cap. explicata verba Moſis de Zabulone: Lætare Zabulon in egreſſu tuo, &c. Et copiam maris quaſi lac ſugent, &c. 291

Eodem loco verba Moſis de Iſſachare explicata. ibidem.

Eodẽ cap. verſu xxiij prædictio Moſis de Nephthalim explicata. pag. 298

Eodẽ cap. verſu xxiv. prædictio Moſis de Aſeritis explicata. 295

IVDICES.

Iudic. j. explicatus locus de bello, quod Iudas cum Simeonitis geſſerunt. 217

Cap. v. verſu xvij explicata obſcura verba Debboræ de Aſeritis. 295.

Cap. xvj. explicatur, quo ſenſu dicatur Samſon iudicaſſe Iſraelẽ annis viginti. 344

Cap. xviij. explicata verba, quibus memorantur Danitæ vſq; ad eum diem non accepiſſe ſortem inter fratres. 301

REGVM LIBRI.

1 Reg. xxx. illuſtratus locus, de præda diuidenda cum iis qui manſerunt apud impedimenta. 213

2 Reg. xxj. explicatur quid ſit, coram Domino, cum Saulis poſteri dicuntur eſſe ſuſpenſi coram Domino. 74

3. Reg. vj. illuſtratus locus, de lapidibus integris & nectis. 155

3 Reg. xx. explicata verba Benadad ad ſuos ſeruos. 343

PARALIPOMENA.

1 Paral. iv. verſu xxxj. explicatum, quo dicuntur Simeonitæ obtinuiſſe ſuas vrbes, vſque ad Dauidem. 286.

Eodem cap. verſu xxxvij. illuſtratus locus de Simeonitis paſcuorum gratia profectis de ſua ſtatione. 280

1 Paral. vij. verſu xiv. explicatus locus de filiis quos memoratur genuiſſe Manaſſes. 139

PSALMI

Pſal. cij. Explicantur illa verba: Qui laudabant me, aduerſum me iurabant. 118

PROPHETÆ.

Iſaiæ vj. verſu extremo explicata comparatio quarundam arborum cum populo Iſraelitico. 342

Iſaiæ x. verſu 5. explicata cõparatio de ſerra & ſecuri, cum hominum actionibus. 19

Oſeæ ij. illuſtratus locus de valle Achor. 138

Malachiæ ij. verſu iij. explicatũ, quomodo conſpergat Deus faciem ſacerdotum ſtercore. 60

Ibidem verſu xv. illuſtratus locus, cuius viri exemplum oppoſuerint Iudæi ſuis in coniuges proprias iniuriis. 1

EVANGELIA.

Matth. xv. explicatus locus, Munus quodcumque ex me tibi proderit, &c. Qui idem eſt apud Marcum quoque capite ſeptimo. 112.

Ioan. ix. illuſtratus locus de cæco à Natiuitate cùm Chriſtus ait, Neque iſte neque eius parentes peccaſſe, &c. idem. 115.

ACTA APOSTOLORVM.

Act. vij. verſu iv. explicata verba Stephani, cum dicit Abrahamũ poſt mortem Tharæ traductum in Chananæam eſſe à Deo. 333

Ibidem. verſu xvj. explicatus locus de empta ſpelunca duplici. pag. 347

EPISTOLÆ.

Roman. viij. explicatur, quo modo res creatæ omnes ſint vanitati ſubiectæ, &c. 109

1 Corinth. v. explicatus locus, cur non liceat Chriſtiano coniugi priorem diſſidium facere, &c. 330.

Ibidẽ explicata illa verba, Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, &c. 88

Ibidẽ explicata verba illa: Circumciſus quis vocatus eſt, non adducat præputium, &c. 83

2 Corinth. vj. verſu xiv. explicatur verbũ ἑτεροζυγεῖν, quod ſolet interpretari, iugum ducere. 333.

SEQVVN-

SEQVVNTVR NOMINA AVCTORVM ET LIBRORVM

Hebraicorum, quibus And. Maſius in ſcribendis iſtis commentariis vſus eſt. Nam Latinos & Græcos nihil attinet indicare. ſunt enim omnis generis multi.

תלמוד *Id eſt, Doctrinale, vniuerſum, cū commētariis. Diuiſum eſt autem in ſex, סדרים, hoc eſt, ordines.*

Primus ordo vocatur זרעים, id autem eſt, Semina. Nam in eo agitur de ritibus omnibus, qui quouis modo ſpectant ad eas res, quæ gignuntur ex terra. Cuiuſmodi ſunt, decima, quies anni ſeptimi. Pars frugum relinquenda pauperibus. Libum ſacerdoti ex quauis maſſa dandum. Semina nō permiſcenda. Nouarum arborum fructus non temere guſtandi. & quæ his ſunt ſimiles cæremoniæ.

Secundus ordo dicitur מוֹעֵד, id autem eſt, ac ſi, celebritatem dicas. In eo enim tractatur de diebus feſtis; deq; ieiuniis, & aliis conſtitutis temporibus; quæ Iudæi admirabilibus ſuperſtitionibus obſernāt.

Tertius ordo appellatur נשים, hoc eſt, Mulieres. In eo multis modis diſceptatur de iis quæ ad coniugia attinent. veluti, de iure leuiri, de nuptialibus contractibus, de votis mulierum. de Nazaræis de libellis repudÿ, et huius generis aliis iuribus, non ſine miris ſuperſtitionibus.

Quartus ordo inſcribitur נזקין, ac ſi, damna, dicas. Agit enim de damnis, & commodis, quibus afficiuntur homines ab hominibus. deq; variis contractibus, iudiciis, ſententiis, teſtificationibus, iureiurando, de pœnis, de Meſſia quoq. & reſurrectione mortuorum. deniq. de cultu alienorum deorum: & huiuſmodi aliis negotiis hominum inter ipſos.

Quintus ordo vocatur קדשים, i. de rebus conſecratis. Etenim in eo diſputatur de loco, deq; modo ſacrificandi. & de animantibus ad victimas vtilibus. de libus ſacris. deniq. de preciis, quibus quæq. res Deo dicata poſſunt redimi. &c.

Sextus ordo titulum habet טהרות, id autē ſignificat, res mundas. Nam in hoc diſceptant Iudæi, ſanè pueriliter plerunq. de variis modis, quibus res tum contaminantur, tum expurgātur. Atq. tot ſunt veluti genera vniuerſæ doctrinæ Iudaicæ, quā vocant תלמוד, hoc eſt, doctrinam. Diuiduntur autem ſingula rurſus in aliquot מסכתות, hoc eſt, diſpoſitiones. Nam primū genus, ſiue ordo primus, continet diſpoſitiones vndecim. Secūdus, duodecim. Tertius, ſeptem. Quartus, octo. Quintus, vndecim. Sextus, tredecim. Rurſus vnaquæq. diſpoſitio, diducitur in plures פרקים, hoc eſt, diſtinctiones, & tanquā capita rerum. Sed non pergam enumerare ſingula, ne in re non neceſſaria longior fiam. Eſt autem תלמוד duplex: alterum Ieroſolymitanū vocāt. hoc conſcripſit quidā ר׳ יוחנן, R. Ioannes, annis circiter ducētis poſt euerſum à Tito templum. vltimum tamen סדר, ſiue ordinem, qui vocatur טהרות, non abſoluit ille, cū ei vita non ſuppeteret; ſed eius ſucceſſores, ſynagogæ principes. Alterū vocant Babylonicum: & hoc penè ſolo vtuntur Iudæi vbiq. gentium. Huius משניות, hoc eſt, δευτερώσεις, quæ ſunt tanquā ipſum textū; conſcripſerant multis collatis ſtudiis, qui tum principes Synagogæ erāt, anno circiter cētesimo et viceſimo, poſt expugnatā atq; vaſtatā à Tito vrbē ſanctā. Nec annis, poſt illud tēpus, pluribus quàm circiter decē, cōpoſuit quidā Rabbi, dictus בר קפרא, additiones, quas vocāt תוספתא. Ceterū ad illas Deuteroſes addi tādem cœperunt, tanquā cōmentaria, quæ vocāt גמרא, hoc eſt, abſolutionē perfectionemq;, anno poſt vaſtatū à Tito templum, ter centeſimo, quinquageſimo, à quodā Rabbino, nomine, ר׳ אשי. Sed cùm is annis circiter octo in ea re operā multam conſumpſiſſet, obiit. Itaq; inchoatum ab ipſo opus, tandē, anno poſt eius exceſſū ſeptuageſimo tertio, eſt ab ipſius filiis, aliisq; ſucceſſoribus abſolutum, cum incredibili omnium Iudæorū, qui tunc vſquam viuebant; gaudio & exſultatione. Fuerunt igitur in hoc ſuo Doctrinali cōponendo diſtricti Iudæi annis circiter octoginta. Sed dabit mihi veniam lector, quòd hæc longiùs perſecutus ſim. putabā enim noſtris hominibus parum nota eſſe.

רבות. Sunt commentaria ex veterum dictis ſcriptisq; congeſta, in quinq. libros Moſis. Eorum auctor nomen habebat, רבה, filius Nechmanni. Conſcripſit autem anno Chriſti circiter ter centeſimo. Nam illa רבות, quæ Moſes Hadarſan compoſuerat, ſunt à Iudæis, quantum apparet, abolita: quòd noſtris myſteriis viderentur fauere in multis locis.

מסורת, liber, in quo annotata ſunt ea, quæ ad ſcripturam, atq. ad notas vocales accentusq. ſacrarum literarum pertinent. Eius auctores fuère olim multi, & quidē illi ipſi, qui principes fuère illarum notarū in Bibliis ſcribendarū; vt ait Elias Leuita, qui noſtra memoria etiā ipſe rem iſtā egregio opere illuſtrauit.

מכילתא. ſunt commentaria in maximam partem Exodi, ex veterum dictis compoſita, à quodam R. Iſmaele & ſociis, ante Doctrinale Babylonicum.

ילמדנו, ſiue תנחומא. commētaria ſunt, qualia quæ proximè dicebam. ſed in quinq. Moſis libros. Eorum auctor eſt ר׳ תנחומא. & ipſe cum primis vetus.

סדר עולם, hoc eſt, Series mundi: liber chronicus, continens temporum rationem, quam omnes Iudæi plenis approbationis velis ſequuntur, iam vſque ab aliquot retrò ſæculis.

מדרשות in Pſalmos; in Cantica; in Eccleſiaſten; in Ruth; in Lamentationes Ieremiæ; in Eſther; in Prouerbia; denique מדרש Samuelis. Sunt autē מדרשות prorſus illiuſmodi commētaria, qualia רבות, quæ nuper dicebam. neq. iis etiam vetuſtate cedunt. quædam etiam, niſi fallor, ſuperant. Sunt enim etiam ipſa cōſcripta ab illis, qui dicebātur אמוראים. Floruerunt autem אמוראים ferè ab anno Chriſti ducenteſimo quadrageſimo, vſq. ad eius annum quadringenteſimum ſeptua-

ſeptuageſimum ſextum. quo anno obiit רב סימא בן רבא, qui fuit vltimus inter אמוראים.

סאלתות, i. quæſtiones de conſtitutionibus ſacris, quæ in quinq. Moſis libris habentur. Conſcripſit autē eas Rabbi ארחאי, qui floruit anno Chriſti ſeptingenteſimo quadrageſimo. fuitq. vnus ex iis, quos vocabāt גאונים, quaſi principes viros dicas.

Commentaria in quinq. libros Moſis, quæ conſcripſit ר׳ שמעון בן יוחי circa tēpora Adriani Imperatoris.

ספרא, ſiue תורת כהנים, commentaria in Leuiticū vetuſta cum primis, quorum auctor dictus eſt Rabbi Iuda. Eum ego, coniectura quadā, auguror fuiſſe, ſecū illum, qui inter גאונים floruit anno Chriſti circiter ſeptingēteſimo ſexageſimo. fieri tamē poteſt, vt fallar.

Sequuntur libri Cabbaliſtici manu ſcripti aliquot, eiuſdem Andreæ Maſij.

שערי אורה, hoc eſt, porta lucis. Cuius libri veluti ſpecimen quoddā exhibuit Latinè, noſtra ferè memoria, Paullus Ricius Cæſaris Maximiliani medicus.

ר׳ עקיבא, de apicibus literarum. Floruit ille tempore Adriani Imper. cuius iuſſu dilaniatus eſt: cū fautor atq. adiutor fuiſſet ſeceſſionis, quā apud Iudæos fecerat בר כוזיבא, Bar-Coſba.

Liber de decem ספירות, incerto auctore. cum explanatione adiecta.

ספר יצירה, liber de creatione. cuius fabulantur Iudæi auctorē fuiſſe Adamum: Adſcripta ſunt diuerſa etiam commentaria.

Liber inſcriptus, משנת אברהם אבינו: יוסף בן עזיאל, hoc eſt: Deuteroſis Abrahami patris noſtri. & Rabbi Ioſephi F. Ziclis filij. Sunt etiam iſta tamquam commentaria libri יצירה.

Liber inſcriptus כתר שם טוב, i. Corona boni nominis; tacito nomine ſcriptoris. liber eſt exiguus. Sed in quo eſt recondita eruditio.

Liber inſcriptus שרשים מספרי קבלה, hoc eſt, radices librorum Cabbaliſticorum. neque hic auctoris nomen apparet.

מערכת האלהות, hoc eſt, diſpoſitio rerum diuinarū: liber in quo nihil ferè eſt prætermiſſum, quod ad Cabbaliſticam philoſophiam pertineat.

ספר הבהיר, i. liber illuſtris. Eius auctor fuit, vt tradunt Iudæi, ר׳ נחוניא בן הקנה, qui vixit ante compoſitas Deuteroſes Doct. Hebr. Fuit enim ex תנאים, qui in ipſis deuteroſibus citantur. In quibus huius quoq. nomen non rarò occurrit. Vidi ego etiam aliquando huius commentaria in Moſis libros. ſed adhuc non potui adipiſci.

פירוש תפלה, hoc eſt, explanatio orationum & precationum aliquot, quas ſolent Iudæi ad Deum adhibere. Hunc librum conſcripſit R. Menahem Recanatenſis: eoq. proſequitur abſtruſiſſima quæq. in intima philoſophia Cabbaliſtica: Deiq. proprietates, vt vocamus, explicat: & qua mente orandus ſit Deus, docet.

סוד הייחוד, Myſteriū vnitatis. Et hunc libellum ab illo Rabbi Menahem conſcriptum eſſe ſuſpicor. Eius argumentum præcipuè verſatur in ſimpliciſſima Dei vnitate oſtendenda.

עשר ספירות, Explanatio eſt decē numerorū, quibus Cabbaliſtæ maximam ſuæ doctrinæ partē tradūt: ſed breuis admodum. Auctoris nomen non apparet.

שם המפורש, hoc eſt, Nomen explicatum, liber Cabbaliſticus ſanè mirabiliter ſcriptus, tacito auctore.

Epitome libri, qui inſcribitur, מבחר המאמרים. Scripſit autem olim eum librum quidam Rabbi Nathan; cùm quinque Moſis libros arcanis modis interpretaretur; atque ſacram hiſtoriam, ad rectam & ſanctam communis vitæ viam vbique accōmodāret. Itaq. libellus iſte lectu profectò digniſſimus eſt. Sed parum Cabbaliſticus.

Liber qui inſcribitur, מאזני העיונים, id autem eſt; ſtatera cōtemplationum. Neq. iſte liber ferè diſtringitur in Cabbaliſtarum philoſophia, ſed ipſum creatorem, & res creatas contemplatur: qualis ſit cuiq. indita natura &c.

שערי צדק, Porta iuſtitiæ: liber prorſus cabbaliſticus. in quo ea doctrina, quæ in Porta lucis, de quo libro ſuprà dixi; veluti inchoata erat, abſoluitur. Eſt autem vtriuſq. libri idem auctor, Rabbi Ioſeph, cognomento Nyclelo. Cuius etiam pauca quædam Cabbaliſtico more ſcripta de notis vocalibus nominis diuinī, apud me ſunt. Et hi ſunt ferè libri Cabbaliſtici, manuſcripti, quos apud me habeo. Ceterùm alij auctores typis peruulgati, ex recentioribus, quibus vſus ſum, hi ſunt.

R. Moſis Maimonij Aegyptij explanatio in Doctrinalis Miſnaioth, ſiue, deuteroſes.

Eiuſdē liber qui inſcribitur, מורה הנבוכים, hoc eſt, doctor eorum qui dubitant, neq. ſe expedire poſſunt.

In hunc librum varia diuerſorū auctorū commentaria, partim edita in lucem typis, alia manu ſcripta.

R. Solomonis Galli commentaria in Doctrinale, & in ſacra Biblia.

R. Moſis F. Nechmanni Gerundenſis commentaria in Pentateuchum, & in Iob.

R. Abraham F. Ezdræ cōmentaria in Biblia ſacra.

R. Bahaiai explanatio in quinq. libros Moſis.

R. Menahem Recanatenſis ſiue Ricinetenſis explanatio ſecretior, in eoſdem libros.

R. Dauidis Kimhi commentaria in maximam Bibliorum partem.

R. Iſaiæ explanatio compendioſa in Ioſuam. Liber eſt manu ſcriptus.

R. Leui F. Gerſonis, inſignis philoſophi commētaria in Pentateuchū, & multos alios ſacræ hiſtoriæ libros.

Eiuſdem, libri bellorum Domini: manu ſcripti.

R. Iſaac filij Rabbi עראמה; quem ego Aeramaū voco; commentaria in quinq. libros Moſis, referta varia doctrina: quæ ille inſcripſit, עקידת יצחק, ac ſi Iſaaci vincula dicas.

R. Iſaac Cari liber, inſcriptus ab eo, תולדות יצחק, Generatio Iſaaci. quo libro auctor multa loca per vniuer-

vniuerſum Pentateuchum breuiter explicat, multaq́ dubia diſſoluit.

R. Abraham Leuitæ liber, cui titulus eſt, Cabbala. quo ille res geſtas, atq. ipſos principes ſynagogæ apud Iudæos, ab exſilio Babylonico, ad ſuam vſq. memoriã, hoc eſt, vſq. ad annum Chriſti circiter milleſimũ centeſimum & ſexageſimum, luculenter explicauit.

אבקת רוכל*, hoc eſt, puluis aromaticus: liber cuiuſdã R. Iacob, de bellis Meſſiæ cum Antichriſto, ſiue Gog, & Magog. Tum de ſtatu animarum poſt reſurrectionem. denique. de homine creato. & de quibuſdam dictis Doctorum Hebr. explicatis.*

ספר המוסר*, hoc eſt, liber diſciplinæ: ſcriptus à quodã R. Iuda. quo ille tum ea, quæ ad communẽ hominum vitam attinent, tum multa inſuper legis diuinæ myſteria, ſed Iudaico more, explicauit.*

Liber inſcriptus, עיקרים*, hoc eſt, fundamenta ſacræ legis videlicet, auctore Rabbi Ioſepho Albo Sorienſe Hiſpano: doctus profectò liber: & ex media philoſophia ſcriptus. Diuiſus eſt autem in* מאמרים*, ſiue orationes quatuor. & harum vnaquaque in multa & varia capita. Prima oratione agitur vniuersè, de fundamentis diuinæ legis; quæ & qualia ſint. Secunda, de primo fundamento, hoc eſt, de ipſa Dei eſſentia, vt ſic dicam. Tertia, de ſecundo fundamento. Id autẽ eſt, Legem quam Moſes edixit, cæleſtem eſſe. Quarta, de fundamento tertio, quod eſt, de pœna malorum hominum, deq́. præmio proborum.*

Liber cuis titulus eſt, נוה שלום*, i. habitatio pacis. Eius auctor eſt Rabbi Abraham cognomẽto* שלום*, pax. opus grande, & multifaria eruditione refertum, de Deo, de mundo, de hominis corpore, & anima, de cæremoniis legis Moſis. De ſacris vatibus, de arte Cabaliſtica. & vt vniuersè dicam: de rebus propè omnibus, de quibus Iudæi vſquam ſolent in ſuis libris diſputare.*

Liber inſcriptus הליכות עולם*, conſuetudo mundi. Eſt introductio ad Doctorũ Hebr. diſciplinam. Eius auctor eſt R. Ioſua Leuita.*

Liber inſcriptus, פסקי הליכות*, auctore R. Menahem Ricinatenſe. quo ille, quid in Iudæorum quibuſuis cæremoniis obſeruandum ſit, definiuit, tamquam pronuntiatis ſententiis.*

ספר הישר*, i. liber recti. Eius ſcriptor eſt,* רבינו תם*. Tractatur in eo, doctè ſanè, et minimè vulgariter, de fundamentis atq. myſteriis cultus diuini.*

אילת אהבים*, Cerua amorum. Eſt explanatio & cõmentarius in Cantica canticorum, auctore Solomone Leuita.*

כוזרי*, Liber continens variam diſputationẽ de religione Hebræorum per colloquium. Scripſit eum Rab. Iudas Leuita Hiſpanus Arabicè. Sed eſt in Hebraicã linguam traductus.*

אור העמים*, Lux populorum. In hoc libro agitur de Deo, an ſit primus omnium rerum opifex. an corpus, an verò animus. Vnus, an plures. Cognoſcens, moderansq́ res omnes, Omnipotens; an verò ſecùs. Deinde hominis animus, poſsit ne corpus relinquere; res diuinas contemplari. & quæ ſunt his ſimiles diſputationes: eſt autem eius ſcriptor* ר׳ עובדיה מספורנו.

מבחר הפנינים*, hoc eſt, ſelectiſsimæ gemmæ. Sunt ſelectæ ſententiæ ex veterum dictis, de ſapientia, de prudentia; iuſtitia, temperantia. & in ſumma, de omnibus ferè virtutibus & vitiis: atq. aliis hominũ affectionibus: veluti de amore, de odio, de diuitiis, de paupertate &c. Cum doctis commentariis.*

בחינת העולם*, i. experimentum mundi: libellus à* ר׳ ידעיה *Philoſopho conſcriptus, quo docet, res huius mundi caducas atq. incertas eſſe. & proinde ad ſolas cæleſtes & diuinas nobis eſſe aſpirandum. Adſcripta eſt etiam explanatio non inerudita.*

אבן בחן*, hoc eſt, lapis experimenti. libellus ſcriptus à R. Calonymo Hiſpano, anno Chriſti circiter milleſimo ducenteſimo trigeſimo nono. Argumentum ferè eiuſmodi eſt, cuiuſmodi ſuperioris libelli. Continet enim varia adhortamenta, quibus hominum animus à vanis mundi rebus auertatur ad res æternas.*

ספר תורה אור*. libellus inſcriptus, Lex lumen eſt. Tractat de vltimo animæ theſauro: id eſt, de vita vel beata, vel infelice. de Paradiſo; de Gehenna; & de ſæculo poſt mortem venturo. Doctus ſanè libellus, in quo tamen plurimæ ſunt Iudaicæ nugæ, et ſuperſtitiones. Eius auctor eſt R. Ioſeph Dauidis filius, Hiſpanus. Scripſit autem patrum noſtrorum memoria.*

R. Menahem F. Simonis commentaria in Ieremiam, & Ezechielem.

R. Beniamin F. Iudæ Romani comment. in duos poſteriores libros Regum, à capite ſeptimo vſque ad finem. Et in Paralipomena. Et in Prouerbia Solomonis.

R. Iſaiæ commentaria in libr. Iudicum. In duos priores libros Regum. atq. in ſeptem priora capita libri tertij Reg. Nam cùm illuc commentando perueniſſet, conceſſit fatis. Eiuſdem etiam commentaria in Ezdram.

Denique habeo etiam manu ſcriptos commentarios R. Abraham Ezdræ in Iſaiam, & XII. prophetas minores, ab ipſo auctore emendatos, auctosq́.

Præter iſtos libros, habeo poetas aliquot Hebræos: & inter eos R. Imanuelis magnum volumen ſuauiſſimis verſiculis, rhythmicorum more factis plenum. Sed iſtos, & Grammaticos peruulgatos, nihil attinet commemorare.

FINIS.

Approbatio.

Opus doctum, & non indignum quod è Regia prodeat typographia. nam hæ verſiones hiſtoriæ Ioſuæ de Hebræo ac Græco, & commentarius in eandem Hebraicam hiſtoriam, multùm elucidant veterem & vulgatam editionem. LXXI. *Kalend. Iulij.*

I. Molanus Louanienſis.

Summa privilegii regii.

PHILIPPI II. Hiſpaniarum Regis Catholici priuilegio ſancitum eſt, ne quis librum hunc, cui titulus eſt, *Ioſuæ Imperatoris Hiſtoria illuſtrata atque explicata ab Andrea Maſio, &c.* citra Chriſtophori Plantini voluntatẽ imprimat, aut alibi impreſſum importet, venalémve habeat, ad octenniũ: ſub pœna confiſcationis librorum : vt latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, die vigeſima ſecũda Nouembris, anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo.

Subſig.

I. de VVitte.

Summa privilegii Imperatoris.

Maximiliani II. *Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque ſacri Romani imperij, & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus ciuis et typographus Antuerpienſis primus typis procuderit, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat, manifeſtè vel occultè: ſub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit per ſe, vel ſuos, adiumēto Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vendicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi Edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis Februarij. Anno Domini milleſimo, quingenteſimo, ſexageſimo quinto.*

Subſign.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ
Cæſ. M. proprium.

Haller.

Excudebat Antverpiæ Christophorvs Plantinvs
architypographvs regivs, Nonis Martii,
anno M. D. LXXIIII.

1-6-2